

96

~~1-1~~

Phil. 793

4° Ph. Sp. 162.

Philos. Logica. Instit. 746.

R

LOGICA MEXICANA

sive

COMMENTARII
IN VNIVERSAM ARI.
STOTELIS LOGICAM.

Autore R. P.

ANTONIO RVBIO RODENSI,

Societatis Iesu Theologo, & Professore in Regia Mexicana-
norum Academia.

Cum dupli indice, quorum vnuis questiones in hac parte discussas, al-
ter res consideratione dignas refert.

P A R S . P R I O . R.

Qua quid continet vide versa pagina.

Cum privilegio S. Cæl. Maiestat. & Superiorum permisso.

COLONIAS AGRIPPINAE,
Sumptibus ARNOLDI MYLLI Birckmanni.

ANNO M. DC. V.

Explicantur hac priori parte.

Prœmiales nec non vniuersales quæstio-
nes.

Prædicabilia Porphyrij.

Prædicamenta Aristotelis &
Postprædicamenta.

CENSURA.

Senatus Regij iussu perlegi Commentarios Reuerendi admodum, & doctissimi Patris Doctoris Antonij Rubij Societatis IESV in vniuersam Dialecticam Aristotelis, in quibus nihil inueni Fidei nostrae sanctissimae quoquo modo repugnans, sed magnam, & fœcundam eruditionem, nam & stylus eloquentia ornatus est, & claritate perspicuus, & doctrina sensuum vbertate, & soliditate egregia, multumque antiquis Theologis, & Philosophis consentanea: summa etiam in referendis, & discutiēdis aliorum placitis diligentia, & iudicij maturitas: quare eos dignissimos cesso, qui in communem studiosorum vtilitatem typis excudantur, erunt enim, & ad erudiendam iuuentutem aptissimi, & his, qui maiores in literis fecere progressus, non parum vtiles. Compluti, anno 1603. quinto Idus Februarij.

Mag. Frat. Petrus de Lora.

Facultas P. Prouincialis.

EGO Ludouicus Guzmanus Prouincialis Societatis Iesu in Prouincia Toletana, potestate ad idmihfacta à Reuerendo admodum patre Claudio Aquaviva preposito nostro generali, facultatem concedo, ut typis mandensur Commentarij in vniuersam Aristotelis Logicam à patre Antonio Rubio Doctore Theologo societatis Iesu, & sacrae Theologie professori compōsti, & grauium, doctorumque hominum iudicio nostra Societas approbati: in cuius rei fidem has literas manu nostra subscriptas, sigilloque nostro munitas, dedimus. 27. Ianuarij Anni 1603. in nostro Collegio Complutensi.

Ludouicus Guzmanus.

Typographus lectori.

I. fals. ff.
ad I. Corn.

Dodijt, amice Lector, superioribus annis ad oram Balthicim
maris spurius quidam fætus, qui adscito sibi falso nomine, con-
tra L. Corneliam, se in familiam nobissimam vafre insi-
nuare conatus, non paucis parumcautis imposuit: ille inquā
commentarius in Logicam, qui Collegij Conimbricensis spe-
ciosum nomen mendaci fronte præfert, quem Patres Societ. I E S V iure,
& more malo à plagiario quopsiam suppositum non agnoscunt pro suo. Et
sane obesa admodum narus sit homo, qui non aduertat commentarium illū
ab aliquo iuuenculo imperito, neq; nimium dīligente Conimbricæ forsitan,
si tamen Conimbricæ, at ubi ubi, alicubi saltē, ex ore docentis exceptum,
memoria causa, multis omisissis tumultuario in chartam conjectum esse,
qucm velut exasciatum & absolutum Collegij Conimbricensis nomine
vulgare, ut modestissime dicam, non erat viriboni. Quare frustra illa
phalerata præfatio, frustra etis hedera prolectantes emptores. Ad popu-
lum phaleras se gestria hec sunt, velanda merci non proba. Non mirum
quidem, mira, rara, exasciata hec yis videri, apud quos prodijt hic fætus,
ut quibus ob crebros Arcteos vapores sensus & philosophandi ratio pin-
guior crassior g, at alia Patribus illis mens est, qui sua non Bauys aut Ma-
uijs quibusdam philosophorum, sed rari etiam auribus & mentibus pro-
bari student. Talis hic est qucm fide melicridamus R. P. R V B I in u-
niuersam Logicam Commentarius, qui nisi me doctissimorum hominum
fallunt iudicia, illam Logicæ Conimbricensis suum, que hattenuostorsit
multos, si non restinguere ac sedare, at sane lenire ita poterit, ut minus
iam molestias tam diurna expectatio. Etsifore confidimus, et tandem
Patres illi, quos dubio procul graues cause morantur, ad ceteram elegan-
ter à se elaboratam sapientia togam, etiam hanc laciniam attexant ali-
quando. Interim accipe, amice Lector, velut succidaneum, opus hoc, non
ab aliquo iuuenante ingenio calide effusum, sed à veterano & palmario
Philosopho ac Theologo, diu multumq; pressum ac politum, quod germanum
esse, dignum autore doctissimo, dignum Societate I E S V , ipsum sat
superq; testabitur. Quare, ut veteri verbo utar, si tantivitrum, quanti
margaritum, si inquam ille Commentarius adulterinus tam aude à mul-
tis exceptus est, quid de hoc sperare fas est? Sed finio, vino huic nulla opus
est hedera. Vale lector, his fruere, & paulatim cetera expecta.

LLV-

ILLVSTRISSIMO, AC RE,
VERENDISSIMO D. D.

IOANNI ALFONSO
à MOSCOSO,

ARCHIEPISCOPO COMPOSTELLANO, NV.
per electo, nunc verò Malacitano Præfuli dignissimo,
Regioque Consiliario,

*Doctor Antonius Rubius, Theologus Societatis IESV semper
ternam precatur felicitatem..*

Mnia penè commemorabilitet gesta veterum incisa marmoribus è memoria penitus exciderunt, at quæ mentibus amor incidit, nulla vnquā vetustas obruit, nulla prorsus inobscurat obliuio. Mira proœctio sunt (Illustrissime Præful) quæ de tuis olim in Academia Complutensi literis fama vulgavit, ecquis illa non auribus &que simul, ac mente combibit? ecquis antiquum illud docendi munus non seruabit animo? memoria nō recolet? ore nō recognoscet? & palam, libereq; profitebitur? si cui forsitan aliquando subrepere obliuio cœperit, paulisper excutiat oculorum aciem, illamque reflectat in homines illos, quos tua literis doctrina sapienter instituit, pietas erudit, ac labor informauit. Innumeris olim tibi discipuli versabantur ob oculos, mihi penè quotidie, qui in viros tandem insigniter eruditos, unus in Cardinalem amplissimum, atque Illustrissimum, de Terranova nuncupatum, in Episcopum Conchensem alter (Andream Paciecum dico, quem generis nobilitas, amplitudo, insignisq; eruditio summopere commendant) euaserunt, vt interim alios silentio tacitus præteream, qui in diuersis Christiani orbis Ecclesijs honore, ac dignitate illustres, quasi cœlestia lumina præludent: & quidem quod Deus me in tantorum hominum numero reposuerit, honori, ac fœlicitati ducam eximiae quamdiu vixero. Sed i' t' veniam ad alia, quæ maioris momenti apud me sunt summatim saltem attingenda, eluent planè in oculis omnium quam commemorabiliter omnia tibi demandata munera semper obieris, quam præclara pietatis, ac prudentiae documenta præbueris, quam illustri virtutum officio præluxeris, & anteieris omnibus, præsertim erga pauperes (quod insigne Prælatorum decus, & ornamentum iure censetur) cum in eis alendis totus sis, ita ut facili, ac mediocri contentus viatu, domesticaq; supellectili, quidquid opum, ac diuinarum superfit, id totum in eorum inopia, ac labore subleuandis non solum insumi patiaris, sed immodica, ac penè diuina liberalitate profundas: hisce igitur duobus veluti gradibus, literis nimirum, ac virtutum officijs, ad summum dignitatis, & gloria fastigium euectus es, quibus præeuntibus post duas Ecclesiæ egregie gubernatas Guadixensem videlicet, ac Legionensem, clarissimum Malacitanæ sedis

sedis Episcopatum obtinet, & quod caput est, ditionem, ac digniorem Com-
postellanum Archiepiscopatum nuper oblatum constanti animo recusasti,
obtentam iam sedem pro tua singulari modestia, ac moderatione tibi lat esse
ducens: id ego causæ potissimum habui, vt i præ ceteris primos tibi mearum lu-
cubrationum fructus alacri simul, ac lubenti animo dicarem. Accipe igitur (Præ-
fus illustrissime) fructus quos terra tuis sata manibus, tuis benè mollita, ac sub-
acta præceptis haud impari fruge reddit: en flumina in mare, vnde effluxerunt,
se le iterum penitus effundunt: en messem iam diu cupitam, & si non plena, læ-
ta certè manu colligis. Erenim cum liberalium artium, ac Sacra Theologiaz
studia ardenti sèpè fueris amplexus animo, cum ea benigne foueris, sapienter
auxeris, conseruaris, atque promoueris, spes est fore, vt laborem hunc nostru
(vel vt melius dicā tuum) humaniter excipias, & singulari tua humanitate pro-
tegas: exiguum quidem munus, sed non exigua voluntate oblatum, cui maxi-
mum, te fautore, ac patrono, incrementum accedet. Accedat vtinam tuæ huic
augustissimæ dignitati, Deo benè propitio, annis accedat, accedat vtinam im-
mortali apud Christianam Rempublicam honori, & gloriæ tuis solum meri-
tis adquiritæ, & tandem accedat meritis gloriæ sempiternæ.

A V C T O R I S A D L E C T O. rem Praefatio.

Dicitur Predecciam trium annorum curriculo Aristotelis Philosophiam, post duo.
decim annos perpetuos, quibus Sacram Theologiam publicè professum sum:
post adeptam in utroq; studiorum genere Magisterij, ac Doctoratus lauream
in Regia, ac florentissima Mexicana orum Academia, post alios deniq; labores,
quibus rem literariam iuuare, atq; aliqua ex parte augere, & promouere
per annos vigintiquinq; (tot enim ferè sunt, ex quo Complutensis Academia alumna Deo
ita per ministros suos, & superiores meos prcipiente has oras Mexicanas adiuctus sum)
tota virium intentione curauit, consilium incidit, vt quasi repuer ascens me, meaq; studia ad
illas facultates iterum capessendas transmitterem, qua auspicium, & tyrocinium esse solent
reliquerum in quibus tantopere cum auditorum non vulgaris frequentia, nec paenitendo fru-
ctu (Deo benè iuuante) versatus fueram, vt ipsi etiam mirarentur discipuli, & amici qui-
bus mea industria qualisque, & diurna in Theologica Schola exercitatio perspecta
erat) quid causa esset cur homo matura etatis, grauioribus studijs occupatus, alijsq; negotijs
intentus, qua maiorem republica utilitatem pra se ferrent (ea est auditorum obseruantia
erga Magistros, ea amulatio) Philosophica studia iterum repererem, in eisq; vellem conse-
noscere, quasi hisce artibus augendis, excornandisq; illi plerumq; suā nauent operam, quibus
maior sit iuuentutis ardor, maior recentiorū studiorū alacritas. Et quidem (vt vera facta erat,
& paucis explicem consilium meum) hac eadem ratio, que multorum iudicio posset me ab
hi minoribus studijs deterrere, ipsa me mouit, & quasi impulit, vt hunc laborem subirem,
quem licet priores cū laude aggressi sint, sed nō ita multi ea maturitate, & rerum experien-
tia, qua opus esset, non dico ad mediocrem Philosphum instruendum, sed ad perfectū Theo-
logum, & suis absolutum numeris informandum. Ecquis enim est, qui nesciat inter omnes
artes,

AD LECTOREM.

artes, quas liberales vocant, & ingenuas, Dialecticam praecipue, & Philosophicas disciplinas Diuina Theologia ancillari, tanquam illi familiares esse, vel (si ita loquili est) tam stricto affinitatis, & necessitudini vinculo coniunctas, ut qui in rebus logicis, aut naturalibus errauerit, sapientiam illam, qua de Deo agit haurire sine errore non posset. Imo quicquid est in his facultatibus (qua viam comparant ad Theologiam) lapsus fuerit, grauius, ac turpissimum hallucinabitur in ipsam sacra doctrinam: eas si quidem dialectica, & naturalis scientie principia, & positiones, nec docet, nec disquisit, sed illius suppositio ad aliora, & difficultora praecedit. Quod si tanta Diuina Theologia moles, tam ingens, ac plane regium edificium huius fundamentum nisi debet, quam firma, quam stabilia illa oportebit esse, velsi non sine, que non erit timenda ruina? equidem putavi semper (nec vanas fides, sed quotidiana experientia, & prudentum calculus confirmata) neminem posse ad diuinas scientias sine temeritate gradum facere, qui in humanis sobrie, ac cordate non fuerit instructus: nec tantum interest Sacra Theologia candidatorum, si magnam rerum Logicalium, ac Philosophiarum copiam, & subtilium questionum copiosam, & exquisitam suppellebilem sibi comparauerint, quam si in vera, ac solida Aristotelis Philosophia prius fixerint, prout egregius eius interpres D. Thomas integrè, sincere, ac dilucide illam nobis ob oculos proposuit, scilicet qualem diuinum revelata sapientia exigebat, pro sua non dicunt tantum veritate, sed etiam dignitate, atque ornamento. Et quidem si diuina prouidentia factum est, ut florent: si misericordia, terrarum orbis Ac academia, in quibus vera pietas est, sana mens, & intemerata religio Angelici Doctoris in re Theologica (utraq, ut auunt manu) suscepserint doctrinam, eam ut intelligant, prelegant, & omnibus eius facultatis studiosis intelligendam, addiscendam, proponant: quid nam, qui suum oleum, & operam ponunt in dialecticis argutias, & natura arcanis rinnandis, atque illustrandis ita se gerant, ut quae suis auditoribus viua voce tradiderint, vel scriptis commentarijs in lucem emiserint, talia sint, que aditum expeditiore reddant ad Theologiam, tanequam absit, ut cum illa pugnant, ut potius summa contentione concordent, atque ut a coherant, ut a primis dialectices rudimentis ea animo imbibas, que per totum studiorum curriculum alta mente reposta velis, & non quae necesse habeas dediscere. Hac vero præstare pro dignitate non poterit, nisi qui in D. Thoma Theologica summa multum, aiunt, versatus Theologicas res cum Philosophicis componat: quo circa abs te non erit, si quales quales feci in sacra disciplina progressus, eo illos conuertam, & reuocam, unde non sine causa a fætore repetendi sint.

Accedit alia nostri consilij ratio, que me impulit ad hoc omni subeundum, quam licet ultimo commemorem loco, prima fortasse in votis fuit, nimirum tam uberes & copiosos in Aristotelis dialecticam, ac Philosophiam virtutem edere commentarios, tam accurate, atque exquisite diggetos, ut nihil ferè sit solide doctrine, vera, ac probata eruditio, siue id ex antiquorum fontibus effuxerit, siue recentiorum studio, & diligentia accumulatum sit, quod ab his nostris lucubrationibus peti sine rubore non posset, ex quo illa inter alias, tum professoribus veteranis, tum etiam tyronibus discipulis emergit utilitas, quod siue magno librorum sumptu, & apparatu, res non modo necessarias, sed quacunq; ratione utiles, ex hoc uno quasi promptuario poterunt deducere, & tedium illud longe molestissimum, nec bonis artibus minus inimicum, dictandi, excipiendi, scribendi, & transcribendi codices effugere, quem mortem nescio an magistrorum ambitione (dum sua cogitata volunt discipulorum manibus, scriptis, ac posteritati mandare) an vero auditorum incuria, inertiaque (nam grave iudicant, que viua preceptoris vocedisse at sunt mente complecti, & memoria retinere) introductum omnes ferè iam Academia receperint, sed quanta cum studiorum iniuria, dispendio, & bonorum ingeniorum dedecore, ipsam testor experientiam, & antiquiores Philosophos, qui cum nihil in gymnasjis scripserint, sed disceptantem Magistrum sedulo, ac diligenter audierint, easdemque disceptationes inserue

AD LECTOREM.

inter se se agida collatione perirat auerint, eo doctrine peruerent, quorū pertingunt
bius et atu homines, qui codicibus onusti totū ferē scientiam inscripti habent scholis verd,
& quotidianu exercit atrobus nihil, vel adeo patrum tribuunt, ut peracto liberalium
artium curriculo graphici, & liberales notariū potius euadant, quam perfecti, atq; absoluti
dialectici, & philosophi. Roptere a societas nostra (cui potissimum conatus nostros, laboresque
consecravimus) in eertatione studiorum, quam sui professoribus prescripsit superioribus annis,
opra, & præcipit, ut si preceptores citra dictationē ita docere possunt, ut quæcumque scriber-
da essent, commode valeant ab auditoribus excipi, ne verbum quidem dicent, sed voce pra-
legant. At vero nullus, ut credo professor erit, qui si commentarios nostros velit euoluere, &
sui auditoribus enucleatē tradere, nō posse facile, & commode rotam philosophiam percur-
rere, nihil dictando, nam si in aliquam opinionem aliquando incidat (incidet autem raro, si
verus sit Aristotelis, & D. Thomae discipulus) que minus sibi probetur, poterit eam viva voce
refellere, & contumiam adstruere: ecquis enim erit auditorum tam hebes, ac folidus, qui
paucā hac, raroq; occurrentia capere non posset sine cōdīce? Atq; ita fieri, ut viva vocis ener-
gia res ipsas semel, atq; iterum repetitis dilucidiores edat, fortinque figat in auditorum
mentibus, quorum partes erunt aures, & animos potius erigere, quam temperate calamum,
aut lanigare papyrus, posteaq; prælectiones non oscitanter auditæ sapienti versare, in-
ter se se conferre, & nunc propugnando, nunc repugnando, agitare, discutere, ventilare.

His igitur de causis, & alijs quibusdam (quas libens prætermitto) hos de logicis rebus com-
mentarios meditatis sumus, & in lucem damus ad Dei Optim. Maxim. gloriam, & bonum
artium professorum, studentiumq; utilitatem, & fructum. Speremus ut procedendi metho-
dum, quā elegi, paucā aperiā, quamvis ipsa se satis prodat, vel in ipso vestibulo, & ingre-
su. Erit ergo in uniuersum facilis, ac dilucida: Aristotelis contextum per sua capitā, vel sal-
tem cuiusq; iunctum proponemus prout latum fecit Boetius Seuerinus (nam ea versio qua-
sistinacior litera, grauior, & elegantior merito solet catervi præservi) adiungemusq; expla-
nationem nostram, quæ extum eundem illustriorem reddet, subinde sequentur animadver-
siones quadā, sic ibi materia dignitas, aut difficultas postulauerit, ac deniq; totā ipsam Arist.
doctrinam in controuersiam vocabimus, ut eius veritas luculentior, evidentiorq; efficiatur,
idq; per simpl. ces quæstiones sine articulis, sine sectionib; aut alijs partitionib; quæ tyroni-
bus obscuritate parunt. Erit autē preceptoris munus, dū viva voce has enodauerit quæstio-
nes, ita digerere, ac distribuere, ne plus iusto crescant quotidianæ prælectiones, ut in omnib;
bus auditorum captui consulat, ac memoria. Atq; hac procedendis ratio perpetua nobis erit.
Iam vero si quis ad exactam, perfectamq; rerum logicarū tractationem ex narrationes des-
iderauerit in libros Topicorum, & de priori resolutione, aliunde sibi queret, parabitq; nos
etenim superiacaneum duximus, libros de priori analysi speciali tractati elucidare, cum
in ipsamet dialectica introduktione (quam summularum nomine intelligunt) : uix oblatim
occasione satis fuerint pertractati, topicos vero locos Rhetorica consideratio esse quia nō
videat? Satius ergo esse duximus libros omnes dialectica in scholis explicari solitos nostri
commentarij illustrare, ut proinde uniuersa Aristotelis dialectica tibi tradita à nobis ure
optimo censeatur. Reliqua vero, quæ ad totius cursus integratatem supersunt, commentarios
dico in octo libros de Physice auditu, duos de ritu, & interitu, tres de anima cum Metaphy-
sica paratos omnino habeo, eosq; absq; illa intermissione typis excedendos (si vita come-
fuerit) tibi offero, ex quibus sane maius tibi emergetis emolumendum legendo, quam
si vobis lecta, regienda putabu: & minus offendes, si dum legeris,
aliquid addiscendi studio legas, quam si tantum in-
tenderis improbare.

(* *)

QVÆSTIO-

QV AESTIONES
PRO O E M I A L E S
PRO DIALECTICA
INTRODVCTIONE.

DIALECTICAE proce-
mum aggressus plerosque
video exordium à materia
illius sumentes: idque prin-
cipia in controvërsiam vo-
cantes, de rebus ne, an de fe-
lis vocibus disserat, à proprio
vero seu (vraiu) formalis obiecto, vnde spe-
ciem, ac dignitatem arti quelibet, ac scientia
sortitur, alios, plures demum, an scientiaz, vel
solius artis rationem habeat; cum primis in-
vestigare contendunt, vt inde ad controvërsias
reliquas in proutem ipso agitati solitas gra-
duum faciant. Ego verò Philosophi præceptum
securus primo posteriorum lib. & cap. ab ipsius
dialecticæ necessitate existimare esse inchoan-
dum, cum eodem in hac parte existentia, & ne-
cessitas referantur. Erenim si dialectica ad uniu-
er, vel alterius suis consequtionem comparâ-
dæ scientiaz, necessaria non sit, idem erit de ea
securum iudicium, quantum ad præsens per-
tinere structum, ac si penitus non esset, eodem
igitur ordine ac principio proutem dialecticæ instituo, quo angelicus Doctor Bea-
nus Thomas proutem sacre doctrinæ, illud
in primis in dubium retinens, necessarium
ne sit præter Philosophicas disciplinas: aliam
doctrinam habere, hoc est enim primæ sua
partis, & totius summe principium: idèo pri-
ma nostra proutemis controvërsia similis
quidem, sed vniuersalior erit, iuxta ipsius dia-
lecticæ naturam (quaeretur proutem quod-
dam scientiarum omnyum vniuersale est.) An
præter proprias, & cuicunque materiaz accom-
modatas disciplinas, quedam alia sîr, & quasi
generalis, necessaria: sciendi modum, ac me-
thodum vniuersis præbens. Huius enim est co-
ditionis dialectica, vt in proutem ipso ostendemus.

QV AESTIO PRIMA PRO-
œmialis, de dialecticæ necessitate.

Vtrum dialectica sit necessaria?
Explicatur questionis titulus.

VTrangue tunc yccm, distinguenda
esse clement moderni quidam, priores,
nempe dialecticam distinctione dupli-
ci, aliam esse statuentes dialecticam natura-
lem, quæ ex discursibus ac ratiocinationibus,
à quoconque ipius luminis naturalis virtute,
constitutis constat: cum notum sit neminem
esse rudem adeo, & hebetem ingenio, qui vani-
us rei notitiam ex alia quoquo modo non in-
quirat, & assequatur, altera est artificialis, seu
acquisita dialectica, quoniam sibi homo studio, &
excitatione parat, & quæ ipsum ordine, &
methodo syllogismum, demonstrationem, &
aliaque sciendi instrumenta confidere docet.
Quam distinctionem despiciam, esse existi-
mant ex primo Rheticorum ad Theodocte
cap. i. vbi Aristoteles dialethicos, & Rheticos
homines à natura esse testatur, imperfeciè quidem,
perfici verò ab ipsa arte dialecticæ. Ex cuius
sententia virtutemque membrum dictæ distinc-
tionis elicunt, naturalis, & imperfecta
dialecticæ, aque consummatæ.

Cæterum si propriè loquendū est, illud ra-
tiocinationis, ac discursus, quod sine arte ha-
betur non dialectica, sed eius initium appellā-
dum est. Habet namque simile virtutum mo-
ralium principium homo in eiusdem partis ra-
tiocinationis aptitudine fundatum, nonnulla etiam
ad virtutes ipsas spectantia naturaliter exhibet,
quaeruntur, vestidosus à natura dicatur, vel,
vt virtutes ei sine naturales, non sufficiunt, ut
his verbis affirmat Aristoteles 2. Ethic. cap. i.
non longè à principio. *Cum idonei ad virtutes
suscipiendas natura simus, affuetudi se perficiamur.*
Cui sententia etiam subscrispit D. Tho. 1.2. q.
63. art. i. Vbi primum concedens, negat lectum-
dum. Esto igitur dialecticæ principia, ac veluti
semina, natura ipsa homini dederit, quotum
virtute in quasdam inordinatas ratiocinatio-
nes prodire possit, satis non est, vt nomine na-

Quæstio. 5.

naturalis dialectica sit appellanda, aut etiā dialectica ei naturalis dicatur.

Aristoteles vero in theoricis, est homines à naturali dialectice, non docuit, sed eas, & absque ullo ordine, quadam aliquando ratione vici, quæcumq; nos vsum, inchoatione genitum dialectice propriè appellamus & sic licui discernere hoc in modo tantum loquendi potius, quam in re ipsa situ esse videatur, ut ferre non parum dialectico proprio loquendi modo vix animaduertere debet, & ideo talenm dialectice distinctionem relegatam esse, censimus, & pro arte, & scientia duxataxat accipere, dat in titulo questionis.

Secunda eiusdem dialectice distinctio adhibetur, ut pro parte totius logicæ accipiatur, q; topicam appellant, quæ ex probabilibus disputatione doceat, cuī in topicis dialecticæ nomina attribuit Aristoteles, & aliquando pro vniuersa logicæ scientia, quam acceptionem ex usus accommodatione potius, quam ex vocabuli proprietate habere affirmat Mag. Sotus q. i. p. 1. de mentali, si tamen Aristotelem ipsam consultamus, ex propria nominis significacione inueniemus, accipendam esse dialecticam pro scientia integra, & non pro parte aliqua nisi forte eo loquendi modo, quo totius nomen alicui eius parti adaptare solentur. Hæc enim scribit Arist. i. theori. ad Theodectem cap. i. post medium: De qualibet syllogismo dialecticam, vel variis, vel partem quendam considerare.

Secunda etiam tituli particula, communis illa distinctione explicatur, esse rem necessariam contingit dupliciter: absolute, vel ex suppositione alieius finis consequendi, primum necessitatis modum habet res, quæ ex propria natura, circa ordinem ad aliud, non potest alia ratione se habere, & huius esse conditionis Deū Optimum inuenimus.

Secundo necessitatis modo cibum aliquem capere, qui vitam conservare vult, necessarium est, & in sensu priori certum est non esse dialecticam necessitatem, sed rationem contingentiam habere, cum ceteris creatis rebus communiam. Iuxta secundum ergo scicitur titulus questionis, an necessaria sit ad ceteras scientias comparandas.

Prima opinio, enīsq; conformatio.

I. Opinio.

HIS igitur praibatis, dialecticam pro scientia ipsa logicæ accipimus, de qua potest questionis titulus, à de eius principio, quoddialecticam naturaliter appellant.

Proemialis.

plures, adeo exrum est, necessarium esse simpliciter ad alias scientias adquirendas, ut nemmo in dubium reuocuerit) sed non esse in hunc finem necessarium, pluribus congetis rationibus probant aliqui, ex quibus duas ratiōnēs, quæ maiorem ingerunt difficultatem, sequuntur.

Prior est, dialectica non est propter seipsum necessaria, nec propter alias scientias assequendas, ergo nullam habet necessitatem, antecedens ostenditur, nam propter ea existimare necessaria, quia præbet omnibus modum sciendi, sed ex hoc non potest sibi esse necessaria, quia Aristot. 3. Metaph. text. 1. scientiam simul & modum sciendi querere absurdum iudicat, quem locum exponens Diuus Thomas in eius Scientiam lib. commentariis lect. 5. per modum scientiæ simul & dialecticam intelligendam esse ait, ergo absurdum modum sciendum erit hunc modum sciendi propter eandem sciendi quæstare, vel necessarium existimare, re absurdum, simili enim investiganda sunt, quæ non sunt distincta. Sed nec propter alias scientias videatur necessaria, cuī scientia quilibet sibi sit sciendi modus, proprias definitiones, divisiones, & rationes habens, quibus comparanda est: & certè si eiusmodi instrumenta à dialectica emendarent omnes, non parum dignitatis earum detractum esset.

Secunda ratio, ad scientiam comparandam, II. argumentum, duo tantum sunt necessaria, vnum, ut qui illæ consecuturus est, inveniat eius principia, quibus assentiarur: alterum, ut certe sciat, se uti apud ratione rationibus, aut argumentis, non fallacibus ad demonstrandas ex invenitis principiis, eas conclusiones, quibus scientia continetur, eiusmodi autem duo præstat potest homo per hanc naturale intellectus, ignarus adhuc dialecticæ, ergo & scientias alias consequitur sine dialecticæ, unde & referuntur plures diuersarum scientiarum periti, vi Medicis Hippocrates, virtusq; iuris multi, & qui etiam Mathematicas disciplinas absq; dialecticæ administrare addiscere potuerunt. Ad hæc artes in eum finem sunt inuentæ, vi naturæ opera facile ordinata, & sine errore fiant, quæ tamē his admixtis defectibus sine arte natura ipsa præstaret. Inuentæ ergo artes logicæ, ut rationalis facultas homini à natura concessa, in suis operationibus absque his erroribus possit procedere, vnde sequitur sine arte scientiam, per se quidem adiuueniri, quoniam non ea facillitatè, & ordine, quem præstat h. h. his, nec ab eis operibus purgari, a que adiutoria esse ar-

Quæstio I.

te in dialecticam ad scientiam simpliciter comparandam necessariam.

Qui nam
hinc sentie-
tam sequaz-
za.

His rationibus persuasus hanc partem tenet Iauelius in Compendio sua logice, tractatu i. c. 4. quem sequuntur alii exstantes, absq; dialecticæ administriculo, quæcumque posse integrum quamvis scientiam comparare, non tamen sine magna labore, nec etiam sine errori admixtione, quare tam tantum utilitatem dialecticam afferre credidunt, ut commodius, facilius, sine periculo errandi acquiri possint reliqua scientia.

Opinio secunda opposita.

Extremum aliud sequunt sunt plures, quos idem refert Iauelius, dialecticæ necessitatem adeo excellentes, ut quasi unicum medium co- parandi, quæcumque aliam scientiam illam reputent, in eo gradu, ut dialecticæ ignarus, nec imperfectam aliam scientiam habere possit, quorum sententia hoc efficaci argumento confirmari potest.

Ergo.

Vera scientia non est quæcumque cognitio conclusionis, sed ea tantum, quæ vique ad sua principia per se nota refertur ab eo quidem à quo habentur, nam licet assensus conclusionis talis sit ex propria natura, scientificus in eo intellectu non erit, qui eum vique ad prima principia nescit deducere, sed humanae tantum fidei, aut opinionis, ut ex doctrina Aristotelis s. posteriorum libro, capite 2. communis re net contentus, sed absque scientia dialecticæ repugnat talem modum deducendi explora turum habere, ergo & talem habere assensum veritatis, quæ scientia rationem possit atti- gero.

Tertia sententia.

Tertia sen-
tentia, &
modus.

Medium vero tenuisse viam inter haec ex trema inueni oviuersos alios Doctores nostri temporis, Sotum præsentim, ac Doctorem Tolerum, quæstione proemiali prima. Ne cessari scilicet esse dialecticam simpliciter, ad reliquias scientias exactè comparandas, vitalem tantum ad eas acquirendas imperfecto modo.

Tertius controversie modus iuxta propriam sententiam.

Sed ut aliorum sententijs auditis nostram proponamus, observare oportet conditio nes necessarias, ut notitia, vel assensus veritatis sit, & appelletur scientia. Est autem in primis requiritum, ut per evidenterem con sequentiam ex alio etiam evincatur assensu deduc-

Præmissis.

catur, nec tamen hoc sufficit, nisi virtusq; co- Condicio nes habenti, possibile est enim rem ita se habe re, & tamen unum, vel aliud, vel etiam virtutem, quam ne que non esse assentienti notum, sed vel alio cesserarum autoritate acceptum, vel sola probabilitate, & in caso non habebit requisitam firmitatem, & certitudinem, ut scientia appelleretur. Quibus tamen rationibus alia adjungi potest: ut habent, evidenter notum sit assensum, quæ habet esse principio ex terminis noto continua tum, uno, vel pluribus medijs, quæ sibi etiam sint explorata, quia ex unius tantum ignorantia, fieri opinione non esse, vel fidem humanam. Eiusmodi omnes conditiones, tanquam apprimè necessarias ad veram scientiæ rationem posuit Arist. i. post. c. 2.

Secundo ostendendum est quid, vel qua cum præstatæ possit homo in comparatione scientiarum, arte dialecticæ destrutus: potest autem imperfecta quadam ratione discurrere, unum ex alio deducere, cum naturale lumina propria si facultas discurrenti: & non minori certitudine ex opposito constare crediderim, non posse scientiam ex suis principijs elicere, in eademq; referte sine arte modum, & ordinem ostendente. Superest ergo illud nec amplius posse, quod Aristotle docuit i. theoricis ad Theodectem cap. i. illis verbis. *Verum multi hec temere &c. casu, nonnulli exercitatione ac habita fassit.* Temere autem, aut casu aliquid feci, non est aliud, quam semel, aut iterum, & id quidem absque ordine debito.

Itaque scientia assensum valebit naturale lu men artingere, quocunque modo sciendi acquisito excluso: sciri autem, veritatum omnium, unius scientiæ ordinem, ac dependentiam, unius conclusionis ab alia, omniumque à primis principijs, tenere, ut pars est ad conditio nem scientiæ, sine speciali modo sciendi planè est impossibile.

Vnde infero primo, non esse necessariam dialecticam, ut intellectus valeat unam, vel alteram conclusionem, principio scientiæ notisimo proxime coniunctam, sibi comparare, propria industria, ac labore: propter notissimam affinitatem eius conclusionis cum principijs, ceteras vero, quæ non ita patent, magisque ab ipsis principijs distant, nec deducere, nec refere re, sine arte poterit, cuius officium est, modum ostendere, quo principijs coniunguntur: talis autem modus, cum non per se pateat: nec attingitur nuda virtute naturali intellectus.

2.

Corollarium
primum.

A 2

Secun-

Secundum
corolariū.

Secundo iudicetur, non posse intellectum absque artis dialecticæ præsidio integrum aliquam scientiam, hoc est omnes eius conclusiones, nulla, vel certè paucis ignoratis etiam imperfectè comparare: nam arte opus est, super additaque naturæ inuentione, ut rationem tenere possimus, etiam imperfectè plures ex una veritate deducendi, ea certitudine, & evidentiā, quam natura ipsa scientiæ postulat.

Tertium
corolariū.

Ex quibus rectio dicitur, fallam esse eam sententiam, quam Magister Oga statuit tertio illo articulo questionis, autem dialecticæ non esse necessariam ad eas scientias affsequendas, quæ non adeo exactis demonstrationibus procedunt, sed ijs que facile videntur, probando, & docendo ita esse hoc, vel illud: quia sic rei clatitas contentia est, exemplique adhibuit, in mathematica disiplinis, cum tamen earum petitis modis sit, quam exactè procedant, quam sint earum demonstrationes evidentes, quo ordine conclusiones postremæ ex principijs, innumeris penè medijs, eadem certitudine demonstratis derivatae habentur: quæ sine arte, ac modo sciendi non percipiuntur, & quantumvis imperfectè scientia procedat, eam debet habere evidenter, & certitudinis conditionem, si vera scientia est, quæ si ne arte non attingitur.

Vt in no-
tabile:

Postremo adnotandum est, unam conclusionem, propter efficaciam demonstrationis, habitum scientiæ generare, non tamen perfectum, secundum statum naturali conditioni ipsius scientiæ debitum: qua propter in communī modo loquendi, & concipiendi non dicatur, eam tantum conclusionem scientiæ habens, simpliciter illam acquisuisse scientiam, aut in ea peritus esse, sed ratione solius conclusionis, quam haber, quæ denominationem non absolutam (sed ut aiunt) secundum quid tributere potest.

Prima con-
clusio.

Quibus explicatis hac duplii conclusione, explicatur nostra sententia. Prima, dialectica simpliciter est necessaria ad integrum quam cuncte scientiam, etiam imperfectè comparandam, vel certè ad eam, à qua sciens simpliciter quis appelletur.

Primi ar-
gumen. ex
text. est Ati-
stotelis.

Quam primo ostendunt, verba Aristotelis 2. metaphysic. text. 15. Scientiam simul, & modum sciendi querere absurdum est, quæ Diuus Thomas vbi supra, & reliqui omnes interpretes de dialectica exponunt, propter necessitatem eius, ostendentes, antē omnes alias esse addiscendam; verbum enim absurdum, non

quam cunque necessitatem, sed impossibilitatem comparandi quam cunque aliam scientiam ostendit, similemque absolutum necessitatem eius statuit. & Diuus Augustinus, libro 2. de ordine, capite 13. Vbi modus intellectus Augusti in scientiis comparandis, simileque dialectice & præsidium, in eundem finem ostendens, sic loquitur. Quando ergo transiret ad alia fabricanda, nisi ipsa sua prius quasi quedam machinatura, & instrumenta distingueret, notaret, dirigere, prodereque ipsam disciplinam disciplinarum, quam dialecticam vocans, hoc docet docere, hoc docet discere, in h.c. se ipsam ratio demonstrat, atque aperit, que sit, quid vellet, quid valeat sciendi, sola scientie facere, non solum vult, sed etiam potest. Sapienter etiam Albertus Magnus capit. 3. Albertus prædicabilium: Hanc nostram professus scientiam, Nesciens logicam (an) et si sciencie aiquid videtur, nescit casum, cum rationem sui sciret nescire. & hinc deducitur ratio eam efficaciter ostendens, quia continentiam vnius conclusionis in alia, & in principijs omnium capere, ea certitudine reflexa, ut quis certò talen deducitionem teneat, absque dialecticæ admixtculo, causis proprium officium est, talen modum docere, impossibile planè est, ergo cum id sit ad veram scientiam consequendas necessarium, non erit sine dialectica possibile, eam cōsequi, & etiam si lumine naturali veritarum notitia haberetur circa materiam aliquas scientiarum (ut habuisse quoddam lumen dialectica verissimum est) opinaram tantum, vel credidum habuisse cōfendum est.

Et ex conclusione hac facilè elici potest ad scientias perfectè addiscendas necessitatem esse simpliciter dialecticam.

Secunda conclusio ad unum, vel alterum scientiæ assensum, ex quo habitus eiusdem scientiæ quadam ratione imperfecta gignitur, hoc est non habens scientiarum, nec tribuens subiecto absolutorum scientis denominacionem, non est dialectica necessaria, cuis ea est ratio. Quia naturale lumen, quod est torius Proba.con-
dialecticæ initium, quemadmodum ad assensum principiorum propria virtute se extendit, eadem ratione ad unum, vel alteram conclusionem principijs valde coniunctam, & manifestè affinem poterit se extendere, esto ad ceteras eiusdem scientiarum à principijs remotores, minutisque proinde notas, nisi arte, ac modo sciendi acquisitione procedere non valeat.

11.
12.

Proba.con-
dialecticæ initium, quemadmodum ad assensum principiorum propria virtute se extendit,

Sunt:

Satis fit aliarum opinionum argumentum.

IVTA sensum igitur barum conclusionum, communem sententiam amplectimur. Primum autem argumentum sententia prioris duo continet membra, alterum necessitatem dialectice, comparatione alium scientiam tollere intendens: cui respondemus, habete quidem quamvis scientiam, proprias definitiones, & demonstrationes, in quibus duo sunt consideranda, & materia, in qua constituantur, & forma inferendi conclusionem in modo, & figura, ex qua necessitatem, & evidenter fortius argumentum, & ratione materie, efficiuntur proprias talis scientiae, formam vero sola dialectica praestat, ergo hanc nosse per artem dialectice, necessarium est ad acquisitionem scientiae.

Alterum membrum tangit dialectice necessitatem respectu sui ipsius, cui Doctor Toleto satisfacit, yniuersam dialecticam in singulis sui ipsius partes distinguens, ex quibus ea, quae ordine naturae aliam antecedit, ad illam perdescendam judicatur (inquit) necessaria, ut praedictabilia necessaria sunt ad praedicamentorum notitiam, haec ad artem propositionis constituentem, & contraquam ad condendum syllogismum: qua propter priores posteriorum respectus, necessariae inueniuntur, atque adeo tanta ipsa dialectica sibi ipsi secundum partes diversas.

Dificulta-
te particul-
predicata fo-
lacia.

Solutio quidem non contemnendis, sed quae hanc patitur difficultatem, nam respectu prioris, quae aliam partem non presupponit, haud potest sibi esse necessaria dialectica, sed erit ad naturale lumen recurrentum, ergo ex hac parte non est argumento satis factum.

Ideo alio modo respondentum censeo, dialecticam esse scientiam simul, & modum sciendi, in qua sola, duplex haec ratio invenitur: rationem scientiae induit, in quantum inserit suas conclusiones per demonstrationem, sicut quavis aliis (conditio est enim haec omnibus communis) modus autem sciendi, in quantum eisdem conclusionibus, instrumenta comparandi scientiam confidit docet, ut definitionem, divisionem, & demonstrationem, est ergo sibi necessaria ex posteriori consideratione comparata ad priorem, etiam si secundum se totam accipiatur, etenim si dialectica talis non esset, quae yniuersalem modum sciendi contineret,

etiamque per certam demonstrationem doceret, non esset scientia, hoc autem ita accipendum est, ut intelligamus ad acquisitionem partium priorum, rudem quandam notitiam quorundam documentorum aliarum partium tradendam esse, & tandem ex acquisitione omnium partium perfecta erit totius scientiae notitia, nec sensu Aristotelis contradicit, quamvis verbis contrarium esse videatur: in acquisitione dialectice scientiam simul, & sciendi modum queri, nam cum gemina haec ratio in eadem dialectica conueniat, non est aliud possibile, Aristoteles vero nomine modi sciendi dialecticam intelligens, verbo scientiae aliam quamlibet scientiam à dialectica distinctam exprimit, non dialecticam ipsam, ut acutè satis Diu. Thom. in commentariis illius loci, & copule de Trinitate infra referendo expofuit.

Secundum argumentum, intentum quidem Ad 1. articulat, si res ita se haberet, ut omnia que co-gunt entum numerantur posset lumen naturale absque dialectice praefidio, yniuersas enim formas disseminandi, evidentiter (ut par est, ad scientiam consequam cognoscere) magnum quid est, & nisi arte fulcitur naturale lumen id assequi non valet, & hoc idem confirmationi satisfacit, cum scientiam comparare altioris sit ordinis effectus, quam qui ab alijs artibus praefstan-tur, idè facutas naturae sufficiens non est, nisi haec etiam perfectissima arte dialectice, ac modo ynico sciendi perficiatur, quamquam partem eius aliqualem propria virtute praefatur posse.

Ex defini: ita necessitate dialectice, non est A dialecticæ difficultè intelligere, ab ea esse incipendum in eae esse incordine acquirendarum scientiarum: ne absurdum in dum illud, ut Aristot. superius illarum incurramus, simul scientiam, & modum sciendi inuestigantes, quod sapienter D. Thomas, opus: 70. sum. super Boetium de Trinitate, quæst. vltim. articul. i. ad 3. hisce verbis scriptum reliquit. In addicendo incipimus ab eo, quod magis effaciens, nisi necessitas alius requirat, quandoque enim est in addicendo non incipere ab eo, quod est facilium, sed ab eo ex cuius cognitione sequentium dependet cognitio: idè oportet in addicendo à logica incipere, nō quia ipsa sit facilius scientia easteris (habet enim maximum difficultatem, cum sit de secundo intellectu), sed quia alia scientie ab ipsa dependenti in quantum ipsa docet modum procedendiu omnibus scientiis. Oportet enim primo scire modum scientie, quam scientiam ipsam, ut dicitur Z. metaphys.

14.

Quæstio 1B.
Primus dialectica inuenitor tradit-

D. Iudic. **P**RIMUM autem dialectice magistrum, à quo continua fu: t obseruatione adiuuenta, Platонem fuisse resert Diogenes Laertius, lib. 3. de vita Platonis, quamvis imperfectum quoddam eius exordium, Zeno quidam Eleates antiquissimus Philolophus tradididerit: ut idem autor i. lib. de virtutibus Philosophorum retulit, alij verò diuersis Philosophis primam huius artis inventionem attribuunt, illud tamen videtur magis cum ratione contentire, ut antiquiores Aristotele Philosophi inventionem quandam dialectice imperficiam attigerint: primum tamen magistrum, qui eam ad certas regulas, artem a scientiam redegerit fuisse Aristotelem: ut testatur Diuus Isidorus, l. b. 2. originum cap. 1. de dialectica in hac verba, *Hanc quidem primi Philosophi in suis divisionibus babuerunt, non tamen ad artis redigere peritam, post hos Aristoteles ad regulas quodam huius doctrinae argumenta produxit, et dialecticam nuncupauit.*

QVAESTIO SECUNDA.

Vtrum dialectica sit scientia?

Facilis esset questio haec, nisi plures distinctiones, tum scientie, tum etiam dialectice, quas diuersi autores attulerunt, eam difficulter reddidissent: quas missis consulto facimus, statuenies propteriam scientie acceptionem eam esse, quia pro certa notitia per demonstrationem comparata usurparur: ut scripsit Aristoteles i. lib. de post. resolutioni, capit. 2. quae pro assensu, sive actu, atque etiam pro habitu ex reperitis assensibus genito capitur: licet solus habitus absolute locutione scientia nuncupetur, assensus vero actus eius: unde factum est, ut iam omnes habicium pluribus demonstrationibus conquisatum, nomine scientie in situ questionis intelligent, & an talis sit Dialectica in dubium reuocatur.

Rationes dubitandi constituantur.

M. R. Iudic. **C**VL dubio occasionem prabuit Aristoteles i. lib. Rhetoric. ad Theodectem cap. 2. ubi cum de Rhetorica incidisset sermo, eam cum dialectica coniungens, sic loquutus: *Particula enim dialectice quedam est, et suum agitum (in principio discipuli) remittit enim*

Proemialis

earum de re determinata quomodo se habet scientia est, sed facultates quedam sunt invenientiarum rationum: hisce verbis vicanque à ratione scientie excludentur.

I. Argum. 2. 3. II. Argum. 3. 8. <span style="position: absolute; left:

instrumenta, quibus scientiam possimus in quibusunque materiis comparare: ergo excludenda est à vera ratione scientia.

Contra.

Et corroborari potest ex Aristotele, doctrina, qui i. lib. top. cap. 1. & 2. dialectici mutus esse docet ex probabilitibus solum differt: quod si ad solam partem topicam accommodauerit, statim infero ex ea hanc partem dialecticam non esse scientiam, sed longè minus ex parte sophistica, cum longè differt à dignitate scientiae deceptiorum constructe syllogismorum, quod finis huius partis dialectica est.

III. argum.

4.

Postremò, nam recepta est iam divisione logica in docentem, & vienientem, ita ut illa precepta conficiendorum instrumentorum prescribat, simulque eorumdem naturam contemplaverit, definitionis videlicet, divisionis, ac demonstrationis: viens verò modum praeparat eisdem instrumentis viendi in materia aliarum scientiarum, sed hanc scilicet non esse exploratum videtur, cum non sit aliud, quam visus logicæ docentis, visus autem scientia non est scientia, sed quidam eius effectus natura posterior, & quasi proprius actus, noli ergo logica omni ex parte appellari potest scientia.

Opinio.

Proprietate hæc, & similia argumenta tenuerunt plures dialecticam non esse scientiam, sed autem quandam, seu facultatem scientia inferiori, vt Ammonius in prologo predicament. & in principio topicorum Alexander Aegidius Romanus i. lib. post. c. 1. Magnesius in principio i. lib. de interpretatione. Petrus Niger q. 1. cui clipei, & alii, quos secutus est D. Villalpanus q. 2. procem.

Constitutor ac verior sententia fit abutitur. Communis tamen ieholae sententia dialecticā inter veras scientias semper connumerauit: ita enim senserunt antiquiores Philosophi scientiam secantes, in logicam moralēm, & Physicam: quam divisionem commendat D. Aug. & i. lib. de Ciui. Dei & i. b. ii. cap. 25. & Eusebius Caesariensis, lib. ii. de preparatione Evangelica restatur Platonem, & Aristotalem eam commendare. Ita etiam sentiunt D. Thom. 4. metap. lect. 4. Scotus i. lib. elenchorum q. 1. & in prædicabilibus q. quoque i. Niphilus 4. Meta. rex. 5. in fine, Mag. Sotus q. 2. preece. Doctor Toletus q. præsenti. P. Forfeca 2. lib. metap. c. 3. q. i. fest. 6. quos sequuntur posteriores.

Et convincitur ex definiitione scientiae tra-

dita ab Aristot. i. lib. de post. resol. cap. 2. recepta ab uniuersa Peripateticorum schola, scientia est habitus per demonstrationem adquisitus, sed dialectica habet plures demonstrationes ex principijs per se notis procedentes, ex quatuor frequenti visu generatur habitus, ergo est vera scientia: syllogismum namque primæ figuræ evidenter conciliadore, ostenditur demonstratiū ex illis principijs, dici de omni, & dici de nullo: demonstrationem præterea ex veris, ac primis procedere demonstrat Aristoteles vbi supra, quia syllogismus est sciencie faciens, atque è conuerso scientiam generare, quia ex veris, primisque procedit, per has igitur demonstrationes vera scientia dialectica comparabitur.

Argumentis fit satis.

ET testimonium Arist. ex Rhetorica petimus (vt argumenta soluere incipiamus) non de dialectica quatenus scientia est agit, sed quatenus argumenta probabilitate disserendi inuenit, quo pacto Rhetorica ait enim quodammodo sub se cōprehendit ratione quidem pars topicæ, de ratiō sola, & non de ratiō ipsa dialectica certū est loqui: sed in eo quid est argumenta inuenire, duo possumus considerare, vnum est exercitium argumenta probabilitia inueniendi, ac construendi, & hoc non scientia, sed quasi artis exercitium in quo dialectica cum Rhetorica conuenit, & tanquam unius sallutorum eam sub se comprehendit alius, id quod est scientifica ratione docere, quo nam pacto sint inuenienda argumenta, quibus reconstitute debeat probabile argumentum, ut optimis sit, & hoc modo vera scientia, seu vera scientia pars est topicæ, siquidem ex evidenteribus principijs demonstrat probabilem syllogismum generare opinionem.

Dialectica verò, ut primo argumento fuit sa Ad L. arg. tis pro omnibus suis acceptioribus, uniuersalis scientia est, & quasi preambula ad ceteras, cum modum sciendi cunctis prescribat, propria autem instrumenta construere docet in qualibet materia, immo etiā absque illa materia particulari in elementis nihil prorsus significantibus ea construit: vt in libris de priori, & posteriori resolutione eternare licet, in quibus omnia ferme syllogismorum, ac demonstrationum exempla in elementis produntur Arist. quare non pertinet ad generalem divisionem scientiarum ex ducendo modo abstrahendi à materia constituant, que solas cōprehendit peculiares scientias.

Ratio.

entias modum sciendi praesupponentes, nec per certum modum abstractendum à materia distinguuntur ab eis, sed ex proprijs principijs, & obiecto ad nullam talenm materiam determinantur.

Q. solut.

Secundo respondere possumus ad ultimum abstractionis modum Metaphysicæ proprium referendam esse dialecticam, nam et ratio nre, suo etiam modo abstractitudinem materia, cum instrumenta constitutore doceat in rebus etiam se ipsa à materia abstractas: de ente præterea rationis universalissimo est, sicut Metaphysica de ente reali: negat igitur hæc secunda solutionis, quod à generali divisione scientiarum sit excludenda.

6.

Ad Confir.

Quod vero Aristotel. de ea docet non habere certum genus subiecti circa quod vobisetur, non excludit eam à perfectione scientie, sed magnam eius extensionem explicat: non enim veratur circa materiam determinatam, sed vagatur per omnes, quod ut melius intelligatur, duplēcēm materiam in dialectica oportet distinguere, propinquam, & remotam, seu communem, & propriam: communis dialecticæ materia, ac remota comprehendit quæcæ materiae propriæ aliorum scientiarum, nam in cunctis potest propria instrumenta confidere, in Metaphysica, naturali, ac mortali Philosophia, atque etiam in Mathematicis disciplinis, proxima vero ac propria materia eius sunt operationes intellectus in quibus dirigendis, atque ordinandis versatur, & ex quibus proximè continet instrumenta, sed quia operationes istæ pro obiecto habere possunt, quamlibet materiam cæterarum scientiarum, idcirco ad eas se ferre extendit dialectica remota, quæcum ratione. nunc ego dum Aristotel. de dialectica docet, nos habere certum genus subiecti, de genere rerum loquuntur, circa quod versantur particulares scientie. Dialectica vero circa nullum genus certum proximè versatur, sed per omnes vagatur, tanquam per materiam remotam universalalem, hoc tamen non excludit, quin certum genus subiecti habeat, non rerum, sed operacionum intellectus, circa quas dirigendas versatur, & ex quibus tanquam ex proxima materia instrumenta condit.

Ad II. arg.

Secundum argumentum, expositionem illius testimonij petit, quo videtur Aristotel. modum sciendi separare à scientia, & ita est quod à cunctis scientijs particularibus cum separat, non tamen ab universalis, in qua virtus ratio concurrevit: modus sciendi proprietatem vocata, quia instrumenta, quibus videntur est in cun-

Testimo-
niū Arist.

7.

nis scientijs continuere doceat, partes eorum tradens, siue quæ leges, ac præcepta, quibus cōstruenda sunt: quod cum sit manus hic dialecticæ proprium, ut alteri non conueniat, quasi ianua, vel organum scientiarum vocatur, quia non nisi per eam ingredi licet ad speciales scientias addiscendas: unde turpe esset profecto, quod quispiam eas addiscere pararet, nisi conquisita prius dialectica. Et hoc libi vobisit Aristotelem abstractum esse alterum scientiam simul, & modum sciendi porroquirere de particularibus loquente, nam universalalem in qua simul statio, ac modus sciendi concurrunt, necesse est simul cum modo sciendi peruenire, ut ea habita ad cæteras addiscendas adhuc patet.

Testimonium Aristotel. pro confirmatione Ad Confir. eiusdem argumenti oppositum, de parte topica planè accipitur, cuius officium esse ait ex probabilitibus dicerere: licet autem probabilitia argumenta scientiam gignere non valeant, sed solam opinionem, nihil omnino modum tradere ea rite eorū struendi, scientia esse potest, ut per certam, atque evidenter demonstrationem tradatur, esto igitur probabiliorum argumentorum vobis (v. statim ostendimus) dō sic propriæ scientie, scire tamen ea apud constitutæ vera scientie est, quare, & dialectica id præstans, non solum pro analyticâ parte, ac cæteris, sed etiam pro parte topica vera scientia erit, & ratione pro parte sophistica, quam libi electorum Arist. continent, quia peccata, ac defectus syllogismorum per demonstrationem ostendere, cæteralque præscribere regulas, eos dignoscendi vera scientia est: licet vobis horum syllogismorum non sit propriæ scientia, nec eam generare tales syllogismi valeant, in dō nec opinionem, sed error cœlestatur ipsorum conclusio, sicut conclusio demonstrationis scientie, & probabilis syllogismi opinio.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum logica vicens sit scientia, aut falsam habitus à docente distinctionem?

Proostremum argumentum, distinctionem logicæ in docentem, & vicens tangit, quam apud D. Thom. 4. Metale. t. 4. repetio, & apud Scotum quæst. 4. eleuch. & q. tiam prope-

i.p̄dicabilium: cumq; recipit ab his Doctribus vniuersa schola, sed ex diuersis modis eam accipiendi, iuuenum ingenia dum vrentem, & docentem logicam tanquam duplēm habitum intelligunt, valde confunduntur, opere pretium igitur erit eam sic elucidare, vt facile capiat, definereq; an logica viens sit verè, & proprie scientia, & distinctus habitus à docente, vel idem, hoc est enim quod in cōtroversiam vocamus.

Sed prius statuere oportet an logica viens de tota ipsa logica dicatur, vel de sola parte topica, quod est querere, an dum in ceteris scientijs definitiones, diuisiones, ac demonstraciones construimus, dicatur ut logica docente, eiusmodi instrumenta confidere, secundum analiticam partem, quemadmodum probabiliter differentes circa eandem materiam, vienit topica, cuius proprium est talia argumenta extriuere, & videtur quibusdam modernis interpretibus vrientem logicam solū pro parte topica supponere, non pro analitica.

De dialecia
positur.
Lopinio.

Eius funda-
mentum.
D.Thom.

Quorum vnicum fundamentum est, quodnam testimonium Diui Thomæ, qui 4. Metaph. lœct. 4. id videtur planè docuisse in hæc verba: Dialectica potest considerari secundum quod est docens, & secundum quod est viens: secundum quidem quod est docens habet considerationem de istis intentionibus, instituens modum quo per eas procedi posuit ad conclusiones in singulis scientijs probabilitate offendentes, & hoc demonstratū fuit, & secundum hoc est scientia: viens vero est secundum, quod modo adiuncto vietur ad concludendum aliquid probabilitate in singulis scientijs, & sic recedit à modo scientie, & similiter dividendum est de sophistica, que prout est docens, tradit per necessarias, & demonstrativas rationes modum arguendi apparet, secundum verè quod est viens, deficit à progressu vero argumentationis, sed in parte logica, que dicitur demonstrativa, sola doctrina pertinet ad logicam, vnam vero ad Philosophiam, & ad alias particulares scientias, que sunt de rebus naturæ: & hoc quidem, quia vnam demonstrativa consistit in reendo principijs rerum, de quibus fit demonstratio, que ad scientias reales pertinet, non vniuersalibus logico: & sic apparet, quod quædam partes logice habens ipsam scientiam, & doctrinam, & vnam sicut dialectica sententia, & sophistica, quædam autem doctrinam, & non vnam, sicut demonstrativa, &c. Hæc Diuus Tho. Quibus vrientem logicam in sola parte topica ponit: cuius hanc rationem reddit, quia

logica secundum quod est vlus desinendi, dividendi, ac demonstrandi in ceteris scientijs, non tam dialectica appellanda est quam Philosophia, aut qualibet altera scientia circa eiu[m] materiam talis vlus versatur.

Ex opposita vero parte extat communis modus loquendi, ac sententiæ torius dialecticæ scholæ, quæ logicam adæquatè partitur in docentem, & vrentem, docentis nomine eam intelligentia in quantum conficiendorum instrumentorum p̄cepta tradit, & naturam modi sciendi in eis consistentem contemplatur: nomine vero vrientis eandem, vt ea in materia ceterarum scientiarum vniuersitatem p̄fata instrumenta conficieant, quæ propter necessariam esse simpliciter ad eas (perfecte) falem obtinendas) quæstione p̄cedenti stabilitum est.

Extat etiam efficax ratio, quæ id videtur I. ratio, conuincere, nam tantum se extendit logica viens, quantum vlus logicæ docentis: sed logica docens de omnibus, & singulis partibus dicitur (vt de se est manifestum) ergo viens non ad solam partem topicam, sed etiam ad analiticā se extendit.

Secundo pars topica dicitur logica viens, II. ratio, quia topicis, aut probabilitibus syllogismis vniuersitatem ad probabilitate differendum in quacunq; materia, sed etiam vienit definitionibus, divisionibus, ac demonstrationibus, quæ non minus sunt eius instrumenta, quam syllogismus topicus, ergo pro parte etiam analitica verè ac proprie viens appellabitur.

Ad nodum soluendum aduertenda.

Controuersia hæc de nomine fore vide. Nota. Star, nihilominus, vt proprium modum loquendi teneamus, & si aliquid de re contineat, expediamus, simulque verba Diui Thomæ (quæ veritatem viriusque absque dubio continent) clucideremus, adnotare oportet modum, quo dialectica se habeat ad ceteras scientias, quidve ad exercitium eorum conferat, quomodo etiam se habeat ad exercitium probabilitate differendi, & vt hinc exordium sumamus: instrumenta omnia, quæ per artem dialecticæ extuti possunt, quibus modus sciendi continetur, formam & materiam habent: formam vocamus dispositionem partium ex quibus consiciuntur, vt formam defitionis genus, & differentiam simul vniata, ex quibus constituitur definitio: syllogismi in communis, dispositionem in modo, & figura, demon-

rationis vero principia in quantum causam, aut effectum conclusionis continent, & ratio formalis ei assentiendi sunt, pariterque de reliquis instrumentis: materiam vocamus terminos, aut propositiones circa quas talis versatur dispositio. ut voces ipsas, quibus designantur genus, & differentia, in modo & rem quam significant: has etenim sub ratione generis, & differentiae intellectus concipit, & ordinat, in formaque definitionis redigit. & eadem informam syllogismi, aut demonstrationis disponit: distibui soler materia hæc in necessariam, contingentem, atque remotam, & illa demonstratione deseruit, iste vero ceteris syllogismis: sed forma adhuc subdividitur in uniuersalem, & particularem, seu in communem, & propriam: & communis forma demonstrationis (ut in ea exemplum subiiciamus) duplex est, una communissima, quæ vocatur dispositio in modo, & figura, quam et communis definitio syllogismi tradita ab Aristotele in libro de priori resolutione, capite primo, explicat, dicens, syllogismum esse o rationem, in qua unusdam positionis (hoc est in modo, & figura dispositi) a liquido necessario sequitur per ea, quæ posita sunt, id est, virtute propria illatum: minus vero communis prefatam contrahens ad rationem demonstrationis est specialis modus inferendi evidenter necessariam conclusionem ex necessarijs principijs, specialis vero forma virtus que contrahens ex talibus principijs accipitur, ex quibus talis infetur scientifica conclusio: & cum ita se habeat genus seu conceptus communis in particulari, seu specifico clausus, quod ad eandem speciem, quam differentia eū contrahens constituit, spectat, ut animal per differentiam rationale contractum ad hominem, & per differentiam Leonis ad Leonem, sit, communis formas contractas per principia Philosophia, ad Philosophiam demonstrationem, & scientiam spectare, & ad Metaphysicam contractas per principia eius, sive de ceteris dialecticæ instrumentis, secundum proportionem ad quamlibet scientiam applicari: quæ demonstrationes particularium scientiarum à dialectica participant communem quoque formam demonstrationum eam claudent: utraq; vero tanquam communis contrahitur per specialissimam rationum principiorum, ita ut ex virtus communis per particularem contracta, & particulati contrahente:

resultet specialis demonstratio pertinens simpliciter ad tales scientias: unde fit usum dialecticæ in Philosophia non esse aliud, quam applicationem instrumentorum eius secundum rationem communem (nam hoc modo ea procedunt) ad specialem rationem cuiuslibet scientiarum, ex qua applicatione sunt propria singularium scientiarum, quod exemplis fieri manifestum: hæc defigito natura est principium motus, & quietis eius in quo est, &c. Simpliciter est definitio Physica: nam licet formam uniuersalem definitionis ex dialectica habeat propter specialem rationem, quam habet à philosophia ad illam pertinet, & si pertinet ipsa, id etiam quod ex dialectica haber ad illam quoque pertinebit, iuxta uniuersalem regulam referentem genus, ad speciem, quam constituit cum eo differentia contrahens.

Ex quibus sequitur usum dialecticæ quantum ad analiticam partem Philosophiam esse, si in Philosophia constituantur demonstrationes, & Metaphysicam, si in Metaphysicam siue in ceteris scientiis: De viu autem topicæ alia est ratio, nam cum topicus syllogismus non generet scientiam, sed opinionem, usus dialecticæ, qui est applicatio formæ syllogisticae ad veritates illas probabiles, non pertinet ad alteram scientiam, sed ad dialecticam potius, pro eadem parte topica refertur: cuius proprium munus est ad virtus partem differere de quocunque proposito problematico, seu propositione probabili, quod ut et id est Aristotel. in libris topicor. exemplis ducentarum rerum, diversarumque materialium virtutis in locorum dialecticorum expositionibus. Nam licet opiniones, quæ veritas circa res Philosophicas, aut Theologicas, ex parte materiarum, quodammodo reducantur ad has scientias: syllogismi tamen dialectici dicuntur, propter formam dialecticæ propriam, quæ in eisdem prædominatur, tanquam quid perfectius.

Et hæc doctrina veritatem rei aperit, & testimoniū Dñi Thom. egregie exponit, ut ostenditur rationem quidem in eo consistentem, quod dialectica vera vocatur non solum quantum ad D. Tho. ex parte topicam, sed etiam quantum ad analiticam (ut efficaciter probant argumenta, testimoniū in favorem huius partis præfatis) diversa ratione, nam usus dialecticæ quantum ad partem analiticam, non distinguuntur se ipsa ab ea scientia, cui applicatur, vel in qua vertatur.

satur, sed ad constitutionem eius concurreat, quare & denominationem eiusdem suscipit quasi amissa propria: unde dicere possumus r̄um dialecticæ esse Philosophiam, seu Metaphysicam, si in eis reperiatur, & dialecticam in quantum concurreat ad constitutionem syllogismorum, ac demonstrationum in eisdem, ac alijs scientijs esse vienem: quantum ad partem vero topicam, quia non coniungitur scientiæ, sed opinioni, propriam artis logicæ denominationem retinet quantum ad r̄um: ac proprieà dialectica viens, potius quam hæc, vel illa opinio vocatur, & hanc sententiam tenet D.Thom. vt verba eius planè ostendunt.

Sitne dialectica viens scientia, habitus à docente diuersus.

His expeditis ad principalem controver-
siam, quam postremum illud argumen-
tum excitabat, deueniendum est, utrum
dialectica viens pro toto ipsa, & non pro sola
parte topica supponatur scientia, & scientia
distincta à dialectica docente.

10 **Opinio.** Et quod sit vere scientia, & non habitus à
docente diuersus, videtur tenere Niphus, 4.li.
Metaph. tex. 5.

Lxx. Quod hac ratione falcitur: eg. eo quod
quipiam habitum logicæ docentis circa alijs
scientias exercit, redditur facilis, ergo ve-
ram comparat facilitatem in intellectu: & per
actus prodeentes ab habitu scientiæ, quem
præsupponit, ergo eiusmodi actus intellegendi,
ac perficiunt habitum scientificum, atque adeo
habitum ipse, vt est eorum principium,
vera scientia est. Pater autem, sic esse vien-
tem dialecticam, ergo dialectica viens ve-
ra scientia est docentem perficiens, ac prop-
terea non diuersa scientia, vel habitus ab
ea.

*Alia opinio ponitur cum funda-
mentis.*

11 **Opinio.** **A**lij vero ex modernis Aristoteles in-
terpretibus, & scientiam esse affirmant
& distinctam à docente, vt autem v-
erumque ostendant, duplices actus, vel officia
dialecticæ distinguunt, priores sunt, quibz us
docent instrumenta sciendi componere,
vt definitionem, divisionem, ac demon-
strationem iuxta præcepta huius artis: po-
steriores vero actus sunt, quibus tradita præ-
cepta conficiendorum instrumentorum ex-

ercent extruendo definitiones, divisiones,
ac syllogismos: & cum ex actuuum frequenta-
tione gigantur facilitates in potentij, quas
vocabas habitus, necesse est, ex diuersis acti-
bus diuersos quoque habitus generari: nam
primo redditur facilis intellectus ad traden-
da præcepta, quibus traditi alias facilitatem,
sibi comparat ex r̄u corundem præcep-
tum, componendo p̄tæfata instrumenta iux-
ta naturam eorum: itaque primo fit facilis
intellectus ad præscribenda præcepta, cognoscendisque in uniuersis, quo nam modo
extruendus sit syllogismus, seu quodlibet aliud instrumentum, deinde ad ea exercen-
da per actualem extirptionem instrumento-
rum, ex parte huius rei exemplum in musi-
ca, ac dominicatoria arte: in quibus duplex fa-
cilitas adquiritur, una, per quam intellectus
redditur facilis ad cognoscendum modum,
quo dorus extruenda est, præceptaq; tradenda
ad eam exædificandam: altera, per quam
membra facilia redduntur ad eandem artem
exercendam per actualem exædificationem:
& modo simili in Musica facilis intellectus
redditur in tradendis consonantiarum regu-
lis, deinde facilia redduntur instrumenta cor-
poris, per quæ exercenda est, & priorem voca-
re solent Theoreticam, posteriorem vero
practicam, pariter ergo dupl. em dialecticæ
habitum ponere debemus: primum, qui sit
quasi Theoretica, seu speculativa, postremum,
qui sit quasi practica, & ille habitus est logica
docens, iste vero logica viens, & ratio-
ne huius viensis logicæ, e. iam qui iustitient
speculatiuam scientiam iste simpliciter nō gra-
uantur concedere, secunda n̄ quid esse practicæ
hoc est, quantum ad r̄um.

Quibus expeditis vt un juc probare nituntur: **Quod lo-**
tut: primum quidem quod duplex si habitus gica viens
ex ipsius nominis Etymolog. a, nam à cunctis sic habitus
appellatur logica viens, & a nomine r̄a, vel distinctus
exercita, intelligunt igitur nomine viensis lo-
gicæ, actiū viensis, non passiū, sed actiū v-
erumque ostendant, duplices actus, vel officia
dialecticæ distinguunt, priores sunt, quibz us
docent instrumenta sciendi componere,
vt definitionem, divisionem, ac demon-
strationem iuxta præcepta huius artis: po-
steriores vero actus sunt, quibus tradita præ-
cepta conficiendorum instrumentorum ex-

Quod in huic modum potest corroborari. II. ratio-
ni, iam cæteræ scientiæ ex eo, quod modo sci-
entiæ vienit in suis demonstrationibus extra-
endis, non dicuntur logicæ vientes, alioqui
tot essent logicæ vientes, quot sunt scientiæ,
imò dialectica ipsa docens, dicetur viens,
dum syllogismos in propria materia extru-
it; quæcumque plausiblitas sit, sequitur po-

nendum esse aliud habitum actiū vtentem, eisdem instrumentis, ab habitu docentis lecterum, & iste erit proprie dialectica viens.

**9. s.
II. ratio.** Secundo, syllogismus constructus in Philosophia naturali, non est ab habitu huius scientie (minime differentis de syllogismo ut syllogismus est) elicitus, nec sic procedit à dialectica docente, nam haec solum versatur in tradendis praeceptis, modoque prescribendo in vniuersali, quo syllogismus extruendus sit, erit igitur actus elicitus ab alio habitu, qui sit logica viens, & imperatus à logica docente, & qualiter dirigere vsum.

III. argu. Postremo, nam duobus modis contingit, quod quispiam habeat vtem logicam, nempe simul, cum docente, vel sine illa: vt si nesciens precepia, syllogismos nihilominus exactos extruas, & si primo habeatur modo, perfecta esset, si secundo, imperfectissima, cum sit erroribus exposita, & ecce ibi causam distinctionis habituum necessariam, quod unus possit ab altero re ipsa separari.

Quod vterque habitus scientie, exploratum est ex parte logicæ docentis, sed probant ex parte vtemis primo, nam, ut actus extruendi syllogismum in particulari perfectus sit, & siue errore procedat, presupponere, debet scientificam cognitionem modi, quo extruendus est, & cauatur, ob quas tali modo, & non alio extrahi debet: quæ ex docente logica habentur, ergo talis actus extruendi, eam presupponit ordine naturæ, quare repugnat ab ea procedere cum & habitus docentis non sit facere, sed docere modum, quo syllogismus procedat, ergo ab alio habitu distiicto, quem vtem logican vocamus, & modo quidem scientifico, cum presupponat modum, quo fieri debet, et quod innaturat.

II. ratio. Secundo, dum quispiam syllogismos, ac demonstrationes conficit in ceteris scientiis, præceptis vtitur à dialectica docente traditis, iuxta quotum tenorem talia instrumenta efficit, oportet igitur, vt certo atque infallibiliter cognoscatur se exactè vti talibus præceptis, aliqui non assequeretur scientiam, sed opinionem, ergo talis vsum scientius est, vpoate scientificam notitiam eorundem præceptorum presupponens: pariter igitur facilitatem, & habitum vtiend. scientificum, qui cum sit à logica docente d. finitus, duplex erit necessario multiplicanda scientia, dialectica nempe docens, & viens.

**10.
III. argu.** Probat tandem, quia si aliquis sola fide hu-

mana præcepta syllogismorum extruendorum teneat, & huic soli fidei subnixus syllogismos in reliquis scientiis exerceat: talis vsum dialectica non erit scientificus, immo neque scientia per tales syllogis. nos comparari poterit: si ergo evidenter eorundem præceptorum notitiam fuerit assecurus, talis vsum scientificus erit: sed talem habet notitiam, qui logicam docentem comparavit, ergo per actum vere scientificum præceptis eius vicius in reliquis scientiis, veraque scientiam assequeretur, quæ dialectica viens vocabitur.

Propria sententia proponitur, & corroboratur.

Nostra sententia est vtrique: opposita, Conclusio dialectica viens, ut viens, nec est vere scientia, nec habitus distinctus à logica docente, sed habitus idem prout ars est singulares syllogismos, & demonstrationes efficacia in ceteris scientiis: hanc sententiam tenuit expressè Diuus Thomas 4. metaphysic. lectio D. Thomas 4. ut verba huius testimonij nuper à nobis relata ostendunt, ait enim logican vtemem à modo scientie recedere: sed quia dupli constat parte, oportebit sigillatim probare vtramque.

Prima pars affirmat dialecticam, ut vtemem prima pars non esse scientiam, quam sic probo conclusio quod diale- scientifica est actus per demonstrationem ex dicta viens principijs proximè derivatus, sed actus diale- non sit sci- entia: vtemis non habetur immediate perde- cencia. demonstrationem ex principijs per se notis ergo probatur non est scientifica conclusio, nec proinde ha- bitum scientie gignere vlet: probatur minor (nam cetera ex se patet) talis actus (vel ipsius met aduersarij consientibus) non est aliis, quam singularem syllogismum facere, vel de- monstrationem quantum ad exercitium, ut sic loquuntur, sed syllogismum efficere non est conclusio demonstrationis, neq; ex aliquibus principijs proximè derivatur, cum principia dialectica non sint alia ab his, quæ modū efficiendi præscr. sunt, à quibus patet non procedere immediate syllogismorum constructionē, ergo non est scientia.

Secundo scientia proximè versatur circa II. ratio vniuersalia, etiam si practica sit, nam de singu- laribus, nec definitio, nec sciecia est, quod habes apud Aristotelem in sepe repetitur: sed dialectica viens, ut viens, non versatur circa vniuersalia, sed in mediatis circa singularia, ergo vera scientia esse urquit: probatur minor,

proprius actus eius est construere singulare syllogismos iuxta præcepta tradita à docente, ergo licet hanc præsupponatur vniuersalibus agentem, ipsa tamen, ut vires est, non versatur circa vniuersalia, sed solum circa singularia, quare nec vera scientia esse potest.

Quod in hunc etiam modum corroboratur, conclusio scientifica generans scientiam continet veritatem necessariam speculatiuum aut practicam, dicitque rem ita esse, aut non esse, cum scientia sic habitus verus, certus, & evidens, & demonstratio per quam' gignitur ex veris, & primis debeat procedere, ut Aristote. præscripsit 1. lib. de post. resol. cap. 2. sed actus viensis dialectice, qui est constructio singularis syllogismi nihil verum, aut falsum continet speculatiuum, aut practicæ scientiæ licet fiat iuxta præcepta eius; ergo deficit plane à ratione scientifici actus (vt egregie Diuus Thomas) & habitum scientiæ parere nequit.

Secunda pars:
quod viens
vō: si: habi-
tus à ducen-
te diversus
probatur.

Dialectica:
est liberalis
as simul,
& scientiæ.
D.Thom.

B.

Secunda pars nostræ sententiae assertit, dialecticam viensem non esse habitum distinctum à docente, sed eundem prout ars est, singulares syllogismos ac demonstrationes in ceteris scientiis efficiens: quod ut clarius ostendamus tāquam certa res præsupponēda erit: dialecticam docentem solum esse scientiam, & artem, non quidem ex mechanicis, que versantur circa extrema opera, sed ex liberalibus ad operationes animæ dirigendas ordinatis: que idcirco liberales vocantur, quia circa operationes animæ versantur: hanc etenim arcium diuisionem in liberas sinuat plānē Aristot. 6.lib. top. c. 4. solas artes primi ordinis tales esse simpliciter appellandas constituens: quod autem dialectica inter liberales sit connumeranda docuit exp̄esse Diuus Thom. 1.2. quæst. 57. art. 3. ad 3. &c 1. lib. de post. resol. lect. 1. hisce verbis: *ad actus humanos faciliter, & ordinatè perficiendos diversæ artes deserviunt: nihil n. alia ars esse videtur, quod certa ordinatio rationis que per determinata media ad debitum finem actus humani peruenient; ratio autem non solum dirigere potest inferiorum partium actus, sed etiam actus sui directius est: hoc enim est proprium intellectus partis, ut in seipso reflexetur nam intellectus intelligi seipsum, & similiter ratio de sua attura ratiocinari potest: sic igitur ex hoc, quod ratio de acta maius ratiocinatur, adiuueta est ars edificatoria, vel fabrica, per quam homo faciliter, et ordinatè huius actum exercere potest. Eadem ratione actus quedam necessaria est, que sit directius ipsius a-*

*ctus rationis, per quam scilicet homo in ipso attura-
tionis ordinatur, & faciliter, & sine errore proce-
dat: & hoc est ars logica, id est rationalis scientia,
que non solum rationalis est ex hoc, quod est secun-
dum rationem, quod est omnibus artibus commune,
sed etiam ex hoc, quod est circa ipsam attum ratio-
nis, sicut circa propriam materiam: & id est videtur
esse ars artium, quia in attum rationis nos dirigit, &
quo omnes artes procedunt, &c. Hæc Diuus Thom-
as quæ etiam aperiè colliguntur ex doctrina
Aristotelis vbi supra, sit definitus artem, quod
sit habitus cum ratione factius, vel actius:
perfectum Mechanicam intelligens, quæ ver-
satur circa externum opus, & per actuum libe-
ralem, sub qua dialectica comprehenditur, que
ut opera rationes dirigit, est habitus cum ratio-
ne actius: ita absque dubio, ut idem si habi-
tus rationem scientiæ, & artis continens: nam
in quantum præcepta tradit per demonstratio-
nem extruendi syllogismum, ceteraque instru-
menta, quibus medijs operationes, ordinan-
tur, vera scientia est, & logica docens appellatur:
at in quantum habitus idem syllogismos,
ac demonstrationes singulares, eadem præcepta
exequens, conficit in reliquis scientijs, rationē
artis haber communem cum mechanicis, quæ
pro operibus externis cum ratione efficiendis
ponuntur, & hoc modo est, & appellatur logi-
ca viensis: nam cum vius nō sit aliud, quam ex-
ecutio singularis operationis, vius logicæ ve-
catur effectio syllogismi, aut demonstrationis:
& viens logica habitus ipse, & eiusmodi singu-
lares operationes exequuntur, hoc enim distin-
guitur ars à scientiæ (vt ibidem docet Aristote-
les) quod hęc circa vniuersalia, illa proximè
circa singulares operationes versatur.*

Et ecce quo pacto distinctio dialecticæ in Diuilio lo-
docentem, & viensem, eadem est ac si eam in
gicæ in do-
cientiam, & artem distinguamus, ut enim est
centem, &
**scientia per ordinem ad actus, quos in vniuer-
sali elicet circa vniuersalia obiecta, sic est ars**
vientem ea
dent est, ac
in scientiæ,
& artem.

Quod autem ratio scientiæ, & artis libera-
li non sint diversi habitus in dialectica, præter
autorisatatem Diu Thomæ, id expressè afferen-
tis (vt vidimus) probatur evidenter ratione, nam
habitus logicæ docentis per primam demon-
strationem comparatus haber pro obiecto mo-
dum scendi, cuius naturam contemplatur, &
opera rationis, quorum est directius, sed co-

B. 3. ipso.

ipso, quod docte syllogismos, ac demonstraciones extruere, & his medijs ordinari operationis habet virtutem eadem instrumenta condendi in singulari, nullo alio instrumento indigens ad executionem operis singulatis, ergo ego ipso est habens cum ratione actius, quae est definitio artis liberalis: is tamen erdo reperitur inter varianque rationem cuiusdem habitus, ut ratio scientia primaria, ac possima eius sit, ratio artis quasi secundaria, & ita habes logicam vienem esse eundem logicam docentis habitum, non ut scientiam, sed ut artem singulares actus sibi proprios syllogismorum, ac demonstrationum proxime conseruentem.

Occurrunt argumentis utrinque partis opposita.

Nota.

VT argumentis aliarum opinionum scilicet, occurrere possimus obseruan- dum est dialecticam, vipose proxime operationes dirigentes, non esse de his artibus, quae per membra corporis extera exercentur, sed sicut intellectus ipse actus eiusdem habitus scientificos proxime elicet, pariter singulares exercitetur, proxime ab eodem noua facilitate prodeuntes: unde, non indiget noua facilitate, aut novo habitu, sed idem sicut per actus scientificos perficitur, ut scientia, sic per actus singulares perficitur, ut artis, & appellatur dialectica viens, quemadmodum tubatio scientiae docens, quod est idem exemplis dominicatoris artis, atque etiam musicæ facilè ostendit potest: etiammodi enim, vipose per membra corporis exercende, praeter facilitatem intellectus, quem proprie vocamus habitum, indigent noua facilitate eorundem membrorum, que non habet propriam rationem habitus, aut artis, ut docet Aristotleus 1. lib. Ethicorum, cap. viii. & Diuus Thomas 1.2. questione 50, articul. 1. ad 3. sed quandam similitudinem, prout ab habitu intellectus pendet, cum quo unum, atque integrum habet cum constituit. Etenim cum partes corporis non sint aptæ ratione motu imperio ciuili, sed (ut aiunt) despoticæ, ad inflar ferri, non sunt proprii habitus (qui potentiam aliquomodo liberant, aut indifferenter pro subiecto possestant) capaces, dialectica ergo cum per intellectum proxime viroisque actus scientiae, & artis viuuerentur, & singulares elicier, non indiget dupli faciliitate, vel habitu, sed us

ficit sibi unica in ratione scientiae, & artem per Ad I. prima scientificos, & singulares actus diversa ratio- ordinis le- ne perficienda, & hæc doctrina diluit planè cunde opin- argumentum in favorem primæ opinionis ionis præactum.

Secunda opinio dupli argumentorum ordinis fulciebatur, nam primo probare contendebat, dialecticam vienem esse habitu à docente distinctam, deinde esse distinctam scientiam: & primum argumentum primi ordinis sic soluendum est, ut intelligamus duplum illam rationem se enire, & artis in dialectice repartam, ita se habere, ut sicut ratio scientie perfectione est, sic etiam intellectu prior: nam prius intelligimus, quod præcepta operandi in viuuerali tradat, quam quod ad ea in singulari exercenda ordinetur: eiusmodi autem prioritas rationum sufficit, ut ipsa sit logica docens dicatur, traditis à se præceptis tri, in alijs scientijs, ita ut quasi actius vius ei attribuatur, quanquam instrumenta condita per applicationem ad alias scientias, ad eas potius, quam ad dialecticam pertinere censeantur, ut superius adnotauimus.

Ad formam igitur argumenti dicimus, vienem logican docentem presupponere, negamus tamen esse aliud habitum, sed est idem perfectus tamen in ratione artis per vi- sum: itaque logica, ut viens non est aliud, quam perfectio eiusdem, ut habet rationem artis, vel (ut clarius rem explicemus) non est aliud quam vius eiusdem, ut artis, ex quibus plane ostenditur, quam sit alienum à ratione eius ponere, quod distinctus sit habitus à docente. Quod autem additur primo, ceteras scientias vium dialecticæ claudentes, non vocari vientes dialecticas, verum est: nam licet dialectica viens ad earum demonstrationes suo modo concurredit, quidquid ab ea participant, cum generalis quedam ratio sit, contrahitur per principia particularia, imbibiturque in specie ratis demonstrationis, ac talis scientia, cuius denominationem potius suscipit, non secus ac prædicata generica, que imbibuntur in specie, suscipiunt denominationem eius: unde ex eo non infra distinctio logica viensis a docente. Quod etiam secundo additur de viis logicis circa propriam materiam, sic soluendum est, ut intelligatur sicut etiam modo esse vienem, dum syllagismos, ac demonstrationes construit ad exercenda propria præcepta, & talem vium, scipiat, ut scientia, & artem presupponere, rationemq; actus perficiere.

Ad formam argum.

Ad I. prima opinionis.

Ad f.

Ad secundum.

Ad secundū dicimus syllogismutū in Philosophia, aliter autē scientia coaucta, esse actum elicitorū ab utroque habitu, particularis sump̄ scientiæ, ac dialecticæ vi entis, non vt scientiæ, sed artis, ab hac quidem secundum generalem rationem formæ syllogistica, aut demonstratiois, ab illa secundum specialem talium principiorum, à quibus generalis formæ, quam participat ex vñ dialectice contabitur: per talem igitur vñm concurrit dialectica ars ad generationem particularis scientiæ, ac se ipsam simul perfici (vt expōsum est) quare non est necessarius alter habitus.

Ad tertium
argumentum.

Vltimum argumentum huius ordinis facilius dilinuitur, nam casu, quo quispiam non habeat docentem logicam, quæ sit scientia, sed quæ sit opinio (i. præceptorum doctrinam sola fide humana tenet) nū illo minus logica vñm in eo dum syllogismos extitit, erit eadem opinio præceptorum, vt habet rationem cuiusdam imperfecte artis per humanam fidem habitæ: itaque non minus habet runc vtrunque rationem vnuersalis cognitionis opinatiæ, atque etiam artis, in quantum ordinatur ad singulares operationes, sive ad extrendos singulares syllogismos, & sub hac consideratione per proprium vñm se perficeret.

Ad primū
tertiodi or-
dinis.

Ad primū secundi ordinis admittendam est, vñtem logicam præsupponere docētem, non vt habitum distinctum, sed vt habitus idem in esse perfecto se ipsum, vt imperfectum solet præsupponere, a quo nec procedere repugnat, quia sic ab eo procedere, non est aliud quam eundem habitum se ipsum perficere per propios actus, & ita se res habet in dialectica vñente, quæ non est aliud, quam habitus docentis in ratione artis semipsum perficiens: quare non lequitur esse h. habitum distinctum, & longè minus scientiæ, sed actus, vel vñs scientiæ dicitur ex ratio syllogismorum, quia est actus, vel vñs artis, que simul est scientia, non qua proxime elicitur ab habitu scientiæ, vt tali, quod omnino oportet, vt esset actus, per quem gigaretur scientia.

Ad secun-
dum.

Ee modo simili responderetur ad secundum, quod sicut talis vñs procedit à logica docente, vt arte, ita eam reddit sub eadem ratione faciliorem: vnde negandum est scientiam faciliarem patere aut scientiæ habitum.

Postremum ex præcedentium solutioni. Ad ter bus dilinuitur, iam enim dictum est tales actus extrendi singulares syllogismos non esse formaliter scientiæ, quia non elicuntur ab habitu, vt habente rationem scientiæ, sed artis: tales autem vocari possunt, quia ab habitu, qui re ipsa scientiæ est, prodeunt: si autem formam rationem eorum uno verbo explicare velimus, dicendum erit esse actus talis artis scriptam persicentis: vnde fit non patere facilitatem scientiæ, formaliter, sed artis, te autem ipsa eundem habitum logicæ docentis perficeret.

QVAESTIO QVARTA.

*Vtrum logica sit unus simplex habi-
tus, vna ve simplex qualitas.*

*Notanda, ut adhucum controversia
peruenientur.*

VT melius elucescat, vnde specificatio logica defini debet, & eius natura latitudo cognoscatur: si ne simplex qualitas, nitas consimilis composita reliquum est disputemus. Triplex consideratur in scientijs sicut in ceteris scientijs. rebus vñtis, generica, specifica, & numerica: vna numero appellatur scientia, quæ est in uno intellectu, cum commune sit accidentibus numericas vnitatem à subiecto accipere, tot igitur erunt numero distinctæ dialecticæ, quot fuerint intellectus hac scientia prædicti: specificam vero vnitatem fortius scientia eadem ratione, qua potentia ex unitate specifica obiecti: vna est potentia visiva in cunctis hominibus, qua vnum habet obiectum visibile secundum speciem, sub quibus visibilia conueniant: & vna erit lejemnia secundum speciem, quæ vnum formale obiectum habuerit, sub cuius ratione specifica formalis conueniant quæcumque in ea tractari possunt: genere autem diuinitutis scientiae, quæ in eodem gradu abstractionis à materia continetur, vt Geometria, & Arithmetica sunt scientiæ eiusdem generis, quia vtraque abstrahit à materia sensibili, alterius vero est vtraque Philosophia naturalis, & moralis, sensibilem materiem concernens, & iste ab illis genere differunt propter diuersam abstractionem à materia, genere etiam vna proprius appellabitur scientia, quæ multas habet.

habitibus specie diuersis constat, si possibile sit plures habitus ita diuersos eandem scientiam constitutere.

Et de unitate numerica controvèrsia est nequit, cum notum sit logicam nō esse intellectum numero, sed plures iuxta distinctionem intellectuum, sed nec de unitate generica abstractionis, nā licet difficile sit gradum abstractionis à materia designare, sub quo constitutatur, cetera dubium tamen esse debet ad aliquem ex tribus assignatis esse refendam: & arbitror ad abstractionem Metaphysicæ reduci propter similem modum uniuersalitatis, ratione cuius omnino videatur à materia abstrahere, cum propria instrumenta, & sciendi modos nō minus in rebus spiritualibus, quam materia affectis, nec minus in substantia, quam in accidentibus construere doceat, estque illud magno argumento, quod Aristoteles produxit exemplia syllogismorum, ac demonstratio[n]um in elementis nihil significantibus, ut planè designaret nihil, aut parum referre, quod in hac, vel illa materia fiant, aut in rebus ea omnino carentibus: hoc igitur reducitur controvèrsia, statusque eius iste est, an dialectica sit vna scientia genere sub se continens plures habitus species diversos, sed certo modo cōstituant, si enim ita sit vna, non erit vna simplex qualitas, aut habitus, sed multiplex, vel certè vna erit unitate specifica, & atoma, si talem habituum multiplicitudinem non admittat, led unitatem habeat uniuersitatem, quæ reperiatur in potentij.

III. obser. Obseruandum tertio est, illud, quod est vnu simplex esse posse, atque compositum, ut Deus Optimus & Maximus, sic est vnu, ut etiam sit simplex non admittens in se villam compositionem, qualibet autem creatura aliquam compositionem admittit, & dicitur summam illam unitatem non attingit, & in hoc sensu exploratum est d. aleth. non esse simplicem qualitatem, cum compositionem generis, & differentiarum, ut minimam admittat, atque etiam ex partibus integrantibus intensionis, & extensionis, sed solum potest esse simplex qualitas, vel composita respectu plurium habituum specie diuersorum, ex quibus componatur, aut quoniam compositione careat, & hunc sensum continet titulus questionis.

III. obseruandum. Tertio præmittendum est, scientiam non esse specierum intellegibilium congeriem (ve quidam decepti crediderunt) nec enim species sint ad apprehensionem, & iudicium eorum, quæ tractantur in scien[ti]a apparet necessariae

cum per eas fiat intellectus in actu primo ad tales actus elicendos: sed nondum facilis est, nisi visu, atque exercitatione facilitatem comparet, & hanc facilitatem actibus conquistarem vocavit Aristotelis habitum: specierum autem congregationem, quidpiam ei presuppositum: itaque tria sunt ad assensum scientiæ perfectè elicendum necessaria, primum species intelligibles, tanquam virtutes obiecti, quibus medijs voitur intellectui, & ex multis speciebus sit composta apprehensio, supra quam cadit iudicium sive assensus eiudem intellectus: secundum, virtus ipsius met intellectus, luminis appellatione designata, cuius proprium mudus est suppositionis apprehensionibus praemissatum, & conclusionis, iudicare verum esse assensum conclusionis, atque evidenter, & ex principiis evidenter deductum: postremo requiritur facilitas iudicandi, ac deducendi conclusionem, & haec est propriæ habitus, pro quo supponit scientia.

Quarto præmittendum est, scientiam, habitum, & qualitatem sic se habere, ut qualitas sit genus supremum habitus, qualitate inservias, & inserviat, scientia multis speciebus scientiarum communis: vnde sequitur evidenter esse consecutionem ab interiori ad superioris, est scientia, ergo habitus, & qualitas.

Postremo adnoto, quod cum unitas scientie habetur, & potentia, ex actu, & obiecto, ut unitate accipienda sit, ut testatur plane.

Aristot. 2.1. bro de Anima text. 62. explicate oportet, qualis obiecti unitas requiriatur, & sufficiat ad unitatem scientie: obiectum autem scientie, duplicitate ratione constat, quæ, & sub qua: ratio, quæ, appellatur illud quod à scientia, seu potencia consideratur, vel percipitur, ut in obiecto potentia visus color, cum namque potentia percipit, ratio sub qua est quidpiam aliud in eodem obiecto, sub cuius ratione à potentia percipitur, ut visibilitas, sub qua percipiuntur à potentia uniuersi colores: & inter has duas rationes, illa est uniuersalis, hæc particularis, a qua illa determinatur, & quasi contrahetur, hæc vero determinans, & contrahens est, quasi materialis etiam illa, hæc vero forma lis, & v. t. non amplius determinabilis: vnde cum specificarum differentia se habeat tā quam actus determinans uniuersalitatem generis, & sicut forma contrahens materialitatem eius, ad speciemque constitutandam reducens: ratio sub qua erit illa, in quam similes con-

conditiones conuenient, sed ex uno que efficietur unum formale completem, & adequatum obiectum conferens ad scientiam unitatem. Et quidem in obiecto dialectice satis notum est rationem, qua esse ens rationis, modum sciendi, seu argumentationem, nam unum ex his est, quod per se consideratur, & sub quo cetera, qua tractantur in dialectica continentur: de ratione tamen sub qua, non constat, sed cum ab ea dependeat unitas, suo etiam modo in controversiam vocatur, in controversia autem presenti agitanda, id est difficile, quod in ceteris ad hoc procerum spectantibus, qua cum tyronum, in dialecticorum captum magna ex parte superent, & in alijs dialecticarum partibus, aut etiam in Metaphysica propriam sedem habeant, multa ex eisdem locis perita hue referenda erunt, qua vis intelligi possunt, nisi per fidem accipientur, quoque suis locis copiose explicentur: dabinaus tamen operam, ut eo ordine, & claritate tradantur, qua à cunctis fere teneri valeant.

Quadem opponuntur aduersus unitatem dialectice.

Langu. con
tra unitatem
dialectice.

QUIBUS praebatis (ut questionis difficultatem aperiamus) libet tria haec vniuersalia argumenta, satisque difficultia praeiaceere ad probandum, dialecticam non esse unam scientiam, nec unam simplicem qualitatem, & est primum. unitas scientiae ex una ratione formalis obiecti, ex eisdemque principijs capienda est, iuxta Philosophi sententiam. libro de posteriorum resolutione capit. 23. sed intra ambitum dialectice, pluta obiecta, pluraque principia continentur, longe diuersa, ergo non una, sed multiplex erit scientia. minorem ostendo (nam cetera ex se patentes) praedicabile, praedicamentum, syllogismus, ac demonstratio sunt obiecta diuersarum partium dialecticae propriisque definitionibus distincta, ergo diuersa sunt inter se, diuersaque principia continent, cum definitiones sunt eis pro principijs non secus, ac reliqui scientijs, ut idem assertit Aristoteles, libro de posterior. resolution. capit. 2. & si principia sunt diuersa, non erunt minus diuersa conclusiones scientiam constituentes, qua ex eisdem deducuntur, ut hisce exemplis ostenditur: syllogismus demonstrativus generat scientiam: conclusio est posteriorum partis valde

diuersa ab hac, qua ad topicam partem spectat, syllogismus probabilis generat opinionem: habitus igitur dialecticæ ex his actibus geniti diuersi erunt, cum vniuersaliter verum sit, habitus speciem capere, à proprijs actibus, ex quibus generantur.

Secundum, proprium dialectice munus est, opera intellectus dirigere, atque ordinare, non secus atque virtutum moralium, debitum constituere ordinem in operibus voluntatis: sed opera rationis sunt diuersa, que: admodum, & voluntatis, ergo sicut pro ordinandi artibus voluntatis ponuntur ab Aristotele, & euacis Philosophis plures virtutes morales, pati ratione multiplicari debent plures dialecticæ pro dirigendis operibus rationis, nempe apprehensione simplicium, compositione, ac divisione, & discursu: non enim videatur possibile, per unicum habitum facilem reddi intellectum ad tam multiplices, tamque varias operationes dirigendas.

Postremo, habitus ponuntur in potentissimis ad separandas difficultates operandi circa obiecta, ut eis sublati faciles reddantur, ac propterè vbi adest noua difficultas operandi circa diuersum obiectum, nouus multiplicatus actus pro ea superanda: sed ordinata operatione simplicium noua superest difficultas ordinandi compositionem, & divisionem, ergo nouus requiritur habitus: & cum adhuc hoc posito, noua superest in ordinando discursu, triplex, ut minimum erit necessarius: unde triplex scientia dialectica ponenda erit, & non una, & quod in dialectica cernimus, facile erit in singulis scientijs ostendere, cum nulla sit cuius obiectum non complectatur res valde diuersa, nulla etiam, qua principia quoque diuersa non habeat.

7.

*Prima opinio, ejusque funda-
menta.*

PRIMERA haec argumenta multis vi-
sum est non solum difficile, sed penitus impossibile, quod scientia talem habeat simplicitatem, aut unitatem specificam, quam nunc in dialectica querimus, sed tot ponendos esse habitus specie distinctos in singulis scientijs affirmant, quod sunt conclusiones diuersæ, ex quibus habitibus una scientia coalescit, non unitate specifica, sed genericæ,

Opinio.

C tespe-

respectu eius quasi partes reputantur: idque præsertim verum esse in vniuersalioribus scientijs, ut potè plures, ac diuersas partes complectentibus, quales sunt dialectica, & Philosophia: itaque nulli scientia tribuant unitatem specificam, seu atomam, nullamque esse simplicem qualitatem arbitrantur.

Sic sentit Scotus quæst. 3 prolog. dub. 2. cui subscripti nominales, Ochamus videlicet ibidem dub. 8. Marsilius quæst. 2. art. 4. Gregorius eadem quæst. 3. articul. 3. Gabriel, quæst. 2. quibus falso videtur impositum à Magist. Soto & alijs, quod non solum habitus multiplicauerint, sed etiam scientias, tot ponentes dialecticas, tot Philosophias, ac Theologias, quot sunt conclusiones in singulis, cum tamen ex prefatis locis constet, eos profiteri Theologiam esse vnam scientiam, quanquam non vnum simplicem habitum, aut vnam simplicem qualitatem. Hanc eandem sententiam probabilem reputavit Magist. Sotus, questione 3. proclival. afferens posse scientiam habere unitatem, licet non sit simplex qualitas, sed ex multis habitibus composita. Capitulo dubius permanxit, questione 3. prologi etiam iuxta mentem Diui Thomæ, sed novissime eam amplectuntur, D. Toletus questione 3. proclivali, Fonseca 5. Metaph. capit. 7. quæst. 5. sect. 2. ab alijsque eruditè satis defenditur.

Fundamen tum.

Et confirmationi eius hoc fundamentum præmittunt, habitus intellectuales in duplice sunt differentia, nam quidam sunt inevidentes, ut fides tam humana quam diuina, vique opinio: euidentes alii, ut habitus principiorum, & scientie: inter quos hoc discrimen constituitur, quod ratio assentiendi habituum, primi ordinis exsistens est, nempe autoritas testificans, aut quid aliud ipsiusmet veritatisbus extrinsecum, in habitibus vero euidentibus, intrinsecum est, ut in habitu principiorum ipsamet testimoniorum connexionis, in scientia vero eadem veritas principiorum ipsamet scientie conclusioni applicata. Vnde cum idem medium extinsecum possit diuersis materijs, ac veritatisbus uniformiter applicari, sic, ut idemmet indubius habitus inclinet ad. sennuentium diuersis veritatisbus, quod patet euidenter, in fide diuina, & humana, repugnat autem, quod idem indubius euident, ad diuersas veritates, aut assensus inclinet, sed ne cessu est pro diuersis diuersi habitus pcc. c

diffinos ponere: quod probant, nam ex diverso medio assentiendi distinguuntur actus, seu: sensus, ex diuersis actibus distinguuntur habitus, ergo de primo ad ultimum, pro singulari veritatibus quibus per diuersa media assentitur intellectus, ponendi sunt diuersi habitus: sed quocies diuersi sunt veritates diuersa est ratio assentiendi, ergo semper postulant diuersos habitus, probatus minor. (nam cætera ex se patent) veritates, quibus assentitur evidenter intellectus, aut sunt immediatas, ita ut ex simplici terminorum apprehensione conuincant intellectum, & tales sibi sunt ratio assentiendi, quare sicut sunt diuersi, sic habent diuersas rationes assentiendi, & ita se habent omnia principia, pro quibus iam patet diuersos esse ponendos habitus, si vero sunt veritates mediæ, quales sunt scientificæ conclusiones, vel inauituntur diuersis principijs, & de talibus in aperto est diuersas habere rationes assentiendi, propter principia namque tanquam propter rationem assentiendi conclusionibus assentitur intellectus, ut docuit Aristotelis 1. libro de post. resolutione capite 2. si vero contingat duplēcē cōclusionē eidem inniti principio, adhuc habent diuersas rationes assentiendi formalem: nam illud vnum principium non est ratio assentiendi triquetri, sed ut ei talis coherēcio connectitur, ita ut totalis, ac formalis ratio assentiendi cuilibet, sit veritas ipsiusmet conclusionis, ut manifestata, & connexa cum tali medio, si ergo diuersae sint conclusiones, diuersaque veritates: diuersae erunt connexiones cum codem medio, diuersaque rationes formales assentiendi, quare diuersos postulabant habitus. Ex quibus obiter inferunt rationem, ob quam cum codem habitu voluntas in finit tendat, & media, intellectus autem non codem, sed diuersis in principium, & conclusionem: & accipitur discernere ex eo, quod tota ratio deligendi media, est finis, vbi autem ratio est eadem, idem quoque erit habitus inclinans ad utriusque dilectionem, veritas autem principiorum non est tota ratio assentiendi conclusioni, sed ipsamet veritas conclusionis, quatenus ex e ostenditur, ex connectione extencionum cum rati medio: dare / in igitur rationem: sicut euidenti d' actione generare habitum necesse est.

Hoc p̄cipue fundamento, probant primo intentionem exhibitu principiorum: nem si

diversa sunt principia, diversae erunt veritates, diversae extremonum connexiones, non habentes uniuersam ordinem, aut dependentiam inter se se, quia neque una oriuit ex altera, nec per illam cognoscitur, sed nec alterius unius sequitur ascensum alterius: solum ergo convenienter in eo, quod eodem modo silentius intellectus utriusque, hoc est sine medio, id autem non satis est ad hoc, ut una genereant habitum, nam si satis esset pro cunctis principiis sufficeret unus indiuisibilis habitus, quod plane falsum est, sequitur ergo pro singulis singulos habitus esse ponendos: sed eadem ratio de quibuslibet conclusionibus diversis, ergo pro singulis erunt etiam multiplicandi habitus scientiae diuersi: Proba ut minor, quia nec una conclusio ex altera inferatur, nec per illam cognoscitur, sed per principia, & licet ab eodem principio depeccant, ut contingat, quando per eas demonstrantur duas passiones, quae oriuntur ab eadem essentia, nullam tamen connexionem habent inter se se, neque una virtualiter continetur in altera, aut ex ea inferatur, ergo nec possunt ad eundem indiuisibilem habitum pertinere.

Lauda.

Sed iam quod una passio aliquando dicitur ad essentiam media altera, & ideo conclusio, per quam demonstratur una, aliquo modo dependet ex altera. Probat secundo adhuc pro his conclusionibus, ponendos esse habitus specie diuersos: nam habitus ascensu unius conclusionis, indiger intellectus noua compositione, noua attentione, novo criterio iudicio, atque ascensu, ergo non potest ei essentire, nisi per nouum habitum.

III. Ratio.

Tertio, quia habitus scientiae acquisitus per ascensum unius conclusionis, non inclinat ad ascensum alterius, cum si veritas diversa, ergo dum ei essentire intellectus, principium talis ascensus non est praedquisitus habitus, quare ad ipsum non pertinet, sed alterum produci recelle est, si quidem omnis intellectus scientificus, sui praeceptu ex habitu, aut progressu habitu, nec de corpore euidenti habitum rem per primum esse futura compatiat, ne te excludere ad ascendum alterum, quae si ad hunc non inclinet, neque virtute eius vel modo ascensum intellectus, quare nec locum habebit talis extensio.

Codium.

Sed iam quod in aliquo casu admittetur, videlicet quando una passio demonstra-

tur per altesam, tunc enim necessariam videtur habere connexionem tales conclusiones: adhuc extensio nequit fieri per eundem indiuisibilem habitum, sed necesse erit alterum produci diuersum: nam sicut extensio corporis accidentis, ad novam partem corporis, ut albedinis, quae est in capite ad brachium, non sit nisi per novam partem eiusdem albedinis adquisitam: pars ratione extensio habitus ad novam conclusionem, non fieri nisi per novam partem habitus adquisitam, sed habitus intellectualis cum sit spirituale accidentis, est indiuisibilis, ergo nequit habere partes: cum ergo necesse sit aliquid nostrum adquiri per eundem extensionem, comparabitur aliis actus specie distinctus, efficiens nihilominus tandem scientiam cum priori: quod Divus Thomas sentire videtur i. 2. quastione 54. articul. 4. ad 3. vbi habitum scientiae generari faciatur per primum ascensum conclusionis, perfici vero per ascensum aliarum, sed talis perfectio non est intensiva, cum intensio sit circa eandem conclusionem, ergo erit extensiva: sed non tendit habitus de ille imperfectio ad esse perfectum, nisi aliquid ei nouum adueniat per extensionem, ergo tot entitatem adquirit, quod fuerint conclusiones, ad quas extenduntur, at tales entitatis non possunt esse, nisi quantitates, immo si habitus, ergo tot sunt multiplicandi habitus, qui sunt diverse conclusiones in scientia. Tunc vita, quilibet horum habituum respicit ascensum, & conclusionem diuersam, ergo sunt habitus specie diuersi: nec si satis, si dicatur unius ad constitutionem eiusdem habitus, nam cum quilibet sit spiritualis, atque indiuisibilis qualitas, non possunt alicuius communis termino copulari, aut unius pro constitutione eiusdem habitus, quemadmodum variatur partes corporis accidentis ad constitutionem eiusdem secundum specimen, & numerum: & idem Divus Thom. i. 2. qu. 52. artic. 2. agens de augmento habituum, dicit, habitus scientiae augeri extensio per additionem, in hac verba: Scientia potest D. Thoma augeri secundum se ipsam per additionem, sicut etiam quis per conclusiones Geometria accedit, augeri in eis habitus eiusdem scientie, secundum specimen, &c. Sed additionem est, nisi albus habitus, aut partis eius, habitus autem, cum sit spiritualis, caser partibus, ergo eis habitus distinctus, quanquam ad eandem geometram pertinet.

Probant tandem, quia fieri potest intellectum ita ut habere circa conclusiones demonstratas, ut facilius, atque intensior sit circa unam, quam circa alteram propter frequentiorem vium habitus circa illam, quod experientia teste dicimus, sed repugnat plane tandem habitum simul esse magis, & minus intensum, aut faciliorum erit circa diversas conclusiones, cum intensio, & remissio fiat toti habitui inhaerentes, qui cum simplificetur conuentant qualitatib; repugnat ei conuenire simul, ut in calore certum, quem simul esse intensum, ac remissum, perferum, aut imperfectum etiam sub quibuslibet considerationibus diversis repugnare non vimus: nec si est ergo diversos ponere habitus pro diversis conclusionibus, ut sic intelligatur possibile, quod unus sit altero intensior, & per unum facilius intellectus circa unam conclusionem, quam circa alteram, quod per eundem habitum nequit intelligi.

Sed quo nam pacto si plures sint habitus, una possit esse scientia, cum habitus sit genus scientiarum, videaturque consecutio necessaria ab inferiori ad superiorius affirmatiu*m*, sicut est scientia, ergo habitus: & est una scientia, ergo unus habitus: sic etiam est multiplex scientia, ergo multiplex habitus. Respondet, nihil hucusque repetitur, quod sibi plenè satisficeret: dicendum nihilominus esse in ordine ad unum, atque idem formale obiectum scientiarum unius tales habitus, ad quod explicandum, & cognoscendum ordinantur omnes: & quod illud obiectum sit unum genere, aut specie in esse rei nihil referre, cum haec sit materialis unitas: formalis vero, ratio scibilis constitutus unum obiectum formale, in quo connectuntur universalia, quae in tali scientia tractantur, & doctrinam hanc universaliter, notiorem fieri in universalibus scientiarum aiunt, ut in dialectica, & Philosophia, nam quo plura obiecta atque diversa continent, quo plura principia, pluresque conclusiones, ut de simplicibus, de counctionibus, de syllogismis, & demonstrationibus, eo evidenter est necessitas multiplicandi habitus specie diversos: quemadmodum variates ipsæ specie diversæ sunt.

(.)

Secunda opinio tribuens scientias unitatem specificam atomam, præferritur.

*S*ecunda sententia huic ex Diametro opposita unitatem tribuit specificam, & atomam omnibus, & singulis scientijs, nullam proportionem admissam habituum multiplicitatem sub eadem, sed quemadmodum de potentijs determinat à cunctis, atomam habere unitatem, etiam si diversa rerum genera sub ambitu proprii obiecti complectantur, paritate de scientijs quantumlibet universalissimis, ut dialectica Philosophia, & Metaphysica. Hanc profiteatur expresse Diuus Thomas multis suis doctrinæ locis, sed praesertim in ^{15.} *commentario 23. capite 1. libro postero. & 1. 2. quæstio. 54. articul. 4. in corpore, vbi hec verba scripti: si igitur consideremus habitus secundum ea, ad que se extendit, sic inserviant in eo, quandam multiplicitatem, sed quia illa multiplicitas est ordinata ad aliquid unum, ad quod principaliter reficit habitus, inde est, quod habitus est qualitas simplex, non constenta ex pluribus habitibus, etiam si ad multa se extendat: non enim unus habitus, se extendit ad multa, nisi in ordine ad unum, ex quo habet unitatem. Et in solutione ad 3. Ille qui in aliqua scientia adquirit per demonstrationem scientiam conclusionis unius, habet quidem habitum, sed imperfectum, cum vero adquirit per aliquem demonstrationem scientiam conclusionis alterius, non egeneratur ei habitus alius, sed habitus, qui primi inter se perfectior, ut pote ad plura se extendens, ex quod conclusiones, & demonstrationes unius scientie ordinatae sunt, et una derivantur ex alia. Diuum Thomam sequuntur omnes sermè eius discipuli alicuius nominis: ut Caier, eidem locis, Ferrat, lib. 2. contra gentes, capit. 4. Magist. Sotus quæstio 3. proce. & nos eandem sententiam longè probabiliter, & doctrinæ Aristotelis magis consonant libenter amplectimus.*

Sed causa huius unitatis reddere, hoc Ratio D. opus, hic labor est: Diuus Thomas eiusque Thomas discipuli unitatem obiecti pro causa reddiderunt iuxta mentem Aristotelis 1. libro de post. resolutio. vbi scientiam unam esse statuit, quæ unius generis subiecti est, id est, quæ circa unum obiectum versatur, hanc autem unitatem obiecti ita distinguunt, ut altera sit unitas eius, in esse rei, quam vocant materiale, altera in esse scibilis, quam vocant formale, & ab illa non esse accipiendam unitatem scientiarum aiunt: nam aliqui tot scientiarum distincti-

distingue, quod sunt rerum genera, inquit quae sunt rerum species, sed ab hac deformi, nam cum scientia respiciat obiectum sub ratione scibili, sicut intellectus sub ratione intelligibilis, & visus sub ratione visibilis, ab eo ut scibili, unitatem habet, ac distinctionem, sicut intellectus, & sensus a sensibili, atque intelligibili tanquam ab obiectis formalibus: vnde inservient obiectum in esse rei genus aliquando esse, vel etiam analogum longe superius generi, inquit aliquando universalissimum quidpiam comprehendens omnia: at in esse scibili semper esse unum unitate specifica, & atomum, quam scientia conferre potest, iure igitur ex obiecto ut scibili, unitas scientie consideratur, quia hec est ratio, ipsum unum determinans, quam determinationem si excludamus, & solam rationem obiecti in esse rei attendamus, sicut ens universalissimum constituit unam potentiam intellectuam, pariter constituit unam scientiam universalissimam omnia comprehendentem: cessabitque proinde scientiarum distinctio.

Reprobatur ab alijs hec distinctio obiectuum rationum.

Veruntamen alijs haec distinctio rationum quae, & sub qua, non placet, sed ite, circa quam versantur, & quam proximam materiam vocare solent, aut materiale obiectum, speciem, unitatem, ac distinctionem scientie conferre docent: nec esse querendam rationem sub qua, aut formalern, à qua in esse formalis obiecti constitutus, & ab eo ita coaffitato unitas perenda sit: vnde inferunt, nec scientiam ab obiecto, in esse scibili, nec visum à calore in esse visibilis, sed à re ipsa qua leitur, & à colore qui videtur, unitatem specificam capere, & ex consequenti dialecticam ab ente, ratione, aut modo sciendi, circa quem versatur. Quod primò nuntiunt ostendere ex doctrina Aristotelis q. libro Metaphysicæ cap. 15. vbi statuit, nec scibile per scientiam, nec hanc per scibile definitam esse aliqui inutilis, quedam repetitio vitiosusque circulos committetur, unum per alterum vicissim explicando, atque adeò idem per semetipsum, definitumque in definitione ipsa collocando, vt hoc exemplo (ut Aristotle) sit manifestum, nam si visum definias per d. cuius est, hoc est per visibile, circa quod versatur, & rursus visibile per visum, circulum in primis committis ab eodem in idem definitendo procedens, & vitiosum qui

dem, nam si a per b. definitur, & rursus b. per a. de primo (vt aiunt) ad ultimum sequitur, quod verunque definitur per se ipsum, nam si b. definitur per a. & rursus idem a. definit idem b. te ipsum definit probatur, cum definit suam definitionem, vt sic loqui licet: quod vero definitum ingrediatur definitionem, inutilisque repetitio committatur eodem exemplo ostendit, nam dum afferis visum esse, cuius est visus, eundem visum, quem describere intendis, in definitione repetis, quae si ita se habent, sequitur plane, nec scientiam capere speciem ab obiecto, ut scibili, ac visum ab eodem, ut visibili, sed à re, quae leitur, aut videtur, per quam abique circulo, vel repetitione dehinc potest.

Probant secundo ratione, nam obiectum prius est scientia, cum ab eo capiat speciem, & unitatem, sed ratio scibili, & quæcumque alia (præter rem illam circa quam versatur scientia) est posterior, ergo nequii esse formalis, aut obiectiva, speciem, & unitatem scientia conferens: probatur minor, obiectum denominatus scibile, non à relatione in eo existente, sed in scientia, siquidem ex eo tale dicitur, quia ad ipsum scientia referunt, vt docet plaus idem Aristotle loco nuper indicato, vbi tertium genus relationis constituit ex non mutuis, quarum unum extreum tale vocatur, quia per intrinsecam relationem ordinatur ad alterum, aliud vero non, nisi quia alterum ordinatur ad ipsum, vt scibile (ait) quia scientia ad ipsum referunt, ergo obiectum, vt scibile posterius est scientia, à cuius relatione denominatur: quare non erit obiectum eius vt tale: nam si scientia presupponitur scibili, vt tali, iam habebit speciem, unitatem, ac distinctionem ab altero priori, nempe à re ipsa, quam considerat, & quam scibilem denominat, quare inferunt eiusmodi denominationes, quas vocare solent rationes sub quibus, vel formales obiectorum, non pertinet vel modo ad obiecta, vt talia, sed solum esse extrinsecas eisdem scientiis, atque obiectis posterioribus, quae etiam si non resultarent, nihilominus haberent speciem, unitatem ac distinctionem à rebus ipsis circa quas versantur.

Hæc tamen non compellunt à communis sententia scholæ, discedere, in obiectis potentiarum, habituum, ac scientiarum genitnam rationem distinguere, quae, & sub qua (vt scholastico more loquuntur) ita vt illa sit proxima materia, circa quam versantur, hæc vero

formalis ratio sub qua, eadem respiciunt, & à qua unius obiecti rationem fortuntur, specie inquit, unitatem, ac distinctionem eis conferit, quam ex D. Thoma videntur desumپisse omnes, prima parte, questione prima artic. 4. vidi de obiecto facie doctrinae loquens ita ait: *Omnia quecumque sunt diuinorum revelabilium communicant in ratione formali obiecti huic scientie, et idem comprehenduntur sub scâra doctrina fidei sub conscientia, &c.* Quibus verbis præter materialia obiecta, quæ creduntur, ac pertinent ad rationem, quæ designat rationem sub qua, diuinæ reuelationis, unitatem obiectuum eis conseruent, & eam vocat rationem formalem obiecti, sed expeditius 2.2. questione 1. articulo 1. in corpore, de obiecto diuinæ fidei sic loquitur: *Cuiuslibet cognoscitui habitus ab omnibus dno habet, scilicet id, quod materialiter cognoscitur, quod est sicut materia obiectum, & id per quod cognoscitur, quod est formalis ratio obiecti sicut in scientia geometria, materialiter scita, sunt conclusiones, formalis vero ratio sciendi, summa media demonstrationis, per qua conclusiones cognoscuntur, sic igitur in fide si confidemus formaliter rationem obiecti, nihil est aliud quam veritas prima, si vero consideremus materialiter ea, quæ in fidem assentiantur, non falsum est ipse DEVS, sed etiam multa alia, que tamen sub assensu fidei non cadunt, nisi secundum quod habent aliquem ordinem ad Deum, &cetera. Ex his igitur testimonijs, & alijs, quæ patim in doctrina Divi Thomæ reperuntur, desumplerunt Caietanus, & alij in corundem commentarijs distinctionem illam rationis, quæ, & sub qua, in obiectis, ita ut ex eis simul uotis integrum, adæquatum, ac formale obiectum potentiae, habitus, & scientie coalesceat: & hanc doctrinam in scholas inuixerunt, quam nos tanquam necessariam valde probamus, hisque rationib[us] efficaciter corroborari censemus.*

Prima, omnis habitus cognoscitius, cum sit iudicatiuus assentitur obiecto, quod proxime percipit, per aliquod medium, quod rationem assentiendi vocamus, cui innititur eius assensus, ut habitus fidei assentitur creditibilibus media autoritate, quæ, si diuina sit, reuelatio vocatur, & causa est infallibilis assensus, si vero humana, cum ei possit subesse fallsum, non nisi fallibilem producit assensum: habitus vero scientia, vel opinio, pro medio, seu ratione assentiendi habet demonstrationem, vel rationem probabilem, sicutque

de carceri, sed medium assentiendi tenet se, ex parte obiecti, estque ratio eius sub qua, ab habitu percipitur cui consentient speciem, unitatem, ac distinctionem, quam præstat nequirit obiectum materiale circa quod proxime versatur idemque habitus, nisi eius ratione, ergo necesse est in obiecto cuiuscunq[ue] cognoscitui habitus, duplicitam illam rationem distinguere, quæ percipitur ab eo, & sub qua percipitur, & illam vocari materiale, hanc verò formalem, ut Diuus Thomas, & omnes proficiuntur. Et de necessitate quidem talis medij, vel rationis assentiendi: coniunctum producta exempla, & assentiantur omnes, solum superest probandum quod ex parte obiecti se tenet, nam hinc fieri nec esset, quod pro ratione obiectuum recipienda sit, hoc verò ita probo Obiectum materiale non pertinet, ad habitum vel scientiam, nisi vi stat sub tali medio assentiendum, quia non mouet intellectum ad assentiendum, nisi in quantum sub eo cognoscitur: ut veritas pertinens ad fidem, non mouet intellectum ad sui assensum, nisi in quantum à Deo reuelata, si sit diuina fide credenda, aut nisi à fide digno asserta, aut proposita, si fide tantum humana: & prius absque dubio est, quod sub aliquo ex his rationibus proponatur intellectui, quam quod ei præster assensum, ergo absque dubio se tenet ex parte obiecti: & pat est ratio de conclusione, cui assentitus intellectus per habitum scientię, quæ non mouet ipsum ad assentiendum, nisi in quantum stat sub principijs in demonstratione dispositis, tanquam sub medio, vel ratione formali assentiendi, iure igitur appellatur ratio sub qua, aut formalis obiectiva determinans conclusionem ipsam ad rationem habitum scientię, & ipsummet habitum, ut circa illam versetur. Quod in carceris habitibus intellectuabib[us] exemplari inductione concipi potest, vera igitur, ac necessaria concluditur talis distinctio rationis quæ, & sub qua, in obiectis habituum, ac potentiarum, ita ut ab hac ultima, rationem, ac distinctionem formate sortiantur.

Quod confirmat D. Thomas i. part. quest. i. art. 1. ad secundum, ostendens circa eandem conclusionem versari diversas scientias, propter diuersam rationem formalem obiectum assentiendi, h[oc]c est verbis: *Diversa ratio cognoscibilis diversitatem scientiarum inducit, eandem enim conclusionem demonstrat Astrologus, naturalis, puta quod terra est rotunda, sed Astrologus per medium Mathematicum, id est à materia astral-*

Sicut, naturaliter, in per medium circa materiam consideramus, &c. Quibus medium, vel ratione assentiendi diversam rationem cognoscibilis vocat, ratio autem cognoscibilis obiectiva est, cum non nisi obiectum ab ea denominetur, affirmat autem per eam separati scientias: ergo sentit speciem, unitatem, ac distinctionem ab ea capere, & non ab obiecto materiali nudo, quod rationem qua, vocare solet, cum sit id, quod percipitur sub tali medio assentiendi.

Probatur secundo ex distinctione potentiarum, quam ex solo obiecto materiali, quod proxime respiciuntur designari nequit, nisi adiuncta ratione formalis sub qua potentias ipsas mouent, ab eis que percipiuntur, gratia exempli, intellectus, & voluntas circa eandem rerum entitatem, ac substantiam versantur, quam intellectus percipit, & voluntas diligit, distinguuntur autem specie actus harum potentiarum adequatè, & ex consequenti ipsam potest potencia, quia intellectus entitatem non percipit, nisi sub ratione veritatis, neque voluntas diligit, nisi sub ratione bonitatis, veritas igitur, & bonitas sunt rationes, sub quibus idem materiale obiectum specie distinguuntur diversas potentias: quod clarissimum in virtutibus Theologicis fidei, & charitis in eisdem potentia residentibus: nam verae virtutis circa Deum, tanquam circa proximum, & primum obiectum materiale, distinguuntur autem, quia fides ipsum respicit sub ratione primæ veritatis revelantis se, & alia credibilia, charitas vero sub ratione bonitatis: præter materiale igitur obiectum, in quod proxime feruntur potentiae, & habitus, requiritur ratio sub qua, obiectum ipsum contrahens, ac determinans ad diuersas potentias.

Ad extreum potentia capiunt speciem ab actibus que obiectus, ut saepe ex doctrina Aristotelis reculimus, ergo, ut potentia sit una secundum speciem, necesse est obiectum oius aliquo modo esse unum, sed contingit obiectum materiale nullam habere unitatem, nisi ratio formalis sub qua, ei adiungatur, ergo necessario haec ponenda est, probatur minor in potentia visuā, que colorem, ac lumen percipit adēd diuersa, & que non possunt conuenire ad constitendum unum obiectum visu sub ratione qualitatis genericet, alioquin omnem qualitatem, visus perciperet, neque etiam sub ratione qualitatis passibilis, alioquin omnem perciperet qualitatem passibilem, quod pareret esse falsum: necesse est ergo sub spe-

cialiori alia conueniant, sub qua percipiuntur à tali potentia: atque adēd præter materiale obiectum proximè à potentia perceptum, omnino oportebit rationem sub qua obiectum adiungere, à qua idemmet recipiat unitarem, quam potentia conferre valeat: nam eo ipso, quod nullam habeat unitatem obiectum, sed multiplex sit, ad unam potentiam secundum speciem non pertinerebit, sed plures parabit.

Argumentis modernorum fit sat.

Argumenta autem opposita, qualibet profecto aquiuocationem patiuntur, qua sublatā, cuanescet statim corua difficultas: scibile namque visibile, aut intelligibile duplice accipi potest, primo relatiū & secundum actuū, propt̄ denominatur à relatione scientiæ, aut potentiarum, quo pacto pertinet ad tertium genus prædicamenti ad aliiquid reductū solum, tanquam mensura eius, & hoc modo dicitur extrinseca tantum denominatione tale, & posterius est scientia ipsa, aut potentia, à cuius relatione denominatur. Secundo accipitur prout talis est natura, quod potest notitiam sui cauare in intellectu, & ex hoc denominatur intelligibile, eis notitia, quam potest cauare, sit scientifica, denominabitur scibilis, & si sensibilis sensibile, visibile autem, si natum sit imprimere species, sibi in potentia visuā: haec autem denominatio, nec actualis est, nec relativa, sed virtus, p̄tior, vocari autem potest virtualis, radicalis, vel aptitudinalis à propria natura eiusdem obiectū profecta, & non à relatione scientiæ quo pacto ignis calefactiū dicuntur, in quantum praincipium calefactionis esse potest: itaq; conclusio demonstrationis, (quæ est quasi proximum obiectum scientifici habitus, in quamib; talen habet naturam, ut sub his principiis in demonstratione dispositis habitum scientiæ in intellectu lignere potest, verè, & propriè vocatur scibilis, non à scientia, neque ab eius relatione, cum sit virtus prior, sed à propria conditione, & natura à qua habet esse productiū scientiæ, & eandem denominationem suo modo fertur, res illa de qua conclusio ipsa formatur, ut homo, numerus, linea, aut quod simile, dum ergo afferit communis scientia, res, de qua habetur scientia, esse obiectum formale eius, non in esse rei, sed in esse scibilis, non de ratione, aut denominatione scibilis priori accipienda est, sed de radicali,

aut virtuali, seu apotudinali: hæc autem distinctio evidenter (nisi ego fallor) elicetur ex doctrina Aristotelis, si coniungamus ea, quæ de relatiis tertij generis docent, libro Metaphysicae cap. 15, cum his quæ docet de scientia, & scibili in logica, capite de ad aliquid: ibi enim assertit obiectum denominari scibile, aut mensuram scientiæ, in quantum ad ipsum scientia referunt relatione mensurabilis, hic vero scibile prius esse scientia, non solum docet, sed probat, nec solum de re materiali, quæ scibilis est, talem prioritatem intelligens, (hoc enim satis per se notum erat) sed de eadem, sub ratione, ac denominatione scibilis, ut exemplum, quod attulit, aperte ostendit. Inquit enim contingere posse, quod obiectum verò sit scibile, curus nulla adhuc sit inuenta scientia, ut quadratura circuli scibilis est, de qua nulla adhuc extat scientia, vnde infero in priori loco de relatiis, atque extrinseca denominatione, quam à relatione scientiæ accipit sermonem facere: in posteriori vero non nisi de absoluta, & quasi virtuali, vel apotudinali, quam habet ex propria natura, & hanc priorem esse scientiam ostendit, neque ab ea accipi posse, cum obiecto conueniat prius quam de illo sit adiuventa scientia, & probari potest in colore, vel lumine, quæ ex propria conditione virtutem habent, impetrandi speciem sui in medio, atque etiam in potentia speciem, & nositiam, quanquam hæc non sit in rerum natura, & ex tali virtute dominantur visibilia, non secus, ac Deus optimus, priusquam vilam condenseret creaturam, dicebatur creativus denominatione quadam quasi virtuali, ac radicali à propria potentia, per quam potest aliquid ex nihilo producere.

Et hæc distinctio planè ostendit præfata argumenta in æquiuoco laborare, procedunt namque de denominatione scibilis, à relatione scientiæ, quæ absque dubio prior est, scibili ipso, ut ab ea denominaro: vnde si non possit alia ratione scibilis denominari res, de qua habetur scientia, & denominatione priori scientia ipsa, & relatione eius, coniungentur profecto non esse obiectum scientie sub ratione scibilis, ceterum, cum ostensum sit, talem rationem, ac denominationem priorem dari, colluire proflus argumentorum difficultas. Quid autem de modo definiendi vnum relatum per alterum sentendum sit, & quem habeant sensum verba Aristotelis ad eum impugnandum allata, in prædicamento ad aliquid expli-

cabitur, in presentiarum verò latice sit docuisse, denominationem scibilis, ut est formale obiectum scientiæ, non esse relativum à relatione scientiæ procedentem, sed à natura eiusdem rei, ut ex se aperè generate scientiam: ex quo nec inutilis repetitio, nec vitiosus circuitus incurritur, ut consideranterit notum: Si ergo ita se res haber, quæ à ratione sub qua accipit materiale obiectum unitatem, & ex consequenti scientia ipsa, inuestigandum erit, quænam sit eiusmodi ratio scibilis in dialectica, à qua modus sciendi, aut ens rationis accipiat unitarem obiectiformalis, quam possit ipsius scientiæ conferre.

A quoniam accipienda sit ratio scibilis obiectus, unitatem specificam scientia conferens.

Hac igitur statuta veritate, quod ab obiecto sub ratione scibilis unitas scientiæ accipit, da sit, difficillimum est à quo nam hæc ratio scibilis desumatur. Caetanus, & Ferrat, vbi supra, cum pluribus alijs hæc rationem scibilis ex tali abstractione à materia accipientiam esse arbitrantur, ita ut in obiecto metaphysicæ ratio scibilis sit omnimoda abstractio à materia sensibili videlicet, atque intelligibili, in mathematicis à sola materia sensibili: in Philosophia à sola materia singulari.

Abstractione tamen à materia nimis est universalis, quare non potest ultimam rationem scibilis obiecto conferre, neque ultimam, aut specificam unitatem scientiæ, probatur evidenter, quia sub eodem abstractionis gradu continentur plures, ac diversæ scientiæ, ergo ex eo non possunt ultimam unitatem capere, sub abstractione namque infima continetur utraque Philosophia, naturalis, & moralis, sub abstractione à materia sensibili, Mathematica utraque, videlicet Geometria, & Arithmetica, nā quod dicere aliqui solent plus hanc, quam illam abstractere, quia Geometria agit de linea, que est quasi materia numeri ex continuâ diuisione resultantis, nimis materialis consideratio est ad scientias pure Mathematicas minime pertinens: non enim agit Geometria de linea, aut continua quantitate in quantum materialiter diuidi potest in plures partes numerum efficienes: hæc enim Physica consideratio potius est, materiali concernens: quare neque abstractionem Mathematicam attingit, ut eius ratio ne magis

ne magis, aut minus vna, quam altera scientia huic gradus dicatur abstracta, sed æquale ter abstracta, & tamen diversæ sunt scientiæ mediae. Item scientiæ Mathematicæ, ut perspectiua agens de linea visuali, & musica de numero sonoro, eodem modo abstractant à materia cum sensibilem concernant vnitatem, abstractio igitur à materia non potest esse ratio scibilis in obiecto scientie, à qua vltimam vnitatem capiat qualibet scientia: vltimam vnitatem dicimus, nam ad genericam concurredit quidem modus abstractandi à materia, vnde sicut est triplex, triplicem quoque consti tut genericum gradum scientiarum, sub quibus plures, ac diversæ scientiæ speciales contineuntur: aliam igitur specialem rationem scibilis investigare oportet, vltimam determinatio nem conferentem obiecto scientie, à quo sic determinato vltimam, ac propriam vnitatem capiat scientia.

Aliorū scien-

tia.

Quare alij, aliam rationem inuenierunt, quam sic exponunt. Quando aliqua ratio formalis obiecti scibilis, qua solet dici ratio qua, talis est, ut in ea connectant omnia, qua in illa scientia tractantur aut demonstrantur, quia per illam, aut in ordine ad illam reliqua inquuntur: tunc illa ratio constituit omnia illa sub una ratione scibilis, siue sit ratio specifica in esse rei, siue non.

Hic tamen modus dicendi (nisi ego fallor) principium peti, acque potest præsentis difficultati satisfacere, probo primum: nam hic querimus, qua sit illa ratio scibilis una atque specifica, obiectum determinans, vnumque formaliter, & in esse scibili constitutus, & scientia tribuens vnitatem, & pro ratione redditus, illud esse unum obiectum in ratione scibilis, quod ab una, eademque scientia consideratur, aut quod complectitur omnia, qua considerantur in una, aut eadem scientia: hoc autem idem est, ac si querenti, quid si illud, à quo scientia caput vnitatem, respondeatur, illud, quod adæquate consideratur ab una scientia, quod quis non videat apertam principij petitionem continere, cum illud, de quo principali est controversia, tanquam rationem designet.

Quod autem difficultati non satisfaciat, probatur, nam cum unitas obiecti in esse scibili sit causa unitatis scientie, non potest enim presupponere, sed omnino debet efficiere: querenti igitur, qua sit una ratio scibilis obiectus tribuens scibilem vnitatem, non sit faci-

dom dicitur eam esse, quaæ adæquate complectitur omnia, quaæ tractantur in scientia, restat namque eadem inquisitio, à quo nam fortatur vnitatem eadem hæc scientia, quaæ tales adæquate rationem considerat: & si dixeris ab hac eadem adæquate ratione scibilis obiectua, sequitur plane, hæc non ex eo esse unam, quia continet adæquate quaæcumque ab una eademque scientia considerantur, sed aliunde profecto vnitatem accipere debet, & non ab ipsam scientia, cui præbet vnitatem, nisi id persam et ipsum explicare velis.

Ex doctrina igitur Aristotelis arbitrari potendam esse huic rei solutionem: ipse enim videtur plane unam rationem scibilis, quam querimus, tradidisse agens de vnitate, ac distinctione scientiarum specifica, & ex professo regulas pro vtraque prescribens i. libro de posteriori resolutione capite 23. textu. 43. vbi de vnitate ita loquitur: *Vna autem est scientia, qua est vnius generis, quaæcumque ex primis componitur, & partes sunt, aut passiones hanc per se. Quibus verbis per vnum genus subiectu iuxta communem interpretationem sententiam, vnum obiectum in esse formalis scibilis intelligit, & quatuor conditiones ad vnitatem eius concurrent docet. Prima est, ut sit una ratio multiis communis sub qua, quæ aliunde in aliogenere diversa sint, conueniant, vnitatemque habeant, secunda ut ex talibus principijs per se componatur, vel certè tales habeant quidem tantum conceptum, si simplex fuerit ex quo passiones oriuntur: (qua est tertia conditio) taliaque complexa principia, per quæ de illo valerat demonstrari (qua est quarta ex requisitis) si enim his afficiatur conditionibus determinataam specificam, & atomam habebit vnitatem in esse scibilis: exemplum in te notissima producere possumus: nam ens naturale unam rationem contingit multiis communis, videlicet cunctis corporibus natura constantibus, quæ cum aliunde diversa sint, videlicet secundum proprias, atque speciales rationes, communicat tamen in una illa vniuersali ratione naturalis, sub qua considerari possunt: habet præterea ens naturale determinata principia essentialia ex quibus componitur, ut materialia, & formam, habet determinatas passiones, aut proprietates ex his producere (vel quod idem est) ib essentialia ex his composta, & eiusmodi sunt mobile esse, tempori subiectum, loco concreatum, vel tale quod in loco mo-*

Vnitatem
scientie ex
quo desu-
mit Ari-

teri aptura sit : haber deum principia complexa ex essentialibus desumpta, per quae similes proprietates demonstrari de illo possunt: qualia sunt definitio naturae, ac motus, & cetera, quae in discursu scientiae proponuntur: ex quibus atomam atque indivisibilem unitatem obiecti scibili vendicat, quod autem atoma, & indivisibilis sit: & non genetica probatur, quia non designatur alia ab Aristotele de scientiarum unitate agente specifica abique dubio, & non genetica: nam si praecepta probae tradidisset, nunquam specificam explicasset, quae praecipua, & ultima est in quibuscumque rebus. Sed probatur, quod ex praefatis conditionibus specifica unitas obiecti in esse scibili coalefacit, & non genetica, nam conditiones istae simul accepta propria sunt eidem scientiae, ita ut alteri conuenire nequeant, repugnat enim alteri conuenire talia principia, talesque passiones, & si inferioribus conueniunt, non certe, ut aliunde sunt inter se se diversae, sed ut in tali ratione communicant: etenim si ccelum, aut elementa ex materia, & forma sunt composita, si mobilia, si temporis subiacet eorum motus, id praecebat in quantum entia naturalia sunt: ratio igitur entis naturalis his conditionibus vestita non dividitur in inferiora, neque in eis multiplicatur, licet dividatur, ac multiplicetur in esse rei, sed se habet sicut ratio hominis, aut cuiuslibet alterius atomae speciei, quae in indivisibiliis una, atque formaliter indivisibilis perseuerat, & idcirco ultima, & atoma vocatur, quod etiam confirmant obiecta potentianum, nam licet visibilia in esse rei specie distinguantur, non tamen sub ratione visibilis, sed ratio hec sub qua, conferens potentiae unitatem indivisibilis in eis perseuerat, ac proprietatem atomorum vocatur, aton. amque unitatem potentiarum confert, unde sit particularia entia naturalia, si eut visibilia diuersa, in quantum talem rationem sub qua, obiectuum participant, non se habere ut genera, seu species diuersas, sed protos tanquam indivisia, licet ex propriis rationibus in esse rei consideratis, genero, aut specie diuersa sint: si etiam, ut quemadmodum actus videndi album, & nigrum non species, sed solo numero different quanquam circa obiecta species diuersa in esse rei versentur, quia in esse visibilis solo numero diuersa sunt: pari ratione eiusdem scientiae diuersi affectus, solo numero diuersi censer debent, quantumlibet circa obiecta in esse rei diuersis-

sima versentur, quia in esse scibili solo numero differunt. Prædicamenta itaque (vt in obiecto-scientia vnuersalissimo exemplum designemus) licet in esse rerum sint generis diuersa, sed in quantum sub ratione vniuersitatis scibili tales passiones habentis, per talia principia de eo demonstrabiles, non nisi in quantum partes materiales eiusdem obiecti separantur, cuius ea est pulchra ratio, quia entitas in esse rei vnuersalissima sunt atoma, indivisibilisque formaliter per illas conditiones non participabiles ab inferioribus, ut generis diuersis, sed ut in ea immideate communicantibus.

Ex praefatis autem quatuor conditionibus, possimmo esse principiorum complexorum unitatem, per quae demonstrantur conclusiones, docet expresse Aristoteles in eodem capite, statuens eis solis variatis, scientiam variati, unitatemque amittere, ac distinctam fieri hisce verbis: Altera vero scientia est ab altera quarumcumque principiis, neque ex eisdem nec ex alterius suis: quasi dicat diuersa esse principia diuersaque constitutae scientias, si ita se habent, ut neque ex eisdem communibus sunt, neque unum ex altero: fieri autem vnum ex altero, aut ex communibus non intelligitur secundum materiale terminorum positionem, sed secundum intrinsecam connexionem, aut dependentiam, quasi caruerint, diuersa censebuntur, scientiasque separabuntur: vide si principia eadem reputari, ut oportet ad unitatem specificam obiecti scibili, atque ipsius metientur, si ex communibus dependent, vel inter se se necessariam connexionem habent, habebunt enim vnitatem ordinis, quam scientia postular. Gratio exempli peculiaria principia entis incorruptibilis, vcoelestis corporis, & entis corruptionis obnoxii in Philosophia naturali, quanquam diuersa signe veritates, non censerunt diuersa formaliter in ordine ad constitutionem vnius obiecti scibili, aut vnius scientiae, sed eadem, proprie intrinsecam dependentia, quanquam habent ex communibus principiis entis naturalis, sub quo proxime conueniunt: principia item trianguli, & quadranguli, quae sunt definitiones harum figurarum (ut Aristoteles) non sunt diuersa, sed eadem in ordine ad scientiam propriam intrinsecam dependentiam, quanquam habent ex communibus principiis figurarum, quare neque diuersam scientiam à figura constituant, sed ad eandem geometriam pertinent.

Et si forte aduersus hanc doctrinam Aristoteles opposueris: omnia principia particulatum scientiarum ex communibus dependere, quae appellantur dignitates, quas necessario presupponunt, qua proprie non constituent diuersas scientias. Respondeatur de immediata connexione, ac dependentia cum loqui, & eorum principiorum, quae ex partibus obiecti essentialibus desumuntur: haec enim presupponunt immediata à principijs particularibus inferiorum, & ab eisdem proxime dependet, nec haec est specialis dependentia à communissimis vero, generalis, ut pote eundem scientiarum obiectis communis, cuius nulla habetur ratio in scientiarum unitate, aut distinctione capienda. Ratio autem, ob quam ex principiorum unitate secundum esse, aut secundum ordinem, præcipue sit accipienda ratio formalis obiecti scibilis, ut docet Aristoteles, ea est, quia principia sunt ratio formalis assentiendi conclusioni, ex eorum igitur unitate unum erit obiectum in esse scibili, vnamque costruet scientiam secundum speciem.

Stabilitur, & approbatur secunda sententia.

O Stendimus quam vera sit sententia D. Thomæ, quam sequitur in omnibus, & singulis scientijs ponens non genericam (ut sententia prior) sed specificam, a romantque unitatem, & in nulla admittens multipliciterat habituum etiam patialium specie distinctorum.

Quam probare iam possumus, primo ex unitate specifica, & atoma obiecti in esse scibili, quam in scientijs etiam vniuersalissimis, ut in prima, arque etiam in naturali Philosophia reperiri ostendimus, quatum obiecta sub unica ratione, quae vniuersa inferiora comprehenduntur: & ex eisdem principijs essentialibus, ex eisdem passionibus, sorciuntur talem unitatem.

Secundo ex principijs, nam assensus scientificus suam habet unitatem à ratione formalis assentiendi, ut ceteri assensus intellectus, sed ratio formalis assentiendi conclusioni sunt principia, ut docuit Aristoteles 1. libro posteriori resolutione capite 2. ergo ab illis habet actualis scientia unitatem, atque adeò habitualis, quae ab actuali sortitur speciem: sed principia cuimlibet scientiæ sunt eadem, nam

si communia sint, hoc est ab essentia adæquati obiecti desumpta, aliquam habent inter se connexionem, nam omnino disparata esse repugnat: non enim possent ad eadem conclusiones inferendas concurrere: si vero sint particularia, ex communibus dependent, vel aliquam inter se se connexionem habent, & quilibet harum rationum sufficientem eius unitatem tribuit, ut omnes conclusiones ab eis producentes euiderint speciei esse censentur, & haec rationem tetigit D. Thomas i. 2. quest. 34. art. 4. ad tertium dicens, eundem habitum scientiæ se extende ad omnes conclusiones, quae ordinariæ sunt, & una derivatur ex altera, & argumentum hoc simul cum tota doctrina præcedente planè convincit locum non habere in scientijs unitatem genericam obiecti scibilis, aut scientiæ, ita ut ex multis habitibus specie diversis constare possit, quemadmodum nec locum habet in potentijs quantumlibet vniuersalibus. Cuius haec est ratio efficax: quia licet obiectum scientiæ, aut potentia in esse rei genus esse possit, aut genere superiori, & multa sub se habere specie, aut genere diuersa, ceterum, ut principia eadem secundum esse, aut secundum connexionem, vel dependentiam habet, ceterisque conditionibus vestrum consideratur, à quibus accipit unitatem formam scibili, non dicitur essentialiter in inferiora, sed eius ratio indubius in eis persuerat, vnde atomam tempore unitatem scientiæ confert.

Probatur tertio, quia scientia est species habitat, & habitus species qualitatis, quemadmodum animal est species viventis, & vivens species corporis, evidens igitur consecutio est ab inferiori ad superiori: est vna scientia, ergo unus habitus, & vna qualitas, pugnat igitur cum unitate scientiæ habituum pluralitas, neque satisfacit illud, quod responderi solet, concludere quidem argumentum eadem proportionem esse seruandam in habituum, & scientiarum multiplicitate: sed communem modum loquendi magis admittere unitatem in scientijs, quam in habitibus, ita ut multiplex habitus non omnino tollat unitatem scientiæ, hoc inquam non satisfacit argumento, quod te ipsa necessario satendum esse conseruit, tot esse Logicas, tot Metaphysicas, tot Philosophias, & Theologias, quod sunt conclusiones distinctæ in eisdem facultatibus, quicquid sit de modo loquendi, qui rescri patrum ad rerum essentias, & proprietates: tot autem scientiæ

tas multiplicare, præter quam, quod non minus est fruolum, ac omnes in unam conferre doctrinam Aristotelis de unitate, ac distinctione scientiarum destruit; ipse enim (ut verba à nobis relata ostendunt) conatus est capite illo 23. posterioristica doctrinæ scientiæ ad certas species reducere, non certe secundum modum loquendi, sed secundum naturam eorum in rerum unitate, ac distinctione cum primis consideranda: & adhuc etiam modus ipse loquendi nobis fuerit, qui dum aliquam scientiam unam esse pronunciat, de specifica intelligit unitate, non de generica, ut credit opposita sententia: & huius rei gratia, speciales prescrivit regulas in unitate, ac distinctione severandas, quæ omnino cessant tanta eorum distinctione admissa, ut pro singulis conclusiōibus singuli habitus, singulæq; scientiæ (considerata eorum natura) multiplicentur.

34.

Et probari tandem potest, quia non apparet ratio sufficiens adunandi plures illos habitus ad constitutionem eiusdem scientiæ: non enim possunt eandem scientiam constitutre ex ordine ad unum obiectum in esse scibilis, nam si hæc ex principiis accipienda est, & principia ponuntur omnino diversa, vsque adeo ut etiam constituant diuersos habitus, non possunt obiecto tribuere unitatem scibilis, sed nec passiones, neque principia cum pro singulis demonstrandis ponantur etiam singuli habitus, singulæq; scientiæ: quare non videtur posse unam scientiam efficere, nisi per aggre-gationem, ac propteræ, vauum per acci-dens.

Accommodatur exposita doctrina dialectice unitati.

EX predictarum scientiarum unitate sub generali ratione, oportet doctrinam accommodare ad propositum presentis controversie de unitate dialecticæ, ostendenteque, quo pacto sua sit unitate specifica, & atomæ: ostenditur autem sic: ea rationis, aut modus sciendi, qui est obiectum eius tanquam ratio, quæ ab ea considerata, habet unam rationem specificam, & atomam in esse scibilis, ut illis quatuor conditionibus ab Aristotele designatis pro unitate obiecti formalia scientia, vestita: nam in primis conceperis proprietas, & quidditas, est ei pro principiis essentialibus cum aliâ compositionem non admettit: est etiam communis, enibus rationis specialibus, ad eas se habentibus, tanquam

paribus subiectiis, quibus immediatè communicatur: habet præterea, proprietates communes, atque speciales de ipso demonstrabiles, ac deinde principia complexa communia, & specialia, per quæ demonstrabiles sunt passiones de ipso, quibus conditionibus vestitum, ad speciale atomamque rationem scibilis determinatur; principia item peculiaria singularum partium, definitiones videlicet particularium entium rationis, quæ singulis partibus dialecticæ pro principijs sunt, sic inter se se connexa habet, ut communia cum primis necessario presupponant, ab eisque dependant, & etiam inter se se connectantur: ut definitio demonstrationis, topicique syllogismi, presupponit communem definitionem syllogismi, & hæc definitionem propositionis, seu enunciationis: nam syllogismus non est aliud, quam oratio in qua quibusdam positis, id est propositionibus in modo, & figura dispositis, quidpiam aliud lequitur per ea, qua posita sunt, id est earundem praemissarum virtute: definitio item propositionis presupponit definitionem simplicium, aut terminorum: cum sit oratio aliquis de aliquo, hoc est simplicis prædicati de subiecto, etiam simplici, & ordine etiam conexio definitio termini importat ordinem essentialem ad propositionem, cum dicatur esse extrellum propositionis in quod propositio resoluitur: definitio etiam propositionis ordinatur intrinsecè ad syllogismum, qui ex praemissis, & conclusione in quantum sunt orationes aliquid de aliquo enunciantes constituitur: definitio denique syllogismi luce clarius est ad demonstrationem ordinari, & ceterisque speciales syllogismos, in quorum definitionibus intrinsecè clauditur virtuali ratione, & ecce tibi quo pacto principia huius scientiæ ita se habent, ut ex alijs, hoc est particularia ex communib; siant per essentiale dependentia, atque etiam ex alterutris per reciprocam dependentiam particularium inter se: nam priora pendent ex posterioribus in genere cause finali, cum gratia illorum sint: de posteriora ex prioribus in genere cause materiali, cum ex simplicibus tanquam partibus materialibus siant composita. Ex quibus intelligi-partes dialecticæ, carumque principia, & conclusiones, licet in genere sei distinguantur species, atque etiam genere: ut in esse scibilis eiusdem atomæ speciei suor, eandemque scientiæ specificam constituisse: gratia exempli, prædicamen-

camentum, demonstratio, definitio, atq; dimi-
nus quedam sunt arte dialeqtice facta, & sub
tali esse artificato specie diversa, sed quia ean-
dem rationem specificam scibilis participant
proper eadem principia, quibus medijs sciun-
tus, sub eadem quoque specifica scientia com-
prehenduntur, & quasi materiali duncaxat ra-
tione diversa censemuntur.

*Argumenta in principio posita, & prima opi-
nione diluvuntur.*

Sed veniamus iam ad argumentorum so-
lutionem: qua in dupli differentia suarum:
quædam communia quasi pro ratione du-
bitandi proposita, cætera particularia in fauore
rem priori sententiae praæacta, & argumentis
primi ordinis cumulatè satisfaci doctrina à
nobis tradita pro explicacione, & confirmatio-
ne nostra sententiae: nam eti plura entia rati-
onis specie distincta, plures modos sciendi di-
versos, plura principia particularia, plures quo-
que conclusiones dialeqtica complectatur, non
tamen diversa formaliter sub ratione scibilis:
nam entia rationis, non nisi in esse rei distin-
guuntur, in esse autem scibilis eiusdem rati-
onis sunt, quia per eadem principia, vel certè es-
sentialiter subordinata, attinguntur ab ipsa sci-
entia, que cum sint rationes formales assenti-
endi conclusionibus, eandem eis, atque etiam
objectionib; partibus, partibusq; diversis sci-
bilis rationem conferunt. Quod vero tertium
argumentum addidit de difficultate noua,
distinguendum est, nam ubi noua difficultas alterius
rationis est à præcedenti, nouum postula-
tur habitus, ubi vero eiusdem, sufficit exten-
sio præadquisiti, & talis est in operibus rati-
onis dirigenda, que cum sint intrinsecè ordina-
ta, intrinsecamq; dependentiam habeant, tam
ex parte principiorum, quam conclusionum,
et per etiam sub eadem ratione scibilis obiectiu-
ra comprehendantur: habitus per primam con-
clusionem progenitus potest ad cæteras se ex-
tendere, & per extensionem operationes alias
ordinare.

Fundamentum autem, quod argumentis se-
cundi ordinis præmittitur, ita explicandum est: ut
quanquam admittendum sit, diversas
veritates immediatas, que appellantur conclu-
siones, in dialeqtica, & quauia alia scientia re-
periuntur, sed intrinsecas connexiones, ac dependentias
(ut egregie docuit D. Thomas) specificam eis
vniuersalem præber: quare non postulant plures
habitus, sed sub eodem ordinari, atq; contineri
possunt.

Primum argumentum falso supponit,
quod inter principia, & conclusiones eiusdem
scientie non sit intrinseca dependentia, cum
ostensum sit in dialeqtica oppositum, nam &
peculiaria principia, per se præsupponunt com-
munia, & inter se sit intrinsecam dependentiam,
ac connexionem habent, quare nequeunt di-
uersos habitus, vel scientias distinguere apud
Aristotalem, nam diversi habitus, & scientiaz
diversa omnino principia, hoc est inter se,
aut cum communibus intrinsecè non conexa,
postulant in doctrina eius.

Secundo argumendo damus libenter, quod
habito assentiu[n]i conclusionis, noua attentio,
nouum iudicium, nouaq; connexionio requiri-
tur ad assentendum alteri, sed cum ex eodem
principio fiat, aut ex altero intrinsecè depende-
te ab eo, per quod assensus prior genitus est, nō
distinguntur specie, noua attentio, nouū iu-
dicium, ac noua connexionio, sed solo numero:
vnde neque alterum habitum patiunt, sed ad e-
undem per primam conclusionem genitum
referuntur, quo autem pacto fiat talis extensio
eiusdem habitus ad nouas conclusiones, in sol-
lutione sequentis argumenti, aut confirmatio-
nis eius expedietur.

Pro veriusque autem solutione memoria
repetendum est illud, quod in huius contro-
versia initio acutum, videlicet simplicitati
scientifici habitus non repugnare partes gra-
duales intentionis, aut extensionis: siquidem
ab his non diversificatur species habitus, sed
idem numero permanens utrasque admittit:
solura repugnat tali simplicitati atque vniuersali
eius specificæ multiplicitas habituum, quare
ponit prædicta sententia: & quidem de partibus
intentionis graduibus, supposito, quod per illas necessariò fiat intentio qualitatris, etiam
in doctrina D. Thomas (ut suo loco ostendimus)
non est difficultas: de partibus vero
extensionis in eadem doctrina certissimum est
ut hæc verba ipsius ostendunt, ex i. par. qu. 52.
articulo 2. in corpore desumpta: *Similiter eti-
am, & scientias præf. angelis secundum scripturam per
additionem, sicut cum aliquis plures conclusiones
Geometra, addiscit, augetur in eo habitus eiusdem
scientie secundum species, &c cetera. Quibus ex-
presè proficiunt, quod, dum aliquis habitus
scientie comparantur, per unam demonstra-
tionem imperfectum quidem; & perficiuntur
per extensionem ad alias conclusiones eiusdem
scientie, augetur per additionem aliquius
abique dubio patitur, que vocatur extensi-
onis:*

nisi enim intensio non circa diversas conclusiones versatur, sed circa eandem (vt curvis est manifestatum) pars autem, quae additur habitus per extensionem, non potest esse nouis habitus apud D. Thomam, vt ibidem questione 54 art. 4. ad 3. docet expressè, ergo est pars eiusdem habitus, non circa diversas speciem ab habitu iam acquisito, nam pugnat cum ratione habitum eiusdem speciei atomarum, qualis est qualibet scientia apud eundem D. Thomam, pluribus partibus specie diversis constare: est ergo talis pars ciuidem rationis quod verba illa D. Thomae plene docent: *Augetur in eo habitus eiusdem scientie secundum speciem.* Et pars est ratio de ceteris partibus, quibus augetur idem habitus, dum se extendit ad ceteras conclusiones eiusdem scientiae. Quod efficiat quidem ratione ostendendi potest, nam ad tales conclusiones extenditur habitus per principia eadem secundum esse, aut secundum intrinsecam connexionem, sed principia sunt rationes assentiendi conclusionibus, à quibus proinde conclusiones ipsæ speciem capiuntur: ergo eiusdem speciei sunt omnes, atque ex consequenti partes graduales extensionis per eas acquisitæ: quod rursus ostenditur ex vnitate specifica obiecti scibiliis immediatè participari à particularibus obiectis eundem conclusionum, à qua unitatem quoque specificam sortiuntur, & soli distinguuntur veluti partes integrantes hominis, aut alterius rei: qua extensione supponitur, & partibus eiusdem specifici habitus per eandem comparati, ex quibus augetur habitus secundum extensionem, non est difficile intelligere, quod pacto idemmet habitus scientie intensior esse valeat circa unam, quam circa alteram conclusionem: proprie frequentiorem eius vnum circa illam, quam circa alias, ut cernimus in albedine, aut colore per plures partes corporis extensa, quae intensior esse solet circa unam, quam circa alias partes quod necessariò facendum est de partibus agenti propinquioribus, ad quas prius, & postea applicatur virtus eius, quam ad remotiores. Ex consequenti intensiorem efficit eandem formam circa illas partes, quam circa remotiores.

Illiud vero, quod primò in eodem arguento opponebatur, videlicet habitus per primā conclusionem genitum non inclinare ad ceteras, admittendum est de formalē inclinacione, non habet nisi circa illam, per quam produtus est, negandum tamen de virtuali, quam absq[ue] dubio habet circa operes, propter iuris-

secundum connexionem illius principij, ex quo deducitur est cum ceteris, & propriet continentiam omnium sub eadem ratione obiecti scibiliis, à quo radicaliter procedunt, non solum principia, sed etiam conclusiones.

Sed aduersus hanc doctrinam, opponi potest indivisibilis scientifici habitus, qui cum sit spirituale accidentis non videntur admittere similes partes extensionis: neque videtur possibile, quod ipsæ indivisibilem habitum constituant: nam partes extensionis corporei accidentis eandem numero formam propter ea constituant, quia per continuationem vnum quadratum. Effecte valent, docente Aristot. s. libro Physicorum, vnum continuum, & vnum numerum idem esse, at partes extensionis, que designantur in eadem scientia pro extensione habitus ad nouam conclusionem, non possunt per continuationem vnius ad constitendum eundem habitum, nam continuatio non nisi in accidentibus corporeis media quantitate extensis reperitur, si igitur per extensionem ad nouas conclusiones nouum aliquid habitui accrescit, non erit partiale, sed totale, ac distinctum à praexistenti habitu, & ita erit necesse habitus multiplicare pro eadem scientia, eandemque difficultatem corroborant ceteri habitus, in quibus nemo vnuquam partes extensionis admisit, quare nec admittendè videntur in scientifico, & si adhuc in eadem additione partiali persistueris, infertur taliter multiplicitas habituum partialium superius impugnata.

Non desunt, qui respoudant huic, nullam partem habitus per extensionem praexistentis ad nouas conclusiones acquiri, sed nouū duntaxat modum, quemadmodum nec per intentionem acquirunt noua pars, sed id tantum fit, ut praexistentis habitus novo quodam, ac perfectiori modo habeat, maiori cum facilitate adassensum ciuidem conclusionis inclinans: unde non est necessarium, ut diversi habitus acquirantur per extensionem, nec diversæ partes integrantes.

Hæc tamen doctrina quanquam in habitum intensio, & vnuque possum sustineri, in extensione tamen nullo modo, tum quia Diversus Thomas, cui attribuitur talis intensio sine additione gradus, docet expresse augerit habitum per additionem, dum ad novam conclusionem extenditur (vt vidimus) ergo sequitur nouam ipsam conclusionem statim percuntem, aliquando præter modum in intellectu relinquette, ratione cuius habitum dicitur augere per additionem.

nem: hoc autem aliquid que est sola species, cum habitus non sit speciem congetus, sed qualitas ab eis distincta, erit: quia pars habitus integrans, quæ cum ceteris eundem numerum habitus scientia efficit.

Tanquam iam quia extensionem corporeæ qualitatibus repugnat sine additione nouæ partis fieri, ergo petit ex se extensio acquisitionem nouæ partis: ac deinde, cum habitus secundum substantiam sit inclinatio in obiectum, atque in affectum conclusionis, sequitur planè habitus ad nouam conclusionem inclinantem, nouum aliquid inclinationis suscepisse, pertinens ad substantiam, quod minus quam noua pars esse nequit: & certè nisi noua pattern extensionis addideris, conuincit argumentum non posse, eundem habitum circa unam conclusionem esse intensus, & remissum circa alteram, cum intensio, & remissio simpliciter ei conueniant, & repugnet virtusque modum, ut pote oppositum eidem (nullam admittendi duaritatem partium) simul conuenire.

Et ita planè sentiendum est tales partes extensionis inesse habitui specifico, quia non repugnant partes integrantes habitibus quaque cumlibet spiritualibus, sed necessario sunt eis concedendæ, habitibus principiorum praesertim, & scientiarum, quia id habent præter alios, ut ad nouas se se extendant veritates, nouas apprehensiones, nouumque iudicium postulantes, atque adeo nouam inclinationem intellectus (quam vocamus habitum) non tam diuersam specie præexistentem, sed pertinenter ad eundem habitum, & scientiam, propter iuritiam secam dependentiam, ac connexiōnem principiorum, canderem rationem obiectum in esse libelis, à quibus unitatem atomæ speciei caput, indubitate autem spiritualis accidentis tollit quidem extensionem partium materialium, aut extensam, non tamen eiusdem naturæ spiritualis, quæ licet idem spirituali potentiae, in qua recipitur habitus, cide spirituum substantias repugnant, neque aquam habitui minorem si simplicitatem, minorē unitatem, minorēque indubitatem posseant, propter immédiam extensionem, quam habet ad plura obiecta, venturas plures, pluraque principia, & conclusiones plures, quanquam intrinsecè subordinatas (ut expostum est) idque peculiare esse hunc habituum generi, circa dubium esse debet, cum pœnas rationes in ceteros non conueniant: neque mirum id videri debet, cum de par-

tibus gradualibus intentionis tam probabile sit cunctis esse habitibus naturalis, & supernaturalis ordinis tribuendas; et si modi autem partes excisionis, quantumlibet spirituales, quasi materialis sunt respectu eisdem habitus, non secus ac partes extensionis corporeæ qualitatibus: vniuntur autem ad constitutendum eundem habitum secundum speciem, & numerum per ordinem ad principia eadem, id est formalib[us] obiectum, superioris exposita, & idem numero subiectum, sicut partes integrantes eiusdem accidentis materialis, per participatiōnem eisdem efficiuntur, & intentionem in eodem numero subiecto: quare non bene inserunt plures habitus totales aut partiales, specie etiam partiali distinctos efficere. Cuiuscunque ratio ex eisdem Aristotelis principijs elicetur, quia eo ipso, quod principia scientiarum intrinsecus ordinem, ac dependentiam habent, eandem prout habent ceteras partes eiusdem scientiarum, quæ eis innaturit, extatique dependentia fit, nec principia, nec partes esse formaliter diuersas, sed tota ratione materiali in ordine ad eisdem rationem formaliter obiectuam, & adequatam, nec genericam quidem sed specificam expositam. Quia propter nec conclusiones diuersarum partium eisdem scientiarum ceterib[us] diuersæ formaliter, nec prout generabit diuersos habitus partiales formaliter diuersos, sed solum ratione materiali, veluti partes abdini, alteriusve materialis accidentis ad diuersas partes subiecti extensi.

Ad ultimum,

Ad ultimum iam patet quidnam dicendum sit, admissio etenim, quod habitus possit esse intensus circa unam, quam circa alteram conclusionem propter frequentiorem visibilitatem illam, negamus ex eo consimili multiplicitatē diuersioram habitationum, sed solum conuincimus multiplicitas partium integrantium, quatuor ratione diffiniter intentus potest esse habitus. (vt sic licet loqui) hoc est, magis quantum ad unam, vel alteram partem, quem ad nodum in accidentibus corporis cecimus calorem, & albedinem intentione quelle in una, quam in altera corporis parte.

Resolutio

Brevis itaq[ue] resolutio nostra sententia est, sententia. diale licet tribuenda in esse specificam, atomamque qualitatibus unitatem habitus, ac scientiarum, & nullo modo admittendam habitationem multipli citatem totalē, aut partialē, sed bene partes intentionis, quibus circa eandem conclusionem, perficiuntur, atque etiam extensionis, quibus perficitur circa diuersas, : quas partes non licet

licet appellare diuersos habitus etiam partiales: quia non assimilantur partibus totius homogenei, eandem denominationem totius subeuntibus, sed partibus, etereogenis, ut hominis, aut leonis, nam eiusmodi habitus plures, diuersasq; veritates sub unitate eiusdem rationis obiectus (quæ eis quasi pro forma est tribuens speciem) complectuntur: sicut corpora vita predicta sub unitate eiusdem animæ pluritatem partium diuersarum rationum.

QVAESTIO QVINTA.

Verum dialectica sit sciensia practica, vel speculatoria.

Duo sunt præsenti questione debito ordine præsupponenda, alterum est, distinctam esse scientiam in speculatoriam, & practicam, & ideo ex scientiis nonnullas esse practicas, reliquias speculatorias: quam divisionem expressis Aristoteles 2. lib. Metaphysicæ cap. 1. & communis sere consensu totius scholæ recepta est, cum apertum sit quedam esse inter scibilia operabilia simili à nobis, & quæ eo fine, & modo addiscuntur, ut sciamus ea ex suis partibus iuxta naturæ exigentiam componere aut facere, quedam vero alia sola ratione speculationis ad scientiam expectant.

Secundum est tanquam certum supponendum, dialecticam ad unum, vel alterum prædictæ divisionis membrum esse referendam, cù ex superioribus notum sit inter scientias, verè ac propriè esse anumerādam, iure ergo à questione hac refellitur eorum positio, qui neque speculatoriam, neque practicam esse tenuerunt, testimonij Aristotelis 1. topicorum Diui Augustini 8. de Civitate cap. 4. D. Thom. opulculo 70. questione 4. art. 1. duci, qui instrumentum omnium scientiarum potius, quam scientiam esse dialecticam, posuerit, vnde à communis scientiarum divisione eam videntur excludere, sed licet instrumentum sit, instrumenti tamen ratio propriètatem non excludit scientiam: cum & dialecticæ instrumenta, quæ sub modo sciendi comprehensa sint, per certam demonstrationem doceantur, ac scientifico modo patet, quibus ynam quodque constet, siam dialectica.

Hoc ergo in communi præsupposito, quod verè sit, ac propriè scientia, iure in questione vocata, sit ac sibi practica, vel speculatoria

connumeranda, sed in ipso statim questionis titulo quedam erit dirimenda controversia: nam cum certum sit practicum ex propria voce significatione operarium significare, prout commune esse potest ad factuum, & a factuum, atque speculatorio distinctum, non omnes conueniunt in significatione praxis, sed quidam operationem alterius potentia ab intellectu significare volunt: & eius sententiae sunt Scotus questione 4. prologi, & Durandus in 6. quibus fauere videtur D. Thomas 1. 2. questione 47. articuli 1. ad primum, his verbis: Practicum ergo, vel operarium, quod dividatur contra speculatorium, sumitur ab opere exteriori, ad quod non habet ordinem habitus speculatorium. Et Aristoteles 3. libro de anima textu 46. 47. & 49. ex fine ait differe speculatorium intellectum à pratico, quasi practicus propriæ alium à propria operatione finem operetur, speculatorius verò in propria operatione, quæ est ipsa speculatio, quiescat, & ex hoc discrimine vulgatum illud erransse videtur, intellectus extensione si practicus: quæ stare non possunt, nisi praxis nomine, alterius potentia ab intellectu operatione designetur, nam neque intellectus in finem propriè operationis facienda, aut dirigenda operari dicuntur propriè, neque ea quibus partibus constet, aut qua ratione dirigatur ostendit, sed in extrinsecis alijs dirigendis practicam operationem ponit. Vnde & prudens, quæ principem locum tener inter practicos habitus, in dirigendis alijs virtutum, ceterarumq; potentiarum actibus, voluntatis vide licet, ac sensitui appetitus propriū finē collat, ex quo practicam rationem sortitur. Et hæc est potissima ratio propter quam, Doctores illi ex modernis, pluresque alij referendi inferius, speculatoriam scientiam esse dialecticam tenent, vila ratione posse esse practicam.

Sed si propriè loquendum est, etiam praxis nomine, operationem intellectus intelligentiam esse censemus: nam, ut omnes definunt, libera operatio, quæ potest fieri, & non fieri, & quæ hoc, vel illo modo produci potest, praxis appellatur: quia ut recte fiat, indiger regula artis, & ut fiat debitis circunstantijs secundum rationem moralem regula prudentiaz, sunt autem prudentia, & ars potissimi habitus practici, ut docuit Aristoteles 6. ethicorum cap. 3. 4. & 5. sed ita est, quod opera ipsius intellectus apta sint dirigiri, & ordinari, bene, & male fieri, ergo ad rationem praxis pertinebunt, ut expresse docet D. Thomas 2. 2. quest. 47. articuli 2. ad 2. & termino

Quia eadem intellectus opera prout sunt bene, aut male ordinari, apta enim sunt secundum dispositionem alicuius regulæ fieri, aut disponi. **V**nde sequitur non solum in eis locum habere practicam, quod est quasi factuum, vel regulatum operationis, sed operationem ipsam passim subdi posse alicui regulæ. & hoc est esse propriè pratum.

*fit ad proxim pertinere, vel certe non esse ipec-
culationem, sed proxim.*

*Prima opinio adstruens dialecticam esse
speculativam.*

Hoc ergo refutatum argumentum potissimum fuit Scoto vbi supra, & Duran. q. 6. prologi: ut credent, speculatuum scientiam esse dialecticam quorum mentem postea lecuti sunt Mag. Sotus, & Doctor Toletus q. 4. prolem. quā etiā tenuisse videtur D. Thos. opus 70. fol. 128 pag. 1. & l. 2. q. 57. art. 3. ad tertium, & ex professo tenuit Soncinas 6. Metaph. q. 2. Capreolus qu. 2. prolog. art. 1. Nyphus 1. Metaph. q. 2. & Episcopus Canariensis in scriptis 1. part. D. Thos. q. 4. art. 4. quam secundo hoc fundamento aguntur confirmare.

Quia licet dialectica syllogismum, & reliqua sciendi instrumenta doccat confidere, non modo operabili, sed speculativo praestat, non compositorio, sed tesolutorio, earum naturam non certa demonstratione solum ostendens, sed eam usque ad prima principia deducens: ea prolus familiaritidine, qua quispiam dominum operabilem quidem, per propriam definitiōnem, ac proprietatem sive contendet, modus enim iste speculatiue scientie proprius est, idēc dialectica non minus quam talis scientia, quæ de natura domus habetur, speculativa censenda erit.

Tertio potest confirmari, quia ex fine colligitur, an ratio scientiarum sit practica, vel speculativa, ut testis est Aristoteles z. Metaph. texta 3. sed finis dialecticus non est constitutere syllogismum, vel quodvis aliud instrumentum, immo corum naturas, & proprietates inuestigare cui tci argumēto illud est, quod nullus, qui syllogismum operetur, scientiam ipsam dialectice confidit, sed ex eo solum, quod modum sciendi cognoverit per certam demonstrationem: in huius ergo naturę speculacione secundum propriam rationem scientiarum dialectica docens conquiescit: quanquam secundum ventris, atque rationem ad conficienda in quibusvis scientiarum materiis eadem instrumenta se extenderat: vnde sequitur in ea consideratione, quae scientia appellatur, in speculativis pociis quam in practicis esse durioram.

Quibus accedit, constructionem ipsam syllogismi, & aliorum instrumentorum, etiam si operationes intellectus sint, speculationes

cic ex fine, nam his modis intellectus spissis instruitur ad naturam quatuor invenimus rerum speculandam: specularium ergo est id totum, quod dialektica praestat in ipsis etiam instrumentis conficiendis, & ideo specularia scientia est appellanda, & in hanc videatur sententiam inclinasse Augustinus 8. de Civitate Dei, capite 4. ubi trimen. breui divisionem ex Platone referens, in tertio membro dialekticam collocait his verbis: *Tertium rationale, qua rerum determinatur à falso, que licet utrique, id est, actioni, & contemplationi fit necessaria, maximè tamen contemplatio per inflictionem fibi vindicat veritatem.*

Secunda opinio, prima omnino opposita.

Sententia logica. Secundum tenet locum antiqua sententia logica, quam nominales communis, quam ase-
stole prakticā. apud nominales communis, quam ase-
stole prakticā. tenet Gabriel undecima questio-
ne prologi, & Ochani distincio 39. questiō 6.
affirmans. Paulus Veneris initio logicæ, Albertus 2. de
anima, cap. 12. Sandinus 6. Metaphysicæ questiō 3. & 5. dialekticam scilicet esse practicam sci-
entiam, quam sententiam defendit Doctor Fo-
leca 2. Metaph. cap. 3. questiō 2. sectione. & hisq;
argumentis confirmat.

Locatione. Finis dialekticæ, in quem suapte natura fer-
tur, est præcepta tradere bene differendi, & ac-
docere, quo pacto differendum sit, - quod non
est aliud, quam instrumenta differendi suis par-
ibus compoñere, cum ergo differere, quatenus
subest voluntari in exercito, & regulatur præ-
ceptis bene differendi, sit verè praxis: docere
item, quo pacto aliquid sit agendum, sit indici-
um practicum, ex fine, ac modo procedendi
plene colligitur, dialekticam esse scientiam pra-
cticam.

Illatio. Secundò, opera rationis propriè cadunt
sub considerationem dialekticæ, non quidem
quo ad propriam naturam, cum sic ad eam par-
tem naturalis Philosophiaz pertineant, quæ de
ipsius animæ natura, à qua prodeunt, agit: hac
ergo sola ratione, quæ diriguntur, ut sine errore
procedant, sub dialekticæ obiectum cadunt:
dirigi autem, & sic ordinari est practicæ doce-
ri, & non speculariæ cognoscie, ergo secundum
practicam rationem à dialektica tractantur.
Eadem enim ratione dicimus practicam esse
fibrilem artem, quia, & si ligna, quæ sunt eius
materia, sint res naturales, quæ a Phyllico tra-
ctantur, ab arte tamen disponuntur, ac praeparantur,
ut de eis hoc pasto, vel illo sciamnum
fit, sed terminus, propositio, ac definitio ad

dialekticam pertinent in quārum modum do-
cet construendi ex eis syllogismum, ac demonstra-
tionem, quæ opera sunt ipsius rationis: ergo
quemadmodum f. b. filii artis, sic erit dialektica
pract. eis facultatibus annumeranda.

Postrimo scientia speculativa propter se III. rationes
ipas queruntur, ut ijs mediabitibus cognitio-
nem proprij obiecti quis assequatur, practica
verò propriæ operationem potius dirigendam
sed dialektica non tam propter seipsum, quam
ut alijs scientijs queruntur, ergo practica
est, non speculativa. Cui etiam accedit, or-
ganum esse, & instrumentum omniū scientiarum,
ut vniuersa Philosophorum antiquitas
testatur, à quibus etiam inter artes liberales co-
numeratur, quæ oēs conditiones proximū poti-
us sonant, quam speculationem. Et hanc senten-
tiā innuens Arist. 6. li. Metaph. c. i. dialekticā
inter specularias scientias non enumerat, sed
scientias oēs huius conditionis ad Metaphysi-
cam, Physicā, & Mathematicā refert: sibi Rhet.
cap. i. docet dialekticam inuenient esse ad di-
rigenda opera, que bene, vel male fieri poterāt,
per eam autem ordinantur, ut recte fiant: & L
ogici. c. 9. tex. 35. tria problematum genera dia-
lektice propria ordinati ait, non ad scientiam
tantum, neque tantum ad agendum, sed ut his
finibus consequendis praestent adminiculum,
quod officium alienum est. à contemplatrice
facultate.

Tertia, & quartæ sententia ponuntur.

Tertia sententia, quasi media tenet dupli-
cem esse logicæ habitum essentialiter
distinctum, alterum considerantem na-
turam modi sciendi, & proprietates eius, & ei-
iusmodi esse specularium, aliū docente instru-
menta, quæ sub modo sciendi comprehenduntur
ex suis partib. componere propriæ practicam.
Vtramq; autem rationem in eodem habitu co-
venire non posse tanquam certum statuit pro-
per specificam dfferentiam, quæ non potest
in eadem specifica scientia reperiri: nec res e-
adem secundum speciem ex duplice alia specie
formaliter constare, quod experientia fatis con-
firmitur ait, cum plures videamus ex assiduitate
considerandi modum, componendi instru-
menta dialekticæ, in corum compositione fa-
ciles esse, cum tamen naturam eorum, vel pro-
prietates ignorent: id ergo argumento est facul-
tates his, scilicet practicam, & speculariaq;
dialekticæ esse habitus specie diversos. Similiq;
modo intelligit in Medicina, ac Mathe-
mati-

etaricis, & in quibusvis alijs scientijs, quæ si nul-
lae naturam obiecti, & proprietates corespondant, aliquem habent ad operationem respectum, Theoricam, & Practicam diuersos habitus speculatiuæ, & practicæ scientiæ constitueunt.

Opinio postrema, arbitratur dialecticam esse speculatiuam esse scientiam, nec practicam per se, sed quasi instrumentum ad utramque sequendas: & cui ratio utraq; accidit: quam reuerteretur Petrus Niger, q. 14. sui clypei, & Graeci omnes, qui proficiunt dialecticam non esse partem, sed instrumentum Philosophiae viae saliter accepimus.

Eamque in prienis colligunt ex Arist. top. ca. 9. vbi problemata diuisit in contemplativa, activa, & instrumentativa, hęc autem postrema vocat dialectica. c. u. eiusdem libri, quare videatur sentire, nec actiua esse, nec contemplativa: ac propreterea non ipsa summet dialecticam inter actiua, nec contemplativa facultates esse numerandam.

Secundo probant, quia dialectica dirigit intellectum, aut operationes eius, sed intellectus ex propria natura, neq; est speculatiua, neque practicæ, sed utraq; ratio ei accidit, ergo nec dialectica erit ex propria natura aut speculatiua, aut practicæ.

*Quædam pro questionis decisione obser-
uanda.*

Contrauersus huius decisio originale inter scientiam practicam, & speculatiuam, discrimen in primis postulat, quod ex fine esse accipendum testatur Aristoteles libro 2. Metaphysice textu 3. practice namque finis, est operatio sola obiecti, & proprietatum illius: cognitionis, speculatiua: & cum ex proportione finis reliqua sint inuestiganda, si finis scientiæ practicæ operatio est, de re ab ipso scienti operabilis erit, vt in cunctis scientijs humanae huius conditionis conspicimus, humanas dixerim, vt diuinaam extipiam Theologiam, quæ practicæ rationem induit aliqua ex parte, quia Deus ipse quem pro obiecto habet, virtutem finis est, ac prima regula, in quem nostre operations ordinantur, quas etiā comprehendit Theologia. Ex fine etiam operandi elicimus practicam scientiam modum practicum procedendi habere, hoc est compendorium, factum, vel certè directarium eius operationis, in quam ordinatur: unde constat non esse possibile, quod scientia sua practica ex fine, & ex proprio, ac naturali modo procedendi specula-

tia, vt de Philosophia morali tener Magister Oris, quest. 1. proemiali art. 4. & probatur evidenter, nam rationi repugnat ad finem operationis ordinari ex propria natura scientiam, nisi componendo, operando, dirigendo, que procedat: bene ergo Aristoteles finē scientiæ ostendens duplēcēm aliam conditionem, obiecti scilicet, & modi procedendi complexus est, speculariæ autem scientiæ nudam habet cognitionem pro fine, & iuxta rationem huius finis modum procedendi etiam speculatiuum, aut resolutiorum, conclusiones proprias usque ad prima principia referendo per nudam resolutionem veritatis absq; aliquo ordine ad operationem.

Quæ vt plenius intelligentur adnotare secundo oportet, dum finē cognitionis, vel operationis proprium speculatiuæ scientiæ, & practicæ distinctum esse ponimus, de proprio fine, in quem scientia suapte natura ordinatur, esse accipendum, non de exitu in se ab ipso scientie adhibito, nam contingere potest aliquem speculatiuæ scientiæ dare operam aliquius operationis gratia, vt si dignitatem animæ rationalis speculeretur eo fine, vt eam esse aeternam beatitudinis capacem intelligens, ad bene vivendum exciteretur, adhuc etiam naturalis scientia in homine isto speculatiua est, quia ex propria natura in cognitione veritatis sicut, quanquam ab extrinseco fit scientia ad operationem sit ordinata, & ratione opposita intelligendum est in scientia practica, quæ talis erit iudicanda ex proprio fine operationis, in quem suapte natura ditigatur, etiam si à scientiæ in solam cognitionem ordinati continentur.

Tertio obseruandum est, hunc modum distinguendi scientiam practicam ab speculatiua ex fine, & modo procedendi secundū mentem Aristoteles, non esse alienum à communī modo distinguendi scientias specificas ratione ex obiecto: notum est enim nullam scientiam ab alia esse distinctam ex materiali obiecto sed ex formali, res autem operabilis, aut operatio, materiale rautum obiectum est in scientia practica, talis autem modus procedendi, & ordinatio ad finem operationis constituit canadem rem operabilem formale obiectum eiusdem scientiæ specie, eam distinguens ab speculatiua, nam si rem tantum operabilem inspicimus, scientiæ speculatiuæ obiectum esse potest, si in aude cognitione naturæ, ac proprietatum eius quiescat, & ideo non potest esse suffici-

ens scientiarum distinctiū, nisi formaliter accipiat, ut operabilis, hoc est sub tali modo procedendi, & in ordine ad talēm finem operationis ex propria natura ordinetur, cuā si contingat ex scientia intentione in solam cognitionem obiecti dirigi, hac enim de causa non admittit scientia practica rationem, sed tantum accidentaliter speculativa censetur, ex intrinseca vero ratione practica, & ex hac doctrina faciliter colligi potest explicatio cuiusdam loci D. Thomae valde difficultis, prima parte quest. 14. ar. 16. in corpore, ubi statuerit vniuersaliter, scientiam modo operabili procedentem, non tamen ex intentione scientis ordinariam ad finem operationis, sed ad nudā cognitionem obiecti, speculativam esse ex fine quibus verbis cum sensu renuisse D. Thom. existimandum est, quod speculativa sit talis scientia ab extrinseco fine scientis, atque adeo ratione tantum accidentalis, ex quo non impeditur, quia ex intrinseco fine operationis, in quem ex propria natura, & modo procedendi diriguntur, practica sit essentialiter, & simpliciter.

12.

Postremò obseruandum est, practicum, quod tale est essentialiter, duobus modis esse ab Aristotele usurpatum diversis suis doctrinæ locis: possimè quidem pro eo, quod proximum principium est praxis, vel operationis, alio modo non quidem tanta proprietate, sed quanta ad rationem propriam scientia practica requisita, ac sufficiens iudicatur, quod videlicet principium sit operationis, quamvis remotum: nam praxis ex propria significacione operationem singularem importat: quia non sit operatio, nisi singularis, id est practicū, proximum principium factuum, vel directiū singularis actionis, & operationis in sua possimè significacione importat, sed operatio etiam consideratur in communi in quantum de modo quo fieri debet, vel regulari, communia traduntur præcepta, ex quorum applicacione in communi docetur modus eam faciendo, vel diligendo, seu ordinandi tali ratione: & ex tali notitia sciens sufficienter instruitur, ut operationem singularem, que propriè praxis dicuntur præstare, ac diligere secundum perfectiōnem artis possit: praticum ergo hoc modo acceptum, tale existimandum est absoluta consideratione, etiam si eam proprietatem non habeat, quam habet in acceptione priori, quia non proximum, sed remotum principium praxis est. Et modum quidem priorem in sola pra-

dentia, & arte inuenimus, posteriorem verò in scientijs practicis, & priorem duntaræ considerans Arist. ex vniuersis habitibus intellectibus solā prudentiam & artē in practicis videatur numeras lib. 6. ethi c. 3. vsq; ad 8. prudenter definiens, quod sit habitus cum ratione actiuus, artem verò esse habitum cum ratione factiuum: artis nomine mechanicas solū intelligens, in quibus propriissima ratio artis intenetur, qua nonnulli imperfectionis intrinsecus importat, de artibus enim liberalibus, que minus de imperfectione artis propter adjunctam perfectionem scientie habent: alia est ratio, vel consideratio, in Metaphysicis verò, libro 2. capite 1. textu 3. libro 6. capite 1. textu 1. 2. & 3. & libro 11. capite 1. practicum in secunda consideratione usurpat, illud ad scientias extendens, quas generali divisione duobus illis membris speculatiuū, & practice exacte comprehendit, neque enim scientia, que proprium obiectum in communi considerat, potest circa rem operabilem versari, modo operabili procedere, ad finem operationis ordinari, nisi secundum communem considerationem, ex qua sciens ad particularem operationem præstantam instritus procedere potest, ad easq; faciendam, vel dirigendam ex natura, proprioq; procedendi modo ordinatur scientia, & hoc modo ad talēm finem ordinari satis esse intellexit Aristoteles, vi scientias habentes conditiones propriè practicae appellatur, licet non tanta proprietate, ac prudentia, & artis practici habitus censemur.

Ex quibus iure inferre possumus, apud Aristotelem recitatis locis, habitum duobus modis esse practicum, propriissimè quidem si sit proximum operationis principium, & minori proprietate, si remotum tantum, ut de scientijs practicis expositorum est.

Inferius secundo timendum non esse practicas scientias practicos etiam habitus appellare, licet à quibusdam non admittatur: id enim in primis necessarium est, cum prædicari quodcumque etiam accidentale inferiōri conueniens, superiori necessario inesse debeat: sed ita est, quod scientia, & habitus modum habet superioris, & inferioris, & quidem vniuersaliter & essentialiter, ergo omnes conditiones scientias prædicati de habitu necessarium est: unde si ponuntur scientias absolute practicas, rationem practici habitus habebunt, & de habitu practicorum principiorum, qui appellatur syndesis, negandam non est esse practicum, & in practice

Etico intellectu inherentem, distinctumque à prudentia, & arte, cum circa vniuersalia versetur, prudenter vero, & ars circa singularia, necesse est ergo habitus praticos posse praeter prudentiam, & artem, quoniam non perfectissime praticos, sed imperfecte: quantum tamen satis est, ut simpliciter dicantur tales: & eiusmodi sunt scientie practice, cum sydere, quod profecto Aristoteles nunquam negavit, sed solam prudentiam, & artem habitus esse praticos propriissime docuit, quod non tollit alios esse minus propriè praticos, qui circa secum operabilem in vniuersali versantur: quos comprehendisse putandum est eadem divisione, quam 6. ethicorum capite 3. designauit dicens: intellectualium habitum esse intellectum, sapientiam, scientiam, prudentiam, & artem: sub intellectu quidem, & scientia, quam in practicam, & speculativam diuisit 6. Metaphysica capite 1. & ex conseqüentia in scientiis habitum speculativum, & practicum, ita ut virtus que genus practici eadem divisione probè intellecta comprehensum censetur, ut copiosius ostendemus ad finem posterioris disputationis.

Ve randem nostram sententiam proferamus, duo sunt memoria repetenda in praecedentibus questionibus de dialectica constituta. Primum est, quod vera sit scientia. Secundum, quod sit una scientia, & non multiplex: illud namq[ue] questione secunda, hoc vero questione tertia stabiliter reliquimus. Ex quibus patet, quām falsa sint tertia, & quarta sententia, cum illa duplēcēt scientiam esse teneat, practicam unam, speculativam alteram, hanc vero ab utraque ratione dialecticam excludat: etenim eam scientia sit, unam, vel alteram conditionem habere necesse est, adquata est enim diuisio scientiarum in practicam, & speculativam, quam tradidit Aristoteles sexto Metaphysicæ capite primo, & que scientiam in communione (in qua diuisum est) exhaustum: quemadmodum diuisio intellectus in speculativum, & practicum, totam latitudinem intellectuæ potest comprehendere. Quod etiam hac ratione convincitur: omnis actus intellectualis in obiectum tendit sub ratione veri: aut ergo fertur in cognitionem veritatis propter se ipsam, & erit habitus speculativus: aut propter operationem efficiendam, aut dirigendam, & erit praticus: nullum ergo medium admittunt membra divisionis, quare supposito quod dialectica sit vera scientia (ut ostendimus) falsum est medium in ea constitutere, ita ut nec sit habitus specu-

lativus, nec praticus: ad hanc nullus vaquus in intellectu, eiusque officia medium posuit inter speculationem, & praxim: sed omnino necessarium arbitrii sunt omnes, quilibet eius operationem uno, aut altero ex his modis affici: ut potentia vniuersalior est habitu, ergo si nullum admittit potentia medium in suis operationibus, neq[ue] in habitibus eius admitti poterit, superest ergo decernere, quoniam ex his modis ei attribuere debeamus.

*Propria sententia proponitur, elucidatur,
& corroboratur, & iuxta eam
controverſia dirimi-
tur.*

24.
Et videtur nobis utrumque esse ei attribuendum, ita ut practica simul, & speculativa eminenter iudicandas sit. Hanc sententiam iam diu à nobis excogitaram nouissimè probant Doctor Franciscus Suarez, tom. 2. sua Metaphysicæ disputatione 4. sub finem, & doctissimus Pater Gabriel Vazquez nostra Societas in suis eruditissimis commentarijs super primam D. Thomæ partem, tom. 1. disputatione 9. num. 2:

Quam hoc modo elucidare oportet, eandem scientiam simul esse speculativam, & practicam eminenter, duplicitate intelligi potest, aut pure eminenter, aut eminenter simul, & formaliter, pure eminenter dicitur aliiquid unum plura continere sub una aliquatione superiori, de qua neutrum formaliter enunciatur, sed eminenter duntaxat: ut Sol eminenter fagus, & calorem, in uinitate suæ formæ substantialis superioris ordinis: ita tamen, ut nec de sole ipso, aut de eadem ei forma enunciantur formaliter, non est enim verum, quod Sol sit calidus formaliter, aut frigidus: eminenter autem, & formaliter simul aliiquid dicere continere multa, quando in eadem forma, aut ratione superiori utrumque ita claudit, ut de eo formaliter enunciatur: quo pacto anima rationalis continere dicitur gradum vegetandi, aut sentienti in superiori gradu rationalitatis sic unius, ut verum sit formaliter esse vegetativum, & sensitivum, cum sit principium female utriusq[ue] gradus, eos in genere cause formalis corporis tribuens, quod satis est, ut verum sit, vegetativum, & sensitivum esse formaliter tanquam formam, hoc est tanquam principium formale quo. Cuietanuus ergo prima parte questione prima art. 4. tenet cum D. Thoma Theologianum simul esse speculativam, & practicam

eminenter, primum tenet videtur sequitur utrunque rationem ei attribuens eminenter, & scientiam formaliter: iuxta cuius sententiam tandem nobis dicendum foret de dialectica, nisi verumque etiam nos rationem cōcedimus, verum tamen sicut sententia eius falsa nobis circa Theologiam videtur, paci ratione falso separamus, quod pure eminenter sit scientia cōcedenda, quod ex natura eius facile convinei potest: nam si speculativa est, modo quidem formaliter speculatur naturam sui obiecti, hoc est per formales definitiones, ac demonstraciones, usque ad prima principia deductas, passiones de essentiis concludens, & si practica, formaliter operativa, aut directiva saltem operationis erit: etenim officia haec speculandi, aut dirigendi, non nisi per formales actus, & operationes prestari possunt, & nisi formaliter praesentur, nequibus vilo modo attribui scientia, quare necesse est, si practica simet sit, ac speculativa (vt de dialectica sentimus) non pure eminenter utrunque conditionem sortiri, sed etiam formaliter eo modo, quo anima rationalis formaliter continet gradum vegetandi, & sentiendi, quos nequit vilo modo contineat, nisi formaliter, cum eos habeat. tanquam forma.

46.

De corpore vero coelesti alia est ratio, quod enim non sit, nisi efficiens causa frigoris, & caloris, satis est effectus illos pure eminenter continere, quin potius causa efficiens ordinis superioris nequit effectus inferiores, quos producit, continere formaliter, cum tamen scientia modo alio longè diverso, hoc est per actus formales circa idem obiectū utrumque minus speculandi, ac dirigendi exercet, non seorsum, ac quilibet particularis scientia solum speculativa, aut solum practica, illud rārum officium, quod prestare potest, ac debet, talia censeatur formaliter, quo autem modo possibile sit utrunque rationem speculativam, & practicam specie distinguentem scientias in unam coire, ita, vt non unus una numero, & specie sit, ac si solum speculativa foret, vel solum practica, declarare oportet: quia ex eius explicacione magna ex parte dependet veritas nostrae sententiae.

Adnotandum est ergo, practicum, & speculativum bifariam posse ad habitum pertinere, primo quidem ita vt adaequat̄ sint in eius obiecto, quod contingit, dum habitus ipse, vel solam operationem pro obiecto habet, vel solam suam directionē intradit, aut certe circa rem a-

sunt ab operatione versatur, cuius contemplationem pro fine habet: & si ita se habeant ratios istae ad habitum, aut scientiam, distinctio nō specifica absq; dubio efficitur, cuius ea est ratio, quia distinctio specifica-habituū ab obiecto praesertim formaliter definiuntur, sed practicū, & speculativum, pro adaequatis rationibus defumpta, diversa obiecta formalia constituant (cum valde diversum obiectum sit operatio, aut eius directio, & re alia, cuius naturam contemplatur scientia) ergo diversa scientia, diversusque habitus ab utraque constitutus, & hinc est, quod particulares scientias unam, aut aliam rationem limitato modo respicientes, ut per distinguitur specie, quia finis, & modus procedendi in obiectum refunduntur, ipsorumque efficit formaliter diversum, si vero obiectum, sit modus procedendi habitus, aut scientia vniuersalior sit, utrunque sub se rationem comprehendens, vniuentur absq; dubio in eo, & habitum ipsum, vel scientiam vniuersaliorum efficiunt, non tamen distinctā, quia vniuersalior ratio obiectus, sub qua comprehenduntur, vnicā est, vniūcumque proinde habitū constituit in atoma specie. Exemplo nobis potest esse in potentij intellectus, ad quem pertinet utrque modus operandi, videlicet per distinctionem, aut contemplationem, & cum ex alia parte adaequatum eius obiectum, quod est verum, res simul speculabiles, & operationes dirigibiles complectentur, sit neutram rationem tanquam adaequatam respicere, sed rationem obiectū eius singulis esse superiorēm, easque proinde tanquam inadæquatas complecti, & vt tales ad ipso intellectu respici, vnde deo; ipsum specie distinguitur, sed quasi accidentales distinctiones eius censentur, nec solum in potentij, sed etiam in habitibus, & scientijs exempla nobis suppetunt, que licet non sint adeo vniuersales, ac intellectus, sed ei insint omnes, quedam tamen adeo vniuersale obiectum habent, modumque procedendi, qui in obiectum refunduntur, vt practicum, & speculativum sub se comprehendant, tanquam in adæquatas rationes. Talis est inter scientias: Theologia nostra (vt D. Thom. docet prima parte, quest. prima art. 4. quē sequitur iam vniuersa schola) tam excellens, tamque vniuersale obiectum habens, vt natura quedam sit, quae contemplationis obiectum est, atq; etiam finis vltimus in quenam operationem nostrā diriguntur, quas proinde scientia ipsa dirigere docet, & eisdem finis natura contemplatur: iux cogit utrunque ratio-

non practica, ac speculativa, nrae, ei attributis tanquam sibi inadequatas, & sub vniuersaliori comprehensis, tantumque de dono sapientiae sive ceteros habere scierendum esse docet secunda secunda, quae. 45. artic. tertio.

Nos igitur virata que etiam rationem in modo procedendi-dialecticam, atque in obiecto eius clausam cernentes, arbitramus eidem scientia esse attribuendam, ita ut sub una eademque ratione eius obiectura vniuersaliori, tanquam inadequata comprehendatur qualiter: quod peculiare esse in dialectica credimus, ob peculiarem etiam naturam eius, ex qua haber, ut organum sit scientiarum omnia; ad quod pertinet modum procedendi cunctis prescribere, doendo, quoniam pacto speciales operationes, circa quas versari, dirigere debeat, vel naturam alterius eti, quam sibi pro obiecto affluit contempletur: condendoque simul accommodata instrumenta, propositiones videlicet, definitiones, divisiones, syllogismos, ac demonstrationes, quibus modis tales fines consequuntur, eandem simul instrumentorum se confectorum naturam exacte contemplando: & cum finis, ac modus procedendi verique in obiectum refundatur, habet ex consequenti, vniuersalium obiectum, res & operationes sub se comprehendens, non quidem diversas nam, ut in se suis de obiecto eius dissimilares ostendemus, propria materia dialectica, circa quam vocatur, sunt operationes intellectus, quas dirigere, & ordinare docet, ac simul naturam cari, ac proprietates, ut in compositione instrumentorum ordinantur, indagare, & ecce, quo pacto practica, ac speculativa differunt, quae, si tanquam adequate respicerentur, specie distinctas scientias constituerent, in eadem scientia dialectica vniuersitas sub vniuersaliori ratione, vnamque tanquam inadequatum complectentes.

Hanc nostram sententiam sic elucidatam primo colligimus ex doctrina Aristotelis, primo libro topicorum, cap. 9, vbi problemata dialectica, practica simul atque speculativa esse his verbis testatur: *Problema autem dialecticum est intendens, vel ad elellam, & fugam, vel ad veritatem & scientiam, aut ut administrant ad aliquid aliud talium, &c.* Et pannis interpositis quodam problemata velha esse ait, ad eligendum, vel fugendum, ut veniam voluppas sit exigenda, aut non quedam auctor ad scierendum tantum, ut vnam mandas aeternis sit, aut nō quedam vero, ut dialectica ad verumque adiunxitur, sit. Scisit igitur vnamque rationem, practi-

cam, & speculativam dialectica ineffe.

Probatur deinde ratione ex propria conditione virtusque scientiae: practica quidem, cuius iuris seca conditio est circa opus versati, quod bene, vel male fieri potest, bene, vel male dirigiri, aut ordinari, eius autem virtute bene sit, aut bene ordinatur: sed dialectica versatur circa opera intellectus, ea dirigendo, ac debito modo ordiando, docet namque modum, quo apprehensio intellectus fieri debeat, ut deferratur iudicio: quoniam modo iudicium de ea secundum sit per divisionem, & compositionem: quoniam modo ordinande sunt compositiones ad constitendum syllogisma, quo perficitur discursus: erit ergo absque dubio scientia practica. Cui speculativa conditio nō deest, siquidem non minus perfecte contemplatur naturam sui obiecti, ac si illud nō ogeraretur, sed iam factum supponens, exactam notitiam eius affequintenderet, quod scientia solum practica minime conuenit: neque enim pertinet ad dominicatoriam artem definire dominum per genus, & differentiam, nec exactam partium notitiam investigare, sed cogitare, utunque ratione earum, in constructionem eiusdem dominus incutere, & vniuersaliter loquendo ad officium scientiae practicae non pertinet exacta rerum efficiendarum notitia, sed qualisunque ad operandum sufficiens: tam exactam igitur sui obiecti cognitionem nō tradaret dialectica, nisi simul esset speculativa scientia.

Secundò ex modo procedendi: naturam enim in primis eniam rationis, ac modi scientie, non solum in vniuersali, sed etiam in particulari, videlicet enunciationis, syllogismi, & demonstrationis perfecte contemplatur: proprietatesq; eorum per definitiones, divisiones, & demonstraciones, & resolutionem usque ad prima elementa demonstrat, quod speculativa procedendi modum planè continet: inquit cum speculativum procedendi modum in quibuslibet scientiis docet, explicat, atque ex professo tradit, ut in resolutoriis operibus, tertiis prioribus, quam posterioribus cernimus: quae non vacarentur resolutoria, nisi modo resolutorio in eis procederetur: modus autem resolutoriis speculativus est. Quod vero compositione quoque modo practica scientiae proprio procedas, apertum est, cum partes horum instrumentorum tradat: & modum, quo ex eis constata sunt, ostendat, ad vnguentumque ex animandas esse doceat, ne in necessariis deficit, facient conducioibus, aut in superfluis abundent.

Pto.

Probatur tertio ex fine, à quo specularium, ac practicæ scientia ratio accipenda est, nam quod exactissima modi sciendi notitiam intèdet omnibus modis, quibus intendi à scientia speculativa potest, certissimum videtur, cum nullum praetermittat exactæ definitionis, divisionis, ac demonstrationis, quem non adhibeat ad illum perfectè cognoscendum: quod vero talen cognitionem ordinet ad operationem, non est minus certum, nam cum ex propria conditione sit organum scientiarum, ad quarum prouinde utilitatem per se ordinatur, sequitur evidenter per se etiam ordinare præcepta, quæ pro conficiendis instrumentis sciendi tradit ad usum, & operationem, quanquam non sic intermediatum principium eius, ut scientia est, ut pote de vniuersali obiecto agens: Itaque dialectica exacte cognoscendo naturam modi sciendi, dirigit opera rationis, & dirigendo simul speculatorum naturam: utrumque modū cognitionis habere necessarium profecto erat, quia aptissima sciendi instrumenta pro se, & alijs scientijs constitutæ non posse, nisi ea cōponere ex suis partibus doceret, simul quoque naturam eorum, partimque exactè speculatur, ne forte minus apta, minus firma, minus stabiliaque evaderent: & ita fieret, ut interceptra via ad eas acquireendas apparet necesse, præclusa ianua, per quam aditus pateret ad eas ingrediendi, & quasi organo perfectio scientiae, omnes in suo principio extinguerentur, si enim minus solida evaderent instrumenta, scientijs comparandis minime possent deseruire.

Probatur tandem ex principijs eiusdem scientiæ, quæ sunt definitiones corundem instrumentorum, seu modorum sciendi, de quibus exactissime perquirit, an debito genere propriaque differentia consint, modum docens iquestigandi proprium genus, propriamq; rationem differentiationis, ne forte falsa pro veris acceptentur, & notitia conclusionum ex falso principijs deducta falsitatis quoque merito arguiatur, & à vera ratione scientiæ, quæ ex veris principijs procedere debet, omnino deficiat, quod certè specularium modum eiusdem principijs, & conclusionibus planè consint, sed non est minus certum ad esse eius practicum, cum exacta notitia partium ad compositionem totius ordinetur, & instrumentum ab eis constitutum, tandem ad usum, & operationem.

*Contrapredicta, quedam obijcuntur,
& solvuntur.*

Sed tria aduersus hanc sententiam opposi^{l. obiect.} possunt. Primum, quia scientia speculativa est ea, qua sicut in cognitione veritatis, si ergo dialectica speculatorius scientia est, sicut in cognitione modi sciendi, neque ad operationem, & praxim se extenderet, quare non erit simul practica; & si scientia practica est ad operationes dirigendas se extendens, non erit speculatoria: pugnat igitur rationem speculariorum in eadem scientia repetiri cum practica. Et ut hoc vebo difficultatem argumenti proferamus, licet practicum, & speculatorium non sint specificæ differentiæ potentiarum, ut ex doctrina Aristotelis afferat D. Thoro. i. part. questione 79. art. ii. sunt tamen differentiae habituum, ut idemmet Aristoteles doceat 6. ethicorum cap. 3. vsque ad 7. ergo scientia practica per se distinguitur ab speculatoria, specie: si ergo idem habitus simul sit speculatoria, & practicus, eo ipso non erit unus secundum specimen, sed multiplex: quare aperiè falsum erit eundem habitum dialectice, tandemque scientiam practicam simul, & speculatoriam vocare.

Secundum, quia quod eminenter tale est, nobiliorum habet modum essendi, quād quod solū est tale formaliter, ut sensituum hominis nobilior longè est scaphio leonis: quia sub elevationi gradu continetur, si ergo dialectica sub gradu eminenti habet practicum, & speculatorium, perfectius esse speculatorium habebit cunctis purè speculatoriis, & perfectius esse practicum cunctis practicis: unde nobilitati modo speculatoria erit Philosophia naturali, & nobilitati modo practica Philosophia moralis. Et quod amplius est, propter utramque rationem nobilior erit simpliciter cunctis scientijs solū speculatoriis, aut solū practicis, & Mathematicas disciplinas, atque cuā Philosophiam priorem nobilitate vincet, quod satis absurdum est.

Postremum, quia dignitas haec utramque rationem practici, atque speculatorii sub eminenti uiritate continentur conceditur Theologiz propter excellentiam hypomisis, atque obiecti. Ex quibus habet, ut sit participario quedam diuinæ scientijs utrumque continentis, sed dialectica nihil horum habet, ergo neque talis est ei dignitas attribuenda, nisi velimus eam in scis-

tiarum fastigio collocare, quaro infans fortis esse constat.

43. **Dilectio pri-
de obiect.**

Primum argumentum, assumit definitio-
nes practicas, acque speculatiæ scientiæ secundum
dum limitatae, ac praecisa rationes, quo pacto
conveniunt singulis scientijs, singulis, ac praecis-
is rationibus præditis: dialectica vero rati-
fic attribuuntur, quemadmodum nec Theolo-
giz, sed ut in unica simplicissima, atque emi-
nenti ratione aduauantur, respectu cuius quali-
bet se habet, vt inadequata itaque dialectica v-
gica illa, ac superiori cognitione sic speculator
saturam modi sciendi, vt per talem speculatio-
ne simul dirigat opera rationis, & ita hęc diri-
git, vt dirigendo speculator eundem modum
sciendi, per quę diriguntur, & ordinantur: que-
re non sequitur, dialectica speculator naturam
proprii obiecti, ergo iam speculacione quiescit,
neque etiam dirigit opera rationis, ergo naturam
talis directionis nō speculator, sed modus
practicas cognitionis volunt, & alterum sub vai-
tate, ac simplicitate complectitur, quemadmo-
dum nō sequitur in anima rationali, tribuit es-
se vegetarium corpori, ergo non sensuum:
tribuit sensuum, ergo non ratiogale.

Quam autem harum rationum principia-
lius dialectica importet, arbitror speculatoriūm
principalius importare. Moneor autem ad id
asserendum, non solum quia speculator ex
se dignior est: vnde & speculatoriūs scientias
practicas esse digniores docui. Aristoteles sexto
libro Metaphysicæ capite 1. quia cognitio
obiecti, quam attendunt propter se, appetibili-
lis est, vnde ipsam scientiæ propter se quaerun-
tur, practicas vero non propter se, sed pro-
pter opus, itaq; ex hac parte practica dialectice
ratio ad speculatoriūm, tanquam ad digniorem
ordinatur, sed præcipue propter modum pro-
cedendi eiusdem scientiæ, qui magis est specu-
latiūs quam practicius, nam directionem o-
perum rationis, quam præstat, instrumenta sci-
endi, quæ extuere docet, magis naturam eo-
rum speculando efficit, quam practice instrue-
do intellectum, quomodo operatur sit. Quae-
licet ita se habeant, non propter ea existimandū
est speculatoriūm tantum esse scientiam, si
praxis ratio ad speculatoriūm ordinatur, nō
ex tali ordinatione, praxis rationem non amittit,
vt enim egregiè D. Thomas articulo
illo quarto in fine corporis, de Theologia do-
cer principalius quidem speculatoriūm im-
portare, ad quam tanquam ad digniorem, ma-
gisque intentam praxis ordinatur, sed talem

ordinationem non obstat, quod minùs essen-
tiālē scientiæ practicas rationem obtineat,
ergo pari ratione in dialectica censendum est,
ordinari quidem practicum ad speculatoriūm
proxima ordinatione, sed virtusque tanquam
ad finem principalem intersecutum, & adequa-
tum totius scientiæ ad perfectam entis rationis,
ac modi sciendi noetiam, per quem opera ra-
tionis diriguntur, & ordinantur, ideoq; virtus
que rationem retinere.

Pro solutione secundi argumenti obseruan-
dum est, dignitatem scientiæ essentiālē ex or-
dine ad obiectum capiendam esse, vnde illa est
perfectior scientia essentiāliter, que circa di-
gnius obiectum versatur, talis est inter scientias
lumine naturali innentes prima Philosophia
talis ab solle Theologia nam illa circa Deum
lumine naturali cognitionis versatur, haec vero
etica eidem cognitioni lumine supernaturali:
dignitas autem accidentalis ex diversis proce-
dere potest, vt ex maiori abstractione à mate-
ria, ex certitudine demonstrandi, atque ex plus-
ibus alijs, & dialectica quidem ex parte ob-
iecti non est dignior ceteris scientijs, sed insi-
num fortassis locum tener quantum ad esse-
ntiālē dignitatē, cum infirmi ordinis sic ens-
rationis, aut modus sciendi: sed in quantum
vniuersalissima est modum sciendi cūctis præ-
scribens, instrumenta sciendi cūs constituens,
ac præbens accidentalem dignitatem quan-
dam, p̄ se cū eris haber digniorem modum
speculatoriūs scientiæ, atque etiam practicas,
cunctis, vel speculatoriūs solum, vel solum pra-
cticis.

Ad formam igitur argumenti hoc admissio
respondemus: ex digniori modo speculatoriūs,
& practicas scientias, atque etiam ex continen-
tia virtusque modi sub eminentiōti gradu, so-
lum inferi dignitatem ex hac parte esse diale-
cticam ceteri scientijs, non quidem dignitate
essentiālē, sed solum accidentali, cum qua state
simil p̄oret, quod infimum locuta in essentiā-
li dignitate reuerat.

Ad vitiōrum patet, iam ex nostra sententia III. obie-
elucidatione quid dicendum sit: non enim c-
andem ob causam dialecticas attribuimus,
quod Theologiaz concessum est, sed lögē diu-
sam, nimis propter vniuersalitatem obiec-
ti, acq; ipsiusmet scientiæ, quæ cum ceterarū
omnium sit organum, cumq;que sciendi mo-
dum præbeat, oportet vtroque modo sciendi,
ac procedendi gaudeat, practico, & speculatori-
uo, oportet etiam tanquam modum proceden-
di ha-

di habeat, & compofitorium, & refolutorium; oportet in utrumque ordinetur finem speculan- di naturam obiecti, & dirigendi operationes: unde fit in Theologia ad essentialem perfectio- nem pertinere talen eminentiam, quia ex di- gnitate obiecti, & lumini procedit, in dialecti- ca vero solum ad perfectionem accidentalem, ad eundem modum, quo certitudo demonstra- di, aut maior abstractio à materia accidenta- lem modum perfectionis duxat etribuit Ma- thematicis disciplinis.

**Argumentis
primis, &
secundis
sentientie
satis fit.**

Argumenta autem primæ, & secundæ op- pionis, quibus satisfacere in primis oportebat, intentum quidem aliquid aequatur, ex ea parte, qua probant speculatiuam scientiam esse dialecticā, atque etiam practicam, sed non probant hanc, vel illam rationem limitatam habent, sed sic haber volunt, ut etiam isolud alteram, & vitramque sub alteri, atque eminenti, utrūque tanquam inadæquatam, & pro adæquata superiorē: vitramque simul sub voluntate, ac simplicitate continentem: & per rationem hanc superiorē separatur à practicis, atque specu- latiuis scientijs, præcilia, ac limitata ratione talibus: & proprius hunc modum habendi talē eminentiam, separatur à falso Theologia, nam hanc modo superiori illam habet, dialectica ypto longè inferiori, ut ex adnotata à nobis do-ctrina præclucidatione nostra sentientia satis constat.

Argumenta autem quartæ opinionis diffi- cultate carent, nam quod dialectica sit quasi or- ganum, ac instrumentum scientiarum non tollit ab ea rationem, ac dignitatem scientiæ, cum per veras demonstrationes propria in- strumenta sciendi construere doceat, quin potius ex hoc ipso modus sciendi vocatur, ex quo non infinitam dignitatem (quamvis accidenta- lem) sibi vindicat.

QV AESTI O · S E X T A .

*Quod sit obiectum dialectica, utru-
modus sciendi realis, vel ens rea-
tionis?*

Elucidatur titulus questionis.

Obiectum, subiectum, & materia appellati confuerunt illa res circa quam scientia versatur, condem enim serè significatio nem habent hanc tria nomina: obiectum dici-

tur per ordinem ad habitum, quia quasi scopus est, in quem tendit: subiectum comparatione ad passionem, vel etiam rationes de eo in scien- tia demonstrabiles: nam conclusiones scien- tia, quibus comparamus habitum, actus quidam sunt rationes, seu proprietates continuæ, qui- bus ad perfectam subiecti cognitionem perueniunt, rationes, vel passiones appellamus, quia contingit obiectum scientiæ, vel rationes vari- us, qualitatibus, vel certe summa simplicitatis, passio- nibus, vel proprietatibus careat, sed rationes nostro saltem intelligendi modo priores, & po- sterioribus habeat necesse est, ut quibusdam alijs medianisbus certa demonstratione ostensis, ad ipsius obiecti scientificam cognitionem perueniamus. Et in communibz quidem scientia- rum obiectis passiones, seu proprietates reperiuntur, in specialibus vero ac superioribus, cuius modi sunt Metaphysica, & Theologia: obiecta, rationes tantum de ipsis demonstrabiles, quod facit esse intelligitur, ut subiectum no- stro modo intelligendi appellari possit illud, de quo est scientia, & hoc idem materialis nomine nuncupatur per comparationem ad formalem rationem, sub qua ab ipsa scientia consideratur, ut ea in questione tertia statuum est, ex ratio- ne, qua, & sub qua constat, adæquatum obie- ctiu[m] scientiæ, & prior veluti materialis est re- spectu superioris, a qua determinatur, ideoque materia dicitur scientia: ut in potentia visuæ, color potest appellari materia, ad rationem visibilitatis, sub qua à potentia p[re]cipitur, com- paratus. Hanc autem rationem accipiendam esse in scientia diximus ex ordine ad principia, quibus positis conclusiones de ipso subiecto elicuntur, ut iei ipsius natura cognoscatur, de obiecto ergo materiæ. Ii quæstio prælens pro- cedit, quod cum subiecto, ac materia concur- titur.

Cuius plures sunt conditiones, quæ ab om- nibus acceptantur: prima est, ut esse aliquid I. conditio obiecti, non quidem existentiæ actualis, cum no- tum sit de re tantum possibili scientiam esse posse, sed essentia saltem possibilis: nam res imposibilis non est obiectum scientificæ co- gnitionis. Hanc posuit conditionem Ar. Stoel. I. posteriorum cap. 2. tex. 3.

Secunda conditio sit, talen esse debere rem, de qua futura est scientia, ut eius notitia principaliter sit intenta ab ipsa scientia, ita- binis scientiæ duplex est, vnu quasi extrinsecus, & eiustodi est materiale ipsum obiectum: alter inter secessus, in quem ex propria natura sci- entia

II. coadie-

entia ordinatur: & eiusmodi est cognitio, scilicet scientifica notitia materialis obiecti: vnde elicetur, tale debere esse, ut huius notitia sit tanquam finis principalis, & iustissecutus, in scientia ipsa intentus.

Tertia conditio est, ut sub ratione propria, quaeunque ad scientiam spectare possunt, comprehendat: etenim scientia, & obiectum eam habent mutuam correspondetiam, ut si cognitio obiecti est scientie, quicquid scientia cognoscere intendit, ad obiectum naturam spectare debet: nihilque sit sub eo contentum, cuius cognitionem scientia non assequatur, & ex hac tertia conditione obiectum respectu scientie adaequatum nuncupatur, quia neque virtute scientie excedit, neque ab ea superatur.

Quarta conditio est, in scientia non demonstrari naturam ipsius obiecti, sed quasi ut presuppositam accipi, ad ostendendas passiones, & proprietates eius. Itaque scientia non ostendit subiectum essentia, sed ex propria definitione acceptam accipit tanquam medium demonstrationis. Hanc conditionem esse accessoriā docuit

Aristoteles, & efficaciter ostendit, posteriorū capit. I. & primo Physicorum cap. 2. & octavo Physicorum cap. 3. Et ex his conditionibus infero, obiectum speciem conferre scientie, ratione, ut ex comparatione ad tale obiectum talis sit specie.

Cui valde affinis est postrema conditio pertinens ad unitatem obiecti, quod unum esse aliquo pacto necessarium est, specifica videlicet sui generis, seu quavis alia unitate.

His explicatis, quae ad titulum questionis pertinent, duo sunt in questione praesenti certissima, & iam communis zonis scholae consensu accepta: primum est, dialecticam habere aliquod determinatum obiectum: quod pulchra quadam ratione in primis ostendit D. Thomae 4. Metaphysicae, lectione 4. cuiusvis artis aliqua est determinata materia circa quam operatur, ut certa inductione etiam in mechanisticis ostendi potest: sed dialectica est quedam ars perfectissima, ut pote liberalis, ergo circa variam aliquam materiam versatur ea ratione, ut si res diversas consideret, tamen sub aliqua una ratione, in qua conueniatur: & si hoc habet dialectica ea ratione artis, habebit quidem fortiori ut scientia, qua artis perfectionem excedit.

Secundo probatur, quia non minima scientia habet unitatem ab obiecto, quam potentia, sicut Aristoteles secundo de anima testatur, cap. 4.

sed dialectica est scientia determinata, & distincta ab alijs, ergo hanc determinationem, & distinctionem ex determinato obiecto sortitur. Et certe cuī proprium scientie officium sic passiones de subiecto demonstrare, non erunt determinatae passiones, nisi determinatum sit obiectum: atque adeo nec determinatae demonstrationes, & conclusiones, vnde nec determinatus scientie habitus, qui ex his producitur. Neque veritas hec aliquam habet repugnantiam, cum his, que Aristoteles docet i. posteriorum cap. 12. textu 24. & 4. Metaphysicae textus, ad finē: quibus locis affirmare videtur dialecticam non esse vnius generis obiecti, aut per omnia scientiarum obiecta vagari: sensus enim quæ his, ac similibus verbis tenet Aristoteles, est de Aristoteles materia remota circa quam versatur, que adeo vniuersalis est, ut quarumcunque scientiarum materiam comprehendere possit: definitiones, namque divisiones, genera, & species, quæ ad dialecticam considerationem propriè pertinet in quibuscumque rebus invenimus: proxima vero materia inferius explicanda, determinata est. I.

Secundum: tanquam certum est accipendum, eiusmodi materiam determinatam, ac principalem dialecticam, non esse voces ut plane. Voces non Aristoteles docet 4. Metaphysicae textus 5. & in. sunt determinatis penè alijs suis doctrinæ locis, quibus minata materia scientiam esse de ente, aut de rebus, dialecticam teria dialegit, & ratio evidenter ostendit, nam instruuntur, in quibus constitutis dialectica versatur, verè in rebus, aut operationibus intellectus sunt, & ad veritatem rerum diligendam principaliter ordinantur, ut in definitione, divisione, & demonstratione competunt est: ergo res ipsius præter voces, tanquam materiam propriam dialectica respicit. Et si obiectum Præcipua eius ens rationis esse dixerimus, non illud certe, quod in vocibus fundatur, sed in eisdem rebus, aut operibus intellectus, quod vocari solet non voces ens rationis logicum, quia solius logicæ considerationis est: nam voces instrumenta tantum sunt, & quasi vehicula, quibus medijs res ad scholas deforuntur, vnde, entia rationis, quæ in eis fundantur, non ad logicam pertinent, sed ad Grammaticam, & Rhetoricam: nam itaq; ars de vocibus agit, illa ut secundum congettationem disponuntur, haec vero ut ornaret, duo autem illa sapienter de vocibus docuit Aristoteles i. lib. de interpretatione cap. 1. illis verbis: Sunt ergo ea, que sunt in voce, earum, que sunt in auditu, & quæ sunt in lingua, & ea quæ scribuntur in eis, quæ

29.

Sunt in vobis: Et primo elenchorum capite 1. *Potes-*
fieri non potest, ut res ipsa ferentes dispiciantur,
igitur in nominibus pro rebus rei etiam tanquam signis, &
quod accidit in nominibus, in rebus quoque arbitra-
rius accidere: quemadmodum hi, qui calcant sup-
portant. Et ideo hoc tantummodo iudicandum
est voces ad materiam huius scientiae perti- -
nere: valeat ergo delirium nominalium, & pe-
nitus ab scholis ceteratur relegatum, qui de
vocabulis dialecticam principaliter agere posse-
tur.

Conuenit ergo inter omnes bene sentien-
 tes rem aliquam praeter voces, quibus signi-
 ficatur, obiectum esse dialecticæ: conuenit et-
 iam eiusmodi non esse præter opus intellectus,
 vel proprietatem aliquam ipsum consequen-
 tē, & apud omnes est absque controversia ens
 rationis, hoc est ab ipsa ratione, & intellectu co-
 stitutum, vel ordinatum obiectum huius scien-
 tiae esse: sed quod à ratione, vel intellectu fit,
 circa quod versari potest dialectica (ex quo ra-
 tionalis merito appellatur) duplex est: aliud di-
 gitæ productum, sive ordinatum, de quo dubi-
 um esse non potest, quin sit ens reale: cum per
 se productum sit à causa reali, qualis est intellectus,
 & tales sunt operationes eius, quibus defini-
 tiones, divisiones, & syllogismi fiunt, &c.
 Aliud est ens rationis non directè ab intellectu factum,
 sed quod operationem eius consequi-
 tur, tanquam quedam extrinseca relatio, que
 aliud esse non habet, quam cognosci ab in-
 tellectu: ut ex abstractione, vel compara-
 tione, quibus intellectus circa naturam humana-
 versatur, resultat in ea quedam denominatio,
 que dicitur vniuersalis, & species, que non
 est aliud, quam relatio ex parte ipsius naturæ,
 ex comparatione eius ad individua, & propri-
 um nomen, quod ei intellectus imponit.

40.

Opinio afferentium obiectum esse ens rationis.

I. opinio.

IVTA HANC ergo distinctionem entis ratio-
 nis divisæ sunt. Doctores de obiecto diale-
 critice loquentes, nam antiqui serè omnes
 tenuerunt postremum ens rationis, quod com-
 mune est generi, speciei, propositioni, ac syllo-
 gismo. reliquisque nominibus ab intellectu
 attributis adæquatum obiectum esse: ita sen-
 tiunt D. Thom. 4. Metaph. lect. 4. & opus. 42.
 de natura generis, cap. 4. quem sequitur sermè
 omnes eius discipuli, præseruit Sotus q. 3. pro-
 lem. Caiet. super caput Porphyrii de genere.

Plandæia. 4. Metaph. quest. 5. art. 2. quod etiam
 statuerunt Averroes in epitome prædicam.ca.
 vlinum. & 4. Metaph. text. contra. 2. Auicenna
 1. Metaph. cap. 2. qui vulgatum illud procul
 dialecticus agit de secundis intentionibus ad-
 junctis primis: secundum arum enim intentionum
 nomine entia rationis huius generis intellexit
 & nomine primarum, tunc denominatas.

Habet in primis fundamentum hæc senten-
 tia (ut sentit Diu. Thom.) in verbis Arist. 9. Ma-
 taph. tex. 5. vbi Dialecticam, sicut & Philolo-
 phum de ente vniuersali agere testatur: constat
 autem non de ente reali, in hoc enim a Philo-
 spho, & Metaphysico diuersus est, qui de ca-
 te reali suis specialibus modis differunt, ergo
 sentit Arist. de alio ente vniuersali dialecticam
 differente opere rationis fabricato, quod iam
 in schola ens rationis appellatur: nam reales
 operationes intellectus, quibus dialecticæ in-
 strumenta sunt, cum sint in specie determina-
 ta, ab vniuersali ratione entis deficere certum
 est.

Fulcitur etiam rationibus, quarū prior est: I. ratio
 quæcunque in dialectica tractantur secundum
 rationem quidem materialē spectata entia
 realia sunt, nam vel sunt operationes reales in-
 tellectus, vel quedam aliæ naturæ reales à secun-
 dis intentionibus denominatae, ut predicabile
 le, prædicamentū, propositiō, syllogismus, &
 secundum formalem rationem sunt entia rationis,
 quæ admodum forma ipsiæ denominantes,
 ergo principialis ratio in his considerata à
 dialectica non est ens reale, sed rationis, ergo
 obiectum eiusmodi est. Cui consonat communis
 appellatio dialecticæ, quæ ab omnibus ra-
 tionalis appellatur, atque à reals scientijs
 distinguitur, quasi de ente rationis sit.

Secundo, quia simplicia, que per se spectat LL. arguit
 ad dialecticam, ut sunt genus, & species, &c.
 non important naturam realem, sed nec realis
 operationem intellectus, nam conceperis nō di-
 cuntur genera, & species, secundum proprium
 modū loquendū, sed naturæ representante in ipsis
 ab his intentionibus denominantur: animalia
 namque atq[ue] hominis natura in communi cō-
 ceptu genus est, vel species, non conceptus, vel
 operatio intellectus, qua concepit, ergo obie-
 ctum dialecticæ in quantum simplicia com-
 prehendit, non potest esse ens reale, vel quod
 idem est: simplicia hæc non possunt ad diale-
 criticam spectare ratione aliquius naturæ, vel en-
 titatis realis, sed solius intentionis secundæ, quæ
 de formalis significat, nali velia quamcumq[ue] rea-
 lem

Item naturam genericam, vel specificam ad obiectum dialectice per se pertinere, & tunc adhuc non potest, nisi in quantum genus, vel species denominatur: hoc est, in quantum substitut secunde intentionis, quæ idem semper erit formale obiectum, vel ergo simplicibus non communicare ratio obiectuum dialectice, vel hæc nos est alia, quam ens rationis.

III. Argu.

32.

Postremo, quæcumque dialectica considerat, formaliter conuenient in conceptu entiationis, qui formaliter etiam de quoque predicatur, sive compositu si, sive simplex, sive ad primam, secundam, vel tertiam operationem intellectus referatur, verum est enim genus, & speciem formaliter esse entia rationis, cum circumscripta operatione intellectus, hæc denominatio his naturis non conueniat, sed in quantum tali modo concipiuntur, definitio item, ac diuisio formaliter sunt entia rationis, syllogismus demum, ac demonstratio eandem rationem induunt, si formaliter considerentur, cui si addas, prout his denominationibus subsunt, ad dialecticam considerationem pertinere, colliges adequatam rationem obiectuum hujus scientie esse ens rationis, non quidem secundum totum ambitum, sed contrafacta quadam ratione, in quantum sequitur naturam concepcionem ab intellectu, vel operationem eius taliter ordinatam, videlicet in modum syllogismi, vel demonstrationis.

Secunda opinio ponit pro obiecto reales intellectus operationes.

Deinde autem rationis directe & per se ab intellectu constituto, seu ordinato, cuiusmodi sunt reales operationes intellectus, ex quibus definitio, diuisio, & argumentatio sunt, ex hac opposita sententia, quam plures huius temporis Doctores non solum reuerent sed efficacibus rationibus confirmant; propriam scilicet materialiam dialectice esse adequatumque obiectum eius, in quantum substantione communis modi sciendi realis conuenient. Itaque eiusmodi instrumenta à dialectica composta duplē considerationem habere, aiunt: prior est pro ipsis operationibus realibus, & realiter ordinatis ab intellectu, ex quibus realis syllogismus coalescit, realis conclusio inferitur ex principijs realibus, & secundaria eadem proportionem in definitione, diuisione, ac demonstratione, que consideratio realis est, sed etiam accipiuntur, pro denominatione

syllogismi, demonstrationis, definitionis, &c. quam eis tribuit intellectus, & idem rationis est, non realis: eiusmodi autem instrumenta principaliter in dialectica intenduntur secundum considerationem priorem, quasi per accidentem vero iuxta posteriorem, idem obiectum principale, ac per se intentum, huius scientie, modus sciendi realis est, cui per accidentem adveniunt alias denominationes definitionis videbicer, syllogismi, ac demonstrationis, que appellantur secundæ intentiones, quæ sicut noui intenduntur per se, neque etiam per se ad obiectum spectare possunt quod realis est, non realis, quam obiecta aliarum scientiarum, & ab eo rationalis scientia dicitur dialectica, quia rationis opera dirigit.

Hæc sententiam dupli argumentorum generis primi certe confirment: primum genus est eoru, quibus probate nituntur ens rationis non esse obiectum dialectice: nam in primis obiectu cuiusque scientie, ut ex traditis conditionibus constat, naturalem aliquam entitatem habitum est, ut scientifica consideratio circa illud versari possit: at ens rationis, nec naturam, nec entitatem habet, cum non sit res aliqua vera, sed ab intellectu constituta: ergo obiectum scientie esse nequit. Consequitur evidens est, & raraque pars antecedentis videtur nota: prior quidem, nam obiectum scientie oportet esse scibile, sed ratio scibilis, promanat ab entitate rei, non secus, ac ratio intelligibilis, ergo entitatem, ac naturam habiturum est illud circa gyverbarum scientia, tanquam circa proprium obiectum.

Posterior vero pars non est minus nota, & constet ens rationis, nec substantiam esse, nec accidentis alicubi inherens, sed sola denominatione attributam ab intellectu rebus, quas sibi pro obiecto assumit, quæ ad suum poteat esse relatio rationis, in qua nulla profusa ratio scibilis reperitur, quare neque obiectum scientie esse potest.

Deinde habere debet obiectum proprietates, quæ de illo in scientia demonstrantur, quibus tamen ens rationis caret, ergo, & obiectum esse repugnat: proprietates eius in primis non possunt esse reales, quia subiecti naturam excedent, si vero sunt entia rationis, statim continebuntur sub eo essentialiter, & idem erunt inferioris, utrumque autem cum natura proprietatis aperte repugnat, quæ cum extra rationem sit eius rei, cui conuenit, velut accidentia, eius ratio non continetur sub ea esse.

tialiter, sed in alieno. potius predicamento, visibilis respectu hominis, & rursus proprietas cum subiecto ad conuertendum dicuntur, ut Porphyrius c. 4. predicabilium tellis est, qua ergo ratione intelligi potest predicatum superius posse esse subiectum respectu passionis.

Et confirmatur, quia dialecticus, quæ sit natura entium rationis non docet, quæ habeat causas, quæ sunt eius principia, & affectiones: cū Metaphysici proprium sit, haec de quoconque ostendere, ergo subiectum dialectice non erit, si autem intelligas eam rationis secundum propriam naturam spectatum, non esse dialectice considerationis, sed quatenus rationibus distendi subscripti: verum quidem est, sed ex eo efficaciter sequitur, formam differendi, sub cuius ordine consideratur rationem esse obiectum dialectice, quæ cum communis sit varius modis sciendi realibus, efficaciter convincitur modum sciendi realem potius subiectum esse, quam ens rationis.

II. Argum.

Secundo, eundem ordinem res habet ad proprium esse, quem habet, ut sit obiectum cognitionis, cum ratio entitatis sit obiectua intellectus, sed ens rationis per accidens resultat secundum proprium esse diminutum quod habet ex operatione intellectus, ergo per accidens se habet ad cognitionem ipsiusmeti, atque adeo per accidens se habet ad scientiam, quæ non est aliud, quam cognitio obiecti: vnde per se obiectum scientiae esse non potest, sed satis est ad eam scientiam per accidens pertinere, quæ operationes intellectus, quæ consequitur, considerat tanquam proprium, & per se obiectum: eiusmodi est dialectica, quæ cum sit qualitas, & habitus realis intellectus, non appetet qua ratione per se ordinari possit ad diminutam formam ab esse reali prorsus deficiensem.

III. Argu-

Probatur tertio, quia principale intentum Arist. in omnibus dialecticæ libris est, praecipita tradere, quibus rectè conficiantur syllogismi, loca item ostendere tñficiendorum argumentorum probabilium, vt in libris priorum, topicerum, & elenchorum facile ostenditur: syllogismi autem operibus intellectus realibus conficiuntur, non entibus rationis, ergo operationes istae realia, in quantum sub modo scienti comprehenduntur, sunt per se subiectum dialecticæ, potius quam ens rationis.

Idque efficiaciter confirmatur, quia habent dialecticæ inclinat ad has conclusiones reales: syllogismi tribus terminis, tribusque propo-

sitionibus taliter dispositis constare debet: propositionibus per se demonstratio, sed ab his, & similibus conclusionibus longè abest natura entis rationis, absque ergo deber à ratione obiecti talis habitus.

Ergo, ut totam difficultatem argumenti prodamus, demonstratio quam dialectica docet constitueret parit effectum realem, nempe conclusionem evidenter, quæ non solum realis est ex parte operationis realis, quam importat quasi materialiter, sed ex parte evidenter à qua habet habitum evidenter gignere: ergo demonstratio, non solum pro operationibus intellectus realis est, sed formaliter etiam, ut est talis modulus sciendi, productivus scientie: & par erit ratio de certeis modis sciendi, vel instrumentis cum ergo modus sciendi sit adæquatum dialectice obiectum, & sit ens reale formaliter, reale etiam sit obiectum formale eius, & nō ens rationis.

In secundo ordine collocantur argumenta. I. argu. quibus ostendunt modum sciendi realem, atq; cundi ordinis communem omnibus instrumentis dialecticæ esse obiectum per se, quorum primum est dialectica simul est scientia, & atq; ut Diuus Thomas confirmat i.e. questione 37. articulo 3.ars autem nihil est aliud, quam actus humanae ordinatio: ut Arist. c. h. c. 4. ostendit, & si liberalis sit, ut esse dialecticam eodem loco docet D. Thom. erit ordinatio quedam actuū animæ, quæ libera est, à qua & liberales dicuntur artes, sed artus animæ sunt omnes reales, & ideo eorum directio realis debet esse: vnde sequitur dialecticam per se intendere ordinacionem actuū rationis, tanquam proprium finem, coincidit autem finis cum obiecto, ergo, & proprium eius obiectum erit, talis autem directio operum rationis, est ipse modulus sciendi realis, iste ergo sit obiectum eius.

Secundo, actus intellectus, quæ ratione diriguntur possunt per aliquam artem, sunt enim obiectum scibile per aliquam scientiam, ergo ars aliqua ad eos dirigendos per se ordinatur, & ordinabilis est etiam scientia, sed non est alia ars in hunc finem iuxta, neque alia scientia consideratio ac huius obiecti intendens, praeter dialecticam, ad eam ergo spectare debent, ut proprium obiectum.

Potest vero, quia dialectica (vi superiorius constitutum est) non solum est speculatoria scientia, sed essentialiter practica: proprium autem obiectum scientie practice praxis est, quæ realiter oper-

Confirm.

II. argu.

operationem importat, ergo propriam dialecticam obiectum est realis operatio intellectus, quam datur, & rursus: scientia practica est per se factitia sui obiecti, at ens rationis cum sit relatio non per se, sed per accidentem sit, nam universaliter verum est quod relationem non esse per se motum, ut Arist. docet, & probat s. lib. Phys. ergo ens rationis cum non sit per se factibile ab intellectu, nec erit obiectum per scientiam practicam, arque adeo neque dialecticam, sed erit realis operatio, quae per se sit ab intellectu, & per se à dialectica dirigitur. 35.

De Thom.

Bandenq; sententiam ex doctrina D. Thomae confirmant, qui in principio posteriorum haec verba scribit: *ars quedam necessaria est, que sit distinctio ipsius rationis, per quam homo faciliter, ordinatè procedat, et hec est ars logica rationalis scientia, que nō solam rationalis est, ex eo, quod est secundum rationem, quod est omnibus artibus communis, sed etiam ex hoc, quod est circa ipsum alium rationis, sicut circa propriam materialis id est videtur esse ars artium, quia in alteratione nos dirigunt à qua omnes artes procedunt:*

Tertia opinio Alberti, & aliorū explicatur.

III opinie.

36. Tertia sententia considerans quibuscum in logica tractantur, in argumentationem tanquam in suam esse referenda, ut eo instrumento veritatem indagare doceamus, re nec hanc esse obiectum dialecticæ: cuius autor fuit Magnus Albertus in prologo prædicabilium, quem sequitur Lazarus lib. i. de erratis dialeticorum c. 6. & quoniam inter argumentationis species potissima est syllogismus, à quo reliqua derivantur, & in quem constitendum diriguntur quaecunque alia ad dialecticam spectant, id est Secundus quaz. 3. sive logicæ posuit obiectum dialecticæ esse syllogismum: sed quoniam inter species syllogismorum potissima est demonstratio, ad quam ordinantur reliquæ, imò quaecunq; in dialectice tractantur, tanquam ad potissimum, aut unicum instrumentum sciendi, tenuerunt alii demonstrationem esse obiectum dialecticæ, ut Amonius in prefatio prædicam. & ibidem Simplicius, Alexander etiam, atq; Philoponus in principio librorum de priori resolutione.

Expenditur prima, & secunda sententia, & utra sit probabilior decernitur.

Nota I.

Ceterum sententijs propositis, & confirmatis, ut sensum nostrum aperiamus, in memoriam resocadum est, quod initio

Bulus questionis ex communi omnium sententia presuppositum fuit, dialecticam suam habere materiam determinatam, circa quam versatur non minus, ac alias scientias, hæc autem remora est, & proxima, remoram materiam vocamus res omnes, in quantum definitioni, divisioni, ac syllogismo, alijsque modis sciendi constituendis deleruntur possunt: sed materia hæc (vi satis per se constat) non est determinata, sed per omnes scientias diffusa, materia autem determinata, proxima, ac propria, quam dialecticam habere statuimus, sunt operationes intellectus, ex quibus predicta instrumenta proximè constituentur, & iusmodi autem primo considerantur secundæ substantiam, in quantum intellectu mediauit, ab apima tanquam à causa principali ortu habeant, quia ratione compertum est, non ad dialecticam, sed ad eam partem Philosophie, quæ de anima differit, spectare. Secundo modo considerantur in quantum ab eadem ipsa ratione ordinantur in syllogismum, demonstrationem, vel quodvis aliud instrumentum logicum, vel modum sciendi, & hæc est propria acceptio harum operationum, secundum quæ dialecticæ sunt considerationis, ad ipsamque tanquam ad proximam, ac determinatam materiam pertinent.

Secundo considerare oportet, quid eiusmodi. II. notab. di ordinatio operum rationis sit, præter operationes ipsas, quidvis de novo eis adueniar, ex eo, quod in syllogismum, vel demonstrationem ordinantur, hæc est enī ratio in qua convenienti sub dialectica: quæ si realis sit, erit dialecticæ obiectum reale, si vero extrinseca tantum denominatio, quam eis ratio ordinans tribuit, erit ens rationis: atq; adeo formalis ratio, quæ, in obiecto dialecticæ erit rationis: & hic est status differentialis inter primam & secundam sententiam, atq; adeo totius praesentis controversiae, nam secunda opinio proficitur talern ordinacionem esse realem, & id est modum sciendi non solum materialiter sumptu pro operationibus intellectus, sed formaliter pro ordinatione, aut directione, vel pro eisdem operationibus, ut sic ordinatis, esse ens reale: & cum modus sciendi sit propriū dialecticæ obiectum, sit, hanc scientiam habere pro obiecto non solum materiali, sed etiam formalis, ens reale, quadam autem ratione secundaria considerare ens rationis, tanquam quid consequens proprium obiectum reale, etenim, cum ens rationis sit relatio rationis,

37.

Explicatur
secunda sententia.

& rev.

& relatio quasi per accidens sequatur actus intellectus, per accidens etiam sequitur directionem realem actuum rationis ab intellectu per se faciam, & ex consequenti non per se, sed per accidens pertinet ad obiectum dialecticae. Moderni ergo autores diuisi sunt, nam quidam realem esse hanc ordinatem sentiunt, & idcirco obiectum dialecticae, non solum pro operationibus reale esse censem, sed etiam formaliter pro directione ipsa: quod his rationibus ostendit potest.

I. argum.

Prima, operationes intellectus sunt reales, ergo & perfectio eis debita, realis quoque erit, sed perfectio non est aliud, quam esse ordinatas in syllogismum, demonstrationem, aut quid simile, ergo ordinatio, seu directio, quid realis erit.

II. argum.

Secundo, præciso quocunq; ente rationis, vel comparatione intellectus per quam consurgit, constitut bona definitio, bona etiam divisione, & bonus syllogismus, sive de ceteris instrumentis, ergo haec non sunt entia rationis formaliter, sed realia ex reali intellectu ordinatione, quam per accidens consequitur denominatio definitionis, divisionis, aut syllogismi que est ens rationis: probatur antecedens, nam esse bonam divisionem, est membra contineri sub diviso, esseque simul sumpta ei adæquata, aut cum eo reciprocari, esse inter se se distincta, atque opposita, quae omnes conditiones constat esse reales, modus ergo sciendi realis est.

38.

III. argu.

Probatur tertio, exemplati inductione per omnes particulares sciendi modos discurrent, nam ordinatam esse apprehensionem, non est aliud, quam quod res apprehendatur sicut est, ut si apprehendatur substantia completa, rectus ordo eam apprehendendi erit, si apprehendatur per modum per se stantis, nec alteri inherenteris, quod quis dubitat esse aliquid reale, in compositione etiam aliquid reale est, quod gradus naturæ communis apprehendatur, tanquam contrahibilis per gradum speciale, quod est eos apprehendere per modum generis, & differentie, ex quibus definitio integratur, unum etiam simplex apprehendere per modum subiecti realis, & alterum per modum praedicati realis, quod de illo realiter enunciatur. Ac tandem in discurso non potest non esse reale præmissas disponi, ut in earum virtute conclusio lateat, ex his inferatur: nam conclusio realis est: realis quoque illationis modus: quod planè ostendunt cetera per accidens

facta, ut dogmatis, cuius non solum partes sunt reales, sed ordinatio earum, atque etiam forma ex ea resultans, ergo, cum syllogismus sit per artem dialecticæ fabricatus, non solum partes eius, que sunt operationes intellectus, sed ordinatio earum, & forma syllogistica ex ea resultans, exit realis: & syllogismus ipse modulus sciendi realis, & ex particularibus sciendi modis realibus, resultabit communis ratio realis, que sit adæquatum dialecticae obiectum, quod proinde erit ens realis, ipsiusque per accidens consequetur ens rationis.

Postremo, nam moralis Philosophia scientia realis est, & reale habet obiectum, cuius officium est ordinare actus voluntatis ad finem, ex qua ordinatione resultat in eis bonitas moralis, ergo non minus erit dialectica scientia realis, dec minus reale obiectum eius, & cum proprium munus eius sit ordinare actus rationis, sequitur talern ordinatorem esse realem, & proinde eius obiectum.

Alij verò oenam, qui cum D. Tho. ceterisque antiquis interpretibus tenent obiectum explicant dialecticæ esse ens rationis, non negant effectum dialecticæ esse opera rationis dirigere, sed directionem hanc duobus modis spectari posse aiunt, quemadmodum operationes ipsas. Primo enim considerantur secundum se, ut sunt actus ab anima eliciti medijs potentissimis, quo pacto, nec considerantur, nec diriguntur à dialectica. Secundo modo accipiuntur, non secundum se, aut propriam substantiam, sed in quantum sunt forma extrinsecæ rerum, aut obiectorum, que per eos intelliguntur, ab eisque, hoc aut illo modo intellectæ denominantur, & secundum hanc considerationem diriguntur, & ordinantur à dialectica: nam ordinatio huc tendit, ut per eos rectè apprehendantur simplicia, rectè ordinantur ad compositiones, ac compositiones rectè ordinentur in syllogismos, ac demonstrationes: sive debita ex eis sciendi instrumenta extinxantur, specialiisque sciendi modi, quos extruere, ceterisque præbeante scientiæ proprium est dialecticæ munus: unde sit, ut quemadmodum extrinsecum est redus intellectis, denominari ab ipsis metis actibus intellectus, ita ordinatis, ut prefata constiuant instrumenta, pari ratione extrinsecum est eisdem actibus sic ordinari, hoc est in syllogismos, demonstrationes, definitiones, ac divisiones, ut per eos ordinari intelligentur res: eiusmodi igitur ordinatio, eiusmodi directione actuum rationis quam Dialectica prestat, sic ut sit.

ut nihil reale ponit in rebus, sic etiam nihil reale ponit in aliis directis, arg; ordinatis, quare nec modus sciendi pro formaliter aliquid reale, aut intrinsecum est, sed sola extinseca denominatio, ab intellectu ordinante, ac dirigente attributa ipsiusmodi operationibus in modo scientie specialiter ordinatis, quamquam pro materiali, hoc est pro ipsiusmodi operationibus ordinatis, sit obiectum reale fundamentaliter, itaq; (vt aiunt) est quid reale modus sciendi, seu dialectica obiectum, formaliter vero ens rationis ita ut ex fundamento reali, & forma rationis vnu per se, totale, complectu, adaequatū obiectū dialecticæ coalescat, modus sciendi, aut ens rationis vocatur: nec n. entis rationis nomine intelligitur nuda denominatio intellectus, dū, p obiecto ponitur ab autoribus primi opinionis sed operationes ipsæ ita ordinatae, ac denominatae ex tali ordinatione, q̄ nihil reale in eis est, Sed denominatio a ratione collata, q̄ id est ens rationis vocatur, nec nomine modi sciendi dū etiam pro obiecto designatur, intelliguntur operationes ipsæ secundum propriam substantiam, aut entitatem, sed vt sic ord. naꝝ à ratione ut debito modo eis medijs intelligentur tis, & cum ordinatio sit sola extinseca de uominatio ab intellectu eis proueniens non est realis, sed rationis: utraq; igitur voce nempe modi sciendi, & entis rationis logici, proprium obiectum dialecticæ designamus, sed priori, materiale, aut fundamente, vt s̄t̄ sub formaliter: posteriori vero formale ponit, vt materiale denominat.

Hæc igitur sententia, sic exposita probatur primo, nam intellectus dirigit proprias operationes, in quantum per actum reflexum, eas pro obiecto accipit, sed intellectus nihil reale ponit in obiecto, quod intelligit, aut dirigit, nec esse intellectum, directu, aut ordinatu, aliquid reale esse potest in obiecto intellectu, aut ordinato, quemadmodum visum esse in parte non est aliquid reale, ergo licet actua ordinatio sit actus realis intellectus, passiva tamen in operationibus, quæ ordinantur in syllogismum, aut demonstrationem, nihil reale esse potest, sed sola denominatio extinseca ab intellectu: sed per passuum directionem ordinatur operationes in syllogismum, demonstrationes, ceteraque instrumenta, ac modos scientie, ergo nihil reale p̄ter operationes includunt modi sciendi, sed solam denominationem ab intellectu, quæ est quasi forma eorum, vnde formaliter sunt causa rationis, & proinde adaequatum obiectum dialecticæ erit ens rationis.

Secundo probatur, in eisdem particularibus 2. argum, instrumentatis, nam ordinatio trium propositionum in syllogismum, non est aliud, quam ex tribus terminis, quibus constant, vnum bis accipi in premissis, alterum esse prædicatum primæ, quod est esse maiorem extremitatem alterum esse subiectum secundæ, quod est esse minorem, vel vnam premissarum prius collocari, & sub ea aliam, talis præterea quantitas, & qualitas esse, hæc autem omnia nihil reale ponunt in eisdem propositionibus, sed solam denominationem rationis (quam secundam intentionem vocant) ergo ordinatio, seu directio, non est aliquid reale, sed rationis, nec modus sciendi est realis, nisi pro fundamento, pro formaliter vero ens rationis. Quod clarius in propositione cernimus, qua non est aliud, quam compositione facta ab intellectu, ex subiecto, predicato, & copula: sed subiectum, & prædicatura quantumlibet realia, pro rebus ipsis designatis, formaliter sunt entia rationis, ergo licet propositio realis sit, pro fundamento, formaliter tamen ens rationis est. Et pars est ratio de syllogismo, ac demonstratione, ex propositionibus compositis, arque adeo de ceteris instrumentis, ac de modo sciendi eis communis, adaequatoque dialecticæ obiecto.

Totius controversia decisio.

Hic assertoriis controversia dirimenda est, prima, syllogismum, aut demonstrationem non esse adaequatum obiectum. Quam hoc argumento probamus, adaequatum obiectum scientie, quantum fieri potest debet proxime comprehendere, omnia, quæ tractantur in scientia, sed eiusmodi non comprehenduntur proxime omnes modos scientie ab hac scientia per se consideratos, non enim comprehenduntur definitiones, divisiones, & enuntiationes, nec omnino simplicia, repugnat ergo, quidpiam eorum esse adaequatum obiectum.

Affiratio secunda non repugnat, quod vnum II. Conclusio exillis tribus sit obiectum (vt aiunt) principale, quod non est aliud, quam esse principiam partem adaequati, ad quam ordinantur ceteræ, & eiusmodi arbitramur esse demonstrationem, vno præcipuum inter argumentationes, & syllogismos, ad quam velut ad finem ordinantur simplicia, definitiones, divisiones, & enuntiationes, & insuper variis argumentationis species: quod, si quispiam cū Alberto teneat velit, argumentationem tanquam uniu-

saliorum partem modi sciendi, sub le comprehendentem non solum ceteras argumentationes speciales, sed etiam demonstrationem, obiectum esse principale huius scientie, non repugnamus: nec etiam si velit cum Scoto sentire syllogismum tanquam potissimum instrumentum, ad quod reliqua argumentationes ordinantur, & subquo etiam demonstratio comprehenditur: dum modo neutrum pro adequato obiecto totius dialectice designatur: nam praefari autores grauissimi, solum de principali absq; dubio incertigunt, dum aliquem modum sciendi specialem, obiectum dialectice esse docent, quare non aduersarunt primae, ac secundae opinionis.

III. Concl. Postrema assertio, adiquatum obiectum dialectice, est modus sciendi, ad quem referuntur omnia, que in ea tractantur: qui quidem profundamente importat reales operations intellectus, pro formaliter vero directionem, sive ordinationem, non realem (ut afferit secunda sententia:) sed rationis duntaxat, ita ut formale obiectum dialectice, ens rationis sit, ut Diuus Thomas cum modernis omnibus, qui cum sequuntur tenet: totale autem, atque completum quidpiam ex ente reali, ac rationis ordinatis conformatum.

Omnia, que in hac nostra assertione continentur exposita, & corroborata sunt, illud duntaxat efficacius ostendere liber, in quo tota secunda difficultas posita est, quod videlicet directio, aut ordinatio operum intellectus, nihil reale in eisdem ponat: probatur autem sic, nam ordinare simplicia in propositione non est aliud, quam ea efficiere predicatum, aut subiectum, esse autem praedicatum, aut subiectum ens rationis est, ordinare etiam compositionem ad construendum syllogistum, non est aliud quam vnam efficiere maiorem, minorem alteram, & conclusionem tertiam, & vnum terminum, medium, reliquos vero maiorem, & minorem extremitatem, iuxta rationem, & collocationem, sed haec nihil in simplicibus, nihil in compositionibus reale possunt: ergo nec instrumenta ipsa, que vocantur modi sciendi, quidpiam reale prpter operationis important, & pro formaliter, solum ens rationes, vel denominationem, quam eis tribuit intellectus syllogistini demonstrationis, definitionis, ac divisionis.

Quod efficaciter secundo probari potest, ex propria conditione intellectus, qui, eis reales diccat actus, nihil reale intrinsecum in-

ponit, ex eo quod ad opus ordinat, vel dirigat: sicut nec ceteris rebus à semetipso intellectis, sed ordinatio sola, denominatio extinseca in eis est. Quocirca licet reales operationes sibi proprias in syllogismum, vel quemlibet alium modum sciendi ordinat, directionis ipsa, seu ordinatio, non est realis, sed rationalis, & ex consequenti, nec syllogismus, vel modulus sciendi ex ea coalescens realis erit pro formaliter, sed ens rationis, ut vocant, & pariter obiectum dialectice omnes modos sciendi complectens.

Diluuntur aliarum opinionum obiecta.

Spécies quidem diluenda sunt quatuor illa pro secunda opinione proposita. Ad prius dicendum est, ordinacionem, aut directionem in finectionem, quam dialectica circa opera rationis allatum praestat, non conuenire illis secundum propriam substantiam, sed in quantum sunt foraneæ extinseceretur, que per illas concipiuntur: unde non sequitur esse realem, sed denominatio duntaxat extinseca est, & ens rationis.

Quod vero assumit secundum argumentum, videlicet secluso opere intellectus, aut denominatione ab eo attributa, dari exactam definitionem, at divisionem, negandum est, quia nisi co-interuentient non potest dari definitio, aut divisionis, probatur evidenter: quia ad bonam definitionem necessariò requiriuntur genus, & differentia: & bona divisionis postulat diuisum cunctis membris diuidentibus commune, sed circa operationem intellectus nihil datur multis commune, non genus non differentia, ergo, nec datur definitio, nec divisionis: verum quidem est, genus & differentiam in ordine ad definitionem, diuisum quoque, & membra in ordine ad divisionem duobus modis accipi posse, aut pro ipsiisne conceperibus, ut tales naturæ sunt, vel ut ordinantur in definitionem, & divisionem ab intellectu: & iuxta priorem acceptionem certum est, nou ad dialecticam, sed ad Metaphysicam pertinere, cuius est return quidditates à materia abstractentis contemplari, at secundum posteriorem, ad hanc se centiam referuntur, sed in definitionem, aut divisionem ordinari nihil reale in eis ponit, sed solam denominationem extinsecam ab intellectu ordinante, definitionemque ex eis componentem: quod probatur efficaciter, quia definitio quidditativa non magis

magis ex his, quam ex alijs cõceptibus sit, quare ad dialecticam non pertinent, nisi in quantum sub forma talis instrumenti concipiuntur & ordinantur: sic autem vel aliter concipi, aut ordinari, nihil reale in eis ponit, sed denominationem intellectus ita concipientis: ergo definitio in quantum dialectice considerationis, solum pro materiali importat realem operationem intellectus, pro formaliter solum conationis: probatur consecutio, quia non minus, nec minus exactas definitiones, ac divisiones in eis rationis, quam in entibus realibus extrahere docet dialectica, sed in illis nihil reale ponit præter operationem intellectus, ergo, neque in ipsis.

Ad III. arg.

Et simili modo soluitur tertium argumentum, cui negandum est, quod aliquid reale sit ordinatio in singulis instrumentis, vel dialectice partibus præter operationes intellectus, & in simplicium quidem apprehensione duo considerantur, primum quod apprehenduntur, sicut sunt à parte rei, in quo consistit veritas, quam certum est secundum propriam naturam non pertinere ad hanc scientiam, sed ad Metaphysicam: siquidem verum, aut veritas est propria passio entis, Secundum, quod in apprehensione simplicium consideratur, est ordo ad veram propositionem, quem, patet nihil reale supra veram apprehensionem, addere, sed rationis tantum, quod clarius constat in ceteris operationibus nostri intellectus, in quantum per dialecticam in modos sciendi ordinantur: vnde fit pro fundamento realium operationum intellectus, tales modos esse reales: sed pro formaliter, hoc est in quantum tam ordinacionem important, non nisi entia rationis, tantundemque de modo sciendi in communis, qui ad eum dialekticas obiectum est.

Ad IV. re-
sponso.

Ad ultimum de scientia morali dicendum est. Valde à dialectica differt, quarum ad præsens institutionem pertinet, quia non solum actum voluntatis, & practici intellectus ordinat, sed de natura eorum differit, in quantum actus virtutum, aut vitiorum sunt, & præcipue de habitibus, ac virtutibus moralibus, docens modum, quo generantur, & incrementa suscipiunt, eismodi autem magna ex parte realia sunt: itaque non presupponit actus, & habitus virtutum, & vitiorum, sed efficere docet, dialectica vero operationes intellectus nec efficit, nec docet modum quo efficiantur, sed Philosophi manus est id tradere, ubi vero solum in cum-

bit, quod est ad formam prædicati, & subiecti propositionis, & syllogismi tales operationes secundum entitatem elicitar, ac præsuppositas, redigere. Ex quo nihil eis, nisi extrinsecus quedam denominatio accrescit, quæ cum sit ab intellectu collata, nō adhuc realis, sed rationis erit. Vel secundo dicere possumus, quod etiam si daremus argumentos, nihil aliud moralem scientiam præstare præter ordinacionem affectum voluntatis, negandum esse: aliquid reale addere supra entitatem naturalem eorumdem actuum, sed extrinsecum duntaxat denominationem, vel certè fundamentum moralem denominationis ex dependencia à voluntate procedentis, ab hac enim dicuntur reales, ethus morales, & nihilominus moralis scientia esset, & à dialectica distincta, quia licet ordinatio ab utraque præstata ens rationis esset, valde tamen diuersum, sicut modus ordinacionis diuersus est, moralis yrus, & quasi artificiaris alter, qua propter non solum ex parte naturæ diuersa scientie forent, sed etiam ex parte formæ, nam etsi neutra esset realis, sed valde esset diuersa yra ab altera.

Nunc autem soluenda sunt argumenta, Ad priorem primi, quam secundi ordinis pro eadem primi ordinatione praædicta: Diluetur autem primum uis secundæ primi ordinis, si consideremus ens rationis logicum non esse omnino fictum, sicut claimant, sed fundamentum in rebus ipsis habere, cum sit denominatio quedam relativa valde congrua rebus, seu operationibus intellectus, vt ei obiciuntur, ab eove percipiuntur, qua propter licet non habeat naturam, aut entitatem realem, valde tamen ei similem: Licit nullibi inhæreat, modum tamen, & si nihil dicinem formæ inhærentis habet, & quamvis valde diminuta sit entitas, considerabilis tamen sub veris, ac certis principijs, ex quo veram rationem scibilis absqueitur. Exemplo nobis potest esse peccatum, quod cum nihil esse censeatur, scientifica tamen de illo consideratio haberi potest. Quod vero ad proprietates eius attinet, iuxta diminutam eius naturam esse censetur, quæ in prima non possunt esse reales, neque tales, quæ passiones dicuntur, sed sunt conceperis quidam, seu rationes, quæ ex modo effendi illius ortum habent, prout etiam ex opere intellectus consequuntur, considerantur autem tantisper, quam ens rationis, à quo emanant, vt sunt formæ instrumentorum dialecticæ, nam secundum pro-

priam essentiam, ac naturam ad Metaphysicā potius referuntur, eiusmodi autem proprietates in suis speciebus ostenduntur, habet namq; definitio suas proprietates, habet etiam diuisio, habet genus, & species, & reliqua prædicabilia, habet demum propositio, syllogismus, & demonstratio, de quibus suis locis ostenduntur, ut de genere, & specie, quod de pluribus numero, vel specie differentiis prædicabilia sunt: proprietates etiam aliorum facile est suis locis intelligere, que de ente rationis, in quantum secundum determinates species particularium instrumentorum forma est, censentur in tota dialectica demonstrari, in his autem omnibus proprietatibus propter transcendentiam clauditur communis conceptus entis rationis, neq; tollit transcendentalis inclusio rationem proprietatis, ad quam fatus est quod sint passiones quadam posteriores subiecto, & que ab illo emanare intelliguntur, cum fatus etiam sit, ut ex eorum cognitione natura ipsius obiecti perfecte intelligatur, quod autem de proprietate dicitur accidens esse respectu subiecti, & in alieno prædicamento collocatum, rem tenet in proprietatibus, que verè sunt accidentia, ipsique inhaerent subiecto, à quibus longè absunt proprietates vniuersales, que rātum sunt rationes posteriores secundum rationem à subiecto diversae, & que ei conuenient, eiusque naturam manifestam faciunt: ut in proprietatibus entis realis liquido constat: que siue subiectum quod sequuntur determinatum prædicamentum non habent, sed omnia transcendunt.

Ex quibus confirmationi satisfactum est, nam considerate entis rationis naturam, communisque proprietates eius ad Metaphysicum proprie pertinere censemus, quia licet obiectum eius sit *en s real*, consequenter considerat entia rationis in quantum ab esse reali deficiunt: & aliquam eius similitudinem teneant: ad dialecticam verò sub illa determinata consideratione denominandi naturam sperant, & ideo, ut referuntur ad modos sciendi, vel differendi tanquam eorum formæ, sub qua vniuersaliter scientiarum considerationis habent, ideo ea rationis est ratio, que, obiectu huīus scientiæ.

Ad II. resp.

Secundum argumento dicitur sensum illius vniuersalis propositionis, sic se habere rem, ut ab intellectu cognoscitur, quemadmodum se habet ad proprium esse, ita esse accipendum, ut intelligamus ratione propriæ certitatis esse.

objectum cognitionis, & secundum modum essendi esse ab intellectu cognoscibilem, cognitionem tamen intellectus non determinatur ad modum essendi illius, ita ut si ens per accidens sit, non possit propria operatione (quam ipsa per se terminat) cognosci: certum est enim relationem realem per accidens resultare ex productione accidentis absoluti, nihilominus esse potest per se forma subiecti, ipsumque denominare: potest etiam per se intelligi tanquam obiectum. Hac ergo similitudine etiam si relatio rationis per accidens resultet ex operatione reali intellectus, per quam realis natura cognoscitur, potest esse forma per se syllogismi, & aliorum instrumentorum: potest etiam intellectus eam sibi assumere tanquam proprium, & per se obiectum sue considerationis, ideo potest per se ad obiectum dialecticæ pertinere, neque repugnat habitum dialecticæ realem ad eius notitiam per se ordinari, praesertim cum id habeat ens rationis per comparationem ad naturam realem, quam dominat.

Tertio argumento concedimus principale Ad III. intentum Arist. esse, præcepta tradere instruenda, conficiendi ex ipsis rationis operibus, sed his præcepitis sub forma, ac denominacione entium rationis constituantur: unde ab hac forma speciem rationum formalium fortunantur, per quam sub obiecto dialecticæ comprehensa sunt, conclusiones item, ad quas dialectica habitus inclinat, eandem formam habent, ut in exemplo confirmationis patet, demonstratio constat propositionibus per se, & in quibusunque alijs, in quibus habitus ipsis dialecticæ generatur, præmissas namq; demonstrationis propositiones esse, & esse per se fundamentaliter quidem haberur ex operibus intellectus realibus, formaliter vero ex ordinatione intellectus, à qua rationem formalē ac cipiunt.

Aliud deniq; quod additur, in quo clariss Soluit & cernit difficultas argumenti, hoc modo sol: additur in vendum est, ut intelligatur, demonstrationē, q; codē argu: constructe dialectica docet, realem evidentiā mento. effectum in conclusione patet: ob realem evidentiā principiorum, quam pro sublitrato claudit, ita ut reales, atq; evidentes præmissæ, realem, & evidentiem conclusionem, quasi proprium effectum inducant: tali quidem modo ab intellectu collocatae, hoc est pro maiori vna, que velut caput syllogismi est, & pro minori altera, quam sub ea accipit ordinem, vero hanc:

buiusmodi situalem quis non videat rationis, & non realem esse, nihil in ipsis praemissis ponens? quo circa illud, quod realem evidenter effectum parit, principia ipsa realia, atque evidenter sunt, & reales proinde operationes intellectus, quem faciunt non paritura quamvis evidenter forent, nisi eo modo essent disposita, & collocata, & cum ex tali dispositione, & collocatione tanquam ex ratione formalis constituant modum sciendi demonstrationem vocatum, sive modum sciendi esse. Etiam realem evidenter parere propter substratum, nempe principia, ut sunt operationes, aut assensus intellectus ex sensu evidentes, ita ut eiusmodi sint, qui evidenter assensum conclusoris generant, non ordinatio, aut collocatio per quam constituantur in tali modo sciendi, quamquam haec noceverint, & ab eadem scientia procedat. Unde ad formam argumenti, admittimus modum sciendi, qui est demonstratio, effectum realem evidenter conclusoris producere ex parte realium operationum, quas pro substrato importat, quemadmodum ex parte earum, reale quid est, non ex parte ordinationis, quae nihil reale in eis ponit, quamvis ab ea constituantur talis modus sciendi: quod quam si verum intelligi, quispiam, si consideret easdem praemissas codem ordine collocatas diuersum longe assensum digniro, si evidentes non sint, aut alteri saltem evidenter desit vel in sola apprehensione eius, qui syllogismū extruir, & quod amplius est, si alteri negationem adieceris, efficies assensum falsum: cum tamen nihil reale in assensu negatio ponat: ex veroque enim elicatur, reales assensus praemissarum esse, qui realem evidenter conclusionis producunt, non ordinationem, aut collocationem, formamve propositionum, aut syllogismi à dialectica extirpi.

45.
Ad primum
secundi ordinis
respondit eti-

respondetur, dialecticam usi artem liberalēm, & eius finem esse ordinare, vel disponere operationes, idque per actum realem præstare, sed ordinationem ipsam, vel dispositionem actuārationis in modum, & formam instrumentorum, rationem tantum ex iussecam esse in eisdem rationis operibus, quemadmodum in rebus ipsis, quæ eis medianis ordinantur, unde cum dispositio ipsa sit forma, sub qua in syllogismum, seu demonstrationem rediguntur, sequitur formale obiectum dialectice esse eas rationis, licet materiale sint operationes reales.

Ad secundum dicimus, eiusmodi operatio Ad II. res ordinabiles esse per artem, & etiam per scientiam, neq; aliam esse possibilem respectu huius obiecti præter dialecticam, sed cum ex ordinatione non consequantur quid aliud reale, sed tacitum esse proximum fundamentum, atque ad recipiendā formam syllogismi, aut demonstrationis, sit, ut materiale tantum obiectum possit esse eius artis, à qua diriguntur, formale vero erit ipsa directio, quæ tantum est relatio rationis.

Quod vero de aptitudine harum operationum, ut per rationem ordinentur additur, parum momenti haberet, nam si aptitudo aliquid est, naturalis, vel obedientialis erit, & quo vis modo ex his se habebat, non est distincta ab entitate, & natura earum, quo circa ad eandem naturalium scientiam, ad quam pertinet considerare operationes ipsas secundum propriam naturam, pertinebit quoque considerare talam aptitudinem, seu capacitem, non ad dialecticam, sed sola ordinatio, aut directio actualis, & artificiata, quæ ens rationis est, ut ostendimus.

Difficultas postremi argumenti grauissima Ad III. respondit eti; scientiam practicam, affirmant obiectum eius esse purum ens rationis, hoc est tam formale, quam materiale: Hi enim vix, aut nullo modo possunt satisfacere argumento, quia circa purum ens rationis, ut pote nihil per se operabile, aut dirigibile ab intellectu continet, practica scientia per se non potest versari: apud nos vero, qui operationes intellectus reales ponimus obiectum per se, quamquam materiale parum profecto difficultatis habet argumentum, etiam si ens rationis abiecum formale esse censeamus, non est enim necessarium, quod obiectum scientiae practicæ sit ab ea factibile, sed sit est esse dirigibile, & ad ea dirigiri, & ita se res habet in dialectica cuius obiectum sunt opera rationis, non quidem ab ea effecta, vel elicita, sed ab intellectu, à dialectica vero ordinata in modos sciendi, aut instrumentis, quod modis sciendi deseruiunt: directio autem ipsa, seu ordinatio nihil reale addit eisdem operibus, sed cōpositum quoddam artificiale ex eis construit, videlicet syllogismum, aut demonstrationem, quod cum sit ab intellectu fabricatum ex rebus operationibus cōpositionis præsuppositis (circa quas nihil reale ponere potest intellectus) nullā realem formam importat, sed rationis duntaxat, quam per denominationem syllo-

Syllogismi, aut demonstrationis ab intellectu, eas ita ordinante, impositam, seu attributam intelligimus. Ad formam igitur argumenti admittimus obiectum scientie practicae (materiale quidem) operabile esse oportere ab ipsa scientia, vel saltē dirigibile, ita ut directio ipsa, aut operatio quasi formale eius obiectum sit, quod vero directio sit aliquid reale superadditum materiali obiecto, quod à scientia dirigitur, vel tantum rationis, nihil referri: nec minus erit scientia practica si reale sit, quam si sit ens rationis: ergo dialectica agit de obiecto, ut dirigibili, hoc est, de operationibus intellectus, quas recte dirigit, atque ordinat, directio autem nihil in eis reale ponit, sed solū est denominatio à ratione eis attributa: quod ergo ens rationis non sit per se operabile, admittimus, ac proprieatè, esse nequit materiale obiectum scientie practicae, bene tamen formale, cum sit ratio ex operibus ipsis ex reali operatione, per quam dirigitur, proueniens. Et si rursus opponatur ens rationis non esse per se intentum ab intellectu, sed per accidens confusurere ex eius operatione, quare nec poterit esse ordinatio operum rationis per se intenta à dialectica, respōdemus, ab intellectu quidem non per se intendi, bene tamen à scientia, quae operationes eius praesupponens taliter denominationem eis attribuere ex directione intendit, quemadmodum nec relatio realis potest vñquam per se produci, bene tamen esse per se obiectum scientiarum, que aliquid, licet per accidens producunt, per se assumunt considerandum. Verba autem D. Thom. quae in favorem huius senten-

Obiectio.
47.

Solutio.

tiae referuntur in confirmationem nostrę op̄posita sunt.

Ex definitis in hisce questionibus colligi potest, quem dignitatis locum inter ceteras scientias dialectica obtinet, nam si exparte obiecti eam spectaueris, à quo dignitas essentialis scientie accipienda est, infimæ sortis esse inuenies, etenim licet operationes intellectus, quas ex proprio munere ordinat, reales sint, atque inter realia accidentia non infimum dignitatis locum obtineant, materialis duntaxat obiecti rationem habent, à quo, nec speciem, nec dignitatem sortitur scientia, sed ad obiecto formalis, quod in dialectica est ens rationis, nullum esse in rebus habens, sed obiectum solum in intellectu, quo circa, sicut infimum habet conditionem inter omnia entia, ita infimum tribuit locum dialectice, inter scientias vniuersas, quam tamen si ex parte instruentorum, quae extruere docet speciem, ratione modus sciendi vocatur, dignissimam scientiarum omnium esse inueniemus, sed summa hęc nobilitatis accidentalis est, ut vidimus: propriet eam nihilominus dialecticam egregie exulit Augustin. i. lib. de ordine hisce verbis: quando transiret ratio ad alia fabricanda, nisi ipsa sua quasi quedam machinamenta, & instrumenta distinguere posset, dirigeret, proderet, ipsam disciplinam disciplinarum, quam dialecticam vocauit, hec docet docere, hec docet discere, in hac je ipsa ratio demonstrat, que operis, que sit, quid vellet, quid valeat, scit scire, solasciuncere facere non solum vult, sed etiam potest.

(.)

R. PA-

R. PATRIS
ANTONII RUBII RODEN-
SIS THEOLOGI E SOCIETATE IESV
THEOLOGIAEQUE PROFESSORIS.

**Commentaria in Prædicabilia Porphyrii, una cum du-
bijs & quæstionibus.**

**CAPVT PRIMVM POR-
phyrii.**

CVm sit necessarium Chrysaori, & ad
eam, quæ est apud Aristotelem præ-
dicamentorum doctrinam, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

Opus hoc prædicabilium Porphyrii præ-
ambulum ad notitiam prædicamen-
torum Aristotelis, posterioristica artis,
ceterarumq[ue] partium dialectica (ut Porphy-
rius ipse testatur in ipso statim principio) tri-
bu partibus continetur, prima proœmij vi-
cem gerens brevem quandam summam co-
runt, que in toto opere tractantur, proponit:
Secunda specialem ipsorum prædicabilium
notitiam quinque capitib[us] distinctam ostendit
et quidem ratione, ut uniuersiq[ue], integrum ca-
put correspondeat: Postrema vero, qua sunt
uniuersis prædicabilibus communia, qua itē
discrimen in eisdem constituant unico, ac fi-
nali capite ostendit.

In hoc ergo breui proœmio, quod primum
libri caput est, tria prestat Porphyrius, nec es-
sorem ipsum tractatus prædicabilem ad
capiendum prædicamentorum doctrinam in-
dicat, quam hac efficaci ratione ostendere
possimus.

Prædicamentum, ut communis tenet con-
sensus, quadam est prædicabilit[us] coordinatio
secundum debitam subordinationem, & predica-
zionem, ergo prædicabilia partes sunt, & quasi
prima elementa, ex quibus prædicamenta in-

constituerunt, cognitio autem rotius p[ro]cedet in-
trinsecè ex notitia partium, apprimè ergo
necessaria erit prædicabilium doctrina, ut
explicari intelligique possint prædicamen-
ta.

Secundo proponit ea, de quibus agendum II. pari ca-
est, videlicet de genere, specie, proprio, diffe-
rentia, & accidenti, que prædicabili a ideo a-
pellantur, quia uniuersalia sunt, pluribusq[ue]
communia, de quibus aperiasum prædicari, ut
proprijs locis, ac definitionibus ostenditur, ac
tandem duo esse controversiarum genera o-
stendit, qua de eisdem prædicabilibus agit atq[ue]
possunt, nonnullas quidem faciliores vocat,
quia prædicabilem definitiōnibus valde sunt
affines, & ipsis explicati facile negotio ab-
solumentur, abstrusas atq[ue] reconditas alijs,
quas appellat altiores, de quantum numero
sunt, an uniuersalia haec, qua prædicabilita ap-
pellantur, in ipsis rebus sint, de quibus prædi-
cantur, vel in sola intellectu notitiae, an cor-
poreae sint, vel corporis experientia an à sensibili-
bus separata, vel in ipsis posita? Et primum
quidem controversiarum genus agendum,
ad posteriori vero abstinendum sibi esse pro-
metit, quia & si valde oportunum sit, dif-
ficillimum tamen, incipientiumque caput
longe superans, & hu exponit sensu li-
teræ.

Proposuntur quæstiones vniuersaliū
suo ordinā agitandæ.

CVius occasione tractatum de natu-
ra, uniuersalium instituimus in le-
ptem

Vniuersalium
controversiarum

ptem questiones, seu cōtrouerfias distin-
ctum. An sint vniuersalia? quæ sit eorum
essentia, vel natura? an vere in rebus ex-
istant operatione intellectus exclusus &
licet non sint, nisi intellectu operante,
per quam eius operationem fieri censem-
tur, per propriam intellectus agentis
(quam abstractionem vocant) aut per co-
paratiuum notitiam intellectus possibili-
us? ac tandem sic ne vniuersale vniuo-
cum respectu prædicabilium, corumque
proprium genus, propriumq[ue] huius libri
subjectum? ab his enim questionibus
merito Porphyrium abstinuisse facemur,
quæ sicut Metaphysicæ considerationis
sunt propriæ, ita dialecticæ, atque Philo-
sophie principijs informatum intellectu
postulant, ut earum sensus perfectè
teneatur. Sed nostra hac competitate com-
muni totius scholæ consuetudine rece-
ptum est, eisdem proponere, & agitare,
grauissimorumq[ue] Doctorum autoritä-
te firmatum, qui in ipso statim dialectice
limine id diligenter opere præstitere,
cui irre nobis inferiendum est, nam e-
sto perfectam harum rerum notitiam iu-
uenum ingenia non asequantur, medio-
cris saltem (quam non putamus impossibi-
le) erit certè valde utilis, ut maiores
in dialectica progressus faciant, quod, ut
laboro nostro facilius obtinere possint,
difficiles has controværias tanta clarita-
te, & breuitate, quanta fieri posse (di-
vino nomine aspirante) discutiemus.

Q V A E S T I O P R I M A vniuersalis.

Vtrum vniuersalia sint in rebus?

^{1.}
Quibus mo-
dis accipia-
tur vniuers-
alia.

Questio hæc ordine debito proponitur,
cum sit tanquam basis, & fundamētum
ceterarum controvæiarum, quæ circa
vniuersalium naturam agitari possunt: ut autem
commodius intelligatur eius titulus, explicare
opòret, quibus modis vniuersale accipiatur, &
in primis vniuersale principiis, in quo veri-
tates aliqui scientia fundantur, vniuersale

appellatur ab Aristotele primo lib. de posterio-
ri resolutione c. 5. tex. 12. & cap. 7. tex. 21. &c.
Metaph. c. 1. Sed de hoc vniuersali complexo
præfens quæstio non procedit, sed solum de
incomplexo, quod voce siroplici significatur,
& tale est, ut vnum cum sit, aliquem ordinem
habeat ad multa: quorū autem modis talis ordo
accipitur, tot habet vniuersale in complexum
acepteōnes: primus est ordo efficientis, aut
finalis, ut si una causa existens plures, ac variis
effectus habere possit, qua significatione cele-
stia corpora vniuersales causæ appellantur effi-
cientes, Deus Opt. Maxi. terram omnium effi-
cientis, ac finalis, aqua, & procedunt omnia, &
eius gratia sunt, & huiusmodi vniuersale in
causando consuevit appellari. Secundus modus
est, quo aliquid vnum multorum exemplar est,
& similitudo, ut idolum in mente artifici so-
matum plurium effectuum similitudo est, &
exemplar, quia ab illo deriuari possunt, appellaturq[ue] vniuersale in representando. Tertius
vniuersale illud dicitur, quod ad plura ab ipso
significata copatur, cuius modi est communis
vox, ut homo, & animal, quæ plura huius
generis, aut speciei significat, & idèo in signifi-
cando vniuersale dicitur. Quartum locum,
tenet vniuersale in essendo, cuius licet non sit
verum exemplum possibile, falsum tamen in
errore Averrois designare possumus, ponens
vnum, eundemque intellectum in omnibus
hominibus subsistentem. Postremus vniuersa-
lis modus ordine predicationis explicatur,
quia vnum eum sit de pluribus bene diuisim-
que potest prædicari, cum in eisdem sit, ut ho-
mo de Petro & Paulo, & de hoc solum vniuersa-
li controvæiam hæc intelligunt, quotquot
cam disputationem.

Varia Philosophorum de hac re sen- tentia

Cleca quam, partem negatiuam tenuisse
referuntur ab Aristotele Heraclitus, Efe-
sius, & Cratillus Philosophi Platone au-
tiquiores 3. lib. de celo, & mundo tex. 3. 1. Metaph. cap. 5. tex. 5. & 4. Metaph. tex. 22. qui vni-
uersale nullum in rebus repertum esse dicebat,
cum singulæ res (in quibus, si aliquid sunt,
existere debent) in continuo fini intecta,
& fluxu, a hibique ex ipsis percunctibus perma-
neat, quæ etiam ratione compulsi sunt scien-
tiam de medio tollere: quæ neque de singula-
ribus neque de caducis rebus esse potest, sed de

vniuersalibus, & perpetuis: cum & ipsib[us] propriis natura perpetua sit, idque ratione lib[er]a experientia desumpta sibi ostendere videbantur, quæcumque enim sensu percipiuntur singulatim sunt, & quæ per determinatam actionem singulariter sunt, sunt etiam singularia, ergo neque vniuersale in ipsis rebus est, neque principium essendi habere potest, cum non sit vniuersalis actio, per quam possit extra causas produci.

Opinio.

Quam rationem, ac sententiam considerans Plato (ve refert Aristoteles 1. Metaph. ca. 5. tex. 5. & 6. quædam) vniuersales naturas individuorum cuiusq[ue] speciei principia posuit, & propria scientiarum obiecta, perpetuas, & ab omni corruptione liberas ab ipsisq[ue] singularibus separatas, quæcumque ceterum non sit huic renuisse Platonem sensum circa vniuersalia naturam, neque tales ideas esse à singularibus separatas credidisse, sed idærum nomine ratios existentes in mente diuina intellexisse, vt D. Augustinus sentit lib. 83 questionum q. 4. & Seneca lib. 8. ep. stolarum epist. 66. priorem autem sensum ei fuisse ab Aristotele impositum, illudque magno argumento esse potest, quod D. Thos. li. 4. de regimine principum ca. 4 de Aristotele testatur, plura Philosophis antiquis imposuisse, quod tamen parum, aut nihil ad præsentem controversiam conducit, siue enim haec fuerit Platonis mens, siue quid aliud longè diversum, falsa est, & impossibilis talis positio, vi statim ostendendum est.

III. opinio
nominalia

Aristoteles

Nominales verò à rebus ipsis quemadmodum vniuersalia, ita scientias abstulerunt, sententia priori ex hac parte consentientes, & scientiam (quæ non sunt ausi negare) in solis vocibus, vel nominibus ponentes: qua propter, & Nominales in schola appellantur: itaq[ue] vniuersales esse voces homo, & animal fatetur, quibus in mente conceptus communes correspondent, at in ipsis rebus præter singularia, & cum de singularibus scientia non sit, voce ipsis, aut etiam conceptus ad scientiarum obiecta solum spectare credunt. Quibus & fauere videtur Aristot. cap. de substantia in prædicamentis, vbi secundas substantias definiens (quæ proprie vniuersala sunt) ait, significare quale quid, quod solis vocibus convenire, satis constat, & i. lib. de anima tex. 8. ad finem, eundem sensum his verbis expellit: *animal aut vniuersale, aut nihil est, aut posterior, similiter autem si quid commune aliud predicitur, & i. de resolutione posteaq[ue]*

tex. 35. Species enim valent, namq[ue] & teretissimæ sunt, & si sunt nihil ad sermonem sunt, demonstratio[n]es enim de talibus sunt.

Veritasentia Aristotelis.

Sententia autem Aristotelis, & communis iam in schola Philosophorum, quam omnes amplectuntur, nō solum, ut probabile, sed omnino veram, hac unica conclusione explicatur.

Vniuersali non solum in vocibus, & conceptibus, sed in rebus ipsis inveniuntur, non tamen à singularibus, de quibus prædicantur se ipsa separata, sed in eisdem existentia: Quam singulatum confirmare oportet aduersus tres prædictas opiniones prolixi iam ab schola rep[ro]legatas.

Et primum aduersus Nominales eam exprefse docet Aristoteles 2. lib. de interpretatione. ca. 5. *Quoniam autem sunt haec, quidem res vniuersales, illæ vero singulares, exemplaque in ipsis rebus adiiciens subdit, dico autem vniuersalia, quod in pluribus prædicari non posse est, singulare vero, quod non ut homo quidem vniuersalium est. Cuius vero est, quæ sunt singulare.*

Idque ratione ipsa evidenter ostenditur, nam plures sunt prædicationes non solum vera, sed necessaria, ut in quibus genera de speciebus, & species de individuis prædicantur: si autem in solis vocibus, vel conceptibus exerceantur, planè sunt falsæ: vt homo est animal. Petrus est homo: nam cum voces istæ, & conceptus diversi sint, nec vox una est alia, nec in ea clauditur, ergo de illa non potest prædicari, quod enim de alio prædicatur: idem cum eo esse debet, vt prædicatione sonat, vel identitatis, vel inclusionis ratione, aliquid ergo in rebus ipsis, vocibus significatur correspondere, cuius ratio[n]e prædicatum est in subiecto, & idem verificatur de illo.

Secundum, voces istæ, *Home, & Animal*, non sunt impositæ ad immediate significandum singularia, cuius signum est quod ea confusè tam tum significant, neque magis vnu quam aliud sed in determinate omnia, prædictum, quod singularia ipsa propriis nominibus significantur, aliquid est ergo determinatio in rebus, ad quod proxime, ac distinctè significandum prædictæ voces imponit: eritque commune, quemadmodum voces ipsis pluribus communis sunt, unde præter vniuersales voces, res significatae vniuersales ponendæ sunt. Quibus etiam plane excluditur prior Philosophorum

H. poli.

I. argumen[t]um aduersus nominales ab auct. Arist.

Arist.

Arist.</div

Excluditur
prior sententia
usa.

positio, cui nihil opponi potest, stultitiam eius efficacius ostendens, quād sc̄ientiam de medio tollens, stultos; sed rerum ignorantes vniuersos homines constituit, quare existimantes se esse sapientes eiusmodi homines, stulti facti sunt.

Aduersus
Platonem
ab autorita
te Arist.

Aduersus Platonem confirmat eandem sententiam Aristoteles pluribus suæ doctrinæ locis, quibus ostendit vniuersalium non esse extra singularia, sed in ipsis. Præterim & posteriorū tex 35 & tex. 38.3. Meth. tex. 10.7. Meth. tex. 51. & 57. & 10. Meth. tex. 6. & his rationibus falsitas eius evidenter ostenditur.

Aduersus
vnde pri
ma ratio.

Eiusmodi species rerum, quas Platoni idæas appellare placuit (si hunc sensum tenuisse credamus) re ipsa separata à singularibus existunt, ergo cum sint extra Deum. Opt. vt pote creaturatum species, si per se existunt, erunt sentiam per se productæ, & ideo per aliquam determinatam actionem, vel creationem. Et rursus, cui cōuenit productum esse per aliquā determinatam actionem, eo ipso cōuenit rem esse determinatā, ac singularē, cum determinata actio ad rem singularem terminetur, quæ ratione sua ex scientia extra suas causas dicitur esse: singulares ergo sunt idæas, & cum sint species naturæ corporis, scientiam viri corporis habebunt, sed quæcumque corpora sunt sub eodem principiū sue corruptionis habere necesse est, ergo & singulares, de novo producæ, & ab intrinseco corruptibiles sunt tales idæas, quod propositis oppositum est sententia Platonis, eas vniuersales, ingenerabiles, & in corruptibiles ponentis.

Sed esto, omnes eiusmodi conditiones haberent, separatas re ipsa à singularibus esse manifestam implicat cō: traditionem, nam quod duplex præ de alio prædicatur duplēc habet conditio
dicati ratio nem in prædicione ipsa importatam, & quod in eo sit, & quod non sit res alia diuersa, utrumque enim dñm hominem de Petro enunciamus, aut de homine animal in his prædicacionibus, Petrus est homo, homo est animal, ex forma ipsa prædicacionis significat idæas autē de singularibus ipsis, quæ ex eātū participatio nē sūnt, verè prædicari admittit Plato, ergo cōvincitur, neq; esse ab ipsis re diuersas, neque extra propriā eorum entitatem separatas existere, nam ex virtute ratione falsitas enunciationum ostēditur, quod fuisse satis aduersus Platonem ostendit Aristoteles, efficaciter con vincens vniuersale non esse à singularibus suis, de quibus dicitur, separatum, sed in eisdem, at-

que ab omnī sola ratione distinctum, carū non sit, nisi quid erat esse illorū, hoc est, communis ratio, in qua essentialiter conuenienter: Meta. per totum librū, sed præsecutam c. 19. tex. 57. ubi hæc h. bentur verba: Sed nec dum ista, nec aliud quidem commune vniuersalium substantia est, nullum enim inest substantia, nisi sibi ipsi. & habenti eam, cuius substantia est: item vniuersalium in pluribus non erit simul, commune vero simul in pluribus est, quare patet, quod nihil vniuersalium separatim pre ter singularia est. Quæ eleganter in eundem sententiam exponit D. Tho. 7. Meta. lect. 16. non longe à fine.

Dissoluuntur opposita argumenta, pri
ma sententia.

Superest ergo arguēta, in favorem pri
mae sententie posita solvere, & priori illud Ad II.
est concedendum de singularibus, vt talis sunt, non esse scientiam, sed de vniuersalibus in eisdem existentibus, quæ, etiam singularibus vniuersis docebentibus, quantum ad existentiam perirent, sed secundum prædicatorum essentialium connexionē porrova sunt, vt si imaginazione concepiamus cunctos singulares homines perire, illud tamē, quod est hominē, esse substantiam corporis, sensibilem, & rationalem, illud etiā, quod est capacem esse disciplinæ, admiratione præditum, atq; visibilēm semper manet, & vt hæc sempiternæ sunt veritatis, fundamentum sempiternæ potentiae hominē, extra causas producēdi permanere in diuino esse, satis est. Veritatus autem scientia circa vniuersalia iuxta eiusmodi prædicatorum connexionem, in esse possibili ipsius naturæ fundatā, cui etiam passiones conuenient, quas eadem scientia de ipsis ostendit, vt eam scientiam manifestat faciat: non tamen iuxta rationē existentiae actualis in singularibus, cum eiusmodi permanens non sit. Huius exemplum notum esse potest, si consideremus rosę, vel alterius naturæ specificæ scientiam esse, dum adhuc in singularibus non habet existentiam, proprie prædicatorum essentialium connexionem, eidem naturæ in potentia sue cause existenti conuenientem. Ex quibus constat possibiliter esse scientiam, etiā de singularibus nō sit, & ideo etiam si omnia deficiā, proprie naturæ ipsius permanentiam in virtute sue cause, etiā, & definitio essentialis in scientia præsupposita, & proprietates de eadem certa demonstratione obseculantur.

Secunda

Ad II. ar-
gum.

Secundo etiam argumento, concedimus singularia esse, quæcunque in rerum natura existunt, & ideo nihil esse vniuersale præter haec, sed singularia eiundem naturæ essentialem habet similitudinem, & cōuenientiam in predicationis propriæ definitionis, quemadmodum speciei humanæ individua, in ratione substantiæ corporis, viuentis, sensibili, & rationali sumili sunt, & cum quodlibet horum predicatorum omnibus conueniat, vniuersale appellatur, cuius non sit definitio, & scientia etiam esse potest, sicut in eisdem sit singularibus, de quibus verificari potest, verum est etiam in rebus esse vniuersale, etiam si quodcumq; existens per se, singulare sit.

An vero conuenientis plurium singularium, quam predicatum vniuersale appellamus, in eisdem sit reperta, in operatione intellectus, vel virtute operationis eius fiat? non est praesentis considerationis, sed qd. explicabitur.

Aristoteles vero in praedicamento substantiæ (vt Nominalibus respondemus) de ipsis locutus nominibus secundarum substantiarum, tanquam de signis, vel instrumentis, quibus vniuersales naturæ significantur, qua principaliiter appellantur secundæ substantiæ, & ex quibus praedicamenta constituantur, ea tamen conditione, qua conceptibus apprehenduntur, & vocibus significantur, & idem vocibus eisdem medianisbus eadem propria definitione explicitur.

Secundum locum, ex 2. lib. de anima expeditissimum D. Thom. in commentarijs illius intelligens, ea ex parte, qua animal vniuersale affirmat Aristoteles, nihil esse, errorem Platonis de idem separatis excludere, & simul postea uno verbo euidentem propositionis modum, quo vniuersale in rebus repetitum statuerit, idem totius propositionis hic est sensus. Animal vniuersale nihil est ab speciebus separatum, vt imaginatione fingebat Plato, est tamen in eisdem, vt quid posterius, quasi in eis fundatum, & ex omnium conuenientia presumptum, & in eodem Platonis sensu figura quædam appellanda existimat genera, & species, non tamen negare intendens, eandem veritatem, qua numeris penè locis testatur, eadem vniuersalia in speciebus, & individuis, de quibus verificatur esse.

Q V A E S T I O S E C U N D A vniuersalis.

Qua nam sit eorum essentia, & natura?

Tulus ipse satis indicat questionem hanc, non tam diversarum opinionum collatione, vel argumentorum pugna, quam Aristoteles simplici quædam quidditatibus ipsius vniuersalis definitione explanatione expediendam esse, quam, vt ex vniuersali suis fontibus hauriamus, placuit cuncta, quæ de vniuersali natura diversis doctrinæ locis scribit Aristoteles, in hunc locum conseruare, eisque adiungere, quæ D. Tho. in eorumdem loco rum commentarijs afferit, ex quibus suis eis partibus absoluta vniuersalis definitio.

In primis ergo Aristoteles i. lib. de interpretatione cap. 5. talen definitionem statuit: *Nous autem vniuersale, quod in plurim, predicari nec est, vt homo quidem vniuersalium est, quam breuiori complexus sermone 7. Metaph. tex. 5. ait: Vniuersale vero de subiecto aliquo dicitur semper, aliam definitionem non valde dissimilem posuit 7. Metaph. tex. 45 sub his verbis: Hoc enim dicitur vniuersale, quod pluribus natura aptum est inesse, eandemq; uno verbo tradidit 4. Metaph. tex. 14. ubi illud à singulati secessens inquit: Singulare dicimus, quod unum numero est, vniuersale vero, quod in ipsis, sed vitamq; simul definitionem verbis: o miltum diversis indicat i. lib. de posteriori resolutione tex. 25. & cap. 10. *Estis quidem igitur unum de multis verum dicere necesse est, non erit enim vniuersale nisi hoc sit, oportet igitur aliquid unum idemq; in pluribus esse, non equivoce: quilibet autem harum definitionum duabus continetur particulis, prior communis est, que locum generis habet, posterior non nullum variisque definitionis discrimen statuit: dicitur namq; in veraque vniuersale esse unum, quid autem unius nomine intelligendum sit duobus alijs locis docuit Aristoteles 4. Metaph. tex. 11. ubi haec, de uno, verba legimus, *Hoc enim significat unum esse, scilicet unica, ex vestis si ratio una.* Et eundem sensum tenens i. posteriorum tex. 25. nuper recitato sic vniuersale assertum, unum esse oportere, vt in pluribus sit, non equivoce, itaque illud, quod multis communis est, unum erit simpliciter, si eadem simplici voc, unam eandemque rationem, in qua o-**

A ratione
vniuersalis
excluduntur
complexa.

Excluduntur
equivoqua.

Excluduntur
analogia.

12.

unūcent omnia, significet, hoc est enim, vnam esse omnium rationem, quemadmodum homo respectu particularium hominum, similem unitatem habere dicitur, à qua excluduntur in primis ratione vocis complexa, vt homo albus, quia vocis simplicitate carent, & id est inter vniuersalia non numerantur, sed ex parte rationis significatae excluduntur æquivoqua, vt finali testimonio expressit Aristoteles, nam esto incomplexam vocem habeant, vt canis, ratio tamen nominis significata, non est vna, sed plures, Analogia demum, ratione cuiusdem particulae excluduntur censentur, à definitione vniuersalis, habent quidem similitudinem, vel proportionem, aut etiam attributionem analogata, sub eodem nomine, quo significantur, vt prædicamenta respectu entis, quod aliqualem eis conferunt unitatem, nihilominus plura esse, ac simpliciter diversa, modi, intuisci per se, & in alio, qui simul cum ipsis prædicamentis voce entis significantur, ostendunt: id est à ratione vniuersi simpliciter deficiunt, idque Aristoteles plane testatur i. Et hicorum capite 6. illis verbis: *Præterea cum bonum totidem modis dicatur, quo illud, quod est, perspicuum est, commune aliquod vniuersale, atque vnum esse non posse, non enim in omnibus nuncupationibus, id est, prædicamentis, sed in uno tantum dicatur, quod verò de ente, bono.* & similibus transcendentibus affirmit, maximè vniuersalia esse 3. Metaphys. texiu 16. sic loquens. *Accidit autem, si quis non ponet esse aliquam substantiam, ipsam vnum, & ipsam ens, neque diuinum vniuersalium quidquam esse, hec enim vniuersalia maximè omnium sunt, non adeò strictè accipiendum est, vt ex contextu illius capituli aperie satis colligitur, sed maximè vniuersalia appellari intelligendum: propter maiorem ambitum sue significacionis, quia non de quibundam tantum determinatis inferioribus, sed de cunctis rebus, in quibus transcendentaliter repetiuntur, suo modo prædicantur, ergo vnum in his definitionibus simpliciter acceptum, eodem refertur, ac vniuocum, quod definens Aristoteles cap. i. ante prædicant, ait: *vnioca verò dicitur, quorkam, & nomen commune est, & secundum nomen eadem substantia ratio, vt animal, & homo.**

Posterior harum definitionum particula quandam diversitatis rationem in eis constituit, in priori enim, de multis est, in multis vero, in posteriori, sed ut significationem vni-

13.

Nota

elque, percipimus, oportet obseruare vniuersale vnum esse multis commune, vt expositum est: post vniatem ergo ea est ratio propria illius, vt in eisdem sit, quibus est commune, quia in eo communem dicitur, quod in omnibus reperiatur, ex ratione autem existendi in omnibus nostrum habet, vt de eis prædicari possit, vera prædicatione, nam, vi. Aristot. i. lib. de interpretatione cap. 4. & 5. docet, ab eo, quod res est, vel non est, vera, vel falsa proposicio dicitur, ex hac ergo dupli ratione ista subtilis, ac de multis, illa prius vniuersali consistit, posterius haec illaque causa huius reputatur, & quasi differentia essentialis ex eisdem accipientia est, de multis vero tanquam propria passio, sed vnam, & alteram accipere debemus, quemadmodum D. Tho. & Metaph. lect. 13. posteriorem explicans definitionem, accipientiam esse docet, pro aptitudine non pro actu, sicut etiam consuetum est apud Aristotelem, & veterem scholam, verba in definitione, non actu, sed aptitudinem importare, contingit enim vniuersalem naturam in uno tantum singulari repertam esse, atque adeò, de eo tantum secundum actualē prædicationem dici, vt exemplo Solis, & Luna sit manifestum, neque tam id obstat intelligitur vniuersalitati eius: nam ex aptitudine, quam haberet, vt à multis particuliari possit, ac de eisdem prædicari, tam fortius, hoc igitur modo le habere intelligendum est duplē hanc definitionem, respectu vniuersalis, quemadmodum duæ aliae, quæ de homine circuferuntur, animal rationale, animal aptum ad ridendum, quarum prior essentia lis est, vt pote, proprio genere, & differentia constituta, descripiva posterior, genere vel subiecto, ac propria passione risibilis, cui similis est ea vniuersalis descriptio, que vnum esse de multis importat, cum priori verò conuenit alia qua vnum in multis esse dicitur, id est autem non solum quidditatiā definitionem vniuersalis attulit Aristoteles, sed descriptionē addidit, vt per prædicationem nobis prior, essentiale rationem vniuersalis, essendi in multis percipere possemus, & ex utriusq; explicacione plane colligimus, quod quid est ipsius vniuersalis, quod sicut principale intentum huius questionis.

Quæ autem in presenti, ac precedenti questione, ex mente Aristotelis, ac D. Thom. definita sunt, viam nobis aperiunt, eas questiones expediēti, quæ à Porphyrio in huius processu edicta proposita sunt, & ad præsentem locum spectant,

Duo in vniuersali considerantur.

speciat, quædammodo ad efficiem vniuersalitatis, de qua agimus, capienda. Ad earum autem solutionem præmittenda est distinctio D. Thom. quæ struit 7. Metaph. l. c. 23. vniuersale, & pro re substantia, hoc est, denominata vniuersali, accipendum esse, vel pro vniuersalitate eam denominante: quemadmodum si speciem humanam pro reali hominis natura, quæ species denominatur, accipias, aut etiam pro forma ipsa speciei, à qua talis denominatio nesciunt: eadem similiterque, qua album per se puro, vel pro albedine, à qua album denominabatur accipere consuecumus: prior quidem acceptio materialis appellatur, formalis vero posterior, quia res denominata, veluti materia sit habet ad formam denominantem comparata.

D.Th. sententia circa vniuersalitatem sufficientia.

Iuxta formalem igitur acceptiōē vniuersalis, affirmat D. Thom. vniuersalia in solo intellectu, non in rebus esse reperta, neque substantias esse, sed accidentia, non realia, sed rationis, nam forma vniuersalitatis tantum est denominatio quædam attributa nature ab intellectu cognoscente, vel abstracte eam à suis inferioribus, unus exemplum esse potest, in intellectu humanam naturam cognoscente; singularibus Petri, & Pauli conditionibus non consideratis, dum enim ilibet modo contemplatur, vniuersalem, arque speciem vocat, iure quidem, quia talis denominatio ei debita est, itaque ratio vniuersalis speciei, vel generis non est alicuius formæ, realiter inherenteris in ipsis naturis rerum denominatis, sed obiectu etatuum existentis in intellectu cognoscente, ac denominante, quod est dicere, tunc tantum hanc formam denominare, quando intellectus naturam predicto modo considerans, cumque pro obiecto habens, talen denominationem tribuit. eiusmodi quidem D. Thom. doctrina tanquam validè rationi consentanea amplectenda est, quamvis non desint conterarium tenentes, videlicet, vniuersalitatem denominantem naturam, formam realē esse, citra operationē intellectus existentem, ac denominantem, cū quibus questione sequenti erit nobis controversia. Interim iuxta eandem D. Th. doctrinā definitum est incorporeā esse vniuersalia, nā eiusmodi denominations corporis expertes consentir esse, in quo sensu D. Th. loquuntur: si fuisse Aristotelem, aduersus Platouem docuit eo loco, dum vniuersalia nihil esse in rebus ostendit, quia non esse aliquam existentiam realē statuerit, vt idem positionē destruat.

Sed si pro substantiis, vel denominatis rebus An vniuersalia accipiamus (pro quibus in cōntrafactualia sint modo loquendi, & non pro formaliter realia, vel mutatione supponere censem) cum ex mēte rationis. Aristoteles præcedenti sit quæstione definitū, efficacique ratione confirmatum, in suis singularibus ac inferioribus esse, neq; ab ipsis separata, vel re distincta, sed sola consideratione intellectus, res est certa; coram conditionem sequi, ea ratione, vt si realia sint inferiora, talia sint vniuersalia, si vero fuerint substantia, eadem modum essendi habebunt, vt humana species substantia est, cum singulares homines talēm habeant conditionem essendi, quantitas vero, & albedo accidentia, cum singulares quantitates, atq; albedines, in quibus inueniuntur, & cum quibus re ipsa idem sunt, accidentia sunt.

Et vt vniuersalem regulam cognoscendi, an Regula ad vniuersalia sint entia realia, an substantiae, vel idem cog- accidentia, corporea, vel corporis experientia, sta- tuamus: prædicamentum considerandum est, ad quod spectare innenuntur, & secunduar rationem illius iudicandum, & iuxta hanc acceptiōē vniuersalis explicatam, docuit D. Thom. vbi supra, germanum esse sensum A. aristotelis illius conclusionis, quam in toto sermē libro 7. Metaphys. aduersus Platonem innumeris rationibus elicit, efficaciterq; corroborare intendit: vniuersalia non esse substantias, immo neque res aliquas existentes, hoc est, à rebus singularibus, de quibus prædicari aperte sunt, separatas, sed in eisdem verè existentes, nam vt eo loco expressit Aristotele. *Necesseque Aristo vniuersalia nihil aliud esse existimandum est, quia quod quid erait esse suorum inferiorum, hoc est, forma, & essentialis rationem, in qua communicant.*

An vniuersalia sint aeterna.

E At rancium definienda superest controver- Ansintia- sia in hac parte, quam Porphyrius non eternā proposuit: an vniuersalia sint aeterna, vel perpetua, generationi, & corruptioni subdita, vel ingenerabilia penitus, & incorruptibilis; quam tetigisse Aristotelem inuenio, duobus præcipue his doctrinæ locis, cuius verba referre placet: primo enim posteriorum cap. 22. tex. 43. discrimen inter singulare, & vniuersale statuens, quod illud primo, & per se sentiri subiicitur, ideo à tempore dependet, hic, & nunc esse, intelligitur autem desinere esse, cum in cō-

cuius variatione conficitur sibi, uniuersale verum, nec sensu per se ipse, nec a tempore dependet, sed perpetuum est, hæc verba scripta celi-quit, Nec per sensum est scire si enim sensus huius, et non huius cuiusdam, sed sentire necessarium est hoc aliquid, et aliud, et nunc: uniuersale vero, quod est in omnibus, impossibile est sentire, non enim est hoc, neque nunc, neque enim esset ratiocinatio uniuersale, quod enim semper, et ubique uniuersale esse dicimus, & q. l. b. Metaph. ex eodem discutimine inter singulare, & uniuersale, singulare intel-
ligens nomine substantię materię subditam, rationis vero appellazione uniuersale, propter quod rationis opere in singularibus cogosca-tur, ab eisque distinguatur, eandem perpetua-
tem perspicuis verbis ostendit capite 17. texu.

¶ *Quæcumque igitur modo dicuntur, eorum qui-
dem est corruptio, nam ex generatione orationis au-
tem non est ita, ut corrumpatur, neque enim genera-
tio est (nam enim fit dominus, sed huius domini) sed
absque generatione, ex corruptione sunt, offensiones
est enim quod nullius generalis, neque facit proprietas
substantiarum sensibilium singularium, neq; definitio,
neq; demonstratio est, ex quod habet materialia, cuius
natura talis est, ut est, et non esse contingat, quare
corruptiones sunt omnia singularia, carnis igitur
demonstratio, ex definitio scientifica necessaria est.*

Ratione
probatur
esse aeterna.

Ex quibus hanc evidentem rationem eli-
cio, qua ostendo, admissis uniuersalibus (vt ef-
ficaciter admittenda esse prima huius proce-
ssus questione ostensum est) aeternam esse, nam
veritas, quæ certa demonstratione conuincit,
intelligere habet necessitatem: ut contradic-tionem implicet alio modo se habere,
quemadmodum de veritatis principiorum
certissimum est, ratione repugnat non esse ve-
rum, quod totum sit maius sua parte, quod si
ab equalibus aequalia auferantur, aequalia sint
qua supedant, de his ergo circa dubium con-
statte debet sic semper esse, ut ex terminis re-
pugnet, posse aliquando non esse, & hoc est de-
dem, ac esse aeternas, sed eiusmodi veritates
sunt res uniuersales, quæ de multis inferi-
oribus dicuntur, ac de quibus praesens ser-
mo loquitur, ergo intelligendum est esse aeternas.

Conform.

It confirmatur: Quia circa hæc uniuersa-
lia tanquam propria obiecta versantur sci-
entiae, quem proprium munus est posteriores
veritates uniuersales, ex prioribus ostendere,
comperimus autem scientias sua ratione es-
se perpetuas, nam esto in singulari subiecto

dæsuetudine, aut obiectuose amittantur, aut esse desinunt, sed in sua specie, & ratione existentiæ eodem pasto se habent temperata, ut ad eam perpetuæ sunt, ergo obiecta eam, à quibus propriam rationem, & speciem mendicatam habent (quæ uniuersalia ipsa sunt) erunt perpetua. Et his rationibus compellus Plato, existi-mans nihil esse in hisce rebus inferioribus uniuersale, sed singulatia omnia, & idem corrup-tionis, arque generationi obnoxia, posuit (ū Aristotelei credendum est) deas separatas atque aeternas, quæ uniuersales appellavit, ceterum participatione singularia fierent, ac de quibus tanquam de aeternis obiectus scientias instituerentur.

Sed uniuersalia esse perpetua, in duplo sen-su accipi potest, que madmodum uniuersalia ipsa duplicitem possunt habere considerationem, prior est secundum actualem existentiam in singularibus, posterius secundum esse-
tiam, vel ordinem, prædicatoeum essentialium, & licet verum sic iuxta priorem, species, se-mel à Deo productas, vel ab ipsa causis natura-
libus ex Dei concursu, ac virtute, nunquam fer-
te in omnibus singularibus deficere, certum ta-
re est id non repugnare, cum singulatia ipsa ab initio se priuipio sint corruptibilia, ut in
homine aliisque animalibus, & plantis exem-
plumsum potest, ergo secundum actualem ex-
istentiam in eis non habent uniuersalia intra-
secum perpetuitatem, ac necessariò requisitam
ut scientiarum obiecta esse valeant, quam tam
men posterior consideratio eocundem conci-
nit: oan sic sunt in potentia secundarum cau-
sum, deficientibus. dñuc cunctis singulari-
bus, vel etiam in virtute solius Dei, si non ad-
sist creaturæ, à quibus producantur in singu-
laribus, ut talia eis prædicata conueniant, iux-
ta exigentiam propriæ naturæ, si in suis for-
tis singularibus. Quod satis sit intelligibile, si fin-
gamus animo, non esse hominem in reruna
natura productum, vel postquam productus
est, omnino perisse, in quo calu certum est, eodem modo in divina virtute cum producere
valenti, contineri, ut si producendus sit, talis sit
futurus, cui hæc prædicata conueniant, substi-tutia animata, scilicet rationalis, quam natu-
ram eiusmodi passiones naturaliter consequat-
ur, capacitas disciplinæ, admiratio, arque risi-
bilis, quæ omnia concepi de ea possunt, non
existentibus, vel etiam non conceptis ullis singu-
laribus, & ex prioribus posteriora demon-
strari, unde, & obiectum scientiarum esse possunt,

Dupliciter
potest intel-
ligi esse
terna,

20.

nam rebus sic stantibus habere posset Angelus de eodem homine scientiam, vel etiam si perirent homines eius in intellectu similis posset scientia permanere. Neque, hoc tantum conditionali exemplo, haec vniuersalium perpetuitas explicari potest, sed alio apud nos continentem: nam tempore aliquo determinato: cœnare solet, ut nullum exire singulariter alicuius speciei floris, vel fructus in rerum natura: cuius tamen certum est extare scientiam, quæ non pertinet in intellectu illam habentem; vniuersis eius speciei singularibus pertinibus, quia eidem speciei in potentia causarum existente, eadem praedicta essentialia conueniunt, eadem propriæ passiones possunt de illa certa demonstratione ostendi, vnde sequitur vniuersalia, per se esse perpetua: in ordine ad potentiam productivam naturæ, cui conueniunt, idèò, nec per se corrupti, sed quasi per accidens ad regulatum corruptionem, nec per se generantur, vt bene D. Thom. docuit de veritate, quæstionis i. articul. 5 ad 13, in quo sensu locutus est Aristoteles de secundis substantijs, quæ sunt res vniuersales in primo praedictamento, dum assertuit primis substantijs corruptis, nihil earum permanere: hoc est vniuersales rationes in illis existentes ad eorum corruptionem delinere esse, cum tamen per se, & essentialiter permaneant, vt exposuit est:

Sed superest in hac parte dubium, ubi essent vniuersalia, vniuersis singularibus; ac creaturis deficitibus? nam si perpetua sunt alicubi permaneant debent.

Respondet, in solo intellectu diuino cognoscere praedicta vniuersalia, cuicunque speciei nata conuenire, ac portente eam in suis singularibus producere: secundum quam considerationem vniuersales veritates, quæ de rebus omnibus praedicari aptæ sunt, non essent aliud re ipsa, quam diuina veritas, & essentia, quæ sola intrinsecam habet perpetuitatem, & hoc modo responder D. Thom. eidem dubio prima parte, quæstione. io. articulo 3. ad tertium:

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum detur in rebus ante operationem intellectus, unitas formalis minor numerali.

Alioexemplum declaratur.

22.

D. Thom.

Dubium.

Solutio.

22.

Aristoteles s. Metaphysic. capite 6: de rerum unitate sermonem instituens, & unitatis ex quo locis, analogique prætermis, in Aristotele quibus non est unitas, & si quæ est in posterioribus adeo minima, ut proporcio, & aliquæ similitudo potius appelletur, his (in quantum) hominis, in his, quæ unitate significantur triplicem unitatis modum text. 12. illius capitilis, his verbis posuit: *Item alia numero, aliogenere, alia Aristot. specie, unum sunt, numero quidem, quarum materia una, specie, quarum ratio una, genere vero quarum eadem predicationis figura, haec Aristoteles.* Ex his autem tribus, numericæ unitas maior est; minor specifica, minima vero genericæ, quia quæ sunt unum genere, diversa sunt essentialibus differentijs, quæ sunt unum specie, individualibus, & idem minus discrimen constituentibus, quod autem est unum numero, sic est ita se individuum, ut non amplius dividatur: de hac autem postrema unitate nullus unquam dubitauit realiter esse, idèò ante operationem intellectus reb. conuenire, ex materia enim, ex quantitate, vel forma substantiali unitatem numericam fortioriuntur, conuenient autem rebus singularibus tria hæc, circumscripta operatione intellectus, atque adeo numericæ unitas, quæ ex eorum aliquo accipitur.

De unitate verbi specifica, & genericæ: quæ communis voce appellatur formalis, non est inter Doctores certum an realis sit, rebusque à natura ante operationem intellectus conueniat, vel non, nisi eo operante fiat, rationisque proinde unitas, & non realis appellanda sit; quæ idcirco minor numerali appellatur, quia singulariter prorsus est incommunicabile, & idem maximè in se unum, non ad nittens plurium communicationem, formalis autem unitas aliquid unum multis commune efficere potest, & rursus, quia unitas formalis per numerale dividit soler, hæc verba nequit per aliam dividiri, cum sit omnium ultima: status igitur præsentis controversia est, an sicut datur unitas numericæ realis, detur alia etiam realis, & ante operationem intellectus, quæ appellatur formalis; aut specifica, in qua individualia communient: ex cuius decisione maximè poterit controversia sequentis decisio, an denatur vniuersalia in rebus, seclusa operatione intellectus, ac proprietas hanc de unitate formalis præmit tendam censuramus. Ut dobito ordine procedatur in controversijs agitandis, & una viam ad alteram discutiendam aperiatis.

Solutio.

Sententia tribens unitatem naturæ ante opus intellectus.

29.
Affirmati-
va pars ex
Aristote.
probatur.

ET affirmatiuam partem, expressissime videatur Aristoteles pluribus suis doctrinæ locis, ex quibus præcipua in medium afferre placuit. Metaph. cap. 2. tex. 13. vulgatum illud reperio: in unoquoque genere unum primum esse constitwendum, quod ceterorum eiudem generis mensura sit, ita ut quo propinquius ad illud accedunt, maiorem perfectionem sub eo genere sortiantur: quod in genere animalis, & quibuscumque alijs faciliter inductione ostendi potest. Hæc autem uirtus absque dubio realis est, cum ex propria perfectione, primo cuiuscumque generis conueniat, numerica autem esse non potest, tum quia idem Aristoteles p. Metaph. cap. 2. tex. 11. docet expressè, in individuis eiusdem speciei, non esse hoc natura prius, illud posterius, tum etiam quia cum equaliter essentias speciei participant omnia, non habent essentiale ordinem, & idèo nullum, metrum, aut mensura aliorum secundum perfectionem essentiale esse potest, faciendū est ergo locutum fuisse Philosophum, de unitate specifica, & verè ita est, quod in genere quocunq; prima species à natura constituta est, ut in genere animalis homo, quæ perfectionis animalium specierum mensura est, ergo verè realis est specifica uirtus, rebusq; ante operationem intellectus conuenit.

Secundo.

Secundus locus est 7. lib. Physic. tex. 29. vbi qualilibet reali comparationem extremonum in unitate specifica, & atoma instituendam esse, his verbis testatur: Sed non solum operes comparabiliæ non aquinoce esse, sed & non habere differentiam, nec quod, nec in quo, dico autem ut color habeat divisionem, nam ergo est comparabile secundum hoc, ut virium coloratum sit magis album quam nigrum, hoc enim comparatur, non secundum aliquem colorem, quatenus color est, sed secundum albedinem. Ex quibus cum planè sentire colligitur, specificam unitatem realē esse, & ante operationem intellectus ponendam, cum & comparatio, quæ in ea sit, easdem habeat conditiones.

Quinto etiam libro Metaph. cap. 15. primum relationis genus in unitate specifica fundatum esse testatur, quæ si in substantia sit, relationem identitatis fundat, sequitur ut sit in quantitate, si in qualitate similitudinis, sed eiusmodi relationes consistant reales, operationem intellectus praecedunt, ergo, & easam fundamen-

ta, idèo dabitur uita specifica substantia, cui ratione Petrus, & Paulus relatione reali identitatis dicuntur, uita quantitatis specifica, propter quam duo corpora eiusdem magnitudinis dicuntur equalia, eademq; inter duas albedines, quæ similes dicuntur.

Postremus locus est, tertio libro de anima, texiu 88. vbi candem esse naturam diaphanitatis, vel transparentis in aere, & in aqua affirmat: quis autem dubitare potest, hanc uanam naturam, vel proprietatem, in quib; duo elementa conueniunt, realem esse, & à consideratione intellectus independentem.

Hanc candem partem tenere videtur D. Thom. in 2. distinctio. 3. questione 2. articulo 2. ad 1. vbi vniuersalis divisionem in schola satius vulgariter prepositum: aliud esse vniuersale in re, quod est realis natura in singularibus existens, aliud à ipsa acceptum per abstractionem intellectus, posteriorius quidem re ipsa, aliud dicitur esse vniuersale ante re, & est forma vniuersalis in mente existens, pluriū factiva, vel representativa qualis est forma domini in mente artificis, & quales sunt vniuersales species in mentibus Angelorum existentes. Ex primo membro huius divisionis elicetur apud D. Thom. vniuersalem esse naturam realem, priusquam intellectus emam à suis singularibus abstractione incipiatur, atq; adde vniatem realem habere minorem numerica, cuius ratione absolute sit vniuersalis appellanda ante operationem intellectus, id est ratio ipsa efficaciter suadere videtur.

Quia uirtus est propria passio entis, quemcunque ergo gradum entitatis sequitur aliquis modus unitatis, sed in eadem re, præter unitatem numericæ entitatis reperiuntur gradus specificæ, & genericæ entitatis, realiter enim, & absque operationem intellectus, quemadmodum Petrus est talis homo singularis, est etiam homo, animal, & substantia, ergo non minus correspondit specifica, atque genericæ uirtus gradibus eiudem entitatis, quam uitas numerica gradii numericæ entitatis, cum uitas sit passio entitatis, sicut uirum passio entis, omnes ergo, reales sunt uitantes, & ante operationem intellectus eidem rei singulari conuenient, habentq; aptitudinem, ut possint pluribus conuenire, cum natura eadema specifica in multis singularibus sit multiplicabilis.

Secundo, communicabile pluribus, & incommunicabile sunt contradictoriæ opposita, ergo de quoconque negatur uita, affirmabitur aliud, sed de natura humana, gratia exempli, reu-

D. Thom.

25.

26.

III. proba.

rum est ante operationem intellectus, imò ea proptijs principijs realibus non est de se incomunicabilem, siquidem pluribus singularris hominibus, in quibus reperiuntur, communicatur, ergo necessario est de illa affirmandum quod de se sit multis comunicabilis, argumentum est à negativa ad affirmativam de contradicitorio praedicatoro, presupposita existentia subjecti, iuxta exigentiam verbis, quod evidens apud omnes habetur.

Postremo, obiectum cuiuscunq[ue] potentiae prius est ea secundum naturam, ut visibile ordine naturae prius est potentia visiva, & ratione eius prioritas statuit Aristoteles in praedicamento ad aliquid, inter scientiam, & obiectum, inter potentiam similiter, & obiectum, non est ponendam relationem praedicamentalem (qua vulgariter sermone relatio secundum esse appellatur) de cuius ratione est, quod relativa sit simul natura, & cognitione, ergo obiectum intellectus, imò & cuiusvis sensus procedit ordinis naturae eiusmodi potentias, & posteriori ratione actus earum, visibile est enim obiectum prius quam videatur, intelligibile prius quam intellectu percipiatur, sed intra latitudinem obiecti intellectus continetur natura vniuersalis, obiectum item potentiae visivae est etiam visibile in communi, licet colorem tantum singularem percipere possit, sub ratione intentioni communi visibilitatis, à qua specificatur: cum ergo obiecta harum potentiarum sint natura vniuersales, conuincent specifica unitas in eis, ante operationem intellectus.

Confirmata.

27.

Et confirmatur, quia inter extrema eiusdem generis, que sub eo maximè distant, una tantum contrarietas ponitur, ut inter calidum, & frigidum, cuius extrema non sunt calidum, & frigidum in singulari, nam si ita esset, tot essent contrarietas, quod sunt singularia harum specierum, sed absque dubio species ipsius extrema sunt, & ex eorum unitate unitas contrarietas accipitur, contrarietas vero cum sit realis, ratione cuius unum extremum circa idem subiectum, aliud realiter expedit, realem etiam unitatem extermorum presupponit, que specifica est, & minor, idèo unitate numerali, ergo hæc praecedit operationem intellectus, & naturam quancunq[ue] vniuersalem constituit.

Propter hæc, & alia arguments, que consulto prætermittimus conchanter defendit hæc partem Scoris 7. Metaphysic. questione 16. & in 2. distincti. 3. quest. 2. Hanc autem unitatem

realem, vel ad essentiam naturæ specificam, vel genericam spectare docet, vel certè tanquam propriam eius passionem se habere, & quemadmodum operationem intellectus praecedit, & ex proprijs principijs naturæ conuenit, ita ab unitate numerica ex rei natura, & excluso intellectu distincta est.

Secunda sententia opposita.

Secunda sententia opposita est, omnino negans aliquam unitatem realem, & positivam, que formaliter rebus conueniat ante operationem intellectus, & minor sit unitate numerica, sed quācumq[ue] naturam in ipsa affirmat singularem esse, fieri autem vniuersalem ab intellectu eam abstrahente, vel comparante ad inferiora.

Hæc est sententia Divi Thomæ opusculi 55. D. Thos. non longè à principio, & 1. par. quest. 35 articulo 1. & 2. quam sequitur in primis vniuersali eius schola, Capitulo in 2. distinctio. 8. quest. 2. Socrinas 7. Metaph. questio 17. Magister Soto questio 2. vniuersali, idem Doctor Toletus, questione 3. super procerium Porphyrii, & ex antiquis Philosophis Paulus Venetus libro 2. sua dialectica tractatu 4. parte 4. capite 4. Albertus Magnus in libro praedicabilium quest. 6. Tertius paraphrasi super procerium Aristotelis de anima capite 4. Alexander Afrodisiacus in commentatori super 7. libro Metap. post medium fol. 131. pagin. 1. & 2. Iauellius tractatu 4. de quinque vniuersalibus in sua dialectica,

quam etiam proficitur D. Damascenus libro D. Damasceni de dialectica capit. 64. vbi communis illud tantum esse docet, quod in multis consideratur, et in primis Aristoteles aperie insinuat 1. lib. de anima text. 8. illis verbis: *Animal autem vniuersale, aut nibil est, aut posterior est, similiter autem, et si quod commune aliquid predicetur, certe, quæ à cunctis eius expositoribus in hoc sensu exponentur, ut vniuersale nihil sit à singularibus distinctum, nisi operatione rationis, qua ab eis abstrahitur, quæ etiam de causa posteriori illis est, & appellatur, cum singularia secundum naturam ordinem ei sint presupposita, à quibus abstracti potest.*

Ratio demum eam efficaciter confinetur, Proba ut quia quancunq[ue] conuenient naturæ tanquam essentia, vel certè tanquam proprium quid consequens essentiam, cuiusque singulari talis naturæ insit necesse est, cum non sit integrata specie essentiam in singulari ele-
I indi-

Scotus.

individuus contentam, sed unitas realis specifica, vel formalis (iuxta sensum prioris sententias) pertinet ad essentiam naturæ, ut se habet quasi propria eius passio, ergo simil modo ad essentiam cuiuscunq; singularis spectabit, & sic fieri, ut Petrus unus sit formaliter pluribus alijs communis, quemadmodum specifica eius natura, quod valde absurdum est.

Iprobat.

Secundò probatur, illud, quod cuicunque tanquam esse entiale tribuitur, sic ad ipsum se habet, ut oppositum eius, nec per se, nec per accidens eidem inesse possit, cuius exemplum in essentialibus hominis accipere possumus: nam, quia esse entiale est ei, quod animal sit, visuens, & substantia, horum prædictorum opposita penitus et repugnant, si ergo ita est, quod unitas realis specifica pertinet ad essentiam naturæ, consequitur, ut singularitas ei opposita, non possit eidem naturæ vla ratione attribui, cuicunque contrarium non solum possibile est, sed verè reperitur, cum singularis sit in Petrus, & in Paulo e. d. em natura humana, quod certè argumento est evidenti, secundum senon alia unam formaliter, nec communem.

Diversi, huius sententie commentarii sensus exponuntur.

Heccaustom sententia D. Thom. de communis, non accipitur in eodero sensu ab universaliter discipulis nuper claris nam quidam eorum existimant, non esse omnino ponendam aliam unitatem reali præter numericam, in qua sententia videntur esse laueillus in epitome super primum de anima tractatu l. cap. 3. & clariss Soneinas 7. Metaph. quæst. 4o.

255

Caiet. sent.

Bx opposito verò Caietanus, 4: illo capi. de ente, & essentia, quæst. 6. tenet quandam unitatem formalem minorem numerali esse in natura, ante operationem intellectus ei essentialem, id autem sic explicat: unitas alia est materialis, quæ numerica vocatur, formalis vero alia, quemadmodum individuo, sed divisionis negotio materialis est, & formalis: est enim unitas non aliud quam negatio divisionis, si autem negatio sic divisionis materialis, numerica est, ut unitas, cum principium individuationis sit materia, talis est unitas, qua Petrus est unus homo singularis, propter hanc unam individuamque materialis, si vero negatio sic formalis divisionis, so quod ex parte formæ aliquid no-

Si diuisum ab alijs, unum formaliter appellabitur. Quia presupposita distinctione unitatum scilicet Caietanus prior reali unitatem numericam, quam in se habet qualibet res singularis, esse aliam unitatem formalem, quam habent qualibet singularia eiusdem naturæ, ut Petrus, Paulus, & voiuersi homines unum quid appellantur unitate formalis, ratione humanae naturæ, quam participant, sed adhuc formalis unitas (ut Caietanus) duplex est, positiva vero, negativa alia, positiva est quæ habent multa ratione eiusdem formæ realis, quæ ab omni habetur, quemadmodum tres diuinæ personæ eandem habentes Deitatem unus Deus appellantur: hæc enim sola unitas realis positiva (ut bene Caietanus) possibilis est, in creaturis vero inueniri repugnat, quæ enim inter individuum vel naturæ ab intellectu abstracte reperitur, non realis unitas, sed rationis est.

Alia est unitas formalis negativa, quæ non consurgit ex eadem naturæ à pluribus participata, sed ex ea, quæ licet numero sit diversa, ratione materie, & singularitatis, non tamen ex propria ratione formalis, & essentialem. Exempli accipere possumus in individuis eiusdem species: habent Petrus, & Paulus naturam humanam singularitatibus distinctam, sed non ratione formalis, p. s. naturæ, nam in eo, quod vterque humanitatem haberet, & ratione illius homo, & animal est, non coesentur distinctiones, hanc ergo negationem distinctionis in ratione formalis humanitatis appellat Caietanus unitatem formalem negativam, quæ reali opinatur, & ante operationem intellectus individuum eiusdem speciei conuenientem, sufficienterque, ut sine additione appelleretur unum, & secundum eandem proportionem explicat unitatem formalem negativam, inter species eiusdem generis, sed ratione huius unitatis docer, nequam habere individua eiusdem speciei, vel species eiusdem generis rationem aliquam communem ante intellectus considerationem, nam cum natura specifica (inquit) ipse sit distincta numero in singularibus, impossibile est realiter esse communem, etiam si aliqua ratione sit una.

Hanc Caietani sententiam amplectuntur, aliqui ex modernis Aristotelis interpretibus hisce rationibus confirmant.

Unitas formalis est priuaria divisionis formalis, quemadmodum unitas numerica est ratione priuaria divisionis materialis, sed ita est, quod Petrus, & Paulus ante considerationem intellectus

Duplex u.
nitatis.

y.

35.

lectus certe distinctione formalis, cum ex ratione formalis humanitatis non sita distinetur, sunt igitur in humanitate unum quid formale sed negativum.

Проблема секунда.

Secundo, natura humana secundum essentiam est unaformaliter, ergo talis est consuetudina singularibus, absque operatione intellectus, cuiusvis est consequentia, antecedens vero his ostenditur necessarium: natura humana secundum se caret distinctione formalis, ergo est unaformaliter, item ex propria ratione formaliter, est ens, atque definibilis, ergo est unaformaliter.

«Casa Scoto
concentrata
«Caixa»

Existens autem **Caietanus**, 'hanc suam positionem similem esse Scotti sententiae' in uno, longè diversam, in alio: cum Scotti conuenire docet, quia præter unitatem numericam minorēm diuinam realēm ponit, discrimen vero triusque sententiae in eo positum est, quod Scottus positivam tenet validatatem naturæ simul cum apriudine, ut à pluribus participetur, & ideo se ipsa communiam singularibus, Caieta vero positivam validatatem non adtrahit, apriudine existendi in multis, ex consequenti negat, & pariter in differentiam ad plura, quibus sublatia nihil cōmune esse possit individuali, vel specificiis arbitrabatur.

Saxi Schrift

Magister Sonus quest. 2. **universalium propriam sententiam** his tribus propositionibus aperit.

Laferté

Prima est, non darur aliquis unitas realis operationem intellectus praecedens, praeter numericanam.

Second.

Secunda propositio, quaelibet natura speci-
fica secundum propriam essentiam habet in dif-
ferentiam negativam ad plura individua; quia
quantum est ex parte sua non est ad aliquid
individualiter determinata, sed ab omnibus ex
quo participabilis.

Tetris

*Postrema, ante considerationem intellectus
verè appellantur naturæ reales, genera, & spe-
cies, sed non adç propriè vniuersales.*

Probatur
primo ut
sea afferte.

Hanc vitimam propositionem confirmat,
quia ut homo species, animal genus appellen-
tus, satis est verum esse. Perutum esse hominem,
& Paulum, hominem esse animal, & simili-
ter equum absque consideratione intellectus,
huc autem ita se habere communis omnium
conciptuali modus ostendit, sic ergo loquen-
dum est.

31 *peach*.

Secundò, uniusuale est obiectum intellectus non alia ratione, qua color est obiectum visus, sed priusquam visus in colorem tendat,

visibilis appellatur ratione ordinis, quem habet ad potentiam visuam, ergo natura dicitur vniuersalis, ante quam ab intellectu consideretur proprius ordinem, quem ad ipsum habet, à quo considerabilis est. Idque efficaciter **Confirmata.**
confirmatur exercitatio similitudine, quæ, licet sit ens rationis, iuxta mentem Aristotel. & Metaph. rex. 14. nihilominus cæcus dicitur homo ab solita locutione, etiam si ab intellectu non consideretur, ea solum ratione, quia considerabilis est: satis est ergo naturam humanam ab intellectu esse abstractibilem à conditionibus singularitatibus, ut species sit, & denominetur, quam denominationem arbitratrice conuenienter in eodem gradu, quo visibilitas conuenit homini, vel quævis alia propria passio naturæ specifica, in quo Socrus cum Caietano videtur conuenire, qui eam vnicarem tealem ponit in natura, quæ sufficiens est, ut genus, vel species appelletur, sed minus propriè appellari vniuersalem affirmat, quia vniuersale actualem denominationem formæ importare videretur, quæ non nisi ex operatione intellectus consurgit in natura.

Externa denique sententia, boncinatis est Vtima et op.
7. Metaph. qu. 40. Vbi naturam, sit, secundum dico. Sou-
le esse vnam alioqui nomen, quo significatur, datis.
non esset vniuocum, cum de ratione tet. vni
vniuoci sit significare immedia: è vnum, sed
hanc vnitatem sit non communicare inferio-
ribus, quia sibi conuenit in illa proprietate na-
ture, qua est prior suis inferioribus, nec esse v-
nitatem adhuc, sed potentiam, quia sicut
natura non habet esse actu ante sua individua,
ita non habet vnitatem actu, sed si separaretur
secundum esse ab omnibus individuis: esset a-
ctu-vna secundum esse sic separatum, quia non
haberet per quid plurificari: ut, sicut etiam si
daretur albedo sepa- rata, ipsi. esset tantum vna:
eandem v. deinceps sequi Capitulo in 3. d. f. 5 q. Caprol.
3. articul. 3. ad argumenta Scotti contra primam
conclusionem: vbi non de omnibus, sed de
quibusdam naturis id sentiendum esse, an ex
mente D. Thomae, sed nouissime Doctor Fon- D. Fonseca
seca, eam non solum explicandam, sed defen- explicat, &
dendam suscepit. Metaph. cap. 28. quæstio 3. sequitur
sect. 2 3 & 4. vbi pro eius declaratione duo ad. hand scuf-
dit, quæ desiderari possent, ut exactè intellige- tiam.

etur. Primum est, naturam nunquam habere actu eiusmodi unitatem, quia eam non habet in individuo, nec solum, ut est in intellectu, cum conueniat illi secundum le, arque adeo prius, quam ab intellectu concipiatur, & non perso-

Socinas.

lari de conuincione, ut extinxerit, sed per veram indivisionem realiter, & secundum se naturam conuenientem, & hoc idem videtur voluisse Socinas, dum ait non esse actualem, sed potentialem, & tunc eam explicat per hanc conditionalern, si natura existet extra causas sine contractione ab individualia, hanc unitatem haberet, & eam habet in potentia in illo priori natura, quo antecedit contractionem ad singularia, prior est enim natura conditionibus, & contractionibus, per quas sit singularis.

Alio distin-

Ario. Adiicit secundo, quod dum dicitur hanc unitatem ex se, aut per se conuenire naturam, dupliciter sumi potest, illud per se, aut secundum se: primo, ut denotat necessariam connectionem praedicti cum subiecto, quia de eius essentia est, aut certè ab eo per se oriatur, quo patet accepit per se Arist. in primo, & secundo modo i. lib. de posteriori resolutione cap. 4. & iuxta hanc conceptionem non conuenit talis unitas naturæ per se, quia inseparabiliter ab ea est, quare in singularibus existens ei conuenienter, quod repugnat, cum in eis sit diuisa. Secundo modo accipi per se, aut secundum se, ait, pro eo, quod est absolute, aut solitariè, quo patet, plura alia praedicata conuenient eidem naturæ, ut non existere, non ambulare, non corrumpi, & id genus alia, quæ sibi non conueniunt, nisi ratione individualium, solitariè igitur accepta natura, id est, in quantum non habet adiunctas differentias individuales, hanc habet unitatem, quod autem natura hoc modo sumptuæ conuenit, non dicitur ei conuenire per se, iuxta priorem conceptionem, nec etiam inseparabiliter conuenire, cum possit illi non conuenire in alio statu, ut in eisdem exemplis patet: etenim naturæ solitariæ sumptuæ conuenit non generari, non loqui, quæ tamè in singularibus ei non conueniunt: & huius ratio est, quia modus iste conuentendi accidentalis est, ita ergo conuenit naturæ unitas solitariæ sumptuæ, hoc est ab individualibus differentijs præcisæ, non tamen per se necessarij, cum possit ratione individualium differentiarum oppositum conuenire, & quod hæc unitas sit minor numerali, per se patet.

Proponitur, & explicatur verior sententia.

Notæ.

R Etulimus aliorum sententias, & rationes, superest, ut nostram proponamus.

Pro commodiōti autem eius intelligentia obseruandum est, unitatem formalem, genitiam esse, nam quædam est, per quam aliquid dicitur in se unum formaliter, altera per quam dicitur unum formaliter multis communis, & de unitate formalis priori, duo sunt apud omnes certa, & quæ à némine possunt negari. Prior datur munus, quod cuiuscunq; naturæ ex se conueniat, & in singulis eius individualibus reperiatur ante operationem intellectus, id enim docent non solum Scotus, & sectatores eius, sed D. Thomas in opusculi de natura generis cap. 7. vbi D. Thomas unitatem tribuit naturæ ex se, quæ non potest esse transcendentalis, sed formalis: & Cajet. in opusculi de ente, & essentiâ cap. 4. Socinas 7. lib. Metaph. qu. 40. lauillus 8. Metaph. q. 13. & egregius Doctor Fonseca 5. lib. Metaph. cap. 1. qu. 3. sect. 4. & D. Franciscus Suarez, tomo primo suæ Metaphysicæ disputat. 6. sect. 2. Petrus nam Probat. L. que sicut viuus numero dicitur per unitatem numeralem materiæ singularis, vel singularis entitatis; pari ratione dicitur viuus formaliter, per unam formam, seu essentiam, habet enim essentiam hominis, cum sit rationalis, & unam cum sit unum rationale, sed unitas formalis est unitas essentiae, ergo habet unitatem formalis.

Probatur secundo, sicut Petrus ex eo, quod II. ratio. est hoc ens, habet hanc unitatem transcendentalis, ita ex eo, quod est animal, debet habere hanc unitatem animalis, ex eo quod est homo, hanc unitatem hominis, & ex eo quod est hic homo, unitatem huius hominis, sed unitas animalis est formalis ab essentia, seu natura animalitatis, & unitas hominis ab essentia, seu natura hominis, quemadmodum unitas huius hominis est numeralis, ergo sicut transcendentalis unitas, & numeralis dantur à parte rei, pari ratione formalis, tam cibis essentia secundum gradum genericum, quam ab eisdem secundum gradum specificum: nam Petrus unus est formaliter, quia est una substantia, unum corpus, unum viuens, unum animal, & unus homo: & illæ omnes dicuntur unitates formales à gradibus naturæ genericis, hæc vero à gradu eiusdem specifico..

Cerum est secundo, unitatem formalem Aliquo modo à numerali distingui, quod probatur euidenter, cum ex diversa radice oriatur, formaliter, nam numeralis à materia, vel forma Physica, distinguuntur à tota rei entitate ex unione virtutis; coalecentem numerali sententia accipitur, seu à quantitate in rebus materialibus probatur. sententia praeditis, iuxta diversas Philosophorum senten-

Sententias formalis vero à forma substantiali, non ut huius entitatis parte, sed ut prima radice prædictorum essentialium, quæ huic, vel illi gradui naturæ conuenient. Gratia exempli, unitas formalis, à qua Petrus est unus homo, oritur ab eius anima, in quantum est ratio[n]ādī principium, & unitas formalis à qua hoc animal est hic leo, oritur ab eius anima in quantum est principium sentiendi. & ecce radices, à quibus oritur, diversæ sunt, ergo, & unitates ipsæ aliquo modo sunt distinguētæ.

Ceterum an distinguantur ex natura rei, & ante operationem intellectus, vel solum ab intellectu ipso, seu distinctione rationis, hoc est priuatum in quo dissentiunt incipiunt: nam Scotus, & qui de eius familiâ nuncupantur, modo priori distinguunt arbitrantur, schola vero D. Thom. & Scot. per isolam intellectus operationem, qui diuersas easum radices contemplatur, essentialem, seu formalem à numerali separat.

36. Et hoc videatur nobis magis rationi consenseraneum: quod ita probamus: idem est ex natura rei in Petro esse hominem, & esse hunc hominem, quia non est homo, nisi in quantum habeat humanitas veram habet humanitatis essentiam, sed per unitatem numeralem est iste, per humanitatem sic determinatam unus homo formaliter, ergo unitas utraque eadem res est, & solum per intellectum distinguunt posse.

Secundo, hæc natura humana Petri, à qua habet formalem unitatem unius hominis, est essentia realis ipsius, sed essentia non distinguuntur realiter, aut ex natura rei ab eo, cuius est: ergo, nec formalis unitas à numerali, & hæc de unitate formalis, qua aliquid dicitur in se vacum formaliter.

Circa unitatem verò formalem, per quam dicitur aliquid multis communem, dissentiant secundo, nam Scotus ponit eam in qualibet natura, generica, & specifica, ita ut licet per individuales differentias hæc, & per specificas illas, realiter sit diversa, nihilominus uta genere, atque specie dicitur unitate formalis, atque reali ante operationem intellectus, putat enim, quod quemad modum gradum entis realis sequitur realis unitas, quæ vocatur transcendentialis, sub qua res omnes conueniunt, nisi ratione gradus naturæ generica sequitur unitas formalis, ac realis generica, & pariter gradum naturæ specificæ sequitur unitas formalis specifica, & sub-

Circa distinctionem hanc unitatem discutunt D. Thom. & Scot.

37.

Probatur nobis opinio D. Th. L. ratio.

II. ratio.

Circa posteriorer unitatem discutunt II. D. Thom. & Scot.

illa plures species, sub hac plura individua conueniunt, circumscrip[ta] operatione intellectus. At D. Thom. & vniuersa eius schola nullam unitatem formalem multis communem admittunt, ex natura rei, vel ante operationem intellectus: sed tam formalem genericam, quam specificam naturis conuenire docet, beneficio intellectus, hos naturæ gradus considerantis, non consideratis differentijs specificis, aut individuis dualibus, per quas distinguitur ac dividuntur: Itaq; docet omnē unitatem formalem hominis, & animalis à parte rei, seu ante operationem intellectus esse singularem, & nullam dari cōmunitatem, quasi dicatur unitatem formalem hominis, & animalis à parte rei, seu ante operationem intellectus, ratione numeralis esse hanc, rotique multiplicati unitates formales, quot sunt individua: ita, vt unitas formalis Petri, quam habet, quia est homo, & animal, sit hæc, & singularis distincta, ab unitate formalis Iohannis.

Quod non solum probabile, sed verum ex- Probanus istimamus, & probatur primo, nam unitas for- nobis op- malis est unitas essentiæ, & unitas formalis Pe- nio D. Th. tri est unitas hominis, animalis, & rationalis I. ratio. sed à parte rei Petrus est hic homo singularis, hoc animal, & hoc rationale distinctum numero a Paulo, ergo unitas formalis eius etiam est hæc, & distincta numero ab unitate formalis Pauli.

Secundo, quidquid est in rerum natura, est productum per actionem singularem, ergo est II. ratio. singulare, non ergo datur homo, qui non sit singularis, non animal, non viens, non corpus, non substantia: sed omnis substantia est hæc substantia, & omne corpus, hoc corpus, omne viens, hoc viens, omne animal, hoc animal, & omnis homo, hic homo. & pars est ratio de accidentibus cum substantia productis, at unitas formalis conuenit naturæ ratione aliquis ex his gradibus essentialibus, ergo si gradus ipsi naturæ realis singulares sunt, necesse est unitatem formalem eos-consequenter esse singularern.

Probatur tertio, natura generica contrahit III. ratio. per differentias specificas, vt natura animalis per rationale, & irrationale, & natura specifica contrahit per differentias individuales, vt natura humana per differentias individuales Petri, & Iosannæ, contrahi autem per differentias, est illam fieri specificam, ac dividit in multas species: hanc vero fieri in individualē, & dividit in multa individua, ergo cum divisiones istae sint reales, sequitur naturam generi- 38. cam

cam esse diuisam, ac nul. iplicem in plures species, & specificam diuisim, ac multiplicem in multa individua: sed diuisio opponitur unitati, ergo pugnat cum ratione, quod natura genericæ, vel specifica realiter sit una, atque adeò, quod h. hec unitatem formalem ex natura rei, & ante operationem intellectus, multis aliquo modo communem, & efficacia huius tationis melius capiatur, queritur an natura animalis, qua est in homine, aut natura hominis, qua est in Petro habeat unitatem formalem ex natura rei, ratione cuius sit multis communis, vel in Petro detur aliquid commune multis, si dati non admisseris, nec dabitur unius formalis essentia in eo, sub qua plures homines conuenient: si vero dati concedas, sequitur natura humanam in Petro existentem esse pluribus communem, quod satis absurdum est.

Obiectio.

Et si dixeris naturam animalis in homine esse iam specificam, per coniunctionem cum rationalitate, & naturam hominis esse singularem in Petro per coniunctionem cum eius differentia individuali: quo circa, ut sic diuisit, vel determinata per differentias, non habent unitatem formalem, sed secundum se, ut illa est genericæ, & hæc specifica, ita ut licet in quantum diuisit non habent, verè ramen habent, que diuisit sunt, secundum propriam rationem, & gradum genericum, aut specificum, verè enim natura animalis una est unitate formalis genericæ, etiam si sit in species diuisa, & verè natura humana secundum se est una unitate formalis specifica, licet diuisa sit in multa individua, itaque nec diuisio, aut multiplicitas specifica repugnat unitati formalis genericæ, nec diuisio, aut multiplicitas individualis repugnat unitati formalis specificæ.

Si inquam, hoc dixeris, attendas necesse est, nec naturam genericam esse diuisibilem, nisi per specificas differentias, nec specificam, nisi per individuales: unde cum per has dividantur simpliciter diuidi conuentur, ut euidem ratio conuincit, nam dum diuiditur natura animalis per rationale, & irrationale, non diuiditur natura singularis, nec specifica, quia natura est diuisibilis per differentias essentiales, ergo diuiditur absque dubio natura genericæ: tunc ultra, natura genericæ, quae sic diuiditur, non diuiditur in quantum specifica, vel individualis, ergo in quantum genericæ, idemque argumentum fieri potest de natura specifica, nam dum conuahitur natura hominis per individuales differentias Petri, & Ioannis, duci

dicitur non, ut genericæ, neque ut individualis, ergo, ut specifica: salutem est ergo quod dicitur naturam genericam, aut specificam, ut tales non esse diuidas: nec minus salutem, quod tales divisiones per essentiales, atque individuales differentes (cum sint reales) non opponantur unitati formalis genericæ, aut specificæ naturæ sic diuidit, vel quod secundum eam competit, etenim si natura animalis, ut natura animalis est, per rationale, & irrationale diuiditur, ad diversasq; species determinatur, sequitur ut talcm, non esse unam formaliter, unitate genericæ formalis multis communis, sed multiplicem in multis speciebus. Et pari ratione, si natura humana, ut natura humana est, diuiditur per differentias individuales, & quasi distractitur per diversa individua, non permanebit, ut talis sub formalis, aut essentiiali unitate, sed tam duntaxat habere poterit per intellectum eam concipientem, secundum rationem, essentiale, non consideratis individualibus differentijs, per quas vere à parte rei diuisit, ac multiplex est, quasi dicamus ab eo solo posse unam formaliter fieri, sub qua plura conueniant, à quo potest diuisio tolli, sed realiter est à diuisione ineparabilis, cum non possit esse in rerum natura, nisi contraria ad species, & individua, ergo solum potest per considerationem intellectus separari, sicutque una formaliter, unitate per quam sit multis communis, repugnat ergo talis unitate formalis, tamen conuenit illi, ex natura rei, aut esse realem, sed unitas duntaxat rationis est, quam ei tribuit intellectus, ut consideraret sine diuisione.

Et ex his egregie explicantur, ad concordare explicatum d'antiquo rediguntur duo loca Dñi Thom. duo loca primum est opusculum de natura genericæ, capite D. Thom. 7, vbi variatatem formalem, videamus concedere naturæ ex se, quam videtur omnino negare opusculum de ente, & essentia, capite 4, explicat docens quamlibet naturam ex se, non esse unam, nec plures, sed solu[m] ei conuenire praedicata quiddicarium, ut homini, quod sit animal rationale, quod sit vivens, corpus, & substantia, ruor autem est, vel plures ex accidenti, illud quidem per considerationem intellectus, hoc verò per coniunctionem cum differentijs individualibus, & vitunque verum est de unitate formalis diverso modo summa, primum quidem de unitate formalis, qua aliquid est in se, & ex se formaliter vnuam per propriam essentiam, aliud verò de eadem unitate formalis, qua aliquid est vnum multis communis, nata-

Responsio.

15.

Argum.

vires priori modo sumpta nulli negantur, sumpta vero modo posteriori, nulli ex natura rei conceditur, sed solum per operationem intellectus.

Nota.

Licer autem verum sit, non dasi unitatem formalem, per quam aliquid dicatur communice multis, sed etiam esse unitates formales, quae sunt singularia cuiuslibet naturae, id tamen observatione digaudem est, quod diuisio formalium unitarum, non sit ex parte ipsiarum, sed ex parte specificae, aut numericae differentiae; nam per differentias specificas diuiduntur unitas formalis generica, & per differentias numericas diuiduntur unitas formalis specifica: & plures sunt unitates formales genericas in pluribus speciebus, plures quoque unitates formales specificae in pluribus individualibus: gratia exempli, unitas formalis animalitatis sit multiplex per differentias rationalis, & irrationalis, & unitas formalis humanitatis, per differentias individualibus Petri, & Iohannis, & huius ratio est, quia nec genus est divisibile, nisi per specificas differentias, nec species, nisi per individuales: unde, nec unitas formalis generica dividitur, per genericas differentias, nec specifica per differentias specificas: quo circa unitas formalis Petri, & Iohannis, per quam quilibet est unus homo, & unus animal rationale, ex se non sunt distinctae, sed per differentias numericas facte sunt plures secundum numerum, per easdemque distinguuntur, & ex hoc habent quadam qualiter unitatem unitatem, quae fundamentum remotum est formalis unitatis quam intellectus tribuit naturae, ut si fundatum proximum universalitatis: gratia exempli, Petrus, & Iohannes, diversa habent unitates formales, ratione diversae humanitatis, aut essentiae, quam quisque haberet, sed unitates istae formales diversae sunt properae individuales differentiationes, à quibus formantur numericam distinctionem, ex se autem non sunt distinctae, immo nec distinguuntur per formales, seu specificas differentias, sed solum per individuales, ex hoc autem, quod ex se non sunt diversae, habent, quod intellectus possit eas considerare, non consideratis individualibus differentiis, per quas distinguuntur, atque adeò tanquam unam sub quo multa eiusdem speciei individualia conveniunt, quod est humanam considerare naturam, non consideratis individualibus differentiationis, per quas in singularibus diversa est: atq;

vernam unitatem positiva formalis, & specifica, sub qua singulares homines conueniunt, sic autem concepta proximum fundamentum universalitatis dicitur, quia ab intellectu comprehendatur, cum eiusdem singularibus potest, & sic comparata formaliter, & actualiter denominacionem universalis, & praedicta bilis speciei, aut genericae genericae si naturae recipere, quod non habet natura diversorum generum, nec diversorum individualium diversae speciei, nam ex tali unitate virtuali, hoc est ex eo, quod formales non sunt ex se diversae, habent Petrus, & Iohannes, quod ad eis posse abstracti natura humana, una positiva, & formaliter multis communis, denominarique universalis, & species formaliter: quod non habent Petrus, & hic leo, à quibus repugnat eandem naturam specificam abstracti, ex eo solum, quod formales eorum unitates, ex se sunt diversae, quod admodum essentia virtutis tempore haec natura humana, & haec natura leonis, diversae sunt, & non solum ratione individualium differentiationum, ut humanitas Petri, & Iohannis, quare, nec fundamentum adhuc remotum esse possunt unitatis formalis specificae ab intellectu factibilis. Et hanc unitatem virtualē appellavit Ca- Caetanus, ietanus formaliter negatiuum, quia unitates formales individualium, licet numero diversae, in quantum ex se diversae non sunt videtur negatiuum conuenire, sed minus bene (absque dubio) formalis unitas, sub qua individualia conuenient, appellatur: cum nihil sit ex se communem multis, nec ante operationem intellectus Non datur ponendum sit, positivum, vel negatiuum, nam unitas formalis individualium, licet numero diversae, adhuc negatio haec nempe Petrum à Iohanne malit positione distinguiri, ratione humanitatis, licet in humanis, nec manitare ut distinctus, ratione individualis distinctionis, nō est quid unum utriusque communem, parte rei, sed sicut humanitas suorum diversae, & diversae unitates formales, diversa est etiam negotio distinctionis, ex parte humanitatis, cum non sit ab ea distincta ante operationem intellectus: solum ergo debet appellari (si propriè loquendum est), unitas virtualis, ac radicalis positiva, cum nulla sit formalis admittenda, per quam aliquid sit multi commune positivum, aut negatiuum, talis autem unitas virtualis hoc exemplo declaratur: Sicut enim in doctrina Dr. Tho. dicimus ea, que distinguuntur ratione distinctionis aut operationem intellectus, esse unitam, & eadem rem formaliter virtualiter unum esse distincta, in quantum in illa una, & eadem re coenientes diversae rationales formales coeunt,

Exemplum
obstinatum.Unitas virt-
ualis.

Exemplum

Questio III.

ecorum, non quidem distinctæ acti, & formaliter: sed quas, accepto hoc fundamento, distinguit intellectus: ut actio, & passio, quæ ante operationem intellectus continentur sub unitate eiusdem motus, qui verè egreditur ab agere, & recipitur in passo: quamvis egressio, & receptio non sint formaliter distinctæ, sed tolum virtualiter, in quantum sub unitate commentar possunt formaliter ab intellectu distinguiri: Partitio, aut quasi ex opposito, unitates formales Petri, & Ioannis, in quantum ex se non diverter, fundamentum esse possunt, ut ab intellectu sub ratione eiusdem unitatis, in qua plura individua conueniunt, concipi valent, ex quo eandem unitatem, quam postea efficit intellectus formalem, & specificam, quasi virtualem habere dicuntur. Et hæc unitas virtualis, quæ fundamentum proximum est unitatis formalis, multis communis, quam efficit intellectus, est proximum, & reale fundamentum, seu ratione fundandi relationes primi generis, quæ in praedicamento ad aliquid applicantur, identitatis: huius namque virtualis unitatis ratione, quam habent duæ substancialiæ eiusdem speciei, fundamentum esse possunt relationis identitatis, quam non fundant duo alia individua diversæ speciei: & ratione eiusdem, unitatis duæ albedines fundamentum proximum sunt relationis similitudinis, quam albedo, & nigredo fundare non valeat, & pariter de æqualitate, quæ fundatur in quantitate censendū est, quamquam similitudo, & æqualitas gradualem unitatem postulat, præter unitatem virtualem existimat, ut suo loco dicetur.

44

Assertiones prefatae doctrine, & impugnatio prima, & ultima sententia.**I. assertio.**

ATQUE, ex his claritatis gratia, licet sit colligere has assertiones, quibus continetur nostra tentativa, circa unitatem formalis, de qua procedit præsens controversia. Prima talis est, unitas formalis, quæ aliquid est in se unum, conuenit ex se cuilibet naturæ, & singularibus eius.

II. assertio.

Secunda: hæc unitas formalis non distinguit à numerali individuali, ex natura rei, aut ante operationem intellectus, sed sola intellectus consideratione.

III. assert.

Tertia: eadem unitas formalis distinguitur numero in singulis individuali ratione unitatis numericæ, à qua natura quilibet, prædicata

Universalis.

144

eius essentialia, & formalis unitas genericæ, aut specifica, singularia fiunt: quare tot sunt unitates formales, quorū sunt individua, & istæ assertiones procedunt de unitate formalis, qua aliiquid dicitur in se unum.

Quarta assertio: de unitate formalis, ratione IV. assertio, cuius est aliquid multis commune. Talis unitas formalis rō conuenit naturis rerum ex se, aut ante operationem intellectus, sed per considerationem eius cunctis attribuitur. quare nō est realis, sed rationis.

Quinta: non solum unitas formalis positiva, V. assertio, realis non est, aut ex natura rei conuenit, seu ante operationem intellectus, sed neque unitas formalis negativa: nihil enim unum commune multis positivum, aut negativum datur, circa operationem intellectus.

Postrema: unitas virtualis positiva datum in VI. assertio, rebus ante operationem intellectus, que fundamentum remorum est unitatis formalis positiva, facte ab intellectu, per quam natura proximum fundamentum est universalitatis, ac formalis denominationis genericæ, aut specificæ, quæ ei tribuit intellectus, & eiusmodi virtualis unitas, cum realis sit, proximum fundamentum est relationum prædicamentiarium primi generis, quæ identitatis appellantur.

45

Ex quibus assertioribus deducitur primo, falsam esse sententiam Magistri Soei in duabus quæ assertio primum, quod quelibet natura ex se indifferens, ut a pluribus participetur, hoc autem falsitatis concinetur hac ratione, quidquid habet natura ex se, habebit in quoconque statu, cum sit ab ea inseparabile: si ergo de se habet indifferentiā ad plura, eā retinebit, ut est in singulatibus contracta: quæ admodum retinet cetera essentialia prædicta, ac proprias passiones, sed in singularibus contracta, non est indifferens, sed iam determinata per singularitatem, ita ut repugnet se iudicatum statum multis conuenire, ergo falsum est, quod ex se habeat indifferentiā ad plura.

Impugnat opinio
Sotii.

Secundo.

Si de se habet indifferentiā ad plura, ergo de se est una, nam unum est, quod plura respicit, unum est, quod indifferens vocatur, ut participetur à multis: negat autem Magist. Sotius expressè, quod de se habeat unitatem, ut negavit etiam D. Tho. ergo non est verum, quod de se sit indifferens. Secundum, quod assertio de generibus atque speciebus circa operationem intellectus admittendis, impugnabitur questione sequenti: ubi differendum

Falsa est o-
pinio Sôci-
natis etiam
ne explica-
tur à Fonse-
ca.

I. est contraria
B. Tho.

V. argum.

Aristotecl.

46.

dum exit, sicut vniuersalia dentur ante ope-
rationem intellectus, vel per eius operationem
fiant.

Deducitur secundo, ex eisdem assertionibus,
atq; ex doctrina tradita pro earum explicatio-
ne, non minus fallax esse sententiam docencia-
tis, & primo circa dubium esse debet, quod si ex-
pressè aduersus D. Tho. opus de ente, & essentiâ,
c. 4. vbi affirmat: naturæ secundum se sumptæ,
nullam unitatem, aut pluralitatem conuenire, sed
prædicta duxaxit essentia: quod verò dici-
tur equinocatione vnum fuisse D. Th. circa illu-
tem aut secundum se, aut per se: dū ait, quidquid
conuenit naturæ per se, conuenire illi in indi-
viduis existenti, quia quidquid per se alicui con-
uenit, semper conuenit, nā nunc videtur illi acci-
pere pro per se posterioristico modo, non nisi
propter idem significat, ac solitariè: falsum est,
quia semper cū accepit D. Tho. modoposterioris-
tico (vt verè accipi debet) & ex eo ita acce-
pto, semper deduxit argumentum.

Sed probatur falsitas eiusdem tenetie, pri-
mo, quia natura nō est extra causas, nisi in indi-
viduis: vi de secundis substantijs docuit Arist.
c. de substantia, quod in primis subsistant, ergo
nullum prædicatum reale potest ei conuenire po-
sitiuum, aut negatiuum, quod non conuenit ei
in singularibus: & de essentialibus quidem, ac
proprietarybus euidēs est per regulam ante p̄g
dicamentalem, quidquid conuenit prædicto,
conuenit subiecto, de quo enunciatur: sed non
est minus evidens de accidentalibus (si que-
sint, quae naturæ possunt conuenire solitariè
sumptæ) nullum. n. rale designari potest, quod
non conueniat individuis, & de positiis pa-
tet: nam si natura solitariè sumpta, id est præci-
sa à conditionibus esset alba, vel aliquo quis ac-
cidenti affecta, eadem absque dubio afficeren-
tur individua: nam tale accidens si non esset
proprietas, aliquo sahlem modo ei inesse, ra-
tione sua copositionis, aut modi essendi, quod
proinde ab individuis participaretur, cum in-
dividualis differentiaz, ei repugnare minimè
possunt. Quod autem de negatiis adducitur,
planè falsum est, naturæ solitariè sumptæ con-
uenient, & nō in individuis, vt non generari nō
corrumpi. Quod sic probo: vel naturæ solitariè
sumptæ conuenit, non generari, & nō corrum-
pi, vt quo, vel vt quod, non primo modo, quia
vt quo vere est corruptibilis, & generabilis, ve-
re; generatur, & corruptitur, cum sit ex se
constitutua individuorum, quæ generantur. Si
quæ dicas conuenire illi, vt quod, etiā conuenit

in individuis, nunquam enim naturæ etiā in
individuis existenti conuenienter, vt quod,
sicq; de ceteris negationibus ostendit potest, a-
percit ergo falsum est dicere, vnum prædicatum
etiam negatiuum, conuenire naturæ solitariè
sumptæ, quod ei nō conueniat in individuis, &
proinde absq; fundamento rationis singitur,
aliquam unitatem ei, ita accepta conuenire,
quæ in individuis existenti nō conueniat.

Secundo, nam solitariè accipi naturam, id IL Argum.
est in quantum à singularibus præcisam, repu-
gnat planè, nisi per considerationem intellectus
eam concipientis, non conceptis singularibus
differentijs individualibus, per quas diui-
ditur, ergo talis unitas ei, sic præcisa conueniens,
non potest ante operationem intellectus
conuenire, nec proinde esse realis: evidens est
consecutio: sed evidenter probatur anteceden-
tis: natura à parte rei est coniuncta singulari-
bus conditionibus, à quibus non potest per-
manens, realiter præscindi, aut separari, si ergo,
vt præcisa ab eis accipitur, nō certè, nisi per in-
tellectum illam præcedentem, hoc est consi-
derantem, sine conditionibus: falsum ergo sup-
potuit prædicta sententia, quod aliqua unitas
realis conueniat naturæ solitariè sumptæ, ante
operationem intellectus.

Probatur tertio, eius falsitas, quia cum po- III. argu.
tentia accipiat specie, atq; essentia ab actu, im-
possibilis censetur potentia, cuius actus est im-
possibilis, sed hæc unitas naturæ appellatur ab
his autoribus, non in actu, sed in potestate, & re-
pugnat aliquando esse in actu, ergo non vera,
sed ab eis confita, & verè impossibilis, minor
probatur: nam cetera patent, hæc unitas non
potest esse in actu, nisi natura existente extra
causas, separata realiter, à singularibus, hoc
implicat apertam contradictionem, cum non
sit natura producibilis, nisi in aliquo singulari-
tate, ergo impossibilis est talis unitas.

Resellitur tandem præfata positio, argumē-
to (quod aiunt) ad hominem, hunc in modum:
unitas hæc conuenit naturæ solitariè sumptæ,
hoc est, vt præcisa à singularibus, & repugnat
conuenire eidem naturæ in singularibus, ex-
istenti, non certè alia ratione, nisi, quia repu-
gnat naturæ singularizatio, vt tali, quod sit multa
communis: unde solum ei posset actu con-
uenire, si foret realiter à singularibus separata,
sed si calus esset possibilis, foret, tunc natura
verè singularis, ergo nequiter esse multa com-
munis, atque adeo habere, talem unitatem actu:
probatur planè consecutio, quia nihil singu- IV. argu.
laris,

K

Aristotel.

lare, & actu existens potest esse realiter commune multis singularibus, ut efficaciter probat Aristoteles pluribus sue doctrinæ locis, contra Platonem: quod usque ad hunc verum est, ut naturæ diuinæ repugnet: nam licet sit communis multis personis, non multis singularibus, pugnat enim cum ratione esse plures Deos singulares, & hoc argumentum est ejusmodi confirmatione præcedentis: cum ostendat talenm unitatem (quam in potentia vocant) non posse ulio modo reduci ad actum.

Ad testim.
D. Thom.

Testimonium autem Divi Thom. quod pro se asserta prefata sententia, ex opere, de natura genesis, de unitate formalis planè loquitur.

Argumentorum solutiones.

Ad testim.
Aristo. pro
sententia
Scoti.

Nunc autem argumenta aliatum opinione dilucida sunt: & io primis iam patet, quem sensum tenuerit Arist. in illis testimoniis, quæ in favore Scoti opponuntur: nam virtualis unitas, quæ fundamentum est (licet removit) specificæ, ac genericæ unitatis, sic sit ut unum genus rerum, ab alijs distinctu cœatur: & ut via alia quæ natura primaria sub eo teneri dicatur, (scilicet quasi mensuram perfectionis cæterorum: nec non, ut comparatio in his duntaxari, quæ eandem naturam atomæ speciei participant, propriè fieri possit, ac demum, ut relationes specie fizie identitatis fundare possint eiusdem speciei individua, ut copiose a nobis exppositum est).

Ad testim.
D. Thom.

Testimonium autem D. Thom. minorem habet difficultatem, cum de natura ipsa, quæ per considerationem intellectus facta est universalis planè loquatur, cum universalitas licet non sit in ea, sed obiectu solum in intellectu: propter ceteram universalis in re vocatur, quia realiter consistit in ipsius intellectu singularibus, à quibus non extrahitur ab intellectu, sed sola cogitatione abstractur, hoc est consideratur, non consideratis conditionibus rei unius singularium, per quas dicta est, separata autem per considerationem, à divisione singularium, remanet natura ita concepta, una formaliter, sub qua singularia omnia, à quibus abstractur, communicant: sic autem abstracta, & sic una formaliter proximum suum mentire universalitatem iure appellatur: ex eo igitur, quod talis natura universalis in re appellatur à D. Thom. nulla unitas formalis, ante operationem intellectus eius autoritate stabilitur.

Ad I. Scot.

Primum autem Scoti argumentum sic solui-

tur, quemadmodum natura quelibet, ante operationem intellectus singularis est, pari ratione omnes eius gradus singulares effecti sunt, per individuum, à differentiam ipsiusmet rei singularis, in qua subsistit, gratia exempli: natura humana, ante operationem intellectus singularis est in Petro, ergo rationalitas est hæc, & etiam animalitas, pariterque gradus vivæ, corporis, & substantiæ sunt singulares: & ex consequenti formalis unitas eos consequentes singularizata est, ita ut Petrus dicatur, sicut unus homo singularis, sic unum animal singulare, unus singulare vivens, unum singulare corpus, una singularis substantia: non ergo habet locum unitas formalis ratione cuius, natura ipsa, aut aliquis eius gradus determinatur multis singularibus communis, led distincti sunt numero in cunctis, non secus, atque ipsa natura: cæterum quia non se ipsis distinguuntur, sed ratione numericae unitatis, virtutalem quandam unitatem habent, quæ fundamentalium est, ut intellectus possit naturam unam formaliter considerare, sub qua cuncta individua conuenient.

Secundum argumentum, ex contradictione oppositis procedit, que licet medio simpliciter careant, ac proprieatè necessè sit unum, vel alterum cuilibet rei conuenire: neutrum tamen necesse est essentialet, aut ex se conuenire aliquid: ut exemplum hoc evidenter ostendit: albus, & non album contradictione opponuntur, & ideo cuicunq; rei unum, vel alterum conuenire sed multis neutrū essentialet, aut ex se, ut homini, aut lapidi, & ita se res habet in proposto, nam communicabile esse multis singularibus, vel incommunicabile non pertinet ad essentiam naturæ, led virumq; ei accidit, unum quidem per intellectum, alterum per differentiam individualem, quæ extra rationem naturæ est, bene ergo sequitur, quamlibet naturam esse communicabilem, aut incommunicabilem, quia in uno, vel alio statu repetitur semper, led quia virumq; est extra rationem eius, ne currum dicimus ex se conuenire, sed solum conuenire ei predicata essentialia, ut homini esse animal rationale, vivens, atque corpore substantia: nihil ergo aduersus nostram sententiam efficit, secundum argumentum.

Sed nec tertium: nam licet verum sit, obiectum præcedere actum suæ potentiae secundum rationem obiectum, sub qua ab ea percipitur & obiectum intellectus esse universalis, solum conuincentur naturam aliquo modo esse unam formaliter, & aliquo etiam modo universalis.

Ad secundum.

50.

Ad testim.

ken, procedere cognitionem intellectus possibilis: ratis autem sit ex multorum sententia per abstractionem intellectus agentis: cuius actione imprimatur intellectui posibili intelligibilis species representans essentia naturae, non representantis individualibus conditionibus, per quas sit singularis: sic ergo representata aliquo modo, universalis est, extinseca latenter denominatione, id est, ut obiectum intellectus esse valeat, nam formatu universalitatis comparat per actum intellectus possibilis, quam ante illum non est necesse habet (ut suo loco explicabitur.) Quod vero de obiecto visus opponitur, difficultate carer, nam visus, sicut quilibet aliis sensus, non nisi rem sensibilem singulariter percipit, sub ratione tamen, qua sensibilis est, id est, qua fundamentum haber, cui ratio communis sensibilitatis ab intellectu abstracta accommodari possit: & hoc fundamentum sufficit, ut sub quolibet rerum genere, una duxatur contrarietas esse dicatur, ad quam referatur cetera.

Ad I. Caietani resp.

51.

Ad primum Caietani argumentum dicimus, naturam ex se, non esse formaliter divisa, ac proinde esse unam formaliter unitate, qua aliquid in se unam est, non tamen unitatem, qua aliquid est multis commune: illa enim unitas, in rebus singularibus reperitur, cum habeant unam essentiam formaliter individuata, hæc vero quilibet excludit divisionem, quia cum habeat natura quilibet singularis, si non formaliter solum numeralem, sit, ut unitas etiam formalis unuslibet gradus specifici, aut genericus sit singularizata, atque adeò nullo modo communis: quod ergo dicitur Petrum, & Ioannem, non distingui in eo, quot sunt homines, sicut est, cum sint distincti homines, unitas est distinctionem, non provenire extractione formalis huius, & illius humanitatis, sed hoc non valer unitatem constitutere, etiam negariam, per quam aliquid dicatur multis communis, etiam negatiuè, nam negotio distinctionis Petri, à Ioanne, ex parte humanitatis singularis in eo est, & negotio distinctionis Ioannis à Petro, ex parte humanitatis, etiam est in eo singularis: ergo non est multis commune, nec proinde unitatem, etiam negariam efficit, per quam aliquid, ante operationem intellectus dicatur multis commune, etiam negatiuè, probatur antecedens, quia negotio distinctionis Petri à Ioanne, ex parte humanitatis fundatur in humanitate ipso, non in hu-

nitate communi, quam non dari ante operationem intellectus probauimus aduersus Scortum, ergo in humanitate singulari eiusdem Petri: singularis igitur erit à fortiori negotio in natura positiva singulari fundata. Quare sicut probatur, non dari aliquid positivum commune ante operationem intellectus, probatur à fortiori, non dari aliquid commune negotiu, ac propterea falsam esse Caietani sententiam, licet aliquam veritatis appetitum habear.

Secundum argumentum, eiusdem sententiae solutum est ex tradita doctrina, admittente naturam quamlibet esse unam formaliter unitate, qua aliquid est in se formaliter unum, nam quilibet natura unam habet essentiam, per quam in se dicitur sua formaliter, & formaliter distincta à ceteris, unitatem vero formaliter secundum quā aliquid dicitur unū formaliter multis commune, non admittitur in rebus, nisi ut cognitis ab intellectu, non cognita distinctione, per quam natura ipsa, & quilibet unitas divisa censetur, si sit genericus in species, si specifica in individualia.

Ad II. resp.

52.

Argumenta Soti minori adhuc negotio soluntur: nam primum supponit falsum, quod ante operationem intellectus Petri sit homo, & Ioannes sit homo, sed si propriè loquendum est, Petrus est singulus homo, & Ioannes similiter, ex quo solus habetur remotum fundamentalium generis, & speciei, quod non sufficit, ut similius dicantur esse in rebus genera, & species seclusa operatione intellectus, sed solū cum illo addito in fundamentali remoti: quamvis ergo de nomine potius, quam de re videatur questione, an absolute sit pronunciandum genera, & species esse in rerum natura ante operationem intellectus, in propria ratione locutio dubio est, cum non habeat fundamentū veritatis, nisi remotum.

Ad I. Sotii.

Ad secundum non grauatur aliqui opinantes concedere aliquo modo esse universalitatem naturam, prius quam ab intellectu cognoscatur, sed id universalitatis, non habere ex se, sed ex operatione intellectus agentis, eam denudantis a conditionibus singularibus, per quas est divisa: si autem intellectus agens deceleret, o posset aliquid possibilis percipere pro hoc statu, in quo à rebus ipsis species accipit, quas non potest, nisi beneficio eiudem intellectus agen-

Ad II. resp.

tis comparare, cestat ergo difficultas, de obiecto visibili, que opponebatur: & quod de priuatione dicitur alienum est à veritate, non enim dicitur homo cactus ante operationem intellectus, quia ab intellectu considerabilis est sub carentia visus, sed quia formaliter habet cætitatem, cum formaliter habeat carentiam visus, & formaliter proinde habeat priuationem, quia ex se non est ens rationis, sed reale priuationem dicitur autem ens rationis, in quantum concepit ab intellectu per modum formæ positiæ, & sub tali modo attribuitur subiecto in predicatione, qua enunciamus hominem esse cæcum, ipsa vero secundum se, non est ens rationis, sed negatio formæ realis in tali subiecto, quia verè datur seclusa operatione intellectus, vna tamen natura multa communis, non datur, nisi in fundamento remoto.

Q V A E S T I O Q V A R T A.

An vniuersalitas sint in rebus circa operationem intellectus, vel non nisi eo operante siant.

Prima, & secunda opinio.

I. opinio.

EX naturæ vnitate dependet maximè vniuersalitas eius, quo circa ex definitis à nobis questione præcedentibus via ad presentis decisionem aperitur, & eodem sermone de vnitate, ac de vniuersalitate opinantur Doctores. Est igitur prima opinio, vniuersalitatem cuiuscunq; naturæ realem esse, atq; ex se ei conuenire, sicut ex se conuenit vnitas: vnde ante operationem intellectus esse vniuersalem cum sit vna apta esse in multis, vel à multis participari, & hanc vniuersalitatem, cum sit ei essentialis, vel proprietas, consequens essentiam, retinere in ipsis, nec singularibus. Hæc sententia Scotorum attribuitur in 2. distinctione 3. quæstio. 1. & 7. Metaphy. quæstio. 18. vbi eam defendit Antonius Andreas eius affecta, & nouissime Ioannes Monlorius speciali disputatione de hac re edita, cap. 5. & 6.

II. largum.

Habet autem pro se hæc argumenta: natura ex se est vna formaliter, cum sit vnius essentia, si ergo sit multis communicabilis, vt maiori ex parte habent naturæ materiales, erit ex se realiter, & ante operationem intellectus vniuersalis: quia nihil aliud ad verâ rationem vni-

uerbalis requiratur, quam quod sit vnius, & à multis participabile (vt ex doctrina Aristot. inferius probatur.)

Secundo, vniuersalitas sunt per se obiecta scieriarum, ingenitabilis, incorruptibilis, atque perpetua, & propriè significantur per voces, consistuntq; in singulatibus: hæc autem omnia esse eorum reale conuincunt, atq; independentes ab intellectu, nam scientiae de naturis realibus suorum obiectorum demonstrant reales proprietates, & non de rebus singularibus de quibus non sunt scientiae, ergo, & realem eorum vnitatem prefigurant, sine qua nihil vniuersale esse potest, sed sicut albedo est forma albii, ita vniuersalitas est forma vniuersalis, quod si reale sit, perpetuum, & incorruptibile, independentes ab intellectu, easdem habet conditions vniuersalitas.

II. argum.

54.

Postremo, natura humana ex se non est incomunicabilis pluribus, alioqui ex se esset singularis, & à parte rei communicatur multis singularibus, ergo de se participabilis est ab eis, probatur minor, quia plura sunt singularia in quibus realiter subsistit, vnde sequitur esse per se communicabile multis, sed nihil singulare potest participari à multis, ergo ex se erit vniuersalis, apque adeò independenter ab intellectu, & ante illius operationem.

III. largu.

Secundam opinionem, vnitatem realem in natura ponentem, per quam vna est & à pluribus participabilis, tenent nonnulli ex moderatis interpres Aristotelis, differt tamen ab

In duobus

opinione Scotorum, in duobus: nam hanc vnitatem dissentient realem, & realem vniuersalitatem naturæ, nō Fonseca & ponit ei ex se, aut per se conuenire, hoc est, nec Scotorum

essentialites, nec tanquam naturalem proprietatem, sed modo quodam accidentaliter: nam cum

eam, non habeat in individuis existens, sed prior ei natura sit, separabili quodam modo ei conuenire, cum eam non habeat, ut contracta

in singulatibus, atque adeò accidentalis. Præterea, quia talam vnitatem, & vniuersalitatem,

non per modum actualis formæ, habet ante operationem intellectus, sed per modum aptitudinis, aut proxima potentie, quæ actuū nō

consequitur, nisi per intellectum eam à singulatibus actu præscendentem: Scorus vero non

solum aptitudine, aut potentia proxima, naturam ex se vnuam, & vniuersalem ponit, sed actu

ita, ut vniuersalitatem per modum actualis for

ma, non habeat ab intellectu, sed ante opera

tionem eius.

II. opin.

Tertia

*Tertia opinio, ut communè adstruitur,
ac defenditur.*

III. opinio.

55.

Aristot.

Commenta-
tor D.Th.
Albertus.

Auicena.

D.Tho.

P.Suarez.

Postrema sententia, communis est iam in schola, naturam ex se non esse vniuersalitatem, nec vniuersalitatem esse realem, sed à se in intellectu vniuersalem fieri, ante cuius operationem, nō dantur, nisi res singulares, in quibus tamen adest fundatum vniuersalitatis, saltem remorum, ne forte intelligatur, puram fictionem esse constitutionem vniuersalitatis: itaque proficitur hæc sententia, vniuersalem naturam in rebus esse, vniuersalitatem tamen, non esse realem, sed denominationem, quā ei tribuit intellectus, dum eam sine conditionib. singularibus cognoscit, sive per simplicem ab eis abstractionem, sive per comparationem ad singularia.

Hanc proficitur Arist. innumeris penè suæ doctrinæ locis: præsentim 1. lib. de anima, text. 3. vbi vniuersale, aut nihil esse, aut posterius esse docet, id est, aut nihil esse in rebus, vel per operationem intellectus, rebus ipsis posteriorē fieri, iuxta communem interpretationem expositionem, Commentatoris præsentim, qui intellexit, ait vniuersalitatem in rebus efficere, D. Thom. arq; etiam Alberti Magni: & idem meus Commentator, 12. Metaph. Comment. 4. restatur vniuersalia apud Arist. esse collecta ex particularibus in intellectu, qui accipit inter se similitudinem, & facit ea vnam intentionem: & Comment. 27. eiusdem libri, vniuersalia, inquit, non habere esse extra animam: in eandem sententiam protulit Auicena 5. li. sua Metaph. in principio, verba illa passim à dialecticis in hac materia usurpata: *Equitas secundum se tantum est equitas, non vna, vel plures*, & D. Thom. i. p. q. 8. art. 1. 2. quæst. 29. art. 6. & 7. & 7. Metaph. lect. 13. sed præsentim opus, de ente, & essentia, capit. 4. vbi ex profecto de hac re differens, ait, naturam ex se, nec vniuersalem esse, nec particularem, sed per contractionem fieri singularem, vniuersalem verò, ab intellectu: candom proficitur vniuersa eius schola, Capreolus in 3. distin. 5. quæ 3. art. 3. Soncinas 7. Metaph. quæstione 40. Caietanus cap. 4. operculi de ente, & essentia, Magist. Sor. quæstion. 2. vniuersalium, ex Theologis verò Duran. in 3. d. 3. q. 5. Aegidius in 1. qu. 2. prologi: & dist. 12. par. 2. & cum eis D. Toleatus in hisce questionibus vniuersalibus; & P. Franciscus Suarez, tomo 1. sua Metaph. disp. 6. lect. 3. ceterisque mo-

derni omnes, & nobis non solum probabilis, sed omnino vera, & ab omnibus amplectenda videatur.

Vt autem maiorem lucem ei afferamus, obseruandum est, rationem vniuersalis in duob. esse positam in eo, quod vnu sit, & in eo quod sit aptum esse in multis, aut à multis participari: utramque expeditus Arist. sic ipsum definita. *Vniverſale est vnu in multis, ex multis, ex preter multis.* 1. lib. de interpretat. cap. 5. i. h. de post. resolut. cap. 18. 7. lib. Metaph. cap. 13. vnitas igitur, & aptitudo requisita est, & sufficiens, sed, vt nomina ipsa sonant, & à cunctis interpretibus exponuntur, vnitas dicit actum, aptitudo verò proximam partem potentiam, etenim si natura, non habeat aliquam actualern vnitatem, sed potentiam duntaxat, erit actu diuisa, aut actu plures: quare nihil erit simpliciter vniuersale, sed aggregatio plurium singularium, si autem non sit in potentia proxima, vt à multis participetur, non dicetur aptia in eis esse, nam & aptitudo proximam potentiam sonat, & quod in potentia duntaxat remota est ad aliquem actum, non dicitur potens simpliciter, sed impotens, non aptum, sed ineptum: Duo igitur hæc explicanda sunt, vt quod quid est vniuersalis intelligatur, & vt ex eius perceptione, quæstionis solutionem iuxta Arist. D. Thom. & communem sententiam inferre liceat, & vt debito ordine in coram expeditio- ne procedamus: primo explicandum est, quæ aut qualis vnitas requisita sit, & sufficiens ad vniuersalitatem naturæ: deinde in quoniam aptitudo vnius naturæ ponenda sit, vt à pluribus sit participabilis: completeque vniuersalis.

Quæstione precedenti illam divisionem Duplex formalis vnitatis tradere cœpimus, quam divi- nitas distin- di dicebamus, in uitatem formalem, qua ali- gitur. quid dicitur in se formaliter vnum, & in uitatem formalem, qua aliquid dicitur multis commune, & priorem uitatem conuincere cuiilibet naturæ ex se, eamque adhuc in singularibus diuisam, retinere. Vt autem posteriorē nunc explicemus præsenti instituto accommo- datam, dicimus ex communi omnium consensi, quos ibidem tetulimus, formalem illam vnitatem ad hanc requiri, tanquam necessarium eius fundamentum: etenim præter trans- cendentiam uitatem, quæ nihil ad rem per- tinet, cum in cunctis rebus inueniatur, specialem geminam esse vidimus formalem, & nu- metalam, sed de numerali exploratum est, non

Probatur
nobis haec
sententia.
Nota.

Definitio
vniuersalis
Arist.

56.

Solum, non esse sequitur: ad vniuersalitatem, sed ex directo oppositam, cum per eam diuisa sit in singularibus natura, atq; adeo non vna, sed multiplex: ergo requiritur omnino formalis, cum inter speciales, non superfit altera: præterea quiditas, & essentia naturæ vniuersalis, siue specifica sibi, aut genericæ, est quæ participatur a singularibus, in eisdemque reperitur: secundum hanc igitur oportebit vnam esse naturam, ut verè sic vniuersalis: sed vnitas formalis est in essentia, aut in aliquo eius gradu, ut vnu homo, dicitur, qui habet vnam hominum essentiam, ergo hanc absque dubio tanquam necessarium fundamentum presupponit vnitas, per quam natura dicitur vniuersalis.

Prior vniuersitas non est sufficiens ad vniuersalitatem.

Sed, quod non sibi sufficiens ad vniuersalitatem, non est minus certum, ex his, quæ de ea diximus, eadem questione præcedenti, videlicet, quod in singularibus multiplicetur, & verè sibi vna numero, totq; sint in rebus formales unitates huius conditionis, quæ sunt individua: hæc autem aperiè pugnare cū vnitate constitutente naturam vniuersalem, probatur euidenter: nam hæc nequit in singularibus diuidi, aut multiplicari, cum in ea vniuantur singularia omnia talis naturæ, vnitatisq; esse dicantur, ut egredie Porphyrius cap. prædicabilium ultimo illis verbis docuit: *Participationes speciei plures homines sunt vnum homo*: adde, quod si vnitas constitutens naturam vniuersalem, multiplicaretur in individualibus, tot forent profecto vniuersales unitates quæ sunt individua, sicut dicebamus de vnitate formalis priori, consequens autem non solum fallitur, sed absurdum est, ergo illa vnitas formalis, non est sufficiens ad vniuersalitatem.

Probatur secundo.

II. Vniuersale, siue sic genus, aut species, sic prædicitur de individualibus, ut rationem vniuersalitatis de eis minime enunciet, prædicitur quidem homo de Petro, & animal de homine, non tamen est verum, Petrum esse vniuersalem, aut speciem, vel hominem genus, sed vnitas formalis, quæ aliquid est in se vnum formaliter, conuenit cunctis singularibus, nam verum est, ac necessarium Petrum esse vnum hominem formaliter, atq; etiam Ioan nem, ergo hæc vnitas non est sufficiens ad vniuersalitatem.

Probatur tertio.

Probatur tandem, quia vnitas formalis ex se non est singularis, neque vniuersalis, sed quasi indifferens, ad utramque rationem, ut enim si cogitatione apprehendamus hominem in vniuersali, aut animal, habebit unitatem formalē: tandem habet in Petro, & Ioanne, cum verum

sit utrumq; esse vnum hominem formaliter, & vnu animal, ergo talis vnitatis ex se non sufficit naturam vniuersalem constitutere, nisi aliquid ei addatur, quo perfectior, atq; specialior fiat, quemadmodum natura genericæ animalis, gratia exempli, quia multis est communis, homini videlicet, equo, ac leoni, ceterisque speciebus, non est sufficiens ad aliquam constitutendam, nisi addideris gradum differentialem, per quem determinatur, ac perficitur.

Tota igitur huiusc rei difficultas, consistit in invenienda hac ratione speciali, ac sufficienti, quæ addita unitati formalis priori, constituar posseiorem, à qua natura vniuersalis denominetur, & omisis alijs, quæ à Doctore Fonseca, ac Patre Francisco Suarz, ad eam explicandam locis superius memoratis acutè satius afferuntur, dicendum existimo, rationem, quam addit vnitatis constitutens naturam vniuersalem, supra formalē priorem, non esse aliam, præter indivisionem numeralem: mouet autem ad id afferendum, hac potissimum ratione.

Vnitas non addit supra entitatem, nisi indivisionem, per quam entitas multiplicatur, & desinit esse vna, cum multiplicatio repugnet formaliter unitati, ergo specialis vnitatis, qualis est es, quæ requiritur ad vniuersalitatem, non addet supra essentiam naturæ, nisi negationem eius divisionis, quæ repugnat formaliter vniuersalitati, sed talis est divisione ipsius naturæ per differentias individuales, per has enim dividuntur, ac multiplicatur in singularibus, ergo negatio huius divisionis supra essentiam naturæ efficit eam vnam, vnitate constitutive aliquid vniuersale: probatur consecutio, quia natura vna in se formaliter, per vnam essentiam, & individualiter differentias individualibus est vna, ac divisibilis, per easdem differentias, à cunctisque singularibus, quæ per easdem differentias constituuntur, ac distinguuntur, participabilis, ergo est vniuersalis, utrumque enim postulat vniuersale, nempè, ut individualiter differentiis individualibus, & simul per easdem diuisibile, hæc enim licet primo aspectu videantur contraria, cohætere possunt, ac debent in natura vniuersali, ut sic vnum quid præter multa (vt verbis Aristotelis vocatur) hoc est à multis quasi auxilium, alioqui, non posset esse vnam, sub quo conuenient omnia, sed in eisdem diuisum, ac multiplex, & rursus ab eisdem participabile, nam vniuersale intinsecè respicit multa, quibus est conuenire, in quo ex directo opponitur, singulari, quod

quod ex propria conditione incommunicabile est. Eiusmodi itaque unitas, per quam natura constituitur unituersalis, formalis est, quia importat essentiam eius individuam, per differentias formales, sed addit negationem divisionis per differentias individuales, non importatam in veritate formalis, quam vidimus singularem esse posse per eisdem, & vere esse in individuis singularizantibus, & multiplicatam hoc autem repugnat proclus unitati unituersalitatis.

Scotus.

Hanc igitur unitatem, essentiam esse naturam, vel certam naturalem proprietatem, atque a deo realem, sicut essentia eius realis est, arbitratur Scotus, & quod cum sequuntur, ac proprietas ei conuenire ante operationem intellectus, Capreol. verò atq; Soncini, quos retulit Fonsec. 5. Metaph. c. 8. q. 3. lct. 4. putant naturam attribui, per intellectum, atq; etiam realiter, & ante operationem eius in illo priori naturam, quo praeedit differentias individuales, & contractionem per illas ad singularia, quia inductionem habet numericam, cum priornaturam sit & in eo priori, ut sic individua intelligatur, & ut per eisdem differentias dividibilis, ex accidenti, tamen talis unitatem naturam attribuant, & non ab iurius seco, ut Scotus.

Probatur
communis
sententia ad
uersus Sco-
tum.

62.

Communis tamen sententia, eandem unitatem realem, formalem, qua natura est in se una ponit pro fundamento, sed pro formalis, ut individuationem importat, per numerales differentias, non nisi rationis esse docet, & à solo intellectu fieri, & ante eius operationem, nō conuenire naturam. Quod (nisi ego fallor) evidenter conuinicit aduersus vitraq; sententiam, aduersus Scotum quidem, quia unitas unituersalis importat individuationem numeralem, nam per hanc dividitur natura, & sic multiplex in singularibus, quare debuit esse una, sed ante operationem intellectus dividitur in singularibus, ergo non una, sed realiter plures. Probatur consecutio, quia ante operationem intellectus, & omnino à parte rei omnes homines sunt singulares, ergo natura humana singularizata, atq; dividitur est & non una unitate unituersalis, nam si una esset realiter in cunctis, ut ponit Scotus, inquiramus, an existat in singularib. aut ab eis su separata, hoc ultimum non conceditur, nisi in schola Platonis, ergo necesse est admittere prius, ut tunc ergo, quidquid est in ipso non est, nisi hic homo, & animal, hoc animal, sive de ceteris natura gradibus, ergo nullus datur in singularibus homo com-

Vniuersalit. 158
munis realiter, aut animal, atq; adeò, nec aliquid unum realiter in eis existens.

Probatur etiam aduersus secundam sententiam, quia, ut natura intelligatur individua per aduersus numerales differentias, oportet eam ab eis, id est secundam praescindere, sed a parte rei, non est praecisa, ergo praecindendi, non potest, nisi ab intellectu eam considerante, non consideratis conditionibus, manifestam ergo deceptionem continet sententia haec, putans ante operationem intellectus, accipi posse naturam, ut à singularibus praesciam, quod ait esse solitarii sumi, cum tamen recte vera talis praeciso, à solo intellectu fieri possit, nam prioritatem naturae, quam ponit, plus habet imaginationis, quam cœlularis, non est enim vera prioritas naturae, nisi ubi interuenit causalitas, vel prioritas, à qua non valet subsistendi consequentia, ut testatur Arist. in post. prædicam, c. p. de priori, sed nihil horum reputatur in natura, ut praecisa à singularibus, cum eis conueniat per se primo existere, naturae vero ratione eorum, ergo nec reperiuntur causalitas existentiarum, nec prioritas, à qua nō valet subsistendi consequentia, ut in animali respectu hominis, quare neq; illa naturae prioritas. Et esto talis prioritas naturae admittetur, certum est nullam prioritatem naturae esse in qua uniores sit prior altera, sed appellatur prioritas à quo, in quantum ea, quae sunt simul, sic se habent, ut unum sit ab altero, aut ab eo dependeat: nullum est ergo prius, in quo natura sit realiter individua per differentias individuales, sed in quocumq; instanti realiter dividitur, ergo nunquam est verum, esse unam unitatem unituersali, ex quibus planè deducitur naturam, non sumi solitarii, vel ut priorum singularibus, ita, ut sit una per individuationem numeralem, nisi per intellectum potentem eam à singularibus praescindere: imò uero modo esse unitam unituersalem, etiam in proxima apertudine ante operationem intellectus, ut ponit haec sententia, sed merè singularem, in qua solum potest esse remotum fuanda: mentum unitam unituersitatis.

Ere ex impugnatione vitriusq; sententiae ostendetur nullum modum supereradicare, quo natura dividitur, nisi per operationem unitatis unituersalis, sub individuatione numerale eam, antea am concipientis, dum formalem eius rationem intellectus concipit, non concipit individualibus conditionibus, per quas dividitur divisione numerali, quo circa talis unitas, non erit realis, sed rationis, ut statuit communis sententia, quam non solum probabilem, sed veram ostendimus, quan-

62.

quantum pertinet ad naturæ unitatem, in capite definitionis, rei uniuersalis, ab Arist. collocatam.

Sed restat secundum (quod in eadem definitione petitur) expedientum, videlicet aptitudine, ut participetur a pluribus: de qua prolixiori disputationem instituunt D. Fonseca, & P. Franciscus Suarez, quam dialecticum institutum patiar: breuius igitur erit à nobis expeditum, dum ergo quæritur, quidnam sit eiusmodi aptitudo in natura, vel unde ei proveniat, an ex propria, ac reali eius entitate, seu ab intellectu à quo ei provenit unitas, responderet D. Fonseca certum esse, quod non sit potentia naturalis, quæ sit vera qualitas eidem natura addita, ad prædicamentum qualitatis pertinens, cum in ceteris prædicamentis à qualitate repetiantur uniuersalia, species, & genera, quæ per se supra sunt à suis inferioribus participari, & non ratione qualitatis: & vere ita est, quod non indiget natura, qualibet superaddita qualitate, ut talen dicatur habere aptitudinem, sed sicut immediatè, ac per se participatur humana natura à singulis hominibus, & non medio aliquo accidenti, participatione non dicitur apta, ut ab eis participetur ratione alii cuius superadditi accidentis realis.

63.

Variæ sententie circa aptitudinem naturæ uniuersalis.

I. opinio.

Scotus.
Caieta.

Quo supposito, tripliçem opinionem circa aptitudinem naturæ uniuersalis refert: primam Scoti I. lib. Metaph. q. 7, lib. 7. qu. 18. & in 2. d. 3. q. 1. & Caietani opusculo de ente, & essentiâ, cap. 4. q. 6. quam affirmat esse ferè communem inter Doctores Scholasticos & talen aptitudinem naturæ, non esse aliud, quam non repugnantiam, seu negationem repugnantiam essendi in pluribus, eo modo, quo aptitudo creaturarum ad existendum priusquam sint, non est aliud, quam non repugnatio, ut existant: & aptitudo, seu potentia ad agendum in substantia creata, ablata ab ea potentij superadditi, similis quedam repugnantia foret, si potentij spoliarentur, ut si à lapide grauitas auferatur, apta nihilominus permanebit tendendi in centrum, sed talis aptitudo non erit quidquam positivum, sed sola negatio repugnantia.

Ratio.

Et videtur hæc sententia vera, quia natura, dum est coniuncta singularibus conditionibus, non est apta participari à multis, & eo

ipso, quod ab eis praescinditur, incipit habere talern aptitudinem, sed ex tali præcisione nihil positivum comparat, sed priuationem duntaxat etundem conditionum, ergo aptitudo nihil positivam est, sed solum non repugnantia.

Confirmatur idem argumentum, & simul Confitemur declaratur eadem sententia, quia natura, ut est in singularibus, non solum non est apta esse in multis, sed positivam habet repugnantiam, non aliunde proualentem, nisi ex parte conditionum, per quas diuisa est, singularizata, & incommunicabilis effecta, ergo dum praescinditur ab eis, tollitur positiva repugnantia, & ex eo incipit habere talern aptitudinem, ergo non est aliquid positivum, sed sola negatio ablaze repugnantia.

Ipsæ verò D. Fonseca, addit huic non repugnantiae aliquid positivum, quod sub calatere Fonseca.

affirmat, & in quo potius aptitudo colloquenda est, quam in negatione repugnantiae, quoniam verunque claudat: hanc autem rationem positivam asserti esse modum essendi intrinsicum rebus, quæ denominantur, uniuersales, non quidem actuali, ut est actus ipsius essendi in pluribus, seu actualis existentia in rerum natura, aut in intellectu, sed esse modum essendi potentiale, non inseparabilem ab ipsiusmet naturis uniuersalibus, ut modus necessarius, aut coniungens, finitus, aut infinitus, sed est simili modo essendi rerum in suis causis, prius quam sint, quem certum est amittere, cum prius modum per actuali productionem extra illas esse incipiunt: patiter naturæ uniuersales, dum à singularibus praescinduntur, incipiunt habere aptitudinem essendi in illis, quam mox, ac in eisdem actu sunt, amittunt: & hæc est secunda opinio eiusdem Patris propria, in quam petrahere conatur Scotum, & Caietanum, & Scorum, & omnino primam sententiam (quam communem voca) assententes prefatos Doctores, ac certos, qui eam sequuntur, nunquam intellexerunt, ille tamē aptitudinem in pura negatione non repugnantiam esse positam, sed pro fundamento saltem importare modum positivum à se explicatum.

Proteria sententia refert modum dicendi, III. opinio. quorundam modernorum, qui eandem naturæ aptitudinem explicatam fecant in proximam, atque remotam, vocantes remotam eandem naturæ aptitudinem, cum determinazione ad unum singulare, si unum tantum habeat, vel ad plura, si yet in pluribus sit: pridem excep-

64.

Caieta re-
Fonseca.

ex enim plura habemus in natura Solis, cuius apertitudo determinatur ad hunc Solen, posterioris vero in natura humana, habente aptitudinem determinatam ad plura individua, in quibus actu existit. Proximam vero (aionem) esse eadem naturae aptitudinem, ut consideratur absque determinatione ad unum, aut multa singularia (aut quod idem est) cum omnimoda indifferentiad ad omnia, has autem aptitudines non purant esse diuersas, sed eadem, prout impedita, aut expedita consideratur, nam, dum consideratur determinata ad unum, aut multa singularia, quasi impedita censeretur, expedita vero, aut libera, dum absque eisdem determinationibus, & veranq; explicant similitudinem primae materiae, quae ut habet formam à qua non est proxime apta ad recipiendam formam ignis, cum primū autem expulsa ab ea est eadem forma à qua incipit habere proximam aptitudinem ad recipiendum formam ignis, & prior aptitudo quasi impedita, ut ligata erat per determinationem ad formam aquæ, posterior vero quasi libera, atque expedita est, per eiusdem formæ expulsionem, pari ergo ratione dum humana natura determinata est ad differentiationem Socratis, non est proxime apta, ut sit in Platone, sit autē si à prima illa singularitate praescindatur, nam sic præcisa omnimodam habet indifferenticiam ad omnes, quibus cō:ungi proximè potest.

Aptitudo proxima & remota naturæ, cur ponatur.

Latio.

Hec autem distinctio proximæ, atque remota aptitudinis huius rei gratia ab his modis affectur, ut sustinere possint naturam vniuersalem, non solum habete talern aptitudinem ad existendum in pluribus, dum ab eis præcisa, seu abstracta est, sed etiam ut actu in eis existere consideratur, quod se ostendere possunt, quia ut est in singularibus, quasi impeditam, seu ligaram eam habet, atq; adeò remotam, dum vero ab eisdem praescinditur, incipit eam habere liberam, expeditam, ac subinde proximam.

Probant ita esse sentiendum, quia natura vniuersalis prædicatur de singularibus, ergo actu est in illis, sed per actum non amittitur aptitudo, nam dum homo tideret, absq; dubio ratiabilis est, ergo est in eis cum sua aptitudine, sed reducta ad actum, atque adeò limitata per eum atq; impedita, quia cum in hoc, vel illo singulari existit, sit hæc, repugnat autem esse in altero singulari, quatenus est hæc, non tamen absolute secundum expeditam, atque proximam poterant.

Secundo: natura humana præcisa à singularibus, dum actu est in Petro, aut Ioanne, non amittit propriam essentiam, cum adhuc in eisdem singularibus existenti, conueniant ei prædicta essentialia, ut animal, rationale, viens, corpus, & substantia, sed id solum per talē contractionem sit, ut limitata habeat, ac singularizatam essentiam, quæ, ut est in hoc singulari, nequit participari ab altero, ergo si non amittit essentiam, nec amittit aptitudinem, quam habet secundum se, sed eam habebit limitata, & quasi in remota dispositione, ut in altero singulari esse valeat.

Positivmo probant ex diuersis, atque incompossibilibus actibus eiusdem potentiaz, quorum unus, licet tollat alterum, non tamē poterit, vel aptitudinem ad illum alio tempore exterrendum, nam per formam aquæ, sub qua est modo materia, non tollitur aptitudo ad formam ignis, & per actum sedendi non tollitur aptitudo Sortis ad standum, licet præsentia virnius actus eandem aptitudinem impedit ad habendum pro eodem tempore alterum, sed natura humana ex se apta est, atque indifferens ut à cunctis singularibus proprijs participetur, ergo determinatio ad Sortem superuenies, per individualem eius differentiam non tollit aptitudinem, ut sit in Platone, ac cæteris singularibus, quanquam eam impedit censetur, ut non possit prout differentia Sortis coniungitur, in eis existere.

Et confirmant: quia aptitudo ad existendum Conficitur in singularibus, sequitur unitatem formalē naturæ, sed unitas formalis non tollitur per numeralem, sed coarctatur, nam humana natura actu existens in Sorte vna formaliter est per unitatem essentiaz, ergo retinet eandem, quam ex se habet aptitudinem, quamvis coarctata sit, ut quamdiu coniungitur huic singulari, ne queat existere in cæteris, sed dum ab eo praescinditur, mox incipit habere vniuersalem aptitudinem ad omnia, itaque si ut unitas formalis per numeralem non tollitur, sed singularizatur, par erit de aptitudine ratio, & per conjunctionem naturæ cum vno singulare singularizabitur quidem, nequaquam tamen amissa ceosbitur.

Vera sententia.

Relatis aliiorum sententijis, his assertiobus explicamus propriam: prima est. L'Affitio. Aptitudo naturæ vniuersalis, ut sit in

Lmult-

multis singularibus, nec pertinet ad eius essentiam, nec est naturalis eius proprietas.

Probatur hæc. I. natura vniuersalis secundū essentiam, & proprietates prædictæ cur de individuis, verum est enim Petrum esse hominem, animal ratione præditum, discipline capacem admirantium, & risibilem, sed talis aptitudo, non solum de individuis non enunciatur, sed enunciari repugnat, ergo nec pertinet ad essentiam naturæ, nec est proprietas eius: probatur minor, nam falsum est enunciatum de Petro aut Ioanne, quod apti sunt à pluribus participari, vel in illis esse.

Secundo, quidquid conuenit naturæ tanquam essentia, aut proprietas, est ab ea inseparabile, cum conueniat per se primo, aut per se secundo, si ergo aptitudo aliquo ex his modis naturæ conuenit, est propterea inseparabilis, quare adhuc in singularibus contradicit ei conuenient, sive conueniunt cetera prædicata esse natæ, & proprietates, vnde verum erit, quod natura humana ut sit in Petro, aut Ioanne, poterit à multis participari: consequens autem aperte falsum est, cum secundum talen statum naturæ sit incommunicabilis, ergo non pertinet aptitudo existendi in multis ad essentiam, aut proprietates eius.

Secunda assertio, aptitudo eadem non est modus positivus conueniens naturæ secundum se, in quo sunderetur non repugnante existendi in multis, quam posuit secunda sententia.

Probatur primo argumento ad hominem, nam hunc modum, ait, non esse actualem, sed potentialem, neque unquam conuenire naturæ actu existenti, sed obiectu tantum in intellectu: sita se res habet, inquiror an modus iste cum sit positivus, & potentialis, sit aliquid reale in natura, vel non? si dixeris nihil omnino esse reale, inunctantur infero, nec modus existendi postivus esse, qui naturæ ex se conueniat, nam quidquid ei ex se, ac positivè conuenit, reale omnino esse oportet. Quid si aliquid realis esse dixeris (quod omnino necessarium puto) cum affirmes non habere modum actualem, sed potentialem, habebit se sicut realis potentia, que aliquid est actu in re, cui attribuitur, licet habeat modum aptitudinis, ordinabitur ergo ad actum, nam aptitudo omnis propter aliquem in actum naturæ concessa est, & ad actum absque dubio realis, cum realis scilicet, & naturæ conueniat ante operationem intellectus, aliquando ergo habebit talen actu-

lem. Quare falsum est, quod dicte, numquam naturæ conuenire à parte rei secundum rationem actualem, nam si ita est, dabitur propter potentiam, & aptitudinem, sine actu aliquando futuro, ita quod amplius est, dabitur, sine actu possibili, cum admittatur repugnare naturæ à parte rei existenti in singularibus, quæ omnia cum ratione aptitudinis, aut potentie realis appetere pugnant.

Et confirmatur idem argumentum: nam talis aptitudo, non ponitur inseparabilis à natura, sed quæ separari potest, cum non conueniat ei in singularibus existenti: quo supposito sic procedo: talis aptitudo, vel modus existendi naturæ, cum sit realis, & accidentalis, prædicabitur de illa realiter, & accidentaliter, sed prædicta accidentalia non conuenient rei, nisi acta existentes, & in individualibus, nam accidentia primo conueniunt singularibus, & ratione illorum naturæ, vt esse album, aut nigrum primo conueniunt Petro, Ioanni, aut alteri individuali, & ratione eius, homini: falsumigitur est quod assertur, accidentaliter conuenire naturæ talen modum existendi, & nunquam conuenire in individualibus.

Nec tenet similitudo rerum in potentia causæ existentium, aut aliquo modo facit praecipiatissimum argumentum, tunc quia talis modus, si aliquid reale est præter virtutem causæ, iam est in rerum natura, cuius sit in ipsa causa, & est aliquid singulare, rei etiam singulari conuenient, cum causa sit res singularis, ergo, & aptitudo naturæ eidem in singulari existenti conuenier, quod ramen negatur. Deinde cum talis modus existendi naturæ, in quo consistit aptitudo, aliquid positivum sit, non potest amitti per actu, vt ponitur, nam quidquid positivum habet modus existendi effectus in potentia causæ, non amittitur per actualem existentiam eius, extra illam, probatur evidenter, talis modus non est res distincta à virtute eiusdem causæ, sed ipsam in quantum potens produceat effectum, sed virtus causæ postquam produxit effectum, manet integræ, & potens producere, non solum effectum eiusdem rationis, sed eundem aliquando secundum numerum, si iam productum esse desinat, vt patet in Deo, ergo nihil positivum amitterit, per productionem effectus, quare neque amitti potest postquam modus existendi per actualem existentiam naturæ in singularibus, cuius oppositum assertum est.

Probatur secundo, eadem nostra assertio, II. ratio,

nam, vel, talis modus essendi positius est vnu
m numero, vel specie: ne utrum dici potest, er
go nihil est, probatur minor in primis de va
tate specifica, nam quidquid specie est vnum
multiplicatur in individuis, sicut quod est vnu
genere, multiplicatur in speciebus: primum o
ffendit humana natura vna specie, & multiplex
secundum numerum in individuis, secundum,
natura animalis vna genere, & multiplex in
speciebus: si ergo talis aptitudo est vna species
multiplicabitur in individuis, rorci, erunt apti
tudines individuales, quot singulatim, quare
quodlibet erit aptum esse in multis, aut natura
in quocunq; talen habebit singularem aptitu
dinem, quod expresse negatur, & aperte falso
est, quod vero non sit singularis talis modus
essendi, non minus efficaciter probatur, quia
sicut apertam continet repugnantiam, quod
natura singularis sit apta ad existendum in mul
tis, cum singularitas contrahens naturam, eamq;
ultimo determinans, tali sit aptitudini opposi
ta: non minus repugnat dari aptitudinem sin
gularem, per quam natura sit apta ad existen
dum in multis: nam vnum numero participa
bitur à multis, quod (propriè loquendo) de i
dentitate numerica aperie falso est.

¶ I. Ratio.

70.

Probatur tandem, nam, vel modus iste po
sitius intrinsecè, & naturaliter consequitur
vitatatem formalem naturæ, per quam dicitur
in se vna, vel ab extrinseco ei aduenit: si prius
dicitur, inveniatur sequitur inseparabilem
esse eundem modum ab vnitate formalis, quare
erit sicut illa in individuis, quod negatur: si ve
ro ei aduenit ab extrinseco, assignanda erit cau
sa, à qua proueniat: ratio etiam ex parte naturæ
propriè quam conuenit, que omnia obserua
fari, ac lubrica sunt, & difficilia, ad intelligen
dum, quemadmodum opinio ipsa patrum pro
fectò intelligibilis est.

III. Assert.

Ratio.

Tertia assertio, aptitudo naturæ vniuersalis
ad actu alteri existendum in pluribus, non est
vlo modo realis, nec ei conuenit seclusa ope
ratione intellectus.

Probatur primo, quidquid reale est in rebus,
est singulare, cum nihil, nisi in singulari aliquo
extra causas producatur, ergo aptitudo natu
rae realis sit, ex singulari, non tecum & que i
pla natura, rorci, exunt ensimodi aptitudines
quot naturæ singulares, torque proinde vniuer
salia, nam vniuersale reputatur, quod apud est
esse in pluribus, consequens autem facit absurdum
est, ergo, non potest esse realis aptitu
do.

Et si forte dixeris vniuersalium esse vniuersales. Obiectio.
Sila multiplicari secundum numerum, cum
aliud sit vniuersale cognitionis à Petro, aliud à
Ioanne, & Francisco (etiam si eadem natura
humana abstracta ab individuali cognoscatur
ab omnibus) siquidem per diuersas intellectio
nes, & conceptus representatur, & diuersæ nu
mero denominationes ei attribuuntur, ex quib
us sequitur diuersos esse numero conceptus
objectus, qui tamen non sunt aliud, quam na
tura ipsa humana in vniuersali representata, &
vniuersalis denominata.

Respondeo ex diuersis conceptibus, & intel
lectionibus, non multiplicari naturam huma
nam in vniuersali conceptam, quemadmodum
neque multiplicatur Petrus per plures imagi
nes representatus, adhuc, vt est res per eas
representata, quin potius cum intellectio, &
conceptus ab obiecto accipiant vnitatem
formalem, licet intellectio, & conceptus
formales diuersi sint materialiter proper
diuersos intellectus, quibus inherenter, materialiter
tamen sunt eiusdem rationis, diversitatem vero
numericam, quam materialiter habent, non
possunt tribuere naturæ representatae, quam
solum extrinsecè denominant, & multo raro
denominationes vniuersalis, speciei, vel gene
ris, à diuersis concipientibus eidem naturæ at
tributæ, efficiunt eam diuersum numero vni
uersale, quin potius omnes habent rationem
vnu, & quasi trahuntur ab vnitate subiecti, ve
in ceteris eiusdem conditionis extrinsecæ ex
ploratum est.

Probatur secundo, nam duo hæc ad ratio
nem vniuersalis requisita videlicet, quod natu
ra sit vna, & quod sit apta, vt à multis partici
pet, ita se habent, vt esse vnam praetuppona
tur aptitudini, nam prius est rem esse, quam es
se aptam, ad quicquam aliud, & aptitudo absq;
dubio conuenit vni naturæ, & de ea, vt vna
predicatur, sed vniuersa natura (vt iam ostendim
us) non est realis, nec ei conuenit aut ope
rationem intellectus, ergo nec aptitudo realis
esse potest, nec ante operationem intellectus
ei conuenit, cui enim attribuetur reali
ter, aut de quo enunciabitur ante operationem
intellectus, si nondum est vna natura? nulli
profectò: ergo nec aptitudo vlo modo potest
esse realis.

Vixima assertio, quid dicat propriè aptitudo
natura vniuersala.

I. 2

Affir.

IV. affer.

72.

P. Suarez.

Nota I.

Duplex v-
nitas for-
malis d-
tinguitur.

Ascritio postrema, aptitudo nature vniuersalis aliquid pro fundamento importat, & aliquid etiam pro formalis, pro fundamento unitatem formalem eiusdem naturae, pro formalis vero non repugnantiam, ut à multis participetur, & hoc modo accipienda est prima sententia, vt vera esse possit: quia nisi aliquid fundamentum positivum habeat, non repugnantia pura negatio est, in pura autem negatione, non videtur posse constitui aptitudo, aliud autem fundamentum præter formalem unitatem, non videtur possibile: Hac sententiam tenet P. Franciscus Suarez tomo 1. sua Metaph. disput. 6. sect. 4. quam duobus annotatis, prius explicabimus, post vero efficacie ratione confirmabimus.

Obseruandum primo est, unitatem formalem, qua natura in se est una, dupliciter accipi posse, & secundum se, & ut contrafacta est in singularibus, cum ipsam naturam, cui ex se conuenit: & hoc posteriori modo, non potest esse fundamentum aptitudinis ad existendi dum in multis, probatur plane, quia, ut sic est singularis, sicut ipsa natura: sed natura singulariter repugnat esse in multis, ergo & unitati formalis, ita singularizare repugnabit esse fundamentum aptitudinis ad existendum in multis, probatur consecutio, quia singularitas opponitur ex directo actuali existentiae in multis, ergo ex consequenti opponitur aptitudini, atque adeò fundamento eius, ut tali, ad hanc, aptitudo existendi in multis, non est aliud, quam naturam esse communicabilem multis, sed per singularitatem sit incomunicabilis, ergo nihil singulare ut tale potest esse fundamentum communicabilitatis, seu aptitudinis: quemadmodum nullum contrarium, ut tale, potest esse fundamentum alterius. Si vero consideretur secundum se, hoc est, ut per eam naturam est in se una formaliter, nec importat contractionem, nec abstractionem à singularibus, & ita si consideretur, non consideratis individualibus conditionibus, per quas sit incomunicabilis, nullam habebit repugnantiam, ut pluribus communicetur, vnde ratione talis unitatis formalis, sic abstracta, dicetur formaliter apta ad existendum in multis.

Nota II.

Obseruandum secundo est, contractionem naturae ad singularia per individuales conditiones duo praestare, nam primo cum divisione multiplicemque efficit, secundo efficit incomunicabilem, nam cum individualis differentia sit omnibus modis ultima, naturam vi-

73.

ciam determinat, atq; adeò, non amplius determinabile reddit: quod autem non est velerius determinabile, nec poterit velerius communicari, sed penitus incomunicabile appellabitur, & duo isti effectus contractionis opponuntur ex directo duabus conditionibus in definitione vniuersalis positis, ab Aristotele, atque adeò requisitis, & sufficientibus (vt vidi mus) ad constituendam naturam vniuersalem. Prior conditio est, quod vniuersale sit unum: vni autem ex directo opponitur multiplex: divisione igitur naturae, seu multiplicitas, quam primo in ea efficit contractionem, unitati opponitur: incomunicabilitas vero opponitur communicabilitati: vt nomina ipsa per se indicant: & cum communicabilitas idem proorsus sit, quod aptitudo ad existendum in multis, sequitur ex directo etiam opponi aptitudini: & quemadmodum ablata divisione, seu multiplicitate per intellectum, hoc est, considerata natura, non consideratis conditionibus, per quas multiplicatur, statim incipit esse una unitate vniuersalitatis, pari ratione ablata incomunicabilitate per eandem considerationem, incipit natura esse apta ad existendum in multis: vnde si cuius fundamentum unitatis ostendimus esse formalem unitatem, secundum se consideratam, pari ratione nunc dicimus esse fundamentum aptitudinis, diversa quadam ratione acceptam, sicut unitas ipsa, & aptitudo, diversa sunt secundam rationem.

Ex quibus sequitur aptitudinem naturae ad existendum in multis pro fundamento esse realem, pro formalis vero, non nisi rationis, & rursus pro fundamento esse quidem positivum, pro formalis vero negationem repugnantem, ad existendum in multis.

Nunc vero sententiam nostram, sic explicata probamus ex aliarum restorationibus: et Probat enim si aptitudo ad esse in multis, non assertio ex pertinet ad existentiam naturae, nec est proprietas eius, sed, nec praedicatum reale accidentale tatione. (vt aduersus secundam opinionem ostendimus) nec omnino aliquid reale conueniens naturae ante operationem intellectus, sequitur esse aliquid rationis ei attributum ab intellectu, à quo praescinditur à singularibus conditionibus, & ut multis communicabiliis concipitur, quod est aptam denominari ad existendum in multis, eiusmodi autem denominatio, quam vocamus aptitudinem, necesse est aliquid fundamentum habeat in ipsa natura, quia intellectus similes denominaciones, non tribuit rebus conceptis, pro

pro libito, sed prout exigit res ipsa, tali modo se concepta: fundamētūm verò talis aptitudinis, non potest esse aliud ab unitate formalī: nam aptitudo alicuius esse debet, vel alicui tanquam subiecto attribuitur, quod per eam dicitur aterm formaliter: subiectum autem denominatum est ipsa natura, non certe, nisi ut vna formaliter, nam si multiplex sit, ut verè est in singularibus, incapax est talis denominationis, cum sit incommunicabilis, oportet ergo sub unitate formalī secundum se accepta concipi, ut ei possit aptitudo attribui, & abstracta quidem à singularibus conditionibus, ut tollatur incommunicabilitas, atque adeò repugnantia existendi in multis, ex sola unitate numerali proueniens, nam formalis unitas ex se illam non habet, sed sicut per singulares conditiones sit multiplex, pari ratione sit incommunicabilis, atque adeò, non participabilis à pluribus, sic autem abstracta erit vna causa tali repugnantia, quod est esse apiam, ut à multis participetur.

Obiecta contra dicta, & aliarum opiniorum argumenta solvuntur.

L obiecti.

Sed duo aduersus hanc nostram sententiam obiecti possunt, quibus videatur planè convinci aptitudinem ad existendum in multis esse realem, naturamque contuinere ante operationem intellectus: primum est, unitas formalis natura etiam in singularibus existens, sicut ex se non est diuisa, sic etiam ex se non est incommunicabilis, sed virtuunque habet ab unitate numerali sibi proflus extrinseca, ergo adhuc in singularibus existens, talia ex se est, cui non repugnat multis communicari, ergo utrumque habet conditionem natura à parte rei temporis, ut vna si formaliter, cui non repugnat esse in multis: & haec tantum duo importare aptitudinem dicimus, quare realis erit, & natura adhuc in singularibus existenti, ac ante operationem intellectus conueniet.

II. obiecti.

Secundum: aptitudo naturae ad existendum in multis, idem est, ac posse sub ea plura individua multiplicari, sed hoc non prouenit ab intellectu, sed ex principijs realibus eiusdem, ergo talis aptitudo, non erit ei attribuenda, ab intellectu, sed erit proprietas naturalis consequēt̄ essentiam naturae, realis igitur, & non ratio-nis, probatur minor (nam cetera videntur necessaria) multi affirmant vnicum esse Angelū

sib qualibet Angelorum specie, quia spiritua lis illa natura specifica ex suis principijs habet repugnantiam, ut à multis individuis participetur, nec solum de Angelis probabile id est, sed de coelestibus corporibus, quibus propter incorruptibilitatē repugnat multiplicitas individualium sub eadem specie. At de sublunariis corporibus oppositum constat, quod multiplicari sub eadem specie valeant propter materialis conditionem, quæ cum sit priuationis exteriorum formarum subiecta, quamlibet formam semel habitam potest amittere, alienamq; nouam recipere, etiam eiusdem speciei: communicabilitas igitur naturæ, aut (quod idem est) aptitudo ut à multis participetur, ex principio eius prouenit, naturalis est ei, ac proinde realis, & ante operationem intellectus ei attribuenda.

His tamen obiectiōnibus, non labefactatur nostra sententia, sed ex earum solutionibus potius illustratur, nam ad primam libenter admittimus unitatem formalem naturæ in singularibus existentis neutrum ex se habere, hoc est nec multiplicationem, nec incommunicabilitatem, sed virtuunque ab unitate numerica sibi extrinseca, nihilominus, illi realiter cōiuncta, multiplex est in multis singularibus, & in singulis simpliciter incommunicabilis, atque incepta, ut à multis participetur, vnde sit secundum talēm statum, non esse fundamentum aptitudinis ad existendum in multis, nisi forte remotum, quia ex quo, non habet à se incommunicabilitatem, sed ab extrinseco, potest per intellectum spoliari, atque adeò sub non repugnantia concipi, & apta denominari, hoc tamen remotum quid est, cum proximè sit incommunicabilis.

Negamus igitur ad formā argumenti, quod natura, ut vna formaliter in singularibus existens, duo illa habeat ad aptitudinem requisita, ac sufficientia, sed revera neutrū habet, nam licet sit vna formaliter, et tamen incommunicabilis simpliciter, cui proposito simpliciter repugnat in tali statu in multis esse, quare falsum est, quod negationem repugnantiae habeat, licet repugnantia non procedat ab unitate formalis, quod nihil ad propositum confert, cum à numerica fiat simpliciter inepta, quo usque ergo inepitudo tollatur ab intellectu (iam realiter prius repugnat tolli) non erit proximum fundamentum aptitudinis: Sed utritus huius solutionis illustrior fiat, negandum est etiam, quod natura, ut vna formaliter in se,

76.

Ad L. scđ.

Ostenditur
falsitas ter-
rig sententiaz

habest ex se, vel ab intrinseco, non repugnatiem, ut à multis participetur, nam, si ex se id haberet, non posset vlo modo incomunicabilis fieri, nam cui aliquid essentialiter, vel tanquam proprietas conuenit, repugnat propterea oppositum, ita, vt neque per se, neque per accidentem ei possit conuenire, sed neutrum ex le habet, nec repugnantiam, nec non repugnatiem, & utrumque ei potest per accidentem conuenire, illud quidem per realen conuactionem ad singularia, hoc verò per considerationem intellectus. Ex quibus luce clarius cernimus, quam sit falsa tertia hanc sententia, quam Doctor Föfeca reuulit, alteres naturam in singularibus existentem reuincere aptitudinem ad existendum in multis, licet impeditam, & ideo quasi rem tam, quemadmodum, qui actu rident, remittunt potentiam non ridenti, & qui actu sedent, poterint statim falsi, falsum inquam est, quia natura per contractionem fit incomunicabilis, adquiritque, non solum actum oppositum, sed ineptitudinem oppositam tollentem protius aptitudinem: & in hoc cernitur dissimilia exempla omnia, que pro se afferant, nullum enim oppositam aptitudinem, vel potius eam continet, sed acutum duntaxat (vt considerant facile patibit) officiar autem nobis, id ostendere in exemplo omnium accommodatissimo, quod illa sententia pro se attulit, de materia prima habente formam aquæ, per quam nō tollitur aptitudo recipiendi formam ignis, sed impeditur actus, quod verisimilium est, quia forma aquæ, non tribuit materie potentiam, aut ineptitudinem oppositam ei, quam naturaliter habet, sed eam perficit, tanquam actus oppositus formæ ignis (utriusque enim ex se capax est) contractio vero ad singularia, non solum tribuit naturæ actualem communicationem respectu huius singularis incompossibilem protius cum communicatione actuali respectu alterius, sed oppositam ineptitudinem, aut impotentiam cum eam efficiat, non solum, non communicatam alteri, sed simpliciter incomunicabilem, ita, vt alteri individuo, non posset vlo modo, aut vlo tempore, realiter comunicari, sicut potest materia prima recipere formam aliam ab ea, quam habet, & passim eam recipit, & hac solutione itur obuiam omnibus argumentis eiusdem sententiaz, quia omnia in eo innatur, quod poterit, non tollit per actum contrarium, quod licet vere sit, nihil adactus nostram sententiam efficit, cum natura, per contractionem ad singularia, nō solum actum cō-

ad argu-
mentis sen-
tentiae

contrarium, sed contraria non prorsus aptitudinem, vel (vt proprius loquamus) ineptitudinem habeat ad existendum in multis.

Secunda autem obiectio, probat quidem aptitudinem naturæ, vt participeat à multis, fundementum remotum habere in modo essendi ipsius, sed proximè non est apta ad existendum in multis, nisi in quantum, vt indifferens consideratur, hoc est, abstracta à singularibus conditionibus, per quas ultimum determinatur, atque incomunicabilis, sibi. Habet itaque natura humana, etiam in singularibus ex sensu fundamentum huius aptitudinis, in quantum ex talibus principijs naturalibus constituta est, videlicet ex tali materia, & tali forma, quarum ratione non repugnat, vt individuum hoc, & illud habeat, aliud, & aliud sibi simile in specie: sed quia aptitudo dicit indifferenciam variis naturis ad existendum in pluribus, non cōvenit natura in singularibus existenti, cum neque sit una, neque indifferens, nisi in fundamento remoto, quia in quantum potest per intellectum praescindere ab incomunicabilitate, talis aptitudinis capax est.

Ad argumenta Scotti respondetur.

Cce ostendimus iau, tam unitatem, quam aptitudinem requisitam, & sufficiensem ad rationem unitatis, per intellectum cōuenientem naturæ, & non ex se, non realiter, nonque ante operationem intellectus (vt opinio Arist. & D.Tho. atque communis, quā sequitur proficitur) superest argumenta in favorem Ad I. Scott. Scotticæ sententiaz in initio huius controversie præiacta soluere: & primo damus libenter naturæ ex se unam esse formaliter unitate formalis, qua aliquid est in se una, non tamen unitate unitatis, quæ præter formaliter prædictam, quam pro fundamento postulat, addit indivisionem numeralem, quam constat, non habere ex se, cum non habeat in singularibus, in quibus diuina potius, ac multiplicem esse constat, ad summum ergo erit unitatis unitate operationem intellectus in fundamento somo, quia unitas formalis, quæ habet singularitatem in individuali, ex se rē est determinata, non diuila, non singularis effecta, sed haec omnia habet ab unitate numerali, cui cōiuncta est à qua proinde potest, per considerationem intellectus abstracti, & vt una, atq; indifferens accipi, atq; ad eū, vt unitatis unitatis, quod proprietæ, non habet virtutem numerica, quia ex se, & ab intrinseco ratio singularitatis, divisionis, atq; incomunicabilitatis est, à qua proinde repugnat abstracti.

Ad secundum
obiectione
resp.

Ad II. resp.

Ad secundum dicimus, omnia illa attributa vniuersalium, intersecum ordinat ad intellectu*m* importare, ut quod sit obiecta scientiaru*m*, quod ex interseca connexione vniuersalium prædicatorum, & proprietatum cum essentia propositiones perpetua veritatis constitueru*m* possint: de quod per nomina, & conceputis vniuersales designantur, quare solum probat argumentum, naturam effici ab intellectu vniuersalem, supposito tamen in rebus ipsis fundamento saltem remoto (ut copiose à nobis expositum est).

Ad III. re
spor.

Postremum argumentum, soluitur sc̄e ex doctrina tradita in corpore questionis: admittimus namque, naturam ex se non esse incommunicabilem multis, sed negamus ex se esse communicabilem: nam quod à pluribus participetur, non habet ex se, sed ratione singularium conditionum, quibus quasi modo accidentali coniungitur, cu*m* sit extra essentiam eius vitrumq; igitur natura accidit, & quod multis communicetur, & quod ad talēm communicationem indifferens sit, illud, per contractionē ad singularia, hoc vero per considerationem intellectus, eam concipieatis, non conceptis singularibus conditionibus, per quas incommunicabilis sit, quo circa non habet unitatem, nec aptitudinem, ut à multis participetur (quae ad rationem vniuersalis apprime necessaria sunt) ex se, realiter, aut ante operationem intellectus, sed per eam vitrumque conquiratur.

Quomodo
satisfactum
sit reliquis
argumentis.

Argumentis autem aliarum opinionum in cidenter satisfacimus, dum eorum fundamenta instregimus.

Q V A E S T I O Q V I N T A.

vniuersalis.

Fiat ne vniuersale opere intellectus agentia, vel possibilis?

*Ad questionem notabilita*m*.*

IN mente vero et celebris illa sententia D. Augustini, non minus vera, quam in scholis repetita: *Ali obiecto, et potentia paritur notitia, que iure optimo praecedit et conqueritur initium præbebit, eam sub his verbis scriptam reperi. 9. lib. de Trinitate cap. 12. Vnde liquido*

Dr.

terendum est, quod omnis res, quenquamque cognoscimus, congenerat in nobis notitiam sui: ab utroque enim notitia paritur, à cognoscere, et cogniti, et ceteri. cuiusmodi autem notitia paritur, ab obiecto incipit, in potentia pescitur, tali ordine. Quocunque res à nobis intelligenda, ad vitum, aliunde ex exteriorē sensum per quandam sui similitudinem (speciem communem loquendi modo appellatam) peruenit; & in potentia ipsa sensu*m* inhaerens, præsens ei obiectum facit, siue sensu*m*, virtute autem exterioris sensationis peracta, alia eiusdem obiecti species in priori sensu interiori producitur, qui communis sensus ex propter appellatur, quia omnium sensuum exteriorum sensibilia percipiens, distincte inter eorum naturam statuit, simplici quadam intuitu iudicans audibile aliud esse, à visibili, hoc à tangibili alienum esse, & sic de ceteris: haec autem communis sensatio obiecti vim habet imprimendi speciem aliam in phantasiam, seu virtute imaginativa, vel sensitiva memoria (qua omnes nunc pro eadem reputantur) in qua eiusmodi species sensibilium obiectorum, qua phantasmatum appellantur, asservati solent, specie autem obiecti exterioris iam, ac interioris sensibus impressa, & usque ad phantasias virtutem deducta, incipit operatio intellectus potentiæ, cuius modum, ut percipere valamus, erit.

Secundo notandum, geminam esse intellectu*m* virtutem positam ab Aristotele in anima nostra 3. lib. de anima tex. 1. usque ad 10. alteram, qua disponitur, ac veluti præparatur obiectum, ut intellectu*m* fiat: qua percipitur, vel intelligitur: aliam, obiectum namque inphantasmate representatum singulare est, & materiale, cum certum sit non esse obiectum à sensibus perceptibile, nisi his conditionibus vestitum: intellectus vero virtus est rationalis animi: materie expertis, id est immaterialis est & spiritualis potentia, in qua similitudo materialis obiecti non est receperibilis, nisi spiritualis fiat, necessaria igitur est quædam alia virtus animi: spiritualis, cuius operatione immaterialis imprimatur species eiusdem obiecti sensibus percepti, in intellectu*m*, à quo percipienda est, que in eo recepta obiectum præsens constituit, non dissimili ratione, qua præsens nobis sit res, per sui imaginem. Eiusmodi autem spiritualis obiecti imago, operatione huius virtutis intellectualis tanquam principalis causa producitur, phantasmate quidem, ut materia, seu instrumento cum ea concurrente, quemadmodum

U. notab.

modum species visibilis in potentia visiva immunitur, luminis corporalis, & obiecti visibilis operatione, quo exemplo viritur Aristoteles. 3. de anima tex. 18. Ideo virtus hæc speciei intelligibilis productiva, lumen quoddam spirituale vocatur, quia similem praefat effectum in ordine spirituali, & intelligibili, ac corpore lumen in ordine materiali, & sensibili, appellatur etiam ab Aristotele, & vniuersa schola intellectus agens proprius eius officium, quod non est intelligere, sed obiectum intelligibile facere, speciem eius spiritualem simul cum phantasmate in intellectu imprimendo. Posterior autem virtus obiectum percipiens, intellectus possibilis appellatur, ea ratione, quia subiectum est, circa quod agens intellectus simul cum phantasmate operatur, in qua operatione passiu[m] potius, quam agendo occurrit, hoc est, productam speciem recipiendo, qua producta, & recepta, cessat operatio intellectus agentis, & ea informatum possibilis proprium intelligendi actum elicit, coque obiectum cognoscit.

III. notab. Adnotare oportet tertio, duplarem abstractionem à diversis opinariis ponit. Nam quidam assertunt intellectū agentē abstractere naturam à conditionibus singularibus, quia putat imprimere posse speciem intelligibilem intellectū possibili representantē naturā, nō representatis conditionibus individualibus, & productionē huius speciei abstractionem vocant, quia natura representata sive conditionibus, abstracta ab illis representari censeretur. Post hanc vero abstractionem sequitur alia in intellectu possibili intelligentie eandem naturam sine conditionibus individualibus. Alij vero abstractionem nullam tribuant intellectui agenti, arbitrati cum non posse talen imprimere speciem, sed singularem, sicut in essendo, sic in representando, vt naturam simul cum conditionibus representent, & intellectus possibilis sua virtute vnum ab altero secerente posse, hoc est, naturam à conditionibus eam intelligentem eisdem conditionibus, non intellectus, de qua abstractione locutus est absq[ue] dubio Arist. i. Phys. tex. 18. illis verbis: *Abstractionem non effundacium;* & hæc latius communis totius sententiae scholæ tentativa, ut 3. lib. de anima constabit, sed præter hanc cognitionem intellectus possibilis, constituant quandam aliam operationem eius, simplicem quidem, in qua nihil affirmationis, aut negationis repertus, sed per

quam cognoscitur vnum in ordine ad alterū, vt dum intellectus cognoscit Partem, sua natura ordinatum ad filium, aut albedinem in parte inherenterem, ac propterē comparatio, aut comparativa notitia iure vocatur (de nisi ego fallor) respectu abstractionis proxime explicata, quasi reflexa notitia, seu cognitio appellari potest, quia, cum presupponens, super eam quoque reflectitur, eandem naturam apprehensam, non cognitis singularibus, cum eidem comparans, quod est in ordine ad singularia eandem illam agnosceat, vt inficius explicablebitur.

Et iuxta varias eiusmodi abstractiones, & comparativam notitiam, variae quoque circunferuntur in schola dialeticorum opiniones.

Tertia sententia Caietani, eiusque fundamente.

Tercia autem prima, per operationem intellectus agentis, & priuilegii ab intellectu possibili, cognoscatur natura, vniuersalem fieri, quā sequitur Caietus, opus de ente, & essentiā, c. 4. q. 6. ad finē, Magist. Sotus quest. 3 vniuersalium, Zumel. i. par. quest. 13. art. 7. conclusiū Magist. Oña quest. 4. vniuersalium, art. 5. conclusiū.

I. sententia
Caieta.

Et videtur eam accepisse, ex doctrina Arist. i. lib. de anima tex. 18. vbi efficuum intellectus agentis cum lumine corporeo confessens, docet, efficere sua operatione rem actu intelligibilem, quemadmodum lumen illustratione materiali, efficit colores, visibilis actu, sed rem esse actu intelligibilem, non est aliud, quām esse actu vniuersalem, cum sit proprium obiectum intellectus vniuersale, ergo ceaser efficere naturam actu vniuersalem.

Probatur
ex Arist.

Idque efficax ratio videtur conuincere, ex ipsam vniuersalitatis definitione quæstione precedenti, ex diversis locis Aristotelice doctrine à nobis allata: *Vniuersale est vnam in multis, & de multis, aut præter multa, sed cum primum natura representatur in specie intelligibili, non representatis conditionibus, est vna, cum nihil ibi representetur ratione cuius multiplex significatur: est etiam apta, de multis prædicari, ergo simpliciter enunciandum est, esse vniuersale, & prædicabilem.*

I. ratio.

Secundo, naturam esse vnam vnitatem vniuersalis, duo importat, vnum pro fundamento, quod

quod est unitas formalis eiusdem naturae ex se considerat, aliud pro ratione formalis, quod est negatio divisionis numericae, per hoc enim dividitur natura in singularibus, eiusq; unitas formalis multiplex efficitur, præterea natura esse aparta, ut in multis actu existat, non est aliud, ab eadem unitate formalis eius, & non repugnatur, ut pluribus communiceat, sed ut habeat omnia a sequitur natura, per representationem in specie intelligibili: est enim una formaliter, per unam intentionem, & a sequitur negationem divisionis numericae, cum hinc conditionibus, per quas dividitur, representetur: ergo est una unitate universalis, & per eadem abstractionem à conditionibus, a sequitur etiam negationem incommunicabilitatis, ergo est apta a pluribus participari, habetq; prius utrumque conditionem in requisitum, ac sufficiendum, ut universalis sit, & appelletur.

Confirm.

Si corroborari adhuc potest, quia si datur Idea Platonica, seu homo realiter a singulis separatis, eo ipso esset universalis simpliciter, cum sit unum præter multa, unum multis commune, & apud, ut ab eis participetur, cū ergo non detur universalis realiter, nec ante operationem intellectus, sed per eam fiat, tunc celebitur universalis secundum rationem quādo eadem per intellectum conditions futurit a sequitur quas haberet, si realiter esset universalis, sed eas a sequitur, per abstractionem intellectus agentis, ergo per eam dicetur simpliciter universalis, probatur minor, nam idea illa, vel homo universalis, nihil aliud habet quam esse realiter separatum a singularib;, & ex hoc esset unus, aptiusque ab eisdem participari, atque adeò universalis, sed tantum habet natura secundum rationem, dum in specie representatur sine conditionibus, ergo erit facta universalis per intellectum agentem.

III. ratio.

Probatur tandem, nam si aliquid deesset tali natura, sic representaret ad rationem universalis, esset denominatio à secunda intentione universalitatis, sed hæc in primis, non est necessaria, cū unitas ad rationem universalis requisita, & sufficiens, non sit forma positiva, sed negatio divisionis numericae, cades supra universalitatem formalem naturam, quam ex se habet, ergo cū hanc habeat, per abstractionem intellectus agentis, non est sibi necessaria positiva denominatio intellectus cognoscens, sed ante illā diceretur simpliciter universalis, & cito talem formam positivam universalitatis, tamquam neces-

sariam admitteremus, non deesset natura, cū primum in specie intelligibili representatur, nam entia rationis id habent, ut prius, quam actu sint, dummodo sint in fundamento proximo, subiectum simpliciter denominant, quod in priuatione cernimus, nam licet sit ens rationis, & idcirco non detur actu ante operationem intellectus, denominat nihilominus subiectum propero proximum fundamentum, quod in eo habet: cæcus etenim, denominatur homo ante operationem intellectus, quamquam cæcitas denominans nondū sit, nisi in fundamento proximo, quoq; ab intellectu cognoscatur, sed natura representata, sine conditionibus proximum fundamentum est secundum intentionis motu futuræ, ut ab intellectu cognoscatur eadem natura, prius quā sit, ac prouide, priusq; natura cognoscatur, etiam denominare poterit universalis, non secus, ac cæcitas (scilicet sit ens rationis) denominat hominem cæcum prius quam ab intellectu cognoscatur. Quod etiam confirmare possumus, nam prius, quā natura cognoscatur ab intellectu, cū primum abstracta est ab intellectu agenti, est obiectum scietie, & potentie, non solum materiale, & rematum, sed formale, & proximum, sed obiectum scientie est universalis, ergo erit etiam universalis.

Alia sententia cum fundamento earum referuntur.

Secunda opinio, abstractionem intellectus agentis, etiā si necessariam iudicet, non reputat sufficientem, ad constitutandam naturam universalis, nec tam ea necessariam comparativam noticiam intellectus possibilis, sed primā eius cognitionem, per quam natura sic representata in specie cognoscitur, non cognitis singularibus conditionibus, requisitam esse, & sufficientem, placuit haec sententia Durando in 2. d. 3. q. 5. ad 2. & in 2. d. 3. q. 7. ou. Durando 12. placuit etiam Doctori Toloto q. 2. valet Tolecum salutem.

Cuius duo sunt potissima fundamenta, primum, quia formalis denominatio universalis, confertur naturae ab intellectu, cum primū ab eo cognoscitur, tanquam apud fundamentum talis denominatio, sed per simplicem abstractionem, qua cognoscitur, non consideratis conditionibus singularium, consideratur indifferens respectu eorum, ergo consideratur tanquam proximum, ac sufficiens fundamentum,

cui nihil deest, ad suscipiendam de nominatio-
nem vniuersalis, per talem igitur notitiam ei
confertur ab intellectu.

III. opinio.

Fundamentum secundum est, diversum
quid esse, naturam suscipere generalem deno-
minationem vniuersalis, vel specialem generis
speciei, aut alterius praedicabilis: nam posteri-
or haec denominatio, non solum postulat simpli-
cet notitiam eius abstracti, sed talium in-
teriorum, individuorum videlicet, atque spe-
cierum, atque ex consequenti comparatione
eiudem naturae ad illa, vniuersalis vero deno-
minatio, non peti talem individuorum no-
titiam, sed ex simplici cognitione nature, sine
conditionibus resultare potest, cum cognoscatur,
vt in se yna, vt in se indifferens, vt in se a-
ptata in multis participi, ex quibz sequitur, suffi-
cienter esse ad constitutandam naturam vniuer-
salen, yea sic, quamquam non specie, aut genus,
non erit igitur necessaria comparativa notitia
ad primum, quamquam omnino sit ad secundum
requisita.

III. opinio.

Tertia sententia, nec abstractionem intellectus agentis sufficere arbitratur, nec abstractio-
nem possibilis ad efficiendam naturam vniuer-
salen, sed comparativam notitiam omnino
requiri per quam cognita natura, sine condi-
tionibus singularibus, eisdem singularibus
conferatur, eam ampli ex Paulus Soncinas
5. Metaph. quæst. 27. concl. 2. & 10. Metaph. q.
15. Niphis 7. Metaph. q. 17. concl. 1. Deca Hispan-
ensis in t. d. 31. q. 2. ar. 4. ad 1. Canariensis q. 28.
1. partis art. 1. fol. 43. hisce operationibus fulci-
tur.

Liturgia.

Prima, rem esse vniuersalem non est realis
denominatio, cum à parte rei omnes naturæ
singulares sint, & vniuersalis nulla (vt quæst.
præcedentis copiose ostendimus) sed quam intel-
lectus eis tribuit: intellectus autem nequit
denominare aliquid vniuersale, nisi illud, vt
tale cognoscatur, ergo formalis denominatio v-
niuersalis, non tribuitur, nisi ab intellectu co-
gnoscatur: tunc ultra, intellectus cognoscens
imponit nomen iuxta exigentiam rei cogni-
tie, sed vt natura sit, & appelleretur vniuersalis,
oportet unam esse, pluribusque communem,
de quibus aperte sit praedicari, talis igitur co-
gnoscenda est, vt appellatio vniuersalis ei confi-
ratur, sed una in pluribus non cognoscitur, ni-
si eis cognitis, cum quibus proinde natura ip-
sa confertur, non ergo sufficit abstractio, intel-
lectus agentis, vt natura denominetur ab in-
tellectu vniuersalis, cum hæc in solam naturam

26.

87-

feratur, non in illa interiora. (vi facetus secunda
sententia) sed omnino acquisitus comparati-
va notitia.

Secunda, vniuersalitas naturæ consistit in II. opin.
relatione ad inferiora, de quibus præcabilis
est, ut definitio vi. uerbalis admonet, nè pènū
in multis, & de multis, in qua duo extrema
collocantur, natura, que vniuersalis dicitur, ad
inferiora, in quibus est, ac de quibus enuncia-
ri aperte est, vt innoteat vniuersalis appellatio-
nem, non esse absolutam, sed respectuam, que
inter eadem extrema versatur, relatio autem
realis esse nequit, ergo est relatio rationis &
decoi opere intellectus fabricata, sed relationem
inter extrema, non valer constituere, nisi
vtrunque cognoscatur, atque inter se se coferat,
cum relatio ipsa sit formaliter comparatio ex-
tremorum, notitia igitur comparativa opus est
ad constitutendum vniuersale, & quæcum alia
cognitione non sufficit.

*Quarta sententia proponitur, & probatur
ex professo.*

Sancinas.

Deca.

Niphis Ca-

nencius.

Quartam sententiam induenerunt alij, duas
præcedentes, quasi amplectentes, vel
medium certè constituentem inter p-
ram que, quo ad concordiam reuocetur, nam
cum displiceret eis prima, & necessarium re-
putarent vniuersale fieri, per notitiam intellectus
abstractionem, aut comparativam, hac di-
stinctione vt sunt, vt vitamque ex parte affe-
rent: vniuersale dupliciter potest à nobis co-
siderari, primo, vt quid absolutum secundum
esse, quod potest fundare aliquam rela-
tionem: secundo, vt formaliter relativum secun-
dum esse, ordinem ad inferiora importans, pri-
mo modo intelligeretur vniuersalis homo à
parte rei, subsiliens separatus à singularibus
iuxta Platonicas sententiam, qui certè, non
esse vniuersalis propter relationem realem se-
cundum esse ad inferiora, sed propter vniuer-
salitem suam cum initio seca, & substantiali apti-
tudine ad existendum in multis, & qui ponat
naturam esse secundum se & realiter vniuersa-
lem, non ponunt vniuersalitatem realem in
relatione, cuius aperte sit naturam, non esse
re distinctam à singularibus, ac proinde, non
posse per relationem realem ordinari ad illa,
sed absq; dubio in proprietate absoluta, que
est unitas quædam, & communitas talis naturæ:
haec igitur exempla, quamquam a veritate
aliena declarant conceptum vniuersalis, yis sic,

non esse conceptum relatum secundum esse, sed rei absolute habentis modum talera essendi, in quo habeat indifferentiam, & aptitudinem ad existendum in multis. Nec referre a iuri, quod haec aptitudo videatur per modum respectus explicari, nam sicut in potentia reali intelligimus respectum transcendentalcm, & secundum dici, priorem respectu predicationali secundum esse, & inclusum in re absolute in praesenti possumus conceperre hanc aptitudinem rei vniuersalis, ut absolutam quidem in se, licet explicetur per modum respectus transcendentalis: & rursus aptitudo haec, quæ concipiunt ad modum potentiae habentes saltem transcendentalm ordinem ad ea, quibus natura potest se communicare: potest etiam intelligi, ut fundamentum sufficiens ad relationem, vel habitudinem ad eadem inferiora, quæ habitudo concipiatur, ut quædam relatio secundum esse, & vocari etiam potest vniuersalitas quedam, cum sit aptitudo unus ad multa, in quibus est potest, vel de quibus potest praedicari: & haec est secunda consideratio vniuersalis, non per modum absoluti, sed relatiui secundum esse, cuius totum esse est ad inferiora referri: itaque vniuersale primo modo consideratur, vi in se est unum, & commune, quæ consideratio absoluta est, licet eam consequtatur relatio secundum dici ad inferiora. Secundo, ut relatum ad eadem inferiora, quo pacto nihil absolutum importat, sed totum suum esse est ad aliud, seu alia, & videtur nudi exemplum scientiaz accommodassimum ad hanc lenitentiam explicandam: nā sub nomine scientiaz absolutum quid est, vide licet habitus, & qualitas, quam consequitur respectus, seu undum dici ad obiectum: si vero consideretur sub nomine, & ratione mensurabilis per obiectum, nihil absolutum importat, sed solam relationem scientie ad: ¶ dancum ad mensuram: vnde sub consideratione priori ad predicamentum qualitatis, sub posteriori ad predicamentum ad aliquid referenda erit: aque in tertio genere relationum collaudata: prior ergo consideratio vniuersalis aequiparatur priori considerationi scientiaz, ideo absolute ceasetur: posterior vero posteriori, ac proinde purè relativa.

Nunc ergo vniuersale priori modo acceptu fieri censent, per directam operationem intellectus præcise, & abstracte concipientis naturam communem, absq; differentijs contrahéribus, quod bene probare alunt argumenta tenui-

da opinionis, quæ corroborari adhuc possunt exerendo fundamenta opinionis tertie, huc in modū de ratione vniuersalis, non est aliqua relatio secundum esse, ergo quantum in natura abstracta, non intelligatur similis relatio ad inferiora, potest intelligi actu vniuersalis, probatur sequela, quia si relatio secundum esse non est necessaria, nihil aliud defesse potest, cum adit natura communis, & ad modum substantialis abstracta ab individuali, quæ ita se habet in tali statu per intellectum, sicut se habet realiter, si à parte rei subsisteret separata ab eisdem, sed tunc force realiter vniuersalis, ergo & nunc est vniuersalis intellectuali modo led probatur antecedens, quia vniuersale importat unitatem, & aptitudinem, sed unitas est quid absolutum, cum per eam aliquid sit in se unum, atque etiam aptitudo, cum sit per modum potentiae, quæ qualitas absoluta est, licet explicetur per respectum ad alterum, ergo non indiget natura, ut sit vniuersalis actu, relatione secundum esse.

Secundo, in natura illa sic concepta, est noua unitas rationis, quia habet unum conceptum obiectuum indivisiabilem in plures similes, habet etiam communitatrem, seu aptitudinem, ut sit in multis, ac de eis praedicetur, ergo nihil illi defest ad rationem vniuersalis.

II. ratio.

Vniuersale verò sub consideratione posteriori, in quantum importat vniuersalitatem à nobis conceptam, per modum relationis secundum esse, non potest resultare per solam notitiam abstractiū, sed fit absq; dubio per comparacionē: cuius ea est ratio, quia vniuersalitas hoc modo sūpia, est relatio, non realis, sed rationis, ergo nō est in natura dum abstracta, & absolute cognoscitur, quia ex vi talis cognitionis, non refertur per intellectum ad inferiora, quousq; ad illa cōparetur: quare nec est hoc modo vniuersalis, per notitiam abstractiū: vnde colligunt secundam, & tertiam sententiam posse ad cōcordiam revocari, si quelibet unum affirmerit, & non excludat alterum: secunda quidem vniuersalitatem absolutam cōuenire naturae, per simplicem notitiam abstractiū, per quam cognoscitur, non cognitis singularibus, nō excludē comparatiū notitiam, ut omnino nec effariam pro visu: relativa constituta: tercia vero hanc vniuersalitate per comparatiū notitiam fieri, non excludē, quin absoluta fiat, per abstractiū, nihil enim obstat, quod eidem natura possit per intellectum conuenire duplex ratio vni-

89.

Quomodo
vniuersale
dicat rela-
tionem.

uerisalitatis, absolute lucifer, & respectus, quas intellectus, per diuersas operationes confert ita, ut absolute, quae prior est, sit fundamentum relatius: neque etiam repugnat, aliquid habens, modum absoluti conuenire nature, per intellectum: si enim modi sic, ut solum per exiustam denominationem ei conueniat, esse non que abstractam naturam, seu vniuersaliter conceptam, nihil ei addit intrinsecum, sed exintensem solum denominationem ab actu intellectus, videlicet esse abstractam, vel vniuersali modo cognitam: quemadmodum extinseca solum denominatione est in pariete esse visum, cuiusmodi autem extinseca denominatione, non consistit in relatione rationis, potest ramen intellectus super eam conferre relationem rationis, si naturam cum inferioribus cōferat, etiamq; vniuersalem denominare relativa denominatione, per alteram operationem à priori distinctam, quam cōparatiuam notitiam mezito vocant.

Testim: D.
Tho. pro
prima opi-
mione.

Sententiam D. Tho. in hunc locum referendam distuli, quia tres primos opinandi modos diuersis suis doctrinis locis videatur complecti: primum quidem opus, 55 non longè à principio, vbi hoc habetur verba: *Vna, & eadem na-
ra, que singularis erat efficiunt postea vniuersalia
per actionem intellectus deparvam ipsam à conditionib;
que sunt hic, & nunc, &c., per intellectum
autem deparvam naturam, videtur agentem
intelligere, cum ille sit, qui sua operatione pro-
ducit speciem intelligibilem eam representan-
tem sine conditionibus, quod est, eam à condi-
tionibus deparvare, nam possibilis eam vide-
tur, iam deparvam cognoscere, quem etiam
seculum tenuit qvnicqua de anima in disputatis,
ari. 4.*

Testimoni-
um pro se-
cunda opi-
mione.

Secundum modum expressit 2. lib. Phy. lect.
3. & 1. p. q. 8; ar. 2. hiscē verbis: *Sed quod hu-
manitatis apprehendatur fine individualibus condi-
tionibus, quod est ipsam abstractam, ad quod sequitur
intencio vniuersalitatis: accidit, humanitati, secun-
dum quod percipitur ab intellectu, in quo est simili-
tudo naturae speciei, & non individualium princi-
piorum, &c.*

Testimo-
pro tercia
opinione.

Postremum, deniq; duobus alijs scriptū lo-
cationib; de interpretatione, lect. 10. sic loquent:
*Quandoq; attributus homini a. quid sit considerato
quod pertinet ad saltem considerationem intellectus,
ut si dicatur, quod homo est predicable de multis,
sue vniuersitate, huiusmodi enim intentiones format
intellectus atrivius et natura intellectus secun-
dum quod cōparat ipsam ad res, que sunt ex iis qui-*

nd, &c. Simili etiam loquendi modo viruntur, in
1. d. 2. q. 1. ar. 3. in corpore, & 1. p. q. 28. ar. 1.

*Quodam praeotextur ut aquae sententia
exponunt:*

VT autem, quid in hac re tam difficulter
tendum sit, aperiatur: opimè obser-
vandum est illud, q; D. Tho. 7. li. Metaph. Nota I. ex
lect. 8. & opus. 42. cap. 5. docuit, nempe vniuer-
sale concretum nomine esse, & accidentale, si-
cūl album, aut simile, cum notum sit ex qua-
stione precedenti: vniuersalitatem rationem
esse cuicunque naturam accidentalem per in-
tellectum ei attributam: iuxta leges igitur alio-
rum concretorum accidentium materiale, &
formale significatum habere debet: materiale
significatum est natura, que denominatur vni
uersalis, formale vero, vniuersalitas ipsa deno-
minans, que non est forma realis, inherens
subiecto, sicut albedo, aut similitudo: sed ab
intellectu fabricata, secundum modum formæ
realis inherentis. nam pari similitudine de-
nominatur homo vniuersalis, seu species, &
animal genus ab intellectu, ac denominatur
albus ab albedine, vel similis à reali similitudi-
ne: & ex hac doctrina verissima, apparet, iam
incipit multorum deceptio existimantium ex-
trinsecam esse denominationem vniuersalitatis
ab actu, seu notitia reali, per quam natura con-
gosciunt, sine conditionibus, quia vniuersa-
litas nihil est in intrinsecum in ipsa natura de-
minata, sed talis dicitur sicut paries visus, aut
dexter visione reali existenti in oculo, vel à
reali dexteritate animalis: quod autem aper-
ta sit deceptio, ex eo facile intelligitur, quod
denominatio, cognitio, vel abstracta realis abs-
que dubio est, quamquam extinseca, cum fiat
à cognitione, seu abstractione, que realis ope-
rationis intellectus est: quo circa non potest esse
denominatio vniuersalis, cum hac non sit realis, sed fabricata ab intellectu (vel communis te-
net sententia) name de nominatio speciei, vel ge-
neris, altriusve vniuersalis, non est denomina-
tio cogniti, aut abstracti, sed eius, quod vnum-
eat aptum est esse in multis: specialis igitur, &
ab intellectu autem naturæ iuxta modum, quo
eam sic vnam, & aptam cognoscit, & non ge-
neralis, quales suar abstracte, seu cognitis, sine
conditionibus: quid enim diceretur intellectus
fabricare, duam vniuersalem solum esset de-
nominatio realis extrinseca abstracta, vel sine
conditionibus cognitæ: præter quæ sunt ergo tales
decep-

denominationes reales extrinseca, vi denominationis propria vniuersalis ab intellectu excoigitata lequatur, ipsæ autem longè diversæ sunt. His accedit, quod licet vniuersalitas non sit aliqua forma inherens ipsi nature cognite ab intellectu attribuitur ad modum, & similiudinem formæ inherentis: nam si vniuersalitas esset realis ex se conueniens naturæ, & ante operationem intellectus formalis, & intrinseca absque dubio foret denominationis, & substantialis, vel accidentialis, ergo, rationis cum sit, habebit etiam modum formalis, atque intrinseca, sicut denominationis albi, vel similia: dum ergo attribuitur naturæ ab intellectu, iuxta eundem modum debet attribui, denominationis autem abstracti, seu cogniti sine conditionibus ex propria ratione est extrinseca ab actu reali, nec attributa naturæ ab intellectu, sed naturæ liter sequitur ex ipsam cogitatione, quare longè diversa est à denominatione vniuersalis.

II. Notæ.

Secundo adnotandum est, concretum notatum accidentale, præter realem formam inherenter, ac dominantem, subiectum postulare, aptum quidem ad talem denominationem suscipiendam, quod si sit relatiuum, speciali postulat aptitudinem in subiecto: videlicet proximum fundamentum relationis, per quod appetit sit, ad suscipiendum formam relatiuum: ut simile, præter relationem similitudinis, que est forma, postulat subiectum, non solum album, vel nigrum, sed habens unitatem albedinis specificam, cum altero, atq; etiam proportionem in gradibus intensioris, sine quib; non est capax relationis: ita ergo de vniuersali sentiendum est, quod præter formam vniuersalitatis petit absque dubio subiectum aptum ad talem denominationem suscipiendam, eiusmodi autem subiectum natura est, que talis denominationis ab intellectu, & cum vniuersalitas sit forma relativa (ut mox ostendetur) non non est natura aptum subiectum eius, nisi proximo fundamento affiliatur: etenim si eam in singularibus existentem contemplaris, inuectes esse singularem, multiplicem in multis, & in singulari incomunicabilem, ineptamque proinde ad suscipiendum de nominatione in talis formæ, postulat ergo; vi aptum subiectum sit, proximum fundamentum eiusdem relationis.

III. Notæ.

Adnotandum est tertio, fundamentum relationis duplex esse, proximum, & remotum, ut in singulari relationum: genitibus facili or-

rendi potest, nam fundamentum remotum relationis specificæ identitatis est natura singularis, in quolibet individuo reperta, proximum vero eadem, prout habet unitatem specificam cum altera alterius individui, remotum fundatum paternitatis est potentia generandi, vt potentia est proximum, eadem potentia, prout reducta ad actum per actionem generandi, & virumque habere debet subiectum, vt aptum censeatur ad suscipiendum denominationem relatiuum, non enim consurgit relatio in subiecto (vt communis schola protulit) nisi posito fundamento, & termino, utrumque igitur fundamentum habere debet natura, vt sit aptum subiectum formæ vniuersalitatis, quæ relativa est, per quam constituitur formaliter concretum, hoc, quod vniuersale appellamus.

Vt autem explicemus, quid natura remotum, IV. Notæ. quid proximum fundamentum vniuersalitatis sit, adnotandum est quarto: comparatione esse, operationem intellectus, quasi reflexam, quia per eam fertur intellectus in extrema cognita, cum repugnet planè, ea, nisi cognita comparare, unde quasi super cognitionem cadit, & licet aliquis dicere possit, per eundem actum cognitionis, posse intellectum extrema cognoscere, & ea comparare, & fortasse verum id sit, negari tamen non potest cognitionem, & comparationem esse diuersas rationes eiusdem actus, quarum una presupponit altetam, nempe comparatio cognitionem, non enim comparatur aliquid cum altero ab intellectu, nisi cognitum: que cum ita se habeant, hoc ordine excogitandam est, procedere horum in suis actibus, dum vniuersalem naturam constituir, ut postquam persensationes usque ad operationemphantasiæ, si igitur aliquod eius apprehendit, mos sequatur opus intellectus agentis, qui ministeriophantasiatis speciem intelligibilem imprimi intellectum possibilem absque illa cognitione (nam hæc potentia animalis non est cognoscitiva, sed solum producbita specie) per quam speciem representatur natura, non representantis conditionibus singularibus (supposito, quod per talem operationem producitur species rei vniuersalis) calis autem representatio naturæ in specie, necessario præ requisita est, ut possit ab intellectu cognosci sine conditionibus: cum quia species ipsam representans, necessaria est ad cognitionem, cum sit principium eius tanquam virtus obiecti, rumpetudo, quia per eam assequitur natura M. 3. representatio

repræsentata, ut habeat esse sine conditionibus per extrinsecam salem denominationem ab specie, sic eam repræsentante, atque adeo, ut possit esse obiectum simplicis abstractionis intellectus possibilis, per quam sicut repræsentatur, cognoscitur, hoc est non cognitis eisdem conditionibus, nequamquam in specie repræsentatio. Itaque per abstractionem intellectus agentis, non accipiuntur natura proprium non men vniuersalis, sed repræsentata sive conditionibus: ceterum quia ex tali repræsentatione assequitur vnitatem quandam negariam, cum vetum sit iam non esse multiplicem, aut diuisam, atque etiam negatiuam aptitudinem, cum ut sic repræsentata, non sic iam incomunicabilis, nec determinata ad unum individuum, sed quasi indifferens, ut in multis posse existere: propter talem vnitatem, & aptitudinem negatiuam, vocari etiam potest negativè vniuersalis, sed adhuc censetur remotum fundamentum vniuersalitatis positum, ac formalis, quam concutum nomen vniuersalis importare diximus, hanc autem formam, solus intellectus possibilis eam cognoscens tribuere potest, operationem ergo intellectus agentis sequitur simplex cognitio eiudem naturæ sic repræsentata, que vocatur abstractio intellectus possibilis, per quam nihil nouum consequitur natura, præter extrinsecam denominationem realem cognitæ sine conditionibus: hucusque ergo, nullam ei denominationem vniuersalis contruit intellectus, nullam vniuersalitatem fabrieauit: sed solum habet natura duplicum denominationem realem extrinsecam, repræsentata videlicet sine conditionibus, & sine eisdem cognitæ, & vnitatem, atque aptitudinem negatiuam: quia ut sic repræsentata, & cognita, nec diuisa, nec multiplex est, nec etiam incomunicabilis, sed negatiuè indifferens, quia ei non repugnat multis communicari. Sequitur deinceps notitia intellectus, qui fertur supra naturam repræsentatam, & cognitam sine conditionibus, eam comparans ad singularia à quibus abstracta est, & per talem comparationem cognoscitur, ut vniuersalis, nam vniuersale est, quod, vnum cum sit, multa respicit, in quibus est, & de quibus proximè prædicari potest, quare eam sic comparatam vniuersalem denominari, & prædicabilem: vñq; ad hanc igitur operationem, non erat actu vniuersalis, sed solum in potentia: quare nec subiectum aptum ad denominationem vniuersalis suscipiendam, nisi accidente comparatione:

per quam, ut vniuersalis cognita est, ac determinata: solum ergo appellari poterat vniuersale in potentia, atque in fundamento, & adhuc non ordinatio proxima, nam proximum fundameatum, non erat, nisi cognita, ut vniuersalis, per notitiam comparatiuam: quam solam cognitionem subsequitur relatio vniuersalitatis, que est forma denominans, atque constitutiva concretum, quod vocamus actu, & formaliter vniuersale.

Ex quibus inferre possumus, divisionem Diuisio vñllam vniuersalis passim à dialecticis usurpatam, in vniuersale logicum, & Metaphysicum in Logice quadræ naturæ, iuxta hos duos status considerata, nam ut repræsentata, per speciem intelligibilem, sine conditionibus, vel ut sine eiusdem cognita per simplicem abstractionem intellectus possibilis, dicitur vniuersale Metaphysicum, quod recte, exintsecum est, in potentia, & quasi in fundamento, ac secundum quid tale, id est realis natura sine conditionib; circa quam versari possunt scientiae, ac praesertim Metaphysica, que quasi, per antonomasiam vocatur scientia realis, utpote de ente reali abstracto à singularibus differens, ac propterea vniuersale Metaphysicum (à dignissima scientia sumpta denominatione) iure vocatur: nam si forte talis natura sic abstracta sensibilis sit, qualis est communis ratio motus, etiam dicetur vniuersale Physicum, & sisit linea, vel numerus, Mathematicum: natura vero iam denominata ab intellectu vniuersalis per comparationem ad inferiora, dicitur vniuersale in actu, vniuersale formaliter, vniuersale simpliciter, & vniuersale logicum, quia talis denominatio cum sit secunda intentio, & considerationis, logice considerationis est: aliud vero vniuersale solum tanquam fundamentum huius ad logicam pertinet, absolutè vero ad Metaphysicam, aliisque scientiam, in cuius materia fuit constituta (ut iam exppositum est.)

Ex dictis aliquot elicuntur assertiones.

Ex adnotata doctrina depromere licet has I. assertio. assertiones nostram sententiam continentes: prima est, vniuersale in actu, & tale simpliciter, non esse distinguenda in absolutum, vel prout in se est, & in celatum, vel prout ad inferiora ordinatur, ut tunc postrema sententia.

Probatur, quia vniuersale in actu est con-
cretum.

cretum accidentale à ratione fabricatum, simile propositus alijs concretis realibus, ut albo, aut simili, ergo pro formalis importat formam à universalitatis denominantem, & pro substantie naturam denominatam: hoc autem unum tantum est, formaliterque relatiuum secundum esse, ergo non habet locum distinctio eius in absolutum, & relatiuum, probatur minor, quia nō est nisi una forma universalitatis, denominans naturam actu universalis, ea scilicet, q̄ intellectus, per comparationem eius ad inferiores fabricatur, ante comparationem namque solum est realizabstractione, simplex cognitione, aut realis representatio naturae in specie intelligibili, à quibus non denominatur natura universalis actu, sed actu cognita, aut realiter representata: & ex fali representatione solum habere potest, quod fundationem sit universalitatis actualis, ergo ad summum, quod sit universalis, pro fundamento, seu in potentia.

I. assertio.

Secundo. universalis in actu, est actu denominarum à forma universalitatis: hæc est relatio secundum esse, ergo omne universalis in actu est relatiuum secundum esse, & nullum absolutum: probatus minor, universalis in actu essentialiter est unum celipliens multa, ut definitio Arist. exprimit dicens: *Eesse unum in multis, et de multis*, ergo unitas eius, atq; ad eam universalitas essentialiter est forma relatiua, & universalis in actu essentialiter relatiuum, & nequam diuisibile in absolutum, & relatiuum.

II. assertio.

Secunda assertio, universalis in actu, & tale simpliciter non sit, per abstractionem intellectus agentis, ut assertit prima opinio, nec per abstractionem intellectus possibilis, ut affirmat secunda, & confirmat quarta, sed per solam notitiam comparativam.

Læcio.

Probatur primo, quia universalis in actu importat naturam denominari à forma universalitatis, sed per naturam prædictarum abstractiōnum resultat formam universalitatis, ergo nec sit universalis in actu: probatur minor: per abstractionem intellectus agentis, nos habet naturam aliud, quam representari in specie intelligibili sine conditionibus, hæc est sola denominatio realis extrinsecas si realiter representata, non denominatio universalis, ergo ab illa, non denominatur natura actu universalis: idemq; de abstractione simplici intellectus possibilis facile convincitur, à quo solum denominatur natura abstracta, vel cognita, sine conditionibus denominatione, et alijs extrinsecis, nō vero universalis.

Conferma.
Et corroborari aduersus viramque sententiam potest idem argumentum: nam universalis in actu denominatur ab universalitate, per modum formæ inherenteris, non secus, ac genus, vel species: sed realis representatio speciei aut realis notitia abstractiva non habet modum formæ inherenteris, sed extrinsecè solum denominantis: ergo non denominat naturam universalis.

Probatur eadem assertio secundò, dēnominatione universalis, non est realis, sed rationis (vt conceditur ab authoribus primæ, secundæ, & quartæ sententijs) nam universalitas, ut pote secunda intentio, vel ens rationis, ab intellectu fabricata est, non secus, ac denominatio prædicti, subiecti, & propositionis, sed representatio naturae, eiusq; cognitione simplex, sine conditionibus sunt accidentia realia, à quibus per denominationem extrinsecam dicitur natura abstracta, aut realiter representata, quare non sunt nomina imposta, seu fabricata ab intellectu, ergo nec rationem universalitatis habebit, nec formæ sunt denominantes naturam universalis.

Probatur secundo, quia natura universalis II. ratio. importat aptitudinem prædicandi de multis, quæ aut essentialis est, aut proprietas emanans ab essentiali, sed natura per simplicem abstractionem, non cognoscitur in ordine ad singulare, sed prout non est diversa in se (vt faciet quarta opinio), ergo ut tali modo cognita, non est prædicabilis addi si placet, aptitudine prædicandi habere modum formæ positivæ in herentibus subiecto, sed natura, per abstractionem nihil positivum intrinsecum comparat, sed solum denominationem extrinsecam realem, ex qua indifferetia negativa, ei ad summum prouenit, ergo per talen operationem, nō sit actu universalis.

Et certè, si verum fatendum est, non minus videatur mihi à ratione alienum, quod universalis in actu fiat per simplicem cognitionem intellectus possibilis, ut assertunt secunda, & quarta sententia, quam quod fiat per abstractionem agentis, ut affirmat prima, quia nihil amplius habet natura simplici notitiae cognitæ, quam habet in specie representata, præter extrinsecam denominationem abstracti, aut cogniti, immo, & in hoc nō excedit opus intellectus agentis, cuon per illud habeat natura similiem denominationem extrinsecam, abstractæ, quam non cognitæ, simplex igitur aquilia euadit habet modum denominandi.

naturam, non ergo efficit eam magis vniuersalem, quam operatio intellectus agentis, per quam constat, non fieri actu vniuersalem, unde nec per illam fieri potest.

Probatur tertio, efficacius quidem, natus esse naturam vniuersalem, & praedicabilem, denominations sunt ei ab intellectu attributae, sed nequit intellectus aliquid tale denominare, nisi illud, ut tale cognoscatur, ergo nequit tales denominations conferre naturam, nisi eam, ut vniuersalem, & praedicabilem cognoscatur, immo potius idem est eam tamē denominare, ac tamē cognoscere, sed cognosci naturam, ut vniuersalem, & praedicabilem est cognosci, ut vnam in multis, ac de multis, quod patet non posse, nisi per notitiam comparatiuam fieri, cum esse vnam in multis, ac de multis, non habeat, nisi per comparationem ad inferiora, ergo nequit, ut vniuersalis, & ut praedicabilis agnoscari, nisi per comparationem, atq; adeo, neq; vniuersalis, aut praedicabilis fieri.

Vltimo. Probatur tandem, quia ut natura sit vniuersalis formaliter, oportet esse vnam, non solum unitate, qua aliud est in se vnum, sed unitate, qua plura in ea vnum esse considerantur, ut plane docuit Porphyrius, illis verbis: *Participatione speciei plures honestes sunt vnum bonum*, haec est enim unitas formalis, quam certe, non habet natura, nisi in ordine ad inferiora, quare nec tribui ei potest, nisi in ordine ad illa agnoscatur: quod patet, non posse, nisi per notitiam comparatiuam fieri: & in hoc puto deceptio nem quartae opinionis consistere, quod unitatem, qua natura est vniuersalis formaliter, credit esse absolutam, ac propter ea intelligit, per simplicem abstractionem intellectus possibilis, eognosci posse, & naturae tribui, cum tamē fatus sit manifestum esse relativum, quia non constituit naturam in se vnam, sed multorum vnam (ut sic loqui licet) hoc enim est esse vnam in multis, ac de multis, ut habetur in definitio ne vniuersalis, quod cum non possit, nisi per notitiam comparatiuam fieri, nequit esse vniuersalis formaliter usque ad illam.

III. Lasser.

Affiratio postrema, vniuersale solum patitur distinctionem vniuersalis in actu, formalis, ac talis simpliciter, & vniuersalis in potentia, quia eadem secundum est cum illa passim in schola usurpata, vniuersalis Logici, ac Metaphysici: de vniuersale primum, non sit, nisi per notitiam intellectus comparatiuam: postremum vero, per abstractionem intellectus possibilis, nam per operationem intellectus agentis nullo mo-

do sit natura vniuersalis. Veritas huius assertio nis ex precedentibus constat, & in doctrina superiori adnotata continetur, nam cum una sit duntaxat forma, à qua natura denominatur vniuersalis, & haec sit relativa secundum esse, que non confurgit, nisi per notitiam, qua cognoscitur natura, ut vniuersalis, hoc est in ordine ad inferiora, vniuersale in actu, quod per illam tale dicuntur, solum potest distinguiri contra vniuersale in potentia, quod est eadem natura prout cognoscitur ab intellectu per sim plicem eius notitiam non cognitis singulari bus conditionibus hoc etenim modo cognita seu abstracta fundamentum est minus remota vniuersalitatis, cum sit comparatione proximior per quam si vniuersalis formaliter, & actu praedicabilis de multis, & absq; dubio est vniuersalis in potentia cum proxime apta sit, ut in ordine ad inferiora cognoscatur, quod est ad illa comparari, & cum comparatio sit ratio fundandi relatione vniuersalitatis, & praedicalitatis, media comparatione, suscipit veraque relationem, à qua actu, & formaliter vocatur vniuersalis, & praedicabilis.

Diluvuntur argumenta aliarum opinio num.

Supradicti argumenta aliarum opinionum Ad testim. diluvet, & testimonium Aristotelis in sa. Arist. pro uorem primae sententiae oppositum alle. I. opinione. tit, absque dubio, quod intellectus agens imprimens speciem in intellectum possibilem, efficit ut in ea representata actu intelligibilem, sed ex hoc, non sequitur eam efficiere actu vniuersalem, cum quia adhuc sub iudice lis est, ut singulare materiale representari possit, per speciem intelligibilem, atq; adeo esse actu intelligibile: & omnes ferè admittunt, uno, vel alio modo representari, quare non sequitur obiectum representatur in specie intelligibili, ergo est vniuersale, cum possit esse actu singulare: sed esto non posset esse singulare, quod representatur, non bene iudicetur esse vniuersale actu, quanquam si natura representata, sine conditionib. ex tali non representatione non consequitur denominatione vniuersalis, sed representati sine conditionibus, vel abstracti ab illis, quod est esse vniuersalem in potentia, non in actu, vniuersale quasi in fundamento, non formaliter, ut expolitum est.

Definitio etiam vniuersalis, quam affert pri- ad l. argu- tum argumentum admittenda est, de minor, respon- vide. 89.

videlicet, quod natura eo ipso, quod repræsentatur in specie sit una, distinguida, nam ut sic representata sine conditionibus vniuersalit, vnitate negativa, id est, non multiplex, & cōdem modo est apta esse in multis: hæc tamē vnitatis, & aptitudo non est sufficiens ad constitutandam eam actu vniuersalem, sed solum in potentia, & quasi pro fundamento (ut copiosè explicat doctrina à nobis adnotata) vtramque enim positivam requirit, ut sit actu vniuersalis.

ad II. resp.

Et hoc etiam modo solvitur secundum argumentum, nra licet verum sit, naturam per contractionem ad singularia diuidi, aque incommunicabilem fieri, ac proinde ut repræsentata sine conditionibus, non esse iam diuisam, neque incommunicabilem: negativum tamen hoc est, & ad rationem vniuersalis omnino requisitum, minime tamen sufficiens, sed vtterius exigitur positiva vnitatis, & aptitudo, per quam natura sit una multa respiciens: nam vniuersale in actu essentialiter ordinatam ad multa importat, quem ex sola negatione non habet, licet habeat fundamentum, atq; potentiam, ut habere possit: & quod dici solet, vniuersale in actu solum importare potentiam, ut de multis prædicetur, distinguendum est, nam aliud est esse tale in potentia, aliud esse tale in actu, sed per potentiam proximam ordinatam ad actu, & de hac potentia est verum, quia non excludit actu, de illa vero planè falsum, cum nihil actuale importet: illud quidem, quod non habet actu colorem, sed habere potest, dicitur visibile importatio: quod verò colorem habet sibi inherentem, dicitur actu visibile, etiam si actu non videatur, quia aptitudinem proximam, ut videatur, habet actu ita ergo cœndum est de vniuersali, ac prædicabili, actu enim vniuersale, & actu prædicabile illud dicitur, quod habet vnitatem positivam respectu multorum, proximamque aptitudinem, ut de illis prædicetur, quam patet, non habere naturam, cum primus repræsentatur in specie sine conditionibus, ac propterè non est actu vniuersalis, licet possit habere talam vnitatem, & aptitudinem, quod certè vniuersalem duntaxat in potentia, atq; in fundamento eam efficit.

ad confir.

Vtq; autem casus, quem confirmatio eiusdem argumēti atculit, licet propositus sit impossibilis, gratia indaganda veritatis admitti debet, admissum autem dicendum est, utrumq; vniuersale, tam Platonicum, quam separatum, si

daretur modo à singularibus esse vniuersale in-
essendo, non solum negatiū, quia non est di-
uisum, ac multiplex, sed positiū, quia per pro-
priam entitatē, & essentiam habet virtutem, ut
à multis participetur, & sic suo modo dicimus
requiri vnitatem positivam secundum rationē
ut aliquid sit vniuersale in prædicando, de quo
nunc loquimur, quam constat non habere na-
turam in specie repræsentata.

99.

Postremum argumentum solvit, ex mani-
festo discrimine, inter vnitatem transcendentalē,
de eam, que requiritur ad rationem vni-
uersalis, nam per illam est aliquid in se vnum,
sive villo respectu ad aliud: hæc verò non facie
aliquid in se vnum duntaxat, sed vnum multo-
rum, hoc est, vnum, sub quo multa conueniunt,
& in eo vnum sunt, per participationem eius,
iuxta vulgatum illud Porphyrii: *Participatione
speciei multi homines sicut unus homo*, ergo vnitas
transcendentalis formaliter est negativa, solē
addens negationem supra entitatem, vnitas
verò vniuersalis positiva formaliter, intrinse-
cum, ac positivam respectum ad multa impor-
tans, licet pro fundamento negationem diui-
sionis claudat: & cum natura vñique ad compa-
rationem, non aliequat talam vnitatem po-
sitivam, sed isolat negationem divisionis, non
est formaliter, & actu vniuersalis, sed in poten-
tia.

Secundum, quod opposuit idem argumentū ad I. partē
nemp̄ proprietates cariorum rationis, quæ vñi-
turem denominādi habēt, priusquam sint actu responsio.
modo habeant proximum fundamentum, fal-
sum reputamus, quia absq; villo rationis fun-
damento ei attribuitur: nam quod formæ ca-
les, ac positivæ non habent, quia nam ratione
habere poterunt formæ nullum aliud esse ha-
bentes, quam ab intellectu cognoscī: cœritate
verò cœsus est, qui non videt hanc dari forma-
liter ante operationem intellectus, cum decur
formalis carentia visus, nec priuatio ex propria
conditione est ens rationis, sed reale priuari-
um: cum sit negatio realis formæ in tali sub-
iecto ante operationem intellectus ei conve-
niens, sed ens rationis dicitur in quantum
per modum formæ positivæ prædicatur de sub-
iecto, dum dicimus hominem esse cœsum, quod
solum habet, in quantum ab intellectu tali mo-
do cognoscitur, ut autem carentiam formæ im-
portat in tali subiecto, ab intellectu nequaquam
dependet.

Secunda opinio, dupli fundamento nreba-
tur, primo quidem, denominationem vniuersalit. opinio-

N

Ela. resp.

100.

salse statim attribuitur, namque ab intellectu, ac tanquam sufficiens fundatum vniuersalitatis cognoscitur: quod quanquam negare possimus: quia denominatio, non ait: i. basatur ab intellectu, nisi cibis cognitis sub tali ratione, non enim denominatur etiam aliud quam predicatum intellectus, nisi in quantum eam alterius attribuit, nec subiectum, nisi dum ei attribuite aliud, quare, nec naturam vniuersalem, nisi dum eam, ut unam, multa cognoscatur respondentem, etenim cum cognitionem sequatur denominatio, talis haec ab illo dubio est: quia cognitio, & non prius, quam ut talis cognoscatur res denominatur, quare, nec sufficeret cognosci tanquam fundatum vniuersalitatis, ut actu vniuersalis denominaretur, sed admittimus assumptum, ut vires argumento addamus, negamus tamen, quod per simplicem abstractionem cognoscatur natura, tanquam proximum fundatum vniuersalitatis, nam cum vniuersalities sit denominatio naturae in ordine ad inferiora, non censetur proximum eius fundatum, quoniamque ad illa comparetur, quemadmodum album, non est proximum fundatum similitudinis, nisi in quantum habet proportionem cum akerio in gradibus albedinis, negandum est igitur nihil deesse naturae dum per simplicem abstractionem cognoscitur, ut sit proximum fundatum, aut ipsum subiectum vniuersalitatis: deest enim comparatio ad inferiora, quae est ratio fundandi relationem vniuersalitatis, à qua proinde habet ipsam naturam, ut sit proximum fundatum, proximumq[ue] subiectum ad suscipiendum talem denominationem.

ad II. resp.

Secundum fundatum, falsum plane assumit, quod non sic eadem ratio de denominazione vniuersalitatis, ac de denominacionibus generis, & speciei, nam quemadmodum species est nomen relatum, ex quo habet, ut non possit tribui naturæ, nisi comparatae ad individua: partatione vniuersale nomina relativa est intrinsecum ordinem ad inferiora important, quo circa, nec imponitur naturæ ab intellectu, nisi comparatae ad illa: sicut ergo ante comparationem, non dantur genera, & species actu: poti ratione, non dantur actu vniuersalia sed solum in potentia.

Responsio ad argumenta quartæ sententia.

ad I. quartæ opinionis, espō...

Quanta septentia duobus argumentis, e-
quenter concordat fundamenta testa-

quatu non sequimus in eo sensu, quod vniuersalitate actu non sit vlo modo, nisi per noritatem comparativam intellectus: primo quidē, quia de ratione vniuersalitatis, non est relatio secundum esse, sed via, qua in se vnum est, & apertudo, quæ se habet, per modum potentie, atque ad id absoluti, licet explicetur, per ordinem ad aliud: cui duobus modis respondemus, primo negantes ad rationem vniuersalitatis actu, non pertinere relationem secundum esse ad inferiora, nam vniuersale, ut tale non importat unitatem, per quam aliquid ad se vnum est, sed per quam vnum est respectu alioeum, ita ut unitas ipsa relatio sic essentialiter, quemadmodum simile, & quale, habent unitatem, non per quam ad se vnum sunt, sed per quam alterius sunt: itaque unitas vniuersalis inferiorum est, quia in ea sunt vnum (ut Porphyrius docuit dicens: *Participatione species multi homines sunt unus homo*) inferiorum autem esse, non sic intelligimus, ut in ipsis sit, quia unitas vniuersalis nequit inferioribus communicari, sed corunt esse dicimus, quia natura, per talē unitatem, non est ad se, sed ad inferiora, de aptitudine vero censendum est esse relationem secundum esse, quod patet clare, si nomine ipso, non descripiatur, nam aptitudo naturæ, ut prædicetur de multis, non habet modum potentie de predicamento qualitatis, sed modum potius relationis actualis quidem, non tamen per modum actualis exercitii referendū significatur: etenim intellectus nihil per modum absoluti naturæ tribuit, sed per modum referentis illam ad aliud: ut in eundem nominibus entium rationibus, ac secundum interationum, ceteris, Appositissimum exemplum huius aptitudinis relatione habemus in relationibus realibus terij generis, nempe mensurabilis, ad mensuram, scientia etenim aut potentia, non habet relationem huius generis ad obiectum, in quantum per illud actu mensuratur, cum non semper exercet obiectum, officium mensurandi scientiam, nisi quando intellectus operatur, & modo simili obiectum respectu poterit: sed veraq[ue] refertur ad obiectum relatione huius generis, in quantum mensurabilis est ab eo, quæ aptitudinem potius, quam actum denotat, sed nullus vnu-
qua loquuntur, quod mensurabilitas scientiae, seu aptitudo, ut per obiectum mensuratur, sit potentia ad prædicamentum qualitatibus referenda, vel absolutum, quid per respectum explicatur, sed omnes teat cum Aristotele.

stocle esse relationem secundum esse, & referentem quidem scientiam ad obiectum, non tamen per modum actualis exercitij significatam, sed per modum apuditudinis: Tals ergo censenda est aptitudo naturæ, vt in multis existat, de illisque prædicetur: esse videlicet relationem secundum esse, non per modum actu alia exercitij significatam, sed per modum apuditudinis: quod efficaciter probatur argumento ad horum: nam huius sententiae patroni facientur, vniuersalitatem nature comparatae ad inferiora, nihil absolutum contineat. Sed esse relationem secundum esse: at talis natura non prædicatur actu de inferioribus, aliqui, non esset prædicabilis, sed prædicatum, nec proinde vniuersalis, nam vniuersale in actu cū prædicabili reciprocatur, non cum prædicato, est ergo actu vniuersalis, & prædicabilis, sed esse prædicabilem actu, non importat exercitium prædicationis, sed aptitudinem actu conuenientem naturæ, quemadmodum esse ratiabilem actu, non importat actualem ridendi exercitium, sed potentiam ad ridendum actu inhaerentem, ergo nihil valet argumentum, natura per simplicem abstractionem est apta prædicari de inferioribus, ergo talis aptitudo, per quam est vniuersalis, non est relatio secundum esse, sed potentia habens modum absoluti. Vera igitur relatio est, quæcum non possit consequi varia, per simplicem abstractionem cognitam, videntur, quia non cognoscitur in ordine ad inferiora, sequitur per talen operationem intellectus, non fieri actu vniuersalem.

III. Solut. Secunda solutio est, admitti posse aptitudinem naturæ, vt de inferioribus prædicetur, non esse relationem secundum esse, sed se habere ad modum potentiarum realis de prædicamento qualitatis. Quo certè admisso, non est minus certum, quod natura per simplicem abstractionem, non possit habere talen aptitudinem, atq; id, & esse actu vniuersalem: probabo: pli nemnam realis potentia, ut visua, aut intellectiva, aut quæcumq; alia clauduntur secu respectum, seu proportionem ad obiectum sicut quæ, nec possit esse, nec intelligi: unde sit apud Arist. D. Thom. & Peripateticos omnes ex ordine ad obiectum speciem capere: ita ut res ipsa, & essentia, & si (quod ego verisimiliter non ab iron) est certè propria radicalis, quæ est quasi fundamentum talis respectus, de quo nemo potest dubitare: & si se unum, & alterum tenemus, legimus planè sic ea,

nec esse, nec intelligi posse potentiam: quod si ita est, nec esse, nec intelligi poterit aptitudo ad existendum in multis inferioribus: atq; ve de eisdem prædicetur, nisi per ordinem, sive respectum ad illa, ex quo respectu speciem capi: sed per simplicem abstractionem, non consideratur natura in ordine ad individua, sed solum ut abstracta ab illis est, immo, nec cognoscuntur individua, alioqui notitia, potius comparativa esset, ergo nec potest per illam fieri vniuersale actu, nec id potest probare argumentum.

Secundum argumentum, duo assumit, vnum ad II: quod natura nouam assequatur unitatem, per simplicem abstractionem, cum per vnum coceptum formam repræsentetur, habeatque proinde sic respectu vnum conceptum objectuum, al. etiam, quod assequatur aptitudinem prædicandi de multis: & vnuq; negandum est. Primum, quia si vnum conceptum obiectuum solum est denominatio realis extinsecit, ex qua rupugat provenire naturæ aliquam unitatem politissimam vniuersalis, cum haec modum formæ inhaerentis habeat, atque adicò aliquam formam vniuersalitatis, nasa quod extinsecit est, non habet modum formæ, solum ergo provenit naturæ ex tali conceptu, negatur unitas, nempe, quod non sit multiplex, aut diversus: & haec non valeat cum constitueret actu vniuersalem, sed solum in potentia, & qualitate fundamento. De aptitudine vero ad prædicandum (quanti prædicabilitatem vocare solent dialectici) clarius est, non conuenire naturæ ita cognitæ, cum sic essentialiter relatio ad inferiora, aut sine relatione, nec esse nec intelligi possit, & natura per simplicem abstractionem non cognoscatur in ordine ad inferiora: quare, nec ei possit actu sibi denominatio importantis ordinem ad illa.

Q V A E S T I O S E X T A .

An Vniuersale logicum resultet ex simplici comparatione naturæ cū individuali, vel non nisi per compositionem, qua vocatur actualis prædictio, fiat?

Duplex intellectus comparatio:

Otrouersia hæc hæc nostra temestate varia ab excitata, præsupponit geminam abstractionem
N. 2 para genera,

parationem, que apud multos circumferunt, vna quæ vocatur simplex, & non est aliud, quæ simplex quedam notitia virtusque extermi, vnum cum altero quasi simplici intuitu conserens, per quam intellectus cognoscit naturam esse in multis inferioribus, à quibus abstracta est, altera vero composita vocatur, vel compositionis certe, quæ non solum virtutem, extre-
num cognoscit, nempe naturam, & inferioria in quibus existere cernit, sed vnum extremum eum altero componit, vnum alteri attribuit, de ipsoque enunciat. Et comparatio hæc videretur à priori, in eo diffire, quod vera iam formaliter vocatur (veritate quidem, quam comple-
xam, aut cognitam vocant) cum prior solum vera sit veritate cognitionis simplici, sicut vi-
sio, aut alterius sensus operatio: in ordine au-
tem ad vniuersale logicum sic solent in schola distingui, ut per simplicem comparationem, sit natura vniuersalis formaliter, & praedica-
bilis in inferioribus: & ut talis diuisa sit in quinque vniuersalia, aut praedicabilia, genus,
speciem, differentiam, proprium, & accidens:
per compositam verò, non vniuersalis, vel præ-
dicabilis, sed cum talis iam præsupponatur, &
etuale prædicatum de illis, vel aliquo eorum:
gratia exempli, dum intellectus cognoscit na-
turam humanam, quam à Petro, & Ioanne ab-
stinxerit, in eisdem esse, talem notitiam compara-
tivam consequitur rationis, per quæ ad illa referuntur, tanquam vna in multis exi-
stens, de quibus prædicari apta est, vnde per
talem comparationem vniuersalis, & praedica-
bilis vocatur, non tamen actuale prædicatum,
quia non dum actu, eam enunciavit intellectus
de eisdem inferioribus, prosequitur autem, &
naturam iam, ut vniuersalem cognitam, eis-
dem inferioribus, vel alicui eorum attribuit,
quæ attributio, enunciatio, vel prædicatio vo-
catur, & sic attributam, prædicatum appellat,
subjectum vero inferioris illud, cui attribuitur.
Hanc itaq; duplēm comparationem distin-
ixerunt hucusq; omnes fermè dialectici, aut e-
tiam Metaphysici (nam vniuersales istae cōtrō-
versiae Metaphysicæ sunt) hanc comparationē
sequitur relat oactualis prædicati ad etuale
subjectum. Sic itaq; tenetunt quoque vniuer-
sale logicum per comparativam notitiam intel-
lectus fieri docuerunt.

Sententia affirmans vniuersale, & predica-
bile, non distinguunt.

Nonnulli vero has duas comparationes non distinguunt, sed in vnam eademq; prorsus coincidere sentiunt, ita ut eo i-
pso, quod intellectus comparat naturam cum inferioribus, cernens in eis esse, eam actuale
prædicatum constitutum, & inferiora, subjectum. Comparatio & propositionem conficiat, sentiunt itaque tio est actu-
primo, quarilibet comparisonem natura-
lis inferioribus esse actualem prædicatio-
nem.

Secundò, consequenter affirman, eandem
prorsus esse relationem, quam habet natura ad

inferiora, ut vniuersalem, ut prædicabilem, &
ut actuale prædicatum, immo nunquam habere
aliam relationem, nisi actualis prædicati de in-
terioribus, tanquam de actuali subiecto, & per
hanc relationem esse primò, & formaliter v-
niuersalem: vnde non distinguunt potentiam Vniuersale
prædicandi ab actu, immo neque admittunt po- & prædicata-
tentiam prædicandi in natura, ita ut prædicabili idem
denominetur, neq; distinguunt vlo mo- esse dicunt
do vniuersalitatem ab actuali prædicatione,
sed essentiam vniuersalis in sola actuali præ-
dicatione ponunt, & apud ipsos vniuersale,
non erit aliud, quam actuale prædicatum de
multis.

Quo circa, neq; doctrinam illam in schola
recepit, admittunt, quod esse vnu in multis
sit pro essentia vniuersalis, & esse prædicabile
de multis proprietatis eius: sed dum Arist. vni-
uersale describit, dicens esse: Vnum in multis, ac Explicit
de multis. eudem actum, eandemq; ratione for- definitione
malem diuersis verbis explicuisse, actum essen- Atisto.
di, & prædicandi, denotando.

Et si eis opposueris apud Arist. diuersa esse,
prædicatum, & vniuersale, vnde in topicis, qua-
tuor duntaxat prædicata posuit, cù tamè apud Porphyrium quinq; sint vniuersalia, aut præ-
dicabilia, respondent prædicatum non recipro-
cari cum vniuersali, sed laius patete, nam ad
complexa, immo ad res singulares se extendit, de-
finitionem namq; quam complexam esse no-
uerat Aristoteles in prædicatis enumerauit, &
singulare accidens de subiecto quoque singula-
ri prædicatur, ut hoc album de Petro: illud er- Vniuersale
go prædicatum duntaxat vniuersale est, quod & prædicata-
simplex, & vniuocum est, aut denominatiuum tū quomo-
multis commune, ut proptium & accidens do distin-
comprehendantur: concedunt ergo diuersa es-
se, vniuersale, & prædicatum, tanquam superi-
us, & inferius, sed prædicatum simplex, & vni-
uocum multis commune formaliter esse vni-
uersale.

Huius sententia
est vniuersalitatem
fundatur.

Vniscum est fundamentum huius sententie, & quidem non infirmum, eo ipso quod intellectus comparat naturam abstractam ad inferiores, iudicat in eis esse, eisque conuenire, ergo componit duo haec extrema, videlicet naturam, & individua, constitutque proinde actualem compositionem, & prædicationem vnius de altero: probatur planè consecutio: quia prædicatione actualis, non est aliud quam iudicium, quo intellectus iudicat hoc esse in illo, eisque conuenire totum hoc efficit intellectus, dum naturam comparat, & nisi hoc efficiat, eam non comparabit: ergo comparatio, quantumlibet simplex reputetur vera compositione est, veraq; & actualis prædicatio, & haec erit absq; dubio actualis, ac formalis vniuersalitas, ita ut natura esse vniuersalem, non sit aliud, quam esse actualis prædicatum de suis inferioribus in actuali prædicatione.

Et si forte dicatur actualem prædicationem quid amplius importare, præter notitiam comparationis intellectus, qua cernit naturam esse in inferioribus, eisque conuenire, nempe actualem affirmationem, per quam intellectus dicit ista esse, quod in eis sit, eisque conueniat, respondent, hanc affirmationem in comparatione ipsa contineri, nam intellectum affirmare, quod hoc sit illud, nihil est aliud quam iudicare, hoc esse illud, aut ei in esse, sed dum naturam comparat cum inferioribus, iudicat in eis esse, eisque conuenire, ergo actu eam prædicat, de eisdem inferioribus, actualis igitur comparatio, actualis est compositione, actualisq; prædicatio, & proinde relatio actualis prædicati in natura formalis eius vniuersalitas, que ex actuali comparatione refutatur.

Refellitur hac sententia.

Refellitur
hac senten-
tia.

Sententia hæc non nihil apparentia, habet, ratione cuius facili decipere eos, qui superficie tenuis naturam comparationis, & ipsiusmet vniuersalitatis considerant, si vero vtrumque paulò diligentius expendatur, cernete licet communem sententiam magis esse Aristotelicæ doctrinæ, ac veritati conscientiam.

Probarunt primi ex duobus locis, quibus Aristoteles definit vniuersale, videlicet primo libro de partibus animalium cap. 4. vbi ita ait: *Quæ enim pluribus insane, hec vniuersalia appellantur?* & primo libro de interpretatione capit. 5. *Dico autem vniuersale, quod de pluribus apud me est*

predicior, vñaque enim definitio planè docet vniuersalitatem, non in actuali prædicatione positam esse, sed in quodam alio priori, scilicet in eo, quod est in multis esse, aut etiam in aptitudine prædicandi de multis, quod enim haec priora sine actuali prædicatione notissimum est, nam esse in multis fundamentum est actus prædicationis, cù ex eo, quod aliquid est in aliquo, de illo prædicari possit, non tamen ex eo, quod prædicatur, aut prædicari potest in eo sit, illud igitur prius erit: sed vniuersale ut in priori definitione testatur Aristotel. est vnum in multis existens, ergo prius secundum rationem est vniuersale, quam de illis actu prædicatur. Quod apertius ostendit posterior definitio nam si vniuersale est, quod apud est prædicari de multis, ergo vniuersalitas apud est prædicandi de multis, non actualis prædicatio, & rursus aptitudo cuiuslibet rei prior est actu cum iste ab illa oriatur, ergo prius secundum rationem intelligitur aliquid apud prædicari, quia actu prædicetur, sed per aptitudinem est vniuersale, ut docuit Aristoteles, ergo prius est vniuersale quam actu prædicetur, ac tandem si vniuersalitas esset actualis prædicatione, non posset aptitudo prædicandi admitti in naturavniuersali, ut reuera non admittitur ab his autoribus, sed pro eodem protinus reputatur esse in multis, & actu prædicati de illis, & priusquam actu prædiceretur nihil aptitudinis, aut actualis existentia habere aint, sed primaria relationem eius ad inferiora esse actualem prædicationem, at Aristotel. expresse ponit aptitudinem prædicandi in definitione, per quam descripsit vniuersale, ergo hæc sententia, non est doctrinæ eius consona.

D.Tho. sen
tentia.

Sed nec doctrinæ Diuini Thomæ, qui postiorem definitionem elucidans, primo libro de interpretatione lectio 10. perspicuis verbis docet meritò fuisse ab Aristotele designata, non per actualem prædicationem, sed per aptitudinem prædicandi, sic inquiens: *Coninger autem quandoque, quod propria ratio aliquid formæ intellectus, non repugnat ei, quod est esse in pluribus, sed hoc impeditur, ab aliquo alio, siue sit aliquid accidentalis adueniens: puta, si omnibus hominibus maritem ibimus, unus solus remaneret, siue sit proper conditionem nature, sicut est unus tantum Sol, non quod repugnet rationi solari esse in pluribus, secundum conditionem formæ ipsius, sed quia non est alia materia susceptiva talis forme,* & id est non dixit, quod vniuersale est, quod prædicatur de pluribus, sed quod apud meum est prædicari de pluribus.

106.
Vera proba
our senten-
tia L.

Sed age iam, & ratiōnab⁹ ostende vniuersitatem naturae, non in actuali prædicatione, sed in aptitudine prædicandi prævia consilere: ac proprieṭā prius secundum ratioñem esse vniuersalem actu, quam actu enunciatur. Probatur autem primo hac ratione, quæ fundatērum opposit⁹ euerit sententia: per simplicem comparationem ab⁹que actuali prædicatione, ab⁹que vla affirmatione, & negatione potest intellectus cognoscere naturam in inferioribus existentem, & tu⁹ cognoscit eam esse vnam in multis, ergo esse vniuersalem, quare vniuersalitas, nou⁹ erit actualis prædicatione, nec in positione, aut diuisione sita erit, sed per simili-
cem notitiam comparativam coi. surgit. Probatur antecedens in quo tota huius negotij difficultas consistit, primo, quia per simplicem notitiam sylvis cognoscitur albedo in patiente, per simplicem notitiam estimatiue cognoscit quis ini-nicitiā lupo inesse, cum ipsum tanquam ini-nicium cognoscat: ergo per simplicem notitiam poterit intellectus cognoscere naturam in inferioribus existere, atque adeo eam simpliciter cum illis confitetur, ab⁹que vla affirmatione, aut negatione, probatur consequio, quia nequit cognosci albedo in patiente, aut in lupo ini-nicitiā, sine virtuali collatione accidentis cum subiecto, cū formalē efficacie nequeant sensus, ergo per simplicem, ac virtualem collationem, quia in intellectus potest efficere, poterit naturam in inferioribus existērem cognoscere, esmq; vniuersalem denomi-
nare ante compositionem.

III. probat.

Se. u. lo, quia per notitiam simplicem intellectus, cognoscimus similitudinem duorum alborum, ergo cognoscimus relationē virtusque extremiti inhaerentem, sed relatio est comparatio extremitum, ergo nō possumus cognoscere sibi diuidend. eorū, n̄ si virumq; ex. oī. ē do, cognoscimus iqtur virco in.uitu naturam si noticiis, relationē existere, in utroq; extremito, quod ab⁹q; eorum collatione, non contingit, ergo poterit natura cognosci in inferioribus, & cum eis confitetur, ab⁹q; e affirmatione, aut negatione, aut actuali prædicatione, ac proinde, sine his erit vniuer- alis.

III. probat.

Tertio, quoniam definitio, vt Aristoteles docet primo libro de posterioribus resolvit, cap. 2. t. 6 includit affirmationē, aut negationem, vel actualē prædicione, sed haec h. s. conflatur ab intellectu ex genere, ac differentia, ergo ab⁹que actuali prædicatione cognoscit intellectus animal tanquam genus hominis, con-

gruere definitioni eius, & patiēr rationale, quam eius dicitur sententiam: patiēr rationale tanquam actum essentiale contrahere animal ad speciem hominis, & definitiōem ex viro que conflatum homini esse accommodatam, & non leoni, comparat igitur, partes inter se, & cum toto, dū definitionem cōponit, idq; ab⁹q; affirmatione, vel actuali prædicatione, quæ in compositione definitionis, non ingrediuntur, vt Aristoteles restatur, ergo potest cognoscere, quid natūra in inferioribus existit, quod est eam cum eisdem confitetur, vniuersalemque efficiere.

Probatur quarto, ex operatione sensus communis, q. g, simplex cū sit, discernit inter cibos. Ata diversorū sensuum exterorum, percipiens colorē esse sensatum per visum, non per auditum, & solum per visum, & nō per tactum, scig⁹ de cibis, quod praefare nequit, sine comparatione cuiuslibet sensati cum suo sensu, atque etiam cum sensato alterius, cum tamen ab⁹que affirmatione id efficiat, non tamen siue comparatione talēm imperfecta, qualis in sensu esse potest, poterit ergo intellectus, per simplicem notitiam cognoscere naturam vnam in inferioribus existentem, quod nō cognoscit sine comparatione, bene tamen, sine affirmatione, vel actuali prædicatione, ergo nō est poterit ratio vniuersalis in hac, sed in relatione ad individua ex simplici comparatione insinuante.

Quintum argumentum, aduersus eandem sententiam, ita procedit, si naturā esse vniuersalem est actu prædicti de multis, si qui tur non esse vniuersalem, nisi de multis simul eiū ceterū, ita, vt dicamus Petrum, Ioannē, & Franciscum esse homines, dum autem de quolibet eorum per te prædicatur, non erit vniuersalis, quare neque erit prædicatione vniuersalis, dum species prædicatur de uno individuo, aut genus de una specie, vt si enunciameris Petrum esse hominem, aut leonem esse animal. Probatur consequio, quia vniuersalitas est actualis prædicatione, sed vniuersalitas, nō est nisi respectus naturae ad multa, ergo non est vniuersalis, nisi dum actu prædicatur de multis, ac proinde dū de solo uno enunciatur, vt in præfatis prædicationibus, non erit vniuersalis, neque tales prædicationes erunt speciei, aut generis, nam genus, & species formaliter sunt vniuersalia: consequens autem aperte falsum est, nam cum sint prædicationes verae, & non identicæ, erunt prædicationes speciosius de inferiori, ac proprietas

IV. probat.

107.
probat.

presca vniuersalitatis de suo individuo, vel specie.

Occurrunt
respon-

Neque locum habet iuxta hanc sententiam, quod responderi posset vniuersalem esse hominem, dum de solo pietro enunciatur, & animalibus de sole leone, quia licet de uno solo acto ab aliis praedicetur, praedicabile est de ceteris, nam si vniuersalitas est actualis praedicatio, non est vniuersalitas natura respectu eorum, de quibus enunciari potest, sed solum respectu eorum, de quibus actu enunciari; sed non praedicatur actu in singulis propositionibus, nisi de uno, ergo non erit in eis vniuersalitas.

Vixmo.

Ad sol. & ci-
milia sunt
species vni-
uersales.

Occurri-
tar alteri
objectioni.

Ad ex remum quedam sunt naturae vniuersalitatem individuum habentes, ut natura Solis & Lunae, & talis erat humana cum primum conditus fuit Adamus, quas nihilominus species vocant omnes, & vniuersales esse faciunt quia licet de uno solo actu praedicentur, possunt (quantum est ex se) de multis possibilibus enunciari, si vero vniuersalitas in actuali praedicatione ponatur, vniuersales non erunt, cum nunquam praedicent actu de multis; ergo pugnat sententia hæc cum veritate ab vniuersalitate schola recepta.

Solum responderi posset, quod intellectus plura singulare individua, licet unum tantum in rebus sit, & naturam abstractam cum omnibus confert, ut vniuersalem, efficiat. Hæc tamen solutione, non minus confusa est, quam individua, quare non satis facit argumento: nam realis natura, sicut actus nequit existere, nisi in veritate, ac realibus individuis, partem, nequit, nisi de talibus actu praedicari, cum praedicatio in re ipsa fundatur, sed natura Solis, & Lunæ est vera, ac realis, ergo, non existit actu, nisi in veritate, ac reali individuo, neque potest, nisi de tali enunciari, quare nullius momenti esse possunt confusa individua, ad effectum vniuersalitatis naturæ realis:

Vnum esse
in multis
est vniuer-
salis essen-
tia.

Aptitudo
ut de mul-
tis praedice-

commentarijs, sed pluribus alijs lue doctrinae tur, et patlocis, sic Porphyrius in praedictis dñis, sic omnes eius interpres: sic denum vniuersa scho-

la Peripatetica: modum autem, & ordinem,

quo intellectus haec omnia vniuersali tribuit,

talem posuit probabilitatem sententia, quam sequitur sumus, tenens, per simplicem comparationem intellectus ficti, ut postquam intellectus naturam ab individuis abstractus, simplici intuitu eam in individuis, à quibus abstracta facta cernit: & haec intuitiva notitia, sim-

plex comparatio vocatur: ex qua consurgit relatio rationis in natura ipsa ad individua, à

qua relatione denominatur formaliter vniuersalitas, & quoniam natura una in multis cognita de illis enunciari in propositione potest, ex vniuersalitate oritur alia relatio; à qua denomi-

natur apta praedicari de multis, vel quod idem est actu praedicabilis, & aptitudo haec cer-

tert proprietatis vniuersalitis, omni soli, ac semper conueniens: Hanc autem essentiam, & pro-

prietatem explicat Aristoteles duplice illa de-

finitione à nobis relata; essentiam quidem, dif-

afferuit in primo loco: *Quæ in pluribus insub-*

hac vniuersalia, appellamus, proprietate in verò

in postremo inquietus, vniuersale esse: quod, et

multipliciter appetimus, haec autem communis,

ac vera doctrina latissimè est corroborata iesi-

monijs, acrationibus ad oppositam refilen-

diam induxit, solum super erit vacuum eius ag-

mentum dissolvere.

Fit satis arguento opposita sen- tentia.

VNICUM fundamentum, sui opposita est. Respondet tentia innititur, prima nostra ratione ad argumen-

tu eversum est, in eius siquidem discursu, ut opposita

satis clare ostendimus, intellectum, per simplicem sententiam

comparationem, absque vila affirmatione co-

gnoscere naturam in singularibus existentem, ex-

ceterum ut doctrinam solido arguento accomodemus, adnotandum est, duplicitate co-

gnoscere intellectum, vniuerselle in altero, evite

convenire, aut per simplicem intuitum iuxta

modum sensitivæ notitiae, quo pacto sensus

communis cognoscit colorem esse sentatum

per visum, & non per auditum, & sonum per

auditum, & nos per tactum, & os per asti-

matum lupum, ut sibi inimicum, & nocium,

atque adeo ei inesse inimicium, & non agno. Lmoder-

& intellectus ipse, vox etiam, ac simplici in-

tuu cognoscit similitudinem in duobus alibi-

in-

Dupliciter
cognoscit

intellectus

vnum in

alicui esse.

inherentem, & aequalitatem in duobus corporibus. Et haec simpliciter vocatur etiam **Complex comparatio**, quia unum in altero cognoscere, non contingit sine comparatione, & importat absq; dubio, quasi virtuale, ac imperfectum iudicium, nam eo ipso, quod sensus communis discernit inter sensata diuerorum sensuum, quadam ratione virtuali, iudicat unum esse alterum, & eo ipso, quod ouis cognoscit lupum, ut sibi inimicum, quodam modo iudicat inimicitiam ei in esse: ceterum, quia non est formale, & expressum iudicium, sed quasi inchoatum, & virtuale, non sufficit ad compositionem, vel prædicationem, aut affirmationem.

II. modo.

109.

Alio modo cognoscitur, unum esse in altero, per modum attributionis, & coniunctionis cum iudicio expresso, ac formalis de conuenientia eius, & ex consequenti cum actuali, atque expressa coniunctione virtusque, ex qua compositione, & actualis prædicatio resultat, & talis cognitione vocatur etiam **comparatio attributio**nis, compositionis, & prædicationis. Per priorem igitur comparationem cognoscit intellectus naturam abstractam, in singularibus, à quibus abstracta est actu existentem, ac properet talem comparationem simplicem, consequitur relatio rationis eiusdem naturae ad singularia, à qua denominatur **vniuersalit**, cum sit vnius ad multa, consequitur etiam aptitudo prædicandi de multis quae est relatio prædictabilitatis: nam ex eo, quod unum aliquid in pluribus existit, quasi naturaliter sequitur, esse a primum prædicari de illis, per posteriorem vero, cognoscit intellectus eandem naturam tanquam actualem prædicatum eorundem singularium, quibus tanquam subiectis actu coniungitur, & ex tali coniunctione resultat actualis compositione, ac prædicatio, hanc igitur comparationem consequitur relatio actualis prædicati, ac subiecti totiusque compositionis, ac prædicationis ad singulas partes, nempe ad naturam, quae actualem prædicatum est, & ad singularia, quae subiecti rationem habent. Et quia opposita sententia non distinguunt has comparationes, sed posteriores cum priori confundit, repudians eandem cum illa esse, ita, ut qualibet comparatio vnius cum altero sit compositionis, aut divisionis, seu actualis prædicationis, aſſuerauit primam comparationem naturae eiusmodi esse, & idcirco per actualem prædicationem de multis, ad quas comparatur, fieri naturam vniuersalem, idemque proſus esse, vniuersalem

denominari, & actuale predicatum de multis, certum cum distinctas esse ostenderimus, luce clarius pater, diuersas quoque relationes ex eis resultare in natura, per simplicem quidem relationem simplicia vniuersalis, ac predictabilis, per compositam vero relationem actualis prædicati expresse, ac formaliter subiecto attributi, & cum eo coniuncti, ex quorum coniunctione resultat formalis compositio, ac praedictio.

Ad formam igitur argumenti, dum dicitur intellectus eo ipso, quod naturam ad inferiores comparat, cognoscit in eis existere, eisque conuenire, concedendum est: cum rursus additur talis cognitionem conuenientia esse iudicium atque etiam compositionem, & actualem prædicationem (cum iudicare, & compone, non importet aliud quam cognoscere, quod unum alteri conueniat, aut insit) negandum est: importat enim non qualemque cognitionem conuenientia, sed expressam, ac formalem attributionem, ac coniunctionem vnius cum altero, sine quibus expressum, ac formale iudicium, aut compositio, seu prædicatione consistere nequeant. Hoc autem ex eo fit manifestum, quia prædicatum, non est aliud quam attributum alteri, ergo actualis prædicatione non qualemque comparationem, non qualemque nostram conuenientiae importat, sed expressa, ac formalis attributionis, que cum in simplici comparatione non reperiatur nec formale, & expressum iudicium reperitur, neque proinde compositio, vel actualis prædicatione. Quamquam virtuale iudicium, & virtualis etiam attributio reperiatur, que fundimentum est formalis, & expressi, per quod possit intellectus unum alteri attribuens enunciationem componit, extremitate namque simplicibus cognitis facile est ea inter se per modum attributionis componere, insurget tamen per comparationem simplicem relatio naturae ad individua, à qua denominatur formaliter vniuersalis, & ex consequenti formalis aptitudo prædicandi de multis, quam prædictabilitatis nomine intelligunt.

Et ex his satis innoscit per quem modum comparationis vniuersale fiat. Ad rationes autem eius vniuersalem, vel analogam respectu omnium prædictabilium dūcendam properandum est.

Q Y A E.

Q V A E S T I O , SEPTIMA.

An uniuersale vniuocam rationem habeat respectu praedicabilium, ac verum sit, eorum genus.

Porphyri.

Opus hoc Porphyrii, ut in proemio ipse proposuit, de quinque vniuersalibus inscribitur, genere videlicet, specie, differentia, proprio, & accidenti, quia de ratione, & natura singulorum in eo differit, constituto igitur vniuersali, quod communae omnibus est, inquirere operæ primum erit, quemadmodum se respectu eorum habeat, an videlicet, una sit eius ratio ab omnibus ex aequo participata, vel inæqualis quidem, ac secundum proportionem prius vni, vel alteri conueniens. Si enim primum definiendum statuerit, ex consequenti erit omnium comparatione vniuocum, & cum ratio vniuersalis per omnium rerum genera non vagetur, neque ideo trācidentalis sit, sed determinatis rebus conueniat, praedicabilia vero, quibus communis est secundum proprias rationes formales, sicut diuersa, vt propria cuiusque definitione inspecta facile constare poterit, tanquam genus se ad illa habere exkludendum erit, vt animal respectu hominis, equi, & leonis: erantq; praedicabilia omnia quedam species vniuersalis, at si è diuerso secundum inæqualem rationem prioris, & posterioris, eisdem conuenire reperiatur, analogum erit, non secus, ac praedicatorum comparatione ens.

Variæ sententia cum fundementis eorum.

I. Sent. statutum esse ana-
logum vniuersale.

Analogum esse tribus modis diuersis nütetur. Doctores diuersi, nam Albertus Magnus, libro praedicabilium, tractatu 2. cap 9. tali ordine singulis conuenire statuit, vt primò generi, secundo speciei, & huius ratione differentiæ, posteriori, & quasi per accidens proprio, & accidenti, quod hoc discutu probatur.

Probatur
efficaciter.

Principalius est praedicari de pluribus spe-
cie diuersis, quam solo numero: qui potio-
ra sunt, quæ specie differunt, maioremque
ambitum habent, vt in homine, & equo, quæ
species sūt animalis, in Petro, & singulari equo

que individua sunt specierum earundem, faci-
le intelligi potest, sed gen' vniuersale est, quod
de speciebus praedicatur, species vero de solis
individuis, potior est ergo vniuersalis ratio in
genere quam in specie, atque etiam prius par-
ticipata, qua ordine natura in eiusdem rei
constitutione potentia precedit actum, cum
natura ab imprecisioribus procedens, media
potentia ad actum pertinet: in constitutione
autem speciei genus se habet tanquam po-
tentia contrahibilis per differentiationes, quasi per
actus, ergo priorem locum tenet, atque adeo
rationem vniuersalis, virtute communem
prius participat, sed statim post ipsum genus ad
speciem delredit, tanquam ad totum, & per se
cum, ex genere, & differentia constitutum, &
specie media, ad differentiam, tanquam ad aliam
essentialē partem. Et cum tria, hæc vniuersali-
tate de suis sint inferioribus quidditati, aut
essentialiter praedicabili, non solum priora, sed
principaliora erit ceteris duobus, quæ ex ea
rei essentiali inveniuntur: vt visibile, quod pro-
prium est, extra essentia hominis, album quod
commune accidentis: ac praedicabile quinque,
extra essentia corporis: Et ex his postemis nō
est difficile intelligere, priorem esse cōceptum
vniuersalis in proprio, quam in communi ac-
cidenti, tanquam in eo, quod magis est substâ-
tia continua. Et confirmari efficaciter potest hæc sententia, quia modus praedicandi se-
quitur modi essendi, & ab eo quod res est, vel
nō est propositione, vel falsa appellatur, vt ec-
stis est Arist. c. de substantia, sed modus essen-
tiæ in tribus prioribus perfectior, est secundum ex-
dine expositum, quæ in posterioribus, cum in
eis maxima ex parte substancialis sit, penitus in
his accidentialis, erit igitur modus praedicandi
iuxta eandem proportionem, secundum ma-
giorem, vel minorem perfectionem ab omni-
bus participatus, & ideo secundum modum a-
nalogiz.

Alio modo non multum diuerso tenet Cā: Cā: senten-
tia eandem analogiam vniuersalis est, pre-
dicamentorum vniuersale sic distinguens, nam vniuersalis
vel comparatur ad omnia praedicabilia & omnia analogia-
num comparatione non potest esse vniuocum,
sed analogum, si quidem de tribus prioribus
generi, specie, & differentiis impliciter, & per
se, de ceteris duobus non per se, sed per acci-
dens, non simpliciter, sed secundum quid, tan-
quam de accidentibus praedicatur, vel ad ge-
nus, speciem, & differentiam duntaxat, & re-
spectu

Specie horum eadem habet rationem, si quid est omnia praedicantur, de suis inferioribus essentia-
liter, & per se, qua propter est eiū viuocum,
& omnium comparatioe analogum. Refert
autem pro hac sua opinione antiquos philosophos, Alexandru, Amoniu, & simplicium, in
commentariis eiusdem quarti capituli, ex mo-
derne vero Magist. Sor. ibidem, sed profecto
hi omnes inducunt alio sensu loquuntur, ut le-
genti facile parebit.

Probatu-
r huc sententia

Fundatur autem hæc sententia primo in qui-
buldam locis, Arist. 4. Metaphys. text. 14. que-
sic se habente: *Si autem omnia secundum accidentem
dicerintur, nihil erit primum viuocale.* At si clari-
tius diceret, primo, & per se in sola substantia
seperatum esse viuocale, per participationem
eius in accidentibus, analogice, ergo in omni-
bus.

Secundo Aristoteles & capite ante praedica-
mentorum hæc viuocorum definitionem af-
fert: *Viuocum sive, quorum nomen est communis ra-
tio vero substantie nominis accommodata est eadem.* Per rationem vero substantiae viuocis exposi-
tores intelligunt definitioem, vel certe pro-
prium conceptum eiusdem nominis viuocis:
suxa quem sensum illud dumtaxat nomen vi-
uocum est, cuius definitionem inferiora sic
participant, vt sit vna, & eadem in omnibus,
sed quartum, & quintum praedicabile de suis
inferioribus eodem modo non dicuntur, nam
alii est visibilis, atque hominis definitio, albi,
atq; corporis: ergo non sunt respectu eorum vi-
uocata, atq; adeo neque viuocalia simpliciter
appellata: si quidem viuocale ex propria
definitione vnu est in multis, hoc est respectu
suum inferiorum viuocum: ceterum est
autem genus speciei, ac differentia viuoca esse
respectu suorum inferiorum praedicata, quia nomi-
ne, & ratione eis dicuntur: erit ergo viuocale
ad hæc tria cōparatum viuocū: analogum
ad omnia. Addit etiā Arist. eodem loco diuer-
sam tradidit definitionem denominatiōrum,
a definitione viuocorum, denominatiua es-
se statuē, quæcumq; ab alio differentia casu, se-
cundū uomen appellationem habent, sed quæ
pertinent ad quartum, & quintū praedicabile
sunt denominatiua, ut visibile, & album: ergo
definitione ab viuocis distinctiuntur, notum
est, autem non esse viuocalia simpliciter, si no-
nū sū viuoca.

Secundo probatur, quia illud est viuocale
per se, & simpliciter, quod de pluribus praedi-
cabilis est, prædicacione per se, nam hæc loca de-

monstrationi deferunt, ad cuius constitutionem
praedicabilis ordinantur, sed quintum saltem
praedicabile de suis inferioribus dicitur prædi-
catione per accidentem, nam tales iste sunt homo
est visibilis, corpus est album, ergo non potest
esse viuocale, nisi forte per accidentem.

Postremum analogia modum possuit Ma-
gister Oñ, quæst. 2. vniuersalium, art.
cul. 3. affirmans, sic esse viuocale analogum
ad omnia praedicabilia comparatum, ut de ge-
nere solum, & specie, per se, ac simpliciter enu-
cietur, de tribus alijs dependenter ab his, &
deinde secundum quidem ratione habere in pro-
prio, & in communis accidenti arbitratu nouū
esse, quia quoadmodum habent esse à sub-
stantia specifica, vel individuali, quibus in-
fundit, & de quibus prædicantur, prædicabilita-
tis rationem ab eisdem participare necessarii
est: idque fatus esse confirmatione præsupponit
rationibus sententias precedentias.

Probat autem primo, quia differentia est. Probatu-
r quedam speciei pars, ergo habet esse dependē. I.
ter à toto, sed modus prædicandi sequitur mo-
dum effendi: ergo rationem viuocalis, & præ-
dicabilis ab eadem dependentem habebit, &
eius respectu secundum quid talis appellabitur.
Secondo ad essentiam viuocalis speciei esse
de pluribus prædicabile, ergo non alia ratione
vnuocalis est differentia, ac prædicabilis de
multis, sed id non haber, nisi media specie, et
ego non habet proximam, sed remotam ratio-
nem prædicabilis, rationalis est enim Petrus,
rationalis Paulus, quia rationalis homo, ergo,
& viuocalis est differentia mediante alio, &
ideo secundum remotam prædicacionem, &
veriusque ratione à concepi viuocali simi-
pliicit, deficiet.

Et ut nihil difficultatis pro hac parte inta-
ctum relinquitur: alia via ostendo, viuocale
non esse genus prædicabilium: nam genus de-
finitus speciebus non determinative, aut acci-
dentaliter prædicatur, sed quidditatue, at vi-
uocale de primo prædicabilis, & tibi postre-
mum prædicatur accidentaliter, ergo non erit
eorum genus: minorem hunc in modum ob-
fendo: de quo prædicatur aliqua species acci-
dentaliter, eodem modo prædicatur genus il-
lius speciei, ut quia de homine prædicatur al-
bum, accidentaliter, de eodem prædicatur acci-
dentaliter color. Viraque enim hæc est acci-
dentalis prædicatio: homo est albus, & homo
est coloratus: sed species, quæ est secundum præ-
dicabile enuntiatio accidentialiter de genere
duo

Probatus
idem duo-
bus alio ar-
gumentis

Probatus
III. ratio.

dom dicimus genus est species uniuersalis, quæ prædicatio cum vera sit, & non essentia. Quia unum prædicabile non prædicatur esse majoris de alio, cum sint species distinctæ) erit accidentalis: pariter ergo erit accidentis tuis hæc genus est uniuersale, cum uniuersale sit genus speciei, non secundum ac coloratum est genus albi. Eodemque argumento probatur accidentaliter prædicari de differentia, proprio, & accidenti: de quibus eadem species prædicatur accidentaliter, nam accidentales sunt iste propositiones, differentia est species, proprius, & accidentes sunt species, non ergo erit eorum genus.

Secundo: genus superior est prædicatum suarum species, sed uniuersale inferiorum potius rationem habet, respectu generis, & speciei, quæ de ipso prædicantur, in his uniuersale est genus, uniuersale est species entis rationis, ergo nequit esse prædicabilium genus.

Vera sententia adfringitur.

Finalis sententia tener, uniuersale ad omniam prædicabilia comparatum uniuocatum est, verè ac propriè eorum genus, quemadmodum animal respectu hominis, equi, & leonis. Hanc proficeretur, Dñu. Thom. in questionibus uniuersalibus, quæstio. 2. cui subiectis Scotus, question. 8. uniuersalium, laetus tracta 4. de 5. prædicabilibus ca. c. q. & 6. Magister Sotus, question. 4. uniuersalium, & capit. de genere, question. vñica non longè à fine, Doctor Toletus, quæst. 2. uniuersalium, & haec millesimæ placuit sententia.

Sed, ut argumentum quæcumque vis, quibus eam confirmare intendo, melius percipiat, notandum est ex doctrina Dñi. Thom. opusculo 35. tractatu i. genus, & reliqua prædicabilia, materiale, & formale significatum habere (ut super de uniuersali expoliūm reliquimus præcedenti quæst.) natura, quæ denominatur genus, vel species, materiale significatum est, secunda anteriora genera, vel speciei denominans, formale. Denominata autem natura, geninam habet considerationem, una est ad propriam entitatem, vel essentiam pertinens, alia in quantum secundæ intentionis substantiæ, ut generis, vel speciei ab ea nomen accipiat, & ex consideratione priori, deponit se naturæ, genere, vel specie diversitatem, & quidem si genere differentia, ut in rebus diversorum prædicamentorum coatingi, nihil commune uniuocum habere possunt, quod in uniuersis prædicabilibus

locum habet, de nominatur entia geneta in primo prædicibili animal, denominatur color, & quantitas; species item homo, & etiam albedo in secundos; ergo naturæ istæ, quæ speciei, vel generis nomen accipiunt, ex propria entitate, & essentia accipiuntur, prædicamenta diversa sunt, nam ad prædicamentum substantia animal, & homo spectant, ad prædicamentum quantitatis, & qualitatis cetera, neque possunt alia in communem habere rationem præter analogiam realis sub qua absoluta entia vocantur illa, haec vero non nisi secundum quid Ceterum si priores, & posteriores consideres in quantum denominationi secundæ intentionis subsunt (quæ consideratio non est realis sed rationis: cum iuxta illum genus, vel species ab intellectu similes intentiones eis attribuente appellentur) eodem modo se habere inserviant, sequali ratione talibus nominibus gaudent, & ideo uniuoca est eis huius considerationis ratio. Quis exemplum in supremis generibus, quæ ex propria natura reali maxime distant, accipere possumus, nam substantia, & quantitas considerantur in quantum sub ente reali militant, vel sub ente rationis, aut secundæ intentionis primi prædicabilium genus veramque dominantur, prior consideratio inequalitatè realis entitatis in eis constituit, proper dependetiam quantitatis à substantia, sed consideratio posterior, sequali veramque facit, genus appellationem absque discriminâ eis confert, cuius evidens est discriminis ratio, quia consideratio illa cuius sit realis, in eatum entitates fertur, in quibus apertum est discrimen, haec vero entitates non attendit, sed ad inferiora habeant specie, vel numero diuersa, curiusunque entitatis sint, idcirco sequalis est, & uniuoca ratio in substantia, & accidenti. Quinam in ente reali, & rationis, si similia, hoc est, inferiora habeat, quantumvis ab intellectu fabricata, sub cuius consideratione non minus contingit diversa esse specie, vel numero, quam illa sub natura reali. Et quia secundæ intentiones prædicabilium sunt relationes rationis, & aliud exemplum subiecte in relatione reali, ut veritas hæc luce clarius conspicatur. Aristoteles in prædicatione nemo ad aliquid determinat, primum genus relationis in unitate substantium habere, que vocat in substantia reperiatur relationem identitatis, sequalitatis, si in quantitate, si similitudinis, si in qualitate confluuntur. Petrus, & Paulus, relationem identitatis ratione cuiuslibet specificæ humanitatis habent

Aliud ex
expl.

bēi, duo corpora eiusdem longitudinis relationem æ qualitatis, & si in eodem sunt gradu albedine affecta, relationem similitudinis, eiusmodi ergo relationes in unitate fundatæ, species sunt primi generis, de quibus absque dubio vniuocat p̄dicator, cum tamen fundamenta secundum propriam entitatem accepta, vniuocum conceptum non habeant, sed analogum entis, sub ratione fundatæ i talis generis relationes, vniuocam: similem ergo conditionem habent, quæcumque natura, in quibus relationes rationis fundantur, & in hoc decepti inueniuntur. Doctores oppositorum opinionum, primam solum considerationem fundato rum attendentes, nō postremam, que sola p̄ficiati instituto deseruit.

Irratio.

Ex hac ergo doctrina, vnam, vel alteram rationem facit efficacem elicere possumus, in confirmationem nostræ sententiaz. Vniuersale cōvenit intentioni generis, speciei, & aliorum p̄dicabilium formaliterque essentiali ratione naturæ verò ab eisdem denominatis, tanquam fundamentum ratione accidentalis, sed r̄iuscunq; generis, vel p̄dicameri eiusmodi sunt naturæ, vniuocam rationem fundantales intentiones habent (vt explicata doctrina ostendit) ergo vniuocam p̄dicationem earum sufficiunt, vnde sequitur vniuocum esse omnium respectu, vniuersale. Et certè, si materialis esset ratio fundamentalium spectanda, nullum p̄dicabile esset vniuocum respectu eorum, quæ sub se comprehendit, cum substatiam, simul atque accidentia, tria priora claudant, posteriora vero, diversorum p̄dicamentorum accidentia, sub primo quidem p̄dicibili omnium p̄dicamentorum genera, sub secundo species, sub tertio differentiæ coniunctur, & sub proprio, & accidentalis, quæ talem modum p̄dicandi habere contingit, cuiusmodi sunt nouem p̄dicamenta accidentis respectu subiectorum.

Illustratio.

116.

Secundò, definitio vniuersalis id tantum continet, quod vnu in pluribus sit, & de eis p̄dicari aptum, ab hoc vel illo modo p̄dicandi, proxima, vel remota, essentiali, vel accidentalis p̄dicatione (quibus modis p̄dicabilia distinguuntur) abstrahens, sed communis illa ratio omnibus ex aequo conuenit, si quidem specialis modi p̄dicandi discrimina statuentes extra illam sunt, ergo eriam si proprijs sine differentijs valde diversa, atque alijs alia logè perfectiora p̄dicabilitas, in modo p̄dicandi, vniuersalia tamen definitio omnibus vniuoca est.

Vniuersalia: 216
quemadmodum in reliquo contingit generibus, quorum ratio communis à particularibus abstrahens differentijs, eisque speciebus uniuoca est; quamviscumque propria differentijs plus, vel minus perfecta contrada.

Solutio argumentorum dicarum opinionum.

Ed ut aduersariorum argumentis fiat fas Pro solut. Synum est valde obseruandum, vniuocum, argum. no- duobus modis esse accipendum. Stricto tab. vniu. quidem, pro eo; quod non solum vnam can- denique rationem omnibus inferioribus com- munem habet, sed eisdem essentiali, quem modū in superioritatum per essentialias diffe- rentias diuisa reperimus, suorum inferiorum respectu, quæ eisdem differentijs constituua- tur, & huc modum vniuocacionis p̄dicame- talis ordo obseruat, cuius rectam lineā genera solum, atque species à primo (quod generalissi- muvnoeant) vsque ad atomam speciem com- ponunt, differentijs genera diuidentibus, spe- ciesque constituentibus, p̄dicamenti late- ra cingentibus. Ideo Aristoteles in principio p̄dicamentorum strictiori modo vnuo- ca definiens, quantum p̄dicamentorum con- stitutioni inferire possunt, ea solum esse sta- tuit, quorum communis solum est, ratio verò substantiarum nomini accommodata eadem. Po- steriori modo non quidem adeò stricto, vnuo- cum accipitur pro eo, quod vnam ratione pluri- bus communem, neque tamen analogi, sed ex equo in vniuersis repertam, eisdem essentia- lem aut etiam accidentalē importat, in qua ac- ceptione ab aliquo dumtaxar vel analogo se paratur: & denominatiū comprehendit, si accidentalis eius ratio nomine ipso significata modo eodem inferiora denominat, eis solum exclusis, quæ secundum imperfectam, & dimi- nutam rationem eandem formam participat, vniuocum est enim album omnium corporū eandem formam albedinis absoluta denomina- tionē participantium respectu, iuxta postre- man hanc acceptionem, sed analogum com- paratione eorum, quæ secundum modū totius, & partis ab eadem denominantur, ut in albo homine simpliciter, & solum secundum dēter- notum est.

Hanc vniuoci acceptionem tenet expresse Porphyrius 7. capit. p̄dicabilium s. dc cōmu- nitatibus generis, & proprij, his verbis: *com- munis enim est etiam quæcumque p̄dicari genus de-* pro.

proprijs predicibus, & proprium debit, quoniam est proprium: & D. Thom. cuius verba nuper retulimus ex summa contra gentes, vbi communem esse docuit omnibus predicabilibus vniuersitate inferioribus predicari. Gaetanus etiam utrumque distinctionis membrorum verbis soluta diversa approbat capite de substantia circa medium, & sic loquendum esse efficax ratio confirmat.

Probatur
ratione.

utq.

Quia maiorem haber extensionem ordo predicabilium, quam predicamentorum, cum ille quilibet propositionem directam comprehendat, sive per se sit demonstrationi defensio, cuiusmodi est ea, in qua quartum predicable de suis inferioribus enunciatur, sive accidentalis, ut eius discrimen illa cognoscatur, & probabili etiam argumentationis defensio, que non parum confert solet ad rei cuiusque naturam: ex accidentibus investiganda, predicamentalis autem ordinatio strictior est, que ex solis generibus, & speciebus constat, unde non mirum si contractior sit modus accipendi nomen vniuersorum respectu illius..

Iuxta positionem igitur acceptionem intelligenda est particula, unum, in definitione vniuersalis collocata, siue facile convincitur, vniuersalium definitionem posterioribus etiam predicabilibus ex quo conuenire, & vniuersale ipsum genus omnium esse.

Exponitur argumentum Alberti.

Quidam pezelatis soluitur Alberti argumentum de genere, specie, & ceterisque predicabilibus, iuxta rationes materialis fundamentorum consideratis procedens, que vere ita se habent, ut refert argumentum, sed logica consideratio, que denominationem vniuersalis, atque predicabilis omnibus confert, omnia etiam aequalia constituit, cum non proprias entitates, sed ordinem cuiusque ad sua inferiora attendat, qui eiusdem rationis est, in quibusquis generibus, speciebus, ac differentijs, sive predicamenti substantiae sive, sive accidentis, eiusdem etiam in quarto, & quinto predicabili, at si essent res substantiales, idcirco cunctis vniuersa est definitio vniuersalis.

ad confit: Ad confirmationem respondetur, vulgatum illud, modus predicandi sequitur modum essendi, distinguendum est, nam modus essendi rectus, duplex est. Vnde, quæ singula ha-

bent ex propria entitate reali, vel essentia, alijs, que habent ex modo, quo ab intellectu considerantur, posteriore sequitur modus predicandi, non priorem: cuim ea est ratio, quoniam modus predicandi proprietas est non ab intrinseco rebus conueniens, sed ab intellectu attributa, idem est autem modus considerationis in genere, & quovis alio predicabili, sive in substantia, sive in accidenti fundetur (vt expostum est) ergo erit idem modus predicandi, atq; sed vniuersalis, & predicabilis ratio vniuersa.

Verba autem Aristotelis in favorem primæ Expositionis opposita, longè diuersum habuisse verba Aristotelis facile intelliger, qui eum eo loco consuluerit, vbi non de simplici atque incompleto vniuersali (cuius naturam inestigamus) loquebatur, sed de completo, hoc est, de principio in scientijs per se noto, ex quo earum conclusiones deducuntur, quod tamen penitus absit, illorum positionem docer, qui predicata quacunque quibusquis rebus accidere constanter affirmabant, contra quos tunc loqueretur.

Priori autem arguento secundæ opinio Ad 1. arg. nis, eiusq; confirmationi ex adnotatis in corpore questionis satisfactum est, quia non requiritur, vniuersalim stricto illo modo esse vniuersa, sed satis est eandem rationem etiam accidentalem in inferioribus habent, secundam quam, de eisdem sunt predicabilia, ut absoluta consideratione vniuersalis definitio eis concuerat.

Secundum argumentum admitem iam, quartum predicabile predicationes in secundo modo perfectatis continens vniuersum habere conceptum vniuersalis, de quinto vero predicabili dicendum est, eundem etiam vniuersalis modum habere, si quidem in communi ratione vnius in multis cum ceteris predicabilibus conuenit, quanquam speciale modum predicandi imperfectorem habeat, neq; oportet predicationes per se complectatur, nam licet verum sic ex eis duntaxat, demonstrationē componi, probabiles ratus syllogismos ad argumentum dialecticam per se spectantes, predicationes quinti predicabili consiciunt, que cū directe etiam sint, directum modum predicandi habent, per se sub dialectica comprehensum, atque adeo sub eodem conceptu communi vniuersalis.

Argumenta tertiae opinionis nouum quid Ad argum, difficultatis non afferunt, sed ex prefatis alio III. opin.

rem solutionibus abuudat facit solvantur, illud
eame paucis explicare oportet, quoniam
modo vniuersalia sunt, ultima differentia, &
proprium. Exempli gratia, rationale, & infi-
lis, cum vel de uno tantum proxime predicen-
tur, vel remote de pluribus, dicimus autem spe-
ciem plura esse virtus, quanquam unum tan-
tum sit formaliter, & expressè, quia vniuersalia
eius individua ab ea derivantur, & eadem e-
ius essentiam participant, ergo de pluribus fe-
cundum rationem vniuersalem predicatur pro-
xime, differentia ultima, & proprium, dum de
specie enunciantur, idque factis est, ut secunda
dicitur rationem vniuersalitatem appellen-
tetur, vel melius dico potest, vniuersale, quod
genus est quinque predicabilium, abstrahere
a modis essendi in multis, proxime vel remo-
te, & utrumque modum ad maiorem, vel mi-
norem perfectionem differentiarum pertine-
re, quemadmodum in ceteris generibus, &
speciebus cernimus: ideoq; aroma differentia,
& proprium, que remota solum ratione plur-
ibus insunt, simpliciter vniuersalia erunt, quan-
quam imperfecta, & in tercia, & quarta specie
collocabuntur.

Duo ultima argumenta solvantur.

SVpersunt duo argumenta à nobis propo-
sta diluenda, pro corum autem solutione
adnotare oportet, predicabilia dupliciter
considetari posse, primo, ut sunt forme deno-
minantes naturas vniuersales, ac predicabi-
les, quodlibet quidem iuxta propriam nau-
tam, nam primum predicabile denominat na-
turam predicabilem de differentiis specie in
quid, secundum, de differentiis numero: sic
que de ceteris iuxta proprias conditiones:
materialiter verò considerantur, in quantum
una intentio potest esse fundamentum alie-
nus ab ea denominatum, quo pacto se habent
per modum primarum intentionum, quia à
secundis deauminantur, & hoc modo acci-
pitur primum predicabile dum denominatur
species, a secundo, si dicamus genus esse
speciem vniuersalis, se enim habet sicut ho-
mo, dum dicimus, esse speciem animalis, &
par est ratio de tribus postremis predicabili-
bus, dum dicimus, esse species vniuersalis, &
consideratio prior est essentialis, sub qua diuer-
sa constituitur predicabilia, quo pacto repu-
gnat una de altero enunciari: posterior ve-
ro cum sit materialis, neque est essentialis, neq;

ea distinguuntur, sed efficit solum ut sint funda-
menta, accidentaliter ad praedicandam spectan-
tia, hoc est, ad scemperiā iuxta priorem con-
siderationem accepta, non secus, ac primis in-
tentiones, vel reales naturas, quae ab eidem de-
nominauntur accidentaliter. In argumentis ve-
ro propositis sub hac secunda consideratione
acciipiuntur, & non sub prima, dum in primo
dicitur speciem enunciari de genere, ac reli-
quis predicabilibus accidentaliter, quod ve-
rum quidem est, & ex eo evidenter inferitur,
praedicari etiam de illis accidentaliter vniuer-
sali, ac prout non esse genus ad illa, & co-
dem modo accipitur vniuersale, dum in secun-
do argumento dicitur esse inferius primo, ac
secundo predicabili, de eo enunciatis in illis
predicationibus, vniuersale est genus, vniuer-
sale est ens rationis species, viragi enim pra-
dicatio accidentalis est. Hæc autem considera-
tio secundatur intentionum adeo ygra est,
ut in uno, eodemq; repertari accidentaliter
de se ipso enunciato, secundum materialem, &
formalem considerationem accepto in subiecto,
& praedicto, cum vera sit hæc, & acciden-
taliter, vniuersale est genus, essentialiter vero hoc,
genus est vniuersale, ex quo plane sequitur hæc
esse accidentalem, vniuersalem, est vniuersale,
et non identicam, quia ex parte iubet, acci-
pitur materialiter, tanquam fundamentum sui
ipsius a parte praedicari formaliter accepti, hoc
est, ut denominans ipsius profundamento
acepimus, sub posteriori vero consideratione
formali, sicut unum predicabile de altero non
enunciatur accidentaliter, sed species sunt dis-
paratae, nec enunciatur de illis vniuersale acci-
dentaliter, sed semper quiddicatum. Et ecce ve-
trumq; argumentum placere solutum, & arca-
num quoddam secundatur intentionum re-
seratum, quod nisi quisquam colluerit, ordinis
distinctionem, ac qualiter predicabilium, per-
spectam habere haud quam poserit.

QVAESTIO OCTAVA.

*Sit ne vniuersale, vel predicabi-
le ad aquatum busus libri obie-
ctum.*

PAt enim esse totius dialecticæ, opusculum
hoc, satis ex hypothesibus novi sic abir-
rebat.

ut, id est partiale obiectum ei correspondere necesse est, cuius cognitionem intedat, quemadmodum totalius obiecti notitiam vniuersalia intendit scientia, ea, de quibus dicitur, quinque sunt vniuersalia, vel praedicabilia, qua propter ex his duobus locum obiecti habebit alterum, cui convenientius adaptantur conditions obiecti, quas cum copiose lati, q.s. propriae totius dialecticæ obiectum investigantes, scriptemus, verbis in presentiarum repetere non poterimus, sed memoria ducemus.

Rationes dubij pro utraque parte propounderuntur.

Rationes dubij.

I. ratio.

Rati-

VTramque controversie partem accipiem seddunt que sequuntur rationes. Ad scientiam maxime spectat naturam sui obiecti, & proprietates inquirere, atque quantum in se fuerit explicare: sed Porphyrius in procerio huius tractatus abstineendum sibi fore existimat ab eis questionibus agitandis, que ad vniuersalitatem, & proprietates pertinent, nam discutere noluis an vniuersalia in rebus sint, vel in solo intellectu? An siue a sensibiliibus separata, vel in eisdem existentia? & eiusdem generis questiones, plures alias, que tamen a nobis propositis, & vicinque agitata non mediocrem eiusdem vniuersalis notitiam, pepererunt, censuit igitur Porphyrius vniuersale non esse huius libri obiectum.

Ei confiemur secundum eadem pars, Quia scientia non excedit mensuram sui obiecti, & potestate de re aliqua differens, quam eiusdem obiecti ambitus non comprehendatur, sed praedicabilem opus duorum explicare naturam intendit ex professo, que a ratione vniuersalis abhorret, nempe speciei subiectibilis, atque individuali, ea enim vniuersali non est, si quidem inferiora non respiciat, sed a singulare genere, sub quo collocatur, ut testis est Porphyrius, capite de specie his verbis, eam definens: *Species est, que sub aliquo genere collatur.* Individualium vero, ut proprium nomine indicat, alijs caset, in quibus esse possit, ut vniuersale sit, utrumque tamen ad praedicabilis considerationem spectare constat, hoc ratiocinum praedicabile de uno, & species subiectibilis oppositionis simulo, iuxta vulgarium illud veritatem, ut que principium ab Aristotele producitur tertium problematicum est: *Probat. prob. enate. 7. & II. sub his verbis: Oppositor. ut radens est scientia.* Ad-

de etiam, eam esse terminum relationis primi praedicabilis, qua etiam de causa simul erit cum eo ab hac parte dialectice consideranda, ex quibus elicetur non esse subiectum huius et pacis dialecticæ, vniuersale, sed praedicabile.

Ad extremum, illud est formale alienum scientie obiectum, sub eius ratione formalis cuncta, de quibus differit considerantur, sed esto, verum sit quinque praedicabilia esse vniuersalia, non minus verum est sub formalis ratione praedicabilium esse à Porphyrio considerata, ut singolorum definitiones ostendunt, ad summum ergo vniuersale est materiale obiectum, rationem vero formalis, praedicabile obvnebit, & hanc patet sequentur ex modis nonnulli.

Affertur vniuersale esse adequatum obiectum.

Opposita vera pars quod vniuersale sit scientia rationibus fulcitur. Illud est primo & per se partialis scientie obiectum, cui primo & per se eocomunicatur ratio obiecti totalis, iusdem scientie, ex ratione enim totius, esse partium accipitur, sed commune ens rationis denominans naturam, quod superius adequatum esse dialecticæ obiectum vidimus, prius ad vniuersale detinatur, & eo mediante, praedicabili conuenit, ergo illud erit primo, & per se huius partis obiectum. Minor ostenditur, quia de genere, specie, & quoque alio verum est id est praedicabile, quia est vniuersale, ergo verum est etiam, id est ens rationis praedicabile, quia est ens rationis vniuersale.

Secundo, ex conditionibus obiecti ea censetur porissima, ut propriam aliquam passionem habeat, que de illo certa demonstratio ostendi possit, per quam scientia dignior, sed nullam habet praedicabile passionem propriam, de illo demonstrabile in has scientias, post praedicabilitatem namque eiusdem praedicabilis, solum restat praedicationis exercitium, quod ad eum porius eiusdem potentia, quam ad passionem spectare potest, habet autem vniuersale pro passione ipsummet praedicabile, quemadmodum ab eo ortum, sic cum eo convertibile, que passionis conditiones propriæ sunt, ergo melius quadrat obiectus ratione vniuersali.

III. ratio.

Hanc

Hanc partem tenet Diuus Thom. question. 9. de obiecto huius libri, quem communis dialecticorum schola sequitur, Magist. Sotus, qu. 4. vniuersitatum, Veracte eadem. Mercatus, libro predicabilium capit. viii. quæst. de numero praedicabilium, non longè à fine Doctor Toletus, question. i. vniuersalium. Ons questione 4. ar. 1. quibus nos libenter subscribimus.

I. nota ex le
gio. D. Th.

Sed ut eius veritas ab omnibus percipiatur, notandum est ex doctrina eiusdem, Diu. Tho. opusculo 48. capite i. vniuersalitatem esse priorem denominationem, quam intellectus cōfert naturæ, eamque vniuersalem inspiciens praedicabilem appellat: talem in his intentionibus naturæ conceptam attribuenda sensu ordinem, quem natura in modo essendi reali, certa enim res est, primum fundamenū quārumlibet realium denominationum, sub quibusvis rerum generib; efficiam specificam esse, idque exemplo ostendimus, nam anima rationalis fundamentum est omnium passionum, ceterorumque accidentium, à quibus denominatur homo, ergo intellectus eandem humanam naturā à suis abstractam in individuis considerans, & cum eidem conferens, vnam esse in pluribus aspicit: quam hac de causa vniuersalem appellat, ex ratione autem essendi in pluribus statim consequitur, aptam esse de eisdem praedicari, idē similis denominatione praedicabile ei confertur, ijs autem denominationibus in communis collatis, ad speciales procedit intellectus ex particulari inferiorum notitia, videns ergo, specie distincta esse inferiora, genericam appellationem attribuit, si solo numero, specificam: vel aliorum praedicabilium, iuxta eorum conditionem, itaque ratio vniuersalis in ordine secundarum intentionum modum essentia habet, cum sit primum esse specificum, praedicabilitas passio est, eandem essentiam consequens, nam ex ratione essendi tanquam ex causa procedit praedicandi aptitudo.

II. notab.

Secundo obseruandum est, opus hoc vniuersalium esse, & praedicabilium, diversa ratione, nam ab vniuersali nomen accipit, vt à proprio obiecto, à praedicibili, vt à communis passione, cunctis vniuersalibus conuenienti, & ratio differentia est, quia primum cuiuscausa in eo considerantur praedicabilia, est vniuersalitas, ex qua, tanquam ab essentia oriuntur, ergo primum, in quod consideratio huius partis dialectice tendit, est vniuersale: & idcirco proprium obiectum, Praedicabile vero

Vniuersalitatis. 223.

communis passio est, quia de singulari certa demonstratione ostenditur, quam, licet Porphyrius expressis verbis non constituerit, ex doctrina tamen, & principijs eius in hunc modū constituenda est: res quæcumque vna est in pluribus, erit etiam de eisdem praedicabiliis, cum enunciatio illud importet, quod in ipsis rebus inveniatur, sed natura vniuersalis est vna in multis, ergo est etiam de eisdem praedicabilis, de quoquacumque autem praedicabili sic demonstranda est. Illud quod est in multis, de eisdem est praedicabile, sed species est in pluribus individualiis, ergo de pluribus differentibus numero praedicabilis est, eudem etiam modo de praedicabilibus ceteris.

Postremo adnota, illud idem in vniuersali est. notabiliter repertum, esse comparatione huius libri (cuius obiectum esse affirmamus) quod in easteris potentiacum, & scientiarum obiectis, in quibus ratione, quæ, & sub qua, & insuper obiectum adequatum obiectum, non quidem secundum materialem rationem accepta, hominis, aut animalis, aut cuiuscumque alterius naturæ realis, sed in quantum sub tali intentione denominationem vniuersalis suscipit, ratio autem obiectua, sub qua eiusmodi vniuersale consideratur ex ordine ad principia accipitur, quib; medijs praedicabile, ostenditur supra dictis demonstrationib; est autem vniuersale principium, definitio vniuersalis. Itaq; in concreto, vel in abstracto, considerare obiectum huius libri, quemadmodum aliarum scientiarum, possumus, in concreto acceptum est natura, quæ denominatur vniuersalis, in quantum sub est tali denominationi, in abstracto vero vniuersalitas, ipsa denominationem talem conferens.

Rationibus dubitandi in principio propositi sui sat.

Quib; animaduertis, vt primum argu. R. neorum oppositæ partis soluanus, Porphyrum ab illis quæstionibus abstinguisse adiutorium, quibus adhuc non agitatis, licet non exactam vniuersalis notitiam acutum, sufficieniem tamen, vt illud esse, in rerum natura intelligatur, & propria definitio formari.

mari posse, qua assumpta, proprietas eiusdem non solum de eo, sed de cunctis speciebus certa possit demonstratione ostendere: Quibus præcepio Aristotelis satissecuisse ex suamandum est; qui de obiecto duo esse præcognoscenda statuit. i. libro de posteriori resolutione cap. 1. an si? & quid sit? cetera vero quæ ad maiorem huius notitiam pertinent, his præsuppositis demonstratione assequenda sunt, non ergo probatur, vniuersale obiectum huius libri esse non posse.

ad 2. arg.

Secundo argumento dicimus subiectibilem speciem, a qua individuum suo etiam modo sub vniuersali compræhendi, individuum quidem, ut quid necessario cognoscendum, ad plenioram vniuersalium notitiam; versatur enim relatio vniuersalitatis inter duo extrema, quorum alterum est natura vniuersalis, alterius locum tenet inferiora, in quibus reperiuntur inferiorum autem rationem individua habent comparatione species; ergo ad notitiam huius secundi vniuersalis comparandam inuidui naturam explicare oportuit, arque adeo ad completam vniuersalis cognitionem, quæ ex notitia speciei & aliorum prædicabilium habetur: subiectibilis vero species directam habet oppositionem cum prædicabili, tanquam pallio illius secundæ intentionis, quæ communis modo loquendi appellatur non vniuersalis: quemadmodum prædicabile propria passio vniuersalis est, cuius respectu indirectam habet oppositionem, quæ sufficiens tunculus est, ut ab eadem scientia sit consideranda.

45.

Postremo argumentum maiori admissa, & minori hoc modo distincta soluendum est: Vniuersale consideratum fuisse à Porphyrio in praesenti tractatu sub ratione prædicabilis, hisam intelligi potest, primo quidem ut prædicabiles sit ratio obiectiva considerandi vniuersale, & hoc constanter negandum est; sed eiusmodi obiectiva ratio, eadem ipsa vniuersalitas est; secundo ut sit communis passio eiusdem vniuersalis de se, ac de vniuersis speciebus in se etiam demonstrata, idque verissimum est, sed ex eo non inferitur prædicabile esse huius operis obiectum formale, vel materiale, sed vniuersale potius, (ut à nobis statutum est.)

Postremo obseruanda est in hac parte D. Thom. doctrina opus. 56. de vniuersalibus etiæ medium, nempe commune esse omnibus scientiis proprium obiectum in vniuersali considerare, hoc est à singularibus abstractum: nā

quemadmodum singularia definitione carere propriè loquendo, sic etiam sub scientia rade re non possunt, & in condicione hac cum omnibus conueni. Dialectica, quæ ens rationis, in communi contemplatur, quemadmodum quælibet alia scientia proprium obiectum reale, hæc tamen consideratio vniuersale, materialis, seu fundamentalis est; separatur autem Dialectica ab vniuersis scientijs, eo quod non solum fundamentalem, sed formalem ratione vniuersalis, tanquam obiectum huius partis considerat, in quo sensu verum est, ad eamq[ue] eius obiectum esse vniuersale, quemadmodum scientiæ omnes reales, ens aliquod reale tanquam obiectum contemplatur sub determinata aliqua ratione scibilis; & quemadmodum Metaphysica pro obiecto habet commune ens reale, non tantum secundum materialem conditionem, sed ut entitas ipsa realis sit rationis formalis obiectiva.

QVAESTIO NONA.

Sintne prædigabilia quinque, plurave, aut pauciora?

Pradicamentorum arte contulit Aristoteles vniuersos modos essendi ad certa capita, quemadmodum arte syllogistica ad quodara determinatos modos, arque figuræ omnes syllogismos; et que nouum multum dissimile Porphyrii institutum in hoc prædicabilium libro, omnes, videlicet, prædicandi modos ad certum numerum referre, ut quarumlibet prædicationum qualitatem facile possimus apprehendere; quos quidem prædicandi modos vniuersalia, siue prædicabilia appellare voluit, quemadmodum Aristoteles singulas prædicatorum ordinationes sub singulis modis essendi prædicamenta vocavit. Referunt autem non parum, certum prædicatorum numerum nosse, ut certa etiam sit cuiusvis modi essendi notitia, ut, quancunque rem oblatam addeterminatum obiectum redigere scientes, quem modum essendi habeat ut spiciamus; ludo etiam modo referunt multum prædicabilium numerum certos scire, ut cuiusvis oblatæ prædicationis qualitatem discernamus.

Porphyrius quinque tantum prædicabilia posuit, sed eius expoñentes indubium euocat, an maior sit vel minor numerus, vel etiam

P. qui,

quinarius idem statutus: quia non defunt argumenta difficultas, in veram partem iactata, quæ varium prædicabilium numerum ostendere videntur, ex quibus pauca hæc felice placuit.

Argumenta contra prædicabilium numerum.

Prædicabiliæ esse pau-

eriora, quæ

quinkue

probatur.

Genus & differentia, duo constitutū prædicabiliæ, sed in sola definitione verum quæ clauditur, ac de quibuscumque prædicantur illæ, enunciatur hæc, de speciebus inferioribus, si subalternae speciei sit definitio, si vero atomæ, de specie ipsa, & eiusdem individuus: ut viuens, sensibile de homine, equo, & leone; animal rationale, de hominæ, Petro, & Paulo, ac de ceteris, ergo habebit modum prædicandi utriusque sub unitate; nam ex ea parte, qua genius continet, in quid prædicatur, ex parte vero d. sc. entis, in quale, unde completa ipsa definitio prædicabitur in quale quid, atque adeò unum de predicto numero prædicabilium demere oportebit.

II. argum.

Secundò species, quæ est secundum prædicabile verè, & propriæ de ceteris prædicabilibus enunciatur, ut his prædicationibus aequalibus constare potest, genus est species universalis, d. sc. entis, proprium & accidentis, sunt species universalis, ergo intra eius ambitum, sub specie nomine comprehenduntur cetera, sed species ipsa sub alio non comprehenditur, quia, nec genus, differentiae, proprium vel accidens appellatur: unum igitur prædicabile species pro universalis prædicationibus dignoscendis sufficiet.

Ediuerso autem, prædicabiliæ numerum quinarius excedere, fortiora probant argumenta.

Prædicabiliæ plura quæ sitare eorum de quibus prædicantur accipienda est, ut communis tenet cōsensus, & ratio ipsa in genere, & specie conuinat, quæ cum ambo in quid prædicentur, eo tantum determinante separantur, quod genus de pluribus differentiis specie, & de pluribus d. sc. entibus numero, species prædicatur; ex quibus incūtæter sequitur, duo esse prædicabiliæ differentiæ, cum una sit subalterna, atoma altera: ut sensibile, & rationale, & illa de pluribus specie differentiis sit prædicabilis, de hominæ scilicet, equo, & leone; hæc vero de solis individualibus humanæ naturæ: nec satis sit argumento, si dica-

tur, euidenter esse viriusque modus prædicandi in quale quid, cum idem etiam sit modus in genere, & specie, ut propriæ illocum definitiones restantur. Item sequitur duo esse prædicabiliæ propriæ, separanda, cum unum subalternum sit de speciebus prædicabile, infimum aliud de solis individualibus, ut risibile, & quodvis aliud speciei subalternae.

Secundo: individualium virium, ut quidam homo, individualium item ex demonstratione, ut hic leo, de pluribus d. sc. entibus numero prædicabiliæ sunt, nam quodlibet de eisdem prædicatur, ac eius species, ergo aliud erit, pro his individualium prædicationibus prædicabile multiplicandus nec difficultatem argumet, it admittit illud in primis, quod à quibusdam ad Reijicetur prædicationem esse requiriocam huius quorundam hominis, de Petro, & Paulo, & ideo non esse ad solutionem prædicabiliæ referendæ, quia esse huc hominem ex equo conuenit individuali, & ratione eiusdem conceptus d. sc. entiarum individualium, quarum communis est, & universalis ratio, hunc hominem constitutum, nam & si distinctos constituant, hunc hominem quemlibet faciat, ergo universalis erit illius prædictio. Sed ne causa diæta est alia, quæ assertur solutione, ad prædicabile speciei similes prædicationes referendas; nam prædicabile speciei continet quidditatem individualium, ut prædicationes istæ ostendit, Petrus est homo, Paulus est homo; prædicationes vero individualium, essentiam specificam non importat, sed communem rationem differentiæ individualis, ergo distinctam qualitatem sortiuntur, ideoque ad prædicabile d. uerum pertinebunt; non tamen ad tertium (ut existimare quæ possit) quia distinctione tertii constitutens tertium prædicabile essentiale est, ac proprieæ in quale quid prædicabiliæ, individualis vero ab essentia specifica extraneæ censeretur, unde rationem prædicandi distinctam habebit, aliudque prædicabile per se à ceteris distinctum constitueret.

Postremò actualis rei existentia prædicabilis est de quacunque re existente, verè namque enunciamus proferentes, Petrum existere, & Paulum, sed certa res est non esse prædicatum essentiale, vel quidditatum, cum ad filium Dei essentiam proprium existere pertinere possit, creaturis vero per modum participationis conueniens, tanquam ab essentia extraneum de eisdem prædicatur; cuius illud est certum signum, essentiale conceptum speciei integræ ex prædicatis essentiabibus adhuc nullo

II. solutione

rejicitur.

III. solutione

rejicitur.

III. argum.

III. rejicitur.

sullo singulari existere constare posse, ergo ad tria praedicabilia priora similes praedicatio-nes reducibilis non sunt, sed neque ad proprie-^{um} vel commune accidentis, quia existere modum habet substantialis actus, quamquam extra essentiam sit, & ideo distinctam rationem praedicandi ab accidentibus propriis, & communib-, & quasi media inter essentialia, & accidentia-
lia praedicata.

Conferunt.

Et confirmatur, quia differentiae omnes praedicantur de generibus, quae ad constitutionem speciei contrahunt, ut rationale de animali, & de viventi sensibile, & quidem praedicatione directa, quia differentiae tenent modum actus, vel formæ, genus tanquam potentia se habet contrahibilis, ubi vero actus de potentia, vel forma de materia praedicatur, directa praedicatione constituitur, quia ex natura praedicationis similitudinem actus, de formæ praedicatum tenet, subiectum vero, ut nomine ipsum sonat, materia simile est: tales autem praedications ad praedicabile generis, vel speciei, seu differen-
tiae, nec referre possumus nec debemus, quia differentiae contrahentes genus extra rationem illius sunt, adeo ut in proprio eius conceptu no-
claudantur, quare acc. essentialia, nec quidditati-
tina esse potest earum praedicatione de genere, &
longe minus erit, ad posteriora praedicabilia reterenda, cum differentia actus sit substantia-
lia ad constitutionem speciei potentialitatē ge-
neris contradicat, ergo accidentalis modus præ-
dicandi, si non conuenire.

Approbatur communis sententia, & aperte-
tur sufficientia talis numeri.

Sententia
numero.

His tamen non obstatibus neminem re-
perio maiorem praedicabilium nume-
rum constituentem, sed antiqui & mo-
derni Doctores quinariū à Porphyrio distin-
quim communi consensu recipiunt, & sic est
nobis sentiendum.

Probatur
sufficiens pro-
dicabil.

Sed illud est in praesenti questione difficile,
eius numeri sufficientem rationem afficere,
ex tribus namque rationibus à diversis auto-
ribus allatis, sec talis numeri convinci, nec
oppositis argumentis plane factum
est. Primariamque ex fundamentis ipsorum præ-
dicabilium, crassā tantum (ut aiunt) Minerba,
quinariū numerum ostendit hoc modo. Quinque
sunt de quaunque cognoscibili, ergo huc
modum modo diverso de eadem enunciari pos-
sunt, ne praedicatio in eisbus ipsius fundatur, an-

Lectio.

tecedens hac divisione ostenditur: quae in re u-
niuersali vel singulari sunt, ad eius essentiam refe-
rentur, vel ab ea extanca reputantur, &
quidem si essentialia, aut integrum eius essenti-
am continet, & talis est species, vel pars
duntaxat, & tunc, vel eius ratione cum alio co-
venit, & est genus, vel ab eisdē separatur, & est
differentia, si extra essequitam reperiatur, aut ei
soli conuenit, aut alijs etiam commune est, &
illud est proprium accidentis, hoc autem com-
mune, qui oī turn praedicabile constituens, quo-
rum omnium exemplum in homine, eiusque
individui asserte possumus, in quibus haec lo-
tum quinque reperies, homo, animale, ratio-
nale, sensibile, album, & que ad haec referuntur.
Primum praedicabile generis ab animali acci-
pitur, cunctis speciebus commune, secundum
ab homine, qui de singularibus enunciatur, à
rationali tertium, quo ab alijs speciebus sepa-
ratur homo, quartum constituit sensibile, pro-
prium eius accidentis, album denique quintum
quod pluribus adiicit corporibus.

Secunda ratio, non multum dissimilis præ-
cedenti ex diversis modis essendi in multis o-
titur, nam illud quod in multis est, intrinsecū
est eis, vel extrinsecè adiacet, si intrinsecum
per modum totius, hoc est, integrum eorum
essentialia continens, & est species, vel per modum
partis potentialis, & materialis, & est gen-
sus, aut modum actus, vel formæ habens, &
est differentia, si vero extrinsecum est, vel ab e-
adem fluens essentia, & est proprium, aut pen-
itus ab extrinseco aduenit, & est commune
accidentis.

Tertiā rationem ex modo prædicandi Por-
phyrius attulit capite de genere, definitionem
eius explanans, ea quae praedicantur, vel de vi-
no tantum, quale est individuum, vel de pluri-
bus, & tunc, vel specie differentiis, vel solo
numero, & de speciebus quidem, cui per modum
quidditatem continentis, ea conditio-
ne, ut interrogatio de speciebus quidditatis,
tali prædicatio fiat satis, & si talis sit conditio-
nis, genus erit, scilicet enim quid sit homo,
vel leo, propriè respondemus dicentes esse ani-
mal, vel certè per modum qualitatis, quia ja-
lam esse speciem, ex propria ratione denotat, &
est differentia, querenti namque qualis sit ho-
mo, scilicet facimus dicentes, esse rationalem, &
hinc eorum habuit modus prædicandi, diffe-
rentiae in quale quid, si vero in quale de specie-
bus, vel individuis enunciatur ratione acci-
dentali, quartum, vel quinimum praedicabile
est.

constituent, nam vel accidentalis forma propria est, vel communis, propria continet quartum praedicabile, communis quintum. Eiusmodi sunt rationes in confirmationem communis sententiae adductæ, quibus quinque esse praedicabilia non conuincitur, semper enim illud extat in contrarium, essentiale formam, vel pluribus speciebus esse communem, qualis est sensibilis, vel unum tantum, ut est rationalia; ac tantundem de proprio accidenti opposi- ni potest: sed neque his rationibus argumentis de individuo, de existentia rei, de differentia respectu generis satis factum est.

Probarunt
ex eodem
Porphyrio.

152.

Oportet ergo postremam hanc Porphyrii rationem ex modo praedicandi desumptam ex suis principijs deducere, quadamque distinctione illustrare, atque efficaciorē ostendere, quo etiam fieri, ut duae priores maius robur accipiunt, & opposita argumenta facile solvantur, neque oportet prolixam illam de praedicatione directa, atque indirecta doctrinam, in hunc locum conferre, sed à definitione vniuersalis exordiū sumendum erit, quod genus es- se quinq; praedicabilem. q. s. statutum est.

Nota.

Vniuersale igitur oportet in primis esse illud, quod sub aliquo praedicabili constituendū est; & vniuersale est unum in multis, qua propter, non erit vniuersale nec praedicabile, si non sic unum; certa autem res est, æquiuocum non esse unum simpliciter, neque analogū suorum analogiorū comparatione, idèo neutru ad praedicabilia spectare potest, quibus exclusum censetur ens, esto substantia, & accidentis essentiale sit praedicatum, unum etiam simplex quidam, seu incomplexum importat, nam complexa, plura sunt simpliciter, ut homo albus, ergo simplicitatis defectu à praedicabilium ratione excludenda est definitio, quæ non solum voces plures, sed etiam conceptus diuersos generis, ac differentiæ claudit, idc simplex praedicatum nō est, quale importatur, voce illa, unum, in definitio que vniuersalis, ex quibus plane deducitur: unum in multis, ac de multis in diuersa praedicabilia distribuendum esse secundum diuersos praedicandi mo- dos, quos attendendos esse Porphyrius do- cuit.

Sed diuersus modus praedicandi ex dupli- ci capite considerari potest, ex parte eorum, de quibus praedicabile est, si sint species, vel indiuidua; vel ex modo se habendi eiusdem praedi- cabilis ad illa, nam vel habet modum totius, vel partis, & partis quidem materialis, vel

153.

formalis, aut habet modum accidentis, sive ipso sit substantia; vel accidentis, ratio prior considerandi modum praedicabilitatis materialis est, posterior formalis, illa non potest esse ex: ita ratio distinguendi praedicabilia, hæc vero certissima est, animal namque, & sensibile, quod est eius differentia (vel certæ differentiæ locum tenens) de eisdem specie differentibus enunciantur homine, equo, & leone, & tamen diuersus modus se habendi eorum respectu, sub diuersis praedicabilibus ea constituit genera, & differentias, eo quod animal secundum similitudinem partis materialis praedicatur, per modum partis formalis sensibile, & ea propter illud in quid, hoc vero in quale; & ex opposito sensibile praedicatur de pluribus differentiis specie, rationale vero de pluribus differentiis numero, utrumque tamen modus habet formam, comparationem eorum, de quibus praedicatur, & id circa sub eodem praedicabili differentiæ collocantur. Eandemque rationem habent proprium subalternum, & insimum: ecce in priori consideratione diuersus modus se habendi respectu corundem inferiorum constituere valet praedicabilia diuersa: at in posteriori discrimen eorum, de quibus unum, & aliud, praedicatur, praedicabilia non separant, propter eundem modum praedicandi: Inferius igitur evidenter, priorem considerationem modi praedicandi materialem esse, posteriorē vero formalem, insufficientem illam, hanc vero præcisam rationem distinguendi praedicabilia, non solum in praedicacionibus directis, sed etiā in indirectis, neque solum in his quæ praedicantur de eisdem inferioribus, specie, vel numero diuersis, sed in eis adhuc, quæ de diuersis praedicantur ut in genere, & specie intuerintur, quæ nō sufficiunt distincta praedicabilia constituere, etiā si illud de specie diuersis hæc vero differentiis solo numero, nisi diuersus adesse modus formalis praedicandi, in eo consistens, quod genus respectu specierum per modum partis, species vero respectu individuum per modum totius praedicatur; hoc autem modo deficiente solum est materialiter diuersa veriusque praedicatio, ut in differentia subalterna, & insima planè conspicimus,

*Quod sit discrimen inter prædicatum, prædi-
camentum, & prædicabile.*

SED ut praedicabilitas numerus melius in-
stelligatur, explicate oportet discrimen in-

ter

153
Quid sit prædicatum.

ter haec tria, prædicabile, prædicatum, & prædicamentum. Et ut à posteriori incipiamus, cōstituitur prædicamentum ex quadam ordinatione simplicium prædictorum, ex diuisione generis in suas species per proprias differentias, à primo quidem genere usque ad ultimam speciem, eiusque individuum, sub particulari aliquo modo essendi, ideoque iuxta diuersos esendi modos prædicamenta numerantur. Primum constitutum substantia tanquam aliorum fundamentum, ex diuersa autem ratione se habendi ad illam distinguntur novem accidentium modi, qua propter prædicamentorum numerus denarius est. Prædictorum vero rationem accipit Aristoteles 1. lib. Top. cap. 2. 3. & 4 ex diuerso modo se habendi ad commune subiectum, ad commune namq; subiectum se habere prædicatum necesse est, ut possit constitutre propositionem Dialecticam, vel problema, hoc est, propositionem in utramque partem disputabilem, quæ topicū, seu probabilem syllogistum componit, nam vt bene Albertus adnotat. 1. Topic. tract. 2. c. 2 ad artem Dialecticam per se solum spectant syllogismi ex terminis communibus conscripti, qui verò ex singularibus fiunt, expositoriisque nuncupantur, per quandam similitudinem, & reductionem, ergo Dialectica propositio, vel Dialecticum problema, quemadmodum propositio scientifica de subiecto communi, ac definitionem habente esse debet, quale est species, ex modo autem isto considerandi prædicta habetur, quatuor tantum esse constituenda, commune namque subiectum, de quo cætera enunciantur species est, & ea properiter prædicta non anumeratur. Quo presupposito, vel prædicatum ad conuersionem dicitur cum specie, aut eam sequatur, & si cum ea conuertatur, vel intra essentiam illius est, vel eam ordine naturali sequitur, illud est definitio, hoc propriū, ut animal rationale, & risibile comparatione hominis, si vero speciem excedit, vel ad quidditatem eius pertinet, & est genus, aut extra illam vagatur, & est commune accidentis differentiam vero cum genere connumerandam esse, secundum præsentem considerationem statuit Aristoteles 3. capit. his verbis, *Item differentia cum sit generalis, cum genere ordinanda est.* Et loquitur plane de differentia subalterna, quia haec sola generalia appellari potest, si vero atoma sit, ad definitionem referenda est, & utrisque ratio haec est, quia subalterna differentia, cum intra rei essentiam sit, non dicimus ad conuertentiam cum

154

specie, sed eam non minus quam genus exceedit, superioris est enim utraque hec prædictio homo est animal, homo est sensibilis, atoma vero differentia conuersum de specie prædicitur ac integra definitio, nec enim sunt hac in parte propositiones dissimiles, homo est animal rationale, homo est rationalis. Sed neque prædicta distinguit modus prædicandi in quid, vel in quale quid, quia ad constitutionem Dialecticæ propositionis, vel problematis nihil referunt, cum eadem sit methodus disputandi in utramque partem, ubi prædicatum superat subiectum, cum intra essentiam illius sit, siue modum generis, vel differentiaz sortitur, eiusdem namque rationis est absoluta interrogatio Dialecticæ propositionis, quæ sub hac forma rationis generis sit, putas ne animal genus hominis est? Aut etiam problematis, quæ utramque partem questionis sub hac forma complectitur, per quam à propositione Dialectica distinguitur, putas ne animal genus hominis est? An non? ac si fiat ratione differentiaz sub alterna sub eisdem modis, putas ne sensibile differentia est hominis sub alterna? vel etiā, putas ne sensibile differentia est hominis sub alterna? an non? Cetera enim res est illius speciei esse subalternam differentiam, cuius genus sui ordinis est, ab eaque esse alienam, à qua genus remotum est, ut si animal genus est hominis, eiusdem erit differentia sub alterna, sensibile, eiusdem igitur veritatis est, vel falsitatis in utramque partem disputabilis problema generis, ac differentiaz, eodemq; modo utrisque interrogacionibus respondendum est, & hoc est eandem esse disputandi methodum, hoc est eiusdem rationis problema ex genere, & differentia constitui. Hoc demum sub eodem prædicto genuso, & differentiæ subalternam comprehendendi, & quæ de his dicuntur de atoma differentia ac definitione accipienda sunt, cuius enim speciei germana est definitio, eiusdem speciei erit talis definitionis differentia, aliena etiamq; eadem definitio eidem speciei non congruit. Neque etiam referat ad præsentem considerationem complexum esse, vel simplex prædicatum problematis, ut exemplo ab Aristotele producto capit. 3. ad finem ostendi potest, cuius verba haec sunt: *Si autem utram animal gressibile, bipes, definitio est hominis, an non dicatur, problema, &c.* Indifferenter namque disputabilis esse in utramque partem potest propositio, cuius prædicatum complexum, est ac si sit simplex; quemadmodum scientifica.

tifica propositio vitroque potest praedicato componi, & ecce quatuor diuntaxat modis se habere potest praedicatum, ad commune subiectum, in ordine ad constitutionem problematis, aut dialecticæ propositionis, & idcirco quatuor, & non plura praedicata posuit Aristot.

Sed prædicabilium ratio alia est longè diversa, quæ proximè prædicamentorum ordinatio inferiunt, prædicamenta autem ex solis simplicibus efficiuntur, ut expresse docet Aristoteles. capit. prædicamentorum 5. cuius hæc sunt verba: *curum que secundum nullam complexionem dicuntur, etiamquodque, aut substantiam significat, aut quantam, aut qualis, aut ad aliquid, aut ubi, aut quando, aut sit unum esse, aut habere, aut agere, omni pati, &c.* Et rursus supra individuum tanquam proximum elementum fundante, à quo rique ad supremum genus prædicationes procedunt, nam à sola priua substantia non superest prædicatio, ut in eodem prædicamento substantiaz idem Aristoteles testatur, Petrus enim (verbigratis) non habet inservit subiectum, de quo enuntiabilis sit: ergo propriæ requisitionis simplicitatem à ratione prædicabilis definitio excluditur: species vero cum simplex sit prædicatum individuum, metrio inter prædicabilia connumeratur. Ac demum cum nouem accidētūm prædicamenta duobus prædicandi modis comprehensa sint, tempe communis, accidentis, ac proprijs, vt quanquam decem sint prædicamenta connumerata, & prædicta quatuor, tempe definitio, genus, proprium, & accidentis (ut Aristoteles i. Topic. cap. 4. volv.) quinque tamen sint prædicabilia, vt communis sententia explicata cum Porphyrio tenet, tria quidem in substantia rei, gesus species, ac differentia, duo extra illam constituta, proprium videlicet, & communis accidentis, ex modo formalis prædicandi diuerso distincta.

Nota.

161.

Sed, ut æquiuocatio prædicati, & prædicabilis penitus auferatur, obseruandum est, tripli cem habere acceptiōnem prædicarum, genera lērā. vnam ut ad quodlibet de subiecto quacunque ratione enuntiatiū se extendit, nempe ad æquiuocata, analogata, complexa, & quacunque alia, in qua acceptiōne, nō solum cum prædicibili non convertitur, sed sua adeò eius est significatio, vt ad certum numerum. sc̄r̄ non sit reducibile: acceptio secunda contrarietas est ex peculiari ordine ad propositionem Dialecticam, vel problemata costruenda, habet-

que longè diuersam rationem à prædicabili iam explicaram, & minorē numerum, potestem acceptio prædicarum considerat in quantum proprium actum potentia prædicabilitatis impotat, iuxta exigentiam, & conditiones eiusdem prædicabili iam designatas, & hoc modo non est à prædicabili diuersum, nisi ut quisque actus à sua potentia, & cum haec sit cum proprio actu commensurata, tot erunt in hac significatione prædicata, quæ sunt prædicabiliæ.

Primi ordinis argumenta diluviantur.

EX his explicata est nostra sententia, & Ad. argu. lucum primum argumentum ordinis prioris, nam defectu simplicitatis non potest definitio prædicabile constituere.

Lordina.

Secundum arguit etiam specialem petat ex explicatiōnē secundarum intentionum prædicabilium, vt intelligatur non confundi intentio, quantumvis vnum ad alterum quadam consideratione spectet, siue rationem induat. Secundus igitur intentiones prædicabilia constituentes, genitivis possunt considerationem habere, viam quidem in quantum qualibet est ratio denominandi naturam, vel fundamentum talis conditionis, videlicet prædicabile de differentiis specie, aut numero, secundum talem formam prædicandi modum paper explicarum, & haec est ratio essentialis cuiuscunq; prædicabili, illud à ceteris differentiis: itaque secunda intentionis generis, ratio formalis, est constitutiva primi prædicabili in quantum est forma denominans naturam prædicabili de pluribus differentiis specie in quid contrahibile. Secunda intentionis speciei formalis, ratio est constitutiva secundi prædicabili, vt forma denominans naturam prædicabilem de differentiis numero in quid totale, & perfectum: & sic de ceteris intentionibus, secundum proportionem differentiarum, proprij, & accidentis, & hoc est, (vt communis schola phrasit viam) secundas intentiones prædicabilium accipere, vñquo, alio modo considerantur, vt quod, hoc est in quantum quilibet in communis accepta prædicatur de hac, & illa intentione suæ conditione, vt secunda intentionis generis, de hac secunda intentione denominante animal, & de illa denominante cibatore, neq; enim possunt denominari plures naturæ ab eadem numero intentione, quemadmodum acc. ab eadem forma, accidentia realia,

realis, sed à pluribus eandem conditionem habentibus, in qua conueniunt sub tali prædicabili, quemadmodum formæ accidentis realis sub tali specie, nam in omnibus similitudinem formæ realis secundæ intentiones tenet. Et eodem modo accipiendum est in alijs prædicabilibus: hoc igitur modo consideratæ, ad secundum prædicabile referantur, à quo species denominantur intentiones qualibet prædicabiles de pluribus differentiis numero in quid, eadem prols ratione, ac naturæ reales hominis, equi, leonis, & de eis prædictor species, quæ est secundum prædicabile, prædicatione accidentis quinti prædicabilis, nam quemadmodum prædications istæ ad quintum prædicabile refertur, homo est species, leo est species, pax ratione ipsiusmodi, genus est species, differetria est species, proprium, & accidentis sunt species, quæ tamen disparatae essent, eisdem intentionibus in prima consideratione acceptis, sicut disparatae sunt prædications, in quibus vnam naturæ realis speciem de alias enunciamus dicentes, homo est leo, albedo est nigredo, & hæc doctrina adeò vera est, ut in eodem secundo prædicabili, à quo denominantur cætera, teneat, nam si secundam intentionem speciei accipias, in quantum de hac & de illa eiusdem conditionis quidditatiæ enunciarur, ut de his, quæ hominem, & leonem species desominent, accidentaliter etiam denominatione species appellantur, ut de ceteris exppositum est, denominatur etiam à se ipsa in prima consideratione accepta, hoc est tanquam ratione denominandi quamlibet naturæ prædicabili de pluribus differentiis numero in quid, nam si cæteras omnes de nominat, seipsum eandem conditionem habentem denominare necesse est, itaque hac postrema consideratione non distinguuntur prædicabilia, sed secundi prædicabili conditionem accidentalē denominatione induunt, prior vero consideratio ea specie distincta constituit.

Et ratio huius est, quia consideratio prior materialis est, cum secundas intentiones accipiat, veluti res alias materiales, quæ genera, speciesue denominantur. Quapropter nequid prædicabilia distinguere, cum propriam rationem formalem secundarum intentionum non contineat. Posterior vero formalis est & propria, ex qua prius distinctioni debent.

Sed adhuc dicer aliquis: vniuersale de his

quæque intentionibus, quoconque modo acceptis prædicatur, non sicut ac genus aliud de suis speciebus, ergo sunt omnes species vniuersalis, etiamsi, ut quo accipiuntur, ergo sicut non distinguunt diversa prædicabiliæ, ut quod consideratæ, non constituent prædicabiliæ distinctæ consideratæ, ut quo, sed erunt omnes species ac accidentalē denominatione & secundum prædicabile sufficiet pro omnibus, à quo denominantur.

Respondetur ita esse ut in argumento acceptetur, sed vniuersale diuerso modo prædicatur de his intentionibus, uno vel alio modo acceptis, si enim considerantur ut quod, prædicatur vniuersale ratione accidentalē de omnibus, necesse est enim secundum modum accidentalē illud esse vniuersale, quod secundum eundem modum species denominatur.

quemadmodum denominatio colorati accidentalis est corporis, cui albedo, quæ species coloris est, accidit; si autem eisdem intentiones consideret, ut quo, vniuersale quidditatiæ de eis enunciatur, quemadmodum genus quodlibet de suis speciebus, banc enim essentialē conditionem induunt, cum sint rationes prædictandi de pluribus; sed ex prædicatione quidditatiæ vniuersaliæ de omnibus, non resultat in eis denominatio speciei prædicabilis, sed subiectibilis, & quidem accidentalis, quemadmodum quibuscumque alijs speciebus, de quibus proprium genus prædicatur, similis denominario speciei subiectibilis conuenit, quæ sicut inter species naturæ realis essentialē differentiationem non tollit, sic etiam in his intentionibus prædicabilium.

Ergo ad formam argumenti dicimus prædicabilia, ut quod considerata, accidentalē denominationem species, & vniuersalit habeat, considerata vero, ut quo essentialē ratione vniuersalis & accidentalē speciei subiectibilis, scilicet modi autem accidentalis ratio non tollit, quin distincta prædicabilia constituant sed solum efficiat communem denominationem accidentalē subiecti admittant, non tollentem easum distinctionem, ut prædicabilia sunt.

Secundi ordinis obiecta solvantur.

Argumenta oppositæ partis angere intendunt prædicabiliti numerum: ad priorem

Ad argu. II.
ordinis
ad L.

tum tamen dicendum est, secundum modum praedicandi materialem, distinctam esse praedicationem sub alterna, atque infima differentia, quia illa de speciebus, haec de individuis enuntiatur, formalis tamen modus praedicandi utriusque idem est, quia ambae per modum essentialis formae praedicantur, qua propter diuersa praedicabilia non constiuntur, & simili modo de proprio substanteo, & infimo sentiendum est, propter eandem formaliter rationem praedicandi proprij accidentia.

Ad II. qd.
qum. I.
Solutio.

167.

II. Solutio.

Vera solu-
tio.

168.

Ad cont.

Vniuersitatis. 240
est tamen proprius essentialem terminos, & quidem substantialis, cuius ratione extra causas incipit esse, ideo valde similem praedicandi rationem habet cum specie tanquam modus substantialis eiusdem, ad eam igitur referenda est praedicatione, in qua de re existenti praedicatur.

Illi ergo quod P. Toletus responderet vbi supra, questione 3. existentiam esse omnium praedicabilium fundamentum, quia generi, speciei, differentiae, ac ceteris, naturae ordine presuppositum ex parte ipsius rei, de qua praedicantur, prius est enim rem existere, quam ea aliquid enuncietur, unde ex parte subjecti tanquam quod praedicatur omnibus presuppositum, existentia se teneret, & eo ipso intellegitur praedicationem existentiae praedicabili bus esse presuppositam, & extra rationem, & numerum eorum constitutam. Hoc, inquam, solutio non placet, tum quia praedicationes trium praedicabilium, generis, differentiae, atque proprii ab existentia rei actuali non pendebat, sed perpetua veritates ideo appellantur, quia specie non existente in aliquo individuo, veritate de ea praedicantur, apte enim sunt praedicationes, & ab existentia individuorum abstinentes eiusmodi, homo est animal, homo est rationalis, homo est risibilis, ergo ab existentia eorum actuali non habent necessariam dependentiam. Tum etiam, quia esto, admittamus omnium praedicabilium fundamentum esse existentiam, non tollitur, quin directa praedicatione de re existenti dicatur, quam recte ad unum ex quinque praedicabilibus referre necesse est, vel certe quidpam aliud distinctum pro ea constituentem erit, omnium primum, vel secundum naturae ordinem a ceteris presuppositum, quia propter priori solutioni omnino standum est.

Solut. Tols.

169.

Secundum, argumentum non eadem via ab omnibus soluitur, sed quidam praedicationem esse aquivocam sensiunt, & in individuo, praesertim ex demonstratione (ex quo maiorem ingerit difficultatem argumentum) quia licet Petrus appelletur homo, & etiam Paulus, diuersa tamen ratione individuali, quae cum sit primo diuersa à differentia Pauli, tanquam ultimo distinctiva, non potest communem aliquem conceptum cum ea habere, praedicationes igitur sunt solo nomine coniungit, atque adeo aquivoca, non secus, ac si vox canis de latrabo, & marino enunciatur, quare non oportet eas ad praedicabilia referre. Sed non desunt alii, qui similes praedicationes vanas esse admittant, vt probat ratio in argumen-

to constituta, eiusmodi autem sunt in duplice differentia, nam plures tenent differentias individuales esse accidentales, & ideo eiudem speciei individua hac accidentalis solutio differre, ac differunt albus, & niger homo, qua proprie praedicationes individui ad quantum praedicabile referunt. Caietanus vero capit, de specie differentias individuales ita esse extra essentiam speciei credit, vt tamen modi sint illius substantiales, & ex consequenti eiudem speciei individua, quanquam non sicut essentiale differat, si quidem eandem definitionem: & essentiam specificam participant, modo tamen substantiali differre, qui propter maximam similitudinem atque affinitatem cum eadem specifica essentia similem etiam conuenientiam inter individua constituit, atque adeo similem praedicationem ad praedicabile idem speciei reducibilem, & haec ratihi videtur verissimilior sententia, sed de individuocopiose incidente sermo capite de specie, vbi huc exactius examinanda erunt.

Similis est etiam confirmationis solutio, ceterum existentia rei quanquam de essentia ceterarum non sit, vt argumentum conuinat,

Argumento finali respondet: differentia ad genus, de quo praedicatur comparata, re ipsa non esse formam accidentalem, sed essentialem, quae illud ad speciem constitutandam trahit. At ex modo se habendi ad idem genus, accidentalem quoque modum praedicandi co trahit accidenti similem, si quidem enunciari, & non enunciari de eodem genere potest, salua eius essentia, non etsi ac verum accidentia: quacunque enim specie animalia deficiente non praedicatur eius differentia de genere, in alijs adhuc speciebus costruato, si vero oppositas sicut differentias enunciare velis de geno-

Ad ultimam
argum.

170.

genere, dicens animal est rationale, vel irrational, necessaria quidem praedicatio erit, sed non ad praedicabilia referenda, cum praedicatum complexum habeat.

Duba incidentia.

242. **S**ed duo superstant dubia pro complemento huius questionis, necessario dissoluenda: primum an uniusale sit immediatum genus ad quinq^u praedicabilia, vel mediatum potius, ita ut inter ipsum, & quodlibet praedicabile, aliud sit intermedium genus, non secus aquae inter hominem, & viuens, intermedium genus est animal, ac propterea dicitur genus mediatur viuens, respectu hominio (& quidam sententia proximum genus esse) haec ratione dicitur, quia si semel admittantur intermedia genera, necesse erit differentias quocunq^u intermedia multiplicare, & ex consequenti, etiudem vniuersalitatem: per varias differentias, diuidetur namque in vniuersale intrinsecum, & extrinsecum, deinde in vniuersale, quod necessario conuenit, & contingenter, ac tertio in illud, quod praedicatur in quid, & in aliud, quod praedicatur in quale, & eiusmodi omnes divisiones sunt adaequatae, cum quilibet tota latitudinem diuisi compleat, ex multitudine eorum divisionum, & differentiarum, non parva confusio gignitur, distincte vero intelligitur natura vniuersalis, si teneamus immediat^e descendere ad omnia praedicabilia, ita ergo sentitum est. Nihilominus verisimilium videtur, vniuersale non esse proximum genus quinq^u praedicabilium, sed dari alia intermedia genera, aut species subalternas, quibus mediis descendat ad singula: quod haec ratione probbo, à qua libet conuenientia essentiali multorum abstracti potest conceptus eis communis, sed praedicabilia conuenient essentialiter in aliqua ratione inferiori respectu vniuersalis, ergo abstracti poterit ab ea communis, acque essentialis conceptus, qui sit eis superior, & vniuersali inferior, mediaque proinde ratio inter vniuersale, & eadem praedicabilia, & talis ratio intermedia erit praedicabilis de pluribus differentiis specie in quid, ergo erit genus intermedium, sicque vniuersale non erit immediatum, probatum minor nam certa ex se parent, genus, species, & differentia in eo conuenient vniuoce, quod praedicata intrinseca sunt, ergo ab eis potest abstracti conceptus communis praedicati intinisci, & pariter à proprio, & accidenti conceptus extrinseci praedicati,

hoc est extra essentiam consistentis, in quo conuenient, & tam iste, quam ille conceptus praedicatur in quid, ille quidem de tribus, hic de duobus praedicabilibus specie diuersis, ergo quodlibet erit intermedium genus, & ita adaequata divisione diuidetur vniuersale in vniuersale intrinsecum, & extrinsecum, & il^l lud rursus in genus, speciem, & differentiam, arguitur, hoc verò in proprium, & accidentem, tanquam in diuersis species, neque argumentum oppositae sententiae aliquid momenti habet, nam licet multiplicentur differentiae, acque etiam divisiones, nulla ex tali multiplicatione confusio gignitur quin potius exactius intelligitur natura vniuersalis, acque specierum eius, praeter quae quod divisiones illae, non tam rebus, quam nominibus multiplicantur, cum re ipsa, magna ex parte coincident, nam ideo sunt vniuersale intrinsecum, ac necessario conueniens: atque etiam extrinsecum, & contingenter, coincidit etiam praedicatum in quid, omnificè ex parte, cum intrinseco, & praedicatum in qualibet cum extrinseco, quanquam differentiam, quæ praedicatum intrinsecum est, comprehendat. His igitur modis diuiditur vniuersale, primo in illud quod est extra essentiam, & il^l lud, quod est essentiale: deinde subdividitur, quod essentiale est in illud, quod praedicatur in quid, & illud, quod praedicatur in quale, & praedicatum in quid rursus, in illud quod praedicat totam essentiam, ut est species, vel pars, vel genus, & differentia, & tandem quod extra essentiam est, in illud quod praedicatur in quale proprium, quod est quartum praedicabile, vel in quale componit, quod est quintum praedicabile.

243. Illud demum querendum superest (ut vlti^m Postrem^m mat^m questioni presenti manum imponamus) dubium, sintne praedicabilia species subalterne comprehendentes sub se alias, vel infimae potius in ultiores non diuisibiles, sed de solis individuis praedicabiles? Si enim primum admittatur, crederet absque dubio praedicabilium numerus, quia quodlibet eorum plures sub se species atomas habebit, quemadmodum animal, quod species est subalterna ad hominem, & equum. Si verè infimae ponantur species eorum numerus quinarius non exceder, ut statua tenet sententia, & hoc absque dubio tenendam esse explicata doctrina ostendit, nam modus formalis praedicandi cuiusvis praedicabilis, aliam divisionem formalem non admittit, sed si genus praedicatur (quodcunque sit illud) ad

Q

speciem comparatur ~~etiam~~ pars eius materialis, ideo in quid contrahibile de eadem enunciatur, differentia vero tanquam pars formalis, qua proprius semper in quale quid de specie, & eodem modo res se habet in ceteris praedicabilibus, secundum modum suę naturae cōfederatae; constitutum est autem etiammodi species rationis, que praedicabilia nuncupantur, iuxta diuersum modum formalem praedicantib; sub eodem genere esse distinctas. Certum igitur esse debet atomas esse, non secus ac homo, equus, leo, insimilae sunt species animalia.

Tractatus de natura entis rationis ac secundarum intentio-

nnum.

Tractatus
huius expli-
cacio.

Trajectio hæc non tam controvèrsijs absoluenda est, quam simplici terum explicazione, cum in notitia potius ipsius rei aliquid sequenda difficultas consistat, quam in argumentorum concertationibus. Ac, rursus cum res ipsa, de qua agimus, vsque adeò sit exigua, minimæq; entitatis, est periculū ne argumentorum multiitudine obtusa penitus pereat, vel certè dispereat. Septem igitur hoc ordine discutiemus de ente rationis, primum an sit? Secundum quid sit? Tertium quo complexus sit? Quattuor an à solo intellectu, vel ratione sit? Aut etiam ab alijs potentiis? Quintum, an à solo intellectu nostro, vel etiam Angelico, & diuino? Sextum ad quam scientiam specter de eo disseceret? Postremum, quo nammodo ad ordinem praedicamentalem referatur?

Sit ne ens rationis?

Ens rationis esse tenet in primis Peripatetica doctrina veritati scis cōsentanea, & eom nani grauissimorum Doctorum causaens iam diu in schola recepta, Aristoteles id non oblitus docet pluribus suis doctrinæ locis, praesertim 4. Metaphys. text. 3. lib. 4. text. 13. & 14. & lib. 6. text. 8. quibus prima divisione ens esse dividendum secundum totum suum ambientum affirmat, in ens per se & per accidens, ac in illud, quod non in rebus, sed in mente duntaxat esse dicuntur, ens per se vocat, & prædictis locis exponit ipse, non vnum ex predicamentis, quod substantia appellatur, sed quod rationis longe est, real, & simplex,

aque vnam per se, enti per accidens oppositum, & secunda divisione in decem praedicamenta subdividit. Ens autem intellectuale vocat illud, quod ab intellectu directe, & per se efficitur in illoque inheret, huiusmodi sunt species intelligibiles, quibus medijs sibi res intelligibiles sunt praesentes, & conceptus intellectus virtute expressi, arque apud se formati in eamdem rerum actuali intellectione cum istis omnia verè sunt entia realia, per se, & simplicita, ad speciale praedicamentum specientia, nempe ad qualitatem. Sic igitur sumptum ens illud, quod solum in intellectu esse dicitur, non potest esse membrum huius generalis divisionis, cum exploratum sit sub altero membro sequentis divisionis, que sub divisione quedam eius est, contineri. Accipitur ergo ab Aristotele, ens intellectuale pro eo, quod communis scholæ appellatione ens rationis dicitur idque non oblitus ostendunt verba ipsius in eodem sensu ab vniuersis expostoribus explicata, praesertim à D. Thomâ in eorum commen- tarij.

Ab Aristotele igitur, & Diu. Thom. didicit schola, ens quoddam ponendum esse adeò exiguum, ut reale non sit, vel subiectum aliquibi, sed obiectum solum in intellectu, ex reru cognitione ab eo excogitatum, ac rebus ipsis cognitis attributum; vel quod idem est ens rationis esse quod à ratione excogitatur, ut ens, cum tamen in re entitatem non habeat, de quo idem Diu. Thom. varijs locis scholastice doctrine egit, præcipue in & distinctione 26. qua & 2. articulo, 1. de potentia questione, 7. articulo, 11. & 1 parte, questione, 28. articulo, 1. vbi Caiet. Canadiens. & reliqui ipsius interpres, atq; etiam Paulus Soncinus 10. lib. Metaphysicæ questione 15. à quibus ceteris scholasticis sine controversia acceptatur, quos in re tam manifesta superuacancum esset refutare.

Sed libert vna, vel altera ratione eam confirmare, ut veritas illius percipiatur melius, oportet operatione intellectus formamus propositiones, ex rebus ipsis vocibus significatis, ac subiecta & prædicata appellatis, præter res igitur, & conceptus, in ipso intellectu formatos extat comparatio, quam intellectus inter vnam, & alteram constituit, ex quibus prædicatum appellat, quam de alia enunciari, subiectum vero, de qua enunciatur: compositionem integrum, propositionem: nomina autem haec, nominis

Ens ratio-
nis dicitur
ens intelle-
ctuale.

Ens ratio-
nis ponen-
dum esse.

3.

nominationes ac relationes, qua inter predicata, & subiecta intercedunt, nihil in rebus ipsi ponunt, imo neque in intellectu subiectum, sed ex tali modo, & ordine, quo cognoscunt & comparantur, eis provenient, nihil igitur realis entitatis habere posse constat, meteo ergo, tanquam ab intellectu fabricata entia rationis vocantur.

Prob. II.

Secundo, experientia comperit, intellectum eundem sem in duo extrema distingueit, ex eiusque sic distinctione propositione formare, quam identicam dicimus, ut dum sic emuniciamus, Petrus est Petrus, vel Ioannes est Ioannes; talis autem distinctio in se ipso non reperiatur, sed omnimoda identitas, eam tam ab intellectu fieri necessarium est, ut veritatem suam identitatis ostendat, & rursus, cum distinctio sit relatio, non erit relatio realis, & cum sit distinctio aliqua, erit etiam aliqua relatio, quae rationis nuncupatur, & est unum membrum diuidens ens rationis, secundum totum suum ambitum, ut videbimus, singularis igitur, & falsa est sententia Doctoris Valesii medicorum nostri temporis doctissimi, controvergia, ex his quas ad Tyrone scripsit, & aliorum, qui pro eadem sententia referuntur, penitus negantius entia rationis.

Quidnam ens rationis sit?

Primus dicendi modus refertur, & improbatur.

Opinio.

Circa Quiditatatem entis rationis etrasse invenio (mea quidem sententia) non paucos, quos distinctionis gratia, ad tres classes referte placuit, prima est eorum, qui quamlibet denominationem extrinsecam putant esse ens rationis, quapropter eus rationis esse affirmant denominationem extrinsecam, qua pars vocatur dexter, à dexteritate animalis, visus etiam ab actu reali, quo inspicitur, extrinsecam item denominationem, qua Deus vocatur creator à relatione reali creature: etenim ab eterno Deus creator non dicitur, sed ex tempore, quo creaturam extra causas edit: sed non dicitur creator relatione reali, quam ex tempore suscipere repugnat, ergo relatione rationis, ipsa ergo denominationem extrinsecam rationis erit, & quæcumq; alia, à qua cognita creatura appellatur, denominatione accepta ab actu cognoscendi reali. Quod se-

Ratio.

cundo probant, quia denominatione opus rationis est, ergo non datur ante opus ipsummet rationis sed huiusmodi extrinsecæ denominationes nihil in rebus denominatis ponunt, praeter denominationem ipsam, quam intellectus efficit, erunt igitur entia rationis. Quod hunc in modis corroborari potest, nam omnes istas denominationes sunt relatiæ, per quas proinde res denominatae referuntur ad alias, vi Deus ad creaturam, & paries dexter ad animal, cuius dexteratum tenet, sed non sunt à relationibus realibus, quas constat eis non in esse, ergo à relationibus rationis.

Facilis quidem sententia, & quæ primo intuitu vera apparet, merito tamen displicuit, P. Franc. Suarez, tom. 2. sua Metaphysic disput. 54. section. 2. numer. 10. nam duplex ratio videtur efficaciter probare oppositum, prior est, ens rationis, ut statim videbimus, non habet esse alicubi nisi obiectum in intellectu actu cognoscente, vel considerante, vnde non habet aliud esse, quam ab intellectu cognosci, & ea propter ante operationem intellectus formaliter non est, sed predictæ denominations dantur ante operationem intellectus, ergo non sunt entia rationis: minorem ostendere necesse non erat, cum per se pateat, nam Deus, etiam si à nomine cognoscatur, creator dicitur, paries visus nullo etiam in rebus subsistente homine, modo à bellua videatur dexter paries, quanquam non obiectatur intellectui, si situm habeat ad animalis dexteram, &c. Quid vero de denominatione ab actu intellectus ceasendum sit, mox dicetur.

Hæc sententia rei sciatur.

Ratio posterior: eiusmodi denominations quanquam extrinsecæ, sunt vere reales, quia, & Deus realiter creator dicitur, visus ac dexter paries, igitur non sunt entia rationis, quanquam ergo extrinsecum quidpiam sit ens rationis, quia non inheret in aliquo, ut videbimus, non tamen est illo modo dicendum esse denominationem extrinsecam, ita confusa, & universaliter, ut sub ea comprehendantur denominations extrinsecæ reales, sed aliud longè diuersum ab eis intelligendum est esse, ut argumentum de Deo propositum soluentis ostendemus clarius.

Creator appellatur Deus ex tempore, & qui Quomodo dem extrinsecæ denominatione, quia relationis creatæ in capax est multis de causis, tunc creator falsum est tamen quod rursus in argumento assumitur, talem denominationem non esse realiter realis est enim, non extrinsecæ, id est formali.

Ratio.

Q. 2.

maliter in Deo existens, sed ex grisea à relatione creature, vnde minus bene inferitur esse relationem rationis. Duobus etenim modis creator appellatur Deus, primo quidem denominatione reali, non tamen relationum, quod ad aliud referatur, sed tanquam terminus alienus relationis, & idcirco extrinseca solum denominatione, quam absque dubio haber ante considerationem intellectus à relatione creature, non enim appellatur creator ante operationem intellectus, quia ad creaturam referatur, sed quia creatura referatur ad ipsum, nec nouum id est, vel singulare in Deo, cum id habeant vnuersitatem relationes, quae appellantur tertii generis, vt in praedicamento ad aliquid fieri manifestum: alio modo dicitur creator Deus denominatione relativa, in quantum intellectus sumpta occasione, ex eo, quod relationem creature terminat, & ab ea extrinsecè denominatur Deum ipsum conceptu relativo concepit, & ad creaturam refert, & hoc modo non denominatur creator, nisi à relatione rationis ab intellectu facta, & tantundem repetimus in relationibus tertii generis mensurabilis, & mensuræ, de quibus 5. libro Metaphysicorum capit. 13. docet, ex parte mensuræ non dici ad aliquid, quia referatur ad mensurabile, sed quia mensurabile referatur ad mensuram, quod explicans, Diu. Thomas 1. parte quæstione 13. articulo 8. ait, sic esse intelligendum, vt ex eo, quod mensura terminat relationem mensurabilis, & Deus relationem creature, ob quam terminacionem extrinsecè denominantur à relationibus existentibus in creature, & mensurabili, denominatione quidem reali, quod satis per se constat, cum relationes ipsæ reales sint, ex hac, in qua terminatione, ac denominatione reali, fundatum accipit intellectus concipiendi Deum, & que mensuram tanquam relativa, & ideo relationes rationis Deum ipsum aique mensuram ad creaturam, & mensurabile referendi, & huius ratio est, quia intellectus non satis concepit aliquid, vt terminum relationis alterius ad ipsum, quin statim concipiatur illud per modum correlatiū, & ordinari ad illud: itaq; denotionis prior realis est, & ante operationem intellectus absque dubio datur, sed extrinseca, à forma in altero realiter existente, non relativa, quia non eis quod referuntur, sed quod relationem terminat, posterior vero relativa

est, non realis, sed rationis, & propterea ante operationem intellectus non coadūbit, vt vere relativus, qui vt talis, ad creaturam referatur, vnde nec denominatione reali, neque ante operationem intellectus referatur, sed relativus rationis, quæ consurgit ex operatione intellectus ipsius comparantis, & referentis ad eandem creaturam: itaque denominationem termini habet realem, & extrinsecam secundum, operatione intellectus, denominationem, versus relativi ab intellectu comparante ipsum ad creaturam, & idcirco non realem, sed rationis, & per modum formæ intrinsecæ, quamvis re ipsius in Deo sit, sed in ipso confusione intelligatur in quantum nostro intellectui obiectum.

Secundum argumentum in equinoctio plenum laborat, nam per denominationem duo possimus intelligere, aut nominis denominationi impositionem, aut rem ab eo significatam, quæ aliquid reale est, in re quidem denominata, si sit denominatio intrinseca, aut sicut in alio extremo, si sit extrinseca, & in priore sensu nō potest in praesentiarum sermo de denominatione institui, quia non agimus de nominum impositione, sed de rebus denominantibus, nam si de impositione loquamur, omnis denominatio, sive realis sit, sive intrinseca, vel extrinseca, rationis erit, de re igitur significata, per impositionem nomen sermo est, quam cōstat esse realem, etiam si extrinsecam, in omnibus exemplis aitatis, cum non dependeat à ratione, aut operatione intellectus, sed ante illam creator sit Deus, visus partes, dexter lapis, immo talia sunt tria haec, etiam si nullus sit intellectus in natura rerum, à quo considerentur, reales igitur sunt denominations, & non entia rationis. Quid autem additur relativas esse, etiam est distinguendum, nam si sermo de illis sit, in quantum à formis realibus, in alijs extremitatibus formaliter considerentibus sunt, non sunt relativæ, cum per eas non referantur, sed vel relationes aliorum terminantur, vel à formis absolute extrinsecis sunt, si vero accipiuntur, vt sunt ab intellectu considerante res extrinsecè denominatas, tanquam relativa, & ad alia extrema referente, occasione sumpta ex reali denominatione extrinseca, quam ab illis suscipiunt, relativæ sunt denominations, non reales, sed rationis, cum ratiōne, modo priore accepte reales sunt, etiam si extrinsecae.

Ad secundum argumentum.

Secundus dicendi modus regitur.

Lopinio.

Secunda classis sunt alii, qui non adeo ab scopo aberrantes affirmant, ens rationis non esse quamlibet denominatio rem extrinsecam, sed eam, quam res cognita accipit ab actu intellectus, quo apprehenditur, vel consideratur, & ut uno verbo horum sententiam proferamus, ens rationis est, esse cognitum, quod acquirunt res quaecunque, ex eo quod per actum intellectus consideratur. Huius sententiae videtur suisse Durand. in i. distinctione 19. questione s. numero 7. quam postea sequuntur sunt ex modernis Magister Ofia, & alijs plures, & videantur ad veritatem proprius accessisse, cū ponat ens rationis non esse ante operationem intellectus.

Sed veritatem rei non omnino attingunt Doctores isti, quod ostendoprimum, quia esse re ab intellectu cogitata, denominatio rem realis est, licet extrinseca, à reali intellectus cognitione, ergo verè, & propriè non est ens rationis, sed reale, formaliter in intellectu inherens, tanquam in proprio subiecto sive operationis immanentis, rei autem cogitata, reali item denominationem, sed extrinsecam conficit.

Secundos ens rationis logicum, vel secunda intentio est relatio rationis, à qua natura denominatur universalis, genus, vel species, subiectum, predicatum, aut quid simile, & abique dubio per comparationem ad aliud, quia relatio comparatio est duorum extremitum, referri autem ad aliud repugnat, nisi per inherenter formam, vel per modum inherenter exigitam, necesse est ergo modum formæ inherenter habere ens rationis, & denominatio rem esse extrinsecam repugnat, potest quidem quidpiam per extrinsecam denominationem, relationem alterius terminare, ad illud tamen referri nullo modo, ut in creatore & creature exploratur et.

Tertiò, ens reale, & rationis opponuntur, postquam illud habet esse reale, quo caret istud, qua propter repugnat in eodem conuenire, ita ut reale ens dicatur idem, atque etiam rationis, opponuntur ergo, non minus reals denominatio, & rationis, sed esse cognitum est realis denominatio ab actu, ergo repugnat esse denominacionem entis rationis: ad hanc, ens rationis est denominatio ab intellectu exigitata, & rebus cognitis attributa, sed prius quam intellectus denominatio eum

excogitet, rebusque attribuit, vt inquit cas cognoscit, ergo esse cognitum ut sic, non est ens rationis.

Probat tandem, quia eos rationis nullibi est, nisi obiectus in intellectu, sed denominatio cogniti est à forma reali alicubi existenti, nempe in altero extremo. & habet esse in illo, prius quam ab intellectu cognoscatur: nam realis cognitio obiectum cognitum denominat tale, etiamsi nunquam ipsa cognoscatur, non enim potest, nisi per actum reflexum cognosci, realis est ergo talis denominatio cogniti, etiamsi sit extrinseca, & non ens rationis, nisi in quantum à reali ipsiusmet rationis opere fieri dicitur, sic sentit P. Franc. Zuarez, vbi supra.

Explicatur tertior dicendi modus.

Verò igitur, in quoam ponenda sit formalis ratio huius exiguae entitatis, Vera sensu quæ realis non pertinet, explicemus: tam paulo altius repetere, necesse erit: Et quoniam non quodlibet ens rationis sub Dialectica consideratione clauditur, sed determinatum, nempe secunda intentio, vel relatio rationis que idem prorsus sunt, aut etiam negatio, rationem huius, operæ pretium est, expomamus, qua expposita, exploratum erit, quidam ens rationis logicum sit; et terea autem eius membra obiter explicare suo loco sufficiet.

Intentio intellectus (ut hinc exodium sumamus) quasi intentionem, vel considerationem eius significat, per quam obiectum percipit, ut intelligatur, diversum quid esse, ab ea intentione, que ad voluntatem pertinens, modum illius in fine tendentis importat; intentio igitur hac in parte modum habet intellectualis operationis, iam vero ex accommodacione eius, pro re ipsa considerata, vel pro conceptu, quo mediante representatur atque concipiatur, in schola usurpatur. Que autem in se qualibet considerari possunt, in duplice sunt differentia, nam vel ei conueniunt, rentia, que ex propria entitate, aut essentia reali, vel certe ex modo, & ordine, quo ab intellectu consideratur; & illa conueniunt in primo ordine, liqua.

Hac in secundo: nam prius est quidpiam habere esse reale, quam ab intellectu, hoc vel illo modo cognosci, illa sunt, que prius de re quilibet cognoscuntur, posterius hanc, ut exemplum sequens ostendit; conueniunt imprimis homini esse animal rationale, esse risibile, esse al-

bum, vel musicum, que ex reali existente habentur. Est autem universalis, esse speciem, subiectum esse, vel praedicatum, posteriora sunt, quia non à natura, sed ex modo, quo natura ipsa realis (quae obiectum cognitionis est) ab intellectu consideratur, nempe à singularibus abstracta, vel ad ea comparata conuenient, & idecē ad primam intentionem, vel considerationem spectare illa dicuntur, ad secundam vero posteriora hæc. Ceterum vixque intentionis tam prima, quam secunda, in duo alia membra subdividitur, nempe, in formalem, & obiectivam, prima intentionis formalis appellatur realis conceptus, vel imago in intellectu formatum, cunctem hominem repræsentans, prima intentionis obiectiva, id est reale hominis, eodem conceptu repræsentatum. Secunda intentionis formalis importat conceptum realis, de eodem homine formatum, non quidem in esse reali accepto, sed in quantum propria eius natura universalis, species, vel quid simile denominatur, & eadem denominatio speciei, vel universalis vocatur secunda intentionis obiectiva.

I. & II. intentionis formalis.

II. intentionis formalis.

I. & II. intentionis obiectiva frequentius sumitur, quam formalis.

44.

Ceterum, quamvis haec ita se habeant, vñ tamen receptum est, vt pro obiectuis duxerat fere semper visussemus ambæ, hoc est pro te ipsa considerata, i. ac 2. modo, raro, vel nunquam pro formalibus, cuius ea est ratio, quia principalius ad considerationem intellectuali, & scientificam, in ea acceptione spectant, agunt namque scientiae de rebus ipsis, eademq; intellectus considerat principaliter, conceptibus, quibus repræsentantur, vt medijs quibusdam dumtaxat deservientibus; & si ad considerationem logicam sermonem accommodauerit, ad quam ens rationis eiusmodi pertinet, in aperio est, praedicabilis, praedicamenta, præpositio-nes, & syllogismos, ex obiectuis conceptibus construi, formales vero, his tantum explicandi deservire. Vnde etiam effectum est, vt iam primæ intentiones, pro entibus realibus accipiatur, secundæ autem pro entibus rationis in Dialectica consideratis. Esto aliquando etiam contingat, præsertim in praedicabilibus, intentiones etiam secundas materiali modo acceptias, ab alijs secundis intentionibus denominari, & in casu conditionem primarum induere.

I. intentiones pro entibus realibus sumuntur, non vero secundæ intentiones.

II. notabile.

Secundo observandum est: eiusmodi intentiones secundas, quas entia rationis logica appellamus, relationes quasdam esse, ad natum autem relationis spectat, cuiusque rei con-

venient per comparationem ad alteram, vt indicat definitio relationis, cuius totum suum esse est, ad aliud se habere, teste Aristot. in predicamento ad aliquid, conuenient igitur eti ad aliam comparare. Ceterum rem vnam ordinati ad aliam (vt docet D. Thom. i. p. q. 18. art. 1.) duobus contingit modis, uno quidem, ex propria natura, quemadmodum pater ordinatur ad filium, vna albedo eiusdem intensionis ad aliam: & talis ordinatio, quemadmodum naturalis est, sic etiam relatio realis, alio modo, non quidem ex propria natura, sed officio intellectus ordinantis, vnam rem intellectam ad alteram, vel etiam ad plures, fundamento tamē presupposito in re ipsa, qua ordinabilis est, in quantum tali modo cognoscibilis, & relatio ex tali ordinatione consurgens, realis esse non potest, cum ex sua cognitione intellectus nihil reale in rebus ipsis cogitare ponat, vt visus in rebus, à se perspectis ponit reale nihil. Unde infertur eiusmodi relationes rationis similares esse relationibus, quae appellantur secundi generis, in aliqua actione, vel passione fundatis, quales sunt parentitas, & filiatio in generatione actiua, & passiua, & alias similes. Sic igitur intelligendum est rem se habere in his relationibus rationis, quemadmodum in realibus huius generis, in quibus actio, vel operatio Actio vel non est ipsa relatio, sed eius fundamentum, operatio quo posito, relatio ipsa, quasi ex consequenti non est so confurgit. A duobus igitur denominantur patet & filius, & à generatione actiua, & passiua, & à relationibus, denominatio prima est quasi relationem fundans, postrema vero relativa formaliter, quemadmodum relatio ipsa, forma appellatur relationis: itaque à generatione a Simile, actiua generans, vel genitor pater dicitur, à relatione parentitatis, formaliter deuominatione patet.

Iuxta hanc similitudinem, accipietadum est Explicatur negotium secundarum intentionum, vco- gnitio intellectus, per quam cognita natura ad II. intentionis sua inferiora comparatur, fundamentum proximum sit, quo posito relatio universalis consurgit, eam talem denominans, itaque cognita, vel comparata ab ipsa cognitione reali vocatur, nequaquam universalis formaliter, sed à relatione virtutis comparationis consurgentे, etenim intellectus naturam à singularibus abstractam cognoscens, eamque cum illis conserens, intelligit simili modo se habere, ac si ex propria, & reali conditione ad illam ordinaretur, cum vere in illis repetatur, ex hac

autem

Recognitio rationis, non potest esse secunda intentione, cum ex causa naturae eo, quod cognitum est, ad intellectum cognoscendum dicatur, non ad inferiora: vel si de cognitione comparativa sit sermo, ad intellectum comparantem: quapropter nec esse cognitum,

vel comparatam esse ens rationis, sed sola relatio ex comparatione constygens ens rationis est:

Nihil enim reale est, nec alicubi inheret, sed sola denominatio ab intellectu naturae ipsi collata, ex tali modo cognoscendi illam, tanquam ex fundamento constygens, & hoc Quid sit obiectum dumtaxat esse in intellectu, nec istud esse aliud esse habere, quam ab eo cognosci, si qui in intellectu demum solius cognitionis actualis virtute conferatur, & hoc ipsum, quod est conferti, vel cognosci, est eam fieri, vel ab intellectu produci, quae omnia propriæ conditiones, ac proprietates sunt entis rationis, per quas, à quacunque denominatione reali cogniti, aut visi, alteriusve appellationis separatur, nam omnes iste alicubi sunt, nempe in extremitate oppositis à quibus derivantur. Duobus autem modis cognosci potest ens rationis, vel

codem actu, vel cognitione, qua natura comparatur ad inferiora, & haec est quasi directa cognitio ipsius, per quam, non tanquam principale obiectum cognoscitur; sed tanquam quid consequens ad principale cognitum, quod est natura ipsa, quae comparatur, ac denominatur ab eo: alio modo, si postquam intellectus tamē denominationem nature attribuit, quod est indirecte produxisse relationem rationis, supra eandem relationem reflectatur, ad speculum illius conditionem, vel proprietatem cognoscendam, & cūmodi appellatur reflexa eius notitia, per quam non sit, sed iam facta iterum, velut principale obiectum cognoscitur.

Corollaria superioris doctrinae.

I Corollarium.

Ex quibus illud primo inferre licet, cuius-

modi entia rationis, vel secundas intentiones, non esse appellandas ficta entia, vel nomina, quia fictum propriè loquendo illud vocatur, quod absque fundamento positum est, vel excoigitatum, aut etiam nuncupatum; cūmodi autem, licet aliud non sint, quam nomina quādā relativa, ab intellectu excoigitata, ac naturis tali modo cognitis imposita, vel attributa, maximo tamen fundamento in ipsis, quibus attribuuntur inspecto, etenim natura hominis in communī conceperat, cum suisque individuis, in quibus inveniatur collata, nomen vniuersale, atque speciei postular, ab intellectu eodem cognoscente ibi imponendum, cum illud à propria natura te ipsa haberet, si ex propria conditione, esset abstracta, & vna præter multa, ut eam Platonem posuisse rerū Aristoteles, & eadē ratio est de enunciatione, quā ex simplicibus constituit intellectus, unum alteri attribuēs, iuxta naturam, & exigentiam eius, ut tali modo intellectus, atque etiam de syllogismo ex tribus enunciationibus, debito modo dispositus, conflato. Corollarium autem hoc de solis entibus rationis habentibus in re fundamentum intelligo, quae proprietate ficta non propriè vocari affero, nam cetera, quae nullum habeant fundatum, iure vocantur ab intellectu ficta, cum non solum non habent aliud esse quam ab intellectu excoigitari, sed neque aliud fundatum, unde pro libito potest ea fingere, & absque numero & ordine, ut inferius ostendemus.

Postrema sententia aliorum falsitatis convincitur.

Secundo infero, errasse alios, circa quidditatem entis rationis (quos ad tertiam classem referre placunt) ponentes lens rationis logicum, vel secundam intentionem, sic esse abstractum in suo ordine, & imperfectio- 20. II. Corollarium.
ne essendi, ut nullum habeat concretum, vel substratum, aut certe substratum eius non possit aliud, quam ipsummet nihil, quotum ei videtur ratio suisse, quia cum nihil reale sit, tur in nihil nullibique subiectu, non habet concretum, lo secundum cui ineffe possit, quod aliquid sit, cum concretum sit, in quo inheret abstractum, cum ergo, nihil sit reale, pro concreto, & quasi ve quod, nihil appellatur, & nihil ipsum, etie concretum illius. Errasse autem inueniuntur auctores isti, quia cum eas rationis logica

Ens rationis secunda intentio, cum accidenti habet similitudinem, & tanquam forma accidentalis relativa denominans intelligitur, forma autem accidentalis, ex propria conditione habet aliquid subiectum, quod denominat, & in quo inheret, realiter quidem, si realis ipsa sit, si vero sit accidentis rationis, intelligitur sic se habere ad illud, quod tale denominat, ac si verè ei inesse: denominarum igitur à forma reali concretum, vel substratum eius dicitur, ut albedinis, corpus album, & à fortiori denominatum à forma, quæ est accidentis rationis, appellabitur concretum, vel substratum illius: implicare ergo contradictionem, secundam intentionem intelligi per modum formæ accidentalis denominantis, & substrato, vel concreto carere, nec minus à ratione alienum est, illud esse nihil, cum sit natura denominata plerumque realis. Ac secundo fallacis arguitur talis positio, quia universalis, genus, vel species concreta sunt accidentalia entis rationis, ergo de formalis importanti formâ denominantem, de materiali, vel substrato, naturam denominatam, eadem igitur natura, quam denominant propriissime dicitur substratum, vel concretum, non secus ac eandem in quantum à forma reali denominatam substratum eiusdem appellamus, ut albedinis, quantitatis &c. & quanquam nihil reale sint eiusmodi denominationes, reales tamen naturas tali modo consideratas ab intellectu denominare possunt, quas eo ipso pro subiectis habent.

III. Corollarium ens rationis non est denominatio ex-trinseca, Ultimo, infero, eiusmodi entia rationis non esse extrinsecas denominationes, sed modum habere denominationis intrinsecæ, hoc est formaliter inherentes, cuius ratio est, quia cum ab intellectu fabricate sint, ex modo, & similitudine ad quam fabricantur, pensanda est earum conditio: intellectus autem ad modum formæ inherentes ea excogitar, eo enim modo universaliter appellat compararam naturam, genus item, vel speciem, subiectum, vel prædicatum, ac si reales essent huiuscmodi denominationes, quæ in casu proculdubio essent formaliter inherentes, ergo ad modum formarum inherentium intelliguntur, & excogitantur: cuius illud est argumento, certè non infirmo, in communione modo loquendi totius scholæ appellari naturam sic denominatam universaliter, genus, item, vel specie, si vero antequam denominatur in fundamento proximo tantum, vel temoto, iste autem

modus loquendi locum in his intentionibus non haberet, si modus earum esset extrinsecus denominationis, denique si relationes sunt, modum formæ intrinsecæ denominantis habere necesse est, cum relatio ex propria conditione sit forma in eo inherens, quod ad aliud referit, repugnat enim ad aliud quidpiam referenti in creaturis, nisi per formam relatiuam, & sibi inherentem, quoniam relationem possit terminare, per extrinsecam tantum denominationem, qua aliud ad ipsum refertur: si ergo secundæ intentiones modum relationum habent, sequitur habere modum formarum coherentium: & hinc apparet, non esse veram eorum sententiam qui posuerunt entia rationis, non esse aliud, quam denominationes quædā extrinsecas, neque enim à veritate id alienum esse constat re ipsa ducatae (ut in principio ostendimus) sed secundum modum, quo ab intellectu fabricantur, ut efficaciter nunc ostendsum est.

Quotuplex sit ens rationis?

Singularis sententia.

Divididi solerens rationis generali divisione, in negationem, priuationem, & distinctionem, aut secundam intentionem, quam divisionem tradidit Aristoteles, diuersis suis doctrinæ locis, nam 4. libro Metaphysicorum textu 2. inter entia realia enumerat negationes, & priuationes, quas vocat non entia, ut hoc nomine iudicet, non esse vera entia, ac realia, sed ad similitudinem eorum excogitata ab intellectu, & libro 5. capit. 7. textu 54 præter vera entia, quedam alia esse docet, non tamen vera secundum entitatem, quam secundum veritatem prædicationis, tam affirmativa, quam negativa, quæ alia esse nequeunt ab entibus rationis, de relatione vero mentionem fecit, capite 15. eiusdem libri, inter explicandas relationes tertii generis mensurabilis, & mensura, docens menturam ad mensurabilem referit, non per relationem intrinsecam, sed extrinsecam mensurabilis ad ipsum, cum tamen certa sit, nihil posse ad aliud ordinari, nisi per relationem in se existentem, quam cum mensura realiter non habeat, refertur absque dubio, per relationem excogitatam ab intellectu, tam si ordinante ad mensurabile, ac si re ipsa vera ordinaretur, & hanc vocat relationem rationis.

Inproba
tur cōmu-
nis diuisio
nem rationis
tautia.

24.

De priua-
tione à par-
te rei.

25.

Videtur ex
alia parte
diminuta
diuisio.

Eandem diuisionem vīsus est collegīse Dīu. Thomas, quēstione 21. de veritate. articulo 1. in 1. distinctione 1. quēstione 1. articulo 3. & distinctione 19. quēstione 1. articulo 1. ex p̄fatis locis Aristotelicā doctrinā, & ex vitroque eam accepit vniuersa schola, ita, vt nō iam sit, qui illam improbat audeat: iuxta quam triplex esse ens rationis elicere possumus. Sed videtur insufficiens diuisio, primo, quia duobus membris prioribus diuisum non cōuenit, nempe priuatione, ac negatione, de quibus sic ostendo non esse entia rationis, sed verē realia, quia ens rationis non cōuenit rebus circa operationem intellectus, sed per illam excogitatum dicitur, sed negationes, & priuationes attribuuntur rebus ex propria natura, etiam cas non cognoscētū intellectu, ergo non sunt entia rationis; minorē sicut p̄bō, ex eadem natura reali, qua homo est animal rationale, non est equus, nec leo, & hoc verū est ante operationem intellectus, ergo negationes istae realē quippiam ita sunt, & non entia rationis, & par est ratio de ceteris, realiter, quoque, & ante opus intellectus homo dicitur esse cæcū. Si vīsum amiserit, ergo realiter de priuatū vīsu erit, quare non entia rationis priuatio, sed realē, p̄fertim cum Aristotele. l.libro Physicorum textu 66. exp̄sile docuerit, esse vnum ex tribus principijs rei naturalis, aut generationis eius: sed constat rei naturalē, & generationē eius essentia realia, & circa opus intellectus cōsistentia, ergo principia ex quibus sunt realia esse oportebit, nam ens rationis nequit esse principium eis realis; pluribus etiam alijs locis videtur Aristotēles diuidere ens realē, vniuersalissima diuisione, in positivū, & priuationem, quare videtur plenē sentire, priuationem ens realē esse, hac igitur, & negatione ablatis, à membris p̄fatis diuisionis soluta superest relatio rationis, vnde non erit ens rationis triplex, imo nec multiplex, sed vnum, vel ad summum duplex, nam etiam negatio, & priuatio sunt entia rationis, saltem non videtur distincte, nec numerum efficiere, cum vnum p̄dicitur de alio, nempe negatio de priuatione, quia priuatio est negatio formæ in subiecto apio.

Ex alia vero parte diminuta videtur diuisio eadem, quia plura sunt alia entia rationis, p̄ter illa tria, singulū namque intellectus entia rationis ad similitudinem omniū p̄dicamentorum, vt chimeram velut quandam

substantiam, ex varijs illis, atque impossibili- bus partibus diversarum specierum, vt hominis, equi, ac leonis compositam, quam constat posse ab intellectu excogitati quantam, atque extensam, imo cum suis coloribus, quæ sunt qualitates, & quemadmodum priuationem, & negationem, per modum qualitarum configurari, p̄ ratione honorem, & famā, quasi quādam qualitates intelligi, atque etiam dōp̄itū, potestatem, Doctoratum, ac magisterium, & pleraque alia, imo & in eadem chimera, seu hiroceruo locum, vbi, quando, actionem, & passionem, ceteraq; p̄dicamenta excogitare potest, vñsc ad orationē sc̄le exēdat p̄dicantēta ens rationis, modis quibuscdaū fictis, sicut ens realē modis veris, tōq; proinde ponenda erant entia rationis, quod ponuntur entia realia, excepta priuatione, & negatione, nam relatio pro uno, ex decem p̄dicantētis enumeraatur, sicutquod duodenarium numerum pertinet gent entia rationis.

Nihilominus, diuisiōnēm sufficientēm Vt sece-
esse sentiunt ornes, qui de ente rationis lo-
quuntur, dubius tamē vijs defendi potest
sufficientia eius, quantum pertinet ad excel-
sum, quem intendit postremū argumentum,
nam posteriori loco de defectu, quem pri-
mū argumentum tetigir, agendū erit, pri-
mā viam aperit distinctionē entis rationis, in
illud quod habet fundāmentū in rebus, &
aliud quod fundāmento caret, quam attri-
bitur Dīu. Thomas in 1. distinctione 2. quēstio-
ne 1. articulo 3. & distinctione 19. quēstio 3.
articulo 1. à quo illam receperunt posteriores:
fundāmentū in rebus habere dicuntur illa,
quæ veris rebus ab intellectu concep̄tis accom-
modantur, & quasi ab eis, vt tali modo con-
cep̄tis exiguntur, cuiusmodi sunt verē nega-
tiones, & priuationes, hoc est, veris rebus at-
tribuitur per modum formatum, vt homini vī-
su carenti attributus carentiam ipsam, aut
priuationem vīsus, ac si esset forma positiva ei
conveniens, dum enunciāmus eam esse cæcū,
& dum homini attributus negationē nō e-
qui, ac si esset p̄dicatum positivū, dum
enunciāmus esse non equū nō, aut non hin-
ibilem, & pari ratione relationes, aut secundē in-
tentiones dicuntur h. b. c. in rebus funda-
mentū, quia naturis sic ab intellectu concep̄tis conueniunt, similitudine relationum rea-
lum, si eas h. b. c. erunt, vt esse vniuersale compa-
ratiōne multorum, genus, vel speciem com-
paratiōne specierum, aut individuum. Alia
R. fuit

26.

sunt entia rationis, absque illo fundamento in rebus confusa, ut chimera, & reliqua, que ei attribui posse ab intellectu, contendebat secundum argumentum, diuisio autem illa entis rationis, in negationem, priuationem, & relationem, solum comprehendit entia rationis habentia fundamentum, quia haec solum ad scientias speciale possunt, quare illorum tantum habenda est ratio, ceterorum vero nulla protus habenda est: quia neque ad doctrinam, nec scientiam speciale possunt, in modo tanquam fundamento, atque ordine carentia, in infinitum effungi possunt, ideoque non est necessarium, nec forte possibile ad certum numerum ea revocare, honor autem, fama, atque dominium, relationes rationis censendas sunt, & pariter magisteria, ac Doctoratus, sicutque de ceteris, habentaque in rebus suadamentorum, quare sub illo ternario numero membrorum eiusdem diuisioneis comprehendantur.

Alio vi de- fendendi Postrema via descendendi sufficientiam e- iusdem divisionis admicet quidem , compre- diuisionem etiam illa , quae nullum habent in re- antis ratio- bus fundamentum, sed haec reducenda esse ad nis.

28. cuius haec est optima ratio; quia semper haec excogitantur per modum impossibilium, ut quia in impossibili est equum esse leonem, per modum impossibilis singimus chimeram ex his compositam, & par est ratio de quibusunque, his rebus impossibilibus attribuis, & si aliquod flegereatur ex rebus possibilibus, ut in oī aureus, etiam tanquam impossibile singi censeri considerato ordine naturali rerum, Et ecce quod dicitur, quod non possumus nisi per impossibile.

Concidit et sub tertio numero comprehensa omnia
tria tantum entia rationis, & divisionem trium membrorum il-
lese ratio-
nis entia.
llas enim in toto suo ambitu diminuuntur non
esse.

Nota. Sed ut intelligamus nullum membrum
redudare, obscurandum est: negationem,
& priuationem duabus modis consideratis opo-
se, primo secundum rationem priuationis, &
negationis alicuius formae realis, quo pacto
non sunt entia realia; sed simpliciter non en-
tia realia, quia nihil reale in rebus ponunt, sed
potius aliquid reale asserunt, & ideo iure
vocabantur non entia realia, aut non entia sim-
plificiter, quo nomine vocavit Aristoteles pri-
uationem: lib I hysicorum loco superius me-
mocrato, conuenienter tamen rebus, non solum

ante opus intellectus, sed omnino independenter ab illo: nam circa opus intellectus homo caret viu, & non est leo, sed species diversa à leone, priuationem etiam modo accepit posuit Aristot. principium generationis naturalis, ut argumentum primum auctulit. hoc est autem priuationem, & negationem accipere, secundum propt:am rationem, aut conditio nem.

Sed alio modo considerantur ad similitudinem entis, aut formae positivae, & ut tales attribuuntur rebus in propositione, & cum non sint verè formae, aut entia realia, sequitur esse entia rationis, nec dari ante opus intellectus, sed per illud esse fabricata.

Virumque membrum huius distinctionis reperi apud Diuum Thom. primum quidem, questione 1. de malo, articulo 2. & 1. parte, questione 48. articulo 2. quod etiam ex Diuo-
Thoma acceperunt Capreolus in 2. distinctione 34. questione 2. ad primum Ferrat. 3. contra gentes, capite. 19. Soncinas 7. Metaphysic.
questione ix. & Caetanus 1. parte, questions
48. articulo 2. Secundum autem membrum posuit Diuis Thomas 4. lib. Metaphys. capite.
2. vbi Aristoteles illud non obscurè insinua-
uit.

Primum igitur argumentum aduersus divisionem propositum, de priuatione, & negatione conuincit, nec esse entia rationis neq; ad divisionem pertinere secundum se, pertinent tamen, sub consideratione posteriori, quo patet accepta satis est manifestum, entia rationis esse.

Appendix: dubium de distinctione privationis, & negationis.

Idem argumentum contendebat priuati-
onem, & negationem non distinguui, cum
notum sit, haec, de illa etiam in sensu sibi
malice enunciari, dum dicimus, priuationem es-
se negationem in subiecto apto nato h[abere] be-
re eandem formam: & quia à nomine distinguuntur
haec duo entia rationis, nisi per ordinem ad subiecta, quibus conueniunt, & in
quibus fundantur, ut postmodum videbimus,
adhortare oportet, duplice in vestari opinio-
nem circa fundamentum entis rationis, prior
tenet nullum propositum habere fundamentum
in rebus quibus attribuiatur, sed in due bus
alibet.

Satisfy argumentative
opposition.

231. ijs fundati, primum fundamentum est, modus noster imperfectus intelligendi, ex quo procedit, ut nec res vna, vnico, ac simplici conceptu participere possimus, sed illam in plures dividamus, quatenlibet in se sit simplex, vnde necesse est ea, quae inter se non sunt distincta, nostris conceptibus distinguamus, & hanc distinctionem propriam rationis vocant, quia cum in rebus non sit, tam ratio imperfecte intelligens faciat, prouenient secundo, ut aliqui aliquid sicut à nobis distinctis tribuamus quod ex se non habent, eis tamē quadam vte sic à nobis conceptis, atque distinctis, quo pacto naturam hominis à parte sei diuisa in singularibus, & ab eis non distinctam, ut vnam concipiatur, & à singularibus distinctam, cum quibus collatam vnam in multis, & vniuersalem vocamus, quam appellationem ex se non posset suscipere, immo neque à parte rei, & circa opus intellectus defectu virtusque, videlicet unitatis, & distinctionis à singularibus. Procedit tertio ex eodem modo imperfecto intelligendi, ut per modum entis percipiamus ea, quae vere entia non sunt, & etiam quod aliquando penitus impossibilia componamus, ut chimera aut hiscocyrum.

III. Partida- mentum.

Secundum. fundamentum in cibis ipsis invenitur, non quidem quibus entia rationis attribuantur, sed in alijs, quae vel effectus earum sunt, vel certe aliquam cum eis similitudinem habent, gratia exempli, distinguimus ratione in homine, aut eius anima tres gradus vita, nēpe vegetativa, sensuia, & intellectiva & fundamentum huius distinctionis non est in anima, cum sit simplicissima, sed in operationibus diversis, ab ea effectuè procedentibus, vegetandi, sentiendi, & intelligendi, quas conformat non solum realiter, sed specificie diversas esse, siveque de ceteris entibus ratione, vel distinctionibus in Deo, vel creaturis à nobis factis. Ex his autem duobus fundamentis quod est modus noster intelligendi, commune est quibuscumque entibus rationis, quae idcirco ex hac parte omnia dicentes habere fundamentum in te, sive sint impossibilia, ut chimera, sive per modum possibilium apprehendantur, ut negationes, priuationes, & secunda intentiones; postremum vero fundamentum non est commune, sed speciale, quia solum in entibus rationis per modum possibilium apprehensis, aut distinctis reperitur.

Si haec sententia vera sit, non ex iri possibile

(nisi ego fallor) distinguere priuationem, & Refellitur negatione, probatur plane, quia solum haec possunt distinguiri ex parte subiecti, cui attribuantur, in quantum vna respicit illud, tanquam aptum habere formam, altera vero non sub tali aptitudine, sed simpliciter, ut non habens formam, abstrahendo ab eo quod est aptum esse, aut incepit habere illam, ergo distinguuntur ex parte subiecti, cui attribuantur, in quantum diverso modo in eo habent fundamentum, quod si absuleris, necesse est, eo ipso rationem distinguendi vnam ab altera penitus auferas, atque adeò distinctionem impossibilem efficies.

Secundo probatur, plura entia rationis in re cui attribuantur, habere fundamentum, nam controvrsium est in scholis Dialecticis, an natura ante opus intellectus aliquam habeat vnitatem politivam aut negativam, ratione cuius fundamentum esse possit vniuersitatis, quam ei tribuat intellectus; & consentient omnes quod si eam habuerit, habebit in se fundamentum talis entis rationis, si vero nulla, præter numeralem ei attributatur, adhuc omnes fatentur, habere saltem remotum fundamentum in vnitate formalis, quam ex se habet, sicut diuisam per numeralem, quia diuisi haec extrinseca est, & propter cognoscere potest ab intellectu, ea non cognita, quod erit, cognoscere naturam, ut vnam & aptam esse in multis: vniuersitas igitur schola profitetur, vniuersalia aliquod habere fundamentum in ipsissimis rebus, quae talia vocantur ab intellectu, quod necessarium protius est; quia si hoc fundamentum tollatur, sic poterit vniuersitas rebus singularris attribui, sicut vniuersalibus, neque aliqua vnitatis querenda erit in eis, ut talia appellantur, quod falsum plane probatur, ex Aristotele in prædicamento ad aliquid, vbi relationes primi generis, ut identitas, similitudo, & æquitas in vnitate extremonrum specifica fundari docet, sed relationes illæ cù sint reales extant ante opus intellectus, ergo aliqua etiam vnitatis duorum extremonrum ponenda est, ut fundare possint relationem, sed non habent vnitatem specificam formalem, cum haec fiat ab intellectu, ergo habebunt saltem fundamentalem remotam, & haec est fundamentum remotum vniuersitatis, sicut & specificæ vnitatis formalis, nam vnitatis specifica formalis, & vniuersalis est necesse est, ergo entis rationis fundamentum habere

B. A.

232.

Refellitur
prædicta
sententia.

II. De en-
bus ratio-
nis haben-
tibus fun-
damentis.

Quid tene-
dum sit..

habere in eadem re cui attribuantur, cui non obstat eandem rem esse simplicissimam aliquando, quia licet formaliter sit vera, ac simplex, virtutem habet elicentem diuersas operationes, vt in anima rationali notum est, vel aliquo existente, quod sibi realiter coniungitur, separari per considerationem potest, & propter virumque sufficiens fundamentum est, vt possit in ea intellectus diuersas rationes formales considerare, atque distinguere, vel ei aliquam denominationem, ut sic concepit attribuere, que ex se ei non conuenit. Recinenda igitur est, cum communi schola distinx ilia eniā rationis, in ea quae habent fundamen-
tum in re, & ea quae illo carent, vt ex Diu.
Thoma, & ceteris authoribus grauissimum atti-
lum, & intelligenda, vt cum ipsis reliqui omnes intellexerunt: de fundamento in ipsius
rebus, quibus attribuantur, & probant
prefata argumenta, & quae tale fundamentum
habent in eisdem rebus, vel in alijs, tan-
quam in effectibus earum, aut tanquam in eis
similibus distinguenda ab alijs entibus ratio-
nis, solum in nostro modo intelligendi funda-
mentis, de quibus absolute pronunciandum est,
non habere in rebus fundamentum, sicut de
prioribus, quod fundamentum in rebus ha-
beant, & hac doctrina communi, ac vera sup-
posita, non est difficile priuationem, & nega-
tionem distinguere, ex parte subiecti in quo-
fundantur, nam licet priuatio importet for-
maliter, negationem in communi acceptam,
connotat subiectum tale, aptum, videlicet ha-
bendi formam, & hoc est ei intrinsecum, ne-
gatio vero, vt negatio est, connotat quidem
subiectum, à quo formam aferit, non tamenq
ve aptum, vel in neptum, sed vt non habens for-
matum, & ex hoc discrimine intelligitur lapi-
dem non posse eazzum appellari, licet negariue-
dicatur non videns, & vt uno verbo distinc-
tionem horum duorum profercam, videntur
michi distinguui distinctione incidentis, & in
clusi, quia priuatio, negationem includit for-
maliter, & addit connotationem intrinsecam
talis subiecti, led in negatione non includitur,
cum hæc abstrahat à connotatione talis subie-
cti.

Per quam potentiam, & operationem
fit ens rationis..

34.
Tertium, quod de ente rationis inqui- De cause
scendum sequitur, ad causam eius effecti, efficiente
cum pertinet, per quam licet non possit entia ratio-
nici per se, cum non habeat veram entitatem, nisi
sequitur tamen quasi per accidens aliquam o-
perationem per quam aliquid intelligitur, cui
attribucandum est, postquam autem hoc modo
factum dicitur, per se potest circa illud intelle-
ctus versari, naturam eius speculando, ac pro-
pterea obiectum scientiae esse potest. Sed an per
opus intellectus fiat, vel etiam per actum vo-
luntatis, & sensuclarum potentiarum, merito
in dubium vertitur.

Videtur enim per operationem aliarum I. ratio du-
potentiarum fieri, etenim voluntas humana, bij de volu-
& suo modo appetitus sensuarius, non solum tate, & ap-
versantur circa verum bonum sed etiam circa petitum fe-
llud, quod non verum, sed apparet est, quod si uno
prosequeatur, ac si esset verum bonum, pre-
senti dum peccare dicitur homo, sed appa-
reos bonum, non est ens reale, ergo rationis.
Voluntas etiam versatur circa bonum in com-
muni, & sensus extermi circa sensibilia in com-
muni, vt visus circa colorem in communi, sed
nec bonum in communi datur à parte rei, ne-
que sensibile aliquid commune multis, ergo
solum habent esse obiectiva in his potentia,
quæ circa ea versantur, id vero, quod solum
habet esse obiectiva in potentia, & nulli re-
peritur tanquam in subiecto, est ens rationis,
ergo necesse est concedere, quod entia rationis
ab his etiam potentia fiant, & non solum ab
intellectu.

Secundo, probatur efficacius de phantasie, II. ratio du-
vel imaginatione, quæ ex duabus rebus possi- bitandi de
bilis tertiana componit, licet nos impossibili-
phantasia. mons aurei, ex simplicibus speciebus montis,
& aut: mons igitur aureus non est ens reale,
cum non sit in rebus, ergo est ens rationis à
sola phantasie fabricatum, absque intellectus
intervenient, & quod amplius est, sicut imagi-
natur montem aureum; potest excogitare chi-
meram, que est res impossibilis & de qua dubi-
um nulli esse potest, quin sic ens rationis: ergo
nece dubitandum est, quod hæc potestis possit
efficere ens rationis.

Distinctione prima dubium solvitur..

Verbis debium commodius solvamus me. Ens ratio-
nem reperienda est distinctione illa, emis nisi habens
ratio, fundamen-
tu in re.

rationis habentis in se fundamētum, & eo carentis, & videndum, quoniammodo utrumque ab intellectu fiat: hinc enim facile deduci poterit, an ab alijs potentij effici valēat, & de primo certum est, quod per quādam nominatim intellectus, quā reflexam fiat, vs q. 4. vniuersi. adnotare cōspimus, quā reflexam dico, quia reflexa simpliciter non est, cum reflexa notitia circa aliam cognitionem recessit, eam pro obiecto sumens, notitia vero per quam sit vniuersale nō: circa cognitionem versatur, sed circa rem, cognitionem tamen, per aliam cognitionem, quam ut iam cognitionem pro obiecto assumit, eamq; cum alia confert, vel alteri eam tribuit quā distinctam, cum vere distinctiōnē sit, vel ad similitudinem entis, aut formae, cum nec verum sit ens, nec vera forma. Primum constat in relationibus, aut secundis intentionibus, postremum in priuatione, & negatione: sic autem reflecti supra rem à se cognitam, & sic eam concipere per modum entis, aut formae aut eam alteri sic cōceptam attribuere, soli intellectui conceditur. Sensus vero non sic reflecti possunt supra rem à se cognitā, nec sic cognoscere, aut attribuere per modum entis, vel formae, quod vere ens aut forma non est: ergo nec possunt ens rationis formare, sed neque voluntas talem potest reflexionem habere, licet possit reflecti supra proprium actum, illiusque diligere, nec tamē id potest, nisi ab intellectu ei proponatur: quācūcē ei concedi potest formatio eorum entium rationis.

Solus intellectus format entia rationis habentia fundamentum in re.

Voluntas non format entia rationis.

Ens rationis non habens fundamentum in re.

cibus p̄æconceptis sit: quae si non sint in rerum natura ita coniuncta, vel non sū viro modo possibile coniungi, erit quod ex compositione eorum resulat ens nō verum, sed mere fictū absque fundamento in re invento, quae non reale, sed rationis: de quo cōsiderandum est à sola potentia aliquo modo compone. tibi fieri posse, & cum inter sensus nullus sit interior, vel exterior compondere valens viuum, aliquid ex duobus prius p̄æconceptis, præter phantasiam, vel imaginationem, hoc: soli cōceditur, quod fabricare possit aliqua entia rationis huius ordinis, vt de monte auro, chimaera, hircoceruo, notum est: sed talem virtutem adhuc non habet, nisi per affinitatem, cum ipsa ratione, & intellectu, & forte neque id facit, nisi aliqua intellectus operatione interuenienti ut bene adnotauit. P. Franc. Quæzat P. Zuar. tom. 2. Metaph. disp. 54. sect. 2. num. 18.

Satis fit argumento.
2. de phantasia.

Quæzat ramen, per quam operationem intellectus fiant entia rationis, an per primam, quae est simplex rerum apprehensio: vel per secundam, quae est complicitio, & divisione: Rēspondent quidam, per primam fieri non posse, quia cum comparatio esse debet, operatio illa, per quam sūnt entia rationis, & comparatio nō sit operatio simplex, sed composita, per quam enuntiat intellectus, nequeunt per primam fieri operationem, sed per secundam enunciantis intellectus: de ita sentiunt hi, vniuersale ficti per secundam operationem solium, & non per primam vt. q. 6: vñia. vidimus.

Per quam operationem intellectus fiant entia rationis.

Nos vero cum communī scholæ sententia II & vera (quam ibidem, & retulimus, & efficaciter probauimus) dicendum censemus, quædam entia rationis fieri per primam operationem intellectus, alia per secundam operationem, & quædam alia per tertiam, iuxta singularium conditiones, & de duabus postremis operationibus, dubitat nemo, quin entia rationis per illas resulant, cum notum sit propositionem & syllologismū formaliter esse entia rationis, & hunc per tertiam operationem intellectus discursum vocari resulat, illam vero per secundam, quae appellatur intellectus enunciantis.

De prima solū operatione poterat esse controversia, dē qua tenendum omnino est efficerentia entia rationis simplicia, & quæ non cōsurgunt ex attributione unius ad alterum sed ex notitia simplici cognoscētē unū in altero, aut fieri per in ordine ad alterum, qualia sunt vniuersalia, primam, & prædicabiliā, de quibus probatum satis celi- quimus, q. illa 5. vñia. ex sententia Añist. &

omnium, per simplicem comparationem fieri.

Confirm.

- Et confirmare id possumus de ente rationis non habente fundamento in re, nā si id potest phantasia efficiere, per solam coniunctionem duorum simplicium preconceptorum, quae ex propria natura coniungi debeat, absque affirmatione, & negatione, & omnino ab eo vila attributione, aut enunciatione, longè tamen id poterit efficere intellectus.

*Efficiat ne entia rationis diuinus,
aut Angelicus intellectus.*

An Deus faciat entia rationis.

I. ratio pro parte affirmativa.

QVINTUM in ordine ex his que disputamus, era, an diuinus intellectus, aut Angelicus entia rationis efficiuntur, & diuinus in primis non videtur id denegandum. Primo, quia eiusmodi entia rationis efficiere, aliquam causalitatem importat sed totius causalitatis principium est Deus, & quamlibet ad intellectum pertinentem habere potest diuinus intellectus, ergo & entia rationis efficiere.

II. ratio.

Secundo, negari non potest diuinus intellectus perfectissime cognoscere entia rationis, ergo habent esse obiectum in eo, sed esse eorum non est aliud, quam cognoscat, aut intellectui obici, ergo eo ipso, quod à diuino cognoscitur, faciet ea, scilicet quod ab eo sicut antecedens probatur aperiens priuationem, & negationem, quae à Deo cognoscuntur, ut cœcitas Petri.

Vtimum ratio.

Probatur ultimo, quia si aliquid imperfectio nis aquiritur huiusmodi efficientia, non certe mendacium, cum non metitur intellectus noster, dum entia rationis efficiunt, sed neque imperfectio aliqua intrinseca, qua effici nequeant: scilicet ergo imperfectiōibus poterit diuinus intellectus ea confidere, probatur antecedens, quia imperfectio esse possit cognoscere aliquid tantum ens, quod vere non est ens, hoc autem non aquiri imperfectiōne in cognoscēte, sed in re cognita, quae talis est conditionis, nulla igitur imperfectiō adscribenda erit diuino intellectui, ex eo, quod entia rationis efficiunt. Ad hanc, diuinus intellectus cognoscit ratione distincta esse, quae ex natura rei distincta non suar, ut diuinis ideas. Cognoscit præterea Verbum diuinum procedere per intellectū, & non per voluntatē, & Spiritum Sanctū, per voluntatē, & non per intellectū, cū tamen intellectus

et diuinus, & diuina voluntas, non sint ex natura rei distincta, sed sola ratione: haec in potentias, sicut ideas distinguunt ratione, ergo efficit distinctionem rationis, quæ ens rationis est.

Et ita videtur sentire D. Thom. i. p. q. 15. art. 2. ad 2. vbi habeantur verba: *Huiusmodi res efficiunt, quibus multiplicantur ideas, non causantur ab rebus, sed ab intellectu diuino omnipotente essentia sua ad res.* Quibus multiplicitatem idearum ab intellectu diuino causari docet, constat auctem hanc multiplicitatem, aut distinctionem idearum non esse realem, sed rationis, ergo distinctionem rationis est relatio rationis, ergo hanc non solum intellectus creatus, sed diuinus efficit.

Dubij propositi resolutio.

Priopier hanc argumenta non defunt, qui teneant, intellectum diuinum efficiere entia rationis.

Mibi tamen duabus assertionibus videtur soluendum propositum dubium, & sit prior. Diuinus intellectus perfectissime cognoscit entia rationis factibilia esse à nostro intellectu, & dum sunt perfectissimè ea cognoscit. Hanc assertionē coniunctum plane praefata argumenta, nam eiusmodi entia rationis cognoscibilia sunt, cum ab intellectu cognoscantur, ergo sub obiecto d' uini intellectus cadunt, quod absq; dubio est quocunque cognoscibile, sive perfectum sit, sive imperfectum, & quantumlibet diminutum, & sive positivum sit, seu priuatum, ergo entia rationis absque dubio, ut factibilia à nobis, & ut iam facta cognoscit, & de hoc nemo potest dubitare. Assertion posterior.

Diuinus intellectus, nec efficit intelligendo vi Posterior al lum ens rationis, neq; possibile est illud efficiere. Hanc probo ex dupli imperfectione intrinsecè clausa in modo intelligendi, per quam sunt entia rationis, prior est, et in se non distinctas distinguere, quod absque limitatione in modo intelligendi non salutatur, non etenim i. Imperfectibile distinguere ea, quae in se sunt ymum, quia inclusa nisi distinctis conceperis ea intelligendo, i. in earibus ita ut non per unum representetur, sed aliquid rationis, eius, & residuum per alterum. Sed iste modus intelligendi ab intrinseco est limitatus, & valde imperfectus, quanquam aliud non haberet, quam multos conceperis euidenti rei, imd, & diversarum, formarum, ergo repugnat diuino intellectu.

intellectui perfectissimè intelligens, & vniuersaliter per unum, ac simplicissimum conceperem.

R. imper.

Alera imperfectio intrinseca est, nō representans intellectui obiectum sicut est in se, nam sicut sit in se unum, ac simplex, representatur, ut multiplex, secum in se sit in distinctu, representatur tamen distinctum, & rursum magna imperfectio est representari, ac si sit ens, quod vere non est ens, hanc aperte pugnare cum perfectione divini intellectus, cui nuda, & aperte sunt omnia, de prout sunt in se representantia, ut indistincta quidem, si in se sunt unum, & ut non entia, si vero entia non sunt. Ex veroque igitur capite pugnat, cum perfectione divini intellectus entia rationis efficeret.

gnoscuntur ab eo, de priuatione igitur, & negatione Ad illud distinctione, etiā est distinguendū, nam, ut in se sunt, priuatione non sunt à nostro intellectu, sed extra opus & negotiorum eius consistunt, & à Deo cognoscuntur tanquam independentes à nostro intellectu: tamen, ut per modum formæ positione, vel positivi entia attribuuntur subiecto (quo pacto sunt entiationis) non sunt à Deo, sed ut à nobis facta cognoscuntur. Nec mendacium arguit effectio entiationis in intellectu efficiente, sed duplicitatem aliam imperfectionem expositam, & adeo intrinsecam, ut ab eis absoluī nequeat, ac proprieat, nec attribui intellectui divino, quia non se tenent ex parte rei cognitæ, sed placit ex modo eam cognoscendi.

De distinctione tandem idem, atque intellectus, & voluntatis diuinæ, responderetur hō dividitis, sttingū à Deo, sed cognoscere, ut distinguuntur posse sunt à nobis, atque etiam, ut actu distinguuntur, quod satis est, ut cognoscatur pervoam idem, hominem procedendo, & leonem per alteram, & Verbum diuum per intellectum, & non per voluntatem:

Testimonium autem Diu. Thom. non facile exponi poterit, nisi alia consulamus, in quibus copiosius de eadem re differens, se se expouisse videtur, vel certe sensum aperire, quem in hoc tenuit. Agens autem de distinctione attributorū quæst. 17. de potentia articulata, docet plane distinctionem rationis, quia inter diuina attributa versatur, diverso modo reperiendi in intellectu diuino, arque in nostro in illo quidem, tanquam in radice, in nostro vero formaliter, in quantum reperitur diuinitas conceptuum, per quos quasi per partes rem uiam intelligimus, & eiusmodi multiplicitatem conceptuum sequitur distinctio rationis inter attributa diuina imperfecte concepta: quam multiplicitatem conceptum, & ex consequenti distinctionem in intellectu diuino, tanquam in radice contineti, sit, hoc est, tanquam in verificante nostras conceptiones, quasi dicat: in eo esse, tanquam in intelligentie se, ut multæ conceptionibus, à nobis intelligibili, & secundum eos ratione distinguibili. Vt autem hunc sensum D. Thomas, ad visitandum modum loquendi nostrum reducamus, intendimus dubio respectus rationis esse in intellectu diuino radicaliter, in quantum se cognoscit, ut partibilem per plures conceperit à nobis imperfecte concipientibus, & ut distinguibiliter iuxta corum diversitatem in diversis ratione.

Sed sit argumentus
oppositus.

Argumenta autem à nobis opposita solū probant, perfectissimè cognosci ab intellectu diuino entia rationis, ut factibilia, & ut à nobis facta, non tamen ab eo fieri, quia cum nihil veræ entiarum habeant, nouiunt per aliquem realē inflatum, sed in imperfecto modo intellectu resultant, nihil tamen realē in eo ponunt, ut oporteat. Deum esse eorum cauſam, & quamvis concuereret nobiscū ad ea efficienda, non sequeretur per se, & immediate ea efficere posse, ut multis exemplis ostendi potest, in operationibus vitalibus, atque peccatis.

Quomodo
dabeant es-
se obiectiu-
m in in-
tellectu di-
uino.

Quod vero habeant esse obiectivam in intellectu diuino, distinguendū est, quia non prius fuerunt obiective in intellectu diuino, quia intellegentiae fieri à nostro, immo prius secundum rationem cognovit Deus ab eterno fieri à nostro intellectu in tempore, quia illa cognoscetur, sed diuina cognitione proprietate, non est factius entis rationis, quia nec conceptu limitato cognoscit rem cui attributur, quod omnino oportet ad efficiendum ens rationis, neque ens rationis cognoscit per modū ensis, nisi, ut à nobis ita cognitū, & cum oporteat illud per modū ensis cognosci, ut tali cognitione fiat, immo est diuina cognitione factius eius, sed solum agnoscerit à Deo, ut à nobis factum, dum autem dicitur non habere aliud esse eiusmodi entia, nisi obiectivum, de primo illi obiectivo eorum intelligendum est, quod solum habent respectu intellectus intelligentis, à quo sunt: ut respectu diuini intellectus quasi præsupponatur facta, & ita est, quod ut à nobis facta con-

Expositus
textum. D.
Thom.

ues, & ideo relationes rationis distinctionis, quae easdem consequuntur, tanquam factibilis à nobis, & propriam essentiam, ut sic imperfectè conceptibilem, tanquam primam radicem cōceptionum, ac distinctionum rationis. Quam doctrinam, ut explicando testimonio accommodemus, sensus eius est, ab intellectu diuino causati respectus rationis, per quos distinguuntur idēz, fundamentaliter acceptos, non formaliter, quia cū non se intelligat Deus per plures conceptus, non potest causare distinctionem rationis formalem, idēz attributam, causare tamen dicunt eos, in quantum ipse, primo intelligit propriam essentiam, ut diversis modis à creaturis imitabilem, vno concepi, vnde non, ut distinctam, sed ut distincti-
gibilem, ab eo, qui distinctis conceptibus eam concepere potest, ut aduersus creaturis imitabilem, a qua intellectione simplicissima multiplex nostra absque dubio regulatur, nec minū est, non distinguiri ideas formalis distinctione rationis ab intellectu diuino, sed quasi virtuali, & radicali in ordine ad nostrum, cum neq; idēz ipse distinguantur, nisi in ordine ad nos, hoc est, ut essentia divina à creaturis diverso modo, est imitabilis, & ut sic limitatio modo intelligibilis.

Quid dicen-
du. n. de An-
gelis.

De Angelis demum dicendum est in intel-
ligendis creaturis, non forte, ut entia rationis, sed cognoscere ea, ut à nobis formata, proba-
tur aperte, quia cognoscunt res, prout in se sūt, & non sub. limitato conceptu sicut homines, ergo, nec entia rationis efficiunt, quorum effi-
cito consistit in cognoscendo per modum ea-
tis, quod non est verum ens, & ut distinctum, quod in se est vnum, & eadem ratione in co-
gnoscendo Deo clarè viso, nequeunt entia ra-
tionis effici, sed cognoscendo Deum natura-
rum cognitione, que imperfecta est, poterunt
formare ens rationis, cognoscendo inquit De-
um, per aliquam habitudinem, aut ordinem
ad creaturas, que habitudo, cum non sit ens re-
ale, erit ens rationis ab Angelo imperfecte co-
gnoscere formatum.

*Ad quam scientiam spectet agere de
ente rationis.*

DE omni ente rationis differere ad Meta-
physicum spectat sub consideratione v-
niuersali, nam cum proprium obiectū
illius sit ens reale abstrahens à materia, cuiusde
maneria est naturam entis rationis, etiam in-

uestigare, ut illud ab ente reali secessat, ac sic possit propriū obiectū quidditatem, & rationem distincte percipere, & huius rei gratia pluribus suis Metaphysicæ locis, ijs praeterim in initio huius tractatus relatis, non nihil de natura entis rationis considerauit Aristoteles.

In particulari vero primum ens rationis, Ens ratio-
nem, quod nullum in re habet fundamentum, ut citur chimæra ad nullam scientiam spectare potest: ra ad nullā postquā in infinitum procedere intellectus va scientiam let in eius multiplicatione, careatque profinde spectat. determinatus principijs scientificis considera-
tionis, tanquam ex rebus adeò diversis con-
sideratur.

De priuatione autem, & negatione ad illā Ad quam scientiam specialiter agere spectabit, qua fun-
damentum caruia considerat, ut ad Physicam, ciet agere
qua pars est Philosophia, spectas priuationem for-
mæ naturalis, quemadmodum forma ipsa, que ne, & nega-
torius principium est, vnde priuationem ap-
pellat Aristoteli. I. Physicorum alterum princi-
pium rei naturalis. Relatio demum rationis, spectet so-
lum priuationem, quae postremum ens rationis est, duplicitem ha-
bet considerationem, una est suæ diminutæ ca-
ritatis relatiæ, in qua valde assimilatur relatio
ni reali, vt docet Diu. Tho. I. parte quæst. 28. ar-
ticul. I. hic sit in entitate ipsa reali, quia caret
diversa, & sub tali consideratione propriè pertinet
ad Metaphysicam, cuius est, relationem
realem contemplari, sed consideratur alio mo-
do in ordine substratum, quod denomina-
re apta est vniuersale genus, vel speciem, sub-
iectum, vel praedicatum, ex quibus praedicta
abilitas, praedicamenta, propositiones, & syllogis-
mi constituantur, in qua sola acceptio dialec-
tica considerationis esse docet D. Thom. 4.
Metaph. lec. 4. hoc igitur solum ens rationis
ex tribus, logico cuius dicitur, cum duo alia alterius sint considerationis, de quo quartum, ac
postremum explicandum superest.

*Quoniam modo ad ordinem pradi-
camentalem reduci valat ens
rationis logicum.*

CIRCA Ordinationem prædicamenta-
lem entis rationis, certum esse debet, ex
qua nullum in re fundamentum habet,
nece d' aliquid posse prædicamentum referri,
cum non habeant vnam aliquam naturam, sed
ex multispli, ac diversi tunc confitata, & per
modum

modum impossibilium concepta. De ijs vero, quae in rebus fundantur, prædictio, & negatio per modum qualitatis concipiuntur, & idcirco ad prædicamentum qualitatis referri debent. Superest sola relatio, que cum similitudine sit prædicamento ad aliquid, & quodammodo ratione eius per similitudinem fortatur, ad similitudinem quoque veri prædicamenti ac realis relationis eam excoigitare possumus, aliud ex relationibus rationis debito modo ordinatis insurgens, quod ut commodius ordinetur obseruandum est.

Triplex ratio-
lio ratio-
nis iuxta
Arift.

Aristoteles in prædicamento ad aliquid triplex genus relationis distingue iuxta triplex fundamentum: primi generis relationes esse, ait, quae in uiritate substantie, qualitatibus, vel quantitatibus fundantur, quales sunt relatio uiratatis, ac distinctionis, similitudinis, ac dissimilitudinis, aquivalentia, & inaequalitas; etiammodi enim species sunt illius genera.

Secundum genus relationis est, illud, quod fundatur in actione, & passione praesenti, praeterita, vel futura, de quorum numero sunt paternitas, & filiatio, & vniuersaliter relatio cause, & effectus. Genus tertium est in mensura fundatum, ad quod scientia, & scibile spectant, in quantum scibile mensura rationem haber, ad suam scientiam comparatum, scientia autem mensurata ab illo censetur, quorum ratio in eo posita est, quod tantum, & nos plus scientia se extendit, quanta est extensio ipsius objecti scibilis, à quo speciem sortitur: iuxta hanc similitudinem relationis realis possimus tria genera relationum rationis distinguere, quanquam non repertur tanta fundamentorum diversitas in eis, omnes namque relationes rationis in operatione intellectus fundantur proxime, & quasi remota fundamenta sunt res ipse, quas denominant, & quae ad modum subjecti concipiuntur, ut expositum est.

La tres op-
tationes in-
tellec-tus di-
vidit rati-
o nis

58.

Possimus ergo, secundum triplicem operationem intellectus diversam, triplex relationum genus separare, & in hac modum prædicamentum entis rationis logici ordinare: rationis in toto sua latitudine, quoddam transcendens est respectu omnium, seque idcirco extra prædicamentum vagatur, non secus, ac ea reali exclusitur à prædicamentali ordine: generalissimum autem huius nostri prædicamenti erit relatio rationis vniuersitas comprehendens, quem-

admodum supremum genus prædicamenti ad aliquid, est relatio realis; ad huius enim similitudinem quidditatem, atq; vniuocè enunciatur relatio rationis de suis speciebus.

Dividitur ergo, genus hoc supremum in tres species subalternas, hoc est, in triplex relationum genus, iuxta triplicem operationem intellectus, & eorum quolibet dividitur rursus in alias species, usque ad atomas per suas differentias.

Primum genus relationum est, quod fundatur in prima operatione intellectus, que coparativa cognitione appellatur, sub quo in primis collocauntur relationes ostium prædicabilem generis, speciei, differentiarum, proprii & accidentis, que ex comparatione simplici vniuersalis natura ad sua inferiora consurgunt, huc etiam spectant diversae species relationum ac distinctionum rationis; que quasi supplementum quoddam videntur esse relationum, ac distinctionum realium, & ex comparatione extremonrum resultant, ut huiusmodi distinctionis relationis realis indicat; etenim ut relatio realis inter duo extrema intercedat, tria requiruntur, primum, ut realia sint, secundum, ut realiter sint distincta, vel certè ex natura rei, ut opiniorum duos citatum comprehendamus, postrem, ut fundamentum realis sit, & in extremis realem distinctionem habeat, vniuersa hæc in paternitate, & filiatione inuenies, entia enim realia sunt pater, & filius, & re ipsa distinguuntur, fundamentum item real est, nempe generatio activa, & passiva, vel potentia ad actum reducta, quoque autem horum trium deficiente, erit etiam rati-onis, diversa quidem secundum speciem iuxta defectus diversitatem.

Eis igitur prima species, quando neutrum extrellum reale est, sed fuit, vel erit in aliqua diversitate temporis, & talis est relationis rationis, qua Antichristus dicitur posterior Admirationis quidem ex parte virilisque extremiti. Adam enim iam non est, & Antichristus nondum extra causas, vel etiam quando vnum duxat extrellum est reale, & haec est realis ex parte vnius extremi, rationis vero ex parte alterius, vel certè ex viraque parte rationis, iuxta diversas Doctorum sententias, alij enim affirmant inter ens reale, & non ens, realem relationem nequaquam intercedere, alij vero ex parte extremi realis, realem ponendam esse, arbitrantur. Aliorum autem videlicet à prædicti instituto haec

Divisio su-
premi ge-
neris rela-
tionis rati-
onis.

species re-
lationis ra-
tionis.

discutere, talis est relatio inter Petrum, & chymicam.

II. species
relationis
primi gene-
rae.

Secunda species relationis est, sub hoc genere, quando extrema sunt realia, sed non distincta realiter, & talis est relatio distinctionis eiusdem ad se ipsum, talis item est relatio distinctionis inter diuina attributa bonitatis, & sapientiae, praesertim in doctrina D. Thomae, assertur, neque ex natura rei, neque ante considerationem intellectus illae distincta, sed solo officio intellectus, aliquo tamen intentio in re fundamento, vi suo loco explicabitur, quod non reperitur in distinctione eiusdem a se ipso.

III. species
eiusdem pri-
mi genera.

Tertia species contingit, quando extrema quidem realia sunt, deficit tamen reale fundatum : ceterum duobus modis: primo quidem fundamento, ex parte alterius extre- ni deficiente ; & tunc ex parte illius relationis intercedit, cum tamen ex parte alterius fundamentum habentis sit realis, talis est relatio creatoris ad creaturam, ex parte quidem creaturæ realis, rationis vero ex parte cre- atoris, qui ut superiorius attingimus talis dicitur ante operationem intellectus, non quia ad creaturam referatur, sed quia ad ipsum crea- tua referatur, deficit autem fundatum ex parte Dei dicimus ad relationem realem, non ex defectu, sed ex divina excellentia, que cum sit alterius ordinis à creatura, ab ea non dépendet, neque ordinatur, & idcirco fundare relationem realem respectu illius, non est possibi- le, nisi quispiam veller mutationem aliquam realem in Deo admittore, cum creator ex tempore dicatur, quod absurdum est, huc etiam spectate intelligendum est uniusq[ue]s relationes, que in prædicamento ad aliquid tertium genus constituant, ex parte quidem alterius extremi, in quo non est fundatum sufficiens realis relationis, ut in prædicamento ad aliquid manifestum erit.

II. modo e-
x parte fun-
damenti.

Secundo modo contingit relatio rationis, quod & si reale sit ex parte sua parte veriusque extremiti, non tamen distincta realiter, vel ex natura rei, sed sola operatione intellectus, eiusmodi esset relatio similitudinis inter duos homines, si contingenter eadem numero albedine affectos esse, reale quidem fundatum esset albedo in virtute extremito, non tamen distincta, sed eadem re, & numero, & idcirco non dicere utrū proprietatem si similes relatione reali, sed rationis, eiusmodi ita est relatio similitudinis inter diuinam per-

sonas ratione divinae effectione, apud D. Thomam cum vere sit eadem numero, & indistincta in ipsis, nec divinae personæ ob eam habent distinctionem realem, nec fundatur in ea relatio realis similitudinis, sed rationis tantum, quemadmodum à solo intellectu distinguiri posst, non iesus, ac distinguit eandem tecum à se ipsa, & de primo genere haec satis sunt.

Genus iuxta quod relationis huius predicitur: II. genere-
menti est, quod secunda operatio intellectus fundat, que est compositionis, & divisionis, & talis
relatio est, que repertur inter subiectum, &
prædicatum, que sunt quali oppositæ partes
propositionis, ex quibus integratur, ac pars
inter integrum ipsam propositionem ad suas
partes comparataam, & partes ipsas.

Tertium, ac postremum genus est, in tertia III. genere-
operatione intellectus fundatur, ut relatio il-
lustrationis, consequentis, & antecedentis, ex tri-
bus namque syllogismis conflatur (qui tertia
operationem intellectus constituit) nem-
pe ex maiori, minori, & conclusione, & tres i-
pse propositiones in modo, & figura disposi-
tio, hoc est, secundum situm, quantitatem, &
qualitatem, ceteraque modorum, & figurarum
conditiones, ordinem habent inter se ab intel-
lectu excogitatum, per comparationem unius
ad aliam, ac duarum primarum cum tertia, ex
tali comparatione, ac compositione confus-
git relatio rationis, que appellatur syllogismus
à qua propositiones, unum quid conserue-
nt, vel potius constitutum ipsorum, syllogismus
vocatur, illud tamen obiter adnotandum da-
xi bac in parte, has omnes relationes rationis
secundas intentiones appellantur, sive in prima,
secunda, aut tertia operatione intellectus fun-
detur, & nos tertias, vel quartas, ut volu-
runt quidam, sic intentiones multiplicantes-
re propositione, tertia sic intentione appellanda,
quia ex terminis sit, qui secundæ intentiones
vocantur, syllogismus item quarta, quia ex se-
cundis intentionibus terminorū, ac tertii
propositionum conflatur, non considerantes
propositionem, & syllogismum secundas inten-
tiones non excedere, sed eamundem appellantur
one comprehendendi, cuius ea est ratio, quam su-
perius attingimus, quia vbi una secunda inten-
tio fundat aliam, vel ab ea denominatur, ma-
teriali ratione intentione secunda voca-
tur, formalis vero prima, cuius officio fungitur
nam sic se habet in tali denominatione, ac si
realis esset natura à secunda intentione deno-
minata, officium namque, ex natura prime in-
te-
to

intentionis est; & secunda denominatur, tunc unde vero denotare primam, ea igitur, que denominatur, tanquam prima intentione usurpatur in talis denominatione, h[oc]c re ipsa sit secunda, & ea, quae denominatur, semper officio secunda intentionis fungitur: termini igitur comparatione propositionis primaria intentione secundat propoſitionem item ad syllogismum comparata, in secundis igitur intentionibus sufficientia est, ac itemus progedendum, ita ut nomine communis secundarum intentionum quæcæ relationes rationis comprehendantur.

Tractatus de modo, quo prædicatio[n]es exercentur in concretis, atq[ue] in abstractis primarum, ac secundarum intentionum.

2.
Differential
iationis tra-
tatu[m].

Dissimila-
tatu[m].

Quæcæ
modis præ-
dicatur pri-
ma inten-
tiones.

Quæcæ
modis præ-
dications
sunt falsæ.

Explorata iam entis rationis natura, ad divisionem, eoque prædicamentali ordine disposito, qui ad Logicam considerationem spectat, aperire opera: præcium est ad pleniorum prædicabilium notitiam, quoniam p[ro]prio in fundamentis ipsis, que primæ intentiones nuncupantur, atque etiam in ipsis entibus rationis, hoc est secundis intentionibus, vel relationibus, prædications exerceantur, & h[oc]c in multis assimilantur primam, ac secundarum intentionum prædications, claritas grata oportebit separatio[n]is de viris que agere, & idcirco in duas partes diuidimus præsentem tractatum, quarum prima versabatur circa intentiones primas, postrema circa secundas. Et quidem, quod ad primas attinget, bis quatuor modis exercentur: Primo, ut concrenum sit virumque, prædicatum videlicet, & subiectum, vel virumque abstractum, aut prædicatum abstractum, subiectum vero concrenum: aut deinde est oppositio concretum prædicatum, & abstractum subiectum.

Quæcæ modis prædications sunt falsæ.

VT autem certa ab intentis secessamus, illud est certissimum, quounque modo ex his quæcæ disponantur, falsas esse prædications, si prædicatum, & subiectum, non cohaerent, coherentes autem intelliguntur,

dum aliquo modo inter se sunt ordinata, ita ut unum sit superior, inferius alterum, vel certè equalia, quorum unum aliquo modo ad alterum pertinet, vel quia in ratione aut essentia eius continetur, vel certe, quia propria passio illius est, seu universaliter loquendo le habeat tantus in subiectu, & accidens, si enim ab his modis deficeret protius intelligantur, dicimus non cohaerere, sed esse prædicacionem dispartiam, de qua notitia est esse fallam.

Secundo, certum est ex prædicacionibus, in II. positi, quibus prædicatum, & subiectum cohaerere dicuntur, veram esse illam, qua prædicatur concretum superiorius de inferiori ut dum sic enunciamus, homo est animal, equus est animal, atque ex consequenti vera erit etiam, si per conversionem simplicem inferioris de superiori enunciatur, ut animal est homo, id tamen erit discriminis, quod prædicatio prima directa est postrema indirecta.

Terrio certum est, concretum de concreto III. positi, aequali, verò enunciari, vbi prædicatum ad essentiam subiecti pertinet, vel propria passio illius est, quales sunt prædications differentie, & proprii, homo est rationalis, ho[mo] non est risibilis, verè etiam sunt indirectæ, siue species de differentia enunciatur, siue de propria passione subiectum, vt si dicas rationale est homo risibile est homo, & eodem protius modo se habebunt tam directæ, quam indirectæ prædicaciones concretorum, quorum unum est accidentis, vel subiectum comparatione alterius, nam vera est virtusque hæc enunciatio, homo est albus, & albus est homo, & sic de similibus censendum est.

Certum est apud omnes quattuor, nem IV. positi, pe[ri] vbi abstractum de concreto enunciatur, falsam esse prædicacionem, ut dum sic dicimus, homo est humanitas, & hoc non tantum propter realem distinctionem, qua in creaturis repertur inter virum, & alterum, sed propter modum significandi distinctionem: distinguuntur in primis homo, & humanitas reali distinctione, non tanquam una res ab alia, vt Petrus à Paulo, cum humanitas, non sit res alia ab homine, sed intra eius essentiam claudatur distinctione ramen reali, quam appellant includentis, & inclusi, concretum enim non dicit nudam naturam, sed suppositum concernit atque in commoni significat, suppositum autem addic supra naturam subsistentiam, vel suppositualitatem realiter, ab eadem natura distinctionem, quæ, cum abstractum nondam importet, quidpi-

Homo &
humanitas
non sunt
idem.

quidpiam reale importare subiectum confitetur non importatum in predicato, & ea propter hoc genere realis distinctionis ab illo separari, quod satis est, ut abstractum de concreto non predicitur. Quare minor profecto Magistruum Sotoe questio. 3. vniuersaliter, affectum similem propositionem, homo est humanitas, propter modum tantum significandi negari, non propter extremonum distinctionem, cum verum sit (inquit) eandem rem esse hominem, & humanitatem, & fortassis suo tempore haec doctrina circumferebatur, nostra tamen vereque de causa falsa iudicatur, nam licet, non sit tecum alia homo ab humanitate, ex aequo ab eo distincta, hoc est, ita ut mutuo in sua entitate reali se excludant, aliud realiter ab ea distinctum importat: suppositum namque ex duplice componente integratur, tamquam quoddam totum, nempe ex natura, & suppositualitate, praedicatum igitur se habet respectu subiecti ad modum partis, & quidem distinctae, realiter, quia natura, & suppositualitas, secundum communem scholae sententiam realiter distinguuntur in creaturis, similis est ergo distinctio concreti, & abstracti huiusmodi, ac totius, & partis, sed pars in compositione rebus non praedictor de toto, non enim admittitur hominem esse materiali, vel formalis: propter rationem, utramque distinctionis videlicet, & significationis, ergo veraq; hec ratio falsam reddit, propositionem abstracti de concreto.

Reijenur
doctrina
Duran de
praedicationib;
abstrac-
ti de co-
creto substâ
tibilis.
6.

Neg; in ac-
cidentibus
abstracti de
concreto
suo prædi-
canus.

Maiori tamen admiratione, dignum est admisso Durandum similes praedicationes: homo est humanitas, equus est equitas in distinctione. 24. quæst. vñiversalem statuens, in concretis substantialibus creaturarum esse admittendas, licet falsa existentur in accidentibus. Quod nullo modo audiendum est, cum, & communis omnium sententiae aduersetur, & tuidenti ratione falsitatis convincatur.

Idem iudicium ferendum erit de propositione, in qua abstractum accidentale praedicatur de suo concreto, ut dum dicimus album est albedo: coloratum est color, quia maior in his extremis distinctio realis intercedit, postquam nudam formam praedicatum continet, subiectum vero in alio connotatur extrema. Quæ autem dicuntur de his propositionibus directis, tam in abstractis, atq; concretis essentialibus, quam accidentalibus, suo etiam modo accommodanda sunt indirectis, ex eisdem ex-

tremis constitutis, in quibus ex opposito, de abstractis concreta enunciantur, quales sunt predicationes illæ, ac similes: humanitas est homo, albedo est album, cum notum sit eadem extremonum distinctionem, eundem ite significandi modum diuersum intercedere: à quibus transcendentalis excipienda sunt, in quibus transcendentalis ratione, concretum de abstracto enunciat, ut benè adnotat D. Thom. de veritate, quest. 21. articulo 4. ad quartum, vi dum enunciamus, entitas est ens, entitas est bona, &c. Excipitur etiam quantitas, quæ cum partes intrinsecas habeat, siue accidens corporalium subiectum proximum, ut in proprio praedicamento videbitur, concretum in ea de abstracto enunciat, ut in his ac similibus coustant praedicationibus, que ab universalis admittuntur, quantitas est quanta, superficies est alba.

An abstractum de abstracto praedicetur.

Sicut vero vaum abstractum praedicetur de altero, vel abstractum differentiæ, de abstracto generis, ut animalitas est rationalitas, vel è conuerso, rationalitas est animalitas, utræque iudicatur ab omnibus falsa, quis gradus genericus, & differentialis diuersi sunt, & non se includunt, ut sic in abstracto, & formaliter significati: ergo neque vaus enunciatur de altero, cui accedit gradus differentialis ex propria conditione, per modum adiacentis praedicari, & idem in quale quid, sed forma, ut in abstracto significata, non habet modum alteri adiacentis, cum subiectum, non respiciat, ergo nec de altero sic potest enunciatu.

Supersunt duo genera abstractorum, varum dum superioris de inferiori praedicatur, ut humanitas est animalitas, alterum, dum vaus aequalis de altero, nempe abstractum differentiæ de abstracto speciei, ut humanitas est rationalitas, & de hoc eadem ferè ratio est, ac de superiori, & inferiori, ut in decursu questionis patet: huc ergo reducitur tota controversia, ac praedicationes in quibus abstractum superius praedicatur de abstracto inferiori, vere sint, & admittendas.

Quæ locum in primis, non habet in se. Abstracti cidentalibus, sive ad quartum, vel quintum de abstracto praedicabile referantur enunciations, con- non praedicit, namque falsas esse, ut sequentes testantur propositiones, humanitas est risibilis, dicibili. humanitas est albedo, cuius ea est ratio, quia

34.

quia accidentales istae predicationes idcirco in concretis admittuntur, quia concretum solum possum à parte subiecti connotat subiectum, cui inheret forma in praedicare importata, quod a nomine etiam concreti, se per modum inherentis significatur, in abstractis vero nihil tale repertus, quis, nec subiectum connotatur, nec significatur forma in praedicato per modum inherentis, sed per se tantum: quare praedicatum in subiecto, non clauditur, sed denotatur extremitudo identitas, impossibilis quidem, cum vnum sit subiectum, accidens alterum, vel certe forma sunt accidentales, reali, vel formalis distinctione separata, vt in predictis, & similibus constat enunciationibus, qua propter à nomine admissum.

Sed nec locum haber controversia in abstractis superioribus, & inferioribus differentiis, ut dum sic enunciamus, rationalitas est sensititas, cum constitutum infra sit capite de differentia, non esse tales propositiones admittendas, nam cum conceptus simplices sint, una non claudit aliam, qua propter, nec predicationem illius suscipere potest, tota igitur (vt diximus) dissidij ratio est, vbi abstractum superius est natura genericā, inferioris vero specifica, vt in his: humanitas est animalitas, animalitas est corporitas, quia est humanitas, & animalitas sunt formæ, & vt tales significentur cōposita tamen ex gradu naturæ genericæ, & differentialis, cōposita est, n. humanitas ex animalitate, & rationalitate nō sec' ac homo in concreto ex animali, & rationali, ex quo videtur desumitur argumentum eorum veritatem convincent, nam idcirco vera est similis concretorum enunciatio, homo est animal, qui praedicatum clauditur in subiecto tanquam pars illius essentialis, nēd in homine animal, vel natura sensitiva, sed humanitas est etiam forma composta ex animalitate, & rationalitate, ergo etiam in abstractis verum est praedicatum claudi in subiecto, id autem importatur in predictis enunciationibus, ergo absq' dubio erunt admittenda.

An. hum. 2.
mitas est a-
nimalitas,
sic vera pro
positio.

I. argum.
pro affirmata
sema parte.

Secundo, extrema harum propositionum cundem modum significandi retinent, cum abstractum sit virumque, ergo non efficit propositionem falsam diversus modus significandi, vt in abstracto, & concreto vidimus, sed neq' eodemdem extremitorum distinctio, quia nec realis est, cum eadem sit natura genericæ, & specifica (nec enim species ex genere, & differen-

tia componitur, tanquam ex rebus, vel partibus distinctis, sed tanquam ex diversis conceperibus, ac gradibus eiudemnamur) neq' etiam formalis, sed solius rationis distinguenter considerum gradus, atque conceptus, distinctio autem rationis, non valeat falsam propositionem reddere, vt in concretis constat, animali, & homini: quod codē modo distinguuntur, ac abstracta, ergo quemadmodum in concretis admittitur, pati ratione erit in abstractis admittenda.

Tertiū, propoſitio vera est, cuius praedicati contigerit in subiecto, cum id solum enūciet, III. argum. vi, dum dicimus hominem esse animal, idem significamus, quod animal in homine contineri, sed abstractum superius continetur in inferiori, non secus atque concretum, vt animalitas in humanitate, tum, quia eam componit, tum etiam, quia animalitas significat principium sentiendi, quod negari non potest in humanitate claudi, cum verum sit enunciare, humanitas habet principium sentiendi, admitti ergo debent similes enunciationes: & si forte dixeris, contineri quidem, sed id non sufficere, nisi totum id, quod est in subiecto continet prædicatum, nam id videtur enunciari, cum dicimus, hoc est illud, adhuc probo, idem contingere in his propositionibus, quia superius abstractum vnam partem inferioris continet actu, aliam in potentia, vt animalitas natura sensitivæ actu, rationalem in potentia, quod satis est ad veritatem propositionis, cum non alio modo genus concretum continet totum quod est in specie.

Postremo, in formis Physicis, quales sunt animalia, admittuntur ab universis similes abstracta Viki. argum. Eorum predicationes, verum namque in eodem homine est enunciare, anima rationalis est sensitiva, est forma viventis, atque corporalis: non alia ratione, nisi quia inferior anima continet gradum superioris, sed forme Metaphysicæ, quæ significantur abstractis nominibus generis, & speciei, vt humanitas, & animalitas, accipiuntur ab eisdem, nempe ab anima sensitiva animalitas, rationalitas ab anima rationali, ab vitaque auctem humanitas, quæ idcirco vitamque claudit, ergo pari ratione erunt admittenda. In abstractis etiam formis accidentium genericis atque specificis vere sunt similes enunciationes, nemine dissentiente, vt albedo est color, virtus est habitus, habitus est qualitas, ergo non secus veræ censendæ sunt in substantijs, cum omnimoda sit rationis paritas, quod enim in praedicamento substantiae,

10.

Confirmatur à simili
argum. eff-
caci!

tis, aut accidentis genera, vel species constituantur, non variat modum praedicandi superiorum de inferioribus, si quidem non minus color genus est albedinis, de qua quiddiratius enunciatur, quam animal hominis, ergo nec veritatem propositionum variare potest, quemadmodum ergo in concretis, non variatur, nec in abstractis varianda erit.

Varia sententia, cum suis fundamenatis.

ii.

Rationes iste proculdubio efficaces, doctissimos viros abire in affirmatiua partem coegerunt, & similes propositiones admittere, verae igitur esse aiunt Magist. Soto quæst. 3. vñuerit. lumen. Doctor. Cant. c. de differentia, Mercatus cap. de genere fol. 11. column. 2 Magist. Oña quæst. 3. vñuerit. art. 3. & ex moderioribus plures.

Secunda sententia opposita est, penitus negandas esse similes propositiones tenens, quæ planè docet Scotus in 1. de 3 quæst. 1. artic. 1. euincque sequuntur Niphus 3. Metaph. quæst. 2. conclusio. 3. ad 3. Episcopus Canariensis 1. par. quæst. 28. articul. 2. disput. 2. atque etiam plures moderni: quamquam Scotus propter formalem distinctionem extremitum, eas negaverit, exenti vero, qui solam distinctionem in rationis in eius ponunt cum D. Tho. propter modum significandi abstractorum.

Ratio huius sententiae est, superior differen-

Ratiobuius tia, nō enunciarur formaliter de inferiore, quia in abstracto significatae, non sunt differentiae, sed differentiarum principia, vnde cum sine principia diuersatum differentium, formaliterq; proinde accipiatur, sub abstractis nominibus cohædere nō possunt, sed abstractum superius & inferius, vt humanitas, & animalitas, significantur, vt principia diuersorum, nempe generis, & speciei, vel ut propriis loquuntur, vt principia speciei subalternæ, & atomæ, ergo in sensu formalis quem continet, cohædere nō possunt.

III. sententia media. Medium inter hæc duo extrema constitutere nütur Doctor. Fons. nostre Societatis 3. Metaph. à fest. 1. usque ad quintam, sectione enim 3. affirmatiua partem sibi eligendam statuit, affirmans faſam esse negariam, cuius argumenta solvit, & sectio. 4. utrumque extremitum componere vult hac distinctione, abstractum superius, & inferius bifariam accipere possimus: primo quidem simpliciter, & absq; redu-

plicatione, in qua acceptione, non sunt addi preceps, quia superius in inferiori claudatur, se cuando accipitur cum reduplicatione hoc modo, humanitas sub præcio concepi forma, vel princeps hominis, est animalitas sub præcio conceptus forme animalis: & sensus iste fallam effici prædicationem, primus veram, cuius ea est ratio, quia sub præcisione ista, una forma penitus est avulsa ab alia, nec identitatem cum illa habet, quare neque, vt inclusa in ea significatur, verificari igitur de ea, non potest, erit igitur sententia prima vera iuxta pe-
nitum sententia secunda iuxta postremum, in quibus cum à suis patronis accipiatur, non dissi-
dent, sed cum sibi statim obiecetur sub his præ-
cisionibus reduplicatiuum neque animal de ho-
mine prædicar, neque universaliter genus de
suis speciebus in concreto significatis: respon-
det abstracta apriora est, vt sub tali præciso-
ne accipiuntur, quam concreta ex ipso mode
significandi, sed quantum valeat solutio hæc,
cum noem sit, posse concreta etiam sub præ-
cisione accipi, quis non videat?

Nihil dominus secundam sententiam, tales propositiones, non admittentes planè in sua ut II. sententias D. Thom. 4. contra Gent. cap. 21. num. 2. & o-
pusculo de ente, & efficiâ, c. 3. & 4. quæ Ferrat.
& Caiet. expressis ferè verbis sequuntur sen-
tientias illas explicantes, & Ferrat. quidem eo
loco, & etiam lib. c. 18. & c. 23 f. Considera-
dum.

Ad questionis solutionem adver- tenda.

iv.

VT autem mentem D. Thomæ aperia Notab. et mus, obseruandum est ex doctrina illi D. Thom., us, concretum, & abstractum eandem rem significare, diversa tamen ratione, ut homo verbi gratia sign. fieri essentiam hominis, per modum totius actualis, id est, habentis na-
turam animalitatis, & rationalitatis, vnde cum non solum homo abstractus à singulatibus sit
habens humanitatem, sed etiam singulares ho-
mines, vt Petrus, & Ioannes tales dicuntur, sit
vt nomen concircum homo, essentiam signi-
ficet, vel naturam, non præcisam à princi-
pijs, vel differentijs individualibus, sed eas
quasi in confuso importantem, ex quo habet,
vt de singularibus hominibus enuncietur, ut
dicimus Petrum, vel Ioannem esse hominem,
sensus enim huius enunciationis est, Petrum
esse habentem humanitatem, humanitas ve-
ritate.

scilicet essentiam importat, praecipue tam
en à principijs individualibus, non enim si-
gnificare eam per modum habentis, sed per mo-
dum principij formalis eiusdem habentis: &
per ratione, animal naturam importat sensi-
tiam secundum modum habentis, & hinc est,
quod licet à speciebus, & differentiis abstractas,
secundum continentiam actualis, utrasque
tamen potestate continet, animali, as vero nu-
dam, ac praecipue naturam sensitivam signifi-
cat, non secundum modum habentis, sed tan-
quam principium, quo animal in esse anima-
lis cōst. ruitur, & ut proprius ad rem accedamus
animal importat naturam sensitivam, tanquam
vitius perfectibilem, per differentias, nequa-
quam vero animalitas, quæ cum sit forma, nō
est cōtabilis, sed per modum actualis perse-
ptionis sua species significatur.

Ex quibus duo intuitus D. Thomas, alterum
est, ciuicandi abstracta per modū partis signi-
ficari, & quidem de animalitate, & rationali-
tate cūdens est, cum illa gradum naturae sensi-
tive, haec vero gradum rationalitatis impor-
ter, ex quibus, anquam ex partibus componi-
tur homo, humanitas vero licet comparatio-
ne carum totalis forma sit, ex veraque partiali
composita, sed tamen comparatione hominis
quasi pars rationalis habet, vel certe modum
alterius componentis cum, simul cum perso-
nalitate, ex modo sua significationis, habens
enim humanitatem cum modū suppositi in
sinu, ex natura necesse humanitate, & supposi-
tionalitatem eam terminante, atq; omplete con-
stat, & hinc proueit, quod humanitas de ho-
mino non prædictatur.

Secundo infertur intentiones generis, spe-
ciei, atque differentiarum abstractarum, non con-
uenire, sed concretas, nam ut bene Averroë
probat s. Metaph. capite 7, quem Cajetanus
referit opusculo de ente, & essentia, cap. 4 non
longè à principio, animalitas non est genus,
sed per principium generis, humanitas non est spe-
cie, sed principium speciei, nec rationalitas
est differentia, sed differentia principium, hu-
moris autem pulchra est ratio à D. Thom. allata:
quia genus ex propria natura, & conditione ha-
bet modum totius potentialis, species vero to-
tius actualis, atque perfecti, si igitur abstracta,
formatur, partium conditionem habent,
sequitur, nec genera esse nec spe-
cies, sed virtusque princi-
cipia.

**Quod signi-
ficerunt anima-
lia.**

**II. corolar.
ex D. Tho.**

46.

III. corola.

Anicenna.

**Ratio D.
Thom.**

Totius controvergia resolutio:

Ex quibus infertur duplex conclusio qui-
bus sententia D. Thomæ, & nostra expi-
carur.

Prior est, si propositiones superioris ab I. conclusio-
strati de inferiori, realiter, videntur, atque id-
entice acceptantur, veritatem habent, quia hu-
manitas, & animalitas eadem res sunt, eadem
hominius naturam continent, ergo verum erit dic-
cere, animalitate eadem esse cum hu-
manitate.

Secunda conclusio, si formaliter accipiatur II. conclusio-
tur, ut postular abstractorum conditio, & in
communi modo loquendi accipiuntur, veri-
tatem habere non possunt: hanc ostendo pro-
mo: quia ut D. Thomas docet opusculo de en-
te, & essentia cap. 3, in principio, vi genus de
specie enunciatur, necesse est, ut quidquid specie
continet, genus ipsum complectatur, cum
id designetur, cum dicitur unum esse aliud, per
modum quidem generis, hoc est partem una
actu, alteram in potentia, nam si naturam tan-
tu, sensitivam contineret animal, & nullo modo
differentiam rationalem, nequaquam de ho-
mione enunciaretur sed animalitas non conti-
net eorum, quod est in humanitate, cum haec
ex veraque parte componatur, animalitate, &
rationalitate, ergo non valet de ea enunciari,
minor efficaciter probatur, quia animalitas,
non importat rationalitatem, neque secundum
actum, neque secundum potentiam, evidenter
est primum, sed constat secundum, si quidem
animal, id est cōtinet in potentia differen-
tias, quia per modum totius potentialis, atque
perfectibilis, ideoque per modum habentis na-
turam sensitivam significatur, sed animalitas
talem modum significandi non habet, sed nu-
dam ac praecipue naturam sensitivam denotat
per modum principij, & partis, ergo de huma-
nitate formaliter non enunciatur.

Secundo, pars actualis, ut talis significata, II. probatur
in quibusunque, non enunciatur de toto, at
animalitas habet rationem partis actualis co-
paratione humanitatis, quæ ex ipsa rationali-
tate, & animalitate tanquam ex partibus com-
ponitur actualibus, si ergo actualis pars non
enunciatur de toto neq; animalitas de huma-
nitate: probatur minor, quia animalitas com-
paratione humanitatis, non potest habere,
nisi rationem partis actualis, aut totius poten-
tialis: hanc ultimam non habet, cum non
sit genus, sed principium generis, ergo habebit
gen-

primam, secundum quam enunciari de toto nequit.

Confirm.

Argumentum efficaciter confirmat eiusmodi enunciatio, homo est humanitas, quam idcirco admittit nemo, quia humanitas comparata ad hominem, conditionem partis habet, & ut talis significata, non verificatur de toto ipso homine, paci ergo ratione, neganda est alia, humanitas est animalitas.

Expositio
P. Fonse
rejecitur.

19.

Neque oportet, vt ait P. Fonse, sub reduplicatione accipere extrema, vt falsa censeatur enunciatio, quia ex proprio modo significandi abstractorum designantur predicata, ut avulsa penitus ab inferioribus, cum non sint abstracta ab illis abstractione uniuersali, sed praecisa, neque animalitas ab animali, vel humanitate alio modo abstractibilis est, vnde proprius ipse significandi modus formalem sensum, ac reduplicarium exhibet, arque idcirco absoluta locutione falsa censetur, non minus quam sub reduplicatione.

Quadam objectiones proponuntur, & solvuntur.

I. obiectio.

Si autem objicias humanitatem, verè praedicari de hac, & illa humanitate singulari: animalitas item de singularibus sensuivis naturis enunciatur, ergo non sunt praecise à suis inferioribus, sed humanitas est inferior respectu animalitatis, ergo etiam est vsquequoque, hec ab illa praecisa, quin possit verè de ea enunciari.

Respondeo
sur.

Respondeatur, nullam esse partem, inquit neque punctum, quod si in communione accipiatur de partibus, ac punctis singularibus, non enunciatur, cuius ea est ratio, quia cum inferiora sint eiusdem rationis, modum que similem partis, vel puncti habeant, non est necessarium proprium mutare modum, sed eo retenetur, satis est in communione concipiatur, animalitas ergo de singularibus similibus, humanitas de singularibus humanitatibus absq; dubio enunciatur, dissimilis tamen est ratio de alijs praedicationibus geneticis, vel differentialibus, nam cum abstracto nomine significantur per modum formæ, ac partis animalitas, & rationalitas, qualibet praescinditur ab alia, atq; etiam à toto ipso, neceps humanitate, quæ tanquam ex viaque composita significatur, quæ propriæ, nec de toto, nec de alia parte animalitas enunciari debet: quod ut intelligatur melius distin-

ctio ab uniuersis acceptata memoria, reperienda est: abstractionem duplē esse, una est uniuersalis, quæ ēōmū abstrahit à particularibus eodem modo significatio, ut animal ab homine, & equo virili; in concreto significatio, humanitas ab hac, & illa humanitate significatio in abstracto, alia est abstractio formalis, seu praecisa (quam vocant) per quam non uniuersale à particularibus, sed formam à subiecto, vel composito, aut uniuersaliter partem à toto abstractimus, & cum sic abstractum, vel praecisum modum partis sotiantur de eo, à quo abstractur, vel à quo praescinduntur non enunciatur, quod etiam fatentur omnes, abstractitur ergo à duobus humanitas, à singularibus humanitatibus, & ab homine, ab illis quidem abstractione uniuersali à particularibus, ab homine vero abstractione praecisa forma à supposito, qua propter de illis enunciatur, nequam de homine: abstractur item modo simili: animalitas ab hac, & illa quasi uniuersali abstractione, ab humanitate vero praecisa quasi pars à toto, enunciatur ergo de illis, nequam de humanitate.

Duplex ab-
stractio.

23.

Si autem instes, animalitas abstractur uniuersali abstractione à singularibus animalitatibus, & idcirco enunciatur de illis, abstractibilis ergo erit eodem abstractionis genere ab humanitate, enunciabiturq; simili modo de ea: etenim si ab illis abstractitur, quia inferiora illius sunt individua, ab humanitate poterit abstracti: cum sit specifica forma se inferior, non seclus, ac animal abstractur ab homine, & equo abstractione uniuersali, non est ergo necessarium abstractione praecisa ab humanitate esse abstractam, fallum igitur est fundamentum, cui innicitur sententia prædicationem animalitatis de humanitate non admittens.

II. obiect.

22.

Respondeatur, animalitatem in abstracto significari modum partis habere, sicut ad singularates comparetur animalitatem, vel ad humanitatem, cæterum ad illas tanquam ad partes alias singularis, ad humanitatem tanquam ad totalem naturam quam componit, comparatur, & propter ea uniuersali abstractione, ab eisdem abstracti potest, cum sint quasi inferiora eiusdem rationis: ab humanitate vero, soluta ut pars à toto, vel forma partialis à totali, ad quam comparari tanquam ad se inferior, idcirco repugnat, quia totalis comparatio non est, nisi totius potentialis ad partem subiectivam, ratio autem totius potentialis apterè pu-

Respond.

gnat

gnat cum parte per modum partis significata, qualem modum animalitas habet, unde sequitur non abstractione vniuersali, sed praeexistens abstrahibilem ab humanitate, secus à singularibus animalitatibus, quas non, ut totum sed ut pars in communis considerata respicit, de illa igitur non est praedicabilis, de his vero bene, potest enunciari, quemadmodum pars quocunque in communis de alijs enunciatur, prædicatione quadam in completa, & idem non speciei de individuis, sed huius simili, de toto vero nullo modo: de abstractione vero animalis ab homine, longe diversa est ratio, cum abstrahatur per modum totius potentialis ab homine, equo, & leone, tanquam à partibus subiectis, seu potentialibus, quas sua potestate continet.

Argumenta opposita dissuntur.

Ad I. argu.
primum op.
tioonis.

Ad primum igitur argumentum, primum opinionis sic oportet respondere: prædicationes concretorum similes: *Homo est animal, homo est rationalis*, admittuntur quidem, non solum, quia praedicatum continetur in subiecto, sed etiam, quia ut in eo contentum secundum modum illius significatur, hoc est, per modum totius, atque habentis: & ex consequenti, quia totam, quod species actu continet genus claudit secundum potentiam: itaque ratio prior non est sufficiens, nisi posterior ei copulatur, cuius illud est argumento, quod humanitas claudit in homine, & tamen de illo non enunciatur ea ratione, quia non retinet. Undem modum significandi, sed per modum formæ & partis denotator.

In proposito igitur, licet abstractis significentur nominibus humanitas, & animalitas, modum partis haec haber, modum totius illa, quod ex praedicato, & alia parte componitur, & idcirco non constituant veram prædicationem, & ceteris non significatur per modum habeatis humanitas, sed præfere per modum principi generis, vel subalterne speciei, eiustmodi autem rationes sunt formales diuersæ, falsam redditentes propositionem.

Quibus accedit, quod cum animalitas non significatur per modum totius, sed partis, & formæ potestatem generis non habet, ac proprietate nequit totum, quo & humanitas contingit, nec proprieatà de ea verè enunciari.

Secundo argumento, in hunc modū occure-

Ad II. arg. tendendum est, modus significandi abstractorum

duo habet, primum quidem, quod abstracta sunt, postremum, quod ex eo formarum præcærarum modum res significatae sortiantur, & quidem in his prædicationibus, de quibus est controvergia prædicatum sortitur modum formæ partialis, cum determinatum gradum esse naturæ importet, qui cum alia subiectum componit, modus autem totius, & partis, etiam si in eadem re, vel natura constituantur, propositiones formaliter acceperint falsam efficiunt, & iste sufficit falsam efficere eam enunciacionem, & similis: *Humanitas est animalitas*, & his planè faciunt argumento.

Sed circa illud, quod dicitur extrema sola ratione distinguiri, & idem falsam propositionem non efficere, iuxta vniuersalem regulam affirmarem, distinctionem rationis extremitum, non satis esse, ut falsa proprieitatem iudicetur, multa congerit Magist. Soto vbi supra de diversis distinctionibus generibus, realis, formalis, & rationis, grauem de hac re cum Scoto controvenerat, sine necessitate excitans, cum de numero harum distinctionum propriaque cuiusque conditione disseretur metaphysicū sit negotium, non dialecticum: & certè in propositione minus necessarium ad veritatem abstractarum enunciationum inuestigandam.

His igitur, omisso: unum mihi viderut ap- primè obseruandum in hac parte, ut prædicta regulam explicemus, geminam esse distinctionem rationis, namque nullum in re fundamentum habet, qualis est eiusdem respectu sui ipsis, dum in propositione idealica, tanquam duo extrema prædicati, & subiecti ab intellectu distinguuntur, dum sic dicimus Petrus est Petrus, & haec cum semper propositionem identicam constituit, nunquam illam efficit falsam: alia est distinctio rationis habens fundatum in re, illa appellatur, in schola D. Thom. rationis ratiocinantis, haec vero rationis ratiocinatio, quæ bifariam adhuc inter extrema repertit, nam, vel quasi ex equo distinguuntur, hoc est, neutrum in alio inclusum vel tanquam includens, & inclusum, quia vnum claudit in alio: iuxta primum modum repertit interactionem, & passionem, iuxta secundum inter genus, & speciem, ut infra hominem, & animal, nam animal rationem, vel conceptum importat, ab homine distinctum, sed in eo inclusum. Primum modus semper reddi propositionem falsam in seatu formaliter acceptam, tanquam re ipsa, vel identice, ut aiunt, veritatem. Quod vero accinet ad secundum

Notabilev-
nicum, du-
plicem scilicet esse di-
stinctionē
rationis.

per reddi propositionem falsam in seatu formaliter acceptam, tanquam re ipsa, vel identice, ut aiunt, veritatem. Quod vero accinet ad secundum

27. dum modum, duplicitate inter extrema propositionum repertur, vel enim ex modo significandi extrema distinctionem ipsam exprimunt, vel solam inclusionem vnuis in alio, ea non explicata, primam conditionem abstracta retinent, quia ex modo significandi distinctas, ac praecisas esse formas, ac distinctorum praedicatorum principia denotant. Postrem, nam cōcreta, nam cum virtutinque per modum habentis significatur, subiectum planè significari, per modum habentis in se praedicatum, & hoc per modum inclusi in eo, distinctionem non exprimens, eiutmodi igitur distinctio rationis in extremitate, non expresa, falsam propositionem non valer efficere, quæ tamen explicata per nomina abstracta, falsam cōstituit: & est ratio de scismis, quia vbi distinctio exprimitur, denotatur tanquam distincta, exrema accipi, atque vt diuersorum principia, non tanquam vnuum in alio-inclusum, licet re ipsa claudatur, enunciare autem hoc, vt ab illo distinctione, illud idem esse, planè fallitum est: in concreto vero, abi distinctio non explicatur, de noscitur tanquam inclusa accipi, non tanquam distincta, idcirco distinctio rationis extremitatis in his, veram esse propositionem permittit, & iuxta sensum huius distinctionis, vniuersalia illa regula accipienda est, vt vera sit censenda.

Ad tertium
argum.

28. Ut tertium argumentum dissolvamus, explicare oportet, quid nam significetur per cōciationem, quia dicitur vnuum esse aliud, vt hominem esse animal, aut quid simile, ex hoc enim cor. sibi quid si necessarium, vt vera sit, & admittenda, & in primis ceterum est, non significare quanlibet inclusionem praedicati in subiecto, nam pars quilibet in toto clauditur, de quo in aperto est, & oportet, significatur ergo talis inclusio praedicati in subiecto, vt quidquid hoc est, illud contineat actu, vel potentia, & per modum illud cōtinentis significatur, & ratione vniuersaliter conditionis excludetur pars, sub modo partium significatur, quæ, nec continet quidquid in toto est, nec etiam si continent, per modum cōtentientis significantur, ac proprieta sub nomine partium, non cōnuniciatur de toto, sub nomine partium affectio nam si partes designantur per modum totius, bene possunt enunciari genus eorum pars species est, & vt pars designatur, non praed. cattus de specie, secus vero per modum rotius potentias, dum dicimus hominem esse animal, & materia quoque solet designari per modum to-

tius, dum concreto, & adiectivo nomine designatur, & vere praedicatur de toto, quanquam modo accidentaliter ex via significationis, ut dum sic enunciatus homo est materialis.

Et ex hac vera, & necessaria doctrina, elicetur, animalitatē de humanitate, non vere praedicari, nam cum significetur naturam lenitatem, vt abstractam, vel vt abstractam ab animali, aut ab homine, seu ab eadē humanitate, & si vt ab animali significabatur planè, vt forma praecisa à supposito, atque adeò, vt principium eius, ac veluti pars compositionis, si vero, vt abstracta ab homine, & humanitate, nos alio modo quam, vt natura à supposito, aut pars à toto, quod componit, cum nudam naturam sensu quam, hoc est, non vt aliud habentem, vel coörientem designet, sed vt coöponentem cum rationalitate eandem humanitatem, à quo cuoque ergo, & quomodo cōnque abstractatur, habebit modum partis, vt in abstracto significata: ergo non erit capax genericæ denominationis, nec potest uia cōtinentis generis cōsiderari, atq; ex consequenti, non continet potestate d'fficientias, nec totum, quod humanitas, quæ præter animalitatem cōtinet rationalitatem, sed vt vera sit prædictio, non sufficit prædicatum claudi in subiecto, sed requiritur, vt totum quod est, cōtineat actu, vel potentia, & quod vt cōtinentis significetur, concludimus ergo animalitatem non enunciari formaliter de humanitate. Et ad formā argumenti includi in ea admittimus, sed negamus totum, quod in ea est cōueni, nam cum noui significetur per modum totius potentias, non est capax genericæ potestatis, vt de animali nouum est, quia per modum totius significatur.

Et si opposutoris eadem ratione, non esse hauc prædicacionem admittendam, humanitas est rationalitas, quia etiam significabitur rationalitas, per modum partis. Respondeo, non esse admittendam, hac de causa, quia cum humanitas vnuumque importet nempe humanitatem, & rationalitatem, rationalitas solum dicit vnuam partem, alteram vero, nempe animalitatem nullo modo, quia neque in actu cum si gradus ab ea diuersis, & simplex, neq; in potentia, cum gradus d'fficientiarum nullius præstans potentiam habeat. Alia quoque ratione falsam esse docet, capitulo propositionem Doctor Faciens sua, cz vbi supra, quis diff. P. Suarez, sententia prædicta, ut per modum adiunctis, & proprietatibus quæ de quid, sed in adiectis significatur,

Occurrunt
responsione.

Scata; non habet modum adiacentis, qui a forme in abstracto non adiacens, quia non dicit ordinem ad subiectum, ergo differentia in abstracto non praedicatur etiam de natura, cuius est differentia in abstracto significata, at in concreto verè praedicatur, ut rationale, de homine, quia ex modo significandi quasi per modum totius, & habet significatur, & idem, ut continens solum, quod species de qua praedicatur.

Ad vlti.

Prior solu-

30.

Posterioris solu-

31.

Ad secundā
partem yl.
secundā argu-

ctū occurrentum est ex doctrina D. Thom. opere de ente, & essentia cap. 7. vbi egrégie explicans modum accipiendi genus, & differentiam in accidentibus, diuersum longè à substantijs adnotat substantiam ex materia, & formam esse compositam (loquitur autem de corpore) vnde in ea genus definiti potest à materia, & differentia à forma, hoc est ab eo, quod potentiale est genus, & ab eo, quod actuale est differentia, accidentis verò tali compositione carent, cum in eis non sit alia materia, præter subiectum, in quo inherenter, & cum quo vnu per accidentis efficiunt, quia propter concretum ex subiecto, & accidenti (sic D. Thomas) nec intentionem generis, aut speciei suscipere potest, neque in praedicamento collocari, sed abstracta sunt, in quibus ratio generis, & differentie inuenitur, ut à nobis cap. de differentia exponetur.

Primum igitur, quod intentionibus generis, & differentiæ supponit, in accidentibus est forma ipsa, non tamen per modum formæ significata, sed quasi per modum substantiarum, & per se subsistentium, idq; verum esse ostenditur, nam & si verè albedo, & color intrinsecum ordinem ad subiectum claudant, ex modo tamē quo his nominibus significantur, non denotatur, sed ita se habent, ac si essent formæ per se subsistentes, quantum ad compositionem generis, & differentie: in quo latu est distinctionem, inter abstracta substantiarum, & accidentium, quod illa verè sunt à generibus, speciebus, & differentiis abstracta, vnde principia generis, & differentiæ sunt, ac proprieà tales intencionis fundare nō possunt, nec ab eis denominari: abstracta vero accidentium, non abstractuntur à generibus, speciebus, vel differentiis, neque ab aliquo composite per se, sed à subiecto, cum quo vnu per accidentis efficiunt, & idcirco prium, quod est per se vnu in accidentibus, sunt abstractæ formæ, secundum modum entis per se compositi significatae, non igitur habent modum imperfecti partis, nō principiorum speciei, vel generis, sed totius, sed generis, & speciei, non quod per modum habenti significent, cum subiectum in accidentibus sic habes, quod cum forma constituit vnum per accidentes, sed ut per se subsistentes, quoniam modū genera, & species in Angelis, qui verè formæ subsistentes sunt, similis est enim generica hæc prædicatio, albedo est color, ei, quia sic in Angelis enunciamus; Gabriel est spiritus; & tota ratio hæc discrimini procedit, ex diuerso modo,

Difficilior est secunda pars argumenti, de abstractis accidentiis, in quibus verè superioris de inferiori: enunciatur, ut color de albedine,

T 2 quo

Ratio dif-
ferentiis
inter pra-

definitiones quo abstrahuntur abstracta substantia, ut humanitas, & animalitas, & accidentales formae, & accidentes, & nigredo, nam abstractio illarum Mentalium ab Physica est, cum sit facta a generibus, & speciestrorum. cibis, & idcirco abstracta ipsi principia generis, atque speciei sunt, & ut talia modo in completo significantur, ac proprietate non sunt capacia intentionum generis, & speciei, vel denominationis ab eis, ut bene adnotauit D. Thom. abstractio vero formarum accidentium verè Physica est, & non Metaphysica, cum abstrahatur tanquam forma reales, à subiecto cui invenient, & non ab individuis, nec ab speciebus, unde prouenit quod abstracta illa, quasi vltimata sit, à quibus non sunt alii conceptus abstrahibles, & ex consequenti ratione vltima generis, & species eiusmodi, vero forma Physico solam modo à subiectis abstracta, species, & genera sunt, à quibus alia quedam abstrahere licet abstractione Metaphysica, que sunt carum principia, ut ratione albedinis, & coloris, vel ut appellari solent albedinem, & colore. tamen. (barbaris quidem, sed rem proprie significatibus vocabulis) & tunc in albedine, & colore per modum naturæ completa. Metaphysica designans, & nondum in hoc ordine abstracta, verè, ac propriis exercentur prædications, secus vero in abstractis ab his, que ut principia soli designantur, sicut rēgula abstracta generis, & speciei, ut humanitas, & animalitas. Distinctionem hanc abstractionis Physica, & Metaphysica iam diu à me ex cogitatione repeti apud Doctorem Fraescum Suarium auctorat. Societatis tom. i. sua Metaphysicae disp. 6. sect. 10. vbi hēc in aliquo scilicet admittit propositiones illas abstracti generis de abstracto speciei, nihilominus si accipiuntur tanquam principia generis, & speciei, ab inferioribus præfici (ut accipi possunt ex via abstractorum nominum, quibus significantur), negat esse veras, aut admittendas, quibus ego adiocio, non posse nominibus abstractis alio modo significari; nam vel animalitas est genus, vel principium generis: nullus vero quam admissum primum, nec nec admitti potest, quia gen⁹ habet ex propria conditione modum totius, atque etiam complerat naturam, alioquin non posset in recta linea prædicandi ali collocari, sed natura animalis, ut nomine abstracto animalitas designatur, non habet modum totius, nec natura completa, sed pars potius speciei, & actualis quidem, eam cum gradu differentiali componentis, habet præterea modum partis respectu concreti

conceptus animalis, quod vere genus est, & modum totius habet: ergo nequit intentionē, vel denominationem generis suscipere, nec potest genus genericus capax est, per quā id ipsum, quod humanitas imponat, continet, solum ergo continetur pars, quo circa nequit de humanitate prædictori, & ex proprio modo prædicāti superioris de inferiori significetur hoc esse illud, quod est tantumdem, ac subiectum continet prædicatum. Quod rursus probatur, quis aeterno hauc prædicationem admittet, principium generis est principium speciei, aut principium animalis est principium hominis: nā prædicta licet genus sua potestate contineat speciem, ac doctrinam, propriea de illa enuntietur, principiū generis sub ratione principij non continet principiū speciei, cuius ratio est, quia principia per modum partis, atque in completi designantur, ergo principiū generis non est capax genericæ denominationis, cum hæc sit plane falsa, principiū genericus est genus, nec potest potest animalitas continentur, actualis generis, nec continet potestate differentiam, nec speciem, nec species principiū, nec de hoc potest enuntiari; sed nominibus abstractis humanitas, & animalitas significantur, principia generis, & speciei: nam animalitas principiū est animalis, & humanitas principiū hominis, ut his nominibus designantur, ergo non sunt capaces genericæ, aut specificæ denominationis, nec unum potest potestate continere alterum, aut ab eo conuiri, nec poterunt in eis prædications exerceri.

Probatur
36.

2.

P. Zuarz.

Sed aduersus prædictam distinctionem Obiectio. nostram, de abstractione Physica, & Metaphysica potest quip̄, in huic modum opposeretur in substantijs genera, & species designantur in concreto, ut in homine, & animali, per ratione in accidentibus concretis potest designari; & se dicimus coloratum esse genus alibi & tunc sicut à genere animalis abstrahimus naturam animalis, poterimus à colorato abstrahere colorum, & ab albo, albedo, nem, erigere non Physica, sed Metaphysica abstractio, & vltima quidem, sicut ultima est abstractio animalitatis, & humanitatis, nec significabitur albedo, per modum naturæ completa, sed per modum principij, atque in completi, & nihilominus nullus negat, hanc prædicationem, albedo est color, ergo nec neganda erit illa, humanitas est animalitas.

Huic obiectione respondeo, abstractio. Respondemus accidentium semper ab subiecto fieri, cuius turi. sati-

Tuus falso est abstractus, quia cum re ipsa vera, semper in suo subiecto nomine tamē abstrato non significatur, ut iherentia, sed quasi per se stantes, sed modus significandi nominum dicitur ex modo concipiendi, ergo ex eo significantur nomine abstracto, quod per intellectum præscinduntur à subiecto, quod concernunt, & hoc est ratio propriez quam enunciations abstractorum superiorum deinceps, in suis formis accidentalibus temper, & ab omnibus admittuntur, cum tamen in abstractis substantiacum semper à pluribus reiecte fuerit, quia talis abstractio metaphysica est, non Metaphysica, ac proprietas per modum complicate formis designans, & capaces sunt intentionis, ac denominationis generis, & speciei, si vero abstrahuntur abstractione Metaphysica, ut contendit argumentum, non iam per modum formatum complectarum significabuntur, sed tanquam principis speciei, & generis ab eis pectisi, qui modus incompletus est, & idcirco, ut tales modo significare, modum pars incompleta habent, intentionis, ac denominationis generis, & specificis in capite, & in eis exerciti nequeant prædications.

Pars posterior huius tractatus de prædicationibus secundarum intentionum.

Pradicatio iū modis circa primas intentiones expositis, facili negotio intelligitur exercitio earundem, circa secundas, etenim ex fundamentis, vel subiectis maxima ex parte formatum conditio dependet, quapropter cum primis intentiones fundamenta sint, à secundis denominata; ut plurimum prædications earum eundem modum sequuntur, sicut duo, suo ordine agitabimus.

Intentum
huius par-
tis.

Primo ea, in quibus cum primis consentient iuxta traditam doctrinam recentenda erunt, secundo pauca quedam, in quibus ab eis separantur.

In quibus conuenient secunda intentiones cum primis.

Varii modi
prædicatio-
nium.

Intentiones secundae, velde se inveniunt pre-dicatur, ita ut tam subiectum, quam prædicatio secunda intentio, & tunc à prædicationibus primarum intentionum, penitus

non distingantur, sed si subiectum, & prædicatum non coherent, non solum falsa, sed & sparatæ est prædicatio, & tales sunt, in quibus unum prædicabile de alio enunciatur dum dicimus, species est genus, genus est differentia, &c. nam cum species sint distinctæ, repugnat de se invenire enuntiari, idque tam in in concreto, quam in abstractis certum est, si vero subiectum, & prædicatum coherent in prædicione possint, vel in concreto accipiuntur, vel in abstracto, concreta quidem superiora de inferioribus enuntiantur, ut dū vniuersale, quod cunctorum prædicabilium genus est, de singulis prædicatur, sic se habet prædiciones istæ, genus est vniuersale, species est vniuersalis, &c. siue ex consequenti prædications indirectæ, in quibus, de superiori inferiora enuntiantur, veritate continent, ut dum ex opposito dicimus, vniuersale est genus, vel est species; priorem ratione iudicandum est de illis enuntiationibus, in quibus æqualia de equalibus enuntiantur, siue ad essentiam subiecti prædicentrum spectat, vel propria sit eius passio, vera est enim veraque haec enuntiatio, genus est in multis differentibus specie, & genus prædicabile est de eisdem in quibus in veritate etiam cum eisdem stare iudicandum est indirectas ex eisdem constitutas.

Atque etiam si prædicatum accidentalis est denominatio conditioni subiecti consenserit, sive directa sit, vel indirecta prædicatio concretorum, admittenda est: eiusmodi sunt, in quibus unum prædicabile aptum denominare alia, de eisdem enuntiatur, ut si secundum prædicabile de alijs denominatio enuntiatur, ut contingit in his prædicitionibus, genere sunt species vniuersalis, differentia est species vniuersalis, & sic de reliquis: similes etiam sunt, in quibus quintum prædicabile de alijs denominariū dicitur, ut sic dicamus, genus est accidentis denominans subiectum, species item est accidentis eius, quod denominatur haec enim duntur prædicabilia speciei, & accidentis, cetera denominare possunt, & idcirco haec solum enunciata de ceteris in concreto admittendas propositiones constituant. Si vero prædications in abstracto exerceantur, nullo ex prædictis modis invenio aliquam propositionem veram.

Hs exceptis, in quibus abstracta superiore de inferioribus, vel æqualia de equalibus est vniuersaliter enuntiantur, ut dum sic enunciamus, generales est vniuersalitas, ut cum secunda intentio vera prædi-
T 3 ne, caro.

Primus mo-
dus quo co-
ringit secu-
das inten-
tiones prædi-
cari de pri-
mis.

nes habent modum formarum accidentiarium prout abstracta à iubectis, quasi Physica ab tractione accipiuntur, & per modum naturarum per lestantum designantur, ac propterā eiudem conditionis sunt prædicationes earū, ac formarum accidentiarium, de quibus constitutum est, superiorē de inferioribus enunciari, vi colorem de abedine.

Secundo modo contingit intentiones secundas de primis enunciari, cum sit forma varia denotiones eis conferentes, quā obrem, ut in primis intentionibus notum est denotantes formas, de subiectis, quibus denotiones suscipere aptis in concreto prædicari, ut albius de homine, in abstracto vero nullo modo eadem similitudine intelligendū est, secundas intentiones prædicari de prijs, quibus denotatio congruit in concreto, sub nominibus abstractis nullo modo, tales censenda sunt, eiusmodi prædicationes, & similes, animal est genus, homo est species, sed abstractus non admissibilis, ut si prædicari res, animalitas est generitas, &cetera. Quibus vero quæ denotatio conueniat ex ipsius primis intentionibus iudicandum est, nam si inferiora illius, de quibus prædicari apta est prima intentionis, hanc specie, denotatio generis ei congruit, id est genus de tali prima intentione prædicabatur, nequaquam vero species, & si inferiora sunt, & diuidua, denotatio species ei consentanea est, speciesque de prima intentione enunciabitur, non genus, vel aliud prædicabile, nomine autem prima intentionis, non solum realem naturam intelligimus, quā quam dicitur, que ut plurimorum, à secundis intentionibus denotatur, sed etiam secundas intentiones, à secundis alijs denotari aptas ut vniuersale, quod genus est quinque prædictabilium, denotari aptum est à primo prædicibili, unde dum in hac prædicatione denotatur, vniuersale est genus, conditionem prima intentionis induit. Prædicabilitas certa, à secundo, vel quanto denotari apta sunt, & dum actualem denotionem eam ab illis supcipiunt in his, ac similibus prædicationibus, genus est species vniuersalis, differentia est species vniuersalis, species est accidens naturæ prædicabilis de differentiis numero, neous est accidens naturæ prædicabilis de differentiis specie, primas intentiones referunt, immo & species ipsa, que est secundum prædicabile, dum à te ipsa diverso modo accepta denotatur, diversa etiam ratione fungitur officio

primæ intentionis, & scindit, utrum in hac prædicatione sic dicimus, species est species vniuersalis, vel (se eiusdem nominis repetitio ne confundamus) secundum prædicabile est species vniuersalis, qua duorum ratione id intellegendum sit, copiosè expositum in prædictilibus reperiemus, conuenient igitur in prædicatis omnibus secundæ intentiones cum priis in modo prædicandi.

In quibus distinguuntur prima intentiones à secundis.

VXI. Num tanum est, in quo separantur. In quo separantur prima intentiones sic enunciari, parentur ut de alijs, quas denotant, ac in cuncte in quibus inbarent, ut si de vniuersali, naturæ intentiones prædicentur, de aliquo cuius inferiori necesse est primis.

Si prædicari, & rursus si de singulare, vel inferiori, de vniuersali etiam, ac superiori, subiuncta exempla perspicuam rem faciunt: Omnis animalis de homine, & necesse est, de aliquo singulare enunciari, si de Petro prædicatur, de homino etiam apotes prædicari, & si de hominie, ex consequenti de animali, vniuersali, corpore, ac substantia: at secundæ intentiones diuersam longè conditionem prædicandi sanguinem, quæ enim de natura aliquo vniuersali prædicari apta sunt, de singulare eius aliquid prædicari repugnat, & ex opposito, quod de re singulare enunciabilis est, vniuersali non congruit, ac tandem, quæ de specie atroca prædicabilis est, de genere villo supremo non enunciatur, secunda intentionis specie prædicatur de homine, dum dicimus hominem esse speciem, de Petro autem, & Ioanne, immo de nullis hominibus singulare enunciari potest, nec enim aliquam ex his enunciationibus admittimus. Petrus est species, Ioannes est species, sed nec de superiori villo genere admittuntur, falsum est cuim sic enunciare, animal est species, vivens est species, si de eadem secunda intentione specie prædicabilis hominem denotante accipiat sermo, nam à secunda intentione specie subiectibilia quemadmodum homo, sic superiora genera (supremo duntaxat excepto) denotantur, cum hæc licet comparatione inferiori sint genera, & nullo modo species, in ordine tamen ad superiora subiectibiles species bene appellantur. Secunda intentionis individui, Petrum, & Ioannem denotari, & cuncta alia singularia, de quibus prædicari apta est, in his, ac similibus o-

42.

Alius modus prædicationum.

Vniuersale
est genus,
est vera prædicatio.

41.

species vniuersalis, differentia est species vniuersalis, species est accidens naturæ prædicabilis de differentiis numero, neous est accidens naturæ prædicabilis de differentiis specie, primas intentiones referunt, immo & species ipsa, que est secundum prædicabile, dum à te ipsa diverso modo accepta denotatur, diversa etiam ratione fungitur officio

Animal est species.

ana-

Animal nō nunciationibus, Petrus est individuum, Iosephus est individuum, de naturis autem uniuersalibus, ab specie atona, usque ad supremum genus, non est enunciabilis, nam falsum est affirmare, hominem aut animal esse individua.

Ratio autem tanti discriminis ea est, quia secundae intentiones, non conueniunt returnatur naturis, secundum esse reale, quod habent à parte rei, quemadmodum res haec accidentia, sed, in quantum tali modo ab intellectu similes denominationes excoigitantur concipiuntur, ut in tractatu de natura eatis rationis adnotauimus, ut secunda intentio speciei praedictabilis, homini conuenit, in quantum à suis singularibus abstractus, cum eisdem confertur, deficiente autem vel variato eiusmodi concipiendi modo; variatur etiam denotatio, unde non mirum est, si singularibus non conueniar, quae non abstant naturam continent, sed singularibus conditionibus coactarant: neque etiam superioribus generibus, quae licet abstractam naturam deligent, non quidem ab individuo, sed ab speciebus, quapropter repugnat eis similia intentio, aliaque congruit longe diversa, nequae intentio secunda generis, cum natura, ac modo quo species aroma concipitur pugnans. Secunda intentio individui conuenit rebus singularibus, in quantum sub singularibus conditionibus apprehenduntur, et cum tali modo apprehendi non possint naturae uniuersales, ab specie atona usque ad supremum genus, quid minum, si v. risque repugnet.

Quibus cōtentiat de nominatio nō individuū.

Corolariū ex dictis.

Ex quibus evidenter elicitur fallax esse, quoduis argumentans, in his secundis intentionibus, à specie ad individua deductum, sive etiam, ab eadem specie ad superiora genera, vel denique ab individuo ad speciem, vel genera, vnde Paralogismi celeritatem eiusmodi illustrationes, que in primis constitutae intentiones, formales essent, ac legitimae; homo est species Petrus est homo, ergo Petrus est species. Petrus est individuum, Petrus est homo, ergo homo est individuum: item homo est species praedictabilis, homo est animal, ergo animal est species praedictabilis, in quibus defectus appellationis committitur, variatur namque in praemissis, dum in una praedicatione appellat supra significatarum subiectum, tali modo ab intellectu concepti, in alia vero secundum esse reale, & absolute suppositi, vnde in tum non est, si verae que præmissa existente vera, consequens fallacia sit, aequae ergo in his inductionibus à dia-

gularibus ad uniuersale, vel è conuerso, ab universalibus ad singulare efficere possumus, nec argumentum ab inferiori ad superius ducere, quod enim membra appellati solent, cum tamen in predicationibus primarum intentionum non probabantur, quorum exempla, tanquam uniuersis iusta, prætermittit.

CAPVT SECUNDVM De Genere.

Videlicet autem, neque genus, neque species simpliciter dicitur, genus enim dicitur, & aliquorum quoddam modo se habentium ad unum aliquod, & ad se iuicem collectio, &c.

EXPOSITIO TEXTVS.

Caput hoc, si literam Porphyrii inspicimus, facilem habet explicationem, si sensum haud obscurum, cum perspicuum est propositum ait, nobis obrenderit, si divisionem admodum breuem, exigueram tractandarum in merito considerato, autoris intentum, ex quo categoriarum intellectus pondet, est primi uniuersalia naturam (quod genus appellatur) explicare, idq. ex his acceptioribus generis, que vulgo circumferuntur præstat, ut ex notioribus, que occultas sunt, manefestet, & faciat uixia receptum Arist. & Physis. tex. 2. ubi sic legimus: Lunata autem illi, ex notioribus modis, & manifestioribus via.

Vnuersum caput tres habet partes, in quarum prima geminam acceptiōē generis affert Porphyrius, sapientibus, & insipientibus notissimam, ex quib. ducta similitudine, tertiam, que presenti deseruit instituto, colligit, atq. genus iuxta illam in dialectica, & Philosophia acceptum, tanquam predicabile primum: propriā definitione explicat in secunda partē suis Lēmmi absolutam numeris eandem esse definitionem in postrema ostendens.

Quid loquendo generis v.
vsuperat, pro multis iudicium hominū ordinem in se habentium, atq. ad unum primum, quendam itaq. d. s.

ut aq. utramq. conditione habentur eff. multitudine, ut genus appelleatur, sicut bene Caietanus adnotat in huius capituli expositione; priorem quidem, qua inter se aliqualem habitudinem habeant, ratione cuius à quaunque alia multitudine, in d. à quibuscung. alijs hominibus separantur, quia cognati sunt, vel consanguinei, aut concines: posterior conditio est. ut unū gaudiū totius collectionis pricipium à quo omnes dependent, vel derivantur, respiciant, ut si consanguinitatis est habitudo, ad primum hominem, à quo omnes generationis exordiū habere dicuntur, eiusdem namq. generis appellantur homines, ad eandem familiam pertinentes, qui ab uno totius familia principio sua nobilitatis stemmatase accepisse gloriantur, & pars similitudine in collectionibz alijs accipientium est. Genus etiam in secunda acceptione usus vocat principium, à quo generationem quispiā haberet, sive illud Pater sit, sive et am patris, quemadmodum enim talis esse generis homodicitur à parente, qui generationi p̄sū initium dedit, famili ratione a patria genus snā. *S*acere, in d. etiam eum patrām, in qua natus est, genuisse p̄sū dicitur. *S*ed, ut bene Caietanus ubi supra aduertit, non patens ipse, neg. patria genus propriè appellatur, nam si proprie loquimur, non dicimus Romanum esse Romanorum genus, vel Platonis Athenas, sed origo, quoniam à parente, vel patria ducunt genus appellanda est, et dicendum potius Romanorum gentem à Romulo genus ducere, Platonem verò ab Athenis, ut huiusmodi Porphyrii verba non obscurè indicant: Dicitur autē, & aliter ruris genus, quod est vniuersitatis generationis principium, vel ab eo, qui genuit, vel ab eo loco, in quo quis genitus est.

*C*onferens autem Porphyrius acceptione utramq. inter se posteriore habet poticrem esse docet, idq. preter frequentiorem et sum illius, et alia ratione offendit: genus inde appellatur multitudo, quia illius hominum ab uno derivantur principio generationis, origo igitur vel generationis initium, ab eodem principio deductum, prius, ac principalius genus appellandum est.

Genus est
generatio-
nis princi-
pium.

Verba Po-
phrii-

Ex similitudine utramq. vulgariter accep- Postrema
tionis postremam c'rit Porphyrius nostr. et di- accepio
delecta propriam, secundum quam genus il- generis.
lud appellatur, cui supponuntur species: etc.
nun logicum genus specierum in primis mul-
titudinem sub se colligit, deinde que eiusdem
generis sunt species quandam habent inter
se coequationem, & similitudinem, propter e-
andem generis naturam ab uniuersis parti-
cipantur: ac demum quasi ab eodem uno ge-
nere ducent originem, cum ex eius divisione
per oppositas differentias cruxit ut acriuen-
tetur, quorum omnium in animali, homine, e-
quo, & leone exemplum habemus.

Iuxta hanc igitur postremam acceptiōē, Generis de-
cuīs frequens est in dialectica, arq. Philos- finitio.
phia usus, prioribus prætermis, genus defi-
nit Porphyrius illud effatuens: Quod de
pluribus differentiis specie in eo, quod
quid est predicatur.

Reliqua, que Porphyrius assert, in fine ca- Postrema
pitis, hoc syllogismo induci possunt, ut scilicet pars ut ca-
us percipiantur. Exacta definitio est, que rei pitis expli-
diffinita naturam sic explicat, ut eam simul catur.
à quibuscung. alijs separat (h. sc enim de cau-
sa Arif. i. Topicor s. 4. definitionem terminū
vocat, quia rei essentiam circunscrivit, ea
conditione, ut, nec quid eius excludat, neque
alium aliquid claudat, ex agorū terminū
sumptuā metaphora, sed definitio generis
utramq. prefat, exacta igitur censenda est,
minorē ostendit hac divisione, quia predicā-
tur, vel de uno dicuntur, ut individuum, aut
de pluribus, ut uniuersalia, particula ergo
de pluribus, separatur ab individuo genus.
nam cum uniuersalibus commune sit de plu-
ribus praedicari, individua repugnat, que in-
ferioribus carent, de quibus anuntiantur. de
specie differentiis praedicabile est genus, ra-
tione cuius ab specie diversum efficitur
qua de differentiis solo numero enunciatur,
ut de Petro, et Ioanne homo, finalis particu-
la definitionis discriminem inter genus, & tria
predicabilia posteriora statuit, que cum dif-
ferentiis specie posint praedicari, in quide
quid, ut differentia, vel in quale accidentia
proprio, seu communis, de cunctis suis infe-
rioribus enunciantur, sed genus in quo pra-
dicatur.

Dicitur: cum notum sit interrogatio[n]ib[us]. de specierum quidditate factu, generis signatio[n]e sat si factum esse, ut rogati quid est homo, plene factus est, respondens, esse animal, consummatur ergo ex his, praesentem definiti[on]em generis exactam esse.

QV AESTIO PRIMA.

Sitne aliquod definitum, generis definitione explicatum, & quod non illud sit.

Obiecta proponuntur.

Definitionia, & definiti legibus repugnare, ut tale quidem inveniatur, h[oc] argumenta videntur conuincere. Communione in primis esse illud, quod definitione explicatur i[ps]a omnibus, quae rationem illius formae participant, certum est, hoc est enim est ad aquatum definitum, eisdem solum conuenire, quibus definitio conuenit, sed prius generibus prædicamentorum, ut substantiae, quantitatis, ac caeteris definitio generis quadrat cum de pluribus differentiis species in quicunque, quolibet prædicetur, eisdem ergo commune erit definitum, & quidem vniuocum, namque sequentia sunt, vel analogia, sicut non habent rationem uom, sed multiplicem, non possunt una definitione comprehendendi, primis autem generibus communie aliiquid vniuocum non datur, cum sint primo diuersa: ergo neq[ue] una aliquod definitum erit, sub quo eadem explicetur definitione omnia.

Secundo, ea est definitionis conditio, ut genere superiori definito, differentiavero equali constituantur, & id ex vero; completa definitio, & qualis sit definitio, cum eoque conuertibilis, ut docuit Arist. Top. ca. 4. si ergo aliquod est huius definitionis definitum, erit productio genere illius inferius, sed genus, & est prius prædicabile, superior genus habere nequit, cum genera quantumcumque supradicta suo ambitu comprehendant, ac de omnibus tanquam superioris prædicatum enunciatur, ut prædicacionis istae, substantia est genus, quantitas est genus, ac similes ostendunt, ergo per aliud, se superius, non erit definitibile.

Postremo, sola species constituitur ex genere, & differentia, ergo species debet esse, quod

definibile est, cum definitio genere, & differentia componatur, sed primum prædicabile (si rationem eius formaliter spectat) genus est, & species, cum de pluribus differentiis numero non enuncietur, n[on] sive quadam accidentali denominatione speciem illud appellare velis, quemadmodum caetera prædicabilia species dicuntur vniuersalis, denominatione a secundo prædicibili accepta, essentialis igitur eius ratio non est definitio explicabilis, ideo neque definitum erit praesentis definitio.

Constituitur vera sententia.

Communis tamen Philosophorum, ac Vera sententia dialecticorum consensus haec definitio. onem admittens tenet, primum prædicabile, quo denominator generis omnes nature suscipiunt, definitum est h[oc] huius definitionis: idq[ue] Arist. Top. c. 4. à quo-cam Porph. accepit, planè testatur, & ratio ipsa conuinicit. Ratione Nam quibuscumq[ue] naturis genericis commune est, atq[ue] ex quo conueniens, esse de pluribus differentiis species in quicunque prædicabiles, ergo una est ratio generis, cui præfens definitio conuenit, & h[oc] est primum prædicabile, cuius naturam explicat.

Sed, ut notior haec veritas fiat, quedam obsecunda sunt, que viam ad propolita argumentationem nota soluenda nobis aperiunt. Primum est, secundum intentionem generis vniuersalissimum primo. esse rationem denominandi naturas, cum ad supremam genera se extendat, caeterum in suo ordine est ad quoddam ens rationis est determinatum, quedam secunda intentio prædicabilis, quedam species determinata vniuersalis ab alijs eiusdem generis distincta, cuius essentia his duobus concepibus circumscribitur. Secunda intentio generis est vniuersalis, & p[ro]pterea denominata naturam in ordine ad plures species, in quibus quidditatem reperitur, proprium illius genus, vniuersale est, & in ordine ad differentia species, in quibus denominata natura reperitur, differentia accipitur. Eius simile exemplum in relatione reali accipere possimus, que ad res quidem diuersorum prædicamentorum secundum rationem accidentale denominandas se extendit: etenim in substantia relatio realis est identitatis, ac diuersitatis, in qualitate similitudinis, & qualitatis in quantitate, & certum est haec in prædicamenta sub primo genere relationis comprehendendi, i-

4.

Exempli.
pla

Largum.

II. Largum.

2.

Vbi. arg.

placitum tu latio realis, aqua denominatur, determinata species est in suo praedicione ab alijs nouem distincta, & per determinatam definitionem generis, ac differentiam explicari potest. Et vi in eodem exemplo relationis veritas. Si res diuersorum praedicationum habere possunt communem denominationem relationis realis, longe melius habebunt communem denominationem generis, à secunda praedicabilis primi intentione, quæ relatio quædam est rationis, & denominatio viri; accidentalis; esse autem praedicamenta primò diversa tollit quidam entitatem, atq; essentia conuenientiam viuocam; accidentalem, vero realem, vel rationis, non sollem̄ nō prolibet, sed necessario admittit, ut p̄fato relationis exemplo, & innumeris alijs comprobatur. Et hæc doctrina soluit duo priora argumenta: primum quidem, nam viuocæ est ratio generis definitionis, & quæ viuocæ suprema etiam genera comprehendit, ut sequenti quæstione copiosius ostendemus.

Soluuntur ex hac doctrina duo priora argumenta.

Locus ab.

Secundo, tanquam certum statuere illud oportet, quidquid propria definitione explicatur, speciem esse ex genere, & differentia constitutam: propria definitione dicimus, quia aliquam explicationem habere possunt plura, quæ species non sunt: ut proprietas de genere constat, & differentia, quæ alterius, quam speciei essentiales partes non esse, evidens est: quia propter speciei solidus erit propriam habere definitionem. Sed in quacunq; specie duo sunt: in primis propria eius essentia, postremū quod talis essentia sub conceptu generis, ac differentia consideretur, quod est esse speciem Metaphysicam, & primum ex propria natura ei conuenit, postremū vero non nisi beneficio intellectus:

Ex his autem duobus primum est, quod per definitonem explicatur, postremū conditione, si nequa explicari non posset, nisi enim rei natura sub generis, & differentiae conceptionibus ab intellectu consideretur, definitio non constabat; quando ergo dicitur res qualibet definita in quanti species, hoc modo distinguenda est propositio, nam si particula in quantum rationem formalem definitione explicatam denotet, non est vera, si autem conditione definiendi, ac' minime da est, ita ut sensus sit, quod ratio per definitionem explicata, non sit ratio speciei, sed generis, conditione vero, sine qua non posset explicari, seu denominari, species; & iuxta hanc distinctionem postremum argu-

mentum solendum est, genus enim est quædam species universalis sub eo quidditatibus comprehensa, non minus, quam cetera praedicabili, licet secundum modum denominationis accidentalis, superius eo sit, cum cetera, ac ipsum denominet generis, & hæc est conditio sufficiens, ut propria possit definitione explicari, quamvis ratio speciei non sit per definitionem explicata, sed natura generis, quod est primum praedicabile;

QVÆSTIO SECUNDA.

Sitne realis natura generis, vel secunda intentione generis, proprium huius definitionis definitum.

Variageneris acceptio.

Debito ordine inuestigandum sequitur, quodnam sit specie definitum huius definitionis, si aliquid habet, ut superiore quæstione statutum est: genus autem id Genus in communis consideratur triplicem acceptio: communem habet, primò consideratur natura realis, sicut triplicem de pluribus differentiis specie in quid citer, praedicatur, secundum principia essentialia, ut Prima. si animal ratione viuentis sensibilis consideremus, & hæc est consideratio partis materialis generis:

Secundo, accipere possumus eandem naturam simul cum secunda intentione, ut viuus ceptio genitipiam exente reali, & rationis aggregatum, necis, quale est album pro aggregato ex corpore, & albedine:

Tertio, tandem concipere virumque possumus, eo ordine, ut vel naturam, in quantum ab intentione denominatur, vel certe intentionem generis, ut eandem denominat natum, accipiamus: eodem namq; restatur in ceteris accidentibus (de quorum numero genus est) consideratio rei denominata, ut stat sit forma nominante, quo pacto substantia communis appellatione nominatur, ac forme eiusdem, in quarum substantia idem denominatur; est autem latum discrimen inter duas posteriores considerationes, nam secunda non constituit unum per se, sed per accidens, iuxta vulgarium illud in schola receptum, ex pluribus, in actu non per se unum, sed per accidens resultat, iuxta tertiam vero, unum per se ex viro constituitur, propter ordinem potentiaz, & a-

Tertia.

Etas, ut quibus vnum per se constare restatur. Art. 3. lib. de anima p. 2. Ex qua differentia illud sequitur, quod tanquam certum apud omnes habetur, genus sub vnius aggregati consideratione non esse definitum, immo neque definiti posse, plura namque in actu sine ordine continet, vnum per accidens est, nec speciem per se, neque praedicationem, nec definitionem habens, ut Arist. 7. Metaph. tex. 21. ijs verbis docet: quod autem secundum accidentem dicitur, ut maius, aut album, propter ea quod duplex significat, non est verum dicere, quod idem sit, quod quid erat esse, ex ipsis. Huc ergo refertur questionis difficultas, an realis ipsa natura generica secundum propriam entitatem, & essentiam explicetur, seu in quantum secunda intentioni generis subsistat, vel secunda ipsa intentione generis, à qua denominatur.

Proponitur prima sententia, & illius fundamenta.

Sententia.

Quidam in Scotoia illa sententia pertinet, quam questione tertia. vniuersitatis (realium) generica tempore, vel specificata naturam, propriam entitatem, & essentiam ratione esse vivi etalem, & idem absque consideratione intellectus, consequenter tenet, ex se habere unitatem genericam formalē, atque ad eā praedicabilem esse de pluribus differentiis specie in quid, absque ordine ad intellectum, vel secundam intentionē idque sibi ostendere videtur Arist. Porphyriusque testimonij, & efficacia ratione, etenim Arist. i. Topic. 4. hanc eandem proferent definitionem generis, non de secunda intentione, sed de prima loquuntur, ut intentum alijs spiriti ostendit, quod etiā non est aliud, quā in understanditorum argumentorum regulis figura, ad quem finem consequendum, illi entia rationib[us], vel secundā intentionē conferunt, sed ex ipsis naturis realibus argumenta, à loco generis desumpta constituantur, & rursus 4. lib. Topic. praelettum 4. & 6. plures attulit generis conditiones, vel proprietates, que non possunt secundis intentionibus concordare, sed solum primis, ut genus vnum alio esse perfectius, ad aliquid dicti genus possibile esse, cuius species non sunt relatives, quæt. ad modum scientiarum ad aliquid dicitur respectu scibilis, Grammatica, vel dialectica non dicuntur ad aliquid, ex quibus deducuntur in hac etiā parte logica, de definitione generis non de secundis intentionibus.

bus, sed de primis esse accipiendam, cum eadē sit omnium partium dialectice conditio: quare genus pro natura reali, & non pro secunda intentione definitum erit. Eadem etiam fuisse mente in Porphyrii ostendunt, quia definitione in hanc in primis ex illo Arist. loco accepit, quam insuper non de secundis, sed de primis intentionibus exponit, nam in huius capituli principio de triplici (ait) genere Philosophorum est tertio. Philosophi autem non de ente rationis, sed reali semper sermonem instituerunt, has etiam esse generis proprietates ait, ut principium sit specierum, easq[ue] intra se habeat, quæ ei non accommodantur, nisi ratione primæ intentionis.

Ad extremum vero rationibus id conuincent. Rationibus certe putant, nam praedicari de diff[erente] bus confirmatio specie in quid, secunda intentioni non conuenit, sed naturæ reali (animal enim de homine, & a leone) praedicatur, non secunda intentione generis, quæ ex accidenti ei aduenit) sed nec naturæ eidem reali, ut subsistat secunda intentioni definitio quadrare potest, nam quemadmodū cōceptus, ut subsistat albedini, nō praedicatur quid vitiatum de viventi, & non viventi (que sunt eius species) sed secundis propriam essentiam copotem subsistant, siue si sub accidentibus, vel fecus, pati ratione animal non enunciabitur de homine, & de leone, ut subsistat secunda intentione generis, sed ut viventi se istib[us] his naturam importat, eius ergo ratione genus erit, & non propriè secundam intentionem, & certe si istis sensu de speciebus enunciaretur, evidentiter elicetur eundem foro sensum harum predicationum horum est animal, leo est animal, ac si dicamus hominem esse genus, & certam leonem: nam si animal est praedicatum carum, ut sit sub intentione generis, cum sub eali reduplicacione genus sit, praedicabitur ut genus formaliter, quæ proprie[tes] eiusmodi est sensus: homo est animal, in quantum animal est genus, & hoc idem est, ac hominem ipsum genus esse, quod à veritate alienum est, ei ergo consonum erit secundum naturam realem genus esse, & sic etiam definitum.

Secundo, animal non habet à secunda intentione generis, esse praeditabile de speciebus, sed è aliis, ex eo, quod in multis est speciebus secundum essentiam atque intellectus beatificationem, vel fundamentum singendi talem denominationem, vel intentionem generis: ergo illud, ratione eius primo, & per se genus dicitur, natura realis est, in speciebus inclusa,

16.

quam certum est habere absque consideratione intellectus, cum essentia realis specierum ab intellectu non pendeat: genus est ergo, atq; de speciebus in quid praedicabile animal, & ex conditione propriæ naturæ definitum huius definitionis, neque id habet à secunda intentione generis, nisi secundaria quadam ratione.

Rejicitur prædicta sententia.

Refutatio
prædicta
sententia.

17.

Hec tamen sententia autoritate quidem singularis est, solum veritatis apparentiam habet, & ab scholis penitus est releganda, vi pote communi loquendi modo, ac sciendi de rebus dialecticis aduersa, nam secundas intentiones, à quibus praedicabilia, praedicamenta, propositiones, ac syllogismi ordinem, dispositionem, & formam accipiunt, tanquam minus necessarias funditus evertit. Communis namque Doctorum consensus vniuersalia, atq; praedicabilia ante operationem intellectus non admittit, idq; adeò verum est, vt Scotus adhuc, qui aliquam unitatem minorum numerica ante operationem intellectus in rebus constituit, vt q. 3. vniuersalium retulimus, genera, species, & cetera praedicabilia de nominatione esse secundarum intentionum tenent, & ante operationem intellectus non ponit, sed posteriora esse singularibus, in quibus inueniuntur: cum ceterisq; omniibus admittit, quasi opere intellectus ab eiusdem abstracta, seu cum eis comparata, à quo nomen, formam, seu denominationem accipiunt, idq; sibi voluisse Aristotelem certum est iuxta omnium expositionem sensum, primo de anima textu 8. illis verbis: *Animal autem vniuersale, aut nihil est, aut posterius est.*

Probatur 1. Sed à veritate esse alienam his rationibus probatur, si verum est animal, & quodcumque genus ex propria ratione esse praedicabile de differentiis specie in quid, sequitur unitatem genericam, ac praedicabilitatem essentiali esse, sed quæcumq; praedicata essentialia habet genus, necesse est ad essentialiam specierum pertinere, quemadmodum ergo ex vi huius predicationis, homo est animal, verum est, hominem esse viuentem, corpus, atq; substantiam, per ratione verum erit hominem esse unum genus, atq; adeò esse genus.

II. argum. Secundo, animal ante operationem intellectus diu sum est in plures species, ea ratione, vt propter diversam hominis, & leonis differen-

tiam diversa, etiam sit specie in vitroq; animalis natura, ergo impossibile est habere unitatem, nisi ex consideratione intellectus, illud, quod re ipsa diuisum est, accipientis, absq; consideratione diuisio, vel differentiationum diuidentium.

Vltimo, ratio generis non consistit in entitate substantiæ, vel accidentis, sed ex ordine ad species accipitur, vt præsens definitio indicat, itaq; illud est simpliciter genus, quod plures haber species, de quibus in quid predicatur, siue sit substantia, vel accidentis, neq; enim minus color respectu albedinis, & nigredinis genus est, quam animal hominis, & leonis coparatione, sed vniuoca est veriusque generis ratio, vt in calcu huius questionis copiosius ostendetur: si ergo realis est, & ante operationem intellectus genericis couenit natura, sequitur evidenter quidam reale, & essentialie vniuocum accidentibus, ac substantiæ communem esse aduersus Aristot. & communis scholæ doctrinam. Et corroborari potest adhuc argumento ad hominem: nam si genus pro natura reali absq; vlo ordine ad secundam intentionem, definitur, cum certum sit, non hoc, aut illud genus definiti, sed communem rationem omnium, & vniuocam quidem, alioquin non foret definibili, sequitur planè genera omnia vniuocam habere rationem, in qua couenient quod patet esse falsum, cum substantiæ sint quædam, vt animal, viuens, & corpus, accidentia vero alia, vt quantitas, & qualitas, quibus nil reale vniuocum datur.

Modus dicendi Caietani explicatur.

Hac igitur exclusa sententia, ceteri omnes Aristotelis & Porphyrii interpres tenent genus iuxta rationem secundam intentionis, esse in hac parte definitum, sed non eodem modo veritas haec explicatur, nam Caietanus in Commentariis huius capituli, & opusculo de ente & essentia, cap. 4. in explanatione vltima partis illius capituli, corollario secundo tenet substratum generis, hoc est, naturam genericam, à secunda intentione denominatam, non esse vlo modo definitum, sed intentionem ipsam generis in concreto, unde definitionem sic exponit.

Secunda intentione generis, quæ primum praedicabile constituit, est ratio denominans quamlibet naturam genericam ex qua consideratione definitum est, quæ, si sit ratio praedictandi

20. *candi de pluribus differentiis specie in quid.*
Et rursus eadem secunda intentionis generis cum sit relatio, respicit intentiones secundas denominantes species tanquam terminos, & hoc modo accipitur in concreto, cum sit non solù ratio denominans, sed ad alia referatur: in hoc ergo sensu applicatur ei definitio generis, ut sub nominibus cōcretis iacet: genus est, quod praedicatur de pluribus differentiis specie in quid, id est referatur ad plures intentiones denominantes varias eius species. Haec sententia amplectuntur quidam ex modernis, praeferim Doctor Canterus in expositione huius capituli, dubio 1. Magister Oga quæst. 1. articul. 2. conclusione 3. eamque ijs rationibus confundant.

Lexico.

21.

Prima, definitio conuenit definito essentia-
liter, vel certè per modum proprietatis passionis,
si descriptio sit, sed definitio generis accidentaliter conuenit naturæ genericæ, etiam in cō-
muni considerata, non scilicet atque corpori defini-
tio albi, ergo nequit esse per se definitum.

II. ratio.

Secunda, materiale significatum generis
non habet rationem visuocanam, sed proportionem
saltem, & analogam, ergo aqua potest esse de-
finitum, nam ea est definitionis lex, vt aqua
sit otioribus sub definito contentis conueni-
et. Antecedens autem satis notum sit, si consi-
deremus sub materiali significato generis animal, color, quantitatem, et tanta que genera-
ris accidentia illius comprehensa, in quibus non
est aqualis ratio generis, sicut neque entitatis
sed prius, ac principaliter in substantia, parti-
cipatione illius in accidentibus, vnde sequitur
solam generis intentionem in concreto esse pre-
fenti definitione definitum quod, in abstracto
vero, quod, huc enī aquali respectu ad omnes
speciei intentiones referuntur.

22.

Impugna-
tor praedi-
ctoris modus
dicendi pri-
mo.

Hic modus dicens abscuram valde reddit
questionem, & veritatem rei non attingit, ob-
ligatur quidem, quia te ipsa nos ponit definitio-
num, quod, sed quod, tantum, vnuam autem sine a-
lio, neque esse, neque intelligi, est possibile,
quemadmodum abstratum sine concreto ex-
cludit deinde à ratione definiti substratum ge-
neris, & rursus affirms, secundam intentionem
in concreto esse definitam, quod, quia simul sta-
re non posse hac ratione probatur.

Concretum albedinis illud est, quod ab al-
bedine denominatur album, nam hoc sibi vult
concretum, quod materialis, vel substratum
concretum ex modo se & significacione, absca-

sum, vero à subiecto absoluatur: ergo concre-
tum generis est, quod à formâ secundâ intentionis
denominatur, sed nullum est huiusmodi
genus nuncupatum, prater naturam substrati-
am intentionis, ergo genus in concreto, sub-
stratum importare necesse est, illudq; esse defi-
nitum: qua propter voce duntaxat, secunda in-
tentionis in concreto ponitur, si substratum pen-
tus excludatur.

23

Secundo impugnatur, quia concretum duo
significat debito ordine disposita, format sci-
lent, que definitum, quo, vocatur, cum sit ratio
formalis denominans subiectum, & substratum
quasi à forma denominatum, ergo concreti ac
cōdentalis definitio duplex, quasi partiale defi-
nitum sortitur, ex quibus unum totale, atque
completum coalecit, eandem nempe formâ,
cui definitio tanquam rationi formalis coae-
vit, & subiectum, cuius natura explicatur, non
secundum propriam entitatem accepta, sed in
quantum tali formâ substitutum: definitio au-
tem generis accidentiale concretum explicat,
quia concretum est, quod praedicatur de pluri-
bus differentiis specie in quid, ergo oportet
substratum pro definito designare, & non so-
lum formam.

Duplex ge-
neris sub-
stratum.

In hoc igitur desecisse videatur Doctores i-
sti, quod unum duntaxat generis substratum
posse, cum tamē duplex sit, quemadmodum in
in quoconque alio-concreto eiusdem similius
albedinis, vnuum proximum ad aquatum, & per se
remotum, quasi per accidentem, & inadiquatum
aliud. Etenim album p̄ter albedinum formâ,
corpus, vt albedine affectum, tanquam primo,
& per se substratum importat, remotum vero,
& quasi per accidentem corpus quodcumque par-
ticulare, vt humanum, vel lapideum, de illo
quidem per se praedicatur, de hoc accidentali
tanquam ratione, per se est enim haec praedi-
cacio, corpus in quantum albedinis substratum
albūm est, & coloratum, atq; adeo disgregatum
visus, hac vero est accidentalis, partes est
albus. Hanc distinctionem concreti insinuat
D. Thom. 2. lib. de anima lect. 12. sic autem ge-
neri accommodatur, vt concretum per se, &
proximum est, sit natura genericæ, vt secunda
intentionis substratum, quæ communis est ratio o-
mnibus naturis genericis substantiaz, vel acci-
dentiis, accidentiale vero, atque remotum sit a-
nimale, color, & huiusmodi aliae naturas, huc
namque praedicatio, natura genericæ, vt stat
sub intentione generis, est genus, ac de pluri-
bus specie differentiis praedicabilis, per se est

24

25

accidentalis vero animali, vel color est genus.

Vera sententia statuitur.

Qibus explicatis nostra sententia est proprium definitum huius definitionis esse naturam genericam, ut à secunda intentione generis denominata: ita ut ex unoque; natura scilicet, & secunda intentione complexum definitum coalescat, ex illa, ut dominata, ex hocvero, ut denominantem: ex illa ut subiecto, & ex hac, ut forma; hac est sententia D.Thos. opus de ente & essentia c. 4. lauelli in sua logica, tit. 4. cap. 2. Pauli Veneti c. de genere, Sori q. vniqa eiusdem cap. ar. 1. Tole. q. s. eamq; sequuntur modernisq; omnes, & probatur: quia illud est definitum alieutus definitionis, cui per se talis definitio conuenit, & cum quo per se reciprocatur, sed predicari de pluribus differentibus specie in quid, per se conuenit naturae genericae, ut denominata à secunda intentione generis, & cum ea reciprocatur, ut per se consular; ergo illa est per se definitum; si autem tursus manifestum exemplo alibi sic definiri, est corpus segregatum virus, cuius definitionis proprium definitum est corpus, ut denominatur: ab albedine, sic autem definitum genus, cum sit accidentis in concreto, ergo definitum erit natura, à secunda intentione generis denominata: secundo, quia tria duxit ad presenti definitione explicari possunt: videlicet: prima intentione per se scripta; aut secunda intentione, vel tertium ex quoque coelestens, quod genus iti concreto vocare, sed neutrum est, & duobus pridictis, quia nec primae intentionis secundum se conuenit predicari de multis differentibus specie, sed prout substratum secundum, nec secunda est, quae de eisdem enunciatur, sed ad summum ratio praedicandi, sic ut albedo est ratio albi: superest ergo tertium, quod à sufficiente divisione conuenient esse definitum, tempore concretum ex naturae & secunda intentione compositum.

Vixiusq; sententia obiecta solvuntur.

Ad solutionem argumentorum, pri-

Superest igitur argumentum prima: se secunda sententia facilius facit. Viz. auctem commoda ex iusta substantia: (que difficiilia proposito sunt), illud in primis obsecrandis est, genus substratum importare, & formam, & id est quedam esse, quae ex parte ratione ei conuenient, alia vero ex parte fundamenti, vel substantiae. Ex parte illius habet esse universale, & praedicabile de differentibus spe-

cie, habet etiam esse speciei relatinum, ratione substrati quod realis natura, ut plurimū est;

& id est conuenienter ei reales proprietates, habet esse substratum, qualitatem, scientiam, & relationem, iuxta conditionem sui praedicandi. Animal namq; genus est praedicandi substratum, quantitatis numerus, qualitatis scientia, ad considerationem autem dialecticam formam, quam fundamentum spectare certum est. Arist. igitur omnibus illis locis obiectis, de genere sermonem instituendo versus que attendit, proprietatem quidem à forma el manantem, cum genus definiens de pluribus differentibus specie in quid praedicabile esse decernit. ceteras vero proprietates ex natura fundamenti procedentes, dum maiorem perfectionem quibusdam genericis tribuendam censer, dum relatum esse genus contingere affirmat, culis species non dicuntur ad aliquid. Vtrumque etiam simul, fundamental videlicet, & formam contemplatur, ut cum loca invenire doceat quibus pertinenda sit argumenta dialectica ex parte generis, quia ratione ad eum loquimur consequendum requisiuntur. Interdominumq; ex modo praedicandi ipsius generis, nondiminq; etiam ex divisione per oppositas differentias argumenta, evocanda esse continuit: scripienda igitur sunt verba Arist. iuxthanc distinctionem, & in uno, vel alio sensu nostris sunt sententiae consonantes. Porphyrius vero in eadem definitione formaliter secundus intentionis simul, & substratum inspicit, ut contextus socius capituli ostendit.

Secundo aditorate oportet, in quaenunque II. notab. praedicatione generis, aut cuiusvis alterius praedicabilis duo esse ex parte praedicari distinguenda, & rationem formalem, que praedicatur de speciebus, & insuper rationem, sub qua praedicatur: ut in praedicatione ista, homo est animal, ratio, que praedicatur, est animalis natura, ratio autem, sub qua, est secunda intentionis generis: verum namq; est, animal id est praedicari de pluribus differentibus specie in quid, quod genus est, habet autem à secunda intentione generis, tanquam à substantia, vel genere, merito ergo eam rationem formalem, sub qua de speciebus enunciatur appellamus.

Et ex his rationibus soluimus priam rationem afferentes adaptari quidem posse definitionem generis primae, & secundae intentioni iuxta explicarum modum, & ordinem. Cum autem tursus additur naturam realem, in qualitate substantiae intentioni, non praedicari de pluribus

Arist. expos.
nitus.

28

29.

II. notab.

29.

Ad primam rationem.

zibas differentibas specie in quid, duplex scia-
fas esse potest prior, secundam intentionem
non est rationem formalem, quam animal
exempli gratia, enunciata de homine, & id quic-
dem veritatum est, si vero non esse rationem
formalem, sed quae vel à qua habeat eandem
enunciare significetur, fallum: nam à lecunda
inventione tanquam à forma constitutam in
ratione praedicabilis de speciebus in quid, quā
potentiam exercet, propriam naturam de gis-
dem speciebus enunciatur.

Ad confirmationem

Nec tamen sequitur (ut confirmationi fiat
tensio) tensio huius propositionis, homo est
animal, et hoc sit genus, nam secū-
da intentionis generis non est ratio formalis, que
praedicatur, sed natura ypienit sensibili, à se-
cunda intentione denominata: & hinc appa-
ret quā verum sit animal, ut sit sub secunda
intentionis generis, propriam naturam enu-
ciare de homine, alijsq; speciebus, siquidem ab
illa accipit unitatem genericam, universalis ca-
sionem, & potentiam eam enunciandi, quam
praedicabilitatem vocamus.

Neque similitudo corporis, ut substitut albe-
dini, locum habet in parte, sed latum est
dilectissimum, quia secunda intentionis generis deno-
minat naturam, eam ad sua inferiora ordi-
nans, vel certè denominatio ipsa nō est aliud,
quam ordo praedicabilitatis, respectu specie-
rum, ceterum albedo, & quacunq; alia forma
realis accidentis, corpus ad sua inferiora non
ordinat, in rūm ergo non est, si animal, in quā
cum intentioni generis substitut, de viueni, &
non viueni, & universaliter de suis inferiori-
bus enunciatur: in hoc autem maxima albi, ac
generis similitudo sita est, quod quemadmo-
dum albedo corpus, quod afficit, ordinat ad
visum, & ideo verum est, visibile esse, in quantum
substat albedini: ita ut ratio sub qua, a po-
tentia percipitur, sit visibilitas: pari ratione le-
cunda intentionis generis ordinans naturam ad
sua inferiora, praedicabilem de eisdem consti-
tuat, ideoque verum est, in quantum ei natura
substantitur, de eisdem praedicari, ita, ut ratio
sub qua enunciari potest, sit secunda intentionis
generis.

Ad secund.

Secundo respondeatur, naturam genericam
ex propria essentia habere, ut secundæ intentionis
fundamentum cū possit, universalis, &
praedicabilis de eisdem inferioribus, in quibus
verē reperitur, sed ante operationem intellectu-
sus in eis diuisa est, solam unitatem numeri-

cam habens, genericam vero ab intellectu ac-
cipit, & ratione huius univatis, universalis con-
stituitur, aut ex consequenti, de eisdem specie-
bus in quid praedicabilis.

Negandum itaq; omnino est, naturam ge-
nericam ex proprijs principijs aliquam unitate
habere, nisi tantū essentia prædicata, &
quidem in inferioribus diuisa, per differentias numericas, ab intellectu vero sub unitate con-
stituta, fundamento eiusdem naturæ præsup-
posito, ex propria entitate, quam sicut nō
beat cum dependentia ab intellectu, quia non
que tamen unitatem præter numericam ab eo
habet.

Primum argumentum secundæ sententie, Ad I. argu-
conuisceret quidem, si concretum remouim, secunda sen-
& inadæquatum substratum solum haberet tenti-
genus, cui procul dubio accidentaliter tantum ra-
tione, definitio adaptati posset, ut disgregatum
visus respectu hominis, vel parietis, ex
quibus neutrum potest esse per se definitum,
sed haber ultra hoc, proximum, & adæquatum,
cui per se conuenit definitio, nempe cor-
pus in quantum substitut albedini, & hoc est defi-
nitum, quod est forma vero, Quid, tantum & secun-
dum eisdem proportionem definitio generis
intelligitur, ita, ut natura genericæ, ut sit sub
secunda intentione, sit per se definitum, Quid,
tanquam proximum illius substratum, & ea-
dem secunda intentionis definitum, Quid, neq; a-
liud definitionis verba sonant.

Postremum argumentum solliciter ex supe-
stis adnotans, ex quibus habemus proximum
generis substratum, quod est genericæ naturæ
consideratione quidem reali, vnam proporcio-
ne est, & ideo analogum, cum res diversorum
praedicacionum comprehendat, quia tamē
sub secundæ intentionis ordine considerata,
æquali ratione apprehenduntur ab intellectu,
æquali ratione ad sua inferiora comparantur,
de quibus æquali etiam ratione sunt prædicabiles,
arque adeò sub tali denominatione uni-
uocat, que non entitatis perfectionem, sed
huius, vel illius conditionis inferiora respici-
ciant, sub qua acceptione, natura genericæ sua
damentum est secundæ intentionis, & substra-
tum eius, neq; enim minus, specie distingui-
tur sub genere passibilis qualitatibus albedo, &
nigredo, etiam si debilitatis sint entitatis,
quam homo, & equus sub genere
animali, ideo æquals est v-
niusque generis.

EATIO.

QV AE.

Ad ultimum
argum.

QV AESTIO TERTIA.

*Sit ne quidditativa, vel descriptiva
generis definitio.*

Diversa sententia.

Non parum interesse parandum est qualitatem huius definitionis nosse, ea enim explorata eiusdem generis essentia de quo praesens nobis sermo est, agnoscerut. Circa quam duo in primis extrema referenda sunt, eorum unum, qui explicari genus quidditativa definitione haudquam posse arbitrantur, de quorum numero fuit Albert. Magister tract. i. predicabilem ca. 3. & in codem I. sententia fuisse Ammonium retulit pater Tolensis quest. L. quo Villalpandus sequitur in commentario huius capituli fol. 34. & quoniam horum Doctorum fundamenta superius attingimus, summa brevitate resero. Primum, predicabile supremis generibus superior est, si quidem de illis in his predicationibus enunciatur, substantia est genus, quantitas est genus, superior significatur se predicatum quod genus esse possit, habere nequit, quod certe si haberet, communeret, atque uniuocum eisdem predicationum capitibus sub se comprehensum, quod repugnat, cum sint primo diversa.

Secundo, genus est quoddam accidentale concretum, formam, acque substratum importans, ut praecedenti questione expositum est: illa accidens est, & quidem rationis, quidditatem non habens, nisi fidam, vel imaginariam hoc autem substantiam esse contingit, vel certe reale accidentis duo igitur ad eadem, non valentes eadem definitione quidditativa explicari.

Alia extrema tenuit extremum Scotus, quest. maientia 14. & 15. uniuersalium, non solum possibilem generis definitionem quidditativam arbitratur, sed talem esse praesentem à Porphyrio allatam, Scoto subscripta videtur Calteranus, questione huius capituli prima textus inserta, in solutione ad primum, eiusdem autem Scotti ratio haec est.

Genus consideravit à Porphyrio in praesenti tractatu sub ratione predicabilis, sicut & etiama uniuersalia, definitum autem per predicabilem de pluribus difficiuntibus specie in

L. ratione.

36.

II. ratio.

Alia extrema tenuit extremum Scoti, quest. maientia 14. & 15. uniuersalium, non solum possibilem generis definitionem quidditativam arbitratur, sed talem esse praesentem à Porphyrio allatam, Scoto subscripta videtur Calteranus, questione huius capituli prima textus inserta, in solutione ad primum, eiusdem autem Scotti ratio haec est.

Ratio.

quid, ergo essentialis est definitio, sicut essentialis est haec praedicatio, praedicabile de speciebus est praedicabile, ac si dicas, animal rationale est animal.

Controversia resolutio.

Media inter haec extrema incedit via communis sententis interpretū Porphyrii, quam nos etiam libenter amplectimur, & his duabus affectionibus, utrumque extrellum excludentibus explicamus.

Prior, possibile est primum predicabile quidditativa definitione explicari: quā si superioris statuta memoria reperamus, efficaciter hac ratione confirmato esse censemus, uniuersale genus est quinque praedicabilium comparatione: ergo primum praedicabile, quod est genus, est quadam eius species, sed species quicunque generis, & differentia, tanquam partibus suis quidditatis componitur, easdem igitur habebit genus, qua propter per eas erit definitibile: quidditanum autem definitio esse, que generis, & differentia constituitur, est norissimum: ergo essentialis definitione posse genus habere necessarium reputandum est. Quam si designate volumus huiusmodi erit, genus est uniuersale in multis differentiis specie quidditatibus apud inesse, in universali nanique, tanquam proprio genere, cum certis conueniat praedicabilis, & per essentialis ordinem essendi respectu specierum ab eisdem separatur: ita videtur eum definisse Aristot. 5 lib. Metaph. c. 28. tex. 11. b. sic et verbis: *Genus est quod primum in rationibus inest.* Primo verbo referens uniuersale, alijs vero verbis: *Quod primum in rationibus inest,* excludens certa praedicabilia, quia rationum nomine species intelligit, nam essentialis specificatio rationes omnium rerum sunt: excluduntur ergo proprium, & accidens, que non sunt primo in rationibus rerum, sed extra illas: excluduntur etiam, tacita quadam ratione species, cum non sint in semetipsis, ac tam differentia, cuius ratio non est esse in rationibus rerum, sed generi adhaerere, ipsumque trahere, ut in rationibus rerum sit.

Assertio posterior est, praesertim generis explicationem, non quidditativam, sed quadam esse descriptiōnem, aduersus Scotti sententiam. Tenet eam in primis Porphy. c. praesentis sub his verbis: *De tribus apud Philosophos sermo est quod etiam describentes assignantur, genus esse dicentes, quod de pluribus, & differentiis specie*

Media sententia vera.

37.

Posterior assertio.

in eo quod quid predicatur, & rufus in fine capitulo: Nihil igitur superfluum nego, natus certius generis dicta descriptio. Quam ex Aristotele de finitio p. 1. lib. Topic. c. 4. vbi eisdem verbis expressis, & D. Ebo. opus. 4. tracta. l. c. 2 & 3. primi & secundi praedicabilis definitiones definiuntur, appellari Alber. Magno tract. 3. praedicabilis. c. 54. tamen Amico & Villalpand. prioris extremitatibus, Mag. Soto q. unica huius capituli. s. final. Tolet. q. 2. Merca. c. de specie. fol. 16 col. 2. & 3. Magist. Oña. q. 2 ar. 1. & hac ratione confirmatur. Generi alijsque praedicabilibus hec duo conueniunt, neceps vniuersalia esse ac praedicabili; illud quidem in quantum in multis esse dicuntur, hoc vero, vt de eisdem praedicari apta sunt, praedicandi autem potest ex vniuersitate aliae, tanquam ex radice, & fundamento verum habet, nam sicut in quibuscumque rebus operati sequitur esse, pari ratione in his, quae praedicanter, praedicandi aptitudine sequitur modum essendi in eisdem, de quibus praedicari apta sunt, cuius ea est ratio, quam superioris ex doctrina Aristotel. atulimus, quia ab eo, quod res est, vel non est, entitatio vera, vel falsa appellatur: itaque praedicandi aptitudine, vniuersalitate posterior est, cum eaque convergens, quae cum sunt conditions propriæ passionis, sequitur eodem modo se habere, ac propriam passionem respectu essentia: sed praesenti definitione explicatur genus à Porphyrio per aptitudinem praedicandi, vt ex verbis ipsius notum est, ergo descriptio prius appellanda est, quanto quidditatua definitio: haec namque genere duntaxat, ac differentia constituitur, descriptio propriam passionem adiutavit.

Quidam dicēdī modi, circa communem sententiam excluduntur.

Varij dicen-
di modi cir-
ca praedictā
sententiam

32-

Titelm. Lo-
nianenses.

Mercatus.

Eiusmodi tamen communem sententiam non tenuerunt eodem modo praefari autores, sed quidam sic esse descriptiōnem sententia, vt proprio consenserit genere, nēpē vniuersali, vnde illa, quod (quae prius locum in definitione tenet) relato, ita ut compleat definitionis sententia sit, genus est vniuersale, quod praedicatur de pluribus differentiis specie in quid, ita sententia Titelmanus lib. 1. praedicabilium capitulo. Doctores Lowianenses cap. de proprio, & accidenti, in expositione literarum, vbi aliorum praedicabilium definitiones eadem modo explicantur, Mercatus

cap. praesenti, fol. 54. & quidam alij ex moderatis interpretibus, quorum omnia, ea est ratio, quia proprium genus omnium praedicabilium est vniuersale, illud ergo est, quod omnia definit, cum rationi sit valde conuenientem, non esse alienum inquirendum, vbi proprium genus nostrum est, sed eo videntur in definiendis speciebus, vrsalem ex parte illius essentiam definiti attingat definitio, & certè particula, quod, in definitione collocata, non videtur aliud quam vniuersale referre posse.

Hic tamen modus dicendi, ea ratione excluditur, quia Porphyrii sensui aduersatur. Evidenter Porphyrius definitionem exponebat, in dividuum à consilio generis excludeendum esse docuit, illis verbis: *Quod predicatum de pluribus, si autem vniuersale, genus esset, tum individuum non sit vniuersale, iam esset verbo, vniuersale exclusum, qua propter supervacuum esset, illud rursum per secundam definitionis particulam separare, et si ab eisdem Doctoribus dicatur, Quod predicatum de pluribus, non esse distinctum ab vniuersali, sed locum eius tenere, statim sequitur sensum definitionis esse, genus est vniuersale in multis differentiis specie in quid, qua propter non superest ratio appellandi definitionem descriptiūm, cum passio excludatur, proprio tantum genere, ac differentia reliquis.*

Ideo quibusdam alijs Doctoribus placuit, *Quid alij non habere genus proprium praesentem definitionem, sed eum loco, communem omnium senserint. Doctores praedicabilium passionē esse collocatum, videbile prædicabile de pluribus, prioribus verbis, per actualēm praedicationem explicatur. Communis est enim omnium consensus, definitionis verba non actum, sed aptitudinem importare, & si res ita se haberet, qd praedicatur eodem erit referendum, ac praedicabile, & sensus definitionis talis erit, genus est praedicabile de pluribus differentiis specie in quid. Hunc modum tenuisse Scotū vidimus, vt quidditatem definitionem defendenter, tandem rerulit ex Anticena priori parte sua logice cap. 7. Oña que ipse amplectitur, & amplexi sunt Doctoris Villalpandus in commentariis huius capituli fol. 34. & Toletus q. 3.*

Verus dicendi modus ponitur, & argumentum occurritur.

Ego vero modō dicendi in hac re magis

x

cum

Modus di-
cendi praedi-
catus à pluri-
bus exclu-
ditur.

40.

45

Quis nā sit
modus ma-
gis veritate
cōiunctus.

cum veritate coniunctum, perendum esse ex-
istimō, ex doctrina D. Thom. in commentar.
prioris lib. de interpretat. c. 1. lēct. 4. & opus. de
cōate, & essentia c. 7. vbi modum definiendi ac-
cidentia in concreto, & in abstrato constitūes
dicit in abstrato quidē esse definitā, per pro-
priū genus ex intrinseco modo effendi de-
sumptum, ac per subiectum loco dīfērentiā.
Quo posito in definitione, intrinseca ad ipsum
accidentis aptitudo explicatur: ut si rīsibile in
abstrato definitē velis, talis erit affiganda
definitione. Rīsibilitas est aptitudo hominis ad
risendā: genus namq; propriū rīsibilitatis
in secunda specie qualitatis est potentia, vel ap-
ticudo: at si in concreto sūt explicanda, subie-
ctum, quod materiæ similitudinem tenet, vice
generis collocandum est, cum modus iste ex-
pliandi accidentia similis si definitionibus
substantiā, quæ per genus à materia desump-
tum, & per differentiam explicantur, & po-
strem hunc definiendi modū probasse Arist.
affirmat D. Tho. i. de interpretatione cap. 1. &
2. vbi norma, & verbum, quæ cōrcta sunt ac-
cidentalia sub genere entis rationis, subiecto
pro genere posito explicunt, dicens: *Nomen est
vox significativa ad placitum, &c.* Vox enim sub-
iectum, seu substratum est secundā intentionis,
à qua nomen appellatur.

Quomodo
definiens
genus Por-
phyrius.

Iuxta eundem ergo modū definiendi, Por-
phyrius hac in parte definitionem generis ar-
tulit, etenim genus, quemadmodum nōmē, &
verbum, in ordine entium rationis, sicut visi-
bile, & album in ordine accidentiū realium,
concretum & accidentale, naturam genera-
cam à secunda intentione denominatam, tan-
quam substratum claudens, & eandem secun-
dam intentionem, ut denominantem formā:
definiens autem in concreto verba eiusdem de-
finitionis ostendunt, quod prædicatur de plu-
ribus differentiis specie inquit, ergo locum
generis subiectum tenet, nempe natura genera-
cia, non quidem, ut à secunda intentione de-
nominata, nam hoc modo definitum est: ergo
locum generis tenere nō potest, cum omnino
oporteat genus, à definito distingui, sed loco
generis ponitur, secundum se, sicut corpus in
definitione albi nō ponitur, ut denominatiū
ab albedine, sed secundum se. Hanc igitur na-
turam secundum se sumptam particula, quod,
refert, & non vniuersale, quia hoc non potest
esse genus apud Porphyrium, ut probatum est
adversus primum dictum modū.

Et eiusmodi est germanus sensus definitio-

nis, adeò ut Porphyrii verba alia explicante
non egeant, sed ut ab ipsius sunt posita, accipi-
enda sint, nempe genus est natura, quæ à se-
cunda intentione prædicabilis denominata,
de pluribus differentiis specie in quid prædi-
catur.

Hunc modum dicendi tanquam doctrinæ Ultimus di-
D. Thom. & Arist. ipsijs rationi cōsentaneum cendi modū
renuerūt Albertus Magnus, Ammonius, & D. approbarūt
Canterius, sic autem exactius definuntur acci & eum duo
dērū in concreto, quam per propriū genus, plurimi re-
quā cum ad effientiam accidentis specter inha-
rentia aptitudinalis, magis hęc innotescit sub-
iecto in definitione positio, quā proprio gene-
re, ergo per subiectum melius, quam per ge-
nus definitur.

44.

*Satis sit argumentum utriusq; ex-
tremi.*

Argumentis igitur duorum extreborū,
quæ in principio reculimus satis fac-
re oportet, & quidē virumq; prioris ex-
tremi argumentiū, ex auctoratis questione pre-
cedēti soluitur, ex quibus perspicuū esse censeo
suprema genera cōmunem, & vniuocā deno-
minationem accidentalem, non solum secun-
darum intentionū, quæ relationes rationis sūt
sed relationis etiā realis haberi posse, non ergo
mitum est sub denominatione generis conue-
nire. Et esto secunda intētio primi prædicabi-
lis, in modo denominandi naturā omnibus sit
generibus superior; si ramē quidditatue in
līo modo effendi consideretur, species quidē
determinata & vniuersalis, quemadmodū ce-
tera prædicabilia: & ex hac parte genus se
superius quidditatue habere potest, atque
differentiam, quibus quidditatue definitur,
cuius definitionis exemplū ibidem attul-
imus.

Ad argum-
ptim op-
tionsis.

Ad primū.

Substratum denique & forma, ut posteriorū
argumentum soluamus concreto generis in-
clusa, diversa sūt, sed inter se ordinata, & ratio-
ne ordinis modū vnius per se habent, ratio au-
tem ordinis est actus, atque potentia, ex qui-
bus nō ēst fieri vnum.

Ideo vna eademq; definitione explicantur,
iuxta rationem dimidiorum entis rationis, quæ
habent realibus effientijs, persimilem.

Argumento Scotti dicimus, genus, nō cōte-
ra prædicabilia, sub ratione vniuersalis obie-
ciūa fuisse à Porphyrio considerata, prædi-
cabilitatem vero properam esse cōfundēti pas-
sionem.

Ad argum-
ptum
Scotti.

sonem; quæ media definitioe vniuersitatis, de omib; per certam demonstrationem ostenditur, per hanc igitur passionem propriam, ut pote essentia vniuersitatis nobis notorem, suis definitionibus explicaverit predicabilia. Ad formam ergo argumenti: cum dicatur conformata esse vnuersalia sub ratione predicabili, respondemus, si intelligatur rationem esse obiectum predicabilitatem, negandum esse, si vero propriam passionem de eisdem demonstraram, admittendum. Ideo non proprijs differentijs, sed per communem passionem definita esse predicabili, & quæ de definitione primi predicabili statuta sunt definitionibus aliorum predicabilium, simil proportione sunt accommodanda, ut necesse non sit easdem controversias in ceteris predicabilibus reperire.

QVAESTIO QVARTA.

*Claudat ne genus differentias, & consequenter species, potentia-
li duntaxat, vel actuallis con-
tinentia.*

*Proponitur sententia, que actu constituit
differentias sub genere.*

47
Nostra con-
troversia.

Neminem ex antiquioribus dialecticis inuenio, qui controversiam hanc ex professo discutiat sed uno vel alio verbo explicit, quid de continentia ita fient, imò ex moderis etiam fere nullum, difficulter tamen, ac valde utilem ad naturam generis percallendam, & ea propter praefaci loco agitandam fenuo, & vt certa imprimis apud omnes statuimus, circa dubium est, genus non contunet species, ac differentias actu explicito, quemadmodum definitio vtramque sui partem, nam si ita esset, totonc animal definire hominem, siquidem sensuum naturam, & rationalem explicere clauderet, esset que superuacaneas differentias additio, sed non que actu determinato, licet non explicito, vel ac homo propriam differentiam rationale importat, tunc enim non posset genus de villa eius specie enunciari, sed falsum esset proficer hominem esse animal, si predicatum differentiam leonis actu comprehendit, falso item leo

nem esse animal, propter differentiam hominis inclusam.

Superest ergo tercias, atq; postremus actuales continentia modus, confusus quidem, atque indeterminatus, quem habet illud, quod continens rationem designat pluribus communis, sub qua iofenors omnia cōfundit, nullum distinctè exprimeat, sed indistinctè comprehensus omnia. Hic modus forsitan in eate reperiatur, quod actu quidem substantiam, & accidentia comprehendit, sub ratione entitatis, quæ actu participant, & in qua consula sunt, cum natura determinata sit expressum, & talè esse eum, quo species, & differentia sub genere clauduntur, primum tenuit Magister Oña, in I. sententia commento, huius capituli quest. 2. artic. 5. quem Oña, nonnulli ex gentioribus sequuntur, in eo, tantum distinguunt constituentes: quod ens predicarum est substantia, & accidenti iocundum secum, genus vero extra conceptum, vel rationem differentiarum ita est constitutum, vt in trinotum earum predicatum non sit: erit autem perfecta similitudo generis, quantum ad presentem considerationem spectat, si cu[m] concreto accidentaliter conferatur, sub quo vniuersa, quibus forma significata communis est, actu quidem, sed confuse, atq; indeterminate comprehenduntur, vi sub alio, quilibet corpora abinde affecta: iuxta hanc igitur similitudinem homo, & leo, &ceteraque animalis species earumque differentias, sub animalis genere latenter actu confundit, & indeterminato.

Fulcitur autem hæc sententia dupli testi. Probatur monio Arist. 7. Physicorum tex. 31. vbi de animali genere loquens, hec protulit verba: *Genus non ratione quid est, sed ob hoc latens multa, vel ut alia translatio haberet: In genere latens equivocationes, quas statim explicans ait: Sunt autem equivocationum, aliae quidem multum distantes, aliae autem habentes quandam similitudinem, aliae vero propriae, aut genere, aut similitudine rationum, quæ propter non videtur equivocationes esse, cum sint.*

Hec Aristotel. quæ autem in genere latentes diuerter, nō possunt esse, nisi species, neque diversitatem, vel equivocationem parere, nisi differentiarum rationes, quæ actu clauduntur, nam quæ solum in potentia sunt, significatio[nis] visoriam non tollunt: viius namque rationis est materia, quantumvis plures sint, ac diversa forsan, ad quas recipienda potentia illius se extendit: de eiusmodi ergo actuallis continentia verba Aristotel. sunt accipienda,

quemadmodum ea, quae i. Phys. tex. 4. de universalibus praedicantur (in quibus genus citra dubium coenunterandum est) scribi: *Vniuersale autem totum quoddam est, multa enim comprehendit, ut partes.* Nec d. Iulianus esse sententiam D. Thomae, opusculo de ente & essentia cap. 3. refutantur haec verba: *Genus prout predicatur de specie implicita in sua significatione, quem non indistincte ratione id, quod determinare est in specie continet, &c.* Ex virtusque autem testimoniis, duplex hoc efficax argumentum colligitur.

I. ratio.

52.

II. ratio.

53.

Primum, excepto expressionis, ac distinctionis modo apud Diuum Thom. eadem est ratio continentia, in genere, atque in specie ipsa, sed species actu continet genus, & differentiam, ergo genus differentiam, & speciem.

Postremum: genus predicatur essentialiter de specie, & quidem predicatione actuali, ergo actu continet id totum, quod est in specie, nam si partem dumtaxat tempore naturam sensitivam actu importaret, animal, verbi gratia de homine enunciatum, non esset vera predicatione, homo est animal, cum pars de ratione non predicetur, itaque pars consonatoria in huius habet apud Diuum Thom. eodem capite non longe a principio sub his verbis: *Quidquid est, in specie, est etiam in genere, ut non determinatio, scilicet animal non esse ratione, quod est homo, sed pars eius, non predicatur de eo cum nulla pars predicatur de suo toto.* Nec satias sit argumentum, si dicatur genus id totum, quod est in specie importasse, alia tamen, aique alia ratione, partem quidem genericam actu tangentem, propriam naturam, differentiali vel in potentia, in quantum ab ea est, determinabile ad speciei constitutionem, ut animal gradum sensitivus naturae actu, rationalis vero in potentia: non inquam, satis sit argumentum, quia animal absolute predicatione enunciatur de homine, absque limitatione aliquis partis, minus igitur quam completem ens rationem actu continere non sufficit, ut hoc exemplum ostendit. Continet materia sua potestate formam, que est altera pars compositi, nec tamen satis est, ut vera predicatione de toto ipso composite enunciatur, aliam partem, que propria natura est, continere actu, ergo similis esset de genere ratio, si quam partem actu, potestate alteram comprehenderet, itaque itaque actu enunciare, aique comprehendere tenent hanc sententiam diversa te-

tamen ratione, genericam actu explicito, ac determinato, differentiali quidem actu, sed non determinato, neque distincto, sed confuso, etenim animal explicite importare habens naturam sensitivam, naturam autem sensitivam habens non est, nisi homo, equus, vel leo, & quæcumque species animalis, id est hanc omnes actu implicito, & inde determinato claudit.

Iuxta veram sententiam contrae-
sia dissoluitur.

MAGIS tamen cum ratione coniuncta sententia: genus differentias, ac speciem, non actu, sed potestate continet, nec de nomine solum, quod est hoc, vel illo modo loquendum est, ut voluit Magister Osius, sed certe de re, ut questionis decursus ostendit, & imprimis Aristoteles, id expressè testatur 2. de posteriori resolutione c. 8. tex. 17. non longe à fine in haec verba: *Supponatur enim tale esse genus, ut sit secundum potentiam in pluri, &c.* In plus autem genus est ad qualibet eius speciem comparatum, in quantum cetera species, ac differentias continet, ergo potentialis est continentia, & non actualis, ut Diu Thomas in eorumdem verborum expositione secunda posteriorum lectione 13. in fine ijs verbis docet: *Hoc enim supponimus esse genus, cuius potestis subesse continet plures species, &c.* Cui sententiam consonantem quæ idem Diuus Thomas, de genere loquens scriptu opusculo. 42. capit. 9. cuius hoc est initium: *Nam igitur super est ostendere quomodo genus implicite continet ea, quæ sunt in eo.* scindunt est igitur, quod genus continet differentias potestate: & capit. 10. non longe a principio. *Sufficiens secundum, quod genus est implicite continet sua inferiora, quia potestate continet sua differentias, per quas adhuc efficaciter, & confititamente.* Porphyrius in super, eandem sententiam expresse reauit capite de differentia, vbi differentiam definiens ait, id esse, quo species excedit genus, ei scindunt autem excessum uniuersi interpretes sic intelligunt, ut differentiam quam species actu complectitur, genus potentia dumtaxat includat, si enim actualis esset virtusque contingens non esset in quo excessu saluaretur, sed tantudem genus actu importaret, ac species. Sed adhuc opposita sententiae sectatores quoddam aliud discrimen inuenierunt statuente

57.

56.

57.

cates genus acta comprehendere species, se
differentias, confusas tamen, & indetermina-
tes, at species qualibet determinatam continet
differentialia, in modo igitur determinationis
genus excedit, exterat tamen esse hanc expo-
sitionem Porphyrii, verba statim sequentia ex-
stendunt, quae Porphyrius definitionis explic-
ande gratia continxunt, sic enim ait: *Differen-
tia est, qua ab aliis species à genere, homo enim plus
habet quam animal, rationale, et mortale; animal
minus nihil habet nisi est, non vnde species habet rati-
onem, nec vero omnes oppositas habet. quoniam
idem sunt habebit oppositas, sed quoniam censent
propter quidem habet omnes eorum, que sibi se-
fiant, differentialia, aucto vero nullam, et sic neque
ex hoc, qua non sunt aliquid, si, neque oppositas circa
idem erant.* Hec Porphyrius, cui contentum
vniuersi eius interpres Albertus Magnus,
trat. 3. predicab. ca. 4. In uellus tractau. 4. predi-
cab. ca. 4. paulo ante medium, Cajet. Sors.
Canterus, & P. Toler. cap. de differentia in ex-
positione predictar. definitionis. Meteatus
continxerit via ea huius capituli Porphyrii; ut
se sit ratio in predictis verbis inclusa efficiat
est, species non habet differentiam, per quam
constituitur ex nihilo, cum modum formae
habeat ex aliis potentiis educitur, si quidem
de potentia materie consideratur forma, ut in
Physicis habetur, præter potentiam autem
generis non est alia, à qua extrahatur: ergo
in potentia generis latent differentialia om-
nia, & certè si acta in eo essent, cum sint oppo-
sita, in eodem essent opposita actuali conten-
tia inclusa, quod impossibile omnibus arbitramur.

Probatur
ratione.

58.

Duplici alia
ratio.

59.

Vt in ma-
teria.

Hinc autem rationi duploem aliam adiun-
gimus, prior est, genus cum sit universale, à
suis est inferioribus abstractus, quemadmo-
dum species ab individuis, abstractio autem
est operatio intellectus cognoscendi uana, a-
b ipso non cognitis, ergo genus denominatur
quilibet natura in quantum à suis inferiori-
bus abstractus, hoc est, illis non cognitis, co-
gnoscitur: generis inferiora sive species, ac suo
modo differentialia, ergo ab illis abstractis sub-
formata ratione generis, qua proprie non va-
let eas acta claudere, sed potestare duntur, ut
in quantum eisdem est differentia determina-
bile.

Postrema ratio est, differentialia speci-
ficis sunt opposita, aequo essentialiter differen-
tia, magis, & minus iuxta uetus cuiusque gradu
essentiali, si igitur in genere acta clau-
dere.

60.

dantur omnes, sua enī genericus concep-
tus, sed plures secundum rationem sequiu-
cam, seu analogam, cum plura nimis diversa
importet. Nec referat aliquid confusa, ac de-
terminata inclusio, dum modo actualis sit, nam
ens, substantiam, & accidentis involuit cum suis
modis intrinsecis, quibus praedicamenta con-
stituantur, coofula quidem atque indetermi-
nata ratione, idque fatis est, ut analogum ab
Aristotele appellatur sit, tale ergo erit ani-
mal, & quodcumque genus, si species, & dif-
ferentias adeo diversas actuali continentia, ei-
amis confusa, complectatur, quod unire ge-
neris aduersatur, ideo potestate solum inta-
rationem illius esse omnino afferebund est.

Excludatur amplius propria sententia.

CALICETUM, ut veritatem rei apertamus. Ad maiore
& illud, in quo opposita sententia au-
thoris deceptos reperimus, quæ digito tiamnotan-
tostendamus, obseruandum est endoxina D. dum.

Thomæ opusculo de ente & essentia, cap. 3. cit-
ca medium, illud esse discriminis in re compo-
nitum specie Physicam, & Metaphysicam,
ut illa ex rebus diuersis, materia scilicet, & for-
ma sit, qua propter compositionem relata ter-
tia sit res à partibus eisdem distincta, vi: si ho-
minem sub physice considerationis ordine
acipias, corpore & anima rationali partibus
re ipsa diuersis componitur aequo homo ipse
confitamus res quedam est distincta ab illis:
At illa tanquam Metaphysica consideretur specie
generis, differentialia, ut partibus constituta
est, quæ res diverse non sunt, sed unus atque ali-
ius eiusdem rei concepatur, & homo ipse non
res alia à partibus, sed tertius quidam concep-
tas, totalis ex partiali utroque coalescens.
Ita que non est realis utraque compositionis,
sed illa tantum, huc rationis ex diuersis con-
cepibus de eadem re ratione diuersa forma-
tus: & prior posterioris fundamentum est
etenim ex anima rationali, & corpore con-
stitutum hominem considerat quidem intel-
lectus, ut habentem naturam sensitum,
determinabilem, atque perfectibilem, per-
sonalem, & concepimus ille genericus est:
natura euadem contemplatur hominem, ut
rationali natura perfectum, & concepimus iste
rationalis naturæ perficiens hominem differen-
tialis est, quo à carnis eiusdem generis spe-
ciebus separatur: nam concepimus prior seu
natura, convenienter potius, quam differ-
entia.

61.

62.

63. tentia est, ac deum conceptum sive gradum virtusque naturae considerans intellectus, si quisque coniungens completam speciem Metaphysicam componit. Hac autem doctrina veritatem desiderat ostendit: nam si diversorum eiusdem naturae graduum conceptus sunt genus, & differentia, consequens fit, neutrū alterum actu includere, quemadmodum in compositione reali Phylīca, neque corpus animam, neque ē-diverſo anima ipsa corpus includit: veruntamen, quia conceptus generis gradum illius naturae contineat, quæ per ultiorum gradum perficitur, contrahibile est per conceptum differentiam ad constitutionē perfecte naturae, quæ species appellatur, & hoc est potestatem generis speciem differentiam, quæ comprehendere, neque aliud continentem modus possibilis est.

Notabil.

64.

Secundo obseruandum est, ut plenius explicata veritas percipiatur, geminam habere cōfiderationem animal, & quodcumq; aliud genus: nam vel accipitus per modum partis speciem componentis, in quantum gradum viventis sensibilius importat, à gradu rationali, ceterisque eiusdem generis differentialibus praecipsum, atque distinctum, & secundum modum totius, non quidem actualis (sola enim species totius actualis rationem habet) sed potentialis, hoc est à suis inferioribus abstracti, contrahibilis, seu determinabilis per differentias ad constitutionem specierum: & quidem sub consideratione priori abique controvergia est species, & differentias non claudere vlo modo, cum una pars, neque parva aliam, cum qua totum constituit, sed neque totum ipsum constitutum claudere possit: sub posteriori vero, cum potentiale sit totum, non actuale ex differentijs, vel speciebus composite, eas duantaxat claudit, tanquam totum potestatum, sub cuius ambitu comprehenduntur, in quacum contrahibile cum si differentijs, species constitueri potest, quod non est aliud, quam sue potestatis partes esse. In eo igitur oppositæ sententiae authores decepti sunt, nobiscum enim statuentes animal naturam sensitum per modum totius importare, insulerunt species, & differentias actu claudere, ea ratione ducit, quia habens naturam sensitum, non est nisi homo, vel equus, seu alia quaque species animalis, & id quidem re ipsa verum est, cum animal extra suas existens species non detur, bene tamen in confi-

65.

deratione intellectus, per quam ab eis abstractum consideratur, in qua consideratione habens naturam sensitum, vt sic non est homo, neque leo actu, sed potestate tantum, in quantum per virtusque differentiam determinabile est.

Argumentorum solutiones.

Quibus explicatis facile est eorum rationes diluere, & virtusque in primis est rationis Aristotel. secundum genitium sensum exppositum reperio apud Sanctū Thomam in commentarij Physicis, primum quidem 2. Physic. lēct. 8. vbi illud est: discriminis inter unitatem genericam, & specificam, sit, quod haec fundatur in unitate specifica Physicae formæ genericæ vero non habet fundatum tale, sed quæ diversæ speciei sunt diuersam formam specificam habent, à quibus intellectus abstractus unitatem genericam, non considerata diuersitatem, sed tantum gradum, in quo abstractis differentiis coenire possunt. Virtusque autem unitatis exemplaria in animali, & homine accipere possumus: eadem singulares homines rationalem animal communem habent, à qua tanquam à radice eritur communis ratio hominis ab intellectu abstracta, speciesque denominata, equi autem & leonis non est communis aliqua, vel eiusdem speciei forma, à qua genericam convenientiam sumere intellectus possit, sed diversis constitutum formis, & solum intellectus cōmune conceptum generis accipient facit gradum superioriem, in quo, abstractis differentiis convenientiis.

Quibus constitutis sit D. Thomas, sensus verborum Arist. scilicet perspicuum est, qui multa atque diuersa esse sub genere, quæ apparent sequiuota, docet propter Physicam considerationem specierum: ceterum sequiuota non esse propter unitatem logicam abstractiōne intellectu constitutam, quæ ideo genus à ratione differentiarum secundum rationem actualem extrahit eas intra ambitum sue potestatis relinquens, in quantum ab eisdem determinabile consideratur, pro specierum constitutione. Eundem esse sensum posterioris loci testatur Diuus Thomas primo Physicor. lectione prima de roto potentiali, cuas potestatum partes appellantur species,

67.

68.

in quantum differentijs modicum eas constitutere valet.

Illiud autem, quod ipse D. Thomas docet, tantum genus continere, ac species, de quibus predicatur, ne tanquam partem, praedicabilem esse admittamus, verum est, etiam sensu accipendum, ut id totum, quod species actu continet, genus ipsum iuxta propriam conditionem amplectatur. Quem admodum ergo est speciei conditio, cum sit totum actuale, partes hae compositionis atrae claudere, si nuli ratione genus, cum totum sit potentiale, actu simul, & potentia speciei, ac differentias continet, eam quidem speciei partem, in qua consistit propria natura, actu, quia secundum illam de specie enuntiatur, differentiam vero, per quam contrahibile est potestate tantum: atque adeo speciem completam actu simul, & potestate, ut animal, si de eo sic sermo, naturam sensitiam, quam de homine in hac predicatione, homo est animal, enunciari, actu continet, rationalem vero, quae ipsum ad hominis constitutionem contrahere potest, non nisi in potentia.

Ad Larg.

Primum aurem argumentum soluiimus, negantes in solo expressionis modo differentias esse constitutum a D. Thoma inter genus ex una parte respectu differentiarum, ac specierum, atque inter speciem comparatione generis, & differentiarum ex altera; sed certe in modo etiam claudendi virtusque partes, actuali, vel potestatio: ausquam enim admissum est apud D. Thom. genus actu etiam confuso eas includere, sed solum potestate, ut expressa eius testimonia à nobis relata ostendunt, cum tamen de specie nocturna sit apud ipsum, & cetero.

Ad postremum arg.

Ad formam demum posterioris argumenti hoc modo respondentum est, genus praedicatorum de specie tanquam totum, ita est, non tamen tanquam totum actuale ex differentijs arg. speciebus composite, sed ut totum potestarium, qui propter non bene infertur, ergo predicatur tanquam pars, sed partem quidem de specie enunciatur, non per modum partis, sed totius potentialis: ut in hac predicatione, homo est animal, perspicie potest, in qua naturam sensitiam enunciatur animal de homine, non modo partis, sed totius, hoc est, inconcreto, & per modum habentis significatam, cuius talis est sensus, homo est naturam sensitiam habens, & iuxta illum verissima

71.

est, atque essentia, ad primum praedicabile spectans. Ceterum de modo praedicandi generis de specie videlicet totius vel partis copiosior redibit sermo. q. seq.

Dubium incidente.

Sed tebus iam compositis, circa potestatię suam generis continentiam, merito quispiam in dubium vocare poterit, in quo genere causę species, & differentias complectatur, an videlicet ut efficiens causa sua virtute, & eminentia eos continet effectus, quos complectat, producere valeret: vel certe tanquam finis, cuius gratia differentiarum, genus ipsum concurbantur species constitutum: aut tanquam forma superiori inferiores claudit, ut anima rationalis sensitiam, atque vegetativam, vel denique secundam materię similitudinem, sub cuius potentia, viuens formaque extrahi ab ea possunt, latitare dicuntur.

Respondetur communem esse consensum omnium fore Doctorum, quos in favorem nostrae scientie reuolimus, praetertim Dij. Thom. Alberti Magni, Mag. Sot. Mercati, & Cardinalis Toleti in genere causarum materialis continentas esse species, & differentias sub potestate generis: & ita sensu dixi est, propter maximum generis similitudinem cum materia: nam quemadmodum materia viuensale formarum omnium susceptivita est, quibus compulata varias rerum species, intra ordinem Physicum, ac naturalem constituit, eadem si multitudine genus susceptivum est differentiarum, quibus coniunctum diuersas rerum species sub Metaphysico ordine componit, extrahuntur autem de potentia generis differentiarum intellectus ex virtusque coniunctione speciem componentis. In quo autem sensu accipendum sit vulgarium illud in schola Dialecticorum, genus desumitur à materia, & differentia à forma, cap. de differentia explicandum est.

27.

Authores.
D.Thom.
Aib.M.P.
Tolet.

QVAESTIO QVINTA.

Vtrum genus enuntietur tanquam totum de specie, vel etiam ut pars illius.

Aperitur questionis sensus.

Praefup.

72.

Quid presupponat,
quæstio.

Discrimen
inter totum
actuale, &
potentiale.

74-

De quo sic
concreuer-
tia.

Presuppositi titulus quæstionis id, quod a nemine negatur, videlicet genus, rationem totius, & propriis habere, & utramque conditionem habere dupliciter: nam si subalternum sit genus, & totum est actuale in se, cum sit natura completa ex genere, & differentia composita, vt animal ex natura viventis, & differentia sensibilis: & totum etiam potentiiale in quantum à singulis abstractum species, potest ad singulas quoque determinari, sed magnum est discrimen inter rationem hanc totius potentialis, & illam totius actualis, quod hanc habet genus respectu speciem, nequam illam, sed solum ut consideratur natura quadam completa ex genere, & differentia, propriea sub consideratione hac non genus, sed metaphysica species, & subalterna vocatur sub illa vero proprius genus est, ad speciesque per differentias contrahitur. Rationem quoque partis dupliciter habet, sed utramque in ordine ad species, quas cum differentiis componit, est enim pars actualis, dum consideratur actu considerationa, cum differentia in definitione, aut in specie compositione, & vocatur etiam à quibusdam pars potentialis in quantum consideratur, nonvt actu componens speciem, sed ut potest componere. Controvertia igitur nō versatur circa genus vt in se est totum actuale, eum sic non respiciat species, nec sit genus nisi quadam ratione nimis materiali, atq; adeo, nec possit praedicari de speciebus, sed solum iuxta alias considerationes totius potentialis, partis actualis, & potentialis, de quibus quæsumus sub quanam earum intelligatur esse praedicabile de multis specie differentibus, vt descriptis Porphyrius.

Proponuntur diversa opiniones.

Lsentent.

IVTA has tres acceptiones generis, tres quoque reperio sententias diversorum aucthorum. Prima absque distinctione partis potentialis, & actualis tenet genus praedicari de speciebus non solum ut totum, sed etiam ut partem actualem metaphysicam, quae simul, cum differentia eam componit, praedicari autem, ut partem docet, non in abstracto significatam, quia falsa esset haec praedicatio, homo est animalitas, sed in concreto, quo pacto ponitur in definitione, dum definitur homo, quod sit animal rationale. Hanc sequitur sententiam Caietan. cap. præsenti, Paulus Venetus ad calcem capitii de specie Magist.

Caietan.
Paul. Ven.

Osta, ut vltimo huius cap. &c ex modernis nonnulli, qui eam probare in primis contendunt ex doctrina Arist. i. hb. de posteriori resolutio cap. 4. expresse docentis integrum definitionem, & singulas eius partes de definito, quod est species enunciari, vt animal per se, & rationale per se de hominie, & hucus rei ratione reddit, nō solum eo loco sed. 5. Metaphys. cap. 15, quia partes istae insunt in ratione uniuersaque significante, hoc est in definitione quiditatua, & suat id, ex quo substantia rei componitur, vbi illud observatione dignum esse censent, quod cum Aristotel. tam constanter negauerit alijs locis partem praedicari de toto, tamen non solum admiserit, sed regulam praescriperit praedicationum per se cuiuslibet partis definitionis, de definito, atque specie, quæ componit, ex quibus efficax argumentum deducitur probans de solis partibus Phycis, ac realibus, quales sunt essentiales, & materia, & forma, aut integrantes, vt manus, & caput, negare voluisse, quod de toto enunciatur, nequaquam de partibus Metaphysicis, quales sunt genus, & differentia, de quibus praedicari potius docuit.

Vnde prius argumentum, ad probandum suam sententiam defununt ex differentia harum partium: nam partes Phycis non ponuntur in definitione in recto, sed in oblique, non enim dicimus hominem definientes esse corpus, & animam, sed constare corpore, & anima, cum tamen dicamus esse animal rationale Metaphysicæ cum definito, & utramque partem in recto designante, sequitur ergo singulas partes per se praedicari de specie, ut ponuntur in definitione, quia si homo est animal rationale, verum erit quod sit animal per se, atque etiam rationale per se, vnde etiambitur genus, ut pars actualis definitionis de specie. Probant secundum: quia si genus, ut pars non eminetur de specie, idcirco esset, quia non continetur totam speciem, sed aliam partem, praedicari vero, praesertim superius, quale est genus, continere debet, quidquid continet subiectum, sed genus ut pars continet quod est in specie, ergo ut sic acceptum de ea enunciatur, probatur minor, quia genus non sumitur ab una parte speciei, sed à tota entitate substantione determinabilis, sicut differentia substantione determinantis, ergo conincabit genus ut pars speciei totam eius entitatem, ita quidem ut unam partem Metaphysicæ componiatis actu conincat, alteram in potentia, nempe dif-

1. Argum.
1. Sentent.

II. argum.

per differentiam, quod satis est, ut tanquam par enunciatur de specie, non enim alio modo continet totam speciem idem genus, ut totum potentiale consideratum, quam actu una pars, & potestate alteram, ut animal actu naturam scissitam, sed potestate rationalem quod laus apertum videtur.

II L & vhi. Extrema ratio est, quia si genus non predicitur de specie, ut pars, sequentur duo falsa. Primum, quod eodem modo predicitur genus, & species de individuis, hoc est, ita complete genus sicut species, cum virtutum; predicetur, ut totum, & proinde complete. Secundo: quod genus, & species non continent diversa praedicabilia, probatur, nam distinctio primi, & secundi praedicabilis (ut uno loco ostenditur) non tam ab his de quibus predicanter definienda est, videlicet, quia genus de differentiis specie, species vero de differentiis numero, quam ex modo diverso praedicandi complete, & incomplete, sed nequit genus incomplete praedicari, nisi praedicetur, ut pars, ergo ita necessario tenendum est.

**Aliud arg.
mūgimur.**

His argumentis, aliud adiungere possumus non infirmum: nam in partibus etiā Physicis, ita se res habet, ut licet in abstracto non praedicentur de toto, bene inconcreto, quia & si non admittamus hominem esse materialē, vel corpus pro parte: vera tamen est hęc: homo est corporeus, aut homo est materialis, à fortiori ergo in partibus Metaphysicis admittendum erit, praedicati de toto inconcreto, quanquam non in abstracto: vera igitur erit hęc: homo est animal, per modum partis praedicatur accipiendo, quanquam non sit vera, homo est animalitas.

Secunda opinio tenens genus, ut partē saltē potentiā de praedicari de specie.

**Il. sentent.
Canceti.**

72.
**Fundame
nos illius.**

Canterus ea praesenti, dubio & distinguit inter genus, ut partem actualē, & potentiam, negare sub ratione partis actualis enunciari de specie, admittit vero eadem praedicationem, si ut pars potentialis accipatur, cuius potissimum fundamentum est discernens laus magnum apud ipsum, inter utrumque modum partis respectu generis, nam cum confitit sit praedicatum, praesumitur superioris, quale est genus, continete debet quidquid species, de qua praedicatur, continet, cuius id enunciatur in prædicatione, duo di-

circa hominem esse animal, necesse est animal sicut in potentia continere differentiam, ratione, sed genus ut pars actualis nullam dicit potentiam, ergo nec potest captinere vel modo differentiam, cum nōrum sit, eam non continere actu, atque adeò, nec totum quod species, qua propter, nec de illa enunciabitur, minorem ita probat, dum genus est pars actualis contrahitur planè per unam differentiam ad constitutionem unius species, contrahi vero, non est aliud quam ad illam solam limitari, ergo contratio tollit in ueritatem ambitum generice potestaris, & ex consequenti continentiam potestiuam speciem, & differentiam, & relinquit genus denudatum, & solum in para ratione actualis partis conditum ab altera, & nullo modo eam continentis. Quod exemplo animalis corroborare possumus, nam ut actu coniunctum cur exemplum rationali, non potest ad alias species se extendere, eaeque universalitate illa potestaria, quam habebat ut abstractum, & solum continet praecipiam naturam sensitivam, non continentem rationalem, quia deficiunt potestate eius, deficit etiam potestiuam continentia. Ceterum ut consideretur abstractum ab speciebus, & non actu componens, sed componere potens cum qualibet differentia speciem (quo pacto vocatur pars potentialis) non amittit potentiam generis, nec potestiuam continentiam differentiarum, sed quidquid species actu contingens ipsum continet actu & potentia, & ita vera, & propriè praedicatur de specie, ut pars potentialis, non minus, quam ut totum potentiale.

Communi sententia, adstruens genus neque ut partem actualē, neque ut potentiam praedicari de specie, sed solum ut totum potentiale, prefertur ceteris.

Santius Thomas in 1. libro sententiarum, D. Tho. & distinct. 25. & opusculo de ente, & essentia, cap. 3. sit genus non praedicari, ut partem, sed ut totum, cuius verba sunt: *Si animal vera, non effet totum, quod est homo, non praedicatur de eo, cum nulla pars praedicatur de frustato.* Quem sequuntur Boetius libro de divisionibus non longe à principio, Magist. Soc. qu. vñica, huius capituli articulo. iiii & Caiet. qui pro prima opinio-

piuione refertur, tenuer expresse, genus non ut partem, sed ut totum potentiale praedicari de specie in commentariis illius, cap. 3. ciuidem opuscul. de ente, & essentiis, & nouissimè P. Franc. Suarez, tom. 1. sue Metaphysicæ disp. 15. lect. 11. n. 16. & maior modernorum pars. Quā sententiam ego, ut longè probabiliorem semper amplexus sum.

Eam verò ex duplice capite probare contendo, primum est, conditio propria generis, ut pars Metaphysicæ, & discrimen magnu[m] inter idemque genus simptum ut partem, & ut totum potentiale, etiam Metaphysicum. Postremus caput erit: veritas ac proprietas prædicationis viuis de altero ex qua (vñsi ego fallor) efficaciter elicetur nos solum partem physican, sed nec metaphysicam praedicari posse de suo toto, quod constituit.

Venio igitur ad primum caput, in quo illud tanquam certum statuo, quod suo loco ostendam, nēmpe genus non ita sumi à materia Physica, quæ est pars physici composita, ut hęc si prius primum radicale generis, tum quia sita esset, acquireret pro seipso genus praedicandi de specie, cum totam speciem nullo modo contineret, sed partem dumtaxat sicut materia, à qua desumitur, solum partem rei Physicæ contineret, tum etiam quia in rebus materia experibus, quales sunt Angeli, verum genus separatur, à materia hoc modo non desumptum: sumi igitur à materia dicitur, non secundum proprietatem, sed secundum analogiam quādam, ac similitudinem in eo consistente, quod licet genus sumatur à tota entitate rei (vt verè sumitur) non certe, ut iam ultima ratione perfecta, sed ut perfectibili per differentiam, ut genus animalis, à tota entitate, & natura hominis, non ut perfecta per propriam differentiam, sed ut perfectibili per differentiam rationale, ac ceteras, nam genus cōmune esse debet cunctis specibus, vnde codem modo in eis accipiendum est. Desumitur itaq; genus à tota entitate speciei, ut imperfecta ac determinabilis, sicut differentia ab eadem, ut perfecta, ac determinata. Vnde sequitur genus se-

nus secundum proprietatem generis significare naturam abstractam ab specibus. & differentijs, hoc est lib. gradus universalius, atq; imperfectiori concepcioni, nono concepcionis gradib. specialibus & differentiarum, per quos determinatur ad species, non enim posset alio modo significare naturam, ut imperfecta, & per speciales gradus perfectibilium. ?

I. Probatio
ni caput
tuius sen-
tentia.

21.

I. Sequela.

Secundo sequitur, habete modum totius cuiusdam universalis, quod potest esse totū speciale, ac particulare singularum specierum, ut animal, ita abstractū, potest esse homo, equus, ac leo, vnde sive totum potestatum, rei potentiæ vocatur respectus specierum.

Tertio, sequitur genus continere totū quod continent species qualibet, diversa ratione creatione, ac species. Nam hæc continet gradum genericum atque differentiali acta: genus vero solum genericum acta, differentiali vero in potentia. Diverso tamen modo, ac materia continet in potentia formam, nam hæc continet illam, tanquam pars materialia realiter ab ea distincta, genus verò non ita continet differentiam, sed solum quia significat totam naturam speciei sub universali gradu, atq; adeò sub ratione determinata habita per actionem, qui differentialis dicitur: continet igitur differentiam, tanquam totum per eam determinabile, vnde nos educuntur differentiae de potentia generis vlo modo, sed sunt quidam gradus actuales extra rationem illius per quos determinantur.

Sequitur tamen, genus ut iam cum differ- IV. & quæst. rentia actu coniunctum in compositione rationem totius universali amittere: quia cum si contractum, desinat esse abstractum, & consequenter desinet esse universale: & curia sit actu determinatum, desinet esse determinabile: si ergo neq; universale est, neque determinabile, non erit totum potestiale, sed solidus actualis pars, non perfectibilis, ut sic, sed actu perfecta, per differentiam, per quam coactatur, & limitatur, aut bitumq; sive potestatis, quam ut abstractum, & universale habebat a- mitit.

Ex quibus efficax hoc argumentum elicio probatur: ad probandum aduersus primam sententiam, I. sententia: genus, ut partem actualem Metaphysicam, nō esse verū, non posse praedicari de specie: genus, ut actus pars, sic est actu determinatum, per quam differentiam, ut nulla in eo possit ad alias relinquare, solum ergo continet gradum naturæ actualem, simul cum d'ficiencia compositionis speciem, non ergo continet totum, quod est in specie actu, nec potest, sed partem dumtaxat ad veritatem autem prædicationis necesse est, prædicatum coagulare actu, vel latenter actu simili, & potentia, quæquid continet subiectum, ut fatentur omnes, & sensus eiusdem prædicationis ostendit, ergo genus tanquam actualis pars, nequit de specie prædicari.

22.

Rejicitur
dilectio.

44.

Genus sorti-
tur ratione
totius & par-
ti diversi-
mode.

5.

Probatur II.

dicari. Minorem ostendo quantum ad veritas-
tem prædicationis (nam de consensu orationi
dubitari nemo) quia prædicatio enunciata, hoc
esse illud, quod verum non est, nisi totum, quod
continet libetrum, prædicatum aliquo modo
contineat, alioqui ex parte illius, quo supere-
tatur, non erit illud.

Nec sit satis argumento, dum dicitur ab ad-
versariis, genus adhuc, ut coniunctum actu-
cum differentia via, retinere potentiam ad ali-
as, sicut materia ex eo, quod actu coniungi-
tur vni formæ, non amittit potentiam ad alias
& proprietas adhuc, ut pars actualis contineat
totum, quod species, cum contineat differen-
tiam in potentia, poteritque prædicari de ea-
dem specie, hoc inquam non satisfacit argumen-
to, quia genus non continet potestate dif-
fentias eomodo, quo materia continet for-
mas, sed longè diuerso iam exposito, materia
enim ex propria conditione pura potentia est
& secundum hanc potentiam, & non secundum
essentialē actum ad compositionem concor-
rit cum forma, de eadem eius potentia educata,
quo sit, ut tanquam pars compositi formata
potestate continet, genus vero cum à tota enti-
tate rei sumatur, & ut abstractum, atque uni-
versale significetur, ac per modum habentis,
atque etiam perfectibilis per differentias, poti-
us quam perfecti: ex quo habet differentias in
potentia. Non igitur tanquam pars, ut matri-
cia, sed ut totum potentiale, cuius potentia ces-
sat prossimis, per coniunctionem, cum differen-
tia, sicut cessat ratio totius, & solum permanet
tanquam pars, viramque enim conditionem
totius, & partis sub diversa ratione sortitur,
totius quidem potentiale, ut in quantum, v-
niuersale abstractum ab speciebus, & perfecti-
bile, per ulteriores gradus differentiarum
concepitur, partis vero in quaorum iactu per-
fecimus, atque contractum per easdem differen-
tias, & ecce quamvis materia coniuncta v-
ni formæ potentiam non amitteret, eam tamen
amittit genus, ac proprietas non totam spe-
cierum continet, etiam in potentia, sed partem
dumtaxat actu, ut sic prossimis expoliatum
potentia, quocirca nequit de specie prædicari.

Quod secundo probari potest, quia si ge-
nus, ut coniunctum cum differentia potenti-
auit ad alias non amitteret, posset de quavis
alia specie prædicari, animal ergo, ut coniunc-
tum cum rationali posset prædicari de leone,
quod satis absurdum est, cum animal, quod est

in hominē specie distinctum sit ab animali,
quod est in leone, & à leone ipso consequen-
ter, ex quo plane insertur, ut partem actualem
non predicari.

Quod tandem probatur ex posteriori ca-
pite, nempe ex veritate, & proprietate præ-
dicationis, nam qui enunciata hoc esse illud,
enunciata plane esse quid completurn, si præ-
dicatum completum sit, vel incompletum, si
sit incompletum, ut si verum esset enunciata,
homo non est materia, vel homo est caput, verum
quoque ex consequenti soter, quod incomple-
tum quippiam esset, & proprietea vtraque præ-
dicatio est falsa: si ergo genus tanquam pars
prædicari potest de specie, cum tanquam pars
sit quid incompletum, verum erit hominem
esse quid incompletum, & pater quam sit
falsum, ergo falsum quoque erit, quod tan-
quam pars prædicetur genus de specie. Et argu-
mentum hoc, non solum contra primam sen-
tentiam probat, sed etiam aduersus secundā, Aduersus
quia non minus pars potentialis rationem
habet incompleti, quam actualis, immo, & duo
priora, pariter aduersus viramque militant, nā
cum genus, non nisi per modum totius per-
fectibilis potentiam habeat respectu specie-
rum, ac differentiarum, falsum supponit secun-
da opinio, quod tanquam pars potentialis e-
as contineat in potentia non enim differt
pars actualis à potentiali, nisi quia illa actu-
alem dicit coniunctionem cum differentia, hec
vero prius quam actu coniungarunt, concepitur
sed in ordine ad actualem, ac determinatam
coniunctionem, qui ordo, non minus tollit po-
tentiam generis, quam actualis ipsa coniunc-
tio, cum tollat rationem totius & vniuersalis,
ac potentialis.

Probatur tandem falsitas virtusque sen-
tentiae: quia differentia quantumlibet summa-
tum, à tota entitate rei, sub ratione tamē partis
actualis accepta, neque de specie prædicari, ergo
nec genus acceptum, ut pars, etiam acci-
pientia à tota rei entitate prædicabili: necesse
est consecutio proper omnimodam si-
militudinem, sed antecedens sic probbo, d' Re-
sentia sumpta: ut pars non contineat totum,
quod species, adhuc in potentia: sed solu-
vnam partem, ergo non enunciatur de cat-
parte antecedens, cum non contineat genus a-
etu, nec potentia, etenim differentia cum sit
pars speciei formalis, puram habet rationem
actus, & nullam potentiam, ergo nec genus
potestate continebit, sicut neque contineat
adu-

Probat. III.

3. sententia
idem con-
cluditur.

87.

Probatur
vna fak-
sitas virtus
que sen-
tentia.

88.

Occurritus
solutionis.

39.

90.

actu cum sit gradus perfectionis ab eo diversus.

Et si forte admittens differentiam, ut patrem, non contineat genus villo modo, atque ad eum nec totum, quod species dixeris, non requiri ad veritatem propositionis, quod praedictum continet quidquid continet subiectum, sed factum esse in eo includi, nec plus quam continentiam per propositionem designari, aduersas neccelle est sensum propositionis, duf sic enunciamus, homo est animal, non esse, quod homo naturam animalis continet, sed quod animal ipsum sit, inquit quos sensus magnum adeo species distinctionem, ut si primum sufficere dixeris ad veritatem propositionis, omnes profecto, in quibus pars Physica, aut integrans enunciatur de toto, veras esse tenearis concedere, ut homo est anima, homo est materia, atque etiam homo est caput, quod patet, quam sit absurdum apud omnes: nec minus claram patet veras esse debere, cum totum quodlibet, suam partem continet essentialiter, & pars qualibet includatur in suo toto, plus ergo quam continentia importatur, dum dicimus huc esse illud, nempe esse, quidquid illud est, vno, aut alio modo, nam qui enunciatur hominem esse animal, hunc profecto effici sensum, nempe habens naturam sensitivam, est ipsum, quod est humanitatem habens, non est autem humanitatem habens, quod nullo modo haber rationalitatem, cum veroque humilitas constet: cum ergo iste sit posterior sensus iuxta quem probatum est, nec differentiam, nec genus enunciari possit de specie, ut partes, sequitur falsam esse viram libet sententiam, id affirmantem: & viriusque deceptio in eo plane consistit, quod diversam putat esse rationem, quam ad veritatem propositionis, inter Physicas partes, & Metaphysicas, cum eadem propterea sit, licet non sit adeo clara in his atque in illis, cum illae sint diversae entitates, ita vero non nisi diversi conceperis obiechui, males quidem, sed eiusdem rei, ac proprietas sola ratione distincti, in quibus ob minorum distinctionem non est ita manifesta falsitas praedicationis, nihilominus incompleta ratio patris, non potenter claudere, villo modo, quid continet totum, efficaciter sat eam probat: solus superest argumenta in oppositum soluere.

Dissolumentur argumenta prima opinione.

Tertionum Aristotelis (vt argumenta Ad teles diuerte incipiamus) nihil aduersus nostram sententiam concinet, nam dum utramque partem definitionis praedicari per se de definito docet, id plane intelligit sub forma, & modo ad predicationem requisito, totius nempe potentialis, vel actualis, cum sub modo partium praedicari repugnet, & hoc certe ad insitutum Aristotelis nihil referatur, si quidem, eo loco intendebat, predicationem ex quacunque parte definitionis, aut ex integra definitione, ac definito conflati, primum modum perfectius continere, quod

Explicitus
II. testim.

codem modo verum est, sive per modum partium, vel totius praedicentur, ergo ex tali regula non magis unum, quam alterum deducere licebit, & in codem sensu accipendum est, tertionum ex Metaphysica allarum, vbi soluta proportione talium predicationum articulat, quod partes definitionis insunt quidditative definitio, predicationis modum iuxta propriae regulas iudicandum relinquens, quare ab illo fundamento elicere conantur aduersarij ex his locis Aristotelens de partibus Metaphysicis concessisse, quod vt tales praedicentur de toto, cum id expressè negauerit de partibus Physicis, atque integrantibus, alijs locis, neque enim modum praedicandi omnino tetigit, quare standum est decisioni vniuersali toties ab eo repetitur, quod partes non praedicentur de toto ob rationem incompletam, quam cum nō minus in Metaphysicis, quam in ceteris locis habeat, nullam de illis exceptionem fecisse credendum est.

Primum argumentum modo tantum logiqueudi innititur, obiectens partes Metaphysicas definitionis in recto designatae. Physicas vero non nisi in obliquo, ex quo illas sub forma partium enunciari intruit, has verò minimi. Cui responderemus breviter: partes quoque Physicas posse in recto designari, non solum vere, sed propriè, ut si dicamus, homo est corpus, & anima vita, nihilominus in obliquo solent designari ob realem distinctionem, quam à toto habet qualibet, & omnes etiam simul, si simpliciter, hoc est absque ratione accipiuntur, Metaphysicas, vero ob realem identitatem, quam habent cum toto, & inter se se, designantur in recto, & amba simul, pro rationem componunt, enunciatur de definito: quia rationem totius complexi habent, sed qualibet per se non enunciatur sub forma ac modo partis, sed totius potentialis, ut expostum est.

95.

Ad

Ad II. arg.

Ad secundum dicimus: modum prædicari dicitur veritatem prædicationis non esse expoundam ex eo, à quo res desumitur, sed ex eo, quo est proximè, & formaliter significat, atque etiam ex modo, quo concipitur, & significatur, & cum genus concepturn, & significatum per modum partis, partem dumtaxat speciei significet, & nullo modo speciem integrant, nequit de ea prædicari, modum habens planè incompletum quantumlibet à tota eius entitate accipiat, quemadmodum differentia, etiam à tota entitate desumpta, quia solam partem significat, & nullo modo totum non prædicatur ut pars.

Ad III. arg.

34

Tertium argumentorum, hoc distinctione soluendum est, prædicatio ex duobus pensari potest, & ex parte eius, quod prædicatur, & ex modo quo prædicatur: ut dum dicimus homo est animal, possumus prædicatum considerare ex parte naturæ sensu, quam enunciatur, & ex parte modi, quo eam significat, atque enunciatur, videlicet per modum totius, aut partis, & prædicatio generis, ex utroque censetur diversa à prædicatione speciei, ex primo quidem, quia solum enunciatur genus partem speciei, ex quo vocatur prædicatio eius incompleta, species vero enunciatur totam essentiam, & proprieatem complete prædicari dicimus, at ex parte modi prædicandi, utrumque prædicatur tanquam totum, diversa tamen ratione, nam species per modum totius actualis, atque perfecti, genus per modum totius potentialis, atque adeò imperfecti, ex qua etiam pars quæ ad modum incompleta vocari potest prædicatio generis, quia quod ex se tanquam perfectibile designatur, quadammodo incompletum est, præterim comparatione totius perfecti, quale est species, ex quibus satis liquet, modum prædicandi generis non esse sic incompletum, ut tanquam pars prædicatur, quia potius modus hic prædicandi incompletus, impossibilis reputandus est.

35

Volumus argumentum attendere debuit magnum discrimen inter partem substantiam, & adiectio nomine designatam: quod illa modum partis retinet, haec vero modum totius, ut in perfectis exemplis certum, nam materia, vel aurum, materialis, materiali, vel aurum significant per modum habentis, idem namque est materiale, quod habens materialiam, & aureum, quod habens aurum, habens autem tanquam totum designatur, & ratio huius est, quia adiectum nomen significat rem, ut adiectum

tem, atque adeò, ut ab alio haberetur, substantiam vero significat rem, ut per se stantem, sicut vere per se stat, & idèò secundum eundem modum essendi, quem habet, unde si se pars per modum partis, & si totū per modum totius, unde sit, ut cù animalitas, quæ vere pars est hominis, aut forma animalis, ut talis significetur nomine substantiuo, necesse sit prædicti de toto, ut variuersaliter verum sit, nullam partem prædicari, ut tales de suo toto, sed si quando prædicari contingit, per modum totius evocetur.

Argumentum denique secundæ opinionis nihil efficit, quia discrimen illud inter partem potentialem, & actualiem nihil refert, cum pars potentialis, etiam cum ordine actuali ad determinatam differentiam consideretur, licet nondum ei coniuncta, sufficit autem talis ordo, ut nullam possit habere potentiam ad reliquias differentias, sed ad illam quam respetue proposita sit coarctata, quam conatur, neque in potentia continere.

QVAESTIO SEXTA.

An modum prædicandi in quid, praedicabile generis separari à differentia.

Differentiam prædicandi in quid ex Aristotele, & ratione probatur.

C AETERIS huius descriptionis particulis examinatis: postrema superest proprium modum prædicandi generis coarctans exinde; per quem primum prædicabile à tribus posterioribus differentiis, proprio, & accidente distinguunt Porphyrius: & quoniam sub dubium cadere non posse distinctio generis à proprio, & accidenti, per modum prædicandi in quid, cum notum sit eiusmodi dico ultima prædicabilia esse tertiis accidentia, ideoque non in quid, sed in quale de suis inferioribus enunciari, non est tamen de tertio prædicabili differentia utiqueque tertium. Nam cù differentia sit pars speciei essentialis, non minus quam genus, eundem modum prædicandi in quid libi vendicare videtur, non erit igitur genus ab ea distinctum, hac posteriori particula definitionis, & iste est præsentis contro-

Status quo vertice status, cuius affirmariam partem, nem
pe differentiam in quid praedicari, expressum
esse apud Arist. in primis ostendo ex lib. i. post.
text. 21. in fine: vbi utramque definitionis

Affirmati-
ua pars pro
barum ex
Arist.

partem, genus videlicet ac differentiam in
quid praedicari constituit: sed expressius can-
dem protulit sententiam 7. libro Topicorum.
cap. 2. in explicatione loci. 3. his verbis: *Eorum,*
que sunt in assignata oratione, hoc quidem genus, il-
lud autem differentia, & in eo quid est genus,
& differentia praedicatur. Et probatur hinc ar-
gumentum.

I. ratio.

Primo, genus idem praedicatur in quid de
specie, quia essentiae illius, vel quidditatis par-
te continet, sed non minus differentia parte es-
sentiæ cūnciat, dum de specie praedicatur,
eundem igitur modū praedicandi in quid ha-
bebit. Nec dīstīmen in modo praedicandi
sic à pluribus assignatum satisfacit argumen-
to, differentiam partem quidem essentiae enū-
ciare de specie, sed per modum formæ, at-
que ad eum similiudinem qualitatæ, genus
vero per modum substantiarum, etiam praedicar-
um quocunque comparatione subiecti mo-
dum formæ sortitur, est autem genus praedicato-
rum speciei, igitur de ea enunciatur secundum
formæ modum, & id circa, vel in quale ex hac
parte praedicabitur, vt differentia, vel si hęc ra-
tio non sufficit, vt in quale praedicari dicatur,
nec satis erit differentiam per modum formæ
enunciari, vt eo modo praedicetur à genere di-
finito.

II. ratio.

Secundo, modus praedicandi sequitur mo-
dum essendi, nam ab eo, quod res est, vel non
est, vera aut falsa enunciatio dici ur, vt ex do-
ctrina Arist. superiori articulo, sed differen-
tia habet modum essendi perfectiorem com-
paratione generis, si quidem inter partes spé-
ciei essentiales similiudinem formæ, & acti-
tenter, genus vero tanquam totum potentiale
materię simile est, ergo perfectior modus praedi-
candi differentiæ debetur, qualis est praedi-
cari in quid propriæ similitudinem substan-
tiae.

Viamor: differentia subalterna praedi-
catur de virtutibz prædicatione essentiæ, dum sic
enunciantur dicimus, rationale est sensibile, &
tamen non in quale, cum una differentia non
sit alterius forma, ergo praedicatur in quid,
quemadmodum genus, & id circa non erit à
differegijs subalternis distinctum per fina-
lem sue definitionis particulam. Et certè, si
completam definitionē inspiciamus, inueni-
p. 40

mus in quid prædicari de specie, nam per con-
stanti quid si homo? proprieatatem respondemus
esse animal rationale: tuncdem igitur prædicari
de modum quāli bet eius partem habere ex-
istimandum est, & idem non erunt ratione il-
lios distincta prædicabilia, genus, & differen-
tia. Neque partio hoc sententia destituta est
Nam Laurentius Valla lib. 10. questionum
Dialecticorum cap. 28. eam tunc affirmans in
quid etiam prædicari differentiam, & proprie-
ta immēto fuisse à Porphyrio, per eam de-
finitionis particularum genus à differentia di-
stincta.

Exakte genus à differentia separatur per
particulam in quid.

I Vic tamē à Porphyrio separatum fuisse ge-
nus non solum à proprio, & accidenti, le^t
à differentia per particulam in quid, veritas
est in doctrina Aristot. fundata à Diu. Thom.
exemplique virtusque Philosophi interpretatio
recepta, atque magni ponderis rationibus ful-
cita, & in primis Aristotel. 4. topicorum ca-
pitule 6. in explicatione loci 8r. genus à dif-
ferentia ijs verbis distinguunt. Separandum est ge-
nus à differentia prima quidem, quoniam gen-
us de plurimis, quoniam differentia, deinde quoniam se-
cundum eum quod quid est assignationem, magis cō-
venit genus quam differentiam dicere, nam qui a-
nimai dicit huminem, magis indicat quid est homo,
quam qui gressibile, & quoniam differentia quidem
qualitatem generis semper significat, genus autem
differentia non, nam qui dicit gressibile, quiddam
animal dicit, qui vero animal dicit, non dicit qua-
le quiddam gressibile, differentia igitur à genere
separanda. Hac Aristot. ex quibus merito
Porphyrius particulam in quid huius defini-
tionis accepit, ac per eam genus esse à differen-
tia distinctum constituit: quem modum distin-
guendi approbat D. Thom. opuscul. 56. tracta-
tu 1. capite 4. & cum eo vniuersa Dialectico-
rum schola in expositione huius capituli, ex
præfatis autem verbis Arist. duplicitem ratio-
nem extrahit D. Thom. quibus cadem veritas
efficaciter confirmatur, à priori unam, à poste-
riori alteram.

Prior est, genus & species praedicantur de
suis inferioribus per modum substantiæ, hoc
est per lestantis, cuius illud est evidens signum,
quod nominibus substantiis significantur,
vt homo, animal, sed substantia rei est eius
quid-

Approba-
tur, enti-
Porphyrii,
similq; cō-
firmatur ex
Arist.
100

quidditas, igitur in quid prædicantur hæc quo prædicabili, differentia vero denunciatæ de specie, aut de individuis secundum formam, cuius non est per se stat, considerata ratio ne formæ, sed alteri inesse rationis namque anima propter speciem rationem suæ perfectionis subsistens est, non propter communem formam, alias quæcumque forma subsistens esset) unde sequitur prædicati differentiam secundum modum inherentis, seu informantis, arque adeo modificantis, ac determinantis aliud, qui qualitas proprium est, id est non in quid quemadmodum genus, sed in quale, nec tamen accidentale, cum essentia sit speciei pars, sed in quale essentiale, & hoc est in quale quid. Hanc autem rationem D. Tho. sic explicat, atq; constemo.

Prædicta ra
tio alia con
fluuntur.

102.

Ad Dialecticam pertinent in quantum vocibus significantur, & conceptibus apprehenduntur ab intellectu, iuxta modum igitur, quo significantur, & concipiuntur, attribuitur eis, unus vel alius modus prædicandi, sed ita se res habet, ut quaquam differentia partem essentiæ importet, & verè sit substantialis pars speciei, concipiatur tamen tanquam forma determinata potentiam generis ad constitutio nem speciei, quemadmodum qualitas per modum determinantis subiectum, referentis que ad proprium prædicamentum: ideo non substantialis nominis, sed ad eius significationem, & ex veroque sequitur modum prædicandi qualitatib; similem, & debiri esse, sed que tanquam insinuata forma concipiatur, & significatur in quale quid prædicabilis esse profertur.

**II. ratio
posteriori**

103.

Secunda ratio à posteriori in priori fundatur, quam etiam Arist. i. topicorum capit. 4. & Porphyrius c. præsenti terigerunt: communis modus interrogandi, ac respondendi de re aliqua similem modum concipiendi, & significandi eam ostendit, sed questioni de quidditate tei propositæ assignatione generis non differentie: de qualitate re: d, differentie assignatione, non generis, satis factum esse, celessemur. Ut si perconteretur quispiam, quis nam homo sit: satis factum est omnes arbitrariam responderet esse animal, si vero quale sit animal, proferentes esse rationale, ergo secundum modum concipiendi genos in quid prædicantur, differentia vero in quale quid.

Ad explicationem Aristotelis notandum:

Ad explica

CAECUM ut diversa loca Aristotelis,

quæ sibi iniucem aducit a videntur, in conditione testi cordiam redigamus, adnotare oportet, duo moniorum esse consideranda in prædicatione ex parte Arist. notæ prædicati, in primis res ipsa, quæ prædicabile.

104.

que subiecto, & insuper modus ipse illam conceipiendi, & significandi, secundum quem subiecto attribuitur; & quidem consideratio prior materialis est, quæ speciem prædicationi non consert, formalis posterior, à qua species accipitur. Quam doctrinam si prædicationi differentiaz de propria specie accommodemus, reperiemus ex parte rei significatae quidditatum esse prædicarum, quia res ipsa quam differentiatione significat, pars est specie quidditatis: si autem modum significandi, & se habendi in ordine ad speciem, propter maximam accidentalis formæ similitudinem à quidditatu prædicationis dignitate degenerat, & in quale merito appellatur, non nudo sed particula, quid, vestito, propter illam differentiam excellentiam, quæ licet sit forma, substantialis tamen, non accidentalis est.

Ex quibus, virtutique loci Aristotelis, sensu liquido constat, nam in priori, genus & differentias tanquam partes specificæ definitionis inspiciens, & rem potius significaram, secundum quam speciei quidditatem compounit, quam modum significationis, vel comparationis ad subiectum attendens, virtusque prædicatum quidditatum vocat. Sed posteriori loco, vbi modos prædicandi distinguere oportebat, propter locorum diversitatem, ex quibus argumenta eruenda sunt, proprium virtusque prædicabilis modum ostendens, gentis à differentia separat, modo prædicandi in quid, & in quale, primum generi tribuent, differentias postremum, & absoluta consideratione sic loquendum est, quem sensum Porphyrius tanquam proprium, & formaliter in definitione generis tenuit: in quo autem sensu docuitur Aristoteles cepite de substantia in prædicamentis, secundas substantias significare, quale quid, dicemus in eiusdem prædicamenti commentarijs. Non enim id eiis attribuit, quia modum formæ proprium fortiantur, sicut differentia, sed communem, ac proprietate improprium, quia predicata sunt superiorum in inferiorum, & prædicatus communem rationem formæ habet.

Satis fit argumentum supra positi. Ad priori autem argumento occurrimus, ne-
Pragant: s genus id est prædicari in quid, quia parcer.

107.

partem essentialem enunciat, non est enim adaequata ratio nisi modo significacionis, & praedicationis adiuncto, eius ergo praedicationis proprieta appellatur quidditatis, quia partem quidditatis enunciat, per modum substantientis, vel per se stantis, substantiae propriam; eo autem modo differentia earet, ut vidimus, id est non est praedicationis eius quidditatis, sicut ea significata pars sit specieis quidditatis.

Ad II. argumentum.

108.

Secundum argumentum conuincet qui-
dem, si in praedicationibus nudus essendi mo-
dus attendendus foret, qui abique dubio per-
fector est in differentia, quam in genere, quia in constitucione speciei officio formae diffe-
rentia fungitur, materiam vero genus; sed cum sta-
tutum sit ad praedicationem pertinere rerum
essentias, modo concipiendi, & significandi
vestitas, iuxta rationem eius, praedicationum
species distinguente debemus ratio autem essendi
differentias, genere perfectior, modum habet
sue significacionis minus perfectum, cum gradus
genericus naturae, ut per se substantiens significet,
differentialis vero ut determinans potius,
& quasi qualificans specimen, id est genus in quid
differentiam, in quale quid, non immersio
praedicari dicimus: & ad formam argumenti hoc
modo respondendum est: modum praedicandi
rerum habere ex modo essendi, non re ipsa ac-
ceptum, sed iuxta modum quo concipiatur, &
significatur, sub quo praedicatum subiecto at-
tribuitur, ac de eo enunciatur, qui cum per-
fector sit in genere, quam in differentia, per-
fector modus praedicandi generi deberet, non
differentia.

Ad ultimum
argumentum

109.

Vlturnum argumentum, distinctionem ge-
nerici gradus à differentiali postulat, qui sic
sunt diversi, praeclara cuiusque ratione confide-
rata, ut neque unus alium contineat, neque ab
eo contineatur, ut in gradibus naturae sensibili-
us, & rationalis compertum est, cum stare pos-
sit, naturam sensibilem alia, dicitur taxare differen-
tiarum gradibus coniunctam esse, cunctis ho-
minibus deficientibus, & dum adhuc ei con-
iuncta est, ex diversa radice virtutem, oritur, nam
gradus naturae sensibilius ab anima sensibilius, à
rationali differentialis, & esto in homine ea-
dem sit vegetativa, sensuaria arque rationalis a-
nima, diversa tamen ratione formalis virtusq;
gradus radix est (ut copiosius in libris de ani-
ma, diuinio saepe nomine explicabimus) ita
que conceperis virtusq; gradus rationem ge-
neris, ac d. differentie fundans, diversus est, neu-
ter alterum claudens, cum tamen inter se ordi-

habet sequentia, ita ut prior sit per posteriorem
determinabilis ad species constitutionem; ex
quibus plane elicetur, quantum praesens consi-
deratio postular, quomodo se habeant subal-
ternaria differentia, & infra, de quibus regu-
lamentum procedit: etenim si formaliter aque pre-
cisa ratione accipiatur (quam receptionem ab-
stracta nomina explicant) non praedictum su-
perior de inferiori, & longe minore è diuerso de
superiori inferiori; sed praedicationes iste, rati-
onalitas est sensibilitas, vel sensibilitas est rati-
onalitas veritate casent, ut fuisus capite de dif-
ferentia ostendamus. Alio modo, materiali
quidem accipiuntur, in quantum quilibet ta-
tundem importatique eius, quam constituit
species, ut sensibile quidquid animal, rationale
idem quod homo, & rursum superior de infe-
riori enunciatur praedicatione directa, sed ma-
teriali, quia veritas eius praedicationi generis
de specie inatitur, cum qua identificatur;
idque verum esse apparet, eadem praedica-
tionis sub nominibus concretis constituta: ut
rationale est sensibile, quia ab hac non est di-
stincta, homo est animal, ut ex sensu veriusque
elici potest illius natura, rationale est sensibili-
le, iste est sensus, rationale est naturam sensibili-
am habens, & eundem esse sensum alterius,
homo est animal, verba ipsa indicant. Ergo ad
formam argumenti, dum dicimus differentia
superior praedicatur de inferiori, distinguenda
est propositio, nam in sensu formalis falsa est,
vera autem in sensu (ut si sunt) identico, hoc est
propter identitatem extremorum cum genere,
& specie, eiusmodi sunt differentias, ut exposi-
tum est: vnde sequitur praedicationem esse in
quid ad primum praedicabile reductam, quia
non tam est praedicatione differentie unius,
de alia, quam generis de specie, cum ostendam
sit, secundum rationem formalis differentie
esse disparatam.

Ex quibus infero: non esse admittendum, illud medium à quibusdam in his praedicationi-
bus constitutum, ut neque disparata censem
de sint, neque quidditatis, sed accidentales,
& vere, nam si formaliter accipiuntur constat
esse disparates, proprie, formalis diuersitatem
extremorum, quorum neutrum aliud includit
& si materiali ratione secundum extremorum
identitatem cum genere, & specie eundem mo-
dum habent, eandem veritatem ac si genus de
specie, enunciaretur, ubi modus accidentalis
praedicationis locum non habet: illud deinde que
quod de definitione atulit confirmatione, d. fi-
sico.

Illustratione

Iud.

III.

Ad confirmacionem
superius definitum est, tempore definitionem
tanquam complexum predicatum à ratione
vniuersalis, atque predicabilis exclusam esse.

^{112.} Ceterum si modus predicandi eius explicandus est, utrumque continere existimat, in quid,
& in quale quid; primum quidem ex parte genera, postrem ex parte differentia. Verum tamen,
quia à perfectioni denominationem esse sumendam contingit, absolute loquitorum
profettere possumus in quid predicati, ex
hoc tamen inferre non licet, cunctum modum
predicandi habere quamlibet eius partem, si à
se inuicem separantur.

CAPVT TERTIVM

De Specie.

Species autem dicitur quidem, & de
vnus cuiusque forma, secundum quā
distinctum est. Priami quidem specie
digna est imperio.

EXPOSITIO TEXTVS.

Porphyrii
inten^{co}
ment.

NATVRAM secundi predicabilis ex-
pliatur Porphyrius, unam in pri-
mis acceptiōem speciei realem, eam-
que communem afferit, ex cuius similitudine
propriam Dialetica considerationis venia-
tur si atim eandem speciem iuxta illam du-
plici definitione notam efficit. Utramque
deinde illius habitudinem superiorum, in-
feriorumque comparatione ordinatione pra-
dicamentali proposita, atque explicata
varius exemplu ostendit, rationem vero
individui, quod in posteriori species definitione
tanquam proprium terminum sua re-
lationis colloccari, gemina descriptione ex-
ponit: ideo quatuor membris diuīsio totius ca-
piti, quod fuissumus est, summatis com-
prehenduntur.

Specie.^{1.}
accepte.

Species igitur vulgaris significatione ac-
cepit pro forma rei, quam acceptiōem
nemo intelligit, nisi prius, quid forma signi-
ficiet, ei ostendatur, et igitur forma quartā
species qualitatis, ut docet Aristoteles, predicamen-
tum est his verbū: Quartum vero genus

qualitatis est forma, & circa aliquod
constans figura: Ex quibus facile deduci-
tur non esse aliquid à figura rei distinctum,
nisi solatratione, figura autem ut colligitur
ex doctrina eiusdem Arist. 5. Metaphys. cap.
14. text. 19. est illud, quod ex termino qua-
nitatis & tal modo se habentibus resultat, Et
circularis figura dicitur, que ab angulo
terminatur, tria angularis, quattrobus an-
gulis constat, Et vnuersali quidem ratio-
ne, que ex partibus substantia, hoc vel illa
parte terminatio secundum quantitatem co-
alescit, vel certè ex partibus ipsis quanti-
tati si abstracta à materia sensibili ma-
tematica consideratione accipiat, ut si de
triangulari figura sermo sit, ab ore, foro, &
argento abstracta. Figura autem forma ap-
pellatur, ut D. Tho. non obscure insinuat. 7.
Physic. lect. 5. post medium in ordine ad ar-
tificialia, quibus eadem ipsa figura speciem
conferit, quemadmodum naturalibus sub-
stantialis forma, vel vnuersalis, ut Albertus
Magnus libro predicatorum tracta-
ta de qualitate cap. 9. similitudine forma
substantialis, que quasi terminus essentiam
rei continet: Et sic sub modo figura substancialis
quālitate terminata complectitur, & ea
proper forma eius appellatur: vel demū, ut
Aristot. acutē satū figura reiforma appella-
tur, quia formam enī substancialē aut ac-
cidentale plene indicat, ac innescere facit.
Sic enim loquitur lib. 1. de partibus animalium
cap. 1. post medium: Quasi sua ipse homo
figura paret: Et iuxta hanc presentim ex-
plicationem posteriorē, forma etiam species
rei appellatur, qua quo perfectior est maiore
venustatem, ac pulchritudinem homini
& rei cuiusque conferit (resultat enim
pulchritudo corporis ex debita partium com-
mensurazione, ac dispositione, secundū qua-
titatem, colorē, figuram, atque formā) &
rursum forma ipsa, atq; pulchritudo ex ea
resultans majori perfectioni individuali
homini ipsius indicium est, ad quam perti-
net ingenij acumen atque in rebus agendis
dexteritas, Et idcirco iuxta hanc acceptio-
nem speciei communi voce profertur, pra-
stantiam speciem imperio dignam esse
Z

(ut Argropolis translato haberet, seu ut Boe-
tius translatis. Priam, ut pote bonius ex-
imie pulchritudinis speciem dignam esse im-
perio) atque ex huic liquet acceptio prior re-
ali, atq; communissima speciei.

Acceptio
speciei lo-
gica.

Cum qua similitudinem habet logica
speciei significatio non parvam, accipitur e-
am in Dialectice a species iuxta ordinem, ac
denominationem secundae intentionis, pro-
ea, qua sub assignato genere collocatur, sub
assignato autem genere idem est, vt Albert-
us Magno placuit lib. predicabilium tract. 4.
de specie c. 1. atque Cicerano in explicatione
huius litera, ac determinato, vel certo: ne-
que enim species quelibet sub genere quo-
cunque collocatur, sed qua unius generis sunt
species sub determinata eiusdem ordinis ge-
nere, & non sub alio, ut quia participant na-
tar apud sensuam sub genere animalis, vel
certe quod littera contextui magis quadrat,
sub assignato, hoc est, sub tam explicito, atq;
prae definito genere cap. precedentis, in eo au-
tem similitudo utriusq; acceptioris corrispetit;
quia quemadmodum forma modo quide ac-
cidentali essentiam rei claudit, parvitate
ea, qua sub assignato genere collocatur inte-
gram essentiam rei genere, sub quo est super-
addita differentia, compositam continet, &
rursus non disimilitudine, ac forma seu spe-
cies reali rei pulchritudinem infert species
logica, qua secunda intentione denomina-
tur talis, pulchritudinem rei essentiale co-
plicetur, atque ostendit.

Definitio
speciei lo-
gicas.

6.

Quam in secunda capituli parte tali defini-
tionem explicat. Species est, qua subjec-
tur generi, & de qua genus, hoc ipso
quid est predicatur. Cum explicationem
reddens, ait, genus, & speciem mutuan ha-
bere correspondentiam relationis, cum ea
est intrinsecaconditio, ut in quantum unius
extremi essentialis est, per alterum in defini-
tione possum explicetur: ut si quis relatione
paternatus, vel patre ipsum ab eadem de-
nominatione definire vellet, non nisi filio in defi-
nitione posse praestare poterit, dicens, pater
est habens filium, atque e diverso filium sic
definet, et sit patrem habens, id igitur con-
templatus Porphyrius predicabile generis,

Tertium expositio. 358
ger aptitudinem praedicandi de speciebus ex-
posuit, & ex consequenti species comparati-
one generis definitio oportuit, illud habi-
tudine praedicandi, banc vero habitudo
subiecti, vel eius, quod sub alio collocatur,
& hec est ratio speciei praesentis definitionis

explicata, etenim species, vel subalterna est,
vel insima, seb alterna quidem ad inferiora
comparata, cum sit de illis ut de differentiis
specie in quid praedicabili, non denominationem
speciei, sed generis suscipit, ad primam
predicabile, non ad secundum refertur, si vero
cum superioribus sub quibus ponuntur, con-
feratur species dicitur, non praedicabili cum
eiusmodi non sit praedicandi aptitudo: neque e-
um insimam, de superiori iuxta rerum pro-
prietatem predicatur, sed e diverso de infe-
riori superiori, appellatur ergo species subi-
cibilis, & hec sola est huius definitionis defi-
nitio. Insima vero species, genus se superioris
respiciens, eandem rationem species subi-
cibilis induit, simulque cum subalterna ex-
plikitur, inferiora autem illius propria sunt
individua, ad qua predicationis respectu or-
dinatur species, praedicabili vocatur, & secun-
dum praedicabile eorum copartitione con-
stitutus, & idcirco noua alia definitione a Por-
phyrio describitur: species est, qua praedi-
catur de pluribus differentiis nu-
mero in eo quod quid: Quasi alias sit lon-
ge diversa ratio idcirco diversam definitiorem
postulet: utriusque autem exemplum no-
bi prahere possint animal, & homo, subal-
terna enim species est animal, insima homo.
& si veraq; cum superiori genere confor-
tur species est subicibilis, animal cum vi-
uentem, homo cum ipso animali, si vero cum
suis inferioribus, animal cum equo, bovine,
& leone, homo cum Petro, & Ioanne, illud
quidem genus est eorum, non species, homo
species est praedicabili, ac iuxta posteriorum
definitionem praedicabile secundum consti-
tuita.

Ceterum, ut utraque speciei habitudo u-
na cum terminis earundem, ex quibus perfe-
cta huius praedicabili notitia pendet, quasi
vivis quibusdam exemplis a cunctis inspi-
ciatur, ordinationem praedicamentalem occu-
pit ab-

de obiectis partibus terrae, non in predicamento quocunq; sed substantie, et pote ceteris notiori, atq; præstiori, cuius exemplar in textu ostenditur. Consistit autem predicamentum ex tribus, genere supremo, atoma specie, atque intermedij generibus, que subalterna species, vel genera idcirco appellantur, quia generis, atque species, vicissim ratione subiecti, individuum autem sub atomas specie collocatum ad predicamentum alicuius constitutionem, tanquam pars illius non pertinet, sed tanquam fundamentum omnium generum, & species, quibus veluti partibus componuntur. 10. I. si igitur Porphyrius de his tribus docet: primum quid unum quodlibet illorum sit, ac deinde modum si habendi omnium in eadem predicamentali ordinatione, & quidem a generis diffimo incipiens, ait. ea habere conditiones, ut genus, cum sit species, esse non posse, atq; etiam ea tenus sit genus, ut supra ipsam genus aliud non conseruat, amba enim proprietates supremi generis dignitatem ostendunt, itaque cum superrum se nullum respiciat, habitudine unius inferiorum specierum comparatione constituum est.

11. Extremum aliud predicamenti est species prima, vel infra ut verbo Porphyrii ut ar.) species, cuius ea est natura, sic esse speciem, ut genus non sit, & infra se alias species non habeat atq; ex consequenti in species reliquias non est amplius divisibilis, & ideo de pluribus solo numero differenter in eo quod quid predicable est.

12. Intermedia vero, ex ipsa nominis significacione extremonum naturam participare necesse est, ea similitudine, qua medij coloris extremon participant, ut viride, & rubrum per mixtione quadam albi, & nigriconstituant, ergo genera sunt, non supremas species etiam non infima, sed genera quidem propter ordinem ad inferiores species de quibus in eo quod quid predicabili sunt, & eo ipso quod supremas genera, non sunt, sed subgeneri primo collocantur, eadem subiecta erunt, ideoque sub consideratione eiusmodi genera esse non valent, sed subiectibiles denominantur species: dupli ergo habitudine constat

intermedium, ad inferiores species una, ratione cuius genus, ad superius genus, alia, & quaspecies denominantur. Quorum exemplum in familia esse accipientum docet Porphyrius, in qua quidam, filiorum dum axat ratione habent, horum autem parentes superiorum simul filii sunt, cum tamen primus homo, a quo originem universa familia dicit, solam dignitatem parentis habeat, & priores quidem infinitum specierum similitudinem continent, horum parentes in tertius medij generibus assimilantur, totius familia caput generi supremo, ut Agamenon, Atreides & Pelopides, & Tantidores, atque ultimum Ionum, hic namque universa familia integratur quemadmodum predicamentum supremo generis, infinitus speciebus, atq; generibus intermedij. Et unum pro omnibus in quoconque gradu exemplum nobis sit in predicamento substantia, cuius caput est, tanquam supremum genus substantia, atomas species homo, intermedia genera, qua subalterna etiam vocantur, animal, vivens, corpus, illud tamen esse discrimini adnotat Porphyrius inter familiarium seriem, ex una parte, & predicamentorum ex altera, quod familia omnes plerumque efficiuntur ad unum principium, ut ad Iosephum. v. g. (si commentariis gentilium verbis utatur.) Carteram predicamenta, ita singula suo genere supremo gaudent, ut non sit unum supremum genus, in quod referantur, etenim ens capitibus predicamentorum commune non est eternum genus, cum nec sit omnium comparatione uniuscunum, sed potius substantiam, & participatione illius accidentia importans, analogum, & hoc sibi voluit aquinocationis voce indicare Porphyrius, cum analogia species quadam sit aquinocationis, ut suo loco explicabitur.

13. Ex quibus duo inferre licet. unum decem esse ordinationum predicamentum capi. Corollata, nempe substantiam, quantitatem, qualitatem, relationem, actionem, passionem, ubi situm esse, quando, atque habere, a quibus deinceps predicamenta, debitis generum, ac specierum coordinationibus constituta, derivantur. Atoma vero species numero com-

prehenduntur finis, & fortior ratione intermedia genera: ceterum individua in infinitum procedunt: non ex eo modo, ut actu sunt infinita extra causas existentia, sed quibuscumq; datu nota dia definitibus succedunt sub eisdem speciebus, & succedere in infinitum possunt: & binus ortum habuit certa Platonis illa regula, descendens prae dicamentem à generalissimo cum scilicet praedicatione in speciem atomam terminandū esse, in qua quiescere oportet, ne si ad individua protendantur, in infinitum procedat, & scientia predicatorum deficit, que de rebus determinatis futura est.

Secundū infertur, quod cum minor sit suum numerum, inferiorū species maior, individuum vero infinitum (quandoquidem multa sunt sub eodem genere species, numerus eiusdem speciei individua) hoc est inter descendens à generalissimo, & ascensum ab specie atoma, usque ad illud idem discrimen, quod descendens sit per divisionem unius eiusdemq; in plura, ascensus vero multa in unum colligit, ut dum descendens faciat, substantiam in plures species per corpoream, atq; incorpoream differentias dividimus sicut, de cetero, usq; ad individua, ex opposito vero ascenderes multa in unum colligimus, individua in unam eam deniq; speciem, unde vulgatum illud originem habuit, participatione speciei plures homines sunt unus homo: variis item species sub uno genere usque ad supremum sub quo continentur omnes, & in quo modum generica virtutis habent, quapropter collectuum universale appellatur, singulare divisionis.

Regula quædam. Singularium, quæ predicationem compонunt rationibus ordine expositis modum se habendi eorum, quæcum ad predicationem explicans, taliter constituit regulam. Genus semper de jūia predicatorum speciebus, & universaliter superiora de inferioribus, atq; aquila de aquab; suis: sed minor a maiori bus, seu de superioribus inferioribus unquam enunciantur (quod seruata rerum proprietate intelligendum est, nam in propria quadam ratione notum est enunciari posse) subsecun-

diam enim de corpore, corpus de viventi, vivens de animali: animal de homine, ac de Pro domini enunciamus. Petrum vero non de alio, cum non sit ultra individuum in predictionib; descendendum.

Individualium autem omnium predicatorū individualium fundamentum esse, & ratione sua speciei est ornata ad predicamentum spectare, ac etiam termini prædicamentum esse specifica relatione natura est, ideorum fundaque eo in posteriori definitione positio species meatum, explicata est à Porphyrio, quibus de causis extrema huius capiti pars in eo explicando versatur: triplex autem esse individualium in primis docet, determinatum atq; potissimum unum, ut Petrus vel Ioannes, ex demonstratione diuidi, quod communis voce pro nomine demonstratio ad modum significatur, ut hic homo, hic Leo, ex conditione vero, aut suppositione postremum, ut Sophronis filium, salutem sit ei Socrates filius. Individualium autem vagum filio prestat Porphyrius, quia ut nomen ipsum sonat, per plura vagatur singulari, & quibus commune causa determinata est, ideo inerat individualia non anumetare.

Quæ divisione præmissa, individualium duplice explicatione notum facit (nam definitio, si proprie loquendum est, haud quam habere potest.) Prior, individualium est, quod de uno solo particulari predicatur: quæ certè natura eiusdem individuali valde conservata est, nam si ita est, ut Porphyrius docuit, & veritas ipsa testatur: atomā speciem non esse in videriores species dividibilem (atomam namque idem, quod in eo ostendit individualib; importat) necesse est quodlibet eius individualium in videriora individualia dividibile nō esse, alioquin cum sua specie coincidet, & a propria nomine significative abhorret, cum id sibi individualium velit, ac sic appropriatum, ut in se individualum sit, & à quounque alio sibi ordinari separari: de alijs igitur a se predicari repugnat, de se tantum enunciari potest, talis igitur erit definitionis sensus, individualum est, quod de uno solo particulari, hoc est de seipso dum axat predicable est, predicatione, qua identica appellatur, ut dum sic enunciatus Petrus Ioannes est Ioannes.

Duplici individuali definitio, vel explicatio.

2. *Individui: infimode, individua dicuntur, quoniam ex propria definitione pietatis confitit uniusmodi, quam collectio non quam in alio eadem erit, etenim specificas proprietates eiusdem individua communem esse constat, ut risibile universis hominibus. atq; etiam singulare si qualibet per se accipiat, pluribus conuenire possunt, si tamen sunt, qua unius sine individu, impossibile est in alio esse: itaque ab edimento in ali gradus, vel qualibet diuina proprietatem in ali tempore, & loco, ceteris, circumstantiis vestitam, quam in Petro apicio, in Ioanne non reperies, & ut paucis definitionis sensum proferamus, possunt quidem unius speciei individua in una, vel altera proprietate similia esse, et in multis etiam non raro, non quam tamen in omnibus, qua proprietas omnium congregatio quilibet individuum a ceteris distinctionem facit, atq; adeo adequata ratione illud explicat.*

22. *Motio. Ex universitate in toto capite propositus insert Porphyrii, individuum sub specie certum esse, speciem autem sub genere, ut sub animali hominem, sub homino Petrum, & Joannem, & idcirco genus species & individuum species veritas, et pars rationem habet diversorum comparatione, totum est genus, non quidem actuale, sed potest animatum ut in capitulo superiori definitum est, cuius potestim partes sunt species, individua etiam partes sunt specifica extensionis, nam cum sit, ab omnibus individuis participatur, non quidem secundum partis modum, cum in omnibus, & singulis completa species essentia repertatur, sed cum se extendat ad omnia, extensionis pars iure quilibet appellatur, species vera si cum genere conservatur potestim pars dicitur, si cum individuo totum abuale, non alterius, sed in alijs, si quidem toti program est, in partibus esse, atq; his complectimur textus Porphyrii expositionem.*

QVAESTIO PRIMA.

Quoniam fit definitionibus explicata species à Porphyrio.

Controversia prima occurrat, circa numerum definitionum speciei, sic ne duas, tribus ve definitionibus à Porphyrio explicata, varijs enim autore sunt in enumerandis huiusmodi definitionibus, & in primis apparet non esse plures, sed omnes sub una comprehendendi definitioone necessario, nam cum deficitio in eam finem statuerit, vi rei naturam, acq; effectuat explicet, nequit eiusdem rei, que unam dicuntur effectuat habet, nisi una definitionis designari, ut species unica habet effectuam, ergo una definitione, & non multiplici explicanda est: qua propter licet verbis videatur Porphyrius designare plures, te tamen vera sub una comprehendendi necesse est, & si forte dixeris duplē habere habitudinem, nempe ad genus, & individua, ratione quatum duplice falem definitione elucidari posse, non sit satis argumento, quia ex duplice hac habitudine, ea solum, qua individua respicit, speciem efficit secundum predicabile, quae vero ad genus eam ordinat, non est respectus praedicabilis, sed subiecti, quare nec pertinet ad presentem considerationem, sed una sola explicatione definitio potuit, ac debuit, vt secundum praedicabile est, & unica erit eius definitio.

23. *Probarunt tandem, quia alias explications, II. ratio, præter ultimam non videbant hunc respectum subiunctibilitatis bene explicare, nam sub assignato genere collocari, & eidem generi subiici, non solum speciei, sed individuis eius conuenit, ut subiecti animali, & sub eo esse, Petru, & Ioanni. Et si dixeris speciem proxime sub eo esse individua remore, obijcio tibi individua gentis, vi hoc, & illud animal, proxime sub animali collocata, & non media specie, quib; proinde integræ explications conuenient, virtutis igitur erunt, & idem definitionum, inquit nec explicationum nomen incidentur.*

Referuntur variae sententiae.

Omnes conueiunt duabus falem esse in quo omnipotens explicato, proprii duos respectus ad genus, & individua, adeo diversos, ut nequeant una, eademque definitio exponi, sed Magister Socrus non plures, quam duas enumerat, quia vel prima, acceptio solum speciei est, & non definitio, vel certe si definitio appellatur, verbis dumtaxat à secunda

cunda distinguitur, quare non potest inservire
cum cum ea. Secunda vero, non potest in du-
as distinguiri, quia eundem respectum exigit
autem pons sub genere, & esse id de quo genui
in quid prædicatur, nisi quod posteriora ver-
ba, distinctius cum, quam priora explicant.
Ceteri omnes triplicem distinguunt, duas qui-
dem explicantes habitudinem ad genus, & al-
teram explicanteem habitudinem eiusdem ad
individua, sed diverso modo procedunt. To-
tius namque primi, nempe que sub affi-
natio genere collocatur, non definitionem, sed
nudam acceptiōnem, vel nomen significatio-
nem esse vult, secundariā vero in duas distin-
guit, quia diuersam rationem eiusdem habitu-
dinis videtur explicare. Caiet. vero, & Ceteri.
quos sequitur Oña, primam, non nudam ac-
ceptiōnem, sed definitionem esse volent, secū-
dam vero, pro una eademque accipiēdam es-
se censem, quia posteriora verba, de qua genus
hoc ipso quid est prædicatur, eadem continent
habitudinem ac priora, que ponuntur sub genere,
magis tamen explicatam.

Ex propria sententia derimitur contro- versia.

Ego vero cum his omnibus in primis et-
eo tribus fuisse explicacionibus defini-
tiām speciem à Porphyrio, quod ex eis
litera plāne colligitur, nam assignata pri-
ma definitione, volens assignare secundariā, i-
ta loquitur. *Assignant ergo et sic species, species
est, que ponitur sub genere, et de qua genus in eo
quod quid est prædicatur, indicat ergo se iam se-
zuel definitio speciem, & iterum se velle defi-
nire, & ratione probatur, quia habitudo speci-
ei ad genus duplē habet rationem forma-
lem distinctam, priorem quidem, in quantum
consideratur species, ut id in quo est genus po-
steriorē vero, ut consideratur tanquam id de quo
prædicatur, ergo duplē explicacione indiget,
q̄d vero rationes istae sunt diuersae ex genere i-
pso, quod respicit elici potest, quod duplē
quoq; habet conceptū diuersum ad species co-
paratum vñ, quo vniuersale dicitur, hoc est
vñ in multis species existens, alteri quo
dicitur de eisdem prædicabili, vniuersale enim
& prædicabile distincti sunt conceptus, distin-
cti intentiones, cum prior sit tanquam esse-
zia, posterior tanquam propria passio, ergo in
inferioribus, quae sunt species, duplex alia ra-
tio correspondet diuersa, prior quidem tanq;
in quibus est genus, posterior tanquam de qui-*

Ratione
probatur.

28.

bis prædicari potest, cuia esse sit prius prædi-
cabilitate, vnde licet species sub veraq; con-
sideratione si subiectum generis, diversa tamē
ratione, nam sub priori, est subiectum in quo,
sub posteriori subiectum de quo. Has igitur du-
as rationes eiusdem habitudinis oportuit diuersis
explicationib⁹ manifestus efficere: quibus si adiungamus alteram, que speciem, ut
prædicabilem explicat, numerabuntur tres,

sic autem esse definitiones arbitror, ut prius
Tres sunt
ma, non sit sicut acceptio species, sed vera ex-
definitione illius, porro quam definitio species, ut nos speciel.

respicit genus tanquam subiectum in quo est,
secunda vero, non duplex, sed una tantum ex-

plicatio sit, primum videatur mihi ex Porphy-
rio aperte colligi, qui designata prima explica-
tione, que sub assignato genere collocatur, & prius
quam secundaria designaret, rationem reddi-
dit ob quam, cum genus per speciem definie-
rit, nunc speciem per genus explicheretur, quia
relativa cum sine aliq; vñ in per alteram defini-
tione oportuit testatur ergo se iam speciem de-
finisse, & rursus secundam definitionem iugando

(ait) assignant ergo et sic species. Quod vero se Quod secun-
cunda non sit duplex probatur, quia prima & definitio
pars eiusdem verbis designatur, ac prædicta ex non sit du-
plicatio, ut inuenti patet, ergo non efficit plex proba-
distinctam explicationem, sed quasi repetitio tur.
eiusdem est, eandem prorsus rationem speciei
vñ subiecti in quo explicans, pars vero secunda
aliam rationem eiusdem habitudinis ad genus
declarat, ac propriea distincta condicit expi-
catione.

Dilucubrat argumenta opposita.

Sed ut facilius argumenta solvantur obser- Nota.
vare illud in primis operæ pretium est, cā Circa solva-
deum rem plures habentem formales rati- tionem ar-
onis diuersas, plures definitiones habere pos- gumento-
se, quarum qualibet eandem sub determinata rum.
ratione explicet, cuius exemplum in albedine Ad L.
habemus: que comparatione ad subiectum cui
inhazerit, qualitas essentiam habet, ad alias
albedinem comparata similitus appellatur, ad ni-
gredinem dissimilitus, visibilis ad vñsum, nec non
qualitas passibilis, que formales sunt rationes
sub quibus non solum ad diuersas ciuidate præ-
dicamenta species, sed ad prædicamenta diuersa
qualitas, & relationis referrunt, ac iuxta ra-
tiones singulas, definitiones etiam singulas
habent potest, iuxta hanc igitur similitudinem
Se si res vna sit species logice sumpta, gemina-

36.

nam tamen habitudinem habet, & eorum alteram sub duplice ratione formalis, non nihil diversa considerabilem, ut expositionem est, duplice ergo definitione explicari potuit, ac debuit, per quas perfecte nobis innoveretur.

Quod vero secundum addit soluum est, si attendamus speciem secundum totum ambientem logicam considerationis praedicabilem esse de individuis, & proprium generis subiectum esse ex sola habitudine priori inter praedicabilias annumerandas, ex posteriori tamen quasi reductive ad eandem praedicabilem considerationem spectat, tanquam terminus relationis primi praedicabili, à qua cum specie appellata sub praedicabili secundo, ab eadē specie, ut praedicabili constituto, merito reposita fuit, & in eodem capite iuxta eandem habitudinem alia definitione explicata, ut sic species, qua est secundum praedicabile, iuxta viramque eius habitudinem ad considerationem dialecticam expectantem, perfecte cognoscatur, cui etiam ratio illa accedit, opposita ad eandem facultatem pertinere, ut ex Aristotelis doctrina in schola recepta superius aetulimus: sunt autem opposita speciei rationes praedicabili, atque subiectibili, unde ad praedicabili pertinente priori, merito erit posterior ad eadem scientiam, atque ad eiusdem scientie caput, vel гарrem referenda.

Appendix: Dubium circa solutionem posteriori argumenti.

Velutum argumentum dubium excitat, ut viram illa definitio, qua species in ordine ad genus explicituit Porphyrius exactasit, circa quod tanquam certum supponendum est, neutram esse perfectam definitionem, sed explicationem quandam, per quam viram declaratur respectus seu habitudo speciei ad genus, ita tamen, ut ei duntaxat conueniat, & non individuus, ut contendebat argumentum, quod ut melius capiatur, obseruantur, genus ex propria conditione imperfictum quidam esse, per differentias tanquam per speciales gradus perfectionis naturam perfecti, & hinc processu communis sententia Scholae, affirmans genus contrahibile esse per oppositiones differentias, ab his namque trahitur ad constitutionem diversarum specierum, unde sit ut species sint primum subiectum generis, & quae per se primo sub eo collocantur, utpote ex propria compositione essentiali illud co-

tinetur, ratione autem specierum ad easam individua descendit, quae per se ratione specierum, & quasi ex consequenti dicuntur esse sub genere, sensu igitur virtutis, definitionis talis est, species est, quae per se primo, & ratione sui collocatur sub cequo ac determinato genere, ut genus est, species est, quae eisdem modis generi subiectur, & de qua genus per se primo in quid enunciarum, & etiamsi exclusa vera que in individua à definitione viramque specifica quidam, ut Pernus de Ioannes, quia non per se primo, nec ratione sui collocatur sub genere, aut ei subiectur, sed ratio ne speciei, & quasi ex participatione eius, individua vero generis ex eo exclusa censetur, quia licet proxime collocentur sub genere, aut ei subiectantur, non tamen ut genus est, sed ut modum habet species etenim ut genus proxime respicit differentias & species, à quibus, & in quibus perfectas, individua vero generis canon per modum perfectibilis, sed iam essentia liter perfectum, sive completum, & ideo habitudine potius speciei, ut animal hoc, & illud animal, quia per modum totius actuus ex genere, ac differentia constituti ad illa se habet, ut quæstione sexu huius capitis copiosè ostendetur. & his dubio sat sum est, & ultimum argumentum, quod illud excitavit, soluum.

QVAESTIO SECUNDA.

An species subiectibilis, ut talis sit universalis, vel quoniam modo se habeant habitudines ista species inter se, universalitas, praedicabilis, & subiectibilis.

Statim controverfa operior, & refutatur prima sententia Ciceronis.

Ver statim controversia ostendamus quedam premitenda sunt, que videntur certa. Primum, hos duos respectus. Tantum species subiectibilis, ac praedicabilis solum non certum praewara compositæ ex genere, & differentia conuenire, hec est enim, quæ proxime naturæ generis participat per differentiam contractam (nâ individuum nullum est ad cuius constitutionem proxime determinetur genus, vel differentia contractum descendat) hec est sola, quæ speciei denominationem meretur, in qua etiam.

*Species sub-
bribabilis est
natura ab
firmitate.*

etiam est certum veranque denominationem, seu relationem sape concurre, & nequam sifcipere, nisi in quantum abstracta ab uno, vel à multis individuali consideratur: At uno, vel à multis dico proprie naturae Angelorum, de quibus, sive rurum tunc, nullo modo posse multiplicari (ut opinantur nonnulli) nequatum à multis individuali abstracti, nibilominus, ut subiectibiles species dicantur, sic ad uno illo individuali abstracti debent, ut differentia specifica, que simul est realiter individualis, consideretur ut specifica, genus contrahens, non considerata ut individuali: hoc est enim speciem quodammodo ab uno illo individuali abstractare; esse autem impossibile talern abstractionem non oportet nunc ostendere, sed tanquam certum supponere, quia cū duo habeat officia realis differentia Gabrielis, nempe dividere genus constitudo cum eo speciem, & rursus efficiere eundem Gabrielem individualum, considerari potest sub primo nō considerata sub secundo; & hoc est considerati speciem, non considerato individuali. Hunc autem abstractionis modum necessarium esse, ut ei tribuat intellectus denominationem speciei subiectibilis, aperi probatur, quia secundū modum individuali non componitur ex genere, & differentia, sed resultare intelligitur ex natura specifica iam composita, & differentia, eadem specifica considerata, ut individuali, ergo nec est capax denominationis speciei subiectibilis, nisi sub priori modo compositionis intelligatur, non considerata sub posteriori. Exeniamcum veranque compositionem, utpote M. capitis etem efficiat intellectus, distinguere eam potest, quanquam à parte rei non distinguatur.

II. Tanquā certum sup- ponitur.

三

III. Tan- quam cer- tum.

vero, ut propria pallio ab ea emanans, unde sic
verum est hominem esse visibilem, in
quantum homo est, pari ratione naturam
esse praedicabilem, in quantum uniuersali-
tem: an vero eidem naturae, ut uniuersali
conueniat quoque esse subiectibilem, ita ut
propria eius pallio sit, vel adeo si ei intin-
secum, ut ad eum essentiam spectet (vitroque
eum modo verum erit, quod sit subiectibilis in
quantum uniuersalis) hoc est quod in contro-
uersiam vocante, & in eo consistit status ques-
tionis.

Circa quam duas reperio sententias, priorem
tenuit Caiet. cap. præsent. vbi si esse connexas
has duas rationes speciei, nempe universalita-
tem, & prædicabilitatem cum tertia, quæ ap-
pellatur subij.ibilitas, aut ut hac se habeat tan-
quam essentia, à qua illæ (quæam proprie) pos-
siones oriuntur. Et si ita est, verum abesse du-
bio erit, speciem ut subijcibilem esse vniuersi-
alem, sicut verum est homo, quia visibilium
adequate potitur ex rationalitate.

Secunda sententia, eimq; fundamenta.

Secunda sententia in ordine est P. Tolet. q. 2. sententia
ut huius opinis circa solutionem primi ac- Tolei.
gumenti, ubi eam hoc modo declarat. V-
niuersale, ut tale est, neque praedicabile, neque
subiectibile esse potest, sed, id tantum quod pro-
pria eius definitio explicat, nempe unum in
multis: hoc enim dantaxat essentia illius est,
ex qua due prodeunt passiones, akera est pe-
dicabile de multis esse, alia, esse comparatione
superioris subiectibile. Quae si ad speciem
applicentur, invenientur rationem illius
essentialem esse uniuersitatem, proprietates
vero esse praedicabilem de individuis, & subiecti-
bilem generi, & ex consequenti in quantum
generi subiectibile quoddam est, sed uniuersale,
& in quantum individua respicit, praedicabile
quoddam uniuersale. Quemadmodum ergo
homo ut risibilis est, dicitur esse homo apud
ad ridendum, similiter species ut genus
respicit, dicitur uniuersale subiectibile, ut autem
comparatur ad individua, uniuersale praedi-
cabile. Et ut quid haec sententia tenet, uno verbo
proferamus, sic affirmat speciem esse uni-
uersalem, in quantum subiectibilis est, quemad-
modum in quantum praedicabilis. Et hoc est
plane affirmatiuum parrem quæstiois statue-
re, quod species ut subiectibilis sit uniuersalia.
Quam probat Toletus dupli argumento.

Punto-

Probatur I. Primo, quia uniuersale est genus ad quinque praedicabilia, sicut animal ad hominem, & leonem, ergo quodlibet praedicabile respecte illud tanquam proprium genus, sed respectu generis qualibet species est subiectibilis, ergo ut subiectibiles species sunt uniuersales, quod prout de secundo praedicabili, quod est species, verum est, quia non subiectur uniuersali, vt individua respicit, sed ut respicit uniuersale tanquam proprium genus: quo pacto constat esse subiectibilem, & uniuersalem.

Probatur II. Probatur secundo, quia species ut subiectibilis non solum referitur ad genus, sed proximè ad illud referuntur, sed illud, quod immediate ad genus referuntur: est uniuersale: cum certum sit genus, ut primum praedicabile est de speciebus, & non de individuis, propriètate praedicari, ergo species ut ad genus referuntur, est uniuersalis, & de ratione illius est esse uniuersalem.

Probatur III. His duabus rationibus, duas alias adiunge te placet, sit igitur in ordine tertia. Quælibet natura communis est, statim ac intelligitur à suis inferioribus abstracta (hoc enim communis secundum sermonis proprietatem appellatur, quod nulli est appropriatum) sed species, in quantum subiectibilis, non est singularis, sed ab eis abstracta, ergo communem esse cesendū est: commune autem, & uniuersale eodem referuntur, ut voces ipse ostendunt, ergo uniuersalis est in quantum subiectibilis.

Probatur IV. Postrema ratio, species in quantum talis, pluribus speciebus subiectibilibus cōmuni est, de quibus enunciari in his praedicationibus potest, hęc species subiectibilis nempe humana in quantum generi animalis subiectur, est species subiectibilis, hęc species subiectibilis, nēpe equina, ut talis est species subiectibilis, in quibus absque dubio, subiectibilis species, in quantum talis, à particularibus abstracta, communis praedicatum est, atq; adeo formaliter uniuersalis.

Duo ista sententia refutantur.

Expluditur veraque opinio.

V Traque hęc sententia videtur mihi plene falsa, quod ostendam, si semel probauerit uniuersalitatem non se habere respectu subiectibilitatis, tanquam passionem propriam, adversus Caietanum, nec tanquam essentiam, ex qua eadem subiectibilitas, ut propria passio oritur adversus Tolentum, utrumq; autem simul ostendo hoc argumentum,

Uniuersale est unum in multis, ac de multis: **Argum.** ergo tam uniuersalitas, quam praedicabilitas sunt respectus naturae ad inferiora, ut subiectibilitas est respectus ad superiora, ergo sunt relationes non solum diversæ, ac disparates, sed quasi oppositæ, repugnat igitur, quod hęc ex illis oriatur, atq; etiam quod illę oritur ex hac, quare nec subiectibilitas potest esse passio uniuersalitatis, nec uniuersalitas passio subiectibilitatis nec villo ex his modis, quae opiniones istae ponunt, verum est potest, quod species subiectibilis sit uniuersalis.

Quod secundo probatur exemplo paterni. **2. Argum.** tatis, & filiationis, ita enim se habet species, quae est simul subiectibilis comparatione generis, & praedicabilis comparatione individuorum sicut idem homo, qui simul est filius respectu patris, & quo genitus est. & pater respectu filii, à se geniti, illum namque tanquam superiore, hunc verò tanquam inferiorem respicit. Sed in homine isto, nec paternitas oritur ex filiatione, nec filiatio ex paternitate, vnde nec verum est, ut patrem esse filium, aut ut filium patrem, ergo nec in eadem specie uniuersalitas, aut praedicabilitas oriuntur ex subiectibilitate, neq; ex illis hęc, quare nec erit species ipsa ut subiectibilis uniuersalis.

Probatur tertio, nam essentia cum passione, **3. Argum.** & passio cum essentia, tam necessariam coniunctionem habet, ut neque alicui conuenire una, quin etiam conueniat altera, ut uniuersalitas, & subiectibilitas non solum separari possunt, sed separatae reperiuntur, cum in speciebus subalternis, tamen etiam in Angelicis, quae si plura individua habete nequeunt, ita subiectuntur generibus, ut uniuersales nō sint, ergo subiectibilitas non habet talen ordinem, cum uniuersalitate, ut passio eius sit, & longe minus essentia, à qua eadem uniuersalitas oritur, & ex consequenti, nec villo modo erit species uniuersalis, in quantum subiectibilis.

Quod denum hoc arguento conuincit **Vtimum** tur, nam sicut evidens est consecutio, homo argum. in quantum homo est rationalis, atque ratiobilis, ergo omnis homo est rationalis, atq; ratiobilis, pariter erit consecutio necessaria, species ut subiectibilis est uniuersalis, ergo omnis species subiectibilis est uniuersalis: consequens autem probatum est esse falsum, ergo fallitur quoque erit speciem subiectibilem, ut tales, esse uniuersalem. Et ecce ostendi falsitatem **¶** triusque sententiarum.

*Stabilitur propria sententia, & iuxta eam
controversia dirimitur.*

Vera sen-
tentia.

9.

Probatur.

Confi-
ma-
tur exem-
plio.

IN hac te illud videatur magis cum natura harum intentionum, & veritate coniunctum, ut vniuersalitas, & subiectibilitas sint rationes non solum diversæ, sed disparates, & quasi oppositæ, ita ut neutra orientare altera, nec passio eius sit, quod sic explico, & ostendo.

Denominatio subiectibilis speciei vniuersalis, ac praedicabilis conuenit naturæ abstractæ ab speciebus, vel individuis, & conuenit quidem non ex virtute abstractionis, sed ex eo, quod abstracta iam ab intellectu, comparatur cum genere, aut cum individuis, nam cum subiectibilitas, vniuersalitas, & praedicabilitas sint relationes rationis, conuenient nequeunt nature, nisi per comparationem, cum aliquo alio, quia relatio comparatio est, & cum sint relationes diversæ, vix ad terminos non solum diversos, sed quasi oppositos eandem naturam ordinantes, non possunt naturæ conuenire, nisi per duas comparationes intellectus, quia repugnat per eandem ad superiora, & inferiora simul comparari.

Viterius, cum superiora, & inferiora sub his rationibus formalibus adeò diversa sint, ac disparata, non minus repugnat ex eo, quod comparatur ad unum, orton habere relationem ad aliud: sicut repugnat ex eo, quod filius ad patrem comparatur, orihi relationem parentitatis in eo ad filium, à se genitum: ex quibus tandem sequitur vniuersalitatem, non orihi ex subiectibilitate, aut hinc ex illa, nec habere hos respectus necessariam connexionem, quia licet in eadem specie concurrent soleant, cōcurrentes non solum materialis est, sed eterni, aut rationum dispartatum, quarum una non sequitur illo modo ex alia formaliter, nec proinde ullam inter se esse connexionem formalem habent, quam inter vniuersalitatem, & praedicabilitatem, necesse est ponere, quia eundem terminum respiciunt, & praedicabilitas formaliter ex vniuersalitate orton habet. Et quod hoc discursu probatum est, conuincent planè argumenta, quibus viramq; sententiam relataam refutauimus: Ex quo etiam per locum ab intrinseco sequitur, neque speciem subiectibilem, ut talem esse vniuersalem, sed subiectum commune, atque proximum generis, bene tamen,

vñpredicabilem elic vñuerſalem.

*Dissoluuntur argumenta secunda o-
pinionis.*

Nec difficultè est argumenta secundae opinonis dissoluere, nam primum ad. Dicitur
missò, quod vniuersale genus sit respe-

ctu prædicabiliū, negamus illa esse vniuersalia quatenus ei subiectuantur, sed genus quidem

ad illa est secundum proprias naturas, & condi-

tiones accepta, ex eo vero, quod hoc modo

sunt p̄ illud pro genere habent, resultat in si-

gulis denominatio, seu relatio subiectibilitatis,

quod hoc exemplo sic manifestum, animal

genus est hominis, & leonis, secundum proprias

naturas sensuivas, ex quo in eis resultat, ut

species subiectibiles denominantur, sed accide-

ntali absq; dubio denominatione, propria autē

natura, prædicabilium est, ut quodlibet sit se-

cunda quædam intentio denominans naturā

vniuersalem in multis specie, aut numero di-

versis, aliove modo iuxta propriam condicio-

nem, ut natura primum prædicabilis est, esse le-

cundam intentionem denominantem natu-

rā in multis speciebus in quid, natura speciei

esse secundā intentionem denominantem natu-

ram in multis differentibus numero, & sic de

reliquis iuxta propriam definitionem cuiusq;

prædicabilis, & cum hoc modo vñuerſale, sit

genus ad illa, sequitur hoc etiam modo quod-

libet eorum esse vñuerſale, ex eo autem, quod

hoc modo vñuerſale pro genere habeant, se-

quitur in eis denominatio specierum subiecti-

bilium, accidentalis quidem, & idèo secun-

dum illam non sunt vñuerſalia. Itaque vñue-

ſale genus est prædicabilium, non ut subij-

cibles sunt species, sed ut secundum propriam

naturam sunt vñuerſalia, quanquam ex eo,

quod generis est eorum, accidentalem deno-

minationem subiectibilium specierum assequar-

etur, quo sit, ut in quantum subiectibiles species,

non sint vñuerſalia, nec prædicabilia, sed que-

dam eius subiecta.

Secundo arguento damus speciem pro- Dicitur secun-

ximè ad genus referri, negamus tamen omne

illud, quod ad genus proximè referatur esse vñ-

uerſale sub ratiōne, qua referatur ad ge-

nus, quia non comparatur ad multa, nec ad in-

fiora, sed ad unum supremum genus respe-

ctu cuius repugnat esse vñuerſale, sed solum

est commune subiectum.

Tertio quoque arguento duo concedi. Soluitur ter-

mū, tamen.

nus, nempe speciem subiectibilem esse naturam abstractam a singularibus, atque etiam ex consequenti esse commone quid, hoc est, nulli singularium appropriatam, negamus tam ea cùm vniuersalem, nam commune duobus modis accipitur, negatiuè quidem pro eo, quod nulli appropriatum est, & positiuè pro eo, quod cum nulli sit appropriatum, multa respicit respectu positivo, & hoc ultimno modo acceptum reciprocatur cum vniuersali, nequaquam modo primo, sed indifferens est, ut si subiectum commune, si ad superius prædicatum comparetur, & sic se habet species subiectibilis, vel vt sit vniuersale, si comparetur ad inferiora, quae cum species subiectibiles non respiciant, vniuersale non est, sed commune subiectum.

Solutio
quartæ.

Vltimum argumentum solum probat speciem subiectibilem retento nomine subiectibili prædicandi de hac, & illa specie subiectibili, sed re ipsa vera, non vt subiectibilis prædicatur, sed vt vniuersalis, & prædicabilis, quia non habet sic prædicari ex comparatione ad genus respectu cuius est subiectibilis, sed ex comparatione ad individua, ex qua est vniuersalis.

Appendix dubium.

Quarto
explicantur

Complementum huius doctrinæ, de specie subiectibili, ac prædicabili postulat, ut quatuor breuissimè explicemus. Primum, à quanam ex hac dupli habitudine, seu respectu primo dicatur talis species, à prædicabilitate, an à subiectibilitate, secundum, à qua dicatur talis simpliciter, tertium, quæ sit nobilior, postremum, an speciei nomine vniuocatio dicatur de specie subiectibili, ac prædicabili, vel analogice, seu equivoce.

Primum an
si prius spe
cie esse su
biectibilem,
vel prædi
cabilem.

Vt intelligatur primum, obseruandum est primam constitutionem speciei ex genere, ac differentiam tanquam ex partibus essentialibus constare, ex quibus primum esse eius coalescit. Quocirca si speciei natura spectanda est, prius est comparabilis cum genere, & differentia, quam cum individuis extra prædicata illius essentialia, argue adeò extra essentialia eius compositionem consistentibus, sed ex comparatione ad genus, consequitur denominacionem speciei subiectibilis, ergo hæc est prima denominatio, quam nata est suscipere, &

prima, à qua nata est denominari species, quod his rationibus conuincitur. Prima, nam prius I. ratio, est rem esse in se, quam comparari ad alia, sed per comparationem ad genus species habet esse in se, ergo habitudo hæc prius ei nata est conuenire, quam habitudo ad individua, quæ tam absque dubio constitutam est genere, ac differentia præsupponunt. Secunda, in quoct. II. ratio, que rerum generis priora sunt communia, quam particularia, ut docet Arist. in post prædicamentis cap. de priori, sed denominatio subiectibilis communis est cunctis speciesbus, ac denominatio prædicabilis est particularis, quibusdam tantum speciesbus competens, nepe atomis, & adhuc non omnibus, ergo prius illa nata est conuenire species, & ab ea prius denominabitur: quod absq; dubio sensit Porphyrius, dum logicam speciei acceptio[n]em, in qua Physicæ speciei assimilatus, per comparationem ad genus tradidit dicens: Species vocari logicam, qua sub assignato genere collocatur, prius quoque species per habitudinem subiectibilitatis definit, quam per prædicabilitatem, & certè si comparatio speciei, ut natura eius postulat, fiat, prius intelligi debet ex genere, ve differentia composita, priusque cum his conferti, quam cum individuis, ac prius denominari subiectibilis, quam prædicabilis. Et ita sentit Caietan. cap. præsentis in expositione secundæ definitionis dub. 2.

Secundum verò, à qua nata habitudine di- II. à quo catur species simpliciter talis, non est explicata species di- tu difficile, nam eti subiectibilitas nata sit pri- catus talis. us ei conuenire, cum non oriatur ex ea prædi- cabilitas, nec attributionem ad illam habeat, nec denique sit maius nobilis, ut max ostenditur, non minus denominari species simpliciter talem, vna, quam altera.

Ad tertium igitur explicandum, de nobili. Tertium que- tate sermonem transferentes, si de his respe- sit nobilioribus subiectibilitate, & prædicabilitate for- maliter loquendum est (vt oportet) cetero ha- bitudinem, seu respectum prædicabilitatis no- bilitore esse, quod ita probo. Prædicabili se habet Probatur, in propositione tanquam forma, subiectu ve- rò tanquam materia, ergo nobilior est prædicabili subiecto, sed esse prædicatum est actus hu- ius potentiae, quæ appellatur prædicabilitas, sicut esse subiectum, est actus subiectibilitatis, ac potentiae capiunt ex actibus nobilitatem, & perfectionem, ergo prædicabilitas nobilior est

**Ocupant
Gloriam.**

est subiectibilitate, & ex consequenti, species, ut praedicta. *b. ilis nobis* est subiectibilis, ut talis: & si forte dixeris relationes capere speciem, & perfectionem ex terminis, ac proprieta perfectionem esse subiectibilitatem, nobiliorum terminum habentem, nempe genus prædictabilitate, qua referat species ad individua.

I. solutio.

Respondet primo, genus imperfectissimum quid esse, cum sit potentiale, individua vero perfectiora, quia perfectionem speciei participant actualem, atque completam, ac proinde prædictabilitatem, per quam ad illa ordinatur species, nobiliorum esse.

II. solutio.

Sed adhuc, si daremus nobiliorum esse genus individuis, respondeatur secundo, relationem non tam ex termino, quam ex modo illum respiciendi, perfectionem capere, relatio autem prædictabilitatis respicit individua, tanquam relatio prædictati, & formæ, subiectibilitas vero respicit genus tanquam relatio subiecti, ac proprieà perfectiorem modum habet respiciendi terminum, & ex consequenti perfectior est.

36.

Exemplum

Exemplo nobis esse potest relatio paternitatis, quam constat perfectiorem esse filiationem, cū sit relatio principij effectuum, illa vero quasi passuum, aut relatio effectus, cum paternitas sit relatio cause, & tamen filiatio perfectiorem habet terminum, sed imperfectiori modo illu respicit.

Quantum et
ultimo ex-
ponitur.

Supradictum ultimo, *an* speciei nomen uniuoce dicatur de specie subiectibili, & prædictabili, cui respondeo nihil esse virtus rationis sub nomine speciei commune præter nomen ipsum cum sint diversissimi respectus, & quasi disparati, & proprieà, neq; uniuocum est, neq; analogum, sed plene aquivoicum, dixi autem nihil esse virtus habitudini commune, sub nomine speciei, quia sub alio conuenire possunt, ut sub nomine relationis rationis, aut entis rationis: hoc autem non tollit, quin sub nomine speciei aquivoce solum conueniant, sicut significata huius nominis, *cavus*, sub nomine corporis, aut substantiae uniuocè conueniant.

QVAESTIO TERTIA.

Possitne species in uno individuo conseruari, atq; etiam genus in specie una.

Quadam ad questionem enodationem pertinens.

Quidnam sentire videantur Aristoteles & D. Thom. quasi pro ratione dubitandi proponitur, Arist. 4. Topic. cap. 3. inter explicandum secundum locum, genus intrinseca ratione plures species postulare testatur, adeo, ut genus non impersit, sī unica duntaxat species residua sit in rerum natura, verba illius eiusmodi sunt: *Omniam inscindendum autem omnis generis plures species, inscindendam si non contingit alteram speciem esse dicti generis, nam si non est manifestum quoniam non erit genus omnino, eandem reperit sententiam 3. Metap. text. 10.* in fine, sic inquisiens: *Impossibile vero est genus absque suis species bus,* idque D. Thom. confirmat in commentariis secundi libri de posteriori resolutione, lectio 12. cuius etiam verba rescribit placuit: *Non est possibile innenire aliquod genus, cuius una tantum sit species, genus enim dividitur in species per oppositas differentias, oparet autem si unum contraria sunt innenitur in natura, & reliquum inneniri, ut patet per Philosophum 2. lib. de celo & mundo, &c.* De specie vero eodem loco multiplicari affirmat in diversis individualibus per divisionem materie, ita loquens: *Quia propter plures etiam individua in natura corruptibilis ad sui conseruationem expositi, contingit agere in uno individuo saluari, si incorruptibilis sit species, quoniam illud unum totam materiam possibilem sue speciei continet, ut corpora celestia manifestant.* Quibus verbis sentire videtur, aequaliter esse, ut plurimum speciei, ac generis conditionem, quantum ad necessitatem plurium inferiorum, sed expressius speciem generi aquiparat in 1. lib. sententiarum dist. 19. q. 4. a. 2. in corpore sic loquens: *Vniversale exigit pluriatatem, in his, que sub ipso continentur, vel in actu vel in potentia, in actu sicut est in genere, quod semper habet plures species, in potentia sicut est in aliquibus speciebus, quarum forma quantum est de se possibilis, est inneniri in multis, cum omnis forma sit de se communicabilis, sed quod innenatur tantum in uno, est ex parte materie debite illa speciei, quae tota adunatur in uno individuo, ut patet in sole.* Hac D. Tho. quibus quantum ad possibiliter aequaliter esse virtusque rationem proficitur, solum discrimine invento quantum ad modum actualem, quod aliquando species non haber actu plura individua, idque per accidens hoc est, ex parte materie contingit, ad conseruationem autem horum prædictabilium in suis inferioribus, non tam actualis eorundem existentia inscienda est, quam ex parte principiorum ipsius naturæ possibilis, itaque unum actu plura

37.

38.

plura potentia sunt, cum ratio praedicabilis atque contrahibilis, potentiam, non actum importet, ergo pars illa D. Thomas constituit, atque adeo sentire viderunt, speciem non posse in uno individuo conservari, quemadmodum neque in una sola specie genus, quam sententiam tam vniuersalis definitio utriq; communis, quam singulorum propria ostendunt: etenim vniuersale unum in multis esse dicitur, genus de pluribus specie differentibus in quid praedicabile, species vero de pluribus differentibus numero, par igitur est vniuersus ratio, quantum ad plurium inferiorum necessitatem, nam relationes sine suis terminis, neque esse possunt, neque intelligi, relatio autem speciei non minus plura pro termino adequato individua, quam relatio generis plures species postulat, ergo aequali vniuersus pluralitate ad sui confutationem indiget.

I. Notab.

29.

Observandum est genus, atque speciem c. & federationem triplicem valde diuersam habere posse, nam vel accipiuntur secundum Physicam, vel realem, quae entitatem duxerat genericę, atq; specificę naturę, cum praedicatis essentialibus in ea fundatis respicit, iuxta quam salua erit vniuersus essentia ubi hęc reperiuntur, aperū autem est, non solū in specie quacunq;, sed in singulis eius individuis integrum genericę naturę entitatem, ac praedicatae istud essentialia esse inclusa, atque ex consequenti esse speciem, cum suo genere, & differentia cunctisque superioribus praedicatis quidditatiis, quae in Petro, & Iohanne repertis, nam in singulis tota entitas naturę sensitivę, & rationalis, in quibus intentiones generis, & speciei fundantur, inuenientur, quisque vere substantia est, corpus, vivens, animal, atque homo, in quolibet igitur tota entitas cum vniuersis praedicatis essentialibus generis, atque speciei, & hoc est genus, & speciem, sub Physica, aut reali consideratione in uno solo individuo salvati: ac propterea aequali esse quantum ad conservationem, quod ita certum, & evidens est, ut nemo vnoquam de hac se dubitererit.

II. Notab.

Consideratio secunda, dialecticę propria, est generis, & speciei in quantum vniuersalia sunt, atque praedicabilia, illud quidem de pluribus differentibus specie, hęc vero de pluribus differentibus numero in quid, secundum quam illud certum esse, ciasmodi definitiones testatur, non conservari genus, nisi in multis speciebus, atque speciebus, nisi in pluribus individu-

21
duis, nam relationum vniuersus est, plura pro termino habens, ergo vniuersus essentia plura perit, à quibus speciem sortitur, quapropter respectu voius non salvabitur, idque omnes vnanimi consensu tenent, duo hęc praedicabilia quantum ad hoc aequalia constituentes.

Quarta opinio refertur, & improbatur:

Caeterum an plura postulent inferiora a-
ctu existentia, vel satis sit unum habere Difficultas
actu, cetera in potentia, vt vniuersus el- question.
sentia conseretur, non est apud omnes risque-
quaque certum, nam Tolet. quæst. vniuersus huius Sentent.
cap. inter soluendum argumentum tertium Toleci.
tenet, postremum sufficere ad cōseruationem
speciei, cum ab omnibus Sol, & Luna species
logicę appellantur, & quidem praedicabiles
sub præsenti speciei definitione comprehen-
sione, si quidem praedicabile non actum, sed apti-
tudinem importat, praedicari autem secundum
potentiam proximam censetur species, si plu-
ra habeat in potentia individua, de quibus, si-
cuit possibilia sunt, sic etiam praedicari potest,
sicut potentia qualibet talis dicitur, etiam si a-
mū non sit conjuncta, quia coniungi potest.

De genere autem logico diuersum esse fe-
rendum, iudicium arbitratur, quod plures pe-
tit species actu existentes ad esseentialē sui
confutationem, adē, vt si ex duabus actu
existentibus destruatur altera, genus logicum
in una non conservabitur, vt solo homine in
natura rerum existente, non erit genus logicum
animal, quod Aristotel. locis, ac verbis lupe-
tius relatis sentire videtur, ubi genus non ex-
tare in casu, quod ex duplo, quam haber spe-
cie pertinet, altera affirmat: idemque hac ra-
tione probat genus contrahitur ad speciem
per differentiam, sed differentia non constituit
speciem, nisi simul distinguens eam ab alijs,
ergo genus extare non potest, nisi in pluribus
speciebus actu existentibus, cui illud addit, ge-
neris naturam non esse in una specie perfecta,
arque in hac suisse sententia D. Tho. i. lib. sen-
tentiar. distin. 19. quæst. 4. art. 2. Boetium in li-
bro de divisionibus, & Albert. Magnum tract.
4. prædicabilium c. 6. putat.

Caeterum modum dicendi eiusmodi à ve- Rejeicitur
ritate esse remotum arbitror, vt hoc argumen hęc senten-
tum confundat. Genus logicę consideratum, nō tia.
est aliud quam vniuersale, & praedicabile de
Aa 3 pluri-

pluribus differentibus specie in quid, ut definitio illius à Porphyrio tradita ostendit, sed praedicabile non imponeat actualem praedicationem, sed praedicandi potentiam, atque aptitudinem, quam certissime habet genus in una tantum existens specie, ad plures tamen possibiliter relata, satis igitur erit plures, hoc modo habeat species, ut verè secundum logicam considerationem conservetur, & confirmo argumento ad hominem, species Solis, & Lunæ ea propter in uno conservantur in diuisio secundum dignitatem praedicabilis, quia plura sunt possibilia, ad quæ, secundum aptitudinem praedicandi referuntur, ergo etiam si genus unam tantum habeat actu specie, & in potentia plures, verè erit comparatione omnium praedicabile, & uniuersale, verum etiam genus secundum logicam considerationem.

25. Et ita constanter tenendum est, ut inueniunt lauillus tract. 4 praedicibiliū cap. 2. paudē ante medium, quæstione vnicū huius praedicabilis inter soluendū confirmationem priorem secundi argumenti. Canderus 1. parr. huīis cap. 3 dub. vñico, æqualia igitur esse hæc duo praedicabilia generis, & speciei sub logica consideratione quantum ad plurimum inferiorum necessitatem pro sui conseruatione censendum est: ita ut pluribus in potentia ex stenibus vnum actu existens sufficienter vñicū que conseruet.

Exponitur Arist.

26. Neque Arist. contrarium vñlo pasto docuit loco illo à nobis in principio quæstionis allato, nam quod assertit vna ex duabus deficiente specie genus deficere, sic accipendum est, ut si in apprehensione, vel intellectu concepiente genus, illudque cum inferioribus comparante vna ex duabus speciebus deficiat, alæta tantum remanente, non erit genus logicum, cum terminus suæ relationis deficiat, qui plures sunt species: termino autem deficiente, à quo relatio specificatur, conseruari non potest relatio ipsa, neq; proinde genus logicum, quod ab ea intrinseca denominatione tale vocatur: altera autem deficiente specie à parte rei, genus non deficit, quia defectus illius poterit proximam genetis, ut de pluribus speciebus in quid praedicatur, non admittit, illud duxat tollit, ut in vna sola specie praedicationis actualis exercetur.

I. solutio circa Arist.

27. Vel secundo responderetur, & forte non minus ad mentem Arist. seruato communis ordine ut vniuersal species genus in pluribus specie-

bus reperiatur, ceterum ut prædicta generis essentia simpliciter saluerit in ceteris non est necessarium, ut ostendimus, affirmat igitur Arist. deficiente vna specie ex duabus non conseruari in vna sola genus, lez undum tam perfectionem, quæ compagatione totius vniuersi habiturum est, secundum ceterum tamen non negat conservari, nā per se ipsum illa actualis exerceatur, non est generis essentialis, & iuxta sensum huius secundæ solutionis Joquatum est D. Tho. verba illius ex loco veroque à nobis in principio quæst. illata ostendunt.

Sed neq; argumētum, quidpiam nostræ sensib;æ ad quædam probat, concedamus namque ad formam illius respondentis, genus ad speciem constitutam media difference detinet, atq; etiam hanc non constitutæ vnam speciem nisi distinguendo ab alijs, negamus tamē eam quæ constat, ut non distingueatur ab alijs non existentibus, quia existentia non pertinet ad essentialiæ speciei, sed praedicata duplizat essentialia, quæ per differentiam actu constitutæ separari intelligimus, respectu earum speciei, de quibus certio constat, esse possibiles, quod autem additur, non esse perfectam generationem, ut in una specie, verum est de perfectione extensiva, quæ ad speciei essentialiam non pertinet, quemadmodum non est perfecta potentia, quæ omnibus modis sibi possibilibus actu proprio non coniungitur, salutem igitur est de perfectione essentiali logici generis, quam in una specie comparatione aliarum possibilium habere, efficaciter probauimus, neque D. Tho. oppositum tenuit, ut ex verbis illius loci, à nobis seruato constaret potest, sed neque Boetius vel Albert. Magn. eo loco, vbi id assertere referunt, de ea te loquitur, tractatu autem 3. de genere c. 2. plures species genus ad hoc conseruatione poterit docere, non distinguens de actuali, vel potentiali earum existēt, quæ propriæ explicari eius sententia potest, ac sane intellectu nostræ accommodari.

Consideratio Metaphys. generis, & speciei.

Superest igitur extrema genetis, & speciei consideratio metaphysica, sub qua genetis essentialia est, totum quodam potestate, ac que imperfectum esse per oppositas differentias dividibile, quibus veluti formis determinatur ad duarum specierum constitutionem. Etenim genus metaphysico acceptum ordine, conceptus quidam informis, est materia valde similis, perfectibilis quidem quemadmodum

Consideratio Meta-
physica go-
netis.

materia per actum, vel formam ciuidem ordinis, talis est autem concepsus differentialis for
mæ physica eriam similis, ex virtus que igitur
coniuictio species etiam metaphysica resul
tat, ex eisdem generis, ac differentia, tamen par
tibus composita. Itaque genus intra hunc ordi
nem per modum totius potentiæ considera
tur, atque etiam per modum partis actualis, du
jam in definitione, & actuali speciei composi
tione differentia copularur, species vero ut ro
tum actuale ex virtus conflatum.

*Duo circa
essentiari
non gene
ris certa.*

Eiusmodi autem consideratio duo alia con
tinet certa, & quæ ab voluntatis recipiuntur, cir
ca generis conservatiōem: vnum est genus
sub totius potentialis consideratione, minus
quam in duplice specie saluari non posse, cuius
ea est ratio coniunctio, quia ab initio se est
per oppositas differentias divisibiles, ergo essen
tialis ei est ordo ad plures species, saluari igitur
in una non erit possibile, quod non de plu
ribus speciebus necessario actu existentibus,
sed actu, vel potentia accipendum est, ita ut
si una tantum actu existat, in potentia vero re
liquæ, contraria esse generis metaphysici
essentiari censendum sit, quemadmodum de
genere Logico diximus.

*II. Ceterum
essentiari.*

Ceterum 2. est, genus sub modo pareis actualis
in una sola specie conservari posse, etenim
hoc pacto consideratum ad eam speciem quam
componit, sic limitatur, ut nullum ad ceteras
ordinem potentialitatis habeat, nec enim iam
ut contrahibile, sed ut ceteratum, neque et
iam ut totum ad omnes species in differentes
ordinatum, sed ut ad talium componendam
determinatum consideratur, in qua, composi
tio actualis metaphysica ex gradu generico, ac
differentiali reperitur, atque adeo genus sec
undum rationem partis actualis, que gradum
generice naturæ speciem actu componentem
solum importat.

Debemus.

Sed vnum est in eiusmodi consideratione
circa speciem, in quo non omnes consentiunt,
postulete ne simili modo species metaphysica
plura individua, vnum videlicet actu & aliud,
vel alia in potentia, ut essentiari cōseruetur,
vel in uno solo salua sit eius essentia, quanquam
non sit aliud possibile?

*Opinio quadam de hac re proponitur.
& rejicitur.*

*Sent. Mag.
Off.*

T Enuit affirmatiuam partem Magistri. Offic
q.z. huius capituli, art. 2. ubi duc habere

speciem Metaphysicam adnotat generis simi
litudine, est namque totum actuale ex parti
bus generis, ac differentia constitutum, est eti
am totum potentiale individuorum compa
racione, etenim sicut genus per differentias op
positas, hoc est, in eadem specie incompositi
les, determinabile est ad costruendas species
duelas, ita species contrahibilis est per diffe
rentias individuales oppositas, id est in ead
em individuo incompositiles, ad diversorum
individuorum compositionem, neque c
ontra minus ex natura specifica, & individuali
differentia, vnum per se individuum conflat
ur, quam ex genere, & differentia una species,
cum differentia individualis sit substantialis.
Vnde sequitur, sit substantialis esse hanc po
tentiam metaphysicam speciei, similemque por
tentio generis: sed huius ratione constitutum
est ab omnibus, genus non posse conservari
in una specie, nisi plures sit saltem possibles,
ergo tantuadem censendum erit de specie se
cundum modum totius potentialis accepta,
in priori vero totius actualis consideratione:
plura individua ex necessitate non postular
sed in uno solo suis partibus actualibus gene
ticæ, atque differentialis completa reperiuntur,
quoniam nullum aliud sit possibile, in quo
non nihil discriminis inter genus, & speciem
apparet, cum genus ratione totius actualis ca
reat, atque e. consequenti semper sub modo
totius, plures species pro sui conservatione
exposcat, species solum ut totum potentiale
plura individua:

Eiusmodi autem sententiam non approbat.

Doctores antiqui, sed neque ego approbare. Rejecit
possum, cu illud sit inter genus, & speciem me
taphysicæ considerata aperte discernere.
si virtusque naturam perspiciamus, quod ge
nus ad plures species descendit per differen
tias formales, atq; essentiiales, vnde illud diu
nis per oppositas differentias, formalis est, &
essentialis, formales autem differentiae speci
ficæ iure appellantur, quia gradum formalis
perfectionis à generico distinctum importat,
& qui cum generico copulatus totum essentia
le, atque perfectum constituit, & quidem secundum
ultimam perfectionem essentiale, si de
speciebus atomis sermo sit, quibus, si illud,
quod in potentia naturale est, ex proprijs a
tibus speciem sumere adjicemus, inveniem
mus, non ut cumque substantialis esse poten
tiam generis, sed essentialem, ac formalem, at
que in hoc genere perfectissimam, ut pote ad
actum.

actum perfectum speciei sua ratione ordinata, & si ita se res haberet, non saluabatur generis essentia metaphysica, absque ordine ad plures species saltrem possibile, cum ex alia, quae habet ratione partis actualis, non sit vere ac propriè genus, ut superius fuit à nobis statutum. Hac autem in specie valde dissimilia sunt, nam si de atoma loquamur, quae speciei statu, ac perfectionem habet, per eadem differentiam generi additam constituta est, quae ultima ea proprie appellatur, quia extrellum perfectionis gradum continet, & eius ratione ultima etiam appellatur species, quia, ut benè Porphyrius docuit, non est amplius per differentias essentialies diuisibilis. Vnde sequitur, differentias individuales non continent nouum aliquem perfectionis gradum, neque formales appellari posse, sed ut communis modus loquendi totius scholæ protulit, semper materiales, vel quia à materia radicaliter accipiuntur, vel certe à forma simul per diuisionem materiae multiplicata, & quoconque modo se res habeat, (quod modo non discutimus) extra essentiam esse specificam nullus vñquam dubitavit, sed nec dubitandum est, cum iuxta sit, acque per secta speciei definitio generica, ac differentiali parte, absq; individualibus differentijs, quae modi quidam dumtaxat sunt, specificam essentiam in ultima perfectione essentiali constitutam determinantes ad constitutionem individuorum.

I. Illatio.

Ex quibus illud inferre licet, speciem non esse quoddam totum potentiale, & formale, immo non esse totum potentiale absolute loquitione appellandum, sed actualē duntaxat, quia cum potentia illius non ordinetur ad actum essentialē, arque formalem, talis esse non potest: immo nec substantialis in eo se atū appellanda est, quo substantiali rei pro essentiā accipitur, sed solum secundum quid substantialis, quemadmodum actus ipsi individualium differentiarum materiales in primis, ratione explicata iure vocantur, & ea solum ratione substantiales, quia modi quidam sunt eidem essentiæ specificæ superadditi pro individualibus substantialibus constituendis.

II. Illatio.

Secundò infero, ad essentiam speciei Metaphysicæ non pertinere huiusmodi potentiam, quemadmodum ad essentiam generis propriæ illius potentiam pertinere diximus, eius ea est ratio iæ insinuata, quia potentia generis ad nouum perfectionis essentialis gradum per quem essentialiter perficitur ordinata est, spe-

cies vero non ad nouum essentialis perfectionis gradum ordinatur: cum nullus talis superficie, vñtra atomam differentiam, per quam constituietur, sed solum ad modum quendam, absque dubio extra essentiam constitutum, quasi singularizantem, & individuantem vniuersos gradus perfectionis specificæ naturæ.

40

Tertio sequitur illud, quod benè ex Avice na retulit Magister Soto vbi supra, speciem, si propriè loquendum est, non contrahi per differentias individuales ad individuorum constitutionem, quemadmodum genus per differentias specificas, sed multiplicari potius ratione huius, vel illius materiæ, & quidem per accidens, non per se, & huius differentiæ ratio est, quia genus incompletam naturam, a que essentialiter perfectibilem importat, completa autem in specie per differentias, id est dividì, acque contrahi propriè dicuntur, species autem, ultima perfectione essentiali completa est & id est, sicut non est ulterius perfectibilis essentialiter, ita non diuiditur, neque contrahitur, sed per individuales modos, quasi modificatur, ac multiplicatur, ex qua multiplicatio ne modalem perfectionem tantum acquirit.

III. Illatio.

Probabilior sententia statuitur.

I Nferitur quarto, conclusio vñica nostram explicans sententiam, arq; oppositam excludingens, essentia speciei Metaphysicæ in vñ nico individuo salvatur, etiam si aliud non sit possibile, quā conclusionem non solum explicat, sed efficaciter confirmat doctrina nuper exposta, arque etiam Angelorum natura, qñc etiam si talis sit (vt multis placet) cui individuorum pluralitas sub eadem specie omnibus modis repugnat, nihilominus in ea propriissima generis, arque speciei metaphysicæ constitutione reperiatur, nam spiritualis substantia creata secundum hanc vñiversalē abstractionē genus est per plures differentias contrahibile, ad constitutionem singularem specierum, qua proprie proprias esse sub genere tali species necessarium est, ab quo potentia quidem Metaphysica respectu plurium individuorum. Hoc etiam evidet (nisi ego fallor) conuincit species qualibet substantiæ, ita complexa pergenus, & differentiam, ex quibus componitur, ut nulla ei, ut tali, superius potentia, neque ad specificas differentias, neque ad individuales, vnde infero nullam potentiam conuenire speciei, ut species est, qñc si sic ei conueniret, omnibus

IV. Illatio,
& vera sententia.

41

Secundum, infero, ad essentiam speciei Metaphysicæ non pertinere huiusmodi potentiam, quemadmodum ad essentiam generis propriæ illius potentiam pertinere diximus, eius ea est ratio iæ insinuata, quia potentia generis ad nouum perfectionis essentialis gradum per quem essentialiter perficitur ordinata est, spe-

42

nibus necessario inesse; imo neque, ut insinuerunt, cum Angelicis (supposita illa opinione) repugner, quod igitur materialibus conuenientia speciebus, essentiale non est, sed extra essentiam earum, vnde aperiè colligitur nullā potentiam ad plura, ei esse essentiale, & ex consequenti in uno posse saluari individuo. Hec igitur non est speciei metaphysica essentiale, & idē verum est completatio speciei metaphysice essentiae in uno saluari individuo, quæ in eo tantum sita est, ut ex gradu generatæ naturæ, atque differentiali sit composta, idē totum actuale voce totius scholæ appellatur, quia non claudit aliquam essentiale potentiam, sed per modum completi actus individualis communicatur.

Hec nostra sententia sic exposita, fuit mens Aristotelis satis declarata locis, ac verbis principio huius questionis allatis, vbi plures species genus incertis respicere docet. Quam expressius proficitur D. Thomas in eam sententiam inclinans, quod nec sit, nec esse possit, nisi unicum individuum sub singulis Angelorum naturis, quæ tamen verè sunt metaphysicae species ex genere, ac differentia compositæ, eandem quoque expressis tenuit verbis Albertus Magnus tractatu 3. prædicabilium, cap. 2. ex modernis vero eandem sequuntur Sotus questione unica, huius prædicabilis, inter solvendam confirmationem primam secundi argumenti, Canterus dubio unico circa terram huius capitii partem, Doctor Toletus in solutione ad tertium.

QVAESTIO QVARTA.

Vtrum definitio postrema hisce speciebus conueniat, que unicum dumtaxat individuum habere possunt?

Status questionis.

Aliquae species vel tunum habent individuum plurimum.

44-

VIIX speciem ullam iouenientius, de qua certo sit in schola deficitum, plura non posse uno, vel alio modo habere individua. Phœnix in primis ut testantur plures, qui continua obliterazione id accepisse videantur, in uno dumtaxat singulari conservantur, sed in multis esse successivè certum est. Sol, & Luna, & si quæ sūc alia huiusmodi affra-

singularia, cœlestium corporum quibus affixa sunt, partes esse, maior philosophorum pars pro constanti tener, & rursus cœlestia ipsa corpora solo numero esse diuersa, à pluribus, & quidem non indoctis viris probabiliter assertur. Quanquam plures sint, qui specie sic esse diuersa censeant, ut neque diuina potentia absoluta, duo corpora cœlestia solo numero diuersa fieri possint, ex quibus, nec tamquam certum esse affirmandum colligitur, speciem in his multis carere individualibus. Angelos demum uniuscelsus specie differt, vel speciem quamlibet eorum, in pluribus singularibus esse multiplicatam, nec certum est, nec minus probabile postremum, apud sanctos Patres, & scholasticos Doctores, & inter eos, qui primum docent, sub iudice adhuc lis est, possintne secundum potentiam Dei absolvitam, multi sub qualibet specie produci, nec ne, qua propriæ maluerit quisquam partem, tuò iustinere potest. De illis igitur speciebus, quæ vel multa habent individua, vel circa controversiam habere possunt, non est ambigendi locus, quin præsens speciei definitio eis adaptari queat, cù necesse non sit, de multis actu enunciari individualibus, sed satis est enunciari posse, ut species sic prædictabilis qualibet natura, sed neque de alijs iuxta eorum sententiam, qui multiplicati posse affirmentur. Conditionalis igitur est controversia, an eorum admissa sententia, qui nec habere plura individua, neque habere vello modo posse quamlibet Angelorum, vel corporum cœlestium specificam naturam crediderunt, conuenire eis definitio speciei valeat. & priusquam varias Doctorum sententias referamus, depellendam esse censemus quorundam positionem, qui absque aliquo rationis fundamento, eo modo sub definitione comprehendi volunt, ut non positiuè, sed per quandam, non repugnantiam uniuersales sint, atque prædictabiles, quia & si ut tales sunt naturæ non multiplicabiles, prædictati posse de pluribus repugnet, conuenire tamen eis potest, in quantum sub communi conceptu speciei apprehenduntur, cùm species in quantum talis, prædictabilis sit de pluribus differentiis numero in quid. Depellenda igitur est positio haec, quia non solum veritate, sed omni proorsus probabilitate destituta est, nám si eiusmodi non repugnaria sufficeret, ut his speciebus definitio quadraret, euidenter sequitur, individuus etiam conuenire posse, quia ita cuiuscunque

Bb

sp.

45.

Refellitur
opinio que
repugnantiam uniuersales sint, atque prædicta
rundam.

speciei atome generis definitionem: nam licet Petrus, in quantum singulari homini, de pluribus praedicari repugnet, enunciabitur tamen sub communi conceptu hominis consideratus, & rursus, homo non potest de pluribus specie differenibus, ut talis enunciari, possibile tamen erit, si cum sub communi conceptu animalis concipiatur. Quae tamen absurditate plena sunt. Cuius ea est ratio, quia, cum definitio rei essentiam explicet, posse conuenire oportet, non minus, ac essentiam, quam habere nullo pacto existimandum est illud, cui sub communi aliquo conceptu non repugnat, cum negatio dumtaxat sit eiusmodi non repugnantia, non essentia positiva, ergo, nec sufficere existimandum est, ut definitio conuenire dicatur, nec verum est speciem sub communi conceptu speciei praedicabilem esse de pluribus, alioquin omnis species esset sic praedicabilis, quod falso esse ostendunt species subalterne de quibus notum est, non praedicti ut species, nec etiam species infima, sub ratione talis, praedicabilis est de multis, quia si ita esset omnia species infima, esset praedicabilis, quod species ista, de quibus controversia est non habet, cum non sint positive praedicabiles ut facientur isti, & nos statim ostendemus.

Affirmativa sententia cum fundamento proponitur.

Modus Caietani.

49.

Oigitur dicendi modo excluso Caietanus i. part. quæst. 3. art. 9. opusculo de ente & essentia cap. 5. & expressius in praesenti capite dub. 3. circa postremam speciei definitionem excitato, center vniuersalem esse, atque praedicabiles huiusmodi species, cuius fundamentum tale est. Est vniuersalem, vel praedicabilem non conuenit naturæ iuxta conditionem propriæ entitatis, vel essentiaz, ut superius ex doctrina D. Thom. statutum est, sed in quantum obiectum vel concipitur ab intellectu, simul denominatedem tribuente unde sequitur aptitudinem realem, vel physicam in multis essendi, individuis non esse ad denominationem vniuersalis, vel praedicabilis requisitam, sed eam dumtaxat sufficere, quam natura consequitur ex tali modo, quo ab intellectu concepitur, cum modus cognoscendi naturem sit fundamentum realis denominationis, quæ aptitudo, vel potentia logica iure appellatur, quia sub tali modo ad logicæ scientiæ pertinere dicitur, sed iure res haberet, ut

quamquam his naturis deficit realis atq; physica aptitudo respiciendi plura individua, ad est tamen logica, ergo facis est ut praedicabiles species sint appellandæ, minorem ostendit, quia natura Michaelis v.g. obiecti potest intellectui nostro abstracta à propria singularitate, sub tali autem abstractione intelligitur, ut indifferens ad plura, non minus quam quælibet alia natura materialis, illam habens, quia non intelligitur ut singularizata, vel appropriata alicui determinato singulari, sufficit autem eiusmodi indifferencia ad multa, ut apta de eisdem praedicari denominetur logica aptitudine, ergo vere censetur de multis praedicabilis, quantum prætens definitio, quæ logica appellanda est, postulare intelligitur.

Ut autem Caietani fundamentum plenus capiatur, illud adnotare oportet, apud eos, qui tenet repugnare ijs naturis multiplicationem, duo esse certa, alterum te ipsa eadem esse specificam earum differentiam, atque individualem, itaque essentialis ipsa differentia Michaelis, per quam constituitur in esse specifico, ac distinguuntur specie à ceteris Angelis, est etiam individualis, per quam habet indistinctum esse in se, & à quolibet alio individuo distinctum, quod est esse differentiam individualem, etenim quilibet Angelus, iuxta hanc sententiam, simul est species, individuum, atque suppositum, cum determinatas habeat operationes intelligendi, & amandi, atque earum virtute mouendi corpora, aliud est etiam certum distinctionem eadem naturam secundum specificam, atque individualem differentiam, in quantum eadem cum sit res, diuersa obire munera intelligimus. Cöponit quidem speciem Michaelis simul cum conceptu communii atque generico spiritus, differentia eius eundem essentialiter distinguens à ceteris aliorum Angelorum speciebus, & sic considerata specifica appellatur, & rursus eundem Michaeliem constituit in esse determinato, atq; in individuali, quemadmodum singularitas Petri singulararem hominem eam constituit, si quidem non minus singularis est Angelus Michael, quam Petrus singularis homo, & in quantum Michael singulariter exercitat officium non est specifica differentia, sed individualis, essentiam, ac diff. Angelus, distinctionem non ingreditur, sed extra illam esse cui Petrus intelligitur aliarum individualium differentiationum similitudine, & hinc prouenit pessimum nos speciem Michaelis à sua singularitate absahere, quod non est aliud, quam cum considerare

51.

Notandum:

care ut genere, & differentia compositum, nō considerata eadem differentia secundum individualis officium, quemadmodum à Petro abstrahimus naturam humanam, non considerata eius individuali differentia, sed sola specifica, quae vna cū genere speciem componit, nisi cū ratione saltem in Angelis distincta esset eadem differentia specifica à se ipsa, vniuersaliter affirmat Caiet, atque adēd vniuersalem & prædicabilem.

Confirmatio huius sententiae. Cuius sententiam videtur confirmare Porphyrius, dum statuit postremam hanc definitionem speciei omnibus, & solis atomis species conuenient, sed eiusmodi sunt species atomae, cū proximè sint sub genere politae, neque in alias species amplius diuisibiles, cum denique ita sint species, vt non sint genera, ergo sub definitione comprehenduntur, Aristoteles etiam in prædicamento substantiæ, proprium esse secundarum substancialium prædicari de primis docet, primas autem substancialias individua vocat: sed angelorum species sunt secundæ substancialiæ, cum sint ex genere, & differentia composita, ergo prædicabiles sunt de primis, & ita vniuersales.

Quod ratio ipsa ostendit, nam anima nostra secundum præsentem statum corporis, non valeret res cognoscere nisi sensuum ministerio, atque adēd per species à phantasmatibus abstractas, quae cum corporeæ sint species, non possunt imprimere in intellectu, nisi species alias, spirituales quidem, propter intellectum agentem, qui tanquam principalis causa eas producit, & propter intellectum possibilem etiam, in quo recipiuntur, qui spirituales sunt potentiae: representantes tamen corporeæ obiecta, à quibus accipiuntur: vnde vulgariter illud in schola emanavit, quiddicatem rei materialis proprium, esse obiectum nostri intellectus pro statu præsenti, & si ita se res haber, evidentiter sequitur spiritualia non esse à nobis nunc intelligibilia, per propriam speciem, sed per speciem, ac similitudinem rerum materialium, vnde corporæ etiam similitudines depingimus, ad excellentiam, atque pulchritudinem Angelorum intelligentiam, conditionem igitur, & modum rerum materialium induant Angelis, in quantum à

nobis percipiuntur, atque adēd tanquam ad plura individua indifferentes eorum species accipimus, quemadmodum species materialis, vñiuerſalitatis, qua proprieſtate secundum potentiam Logicam æqualis est omnino ratio æqualis indifferente, æqualis demum vñiuerſalitatis, ac prædicabilitatis denominatio, in Angelicis naturis, ac in speciebus materialibus, per quarum similitudines à nobis percipiuntur. Idque efficaciter confirmat, quod Deum ipsum singularissimum termino communis significamus, vox namque Deus, communis terminus est, vt in materia terminorum dicitur, voces autem sunt signa conceptum, vt docet Aristoteles, de interpretatione capite 1. ergo Deum communis conceptu apprehendimus, non alia de cauſa, nisi quia per similitudinem rerum materialium, eodem igitur modo Angelum concepientes, vñiuerſalitatis & prædicabilitatis denominacionem tribuimus, quanquam in ſe consideratus, non sit multiplicabilis, quod Diuinus Thomas, non obscurè inſinuat opusculo 42. de natura generis cap. 5. Sub ijs verbis, non formamus intentiones Logicas in Angelis per aliquid conceptionis à parte eorum, sed per id, quod concepiimus in rebus nobis notis propter communitatem, quam habemus cum Angelis, in hoc, quod omnes sunt ab uno primo, & ideo formamus intentiones, qua uniformiter iſtis, & illis conueniant. Et quæſtione vñica de spiritu-alibus creaturis in disputatis, articulo 3. ad 4. Angelo non esse prohibitam multiplicationem, ex parte specierum docet, sed ex parte individuationis, vnde colligi posse videtur, speciem eius ab individuo abstractam, posse intentionem vñiuerſalis suscipere, cum in ordine ad multa individua intelligi possit.

Ad extrellum, natura Michaelis vnum habens individuum, prædicabilis est de eo, si Vltimum, quidem ab eo participatur, & in illo est, non secus, ac si plura alia haberet, sed non prædicatur prædicatione identica (cum non sint protinus idem, sed ratione saltem distincta, & certè distinctione habente in re ipsa fundatum, atque adēd maiori, quam Petrus à se ipso) neque etiam prædicatione æquali, quemadmodum rationale de homine: nam contractior est essentia, vt in individuo consideratur, quam vt abstracta ab illo enunciatur, igitur prædicatione superioris, ac proinde prædicatione vñiuerſalis de singulari, aptitudinem ergo habet talis natura faciliendi de-

Caietan.
Lauellus.
59.

Soncinas.

60

Canterus.
Mercatus.

nominacionem vniuersalis, & praedicabilis, ut
hanc sententiam Caietan. inclinasse, in pri-
mis videtur, lauellus. 12. Metaphysicorum, que-
stione 24. vbi similes species, si vt in se sunt,
intelligantur, quemadmodum vnu Angelus,
ab altero Angelo, non esse praedicabiles tenet
nec Porphyrium, postrema hac definitione
vniuersas species comprehendere voluisse,
sed eas dumtaxat, quae in materia sunt sensi-
bili nobis noriori; certum, si vt in nobis in-
telliguntur, similitudine rerum materialium
accipiantur, vniuersales, atque predicabiles
vocat: eodem modo loquitur Soncinas. 12.
Metaphysicor. questio 51. quamvis pro oppo-
site sententia à nonnullis referatur: nam in
solutione primi argumenti negat esse praedi-
cabilis, quoniam de illis secundum propriam
conditionem accepta loquitur. Ceterum in
solutione ultimi argumenti, in quantum abso-
lutis intellectis formatura corporalium simili-
tudine, vniuersales ac praedicabiles esse vult.
Ex modernis vero, eadem plane recipiunt
Doctor Canterus dub 2. circa secundam huius
capitis partem excita, Mercatus questione
vnica, articulo. 2.

*Ad questionis solutionem spectantia
statuantur.*

Quædam
notantur,

61.

Nota 1.
Aristot.

62.

Si ita se res habet, ut controversia haec præ-
supponit, quamlibet angelorum speciem
non esse vlo modo multiplicabilem, tan-
quam certum statuendum erit, secundum
Physicam potentiam non esse de pluribus præ-
dicabilem. Ut igitur quantum probabilitatis
h. hec proposita sententia, quæ praedicabilem
esse ponit hanc naturam secundum potētiām
Logicam, per modum quo à nobis intelligitur
ostendere possimus, atque etiam quid sit in
presenti questione teneendum, modum, quo
spirituales substantias in statu præsenti intel-
ligimus, accuratius expendere oportebit.

Pendet nunc operatio nostri intellectus à
phantasmib; iuxta vulgatum illud Arist. 3.
de anima tex 39. in Schola receptissimum: Opor-
tet intelligentiamphantasmata speculari: Quidquid
autem phantasmatum ministerio cognosci-
tur, corporeum esse nein ambigit, cū & phan-
tasmatata ipsa corpoream fiat, & phantasæ po-
tentia, in qua resident, organo corporeo al-
ligata; qua proprie species quæcumque intel-
ligibilis in intellectu nostro producta non po-
test nisi corpoream quiddicatem repreSEN-

tare, quam iure adæquatum, & per se obie-
ctum eius appellatur, unde sequitur spiritua-
lia non esse à nobis, per propriam speciem
intelligibilia, sed per alienam rei materialis,
secundum modum similitudinis, vel remoti-
onis. Etenim, materialium rerum explorata
natura, corpoream, vel materiale conditionem remouentes, vel certè similia predica-
ta (aliorum tamen longe ordinis) excogitan-
tes spirituum rerum conditionem, vicina-
que percipiuntur. Remoto corpore ab Angelo
intelligimus substantiam esse spiritualem, de
pulsis ab operatione illius corporeis imper-
fectionibus, successione, videlicet defatigati-
one, corporearumque imaginum necessitate, ac similibus, & immutuam esse ab eis inspi-
cientes, purissimam illius substantiam, à qua
oriuntur isthac (& si non adeò distincte) coa-
cipimus.

Secundum est, etiam in hac re summopere
obseruandum, per alienam nos speciem spitu-
talia intelligentes, proprium eorum conce-
ptum formare, proprium quidem non com-
prehensionis, conuentibilem tamen cum re
ipsa intellecta, vt in se est, ac distinctum ab ali-
js, ea demum ratione proprium, quod cum
conditione propriæ naturæ non pugnat, sed ei
soli conueniat. Exemplis veritas hæc illustra-
bitur, per speciem rei corporeæ, imperfectio-
nem corporis ab ea remouentes intelligimus
Deum purum esse spiritum: & rursus certis es-
se limitibus generis, ac differentiæ clausam
creatryæ essentiam, & perfectionem inspici-
entes, his carere diuinam substantiam agno-
scimus, atque adeò infinitam esse concipiimus,
ac deinceps ex effectis infinitam esse illius po-
tentiam. Ecce proprios concepius de Deo
formatos, qui ei soli conuenire possint, &
qui conditioni illius consentanei sunt. Ita-
que Deum, quanquam per speciem rei mate-
rialis, & finitæ cognitionis, non materiale, non
finitum, sed puram substantiam, infinitam,
immensaque virtutis esse cognoscimus,
conceptibus quidem imperfectis, quantum
exigua intellectus nostri virtus attingere ipsi
valer, similis est nobis modus intelligendi An-
gelos, per viam remotionis, earum imperfe-
ctionum, quas cum corpore contrahitus, quibus depulsi,
dignorem longe virtutem eorum
excogitantes, proprium conceptum formamus,
quamvis non omnino distinctum: proprium
quidem, qui ei soli conueniat, & non naturæ
corporeæ: vt per speciem rei corruptibilis, re-
mouen-

63
Nota 2.

Exempla.

mouentes corruptibilitatem intelligimus esse incorruptibilem, & per speciem corporei motus eidem non esse subditam, ut res materialis, sive de ceteris conceptibus angelico proprijs, & pari ratione per speciem materialis, ac multiplicabilis naturae intelligimus non esse multiplicabilem. sed ad unum individuum proplus determinatam, iuxta opinionem, quam dñe presupponimus ita sententia: iste autem modus intelligendi Deum, & angelos per species rerum materialium non sic notarijs, aut cognitionibus simplicibus, sed discursu, & collatione rerum similium, vel dissimilium, neque alio modo intelligi à nobis possunt pro statu praesenti.

Ex quibus illud inferte licet, modus intelligendi spiritualia per alienam speciem rei corporeas, à propria natura eam alienam non efficiere in mente nostra, sed neque conditionibus materialibus, vel propriæ conditioni repugnantibus afficeret, alioqui non solum imperfectus esset talis modus cognoscendi, sed effectus corum repugnans, & qui alienos ab eorum notitijs nos constitueret. Verum igitur modum essend, ac proprium rerum spiritualium percipimus, licet imperfecte.

II. Corollarium.

53

Secundo infero, cum, qui Angelicam naturam per alienam speciem concipi intelligens, non esse multiplicabilem per individua iuxta sententiam, quam presupponimus, tale de illa formare conceptum, ut ad unum sit determinata individuum, nam quemadmodum per speciem rei corporeas, incorpoream, ut vere est, naturam concipi, ac materia expertem, ita etiam non diuisibilem per conditiones materialies, atq; adeò pluribus individuis incommunicabilem. eiusmodi namque proprius conceptus illius est. Itaque, sicut species rei materialis, per quam cognoscitur, eam tanquam materialitatem, vel corpore affectam in conceptu nostro representari non facit, quia aliena sunt hæc, à propria dignitate, quam de illa concepimus, pari ratione similitudinem possibilis multiplicationis non couerter.

III. Corollarium.

66

Inferatur tertio, potentiam logicam respectu plurium individuum, quam Caietanus in eiusmodi: speciebus, ut à nobis concepitis ponit, nullum habere in veritate fundamentum, sed in sola imaginatione, nam intellectui esse obiecta spiritualia naturam, ad unum individuum proplus determinata, coquere ab intelligenti cognito, ac presupposito, hoc inquit nullam ei in conceptu illius idifferentiam ad

plura conferre valer, quemadmodum per speciem rei materialis ac motu subiectæ oblitera, non acquirit ullum ordinem ad materiam, vel motum, etiam in concepius sic eam intelligentis, cuius ea est ratio, quia veraque conditio nō solum eidem naturæ in se repugnat, sed in conceptu, quem de illa formamus, postquam sentire nos proficiemur (opinione illa admissa, quæ quæstio presupponit) non minus ei repugnare individuorum multitudinem, quam corpus vel materiam, atque adeò materiales conditiones. Stare quidem posset in concepitu nostro, si multiplicabilem esse re ipsa crederemus, vel saltem utrumque esset à nobis ignoratum, ordinem habere ad plura individua, similitudine naturæ corporeæ, per cuius speciem intelligitur, sed cum oppositum presupponamus, possibile nullo pacto esse potest. Idque præteritum verum est, cum potentia logica in physica, ac reali funderetur, si vera est: Physica autem potentia, ea esse intelligitur, quam natura in nostro intellectu habet: etenim si cum proprijs eius principijs, etiam à nobis intellectus pugnat, vana & absque fundamento erit, non secus, ac si rei singulari eam tribueret intellectus: cum igitur intentiones logicæ valuerint, ac praedicabilis super veram fundentur logicam poterit, sequitur eiusmodi speciebus, quibus multiplicationem repugnare presupponimus, & intelligimus, conuenire non posse potentiam quidem logicam non negamus in cognitione nostra fundaram. sed ut vera sit, conuenire naturæ, ut à nobis saltem concipiatur, necessarium esse arbitramur: quam conditionem non habere exi, quam in ijs speciebus ut à nobis concepitis, inuenit Caietanus, probetemur.

Opinio vera refertur, & comprobatur.

Nostra igitur sententia Caietano opposita tribus assertiōibus explicatur. Prima est.

Angelicas naturæ non sunt vniuersales, nec posterior speciei definitio adaptati eis potest, quam in primis efficaciter confirmat praefatus discursus, quo continetur, & explicatur modus, quo à nobis eiusmodi naturæ intelliguntur. Arque in illo probatur: vniuersalitas, & praedicabilitas sunt positiva ad plura individua relationes, sed Michaelis natura, etiam intellectui nostro per speciem rei materialis obiecta, plura habere

Bb 3

Probatur.
individua.

67

68

69

individua, non intelligitur, immo intelligitur plura ei repugnare, cum nos ipsi dum eam intelligimus, non esse multiplicabilem presupponamus, quemadmodum non esse materialem, vel corpoream, igitur denominacionem vniuersalis, vel praedicabilis non tribuimus.

II. Argum.

70.

Secundo, Deum optimum, & maximum per speciem rei materialis intelligentes vniuersalem non denominamus, ea quidem de causa, quia talis intentionem cum singularitate illius pugnare presupponimus, quam nos ipsi cognoscimus, sed ea apud nos statu sententia, quam presupponit questione, sic est singularis, angelus in conceptu nostro, ut ad unum sit individuum prorsus determinatus, ergo non conuenient illi similes intentiones, ut à nobis concipitur natura angelica, nec ei attribui possunt.

Solutio in I
sufficiens
prædicti ar-
gumenti.

71.

Nodum tamen argumenti solvere nituntur aductarij, illud assuantes discrimen inter Deum, & Angelum, quodd angelica natura ex genere, & differentia sit composita, quā tamen compositionem, à divina esse simplicitate alienam cognoscimus, & ea propter illam quidem non sine fundamento praedicabilem de pluribus denominamus, haud quam verò Deum eo deficiente fundamento.

Rejeicitur
dicta solu-

Vero quidem discrimen, sed quod argumentum non infringit, quia compostam esse naturam ex genere, & differentia, non est sufficiens fundamentum vniuersalitatis, eam namque compositionem ex propria natura fundatā in compositione alia priori, actus & potentia intelligimus, cum qua stare posset, ut verè nullo pacto sit multiplicabilis, vt opinio, quam presupponimus tenet, ergo talis compositione nō infert, posse eam intentionem vniuersalis fundare, sed certè remotum fundamentum est, & requisitum quidem, insufficiens tamen: proximum vero, atque sufficiens est, cognitam esse naturam, tanquam multiplicabilem, ad pluraq; individua, que habere posse intelligitur comparatae esse ab intellectu, quo fundamento carere angelicam naturam ostendimus, ergo vniuersalem, vel praedicabiliem denominari, non est possibile.

II. Con-
clusio.
Probatio
conclusio-
nis secun-
da.

Assertio secunda, licet similes species non sint vniuersales, neque praedicabiles, verè tamen sunt subiectibiles, quam evidens hęc ratio veram esse ostendit. Plures sunt angelorum species, siue in uno, vel pluribus individuis qualibet subsistat, & quidem omnes sub ge-

nere substantia collocatas esse notissimum est, illud igitur commune genus habent, cui in recta praedicatione linea subiectiuntur, & praeter illud, communem eis ceptum spiritualis naturę de vniuersis in quid praedicabilem, quibus generibus subiecti, quamlibet angelorum speciem esse possunt, atque adeò speciem eius subiectibilem esse.

Tertia & postrema assertio est, in sensu pra- 72. Com-
sentis controversie, non omnis species subiecti-
cibilis, est praedicabilis, sed plures sunt priori-
tem habentes denominationem absque poste-
riori, id autem esse possibile, ex virtusque re-
lationis natura probatur: eiusmodi tales plures
nō solum duces sunt, cum ad superiora priori
terminetur, ad inferiora posterior, sed vicis-
im independentes, ut in intermedij videtur
licet, quae subiectibiles sunt species, relatione
vero praedicabilis carent, cum ad inferiora
comparatae, nequaquam species, sed genera
appellentur, relatio igitur subiectibilis speciei
non necessario concurrit in eodem cum rela-
tione speciei praedicabilis, non igitur mirum
est in quibusdam infinitis speciebus ab ea esse
separatam. Hanc nostram sententiam moder-
ti omnes fere Doctores probant.

A qua neque Porphyrius, neque Aristoteles dissentiant, ut argumenta solvere incipiamus: in primis enim neuter Philosophus angelorum naturam exploratam habuit, de-
mones quidem Porphyrius rationales posuit, atque praedicos corpore, ideo plures in qua-
cunque specie, non secus, ac in ceteris corpo-
rez naturae speciebus, ac vero conditi ne es-
senti ab alio, vel infecti prorsus non videntur
certi apud se statuisse Aristoteles, atque eam
ob rem, ac specie essent omnes diversi, vel so-
lo numero plures non decrevit, apud eos igitur
praesens controversia locum habere non
potuit, sed neque adhuc vniuersalis eorum
doctrina in arguento opposito, nostrae sen-
tentiae adueratur, Porphyrius namque solis
speciebus infinitis posteriorem definitionem
convenire ait, ut subalternas excluderet, an
vero omnes comprehendat, non determinat,
sed quasi casus omisssus ab eo fuisse videtur, sit
ne aroma aliqua species, sic ad vacum deter-
minata individuum, ut neque vniuersalis sit,
neque de multis praedicabilia.

Rejicitur quorundam dicendi modū iuxta
nostram sententiam.

Tertius

Quorundā
dici dī mo
du.

75.

Testimonio Aristotelis, satisfacere videntes moderni quidam Doctores, qui nostram sequuntur sententiam, omnino negant Angelos esse se. undas substantias, nam cum ea sit ratione quisque illosum species, vt etiam sit iotinsece, & essentialiter singularis, ad prædicamentum pertinet tanquam prima substantia, non vt secunda, atque id circa necessarium non est prædicabilem esse de primis substantijs.

Rejicitur
iste modus
dicendi.

76.

Hic tamen modus dicendi tria continet à veritate aliena: prius est angelos esse essentialiter singulares, atque adeo primas substantias; singularem namque esse naturā creatam, pluribusque individuis incommunicabilem, non potest esse prædicatum eius essentiale, cum ad genus, vel differentiam illius formalis ratione nō spectet, sed modus quidam sit substantialis, constituens essentiam incommunicabilem, quam idèo ex genere, & differentia constitutam, secundum rationem præsupponit. Erenim si prædicatum essentiale esset, statim fieret, angelos in quantum individua essentialiter differeret, atque ex consequenti, non esse atomas species; sed in hos gradus essentiales diuisibiles, & insuper solius diuinæ essentiae proprium non erit, sua esse ratione essentiali singulari, quæ à veritate abhorcent; sic igitur accipiendum est illud, quod ab eis dicitur, qui ex propria conditione interdictam esse multiplicationem angelicis

77.

speciebus ponunt, videlicet eadem sua differentia specifica esse singulares, vt non sit res alia in eis individualia differentia, ab specifica, neq; in ordine ad rem aliam extrinsecum accipiatur, cuius ratione multiplicabiles sint. Illud namque extat discriberem inter animam rationalem, & quamvis aliā formam, ex una parte, & angelum ex altera, quod anima quidem rationalis, licet subsistens forma sit, incompleta rāmen naturae est, quæ simul cum corpore completam hominis constituit, idèo non sine ordine ad corpus per materialem divisionem multiplicabilem individuatur; qua propter anima ipsa multiplicationem individualem suscipit, atque ex consequenti humana natura, angelica verò, forma est, sed in suo ordine essentiali completa, neque ad aliud ordinata, vnde eius differentia individualis ordine ad extrinsecum caret, ac proinde multiplicationis necessitate, imo & possibiliate, iuxta ciudem sententias præscriptum, & hinc

78.

Aristoteles, igitur (vt testimonio illius Responsio satisfaciatus) nihil certum de his substantiis ad testimoniū ad prædicamentalem ordinem pertinet, statuisse videtur; qua propter subdefinitione, vel proprietate illa secundarum substantiarum eas non comprehendit, sed ceteras

apparet, quæ certum sit ratione formalis distinguiri, iuxta eandem sententiam, in angelis individualem differentiam ab specifica: ac proinde singulare, vel individuum ab specie.

Alterum, quod contineat, falso est, angelorum species non esse secundas substantias, sed primas dumtaxat, nam cum substantiae dicantur, tam prima, quam secunda, quia accidentibus, aut etiam prædicatis quidditatis substantia, & idco prima posterior substantia, quæ secunda, quia pluribus substat, atq; ratione, paucioribus vero secunda, ijsq; virtute primæ, vt expressa verba Aristotelis capite de substantia testantur: sequitur quamlibet angelorum speciem esse secundam substantiam, si quidem supremis generibus substat, eisque atque accidentibus substat, non minus quam alia quæcunque materialis species, eis autem substat virtute eiusdem unius singularis, ratione formalis à se distincti, in quo substat: ex quibus sequitur evidenter, quamvis angelum non solum esse primam substantiam, sed etiam secundam, cum & singulare sit, & vera species subiectibilis, atque etiam in prædicamento collocatum esse primo, & per se propter speciei rationem potius, quam propter singularem, cum certum sit compositionem ex genere, & differentia ex ratione specifica, non ex singulari habere: idque adeo verum est, vt eo impossibili admissio, quod species non esset, sed singularis dumtaxat, ad prædicamentum directe,

& per se non pertineret. Deus autem Opti-

Deus non
habet com-
positionē
ex genere
& differen-
tia.

matus, & maximus non solum propter suam infinitatem ad prædicamentum non spectat, sed quia compositionem generis, & differentiaz ad prædicamentalem ordinem intrinsecus requisitum non admittit, eius igitur ratione angelorum species prædicamentales sunt, nō propter singularitatem, & ex consequenti, quia vt secundæ sunt substantiaz, per se primo collocantur in prædicamento, vt primæ vero tanquam fundamentum omnium prædicatorum essentialium, & hoc est tertium, in quo falsa deprehenditur illorum autorū sententia, qui secundas esse substantias angelos negant.

Aristoteles, igitur (vt testimonio illius Responsio satisfaciatus) nihil certum de his substantiis ad testimoniū ad prædicamentalem ordinem pertinet, statuisse videtur; qua propter subdefinitione, vel proprietate illa secundarum substantiarum eas non comprehendit, sed ceteras

tas tantum, quantum naturam exploratam habuit, vel si de uniuscuius proprietatis illa secundum substantiarum accipitur, ut de primis predicentibus, eisdem adaptari potest: neque enim Aristoteles, quamlibet secundum substantiam de multis, ait, praedicari primis, sed uniuscuius est loquio: id est sensus, secundis substantiis proprium esse de primis praedicari, ut si plures sub se habeant, de omnibus, de una vero si in ea duntaxat substantiam, satis est ergo angelicam speciem, de uno illo individuo ratione formalis à se distinckto praedicari posse, ut proprietas secundum substantiarum ei accommodetur.

Opposita sententia argumentis occurritur.

VT autem argumentis opposita sententia fiat, satis explicandum in primis est, quo genere prædicationis Michael, sub essentiali ratione acceptus, de se ipso, ut singulari enunciatur, dicendum est autem prædicatione in primis æquali, atque ex hac parte differentiali prædicationi simili enunciari, in quid tamē, cum completam subiectum quiditatem enunciari prædicatum, & proprieatatem ad prædicationem speciei referendam esse suo modo censemus: non est igitur identica cum subiectum, & prædicatum ratione formalis sint distincti, & unum formaliter in alio includatur, nec superioris prædicatio, quia eiusmodi natura, erit aī propria singularitate abstracta sit, non habet maiorem ambitionem quam ei coniuncta, si quidem ad eam tantum comparari potest. Nec denū sequitur, habet individuum, ergo est species prædictabilis: quia terminus specificæ relationis non est unum, sed plura individua. Subiectibilis igitur species est, non tamen prædictabilis, neque uniuscuius: cum de uno solo individuo enunciabilis sit, & hanc est solutio postremi argumenti.

Ad primis
arg. patet
ex præcedē-
tibus dictis
solutio.

84.

Primum autem solutum est, ex doctrina superius adnotata, que per alienam speciem corporeæ naturæ, ac multiplicabilis, angelum à nobis intelligi admittit, negat tamen ex tali modo intelligendi multiplicabilem conditionem acquirere, ut in eodem exemplo argumenti intelligi potest: depingimus enim pulcherrimi iuuenis effigiem, ut angelii pulchritudinem, & capiamus, & ostendamus, nec proprietatem intelligimus corpoream esse, sed

maiorem longe in ordine spirituali, pulchritudine illius effigiæ sub corporali ordine. Sic ergo accipiendum est de multiplicationis proprietate, quam in angelicam naturam non transfrat intellectus, dum per speciem multiplicabilis naturæ eam concipit. quemadmodum nec transfrat alias proprietates naturæ materialis, per eum speciem, eam intelligit, repugnante removendo, & ita haec proprietate remota, sicut ceteris, proprium illius conceptum format, naturæ videlicet ad vaues individualium omnibus modis determinante, sicut incorporeæ, immaterialis, individualib[us] lis.

Nomen autem, Deus (vt secundum argu- I. Argum.
mentum, quod superest, ioluamus) iuxta sen- 85.

tentiam D.ii Thomas i. parte, questione 39 articulo 4, ad i ex parte cum termino communione conuenit, atque etiam ex parte cum singulari, significat quidem diuinam naturam singulararem ex propria excellentia, cum illud sub nomine Dei intelligamus, quo maius excogitari non potest, & hoc ex propria conditione unicum sit, atque adeò singularare, ut bene adnotat idem D.ii Thomas i. par. que. 2. art i ad 2. nam eo ipso, quod plura essent, neutrum haberet eam excellentiam: termino autem communione assimilatur ex ea parte, qua forma singularis significata pluribus suppositis communis est. Ad formam igitur argumenti negationis est, ex ea parte Deum esse commune in terminum, quia ab impositore, vel ceteris ad significandam naturam diuinam, sed communis conceptu intellectum, sit institutum, sed quia licet singulariter, & non multiplicabilem atque, ut taliter conceptum, pluribus tamē (non individualibus, sed personis) communem angelicam verò natura proprio à nobis conceptu cognitam, ad unum tantum singularem angelum determinata intelligitur, neg: adhuc multis suppositis, aut personis communicabiliem.

Similes denique intentiones angelicæ, Similes in-
aque corporeæ naturæ attribuimus, vbi in intentione cogitatione nostra similem habent fundandi attributionem, ut si ex similitudine corporeæ natu- 86.
tur angelicæ abstractam conceptum spiritu, à pluribus ex natura angelorum speciebus, genos eundem denominamus. Quemadmodum quatuor alii conceptum corporeæ naturæ, à pluribus speciebus sui ordinis abstractum: ceterum, si eadem ratio fundandi ex parte naturæ angelicæ à nobis cognita deficiat, similitudo intentionis cessat, quia ei attribui non potest inten-
tio,

zio, corporeæ naturæ conueniens, ut verè in proposito contingit, cùm intentio vniuersalitatis speciei, naturam plura individua modo aliquo resipientem pro fundamento exigat, angelicæ vero etiam, ut à nobis cognita, talen aptitudinem non habeat, quæ rāmen in natura materiali invenitur; & eiusmodi sensum tenuit D. Thom. in priori loco.

Exponitur
D. Thom.

87.

Posterior vero, aliò tendit, videlicet, ut naturæ angelicæ multiplicatio sit interdicta, nō ex compouni coopeñi rei spiritualis, sed ex particulari talis formæ completa, non habenti ordinem ad materiam extrinsecam, in qua recipibilis sit, ut nuper à nobis expositiū est, idque cùm intelligamus proprio conceptu de caderi natura formatu, ei attribuere intentiū vniuersalitatis, possibile non est.

QVAESTIO QVINTA.

*Separetur ne sufficienter species,
à genere, ea particula definitio-
nis, predicari de pluribus diffe-
rentiis numero in eo quod quid.*

Aperitur controversia difficultas.

De predicibiliū distinctione in genera differentiis, positemus vniuersalium questione constitutū reliquimus, modo predicandi in quid per modum totius, & pars, distincta esse predicabilia generis, & speciei.

88.

Nunc autem specialius naturam secundi predicabilis, praefaci definitione explicata in investigantes, inquirimus merito, an adeo sit proprium illius, de pluribus numero differentiis predicari, ut eo sufficienter à genere distinguitur. Maxima autem occasio-
nē haec controversiae probuit in primis Porphyrius idem, qui tibi videbit sperte contra-
ris: nam ex una parte non potest genus à pre-
senti definitione excludere, nisi per illam par-
ticulare: de pluribus differentiis numero, cu[m in eis non sit conuenire, vnde sequitur apud ipsum, non predicari genus de differentiis numero sed solum de speciebus, alioquin si de individuis quoque enunciatur, nō excludetur à definitiōne, sed coincident duo haec predicabilia, quod non admittit Porphyrius: ex alia vero parte assert̄ cap. praefaci, genus

non solum de speciebus, sed etiam de individuis prædicari, quia cum sit superior prædicatiū comparatione speciei, necesse est, de omnibus enunciari, quæ sub ea continentur, & haec sunt individua, quod rursus assert̄ cap. prædicab. vñimo, dum peculiares modos prædicandi singulorum expoteret, affirmans, genus, & de pluribus specie differentiis, ac etiam de differentiis solo numero enunciari, hisce verbis: *Genus quidem de omnibus sub se spe-
ciebus, & individuali, namque animal de equa, & Porphyr.
de bene predicator, que sunt species, & de hoc
equa, & de basi basi, que sunt individualia.* Aristot. *Aristot.*
etiam de essentiali rerum distinctione agens.

89.

5. Metaphysic. cap. 9. & 10. & expressus. cap.
6. text. 12. & lib. 10. cap. vñimo, duo statuit,
vnum quidem genericam differentiam longe
maiorem esse specifica, siue specificam ma-
iorem individuali; aliud, quod ex eo eviden-
ter inferitur; quacunque genera diversa sunt,
specifica habere discimunt, & que specie
distinguantur, numero excedentia dstanta
esse, utrumq[ue] autem rationi confor-
matum quidem, nam species differentijs distin-
ctæ communè genus habent, cum tamen diuersa
genere in nullo communicent, ut equus, &
leo ex una parte, homo, & albedo ex alia osten-
dant. Postremum vero, quia maior differentia
minor claudit, ex quibus illud infero, eo ipso
genus de differentiis numero esse predicabile,
quod de specie diuersa prædicari aperit
est, post quam numeralis differentia, sub spe-
cifica continetur, & si ita se res habet, commu-
ne erit generi, & speciei de pluribus differentiis
numero prædicari, ut etiam prædicacio-
nes istae indicant, Petrus est animal, Ioannes
est animal: quapropter non coesetur ea parti-
cula definitionis sufficienter separari ab spe-
cie. Nec satius si dicatur, proxime prædicari
speciem de individuis, quasi remore vero ge-
nus, cum non nisi ea mediante enunciatur, nā
idcirco verum esse intelligitur, Petrum esse
animal, quia verus est homo, etenim si specifica
differentia tanquam superior eminentia
ratione individuali claudit, planè sequitur, que
specie distincta sunt, proxima ratione numero
differentia, ergo si proxima prædicacione
genus enunciatur de speciebus, eo etiam mo-
do dicetur de individualiis.

90.

Sed aperte etiam ratio idem coïncidit, nam Confinia-
quemadmodum natura specifica in singulari-
bus est individualia, pari ratione geneticas pro-
prietates hanc enim humanitatem, appellatur Pe-
trus

C. C.

91.

trus hic homo, distinctus numero à Ioanne, qui alia humanitate distincta numero constituitur, nec difficultate ratione, Petrus idem est hoc animal, habens eiusmodi naturam sensitivam, Ioannes vero aliud hoc animal numero distinctum, ratione alterius naturae sensitivae: est igitur accipere, Petrum & Ioannem, in quantum sunt isti homines, & in quantum sunt hoc, & illud animal, & quanquam sub prima consideratione, remota quadam prædicatione homine mediante, de vitroque animal enunciatur, sub postrema vero abique vitro medio, ut dum sic enunciamus hoc animal, designato Petro, est animal, & illud animal, designato Ioanne, est animal, cum inter animal, & hoc animal nullum sit prædicatione medium, quemadmodum inter hominem, & hunc hominem, prædicto naturae sensitivae, communis conceptus significatus importante, subiecto item eandem sit conceptus singulasi.

**Solutio
confirmatio-**

Sed neque ratiōnē hanc sufficienter solvere possunt, respondentes nomine tenus proximata esse eam prædicationem, hoc animal est animal, & similes, re autem ipsa remotam, quia si rem significatā nomine huius animalis attendamus, specifica natura est, cum nullum sit, hoc animal in rebus subsistens, nisi sub determinata aliquā specie animalis ciuidem, vel si individuum esse contendas, non certe aliud à Petro, aut Ioanne, quia præter individua sicut etiam species, non sunt alia, de quibus animal enunciari possit: et igitur proximata esse prædicationem nomine ostendunt, res tamen significata, quæ principaliter in enunciationibus consideratur, medium potuit.

**Nec solutio
non pro-
batur.**

Hec inquam solutio argumentum non latit, nam res ipsa vitroque termino significata, atque etiam conceptus, quo mediante significatur, medium non admittunt, vitrumq; enim conceptum naturae sensitivae importat, prædicatum quidem communem, subiectum vero, singularem, non secus ac subiectum, & prædicatum huius immediatae enunciationis, hic homo est homo, naturam humanam, sub universalī, ac singulati conceptus apprehensione, igitur non solo nomine, sed re ipsa proxima enuntiatur prædicatione, hoc animal est animal, sicut immediata est haec, hic homo est homo, ut breve hoc argumentum efficaciter ostendit.

Anima rationalis constituens hominem, & est forma rationalis, & sensitiva, & est huc

forma rationalis, & haec forma sensitiva, unde inferitur gradum huius hominis, & huius animalis in Petro ratione formalis esse distinctos, quanquam eundem sint, quæ propter huc homo, & hoc animal distinctos conceptus eiusdem Petri important, sed conceptus huius hominis absque vitro medio continetur, sub homine in communī, ergo conceptus huius animalis sub conceptu animalis generico, atque ad eum non solo nomine insinuata est prædicatione animalis, sed etiam secundum conceptum nomine ipso significatum, quemadmodum hominis de eodem Petro sub consideratione huius hominis.

Ad extremitatem relationes sunt distinctæ per comparationem ad diversos terminos, à quibus significantur, ut relatio paternitatis, & similitudinis ostendunt, sed species, & individua sunt termini formalis ratione diversi, ergo relatio, que genus ad species individuaque referuntur, tanquam de vitroque prædicabile, diversa est secundum speciem, sed comparatione specierum est relatio generis, ergo comparatione individuum est relatio speciei, præfertim cum proxime, & in quid de illis enunciatur: communis igitur cum specie in ea particula definitionis, de pluribus differentiis numero in quid, aduersus expressam Porphyrii sententiam, qui speciem per illam à generi separavit, & capite præcedenti, genus à specie per prædicationem de pluribus differentiis species, quibus accedit, quod relatio generis, & speciei ad individua eiusdem rationis est, postquam eundem habet utique formalem terminum, nempē individua.

Varia sententia expenduntur, & reprobantur.

Argumenta haec proculdubio ostendunt, controversiam hanc non esse ita controver-
facilem, ut primo aspectu appetat, at si ostendat
que ea propter eisdem decisionem illius non erit.
consentient Porphyrii interpres; & in pri- Albertus.
mis Albertus Magnus capite i. in fine tenet, sic Magn.
esse accipiendam eam particulam, de pluribus
differentiis numero in definitione speciei,
quas species per se ipsam de individuis enun-
ciatur, in quo sensu generi non potest ad apta-
si, quod de individuis prædicatur, non per se
ipsam, sed per participationem speciei; nam id-
circo individua naturam generis participant,
qua species, sub qua proxime collocantur, ge-
nere

Caetan.

P. Tolee.
Qv.

97.

ter eodem, ac differentia componitur, Petrus tamē (gratia exempli) ideo est hoc animal, quia speciei humanæ individuum est, quæ natura sensitiva, & rationali constat. Hunc modum dicendi approbat Caer. lib. prædicabilium, capite de specie, dabo t. circa hanc definitionem speciei ultimam, ex citato in fine P. Tolee. cap. præsenti, quest. vñica Mag. Ofa q. 2. art. 2. Ceterum t. atque. 2. argumento insufficiențe conuincitur, quibus efficasiter fatis probatur, formaliter accipiendo individua sub ratione generice natura dumtaxat immediata esse generi, etio te ipsa nō nisi mediante specie naturam generis participant, & cum prædicationes sint quidem de rebus ipsis principaliter, sed in quantum medijs conceptibus significantur, sit, ut simpliciter, & formaliter proximè predicetur genas de individuis, in quantum nomine eodem generico significantur, ut dum sic enunciamus hoc animal designato Petro, est animal: quod efficaciter corroboratur, quia anima rationalis cuiusque individui; sicut per se est rationalis, sic per se est sensitiva, ergo si cur quodlibet individuum per se, & proximè est rationale, per se, & proximè est animal.

Seconda opinio proponitur.

II. sentent.

I Ded secunda sententia tener definitionem speciei sub duplice moderatione esse accipiendam, ita ut dum dicatur speciem prædicari de pluribus differentiis numero in quid, sensu sic, de his, quæ solo numero distincta sunt, enunciari, & rursus de his duntaxat, & non de alijs, quæ maiori differentia distinguuntur: & hoc modo exposita definitio generi nō quadrat, quod & si de pluribus differentiis numero proximè prædicatur, ut nō de his, quæ solo numero sunt distincta, cum de speciebus sit prædicabile, quæ plus quam numero differentiis, hec sit Autem sententia cap. 9. sive Dialecticæ, & 5. Metaphys. cap. de diverso, benignè interpretata iuxta mentem Caer. ubi supra, nec enim credendum est cum prima solū limitatione eam intellexisse, nempe de pluribus solo numero differentiis, ut Albertus docet loco proximè designato: cum aperture sit, etiam genus de eisdem prædicari ut animal de Petro, & Paulo, qui solo numero sunt diversi, sed cum secunda etiam limitatione, ut si integrer illius sensus, speciem de

Aureanna.
Caetan.

98.

pluribus solo numero differentiis, & non de alijs prædicari. Hanc modum dicendi approbat idem Caer. & Magist. Soto, quæstione vñica huius capituli in solutione secundæ confirmationis.

Ceterum, neque sententia hæc sufficiens [I. Sententia] constituit discrip̄t̄men inter genus, & speciem, nā insufficiens à Porphyrio constitutum cenderet hæc scientia apud eadem particula sua definitionis: nā sī ita ḡuitur, est, vt ab his Doctoribus ponitur, sequitur in primis, non distingui hæc duo prædicabiliā generis, & speciei nisi sola negatione, nempe, quia unum de his, & non de alijs, aliud vero de his, & alijs prædicatur, differentia autē essentiaлиз diuinæ specierū, aut etiam propria passio-
nes distinguens, positiva entitas, vel formalis ratio futura est, ut sufficiens discrip̄t̄men constituat, exactamq; definitionem compleat.

Secundo, si semel admittatur generi conuenire, de pluribus differentiis numero prædicari, eodem pacto, ac speciei, spectata ratione positiva, esto in negatione illa, vel exclusiva distinguantur, invenstanter sequitur genus quidem esse speciem, etenim non solum speciem, sed etiam genus, quemadmodum homo, qui animal est: Nec solum animal, sed etiam rationalis: nec ramen idecirco verum esse absolute loquutione desinit, ipsum esse animal, ad dno igitur prædicabilia spectabit, secundum totum suum ambitum, consideratione diuersa, quod absque primi, & secundi prædicabiliis confusione statre non potest: positione igitur discrip̄t̄men statere oportet, ac iuxta illud hanc particula definitionis exponere, secundum Porphyrij sensum, qui generi conuenire omnino negat, ut de pluribus numero differentiis prædicetur.

Tertia sententia alia via incodens.

Tertia opinio tenet, genus quidem proximè prædicari de individuis (quæ generica vocantur) ut animal de hoc, & illo animali, diverso tamen modo prædicari, ac speciem: nam cum genus sive de speciebus, vel individuis enunciatur, partē duntaxat enunciari, hoc est, naturam sensitivam contrahibilem per differentias, semper prædicatur modo incompleto, ex parte eius quod enunciatur, licet ex modo totius potentialis prædicetur cōpletus, ac species ex parte virtutis quæ prædicatur cōpletus, nempe ex parte eius quod enunciatur, completem quidem ex genere, & differentia, & ex modo

III. Sententia
191.

modo totius actualis, atque completi, quæ habet, conuenient ergo genus, & species, in eo, quod est proximè prædicari de individuis: sed distinguuntur in modo prædicandi completo, & incòpleto, quæ satis esse vidimus ad distinguenda prædicabilia, & propter eundem nequam prædicandi completem, quem genus retiner, siue de speciebus, vel: individuis enunciatur: hæc sententia eadem præfus relatio ne referit genus ad speciem, & individua: quia licet sint termini diversi, materialis est hæc diuersitas: formaliter vero pro eodem termino generis relationis accipiuntur: Cum sint ea, de quibus eodem modo incompleto enunciatur genus. Porphyrium vero genus ab hac definitione speciei exclusum sit non per prædicationem de individuis nude consideratam, sed proprio modo prædicandi speciei vestitam, completo quidem, non solum ex parte eius quod enunciat, sed totius completi atque perfecti: cum tamen genus partem dumtaxat sententia enunciens, incòplete prædiceatur, quantum totu[m] sit potentiale, & ex hac parte quodam modo completum.

Expenditur hec sententia, probabilitate, iudicatur, sed tandem regicitur.

Quid de
hoc senten.
tia iudicium.

103

Opinio hæc, quam moderni quidam sequuntur, probabilitate non caret, præferti n iuxta mentem Porphyrii, qui nō solum docuit genus prædicari de individuis, sed tanquam genus, ut ex ratione ab eodem designata intelligitur, nam idcirco de individuis enunciari affirmat, quia prædicatum superior est comparatione speciei, superior autem prædicatum, sicut necesse est prædicari de inferiori, pariter de quibuscumque contentis sub illo, ut Arist. cap 3 prædicamentorum in hisce verbis docet: *quando de trans de altero predicatur, ut desubiecto quecumq[ue] de eo, quod predicatur, dicuntur omnis, etiam de subiecto dicentur, ut homo de homine quiddam prædictetur, animal vero de homine: ergo ut de quiddam homine animal prædicabitur, quiddam enim homo, ut homo est, ut animal.* Sed animal prædicatur tanquam genus de homine, ergo prædicabitur, tanquam genus de individuis sub eo contentis, probatur plane consequio: quia individua nō continent sub se genus, nisi in quantum continent sub se speciem, sed hanc continent tanquam genus, & idcirco de illa tanquam genus enunciatur, ergo partatione continetur sub se individua tanquam ge-

Quæstio V.
aus, & propter ea prædicatione genetis, etiam de illis enunciabitur.

Quæ si vera sint, efficax ex eis sumitur argumentum, in favore huius sententiae, nemini si de individuis enunciatur genus tanquam genus, ergo prædicatione incompleta, quæ ex modo prædicandi separatur, à prædicatione speciei de eisdem individuis: unde licet conueniant, duo hæc prædicabilia in his, de quibus prædicantur, materialis dumtaxat conuenientia hæc iudicanda est, non secus atque conuenientia generis, cum differentia subalterna, in eo quod virumque prædicabile enunciatur, de pluribus specie differentiis. Ceterum quia in modo prædicandi differunt, formaliter diffe rente sententia, ac distincta præd. cabilita constitueret, pari ergo ratione modus prædicandi generis & speciei de eisdem individuis, adeo diversus se, atabit sufficienter, verumque prædicabile.

Quibus tamen non obstantibus huic sententiae non acquiesco: quia falsum reporto generis sententia non probatur modo incompleto de individuis (quæ generica appellantur) ut animal de hoc, & illo animali, quod sic ostendit: animal de hoc animali prædicat viuens sensibile, hoc est, naturam animalis ex genere viuentis, & differentia sensibilis compositam, ergo enunciatur quid in se completum, quia completum est, quod ex genere, & differentia componitur, nō solum in se est completum, quod enunciatur (nā hoc negari nullo modo potest) sed etiam est quid ex completum respectu huius animalis, de quo enunciatur, nam hoc animal sub præfiso concepiu huius animalis, nihil aliud præter naturam sensitivam importat: ergo prædicatum non partem subiecti ut sic concepti enunciatur, sed integrum eius essentiam, & subiectum tanquam completum eius individuum designatur, licet te ipsa vera coniunctum sit cum Petro, aut Ioanne, quod omnino per accidens est, respectu huius prædicationis: *Hoc animal est animal: in qua ita se haber, ac si separatum esset ab specie, & eius individuis, & per se existente in sola natura sensitiva quod secundo probo: nam genericæ naturæ solum habet rationem incompletæ, ut comparatur ad differentias specificas, per quas perficitur essentia liter, ac ut prædicatur de his in dividuis genericis, non concipiatur in ordine ad differentias essentiales, & species, quas per eas contracta constituit, sed ut intra eundem gradum sensitivum, ex proprio genere, propriaque diffi-*

Prædicatio
sententia
nō probatur.

I. ratio.

105.

sentia.
*ut animal de hoc animali prædicat viuens sensibile, hoc est, naturam animalis ex genere viuentis, & differentia sensibilis compositam, ergo enunciatur quid in se completum, quia completum est, quod ex genere, & differentia componitur, nō solum in se est completum, quod enunciatur (nā hoc negari nullo modo potest) sed etiam est quid ex completum respectu huius animalis, de quo enunciatur, nam hoc animal sub præfiso concepiu huius animalis, nihil aliud præter naturam sensitivam importat: ergo prædicatum non partem subiecti ut sic concepti enunciatur, sed integrum eius essentiam, & subiectum tanquam completum eius individuum designatur, licet te ipsa vera coniunctum sit cum Petro, aut Ioanne, quod omnino per accidens est, respectu huius prædicationis: *Hoc animal est animal: in qua ita se haber, ac si separatum esset ab specie, & eius individuis, & per se existente in sola natura sensitiva quod secundo probo: nam genericæ naturæ solum habet rationem incompletæ, ut comparatur ad differentias specificas, per quas perficitur essentia liter, ac ut prædicatur de his in dividuis genericis, non concipiatur in ordine ad differentias essentiales, & species, quas per eas contracta constituit, sed ut intra eundem gradum sensitivum, ex proprio genere, propriaque diffi-**

II. ratio.

106.

rentia compōsūtum proximè, ad individuū sub eodem grādū concepta determinatur, quē determinatio generi non congruit, sed spēci propria est, ergo tanquam species, & complētū quid ad illa comparatur. Ex quib[us] in sero, ut complēta significari sub his nominib[us], animal, & hoc animal, & ex consequētū non modo incompletō prædicari genus de individuū generis, sed complēto, non secus ac quae speciem de propriis individuū; quo circa per modū prædicandi non separabuntur, scđ de eisdem individuū, atque eodem modo cōpletō prædicantur: coincidit proinde genus cū specie in hac particula definitiōnis; & in definitiōne integrā, eūc per alteram particulā separari nequeat.

Explicatur & corroboratur propria sententia, & iuxta eam controversia dirimitur.

Duo obser-
vanda.

107.

VT quid in hac re statuendum sit, quod prop̄is ad mentem Porphyrii, & tēi veritatem accedar, ass: quām, duo sunt apprime obseruāda, primum naturam generis, p̄sētū subalterni triplicem considerationem habere, nam primo conferitur, cū superiori genere, ex quo sumū cū diff̄entiā componit, sub qua consideratione notum est, esse speciem compositam ex genere, & diff̄entiā Metaphysicē loquendo, & sub consideratione Logica, esse speciem, non prædicabilem, sed subiūcibilem, secunda consideratio eiusdem genericē natura est, ut contrahibilis per oppositas diff̄erentias, quo p̄clo metaphysicū genus appellatur, & si ab intellectu abstrāctum, ad species, quas cum diff̄erentiis componit, comparetur, denominabitur genus Logicū, hoc est prædicabile de pluribus diff̄erentibus specie in quid, & consequētē de omnibus individuū, sub eisdem speciebus contentis. Tertio conferrī potest eadem natura generica, in communī considerata, cū individuū propriis, atque immediatis (quae appellatur generica) nam licet hæc non dentur separata realiter ab individuū speciebus, nec per se subsistere possint, sed in eis sint, ab intellectu tamen concipiuntur, ut individuū talis natura generica, non consideratis ultimis individuationib[us], per quas contrahunt species atomas, & ad illas immediate pertinent, gratia exempli: natura animalis in eundem considerata, potest ad hoc,

velletis animal comparari, que sunt individua eius propria, nam licet non sicut separata à Petro, vel Ioanne, sine ab hoc Leone, & hoc equo, sed in intellectu ea considerante non accipiuntur, ut ei coniuncta, sed ita se habent, ac si separata forent, ac per se existentia, & non in p̄fatis individuū specierum, vnde ita se habent natura generica, hoc modo sumpta, ad hanc individuū comparata, ac si esset atomā Exemplum specie, veluti homo, equus, aut leo, cum ad individua proximè comparetur, itaque sub consideratione hac, non comparatur illo modo ad species, sed ita se habet, ac si eas non haberet, quare nec concepit, ut contrahibilis, seu perfectibilis per diff̄erentias, nec proinde, ut incompleta, sed ut cōmplexa natura, & specifica ex genere, & differentia compōsūtia, non est ergo, ut sic accepta genus, sed vera species, vel si vera species non sit, ut in supremis generibus ad propria individuū proximè comparari, per modū atomā specie concipiatur.

Ex quib[us] plane inferitur, natura generica cum propriis individuū comparatae non tribuere intellectum intentionem, aut denominationem generis, sed speciei, quia non ut prædicabilem de speciebus eam concepit, sed proximè, & in quid completum de individuū attrahit, ergo illi integrā definitiōnē specie priorum intelligens esse prædicabilem de pluribus diff̄erentibus numero in eo, quod quid.

Secundum, observare oportet, duplia esse individua, quedam sub atomis speciebus proximè contenta, quorum naturam proximè participant, & idcirco specifica individuū dum. Iure appellantur, ut Petrus, & Iohannes: hic Duo individuorum, & hic equus, & alia huius conditionis: & illa sunt individua generica prop̄terea sic nūcupata, quia nomine generica natura gradent, ut hoc animal, hæc planta, hæc color, & similia; & quia vere eandem naturam genericā participant sub tali nomine, nam hoc animal idem formaliter significat, quod habens hanc naturam sensitivam; & naturam genericā non participant media aliqua specie, sed immediate; qua re ab ea succipiunt denominationem, & non ab aliqua specie, certe tum non dicuntur generica individua, quia naturam genericā participant, ut contrahibile per oppositas diff̄erentias, nec proinde, ut genus est, sed ut completam per propriū genus & propriam diff̄erentiam; ac prop̄terea per modū specie, sed quia erit unum natura ipsa.

110.

Secundum
obseruan-
dum.

Duo indi-
viduorum

geneta.

112.

Quare dicū
tur iodiui-
dua gene-
tica.

ipso vera, genetica est, per differentias pte-
cibilis, hoc non vitalis consideretur, dum
comparatur ad propria individua, propterā
nomen eius retinet, & genetica individua vo-
cantur, hoc est ergo differens inter huc, & illa
individua, quod illa naturam generis, non im-
mediate participant, sed medijs speciebus, &
idē ut genericam participant, sicut species,
hoc est, ut per differentias specificas contradicā,
generica vero individua non participant eam.
media aliqua specie, neque ut sic concepta con-
tinetur sub atomis speciebus, sed proximè
sub eadem natura genetica, conceptu tamen
 completo, tanquam sub specie, quare nec par-
ticipatur ab eis, ut imperfecta, vel incompleta,
ut ut perfectibilis per veteriores differentias,
sed ut iam perfectam per propriam, quo pacto
concepitur natura generica, dum comparatio-
ne superioris generis denominatur species su-
bijcibilis, ut sic enim non ut imperfecta, vel
viterius perfectibilis consideratur, quamquam
ut ipso vera perfectibilis sit, sed ut in se com-
plete, & ex hoc discrimine sequitur evidenter
aliud valde notandum inter viraque individua,
nempe de specificis predicari genus pra-
dicacione generis, quamquam non immediata,
sed specie media. Probatum plantæ, nam ad illa
deriuatur media specie, ergo eodem modo ac
deriuatur ad speciem, vide uero tanquam con-
tractum per differentias, quod generi propriū
est, prædicabitur ergo de individuis eodem mo-
do incompleto, & hoc est, prædicacione gene-
ris prædicari. Ceterum ad generica individua
ut sic in mente concepta, non media specie a-
liqua deriuatur, sed per immediatas differentias
individuales huius, & illius animalis, hu-
ius & illius plantæ, & ut completa quid, & o
ut per veteriores differentias perfectibile, non
ut genus, sed ut species, quare non predicatur
de illis prædicacione generis, sed species perti-
neat ad secundum prædicabile.

*Cotularia superioris doctrina quibus pro-
pria fentia explicatur.*

I. Affertia.

EX tota hac doctrina explicita assertio-
ne explicamus: prima est genus, ut ge-
nus, prædicatur de individuis specificis, non
quidem proximè, nec eodem genere prædicatio-
nis, atque species, sed diverso: ostendo pri-
mam, quia ad talia individua non descendit
genus nisi media specie, ergo non proximè, sed
temore eadem species media enunciatur de il-

lis, necessaria est consecutio: antecedens vero
sum explico, & probo hunc in modum: per
individuales differentias Petri, & Ioannis pro-
ximè determinatur humana natura ad haec
individua, ergo tal: determinationi, vel con-
tractioni prælapponitur iam constituta ex ge-
nere animali, & differentia rationalis, animal
igitur per se primo ad hominem, & Leonem
descendit, & quia species iste, iam ex eo, & dif-
ferentijs constituta per individuales diffe-
rentias determinantur, & quasi contrahun-
tur ad constituenda individua, necesse est, ut
genus, quod de speciebus per se primo enun-
ciatur, de his etiam individuis, ex consequenti
prædicetur: non ergo per se primo, non imme-
diata, sed remota.

Quod autem non secundum cūdem mo-
dum prædicandi, aut eodem genere prædicari
dicitur probatur plane: quia genus deriuatur ad
individua medijs speciebus, sed ad has deriuat-
ur, ut genus, ergo etiam ad individua: tunc vi
tra genus deriuatur ad species tanquam para-
sim cum differentia eas componentes, ad in-
dividua vero descendit, quia est pars speciei, et
go quemadmodum enunciatur de speciebus,
totam partem enunciatur, licet per modum to-
tius potentialis prædicetur: pari ratione parte
dum raxat enunciabit de individuis, & hoc est
prædicari de illis modo incompleto, genera
proprio, sicut de speciebus, sed species enunci-
antur de individuis modo completo, hoc est
habentia rationem totius actualis, atque com-
plete respectu eorum, ergo diuerso modo enun-
ciatur genus, de individuis specierum, ac spe-
cies ipsæ, proprieatæ species à genere separatur
in definitione Porphyrii, per illam particularia
de pluribus differentiis specie, quæ iuicella de
proxima, atque completa prædicacione, aper-
te excludit genus, neutro modo de eisdem in-
dividuis prædicabile.

Assertio secunda, genus prædicatur proxi-
mè de individuis geneticis, ut animal de hoc,
& illo animali, sed non ut genus, nec prædicatio
nem generis, aut primi prædicabilis, sed per
modum speciei, quare in hoc modo prædican-
ti non distinguitur ab specie, nec ab eius defi-
nitione excludi potest: vniuersalia, quæ in hac
assertione conuenientur, satis corroborant ad-
notata doctrina, nihilominus hoc discursu ex-
plicanda sunt, & probanda. Et primo quod pro-
ximè de his individuis enunciatur, conincit
argumenta in principio questionis prædictæ:
qua hoc animal solum dicit haec natu-
ra.

Probatur
II. pars.

II. Affertia:

II. pars.

II. pars.

I. ensis.

tensitiam, sicut hic homo solum dicit hanc naturam humanam, sed natura sensitiva in communione acceptra proxime, & absque illo medio praedicatio de hac natura sensitiva, facta haec per differentias individualem, quo pacto significatur nomine huius animalis, sicut homo in communione enunciatur proxime de hoc, & illo nomine: ergo genus proxime enunciatur de hisce individualibus genericis: quod verò non enunciatur, ut genus, eundem sequitur (nisi ego fallor) nam genus, ut genus ab descendit immediate, qd si ad species, determinatur per differentias specificas, ad individualia verò, si proxime descendit, non erit certè ut genus, sed ut species, propriè duo. Primum, quia proxime contractum per individuales differentias descendit, sic enim concipitur per hanc individualia, ut animal per hoc, & illud animal, sed quod proxime contractum concipitur, & significatur per individuales differentias, nō concipitur. Si significatur ut genus, ergo nec de his individualibus tanquam genus enunciabitur. Secundum, quia quod concipitur ut proxime contractum, per differentias individuales, tanquam perfectam iam, & completam in propria natura concipitur, & significatur, non ergo ut genus, quod ex propria conditione concipiatur, ut imperfectum in natura essentiali, & perfectibile per essentiales gradus, differentiarum, natura ergo genericā comparata ad hanc individualia, ut totum completem, & actuale concipiatur, & ut tale de illis enunciatur, ut species igitur, & non ut genus: quare sub tali modo praedicandi ad praedicabile species pertinebit, sub cuius definitione comprehenditur: & haec erat ultima pars assertio nostre. Ex qua intelligitur genus, ut praedicatur de individualibus genericis, non excludi à Porphyro à definitione presenti, cum non ut genus enunciatur, sed solam excludi censetur, in quantum de individualibus praedicatur specificis, ut assertio prima docuit.

III. Assertion.

404

Potremus assertio, genus eadem relatione secundum speciem referatur ad species, & earum individualia, non tamen eadem secundum speciem, sed diversa referatur ad species, & ad individualia genericā. Priorē partem huius assertionei sic probo. Genus ut genus praedicatur eodem modo de species, & earum individualibus, nempe incompletis, ut iam ostendit, ergo

Sub eadem ratione formalis ad virtutem referatur, de proprieate eadem relatione, nam licet diuer sit sive species ad individualium, eodem modo genus participant, eodem modo de illis enunciatur, solidam partem enuncians, ergo diuersitas haec materialis est, que cum identitate formalis stare optimè potest.

Neque aliquid refert, quod species proxime, individualia vero remota quadam ratione dubio. Occurrunt, individualia vero remota quadam ratione dubio. respiciat, cum eundem modum incompletum generi propriū retinet semper ex quo ratio formalis praedicandi, & respicieadi subiecta pensatur, & non ex propinquitate.

Posterior verò pars eiusdem assertiois, ex praedictis fundamentis manifesta est, nam genus, ut incompletum quid respicit species, ac Probatur de illis enunciatur, individualia vero genericā sub modo totius actualis, atque completi, sub quo de illis enunciari ostendit, ergo sunt termini genericæ relationis formaliter diversi, ab species, sed relations distinguuntur species per terminos formaliter diuersos, ergo distincta erit secundum species relatio, qua genus respicit proprias species, & proprias individualia genericā, de quibus ostendimus non medijs species ab genere respici, sed proxime, & absque illo medio, sicut qualibet species atomi, respicit propriā individualia.

Et si quispiam scire velit, an genus eadem relatione, non solum secundum speciem, sed etiam secundum numerum referatur ad omnia individualia genericā, & pariter eadem numero relatione referatur ad omnes species, & ad omnia eorum individualia. Respondeo, dubius hoc non esse praesens instituti, sed ad praedictum ad aliqd spectare, vbi dicitur, an relationum eadem numero relatione referatur ad plures terminos eiusdem conditionis, ut patet eadem numero relatione, vel diuersis referatur ad plures filios, quos genuit. Sed ex his, quae circa hanc questionem statuta à nobis fiant in commentariis illius capituli, uno verbo respondere possumus, eadem numero relatione referri genus ad omnia individualia genericā, & rursus per aliam numero relationem respicere species omnes, & omnia illorum individualia, cuius rationem usque ad praedictum, ad aliqd, expectandam contemus.

(.)

QV AESTIO SEXTA.

An una sit realis individuorum ratio, per secundam definitionem individui à Porphyrio explicata.

INtentionis secundæ fundamentum nāra realis est, quæ ab ea denominatur in cāctis predicabilibus, aīque suo etiam modo tantudem in iudicio reperitur, quod cum terminus sit specificæ relationis, meritò Porphyrias conditionem illius explicare in calce præsentis capituli constituit, & quidem explicacione dupli, vi realem eius bararam, atque etiam secundam intentionem denominantem vñcunq; capere possumus. Liber autem ordinem illius non nihil inuenire, & secundam definitionem primo loco examinare ut reali fundamento exposito, melius secundā intentionem intelligamus.

Bona est definitio individui à Porphyrio designata.

Duo exrema reiōēda.

126.

SED prius quam ad rem veniamus, duo exsplendenda sunt singularia extrema, definitioni ipsi, aīque explanationi eius planè aduersa. Adversarū in primis definitioni illud, quod moderni quidam contendunt, vitio non carere, quia dūa individuum esse, ait, illud, cuius proprietatum collectio invno reperita, non inuenitur in alio, non satis cuiusq; individui ultimam rationem attingit, cum exploratum sit, omnes vñius individui proprietates in alio esse, licet easq; contingat, aliquam ei decesse, ergo nec repugnat eam definitionē pluribus conuenire, quod profecto vitio, ac non leui adscibendum est.

Vñiversa tamen Dialeticorum schola eiusmodi Porphyrij definitionem probat, & recepit, neque ullus est illius interpres, bis exceptis, qui similem defectum ei imponat, etenim licet quidditatua, vel essentialis non sit, neq; talis definitionis capax sit individuum, vñcunq; tamen eam naturam ita explicat, vt exacta in suo ordine, atque genete censenda sit: possibile est proprietates omnes individui in communis consideratas, pluribus alijs conuenire, ceteris, si sub tali gradu, modo, ceterisque circumstantijs considerentur, ac simul accipi-

entur, impossibile est vñiusq; sam congenitam pluribus esse communem, & cum propria sit individualis, dicitur essentia nobis sepe occultas, proprietatis uniorescent, quemadmodum in speciebus contingit, quæs frequenter Aristoteles per proprietates definit, quæ essentiales dicitur, resistentes indicant, iuvant enim accidentia non parata ad cognoscendam substantias quidditatem, ut testatur ipse in libro de anima texu 11. h[ab]itac verbis: *Accidentia conservant, secundum magnam partem ad cognoscendum ipsum quid est. Nō est igitur vitio vertendum Porphyrio, quod individui naturam per proprietates explicari, quæ, si ut expositum est accipiuntur, proprietam cuiusque individui & essentiam constitutorem, ac distinguenter ipsum ab aliis ostendunt.*

Ab en igitur calumnia liberata iqd'ividui explicacione, exstat secundo loco M. g. sler Sato, questione vñica huius capituli, in solutione ad secundam argumentum affirmans, definitum eius non esse naturam individui realis, sed secundam intentionem formale definitum esse, scilicet verò individuum, tanquam substratum, atque denominatum ab ea, non secus, ac in prima definitione, in qua dicitur esse predicable de uno, nec secus, ac in vñiusq; predicabilium definitionibus explicatur secunda intentione, tanquam formale definitum, prima vero ut materiale.

Singulare tamen est huiusmodi prædicatio. Reiciunt & a posterioribus anterior expulsa, cum verba prædicta omnia in definitione posita proprietates reales individui contineant, quæ absque dubio ei conuenient, citta operationem intellegunt, & non in quantum secundæ intentioni substantia, realis igitur natura individui definita est, & nullatenus secunda intentione denotans.

Quo ex communi omnium interpretura consensu statuto, illud controversia locum habet, circa presentem definitionem, sit ne aliquid reale cuiuslibet individui commune, atq; vñiuocum per eam explicatum, vel quodlibet individuum determinatum dumtaxat explicetur, nempe Petrus, Ioannes, Franciscus, ac cetera, cuiuscunque speciei illa sint. Vbi etiam tanquam centrum constitendum est, nemine disidente, individua accidentium, ut hoc album, illud quantum, non esse, hac explicacione definita, sed individua dumtaxat speciem substantiae comprehendere, eiusmodi namque sunt, quæ plures, ac diversas proprietates habent,

127.

habent, his carminibus frequenter explicitantur.
Forma, figura, locus, tempus, cum nomen,
sanguis.

Patria, sunt septem, quæ non habet vnuus &
alter.

Ita, ut formæ nomine singularis complexio
intelligatur. Figure, partium proportionis, locus
vero eam tertie, vibis, vel etiam domus partem
indicit, in qua quispiam in lucem editur, tem-
pus vero ipsius generationis momentum, r-
obi etiam elauditur certa constellatio, sub qua
natus est, nomen, quod ei impositum est, pa-
rentem indicare solet, prospiciam vero san-
guis. Patria non habet eandem significatio-
nem ac locus, ut pugat Magister Oña, qui ideo
posteaquam verisiculum reditare arbitratur,
& primum sufficiere vniuersaliorum est Pa-
tria significans, quæ regionem, provinciam
atque etiam vibem, vel oppidum impor-
tat, loci vero contractior: cum determina-
tam ac singularem non solum regionis, vel
vibis, sed etiam domus partem propriè signi-
ficiat.

Rationes in utraque partem refutantur.

HVC igitur cōtroversia refertur, an si-
gnalia substantiaz, sub vna aliqua ra-
tione reali, atque vniuersa indiuidui co-
neniant, quam significat indiuiduo vagum,
vt quidam homo, sub qua praesenti sunt expli-
catione definita. Ex utique enim pauci
non leuis militat dubitandi ratio: ex affirma-
tiva quidem, nam definitio non solum com-
monis est cunctis singularibus substantiaz, sed
sequi illis conuenit, illud ergo quod defini-
tur, commune erit, atque equè conueniet vni-
uersis, & ex consequenti omnia comparati-
one vniuersum, nisi forte velis, definiri
nomen dantatac indiuidui realis
explicare, vt nominales posse, quod iam
diu ab scholis relegatum est, constitutumque
de rebus ipsis traditas esse definitiones: circa
quas formæ versantur, aliquid igitur teat ex-
plicatur, idque commune erit, & vniuersum:
definitio etiam vna est, & non plures,
vnum igitur erit adæquatum definitum, vt in
ceteris definitionibus contingit, praesertim
cum singulares proprietates in particulari,
quibus individuali ratione differunt indiui-
duos, non explicet definitio, sed in communis
indicit non esse in aliis; que in uno reperi-
tuntur, & certè, si quodlibet singulare in parti-
culi

culari explicandum esset, non solum non esse
vna definitio, sed tot, quorū sunt singularia.
& cetera sint infinita, vt ex Platone Porphyri
us attulit, non nisi infinitæ sufficienter definitio-
nes.

Ex negativa vero parte extrahat alia, non mi-
nus efficax dubitandi ratio: definitio explicat
naturam rei singularis, ergo non potest con-
uenire aliqui rationes vniuersali, cum oppo-
site sint rationes vniuersalis, & singulacis,
vel saltem diuersæ adeò, vt non valeant vna
definitione comprehendendi. Idque manifestum
efficietur, si verba definitionis pensamus, col-
lectio enim proprietatum singularium, que
in uno reperiuntur, ceteris non conuenit, prop-
rietates item singulares non conuenient v-
niuersalibus, vni etiam hanc proprietatum
collectionem, & non alijs conuenire, de rebus
dumtaxat singularibus verificatur, nam com-
munius ratio omnia singularia comprehendit,
& nullo distinguitur, tam ergo repugnat com-
mune aliquid esse definitum, quam definitio-
nem ipsam definito non posse adaptari.

Sententia negans dari aliquid reale com- mune individuum.

Partem negantem tenuere Magister Soto Comunis
in primis, qui idcirco ad secundam intea sententia-
tionem declinasse videtur, ne conuince-
retur commune aliquid reale esse dandum, in
quo individua conueniant, & Magister Oña
quest. 2. articul. 4. & 5. atque alijs ex modernis
non pauci, cuius sententiaz hac sunt argu-
menta.

Primum differentiae individuales, quibus Argum. I.
constituantur, ac dividuntur, sunt ultime,
cum individuum non sit amplius divisibile in
inferiora, nec secundum differentiationem forma-
lem, neq; materialē, igitur sunt ultimè distin-
ctiæ, atq; adeò primo diuersæ, hoc est ex se, ac
se totis diuersæ, quare sequitur evidenter, no-
que in aliquo posse conuenire, & longè minus
esse rationes, quibus individua ipsa, quæ con-
stituit, conueniant, ac tandem individua, vt
talia sunt, hoc est per differentias individuales
constituta, ac distincta (sic enim explicamus
praesentis definitione) non conuenient in ra-
tione vna, quæ definitur, quæ propter quod-
cunque nomen individua significans, siue
contra unissimum, quale est quedam substan-
tia, siue particula, vt quidam homo, siue uocis
Dd

et, cum comparatione cum multa significet, que sub illo conuenire repugnat, nisi solo nomine.

II. Arg.

Secundò. Individua duo tantum habent de naturam viuenter, seu specificam, in qua conuenient, & individualem differentiam, qua distinguuntur. ut in Petro solum consideramus naturam humanam, in qua cum Ioanac conuenit, & singulares eius proprietates, quibus indicatur propria differentia individualis, cum constitutus in eis talis individui, ac distinguens à ceteris alijs: ratione naturae comunitatis, nomine etiam communis ipsius speciei significantur, non proprijs, vel singularibus, qua proprijs sub definitione bonitatis comprehenduntur, at in quantum suis proprijs differentijs distincta sunt, nominibus signantur proprijs, nihil igitur commune habere possunt, in quo conueniant, nisi velis in quantum diversa sunt, conuenire, quod planè repugnat, qua propter non possunt communia aliqua definitione explicari, communis inquam, quæ realis sit, nata sub secunda intentione conuenire possunt, ut de primis generibus cap. præcedenti constitutum est, & quæstione sequenti vobisimmo de eisdem individuis. Ibi confirmate possunt exempli specierum, plures etenim species eiusdem generis conuenire possunt in natura reali genericæ, quam partient, in ratione etiam secunda intentionis, à qua sub secundo prædicibili denominantur, at in quantum suis atomis differentijs distinguuntur, nihil commune habere possunt, vnde neque commune nomen repetitur, quo significantur, ut de homine, & leone constat, qui in natura reali animalis conuenient, & sub secunda intentione speciei eadem ratione denominantur, at in quantum per proprijs differentias species sunt diversæ, non possunt uniuersam conuenientiam habere, nec per unam definitionem explicari. Maiori igitur ratione de individuis idem censendum est, in quibus varundem speciem materialis choioso sit. Vnde sequitur, si aliquo nomine communis significantur vñiversa individua substantia, vel particulari singulares homines, sequiuocum esse plura significans penitus diversa, non secundum ac nomen canis.

Confirmatio exéplo.

Postremo, si species secundum vñimas rationes differentiarum, quibus distinguuntur, arque etiam individua sub aliqua una ratione conuenient, sequitur procedendū esse in infinitum, siquæ ad præter vñimas differentias

Vñima rat.

et, cum comparatione clara multa significet, que sub illo conuenire repugnat, nisi solo nomine.

34.

alias esse ponendas eis inferiores, quorum verumq; fatus absurdum est, sequitur autem inde probatur quia si sub ratione, qua diversa sunt, conuenire aderint, sequitur alij differentijs esse distincta, etiam novum si commune prædicantibus particularibus esse differentijs in inferiores rationes distinguendum, tunc ergo tales differentijs insimilis erunt inferiores, ac sensus in quantum eadē species, vel individua eisdem suis differentijs distincta, necessarium est conuenire, alijsque differentijs respectu eisdem conuenientia differt, & ita in infinitum abeundum erit: constitutu cujus erit, inter quæcunq; species, & hū proximum genus medium quoddā prædicū, commune quidem eisdem speciebus, in quantum suis differentijs sunt diversæ, & si hoc verum sit, verū esse non potest illud, quod Porphyrius ex Platone acutus, divisionem prædicamentalem sistere in unica specie, neque ad individua procedere, sed tanquam infinita esse relinquantia: etenim si vñam habent communem rationem, in qua conueniunt, usque ad illam divisione procedere poterit: haec item poterit propria definitione explicari, & cum vñiuscum sit individuorum prædicatum, aliud constitutendum erit pro illo prædicabile: si explorasū sit, nec genericum esse, vel specificum, sed ab ijs, alijsque tribus postremis longe diversum, quæ omnino absurdū fatis esse constat.

Probat ab inconvenientiis.

Vera opimis admittens aliquid reale uniuocum individuum.

Opposita sententiam assuerantem, & liquid reale communem, arque vñiuocum comparatione individuorum substantia, definitum esse formale præsentis definitionis, constanter defendit Diversus Thomas question. 9. de potentia, articulo. 2. ad primum, & prima parte, questi. 29. art. 3. ad primum, atque expressius qua st. 30. art. 4. quibus in locis individua substantiae conuenire sit, in modo particulari essendi, & hoc esse difficultum à Porphyrio, & Arist. cap. de substâcia, dum prius substantiam explicans, sit, esse, quæ neque in subiecto est, neque de subiecto dicitur, hoc denum in definitione personæ explicari, eandem sententiam sequi. Et Ciceronus dubio 2. circa definitionem individui excitato, & in predicamento substantiae inter expoundendam definitionem primum substantiae, & i. part. questi. 29. articul. 4. atq; etiam Doctor Cap-

teria.

Porphyrius. An.

terus cap. presenti in expositione huius definitionis, & cap. de substantia circa expositionem definitionis primae substantiae, & multa modernis placuit, quam ego tanquam dialectice, & metaphysicæ principijs valde contentam libenter amplector.

Resolutio questio.

Pries tamen à nobis explicanda erit, & rursum rationibus confirmanda. Adnotare igitur oportet, ex doctrina D. Thomæ eidem locis: huc nomina prima substantia suppositum, persona, singulare, atque etiam individuum realiter accepimus, tandem profrus rem significare ad substantiam predicationis spectantem, videlicet singularem, atque incommunicabilem, quæ prima substantia dicitur, in quantum per se stat, in se sustentatur, non in alio, suppositum vero, seu Graecè hypostasis, ratione substantiaz, quæ est ultima terminus, ac perfectio substantialis naturæ, persona vero in quantum hanc substantiam habet in natura rationali, vel intellectuali, que omnium perfectissima est: singulare appellatur in quantum naturam uniuersalem contineat, atque appropriateam denotat, ac tandem individuum, vt est via numeri, hoc est in se indistincta, & à quocunque alio separata, omniibus autem his nominibus nominamus Petrum, vel Ioannem iuxta predictas considerationes. Convenient autem omnia hæc, in quantum naturam communem non dicuntur, sed rem determinatam particularem modum essendi habentem denotant: unde sequitur tandem profrus esse controversiam, an in definitione primæ substantiaz ab Arist. designata in eo predicatione, si realiter accipitur, in definitione personæ à Boetio confirmata lib. de duabus naturis, persona est rationalis naturæ individua substantia, quæ à Diuino Thomam explicatur, & recipitur, atque ab universa theologorum schola, ac demum in presenti definitione individuali à Porphyrio proposita aliquid reale commune, atque uniuersam universa singularibus definitorum, negat sententia prima, affirmat secunda, fulcitur autem ijs rationibus. Individuum, vel singularē realiter accepimus non est aliud, iuxta omnium sententiam, quam indistinctum in se, & à quocunque alio distinctum, cum sit unidipiam reale, utramque autem cunctis individuali est communis, quæ illis communis, ergo valens habeat rationem, recta definitio-

ne explicabili, iuxta quam eiusmodi predicationes verificantur, Petrus est realis individuum, vel singulare, Ioannes est individuum realis.

Si si forte opposueris, definitionem sequentiorum ab Aristotele designatam in ante predicationem, equivoqua sunt, quorum non enim est communis, ratio vero substantiaz nominis accommodata penitus diversa, quæ videntur individuo vago convenire: cum plura singularia significent, vt diversa sunt per individuales differentias: quare nihil communis uniuersum sub tali nomine habere poterunt, sed in solo ipso nomine convenient. Respondeo, diversa quidem esse singularia ab individuo vago significata, vt Petrus, & Ioannes, à quodlibet homine, sed non significantur, vt diversa, immo potius, vt convenienter in modo ascendi singulari, à qua convenientia abstractus communis conceptus, quem formaliter significat individuum vagum, quæ negadum est, quod ei convenient definitio aquivocorum.

Secundò, definitio personæ communis est, atque etiam sequè convenientis cunctis individualibus substantiaz, & ideo persona ipsa, non solo nomine, sed etiam conceperu, vel ratione eadem de illis enunciatur, vt in his predicationibus Petrus est persona, Paulus est persona, & similibus constat: quod vique adeo verum est vt August. & nomen persona, & res ipsam eodem nomine significatam, communem esse Patri, & Filio, & Spiritui sancto in diuinis constanter docuerit lib. 7. de Trinitate cap. 4. his verbis, propterea dictum tres personæ dicimus, quia communis est eis, id quod persona est, cunctaque sententiam D. Thomas, superius recentioris locis, & sequitur, & veram esse egregie ostendit, si gressu res singulares in ratione personæ uniuerso coanentur, plane sequitur in ratione etiam reali individui, vel singularia uniuocet convenienter, sub qua eadem definitio à Porphyrio possunt explicari. Ideoque efficaciter confirmat verbum illud in definitione personæ collocatum, substantia individua, quæ idem profrus significat eum individuo, vel singulari substantia, commune autem esse cunctis singularibus, non secus ac personam, satis constat, non ergo repugnat individua substantia realiter accepta eadem definitione explicari. Scio quedam, Personam ac definitionem predictam illius, iuxta rationem, & modum secundarum intentionum esse accipiendas affirmare, non modo reali, ve

148.

Dd. 2 pri-

prima part. quest. 30. art. 4. recutit D. Thom. quorum sententiarum efficaciter ibidem repellit, cum nouum sit realem esse rationem personarum, & circa operationem intellectus rebus conuenire, tantundemque de singulari, vel individua substantia exploratum est.

Vtima rat.

144.

Postremo, quodlibet individuum substantiae importat naturam specificam, modo particulari subsistendi determinatam, ex his namque duobus complevit propria ratio, & conceptus Petri, & Ioannis, ceterorumque individualium substantiarum, quemadmodum ergo ab hse natura substantia, vel hominis abstractibilis est conceptus communis naturae substancialis, aut humanae, pari ratione, à tali modo subsistendi particulari, huius, & illius individui abstractibilis erit communis conceptus particularis, vel singularis modi subsistendi, qui vniuersis individualibus communis erit, sub quo praesenti definitione explicantur, cum proprietatum collectio, talen modum, vel differentiam individualium denotet.

Idque confirmari efficaciter potest, nam eiusmodi syllogismus optimus est, ut pote iudicij constitutus, omne individuum est incomunicabile, Petrus est individuum, ergo est incomunicabilis, vna autem ex syllogismi legibus est, ut medium non sit equiuocum, ergo individuum, quod est medium, nō est equiuocum comparatione omnium individualium, sed vniuersitatem habet rationem, vel viciosus est talis syllogismus, in quo sicut accipitur tanquam medium ad inferendam incomunicabilitatem Petri, potest individualiter sumi ad inferendam incomunicabilitatem cuiusvis alterius ac tandem rationes dubitandi in favorem huius partis praetactae videntur coniunctere: nam cum definitio sit realis, per reales proprietates assignata, aliquid reale explicate debet, non singula individua, quia communis est, ergo vel communem rationem realem, vel nihil, hoc non potest concedi, ergo illud erit necessario admittendum.

Observationes ad predictam sententiam, & solutionem rationis negativa partis in principio posite.

Ceterum inter conceptum abstractum ab individualitate ratione naturae, ex una parte, & conceptum singularis modi subsistendi ab eisdem abstractum, ex alia, illud est discrimen (ut viam ad argumenta oppo-

sitor sententia soluenda aperire incipiamus) Nota: quod communis conceptus prior est natura completa ex genere, ac differentia complicita, aquae idcirco conceptus speciei methodo appellatur, ut si conceptum hominis à Petro, & Ioanne abstractum accipiamus, conceptus vero posterior non est natura, sed modus: qua propter quodlibet incompletus, & modalis appellatur: etiam in individualiis principiis, quodlibet illud sit, & quodlibet individualis differentia, nō sunt nisi modus quidam naturæ, cui adiunguntur, unde infero prius Sententia, eiusmodi rationem communem individualis substancialis, vel cuam specialem individualis naturæ humanae, aut cuiusvis alterius que his nominibus, hic homo, vel quidam homo, significatur, non constitueret aliud praedicabile à quoque distinctum, licet vniuersaliter sit, & praediceabilis de pluribus vniuocitate, & littera verbi, & propriè non praedicetur tanquam genus, species, differentia proprium, vel accidentis, ut optimè docet D. Tho. i. p. q. 30. art. 2. ad 3, eius ea est ratio, quis praedicabili sunt capita quadam, ad quas praedicationes naturæ complete conficiendas demonstrationibus aptæ referuntur (eiusmodi enim est finis, ad quem praedicabilia, & praedicamenta ordinantur) illæ igitur praedicationes praedicabili constituant, ac distinguant in duas modos praedicandi diversos, que ex subiecto, & praedicatione naturæ complete proprietatum, vel accidentium illius constituantur, que vero ex modis, non per se, sed quasi reductio ad praedicabili spectant, & talis cum sit eiusmodi communis ratio particulariter essendi, vel existendi, individualis convenienter de eisdem individualiis enunciatur, nou valens distinctum praedicabile constitutere, sed ad praedicabile speciei, aut differentiae referenda est ob maximam cum predicationibus horum praedicabilium similitudinem.

Secundo infero, perpetam Caicianum assertare sextum praedicabile pro his, ac similibus predicationibus constitendum fore, Iatio certa quia modus distinctum praedicandi fortius erit, non enim in quid, neque in quale enunciatur praedicatum de subiecto, sed in cuiusmodi, nec via (aut) veredum esse Porphyrio, quod de vniuersis praedicabilibus non diceretur, si quidem ipse tantum promisit, se acturum de illis quanquam numeratis. Hac inquit sententia Caier, tanquam singularis, & minus vera, ac necessaria explodida est, nam præter figura-

signatam à nobis rationem extat alia non mā
dus efficiat.

Ratio effi-
cax contra
eundem.

Modus rei, ut in quibuscumque constat ad eam speciem referatur, quam res ipsa, curus est, constituit, sed eiusmodi ratio singulariter existendi, non est aliud quam modus ipsius naturae ab ipsis singularibus participatus, ergo non constituit distinctum modum praedicandi ab eadem natura, sed aequaliter referatur, atque ex consequenti, nec distinctum praedicabile, cum notum sit praedicabilia distinguere specie per distinctum modum praedicandi.

Obseruan-
dum lecu-
do.

D. Thoma.

148.

Obseruare secundò oportet ex doctrina eiusdem D. Thomae 9. de potentia articulo secundo ad primum, quodlibet particolare individuum duobus modis posse considerari, primo quidem sub particuli, ac determinata ratione individuali, quo pacto, proprio nomine differentiam illius individualis denotante, significatur, & eiusmodi est materialis illius consideratio, vt si Petrum, & Ioannem, in quantum his nominibus significantur, consideremus. alia est formalis eorumdem consideratio in quantum particulari modo existunt, & isti homines sunt per differentias individuales, & sub consideratione priori, ut D. Thom. non possint in una eademque ratione convenire, neque vna eademque definitio explicari, sed penitus diversi sunt. Exemplum accipere possumus valde simile in speciebus, nam si hominem, & leonem, in quantum quilibet constitutus in determinata specie per propriam differentiam specificam consideres, non convenient in natura aliqua, nec eadem definitione explicatur, secus vero, si sub natura animalis, quam participant: iuxta hanc ergo distinctionem definitio individui aperte est rebus singularibus, in quibus id in primis consideramus, quod individui aut singularis sunt, & haec ratio communis est eis, sub qua per determinatas singularitates separantur: utrumque cernimus in Petro, & Ioanne, quibus commune est naturam humanam singularem habere, distinguuntur vero, quia Petrus hanc naturam humanam haberet, hoc est determinatam hac singularitate determinatam: & quemadmodum ratio prior communis est eis, ita communis definitione eam explicante definiti possunt: ratio vero posterior primo diversa in vitroque ac propriece nequit communis definitione explicari, id ergo quod definitur, est singularis, ut sic, sub quo comprehenduntur

Exemplū.

149.

Quomodo
individui
definitio si-
t spanda.

Quomodo
individui
definitio si-
t spanda.

omnia singulare, sicut sub nomine singulares homines. Atque his plane solvit ratio dubitandi proposita, solvit etiam secundum illandi solvilius argumentum in eo deficiens, quod quidem tamen dumtaxat considerationem individuum expressit, quam nos sub priori membro p̄fari distinctio comprehendimus, sub Secundum argumentum solvit.

150.

Argumentorum solutiones.

Primo autem argumento sic occurrēt. **Solutio ad**
est, principia individuationis, seu distinc- **primum ar-**
tione individuales, que ab eis accipiuntur, sunt quidem primo diversa, quia secundū **gumentum.**

151.

proprios conceptus non conueniunt, certum in officio constituendi, ac distinguendi individuus conuenient necesse est, si quidem commune est omnibus, facere individuum à se indistinctum, & à quocunq; alio divisum, commune est eis specificam naturam contrahere, ut particularem modum subsistendi habeat, atque re ipsa incomunicabilis sit, cum tamē ab his differentiis abstracta pluribus sit communicabilis, ex eiusmodi autem conuenientia in officio constitueri, ac distinguendi abstractibilis est conceptus modalis, vniuersus individus communis, qui formaliter appellatur conceptus individui, ut sic, & iste est, qui sanguī ratio communis definitur, à quo singularia omnia talia appellantur, atq; idem repetitur in differentiatione specificis, quæ licet sint conceptus primo diversi, ex diversis perfectio- nis gradibus desumpti, officio tamen conueniunt, cum commune omnibus sit, dividere genus, & constitutre speciem. Vnde Porphy- rius capite de differentiis, sub communis isto officio eas definiet, dicens, *propriissima differentia est, que dividit genus, & constitutit speciem, & tunc propriissima differentia est, que facit aliud, id est specie distinctum;* itaque speciem diversam constituit, quæcumque differentia specifica, sed modus constitueri, genus essentiali- ter di-

Conceptus modalis
dicitur con-
ceptus in-
dividualis.

153.

ter dividendo communis est, arque adeo conceptus uniuscunus communis abstracti ab eis potest; non quidem naturae, vel aliquius gradus perfectionis, sed modi, arque officii, qua propter conceptus modalis appellatur, eis autem talen utotissimum est, cum tale sit differentia rum manus, talis sit actus in ordine metaphysico genes dividere ac species constitutere, eto enim species secundae intentionales sumptus, formaliter sit ens rationis, fundamentum autem, quod denominatur à secunda intentione logica, metaphysica species est, composita ex conceptibus realibus obiectuum generis & differentiarum, qui ex diversis perfectionis gradibus physicis formantur, ac distinguuntur ab intellectu. Ex his plane intelligitur eiusmodi conceptum modalem, non esse medium inter species, & proximum eorum genus, quia diuersio predicamentalis, & metaphysica generis, in suas species, ad quas constituendas per differentias contrahitur, prædictorum dumtaxat est, diuersos nature gradus continentium, commune igitur modale prædicatum, medium inter genus, & proprias species nullum constituit. Hæc autem adeo vera sunt, & necessaria, ut in modis intrinsecis prædicantem, quibus primo diuersa confituntur, eadem convenientiam officij reperiuntur, cum similem modum omnes habeant constituendi reale prædicamentum, primo diuersum ab alijs, arque adeo similis conceptus modalis uniuscunus sit, sub eiusmodi consideratione ab uniuersis abstractibilis, absque præiudicio analogiz, quæ in gradu entitatis ponitur, non in modo, vel officio ipsorum modorum. Nisi forte quis vellet analogiam esse hanc convenientiam, ad huc in modis, postquam vnu eorum substantiam, accidentium genera alij constituant: quod tamen, ut verum fore, minus cum ratione coniuncta mihi videtur, nam & si quædam genera sint accidentia, arque adeo entia secundum quid, cum primo genere substantię collata, ceteram modum constituendi prima genera scipis diuersa, ex sequo conuenit accidentium, & substantia modis, neque tamen esse in alio minus diuersum constituit accidens à substantia, quam esse per se substantiam ab accidenti, cum esse primo diuersum vnam ab alio in eo finis sit, quod nihil conuenit uniuscunus gradus entitatis, vel perfectionis important, habere valent, etasq; sunt rationes, aut naturæ entitatis ipse.

Nota:

154.

Ex quibus tandem inferatur, ex quædam in-
dividuali, neque determinato, ut Petro vel lo-
renzo, ex appositione, ut Matie filio, ex de-
modifico-

Ad ultimū

sum individualium convenientia, ut postremo argumento ficitur, procedendum esse in infinitum, nam cum modalis sit, arque officij potius quam naturæ, vel gradus perfectio-
nis, non erit alia differentia diuidente, sed ab eisdem differentiis iuxta proprios conceptus consideratis sufficienter diuisa censeretur, arque individualia ipsa, ultima distinctione separata, in eisdem igitur proprijs concepcionibus individualium, ita acceperis diuisio fuisse, neque ultra proceditur, cum expositum sit differentias individuales, vel specificas, ex propria ratione formalis esse primo diuersas, in officio tamen conuenire, quod ad distinctam speciem, vel individualum efficiendum determinatur, atque ex tali determinatione, modalis conceptus communis ultima ratione diuiditur, ex diverso etenim conceptu differentiaz, rea ipsa constituta diuersa est specifici, vel individualiter, arque etiam modus, qui in communi consideratur ab eis abstractus, particula-
ris sit.

Illiad autem, quod Porphyrius ex Platone Solutio ad articulit, diuisione predicamentalem in atomis pte. Platonem, cibis fuisse, ad individualia verò non procedere, ex adnotatis expositiū est, accipitur enim de individualiis secundum proprios conceptus, in qua acceptione infinita sunt, atq; adeo relinqua-
da, & excludenda ab arte predicamentali, hoc autem nō tollit modalem eorum convenientiam: quanquam, ut verum fore, neque ad eiusmodi modale prædicatum eis communite descendere oportet, cum predicamentalis diuisio, ut nuper dicebam, eorum si predictorum dumtaxat, que naturæ, vel perfectionis gradū important, ea vero, que modalia sunt, nō per se predicamentalia sunt, sed per quædam reductionem, in quantum modus rei ad idem predicamentum, ad eandemq; speciem cum ipsa re refertur, susterre igitur omnibus modis oporebit dum predicamentum diui-
dimus in speciebus atocis, nec ulterius ad individualia procedere, ac tandem cum modale hoc prædicatum individuali, non importet na-
ture, vel perfectionis gradum, nec prenande in specie per se constituantur, non habebit veram, ac propriam definitionem, sed explicacionem quandam: sextua autem prædicabile non es-
se pro illo constituentem, sed ad vnu ex qua-
que referendum facit est explicatum.

Ex quibus tandem inferatur, ex quædam in-
dividuali, neque determinato, ut Petro vel lo-
renzo, ex appositione, ut Matie filio, ex de-
modifico-

modifications. ut hanc substantiam vel hoc hominem; ac vago, vel aliquo homine, postremum communem conceptum modaliter, atque uniuscunum importare, quem de pluribus individuis enunciatur in his predicationibus, ac solum libus, Petrus est quidam homo, Paulus est quidam homo, esse autem incomplexa predicatione non illud est, nam licet plures sint voces, quidam bono, aut quazdam substantia, modum etenim particulariter important, qui naturae coniunctus, rem singularem incomplexam cum ea constituit, atque ideo res significata incompleta est, unde infero resellendā esse sententiam Magistri Oſſi, vbi supra affirmans, complexa tñc huiusmodi praedicari, quod adhuc iuxta summariū regulas falsum esse constat, de alijs autem rebus constat, nō communem significatum, vel concepiū habere, sed singularē, ac determinatum.

QVAESTIO SEPTIMA.

*Sit ne secunda intentio individua denominans una, per primā defini-
tionem individui explicata?*

Exponitur sensus questionis.

Quid pra-
supponat.
161.

162.

TAnquam certum presupponit questionis hæc postrema, formale definitum praesentis definitionis, non aliquid reale, quod prima intentione appellatur, sed quid rationis, atque secundam intentionem in individua denominans formale definitum dixi, nam substratum, & quasi materiale, reale individuum comprehendit, etenim, quemadmodum in definitione generis, ac exteriū praedicabilium statuimus, quasi materiale definitum esse naturam denominatam à secunda intentione, quæ substantiam, atq; accidentia non solum realia, sed rationis complectit, cum aequa hæc & illa genera, vel species denominantur, formale vero definitum, & ut quo esse secundā intentionem denominarem, non di simili ratione intelligenda est materiale, & quasi substratum in praesenti explicatione esse reale individuum, in quantum denominatur à secunda intentione praedicabile, de se ipso, vel de uno, sub quo comprehenduntur individua substantia, & accidentia, non solum realis, sed rationis, com-

stare est enim cunctis individualis cuiusvis praedicamenti, de se ipsis praedicari, id autem habere, in quantum à secunda intentione individuali denominantur, circa dubium est. Nec tamen commane hoc subiectum reale est, licet realia individua complectatur, sed concretum secundam intentionis, non secus, ac album concretum albedinis, atque ideo vniuersitatem individualis vniuersa complectitur, quemadmodum natura generis à secunda intentione denominata, quæcumque genera, sive praedicamenta substantiae sunt, sive praedicamentorum accidentium: constat autem presuppositum hoc ex verbis ipsius definitionis, quæ cum predicationis sint, secundam intentionem solvant.

Revocatur autem in dubium an secunda intentionis individui incommuni, à particularibus rationis, & abstracta intentionibus, si formale definitum, de quo sit vel qualibet particularis intentione definitur: singula etenim individua (ut res hæc percipiatur melius) denominantur à suis intentionibus singularibus, praedicabilia de uno, ut Petrus ab una, Iosephus ab alia, cum certum sit vniuersalem intentionem non esse rationem praedicandi de uno, sed de pluribus, posset igitur cogitare quipiam definitum esse quamlibet intentionem singularem: postquam convenit ei definitio formaliter, quæ individuum esse praedicabile de uno importat. Ceterum omnes istæ intentiones singulares in eo conueniunt, quod qualibet est ratio praedicandi de uno, non secus, ac intentiones praedicabilium rationes sunt praedicandi de pluribus. Quemadmodum ergo ab vniuersis abstractur communis ratio praedicandi de pluribus, quæ appellamus vniuersale, pari ratione à singularibus intentionibus individuali abstrahibilis est communis ratio praedicandi de uno, & eiusmodi vocatur secunda intentione individui in communis, de qua questionis titulus scicitur, sit ne formale definitum eadē similitudine qua questionum est precedenti controversia, an communis ratio individualium realis esset in posteriori definitione individui explicata.

163.

164.

Rationes dubitandi proponuntur.

Apparet autem impossibile, nam sive secundā intentionem individui in communione accipias, in abstracto, vel in concreto vniuersalis est, ac de pluribus praedicabilis: ergo neque ut rationi praedicandi, neq; tanquam

164.

quam ei quod predicatur, potest definitio ad aperte predicationem de uno tantum continentis, prior antecedens pars ostenditur, cum primis quidem, quia si à singulis individuorum intentionibus abstracta est, de uniuscesis erit praedicabilis, ut constat in his prædicationibus, ac similibus, haec secunda intentio individui denominans Petrum prædicabilem de uno, est secunda intentio individui, & illa secunda intentio denominans Ioannem est secunda intentio individui, repugnat igitur ei esse rationem prædicandi de uno, vel de uno ut quod predicari.

Confirmatur.

Idque rursus corroboratur, quia si eiusmodi vniuersalis intentio predicatur de pluribus differentibus numero in quid, non secus ac enunciatur homo de hoc, & illo homine, erit species pertinens ad secundum prædicabile, cui individuum opponitur, atque ex consequenti eius definitio.

II. Ratio.

Probaratur hoc idem secundo, quia individuum vagum, atque ex demonstratione, ut quidam homo, vel hic homo prædicantur de pluribus vniuersitate, ut in superiori questione stabilitum est, ergo dabitur secunda intentio individui, que sit eis ratio predicandi de pluribus, nam cum individua sint, à tali secunda intentione apta sunt denominari.

Illatio.

Vnde elicetur, non omnem intentionem individui esse rationem predicandi de uno, sed quandam de pluribus, non est igitur abstractibilis una ratio communis singularium intentionum, quae sit ratio predicandi de uno, & praesertim definitione explicetur.

Confirmatio.

Et confirmatur, quia hoc album est individuum, & tamē prædicabile de pluribus ut iste prædicationes ostendunt, Petrus est hoc album, Ioannes est hoc album, ergo erit etiam secunda intentio illud denominans, ratio predicandi de pluribus: inferitur etiam ex his omnibus praesentem definitionem non posse accommodari cunctis individuis realibus, ut quod, cum plura sint de multis prædicabilia, neque etiam cunctis secundis intentionibus individui, ut quo, cum plures sint rationes prædicandi de pluribus, qua propter, ex utraque parte visuosa erit.

167.

Sed probatur iam secunda pars antecedens, nempe secundam intentionem individui in concreto non esse praesenti definitione explicatam, hoc namque modo significata prædicavit de pluribus differentibus numero in quid, atque etiam in quale, ergo aliena est à praesenti definitione, ostendunt primum cunctodi-

enumerationes, hoc individuum est individuum, illud individuum est individuum, quae quidditatis sunt, postrem vero ista, Petrus est individuum, Ioannes est individuum, I. Pars autem sunt accidentales, non secus, ac Petrus est secundus tecdemus hoc album, Ioannes est hoc album, ut seruit probatur, ergo, secundam intentionem individui in communi, sive in abstracto, sive in concreto significetur, non pertinere ad presentem definitionem, quae individuum esse indicat illud, quod de uno solo enunciatur.

Si autem quispiam his rationibus coniuxta, Obiectio.

ex opposito contendat, non explicare praesentem definitionem quidquam commune reale, vel rationis, sed determinata singularia, in quantum à singularibus intentionibus denominantur de se ipsis prædicabilia, atque ad eosdem intentiones denominantes, ut Petrus vel Ioannem, propriasq; eorum intentiones, meminerit in primis, eiusmodi explicacione ex aequo conuenire vniuersis individuis ut quod, atque etiam secundis intentionibus ut Diluitur quod, vnde elicier, cunctis esse communem, ac obiectio, propterea quid commune virtusque esse adaequate definitum, & rursus unam esse definitionem; & vanum proinde habere definitum; ac tandem, si proxime explicarentur singularia, non sub ratione aliqua vniuersis communii, tot profecto definitiones esse oportet, quoi sunt singularia, atque etiam quoi sunt secundae intentiones singulae denominantes de se ipsis prædicabilia.

Aperitur huic controversie rati.

Difficilias huius controversie, non tam Ratio controversie.
in sententiarum diversitate sua est, quam profecto reperio nullam, quemadmodum, neque illius est Porphyrij interpres, qui ex professio eam discutiat, sed in explicatione definitionis, ac definiti, ex qua solutio argumentorum virtusq; partis penderet, & ciuidem definitionis elucidatio, atque intelligentia.

169.

Illud igitur exit adnotandum, duplex esse Nota. definitum huius explicationis, vnu, quod, cui definitio conuenit, aliud, quo, hoc est ratione formalem, cuius virtus conuenit; quemadmodum in definitione generis adnotauimus, ceterum vtrumque est duplex, proximum & remotum, atque in primis definitum, quod, sunt singularia ipsa quibus conuenit, de se ipsis prædicari, definitum, quo, est secunda intentio individui, ratione cuius prædicabilia sunt de vnu.

vno. Illud autem duobus modis consideratur, nam, vel singularia accipimus in quantum commune est eis denominari à secunda intentione praedicabili de uno, vel in quantum quodlibet, ut tale est individuum, v. delicer, Petrus, vel Ioannes, de se ipso praedicator, & pariter de secunda intentione sentiendum est, nam vel accipimus singulares intentiones, in quantum commune est eis, esse rationes praedicandi de uno, abstrahendo à Petro, & à Ioanne, aut in quantum qualibet denominari tale individuum praedicabile de se ipso, & quidem sub consideratione priori, tam fundamenta, quam intentiones communem quendam conceptum, & ratione habeat, que in omnibus repetitam, illa quidem praedicabilem de uno, iste vero ratione praedicandi de uno, sub posteriori vero distinctione sunt eorum signes, in quibus praedicationis actus exercetur, nā Petrus, & Ioannes sunt, qui de ipsis actu praedicantur, & singulares eorum intentiones, quae actu exercito eos denominant. proximum igitur definitum adaequatum, vt quod, est praedicabile de uno ut sic, in quo conueniuntur cuncta singularia, proximum item definitum, quod, est ratio praedicandi de uno, in quo conueniuntur intentiones singulares, nā virtute illius rationis, determinata singularia de nominantur de se ipsis praedicabili; remotū autē definitum, & inadæquatum, tanquam quod, erit singulare quodlibet determinatum, ut Petrus, vel Ioannes. Ac tandem remotū definitū tanquam quod, erunt singulares intentiones, in quibus exercetur praedicandi officium, et simili modo ut si sit, quasi definita in actu (vt aiunt) exercito, illis vero in actu signato, hoc est, que ab ipsa definitione sunt designata, & quasi per illā formaliter, & adæquate explicata, adæquatum namē definitū est illud, quod cùm definitione dicitur ad conuentientiam, inadæquatum vero, cui definitio quidem conuenit, nō tamen cùm eo conuenit, sed se extendit ad alia, & cùm ad communem rationem praedicabilis ac rationis praedicandi de uno, iuxta modū priorem explicatio præsens comparatur, ad determinata vero singularia, singularaque intentiones iuxta modū postrem merito adæquate illa, atque adeo proportionata explicata inadæquate, atque idcirco remore hanc affirmamus, & hanc est conclusio responsiva questionis.

Proximū
definitum
adæquatum
quod de quo.

Remotum,
& inadæ-
quatum.

172.

Obcl. qua-
stionis.

Duplicante.

Quam vi magis explicemus, adnotare libet secundo, praedicationem duplē esse, una est que acti, vel scientiar, defensivis, in quantum

veritatem rō i.e. ex comparatione vnū us ret ad aliā, ratiō enim praedicationis generis innoscet, que sit aliquius rei natura, que rē proprietas ei conueniant, circa quorū ostē istiōne scientia versatur, & talis est praedicatio, in qua praedicari re quidem, vel saltem ratione ē subiecto, de quo enunciatur distinctiū est, que communī vocabulo artificialis appellari conseruit, vel certe ad disciplinas accommodata; alia est praedatio, per quā id solum innoscet, quod est rē quā pīam non esse aliud a se ipsis, & veritas hæc adē naturalis est, atque omnibus pertinet, ut nulla penitus sū forma necessaria, immo neque explicatio aliqua pro illius ostensione, sed quemadmodū res ipsa proprio innoscet nomine, ita etiam, quod de se ipso praedicatur; nec reperitur alia distinctio inter subiectum, & praedicatum eiusmodi praedicationis, cum eandem rem importent, nisi quā intellectus cōstituit, quasi duo extremitas, ex eadem re conficiens, nempe subiectum, & praedicatum absq; aliquo fundamento in ea inservient, quapropter naturalis praedatio à plus bus vocatur. De enunciationibus primi generis prout Arist. in predicamento substantiæ à prima substantia nullam esse praedicationem, hoc est, singularē substantiam non praedicari de aliquo, & dum Porphyrius individuum definit dicens, esse praedicabile de uno, posteriorē praedicationis modū insinuat; stat igitur de nullo praedicari individuum praedicatione doctrinali, & de uno praedicari, hoc est de se ipso praedicatione naturali, que etiam appellatur identica, ut Petrus est Petrus, quapropter nulla est inter hos Philosophos d. Sennio, licet in verbis appearat.

Ex quibus primo infero, praedicationem in Primum individui de se ipso non pertinere ad praedicabi Corollaria, quia capita sunt, atq; principia quadam, ad tūm, que omnis, & sola refutat praedicationem demon- strationis, vel syllogismo deserviens, cuiusmodi di nō est identica, vel naturalis, quapropter dū in definitione dicitur individuum esse praedicabile, seu id, quod prædicatur (que eodem refutatur, cùm verba definitione non a dū, sed apudū inveniuntur) analogicē, & non vniuersalē praedicabile accipitur, quia non alio modo communem rationem importat respectu praedicabilium, atq; individui, cùm propriet illa, inproprissimē hoc praedicetur, non ergo sub praedicabilib[us] comprehenduntur similes praedicationes, sed per quendam redactionem ad ea spectate quodam modo ceaserunt,

II. Corol-
larium.

Id esten-
ditur.

456.

Vitium
Corolla-
rii.

457.

458.

Ad prima
argumen-
tum.

Inferitur secundò, singulares intentiones à quibus determinata individuus, ut Petrus, & Ioannes denominatur praedicabili de seipso, aut de uno, non proprie spectare ad praedicabilis; idq; ostendit, quia qualis est praedictio, talis est modus praedicandi, atque è diverso, illud quidem à posteriori, hoc verò à priori, postquam actualis praedicationis ex ratione praedicandi speciem capit, tanquam ex causa formalis, illiusque effectus est, sed impropriissima est praedicationis eiusdem de seipso, ergo talis erit modus praedicandi; nec dissimilitudine praedicandi ratio, & forma, que sunt conditionis singularium intentionum, de quibus loquimur, proper quamdam igitur analogiam, & similitudinem ad praedicabile speciei referuntur, in quantum individuum, cui modum praedicandi conferunt, testinus est specifica relationis.

Et si res ita se haberet, inferitur postremò, communem intentionem individui abstractam à singularibus intentionibus, sive in concreto, vel abstracto acceptam non proprie esse speciem denominativam spectantem ad secundum praedicabile, ut honor, leo, &c, quemadmodum a multis passim dicitur, nam si intentiones singulares impropriissime sunt rationes praedicandi, & vi diminuta, & incompleta quedam in hoc genere excluduntur à praedicabilibus, que naturam completam in ordine praedicandi important, sequitur evidenter communem conceptum intentionis individui ab eis abstractum, incompletum esse, atq; diminutum, cum ex eis ratione coalefas, & idcirco non propriè spectare ad praedicabilia; sed per quamdam tantum analogiam, & similitudinem esse ad ea referendum. Idque assertum in quaestione precedentem consentaneum est, vbi conceptum realem, à rationibus singularium proprijs abstractum, non pertinere perfectionem praedicabilium constituitur, sed modalem esse, & idcirco ad praedicabile speciei per similitudinem referendum, est igitur idem censendum de intentione individui communis in eo fundata.

Sacrificatio rationib[us] in contrariis adducta.

*E*x quibus primo arguento sic occur-
rendum est, secunda invenio individui abstracta à singularibus intentionibus praedicari de illis, ut quod est tamen communis ratio praedicandi de uno, unde licet definitio ei repugnet ut quod, ut quo aptari potest, cum verum sit esse rationem praedicandi de

vno, nec ut quod de multis enuncietur similibus intentionibus, quemadmodum superius diximus, de ratione reali cunctis individuali communi, exercetur enim praedicationis de uno in singularibus, proper communem rationem praedicandi, à qua individua denominantur eiusmodi autem communis intentionis individui esset quidem species accidentalis ratione, à secundo praedicabili denominata, si spectaretur, in quaorum de praedicatis intentionibus praedicatur; ceterum, cum si ratio incompleta, ac diminuta, à perfectione speciei excludenda est, & reductiū solum sub ea, nec sub eiusmodi consideratione ei quadras praesentis individui explicatio, sed ut est ratio praedicandi de uno, poterit ei, ut quo, conuenire.

*Circa solutionem secundi argumenti huius Circa fe-
ordinis, diversi aquiloni diverso modo lo-
quuntur: Magist. Oſſ. q. 2. art. 4. & 5. tenet menti fo-
singulare vagum, atque ex demonstracione latio-
nem iuxta communem modum concepiendi, & lo-
varia autem quendam, ut aliquis homo, vel hic homo, com-
plexa esse, si quidē signa illa hic vel aliquis, tan-
quam categoremata accipiuntur, & idcirco re
aliquam significant, que homini addita quid
complexum constituit, quemadmodum eidem
homini albedine adiungimus, proferentes ho-
minem album. Excluduntur ergo à praedi-
cabilium ratione, atque adeo à definitione in-
dividui, que de uno esse praedicabile individu-
m importat, si quidem complexus, neq; de
uno, neque de pluribus praedicabilia sunt ap-
pellanda, cum novum sit praedicabile in primis
incompletum esse oportere, nihil ergo refert
ea de pluribus enumerari, quāquam aquivo-
ce etiam enunciatur, iuxta sententiam huius
Doctoris.*

*Plerique etiam ex modernis, à ratione praedi-
cabilium individuum vagum excludendum dividunt
esse censent, ac proinde à definitione individui vagum ex-
clusum rem determinatam non significat, sed claudit à
per uniuersa vagatur singularis, unum, vel ab ratione
tertiis important, determinata verò naturum, praedicabi-
li ut aliquis homo, nō Petrus, vel Ioannes, sed his
vnum, vel alterum denotat quasi sub defini-
tione, cuius signum est ad veritatem preposi-
tionis ex eo constituisse sufficere, ut in hoc vel
illo verisificari possit.*

*Dicit Thomae, & vera sententia.
E*go vero cum D. Thoma, i. p. q. 30. art. 4. Sententia
in corpore, & Caet. ibidem sentio, indi-
viduum vagum in primis rem inconsi-
plicata.

plexans importare, aduersus modū priorem, neceps naturā cū modo particulati existendi, quem habet in singularibus, atq; adic cocepit determinatum cunctis communē aduersus secundum, vnde elicitur illud fort̄ verē, ac propriè inter predicabiliā recensendum, si id tantū ratio predicabilium postularer, necne p̄ conceptum simplicem ac determinatum: sed cū hoc non sufficiat, nisi conceptus talis, nature completa sit, ea propter individualium vagum non est verē, & propriè predicable, nam, eis specificam individuorum naturam denoret, noa nisi in quantum sit sub modo particulariter existendi cunctis communī, vnde sit, vt conceptus illius modalis sit, formalī modo loquendo, arque idcirco incompletus, & perfectionem effectiālem predicabilium, non pertingens. Etiam signum, aliquis (vt fundamento prioris sententiae fiat sat) in communī modo loquendi, ac concipiendi, termino categorematico adiungit, tanquam sinecōgōrem accipitur, modū etidem rei, cui adiungitur denotatio,

Responso
ad funda-
mentum
prioris sen-
tentiae.

43.

44.

Ad formā
arguēnti

existendi incomplectum conceptum constituit, qua propter individuum vagum quid incompletum est, vt varieta summulistarū turbā planē faretur, nec singularia proxime significat hib disiunctione, vt secundus dicendū modus tener, sed vt D. Thomas docet, communem conceptum modalem, à particulari modo extendi singularium abstractum, singularia vero ipsa remota quadam ratione, anteriori cum communis iste conceptus in cunctis singularibus reperiatur, sufficit in uno, vel altero verificetur proposicio ex eo constituta, vt absolute loquitione vera esse censeatur.

Ad formā igitur argumenti dicimus individuum vagum, vt aliquis homo, cū communem conceptum individuorum importet, terminum esse communem simpliciter, singularē verē secundum quid, ea solū ratione quia pro uno, vel altero singulari in propositione state potest, propter particularē modū existendi in communī; atque idcirco ad definitiōnē individui non pertinet, per quā determinata dicitur singularia explicantur, que absolute loquitione appellantur individua, arque idem censendum est de quodam albo, dum de Petro, & Ioanne enunciatur, vt confirmatio eiudem argumenti soluta censeatur, est enim individuum vagum albedinis, quod p̄dicatione accidentalē enunciatur.

cetera, ad quincunca predicabile referendum, Ad conſi-
non ſecunda, ac ſpecies de homine, & de animali maiores
genus.

Argumentum secundi ordinis ſoluitur hac Rēponde-
diſtinctione, ſecunda intentio individui, ſive tur ad ſe-
in concreto, ſive in abſtracto ſignificetur, duo-
cundū ar-
bus modis cōſiderantur, uno quidem, in quo: gumentū
cum comparatur ad inferiora, à quibus abſtra-
ſecundi ob-
titutus tanquam id, quod de eis enunciatur, alio dīnis.
verē modo ad individua, non de quibus pre-
dicarur, ſed quibus eſt ratiō predicāti de uno.
Probat abſque dubio argumentum, ſub conſi-
deratione priori non explicari p̄fenti defi-
nitione, explicatur tamen ſub posteriori,
actualis autem p̄dicatione in ipli singulari-
bus à ſe denominatis exercetur, idēc de illis
enunciatur definitio, nō de ſecunda intentio-
ne, quia vt p̄ q̄o, tantum explicatur.

45.

C A P V T Q V A R T V M

De Differentia.

Differentia vero, & communis, & proprie-
& proprieſſione dicitur, &c.

E X P O S I T I O T E X T V S.

I Ntentum Porphyrii in p̄fenti capite
non eſt aliud, quam differentia naturam,
que tertium predicabile conſtituit, ex-
plicare: innoficit autem res quilibet
propria definitione, idcirco univerſa, qua
affert ed tendunt, ut definitionem illius ſa-
tute, nouis quidem p̄ceptum illud ab Arist. Porphyrii
traditum primo poſt. cap. 8. & textu 17. vſ-
que ad 22. & 7. met. text. 41. diuifionibus
veniunt eſſe ad inueſtigandū proprium
genus, & differentiam, ex quibz conſi-
tuenda eſt definitio, & huic re gratia va-
rijs differentia diuifionibz premijs defi-
nitionem illius elicit. Bemembri igitur q̄
diuifio totius capiti, prior illius pars dif-
ferentiam diuidit, quinque diuifionibz,
totidemq; definitionibz eandem explicat
poſterior.

Diuifia eſt in primis differentia à Porphy-
rio in eam, qua communis eſt, propria argu-
mēbrē.

prima diuī propriissima; communis differentia appellatur ea, quā in communi modo loquendū tantum dicitur inter alia quā agnatur, ex aliquo quidem accidenti, vel dispositiōne eorum etiamēis noto, ut dum ab ēdē differentia Petrum à roamine, vel cundem iuuenem, aut quidem sc̄dentiam à semetipsa iam raro, vel stante dicitur annus p̄fūmū.

Propria differentia ex accidenti aliquo inseparabili capitur, qua cum non omnibus contingat, e. m. quodammodo proprium dicitur, in quo est: huius conditionis sunt oculorum cecitas, qua caruleum calore importat, cicatrix ex vulnerē relēcta, nimiq. radicata, aut etiam sinita, hoc est nesciuitas: constat namq. huiusmodi proprietates in cunctis non reperiiri induitūs. Propriissima tandem differentia non ab accidenti communi, vel proprio accipitur, sed essentialis est, atq. specifica vocatur, qualis est rationalia, bonum ab equo, & Leone distinguaens.

Dividitur item differentia, ea quidem ratione, ut cum officiū illius sit, diversum unū ab altero efficeret, quedam sit diversum per accidentem constitutus, alia vero diversum per se, et ut Argyropoli habeat translatio, una sit differentia alterum, vel alteratum faciens, alias actions aliud, eunde namq. sensum verba virtusq. translationis continent, nam alterum, vel alteratum accidentale discrimen important, atq. ad eū accidenti aliquo constitutum, quod per accidentis merito appellatur (ut sc̄hola verbo utatur) alter atq. autem appellatur, quia alterationes si communis ratione accipiuntur, moevis circa accidentia designant, si vero propria motum circa qualitatem, aliquid item substantiam rei, vel essentiam denotat, unde eū differentiam aliud effere, ac essentiali ratione diversum: essentialis autem differentia appellatur per se, atq. ad eū per se diversum constitutum dicitur. Ceterum ut bene adnotat Albertus Magnus, atq. etiam cū sequens Caetanus particula per se in hac parte non accipitur à Porphyrio secundum eam extensionem, secundum quam Aris. modos per se statuit. lib. de posteriore solutione cap. 4. sub quibus, non solum modum prædicandi essentiale

comprehendit, sed etiam eos, quibus vel propria passio de subiecto, vel de causa effectus propriis enunciatur: sed contraria est praesens loquendi modus, differentiam per se proferens, aliud dicitur at accipiens: eisimodi autem secunda divisione non habet minorem ambitum, quā prima, nam differentiam in tota sua latitudine dividit, sed duo membra priora, nempe communem, & propriam differentiam sub uno complectit, cum ea utrūq. diversum per accidens, vel alterum efficiat. Unde fit, ut eisdem exemplis, quibus explicata sunt illius divisionis membra, exppositū sufficienter sit huius secunda et rūmū membrum. Subiicit tamen Porphyrius irplex inter ea discrimen, quibus magis innotescunt, alterum est, differentiam per accidens vocari differentiam simpliciter, vel simpliciter diversum efficeret, ea vero, qua est per se, vel qua facit aliud specificam, id autem diverso modo, à diversis interpretationibus explicetur, ego sic explicandum censeo, ut Aurora ex simpliciter diversum non sit idem, quod applicatio. Solutio aloquitione, vel sine addito, quemadmodum communis modo loquendi illud dicitur simpliciter tale, quod absq. aliquo diminuere addito nuncupatur, & idem quasi perfectum in illo genere quod vero cum tali addito, non simpliciter, sed secundum quid, ut hominē viuum absq. addito appellamus hominem, non nisi cum eo diminuente addito effigies eius homo pictus vocatur, sed simpliciter diversum appellat Porphyrius illud, quod non nisi diversum est, hoc est non maiori ratione, vel perfectione, quā communis est diversitas ratio, communis namq. loquendi modus obtinuit, ut species, que nihil ferè perfectionis supra genus addit, communis item generis nomen, absq. vello perfectionis addito retineat ut in speciebus animalium pleribus homine inferioribus liquet, quia modo animalium nomine nuncupamus, dominem vero (nisi iniuria efficeret volentes) nudo genus nomine non appellamus: in hoc igitur sensu Porphyrius communē propriam, differentiam diversum simpliciter efficeret do- laret differenter, hoc est diversum dicitur at sub communis ratione, non sub alia perfectiori in hoc ge- quat facit, nete,

Stud. &
que faci
accidit.

442. Cap. 4. De differentia.

vere, ut si à differentiā propriissima velde diffare intelligatur, que non diversum nulla, ex quo cōmūnū ratione, sed tali modo, per se cōfīmo illo quidem, hoc est essentia latet specie que diversum, unum, ab aliō cōstīuit. Sequer autem in explicatiōne huius litera Albertum Magnum lib. pradicab. tractat. sū de differentiā. Caiet. & Mag. sī. Sotum in commentariis eiusdem.

II.

Secundum discrimen in eo cōsistit, quod differentia per se, vel quae faciunt aliud, dīs-
tīunt genus, & cōstituunt species, ut ratio-
nale, differentia vero per accidens, vel qua
facit alterum, nec dicitur genus, neq; specie
cōstituit, sed genus iam diuersum, & speciem
cōstitutam p̄aſſupponit, ut album, vel ni-
grum, ex quo p̄oſtrem eliciunt differentiam
per se simul cum genere definitionem compo-
nere, differentiam vero per accidens ex ea
definitionem vagari, & secundum eam per-
mutatiōnes, vel mutatiōnes fieri, ut si Petruſ
quiescēre in modo, mox ambulantem con-
ſideremus, vel calidum, cū paulo ante effeſ
figidus.

III. Diuīſio

Differentia diuīſiunt tertio viuēſ ſaliter, ut una separabilis sit, inseparabilis alia, illa
quidem ut agrum effe, vel ſanum, hec vero
ut ſanum, vel disciplina capace, atq; has eti-
am diuīſio ſub p̄oſteriori membro uno mem-
bro etiam p̄oſteriori prioris diuīſionis clau-
diū: non propria, & propriissima differentia
ſub inseparabilitate cōveniunt, qua
propter lucis diuīſio ſit, non univer-
ſum ambitum habet, quād ſimilitudinē pri-
ma.

Nota.

Ab ea autem extensiōne deficit diuīſio dif-
ferentia quarta, cum ſubdiuīſio ſit unus
membrū p̄oſcedenti, nē per differentia inse-
parabilis, atq; ea propter dūtāxat primā di-
uīſionis ambitum complectat, nempe pro-
priam differentiam, & propriissimam: dia-
q; p̄opq; Porphyriū inseparabile per se, ut
rationale, dia inseparabile per accidens, ut
aqualitatum, vel ſitum, effe per se inseparabi-
lis illa dicitur, quia ad essentiā rei perti-
nit, unde ex eodem habet, effe differentiam
per se, ac per se inseparabile: atq; ex oppo-
ſito, cum differentia propria accidens sit, ex

9.

4.

Textū expoſtio.

442.

codem habet effe inseparabilem & per acci-
dens inseparabilem, nam etiā inſit ſemper, rā
quād accidens quidem, non tanquam effen-
tia, vel ſubſtantia pars, & hinc ortum habet
diſcrimēn triple, inter utrumque membrū
a Porphyrio designatum, ut differentia per
ſe inseparabile intra ſentiam rei ſit, acque
aded aliud cōſtituens, inseparabile vero
per accidens, neq; in effentiā cōſtantur neque
diud efficit, ſed alterum dūtāxat, vel per
accidens diuersum, & rursus cum reum ef-
fentiā non minū in indiuisibili cōſtantat,
quād numeri, ut docet Arift. 8. met. text 10. Arift.
fir ut quemadmodum numerus ex quacunq;
additione unitatis variatur ſecundum efen-
tiam p̄aſſiōne, variato quocumque pro-
dicato eſſentiā ſolūtūr species, ſi ergo ita
eft, quod differentia inseparabile per ſe ad
specie eſſentiā ſpectat, ſequitur ſic in indi-
uiſibili cōſtītutere, ut mutationem aliquam
intentionis, vel remiſſionis ſuſcipere nequeat
neque enim magis rationalem effe unum ho-
minem alio dicimus, atq; inseparabile per ac-
cidens differentia cum accidens ſit, & ſepe
ex hi, que contrarium habent, magis, & mi-
nus p̄aſſipariſi a ſubiecto contingit ex maiori,
vel minori eiusdem contrary admixti-
one, intenſior namque effe potest albedo, vel
negredo etiam in hi, a quib; inseparabile effit.

Strictior demum differentia diuīſio po-
ſtrem a eft, cum ſit ſubdiuīſio quedam unius diuīſio di-
membrū p̄oſcedenti diuīſionis, qua Porphy-
riū inseparabile per ſe differentiam parti-
tur in eam, qua genus diuidit, & ſpeciem con-
ſtituit, huius diuīſionis exemplum in anima-
liponit, cum cōſtituita differentia effe ſen-
ſitum, diuīſione vero rationale, & iratio-
nale, animal namq; ſpecies vimenti cū ſit,
genus effe hominū, equi, & leonis, atque idcir-
co differentiam habet, per quam cōſtituitur,
tanquam ſpecies generis ſuperioris, alio itē,
per quam in inferiores ſpecies diuiduntur, om-
nes tamen ſpecificas effe, & vocari, ut Por-
phyriū, cum ea eft ratio, quia ex ſine acci-
petit cuiusque rei conditio, atque denomi-
natio, ſed differentia, omnes etiam diuīſia
in eum ſinē ordinantur, ut ſpecies conſi-
tuantur,

Ee 3.

trans, nam hinc re gratia genus dividitur; una cum illo definitionem speciemque compleant merito ergo specific vocantur, & haec manet explicata prima capitulo pars.

Secundum
membrum
cap.
Prima defi-
nitio differ-
entiaz.

13.

Dicitur ergo differentia ad eandem proce-
dit Porphyrius definitam in secunda par-
te totidem explicationibus, quarum prima
sic assignatur, differentia est, quia species
excedit genus, continet animal, quod genus
est hominis, naturam dunt axas sensitivam,
cui adiuncta differentia rationale, constitui-
tur species hominis, & ideo superatur ani-
mal ab homine differentia, rationale bene i-
gitur differentia explicatur id esse, quo spe-
cies, genus superat.

Obiectio.

Eam definitionem, nam vel species habet dif-
ferentiam, per quam excedit genus, vel
ab ipso genere acceptam, aut certe ex nihilo:
repugnat postremum, quia ex nihilo ni-
hil sit, iuxta Porphyrius sententiam, a se an-
tem habere non potest, nam species cum sit
aliquid compositum & factum, nec a seipso
componitur, neque ex seipso sit, sed ex alio
sicuti oportebit, igitur a se non habet principa-
lēm sicut compositionis partem, qua est diffe-
rentia, super est igitur ut eam a genere reci-
piat, & si ita se res habet sequitur in genere
esse differentiam, non ergo superatur ab
speciebus differentia, nec bene erit hoc mo-
do differentia explicata, ex alia vero parte,
si genus differentiam continet, cum sint oppo-
site, ut rationale, & irrational, corpora-
rum, & incorporearum ostendunt, inferritur
opposita inesse eidem, quod plane repugnat.

Responsio.

Respondet tamen Porphyrius speciem, neque
a se habere differentiam, nec ex nihilo, sed
a genere, in quo continentur omnes, non qui-
dem actu, sed in potentia, quemadmodum
in materiali latent omnes forme, nec tamen
repugnat opposita in eodem esse secundum
potentiam, quia neque esse in potentia est
esse simpliciter, nec potentia repugnaria
absoluta ratio appellatur, sed utrumq; secun-
dum quid, exacta igitur est prima hac ex-
pliatio, que sic intelligitur, differentia est,
qua species superat genus, si quidem eam a-
tu continet, genus vero dunt axas in po-

tencia.

Definitur rursus differentia ut sit id, quod de pluribus differentiis specie, hoc ipso qua quid est praedicator, ut rationale respectu hominum, ac Deorum, ceterum cum differentia sit pars essentialis speciei, non minus quam genus, apparet in quid, non in quod predicari, cum praeassertum modus pra-
dicandi in quale accidente sit, non sub-
stantia, hac igitur particula dunt axas in
tota definitione difficultis posset alicui videri:
ide quod ex duobus explicat Porphyrius pri-
mo quidem ex communi modo concipiendi,
& loquendi, nam si interrogatur, aut quid
sit homo, accommodare respondens esse
animal, si vero quid sit animal, accommo-
darissime, assignantes differentiam, dicen-
tesque esse rationale, genus igitur explicat
quid sit species, differentia vero qualis sit,
& ea propter illud in quid, hac vero in qua-
le praedicatur. Secundo, quia similitus est com-
positio speciei ex genere, & differentia, com-
positioni statua ex arte, vel ligno, quod se ha-
bet, ut subiectum, vel materia, & ex figura,
vel forma artificiali ex ipso sculpta,
cum genus tanquam per formam determi-
natur ad compositionem speciei, forma au-
tem, vel figura qualitatem statua importat,
differentia igitur, quae ei similitur, modis
item qualitatis habebit, quia propter in qua-
le praedicabitur. Ceterum, quia essentialis
est speciei forma, vel pars, ex hac parte quid
sit species denotat, & si utrumque simul
copulatum in quale quid praedicari reperi-
mus, itaque in esse partu essentialis cum ge-
nere conuenit, in modo se habendo ab eo di-
stinguitur, quia illud habet spedium poten-
tiale, & contrahibile differentia vero mo-
dum forma contrahensis, in quo valde as-
similatur forma accidentalis, praeassertum qua-
litati, & cum ex modo se habendi desima-
tur formalis modus praedicandi, non in quid,
ut genus, sed in quale supra quid praedica-
tur.

Explicitur
primo à
Porphyrio.

16.

Explicitur
secundo.

17.

Tertiam differentia explicationem hoc
modo designat Porphyrius. Differentia est,
qua separata est, qua sub eodem genere
convenient, ut rationale, hominem ab e-
quo,

III. Defini-
tio.

quo, cum quo sub animalis genere conuenit, & uniuersaliter species eiusdem generis: describitur etiam quarto differentia, qua differunt a se singula, ut eodem constat exemplo. Habet namque differentia duplum actum, vel considerationem duplex eiusdem alba in constitutione speciei, nam generis in primis adiuncta, eam compunit, & quasi primum esse tribuit. Caserum, qui ad completum esse cuiuscumque rei pertinet, ut ab alijs sit distincta, eadem differentia, qua esse tribuit speciei, confert etiam distinctionem ab alijs, nec tamen est idem separare ea, qua sub eodem genere sunt, & species distinguere, sed diversum secundum rationem, nam illud pertinet ad divisionem generis, hoc vero ad completem speciei constitutionem, quapropter, diversam considerationem differentia explicavit tercia, & quarta definitio.

Postrema
definitio.

19.

Postrema definitio, quatuor precedenteribus exaltior est. Differentia confert ad substantiam rei, & est pars essentiae, ac definitionis eius. Uniuersa in rationali reperies hominum comparatione, nam simulum cum animali substantiam illius constituit, confert ergo maxime ad substantiam: item conficit eam tanquam pars illius essentiae, & quidem formam, & quasi ultimum complementum eiusdem speciei, ac definitionis illius, completa est enim cuiusvis speciei definitio differentia generi superaddita, sive ergo dicitur, quod sit pars esse eiusdem speciei, eiusmodi autem definitionem exaltam appellat Porphyrius, non ut insufficientia precedentes arguat, sed quia clarissima differentia rationem explicat, ex intima eius conditione procedit, neque supplemento, vel explicatione indiget.

Circa explicatum, Porphyrij textum notabile unicum.

PO S T predicabilitia generis, & species proximorum locum tenere differentiam nemo est, qui ambigat, cum predicatum sit essentiale, ideoque nobilissimum accidenti proprio, sed adnotandum in primis est, circa Porphyrij textum, triplicem considerationem habere differentiam, nam physice, metaphysice, & logicè consideratur, iuxta ordinem physice non est aliud, quam forma physica essentiale propria, vel communis, per quam res naturaliter dicuntur diffire, ut per rationalem animalis differt homo a leone, casitate, vel carucole oculorum colore, Petrus à Paulo, mox locali, Petrus idem à se ipso, vel altero quiescente. Metaphysice vero accepta differentia non est forma naturalis, sed conceptus objectus realis, quem ex alio gradu essendi essentia format intellectus, ut ex gradu corporis statu, quem in natura ordinem ragnalis anima corpori tribuit, format incedens conceptum corpoream substanciali, quod dominem ab Angelo distinguit sub genere substancia, in quo conueniunt, atq; ex gradu ultimorum sociorum (ut intermedios omittant) format intellectus conceptum rationalitatis, quo tanquam propria differentia eundem dominem à leone separat. Logica autem consideratio est per comparationem ad secundam intentionem, à qua denominatur differentia, quemadmodum natura generis, & speciei: itaq; differentia secundum ordinem physicum fundamentum est eiusdem metaphysice accepta: sub metaphysica autem consideratione fundamentum est logica considerationis, cum metaphysicus conceptus differentia predicabilis denominetur, ac de primo ad ultimum differentia physica, logica etiam fundamentum est, remicorum tamen, proximum vero Metaphysica, non à secundis intentionibus non denominantur res consideratione dialectica, nisi in quantum tali modo concipiuntur.

Porphyrius igitur capite praesenti in his divisionibus, ac definitionibus, modo physicè pro rebus, vel formis, aliquando metaphysice pro concepcionib; logice tandem pro intentionibus differentiam accipit. Primum, & secundum

Physice,
metaphysi-
ce, & logicè
considera-
tur diffe-
rentia.
20.

21.

22.

candem considerationem indicam exempla illius, ex naturali ordine à metaphysico patitur. Postremam secunda definitio differentie, ostendens eam de pluribus specie differentiis in quadequid predicari. Quia tamen priores considerationes ad tertiam absque dubie ordinantur, nam ed rendunt, ut naturam differentię realis agnoscamus, qua secunda intentionis fundametum est, et perspecto fundamento, ratione secunda intentionis perspiciamus, melius & verum semper sit commane illud proloquium, diatellam agere de secundis intentionibus, adiunctis primis: unde elicetur realem considerationem differentie à dialectico institutu non esse alienam.

23.

Dubium unicum.

VNISERALE ORITUR DUBIUM CIRCA OMNES, ac singulas divisiones, & definitiones, quae nam ex his pro rebus, quo item pro secundis intentionibus accipiuntur.

24.

Quidam in antiqua illa sententia perseverantes de obiecto dialecticę reali, res esse principaliiter consideratas sentiunt, intentiones vero, aut nullo modo, aut certè non per se, sed per accidens, tam in divisionibus, quam definitionibus vniuersitatis: quibus fauunt exempla à Porphyrio designata in rebus quidam, non in intentionibus Caiet. vero divisionem primam, ac definitionem secundam, pro intentionibus accipiendas esse arbitratur in eorum expositione. Quam sententiam ad ceteras divisiones, ac definitiones, aliqui ex modernis expositi-ribus extendent. Quibus pro sufficiente ratione esse poterit constituta superioris doctrina, ens rationis obiectum esse dialecticę, ea quidē consideratione, ut quidquid reale claudit in quantum intentioni substituatur, sed prædicabilis per se pertinent ad considerationem dialecticę, ergo quidquid in eis assertur, vel est ens rationis, vel certè in quantum ab eo definitionem luscipit, consideratur. Vnde sequitur eiusmodi omnes divisiones, ac definitiones, iuxta ordinem secundatum intentionem esse accipiendas. Quod prefecit confirmatur, quia genus & differentiam realiter considerare, ad metaphysicam pertinet, cuius est quidditates rerum, in quantum à materia abstrahunt, investigare, ergo actus reales differentiae atque illius officia explicare, non est dia-

etica considerationis, sed metaphysicæ, nam solam intentionem deauminantem dialectica considerat.

Pater Toletus quasi medium tenens inter haec extrema, ait, in his divisionibus, ac defini-

Opinio pa-
tis Tolos

tionibus admisceat Porphyrium res, ut melius considerationes cognoscantur: atque idcirco accipiendas esse semper in ordine ad secundas intentiones. Hgo vero distinctione opus esse censeo ad veritatem rei explicandam, eo prius statu, quod superius ex professo ostendimus, nihil reale ad dialecticam pertinent posse à consideratione secundarum intentionum absolu- tum, sed principaliter denominationem ab illis suscepit etendendam esse, quod propter, neque vilam ex suis divisionibus, ac definitionibus, absq; tali ordine à Porphyrio esse con-

25.

sideratam aduersus primum extremum senti- endis est. Cæterum sibi ordine ad lecidas intentiones, duabus modis res considerantur, uno quidem quasi reduplicative, hoc est, nihil in re ipsa inspiciendo, nisi talen ordine, & denominationem, alio vero quasi specificante natura ipsa reali, vel aliqua eius proprietate investigata, non tamen ut ibi consideratio si- stat, sed vt in secundam intentionem ordinatur, in quantum conditione reali inspecta, melius cognoscitur, qualiter secundam intentionem fundare possit. Vtrumque quidem necessarium est in dialectica, quia aliquando non sa- cile coorit modus se habendi ipsius naturae reale in ordine ad intentionem, vel denomina- tionem logicam, nisi aliquid reale eius ex- pendatur, quare oportet terminis realibus in divisione, vel definitione vti ad illum expli- candum, vtrumque Porphyrius prestat in his praedictabilibus, in primo quidem & secundo assertens reales acceptiones utriusque, in 4. & 5. reales definitiones ex Aristotele de promptis, que sua locis parent, ut modum praedicandi eorum melius declarare possit, eo autem consti- tuere definitiones secundarum intentionum attulit. Itaque ex propriis terminis divisionum, vel definitionum explorandum est, quo nam modo accipiuntur, nam si reales sunt mo- do item reali defumentur, vel (ut aunc) primæ intentionaliter, si vero sunt termini secundaria intentionum, iuxta eundem ordi- nem. Et habita ratione praefatoris distinctionis: si priorum sortiantur modum conditionis, vel proprietatis naturae realis, consideratur, ut me- lius percipias, qualiter ealem secundam in- tentionem fundare possit, si vero postremum,

27.

119.

nihil reale attenditur, sed nuda ac praetisa ratio fundandi, quia satis iam explorata est re natura, quantum pertinet ad rationem suscipiendo similem denominationem, & iuxta priorem modum realis natura, vel proprietas cadit sub ordinem secundae intentionis specifica tive, reduplicative iuxta posteriorē. Porphyrius ergo attendens cogniti esse difficultem naturam huius predicabilis, opus esse censuit fundamentum illius copiosius explicare, & ea proprie realibus divisionibus viens, plures modos reales differentiarum artulit, ut eam differentiam, quae secundam intentionem tertii praedicabilis fundat, elicet, cuius etiam actus diuersos, reales quidem indicate oportuit, eosque certis descriptionibus explanare, ut plane constaret, quale esset fundamentum, atque adeo qualis secunda intentio, à qua denominatur praedicabilis. His autem adhibitis, explicatione propria ex terminis secunda intentionis constituta, differentiam descripsit dicens, esse praedicabilem de pluribus differentiis specie in quale quid, quam ex definitionibus, ac divisionibus realiter acceptis satis com mode intelligimus. Ex quibus elicitus propositi dubij solutionem, quae talis est.

Dubij solu.
mio.

Omnes divisiones differentiae accipiuntur primę intentionaliter, omnes item definitiones, secunda excepta: in cunctis tamen clauditur ordo ad secundam intentionem, vel denominationem eius, reduplicative quidem in secunda definitione dumtaxat, specificariue in ceteris, in yniuersisque divisionibus, constat utrumque ex terminis primae intentionis, qui in cunctis divisionibus, ac definitionibus, præter secundam afferuntur, atq; etiam ex aliatis à Porphyrio exemplis, quae naturam realem differentiae, actus item reales explicant, & id solum conuincit argumentum primae sententiae.

Premum autem secunde opinionis sufficienes solut distinc^{tio}, à nobis allata, tatis est enim, ut intelligamus formale obiectum diale^ctiae esse ens rationis, quasi materiale, & substratum, quæcumq; ad naturam realem spontanea in diale^ctiae afferuntur complectens, ad ipsum ordinari, denominationemq; suscipere, ex hoc enim sit, ut specificariue, vel reduplicatiue sub secundis intentionibus considerentur, ab eisque denominationem accipiant.

Postremo arguento, hoc modo sit satis, naturam realem differentiae, actusque illius,

arque officia considerare, pertinet quidem ad Metaphysicam, nec non ad Dialecticam, diuersa tamen ratione, ad illam in quantum sunt partes, esseenciales quidditatibus abstractientis à materia, Dialectica vero eadem spectat in ordine ad prædicationem, hoc est, in quantum differentiam constituent aptum fundamentum denominationis tertij praedicabilis. Medium autem à Doctori Tolero constitutum, iuxta nostræ distinctionis prescriptum accipere oportet, ut verum censeatur.

QVAESTIO PRIMA.

*Sufficiens ne sit prima diuisiō differe-
ntiae, in communem, propriam,
& propriissimam.*

Dubitandivisiones.

MINVS autem bona in primis apparet diuisiō differentiae, in communem, propriam, & propriissimam: nam ex una quidem parte, duo membra superuacanea continere videut, ex altera vero diminuta est: ostendo illud, nam differentia communis, & propria, accidentia sunt, quae ad quartum, quintum ve praedicabile spectare cernuntur, ut exempla Porphyrii clare indicant, estg male ad tertium praedicabile renocantur, cum non sint confundenda praedicabilia: idque efficaciter confirmatur, quia tertium praedicabile sola differentia propriissima constituit, quae sola de pluribus differentiis specie in quale quid praedicatur, communis, vero, & propria, nequaquam in quale quid enunciari de aliquo possunt, cum sint accidentiales, ergo ad praedicabile differentiae non pertinent, neq; à secunda intentione illius denominantur, vnde minus bene dividitur differentia in haec membra.

Quod redi-
ctet proba.

Ex opposito vero, divisionem esse diminutam, duabus rationibus confirmo, prima, quia differentia individualis non est communis, neque propria, cum non sit accidentalis, & cura essentialis non sit, non est propriissima quia non est specifica, eiusmodi enim dumtaxat propriissima vocatur, ut verba haec Porphyrii docent: *Propriissime autem differre alterum, ab altero dicitur, quando specifica differentia differt,*

2.

Quod sit di-
minuta
probat. t.

differit, quemadmodum homo, ab equo proprius est differentia rationalis. Ad nullum igitur ex uestibus membris divisionis referunt.

Probat. II.

Secundo, proprietates specificae, ut risibile, admiratum, & ceterae, faciunt differere species accidenti inseparabili, & tamen non sunt differentiae propriez: nam, ut Porphyrius explicans membra quartae divisionis asserte, differentiae inseparabiles per accidentem, quales vocat proprias, intensio[n]em & remissionem suscipiunt, quod non conuenit proprijs passionibus specierum, non enim dicere possumus unum nominem magis esse risibiliter, quam alterum, nam cum propria passio, cum essentia conuerteratur, ut pote ab ea proveniens, si intensio[n]em suscipiet eadem ipsa essentia, eandem haberet conditionem, quod repugnat, cum in individuali consitatur.

*Ab omnibus indicatur sufficiens
divisionis.*

NE M O tamen insufficiente arguit huiusmodi divisionem, quae si recte intelligatur, neque ullam differentiam a se excludit, neque quidquam complectitur, quod non sit ad eam merito referendum. Communis namque differentia, & propria (ut primo argumento fia fatis) duobus considerant modis, primo quidem in quantitate sunt quedam accidentia propria, vel communia, sive ad quartum, vel quintum praedicabile, pertinere convincit argumentum: secundo, in quantum differere faciunt unum ab alio, in qua consideratione sub nomine differentiae comprehenduntur, habeantque similitudinem, arque analogiam cum essentiali differentia, non parvam, & ea proprie ad tertium praedicabile referuntur, non ea ratione, ut a secunda intentione differentiae illud constituentes denominentur, vel directe, & proprie sub eo collocentur, sed per quantitatem similitudinem, quam considerare in hac parte oportuit, ut melius ratione propriissimae differentiae percipere: & solum huius rei gratia in presenti divisione eas consumerauit Porphyrius, quod absque praedicabilius confusione effici potuit, si quidem res eadem sub considerationibus diversis ad diversa praedicabilia refecti contingit.

Dubium de differentia individuali.

CIRCA individualem differentiam, quam tangit secundum argumentum Magister Oha, questione prima, huius capituli articulo 1. ad quartum, quem nonnulli ex modernioribus sequuntur, in sua illa persistit sententia, assertore vere, & proprietate unum individualum essentialiter ab alio differere vnde inferi, esse propriissimam differentiam, idque deuo confirmat ex doctrina, Diu. Thomae in 1. distinctione 15. questione 1. articulo 2. vbi, cum de diuinis personis sermonem constitueret, ait, filium non esse aliud à Patre, quia una numero essentia est in utroque, ceterum in humanis aliud est à Patre filius, properiter diuersam materiam, cuiusmodi autem diversitatem natura individualis efficit differentia, ergo apud Diuum Thomam facit aliud, & si ita fides habet, erit propriissima, Porphyrio id planè assertore in secunda divisione, Nihilominus fuisse à Porphyrio prætermis credit, qui differentias dumtaxat specificas asserte, atque explicare voluit, individualibus, quasi ad communes scierias non pertinentibus, omissis.

Hanc tamen sententiam ego probare non possum, nam ut praecedenti capite ostendi, essentialia, proprie ea solum appellantur, que praedicata, sunt ex aliquo essenti gradu de sumpta, nam ex his essendi gradibus complectur essentia: ut individualis differentia, non accipitur ex gradu essendi, cum ultimus sit ille, à quo capimus differentiam specificam atomam, ergo differentia individualis vere est extra essentiam, vere non est praedicarum essentiale, sed cum modus sit substantialis essentiam, vel naturam specificam determinans ad particularem modum subsistendi in individuali, praedicatum est, non essentiale, sed substantialis, nec substantialis natura, sed modale. Falsum est enim, quod ab his authoribus dicitur, individualia eiusdem specifici essentialiter differere, non tamen specificie, sed individualiter, non enim diversa, sed eadem essentia in individuali, diverso modo substantiali determinata, ratione cuius alia natura individualis est in uno, & in alio, inter eandem essentiam, modaliter, ergo dumtaxat differere possunt, modaliter autem differentia, non est essentialis. Nec aliqui d'probat argumentum, quo confirmatur, individualis differentia est de essentia individuali, ut individualium

De differentia individuali duali.

dum est, quia sine illa neque esse, neque intelligi potest, ergo est essentialis. Falsum est enim antecedens, arque etiam consequens ex eo illatum: indu-dum namque, absoluta consideratione duobus constituitur, essentia videlicet, & modo eam determinante, intrinsecus igitur est modus, non tanquam essentia, sed tanquam essentiam determinans, in quantum intelligi non potest res determinata, sine determinante, & hinc prouenit, non posse intelligi individuum, ut tale, sine differentia individuali, alius tamen requiritur, ut de essentia sit, vel essentiale predicatum individuali, nempe ex gradu essendi, esse definiendum, illud autem, à quo accipiuntur differentiae individuales, non est gradus essendi, sed principium, & radix determinandi essentiam ad modum particulariter existendi, quod appellatur in Metaphysica, vel Philosophia principium individualium (de quo suo loco Deo fauente sermonē instruimus.) Sed verba Diu. Thomae obiecta tali distinctione explicanda censeo, vnam esse aliud ab altero, duplum habet acceptioem: scilicet vnam latiorem aliam, iuxta primam divisionem essentialiter, arque adeo specificè importat, quod tale non est, nisi ratione aliquiū predicati essentia, in secunda vero acceptione aliam essentiam, quocunque modo distinctam significat: habent, quidem individualia distinctam essentiam, vel naturam non distinctam essentialiter, sed individualiter; qua proprie vnum est aliud, ab altero in secunda significatione, non in prima, & cum in diuinis personis, non solum non sit essentialis distinctio, sed neque essentiarum numerica, non est ullo modo admittendum, filium esse aliud à Pare, cum tamen in humanis in secunda significatione, verum sit, propter aberrationem naturae individualis. Scilicet autem significationem Porphyrius tenuit in secunda divisione differentiarum, specificam dumtaxat aliud efficere, docens: quia proprie individualis differentia, ut ad formam argumenti respondemant, non est communis, vel propria, sed neque differentia propriissima, haber nihilominus, cum ea similitudinem, propter quam, quasi reductive ad illam pertinet, sicut reducitur etiam ea predicatione, in qua de individuali à se constituto enunciatur ad tertium predicable, nec oportuit expressam illius mentionem à Porphyrio effici, nā individualia, neque ad scientiam, neque ad artem syllogi-

sticam, ad quam praedicabilia ordinantur, per se spectant, neque adeo longè minus, predicationes ex his confectae ad scientiam pertinere valent.

Varia sententie circa proprietatem specificam.

DE proprietate ramea specifica, non omni. Solutio
nes uno modo sentiunt, Magister So-
ro, in primis in expositione literarē cen-
set ad presentem divisionem, non pertinere, te.]
quena sequuntur sunt postea, Mercatus, & Can-
terus membra huius divisionis explicantes, &
Doctor Toletus, notabili z, in tandem, cum
Boetio, quena referat, inclinare videtur, nam
maxime esset in secundo membro, proprie
differentiae comprehensa, at Porphyrius de
proprietatibus individualium dumtaxat lo-
quitur, quibus individualia differunt accidenti
inseparabili, ut exempla eius vniuersa indi-
cante, & propoliū argumentum in principiis
confirmat: nō enim luctipint magis, & mi-
nus similes proprietates, quam tamen pro-
prietatem proprijs differentijs conuenire do-
cer, & rursus in quarta divisione Porphyri-
us, differentias proprias, simul cum com-
muniis vocat in separabiles per accidens, at
proprijs passiones sunt per se inseparabiles, ut
Aristoteles, post c. 4. docet, statuens in secun. Aris.
do modo per se de subiecto enunciari, ergo nō
comprehenduntur à Porphyrio sub proprijs
differentijs.

Hic tamen modus dicendi minus proba-
bilis videatur, nam si proprietates individuali-
ales, idcirco sub differentia propria constituuntur,
quia individualia differunt accidenti inseparabili
accidenti, longe melius proprijs passiones
id habent specierum comparatione, ergo re-
rē eis quadrat ratio differentiarum, qua proprie
sub nullo membro clauduntur, insufficiens
sunt erit divisione, post quam membra dividē-
tia minus, quam diuīsum continent, & absque
dubio, virtus datur Porphyrio, quod possi-
mant, inter proprias differentias omiscenti, hac
igitur exclusa sententia.

Alij ad differentiam propriissimam referen-
tas esse proprias passiones tenent, id namque
Porphyrius insinuare videtur, nam differen-
tias proprias appellat accidentia inseparabili-
a, que à proprijs passionibus valde diver-
sa ostenduntur, cum illa ad quatuor n predicabile
pertinet, ita ut, proprietates vero

specierum ad quartum, ergo ad diversa membra praesentis divisionis referenda sunt, illa ad secundum, istae vero ad tertium propriissimam differentiam. In quarta etiam divisione dura exempla differentiarum separabilium per se (quas constat esse proprias) appolnuntur, ait, ut rationale, mortale, & susceptivum disciplinare, est autem illud essentialis differentia, hoc vero proprietas specifica, censet igitur veramque contineri sub propriissima differentia. Ultimam demum definitionem differentiae designans, ait: *Ex aliis autem que ad differentiam pertinent pertractantes differentias, inquit, non quodam curam que separant ea, qua sub eodem genere collocantur, sed id, quod ad substantiam rationemque confert, non enim aptum esse ad nungandum, hominis est differentia, & si eius proprium sit, &c.* Quibus verbis aperte Porphyrius docet vniuersitatem propriissima differentia in superioribus traditis divisionibus, proprie passioni posse accommodari, solam uitiam definitionem, eam à differentia specifica separare, sicut igitur sub propriissima differentia in divisione prima comprehensa, ut hęc ratio efficacior coincidat, propria passio infert per evidentem consecutionem differentiam specificam, ergo verum est essentialiter differre, que propria passione differunt, utique igitur ad differentiam propriissimam referunt, nempe essentialis differentia, & specifica proprietas, principalius, ac formalius illa, quasi virtualiter, & consecutiuē hęc.

Verior dicendi modus, & communis.

Vera sententia.

16.
Albertus
Magn.
Iauell.
Caetan.
Ona.

Porphyri.

EGO vero cum communi ferè omnium interpretum Porphyrii sententia teneo, sub differentia propria esse ab eo collocata, sic censent Albertus Magnus tractat. s. capite 10. ad finem, Iauellus, tractat. 4. praedicabilium capit. 4. Cateanus in explicatiōne præsentis divisionis, Magister Ona, quæstione 1. articulo 1. & moderni ferè omnes. Idquę à sufficienti divisione probro: notum est, proprieatem specificam, non esse communem differentiam, sed nec propriissima esse potest, erit igitur propria, minorem expressis Porphyrius in secunda divisione, his verbis: *Unius/diliter ergo omnis differentia additæ alicui, alteratum facit, sed hec quidem, quo communiter, & proprie sunt, alteratum faciunt, quo vero propriissima, aliud.* Sed propria passio non facit aliud, cum non pertineat ad substantiam, vel essentiam

reī, sed extra illam sit, ergo non est differentia propriissima, & cum certissimè faciat alteratum, tanquam verum prædicatum accidentale, & ex alia parte sit inseparabilis, evidenter inferitur esse differentiam propriam, statim etiam Porphyrius, post recentissima verba, quæ sequuntur, subiecit: *Qua quidem igitur aliud faciunt, specifica vocantur: & paucis interpolatis, secundum igitur aliud facientes differentias, divisiones generales sunt in species, & definitiones assignantur, que sunt ex genere, & huiusmodi differentiis.* Hęc Porphyrius, quibus triplicem exprimit conditionem propriissimam differentiae, plane repugnantem propriis passioni. Una est, propriissimam differentiam specificam esse, altera, secundum eam genus dividit in species, postrema, definitionem quidditativam ex genere, & eiusmodi differentia constituit, cum tamen notum sit proprietatem specificam præsupponere divisionem generis in species, oppositus differentiis factam, species ipsas constitutas, à quibus naturaliter promanat, ac tandem constitutas definitiones. Pugnat igitur cum sententia Porphyrii esse differentiam propriissimam, atque etiam cum aperta ratione: nam differentia propriissima, apicem differentiarum tener, intima est ei, quod componit, tertium constituit prædicabile, nomine dissentiente: ac propria passio non est suprema differentia, cum non sit essentialis, non est intima, comparata ad speciem, nec pertinet ad tertium prædicabile, cum non prædictetur in quale quid, igitur absque fundamento rationis ponitur sub differentia propriissima, sed dubio procul sub propria est collocanda, cum sit accidentis inseparabile, quo species à se inuicem differunt.

Notandum ad argumenta contraria soluenda.

ETENIM accidentis inseparabile, (vt hinc argumenta opposita soluere incipiamus) duplex est, vnum ex natura individui, nempe ex tali dispositione, vel complexione ortum, aut certe consuetudine, vel obduratio, ne nimis radicatum, & idcirco inseparabile factum, talis est cicatrix, talis carunculae oculorum color. Aliud est inseparabile ex natura ipsius speciei, à qua naturaliter ortitur, & tales sunt proprie passiones, sub propria autem differentia, verumque comprehendit Porphyrius, quia certe eundem modum habent

17.

18.

19.

21.

22.

20.

habent faciēndi differētē, hæc species; illud, dividūs, quia tamen postea in querit, & quanto prædicabili per comparationem ad subiectum, ex qua distinctum modum prædicandi fortiorum, distinguuntur, exempla autem propriæ differentiæ in proprietatibus, dumtaxat indistinguibbus posuit, quia nobis sunt societas, ut pote proximiōres sensuāe cognitiōes, ex quibus patet sensus primæ divisionis, in qua Porphyrius non distinguit accidentia inseparabilia, à propriis passionib; sed omnes ad propriam differentiam pertinere sentit, quamvis alia ratione, iam explicata postea ab ipso distinguuntur; suscepimus autem dicit, pliū, pro potentia, vel aptitudine suam potest, & sic est propria passio hominis, vel certè pro radice, vnde originis, & sic est eadem essentialis differentia rationalitatis, alio modo, aliaque voce designata, hoc igitur posteriori modo à Porphyrio accipitur in exemplo quæ divisionis, vel si priori modo, loco propriæ differentiæ hominis posita est, quam & si Porphyrius poluerat, sic locutus: ut rationale, mortale, & suscepimus discipule, ut tamen explicatione esset, passionem nobis norioseram addidit. Postremam autem distinctionem, magis exactam Porphyrius vocat, ut expendit Caietanus, in eius explicatione, non quod priores sint diminuta, sed quia aliquo subintellectu indigent, ut completae sint atque cum differentia specifica consentantur, ut de trib⁹ nempe 1. 3. & 4. constat, quas sic oportet intelligi, differentia est: *Quæ species primo abundat genere, quæ primo dividuntur ea, quæ sub eodem genere sunt, & quæ primo differunt a se singula.* Ultima vero per se, absque aliquo subintellectu patet, vnde explicatus ostendit naturam propriissime differentiae, atque etiam intimum, cum potissimum illius actum, vel officium indicet, quapropter non bene inferatur propriam passionem, alijs esse comprehendens definitionibus, sed ab ultima clarius excludi. Neque infertur benè (ut argumento fiat satis) propriam passionem esse differentiam, essentialē adhuc virtualiter, quia per cūdēntē consequentiā convincit essentiale speciem discrimen, aut etiam, quia quæcumque propriæ passiones differunt, propriissima differentia distincta fuit: eiusmodi namque argumentum à posteri tener, atque adeò ex eo accipitur, quod est extra eundem speciem essentiam, quemadmodum igitur non bene sequitur propriæ passio infert essentiam, ergo, pertinet ad illam,

participatione non tenet, infert specificam distinctionem, vel in his divisione reperiunt, quæ de sentiali differentiis distinguuntur, ergo, eis differentia specifica, vel sentialis, sicut est enī, ut hæc præstare possit propriam esse differentiam, ex natura species, naturali emanatione procedentem, ut affirmat nostra sententia.

Argumentum autem primæ opere diversum contendens probare propriam passionem, non esse differentiam propriam, quia in divisionem, & remissionem non suscipit, tam controvèrsiam agitandam postulabat: an propriis passionibus talis conueniat proprietas, atq; ex consequenti: an propriissimæ differentiæ magis minus suscipere possit; hæc tamen via est ex gravioribus contradictioni statim agiendis. Quidquid autem circa eiusmodi controvèrsiam tenendum sit, sic est solvendū argumentum, quantum ad prædictos pertinet institutum, propriam differentiam universali modo loquendo, & ut aiunt à toto genere, intentione, & remissionem suscipere posse, ut autem hoc verum sit, satis est pluribus competere posse, non tamen requiritur, ut omnibus in particuliati etiūveniat, vel ut Caietanus docet permisive, esse accipiendam, hoc est, permisum esse, ut hoc pluribus conueniat, & si alij repugnet.

Solutur autem secundum, ex his, que ex plicantes Porphyrii textum, circa secundam divisionem attingere cœpimus, videlicet particulam, per se, acceptam esse à Porphyrio, dñ affirmat differentiam propriissimæ facere diuersum, per se, in secunda divisione, & rursus esse per se inseparabilem in quastra, nō quidem in ea extensione, qua accipitur ab Aristotele, modos per se enumerante i. post. capit. 4. sed strictius, prout illud dumtaxat importat, quod ad essentiam rei spectat. In quo sensu notum est propriam passionem non facere diuersum per se, sed per accidens, nec facere aliud, sed alterum, neque esse per se inseparabilem, sed cum sit extra essentiam rei, verumq; illius accident, inseparabilem etiam per accidens.

24.

25.

QVAESTIO SECUNDA.

Qualis nā sit præfacta divisione, vnde voca, vel analogia.

Illiad tanquam certum presupponit quæstio, quod ab universalis recipitur interpretatione, Certum igitur hoc re-

bus; membra huius divisionis non solum diversa, quin quodam ratione continentur, sed solum in ratione substantiarum & accidentium, sed etiam siquaque membra sunt huius divisionis, sub ea ratione, qua distingueunt unum ab alio, unde sic circa controvensionem esse huiusmodi divisiones, non esse analogam, sed uniuersam, vel analogam, utramque habent, id est controvensionem, in hoc posita est.

26. *Certe* autem in divisionibus primis est, quoniam pacter accipiatur divisionis, nemp̄ premo intentionaliter, sive pro differentiis facientibus distingue, hoc aut illo modo, aut secundo intentionaliter, hoc est, pro secundis intentionibus denominatibus eisdem differentiis, seu, quod idem est, pro eisdem differentiis, vel fundamenitis, ut denominatis a focundis intentionibus, ex modo enim accipiendo divisionem, qualitas eius dependet videatur, quae, secundum est, ac praecepit modo in controvensione positum.

Referuntur prima opinio.

I. Sententia
Osa.

Circa primum, Magister Osa, quatuor modis considerari posse divisionem ait: primo, ut tam diuisum, quam membra accipiatur pro differentiis secundum actum, & officium faciendi distingue, quod est primus intentionaliter considerari. Secundo, ita ut, membra simul cum diuiso accipiatur, pro legiandis intentionibus denominatibus, qui pro differentiis, ut ab eisdem denominatis, quod est secundae intentionaliter capi. Tertio ita ut diuisum pro differentiis, membra vero pro secundis intentionibus, aut pro eisdem differentiis, ut denominatis. Aut quarto ex opposito diuisum secunda intentionaliter, & membra, primas intentionaliter, ex his autem modis tanquam magis instituto praedicabilium accommodatum, ipse secundum eligit, in quo Caeteranum videtur sectus, qui sic accipi docet, ut penitus sit impossibile, pro ipsis differentiis, aut primis intentionibus sumi; quia sequetur, ait, membra coincidere, nec vlo modo distingui aliquando posso; cum contingat eandem rem esse proprijs simam, propriam, atque communem differentiationem respectu diuersorum, ut differentia albedinis respectu sui, propriissima est, proprijs respectu cigni, & quo inseparabilis est albedo, & communis respectu hominis. Alijs etiam modernis placuit hic modus dicendi, qui hac

Caeteran.

28.

categorie illam probant. Divisione huius distinctionis, est differentia formaliter, & in communis accepta; & membra etiam sunt differentiae particulares, formaliter considerata, sed differentia formaliter estens rationis, non focus ac genus, & species, & particulates differentiae sunt determinatae entia rationis, ergo omni ex parte accipienda est secundum intentionaliter divisionis, & iuxta hunc sensum divisionis decerant, quid sit tenendum circa secundum, de qualitate eius, nemp̄ esse divisionem generis in sua species, ita ut differentia, in communis distingue faciens, prout substitut secunda intentioni tertii praedicabilis, genus quoddam sit divisionis, in differentias communem, propriam, & propriissimam, ut substantia secundis intentionibus, tanquam in species diuersas. Et assentuntur praeceps omnes audientes, praeceps Caeteranum, qui adhuc sic acceptam divisionem analogam esse docet, & praeceps modernos quosdam, qui sic sentiunt esse divisionem generis in species, ut duabus dimitat membris, aut speciebus constet, nemp̄ differentia essentialis, & accidentalis, sub qua comprehendantur communis, & propria, & sensus sit; differentia in communis vero est essentialis, accidentalis altera; id autem necessario dicendum esse arbitrantur, quoniam Inconveniens differentia communis, & propria, pro divisione membris accipiatur, nequecum vlo modo distingui specie, cum solam distingue, sic separabile, & inseparabile accidente, de quibus constat non distingui specie, sed idem est esse separabile, & inseparabile accidente, ut de albedine constat respectu cigni, & hominis. Probantque ex Porphyrio, qui statim Ex Porphyro post hanc divisionem posuit alteram loilo ratione probat. unice diuersam, nemp̄ differentiam omnem diuersum facere, sed propriam, & communem, diuersum in accidenti; at propriissimam, diuersum in essentia: in qua divisione pro uno dimitat membrum ponuntur communis, & propria, quia solum considerantur, in quantum faciunt distingue accidentes, quod commune est eis: ergo eodem modo considerantur in divisione prima; ac propterea unum tantum membrum efficiunt accidentalis differentiae, namque species distinctam à differentia propriissima, aut essentiali: nam quod separabilis sit una, inseparabilis sit altera (qua ratione diuersae censentur) non pertinet ad hanc divisionem, sed ad aliam, qua diuiditur differentia in eam, que facit diffire

I. Ratio.

differere accidenti inseparabili, & aliam quae facit differere accidenti separabili, in praesenti igitur divisione dividitur differentia in communis, & unquam genus in duas ratiuum species, essentialis, & accidentalis differentiae. Probant igitur, hanc esse divisionem generis in species omnes isti autores. Primo ex Porphyrio, qui differentiam communem, propriam, ac propriissimam vocat in textu tres species, differentias, sicut igitur diuisam esse differentiam in eas, tanquam genus in propria species. Deinde ratione, quia si diuisio haec generică esse non posset, maximē quia non est uniuoca; cum differentia prius de propriissima, posterius, ac per attributionem ad illam de communis, & propria dicatur, ac propterea analogice de omnibus, sed hoc non est necessarium, quia & si primæ intentionaliter accipiendo differentias ita sit, sed ut substantia secundæ intentioni, uniuoca conuenient in ratione differentiarum denominata, à secunda intentione, quemadmodum genera, & species substantia, & accidentia, licet primæ intentionaliter accepta, pro naturis substantiālibus, & accidentiālibus, non nisi analogice conueniant: ac prout substantia secundis intentionibus, communis est, eis ratio generis, & speciei, arque uniuoca, par ergo ratio erit de differentiis essentialibus, & accidentalib⁹ secundæ intentionaliter acceptis: Probant secundo. Quia licet accidentia proprium, & communis diuersum habent modū praedicandi, in quale proprium, & communis: abstrahi nihilominus ab eis potest communis ratio praedicandi in quale accidentiale, sub qua uniuoca conuenient, & tanquam species sub genere: ergo similiter erit abstrabilis à diff. entia essentiali, & accidentalī, communis ratio genericā praedicandi in quale, que tanquam in species diuidatur in modis praed. cands, in quale quid, & in quale accidentiale.

II. Ratio.

Referunt secunda opinio Lou-

bierium.

III. Opinie.

Louanienses vero, in sua copulari, cuius prefatis omnibus conuenient circa primū, assertentes divisionem hanc secundā intentionaliter esse accipiatdā, sed différunt: circa secundum, quia non genericā divisionem, sed cuiusdam accidentis in alia accidentia esse arbitrantur; i. a vt differentia in concreto, prout habebat secundā intentioni,

diffident ītra alias peculiare, seque connectas, que respectu illius accidentia sunt, & de communis, & propria reg est manifesta, cum sint differentiae, accidentiales, de propriissima vero, verum apparet, quia diuisio accidit, necem per differentiae in communis acceptas.

Tertia sententia preferitur dubius

primus.

Postrem sententia ex diametro opponit: I. Assertion. tur primæ, & etiam à secunda diuersa est; nam primo assertis diuisione tam ex parte diuisi, quam membrorum primæ intentionaliter sumi à Porphyrio, nempe pro differentia secundum actum, atque officium faciendi differe, hoc aut illo modo, quæ sunt membra diuidentia. Assertis secundo diuisio, nem, nec esse genus in species, nec accidentia, II. Assertionis in accidentia, sed cuiusdam analogi, in propria analogia, nam facere differe simplicitate dicunt, de sola propriissima, & secundū quid de alijs; sicut ea solum censentur simpliciter diuersa, quæ essentiali differentia separantur, quæ vero solum accidentalē, sine propria illa sit, vel communis, solum secundum quid, & quasi per participationem, & attributionem ad propriissimam, seu essentialē differentiam. Et haec sententia videtur mihi duabus alijs preferenda: quia verbis, ac taceti Porphyrii, naturaque eiusdem divisionis magni est contentanea, quia hinc affectionibus explicatur, & ceuseo.

Assertion prima, diuisio haec omni ex parte sumitur à Porphyrio pro intentionibus primis, ita, vt diuisio pro differentia secundum actum faciendi differe, & pariter membra accipiann, & non pro secundis intentionibus, nec pro primis, vt substantia secundis. Hinc teneat antiquiores interpres, vt Averroë, & Albertus Magnus, de præter hos Magistri. Sot. Albert. in expositione textus Porphyrii, quos ex modernis sequuntur non pauci, & probatur, quia Probatur, verba Porphyrii, non possunt quadrare secundis intentionibus, nec primis, vt substantia secundis, sed rebus ipsis facientibus differe, aut eorum: Differentia, que alicui adiuncta, facit illud diversum ab alio, una est communis, alia propria, propriissima, altera. Alicui autem coniungi, & illud facere diversum ab altero, pater, nec secundis intentionibus, nec primis, vt substantia secundis conuenire, sed actu esse, atq; officium differentiarum, quod habet, non esse ab intellectu, sed

sed à proprietate natura, & conditione, ut ostendit albedo, que circa opus intellectus habet utrumque, & coniugi Petro, & eum facere detersum à Ioanne nigro. Exempla etiam à Porphyrio producta, rem efficiunt satis manifestam; quorum primum statuit in paucitate, per quam Sortes puer, à se ipso iuvene differre sit; postremū in obducta citatrice, quia differt ab altero, tam nō habent, constat autem pueritiam, vel cicatricem non facere Sortem diversum ab homine altero, ut substantia secundum intentioni tertii praedicabile, sed absque dubbio, ut sunt commune, & proprium accidentis eorundem individuorum. Nec aliena est consideratio differentiae, secundum actus diuersos faciendo differre à Dialectice instituto, sed valde conformis, nam si per has diuisiones nō explicarentur officia differentiae, impossibile esset, ita notitiam eius, ut secunda intentio denominatur, & tertium praedicabile constituit, deuenire; nec facile poterit varijs definitionibus explicari, ut explicata est à Porphyrio, quod peculiare est in differentia, cuius actus, & officia difficultas sunt, & nisi ex eis capi non potest propria eius ratio, ac proprius modus praedicandi, per quem à ceteris praedicabilibus separatur, quae minori negotio intelliguntur.

I. Affer-tio.

Affirmatio secunda. Diuisio hæc, siue accipietur priuata intentionaliter, siue secunda intentionaliter, non potest esse generis in species, ita sensiblē interpres omnes, pro affer-tione praecedenti relati, & præter ipsos, etiam Caietanus, qui & si teneat non posse accipi, nisi secunda intentionaliter, sentit nihilominus non esse vniuocam, sed analogam, & quidem si primæ intentionaliter, pro differentiis secundum actus, & officia faciendo differre acceptiantur tam diuisum, quæ membra, admittent etiam aduersarij diuisiōnēm esse analogam, quia quod est facere differre, solum conuenit propriissima simpliciter, quia hæc sola est quæ facit simpliciter diuisum, communis vero, & propria soluta accidentaliter, ac secundum quid, quare nequeunt in ratione com-muni faciendo differre vniuoce, sed solū analogice conuenire, solum ergo superest probandum, quod etiamsi acceptiantur secundum intentionaliter, pro eisdem differentiis ut substantia secundum intentionibus, non sit vniuoca, sed analogia diuisio, probatur autem dupli-ci argumento satis efficaci: primo. Quia differentia communis, & propria duobus modis

I. Ratio.

speciari possunt, primo ut sunt accidentia quædam, separabile, & inseparabile, & in quale proprium, & commune conueniantur de substantiis, & sic considerata, notum est ad tertium praedicabile non pertinere, sed ad quartum, & quintum: secundo considerantur, ut differentiae, hoc est ut facientes differre vnu ab altero, denominatae quidem à secundis intentionibus, que sunt rationes faciendi differre, hoc, vel illo modo, quo pasto pertinent ad tertium praedicabile, sed sub ratione faciendi differre nequeunt vniuoce cum propriissima conuenire, cum faciant differre simpliciter, sed secundum quid, ergo nec etiam secundæ intentionis accepta diuisio vniuoca esse potest, sed analoga. Accedit intentiones secundas harum differentiarum non posse vni-
voce conuenire, cum una sit ratio faciendi dif-
ferre accidenti communis, alia accidenti pro-
prio, & vtraque proinde sit ratio faciendi dif-
ferre secundum quid; at secunda intentionis de-
nominans differentiam propriissimam, est ra-
tio faciendi differre simpliciter, à quibus pa-
ret non esse abstractibilem rationem commo-
nem denominandi id, quod facit differre nisi
analogam.

Secundum argumentū consistit (oīs ego II. Ratio fallor) duo vel tria praedicabilia differentiae ponenda esse, si diuisio sit generis in species, atque adeo plura quam quinq; aduersus Porphyrium, Aristotelem, & vniuersam scholā probatur; nam si differentia essentialis, & ac-
cidentalis, que sunt membra diuisiōnis sunt species differentiae in communis, que ut pro-
prium genus earum diuiditur, cum habeant diuersum modum praedicandi in quale quid,
& in quale accidentale distinguuntur specie, tanquam duo praedicabilia. Probatur hæc vi-
tima consecutio, quia praedicabilia, juxta com-
munem scholā sententiam per diuersos mo-
dos praedicandi distinguuntur. At si dixeris di-
stingui quidem in ratione praedicandi specie atoma, sed conuenire, cum propriissima in ra-
tione communis praedicandi in quale, ab virili
que abstracta tanquam in specie subalterna,
aut in genere: sicut praedicable in quale pro-
prium, & commune conuenient in ratione Solatio re-
communi praedicandi in quale: vnde idem erit iicitur.
praedicable differentiae utrumque completest:
tanquam genuis proprias species; hoc non tol-
lit viri argumenti, quod ita probo. Nam ma-
gis differunt in ratione praedicandi differentia
essentialis, & accidentalis, cum differantur
praedi-

Confirmata.

39.

III. Ratio.

Vtrum.

Porphyri.

40.

praedicabile in quo ue quid, & in quale accidentale, quam accidens proprium, & commune cum utrumque praedicetur in quale, illud quidem in quale proprium, hoc vero in quale communem; sed haec minor differentia separat quartum, & quintum praedicabile, quantumlibet conuenient in ratione communi, & generica praedicandi in quale accidentale, ergo maior differentia inter modum praedicandi in quale quid, & in quale accidentale, reperta inter propriissimam differentiam, propriam, & communem, separabili fortiori, duo praedicabilia differentiarum, quantumlibet conuenient in ratione communi, & generica praedicandi, in quale.

Quod in genere, & specie non minus cuiusdam conuocitur, nam minus differtunt, haec duo praedicabilia sub ratione communi praedicandi, in quid, ab utroque abstracta, quam differentia essentialis, & accidentalis sub ratione communi praedicandi in quale, est tam species, quam genus praedicentur in quid, licet, unum complete, incomplete aliud, at differentia essentialis in quale essentialis, accidentalis in quale accidentale, & tamen genus, & species sunt distincta praedicabilia, ergo distincta efficient propriissima differentia, propria, & communis.

Probatur tertio, quia si differentia communis, & propria accipiuntur secundum intentionaliter, prout praedicantur in quale accidentale, proprium, vel commune, sequitur planè ad quartum, & quintum praedicabile species, quas his modis praedicantur, non ergo ad praedicabile differentiarum, quare neque species esse poserunt differentiae in communis constitutis tertium praedicabile. Probatur tandem, quia eidens est apud Porphyrii, haec prima divisione, in tria membra diuisam esse differentiam, nempe in communem, propriam, atque propriissimam, & non in duo tantum, ut volunt moderni illi; sed duo membra que sunt communis, & propria, neque sunt distinguiri species, ergo nec diuisio haec, ut à Porphyrio posita potest esse generis in species:

maiorum huius discursus evidenter faciunt haec verba Porphyrii post omnes divisiones prolatas: *Cenigunt tres species differentiae considerantur: Quae ad hanc primam diuisionei planè refert, nec ad alteram refert possunt, cum ex quisque diuisioiibus designari, haec sola trimembris sit, censet igitur se differentiam diuisisse in communem, propriam, & propriissimam, tanquam in tria membra; nec est minus eidens minor, quod communis,*

propria nequeant: ipse a scribere, cum prædicta differentia non sit proprium accidens specificum, sed secundum in separabili, abstractam ab inseparabili per se, & per accidens, ut quarta diuisio Porphyrii ostendit; accidens vero inseparabile, hoc modo sumprum, non differt specie ab accidenti separabili, ut restantur albedo cigni, & hominis, ergo nec duo haec membra species sunt diversa, nec proinde diuisio ipsa generica.

Affterio tertia. Diuisio haec minus potest IIII. Afferre accidentis in accidentia, ut Louanianas non concreas, quam generis in species. Probatur scilicet intentionem ratione, quia nec dipsum potest esse accidentem respectu differentiarum propriissimam, nec sicut membrorum hoc respectu diuisi, cum si differentia essentialis, ac perfectissima.

Affterio postrema. Analoga censenda est. Ultima autem non fecit, ac diuisio eius in substantiam, & secundum accidentem; cum diuisum sit differentia secundum actum, vel officium faciendi differe, in eam, quæ facit diffire essentialiter, ac simplificiter, & in alias, quæ non nisi accidentaliter, & secundum quid. Veritas huius assertioiis ex tribus precedentibus constat, nam si tam diuisum, quam membra priuata intentionaliter capiuntur, nequeunt haec plus quam analogam conuenientiam in eo habere, ut probatur est, & à multis opinantibus admissum & ruris si non sunt species, nec accidentia respectu illius, nec generica erit diuisio, nec accidentalis, ita ut nec differentia in communis, tanquam accidens in tria illa membra, ut in diversa accidentia dividatur, nec tanquam subiectum.

Dissument argumenta priuata opinionis.

Argumenta priuata opinionis duplicita sunt, nam quiddam probare coniudentur, diuisione in hauc, non priuata, sed secundum intentionaliter esse accipientem, alia vero, non euangeliam, sed vnuocam esse: & ut ab illis incipiamus, quae duo sunt.

Primum, quod Caecilius proposuit, dicitur. Ad primi cultare caret, cum constet non esse necessarium ordinis, membra diuisonis semper esse realiter diuersa, sed facies esse, si aliquando distincte rationes in eadem re coincidenti; exemplo esse potest diuisio boni communis, in honestum virile, ac delectabile; quae omnia in eadem virtute coincidere solent, quanquam distinctas habeantur.

deunt rationes formales; & idem censusandum est de divisione hac differentiae, cujus membra in eadem albedine respectu diversorum considerata coincidunt, in qua tamen diversas adhuc rationes formales retinent: communis, proprie, & propriissimae differentiae.

Ad I.

Secundum argumentum haud difficile solvit, nam differentia, ut differentia generam considerationem habet: primam quidem secundum actum, & officium faciendi differre, postremam, ut & secunda intentione tenui praedicabilis denominatur, & sub consideratione priori diuisum, & membra accipiuntur, non sub posteriori, quamquam non parum consideratio prior, ad posterioriem capiendam refert; distinguenda igitur est minor argumentati, iuxta has duas considerationes, & ideo neganda, si iuxta posterioriem dumtaxat accipiatur, cum vitaque ratio, formalis sit differentia, ut differentia est.

Ad I. II.
ordinis.

43.

Primum argumentum secundi ordinis verbis Porphyrii vitetur, quibus species differentiationes vocat membra huius divisionis, cui dicimus species, hac in parte pro modis differentiarum sumere, non pro veris speciebus, sicut solet Aristoteles praedicamenta appellare species entis.

Ad II.

Secundum argumentum contendebat abstractibilem esse a differentiis, essentiali, & accidentalis rationem praedicandi in quale, communem propriissimae differentiae, proprie, atque communi, quae sit genetica, & certius dividatur tanquam in species, in modum praedicandi in quale quid, & in quale accidentale, sicut ab universalis praedicabili^b substantialibus, & accidentalibus abstractitur communis ratio universalis universalis, & praedicabilis: & à quarto, & quinto praedicabili abstractitur communis, & generica ratio praedicandi in quale accidentale. Cui respondeo primo, quod etiam si hoc admittantur, rō sequitur divisionem esse universalis, quia non dividitur differentia in hac divisione secundae intentionaliter, aut sub ratione praedicabilis, sed secundum proprium eius officium, aut formaliter ad faciendi differe, sub qua consideratione repugnat abstracti ratione universalis, cū semper in eo, quod est facere differe magna sit discrimen, iam ostensum; ratione cuius aralogia semper erit communis ratio faciendi differe.

II. Solutio.

II. Solutio.

Secundo respondeo. Quod adhuc sub ratione praedicabili considerata differentia uenit habeat rationem communis universalis pra-

dicandi in quale respectu differentiarū essentialis, & accidentalis, nam praedicari in quale simpliciter sumptum, aut sine addito pro accidentalī supponit: quia differentia essentialis non praedicatur in quale absolute, sed in quale quid, hoc est solus per similitudinem, non per proprietatem; nec referit posse abstracti rationem communem universalis, à cunctis praedicabilibus, quia in ratione hac universalissima nullum certius discrimen, ut potest abstractente, à modis specialibus, & ratio praedicandi in quale specialis est, & in qua certius discrimen maximum inter differentiam essentialē, & accidentalē, & analogiē quidem, ut expositū est; unde sicut à substantia, & accidenti non est abstractibilis ratio universalis, pariter neq; à modis praedicandi essentiali, & accidentalē, ut talibus, bene tamen à modis praedicandi, in quale proprium, & commune, aut etiam in quid complerum, aut incompletū, quia vterque illorum accidentalis est, & ideo simpliciter in quale, & vterque istorum essentialis. Respondeo tertio. Quod etiam si talis ratio [III. Solutio] abstractibilis admitteretur, non pertinet ad rationem praedicabilem, sed communis fore, tertio, quarto, & quinto; quare iam non esset divisionum huius divisionis, quod cum sit differentia, ad solum tertium praedicabile referri potest, nec membra divisionis pertinent ad tertium praedicabile, præter primum, quod est differentia propriissima; cetera vero ad quartum, & quintum, cum praedicentur in quale accidentiale proprium, & commune.

Vt autem ultimam manum huic questioni Nota ad imponamus, illud animadversione dignissima extrema, ex membris huius divisionis solum differentiam propriissimam pertinere proprie ad tertium praedicabile, quia illa sola est simpliciter differentia propria vero, atque communis, non nisi secundum quid, hoc est, per quandam attributionem, & similitudinem ad illam, neque à Porphyrio adducuntur, pro testio praedicabili constituendo, sed pro explicanda dumtaxat propriissima differentia, quae solum constituit rationem praedicabilem, sicut sola praedicatur in quale quid, ut ex contextu huius capituli placet colligitur. Neque ut quam Porphyrius, aut Aristoteles cognoverunt differentiam praedicabilem, præter propriissimam, infinitam quidem, vel subiectam, qd omnia euidenter ex eo probantur, quis si communem Probatum, & propriam differentiam sub ratione praedicabili consideret, accessus est ad quartum, & quintum.

46. quinum prædicabile eas referre, cum in quæ
le accidentale, proprium & commune prædi-
centur. Errant igitur toto celo moderni qui-
dam, putantes ad rectum prædicabile perti-
nere, cum solum per quandam reductionem val-
de impropriam, ad illud pertinere possint, ra-
tione cuiusdam similitudinis, quæ cum differentia
essentiali habent, propriè vero sub quarto,
& quinto prædicabili collocantur, ut cœnunt
modus prædicandi eorum: & eo ipso, quod ad
tertium prædicabile propriè pertinere admis-
tentur, necessario separanda sunt duo, aut tria
prædicabilia differentiaz, propriè modū præ-
dicandi in quale essentiali, valde diversum, &
qua nullum ex ceteris prædicabilibus conti-
nuit, modos prædicandi diversos specie, sed
omnes distinguuntur, tanquam species ato-
ma vniuersales, ab vniuersa schola, ergo
tertium prædicabile etiam erit aroma spe-
cie.

QVAESTIO TERTIA.

An differentia prop̄yssima susci-
piant magis, vel minus.

Explicitio
questionis.

47. Partim controversia hæc ad prædicamen-
tum substantiar, partim ad prædicamen-
tum qualitatris spectat, quibus locis sub-
stantiam intensionem, vel remissionem susci-
pere negat Aristoteles id vero qualitati concedit:
magna etiam ex parte philosophica est, cum
philosopho sit proprium, modum intensionis
remissionis per se habere, atque etiam quibus
conveniat, decernere, dabimus tamē operam,
ut diffusissima cura sit, in pauca conseratur, ea
dumtaxat affectores, quæ ad intelligendā na-
turam proprias, ac prop̄yssimæ differentiaz, ex
hac proprietate sufficere possunt, & à Dialecti-
cis capi.

Magnum est discrimen inter intensionem,
& extensionem formarum, ut hinc exordium
sumamus, extension enim est noua productio
eiusdem formæ circa nouas, ac distinctas pat-
tes subiecti, ut dum calor in una parte corpo-
ris inherens virtute ignis, à quo producitur,
ferit per alias, quas etiam denuo informat.
Intension vero non versatur circa diuersas par-
tes, sed circa eadem, in qua forma, quæ prece-
sa perficitur magis, ut si calida, ut unum prece-
sa, & duplice, tam caloris gradu afficiat, &

quidem extensio quantitatis, & qualitatis com-
monis est, licet diversa eis ratione cœnunt, ut
suis propriis exponitur locis, intension vero in
qualitatibus propriè reperitur, extensio item
maiùs, & minus in quantitate facit, intension
vero magis & minus in qualitate. Ex quibus
titulis questionis intelligitur, idem namque
est querere, an propriissimæ differentiaz ma-
gis minores suscipiant, ac suscipiant ne inten-
sionem, & remissionem, ex hoc enim postre-
mo, tanquam ex causa oritur primum.

Ceterum cum differentia non sit forma Note,

physica, neq; intension, vel remission circa illam
proximè versatur, sed ex consequenti, in
quantum fundamentum habent prædicta es-
sentialia in eisdem physicis formis, que proximè
intenduntur, ac remittuntur, ex eis igitur
similitudine accipienda est, si admiratur,
& quidem differentiam præsentim subalternam
maiorem, minorēmque perfectionem habere
in speciebus eiusdem generis, ad quas exten-
ditur citra dubium est, nam quemadmodum
ipsa genera natura plus perficitur secundum
extensionem, quo plures sunt species, ad quas
contrahit, pari ratione differentia subalterna,
que cum illa convertitur: magis perficitur
animal, quo plures extant species illius, cū plu-
ribus coniungatur differentia, quarum quel-
libet nouum importat gradum essentialis per-
fectionis, eadem igitur erit ratio differen-
tia ei adæquata, ut de sensibili, vel alia, si quæ
est animalis differentia: nam maiorem per-
fectionem comparabit ex coniunctione, cum
pluribus differentiis inferioribus. Ceterum
an ratione sui magis, vel minus perfecta sit in
eisdem speciebus, vel etiam differentia atomæ
in diuersis individuis, quemadmodum abedo,
vel calor magis perficitur in diuersis subiectis,
vel etiam in eodem diuersis temporibus,
in hoc est posita tota controversia, nam si id
contingere posse inueniamus, dicendum abs-
que dubio erit, intensionem, vel remissionem
suscipere, negandum vero, si talem condicio-
nem non habeat.

Sententia negans expenditur, & illius re-
tiones adducuntur.

N Egot expresse Porphyrius in quanta di-
uisione his verbis: *Age quidem igitur per
se sunt, has enim vocat propriissimas
differentias: non suscipiunt magis, & minus, que
vero peraccident, & insuperabiles sunt, insuffi-*

49. l. Sententia
negans.

beant rationes formales; & idem censendum est de divisione hac differentiae, cu^m membra in eadem albedine respectu diversorum considerata coincidunt, in qua tamen diuersas adhuc rationes formales retinentur communis, proprias, & propriissimae differentiae.

Ad II.

Secundum argumentum haud difficile solvit, nam differentia, ut differentia generalia considerationem habet: primam quidem secundum actum, & officium faciendi differre, postremam, ut & secunda intentione tertius praedicabilis denominatur, & sub consideratione priori divisione, & membra accipiuntur, non sub posteriori, quamquam non parum consideratio prior, ad posteriorem capiendam refert; distinguenda igitur est minor argumenti, iuxta has duas considerationes, & ideo neganda, si iuxta posteriorem dumtaxat accipiatur, cum virtus ratio, formalis sit differentia, ut differentia est.

Ad I. II.
ordinis.

42

Primum argumentum secundi ordinis verbis Porphyrii vitetur, quibus species differentiae vocat membra huius divisionis, cui dicimus species, hac in parte pro modis differentiarum sumere, non pro veris speciebus, sicut solet Aristoteles praedicamenta appellare species entis.

Ad II.

Secundum argumentum contendebat abstractibile esse à differentia, essentiali, & accidentalis rationem praedicandi in quale, communem propriissimam differentiam, proprias, atque communias, quae sit genericā, & rursum dividatur tanquam in species, in modum praedicandi in quale quid, & in quale accidentale, sicut ab uniuersis praedicabilib^s substantialibus, & accidentibus abstractur communis ratio uniuersa uniuersalis, & praedicabilis: & à quarto, & quinto praedicabili abstractur communis, & genericā ratio praedicandi in quale accidentale. Cui respondeo primo, quod etiam si

I. Solutio.

hac admittantur, non sequitur divisionem esse uniuersam, quia non dividitur differentia in hac divisione secundas intentiones, aut sub ratione praedicabilis, sed secundum proprium eius officium, aut formaliter actū faciendi diffondere, sub qua consideratione repugnat abstractibili ratione uniuersam, cū semper in eo, quod est facere magnum sit discrimen, iam ostensum; ratione cuius aralogia semper est communis ratio faciendi diffondere.

II. Solutio.

Secundo responso. Quod adhuc sub ratione praedicabili considerata differentia nequit habere rationem communem uniuersam pra-

dicandi in quale respectu differentiarū essentiale, & accidentalis, nam prædicari in quale simpliciter sumptum, aut sine addito pro accidentalī supponit: quia differentia essentialis non prædicatur in quale absolute, sed in quale quid, hoc est solus per similitudinem, non per proprietatem; nec res certe posse abstracti rationem communem uniuersalim, à cunctis prædicabiliis, qua in ratione hac uniuersalissima nullum certum est discrimen, ut ipso abstrahente, à modis specialibus, & ratio prædicandi in quale specialis est, & in qua certum discrimen maximum inter differentiarū essentiale, & accidentale, & analogicū quidem, ut expositū est, unde sic ut substantia, & accidenti non est abstractibilis ratio uniuersa, pariter neque à modis prædicandi essentiali, & accidentalē, ut talibus, bene tamen à modis prædicandi, in quale proprium, & commune, aut etiam in quid compleatum, aut incompletū, quia virtus illorum accidentalis est, & ideo simpliciter in quale, & vero, istorum essentialis.

Respondeo tertio. Quod etiam si talis ratio [III. Solu] abstractibilis admitteretur, non pertinet ad tertium prædicabile, sed communis fore, tertio, quarto, & quinto; quare iam non est divisionis huius divisionis, quod cum sit differentia, ad solum tertium prædicabile referri potest, nec membra divisionis pertinent ad tertium prædicabile, praeter primum, quod est differentia propriissima, cetera vero ad quartum, & quintum, cum prædicentur in quale accidentale proprium, & commune.

Vt autem ultimam manum huius questioni Nota ad imponamus, illud animadversione dignum est, ex membris huius divisionis solam differentiationem propriissimam pertinere propriam ad tertium prædicabile, quia illa sola est simpliciter differentia propria vero, atque communis, non nisi secundum quid, hoc est, per quandam attributionem, & similitudinem ad illam, neque à Porphyrio adducuntur, pro resto prædicabili constituendo, sed pro explicatione dumtaxat propriissima differentia, quae solum constituit tertium prædicabile, sicut sola prædicatur in quale quid, ut ex contextu huius capituli placet colligitur. Neque ut quam Porphyrius, aut Aristotle cognoverunt differentiationem prædicabilem, præter propriissimam, infinitam quidem, vel scilicet eternam, quæ omnia evidenter ex eo probatur, quia si communem, & propriam differentiam sub ratione prædicabili considerantes, necesse est ad quartum, se

quintum,

46.

quintum prædicabile eas referte, cum in quale accidentale, proprium & commune prædicitur. Erant igitur toto celo moderni quidam, putantes ad tertium prædicabile pertinere, cum solum per quandam reductionem valde impropiam, ad illud pertinere possint, ratione cuiusdam similitudinis, quā cum differentia essentiali habent, propriè vero sub quarto, & quinto prædicabili collocantur, ut concordit modus prædicandi eorum: & eo ipso, quod ad tertium prædicabile propriè pertinere admittatur, necessario separanda sunt duo, aut tria prædicabilia differentiaz, proprie modū prædicandi in quale esseentiali, valde diversum, & quia nullum ex ceteris prædicabilibus continet, modos prædicandi diversos specie, sed omnes distinguuntur, tanquam species animalium universalis, ab una uera schola, ergo tertium prædicabile etiam erit atoma species.

QVAESTIO TERTIA.

An differentia propriissima suscipiant magis, vel minus.

Explicatio
questionis.

Partim controversia hęc ad prædicamentum substantiae, partim ad prædicamentum qualitatis spectat, quibus locis substantiam intensionem, vel remissionem suscipere negat Aristot. id vero qualitati concedit: magna etiam ex parte philosophica est, cum philosopho sit proprium, modum intensionis remissionisque prescribere, atque etiam quibus conveniat, decernere, dabimus tamē operam, ut dissimilata cura sit, in pauca conseratur, ea dumtaxat afferentes, quae ad intelligendā naturam propriez, ac propriissimę differentiaz, ex hac proprietate sufficere possunt, & à Dialecticis capi.

Magnum est discrimen inter intensionem, & extensionem formarum, ut hinc exordium sumamus, extensio enim est noua productio eiusdem formę circa nouas, ac distinctas partes subiecti, ut dum calor in una parte corporis inherens virtute ignis, à quo producitur, serpit per alias, quas etiam denuo informat. Intensio vero non versatur circa diversas partes, sed circa eadem, in qua forma, quae praecipit perficitur magis, ut si calida, ut vnum premit, & duplice, tali caloris gradu affectus, &

47.

quidem extensio quantitati, & qualitati communis est, licet diversa eis ratione cōueniat, ut suis proprijs exponitur locis, intensio vero in qualitatibus propriè reperitur, extensio item maius, & minus in quantitate facit, intensio vero magis & minus in qualitate. Ex quibus titulis questionis intelligitur, idem namque est querere, an propriissimę differentiaz magis minime suscipiant, ac suscipiant ne intensionem, & remissionem, ex hoc enim patrem, tanquam ex causa oritur primum.

Ceterum cum differentia nota sit forma Note, physica, neq; intensio, vel remissio circa illam proximè versantur, sed ex consequenti, in quantum fundamentum habent prædicta essentialia in eisdē physicis formis, quae proximè intenduntur, ac remittuntur, ex eā igitur similitudine accipienda est, si admittatur, & quidem differentiam prædictam subalternam maiorem, minoremque perfectionem habere in speciebus eiusdem generis, ad quas extenditur circa dubium est; nam quemadmodum ipsa generis natura plus perficitur secundum extensionem, quo plures sunt species, ad quas contrahirur, pari ratione differentia subalterna, quae cum illa conuertitur: magis perficitur animal, quo plures extant species illius, cū pluribus coniungatur differentias, quarum quilibet nouum importat gradum essentialis perfectionis, eadem igitur erit ratio de differentia ei adaequata, ut de sensibili, vel alia, si quae est animalis differentia: nam maiorem perfectionem comparabit ex coniunctione, cum pluribus differentijs inferioribus. Ceterum an ratione sui magis, vel minus perfecta sit in eisdem speciebus, vel etiam differentia atomi in diversis individuis, quemadmodum abedo, vel calor magis perficiuntur in diversis subiectis, vel etiam in eodem diversis temporibus, in hoc est posita tota controversia, nam si id contingere posse inueniamus, dicendum absque dubio erit, intensionem, vel remissionem suscipere, negandam vero, si tales conditiones non habeat.

Sententia negans expeditur, & illius rationes adducuntur.

Negas expresse Porphyrius in quarta divisione, his verbis: *qua quidem igitur per se sunt, has enim vocat propriissimas differentias: non suscipiant magis, et minus, que vero perficiunt, et inserviunt sunt, intensio.*

I. Sententia
negans.

48.

nem accipiunt, & remissionem. Quod duplice ratione corroborari potest, prima differentia sunt quae genus & rationes compleant naturam speciem, sed natura generis non sufficit magis, & minus in speciebus, vel in dividuis, ergo neque differentia.

51.
I. Ratio.

Secundo, ea, quae spectant ad essentiali-
specie definitionem, non praedicantur de ea
secundū magis, & minus, sed differentia pro-
priissima est pars definitionis principalis, ergo
repugnat praedicari de specie secundum ma-
gis, & minus: quam sententiam video mihi
evidenter colligere, ex duobus locis Aristot. 2.
Metaphysic. text. 10. vbi essentias rerum in in-
divisibili consistere docet, ita, ut quoquis addi-
to, vel substracto soluantur, non secus ac nu-
merus addita, vel substracta unitate esse desi-
rit, in aliam speciem transiens, verba Aristote-
li sunt; *Quemadmodum de numero ablatu, aut
additu aliquo ex quibus numerus est, non est am-
plius idem numerus, sed diversus, etiam si minimu-
mum afferatur, aut addatur, ita neq; definitio, neq;
ipsum quid erat esse, erit amplius ablatu aliquo aut
addito. Ex quibus tale argumentum coficio,
differentiae propriissime pertinent ad essen-
tiam, & definitionem, tanquam partes illius
principales, ergo in in divisibili etiam consistunt,*
carent igitur latitudine ad intentionem, &
remissionem apparet necessaria, qua propter nec
magis minuscipe posseant.

Aristot.

Secundus locus Aristotelis est, capite de sub-
stantia, vbi inter proprietates substantiae eam
enumerat, ut magis, & minus non suscipiat,
idemque 2. Metaphysic. textu codera, simili-
tudinem numerorum prosequens his confir-
mat: *Quemadmodum nec numerus habet magis co-
minu, ita neque substantia, que secundum formam
est, &c. Sed differentiae pertinent ad substan-
tiam, & essentiam rei, tanquam forme, cum
genus, quod se habet ut materia, determinant,
& maxima ex parte ad praedicamentum sub-
stantiae, ergo intentione carent, & remissione,
& haec est communis ferè omnia sententia,*
quarum sequuntur sunt Albertus Magnus, tract. 5.
de differentia, cap. 2. laud. 8. Metaphysic. qua-
stitione 6. & 4. Physic. quest. 29 §. ultimo, Do-
ctores Louanienses, in expositione 4. diuisio-
nis, Caietanus ibidem, Magister Soto, quesito-
ne vniuers. ad 3.

Aristot.

*Altera opinio affirmans proponitur. &
conformatur.*

Oppositorum tamen non inititut infi- I L. Sene-
nioribus argumentis, in substantijs e-
nam spiritualibus, sive in eadem specie
ponamus plures, vel specie cunctas distingui I. Probat.
sentiam, noveris est, idque apud omnes ja-
confesso, vnum angelum esse alio perfectio-
nem, non solum accidentaliter, sed substantia-
lier, atque essentialiter, si specie omnes sunt
distincti, ergo differentia prop̄issima, que
contrahit genus spiritualis substantiaz, per-
fector est, in una, quam in alia specie: quare de
eisdem speciebus enunciabitur, secundū ma-
gis, & minus, & dicemus M. chaclero esse per-
fectiorem substantiam spiritualem Gabriele,
vel alio ex ordine, inferiori angelo. Sed in sub- II L. Probat.
stantijs corporeis manifestius appetet: in ho-
minibus namque ad eandem speciem atro-
mam pertinentibus, magis reperiuntur, & mi-
nus in eadem essentiali differentia, cum ratio-
cinandi vis perfectius, in uno, quam in alio
reperiatur homine, quod usque adeò verū est.
vt Aristot. 1. lib. politicorum cap. 1. homines
quosdam, sic alios ratiocinandi virtute excel-
lere doceat, vt ab ipsa natura tanquam alio-
rum domini sint instituti, alios vero seruos
esse eiusdem naturae prescrip̄io 7. item ethico-
rum ad Nicomachum cap. 1. lib. 3. Magnaū
Moral. cap. 7. & lib. problematum sectione
10. problema 4. affirmat exiguum adeo ra-
tionis scintillam, quibusdam iusste homini-
bus, vt non longè à belluarum feritate distent.
Negari igitur non potest magis minuscipe,
suscipere differentiam rationalis, intra eandem
atomam speciem, quam constituit, cum sit
certum eiusdem speciei esse uniuersos homi-
nes. Manifestissimum denique, id est, in spe-
ciebus qualitatis, cui imprimis illud docet el-
se proprium Aristot. in eo praedicamento,
ut intentionis & remissionis sit suscepitus,
quam proprietatem, si speciebus ipsis attri-
buenda. Idque vel ipsa experientia testis co-
gnoscimus, cum albedo una, secundum maio-
rem intentionem, quam habet magis sit dis-
gregativa visus, quam remissior alia, & si ali-
quis, velit non esse propriam albedinis dif-
ferentiam disgregare visum, sed effectum, attra-
dat eandem esse rationem, de quaenque alia
propria differentia; nam si albedo ipsa inten-
sior est, maiorem habet virtutem, que non po-
test, nisi ab essentia eius perfectioni prodire:
& probatus ultimo, quia albedo, vel calor non
intenduntur secundū aliquam accidentalem
rationem.

Albertus.
Iauellus.
Caietan.
Louaniens.
Soto.

- rationem, sed & si que dubio secundum substantiam, nam in eo subiecto, in quo intensiones superioriuntur, plus est de earum entitate, sive id contingat secundum maiorem radicationem in subiecto, sive ex graduum additione, de quo non est nunc disputandi locus: si ergo entitas, & substantia harum qualitatum intensionis est, evidenter inferre licebit, essentiam generis ac differentiam constitutam intensionem suscipere, in ipsa enim rei entitate fundantur essentia-
lia praedicta, & D. Thom. expresse docet intensionem qualitatis fieri, secundum essentiam, nam cum de intensione charitatis differeret secunda secundæ, questione 24. art. 4. quæ qualitas quedam spiritualis est, quorundam sententiæ referens, qui non augeri secundum essentiam, aiebant, in solutione ad tertium sic loquitur. *Quidam disserunt charitatem non augeri secundum essentiam sed solum secundum redditum in subiecto, vel secundum seruorum, sed hi propriam rationem ignorant, cum enim accidentis sit, esse, est id esse, unde nihil est aliud ipsam secundum essentiam augeri, quam magis in esse subiecto, similiter ipsa essentia dicitur est virtus ordinata ad actionem, unde idem est ipsam augeri secundum essentiam, & habere efficaciam ad producendum fervorem delectans alium, augerat ergo essentia-
ter. Hæc Diu. Thom. quibus expresse docet essentiam charitatis, & cuiusvis alterius inten-
sibilis qualitatis, perfectiorē esse in uno, quæ in altero subiecto per intensionem: unde sequitur ipsum sentire, magis, & minus suscipere earum differentias essentiales, & ita tenent, ex modernis Porphyrii interpres nonnulli, statuentes propriissimam differentiam in substancialijs non suscipere magis, & minus, bene tamen in pluribus accidentiis speciebus, quales sunt intensibiles, & remissibiles qualita-
tes.*

*Resoluitur quaestio, & probatur prima
sententia, satisque alterius
argumenti.*

Vera sent.

60.

I. Noab.

EGO tamen, iuxta priorem sententiæ pro-
babilius longè judico, cum natura pro-
priissimæ differentiæ pugnare intensionem, & remissionem, qua propter, neque in
substancialijs, neque in accidentiis, magis min-
us, vila ratione suscipere posse, idque cor-
roboratum fatio censeo, Aristotelis, Porphy-
rii, auctoritatibus, & rationibus.

Caveamus, ut capiatur melius, & argumen-

ti oppositis fiat factus, obsonandum est, nos se-
cūs accidentia, ac substantiam partes habere
duplices, essentiales, & integrantes, essentiales
substantiae partes, si eam Physicè consideres,
sunt materia, & forma, si Metaphysicè, genus,
& differentia: partes integrantes illius ciuitatis
sunt quas ratione quantitatis habet, vel etiæ
in propria entitate, quæ homogeneæ sunt, ali-
quando, hoc est conditionis eiusdem, ut in a-
qua, igne, ac similibus corporibus virtutis exper-
tibus, aliquando exterogenæ, id est, condicio-
nes diuersæ, ut in viuentibus sunt pedes, ma-
nus, caput, vel quid simile, similes sunt in acci-
dentiis partes, ceterum essentiales non ha-
bent in consideratione, Physica, vobenit Diu.
Thom. opusculo 42. cap. 19. quia materia ca-
rare, & forma, partes eorum Metaphysicæ sit
genus, & differentia, ut albedinis genus est co-
lor, differentia vero illud nobis occultum, quod
per effectum disagregandi, visum significamus:
partes habent, ex actuali intentione in subiec-
to, sed eiusmodi sunt in duplice differentia, ex-
tensionis quedam, & intentionis alia, partes
extensionis habent, in quantum ad diuersas,
subiecti partes informandas se extendunt, quæ
admodum alia pars integralis hominis est ce-
pit, alia manus, pari ratione alia pars integra-
lis albedinis, vel coloris est, quæ manum affi-
cit, pedem, & sic de ceteris. Partes integrantes
intensionis sunt, quas habent, non in diuersis
partibus subiecti, sed in eadem, in quantum
magis, ac magis in ea perficiuntur, & hæc est
gradualis latitudo. Partes integrantes priores,
ia quibus suis corporalibus reperiuntur accidenti-
bus, cum uniuersa extensionem habeant, iux-
ta corpus, cui inherent: quæ extensio solum
est in corporeis accidentibus, nam spiritualia,
quæ immediate inherent animæ, modum ha-
bent individuibilem, & à corporali extensione
alienum, quemadmodum anima ipsa, cuius-
modi sunt intellectus, ac voluntas in natura-
libus, gratia & caritas in ordine supernature-
li, partes vero intensionis corporalibus, & spi-
ritualibus communes sunt, sed in eis solum v-
tralij ordinis, quæ habent gradualem latitu-
dinem, reperiuntur, eiusmodi sunt virtutum
habitus, & maior ex parte, ex corporeis acci-
dentiis qualitates tertiaræ speciei, quæ vocan-
tur passibiles, ut in predicamento qualitatis vi-
deimus, eiusmodi enim circa eadem partem
subiecti perficiuntur, si corporales sunt, in to-
to autem, atque individuibili subiecto, si spiritu-

Gg 3 ales.

ales. Ceterum nec partes priores, nec posteriores pertinent ad huiusmodi accidentium essentialium, cum notum sit calorem, in una duatur subiecti parte inherentem, itam compleam essentialiam habere, ex genere, & differentia compositam, non minus quam dum ad uniuersas eius partes extenditur, quemadmodum quantitas, secundum quamlibet sui partem essentialiter est diuisibilis, non minus quam tota, & simil modo, non minus integra est albedinis essentia, dum in gradu remissio in subiecto reperitur, ac si perfectissimam habeat intentionem: in quo seculi usurpatum commune illud scholz, proloquium, magis & minus non varia species: pertinent tamen ad entitatem, vel substantiam eorumdem, quae ex eis integratur, non secus, ac partes substantiae integrantes, ad entitatem illius, quam integraliter componunt, spectare carentur: sine aliqua, vel aliquibus partibus integralibus, non subsistit naturaliter substantia. Nec dissimili ratione accidentia, nisi alias partes extensionis, aut intentionis habeant in subiecto, iuxta cuiuscumque conditionem. Partes autem essentialies (quales sunt predicata essentialia uniuersa, à primo genere, vsque ad ultimam differentiam) in eis salvantur, quomodounque se habeant integrantes, hoc est, siue phares sint, siue pauciores, siue maiores sint, vel minores, ita ut quemadmodum, non minus, neque secundum minorem perfectionem essentialiem reperiuntur omnia predicata essentialia, à genere substantie suprimeo, vsque ad atomam differentiam rationabiliter in homine parvo, quam in eo, qui maiorem habet magnitudinem, modo simili, caloris, aut albedinis essentia, à primo genere qualitatis, vsque ad ultimam differentiam qualitatis passibilis talis speciei non inveniuntur, secundum minorem perfectionem essentialiem in calore, & albedine remissis, quam si sub maxima sint intentione, vel si in una duatur subiecti parte extendantur, ac in uniuersis, ex quibus planè intelligitur, primo, intentionem, & extensionem qualitatum circa integrantes partes viriusque genetis versari, non circa essentialies, circa entitatem, vel substantiam rei, in quantum ex eis integratur, non circa essentialias, ac deinceps circa fundamentum essentialium predicatorum, non circa ipsa predicata essentialia: entitatem, vel substantia rei, qua ex ijs partibus integratur, fundamentum est prediciorum essentialium.

64.

Axioma.

65.

66.

67.

um, que ab ea intellectus accipit, diversos essendi gradus considerans, in eadem namque corpulentia hominis substantia reperiuntur, plures essendi gradus, à quibus intellectus diversa accipit praedicata essentialia, circa illam igitur, ac partes eius integrantes extensio versatur, non circa gradus essendi, vel essentialia praedicata: vtraque enim eadem sunt, nec minus perfecta essentialiter, siue minores, vel maiores sint partes, & secundum similitudinem substantiarum accipiendas est in accidentibus intelligitur, secundo extensionem, & intentionem, vel remissionem non vertari, circa ultimas differentias, que inter predicata essentialia principem locum tenent, & ex virtute elicitur versusim esse nostram sententiam, neque in substantijs, neque in accidentibus propriissimam differentiam, magis minusve suscipere.

Secundo obseruandum est, intentionem, & remissionem, circa eandem formam specificam contingere, & tunc quidem quando in diversis individuis reperiuntur perfectior, vel certè in eodem diversis temporibus, & hoc secundum evidenter inserit ex primo: nam si in diversis individuis magis, & minus perfecta inueniuntur forma, plane sequitur eam habere latitudinem, que ad intentionem requiritur, & sufficit, ratione cuius perfici in eo poterit, in quo imperfecta reperiuntur. Rursus intention, & remissio non solum circa eandem specificam formam versantur, sed eo quidem modo, ut ratione sui perficiantur, & non ratione alterius gradus perfectionis diversae, utrumque in calore reperiuntur, qui curio sit secundum atomam speciem, immo secundum numerum in eodem subiecto ratione sui, hoc est proprius latitudinem, quam in se habet, à causa sui ordinis perficitur, videlicet ab igne, vel ab alio perfectiori. Si igitur aliqua forma perficiatur, ex coniunctione, cum diversis alijs formis, vel perfectionis gradibus, nec intendem dicimus, neque magis, minusve suscipite, sed ad diversas species constituendas determinati, quod in eisdem generibus reperiuntur, dum per oppositas differentias contracta ad varias species descendunt, vnde, nec natura generalitate ratione sui perficitur, sed differentiam, quibus adiungitur, neque in eadem, sed in diversis speciebus, & similis est ratio de natura specifica, quantum ad primum, quae ex coniunctione, cum diversis individualibus dif-

II. nota.

70.

71.

differentijs perficitur in diuīis individualiis. Utrumque igitur ad extensionem pertinere potius intelligendum est, quam ad intensiōnem, & dicendum est, genericam naturam maiorem perfectionem extensam comparare, dum ad plures species extenditur, quam si ad pauciores, & suo modo de specifica dum pluribus communicatur individualiis, sed ab hac regula excipiuntur illae species, quae ex propria conditioñe valuerant perfectionem in uno consequuntur individualiū, quales sunt angelica, & haec doctrina, soluit primum argumentum de angelis, quorum genericā natura non censetur, magis minusve suscipere, ex eo, quod in cunctis speciebus reperiatur perfectior, vel etiam in multis individualiis specifica (si illa habet) id enim ad maiorem dumtaxat extensam perfectionem spectat, & communē est cunctis generibus, & speciebus.

Alia argumenta diluvuntur.

Ad secund.

73-

74-

Secundo etiam argumento, de specie humana, magis in uno, quam in alio individualiū perfecta, sic satis, id namq[ue] contingit propter coniunctionem ad individualites differentias, que cum modi sint substantiales, eam determinantes, & quidem magis, minus ve perfecti, magis etiam perfectam individualiter naturam ipsam constituant. Et ex hoc prouenire ex parte arbitror maiorem operationum perfectionem, in uno, quam in alio homine, propter quam aptior est ad regēdum alios, qua proper, neque in se, neque ratione sui, id natu ra affigatur, sed ratione alterius, & in alijs, & idcirco non proprieta intendi, vel remitti dicitur: in uno etiam homine melior est organorum dispositio, quare aptiores sunt ad operandum sensuum potentias, tam internas, quam exteror, organo, in quo recipiuntur, tāquam in proprio subiecto melius dispositi, & cum tantum pendeant animas operationes protestati corporis praesenti, à sensuum ministerio, sic ut hac de causa perfectior sit rationis visus, & idcirco maior quasi innata prudentia in his, quam in alijs hominibus, longè item melior dispositio ad comparandas virtutes, manufactio denique unus homo, ad coniuendum alijs, agrestis alius, ac ferz similis, ob prauam dispositionem, atque adeò minorem aptitudinem, non solum ad imperandis ceteris, sed ad se ipsum regendum habet, & illius conditionis, homines appellat merito Aristoteles,

natura dominos, hos vero natura seruos. Negandum igitur est (vt ad formam secundi argumenti respondeamus) propriissimam differentiā, magis esse perfectam essentialiter in ijs, quam in alijs hominibus, sed ratione dumtaxat individuali, atque etiam propter extensam corporis dispositionem, magis esse ad usum rationis accommodatam animam, quae absq[ue] dubio non sufficiunt, vt magis, minus ve essentialia suscipere dicantur.

Postremum argumentum de qualitatum intentione (quod maiorem certe difficultatem mutum.

habet), solutum est ex doctrina explicata ad ca-

titatem rei seu partes integrantes, earum inten-

sionem pertinere, non ad essentialias, que cū in individuali consistant, intendi, vel remitti,

nequaquam possunt. Locus autem Divi Thomae, difficilis apparet, sed si alium consul-

taus, vbi copiosius de intentione qualitatum,

& habituum sermonem instituit, germanum illius sensum eliciemus, nec sententiaz nostras contrarium, sed valde consentaneum. 1. 2.

questione 52. articulo 1 intentionem fieri secundum essentialiam qualitatis docet, sed duobus modis esse considerabilem, vel vt est in se, aut ve subiecto inhæret, ab eoque participatur, secundum capacitetum illius, ac virtutem agentis, à quo producitur, & secundum se, ait, in individuali consistere, iuxta sententiam Aristotelis, à nobis in principio relaram, idēo neque intentionis, vel remissionis esse sufficiūt, quam conditionem haber, in qua ratione a subiecto participatur, quod si magis sit dispositum iuxta dispositionis. Si capacitatē mensuram, magis, vel minus, ab ea perficitur, actualem autem participationem, vel inhærentem satis constat, non pertinere ad essentialiam accidentis, sed esse entitatem illius, quam habet extra causas, in qua prædicata essentialia fundantur. Secundo enim naturæ ordine, non est in rerum natura accidens, nisi substantia inhæreat, cum eius esse sit inesse. Et in hoc sensu accipienda sunt, verba in argumento allata, dum aiunt, fieri intentionem, secundum essentialiam charitatis, non quideam secundum le accepta, sed in quantum a subiecto participatur, quod non est aliud quam fieri secundum essentialiam, non essentialiter, sed inhærentem actualiter, vel certè, vt summatim hæc res ex-

Sensus Do-

plieatur, sensus Divi Thomæ hic est, intentionem qualitatibus non fieri secundum essentialiam

specificā, quae ex prædictis cōsistit essentialib[us], sed secundum eandem, vt individuali est, per actum.

actuali in hæsione, & participationem subiecti, constat enim accidentia uno, vel alio modo ex actuali inherētia in subiecto, ex modo quo ab eo participantur individuationem accipere, tunc igitur intensior erit qualitas, quando magis de potentia subiecti deducta est magis subiecto inheret, perfectius ab ea secundum easdem partes participatur, que omnia essentiam eius individualēm concernunt, non specificam, vt sic, hoc est hanc entitatem eius extra causas existentes in subiecto que inherenter, de qua entitate plus absque dubio per intensionem comparat, quanquam in predictis essentialibus non erescat. Quibus ostendere vult Diu. Thomas falsam esse eorum positionem, qui siebant intensionem non attingere ipsam qualitatem, sed quandam eius rationem extinsecam.

Dubium appendix.

Dubium.

78.

Sed ex definitis in toto hac questione, dubium quoddam quasi appendix insurgit, sit ne idem censendum de propriis passionibus, que ab essentia oriuntur, appetit enim diversam esse: cum Porphyrius negans propriissimam differentiam magis, & minus suscipere, id concerterit proprie, cui annumerantur propriæ passiones, vt ex communī sententia statutum est, nec satisfaci præsenzī dubio illud, quod superius assertum est, permisive loquitur fuisse Porphyrium, talemque esse illius sensum in vniuersali quidem cōvenire differentiæ propriæ, vt magis minus suscipiat, exercitū non esse in particulari necessarium, vt quælibet propriæ differentia eam habeat conditionem, sed permitti, vt pluribus conueniat, hæc enim soluto non determinat, quibus cōconueniat, quibusve repugnat, & an vniuersis specificis proprietatibus negādum sit, vel quibusdam permittēdum, id autem est, quod nūc inquitimus, & certè, cum accidentia sint in predicamento qualitatis collocata, non erit, ab earum conditione alienum intensionem suscipere, præsertim cum de quibusdam doceat experientia ipsa secundum magis, & minus de illis prædicari, quibus cōconueniunt, videmus enim quosdam homines aptiores esse ad disciplinas capessendas, alias item facilis in admirationem tati, plures denum magis esse r̄sibiles, & frequentior eorum r̄sus ostendit. Cum igitur tres iste passiones propriæ sint homini, ex eius essentiā prodeentes, non erit vniuersaliter negandum, proprias passiones susci-

pere magis & minus.

Propter hæc Albertus Magnus tractatu de differentia cap. 2. tenet quibusdam proprietatibus specificis esse concedendum, ut admirationi, r̄sibilitati, & similibus, sed distinguendū censer de intensione, quia duobus modis convenire potest qualitati, vel ratione sui, hoc est, quia circa ipsam motus intensionis versatur, & quidem per contrarij expulsionem, vel non ratione sui, aut per motum circa ipsam proxime causatum, nec per contrarij abiectionem, sed quia subiectum unde oritur, eam conditionem habet, ut causa sui similis mutationis circa propriam passionem, & modo priori non intenduntur passiones, posteriori vero, non repugnat, sed quibusdam conuenire potest, exemplum autem his verbis designat, ut inclusus eius sententiam capiamus. *Talius autem forme accidentales sunt ea, que dicuntur propria, & ab habitudinibus principiorum essentialium causantur, & ideo illi habitudinibus magis, & minus existentibus necesse est etiam tales formas intendi, vel remitti, propter quod habent ad admirationem r̄sibilitate est, & minus ad admirandam optimam mutationem r̄sibilis.* Hæc Albertus, qui differentias propriissimas negavit, prorsus magis, & minus suscipere.

Mihi vero idem prorsus videretur necessario sententiam de virtutis, vnde cum definitum est, ut de propriissima differentia, magis minusve non suscipere, tantudem assertendum erit de propriis passionibus (nulla penit' excepta) mouetur autem hac ratione, propriæ passiones oriuntur ab essentia specifica, tanquam à causa adæquata, cum ad conuentientiam cum ea dicantur omnes, eo tamen oriuntur ordine, vt quædam alijs medianibus: ab intima horum probause. His essentia proximè oritur capacitas disciplina, & ea mediante admiratione, ac tandem ratione virtutique r̄sibilis: repugnat ergo, mutationem contingere circa proprietas, ita ut naturæ earum conueniat magis, minusve suscipere, immutata prorsus essentia, cui similis repugnat proprietas, accesse est ergo, etiā passionibus repugnare.

Ei confirmatur, quia evidens est à posteriori argumentum, Alberto ipso concedente, iste homo est magis r̄sibilis, ergo magis admiratus, rursus ergo, evidens est, est magis admiratus, ergo capacior disciplina, & capacior disciplino, ex ipsa natura est, magis erit rationalis, paritas rationis evidenter probatur, quia non minus rationalitas est causa adæquata, & pre-

Sententia Al-
berti de in-
tensione ali-
quarū paſ-
ſionum &
remissionē

80.

Locus Alb.

81.

82.

Ratione
probause.

Confirma-
tur.

83.

proxima capacitatibus disciplinæ, quam admissio risibilis, si ergo perfectior risibilitas inferat admirationem perfectiorem, rationalitatem etiam perfectiorem inferre necesse est.

Nota, & solu- **Notæ, & solu-** **tionis dubii.**

Duplex igitur est proprietas, ut sensum Porphyrii plane teneamus, & argumento fiat scilicet: una, quæ ex principijs ostentur specificis, ut admiratio, & risibilitas; alia ex individualibus, ut castitas oculorum, & similitas nasi & qualiter sequitur naturam eius principij, à quo ostentur, vnde cum essentia specifica in individuali consistat, nec propriæ passiones intensio-
nis, & remissionis erunt capaces, individuali vero natura maiorem habere potest perfe-
ctionem, in uno quam in alio individuo, ipsius individualis differentiae ratione, atque etiam earum dispositionum, quæ illam comitan-
turi, & ea proper magis, & minus suscipi-
unt propriae individualis, in quibus veri-
ficantur verba Porphyrii, quæ differentiae
propriæ huiusmodi proprietatem attribuunt,
& cum non necessario cunctis differentiis conueniat; iuxta communem sensum expositorum, nullis proprietatis specificis conuenit, quæ licet qualitates sint, nec pertinet ad car-
rum naturam intensio, vel remissio, cum non
sit in eo prædicamento non omnibus
qualitatibus conuenire, quod vero habilius sit
vnuus homo ad actum admirationis, capaci-
orique disciplinæ, & frequentius in actu re-
dendi prouerunt, id non prouenit ex natura
huius passionum, quemadmodum, neque ex
conditione intrinseca rationalitatis occurrat ha-
bere alteriusimus perfectiorem usum rationis,
sed ex organorum dispositione, cui si nunc con-
iungamus particularem complexionem huius
vel illius hominis, peculiare etiam disposi-
tiones corporis, inueniemus sufficientem cau-
sam esse: ut perfectiores in illo sint, ac perfe-
ctiores actus habeant prædictæ passiones, &
idcirco non ent necesse intensionem, & re-
missionem eis tribuere, propriæ naturæ ad-
vestam.

84.

Vnde pro-
veniar ali-
quos magis
ridere, &c.

85.

Obiecta, que hanc veritatem dubiam
vertunt.

QVAESTIO QVARTA.
Quod nam sit genus sumi à ma-
teria, & à forma differentia, &
an sit verum.

Questionem hanc in hunc locum disti-
latus, cum tamen cap. de genere agitur, Explicatio
ti posset, tum quia maiorem horum questionis
prædicabilium notitiam petebat, tum etiam
qua cum differentia sit principalior, conue-
nientius fuit in tertio hoc prædicabili eam a-
gitari.

Quanquam antiquiores Philosophi hunc
modum loquendi, *genus sumi à materia, dif-
ferentia à forma*, vno, vel alio verbo insinua-
uerint, primus tamen videtur fuisse Arist. qui
eum in scholas inuexit, id enim expresse do-
ceret, metaphys. textu. 10. & 9. metaph. textu.
43. & 8. metaph. textu. 9. vbi cum de defini-
tione rei quiddicativa, quæ genere, ac differen-
tia constat verba faceret sic loquutus est. *Ali-
quid de aliquo significat ratio definitiva, & opor-
tet hoc quidem ut materia, illud vero ut forma
esse, ac tandem lib. eodem textu. 15. cum qua-
stionem proposuerit, qua nam ratione cum
eiusdem rei definitio diversis concepcionibus de-
signetur, vna sit, responderet, inde accipere viri-
tatem, quia concepimus generis se habet, ut ma-
teria, & potentia, differentia vero, ut actus, &
forma, ex materia autem & forma vnum per-
sefit, placuit verba illius subiecte, *Quod si quod
admodum dicimus, hoc quidem materia, hoc vero
forma est, & hoc quidem potentia, hoc vero actus,*
professo non videtur amplius dubitatio esse quod
queritur, &c.*

86.

Hanc doctrinam Aristotel. recipiunt universi ciuius expositiones, ex quibus D. Tho. facile princeps egregie eam explicat, & confirmat opusculo de ente, & essentia cap. 9. & 7. prima parte quæstione 8. articulo 5. ad 3. & 1. 2. quæstione 67. articulo. 5. à ceteris autem fecit non astringitur: rem nihilominus dubiam fa-
ciunt huiusmodi argumenta.

87.

**Obiecta, que hanc veritatem dubiam
vertunt.**

Primum: Materia & forma sunt partes rei
essentialis in consideratione physica, l. Argua-
mento, neutra per se de alia prædicatur,
quia pars, cum non importet completem
rationem totius, non est de eis prædicabilis,
vnde non est verum proferte hominem esse
corpus, vel esse animal, si igitur à materia ge-
nus, à forma differentia accipitur, eodem pa-
rato se habebunt ad completam speciem, quam
in ordine metaphysico componunt, neutra
igitur per se sumpta de specie prædicabitur,
Hb. quod

88.

II. Argum.

29.

quod cum plane sit falsum, non erit verum, genus à materia, differentiam à forma accipi, & cito in substantijs materialibus verum esset, nequaquam in spiritualibus, nec enim angelii materialia habent, vel corpus, iuxta receptam istam in schola sententiam, sed puri sunt spiritus, ac forma complexa in ordine spirituali, abest igitur materia, abest etiam forma, quæ altera pars totius compositi sit, à quibus ratio generis & differentiae in eis accipitur: cum tamen compertum sit, veram esse in eis compositionem generis, & differentiae, ut pote in praedicatione substantiae constitutis. Minus denique vera esse potest doctrina in accidentibus, quæ etiam in suo ordine, ac gradu sunt species, genera, ac differentiae, à quibus componuntur, carent tamen materia, & forma: & licet subiectum pro materia habeat, ab eo tamen repugnat genus, vel differentiam accipi, cum ex insecuā sit, alterius rationis, & praedicamenti.

III. Arg.

30.

Questionis explicatio.

Questio hæc non tam in controversia, neque discepeatione diuersarum opinionum posita est, quam in explicanda veritate, quam nemine dissentiente amplectetur omnes, ex cuius explicatione proposita argumenta soluentur.

Primum notabile.

31.

Illiud igitur obseruandum in primis erit, cō positionem speciei, vel definitionis ex genere, & differentia, non esse physicam sed metaphysicam, qua propter non ex rebus, sed ex conceptibus sit, obiectius quidem, non formalibus, quamvis his medianis habeantur, genus igitur, & differentia, non sunt materia, neque forma, etiam in rebus materialibus, quia materia & forma, tanquam duæ res partiales terram componunt, at genus, & differentia non sunt diversæ res, sed conceptus diversi eiusdem rei, & cum speciem componant essentialiter in suo ordine, ex intimis gradibus essendi accipiuntur. Rursus cum genus ex propria conditione sit contrahibile per differentias, differentiae vero genus ipsum contrahant, ac determinant ad constitutionem speciei, conceptus est potentialis, acque imperfectus per aliū perfectibilem, qua propter, ex imperfecto gradu essendi perfectibili per viresiorem accipitur: in rebus autem materialibus totius potentialitatis, & imperfectionis radix est materia, quæ ex se aliud non habet,

32.

quam esse recipiatum formæ, esse puram potentiam, à forma, tanquam à proprio actu perfectibilem, esse quandam entitatem ex se indeterminatam, aperte tamen à perfectiori, alia determinata, ut ex virtute, materia videlicet determinabilis, & forma determinante, physica species constitutur, forma autem actus perficiens est, atque adeo prima radix totius actualitatis, & perfectionis specificis, merito ergo à materia genus, à forma differentiam in rebus materialibus desumenda esse, docuit Aris.

Sed tamen aliud est valde obseruandum dictum, ex doctrina Dñi Thomæ in praedictis locis, id est materiam, & formam ex una parte, genus, & differentiam ex alia, ut ad similitudinem veniamus, materiam, & formam speciem physicam componere, tanquam partes eius, vnde sit, ut neutra per se accepta, de ea praedicitur, non est enim verum enunciare in ordine physico, hominem esse corpus, vel esse animam, genus autem, & differentia, ea quidem ratione, speciem metaphysicam componunt, ut tantu[m]dem qualibet importet, quâcum tota species, diverso licet modo, nam species genus, & differentiam continet, tanquam totum actuale, & perfectum, genus vero tanquam totum potentiale per differentiam contrahibile, differentia vero tanquam contrahens, ac determinans, itaque animal in quantum genus est, gradum naturæ sensitum, & rationalis importat, sed quia, ut perfectibile, per eundem gradum rationalis, actu quidem continet naturam sensitum, potestate dumtaxat rationalem quasi de formalis illam, de materiali hanc, differentia vero rationale, virumque item gradum claudit, actu quidem, quia modum determinantis induit, ceterum gradum naturæ sensitum, tanquam prælupputum, ac determinatum, atque idcirco quasi de materiali, gradum vero rationalitatis, tanquam determinantem, & idcirco quasi de formalis: percipitur autem determinans melius, si attendamus genus & differentiam in abstracto significata, nūdum gradum suæ naturæ importare, & ea propter non praedicantur de specie, tum quia praedicatum, tantu[m]dem, ac subiectum importare debet, licet modo diverso, cum praedicationis sensus id denotet, tum etiam quia gradus cuiuslibet naturæ pars duntaxat speciei est, & eo modo per modum partis significatur, non secus, ac forma & materia, cō pertum

32

34

peritum est autem, partem talen modum habentem, non praedicari de toto, si vero significatur in concreto (quod apprime necessarium est, ut vere de specie euincuntur) modum totius habent, potentialis genus, actualis differentia, atque adeo totum, quod species ipsa, quolibet ipsis locum complectitur in suo ordine & gradu iam explicata.

- ^{3. nota.} Ceterum obseruare tertio oportet, ut praedicta plenius capiantur, duo munera exercere genus, & differentiam, comparatione speciei, nam & eam compouunt, & insuper de illa praedicantur, & cum diuersa sint munera, ducentam in eis rationem exigunt: compositione quidem rationem partis, praedicatione vero modum totius. Considerandum igitur est, unde eis proueniat ratio totius, & an eam exterrite possit, dum in actualem compositionem veniunt, nam si ita est, utramque habete diversis rationibus, non erit impossibile. Genus in primis modum totius potentialis sortitur, in quantum abstractum ab speciebus, & differentiis consideratur, tanquam contrahibile, eiusque natura ut perfectibilis per ultiores differentiarum gradus, sub qua consideratione universalis est, ac praedicabile de speciebus, a quibus abstractur, differentia item in concreto significata, abstractaque ab specie, utramque eius parte in significat, ceterum quasi de materiali gradum generis, propriu vero, quasi de formal, cuius ea est ratio. Quia quidquid abstractur à toto abstractione vniuersali, modum totius habere necesse est, & idcirco vniuersalis hoc modo considerata differentia est, de specie, ac de individuis praedicabilis, in compositione vero actuali, dum vniuentur, actu copulantur, genus actu contrahitur, coarctaturque ad talen speciem, exiit igitur in tali oficio ambiguum, & potentiam comparatione soliarum specierum, & differentiarum, quam abstractum habebat, & remanet in solo gradu actuali genetice naturae, quæ altera pars actualis speciei est, & rursus, cū necesse sit, contrahens eti; illud, q̄ contrahitur, secundū actualē rationem esse cōdinstincta, differentia coarctans genus, id praestare debet: secundū præcium, ac diuinū gradū, à gradu genetice naturae, quem per actualē cōiunctionem determinat, & cū eo specie actu cōponit, nā ratione illius, formaliter, à gradu genetice distinguitur, ac modū totius, quem, ex abstractione sortita erat, exiit, remanēs in nudo gradu formal, genericū per se, cuius virtute specie, tanquam formalis
- ^{95.}
- ^{96.}
- ^{97.}

componit. ecce īmodū similitudinis inter genū & differentiam, ex una parte, ac materiam, & formam ex alia, ex ipso discrimine ortum, etenim licet in modo totius diuersa sint, cōsentiant tamen sub partium ratione, in modo cōponendi speciem, dum genus per modum partis, ab alia determinata, atq; perfecta, in specie cōstituta, differentia vero secundū modum partis actualis determinantis, ac perfectiōis, speciemq; conseruentis concurunt, suo ordine Metaphysico, nō secus, ac materia & forma in ordine physico.

Quaedam consequentia ex predictis.

^{L Corollar.} Ex his autem elicetur primo, distinctio quædam egregiè explicans praedictam propositionem Aristot. genus accipitur à materia, differentia vero à forma, cum enim genus, & differentia, sub proprijs rationibus, totum quod est in specie suo modo complectantur à tota ipsa natura specifica accipiuntur, proximè, & formaliter, per modum quidem deinde minabilis genus, hoc est, in quantum imperfecte significatur unus gradus eius actu, alter vero in potentia, differentia vero per modum determinantis, in quantum generisq; gradum contractum, quasi secundum rationē materialē, differentiale contrahecentem formaliter importat, ceterum quia totius potentialitatis, & imperfectionis radix est materia, actualitatis vero, ac determinationis forma, radicaliter quidem, & quasi remota quadam ratione, genus à materia in rebus materialibus differentia vero à forma accipitur. Et sic solutum est primum argumentum, quod explicationem huius veritatis postulabat.

^{Ad L Argu.} Insertur secundo, in speciebus cuiuscunq; ordinis, siue illæ sint corporeæ, vel spiritualiæ, substantiæ, aut etiam accidentiū, genus accipiendo esse ab eo quod potentialē est, & cōtrahibile, differentiam vero, ab eo, quod actuale, atque perfectum, & cum primum tenet materia similitudinem, postrem vero formæ, merito etiam, eadem propositio ad spiritualiæ substaniæ, & accidentia extenditur, in quibus licet non sū accipienda secundum proprietatem, ut in rebus materialibus exposita est, quia vera materia in his non inuenitur, accipitur tamen secundum similitudinem, hoc est ab eo, quod est materiaq; simile genus, differentia vero ab eo, quod est forma proportionabile.

(.)

Bh 2

Qna

99.

z. Corollar.

Quaratione in spiritualibus accipiatur
genus, & differentia.

Vnde acci-
pir genus
& differen-
tia in rebus

100. **C**atecum ad specialia descendere opos-
tebit, ut distinctius intelligere possi-
mus, quo nam modo, in spiritualibus
substantijs accipienda sit genus & differen-
tia, in quibus cum non sit materia, nec forma,
sed ipsam sive formam complectae substantiae,
non accipitur genus à materia, neq; differen-
tia à forma, sed utrumque à tota ipsa substanc-
tia, secundum maiorem propinquitatem, vel
remotorem, respectu ultimi actus essendi.
Hoc modo, praeter Deum, in quo accipitur
genus, nec differentia esse possunt, idcirco, quia ni-
hil in Deo potest, nihil imperfectum, nihil
concretabile accipere possumus, cum purissi-
mum, & actualissimum esse in quocunq; eius
prædicatio intime claudatur, in creaturis eti-
am perfectissimis ultima perfectio essentia,
ultima actualitas, ultimus terminus, qui extra
illam cum sit (si quidem essentia creata nō est,
suum esse) ab ea tamen oritur, eamq; completet,
ac deum eius ratione extra causas constitui-
tur, est esse actualis existentie re ipsa, vel sola
ratione ab essentia distinguitur. Tanto igitur præ-
dicata eius essentia perfectora lunt, quo ma-
gis ad eiusmodi actualitatem appropinquant,
eo vero imperfectiora, quo magis ab ea elon-
gantur: vnde cum genus sit prædicatum potes-
tiale imperfectum, & contrahibile, accipendu-
m est, à tota ipsa re essentia, prout magis ab
esse distat, differentia vero ab eadem essentia,
prout eidē esse propinquior est, & quo magis,
ab esse remotius genus, magis remotum cen-
sendum est, magis proximum, quo minus, &
prædicatum illud, quo genus determinans,
essentiam eo quidem modo compleat, ut proxi-
me aperi constituant actualis existentia,ulti-
ma differentia censemur, quia ultra illam nullus
superest essentialis gradus perfectionis, sed
solum substantialis actus existentia, essenti-
am quidem determinant, ac perficiens: exem-
plum imprimis in corporeis rebus accipiamus:
deinde ad spirituales sermonem transferemus.
In quoq; individuo speciei humanae (vt in
Petro, v.g.) possumus plura accipere prædicata,
magis, vel minus remota ab actuali exis-
tentia, & remotissimum est substantia, quia plu-
ra superlunt intermedia prædicata, vt que ad
illud, quod capax est, & cuius ratione proxime
recipiuntur, non enim intelligitur existentia

101.

102.

Exemplū.

103.

104. **Q**uestio IIII.
capax, quousq; rationalis intelligatur, minus
igitur remota sunt corpus, viuens, & animal.
A gradu igitur substantiae, tanquam remotissi-
mo, primum genus hominis accipitur, à gradu
corporis, tanquam minus remoto, secun-
dum, terrum à gradu viuentis, proximum
vero à gradu sentienti, quia ultra illud non
superest aliud ab esse actualis existentie di-
stans. Differentia vero, cum sit actuale præ-
dicatum rei, arq; essentie completum, accipi-
tur à tota ipsa essentia, in quantum existentia
proxime capax est, ita ut quo propinquior est
sub primo genere, eo sit proximior, ac perfectior
or differentia: ac tandem illa, quia essentia illi
modo cōplet, ut proxime existentia capace
efficiat, perfecta. Sicut si, quam atomam, vel in
simili diffientiam vocamus, ut in eodem ex-
empli, suprema differentia est, sub genere sub-
stantie, corporum, propinquior gradus viue-
ntis, minus remota sentible, ac tandem ratio-
nale, quae hominem constituit proxime exis-
tia capace, ultima differentia.

In spiritualibus vero iam patet, quo nā mo-
do genus, & differentia accipiuntur, conueni-
unt enim cum corporeis in gradu substantie
à quo tanquam à remotissimo, primum ange-
lotum genus accipimus, atque etiam sub eo
primam differentiam, ab eo gradu purissime
substantie corporis expertis, non quod priua-
tio corporis, differentia eorum sit, sed perfe-
ctio illa, quarti ignorantie priuationis nomi-
ne significamus, ut si forte sit spiritualis ratio,
vel quid simile: à gradu autem spirituali, vni-
uersitatis angelicis communis, tanquam à minus re-
moto secundum genus capimus, quorum diffe-
rentiae dividentes, propriæ erunt singulorum
angelorum, & ita esse spiritus erit proprium
genus universorum, vel certe proxima diffe-
rentia: huius generis etunt illæ: in quibus Hierar-
chias singulæ communicant, ita, ut singu-
lis postea accipendum sit aliud proximum ge-
nus, quod per differentias singulorum or-
dinum dividatur. Ac tandem à singulis or-
dinibus singula sunt desumenda genera, proxi-
ma illa quidem, & qua per differentias ange-
lotum illius ordinis dividantur, & istæ sunt ato-
mæ eorum differentiae. Et si ita se res habet (non
enim, tanquam certum hunc ordinem diversi-
orum generum iuxta diversas Hierarchias, &
ordines adducimus, sed gratia commodioris
intelligendæ) divisione prima prædicamentalis
erit subiectio, in corpoream, & spiritualiem, ea
autem omissa, spiritualis rursus dividetur in-

105. Quomodo
in spirituali-
bus genus
& differen-
tia accipi-
antur.

106.

107.

**Varia diu-
siones in
angelia.**

tres illas subalternas species, primam quidem Seraphinis, Cherubinis, & Thronis communem qui omnes ad primam pertinent Hierarchiam: secundam, dominationes, virtutes, & potestates comprehendentem, ex quibus, secunda constitutur postremam, in qua communicant inferioris hierarchie, spiritus nempti, angelii, archangelii, & principatus. Tertia divisione, quodlibet horum generum in alias species subalternas fecatur, quorum singulæ communes sunt singulis ordinibus, & per eas specie subalterna d'linquuntur ordines ipsi. Ac tandem commune genus comparatione angelorum viiis ordinis, in singulis eiusdem ordinis spiritus dividitur, tanquam in atomas species, ut commune Seraphinorum genus in Seraphinos singulos, ac sic de ceteris. Modus autem iste accipiendi genus, & differentiam in spiritualib. substantijs, ad corporales extendi potest, vt signarum prius exemplum ostendit.

*In accidentibus, unde sumatur genus,
& differentia.*

**Varia acci-
dentialium
genera.**

107.

108.

Tamen oportet proprium modū in accidentib. explicare, vt agnoscamus unde, vel à quo genus, & differentia sint accipienda, etenim accidentia quædam perfecta sunt, quæ sicut à substantia vt effectus producent, sic essentia eorum secundum dependentiam à substantia accipienda est, neque enim sunt aliud, quam quædam substantia affectiones, repugnat ergo genus & differentiam eorum accipere, absq; ordine ad substantiam, cum ita se res habeat in vera cognitione, sicut in vero esse. Cæterum vniuersali modo loquendo duplia inveniuntur accidentia, absolute quædam, quæ subiectum absque ordine ad aliud extrinsecum afficiunt, vt albedo, color, & similia, alia vero relativa, quæ vel ad praedicamentorum ad aliquid referuntur, si talia omni ex parte sint, vel ad cetera, si ex parte sint absolute, vt suis locis constabit: & de his postremis modo non loquimur, cum sit particularis eorum conditio, quæ in proprio explicabitur prædicamentis, prefertim in prædicamento ad aliquid, vbi modus etiam accipiendo genus, & differentiam in eis ostenditur, absolute ergo suum genus accipiunt, ex modo essendi, quem ab ente participant, dividitur enim vniuersalissimum concepus entis in decem genera, ita tamen vt modus

intrinsecus accidentium, attributionem semper ad substantiam iniuste claudat, quorum quodlibet suo modo intrinseco constituitur, ac separatur ab alijs, vt quantitas suo proprio modo extendendi substantiam, primo diversa est à qualitate, quæ alium habet longe diversum afficiendi substantiam, & sic in ceteris.

Primum igitur quantitatis genus, ex hoc modo accipitur, rursus dividitur in species alias subalternas, secundum particulares modos extendendi substantiam, vt in continuam & discretam, & rursus harum qualibet in alias, usque ad atomas species, differentia vero accipienda est ex comparatione ad propriū principium à quo causatur, quod in proprijs accidentibus satis notū est, vt in passionibus, communia autem accidentia, licet pluribus ac diversis insue subiectis, semper tamen referuntur ad proprium principium, vel causam, à qua oriuntur, licet nobis occultam: vt exceptum in colore habemus, qui commune accidentis cū sit, propriam habet causam, à qua differentia illius accipitur, & per quā ab Arist. definitur in lib de sensu & sensibili hoc modo, color est extremitas perspicui in corpore terminato, & ve nostro modo clarius definitionem proferamus, color est qualitas causata ex admixtione lucis in perspicuo terminato, hoc est in corpore solidō, & non transparenti, tale enim corpus terminatum appellatur, quia videndi actū terminat, non enim terminatus, vel finem accipit in corporibus diaphanis, perspicuum vero, quia ex lucis propinquitate perspicit potest.

Cæterum, dum audis per comparationem ad principium, unde oriuntur, quod semper subiectum est cui inheret, accidentium differentiam esse accipienda, non intelligas propriam differentiam esse subiectum, vel principium; esto, eo in definitione posito definiantur semper, nam extrinseca res est respectu accidentis, cum vel ad prædicamentum substantię, vel ad aliud distinctum spectet, sed differentiam conceptum est proprium, atque intimum accidentis, claudentem tamen ordinem ad subiectum, vel principium, & hoc est ab eo desom.

Dum demū audis accidentia definiti semper subiecto, vel principio in definitione posito, intellige verum, id est, ac necessarium speccata eorum conditione essentiali; contingit tamen superrime eiusmodi nobis esse occultam, & nunc effectu aliquo eius accidentis proprio vnum, ad differentiam explicandam, priori

**Divisio
qualitatis.**

109.

*Vnde acci-
dētia com-
munia su-
mant dif-
ferentiam.*

110.

111.

**Nota.
Prima.**

112.

**Nota. 2.
113.**

cipi, vel subiecti defectu, ut dum albedinem definientes dicimus, colorem esse disgregatum visus.

Ad 2. &c 3.
argum.

115.

Arist.
116.

Ex his autem duobus solvuntur duo postrema, quæ supererant argumenta, illud namque assertum Arist. genus accipitur à materia, differentia à forma, si de materia, ac forma physica intelligatur in solis substantijs materia affectis veritatem habet, iuxta explicationem adhibitam, si vero materia, & forma careant, nō proprie, sed secundum similitudinem accipiuntur, pro gradu videlicet essendi imperfetto, ac potentiali, atque adeò per gradum perfectiorem contrahibili, & pro gradu perscienti, ut constar ex adnotatis in quibusvis substantijs, imo etiam in accidentibus verum est, quæ cum res quedam maxima imperfectionis sint, per comparisonem ad extrinsecum, genus, & differentiam accipiunt, & ideo non nisi eo in definitione posito definitio, & hoc est, quod Arist. plane docuit 7. met. text. 17. & 18 accidentia non esse, nisi per additamentū definiabilitia, additamentum autem subiectum vocat: quod cum extra essentiam sit accidentis, eius ramen definitioni additur, ut genus & differentia explicari, intelligique possint, maxima ex parte accepta est doctrina huius questionis, ex D. Thom. locis designatis, opusculo præfertim de ente, & essentia cap. 6. & 7. ex Caiet. in commentariis illius, ac etiam ex Paulo Sonzinare 7. metaph. quest. 6.

QVAESTIO QVINTA.

Dentur ne simplices Differentiae infima species constitutivæ, vel omnes sint complexæ, seu compositæ.

Prima opinio constituens omnes differentias esse compositas.

Quid præ-
suppona-
tur.

117.

TAnquam certum præsupponit controvergia hæc, plures esse differentias simplices speciei constitutivas, quas subternas appellamus, ut gradus ipsi essendi, à quibus accipiuntur ostendunt; unus est enim, ac simplex gradus corporis, atque etiam vice, ex quibus differentias constitutivas duas has species subternas, corpus ac vivens suauissimus

& similis est ratio de alijs: res igitur solum potest esse dubia in speciebus atomis, an differentiae eorum constitutivæ simplices sint, tales autem appellantur, si quælibet unus concepius sit, si vero ex duobus, aut pluribus coalescat composita dicetur. Compositas autem Secunda esse omnes docuisse videatur plane Aristot. 2. sententia post. cap. 8. text. 17. vbi ad inueniendam propriam differentiam eius rei, quæ quispiam definite vult, ait, viendum esse pluribus, quatum quælibet per se in plus sit quam definitum, id est ei simul, ac cæteris intra ambitum eiusdem generis conueniat, omnes tamen simul coniunctæ soli definito, genere igitur, eiusdemq; in definitione positis adæquata, ac propria illius constituitur, ut si quis velit ternarium definitum, præsupposito proprio genere, quod est numerus, dicet esse numerum primū imparem: esse enim imparem quinatio conuenit, esse primum, hoc est, neque ex alijs numeris compossum, neque alio numero mensuratum biniatio, constitutio vero triuioq; ternario soli, haec igitur erit propria eius differentia, ex pluribus composita parcialibus.

Et par erit de alijs atomis speciebus ratio, nullam igitur simplicem ponit Arist. ut etiam Arist. ex alijs suis doctrina locis plane colligitur, nā 1. Topicorum. cap. 3. de essentiali differentia loquens, ait, differentia generalis cum sit, cum genere est connumeranda 6. etiam Topicorum. cap. 3. & 4. de pluribus affirmit differentiam prædicari quam speciem, de pluribus autem, vel certe æqualibus, ac genus 4. Topicorum cap. 6. & 6. Top. cap. 2. quæ si uia se habent, conuincitur apud Arist. nullam esse differentiam, quæ cū atoma specie conuentatur, sed ex pluribus esse constitutam, ut talis sit. Et huc pertinet quod 7. metaph. textu 43. colligit ex simili doctrina ibi explicata, definitionē esse ex differentiis rationem, ut intelligamus non constare speciei atomæ definitionem nisi pluribus in ea differentiis positis, quæ simul coniunctæ vnam definitionem adæquata efficiant. Porphyrius item in eadem est sententia, Ex Porphyria, sentiens hominis differentiam ex duplice ratio probat, parte esse compositam, nempe ex rationali, & mortali, ita ut priori, cū Diis conueniat, à brutis differat, posteriori vero, à Diis separetur, qui rationis cum sint participes, immortales reputantur: cum ergo perfectissima sit species homo, sub genere animalis, elicetur eandem forte rationem apud Porphyrium de atomis differentiis cæterarum specierum, & ideo positas

120.

positas esse omnes: domque confirmare videatur in cap. praefaci, vbi nulla penitus mentione de atomis differentijs facta, subalternas definit secunda definitione, iuxta communem fere omnium interpterum sententiam, & cap. vñimo cum differentiæ, ac generi communia explicaret, ait, differentiam sicut genus, species continere, ac de illis esse enunciabilem, ceterer igitur nullam esse atomâ differentiam simplicem, sed compositas omnes, nam si simplices crederet, definiret vriue, atq; cum subalternis coonumeraret, & haec partem, penitus negant̄ vilam esse differentiam atomam simplicem retulit Albertus M̄gnus tract. 5. predicab. cap. 6. pro ea item referuntur The- mistius. 1. lib. posteriorum cap. 8 text. 7. Phi- lopon. 2. post. text. 23. & 1. Top. cap. 1.

Secunda sententia media.

Secunda
sententia
media.

Prima af-
fentia.

122.

Secunda sententia, ex parte à præcedenti distincta est, atque etiam ex parte cum ea conuenit, & idcirco duabus assertoriis concinetur. Prior nota omnes differentias atomas esse compositas, sed quarundam speciem dat simplices, id ostendit in homine, qui iuxta philosophiz veritatem simplici gra- du intelligendi cum discurso consistit, à quo simplex differentia rationalis accipitur, & eodem modo in angelis, air, sentientium esse, qui sub communi genere simplices intelligentiæ, hoc est substantiæ sine discurso intelligentiæ, simplices quoque dfferentias habent, atomas species constituentes.

II. Affent.

Secunda assertio huius sententiae est, nec certo ostendi posse, neque esse necessarium omnes differentias atomas, esse simplices, sed possibile, compositas differentias ex multis partibus coniunctis species atomas constitutre, & distinguere, à quibusvis alijs non minus quam simplices, id probat tripli ratione. Pri- ma, scientia huius conclusionis, exempli gratia, A. est B. quantum ad eiduentiam, & claritatem conuenit cum alijs scientijs, & ab opinione distinguitur, quæ neque est certa, neque evidens. Cæterum si principia, quibus eadem conclusio demonstrabilis est, non plane capiantur, nec certa existimentur, opinio erit as- sensus illius, à scientia distinctus. Ecce vbi eadē conclusio cum scientia ex una parte conuenit, & ab opinione distinguitur, ex altera, è diuer- so cum opinione communicans distinguitur à scientia, vnde sequitur non esse simplicem

Probatur
primo.

123.

cius differentiam, sed ex duplice partiâ com- positam, vt distingui à diuersis possit cum ei- que conuenire.

Secunda, voluntas, in quantum est appeti- Probarunt quidam boni, conuenit cum appetitu sen- secundo. vñimo cum differentiæ, ac generi communia explicaret, ait, differentiam sicut genus, species continere, ac de illis esse enunciabilem, ceterer igitur nullam esse atomâ differentiam simplicem, sed compositas omnes, nam si sim- plices crederet, definiret vriue, atq; cum subal- terinis coonumeraret, & haec partem, penitus negant̄ vilam esse differentiam atomam simplicem retulit Albertus M̄gnus tract. 5. predicab. cap. 6. pro ea item referuntur The- mistius. 1. lib. posteriorum cap. 8 text. 7. Phi- lopon. 2. post. text. 23. & 1. Top. cap. 1.

124.

Postrema, collectio individualium proprietatum valet constituere individualum & distin- guere ab alijs, iuxta definitionem Porphyrij cap. de specie allatam, idcirco quia licet quilibet per se simpliciter alijs conueniat, & plures etiam simul acceptæ: vniuersatum tamen collectio propria est vni, neq; alijs conuenire potest; itaque quodlibet sufficienter constitu- tur, & distinguitur, à reliquis sua particulari proprietatum aggregatione, addunatio igitur particularium differentiarum essentialium, constituere valebit speciem atomam, eamque ab alijs distinguere, vnde sequitur, non esse vñque quaque necessarium, simplices esse omnes differentias atomas, quin plures possint esse compositæ.

Probatur
tertio.

Propria sententia statuitur, & iuxta eam
controversia resoluta.

Nostra sententia est, non minus esse sim- plices omnes differentias atomas, quām vera. subalternas, nec minus esse ex eam conditione necessarium, vt vñque sententia excludatur. Hęc est expressa mens Arist. 7 Me- taph. text. 43. vbi methodum constituendi de- constitutive rei cuiusquam præscribens, ait, di- divisionibus vñdum esse, à primo genere, ex Arist. vsque ad ultimam differentiam, per genera, ac differentias intermedias. Cæterum hoc duo modis fieri posse, primo quidem, vt si quis genera diuidat in accidentales dif- ferentias, & tunc, nec possibile erit, ad ultimam differentiam peruenire, neque ex dif- ferentijs per se desinatio constituetur, nec ex consequenti talis, quæ rei essentiam explicet, vt si quis velit differentiam hominis perqui- rete, & vsque ad genus animalis perueni- si, per divisionem superiorum generum in es- sentialies differentias, tunc vero animal ruc- sus diui-

125.

Methodus
taph. text. 43.

126.

127.

ius diuidens in illud, quod pedes habet, & caret eis, bipedem iterum diuidat in pluimferum, atque implume, hac enim via nuncquam perveniet ad ultimam differentiam, & cum istae sint accidentiales, non definiet per essentialia predicata, ac de num vnam definitionem non valdebit constitutere, sed tot erunt species, ac de-

Tot species finitiones, quorū differentiae, cuius ea est ratio, quia cum non sint per se subordinatae, secundum rationem superioris, & inferioris accidentales differentiae, ultima non continet primas, neque intermedias, & ita non potest pro illis stare, vniuersitatemque definitioni conferre.

128.

Sic igitur erit procedendum, ut superius genus diuidamus in differentias proprias, usque ad proximum, & eo diuisio in differentias per se, statim ad ultimam perveniamus, quae una cum sit, superiores omnes claudit, atque idcirco vnam per se, atque essentialiē constituit definitionem, non minus, quam si omnes superiores simul cum ea in definitione collocarentur, nam in his, quae sunt per se, nihil refert, siue plures, aut etiam omnes differentiae assignentur, vel una tantum, quae sit ultima, ut si quis, ait, animal diuidat in illud, quod duos pedes habet, & pedibus caret, & rursus illud, quod bipes est, in animal scissos pedes habens, & non scissos, & sic procedat, usque ad propriam hominis differentiam, quam cito inuenier, divisionibus per se viens, bipes namque per se in scissos, & non scissos habens pedes diuiditur: vniuersitatem Arist. his accidentibus loco differentiarum per se, possumus vero nos

Exemplo probatur.

129.

hoc exemplo vniuersam eius doctrinam illustrare: si quis velit hominis definitionem inuenire, sic procedat, ut substantiam diuidat in proprias differentias, corpoream, & incorpoream, corpus deinde, in vita praeditum, eaque carent, viuens in sentire aptum, atque insensibile, animal demum in rationale, & irrationale, supposito quod non sit aliud inter medium genus, sed animal hominis proximum, de quo non est modo disputandi locus: ecce ex animali, & rationali propria hominis conflata definitio, quae una est, & sufficiens, quia una cum sit ultima differentia rationalis, vniuersitas claudit superiores differentias, nec minorē habebit vniuersitatem, si designetur omnes hoc modo, homo est substantia, corporea, animata, sensibilis, rationalis, nam licet plures sint differentiae per se tamen subordinatae, atque adeo superiores in inferioribus clausae, & omnes in ultima, ideo quasi vniuersa diuanturat

completæ differentiae rationem habent, & hanc docet Aristoteles, esse methodum vniuersaliter obseruandum in propriis definitionibus inueniendis, & constituendis; ex quibus plane intelligitur ipsum sentire, non minus atomam differentiam simplicem esse ex propria conditione, quam subalternas, quod

bis verbis illius textus perspicue docet *Duae Aris.*

ne per paucā, aut per duo, duorum ergo hoc quidem differentia, illud verò genus, ut eis, quod animal bipes, animal quidem genus, differentiae autem alterum, &c. Et paucis interpolius sic seroper procedi vult, donec add differentiam deueniantur.

Tum autem tot pedis species erunt, quorū differentiae, & pedes habentia animalia aquaria differentijs. Ad extrellum autem sic loquitur. Si igitur hec sic se habent, manifestum est, quia ultima differentia rei substantiae erit, & definita. Unde egregie Boetius haec sententiam Aristoteles,

plicans, & confirmans in lib. de divisionibus, dicebat, quod, nisi esset penuria nominum, nulla definitio haberet plures, quam duos terminos, nempe genus, & differentiam conuertibilem cum specie. Eandem sententiam tamquam Aristoteles propriam tenuit Doctor noster Fonseca s. meta. cap. 28. q. 17. sect. 2. & ex an-

tiquioribus Albertus Magnus tract. 5. prædict. Albertus. cap. 6. referens pro eadem commentato. comment. & Alfarabium. referens etiā Simplicius Alfarabius. cap. 3 ante prædicamentorum. Alex. 4. top. c. Simplicius. 2. & 7. met. texti. 37. Auctenno cap. 11. suę dialecticę, Scot. 2. post. q. 58. sed D. Thom. p̄r. Aucten. omnibus, tanquam fidelis Aristoteles interpres. Scotus.

eiusque doctrinæ sectator. 2. post. lect. 13. & 7. meth. lect. 12. eandem iuvet sententiam, eiusmodi que efficaci ratione confirmat. Differentia in rebus materialibus accipitur radicaliter à forma, quemadmodum à materia genus, sed una est forma simplex, à qua accipiuntur differentiae subalternae, & atomae, si ergo simplices sunt illae (nemine differentiae) sequitur planè, & atomas simplices esse, ut in homine una eademque est rationalis anima, à qua omnes differentiae à prima usque ad ultimam accipiuntur. Hanc autem rationem D. Thom.

Ex D. Thom. sic ego explico & confirmo, non solum eadem confit.

est forma substantialis simplex, à qua accipiuntur differentiae omnes, sed etiam gradus essendi ultimus illius, quem corpori confert, & à quo ultima desumitur differentia, simplex est, non secus, ac superiores, à quibus superiores, & intermediae accipiuntur: gradus etenim rationalitatis unus est, ac simplex, à quo intellexus

130.

lectus ultimam hominis haurit differentiam, ergo simplex est non minus quam subalterna, & quod in homine inuenimus, perspicuum est in quibusvis alijs substantiaz corporeaz speciebus, cu[m] una sit forma si. Tantalis simplex omnes gradus effendi, usque ad ultimum corpori tribuens, à quibus, & omnes differentiae, vñq[ue] ad ultimum accipiuntur. Etenim si species Physica in suis ultimis rationibus esti compositione carent, qua nam ratione eā habere debent metaphysicæ. Et longè simpliciores sunt ultimæ differentiaz substantiarum spiritualium, cu[m] sint formæ simplices, à quibus secundum diuersos gradus effendi simplices, quos habent, accipimus atomas earum differentias.

II. Probatur.

Secundò probatur, iuxta modum effendi, est modus unitatis, & simplicitatis, cum unitas, & simplicitas sint quasi proprietates, & conditiones consequentes entitatem, sed notum est, atomam differentiam ex propria conditione perfectiore esse subalternis: cu[m] sit ultima perfectio speciem complexis, neq[ue] in alias differentias fermulas diuisibilis, ut differentiae rationalis ostendit: ergo maiorem petit unitatem & simplicitatem, quam superiores, atque adeò magis pugnat cu[m] propria eius natura compositione quæcumque, sed superiores differentias nemo unquam compositas afferuit, ergo neque de atomis ullo modo admittendum est.

III. Prob.

Quibus accedit postrema ratio: nam propriæ passiones ultimæ speciei, cu[m] ex conuentib[us], sunt simplices, vt capacitas disciplinae, admiratio, & risibilitas indicant, tuismodi autem oriuntur ex ultima differentia, tanquam ex propria radice, vt predicit ex rationalitate, ergo non erit deterioris conditionis causa adequata, si cu[m] effectibus conseratur, sed magis à compositione aliena. Duplicem solutionem argumento adhibet Magist. Ofia. Negat in primis propriam passionem atomæ speciei cu[m] ea conuerteri, quod se ostensurum promittit, licet paradoxum videatur, & expresse contrarium sit Arist. Porphyrio, & rationi. Aristot.

Duplici solu-

tione Ofia.

1. topicorum cap. 4. proprium his verbis definit. *Proprium* est. quod non indicat quid est esse rei, solum autem inesse, et conuenienter predicator de re. Exemplumq[ue] in propria hominis passione designans ait. *Proprium* est homini grammatices esse inscriptum, nemo enim proprium dicit, quod eam in alijs inesse. Hæc Arist. Porphyrius vero capite sequenti postquam tres alias proprias acceptiones percutit, quæ communibus con-

sentant accidentibus, proprium quarto modo sic explicat. *Quorū autem id, in quo conuenienter, et soli, et omni, et semper, quemadmodum homini esse risibilem.* Et paucis interpositis. *Hæc autem, ut proprie propria dicuntur, quoniam etiam conuenientur.* Et certè si sententiam huius Doctoris admittamus, nec propria passio omni, ac soli, ac semper conuenire potest subiecto, neq[ue] vila supererit ratio, distinguendi quartu[m] & quintu[m] prædicabile, nam si passio atomæ speciei, cu[m] ea non conuenit, sed alijs conuenit, non erit ei propria sed cu[m] ceteris communi. Quia propria prædicabitur quidem in quale, non proprium, sed commune, quod est ratio quatu[m] prædicabilis, confunduntur ergo duo postrema prædicabiliæ denique risibilitas, & quæcumque alia infinita speciei propria passio oriuntur ab eius essentiâ, tanquam à causa adiquata, à quo enim nisi ab essentiâ hominis prodire potest; ergo erit adæquatus illius effectus, sed effectus adæquatus non potest de alijs, quam de propria causa enunciari, pugnat igitur cu[m] natura propriæ passionis, conuenire alijs: & hoc est conuersum prædicari de propria specie.

Secundâ eius solutio est, non esse necessaria simpliciter esse differentiam, etiam si simplex passio cu[m] ea sit conuerribilis, nam color passio est consequens mixtionem quatuor primarum qualitatum, quæ tamen non sunt quid simplex, sed quasi aggregatum ex pluribus, & quidē te ipsa distincta. Eiusmodi tamen exemplum similitudine caret, & idē argumentum non solvit, neq[ue] eam color sequitur ex mixtione primarū qualitatum, per modū propriæ passionis, cu[m] non sit proprietas specialis, sed communis quedā ratio abstracta à diuersis coloris speciebus, quæ ex diuerso mixtione genere consequuntur; nā ex tali mixtione, simul cu[m] ceteris dispositionibus, & causis concurrentibus sequitur albedo, nigredō ex alia diversa, & sic de ceteris coloribus, qui cu[m] sint secundæ qualitates exprimatarum mixtione sunt in corporibus mixtis, itaque non est species aliquæ, quam consequatur color, aut cu[m] qua dicatur ad conuentiam, neque species coloris vila, quæ ex natura substantiali, tanquam ex causa adæquata oriuntur, etiam primarū qualitarum mixtione mediante, sed color, qui sequitur ex tali mixtione variari potest, ex ratione aliqui causæ extrinsecæ, etiam in individuo eiusdem speciei, vt de albedine constat, & nigredine. Vnde si, vt inter communia accidentia

Seconda so-

lutio.

etiam in alijs, non potest esse color, non est species, sed communis ratio abstracta à diuersis coloris speciebus, quæ ex diuerso mixtione genere consequuntur; nā ex tali mixtione, simul cu[m] ceteris dispositionibus, & causis concurrentibus sequitur albedo, nigredō ex alia diversa, & sic de ceteris coloribus, qui cu[m] sint secundæ qualitates exprimatarum mixtione sunt in corporibus mixtis, itaque non est species aliquæ, quam consequatur color, aut cu[m] qua dicatur ad conuentiam, neque species coloris vila, quæ ex natura substantiali, tanquam ex causa adæquata oriuntur, etiam primarū qualitarum mixtione mediante, sed color, qui sequitur ex tali mixtione variari potest, ex ratione aliqui causæ extrinsecæ, etiam in individuo eiusdem speciei, vt de albedine constat, & nigredine. Vnde si, vt inter communia accidentia

177.

mixorum corporum enumeracioni, at propriæ passiones prodeunt, tanquam ex adæquata causa ab essentia specifica, & quidem, tanquam principia quadam suarum operationum propria, ut in passionibus hominis, nuper et umbrasatis liquet, unde elicetur, à simplici differentia constitutente speciem prodire.

*Argumentis utriusq; sententias
respondentur*

Ad I. arg.
respond.

Supradicto ergo argumento utriusq; sententiae soluamus, & prior quidem diversis in primis Arist. testimonij initit, ita quibus duo continentur, alterum differentiam de pluribus, quam speciem, vel de speciebus, quemadmodum genus enunciari, unde cum genere esse connumeradatur, que quidem verissima sunt de differentia subalternâ, de qua Aristoteles sermonē instituisse, sub dubium cadere non potest, vi ex eorundem locorum contextu evidenter colligiue, de qua frequenter loquitur, tanquam de re magis nota, & eius est usus frequentior.

Difficilis est secundum, quod 2. post. lib. & iuxta id argumento indicate doret, nempe communibus differentiis viendū esse, ad propriam cuiusque rei definitionem constituentam, quarum qualibet in plus sit quam definitum, omnes tamen coniuncte, cum eo converuantur. Eiusmodi autem locum exponit egregie D. Thom. in commentarij illius, statuens duobus modis procedendum esse, in inuestiganda propria rei definitione iuxta sententiam Arist. nam, vel explorare nobis sunt essentiales illius differentiae, à prima, vñq; ad ultimam, vel solum proprietates, aut conditiones adæquatae, quibus differentiarum loco vñ possimus; & tunc à divisione generis indifferentes, vel proprietates eiusmodi oppositas procedere, quousque ad ultimam perueniamus, ex qua simul cum genere, veletiam cum superioribus differentiis, vel proprietatibus, optimè constituta definiatio erit, genere, & via ea differentia atomi, vel proprietate loco illius adæquata.

Si vero, nec differentias essentiales cognoscamus, nec proprietates, vel conditiones adæquatas, plures, vñdum erit, communibus considerare, sed quae simul coniuncta, cum te ipsa definita conveuantur. Primum modum procede d., qui magis est scientificus, ac per se, expressus est mei ph. rev. 43 ubi plane docuit simpleas esse vietas, & rationes. Posteaque

verò, id, D. Thom. contineat est in omnium aliud ex posteriori si ea parte logicæ allatum, quod nunc exponimus, id autem verum esse, non obscurè indicat exemplum ab Arist. designatura de numero tertio, cui nulla carum conditionem, ex quibus differentia integratur, tanquam partialis adhuc differentia convenire potest, sed neq; adæquata proprietas illius est, cō-nunes dumtaxat conditiones sunt, quæ pluribus illius generis speciebus accommodantur, omnes tamen simul cum eo converuntur, & loco differentiae nobis occuluntur. Ex quo inferre non licet veram tertiam, differentiam esse ex pluribus compositam: itaque D. Thomas unum locum ex alio, in quo clariss. Arist. loquitur, explicat, quod optimū est interpretandi genus. Illud autem, quod Arist. colligit definitionem esse ex differentiis rationem, bene à D. Thom. exponitur, differentiam in concreto significaram, & gradum genericum quasi materialiter, & proprium quasi formaliter continere. Unde elicitur differentia superioribus, vñq; ad ultimam in definitione positis, etiam si nō ponatur genus, differentiam definiti explicata esse: metu ergo appellabilius definitio ex differentiis ratio.

Porphyrivs verò de solis subalternis loquitur. Ad Ponit differentiis, quarum usus frequentior est physici, sed quanam de causa, eas dumtaxat definiebat, respicit, secunda definitione, prætermissis ultimis, in dubium revocatur quæstione ultima. Autem autem differentias, & quidem simplices posuisse, ostendunt verba illius expressa, capit. ultimo huius libri, vbi cum ea, quæ propria sunt differentiae, designantur, at, differentiae proprium esse, ut de pluribus speciebus sapientur, non igitur semper, sed quandoque de vna dumtaxat eiusq; individuis. Differentiam autem hominis compostam credit, ex rationali, & mortali, errore deceptus, ut capite specie admotauimus.

Argumenta secundæ opinionis difficultate carent, & sensus illius propositionis scientificæ secundæ. A est B. dum certus est, & evidens, per comparationem ad formale obiectum, nempe ad principia, quibus innatur, simplicem habet differentiam, qua ab illo scientifici classificationibus, cum quibus in claritate, & evidencia conuenit, separatur: itaque eurienna, & claritas, in communis accepta differentia est eius subalternâ, & per hanc similem eu alii scientiam, ab opinione differentia, non secus, ac separatus homo per seabilitatem, in qua cum in exercitu

ceteris conuenit a. i. nali bus, a pianta. Differunt enim, ut uno verbo dicamus, scientificus assensus, & opinio, non specie atoma, sed genero proximo, & sub remoto cognitionis conuenient, si vero contingat, non certò teneri principia, quibus demonstratur. Assensus opinionis erit, unde eti solum ad aliam speciem, sed ad aliud proximum transit genus, quamquam materiali ratione, ex eisdem terminis compositorum idem perseveret, qua propriez alias habet differentiam subalternam in certa notitia, alias item atomam, ex ordine ad obiectum proprium, circa quod versatur desumpta: & per priorem à scientia distinguitur, per posteriorem, à ceteris opinionibus: quemadmodum igitur modo confidere predicta assensum, simpliciter habet differentiam atomam.

Ad II.
Respond.

Secundum, simili sermmodo solvit, nam voluntas, quasi genera, distinguuntur ab intellectu, cùm appetitus & potentia, & apprehensione, propter diversum modū operandi, videlicet per modū inclinationis in obiectum, qui appetitis conuenit, & per modū attrahentis illud ad se in diversis generibus potentiarum costruantur, sibi communī genere qualitatis, & subalterno naturalis potentie ad operandum: differentia igitur subalterna, ex proprio operandi modo desumpta, ab intellectu separatur voluntas, ab appetitu vero, cùm quo in eodem modo operandi communicat, per ordinem ad diversum obiectum, nempe ad bonum, ratione, vel intellectu apprehensionem, cùm tamē appetitus sensitivus, circa bonum sensibus cognitū versetur, ex quo etiam discrimine prodit aliud, quia voluntas circa uniuersalem rationem boni, appetitus vero circa particularem, ac determinatā boni sensibilis versatur. Ecce quomodo ab intellectu differt subalterna differentia, atorna vero, ab appetitu, sed virtute simplici. Aliena siue hæc, à praesenti instituto, & que dialecticoru captiua sperant, necessitate ratiem compulsi, ut argumenta solueremus, ea atrulimus?

Ad post.

Postremum argumentum dialecticum est, hoc autem modo dilucidum: definitur qualiter individuum, à Porphyrio per collectiōnem proprietatum, non quidem, tanquam per propriam differentiam individualem, nam cùm unum per se sit quoddam determinatum singulare, simplex item est illius singularitas, vel individuus differentia, & quidem sibi singularis modus sit natura; ceterum cùm

eiusmodi sit sapientia occulta, utitur Porphyrius singularium proprietatum congregatiōne, qua cùm individuo communi conuentitur, & qualibet determinata collectio, cùm determinato individuo, cuius est, praecipua illud postremum ab Arist. traditum 2. lib posteriorum resolutionum cap. 2. & à nobis super expositorum observatione locum igitur tenente vnius simplicis differentiae individualis proprietates coniunctas, per quas explicat individuum; hoc igitur veram differentiam compositam non efficit, possibile ergo erit, speciem definitam pluribus proprietatibus, aut etiam communibus accidentibus, quorum congregatio, cum ea conuentitur, & locu tenet propriez differentiae nobis occultar, quam compositam esse impossibile reputamus.

QVAESTIO SEXTA.

Realis ne, vel solius rationis sit compositionis species, ex genere, & differentia?

Notanda, ut ad statum controversia perueniat.

DE natura specifica reali in primis intellectu separatur voluntas, ab appetitu vero, cùm quo in eodem modo operandi communicat, per ordinem ad diversum obiectum, nempe ad bonum, ratione, vel intellectu apprehensionem, cùm tamē appetitus sensitivus, circa bonum sensibus cognitū versetur, ex quo etiam discrimine prodit aliud, quia voluntas circa uniuersalem rationem boni, appetitus vero circa particularem, ac determinatā boni sensibilis versatur. Ecce quomodo ab intellectu differt subalterna differentia, atorna vero, ab appetitu, sed virtute simplici. Aliena siue hæc, à praesenti instituto, & que dialecticoru captiua sperant, necessitate ratiem compulsi, ut argumenta solueremus, ea atrulimus?

Sed compositionis realis, de qua loquimur, Duo requiri, duo postular, requisita quidem, & sufficientia, sicut ad eam primum est, quod componentia sine realia, nā possint esse, ex his, que talia non sunt, nihil reale resultare potest media compositione, quare nec realis esse potest compositionis. Aliud, quod realiter, aut ex natura rei, sive distincta, nam si solum per intellectum distinguuntur, non reali, sed ratione dumtaxat compositionem efficiunt, etenim cum compositionis sit, quasi multorum viro, ex qua unum quid resultat, eo modo, quo componentia plura sunt, compositione

Tituli ex
plicationis

146

147

nem efficer dicuntur; si ergo ex naturae rei nō sunt plura, sed unum, nec sunt componentia, quare nec realis compositione, sed rationis distinctione, si solum ab intellectu distinguantur: nam solum erant plura secundum rationem, & hoc solum modo componentia, ex his autem duobus ad realem compositionem requiri, eorum est primū concurrere in compositione speciei ex genere, & differentia, cum certum sit reales esse gradus naturae per genus, & differentiam importator, ut si de bonae sic sermo, evidens est, reales esse gradus naturae sensitivae, & rationalis, quo genus, & differentia eius important, unde ex hac parte sub dubium cadere non potest, quia realis sit talis compositione. Ad secundā igitur conditionem retinacut contoversia, at videlicet gradus isti realiter, aut ex naturae rei sunt distincti, nā qualis fuerit distinctio eorum, talis erit compositione, hec autem triplex esse dicitur, vnaqua distinguntur aliqua, tanquam una res ab altera, ut Petrus à Iohanne & hanc vocant realem simpliciter, altera qua distinguntur res, & modus, qui nequit sine re ipsa consistere, eo ipso quod modus eius est, vel (ut Scoto, & alii placeb) qua distinguntur duo aliqua, non in entitate, sed in essentia, aut ratione formalis, cuius opus intellectus, quo pacto actionem, & passionem solent distinguer ante operationem quidem intellectus, sed non tanquam duas entitates, sed tanquam rationales formales, ex naturae rei diversas, & proprieate hanc vocant distinctionem ex naturae rei potius, quam realen. Tertia distinctio est, quam rationalis vocant quia non ex ea opus intellectus, aut rationalis, sed ab hac sit, inter ea, quae ex ea non sunt distincta, qua distinctione separare solent naturam uniuersalem, à singularibus, aut quid simile.

Referunt prima sententia distinctionem realen ponens.

Prima sententia.

243.

Iuxta hanc igitur triplicem distinctionem, tres quoque sententias diversas reperiuntur. Doctores, prima tenet distinguiri realiter gradus naturae genericae à differentiali, ea scilicet distinctione qua partes distincti possunt, ita ut sicut in genere physico distinguitur materia à forma, partio in metaphysico genere, & differentia, & ita videtur has partes distinguere Arist. p. l. b. Metaph. cap. 10. t. 39. hinc veribus: dicat se habet definitio ad undecim.

habetur definitio ad partes rei & cap. 12. eiusdem libri text. 42. genus, ait, comparari ad differentiationem, sicut potentiam ad actum essentiale, & ex veroque testimonio defini potest primum argumentum pro hac sententia. Species realis cuiuslibet generis in ordine Metaphysico, est natura realis, & non simplex, sed composta, ergo est realiter composita, atque adeo reali compositione, que partes te ipsa distinctas importat.

Secundū sic arguo, si in composite physico, II. Arg. tot essent formæ, quot sunt gradus specifici, dubium nō est, quia isti essent realiter diversi, ac illæ, nempe rationalitas ab animalitate, sicut anima rationalis, ab anima sensitiva, nam quilibet gradus à distincta forma sumeretur, ergo esset entitas distincta, distinctione saltem partiali, sicut ipsæmet formæ, at origine de pluralitate formarum in eodem composite probabilis est, ergo non minus probabile est, quod gradus isti sint re distincti, & esto probabilitas non foris, sed ab eadem forma delimitata, distingui nihilominus debent, sicut operationes ab eis procedentes realiter distinguntur, ut vegetatio, sensatio, & ratiocinatio, neque enim possibile est ab eadem entitate reali, ac simplici tam diuersas operationes procedere, spirituales, & corporales, sensitivas, & his inferiores, perfectas denum, atque imperfectas.

Probatur tandem ex separatione, nam quilibet differentia cuiuslibet speciei, abesse potest à genere, sicut eius natura, & essentia, ut ab animali abesse potest rationale, ergo gradus huius differentiarum est res distincta, à gradu generico. Quod hunc in modū corroborari potest: nam dicit rationale coniungitur animali ad compositionem humanae speciei, aliquid reale denuo ei aduenit, quod ei prius non fuerat realiter coniunctum, vel nihil, & desinente hac specie, aliquid reali ei decessit, quod prius habebat, vel nihil, hoc secundum admitti non potest, cum ex aduentu eius species realis consiliatur, quia prius non erat, & per recessum realis quoque species desiderat, quare necessarium est concedere primum: noua ergo entitas est differentialis gradus, & à gradu generico distincta. Hæc opinio attribui solet Landino 2. Metaph. q. 9. & iure attribuitur his, qui distinctas formas substantiales eidem compositione concedant, ut homini formam corporis, animam vegetativam, sensitivam, & rationalem.

Secunda

Secunda opinio tenens hos gradus sicut ex natura rei esse distinctos.

*Sed si la se
tum Se. ci*

95.

*Probatur
primo.*

II.

34.

Conferma.

35.

Sicut vero in 2. d. 3 q. 1. & 7. Metaph. q. 5. affirmat hos gradus ex natura rei esse distinctos, sed necio an facile conceder compositionem, ex natura rei efficiere genus, & differentiationem in specie, quia diuina attributa, vi bonitatem, & sapientiam ponit, ex natura rei distinguuntur in Deo, in quo non audet compositionem ex natura rei admittere, propter summatam eius simplicitatem, sed evidenter (vix ego fallor) sequitur talentum esse compositionem ex consequenti admittendam, quia duo aliqua ex natura rei distincta conuenient in uno aliquo coniungi, nisi per compositionem, quidquid autem de compositione ex natura rei considerandum sit apud Scotum, sententiam eius de distinctione gradus genericis & differentiali ex natura rei, sequuntur Antonius Andreas in eodem lib. Metaphys. Ferrarensis lib. contra gentes c. 2. 4. & 42. & noster Fonseca 2. lib. Metaph. c. 2. tex. 11. libro etiam 4. c. 2. q. 4. sect. 3 & l. 3. c. 7. q. 3. sect. 3. ad secundum, & probari potest primo, quia definitio realis speciei, realis quoque censenda est, & cum continetur gradus rei essentialem, necesse est diversas definitiones, gradus quoque essentiales, atque reales contineat, sed gradus genericus habet diversam definitionem à differentiali, ut sensu reali à rationali, ergo erit ex natura rei, ab eo distinctus.

Secundum, quia gradus differentialis contrahit, determinat, atque perficit genericum, non quidem per intellectum, quia talis perfectio non est in re, sed solum per intellectum, & ens rationis, vnde etiam humana species composita ex differentia, & genere ens rationis est, que non solum fallit, sed absurda sunt, ratio igitur atque perfectio, actus sunt differentiales, ex natura rei differentiae conuenientes, quod sane non potest. sine distinctione eius ex natura rei à gradu generico, cum idem nequaquam essentialiter perficiatur, aut contrahatur. Ad hanc, genus est extra ratione differentiacum, quia nec ipsum participat, neque ibi participatur, vt docuit expresse Arist. 3. lib. Metaph. tex. 10. & 6. lib. Topic. c. 3. extraneum est igitur à differentia, sed v.ū esse extraneum ab altero, vt minimum importat distinctionem ex natura rei, ergo hoc sicut modò distinguimus genus, & differentiam, si possa-

realiter.

Ad extremum. Si rationale non esset distinctum ex natura rei ab animali, ergo neque ex natura rei ab equo, probatur III. consequio, quia quo pacto aliqua sunt idem vni tertio, sunt idem inter se, ac rationale ex natura rei est idem cum animali, & ex consequenti, binnibile, cum eodem animali, ergo erunt idem ex natura rei inter se se, & ex consequenti homo, & equus, ab eadem differentia constituti.

Extrema sententia, sola ratione distinguens gradum genericum, & differentiale explicatur, ac preferitur ceteris.

Exrema sententia, nec distinguuntur hos gradus, tanquam duas res, vt prima, nec ex Tertia figura natura rei, vt secunda, sed solum beneficio intellexus, &c. vt aiunt, distinctione rationis quām tenet expedit D. Thom. in opusculo de ente & essentia cap. 4. 2. Metaph. lec. 4. & t. part. quæst. 50. artic. 4 ad primum, & quæst. 76. artic. 3. ad quartum, quem sequuntur Heraclitus quodlibet 1. q. 9. Greg. in 1. distinct. 38. & ibidem Gabr. cum reliqua turba nominalium, Capreolus in 1. dist. 1. quæst. 2. art. 3. Caiet. de ente & essentia cap. 4. q. 6. f. ad secundum dubium accidentium, Soncinas 7. lib. Metaph. q. 36. Iauellus ibidem q. 18. Niphus in elucidario lib. 7. disp. 15. ca. 3. & 4. & disp. 17. c. 3. Sotus q. 1. vniuersalium concl. 3. & q. 3. art. 2. P. Tolet. q. 3 vniuersalium fundam. 2. & ex antiquioribus scholasticis Alev. Alesius lib. 7. Metaph. tit. 11. & tit. 43. & lib. 5. tit. 10. Durandus in 2. dist. 3. quæst. 2. num. 14. & est iam communis in schola, ceterisq. longe probabilior, quia propriece amplectimur.

Sed prius tam explicare oportet, deinde rationibus confirmare. Adnotandum igitur est tribus modis accipi posse genus, & differentiam, primo vt sunt in diversis speciebus, atque plicatione induituis, vt animal in leone, & rationali, in homine, aut etiam in hoc leone, & in hoc homine, qui hisce speciebus participant, quo pacto sub dubium cadere non potest, quia non solum ex natura rei, sed realiter distinguuntur, nam aliud haber animal essentiam specificam in leone, ac in homine per coniunctionem cō diversis differentiis harum specierum, per rationale enim distinguuntur animal, quod est in

li. 3. homine

homini, ab animali, quod est in aqua, aut ferone, quod alterius est specie, propter has differentias diversas, quibus coniunctum eadem constituit species.

Nec solum diversam habet species, sed distinctam entitatem realē, sicut species ipsa in diversis individuis existentibus, atque etiam diversa eorum individua, distinctam habent entitatem realē, quare animal in virtutique existens, diversum quoque realiter est.

Secundo modo sumuntur, prout in eadem, specie, aut in eodem individuo sunt, ut in homine, animal & rationale, aut in Petro, hoc animal & hoc rationale.

Tertio, prout genus, non ut contractum in specie, aut individuo accipitur, sed in communione celi pro vi extra rationem differentiarum esse dicitur. Et extra rationem quoque eius differentias, per quas contraribiles, est, & viae que hæc consideratio genereis, ac differentie, metaphysica est, sub qua controvicia procedit, an gradus naturæ generice, quem importat, realiter, vel ex natura rei sit distinctus, à gradu per differentiam importato, & ita realē cum ea compositione in efficiat species, vel solum si ratione distinctus ab eo, nec realē compositionem efficiat, sed solum per intellectum, virumque distinguenter. Ex quo troque sic distincto speciem componentem, & iste est status questionis, circa quam vidi mus, quid diversi opinantes sentiant, nam duæ priores sententiae distinguuntur realiter, aut ex natura rei, iestia vero solum beneficio intellectus.

Adnotandum secundò est, distinctionem hanc, quā opiniones sint & ponunt, & esse physicam, sed metaphysicam, sicut compositione ipsa ex genere, & differentia, non physica, sed metaphysica est, etenim apud physicum, aut naturalē philosophum compositione speciei ex materia, & forma substantiali, de eius potentia educta, per actionem naturalis agentis, fit, ut equus ex corpore, & anima sensibili componitur, etiūmodi autem partes physice compositionis, realiter esse distinctas circa dubium est, vnde & realē compositionem efficiere, & compositione eiudem speciei ex genere, & differentia, tenui ex gradibus naturæ per genus, & differentiam importatis, non Physica, sed metaphysica est, & in physica fundatur in rebus materialibus, iuxta ordinem, ergo metaphysicum, distincto querenda est, atque etiā compositionis modus, & virumque nominis, valde vitiata.

et, ad capiendam rationem generis, distinctionem, atq[ue] speciei in Logica, ut in eisdem naturis vel naturarum gradibus, ut ab intellectu consideratis, in ordine ad prædications fundentes secundæ intentiones prædicabilium: & ex eorum distinctione per quā diuersa prædicata distinguantur, ordinates prædicamentales sunt.

Obseruandum est tertio, quod licet in Phi

losophia non sit evidens, immo neque apud omnes certum, ut in uno, eodemque composite physico, sicut plures formæ substanciales, quia & Scotus totales eas posuit, ut in homine formam corporeritatis, & animam rationalem,

& alij partiales sicut posuerunt distinctas,

pro diuersis partibus, viventis corporis, ut pro capite una, pro manu altera, siue de telique communis tamen sententia unam dumtaxat in uno compolito ponit, ita ut nec totales, nec partiales distinguantur, ut in Petro solam animam rationalem, quam omnes gradus substanciales conferre docet, videlicet substantiaz, corpora, viventia, sensibilis, & rationalis, quod ita receperunt est, ut nemo sua iam qui multiplicitatē formarum defendat, & quanquam non sit logici munus id probare, tamen hac brevi ratione id ostendere libet: in homine (gratia exempli nam eadem ratio est in ceteris rebus) anima rationalis est forma substantialis, ergo confert corpori esse substantialis, sed esse substantialis nullum est à parte rei, quod non sit corporeum, aut incorporeum, ergo cum esse substantialis, quod anima ut bunt corpori, incorporeum non sit, quia non est angelicum, necesse est esse corporeum, corporeum autem esse non durat in rebus, nisi vivens, vel experts virtus, at esse ab anima trahutare experts virtus esse nequit, cum anima ex se sit forma viventis, ergo erit esse viventis, quod certum est in rebus non existere, nisi sensu sit prædictum vel sensu carens, vnde cum esse viventis ab anima rationali collatum corpori, insensibile esse nequeat, erit necessario sensibile, quod non datur, nisi rationale, aut rationis expera, nec sensibile, quod ir. huic anima rationali, irrationalē esse potest, farendum est ergo esse rationale, vnde lequitur aperte animam rationalem Petri tribuere corpori eum omnes hos gradus videlicet substantialis, corporeas, viventias, sensibiles, & rationalis, quare non est necessaria alia forma substantialis pro ea, vel alio quo horum conferendo, & si necessaria non est, posseunda non erit, cum talis natura supervacuum

109

scum efficiat, ab eadem igitur substantiali forma prouenient omnes gradus generici, & specifici, vique ad individua leta in qualibet composito, aut individuo Physice constitutio ex materia & forme.

Probatur communis, & vera sententia.

Probatur vero
sententia.

162.

Quibusc per libatis, probanda est communis sententia hoc modo, gradum genericum distinguui realiter, aut ex natura rei ab specifico, duobus modis intelligi potest, aut tanquam uniuersale à particulari, vt animal in communi ab homine, aut leao, quod sunt animalia in particulari, & iste modus distinctionis abstraheret ab individuis, & ab existentiis, vel distinguenteret, vt duo gradus individuales, atq; existentes, licet in eodem individuo, vt in Petro hoc animal, & hoc rationale, sed neutro modo distinguui possint, ergo solum ab intellectu distinguuntur: probatur minor, primo, quod non distinguantur realiter, aut ex natura rei, tanquam uniuersale à particulari, propter duo, priusnam, quia non datur uniuersale ante opus intellectus sed ab eo fit, ex quo tuidenter sequitur, nihil distinguiri ab altero, tanquam uniuersale à particulari circa opus intellectus, quare nec realiter, neque ex natura rei, sed sola ratione distinctum est genus à differentia, si tanquam uniuersale à particulari distinguui debet. Postremum, quia uniuersale non distinguuntur ab individuis, aut speciebus, in quibus est, nisi sola ratione, vt superius efficiat ostendimus genus igitur, neq; ab speciebus, nec à differentiis, ex natura rei distingu. potest, tanquam uniuersale à particulari, abstrahens a particularibus, atq; etiam ab ex sententia.

Probatur a
li pars.

164.

Nunc autem probandum est, quod nec distinguuntur realiter, aut ex natura rei, tanquam aliquid singulare, & actu existens, à singulare alio, & actu existenti, vt in Petro hoc animal, & hoc rationale, & probatur primo: quia in uno individuo non datur nisi via ad differentiam individualem, costrahens omnes gradus genericos, ac differentiales, vix ad uniuersam speciem, ergo neque sunt gradus ipsi contrarii plus inter se distinguui, quam quilibet eorum à differentia individuali per q. i. contrahitur, ab hac autem distinguitur, aut ex natura rei repugnat, si enim repugnat distinguui speciem ab individuali, ergo illa uero se distinguitur, probatur pri-

mum antecedens: nā genus non descendit ad individua, nisi media (speciebus), vt animal non descendit tanquam genus ad Petrum, & Ioannem, nisi medio homine, cuius duplex est ratio: prior, quia genus, vt genus proxime est in potentia essentiali, vt per differentias essentiales perficiatur, alique compleatur, quas absque dubio recipit tanquam primos actus, ergo non est capax individuationis, nisi prima per has differentias determinatum, sed determinatio eius est constitutio specierum, ergo prius quam ad individua descendat, determinatur ad species, quibus proinde medijs individua respicient, à soli ergo individuali differentia contrahente speciem aromam, contra hanc gradus omnes generici, ac differentiales, desingularares sunt, a qua non possunt realiter, nec ex natura rei distinguuntur, si ut nec de sua gemit species atomi, quāproximē contrahit, erunt ergo idēn realiter inter se, atq; etiam ex natura rei cū sint, idēn realiter cū alio quo tertio, idēcū individuali differentia. Probatur rursus idē antecedens, quia si ut species atque ordinatur cum differentia individuali, v homo cum singularitate Petri, pari ratione superiorum gradus generici, ac differentiales, ita ut sit homo non est determinabilis, nisi per illam, pari ratione, nec superiorum gradus ad eandem speciem atomam, & individua descendere possint, nisi per eūmedios, v substantia non descendit ad vivens, nisi per corpus, & hoc non ad sensibile, nisi medio viventi, nec animal, ad Petrum nisi per hominem, & de primo ad ultimum omnes sunt individui media specie atomi: ex quo planè sequitur, à sola eius differentia individuali contrahi omnes, nec possint esse singulas differentias individuales pro singulis gradibus, aut differentiis, sed eandem sufficere ad determinandum omnes, a qua cum non sit re ipsa, aut ex natura rei distincta, neq; inter se distinguuntur.

Secunda ratio probans eandem sententiam est, quia omnes gradus generici, ac differentiales sunt nuntur, ab eadem entitate rei, & in eadem entitate fundantur, uno ab eadem essentiali, circa opus intellectus indistincta, ergo & ipsi eadem entitas sunt, nec possunt distinguui essentialiter, aut circa opus intellectus: antecedens notum est, nam specifica natura, & quodlibet eius individuum, vthomo, Petrus, aut Ioannes, eadem entitas realis, ac physica sunt, ex materia, & forma compusita, nec plures habent formas, per quas constituantur, & a qua

Exemplum. *bus possit deliri distincio ex natura rei co-
tundem generatum, ac diff. rentiarum, sed ab v-
ni, eademque forma omnes recipit, ergo non
est à quo distinguuntur per diuersas entitatis,
aut essentias ex natura rei, cum à fundamento
physico habeant, quidquid entitatis, & essen-
tiae habent. Probatur tandem ex anima ratio-
nali, & quacunque alia substantiali forma, in
qua reperimus hos gradus genericos, & dif-
ferentiales, sub variate eiusdem entitatis, & es-
sentiae: nam in anima rationali Petri reperi-
mus gradum genericum substantiae corporis, vita-
ce sensus, cum tamen ipsa eadem entitas sit
simplicissima, & eandem essentiam specificam
& individualem habeat, unde solus intellectus
eosdem gradus distinctos efficit, ergo in spe-
ciebus, atq; individuis pariter sunt eadem en-
titas, eadem essentia Metaph. ita ut non habe-
ant, à quo distinguuntur circa opus intellectus
eos separantur.*

*Qualis nam sit distinctio rationis, qua
distinguitur genus à diffe-
rentia.*

Exemplum. *Ed si ita est, ut communis tenet sententia,
quam sequimur, quod genus, & differen-
tia, aut gradus naturæ quos importat, nec
te ipsa, nec ex natura rei distincti sunt, sed à so-
lo intellectu distinguuntur, neccesse est explic-
are qualis sit distinctio rationis, per quam di-
stinguuntur, vel quonam modo ab eo sepa-
rantur.*

**Duplex di-
finitio
prior.** *Dupliciter solerit distinctio rationis designari, in schola præsentim D. Thom. una est, quam intellectus quasi ex officio efficit, eam non ex-
igente natura rei, sed cum sit penitus eadem,
duplicem conceptum eius format, & iuxta il-
los diuersas ei denominations attribuit, quâ-
nus nullam entitatem, nullum vè naturæ gra-
dum, unus conceptus contineat, quam non co-
tineat alter: gratia exempli, Petrum concipit
duplici conceptu, & vnum attribuit alteri, vel
potius eundem Petrum, per vnum conceptum
a se intellectum sibi met concepto per alterum
attribuit, conferens eisdem concepcionibus deno-
minations prædicari, ac subiecti, & proposi-
tionem ex eis constitutam (quam identicam vo-
cant) ut Petrus est Petrus, per quam declarat
non distingui à se ipso, & hæc distinctio appellari
solerit rationis ratiocinantis, ut significetur,
præter officium ratiocinales distinguuntur nullam
aliquam causam, aut fundamentum in ea effici-*

Exemplum. *enda repetiti. Alia est distinctio rationis que postulat, si ad petitionem partis facta, ab intellectu, hoc est, re ipsa circa quam sit quasi ex gente, aut postulante, que licet sic vna, & indistincta formam distinctione, quasi virtute censetur distincta, in quantum plures continuerent rationes, plures vè gradus sub eadem entitate, aut essentia, quam vi cognosci à nobis valeat, partitione, aut distinctione intellectus indiget in diuersos gra-
duis, aut diversa prædicta, & propriea distinc-
cio hæc rationis ratiocinata vocatur, ut expli-
cetur, non ex solo officio intellectus fieri, sed
circa fundatum eam postulans, quod pro-
inde ratio affluit, ut circa ipsum diuersa sepa-
ranti ratiocineretur, unde habet, ut fundamentum
quasi ratiocinatum, seu officio intellectus di-
stinctum appellatur, gratia exempli, actio &
passio idem motus sunt, non solum specie, sed
etiam numero, qui tamen ab agenti egreditur,
& in passo recipiuntur, unde utramque rationem
egressionis, & receptionis habet, sub unitate
tamen, & indistinctione ex natura rei, & solo
virtuali quadam ratione distinctam, sed ut na-
tura eius melius à nobis capiatur, petat, ut qua-
si in plures conceptus dividatur quorum vnu
eundem motum, ut egreßum, ab agenti conti-
neat, non ut receperum in passo, sed sub hac re-
tione formalis receptionis, ab altero represe-
retur, & ecce distincta duo prædicamenta a-
ctionis, & passionis, non ex natura rei, sed di-
stinctione solius rationis, non tamen solum
ratiocinantis, sed ratiocinata, hoc est, ratioci-
natis supra rem, in qua fundatum est ta-
lis distinctionis, quia sua virtute continet ut-
ramque rationem, non tamen actu, seu for-
maliter distinctam, sed (ut sic loquamur) distinc-
tibilem ab intellectu, quod est quadam rati-
one virtuali, ante opus eius distingui, formaliter
tamen officio eisdem intellectus: & talis
est distinctio, qua distinguuntur genus, & dif-
ferentia, seu gradus naturæ, quos important,
nam in qualibet specie, & in qualibet eius in-
dividuo continentur, sub unitate eiusdem
entitatis, atq; essentiae, quam ut definire, ac
per definitionem capere possumus postular in
plures conceptus, quasi partiales diuidi, ita ut
per vnum representetur gradus communis,
aut genericus, & per alterum specialis, aut
differentialis, & ex utroque sic distincto, com-
ponit intellectus definitio eam, atq; speciem,
ut in eadem entitate, & natura Petri, reperiatur
natura sensuia, & ratiocinalis sub eadem en-
titate, & essentia, quam ut explicentur, & intel-
ligan-*

Ligamus, quasi postulari, si la partitionem, ac distinctionem plurium conceptuum, se representantum secundum diversos gradus, ita ut per unum representetur, ut sensu perfectibilis perrationalem, & per alterum, ut rationalis, se ut sensitivam perficiant, & ecce ubi gradus in genericum, & differentiale distinctos ab intellectu, non ex solo eius officio, sed quasi ad petitionem partis, hoc est, talem distinctionem poscente ut ipsa, ut explicari à nobis, & intelligi possit.

Explicatur qualis sit compositionis species ex genere & differentia.

Explicatur compositione
genere & differentia.

172

Verum est, ac necessarium, ut in principio huius controvrsiae ostendimus, & à cù nis admissum, compositionem realē non esse possibilem inter ea, quæ nec realiter, nec ex natura rei sunt distincta, evidenter sequitur, quod si genus, & differentia, aut generis naturae, nō distinguuntur vlo ex his modis, ut iam probauimus, efficiere non posse realē compositionem, sed quemadmodum distinguuntur sola ratione, sic triam sola compositione rationis, ac diversorum conceptuum eiusdem rei ab intellectu formatorum constitutu, ex eis poterit, ita ut idem intellectus, qui distinguit conceptum generis, ut natura perfectibilis, & conceptum differentiae, ut perfectio potentis sub eidem rationibus, eos in vnu cōungat, & compositionem efficiat ei per simile, quæ fieret ex eidem gradibus, si realiter, aut ex natura rei distincti forent, vnde sicut distinctio generis, & differentiae, rationis est, habentis tamen in re ipsa fundamentum, ita compositionis sit, habens in re fundamentum. Ceterū, quia conceptus intellectus duplex est, formalis vnu, qui non est aliud, quā qualitas quedam ab intellectu formata gradu genericu, vel differentiale representans, & obiectus alter, qui est ipsius gradus, seu ratio representata per formalem, explicare oportet ex quibus nam intellectus tales efficiat compositionem speciei, tanquam ex genere, & differentia, ex formalibus, an ex obiectu? Et certum est apud omnes, ex formalibus non fieri, cù isti sint qualitates, & accidentia, non solum ad aliā specie, sed ad aliud s̄pē prædicamentū pertinentes, valde diversum ab specie, & à prædicamento eius, nam s̄pē compositionis species substantia est, & aliquando accidens, valde digerū. Sunt preterea formalis conceptus diversa cœlula, &

non habentes ordinem positionis, & actus, ut Duplex in in compositionem aliquius entis per se venire intellectus possint, quæ ex eis, nequic compositionis speciei concept. quæ vnum per se est fieri, qua proprie ex totis obiectu s̄t, qui sunt gradus naturæ per conceptus formales representati, ut contrahibilis, & contrahentis, seu per modum actus, & potest, ut sic compositionis ex eis facta, sit per se, & species cōposita per se vnum, ex eo q̄ se habet ut essentialis potentia, & ut essentialis actus, ex quibus sequitur, hæc compositionis speciei ex genere, & differentia, nihil reale, aut intrinsecum in naturis rerum ponere, ut in homine, aut leone, sed sicut, à sola ratione, & intellectu sit, qui nihil reale, aut intrinsecum in rebus posse potest, ex eo quod eas sic, vel alter intellegi, sic ordinari, vel componi, ita solam denominationem extrinsecam in eisdem patituris posse.

Sed si ita est, dicet aliquis, quod compositionis Metaphysica ex genere, & differentia realis Obiectus, nō est, sed rationis, nec reale aliquid vel intrinsecum in naturis rerum, circa quas sit, ponere potest, sequitur plane, reperi posse in Deo, absq; præiudicio summa simplicitatis, & immutabilitatis, quod cum plane falsum sit, quia nullus ferme in schola reperiatur, qui eam Deo attribuere audeat, falsum quoque erit, quod non sit realis, vel certè trepidantes, vbi non est timor, negant omnes in Deo, nō esse similem compositionem, & absq; vlo fundamento, eam à Deo excludunt. Respondco, quod licet verum sit compositionem tantum rationis esse, & nihil reale in naturis rerum ponere, merito eam in Deo ponere non audent, sed Deum incapacem proflus talis compositionis, anque imperfectionis iudicant, huius autem incapacitatis, duplex est ratio fatus efficax (ut interim alias minoris momenti omittat) prior est, quia genus, & differentia, ex propria natura imperfectionem important, ut non solum limitatum naturæ gradum designant, sed non includentem alterum, nam ut Aristotleles, & omnes tenent, genus extra rationem differentiarum est, repugnat aut ē in Deo reperi gradum naturæ, quem non solum, ut limitatum, sed ut extra rationem concepiamus aliorum, quæ sunt in natura diuina, immensitate eius id nō permittente, ergo repugnabit, quod concupitum generis, ac differentiae possimus in Deo concepere.

Ratio posterior (nisi ego fallor) efficacior vltima est, quia conceptus genericus, duo habet libi tio-

K

iuria,

intrinseca, primum, quod multis speciebus sit communis, secundum, quod eisdem sit valiosus, sed non est possibile formare in Deo talē conceptum, ergo nec genus, & differentiam reperire, ex quibus componatur, probatur minor, conceptus de Deo formatus nequit esse communis pluribus speciebus, quae sunt Dij, cum constet evidenter plures Deos repugnare, solum ergo poterit esse communis pluribus specie diversis, hoc est Deo, & creaturis, sed etiam repugnat, respectu horum esse univocum, ergo pariter repugnabit esse genus, minorem veram esse proficiunt omnes, sed probatur efficitur Deus ab intellectu est ens vel substantia habens esse à se, creatura vero nō à se, sed. b. alio, ille habet esse per essentiam, hanc per participationem, & attributionem ad Deum, quibus proinde repugnat omnis conuenientia univoca, ergo, & conceptus communis, qui sit eorum genus.

Dilauntur argumenta prioris sententia.

Ad I prioris sententiae

176

Ad primum argumentum, ex vero que testimonio At. si desumptio respondeo genus, & differentiam ad similitudinem materiarum, & formarum distinguere, non ex natura rei sed per intellectum, & rursus ad similitudinem earum concurrete ad compositionem speciei Metaphysicae, ab intellectu factam: similitudo autem in eo consistit, quod sicut materia est potentia realis per formam tanquam per actum, determinata ad compositionem rationis speciei Physicae, ita genus est gradus quantum naturae realis ab intellectu conceptus, per modum determinabilis, ac perfectibilis per gradum differentiale, quem, sicut actum determinatum concepit, vnde sicut materiam concepit genus, & differentiam sicut formam sic autem concepebat, at distincta coniungit: modo, ac materia coniungitur forma, per actionem naturalis agentis, & sicut ex haruia coniunctione sit realis comppositio Physica, pariter ex coniunctione generis, cum differentia, sit comppositio Metaphysica, non tamen realis, sed rationis, probat, itaque argumentum, ex vero que testimonio similitudinem generis & differentiae, cum partibus rei Physicis, similitudinem quoque virtutisque patet Metaphysica ad speciem comparata, cum partibus Physicis comparata ad rem Physicam, quam componunt, sed distinctionem realem, aut ex natura rei non probatur: tande similitudines explicatae

convenient generi, ac differentiae, ut ratione solum distinctis, quare solum compositionem rationis efficiunt. Et dum dicunt species Metaphysicae esse naturam reale, distinguendum est, nā si pro fundamento accipiantur, ut est, si autem propter ex cōpositione generis, ac differentiae resultat, non est quid reale, sed rationis reperto fundamento in re, itaq; reales sunt conceptus animalis, & rationalis, sed non sunt distincti, nisi per intellectum, ac proprieatem non componunt realiter sed secundum rationem, & ideo species Metaphysica, ut ex eorum compositione resultat, non est reale quid, sed a ratione fabricata.

Secundum argumentum procedit supposita illa sententia de pluralitate formatum in eodem composto, quam neq; admittimus, nec ullo modo probabile esse, sive loco ostendemus, supposito autem quod una tantum sit forma, negandum est diuersas operationes vita, sensus, & intellectus nō posse ab eadē anima simplicissima procedere, nam licet una sit, eminet tamen virtutem habet eliciendi omnes illas operationes, medis potentias diuersas, non secus ac formam solis virtutem habet eminentem producenti qualitates diuersas specie, licet ipsa simplex sit & ratio virtutumque est, quia in rebus superioribus, ac perfectioribus unitate sunt virtutes, quae in rebus inferioribus, atque imperfectioribus reperiuntur dispersae, & ideo ab una, eademq; forma prodire possunt effectus omnes, qui à diuersis inferioribus procedunt. Nec referit ex his operationibus, quasdam esse spirituales, & quasdam corporeas, quia & anima rationalis sub eminentiori gradu habet esse formaliter spiritualem, atque etiam formam corporis, quae trahit ei esse corporum, cum certis gradibus, viisque ad atomam speciem, quos intellectus, sicut in ea, sic in compagno, ab ea ostendit ratione distinguunt.

Tertium argumentum solum habet apparentiam, quia cum genus, non sit separatum à differentiis, nec distinctum, ut uniuersale à particularibus, ex natura rei, sed solum per considerationem intellectus, illud considerans, non consideratis differentiis, vnde solum per intellectum censetur illi coniungi differe: re, ac de novo aduenire, aut ab eo separari, & non ex natura rei, idcirco talis aduentus, ac separationem arguit distinctionem realem, sive ex natura rei, sed solum rationis, secutus fuerit, si ab hinc interueniunt rationis, id contingetur.

Ad III.

177

*Argumentis posterioris sententia
occurredit.*

Ad I. pofle-
tioris fo-
mentia.

77

Primum argumentum, hac distinctione diluitur, essentia eti bisariam sumi potest aut pro entitate reali, in qua fundatur diversa praedicata essentia, quae in eadem re distinguit intellectus. Et in qua fundatur Metaphysica compositio generis, & differentis, quam ex eisdem conceptibus efficit: aut pro definitione, seu re composita ab intellectu ex genere, & differentia, quam vocamus speciem Metaphysicam, & sub acceptione priori realis est sub posteriori vero ab intellectu fabricata, superposito fundamento reali, quare solum probatur virtualis distinctio ex natura rei, quae fundamentum est formalis distinctionis, & constitutionis, eiusdem essentiae Metaphysicæ quam, eodem fundamento supposito, efficit intellectus: negandum igitur est definitionem dari ante operationem intellectus, aut essentiam Metaphysicam, ex genere, & differentia compositam, cum definitionis compositio opus sit intellectus, à quo solo pars definitionis, & speciei Metaphysicæ distinguuntur, & cum haec ita se habeant, dicendum est, ante opus intellectus eandem habere essentiam geni, differentiam, & speciem, cum non nisi in individuis, atq; in distinctis reperiantur, cum san damento tamen distinctionis, & ex consequenti negandum est, diversas habere essentias ex natura rei, vt contendit argumentum, nisi forte accipiantur, in individuis diue, scilicet speciei, in quibus, nec genus datur, nec differentia ante intellectum, sed diversa est natura genericæ in eis, per differentias individuales, & realiter distincta, vt iam vidimus, distinguuntur que, tanquam diversa entitas, quae fundamen tum est diversorum praedicatorum, & differentiarum, quae ab intellectu distinguiri possunt.

Ad II.
80.

Secundum argumentum contendit, genus ex natura rei perfici per differentiam, & per eandem contrahiri, quia si solam per intellectum hæc contingenter, non verè contraheretur, nec perficeretur, sed totum hoc esset ens rationis. Cui respondeo, quod cum non sint ex natura rei distincta genus, & differentia, sed solum per intellectum, non determinatur, non contrahitur, non perficitur genus, per differentiam, nisi secundum rationem: neque mirum est, si concedamus hanc contradictionem, &

perfectionem nihil innatura ipsa intrinsecum ponere, sed solam denominationem extinsecam: nam Metaphysica species, præter fundatum realis entitatis, nihil aliud reale importat, sed sicut ab intellectu compositus, ita dicitur ab eo fabricata, quæ non solum ad sunda non sunt, sed vera, ac necessaria potius, si compositione Metaphysica intelligatur, iuxta quam concedendam est genus, & differentia, non solum pro secundis intentionibus, sed etiam pro realibus conceptibus, vt inter se distinctis, quid rationis esse, sicut distinctio ipsa à ratione est, quæ sublata, nec genus, nec differentiam reperies, sed quandam simplicem extitarem, quæ fundatum eorum esse potest & si ab intellectu solam distinguuntur, nō nisi per intellectum dicetur, vana esse extractionem alterius, quia quæ distincta non sunt nec se excludere, neque includere possunt, nisi prius distinguantur, & iuxta modum distinctionis iudicandum est de modo inclusionis aue exclusionis.

Extremum argumentum ex eadem doctrina soluitur, gen' enim, vt animal nō est, quid tertium, respectu rationalis, & irrationalis, nisi per intellectum, hoc est, vt abstractum, & consideratum, vi præcium ab eis, cum ex natura rei sit realiter distinctum in qualibet specie, & in diuiduo, sicut realiter est contractum, unde non sequitur rationale, & irrationale, esse id inter se, ex eo quod non sit qualibet distincta à genere in communione considerato, quo pacto sola ratione ab utroque distinguuntur, bene enim stat, duo aliqua realiter distincti inter se se, quæ idem sunt secundum rationem, cuius tertio, solum ab eis ratione distincto, vt Petrus & Ioannes distinguuntur realiter, & tamen sicut idem cum homine in communione considerato, quia non est quid tertium reale, sed solum secundum rationem.

QVAESTIO SEPTIMA.

Vtrum superior differentia in inferiori claudatur, ac de illa emanetur?

Differentia acceptiones traduntur.

QVAESTIONIS titulus cogit, diversas differentias acceptiones prius explicare.

Kk a quæf.

quem ad controversiam deueniamus, ex qua-
rum explicacione constabit eriam, in quo uā
sit posenda. Duobus inodis differentia ac-
cipitur, materiali, & formali: materialis eius
coconsideratio est, ut non minus quam species
ipsa, quam constituit, importat, hoc est gene-
ticum, & differentiale gradum, ut rationale,
prout contra tam à se animalis naturam, & ra-
tiocondi principium, & iuxta hanc accepti-
onem circa controversiam esse apud Aristote-
li. Diu. Thomam, & omnes, constitutum reli-
quimus, non secus differentiam genus actu
claudere, ac genus ipsum sua potestate diffe-
rentias omnes, & cum genericâ natura gradus
omnes superiores complectatur, ut animal sen-
tiendi, viuendi, corporeitatisque gradus, pla-
nè colligitur, inferiorem differentiam cuo-
etas superiores includere, materialis tamen in-
clusio hæc est, cum sit ratione materialis signi-
ficati Formalis acceptio differentiae est, pro-
eo dum taxat gradu, cuius ratione genus contrahit,
& vna cum illo speciem constituit, ut si ra-
tionale pro solo ratione differentiandi principio acci-
piamus, quod formale eius significatum est,
cuius virtute genus determinat, eique, tanquam
formalis speciei pars encapsulatum, eam compo-
nit, non secus, ac distinctius album, dicen-
tes, corpus quidem, & albedinem importare,
tanquam substratum, & connotatum illud,
hanc verò tanquam formam, ceterum si forma
liter accipiant, solam albedinem, in quo sen-
tu Arist. cap. de substantia propositionem illâ
fatis notam protulit, album solam qualitatem
significat, ceterum quomodo ita explicanda sit
formaliter acceptio differentiae, non est idem,
ut plerique Dialetoicorum putant, differentiam
formaliter accipere, & in abstracto eam sig-
nificare, ita ut materialiter accipiatur semper
in concreto significata, dum rationale dicitur
esse hominis differentiam, formaliter verò sub
nomine abstracto rationalitatis, vnde questio
nem eo esse refendâ arbitrantur: utrum diffe-
rentia inferior in abstracto significata claudat
abstractas, etiam superiores, de illaque enueni-
tur vere, dum dicimus rationalitas est sensibili-
tas: plura enim concreto formaliter sumptu,
absq; dubio conueniant, que repugnant for-
me illius in abstracto significata: album enim
formaliter sumptu imprimis speciem sui in
oculo, non albedo, calidum formaliter calefa-
et, non calor, itaque album solam albedinem
de formaliter significat, sed in concreto, aut per
modum inherenterit: rationale formaliter modo

sumptu officium differentie exercere valeat,
genus dividere, speciesque constitueret, & fieri
se facere, illudque esse, quo species genus exer-
cit, quae ei repugnant in abstracto significata,
in concreto igitur accipienda est, nā de abstea-
dit minor longè difficultas foret, sed præcisè,
ut principium dumtaxat ratiocinandi impoe-
ter, arque ita se habet, ac si nihil aliud clauderet,
& eo modo eam accipit titulus questionis,
in coquæ controversiam sicut esse ostendit, an
superiores sub eiusmodi formaliter præcisione
claudere in suo conceptu valeat, ita ut de illa
enunciatur: dum exempli gratia, sic loqui-
mur, rationale formaliter est sensibile, sensibi-
le est corporeum, &c.

*Quæ dubiam questionem faciant, & prima
sententia constituitur.*

Vtramque controversie partem dubiam Ratio dubit
latis reddit Aristoteles, diversis suis do-
ctrinæ locis, quibus modo vni, modo
aliter fauere videatur, affirmatiue quidē 7 Met.
text. 43. vbi docēs, modum inueniendi propri-
am cuiusque rei definitionem, tria afferit. Pri-
mum atomam differentiam superiores claudere,
arque idcirco nihil referre, sine ponâne o-
mnes in definitione, vel ipsa sola. Secundū est
esse totam rei substantiam, qua propter posita in
definitione, non licere superiorum aliquā ad-
iungere absit; nagatione, qualis procul dubio
comittitur, si ut hominē definiamus, homo
est animal rationale sensibile. Postremū, ad in-
ueniendā propriam, ultimamq; differentiam,
dividit esse superiorē per duas oppositas
& per se differentias inferiores, ut bipedem per
filios, & non filios pedes habentem, nam filios
habere pedes, ait, Aristoteles, bipedis per se dif-
ferentia est inferior, cum filio pedis, si quadam
pedalitas. Ex quo cūque horum trium ef-
ficaciter sequitur, differentiam inferiorē sum-
ptam formaliter superiores claudere, ex pri-
mo quidē, quia dum differēcia in definitione
collocatur, formaliter accipitur, sic autem col-
locata superiorum vices gerit, pro eis definitio-
nem simul cum genere complēs, ergo forma-
liter eas importat. Ex secundo etiam idem in-
ferrit, nam si superiores non clauderet, quo
nam modo tota rei subtilitātia esse posset. Sed ex
postremo efficaciusnam si superior differentia
in duas oppositas dividitur inferiores per
se, sequitur evidenter de veraque formaliter
predicari, nam in divisione formalis superioris
in inferiora, diuisum formaliter continetur, in
quo-

quilibet membro diuident, ac de illo prædicatur, vt si substantiam diuidas in corpus, & spiritum, verum est, corpus formaliter esse substantiam, acq; etiam spiritum, ita igitur sententiam erit sensibile diuisio in rationale, & irrationale, rationale formaliter esse sensibile, atque etiam irrationale: quod vsque adeo verum est, vt in abstracto affirmet Aristoteles, superiorum de inferiori enunciari differentia, in ea propositione, fīsīo pedis est pedalitas, fīsīo enim pedis inferioris differentia est, pedalitas, vel peditas, que abstracta sunt bipedis, differentia superior, tantundem igitur censendū erit de hac propositione, rationalitas est sensibilitas & similibus, neq; aliter nugatio cōsideretur, in definitione, addita superiori differentia post inferiorē, vt contendit Aristoteles, nisi quia in inferiori formaliter includitur.

L Probat.

Sed efficacis ratio, cādēm partem corroborat, nam rationale formaliter sumptum est substātia, erit igitur corporea, cum nō sit spiritualis, viens etiam ac sensitiva, qua propter claudet eū modi omnes que sunt superiores eius differentiae, idque evidenti hoc syllogismo inferitur, omnis homo formaliter, & per se est sensibilis, & omnis homo per se, & formaliter est, rationalis, ergo per se, & formaliter rationale est sensibile, utique pars antecedentis vera est verum igitur erit consequens quod differentia superiorē de inferiori per se, & formaliter enunciatur.

L Probat.

Secundo, differentia non est conceptus simplicior genere supremo, quod ex alijs non est compositum, sed simplex cum sit, diuiditur in differentias, atq; in conceptus earum resolutur, ergo non repugnat simplicitati differentiae inferioris, vt in conceptum superiorum, ac proprium resolvarunt, quod est, eas claudere formaliter. Et certè si id verum non esset, fieret, differentiam esse conceptum simpliciter simplicem, atque in plures conceptus irresolubilem, quod si esse actum purum, non admixtum potentiaz, soli naturę diuīnę coaueniens, inferitur item esse unum de primis, vt aiunt, prædicatis, que nullū se superius habent uniuersum, qualia sunt decem suprema genera, nam si superiorē differentia non claudir, haud dubium, quin nec superiora genera, qua propter nullū de ea superius prædicari enunciabuntur.

3. Pro hac sententia refutantur in primis, ex antiquis, Albertos, & Boetius, acq; etiam Themistius, i. post, cap. 12. refutus etiam no-

minalium turba, qui non minus confundunt rectam lineam differentiarum, quā generum & specierum, nec minus formalem prædicationem superiorum differentiarum, de inferioribus, quam generū de speciebus. Socratis. Metaphysic. quæst. 37. eam, ait, se exercitū gratia defendere, quanquam opposita ei magis placeat. Doctor Cantetus, in expositione huius capituli tanquam antiquorum communem ex professo tuerit, Magister Soto, nō longe est ab hac sententia, cap. de genere, quæstione vniqa ad 3. vbi superiores differentias de inferioribus, prædicari, ait, essentialiter mediante, hoc est sensibile, de rationali mediante homine.

Pars negativa preferitur.

V Tautem intelligamus, quantum Aristoteles negatiua sententiae, que teorū inferiorē differentiam non claudere formaliter superiorē, illud tanquam certius fundamentum, cui innititur statuere oportet, eandem esse controversia rationem de genere, ac superiori differentia, an in inferiori includatur, vel non, nam differentia superior, ad essentiam generis pertinet, cum genera intermedia species sint subalterne, iis differentiis constituta, gratia exempli: corporeum formaliter pertinet ad essentiam illius speciei subalterne, quam post generalissimum substantiae corpus appellamus, item differentia viuentis formalis ratio constitutiva est secundae speciei subalterne, que viens appellantur, simul autem, cum vienti species subalterna animalis differentia sensibilis constituit, cum ergo species istae subalterne, genera sint ad inferiora comparatae, sequitur, superiores differentias, ad ultimam essentiam eorum spectante, vnde sequitur evidenter, in quocunq; corporeum clauditur, formaliter corpus ipsum (quod genus est) claudi, in quoconq; sensibile, etiam animalis, quemadmodū circa dubium est, de quoconq; prædicatur formaliter rationale, prædicari etiam formaliter hominem, cuius differentia constitutiva est. Ex quibus planè colligitur, si verum est, superiorē differentiam, de inferiori formaliter prædicatione enunciari, verum esse per evideatē consequentiam, genus ipsum eodem pacto se habere, quapropter si verum est, rationale formaliter esse sensibile, verissimum est, esse formaliter animal.

Quibus sic statutis expressè docet Aristoteles nos

non neque in concepitu differentiarum inferiorum, per quas diuiditur, atque ad constitutio-
nem speciei trahitur, claudi, neque de illis per
se, & formaliter prædicari, sed extra eam ratione-
m esse; ac vice versa differentias ipsas, ex-
tra rationem generis, ergo à fortiori intelli-
gendum est, idem de superioribus differentiis
sentire, cum inferioribus comparatis, utrumq[ue]
obtendunt verba illa. 4. topicorum. cap. 2. lo-
co 18. scripta, quæ sic habent: *Onus, quod parti-
cipat genus, vel species, vel individuum est, dif-
ferentia autem, neque individualium, neq[ue] species, mani-
festum igitur, quoniam non participat genus dif-
ferentia, quare neq[ue] ipsa species erit, sed differen-
tia, quoniam non participat genus.* Et loco. 22. nō
longè à fine eiusdem capituli, his verbis docet
secundum: *de pluribus enim genus quem differen-
tiam oportet duci, et non participare differen-
tiam.* Tertio etiam *Metaphysic.* text. 10. haec
habentur non minus expressa verba: *Non est
autem posibile, neque ipsum unum, entiam esse ge-
nus, neq[ue] ipsum eus, necesse etenim est, minusq[ue]
generis differentias; et esse, et unum quamque
unum esse, impossibile vera est, aut species generis
de proprijs differentijs predicari, aut genus absque
sua species, quare si unum, vel eus genus est, nul-
la differentia, neque unum, neque eus erit.* Hæc
Arist. in quoru[m] expositione egregie, D. Thom.
idem fundamento confirmat lectione. 8.
eiusdem libri hinc verbis: *Genus per se sumptum
non potest predicari de differentia, predicatione
per se, quia differentia non participat genus, ut di-
citur in 4. topicorum, neque etiam differentia per-
tinet ad rationem generis, ergo nullo modo per se
genus predicari de differentia.* Eadem men-
tem Aristotelis explicans D. Thomas, opusculo.
42. capit. 1. eadem fere verba repetit: *Dif-
ferentia non participat genus, quia, cum dico ratio-
nale, significo aliquid, quod habet rationem, neque
est de intellectu rationali, quod sit animal, &c.*
Conuincit eandem veritatem, euidens ratio,
quia genus, & differentia secundum formu-
lalem rationem accepta, se habent tanquam
contrabens, & contrahibile, tanquam actus,
& potentia in ordine Metaphysico, sed extra
rationem actus, ut sic est potentia, atque vice
versa extra rationem formalēm conuahentis
est contrahibile, igitur non se includunt: nam
si in ratione illius formaliter esset, contrahens
per ipsum, & nō contrahibile diceretur, & bis
poneretur genus in definitione speciei, per se
quidem sensu, iterumque in concepitu dif-
ferentiæ clausum, quod absque nugacionis ricio-

non esset. Ex hoc ergo fundamento, planè
elicitur, inferiorem differentiam acceptam
formaliter non claudere superiorem, ut ratio-
natio eiusmodi conuincit: illud, quod non
est formaliter homo, non est formaliter razio-
nale, ergo id quod non est formaliter ani-
mal, non est formaliter sensibile, sed rationa-
le non est formaliter animal, ergo neque for-
maliter sensibile, vel sensitivum, & sic de ca-
teris superioribus differentijs. Fundamentum
hoc attingunt explicitant & confirmant Au-
cen. 5. *Metaph.* cap. 5. circa medium, Ferrat. 12
contragent. cap. 17. §. considerandum, Lauck-
ius. 3. *Metaphysic.* quest. 2. Niphil lib. eoden-
disputat. 2. Scot. 1. post quest. 25. Sone. 4. *Me-
taphysic.* quest. 20. & est communis consensus
scholarum receptum, nec solum eo, licet validissimo
negativa corroboratur pars, sed pluribus
alijs, ex quibus duo sunt præcipua: primum
differentias sunt primo diversæ, non secus ac
suprema genera, hoc est se ipsis, & non per
alias differentias, nisi quis vellit, in processu
infinitum incurere, oppositum autem sequi-
tur, si inferior differentia clauderet formaliter
superiorem, ergo falsum id repudandum
est. Etenim si superiores differentiae, in infe-
rioribus essent formaliter inclusæ, conuenient
rationale, & irrationalē sub concepitu su-
periori, quidditatis sensibilis, alijs igitur
oportet differentijs ab ea conuenientia essen-
tiali separari, & non se ipsis, cum repugneret ra-
tione eiusdem conuenire viuere, ac diffire
formali item ratione composita esset, qualibet
ultima differentia, ex concepitu superiori,
& proprio. Ad extrellum dicitur sententia inferior,
& superior sunt concepitus diversi, ex diversis
perfectionis gradibus eiusdem formæ defun-
pti, ut rationale, & sensitivum ab eadem anima,
ut sensitiva est, & ut rationalis accipiuntur;
sed anima in quantum rationalis non est
sensitiva, licet re ipsa virtutumque gradum im-
porteret, ergo, & si re ipsa rationale sit sensitivum,
nequaquam tamen secundū concepturn
rationalis præcisum. Pro hac sententia stat,
in primis videntur viuere si autores nuper
relati, tenentes differentiam non claudere for-
maliter genus cum Arist. & D. Thom. sed tam
expresæ proficiuntur Scotus, in 4. distinctiona.
11. quest. 3. §. ad rationem. Capreolus in 1. di-
stinctione. & quest. 2. in solutione tentis pro-
bationis. 5. argumenti Scoti, Cardinalis To-
let, cap. de substantia, quest. 1. dub. 2. Merca-
tes 1. post cap. 4. quest. 2. in soluzione ad 3.

Doctor

Doctor Fonesca. § Metaph. cap. 28. quest. 18.
lect. 1. quam ego non solum, ut altera probabilitorem, sed ut veram amplector, tamque efficiat satis corroborata censeo. Quia propter sed soluenda argumenta opportuna procedendum erit.

Ad testimoniū Aristor.

Tellimonium in primis Aristor. egregie exponunt D. Thomas, in commentarijs illius, & Scotus, loco nuper indicato, ubi illud etiam à se sūisse expōscum testatur in commentarijs Metaphysicæ. (qua idcirco dubium esse non potest edita ab eo sūisse) mentem igitur Arist. sic exponunt, quasi ex composito grauiissimi Doctores, ut duobus modis rem quamplam definire docuerūt, vel supremo genere cuiuslibet, usque ad ultimam differentiam in definitione positis, vel solo genere proximo, cum atoma differentia, cuius ea sunt fundamenta-
lis ratio, quia cum differentia sunt ultimi gra-
dus, subalternas species (qua genera sunt in-
termixtae) complebentes, simul cum supremo ge-
nere sufficienter exprimunt profecto inter-
mediorum rationem, atque adeò completa-
mentaria, & cum in proximo genere interme-
dia, cum suis diff. claudantur, tantum-
gen efficit, cum sola ultima differentia, ac si
designarentur omnes; & haec est causa, ob
quam, si post ultimam differentiam, aliqua ex
intermed. is designetur, inutilis sit repetitio,
ut si dicas hominem esse animal, rationale, sensi-
tum, sufficiens enim clauduntur superiora
genera, atq; intermedia differentiae in pro-
ximo genere, atq; ea proprie, absque nugatio-
nia virtus nō repetuntur, & hoc est ait, Scote,
qua Arist. invenire voluit, dum proculit ultimam differentiam esse rei substantiam, vel
definitionem, non quod ipsa, sine genere de-
finiūt essentiam explicare valeat, nam si ita el-
let redundare genus, & rursus, absq; nugatio-
nis virtus in definitione, nō licet illud appo-
nere, etenim si sola d. f. etiam atoma speciei
essentiam explicaret sufficiens, gradū gene-
ris singul, cum proprio exprimens, utrumque
illaurūt evidenter efficit admittendum, quod
cum perspicue satis constet esse falsum: liquet
enī ut esse sensum Arist. Praterquam, quod
sibi placet conaturus fore, cum in eodem ca-
pitiū contextus doceat, appiūmē necessarium
esse genus in definitione collocari, vel supre-
mum, cum d. f. etiam vnuūlēs, vel eum sola
atoma proximum. Germatus igitur sensus il-
lius est, differentia esse substantiam rei, vel es-
sentiam complecere, hoc est, genere pre-suppo-

sito, quod contrahit ipsa, complecti definitio-
nem claudere. Et iuxta hunc sensum facile in-
telligitur, quid sibi voluerit Arist. dum rursus
asseruit definitionē esse ex differentijs ratio-
nem, hoc est formale complementū ei esse à
differentijs collatum, vnaquidem, vel pluribus,
sibū enim refert plures, vel ultimā solam de-
signare, dēmodō simul cum primo, vel proxi-
mo designētur genere: & cū à formalē, ac prae-
cipuo denominatio sit accipienda, iure opī-
tio appellatur definitio ex differentijs ratio.

Et autem plenus capiantur hæc, obseruate Notab. L
iterum oportebit, genus, & differentiam, ut
superius attingimus, partem dumtaxat speciei
de formalē importare, ut gradum naturæ sen-
sūtū genus animalis, gradum vero naturæ ra-
tionalis differentiam hominis; ceterum qua
à tota rei substantia accipuntur, inconcreto,
ac per modū habentis significantur, ut etiam
de specie euanciari valeant; itaque utrumque
specie partem, utrumque continet, diversa ta-
menta ratione, genus quidem tanquam totum
potentiale, ac secundum modum subsistentis,
ut substantia illius praedicatione indicat, dif-
ferentia vero per modum, veluti alteri adiacen-
ti, cum adiectivo significetur nomine. Ex
quisib; primo intelligitur, nec genus per se, sed
neque differentiam, utrumque speciei partem
sufficiens claudere, ut oportet ad definitio-
nem constituant, & idcirco neutrum sine
alio de hinc speciem posse, sed necessarium es-
se, utrumque simul designare. Secundo intelli-
gitur ultimam differentiam non esse terā rei
substantiam, vel definitionem, nisi completi-
vē, hoc est, genere supposito, definitionem, de
substantiam completem, ut bene Scotus ex-
plicauit. Tertio intelligitur absq; nugatio-
nis, vel inutilis repetitionis virtus, utrumque
simil in definitione collocari, quia absq; dubio
gradus alterius neutrum continet distin-
cti, & formaliter, ut necessarium existimat-
ur ad complementum definitionis. Insecut
quarto, quilibet aliam differentiam inter-
media, post atomā adhibitan, virtutem, &
nugatoriam definitionem reddere, ut bene ad
notauit Aristor. in eadem hominis definitio-
ne profecto exemplum, in qua simile com-
paratur virtutem: qui post quam efficerit, esse
animal filios habens pedes, bipedem super ad-
deret, quam intermedia differentiae locum ha-
bet, cum sūlos pedes habere, satis exprimat,
eum esse bipedem.

Postremo obsernare oportet, duplex Notab. II.

esse

esse differentem nō parvum, inter differentias, concreto, vel abstracto nomine significatam, vt nomine rationalis, vel rationalitatis (exempli gratia) primo quidem, nam in concreto vera differentia est, quæ licet partem dumtaxat importet, ex modo tamen significandi, quandam habet rationem totius, quod adē necessarium est, vt nec definire speciem, nec de ea enunciari possit, nisi eo modo significata: quapropter dum abstracto significatur nomine, nō est differentia, sed differentia principium, speciem non definit, nec de ea verè enunciatur, nec enim verè dicitur, hominē esse rationalitatem, vel animalitatem, nec verum est, sic de homine enunciare, homo est rationalitas: quidquid enim modum habet partis, vel principij, nunquam de se integrā, siue completa, enunciatur.

Discrimen secundum ex primo oritur, differentiam propter modum significandi concretum, viramque speciei partem suo modo significare, si vero abstractū habeat modum, praeclaram gradum ultimum, & cum quidem nō tantum differentialē, sed tanquam differentiae principium; eiusmodi autē satia perspicue in primis indicant, differentiam inferiorem in abstracto significataam superiorēm nō claudere, nec veras esse similes enunciations, rationalitas est sensibilitas, est corporeitas: nam principium differentiae formaliter distinctum est à principio generis, ergo illud non claudit formaliter, sed ubi principium generis non continetur, repugnat principium intermedie differentiae contineri, à qua constituitur: nam ubi principium sciriendi non est, nec sensibilitas esse potest. Nomine igitur abstracto significatis differentiis, cùm ratione ipsa significandi pugnat, vt superior in inferiori claudatur, vel de ea enunciatur, arque ex his etiam elicetur germanus sensus illius Aristotelice propositionis, siffo pedis est quædam pedalitas, in qua videtur abstractam differentiam superiorēm, de inferiori enunciāre, si nuda verba inspiciamos, cùm longè diversa sit illius mens, vt bene D. Thomas, & Scotus, ubi supra, qui vñanimi consensu docent, non efficere formalis prædicationis sensum, sed eo verbo voluisse Aristotelem ostendere, siffo habere pedes esse differentiam inferiorēm per se divisiōnēm pedalitatis, & non per accidens, quemadmodum implure, vel alatum, vt abstracta nomina ostendunt, arque idcirco iuxta hanc modum dividendi differentias superiorē-

tem sā oppositas, & per se inferiores, procedendum esse, in investiganda, & invenienda quidditativa cuiusque rei definitione. Nec tamen differentiae superiores, ratione sui in inferiores dividuntur, sed virtute generis, quod tanquam speciem substantiam constituant, sed neq; adhuc genus, si propriè loquendū est, in differentias dividuntur, sed per differentias in species, vnde non sequuntur de differentijs, tanquam de membris dividentibus enunciari, sed de solis speciebus, ergo ex vi huius divisionis, non est necessarium, superiores differentias, vel genera de differentijs inferioribus enunciari.

Ad extēmum, adnotata omnia plēnē infertunt, verissimam esse nostram sententiam, nempe inferiorē differentiam formali et consideratam, non claudere in suo praecepto conceptu superiorēm: nam etiam si in concreto significaretur, praeceptum gradum, speciem simul cum generico componentem, ac definiēntem, de formalē importat, qui cum sit ab eodem genetico distinctus, cum non claudit, atque adē, neque superiorē differentiam, quæ ad formalē constitutionem illius spectat; & vt rem, hoc verbo complectamur, præter argumenta in confirmationem illius producta, hoc est, efficacissimum ducens evidenter ad impossibile. Superiorē differentiae importantur formaliter in proximo genere, cùm Efficacia animal sit formaliter sensibili, & corporeum, gumentum si igitur continentur formaliter in differentia probatur, in inferiori, sequitur ougatoriam esse definitionem, ex proximo genere, & ultima differentia constructam, cùm bis repetantur, videlicet in genere ipso, ac differentia inferiori, proprie ea opposita sententia, & à doctrina Aristotele in collecta & à veritate aliena est.

Opposita argumenta & sic erunt soluenda.

Primum argumentum facilem habet so-
lutionem, si intelligamus, substantiam mi-
argeminam receptionem habere; nam vel menti,
accipitur secundum rotum ambītum, vt ab ac-
cidēti condistingatur, in qua acceptione par-
tes, & qualibet incompletam substantiam
comprehēdit, vel strictius pro completa dum-
taxat; tunc igitur rationale, & qualibet alia
differentia substantialis, verè est substantia,
sub inferiori illa significatione defumpta, nō tra-
men prædicamentalis, que genus est supremū
eius prædicamenti, vnde cum hoc sit, que per
oppōsi-

oppositas differentias corpoream, & incorpoream dividitur, non colligitur, claudi eas in conceputu inferioris differentiarum.

Syllogismus autem constitutus, formam quidem, & figuram habet, & evidenter infert conclusionem in veritate state, cum premisis, non tamen in modo per se, cuius ea est ratio, quia ex virtute formae syllogisticae, solum habetur extremitates vicissim de te praedicari, si praedicantur de medio, propter evidens illud principium, quaeunque sunt eadem vni tertio, sunt idem inter se: ceterum eundem continentem praedicationis modum conclusionem, cum praemissis, non est necessarium, in secunda praesertim figura, ad quam praedictus spectat syllogismus, ut hoc exemplo ostendatur, omne animal rationale est substantia, omne animal rationale est visibile: ergo visibile est substantia. Ecce vbi praemissae sunt propositiones per se in primo modo, conclusio vero, nec formalis est, nec per se, sed materialis est, & quasi per accidens: nam visibile nisi pro substrato accipiat, non est substantia, sed sub naturali potentia, in secunda specie qualitatis: vnde sequitur, in praedicto syllogismo non esse addendum particulam per se, alioquin contingat, antecedens esse verum pro virtute parte, consequens vero planè falsum, aduersus bona argumentationis leges. Ad formam igitur argumenti dicimus, ex vi illius syllogismi colligi praedicationem superioris differentiae de inferiori, non esse formalen, & per se, sed quasi materialen, & per accidens, qualis est ea, in qua de eadem differentia enunciantur generis: accidentalis namque praedicatione, vi superioris attigit, duplex est, una, in qua praedicatum accidens est, subiecto inherens, vi si dicas hominem esse album, altera, in qua licet substantia sit, non minus, quam subiectum, extra essentiam tamen, vel conceptum illius, quapropter in modo se habedi comparatione illius, accidenti valde simile est: praedicatione igitur generis de differentia inferiori, vel differentia superioris de eadem, si formaliter accipatur falsa est, ac disparata, si materialiter vera quidem, modum tamen accide aitalem sortitur, & ad praedicabile quiatum referunt, utrisque exemplum habes, in ijs enunciationibus, rationale est animal, rationale est sensibile.

Ad postulatum. Postremum argumentum conuinicit, differentiam formaliter considerare esse conceputu simplicem, eo modo, quo in creatura

simplex indeniti potest, carentem videlicet, compositione simili, multum tamen parentiam, & imperfectionis habentem ex conditione intima creature, ex ratione item partis componentis, atq; ex comparatione etiam, ad actionem existentiae, qui cum extra essentiam creaturam sit, intrinsecam potentiam sibi correpondentem in eadem essentia postulat, his igitur de causis differentialis concepus. b adiu puto longissime distat. Confirmatio deniq; sic solvitur. *Esse primum praedictum, duo importare, positivum unum, nemp; supremum esse, scilicet de vniuersis praedicamentis sui in rebus linea praedicali positis cognoscibile, negativum alterum hoc est, non habere superius se praedictum vniuersum, concepus igitur inferioris differentiae praefatus, licet nullum superius praedictum habeat, caret conditione positiva, cum non sit superior vniuersis alijs praedicatis, eo autem deficieat, repugnat esse unum de primis praedicationis.*

QVAESTIO OCTAVA.

Sit ne in universum perfectior differentia gerere, quod determinat.

Genus praedicamentale per oppositas differentias diuisum, ad species consti- Tituli ex plicans.
tuendas diversę perfectionis deſ. eadit, cum inaequalis sint nobilitatis differentiae ipse constituentes, ex generibus autem intermedij, quae species sub alteraz vocantur, per differentias oppositas constituta, notum est vnam esse altera nobilitatem, vi species viventis, non viuente, ac viventis sensibilis plantis nobilior est, vnde si diff. ratiā nobilioris generis, cum minus nobili genere cor. seruantur, circa dubium est nobiliores esse, eiusmodi sunt differentiae viventis, ad genus non viventium comparatae, sensibilis item, ad genus insensibiliū, atq; idcirco id in controversiā in quo vocamus, sed titulus questionis, differentias vnum, atque idem genus diuidentes, cum eodem genere confitentur, saepe necessarium sit illud perfectione superare, vel contingere possit, quasdam adeò esse imperfectas, ut perfectionem proprij generis non pertineant.

Opinio negans quamcumq; differentiam, eleuans genus.

Sententia
Ora.

Moderni quidam, de quorum numero est Magister Ora, cap. præsenti, quart. 1. art. 5 cum alijs, qui cum sequuntur, quadam distinctione præmissa respondent, inter differentias eisdem generis, aliae sunt, illud ad aliorum gradum naturæ eleuantes, ut differentia rationalis, genus animalis eleuans ad gradum naturæ rationalis, que longè superat sensibilem, cætera alia, sic genus determinante, ut non ad altiorum gradum eleuant, sed intra eundem, species sub eo constituant, huius conditionis sunt differentiae omnes sensibiles sub genere animalis, atque etiam differentiae angelorum, in quibus non est viva differentia, gradum spiritualis, aut intellectualis naturæ eleuans ad altiorum alium, sed perfectissimum, cum sit in tali ordine per differentias minoris perfectionis determinatur ad constitutionem specierum.

Feliciter autem haec sententia duplice arguendo 1. quidem: nam perfectior gradus naturæ, radix est perfectioris operationis; ergo differentia illa, quæ ad perfectiorem operationem, vel modum saltuum operandi, genus non eleuare, illud ad perfectius esse non eleuare certissimum est, sed rursum sunt differentiae, huius conditionis, ut sensibiles omnes, atque angelica: ergo eiusmodi non sunt generis ipso nobiliores, nec enim aliam operationem sensitivæ nobiliorem habent irrationalia, neque angeli ab ea, quæ est sine discusest intelligente in genere ipso importata; ergo differentia istæ minus nobiles sunt.

Secundo, experientia teste didicimus, quædam esse animalia, & non pauca, aded imperfecta, ut pluribus sensibus sint ab ipsa natura destituta, ut de talpæ, osteris, ac languifugis constat, quæ vix uno, aut altero sensu vivuntur, in quibus minus perfectum repertum gradum sentientia genericum, nemini potest esse dubium; ergo nec dubitate licet plures esse differentias, sicut in genere animalis, ita in cæteris, genere ipso ignobiliora.

Postremo confirmari potest eadem sententia, quia nobilior est modus prædicandi naturæ genericæ, quam differentialis, ergo nobilior est etiam modus essendi, quem prædictatio sequitur, in quid enim essetur genus, in quale differentia, & modus ille substantialis est, hic vero accidentibus valde similis, na-

tura ergo genericæ, quæ fundatum est nobilioris prædicationis, nobilior erit per se loquendo differentiali, quasi per accidens autem continget oppositum, in differentijs genus ad nouum aliquem, atque alioare in gradum eleuantibus, qualis sola videtur esse differentia rationalis; nam huius generis reliqua, & aliorum omnes intra eundem naturæ gradum genus contrahuntur.

Improbatur præcedens sententia, & opposita, ut Aristotelis, & D. Thom. probatur.

HAEC tamen positio noua est, & singularis, nunquam in scholis auditæ, prædicta cipis Aristotelis, doctrina D. Thomæ, sententia, & veritati planè aduersa: principium est enim apud Arist. per se notum. 8. Metaph. c. 5. text. 10. species seram esse sicut numeros, qui per additionem unitatis super rationem genericam constituuntur. Verba Arist. sunt: Nam, & definitio numeri quidam est divisibilis, & quemadmodum denumero ablatio, aut additio aliquo, ex quibus numerum est, non est amplius idem numerum, sed diversum, etiam si minimum asferatur, aut addatur, ita nec definitio erit amplius, ablatio aliquo aut additio, &c. In numeris autem iuxta hanc similitudinem id reperiens, quod à nomine negatur, nemp̄ ultimam unitatem numerum perficere, quanquam in opinione adhuc sit positum, accipiatur nō ab ea sola species, vel forma numeri, vel ab universalis, etenim secunda prima addita binarium efficit, tertia si addideris, ternarium cōstituit, & sic de reliquo sed differentia qualibet addita generi similitudinem habet, cum ultima unitate in omnibus, hæc est enim, quæ speciem primo perficit, hæc etiam, quæ speciem soluit si varietate, hæc deinde, quæ genus ipsum determinat, quemadmodum ultima unitas determinat præcedentes, ergo ex propria conditione perfectio est gradu generis, secundum mentem Arist. & certe si perfectissimum, quod est in speciebus, gradus est genericus, nō erit una species eiusdem generis nobilior altera, cum verum sit, quod absoluissimum est, cunctis esse communem, & in minus perfecto distinguantur, quemadmodum in aperto est, utrum hominem non esse in essentialibus cæteru nobiliorum, licet ex parte corporis maioreru habeat nobilitatem, quia anima corpore perfectior, cunctis est secundum speciem communis, cœstat igitur numerorum similitudo ab Arist. intenta, si quidem

Si quidem species numeri una, propter additionem unitatis, alia est nobilior.

Quod plane D. Thom. docet in 2. distinctione. 13. quest. 1. art. 6. ad 1. quest. vna ex spiritualibus creaturis, articul. 8. ad 9. 1. part. quest. 50. art. 4. ad 1. & question. 75. art. 7. ad 2. quibus locis constanter affirmat differentiam esse, genere esse nobiliorum, quod satis esset, ut in cunctis generibus intelligeretur, id esse verum de mente illius, cum id, quod per se contentum, in cunctis reperiatur, sed in primo, ac ultimo loco expressit maiorem hanc nobilitatem etiam retinere, in illis adhuc, quas ad altiorum naturae gradum genus non elecant, sed intra eundem determinant, ad constitutionem specierum. Ut constet falsitas praefatae positionis, verba primi loci eiusmodi sunt: *Differentia non est nobilior genere, sicut natura una est nobilior altera, vel sicut forma una nobilior est alia, quia differentia nullam formam dicit, que implicita in natura generis non continetur, sed dicuntur genere nobilior, sicut determinatum in determinato, & per hoc modum habere intellectum, est nobilior, quia habere intellectum simpliciter, & habere sensum sic, quam habere sensum simpliciter, &c.* Locus autem posteriorius de angelis loquens, haec verba continentur. *Differentia specifica ultima est nobilissima, in quantum est maxime determinata, per modum, quo aliis est nobilior parentia, sic autem intellectus eius est nobilissimus, quia est indeterminatus & communis ad multos intellectualium gradum, sicut sensibile ad unius gradum in esse sensibili, &c.*

I. Ratio.
ii. Triplicem rationem ex verbis D. Thomas, colligo, que predictam positionem falsitatis conuiacunt, prima est, differentia, vel ad perfectiorum gradum naturae genus eleuat, vel intra eundem contrahit, prioris exemplum continent rationale, genus animalis ad superiorum gradum eleuans, & de iis differentiis aperium est (ipsis adhuc aduersariis concedentibus) gradu sui generis esse nobiliores, quia altioreum naturae gradum continent, sed idem censendum esse de posterioribus sic ostendo: quis determinatum perfectionis gradum, intra eundem naturae generis ambitum importanter, ut differentiae equi, leonis, &c; elephantis, idcirco diversa sunt intra ambitum naturae sensibilius, quia qualibet importans gradum sentientiam specificam, ab alijs diversum, ratione cuius, specie in eis distinguitur natura sensibilia. Et modo persimili in angelis differentia Gabrieles, & Michaelis specialem continent gradum naturae intellectualis, hoc est si-

ne differentiū intelligentis. Hic est enim gradus genericus naturae per differentias singulorum, ad diversarum specierum constitutionem determinatus; & eiusmodi differentiales gradus, sicut, intra latitudinem eiusdem generis naturae contenti, perfectiores sunt gradus generis, in hoc igitur auctores sententia prioris deceptos inuenio, quod duos modos perfectios, quibus differentia genus exceedere potest, non separant: unum quidem altioris naturae gradum continentem, ad illudque genus ipsum elecantem: alterum intra ambitum eiusdem, nobiliorum quidem, in quantum qualibet natura generica sua potestate continet plures, ac diversos essentialis gradus, per quos ad species perfectionis essentialis descendit, qui idcirco genericus nobiliores sunt, quia speciales, determinati, & per modum actus, & forme essentialis gradus generis determinant, sed arbitrari sunt genericam naturam, non eleuantam ad altiorum gradum, modum habere perfectissimum, id est, per differentias non perfectibilis, quo nihil magis esse potest conditioni generis oppositum.

Secunda ratio, genus ex propria conditione I. Ratio. se haber in compositione speciei, ut quid in determinatum, atque confusum, differentia verò gradum eiusdem naturae continet determinatum, atq; distinctam, ex modo igitur essendi nobiliori, longè nobilior est, alioquin non esset nobilior genere, quemcumque species habeo constituta, quod constat esse falsum.

Ratio postrema, genus in compositione III. Ratio. Metaphysica, simile est materiæ primæ, unde tanquam potentia se habet, differentia assimilatur formæ, officium actus generis, sed nulla est forma, que materiam non eleuat, ad perfectiorum modum essendi, tamq; simpliciter non perficiat, ergo nec vila erit differentia, genus non eleuans ad altiorē essendi modum, ipsum quod non perficiens, nec satisfacit argumento illud, quod ab aduersariis instauratur, teneat accidentaliter quadam consideratione nobiliorum esse differentiam spectata quidem ratione actus, & formæ, at secundum substantiam, seque adeo simpliciter minus perfectam, quamadmodum albedo, & quatuor alia accidentalium formæ nobilior est subiecto, in quo ioharet, propter formæ, actusq; conditionem, & quidem non simpliciter, cum subiectum substantia sit, sed secundum quid, subiecto, ut suscepit, & quasi in potentia considerato; hac, inquam, soluzione non sit satis arguments.

mento, quia differentia actus substantialis est: ergo genus substantialiter perficit, non solum propter modum actus, aut formae, sed quia gradus essentialis generi superadditum importat, quamquam intra ambitum eiusdem natura contenitum & sub genere possit in celum.

Fundamentis alterius sententiae fit satix.

Nonne argumenta in favorem eiusdem sententiae obiecta oppositum probant, nam primum ratione conuincit differentiam non semper esse nobilitatem generis, tanquam aliam naturam, vel alterius naturae gradum, ad quem non posse eleuare genus factemur, nisi eleverit ad operationem magis perfectam. Ceterum intra ambitum eiusdem naturae generis continentur diversi gradus eiusdem, per differentias importari, qui ex modo se habent, genera sunt perfectiores: illudque si non ad alteriorem operationem, ad eandem tamen perfectiori modo habendam eleuantur. Genus namque animalis operationis sensibilius in communi, atque inconsueto radix est, quam tamen in particulari elicet species, non virire alterius, quam differentia illud determinantis, speciemque ipsam constitutans, id igitur sufficiens indicium est maioris perfectioris differentialis: quam doctrinam si speciebus angelorum accommodaveritis, juvenies Michaeliem, Gabrielem, ceterosque angelos singulas species constituentes, & si aliam operationem non habeant, ab ea, que est sine discursu intelligere, eandem tamen habent determinato, ac perfectiori modo, ac per genus significatur: quod argumento est, quid aliud in singulis esse longe perfectius gradu generice nature, ut bene D. Thomas, unde planè falsum est perfectissimum, quid esse in angelis communem ratione intelligendi sine dicuntur: quemadmodum aperiē falsum est perfectissimam rationem in speciebus animalibus (homine excepto) esse communem sensiendi.

Ad II.

Argumento secundo damus phara esse animalia, pluribus item distincta sensibus, in quibus adhuc est in aperio, perfectiorum esse differentiam gradus generico, cum sit principium aliquius sensitivus operationis determinatae, ac in sua specie perfectae, ut visionis, aut auditionis, multo enim nobilior est, sic sibi sensum, quam solum in communi, ut verbis

D. Thomas vismar, in quo planè etiam deprehenditur falsitas opposita sententiae: genus cuius in communi radix est operationis sub confusa quadam, ac indeterminata consideratione, quæd iuficat conditionis est.

Postremum igitur argumentum, eiudemmodo distinctione adhibita solvitur: duobus modis res aliqua accipiatur. Primo quidem, ut se est; Secundo, ut tali modo concipiatur, ac significetur, & quidem quantum ad esse, perfectior est gradus differentialis generico, ut ostenditur, cum sit formalis speciei pars, materialis genus. In modo tamen concipiendi, ac significandi affinitas illarum accidentali formæ subiectum qualificanti, genus vero substantialiter per se subsistenti, idèo differentia debetur modus praedicandi minus nobilis, cuius ea est ratio, quia modum praedicandi soletur gradus isti, non ut in se sunt, sed ut, tali modo significantur, ex significacione autem contrahit differentia similitudinem accidentalis formæ, cum tamen verè sit essentialis, in constitutione speciei, & ex ratione essentialis formæ longè nobilior generis: illa ergo consideratio qualitatis ad modum concipiendi, & praedicandi solum pertinet, non tollit modum essendi nobilitatem differentiae, quem in praesenti controversia attendimus, ut nobilitatem semper differentialis gradum generico ceasamus, per eumque eleuatum semper esse genericum, ad perfectiorem modum essendi, quem absque dubio consequitur in specie, non nisi ratiōne differentiae.

QVAESTIO NONA.

Positio secunda definitio differentiae atomis differentiis accommodari?

Quatuor differentia essentialia praefit, secundum considerationem Metaphysicam, sive ea officia illius, vel actus appellare velis, genus in primis dividit, ad speciem determinatam constitutandam trahit, perfectiorum longe speciem gerit eti efficit, eamque ab alijs essentialiter distinguunt, tanquam extrema eius pars, atque idem perfectissima. Eiusmodi autem cunctis differentiis sive illarum subalterne sunt, vel atomi, communia esse, sub dubium cadere non potest, neque

neque enim rationis rationale dicitur genus animalis, species hominis constituit, distingue à ceteris, illudque perfectione essentiali superare facit, quam sensibile, corpororum, vel qualibet alia differentia subalterna in suo ordine. Vnde cum eiusmodi quatuor differentiae numeratae, totidē sine definitionibus explicatae, haud dubium quin varietas definitiones, secunda excepta, varietas etiam differentiis accommodari valent. De secunda dimitataat dubium incidente potest, per quam differentias explicatur sub conditione secundae intentionis, ut tertiam praedicabile, qua nam ratione, ab ea atomas differentias excludere voluerit. Porphyrius, etenim si cum specie à se composita recuperatur differentia quelibet, sequitur evidenter de ea tantum, etiusq; individuis enunciari, que adeo, si atomaz fuerit, nō de pluribus differentiis, specie in quale quid, ut exprimit de finito, que à ratio nequaquam excusat, postquam pluribus non conuenit, que sub definitio compreheenduntur.

*Proponitur communis sententia, & us
tij modi, eam defendendi
excludantur.*

Communis est omnium fere interpretationis consensus, presenti definitione subalternas dimitatae differentias explicasse Porphyrius. Ita sensant ex antiquioribus commentatoribus Auctore, & A. fatabius, quos referit, & sequitur Albertus Magnus, tractatu s. de differentiis c. 6 ex modernis vero Iauellus, Doctor Louaniensis, Magist. Soto Canterus, Mercatus, Villalpandus, Cardinal. Toletus, Doctor Fonseca, & Mag. Oña, cap. presenti in explicatione eiusdem definitionis, & si ita se res habet, cum definitio conuenetus definitio via que credbit.

B1 Causa autem ob quam atomas differentias non explicuerit Porphyrius communem definitionem statuens, sub qua omnes comprehenderet, non eadem ab omnibus assignatur. Plures in priuia refert Albertus Magnus, ubi super, sed non sicut, quod aliquius momentum esse videtur,

22. Prima, Porphyrius eas non cognovisse, quare neque earum naturam explicare posuisse, haec tamen insufficientia arguitur, quia duplicitate contingere potest eas ignorasse, vel in communi, ita ut nō agnoverit tales differentias conditionem, vel in particulari, ita ut

esset cognoscens, nullius species atomarum differentiam constitutissimam exploratam habuerit, & primo modo eas non ignorasse probare expressè illius verba cap. de specie, vbi hominem speciem atomarum animalis posuit, cuius atomarum differentiam non solam co-capire, sed possenti, atque ultime rationale mortale posset, in ordinatione item praedicamentali, quidquid proximè ante individua collectatur, sic esse speciem, ut non sit genus docuit, quod non est aliud, ac esse atomarum species, quam supremo generi opponens, tam speciissimam, atq; ultimam vocat, exploratum igitur habuit atomas esse differentias, tales species componentes, designatasq; differentias atomas posse, hominem quidem rationale mortale, Deorum vero rationale immortale, de quibus non constat apud ipsum species distinctos esse, & si quis velit eiusmodi pro veris differentiis non habuisse, adhuc convincitur intentus, nam si nouit, quid sit eorum loco substituendum, eorum conditionem exploratam habuisse necesse est, quod abunde sufficere potuit, ut eas definire nosset. Etenim qui speciem atomarum docuit de pluribus numero differentiis praedicari, eius differentiam de eisdem esse praedicabilem nouit, sicut perspectum habuit differentiam subalternam, cum specie à se composita ad conuentientiam dici, ac de eisdem praedicari, & longè minus ignorare potuit modū praedicandi ipsius atomarum differentiarum in quale quid, si quidem ex propria conditione differentiae sic docuit, subalternam praedicari. Ex quibus evidenter infero ignorantiam non oblitississe, quo minus eam simul cum subalternis definiret. Cognovisse igitur eas celesentes alij, non definiisse statuerunt, quod compositas esse crediderit, ut quae s. attigimus ea quidem ratione, ut ex multis partibus constituantur qualibet, quarum singulæ alij etiam species sint continuæ, coniunctim tamen eū à propria specie conuentantur, & ita rotum illud coniunctum unius atomarum differentiarum rationem habeat. Quibus si illud cōfiguramus, quod superioris ex communione omnium consensu constitutum est, simpliciter, atque incomplexum esse oportere, quod inter varietas, ac praedicabilia enumerandæ est, cum id sibi velit particula unum in definitione voiceret, vi debimus atomarum differentiam non esse inter varietas, & praedicabilia referendam, & idecirco licet alios differentias aetas habeat, eiq; definitiones reliquæ adaptari possint, nequaquam secunda, que differentia-

II. Causa.

24.

tanquam unum ex praedicabilibus explicat, in re igitur optimo in ea definitione non sicut à Porphyrio comprehensa, sed solas subalternas definire potest, quas solas simplices credidit, idque ex contextu omnium praedicabilium facile elicere possumus. Eteoam capite de specie, dana prae dicamentum ordinaret, ad atomas species descendens, in humanaque extensum producens, differentiam eius compositam esse testatur, cap. etiam postremo non solam eandem, sed Deorum ex consequenti differentiam compositam arbitratur, & quoties de differentia loquitur in praesenti capite eandem definiens, & cum genere conuersens, toxies de pluribus speciebus praedicabile ostendit significans, eas quas tanquam simplex, praedicabili dignitate sibi vindicat subalternam esse, nō atomā Aristot. sequitur, qui omnibus sua doctrina locis, quibus mentionera aliquā differentia fecit, pluribus testatur esse communem.

Hic modus dicendi sufficienter Porphyriū exquiarat, nisi ex veris ipsius tam aperte diceatur, alias etiam atomas differentias posuisse, capite enim ultimo differentiam cum specie conuersens, hoc est, tipis verba. *Differentia quidem in pluribus sepe speciebus considerantur, species vero in solis ijs, que sub specie sunt indivisa et.* Quod si sapè in pluribus speciebus non semper, aliquando ergo in vna tantum quod est esse simplicem, nam composita in diversis speciebus secundum diuersas partes reperiuntur, & rursus eadem à proprio separans, tanquam praedicabile ab ea distinctum, ait. *Proprium autem differentiae est quod nec quidem in pluribus speciebus dicuntur sepe, ut rationale de Deo, ratione proprium vero dicuntur de una specie sole cum est proprio.* Si ergo sapè, non semper, ergo nec semper cessavit esse compositam. Sed esto vniuersitas compositas esse crederet, non esset sufficiens ratio omittendi definitionem eam, vel excludēdi eas, à communi definitione huius praedicabilis, quam absque dubio participant, forent namq; praeditabiles de multis in quale quid.

Arist. autem differentias etiam atomas possesse simplices, quatione secunda meridiana luce clarissim esse conspeximus, pluribus autem viendū esse, quae coniunctim cū specie convergantur in definitionibus designādis, cōsūt, ubi propriez differentia ignorantur, nec simplex a qua proprietas agnoscitur, que parum vice in definitionibus funguntur, quae autem ratione

diffinitus Philosophus veteris, sive semper de subalternis dum taxat differentiis verba faciet, in ea questione proferat.

Hoc igitur modo depulso, tertium acutile Albertus Magnus, quem ipse amplectitur tanquam veram antiquorum expolitorum sententiam, commentator, Averinam, & Alfarabij, & est huiusmodi: cum possimmo differentię officium sit separare, vel dividere, primas &c illius est simplicem esse, ac diuersam generis, ab eo tamen secundus oritur, qui est constitutus speciem, cuius rei gratia genus diuidit, & iste duo actus propriissimi sunt, à quibus simplicē & propriam differentię ratione habet, quibus additacoma differentia determinationem generis ultimam ad talera natum, non amplius per essentiales differentias diuisibilem, qual s' est atoma species, ex hoc enim, & differentia ipsa atoma nūcupatur, & duplicitem conditionem ceteris differentiis addit, vñā esse genesis ultima determinatiuam ad certā, & quasi definitam speciem, ultra quam non est alias alteram non esse simplicis virtutis, sed quasi composita, nam cū in natura ipsa, vel definita specie, à se composita claudantur superiora omnia, vt in homine sensuum, & corporeum, quasi corum omnium virtus est, cū prouaueris in definitione cum proximo genere ponatur, eiusmodi autem conditiones non solum existentes sunt à ratione differentie, quandoquidē in ceteris differentiis non reperiuntur, sed ei oppositæ, qua propter atomam differentiam, à vera ratione differentie, non modo extrahunt, sed alienam efficiunt, ita vt veræ differentiae nomen haud quaquam meteat, sed id tantum sit, quo aliquid alteri comparatum, vt cumq; ab eo differere posset, non tamen verē, & propriè, quia non tāquam per simplicem virtutem, simpliciter diuisiua generis, & constitutiuam speciei praece.

Hunc modum dicendi (Pace tantorum virorum) alienum penitus à ratione iudico, admissa namque illis diuisib; conditionibus simplicis virtutis generis diuisiuerat, speciei constitutiuas, tanquam differentias propriis, euidenter ostendo, nihil ab eis alienum esse in atoma differentia, vt idcirco veram rationem admittere intelligatur. Impunitis, quod ad simplicitatem attinet, stabiliter est questione quinta huius capituli, nec superiora genera, nec differentias formaliter claudere, ergo propter similitudinem inclusionem composita non appellatur, & cuia si eas cōcineret, vt Albertus cōtendit, non

Rejicitur
IL Causa.

Differentia
aroma est
perfectissi-
ma.

Aliorum
opinio.
12

nou esset proprie^ta, à vera ratione excludenda apud ipsum, qui expressis verbis admittit, quilibet inferiorem differentiam superiori claudere, sic enim loquitur. Semper prior differentia est in consequenti, sicut corporeum in animali, et animalium in sensibili, et sensibile in rationali, vel ergo hoc de causa non est excludenda differentia aroma, vel certè intermedias rationes oportebit excludere. Neque illius est ex his, qui inferiorem differentiam superiori claudere tenuerunt, qui proprie^ta illam à vera differentiaz conditione excludat.

Secunda autem condicio determinandi genus ad ultimam speciem, tantum abest, videlicet inveniens sit, quod gaude differentia ratione perficit, nā si sper. & cōstituere proprius est differentia actus, sequitur planè perfectiorē esse differentiā, que perfectius cōstituit, sed at non differentia, in quantum talis perfectissimā cōstatuit speciem, exigit igitur ex tali conditione perfectissima differentia. Adde proprium esse differentiæ actus, genus perficere, nam se habet ad genus cōparationis, quasi forma comparatione materialis, sed aroma differentia excellentius perficit genus, illud ad ultimam perfectiōrem sui ordinis deducens, ergo excellentiæ est differentia.

Quidam alij videntes fortasse eiusmodi ratiōnes excusandi Porphyrium non laus facere, contendunt definitionem utram differentiis accommodari posse, quorum primi sunt, quos Avicēna attulit capite de differentia referente Alberto Magno, ubi supra, sic definitiones exponeantur, differentia prædicatur de pluribus, in quale quid, hoc est, de ijs, que ratione ipsis differentiæ, vel inter se specie differentiæ, vel ab alijs. Erenim, per differentiam essentiale quacunq; illam participant, vel inter se se, vel ab alijs specie distinguuntur, homo differentia rationalis constitutus ab equo, & leone, Petrus & Ioannes, quibus eadem differentia cōmunitas est, specie etiam ab individuis earum specierū, sive ergo ad speciem, vel ad individua, de quib; bus enunciatur differentiam atomam, & spares, verum est de ijs prædicari, que uno, vel alio modo specie diversa sunt. Itaque nō est existimandu^m semper de pluribus specie inter se diversis enunciari differentiā, sed vel inter se se, quod subalternis conuenit, vel ab alijs, quod cōvenit atomis: & cū differentia in cōmuni ab utrius abstrahens definatur, satis est, vt de differentiis specie modo etiam cōmuni cōveniat.

Exortam tamen expositionem illæ, & à Reje^citu^m sensu, ac mente Porphyrij alienā, ac propter placitum fallam videuntur. Avicēna ipse, & Albertus etenim præsens differentia definitio, in qua tanquam ynon ex prædicabilibus explicatur, nou habet diuersum sensum à exercitū definitionibus prædicabilium, sed eadem particula de differentiis specie, vel numero in eis positā, à cunctis in eo sensu acripitur, vt in terie se, tali modo sunt diversa, quem sensum, productis exemplis expressit Porphyrius, ergo eo modo in præsenti definitione accipiēda est. & si talern sensum patetentur definitionis verba, evidentia sequitur speciei posse conuenire definitionem generis, cum prædicetur de pluribus specie differentiis aliorum compariatione, non secus, ac differentia aroma dum de individuis prædicatur, humanitate namque Petrus, & Ioannes specie distinguuntur, ab individuis aliarum specierum, quemadmodum rationalitatē.

Alius dicens modus Caietani impro-

batur.

Opinio Ca-
ietan.

14

A D extre^mum Caiet. dubio vni^m circa expositionem præteris definitionis exercitato, duplē considerationem habere differentiam, ait, alteram, cōmuniem tempe esse differentiā, vt sic, speciale aliā, que quāsi materialis est, videlicet esse differentiā subalternā, vel atomā, & ruxta priorem esse à Porphyrio descriptā luce clarā est, cū differentia sub tali conditione sit fundamen^m secundæ intentionis huius prædicabilis, non in quantum sub alterata, vel atomā speciem cōponit, quādmodum genus in secunda intentione primi prædicabilis denominationē sumit, in quantum genus est, hoc est, species sub se habens, sive illa sine subalternis, vel atomis, rufus verba definitionis alicuius duobus modis solent definitio applicari, positiue, vel negatiue, id est per non repugnatiā, & utroque modo applicatur differentiis definitione prætes, subalternis quidē positiue, cū de pluribus speciebus verē enunciatur, atomis vero negatiue, hoc est per non repugnatiā, eiusmodi autem nā repugnatiā, non cōvenit eis, vt atomā differentiæ sunt, sed sub cōmuni cōceptu dif- ferentiæ, considerant, vt nā vera est differentia, & differentia est, non repugnare, qd de specie differentiis enunciatur, cum plures sint id habentes; partizione non repugnabit, quod

stoma, in quantum differentia est de eisdem
explicetur. Nam communis ratio differentiae
ei non secus, ac sub alterius conuenientia, ad pre-
dicationem de specie diversa extenditur. Si i-
gitur sub eodat conceptu communis conside-
ratio non repugnat extensio eadem. Alioquin
si repugnare dixeris, concedere teneris, quibus-
libet differentiis, etiam sub alterius repugnare.
Nam quod repugnat homini, ut homo est, aut
ut homini potest conuenire. Vnde iesis igitur
ad sapientiam potest differentias, quibusdam negati-
ve, positivae alijs.

Hunc autem modum accipiendi definitio-
nes affuerum esse, uno exemplo satis in phi-
losophicis noto ostendit Caiet. Arist & Metap.
in predicamento quantitatis, hoc modo qua-
titatem, vel quantitas in concreto definit, quā
tum est diuisibile in ea, qua insunt quorum
verunq; vel unumquodque unumquid apud
est esse, hoc est in partes, quae ab alijs diuisi-
tis ratione habere possunt. Hæc pluribus
quantis conuenit positivæ, quæ verè diuidi pos-
sunt sub qualcumque consideratione, alijs vero
negatiue duontaxat, ac per non repugnantiam,
& id quidem, non sub speciali ratione acce-
peris, sed sub communis quanti, ut corporibus
incorruptibilibus, quibus diuidi ex propria co-
ditione repugnat, non minus quam corrupti-
cum via sit ad corruptionem corporis diuisio:
egorum itaq;, prope tale corpus incorruptibile
est, non potest diuidi, sicut est ergo, ut predicta
definitio ei accommodetur, diuisione ei non
repugnat sub communis ratione quanti conside-
rato, quod idem est, ac negatiue conuenire,
quemadmodum de ultimis differentiis expo-
sitorum est. ego verò aliud exemplū addere vo-
lui ex doctrina D. Tho. petitum, in commen-
tariis primi libri Physicorum lectione 9. vbi
sententiam Arist. explicans, qua docet viuen-
tia certam posse: quantitatem versus minimam,
ita ut tam minima possit esse caro, quæ
minor esse non valeat, tale argumentum ad-
versus eam obiect, minima illa caro, si daretur
esse diuisibili, cum habeat quantitatem, si autē
diuidatur minor fieri, dabatur ergo minor mi-
nima, in qua quantitate perseverare poterit,
quod incommodum est. Soluit autem argu-
mentum dicens corrupti necessè esset mini-
mam carnem, si diuideretur, quæ propter duo-
bus modis considerabilis est, vel sub formali,
sq; communis ratione corporis quā, vel sub
ratione carnis minimæ, & quidem sub consi-
deratione priori non repugnat ei diuisio, sed

34

Exemplū

17.

sub posteriori, quia per illam formam viuentis
esse desinit. Tunc igitur applicata similitudine Argum.
vrgit argumentum. Quanto illi minimo ad-
aptatur definiatio. Ex eo duontaxat, quod ei non
repugnat diuisio sibi communis ratione quanti,
licet non possit ei conuenire sub speciali ra-
tione minimæ carnis, ergo satis erit atomæ
differentie, non repugnare predicationem de
speciebus, in quantum differentia est, etiam si
ut atomæ differentia est, ei repugnet, ut simpli-
citer pronunciandum sit, per eam explicari.
Huius sententia subscripta Magister Soto que-
stione unica praesentis capituli ad sextum, pro
qua etiam referuntur Iamblicus cap. de Differ-
entia, & Aviceна capite prædicabilium po-
stremo, de ijs, quæ uniuersis communia sunt,
& propria, eam, licet præter Porphyrij mentem,
tanquam probabilem reuulit Cardinalis Tol-
etus q. unica.

Sed minor profecto quo pacto sententia hæc
doctis viris probari poterit, cum de his sit, sententia
quarum falsitas celebris in scholis fuit. Et in
primis aduersus eam ostendo, non facis esse
definitionem negative conuenire atomæ dif-
ferentie, ut sub ea comprehendendi censeatur, ut
gradatim eius impugnationem prosequamus.
Definitio, vel silentiam specificam continet
cuiuscumque rei definitæ, si essentialis sit, vel
certè proprietatem aliquam, secundum quam
explicatur, si sit descriptio, sed essentia, vel pro-
prietas aliquid est positivum, ergo positivæ o-
poter definitio conueniat, & non facis est pa-
rè negative, propter solam non repugnantiam.
Ex eo enim, quod dicatur homini aliquid non
repugnare, eius essentia, vel proprietas non
explicatur, sed incognita permanet, cum ego
ia sit. Porphyrium præsenti definitione voluisse differentiam explicare iuxta prædicabilis
proprietatem, quæ positiva est, non satis defi-
nitæ censembit differentia ultima, ex sola, non
repugnantia, nisi explicetur positive.

Secundò probatur, quia non satis est, ut res
aliqua definita censeatur solam rationem ge-
nericam illius explicari, vel aliquid ratione il-
lius conuenientia, etiam si positivæ ei conuenient
quanto minus, si solum negative per non re-
pugnantiam, diminuta esset definitio hominis,
si solum dicatur esse vienes sensibile, quæ ei
conveniunt sub communis ratione animalis,
vel sensibus prædicti, sed absque dubio necessaria-
rum omnino est, ut definitio speciem eius
rationem explicet ex quo distincta illius nota-
ria penderet, si præsens definitio solum conse-

34

40

12.

aut ultimis differentiæ sub communis ratione differentiæ iuxta sententiam Caetani, repugnat vero ratio propriæ, ergo etiam si positiæ possit ei adaptari, non celeretur bene definita.

- III. Tertio, planè fallum esse conuinacitur, definitionem conuenire posse differentiis sub communis conceptu differentiæ, quod potissimum Caet. fundamentum est, nō differentia, in quâ non differentia non est prædicabilis de speciebus, quia si esset, atomis etiâ conueniret, & quidem positiæ, nam positiæ, cum finit, leonadum rationem positiuam differentiæ definiatur, ergo absq; dubio, in quantum differentiæ subalternae sunt, nam specialis hæc ratio eas constituit de pluribus specie differentiis prædicabiles, & nō communis, sed atomis differentiis omnibus modis repugnat esse subalternae, ergo carum definitio. Probatur tandem argumento ducente ad impossibile, quia si latit eâ, non repugnare atomis differentiis, & sub communis conceptu differentiæ constide rauat, prædicari de differentiis specie, ut eis censetur definitio præsens conuenire, sequitur manifestè definitiōē hominis conuenire leoni, & vniuersaliter definitiōē cuiuslibet species, ceteris speciebus disparatis eiusdem generis conuenire. Probatur aperiè consecutio, quia nec leoni repugnar esse rationalē, in quantum animal est, neque vili speciei repugnat differentia cuiuscunque alterius sui generis, in quantum sub generico conceptu accipitur, sicut nec eidem conceperi generico repugnat.

Vera questionis explicatio, & solutio argumenti Caet.

Vera senten-
cia.

42. **N**ostra igitur sententia est solas differentiæ subalternae definitissim Porphyriam, ea quidem ratione, quia eorum usus in divisionibus, definitionibus, ac disputationibus frequentior est, frequentius enim de rebus, secundum prædicata vniuersalia termo-nem institutius, & idcirco communioribus differentiis facilis vitium, iuvat etiam notiores esse ad confusam, atq; imperfectam compositionem nostram comparatas. Confirmat hanc rationem illud, quod Porphyrius (vt cap. sequenti videbimus) fecit, nam cum duplex sit proprium, subalternum, & infinitum, & virtutem que ad quarum prædicabile spectet, ex opposito infinitum dumtaxat definitum, nulla peni-

tus de subalterno mentione facta, quia ijs specificis proprietatibus frequentius, quam subalternis vitium, fecit virumq; Aristotelem ignoratus qui cum differentiæ atomas cognoverit vi testatur 4. Topicoru cap. 2. & 7 met. tex. 43. vbi tamen ex professo de differentiis natura loquitur in ordine ad demonstrationem conficiendam, vel ad erudiendorum argumentorum probabilium explicanda loca, in quibus usus illius consistit, subalternae tantum mentionem facit, vt constat 2. post. c. 14. 15. & 27. lib. topic. c. 3. lib. 4. c. 2. loco 20. & lib. 6. ca. 2. loco 29. p. 38. 40. & 41. de tertia proprium definitiæ, tanquam vitium ex problematum predicatis. Topic. c. 4. infinitum dumtaxat explicavit dicens: proprium est quod non indicat quid est esse rei, soli autem inest, & conversione prædicatur, qua propriæ nec virtus vertendum est Porphyrio, quod solas definierit subalternae differentiæ, nec definitio illius, tanquam diminuta explodenda est, quia atomis non co-ze-ntur, sufficiunt namq; eam definitionem designare, ex qua, modum prædicandi differentiæ vise que communem agnoscimus, eo autem cognito, non est difficile definitiōē pro atomis differentiis statuere, atque etiam communem pro virtutib; tam infinitis, quam subalternis. Nāli differentia subalterna, quia talis speciem constituit, quæ genus eum sit inferiorum comparatione, de pluribus specie differentiis enunciatus, de multis etiam ipsa speciebus prædicabilis censetur, facile intelligitur differentiam atomam speciem constitutem, deo diuidit dumtaxat prædicabilem, cum qua ad conuentientem dicuntur, de eadem sola specie eiusq; individuum esse enunciabilem. Modus item prædicandi in quale quid communis intelligitur, cum ratio formæ, & partis si eadem vnde intelligimus quasi materiale esse dicti-men, de pluribus illata speciebus, de vna tantum hanc enunciati, si quidem ex modo prædicandi desumitur, quemadmodum prædicatione sic etiam prædicabilis species, qua propter sub ratione prædicabilis eiusdem erunt atomiæ speciei subalterna differentia, & ultima, atque adeò vnum idemq; tertium prædicabile, & nō diuersa conscient, vt questione vniuersalium postrema, in qua de numero prædicabilium dulcissimum à nobis est, copiosius ostenditur. Docemur ergo talēm definitionem, pro virtutib; designare, differentia est, que prædicatur de pluribus in quale quid materiale dumtaxat, non formalis ratione ab ea diuersam, quam at-

Ad Caiet.

tuli Porphyrius.

Argumentum Caietani, cuius solutionem hucusque distulimus, apparatiam quidem difficultatis habet, si vero exemplum illius paulo diligentius expendatur, penitus nullam. Est enim valde dissimile, si quidem cœli, & quadrupes, aliud corpus vivum, duplēcēm habet positivam formam, substantiæ. Iam in primis, cuius virtute, incorrumpibilitate, aut ratione præsumunt est, & rursus quantitatē, propter quā definitio quanti ab Aristotele designata ei concinit, non quidem negariē, seu per non repugnatiōnē, sed verè positiū, quia positivē dissimilitudine est, quidem actualis ipsa dissimilitudine, absoluta loquitione impossibilis non est, sed impeditus per accidens, secundum naturę ordinē, quod nihil officit essentię, vel dissimilitati eiusdem ad differentiam atomorum, etiam in quantum differentia est, non conuenit positivē definitio, assertente Caietano, sed negative, quod profectio non sufficit, ut per eam explicata cœatur. Et ex hoc discrimine intelligitur facile, tantum dem censendum esse, de secundo exemplo minima carnis. Atque hoc de textio prædicabili differentia dista fata sita.

CAPUT QVINTVM, De Proprio.

TEXTVS PORPHYRII.

Proprium verò quadrisariam diuidunt, nam & id, quod soli alicui species accedit, & si non omni, propriū dicitur, &c.

EXPOSITIO TEXTVS.

Dissilio ea.

Ex quinque prædicabilibus quidditatibus, aut essentialiter enunciari ur genus, species, & differentia, duo alia, cum extrema essentiam inueniantur, accidentia sunt prædicta, & quidem, quemadmodum dignitate prius sunt illa, ita iuxta naturę ordinem merito consideratione præcedunt. Ex posterioribus vero præstantur proprium censetur, quod substantia, vel essentia affine est, ab eaq; proxime emanat, communē autē accidentes procul est ab essentia, ex aliis extrinsecis causis procedens, ita tunc igitur Porphyrius statim

post essentialia quartum locum proprio conserbit, postremum verò communē accidentis, quemadmodum infinitum tenet secundum ordinem dignitatis.

Brevissimum est caput hoc, unicadivisio comprehensum, qua mediae proprii naturam exponit Porphyrius. Hoc sibi vult proprium accidens quod non omnibus commune, communē autem non esse quatuor contingit modo, & primus est quando ad aliquam dumtaxat speciem pertinet, cunctū tamen eius in dividui non coperit, ut esse Medicū, vel Philosophum proprium est humanae speciei, licet non omnibus insit. Secundus oppositio se habet modo, dum uniusvis individuius alicuius speciei attribuitur, non tamen solis, sed quibusdam aliis alterius natura, ut duos pedes cuncti boni habent, atque etiam quedam alia ex animalibus: contingit tertio aliquid esse attributum unius speciei, cunctūque eius individuius, nec ratione, ut omni tempore, sed statuto, ac determinatio eius conueniat, ut canities, que non nisi senectute tempore cunctum homini contingit. Extrahat prater hos tres modos, ille alius, qui nullam ex predictis exceptionem permittit, sed uniusdum taxat speciei, universis eius individuiis, & absque illa temporis limitatione proprietas conuenit, ut suscepimus esse discipline, hominis comparatione, & eiusmodi est, quod propriū quartū modo appellatur, quia tres predictos modos, simul cum extremis temporis conditione claudit, & inde eo ad conuentientiam cum specie ipsa dicitur, cuius ea est fundamen⁹ digestio, quia ex principijs eius essentialibus naturali modo prodit: hoc de num proprie⁹ est in hoc genere absolutissimum, & quod quartum constitut⁹ prædicabile.

Duo tamen consideranda esse in proprietatibus huius generis docet Porphyrius, præ dictatatem ipsam, atque illius: proprietas aptitudine appellatur, ex qua alius procedit, ut discipline suscepti⁹, vel risibile, aptitudo dinem ad capessendas disciplinas, vel ad ridicendum imperat, et earum actus sunt actualis ipsa disciplina suscepit, ut dum quispiat, vel a magistro edicili⁹, vel proprio labore alii quam

quam addiscit scientia, vel disci, linia, et curva, ac quifum exercet, aut etiam actu rideret, illigatur, quod proprium quarto modo vocatur, non est actus, cum non sit solo tempore inesse, quo exercetur sed aptitudo, qua omni, solum semper inest, cum specieque conuenientia, etis vero communia sunt accidentia, qua ex potentiarum exercitio prouenient.

specie cuius est proprium enunciari, idem est, ac omni individuo eius conuenire, solum etiam, ac semper. Etenim si solum, & omni in esse proprium necesse est, ut tale sit absolute locutione, plane sequitur, aliquem esse modum proprietatis omni, & non solum conuenientia:

NOTABILE SECUNDVM.

NOTATV DIGNA CIRCA
explicatum textum.

PRIMVM NOTABILE.

Primo ipso illud est consideratione dignum presentem doctrinam accepisse Porphyrii ex Aristotel. i. Topic. cap. 4. ubi proprium inter predicata, ex quibus problemata exstruuntur enumerans, totidem acceptiones illius posuit, quamvis verbis non nihil diversit, nam proprium iuxta primam, & secundam acceptiōnēm vocat proprium ad aliquid, quia proprium secunda acceptiōnēi non conuenit solum alicui speciei, nisi alterius, aut aliarum comparatione, et esse bipedem non censetur homini proprium nisi equi & leonis respectu, ceterorumque quadrupedum, cum non alia ratione omni, & solum homini appropriatum sit, nisi quia predictio non conuenit, neque etiam conuenit solum, & non omni iuxta acceptiōnēm primam, nisi respectu proprium est enim homini esse medicum, vel geometram certius inducere appropriatum, non nisi comparatione aliorum, quibus non conuenit, unde sub uno modo comprehensum Aristotel. primum & secundum Porphyrii, ut bene annotat Albertus Magn. tract. de proprio, capite i. Proprium item iuxta acceptiōnēm tertiam vocat Aristoteles proprium, quando quasi temporale sit, pro determinata temporis periodo cunctis specier, qd solum individui attributum: proprium item iuxta acceptiōnēm ultimam describit dicens, proprium est, quod non indicat quid est esse rei, solum autem inest, & conservi predicatur: conuersioq; namque de

Ad notandum secundo est, divisionem divisionis proprii in hos quatuor modos, vel acceptiones analogam esse, ut ex Aristotele loco indicato, atque ex Porphyrio elicetur, qui solum iuxta acceptiōnēm quartam absoluta loquitione proprium appellandum esse affirmant: itaque principale analogatum, hoc est, catervi autem modi per comparationem ad ipsum proprium appellantur, unde quanto propinquiora sunt, eo minus imprimitur denominatio eius conuenit: plus enim proprietatis eterni nodus habet, minus secundum, insimiliter etenim locum primus, ut ex eorum explicatiōnib; a Porphyrio allatum, compertum est. Dupliciter tamen considerationem habere possunt, primam quidem absolutam, in quantum sunt quedam accidentia, iuxta quam ad quintum praedicabile spectare videtur, cum sint absolute loquitione accidentia communia, qua adesse, & abesse a substantia possunt preter eius corruptionem. Alio est consideratio eorum respectiva, in quantum aliqualem cum proprio quarto modo similitudinem habent, sed hoc est secundum quid (ut aiunt) sub qua ad quartum praedicabile quadam ratione referuntur, quemadmodum de differentia comuni, & propria c. precedentibus adnotamus: ex quibus intelligitur huius rei gratia communitas esse capitulo presenti a Porphyrio, ut ex eorum analogia, ac similitudine impropriaque denominatione, propriam eius, quod quarto modo proprium appellatur, & quatum praedicabile constituit, explicaret. Eiusmodi autem divisione proprii in has quatuor acceptiones prime intentionaliter accipienda est, ut verba ipsa, explanationes singulorū membrorū perspicue faris.

indicant, quidquid Magister Soto vela, secundae intentionaliter eam accipere, propter uniuersalem dum taxat rationem logicae considerationis, fallit tamen ratio, cum sicut sit, primam intentionem explicare, ut constet quoniammodo possit esse fundamentum secunda, ut logicasit definitio, vel divisione, & ita sit in praesenti, cum tamen, ut secunde intentionaliter accipienda sit, oporteat per terminos secunda intentionis esse designata.

TERTIVM NOTABILE.

Nota.

Tertio obseruandum est, Porphyrius diuiso proprio in illa quatuor membra illud, quod potissimum est, non definisse, cum tamen proprias aliorum predicationum definitiones attulerit, id autem breuitatis studio fecit, intelligens ex singularium acceptationum explicationibus a se traditis, nullo serere negotio elici posse desiderat am definitionem: in quibus aperte insinuauit proprium iuxta acceptiones singulas, subiecto cui tribuitur accidere, id est extra essentiam illius esse, docuit præterea illud, quod quarto modo tali appellatur omni, soli, semperque conuenire, atque etiam ad conuertentiam eorum subiecto dici, ex quibus tali definitio integratur, proprium est quod extra essentiam vel cum sit, soli inest, & conuersim predicatur, & est eadem cum ea, quam Arist. articulit. i. libro topicorum c. 4. nuper à nobis relata, que cum termino predicationis constet, qui secundam intentionem huius predicationis denotat, iuxta ordinem secunda intentionis accipienda est, ita ut formale sit definitio secunda intentionis denominans proprium ipsum reale, quod tamen substratum seu tamen quod, (ut ait) definitur. Separatur autem singulus eius definitionis particulius, & a predicationibus ceteris, & ab alijs tribus acceptationibus propriis, dum enim dicitur extra essentiam esse, seu non indicare quid est esse rei, separatur a tribus predicationibus primis, ac definitione, qua cum sint quidditatis, & essentia, intentionis rei essentiam, aut partes eius concinent, soli autem in esse, conuersim-

que traducari, ipsum separat à quinto predicable, atque propriis trium modorum, quae vel soli non conuenient, vel non omni, aut non semper, & idcirco neque cum subiecto reciprocantur. Si autem quispiam desideret aliam definitionem formaliter explicantem propriam ut quartum predicabile, eodem tempore verborum quo cetera predicationes explicantur, talem accipiat: proprium est, quod predicatur de specie, cum essentiam conseruitur, ac de inferioribus eius in quale primum.

NOTABILE QVARTVM.

Ver singulas percurramus proprii acceptiones adnotare circa primam operem, exemplum eius à Porphyrio definitum, videlicet esse medicum, vel geometram, tribus modis considerabile esse, nam vel pro uniuersali, aut absolute a propriae etate ad capessendas has disciplinas, non secus, ac ceteras, que ex rationali homini natura ortas, cunctisq; hominibus inest, capitur, vel pro particulari inclinatione ad eas potius, quam ad alias, docet enim Arist. in predicamento qualitatibus, secundam eius speciem declarans, quoslibet esse homines inclinati potius ad tam artem addiscendam, vel exercendam, quam aliam, ut ad luctam, vel pugilatorm, &c. Hac autem determinationem certum est, ab essentia specifica non emanare, idem non reperiatur in uniuersis hominibus, sed ex particulari dispositione, vel complexione individuali. Postremo capitur pro actuali scientia, aut arte, vel exercitio illius. Si i. modo accipiatur 4. modo proprium est, si quidem omni soli, & semper competit, idq; expresse docet Arist. i. top. cap. 4. exemplum quarta acceptationis proprium a propria etate ad grammaticam addiscendam producens. Hoc igitur modo certum est, non esse exemplum à Porphyrio acceptum, sed uno ex posterioribus, nam vero que pertinet ad primam acceptationem, cum soli homini conueniat particulari inclinationi ad eiusmodi disciplinas, potius quam ad alias, ab eo erit illas habere, aut exercitio eorum incumbere, nequaquam versus omnibus.

Circa acceptiones porphyrij nota

QVIN.

QVINTVM NOTABILE.

Occasione accepta ex secunda accipione proprii, obseruandum est circa omnes, in explicatione cuiuslibet sub intelligendū esse verbum, accidit, ita ut sensus sit, proprium in prima acceptione esse illud, quod accedit soli, & non omni, in secunda, quod accedit omni, & non soli, in tertia quod accedit omni & soli, non tamen semper, atq. in quarta, quod omni soli, & semper accedit, & ratio huius est, quia proprium ex se habet quod predicate cum sit accidentiale, & certe nisi haec, aut simili particula sub intelligatur, virtuosa qualibet deprehendetur, secunda praeferim, & quarta, secunda quidē, quia esse animal, esse corpus, vel substantialiam conuenient omni homini, & non soli, sed equo, & leoni, & tamen non sunt illo modo propria, sed essentiali predicate, iuxta quartam etiam acceptiōnem, differentia, & definitio conuenient omni soli, ac semper, cum tamen ad eundem modum non pertineant. Vtraq. autem predicas, & similia ab eius acceptiōnibus per subintellēctū particularē separantur, cum non conseqantur acciderē rerum effēctū, sed eas constituerē, unde in eadem acceptione secunda, nō oportet accipere exemplum Porphyrii nempe esse bipedē pro ipsis hominum, vel ceterorum animalium pedibus substantialiter, nā cūm sint partes substantiales, non propriū dicuntur accidere, sed pro numero duorū pedum, in quantum talem dispositionem ad ambulandum, ceteraq. operationes exercendas conferunt: hoc namq. modo, proprietas est animalium talium specierum in secunda acceptione.

SEXTVM NOTABILE.

Exempla
Cancic
spomodo
intelligi-

Exemplum Cancieī in tertio modo prae-
dictum à Porphyrio cum dupli modo-
ramine accipere oportet, intelligetur
vitrumq. si causa sui accidens, vel pas-
sionis explicemus breviter, Arift. lib. 3. de
generatiōne animalium cap. 4. Cancic cau-
sum esse docet debilitatem, aut tenuitatem

caloris naturalis, non potētū humidū con-
sumere, capillos enim, non secus, atq. va-
gues ex superfluis corporis, qua excrementsa
appellantur, gigni notum est, non quidem ex
omnibus, quemadmodum neg. in quacumq.
corporis parte, sed ex his, in quibus maxime
humidus predominat: contingit autem,
calore extenuari adeo, aut debilitari, ut nō
valeat eiusmodi humidum consumere, cor-
rumpit̄, ergo, & ex eius corruptione altera-
tionem illam capilli suscipiant, & eorum
color mutatur, verba Arift. sunt, quibus Arift.
igitur hominibus natura pilorum parti
calida est, plusque humoris subit calor
proprius nequit conquoquare, atque ita
humor putrescit, itaque in pilis quoq.
alimentum tale cum non conquoquiur
putrescit, atque ita efficitur ea, quae ca-
nices appellatur, quae alba propterea
est, quod & situs unus causarum fere ali-
bus est, in senectute autem ob calorū debili-
tatem fieri docet eodem cap. h̄is verbis: ex-
tatis v̄d illa canities inopia, & exilate
caloris contrahit̄, omnis enim zetas,
labitur in frigiditatem, cūm iā corpus incli-
natur, & consenescit, in capite autem, &
non in alia corporis parte ostendit cap. 5. en-
dem libri. Sic docet, cum igitur prætemi-
tate ossis affluat humor, & per zatas
calor deficiat, pili isti canescunt, &c.
prīus autem tempora canescere inter alias
capitiū partes, & qua de causa cap. 4. nuper
indicato in hac verba ostendit. Tempora
autem primo canescunt, quod occiput
vacat humorē, cum non contineat cere-
brum, sinciput v̄d habet multum hu-
moris, quod autem multum est, difficile
id putrescit, at in temporum pilis, nec
tam parum humoris est, vt conquoqui
possit, nec tam multū vt puerescere ne-
queat, cum enim is locus medius inter
etrosque sit, extra verumque affectum es-
se potest, &c. Docet præterea Arift. nō hac
sola causa, neq. hoc solo tempore contingere,
sed ex infirmitate etiam, aut vicio corporis
alia quacumq. zata contingere, ex ea pra-
ferim, que vitiligo appellatur, vulgo leprosia
alba, que cutem corporis corrupta, & ex
confi-

consequuntur immutantur capilli, loquuntur quæcumq[ue] Arist. cap. illo. 4. in principio in hunc modum. Hominibus nihil cautæ cuius affectus, nisi ad canitatem, videlicet eam, quæ morbo, non quæ senio accidat, nam eo virtute corporis, quod vitiligo vocatur, pili efficiuntur albi, cuius rei causa est, quod pili acutæ exent: itaque si cutis agrorat, extenuataque est, pilus quoque agrescit, agritudo autem pili cuncties est. Cui addere aliam causam possumus, cum experientia compertum sit, ex longa, atque intensa animi tristitia, ex diversis rebus, vel certe humor e predominante orta, hominem longè ante senectutem tempus canescere, quod Boetius primo libro de consolatione, metro primo, eleganter indicavit dicens, intensissimo fundantur tempore cani.

Nota. Videtur tamen Arist. affirmare non solum hominibus comingere, sed alijs etiam animalibus, quicq[ue] præsertim, libro tertio de historia animalium, capit. 11. paulo post principijs, ubi hoc scilicet verba. Mutatus color pilorum in senectute, candidijs; pili efficiuntur in hominibus, quod vel ex multis animalibus accidit, sed non satis aperte, præterquam in equo, & libro quarto de generatione animali. cap. 5. in principio ubi equus, ait maximè omnium, quæ nouerimus, animalium canities innotescit. Ceterum cap. eodem non longè à fine ex cœte, vel alia causa ab ipsa natura, vel particuliæ complexione animalium, capillorum albedinem prouentre docet, qua esse potest in digestorum humorū copia, qui per rotū corporis respersi, atq[ue] corrupti, capillos immutat, atq[ue] id in non passione, vel alterationem esse, quemadmodum in hominibus, sic enim loquitur. Cauila autem colorum in cœteris est, alborū enim alba est cutis, nigrorum nigra, variorum, permixtorumque partim nigra esse conspicitur, ceteris animalibus, quibus pili albi gignuntur natura, non affectu, id evenit. Ex hoc autem causarum discriminē ortū habuit communā modus loquendi, & sentiendi, quo sola cunctis modis capillorū hominis alteratio propriæ canities appellatur, nequaquam color simile,

753
quæ in capillis ceterorum animalium apparet. Ex sensu etiam huius loci explicantur cetera, in quibus animalia canescere induat Ar. sot. & consonant omnia cunctum modo loquendi, quem sequutus Porphyrius propriè esse homini in tertia acceptione in senectute canescere docet.

Constat autem ex prædictis intelligendum in primis esse, secundum communem naturam ordinem, si frequenter ex causa illius etatis propria evenire, cui non obstat ex causa extrinseca agritudinis, vel alia incidente, raro alijs temporibus contingere. & rursus universis hominibus in senectute constitutis rarer accidit, ut plurimum quidem nam contingere raro potest, aliquem ob robustissimam calorem, vel subtilissimum humidum, quod id faciliter a calore consumitur, vel nunquam canescere, vel certe, non etate confusa, ut bene notauit Albertus Magnus in prædicab. tract. de proprio cap. 2. haec leui quidem data occasione, fusus quam par esse præsequitur sunus, ut semel ex suo principijs extracta, quius percaleat.

MINORA DVRIA CIRCA Definitionem Propriæ exorta.

DVBIVM PRIMVM.

Circa definitionem propriæ ab Arist. ac Circa defini-
suo modo a Porphyrio constitutam, nitionem
proprium est, quod non indicat proprij.
quod est, esse rei soli autem inest, &c. n. Ratio dubi-
uersum prædicatur, illud dubitandum in pri-
mis sepe offert, quia definitio designanda est,
verbis positius, non negationibus, ut exacta
censeatur, sed principaliis eius definitionis
particula negativa est, videlicet, non indicat
quid est esse rei, ergo minus bonam definitio-
nem constituit. Quod præsertim necessarium
esse confirmatur. Nam differentia, per quam
res definita, a ceteris separatur, positum
quid esse oportet, cum sit potissima essentia
pars, sed a particula separatur proprium à
definitione, ab specie, genere, ac differentia,
ergo positum aliquid apponi debuerit, &
non verbum negationis.

Non pro
sollicito.

Pro solutione, illud oportet adnotare quia
dilectum definitionis verbum, duplum sen-
sum reddere posse, alterum pure negationum,
qui extranea etiam conuenit accidentibus,
uno, & quibuscumque negationibus, & in hoc
absq; dubio non accipitur ab Arist. cum con-
fiteretur puram negationem nihil esse, atq; ea pro-
pter, neq; ad essentiam positivam respecta-
re, ut argumenta obiecta concinuit. Secun-
du m sensu est, si uix a subiecto materiali
accipitur, nempe in quantum ad explican-
dam propriam naturam simul cum ceteris par-
ticulis ponitur, quo pasto postuum aliquid
simil cum negatione claudit, illud autem est,
quidpiam ab essentiis eis procedens, nam ut
bene adnotat D. Thom. i. p. q. 79. art. 6. ad
tertiu m, & ibidem Caiet. proprium adeo est
rei essentia affine, ut nihil sit inter utrumque
medium. Et iuxta hanc doctrinam, iste est
germanus sensus definitionis. Proprium est,
quod cum sit aliiquid essentia affine, non indi-
cet quid est esse eum, ut excludantur illa, qua
intima sunt, & idcirco essentiam, seu quid-
itate rei, vere indicant, ex quibus solu-
tur argumenta.

D V B I U M S E C U N D U M .

Ratio dubi-
tandi.

Prima definitionis particula explicata;
Poritur dubium circa secundam, qua di-
citur proprium soli rei inesse, cuius es-
sentiam consequitur. apparet enim super-
flua, cum in sequenti dicatur, conuersim de
re ipsa predicari, evidenter enim sequitur,
proprium predicatur de re conuersam, ergo
soli inest, nam si alius inesse contingenter, non
posset cum ea reciprocari, sed absq; dubio in
plus est: sufficiet ergo, ea dempta, sic dis-
cere, proprium est, quod non indicat quid est
esse rei, & conuersim predicatur. Cui acce-
da, ultimam particulam sufficienter separa-
re proprium, & a tribus modis prioribus, &
a quinto predicabili, de quibus non est, non
reciprocari cum subiecto, qui inherens, unde
infertur neq; ad distinguendum proprium, ab
aliquo alio necessarium esse eam particulam,
ac demum, ut ultima particula explicitetur
malum, hos argumenta impugnatur, non pro-

dicatur conuersim proprium, quodcumq; er-
go insufficienter explicat propriam conditionem,
et idens consequentia apparet, nam proprium
speciei, non solum ei, sed individui competit,
de quibus enunciatur, & tamen non dicitur
cum illis ad conuentientiam.

1. Sufficeret quidem postrema particula, qua Solatio
& secundam insert. & ab universis predictis dubiis
etatis accidentibus distinguunt proprium, cetero
ideo non est secunda simplificiter necessaria,
id tamē habet, quod explicativi separati pro-
prium ab accidenti communis, quod tamē
postrema particula, non nisi generis quadam
ratione proficit, qua propter, ut distinctius
explicaretur eiusdem propriam naturam, commu-
nē satu m opposita est. Postremam in sufficien-
ter comprehendit proprium quodcumq;.

Considerandum tamen est, proprium spe-
cificum, & anquam à causa adequata ab essen-
tia profiri, individui verò solum conve-
nire in quantum eam participant, qua propter
completa ipsa definitio ad speciem, & anquam
ad proprium subiectum, & adequatū com-
paranda est, ad individua verò inadequata,
non se us ac proprium ipsum, quod definie-
tur, idq; definitionis verbū planè indicant,
qua ad unum quidpiam adequatū referuntur
non ad multa, unde intelligitur, non esse
necessarium predicari proprium conuersim,
nisi de adequato subiecto, cuius similitudinem
& adequate proprium est, arguendo tamen
concedimus, non predicari conuersim de indi-
viduū, quemadmodum, neq; proprium ipso-
rum est adequata, & simpliciter.

D V B I U M T E R T I U M atque postremum.

Dubius circa partes definitionis singu-
laris absolutas, integrā ipsa definitio ac-
tuū excitat, quia neq; cum definitio sub-
tendat, probatur primū propriū, propria
indicat quid esse rei, ergo definitio naturae
eius non est consonans, elicitor planè antea
cedens ex his, qua de accidentibus adhuc
communib; docet Arist. i. de anima text. 1.
magnam partem conferre ad cōgruendum,

qui d.

26. quod quid est ipsis substantia, hoc est, quid est atratam definitionem, indicant igitur essentiam, licet extra illam sint, longe igitur melius eam propria passione, indicabunt, tanquam ei proximiora.

Probar. II. Secundo etiam id ostenditur, nam ut id Aristot. statutus i. post. cap. 10. duplex est de monstracionis genus, à priori, unum passionem, vel effectum, propriam causam ostendens, à posteriori aliud causam per proprietatem, vel effectum, ut in hac demonstracione conspicitur, quidquid est suscepit proprium discipline est rationale, omnis homo est suscepit rationale discipline, ergo omnis homo est animal rationale. ecce quasi dicens à posteriori ostendit essentiam propriam passio, indicat igitur quid est esse rei, cuius oppositum definitio continet. Et rursus nominata sunt que omni, soli, & semper conuenient, cum extra essentiam rei sint, non indicant, quid est esse rei, soli insunt, atq; conuersim predicantur, eti modo sunt quantitas continua, respectu corporis de predicamento substantia, & color respectu corporis mixti, oritur enim colores ex qualior qualitatum commixtione, eti modo autem non sunt proprietates, aut passiones, ex utroq; igitur probatur insufficiencia definitionis.

27. Mox pro solutione. Ut intelligamus completum definitionis sensum, explicare oportebit, quid sibi velit Arist. illius verbis. Non indicat quid est esse rei, id namq; duobus modis contingit, vel intrinsecè, quod non est aliud, quod naturam rei, aut eum aliquam partem continent, per quam intrinsecè cognoscitur, quid res ipsa sit, quam conditionem habent definitiones geniū, & differentia, extrinsecè verò tanquam signa, vel effectus in essentia cognitione ducunt accidentia, suorum tamen ordine, & gradu: nam propriæ passiones proxime quidem, tanquam virtutes, qua ab ipsis essentia principis proderunt, accidentia communia minus propriæ, tanquam magis ab eadem essentia elongata, & qua ex alijs extraneis causis procedente. Arist. igitur in sensu priori accipit definitionem, intelligens proprium non indicare intrinsecè essentiam rei, cum eam carent legitimum obiectum in posteriori ab uni-

terris interpretibus exponatur; considerat autem argumentum primum intenue, nempe à posteriori proprium essentiam indicare, ceterum id definitioni iam explicata non sufficit.

Neg. etiam argumentum secundum, nam Ad secundum de quantitate admittendam est propriam tam passionem esse corporis, vel corporis substantiam, à qua secundum ordinem naturalem, non est separabilis. Ceterum, cum sint res ab eadem substantia corporea, à qua procedit diversa, separatur virtus diuina supernaturali in sacramento Eucharistie, ubi sine substantia panis, qua consecrationis vis esse debuit perseverat. De colore vero ad corpus mixtū comparato videbitur dicuius esse propriam passionem illius cū omni, soli, & semper conuenient, sed longè diverso modo res se habet, si acutius consideretur colorum non esse aliquam proprietatem ex mixtione procedentem, sed ratione dantur, & genericas uniuersalē, à coloribus ex mixtione procedentibus abstractam, ex quib; nullus est, qui cū corpore mixto corrumpatur, qua propter color ipse, non est propriam passio, qua ab aliqua orientatur essentia, sed ratio accidentalis, qua ad convertentiam cū corpore mixto, ea proprie dicitur: quia mixtum corpus non potest esse naturaliter absq; uno, vel alio colore, non ergo conuenit omni, soli, & semper, tanquam verum accidentis inherens: sed tanquam abstracta ratio eorum, quae inhaerent accidentium in definitione ante dicta sunt soli inesse proprium, conuersimq; tanquam à te emanans predicari. Grauiores controversiae circa expostum Porphyrii textum agitanda.

QVAESTIO PRIMA.

An proprium dumtaxat quartum modo, quod, cum specie ad conuentem dicatur, constitutas quartum predicable, vel etiam propria aliarum acceptiorum.

28. Ad primū. Tamquam certum presupponit controversia his,

sia hæc, proprium quodcumque omni, solum, & semper conuenient ad quartum prædicabile spectare, siue illud speciale sit ex specie atque principijs pronanans, siue generale ab specie subalterna, vel supremo genere, habent enim proculdubio proprietates suas suprema genera, ut in prædicamentis singulis adnotat Arist. etiam si accidentia sint, & quæ ad concententiam dicuntur cum eis, ut substantia aptam esse substare accidentibus, quantitas, ut secundum eam æqualia vel inæqualia corpora sint, similia secundum qualitatem, relatio vero ut simul natura, & cognitione, rem, quæ dicitur ad aliquid constitutus, cuiusmodi omnes de suis subiectis enunciantur prædicatione quarti prædicabiliæ.

Ab hac autem regula passiones entis excipi, quæ licet ex intimo illius conceptu proficiantur, de ipsoq; reciproca prædicatione enunciantur; cæterum quia non sunt alicuius determinati generis prædicta, sed omnia genera transcendunt, nec propriæ pertinent ad determinatum prædicabile, nam cum prædicabilia intrinsece ordinentur ad prædicamenta, quæ prædicamentorum ordinem non ingrediuntur, extra ordinem etiam prædicabilium censendum est esse, quidquid aliqui velint similes prædicationes ad quartum prædicabile referentes, quæ tamen excludunt interpretes valueris.

Status controversia indicatur, & prima opinio refertur.

Dicitur si gressus proprietatis, quæ tribus modis primis conuenient, dissensio esse potest, eiusmodi namque, à coramibus separantur accidentibus, que nulli sunt propria, atq; ea propter ad quartum prædicabile pertinebunt, de quib; sic videtur sentire Albertus Magnus tract. 6. de proprio cap. 1. & tract. 7. de accidenti cap. etiam. 1. & post ipsum doctores Louanienses in commentariis huius capituli, quibus fuit in primis Arist. 5. libro de generatione animalium 6. capite, cuius titulus est de coloribus animalium, in principio, vbi sursum colorem proprietatem ponit, a leonum specie emananteris his verbis. *Animalium vero, die unicolora sunt, quorum genus totum, vnum habet colorem, quomodo leones fulvi sunt unnes, &c.* Cum tamen nocturn sit, non solum leonibus similem colorem inesse, sed multis alijs animalibus, id igitur non obstat, quo minus prædicatione quarti prædicabiliæ de eisdem enuncietur.

Statua
Alberti

2.

Probat
G. A. A.

Fauet item Porphyrius cap. ultimo, dū ea, in *Ex Porphyri*, quibus genus ab accidentibus separatur et. sc. id. merant, ex natura accidentia esse statuit, ut in diuinis per se primo conueniat, speciei attem propter individua, nam idcirco albus est homo, quia Petrus, & Ioannes albedine afficiuntur. Ecce Porphyrii verba. *Et accidentis quidem in individuis principaliter subsistunt. Genera vero, & species naturaliter prius a sum individuis subsistant, &c.* de proprio vero constat, primo speciei inesse, cū ab eius principijs oritur, posterius individuis propter illius participationem, ea quidem conditione, ut visibiles sint Petrus, & Iohannes, quia talis est homo, quibus præmissis argumentum sic procedit.

Proprium in quocumque sit trium modorum conuenit speciei primo, & propter speciem individuas, calor namq; individuus speciei ignis, albedo individui nivis vel cigni, & canities singularib; hominibus, propter ipsam speciem conueniunt, cum tamē ad aliarū specierum individua, quibus insunē comparata, eisdem per se primo attribuantur, hoc igitur discrimen infer plane, comparatione ignis, nivis, & cigni sub quarto prædicabili esse connumeranda, esto aliarum respectu constituantur sub quinto: conuincit præterea intentum principale huius sententiae, videlicet, proprietates secundæ, & tertiaz acceptio[n]is (tales enim sunt prædictæ) ad quartum prædicabile pertinere, fuit demum D. Thom. 4. libro contra gentes. cap. 14. vbi hanc protulit vniuersalem propositionem. *Omnia accidentia sunt proprietates quedam substantia superadditæ & a principijs substantie causatae.* Omnia igitur cœsentur substantiae proprietates etiam si non insint soli, vel semper, atque adeò de illo subiecto, à quo emanant prædicatione quarti prædicabiliæ enunciabuntur: esto aliorum, quibus promiscue conueniunt comparatione, sub quinto sit prædicabiliæ collocanda.

Idemq; ratio ipsa conuincere videtur, nam qualibet proprietas trium modorum h. bet propriam definitionem, & quidem per subiectum proprium designatā, qualibet igitur habet proprium subiectū à quo oritur, enunciabitur ergo de illo in quale proprium, & non communem, atque adeò prædicatione quarti prædicabilis. Hanc partem iuvetur doctor Canterus in expositione breui huius capituli circa finem, vbi omnes acceptio[n]es proprij, si proprieudine, aut potentia, & non pro actu accipiantur, ad quartum prædicabile spedare se oportet.

N. a.

ostensum in libris de anima pollicetur.

Alio media sententia refertur.

Quodam alios interpretes Aristot. medium tenuisse iuuenio; ita ut neque proprium quarto modo dumtaxat in quarto praedicabili esse constituendum censeant, nec tamen tres alias acceptiones in valorem, sed distinctione vniuersum esse, nam quodam sunt eorum acceptiorum propria, que ab essentia specifica effluunt, qualia sunt tribus illis exemplis de calore, & albedine respectu ignis, nivis, ac cigni numerata, alia vero, que non nisi ab individuali, hoc est ex materia dispositione seu individui particulari complexione, & illa quidem sub quarto praedicabili constitutiva oportet, hanc vero sub quinto, & eiusmodi distinctio adaequata separat quartum, & quintum praedicabile, vniuersa accidentia, que à principijs specificis prouident, quanto affiguntur, in quamcumque sunt acceptione, cetera vero ad quintum referens; ad concordiam item revocat extensas sententias, primā quidem à nobis relatam omnes quatuor acceptiones indiscriminatim collocantem sub praedicabili quarto, arque etiam oppositam tres priores excludentem proflua: interpretes alii ex parte hanc, ex parte illam opinionem defendentes, duabus de causis definitionem Porphyrii, (que explicatio est quartæ acceptio-
nis) reprehendunt, vñā quidē, quia proprium dumtaxat speciale explicat, generali, vel sub altero prætermisso, & rursus speciale, non quodcumque, sed illud dumtaxat, quod cum specie reciprocatur, cum tamē plures sint proprietates praesertim tertiaz acceptio-
nis, que cum nullo reciprocantur, de multis tamen coincidunt prædicatore quarti praedicabili, ut apnum esse ad intelligendum, apnum esse ad volandum, gressibile, bipes & capiratum: sic igitur debuisset Porphyrius (autem) proprium definire, ut valorem, que quartum praedicabile constituere valent, comprehendenter, nempe proprium est, quod de pluribus in qua-
stione quale est, accidentaria & necessaria præ-
dicacione dicitur, ut per primam particulari-
tatem excludant ea, que non sunt vniuersalia, per
secundam genus & species, differentię per res-
tiam, accidens denique, quod est quintum pig-
dicabile per quartam, quod contingenti præ-
dicacione in quale enunciatur, ac per eandem
proprietates illas talium acceptio-
nis, que con-

tingenter enunciatur, cum apertum sic ad quoniam praedicabile referendas esse.

Argumentum horum assertorum valet est, probatur propria cōditio quarti praedicabili in eo positi-
ta est, ut proprietatis ab essentia orta enunciabili-
lis sit de subiecto in quale & necessario; quod
vero ab ea, ranquam à causa adequata ostendatur,
vel quarto modo cōveniat, nihil refert, si qui-
dem non variat modum praedicandi, a quo
praedicabilita constituuntur, ac distinguuntur;
conuincit ergo tales proprietates, tertia pre-
sentis acceptio ad quartū praedicabile pro-
prie pertinere.

*Communis, & vera sententia proponi-
tur, praesertim ceteris, & cor-
roboratur.*

Ego vero omnes & solas proprietates sententia-
rum modo enunciabiles de subiectis, à vera.
quibus promanaunt, ad quartum praedi-
cabile spectare sentio, ceteras vero cuiuscumque
sunt acceptio ad quintum referto. Com-
munis est sententia antiquorum & modernorum
interpretum Porphyrii, eam cum primis
tenet D. Thomas expresse, opusculo. 48. cuius
titulus est de totius logicæ Arist. summa,
cap. 7. vbi egregie exponit definitionem Por-
phyrii, laeti tractat. 4. prædicab. cap. 5 de pro-
prio. Caet. Magist. Soto in expositione huius
capitis. P. Fol. circa finem eiusdem, quam pla-
ne docuit Arist. a libro topicorum cap. 4. vbi
eam attulit definitionem. Proprium est quod nō
indicit quid est esse rei, solum autem inesse, &
conatur sim predicator. Solas proprietates quartæ ac-
ceptiois explicantem, ceteris vero pri-
mas à quarto praedi-
cibili expressius depelleret, eiusti-
modi subiungit verba. Newtonianum proprium dicit,
quod contingit alijs in esse, neque p̄ se fieri, per
aliquid tempus inessit sibi, &c. sub propriis item
nominibus, cum communis accidenti coincidere
doctet propria aliarum acceptioium, ad
illudque spectare, ad finem capituli eiusdem
hinc verbia. Manifestum est autem ex his, quoniam
accidenti nihil prohibetur, & quando & ad quidque
proprium fieri, simpliciter autem proprium nō erit.
Adnotauimus autem nos litteram Porphyrii
exponentes, tres priores acceptiones, sub no-
minibus propriis ad aliquid & quando Arist.
comprehendit 5 lib. topicorum. cap. 2. locis
prædictis 4. & 48.

Nec minus expissa est sententia Porphy-
rii cap. prædictum ultimum, vbi que communia
sunt.

sunt, & propria, quarto, & quinto praedicabili enumerantur, docet tria esse quibus principali-
ter separantur, primum quidem, quia proprietas
vai datur ex specie, cuius essentiam sequitur
convenit, et usque in dividuis communis
vero accidentis pluribus: secundum, nam pro-
pria conuenit per se, nequaquam com-
mune accidentis, postrem, proprium magis
minusc non suscipit, quemadmodum acci-
dencia de proprio autem, & communis acci-
denti Porphyrii loqui in quantum sunt praedicabili-
ta, id licet ambigere, cum exploratrum
sit, in eo capite omnium praedicabilium pro-
pria, atque communia designata. Idemque de
Arift. necessarium est sentire, si quidem in eodem
capite genus, atque species simul cum
proprio, definitionibus praedicabilium pro-
prijs explicari, quas Porphyrius, & schola dia-
lecticorum vniuersa immotatas profluit, & ac-
cepit, & retinuit.

Probare
ratio.

Idemque efficax ratio confirmat, nam quartum praedicabile idcirco appellatur proprium
accidens, quia soli conuenit ei, à cuius essen-
tia efficitur, neq; enim iuxta sermonis proprieta-
tem, ut assertit Arift., proprium appellari pos-
test, quod exterritus est commune, quanquam ab
essentia origi censetur, verumq; igitur simili
concurrente in accidenti oportet, vt pro-
prium simpliciter sit, arque ad quartum praedicabile
referatur, & vt uno verbo rem attinamus,
omne illud, & solum accidentis proprium appellabitur, quod stuit ab essentia ali-
cuius, tanquam à causa adequata, hęc est enim
causa propria, vt à communis secesserit, que
aliarum communicationem admittit. Hoc si-
bi voluerunt Aristoteles & Porphyrius statuentes
reciprocam praedicationem, intrisecam esse
conditionem proprii, per quam à quinto praedicabili
distinguuntur, qua notum est carere alia-
rum acceptioem propriam; unde nec simplieiter
appellantur talia, nec proprie constituantur
in 4 praedicabili, vt Porphyrius postrem
huius cap. verbis non obscurae docuit, de pro-
prietate solius quartae acceptiois sic loquens.
*Hoc autem proprie dicuntur quoniam etiam
convenit, ut si quid enim equum binominile est, et si
quid binominile est equum est.*

Secundo in eum finem, institutum est quartum praedicabile, ut ex illo efficiantur propo-
sitiones per se demonstracioni deservientes,
que ab Aristotele, in 2. modo perfectius collo-
catur, ut, 1. b. posteriorum, cap. 4. conspicie-
tur, et quanto maxime praedicabili, non effici-

tur propositione villa per se, sed cuncte illius ap-
pellantur per accidentem, ac proprie à demon-
strativo ordine excluduntur, sed ex tribus pri-
mis acceptioib; nō constitutur aliqua pro-
positio per se, ergo neq; ad quartum praedicabile
referuntur, minore nunc duabus vijs ostendendo,
qua in libris posteriorum notior erit.

Prima est, propositiones per se in secundo L. Via pro-
modo eiusmodi esse oportet, ut vicissim ex bandis mi-
propositionibus modi prioris sequantur, nō rati-
onale, casque à posteriori inferant, sed proprietas,
qua non oritur ab essentia, tamquam à causa
adequata, eam ex necessitate non infert, neq;
enim sequitur hominem esse, qui duos habet
pedes, vel à priori canos habere, si est homo, &
sic de singulis huiuscmodi proprietatibus, ex-
ego nec efficiunt propositiones per se, neque
ad quartum praedicabile referuntur.

Secunda via talis est, ex proprietatibus alio II. Via,

rum modorum non efficiuntur propositiones
per se in secundo, neque in quarto modo per
seitatis, omnes igitur sunt per accidentem, atque
ideò sub quinto praedicabili collocantur, emi-
dens utique consequatio est, quia proposi-
tiones primi modi per se sunt essentiales, ter-
tius modus non est praedicandi, sed essendi, in
quo sola substantia, que est ens per se, ponit-
tur, antecedens autem probatur efficaciter,
nam secundus modus propositionum per se
est, in quo subiectū pertinet ad definitionem
praedicati, quartus vero, in quo effectus praedicatur de adequata seu propria causa, sed pro-
prium aliorum modorum à quarto non bene
definitur per subiectū, nec enī bona erit affi-
gnatio, si dicamus, bipes est homo duos ha-
bentes pedes, cū possit esse aliud animal, minus
enī bona erit: si quispiam dicat, bipes est ani-
mal habens duos pedes, respectu hominis, cu-
jus est proprietas secundæ acceptiois, cum
que conueniat multis animalibus, igitur re-
spectu hominis non potest efficere propositionem
per se in secundo modo, immo nec respon-
du alterius cuiuslibet animalis, cuius pro-
prium est secundæ acceptiois, quod vero nō
efficiat propositionem per se in quarto modo,
nō ratiōnā est. Cum i. b. propriis effectus,
seu adequatus subiectū alicuius: eiusmodi: ergo
non sunt appellanda propria, nisi quadam
ratione analogia, non tēcū, ac differentia
communis, & propria, appellantur differen-
tiae, atque ea proper quā madmodum sola dif-
ferentia propriissima constituit tertium praedicabile,
ceteris diffrentiis ad quintum rela-

tis, paratione solum proprium quanto modo constituit, quartum, quia illud solum proprie proprium est, ut Porphyrius docuit, cetera vero inproptere, & secundum quid, & ad quinatum praedicabile referenda erunt.

*Ad argumentorum solutionem
notanda.*

Notabile
pro argu-
mentis sol-
lendum.

18.

19.

Illustratum.

20.

Probatio.

CAETERUM, ut argumentis fiat satis obser-
vare illud oportet, accidentis in duploci
senso appellari proprium: vel in quantum
ab extraneo distinguitur, vel à communi, ex-
traneum illud est quod ex parte sicutem proce-
dit à causa extrinsecis, qualia esse dicemus in-
ferius ea, que individualiter sequuntur com-
plexionem; commune vero, quod non vni-
tandum, sed pluribus conuenit, ut albedo, &
nigredo: idem namque sibi vult proprium esse
aliius, quod ei soli conueniens, ut ex Arist.
Topic. cap. 4. attulimus, viramq; autem con-
currere conditionem oppositam necesse est, ut
accidens dicatur proprium simpliciter, post-
quam ex veraq; perfecta ratio proprietatis con-
furgit, & ex defectu cuiusque, commune appellat-
latur accidentis simpliciter: proprium vero se-
cundum quid: viramque item ut per se, & sim-
pliciter constitutus in quarto praedicabili re-
quiere censendum est, quod ex definitione
Arist. evidenter elicetur, in qua duo continen-
tur, & ab intrinsecis principijs orium esse, dū
dicunt quod non indicat quid est esse rei, &
soli conuenire, conuersimque praedicari, qui-
bus verbis prohibetur plane alijs inesse, vel de
eis praedicari, ex quibus illud in sero non satis-
esse, ut accidentis sit proprium quarti praedi-
cabilis, ab essentia quacunque ratione prodire,
sed in super requisitorum esse, ut tanquam à cau-
sa adaequata prodeat, hoc est enim per se pro-
dite, licet enim ab essentia alicuius, accidentis
sic procedat, ut propriet similitudinem cum
alij, ab eis etiam oritur, non dicetur proprium illius simpliciter, ut exposcitur est, sed
verisque commune, calor igitur respectu ignis
sive secundum substantiam accipiat, sive
ut in summo gradu ei conueniens non est pro-
prium eius accidentis absoluta loquutione, nec
de illo praedicabitur praedicatione quarti praedi-
cabilis, sed commune censendum est, atque
ad quintum praedicabile referendum, & simili-
lis est ratio de ceteris elementorum qualita-
tibus ei in summo gradu attributis. Idque ef-
ficaci ratione ostendo, nam, si in summo

gradu calorem consideres, non semper ignis
conuenit, vt in prima eius generatione, atque
etiam in actione, & reactione exploratum
est, secum enim hoc tempore non nihil frigi-
ditatis recipit, vnde etiam colligitur magis,
minusq; fulcipse, quod cum natura proprie-
passionis pugnat, ut docet expresse Porphy-
rius cap. ultimo circa finem his verbis. Et pro-
priorum quidem equalis est participatio, acciden-
tium vero, vel magis, vel minus, &c. Ac illud
esse discrimen ab uniusl s obseruat, & à
Porphyrio, cap. sequenti expressum, sic se Nota
habere commune accidentis, etiam si inseparabile
sit à subiecto, cui inhaeret, vt non solum
subiectum sine illo, sed etiam cum opposito
intelligi possit, ut cum nigredine cignus, cor-
vus cum albedine, tanquam te ipsa numquā
fere contingat similia accidentia à subiecto se-
parati, ut propria passio intime subiecto uni-
tut, arque adeò, licet apprehendit sine illa pos-
sit, non tamen cum opposito, neq; eis in hin-
ibilis homo, nec risibilis equus intelligi pos-
sunt: sed ita est, quod elementa non solum si-
ne his qualitatibus apprehendit possunt, sed
cum oppositis, ut in igne ostendimus, deficiunt
igitur à ratione proprii accidentis, & communi-
tia appellari absolute loquutione debent, &
etiam si essentiam consequantur inadæqua-
tamen ratione, vnde, & proprietates solum
inadæquate, atq; adeò secundum quid dicun-
tut, que propter quandam analogiam, &
similitudinem cum proprio quarto modo, ad
quartum praedicabile reducunt spectare pos-
sunt, non secus ac differencia communis, &
propria ad tertium, & par est ratio de accidenti-
bus ceteris his similibus.

Secundùm obserandum est, accidentis pro-
prium completem esse praedicatum, quod es-
sentiam presupponit completam sive illa sub-
stantia sit corpora, vel spiritualis, aut etiam
accidentis, notum est cuim, non solum substancias,
suis habere proprietates, sed etiam suo
modo accidentia, ut in principio questionis
multis exemplis ostendimus, aliud tamen est
propri proxime, & adæquale ex subiecto os-
tum ratione formæ, aliud ratione materiae.
Exempli primi accipere possumus in admis-
tione, & capacitate disciplinae, que ab essentia
hominis, tanquam à causa propria adæqua-
que prodeunt, & ab excellentia propria animæ
rationalis, tanquam à prima radice: exempli
postremi potest esse quantitas, que à sub-
stantia sub gradu corporis constituta proce-
dit ad-

Individua
les differe
ntia.

24.

die adequate, ratione quidem materie tanquam prima radicis, eo enim ipso quod materiae conjugatur substantialis forma, resultat ex tali unitate substantia trinitatis dimensionis capax, quam naturaliter sequela quantitas sequitur, iuxta eadem dimensiones eam extendens, omni, soli, ac semper conuenientia, eiusmodi autem proprietates sunt, que consequuntur essentiam, in aliquo gradu generico, vel specifico sub alteraz, vel atomaz speciei constitutam.

Sunt tamen aliae, que appellantur individuales, quia individualem naturam, vel complexione consequuntur, quales sunt secundum qualitates ex tali unitate primariae procedentes tali loco, & tempore: in quibus generatur mixta, exteriorum extrinsecis causis non patrum iuuibus eascum productionem, eiusmodi esse ex:stimo, eorum nigredinem, albedinem eigni, compertum namque est, certas quasdam regiones Aethiopes semper producere, proprie nimium solis ardorem, aliaq; qualitates, aut dispositiones ibidem vigentes: quod usque adeo, verum est, ut proprietas eiusdem cibi uolumen eius coloris sint apes, diuersi coloris vero quaedam alia animalia genera, quae diuerso ueruntur cibo, docuit hoc plane, Arist. 5. lib. de generatione animalium, cap. 6. circa fine uulnus verbis. *Varia etiam magis sunt, que vario magis cibo manant, idque relata ratione, ut apes unicolores sunt, magis quam trahentes, aut vestigia, nam si cibi causa sunt mutationes, merito ciborum varietas facit, ut magis evanescit mox, & alimenti extremitate, ex quibus, & pilis, & peccane, & cuius genitum.*

25.

Hec Arist. ut intelligamus non satis esse item accidentis variuersis alicuius speciei inesse individuis, ut proprietatis emanans ab essentia specifica censemur, id. n. & similitudo individualis complexione, & similes causae extrinsecis iuuantes operantur: sic igitur discernere debemus proprietates, ut illae ceseantur ab essentia prodire, que proxime, & ab aliis causarum exteriorum interuenient, ab ea procedant, & si quidem adequate prodeant, proprietates absolute loquutione appellantur, quartum praedicabile constituentes, sin vero inadæqua ratione, quia ab aliis etiam procedere possunt, non sunt propria appellanda. nisi secundum quid, & absolute loquutione communia accidentia, si autem medijs causis extrinsecis vel dispositionibus materie signatae, individuales proprietates sunt, ideoque communia accidentia.

Ex quibus elicetur non solum germanus sed suis diuersorum locorum D. Thomæ, sed etiundem (cum pugnaciam primo aspectu apparet) confessus, dum enim illis verbis pro se sententia prima obiecta asserta, accidēria formas esse substantiaz superadditas, atque à principijs eiusdem substantiaz cauatas, cum generalis sit sermo, iuxta cuiusvis accidentis conditio nem accipitur, etenim si proprium accidentis proxime, & tanquam à causa adæquata à substantia oritur, quibuscumq; causis extrinsecis exclusis, cetera vero inadæquate ab ea procedunt, vel certe causis extrinsecis iuuantibus, idcirco communia simplici appellatione vocantur. Vnde non infertur ex D. Thom. verbi cuncta accidentia esse propria. Opusculo etiā de ente & essentia cap. 7. docet accidentia, que consequuntur formas, esse proprias passiones generis, vel speciei, que consequuntur materiam esse accidentia individuali, ex opposito vero, questione de spiritualibus creaturis uita articulo 3. ad 12. sentit quantitatem, que ratione materie conuenit corporaz substantiaz, propriam esse illius passionem, & ita sentientium est cum quarto modo conueniat.

Consentit autem veriusque partis verba inueniemus, si adnotatam doctrinam expediamus, dum enim accidentia materialia consequentia individualia, atque adeo communia esse assertat, de materia individuali, cui dispositiones, atque causæ extrinsecæ adiunguntur, ex quibus omnibus individualis complexio coalescit, verba accipit. Quātias autem communem materiam sequitur, ex qua substantia sub gradu specifico corporis simul cum forma constituitur, vnde proxime, & adæquate ex tali gradu substantiaz oritur, cum coque reciprocatur, & ad quartum praedicabile idcirco referatur.

Ex eadem etiam doctrina intelligitur sensus verborum Aristot. de fulvo leonum colore, qui individualē eorum complexionem sequitur, in cunctis valde similiem, quapropter non ad specificas proprietates referitur, que quantum praedicabile colliguntur, sed ad individuales ad quintum spectantes.

Porphyrii autem sententia sic est accipienda dum asserta, communia accidentia per se primo conuenire individuali, propria vero speciei primitus, quemadmodum accipiendam esse diximus cap. de differentia ex sententia Caiet. conditionem illam differentiaz communis, & propriez, quas magis, & minus suscipere testatur.

Ad rectiss.
D. Thom.

26.

Note,

27.

Ad rectiss.
Aristot.

28.

Ad rectiss.
Porphyrii.

tur, quod tamen negare propriissima, nempe à toto, ut si in genere ad naturam communis accidentis spectate, ut primo individuis conueniat, quia maiori ex parte complexioneum individualem sequitur, vel certe ab extrinseco procedit, cui tamen non obstat, quia in quibusdam particularibus proprietatibus, quarti praedicabilis similibus oppositum contingat: nam quemadmodum similes sunt in eo, quod ab efficiat orientur proxime, licet inadiquata, sic etiam in eo assimilantur quod primo speciei conueniunt, & ratione illius individuū, & ita se res habet in aliquibus proprietatis in argumento propositis, in alijs vero ut sunt albedo cigni, vel nigredo corvi, & Achytopis, aique etiam canities hominis, negandū est omnino, primo conuenire speciei, nam cum sint individuales proprietates per se primo, individuis similes reperiuntur propter maximam eorum similitudinem, atque etiam propter similes causas extrinsecas ad eorum productionem, & conseruationem concurrentes.

II. Solutio.

30.

Vel etiam secundo respōtēo, conditionem illam non distinguere sufficienter proprium, & commune accidens, nisi hoc modo accipatur, nempe proprium primo conuenire speciei, tanquam subiecto, & cause adiquata, & eius participatione individuis, commune vero accidentis primo individuis, vel si aliquando primo speciei conueniat, non simpliciter, sed cum additio inadiquata cause, quod non extrahit illud à ratione communis accidentis, nam ex ipso, quod ab essentia, tanquam à causa inadiquata oritur, non solum conuenit, sed pluribus communiceatur, amittiturque rationem proprii accidentis, variare enim absq; dubio predicationis modum, & speciem praedicari de subiecto, à quam de adiquata causa, cū: n: vna sit reciproca praedicatione, secus alia, vna in quale proprio, alia in quale cōmune, in quo descriptum quarti, & quinti praedicabilis posuit est, idque simile quoddam exemplum ex doctrina Arist. petitum ostendit, nam primo lib. Posteriorum cap. 4 inter propositiones per se enumerat eas, in qua effectus per se de sua causa enunciatur, non qualcumque, sed adiquata, & propria, cuiusmodi sunt predicationes istae, iugulatus interij, adificator adificare, cum tamen ex inadiquata causa non fiat tales propositiones per se, non ergo ratiū est, si ad rationem quarti praedicabilis exigamus, ut proprium sit ex principijs essentiaib; tan-

31.

quam ex adiquata causa orrum, si quidem propositiones huius praedicabilitatis ad secundū, & quartum perfectat modum refertur, & quā à modis perfectatī deficiunt, per accidens cōsentur ad quintū, & praedicabile specie.

32.

Solutiones dioram argumentationis.

A RGUMENTO eiusdem opinionis occurritus oegantes omnino quodlibet accidens, proprium sibi vendicare subiectū, solus enim accidentis proprii quarti praedicabilis conditio est hæc, cetera vero quād determinatam causam habeant, à qua producantur, ut qualitates secundū ex certa mutatione primatum, in pluribus subiectis similis causa reperitur, & idēo simile sequitur accidens, atque idcirco commune pluribus, non vni subiecto proprium, communis autem subiecto in singulis definitionibus possit sufficienter explicari possunt, ut dum album definitius dicitur esse corpus disgregatum visus, proprio namque effectu separatur a ceteris, cum quibus in subiecto communicare potest, eiusq; speciale iohannitatis modus designatus.

33.

Circa secundam sententiam illud in primis consideratione dignum est, quod Porphyrii reprehensione Aristotelem ex directo tangit, cum ab eo modum explicandi quartam acceptiōnem accepit, imò deflorit ipsa Arist. carpitur, quād proprii triū modorum constat non conuenire, & licet Arist. & Porphyrius proprium dū: axat speciale, hoc est, atomē speciei conueniens per illam explicare intendunt, vi eorum exempla, atque etiam s. b. usata verba declarant, idēo, quia notis nobis est, illiusq; frequentior vīla, si tamen bene intelligatur subalternis accommodari potest, sensibile namque animati comparatum, ex cuius essentia procedit, non indicat, quid est esse rei, solum autem inest, & conservat prædicatur, & sic in singulis definitionibus explicari potest, & triusque igitur philosophi doctrina verissima est, satisque commode naturam quarti praedicabilis exposuit, ut quæstione sequenti ostendimus, vbi etiam referenda est definitio ab autoribus eisdem sententiz designata, probandumq; accidentibus inseparabilib; as conuenire, quia in quādo praedicibili collocantur.

Circa 2. q. tentiam ne
ta.

34.

Argumentum autem in favorem illius op-
poli-

Ad argum.
Footec.

positum sic solvendum est. Cōditionem quāti prædicabilis non esse in eo dūtuxat possum, vt proprietas ab essentia oriatur, de cāque in quale, ac necessariō sit enunciabilis, sed mul-
tu referre, vt ab ea tanquam à causa adæqua-
ta oriatur, alioqui non erit proprietas simpli-
citer, sed coenamne accidens, vt ostensum
est, nec conuersim de proprio subiecto enu-
eisabitur, quāta conditionem apparet ne-
cessariam posuerat Aristot. & Porphyrius pro
constitutione quarti prædicabili, modum i-
tem prædicandi variat reciproca prædicatio,
vt vidimus, & quartum prædicabile à quinto
secerunt: ex his vero proprietatibus, quā obij-
ciuntur, vna vel altera pro aptitudine accepta,
potest ad quartum prædicabile referri, vt apti-
tudo ad intelligendum, que quarto modo
conuenient gradui substantiae intellectualis An-
geli, & hominibus communis, reliquæ vero,
que quarto modo non adaptantur, ad quinuā
prædicabile referre adē sunt.

QVAESTIO SECUNDA.

*An proprium sit uniuersale, vel quartum prædicabile compa-
ratum ad speciem, vel indi-
due?*

Controversia statim aperitur.

Nota.

36

GEMINAM esse proprietatem ab essentia
adæquate procedentem innuere capimus
questione precedenti, generalis est vna
que ex principijs naturæ generice ocurrat, sive
illa sic supreni generis, vel intermedii, quod
subalterna species vocatur, vt suscepitum es-
se cō: ratiōnā proprietas est supremi generis
substantiæ, & substantialis corporeis inveni-
tum. Alia est specialis proprietas ab essentia
specifica, seu atoma specie procedens, ut
capacitas disciplinae homini proprium est: v.
trunque proprium ad quartū prædicabile spe-
ciare nemo ambigit, cum quarto modo conve-
niat speciei, vel generi, ex eius principijs tan-
quam ex adæquata causa oriatur: vnde utrumque
prædicatus conuersim de re, cuius est
proprium. Specificum autem dūtuxat de-
finire voluisse Aristotelem, atque explicasse
Porphyrius in quastra acceptione, ostendunt
expelle vniuersalē rebus aīq; exemplis. Aut qui

37.

dem lib. topicorum, cap. 4. & lib. 5. ca. 1. Por-
phyrius vero cap. præseouit, & clarius cap. vñitudo
de his, quāe communiā sīnt, & propria singu-
la, arque vaideris prædicabilibus, vbi inter alia,
hec habentur verba non longè à fine: Ge-
num quidem de plurib; speciebus predicatur, pre-
prium vero de vna sola specie, &c. Vterque autē
philosophus proprium subalternum supposi-
vit, quia ratiōr est vñus illi, & frequentius vero
in disputationib; infinito vñitum: & sicut certum
est intentum eorū solum fuisse explana-
re infinitum, vel specificum, ita evam non est
dubitandum definitionem Arist. arque expli-
cationem quartæ acceptionis Porphyrianae
vñitumque comprehendere, vt quæstione pre-
cedenti offendimus, sed notum est etiam tertio,
vt proprius ad controversiā accedamus,
proprium subalternum de plurib; specie dis-
ferentibus enunciari, ut scilicet de homine, &
equo, & leone, specificum vero de plurib; dis-
ferentibus numero, ut capax disciplinae de Pe-
tro, & Ioanne, vnde non potest esse dissidium
de utroque, an se vñitiale cōparatione plu-
riū, que media specie, vel genere respicit, si
regulam antē prædicamentalem tractatu*i.*
prædicamentorum capite 3. ib Aristot. pos-
itam his verbis consideremus: *Quando alterum
de altero predicatur, ut de subiecto, querunq;
de eo, quod predicatur, dicuntur, omnia etiā de sub-
iecto dicuntur, ut homo de homine quodcum predica-
tur, animal vero de homine, ergo & de quadam
mixta animal prædicatur. Si ergo ita est, quod
proprium generale enunciatur de supremo ge-
nere, vel intermedio, speciale vero de atoma
specie, euidenter colligitur, illud de plurib; speciebus,
de quib; genera enunciantur, prædi-
cati, hoc vero de plurib; individuis, de quib;
enunciatur species. Et absq; dubio eodem
genere prædicationis, ut vñiteli interpretes
Arist. intelligent recentiam explicantes regula-
lam, & exemplum ipsius Aristotelis convincit
animal namque de homine dicitur prædicatione
generis, atque etiam de illius individuis
eodem prædicationis modo enunciatur, & se-
mīlis est ratio de differentijs, nam subalterna
eodem genere prædicationis, quo prædicatur
de speciebus subalternis, quas proxime
constituant, prædicantur de speciebus inferi-
oribus: ita que hæc prædicatio ad terru-
m prædicabile spectat, Angelus est incorpo-
ratus, & Michael est incorporatus, neque vñ-
lum penitus exemplum repertus, in quo su-
perius prædicatum diuerso genere prædi-
cationis.*

40 cationis de proximo, ac remoto subiecto evenientur, prædicatione igitur proprii prædicatur proprium generale de specie tubalterna, & eadem de inferioribus speciebus, & prædicatione eadem secundum speciem quarti prædictabilis prædicatur risibile de homine, ac de Petro & Paulo.

Illustrum.

Ex quibus inferre licet, minus bene à quibusdam dubitatum est, an eadem relatione se cundum speciem referatur proprium ad speciem, & individua, vel diversa, cum eadem sit ratio de differentia, & à nemine sit inquam dubitatum, respiciat ne eadem relatione hominem, & omnes individua differentia rationalis, cuius ea est ostensiva ratio, quia vbi eadem ratione respiciuntur termini, licet diversi materialiter, eadem est relatio secundum speciem, sed risibile respicit hominem secundum principia essentialia, à quibus procedit, & eorum de ratione individua, quae illatae participant, proprieas enim risibiles sunt Petrus, & Paulus, quia sunt homines, ergo eadem est relatio secundum speciem, proprietatis ad speciem, & individua, quod vero individua sunt plura, species vero unum, & ideo relatio ad individua sit universalis, secus verò ad speciem, nihil refert, nam cum eadem sit ratio formalis prædicandi in quale proprium extensionem potius quam modum prædicandi, illud variat, præter quam quod in hoc versatur coniunctio, an universalis sit proprium comparatione speciei, vel individuum dumtaxat.

Prima sententia refertur, & corroboratur.

43. **C**uius negantem partem fecuti sunt Scotorum in sua Logica, q. i. de proprio, Louaniensis capit præsenti, Oña, quæst. vniuersitatis, art. 2. Fons 5. Meth cap. 28 quæst. 19. & 20. assertores proprium, non esse universalis respectu speciei, sed solum comparisonem individuum probant primo, quia universalis essentia littere nihil aliud est, quam aptum esse in multis subiectibus, ut eius definitio ostendit, nihil ergo erit universalis respectu alicuius, nisi illud tale adiunctum alij subiectibus efficaciter multa, sed humanam naturam, exempli gratia, non potest in numerum cum suis individuis, cum notum sit, non esse plures homines, quam duos, Petrum, & Ioannem, natura humana eis adiuncta, neque in super plura risibilia, quæ duo, sed nec homo ipse plura est, sed unum tantum, ergo nec respectu hominis erit risibile universalis.

Quæstio II. 44. sale, sed solum respectu individuorum, quæ plura sunt.

Secundo universalis comparatur ad subiectibile, hoc est, ad illud, quod tuba continetur, ergo universalis ex propria ratione latius patet quam illud respectu cuius tale dicitur, & lupinus illo est, sed proprietas specifica reciprocatur, cum specie veluti ei æqualis, ergo comparatione speciei non est universalis, sed respectu individuorum, nam ad quodlibet eorum comparatum superioris prædicatum est.

Quibus accedit, quod esse proprium & universalis respectu eiusdem, rationes sunt ex diametro pugnantes, cum universalis sit illud, quod multis conuenit, proprium, quod vix tantum, hoc est, n. quod Aristoteles in definitione procul, proprium est, quod non indicat, quid est esse rei, soli autem inest, & conuenit prædicatur, & Porphyrius: proprium quarto modo est, quod omni, soli ac semper conuenit, sed proprium per se primo dicitur tale ad speciem comparatur, ergo respectu illius universalis esse non potest.

Opinio secunda affirmans proprium esse universalis respectu specierum.

Opposita sententia proficitur proprium, Contraria sententia. siue generale sit, siue speciale, universalis esse, non solum comparatum, ad inferiores species, seu individua, sed etiam ad speciem, ex eius principijs proxime oritur, & de qua propinquè enunciatur, et aegregie explicatur, ac defendit Albertus Magnus, tractat. 5. de proprio e. i. circa finem, quem sequuntur, Caiet. & Mag. Sor. qu. i. huius c. P. Tol. in fine eiusdem c. & plures moderni, & fundatur in definitione Aristotelis, quæ non coenit proprio, nisi comparatione speciei, ex cuius principijs oritur, cui soli inest, & cum qua reciprocatur, cum individuis vero non connectitur, neque alicui eorum inest soli, & tantundem censendum est de Porphyrio, qui explicans quartam acceptiōē respectu speciei affirmat omni, soli, & semper conuenire, capite item ultimo communia, & propria, huius prædictabilis enumerans, sapè repetit esse prædicabile de specie, quam sequitur, et uesti igitur respectu illius esse universalis. Idque efficax ratio videtur convincere, nam proprium siue generale sit, siue speciale per se primo, adæquare, ac tanquam proprio subiecto conuenit speciei, à cuius effectu prodit, individuis vero secundatio-

43.

44.

nio, se ratione qualia remota, participatione speciei, ergo in ordine ad speciem constituitur, et ratio est proprii, sive quae adeo in ratione universalis, nam ratio ipsa adequate proprietatis est, que intentionem universalis fundat.

Secundo, relatio quaterna; habet speciem ex' universalis, primario, per se, & proximum, ad quem, responsum, sed relatio proprii, primo se praecepit speciem, virtute, illius individuus ego ab ea accipit speciem, relatio autem propria est unius, non secus ac aliorum praedictibilium, ergo conditionem universalis ab specie locutione ratione autem illius ad individua se extendeat.

Postremo, prepositiones secundi modi perspectivae, id est, demonstrationes deferentes, pertinente ad praedictibilium, nec ad aliud nisi ad quantum, sed tales non consequuntur comparatione individualium, quia singulares propositiones demonstrationi non deficiunt, ut in liberis posteriori manifestum erit, sed ex propriebus, apud speciem universalis sunt praedictibilis, necessaria est ergo esse universalis.

Relatio quaterna: interproprietatem sententiam:

Nota 1. Relatio consequens decisione absentia secundum est, triplex considerari: in proprio passione, primum est eminatio eius à subiecto, secundum est eminatio aquitatis, & necessaria eiusdem ratione cuius de eodem est obliuiscatur in secundo modo perspectivae, & propositione perspectiva veritatis: tertio consideratur propria, secundum actualem inherientiam in subiecto, actualem quoque existentiam virtutis, necessario presupposita, sed existentiam actualis, primis conuenientibus, & secundis substantiis sunt individualis, genitibus vero, & speciebus: Non enim in quantitate leis sunt, ergo secundum actualem inherientiam simpliciter proprietas, primo conuenientibus, & eorum ratione naturali genericis, & specificis.

I. probat.

aliquo iugando, dicunt enim etiam tunc quam à proxima causa ad quarata, ac per se, enunciatur, de illis, in secundo modo per se, & tandem cum per se concludatur illi, & veritas exactiacionis non dependet ab existentia existentiorum actuali in natura rerum, praedicabitur propriis passio, de specie predicatione per se, per se, ut indicant propositiones istae, & similares, animal est, sensibile, homo est, capax disciplinae, admittimus, vel ratabilis.

Quod vero secundum actualem inherenter, II. probat, successentiam extra causas sumptu proprietas, priores conuenientibus individualis, speciei vero non nisi his medijs, probatur aperie ex sententia Christi, capitulo substantia, ubi substantiae accidentibus, hoc est, ea sustentare primo, & per se, conuenientem primis substantiis, secundis vero, non nisi carum ratione, & idcirco propria illis, & quasi remoto his, sed substantiae accidentis à primis substantiis sit per actualem inherientiam in eis, ergo primo, & que proxime eis innotet, sed primis substantiis sunt individualis, & secundis substantias sunt species, & genetivis docentib; Christi, ergo his, non nisi secundario conuenient, primato, & que proxime in Ratione.

42. Secundo obliuandum est, in proprio, quod Nota. II. est quantum praedicabile, duo esse consideranda, & rationem universalis abstractam, in qua cum ceteris praedictabilibus conuenit, & ratione speciale universalis universalis, & praedicabilis per quam ab eius separatur, secundum quam ratione universalis proprium, aut praedicabile quartum, quod in quale propriu predicitur, sicut species, ut tale universalis species dicitur, & secundum praedicabile, & universalitatem primo modo consideratar, habet propriu in ordine ad individualia, simpliciter, & propriu loquendo, & non in ordine ad speciem solam, quae ratione universalis est simpliciter, & non plurim universalitatem vero speciale, & propriam, nec à sola specie, nec à solis individualibus, sed ab universaliter simul, probatur aperie, quia speciale Ratio.

ratio universalis, in ordine ad speciale modo praedicandi accipitur, ut distinguentes praedicando reciprocantur, & non cu-

dicibilia vidimus, sed specialia ratio predicationis
di quarti praedicabili, per quam separatur à se-
tens est praedicari in quale proprium, hanc au-
tem accipit primo ab specie, cuius perse per-
mo proprium est, ob proximam emanationem,
ergo licet plura exigat in individua, speciem quo-
que exigit necessario, & idcirco in ordine ad
illam, simul & individua accipienda est, ab his
quidem, ratiā multa, ab illa, ut à proprio sub-
iecto, cū quo per se prius recipiat, quod
est conuersio praedicari.

Vera sententia.

Nostra igitur sententia quasi medium te-
net inter primam, & secundam, licet magis
declinet ad primam, explicanteque his duabus
affectionibus, ex adiecta doctrina infera-
die.

I. Assertio.

Assertio prior est, proprium non est uni-
versale simpliciter respectu speciei, sed individuo-
rum, quem continent planè argumenta
primæ opinionis, & definitio universalis,
quod est: *unum in multis*, sed species non est
multa formaliter, & simpliciter, sed unam tan-
tam, ergo nec respectu illius dicitur proprium;
simplices universale, quod vero suavitatis
modus non sufficit, cum hoc nō sit esse unal-
ta simpliciter, sed solam secundum quid; de ra-
tio universalis respectu multorum sit simpliciter
desumenta, ut nomen ipsum denotat.

II. Assertio.

Assertio posterioris, cīcē tale universalis, hoc
quatum, à reliquo diffinatur non habet
proprium respectu individuum disputatus
nec solius speciei, sed in ordine ad individua,
huius enim specie accepta, quam non minus es-
ficaciter conuinicit ratio, nata individua finit
quidem plura, in quibus proponuntur, ac de
quibus praedicari potest, sed non inest cīcē
proprium, nisi in quantum emanat ab specie,
ergo nec est praedicabile de eis in quale proprium,
nisi ratione speciei, quam participant, de
qua sola praedicatur conuersus, respicit ergo
intrinsecos, & perse speciem præter individuū,
ut sit tale universalis, distinguitum habens modū
praedicandi à ceteris.

Dilectissimi argumenta utrinque opinioni.

Cuid pro-
bēt argum.
prior & leat.

NEC magnum exhibere negotium as-
serim, quoniam sententia, nam que
in favorem primæ opponuntur, solum
probant, universalitatem in communī confi-
deratam non conuenientem proprio respectu spe-
ciei, quae ratiā tantum est formaliter supponit.

pliciter, sed respectu individuum, quæ plura
sufficiunt libenter admodum prior assertio no-
stræ, quod dico si tale universalis, à ceteris qua-
tuor distinctum, magna ex parte habet in or-
dine ad speciem, cīcē ratione communen-
tur individuis, quorum pluralitas, etiam repre-
sentatur necessaria, licet non sufficiens, cum ta-
men sufficiat conditione proprium, universalis,

vesic. Argumenta etiam posterioris senten-
tia contingunt quidem, non sic esse proprium
tale universalis respectu individuum, ut ex-
cludenda sit species, sed illa multitudinem pre-
bere necessario requisitam, non solum ad co-
munem rationem universalis, sed etiā ad prop-
riam talis universalis, speciem vero ratione
propriam praedicandi in quale proprium, qui
non habet respectu individuum, nisi ex part
icipacione speciei, cuius per se primo dicitur
proprium, & de qua conuersim praedicatur,
non de aliquo in individuo, ut intuearis patet. Et
quod dicitur, praedicacionē proprii de spe-
cie esse per se in secundo modo, aperteque sit
extenuandam distinctionem, quod non ha-
bent propositiones, in quibus praedicatur de
individuali, verissimum est, sed datur ex eo la-
fetur, illam primo, ac principalius pertinente,
ad quartum praedicabile, distinguendam est:
nam si modum praedicandi in quale proprium
quarti praedicabilis consideremus, ita verum
est, si autem rationem universalis, quoniam prop-
rietas, & idēo necessaria, arque anteriora
præsupposita ad conditionem talis praefi-
cibilis, primo partitur praedicacionē mo-
dū individuali, ad quartum praedicabile.

Et si opposas præprium prius de specie, &
ratione illius de individuali praedicari Repon-
deo ita esse, si solam connexionem praedi-
cationis consideremus, at secundum actuali-
tatem, vel existentiam extremonem
prius conuersus individualis, & quasi secundario
speciei in eis existenti, & quia universalis sim-
pliciter sumptum, in rebus esse dicitur, ratione
singularium in quibus existit, prius dicitur pro-
prium universalis respectu individuali, in
quibus existit, quam respectu speciei, in qua,
non nisi secundario inheret.

Et si tandem obijcas: universalis ab aliis
se ab extenuat, & ideo dici perpetua, & incor-
ruptibilis, quo pacto proprium individuum non
respicit, sed solam speciem correspondet, universalis
simpliciter sumptum in rebus esse, atque &
idēo in singularibus existere, & quando nos
existimus.

33

Notæ

i. 100

56

Obiectio

33

R e s p o n s u m . existit, non dicuntur vniuersalia vere, ne similius, sed solum secundum essentialēm connotatiōnēm prædicatorū, quo pacto nihil in rebus sunt. Nec proinde talia simpliciter, sed solum secundum quid, & quidem respectu multorum, quare neque hoc modo vniuersale erit proprium respectu solius speciei, que vnum unum est, non plura, sed respectu individuum, in quibus realiter existit, simpliciter est vniuersale. Et quae de proprio definita sunt in praesenti questione, ad differentiam sunt accommodanda, quae si sit subalterna, vniuersalis est, non respectu speciei, quam constituit, sed inferiorum, ut sensibilia, non est vniuersale respectu animalis, sed hominis, equi, ac leonis, & si sit infinita, ut rationalis, non est vniuersalis respectu hominis, nisi respectu individuum eius, sed tale vniuersale nemp̄ tertien à ceteris distinctum, non est differentia respectu inferiorum specierum, vel individuum dum araxat, sed primo, & per se respectu speciei quam constituit, in ordine, ad quam per se primo accipit modum prædicandi in quale quid, necessario tamen requiruntur plura inferiora, quia esse tale vniuersale, talia quoque plura postulat, de quibus evanescibile est, ab his igitur simul cum specie ratione propriam talis vniuersalis accipit differentia, sicut de proprio ostensum est. Controversiam vero hanc ad quartum prædicabile referendā duximus, quia commodius, hoc loco disseritur, & in tertio prætermittendam, ne opiniones, & earum fundamentata iterum repetenda forent.

Capite praesenti disputare solent moderni, an proprium quod est quartum prædicabile, realiter à subiecto cuius natura sequitur distinctione sit, vel sola ratione, hæc tamen controversia ad naturam huius prædicabilis peruestigandam, & percallendam prorsus est impertinens, qui a sive realiter distinctum sit, ut de quibusdam tenendum est. De illis inquam, quæ sunt reales potentia, pro aliqua operatione elicienda substantiae supetadditæ ab ipsa natura, ut visibilis nominal ad actum ridendi concessa, sive sola ratione, ut constat de alijs rationibus consequentibus alia subiecta, omnia conuenient subiecto quarto modo, cum eo reciprocantur, & in quale proprium prædicantur, nihil ergo resert, hoc, vel illo modo ab eo distinguiri, quare, nec ad rem praesentem talis disputatio, præter quam quod philosophica

est, ad liberos de anima spectans, vbi de distinctione poteriorum ab eadem anima differuntur, quare in eum locum referenda est.

C A P V T S E X T V M . De Accidenti.

T E X T V S P O R P H Y R I L .

Accidens autem est, quod adest, & adest præter subiecti corruptio nem, &c.

E X P O S I T I O T E X T V S .

LICEBIT non nihil Porphyri ordinem inuertere, ut clariss. caput ipsum diuidamus, mentemque illius explicemus. Continetur ergo duobus membris diuisio, nam triplicem in parte priori definitionem accidentis afferit, unicam diuisiōnem in posteriori. Definitione prima est: *accidens est, quod adest, & adest præter subiecti corruptio nem, albedo etenim à pariete ubi se potest co permanēt, & nigredo si adsit, eum non corrumpere, secunda definitio fere solis verbis à prima diuersa est, sed cum paucioribus contingatur, explicatus indicat accidentis naturam. Accidens est, quod contingit eidem inseparabiliter, & non inesse est namq; secundum Logicam considerationem contingens prædicatum accidentis, non necessarium, & idcirco commodus explicatur, per contingentem inherenteriam.*

Postrema definitio, per negationem aliorum prædicabilium designatur, *accidens est, quod negatur, genus est, neque differentia, neque species, neque proprium, semper autem inest subiecto, ut enim in superioribus constitutum est, ex diverso modo se habendi in ordine, ad subiectum prædicabilia distinguuntur, bene igitur Porphyrius, per negationem aliorum prædicabilium naturam accidentis explicat, et exclusis eorum modis proprioque inherenter subiecto apudposito clariss. innoteat.*

In duo tamen membra explicatum accidentis

3. *videns diuidit Porphyrius; separabile, ait, vnum est, ut dormire, vlfedere, inseparabile aliud, quod semper inest, ut nigredo respectu corui. vel Aethiops, que nūquam ab eius separari contingit, & utrumque membrum comprehensim est singulis definitionibus.*

Sed insurgit statim dubium, quia non videtur coherere diuisio, cum prima definitio ne, que assertit accidentis adesse, & abesse posse, id namque accidenti inseparabili conuenire non potest, cū nunquam absit: diminuta i gitur definitio erit, ut pote omni accidenti non conueniens. Hanc objectionem non ex pugnat Porphyrius, sed tacite respondit, tacita quadam distinctione; separari etenim à subiecto bifariam contingit, re quidem, vel consideratione intellectus, accidentis igitur inseparabile re ipsa abest nunquam, sed cogitatione abesse potest, si quidem salua corui essentia, aliis potest intelligi, atque Aetypus coloris mutasse, nam extranea cum sint, & quasi aduentitia huiusmodi accidentia, nec a principijs subiecti essentialibus ortae, nihil subiecto repugnant intelligimus. si absque illis, vel etiam cum oppositū, illud apprehendamus, atque iesatis explanatur littera Porphyrii.

CIRCA EXPLICATVM, Textum notabilia.

PRIMVM NOTABILE.

*A*ccidens, quod cum sit extrinsecum predicatum, & magis quidem quam proprium, merito inter predicabilia postremum tenet locum, & quanquam accidentes sint uniuersa eis predicationes, & idcirco a demonstrativa arte scientifica que ordine excludantur, refert tamen multum, illud agnoscere, ut discrimen inter propositiones per se, & per accidentes percipiamus, conditionesque prioris perspectas habeamus: est enim oppositum inū via ad alterius notitiam comparandam: & rursus, quanquam à scientifico ordine propositiones huius predictabilis depelluntur sunt tamen in eisdem scir-

entis opiniones plures, utrimq; probabiles, ea quidem de causa, quia imperfecta nostra cognitio, pro hoc statu, non semper demonstrationem veritatis attingere valet, ad assensum autem talium propositionum comparandum plerumque iuuatur intellectus bi propositionibus contingentibus, ut de deinceps videtur quantum pradicabile ad notitiam predicatorum, nam cum nouem prudamenta de substantia enuncientur predicatione accidenti, notitia illius viam aperit ad modos, quibus accidentia se habent, comparatione substantia percipiendos.

Hu igitur aliquaque rationib; intelligitur necessarium existisse quatuor primis pra dicabilibus, ex quibus propositiones per se, ad scientifica constituantur, quantum addere, ad quod contingentes referantur.

NOTABILE SECUNDVM

*O*bseruare item oportet, ex tribus acci dentis definitionibus, quas Porphyrius afferat, posteriores duas accepisse ab Aristot. i. topic. c. 4. ubi hisce verbis, utraq; habetur, postrema quidem: Accidens autē, quod nihil horūc, neq; definitio, neque proprium, neq; genous, inest autem rei: Etā tamen Porphyrius paucis verbis additis illustrarem fecit. Secunda vero: Quod contingit inesse cuiusvis vni, & idem non in esse: Ab hac autem sola verbū primā, quā Porphyrius, ut propriam addidit differe existimandum est: nam verba illa, prater subiecti corruptionem contingentem inbaretiā explicant: nā si salua essentia separari ab illo vel abesse accidentis potest, contingenter ei in baret, pro eadem igitur reputātur prima, & secunda apud Porphyrium, quam exactiorē esse ad negatiā comparatā docet Arist. propterea quod ad cognoscendam accidentis naturā ex ea, oportebit rationē, ac definitionē ceterorum predictabilium tenere, positiva ve ro ex eorū notitia nequaquam pendet. Cui etiam aliam rationē adiungere possumus, negatiā, potius quid non sit accidentis, quam propriam eius naturam offendere, cum tamen

Nota.

postea

positiū rationem, postremā continet. Nōc tamen existimandum est, puram, vel solam negationem accidentiū continere, nam, cum rei essentia non solū in negatione ceteroū posita sit, sed in concepiū etiam posicio, insufficiens profecto esset naturam rei, non sū in explicans: præter negationes igitur alio-rum predicablem, à quibus accidentis separatur, positiva particula integratur, inest antero rei, que positivam illius inherentiam maximè ad essentiam spectantem indicat, nec tamen idecirco, in prima definitione Porphyri redundantē existimandum est, cum ad maiorem explicationem, ac notitiam accidentiū conferat plurimum.

NOTABILE TERTIVM.

CAETERUM, ut definitiones intelligantur melius, ac modi diuersi, quibus à diuer- sis expostoribus explicantur, nosse oportebit duobus modis accipi posse eas par- ticularas, adesse & abesse, nam vel significant reali inherentiam accidentis in subiecto, quam habent circa intellectus operationem, vel certè affirmationem, & negationem, qua virtute intellectus sit, in eadem tamen inherentiā reali difundatur, ex eo enim quod talis est natura accidentis, ut inesse subiecto pos- sit, ab eoq, separari, ut ambulare, sedere, al- bum esse, vel nigrum, intellectus illud appre- bendit ad subiectumq, comparat, iudicans enunciari de illo posse, dum adest, arg, etiam negari dum re ipsa separatur, spectataq, illius natura negari, adhuc posse, etiam si nun- quam separetur, quia separari nunquam re- pugnat.

Acceptio prior realis est, ad primam in- tentionem perinens, posterior vero ad secun- dam intentionem. Vtra autem germanum positiū definitionis sensum explicet, exami- nandum erit inferius.

NOTABILE QVARTVM.

Sed, licet opposita sint quocunq, accipien- tur modo, adesse, & abesse, & definitio-

non sit per partes, opposita designanda, nullum tamen utrum ex hoc positiva defini- tio utramq, continens particulam contra- bit, opposita quidem sunt inesse, & non in- esse, & que pro eodem tempore accidentiū con-uenire repugnat, quapropter non sic in defi- nitione accipuntur, sed pro diuerso tempore opposita non sunt, neq, inter se pugnantia, sic igitur accepta, utroqam definitionem nō ef- ficiunt, utramq, autem ponere oportuit, ut planè indicaretur, accidentis predicatum esse contingens, quod simplici alia voce non ita commode fieret: id autem tulit imperfecta accidentis natura, qua non potuit exacta ad eam definitione explicari: quapropter, ra- des quedam cum sint explanationes ista, plu- ribus verbis, & quodam modo opposita de- signari potuerunt, cum tamen exacte omni- no definitiones simplicibus generis, & diffe- rentia verbis tradantur semper.

NOTABILE QVINTVM,
atque extremum.

Sic tandem oportet, ut propriam con- ditionem quinti predicablem perspectam habeamus, accidentis duobus modis esse considerabile in ratione predicable, nā vel ad inferiora comparatur, de quibus non mihi quidditatue enunciabile est, quam sub- stantia de proprijs, ut si colorem, ad albedi- nem, & nigredinem comparemus, albedi- nem ad unam, vel ad alteram, aut etiam ad propriam differentiam eam constituentem in determinata specie, in qua acceptio verum est, quantum predicable nō esse, sed pri- marum, secundum, vel tertium, ut designata exempla ostendunt, vel certè si comparetur ad suas proprietates, quartum.

Secundo modo confertur cum subiecto, cui aduenit, quod circumstat, cui inheret, ac de quo enunciatur accidentiū predicatione, & hoc est propria acceptio huīus predicabi- li, ut definitiones Porphyri, & Arist. often- dent, illud explicantes, per comparatio- nem ad subiectum, cui inesse contingit.

QVAESTIO PRIMA.

Sit ne bona divisio accidentis in accidentis separabile, & inseparabile.

Divisio accidentis separabilis, & inseparabilis.

Primum dubium offert divisio accidentis separabilis, atque inseparabilis, adiuncta praeferim explicatione secundi encyclopiæ à Porphyrio adhibita, videtur enim ex ea fieri, ut quartum & quintum praedicabile coincident. Etiam inseparabile accidentis tale est, ut quoniam ex ipsa separari à subiecto non contingat, cogitatione tamen possibile est separari, cum intelligamus, non repugnare essentia subiecti sine illo esse, vel intelligi, tantum habet praedicabile quartum, quod cù sit extra essentiam, poterit subiectum simil modo absque illo intelligi, qua propter comprehendens erit sub membro huius divisionis postremo, atque ad eum sub quinto praedicabili, quod est eius divisum.

Status controversie indicatur.

Nota.

Perit controversia adequatum discrimen inter hæc duo praedicabilia, quod non in uno, vel altero, sed in pluribus consistit, ut elicitur ex Arist. cap. de substantia, atq; etiam 5. lib. topic. capi. 3. ex Porphyrio. cap. ultimo, huius operis, & ex virtutisque philologi interpretibus, præsertim Alberto Magno, tract. 7. de accidenti. cap. 2. & 3. Caietan. & Mag. Soto, in commentarij hujus cap. separantur in primis, quia accidentis proprium oriuntur ex principijs essentiae specificæ, commune vero, ex individuali, vel certè ab exterioribus prouenit causa. Secundo proprium primo species, ex participatione illius individualis contenit, ex opposito vero commune accidentis, primo individuali & eorum ratione speciei. Tertio proprium enunciaritur per se, & necessario de subiecto, quinum praedicabile per accidentem, & contingenter. Quarto illud, ad conuentiam cum subiecto dicitur, hoc vero alijs etiam conuenit, ac tandem in modo separationis, de quo ex directo procedit dubium propositum, distinguantur.

*Quaestio resolutio iuxta mentem
D. Thomas.*

Eiusmodi autem discrimen egregie coram D. Thomâ statutum est à D. Thoma, questione vni sententia, de spiritualibus creaturis, articulo ultimo, ad 7. & opusculo 4. tract. I. de praedicationibus cap. ultimo de accidenti, ubi genitam operationem intellectus distingue, pet quam unum ab alio separat cognitione, simplicem unam, vel primam, quæ unum sive alterum intelligit, absque affirmatione, vel negatione, ut si paritem, non intellectu albedine in eo existente, intelligamus, vel ex opposito absq; parite albedinem, nihil affirmantes, aut negantes. Alteram compositionem, seu negationem, quæ non solum unum, sine alio intelligit, sed negat illud esse, vel illi inesse: ut si in eodem exemplo persistentes, paritemque apprehendentes, non apprehensa albedine, sic enunciemus, pars nō est album, & quidem quantum ad prius abstractionis modum consentient propeum, & commune accidente, nam cum utrumque sit extra essentiam subiecti, eo nō intellectu apprehendere subiectū possumus, ut hominem, nō apprehensa visibilitate, discrimen autem positū est in postrema separatione, nam subiectū communis accidentis, etiam inseparabilis, absq; illo intelligere possumus, negativa abstractione, non tamen absq; proprietate eius subiectum. Exemplis, utrumq; ostenditur, cignum absque albedine intelligimus, salua eius essentia negantes esse album, hominem absque visibilitate nequaquam, neque enim verum erit enunciare, hominem nō esse visibilem.

Hæc D. Thomas, cuius discrimeniam eam rationem attulit, quia ab essentia rei proprietates dependent, cum ab ea oriuntur, secus verò commune accidentes, quod aduentum representator, recipitur eiusmodi doctrina, D. Thomæ, communis totius scholæ consensu, sed aduersus eam, ego hanc in modum obiecio. Si de reali separatione sit sermo, consentiens proprium, & inseparabile accidente, cum neutrum possit secundum communem naturam ordinem à subiecto separari, & utrumq; separabile sit per potentiam Dei (quara vocant absolutam) tenet enim communis sententia, proprietatem posse sic à subiecto separari, idque in eucaristia effectum est, ubi quantitas, quæ propria passio est corporæ substantie, ab ea inservit separata. Si vero de abstractione simplici, nullum est interea discrimen, nec de causa de composita, nam quemadmodum facta separatione reali, virtusque à subiecto, verum est, cignum

signum esse album, vel Ali hyōpem non est esse migrat, nisi ratione hominem non esse nūbilem, cum virtusque subiectum sine suo inveniatur accidenti, ac denum si cogitatione dimitata separatio sit, virtusque ex ipsa in subiecto permanenti, falsa est virtusque enunciatio, nimirum cignum non esse album, non seces, ac hominem non esse nūbilem, cum ex opposito se res habeat: dependentia denique proprietatis à subiecto, nullum penins discrimen in abstractione constituit, nā quantum ab eo dependeat, aequalis est ratio virtusque accidentis quantum ad actualē existentiam, vel separationē à subiecto, ex qua solum penderit modus abstractionis.

Respond.
objec.

Respondens, maximum adhuc super esse discrimen inter proprietatem, & inseparabile accidentem, quantum ad negariam abstractionem, quae duobus modis intelligi potest, primo quidem, quantum ad actualē inheritancem virtusque in subiecto, ita ut illi inesse negemus, diam dicimus, hominem non esse nūabilem, vel cignum non esse album, & modus iste impossibilis est, cum pati ratione, virtusque enunciatio sit falsa, ut argumentum concidat: Alio modi iocundum intelligitur, ut sensus negationis sit secundum conditionē accidentis rei, que ad subiectum comparati, ut si ita enunciemus, quantum est ex parte essentia hominis, non repugnat nūabilitatem de eo negari, & in hoc valde sunt diversa proptium, accidentis, atque inseparabile, nam de hoc vera est similitus enunciatio negativa, quanū est ex parte cigni, non repugnat essentia illius non esse album, falsa autem de proprietate.

Et ratio totius discriminis est, eam ex principijs essentialibus subiecti eternum habere, minime vero inseparabile accidentis. Hinc est enim naturaliter non posse negari propriam passionem de subiecto, absque peccidio propriei essentiae, bene tamen inseparabile accidentis, quod licet naturaliter à subiecto non removetur posse tamen absque vi loeo essentiae peccidio remoueri, cu ab eius principijs non dependeat, vel oriri, minime tamē proprietatis. Unde aliud etiam discrimen non pacium erit, ex quo valde illustraret primorum, videbierit non solum inseparabile accidentis negari posse de subiecto, falsa omnino ciuelectoris, sed cum opposito sibi accidenti intelligi posse, neque enim essentia cigni leditur, si intelligamus esse nigrum, vel recipia niger se, ut subiectum proprię passionis intelligi cum opposi-

ta proprietate repugnat, cum cum ab essentia oritur, contradictionem implicat ab essentia hominis in nūabilitatem evitare, repugnabit igitur, cum illa intelligi: atque ex hac doctrina propositionis argumentum, omni ex parte solunum est.

Ex qua alia oritur solutio non contemnedis, nempe proprium quarti praedicabilis, in separabile accidentis esse ab intrinseco, hoc est, ex natura, atque essentia sive causē, à qua oritur, accidentis vero inseparabile quinti praedicabilis non est tale nisi ab extrinseco; qua propter inseparabilitatis conditio nec variat naturaliter eius, neque ad quantum praedicabile spectare facit, sed sub quinto praedicabili manere permittit, non minima quam accidentis separabile, si quidem per se loquendo separabile est virtusque, adesseque, & abesse potest subiecto, præter eius corruptionem; ea autem, que per se sunt, in constitutione praedicabiliti considerantur, que vero per accidentis, vel ab extrinseco in considerationem non veniunt.

QVAESTIO SECUNDA.

*An definitiones accidentis prima,
vel secunde intentionaliter à
Porphyrio accipiuntur.*

Hoc est, an definitione accidentis prima, & secunda, quibus accidentis esse indicatur, quod subiecto adesse, & obesse potest absq; illius corruptione, vel quod eidem inesse, & non inesse contingit, realiter sensu contineant, hoc est de reali inheritance in subiecto accipiuntur, aut de secundis potius intentionibus affirmationis, & negationis, ut inesse, & non inesse idem valeat, ac de subiecto affirmari, vel negari posse.

Et apparet hoc secundum necessarium, quia I. Sententia, accidentis, non pertinet ad secundam considerationem, neq; inter praedicabilia numeratur, secundum realē inheritance, sed ut praedicatum est accidentale, ut tale igitur ab Arist. & Porphyrio definitur, sensus igitur definitionis de affirmatione, & negatione praedicacionis erit, non de reali inheritance: idque ex definitionibus aliorum praedicabilium, nō in efficaciter ostenditur, que per praedicacionem datur. Porphyrius etiā, ut divisionem, cum prima

prima definitione coherere posse explicare in separabile accidentis, licet re ipsa nuncquam à subiecto separetur, cogitatione tamen separari posse docuit, nisi autem definitio de affirmatione, & negatione, quae intellectu, & cogitatione sunt, accipiat, nequam concordiam sibi admittat, sed dissentit semper, à divisione invenientur, cum inseparabile accidentis, secundū realēm inherētiam, nuncquam à subiecto absit, ex mente igitur Porphyrii, absque dubio erit, accipiendo esse secundæ intentionaliiter, & certè secundum realēm absentiam abesse, non potest contingere, nisi perteunte subiecto, cuius conseruatio ab accidenti inseparabili penderet; ac demum, cùm entia rationis, in quibus accidentalia suo modo inueniuntur prædicta, realē inherētia deſtituantur, vixit, quotum esse, non sit inesse, sed ſolum ab intellectu cognosci, his definitionibus non erunt comprehensa, quod ramen à veritate alienum eſt heuſt alij prædicabili rem definitionibus explicentur.

Hanc sententiam tuerit Caiet. dubio. 1. laeti. item tract. 4. de quinque prædicabilibus. cap. 6. de accidenti. Magist. Spec. in expozitio- ne text. Ora, quæſt. vniuersitatis, huius prædicabili, art. 1. cum tanquam probabilem acceptat. Cardin. Tol. dub. 3.

Communis sententia præferatur, atq; explicatur.

Oppofita
ſententia.

Oppositum tamen, & magis meotii Porphyrii consonam sequitur, que ſenſum realēm definitioni tribuit, vt veſta ipsa ſonant. Eodem modo, utramque definitionem accepisse inuenio antiquiores interpretes. D. Thom. præfertim opusculo. 48 tract. 1. de prædicabilibus cap. finali de accidenti; Magnum item Albertum tract. 7. de accidenti, cap. 2 & 3. quos moderni majoris momenti sequuntur.

Idque defiaſio prima efficaciter ostendit, nam cum dicunt adesse, & abesse accidentis ſine corruptione ſubiecti, exploratum est de reali corruptione eſt sermonem, cùm non sit alia, per quam corrumpi poſſit ſubiectum, de abſentia igitur, vel de inherētia reali accipiuntur verba: haec namque ſunt, quae deſtruente ſubiectum valent, exempla item Aristot. & Porphyrii ſunt efficaciter eandē partem conſtant, cum de accidentibus ſint exhibita ſecondaria realēm inherētiam, vt dormire, ait,

Porphyrius separab. ie occidens eſt, nigrum vero eſt inseparabiliter curvo, & Alibi op̄l occidit.

Idem etiam diuīſio probat, etenim ſepara- bile eſt accidentis, vel inseparabile à ſubiecto, rebus ipſis coherenti, non intentionibus, & ut verba Porphyrii clare indicant, pro rebus acci- piuntur, nam diuīſio eſt polita; cum vidiles occidens inseparabile, non abesse realiter, ad cognitionem recurrit, ut diuīſionem, cùm defi- nitione componeat. Et autem minime neceſſarium hoc, ſi de affirmatione, & nega- tione ſermo acciperetur, ergo definitio etiam ſenſum habet realēm, niſi veſta in eodem ver- borum contexu, aquivo-atione veſti Porphyrium, nullo enim interpoſito verbo adſe- ſe, & abesse in definitione acciperetur pro intentionibus affirmationis, & negationis, in diuīſione vero pro reali inherētia, vel ſepa- ratione, quod licet Caiet. admittat de diuīſio- ne realiter accepta coniunctus, affirmans ne- ceſſitate compullum ſecuſe Porphyrius, falſi- tatis tamē coniuciuit, hoc argumento, idem quoq; definiesat Porphyrius coherētiam veſti- bis diuīſis, vnde idem eſt definitiū, definitio- nis, quod diuīſum diuīſionis, hoc eſt occidens ad quinque prædicabile ſpectans, ſed verbo, atque ſenſu Porphyrii, conuineat, sermoneta eſt in diuīſione de rebus primo, de eisdem igitur exit definitio accipiendo; & certè non mihi nus logice coniudicationis eſt diuīſio, occidens nio, ſi ergorealē, cum ſit hoc, logica coni- dicationis eſt potest, cuam reale explicit ſe- condā intentionis funda-mentum, realē item eſte definitionem non repugnat.

Cæterum, ut hanc sententiam illuſtriorem Notabilē redam, obſervare illud oportet, prædicable quodcunque duobus coſtare, ſuadantem videlicet, & ſecondā intentione, illud prima intentione vocatur, & realis natura plerumque eſt intentione ſecondā forma denominans, mo- dus autē denominacionis pander quidē ex na- turā fundamentū, cum iuxta conditionem illius futura ſit degominatio: & quamquam nō denominetur tale fundamentū à ſecondā intentione, niſi ab intellectu cognoscatur, ad inferioraque compaſſetur, oportet tamen realē eius conditionē perſpectam habere Di- lectionem, à qua modus cognoscendi, & con- parandi dependent, exempli gratia, ut cognoscamus ratiōnib; pertinere ad quartum prædicabile, in- vestigare oportet, an ſit proprietas à principijs eſſentialibus prouincians: & quidē

enquam

Quam, ex adaequata causa, ut conuersum prædicabile sit de specie, sed duplex est consideratio realis naturæ, vel in entitate, atque essentia illius sistens, & talis physica erit, si ex materialibus principijs accipiatur, ad modumque ordinetur. Metaphysica vero si ex formalibus generis, & differentiarum, vel certe, si in cum sicutem dirigatur, ut perspectiva conditione reali intelligatur modus, quo à secunda intentione denominabilis sit, ad Dialecticam pertinet. Pleraque sunt huius rei exempla ex doctrina Arist. & Porphyrij perita, differentiam, quæ tertium prædicabile est, non solum per prædicationem definit Porphyrius, sed per reales actus illius, dum ait, differentia est, quæ separat ea, quæ sub eodem genere sunt, & rursus differentia est, quæ conduceat ad esse rei, & est pars illius est. Ecce reales sunt eiusmodi actus, neque in his definitionibus prædicationis verbum ponitur, vel aliqua illius mentio sit, ordine tamen ad prædicationis finem non carant, cum eo tendat explicatio differentialis actus, ut intelligatur modus, quo à secunda intentione denominatur differentia.

Notabil.

10.

11.

Illiud secundo summopere ad norandum est, quod in superioribus astringere cœpimus, duobus modis fundamentum secundæ intentionis esse considerabile, vel sub conditione reduplicativa, in quantum fundamentum est, videlicet, nullo alio considerato ad illius naturam spectante, vel certe considerante propria condizione naturæ, eo fine, ut qua nam ratione fundamentum esse possit, percipiatur, & posterior consideratio priorē præcedere oportebit, cum non sit denominatio formaliter intelligibilis, nisi natura ipsius fundamenti, quæ eam accipere debet, perspecta habeatur, scilicet quo pacto poterit intellectus denominacioni quarti prædicabilis alicui attribuere, nisi ei per pectum fuerit, proprietatem esse à principiis essentialibus emanantem, ambæ tamen considerationes, logicæ appellantur, prior quidem ex forma, secunda vero ex fine. Et in diversis definitionibus Dialecticis apparet vix que modus, nam vbi per verba secundæ intentionis definitio designatur, reduplicativa consideratio est realis fundamenti, vbi vero, per terminos primæ intentionis, quasi specificatus, hoc est realis naturæ ipsius fundamenti, eo tamen fine, ut ex illius cognitione intellegamus modum eiusdem formalis denominationis.

Quibus prælibaris nostra sententia est, pri-

marum, & secundam accidentis definitionem, sententia sensum realem habere: hoc est, de reali inherentiæ accidentis accipiendas esse, ut verba sonant, non tamem ut ibi consideratio sistat, sed ut perspecta conditione reali accidentis intelligatur affirmari, & negari de subiecto posse, absque illius corruptione; id enim absque dubio vim habet in reali natura accidentis, quod cum aduentum sit comparatione subiecti, sicut separari realiter potest, salua eius essentia, ita etiam affirmari, atque negari in propositiones & hoc modo intelligunt posteriorem sententiam auctores illius, D. Thomas praesertim, ut ipsum consilienti facile constare poterit, nec aliter definitiones interpretari possunt, nisi verbis Aristotelis, & Porphyrij vis inferatur, & sensus valde ab eorum mente alienus tribuitur, eam igitur nos sic explicatam libenter, ut probabiliorem amplectimur.

Diluntur argumenta.

Argumentis autem hoc modo obviavimus Ad I. argumentum, ut dum primo dicitur accidentis sententia, cunctum realem inherentiæ non speciatre ad considerationem logicam, distinguendum sit, etenim si in eius essentia, realis considerationis sistat, ita est, si vero eiusmodi consideretur, eiusmodi definiatur, eo nomine, ut quale sit fundamentum intentionis quinti prædicabilis paterat, non erit talis definitio, vel consideratio à Dialectico instiguo aliena. Ostendimus toto supra Porphyrium, quatuor omnes acceptiones proprias, per realem expoliuisse inherentiæ patrem ergo illud idem in accidenti Dialectica consideratio, & verba Porphyrij, quibus alterum membrum divisionis explicar, ut definitioni sit consonum: eandem sensum realem non obscurè indicant: ait namque accidentis inseparabile, posse cogitatione separari à subiecto, licet res ipsa non separetur, ac si dicat, posse nos cogitatione comprehendere separabile esse à subiecto res ipsa, non ea ratione, ut realiter separari affirmemus, effet enim falsa similis affirmatio, cum eius veritas à res ipsa pendeat, neque aliquando vero separetur, sed sensus illius est, quod quamvis à parte rei semper subiecto inhereat, propriam tamen conditionem illius, talern esse mente concepimus, ut nihil essentiaz repugnet realiter separari, in quo sensu (proprietissimo quidem) vero dicimus accidentis esse realiter inseparabile, atque etiam separabile realiter, illud

Pp

illud de actuali inherētia accipientes, hoc vero de aptitudine, conditione eius inspecta, atque ad subiectū essentiam comparata, & sensus iste germanus Porphyrii ad cor. cordiam redigunt divisionem, ac definitionem, ut tantumdem definitio explicet, ac diuisio dividat, secundum eundem sensum realem ab aquiuocatione immunem.

Ad argu-
mentum.

15.

Entia autem rationis, quāquam inherētia reali destinuantur, maximam tamen similitudinem habent cum ea, neque enim sunt extīnsicā denominationes, vt in initio huius operis aduersus plures ostendimus, sed quamvis vētē non inherētent, modum habent inherētis, quia sic ab intellectu concipiuntur, ac si rebus ipsiis, quas denominant, inherētent, eadem namq; similitudine appellatur genus natura realis à secunda intentione, qua appellatur homo albus ab albedine, & qua appellatur genus eadem natura, si realis esset forma denominatio, idq; denominationes ipse ostendunt in communī modo loquendi, dicimus namq; naturam denominatam à secunda intentione esse universalem formaliter, genus, speciem, vel differentiam, qui modi loquendi vñ paretur minime, nīl talis esset concipienti modus, ex similitudine accidentium denominantium formaliter defūctus.

QVAESTIO TERTIA.

An exacta sit prior definitio acciden-
tis.

Obicitur aduersus definitionem.

Mlaus bona appetit, definitio accidentis, quod adest, & abest subiecto praeter corruptionem illius, pleraque enim accidentia sunt, quae subiectum, & inserviunt, & corruptiunt, vt la. halis morbus, alia, quae illud iam corruptum præsupponunt, vt combustio domus, mors item hominis, vel alterius animalis, atq; etiam eadem ipsa corruptio, & id genus alia, quibus notum est definitionem non quadrare, cum subiectis inservi quidem, nec tamen absque illorum corruptione, consulto igitur Aristoteles, eiusmodi particulari definitioni non apposuit, alij particulis contentus, nemp̄ quod eidem in esse, & non in esse contingat, vitiosam igitur, ac di-

minutam definitionē efficit Porphyrius eam addens.

Varijs sententijs referuntur.

Citea solutionem huius controversie, de Circa pri-
mō genere accidentium, non consen-
tiant Doctores, &c. in primis circa veri-
tatem illarum propositionum, homo est mor-
tuus, domus est combusta, quidam falsas esse
auunt, atque disperatas, & in materia remota,
post quām prædicatū repugnat subiecto, nam
si homo est, vita non potest esse priuatus, & dū
verum est vita carere, iam homo non appella-
tur, & similiter domus dum combusta dicitur,
non permanet, nec domus vocari potest, & vt
proprietate summularū, uno verbo explicem,
conflueretur dicere, affirmavas esse de sub-
iecto non supponeat, & idcirco falsis.

Ahi vero propter ampliationem illius par-
ticipij, veritatem habere posse defendunt, cum
talē sensum exhibeant, homo, qui est, vel
fuit, mortuus est, dormus, quæ est, vel fuit, est
combusta; huic modū dicendi sustinet Caiet.
inter exponeādā præsentem definitionem, at
Mag. Sot. quæst. vnica in solutione confirmationis argumēti tertij, vocabulum illud mor-
tuum, distinguendū censet, nam vel tanquam
participium verbi accipitur, & tunc talē sensum
efficit, homo vixit, & postmodū vita pri-
uatus est, sive viuā modo, vel non, vel certe,
vt adiectivū nomen, quo pacto, aliū sensum
nonnihil diuersum reddit, nemp̄ homo vixit,
& modo non viuit, & veroque modo accepto
vocabulo, veram esse propositionē tenet, pro
aliqua saltem temporis differentia.

Verumtamen, quod ad veritatem attinet
propositionum, noui est prædictis considera-
tionis, sed ad summulatu materiali rei eiden-
dum est, si tamen communis modus concipiendī,
& loquendi aliquid valer (valer autem plurimum) veras esse similes propositiones creden-
dum est, cum ab iuiciis tanquam vere pro-
ferantur.

Ad rem igitur deueniendum est, ac viden-
dum, sint ne accidentia eiusmodi, vel non, &
quidam accidentia esse negant, sed potius sub-
stantiae destructiones, quorum ratio (mea quidem sententia) nullius est momenti, nam de
sebii notū est esse accidentis corporis, illius ta-
men destruciū, qua propter Albertus Magnus
tract. 7. de accidenti cap. 2. prædicta potius
esse substantialia affirmat, nam cum mors, vel
corruptio

corruptionis sit dissolutione quendam principiorum vitae, quemadmodum vita ipsa ad substantiam hominis positione spectat, sic etiam mors praedictum substantiale priuationum est. Verum autem tenet videtur sententia haec, quia primitus ad speciem refertur illius positionis, quod priuat.

Rejicitur.

Adhuc tamen non videtur veritati satis consona, mors namque pro duobus accipi potest, nempe pro corruptione ipsa substantiae in fieri, quae per modum actionis priuationis significatur generationi opposita, vel pro ipsa priuatione vita, quam inducit, tanquam propriam terminum. Veroque modo subiectum habet, quocunque illud sit, cui notum est adesse, & abesse falsa illius essentia, ergo aut vere est accidentis, vel etiam si substantiale sit praedicatum priuationum, habet tamen modum accidentis, quapropter definitio ei absque dubio suo modo conuenit, ut de similibus dicendum erit, circa finem huius dubij, quapropter praedita solutio argumento non satisfacit.

Ex propria sententia dissolvitur controversia.

Notabil.
vacuum.

Vnum ergo obseruandum est ex philosophia petitum, ut controversia dissolvatur, mortem pro uno ex duobus praedictis accipiendam esse, videlicet pro priuatione vita in fieri, quae aliud non est, quam corruptione totius compositi generationi opposita, & per modum priuationis actionis significata; vel pro termino illius, qui est etiam priuationis substantialis, & significatur in facto esse, vel vi factum quid, & huiusmodi appellatur corruptum esse, vel vita esse priuationem: nam quae sunt, inconcreto significantur, sive ergo modo priori, vel posteriori accipiatur, absque dubio habet modum accidentis, & modo nostro intelligendi subiectum, sed duplex est illius subiectum, inhesionis unum, denominationis alterum, quemadmodum generationis etiam duplex est, denominationis res facta, vel genita, inhesionis materia prima, quae cum ab una in alteram mutetur formam, vere ac proprie generationis, & corruptionis subiectum inhesionis est, ut i. lib. de generatione text. 24. docet Aristot. & nos diuino fauente nomine ostendemus, in eius loci commentaria. Quemadmodum, ergo generatio, pro actione, vel termino materie primae inhesionis, genitum hominem denominat, in ter-

mio ad quem, hoc est tanquam quid per generationem factum, iste enim genericus dicitur, non materia, sed mutata per generationem, pari ratione de morte, pro corruptione, vel termino illius sentiendum est, materia prima in esse suo modo, ac si esset accidentis priuationis, quia ab ea abiicitur anima, quae est vita principiorum, hominem tamen denominat, quasi intermixta à quo, priuationis vita, hoc est ut iam non existente, qui tamen in termino à quo, exit, modum igitur accidentis cum habeat comparationem materiae, quae re ipsa subiectum illius est, accommodari ei potest definitio accidentis, cum addit, arque absit ei praeter corruptionem illius: perseverat enim materia prima eadem sub forma vivens, nec non sub priuatione illius, perseverat eadem sub generatione, & corruptione, iuxta regulam Arist. s. physicorum text. 3. statutam, mutationis subiectum idem sub vtroque termino à quo, & ad quem permanet, vera est igitur predicatione, homo est mortuus, & mors modum habet accidentis priuationis, quod materia inhaeret tanquam subiecto, ab illaque abesse, & illi inesse potest praeter eius corruptionem, hominem autem ipsum denominat, sed ei non inhaeret: idcirco definitio accidentis conuenit ei respectu materiae, non hominis, idemque de combustionis domus censendum est respectu materiae artificialis. De morbo vero quantumcunq; letali exploratum est subiecto semper inhaerere, nam licet illud ad corruptionem disponat, integrum tamen perseverat, quamdiu durat morbus, dum autem corruptum, moebus etiam perit.

QVAESTIO QVARTA.

An bona sit posterior definitio accidentis.

Finalis definitio accidentis apud Porphy. De ultima rium ea est, que per negationem aliorum definitio- prædicabilium designatur, quamquam ne. apud Aristotelem s. topicorum cap. 4. pri- mum locum obtineat, diuersis autem verbis apud vtrumq; philosophum continetur: Arist. namque negata solum definitione, genere, ac proprio, Porphyrius vero per negationem omnium prædicabilium eam tradit, in quo nullū discrimen reperto, cum definitio idem

20. sit cum specie secundum substantiam, differentiamque, tanquam alteram partem comprehendat. Vnde intelligitur cuncta etiam praedicabilia exclusive Aristotelem à ratione accidentis. Ceterum in ultimis verbis eiusdem definitionis dissiderat videatur, quoniam Aristoteles definitionem clausit: *inest autem rei*. Porphyrius verò longè diversis, videlicet semper autē inest in subiecto subsistens: ecce vbi verba Aristoteles simpliciora sunt, & simplices accidentis inherentiam explicant, idcirco nullam dubitandi occasionem afferunt, maximam vero verba Porphyrii, & in primis, verbum subsistere accidenti non congruit, cū nonum sit subsistere idem esse ac per se stare, perfectissimi tū igitur importat substantiae modum, cuius ultimus terminus, seu actualitas subsistentia est, à quo aliena est natura accidentis, quae alteri semper inheret, bene igitur Aristoteles proprietatem verborum attendens, non subsistere, sed inesse protulit.

Ratione
dubitandi.
21. Sed maiorem dubitandi rationem ingerunt verba Porphyrii simul accepta, semper autem in subiecto subsistit, quae accidenti dumtaxat inseparabiliter conuenient. Etenim sedere, dormire, &c. accidentia sunt, quae non semper, sed determinato tempore subiecto adhærent, virtuosam igitur reddidere definitionem verba illa, præter Aristoteles sensum superaddita.

Eundem sensum temuisse Porphyrium, & Aristotelem circa hanc definitionem.

Solutio du-
biij.

22. **N**ihilominus, si propriam eorum sensum perspenderamus, inveniemus, nō esse diuersum, quamvis verba nonnihil diversitatis habent, verū est enim quod de substantia obicitur, si absolute consideratione accipiatur, neque enim accidenti attribui potest. Porphyrius verò: *o nisi cùm addito, eam in definitione accidentis posuit, videlicet subsistit in subiecto, & eo ipso pro existētia in alio eam accipit, quam inexistentiam appellamus, sensus igitur illius est, semper autem inexistit subiecto, vel in subiecto, quod proprium modum inherendi importat ab Aristotele. illis verbis explicabitur, inest autem rei.* Eiusmodi autem inherentia duplex est, actualis una, quam habere sensus, ut accidentis, dum subiectum afficit, quasi potentialis alia, quam apertitudinem vocant, quia non est aliud, quam apertum natum esse accidentis, ut subiecto inheret, vnde

tempor accidenti conuenit, etiam si à subiecto sit re ipsa separata. Etenim quantitas panis, que à substantia illius separata est in sacramento Eucharistie, apertitudinem semper retinet inherendi, & si actu nullum officiat subiectum. Aristoteles igitur, & Porphyrius, explicata inherentia actuali in prima definitione, apertitudinem etiam indicare voluerunt in presenti, quae ex sequo cunctis accidentibus conuenit, estque illis essentialis. Sed Porphyrius expressius addira illa particula, semper, tamquam actualis inherentia extra illorum essentialiam sit. Ex quibus intelligitur verba Porphyrii nullū excludere accidentis genus, sed cunctis esse communia, quia dū ait semper autem in subiecto inest, seorsum non de actuali inherentia, sed de apertitudinali tenet, quasi dicat, semper aurem in subiecto subsistere aperte est, non est autem presentis instituti controversia illa, an ad essentialiam accidentis spectet apertitudinis inherentia, quam in Metaphysica (afflante diuino nomine) ex professo discutimus parti affirmatiue adherentes.

QVAESTIO QUINTA.

*Quod nam sit adaequatum concre-
tum, vel substratum, quintum
predicabile denominatum.*

Rationes dubij proponuntur.

Multa sunt, quae occasionem præbent I. Ratio du-
biij. **h**uic modi controversia, primā qui continentur, quia predicamenta nouem acci-
denarium, ad substantiam comparata sub quinto praedicabili comprehenduntur & indifferenter continent proprium, & commune accidentis, imo & praedicabilia vincuntur in eodem predicamen-
to suo modo reperiti affirmat Aristoteles lib.
topic. cap. 7. his verbis: *semper enim accidentis,
& genus, proprium, & definitio in uno predicamen-
torum verum est.* Vnde elicetur ad quintum
praedicabile spectare, nō solum commune acci-
dens, sed etiam proprium, illudq; concretū esse adaequatum, quod utrumque comprehendit, cum utrumque verē sit accidentis, qua propter nō erit sufficiens ratio distinguendi quartum, & quintum praedicabile.

Vt etiā hoc argumentū confirmat, ex modo II. Ratio.
etendi veniamur modū predicandi, sed eundem
modum

modum essendi habere proprium, & communem accidentes, ergo eundem modum praedicandi habere necesse est, si ergo modi praedicandi constarent, ac separant praedicabilia, sequitur placere, ad idem praedicabile virtutemque spectare, minorem illam sic ostendo, praedicamenta non sunt accidentia sed distinguuntur iuxta diversos modos essendi in substantia, quae igitur in eodem sunt praedicamento, eundem modum essendi habebunt, in eodem autem praedicantea ratione qualitatis collocatur propriez passionis sub genere naturalis potentiae, & sub ceteris generibus eiusdem praedicamento, multa accidentia communia, in modo igitur essendi non distinguuntur, atque adeo, neque in modo praedicandi, nec demum in diverso erunt praedicabili constituenda.

Ecce confirmatur, quia proprijs actus cuiusvis propriez passionis pertinet ad quintum praedicabile, ut actus ridendi, & similes, cum verum sit, adesse & abesse subiecto salua eius essentia, neque enim semper ridet homo, vel admiratur, ergo proprijs ipsius passionis, quae ab eisdem attributis speciem capiunt, ad idem praedicabile referuntur.

Secundo, pleniusque contingit formam vel materialiam naturalem, vel artificiali enunciati de subiecto, ita ut praedicatum ad esse, & ab esse subiecto possit circa ei^m corruptionem, ut dum dicimus, annulum esse aureum, vel argenteum, hominem esse materialem, &c. Ergo & praedicaciones similis collocabitur in quinque praedicabili: ac tandem differentia essentialis diuisiva enunciatur de genere contingenter, cum salua essentia illius possit de eodem negari, cuius exemplum eiusmodi praedicaciones, ac similes præbent, animal est rationale, animal est hinnibile, quas referre ad idem praedicabile necesse erit, cum tamen substantiales sint differentiae, quae praedicantur, non accidentia, unde non solum vera accidentia comprehendunt concretum huius praedicabilis, sed etiam substantiam.

Prior sententia proponitur.

Propter hanc, & similitudinem argumenta Cardin. Tolini controversis huius praedicabilis, quem ex parte videntur sequuntur, Magist. Oña, qd. volca. art. 6. & quidam alii ex modernioribus, sentire videntur adaequatum huius praedicabilis concretum, nec esse accidentis secundum eam extensionem, quam importat, quidquid est extra rationem alterius, sive sub-

Cohes. n.

III. Rati. o.

Sentent.
P. Tolet.

fligatio illud sit, vel accidens, quia si ita est prædicaciones indirecta pertinetur ad praedicabile quinque, quales sunt, animal est homo, animal est equus, sed neque est accidens ut distinguitur contra substantiam, nam sic proprium comprehendetur, quod extra essentiam, & substantiam rei constituitur, sed est, ait, verum accidentis commune, quod non fluit ex principijs essentialibus subiecti, de quo prædicatur.

Opinio D. Thom. ut vera est sequenda.

AT D. Thomas maiorem tribuit extensionem quinto praedicabili, docens adaequatum concretum illius esse praedicarum quodcumque accidentalem, vel contingenter habitudinem habens in ordine ad subiectum. Id tenet questione unica de spiritualibus creaturis art. II. in corpore, vbi haec habentur verba. *Alio modo accipitur accidentis secundum quod ponitur ab Aristotele. Vnum de quatuor predicatis. I. Topicorum cap. 4. et secundum quod a Porphyrio ponitur vnum quinque minorum, scilicet enim accidentis non significat id, quod commune est nouem generibus, sed habitudinem accidentalem predicatis, ad subiectum, vel communis ad ea, quae sub communis concidentur. Quam sententiam hausit ex doctrina Arist. Met. textu 33. & 11. Metaph. c. 2. sed expressius i. lib post. text. 9. vbi de accidenti loquens in ordine ad praedications condiscit, quod illud à praedicatis per se, affirmans quintum praedicabile esse id omnino praedicatum, quod non est per se, sic enim loquitur postquam primum & secundum perfectatis modum expoluit. Quidamque autem nemo modo insint, accidentia, ut musicum, aut album animal, &c.*

Quam autem vera sit haec doctrina intelligemus, si disserim inter praedicamentorum, & praedicabilium constitutionem paulo alius consideremus, etenim praedicamentum non ex alio constituitur, quam ex ordinatione praedicatorum superiorum, atque inferiorum in tali gradu essendi, ut praedicamentum substantiae constituit coordinatio, à supremo genere substantiae per differentias essentiales diuisio, vix ad atomas species hominis, iconis &c. iusta gradum essendi per se: praedicamentumque quantitatis coordinatio praedicatorum, à supremo genere quantitatis, vixq; ad atomas species continuas, ac discretas in gradu essendi extensio substantiae, & sic in praedicamentis accidentiis substantiae reliquis.

Cuius ea est fundamentalis ratio, quia essentia dividitur in decem modos essendi, quorum primus est per se, ceteri vero determinatae rationes essendi in alijs continent, ille substantiam constituit, quae primum praedicamentum est, reliqui vero ex diverso modo afficiendi substantiam, propriam sortiuntur distinctionem, vel potius praedicamenta primo diuersa constituantur, praedicabili vero non ex modo essendi, sed ex modo se habendi ad subiectum, propriam rationem, ac distinctionem accipiunt, non est enim aliud. Praedicabile, quam simplex quoddam universale, vel prae dicatum tali modo respiciens subiectum, hoc est, tanquam pars quidditatis eius per modum formae, vel materiae, & eiusmodi sunt praedicabilia genus, & differentia, vel tanquam completa eius quidditas, & est praedicabile speciei. Aut certe, tanquam ab essentia proxime & adaequate emanans, quod cum subiecto proinde reciprocatur, & est proprium quartum praedicabile, vel deum, tanquam aduentitium ex causis extrinsecis, hoc est ab essentia specifica extraneis procedens, & est quintum praedicabile, itaq; praedicabilia, non tam ex gradu ipso, vel modo essendi distinguenda sunt, quam ex modo se habendi ad subiectum, & hoc sibi vult nomen ipsum praedicabilis, quod praedicatum respiciens subiectum, de quo tali modo enunciabile est.

Idque efficaciter ostenditur, nam etiam si praedicatum accidentes sit, essentialem, vel quid differentiam praedicationem efficit proprie modo se habendi quidditariuum, vel essentialem comparatione subiecti, ut color respectu albedinis, albedo ipsa respectu singularis albedinis, praedicationes primi, & secundi praedicabili efficiunt, comparatione tamen subiecti non nisi accidentalem, sub quinto praedicabili propter habitudinem contingentem ad illud. Vnde efficaciter sequitur, quod etiam si praedicatum sit substantia, accidentalem, vel contingente habitudinem habens ad subiectum, praedicationem, accidentalem sub quarto praedicabili collocandam constitueret: talis est illa, in qua differentia substantialis enunciatur de genere, dum dicimus, animal est rationale.

Probatur deoq; nostra sententia, quia ex diverso modo, quo praedicatum, sive substantia sit, vel accidentes, respicit subiectum, variatur modus essentialis ipsius praedicationis, ut proprium, & commune accidentes ostendat, nam quia

illud oritur ex principiis essentialibus, necessario respicit subiectum, & idcirco propositione per se constituit demonstrationi, ac scientiae apta, commune autem accidentis, tanquam aduentitium contingentem habitudinem habet ad subiectum, & ea proprie non constituit propositionem per se, sed per accidentem, à scientifico ordine demonstrativaque arte excludendam, idemq; in praedicationis substantialibus conspicimus, nam differentia essentialis eadē comparata ad speciem constituit praedicationem per se, & quidditatem comparata ad genus non nisi per accidentem, ut duae istae praedicationes testantur, homo est rationalis, animal est rationale. Et, ut hoc solo verbo sem explicitemus, quemadmodum accidentis induens modum substantiam, hoc est secundum eadem habitudinem respiciens inferiora, similem constituit praedicationem, cum ipsa substantia, sub eodem praedicabili collocandam, partem ratione substantia induens modum accidentis in ordine ad subiectum, similem constituet propositionem accidentalem ad quintum praedicabile spectantem. Ad quatum igitur concretum, vel substratum quinti praedicabilis, à secunda intentione accidentis denominatum est praedicatum, contingentem habitudinem habens ad subiectum, & hoc vocatur accidentis quintum praedicabile, etq; ad quatum definitum omnium definitionum, quae ab Aristotele & Porphyrio assignantur, cum ex modo se habendi ad subiectum adesse, & abesse ei possit, praeter corruptionem illius, eidemque inesse, & non inesse contingat, ac deniq; neq; sit specie, genus, differentia, vel proprium, semper autem rei, vel subiecto insit, id est modo accidentis proprio illud respiciat.

Rationibus in principio positis occurritur.

Prum argumentum soluimus dicentes, modum praedicandi non esse accipendum ex modo essendi nudi considerato, Ad primum, sed in quantum concepit in ordine ad subiectum, ad quod proprium accidentis comparatur secundum habitudinem necessariam, & per se, commune vero secundum contingentem, atque accidentalem, quod sufficiens dicitur, est, ut distincta possint praedicabilia constitueret tanquam in eodem sint praedicatione (quod faciemur), etenim praedicamenta ex modo essendi in substantia distinctionem sortiuntur, qui idem est in vitroq; v. g. qualificandi substantiam. Et ex eodem discrimine ortu habuit celebris illa distinctione accidentis in acciden-

dentis prædicabile, & prædicamentale, quam D. Thom. citato superius loco indicat, illud namque omne, & solum verum accidentis substantiae inherens comprehendit, accidentis vero prædicabile, neque id omne, quod inheret substantiae neq; solidum, quae contingenter insunt, sed quaecumque habitudinem continentem ad subiectum habent, siue accidentia sunt vel substantiae, immo siue etiam subiectum, quod sic resipiunt substantia sit, vel accidentis, vnu namque accidentis propter modum se habendi contingentem alteri accidere dicitur. Hinc etiam oritur noua alia, sed necessaria distinctio prædicationum, in eam, que accidentalis est ab accidenti prædicamentali, & prædicabilis. Etenim si prædicatum re ipsa substantia sit, quomodo cumq; se habeat ad subiectum prædicatio non est accidentalis ab accidenti prædicamentali, cum tamen esse possit accidentalis ab accidenti prædicibili, hoc est, verè pertinens ad quantum prædicabile, & talis est cuncti modo, animal est rationale, & similes in quibus differentia substantialis enunciatur de generi, si vero prædicatum sit accidentis, quomodo cumq; se habeat ad subiectum, erit prædictio accidentalis, ab accidenti prædicamentali, & tamen rite potest, ut non sit talis ab accidenti prædicibili, sed quidditativa, & essentialis generis, speciei, vel differentiarum, tales eiusmodi sunt albedo est color, hæc albedo est albedo, & aliæ similes. Itaq; coincidere possunt duo isti modi, ut eadem sit prædictio accidentis utraque ratione, si & prædicatum re ipsa accidentis sit, & habitudinem habeat accidentalem ad subiectum, ut in hac prædicatione conspicimus, homo est albus, possunt item longe differre, ita ut prædictio accidentalis ab accidenti prædicamentali, accidentalis non sit ab accidenti prædicibili, neq; è diuerso, ut prædictio exempla testantur.

Ad confirmationem

dicimus, proprias paf-
fiones, carumq; actus diuersam habere habitu-
dinem ad subiectum, nam illæ per se illud respi-
ciunt, & necessario, cum à principijs essentiali-
bus emanent, unde prædicatione per se, arque
ad eò in quarto prædicabili constituenda de co-
cunciantur, carum vero actus accidentaliter
habent habitudinem, cum non semper eliciantur,
sed determinatis temporibus, & maiori ex
parte libet, & si aliquando necessitate natura-
rum, adhuc ex propria conditione habent, ut ad-
esse, & absesse possint, salua potentiam, ac
subiectorum essentia, nam etiam si cessarent

ab actu, non corrumpentur, enunciatur ex-
ge de subiectis prædicatione accidentalis qui-
tu prædicabilis.

Circa solutionem secundi argumenti Mag. Solutio 2.
Oñ haec sententia prædicationes illas, & similes, an-
nulus est aureus, triangulus est ligneus, nulli-
us prædicabilis esse, quoniam pars materialis
enunciatur, & idem sunt incomplete, & rursus
materia de forma, ratione cuius sunt indirec-
tæ, & ex defectu virtusq; à prædicabili or-
dine excludendas esse, in quibus completæ rati-
tum prædicationes, & directæ collocantur,
quemadmodum excluditur illa, homo est ma-
terialis, si vero sub hac forma proferantur an-
nulus est deauratus, vel deargentatus, ad
quintum prædicabile referendas existimat,
quia iam accidentia complectum de subiecto e-
nunciatur.

Mihi tamen oppositum videtur magis cū Rejicitur,
ratione coniunctum, nam licet materia artifi-
cialis prædicatum sit, per modum tamen totius
concreto nomine significata, ut in prædicatione
generis, & differentiarum, quæ, licet partes
dum taxat enunciatur, sub forma ratiæ totius,
ex vi nominis concreti, quo significantur, alio
qui, si sub forma partis significata prædicatur,
falsa esset quæcumque talis prædictio, ut si
diceres, homo est animalitas, homo est ratio-
nalitas, & simil modo, falso essent prædictæ
prædicationes, nisi per modum totius signifi-
cata materia, & rursus, quia assignatur nomine
adiectivo, modum habet accidentalis forma,
licet re ipsa materia sit, est enim sëlus, triangu-
lus est ligneus, hoc est, in materia ligni fabrica-
tus, annulus est aureus, hoc est in materia aurii
fabricatus, esse autem fabricatum in tali mate-
ria accidentalis est ratio virtusque, & per modum
formæ accidentalis significata, quanquam
ex materia re ipsa desumpta, & similis est ratio
de illa, homo est materialis, pertinent igitur or-
manes ad quintum prædicabile, cuius conditio
ut copiosius explicetur, tanquam generalis
regula accipienda est, oportere quidem com-
pletum esse prædicatum, & subiectum præ-
dicationis accidentalis, ut ad quantum prædi-
cabile referenda sit propriæ, & simpliciter, si
vero alterum sit completum, vel vitumq; re-
ductum ad idem prædicabile referenda erit,
tales sunt prædicationes, in quibus potentia
enunciatur de anima rationali, & actus e-
iam potentiarum reducuntur enim illæ ad quar-
tum, iste vero ad quintum prædicabile, iuxta
expositam doctrinam, nam quantum ad i-
dam

Quam conditionem similia sunt, quartum & quintum, imo, & praedicabilia vniuersa.

Ad III.

Ex rematu argumentum solutum est, continet natio[n]i maiorem ambitum habere concretum huius praedicabilis, quam ab auctori-bus opposita sententia excludatur, nam cum similes praedicationes sub quinto praedicibili ponantur propter modum se habendi contingentes, & accidentaliter illius praedicati, quod vere substantialis est ad subiectum, efficaciter inseritur ad eum substatum huius praedi-cabilis esse praedicatum, habitudine contingenti habens ad subiectum, sive substantia sit, vel accidens, sub forma tamen directe predicationis, cum indirecte ab arte penitus excludantur, ut argumentum doct. Toleti sol-vatur.

33

QVAESTIO POSTREMA.

An accidens sit quintum praedicabile comparatione individuorum dum taxat, vel etiam generum, atque specierum, de quibus, ut tale enunciatur?

Expositio
tituli.

34.

Proprium, & commune accidens non sunt à Porphyrio explicata proprijs definitiō-nibus praedicabilium, quemadmodum species, genus, ac differentia, cuius ea, (nisi fal-lor,) ratio exiit, quod tota serè eorum notitia, à fundamentis penderet, idq[ue] licet etiam verum sit in eteris praedicabilibus, eorum tamen fundamenta, generis prælettē, & speciei notissima sunt, & idcirco non sicut necessaria pecularias eorum expositione, sed ad secundas intentiones sermonem transferre oportuit, ex opposito vero horum duorum praedicabilium difficultas omni serè ex parte in explicanda fundamentorum natura posita est, ut ex principiis controverbijs circa eam agitatis facile constare potest, qua explorata, non est admodum difficile definitiones eorum elicere quibus tanquam praedicabili explicitentur.

Nota.

Declarata autem iam concreti huius praedi-cabilis adiquata ratione, non nihil difficultatis superest, in explicanda secunda intentione illud denominante. E'enim sub fundamento co-constituentia accidentia, quæ de generibus, atque speciebus, & individuis enunciabilia sunt,

35

ut de colore, albidine, & alijs explicatum est, quæ de substantia, usque ad Petrum, & Ioan-nem predicantur. Exeat etiam alia, sequenda non pauca, ut suar[um] aedes omnium proprietatum, quæ specificas naturas sequuntur, videlicet a-etas ridendi, intelligendi, & similes, qui de so-lis individuis speciebus eorum dicuntur, unde inferitur, accidens de generibus speciebus, & individuis enunciabitur, ut propria predicatione quinti praedicabilis, id igitur occasionem dubitandi præberet, an accidens per respectum ad individua cor. Situatur in ratione predica-bilis, vel comparisonem ad species. Illud autem difficultatem auger, quod huic praedicabi-li proprium est, videlicet, ut primo, ac per se in dividuis conueniat, speciebus, ac generibus ra-tione individuorum, ut ex Porphyrio capit. de his, que communia sunt, & propria, atque ex Aristot. capit. de substantia, plane colligitur, apparet igitur specialem esse in eo rationem, ut individuorum comparatione sit vniuersale, & quintum constituerat praedicabile.

II. Ratio.

Ex alia vero parte exeat Porphyrii sententia, qui ubiqueque de quinto praedicabili loquitur de plusibus differentiis specie illud praedi-cari affirmat, cap. in primis de genere, commu-ne accidens cum genere conuenire ait, in eo quod utrumque enunciatur de pluribus specie differentiis, sed ab eo separari, quia genus in quid, accidens in quale: cap. deinde ultimo in principio, post medium, atq[ue] in fine, commu-nia aliorum praedicabilium cum accidenti, atque etiam propria, in quibus ab eo distinguun-tur enim, veritas, constantes docet de pluribus specie differentiis enunciabile esse, centet igitur per tales predicationem de speciebus constitui, ac per eandem esse definiendum, si tanquam quintum vniuersale definiarur.

37.

Eandem partem confirmare videtur efficax ratio, nam singulares propositiones, ratione singularitatis ab arte serè rejeiciantur, quod sin-gularia sint in continuo motu, & fluxu, & idcirco nulla stabilis notitia evidens, vel proba-bilis de illis haberi potest, cum tamen de speciebus, vel generibus oppositum constet, nam cum rerum essentia in illis contingatur, per-manens notitia de illis habetur per eum, ut etiam singularebus. Esto igitur singularia sint, de quibus proxime, ac per se primo enunciatur quintum praedicabile, species erit principialis eius terminus, ita ut comparatione illius ad problemata constituenta, ad probabilia argu-menta, quæ demonstrationem iuvare solent, ad eos-

III. Ratio.

38.

ed corroborandas dictum opiniones deferantur possit, per plures igitur species constituerunt, se definitum erit potius, quam per individua. Haec partem tenet Magister Olla quodam
vixi art. 5.

Inodatur difficultas, & solvantur argumenta.

Vestiar.

Ego vero auditis virtusq; partis argumentia, nec per plures species constituendum, vel definitum censeo, neq; per individua, sed per adequatum terminum sue relationis, sub quo vniuersitas praedicationes ad quantum praedicabile spectantes comprehendantur, talis igitur definitio illius designanda est, ceteris praedictibiliis definitionibus consequentia. Accidens est, quod praedicatur de pluribus in quale commune. Etenim si per solas species illud definias, illa accidentaria a definitione excludis, quae de pluribus differentiis specie non enunciariunt, sed de pluribus dumtaxat individuis, qualia sunt actus proprietatum passionum, vt si dicas, homo admiratur, homo ridet, insufficiens igitur talis definitio erit, & inadequata ratio constitundi quantum praedicabile. Nec satis facit illud, quod Magist. Olla responderet, pauca admodum esse ciuilem di accidentia, & maiori ex parte de species eiusdem praedicari: nam definitio tantum contenire debet, si exacta futura est, & fatus eam viuolam reddit unum, vel alterum sub definito comprehendens, in definitione tamen non explicatum, praeceps quād singulares actus omnium passionum, quae species atque conuenient, non sunt in exiguo numero.

Addit etiam si placet indifferenter, de supremis generibus enunciari, quacumque accidentia conuenient speciesbus, & individuis, ergo adhuc, ex hac parte non erit adequatus terminus species.

Et ut argumentis satisfactum, proximum terminum esse individua faciemus, principia Rationibus item canem species propter rationem pro se dubitandi cunda parte allata: oportet ergo adequatum faciat, designare, sub quo comprehendatur virtusq;. Porphyrius vero de speciesbus dumtaxat loquitur, quia in eo cum genere, & differentia conuenit accidentis, quod de pluribus speciesbus enunciatur, à quibus illud separat per modum praedicandi in quale, igitur non sicut necesse explicare omnia, de quibus enunciatur, dum definitio illius non constituebat, sed discrimen quoddam designabat. Si tamen exacta definitio illius constituta sit, talis in ea ponendus est terminus sue relationis, qui adequatè omnes alios comprehendat.

Ex vniuersis, quae in praesenti capite adnotata sunt, exposita manet Porphyrii mens do-
ctrina Arist., veritati, naturaeque accidentis in quantum vniuersale est, & praedicabile consen-
tanea: eliceturq; quam vana sit, & absq; funda-
mento rationis reprehensis Anticennæ, & A-
rabum, (vt Albertus Magnus retulit tracta-
tu 7. de accidenti cap. 1. & 2.) vniuersa, que
Porphyrius attulit in praesenti cap. definitions p̄fessionis accidentis, tanquam cum na-
tura illius pugnantes rejeiciunt. Et haec de om-
nibus praedicabilibus dixisse satis sit, iam
igitur Deo auspice ad praedica-
menta propere-
mus.

40

41

Conclusio.

Q q

R. P A.

R. PATRIS
ANTONII RVBII RODEN-
SIS, THEOLOGI E SOCIETATE IESV,
THEOLOGIAEQUE PROFESSORIS.

COMMENTARII IN LIBRVM CATEGORIARVM
*Aristotelis Stagirita, que pradicamenta appellari consuerunt,
 unacum Dubijs, & Questionibus hac tempestate a-
 gitari solitis.*

**PROOEMIVM, VNIVERSA, QVAE IN HVIVS
 operis initio notatu digna censemur, summatim
 complectens.**

Latentum.

BSOLVTIS Porphyri-
 anze flagges commenta-
 rijs, quibus ad doctrinam
 Arist. capessendam via a-
 perteatur, categoriarum ex-
 positionem aggredimur, ut
 prima intellectus operatio-
 ne, quae in simplici cognitione posita est, arte
 perfecta, ad secundam, arque postremam, in
 quibus perficiendis torius dialectice residuum
 veritatis, gradum faciamus, proprium eten-
 tiam huius scientiae munus est, rationis opera
 ordinando, ac dirigendo perficere. In prima
 autem operatione perficienda admisceantur
 duo, & ordinata cognitio, & eonundem co-
 gnitorum debita ordinatio, vt Magn. Albert,
 bene adnotat tractat. i. de antecedentibus ad
 scientiam prædicamentorum in principio, &
 quidem artem ordinare cognoscendi simpli-
 cia, vixunque præstitit Arist. i. Topicorum
 libro, de prædicatis simplicibus ad problema-
 ta constituenta necessarijs differens, vbi quid
 genus, quid definitio, quid proprium, & ac-
 cedens sit, designavit, arque in breuem quandā
 sumam categorias rededit eiusdem lib. c. 7.
 ex quibus Porphyrius insignis, & discipulus,
 & interpres, prædicabilium opus confecit, ut
 simplicia vniuersa secundum modum prædi-
 dicati, & subiecti ad quinq; illa capita referret.
 Explicatisque singulorum prædicandi modis,
 tandem artem cognoscendi cuncta prædica-
 ia, ac subiecta tradaret, vbi magnum quoddam

discrimē aperitur, inter primam operationem
 intellectus ex una parte, secundam, & tertiam
 ex altera, nam illa, quantum ad simplicium eo-
 gnitionem attinet, nō est per scientiā, vel arte
 perfectibilis, cum tamen duæ aliae perfici his
 possint, naturale est enim, simplicia appre-
 hendere per intellectum, non secus, ac per vi-
 sum, vel quemlibet aliū sensum sensibilita,
 vnde sicut non est scientia, vel ars docens modum
 videndi, vel audiendi, sed cum mere sint
 haec naturalia modo etiam naturali sunt, pari-
 ratione non potest per artem doceri modus ap-
 prehendendi simplicia, cum tamen composi-
 tio, diuisio, ac discursus non sint admodum na-
 turalia, quia modum in eis ars, vel scientia pone-
 re valcat. Ceterū quamvis ita se res habeat,
 ex parte obiecti dirigi in cognitione simplicium
 intellectus potest, est namque obiectum
 eius amplissimum, quod nisi in aliquem redi-
 gatur ordinem, difficile admodum, ac ferde
 impossibile erit quidditatem alienius rei inue-
 stigare, proprium, genus, & differentiam inue-
 stire, quibus definitio eius construi possit, præ-
 sentim quia in una eademque re multa, ac di-
 versa aduantur, vt quantitas, qualitas, relatio,
 &c. quæ separare, & distinguere inter se oportet,
 vt quæ sint extra cius essentiam cognosca-
 mus, & ex eorum separatione prædicta esse
 tialia discernere valeamus, ad propriumque
 conceptum eiusdem peruenire. In hunc finem
 intuenit intellectus mirabilem quendam mo-
 dum referendi rem quamlibet in suum ordi-
 natum,

4. **nem.**, ita ut certis quibusdam rerum classibus constitutis: sub quibus comprehendantur omnes, ad unam, vel alteram recurrentem sit, in qua proprium genus, & per divisionem illius propria differentia inueniatur, eiusmodi est categoriarum atque in decem classes vulneras res mundi referre docet, iuxta unius cuiusque conditionem, & naturam, & hoc est simplicia inter se ordinata, primamque operationem intellectus, in quantum eorum notitiam importat, quasi obiectiva perficere, prædicabilium, & prædicamentorum, artibus disponentes illa, hac verò perficiente.

Expositus libri inscriptio.

De inscriptione libri. **E**t talis est huius operis inscriptio, ut ab ea exordium sumamus, categoriae nati-
que grecum vocabulum idem, quod lati-
ne enunciatio, vel prædicatio significat, ex-
primens impositionem, vel fortassis, ut voluer-
unt aliqui translationem ab accusatione ducta,
quam proprie significare solerit, alicui
namque accusatione attribuuntur plura, cui
enunciatio, in qua aliquid de aliquo dicitur, ei-
ve attribuitur, persimilis est, sicut tamen apud
latinos effectum est, ut pro principali ipsius e-
nunciationis parte usurpetur, quæ prædicatu-
appellantur, et que quæ caput totius enuncia-
tionis, in quo sensu D. August. lib. de decem
categorij, qui habetur in primo tomo cap. sta-
tim primo, animal vocat categoriam substi-
tutæ, scientiam, vel disciplinam categoriam qualitatib., & D. Damascenus lib. de dialektica
cap. 38. categorias ab eo nūcupatas docet, quod
de aliquo dicantur, & Cicero. 4. lib. Tusculanarum
questiōnum id esse affirmat, quod de
aliquo, vel aliquibus dicitur. In hac eadem si-
gnificatione accipitur apud latinos prædi-
menti vocabulum, non quidem pro ipsa præ-
dicatione, sed pro capite illius, & quoniam ea
quæ de alijs prædicantur, in decem classes à
Philosophis sunt distributa, comparatione pri-
mæ substantiæ, quæ cunctorum prædicitorum
fundamentum est, & in qua quasi copularum re-
periuntur, supremum cuiusque classis prædicta-
rum, quod de cunctis ad illam pertinentibus
enunciatur prædicamentum est appellatum,
& exento rursus vocabulo, totam ipsam præ-
dicitorum series sub eo dispositam, atque or-
dinaram prædicamenti nomine sicut voluit
comprehendi, itaque, & grecæ categoriæ vox
& latina prædicamenti: pro integra iam præ-

dicatorum classi, à supremo genere usque ad atomas species, & individua, communis dialektorum, & philosophorum consensu usurpa-
tur, cuius significationis testes Porphyrium,
& Arist. pto universis afferre placeat, ille enim
cap. de specie sic loquitur. *In unoq[ue] p[ro]edicamento, sicut quedam generalissima, & rursus alia
specialissima, & inter generalissima, & specialissi-
ma sunt alia qua genera, & species dicuntur eadē.* Aristot. vero cap. 6. & ultimum prædicamentorum, post singulorum explicacionem haec verba subiungit. *Igitur de omnibus generibus, que
propositum sufficiunt, que dicta sunt. Generis au-
tem appellatione, completam prædicatorum
series sub eo dispositam intelligit, cum de o-
mnibus, ac singulis, in singulis etiam capacibus
differuerit. Prædicamentum igitur seu catego-
riam, sic possumus describere, ut dicamus.
esse dispositionem: quandam prædicatorum
essentialium, superiorum, atq[ue] inferiorum sub
uno quodā supremo genere, quod nulli est infe-
rius usq[ue] ad individuum, cui nihil est inferius
& huius descriptionis exemplum in categoria substantiae afferre possumus, in qua supremū
genus substantia est per intermedia prædicata
procedens, nempe corpus, viuens, animal &
hominem, usque ad Petrum, aut Ioannem, vi-
tra quos descensus non procedit.*

Quis non fuerit artis prædicamentorum inuentor, explicatur.

De primo autem huiusc artis inuentore
non consentiunt antiquiores Philosophi, Iamblichus enim (vi. Boetius refert
in commento prædicamentorum.) Archita Ta-
rentino insigni Philosopho id honoris detulit
Commentatori verò Themistio, ac ceteris in
eodem procēdio placuit, primū an fuisse Ari-
stotelem, qui categoriarum ordinem inuenit, artis inuen-
tore communis schola, nunc iam temporis se-
quitur, & quanquam non esset id usquequa-
que certum, nemini (mea quidem sententia) Ju-
bitare licet huius operis, quod præ manibus
habemus auctorem fuisse Arist. tum quia Por-
phyrius expressius testatur verbis in proprio
prædicabilium. *Cum sit necessarium Christiani, &
ad eam, que est apud Arist. prædicamentorum doctrina,
&c. Tum etiam, quia D. Aug. in lib. de
decem categorijs, qui habetur in 1. tom. illud sub
Arist. nomine, ac titulo suis cōmentarijs illu-
strauit. Tantundemq[ue] fecerunt Aug. posteriori-
res, &*

res à D. Thom. opusculo 4. tract. 2. ad nostra usque tempora, & qui quintum metaphysicæ librum, (quem ex officina Arist. prodidit ambigit nemo) perlegerit, negare id ambo modo poterit, videbit namque, eadem prædicamenta, methodo eadem stilo non dissimili, verborum contextu non alio, ab eo esse conscripta, atque apud se statuerit in hūc dialecticæ locura esse translata, ut in processio totius dialecticæ, ab auctore illius, dum ad huius operis censuram perveniret esset, his verbis dicitur opus hoc delumping est ex prima philosophia, &c.

De fine operis.

Finis huius operis.

Finis autem, à quo vniuersa operis ratio pendet, ex completo totius dialecticæ fine coniectandus est, ut bene Cajetanus in præfatione prædicamentorum, cuius propriū institutum esse cōstat opera rationis dirigere, ac dirigendo perficere, singulis autem partibus singula item rationis opera dirigit, priorū quidem, posteriorum, top. cōsum, atque electorum operibus discursum, vel ratiocinatorem, compositionem, ac divisionem ea parte, quæ de interpretatione appellatur, superest igitur vi prædicamentorum arte, quæ de simpliciis est, simpliciū cognitionem perficere intendat Arist. tanquā ipsius dialecticæ parens, ergo, & eiusmodi erit huius operis finis, quasi proximus, ut in initio nos admonemē cōspimus, qui rursus in vñteriore, altioremq; ordinatur, nempe, vñprædicatorum copia præ manibus habita, ex ipsa prædicamentorum serie, enunciations constituentes, syllogisatorum autem (que totius dialecticæ copia est) perficiamus.

De rebus ne, an de conceptibus, seu vocibus prædicamenta differant.

An de reb^s ne, an de conceptibus, seu vocibus prædicamenta differant. **C**irca obiectum, illud in primis definire oportebit de rebus ne, conceptibus, vel extensis vocibus opus hoc d'ſcretat, sunt namq; de hoc etiam scire sententiae, quot capita, ut qui Arist. interpres in processio eiusdem legerit, inspicere poterit. Commentatori, Eustathio, & quibusdam alijs placuit de rebus esse sermonem, ut Arist. ipse indicat cap. statim. 2. que in prædicamentis disponuntur dividit h̄is verbis. Eorum, que sunt alia de subiecto aliquo distincta, &c. De rebus igitur in prædicamentis & actuum prout sunt de conceptibus, autem pri-

cipalius in hoc libro Arist. d'ſcretet, videtur in siuare Porphyrius in proemio prædicabilium, genera, & species, ex quibus prædicamenta conflatur, in concepibus ponenda esse indicat, & finis ipsius operis, quem ponimus esse directionem simplicis notitiae, concepibus item simplicibus medijs factam confirmat.

Sententia nominalium.

Nominales ad voces omnia referunt, quorū sententiam iam in scholis se-

*Sententia
nominalis
n.*

pultā, quasi ab orco revocare videntur moderni quidam, principale consideratione huius operis de vocibus esse affirmantes, minus principalem de rebus, & pro se referunt magnā antiquorum philotophorum turbam, Porphyrius, Ammonium, Simplicianus, Dexippus lāblichum, Alexandum, Herminiū, Egeum, Syrianum, Boetium, Albernum Magnum, quos omnes in huius lib. initio eam proficeri aiunt, & quod plus est D. Tho. idem sententia videatur in processio libitorū de interpretatione, quem ego cōsulens inueni eius modi scriptissime verba lect. 2. Sed *Lógica ordinatur ad cognitionem de rebus sumendam, significatio vocum, que est immediata ipsi cōceptibus intellectus pertinet ad principalem considerationem ipsum*, &c. ut autem sententiam confirmant, statunt prædicamenta rebus quidem principaliter confitui, sive à Metaphysico vel Logico considerentur, ceterum ille ad res principaliter attēdit, cum proprium illius sit modus essendi cōsiderare, ut dialecticus nō nisi principaliter ad voces, præcipuum namq; dialecticæ munus est, docere modum differendi de omnibus, prima autem differendi principia, & quæ elementa sunt voces, spectabunt igitur ad principale eius considerationē. Acceduntque dialecticam peculiari ratione sciemtionali, & rationali appellari, non quia dem alia de causa, nisi quia ad sermonem internum præcipue attingit, quod si aliquando de rebus sermo incidit, id totum cōserit ad verborum r̄sum in differendo. Corroborationem etiam potest ex doctrina Aristot. qui i. & 3 cap. huius operis de equi vocis, vniuocis, ac denominatis, de complexis item, ac incomplexis nominibus ex professio agit, ea definiens, ut vñaccerte ad prædicamentorum rationem aptierit, ergo de nominibus se principaliter in prædicamentis sermonem instituit.

*De plane indi-
cat.*

*Rejicitur hac sententia, & vera
satuitur.*

Rejicitur.

CAETERUM HAC SENTENTIA à nemis iam sustinetur, cùm de contextui Aristotelicæ doctrinæ & veritati sit opposita, vocet namque & conceptus, qui ab Arist. in hoc libro, atque in tota dialectica considerantur, ad rerum significaturū considerationem, tamquam ad finem principaliter attendendū ordinantur. Itaque rerum naturæ, ut sub secundis consistunt intentionibus, sunt id, ad quod principalius dialecticus attendit, instrumenta, quibus medianib[us] eas in prædicamentis ordinat, in prædicationibus collocat, in syllogismis disponit, sunt voces, & conceptus; illæ quidem minus principale, cùm tanquam extrema signa ad explicandum alijs deferuant, vnde vulgatum illud Aristot. emanauit, quia res non pessimum ad scholas, dum disputamus afferre, vocibus utimur loco eatum, conceperis verò in mente formatus, cuius signa sunt voces, instrumentum principalius est, viptote, proximum respectu rei significata, & principalius ad dialecticam considerationem pertinens, quæ in perficiendis operationibus intellectus, ad quas proximè conceptus spectat versatur. Hunc ordinem constituit Arist. inter scripturam, vocem, conceptum, & rem significatam respectu dialecticæ considerationis i. lib. de interpret. cap. i. nō procul à principio dum ita ait. Sunt ergo ea, que sunt in voce, earum, que sunt in anima passionem note, &c. ea, que scribuntur eorum, que sunt in voce, & quemadmodum, reculer e omniib[us] eadem, sic nec eadem voces, quam tamen he primum non a sunt, eadem omnibus passiones animæ sunt, & quorum ha similitudines res siame eadem, &c. & cap. 5. eiusdem libri cùm vellet enunciationes ordinare secundum variæ oppositionum genera, vniuersaliter rerum, ex quibus enunciationes sunt, & à quibus eatum ratio accipienda est, divisionem his verbis praemittit. Quidam autem sunt he quidem res vniuersales, illæ vero singulares, &c. re autem vniuersali, ac singulari definitis, subiectis. Si ergo in vniuersali vniuersaliter enunciat quis, quod est, aut non est, contraria enunciationes erunt, &c. ut planè significet ad res ipsas significatas rationem, & ordinem enunciationum, atque earundem oppositionem tendere, atque adeò properiter res ipsas significatas, voces, ex quibus sunt, in dialectica considerari. In ipsis item prædicamentis res dispositas, atque ordinatas

medija concepibus deficit Arist. quarum etiam proprietates afferit, ut in prædicamento substantia primam, & secundam substantiam, nulla de vocibus mentione facta, ut intelligatur, non nisi, ut instrumenta considerari.

15.

Ac demum 4. Metaph. text. 5. ambitum Metaph. explicans. Eam cum dialectica confert, affirmatque æquales esse ex parte obiecti, quia sub diuersis considerat: omnibus circa totam entis latitudinem, tamquam circa proprium obiectum versatur virtus, illa quidem secundum modum essendi realem, dialectica vero in quantum sub intentionibus, ac modis differendi radit, verba Arist. sunt. *Signum assertum est, quod dialectici, & sophiste eandem quidem quam Philosophi subeant figuram, &c.* Loquitur autē de primo Philosopher, qui est metaphysicus, & figuræ nomine genus obiecti, vel latitudine eius intelligit, ut verba sequentia indicant, atque namque *Dialectici quoque de omnibus dispositi ens enim commune omnibus est, circa idem enim genus dialectica versatur, & Philosophia, dialectica autem est tentativa, de quibus philosophia est cognitiva, &c.* Tentativum autem dialecticam appellat, quia ex proprio insituto, de vniuersis dispartare tentat. Ex quibus evidenter infero, circa res ipsas principaliter dialecticam versari, tanquam circa proprium obiectum, alioqui non potest eundem cum metaphysica habere ambitum, voces namq[ue] tantam extensionem habere nō possunt, nisi forte velis in ordine ad res significatas considerari, & tunc principaliter in rebus consideratio: & cursus de omni ente differere viramque affirmat Arist. ens autem non vocem, sed rem significat. Hec est igitur principaliter in dialectica considerata, ut eiusmodi ratio coniunctit, si prædications in ipsis bus principaliter exercentur, & syllog: sibi ex vocibus sunt, vel ergo vox, de voce enunciarunt, tamquam prædicatum de subiecto, vel solum, ut instrumentum ordinatum ad res ipsas, quæ principaliter enunciantur; si primum tenetas, sequitur planè cunctas prædications esse disparatas, cum vox, quæ prædicatur, valde sit diuersa ab ea, quæ subiecti locum habet, ut propositio hac ostendit, homo est animal, neque enim vox animal, ratione identitatis est vox homo, sed: neque ratione inclusionis, si quidem nota est in ea nō esse inclusam, nec superest modus alius, iuxta quem verè de illa enunciari possit: ergo aperiè falsum est voces principaliter.

con-

Q. q. 3:

14.
Auctor.

enunciari, vel in syllogismis ponit, in quibus nihil de vocibus infertur, sed de rebus significatis. Si vero secundum affirmes: sequitur plane intentum, nempe voces in propositione collocari, tanquam rerum signa, unde quia res ipsa veræ inter sece prædicantur, una vox de alia, tanquam signum rei enunciabitur, ut sensus prædictæ propositionis sit, res quæ est animal vox prædicari significata, clauditur in homine, & vox ipsa animalis signum est rei inclusæ in significato hominis. Eadem proportione accepientur sunt voces in syllogismo, ceterisq; dialecticis instrumentis, ut bene Albertus Magnus in proemio prædicamentorum, qui abique dubio nostram tenet sententiam, quam exuditæ exponit, Caietanus in codice proemio ex Auctore placo initio sive logice, ubi dialecticum, ait, voces ex intentione non considerare, sed necessitate compulsum, quoniam res tali modo conceptus non potest, nisi verbis exprimere, docere, atque ordinare: quod si alijs possit præstare signis, vocibus no[n] indigeret: idem proficitur Magist. Soto, & Cardinalis Tolentus in proemio. Doctor Canterus in proemio, atque in expositione primi capitii.

Explicatur
D. Thom.

In hoc sensu loquuntur Philosophi omnes, quos pro se assert opposta sententia, ut argumenta soluere incipiamus, quod ex verbis ipsorum facile intelligitur. Nec D. Thomas oppositum sentit, sed voces ad principalem dialectum sentit, ut voces ad principalem dialectum considerationem spectare, ait, quod verissimum est in eo sensu, spectant enim ad res significatas, quæ principaliter considerantur, & id quidem conceptibus medijs, ita ut ratio externa, quam interna vox, quam conceptum appellamus, instrumenta sint ad principalem resum considerationem ordinata, & hac de causa, de vniuersis, æquiuocis, denominatiuis, complexis, & incomplexis agit Arist. quia rerum consideratio, ex modo, quo significantur per voces maxime pendet. Vel secundo, & magis ad mentem Arist. ac in favorem nostræ sententie, in definitionibus æquiuocorum, & vniuersorum plane res definiri, verba ipsa ostendunt, æquiuoca, vel vniuersa sunt, quorū nomen est commune; quæ enim commune nomen habent, quo significantur res ipsæ sunt, non voces, cum idem sit penitus nomen, & vox in hac parte, res ergo definitur principaliiter secundum intentum Arist. dialectica vero modos differendi docet, quorum instrumenta voces esse non negamus, & idem rerum

19.

significatarum gratia considerantur, sed propriæ se. Sermocionalis vero dialectica vocatur secundum latam illam significacionem, qua grammaticam comprehendit, & rhetorican, quatum minus est sermonem perficeret stricta vero significacione, & propria, rationalis potius, quam sermocionalis dicitur, quia in dirigendo rationis operibus versatur, nisi forte velis propriæ conceptus, qui ad internum sermonem pertinent, & tanquam principale instrumentum resū considerantur, talem vocari ut opposita sententia admittit, vel deniq; quia speciali quadam ratione sermonem considerat, in quantum de rebus non agit, nisi ab intellectu tali modo conceptus, vocibusque significatis.

Circa obiectum varijs dicendi modis significantur.

Constituto iam de rebus esse in prædica. Obiectum sententia sermonem, ut signis internis operis designciuntur, ut vocibus externis significantur, definite oportebit, quæ nam res proprium sit huius operis obiectum, ubi certum est simplex esse debere, non compositum, nam vt Arist. cap. 5. constituit, complexa multis simplicibus composita ad prædicamentum non sunt revocanda. Albertus Magnus ubi supra tenet obiectum huius operis esse ratione simplicem ut ordinabilem in ratione prædicabilis, vel subiectibilis, cui consentit Cardinalis Tolet. ad finem Proemij, Caietanus Caietani vero tale obiectum excludit quia ad secundam sententiam, potius operationem intellectus res simplices pertinere arbitratur, si in ordine subiecti, ac prædicati spectentur, cum eiusmodi sint partes enunciationis, idem obiectum potius esse ait ens proponibile primum operationi intellectus, per hancenam in prædicamento ordinatur (verba illius refero) Magister Soto, quem ex modernis sequuntur plures, prædicamentum iuxta libri inscriptionem obiectum ponit. Magist. Olla questionem inquit esse de nomine, an hoc, vel illud sit, dummodo res simplex obiectum esse constituarit, cum haec sit, quæ in prædicamentis disponitur.

Vetus modus dicendi exponiatur.

Ego vero prædicamentum, ut a linguis abstractum, & vniuersi commune, obiectum constituendum censeo potius, quam item aliam, hac ratione ductam, obiectum operis du-

20.

621. *An pertinet ad dialecticum*

Venit
tenua.

21.

22.

tis duplēcē conditiquēt (vt alias interīm omīta n) habēre dēbet, vna cōf., vt rationē proximē, & principaliter in sc̄ientia cōsideratam contineat: altera vt proxime item, & adēquātē vniuersis conueniat, quae ad illam referuntur: hoc est autem dīscrimen inter rem simplicem in p̄dīcamēto ordinabilem, vel primā operationi intellectus proponibilem, ex vna parte, & p̄dīcamēto ex alia, quod simplicia partes sunt, ex quibus p̄dīcamēto cōflatur, & in ordine ad p̄dīcamēto cōstituēdūt attenduntur, at p̄dīcamēto res est ex eis constituta, & quae proxime, principaliter, & secundum se in hoc opere consideratur. Simplicia igitur, quasi remota illius participatione, p̄dīcamēto item de omībus adēquātē enunciātūr, simplicia vero non nisi, tanquam partes, ex quo etiā quasi remote ad p̄sēntēm tractatum pertinēt. P̄dīcamēto ergo potius obiectum est, quā simplicia, vt subiecta exempla ostendunt, ad dominicatoriam artem pertinēt cōstruēda dorūs, lapides etiā, & ligna vt tali modo, d̄spōndā, tanquam illius partes, nōn tamen adēquātū, vel proximum artis obiectū eiusmodi ponit, sed dorūm ipsam, ad quam artis intentio terminātūr. Ad posterioriſtīcam item artem simplicia, & enunciatiōnes pertinēt, vt tali modo disponenda p̄ constructionē demonstrationis, nec tamen vñius vñquam enunciatiōnes etiā, sic cōsideratā obiectum illius operis possit, sed demonstrationē cōstitutā, in quam artis tendit intentio. Ita ergo in p̄positō ceulen dum est, p̄dīcamēto esse adēquātū huius operis obiectum, cum in ipsum cōstiuēdūt eius intentio dirigātur, medijs tam simplicib⁹, vt tali modo disponendis.

Quis modus procedēns seruetur.

De modo
procedēti.

23.

Modus procedēdi, quem viam doctri na appellare consuetūr, non est per demonstrationē, cum liber iste, non solum artem syllogisticā, sed compositionē, vel enunciationē p̄cedat, simplex igitur est per diuisionē, ac definitionē, ac p̄ptereā disciplinā nūcupatus. Proportio huius libri ad vñuersālē dialecticā eadem est quam partes habent ad totū, quod ex eis integratur, p̄dīcamēta enim sunt pars quēdam totū dialecticā, non sēcū ac libri priorū, ac posteriorū.

622. *Agere de p̄dīcamēto.*

Ordo itero, si cum alijs dialecticā p̄tib⁹ Quem locū p̄dīcamēta conferantur, talis est, vt meri sibi in dia to in primo loco fuerint ab Arist. collocata, lectica vñcum sint quasi ianua, per quam ad reliquias, to dicent.

namque sc̄ientiam paret aditus, prius est enim secundum naturā ordinē simplicia cognoscēre, quam ad compositionē procedatur, & discursum, in quibus totius sc̄ientiae residū versatur, sed non assentior Caietano, qui in p̄cessō p̄dīcamētorū adhuc esse p̄dicabili⁹ Porphyrij antepozenda arbitrat⁹, quia in eis definiendo genus, speciem, ac differentiam, Porphyrius procedit, ats autem definitiū, vñpōte ex simplicium cognitione, & compositione permixta, p̄dīcamētis posterior est, quae ex solis simplicib⁹ cōstiuēntur, aliud est enim quibusdam definitiōnib⁹ res simplices, de quibus agitur declarate, aliud autem definiendi tradere, nam prium in quibuscumque simplicib⁹ explicandis necessarium est, idque Arist. in hoc opere p̄st̄at, vñcūr namque definitiōnib⁹ vñiūcōrum, & aquivoctorum definitiōnib⁹ explicat primā, & secundam substantiam, qualitatē, & relationē, non tamen p̄p̄terea mixtam cōstituit artem, nec igitur p̄dīcamētū opus idēcō commixtū erit cōsēndū, & cum ex alia parte generū, specierū, ac differentiarū notitiā p̄beat, ex quibus p̄dīcamēta cōficiuntur, p̄dīcamētis p̄mittendū fuit, vt Porphyrius ipse in p̄cessō admonet illis verbis. Cum necessariis sūt chrysōtē, &c ad eas, que est apud Arist. p̄dīcamētōrum doctrinā nosse, quid sūt genus, quid differentia, &c. Arist. vero breuitatis amator, opus p̄dīcamētū non compōsuit, aliquālē eorum notitiā in libris Topicōrum tradit, vnde desum facile posset, ad aliquālē etiā auditorem instruēndū, id enim efficiens Porphyrius opus p̄dīcamētū compōsuit, quod non solum necessariam sed copiōsam ad p̄dīcamētorū notitiā excipēdām auditori viam aperuit.

Diuisio denique trimembri⁹ est, cum tria Operis di in toto opere Aristoteles p̄st̄et, p̄mittit uisio expli enīm documenta quādām vñiuerſalia, certas item vñiuerſales regulas ad doctrinā p̄dīcamētōrum capessendā, valde necessariās, quod idēcō antep̄dīcamēta vocantur. De cēm deinde p̄dīcamēta proponit, & expli cat, ac tandem nonnulla multis p̄dīcamētis communia, vt modos prioris, modos simul, motū, atque oppositionē, quæ dicuntur

27.
Cuius sit
artificis
proprium
minus de
prædicamen-
tis dif-
ferere.

Ratio du-
bitandi.

cuitur post prædicamenta tradit.

His prælibatis, quæ ad cæteras præcœmij pat-
ter enara super est in calce huius præcœmij ex-
pediendum, specter ne ad dialecticam, meta-
physicunam, seu quæciam alium artificem
de prædicamentis differente, cuius proprium
minus esse dicatur. Apparet enim ad omnes,
& singulas pertinere scientias, ita ut qualibet
pro parte sicutem prædicamentorum notitia
indigens, prædicamentorum notitiam trade-
re teneatur, si quidem ad prædicamenta spe-
ctare ea, de quibus agit notum est, neque ea
posset ordinatae cognoscere, nisi in prædicamen-
tis disposita, unde elicetur, nulli esse pro-
prium, quod constat cunctis esse commune,
& rursus quodd non sit dialecticæ proprium, res
ipsa docet, ciuistodi enim scientia de ente ra-
tionis, tanquam de proprio obiecto differit,
prædicamenta autem ex diversis modis entis
realis sunt, à quibus proinde secundæ inten-
tiones, vel relationes rationis ablegantur, ex-
tra obiectum ergo dialecticæ categoriæ vagan-
tur, quapropter, & eorum consideratio à dia-
lecticæ ipsa penitus aliena censebitur, in alijs
autem scientijs locum non haber ratio hæc,
cum qualibet de ente reali, ac prædicamenta-
li differat, & certe si aliquius scientia proprius
sit prædicamentorum tractatus, solius meta-
physicæ, cuius est vniuersales modos entis rea-
lis, veluti proprijs obiectis considerate.

Dua sententiæ referuntur.

1. Senta-
ntia.

Non desunt, qui credant ad nullam scien-
tiā determinatam pertinere prædicamen-
torum artem, sed ad intellectum
naturali omnium scientiarum lumine illustra-
tum, qui cuncta suis sedibus locare nouit; siveq;
vniuersa entia creata, ad prædicamenta redu-
cere, nec ergo ad metaphysicam, quæ (vt fal-
so, à quibusdam dicitur passion) ens in de-
cem genera diuidit, neque etiam ad dialecticam
spectat prædicamenta ordinare, sed meta-
physicus prestare id potest, non solum ha-
bitu eius scientiæ instrueri, sed scientiarum
omnium, quarum obiecta in decem categori-
aj disponuntur, etenim cum metaphysicus non
differat de earibus in particulari, sed de com-
muni tantum ratione entia, non videtur mun-
eris ipsius esse prædicentia entium in particu-
lari in ceteris generibus disponere. Alij vero
metaphysico attribuunt cōsideratione huiusce-
artis prædicamentalis, cuius est de supradictis

generibus in communis differere, quæ summa-
cum suis inferioribus prædicatis in categorijs
disposita capiantur melius: in principio autem
logicæ exponi aiunt, quia prima est omnium
scientiarum, atque in materijs earum modos
differendi exercere docet, ita tenet Magister
Officij in processio prædicamentorum.

Alij distinctione vtuntur, nam exactam præ-
dicamentorum notitiam, proprium metaphy-
sicæ negotium esse siunt, rudem, & imperfe-
ctam ad quamlibet scientiam pertinere, ve
agnoscere possit ea, quæ ad proprij obiecti us-
tuarum, & proprietates spectant, alij denique Aliorū
prædicamentorum tractatum, sive absolutum,
vel inchoatum soli metaphysico esse tribuendū putant, proprium namque illius est modos
entis inuestigare, atque ad eis ipsum in
decem prima genera distribuere, quorum sin-
gula singulos modos entis continent, suntque
quasi entis species, & prædicamentorum capi-
ta, quorum exacta notitia ex generibus, atque
speciebus in prædicamento dispositis compa-
tatur. Ad complementum vero dialecticæ ex
metaphysica desumptum, trahi opus hoc cer-
tent, sed in merito huic scientiæ præponi,
quæ ex libris de interpretatione inchoari do-
bet, & propria prædicamentorum fides fere
inter logicam cæterasque facultates logicas
posteriores.

Resolutio quæstionis.

Nos autem ad metaphysicam in primis Vera sen-
tientia
pertinere prædicamenta tenemus, vt tentia,
& confirmatio sequens prædicamentorum ordi-
natio, ac dispositio, quæ cum artificio sit,
non potest sine arte fieri, & cum sit quedam
res determinata, necesse est ab aliqua determina-
ta arte fieri, sed nulla est, ad quam proprius
pertinere possit, imo, & inter scientias reales
nulla, ad quam adæquare pertinet, nisi sola
metaphysica, ad hanc igitur scientiam propriè
referenda est, minorum ostendo, quia meta-
physica respicit totam entis latitudinem, ve
nuper ex doctrina Aristi, 4. metaph. text. 5. at-
tulimus, exacta autem entis notitia, ex modis
illius comparanda est, modos entis exacte
cognoscere, nisi singuli, tanquam supremi ge-
nera in species per differentias diuisi in præ-
dicamentis disponantur, impossibile est, ergo
prædicamenta disponere proprium est meta-
physicæ minus. Quæ cetera si de singulorum
cognitione

enim natura in particulari non diffusat, nisi in quantum à materiali modo abstrahere possunt, communia tamen omnium praedicata, ex quibus categoriis instituuntur considerare potest, ac debet, quia talis dispositio à modis materialibus abstracta: nec tamen est necesse ad predicamenta ordinanda, natura rerum in particulari cù suis proprietatibus cognoscere, sed constitutis praedicamentis ex genibus, speciebus, ac differentijs, particularis cuiusque rei natura, ac proprietas singularis scientijs relinquuntur consideranda. Quod vero ceteris scientijs realibus non conveniat praedicamenta ordinare, notum est, cum non sit via, quæ circa totam entis latitudinem versetur, sed temquam determinatam pro objecto sibi vendicant, cuius natura ex aliqui notitia praedicamentorum à metaphysica, vel alia scientia murata, simul cum proprijs principijs cognosci, sufficienter potest.

- IL Secundum ad dialecticos propriè spectare predicamentorum item, dicta tamen ratione, ac ad metaphysicam, utraque enim hoc scientia vniuersalitas est, & circa totam entis latitudinem versatur, ut docuit Arist. idem utraque modos entis explicatos habet necessitatem, quamquam sub diversa consideratione, illa quidem, quia ad naturam proprij objecti spectat, dialectica vero, quia modis differendi circa res vniuersas tradit, instrumenta omnibus scientijs necessariae conficit, quod absque cognitione supremorum genierum, conuadetque in species divisione per proprias differentias, præstare minime potest, nam ipso pacto poterit dialectica operationes intellectus dirigere, ac dirigendo perficere, nisi horum dispositiones nouerit, quo pacto demonstrationem confidere docebit, nisi propositiones per se quibus constat, discernat à contingentibus, quo demum pacto propositionem per se intelliget, nisi praedicatum ad essentiam, tanquam genus, vel differentiam spectare iudicet, vel certe, tanquam integrata definitioem ex utroq; constitutam. Vniversa igitur hæc, predicamentorum notitiam posulare, quare dialectica inferenda est per predicamentalis, tanquam altera eius pars, id natura eius exigente, à qua eam desumere oportebit, quamlibet aliam facultatem vel scientiam (vna excepta metaphysica) non secutus, ac differendi modos: ad has autem duas vniuersales scientias predicamenta spectare, docuit plane Arist. ea in principio dialecticas collo-

essa, & quasi in ipso metaphysicæ centro, nempe in 5. libro, verum quidem est principia esse ad metaphysicam referenda, tanquam iacte intimum obiecti rationes clara, post metaphysicam vero dialecticas adscribenda sunt, & ex confirmatione nostræ sententiae, quam sequitur Diodorus & Fonsca. 5. metaphysicæ cap. 7. quasi: i. à sectione 3. usque ad quinquaginta sufficiens factum credo rationibus aliarum.

In principio positi dubij fit satis.

CAletrius ratione in principio à nobis propositis, posse actiones subitandi satisfacere opinetur, ex quibus sententia est iam ex solutione adnotata primum, pro secundi vero solutione illud adnotamus. Aristotelem. 5. metaph. cap. 7. text. 14. ens reale per se, (separata prima cetero rationis, seq; entia, ente reali per accidens) in diversa praedicamenta dividere, unde quemadmodum à diverso huius divisionis ens rationis excluditur, pari ratione à membris dividens, ita ut secundæ intentiones, vel relationes rationis in aliquo deceat praedicamentorum minime collocentur, sed suum habeant separatum praedicamenta relationis, in quantum considerationis sunt dialecticas, quod in tractatu de ente rationis dispositum, atque ordinatum oculis subiecimus. Ex entibus igitur realibus dumtaxat sufficientia praedicamenta. In ceterum tamen ab intellectu consideratione, hoc est ab inferioribus abstractis, videntur denominationes generis, speciei, ac differentiarum sunt suscipiunt, quapropter licet intentiones secundæ in praedicamentis non ponantur, conditiones tamen sunt ad praedicamentalem constitutionem necessariae, alio tamen modo ad praedicabilia, alio ad praedicamenta, pertinent, quod apparet obserendum est, ad praedicabilia quidem, tanquam formæ illorum intrinsecæ, ad praedicamenta non vt formæ, sed vt conditiones, id namque, quod intrinsecæ genus est, speciei, & differentia, sola est secunda intentione, à qua quicunque reales nature accidentali denominatione dicuntur tales: ipsa est ergo, quae praedicabilia constitue essentialiter, minime vero praedicamenta, sed reales naturæ secundum realēm essentiam in praedicamentis disponuntur, in quantum per differentias essentialias diuiduntur genera in suis species: itaque reales conceptus objectuum (vt ad tem proprius accedamus) substantia, R. R. corpora

corporis, viventis, animalis, &c. bonitatis, materiarumque speciemur ordinari: osen pandemantia et primi predicationis efficiunt, cuius formae iuris iaceant sunt reales ipsa essentia, que his conceperibus contingit, conditione tamen requisita talis coextensionis est, genera, species, &c. differentias denominari, quia modum ea in communia corespondendi talis denominatione sequitur, genera igitur, species, & differentiae duabus concipiuntur modis, vel metaphysice, in quantu contrahibilis est natura generica realis, in communia concepta, per reales differentias, & species ab intellectu ex concepcionis generis, & differentiae compromitis, & ex tunc consideratis predicationis talis coordina adiutori complerentur, quandoque nula consequence de nominatio secundum intentionis, & tunc absque illa in metaphysica predicationa constitutus, ac consideratur, in dialectica vero eadem est constitutio, sed consideretur etiam denominatione, quia res eiusdem naturae ad predicationem, syllogismos, ac demonstrationes referuntur, & hoc modo intelligenda est definitio predicationis, tam ab uniuersis sic designata, predicationem est predicationum accordingatio, vel metaphysice predicabilium accordingatio, vel metaphysice accipientium, pro realibus naturarum conceperibus obiectum, quo: tamen in dialectica denominatione secundum esse iacet rationum consequitas, ut sub obiecto illustrare possint. Ex quo etiam confidencionalis discriminis consistit, qualiter ad termini definitionis predicatione referenda sint, inquit etiam qualiter in dialectica considerari possint, etiam si ratio rationis, vel secundis intentiones predicatione, ipsa non ingrediantur, in qua consistit formalis solutio propriae argumenti.

Ad viiiim. Ad ultimum dicendum est, eo quidem enim ad solam metaphysicam pertinente artem predicationis talem, alio tamen longe diverso ad dialecticam, quia supradicta ad genetis, vel modis entis universos considerat, in ordine ad instrumenta scientiarum conficienda, hanc igitur facultatum quilibet, posuit, ac debet categorias constituere, ut intra ambitum proprii obiecti, esse absoluta, arque perfecta.

C A P V T P R I M V M

De equiuocis, uniuocis, ac denominatiuis.

A Equiuoca dicuntur, quorum nomen solum commune est, secundum vero nomen substantiae ratio diversa, &c.

T E X T U S E X P L I C A T I O.

Ratio eorum, que in predicatione disponentur, ex vocum significacione maximè pendat, ideo tria aportantur, quantum ad voces praemittere, ut perficua Tris praefat predicatorum tractatio: primum à mittendo predicationis excludere, que excludenda sunt, secundum, quam conditionem habentia sint in predicatione colligenda, vocum comparatione explicare, ac tertium, quo nā pado res unius predicationis de altero enunciari valeant, tria hac prefat Arist. cap. presenti, tribus etiam definitionibus accomponuntur, uniuocorum, ac denominatiuarum proportione, ex quibus plene offendit, aquinoctialiter cum ordine predicationis progressore, uniuocare, que in predicatione disponentur, denominationa cum suis unitis predicationi, de alio enunciari posse. Quod prorsim verum teget in nouem predicationis accidentium respectu substantia, lucet etiam aliquando contingat, unde predicationum de alio in accidentibus enunciari, ut relationem de quantitate, & qualitate. Ab aquinoctio vero incipit, quia ordine naturae prius est oppositam dispositionem, à subiecto expellere, quam propriam formam inducere.

Ordinem igitur Aristot. sequuntur, definitio. Et equiuocis etiam explanatae incipiunt, que sic corum debebet, & quiuocad dicuntur, quoru nomen suum esse commune est, ratio vero substantiae non planatus mini accommodata diuersa. Duabim primis partibus immixtae distincte esse equiuocas à vocibus, quibus significantur, nam si dicuntur aquinoctia, quoru nomen commune est, distincte ab ipso nomine erant, uniusmodi extem sunt res nomine ipso significatae. Gratia exempli, latrabilis canis, calesta sydus, ac pisces marinus nomine canis significantur, bac igitur aquinoctia dicuntur eodem illo signo a nomine. & hoc sibi vult Arist. dicens, aquinoctia sunt quorum nomen est commune. Ad. meniam.

monstrans enim in processio, de rebus in praesentiarum, Aristotelem agere, ut eali modo significantur per voces, ex quo etiam intelligatur bene Aristotelem protulisse, aquinoce dico, non esse, quia res non sunt aquinoce, vel uniuoca ex propria conditione, nisi ad voces, quibus significantur comparata, dicuntur ergo vocum comparatione aquinoce, cum tamen, si ab ea absolvantur non sint tales. Ex hac autem doctrina prodit communis illa distinctio aquinoctorum, in aquinoce aquinocata, & aquinocantia, ita ut sub membro proprii designentur res, qua sub eiusdem vocis significacione aquinocantur, sub posteriori vero voces ipsa, qua ex eali modo significandi, easdem res aquinoce efficiunt, in plurali etiam aquinoce dicuntur, & non in singulari aquinocum, quia res una, sub ratione unius non appellatur aquinoce, cum non habeat diversas rationes, vel definitiones sub eodem nomine: sub ratione unius dixi, nam contingere potest, eandem rem diversas rationes formales & iuxta eas, diversas definitiones habere sub diverso nomine, ut species eadem subiectibili est, ac praedicabili diversa ratione formalis, & idcirco aquinoce nomine esse, capite de specie adnotamus, sed tunc licet re una sit, formalis ratione multiplex, merito ergo dicimus sub ratione unius non esse ullam rem aquinocanam. Solum autem nominem communem habere dicuntur, ad excludendum quodcumque aliud, & bene quidem, nam ut ex particulo sequentibus notum erit ex parte eti significare nihil commune illis est se potest. Ratio autem cariundorum, ac definitione, vel conceptus significat, neq; enim significata nominis aquinoce, veram semper definitionem habere possunt, sed conceptus loco definitione accipiatur. Substantie vero additur, ut denotetur in conceptu quidditatis, vel essentialis definitione (si eam habent) non conuenire aquinoce: unde non defunctur hoc in parte substantia pro primo praedicamento, siue quod in accidentibus locum aquinocatio non habebet, sed pro quidditate, vel essentia, quamvis substantiam appellare conuenienter, etiam si illa sit accidentis.

Ceterum non est absoluta locutione verū

Significata nominis aquinoce diversum organum conceptum, vel quidditatum definitiogenitum habere, cum exploratum sit in prefato exemplo canem latrabilem, sydus, ac pisces eandem conceptum quidditatum substantia, vel corporis habere; quapropter noster Arist. addidit, nomini accommodata, ut inducat non prohibeti, quin sub alijs nominibus communis quidpiam esse posse aquinoce, sed id tantum vult, ut sub eali nomine significatio vobis pergitur sive (nomine excepto) communis.

Vnuocorum definitio ita habet, vnuoca Vnuocantur, quorum & nomen commune est, tunc definitio & secundum nomen eadem substantia ratione, qua in duabus dicitur at particulu diversa est a precedenti, nec enim solum nomine ei esse commune dicitur, nec ratione diversam, sed eandem habere perlibentur, & ex posteriori sequitur prius: nam si ratio nominis accommodata eadem est, non in solo nomine conuenient. Ceterum sic accipienda est particularia eadem, ut quemadmodum in aquinoce addidit est ratio diversa, ut non sit uno modo eadem, ita ex opposito sic eadem sit in vnuocis, ut nullo modo sit diversa, perit et namque vnuocatio, si in aliquo differens sub eo nomine: neq; tamen propterea tollitur, ut sub alijs nominibus quidpiam diversum habeant, vel etiam aquinocantur, ut secundum proportionem in aquinoce admittantur.

Postremum tenet locum denominatiōrum Explicatio explicatio, quatuor est. Denominatio dividatur quacumque ab aliquo, solo differentia causa, secundum nomen habent appellationem, ut à fortitudine fortis, &c. In quatuor continentur, duo quidem expressae, tertium vero necessario subintelligendum, quemadmodum in denominatione tria sunt, forma denominans, res denominata, ac ipsius denominatum, tali ordine accipienda, res denominata dicitur talis à denominativo, hoc vero à forma, ac de primo ad ultimum formarum totius denominations, quasi sens est. Et origo, ut in eodem exemplo Arist. conspicimus, Petrus, vel Ioannes res est denominata, de quo denominatio enunciatur, dum dicitur Petrus, vel Ioannes esse fortis, sed fortis ab

z. sis ab ipsa fortitudine, qua forma est, denominatur, & ratione illius de re denominata dicitur, Petrus namq; ab eadem fortitudine denominatur sed denominatum quasi proxime, & quasi remote res denominata eius ratione: illud adhuc quod adequate, & per se definitur, solum denominatum est, plur aliter quidem, non tamen ex necessitate, quemadmodum de equiuoco, & uniuoco adnotauimus, sed solum ex congruitate, id namq; discriminis inter haec repetitur, quod illa ex propria conditione plura esse debent, ut & commune nomen habeant, & sub eo eandem rationem, vel diuersam, denominativa verba neutra postulant, sed id solum, quod est à forma denominari, unde non solum in plurali, sed in singulari dicuntur talia, ut fortis, qui absq; ordine ad aliud denominatum est, quia à fortitudine denominatur. Congruum tamen fuit denominativa in plurali explicare, quemadmodum aquiuoca, & uniuoca, tum ut utrisq; in plurali definitus, id est verborū contextus seruaretur in omnium definitionibus, tum etiam ut eorum multitudo plurali numero designaretur, ut bene adnotat Caietanus.

Triplex est conditio necessaria definicione admonet, ut vere, & propriè denominatiū dicatur quidam. Prima est, quod ab aliquo appellationem fortis ficietur, ut fortis à fortitudine: hinc autem ea est ratio, quia cum res ipsa sit, que ab alia denominatur in quantum tali nomine significatur, sequitur mutuam correspondientiam seruandam esse, quemadmodum inter res ipsas, nempe denominatum, & formam, sic etiam inter voces, ut si res ipsa fortis talis dicatur, à fortitudine forma appellatione derivata, pariter nomen ipsum fortis à nomine fortitudinis derivetur, derivatio autem nominis propter derivationem realis appellationis talis esse censetur, & non propter solum vocem, que ab alia secundum grammaticalem formationem derivatur: hoc namq; vocis derivatio, neq; semper prae dictam seruat conditionem, ut nomine denominatum formetur à nomine forma, sed aliquando è diuerso, ab hoc illud derivatur, ut à genitu iusti addito, tia, formatur iustitia, nec puta derivatio

tio vox ad dialecticam considerationem spectat, sed propterea ad grammaticalem.

Idemq; insinuat secunda conditio, nempe, ut casu differat denominatum à nomine forme denominantu, ut significetur appellationis derivatio, quam à forma denominatum suscipit, si enim in eodem casu utrumq; significaretur nomen, non denotaretur à forma derivata esse appellationem, ut si dicamus, fortis, & fortitudinem casu autem variato plane significatur, dum dicimus fortis à fortitudine denominari. Non igitur propter solas voces eiusmodi conditio positiva est ab Aristotele in definitiōne, sed propter rem significatā, in qua denominatio realis exercetur, ut videlicet eodem modo vocibus significetur, quo in rebus significatur. Tertia conditio est, solo casu nominis denominatum à denominante differre, ut excludatur differentia in re significata, nam nisi in ea admittatur discriben, alterius erit conditionis fortis denominans, & idcirco nō poterit ab ea denominatum rale appellari, sed eandem propterea formā utrumq; significare oportet, ut vera, ac propria sit denominatio, nomen quidē forma in abstracto, denominatum vero in concreto, ut fortis à fortitudine, album ab albedine. Prima item conditio petit denominatum pro substrato, vel materiali significato, quod denominationem suscipit, differentiatione secundū naturam ab ipsa forma, ut rū in coe- 11.

Prima conditio, ab aliis est, distinctam continet ab albedine naturam, ac similiter id, quod à fortitudine rale appellatur. Ideo per illam à ratione denominatiōnē excluduntur essentia- lia nomina, que ab eadem natura, quam de formalis important, & à qua essentialiter constituantur, modum appellationis habent, ut homo ab humanitate, ab equitate equus, forma enī non solum eadem res est cum concreto, sed eadem essentia, neq; enim aliam habet naturam ab humanitate homo, quemadmodum corpus, quod ab albedine vocatur album; eiusmodi enim secundū apparentiam, vel similitudinem vocis denominativa videntur, re tamen vera non sunt: defictū secunda conditio propter omnia-

omnino modum vocis identitatem, mulier quam
matice perita, non est denominatio nū à grā-
matica veniens, ut Boetio placuit in exposi-
tione huius definitionis, nihil tamen videtur
vere denominatiū posse appellari, quia licet
et omnino modum vocis identitas appareat, ve-
rē tamen casu differunt, cum in auferendi ca-
su ars ipsa constitutatur, non secus ac dum di-
cimus album ab albedine denominari; con-
cursus autem eiusdem terminatio nū non tol-
lit casu distinctionem defectu ultima con-
ditionis, studiosus non dicitur denominatiū
virtutis, licet re ipsa à virtute talia consti-
tuatur, quia non distinguuntur solo casu, sed
integro ipse nomine.

DVBLIVM VNICVM.

Definitio vniuocorum
denominatio-
rum cōc-
nire vide
mē.

Definitio vniuocorū denominatiū con-
uenire videtur cōparatione denomi-
natiū rerū, de quibus enunciantur
ut albo respectu hominis, & equi, r̄sibilis in
ordine ad Petrum, & Ioannem, nomen nam-
quę in his enunciationib⁹ constat esse com-
mune, ratio item nomini accommodata et ad-
deta, cum albedo in vitroque eadem secundū
speciem insit, r̄sibilitas quoque in Petro, &
Ioanne, uti s̄a igitur erit, ut pote alijs à de-
finito competens.

Propter argumentum hoc Magist. Soto
qu. vniuoca huius capitū in solutione ad secundū
dum, admittit denominatiū a esse vniuocā si-
mul, diversā tamen ratione, nā in quantum
ab illo appellationem habent denominatiū
dicuntur: ceterū si illa ad res denominatās
comparas, de quibus enunciantur, vere sunt
vniuocā, ut album denominatiū est ab al-
bedine, vniuocum tamen dum de corpore hoc,
& illo enunciatur. Caiet. in expositione de
denominatiū probabilem reputas hunc
modum dicendi, eumq; ut magis videatur
probare, Aristot. dignum esse, sit, quasi de mé-
te illius sit, quanquam oppositum, ut proba-
bilis sequatur. Confirmari autem potest
hac ratiō, quia quartum, & quintum pradi-
cabile ex propriā ratione vniuersaliter pradi-
cari debent vniuoce, cum necesse sit, vniuer-
saliter esse unum in multis, hoc est eorum con-

paratione vniuocum, & tamen vere sunt de
nominatiū, ut r̄sibile dum de homine, albū
dum de corpore enunciatur, & certe cum
neg, equiuocē enuncientur, neq; analogice,
neccesse est vniuoce predicari de subiecto,
quanquam in ordine ad formam, à quibus ta-
lia dicuntur, denominatiū sint appellan-
da.

Oppositam sententiam, nempe denominatiū
non esse vniuocā, expressam inuenio ap-
pud Arist. in prädicamento substātia, ubi haec
habentur verba. Eorum vero, quae in sub-
iectis sunt, in plurimis quidem, neque
nomen, neq; ratio prædicabitur de subie-
cto, in aliquibus autem nomen quidem
nihil prohibet de subiecto prædicari in-
terdum, rationem vero est impossibile,
ut album prædicatur de subiecto, dicitur
enim corpus album, ratio vero albi de
corpore nunquam prædicabitur, sensis
ergo Arist. album non dici de corpore, neq; ol-
lum denominatiū de re denominata no-
mine & ratione, atq; aded, neq; vniuoce, cū
illud sit in equiuocorū definitione, in quā id
sibi vult ratio substātia nomini accōmodata,
quod definitio quidditatūa, vel quidditatū
conceptus in definitione carentibus, qua-
lia sunt supramē genera, sed forma signifi-
cata denominatiū nominib⁹ non est quiditatū
respectu subiectorum, de quibus enun-
ciatur sed accidentalis, ut r̄sibilitas, vel al-
bedo in præcis definitionib⁹ ergo non sunt
vniuocā, sed denominatiūa, optimè ergo bāc
sententiam tanquam à veritate alienam ex-
clusit Cardinalis Toletus.

Sed difficile est quod ab eo in explicacione
definitionū vniuocorū additur, nempe ver-
bum illud: r̄atio substātia nomini accōmoda-
ta, definitionem importare quidditatūa, vel
etiam descriptivam, qua eadem esse debet in
vniuocatio, nō enim descriptiva sufficit (mea
quidem sententia) nisi in modū dicendi refuta-
rum incidere volumus, descriptiva enim de-
finitio commet proprietatē rei, ut si hominē
describere velis, dices, esse animal aptum ad
ridendum, sed proprietas non est r̄atio substā-
tia, sed forma, aqua accidentia, altera denoma-
natur, si ergo sufficit eandem esse definitionem
descri-
R. 3

Additur
difficultas.

descriptiā, sensibile erit uniuocā comparatione hominis & leonis, rīsibile item comparatione Petri & Pauli, postquam nō men commune est, & ratiō eadem pro descripriū definitione, talū igitur definitio nō est sufficiens, sed vere quidit atque requiriatur in habentibus quiditatem definitionem, vel conceptus quiditatem in his, quae definitione carent.

Difficultati prioris argumenti sitatis,

Difficultas autem argumenti prioris pro opposita sententia propositi cessat minore negata, nō est enim ratiō substantia nomini ac commodata eadem in denominatiōne, dum de subiectū enunciatur, cum rīsibilitas, vel albedo significata ad eorū substantiā non spectet, sed vere accidens sit, ideo nō potest eis adaptari definitio uniuocorum, sed propriū modum predicationis denominatiōne habent, valde ab uniuocio diuersum, & quasi mediū inter uniuoca, & equiuoca, si quidem nomen commune est, & licet ratiō substantiae non sit eadem, & idcirco uniuocorum dignitatem nō attingant, in accidentali tamen conuenient, quod sat is est, ut ab equiuocio separētur, praterea idem fere nomen cum forma denominante habent solo casu diuersum, & eadē forma ab utroq. significatur, licet modo quo dicitur diverso, cum a denominatiōne in concreto, a denominante in abstracto, ut album, & albedo exemplo esse possunt.

Solutio sc. cuadūrum argumentum
Argumentum posteriorius distinctionem illam, quam cap. de aliud in praedicationibus insinuare ceperimus postulat, quae talū est, uniuocā sunt in duplice differentia, quadam stricte accepta, & qua prop̄issime vocantur a lia, in quibus nomen commune, & quidditatiua ratiō eadem esse debet, alia minus proprie, magiūq. extenso vocabulo, qua & commune nominis, & rationem eandem substantiam, vel accidentalem fortuantur. Priora sunt ab Arist. in presentiā definita, & à quibus denominatiua excluduntur, etiam tamen sub posterioribus comprehendantur, ad rationem autem uniuersalium, & predicationis extenſior hanc uniuocaratiōnē sufficit, ut ibidem statutum reliquum.

(:)

CAPUT SECUNDVM.

De divisione eorum, que dicuntur, & sunt.

TEXTVS ARISTOT.

E Orum que sunt, alia de subiecto a liquo dicuntur, in subiecto vero nulo sunt, &c.

EXPOSITIO TEXTVS.

A Quibusdam caput hoc in duō secatur, ita ut in uno de his, que dicuntur, sermo sit ab Arist. institutus, in alio de his que sunt. Communis tamen interpretatio diuīsio sub uno, eodemq. cap. concludit utrumque, iuxta quā alia divisione non eget caput hoc, quam quod duplē diuīsionem comple dicuntur, eorum, quae dicuntur prior est, eorum que sunt posterior: duplicita igitur sunt quae dicuntur: cum complexione quadam, sine complexione alia, hoc est, quedam complexa vel composita, alia in complexa vel simplicia, exemplum illorum est, homo curvus, horū vero, equus, vel leo.

Diuīsio posterior quadrimembri est, eorū

qua sunt quadam de subiecto dicuntur, in subiecto tamen non sunt, ut homo, qui de Petro posterior, quidem enunciatur & Ioanne, sed in aliquo subiecto non inheret, est quidem in ipsis, cum nō esse sit id quod de aliquo enunciatur, in eo etiam esse, ab eo enim, quod res est, vel nō est vera, vel falsa enunciatio dicitur. Ceterum nō est in illi per insinuationem, sed tanquā quid de istūm praedicationum, & idcirco non tanquam in subiecto. Alia in subiecto sunt, de nullo vero subiecto enunciatur, qualia sunt accidentia singularia, ut quedam Grammatica in anima imbarcens, tanquam in subiecto in ea esse dicuntur, & id genus alia, ceterum de nullo quidditatine inferiori, aut ex relata enunciatur, quemadmodum de homine in primo membro explicatum est, de singularibz enunciari omnibus, in subiecto autem esse

aut Arift. idque ut offendat, obiter explicat, quid non sit esse in subiecto, nempe esse in actu, non ut partem, sed ut completam naturam que etenim sine subiecto esse nequit, quo verbo propriam inherentia rationem inducat, ut in annotationibus explicatus ostendimus: de subiecto disuntur, atque etiam sunt in subiecto, nam in quibusdam inherent, simulq; habet alia, de quibus quidditatim praedicantur, ut accidentia eadem in univeritate accepta, hoc est ab inferioribus abstracta, eiusmodi est scientia, que ad animam comparata, et aquam in subiecto inheret, & de particularibus scientiis quidditatim enunciabilius est. Postremum membra, utrumq; negatur, nam neq; insunt dicuntur neque habere possunt de quibus quidditatim enunciatur, de quorum numero sunt singulares substantia ut quidam homo, quidam equus, atq; ex singularibus simpliciter, hoc est determinatio, Petrus, & Iohannes, singulariter albedo, vel grammatica, huius enim conditionis sunt omnia hec, ut de subiecto nullo enunciatur, si vero substantiae sint, utroq; carēt, & si accidentia, cum de subiecto non dicuntur, in subiecto tamen esse possunt: rem perspicuum faciunt predicta exempla. & his utraque divisione exposita est, integrumque caput.

CAPUT TERTIVM.

De regulis praedicatorum essentialium.

TEXTVS ARIST.

Quando alterum de altero praedicatur, ut de subiecto, quacumque de eo, quod praedicatur dicuntur, omnia etiam de subiecto dicentur, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

Dividit quadam ratione nonnulla tergit Arift, qua ad ordinem praedicare ad tempore perciendum visa sunt oportuna, aquosa, atque ex consequentiis analogae ab ea

exclusit: complexa deinde, simplicita dicitur ac praedicata futura esse statuens, ex quibus constitueret illum oportet, & rursum eiusmodi eam conditionem habitur a esse, ut superiora de inferioribus tanquam de subiectu enunciatur, hoc est tanquam de quidditatim inferioribus, quod est uniuersitate de illis praedicari, cum statutum etiam sit uniuersitate esse debere, quod. praedicari etiam aliis dignitas obuenire potest: praesertim autem capite propius ad rem accedens geminam adhibet regulam, modū, quem simplicita praedicata seruare debet in confirmatione eiusdem, ac duorum praedicationarum prescribens: & hec est torius capitis summa, quod, & si in duos codices quidam dividat pro singulis singula capita distinguenter, communis tamen interpretari consensus sub capite uno utramq; comprehendit, nosq; ab eo non recordantes primam regulam exponemus, ut ad secundam gradum mox faciamus.

Centinet igitur regula prior ordinem, quod Prior regula seruare debet inter se praedicata in eadem praedicatione ali linea disponenda, qui et alii est, ut si unum praedicatur de altero et tanquam de subiecto, hoc est quidditatim inferiori, quacumq; de praedicatione enunciatur de subiecto enunciari non cesset, dictum bono de Petro, tāquam de subiecto, de homine vero animal, modo simile oportet de eodem Petro enunciatur animal, & sic se habere debet quacumq; in eadem categoria disponuntur, immo ex eisdem modo se habebit categoria ipsa constituitur, nam quasi extenditur eius linea ex praedicatione secundaria talem modum inferioribus, ac superioribus, causa latera differentia item superiores, atque inferiores cingunt, qua de equalibus, ac in inferioribus generibus, & speciebus enunciatur.

Secunda regula non est ita facilis, ac prima, sed obscurior longe, quābis verbis transitus Boetius. Diuersorum generū, & non subalternatum posterorum, diuersae sunt species differentiarum, ut animalis, & sciētiq; si vero subalternatum ponantur, easdem differentias habere possunt Postquam ex regula superiori habebimus superiora in linea praedicatione ali de inferioribus enunciari: prius differentias diversas esse, exempla ducet,

quæ

que sequuntur, animalia differentia sunt
gresibile, bipes, volatile, & aquatile, scien-
tia vero nullam ex his habet, sed per compa-
rationem ad obiecta diversa accipiuntur e-
ius differentia, quibus sub hoc genere distin-
guantur dialectica, physica, & metaphy-
sica.

QVAESTIO VNICA.

*An genera non subalternatim po-
sset differentiam aliquam com-
munem habere possint.*

Prima opinio cum fundamentis.

I Sententia

Difficilia huius regulae sensus interpretes Arist. in diversis sententiis distracti sunt, quia in triplici sunt differentia, nam quidam genera non subalternatim posita non solum esse arbitratur ea que diversorum predicamentorum sunt, sed que eiusdem dummodo unum non sit sub altero, sed verumque sub tertio, priorum exemplum præbet animal, & scientia, posteriorum substantia spiritalis, & corpora, quo præsupposito prostis negant communem aliquam differentiam habere posse, huius sententiae sicut magister Soto in expositione huius regulæ, quam in codem textu Arist. fundare nicitur, sic enim habet in translatione Argyropoli à se exposita. *Seruum, que sunt diversa genera, et non ita se habent, ut alterum sub altero collocetur, diversa sunt specie difference, et rufus, et non vero generum, quorum alterum subaltera collocatur, easdem esse differentias nihil diffiat.* &c.

Confirmatur
hac senten-
tia.

Confirmari potest hac sententia duobus alijs Arist. locis i. enim topicorum c. 13 circa finem statuit, generum non subalternatim positorum diversas esse differentias, aded, ut si aliquando eisdem esse apparet non re ipsa, sed solo nomine verum sit, verba Arist. sunt *Consi-derandum, si que sub eodem sunt nomina diversorum generum, et non subalternatum diversa differen-
tiae sint, ut acutum vocis, et magnitudinis, differt enim vox à voce, eo quod vox ait similiter, et ma-
gnitudine magnitudine, quare aequinoctium aequum,* &c. Ecce Aristotelem plane docentem idem esse genera subalternis, & subalternatim posita, sed subalterna non sunt nisi ea, quorum v-

num sub altero collocatur, ut nomine ipsum in-
dicat, ergo, & subalternatim posita ea dumta-
xat etunt: quapropter non subalternatim po-
sita idem erit, ac non subalterna, nempe quo-
rum unum sub altero non ponitur, etiam si am-
bo sint sub uno tertio de quibus decernit eisde
verbis Arist. non posse in aliqua differentia cō-
venire, nisi solo nomine, vel aequivoce, 4. de-
niique Topicorum lib. c. 2. loco ii. affirmat una
speciem non esse sub duplo genere nisi unum
sit subalterno possum, his verbis. *Videam enim*
quando species una sub duobus generibus est, alterum
*aut altero coniungit, à contrario igitur le-
git, si non se contingant non poterit differentia*
aliquam habere communem de quibus
præsentem proprieatem regulam accipere necesse
est, si vera esse debet.

Et confirmatur secundo, quia si per genera
non subalternatim posita non solum intellige-
da venient ea, quorum unum sub altero non
collocatur, sed etiam que sub tertio non con-
tentur, sequitur pro generibus dumtaxat di-
versorum praedicamentorum possum esse,
nam uniuersa eiudem praedicamenti genera,
vel sub alijs collocantur, vel certe duo non in-
uenies sub aliquo tertio non constituta, ut in-
ductione potest manifestum fieri, & si ita se res
habet, facilis adē regula erit, ac si quis plena
statua diversa praedicamenta non habere eas-
dem differentias, quemadmodum notum est,
neque eadem genera, vel species habere. Nam
qui fieri poterit, ut subtilitas, & qualitas, vel
relatio, species, vel differentias communes ha-
beant, postquam in modis essendi primo di-
versis constituantur, de quo nullus relinquitur
dubitandi locus, cum tamen de sensu illius, ac
veritate non levius fuerit inter Arist. interpre-
tes excitata controvicia, quare sequitur quidam
aliud maiori difficultate obtinere, quod
aliud esse non potest, nisi an eiudem praedi-
camenti genera quorum alterum non est sub al-
tero possum communem aliquam differentiam
habere valeat? ad huiusmodi igitur genera no-
n subalternatim posita iuxta vocabuli proprieta-
tem restituta erunt, quo supposicio locum
habet quæstio proposita.

Secunda sententia refertur.

Alij vero ex modernis interpretibus ad-
mitunt utramque conditionem habe. Sententia
re genera non subalternatim posita, quorūdam
tempore ut neque unum sit sub alio, neque am-
bo sub.

bo sub uno tertio, de quibus prior pars Aristot. regule intelligitur, ut non possint aliquam differentiationem habere communem, sed addant, secundam partem admittent, ē sub alternatione posse, eadē differentias esse posse, verā in eis solidē, quocum vnu sub alio collocatur, nullo modo in his, quae collocantur sub tertio, quibus licet aliqua videatur esse communis, voce quidē, & non te ipsa verū erit, loquuntur autē de differentiis diuisiis, idq; confirmant validis (vt aiunt) argumentis.

Aristot. modo primo id assertere credunt 4. lib. top. c. 2. loco 22. dum constituit genus de pluribus, quā differentiam, eunciabile esse & ī. de partibus animaliū. c. 3. tota esse ait differentias, quot sunt species, vtrūq; autē fallsum erit, si eadē differentia diuisiua generi ad duo alia inferiora genera possit le extendere, nam de tota predicabitur, ac genus a se diuisiū, & in minori numero differentias erunt, quam species, siquidem una, eademq; pro duobus, quibus communis est numerabitur.

Ex argumentum hoc id cōvincit, quia cum aperta ratione pugnat vnuū individualium formaliter contineri sub dupli specie, non secus ac duplē habere essentiam, ac simili ratio ne eandem speciem contideri sub dupli dīverso genere, cum vnico genere, vnicāq; differentia constituantur, hoc autem postremum sequitur evidenter, si eadem differentia diuisiua duobus sit generibus communis, ergo nullo pacto admittendum est: minor ostenditur, nam sub illo genere constitutus species, quod differentia eam constituunt diuidit, ut sub animali homo, à cuius differentia rationali diuiditur, si ergo eadem est differentia diuisiua diversorum generum, species inferior per eam constituta sub vtroque posita erit & confirmatur, quia differentia assimilatur physicæ formæ sed contradictionem inuoluit eadē formam physicam duplē componere specie physicam, ergo & eandem differentiam continuere duas species, id autem elicetur plane, si differentiationem diuisiuan communem habeant cum nouum sit, eandem differentiam diuident genus constitueret speciem.

Vt rāque sententia ut pote Aristotelis contraria refellitur.

Refutantur
tabores

Miser profecto viros in doctrina Arist. versatos non vidisse oppositam ex diametro sententiam expresse ab eo

suffit alijs locis definitam, duobus praesertim, contrarie quos referre libert, ut aperte id confit: quanto opinionis libro Topicorum c. 2. loco 11. hanc eandem regulam magis explicatam tradens ita ait. *Vide-*
te quibusdam prudentia, & virtus, & scientia es-
se, & neutrū genus à neutrō canineri, non tamē
ab emib; concedit prudentiam scientiam esse,
figitur quis admittat, quod dictum est, verum es-
se, atamen sub altera, vel sub eodem ambo fieri,
que eiusdem sunt genera, necessarium videbitur
esse, quemadmodum, & in virtute, & in scientia
accidit, vt rāque enim sub eodem genere sunt, nam
vtrumque horum habitus, & dispositio est, confide-
randam igitur, si neutrū est in assignato genere,
si enim neque sub altera sunt genera, neque sub eo-
dem ambo, non erit quod assignatum est genus. Et
6. lib. c. 2. loco 41. eandem controversiam, in
qua versatur his verbis proponit. *Nam non*
videtur eadem differentia duorum generum esse
non continentiam se inuicem, si autem non accidit
speciem eadem in duobus generibus esse, non con-
tinebunt se inuicem, inferi enim vnaqueque diffe-
rentiarum proprium genus, ut gressibile, & biped
animal conferat. Quare si de quo differencia, &
generum, vtrumque manifestum vnuque quoniam
species in duabus etiā generibus, non continentibus
se inuicem. Soluit autem verbis sequentibus.

An non impossibile eadem differentiam duorum generum esse non continentiam se inuicem, sed ad-
dendum, neque vtroque sub eodem existente, nam
gressibile animal, & volatile animal genera sua
non continentia se inuicem, & vtrumque eorum bi-
pes differentia, quare addendum est, neque sub eodō
veroque existente, nam hec ambo sub animalium,
manifestum etiam quoniam non necesse est differen-
tiam omnem proprium genus inferre, eo quod con-
tingit, eandem duorum generum esse non continentia
se inuicem, sed alterum tantum necesse est in-
ferre, & superiora omnia, ut biped, gressibile, vel
volatile infere animal, &c. Ecce duo expresse
ab Aristot. asserta hoc præsertim ultimo lo-
co, primum genera subalterna non ea solū appellari, quae ad inuicem se continent, sed etiam, quae sub uno tertio continentur, euidēs
igitur apud ipsum est, genera non subalterna
tum posita, quibus communis differentiam ne-
gatur, vtrumque item negare, & vnum sub alio
poni, & vrumq; sub tertio, atq; adē ad so-
la genera diversorum prædicamentorum restra-
genda esse, quod communis loquendi modus
in schola usurpatus etiam convinxit, nam si ge-
nus subalternum appellatur, quod sub alio po-
nitur, sub alio collocatum subalternum erit.

II. Aris.

& si duo sint sub tertio, verumque appellabimur subalternum, & in plurali subalternatum posita dicentur: veribus igitur non subalternatum positionum in regula praesenti vnu: negare necesse est aduersus primam sententiam. Se: ideo affirmat Arist. possibile esse, ut eadem sit differentia duorum generum, quorū vnuq; sub tertio ponitur, ut gressibile, & volatile, que diversa sunt genera animalis communem habeant differentiam bipedis, nam sub vitroq; genere animalia reperiuntur duo: pedes habentia, ut autē regulam exponentes admonimus, licet gressibile, & volatile accidentia sint, locum differentiarum essentialiter diuidentium animal, & diversas species subalternas constituentia, quas ignoramus, tenē, atq; etiam bipes pro essentiali differentia incognita ponitur ab Arist. doctrina igitur illius expresse aduersatur secunda sententia quantum ad posteriorem eius partem, atque etiam prima ex parte, evidenter ratione quae in his tribus exemplis conspicitur.

Quantitas dividens in successuum, & permanenter, tanquam in duo genera diversa, triique autem communis est differentia continua, atque etiam discreta, quae diuisiua sunt eiudem supremi generis, nam sub vitroque genere reperiuntur diversa quantitas, & continua, immo, & continua quantitas, atque discreta genera cum sint diversa, habent communem differentiam successuum, & etiam permanentem: potentia item diuiditur in appetitivam, & apprehensivam, tanquam in duo genera diversa, quibus rāmen spiritualis, & corporalis differentiae communes sunt, si quidem in vitroque genere potentiarum vrasque differentia imenit: habitus demum intellectualis diuiditur ab Arist. in scientiam, artem, & prudentiam, & rursus scientiam in practicam, & speculativam, est igitur praeclara communis differentia illorum trium generum, nam de arte, & prudentia apertum est in practicis perfectissimum numerari, & tamen neutrū sub altero collocatum est, sed sub tertio, omnia nēmpe habitus intellectuali.

Tribus assertiorib; deciduntur quæstio.

I. Affirmatio
vera sententie.

Nostra igitur sententia tribus assertioribus aperitur, quibus explicari resolvuntur praesae sententie, quantum prima est, genera non subalternum posita in praesenti regula appellari ea, quae nec se co-

tinent, nec sub tertio continentur, atque adeo ea dumtaxat, que in diversis sunt praedicationis, de quibus tenendum est nullam posse differentiam diuisiua, vel constitutuam habere communem: corroborata latet est prima pars, postremam vero præter autoritatem Arist. cudenter probat haec ratio, diversa praedicatione constitutur in modis efficiendi primo diversis, qui tales idcirco appellantur, quia nihil commune omnium habere possunt, quemadmodum ergo non potest genus esse commune, pari ratione, nec differentia vlla constitutiva, vel diuisiva.

Secunda assertio. Genera subalternata possunt se continentia communes habeat omnes differentias superiorum generum constitutivas, diuisinas vero aliquor, non tamen omnes. Hanc expressit Arist. ultima verbis huius cap. quae ita habent. Subalternatorum verè generum nihil prohibet easdem esse differentias, superiore enim de his, que sub ipsis sunt generibus praedicantur, quare quotcumque differentiae praedicantur, totidem, & subiecti erant, &c.

Fit autem manifesta hoc exemplo, animal Exempli claudit differentias constitutivas à modo intrinsecō substantiæ usque ad propriam sensibilis, qua constitutur claudit corporeum constitutivum corporis, item differentiam viventis, quæ sunt quasi intermedii, diuisiua vero non omnes, sed cuiuslibet superioris generis vivam, nam, cum sint opposita, repugnat virare que claudere, sed ex diuisiuis substantiæ corporeum, ex diuisiuis corporis differentiam viventis, ex diuisiuis demum viventis solum sensibile, vnde elicetur ex generibus quoque vnu sub altero ponitur illud, quod inferioris est, tot differentias, quod superioris, continere, & insuper vnam aliam, quæ in superiori non clauditur, sed cum sit diuisius illius, & inferioris constitutiva, actu in inferiori continetur, in superiori vero solum potentia, sensibile namq; in potentia sub viuente clauditur, actu vero in animali.

Postrema assertio. Subalternum genera, quorum ambo sub tertio ponuntur, neccrum tamen est sub alio, easdem differentias constitutivas, & diuisiua superiorum generum communes habent, ac praefata genera se continentia, sed vitræ illas in una, vel altera ex diuisiuis proximi generis communicare possunt & haec est sententia Aristoteles expressa, ut vidimus, qui primus hanc veritatem iouerit, quam plures eius interpretari non fuerint, alij vero minus.

II. Affirmatio

14.

III. Affirmatio.

minus, quā pars est, eā explicariū, quapropter neque facit eī ab auditorio percepī, carū continent expreſſe duo illa loca ex topicis à nobis relata, eam item efficaciter confirmant rationes, atque exempla ex verbis Aristoteles, que ad confutandā aliorum sc̄ientiarū nuper studiatis, & quidem quantum ad generales superiorum d̄ſſerentias constitutivas, & diuiſiuas noua explicatione non indigent, quemadmodum à nemine negatur, cum constet animal, & plantam d̄ſſerentias ornatūs constitutivas corporis, & viuentis claudere, & insu per singulas diuisiuas eiusdem viuentis, quod proximum eorum genus est, vt ita quā nullam aliam communem participant, vt intelligatur quid sibi Aristoteles voluerit dūm assertus non prohiberi, quo genera non subalternatim posita, quorum neutrum positorum est sub alio, sed ambo sub tertio, aliquam differentiam communem habent, etenim in primo nō est accipieendum de vniuersalibus superiorum differentijs diuisiuis, & constitutivis, cū constet iam non minus esse certum eas claudere, quam si unum sub altero esset positorum, sed de particularibus aliorum generum, cum quibus proxime sub tertio colloquantes, in quo distinguantur ab alijs subalternis generibus se continentibus.

Aristoteles plausibiliter. Perspicua res fiet, si exemplo Aristoteles utatur: sub genere animalis continentur subalternae hæc, animal gressibile, animal volatile, & animal duobus pedibus praeditum, ita vt præter vniuersales superiorum differentias constitutivas, communis si alij duobus differentia bipedis, tati in volatilebus, quam in terrestribus clausa; haec autem differentia particularis est, & licet constitutiva sui generis, vel subalternæ speciei nempte, animalis, duos pedes habentia iuxta regulam vniuersaliter veram stamentem nullam esse differentiam diuisiūm vnius generis, qua non sit alterius speciei conſtitutiva, simpliciter tamen diuisiūa appellatur quia simul cum differentijs illorum generum particularium, in quibus clauditur vniuersale genus animalis, proximè diuidit. Deinde non est accipieendum quasi in eisdem generibus hoc modo subalternatim positis necessarium, non enim conuenit vniuersitas, cum non sit animal, & plantam præter superiorum differentias nullam particularē habere communi-
tatem, atque etiam de alijs si nūl bus generibus: quia propter notitiam Aristoteles non dixit genera diuisiūa communia habere differentias, sed

non prohibeti, quo communem d̄ſſerentiam habent, vt indicaret quibuscum tantum id esse permisum.

Occurrunt etiā obiectiōnē.

Sed qui fieri potest, dicet aliquis, vt cū s̄cias tales sint differentiae, omnes eiusdem præ Objectionē dicamenti non habere eodem modo in cunctis generibus sic dispolitus, sed quidam es- se, quibus aliqua differentia particularis diuisiūa eiusdem generis proximi communis est cum raro alijs nulla talis communicetur, hoc opus, hic labor est.

Respondebit tamē ratione esse, quia quo Obiectiōnē inferiora sunt genera, plures differentias habent diuisiuas, propere quod dispersa sunt in inferioribus, que in superioribus vniuentur, ex generibus autem intra eandem naturam contentis quedam huiusmodi sunt, vt nonnullas habent inferiores species subalternas, non nihil vniuersaliores alijs, quorum differentias idcirco pluribus speciebus sui ordinis possunt esse communes: huius conditionis est animal, quod diuiditur per differentias op-positas rationalis, & irrationalis, & haec d̄ſſerentia priuativa plurium positivarum locum habet, omnium quidem animalium, que ratione non vntuntur, ex quibus sunt volatiles, gressibiles, aquatile, bipes, quadrupes, bipes autem primis duabus vniuersaliore est, idcirco in generibus ab eis constitutis clauditur, neque videtur alia ratio excogitabilius, sed cum naturales sint differentiae, ex propria natura earum, & non aliunde determinanda est, nec tamen genus ab hac vniuersaliorum differentiis constitutum (quod abhinc dubio in alijs includitur) non secus se propria differentia adequate per eisdem d̄ſſerentias minus vniuersales diuiditur, sed quadam ratio- ne inadiquata, non enim est adhuc quia diui- glio bipedis animalis per volatile, & gressibile, cum placet sine sub his generibus animali aperte- ribus pedibus praedita, & vt uno verbo rega totam aperiātum, talis conditionis sunt eiusmodi genera, vt illud idem, quod in duobus alijs clauditur, utrumque etiam inadiquatè includat, animal cuius bipes in duobus alijs claudum generibus utrumque etiam continet, cum non sit inter animalia duos pedes ha- beatia, quedam esse gressibilia, volatilia, alia, ergo eiusmodi d̄ſſerentie se se inuicem inclu-

includunt cum suis generibus, ac diversa consideratione magis, & minus sunt vniuersalia: loquimur autem de duobus praedictis cum tertio viriique communi collatis, nam inter se non se includunt, & quod in exemplo isto ab Arist. apposito dicimus, in ceteris que nos titulimus simili modo est accipendum.

*Ad argumenta viriusque partiture
spendetur.*

Notandum pro solutio-
ne argumen-
torum.

23.

24.

Ex quibus illud elicetur apparet obser-
vandum pro argumentorum solutioni-
bus, differentiam communem his gene-
ribus sic subalternatim positis neutrius esse vi-
timate constitutuam, nam differentia, qua
vitemate constituit aliquam speciem, distin-
guere illam debet à ceteris eiusdem preter-
mit generis. sed eo ipso quod communis est
illa differentia duobus, neutrum ab alio sepa-
rat, ergo non est differentia sic constitutiva, ita-
que neque volatile animal, neq; gressibile con-
stituuntur per differentiam bipedis, sed pro-
prijs differentijs, quibus & ab alijs, & inter se
specie sunt distincta.

Primus locus Arist. explicatur.

25.

Ad primum locum Arist. quem pro se attu-
lit Magist. Soto, quanquam si habeatur in trans-
latione Argitopyli, non cogit genera non sub
alternatum posita ad illa extendere, que in eodem
prædicamento non se continent, sed sub
tertio continentur, nam & si unum tantum
modum subalterationis negent expresse, a-
liud tamen ab eadem negatione non exclu-
dunt, vt exempla ab eodem Aristot. producta
in solis generibus diversorum prædicamento-
rum confirmant, præterim cum à nobis fure-
rit ostensum sub eadem vocabuli proprietate
non minus sub alterna esse appellanda, que
sub tertio genere continentur, quanm que se se
continent: sed illud difficultatem profis tollit, quod Aristot. duobus alijs locis, quos ex
topicis attulimus hanc eandem regulam ex-
pliicatum repetens expescit docet, ita esse acci-
piendum. Verba igitur huius capituli ab Argito
pylo translatæ ex eisdem locis explicanda sunt,
vt iuxta optimum interpretandi genus, sensu
vnius loci ex alio hauriamus, ad Boetij itaque
translationem, que verum sensum continet
referenda sunt.

In primis locus Aristot. ex topicis desum-
ptus ex adnotatis exponitur facile, verum est
enim apud Arist. idem penitus esse genera non
subalternata, & non subalternatum posita, ne-

gandum tamen est in sub alternis non connu-
merari ea, quorum virumque sub tertio posi-
tum est, eiusmodi enim simul cum his, que se
se continent, sub alternotum nomine compre-
henduntur, atq; adeò viraq; excluduntur à ge-
neribus non subalternatim positis, de quibus
solùm negat Arist. communem differentiam
se ipsa habere, admonens aequiocationem esse eā,
qua aliquando communis appareat, vt de acu-
to vocis, & magnitudinis exploratum est.

Pro secundi testimonij expositione adno-
tandum est genera esse, in duplice differentia,
quedam sunt vniuersalia per duas differentias
oppositas diuisa, que totam prædicamentum li-
neam comprehendunt, totam, inquam, sui or-
dinis, non oppositi, constat enim prædicamentu-
mum duplice linea ex generibus duplicitis ordi-
nis, que per oppositas differentias diuidun-
tur, & constituuntur, vt si in prædicamento
substantiaz exemplum designare volumus, v-
nam lineam constituit supremum genus sub-
stantiaz, si simul cum substantia incorporeaz
ceterisque ipsius generibus, vsque ad atomas
Angelorum species, aliam idemmet supremū
genus cum corpore, viuenti, animali, eiusq; ga-
neribus, & speciebus, vsque ad atomas species,
& individua: & quoniam noxiora nobis sunt po-
strem ordinis genera, vt pote lensibus subdita
& magis quoad nos eorum linea protendit
idecirco in ea exemplum prædicamenti substa-
ntiae nobis præponitur.

Genera itaque in utraque linea disposita vi-
niuersalia appellamus, quia quolibet diuidi-
tur per oppositas differentias propriam linea-
m comprehendentes, & quilibet duo diffe-
rentijs ex quo oppositis constituta, utram-
que lineam prædicamenti exbauriunt, atque
adeò totum ipsum prædicamentum ex ea parte,
in qua ponuntur, talia sunt viuens, & ani-
mal ad propriam lineam comparata, talia
corporea, & spiritualis substantia ad integrum
prædicamentum, & quidem sub duobus ex his
uniuersalibus generibus repugnat eandem spe-
ciet contineri, nisi ipsa genera se se contine-
ant, qualia sunt priora, nempe, viuens, & ani-
mal, ac de ijs plane accipiuntur verba huius te-
stimonij.

Alia sunt genera particularia sub his con-
tentia per diversas quidem differentias consti-
tuta, non sic ex directo oppositas, sed ad ali-
quam ex vniuersalibus differentijs genera v-
niuersalia ex quo diuidentibus refereendas,
talia

II. Locus
Arist. expli-
catur.

26

I. acceptio

27

II. acceptio
generum.

talia seu diuersa genera plantarum sib
planta comprehensa, ac tandem ad genus vi
gentis insensibili relata, talia uenit sunt diuersa
genera animalium volatilem, & terrestrium.
taliam item, quae per differentiam bipedis, qua
drupedis uero constitutur, & huiusmodi cum
particularia sunt genera, & sub eodem vniuersali
genere contenta, non sic habent differentias
oppositas, quia aliquid contingere pos
sit una, vel alteram in alijs eiusdem naturae
generibus claudi, ut eodem libro, & cap. fa
tetur Arist. & expressius 6. Topicorum loco
iam indicato, sub duobus igitur ex his generi
bus eandem speciem iuocari non repugnat,
quemadmodum nec sub eodem speciem du
plicem; vrumque verum esse comprobatur
exemplo Arist. nam cum bipes sit communis
differentia gressibilis, & volatile, sub vroque
reperiatur genus ab ea constitutum, & vrum
que item sub bipedis genere: inadequata ta
men est vna, & alia continetia, sub solo enim
animali, tamquam sub proximo, & vniuersali
genere ponuntur adaequare eiusmodi omnia
genera, ut exppositum est.

Ad solutionem secundam dicendum est, ut prima eius pars
de solis generibus diuersorum praedicamentorum statuta sit ab Aristotele, controuersia autem
ex hac parte cessaret quidem, si opposite senti
entia Patroni attente voluisse Aristotelem
praeditis locis consulere, quae adeo sunt ex
presa, ut omnem controuersiam dirimant; &
similis esset ratio de alia controuersia parte,
quam non minus expresse componit Aristoteles,
verum quidem est rem esse adeo intellectu dif
ficilem, ut solus Aristoteles, cum assequi posuerit,
quam adhuc ab eo expressam plures interpre
tes non infirmare note impossibilem reputan
tes, testimonia eius ad alium sensum longe di
uersum detorquent.

Alio doceo Aristoteles testimonia, quae pro se attri
buuntur secunda sententia, difficultate carent, si se
mei adnotata à nobis recipiantur, nam & si
communis sit aliqua differentia duobus gene
ribus sub tertio positis, non sit, ut de tot enunci
ciis differentia, quod genus, nam regula hæc
absque dubio de differentia constitutiva eius
dem generis non loquitur, cum apertum sit
de tot praedicari corporeum, ac genus corporis
à se constitutum, de tot sensibile, ac enuncia
tur animal; sed diuisua, & iuste verissima est
in his adhuc generibus, quae sub tertio positis

in aliquæ differentia cōmunicant, nam quam
uis duobus his generibus communis sit aliqua
differentia, de pluribus ratiem alij: genus à se
diuisum enunciabile est, exempli gratia: spiri
tuale communis est differentia potentis ap
prehensionis & appetitus, de quibus à fortiori
enunciatur, sed commune genus potentis,
quod diuidit simul cum opposita differentia
corpore, de alijs multis potentis dicitur, &
in primis de vroque genere apprehensionis, &
appetitus potentis, cum ramen qualibet ha
bitum differentiarū per se sumpta de uno dum
taxat enunciatur; & rursus de alijs potentiarum
generibus sub se adaequare comprehensis, de
quibus non enunciantur singulæ differentiae,
sed de uno, vel altero; constare erit id facile
poterit in exemplis ab Aristotele, arque in
his, quæ nos attulimus; demum cum differen
tiae istæ non sint ultimæ constitutivæ earum
specierum, quibus cōmunicantur, sed pro
priam ultimam constituant (vt adnotauimus)
fit ut nostra sententia minorem numerū spe
cieram, quam differentiarum non ponat.

Ad rationem dicendum est, sub duobus ge
neribus vniuersalibus differentiis ex æquo op
positis constitutis, non posse eandem speciem
contineri, sub particularibus tamen eiusdem
naturæ, vel ordinis, & quidem continentia
quadam inadequata nullū est inconveniens,
ut postremum testimonium pro sententiæ pri
ma allatū explicantes copiosè adnotauimus.

Confirmatio autem solvitur cum animadver
sum à nobis sit, talem differentiam compu
nent eo ipso quod communis est, nō esse con
stitutivam illorum generum, physica autem
formæ omnes sunt constitutivæ, quapropter
una non potest esse dupliciti speciei communis,
est autem ratio discriminis, quia differentiae
non sunt res, sed conceptus à rebus desumpti,
atq; ab speciebus, vel individuis abstracti: vo
de elicitor pluribus esse commune cum natura
physicæ formæ pugnare, securus vro cū natura
differentiæ: quando autem dicitur genera
diuersorum praedicamentorum nō habere ali
quam differentiam communem, loco differen
tiæ modus intrinsecus accipitur, qui pro
differentia est in his, quæ ea carent, qualia sunt
suprema genera, vel certè de supremis genera
bus, non pro se proxime acceptis, sed pro
inferioribus sub eis conten
tis, sermo est.

32. Rationi
responden
tur.

33. Ad confi
rmationem.

34.

autem nihil tale repertur, cum simplicia quedam sint, ergo non sunt affirmaciones, vel negationes.

CAPVT QVARTVM.

Incomplexorum in decem predicationem divisionem continens.

TEXTVS ARIST.

Eorum, que secundum nullam complexionem dicuntur, unum quod, aut substantiam significat, aut quantum, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

Divisio causa
diuisio eius.

Brevissimum est præsens caput, biniem-
pitis huius. **B**risq; eius diuisio iuxta dñm Aristot.
præfusa, diuidens incomplexum, vel
simplex, in categorias decem, nempe in sub-
stantiam, quantitatem, qualitatem, relationem,
vbi quando, sicum habere, agere, &
pati, quorum exempla in textu patentes, &
sequentia carmine inclusa cernuntur.

Arbor, sex, pueros, frigus, refrigerate-
vicos,

Ruri, et a statio, nec tunicarur ero.

Substantiam arbor significat, senarius nu-
merus quantitatem, cuius species est, pueri
relationem, qua ad Patrem referuntur, qua-
litatem frigus refrigerat, actionem, apasio-
ne vero usi denon:namur. quos ignis com-
buret: rur loci in quo, vel à quo aliquis con-
tinetur, importat, quem, predicamentū ubi
appellamus, nō quidem locum ipsius, qui ad
predicamentū quantitatis spectat, sed in co-
esse: crasten: nominat, quod licet species
etiam sit quantitatis, int̄ tempore tamen esse
predicamentū speciale consuetudinē, quando
appellatum stare autem, si uerum significat: ac
deinde tunicatum esse idem, quod tunicam
posidere, unico verbo predicamentū na-
bitur, vel habere nuncupatum.

Non esse
affirmatio-
nes, vel ne-
gationes,
qua d'ipo-
nuntur in
predica-
mento.

Oferunt deinde Aristot. eiusmodi omnia,
qua in predicamentis disponuntur non esse
affirmaciones, vel negationes, sed talia, ex
quibus affirmatio, atq; negatio conficiuntur;
ratio eius talis est, in affirmatione, & nega-
tione innescatur veritas, vel falsitas, in his

QVAESTIO PRIMA.

*An ratio formalis predicamenti,
realis sit, vel rationis, & ex
quibus nam rebus per se compo-
natur.*

Prior controversia pars.

Presupponit controversia hæc definitio-
nem predicamenti, quam in processu
huiusce operis designauimus, & ea pre-
supposita, querit duo, primum, an predicamen-
tum formaliter sit ens rationis, vel reale,
duo etenim ad predicamentum concidunt,
& predicata ipsa, ex quorum ordinatione se-
ries predicamentalis coalescit, qua quasi fun-
damenta censeruntur, & ordinatio eorumdem
predicatorum superiorum, & inferiorum, que
est quasi formalis ratio predicamenti, nam
unitas predicamenti ex sola ordinatione se-
cipi potest, cum ea, ex quibus predicamentum
sit, tam multa, ac diversa esse constet, & de
fundamento quidem certa dubium est, esse
reale, proprie duo, primum, quia ens reale di-
viditur in categorias decem, ergo categorias
ipsæ seales sunt, si fundamenta eorum respi-
cas, reale quid substantia est, quantitas quoq;
& qualitas, siveque de ceteris. Secundum, quia
predicata omnia, ex quibus integratur, con-
cepimus quidam objectui sunt reales, quos ex
diversis naturarum realium gradibus intelle-
ctus format. Reals concepius est substantia,
cum sit ens per se, realis concepius est corpus,
pariterque de ceteris notiorum est, de ordinacione
vero eorumdem predicatorum dubium esse po-
test, an realis sit, vel rationis, & si realem esse
inveniamus, dicemus predicamentū pro for-
maliter esse reale, si vero non sit, nisi rationis, ap-
pelle erit predicamentū formaliter ens ra-
tionis appellare. Ordinatio autem presuppo-
nit distinctionem eorumdem predicatorum,
quia ordinati nequam possunt, nisi plura
sit, & quo pæco sit plura, condicentur or-
dinari, penderigitur decisio huius controver-
sie, quantum ad hanc partem ex distinctione pre-
dicatorum predicamentorum, vnde qui tenet
ex ad.

ex natura rei distingui, consequenter afferant ex natura rei esse ordinata in praedicamentis formalibus, ut Scotus, quem quæst. 6. de differentia rerum, & eandem sententiam sequitur Pouscet. 3. metaphysicæ cap. 7. quæst. 1. sect. 2. vbi rationem formalēm praedicamenti docet esse realem, cuius sententia argumenta rerum, ac propter te super tuare canum erit eandem hac in parte repetere, hoc solum addere possumus, quod praedicamenta per se sunt metaphysica considerationis, non solum pro fundamentis, sed pro formalī ordinatione, at metaphysica entia realia per se considerat, cū proprieta eius obiectum ens reale sit, ergo praedicamenta erit reale formaliter.

Nos vero sicut de compositione metaphysica speciei ex genere, & differentia locuti sumus, pariter de praedicamento sentire debemus, est enim eadem prorsus ratio utriusque, quam ut melius intelligamus adnotandum est, quod sicut propositiones, & syllogismus sunt quedam composita arte facta, hoc est ab intellectu fabricata per certā quandam ordinacionem praedicatorum, & subjectorum, atque etiam propositionum, pari ratione praedicamentum est compositum quoddam arte rationis fabricatum ab intellectu, qui plura praedicata in eadem re distinguens, presupposito in ea fundamento, inter se ordinans, atque dispositus, & talis dispositio series praedicamentalis appellatur: quod autem eiusmodi praedicata sic ordinata ab intellectu, non realiter, nec ex natura rei sunt distincta, fortissimis argumentis probauimus, capite de differentia, constat vero per talem ordinationem intellectus, sicut per ralem distinctionem praedicamentorum nihil reale, vel intrinsecum in rebus ipsis, quibus conueniunt, ponit, ergo praedicamentum ex ea coalescens nihil reale præter fundatum habebit: unde sicut propositiones, & syllogismus formaliter sunt entia rationis, pariter praedicamenta: hæc est communis sententia quam profiteruntur D. Thom. opusc. 48. titulo de praedicamentis cap. 1. Soncinas 4. Metaphysic. quæst. 4. ad 2. & lib. 5 quæst. 13. Nimpfus 5. Metaph. disput. 7. cap. 2. Sot. in proposito praedicamentorum, imo, & Scot. ipse qui genus, & differentiam ex natura rei distinguat, & ex consequenti praedicata superiora, & inferiora, videtur tenere praedicamenta formaliter esse ens rationis.

Nec probat contrarium argumentum à nobis additur, quia etiū verum sit Metaphysic.

cum entia realia considerare, non tam semper realiter distincta, sed aliquando sola ratione, unde cum praedicamentum ordinatio sit realium praedicatorū, licet sola ratione distinctionis, per se potest ad considerationem metaphysicam spectare, non solum ratione fundamentali, sed ratione ordinationis, quæ licet eas rationis sit, ab eo etiam consideratur, ita quantum à proprio obiecto reali degenerat, & ut per quod idem ens reale alicius intelligitur, adde etiam in quantum per distinctionem praedicatorum essentialium, rerum effectus efficit manifestus.

Pars controversie posterior.

Posterior controversie pars postulabat, ex Eas rationibus quibusnam praedicamentum sit constitutum à praedicendis certum, ex entibus rationis non constitutum, turn quia expressa est sententia Arist. vbi cumq; de hac re dicitur ens reale diuidi in haec decem praedicamenta, præsentim s. lib. Metaphysic. cap. 7. text. 14. vbi entia per se in decem praedicamenta diuidi docet, ens autem per se, & ens reale idem sunt. Nam entia rationis non sunt entia, unde nec per se, nec per accidentem, sed ad similitudinem entium fabricata ab intellectu, quate ad praedicamenta non pertinent. Tum etiam quia si per singula praedicamenta discutamus, inveniemus quodlibet habere suam entitatem realē inter insciam, vel extinsciam, quodlibet dari in rebus circa opus intellectus, quanquam non omnia sint à parte rei distincta, cum ratione eas rationis per opus intellectus fiat, & ante illud non extet. Vnde, & nos in tractatu de natura eotis rationis extra praedicamenta realia ordinari posse relationes rationis, aut secundas intentiones ostendimus, & sic ordinata praedicamentum quoddam constituere, non quidem rerum, cum neque vera entia sint, sed quasi praedicamenti effigiem, vera igitur praedicamenta ex solis entibus realibus sint, vi benè D. Thom. s. lib. Metaph. lectione. 9. & quæst. 7. de potentia; articul. 9. quem sequuntur. Capite. in 1. dist. 8. quæst. 2. & dist. 29. quæst. unica ad 5. Sotus cap. 4. ante praedicamentorum quæst. 2. ad 4. Fonsec. 5. Metaph. cap. 7. quæst. 6. sect. 1. Oña cap. presenti quæst. 2. art. 1. ad vlt.

Etsi quispiam opositorum praedicamenta ex Prædicamentis generibus, speciebus, atq; differentijs constitui, tū ex solis & omnino ex praedicatis uniuersalibus, ergo entibus cuia scilicet s.

Obiectio.
Solutio.

cum genera, & species, arque universalia sicut entia rationis spectabunt haec ad prædicamenta? Respondeo prædicamentum, cum sit series quædà predicatorum, quæ intellectus distinguunt, & ordinat inveniuntur quidem entia rationis, cum haec non sint, nisi relationes ipsæ, quibus prædictæ distinguuntur, ac denominations ea ut sic distincta consequentes, ceterum ipsam prædictam, ex quibus prædicamentum coalecit, realia sunt, unde sola entia realia possunt esse materia ex qua intellectus prædicamentum extitit, & cum dicimus aliquid ad prædicamentum pertinet, vel ab eo excludi, de serie ipsa reali predicatorum sermo est, nō de formalis ordinatione, aut distinctione predicatorum, quasi sensus sit sub aliquo genere, & specie prædicamentali claudi, vel non, & cum notum sit nullum ens rationis contineri sub predicatis realibus, aut sub generibus, & speciebus, ex quibus prædicamentum integratur, merito à prædicamentis exclusa censentur, valeant ergo Buridanus ad finem libri prædicamentorum, & Gandavensis.

Metaph. quest. 9. qui relationes rationis in prædicamento ad aliquid collocantes tenet evidenter, non ex solis entibus realibus, sed etiam ex entibus rationis constitutis.

Ex tripli-
cante præ-
dicamentū
constitui-
tur.

Entia autem realia, ex quibus solis prædicamentum integratur, triplicia esse possunt, nam vel complexa sunt, vel incompleta, completa, aut incompleta, finita, aut infinita, & de omnibus potest esse difficultas, de primis quidem, an ex solis incomplexis prædicamentum sicut, vel complexa quoque ad ipsum spectent incompleta sunt, substantia, viens, animal, complexa, ens per se, viens sensibile, ac similia, finita sunt entia creaturæ, infinitum ens est Deus, & quodammodo forent infinita entia creaturæ, quas Deus infinitas actu condere (si hoc possibile reparabatur) ut infinitum corpus, infinita linea, aut albedo infinite intensa, complectetur est totum, incompletum partes.

An complexa ponantur per se in prædicamento, ut talia sunt.

ET de complexis quidem distinguendum putant moderni quidam, nam vel item vere unam, arque incomplexam significant, & termino alicui incomplexo, eam significant, aequivalent, vel plures, ac diversas important: priores generis sunt definitiones sub-

stantiarum, ut animal rationale, viens sensibile: secundi vero definitiones accidentium, præsertim in abstracto, in quibus præter intrinseca accidentis clauditur subiectum sine quo in definitione posito explicari nequit intrinsecus ordo eiusdem accidentis ad ipsum, ut definitio visibilis est aptitudo hominis ad videndum. De complexis igitur primi ordinis aiunt, in prædicamento collocari, non secus, arque incomplexa, ut animal rationale, non secus, arque homo, alia vero, cum extrinsecum quid importeat, & à proprio prædicamento alienum, non possunt in eo collocari: hanc arbitrantur fuisse sententiam Porphyrii cap. de specie vbi prædicamentum substantiam ordinans, loco viuentis posuit corpus animalium, & animal rationale pro quadam generi in quo arbitratus est homines cū daemonibus conuenire, censuit igitur complexa huius conditionis in prædicamento collocari, quod etiam suader ratio: nam ubique licet loco definiti propriam definitionē nihil extrinsecum claudentem ponere, ut loco homini animal rationale, quia eidem rei simplici, aut incomplexe aequivaler, ergo licebit in recta linea prædicamentali tantundem efficere, quare ex hisce complexis non secus, atque ex incomplexis efficietur prædicamentum.

Nihil complexum in prædicamento collocatur, sed ex solo incompleto fit.

Communis tamen consensus omnium 8.
interpretum Aristotelis capite præsenti Sententia
communis
vera.
complexa omnia à prædicamento excludit, quos propterea non est necessario referre, nec mirum, quia Aristoteles ipse perspicuis verbis ea exclusit, sic caput quartum inchoans. *Eorum, que secundum nullam complexiōnē dicitur, nonquaque, aut substantiam significat, aut quantum, aut quale, aut ad aliquid, aut ubi, aut quando, aut sicum esse, aut habere, aut agere, aut pati, ergo non sunt in prædicamento collocanda: videntur moderni interpres quanto apertum sit hoc, sed nihil refereuntur: videant quoque verba Arist. quæ intelligenda esse aiunt, non de omnibus complexis, sed de his tantum, quæ aliquis extrinsecum important, vel certe de cunctis complexis, etiam primi ordinis ad secundam operationem intellectus pertinentibus, & ideo affirmationem, aut negationem claudentibus, verumque aut falsum.*

sum significantibus, qualia sunt, homo est animal rationale, animal est viuens sensibile: eti-
modi enim, nec incompleta esse possunt, nec
eis aequivalent. Hac tamen expositio quam sit
exorta, quis non videat: nouerat enim Arist.
quid complexum sit, quid incomplexum, &
vnum ab altero, distingueens non potuit alio
verbis vni, quo vniuersalius excluderet com-
plexa omnia, sive definitiones sunt, nihil ex-
trinsecum continent, sive enunciations
designantes verum, vel falsum quam dicens,
corum quae secundū nullam complexionem
dicuntur, ergo tam expresse aduersatur men-
ti illius, quam expressa sunt verba, quibus id
docuit.

Nec sine maximo fundamento rationis ex-
clusa sunt ab Aristot. & omnibus complexa à
prædicamento, quia cum non sit aliud prædi-
camentum, quam prædicabilium ordinatio,
sub uno supremo genere, & prædicabili, vt
quest. ultima vniuersalium ostendimus, non
sunt quaecumque prædicta, sed simplicia, se-
quuntur plane ex solis simplicibus prædicamen-
tum esse extuendum.

Secundū. Resta linea prædicamentalis so-
lis generibus, atque speciebus sit, sed comple-
xa, etiam si sunt definitiones substantiarum,
non sunt genera, nec sunt species, ergo nō po-
test ex eis prædicamentum constitui, quod nō
sunt genera paret, cum differentiam actu con-
tineant, genus vero solum in potentia, sed nec
sunt species; nam species implicite tantu con-
tinet genus, & differentiam, definitio vero
exprimit verumque: præterea, definitio vt ra-
tione distincta ab specie, explicatio eius est,
non ergo species ipsa, quae definitum potius
vocatur respectu definitionis: ad hanc, nec
quidquam valet, quod ab his modernis dicti-
tur, definitionem aequivalere definitio, & loco
illius designari posse: nam licet, hoc quantum
pertinet ad veritatem propositionum, quae ex
uno aut altero componuntur, admitti possit,
aque etiam quantum ad extirctionem defi-
nitionis, non tamen quantum ad constitutio-
nem prædicamentorum, quae non ex quibus-
tunq; etiam idem significantibus extrui potest
nisi tali modo concipientur, hoc est per modū
simpliciū, per modū generū per differentias di-
uisoriū ex diuisione namq; generis per differē-
tiam separantur prædicta, ac multiplicantur,
vt seriem prædicamentalem constitueret va-
leant, & ex hoc intelligitur complexa eiusdem

Definīcio
non perti-
ner ad præ-
dicamen-
tum.

9.

Complexa
non sunt in
etiam significacioni, non pertinere vt talia ad

prædicamentum, & quod aequivalentia non prædi-
ficiat, probatur plane hoc exemplo. Defini-
tio, vt ipsi assertur aequivalens definitio, & loco
illius ponit potest, & nihilominus definitio
est obiectum scientie, & non definitio, sed
medium probandi passiones de illo in eadem
scientia, quia obiectum scientie medium in-
complexi habere debet, pariter ergo non suffi-
ciet aequivalens, vt ad prædicamentum per-
tinat definitio, quia prædicamentum ex solis
generibus, & speciebus fieri debet, quae per
medium simplicium apprehenduntur, non ex
complexis, quae nec genera sunt, neque spe-
cies, quantumlibet cum speciebus concur-
tantur.

*An, & quomodo partes ad prædicamen-
tum pertinent.*

AD prædicamentum substantiae præci-
pue pertinet dubium hoc, quia in eo
solo omnes differentiae partium reperi-
tiuntur, physicae videlicet, atque metaphysi-
cae: nam accidentia materia, & forma carent,
ex quibus componantur, vt suis locis ostendi-
tur, nihilominus, cum integrantes habeant,
atque etiam metaphysicas, quantum ad has
pertinet, etiam accommodabitur, quod de
partibus substantiae definitur, partes igitur
substantie quedam sunt physicae, metaphysi-
cae aliae, physicas vocant materialia, & for-
mam, atque etiam essentialia in eodem ordi-
ne physico, metaphysicas, genus, & differen-
tiam, præter has vero integrantes enumerant,
quae ad physicas etiam quodammodo reu-
cantur, ex ea parte, qua reales sunt, & circa
opus intellectus reb⁹ conuenient, & quasi ma-
teriales, atque ex parte quantitaria in rebus
corporeis, ac propterea non essentialia, sed ex
parte substantiales, & accidentiales ex parte, vt
in homine caput, manus, & pedes: quod vero
eterogenea sunt, hoc est diversa rationis, vt
in assignato exemplo constat, vel homogenea,
hoc est eiusdem rationis, vt partes aquæ, nihil
ad presentem considerationem referunt, quia
cum omnes sint incompletæ, eodem modo
pertinebunt ad prædicamentum, vel ab eo ex-
cludentur.

De physicis ergo, tanquam de fundamento
aliorum prius loquendum est, definiendum
que, an per se, & directe pertincent ad prædi-
camentum; sed prius pro cunctis explicare
oporet, quid sit per se & directe pertinere ad
T 1

prædi-

prædicamentum. Duo sunt in qualibet coordinatione prædicamentali, & est series ipsa prædicatorum essentialium superiorum, atque inferiorum, quæ genera, & species vocantur, à supremo genere, quod est substantia (ut de hoc speciali prædicamento loquamur) usque ad individuum, ut Petrum, vel Ioannem, quod omnium prædicatorum fundamentum est: & series hæc appellatur recta linea prædicamentalis, pro qua supponit prædicamentum in communi modo loquendi: extra rectam linéam suo ordine collocantur differentiae divisionis generū, & constitutiæ specierum eam hinc inde quasi cingentes, & propriea duo isti ordines oppositum differentiationum vocantur latera eiusdem prædicamenti: nunc ergo, cum sola recta linea prædicamentum simpliciter sit, ea solum dicuntur directe, & per se ad prædicamentum pertinere, quæ in ea collocantur, idem est ergo quæcetera, an partes, & quælibet entia incompleta, in prædicamento per se, & directè ponantur, ac si quæratur an ponantur in recta linea prædicamentali.

Non dekunt, qui affirmantem partem teneant, partes physicas in ea collocantes, quantum fundamentū duplex esse posse; primam, quod ex his essentialiæ et componantur, vel insegetur completa substantia, in qua genus, speciem, ac differentiam intelligimus, ut ex corpore, & anima rationali homo, quapropter si composita substantia in recta linea collocatur, non videntur excludi posse partes, aliqui his exclusi, completa substantia, quæ sine illis non constat, exclusa censetur, quod majori ratione verū est de partibus homogeneis, quæ cum sint eiusdem rationis cum toto, quod componunt, nec necessario ab eo dependeant, sed separatae consistere in eadem essentia possint, ut partes aquæ, quarum quælibet etiam separata à toto consistere in eadem natura aquæ posse, atque adeò, non videtur minus in recta linea prædicamentali collocanda, quam totum quod constituit. Secundum, quia etiam in partibus substantiæ intelligimus genera, species, atque differentias, & partem substantiæ dividimus in corpoream, & incorpoream, sive de ceteris generibus acque speciesibus, ergo suo etiam modo possimus prædicamentalem coordinationem ex his constitutre, ideoque non debent à prædicamento excludi.

Proprietary in hanc sententiam inclinasse videtur quidam ex antiquioribus interpretati-

bis Aristoteles: ut Simplicius, & Boëtius in expositionibus ad caput de substantia, quos secuti sunt ex modernis Villalpandus, Louanienses, & alij ibidem.

Opinio excludens partes physicas essentiales & integrantes à prædicamento, tanquam communis, & vera prefetur.

Verisque partes excludit à recta linea cuiuslibet prædicamenti vera sententia, quam tenuit in primis D. Thomas. I. part. quest. 29. art. 4. ad 5. & quest. 76. art. 3. ad 2. de veritate, q. 27. art. 1. ad 8. Scotus, quest. 15. prædicamentorum, AEgidius Romanus & d. 2. quest. 3. & moderni fere omnes Caïtan. & Sotus in expositionibus capituli de substantia, Toletus, quest. 5. eiusdem prædicamenti, Fonseca. 5. Metaph. cap. 7. quest. 7. sectione 2. & cap. 8. quest. 5. per totam, & probatur planè ex ipsam natura prædicamentalis ordinatio, quæ ex divisione generum per differentias ad constitutionem specierum coalescit. Ita ut subordinatio inferiorum, & superiorum prædicatorum quidditatiua, quasi rectam quandam lineam, à supremo genere (quod caput prædicamenti est) usque ad individuum, quod pro fundamento est, constitutæ, sed genera, & species completam rationem prædicatorum important, ergo cum partes physicae, atque integrantes incompleta entia sint, rectæ lineam prædicamenti attingere non valent, quam ex partibus physicis fieri repugnat, ut probatur secundum argumentum.

Secundo probatur, quia substantiæ complete, atque incompleta non datur ratio uniuoca, cum incompleta intrinsecam dependentiæ habeat à completa, & per ordinem, & attributionem, ad eam dicatur semper, ergo neceſabitur eis commune genere sub quo in prædicamentali linea collocati valeant, quæ completas dumtaxat substantiæ habere possunt, & ideo ex eis solum prædicamentum per se inducetur, ad quod partes indirectè, & quasi reduciuntur pertinet, quia ubi toto est, partes quoque eius esse debent, ex quibus constitutur, quare aliquo modo, ad eandem prædicamentalem lineam referendæ sunt & hoc solù est, quod primum argumentum concordat, nec enim factum est eandem entitatem componere, quæ in recta linea ponitur, ut ipsæ quoque ad eam pertinere dicantur, quia non tam secundum

dum entitatem, quam secundum modum est sedi, quo concipiuntur, ab intellectu costruunt praedicamentum, modus autem essendi partium, sub quo ab intellectu concipiuntur incompletus est, ineptusque ad genericam, & specifica ratione apprimè necessariam ad constitutionem praedicamentalem, & propriea nō per se ad illam pertinent, sed præcise ratione entitatis completae, quam componunt.

Dates ho-
mogeneas.

De partibus vero homogeneis, quas idem argumentū tergit, afferunt moderni quidam, qui sententiam nostram sequuntur, non esse eandem rationem, ac de essentialibus physicis, & heterogenieis integrāibus, sed eas directe, & per se pertinere ad praedicamentum, quia eadem ratio totius eis conuenit, & ab eo non habent necessariam dependentiam, cum possint separatae consistere, ut conuincit argumentum. Nibilominus si sub ratione partium accipiantur, quam absq; dubio recinet, dum sunt in toto, spectare per se ad praedicamentū nequamquam possunt, cum notum sit habere esse incompletum, & dependens à toto: quod vero ratio totius eis congruat, duobus modis verum est, primo secundum denominacionem, que non tollit dependentiam à toto quamdiu in eo sunt, sed pars aquæ non nisi cum eo addito aqua dicitur, dependens à toto in qua est, alio modo propter potentiam, que in eiusdem est consistendi per se, ex qua soluta colligi potest, habere potentiam cōsistendi in praedicamento per se, & in eadem specie, ad quam tota ipsa aqua pertinet, quia per separationem possunt esse individua ab ea distincta, & in hoc absq; dubio differunt à partibus heterogenieis, que non possunt separatae consistere, sed eo ipso quod separantur, amittunt esse, quod ab anima accipiebant, & adhuc nec esse completum cadaueris habere possunt separatae, cum forma cadaueris suo etiā modo heterogenea sit, & que non conseruatur completae in partibus separatis: itaque quantum ad esse actuale eadem est ratio partium homogenearum, & heterogenearum, quia omnes habent esse incompletum, & dependens à toto, & propterea nequeunt per se, & directe in praedicamento collocari, discernere vero est quantum ad potentiam, quia homogeneas possunt in eodem praedicamento, & in eadem specie, tū toto collocari, si ab eo separantur, quia possunt habere modum entis completi, quem certum est eas consequi dum separantur, quod non habent heterogenieas, vnde nec secundum

Quæstio I. 662
actum, nec secundum potentiam collocantur per se in praedicamento.

*An ex partibus physicis essentialibus fieri posse
sunt alia praedicamenta ab Aristoteli-
cī diuersa.*

Circa solutionem secundi argumenti asserunt etiam idem moderni ex partibus physicis essentialibus effici posse alia praedicamenta distincta ab his, & aequo per se formaliter, in quibus directe, & per se respondantur: ostendunt primum, quia in his entibus incompletis reperiunt vera ratio universalis, & subiectibilis, & ex consequenti vera ratio generum, atq; specierum, ut forma varum genus est ad formam substantialiem, corporalem, & corporis expertem, & ad formam viventis, & vita expertem; & rursus anima, ad vegetatiuam, sensitivam, & rationalem: & patiter de corpore ad corpora specie diuersa censendum est, quod vero sequē perfecta sint formaliter praedicamenta horum entium incompletorum, ac praedicamenta Aristotelica, probant, quia ordinatio praedicatorum superiorum, & inferiorum, in qua formalis ratio praedicamenti posita est, sequē perfecta esse potest in entibus complectis, atque incompletis, ut relatio similitudinis, & aequalitatis eiusdem perfectionis formalis est in partib⁹ quantitatis, & qualitatis, ac in quantitate, & qualitate integra, erit igitur aequalis perfectionis formalis praedicamentalis ratio in incompletis, atque complectis entibus. Ceterum materialis ratio praedicatorum imperfectior erit, cum sit incompleta, & ex hac parte minus longe perfecta erunt praedicamenta ex partibus physicis constituta, quam ex entibus totalibus, atque complectis. Hæc tamen sententia singularis, & falsa mihi videtur in duobus, que afferit, nempe ex partibus physicis fieri verum praedicamentum, & tale praedicamentum non esse minus verum, nec minus perfectum, quam alia ex entibus complectis constituta; singulariter in primis esse affirmo, quia nullum reperies autorem communem sententiam (quam isti sequuntur) tenetem, qui easdem partes à praedicamento non rejicit propter rationem incompletam, quam ineptam prospers, ad rationem praedicamentalem esse testantur, nemo igitur praedicamentum ex eis, praesertim sequē perfectum, formaliter confici posse arbitratur.

Tt. 2

Sed

Probatur Sed iam probo esse falso, quia species com-
falsius cius, pleram rationem totius actualis importat, &
genus completam totius potentialis, at in par-
tibus physicis, vt tales sunt, ne quis completa
ratio reperi, vel ipsis aduersariis concedentibus,
qui propterea eas excludunt à prædicamen-
tis Aristotelicis) ergo nec reperiatur vera
ratio speciei, & generis, ex quibus constat præ-
dicamentum extiri. **Probatur minor,** in qua
consilium difficultas: completa ratio indepen-
dens est ab alio, & vt talis concipi, ac signifi-
cari debet, vt completa censeatur, sed partes
physicæ, vt tales, intrinsecam habent depen-
dientiam à toto, sub qua concipiuntur semper,
aliо quи eo ipso, quod sine dependentia conci-
perentur, & idcirco sub ratione totius comp-
leti, ad hæc nostra prædicamenta per se fo-
rent referenda (quod negant ipsis) ergo pertin-
gere nequeunt completam rationem entis,
nec sub ea concipi, nec propterea veram ratio-
nem speciei, & generis, ex quibus verum præ-
dicamentum constare oportet: & hinc sequit-
ur magis falso secundum, quod assi-
stunt, tale prædicamentum ex his partibus
conflatum à perfectum esse formaliter, ac
nostra, quia sicut eiusmodi partes concipiun-
tur semper tanquam incompleta, sic tanquam
à ratione specifica, ac genericā per se comple-
tis exclusa simpliciter, ergo nec intellectus tri-
buit eis rationem vniuersalitatis simpliciter, aut
subiectibilis, nec ordinationem talium prædi-
ctorum efficit, quæ prædicamentalis simpliciter
possit appellari, nec ex consequenti cate-
goria ex eis à perfecta extrui potest, ac ex
encibus complectis. Nam ordinatio prædi-
ctorum talis est, qualia sunt prædicta, vt con-
cepta ab intellectu, ex quibus sunt: hinc est
enim, quod ex partibus integrantibus eti-
mogenes non potest prædicamentum extiri,
quia licet in vniuersali possint concipi, &
id est per modum generis, & speciei, nun-
quam tamen vt vniuersalia genera, & spe-
cies, simpliciter talia: idque non alia de cau-
sa, nisi quia, vt incompleta accipiuntur,
sed partes physicæ essentiales semper acci-
piuntur ab intellectu vt partes, semperque vt
incompleta, ergo nunquam vt vniuersalia
simpliciter, nec vt genera, & species, nisi se-
cundum quandam similitudinem, & ana-
logiam: quare non perfecte, non simpliciter,
sed secundum analogiam, & similitudinem
prædicamentum ex eis confici posse censem-
endum est: & hoc solum probat secundum ax-

Incom-
ple-
ta non sunt
genera.

monius in commenatatione prædicamenti sub-
stantiarum qualibet differentias directè, & per se
collocari in suo prædicamento, vt differentias
substantiarum in prædicamento substantiarum,
differentias quantitatrum in eodem prædi-
amento, siveq; de reliquis, cuius fundamentum
vñ cum est, nam vel differentiæ excluduntur à
recta linea prædicamenti, quia simplices, vel
quia incompletæ, cum sint partes actuales spe-
ciei, sed viræ, ratio concurrit in generibus, er-
go vel illa excludenda sunt, vel si admittuntur
(vt necessariū à cunctis indicatur) necesse erit
differentias in eadē recta linea admittere. **Pro-
batur minor,** quia conceptus genericus, vt ta-
lis, non est compositus, licet contingat, vt spe-
ciem ex genere, & differentia componi, in-
completus tamen est, & vera pars speciei, sed
tantundem habere genus ambigit nemo, cum
componat simul cum eadem differentia spe-
ciem; nec sit satis, si dicatur genus vt parient
designatum non pertinere per se ad prædi-
camentum, sed reduci ad prædicta specifica-
ta vt totum potestatum, continens quid-

Prædicamentorum. 84.
gumentum, circa cuius solutionem excitarum
fuit dubium.

*An partes metaphysica, que sunt differentia,
ponantur per se, & directè in
predicamento.*

Partes Metaphysice supersunt (quas vo-
cant differentias) de quibus sciscitamus,
an in recta linea prædicamentali ponan-
tur, de quibus tenuerunt nonnulli, quod ad
prædicamentum qualitat̄ per se pertineant
omnes, quorum sententiam merito vt plane
falsam refert, ac rejecit Fouseca 5. lib. Meta-
physic. cap. 8. quest. 2. nam cum differentiae di-
uersorum prædicamentorum adeò sint diversitate
ad idem prædicamentum pertinere, nec re-
fert modum prædicandi earum in quale quid,
similem esse modo prædicandi qualitat̄: nam
licet aliqua ex parte simile sit, dissimile sim-
pliciter censetur, cum non sint accidentia, sed
essentialia prædicta, vnde, quæ vñius sunt
essentialia ad vnum prædicamentum, que al-
terius, ad aliud diversum pertinere necesse est,
sicut de generibus est manifestum: & cursus,
cum constituant species diversorum prædi-
mentorum, repugnat in diverso alio prædi-
mento collocari.

Hac igitur explosa sententia, tenuit Am- Ammonius
monius in commenatatione prædicamenti sub-
stantiarum qualibet differentias directè, & per se
collocari in suo prædicamento, vt differentias
substantiarum in prædicamento substantiarum,
differentias quantitatrum in eodem prædi-
amento, siveq; de reliquis, cuius fundamentum
vñ cum est, nam vel differentiæ excluduntur à
recta linea prædicamenti, quia simplices, vel
quia incompletæ, cum sint partes actuales spe-
ciei, sed viræ, ratio concurrit in generibus, er-
go vel illa excludenda sunt, vel si admittuntur
(vt necessariū à cunctis indicatur) necesse erit
differentias in eadē recta linea admittere. **Pro-
batur minor,** quia conceptus genericus, vt ta-
lis, non est compositus, licet contingat, vt spe-
ciem ex genere, & differentia componi, in-
completus tamen est, & vera pars speciei, sed
tantundem habere genus ambigit nemo, cum
componat simul cum eadem differentia spe-
ciem; nec sit satis, si dicatur genus vt parient
designatum non pertinere per se ad prædi-
camentum, sed reduci ad prædicta specifica-
ta vt totum potestatum, continens quid-

quid est in specie actu simul, & potentia, praedicatum est completum, ex quo per se conficitur recta linea praedicamenti. Hoc inquit non satisfacit, quia etiam differentia ut praedicatur de specie, significatur per modum totius actus, in continentis quidquid est in specie, alioquin non posset per modum partis verè praedicari de illa, ergo non minusquam genus collocabitur in recta linea praedicamenti.

*Communis, & vera sententia differentias
non per se collocans in recta linea,
sed ad latus predica-
menti.*

Vera sen-
tencia.

66

NULLVM ex interpretibus Aristote-
lis reperio, qui differentias non exclu-
dat à recta linea praedicamenti, eisq[ue] so-
lido ad latera eius locutu[rum] concedat, vt in com-
mentarij huius capituli, & sequentis inspicere
potest quisquis eos consuluerit, propterea nul-
lum nominationem refero, nec particulares ra-
tiones ob quas vnuus, vel alter eas expellit, sed
duas solum, in quibus omnes, vel plures latē
conveniunt, & quae rem confidere videntur:
prior est ratio partis incompleta, ob quam phy-
sicas partes excludendas esse ostendimus, etenim
differentia formaliter sumpta solam par-
tem speciei importat, solum gradum super addi-
cium generi, per quem illud contrahit, deter-
minat, & ad speciem constitwendam trahit, ergo
ex propria conditione incompletam rati-
onem habet, cui nulla sedes in recta linea praedi-
camenti (ex solis entibus compleatis extracta)
concedi potest: nec satis est differentiam in co-
treto desumptam genus etiam claudere, & i-
deò totum quod est in specie: nam inclusio hec
non est formalis, sed materialis, & proflus si-
milis in modo se habendi inclusioni concreti
accidentalis, subiectum non formaliter, sed ma-
teriali quadam ratione per modum connotati
claudens, etenim rationale solum importat
formaliter gradum ratiocinandi specificum,
genericum vero animalis quasi per modum
subiecti, seu connotati, & absq[ue] dubio tanquam
id cui forma rationalis adiacerit, nam etsi verè
si forma substantialis hominis, cum gradu ta-
men genericis comparata extra rationem illu-
m est, vnde ex modo se habendi ad illum qua-
si ad iaceos reputatur ex quo ab omnibus con-
cedatur, non praedicari per se differentiam de
generi, sed quasi per accidens, si non ab acci-
denti praedicamentali, saltem ab accidenti
praedicibili, nam ad quinum praedica-

bile referuntur omnes similes praedications, in quibus de genere praedicatur differentia, ergo cum inclusio generis per accidens se habeat respectu differentiae, & nimis materialis sit, nequit eius ratione cōpletum quid per se dif-
ferentiam efficere, sed in ratione incompleti
per se, & formaliter permanet semper, & idic
co, nec rationem totius per se habet, ob quam
in recta linea praedicamenti sedem habere pos-
sit, sed ad latus eius collocanda est. At genus
totius potentialis conditionem habet non per
accidens, sed per se, potentialitate absque dubio
in ratione generis intrinseca, & formaliter
clausa, & cum ratione huius potestatis differ-
entias complectatur per se, & formaliter, sequi-
tur viram que partem speciei per se, & formaliter
claudere, & ideo totum quod est in spe-
cie, vnam actu, potestate alteram forma-
liter, & per se viramque ex quo habet, vt per se
sit totum, & completum quid, cui propria se-
des in recta linea praedicamenti deberet, imo
& prima, cum primum, ac supremum praedi-
cum, quod caput praedicamenti est, sit genus:
& discrimen hoc inter genus, & differentiam
valde hac in parte commendandum est, quia
non solum veritatem ex suo extractam princi-
pium demonstrat, sed deceptioem oppositam
sententiae, & quorundam modernorum quasi
digito ostendit, contentientiū non esse diffe-
rentias à recta linea excludendas ob rationem
incompletam (quam putant reperiri in gene-
re) sed alias ob causas; cum tamen allarum di-
scrimen ex formaliter, & ultima ratione gene-
ris, & differentiae, hac ratione eas excludat.

Ratio po-
sterior.

Ratio posterior talis est. Recta linea praedi-
camenti extritur ex praedicatis essentialiter,
& per se ordinatis secundum rationem superi-
orum, & inferiorum, vt eam intuienti statim
parebit, sed differentiae non subordinantur per
se tanquam superiora, vel inferiora praedicata
cum generibus, quia nec genera per se inclu-
dunt, vt probavimus, nec eis proinde per se sub-
iiciuntur, ergo nequeunt lineam praedicamenti
cum generibus per se efficere, nec ad eam
per se pertinere, sed cum sint per se eorundem
generum divisus, latera quedam praedicamen-
ti efficiunt, & properca ad eiusmodi praedi-
camenti latera solum pertinebunt, & ex his solu-
tum est argumentum oppositae sententiae.

*An, & quomodo individua in praedi-
camento sint collocanda.*

NOs defuerunt, qui individua sic à praedi-
camento excluderent, vt directe sal-
tem,

T. 3

tem, & perse in eo collocanda non esse censem, sed ad summum per quandam reductio-
nem, ut Iauellus in sua Logica titul. 5. capit. 1. quod visus est sentire Porphyrius cap. de spe-
cie, vbi pro terminis prædicamentalis linea-
ponit supremum genus, & atomam speciem,
ita ut sioc vita illud non licet ascendere, ita
infra istam descendere non licet: cui addit ta-
le descendens ad individua prohibuitse Pla-
tonem ob infinitam eorum multitudinem,
arque etiam quia individua ad scientiam non
pertinent, ergo neque ad ordinationem præ-
dicamentalem, ad demonstrationem, & scien-
tiam ordinatam, & Aristoteles capit. 1. ante-
prædicamentorum vniuersa definit intendens
alia esse oportere, qua in prædicamentis col-
locanda sunt, at individuum vniuersum non
est, cum nec nomen constitue habeat, nec ra-
tio substantie nomini accommodata sit eadem
in multis, ergo individuum ex mente Aristoteli-
cis non pertinet per se ad prædicamentum.

Nihilominus antiquiores, ac moderni in-
terpretes, ut bene adnotat: Fonseca s. Meta-
physic. cap. 7. question. 7. sectione 2. & qua-
s sectione 3. & Pater Franciscus Suarez, in-
dividuum tanquam basim, & fundamentum
totius ordinationis prædicamentalis in recta
linea collocandum censem, & merito, quia
ens completum est, in se claudens vniuersa
prædicata à supremo genere usque ad atomā
speciem, in quo subsuntur, & quasi susten-
tunt omnia, ergo nihil ei deficere existimat-
dum est, ut propria ei sedes, & quasi fundamen-
talis in recta linea prædicamenti debeatur. Se-
cundo, quia individuum directe, quidditative,
& per se subiectum speciebus, & generibus præ-
dicamenti, que de eo etiam per se prædicantur,
quod ut Aristotelis se ita sentire ostendere, statim ac de prædicamento substantia
agere coepit, prima in substantiam tanquam
totius fundamentum descripsit, arque ex pro-
fesso explicitu, prima autem substantia individuum est, ergo directe, & per se ad prædicamen-
tum pertinet, ex quibus intelligitur cum
eisdem generibus, & speciebus esse per se ordi-
nabile.

Nec Porphyrius cogitauit illud excludere,
sed extrema prædicamenti posuit supremum
genus, & infinitam speciem ex prædicatis essen-
tialibus, præsupponens individuum esse ultimum
extremum simpliciter versus partem in-
feriorem prædicamenti. Aristoteles etiam y-

niversa definit, ut intelligamus talia esse de-
bere quacumque prædicata vniuersalia ad
prædicamentum per se expectantia: indi-
viduum vero non pertinere ad prædicamenti li-
neam, ut prædicatum, sed potius ut primum
subiectum, & fundamentum, cui inveniatur cu-
eta prædicata, ex quibus extrinenda est.

De entitatibus tandem infinitis, at, & quo
modo ad prædicamenta spectent, hoc verbo res
absoluenda est. Nam vel infinitum est secun-
dū essentiam, ut Deus, vel finitum secundum
essentiam, infinitum vero secundum aliquam
rationem accidentalem extensionis, aut inten-
sionis, que in quantitate, & qualitate excogi-
tantur, & forsitan in quibusdam horum prædi-
camentorum rebus evenerit possibilis per poten-
tiā Dei absolutam: & quidem de infinito se-
cundum essentiam ostendetur non pertinere
ad prædicamenta capite sequenti, de ceteris ve-
to in categoria quantitatis, quod vere in præ-
dicamentis collocarentur, si per possibile, vel
impossibile in natura rerum conlisterent.

QVAESTIO SECUND A.

*An prædicamenta sub nominibus
abstractis, vel concretis consti-
tuenda sint?*

Statim controversia ostenditur.

De concretis, & abstractis substantiarum
dubitare nemo, virum hæc, vel illa sine
per se in prædicamento collocanda,
cum novum sit abstracta per modum partis de-
signari, ut humanitas, animalitas, &c. arque
admodum per modum cuiusdam incompleti mini-
mè ad prædicamentum per se pertinentis, si-
quidem entia completa esse oportet, ex quibus
prædicamenta constituturi, ut quaque
prima statutum est, sola igitur concreta sub-
stantiatum, ut homo, & animal completam
nataram continent, & propereas dimentaxat
conuenit ratio generis, arque speciei, ex quo-
rum ordinatione recta linea prædicamenti
coalescit, itaque per se hæc, reductiæ abstracta
in prædicamento collocantur, ad prædicamen-
ta igitur accidentium revocatur controversia,
cuius status est, an ex concretis, vel abstractis
corum conficiantur, hoc est.

An album, vel albedo, calor vel calidum per se ad prædicamentum qualitatis spectat; pauciterque de reliquis accidentibus aliorum generum, & in primis Arist. vtriq; parti saueri videtur: nam 3. lib. top. cap. i. loco 4. concreta videtur à prædicamento excludere hisce verbis: *Est autem simpliciter quidem melius, ac eligibilius quod secundum meliorem disciplinam, aliqui autē, quod secundum propriam, demde, quid id ipsum, quod est eo quod non in genere est, ut iustitia iusta, nam illa quidem in genere bono, hec autem nō, &c.* Idem est autem recte esse in genere, & in prædicamento, ergo idem est: à genere excludere concretum iustitiae, quod est iustum, & à prædicamento: ex opposito vero 7. Metap. text. 3. dubitans an accidentia in concreto significata vel in abstracto sint entia: respondet in concreto quidem esse, minime in abstracto, cuius rationem reddit, qui a accidentia nō sunt entia, nisi ut inharent substantiae, cuius aliquid sūt, sed in concreto significantur per modū inherenter, in abstracto vero, quasi per se sint, ergo hoc modo significata vere non sunt entia verba Arist. sic lebant. *Nihil enim horum est per se natura apud, neque possibile subsistans separari, sed magis, si quidem ambulant entiam aliquip, & sedens, & sauum, hec autem magis entia apparent, quamvis subiectum in eis determinatum est, &c.* sic igitur abstracta non sunt entia, nec in prædicamento collocabuntur, sed solum concreta

Sententia Caierani proponitur, & excluditur.

Vtrisque testimonij Arift. consentanea
videtur sententia Caetani, opusculo de
ente, & essentia cap 7 distinguens pre-
dicamenta in Logica, & Metaphysica, asseren-
tisque in praedicamentis metaphysicis concre-
ta accidentium per se collocari, in logica ve-
ro abstracta potius, quæ præcipue substantia
intentionibus generis, & speciei, & in quibus
pradicamentis potius exercentur: ordina-
tur namque prædicamenta logica ad secundas
intentiones, & prædicationum exercitium.

Hacten sententia à cunctis rejeicita hoc loco, & merito, quia prædicamenta logica, & metaphysica, eadem proposita sunt, ex eisdem igitur prædicatis, & eodem modo concepis cōsūmuntur, quia constitutio non variatur, licet finis, in quem consideratio Metaphysica, & Logica ordinatur, diversus sit, ergo si concre

ta, vel abstracta in metaphysica ponuntur, patet in logica, atque è converso, testimonia vero allata non compellunt, hanc diversitatem logici, & metaphysici praedicamenti absque fundamento rationis excoxitare.

*Secunda opinio, sola concreta in prae-
camentis accidentium
collocans.*

HAC igitur exclusa sententia, quod abstracta accidentium asilo modo ponantur in praedicamentis, sed sola concreta, tenuerunt Niphus s. Metaph. qu 7. & 3. Toletus quaestione 2. post praedicamentorum, quos sequunt sunt recentiores nonnulli, id in primis ostendentes ex Aristotel. capit. praesenti, vbi praedicamenta in concreto enumerauit in translatione Boetij, quanquam ea in abstracto Argyropolus translatae, & cap. de quantitate supremum genus in concreto posuit apud Argyropolum, quanquam illud in abstracto expresserit Boetius, sed concreta magis videtur greco originali consistere, & lib. top. ca 7. iterum deinceps genera in concreto enumerauit iuxta vitamque translationem 4. deum lib. topic. cap. 2. loco 4. cum divisit in eadem linea praedicamenta debere esse genus, & speciem, exemplum designat in albo, quod sub quali esse affirmat, tanquam sub genere supremo. Sed probant deinde ratione verumque: primum quidem, quod abstracta accidentium non ponantur in praedicamento per se, deinde quod per se ponantur concreta, & ratio primi est, quia perfectione sit natura substantialis, quam accidentalis, sed abstracta illius ut humanitas, & animalitas non colligantur per se in praedicamento, quia significant naturas per modum incompletarum, hoc est non completas per subsistentialiam, ergo nec colligantur abstracta accidentia, cum significant naturas non completas per actualem inherentiā se habentem ad illas, sicut subsistentia ad substantiales, quod vero concreta ponantur, probant: quia si excludenda forent, maximè quia sunt entia per accidentes, ut pote est subiecto, & forma accidentali, quae sunt res diversorum praedicamentorum composita, sed hoc non est verum, quia exponit, & actus sit per se unum, ut docet Aristoteles 2. lib. de Animali texr. 2. sed in compositione coacteti accidentalis subiectum se habet ut potentia, acci-

dentalis forma ut actus, ergo id quod ex reali
vitiusq; coniunctione coalescit, erit per se rū
ut album ex corpore ut potentia, & albedine
ut actu.

Probat. II.

Vtius.

Secundò, in concretis accidentalibus sunt
genera, & species, ergo ex eis confici poterit re
ta linea prædicamentalis: probatur antec-
dens, quia hæc est prædicatio generis, album
est coloratum, sicut de ceteris concretis in a-
perito est, cum aliud prædicabile pertinere
repagneret, ergo vera in his sunt genera, atque
species, ex quibus prædicamentum per se con-
ficitur, ad quod proinde per se pertinet. Probari
debet potest haec sententia, quia no-
nem prædicamenta accidentium constituun-
tur, ac distinguuntur per diuersos modos in-
haerendi, & prædicandi sola concreta signifi-
cant, non abstracta, cum illa significentur
formæ accidentiales ut inherentes substantiaz,
per hæc vero non ut inherentes, sed ut per se
stantes ad modum substantiarum, ergo non
hæc, sed illa disponuntur per se in prædicamen-
tiis.

*Tertia sententia concreta proposita à præ-
dicamento relegat, & ex solis
abstractis confici,
statuit.*

III. Sent.

Sola nihilominus accidentium abstracta
in prædicamentis collocant grauiissimi in-
terpretes Arist. & in primis Diu. Thom.
opusc. 42. cap. 19. & opusculo de ente, & essen-
tia, cap. 7. prope finem, Scouls quest. viii uer-
suum 5. & quest. ii. prædicamentorum, & utro-
que antiquior Auciem, lib. 3. sive Metaph. cap. 3.
Iauellus 5 Metaph. quest. 16. Magist. Sotus ca-
de quantitate quest. 1. Paulus Venetus 4. cap.
anteprædicamentorum. Villalpandus cap.
de genere qu. 4. Oña cap. 4. anteprædicamen-
torum qu. 3. art. 4. in eandem sententiam no-
nissime inclinat P. Fooseca 5. Metaph. cap. 7.
quest. 3. sect. quoque 3 qui etiam si concreta
per se in prædicamentis collocat, sed abstracta
principi.

Probatur I.

Hanc partem confirmant magni ponderis
argumenta, nam concreta accidentium, ut al-
bum, & musicum sunt entia per accidens, ut
hinc verbi testatur Arist. 7. Metaph. text. 25.
Quod autem secundum accidentem dicitur, ut musicum,
aut album propterea quod duplex significat, non est
verum dicere, quod quid erat esse, & ipsum, &c.
Quibus efficietur simul reddit rationem,
nempe quia cum significant res diuersorum

prædicamentorum, non sunt unius quidditatis,
vel essentiaz, & idcirco unum per se haud
quamquam efficaciat, quod si ita se res haberet, fa-
cile conuincitur ad prædicamentum non pet-
tinere, quod ex eis per se coalescit; cui ac-
cedit, quod si non sunt unius quidditatis, vel
essentiaz, ut vult Arist. ergo non possunt habe-
re rationem unius generis, vel speciei, nec pro-
inde in recta linea prædicamenti constitui. I-
dem etiam Arist 3 lib. Top: corum cap. 1. loco
3. & 4. docet. *Institutum esse in genere non insitum,*
& lib. 2. capit. 2. loco 1. videatur dicere coloratum
non esse genus albi, atq; ad eò plane sentire in
concretis accidentiis non esse per se genera,
& species, neque ex eis prædicamenta confici,
sed ex abstractis. *Quod secundo videtur con-* Probat. II
vinci, nam prædications generis de speciebus
*non solum veras, sed proprias admittunt omni-
nes, ut dum coloratum prædicamus de albedine,*
*aut quantitatem de linea, pro certo igitur du-
cunt in eisdem verè, & proprie esse genera, &*
*species, atque adeò per se prædicamenta con-
ficere.*

*Tertium argumentum furnitur ex discri-
mine inter concreta, & abstracta corundem ac-
cidentium, nam ab illis non videtur posse ex-
cludi subiectum, quod cum sit substantia, res
est alterius prædicamenti, ac albedine, aut for-
ma quacumque accidentalis significata eodem
nomine, ergo necesse est significatum concre-
ti per mixtum esse ex rebus diuersorum prædi-
camentorum, & proinde ad unum, idemque
spectare minime posse, & abstractum solam na-
turam accidentalem, quasi impermeixtam signi-
ficat, & ideo quasi puram, ac simplicem, hoc
est à compositione cum re alterius prædicamen-
ti liberam, in qua cum sit verum genus, ve-
raq; species, unum determinatum prædicamen-
tum constituere valer, quod ex conse-
quentis ex solis abstractis, & non ex concretis
constituitur.* Probat. III.

*Ratio concreti, & abstracti expenduntur,
& quo nam modo ex utraque prædi-
camentum constituendum sit,
declaratur.*

Decisio hujus controvenerit explicatio- Decidit
nem postulat concreti, & abstracti, & vi quæstio.
ab illo exordium sumnamus, adnotandum
est, quod quemadmodum natura substantia-
lis propria existentia, atque subsistentia com-
pletur, ac perficitur, sic suo modo natura acci-
den-

dentalis, habet quidem humana natura existentiam, per quam est extra causas, & vires hanc habet subistentiam, per quam ultimum terminatur, & in supposito constituitur, suppositum vero propriè concretum est, aut singulare, ut Petrus, vel Paulus, aut commune, ut homo, quia naturam completam, atque perfectam in suo genere, ac praedicamento importat, existentia vera, & subistentia, per quas in concreto constituitur natura, actus quidem sunt, & modi substantiales eius, primus ille, ab eadem natura non distinguitur, nisi sola ratione, ultimus vero subistentia, quia ex natura rei ab ea distincta censetur, & utrumque adumbrare modum haber forma accidentalis quamquam imperfectum. Habet in primis imperfectam existentiam sola ratione distinctionem, per quam dicatur esse extra causas, habet etiam actualēm inherētiam correspondēt subistentiā substantiālē, per quam in suo esse accidentali complectur, & utroque actu completa in concreto constituitur, itaque sicut concretum substantiā sit ex natura, & subistentia, pari ratione concretum accidentis sit ex natura accidentali completa per propriū modum actualēm inherētiam, & sicut concretum illud, est per se unum, sic etiam concretum hoc per se unum est, cum importet solam naturam suo proprio, atque ultimum termino completam, quamquam imperfectum, ob imperfectum modum accidentis, & rursus, cum ultimus terminus per quem complectur non sit subistentia, sed modus imperfectus actualis inherētia in subiecto, non valens constituerē naturam per se, & independenter ab alio existentem, sed vere in alio inherētē, eiusque administriculo subistentiam, concretum per se accidentale subiectum extinse ēt connatur, in quo natura accidentalis per propriū modum completa inherēt, ac naturaliter sustentatur: extinsecū subiectum cōnotare afferre, quia subiectum nou solum extra essentiam eius est, sed etiam extra propriū modum, quo complectur, & in concreto constituitur, necessario tamen, quia adhuc ita completa sustentari nequit, nisi in eo inherēt, unde connotare subiectum nou est aliud, quam si nul denotare, quod ei quasi affixa sit natura accidentalis completa, quam per se, & adequare significat concretum accidentale ex quo facit clare intelligitur concretum per se accidentale non significare subiectum, sed adquatum eius significatum esse naturam

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

52

53

54

55

56

57

58

59

60

61

62

63

64

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

proprio modo terminatam, sicut tamen denotare subiectum, cum significetur, tanquam ei affixa per inherētiam, à quo (ut sic loqui dicatur) quasi extinsecū terminatur, concretum autem accidentis sic explicari vocamus per se, quia alio modo accipi potest, ut significat quipiam compositionem ex forma accidentali, & subiecto, cui actu inherēt, quam compositionem subiectum ingreditur tanquam vera pars materialis per potentiam seu capacitatēm recepiam eius, accidens, verū, tanquam forma, & actus. Ceterum, quia subiectum & forma accidentalis diuersi generis, sic ens per ac pradicamentū sunt, nequit ex utroque tanquam componenti vnum per se coalescere, sed plane per accidens. Concretum etiam hoc modo sumptum differt à concreto acce-
18 propriū modo, quia compositione illius ex so- la natura, & modo, quo ultimo termina-
19 Quomodo & forma ac tur, atque completus sit, subiectum vero non cidentalī ingreditur compositionem, sed extra illam est, non sit vult tanquam id cui inherēt completa natura per se, Ex subiecto te constituta concretum, at concretum posteri modo consideratum non ex sola natura componitur, sed ex subiecto. Quid pro- pterea compositionem per se ingreditur, tanquam altera pars componenti, & hinc est, quod concretum hoc modo sumptum non cōnotat subiectum, sed per se significat, sumptum vero illo modo non significat, sed connotat, hinc est etiam, quod concretum sumptum modo priori non componitur ex rebus diuersorum prædicamentorum, sed vnum tā
20 tum, nempe ex natura accidentali pertinente ad prædicamentū accidentis, & ex modo eam terminante, atque completere, sumptum vero modo posteriori ex rebus diuersorum prædicamentorum componitur, nempe ex subiecto, quod est substantia, & ex natura ac-
cidentali. Hinc denique sit, ut illo modo sum. Infertur ul-
21 ptim dicatur concretum per se, quia per se timo,
vnum est, hoc autem modo non nisi concretum per accidentis, quia non nisi vnum per ac-
cidens est.

Circa naturam vero abstractorum accidentium aliud obseruare oportet, nempe, quod formam accidentalem abstractam à subiecto importet abstractione physica, & non naturam abstractam à genere, aut specie abstractio-
ne metaphysica: quo sit, ut licet forma acci-
dentalis nomine abstracto significata vete in-
herēt subiecto, non tamen significetur per
modum

Quomodo
concretum
accidentale
denotet
subiectum.

Quomodo
compositionem
accidentali
denotet
subiectum.

Ex subiecto
& forma ac
tanta id cui
completa natura per se,

Ex subiecto
tanta per se
componitur
compositionem
accidentali
modo priori
ex rebus
diuersorum
prædicamentorum
sed vnum
tum, nempe
ex natura
accidentali
pertinente
ad prædicamentū
accidentis, &
ex modo eam
terminante,
atque completere,
sumptum
vero modo
posteriori
ex rebus
diuersorum
prædicamentorum
componitur,
nempe ex
subiecto, quod
est substantia,
& ex natura
accidentali.
Hinc denique
sit, ut illo modo
sum. Infertur ul-
ptim dicatur
concretum per
se, quia per
se timo,
vnum est, hoc
autem modo
non nisi
concretum
per accidentis,
quia non nisi
vnum per
accidens est.

Obserua cit
ca abstracta
importet abstrac-
tionē physica, & non natu-
ram abstractam à genere, aut specie abstractio-
ne metaphysica: quo sit, ut licet forma acci-
dentalis nomine abstracto significata vete in-
herēt subiecto, non tamen significetur per
modum

22. modum inherenteris, sed quasi per se stantis ad similitudinem substantiarum à materia separatarum, quae quidem haec materia careant, & ex ea non componantur, completa tamen substantiae sunt, ut Angeli, ad quorum similitudinem significatur natura accidentalis nomine abstracto, licet iu se sit imperfecta, ac subiecto inherenteris: quare ex modo significandi completa natura est, in qua per se, & proprie repertuntur genera, & species, quamvis in abstractis substantiarum, quia Metaphysice abstrahuntur à generibus, & speciebus, & per modū incompleti significantur, genera, & species nō sunt, sed earum dimitatae principia.

Quid sit respondendum ad Quaestionem.

23. **E**x his iam patet quid sit respondendum ad propositam controversionem, quam his tribus assertiōnibus absolvimus. Prima: concretum accidentale ex sola accidentalī forma completa per propriū modū actualis inherenteris constans, & subiectum non significans, sed substantia connotans, per se constituitur in praedicamento, vi album, coloratum, & similia: probatur hac ex adnotata doctrina, quia ex duobus per se concurrentibus per modū potentiarū, & actus componitur, nempe ex natura accidentalī, & actuali inherenteris in subiecto, eam vñimo, atque intrinsecè terminante, & complete, nam subiectum ex hoc secē se habet ad hanc compositionem, ergo est vñum per se, & ex consequenti pertinet ad p̄ceptum.

Secunda assertio, concretum per accidens pro composito ex natura accidentalī, & subiecto non collocatur per se in praedicamento,

II. assertio
24. probatur hoc potissimum ratione, quia in praedicamento solum disponuntur entia per se, qualia esse omnia oportet, ut genera sint, & species, ac concretum hoc modo sumptum nō est per se vñum, sed per accidens, ergo non collocatur per se in praedicamento, evidens est argumentum cum maiori premissa: quare solum est probanda minor, quam hinc in primis verbis proficitur Aristotel. 7. Metaphy. capit. 5, textu 21. *Quod autem secundum accidentē dicatur, vi musicum, aut album, proprietas quod duplex significat, non est verum dicere, quod idem sit, quod quid erat esse, et ipsum, quibus non solum vñum per accidens esse docet, sed rationē eius reddit, quia cum multa significat diversa.*

25. solum praedicamentorum, non habet vnam quidditatem, neque vna potest definitione explicari, nam vna definitio, & vna quidditas ex uno genere, & vna differentia constat, sed tale concretum non est vnius generis, sed diuersorum, substantię quidem ex parte subiecti, & accidentis ex parte formę, ergo neque vnam quidditatem, neque vnam definitionem habere potest, quare neque vnum genus, & vnam differentiam, vt in uno praedicamento colloetur: neque expositionem aliquam admittere possunt verba Arist. ex duabus, quas oppositæ sententiae patroni assertunt, dicentes primo loqui Aristot. de ente per accidens, quod ex nautorum congregatione sine ordine resultat, vt de cumulo, vel acervo, quod patet esse falsum, cum exempla in albo, & musico proferat, quae non sunt ex multis sine ordine concurrentibus, immo neque ex multis solam ordinatis vna, ac reali vniione coniunctis, tempe corpore, & albedine, musica, & homine. Quod cernentes alii assertunt de his plane loqui, non tamen velle eos excludere ab entibus per se absolute, sed solum comparatione substantiarū, quasi dicat non habere tantam vniuitatem, quam illud, quod ex materia, & forma substantialibus sit, & ideo posse comparatione eiusdem vocari vnum per accidens, nihilominus esse in suo genere vnum per se, hanc tamen solutionem excludit plane ratio ab Arist. allata, qua probat non esse per se vnum, quia multa diversa genera, ex quibus componitur, significat, & ideo non habet vnam quidditatem, nec definitionem, vnde inferitur necessario non esse vnum per se in aliquo genere, nec posse in praedicamento vlo collocari.

Sed probatur iam eadem minor ratione, Probatu: min. ratione I.
primo, quia ex quibuscumque componētibus resultat totum, quod est tertium quid, re, vel saltem ratione ab utroque distinctum, ergo ex visione reali accidentis cum subiecto resultabit tertium quid ab utroque distinctum, saltem ratione, de hoc igitur tertio coadēdimus, an sit per se vñum, vel per accidens: & quod non sit per se vñum ita probo, quia si per se vñum est, aut est pura substantia, vel purum accidens, vel mixtum ex substantia, & accidenti, non pura substantia, cum includat naturam accidentalem: non purum accidens, cu: includat subiectum tanquam intrinsecum cōponens, quod est substantia, erit ergo mixtum ex substantia, & accidenti, ad diuersaque praedica-

diamentia spectabit, quare nec habebit unum genus, nec unam differentiam, neque erit una species ex utroque composita, neque ad unum aliud predicamento pertinet.

Secundo. Quidquid advenit enti iam in actu completo constituto, advenit ei per accidentem, & proprietatem ex coniunctione cum eo nequit unum per se, sed per accidentem constitutum, sed accidentis advenit subiecto iam completo, in proprio genere substantiaz, ergo ex coniunctione cum eo efficietur unum per accidentem, immo & subiectum est extra rationem accidentis presupponens naturam eius compleam, quam adhac intinsece non terminat: ergo omni ex parte coniunguntur per accidentem. Ad dices utrumque advenire alteri iam completo in proprio genere, nihilominus subiectum adhuc esse in potentia ad recipiendam formam accidentalem, & hanc ad ipsum tanquam actionem ordinari, & ideo fieri ex coniunctione utriusque unum per se, sicut in quibuscumque alijs ex potentia, & actu. Hoc tamen non remittit vim argumenti, quin potius ostendit planè deceptionem modernorum, qui oppositam sententiam sequentur, huic præcipue fundamento ianixi, quod fallax esse ostenditur: quia licet subiectum sit in potentia ad recipiendum formam accidentalem, haec tamen potentia accidentalis est, vt ostendit evidenter actus accidentalis, ad quem ordinatur, deprobatur ratio, cum sit ad confitendum aliquid extra propriū genus, & prædicamentum, non ergo respicit, per se actum accidentalem, sed per accidentem: probatur evidenter consecutio, quia si est accidentis nona predicatur per se de subiecto sic non per se ab eo respicitur, immo nec ipsum secundum actualiter inherentiam per se respicit accidentem, nequeve ergo per se coniungi, sed per accidentem, atq; adeo, nec unum per se, sed per accidentem constituere.

Affirmatio postrema.

Non solum concretum per se sumptum collocatur per se in prædicamento, sed etiam abstractum accidentium, ut albedo, color, & similia. Probatur hoc ex varijs locis Aristotelice doctrinae, in quibus in abstracto enumerata prædicamenta, præterim in prædicamento qualitatis, vbi qualitatem tanquam supremum genus definit dicens: *Qualitas est, qua qualiter est dicimus*, probatur præterea rationibus secundis opinionis iam fere in schola communis: quibus hanc adjicimus, quia licet natura accidentalis non sit omnino

completa sub ratione accidentis, nisi actu inhaeret subiecto, cum per modum actualis inhaerentis ultimo terminetur, atque compleatur, & nomine abstracto non significetur ut actu inhaerens, si tamen modum significandi respicimus, vt præcipue in hac materia respicit debet, eo ipso, quod non significatur per modum inhaerentis, sed per se stācis, haber modum substantiaz completae, qui modus per se est prædicamentalis, quare per se collocatur in prædictamento.

Has tres assertiones, quibus propriā sententiā explicui, reperi apud Doctorē Frāciscum Suarez com. i. sue Metaph. disputat. 4. sect. 3. num. 13. & disputat. 16. sect. 1. num. 12. & com. 2. disput. 39. section. 1. num. 10.

Diluviantur argumenta opposita a sententia.

Ex quibus constat in primis sensus, quem Aristot. tenuit in illis locis, quos opposita sententia pro se acculit, in quibus prædicamenta in concreto posuit, cōcretum per se accipiens iuxta primam assertiōnem nostrā, quod sicut est per se unum, sic per se ad prædicamentum pertinet: constat etiam sensus, Aristot. quem tenuit alijs locis, in quibus eadem substantiis abstractis recensuit, quia abstracta quoque per se collocantur in prædicamento propter modum, quo natura accidentalis significatur, qui licet minus sit naturalis, longe tamen perfectior, ac propter ea per se prædicamentalis, quāquam natura substantialis nomine abstracto significata non per se ponatur in prædicamento, sed solum ut principium concreti, quod discrimen constituit diuersus modus abstractionis physice, ac Metaphysice copiose à nobis expositus.

Ex quo solvitur primum argumentum oppositæ sententiæ, cui damus libenter duo, que assumit: primum, perfectiorem esse naturam substantialis in abstracto significatam, & non per se ponit in prædicamento, quia non significatur modo completo, sed ut principium generis, vel speciei, negamus tamen eandem esse rationem de natura accidentali in abstracto significata, quia tū non significetur ut abstracta Metaphysica abstractione à genere, aut specie, sed Physica, tāquam forma à subiecto, significatur planè tāquam per se subsistens, atque adeo tanquam completae, & prædicamentalis, unde quo perfectior est secundum se natura substantialis nomine abstracto significata, eo est im-

V 2 perfe-

perfectior ex modo, quo significatur.

Ad II. Secundo argumento damus etiam concretum, ut ex forma, & subiecto compositum, proprietate à prædicamento excludi, quia est unum per accidens, & dum dicitur ex potentia, & actu unum per se effici, distinguendum est, nam si potentia, & actus sunt per se ordinata, efficiunt quidem unum per se, ut constat de potentia, & actu substantialibus, quales sunt materia & forma, corpus, & anima, si vero non sunt per se ordinata, ut potentia subiecti ad formam accidentalem, & formam eadem, non efficiunt per se unum, sed per accidens, sicut per-

Arist. sent. accidens ordinantur. Arist. vero de potentia, & actu substantialibus, ac per se ordinatis loquebatur, non de accidentalibus, ut ostendit institutum illius capituli, quod non erat aliud, ac probare, quod ex corpore, & anima unum per se fiat, constat autem haec se habere tanquam actum, & potentiam substantialem, ac per se ordinatam.

Ad ultimum Extremum argumentum haud difficile soluitur: nam si concreta accidentalia accipiuntur, ut ex compositione accidentis cum subiecto resultante, negandum est in eis esse genera, & species, licet nomine tenus esse apparent, quia cum sint entia per accidens, neque genera nec species veras constituant, & certè si eodem modo accipiuntur album, & coloratum, dum hoc enunciatur de illo, non est vera prædicatio generis, licet talis appearat, quia entia per accidens intentiones generis & speciei non fundant, si vero concreta eadem accipiuntur per se, hoc est, ut subiectum non significant, sed extinsecè connorant, genera sunt, & species, ex quibus per se efficitur prædicamentum, atque etiam ex abstractis: ex illis quidem conaturalius, ex his vero purius, quia naturam accidentalis significat omnino à permixione subiecti separatum.

Obiectio. Etsi tandem quis opposuerit per actiones physicas non fieri per se abstracta uno nec concreta, nisi ut significant subiectum, quare hanc videtur per se accidentia, quia actio ad unum per se tendit: respoderetur per actionem solum intendere naturam imprimere formam accidentalem subiecto, circa quod operatur, quod vero unum per se, vel per accidens ex tali coniunctione efficiatur, non curat, quare nec ex actione desumti potest argumentum ad probandum unum per se effici ex physica coniunctione formae accidentalis cum subiecto, sed nec ad

probandum, quod abstractum non sit per se unum, quod absq; dubio magis ex modo significandi, quam ex productione iudicandum est, alio namque, ac diuerso modo significatur natura, ac per actionem physicam producitur.

QVAESTIO TERTIA.

An necessè sit prædicamenta separari reati distinctione, vel sufficiat formalis, aut rationis.

Varia sententiae referuntur.

VAtius modus loquendi de distinctione prædicamentorum rem fecit non solum ambiguam, sed valde confusam: quidam enim prædicamenta se ipsis primo separata esse aiunt, vel per diuersos modos essendi quod idem est, ut Iauellus s. Metaphys. quest. 16.

Alij diversis modis non essendi, sed prædicandi: & quoniam modus prædicandi pendet ab intellectu, etiam per diuersos modos intelligendi, ut Paulus Sot. 21. s. Metaphys. quest. 13. & eterque modus loquendi occasionem accepit ex Aristotele. & Diu. Thom. qui diuersis suis doctrinalis locis eis vñtuntur, Aristoteles quidem 8. lib. Metaph. text. 16. se ipsis, & non alio esse diuersa proposita, s. Metaphys. text. 18. diuersis modis essendi, diuersisque prædicationum figuris: & Diu. Thom. in commentariis huius loci, & 3 lib. Phys. lect. 5. 41 vitroque modo prædicamenta separant, & essendi, & prædicandi: unde, & sufficientiam prædicamentorum accidentium accepit, ut quæstione sequenti videbimus, ex diuersis modis, quo inherenter substantiaz, de caue enunciantur: sed in ratione ipsa maximum habuere fundamentum hi modi loquendi, nam prædicamenta sunt supra genera, ergo nihil habent superioris, in quo vniuersaliter communicare possint, sed in vniuersalissimo dumtaxat conceptu entis analogo, qua propter neque aliquo distinguuntur, vel separantur, sed se ipsis, cum se p. ratio ab aliquo sit superiori conuenientia vniuersa: separantur homo, & leo proprijs differentijs ab ea, quam habent conuenientiam genericam in natura animalis, sed iam quod aliquo separata sit, vel distincta prædicamen- ta, non

'z, non alio profecto; quam modo esse adi-
predicandi, & intelligendi: diuiditur enim
tuiuersalissimum en in eiusmodi decem ge-
nera, tanquam in diversis modis entitatis &
natus nouem genera accidentia, cum ali-
quid sint substantiae, cui insunt ex diversis in-
herendi modis censentur diversa: item prædi-
camentum est predicatorum ordinatio secun-
dum debitam subiectioinem, & predicatio-
nem inferiorum de superioribus, ergo diversa
predicamenta erunt diversæ ordinationes di-
verso modo praedicandi distincta: ac demum
cum predicata sint cõceptus ab intellectu for-
mati, de eisdem modis essendi distincta erunt
ex modo, quo ab intellectu concipiuntur: col-
ligitur ergo ex huiusmodi discursu non abs re
diverso modo locutus esse interpretes Aristoteli-
telis de modo distinguendi predicamenta.

1. Opisio.

Sed circa realem distinctionem, quam ex directo inquirit praesens controversia, diuersa sunt eorumdem placita: nam quidam arbitrantur predicatione omnia distinguere realiter inter se esse, cum sint membra realis divisionis universalissimi entis: dividitur animal in diuersa animalia, color in diuersos colores, quantitas in diuersas quantitates, ergo ens in entia diuersa, atque adeo in res distinctas, cum res sic quazdam passio entis, & certe si sunt primo distincta, ut ex Aristotele in principio articulimus, non communicabunt in entitate, ita ut multorum una, eademque sit, sed entitates primi diuersas habere oportebit, alioqui eadem res ad plura, ac diuersa spectabit praedicamenta, quod magnam pariet confusionem. Ita sentiunt Paulus Venetus. lib. 3. sue Metaph. cap. 31. Nympha. 4. Metaph. quest. 4. & lib. 5. q. 12 quo videtur fecutus Caietan. i.p. quest. 28. articul. 1. vb. ex eo, quod relatio est in uno genere, & substantia in alio, intulit realem variis distinctionem, & vniuersaliter quoties aliquid determinatur ad unum genus, & excludatur ab alio, realiter esse distinctum ab his, quae sub eo clauduntur: & idem tenet videtur. q. 54. art. 2. agens de distinctione reali inter esse angelii, & eius intellectionem.

Alij vero non semper esse necessariam seem, sed sufficere inter se omnia formaliter opinantur, per formalem distinctionem intelligentes diversas essentias, sive formalitates ex natura rei seclusa operatione intellectus, quam requisitum esse aiunt, & sufficientem inter praedicamentorum actionis, & passionis, postquam Aristotlees. 3. lib. physic. text. 19. ex-

presè docuit non esse, re distinctas, & ex alia parte, cap. antepredicam. 3. & 1. topic. 13. vniuersalem regulam statuit de generibus non subalternatim positis (qualia sunt, quæ in diversis predicamentis ponuntur) diversas habere species, & differentias, quod est diversas habere essentias, & formalitates ex natura rei distinctas: hunc modum dicendi teculit. D. Fonseca. 3. Metaphysic. cap. 9. quæst. 3. sect. 1. pro eoq; Ioannem Gandensem. 3. lib. physic. quæst 5. ad 6. quem tamen excludere videtur. sect. 2. concl. etiam 2. que ita habet, non est necesse, ut predicamenta distinguantur formaliter: ad sect. 3 q. in fine exprefse affirmat prædicamentoū distinctionem non pendere ab intellectu, sed ante operationem eius cuncta distinguui: idque multis exemplis corroborat, nā morus alium modū habet in mouente, alium in re, que roquerit; vbi, alium modum habet à loco diuersum, neque oportet spectare operationem intellectus tales modos distinguenter, cum nulla sit in eis confusio, sed ex propria sint ratione distincti, non tamen reali distinctione. Ecce attulimus vniuersa, quæ à diversis statuuntur tam circa modos distinguendi prædicamenta, quam circa distinctiones interea ponendam, virumque enim peccat proposita quæstio.

Vera sententia tenenda

Nostra autem sententia duabus contineatur assertoribus. Prior modū dīstinguendi prædicamenta docet, & est talis: prædicamenta distinguuntur, primo per modos essendi primo diuersos, & consequenter per diuersos modos prædicandi, & intelligendi, & est expressū apud Aristotelem, & D. Thom. locis nuper memoratis, quam sequuntur, etiam Sonzinas, & Iauellus, ut vidimus, & egregius Durandus in i. distinct. 30. quest. 2. ad i. sic autem est explicanda, ut veritas eius intelligatur, vniuersalissimum ens continet omnia prædicamenta non tanquam genus, vel uniuocum, sed analogum, & transcendentia, quapropter non descendit ad prædicamenta per differentias, diuersos gradus perfectionis designantes, sed per quoddam modos intinsecos, quibus modifigatum diuersa constituit, per modum quidem per se ad substantiam, & per modum inherendi ad accidentem, quod rursum diuersis modis inherendi in substaxia determinatur ad diuersa prædicamenta constituta.

tuenda, ut per modū extendendi substantiam ad quantitatem, per modū qualificandi ad qualitatem, sicque de ceteris: ecce tibi prædicamenta diversis modis constituta, quibus etiam iuter se separantur.

Explicat.
magia.

Cæterum quia modi isti non coarent diversos perfectionis gradus, ut differentiæ, non dicuntur ens contrahere, sed modificate, nec prædicamenta aliquo alio differt, sed esse primo diuersa, vel se ipsis diuersa, hoc est nō alijs perfectionis gradibus, nam idcirco species sub eodem genere non dicuntur se ipsis distinguiri, sed per differentias, quia differentias gradum perfectionis à generico diuersum important, idē, aliud quidpiam sunt à genere, at modi intrinseci non sunt ab ente uniuersalissimo, ab eiusdem generibus secundum perfectionem essentialem distincti, ac propter ea cum distinctio prædicamentorum essentialis sit, idem ē, his modis esse diuersa, ac se ipsis: quod attēdens Aristoteles docuit se ipsis separari, & rursus, cum his modis constituantur, & separantur, verè, & proprie dicitur in hac nostra assertione diuersis essendi modis separari.

Ex modo autem essendi accipitur modus prædicandi, nam quemadmodum veritas propositionis fundatur in ipsa veritate rei, iuxta illud Aristotelis, cap. de substantia, ab eo quod res est, enunciatio dicitur vera, vel falsa, ratione modus prædicandi fundatur in modo essendi; iudicans enim intellectus quantitatem inhærente substantiæ, eam verè de substantia prædicat dicens, substantia est quanta, & iudicans talen modum inhærendi habere, ut partes eius extendat, supremum quoddam genus concepit cunctis quantitatibus communem, sib quo diuersa intermedia, atomasque species visque ad individua ordinans, categoriam efficit quantitatim, modum etiam qualitatim proprium concipiens, ac sub eo intermedia, & species atomas, efficit prædicamentum qualitatis, sicque de ceteris: etenim ut bene adnotauit Durandus vbi supra, quanquam prædicamenta sine entia realia, constitutio tamen prædicentalis opus est intellectus distinguenter genera, & species per differentias, inferioraque sub superioribus ordinantis, sic enim à cunctis defribitis, prædicamentum est prædicabilium, vel prædicatorum ordinatio, prædicta autem costruere, eaque ordinare, quis nisi intellectus posset? & cum intelligendo id faciat, bene dicitur prædicamen-

46.

47.

48.

ta separari per diuersos modos intelligendi, ex quibus intelligitur necessariam esse consecutionem inter modum essendi, intelligendi, & prædicandi in ordine ad constitutionem prædicamentorum, ita tamen ut modus essendi, sic aliorū fundamentum, qui ergo dicit distinguiri prædicamenta per diuersos modos intelligendi, vel prædicandi, negare non debet separari per modos essendi, nisi velit absque fundamento loqui, sed sic rem se habere intelligat, ut primo per modos essendi, sed in quantum stant sub modo intelligendi, & prædicandi, constituantur, & separantur, substantia quidem per modum essendi per se, & prædicandi; accidentia per diuersos modos afficiendi substantiam, & prædicandi de eadem.

Duo tamen aduersus hanc nostram assertio- I. Obiectio: nem obici possunt, primum est prædicamen-
ta esse entis completa, ergo nō constituantur,
vel separantur per diuersos modos essendi, ni-
si velis modaliter dumtaxat distinguiri, & quasi
modalia esse, non completa.

Secundo abstractum, & concretum in quo- II. Obiectio:
cunq; genere, & specie habent diuersum modū essendi, presentem in accidentibus, que in concreto significata habent modū actualis in-
hæsionis in subiecto, in abstracto vero ab eo abstrahunt, unde modū potius substantiae imitantur, atq; ex hoc discernimur in modo essen-
di, oritur aliud in modo prædicandi, si quidem coxeretur de subiecto prædicatur, abstractum minimè, non est enim verū sic enunciare, Pe-
trus est albedo. Ex quibus infero ad diuersa prædicamenta pertinere abstractum, & concretum, si prædicamenta per diuersos modos es-
sendi, & prædicandi de substantia separantur,
quod cum sit plane falsum, erit etiam falsa
conclusio.

Ad primum nihilominus dicendum est, præ- Ad 1. resp.
dicamentorum distinctionem esse primam, atq;
adē maximam, ac propter ea nō posse per dif-
ferentias fieri, que iam presupponunt conve-
nientiam genericam eorum, que distinguuntur
in eodem gradu essendi, sunt etiam suprema
genera, entia completa, nō tanguā species, sed
uniuersalissimi conceperis à speciebus abstractis,
& ob utrumq; causam non constituantur, nec
separantur nisi modis intrinsecis essendi, qui sic
modificant uniuersalissimum ens, ut ei adiuncti
singula prædicamenta efficiant primo diuersa
ab alijs, quia in entitate, que primus gradus
est, diuersa censentur: si autem propter ea
appellare modalia, refut parat, cū id non ex-
cludat

49.

50.

51.

cludat completam rationem supradictorum generum, licet excludat completam speciem.

De abstractis vero, & concretis dicendis est, non importare diversum gradum essendi universalis, sed particularem, in quantum diverso modo, rem determinata ad certum genus significant, ut de albedine, & albo, colorato, & colore explorari est, quae diverso modo significant genus, vel speciem qualitatis, unde ad id referuntur praedicamenta, vi quaestione precedente adnotauimus: praedicamenta vero separantur per modos essendi universalissimos, & per modos praedicandi de substantia, sive in concreto, sive in abstracto significantur.

Ceterum: an modi essendi, & praedicandi te ipsa distinguantur, & consequenter praedicamenta ipsa, definit assertio nostra 2. quæ sic habet: quanquam modi intrinseci quorundam praedicamentorum re ipsa separantur, non est tamen necessario ponenda distinctio realis inter omnes, nec formalis ante operationem intellectus, sed sufficit distinctio rationis praesupponens fundatum in re ipsa.

Primam partem communis iam totius scholæ consensu recipit de substantia, quantitate, & qualitate: secundâ verò tenet expresse D. Tho. ii. Metaph. lect. 9. q. 2. ad 18. Mag. Sotus. q. 1. de quantitate, D. Tolent. q. 5. ex communibus cunctis praedicamentis. D. Fonsec. 3. Metaph. cap. 7. q. 3. lect. 2. con. 1. Magist. Offa. cap. anteprædic. 4. q. 3. art. 5. & est etiam communis in schola, quam evidenter deducimus ex his, quæ docet Auct. 3. lib. Physic. text. 19. de actione, & passione, esse eundem motum realem, & distingui sola ratione formalis, nam in quantum motus ab agente egreditur, actio est formaliter, passio verò, ut in passo recipitur; regressio itaq., & receptionis, quæ sunt modi intrinseci confluentes, & separantes duo haec praedicamenta, non sunt res diversæ, sed diversæ rationes formales ciuidem ratiō: us, sufficit autem de actione, & passione probasse nos distingui realiter apud Aristotelem, ut pars secunda nostræ conclusionis, tenens, non esse necessarium ponendam realem distinctionem inter omnia praedicamenta, de mente illius censeatur: faret etiam huic parti ratio, quia praedicamenta separantur per diversos modos essendi, qui in eadem unitate reali inventi possunt, & inveniuntur in actione, & passione quæ sunt idem motus.

Vixima pars nostræ assertionis affirmat, non esse necessariam formalem distinctionem ante operationem intellectus inter omnes mo-

dos essendi praedicalitatis, vel quod idem est, inter omnia praedicamenta, sed satis esse eam, quæ sit ab intellectu presupposito in re ipsa fundamento. Pars hæc valde contentanea est doctrinae D. Thomæ, qui talen distinctionem nunquā posuit, sed præter realē diversarum entitatum realium, solum distinctionem rationis; duplē tamen, vnam ab intellectu factam absque aliquo fundamento in re, sed ex eo solum, quod sub diversis quibusdam concepitibus tandem rem concipit, diversasque ei denominaciones, vel intentiones attribuit; sic distinguit Petrus à se ipso diversis concepitibus eum concipiens, & sub uno subiectu, sub alio praedicatum denominans huius idenitatis propositionis, Petrus est Petrus, & haec appellatur in schola D. Tho. distinctionis rationis ratiocinantis, quasi ex solo officio rationis, vel intellectus facta, non in re ipsa fundata: alia est distinctionis rationis fundamentum habens, quam facit quidem intellectus, natura tamen eiusdem rei postulante, quæ, & si vna sit existens, & vnam habeat modum essendi realē, in duos concepit est divisibilis, quorum quilibet distinctam rationem formalem ab alio continet, exempli gratia, actio, & passio sunt idem motus realis ante operationem intellectus, in quo tamen repetimus egressionem ab agente, & receptionem in passo, & hoc est fundatum distinguendi actionem à passione, pars in quantum intellectus motū concipit ut à principio egressionem, nō considerata receptione in passo, proprium concepcionis actionis format, & huius concipiens motū ut in passo receptionis, non considerata egressione, proprium concepcionis format passiōnis, & quilibet horū concepcionis modum essendi ab alio distinctum continet, rationem item formalem, & essentialem distinctionem à solo intellectu facta, presupposito fundamento, nempe motu eodem egrediens, & receptionis.

QVÆSTIO QVARTA.

Sit ne uniuocum ens respectu praedicamentorum, vel analogum.

Modo distinctionis praedicamentorum discusso, superest tandem modus univocitatis discutiendus, an videlicet aliqua deinceps conuenientia uniuoca his decem generis-

generibus, quicq[ue] brevissimè examinandis est hac in parte pro dialepticorū capitu, copiosam huiusc rei controversiam (*Metaphysicis propriam*) eis relinquentes, & ut difficultas eius aperiat, memoria repetere oportet, quid vniuoca, quid etiam analogas sint. Vniuocas, quæ cōmune nomen habent, quo significantur omnia, & præterea rationem eiusdem nominis etiam communem, & ex æquo ab eisdem participabilem: analogas vero exceptio communi nomine non habent quippiam ab eo significatum, quod ita sit eis commune, ut æque à cunctis participetur, sed vel in uno solo analogato formaliter reperiatur, in ceteris vero quadam extrinseca denominatione per similitudinem, aut attributionem ad illud desumpta, vel certe si in cunctis formaliter reperita, adhuc cum quadam dependentia, seu attributione ad præcipuum: primi generis analogum est sanum respectu animalis, vrinæ, ac medicinæ, postremi vero exemplum in alijs solet designari. Quæsumus ergo, an decem hæc genera sub nomine aliquo ita conueniant, ut rationem ab eo significatam formaliter, & ex æquo participant, vel si commune nomen habent, analogum potius eorum comparatione sit, & quia statim occurrit ens, à quo significantur omnia, & sub quo etiam in entitate ab eo significata conuenient, huc reducitur controversia, an ens vniuocum sit ad omnia decem genera, aut non nisi analogum.

Prior sententia adffruens vniuocum esse ens ad omnia predicationa.

ET fuit opinio Scoti satis celebris in schola, quod vniuocum sit ens respectu hōiū prædicamentorum, quam p[ro]posita in primo d[icitur] 3 quest. 1. & in 3. d[icitur] 8. quest. 2. cum eo tota eius familia, & Nominalium turba, ut Gabriel testatur in primo, d. 2. quest. 4. cuius prorsimum fundamentum est, vniuocorum definitionem ei conuenire, cum, & nomine entis commune sit, & conceptus tam formalis, quam obiectivus entitatis unus, & idem à cunctis prædicamentis participatus: & hoc ultimum sic probat (nam primum satis notum est) primo, quia contingit nos esse certos de re aliqua quod sit ens, & postmodum dubitate, atque inquirere, sit ne substantia, vel accidentis, ergo conceptus prior disjunctus est ab utroque, tisque communis, atque vniuocus: secundo,

quia accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum quod quid est, hoc est substantiam, ut s[ecundum] ex Aristotele axiolum, & nos quotidiè experimur per effectus, & operationes, serum entitates peruestigantes, quod non esset possibile, nisi in entitate simili valde forent, potest igitur intellectus cōmūnem conceptum entitatis, substantiæ, & accidentibus communem abstrahere, in quo necesse erit vniuoce conuenire: tertio, quia nō solum vera est virtusque hæc prædicatio, substantia est ens, accidentis est ens, sed formalis, & intrinseca, cum non minus accidentis suam habeat entitatem realēm, per quam formaliter sit ens, quam substantia, ergo prædicatum ens virtute subiecto cōuenit formaliter, ac propriea sub eadem vniuoca ratione. Et si forte dixeris, conuenire quidem virtute formaliter, sed per se, substantia, cum sit ens per se, accidenti verò solum secundum quid, in quantu[m] est aliquid substantia, & ex consequenti non vniuoca ratione, sed analogica, non tollit difficultas argumenti, quia eiusmodi inæqualitas perfectionis non ex communi concepto entitatis accideret, sed ex particularibus rationibus contrahentibus, quæ sunt per se & in alio, à quibus, cum abstrahat ille, non tollitur, quin æquale: erit eis conueniar, atque adeò vniuoca ratione, quemadmodum genus animalis non æque participatur ab speciebus, sed perfectius quidem ab homine, quæ tamē perfectior participatio, cum non euenerit ex parte naturæ genericæ, sed solius differentiæ perfectionis, non tollit, quin vniuoca sit eadem genericæ natura.

H[oc] rationibus aliam addere possumus nam si se habet ens respectu decem prædicamentorum, sicut accidentis respectu nouem accidentium, sed hoc est vniuocum, ergo & illud: probatur minor, quia ratio accidentis est inesse subiecto, sed inhaerentis conuenit cunctis accidentibus non solum formaliter, sed prorsus æquale: r, cum nullum inhaeret substantia per attributionem ad aliud, ergo vniuocum ex accidenti respectu nouem prædicamentorum, & ex consequenti ens respectu decem.

Sententia posterior, neg. ens, neg. quidpiam aliud vniuocum admittens respectu omnium prædicamentorum, preferatur priori.

Aristoteles de hac re loquens 4.lib. *Metaphysic. cap. 2. & lib. 7. cap. 1. &c. 4. & 1. lib. ethico-*

ethicorum, cap. 6. & sēpē alibi, expressis verbis docet, ens analogum esse respectu substantiæ, & accidentis, quibus locis antiquiores, ac moderni interpres eandem sententiam sequuntur: præsertim Auctores, Alexander, & D. Thom. qui pluribus alijs locis idem sentit, & cū ea omnes eis discipuli. Porphyrius quoque cap. de specie, & ibidem Albertus, Ammonius, & plures alijs, estiique communis scholæ sententia, & tanquā vera acceptanda: sed multis rationibus probari solet, nescio an rem conscientibus: probari solet primo, quia ens esset vniuocū, esset genus omnīū praedicamentorū, vnde & pro uno praedicamento ensis connumerarentur omnia, quod nemo admisit. Sed profecto ratio hæc nō conuinicit, quia plus postulat ratio generis, quam ratio vniuocī, nempe tñc pñcīsum à differentijs, ita vt in eis non includatur, at ens quantumlibet vniuocum forer, in quibusunque differentijs includeretur, ergo extra rationem ea- tum rō esset, nec proinde genus: quod autem intrinsecum sit generi, sic esse à differentijs pñcīsum, atq; extraneum, præterquam quod Aristoteles id expresse docet: 4 lib. topicorum cap. 6. loco. 64. & 71. vi cap. de differentia ostendimus, probatus ratione latius efficaci: quia si non sū extra rationem differentiarum, nequibz profecto speciem cum illis compone, cū necessarium sit parties cuiuslibet compositionis, vt ad eam concurrant conditio- nes esse, ita vt vna non sit alia, alioqui si vna includat alteram, non erit distinctum compo- nens ab ea, nec illa sicut compositio cessante partium distinctione.

Et si forte dixeris vera hæc esse de ente in to- to suo ambitu, prout transcendit quancunq; entitatē completam, & incompletam, ex eo enim in quibusunque differentijs, ac modis clauditur ceterum si pro sola entitate completa accipiatur, sicut substantiam accipi vide- mus, dum supremum genus est praedicamenti substantiæ, non includetur in differentijs, que incompletæ quædā entitates sunt, quare poterit per eas contrahi; & erit verum genus, quod est inconveniens. Respondeo iam extrahit ens à suo proprio modo significandi vniuersalissi- mo, ac transcendente, quo pñcto probatum est ge- nus esse non posse, etiam si vniuocum; & se- cundo, etiam si ita extraheretur, alijs rationibus probatur: non posse esse vniuocū vt intel- ligatur adhuc non habere locum scoti senten- tiæ.

Alij vero ens non esse vniuocum conten- dunt, quia non importat vnicum conceptum omnibus praedicamentis communem, quod omnino necessarium est ad vnuocationem, videlicet vt ratio nominis vnuocī, hoc est conceptus, quo medio multa significari, eadem in omnibus sit, sed a iunt plures conceptus im- portare, tot nempe, quot sunt praedicamenta significata, & diuersos quidera simpliciter, quamvis similes, quemadmodum accidentia diuersa sunt inter se se, ex diuersis modis affi- ciendi substantiam. Sed haec etiam ratio non probat efficaciter intentum, quia adhuc est in opinione positū inter eos, qui ens esse analogū sentiunt, an conceptus entitatis, quem impor- tar, vnu sit simpliciter, vel multiplex; vel vt clarius loquuntur, an pñscindi possit à praedi- camentis conceptus entitatis, ita vt nec ea, nec modos eorum intrinsecos, quibus primo diuersa censemur, adhuc claudat, & ita nō signifi- fierat praedicamenta immediate, sed eundem conceptum eis communem, quo medio ad il- la per varios modos descendat, & eadem ipha praedicamenta quasi remote significentur, nec minus probabile est hoc postremum, quā pri- mū, iuxta quod proxima significata censem- tur praedicamenta, ad quæ absque vlo medio conceptu abstracto, aut pñcīso descendit, sed difficile profecto est iuxta hunc modum di- cendi, veram, ac proprium sensum tribuere his predicationibus, in quibus de singulis praedi- camentis enunciatur ens, si nullum conce- ptemur simpliciter communem, ac pñcīsum ab eis importat, quales sunt, substantia est ens, quantitas est ens, & similes: nam vel sensus est, substantia habet entitatem, & quantitas habet entitatem, & tunc cōmuniis erit cōceptus entitatis respectu omnīū, & idcirco ab eis abstrahibi- lis, cū cōmune sit pñd: catū vtriusq; enuncia- tionis, & nō sōlo nomine, alioqui essent praedi- cationes æquiuocæ; quod vero Sonzinas. 4. Metaphysic. quest. 2. arbitratur, concepiū en- tis in his predicationibus non esse simplicem, sed quasi compositum ex substantia, & acci- denti, sub disiunctio quadam designari, ita vt sit sensus, substantia est substantia, vel acci- dens; quantitas est quantitas, vel cætera praedi- camenta, triuolum esse Deo fauente ostendimus in principio Metaphysicæ.

Ratio igitur, qua probatur efficaciter ens non esse vniuocum, sed analogum, est, quia entitas, quam significari, siue pñscindi possit à praedicamentis simpliciter, siue solum secun- dum

dum quid, sine nullo modo, ex propria natura est diuerso modo participabilis; primo quidem, ac praecipue ab uno, nempe substantia, ab alijs vero nempe accidentibus per similitudinem, dependentiam, & attributionem ad illam: ex se dicimus, id est, non ratione modorum, ac differentiarum; nam entitas accidentis ex propria ratione dependet à substantia, & propriea non est ens per se, sed in alio, quod in vniuersitate, & generibus non reperimus, sed communis eorum conceptus, quem proxime important, atque participabilis ex se est à cunctis significatis, & solum ex parte differentiarum, in quibus non clauditur, diversum, aut inaequalem in inferiociibus sit.

Satis argumentū opposita sententia.

Argumentum Scoti conuincit quidem conceptum entis communem esse substantię, & accidenti, & aliquo modo distinctum à particularibus conceptibus predicatorum, nō tamen probat esse vniuersum, cum communis, atque distincte secundum rationem esse possit, & non vniuersus: sed hoc duobus modis explicatur à diversis nostris sententiis tenentibus, à quibusdam quidem communis, ac distinctus ponitur non simpliciter, sed secundū quid, ita ut plures sint conceptus simpliciter diversi, similitudine autem, proportione, & attributione conueniant, & cum convenientia efficiat unitatem, aliquam unitatem habent omnes, que cum non sit secundū unitatem, in qua simpliciter, & quasi primo diversi per modos intrinsecos censentur, & solum ratione similitudinis, & proportionis in eadem entitate habere unitatem plures vocatur simpliciter, & unus secundū quid, sed non significantur distincte noscere entis particulares isti conceptus, nisi ratione similitudinis: ac secundū proprios modos per quos diversi sunt, confusa quadam ratione: & ecce quo pacto licet conuincat argumentum Scoti, distinctum esse aliquo modo conceptum entis à particularibus predicatorum, qua ratione certus potest esse intellectus de aliquo, quod sit ens, dubius vero, an sit substantia, vel accidentis, non conuincit esse vniuersum, quia conceptus communis entis, de quo certus est intellectus, potest diversa ratione conuenire substantię, & accidenti, & huic per attributionē ad illam, & ita esse analogum, & non vniuersum.

Alio modo explicatur ab alijs, qui conceptū entis non vniuersum communem, & abstractam à predicatorum ponunt, sed unū simpliciter, & abstractū simpliciter, nō tamen subinde vniuersum, sed analogum, quia ex propria natura diuerso modo participabilis est à substantia, & accidenti, per attributionē huius ad illam, in qua posita est ratio analogiae: de hac sententia latia probabilitas est, & facilias argumentationes Scotti diluit, nam si conceptus entis distinctus ratione est, praeclarusque, atq; unus simpliciter respectu predicatorum, bene potest intellectus esse certus de aliquo, ratione huius conceptus communis, ac praecise entitatis quod sit ens, dubius vero de conceptu particuliari eius, an sit substantia, vel accidentis, quia conceptus substantia, & accidentis non includuntur in eo, actu, sed solū potentia, quemadmodum certus esse quipiam potest de aliquo, quod sit animal, & dubius, an sit equus, vel leo, quia conceptus animalis distinctus, & abstractus est à conceptibus equi, & leonis, nec eos actu, sed distincte claudit, sed confuse folum, & in potentia: in hoc solo discrimen consistit inter conceptum animalis, & entis, quod ille secundum se ex aequo participabilis est ab equo, & leone, ceterisque speciebus, at conceptus entis ex se est diuerso modo participabilis à substantia, & accidente, & propriea vniuersus ille est, iste analogus, sed discrimen hoc nihil referit ad solutionem Scotti argumenti, quo solum probatur communem esse abstractum, atque distinctum à conceptibus inferiorum, non vero quod eodem modo, vel diuerso ab eis participetur, in quo consistit ratio analogiae, vel vniuersationalis.

Sit ne accidentis vniuersum, vel analogum respectu nouem predicatorum accidentium.

Postremum argumentum difficilem hanc controversiam tangit, an vniuersum, vel analogum sit accidentis respectu nouem predicatorum, quam non est nostrum discutere, sed Metaphysici interest, quare ei relinquenda est. Sed ut paucis argumentis diluamus, diversas vestigia de hac sententia dicimus, nam quidam sentiunt esse vniuersum, & negant esse genus, quis transcendens est, & idcirco in ultimis quibuscumq; differentijs, se modis clausum, vel alijs de causis; ita sentit Scotus cap. praestanti quod est. 2. ad primatum.

At enim

At ceteri omnes, qui de ente negant esse
vniuersum ad decem genera, partem de acci-
dentiis ad novem negandū esse censent, & hac
est communis sententia scholæ, quam nos ut
probabiliorē sequimur, sed supposito, quod
non sit vniuersum, sed analogum, difficile ex-
plicari est, in quonam analogia sit ponenda.
Item cum accidens aequæ de cunctis dici vi-
deatur, & de nullo per attributionem ad aliud,
non appareat quo nam modo locum in eo pos-
sit habere analogia: constat illud, quia ratio
nomine accidentis significata est in hæc sub-
iecto, actu quidem, vel aptitudine, eiusmodi
auctem inherenter aequæ in cunctis reperitur,
ergo vniuersitatem attribuenda erit: quod
enim quidam sufficere arbitrantur ad analogiam
accidentia oratione per attributionem di-
ci talia, nō inter se se, sed in ordine ad tertium
nemp̄ ad substantiam, fruolū est, nam attri-
butio, vt analogiam constitut, inter analogia-
ta ipsa, vt alii nomine significantur, reperi-
debet, non secus atq; ratio eadem, vel diversa
prostis, inter significata vniuersitatem, vel aequiuocati
nominis ponenda est, vt sub ea vniuersitatem, aut
aequiuocitatem dicantur, quod vero vno, aut alio
modo dicantur in ordine ad tertium alio no-
mine significatum, refert nihil, ergo nec acci-
denta analogia inter se se faciet, vt significantur
nomine accidentis, quo non significantur
substantia, sed solū in ordine ad eas, quo signi-
ficantur simul cū ea; par ergo ratio est de ana-
logia. Adde, attributionem ad substantiam
equaliter cunctis accidentibus conuenire, si in-
hærentia aequaliter conuenit, ergo licet talis at-
tributio sit eis communis, tanquam in omnium
rationibus clausa, vniuersa sub ea erunt.

Alij verò prius de quantitate dici arbitran-
tur, de ceteris verò cum ordine, ac dependen-
tia ab ea, tanquam à subiecto communione
um, quo medio inherenter substantiae: sed hunc
etiam modum insufficiens coniungunt acci-
denta spiritualia longè nobiliora corporeis,
que nullam attributionem ad quantitatem di-
cere possunt, cum ergo oratione designentur ac-
cidentis nomine, non erit respectu omnium
hac ratione analogum.

Dicendum:gitur est inter accidentia, qua-
dam esse intrinseca, alia extrinseca, illa forma-
litat inherenter substantiae, hac non, sed simili-
tudinem inherenter habent, in ratione co-
rū clausa; & propterea quandā attributionem
respectu inherenter habent: præterea alia

sunt, quæ veram naturam, & entitatem habent,
& propterea appellantur completa; alia vero
modi earum dumtaxat, à quibus proinde ex le
dependent, & dependentis haec intrinseca,
qui attributio est: qua respectu omnium suf-
ficit analogiam constitutare.

Et si forte dicarur constitutare hanc analogiam
in accidente secundum suum ambitum
considerato, hoc est, vt tam completa, quam
in completa accidentia significat, tam intrin-
seca, quam extrinseca; ceterū si pro solis com-
plexis, arque intrinsecis desumatur, non vide-
tur posse ab vniuatione excludi. Respondeo
non posse vlo modo accidentis sub tali abstra-
ctione sumi, tunc propter vniuersalissimā em-
pirationem ex propria natura transcendentem
quamcumque rem inherenter, siue completa
sit, siue incompleta: tū etiam, quod valde no-
tandum est, quia ratio accidentis de se soli im-
portat esse in alio, quod imperfectionis est, ac
dependet, ergo propter maiori imperfectionem,
ac dependentiam excludi nequeunt imper-
fecta, atq; incompleta accidentia à communi-
ni conceptu accidentis: nec idē accidentis pro
solis complexis, arque intrinsecis accipi.

Quod si adhuc ita abstrahi posse admitti-
mus, responderemus secundo: non posse esse vni-
uersum cunctis generibus accidentium com-
pletoris, ac formaliter inherenter, quod ita
probo, accidentia sunt completa per proprios
modos intrinsecos, sed per eosdem modos sunt
primo diversa, ergo nequeunt vt tali modo
completa aliquid habere cōmune vniuersum,
quod si abstrahatur conceptus communis à ra-
tione completa; sequitur talem conceptum solū
importare rationem accidentis, vel adiace-
ntis vt sic, quam conflat conuenire quibuslibet
accidentibus complectis, aut incompletis,
formaliter inherenteribus, aut extrinsece adiace-
ntibus, sub qua vniuersalitate, non erit vni-
uersum, sed analogum, vt vidimus, nec etiam
poterit esse genus verè accidentium comple-
torum, atque inherenterum. Cetera, que ad
conceptum analogum encis, & accidentis per-
tinent, aliquamque analogorū, consutō pra-
tereo, quia iuxta caput valde superant,
& experientia coro pertum est, nunquam ab
eis percipi, sed confundi potius intellectū eo-
rum: ad principium igitur Metaphysice, vbi
copiosius ex instituto ea discussa tradere
promittimus, referenda con-
sumus.

QVAESTIO QVINTA.

An prædicamenta sint decem, ita ut nec plura, nec pauciora?

Prima opinio plura quam decem prædicamenta inducens.

I. Opinio.

Diversi opinantes circa numerum prædicamentorum ad tres classes referuntur, prima est eorum, qui plura, quam decem posuere, quos Simplicius retulit in commento prædicamentorum, ex quibus non defuisse, qui supra genera entium usq; ad infinita multiplicauerint testatur Plotinus, lib. 1. A Eneade, 6. cap. 19. & 25. & quanquam horum positio veritati sit planè opposita, cum innuero, pondere, & mensura vniuersa condidetur, ac disposerit supremus artifex, quod de rerum generibus, atq; speciebus in primis certissimum est: plura tamen ponenda esse, quam decem his argumentis videtur convinci.

II. Argum.

Pro causa efficienti ponitur prædicamentum actionis, & pro materiali prædicamentum passionis, si quidem pari, vel recipere genus causæ materialis denotat, ergo pro alijs duobus causâ generibus formali, & finali, duo alia erunt multiplicanda.

III. Argum.

Secundo, substantia separata à materia, nō minus dicuntur esse, aut vivere in mensura durationis sibi propria, nempe in ævo, quam corporeæ in tempore: dicuntur etiâ esse in loco, vel habere ubi, ergo erunt pro eis designanda alia duo prædicamenta, quando, & ubi.

Postremum argum.

Postremo. Prædicamentum habitus importat quipiam medium inter vestes, & vestitum; vt docet Arist. 5. Metaph. cap. 20. text. 25. non secus, ac motus medium quoddam est inter agens, & passum; quemadmodum ergo motus vi actio efficit unum prædicamentum, & motus vi passio aliud, pari ratione vestes, in quantum hominem quasi actiù induunt, unum efficiunt prædicamentum inducentis, & vestitum esse, passiu aliud: eademque similitudine locus, vi continens, unum erit prædicamentum locantis, vel continentis, aliud contenti, vel locati: sic etiam tempus, vt mensurans unum, res mensurata aliud, ac demum ex situ duo alia secundū eandem proportionem, loci videlicet, vi sumant, & restituant.

Secunda opinio pauciora quam decem prædicamenta constituens.

Secundæ classis sunt, qui ex opposito pauciora quam decem efficiunt, ex quibus prius fuit Plato in duobus dialogis de ente & uno, qui alia nominibus vocantur, Sophista, & Parmenides, in quibus unum tantum prædicamentum ponendum esse statuit, vide licet vniuersalissimum entis, quod supradictum omnium generum esse arbitratur.

Fauet huic sententiaz vniqa ratio, si ens non est commune omnium genus, maximè propter transcendentaliam, ratione cuius in ultimis differentiis imbibitur, aduersum intimâ generis conditionem, quod extra ratione differentiarum esse oportet, sed hæc ratio non tollit, quia verum sit genus, ergo unum tantum prædicamentum cuicordum entium constitutendum erit: mitorem ostendo, quia quibuslibet entibus completis, vel incompletis commune est, sed si pro solis completis accipiatur, sub hac determinata acceptio non claudetur in ultimis differentiis, sed neque in modis intrinsecis prædicamentorum, eritque proinde verum omnium genus.

Sed esto de ente substantieri possit, non esse genus cuicordum entium, negati tamen nō poterit de accidenti, unde si plura prædicamenta ponenda sint, non tamen plura, quam duo, vñ substantiae, aliud accidentis quod supremum sit vniuersorū genus: hæc enim fuit positio Zenocratis, & Andronici, vt retulit Simplicius vbi supra; nam argumentum de ente constitutu efficacius videtur probare de accidenti: habent enim omnia modum essendi in alio communem, quanquā peculiaris cuiusq; vñ separab alio, erit igitur à cunctis abstractibilis communis conceptus inherendi æqualiter omnibus conueniens, atque ad cō vniuersitatem quod si vniuersum est, erit ex consequenti genus omnium accidentium supremum.

Alij verò ex antiquioribus philosophis, quos retulit Plotinus lib. 1. A Eneade, 6. cap. 29. posuerunt quatuor, nempe substantiam, qualitatem, relationem, atq; modū rei. Et hic modus dicendi maximum videtur habere fundamentum in doctrina, quam postea tradidit Aristot. 1. lib. top. c. 7. vbi post prædicata dialectica recenset prædicamenta, ex his constituta; nō est enim aliud prædicamentum, quam prædicatorum ordinatio, sed eius modi prædicata sunt

sunz quatuor, ergo quaternarius etiam est prædicamentorum numerus. I. si ex prædicatis quibuslibet velis prædicamenta coosici, non decem, sed pene infinita erunt cum prædicta accidentalia positiva, & priuativa innumerata pene sint. Plotinus ipse, lib. 2. Aeneade. 6. cap. 13 qui que, tempore motum, quietem, identitatem, diuersitatem, &c ens posuit. Quidam deorum, vi Scaliger exercitatione 65. & alij, novum tantum prædicamenta nam, vel vbi ad quantitatem referuntur. I. prædicamentum, quādo, ad quantitatem, & certè pro sic, & habitat non videntur necessario addenda duo prædicamenta: etenim vestes, & arma ad prædicandum substantiæ, & qualitatibus pertinent propter talem duritiam, mollitatem, & figuram, quāma præter substantiam addunt, ergo habent rationem unius entis per accidens, quodd maiori ratione efficient vestito, I. armato adiunctæ. Vbi verò importat esse in loco, sius tali modo te habere in loco, iste autem rationes non sunt diuersæ, sed vuam efficiunt tali modo se habentes, qua propter non distinguunt prædicamenta, quemadmodum qualitas, & modus eius intentionis, I. extensionis ad idem referuntur prædicamentum. Istæ sunt celebriores opiniones de numero prædicamentorum Lmaioli, I. miniori decennario.

Tertia sententia Aristotelis profertur, & probatur.

Tertia nihilominus opinantium classi medie inter duas extremas principia dedit Architas Tarentinus sapientissimus Pythagore discipulus: cuius viam secutus Anist. decenarius prædicamentorum numerum in scholam inuenit: pro cuius sententia non oportet quenquam referre aliud, cum omnes post D. August. lib. 10. categoriarum c. præterit 8 & D. Thom. 3. phys. lect. 9. & c. metap. lect. 5. eundem numerum tueantur. Cuius sufficientiam diuerso modo accipiunt diversi, placuit ramen valueris ea, quam D. Thom. eiusdem locis attulit, sic procedens.

Prima substantia est omnium prædicamentorum fundamentum, idcirco secundum diversos modos essendi, & prædicandi de illa numerum prædicamentorum oportet investigare: uno autem ex tribus modis se habet prædicatum respectu primæ substantiæ, nam vel pertinet ad quidditatem eius, vel extra illam est, sed desumptum ab aliquo, ei formaliter inha-

reste, vel certè ab extrinseco adiacente: ex primo modo accipitur prædicamentum substantiæ, ex 2. accipiuntur tria alia, ex postremo sex: etenim prædicatum ab aliquo inherente desumptum, vel conuenit prime substantiæ modo absolute, vel cum respectu ad aliud, & si quidem absolute conueniat, vel ratione materiæ, vel formæ, illud est quantitas, hoc qualitas, dicitur autem ratione materiæ conuenire quantitas, & ratione formæ qualitas, non quod soli materia illa inhæret, aut ex sola materia profluat, haec vero ex sola forma, sed quia totæ substantiæ prime conuenit, quia materialis est, vel corporea, qualitas verò quia formam habet, vel certè forma est à materia separata, si vero non inhæret prima substantiæ prædicatum absolute, sed respectu alterius, constituit prædicamentum ad aliquid: prædicata verò, quæ ab aliquo extrinseco accipiuntur, vel ab eo, quod est mensura extrinseca permanens, cuiusmodi est locus, & efficitur prædicamentum vbi, cuius propria ratio est esse in loco, vel ab eo, quod est mensura extrinseca successiva, quale est tempus, & est prædicamentum quādo, quod nō est aliud, quam temporis accommodati, ab eoq; mensurati, si autem prædicatum accipiatur ab eo quidē, quod non est mensura, sed propriè dicitur habere, ut vestem habere, aut arma, quod est vestitum, vel armatum esse, efficit prædicamentum habitus. Si vero accipiantur ab extrinseco, tanquam à principio, à quo effluit, est actio, & si tanquam ab eo, cui ab alio imprimitur, est passio, ex quibus efficitur denarius prædicamentorum numerus.

Quem & si evidens ratio non conuincat, valde tamen probabilis, nam adeiusmodi decepita referri possunt vniuersa entia realia creatæ, ergo decem sunt prædicamenta, ita vt, nec plura, nec pauciora, nec enim Deus, vt in prædicamento substantiæ definitur sub prædicamento clauditur, neq; ens rationis, quod est ab intellectu fabricatum, dignitatem prædicamentalem attingit: accedit communis totius scholæ consensus, à quo nullo modo recedere iam licet.

Solvantur argumenta priorum sententiæ.

Superest proposita argumenta in favorem vniuersi extremitati dissolueret: nam in hoc tota huius controversia difficultas posita est: primum eorum, quæ plura esse, quam

se, quam de ceteris prædicamenta contendant, et diversis causarum generibus procedit, cui respondet D. Thom. 3. lib. physic. lect. 5. post medium, ex quatuor causis materiali in primis, & formaliter partes esse substantiae essentiales, unde non constituant aliud prædicamentum distinctum ab ea, sed ad illud idem reuocatur: itaque propter rationem partium incompletam non pertinet per se, & directe ad prædicamentum: & iam quod pertinet non ad aliud quam ad primum propter substancialiter. Quod si substantia completa modum habet materialis cause, in quantum actionem recipit ab agente impressam, speciale prædicamentum constituit, id est, quia id, quod est recipere realen actionem ab alio, modum realē essendi distinctū à ceteris prædicamentis importat, quod de causa finali non est verum, cū nō sit agens, vel recipiens, sed mouens obiectū causam efficientē ad agendum, cuius effectū finalizat (vt sic licet at loqui ad propriam eius causalitatem cōmodius explicandā) unde non agit quando est, vel quando obiecta est. sed dum apprehenditur possibilis apprehensione se habente tanquam conditione causandi, unde non importat rationem prædicamentale, vt pro ea, quemadmodū pro causa agente speciale sit prædicamentum constituerendum, à qua verē, & realiter dicimus effectum profluere.

Ad solutionem secundi argumenti: illud pro obiectu dignū, antiquos videlicet Philemon 2. arg. Iosiphos, qui categoriarum numerū cōsideraverunt, nullā separatarū substantiarū habuisse rationem, nam vel eas, Deos fecerunt, vel certe modum, quo à primo principio procederent, penitus ignorauerunt, vel (quod magis crediderim) cuiusdam ordinis superioris esse arbitrari sunt, longè à rebus corporeis diuersi, ac propter cetera non esse sub prædicamento includentes, sed ex solis substantijs materialibus, accidentibusque eas sufficientibus prædicamentalem ordinem constituisse, nec leui ducor conjectura ad id asservendum, cum Aristot. de separatis substantijs protulerit, nec in tempore esse, nec sua natura posse existere in loco 1. libro de caelo, & roundo textu 99. hūc veribus. Extra celum autem, quod nec est, neque consistit esse corpus, obiectum est manifestum igitur est quod neq; locis, neq; vacuis, neque tempore est extrinsecum, quia propter neq; que illis sunt, nata sunt in loco esse, neque tempore ipsa facit sensescere, neque illa transmutatio vbius eorum est, que super extrema diffinita sunt ratione sed inalterabili, & in-

possibilitate apud nos habeantur rationes, & per se sufficientissimam, perseruant esse eas. Vnde hic, ut propria ratio prædicamenti vbi, sit esse in loco non quomodoconque, sed cum dependencia ab eo, ut res locata à loco ipso continetur, & quando, est esse temporis subditum, ac variationem eius, mutabilitatem pati: ad hanc igitur prædicamenta non propriè pertinentibus substantiis separatae, cū non sint hoc modo in loco, neq; in tempore, sed supra locum, & tempore sed neq; in propria mensura cuius cū his imperfectionibus, ac dependentijs, nos vero eas in loco ponimus, quanquam modo quoddam superiori, & vbi habere cōsumus, quare ad prædicamentum vbi eas reuocamus, & quia vniuoce cōveniunt in genere cū substantia corporea, dicimus sub ea propriè esse collocandas: & quia in naturali potentia, in habitibus, atq; actionibus immanentibus cū corporibus, horū etiam accidentem ratione in prædicamento qualitas, actionis, & passionis eas collocamus.

Postremum argumentum difficultate caret, nam etiā habete vestē, medium sit inter vestē, & vestitum hominem, non codē modo ac motus inter agēs, & passū, sed lōgē diuerso, nā motus verē fluit ab agēte, vereq; in passo per realē inhalationem recipitur, modus autem effendi realis egressionis ab uno, & realis receptionis in alio, circa quod sit operatio, diuersa constituent prædicamenta: vestis autem ut induens hominem nihil tale habet, sed simpliētē quandam denominationem extrinsecā confert, per se non valentem prædicamentū efficiēt: efficiunt autem prædicamentum habitus ex modo, quo homo adaptatur vestibus, vel armis, simul cum extrinsecā ab eis denominatione: ex vitroque igitur non duo, sed vnum prædicamentum coalescere potest, nēpē ex vesti ut induente, & homine ut ei coaptato, vel vestito, & pari ratione de tempore, & quando, de loco, & vbi iudicandum est.

Circa solutionem argumentorum, que passiora esse prædicamenta contendunt, differētū esset de ente, & accidenti, an illud respectu omnium entiū, & hoc respectu omniū accidentium vniuocum sit, vel analogum, & si vniuocum sit accidentis, an eo ipso sit genus, & idētē duo sint ponenda prædicamenta: ceterū cū tractatum de analogia vniuersalem, & specialem de analogia entis, & accidentis, ad principia Metaphysicæ, tanquam ad propriam sustulerimus ledem, nec verbum in prædicamentis de his à nobis profereandam est: sed ad for-

Ad ultimum,

64

67

formā virtutisq; respondentiam, verumque esse analogum, sive ab entibus, vel accidentibus cōpletis abstractum pro solis completis accipitur, sive pro vniuersalissimis conceptibus cunctis communib;: vt ex analogorum definitio ne facile intelligi potest: analogia enim sunt, quorum nomen commune est, ratio vero nomini accommodata, partim eadem, partim diuersa, sic autem se habet ens respectu omnium praedicamentorum, si quidem, & diversum essendi modum continent, & similem: sic etiam accidens respectu nouem, cum modum tantopere diversum inheret in substantia habeant, nec tamen omnino dissimile: itaq; diversis modis vtrumq; à diversis entibus, & accidentibus natū est ex propria conditione participari: vnde omnium separatio nō est vnuocum, sed analogū, atq; adeo nec genus esse potest, sed quodlibet suum genus haber supremum primo diversum ab alijs, & propterea de naturā numerum constituantur.

Huic solutioni adiungi potest alia probabilitas, negans eiusmodi conceptus vniuersalissimos abstrahibiles esse ab incompletis entibus, vel accidentibus, quia ens ex propria conditio ne vniuersalem transcendentiam importat, cum sit prima omnium ratio, à qua sive partū vel magnum, aut etiam minimum, totale, vel particiale absoluī non potest, nec intelligi, quia ab eo participetur, vnde ab aliqua etiam parte, vel differentia, aut modo, velle illud abstrahere, non est aliud, quam à propria natura, vel significacione vocis illud extrahere, tantundem que de accidenti censendum est respectu nouē praedicamentorum, & hoc est etiam maximū fundatum analogia: est autem longē diversa ratio de substantia, vel accidenti particuliari, nam cūm sicut determinatae nature sub vniuersalissimis iam conceptibus praedictis habentes determinatum modū essendi, determinatam etiam considerationē habere possint, magis vel minus ab inferioribus abstrahentē, & sic pro complectis dumtaxat rebus sui ordinis accipi, vel vniuersaliter pro cunctis, & sub consideratione prima vniuocam, atq; adeo genericam habebunt rationē, sed secunda analo gam.

Argumentum pro ea sententia praeiactum, que quatuor tantum praedicamenta ponit, solius dicens numerum praedicamentorum non coarctari ad numerum praediciorum dialecticorum, nam nec definitio, que vnu cōtinet, in praedicamento collocatur, nec ac-

Alia solu
tio valde
probabilis.

69.

90

Ad aliud:
regum.

cidens sub vniuersalissimo conceptu praedica mentum confidere valet, cum sit analogum: maiorem igitur extensionem habet ens ad omnes videlicet modos essendi per se, & in alio, qui cum sint nouem præter substantiam, denarium numerum efficiunt, praedicata autem dialectica ex modo se habendi ad peculia re subiectum, videlicet ad speciem, accipiuntur, & ideo minor est eorum numerus: nec tamen idcirco existimaendum est praedicamentum ex quibuslibet praedicatis, corifi ci, ut ultima pars argumenti contendebat, sed ex cunctis, & solis his, in quibus sequentes conditiones reperiuntur, nempe ut sint entia realia, finita, completa, vniuoca, & incomplexa, cetera vero, quia ab his conditionibus deficiunt, ad praedicamenta ex eisdem constituta, per quandam reductionem pertinent, & idcirco praedicamenta non multiplicant, & si pene infinita sint.

Propter ultimum tenuerunt quidam habi tum, vel habere inter praedicamenta connu mersati iuxta popularē sensū, vel loquendi pinio Formidum, at secundum rigorem philosophicum sc̄c. non esse verum praedicamentum.

Quorum ea est ratio quia vestes, vel arma, quæ illud efficiunt, sunt entia per accidens, & potest ex rebus diversorum praedicamentorum fabricata ex substantia numerum ac certe duri tie, vel mollicitate, certa, item, ac determinata figura: cui addunt haec ab arte esse inveniē no solum ad ornandas partes substanzie, sed etiā figuras earum. Sicut etiam populari sensū distinctum esse à ceteris praedicamentis docent, si tamen res, aiunt, ad philosophorum normam reuocetur, non est re vera distinctum à praedicamento vbi, quia situm esse non est aliud, quā hoc, vel illo modo esse in loco, acque adeo esse hoc vel illo modo in praedicamento vbi, esse suum hoc, vel illo modo in praedicamento non est distinctum praedicamentum efficere: duo igitur auferunt praedicamenta à numero denario communī, habitum videlicet, & situm, si propria rei conditio sit spectanda, illā de medio tolentes, hunc vero cum praedicamento vbi confundentes.

Nos vero omnino discedendum esse ab hoc modo dicendi putamus, tanquam à singula ri, ac doctrinæ Aristotelis, & communī scholæ sententiae opposito, quæ denarium praedicamentū numerū iam diu constitutum complexa est: & merito quidem, cum non minus duo hec, quam cetera modum essendi, ac praedi canđū

Conditiones requisi tæ ad ratio nem prædicamentale.

71.

Quid de habita-

candi de substantia primo diuersum importet
& quidem de habitu ostendemus suo loco pro-
priam rationem eius esse dicentes, modum hu-
mani corporis in quantum vestibus, & armis,
ex propria conditione se se accommodat, que
non habent alia corpora ab ipsam natura,

proprijs, ac quasi intrinsecis vestibus, vel ar-
mis induit, ad artem quidem pertinet, quod
talibus armis, aut vestibus induatur, ad na-
turam vero, quod vestibus, vel armis accom-
modatum sit: ergo modus iste naturalis se ha-
bendi invariabilis est, determinatusque pro-
inde praedicamentum constituit, cum sic realis
& accidentalis, quanquam vestes, vel arma va-
rientur per artem, negandum est igitur vestes,
aut arma constitutere praedicamentum habitus
sed ad illud ea solum ratione reducenda esse,
quia extrinsecè denominant hominem vesti-
tum, vel armatum, ratio vero formalis huius

**Illius for-
malis ratio**

praedicamenti est coaptatio, vel accommoda-
tio hominis ad illa, claudens quidem ex conse-
quenti talem denominationem exuinsecum:
vnde extrinsecum vocatus praedicamentum
hoc, quemadmodum alia quinque, non quod
sit pura denominatio extrinseca, quam ostendemus
non constituere per se praedicamentum,
sed quia modus essendi intrinsecus ab his re-
bus extrinsecis desumitur, earumque denomi-
nationem claudit. Ex quibus intelligitur nihil
referre ad huius praedicamenti constitutionem,
quod vestes, & arma sint entia per accidens, i.
fecus, ad aliavè praedicamenta spectare possint,
si quidem modus essendi illud constituens val-
de ab eis diuersus est. De situ etiam statuimus

De situ.

diuersum modum formalem essendi importa-
re à praedicamento vbi, nempe determinatam
dispositionem partium in loco, quam ex natu-
ra, i. generatione, postulant secundum deter-
minatam correspondientiam, ita ut quemad-
modum quedam pars corporis sursum est, vel
deorsum aliorum comparatione dextra, vel si-
nistra, ita ei pars loci correspondat, & modus
iste neq; clauditur in praedicamento vbi, neq;
accidens eius est: cuius illud est evidenter argu-
mento, sape variari vbi, corpore in eodem si-
tu permanente, vi si iacens, vel sedens defera-
tur, mutat vbi in eodem situ. Decipi autem,
qui haec duo praedicamenta confundunt, in hoc
existimo, quod cum situ quasi pro materiali,
ac fundamento presupponat vbi, patet for-
maliter illud claudere.

**Ad argum.
foumam.**

Vnde ad formam argumenti dicimus sitū
importare talem modum se habendi in loco,

non ita ut esse in loco ad rationem formalem
eius spectet, sed ut sit quasi materialiter pre-
suppositum: formalis autem ratio sicut sit dis-
politus partium in loco, quam vel ex natura,
vel generatione exigunt, vel ex libera volun-
tate comparant, valde à ratione formalis, vbi,
diuersa: & haec de ante prædicamentis dicta
sufficient.

CAPVT QVINTVM.

P R A E D I C A M E N T U M substantiæ continens.

TEXTVS ARIST.

Substantia autem est, quæ propriæ, &
principaliter, & maximè dicitur, quæ
neque in subiecto aliquo est, neq; de
subiecto aliquo dicitur.

TEXTVS EXPLANATIO.

POST communia, à nobis explicata
theorematu, categorias ipsas tradit Arist. incipiens à substantia, de qua pre-
ficiat quatuor capi. presenti. i. tacita quadam
ipsius substantia divisione premissa in primā
& secundam, utrumque membrum propria
explicatione declarat, secundum utriusq;
membrum rationem designans ostendit, quæ de
causa substantia prima, atque etiam secun-
da appellantur tales. Tertium, eadem inter
se conferens docet primam substantiam pre-
stare secundam, quanquam inter primas, &
secundas inter se collatas, eiusmodi gradualis
differentia non inueniatur. Postremo propri-
etas enumerat substantia. Explicatio pri-
ma substantia his verbis continetur. Sub-
stantia, quæ propriæ, & principaliter, &
maxime dicitur, est quæ neque de sub-
iecto aliquo dicitur, neque in subiecto
aliquo est: Ex quibus priora illa encomia
potius definitiæ eius dignitatem ostendunt
consentaneas, quam partes definitionis sunt au-
tem tria, nempe propriæ, principaliter & ma-
xime iuxta tres excellencias primæ substanciæ.

ria. Accipitur substantia communis quadam ratione pro eo, quod ad cuiusque rei essentiam pertinet, sive substantia sit, vel accidens, quemadmodum dicimus animal specie ad essentiam hominis: in qua significacione vocabulo substantia usum est Aristot. cap. precedentem, dum uniuersa definitio sit esse: quorum nomen est commune, substantiae vero ratio eadem: est autem apertum non solum in predicamento substantia, sed in nouem accidentium uniuoca esse pradicata. Secundo, caput substantia pro restante per se, ceteraque sustinente, & eiusmodi est propria acceptio substantiae primi predicamentum constituentis, atque etiam propria significatio verbis prioris (nempe, proprio) itaque prima substantia proprie substantia appellatur, ut a communi acceptione separaretur accidentia comprehendente. Ea est rursus prima substantia dignitas, ut ex propria conditione accidentibus supponatur, eaque substantia alterius admunculo, cum tamen si secunde substantia, non id propria virtute habeant, sed eiusdem prima substantia, cum ea est ratio, quia illud per se sustinet alia, quod per se, hoc est à nemine sustinentur, sed sola prima substantia sustentatur à nemine, cum tamen substantia secundas sustenteret, ipsa ergo sola est, que propria virtute accidentibus substantiat: minor ostenditur, quia sola prima substantia per se subsistit, secunda vero in ea sustentatur, cum notum ex superioribus sit, uniuersalia non esse à singularibus separata, sed in ipsis substantiis: id ergo sibi vult particula principaliiter, vel in primis, quod sua ratione, aut virtute, ut primam substantiam à secundo separet, ex quibus postremus eius excellentia inferatur, nempe in ratione substantiae supremū tenere locum eo, quod uniuersis substance intelligatur, nempe accidentibus, aliisque substantiis, idque explicari intelligimus, dūm sicutem substantia vocatur, hucusq; igitur exponitur res definita: Sequitur modo definitio conditionem illius exprimens postremus duabus particulis, que neque de subiecto aliquo dicitur, neque in subiecto aliquo est, quārum propriā intelligim' significacionē ex his, quae nos docuit Ari. ca. 2. nuper à nobis explicatis, ubi in quatuor mētra dividens ea, que sunt,

postremum esse inquens eorum, qua neque in subiecto sūt neque de subiecto dicuntur, sub quo singulares substantias cōprehensas esse volunt: declarans autem ibidem quid significet in subiecto esse, ait, non aliud, quā in aliquo esse non ut partem, atque ea cōditione ut seorsim ab eo esse non posse, quibus verbi propriā accidentis inherentiam indicat, & si ita est, patet certè, quid sibi velut postremū būus definitionis verbum népe in subiecto nō esse, id namq; importat, quod est in nullo inherere subiecto. C. i. rursus. 3. regulam primam ante predictam ostendit enim tradere, quid sit de subiecto dici ostendit enim de quidditatine inferiori predicari. Id igitur erit non dici de subiecto, ac de nullo se inferiori quidditatiue enunciari & hoc est certè, quod prima particula designat afferens, primā substantiā de nullo inferiori esse pradicabilem, quod explicatius tradens Ari. c. presenti, ait, a prima substantia nullā esse prædicationem, hoc est, nihil esse, de quo ipsa amplius enunciatur, cum tamen certa enunciatur de illa. ex quibus talēm sensum totius definitionis haurire possumus, substantia per se subſt̄it̄s, cunctaque propria, virtute sustentans est, qua neque de aliquo quidditate inferiori prædicabili est, neque in aliquo subiecto inheret. Secundas substantias in huc modum describit, sunt species, & genera in quibus prima insunt: sunt quidem secunda substantia in primis, prima etiam in secundis, modo tamē diverso, tanquam forma uniuersales, illa, prædicataque, essentialia, & idcirco secundū actum, prima vero eo modo, quo subiectum continetur sub predicato, ideo non secundū actum, sed secundum potentiam, nec tanquam partes eius actuales, sed potest atua: homo, & animal sunt in Petro, & Ioanne (ut exemplum primi designemus) tanquam prædicata uniuersalia, ac superiora ad eorum essentiā pertinentia, ita ut homo cōpletam essentiā, animal vero partē importet, quapropter secundum actualē continentia in eis esse dicuntur: è diverso autē Petrus, & Ioannes sunt in animali, & homine, nō tanquam prædicata, sed subiecta, & cū subiectum in propositionibus directis quibuscunq; extra essentiā prædicati sit, non continentur in secundo sub-

stantis secundum modum actualiem; sed potentiam, in quantum determinabiles sunt ille ad primam substantiarum constitutionem, quando ergo in definitione dicitur secundas substantias esse, in quibus prima insum, de potestate continua, non actuali accipiendo est. Ita ut sit sensus, secunda substantia sunt genera, & species, sub quarum potestate singulares substantiae continentur, ut designatio exempli manifeste. Traditionis definitionibus prima & secunda substantia, de virtute, ostenduntur tale esse, ac prius de prima substantia, verba autem, quibus id concinca obserua sunt, hoc vero modo exponenda, ut percipiatur quo modo cum precedentibus coheret, ex c. 2. constat ea, qua sunt (excepta prima substantia) qua neg, est in subiecto, neg, de subiecto enunciatur, quædam esse, qua nomine, & ratione de illa prædicantur, ut prædicata sibi essentia alia, qua solo nomine, ratione vero minimè, eiusmodi sunt accidentia in cōctero, et aliorū enim ratio cum sit accidentia, alia est ab essentia primarum substantiarum: alia de mun, qua neq, nomine neq, ratione, ut accidentia eadem in abstracto significata. Ex quibus inferre licet secundas substantias in primū subsistere, et anquā uniuersalia prædicata in subiecto, accidentia vero in eisdē imbarere, ac sustentari, atq, ex consequenti dependere, et anquā à substantiis ibi, primā vero substantiam nullo, hoc est autem eam esse principali- ter, & maxime substantiam, ut assertum est in principio. Offensit præterea de generibus, ac speciebus in quibus prima substantia sunt, merito secundas substantias appellari. Sed

probationem hanc copiarioribus primarū, ac secundarū substantiarū ad virtutē capitulo parte spectabilibus inservit: cuius tamen proprias sedes haec est, & sensu calm. Secunda substantia sunt illa, qua de primū enunciantur, et anquā prædicata quidditatis, sed genera, & species, sub quibus prima substantia ponatur, quidditatem eius enunciare, nam qui vult huius substantias singularis quidditatem designare, dicit Petrus hominem esse, vel animal rationale. Hoc ergo uniuersalia prædicata ea appellatur merito secunda substantia qua dignitatem substantia post primā substan-

siam attingant, ex definitione autem virtutis, substantia constat tacita quadam ratione Ari. diuisisse substantiam in primā, & secundam.

Et ex tota hac doctrina habetur, ut ad comparationem virtutis substantia, & ad secundam partem capitiū veniamus facta collatione inter virtutemq, magis esse substantiam primam, quam secundam, postquam exsurgit ratione, & universis substantiis, hoc est secundis substantiis, ex accidentibus, secunda verò substantia, non omnibus substantiis, neq, propria sed eiusdem primæ virtute.

Copiaratio vero inter secundas substantias, de qua expressis in hac parte loquitur Arist, duobus modo fieri potest, nam vel genus cum specifico confertur, vel species una cum altera, & quidem in prima comparatione præstans prior est species genere, quod duplicitate confirmat Arist. Prior est, illud est perfectum in quocumq, ordine rerum, quod propria accedit ad absolutissimum eiusdem ordinis, sed species propinquior est prima substantia, que in hoc genere supremum locum perfectionis tenet, a qua magis est remotum genus, perfectum igitur species dignitatem prima substantia participabit, eritq, magis substantia, quam genus, minorem hoc modo ostendit, si quispiam velit quidditatem primæ substantias indicare, distinctius magisq, ex proprijs illis id præstabilitate species designata, quam genere. Tunc ultra, qua magis sunt propria, sūt magis propinquia, quā magis communia, ergo homo propinquum ad primam substantiam dignitatem accedit, quā animal, & uniuersaliter species, quam genus.

Ratio posterior talis est. Ideo prima substantia absolute maior est, quia universis substantiis inter secundas illa est prior, que pluribus substantiis, sed species pluribus substantiis, quā genus, ergo minor ostenditur, quia ita se habet species atomia ad ceteras substantias secundas, quemadmodum prima ad omnes, substantia enim cunctū haec, & species cunctū alijs. ē, & ut hoc verbo totius probationis vis exprimatur, species cunctis, quibus genus, substantia, etq, etiam spissiter generi, cum tandem genia non subset speciei, si quidem ad concretiū non dicuntur, exemplum in horum,

mine animali, & quodam singulari hominius apposuit Arist. in quibus manifesta sunt omnia, nam Petrus homini, animali, ceterisq; generibus, ac speciebus substantiæ, nec non cunctis accidentibus, homo vero sibi soli non substantias, bene tamen ceteris, ac demum animal ceteris prater se, & hominem, pluribus ergo homo, & species quaecumq; quæ genus proprium. In se secunda verò comparatione unius speciei cum alia similius excessus non reperiatur, sed aquilæ ratione substantiae participant. eiusdem generis omnes species, idemq; iudicium faciendum esse docet Ari. de primis substantiis inter se se comparatis, non est enim una magis substantia quam alia, utrumq; autem sola inductione confirmat, quia non minus substantia est equus, quam leo, vel homo, cum aquilæ propinquum predicatum sit equus et pectus singularius equi, ac respectu Petri homo: ceterum ex doctrina superiori ab eodem Ari. tradita etiam ratione id concordem formare possumus, illa est absursum substantia, quia maxime, hoc est uniusversus substantia, in et ceteras vero etiam dignitatem perringit, que pluribus substantiæ, aquilæ igitur perfectione substantialis erunt illa, que eisdem substantiæ, et inter species eiusdem generis non pluribus una, quam altera substantia: ergo in ratione substantia non se excedunt: substantia enim bono & leos eisdem superioribus predicatur, & item neuter substantia alteri: & similia est ratio de primis substantiis, nam cum qualibet substantia uniusversis, supremum locum omnes tenet. Quod vero de speciebus, singularibusq; substantiis assertas Arist. de generibus in eodem gradu et distinctionibus (mea quidem sententia) accipiendum est, cu eisdem superioribus predicatu substantia, atq; etiam neutrum alteri.

Explicata ratione substantia enumerat Ari. sex illius proprietates in extrema parte capiti, quatuor primæ esse aut, ut in substantio non sit: prima autem substantia id concordem ex eum definitione probat, quia nec de substantio dicatur, neq; in substantio aliquo est: de secundis vero non est sed de transiectum, nam cum in primis, de quibus enunciatur substantia, apparet in eis tanquam in substantiis esse, quia propter pluribus id ostendere nütatur, duobus in primis ex-

empliominis, & animalis, qua & si de Petro dicantur in eo tamen non sunt tantum in substantio, duabus deinde rationibus ex cap. an reprobaciam eorum secunda de promptis, ubi diuidens ea, quæ sunt, in quatuor membris primi statutæ esse eorum, quæ de substantio quidem dicuntur in nullo tamen substantio esse constat: etenim dicit de substantiis id est quod de quidditatue inferiori, apertum est in eo non esse tanquam in substantio, de quo aliquid et tanquam de substantio enunciatur, sive in substantiis, vel accidentibus accipiat ut, neq; enim homo in Petro tanquam in substantio esse potest, neq; color in albedine, vel albedo in aliquo singulari, postquam de his tanquam de substantiis enunciatur, sed secunda substantia predicanter de primis tanquam de quidditatue inferioribus, atque adeo tanquam de substantiis, ut homo, & animal de Petro, ac loquax, ergo in eisdem tanquam in substantiis esse repugnat. Præterea in secundo eiusdem divisionis membro constitutum est, que in aliquo sunt tanquam in substantio, nomine quidem de eo enunciari posse, nequaquam vero ratione, cum alia sit eorum ratio à quidditate substantiæ valde diversa, ut in albo, & homine intuemur, non formam albedinis illud importat ab hominio natura alienam, sed secunda substantia predicanter de primis non solo nomine, sed etiam ratione, cum unoce de eis enunciatur, ut de Petro, & loquax animal, & homo: pugnat igitur cum eorum conditione in eisdem esse quasi in substantiis subditus auctore Aristotele, banc proprietatem non solù primis, & secundis substantiis concordem, sed etiam diffrentiis eorum, et eisdem formis rationibus offendit facile potest, nam differentia de primis substantiis tanquam de substantiis predicanter, nec solo nomine, sed etiam ratione, etenim de quibuscumq; enunciatur homo, ex consequenti rationale, & cum rade sit utrisq; ratio, de eisdem enunciabitur differentia nomine, & ratione, de quibus species si igitur specie repugnat in individuo esse tanquam in substantiis, non minus differenter repugnare necesse erit. Nec solus diffrentia consentaneam esse, sed partibus substantia integrantibus docet, ut capiti, & tra-

ebis, & que & si plures concurbarerint partes in toto esse tanquam in subiecto, re tamē melius perspecta, inveniantur in subiecto non esse, ut ex cap. eodem ante predicationum secundo non obscure elicitur, ubi definitum est, quid sit in subiecto esse, nempe in aliquo esse non ut partem, sed ut cōpletam naturā, sic tamen à subiecto pendentem, ut separata ab eo nequaquam posse subsistere, excludetur ergo substantiarum partes à proprio modo ostendi in subiecto. Eiusmodi itaq; prima substantia proprietas non modo cōpletus substantia, sed incompletus, & partialibus adaptatur & huius rei gratia non dixit Arist. propriū esse substantię, sed omni substantię in communione, in subiecto non esse, ut omnes comprehenderet.

II. Proprietas.

18.

19.

Secunda proprietas substantia est uniuersitatee predicari, huic verbi ab Ari. explicata: Inest autē substantijs, differentijsq; oēs vniuersitate ut prædicentur: Caiet. innumerabili verba, ac notabilia congerit ad hanc proprietatem explicandā in singulis ipsius text⁹ particulis mysteriū inueniens, quibus obscurissimata eam reddidit, cum tamen non sit addit difficile sensu Ari. haurire, cui nonnihil difficultatis verba ab eo minus ordinate posita attulerunt, continet namq; syllogismum quendam, cuius maior propositio simul cum conclusione in fine textus collocantur, minor vero probata, & exposita in medio ac principio: inuerso igitur tantisper ordine litera, formare illum hoc pacto oportebit, ut melius sensum teneamus. Vnuocasunt, quorum nomen commune est, ratio vero substantia nominis accommodata eadem, sed vnuersa prædicata tam a secundis substantijs, quam a differentijs desumpta, enunciantur de prima substantia secundum nomen, & rationem, ergo vnuoce minorē hoc modo explicat, & probat, nam maior definitio est vnuocorum superius assignata, prædicata quacumq; sit, a secundis substantijs, & differentijs desumpta prædicantur de speciebus, vel de individuis, nam ultra primam substantiam prædicaciones non procedunt, si quidem inferiora sub se nulla habent, de quibus enunciari posse, sed primum subiectum, & fundatum totum prædicacionis ipsa est, ita ut merito dicere

possumus à prima substantia nullam penitus esse prædicacionem, sed ita est quod genu, & differentia prædicantur nomine, & ratione de specie, hoc autem simili modo de individuo, ac de primo ad ultimum de eodem genu, ac differentia (loquitur enim Arist. de soli substantiis) ergo eiusmodi omnia prædicata vnuoca sunt comparatione prime substantia, ut sequens exemplum ostendit, homo, animal, & sensibile sunt genus, species, ac differentia, que de Petro enunciantur, proxime quidem homo, animal, & sensibile, eo mediante, virtute illius regula antepredicatali, cum quidpiam de quopiam prædicatur ut de subiecto, quacunque de prædicto dicuntur de subiecto etiam enunciantur, si ergo animal, & sensibile enunciantur de homine, ut de subiecto, cum sit quidditatine, aut essentia, & inferior vnuosque comparatione enunciantur quidem de Petro, de quo homo ipso tanquam de subiecto prædicatur, & quidem non solo nomine, sed etiā ratione, cu pro prius conceptus animalis, & sensibili intrā essentiam virtusq; sit.

Proprietas tertia substantia est, hoc aliquid significare, q; euides esse sit, in primis substantijs, apparet vero in secundis ppter appellationis figurā, ceterū re vera non hoc aliquid, sed quale quid significare, nō veluti accidentia, & concreta, quorū exemplū est albū, qualitatem dumtaxat importans, sed quale circa substantiam, idcirco integratam eius significatio nem appellamus, quale quid, in genere tamē amplior est, quam in specie significatio.

Vt hac proprietas intelligatur, quid sibi ve Nota.

la vox hoc aliquid, explicare in primis oportebit, ac deinde intentum Aristot. in hac proprietate designanda. Aliquid substantiā denotat, hoc vero singularitatem, unde hoc aliquid substantiam singularē per se substantiem, à quoq; alio separatum, itaq; adeo vna membro, unde elicetur id est substantia hoc aliquid significare, q; singularē, & per se substantiem substantiam Arist. atem pluribus sua doctrina locis, 7. presertim meta. ca. x. text. 38. si atuere aduersus Platonem intendit præter singulare substantias, quas primas hoc loco appellat, nullam esse uni-

vniversalem substantiam per se substantiem, ab eius separatum, hac ratione confirmans. Quidquid factum est, determinatum est, & singulare, quod hoc aliquid vocatur, sed uniuersalia substantia extra causas producta est, ergo si a singularibus separata producitur, ac per se substantis singularis erit, & una numero, atque hoc aliquid appellabitur, sed pugnat cum ratione uniuersalia esse hoc aliqua, & unum numero, ergo etiam pugnabit esse per se substantis, & a singularibus separatum. Idem serè est intentum huius proprietatis, nempe solam primam substantiam esse, hoc aliquid, hoc est singularem, & per se substantiem substantiam, nequaquam vero secundas, quae licet videantur hoc aliquid significare propter figuram appellations, quia dum hominem, vel animal dicimus, videntur suppositum significare, atque adeo aliquid singulare per se substantis, vere tamen uniuersale quid, atque in determinatum importare, neque per se, sed in primis substantijs substantis; quod esse hoc aliquid repugnat, quapropter soli primas substantias propriæ est hoc aliquid significare, secunda vero potius, quale, important, non purum de predicamento qualitatibus, ut album, sed circa substantiam, quod idcirco quale quid appellatur.

III. Pro-
prietates.

Quatum inter substantia proprie-
ties locum tenet, nullum habere contrarium, quod substantia conuenire exempli-
dam taxat docet Aristot. quid enim, sit, cus-
dan homini, Petro v. g. vel Ioanni con-
trarium esse potest? quid homini, vel anima-
li? projecto nihil, eiusmodi autem facilis ad
modum probationis cōtentus fuit Aristot. quia
contrarietas natura, ex qua efficacius pos-
set ostendi, non ad dialepticum, sed ad philo-
sophum pertinet: subiungit tamen hanc pro-
prietatem non conuenire substantia quanto
modo, quemadmodum præcedentes, sed sibi
esse cum pluribus alijs conuenient, nam quan-
titas contraria etiam caret, nihil enim bicen-
bito, vel tricubitio, linea, superficies, vel cor-
pori contrarium esse potest, sed neque magnu-
m patro opponitur, neque multum paucum, licet op-
posita prima affectu apparent, ut in predi-
camento quantitatibus explorabitur.

23.

Consentaneum esse etiam dignitati sub. V. Proprie-
tatis ut gradus non suscipiat, docet Aristot. 24.
quod communibus schola verbis dicitur, non
suscipere magis, & minus, idque tam primis,
quam secundis substantijs quadrat, nec enim Petrus magis, quam Ioannes, neque homo ma-
gis, quam leo substantia est, quemadmodum album, vel calidum maiorem, vel minorem
qualitatis perfectione graduelim in diversis
individuis habere conspicimus, iuxta maiori-
rem, vel minorem intensionem, quam suscipiunt. Proprietatem hanc sola inductione probatam ab Arist. evidenter ratione collige-
re nos possumus ex præcedenti, nam suscipere magis, & minus, ex maiori, vel minori
admixtione contrarietas profectum est, ut
in philosophicis erit manifestum: etenim cal-
or eo maiorem, vel minorem intensionem
sortitur, quo minorem secum admixtionem
opposita frigiditas habet, sed substantia con-
trarietas caret, ergo magis, & minus non
admitit. Ultima proprietas substantia ponit. Ultima
tur ab Aristot. ut una numero perseverante proprietatis.
susceptiva contrariorum sit, quæ alijs à sub-
stantia repugnare docet, colorē namque eun-
dem album fieri, & nigrum, negotiūq; idē
bonum fieri, & malum etiam successiva mu-
tatione impossibile est, sed esse definita hoc,
& similia, dum in contraria mutantur: at
substantia eadem numero permanens utrum-
que contrariorum in se suscipit diversis mu-
tationibus, diversis item temporibus, ut in
homine contingere videmus, qui idem num-
ero permanens calore modo frigiditate de-
inde efficitur, virtutis præterea, vel studio-
sou sit. Num autem est accidentis sit Aristot.
de quo posset quispiam suscipiari, quod idem
perseverans contrariorum sit susceptivum,
nempe oratio, vel opinio, videmus namque
orationem candem enunciatiūam (de bac e-
nim Aristot. loquitur, qua sola veritatis aut
falsitatis capax est) modo esse veram, posita
vero falsam, ut Petrum sedere verum esse si
sedeat, quo tamen surgente falsa redditur
propositio, tantundemque de opinione, qua cir-
ca idem obiectum versari potest, dicendum
est. Sunt autem verum, & falsum contra-
ria, ei igitur contraria suscipere, non sole sub-
stantia

Plautia conuenit. Duplicem adhibet Arist. solutionem huic obiectioni non multum diversam, quanquam valde diversa appareant. Prior est duobus modis contingere posse quidam contraria suscipere, primo quidem per sua mutationem, ita ut sub utridq; idem esse diversis temporibus contingat, alterum tamen ac mutatum per inherentem utriusq; receptionem, & in hoc seruo conuenit substantie: secundo modo penitus ab extrinseco per solam mutationem alterius, non propriam, & sic contingit operationem ver. omni fieri, & solidam ex sola re significare mutationem. Vera est enim propositio, Petrus sedet eo sedente, si vero sit falsa, variatio autem contingit ex diversa dispositione rei, nam ab eo, quod res est, vel non est, aut Arist. oratio, vel opinio vera, vel falsa dicitar, vera si est, ut per eam enunciatur, falsa, si ita non sit, ergo dicitur proprium esse substantia contrariarum esse suscipiunt, per realē inheritionem, sive mutationem intelligendum est, quo patet ei soli conuenire potest.

Secunda solutio negat etiō modo enunciationem suscipere contraria, nam contraria suscipere id importat, quod est ab uno in aliud oppositum meceri subiectum, unumq; emittere, aliud de novo acquirere, at oratio cum falsa sit ex vera, non mouetur à vera in falsam, sed propter solam extrinseci mutationem talis sit: nihil praeterea de novo recipit, nihil emittit, ex eo igitur, quod modo sit falsa, cum vera esset antea, non dicuntur contraria suscipere.

QVAESTIO PRIMA.

An aliquod sit supremū genus predicamenti substantie, & quod nam illud sit.

Rationes dubitandi proponuntur.

Rationes dubitandi

*S*upremum genus, quod generalissimum vocant, caput est totius predicamenti, ideo an aliquod sit huius predicamenti, & quidnam sit illud, principio investigare oportet,

ut pradicamentum ipsum starvassus; nullum autem esse supremum genus substantiae hoc argumento videntur conueniri.

Si aliquod esset supremū genus huius predicationis, illud esset substantia sub ratione tristitiae concepta, sed ei repugnat ratio generis, ergo nullum tale seperatur: minor sic probatur. Ens dividitur in substantiam, & accidentem, tanquam in duo membra ex equo d' finita, & sua trivialisitati adaequata, sed accidentis non constituit unum aliquod pradicamentum, ergo neque substantia. Si tresp. leas diversam esse rationem de accidenti, quod proper transcendentiam non potest esse genus, nec determinatum pradicamentum constituere, sed novum pradicamentis esse commune, cū notum sit quodlibet pradicamentū determinatus modū essendi importare. Tunc oppono eandem esse rationem de substantia, nam trivisitatis accidentis in eo positā est, quod in quibuscunq; accidentib⁹ clauditur trivisitatis, sed substantia sub ratione trivialisai concepta clauditur trivisitatem in quibuscunq; substantijs, si quidem verū est de qualibet enunciari, quod substantia sit, ergo nō constuit vr̄ū aliquod genus, cum trivisitatis sit in differentijs clausa, quemadmodū accidenti, quod ratione genera pugnat. Esi iterū dicas nos, esse uniuocum, II. Obiectum sed analogum accidentis, & ideo nō esse genus. Iterū oppono substantiam etiā esse analogum, postquam trivisitatis accepta communis est Solutio complens, & partialibus substantijs, de quibus uniuocē predicari impossibile est, si quidē partes non sunt substantia simpliciter, sed secundum quid. Et si deum dicatur abstractib⁹, item III. Obiectum esse communem rationem substantiae complectere, à qua excludantur partes, & differentijs, carm̄; genus pradicamenti supremū esse posse. Oppono etiam eandem rationem accidentis Solutio, completā abstractibilem esse, à qua incompleta, partialia, atque adeo differentijs excludantur, quae non erit transcendens, neque in differentijs inclusa, nec; analogia, sed unum quoddam supremū genus, sub quo cuncta accidentia disponantur, & tunc vr̄ū erit pradicamentum pro accidentibus, si vr̄ū ponitur pro substantijs, hoc autē doctrinae Arist. novem pradicamenta accidentium distinguunt, aduersari, ergo non videntur possibile, vr̄ū aliquod

supremum genus substantiae, à quo pradicamentum trahere possit originem.

agendam

*Quodam substantie acceptio
non mutat.*

Pro huius questionis solutione omnes substantiae acceptiones enumerari oportet, ut etiam, in qua proprium, ac peculia-
ritate praedicamentorum efficit, eiusq; supremum genus capere possumus; quia in praesentia argum Arist. non recentur, quia ad rem portius Metaph. spectare sibi visum est, & idcirco, ut quid-
piam difficile eas prætermisit, illas vero, que ad praesens institutum sunt accomodata, alijs pra-
termissis, summatim colligere possumus ex his, quæ cap. præsestati, & § Metaph. cap. 8. text.
15. docuit, atq; etiam ex doctrina D. Thom. in
eius loci commentariis, & de potentia. quest. 9.
art. 1. ad 4. & 5. accipitur i. substantia pro rei es-
senzia, que acceptio communis est substantiae,
& accidentibus, si quidem suo etiam modo in eis
reperitur essentia, & idcirco non est propria, neq;
vniuoca, sed analogia, quia nihil reale com-
mune est substantia, & accidentibus sed in so-
la substantia invenitur essentia simpliciter, in
accidentibus vero per comparationem ad sub-
stantiam, & idcirco secundum quid.

I. Acceptio Secunda acceptio substantiae est pro ente per
se, vbi duo clauduntur, negaturum videlicet,
& positivum: negativum est non esse in alio,
positivum esse entitatem adeo perfectam, cui
debetur existentia, ac subsistentia per se, qua
subsistentia absque alterius admixtculo, vnde
acceptio hæc duas claudit, priorem quidem, &
quæ erit in ordine secunda, prout dicit ens non
inhabens alteri, quæ alijs verbis explicari solet,
prout distinguitur contra accidentis, sub qua
consequenter comprehendit, quidquid non
est accidentis, & propriea communis est non so-
loam substantias completis, sed incompletis, &
partialibus: & cum non sit completam sub-
stantiam talam esse simpliciter, partialem ve-
so secundum quid, cum non in se, sed in rationi
sustentetur, quoniam non per inhabentiam si-
etur accidentis, sed per dependentiam intinse-
cam, infertur, substantiam iuxta hanc secundam
significationem modo simili esse analogam,
arque adeo non esse genus huius praedicamen-
ti, in quo non ponuntur per se, & directe par-
tiales substantias. Acceptio igitur tertia in ea-
dem secunda clausa, contractior est, pro sub-
stantia completa, cui existentia ac subsistentia
per se debetur: haec tamen adhuc secundum rationem
suum ambitum analogum quoddam est ad in-
finitam, & limitaram substantiam, illa enim à

se habet ut per se sit, arque esse per essentiam,
limitata vero substantia habet esse per partici-
pationem, constabit autem questione sequen-
ti Deum, causa essentia illimitata est, & sim-
plicissima, extra ordinem praedicamentalem
esse, ut ipso à compositione generis, & differen-
tia immutem, quapropter substantia sub com-
muni hac significatione non erit supremū go-
nus huius praedicamenti, sed quanto modo ac-
ceptra pro substantia completa, & finita, ab-
tracta tamen ab inferioribus praedicatis, nam
supremum genus vniuersalissimum esse oportet;
substantia igitur finita, & completa, tan-
quam primū genus diuiditur per corpoream,
& incorpoream, tanquam per primas differen-
tias: corpora per viventem, ac virg experientem,
& viuens per sensibilem, & insensibilem, ac
deum sensibilis per rationalem, & iterationa-
lem, quibus differentijs atomæ species consti-
tuuntur, sub eisq; singulares substantias collo-
eantur tanquam fundamenta totius praedicamen-
ti, hisq; praedicamentalis ordinatio substantiaz
coalescit: & quemadmodū à supremo genere
excluduntur partes substantiaz physicae, & in-
tegrales, atq; etiam metaphysicae, pari ratione à
ceteris generibus & speciebus rectam lineam
componentibus, atq; adeo ab ipsa linea praedi-
camentali, quapropter non pertinent per se, &
directe ad prædicamentum, sed reductiæ, aut
ind recte, reductive quidem partes physicae, ut
materia, & forma, arque etiam integrantes, ut
caput, brachium, & manus, quia aliquid sunt
coram, quæ per se prædicamentum consti-
tuunt, sub qua etiam consideratione differen-
tia in prædicamento reductiæ tanquam collo-
eatur, quia pars est speciei, sed pertinet etiam
indirecte, in quantum diuidit genus, ex quo
habet, ut latera prædicamenti constituant, que
sunt quasi rectam lineam circumstantia. Postre-
ma acceptio substantiae est iuxta quandam eius
proprietatem, quæ est substare accidentibus,
& hoc modo acceptram substantiam, finitam,
& completam partitus est Aristoteles in eam,
quæ propria virtute substaret accidentibus, ac
prædicatis vniuersalibus, quam idcirco pri-
mam vocabit, & in eam, quæ substaret quidem, acceptio.
sed virtute prima, & propriea vocabitur secun-
da, quæ secundo substantiam, sub qua acceptio
constans est, non esse substantiam supremū.
genus huius prædicamenti: cum vniuersalior.

sit, ut ipso, genera, species, arque indi-
vidua comprehen-
dens.

Responde-

10.

11.

12.

Resolutio questionis.

Vera sententia.

n.

Probatur à sufficienti divisione.

II. Notab.

17.

EX quibus colligitur conclusio responsiva questioni: vnu quoddam supremum genus datur, quod sit caput predicamentorum substantiarum, & illud est substantia completa, & finita, iuxta tenorem acceptiorum explicata, à qua quasi derivantur per essentiales divisiones cetera prædicata generum, & specierum rectam predicamentalem lineam cum ea constituentium, & hæc fuit mens Arist. ut ordinatio ipsa predicamentalis ab eo statuta ostendit: hæc item communis sententia philosophorum omnium, qui post ipsum secuti sunt: quam non probamus alia ratione, nisi à sufficienti quadam divisione: nam cum determinatum modum essendi habeat substantia sub ente universalissimo, determinatum predicamentum constituendum est, ad quod referantur omnes substantiae suis generibus, & speciebus distinctas, & ita fuit, ut agnosceret facile possumus cuius generis, atque speciei quæque substantia sit, arque adeò cuius naturæ & essentiaz. Vterius, genus & differentiam, atq; adeò essentiam ex his compositam solum habet substantia completa, atque finita, ad quam reducuntur partes eam componeant, ergo supremum genus completam, atque finitam substantiam continere debet, & cum universalissimum esse oporteat, non potest esse aliud, nisi substantia completa, & finita sub universalis ratione considerata; corroborabitur etiam eadē conclusio solutione argumenti propositi: ceterum ut eius solutio expeditior fiat.

Obseruandum est discrimen inter substantiam, & accidens quantum ad modum abstractionis in duobus consistens, vnum est accidens esse analogum etiam ad completa accidentia (ut in principio Metaphysicæ Deo dante videbimus) analogum autem ab universalibus analogatis non est abstractibile simpliciter, ita ut vnu sit eius conceptus, in quo analogia ipsa non claudantur, ut in ente appareat, vel certe si ab eis praescindi potest, non conceptus universalis equaliter participibili, sed analogico, cuius analogia in eo posenda est, quod ex proprio natura diversus modis participabilis est. Primo quidē ab uno, & per attributionem ad ipsum ab alijs, &c. Vnde sit, ut non sit considerabilis vnu aliquis conceptus communis accidentis, qui possit esse genus. Alterum est, iam quod universalis ponatur accidentis ad no-

Prædicamentorum.

120

vem accidentia completa, quae in predicamento collocantur, à partibus tamen, differentiis accidentibus incompletis excludi minime potest, sed iu cunctis clauditur transcendentaliter, cuius ratio ex similitudine entis accipitur, nō est enim abstractibilis vnu aliquis conceptus complete entitatis, à quo incompleta excludantur propter maximum eius universalitatem, in minimis etiā entitatibus claudatur: nam cū esse sit primum, quidē in quolibet inservient, in quo modis quicunque particulariter essendi fundatur, eo ipso quod universalis rationem entis non claudat, in nihilum cedit, benè igitur communis tetet Doctorum sententia in modis iuriis fecis prædicamentorum, in cunctisque differentiis intrinsecè claudi, & idē non esse omnium genus. Ita etiam de accidenti sentiendū est, quod universalissimum est confundē continens id omne, quod alteri quoquo modo inheret sive completem sit, vel incompletum, non determinans modum aliquem particularē essendi in alio, sed plures, valdeque diversos complectens; ex proprio igitur modo sive significacionis indeterminatum clauditur, & in modis intrinsecis quantitatis, qualitatis, categoriisque generum, atque etiam in cunctis differentiis, vnde abstractibilis non est conceptus complectorū accidentium, à quo incompleta excludantur, si quidem talis abstractio modus, cum universalitate eius pugnat: & cum ad rationem generis tria specent, necesse determinatum essendi modum importare, esseque verumque ab speciebus abstractum, & in differentiis nota inclusum, ut in commentariis predicabilium ex Aristotele, & Porphyrio articulatus, sit, ut non possit vnu modo esse genus, sed universalis completa, atque incompleta transcendens, non secus, ac eas universalis entias at in substantiis nihil istorum reperitur: primum, cum notum sit modum essendi determinatum, ac peculiarem importare, & eo minus indeterminatum quo magis perfectum: Videlicet entitatem perfectam, cui debetur existentia per se, hoc est, independens ab extrinseco, sub quo essendi modo sat sufficit, non claudi plures: & rursus licet ad completam, & partes eius, sit analogia, ad solas completas substantias verè universalia, quapropter ab eis abstracta verè genus esse poterit, ex quibus patet argumentum ei- se soluum.

(•)

QVÆSTIO

QVAESTIO SECUNDA.

An Deus Optimus Maximus in praedicamento substantia collocetur.

Reth.

Scriptorum, atque interpretum, usus ne² dicamus abusus, cogit nos in hoc praedicamen^{to} cōrroueris Metaphysicæ, & aliquia ex parte Theologie proprias disputationes, & talis est, quam modo proponimus disputationem, multa de excellentia diuinæ naturæ, non paucæ de Deo Iucarnato tangens, dabimus tamen operam, ut que de his affectenda sunt, ab auditoribus percipiatur iam, quod ab eis abs-² tinere non possumus.

Sententia affirmativa refertur, & probatur.

1. Scendent.

Eliceretur facile ex definitis in superioribus Deum Optimum, & Maximum prædicamenti limitibus non claudi, postquam substantiam finitam statuimus esse genus supremum prædicamenti substantie, nam de prædicamentis accidentiū clarius longe con-²stat locū in Deo non habere, ut in calce huius questionis uno verbo ostenderemus. Plura ta-²men sunt in doctrina sanctorum Patrum, que leviter saltē attingere necesse est, & apparen-²tes rationes non deflunt, quibus plus quam par-² est probabilitatis tribuentes nonnulli, arbitrii sunt Deum non esse saltem à prædicamen-²to substantie excludendum, cum quibus ma-²nus conferre potest, ut veritatem ab eis calumnijs vindicemus, & hac oblate occasio-²ne eam illastriorem reddamus.

Tenuerunt igitur hanc affirmantem partem in primo sententiarum, vbi controvergia agi-²tari solita est, Gregorius Ariminensis, & Gabrial distinctione. 8. quest. 3 Holcoth quest. 6 & Ioannes Baconius, distinctione 9. quest. 2. quibus favere videtur Occam, in 1. distinc-²tione 8. quest. 1. fulcit autem sententia hęc testimonijs Aristot. sanctorum Patrum, & rationibus, Arist. id in primis docere videtur & ethicorum lib. ad Nicomachum, cap. 6. hisce verbis: *Cum bonum tot idem modis dicitur, quae illud, quod est, nam et in substantia dicitur, ut Deum, et mentem, et cetera.* Præcepta in dialecticis 4. lib. topicorum cap. 2. loco 17. Deum docet esse

in prædicamento substantie sub genere animalis, separati autem ab homine per propriam differentiam immortale, verba eius sunt: *Si differentiam ut genus effigies, ut si immortale genus Dei, non differentia est animalis immortale,* ex loco 2. eiusdem capitis, si differentiam in specie posuit, ut immortale id ipsum, quod est Deus, et cetera. Et 12. Metaph. cap. 3. text. 50. sentit Deus vere appellari primas substancialias sic loquens: *Si quis ipsum solum prius separando accipiat, quod Deus arbitrabatur prius substantiam esse, divine profecto diffidat posse.* 10. denique Metaph. cap. 3. text. 4. uniuersale principium staruit in quolibet genere unū aliquid esse ponendum, quod sit cæteroruū eius generis mensura, & quidem in eodem genere clausum: *comperit enim autem Deum esse omnium substancialium mensuram,* ergo clauditur sub genere substantie, unde com-²mentator Auetorius in commentariis huius loci, illud vnum, quod est cæterorum mensura apud Aristotelem, ait, *esse primum motorem:* huic Aristotelicæ doctrinae, & sententiae sub-²scripti Porphyrius cap. de specie, ac de differ-²entiis, vbi Deum collocat sub genere animalis rationalis in prædicamento substantie, eos ab hominibus separans per differentiam immo-²talem.

D. Augustinus inter sanctos Patres perspi-²cuis verbis, Deum in prædicamento collocat, nam cum deinceps prædicamenta proprijs nominibus recentiisset, substantiam, relationem, & actionem proprias de Deo enunciari ait, cætera prædicamenta abusus, & per me-²tophoram, sermone 3. in 8. Epiphania, & 5. lib. de Trinitate. cap. 8. in eadem est sententia de substantia, & relatione Boetius i. l. b. de Tri-²nitate cap. 12. quibus videtur plausum consentire Damascenus. 3. lib. fidei orthod. cap. 4. in principio, vbi speciem in Deo ponit, & indi-²viduum his verbis: *Speciem vero à nobis diffiri est, quod essentia communem speciem, ac personam eiusdem speciei complectentem significet, ut Deum ut bonum, hypothesis autem individuum declareret, et cetera.* Et D. Thomas, quamvis Deum esse directe, & per se in prædicamento aeger, reductiue carnem cum ponit in prædicamento substantie, de potentia quest. 7. artic. 3. ad ultimum, & in 1. distinc. 7. quest. 4. artic. 2. ad ultimum.

Rationibus demum corroboratur: primo. Probarus substantia denotat ens per se, cui debetur per rationib.² se existentia, & substantia, eiusmodi autem nullam imperfectionem designat, ergo propriae specie de Deo enunciatur substantia, atque

ad eum vox deo, & creatura, à quibus abs-
trahibit sicut conceptus, qui sit genus supre-
mum prædicamentorum substantiarum, spiritus etiam,
qui genus est proximè sub substantia colloca-
tum, non minus propriè Deo, quam Angelis
concurrit, unde Ioannis quartus dicitur, *Spiri-
tu est Deus*, ergo sub eo etiam sub alterno ge-
nere cum illis collocabitur.

II. Prob.

Secundo, si quid obstatet quo minus Deus
verè esset in prædicamento substantiarum, esset
eius immensitas, vel simplicitas, sed illa non
obstat, ut quia ex infinitate non habetur aliud,
quam proprius ei, quam creatura conuenienter
rationem prædicamentalem: tunc quia si in
creaturis esset infinitas, ea à prædicamento
nō excluderetur, ut si imaginemur albedinem
infinite perfectam secundum intensionem,
vel lineam secundum extensionem, circa du-
bium est in prædicamentis qualitatis & quanti-
tatis collocari, infinita igitur perfectio diuina
non obstat, quo minus in genere substantiarum
Deus sit, quemadmodum creatura. Sed minus
obstat simplicitas, nam ut aliquid sit in prædi-
camento, non requiritur compositio realis ex
materia, & forma, quam non ponimus in an-
gelis, neque ex subiecto, & accidenti, quia ex
ea unum per accidentem resultat à prædicamen-
to excludendum; sed sufficit compositio ex ge-
nere & differentia, quam ex rebus nō esse, sed
ex concepcionibus, admittunt omnes, quod au-
tem res ex his consideretur composita, nullam in
ea imperfectionem ponit, cum non ponat
compositiōnēm veram, & realēm, sed intel-
lectualem, unde sequitur nō contahere Deum
villam imperfectionem, etiam si in genere sub-
stantiae ponatur, ex eo, ac differentia compo-
sitionis; quod sati est, ut in prædicamento sit cū
creatura collocandus.

Postremo
probatur.

Postremo, Christus est verus homo, & vni-
uersel nobiscum, ex genere animalis, ac differ-
entia rationalis compositus, ergo ratione na-
ture humana est sub genere, & specie, perti-
nere que ad prædicamentum substantiarum. Tunc
ultra, virtute unionis hypostaticæ verbū diu-
ni cum humana natura habetur, ut absolutè
enunciatur de filio Dei prædicante virtusque
nature, diuinæ, & humanae, hæc est enim, quæ
Theologi vocant idiomatum communicatio-
nem, ratione cuius non minus est verum, Deum esse p. solum, crucifixum & mortuum,
quam esse omnipotentem, sapientem, atque in-
fite bonum; sed ratio humanae naturæ con-
venit Christus esse compositum ex genere, &

differentia, esse in prædicamento substantiarum, ergo absolute hæc de Deo enunciatur; qua-
propter, licet ante Incarnationem Deo repu-
gnaret esse in prædicamento, post Incarnationem, ita solum non repugnat, sed necessario
concedendū est. Cui accedit, quod de Christo
verum est ratione humanae naturæ, esse indivi-
duum speciei humanae, esse hypostatum, ac per-
sonam humanae naturæ, ergo conuenit illi esse
primam substantiam, atq; ex consequenti absolute
eadem conuenient Deo, sed prima sub-
stantia absolute est in prædicamento, ergo ad-
mittendum est absque aliqua additione pos-
ita, Deum esse in prædicamento substantiarum.

Veritas huius rei proponitur, & ex-
pliatur.

Veritas nihilominus ipsi proficitur Deū Dubijs con-
optimum, vt Deus est, sub prædi-
camento aliquo non comprehendendi, non
solum per se, & directè, sed neque reducte: id in primis est communis consensus Peripa-
teriticorum, vt refutat Pius Mitudulanus de
ente, & vno, quamvis apud Arist. nullus inae-
niatur locus, ubi de hac re loquatur, expresse ta-
men haec veritate proficitur Mercurius Trismegistus antiquissimus Philosophus, in Di-
mandro cap. i. cōmentator Auctriores in dispu-
tationibus aduersus Algezakem, disputatione
7. cap. ultima. Aucenna. & metaph. cap. 4. non
procul à fine, & interpretes Arist. vniuersi.

Ex sanctis Patribus, nullus est de diuina sub-
stantia sermonem instituens, qui eam à mo-
do, & ordine creaturarum non excipiat, sed de prædicamentali ordinazione expresse lo-
quentes eum à prædicamento planè excludunt. August. pluribus suis doctrinæ locis, præse-
titus libro de cognitione veræ ritatē cap. 3. sub
his verbis *Nomine, & verbo sunt exprimun-
tur, que sub decem prædicamentis, humano corda
conspiciuntur, sed quod ex his nullum propriè Deo
convenit, manifeste ratiō probat, manifeste si dixeris
quod Deus substantia sit, que omnibus subsistere
tribuit, & per quam omnes res esse habeant, mox
universalia, & individua, de quibus substantia præ-
dicatur, genera, & species, in quibus versatur. si-
mul, & nouem accidentia, que ei necessario inha-
vent, animo occurrunt, quæ causa liquet, quia mihi
nimis in Deum concurredunt. Anselmus in Mono-
logio, cap. 26. quomodo quis sumam naturam in
alibi substantiarum tractata consideri intelligit,
que neque in partibus substantiis se dividit, neque in*

*Vnam cùm aliqua alioper essentie communicatis
vñse colliguntur. His patribus annumero Boerium
t. lib. de Trinitate, cap. 5. & 6 vbi ita loquitur.
Decem omnia traduntur praedicamenta, quae dñe-
bus omnibus traducantur, substantia, quantitas,
&c. At hec cùm qui in divina veritate praedicatio-
ne, cuncte mutantur que predicari possunt.*

Scholastici
omnes.

Scholastici vero nemine excepto eandem
veritatem amplectuntur cùm Magistro in t. i.
d. st. 2. & in primis D. Thom. quest. 4. art. 2.
quest. 7. de port. art. 7. t. lib. aduersus gentes
cap. 24. & 25. & ibidem Ferrar. t. part. quest. 3.
art. 5. & ibidem Caietanus, Albertus Magnus,
Sicetus, Bonavent. Ricardus, Durandus, AEgidius
Romanus, cùm ceteris in controvèrsiis
eiusdem octauæ distinctionis, Alexand. Alen. t.
part. quest. 48. membro. 5. art. 2. & 3 plures
deum afferunt rationes in confirmationem
eius, ex communib[us] quidem procedentes,
ideo non omnes conuincunt. Placuit duas, vel
tres feligere ex tribus diuinis perfectionibus
desumptas, quibus efficaciter ostendatur.

35.
I. Probaz.

Et erit prima ex infinitate Dei. Praedica-
menta sunt quidam modi essendi determinati,
vniuersam latitudinem entis diuidentes, quo-
rum qualib[et] est primo diversus ab alio, nam
per esse per se descendit ens ad substantiam,
per esse ex ensim substantia ad quantita-
tem, per esse ad aliud ad relationem, qualib[et]
ergo determinatam continet perfectionem, à
qua excluduntur ceteri, & ex hoc sequitur cui-
denter ad certum gradum esse limitata, vnde
sit, ut si res aliqua perfectionem plurium pra-
dicamentorum complectatur, quanquam sub
communi ratione, ita ut de illis enuncietur,
eo ipso extra omnia praedicamenta esse cen-
satur, & quasi praedicatum transcendentis re-
putetur: notum id est, in ente, & accidente,
que idcirco ad nullum praedicamentum pertinent;
sed Deus est infinite perfectus non
solum duorum, triumque praedicamentorum
perfectionem contingens, sed vniuersorum,
nec tanquam vniuersale praedicatum, ut ens,
& accidens, sed perfectiori longe ratione tan-
quam aliquid determinatum, singulare, &
per se subsistens, ergo non limitatur ad unum
aliquem modum essendi praedicamentalem,
sed transcedit omnes, non praedicatione,
sed nobilissimo modo essendi, quapropter
neque in uno aliquo, neque in omnibus,
sed extra omnia praedicamenta constitui-
tive.

II. Probaz. Secunda ratio ex diuina simplicitate ortu[m]

37.

habet. Pradicamentum coalescit ex supremo
genete, differentijs illud dividentibus, ac spe-
ciebus ex genere, & differentia constitutis;
quidquid ergo in praedicamento colloca: ut ex
genere, & differentia, ut minimum, oportet
esse compositum; eiusmodi autem composi-
tio, quanquam ex diversis rebus non sit, sed
ex diversis conceptibus, quorum alter poten-
tialis est, ac determinabilis, actualis, & deter-
minans alius, necessario tamen fundatur in
reali compositione, vel ex materia, & forma
in rebus materialibus, vel ex actu, & potentia
in spiritualibus, ut capite de differentia in pre-
dicabilibus ostendere cœpimus: nisi enim in
te ipsa, à qua intellectus accipit gradum essen-
tiæ genericæ, & differentiale, vere sit ali-
quid se habens, ut potentia, & aliquid etiam
ut actus, in quo fundatur; h[ab]et tamen penitus ve-
pote absque fundamento, censenda erit simili-
lis compositionis, quæ tamen cùm metaphysica
sit realium conceptuum, reales proinde gra-
duis eiusdem naturæ continuens, utrumque ha-
bet, & veritatem, & fundamentū alterius realis
compositionis ex esse, & essentia: diuina au-
tem essentia nullam penitus admittit realera
compositionem, ergo contradictionem im-
plicat in ea esse compositionē generis, & dif-
ferentiae, sine qua ad praedicamentum specta-
re villam rem impossibile est. In hoc igitur pla-
nè deceptos inuenio priores sententias patro-
nos, quod crediderint compositionem gene-
ris, & differentiae summe simplicitati nō re-
pugnare, in cunctis conditionib[us] eius igno-
rantes, quæ reali[us] altius compositionem pro
fundamento postularat.

Atque hinc deducitur tercia ratio ex modo VII. prob.
essendi diuino perfectissimo, eum in infinitū
eleuans à quocumque esse creato, quod recepū
est, atq[ue] participatum; ex quo habetur, ut tam
essentiale sit Deo suum esse, ac sua essentia,
quæ idem penitus sunt, in creaturis vero non
est esseentiale praedicatum, sed essentiam inte-
gram concipere possumus esse recipientem à
Deo communitatum, ad quod tanquam po-
tentia comparatur per illudque compleetur, at-
que perficitur; & h[ab]e[re]t quod in qualib[et]
creatura possumus concipere quidpiam per-
aliud determinabile, compunctionemq[ue] ex dece-
minibili, & determinante efficiere inveni-
endum rei conditionem; in Deo autem, si secun-
dam propriam conditionem inelligatur, re-
pugnat essentiam concipere per modum
potentia per actum de terminabilis, cùm sit
39.
40.

ipsummet esse, atq; ad cōdūcimt, ac proprius actus; pugnat igitur cūm perfectissimo modo essendi eius compositione, concepimus determinabilis, ac determinatis, atq; ex consequenti generis, ac differentiar, quapropter nec sub genere, vel predicamento concipi potest, tanquā prima substantia, vel secundaria cui accedit alienū esse ab eodem modo essendi puri, ac perfectissimi actus accidentibus substare; quod proprietas est prædicamentalis substantia, aliquē modum realis potentie claudens. Duplicem hanc rationem huius ex doctrina D. Thomæ opusculo de ente, & essentia cap. 6 primam verò ex alijs locis nuper commemoratis; qualibet autem per se, arque omnes simili efficaciter probant, Deum non esse per se, & direc-
41. tū in prædicamento substantia, nec in alio quo-
cumque. His rationibus, viciam adiicio, que
eiusmodi est, repugnat Deo esse sub genere, ergo & collocari in prædicamento; probatur antecedens: genus oportet esse uniuocum, & de multis specie differentibus prædicabile, sed nihil tale datur respectu plurium deorum specie differentium, quos constat evidenter non esse possibles; nec respectu Dei, & creaturarum, quibus nihil commune uniuocum da-
ri potest, cum Deus habeat esse, & sit substan-
tia per essentiam, creatura per participatio-
nem, & attributionem ad ipsum, ergo nequit
ullo modo Deus esse sub genere, neq; in præ-
dicamento collocari.

Quidam dicendi modus non probatur.

Refutatio
P. Fonseca.

42.

Non afferetur modo loquendi, quo Do-
ctor Fonseca viritur s. Metaphysicor.
cap. 15. quæst. 9. sectio. 7. vbi quamvis ex una parte excludere videatur Deum ab uniuersis prædicamentis, ex alia verò in prædicamen-
tatis eius ponere videtur, quæ extrinsecam denominationem continent, ut in prædicamento actionis, vbi, & quando: verba illius referam, que sic habet. *Ner quatuor Deum ex-
cludendum est ab omnibus prædicamentis extrinsecis
denominationibus, dici enim potest agere transiente
actione ad prædicamentum actionis pertinente, ut
mouere aliiquid, ac perficere; et induere etiam per-
ficiam Regis, aut pastori, quod pertinet ad prædi-
camentum habitationis, si digniter ipse per se vera-
tatem regum, aut pastori habitationis sustinere; sic ergo
nullum est intermedium si dicimus esse in templo,
aut loco alio, à quo, et si non circumscribitur, nec*

definī, denominatur ratione accidentaria quo-
dam, et extrinsecas denominationes, &c. Hec il-
le. Quibus si velic similes denominationes ex-
trinsecas Deum in his prædicamentis ponere,
planè falsum existimamus, non quidem de-
nominationes extrinsecas negantes, sed non
sufficere intelligentes, ut earū ratione in præ-
dicamento ponatur Deus: nam, & si solam
denominationem extrinsecam eiusmodi præ-
dicamenta importent, (quod modo nō dispu-
tamus suis locis disputatur) absque dubio re-
spectu rerum eiusdem ordinis, cūm quibus ali-
quam commensurationem habent, ut prædi-
camentales censentur, esse debent; ita v. si
talera non habeant conditionem, non suffi-
cient res extrinsecas denominationes ad propria
prædicamenta referre. At respectu Dei, qui al-
terius longè ordinis est, nullam habent com-
mensurationem, nullam correspondentiam,
vnde non proprie, sed abusive ei conueniunt;
ita cuim ad extra operatur, ut non proprie
agens prædicamentale dicendus sit; sic est vbi-
que, ut non propterē prædicamentalis sit ei
vbiatio tribuenda, ut ita loquar, quid enim
propterea videbitur Deo conuenire, quanto esse
substantiam; hanc tamen appellationem non
proprietate Deo tribuere debemus, si de substan-
tia prædicamentali sit sermo, sed abusive, ut
perspicua verbis docet August. 7. lib. de Tri-
nitate, cap. 5. sic loquent. *Nefas autem est
dicere, ut substantia, et substantia Dei bonitatis sit,
aque illa bonitas non substantia sit, vel perime-
fensio, neque ipse Deus sit beatitas sua, sed in illa
sit tantum in substantia. Vnde manifestum est
Deum abusive substantiam vocari, ut nomine
visitationi intelligatur essentia, quod vere, ac
propriè dicitur; ita v. fortasse solum Deum di-
ci oporteat essentiam; ita ergo de alijs prædi-
camentibus denominationibus censendum
abusive Deo conuenire, ut hisce verbis conclu-
dit idem D. August. 5 de Trinitate, cap. 1. *Sic
intelligamus Deum (si possumus) sine qualitate be-
atam, sine quantitate magnum, sine intelligentia
creatum, sine sua presentem, sine habitu omni
convenientem, sine loco ubiq; totū sine tempore sem-
per, sine vila sui mutatione mirabilis facien-
tem, nibilis, patiens, &c. c. Nō quidem propriè
defectum proprietatem ex parte ipsius, sed pro-
prietem eminentem eius conditionem, nam ea,
quā nos proprietatem prædicamentalem
vocamus, intrinsecam limitationem, & com-
mensurationem cūm creatura claudit, que à
divina immensitate aliena est; vnde commu-
nis con-**

nis cōfessus ethaicorum philosophorum, fan-
torum Patrum, qui de hac re loquuntur, &
scholasticorum omnium, quos retulimus, sic
Deum à praedicamento remouer, ut in nullo
penitus per se, & directe colloquendum admittat:
& sic nobis, & loquendum, & sentiendum
est.

**Ex adnotac-
tis inferatur.** Ex quibus etiam inferetur aeq; reductive in
prædicamento collocari, ut posterior pars no-
stræ conclusionis docet, quod efficaciter con-
vincit Richardus, in distinctione 3 art. 4 que-
stionis 2. Et hoc est quod Ponille nominat exordium

47. dicimenti perfecta, atq; completa deficit, huc
punctum, quod reducitur ad prædicamentum
quantitatis, quia rationem quantitatis non at-
tingit formaliter, sed vt initium dumtaxat, ma-
teria, & forma ad prædicamentum substantiam
tanquam partes, priuatio ad prædicamentum
formæ, non quam dicit, sed qua priuat. At De
us optimus non desiderio esse in prædicamento
veræ, & proprie, quia rationem prædicamenta-
lem non attingat, sed quia in immensum illâ
excedit, ergo si non pertinet directè, & per se,
vt ostium est, sequitur planè neq; directe, vel
reducius pertinere posse. Quam rationem ak-
tius D. Thom. expôdens in eo loco primâ par-
tis à nobis commemorato, docuit Deum per
se ad prædicamentum non spectare, exprimere
neque etiam reductive pertinere, eam senten-
tiā retrahens, quam in duobus locis dispu-
tarum questionum, & sentiarum quondam
seuerat.

*Diluntur oppositae sententiae ar-
gumentum.*

Argent. Sis. Japon.

Svp̄est argumenta proposita soluere, & quantum ad loca Arist. accinet, in primo, vbi de Deo vero loqui videtur, verò esse substantiam affirmans, vniuersaliter substantiam accipit, sub qua acceptione nō solum veram substantiam esse admittimus, sed perfectissimam, ideoque non prædicamentalem, quia plures imperfectiones continet. In alijs verò locis non de Deo vero sermonem facit, cum in plurali numero loquatur, notum autē sit vnum esse ex mente ipsius, sed de illis substantijs superioribus, corporeis quidem, sed subtilissimo corpore præditis, quas quidem rationales esse posuerunt, longe tamen homine perfectiones, quia immortales, & perpetuas sub genere animali per differentiam, immortale,

ab eo separatis. Has ergo Philosophi Deos appellavunt, vel proprie excellentiam, vel certe errore decepti, plures esse ponendos Deos putauerunt, quauquam, & error etiam sit similes substantias fingere, aut igitur ex horum Philosophorum sententia, in qua planè videtur esse Porphyrius, loquitur Arist. vel certe Deorum nomine Dæmones, aut coelestia corpora, seu intelligentias, vel mentes intelligit, de quibus questione sequenti disputandum est, an verè in prædicamento substantiaz collocentur.

Pro solutione verò aliorum argumentorum
duo sunt in hac materia apprime obseruanda,
vnus est, tanquam firmum fundementum te-
nendum esse, non solum substantiam, sed neq[ue]
scientiam, vel sapientiam, vel quidpiam simi-
le vniuoce de Deo, & creaturis enunciari, cu-
ius ea est pulchra ratio, quia quæcumque Deo,
& creatureis communia sunt, Deo quidem con-
ueniunt per essentiam, creaturæ vero per par-
ticipationem, vnde si in rigore sermonis lo-
quendum est, entitas, substantia, sapientia, &c.
quodcumque aliud de solo Deo simpliciter erit
dicatur, vt Deus ipse in Exodo cum Moysi lo-
quens plane significat illis verbis. *Ego sum qui
sum, sic dicit filii Israhel, qui es, misisti me ad hoc,*
quemadmodum enim solus Deus dicitur esse
simpliciter, ita etiam esse substantiam: vnde e-
licitur illud, quod questione praecedenti articulo
expedit, & in principio Metaphysicæ
(divino fauente nomine) perficiemus, nempe

Pro solutione adhuc nota.

analogum esse nomen habitantis Deo, & creaturis, & propter ea sub universali habet significatio-
nem, qua substantiam creatam, & in creatam
comprehendit, non esse supremum genus pra-
dicamenti substantiarum, sed in quantum contra-
dictoriem significationem habet ad substantiam
finitam, & creatam, completam tamen dum-
taxat ex ensam, & sub hac limitata acceptio
simpliciter de creaturis enunciatur, minime
sub priori illa universaliori: & iuxta diuersitu-
tem harum acceptiorum substantiarum, accipien-
da est illa eius descriptio, qua dicitur esse ens
per se, nam iuxta primam acceptiōnēm soli
Deo definitio conuenit, cū solus ipse habeat
per se entitatem, hoc est, independētū a qua-
cumque alia, creatura vero non absoluētā se,
sed ab alio acceptam, ac dependentem. Si vero
iuxta postremam acceptiōnēm, ut in communi-
ni modo loquendi usurparat pro substantia finita,
& predicamentali, verē sub ea non com-
prehenditur Deus, quemadmodum prædica-

II. Nota.

menū ipsius terminis non claudit.

Secundū obseruandum est illud, quod egredie adnotat Alexander Alesius loco supra citato, ex decem generibus tria esse, quorum rationes geminam acceptiōnē habere possunt, substantiam, relationem, & actionem, nam vel accipiuntur sub propriis rationibus his nominibus significatis, nempe prout substantia importat per seūmam entitatem, relatio ordinem vias ad aliud (quam definiens in concreto Aristotel. in prædicamento ad aliquid id esse docuit, *Cuius tacum esse est ad aliud se habere, actio verò emanationem, secundum quam quidam ab alio procedit.* Vel sub determinatione prædicamentalis substantiae, relationis, & actionis, quæ accidentales rationes denotant, nam relatio prædicamentalis accidentalis est, & prædicamentalis actio medium quoddam accidens inter effectum precedentem, & agens à quo procedit. Et quidem sub priori significatione vniuersali proprie dicuntur de Deo, sub posteriori verò nullo modo, & de substantia notum est ex precedenti notabiliter, de relatione verò, & actione exemplis sic manifestum. relatio realis, qua Pater eternus referatur ad Filium, verò, & proprie relatio est, cùm totum esse Patris sub formalizatione Patris, sit esse ad Filium, idemq; de relatione Patris, & Filii ad Spiritum sanctum intendum est, neq; enim veritati relationis obstat esse subsistentes, & substantiales, quia ratio vniuersalis relationis abstrahit à substantia, & accidenti. Imo ab accidenti reali, & relationis, si quidem in enībus rationis proprie repertitur, cùn verè genus relarie dicatur ad speciem, rōumq; est illius sit ad illam se habere, sed prædicamentales relations non sunt, quia prædicamentum relationis realis, & accidentialis rationem determinat, quæ longè absit à diuinis relationibus. Modo etiam si vili processio diuina, qua Filius emanat à Patre vera actio est sub vniuersali ratione ab imperfectionibus abstrahenti, non tamen est actio prædicamentalis, quia haec non solum accidentalem rationem, sed dependentiam importat effectus à sua causa. Et rationes tantum horum trium, geminam acceptiōnē, vniuersalem, & particularem habent, cum tamen rationes aliorum prædicentiorum ab imperfectionibus non sint abstrahibles, neque enim qualitas ratio, ubi, siem, vel quando, considerabiles sunt abique accidentalī imperfectione, alijsq; dependentijs, & conformatiōnibus, quas ex

propriis rationibus important: & hoc sibi voluerunt D. Aug. & Boetius studentes tria dum taxat prædicamenta de Deo enunciari proprie, estera verò non nisi abusive, vel per metaphoram, quia rationes eorum sub vniuersali consideratione ab imperfectionibus abstrahunt, quo pacto verò, & proprie Deo conuenient, quia quam, ut prædicamentales sint, ut pote imperfectionem concernentes, repugnant, quae ramē distinzione in ceteris prædicamentis locum non habet, cum tamen nō ignoremus vnam, vel alterā speciem prædicamenti qualitatis, ut scientia, & sapientia, sub tali abstractiore esse considerabili, vereque ac proprie de Deo enunciari, & non sub prædicamentali determinacione ei repugnet.

Eiusmodi ad norata doctrina facile solvit Ex adnot. doc. folio arg. ad 3. proposita argumenta. Primum quidem, quia si substantia consideretur sub ea vniuersali ratione abstrahente ab imperfectionibus prædicamentibus, non solum Deo propriissime conuenit, sed ei solum simpliciter, tanquam principali analogato, minime vero prædicamentali substantiae imperfectionem limitationis, & compositionis importanti, vnde nec definitio primaria substantie Deo adaptari potest, in qua loco genere subintelligitur finita substantia cum exccludens.

Ad secundum verò dicimus, & ratione infinitatis, & simplicitatis, Deo repugnare esse in prædicamento substantiae, infinitas namque non efficit, ut Deo præstantius conueniat prædicamentalis substantia, sed vi probris repugnet, cùn supremum genus illius sit limitata substantia, sub qua DEV M collocati impossibile est, de linea vero, & albedine infinitis, si darentur, admittimus in prædicamento quantitatis, & qualitatis forte collocandas, proprie quod extensione dumtaxat, & intensione essent infinitae, ac secundum essentiam non minus ad certum genus, & speciem limitantur, ac modo determinatam intentionem, & extensionem habentes, nam affectiones istas accidentiales sunt, non mutantes eam essentiam, Deus autem optimus non est ab aliqua ratione accidentiali infinitus, sed ex propria essentia, ratione cuius res ad prædicamentum spectant, & ideo sub genere non includitur. Nec minus obstar simplicitas, cui repugnat omnis copiositas, non solum illa, quæ est ex materia, & forma, sed ex genere, & differentia, cum qua si vera est, cōpositionem realem ex actu, & potentia tanquam fundamentum presupponit,

qua propter negandum est in solo intellectu eam esse, ita ut nihil compositionis in re ipsa ponat, nam cum sit obiectuorum concepsum realium diversos gradus naturae importantium, necesse est in tali reperiatur natura, quae fundatum habeat potestis, & actus realis, à quibus una, & aliis conceptus accepiatur, tum etiam quia ipsam compositionem generis, & differentias multipliciter rationum formalium, quarum una est extra aliam, quarum altera universalis est, particularis alia, determinabilis una, determinans altera, continet, diuinam simplicitati repugnare.

Appendix: Dubium de Christo Domino.

Verum quia de Christo Domino quæcum ad rationem prædicamentalem sentiendum sit definitius, propositum, que argumentum ultimo loco diluamus duas positiones falsas omittendas censeo, quæ de hac propositione, Christus est homo, in schola versantur, tanquam à præsenti instituto alienas, unam Sciri io 3 dist. 7. q. 1. & dist. 22. qu. 1. cui cōsentiantur in eisdem locis sue factionis vi. xi. Balotius, & Lichetus, atq; etiam Durand. & Ocham. in 3. qu. p. ponentes nō necessariam, sed contingenter esse, atq; adeò nō speciei de suo individuo, sed quasi accidentis de subiecto ea ratione: quia Christus, ut est hic homo, includit naturam diuinam, cui humana accidit, & ex consequenti accidit: huic homini, qui est diuinitus suppositum, & persona; Positio altera tenet accidentaliter prædicari hominem de Verbo Diuino, quæ alia ratione ducitur: ex istimat enim nomen Christus ea ratiū significare, quæ sunt naturæ nostræ in concreto, cognoscere tamen Verbum Diuinum, cui unita sunt, non secus atq; album, quod albedinum significat in concreto cōnotando corpus, cui virtus, vel in quo inheret, enunciatur ergo homo de Christo, tanquam species de individuo, eo prorsus modo, quo de Petro, ac Ioanne, sed de Diuino Verbo connotatur, ut album de corpore, vnde accidentialis erit prædictio, Verbum Diuinum est homo, sicut accidentialis est, homo est albus, hanc insinuat sententiam Gabrielin 3. d. st. 7. quæ. unica, & clarissima probatur Almain. d. st. 4. quæstio. unica: etiū utræque, haec sententia vera esset, celsior penitus difficultas propositi argumēti de Christo, nam iuncta Sciri Christus nō erit per se in prædicamento substantia, quia diuinam naturam per-

se importat, humanam, ratione eius ad prædicamentum spectare posse, quasi per accidentem, iuxta secundam vero esset quidam per se in prædicamento substantia Christus, quia finitam duontaxat essentiam significat, infinitam vero personam non significat, sed connotat, connotatum autem non est per se in prædicamento rei significare, sed omnino per accidētēs, ut corpus in prædicamento albedinis, quapropter non inferatur Deum esse in prædicamento.

Ceterum falsa sunt ambæ quia denotant accidentalem esse rationem Verbi Diuini cum humana natura, quam fides Catholica vere substantiam confitetur.

Vera igitur sententia est, quam tener D. Veram esse Thomas 3. part quæst. 16. art. 1. in corpore, & ad sententiam primum, hanc propositionem, Christus est homo, necessariam esse, & per se, atque in materia naturali, ut pote in qua species de sua hypostasi, vel persona enunciatur: nam ex mysterio incarnationis infertur Filiu Dei. Ita hypostasim humanæ naturæ, ergo natura humana in concreto significata nomine hominis enunciatur de Christo, ut de propria hypostasi, quæ talis est propter naturam aliud nō paret.

Iuxta hanc sententiam videtur conuincere argumentum propositum Christianum esse in prædicamento substantię, cum sit sub humana specie tanquam eius individuum, & ex consequenti sub genere animalis, viventis, corporis, atque substantię: tener id quidem Diu. Thomas 3. part q. 2. art 3. ad 3. & necessario teneendum est, postquam fides Catholica docet verum esse hominem, ut de sequuntur cetera: & si vera est sententia Diu. Thomæ explicata, etiam erit admittendam Verbum Diuinum ratione humanae naturæ assumptæ, cuius persona, & hypostasis est, in prædicamento collocari: ex quibus quis nō videat evidenter infecti Deus, esse in prædicamento substantię ratione eiusdem humanae naturæ, cum Verbum Diuinum verè, & propriè sit Deus. Ita certè sentiendum, ita loquendum est. Nec misum id videri debet cum Deo sine post incarnationem attribuenda, innumerā prædicta, quæ ante deponeganda erant, & modo secundum se repugnant, Deum esse passibilem, mortalem, inutilem, & dolosum caparem, quæ auderet antea concedere. Notatur dubitum, quæ auderet antea concedere quæ. nūc autem propter naturam nostram allum- ptiam ad rationem personalem, verissimè, ac propriissimè, & ab illo addito, Deo attribuuntur, quid ergo mirum est, si cum propter eadē causam simpliciter sub specie, sub gen- te, sub

re, sub praedicamento substantiae collocatum esse existimeremus. Quis enim Catholicus negat eandem Deum hominem factum verum habere corpus, & iuxta illud veram quantitatem secundum quam verè, & proprie agebat, & patiebatur, in loco erat, situm habuit, vestitus fuit, &c. ex quibus evidenter inferitur, corpore post incarnationem ad hæc omnia prædicamenta spectare, spectabit igitur ad prædicamentum substantiaz ratione humanae naturæ, propter quam ei attribuiuntur.

Argumen-
tū solvit.

69

Argumenti autem difficultatem penitus tollit id, quod D. Thom. adnotat loco nuper indicato, rem quamlibet non collocari in specie in genere, & prædicamento ratione substantiaz personalitatis, vel individuationis, sed ratione naturæ, in qua est compositio generis, & differentia, propter hanc enim per se in prædicamento collocatur species, eiusque individua, non e diverso natura ipsa propter personam, vel individuum, aut primam substantiam: que si vera sunt. Christus Dominus non ratione suppositi divini, sed solius humanae naturæ erit in prædicamento, atque ad eum diuisum verbum, & Deus ipse post incarnationem, non ratione sui, sed humanae naturæ assumptæ ad prædicamentum spectabit. Nihil ergo infertur aduersus nostram conclusionem principalem ex his, cum duo hæc simul stent in veritate, Deus ut Deus est, hoc est ratione diuisa naturæ, vel personarum, nullo modo contingat in prædicamento: atq; etiam idem Deus, vel Dei Filius ratione humanae naturæ assumptæ in prædicamento collocatur.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum Angeli, & corpora celestia verè sint in prædicamento substantiaz?

Prima sententia omnino negans ad-
ducitur.

Lsentent.
70

Diversa loca Arist. magnam occasionem exhibuerunt multis, diverso modo operandi circa incorruptibilia corpora, substantiasque puræ spirituales, quas Philosophorum antiquitas intelligentias appellavit: tamen quia puræ intellectuales substantias sunt à sensibilibus abstractæ, tamen quia intellectus ope-

tantur absque instrumentorum corporalium adminiculo. Nos verò fide Catholica initiati ex sacra pagina didicimus Angelos vocari, quod, ut sapienter D. Gregorius adnotat homilia 34. in Evangelio, non est naturæ nomen, sed officij, id namque libi vale Angelus, quod missus, unde Angelii vocantur, quia à Deo opima maximo pro diversis officijs, ac functionibus circa animatum salutem in terra exercendis mittuntur, de quibus licet ab antiquis, non solum Philosophis, sed sanctis Pariibus dubitatum sit, corporibus ne prædicti sint, vel circundem expertes, & plutes, licet à corpore a terrestri mole eos liberauerint, subtilissimis tamen, atque à corruptione liberis corporibus esse à natura circundatos, non secus atque animas rationales terrestribus, ac corruptibilibus arbitrii sunt, & inter virosque nō defuerunt, qui considerata barum substantiarum conditione eas efficerint simplices, & ab omnī compositione alienas esse duxerint, & cum non apud omnes semper fuerit sub prædicamentali ordine non claudi nisi composita, post primum principium ab eo excludendas esse voluerunt, nonnulli quidem simili cum corporibus celestibus occasione accepta ex 10. Metaph. cap. postremo, vbi genere diversas esse res corruptibiles à perpetuis his verbis docet Arist. Cùm vero contraria specie diversa sint, corruptibile autem, & incorruptibile contraria sint necesse est diversum genere esse corruptibile, & pauci inferint. Corruptibile vero, & incorruptibile oppositionem habent, quare necesse est genere diverse esse. At quæ genere differunt, in eodem prædicamento includi nequeunt nam cum prædicamenta sint diversa entis genera, idem est genere aliqua esse diversa, & prædicamento, constat autem corruptibiles substantias pertinere ad prædicamentum substantiaz, ergo extra illud constituantur intelligentias simul cum corporibus celestibus incorruptibilibus, in alio autem prædicamento accidentium collocari impossibile est, cum sint substantiaz, ergo à prædicamento prorsus excluduntur. Ita de virtutibus sentit Averroes 10. Metaphysic. in commentariis prædicabilium cap. de specie, & 10. Metaphysic. cap. ultimo commixto 16. quæ sequuntur Ioannes Ganduensis 10. Metaphy. quæst. 22. Niphus 10. Metaphy. quæst. 9. & iuxta hanc sententiam supremum genus prædicamenti substantiaz est substantia, non solum composta, sed corporea, & corruptibilis, quam Themistius sequi videtur hoc mode pro-

prædicta verba Arist. exponens, corruptibile, & incorruptibile non conueniat in aliquo yniuoco.

*Secunda sententia collocans corpora cœlestia
in prædicamento, & excludens
Angelos.*

1. Sententia.

Alij vero corpora cœlestia in prædicamento substantiarum collocantes ab eo remouent intelligentias, vt Plotinus aenesis 6 l.b. 1. Egidius Romanus in commentariis huūis prædicamenti, & quod lib... qu. 8. Albertus Magnus in prædicamentis tractauit de substantia cap. 12. vbi cum corpora cœlestia in prædicamento esse statuat, de intelligentiis tamen his verbis negat. Sic intelligentia est agens intellectus, quod est essentia potius quā substantia, & non habet compositionem nisi eam, que est esse, & quod est, & non est in genere uniuersi cœli alijs, que sunt in genere, sed reducitur ad genus, & suscepit nomen generis secundam analogiam, & proportionem, sicut causa prima: & hac solutio est secundum intentionem Philosophie Peripateticorum, qui de intelligentiis bene locuti sunt. Hæc Albertus, quæ in doctrina Arist. non leue fundatum habent, nam 10. Metaphysicæ text. 30. simul cum primo principio quædam alias substantias ponendas esse arbitratur, quibus medijs perpetuum efficiat superiorum corporum motum, in quem finem necesse sit nos solum à tempore, sed à potentia esse abstractas, esseque actus puros primo principio similes, verba Arist. sic habent. Oportet igitur esse tale principium cuius substantia actus fit, item hoc oportet esse substantias alijsque materia, sempiternas enim esse oportet, si aliquid quidem eternum est, actus igitur sunt. Materias autem nomine potentiam qualibet positiaram intelligit, vt bene Alexander in eiusdem loci commentariis, & lauillus 12. metaph. quest. 12. quod etiam ex contextu illius capituli plane colligitur, vbi Aristot. tamquam certam rem sicutit illud, quod aliquo modo est in potentia non posse esse motorem perpetuum: sum potentia radix deficiendi sit. Et rursus eiusmodi separatas substantias proximis esse, celorum motores, quibus medijs motor primus temporum eorum motum perficit, vnde plane concludit esse ab omni passiva potentia liberatas, atq; adeò esse puros actus sola potentia actus præditos, & pure simplices, omni compositione carentes, quod si ita est, evidenter sequitur apud Arist. non esse in

genete, cum compositum esse oportear, quidquid in genere collocatur. Utramque perfectionem simplicitatis, ac puri actus tribuit expressius Arist. eisdem substantijs. 9. metaph. text. 22. in hac verba. Non est enim decipi circa quod quid est, nisi secundum accidens: simius autem est circuon composita substantia: non enim est decipi, & cuncta sunt actus, non potentia. Et paucis interpositis de eisdem loquens, quacumque itaq; sunt verum ipsum esse quid, & actu circa haec non est decipi, sed aut intelligere, aut non, &c. Ecce Arist. non compositas, sed simplices substantias vocat eas, idemq; confirmat ex modo eas intelligendi, nam simplicita cum partibus componentibus careant, non per partes intelliguntur, sed modo quodam indubibili naturæ cari consentaneo, ita ut tota carum essentia capiatur, vel nihil omnino eius percipiatur, ac tandem non esse in eis aliquā potentiam affirmat, sed solo ac puro actu constare, ex quibus habetur, quod quemadmodum Deum quæstione superiori à prædicamento exclusimus, proprie summatu eius simplicitatem, & puritatem actionis, ita apud Arist. excludere intelligentias oporteat. Accedit illud, quod sèpènumero in prædicabilibus à nobis ex doctrina illius taliter est, genus à materia esse desumendum, differentiam verò à forma, quibus cum intelligentias careant, sequitur compositionis generis, & differentiæ esse expertes, sine qua in prædicamento collocari repugnat, qua proprie supremum genus prædicamenti substantia iuxta hanc sententiâ erit substantia corporea.

Idq; ratio ipsa admonet, quia non appetet qualis possit esse potentia in substantia intelligentiarum: etiam ut actuum potentiam missam faciamus, quæ cōpositionem non inducit, neque imperfectionem, cū verè ponatur in Deo, passiva non videtur in eis ponenda, quæ ad alij quid recipiendum ordinatur, recepito autem alieuius in aliquo presupponit iam illud esse, nam quod nondum est, quam potentiam habere potest? sicut quidem eiusmodi substantiae à Deo ex nihilo per creationem, id veroq; lumine naturali intellectus, & supernaturali fidei ostendente, in potentia autem ad recipientiam esse ex nihilo nō possunt considerari, nisi ante quā sint, nam dum sunt, illud actus habent, at antē quā sint, non dicentur esse in potentia ad esseendum, vñm quia cum nihil sint, non est maior ratio potentiae in his, quæ sunt, quam in his, quæ nunquam sunt futurae: tum etiam, quia res per creationem non producuntur

tur ex aliqua potentia passiva, sed ex sola activa Dei in qua contineatur. Inferitur ergo prius non esse aliquam potentiam passivam in substantia intelligentiarum, ex qua simul cum

I. Illatum. actu componantur, sed sunt formae completerae per se subsistentes, & quasi quidam actus similes, compositionis realis expertes. Vnde inferitur secundo compositas non esse ex genere, & differentia, nam ut superioris statutum reliquias, compositionis actus, & potentiae fundatur, & si ita est, inferitur postremo non esse sub specie, vel genere, atque adeo neque in praedicamento collocari.

Sententia Durandi, & Marsilij.

Sent. 2.

sc.

I. Ratio.

II. Ratio.

3.

Tanti ponderis fuit ratio haec apud Durandum ut licet in praedicamento substantiaz Angelos collocaverit, compositionem tamen generis adhuc, & differentiaz, quae minima videtur omnium esse ab eis excluderis, in 2. d. 3. questione prima, num. 12. quem in hac re securus est Marsilius in 1. q. 2. quod probare contendit hic rationibus: differentia, ut testis est Prophyrius in 3. praedicabili, enunciatur de specie in quale quid, ergo parte eius duntaxat praedicat, nam si integrâ esset etiam, non in quale, sed in quid esset praedicabilis, in Angelis autem non sunt partes, cum sint simplices formae, ergo non sunt in eis differentiae, ex qua simul cum genere componantur. 2. in rebus compositis aliud est, quod distinguitur, aliud ratio distinguens, aliud quo constituitur, aliud constitutum, simplicia verò se ipsis constituuntur, & distinguuntur, sed differentia est, quo aliquid constituitur in specie sub aliquo genere, atq; etiam, quo ab alijs speciebus separatur, ergo in compositis, non in simplicibus locum habet, qua proprie intellegentia, ut pote formae simplices, differentiae carent, in cuius signum (ait Durandus) nullus unquam designauit differentias accidentium, nec definitionem eorum generis, & differentia compositam, quia simplices formae sunt, sed compositarum duntaxat substantiarum, sic ergo concludit Durandus, ut verba illius referamus. *Ex hoc apparet propositum. Scilicet, quod Angelus licet sit in genere, quia similitudinem est re, & ratione, tamen non proprio corporis ex genere, & differentia, cum sit substantia simplex.*

Declaratur præfens controversia tribus assertiōnib⁹.

Tria nihilominus inuenio in Angelis necessario ponēda aduersus prædictas sen. Vera sententias, & ideo tripli assertione explicatur nostra sententia.

Assertio prima. In Angelis est vera, atque 1. Compositio ex actu, & potentia, sive ex esse, & essentia.

Assertio secunda. In Angelis verè, & propriæ ponenda sunt genus, & differentia, ex quibus 2. Comporntur species componuntur.

Postrema assertio. Angeli in prædicamento 3. Constat substantiaz collocaentur, primo quidem sub genere supremo substantiaz, proxime verò sub genere subalterno substantiaz spiritualis.

In his tribus assertiōnibus conuenient Scholastici omnes præter Durandum, & Marsilium, in 1. d. 8. & in 2. d. 2. quibus locis Magister compositas esse, ac verè in prædicamento colloccari profiterit: omnes item interpres Aristot. in hoc prædicamento eas recipiunt, tamquam doctrinæ illius valde consentaneas, & quamquam Aristotel. de intelligentijs expresse non loquatur, coordinatio tamen prædicamentalis ab ipso statuta stare nullo modo potest, quin Angelos comprehendant, & verè ex genere, & differentia compositas esse inferat: nam supremum genus huius prædicamenti ponit substantiam, incorpoream, & in incorpoream tamquam in proximas differentias diuisam, si verè Angeli non sunt in hoc prædicamento, nulla substantia spiritualis, ita eo collocabitur, nam, & si homo anima rationali constet, quæ spiritualis est substantia, ex ea tamen, & corpore, quod informat, non spiritualis, sed corporea substantia coalecit, vnde sit, ut tanquam primum genus prædicamenti ponenda sit substantia corporea, non est enim aliud membrum, cui substantia vniuersalis communis sit, neq; in corpoream, & spiritualen diuisibilis erit, sed corpus tanquam supremum genus diuidetur in viuentem, & non viuentem substantiam, & rursus, si incorporea substantia unum est ex primis generebus subalternis ex sententia Aristot. non sunt aliæ species sub eo posse præter intelligentias materia carentes. Verè igitur in eo genere collocandas, verè item ex eo, proprijsque differentijs, quib⁹ separantur, cibet esse compositas, idq; confirmare videtur.

detur, s. metap. text. 15. & 7. meta. tex. 8. & 8. q. met. tex. i quibus locis dæmonia enu-nerat in-ter compositas substantias, ea quæ Porphyrius in quaestione præcedenti re uulnus ex genere, & differentia componi docet, qui etiam cap. de specie tanquam primum prædicamenti ge-nus posuit substantiam, & sub eo substanti-am corpoream, quod stare non posse uorum est, nisi substantias spirituales in prædicamen-to substantiaz collocari censuerit. Præter Arist. & Porphyrium extat D. Thom. tres omnes co-clusiones expressis verbis recipiens pluribus fuit doctrinæ locis, præsertim his quatuor se-quentibus opusculi 42. cap. 5. in 1. dist. 3. quest. 1. art. 5. 1. p. quest. 50. art. 2. ad 1. & 3. & quest. 88. art. 2. ad 4.

Proba-
effici-
ta-
tio-
ne.

Ex quibus hanc in primis elicio rationem facit efficacem pro assertione prima confirmā-dū. In rebus materialibus, ait D. Thom. duplex reputatur compositio, formæ, & materiae, ex quibus earum natura constituitur, sic autem constituta natura comparatur ad suum esse, tanquam potentia ad proprium actum. Ecce tibi duplē compositionem, ex quibus, etiam si primam auferas, naturam materialem cōsiderans, ea non considerata, adhuc sta-bit secunda, siquidem adhuc comparabitur na-tura ad suum esse tanquam potentia ad actum. Ita est ergo, quod in spirituali natura non re-peritur compositio prima ex materia, & forma sed necesse est reperi secundam, à qua Angelus non potest vlo modo liberari, quod adhuc probandum super est, vt solida sit omni ex parte ratio. In hoc differt esse creatum à diui-no, quod hoc non est ab alio receptum, sed ex proprijs essentiaz ipsius habetur, & idcirco prædicatum est Deo essentiale, non secus ac esse Deum, esse bonum, sapientem, & poten-tem, esse autem creatum ab alio receptum est, non ex proprijs essentiaz habiunt, nec proinde essentiale prædicatum, sed extra essentiam, ei quidem à Deo communicatum, vnde essentia crea-ta intellagitur quasi potens esse, & vere est in potentia reali, vt per esse compleatur. Ecce tibi essentiam ex se in potentia ad esse, & actu eam potentiam perficiem, ergo intra Angeli substantiam inuenimus potentiam realē, & actum, ex quibus composta est. Nam ubi plura sunt, ex quibus vñ quidpiam coalescit, ibi est vera compositio.

1. Ratio.

Accedit secunda ratio ducens planè ad im-possible, nam si in Angelis nō sit compositio actus, & potentiaz, cum nulla sit alia intra eo-

rum substantiam, sequitur euidenter esse pu-re simplices, putos actus habentes esse per es-sentiam, quæ omnia tanquam propriissima Dei attributa, & tanquam intrinsecæ perfectiones eius creature repugnant, non secus ac omni-potentia.

Vnde elicitur prima ratio secundam asser-tionem confirmans, nam compositio realis ex actu, & potentia fundat compositionem ex genere, & differentia, hoc modo ab actu, & po-tentia desumendis, etenim ex eo, quod essen-tia ex se non est perfecta per proprium actum substantialem, sed habet rationem perfectibili-los per actum extra se existentem, procedit, vt possit intellectus considerare in ea concep-tum perfectibilem, ac determinabilem per ali-um, & conceptum determinantem: nam in quantum eadem essentia concepitur, vt ab esse actuali remota, consideratur vt perfectibilis, hoc est quasi approximabilis vt sic loquarum ad esse. Et rursus in quantum concepit ut, vt actuū essendi propinquus, hoc est, ita determinata vt proxime ex ea esse actuale procedat, consideratur vt perfecta essentialiter. Et quia concep-tus prior est communis, in quo conueniunt spirituali naturæ, genericus est, posterior ve-ro, in quo separantur, differentialis, sed per diversum gradum quo ad esse appropinquant, separantur, vt si priorem cōcepum ponamus esse cōmunem rationē spiritus, sub quo adhuc procul distat ab esse actuali, posteriorem ve-ro Gabrielis, vel Michaelis, à quo actuale esse proximè dimanat, itaque genus accipitur à po-tentia intra essentiam clausa, differentia vero ab actu, non quidem subsistentias, quia extra essentiam constituitur, sed ab eadem essentia in quantum ei proxima sic est, vt ab ea tanquam à proximo principio oriatur, ita enim con-siderata quasi in actu est respectu sui ipsius, in quantum, vt magis remota ab eodem esse ac-cipitur.

Probarur secundo eadem propositio argu-mentando hominem aduersus Durādum, nam si Angeli ponantur in prædicamento, euiden-titer sequitur primo esse sub genere substantiaz, & proxime sub genere substantiaz spiritualis, genus autem pertinet ad quidditatem eius, quod iub do collocatur, ergo intra essentiam Angeli datur genus, quæ autem in genere con-veniunt, distinguū: ut specie sub eo, ergo ha-bent etiam essentiales differentias, quidous se-parantur, ex quibus simul componi cum gene-re necesse est. Vnde intelligit se sententiam

Probarit 2.
eadē prop-
coat. Du-
ran.

Durandi duo continere inter se pugnantia, nam ex una parte ponit Angelum in prædicamento per se, ex alia negat esse compositum ex genere, & differentia, idem namque est in prædicamento esse, & esse in genere, cum caput prædicamenti sit genus supremum, esse autem in genere idem est, quod genus habere, sub quo collocetur, ex quo non componi repugnat.

Quid sequatur ex duabus assertio-
nibus rōbo-
ratis.

97. Ex duabus autē assertionibus iā corroborati plane sequitur veram esse postremā, quod Angelī sint per se in prædicamento substantiæ sub quo notum est vniuersas substancialias complices continent, ipsis etiam aduersariis concedentibus, sed efficaciter probatum est duplex esse in Angelis compositionem, ex actu videlicet, & potentia, atque ex genere, & differentia, ergo necessario admittendum est eos in prædicamento substantiæ collocari. Eisdem que rationibus conuincit aduersus primam sententiam celestia corpora in prædicamento includi, de quibus plane Arist. docet compostas esse substancialias ex partibus etiam integrantibus s. metaph. t. 5. & 7. metaph. t. 5. & 8. metaph. t. 1. Nec testimonium eius pro prima sententia oppositum conuincit contrarium, illud enim hoc modo exponit D. Thom. in commentariis illius, & i. parte quest. 66 art. 2. ad 2. & quest. 89. art. 2. ad 4. duplex esse genus, Physicū quidem, quod est materia, in qua primo inuenitur potentia realis fundans generationem genericam in rebus materialibus, aliud est genus logicum, nemp̄e commune prædicatum, ut substantia à corpore, & incorpore, atq; etiam corpus à diversis corporum speciebus. Duri ergo Aristot. corruptibile, & incorruptibile genere differre docet, de physico intelligit, nam cùm corpora incorruptibilia materiam sibi vendicent à priuatione aliarum formarum liberam, corruptibila verò materialiam habent priuationibus obnoxiam, sic sunt diversa sub cōsideratione physica, ut communem materialiam habere repugnet. Est autem huiusmodi differentia ex parte materialis principium totius contrarietas, ut ait, D. Thom. cum primam oppositionem priuationem contineat, merito ergo genericam differentiam in hoc ordine constituerē dicitur inter corpora priuationi subdita, & ab ea libera, que ramen in genere logice sumptio conuenire vnuoce possunt, cùm una sit ratio corporis ab utrisq; abstractibilis,

Scio hanc solutionem non esse recepeam à patre Fonteca s. metaph. ca. 8 quest. 4. fest. 1.2. & 3. sed nullum aduersus eam video efficax argumentum. Præstat igitur auctoritas D. Tho. quem in hac parte valuerat serme schola complectitur. Adhibetur nihilominus alia solutio ei non opposita. Loqui Aristotelem de genere sub logica etiam, & metaphysica consideratione, genus autem prædicamentale duplex esse supradictum, & intermedium supremum est substantia intermedia sunt corpus, & spiritus corpus corruptibile, & incorruptibile. De intermedio igitur intelligit Arist. dū ait generē diversa esse in prædicamento substantiæ, corruptibile, & incorruptibile, cù quo stare potest, vi sub eodem supremo genere substantiæ collocetur. Consentanea videatur hęc solutio verbi Arist. cum specie, & generē diversa esse affirmet eos corruptibile, & incorruptibile.

Argumenta utriusq; oppositae sententiae dilatauntur.

Loca autem Arist. ut iam proposita argu-
menta soluamus, difficulta sunt, sed si at-
tentā consideratione expendantur, nihil
aduersus sententiam nostram continent, eten-
tim in 1. loco, ut verborum cōtextus non ob-
scure indicat, id docere de spiritualibus substi-
tutiis intendit, quod perpetuae sint, si motus a-
liquis cōclorū semper tenuis est, nam cūm ce-
lestia corpora à primo ente, vel motore moue-
antur, qui opera, ac assistentia intelligentiarum
vniuit ad motum perficiendum, necesse est eas
esse perpetuas, quod si perpetue sunt ingene-
rabilis esse, & incorruptibilis necesse est, nam
generabilis, & corruptibilia, ut experimur, a-
liquando oriuntur, aliquando intereunt, de
qua principium generationis, & corruptionis
est materia, ab ea in primis immuneserunt,
ne solum à materia, sed etiam à potentia nō
essendi, quae in principijs earum insit, nam
si uno, vel alio modo principium, vel poten-
tiā non essendi haberent, absolute prouinciandum
esset ex propria cōditione non fore
perpetuas, atque adeo neque ipsum motum ab
eis depēdenter, & hunc esse germanum sen-
sum Arist. præter verborum testimonium do-
cat D. Thom. in expositione secundi loci, ut vi
debimus, quem sensum tenere ait Aristote-
leum dum de hisce substancialijs profert esse entia
omnino in actu, & nullo modo in potentia,
quod certè verū est, nā cūm sine pure spirituali-
tate,

108

109

110

108

Es, nullum est in eis naturale principium deficiens; & idcirco à natura habent semper esse in actu, & non aliquando in actu, aliquando in potentia, quemadmodum generabilia, & corruptibilia: hæc tamen vera sunt, quanquam intra substantiam sicutum sit compositionis actus, & potentiaz explicata. Et esto à primo principio dependeant in esse, sicut, & consenserunt, (quod nusquam negare intendit Arist.) hoc tantum inducit potentiam non essendi obedientiam, si dependentia à primo principio potentia non essendi appellanda est. Nec minus difficultis est locus posterior, propterea quod intentum Arist. longè diuersum est ab eo, quod verba primo aspectu sonare videntur, ut D. Thom. cuius explicationem sequimur, in commentarijs illius docet; intendit Arist. ostendere quodammodo circa quidditatem rei intelligendam se habeat intellectus, & statu circa illam decipi non posse, vel errare, sed vel eam attingere sicut est intelligendo, vel potius non attingere, quod ignorancia potius, quam error appellatur. Id ut explicetur, tanquam certum praemittit, in intelligendis simplicibus non esse veritatem, aut fallitatem, sed solum in compositione, & divisione ut i. de interpretatione libro videbimus, quia simplicia veritate simplici non complexa, vera esse dicuntur, sed quidditas rei cuiuslibet simplex est, hoc est nō complexa, quamquam ex partibus essentialibus componatur, ergo circa illam intelligendam nō contingit error, vel deceptio, sed si non intelligantur, ut verè sunt, penitus non attinguntur, & nesciri, vel ignorari dicuntur ab intellectu potius, quam intellectus ipse errare, vel decipi in eis attingendis dicatur, quia nec dividit, nec componit, sed simpliciter ioutuit in eas fertur, quemadmodum sensus circa sensibilita, ut expresse docuit Arist. 3. lib. de anima text. 26 his verbis. intellectus autem non omnis, sed qui est ipsius quid est secundū ipsum quid erat esse, verus est, & non aliquid de aliquo, sed ut visio proprii veri est, si autem album homo, aut nos, non verum semper est, sic se habent quemque sine materia sunt, &c. Et quamquam verum hoc sit, D. Thom. non solum circa quidditatem rerū simplicium, sed compositarum, quia quidditas in virtutisque consistit in indubibili, hoc est in determinato praedicatorū numero, à quo si deficiat aliquid, vel ei superaddatur, non constabit essentia; in spiritualibus tamen speciali quodammodo verum est, quia semper eodem modo se habent in actu

104.

105.

106.

existentes, cum tamen materialis videntur sèpè. Hæc autem per se loquendo vera sunt, sed per accidentem contingere potest error, vel deceptio circa quidditatem rei, si ei aliquid attribuatur ab intellectu, quod verè non conuenit, idq; non solum circa quidditatem rerum materialium, sed etiam spiritualium, ut si substantia spirituali attribuatur esse corporalem, vel ex materia, & forma compositam, cum vere sit spiritualis, talique compositione careat; adhuc tamen eiusmodi deceptio per accidentem, minus contingit circa spirituales, quam corporales substantias, quia ista quidditatem habent ex pluribus rebus compositam, vnde in compositione earum percipienda deceptio contingere potest; minime verò in spiritualibus, quia ex multis rebus non componuntur, sed eadem res est in eis quidditatis, & suppositionem vel quod est, & id, quo est; quamquam enim Angelus ex esse, & essentia sit compositus, vel ex actu, & potentia, non tamen tanquam ex multis rebus, sed tanquam ex re, & modo eius substantiali, tanquam ex natura, in qua est potentia, & proprio eius termino, qui est actus substantialis; in quo sensu simplices, vel non compositæ quidditates appellantur ab Arist. intelligentiaz, non absolute, sed rerum materialium, & corruptibilium comparatione; & quo plures sunt compositiones, magisque componentia diversa, pluribus modis errare contingit in coaptandis componentibus, ut debito modo facta intelligatur compositione. Merito ergo Aristot. minorem esse deceptio nem adhuc per accidentem in simplicibus, quam in compositis vult; & ita constat germanus literaz sensus, non omnem compositionem, neque omnem potentiam ab intelligentiarum substantia removens. Illud autem, quod ex sententijs Arist. demum obiectitur, de genere, & differentia à materia, & forma accipiendo, iam à nobis expositorum superius est, sic esse accipendum, ut à materia, vel à potentia similitudinem materiae tenente sumi dicantur, neque enim minus potentia fundat rationē contrabibilis in concepitu genetico, quam physica materia.

Sed neque argumentum in fauorem oppositam sententiaz propositum eam tollit. E:enim solutione dum potentiam intra substantia intelligentiarum ponimus, non loquimur de actua (ut bene argumentum presupponit) sed de passiva, vel certe ei simili; non quidem presupposita ipsi substantie ex aucto producenda, sed contenta.

Contenta in eadem substantia iam producta, eius productionis terminus complectus, & totalis, neque est essentia, vel natura, nec etiam esse actuale, sed suppositum veroque constans; ita tamen ut realis ipsa essentia, vel natura, à qua esse actuale prodit tanquam substantialis effectus, sit in potentia, ut eo tanquam substantiali actu perficiatur, arque ex veroque substantia ipsa spiritualis subsistens resulteret, que sit terminus totalis productionis, iraque non est potentia ex qua spiritualis substantia producitur: nam haec solum in rebus materialibus generationi, & corruptioni subditis ponitur, sed in ipsa substantia consistens, & idcirco in rebus adhuc ex nihilo conditis locū habens. Et ita cuit secundum argumentum de compositione generis, & differentiarum procedens.

Argumentum Durandi occurritur.

Ad 1. Durand. respondetur.

Ad primum Durandi respondetur, in compositione reali Angelicae substantiae componentia non habere modum partium; nam eis vi actus, & potentia se habeant, diuersa longè ratione, ac se habent materia, & forma in compositione physica, habent quidem istae conditionem potentiarum, & actus recipientis, & informantis, quia materia potentia est recipiens in se formam ad modum subiecti, & forma in materia recipitur per modum informantis: non sic autem res, se habet in potentia, & actu naturae spiritualis: natura quidem ipsa potentia est non per modum recipientis subiecti, sed cum omnino completa si substantialiter, per esse actuale comprehendetur, quod tamen non complet rationem eius per modum informantis, sed substantialiter terminantis; habet enim iam natura esse essentiale simplex, cui simile complementum deficit, eoque tanquam termino substantiali perficitur: eiusmodi autem compositio licet non sit ex partibus propriis, est tamen sufficiens fundamentum alterius compositionis metaphysicæ, generis nempe, & differentiarum, quae vere sunt partes speciei, non ut materia, & forma, quae diuersæ sunt res, sed iuxta metaphysicum modum, & ordinem, qui cum à materia abstractis, materiales etiam res considerans, ex eamdem rerum concepibus tanquam ex partibus speciem componit, unde sequitur, ut genus, arque differentia in Angelis partem ducentur enunciare, sed genus per modum totius potentialis substantie, differentia vero per

modum adiacentis formæ, ac propter ea illud in quid, haec in quale de specie praedictantur: admittendum igitur est ad formam argumenti, in Angelis non esse partes physicas, negandum tamen omnino non esse partes metaphysicas.

Ad secundum argumentum dicimus simpli-
cia se ipsis constituiri, atq; distinguiri, in hoc sensu, quod non constituantur, ac distinguuntur rebus alijs à se diuersis: nam ut in corpore questionis admonuimus, noui est in eis suppositum rei diversa à natura, à qua tamen distinguuntur distinctione reali includentis, & inclusi, cù n claudat suppositum esse actuale realiter à natura distinctum, non ut rem aliam, sed ut modum, ac terminum substantialiem; si vero sic intelligatur se ipsis constitui, ac distinguiri, ut non constituantur, ac distinguuntur aliquo reali intra substantiam contento, non solum est falsum, sed absurdum sat, cùm notum sit in aliquo cōvenire, & differre in alio, ut explicuimus: & si in ordine metaphysico loquendum est, absolute negamus Angelos se ipsis distinguiri, si talis sit sensus, quod non distinguuntur differentiis essentialibus: nam cùm in substantia spirituali, vel in genere spiritus communicent, necesse est proprijs differentiis separari. Nec dicuntur simplices substantiae quod omni prorsus compositione careant, sed quia carent compositione realium partium, que maiorem inducit imperfectionem. Illud vero, quod Durandus de accidentibus addit, neminem genera, differentias, ac definitiōnem eorum designasse quidditatiā, planè falsum est, cùm constet Aristotēlem, & post ipsum omnes coordinationes praedicamentales accidentium posuisse ex summis generibus, atomis speciebus, ac intermediis constantes, & quae divisionibus generum per oppositas differentias coalescent; definitiores item quidditatiā ex eisdem generibus, ac differentiis compositas, licet perfectionem substantiae minimè pertingentes, quia non nisi per additamentum, hoc est, subiecto in eis superaddito designabiles sunt, id accidentium imperfecta conditione postulante. Et si aliquando appellantur simplices formæ, in eis tantum sensu verum esse potest, quod physica compositione materiae, & formæ careant, ut in materia prædicabilium statuum reliqui-

QUESTIO

QV AESTIO QVARTA.

*Qualis nam sit diuisio substantie
in primam, & secundam?*

Obiectum aliquo contra diuisione.

I. Impu-
gnatur.

VT questionis difficultatem aperiamus, liber diuisione his argumentis impugnare. Substantia praedicamenta in communi est genus supremum huius praedicamenti, ergo nullum est vniuersalisius praedicatum complexe substantiae eo superius, sed diuisum huius diuisiois debet esse substantia completa, non secus, ac membra diuidentia, & quidem superius comparatione supremi generis, quod est secunda substantia; cum ergo tale praedicatum non detur, nec dabitur diuisum huius diuisiois, & sic erit penitus impossibile.

Secundo. Quia diuisum huius diuisiois ex una parte debet esse substantia ponibilis in praedicamento, cum sit substantia completa, ex alia vero poni in praedicamento repugnat, ergo repugnantiam continet substantiam completam secari in primam, & secundam. Probatur hoc secundum, quia quidquid in praedicamento ponitur per se, & directe, vel est genus, vel species, quae sunt secunda substantiae, vel individuum, quod est prima; sed diuisum non potest esse genus, neque species, quia diceretur ad conuentiam cum uno membro, nempe cum secunda substantia: neque individuum, quia tunc esset alterum membra, quod est prima, ergo neque in praedicamento collocari? Tertio. Membra bona diuisiois non solu distinta, sed opposita esse oportet, at prima substantia, & secunda, nec distinctae sunt, neq; oppositae, quin potius una pertinet ad essentiam alterius, in eaq; proinde clauditur, nempe secunda substantia in prima, de qua vniuersi prædicatur, ut docet Aristoteles cap. præsentis: ergo minus bona erit diuisio.

Postremo: nec diuisum est possibile, nec membra adaptati possunt bona diuisioi, ergo omni ex parte virtuosa erit ostendo primū, quia vel diuisum est aliquid reale, vel rationis, non reale, quia vel est singularis natura, & sic pugnat cum secundo membro, nempe cum secunda substantia; vel vniuersalis, & pugnabit cum primo, sed neque est ens rationis, vel se-

II. Impu-
gnatur.

III.

IV.

Postremo
impugna-
tur.

V.

tunda intentio, nam hic dividitur substantia completa, & prædicamentalis, quæ ens reale est, & quemadmodum propriæ reali entitatæ perinet ad prædicamentum, & non ratione secunda intentionis, sic etiam propriæ eandem est diuisum huius diuisiois: unde nec secunda intentio diuisum est, nec prima vt substantia secundæ.

Explicatur presens diuisio.

PEUNT proposita argumenta explicatio- **Explicitur**
nem præsentis diuisiois, vt intelligamus diuisio.
quodnam sit diuisum, quo etiam modo membra diuidentia sint accipienda, vt cohædere cum eo possint priusquam varias expofitorum sententias circa qualitatem eiusdem diuisiois (in qua designanda tota controværsia posita est) referamus: nam ex varijs modis accipiendo diuisum, & membra, absque dubio ora est diversas opinandi. Adnotandum est, Varijs mo-
duis modis accipi posse tam diuisum, quam dis accipi-
membra. Primo quidem, vt diuisum sit rea- tur tam di-
le, membra vero rationis; vel, vt aiunt, diuisum sit prima intentio, membra secundæ: & membra di-
uita eiusmodi sit diuisio, substantia realis, alia
est vniuersalis alia particularis: vel alia pri-
mum subiectum, alia secundum: & tunc duo-
bus adhuc modis reale diuisum considerabile
est, vel pro substantia secundum essentiam, I. Modo.
vel secundum proprietatem subiectus: & si
primo modo consideretur, diuisio est subiecti in diversa accidentia rationis. Si vero se-
cundo, diuisio est accidentis in accidentia, realis tamen in diversa accidentia rationis; &
iuxta primum sensum idem est, ac si diuidatur substantia realis in subiectum, & prædicato, in vniuersalem, & particularem: accedit enim natura reali vniuersalem esse, vel sin-
gularem; iuxta posteriorem vero eiusmodi est
diuisio, substantia realiter subiecta, alia est
primum subiectum in propositione, alia secundum. Secundo modo, vt ex opposito diuisum
sit ens rationis, membra vero realia; nempe
prima, & secunda substantia secundum reali-
lem entitatem acceptæ, & tunc erit quasi di-
uisio accidentis rationis in diversa subiecta
realia.

Tertio, vt tam diuisum quam membra sindicentia rationis, sitque diuisiois sensus, subiectum propositionis, quod sub prædicatis collocatur, aliud est primum, hoc est singulare, aliud secundum, nempe vniuersale; & cum esse hoc,

139.

II. Modo.

140.

141.

III. Modo.

hoc.

142.

4. Modo.

hoc, vel illo modo subiectum diversa sint entia rationis ad communem rationem subiecti, tanquam species ad suum genus, comparata, erit diuisio generis in species. Postremo accipi possunt tam diuisum, quam membra iesse reali substanti, & tunc erit sensus: substantia realiter substantia alia est prima, quae propria ratione substantia secundis substantijs, & accidentibus, alia secunda, quoq; substantia ratione prima; & in praesentia modum secur dō misum facimus, quem sequitur nescio, qui impertinens est ad præsens institutū, & omnino præter mentem Arist. nam, si membra realiter accipiuntur, impertinens est diuisum pro secunda intentione accipere, quod ad membrorum explicationem, atq; cognitionem ordinatur.

Referuntur varie sententia.

L. Sent.

143.

IVTA rationem trium modorum ponitur à diversis interpretibus Aristotelis qualitas huius divisionis; nam, qui primū modum, & primum eius secundum tenent, ponunt esse diuisiōnēm cuiusdam subiecti in diversa accidentia, non secus, ac si diuidas naturam realem in particularem, ac vniuersalem, vel corpus in album, & nigrum: hanc sententiam tenet Doctor Cantetus in huius capitis principio, quam primo probat testimonij Aristotelis capite predicante rorū secundo, & presenti, eiusmodi namque diuisio substantiæ in primā, & secundā pars est illius diuisiōnis, eorum, quæ sunt, scc. posuit ab Aristotele eo capite, cuius primum, & tertium membrū sic habent; quadam de subiecto dicuntur, in nullo vero sunt prorsus subiecto, ut homo; alia neque in subiecto sunt, neque de subiecto dicuntur, ut quidam homo. Ecce primum membrum continet secundas substantias, tertium primas; sensu autem virtusque, quantū ex verbō contextu elicetur, non potest esse aliud, quā substantiam vñā esse vniuersalem, singularē aliam, & idem est sensus presentis diuisiōnis, nā esse vniuersalem est esse secundam substantiam, esse singularem, primam; ergo quemadmodū vniuersalem esse, vel particularem sunt accidentia naturæ substantialis, quae diuidit, partis ratione esse primā, vel secundā substantiam; censet ergo Aristoteles diuidi tanquam subiectū in diversa accidentia rationis. Idemque capite presenti planè docet, ubi primam, & secundam substantiam ea solariatione separat, quod prima de subiecto nota dicatur,

144.

145.

secundæ sunt genera, & species, in quibus sunt primæ substantiæ, quod est de subiecto prædicari; dici autem de subiecto, & non dici, substantiæ in communi accidit, diuidit ergo subiectum in ea, quæ sibi accidunt. Probat secundum Probat do à sufficienti partē coniugatione, etenim secundo diuisio hoc noui solus vocis in diversa eius rat. significata, ut pesset aliquis excludere, cum non sola vox substantiæ primæ, & secundæ communis sit, sed etiā res significata, cui conueniunt diuersa haec accidentia vniuersalis, & particularis, non secus arque homini alib⁹ esse, aut nigrum: sed neque est enumeratio partium ducuntur, propriæ duo. Tum quia una pars eorum, in quas totum secatur, dū dicimus partium hominis alia est caput, alia manus, &c. non continet aliam, prima vero substantia secundam continet; Tum etiam quia totum, quod diuiditur, non prædicatur de singulis partibus; falsum est enim enunciare caput, vel manus esse hominem: si substantia in praesentiū diuisa bene de prima, & secunda prædicatur.

Nec tertio, esse potest diuisio generis in duas species, quia & una species clauderet alia, siquidem prima substantia claudit secundam, quae de ea enunciatur, & rursus genus aliquid substantiæ daretur superioris generalissimo huīus prædicamenti, quod, cum sit substantia secunda, in se est diuisio huius diuisiōnis, & cum altero membro concurritur. Nec denū analogia diuisio appellari potest, ita ut substantia diuisa sit in eam, quae primo, & principalius dicitur substantia, quae est prima, & in eam, quae minus principaliter, & ratione alterius, quae dicitur secunda: nam, si talis esset diuisio, non esset substantiæ, sed cuiusdam affectionis eius, siquidem substare affectio, vel proprietas eius est, non ipsam substantia, quod sans absurdum est, & menti Aristotelis repugnat, qui inter proprietates substantiæ enumeravit non posse suscipere magis, & minus. At, si substantia in principalius, & minus principalius substantiam diuisa esset ab Aristotele, eadem diuisione proficeretur magis, & minus suscipere, essetque sibi planè contraria.

Secundū: pugnaret profecto diuisio, si sic analogia esset, cum deficiōne secundarū substantiarum, quae sic deficiuntur: sunt genera, & species, quibus primæ substantiæ insunt, prædicantur ergo ex propria ratione, non subiectantur. Ergo etiam ergo diuisio eis non conuenit, quia dicitur substantiam aliam esse, quae primo

146.

147.

148.

149.

primo substare, aliam, quae secundo: substantia autem non est esse praedicatum, sed subiectum.

Alio sent.

Sunt alii, qui eundem modum accipiendi diuisum, & membra tenent, utrumque diuisum pro substantia reali, pro secundis vero intentionibus membra, alium tamē sequuntur sensus quantum ad diuisum, non pro substantia secundum essentiam, sed ut sit sub proprietate substanti illud accipientes, atque etiam affirmant diuisiōnem esse accidentis cuiusdam in alia accidentia diversa, quia substare proprietas est substantiae, accidentisque proinde illius, diuisa igitur substantia, ut substare, tantumdem erit, ac si diuidatur formaliter substare, vel ipsa substantia, ut sit sub tali accidenti: & cum membra sint universalia, & singularis substantias, quae vero accidentia substantiae, ut sic, atque etiam vere sunt accidentia rationis, sequitur planè quoddam accidentis substantiae diuisum esse formaliter in alia accidentia, non secus, ac si album sic dividatur; alborū aliud dulce, aliud amarum. Pro hac sententia referuntur Louanienses Pater Tolent. quest. 1. & M. Orl. quest. 1. art. 1. quos ego, qua potui diligentia consulens, id afferentes non inveni.

3. Diuisio-
nes seculas.

In tertio loco exstant tertium diuisiōnēs sensum tenentes: videlicet tam diuisum, quam membra esse secundas intentiones, qui ex consequenti afferunt diuisiōnēm esse generis in suas species, eiusmodi sunt ex modernis Aristotelis interpretationibus nonnulli, quorum sententiam non solum approbat idem Magist. Orl., sed confirmat hac ratione: sumptio diuisio, & membris pro intentionibus subiecti in communī, & in particulari: uenit primi, & secundi: non pendet secunda substantia à prima in eo, quod est esse subiectum propositionis, nam quando copula propositionis absolvitur à tempore, ut in hac: homo est visibilis, non est homo subiectum proprii primam substantiam, sed ratione sui ei inherentē passiones; nec rursus prima in propositionibus contingitibus a secunda penderit, dum dicimus Petrum, vel Paulum esse album, ergo ratio subiecti in communī, quae diuiditur, participatur à membris diuidentibus absque dependencia vnius ab alio, quod est aequaliter participari, ut genus à suis speciebus, quibus ratione differentiarum permittitur vnam esse alia nobiliorem, ut hominem equo: ita ergo ostendendum est rationem subiecti genericam equalē esse in prima, & secunda substantia,

152.

Ratione
confirmat
Orl.

154.

licet ratione differentiae, hoc est particularis modi, perfectius à prima participetur.

Quarta sententia diversè à diversis explicatur.

Quarta sententia proficitur diuisiōnēm IIII. Sententia analogam, sed patroni illius non in tentia. Eodem sensu eas accipiunt, sed quidam iuxta primum modum, diuisum nemp̄ pro reali substantia, membra pro secundis intentionibus. Sic sententia Magister Sororius quest. 1. inter soluendum argumentum primum, de cuius mente substantia realis diuiditur in quantum substare diversis secundis intentionibus denominantibus primam, & secundam substantiam, Ciceranus item, quanquam modum realem posse etiam membris adaptantem, sed magis esse logici instituti, ut pro secundis intentionibus accipiantur, ita ut iste sit sensus: substantia alia est modo particulari, alia modo universali concepta.

Propria sententia stabilitur.

Sed D. Thomas analogam diuisiōnēm est. Vera sententia statuit in sensu realitatis diuisum, quam tentia. membris accipiens, questione 9. de potentia, articulo 1. ad 6. cuius haec sunt verba: *Cum diuidatur substantia in primam, & secundam, non est diuisio generis in species, et membris contineatur sub secunda substantia, quod non sit in prima, sed est diuisio secundum diversos modos essendi, non secunda substantia significat naturam generis secundam se absolvit, prima vero substantia significat eam, ut individualiter sub sistente.* Vnde magis est diuisio analogi quam generis: Eodem modo sentiunt Albertus Magnus in praedicamentis, tract. 2. de substantia, capite 3. 1. bellus 5. Metaphysic. question. 17. Pat. Tolent. questione 1. & hac mihi videtur propria ad mentem Aristotelis, & veritatem accedere. Sed prius explicanda erit, postea confirmanda.

Ad oportandum est ergo praedicamentalem Nota. substantiam tribus modis considerabilem esse, vel secundum essentiam, vel secundum ultimum eius actum, qui est subsistens, vel secundum proprietatem substandi accidentibus, essentia substantiae est gradus quidam realis essentiae perfectae, hoc est, in dependentia ab alio, quae quamvis realis esse non possit,

155.

156.

157.

158.

nisi extra causas existens, abstrahit tamen ab existentia, quia ad esseentiam substantiae creatae non pertinet existentia, sed nec subsistencia, quae est ultimus actus naturae, per quem ergo: sicutur in supposito, vel persona: & qua perfectius substantia sit, ut substare secundis substantijs, & accidentibus valeat: & haec est secunda consideratio substantiae. Substare vero est alia in se sustentare, qua ratione Petrus, qui substantia per se subsistens est, albedinem, ex: etaque accidentia sibi inheretentia sustentat, haec autem tria ita se habent, ut essentia substantiae sit primum, à quo duo alia oriuntur, tali quidem ordine, ut subsistencia proxima, quasi remote vero ea mediantem substare: gradus enim realis essentia perfectior ad substantiae quidditatem pertinens, talis est, ut ei debeatur substantia, quapropter, & si essentiam non ingrediarur, non est tamen sic extra illam, ut accidentia sit, vel propria eius passio, sed medium tenet inter accidentalia, & essentiaria praedicata, & propriè loquendo terminos est substantialis natura, & quasi ultimum eius complementum substantiale, ab essentia autem per subsistentiam completa ostendit substare, quod aliis actus substantialis est eiusdem substantiae, non enim subsistat, vel sustentat alia medio aliquo accidenti, sed virtute, & excellentiâ propriæ substantie: constituitur autem in praedicamento substantia secundum essentiam, non secus, arque accidentia carera praedicamentalia. Carterum, cum lateat nos essentia eius, noluit Aristoteles eam ostendere per actum, aut proprietatem substandi nobis notiorem, quae ei conuenit in communâ considerata, hoc est abstrahendo à prima, & secunda, sed primo, & per se in singulari, quasi secundario, dum consideratur in uniuersali, & hoc de causa noluit eam dividere, nec definire per essentialia, sed per actum substandi, & quia actus iste manifestatur particularibus substantiae considerationibus, nempe singulari, & uniuersali, idcirco diuisit substantiam, & in quantum in se subsistens est, & ratione huius excellentiae sustentat cetera. Vnde sensus diuisionis est: substantia, quae est ens complenum, atq; perfectum, cui debetur subsistencia, & quae eius ratione quasi sustentarius est aliorum, alia est prima, alia secunda, hoc est primo, & per se, & principaliter id habet in singulari, quasi secundario in uniuersali.

*Intellig' res
plane viri* Et iuxta hanc sententiam diuisionis intelligitur sive ratione membrorum substantiae: substantia,

qua propriè, principaliter, & maximè dicitur usq; membra est, qua neque de subiecto aliquo dicitur, ne bei definita, que in subiecto aliquo est, ac si dicatur: substantia singularis, cui primo conueniat substantia, & substare, non est in alio, sed per se primo habet esse, & independenter ab alio, & cum id, quod non est in alio, non sit de alio enunciabile, neque in subiecto esse dicitur. Secunda autem substantias sunt genera, & species, hoc est, reales substantias in uniuersali considerate, quibus insunt primæ, ac si dicuntur, quae cum in ipsis singularibus actu substantiant, singularia eadem quasi sub eam potentia conuenientur. Hunc sensum diuisionis explicuit D. Thom. dicens substantiam diuidi in primam, & secundam, quasi in diuersos modos essendi, hoc est substendi, & substandi per se primo, qui proprius est essendi modus primarum substantiarum; substendi ac substandi quasi secundario, qui secundis substantijs conuenit, & cum actus isti substantiales, sub quorum consideratione diuiditur substantia in communi, & definitur, utrumque membra primi, ac principalius ratione substantia primæ ei conueniat, concludit D. Thom. magis esse analogum, quam genericam diuisionem. Quod hoc argumento efficaciter probatur: nam actus substendi, & substandi, sub quibus diuiditur in praesentiarum substantia, per se primo, & non per participationem ab altero conuenient primæ substantie: Secundis vero non à se, sed ex participatione primæ, ergo utrumque membro analogie conuenit diuisionem. Norum est antecedens, cum substantia, ratione cuius substare conuenit, à natura singulari oratur, tamque tanquam ultimum eius actus terminet, secundis vero non conuenit, nisi in quantum à primis abstracta sunt, & in ipsis substantie, propter substantiam igitur primarum substantiarum, & non per propriam, & hoc est plane per participationem eam substantie: esse autem de mente Aristotelis tam modum accipiendo realen diuisionem, quæ eius qualitatem, probatus manifeste.

Quia Aristoteles eiusmodi diuisionem expressè non designauit, sed tacitè eo ipso, quod verumque membra descripsit, ergo definitiores ipsæ inferunt diuisionem: eodem igitur modo, quod definitur, sunt membra diuisionis: sed realiter esse definita ostendunt verba Arist. initio capituli expressa, quibus prima substantia explicatur, videlicet: *Substantia, que prima, principialis, & maxima dicitur, &c.* Eiusmodi tamque

nomque excellencie non propter secundam intentionem, sed propter proprium modum essendi realem, ei attribuuntur, nempè quia per se subsistit, & propria virtute cuncta sustentat, ut ex communi omnium Doctorum sententia literata Aristotelei exponentium attrahimus, ergo secundum esse reale definitur, & ex consequenti eodem pacto est membrum divisionis, quod etiam denotant due negationes tam definitorias: non esse in subiecto, nec dici de subiecto, quibus positius modus essendi quasi à posteriori manifestatur, nempè ut per se, propriaque virtute subsistat, atque adeò independenter ab alio, accidentis enim à quibus per primam negationem separatur, non per se, sed in alio tanquam in subiecto existat, ideoque existentia eorum inexistentia potius, quam existentia per se vocatur, & secundae substantiae, cum de subiecto dicantur, hoc est de quidditatibus inferiori, in eo substantiantur uocelle est, & ex consequenti eius virtute, & non propriis: latet igitur sub his negationibus perfectissimum modum essendi primas substantias, sub quibus definitur, & alterum membrum divisionis est. Nec minus notum est secundum realern continere definitionem secundarum substantiarum, de quibus constat sic definiiri, quemadmodum in praedicamento collocantur, in eo autem collocari secundaria realern naturam in communi conceptam, & non ratione secundae intentionis, superioris ostendimus luce clarius, ergo de reali fundamento generis, & species verba definitionis appiuntur, non de secundis intentionibus, ita ut sensus sit, secundae substantiae sunt naturae reales genericæ, sive specificæ in communi conceptis, atque adeò ut determinabiles per differentias species, atque individuales, sub qualiter proinde ambitu, potestateque contrahibili continetur primæ substantiae reales, reali item earum clementiam participantes: unde si, ut acta in eisdem primis substantijs, ac virtute earum subsistant, accidentibusque substatre valeant: elicetur ergo ex mente Aristoteles secundum tuncdem essendi modum realern esse membrum divisionis. Comparans etiam Aristoteles primas, & secundas substantias inter se se, statuit primas esse maximè substantias, quia omnibus, inquit, subiectantur, ac cetera de ipsis predicantur, vel in eis sunt, primam ad accidentia referunt, quasi dicantur ipsis accidentibus substatre, postremum ad secundas substantias inducunt in prius sub-

sistere, unde de vniusque agens secundum actus reales substanti, & subsistendi, quod ut ostendatclarius, concludit dicens, desinetibus primis substantijs impossibile esse aliquid aliorum pertinacere, hoc est neque accidentia, neque secundas substantias, quae in primis subsistunt, ab eisque sustentantur. Accedit Aristotelem proprietates substantiarum in primam, & secundam à se diuisse in principio capitis, articulisse in postrema, sed proprietates sunt reales nō congruentes ei, ut subsistat secundis intentionibus, sed secundum esse reale easius per se, ergo realis est diuisio, & non intentionalis ex mente Aristoteles.

Rationibus probatur, & alias sententia impugnatur.

Sed rationibus convincitur eadem veritas, Probarum nam diuisum huius divisionis est substantia completa possibilis in praedicamento, I. Ratio, sed non ponitur in praedicamento ratione secundæ intentionis, quin potius propter realern extitatem, ergo secundum modum essendi realern diuiditur: & membra diuidentia, quae propter eundem rectam lineam constituantur, tanquam subiecta, & praedicata realia eodem pacto usurpatur.

Nisi velis praedicamenti lineam ex secundis intentionibus formaliter coalescere, quemadmodum de praedicabilibus superius constitutum est. Quia propter audiendi non sunt in hac parte Magister Sotus, & Caietanus, qui membra usurpati aiunt pro eo, quod est in propositione subiecti primaria, ac secundaria ratione, nā intentio subiecti, & praedicati non sunt forme praedicatai, & subiecti, ut in praedicamento disponuntur, sed realis virtusq; natura, nec magis substantiam, quam accidentia denominant, si quidem non minus accidentia in propositionibus subiectiuntur, & praedicantur, quam substantias, quemadmodum æquale ratione eis conueniunt intentiones generis, & speciei, ceterorumq; praedicabilium.

Secundo pugnat aperte cum ratione diuina II. Ratio, sum, & membra pro secundis intentionibus usurpati, ut ceteræ ponunt sententia, ergo omnes sunt falsæ: probatio efficaciter antecedens de diuino aduersus secundam, & quartam sententiam: membra diuidentia sunt intentiones subiecti, & praedicati, cum secunde substantias apud Aristotelem sit genera, & species, in quibus prius iuntur, primæ vero

de subiecto non dicantur, sed potius subiectantur ceteris, sed nulla datur intentio communis subiecto, & praedicato, nisi forte universalis ratio enim rationis, ergo divisionum non accipitur pro secunda intentione, nisi velis se sum divisionis esse ens rationis aliud esse subiectum, aliud praedicatum, quod facit absurdum est.

Confirm.

173.

Rursus diuisum est substantia, sed ens rationis præterquam quod nihil denominat, ut sic abstractum à ratione subiecti, & praedicati, nō magis denominaret posset substantiam, quam accidentia, & etiam si dicatur communem intentionem subiecti esse formale diuisum, hæc proculdubio, ut talis est, denominat quidem subiectum, sed abstrahendū à substantia, & accidenti, postquam subiectum secundū intentioniter sumptum non magis illam, quam hoc determinas, quemadmodū nec praedicabile, nec praedicari, repugnat ergo substantiam esse diuisum, sub formalī ratione subiecti, ei cum accidentibus ex aequo communi.

177.

Probatur
I. idē an-
tecedens.

174.

Probatur secundo de membris aduersus opinionem primam, quæ sic diuisione exponit, substantia alia est universalis, alia particularis, ac si dicatur, alia est subiectum, alia praedicatum, &c. Si subiectum, & praedicatum formaliter coosferamus, hoc est pro ipsis intentionibus accipientes, vel pro fundamentis, ut substanti intentionibus, prestat longè praedicatum tanquam propositionis caput, & tanquam subiecti forma, ergo membris hoc modo acceptis, facendum est poniorem esse secundam, quam primā substantiam, quod placet aduersatur verbis Aristotelis, qui sèpè in hoc prædicamento oppositū docet. Vidi Doctor Canterus argumentum hoc, sed fruolam profecto adhibuit solutionem, dicens, dum Aristoteles ait, magis esse substantiam primam, quam secundam, non agere de diuisione substantiarum, sed de quadam eius proprietate: id autem fruolum esse patet, nam prius, quam proprietatem villam recenseret, primam substantiam cum secundis contulit, discernens, & probans potius primam: & à principio huius prædicamentorum adhuc ante quam vitramq; definiret, primam substantiam illis verbis compellare cepit: *Substantia, que propriè, principaliè, maximè dicitur.*

175.

175.

Aduersus hanc etiam sententiam, & duas alias refutatas militant testimonia Aristotelis, & argumenta pro confirmatione nostræ sententiae producta.

176.

In calce vero huīus controversie ex ea or-

dinem aliarū referendū est singularis illa sententia tenens enumerationem quandam partium potius, quam diuisione esse eiusmodi, de qua loquimur, nō secutus, ac si quispiam partes, quibus oratio componitur, enumeraretur, primas esse literas, secundas syllabas, diuisiones vero posteriores, cuius auctor fuit Antonius in prologo predicatorum, cumq; fecutus est Doctor Villapandus in commentarijs huius prædicamenti, quæ præter efficacem Canteri argumentum à nobis commemoratum, alio non minus efficacem à nobis explodenda est: si substantia partium potius enumeratione, quam vera diuisione distribuitur ab Aristotele in primam, & secundam, sequitur membra esse partes comparatione diuisi: vel ergo integrantes, veluti caput, manus, &c. Aut sicut partes aquæ homogeneæ, quod non est possibile, nam iorū in has partes diuisum nō potest ab eis abstrahi, cum verè ex illis actu sit compositum, nec de eis enunciatur: eademq; ratione conuinchartur non esse partes actuales Physicas, quales sunt materia, & forma, nec Metaphysicas, quales sunt genus, & differentia, præterquam quod prima, & secunda substantia compleatam rationem substantiarum continent, non solum ex parte rei significante sed modi significandi, quod cum vitroq; partium genere pugnat, superest igitur, ut sint partes subiectivæ, quem modum species tenent ad genus comparatae, prima autem, & secunda substantia non sunt species substantiarum: quæ diuiditur, & si essent, vera esset diuisio, & nō nulla partium enumeratio, & ita absque dubio censendum est, nam cum non desint illi conditiones diuisione, ad unum, vel alium consuetum diuidendi modum referenda est, ut communis teneret scholæ sententia.

176.

Argumentū prime sententiae ec- currens.

Solum restat argumenta solvere: primo Solvamus quidem, quæ à Doctore Cantero aduersus argumentum nostram sententiam obiecta sunt, deinde primæ sententiaz in principio questionis proposuz diuisiōnem ipsam labefactare contendunt, & dicendū est ad primum: substantiae accidentibus, & secundis substantijs, non esse affectiones substantiarum, nisi affectionis nomine substantiale eius actū ex propria substantia ortu intelligatur, ut ergo notior nobis fieri substantia, diuisa est ab Aristotele, ut sub his actib; consi-deratur,

litteratus, qui cum per se primo ei conueniant in primis substantijs, secundario in generibus, & speciebus, idcirco analogia dicitur est. Nec tamen hinc elicitur, ut secundum argumentum contendit, substantiam magis, & minus suscipere, cum id non contingat per intensionem, vel remissionem, aut alicuius contrarij admixtionem, sed quia modus substanti, & subsistendi ex ipsi rei natura primo & per se conuenit substantia singulari, & ex eius participatione vauiuersali, quemadmodum ex opposito proprietate passionis primo & per se conuenient speciei, à qua prodeant, & ex eius participatione individuis, absque intensione, & remissione.

Ad ultimum argumentum dicendum est subsistere, & substare non solum in propositione, sed extra illam conuenire substantiae, quæ uia propositionis, in qua vnum subjicitur, ac de ipso enunciatur aliud, eiusmodi realis actus presupponat tanquam fundamentum prædications, definiuntre autem secundæ substantias per potestriuam continentiam primarum, & proprietatem eorum esse, ut de primis enuncientur, assertur, ut ostendatur actu in primis substantijs subsistere, nam cum prædicatum realiter esse in subiecto necessarium sic, in eo, quod dicitur secundas substantias de primis enunciari, continetur realis modus in eis subsistendi, qua propter nostra sententia non modo cum definitione secundarii substantiarum, earumdemque proprietate non pugnat, sed miro quadam modo conseruat. Resolutione itaque præsentis controversie est substantiam pro actu reali substanti, diuisam esse ab Aristotele in primam, & secundam, hoc est in substantiam ex se, & à se & in substantiam nec ex se, nec à se, sed virtute alterius, hoc est substantiam primæ per se subsistens, atque substantia, ita ut diuisum huius divisionis superius sit supremo generi prædicamenti, quod constat esse secundam substantiam, superius item speciebus, atque individuis, & superius quidem non vauiuocum, nec propter ea tanquam genus, cum repugner plene, supremum genus habere, sed analogum, ut copiose expostum est.

Obiecta in principio posita diluuntur.

PRO solutione argumentorum primi ordinis ad rotundam est completa substantia duobus modis esse considerabilem:

vno quidem, in quantum contrahibilis est per oppositas differentias ad constitutionem diversarum specierum, & sub hac acceptione est supremum genus prædicamenti, & vocatur secunda substantia, alia est vauiuersalior confidatio substantiae completa abstrabentis à prima, & secunda, ac de vitaque prædicabilis, quo nec vauiuocum esse potest respectu primæ, & secunda substantiae, nec etiam genus probatur, nam siue pro eo cui in se, & à se sustentatur, aut cui debetur subsistens per se, seu pro eo, quod sustentatum est aliorum, eam accepitis, aut etiam pro ut non sustentatur in alio, ut accidentia, omnes istæ rationes per se primo, & ratione sui conuenient substantias ut singulari, atq; etiam ratione singularis conuenient secundis substantiis, quia natura nec per se subsistit, nec in se, & non in alio sustentari ei conuenit, nisi ut singulari, à qua prorunnat subsistentia, ut sic etiam est aliorum sustentatiuam, in vauiuersali vero considerata, quo pacto est secunda substantia, nihil horum haber, nisi ratione primæ, in qua habere illa necesse est, ergo analogum est substantia, ut communis ad primam, & secundam sub quibuscumque considerationibus: quod vero non sit genus editione conuincentur, & ex consequenti quod analogia diuisione sic diuisa ab Aristotele, ut cōmuuis sententia quam sequitur proficer. Vnde ad formam primi argumenti dicimus non esse impossibile aliud prædicatum genere supremo vauiuersali, quod sic diuisum huius diuisionis abstrahens à prima, & secunda substantia, quod proinde nec genus est, cum non sit secunda substantia, nec generalissimo superiorius tanquam genus, sed ut analogum, nec mirum id est, cum aliud prædicatum vitroque superius extet, nempè substantia, ut à completa, & incompleta, totali, & partiali abstrahit, in substantiam completam, & incompletam analogice diuisibilem, sub cuius diuisionis primo membro genus ipsum supremū, omnes item species, & individua, diuisum præterea præsentis diuisionis, de qua loquimur, comprehenduntur. Supremum ergo genus prædicamenti diuiditur per corporeum, & incorporeum tanquam per oppositas differentias, substantia vero completa vauiuersalior per primam, & secundam tanquam per diuersos modos substantiales.

Secundum argumentum sic solvendum est, ponibile in prædicamento duabus modis vñtparatur, vel pro eo, quod ponitur, vel pro ratione

tione abstracta ab his, que ponuntur formaliter consideratis, diuisum huius divisionis est substantia ponibili in praedicamento, et ratio communis, non ut id, quod in praedicamento ponitur, quemadmodum in definitione primae substantiae dicimus, de cuius formalis esse primam substantiam pro ratione communis à cunctis primis substantiis abstracta, que ratione communis est, non singularis, talis est ergo substantia, qua hic diuiditur, ponibili quidem in praedicamento non ut quod, sed ut quo quod non est aliud, ac esse rationem abstractam ab his, que in praedicamento ponuntur, que distinctio alij solet explicari verbis: in actu exercito, vel in actu signato, & in actu exercito potius in praedicamento dicitur illud, quod actu exercit ipsam praedicamentalem ordinatorem, actu vero signato, quod coiceperit eis, qui a tum excent, conuenire, & hoc modo diuisum huius divisionis in praedicamento ponitur, & non alio. Vel secundo responderi potest diuisum huius divisionis esse substantiam completam, sed analogice consideratam, & ideo non dicitur ponibili in praedicamento, vel praedicamentalis, nisi ratione membrorum, in que diuiditur.

Ad ultimum responderetur diuisum huius divisionis reale esse, cum neutrō tamen membro pugnat, sed cum sit communis ratio substantiae completa ut substantialis, & substantialis de viroq; caueatur, nam verum est prima in substantiam esse substantiem, & substantium aliorum, atque etiam secundam, neque ergo est singularis natura, neque uniuersitas, vel secunda substantia, sed utraque uniuersior, atque utramque continens eo modo, quo analogum continet sua analogia.

QVAESTIO QUINTA.

Quod nam sit formale definitio definitionis primae substantiae.

Explicatur substantia prima definitionis, & ratio dubius proponitur.

Definitio
prime sub-
stantiae.

HISC Everbis continetur definitio prima substantiae substantia, que proprie, prius expaliter, & maxime dicimus, est que neque de subiecto aliquo dicitur, neq; insubiecto aliquo est ex quibus, ut in coena expositione admodum

expimus, ut illa adiectio, proprie, principalius & maxime, iuxta communem interpretationem sententiam ad definitionem non pertinent, sed excellentiam & finitum exprimit, quare singulis est laevius in expositione huius capituli contendens unam quanquam definitionem integrare, aliam vero verba statim sequentia, atque ita duplice definitione explicatam esse ab Aristotele primam substantiam. Unica est rigore definitionis his verbis contenta: *que nec de subiecto aliquo dicitur, nec in subiecto aliquo est, in qua quidpiam loco generis tubintelligunt omnes, occupè substantiam completam, vel praedicamentalem, ut excludantur partes substantiae, nam de differentiis notum est per eam particulariter expelli: que nec de subiecto aliquo dicitur, cura communis sic secundis substantiis, & differentiis de inferioribus tanquam de subiectis enunciari.* Definitionem hanc ita explicatam uniuersis primis substantiis esse communem, atque ex quo conuenire communis est omni um sensu, ut bene in eius expositione adnotat Caietanus, nec enim singularis, ut ab alijs distinctum, definibile est, sed ut communis ali quid cum ceteris habere potest illud igitur, q; Ratio dubia per hanc definitionem explicatur, communis tandi, esse oportebit, & tunc vel reale aliiquid est, vel secunda intentionis, difficile est primum, nam cum singularia sint primo diversa in quantum talia, non videtur quidpiam reale habere posse, in quo conueniat, sed que, n admodum homo iste singularis, qui Petrus nuncupatur, & homo ille singularis, cui idem nomine impositum est, sola voce conuenient, & propriea equum est sub tali appellatione, pari ratione sidem singularis homines & quoce conuenient sub nomine singularis, vel primae substantiae. Unde nihil reale praeter solam vocem communis est esse potest, quod in definitione primae substantiae explicetur: sed non minus difficile est intentionem secundam esse distinctum, nam huc ita se res habeat, quod omnes substantiae singulare denominantur à secunda intentione prima substantiae, quemadmodum genera suprema a secunda intentione generis, & ultima differentia à secunda intentione differentiarum, & idcirco communis sit omnibus secunda intentione, q; exrum in ordine ad praedicamentalem dispositionem & secunda intentiones, sed natura ipsa reales considerant, non quidem ut substantiae secundis intentionibus, sed secundis proprias efficias metaphysicas re-

Sententia
laevius.

192

193

194

195

libus conceptibus compositas, alioqui non & stiruerentur diversa predicamenta, si quidem sub denominatione secundarum intentionum sō distinguuntur genera nec species substantiae, atque accidentis, sed vniuocae ad primum, & secundum predicabile referantur, ut suis proprijs locis adnotauimus: itaque quoniam conuersio sit necessaria, ut & secundis intentionibus denominetur res in predicationibus disposita, ordinatio tamen predicamentali ex naturis realibus absque dubio fit, vnde inferitur primum, & secundam substantiam pro natura ipsa reali explicari hinc definitionibus, atque adeo reale esse definitum, non rationis.

Prima sententia cum argumento.

Ratio hanc dubitandi ambiguam fecit utramque partem, & in varias sententias dialecticos distinxit. Etiam Magist. Antonius questione. unica praesentis capituli art. 1. ad 4. quem sequitur Orl. qu. 1. art. 2. conclusionem, asserueranter teneret materiale definitum reale esse tempore singularem substantiam, formale vero secundam intentionem tales denominationem ei tribuentem, iraq; censet uniuersus primis substantiis definitiorem quadrare, non ut in aliquo reali conueniat, sed ut sunt sub secunda intentione, non secus ac in definitionibus predicablem stabilitatem fuit pro substrato explicari naturam realem, pro formali vero secundam intentionem, à qua unitatem accipiunt, ut eadem possint explicatio ne comprehendendi: hanc sententiae triplex argumentum esse potest.

Primum est ex verbis ipsius definitionis acceptum, etenim de subiecto non dici predicationem negat, & in subiecto non esse predicationem fundamentum: nam ut Aristoteles circa finem huius capituli testatur, ab eo, quod res est vel non est, vera euacuatio, vel falsa statuitur, ergo utrumque verbum secundam intentionem denotat portus, quam realem naturam, & illa est: formalis definitio.

I. Argum.

196

II. Argum.

197

Secundum, primae substantiae sunt singularis naturae substantialis, ut Petrus, & Ioannes, non quidem ut homines sunt, sed ut singularis homines, sed ratione singularitatis non conuenient, cum differentiae individuales sint primo diversae, ergo nihil reale (omnne habet, quod explicari in definitione possit, nisi velut infinitum quendam processum admittere: nam & à differentiis individualibus communem ratio-

nem abstrahas, in qua cōvenire Petrum & Iohannem affirmas, statim sequitur alio differentijs differre, à quibus similis exit alia ratio abstrahi bilis usque in infinitum.

Postremum. Definiciō prima substantia alicui reali communī conuenire debuit, etenim si commune est, de primis substantijs in particulari enunciabitur, & cum sit realis conceperit, absq; dubio tanquam de subiectis, ut similes predicationes restuant: Petrus est prima substantia, Iohannes est prima substantia, quae iam de subiecto enunciabitur, & in illo erit, cuius opositum proficeret definitio, sicq; cum definitio non cohererit. Quod rursus corroborari potest, si rem communem, atque realē designat prima substantia, statim sequitur non esse primam substantiam, sed secundam, cum prima substantia singularis sit, non communis.

III. Argum.

198

Secunda sententia opposita verior.

Ex opposita vero parte exeat Caianus, qui inter explicādam definiacionem, quid piam reale esse definitum non solum pro ieiuniis substrato, sed pro ratione formalis affirmat, bifariam itaque considerabiles esse ut singulares substantias Petri, & Iohannis, non p̄ secundum humanam naturam, quam participant, & rursus secundum modum particulae ut substantia, qui est individualis differentia, eos distinguens, & sub veraque consideratione uniuocam habent conuenientiam, specificam quidem sub priori, sub posteriori vero modalem, nam cum vix que talē modūm subsistendi fortiauit, ab strahibili est ab eis ratio communis particulariter subsistendi, & cum haec eadē sit ratio primae substantiae conceptrū cōmūnem abstrahimus, quem nomine primae substantiae in cōmūni significamus. Duplex igitur est definitio p̄fectoris definitionis, materiale, & formale: singulares omnes substantiae pro substrato definitur: eis siquidē definitio conuenit, ut Petrus, & Iohannes, formalis autē ratio, sub qua explicantur, est singularitas ipsa substantialis, in qua conueniunt, & à qua appellantur hoc aliquid (ut verbis Aristoteles utramur) itaque ex utroque unum totale, & completere definitum constatur, quod appellatur

latus primā substantiam in communione.

Duplex definitio.

*Predicata sententia approbatur, &
confirmatur.*

201

HAec sententiam, tanquam expressam
Diu. Thomae, doctrina Aristotelis, de
veritati magis consentaneam, semper
secutus sum, etenim Diu. Thomas i. p. quest.
29 articul. 1. ad 1. hisce verbis illam proficitur.
Licit hoc singulare, vel illud definiti non posset, ta-
men id, quod pertinet ad communem rationem fin-
gularitatis, definiti potest, & sic Phylosophus defi-
nit substantiam primam, & hoc modo definit *Doctine personam*: Et quest. 3 o. articul. 4. ad 2. de perso-
na, quae idem est ac prima substantia, ita loqui-
tur. Licit persona sit incommunicabilis, tamen ipse
modus existendi incommunicabiliter potest esse plus
ribus communis. Elicitur etiam satis efficaciter
ex doctrina Aristotelis, cap. enim 2. huius libri,
diuidens ea, quae sunt, in quatuor membra
collocat primam substantiam in postremo sic
inquiens: *Personas, que sunt, alias neque in subiec-
to sunt, neque de subiecto aliquo dicuntur, ut qui-
dam homo, & quidam equus.* Ecce diuīsum huius
diuīsionis reale est, membra itera diuidentia
secundum varios essendi modos explicantur,
inter quae prima substantia eisdem verbis con-
numeratur ceteris, quibus capite praesenti de-
finitur, ergo secundum proprium esse reale me-
dium est illius diuīsionis, & huius definitionis
definitum, ut verba Aristotelis, hic expressa o-
stendunt, *substantia, ait, que proprie, principali-
ter, & maxime dicitur, his enim iuxta omnium
fere interpretationem sententiam explicatur prima
substantia in quantum definita res est, dubita-
re autem nemo potest tria illa verba reales co-
ditiones exprimere, ergo secundum eas definitur,
non ut substantia secunda intentioni, ut ra-
tiones istae concinnant.*

202

203

Probat ex
doctrina
Arist.

Probat ex
ratione I.

II. Ratio.

204

205

206

207

modos intrinsecos reales, ergo trahitur ad
constituendum prædicamentum substantiae
modo reali, per se modificatum, sed prima sub-
stantia definita, ut res prædicamentalis, ergo
ut eas per se completam, quod absque dubio
naturam realem pro materiali, & formali im-
portat.

Postremo: prima substantia idem est cum III. Ratio.
hypothesi, & persona, ut aduersarij, cum cre-
tis dialeticis admittunt, eo duntaxat ab ea di-
finita, quod prima substantia ad quamlibet
naturam substantialem se extendit, persona
vero solum ad intellectualem, sed persona de-
finitur secundum esse reale à Boetio vniuersa
schola approbante libro de duabus naturis in
principio illis verbis: *Rationis natura indi-
vidua substantia: ergo eodem definitibilis erit pri-
ma substantia, qua propter necessarium non
est ad secundam intentionem recurrere, ut
aduersarij arbitratur, in hoc proculdubio de-
cepit (mea quidem sententia) quod primam
substantiam definiri credunt tanquam primū
subiectum ceterorum, esse autem primum
subiectum à secunda intentione habeat, cum
tamen veritas sit subiectum geminam accep-
tionem habere: realem vnam rationis alterā,
prima quidem substantia subiectum primū re-
ale est, in quantum per opria virtute subsistē, ac
sua reali subsistētia prædicata realia superiora,
accidentiaq[ue] sustentat, hoc est enim, ut superius
attингere cōcipimus, propriè, principaliter, &
maxime substantie. Quis enim dubitet substantie
actum realem substantiae esse, ac primam sub-
stantiam, cui primo conuenit subsistētia, prin-
cipaliter convenire, secundis vero in quantitate
in ea sufficiantur, etenim vocabulum se-
cunde substantię primo ab Aristotele fuit in-
uentum, ut errorem Platonis refelleret, qui
vniuersalia putabat propriam habere subsisten-
tiā ratione cuius à singularibus separata sub-
sistēt, nec secus, ut que illa, hoc aliquid pos-
sunt appellari, cum tamen veritas ipsa hunc
modum subsistēt solis substantijs singulari-
bus conuenire posse ostendat, quia substantia
propriissimus modus est naturę singularis,
à qua tanquam à proxima causa oritur, vni-
uersalia vero solum esse realia quedam præ-
dicata ab eisdem singularibus officio intelle-
ctus abstracta, quae cum in eisdem sint singu-
laribus, eorum virtute subsistunt, & hac fuit
potissima ratio appellandi substantias singu-
lares primas, quasi primo subsistēt, & propria
vicia-*

Ens diuiditur in decem prædicamenta per

203 virtute extera sustentantes: vniuersalia vero secundas, quasi secundario subsistentes ex participatione primatum, acque ex eadem superioribus praedicatis, accidentibusque substantes, hoc est ergo primam substantiam esse primum subiectum reale, hoc item modo in divisione substantiarum in primam, & secundam, nec non in propria definitione consideratum, & in vniuersa dispositione praedicalenti, à secunda autem intentione denominatur subiectum, in quantum ex virtutis intellectum in praedicationibus, cuius in praesenti opere non alia ratio habetur, nisi in quantum realis praedicamentorum ordinatio ad constituendas cœnacationes refertur, itaque in praedicationibus formalis est ratio constitutionis: & considerationis secunda intentio, in praedicationis non nisi conditio, quia necesse est res in praedicationis disponendas sub vniuersalibus conceptibus, realibus quidem considerate, genera per differentias diuidere in suas species, usque ad primam substantiam, in qua sicut subsistunt omnia, sic in eadem fundantur, nam cum metaphysica sit principaliter constitutio praedicamentorum, genera, species, & differentiae reales sunt conceptus respectu illius, & (ut vulgo dicitur) vniuersalia metaphysica, ad logicam ramer considerationem referuntur tanquam fundamenta, ex quibus enunciationes, & syllogismi constiuentur. Ostendit igitur doctrina haec, quam vera sit nostra intentio affirmans primam substantiam, tanquam per se subsistentem, realiterque vniuersis substantiam in praesentium esse consideratam, ac definitam, & hac de causa primū subiectum appellari, nam per subsistentem, & actum substanti accidentibus, & superioribus praedicationis denominationem subiecti consequitur, & primi subiecti, sicut ipsa est, que primo substat.

Argumenta alterius partis soluntur.

Ad I. argu.
respondet.

V E R B A autem definitionis (ut argumenta solvere incipiamus) realia quidem sunt, nam esse in subiecto realiter denotare inherentiam, negatio ergo illius realis est, dici etiam de subiecto pro fundamento reali in hac parte accipitur, quod tali modo Pro solilio ab intellectu concepimus de inferiori quiditate enunciari potest, unde negatio eius, que primæ substantia in definitione articulata.

buitur, non secus arque prior alia realis est, id significans, quod est singulari substantiaz proprietas particularem modum subsistendi repugnare, ut in communi concipiatur, vel fundatum sit, quod de aliquo inferiori possit in praedicatione enunciari.

Ve secundo argumento fieri satis, adnotare oportet duo esse in prima substantia, & hanc naturam, & hunc modum particularem subsistendi, vel hanc subsistentiam, ut in ipso hanc naturam humanam, & haec singulatatem, vel subsistentiam, & quemadmodum ab hac natura humana abstractibilis est communis concepitus hominis humanitate considerata absque consideratione individualium conditionum, patet à singulatate ipsa, vel modo particulari subsistendi abstractibilis est communis ratio singularis, vel per se subsistentis: cuius ea est ratio, quia quemadmodum per hanc naturam humanam Petrus est homo, & singularis homo, ita etiam per hanc singularitatem est singulare humanæ naturæ, & tale etiam à ceteris distinctum, nomine igitur homo consideratur eius humanitas non considerata singularitate, & idcirco conuenit cum ceteris, nomine autem huius hominis, vel Petri significatur, ut à ceteris suis speciei hominibus distinctus, & simili modo nomine singularis, vel primæ substantia consideratur, ut particulariter subsistens, in quo cum ceteris conuenit singularitate, vel subsistencia illius, ut singularis est subsistencia concepta, non considerata ultima determinatione particulari: nomine aurem Petri, ut tali determinato modo à ceteris distinctus consideratur. Itaq; duplex est consideratio particularis substantiaz, ut particularis est, & ut talis particularis, (ut ita loquuntur.) Non est ita facilis, ac duplex alia consideratio humanæ naturæ communis, & particularis, sed non minus vera, nec infertur bene in eodem argumēto processus aliquis infinitus ex tali primatum substantiarum cœnacientia, cum necessarium non sit alijs differentiis individualibus ab ea se parari, sed eisdem sub ultima determinatione consideratis.

Ad ultimum respondendum est communem rationem primæ substantiaz ab vniuersis abstractam non esse illud, cui definitio conuenit, vel de quo predicatur, sed rationem tantum, sub qua primæ substantiaz definita sunt, quemadmodum in obiecto vultus coloris singulares sunt, qui videntur, visibilitas vniuersis communis non videtur, sed est ratio sub

212

213

214

Ad ultimum
respondet.

215

sub qua ad visum pertinent: itaque Petrus, & Ioannes sunt, quibus definitio primæ substantiæ conuenit, communis ratio primæ substantiæ, in qua conueniunt, ratio sub qua definitur, quæ & si multis sic communis, non est tamen secunda substantia, quia non importat naturam communem, ut genera, atq; species, sed naturæ singularis modū, quem de primis substantijs prædicat, dum sic enunciamus: Petrus est prima substantia, Ioannes est prima substantia, sufficit ergo sit primarum substantiarum ratio, vi ei definitio tanquam quo, (vt aiunt,) adaptari possit.

Ratio dubitandi datur.

Ad rationē
dubitandi.

216.

217.

218.

A Deam partem rationis dubitandi, quæ nostræ sententiaz aduersarunt, dicimus, diuersam esse rationem de Petro, vel Ioanne comparatione plurium singularium eiusdem appellationis, ac de prima substantia respectu multarum, nam nomen *Petrus* multis nominibus imponitur secundum ultimam rationem singularitatis consideratis, vñusquisque enim, ut talis est, significatur, ac si solus significaretur, cum casu contingat pluribus idem nomen esse attributum, nomen autem primæ substantiæ, hypostasis vel personæ, ut pote commune, communem etiam rationem abstractam à singularibus, vel substantijs importat, ac proprieas non in sola voce, sed in re significata sub ea conueniunt plura singularia & proprie tales conuenientiam explicari eadem definitione possunt. Appellant autem diuersas diff. sententias primo diuersas, non quia omnino sunt sicut prima genera, sed ea solum ratione, quia secundum ultimam determinationem singularia constituant, ac distinguunt, ita ut vitra illas non sint alia possibiles cui ramen non obstat, ut in eisdem communem, & particularem rationem possumus considerare.

QVAESTIO SEXTA.

Verum ne sit magis esse substantiam primam, quam secundam.

Quadam in favorem negativa pars
opponuntur.

PRIMA, & secunda substantia definitiis, cō-

parat eas Aristot. inter se, decernitque magis Comparare esse substantiam primam quam secundam, in 1. substantia quo non videtur sibi constare, cum statim ea cum secundis praesenti proprietates substantiaz enumera- trans, vnam esse affirmet magis minusve non iuscipere & 8 Metaphysic. textu 2. oppositum ex professo doceat, nempe genus magis esse substantiam, quam speciem, speciem, quam singularia his verbis: *Alius vero accidit ex rationibus substantias esse quod quid eras esse, et subiectum item, alter genus magis, quam species, et vniuersale, quam singularia, vniuersale vero, et generis, id est quoque copulantur.*

Pugnat præterea cum ratione primo: quia perfectius est illud, quod natura est prius, magisque ab ipsa natura inten-
tum, ac secundum vtramque conditionem eminet secunda substi-
tia, ergo magis est substantia, quam prima. O-
stendo vltimum ex his, quæ Porphyrius capite de specie docet, nempe certo numero compre-
hendi species, individua vero in infinitu multiplicari. Cuius ea est ratio, quia per se inten-
duntur à natura species, individua vero quasi per accidentem, & quanquam per se etiam inten-
dit admiramus, baut dubium quin propter specierum conservationem, præcipue igitur intenduntur species: prius vero probatur ex doctrina Aristotelis in postprædicamentis cap. de priori: vbi illud esse prius altero scribit
à quo non valet substantiendi consequentia. ut a-
nimal prius est hominem, quia non bene infer-
tur, non est homo, ergo non est animal, absolu-
tum enim animal ab homine, cum ab illo nō
pendeat, è diuerso vero homo pender essentia-
liter ab animali, & inferius quodcumque à su-
periori, cum ex eo insinuare componatur. Vnde
de perire homo perire animali, cum ergo
secundæ substantiaz sint superiora prædicata,
à quibus primæ essentia liter pendent, sequitur
planè priora illa esse secundum naturam, atque
adగ perfectiona, magisque proinde substantias,
quam singularia.

Secundo substantiaz, secundæ continent re-
sum essentiaz, ut de homine, & animali con-
stant est, singulare vero substantiaz actualiter
existentiam, vnde oritur, ut perpetuæ sint illæ,
in continuo autem motu primæ substantiaz,
ex quibus passim quedam de novo oriuntur
alijs percunibus, vñusque horum nobilio-
rem testatur esse secundarum substantiarum
conditionem. Per strep. o, non solum id verum
esse comprobatur ex parte essentiaz, sed etiam
in ratione existendi, ac substantiandi accidensibus.

II. Argu-
ment.

223

222

et enim substantia ab essentia oritur tanquam proprius terminus, à quo compleatur, igitur se habet ad essentiam tanquam effectus ad suam causam. sed causa nobilior est effectus, ergo essentia superior dignitate substantiam, adhuc igitur considerata prima substantia ex parte substantiae minus nobilis quam secunda inventur, à qua substantia eius procedit. Quod autem idem sit censendum de ratione substanti probo, nam secundæ substantiae sustentant nobiliora accidentia, quibus primæ substantiarum virtute, ergo in ratione substanti sunt nobiliores.

Vitramque antecedentis partem certam esse testatur proprie passiones ab essentia specifica, vel generica procedentes tanquam à propria causa, ut sensibile ab essentia animalis, capacitas disciplina ab essentia hominis, de quibus aperium est proximè prædicari de secundis substantiis, cisiisque mediatis de primis: nempè Petro & Ioanne. Vera enim est causa illius: quia animal est sensibile, hoc animal est sensibile, & quia homo est disciplinæ capax, Petrus habet eandem proprietatem, substantia igitur his perfectissimis accidentibus secundæ substantiae propria virtute, primæ vero eadem virtute sibi communicata, adhuc igitur in ratione substanti perfectiores deprehenduntur secundæ substantiae.

Dua sententiae referuntur.

Sententia
Ammonij
& Villalpand.

224

Propter hanc Ammonius & Villalpandus in expositione huius literæ tenent Auctore, non ad veritatem rei attendisse, dum proutulit primam substantiam magis esse substantiam, quam secundam, sed vulgari modo fuisse locutum, in metaphysica vero, vbi rerum dignitate ad amissum perpedit oppositum scilicet, nec tamem idem credendum est sententiam enarrasse, sed loquendi modum.

III. Sent.

225

Quidam alii substantiam tribun modis considerandam censem, primo secundum essentiam, secundo in quantum realiter substare accidentibus, postrem in quantum secundæ intentionaliter substare prædicari in propositione, id est, substantiam eorum est, & primo modo aiunt proprie loquendo neutram esse magis substantiam, quam alteram, quia substantia non sufficit magis & minus. Luxta secundum modum aiunt primam esse magis substantiam, quia per se substare, secunda vero ratione primæ, sed impropter loquedula esse de-

226

bis aduerbijs magis, & minus, nam secundum propriam significationem non coenunt substantiae: in postrema acceptione alia distinctione utriusque esse, nam extensio magis substantiae est species, quam individuum, si quidem pluribus praedicatis in propositione substantia, cum nos solum praedicata uniuersum individui, sed omnium de illa dicantur, intensius vero magis substantia est prima, que ex propria virtute habet, ut sic subiectum propositionis.

Resolutio questionis.

Pro solutione huius questionis adnotandum est, quod ubi agitur de comparatione secundarum substantiarum, cum primis, in aperto est sermone de eis esse in reum natura existentibus, nam primæ substantiae substantiam per se important, ab ea abstracte nequeunt, vel sine illa intelligi, si secundum completeram, atque integrum ratione accipiuntur, in eisdem autem primis substantiis substantiant secundæ, ut in Petro homo, & animal, itaque quamvis secundæ substantiae abstractant à primis, atque adeò ab actuali substantiæ, vere in eis substantiant, quod necessarium est, ut de eisdem enuncientur, atque etiam ut cum illis conferantur.

Nota.

De secundis igitur substantiis sic loquentes duobus modis considerabiles esse censemus, Duobus modis secundum essentiam, non considerata substantia, quam re vera habent in primis, vel ut substantiales sunt, ita ut in ordine ad eiusmodi actum substantiale accipiatur, atque eisdem modis possit primas substantias considerari notum est, vel considerata essentia hac individuali, non considerata substantia: vel certè eam accipiendo ut substantem per se. Et quidem sub prima consideratione disponuntur in prædicamentis, tam secundæ substantiae, quam primæ: quia prædicamentalis ordinatio rerum essentias attendit, secunda vero consideratio non est essentialis, sed ad quendam actum substantiale referunt, pertinentem quidem ad substantiale complemetum substantiae, minime ad essentiam eius.

Quibus expositis duabus his assertionibus I. Concluimus sententia proponenda est prima: facta comparatione secundarum substantiarum cu primi, secundum essentiam utriusque consideratis, nobiliores sunt secundæ, hanc conclusiōem efficaciter probant omnia ferme argumenta

Ccc. 2

229

II. Concl.

menta in principio questionis proposita.

Secunda conclusio, considerat in ordine ad substantiam, perfectiores sunt primae substantiae, quibus per se primo competit substantia, & cum substare conueniat substantiae ratione substantiae nobiliores ex consequenti erunt in ratione substantiæ, sub qua abique dubio considerantur, & comparantur ab Aristotele, etenim substantia actus quidam substantialis est ab essentia emanans, non quidem in communio considerata, hoc est sub specie, vel generis conditione, sed iam individuata, ut si de humana substantia sermo procedat, non oritur ab humanitate ut sic, sed ab eadem per hanc materiam, & hanc formam individuatam: quod est dicere ab hac humanitate singulari prodire, quam absque dubio prius individualitatem, quam substantiem intelligimus: prodeunte autem ab hac humanitate substantia, per eam complevit substantia, constituiturque in esse suppositi, & personæ, ac primæ substantiae, & haec est fundamentalis ratio, proprie quam primæ substantiae per se primo conuenit substantiere, lecūdis vero eius ratione, quia eo ipso, quod haec humanitas substantens est, specifica ratio humanitatis, quam ab ea abstractius, substantiere in ea dicitur. Merito ergo substantie substantię utriusque substantiis considerationis statuimus in secunda conclusione nobiliores esse primas.

III. Ratio.

231.

Sed haec ratio insert aliena non minus efficacem pro confirmatione prioris conclusionis, propriea primæ substantiae sub ratione substantientium nobiliores sunt, quia substantia primo, & per se eis conuenit, secundis vero non nisi est carum participatione, sed ita est, quod essentia conuenit secundis substantijs primo, & per se, cum ex predicationis essentialibus constituatur: & ex participatione earum conuenit primis, ergo sub essentiali consideratione à secundis superatur. Minor certissima est, quia ex participatione speciei multiplicantur vniuersa individua, & eiusdem speciei appellantur, quia eandem essentiam specificam participant, diuersa vero, si diuersam, & hinc ortu habuit commune illud Porphyrij axioma capite de specie, ab vniuersa schola receptum. *Participatione speciei plures homines sunt vias hominis.* Hinc etiam procedit illa veritas, definitio per se primo conuenit speciei, quia illa est, quæ primo, & adæquate componitur ex genere, & differentia, quæ sunt partes definitionis, individuis vero quasi secundario conuenit pro-

232.

pter eiusdem essentia participationem, itaque non minorem certitudinem habet conclusio prior, quam posterior.

Adhuc explicatur eadem veritas.

CAETERUM, ut melius virtusque veritas intelligatur, obseruare oportet in secundis substantijs duo esse consideranda, & eorum entitatem, in qua fundantur essentialia prædicata, & solam prælatorum connexio nem.

Prima consideratio solum eis conuenit, dum in rerum natura sunt in primis substantientes, posterior vero etiam nulla sit in rerum natura prima substantia: verum est enim cunctis perentibus hominibus hominem esse animal, viuens, corpus & substantiam. Eiusmodi tamen prælatorum connexio ex se non est aliquid in rerum natura, sed solum obiective in intellectu hanc veritatem continente, quod homini eiusmodi prædicata debetur: & si extra causas fiat, vel sit, talis esse debet, cui essentialiter conueniant: fundatur quidem in potentia divina, tanquam in eminentissima causa, in qua idæa hominis reperitur cum representans secundum esse possibile sub eisdem essentialibus prædicatis, unde secundum æternam suæ cause conditionem æterna est etiam hæc prælatorum conexio, & propositiones ex ea factibiles, atque etiam obiective in intellectu existentes, æternæ sunt veritatis, in quibus copula nullum tempus determinans, solam connexionem extremonum importat, secundum naturalem conditionem ea coniungens. Ac demum, si genera, & species iuxta eam dumtaxat considerentur, non sunt secundæ substantiae absolute locutione, nisi forte secundum quid in quantum eis conuenire necesse est, dum in rerum natura fuerint: solum ergo dicentur secundæ substantiae entitatem realem extra causas habentes, atque in primis substantijs substantientes, ut planè ex definitione Aristotelis colligitur. *Seconda substantia sunt genere, & species, in quibus primæ substantie insunt:* inesse autem in eis primas substantias, presupponit in rerum natura esse in eisdem substantiis, eisque essentiam conferentes: & conuenit evidens ratio, nam substantia entitatem realem importat, in qua fundantur essentialia prædicata in prædicamento disposita, & idcirco singularis substantiis, in qua cuncta reperiuntur, in eo collocatur, tanquam omnium fundamentum, in quo

233
1. Consideratio.

234

235
Nota.

236.

Exemplū.

237.

238.

239.

240.

In quo entitatem realem habere dicuntur, ex sola ergo connexione praedicatorum erit quidem predicamentalis ordinatio obiectiva in intellectu, sed nihil in rebus, nec proinde predicamentum reale substantiaz, sed veluti quoddam exemplar illius, ut tale futurum esse intelligatur, si substantiaz extra causas futurae sint. Non secus ac fabricata domus in mente artificis, ante quam extra excedat, quoniam dicitur dominus simpliciter, sed exemplar eius, quousque extiterit fiat. Ita etiam nec predicamentum, nec secundaz substantiaz appellari possunt simpliciter, quoniam entitatem realem extra causas habeant, sed quasi secundatarum substantiarum exemplar, talis praedicatorum connexionio vocatur. Bene igitur pronunciat de illis Aristoteles in hac eadē comparatione: *Defructis primis substantijs impossibile est aliquid aliorum permanere*, cuius cum esse sensum admonet et cœpimus, ut secundaz realem existentiam secundaz substantiaz non permaneant, & cum entitatem realem nullam habeant nisi in primis substantijs, sequitur evidenter, nihil esse in rerum natura, sed solum secundum praedicatorum connexionem eis debitam, quodocunque in eisdem primis substantijs extra causas sint futurae, & cum substantia entitatem realem importet, in qua fundatur talis praedicatorum connexionio, simpliciter vera erit propositio Aristotelis non solum de secundis substantijs quantum ad existentiam, sed ex consequenti etiam quantum ad esse substantiale, ita ut verum sit desinentibus primis substantijs simpliciter loquendo, nec secundas permanere, quamvis secundum quid esse dicantur, hoc est obiectiva in intellectu, ubi est praedicatorum connexionio eisdem essentialiter debita.

Sicut obiectio in principio positis.

Proposita autem argumenta omnia sere confirmant nostram primā assertiōnem, unum tamen, vel alterum solutione indiger, quod ei aduersatur, vel etiam conclusio- ni secundaz. Et in primis proprietas substantiaz non suscipiendo magis, & minus non tollit, quin una sit alia perfectior inter primam, & secundam substantiam, quia id non procedit ex latitudine graduali secundum quam sit intensio, vel remissio. Quod apposite est necessarium, ut magis, & minus suscipere forma dicatur, ut sapientia cum proprietate substantia-

tiaz examinantes copiosius explicuiimus, sed ex propriā rei natura, & conditione. Quo patet verum est inter species animalis, imo & necessariusa, hominē esse leone perfectiorem, sed non propterea magis substantiam, vel magis animal, quia maior illa perfectio non procedit ex graduali latitudine, seu intentione, sed ex propria natura habetur, cuius veritati illud est evidens signum, quod nunquam varia- tur, par ergo est ratio de secundis, ac primis substantijs, quæ vicissim se excedunt secundū diuersas considerationes, nō quidem proprie gradualem latitudinem, vel intentionem, sed ob maiorem, vel maiorem perfectionem ex propria natura habitam, atque invariabilem, ex quo intelligitur nō sufficere, ut magis, minusve propter illam suscipere dicatur sub- stantia.

Locus Metaphysicæ explicatione non indi- get, cum plane in eo ostendat Aristoteles se ex propria sententia non loqui, sed Platonis, qui vniuersalia forsitan ponens à singularibus se- parata, & per se existentia, consequenter per- fectiora esse singularibus asserebat, ita admo- net D. Thom. in eiusdem loci commentarijs lectione prima.

Duo argumenta postrema probare inten- Ad duo vi- dunt secundam substantiam nobiliorem ad tima argu- huc esse in ratione subsistendi, & substantia- menta. aduerius posteriorem conclusionem: idèo ad primum ex adnotatis respondendum est sub- sistentiam nō prodire ab essentia secundatum substantiarum, sed primarum, quæ licet eadem sit, in vniuersali tamen considerata secundis substantijs attribuitur, individuata vero primis, à quibus procedit tanquam à causa pro- xima, & propter nobiliori modo primis, quā secundis substantijs conuenit, atq; hac de causa, tanquam per se primo subsistens nobilior merito appellatur prima substantia non secundum essentiam, sed in ratione subsisten- di, atque substanti.

Vtrumque argumentum solviimus negantes Ad vici- omnino, alicui accidenti substare secundas substan- tias propriā virtute, oriuntur quidem propriaz passiones secundum esse etiam ordinem causalitatis ab essentia specifica, vel se- cunda substantia, sed sustentantur in primis, in quibus proxime inhaerent, cuius ea ratio est, quia actu inhaerere, & sustentari postulat existentiam, quæ primo, ac per se conuenit primis substantijs; ergo ille sunt, quæ eiusmodi adhuc proprijs accidentibus proximate substanc- secun-

242.

secundæ vero substantiæ non nisi eorum vi-
tute: veruntamen, quia in his prædicationi-
bus, in quibus passiones enunciantur de subie-
ctis, dum dicimus hominē esse admiratiuum
vel risibilem, ordo emanationis importatur,
non actualis inhærentia in subiecto, proximè
verificātur de illis, remote vero de primis sub-
stantijs: ex opposito tamen res se habebit, si
eædem propositiones denotent actualem in-
hærentiam, seu existentiā in subiecto, nam
tunc proximè prædicantur de primis substan-
tijs, remote de secundis, vt si hoc modo enun-
cieremus, homo existit admiratiuum, vel risibilis,
liquet ergo in ratione substantiæ semper esse
nobiliorem primam substantiam.

243.

*Dubium incidens de alijs comparationi-
bus substancialium.*

244.

Duo exem-
pla.

245.

Superest Appendix, quoddam dubium, vt
comparationes vanuerit examinētur, quas
Aristoteles non modo inter primam, &
secundam substantiam constituit, sed etiam
inter ipsamet substantias secundas, atque eti-
am priunas. Sunt autem tres, prima inter ge-
nus, & speciem, sit, species est magis substan-
tia, quam genus, & inter species ipsas neutra
est magis substantia, quam alia, sed nec inter
primas substantias. Hæc autem oritur ratio
dubitandi. Prima substantia apud Aristote-
lem potior est, quam secunda, idcirco quia
pluribus substaret, ledicet species una substaret
pluribus prædicatis essentialibus, pluribusque
accidentibus, quam alia, erit ergo potior sub-
stantia, minorem efficaciter confirmant duo
exempla: coruus substaret cunctis prædicatis
quibus homo, & insuper duobus alijs, nempe
bruto, & aui, tanquam proximi generibus
sub animali, quibus homo non substaret, homo
item substaret animali, viuenri, & corpori, qui-
bus species angelorum non substaret, nisi pro-
ximis generibus sub substantia. Homo deni-
que substaret corporeis accidentibus, & spiritua-
libus, vt quantitat, colori, intellectui, & volun-
tati, angeli verò sois spiritualibus, ergo
coruus erit magis substantia, quam homo, &
homo quam angelus, quod absurdum valde
est. Et insuper falsa erit regula Aristotelis
omnimodam ponens æquitatem inter ato-
mas species: vel si argumentum constitutum
ad eiusmodi impossibilia non deducit, infir-
ma erit ratio Aristotelis, qua probauit pri-
matam substantiam potius esse secundam,

246.

quia pluribus substaret: idemque conuincentur
de primis substantijs inter le se comparatis:
nam coruus iste pluribus substaret, quam Pe-
trus, vnde efficiens potiorem esse primam
substantiam: & Petrus modo similiter Mi-
chæle nobilior, vel cornuet fundamentum
Aristotelis.

Distinctio opus est, vt dubium solvatur, Substare
nam substaret duobus accipitur modis, inten-
duobus, & extensiue. Intensiu illud magis sub-
stare dicitur, quod propria virtute substaret, vt pitur.
prima substantia comparatione secunda, dici-
tur magis substaret intensiu, quia ex se, atque
independenter à secunda, & alijs quibuscum-
que: secunda verò non nisi virtute primæ.
Præterea illud dicitur magis substaret intensiu,
quod propinquius accedit ad illud, quod
propria virtute substaret, nempe ad primâ sub-
stantiam, illud enim in quocunque rerum ge-
nere perfectius est, quod ad primum illius ge-
neris, per se appellatum tale propinquius ac-
cedit, vt inter species animalis ea est perse-
ctor, quæ magis homini assimilatur, sed in to-
to genere substantiae, illud quod in ratione
substantiae per se tale dicitur, est prima substan-
tia, ergo perfectius intensiu substaret intelligi-
get illud, quod propinquius ad illam se ha-
bebit, magis autem substaret extensiue intelligenda
est illa substantia prima, vel secunda,
qua vel pluribus substaret prædicatis substantia-
libus, vel certè pluribus accidentibus.

247.

Ex hac distinctione intelligitur veritati esse L. Infest
consentaneas tres illas comparationes Aristoteli-
cas, & argumentum oppositum solvitur.
Sequitur enim primum, inter genus, & speciem
hanc esse potiorem substantiam, quia magis
intensiu, & extensiue substaret, intensiu quidem,
quia primæ substantiarum propinquior est,
vnde magis assimilatur ei, quæ propria virtute
substaret, extensiue vero, quia pluribus prædi-
catis substaret, nempe generi ipsi, ac ceteris su-
perioribus prædicatis, cum tamen genus nec
sibi, nec speciei substaret.

248.

Sequitur secundo inter species neutrā ma II. Infest
gis intensiu substaret, quia quilibet æque pro-
ximè se habet ad sua singularia, quæ sunt prime
substantiae per se primo substantiae.

Postremò, Comparatio primarum substan-
tiarum verissima est, nam cum quilibet pro Vltimo in-
pria substret virutate, neutra erit perfectior in fer-
ratione intensiu substantiæ, & cum maior, vel
minor perfectio substantiæ in ratione substani-
ab intensione potius, quam ab extensiōne
sit acci-

291.

sed accipienda, verissimum est inter species
neuram esse altera nobilitorem, neque etiam
inter primas substantias, quod in ratione
dumtaxat substantia intelligendum est, nam
ex proprio genere, & differentia, alijsque pro-
prietatibus una species longe poterit aliam su-
perare, & una prima substantia ex consequen-
ti aliam.

Solutio ar-
gumenti.

Argumentum igitur solum potest conuin-
cere magis extensiu[m] substantiae unam speciem,
vel unam primam substantiam: quia pluribus
predicatis, vel accidentibus substata, unde so-
lum infert esse magis substantiam quadam
ratione extrinseca, ut exemplis adductis in ar-
gumento desumptis notum est, quia pauciora
predicata, vel accidentia, quibus una species,
vel prima substantia substata, pluribus æquiva-
lent, quibus substata alia, cum sint perfectiora,
& quæ eminenter continent minus perfecta:
aperium est id in angelis, qui licet paucioribus
substantiæ predicatis, & accidentibus, perfectis-
simis tamen, & eminenter continentibus
quæcumque ab homine, vel ab alia specie cor-
pora sustinentur: predicata triam, quibus
substata homo, licet in genere accepta, eadem
sunt, longe tamen perfectiora his, quibus substata
corpus, æquivalent ergo eis. Et longe
maiori ratione in primis substantiis depre-
henditur, nam Petrus substata homini, quia
sua virtute, & eminentia continet quæcumque
alia, quibus substata corpus aliquis singu-
laris.

292.

Vnde habetur, neque adhuc extensiu[m]
pluribus substata unam speciem, quam aliam, vel
unam primam substantiam; nec proinde esse
magis substantiam adhuc extrinseca, vel acci-
dentali consideratione, ut omni ex parte, &
in quounque sensu vera sit sententia Aristote-
li.

QV AESTIO S E P T I M A.

*An & quomodo verū sit pronun-
ciatum Aristotelis, non existen-
tibus primis substantijs impossibi-
le est aliquid aliorum esse.*

Questionis
partio.

D Uplicem habebit partem controversia
hac, prior circa veritatem propositi
theoretici versabitur, posterior in
expendenda dupli argumentatione, qua il-

lud versu[rum] esse probabat Aristoteles: circa pri-
orem adnoto, haberi theorema hoc eisdem ver-
bis in vitaque translatione Boetij, & Argyro-
poli, quod propterea videtur difficile, quia ex-
presse docuit Porphyrius capite ultimo pra-
dicabilium, destructis singularibus permane-
te prædicata essentialia generis, & speciei. Pre-
terea, quia secundæ substantiæ quantum ad
essentialia non pendent ex primis, ergo eis
adhuc destrutis permanere poterunt. Item
destructis quibuslibet singularibus materia
prima saltem durat, quæ incorruptibilis
est, & in hominibus non solum materia,
sed anima rationalis salua permanet mor-
tuorum Petro, vel Ioanne, falsa est ergo vniuersali-
lis propositio Aristot. quia nihil permanere
debet.

Louanienses in annotationibus ad primam
partem huius capituli circa finem respondent,
Aristotelem sensisse animam rationalem veri
cæteras formas cum corpore interire, vel si
immortalem posuit, hunc sensum predictis
verbis tenuisse, destrutis primis substantijs
omni ex parte: quod de homine verum non
potest esse nisi per annihilationem, nihil eius
permanere: & si soluo hæc tanquam proba-
bilis tenenda sit, de materia dicere posset ali-
quis non permanere eandem numero, sed ad
uentu nouæ forme aliam fieri, de secundis au-
tore substantijs, nescio quid Louanienses re-
sponderent.

Moderni vero quidam arbitrantur Aristotelem locutum fuisse, non consideratis seruare
essentialia, sed existentijs dumtaxat, & ideo sensu
illius esse, destrutis primis substantijs ni-
hil aliorum permanet quantum ad existentiam,
nihil tamen prohibet secundas substantias
quantum ad essentialias perseverare.

Ego vero verba Arist. attendens non video Quid sensi-
cum de partibus eundem secundarum sub-
stantiarum negare, quin saluæ esse possint eis-
dem pereuntibus, ita enim habent. Non existen-
tibus primis substantijs impossibile est aliquid alio-
rum esse. Hoc est secundarum substantiarum,
& accidentium, quæ in illis sustentabancur,
nihil permanere posse: neque ad intentum
Arist. referebat aliquid, an destrutis primis
substantijs aliqua pars earum saluari posset, id
namque intendebat, dum prædictam propo-
sitionem protulit, à prima substantia depende-
re secundas, atque etiam accidentia, cuius vir-
tute sustentantur, id igitur sibi voluit, quod
yeller, si diceret, coquente fundamento uni-
versalium.

versum adiudicium in fundatum corruecere necesse est, sed prima substantia propria virtute secundis substantijs accidensibusq; substantia est quasi fundamentum, cui innitetur, et igitur destruta, cetera, que in ea fundantur, perire necesse est. Hac autem veritas firmat stat, siue aliqua pars primae substantiae ea destruenda datur, vel omnes intereant: vera igitur est propositio Arist. ve iacet, & in proprio sensu verborum praesenti instituto deseruit: quis propter necessarium non est eam ad proprias partes extedere: & ita satisfactum est argumentum de materia prima, & anima rationali procedentibus, de secundis autem substantijs dicimus, verum esse absolute locutione non permanere, postquam nihil entitatis earum permanet, solum virtuali quadam ratione in potentia sua causa erunt. Quod autem connexio praedicatorum essentialium semper sit necessaria, hoc ideo est, quia obiectus in intellectu durat, quod est dicere talia esse praedicta debita essentiae, si in rerum natura futura aliquando sit, hoc autem nihil in rebus ponere, vel nihil esse in rerum natura notissimum est ut in quaest. huius capituli copiosius dicetur, in quo sensu Porphyrii verba dubio seq. exponemus.

Posterior controversie pars.

Explicato theoremate Aristotelico universaliter, expendere oportebit duplarem argumentationem, ex qua tanquam conclusionem illud intulit, prior est eiusmodi. *Animal de homine praedicatur, ergo et de quadam homine animal praedicatur, nam si de nullo quadrupedem hominum, neque omnino de homine.* Posterior. *Colo in corpore est, ergo et te quoddam corpore, nam si non in aliquo est singularium, neque omnino in corpore.* Unde sequitur, ait Arist. alia omnia, aut de subiectis primis dici substantijs, aut in subiectis eis esse; non ergo existentibus primis substantijs impossibile est aliquid aliorum esse, &c. utrumque autem argumentandi genus vitiosum apparet. Primum quidem aduersatur Porphyrio cap. 6. de communitatibus, vbi de his, in quibus differentiae à genere distinguuntur agens, unum esse affirmat, quod peremptio genere perimuntur differentiae, peremptio vero omnibus differentiis permanet genus: verba Porphyrii sunt haec. *Genera quidem priora sunt his, que sunt sub se posita, differentijs, proper quod simul quidem eas auferant, non autem simul auferant ab eo, subiectis enim ani-*

mali auferunt rationale, et irrationali differentiae vero non amplius simul auferunt genus, nam, et si omnes intereantur, tamen substantia animata sensu intelligitur, que est animal. Hac Porphyrius, quas si vera sunt, valde infirmam reddunt primum consecutionem, nam si genus permanent cunctis eius differentiis pertinetibus, species permanere consequenter poterunt pertinere: bus individualibus, cum magis genera ab speciebus, & differentiis pendeat, in quas essentialem diuiditur, quam species ab individualibus, eorum individualibus differentiis extra essentiam specie positis, & si hoc ultimum admittatur, possibile erit animal de homine praedicari, & tamē de nullo homine particulari, destrueturque consecutio prima, quam ratio ipsa invalidam ostendit: nam destrutis singularibus permanet essentialis praedicatorum connexio, vt destrutis hominibus hominem esse animal, viuens, & substantiam; enunciabitur ergo in casu animal de homine per locum ab intrisco, quamquam de nullo homine particulari. Et certe, si recte expendatur talis argumentandi modus, videbitur ab inferioribus ad superiora negative constitutus, id est enim, ac si dicamus, animal non praedicatur de Petro, & de Ioanne characteri singularibus, ergo neque de homine ipso praedicabatur: quam autem sic infirmus, summularum regulæ plane docent, vnde sequitur minus bonam esse argumentationem secundam sub eadem forma in accidentibus constitutam, nam si in essentiis, libus praedicaris non tener argumentum à singularibus ad speciem negative, multo minus in accidentibus tenebit.

Tribus modis dubium hoc solutum à diversis inventio: primam solutionem adhibet Scorus quest. 13 praedicatorum paulo ante solutionem argumentorum, que talis est, prima, & secunda substantia logice, hoc est formaliter pro secundis intentionibus, à quibus denominatur, accepte relativa dicuntur, prima respectu secunda, & è diverso secunda respectu prima, sed relativa positiva se ponunt, & ablatis se auferunt, ergo primis substantijs ablatis secundæ penitus auferuntur, ablatis igitur singularibus hominibus neque permanet homo, neque animal, positis vero ponuntur. Ex hac autem regula inferunt primo, conclusionem gula inferillam Arist. veram esse, non existentibus primis substantijs impossibile est esse secundas, nam pereunte uno relativo statim perit reliquum. Secundo inferunt, hocum esse vitium que at-

que argumentandi genus, pr. num quidem, quia nō ex fluentibus primis substantijs nec secundis erunt, ergo si animal de homine enunciatur, ergo & de quodam homine, quia si homo, & animal, quae sunt secundæ substantiae, erant, prima aliqua erit, ad quā referantur, de si nulla sit prima, hoc est nullus homo, de quo enunciatur animal, neq; de homine enunciabitur, quia nō existente aliqua prima eius substantia, neque erit homo ipse, qui est secunda. Rursus argumentatio secunda tenet, quia definitus primis substantijs, in quibus accidentia inherentia, destruitur subiectum, quo deficiente secessit est cuncta eius accidentia perire, tanquam ad subiectum relata.

Refutatur Hic modus dicendi properet non placet, hęc solutio, quia à mente Arist. veroque sensu illius, atque instictu penitus est alienus, intendit namque Arist. vi contextus verborū offendit, his argumentis ostendere, tam secundas substantias, quā accidentia in primis sunt entitati, ideoq; his pereuntibus nihil eorum permanere posse, accipit ergo secundas substantias, & accidentia secundum realem existentiam, vel inherentiam in primis, quod est pro fundamentis realibus, & non pro intentionibus ea accipere, & cetera agens de dignitate primæ substantiae cum secundis comparatae, vanum esset pro secundis intentionibus eas accipere, tñ quibus dignitatem nō capiunt, sed ex reali fundamento, proprieatate reali substantiae.

JL. Soler. Louanienses in annotationibus circa secundam partem capitil pro fundamentis realibus primam, & secundam substantiam accipientes, dubium soluerunt conantur dicentes, primā argumentationem tenete virtute illius regulis anteprädicamentalis, cum quidpiam de quodam prædicari animal de quodam homine singulari, eo ipso quod de homine enunciatur, cum homo prædicarum sit singularis hominis, valet enim, Petrus est homo, & homo est animal, ergo Petrus est animal. Ecce vbi animal de homine enunciatum, de Petro quoque enunciari debet. Secundam vero argumentationem vno suam habere aint in hac vniuersali propositione: quidquid est in superiori vi in subiecto, est etiam in aliquo inferiori, atque etiam ex opposito, quod in aliquo inferiorum est accidentis, in superiori est.

Refutatio Ceterum neque solutio hæc dubio proposicio satisfacere potest, ex illa enim regula an-

repradicamentali affirmativa solum deduci potest, de subiecto enunciari quidquid de praedicato dicitur, ut quod de Petro, vel Ioanne, etiam de homine, negariua verò minimè, quod non dicitur de Petro, vel Ioanne, aut aliquo alio singulari homine, neque de homine prædicari posse. Et hoc ultimum continet prima argumentatio Ar. Stotelica, de qua est controversia, vt ex recentioris verbis eiusdem Aristot. liquet, non ergo si scitis ex regula anteprädicamentali, neque afficitur ratio sufficiens, cui ianitatur argumenatio posterior, cum non probetur necessarium esse in aliisque inferiorum inherere accidentis, quod in superiori inheret.

Postrema solutio est Caiet. in expositione Vlrima, & baroni argumentationis distinguenter in duo vera sole membra illud, quod est prædicatum de subiecto.

et enunciari, uno enim modo accipiente secundum effectualem connexionem, quam vocat intellectualem, que cum naturalis sit, arg; intrinseca, invariabilis est, & eodem pacto se habet semper, siue singularia existant, vel secundus, alio modo secundum entitatem realem, vel existentiam in rebus, & hunc sensum potius, quam priorem reat Arist. in vrraq; argu. Hunc sententia, bene enim inseritur, animal præsumetur dicitur de homine secundum entitatem realis Arist. sensu, quia impossibile est entitatem realem habere vniuersalem naturam extra causas, nisi in singularibus subsistat, cum nō possit esse in rerum natura ab eis separata, & rursus necessarium est in eodem sensu de homine nos prædicari, si de nullo singulari homine dicitur, quia nō existentibus singularibus hominibus, non est in rerum natura homo, de quo enunciatur, imo neque animal ipsum erit. Alia est ratio de eisdem prædicatis secundum effectualem connexionem obiectiva in intellectu permanentem, quia non existentibus singularibus, adhuc enunciabitur animal de homine secundum illam, in quo sensu loquuntur est Por. Porphyrius phrynius, diam protulit genericum prædicatum explicatur, permanente vniuersis differentijs peremptis, permanente autem intelligit, non vt sic aliquid in rerum natura, sed obiectiva in intellectu, qui cognitionem horum prædicatorum effectuallium ab entitate reali, vel existentia abstracta, hec intelligit. Argumentum autem Arist. verumque, procedit à singularibus sufficienter enumeratis ad vniuersale, quod secundum existentiam non solum affirmatiue, sed negatiue.

tive etiam est necessarium, nam si homo non potest esse in rerum natura, nisi in aliquo hominie singulari substantiis; evidenter sequitur, nullus homo singularis est in rerum natura, ergo nec homo unius talis est, bene agitur argumentatur Arist. animal dicitur de domine, ergo de aliquo singulari, nam si de nullo dicatur, nec de homine diceretur, & si eundem teneamus sensum, legitima invenitur posterior illarum in accidentibus, color est in corpore secundum realiter inherentiam, ergo in quodam corpore, nam si in nullo corpore singulari realiter inharet, neque in corpore inherentere poterit.

His autem argumentis sic acceptis evidenter conuincitur conclusio universalis intenta, nempe non existentibus primis substantiis impossibile est aliquid aliorum esse, hoc est, secundarii substantiarum, vel accidentium permanere: & hic modus dicendi sic a nobis explicatus plane soluit dubium propositionum, & argumentis facit satia.

QVAESTIO OCTAVA.

Circa tertiam proprietatem substantiae: Verum ne sit, & in quo sensu, secundas substantias significare quale quid.

Nota.

Tertiam proprietatem posuit Arist. *Pro aliiquid significare*, quod solis primis substantiis conuenire adnotauimus, cum idem valeat, ac substantiam singularem denotare: separans autem secundas substantias a primis quantum ad hanc proprietatem, ait, proprius appellationem iudicari posse secundis etiam substantiis conuenire, nam unam aliquam rem significare videntur, & quidem per se substantiem, cum substantialis sit, ut homo, & animal, te tamen vera non hoc aliud, sed quale quid important.

2. Arg.con-

stitutum.

Apparet autem id falsum primo, quia significare quale quid non est aliud, quam significare aliiquid per modum qualitatis, sed aperte est secundas substantias rem significare substantiam, & modum significandi earum substantiam esse, ut substantia non homo a hominis, & leonis denotant, ergo nulla ex parte aequiparantur qualitati, vel formae accidentali, ut proprieates dicendum sit, quale quid significare.

Secundo, quia secundae substantiae sunt geneticae species, in quibus primae substantiae insunt, sed genera, & species (vt primum, & secundum praedicabile explicantes vidimus) non praedicantur in quale, sed in quid, ergo nec secundae substantiae, & certe si quale quid significarent, in quale quid praedicarentur, quandoquidem ex modo significandi desumitur modus praedicandi, sed non praedicantur in quale quid, cum differentiae sui proprius talis modus praedicandi, vt in tertio praedicabili docet Plotinus, ergo nec important quale quid.

Ac postremo, codem modo se habent genera, & species accidentia suorum inferiorum comparatione, ac genera, & species substantiarum quantum ad modum praedicandi, cum in eiusdem praedicabilibus generis, & speciei collocentur, colorum respectu albi, album respectu albi singularis, siue animal respectu hominis, & homo respectu Petri, eundem igitur modum significandi habeant, sed genera, & species accidentia, non important quale quid suorum inferiorum, nisi velis in eadem proprietate cum substantiis conuenire, ergo neque genera, & species substantiarum quale quid significabunt, vt docet Aristotle.

Commandi sententia traditur, & quidam dicendi modus circa illam excluditur.

Contra omnis nihilominus interpretum sententiam cum Aristotle tenet secundas sententes substantias, quale quid, significare. Sed circa sensum, in quo accipiendo sit, veritatem tenet, valde dissidentes, nam Auctio. & na, quem refutat, & sequitur Albert. Mag. tract. Albert. & prædicamentorum. cap. 8. ait genera, & species, quae sunt secundae substantiarum, quid significare ob naturam genericam, quale vero ob differentialem, quas continent, species quidem veramque secundum actum, genus vero priorem actu, posteriorem potentia, & ratione virtusque quale quid.

Displacuit haec sententia Caietano in commentariis huius capituli, & merito, propter duo. Primo, quia genera, & species ahorum prædicamentorum significabunt quale quid suorum inferiorum, postquam naturam genericam, & differentialem claudunt ad eorum essentiam spectantes.

Postremo, quia prima etiam substantia clavigenit idem genus, tandemque differentiam, quæ genus,

genus, & species, si ergo ratione veriusque for-
portant quale quid, eandem habebit significa-
tione prima substantia aduersus mentem
Aristotelis, quantum ad hoc secundas substan-
tias a primis separantia.

Impugnat
fortiori ar-
gument.

Soluti viceversa Caiet. haec duo arguentia:
id: reo fortioribus alijs libet eundem modum
dicendi confutare. Non ignorabat Porphyrius
speciem actu claudere naturam generis, &
differentiae, genus vero illam actu, hanc poten-
tia, & tamen expresse docuit vitrumque praed-
icari in quid, differentiam vero in quale quid,
quo tanquam modo sibi proprio praedicandi
ab eis separatur, ac si verum sit in quale quid
propere illa praedicari, quia genericato, & d. f.
fentialem naturam complectuntur, sequitur
non distingui in modo praedicandi à differen-
tia, siquidem ratione eiusdem gradus differentia-
lis in quale substantiale enunciantur. Nec
farisit, si dicatur, genus, & speciem habere
modum totius, partis vero differentiam, quia
non praedicanter in quale ratione totius, sed
partis, & eiusdem quidem, cum eadem sit dif-
ferentia in utroque clausa.

Secundo, genus praedicatur de specie, ea qui-
dem ratione, vt licet per modum totius poten-
tialis, partem tamen speciei dumtaxat actu enun-
ciet, ex forma autem, quam importat actu pra-
dicando, accipitur modus praedicandi, non ex
his, quae importat secundum potentiam, ergo ab
una forsa unu tantum oritur, modus praedi-
candi, & in quid, non in quale, cu substantialis
illa sit, & per modum subsistentis importata. De
specie autem non minus efficaciter ostenditur
quia licet genus, ac differentiam contineat, v-
yrum tamen est actuale, & completum, quod
sicut modus essendi totius actualis habet à mo-
do essendi partium distinctum, ita etiam mo-
dus praedicandi, modus autem praedicandi in
quale propriet differentiam est modus partis,
ergo illum retinere non potest: vnde male di-
citur praedicari in quale ratione illius: nec e-
nim species retinet modum praedicandi in quid
generi proprium, quia uero praedicatur in quid
contrahibile, sed in quid completum, ac per
fectum, cui modus partis respondeat: & si verum
sit, quia vitrumque species continet, modum
significandi, & praedicandi vitiusque habere,
sequitur evidenter praedicari in quid per mo-
dum materiae, & in quale per modum forme,
quod est absurdum. Sed veritas huius rei est,
speciem nec modum significandi, nec praedi-
candi generis, vel differentiarum retinere, sed

299.

300.

vita certum iocomplexum, & quasi simplex
esse in hoc ordine, qui cum sit unius rei sub-
sistens, & nomine substantivo significatur, in
quid est, & non in quale ratione differentiae,
qua simul cum genere vnum actuale, & com-
pletum constituens, amittit propriam ratio-
nem significandi, & praedicandi, ut genus, &
transi in tertiam quandam substantiam, &
completam.

Alius dicendi modus rejicitur.

Hoc modo dicendi excluso alium affert Caiet. sen-
tientia duo importat, & naturam rea-
lē, & secundam intentionem, à qua talis de-
nominatur, illam vt fundamentum, hanc vt
formam: ratione illius substantia est, intentio
vero accidentalis forma, modum qualitatis in
denominando seruans, nā eo modo denomin-
ari hominem, vel animal, ac albedo, vel colore
subiectum, in quo est: proprie fundamentū igit
tur secunda substantia significat quid, proprie
intentionem verò quale, & propter vitrumque
quale quid, hoc est quale intentionis denomin-
antis circa substantiam denominatam.

Hec sententia videtur expressa apud D.
Thom. opusc. 42. de natura generis. cap. 7.
circa finem, ubi sic loquitur. Secunde substantia
secundum rei veritatem magis significat quale
quid, in quantum per actum rationis transcumi in si-
militudinem accidentis, non amittendo substantiam
propriam in rerum natura, sed accipiendo rationem
uniformitatis in anima, & ideo dicit Aristoteles
illa significare quale quid, quia qualitatem, id
est uniformitatem, per quam sunt universalia, per
actum rationis circa substantias quasdam, res scilicet
particulares determinant, que propriæ sunt
quid, &c.

Hec tamen sententia nec verbis, nec sensui impugnat,
Aristot. consonat, qui secundas substantias
quale significare docet, non accidentale sicuti
albus, sed substantiale: si vero ratione secun-
dae intentionis quale significant, cu n intentio
sit accidentalis forma, significabunt quale
accidentale, non substantiale, quod importa-
tur per quale quid, praedicabunt ergo de pri-
mis praedicatione quinti praedicabilis, quod
poter esse absurdum. Nec sit falsa argumen-
to, si pro Caietan. dicatur significare quale
accidentale, sed circa substantiam, quam in-
tentio ipsa denominat, & ideo quale quid,
qua tacitum dicere de albo possumus, &
de quo-

de quoconque accidentaliter concepto, siquidem forma accidentaliter importat denominatum substantiam, sive ex consequenti dicit quale circa substantiam, quod est significare quale quid, quod planè aduersari mēti Arist. & veritati. Nec enim facit est quale significare circa substantiam, ut quale quid appelletur, sed quale verè substantiale, ut de differentia docuit planè Porphyrius in 3. prædicabilis: Arist. etiam in eadem significatione utitur nomine secundarum substantiarum, ac nomine primæ substantiaz, & utramque taliter appellerat à proprietate reali substundi, ut ex definitione prima substantiaz, & ex comparatione virtutis liquet: sed primam substantiam vocat Arist. substantiam singularem, quia ratio ne sui substari, ergo secundam substantiam taliter appellat, quia secundo substari, hoc est statim post primam, tuncque virtute, non propter secundam intentionem.

Vera sententia cum vero dicendi modo affertur, & probatur.

Vera sent.

264.

Acciden-
talis forma
cum habet.

265.

Nostra igitur sententia est secundā substantiam significare, quid, sed duobus modis accipitur quale quid proprio quidem, & communis: modus proprius significandi quale quid, est hinc h̄-ben̄is modū accidentaliter rem ipsam circumstantem, cuius est forma, sed verè substantialis eiusdem: & sic est modus significandi, & prædicandi differentia: quam ideo Porphyrius docuit non in quid, sed in quale quid prædicari: alius est modus significandi quale quid, communis, qui substantiaz attribuitur, non propter modum formaz accidentialis proprium, sed communem: evenim accidentialis forma duo habet, & subiecto inheret, ipsumque circū star, à quo abesse potest, tanquam extra essentiam eius posita: & hoc est ei proprium, cui assimilatur differentia comparata ad genus, tanquam ad potentiam extra eius rationem constituta, cui adesse potest, ab eodemque abesse, idē genus determinans ad constitutionem speciei per modum adiacentis adiectio nomine significata enunciatus de specie: haber nūs accidentialis forma, ut à subiecto determinetur, quamvis adistentiam, & individuationem: sit enim haec ab hoc subiecto, in quo recipitur, & à quo sustentatur: sed haec ratio non est ita propria, sed in ea cum secundis substantiis comunicat, quo licet rem substantiaz im-

potent, sive communi tamē conceptu apprehensam, hoc est non coconsideratis singularibus conditionibus, & id, i.eo indeterminatam, quantum ad individuationem, & substantientiam, determinantur verò, & indiuiduantur à primis substantijs, in quibus subsistunt, & quibus etiam accipiunt substantiam, & propter hanc similitudinem docuit Arist. non significare hoc aliquid, sed quale quid aduersus Platonem, qui cum eas ponereat à singularibus separatas, ac per se substantientes, habentesque proinde omnino modum determinationem, hoc aliquid apud ipsen significabant: sed cum virtus sit sola operationis intellectus à singularibus abstrahi, in quibus te ipsi subsistunt, sit ut propter indeterminationem, alienaque substantientiam, quandam similitudinem cū forma accidentaliter contrahant, & cum ex alia parte verè sint res substantiales, ut potē essentiam primorum substantiarum continent, quale substantiale significant, & propterea quale quid: ceterum, quia res esse substantiales proprium est eis, simpliciterque conveniens, quale verò ex communi quadam similitudine, non in aliis substantiis significantur, prædicata quidditativa appellatur, & in quid, nō in quale prædicari dicitur à Porphyrio, modo quidem valde à differentiali d'uerso, qui ob propriam tunc formam accidentaliter similitudinem merito quale quid appellatur. Hanc autē sententiam germanum esse Arist. quae sequuntur verbis suis aperte indicant: *Plus autem in genere, quam in specie determinatio fit.*

Vi dicitur res explicatus tradatur, adnotandum est secundo, primas substantias determinare secundas, & vicissim ab eis determinari, diversa ratione, atque in diverso genere casu: determinant quidem quantum ad individuationem, & substantiam, quia natura generica, & specifica sunt individuales per principium individuationis, ut in Petro sit natura humana haec, per principium individuationis, nempe per hanc materiam, & hanc formā, naturā autem individuatam cōsequitur naturaliter determinata substantia, per quā compleatur, & prima substantia, suppositum, & persona constituitur, eiusmodi autē individualis determinatio, genus causa materialis importat propter materiam, à qua sit determinatio, aut eius similitudinem. At secundas substantias primas determinant quantum ad essentiam, eius namque effectoris est singularis substantia, quia essentia predicata constitutio que

que quidem primo concrevint secundæ substantiaz, & ex eis participatione primis, ita ut verum sit Petrus ab his prædicatis essentia libet, homo, animal, & substantia, quasi tr. hi ad essentiam hominis, nam eorum ratione huius est speciei, & non alterius: determinatio autem essentia libet ad genus causæ formalis pertinet, si quidem forma est, que essentiam cuiusque se i tribuit, ac determinat: quapropter primæ substantiaz determinantur à secundis in genere cause formalis. Vnde oritur alia eorum similitudo cum qualitate, ceterisque accidentibus, quæ eo modo comparantur ad subiectum ut quantum ad individuationem, & existentiam determinentur ab eo, sed ipsum quantum ad speciem accidentalem determinentur ad propriam speciem referentes. Sustentatur albedo à parte, sicut ex modo afficiendi illum individualia, sed eundem trahit ad suam speciem disgregandi visum, & determinatio prior continet genus causæ materialis, posterior vero ad formalem causam reducitur, & hinc sit, ut secundæ substantiaz non solum in quantum determinantur à primis, sed etiam in quantum eas determinant, quandam similitudinem qualitatis contrahant: egerum quia similitudo rebus verè substantiabibus conuenit, non tribuit denominationem qualitatis simpliciter, sed secundum quid, à qua etiam procedit, ut quale quid significare dicantur.

Vt Nota.
276 Postremo obserendum est, secundas substantias nec à primis distingui, nec secundas appellari, nisi operatione intellectus interveniente, per quam ab eis abstrahuntur eorum conditionibus non consideratis: nihilominus sic conceptæ reales nature sunt in eisdem primis substantijs subsistentes, vnde prouenit, ut secundæ substantiaz denominantur. Præterea, quia sub communi concepiu considerantur, determinari possunt à primis substantijs, & vicissim eas determinare (ut expostum est) vnde etiam procedit, ut non hoc aliquid, sed quale quid significare: itaque necessaria est operatio intellectus, ut secundæ substantiae sint, vel à primis distinguantur, ut quale quid significant: ceterum neque operario intellectus, neque secunda intentio suar rationes formales secundarū substantianum, quæ absque dubio suar realis conceptus obiectua, quibus essentia libet concerneantur prædicta, sed solum conditio sine qua non prædictas rationes habere possent. Aliud enim iudicium secundum est, de nominibus generis, speciei, ac secundariorum substantiarum in

bac parte, ut in materia prædictabilium articulamus, ubi pro formalis secundas intentiones important, de materiali fundamento à substantijs accidentibusque abstrahentia. At in bac parte realem substantiam determinant, & iuxta rationem eius formalem in prædicamentis constituantur: Secundis intentionibus solum dependentibus ut conditionibus sine quibus ordinatio prædicamentalis non constituitur, non prædicata magis, minime communia distinguuntur, nam si pro ratione formalis intentiones secundas importarent, euidenter sequeretur non secus prædicamenta ex secundis intentionibus formaliter constitui, ac prædicabilitia quod valde absurdum est. Hoc est igitur, quod egregie docet D. Thom. necessarium esse ad rationem, & significationem secundarum substantiarum uniuscunlibus conceperibus ab intellectu considerari, non tamen, ut Caietan. vult, propter intentionem secundā, ut rationem formalem quale quid significare, quin potius id habent ex natura reali in communione concepta, quam consequitur talis modus substantiæ, quasi secundaria ratione.

Nomina itaque primæ, & secundæ substantiaz, ut magis rem speriamus, bifariam accipi. Not. Nominiuntur, & in quantum à proprietate reali sub. n. 1. & 2. stanti denominantur, & in quantum ab off. substantiæ, quod in propositionibus exercere possunt bifariam adiudicatum alia subiectiuntur prædicatis, vel actu de cip. subiectis dicuntur: & in prima consideratione in præsentiatum ea accipit ablique dubio. Att. scilicet, cum prædicamentalis constitutio, & consideratio etiam in dialectica realis sic: est: tamen accepturus in posterioribus libris, enuntiationum, & syllogismorum secundum posteriorem considerationem ad quam per se fides data primi oportuit nosse fundamētorum naturam realem, ac proprietates eorum, ut prædictatorum, & subiectorum vius conuenienter fore, ad quem prædicamenta tanquam altera ex precipuis dialecticis partibus ordinantur, ut in superioribus stabilitum est. & hæc doctrina planè insinuatur à D. Thom. quest. 42. art. 3.

Objectiones solvantur.

Et quia non est difficile argumenta sole. Re, ad primum namq; dicimus secundas substantias ex vitroque designare rem sub substantiale, atque ex parte rei significare, & modi significandi, cuius rei illud est sufficiens

Soluntur 2. argua.

argumentum, quod nominibus substantiis significantur, sed ex utraque etiama parte non nullam importat cum accidentibus similitudinem, ac præstent cum qualitatibus, ut ostendimus, ob quia dicuntur significare quale quid. Verum tamen quia non ex adeo propria similitudo, ac illa quam præ se fieri differentia, non praedicantur in quale quid, sed solum in quid, considerato modo principali significandi substantio, simul cum re significata substantiali, ex quibus solutum est etiam argumentum secundum.

Postremum solutus distinguentes inter genera, & species substantiarum, & accidentium, in uno namque communicat, in alio separatur, modum significandi substantium utraque habet, & ideo de suis inferioribus in quid prædicantur, res tamē significata valde diversa est, nam genera, & species substantiarum rem significant, quæ verè substantia est, in hoc prædicamento collocata. Genera, & species accidentium, quæ verè est accidentes ad unum ex novem prædicamentis referenda, unde elicetur significatum secundarum substantiarum esse quid proprium, ac tale simpliciter significatum verò generum, ac specierum accidentium, quid commune, & secundum Particula enim quid absque dubio substantiarum importat, quam duplum inter ceteras acceptiōnem habere diximus communem pro essentia cuiusque rei, siue prædicamenti sit substantia, vel accidentium. Et propriam pro quidditate entis per se, quod verè substantia est, quid igitur à secūdū substantijs significatum simpliciter, & proprie appellatur tale, quia secūdū propriam acceptiōnem substantiarum, ab accidentibus verò tantum secūdū quid: quia iuxta communem, & impropriam: ideo secūdū substantiarum propriū prædicantur in quale quid, genera, verò, & species accidentium minime, nisi forte impropter, & secundum quid: verum tamen, quia in prædictabilib⁹ solum habetur ratio quidditatis, abstracthendo à substantia, vel accidentibus: absq; distinctione dicuntur prædicari in quid genera & species cuiuscunq; sint prædicamenta: ac proprietate vniuersitate spectare ad primum, & secundum prædicabile.

Circa quedam Aristotelis verba dubia: Appendix.

Dubium.
276

S

V

erest tamē appēdix, quoddam dubium Sex codona cōceptu verborum, (quibus hāc

proprietatem explicat Aris. > ortum est etiam cum dixisset secundas substantias cō hoc aliiquid significare, sed quale quid, haec verba subiecit. *Nos autem simpliciter quale quid significamus modum album, nihil enim aliud album significat, quem qualitatem, &c. De quorum sensu merito dubitamus, nam si ut sonant accipiuntur, falsam cōtinent sententiam, cum nouū sit album nō solam qualitatem significare, sed etiam connotare subiectum, pro quo in proportione supponit.*

Qua propter non desunt, qui ut argumentum eludent, assertant formalē esse sensum sensu. Aristotelis, ac si dicat album de formalē solam qualitatem significare, quod est verissimum, si quidem subiectum cōnotatum dicitur, quasi de materiali significatum, in quorum sententiā descendit ego aliquando verba Aristotelis obiter, & perfunctorie percurrent, quibus tamen attentius (ut patet) perpeditis video eum sensum, licet verum, mentem illius nequam pertingere.

Quid enim referebat album solam qualitatem formalē significare, vel etiam quidpiā aliud, ut Aristotel. non sic se habere secundas substantias asseveraret, profecto nihil, cum ex alio diversas esse ostenderit, quia quale circa substantiam, hoc est quale substantiale importat, à quibus cōstat albu diversum esse, etiam si aliud præter qualitatem significet, cum qualitas significata accidentalis sit, nō substantialis.

Posset etiam dici secūdū, album solam qualitatem significare, nam subiectū iuxta summarum regulas non significatur nomine concreto accidentis, sed cōnotatur, hoc est simul de notatur: tāq; id, in quo significata qualitas iuharet, ideo verba Aris. absq; illa expositio ne verum continent.

Ceterum nō minus solutio haec impertinet, cum nihil ad intentum Aris. conferat, quid enim discriminis ex hoc statuitur inter secundas substantias, & accidentia, ut proprietate dicendum sit eas non quale ut album, sed quale quid significare.

Quapropter longè diuersum esse sensum Arisotelis pro cōstanti teneo, nempe album sū, puram qualitatem significare, quæ verè, & simpliciter sit qualitas ad prædicamentum qualitatis referenda, at secundas substantias, non veram, vel puram qualitatem, sed similitudine talēm, quæ cum vere substantia sit, ex modo tamen, quo significatur, quandam cum vera qualitate concurabit similitudinem: verba, quæ possit,

277.

z. Secundū

278

Refutatio-

post prædicta sequitur in text. Aristotel. luce clarius ostendit hunc sensum in precedentibus, nam ita habent. *Genus autem, & species circa substantias qualitates determinant, quædem enim quædam substantiam significant, &c.* Quasi dicat nō puram, nec veram qualitatem, sed similitudine talam, cum verè substantia sit.

QVAESTIO NONA.

Circa quartam proprietatem substantiae, an verum sit substantia non habere contrarium.

Objicitur aduersus banc proprietatem.

16.

Aristot. 1. lib. Physic. text. 50. de principiis, ex quibus res naturalis cōponitur, loquens statuit esse contraria, res autem naturalis est substantia composita ex materia & forma, unde sequitur sentire ipsum contrarietatem in substantia reperiiri. Sed clarius ibidem de prædicamentis ait, in uno quoque contrariū.

Videtur substantia esse ibidem de prædicamentis ait, in uno quoque contrarietatem in substantia reperiiri. Sed clarius ibidem de prædicamentis ait, in uno quoque contrarietatem, & primam in predicamento substantiae tanquam omnium primo: verba illius sunt. *Et unarum contrarietas in omnigenere vero, substantia autem unam quoddam genus, & text. 56. eadem repetens sententiam, impossibile est esse plures contrarietates primas, substantia enim unius quoddam genus est unus.* Quasi dicat vniuersas contrarietas aliorum prædicamentorum ad potissimum, quæ in substantia ponitur, referendas esse, idq; ostendit clarius ordinatio ipsa prædicamentalis divisione generis in contrarias differentias usque ad atomas species & individua, constâs, substantia enim in corpoream, & incorpoream, corporea in viventem, & vita experient, viuens in sensibilem, & in insensibilem, illa demum in rationalem, & irrationalem diuidetur, quarum contrarietas, vel ex ipsis nominibus statim intelligitur, ergo in genere substantiae verè reperiuntur contraria. Et idem Arist. 10. lib. metaph. text. 24. differentias specificas quarumcūq; specierū substantiæ contrarias esse docet, atq; etiā in primis corporibus, quæ sunt elementa, ex quibus vniuersum integratur, contrarietas reperiuntur, ignis enim, & aqua, aer, & terra contraria sunt, vt idem Arist. 2. 1. b. de ortu, & interitu sc̄ri per totum docet. Cōmuni solilio nequaquam satisfacere videtur, quæ contraria esse elementa vult, non

Videtur substantia esse
ibidem de prædicamentis ait, in uno quoque
contrarietatem in substantia reperiiri. Sed clarius
ibidem de prædicamentis ait, in uno quoque
contrarietatem, & primam in predicamento
substantiae tanquam omnium primo: verba illius
sunt. *Et unarum contrarietas in omnigenere
vero, substantia autem unam quoddam genus
est unus.* Quasi dicat vniuersas contrarietas
aliorum prædicamentorum ad potissimum,
quæ in substantia ponitur, referendas esse,
idq; ostendit clarius ordinatio ipsa prædicamentalis
divisione generis in contrarias differentias
usque ad atomas species & individua, constâs,
substantia enim in corpoream, & incorpoream,
corporea in viventem, & vita experient,
viuens in sensibilem, & in insensibilem,
illa demum in rationalem, & irrationalem
diuidetur, quarum contrarietas, vel ex ipsis
nominibus statim intelligitur, ergo in genere
substantiae verè reperiuntur contraria. Et idem
Arist. 10. lib. metaph. text. 24. differentias
specificas quarumcūq; specierū substantiæ
contrarias esse docet, atq; etiā in primis
corporibus, quæ sunt elementa, ex quibus
uniuersum integratur, contrarietas reperiuntur,
ignis enim, & aqua, aer, & terra contraria
sunt, vt idem Arist. 2. 1. b. de ortu, &
interitu sc̄ri per totum docet. Cōmuni
solilio nequaquam satisfacere videtur,
quæ contraria esse elementa vult, non

17.

Refellitur
communis
solilio.

18.

Refellitur
communis
solilio.

Videtur substantia esse
ibidem de prædicamentis ait, in uno quoque
contrarietatem in substantia reperiiri. Sed clarius
ibidem de prædicamentis ait, in uno quoque
contrarietatem, & primam in predicamento
substantiae tanquam omnium primo: verba illius
sunt. *Et unarum contrarietas in omnigenere
vero, substantia autem unam quoddam genus
est unus.* Quasi dicat vniuersas contrarietas
aliorum prædicamentorum ad potissimum,
quæ in substantia ponitur, referendas esse,
idq; ostendit clarius ordinatio ipsa prædicamentalis
divisione generis in contrarias differentias
usque ad atomas species & individua, constâs,
substantia enim in corpoream, & incorpoream,
corporea in viventem, & vita experient,
viuens in sensibilem, & in insensibilem,
illa demum in rationalem, & irrationalem
diuidetur, quarum contrarietas, vel ex ipsis
nominibus statim intelligitur, ergo in genere
substantiae verè reperiuntur contraria. Et idem
Arist. 10. lib. metaph. text. 24. differentias
specificas quarumcūq; specierū substantiæ
contrarias esse docet, atq; etiā in primis
corporibus, quæ sunt elementa, ex quibus
uniuersum integratur, contrarietas reperiuntur,
ignis enim, & aqua, aer, & terra contraria
sunt, vt idem Arist. 2. 1. b. de ortu, &
interitu sc̄ri per totum docet. Cōmuni
solilio nequaquam satisfacere videtur,
quæ contraria esse elementa vult, non

Videtur substantia esse
ibidem de prædicamentis ait, in uno quoque
contrarietatem in substantia reperiiri. Sed clarius
ibidem de prædicamentis ait, in uno quoque
contrarietatem, & primam in predicamento
substantiae tanquam omnium primo: verba illius
sunt. *Et unarum contrarietas in omnigenere
vero, substantia autem unam quoddam genus
est unus.* Quasi dicat vniuersas contrarietas
aliorum prædicamentorum ad potissimum,
quæ in substantia ponitur, referendas esse,
idq; ostendit clarius ordinatio ipsa prædicamentalis
divisione generis in contrarias differentias
usque ad atomas species & individua, constâs,
substantia enim in corpoream, & incorpoream,
corporea in viventem, & vita experient,
viuens in sensibilem, & in insensibilem,
illa demum in rationalem, & irrationalem
diuidetur, quarum contrarietas, vel ex ipsis
nominibus statim intelligitur, ergo in genere
substantiae verè reperiuntur contraria. Et idem
Arist. 10. lib. metaph. text. 24. differentias
specificas quarumcūq; specierū substantiæ
contrarias esse docet, atq; etiā in primis
corporibus, quæ sunt elementa, ex quibus
uniuersum integratur, contrarietas reperiuntur,
ignis enim, & aqua, aer, & terra contraria
sunt, vt idem Arist. 2. 1. b. de ortu, &
interitu sc̄ri per totum docet. Cōmuni
solilio nequaquam satisfacere videtur,
quæ contraria esse elementa vult, non

secondum substantiam, sed ex parte primarum qualitatum, quæ in eis sunt, caloris videlicet, frigiditatis, humiditatis, & siccitatis, nam & si negare non possumus contrarias esse ciui modi qualitates, cum tamen ab ipsa substantia elementari oriuntur tanquam quædam proprietas, elicitor proposito ut sicut qualitates ipsæ continentur in ipsa substantia, patiter contrarie periret ad earum naturam. Radix igitur prima totius contrarietatis substantia est, qua proprie in ipsa erit per se primo contrarie tas ponenda.

Veritas huius rei tenenda stabilitur.

ANatura autem substantiae alienam esse contrarietatem docet planè Arist. nō solum hec loco, sed s. physici. text. 10. hisce verbis. *Secundum substantiam autem non est motus, proprietas quod nullum est entium substantia contrarium.* Et si oppositorum condicione consideremus, quam ex professo tradidit Aristot. infra capite de oppositis, & s. metaph. cap. 10. iuueniemus ex vniuersis oppositioni generibus hoc solum à substantia abesse, quatuor namque dumtaxat sunt oppositionum genera, nempe priuarium, contrarium, contradictorium, & relativum, de priuatione, & habitu notum est in substantia reperiiri, si quidem omnis substantia generabilis sit ex priuatione sui, homo ex priuatione animæ rationalis, quæ est in materia prima, arque ita de ceteris, contradictione autem oppositio, licet in sola affirmatione, & negatione reperiatur, vt eidem locis statuit Arist. ea tamen ratione, qua in simplicibus inducitur dubio procurbia substantia est, in qua sunt homo, non homo, equus, non equus, &c. Eadem autem substantia relativa dicitur ad aliam, nam idem, & diuersum specie non minus, quam in ceteris prædicamentis in ea reperies, sola oppositio contradictionis ei repugnat, vt ex contrariorum definitione, & legibus plane deducitur ab Arist. traditis cap. de oppositis in postprædicamentis, & s. Metaph. cap. 10. & 11. Metap. cap. 2. text. 14. quæ his tr. bus summatis comprehendenduntur, contraria sunt, quæ sub eodem genere positæ maximè distant, & cum circa idem suscepimus dicantur, mutuo circa illud repugnant, ab eo que se se expellunt. Vnde sequitur contraria positiones formas repugnantes importare, astiue quidem, & passim circa idem subiectum, nam expulsio nos fit nisi actione, & passione medietate.

Substan-
tia nihil
esse contrari-
um proba-
tur.

20.

medijs: substantia autem, cum in subiecto nō sit, nō respicit idem susceptivum simul cum altera substantia. Plures quidem forma substantiales in eadem materia prima recipi successivè possunt, ceterorum actus nō sunt, quia substantia immediate per se non agit, vel patitur, nisi medijs qualitatibus, vel instrumentis, tanquam accidentibus superadditis: ergo quacunq; ab eodem subiecto expelli contingat, non tamen à se ipsis, sed à qualitatibus eadem materiam pro illarum receptione disponentibus, que si tali modo sit disposita, una introduciur, expellitur altera, cum simul in eadem materia permanere repugnet. Forma item substantialis, que modo introducitur, priuationi opponitur in materia praecurrenti, ut quando ignis producatur in materia prima, forma eiusdem priuata, sed hanc oppositio contraria non est, sed priuativa, cum alterum dumtaxat extremū pollicium sit, priuatio aliud, qua propter appri-
mē necessarium est ad contrariam oppositionē positionis esse formas, susceptivum respice-
re, quod non sit sola materia, sed totum com-
positum, arque adeò accidentia esse: nam quid-
quid enti iam composite aduenit, vel circa il-
lud versatur, accidente debet esse: oportet item
actius esse, & passius circa illud idem subie-
ctum, quod in alijs præter qualitates non repe-
zitur, ut exploratum esse poterit, si singula pre-
dicamenta percurramus. Vnde Arist. in praes-
atis locis, vbi de oppositionum generibus
differit, plane docet oppositionem contrariā,
si vera sit, in solo predicamento qualitatis repe-
ziti, neque in cunctis eius generibus, sed certi-
tus, ac determinatis: liquet ergo ex his legitimā
esse proprietatem substantias contrario catere
que alijs etiam accidentibus conuenit, ut quā-
titati, relationi, ac ceteris, & idecirco nō con-
venit quarto modo substantias, ut idem Arist.
in presentiarum testatur, sed in primo. Omni-
ni quidem & non soli inherens.

Pro solutione vero argumentorum obserua-
dum est contrariatem getinam habere ac-
ceptionem in doctrina Arist & communim mo-
do loquendi, communem alteram arque adeò
impropriam pro quacumque oppositione, qua-
ea, que inter se hoc, vel illo modo pugnant, co-
traria appellamus. Aliam vero propriam pro
eo oppositionis genere, cuius conditiones cu-
per tradidimus. Rursus in quocumq; praedica-
tio reperiuntur oppositæ differentiæ, quarū
una est perfectior altera, & quae imperfectior
est, quasi primario perfectionis alterius appell-

latur. Sapè etiam differentia alij que priuativa innumeris pene comprehendente designantur imperfectæ omnes, ut in genere animalis voce illa priuativa, irrationalē, denotamus omnes differentias animalis quasi perfectione rationalitatis carentes. Itaque in quocumque genere reperiuntur eiusmodi priuativa oppositio quam extenso vocabulo appellat Arist. contra rieratem, sed in genere substantiarum maxima est, & prima, si quidem ex ea derivantur omnes, etenim ex virtute substantiarum pullulant cuncta accidentia, que aliud non sunt, nisi quedam eius affectiones: at substantia ex propria radice, atque origine continet priuativam oppositio nem, si namque, ut super dicebam, & do-
cer Arist., physicorum loco memorato, qua-
cumque substantia ex sui priuatione, ut homo ex non homine, hoc est ex materia apta quidē atque disponita ad recipiendam eius formam, sed ea catere, à qua earentia tāquam à termino à quo generatio incipit, & in formam, tāquam horum ex forma, & materia constitutum terminatur, scīq; de ceteris substantijs. Ad similitudinem autem substantiarum producentur accidentia, vñūquodq; ex sui priuatione, ut al-
bum ex non albo, calidum ex non calido, vel
certe ex nigro, & frigido, que licet positiona sunt
priuationem tamen perfecti contrarij impor-
tant. Et hinc est ut prima oppositio, & qua-
si originalis, à qua oriuntur ceteræ, sit
priuativa, de qua loquebatur Aristoteles. praes-
atis locis in contrarium oppositis, in qui-
bus, vel in genere substantiarum, vel in diffe-
rentiis illius contrariatem ponit, ut do-
cer plane ipse eadem loca explicans. 10. meta-
physi. capit. 15. in principio his verbis.
Prima vero contrarietas habetur, ex primario est.
Ab hac autem oppositione ea oritur, quae in elementis reperiuntur, non quidem ratione sub-
stantiarum, sed qualitatū, virtute quidem in oppo-
sitione substantiarum contenta, non contraria, sed
priuativa, ut expositum est.

QVAESTIO VLTIMA.

*Circa extream substantia proprie-
tatem, an solis primis substanciis conueniat esse contrariorum
susceptivas, vel etiam secundis.*

Argum.

Arguitur, neque solam, neque omnem substantiam susceptiuam esse contraria.

279

Hanc solam proprietatem notanter de signauit Aristoteles illis verbis: *Maxime propriam substantie est, vnam numero et sit, esse contraria*rum *susceptiuam*. Planè indicantibus per quandam excellentiam ei conuenire cuius oppositum constare facile poterit, si pro bauerimus, neq; omni, neq; soli substantiae inesse, ita enim fiet, ut non modo maximè proprium sit, sed nec illo modo proprium.

I. Argum.
conuincens
non omni
substantiae
conuenire
banc pro
prietaem
2. probatur
idem.

280

Conuinicit primum ex verbis eiusdem Aristotelis, nam si ei conuenire contraria suscipere, vna numero cum sit, evidenter sequitur non inesse secundis substantiis, de quibus liquido constat non habere unitatem numericam, sed genericam, vel specificam.

Secundum vero his ostenditur. Cœlum in corporeis substantiis numeratum, Angeli in spiritualibus (vt Deum, cui contraria inesse non possunt interim omittamus) non suscipiunt illo modo contraria, cum sint penitus incorrupcibiles substantiae, non enim cœlum caloris, vel frigiditatis, aliarumq; oppositorum qualitatum capax est, & longe minus Angeli, ergo non omnis substantia, vna numero cum sit, est susceptiva contraria.

Argu. pro-
bans alijs à
substantia
conuenire
dictam pro
prietaem.

I. Solutio.

281

Alia vero à substantia tandem babere conditionem ostendit exemplum Arist. de propositione, quæ eadem permanens de vera in falsa mutatur, re ipsa, quam enunciat, mutata: ut si Petrum sedere enunciens, eo sedente verum est, surgende vero iam falsum.

Cui argumento, & si geminam solutionem adhibuerint Aristoteles, viraque tamen falsa deprehenditur: assertit enim prior propositionem transire de vera in falsam, quod etiam si admittatur esse contraria suscipere: hoc tamen intelligendum est, non per sui, sed rei significata mutationem: solus est enim Petrus, qui mutatur de sedente in stante, ex qua sola mutatione contingit propositionem de vera in falsam transire, at substantia per mutationem propriam contraria suscipit, ut calorem, & frigiditatem, vnde tali modo contraria suscipere soli substantiae conveant, hoc est per sui mutationem.

II. Solutio
eiusdem.

Secunda solutio negat omnino propositionem suscipere contraria, etiam si modo vera sit, modo falsa, nam suscipere contraria est mu-

tari ab uno contrario in aliud: mutatio autem, vel motus in mobili recipitur, ergo illud, quod à contrario in contrarium mutatur, oportet, ut recipiat in se contraria per veram mutationem, sed nihil in se recipiens, atque immutata propositio successiva sit vera, vel falsa per solam rei extrinsecæ mutationem, ergo absoluta loquutione non est verum contraria suscipere.

Neutra tamen argumento satisfactum esse probatur, quia veritas, & falsitas potius in propositione, quam in re significata consistunt: pugnat.

dum enim intellectus aliquid affirmat, vel negat (ve in libris de interpretatione dicemus) veritas ipsa (quæ complexam vocant) non est in re significata nisi tanquam in causa, quasi eam obiectum in propositione, & intellectu efficienti, & hoc sibi voluit Arist. cap. præsentis dicens: *Ab eo quod res est, vel non est vera enunciatio dicitur:* Formaliter vero in intellectu enunciante, in ipsa verò enunciatione (tamen in signo eiusdem veritatis in intellectu existentis: eo igitur modo, quo propositione veritatis, vel falsitatis capax est, eam in se recipit, ac per talern receptionem mutatur, & cum contraria sint accidentia verum, & falsum: vere dicetur contrarium susceptiuam per sui mutationem, & non solum per mutationem rei significatae, & si ita se res habet, proprie contraria suscipier, non fecis atq; ipsa substantia.

Vnde aliud elicetur non leue argumentum conuincens, quid aliud à substantia esse contrariarum susceptiuam, nam intellectus verè in se recipit propositionem mentalem transuitem de vera in falsam, verè item, & formaliter verus ipse dicitur, & falsius successiva, veritate sibi inhärente, & falsitate, ergo recipit contraria per sui mutationem, cum tamen non sit substantia, sed accidens animæ, & ipsius hominis. Imo & propositione mentalis, qua media vera, aut falsa dicitur formaliter intellectus, vera, aut falsa formaliter erit. Alioquin neque intellectus verus erit formaliter, cum non nisi media propositione talis sit. Mutabitur ergo propositione mentalis de vera formaliter in falsam formaliter, quod esse non potest nisi per formalem sui mutationem.

Postremo: quantitas est subiectum, quo me videt. Argu diante contraria recipiuntur in substantia, erit igitur & ipsa ex propria conditione susceptiva contraria, & diuina virtute id operante in sacramento Eucharistie per se substantios contraria suscipit absque substantiae ad-

Ecc

mini-

Confirm.

284

Replica cōtra Arist.
solut.

285

missiculo, dum hostia cōferrata calefacit, se frigescit, atque etiam per sui mutationem, cum in se recipiat eiusmodi qualitates, ergo communicatur ei proprietas substantiae.

Et confirmat argumentum actus moralis, qui successivus est malus, & bonus, vt si quispiam caenes edes die lous vñque ad duodecimam noctis horam, eundem protrahat etiā, malus esse incipit post duodecimam idem, qui ante illam fortassis erat studiosus, ergo contraria suscipit, nempe bonitatem, & malitiam mortalem.

Nec solum argumentum illud, quod Arist. respondere videtur, nempe aliud esse iā actum, dū malus esse incipit, siquidē bonus, & malus actus in genere moris plus quam specie distinguuntur: quia subiectū bonitatis, & malitiae moralis non est actus in genere moris acceptus, sed in esse naturae: vt. n. moralitas actus in actione naturali subiectatur, sic bonitas, & malitia illius: quemadmodū ligna non est subiectū artificialis formæ, vt iam figuratum, sed secundū esse naturale, si vero in esse naturae accipiatur actus comedendi, citra dubium est euadere numero perleuerare sub bonitate, & malitia, ergo vere suscipit contraria, & quidquid de hoc sit, illud est certum, actum bonum & malum succedit, ut recipi in appetitu sensitivo, vel etiam in voluntate. Ergo appetitus, vel voluntas vna numero cū sit potentia, contrarium actuatur, & habitum susceptiuam erit.

Resolutio questionis, & dilutio argumentorum.

VT questio haec commodius solvatur, decernendum est in primis, quibus substantijs conueniat hæc proprietas, & ex quo modo: vt hinc ad singula argumenta soluenda facilius procedamus.

Conclusio

286

Elicitur vtrumque (mea quidem sententia) de verbis Aristotelis, quibus eam designat: *Maxime proprium, sit, substantie est, vna numero cum sit, susceptiuam esse contrariarum.* Certe si vna numero summa est substantia, vt eiusmodi proprietas ei attribuatur, cum vnum numero ab soluta locutione non sit nisi illud, quod totum est, perfectum, atque complectum, sequitur per substantiam, vnam numero totalem, atque completam esse accipendam: nihil ergo de partibus quantum ad hanc proprietatem curadum, est, suscipiant ne contraria, vel secus, & rufus

ex terminis huius proprietatis intelligimus nob̄ cōvenire Deo, cui proprietas summant perficitur repugnat contraria vlla in se suscepientibus igitur est maximè proprium esse substantię completa, & prædicamentali contrariorum esse suscepientiam.

Ceterum, an omni substantię completa An omni conueniat, hoc est, non solum primæ, sed etiā substantię secundæ, nō ita facile definitur, nā ex vna parte nō videretur esse posse maximè proprium substantię, nisi ei quarto modo cōveniat, conuenire autem quanto modo non est possibile, nisi conueniat concitis substantijs, cum proprium quarto modo sit quod conuenit omni, solum, ac semper: ex alia verò parte dicitur maximè proprium esse substantię, vna numero cum sit, esse suscepientiam contrariorum: quibus vebis secundæ substantię excluduntur, cū n. sola prima sit vna numeri. Propterea Caiet. hanc I. Opinatio:

Ratio dubi-

287.

particularam (vnam numero) distinguendas censer, nam vel à parte subiecti ponitur, vel à parte prædicari, primo modo posita talerū sensu efficit, proprium est substantię, quæ est vna numero, esse contrariorum susceptiuam, in quo sensu apertum est solam primam substantiam comprehendendi, siquidem sola est vna numero, si verò ponatur à parte prædicari, hoc modo explicatur proprietas, proprium est omni substantię, v. sc̄uata unitate numerali, contraria possit suscipere: conuenire autem in hoc sensu primis, & secundis substantijs comprehensum est: nam homo, & animal sc̄uata unitate numerali, quam habent in Sorre, calorem, & frigiditatem susceptiunt, quod non conuenit colorato, quia sc̄uata unitate numerali, quam in hoc albo habet, non potest esse nigrum, licet possit in generali consideratum: verbum agitur Aristotelis hoc secundo modo accipendum est, alioqui non erit substantię maximè proprium. Et in codem ferè sensu sumitur ab alijs interpretibus, Simplicio Villapadō, Alberto Magno, quos Mag. Ojō sequitur, maximè proprium esse omni substantię, quod sit contrariorum susceptiuam, ita vt aptitudo suscipiendo secundis etiā substantijs conuenient secundum se acceptus: exercitium vero, vel actus suscipiendo, non vt in se considerantur à primis abstractæ, sed vt in eis subsistentes, & hec est secunda sententia. Quæ ab alijs iudicatur à mente Aristotelis aliena, nam si maximè proprium est substantię, vt vna numero cum sit, contraria possit suscipere, non haber locū distinctionis Caiet, nec aliquam interpratum sensus,

288.

Refutatur nec secundis substantijs adaptari vlo modo sent. Caiet. potest. Cum notum su vnum numero cum pri & aliorum, ma substantia convertithei igitur soli conuenire arbitratur Ammonius, quæ D. Cantens sequitur inter expoundam hanc proprietatem. Nec maximè proprium esse substantiarum docuisse Aristotelem, quia omnia substantia insit sed duabus de causis. Prima, quia primæ substâtias ob singularem modum clementi, & substândi propria virtute conuenit, & rursus, quia ei soli, & nulli accidenti, quemadmodum de alijs proprietatibus adnotatum est, quædam esse accidentibus communes.

Statuitur propria sententia, efficaciter terq; corroboratur.

Distractione opus esse censeo, vt quid in hac re magis sit veritati consonum statuamus. Nam de hac proprietate substantiarum, quæ est contrariorum esse suscepimus, dupliciter loqui possumus. Primum secundum se, hoc est sine vla limitatione. Et hoc modo absque dubio communis est omni substantiarum, non secun, ac commune esse diximus id, quod est substare accidentibus: conuenientem dicimus analogice cum per se primum, propriaque virtute conuenientem prima substantiarum, per participationem vero secundis, cum notum sit, non posse contraria suscipere, sicut neque substare, nisi in quantum in prima subsistunt. Si vero proprietatem hanc cum ea limitatione accipiamus, tunc qua ab Aristotele profertur, nempe, vt vna numero cum sit, contrariorum sit susceptiva, pro cento tenco non solum non quadrata accidentibus, sed nec secundis substantijs: probatur primum membrum distinctionis, quia certum est secundas substantias eisdem accidentibus substare virtute primarum: cum de qualibet accidente denominante Petrum necessario dicendum sit denominare hominem. Sicq; de ceteris: atq; adeo in esse, ac in ter accidentia, quibus illa, & haec substantia substare possunt, reperiuntur contraria, ergo sicut contrarijs substare valet secunda substantia ratione primæ, pariter erit contrariorum suscep-
tiva eiusdem virtute. Quod vero cum Aristotelica limitatione non secundis, sed primis dantur substantijs conueniat, vt affirmat ultima sententia, probatur duobus argumentis, quibus efficaciter impugnatur prima sententia, est, sive à parte subiecti, vel praedicati accipiantur verbum Aristotelis; *Vna numero cū sit,*

Et hoc efficit sensum, vt substantiarum, conueniat haec proprietas, quæ, vel vna numero est in se, vel unitatem haber numeralem in primis substantijs, sed secundas substantiarum (vt tales sunt) nec habent in se unitatem numericam, nec in primis substantijs, ergo utrumque sensus eis repugnat, primum pareat, quia sola prima substantia in se est vna numero, sed probatur secundum, nam si secundas substantias consideres, vt in primis habent unitatem numericam, nō iam secundæ sunt, sed primæ: homo enim vel animal, vnum numero, nō est aliud secundum, & secundum rationem nisi Petrus, vel Ioannes, aliavè substantia singularis, ergo erit prima substantia. Quia propter non est aliud dicere, secundas substantias contraria suscipere in quantum unitatem numericam habentes in primis, quam primas substantias eandem habere proprietatem, vel certe secundas, in quantum induunt primarum rationem, quod est solis primis hanc proprietatem conuenire.

Secundo, substantiarum secundæ sunt genera, & species, quibus insunt primæ, vt definitio Aristotelis utramque, sunt igitur universalis substantiarum à primis abstractæ, sed genus ut universalis, & ut abstractum à singularibus, nō habet numericam unitatem, ergo secunda substantia formaliter ratione lumpyra, nō est vna numero, qua propter nō bene ei adaptantur verba huius proprietatis, *vna numero cū sit.*

Nec sit sat, si dicatur, vt sic abstractam, vel consideratam non habere numericam unitatem, quia universalia non subsistunt à singularibus separata, benè tamen, vt est in primis substantijs, de quibus enunciatur, & in quibus proinde subsistit: nam in quantum est vna numero in primis substantijs, non iam secunda, sed prima substantia est, exempli gratia homo, in quantum à petro abstractus secunda substantia est, ceterū vt iam est singularis carus in Petro (vt ita loquar) Petrus ipse est, cum nō sit aliud petrus, quā haec humanitas singularis, propria substantia terminata: his enim constat suppositum, atq; hypothasis, & persona, ergo est prima substantia.

Et confirmatur, quia prima, & secunda substantia, si formaliter accipiuntur, ratione salte distinguuntur, alioqui non valent constitutre diversa membra illius divisionis, qua dividetur substantia in primam, & secundam, sed secunda substantia non distinguuntur à prima.

Leet a

Confirmat,

nisi in quantum ab ea consideratur abstracta, abstractione enim cessante, vel ante illam, absolute loquutione non conceduntur genera, & species in rerum natura, (vt questione universalium tertia statutum est) ergo nec secundae substancialiae: vnde sequitur in quantum unitatem habent numeralem cum prima, idem penitus esse cum illa, & idcirco non secundas, sed primas appellari. Contradictionem igitur involuit ponere ex una parte secundis substantiis non conuenire hanc proprietatem, nisi in quantum unitatem habent numeralem in primis, & ex alia conuenire secundis substantiis, ut talibus, cum secunda substantia in quantum est una numero, omnibus modis sit singularis, & prima substantia. Et eisdem rationibus impugnatur secunda sententia, quae eadem profusa est cum prima, nam si, vt in primis substantiis habent unitatem numericam, non sunt secunda substancialiae, sed primae, sequitur actum suscipiendo contraria solis primis substantiis conuenire, ergo eis solis aptitudo, vel potentia conuenit: nam cui repugnat actus, non potest aptitudo, vel potentia inesse.

Obiectio. Si autem aduersus nostram sententiam insistes secundae substancialiae enunciantur de primis, ergo in eis subsistunt, cum non possit prædicatum enunciari de subiecto, nisi in eo sit; ergo adhuc (in primis subsistentes) appellantur secundae substancialiae: tunc autem sunt contrariorum susceptiarum, cum in eis habeant unitatem numeralem, ergo sub ea consideratione illis conuenit proprietatis.

295. 2. Pars obiectio- Et rursus proprietas substandi prædicatis superioribus, arque accidentibus, non nisi ratione primarum, hoc est, in qua unum in eisdem subsistunt, conuenit, sed in quantum subsistunt in primis habent unitatem numericam in eis, ergo conuenit illis substare accidentibus eadem ratione: quid igitur repugnantiae continet, vt similis ratione ponantur contraria suscipere, vt unitatem numericam in primis substantiis habentes? profecto nihil: qua propter non sunt ab ultima proprietate excludendae, quemadmodum neque à communia proprietate substandi.

Solutio 1. parti obiec- Respondetur secundas substancialias in primis subsistere, quia ad earum pertinent essentiam, & idcirco ipsa idem cum eis sunt, secundarum autem rationem non habent ex eo, quod in primis subsistunt, sed ex eo, quod ab eis abstrahunt sic enim genera sunt, & species, quibus primae insunt, si itaque accipiatur, vt idem cum primis

sunt, unitatem numericam in eis habentes, non sunt secundae, sed primæ: prima enim substantia est hic homo, hoc animal, hoc viues, hoc corpus, & haec substancialia, est autem necessaria eiustud modi identitas cum primis, vt de illis enuncientur, sed si sub ea accipientur, non sunt secundas, sed primæ: & quia proprietas suscipiendo contraria determinat eiustud unitatem numericam, non conueniet in eis sub codditione secundarum substancialium, sed vt primæ substancialiae conditionem induant, qua propter solis primis substancialijs formaliter. Idque breue hoc argumentum conuincere videtur, secundae substancialiae (vt reales sunt) habent unitatem genericam, vel specificam, primæ vero numeralem, atq; ex hac unitatum diversitate distinguuntur, ab ea enim procedit, vt primæ substancialiae significent hoc aliquid, secundæ vero non nisi quale quid, ergo si secundas substancialias accipias secundum unitatem numeralē, quam habent in primis, iam desinunt esse secundas, & cum sint hoc aliquid, sub tali consideratione sunt primæ, & ita eis conuenier esse contrarium susceptiuas, atque a deo solis primis formaliter.

Ad secundam partem argumenti dicendum Solutio 2. est has duas proprietates, nesciè substare, & partis contraria suscipere, eiusdem ferme conditionis esse. Vnde sicut communis est illa primis, ac secundis substancialijs, pariter hec communis esse posset, si absq; limitatione, sicut & illa acciperetur, ac proponeretur ab Arist. Ceterum sub illa limitatione, videlicet, vt una numero cum sit, contrariorum sit susceptiva, minorem certe ambitum habet, & ad primam substancialia coarctatur, quia illa sola est una numero. Limitationem vero forsitan adiecit Aristot. vt accidentia penitus excluderet.

Sed, an universalis substancialis primis in se proprietas haec, non est apud omnes certum.

Nam Porphyrius, & Armonius in eius ex applicatione coarctandam esse arbitrantur ad solas substancialias corporeas, atq; corruptibiles, propter argumentum à nobis propositum de Angelis, & coelis, quorum sententia singularis est & à veritate aliena.

Nam communis aliorum interpretationum in praesenti tenet, cunctis primis substancialijs prædicamentis conuenire, & ita tenendum est: non est enim necessarium ad rationem huius proprietatis, vt substancialia, cui attribuitur, universalia possit contraria suscipere, sed quædam posse

Quidam ne
gat. Porphy.
Armon.

Solut. 2.
argum. 1.
partis.

300.

Solut. 1.

Solut. 1.
2. partis.

posse satis est, & ita licet eiusmodi substantiae contraria, quibus ad corruptionem disponantur, non suscipiant, aliorum tamen subiectum esse valent: recipiunt corpora coelestia motus contrarios ab orienti in occidens, atq; ex opposito, ab occidente in oriens: contrarias item dispositiones ubicationum, atque etiam contrarias positiones differentias dexter, & sinistri secundum diuersas partes: suscipit item luna augmenti, ac decrementi motus quantum ad lucem; & si que sunt alia corpora coelestia his contrariis minime subdita poterunt alia sua naturae consentanea recipere, à nobis quidem incognita, quemadmodum corundem corporum conditio incognita est.

Angeli etiam erroris, & veritatis capaces sunt secundum intellectum, nec non contraria volunties habere possunt.

Alijs autem à primis substantijs impossibile est hanc proprietatem conuenire, quod enim de propositione obiectetur ad labefactandas solutiones Aristotelis, magis veritatem earum ostendit: admitemus quidem veritatem complexam solum esse in re significata, tanquam in causa, & ideo denominatione solum extra seca, in propositione vero tanquam in signo: & modus etiam iste solam denominationem continet extrinsecum, cum res significata non sit formaliter in signo, sed extra illud, vnde elicetur propositione transire de vera in falsam absque mutatione propria, quandoquidem nihil in se recipit: atque ex consequenti id non est recipere contraria, sed esse contrariorum alibi receptorum signum per extrinsecam denominationem.

Solut. 2.

301.

In propositione vero mentali, atque etiam in intellectu non possumus negare formaliter veritatem esse, & aliquando de vero in falso transire, sed neq; ex eo infertur suscipere contraria, sed animam potius, vel hominem, cuius potentia est: quædam enim sunt accidentia, quæ non sunt nata recipi proximè in substantia, sed alijs mediatis, proximè quidem in ea receptis, & huius conditionis sunt accidentia in primis corporeis, (quantitate excepta) quæ ex media in substantia corporea recipiuntur, spiritualiter deinde vt actus, & habitus medijs potentij in substantia receptis: quæ igitur ex his alia recipere videntur, media potius sunt, quibus in substantia recipiuntur, quam subiecta recipientia, id namque soli substantiae conuenit, & ideo intellectus, quantitas, voluntas, ac carteræ potentiae contraria

302.

non recipiunt tanquam subiecta præcepta, sed media sunt, quibus in substantia tanquam in subiecto præcepta recipiuntur, & hoc est contraria suscipere, minime vero illud. Quod verum esse constare poterit, si attendamus unde oriatur hæc proprietas substantiarum, ut sit contrariorum susceptiva, originar proculdubio ex eo, quod hoc aliquid est, primumq; omnium accidentium subiectum: ex primo natu: cœuenit, ut sub diuersis accidentibus eadem numero perseveret: ex postremo vero, ut cum plura extent accidentia inter se se, contraria contrariorum sit susceptiva, & ex his duobus integra constat proprietas, ut una numero cum si contraria suscipere possit: carent autem his conditionibus accidentia, & ideo non sunt contrariorum susceptiva.

Soluuntur ergo ex his carteræ argumenta de Solut. 3.

quantitatæ, ac de actibus moralibus, bonis, & malis, quoru bonitas, & malitia in anima, atque in homine ipso recipiuntur, actibus, atque potentij medijs, & ideo solus homo est, qui contraria tanquam subiectū recipit, nō actus, vel habitus, nec potentia: illud autem, quod de quantitate per miraculum sine substantia existente in Sacramento obiectur, difficultate caret, nam si contraria in casu suscipit quantitas, nō propria virtute, neque ex proprio modo essendi id habet, sed in quantum vicem generic substantiarum respectu aliorum accidentium, modumque essendi illius retinet diuina virtute communicatum, vndē non nisi tanquam substantia contrariorum est susceptiva.

Et ex his omnibus inferitur, quod quanquam illatum, hæc ultima proprietas non conueniat omnibus substantijs, hoc est nec partibus, nec secundis, primis tamē quarto modo conuenit, cum conueniat cunctis, solis, & semper.

Si autem aliquis vellit idem posuisse Aristotelem de propositione respondere, cessaretque facile argumentum ab eo propositum; consideret illud, quod bene adseruit Caiet. specialem esse difficultatem de propositione, quæ cum in exterioribus signis consistat (loquimur enim de vocali, & scripta, nam mentalis cum sit in intellectu, doctrina tradita comprehenditur) non recipiuntur in intellectu, neque in anima, sed extra manet: vndē si verum esset per sui mutationem contraria suscipere, abs dubio ei communiqueretur proprietas substantiarum: oportuit ergo specialem adhibere solutionem, vt argumentum elideretur.

CAPUT SEXTVM.

Continens prædicamentum
Quantitatis.

TEXTVS ARIST.

Quanti autem aliud quidem est discretum, aliud autem continuum, & aliud quidem ex habentibus positionem ad se invicem in ipsis partibus constat, aliud autem ex non habentibus positionem, &c.

EXPOSITIO TEXTVS.

Divisio
capit.

Primum locum post prædicamentū substantie concidit Aristoteles quantitatū, cuius naturā tribus præfitti explanantur in primū triclini diuisione, ut quibus sit generibus, speciebusq; quantitatū prædicamentū statuendum ostendat. Sigillatim deinde genera eadem cum suis speciebus enumeraat, singularium rationem perspicuum faciens. Ac tandem tribus propriatibus quantitatis designatio, atq; discussus ultimam manum capiti imponit, ut sic trimenbris censenda sit eius diuisio.

L. Divisio Prima diuisio quantitatū est in quantitatū, item per se, & per accidens, quam in capitulo principio nō exprimit, sed insinuat, principale enim membrum, quod ex cunctis speciebus quantitatū integratur, exponens, & post explanationem eius alterum subiungens.

Quantum per se, ut ex contextu totius capitulo colligi potest, est illud, quod propriam habet extensionem, propriamq; mensuram: quantum per accidens, quod ab alio extenditur, atq; mensuratur. Corpus, exempli, gratia, est quantum per se, quia partibus intrinsecu constitutur, & mensuratur, cuius illud est evidens signum, quod etiam si à quo- cunq; alio abstrahatur subiecto, sūi nihilominus partium continuū constabit, longitu- dinis, latitudinis, & profunditatis, notum est id in mathematicis disciplinis quantitatem

Quantum
per se, vel
per acci-
dens.

Quantum
per se.

Prædicamentorum. 818
considerantibus à materia sensibili abstra-
ctam, cum suis tamen essentialibus dimen-
sibus, unde elicitur à se, & per se suam ha-
bere extensionem.

Quantum per accidentem est, quod ab alio exten-
ditur, ab alio mensuratur, talis est al-
bedo non à se extensa, sed extensio super-
ficiei, qua media in corpore extendatur, talis
est mortuus, quem tantum esse dicimus, quanto
est duratio temporis in eo consumpta.

Diuisio secunda est (licet nonnihil Aristote-
elicum inueniamus ordinem, ut diuisiones,
ac membra eorum commodius explicitantur)
quantum per se, aliud continuum, aliud dis-
cretum.

Discreta quantitas est, cuius partes sic re-
ipsea sunt seorsim, atq; separata, ut nullo discreto
termino communi copulanteur, ut si numerū
accipiamus, inueniemus tres, vel quatuor
eius unitates non esse aliquo communi ter-
mino copulatas, quae idcirco appellamus dis-
cretas, atq; etiam discretam quantitatē nu-
merum ex ipsis compositum.

Discrete autem quantitatū duæ sunt spe-
cies, numerus, & oratio.

Quantitas vero continua est ea, cuius par-
tes communi termino copulanteur, ut partes continua
linea copulantur punctū. Punctum autem
propterea appellatur communis terminus, quia
coniungit duas partes quantitatū sibi proxi-
mas, ita ut initium sit unius, & finis alterius,
atq; adeo eo sic copulata, unam, earumq;
quantitatēm continuam efficiat.

Species quantitatatis continua quinq; sunt, Species eius
linea, superficies, & corpus, tempus in super, quinque.
& locus.

Recentius singularium membrorum specie-
bus ostendere natus Aristoteles propriam barum spe-
ciumq; rationem, de quibusdā quidem pro-
bans esse quantitates, & rursum esse disre-
ctas ex Ante-
tus, vel continuas, de alijs vero postremum
dant axas: curus ea fuit discrimini ratio, quia
de nonnullis notum est esse quantitatēm, igno-
rum vero esse unius, aut alterius generis, de
alijs vero neutrum est exploratum, quapropter
probatione utrumq; indigebat.

De numero igitur non probat esse quanti-
tatem, quod sat esset per se notum, sed pro-
batur.

non probat *bat esse quantitatem discretam, ex definitio-*
Aristoteles. *ne quantitatis discrete iam designata: quan-*
titas discrete est, cuius partes non copulan-
tur termino communi, sed partes numeri
nullum habent communem terminum, quo
copulatae censeantur, ergo erit numerus dis-
cretus quantitas: minorem exemplia danta-
xat confirmat, nam in numero denario pra-
ter unitas decem, que sunt partes illius, non
est assignare aliam, in qua communicent, sed
omnes sunt adiuvicem separatae.

Probatur *oratione vero non satis constat esse*
quantitatem, & idcirco utrum probat, pri-
mū quidem bunc in modum, longum, & bre-
ue sunt proprietates quantitatis, cum sola
quanteas, longa, vel brevis appelletur, sed
oratio, mensuratur syllaba longa, & brevi,
ergo est qualitas, est enim sermo de sola ora-
tione vocali (ut admonet Aristoteles,) qua
proprie habet corpulentiam, & propere
ea sola ponunt species quantitatis.

Probatur *esse autem quantitatem discretam eadem*
esse ratione probat, ac de numero: nam
quemadmodum unitates numeri separatae
sunt inter se omnes, nullam habentes com-
munem, qua coniungantur, per ratione syl-
laba, quibus oratio integratur, sic sunt in ipsa
prolatione, qua sunt separatae, ut nulla sit
communis, qua coniungantur: erit ergo
non secus, ac numerus discrete quantitatis
species.

De linea,
superficie,
& corpore
probatur
esse species
quantitatis
coniunctione.

Proreditur Aristoteles tamen ostendere, de quantitatibus continuo, & quidem
de tribus primis speciebus: linea, superficie, &
corpo, tanquam manifestum presupponit
esse quantitates: Probat autem esse conti-
nuum ratione sic formanda, continuum est,
cuius partes copulantur termino communi,
sed horum trium partes ita se habent, absq;
dubio, nam linea copulatur communi termino
qui est punctus, superficies linea, corpus
vero superficie, & linea, ita enim se ha-
bent ista tres species, ut linea sit longa sine
latitudine, superficies loga, & lata, sine pro-
funditate: corpus longum, & latum, ac in-
super profundum: & propterea linea indis-
ibilis puncto copulatur, & ex ea parte, qua
ista latitudine indisibilis est, coniungit per-

tes superficiem: & hoc in quantum profun-
ditate carens partes corporis, & sic qualibet
species partibus constans, certis indissibili-
bus copulatis quantitas continua iure appelle-
tatur.

De tempore deniq, & loco ostendit esse Probatur
species quantitatis continua, presupponens idē de tem-
po de utraq, esse quantum. Tempus, ac Aristoteles, & lo-
cales copulatur ad praesens, præteritum, & co-
futurum: eiusmodi enim sunt partes eius,
indissibile vero eas coniungens, & quasi
unum faciens, instans est: nam idem tempus
vocatur pars præterita cum parte nondum
extante qua appellatur tempus futurū, quia
coniunguntur instanti præsenti, quod propter
officium utrumq, tempus coniungendi, tem-
pus nuncupatur præsens.

Locum deniq, quantitatem esse probatio-
ne non eget, nam cum corpus locatum conti-
nent vere quantum, atq, extensum, necesse
est ipsum similiter, & extensum esse: si que-
dem proprietas eius est (ut in philosophicis
dicitur) esse aquadem corpori contento, quod
locatum appellatur: solum igitur probat esse
quantitatem continuam hoc argumento, lo-
cus sic continet locatum, ut partibus locati
correspondant partes loci, continet enim
suo modo quelibet pars loci partem loci;
quemadmodum integer locus locatum inte-
grum, sed partes locati corporis partibus loci
contenta copulantur termino communi (ut
iam vidimus) ergo & partes loci copulabun-
tur communem termino, quod est esse continuus.

Tertia, ac postrema diuisio quantitatis III. Diuisio
est in eam, qua habet positionem partium sio-
in continuo, & in eam, qua simili positi-
ne caret.

Quam ut percipiamus melius, explican-
dum est, quidnam sit positio partium, est ar-
tem duplex, una quam habent partes quan-
titas in ordine ad locum, ratione cuius di-
citur aliquid iacere, sedere, velfare, & hec
non pertinet ad prädicamentum quantitat-
is, sed situs, de qua proinde in eo prädica-
mento dicetur.

Alia quam habent inter se, ac circun-
scripta quocumq, ordine ad locum, & hec
est propria huius prädicamenti quantitatis tri-
buens.

Quid sit po-
 litio partiū.
 duplex.
 etc. 1.

6. buens, ut in ea assignabilis sit pars anterior, & posterior, dextra item, & sinistra, sursum, ac deorsum: de quibus Arist. i. lib. de caelo, & mundo, text. 12. compertum est enim absq; vlo ordine ad locum quantitatis conuenire similes positionum differentias.

Requisita ad partium positionem. Ceterum, ut partes quantitatis positionem habeant in continuo, duo sunt necessaria, ut continua sint, & permanentes, quibus adiungunt alij tertium, nempe ut situationem habeant, hoc est, ut possumus ostendere ubi sit una pars, & ubi sit alia, ita Caiet. quod videtur insinuare Arist hinc verbis eiusdem divisionis. Singulæ namque earū sitæ sunt alicubi, & habeas, ubi distinctè sumas, & assignes ubi singulæ sitæ sint in plano, & ad quam partem reliquatum copulantur, &c. Alijs vero eadem situationem non esse addendā censem, sed tertiam aliam conditionem valde à situatione diuersam postulare aisen, nempe, ut partes habentes positionem, sint in aliquo continuo, tanquam in loco, hoc est enim apud Aristotelem alicubi esse, sic explicat D. Toletus, Albert. Magnum securus titul. 8. predicatorum, cap. 6.

Placet nihilominus Magister Sotus, qui duas conditiones designatas sufficere tenet, quibus concurrentibus, & partes sunt in continuo, & situationem habent, etenim si ratio formalis situationis probe teneatur, potius est ipsam partium positio, quam requisita condicio, nam ut positionem habeant continuæ partes, necesse non est ordinem adlocum importent, cum similis positio in ordine ad locum sit predicamentum situs, ergo non est intelligenda situatio comparatione loci, sed inter partes ipsas, ita ut designabilis sit una pars anterior, posterior alia, dextra una, alia sinistra, & hoc est alicubi esse sita, hoc est, sic extra aliam, ut talē habeas dispositionem, & ordinem cum illa, hoc demum, quod Aristoteles recensit verbū voluit potius, quam tertiam conditionem addere, ut autem res notior fiat exemplū subiecere placuit, eiusmodi positio, quam partes: quantitatis habent, in viuentibus quidē substantijs ab intrinseco designatur, in quibus caput

sursum, pedes deorsum, brachium unum, in quo eminet virtus moritura, destruū, sinistrum alterum appellatur, sicq; de ceteris partibus, at in non viuentibus per comparationem ad viuentia, ut sit dextra, vel laua, qua ad partem animalis dextram, aut lauam ordinem habet: à quantitate autem in utrisq; prouenit, ut tali modo partes sint designabiles, quod est positionem habere: quem sensum insinuat Aristoteles hisce verbis statim post prefata positiū: Similiter autem, & partes plani positionem habent aliquam, similiter namque assignaretur unaqueque ubi iacet, &c. Ex hi duabus conditionibus requisitis, & sufficientibus elicetur, quot nā, & quales sint quantitatū species positionem partium habentes, quot item, & quales ea careant.

7. Et ut à posterioribus incipiamus, prior A numero conditio excludit numerum, cuius partes excludit (cum sit discreta quantitas) positione simili partiū poscent, eius tamen loco ordinem priorū, & posteriorū habens, in quantum una est post aliā numerabilis, secunda post primam in binario, tercias post duas in ternario, & sic de ceteris.

Conditio posterior excludit tempus, quod & si partes habeat continuo, minime tamē permanentes, sed in continuo fluxu, non sensis ac motu, cuius duratio est, quapropter non positionem, sed simplicem ordinem priorū, & posteriorū sortiuntur, non nihil tamen Excludit diuersum ab eo, quem inter partes numeri etiam à ponimus, nam & re ipsa continua sunt partes temporis, & ratione successionis praeteritum, præsens, & futurū tempus vocantur, conuenient tamen cum numero, in quantum numerabiles sunt ordine priorū, & posteriorū, & bac de causa appellatur ab Aristotele tempus 4. physic. text. 108. numerus motus secundum prius, & posterius.

Oratio vero utriusq; conditionis defectu Oratio non exclusa censemur, cum notum sit syllabas, habet priores sunt eius partes, neg, esse continuas, nec tunc p. si permanentes, sed separatis, cursim, proficeri: ideo discretas esse, & successivas, habentes tamen quandam prolationū ordinem similem ei, quem partes numeri seruant.

Super-

Superficies, corporis, & locus positionem habent in conatu.

Supersunt igitur linea, superficies, & corpus, in quibus amba conditiones concurrunt, quapropter positionem partium habere dicuntur, quibus adiungitur locus, nam cum sit quedam superficies, continua quantitas est, & permanens, & cum corpus locatum, quod vero habet partium positionem continet, non potest ea carere, unde sit, ut ex septem speciebus quantitatis per se, quatuor sint positionem habentes, linea, superficies, corpus, & locus, tres vero eadem desinuantur, numerus videlicet, & oratio cum tempore.

a Proprietates quantitatis.

Postrema pars huius capituli continet tres proprietates quantitatis, quarum prima est, quantitas non habet contrarium: id autem quantitati commune esse cum substantia docuerat expresse Aristoteles cap. precedenti, eandem proprietatem substantia attribuens, ubi sic legimus: Non est autem substantia propria, sed etiam multorum aliorum, ut quantitati, bicubito enim, & tricubito nihil est conaturum, &c.

b. Obiectio. Dux autem opponit Aristoteles probare contendens quidpiam esse contrarium quantitatis: primum est, magnum, & parvum opponuntur in continuo quantitatibus: multum, & paucum in discreto, ergo non desunt quantitates contrarium habentes, cui duplum exhibet solutionem.

c. Soluacio. Prior admittere videtur predicta esse contraria, non quidem absolute, sed conditionauer, quasi dicat Aristoteles, est contrairem esse adiunctum, relationem potius, quam quantitatem important, unde solum sit, ut predicamento ad aliquid quidpiam sit contrarium, non quantitatis.

Confirmat solutionem ratione duplice, priori quidem ex rebus nominibus significatis, nempte magno, & parvo, multo, & paucu, de sumpta, quibus non conuenit talis appellatio nisi aliorum comparatione, ergo non ut quantitatibus, sed ut relationibus, sequellam probat, quia substantia, quantitas, & qualitas in predicamentis absolutu numerantur, predicamentum ad aliquid respectuum est, unde sit, ut quacumque talia comparatione aliorum dicuntur, ad predicamentum ad aliquid pertinere censeantur: antecedens vero certum

esse exemplu confirmat, quia mons dicitur parvum, milium magnum: cum tamen si absolute consideratione expendantur, mons quilibet magnum sit granum milij parvum: oppositione nihilominus denominationem subeunt respectu, nam & mons parvum comparatione maioris, & milium magnum respectu alterius eiusdem speciei grani minoris vocatur. Mille etiam homines multisam, si absolute considererent, pauci vero ad ciuitatem constituendam, & valde multi respectu unius.

Secunda ratio ex nominum significacione. I. Ratio procedat. Quantitas est accidentis absolute, ergo nomine absolute significatur: sed magnum, & parvum, multum, & paucum sunt respectiva nomina relationem significativa, ergo non quantitatem: minorem exemplia confirmat simul, & explicat, cum catena sint nota, bicubitum, & tricubitum absolute sunt nomina, idcirco quantitatem importare: magnum vero, & parvum aliquid potius circa quantitatem, nempte excessum, vel deficitum, quem non habet una quantitas nisi alterius comparatione, unde sequitur relationem potius, quam quantitatem importare.

Solutio posterior negat omnino contraria solutio esse magnum, & parvum, siue quantitatem, posterior vel relationem significare dicantur.

II. Ratio.

Ide quod tripli argumento confirmat Aristoteles, primo quidem, nam contraria absolute naturam important, non ad aliud relationem, ut de calido, & frigido, albo, & nigro respectuum est, sed magnum, & parvum, multum, & paucum non sunt absolute, neque in se dicuntur talia, sed ad quadam alia comparari, ergo contraria esse non possunt.

Secundo. Contrariorum conditioni repugnat, ut simul in eodem repertiantur, sed eiusmodi simul inueniuntur in eodem, ergo contrarietas carent: maiorem probat exemplo substantiae, qua cum sit contrariu suscepit, contraria tamen non simul, sed successive recipit, non est enim simul eger, & sanguis homo, nec lignum calidum, & frigidum minorem vero, qui a magnum, & parvum in eodem sunt, si quidem idem mons magnum appellatur, & parvum duorum comparatione.

Tertia, quia pugnat cum ratione eundem

Fff

rem

rem fibimet esse oppositionem, vel contrarium, cum contrarietas diversitate extremitum, ac naturarum praeferas, sed id sequitur cuiderenter, si magnum, & parvum sint contraria, cum mons id magnum sit, & parvum (ut ostensum est, ergo non est in predictio ponenda contrarietas, sic ut nec in quantitate).

II. Obie-

ctio.

Opponit secundo Aristoteles. Locum, unde ex speciebus quantitatis esse, cui aliud locus opponitur, dicimus namque loco deorsum contrarium esse locum sursum ob maximam distantiam, qua inter virumque extremum versatur, quod usq[ue] adeo verum est, ut ex locorum contrarietate originem traxisse videatur propria definitio omnium contrariorum, que talu assertur (ut videtur capite precedenti) contraria sunt: quz sub eodem genere polita maxime distant: distantia autem pro locali proprietate supponit, ac propterea maxima distantia ab extremis locis accipitur, quare non quicunque contrarietas in eius erit ponenda, sed propriissima.

Nota.

Huic obiectioni nihil respondet Aristoteles, solutione fortasse illius ad philosophiam referens, ad quam pertinet loci natura alia consideratio, nam de loco pro sola superficie continente, que pacto species est quantitas, notum est contrario carere, nihil ergo probat aduersus hanc proprietatem quantitatis, sed procedit de loci naturalibus maxime distantibus, vel certe de eisdem predicatione ubi: & sub qualibet barum considerationem contrarium habere explicabitur in propriis locis, nempe in predicamento ubi, & in philosophia, sed ad aliorum proprietatum explicationem sermonem transfert.

III. Proprie-

tas.

Es est secunda, quantitatem non suscipere gradus intensionis, vel remissionis, ita ut una quantitas magis, vel minus in gradu perfecta dicatur, quam alia: exempli rem manifestam facit, non enim quinarius numerus perfectiore gradum numeri habere dicitur, quam ternarius, esto plures extensive unitates habeat, nego, tempus unum perfectiore gradum continua quantitatibus habet, quam aliud, & si extensiorem durationem complectatur. Natura huic

19.

Predicamentorum. 820

gradus intensionis ex professo à nobis explicata fuit, in tertio predicabili, & cap. de substantia, quantum dialectica consideratio patitur, & ex eius explicazione satè constat quantitas non conuenire sicut nec substantia.

Extremae proprietas quantitatis est, ut III. Proequalu, vel inqualis ipsa dicatur, & quo prius cunq[ue], aquila dicuntur, vel inqualia, eius ratione tandem habent denominationem: id namque, experientia didicimus, ut quemadmodum albedo similia efficit, vel dissimilia, ita etiam quantitas aquila vel inqualicatalu ipsa est propter intrinsecas partes, tandem substantiam efficit ei tribuens partes extensionis.

QVAESTIO PRIMA.

In quonam sit ponenda essentialis ratio quantitatis.

Aperitur ratio diverso modo opinandi, & proponitur prima sententia.

Multa sunt quae ab Aristotele, eiusque interpresibus possunt attribuuntur quantitati tanquam libi propria, ut partium extensis, diuisibilis, mensura, & que similia, & eiusmodi attributorum diversitas, occasione præbuit eisdem varie opinandi circa eius essentiam, quibusdam in uno eorum, alijs in altero eam collocantibus. Tenet autem prima sententia, quam vides est statuere D. Thomas opulculo q[ui] de natura loci in fine, mensuram esse quantitatis essentiam, ita enim loquitur: *Dicendum est quid propriatio quantitatis, que competit quantitati, ut quantitas est, ratio est mensura, &c.*

Neque deficit huic opinioni fundamen- I. Sententia tum in doctrina Aristotelis, nam si libro me mensuram- raphysicæ capite 13. texu 18. de magnitudi- esse essen- tate, & multitudine, que sunt duo genera quan- tiam quantitatis hæc verba scripsi: *Multitudo igitur quantitatis Aet. quid, si numerabilis est, magnitudo vero si mensurabilis, &c.* Mensura igitur apud ipsum constituit virumque genus. 10. item libro me. ipsi plicet, cap. 2. art. cognoscitur autem quantum, ut quantum, aut uno, aut numero: Hoc est applica- tione, vel repetitione eiusdem quantitatis, aut multiplicatio.

votatis, quam loco individuabilis accipit intellectus, certus de alterius rei quantitate continua, vel discretæ redditus, capite demum praesenti oratione esse speciem discretæ quantitatis probauit, quia mensuratur syllaba longa, & brevis.

I. Ratio.

Fauer etiam ratio huic sententiae, nam prædicamenta non sunt aliud quam modi quidam diversi afficiendi substantiam: sed quantitas potius respicit substantiam, ut mensura eius, quam secundum extensionem, aut diuisibilitatem, cum duo haec, non nisi in ordine ad proprias partes, quas habet extensas, & in quas cœlentur diuisibilis, ei conueniant: ergo mensura est modus quantitatis intrinsecus, per quem in proprio prædicamento à reliquis distincto constitutus, potius quam extensio, sur diuisibilitas.

II. Ratio.

Secundo, quia species quantitatis separantur per differentias essentialias sub eodem genere continuæ, aut discrete, constat autem, quasdam species vix, aut nullo modo separati posse, nisi ratione mensuræ: ergo haec erit intima essentia quantitatis: minorem ostendunt in primis, locus, & superficies, quas non separabis, nisi quia intrinseca mensura substantia haec est, extrinseca vero locati locus: ratio namque diuisibilitatis secundum longitudinem, & latitudinem communis est virtus, ostendit deinde tempus, quod non separabis à motu, nisi diuersam rationem mensuræ in vitroque consideres, cum partibus eiusdem rationis constent, priori, ac posteriori distinctis, nihilominus tempus mensura extriæsca est, non solum substantiam, aliamque rerum, qua sub eo militant, sed eiusdem motus: ex quo satir constat esse ab eo distinctum: mensuram igitur oportebit pro essentiæ quantitatis designare.

Confirm.

Retulit hanc sententiam Scotus in sua logica quest. 17. prædicamentorum, quam tamen non probauit, neque nobis probari potest, quia neque doctrina Aristoteles, aut D. Thomas consentanea est, neque naturæ eiusdem quantitatis: & primum quidem in questionis cursu parebit.

Secundum vero conuincitur primo, nam mensura sive actua, sive passiva cœnit quantitatæ ratione extensionis partium, ergo non est proxima ratio eius, neque proinde essentialis: probatur antecedens, quia qualibet quantitas mensurabilis est per alteram, atque etiam mensura alterius esse potest, quia exten-

sa est, ac diuisibilis, ergo mensura ab extensione oritur, ad summumque attributum, seu proprieitas quantitatis esse potest, essentia vero nullo modo, cum exploratum sit essentialis esse primum, quod vincuque conuenit, & propter hanc carter. Probatur deinde, quia si mensura actua, aut passiva pro actuali sumatur, certum est extra essentiam quantitatis esse, quia etiam si nunquam mensuretur quantitas, alteriusque mensura sit actualis, veram habebit essentiam, sed nec pro aptitudine accepta essentialis esse potest, quia ex eo apta est, ut mensuretur, vel ut mensuretur alteram, quia mollem habet, aut extensionem, quapropter extensio causa est, vel ratio saltem talis aptitudinis, & haec proinde posterior illa, quod facit est, ut extra essentiam esse cœnatur. Quam autem necessaria sit haec, constabat ex his, quæ de mensura mox afferemus, quare ad secundam opinionem referendam properamus.

Referatur, & corroboratur secunda sententia.

Scorus, cui explosa sententia non placuit, I I. Sententia diuisibilitatem in partes eiusdem rationis diuisibilis posuit pro essentia quantitatis, non solatatem esse illum questione illa, 17. prædicamentorum essentiam sue logicæ, sed quinto libro metaphysicæ quantitatis. 9. (vi obiter animaduersum cœnatur, tis. minus bene à quibusdam modernis referti pro aliorum sententia, qui in extensione partium eam posuerunt) Scotus in primis subscriptis seductor eius Antonius Andreas questione 10. eiusdem quinti libri, deinde ex familia D. Thomæ Capreolus in secundo distinctione tertia, questione prima, Soncinas 5. libro metaphysicæ questione 25. lauellus questione 20. imo Doctor ipse sanctus videtur tandem sententiam tenuisse prius opusculo 42. capite 20. quinto libro metaphysicæ lectio 15. atque etiam in 1. distinctione 19. questione, prima articulo primo ad primum, vbi haec verba scriptis: *equalitas consequitur rationem quantitatis in communis*; quia confitit in quadam diuisibilitate, unde ratio quantitatis inveniatur propriæ in illis, que secundum se dividuntur, &c.

Probat hanc sententiam Scotus triplici ratione, & primam accipit ex definitione quantitatis ab Aristotele designata quinto libro metaphysicæ espite decimo tertio sub his verbis: *quantitas est diuisibile in ea, que infinita,*

Resellitur
predicta
sent. I.

I. Ratio.

¶ *duum, quatuor, vixque, vel uniusque vel quid aptum est esse: quia nul aliud præter rationem diuisibilitatis conatur, ergo hanc estimavit Aristoteles esse quantitatis essentiam.*

II. *Sed etiam vero ib speciesibus eiusdem quantitatis quodrum sufficiuntiam à diuisibilitate accipiunt omnes fermè interpres in contrariatis: eisdem capitulo, dum essentur diuisibile in non continua secundū vnam dimensionem esse linearē, secundum duas superficiem, secundum triplicem corpus, & secundū alias differtias diuisibilitatis possunt sumi tempus, & locus: constat autem specierum distinctionē ex differentiis essentialibus eiusdem generis accipientiam esse, ergo esse etiam ratio quantitatis erit diuisibilitas.*

III. *Postremam ex definitionibus continuæ, ac discretæ quantitatibz ab eodem Aristotele capite praefecti ita constitutis: Continuum est, cuim partes copulantur termino communī: discretum, cuim partes non copulantur termino communī: copulari autem, aut non copulari ad diuisibilitatem potius, quam ad mensuram pertinet: ergo in illa potius quam in hac ponenda est essentia quantitatis. Et corroborari potest argumentum hoc, quia esse diuisibilem in partes eiusdem rationis conuenit per se primum quantitati, substantiae vero, & vniuersis accidentibus corporeis per participationem eius: que autem per se primum attribuantur aliqui, & ab ipso derivantur in alia, easentia essentialia: ergo diuisibilitas erit essentialis ratio quantitatis: quid autem sensendum de hac opinione sit, constabit ex questionis decisione.*

Tertia opinio aliorum essentiam quantitatis constituebat in eo, quod est esse radicem impenerabilitatis.

III. Sch.
essentiam
quantitatis
esse radice
impenera-
bilitatis.
Fundamen-
tum.

Quidam alij interpres Aristotelis, ac D. Thomæ, nouum quendam dicendi modū invenuerunt, afferentes intimam rationem quantitatis, neque mensuram esse, neque diuisibilitatem, imo neque partium extensionem, vicunque acceptam, sed in quantum siualis est, aut radix impenerabilitatis, quem modum ut explicit, præsupponunt substantiam, & qualitates, & si que sunt accidentia alia corporea intrinseca, proprias partes habere integrantes, propriaque indiuisibilius, seu puncta, quibus copulantur, ita ut ni-

hil horum à quantitate recipiant, & quod amplius est, propriam extentionem, ac diuisibilitatem secundum easdem partes. Materia itaque, & completa substantia corporea, ex ipsa, ac forma composita habet partes substantiales integrantes, puncta quoque substancialibus copulatas, & iuxta eas substancialē extentionem, ac diuisibilitatem, & proportionem albedo, aut calor partes integrantes intensio- nis, puncta quoque quibus copulantur: & secundum eas propriam extentionem, ac diuisibilitatem entitativam, quam non accipiunt à quantitate, sicut neq; partes ipsas, quas proinde entitativas, aut substanciales vocant, easque retinere aitant, si forte ab eis quantitas per diuinam potentiam auferatur, & substantiam, talem dispositionem habituat, si quantitate priuatur, vt praesens quidem sic tota roti spatio, aut loco, & singulæ eius partes singulis etiam eiusdem spatii partibus, rationes autem, quibus hoc fundamentum probant, in primum physicorum librum refero, vbi controversialiam illam satie iam celebrem in schola discutio, an materia prima, seu cor- porea substantia ex ea composita, habeat ex se partes integrantes, vel non nisi à quantitate eas recipiat.

P. *Ex fundamento autem praefacto inserunt illam non partes integrantes, indiuisibilia puncta, exteo tatu digni- ficationem quoque, ac diuisibilitatem bifariam sumi, primum pro entitativis, aut substancialibus, deinde pro quantitatibus, & virtutibus ha- bere substantiam, & qualitates, priores quidem ex se, posteriores vero à quantitate: exten- sionem itaq; substantiale, & entitativam, vt ad rem proprius accedamus, non pertinere ad quantitatem, neque ab ea proficiunt sentiunt, bene tamen extentionem quantitati- uam, in qua essentiam eius constituunt.*

Ceterum, vt eam à priori separant, appellandam sententia siualem, non quod actu ex- tendatur in loco, sed quod apta sit in loco ex- tendi, ita vt tota totum locum occupet, & sin- gulae partes locum partalem distinctum. Tria ergo distinguunt in quantitate, nempe actua- lem loci occupationem, aptitudinem occupan- di locum, & radicem huius aptitudinis, quam propriè vocant extentionem siualem: & pri- moum, accidentalem actum quantitatis esse af- firmant ab ea separabilem, imo actu separatu in quantitate corporis Christi, in sacra Eucha- ristia contenti: secundum vero, proprietatem quantitatis: tertium autem, intimam eius es- sentiam,

Tria distin-
guunt in
quantitate.

sciam, seu priuarium effectum formalem, quem substantia, & qualitatibus tribuit, dum eiis inhaeret: eadem vero extensionem situalem radicem impenetrabilitatis vocant, sic eam declarantes, ut eadem propositus ratione, qua debetur quantitati excusio in loco, debetur etiam distinctus locus ab altera, quam nata est ab eodem expellere in genere causa formalis, cum penetratio duarum quantitatum, quae non est aliud quam esse simul in eodem loco, naturaliter sit impossibilis, & per ratione singulis partibus debetur distinctus locus partialis ab alia, quia esse simul in eodem loco partiali cum ea nequum sicut nec se penetrare cum ea.

Tribus modis impenetrabilitatem a dis impene cipiunt, primo pro actu, quem habet quantitas, dum actu occupat locum, non enim se penetrat cum altera, nec partes eius inter se se.

Secundo pro aptitudine, qua nata est replere locum, & consequenter reiactare alteram a proprio loco. Tertio pro radice huius aptitudinis, & primo modo sumptuam dicunt esse actum accidentalem quo priuari potest quantitas. Secundo modo proprietatem. Tertio essentiam, ita ut extensio partium intima quantitati radix sit huius impenetrabilitatis, quo separatur ab extensione substanciali, aut entitativa, quam substantia, & corpore a accidentia ex se habeat & non a quantitate, cui proinde, nec vello modo debetur extensio in loco, neque repugnat si sit esse in eodem loco cum altera simili, quam proinde non est nata expellere ab eo, que omnia insinuata sunt quantitatibus extensioni, quae iure ponitur essentialis quantitati.

Antiquior schola sententia in absoluta extensione partium essentiam quantitatis considerituens approbat, & explicatur.

Esentia quantitatis, simulque proprietates ab ea prodeentes, ex definitione eius ab Arist. assignata; lib. metaph. cap. 13. eliciti debet potius, quam ex huius, aut illius auctoris sensu. Aristotelece autem definitioni praemittenda est distin. illa quantitatis, quia aetulit D. Tho. t. p. quæz. 42. art. 1. ad 1. acceptam ex D. Aug. & lib. de Trinit. c. 8. circa medium: quantitas nempe in eam, quae appellatur molis, & virtus: quantitas molis ea est, quae in substantia corporea inhaeret partes eius extendit,

divisibileaque in eisdem facit, ratione cuius magna, vel parva sunt corpora in 10gum, latus, & profundum producta. Quantitas virtutis est, Quantitas quae attenditur secundum perfectionem alicuius naturæ, vel forma, seu operationis eius est virtus. secundum quam magna, vel parva res dicitur, lique corporea, siue spiritualis sit, quae in maiori, vel minori gradu perfectionis constituitur, & eiusmodi quantitas etiam in Deo Opt. Max. reperiuntur, à qua diuinæ personæ dicuntur æquales, quia essentia diuina, etiisque attributa, ac perfectiones omnibus sunt communes, & ideo eiusdem quantitatis, seu magnitudinis virtutis dicuntur, non secus ac duo corpora eiusdem molis æqualia. De hac demum quantitate virtutis, ait Aug. loco auper citato, quod in his, quae non mole magna sunt, hoc est melius esse, quod melius esse: nos vero de eadem statuimus, quod ad prædicamentū quantitatis non pertinet, sed sola quantitas molis illud constituit, quæ Arist. s. lib. metaph. cap. 13. hisce verbis describitur. Quantum dicitur, quod est in ea, que insunt divisibile, quorum, aut singulare, unum quid, et quod quid aptum est esse. Quam definitionem non designauit Arist. c. prælenti, quia dialetica minus non est rerum prædicamentalium naturas exactè perquirere, sed coordinationē earum exploratā habere, quantum satis sit ad constitutionem enunciationum, ac syllogismorum, quod facilis divisionibus quantitatis, quam definitione assequimur.

Ceterum, quia consuetudo modernorum in scholis introducta compellit nos, non solum dialeticos agere, sed magna ex parte meta physicos in huiuscmodi prædicamentorum commentationibus, essentiamque proinde, & proprietates exquirere, sicut & aliorum prædicamentorum: propriea definitionem hanc ex metaphysica in dialeticam trânsfere oportuit, eamque explicare, ut ex eius explicatione virtusque hauriamus. Divisibile igitur appellatur in primis, quantum, ut indivisibilia excludantur, qualia sunt puncta linea, & instantia temporis, quæ partibus carent, in quas dividit possunt: unde nec appellantur quanta, sed quanti potius continuativa: in ea, quae insunt, divisibile dicuntur, hoc est, in partes formaliter in coexistentes, & non virtute tantum, sicut elemēta dicuntur esse in mixto, ex eo solum quia virtutes eorum (quas elemētae qualitates vocant) formaliter continent, ut calorem, frigus, humiditatem, & siccitatem. Quorum virtusque, si duas partes habeat, vel certe medietates duas

¶ ff. 3 in qua

Exempl.

in qua si diuidi soles continendi. Vel *vnamquodam*; si plures, ita quidem; ut quelibet potes sit per se consistere, hoc est, à toto ipso, quod in eam diuiditur, separata, gracia exempli, si pedale lignum in quas diuideris medietates, quelibet eorum talis est conditionis, ut diuisa ab eo possit consistere absq; aequali dependens, quam habebat à toto, dum ei erat coniuncta: per quam excluduntur partes essentiales, sive physicæ illæ sint, sive metaphysicæ, ita quidem, quia non sunt distinctæ ex natura rei, partes autem quantitatis realiter distingui debent, alioqui nequibus separatae à toto consistere, metaphysicæ vero solum per intellectum à luo toto separari possunt: ar physicæ partes, esto realiter distinguantur, separari tamè à toto nequeunt, quaro minus separatae consistere, naturaliter intellige, quo pâcto separationem, & cōsistentiam in præscienti definitione accipit Arist. nā per absolutâ Dei potentiam cōtroversum est in Philosophia, an materia possit à cōposito, & forma separari, & separata cōsistere? De integrâbus igitur dumtaxat accipiuntur hæc verba definitionis, ita ut sensus eius sit, quârum est diuisibilitate in partes integrâtes, quarû quilibet potest separata ab eo consistere.

Nora du-
plex genus
partium in
tegrantium

17.

Sed ut tota definitio melius intelligatur, obseruandum est duplices partes integrantes esse excogitabiles, & à multis excogitari, nempe entitatis, & extentionis, partes entitatis vocantur, quia distinctas entitates habent, ut si à corporeâ substantia qualitatatem separari excogitemus (quod sine dubio possibile est) tunc affirmant plures (& probabilitate satis) proprias partes entitatis retinere: quia non videretur posse negari distinctam partem esse brachium à capite in homine, distinctione vero non per solam quantitatem sit, sicut nec sola quantitate cōstant, sed per veram entitatem, & substantiam quam haberet qualibet distinctam ab entitate, & substantia alterius, cum sit certum, partem materiali, & formâ habere, vbi forma est diuisibilis: vnde necesse est distinctam quoque habere entitatem, atque substantiam, & ita præter partes quantitatis integrantes dantur entitatiæ, & substantiales, quæ retinebit substantia, si quantitas per diuinatum poterit ab ea separari, & par erit ratio de qualitatibus ac reliquis accidentibus corporeis.

18.

Aliæ sunt partes extentionis, quæ nō solum distinctam entitatem habent, sed mollem quoque distinctam, imo potius entitas ipsa, quam

habent, moles, & quasi corpulentia est: hac ergo mole distinguimus intelligimus, quia quilibet nata est distinctam partem loci, seu spacijs etiupare ab alia: & assertete possumus ex propria natura sue extensionis deberi eis distinctas partes loci. Ex quibus etiam paet, quod sicu pars integrantes his duobus modis excogitamus distinctas, nempe extensivæ, & extirative, pari ratione duobus modis excogitare possumus unam esse extra alteram, neope secundum entitatem, quam habet ab ea distinctam, aut secundum extensionem, aut mollem. Itaq; partes entitatis excogitamus in substantia corporeâ corporeisq; accidentibus, quas ex se, & à se habent, & non acceptas à quantitate vnde etiam quantitate separata eas retinebunt, sed partes extentionis, ac molis in sola quantitate. An vero ita se res habear, vel non, sed à quantitate accipiāt quilibet partes integrantes, & ex se nullas habeant, philosophica cōtroversia est à nobis discutienda i. lib. Physico. Sive autem una, vel alia pars definiatur, illud tanquam certum in hac re tenedam censéo, quod partes extentionis, aut molis sola quantitas habeant, & ab ea tam substantia quam accidentia corporeæ eas recipiant, ita ut sicut verum est effectum formaliter ab edendis esse facere substantiam, & subiectum album, pari ratione effectus formalis quantitatis sit substantia, & ceteris accidentibus corporeis praestare, ut habeant partes extentionis, ac molis, quibus diversæ partes loci debeat.

Quare falso plane reputo quod à quibusdam modernis dicitur, substantiam, & quodlibet corporeum accidentem propriam habere extensionem à se, & non à quantitate acceptam, & illam retinere separata etiam quantitaté, enim si extensio proprius modus, atq; intrinsecus quantitatis est, nequilibet alijs nisi ex eius participatione conuenire: & eo ipso, quod extensiones multiplicantur, necesse est multiplicari quantitates, ita ut una sit substancialis, altera qualitativa, siveque de ceteris: quod erit predicatione confundere, & proprias eorum rationes, non secus ac si quispiam alterat, aliquam esse ab edendo substantiam, qualitatuum sicut, alteram quantitativam, quod est ab eiusdem: neq; enim minus intrinsecus effectus quantitatis est, & proprius facere extensum, quam ab edendis facere album.

Vnde neque assentior alijs recentioribus Materia & afferentibus separata quantitate à substantia ne corpora in ea disposiutione permansuram, ut tamen non possit,

vna râtem
dat, ut exten-
sio.

20.

est esse ex
sensu.

21

sicut, dum habebat quantitatem partes eius, correspondebat diversis partibus loci, ita etiam postquam spoliata est quantitate. Sed arbitror separata quantitate non habere substantiam partes extensas vello modo, nec loci occupatiq; sed reduci ad modum indivisiabilem in ordine ad locum, ita ut nullum prorsus locum occupet, neque partes loci partes eius correspondant, sed ita se habeat comparatione loci, sicut se haber punctum in divisible. Et hunc sensum tenetur antiquiores Phyllosophi, dum protulerunt substantiam ab ea separata quantitate fluere ad punctum, id est, reduci ad modum indivisiabilem compositione loci, quod ver illorum arbitror.

Prima illa-
ua.

22

Ex quibus infero, in quo sensu accipienda sit communis sententia, que affirmat essentiam quantitatis in extensione consistere, vel in eo, quod est habere partem extra partem, ut excludantur opiniones, videlicet ut habeat partes integrantes distinctas secundum extensionem, & molem id est, loci occupatiq; quibus proinde distinctae partes loci debeantur, quo parte solidi quantitati conuenit habere partes integrates, & quibuscumque alijs per participationem ab ea: quamvis entitatis à quantitate habere non censeantur, sed sine illa habere possint. Et in hoc eodem sensu accipitur ab Arist. definitio tradita, *Quantum est divisibile in ea, que infinitum, & hoc est, in partes extensionis, & omnis formaliter in ea existentes, ut excludantur tam substantia, quam reliqua accidentia corpora aliorum praedicatorum eiusmodi partes non habentia nisi à quantitate.*

II. Illatio.
Quo ordi-
ne oriuntur
passiones
quantitatis

23

Secundo infero, primum quod in quantitate reperitur, ac proinde in quo consistit eius essentia, esse, habere partem extra partem secundum excisionem, & molem: ex qua essentia oriuntur proprietates hoc ordine, ut prima sit divisibilitas in easdem partes, nam statim, ac intelligimus habere partes occurrit nobis esse in se divisibilem secundum eas, quemadmodum ex eisdem integratur. Secunda proprietas est mensura, scilicet ut mensurabilis sit quantitas. Tertia finitum, vel infinitum. Quarta ut sit fundatum, aequalitas.

Et omnes fere eiusmodi proprietates ipsam quantitati conuenient, ut in se est, nec acepitur in ordinem ad extrinsecum, ac propria priores sunt tribus alijs in ordinem ad extrinsecum acceptis, hoc est, in ordinem ad locum: quam prima est extensio in ordinem ad locum, ita ut extensa sit in loco quantitas, cumq; sic re-

plete, ut singulis eius partibus singulæ eriantur. Ex quo in ac diversæ partes loci correspondent. Quam ut intelligamus, ac separaremus ab extensione essentiæ eiusdem quantitatis, obseruandum est aliud esse quod partes sint inter se se extensæ, aliud in ordine ad locum, esse inter se extensæ non est aliud, quoniam habere distinctam magnitudinem ac molem, quam à posteriori explicamus per id, quod est eis debet distinctas partes loci, esse velò extensas in ordinem ad locum est totam quantitatem totum locum replete, vel in eo extendi, & singulas partes quantitatis occupare singulas partes loci, quod valde diversum est à primo: nam etiam si quantitas locum non occupet, nec in eo extendantur eius partes singulas partes loci occupantes, erit nihilominus in se extensa, & eius partes distinctam molem, ac magnitudinem habebunt etiam etiam loci occupatiq; licet eum actu non occupet.

Vnde intelligitur extensionem partium quantitatis inter se, quasi radicem esse extensionis in ordinem ad locum. Idemque probare possumus in corpore Christi in Sacra Eucharistia existente, non solum veram habente quantitatem & eandem numero, quam habet in celo, sed habente partes inter se extensas, hoc est, habentes distinctam molem, & magnitudinem, & quibus ab intrinseco debeantur distinctæ partes loci, nihilominus tamen nullum locum, neque aliquam partem illius occupant, sed modum habent indivisiabilem. Quo supposito ne solum est verum, sed omnino nec falsum, rotum Christum in tota hostia, & rotum in qualibet eius parte esse, eadem similitudine, quia anima rationalis est in toto corpore, & in qualibet parte eius. Ecce igitur corpus Christi habent quantitatem secundum essentiali extensionem, cum nullum proius locum occuperet, neque in eo extendatur: distincta igitur est extensio/partium quantitatis inter se, ab extensione earundem in ordinem ad locum.

Alia proprietas quantitatis in ordinem ad extensem est, quod nequeat se penetrare cum alia, & haec quasi ex precedenti oritur, nam penetratio in ordinem ad locum definiuntur. Siquidem illa corpora se penetrare dicuntur, que in eodem loco sunt: & partatione illæ partes se penetrabunt, quibus eadem pars loci correspondet. Impossibilis quidem naturaliter est penetratio, sed haec est propria ratio eius, quam experientia agnosceremus si DEVS, (vi ab-

24.

Explicatur
exemplo
Christi in
Eucharistia

25.

Quid sit im-
penetrabilis.

(vt absque dubio potest) duo corpora in eodem loco includeret: unde (vt uno verbo haec proprietatem quantitatis designemus) (impenetrabilitatem formalem eam vocare possumus).

Ecce quantitatis proprietates, quæ ei quanto modo conuenient, & cum ea reciprocantur: nam dñe alia ab Arist. designata, nempe cōtrarium non habere, nec magis, minus vel susci pere, non sunt proprietates eius simpliciter, sed secundum quid, cum non conueniant ei quanto modo, sed communes sive substantiae, & multis alijs accidentibus.

Arist. autem quantitatem per primam proprietatem explicuit presenti definitione, vide licet per diuisibilitatem in partes extensionis, quas haber formaliter, & sine ordine ad extrinsecum, & non per essentiam, quia nobis notior erat proprietas haec, & inde facilius per eam, essentiam quantitatis possemus intelligere: quare descriptio prius censenda est, quā quid definitio definitio: talisq; ac si quispiam hominem describeret his verbis, homo est animal disciplinae capax.

Moderni vero tertiam sententiam quasi novam inuenierunt asserentes essentiam quantitatis in eo esse ponendam, quod radix sit impenetrabilitatis: nobis vero propreterea non probatur, quia licet verum sit essentiam quantitatis esse radicem impenetrabilitatis, sicut est etiam radix diuisibilitatis, & aliarum proprietatum, tamen haec ratio nimis generalis est, & satis confusa, cum ergo per distinctam rationem explicanda sit rei essentia, ut nobis innotescat, non bene per confusam designatur quantumlibet intrinsecam, quod hoc exemplo conuinicitur. Si quispiam à te quereret, quæ nam sit hominis essentia, aut in quonam ponendas non bene ei responderes essentiam eius esse rationabilem, vel admiracionis, vel in eo essentiam eius consistere, quod harum proprietatum, vel aliquius earum radix sit, cum generalis sit, atq; confusa haec ratio quantumlibet intrinsecam, & adhuc ea designata non minus ignota sit essentia, quam prius: sed respondendum est: essentiam hominis consistere in eo quod sit animal rationale: haec enim ratio particularis est, ac distincta.

Stabilitur communis, & vera sententia.

Communis sententia approbat.

MElis ergo antiqua schola sententia ponit essentiam quantitatis in exten-

sione, aut in eo, quod est habere partem extra partem secundum extensionem, & molem: hęc est enim prima, propria, intima, ac distincta ratio quantitatis, à qua prodeunt proprietates suo ordine, ut à nobis expositae sunt. Hanc sententiam sic explicatam sequuntur. Dic. in i. d. 34. quæst. i. num. 26. Nymph. 5. metaph. quæst. 9. Mag. Sol. & P. Tol. quæst. i. huius prædicamenti. Cauter. in commentarij eiusdem inter exponendum eandem quantitatis descriptio n. P. Fons. 3. metaph. c. 13. quæst. i. sect. 3. & major modernorum pars: etiæque valde contentane doctrinæ Arist. qui non obscure indicavit extensionem partium esse quantitatis essentiam, dum eam per diuisiblityatem in easdem partes descriptis. Erenim si, quantum, est diuisibile in partes extensionis, necesse est ex eis esse cōpositum, & prius quidem talem compositionem in eo intelligimus, atque adeo tanquam essentiam, à qua cadem ipsa diuisibilitas oritur.

Probatur dupliciti ratione sati efficaci. Prior est, quia essentia cuiuslibet accidentis ex proprio modo intrinseco afficiendi substantiam accipitur, ut essentia relationis ex eo, quod natra est eam ordinare ad aliud, essentia qualitatis ex eo, quod eam modificando tali modo determinat, &c. sed proprius modus quantitatis est natam esse afficiere substantiam secundum extensionem, & molem partium, ergo in hac extensione ponenda est essentia eius.

Posterior ratio est: quia essentia rei cōsistit in eo, quod primum in ea concipit bene eam intelligens, ex quo oriuntur cetera, sed primum, quod concipit in quantitate bene eam intelligens, est extensio partium, vel habere unam partem extra aliam secundum extensionem, & molem, & ex hac sequuntur cetera, quæ ei attribuuntur, ut quod sit diuisibilis, mensurabilis, quod sit fundamētum aequalitatis, quod extensa in ordine ad locum, quod impenetrabilis cum alia: nec solum proprietates ista sequuntur extensionem, sed adhuc prius intelligitur in quantitate, quam quod radix sit eā, ex eo enim intelligimus quantitatem esse radicem diuisibilitatis, aequalitatis, locis extensionis, & impenetrabilitatis, quia in se est extensa secundum partes molis, haec igitur extensio tanquam prima est essentialis eius.

2. RATIO.

Confirm.

*Ad concordiam renocantur omnes
sententia.*

Concilian
tur opinio-
nes.

39

Quod si duas priores sententiae velint el-
lentiam quantitatis esse diuisibilarem,
vel mensuram, non pro ratione forma-
li veriusque (nam si acceptas constat ex supe-
riori doctrina esse proprietates ab extensione
emanantes, eaque posteriores, veluti effectus
postiores sunt suis causis) sed pro radice, à
qua emanant, non fecur, ac disciplinae capaci-
tas, admiratio, & risibilitas ab essentia homini-
nis, cum eiusmodi radix sit extensio partium
iam à nobis explicata, non dissentiant à com-
muni sententiā. Et certe probabile mihi est hūc
seculum tenuisse earum patronos volentes ve-
ram quantitatē essentiam per has proprietates
nobis notiores ostendere: quemadmodum A-
ristot. ipsum, cum per proprietatem diuisibili-
tatis quantitatē descripsit, fecisse arbitra-
mur.

In quo dis-
serat mo-
dernorum
sententia
à communī.

Postrema vero modernorum sententia i-
dem fere nobiscum sentit, & solum in modo
explicandi essentiam quantitatis differt, eam
non per distinctam, ac peculiarem rationem
designans, sed quasi per communem, arg. con-
fusam (ut vidimus) vere tamen quantitatē in-
trinsecam.

*Dilinquent argumenta prime, ac se-
conde opinionis.*

Ad L.
I. Sent.

SOLO V M superest argumenta primae op-
inionis percurrete, & primum quidem af-
sumptum faltum: quod quantitas prius affi-
ciat substantiam sub ratione mensura, quam
extensionis, aut diuisibilitatis, ut enim quan-
titas prius intelligitur in se extensa, quam me-
nsurabilis ab altera, aut alterius mensurativa:
ex illo namque habet hoc, pari ratione prius
confert substantia extensionem, quam eam
constituant mensurabilem.

Ad 2.

30.

Explicit.
Arist. & D.
Thom.

Secundum argumentum solum probat no-
tiorem nobis esse rationem mensuræ diuisibili-
tate, aut extensione, ac propterea facilius quo
ad nos distingui nonnullas species quantitatis
per illam, quas tamen à priori separat diuersa
ratio extensionis, ut suis locis ostenditur, & in
hoc sensu accipiantur verba Aristotelis, ac Di-
uii Thomæ in favorem eiusdem sententiae al-
lata, præstrium cum ex alijs expressioribus ver-

dis confiter, non in mensura, sed in extensione
aut diuisibilitate iam à nobis explicatis, ratio-
nem quantitatis eos collocaisse: per hanc enim
descripsit eam Aristoteles quinto metaphysic.
capite decimo quinto, & D. Thomas ibidem
lectione decima quinta sufficientiam specio-
rum huius prædicamenti desumpta.

*Ad argumenta secunde sententia
respondeatur.*

Argumenta vero secunde opinionis
longè minorem efficacitatem habent
aduersus sententiam nostram, nam
cum diuisibilitas sit prima passio quantitatis,
per eam descripsit Aristoteles quantitatem, ut
pote nobis notiorem, per quam facilius in
notioriam extensionis (quæ vera essentia eius
est) possemus devenire, rationem vero con-
tinuit, ac discretae quantitatis per partes copu-
latas termino communi, vel non copulatas
probauit, quæ indifferenter accommodari pos-
sunt diuisibilitati, & extensioni, huic tan-
quam essentiae, illi vero ut proprietati, men-
surae vero non accommodantur, quod vero
sufficientia specierum quantitatis ex diuisibili-
tate accipiatur, non probat esse essentiam,
sed facit eam esse proprietatem nobis notiorem
ex qua sicut desumpta est, ut nobis notior fiat
essentia posset ab extensione accipi, nisi à no-
tioribus nobis, quantum fieri posset, proce-
dendum esset.

QVAESTIO SECUNDA.

*Consideretur ne quantitas capite
præsentis sub ratione extensionis
essentiali, vel sub ratione men-
surae.*

*Referatur sententia affirmans considerari
quantitatem in prædicamentis
sub ratione men-
surae.*

Quanquam ad concordiam renocari po-
tuunt diuersa Doctorum placita circa
essentiam quantitatis, dissident tamen
I. Sentent.

Ggg circa 31.

Varij op-
nandi mo-
di.

circa modum, quo in praesentiam confideatur ab Aristotele, nonnullis affirmantibus diversum esse modum considerandi in Logica, & in metaphysica, ita ut eo loco propria essentia extensionis consideretur, in praesentiam vero ratio mensura. Alij vero, quemadmodum essentiale rationem eandem esse cernunt, sic etiam modum considerationis eundem esse arbitrantur, extensio partium inquietum, in metaphysica ostenditur, & eadem in dialectica consideratur.

Primus mo-
dus.

Præbuit autem prioribus non leuen occasione ita opinandi Aristoteles, quatuor dum taxat species quantitatis per se enumerans, videlicet lineam, superficiem, & corpus ex continuis, & solum numerum ex discretis, locum autem, & tempus recensens quidem, sed inter quanta per accidens, non secus, ac motum, orationem vero prætermittens: constat autem id quinto metaphysicæ capite 13. de quantitate. At capite præsenti septem species recensuit, quatuor prædictis adiungens locum tempus, & orationem. Sibi ergo contrarius erit Aristoteles, nisi cum à contradictione libet diversus modus considerandi quantitatem, in metaphysica quidem sub extensione, & divisibilitate, in dialectica sub ratione mensura.

Ex Arift.

Idque valde consentaneum est naturæ hanc quantitatatum, nam locus non habet aliam extensionem partium à superficie: sed adduas dumtaxat dimensiones longitudinis, & latitudinis partes eius extenduntur, ideo substantiationis essentiali quantitatibus non est distincta ab ea species: mensura vero eas distinguit, siquidem locus est mensura extrinseca locati, superficies vero intrinseca lui corporis, q̄ terminat: etsi item non habet aliam à motu extensionem, sed ex fluxu illius per spatiū resulat duratio ei propria. Vnde quemadmodum motus extensionem ab spatio participat, ita etiam à motu tempus, & de primo ad ultimum ab eodem spatio, as propriea virtutumque est quantum per accidens: at si species mensuram, propriam in tempore inuenies, minime in motu: qui duratione temporis mensuratur, tantus est enim, quantum durationem consumit, merito ergo rationem mensuræ attendes Philosophus, locum à superficie speciem distinctionem fecit, tempus inter quanta per se numeravit, orationem denique per mensuram à nu-

Asimili.

32.

mero distinxit, cum ratio discreti eadem sit in utroque, vel quod vero similius est, orationem censuit Aristoteles esse quantum per accidentem, si extensionem consideremus, cum non sit aliud, quam prolationis modus, vidit autem propriam habere mensuram, & idcirco speciem esse docuit discretae quantitatis, id est eadem mensura probans, quia mensuratur, inquit, syllaba longa, & brevis: consentiunt igitur diversa loca Aristotelis posita diversa consideratione quantitatis, quæ planè sunt opposita, si eodem modo utrobique considereret.

Probat secundo, ex diversis metaphysicæ, 2. Ratio ac dialecticæ institutis: etenim cum metaphysica obiectum sit ens reale ad ipsum pertinet considerare res in quantum sunt partes, vel modi entis realis, atque adeo secundum proprietatem entitatem, & essentiam, dialecticæ vero officium est ex notioribus nobis res spectare, in quantum plura ex eis prædicata multiplicari possunt, ut maiorem habeat prædicatorum copiam ad enunciationes, & syllogismos compositiones, sed ita se res habet, quod mensura notior est nobis divisibilitate, vel extensione, & secundum eam plures multiplicantur species quantitatis (ut videmus) ergo valde fuit dialectico proprium quantitatem sub ratione mensura spectare: & non minus ad metaphysicum munus pertinebit consideratio extensionis.

Propter hæc renuerunt D. Thomas hanc partem 5. metaphysicæ lectione 15. & opusculo 42. capit. 2. & cum ipso lauellus 5. metaphysicæ, quæstione 20. Caierianus in commentarijs huius capituli, & magister Sorus quæstione 16. quam sequutus erat videretur Albertus Magnus, tractatu 8. capite 1. ubi reddens causam, ob quam Aristoteles capite præsenti quantitatem in communi non definiuerit, sit, quia si definita esset, non nisi per mensuram posset explicari.

Secunda sententia afferens considerari quantitatem sub ratione extensionis.

MODERNIS vero interpretibus Aristotelis non placet hæc sententia. Sed eandem esse utrobique considerationem tenent, quemadmodum eadem semper est ratio prædicamentalis quantitatis, Huius sententie inter alios fuit Doctor Toletus, quæstione 2. huius capituli ad 4.

Fundamen- **tum.** **B**amque hac ratione (procul dubio effica-
ci) confirmat, mensura est propria passio quâ-
titatis (opposita adhuc sententia patronis
admittentibus) ergo sepugnat paucioribus
conuenit, quam essentiam quantitatis: unde
sequitur evidenter, non esse plures species quâ-
titatis sub ratione mensuræ, quam extensio-
nis, vel diuisibilitatis, nam tunc fieret pluri-
bus propriam passionem conuenire, quam es-
sentiam: nō tempore orationi, & loco & tempori.
quod si de proprietatibus quarto modo sit fer-
mo (de quorum numero apud omnes est men-
sura) manifestam contradictionem implicat;
& ut uno verbo argumentum constituum,
sequeretur plane alicui conuenire propriam
passionem, cui non conuenit essentia, quod
maiis absurdum est.

**Vera sententia proponitur, & priores ad cō-
cordiam reuocantur.**

Vera sent.

36.

LITEM, hanc nonsecus ac præcedentem
componere possumus eūlmodi vientes
distinctione: **D**iuerso modo consideratum esse
esse quantitatem ab Aristotele his duobus locis:
duplex enim sensum efficere potest: priores qui-
dem tales, vt genera, species, ac integrum præ-
dicamentum quantitatis à supremo genere ad
atomas usque species, & individua, extensio,
vel diuisibilitas constitutæ in metaphysica cō-
sideratione, in consideratione vero Logica me-
sura; quod adeo absurdum est, vt nec somniales
D. Thomæ, & cæteros prioris sententia patro-
nos credere possim; id enim non aliud esset,
quam duo suprema genera quantitatis ratio-
ne formalí diversa ponere, quorum unum ex-
tensio partium, vel diuisibilitas sit; alterum
mensura, geminas item species subalternas
& atomas, ex quibus, cum recta linea prædicamen-
ti constituantur, duo essent prædicamenta
quantitatis ponenda præter communem Aristoteli-
& tollus scholæ sententiam, & contra
rationem ipsam; quæ pro essentia, & proprie-
tati bus non esse prædicamenta intra eundem
modum effendi multiplicanda docet; sed refre-
ndas esse ex directo ad aliud prædicamentum
diversum ab eo, quod essentiam constituit, vt
in passionibus hominis notum est: vel certe
in eodem essentia prædicamento reductive
esse collocandas: quibus accedit rem quaen-
libet secundum essentiam in prædicamento
collocari non secundum proprietatem, cum

Quæst. I. **838**
ex terra essentij prædicamenta constituan-
tur, ergo consideratio mensuræ non valet
prædicamentum quantitatis vello modo con-
stituere.

Supposito igitur prædicamentum ex diuer-
sa consideratione non variari, secundus sensus
esse potest, quantitatem considerari diversa ra-
tione in quantum uno, vel alio modo ea videt
Aristotele, ad colligendas, probandas, sive
etiam explicandas species quantitatis, in quo
sensu verum est habitam esse in præsenti loco
speciale quendam rationem mensuræ, tan-
quam nobis notioris, per quam facilius perci-
pimus quantitatem orationis, distinctionem
loci à superficie, & temporis à motu in
ratione quantitatis per se, nam & si negandum
non sit orationem, & tempus esse quantia per
se (ut mox ostenderemus) non solum in rasio-
ne mensuræ, sed extensionis, & locum sub ea-
dem consideratione quosdam distinguere à su-
perficie, sed non adeò manifesta haec sunt
ex consideratione essentie, quam proprietati
eūlmodi magis à nobis exploratae: nec no-
vum est, sed antiquum apud Aristotelem re-
turn essentias à posteriori per proprietates per
spicuas facere: extensionem igitur, distinctionem
specierum, rationem demum, qua à re-
porte, & oratione participatur, aperuit Aristote-
les per mensuram, licet aliquando etiam suis
fuerit rationibus ex diuisibilitate, & extensio-
ne petitis ad probandum unum, vel alterum
de speciebus quantitatis notissimis, vt de linea,
superficie, corpore, & numero probavit esse
continuas, vel discretas quantitates, quia pat-
ribus constant communis termino copulatis,
vel non copulatis, in quo sensu accipienda est
absque dubio sententia Diu. Thomæ, & alio-
rum. Et quod Diuus Thomas docere videret
sub ratione diuisibilitatis nō distingui locum
à superficie, neque tempus esse quantum per se,
sic intelligunt multi, vt nō facile innotescat il-
lorum distinctio nisi sub ratione mensuræ co-
siderentur, & cum extensio, & diuisibilitas tem-
poris, propter intimam cum motu cōiunctionē
maxime ab eo depéndat, difficile esset sic disti-
ngue inter unum, & alterum, vt tempus reputa-
retur quantum per se, cū motus inter quanta per
accidens connumeretur: itaq; nisi quispiam in
hisce rebus per quā versatus esset, nesciret pro-
fecto locū à superficie separare, vel rēpos quan-
tum per se iudicare nisi interueniente mensura,
cuius consideratio perspicuum vtrumq; facit.

Et hoc solum probare possunt duo argum-
ta prior,

Ggg 2

37.

38.

Solumius
argumenta
prioris sent.

39

ta prioris sequentiae: nam quo patio, & tempus
inter quanta per se sic recensendum, & an lo-
cū à superficie distinguēdū sub ratione diui-
sibilitatis, suis locis offendetur, atque etiam or-
ationem non solum propter mensuram, sed
propter extensionem propriam esse speciem
quantitatis.

Secunda
sententia
explicatur.

Sententiam item secundam non erit diffi-
cile ad hunc sensum accommodare, nam argu-
mentum eius solum conuincit non esse quanti-
tatem diuerso modo consideratam iuxta sen-
sum priorem, ita ut constiret ipsa praedica-
mentalit diuersa sit admissio igitur eandem es-
se ex hac parte considerationem, libenter et-
iam admittit speciali quadam ratione esse in
presentiarum consideratam mensuram, tāquā
proprietē quantitatis nobis notissimam, per
quam essentia quantitatis ex distinctione spe-
cierum, ac modis, quo ab uniuslīs participa-
tur facilius percipiuntur.

Aristotelis
loca expo-
nuntur.

40.

Superest tamen Aristotelem à contradic-
tione liberare postquam orationis, & loci nullam
mentionem fecisse in metaph. constet, & tem-
pus inter quanta per accidens retul. scilicet (ut argu-
mentis prioris sententiae ex hac parte fiat latus) Non pauci sunt, qui dicant Aristotelem in
metaphysica eas solum numerate species
quantitatis, in quibus vera essentia quanti-
tatis repetitur, atque etiam, quæ vere sunt dis-
tinctæ, in dialectica vero non eas solum: sed
plures alias, ut locum, orationem, & tempus,
quæ in ore vulgi tanquam species quantitatis
passim circumferantur, etiam si iuxta verita-
tem rei, vel non sint species quantitatis per se,
vel certe non sint distinctæ ab eis, quas in me-
taphysica receperunt: sic videtur sentire Caieta-
nus in commentarijs huius capit. & Loua-
nienses in scholijs.

Rejecitur
prædicta
solutio.

Sed quam frivola sit hęc solutio, yelex ipso
modo loquendi Aristotelis facile intelligitur,
qui non solum assertit, sed ex professo probat
has quoniam esse species quantitatis per se, à quā
tis per accidens distinctas: constabat etiam cla-
rus, cum suis locis discussum à nobis fuerit, ve-
ram ne & intussecam habeant extensionem
formaliter saltem distinctam, que distinctio
ad specificam differentiam constitutam suf-
ficie.

Vera solu-
tio.

Vera solutio est Aristoteles in metaphysica genera dumtaxat diuerla quantitaris enu-
merasse, nec sub eis uniuersas species, quod &
fecit in prædicamento substantiaz, ac ceteris,
que post qualitatem sequantur, pluribus qui-

dem speciebus subalternis prætermis: neq[ue]
enim necesse fuit signatim recensere omnes,
quas tamen ex uniuersalium ratione ex-
plicata facile deducere possumus, sub multitudine igitur non solum numerum, sed etiam
orationem comprehendit, quamquam solum
in numero omnibus notissimo exempla pro-
duxerit, sub superficie etiam in genere nomi-
natae speciales modos illius comprehendit
voluerunt nonnulli, nempe quem habet in
quantum secundum absolutam longitudinem
& latitudinem diuisibilis est atque etiam in
quantum locatum ambit, ita ut in communi
accepta genus sit respectu loci, & superficie
qua est secunda species quantitatis, sed quid
in hac re dicendum sit quæstione sexta consta-
bit respectu loci.

De tempore autem ita dicendum cēscō, in-
ter quanta per accidens relatum esse ab Ari-
stotele, quia quantum per se duplex est, vnum
stricta significatione, quod neque ab alio extē-
ditur, neque in ordine ad aliud, nec ratione, a-
lienæ diuisibilitatis diuiditur, neque ad diuisi-
onem alterius vlo modo. Secundo, quantum
per se dicitur vocabulo tantisper extenso illud
quod licet intrinsecam extensionem habeat,
non tamen usquequaque absolutam, sed in or-
dine ad aliud desumptam, & eiusmodi est tem-
pus, quod licet extensionem propriæ duratio-
nis habeat, & secundum eam præsens, præteri-
um, & futurum, in quas differentias tanquam
in partes intrinsecas diuiditur, non tamen sine
ordine ad motum, ex cuius continuo fluxa
causatur, excluditur ergo à ratione quantita-
tis per se iuxta primam illam, strictaque si-
gnificationem, & appellatur merito quantum
per accidens, eadē ratione, in quantū per acci-
dens dicitur omne illud, quod non est eo mo-
do per se. Ceterum si quantum per se in com-
muni accipiat, prout abstrahit ab uno, vel
aliо modo percipiat, vere appellatur quantu-
m per se, ut ab albedine, mūtu, ac ceteris
distinguitur, quæ non nisi aliena extensione
qua sit, ideo omnino per accidens.

In Metaphysica ergo strictius loquitur Ari-
stoteles, de quantitate per se, ut Metaphysi-
cum decebat, præcisus, ac formalissimas ratio-
nes entium contemplarem, ideo tempus inter
quanta per accidens retulit, ac in dialectica
abstrahit quantum per se sumit, atque ut
plures modos percipiat complectitur, iuxta
quos in plures etiam diuiduntur species, sub
coequ.

Quid dicea-
dum de te-
pore secun-
du m Ariſt.

42.

43.

coquē tempus comprehenditur, & ita oportuit quantū per se considerare, vt omnes modos illius, vniuersasq; species agnoscens dialecticus maiorem prædictorum copiam consequi posset, ad enunciations, & syllogismos constituyendos. Hac igitur de causa tempus hic quantum per se voluit appellare, quia absolute locutione tale est: in Metaphysica vero quantum per accidens, quasi non per se stricto modo perfectit. Hanc solutionem non obscure insinuat D. Thomas; Metaphysicæ lectio 15. f. Vltimo: eam plane sequitur Sonzinas; metaphysicæ quest. 24. ad quintum.

QVAESTIO TERTIA.

Habent ne quantitas alias proprietates præter tres ab Aristotele enumeratas, & qua nam illa sint.

Rationes, quibus proprietates Quantitatis male esse designatae ostenduntur proponuntur.

Questione prima huius capituli essentiam quantitatis explicantes, proprietates eius enumerauimus, simul ostendentes quo ordine ab ea oriuntur, quæcum ei conueniant quanto modo, & cum ea ad conuenientiam dicantur, nunc vero percurrire eas oportet, ad vnguemq; examinare, at omnes sint vetæ proprietates, mensura præsertim, & esse fundamentum æqualitatis, in quibus specialis est difficultas. Et primo de mensura, nam ut Aristoteles docet 10. Metaphysicæ capit. 1 & 2. omnis mensura referunt ad unitatem, qua repetita certi reddimur de Quantitate cuiusque rei, de discrete quidem, quam per unitatem numeramus, de continua quoque, nam sic pede, palmo, vlna, vel alia mensura continua unitum ad eandem mensurandam, vt in tempore, anno, die, & similibus. Eiusmodi omnes mensurae in tantum certos nos efficiunt de quantitate continua, in quantum per repetitionem adæquare eam possunt, atque adeò in quantum loco unitatis accipiuntur, vnde sequitur soli unitati conuenire, quia cum non sit quantitas, sed quantitatis principium, fieri ut principio duntaxat, non quantitatē insit, neq; eius proinde possit esse proprietas, & etiam si quantitatē conuenire, soli discrete cuius principiū

44-

Prima tatio dubitan
di de mea-
sura.

est unitas: ac demum si continuæ, & discrete, non vniuocè, sed analogicè, nam per se primo discrete, continuæ vero per participationem, & similitudinem cum unitate: ex quibus etiam elicetur, non esse passionem quantitatis, quia eodem modo conuenit alicui proprietas, ac essentia, à qua efficitur, sed essentia quantitatis conuenit vniuocè continua, & discrete, cum sit earum genus, ergo sic deberet conuenire mensura eis, si esset proprietas quantitatis: cum ergo analogicè de vitaque dicatur, viuere per se primo de discrete, quasi secundario de continua, sit vt non sit eius proprietas.

Secundo: mensura debet esse homogenea, hoc est eiusdem generis cum mensurato, vt testatur Aristoteles 10. Metaphysicæ capite primo, & secundo, sed continua, & discrete quantitas sunt genere diuersa, ergo correspondentiis diuersa genera mensurae, que si sit propria passio quantitatis, non erit una sed multiplex.

46.

Postremo, licet quantitas continua, vel III. Ratio, discrete non possit dari actu infinita (de quo non disputamus) illud tamen notum est apud Aristotelem, & omnes, non repugnat ratione quantitatis infinitatem, licet aliunde forte repugnet esse actu infinitam in rerum natura: vnde Aristot. 6. topicorum cap. 3. loco 78. de linea infinita docuit vniuocam habere rationem cum finita, licet terminis careat: vniuocè igitur communis est ratio quantitatis ad finitam, & infinitam, sed mensura non conuenit infinitis quantitatibus, quibus repugnat unitate, vel quibus alia mensura comprehendi, ergo non est proprietas quantitatis.

Neque refert aliquid, si dicatur posse secundum partes mensurari, quia cū verè sint quantitates ratione touius, eadem oportebit eis propriam passionem quantitatis conuenire.

De finito, & infinito probatur secundo nō Probatur esse passiones quantitatis, quia valde probabitur finitum, & le est contradictionem implicare, quod quantitas infinitum, sive illa continua sit, vel nō esse discrete, ergo alterum membrum repugnat sicutque quantitati, imo simpliciter est impossibile, si titulus contradictionem continet, esse quantitatem actu infinitam: quod ducem contradictionem claudit, nihil est, ergo infinitum nō potest esse quantitati proprium, & quāvis possibile est complexum quoddam, est finitum, vel infinitum, passio vero simplex, vel incompleta esse debet.

47.

De æquali demum, & inæquali non minus

Ggg 3.

effici-

Idem probatur i. de
æquali, &
inæquali.

Probatur
secundo.

efficaciter ostendit potest ad proprietates quantitatis non permittere: in primis enim viuens quantitas non quadrat, minus namque quam inter duo, æqualitas non reperiatur: cui enim unum æquale erit, si solum existat ut una linea, vel unum corpus, & de tempore competunt est unum esse, nulli igitur erit æquale.

Secundo, pluribus conuenit æqualitas, quæ non sunt quantitates, ut ponderibus, in quibus verè reperiatur, libra enim una alteri dicuntur æqualis, & etiâ si ingens sit pondus unius corporis, ut plumbi exempli gratia, æquale esse poterit cum lapideo addita maiori magnitudine secundum proportionem: at pondus ad genus qualitatis potius, quam ad quantitatem spectare viderit, ergo esse æqualem, vel inæqualem non est proprietas quantitatis.

Varijs Aristotelis testimonijs probantur propriedates quantitatis.

Decernitur
vera senten-
tia.
Probatur
ex Arist.

49.

DE singulis tamē his proprietatibus evidens est apud Aristotelem quantitatibus conuenire: diuisibilitatis in primis, atque mensura mentionem expressam sepe numero fecit Aristoteles capite presenti, & 5. metaphysicæ cap. 13. de finito, & infinito huius verbis docet esse passionem quantitatis s. phys. corum text. 15. Substantiam autem infinitam, aut qualitatem, aut passionem esse non contingit, nisi secundum accidentem, si simili, & quantitates sunt, infiniti enim ratio quantitatis congruit, &c. De aptitudine autem occupandi locum satis expresse docet Aristoteles solis corporibus conuenire in praedicamento ubi, & situs: ac deinde de æquali, & inæquali docet maximè proprium esse quantitatem ad calcem presentis capituli, & pariter de impenetrabilitate, quæ ab ea ostiatur, & de eo, quod est non habere contrarium, nec magis, minusve suscipere, quanquam iste non sicut proprietates quantitatis simpliciter, sed ei cum substantia, multisque accidentibus communes, ut quæst. 1. adnotauimus: & cum omnes sint ex communi consensiōnē totius scolae recepiſe, non oportet rationib⁹ ostendere, quod quantitati conueniant, satis est enim manifestum.

Sententia
Sot.

Sed propter argumenta contra mensuram posita teneat: Magister Sotus, quæstione prima, circa solutionem primi argumenti, conuenient quidem omni quantitat⁹, ceterum non vix voce, sed analogice, ita ut per se primo insit

discretæ, & ratione illius continente: & quia verumque genus quantitatis non conuenit in una ratione mensuræ, propterea, inquit, Aristoteles agens de quantitate sub ratione mensuræ præteri loco, eam in generali non definit, sed diuisit, quemadmodum in praedicamento substantiæ à diuisione substantiæ in primam, & secundam capi, cuius definitum, cum esset analogum, non potuit definiti, nisi prius diuidere, sed quomodo staret possint haec duo, nempe ex una parte mensuram esse proprietatem quantitatis, & ex alia non vniuerso conuenientis his, quibus vniuersa est essentia, explicare debuisset Magister Sotus, ne eius sententia contradictionis, vel falsitatis argueatur.

Pro solutione huius difficultatis, quidnam Nota mensura sit, statuere oportet, deinde multiplex eius significatio erit distinguenda, ex his, quæ Aristoteles, & D. Thomas locis mox referendis de ea docent, ut eliciamus, quoniam pacto sic proprietas quantitatis. Vniuersalem mensuram definit Aristoteles 10. Metaphysicæ capite 2. textu 2. hisce verbis: *Illi dicitur mensura, quo primo vnuquodque cognoscitur.* Mensuram vero quantitativam, in qua explicanda sermo noster versatur, sic eodem loco explicat, *Mensura, id est, quo quantum cognoscitur, &c.*

Variae, ac diuerſæ mensurae acceptiones proponuntur.

Mensura vniuersalis duplex est quemadmodum quantitas, virtutis, & moralis, aut extensionis. Mensura virtutis variazionis, ex ipsa rei, vel operationis perfectione accipienda est: sed adhuc est duplex, prima vna, proximâ altera, prima mensura virtutis est Deus Optimus Maximus, eius substantia, & operatio proper insinuat perfectionem, omnium creaturarum mensura est, ita ut eo sit perfectior substantia creata, ciusque operatio, quo magis Deo appropinquat, quamvis enim creatura distet in infinitum à Deo, & ex hac parte non magis vna, quam alia dicatur distare, negatiæ vero intelligere possumus, & quasi à posteriori, eo minus distare à Deo, quo magis elongatur ab imperfectionibus, à quibus diuinum esse remotissimum est. Proxima mensura appellatur ea, quæ eiusdem ordinis est cum re mensurata, ut si supremum angelum dicamus esse mensuram proximam creaturarum

tuturam omnium, cum primum teneat locum naturalis perfectionis: & de hac mensura proxima accipendum est vulgarum illud in schola usurpatum: *Mensura debet esse homogenea*, hoc est, eiusdem generis, cum te mensurata, sicut autem desumptum ex Aristotele 10. Metaphysic cap. 3. text. 4. vbi ita ait: *Semper autem mensura eiusdem generis est*: quod de proxima intelligi docent verba, quae post praedita subiungit: *Magnitudinum namque magnitudo secundum unumquodque, longitudinis longitudo, latitudinis latitudo, vocam vox, gravitatis gravis, unitas unitatum, &c.*

Nam mensura prima alterius ordinis est. Rursus mensura prima, una tantum esse potest, cum non nisi res sua in culmine perfectionis posita sit, nempe Deus Opt. Max. qui cum sit infinite perfectus, virore independens ab alio, & retum omnium perfectiones in se continens, prima perfectionis mensura merito appellatur. Proxima vero multiplex est, ut docet Aristoteles 10. metaph. cap. 2. text. 4. nam in quounque rei genere una est mensura illius ordinis, ut in motibus cœlesti tanquam velocissimus, & regularis mensura ponitur: in durationibus duratio eiusdem, in vacibus elementum, vel litera: & in numeris unitas: de qua vniuersaliter verum est, primum in uno quoque genere, hoc est perfectissimum illius generis, mensuram esse ceterorum, ut in substantijs perfectissima substantia spiritualis: inter corporeas hominem: inter colores albedo, & sic de ceteris. Docet id expressè Aristoteles Metaphysic. cap. 2. text. 3. sic autem accipendum esse adnotat egregie D. Thomas, prima parte, quæst. 10. artic. 6. ad quartum, ut non sit necessarium primum illud esse ceterorum illius generis causam, sed satis esse, ut sit omnium si implicissimum, id namque requiritur, & sufficit, ut in ratione mensura quantitativer, vel virtualis, sit quasi eorum regula, & exemplar, sola autem mensura molis, vel extensionis in quantitate repetita propria est, ad cuius similitudinem talis dicitur virtualis mensura, & quemcumque hoc nomine nuncupatur.

Mensura molis est duplex.

44.

Eiusmodi autem mensura molis duplex est, activa una, passiva alia, mensura activa est, per quam aliud mensurandum: passiva vero est ipsa rei mensurabilitas, vel rem esse mensurabilem. Vnde quemadmodum contingit duobus modis rem esse mensurabilem, uno quidem, primo per se, & intrinsece, alio per participationem, & quasi per accidentia. Sic etiam me-

sura passiva, duplex est, una per se, & intrinseca, alia per accidentem, & quasi ab extrinseco, primo & per se sola quantitas est mensurabilis, quia à se habet extensionem, per quam mensurabilis ab altera redditur, & eiusmodi mensura passiva, quasi intrinseca est substantia, albedini, ac ceteris rebus corporeis, que sicut partes extensionis non à se, sed à quantitate habent, ita ab eadem mensurabilitatem accipere dicuntur, in quantum eius ratione ab alio possunt mensurari: mensura autem activa extrofseca est, ut locus dicitur mensura activa locati, & motus coeli ceterorum omnium activa est, atque etiam extrinseca mensura.

Est autem duplex, una principialis, & hæc est Mensura intellectus cuncta mensurans, alia instrumentalis, que non est aliud, quam id, quod videtur intellectus ad mensurandam qualibet quantitatem, ut vlna, palmus, & eiusmodi, & hæc est, quæ quantitatim attribuitur, non prima: instrumentalis etiam mensura est, quam ad unitatem reduci docuit Aristoteles: ceterum unitatis nomine non solum eam, quæ principium numeri est intelligimus, sed quocunque initium discretæ quantitatis, ut in oratione syllabam, vel elementum, atque etiam in quantitate continua quod unitati proportionabile mensura rationem habet, ut vlnam, palnum, &c. Vnumquodque enim istorum modum habet indivisibilis, vel tale est in nostra apprehensione, quod ad indivisibile reduci potest, ac propter ea videtur ad cognoscendum quanta sit magnitudo, vel qualibet alia quantitas continua: licet eam verū sit qualibet continuorum mensuram esse in se indivisibilem, cum sit quantitas, quoad nos tam in uno quoque continuorum genere datur vnum aliquid, quod non amplius dividimus ad mensurandum, sed per repetitionem illius, certi de quantitate redditur, ut in tempore minutum, & in mensuris longitudinis videtur vlnis, palmis, digitis, ac demum granis, & sic de ceteris, ita ut in qualibet ordine perveniamus ad vnum apud nos indivisibile, quod locum habet, & similitudinem unitatis, nam quemadmodum repetita unitate mensuramus quantitatem discretam, pari ratione his indivisibilibus repetitis videtur continuum, & modus ipse mensurandi discretus est, in nostro faltem intellectu, cum dicamus panorum tribus, vel quatuor mensurari vlnis, tempus tot horis, vel minutis, &c. Ecce mensuram,

55.

56.

luram quamlibet ad unitatem reductam formaliter, quia cuiusque mensuræ principium unitas est, vel aliquid, modum ac similitudinem unitatis habens.

Mensura denique activa instrumentalis, una est naturalis, alia artificialis, naturalis est ea, quæ ex propria natura, & conditione habet alia mensurare, talis est unitas respectu numerorum, talis syllaba respectu orationis, talis locus respectu locari, tempus respectu moris, artificialis vero ea dicitur, quæ ab arte inventa est, & etiam ex hominum placito constituta, tales sunt omnes illæ, quibus ad quantitatem continuam mensurandam vni-
munt, artificialis mensura est annus, mensis, dies, hora, & minutum, vlna similiter, modum, passus, pes, &c. Vnde pro regioni varia-
tate mutari contingit, ut docet D. Thomas, opusculo 20. cap. 14. à quo predictas mensu-
raturum distinctiones accepimus, eas enim di-
uersis sive doctrinæ locis tangit, his prefertim,
quæ sequuntur. 5. Metaphysicæ, lectione 8. in
primo, distinctione 8. quest. 4. artic. 2. ad 3.
in 2. dist. 2. quest. I. artic. 2. ad quintum. De po-
tentia quest. 3. artic. 13 ad 14. de veritate quest.
1. artic. 4. ad secundum, & quest. 9. artic. 1.

**Decernitur quoniam patet mensura sit pro-
prietas quantitatis.**

*. **Affert.**

EX his sequitur quid de mensura statuen-
dum sit in ordine ad quantitatem in tri-
bus assertiōnib⁹ consistens, quarum pri-
ma est. Mensura passus intrinseca, quæ voca-
ti soler measurabilitas, verè est proprietas quan-
titatis quanto modo ei conueniens, & vniuoce
continuæ, ac discretæ quantitatæ.

Duo claudit assertio hæc; primum esse pas-
sionem quantitatis, à quo non dissiderat Mag.
Sotus, cum præter autoritatem Aristotelis
hac ratione conuincantur. Esse mensurabilem
conuenit omni quantitati, eo ipso quod pat-
tes habet extensas, soli autem conuenire compen-
dum est, nam non est aliud habens intrin-
secas partes extensionis præter quantitatē, & si
cetera passus measurabilitas sit, ex eius parti-
cipatione id habent, quemadmodum partes
extensionis, neque dubium esse potest, quin
semper quantitati conueniat, etiam si nullus sit
actius mensurans.

Affirmat secundo assertio eadem vniuoce
conuenienti cunctis quantitatibus continuis, at-
que discretis contra Sotum. Quod non minus

evidenter ostendo, nam propria passio natu-
raliter ab essentia effluit, ergo cunctis, quibus
essentia vniuoce conuenit, vniuoce attribui
necessæ est, nisi veis alicui conuenire simpliciter
essentiam, cui non simpliciter, sed secun-
dum quid conueniat propria passio; quod, quæ
sit absurdum, quis non videat? Et certè si ha-
bere partes extensionis intrinsecas vniuoce
conuenit continuæ, ac discretæ quantitatæ (ut
exploratum est) cum ratione harum partium
conueniat ei esse mensurabilem, necesse erit
vniuoce conuenire, vnde fieri non solum fal-
sam, sed sibi repugnantem esse sententiam Ma-
gistrorum Sotū: cum peritum concedens, neget
postremum.

Secunda assertio, mensura activa non est II. **Affert.**
proprietas quantitatis, neque quantitatæ per se
conuenit, sed vniuari, vel alicui ei proporcio-
nabili. Veritatem huius assertionis ostendunt
testimonia Aristotelis, & D. Thomæ allata:
quibus profitentur mensuram actiuan, qua
certi de quantitatibus reddimur, ad indiuisibili-
am esse referendam, quæ unitatis nomine signi-
ficantur. Verba Aristotelis loco superiori me-
morata hæc sunt. **Mensura, id est, quo quantum**
cognoscitur, cognoscitur autem quantum ut quan-
tum, aut uno, aut numero, omnis vero numerus
vna, &c.

60.

Et ratio idem docet, nam mensura activa Ratione
ea est, qua aliud mensuramus, sed ad mensu-
randam quamlibet quantitatæ discretam vni-
munt tanquam instrumento aliquo indiuisibili-
li, per cuius repetitionem eam cognoscimus,
ergo non in ipsa quantitate continua, vel dis-
cretæ sed in indiuisibili modum unitatis ha-
bente residet per se primo mensura ratio, vñ-
de nō est proprietas quantitatæ, sed cuiusdam
principij ipsius.

Postrema assertio. Tam illud, cui per se pri-
mo conuenit mensura actiua, quam ipsa men-
sura, non pertinent directe, & per se ad prædi-
camentum quantitatæ, sed reductivæ.

III. **Affert.**

Quæ sic probatur. Illud, quod per se in præ-
dicamento aliquo collocatur, est genus, vel
series, nam ex his duobus recta linea prædi-
camenti integratur; sed unitas non est genus, vel
species quantitatæ, si pro vera uolitate, vel pro-
portionali acipiatur, sed principium, vel pars
quædam illius, ergo per reductionem ad præ-
dicamentum referunt, non directe, & per se.
Hæc est etiam contra Magistrum Sotum, qui
esse species quantitatæ affirmit sub ratione
mensura vlnam, pedem, palmum, granum: &
in tem-

61.

in tempore diem, horam, minutum: atque etiam in ponderibus libram, unciam, scrupulum.

Sentent. So- Quod duplice ratione probatur falsum. Primitus, quia eiusmodi non sunt quantitates compleæ, sed partes, vel individuæ, neque eis utimur nisi tanquam individuilibus ad mensurandum, ergo non possunt esse species quantitatis: neque sub consideratione mensuræ, quæ eis etiam, vt individuilibus conuenit, vi principijs, atque instrumentis, non vt rebus completis.

E secundo, quia quomodo liber eis conueniret mensura actiua, non est passio quantitatis, vt ostendimus: neque ad praedicamentum per se perrinens, ergo nec potest speciem quantitatis constituere.

Vnde in isto illatum falsum esse, quod rurus afferit lineam, superficiem, & corpus, atq; etiam tempus sub ratione absoluta quantitatis esse species atomas quantitatis continuæ, ceteru in ratione mensuræ subalterna, habentes sub se prædictas mensuras, tanquam species atomas eiusdem quantitatis, quod præter duplē rationem præfata mera non minus efficaci probatur falsum.

Eiusmodi non habent naturalem, neque intrinsecam rationem mensuræ, sed solius artificialis, ergo constitueri nequeunt speciem prædicamentalem quantitatis: probatur plarè antecedens, nam in tantum eis conuenit, in quantum ex hominiorum instituto eis utimur ad mensurandum: vnde de pro nationum, ac regioni varietate variantur, quapropter mensura in his sola denominatio extrinseca erit, fruolū igitur est, & absq; fundamento ratio illa propterea species quantitatis efficere, quibus accedit noua quedam, & manifesta repugnaria, vt sub ratione quantitatis aliqua species, sic atoma, & sub ratione mensuræ subalterna, nam si mensura (Soto etiam concedente) est propria passio quantitatis, oritur ergo ab eius essentia: & secundum variationem essentiae variatur, quo igitur pacto esse poterit genericæ, vbi ratio quantitatis est atoma? quo etiam pacto specialis, hoc est species atomas constituens, vbi ratio essentialis quantitatis est individualis? Tunc enim non orietur à ratione ipsa specifica propria passio, sed individuali.

*Rationibus in contrarium adductis
satisfit.*

Ex adnotata doctrina solvuntur tria ar. Rationibus argumento de mensura proposita, nam pri. contrarijs

mo argumento damus libenter quidquid satisfit.

64.

intendic' probare, nempe mensuram actiuan ad unitatem esse referendam, neque quantitatí per se primo conuenire, sed principio, vel parti eius, atque ex consequenti non esse passionem quantitatis, & vt bene argumentum probat, non vniuoce, sed analogice conuenit continuæ, ac discretae quantitatib; quia continua non conuenit, nisi per respectu ad discretam: cuius principium est unitas: haic ergo solidi per se conuenit, ceteris verò, siue quantitates sint, siue partes, quibus tanquam individuilibus utimur ad mensurandum, ex eius similitudine, vel participatione: mensura autem passiva intrinseca propria passio quantitatis est vniuoce eundem speciebus attributa.

Secundo argumento fieri satis, si consideremus mensuram esse propriam passionē quantitatis vniuersalem, & quasi geometricā quemadmodum diuisibilitatem, determinatur autem ad particulares species iuxta propriam cuiusque rationem; ita vt sicut quantitas per differentiam continuam, vel discretam constituit diversa genera, vel species subalternas quantitatis, pati ratione mensura passiva diversa sit in continuis, ac discretis quantitatibus, sed communis ratio abstracta ab unaque vniuoce de illis prædicator, mensura ergo una est in genere, multiplex in specie, vt de diuisibilitate notum est.

Ad ultimum responderetur, quantitatibus infinitis non conuenire rationem mensuræ actiue, quæ incipit ab unitate, per cuius repetitionem cognoscitur quantitas, vel de ea certi reddimur, nam huiusmodi mensura ex propria condizione finita est: essent nihilominus tales quantitates quamlibet infinita: & per alias similes mensurabiles, nam infinitum partibus infinitis ad equatur, & quasi comprehenditur, & hæc mensura passiva, & intrinseca, tanquam propria passio quantitatis eis conuenit, quæ à finita, vel infinita abstracta, quemadmodum ipsamque quantitas: certum namque est absque aliqua unitatis repetitione Deum cognoscere, quanta sit qualibet magnitudo, & quantus etiam sit numerus. Vnde etiam se actu infinitæ dantur eiusmodi quantitates, vt mensurabiles per alias actu infinitas, à Deo cognoscuntur: & hoc est propria mensura passiva cognosci.

Ad argumentum de finito, & infinito respondetur. Ad argu-

Hab

gumentum,

mentum detur, quod etiam si contradictionem impedit de finito, & certi dari alia infinitum in magnitudine, vel multitudine (quod modo non definitus) nihilominus passiones dicuntur quantitatis in hoc sensu, ut unum membrum positiue accipiendo sit, nempe finitum, negatiue alterum: nam, quantitate semper conuenit esse actu finitam, & quanquam non sit dabilis actu infinita, expectata tamē propria conditione quantitatis, si infinitum daretur absque dubio esset quantum, hanc solutionem insinuat Caiet. i. parte quest. 7. art. 3. quam vno verbo explicantes dicimus, primum membrum positiue conuenire quantitati, postremum non repugnare ratione illius, nam si infinitum repugnat non tam propriæ rationem quanti, quam alijs de causis repugnare intelligendum est, ut 3. lib. Physicor. const. bit.

67.

Nisi aliquis vellet infinitum non actu, sed in potentia esse accipendum, dum dicitur passio quantitatis, quo pacto positiue conuenit quantitatis: sed priori solutioni standum est.

Occurrunt
solutioni.

68.

Quando autem dicitur quid complexum esse finitum, vel infinitum, respondendum est, sic esse passionem quantitatis finitum, & infinitum quantū pertinet ad rationem comple- xam, quemadmodum par, vel impar dicuntur passiones numeri, & in utrīs; sic est accipien- da, ut utrumque membrum non conueniat singulis qualitatibus, vel numeris, sed vni vnum, alteri aliud, iuxta propriam conditionem ad spandam est, neque tanta proprietatū simplicitas in his accidentibꝫ exigenda est, ac in sub- stantijs, sed quemadmodum essentiae sunt im- perfectae, sic etiam modum imperfectorum ha- bent proprietates ei attributæ.

Ad illud de
aequalitate,
vel ineq-
ualitate.

Aequalitas autem si propriè accipiatur, hoc est ut in quantitate molis, vel extensionis in- uenitur, omni, soli, & semper quantitatibus conuenit, non quidem aequaliter esse actu, & formaliter, cum aequalitas, & inaequalitas, si formaliter accipiuntur, relationes sint ad prædi- camentum ad aliquid spectantes, sed funda- mentaliter, & quasi in potentia proxima, hoc est talis conditionis esse quantitatem, ut funda- mentum sufficiens esse valeat aequalitatis, vel in- aequalitatis, ea quidē ratione, ut positio alio ex- tremo eiusdem, vel diversa extentionis mox re- latio ipsa aequalitatis, vel inaequalitatis inter il- la confingatur: nec solum quantitas fundamentum est aequalitatis, vel inaequalitatis circa seipsum exercendæ, sed ut in quibusvis alijs rebus per ipsum exercitus reperiatur, itaq; proprietas hæc

sic explicanda est. Proprium est quantitati, ut ipsa sit fundamentum æqualitatis, vel inæqua- litatis circa seipsum, ceteraque corpora eius- dem relationis fundamenta constituant.

Ex quibus soluitur primum argumentum, Satisfit prī- cum apertum iam sit, fundamentū sufficiens mo argu- esse aequalitatis, vel inæqualitatis vnum cor- pus, etiam si solum existat: aperte est enim æquale denominari superueniente alio extre- mo, quanquam non dicatur formaliter æqua- le, quousq; cum eo iam existente comparetur, de tempore item notū est æquale esse posse se- cundū se rorū alteri, si esset, & secundum par- tes eū poteſt dici fundamentū æqualitatis, vel inæqualitatis inter easdē partes exercēdæ.

Dubium incidentis, sit ne pendue in praedi- camento quantitatis collo- candum.

Vltimum argumentū probare contem- Sit ne pos- dit aequalitatē in ponderibus inuenit, duæ quanti- quod si admittamus, statim sequitur ad eas.

prædicamentū quantitatis referenda esse. 70.
Et videtur ita esse, quia pondus determinat Ratio debet quantitatem rei, cum in communi hominum vnu diuersis ponderibus decernatur, quanta sit tandi pro parte affi- rei magnitudo: præfitem in metallis, quo- rum non solum quantitas, sed valor decerni- tur talento, vntia, libra, &c. & iuxta hanc discretionem æqualia esse duo talenta eiusdem metalli, inæqualia vero diuersorum iudicamus, & in diuersis rebus pondus æquale determinat earum quantitatem debere esse inæqualem, ergo negandum non est esse spe- ciem quantitatis.

Idque Aristoteles ipse videtur docere s. Me- Confra- taphysicæ cap. 3. graue, & leue referens inter ex Aristotele- proprias quantitatis affectiones hisce verbis: Quædam passim, & habitus huicmodi substat- tie sunt, ut multum, ut paucum, longum, & breve, latum, & profundum, & humile, graue, & leue, &c. Comperit est autem gravitatem non esse aliud, quam pondus ipsius rei grauius, nam graue appellatur res magni pondoris.

Proprietate hæc posuit Simplicius in commentarij huius capituli Architæ Tatentini anti-sententias quissimi Philosophi, & aliorum sententiam sequens, pondus inter species quantitatis, ita ut genus aliud sit distinctum à quantitate continua, & discreta, sub quo ponantur diuersa pondera tanquam species.

Cui sententia sententia subscripta videatur Ma- gister

gister Soros, quæstione prima huius capitis in solutione ad quintum, vbi talentum, vntiam, libram, aliaque similia rerum pondera collatæ inter species continuae quantitatis sub linea, quam in ratione extensionis vult esse speciem atomam, ac in ratione mensuræ subalternam, sub se continentem uniuersa, quæ important mensuram, tanquam species atomas: quorum exempla in ponderibus, alijsq; mensuris producit.

Rejicitur
prædicta
sententia,
& probatur
eille qual-
itatem ex
Arist.

Hæc tamen sententia doctrinæ Aristotelis, & D. Thomæ, atque etiam veritati planè aduersatur, insignis est locus Aristotelis expressæ docens gravitatem, & levitatem esse naturales potentias actiæ inclinantes, atq; efficientes motum sursum, & deorsum, primo libro de cœlo, & mundo text. 17. vbl sic legimus: *Gravitas igitur sit, quod ferri natum est ad medium, leue autem, quod à medio, gravissimum autem, quod eamib[us] substat, que deorsum feruntur:* Sed potentias naturales non ad quantitatem, sed ad secundam speciem qualitatis retulit idem Arist. capite de qualitate: ibidem ergo pondus erit collocandum. Cui accedit, quod quantitas non est forma actiæ, quo igitur pacto quantitates erunt actiæ istæ qualitates motum efficientes? Graue etiam, & leue inter qualitates referunt quinto Metaphysicæ capite de qualitate, 14. text. 19. his verbis *Item quæcumque substantiarum, que momentar passiones, ut caliditas, & frigiditas, albedo, & nigredo, gravitas, & levitas, &c. Passionum etenim nomine qualitates designantur.* Præterea cœlum tanquam lucis, & motus localis capax notum est habere magnitudinem, & molem, quod tamen docet Aristoteles ponderis, aliusq; gravitatis, & levitatis, experto omnino esse: primo libro de cœlo, & mundo text. 28. sic inquietus. *Corpus igitur, quod circulariter fertur, impossibile est habere gravitatem, & levitatem, &c.* Et 2. libro, text. 3 fabulofam illam opinionem antiquiorum refellens, qui cœlum ab Athlante quadam sustineri, ne in terram decideret, vanâ diuinâ posseverunt, sic loquitor: *Qui dicunt Athlante quodam ipsi opus esse ad salutem, videntur eam habere opinionem, quam posse, nam quæsi gravitatem haberent, terreaq; essent omnia, que sursum sunt corpora, sustinerentur.* Ex quibus elicetur pondus non esse speciem quantitatis, nec gravitatem, vel levitatem affectiones illius, nam si talia essent eiusmodi, in rebus tantæ molis necessario essent reperta.

Confirm.
ex D. Tho.

Eadem veritate proficitur D. Thom. §.

Metaphysicæ lect. 15. vbi ita ait: *Secundum re-
sistem graue, & leue non pertinent ad qua-
nitatem, sed ad qualitatem.* Et si ponderis, ac gravitatis naturam consideremus, inuenimus plane ita esse necessario sentiadum: compertum est enim in rebus maioriæ magnitudinis minus pondus, atque etiam gravitatem ma-
iorem inueniri, & è conuersio: vt in plumbo,
& lana experientia testatur. Idque propter
maiorem, vel minorem materię densitatem,
ac propter maiorem multitudinem
formæ, concurret vitiumq; in plumbob:
ideò ingenti pondere prædictū est, minimum
habet lana ob densitatem, & aliarum defectum,
quapropter ex densitate potius materię, ex
conditione formæ substantialis, ex primaria
qualitatib; admixtione, alijsq; requisitis disposi-
tionib; procedit, vel gignat in rcd' pondus,
modo in maiori, vel minori sive magnitudi-
ne, vnde sequitur qualitatē esse, nō quantitatē.

Causa igitur deceptionis sive oppositiū opini-
nantibus metaphorica illa æqualitas, vel in-
equalitas ponderis inter res eiudem gravitatis,
vel diuersæ reperta, quæ cum sit coniuncta cu-
magna, vel patua easum mole, aut magnitudine,
ad ipsam molem, vel magnitudinē per-
tinere decepti crediderunt: & rursus cum cas-
teris quibusdam ponderibus pro mensuris vta-
mur, non quidem vt de rei magnitudine red-
damur certi, cum notum sit pondus non esse
magnitudini rerum proportionatum, nec eti-
am multitudini (vt plane ostendimus) sed de
valore, vel aestimatione, arbitrari sunt tales
mensuras quantitatibus esse: cum tamen non
conueniant ratione quantitatis, sed qualitatis,
non secus ac certa mensura albedinis, vel co-
loris conuenit determinatis corporibus iuxta
suarum formarum conditionem, & talon ad
mixtionem primarum qualitatum.

Vnde quemadmodum pondus extendit Similitudo,
per accidens in subiecto ratione quantitatis,
vii albedo, & color, sic etiam æqualitas inter
pondera metaphorica est, ac inter albedines,
vel colores, quanquam coniunctio cum quanti-
tate, nomeaque ipsius valde similem pro-
priæ æqualitati eam efficiat.

Ad argumentum igitur in oppositum nega- Ad argu-
mus certa pondera determinare certam qua-
titatem, cum in sebus magnæ molis minor sp-
è numero sit gravitas, maior vero in patuis,
quoad nos vero eis utrum ad rerum precia ta-
xanda, & valorem aestimandum: mensura igitur
in his reperta gradialis est, quemadmodum
Hab. 2 in cap.

In ceteris qualitatibus, atque adeò metaphorica per similitudinem ad quantitativam desumpta: metaphorica item est æqualitas rei in substantia, ac reliquis corporeis rebus per quantitatem excessis: quapropter nec censura, nec æqualitas ponderum ad quantitatem pertinent, nisi per quandam similitudinem, & participationem, & id quidem nimis impropre, quemadmodum quanta per accidens: locum autem Arist. de gravitate inter affectiones quantitatis numerata explicat bene D. Thom. in com. illius. l. 5. q. 51. Quatuors gravitatem, & levitatem numerati ab Arist. inter species qualitatis, non ex propria sententia, sed eorum, qui dicebant multitudinem superficierum, aut atomorum, esse causam gravitatis corporum, horum autem paucitatem causam levitatis: ex aliena autem sententia locum esse Arist. illud est evidenter argumento, sic D. Thom. quod cap. de qualitate (vbi notis est ex propria loqui) inter qualitates enumerat easdem affectiones corporum: tenendum igitur est pondus, vel gravitatem in secunda specie naturalis potentiae collocari.

QVAESTIO QVARTA.

An linea, superficies, & corpus sint tres species distincte continuae qualitatis.

Partes negationes adducuntur.

Geminam sortiuntur rationem linea, superficies, & corpus, de quibus praesens est contiouersia: primam quidem, ac precipuam, in quantum sunt dimensiones quedam continuae quantitatis. Aliam, ut sunt indivisibilis, linea secundum latitudinem, superficies secundum profunditatem, quo pacto illa est continua, ac terminativa superficie, hæc vero corporis.

Et iuxta vitramq; duplex potest agitari contiouersia, iuxta priorem vna, an sint diversæ species qualitatis, altera, an sint realiter distinctæ linea, & superficies, & utraque à corpore: & quidem posterior communis est de cunctis indivisibilibus agitari solita. 6. lib. physic. an punctum à linea, hæc à superficie, & utraque à corpore realiter distinguantur tanquam vera entia realia positiva, vel solum sint quedam negationes diuisibilitatis, hanc igitur.

in propriam sedem referendâ esse censemur priorem verò tanquam hunc prædicamenti propriam agitandam proponimus, efficiunt namque rem valde dubiam, atque difficultem, argumenta, que sequentes.

Nam licet de corpore nostrum sit speciem

I. Argum.

quantitatis esse propter trian dimensionem longitudinis, latitudinis, & profunditatis, secundum quam diuisibile est, hoc tamen ipsum conuincente viderur lineam, & superficiem non habere quantitatem, vel diuisibilitatem, à qua constiuantur species quantitatis, nam si aliquam, maximè longitudinem haberet linea, longitudinem, & latitudinem superficies, sed vitaque haec dimensio pertinet ad clementiam corporis, ergo non potest alias species constiutere: probatur minor: quia in definitione corporis tanquam differentia designantur, dum dicimus corpus esse quantitatem continua diuisibilem, vel extensam secundum triam dimensionem. Nec satiris, si dicatur, materialiter quidem longitudinem, & latitudinem esse in definitione corporis, non secus ac duas unitates in definitione ternarii, quo tamen non obstante, si formaliter accipiuntur, quadam speciem per se constituant distinctam ternarios, nempe binarium: accipi autem formaliter in eo consistit, quod est solas ordinari, ita ut secunda post primam, tanquam ultima accipiantur, vel simul cum tercia, in priori namque casu formaliter constituant binarium, in posteriori vero per se non constituant speciem, sed quasi materia ternarii se habent, quarta tanquam ultima quasi informante: hoc in qua argumenti difficultatem non tollit, nam corpus non componitur ex tribus dimensionibus, sicut numerus ex tribus unitatibus, ita ut longitudo, & latitudo sint quasi materia profunditatis, sed formaliter ex omnibus constat: nec diuisibile est in partes, nisi secundum triam dimensionem, nec minus formaliter longum est, & latum, quam profundum, quapropter non superest ratio distinguendi alias species propter dimensiones longitudinis, & latitudinis, quemadmodum in numero, praesertim quia duæ unitates sic in ternario clauduntur, ut separatas ab eo possint per se ordinari in binario, ut longitudo, & latitudo non possint à corpore separari, nec proinde per se constitue species lineæ, & superficie, ergo alia est in numeris longè diversa ratio.

Secundo. Differentia specifica constituenta II. Argum.

aque distinguens speciem, debet esse positiva, cum,

va, cum sit quisi forma speciei simul cum genere, tanquam materia eam componentes, sed non est imaginabilis aliqua differentia positiva distinguens ex tribus dimensionibus tres species continuas, ergo una duntaxat corporis erit ponenda: minorem ostendo, nam modus ille, quo distingui solent, ut videlicet linea sit longitudo sine latitudine, superficies longitudo, & latitudo sine profunditate, corpus longitudo, & latitudo simul cum profunditate, sola ac pura negatio est, ergo non vera differentia positiva.

L. Opinio.

Postremo, accidentia realia habent subiectum inhesionis sibi adaequatum, in quo inherenter, sed linea, & superficies non habent subiectum inhesionis, nam superficies copulans partes corporis media est inter partes eius, sed inter partes substantiales corporis nullum est medium divisibile, vel indivisibile, sed sine medio coniunguntur, ergo nullum est subiectum superficie, idemque negandum erit in lineis.

Propter duo argumenta postrema tenuit Dur. lineam, & superficiem non esse varias species quantitatis, sed negationes potius dimensiones in 2. d. 2. q. 4.

Propter primum verò non esse à corpore distinctas probabile reputat, Magister Ofia. q. 2. art. 4.

Pars affirmativa explicatur, & prefertur.

Sent. vera.

Has tamen species necesse est distinguere, quamvis realiter non separantur, quia non solum Arist cap. praesenti, & 13. quinti libri metaphysices eas tanquam species diuersas reales quantitatis enumerat, sed cuncti philosophi, & interpres illius eas semper separarunt, solus Duran, & cum eo Ochamus, & Gregor. qui vel nil esse in corpore putant vel certe nil possumunt formaliter, sed per modum negationis ab eo cōnotari, eas in hoc prædicamento tanquam veras species collocare non possunt: velib. 6. physic. videbimus, & vt D. Tho. egregie ostendit. opusc. 48. tract 3 ca. 5. multa demonstrantur in mathematicis de his quantitatibus tanquam de speciebus distinctis, videlicet de lineis sine latitudine longis, & de superficiebus sine profunditate longis, & lati, &c de corpore longo, lato, atque profundo. Geometra enim de linea tanquam de proprio obiecto disserit. Perspectivus vero eandem in determinato subiecto considerans de linea visuali, nihil de latitudine, & profun-

ditate considerantes: unde fit, ut speciem per se constitutam lineas à superficie, & corpore distingam, tantundem de superficie censendum sit, cum possit secundum latitudinem considerari non considerata profunditate: quod praeterea duplice ratione ostendere possumus: priore, quia extensio partium intrinseca ratio quantitatis est, & divisibilitas intima proprietas, sed utraque ratio conuenit lineæ, & superficie ab intrinseco, nam illa partes extensas longitudinalis habet, hæc latitudinis, in quas diuidi possunt, erit igitur species huius prædicamenti Posterior ratio est, quia corpus pro specie ponunt vniuersi, eo quod divisibile sit secundum profunditatem, efficiet ergo species diversas ab eo lineam, & superficiem propria divisibilitas secundum longitudinalis, & latitudinem: Ut quantitas harum specierum percipiar ut adnotandum, est ex doctrina D. Tho. c. 3. eiusdem tract.

I. Noradum
ex D. Tho.

quod & si revera, nec punctū à linea, nec linea à superficie separatur, imaginatione tamen apprehendere possumus punctum, quod prorsus est indivisibile, & partium lineæ copulatum à linea separatum, & nunc si per planum dederetur, vestigium ex motu illius supererit longū quidem, sed non latum, neq; profundum. Quod si vestigium idem versus latum protrahatur, residuum erit ex tali motu aliud non solum longum, sed etiam latum, minime tamen profundum, cum grossitatem (virita loquar) nullam habeat, quod denum, si deprimitur, longum, latum atque profundum efficietur: vniuersus autem natura talis est, quale est illud ex cuius motu resultare intelligitur: primum quidem, quia ex ductu puncti, quantitas est divisibilis secundum longitudinalis punctis continua, atque adeò species lineæ, quæ si finita sit, & recta, duobus punctis tanquam terminis erit clausa: si finita sit, dicimus, propter lineam infinitam, quæ non clauderetur punctis, si daretur, & si sit recta, propter circularem, quæ punctis non terminatur, cum principio, & fine careat etiamsi verè finita sit finitum ambitum habet & quanquam sola imaginatione eiusmodi sic explicata comprehendendi possint quantum ad separationem harum dimensionum, quia te ipsa vera non sunt separabiles, modus tamen distinctionis divisibilitatis, & continuationis verè in eis (licet simul existentibus) invenitur, & proprietas veram habent, atque distinctionem rationem formalem divisibilitatis sufficientem in eis distinctionem constitueret, nec realis separatio quidquam reserat cum actio, & passio.

nec separabiles sint, nec redistinctae, & praedictamenta diuertiae constituant. Adnotandum est secundo, lineam, & superficiem duobus modis esse considerabiles, vno, ex ea parte qua individuables sunt, illa secundum latitudinem, hæc secundum profunditatem, quo pacto non sunt quantitates, sed extrema, vel continuativa eius, nec proinde ponuntur in prædicamento directe, sed quasi reductive cum ea specie, q. i. terminant, vel cuius partes coniungunt, linea quidem cura superficie, & hæc cum corpore: etenim corpus diuisibile sit secundum profunditatem continuativa, & terminativa petit secundum eandem dimensionem individuabilia, quales sunt superficies: & superficies diuisibilis secundum latitudinem, continuativa, & terminativa habitura: s. t. ex hac parte individuabilia, quales sunt lineæ, istæ vero secundum solam longitudinem diuisibiles, continuativa, & terminativa habeant necesse est, secundum omnem dimensionem individuabilia, cuius modi sunt puncta. Alio modo accipiuntur, vt diuisibles sunt in partes his terminis communibus copulatas, sicutque species sunt quantitatis diuersæ, & per se, & directe in prædicamento collocantur sub genere quantitatis continuæ.

Tertio adnotandum est ex doctrina eiusdem D. Tho. vbi supra, sic se habere ex his tribus speciebus superficiem, & corpus, vt quælibet unam dimensionem quasi de materiali, præsupponens, superficies quidem de formaliter importat latitudinem, quasi materialiter præsupponens longitudinem, corpus profunditatem formaliter, longitudinem, & latitudinem materialiter, linea vero nullam præsupponit, sed solam longitudinem de formaliter, vnde in sent D. Tho. speciem corporis profunditatem constitui non fecus ac rationalitate hominem, superficiem latitudine, & lineam longitudine, cuius ea est ratio, quia tres istæ dimensiones sic ordinantur in quantitate continua, sicut in indiscrēta unitates numerum constituentes, quaterarius enim præsupponit tres unitates, quibus adiuncta quarta tanquam ultima constituitur: ternarius præsupponit duas unitates, quibus addita tercia coalescit eius species: binarius vero non præsupponit numerum, sed solam unitatem, quæ principium numeri est, binariumq. constituit addita secunda unitate tanquam ultima: notanter autem dicimus quaternarium tres unitates, & non ternarium præsupponere, nam tres unitates non constituit ternarium, aut si ea lege, vt tercia sit ultima, & cum in qua-

III. adno.
D. Thom.

183.

184

185.

186.

ternario tercia non sit ultima, non constituant ternarium, ideo non ternarios, sed tres unitates præsupponuntur, & modo simili in ternario duæ unitates præsupponuntur non binarii, utra hanc similitudinem intelligendum est corpus profunditatem de formaliter importare, latitudinem, & longitudinem præsupponere, non tamen superficiem, & lineam, quia nec longitudo constituit lineam, nisi vbi ultima dimensio est, nec latitudo superficiem ac proprietas superficies formaliter dicit latitudinem, præsupponit longitudinem, non lineam vnde sit, vt duobus modis considerentur longitudo, & latitudo: vno quidem, vt virtus claudatur in corpore, & in superficie longitudo, & sic non constituant illæ superficiem, nec ista finem: alio vt per se accipiuntur, hoc est absque coniunctione cum aliis: nempe longitudo, & latitudo absq; ordine ad profunditatem, & longitudo absq; coniunctione cum latitudine, & hoc modo efficiunt species distinctas quantitatis, licet enim species istæ realiter non sint separabiles, nihil ad earum distinctionem essentiale referit, satis est enim esse realiter distinctas, vt verè sunt, non secus ac distinguuntur realiter lineæ, & punctus, quo continuantur, & operatione intellectus in re ipsa fundata concipi, quæ propria sunt unius species absq; consideratione aliarum, vt species distinctæ censeantur, quod enim non sine realiter separabiles, inde provenit, quia non est dabilis substantia, cui quantitas inhætere possit præter corpoream, non pauciores, quæ tres dimensiones suscipere aptam.

Cæterum pro maiori huius distinctionis luce, & argumentorum solutione exit postmodò obierandum, in his speciebus hoc modo esse accipendum genus, & differentiam, atque adeo singularium definitiones constituendas ut commune, & proximum genus sit quantitas continua, sub quo collocantur, differentia autem accipienda sit in ordine ad proprias dimensiones: erit igitur talis definitio, atq; essentialis constitutio lineæ, linea est quantitas continua diuisibilis secundum dimensionem formalem longitudinis: superficies quantitas continua diuisibilis secundum dimensionem formalem latitudinis: præsupponit enim quasi de materiali aliam longitudinis: corporis quantitas continua diuisibilis secundum dimensionem formalem profunditatis præsupponentem quasi Deinitione materiali duas alias longitudinis, & latitudinis, superficiem, & corporem.

Sed si argumentum oppositum.

M. resp.

HI S adnotatis ad primum argumentum duobus modis respondendum censeo. Primo, distinguendo duplarem rationem lineæ, & superficie, quarum precipua est esse in le diuisibiles secundum proprias dimensiones: lineam quidem secut, tam longitudinem sive latitudinem, & superficiem secundum latitudinem absque profunditate. Altera, esse terminum alterius dimensionis, vel longitudinem non latam terminum latitudinis, & latitudinem non profundam terminum profunditatis: & illa formaliter est, & completa, bæc vero quasi materialis, & incompleta, nam esse terminum potius lineæ cōuenit, ut non latæ, quam ratione longitudinis, cum ratio terminandi indiuisibilis sit, & pariter ratio continuandi, ratio autem longitudinis completam extensionem importat, ac propereā proprietam speciem constituit. Et ecce quo p̄tēto incompleta ratio terminandi non tollit completam propriam extensionis à linea, & superficie, à qua habent quod proprias species constituant.

Secundo respondeo, iā his accidentibus impensis non repugnare, quod vna species sit quasi materia alterius, & ad compositionem eius quadam ratione materiali cōcurrat, sicut numerus prior, est quasi materia posterioris, eumque componere dicitur sub quadam ratione materiali, ut binarius ternarium. Ita ergo linea, & superficies quasi materia corporis sunt, & sub quadam ratione materiali ipsum componunt, ut mox videbimus, præsupponuntur namque latitudo superficie, & longitudine lineæ profunditati corporis, à qua sicut à ratione formalis corpori propria determinantur, & haec ultima dimensione illas duas determinans constat: tertia speciem, ab utraque secundum se sumpta diversam, eiusmodi ergo concurrentia materialis lineæ, & superficie ad constitutionem corporis, non tollit, quia completa sit propria ratio cuiusque in extensione partium secundum peculiariam dimensionem posita. Quare nec tollit quia proprias, ac distinctas species constituant: & quæ de linea, ac superficie dicuntur respectu corporis, lineæ respectu superficie accommodari debet & iuxta utramque solutorioem negandum est superficiem esse formaliter longam, aut corpus formaliter longum, & latum, sed illa formaliter est lata, & quasi præsupposita, ac ma-

terialiter longa, & corpus profundum formaliter, & ratione materiali longum & latum. Sed viri solutioni obstat videtur, quod sicut linea formaliter est diuisibilis secundum longitudinem, pariter superficies secundum longitudinem, & latitudinem, & corpus secundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem, ut docet Arist. 5. lib. Metaph. cap. 13. lineam definiens, quod sit continua ad unum, id est, secundum dimensionem longitudinis, superficiem ad duo, hoc est, secundum duplarem dimensionem, & corpus ad tria, hoc est, secundum dimensionem triplicem longitudinis, latitudinis, & profunditatis. Et i. lib. de caelo & mundo cap. 1. corpus assertum esse triplicem diuisibile, hoc est, secundum omnem dimensionem, & si ita ē res h. bec, euideatur sequitur superficies formaliter claudere lineam, ut diuisibilem secundum longitudinem, & corpus utramque secundum propriam dimensionem.

Probatur consecutio, quia superficies non est longa, nisi quis claudit lineam, ergo sequitur, quod si haec formaliter est extensa secundum longitudinem claudit formulariter lineam, & corpus lineam, & superficies formaliter, si longum, & latum formaliter sit. Non desunt, qui teat superficiem utramque dimensionem claudere formaliter, & corpus triplicem, hoc vero facile potest falsitatis conuinci, nam vel longitude, quā superficies claudit formaliter est eadem cum longitudine lineæ, vel altera, & longitude, ac latitudo quam claudit corpus, eadem longitude, & latitudo superficie, ac lineæ, aut distincta, si eandem esse dixeris, sequitur non distinguiri h. species, quia formaliter rationem vnius claudit altera, si vero si alia longitude, & latitudo, sequitur quod cum in superficie claudatur linea copulans partes eius, duplē habebit longitudinem, & corpus triplicem cum duplice latitudine. Sequitur p̄tere triplicem habere ordinem punctorum corpus, & superficiem duplē: quia cum longitude p̄tēti terminetur, quod suarum longitudines diversae, tot oportebit esse diuersos punctorum ordines, quæ absurdā sunt.

At dices eandem longitudinem claudere omnes, eandemque latitudinem corpus, & superficiem re ipsa sed distincta formaliter, quia linea eam simul cum induit. bilateraliter vltioris dimensionis importat, reliquæ vero duas species simul cum vltiori dimensione separates de latitudine modo priori in superficie clausa, posteriori vero in corpore, idque sufficere.

vt diuerso modo sumptae claudi possint forma
liter in diuersis speciebus. Hoc tamen falsum
esse sic probo, quia indiuisibilia non pertinent
ad essentiam quantitatis, quase nec eorum ra-
tione dimensionis una pertinet ad essentiam
diuersarum specierum, ex eo quod his, aut illis
indiuisibilibus conjuncta sit.

Dicendum igitur est ad argumēnum, super-
ficiem re ipsa claudere longitudinem simul cū
latitudine, & corpus viramq; cum profunditate,
sed quamlibet speciem vnam formaliter
dumtaxat, nimirum linēam solam longitudi-
nem, superficiem solam latitudinem, & cor-
pus solam profunditatem, cæteras vero quadā
ratione materiali, corpus quidem in quantum
superficiem pro termino suæ profunditatis ha-
bet, vt indiuisibilem secundum profunditatem,
quia eiusmodi indiuisibilitas realis re ipsa nō
inuenitur, nisi cum his dimensionibus coniun-
cta, & superficies, quia terminum suæ latitudi-
nis postulat indiuisibilem secundum latitudi-
nem, quæ indiuisibilitas realis, non nisi con-
iuncta cum dimensione longitudinis reperi-
tur. Ergo includunt per se, & quasi formaliter
rationem indiuisibilem, & solum materialiter
dimensionem, ac proprieatate inclusio
non tollit distinctionem specificam: & ad huc
sensum referenda sunt testimonia Aristotel.
in definitione harum specierum, idcirco ma-
teriales etiam dimensiones collocantur, vt
continuationem earum, sine qua intelligi ne-
queunt, exponeret, coatinatio autem eius-
dem sit, vt indiuisibilitatem vterioris dimen-
sionis annexam habent, nam superficies copu-
latur linēis, vt indiuisibilibus secundum latitu-
dinem, & corpus superficiebus, vt indiuisibili-
bus secundum profunditatem, quare necesse
est, utramque dimensionem inferiorem clau-
dere corpus vt continuatu superfciebus, &
superficiem latitudinem copulatam linēis. Sed
cum audis indiuisibilitatem superficiem, &
lineatum secundum vteriorē dimensionem,
non concipias puram negationem, sed positivam
rem, quam per negationem explicamus,
sicut punctum quid positionem est realiter, &
positionē copulans partes lineas: explicatur ta-
men à nobis sicut & intelligitur per negationē
divisionis.

Ad secundum negandum est etiam sola ne-
gatione separari eiūmodi species, & non dispe-
xentia positiva, cum positiva sit ratio diuisibi-
litatis in ordine ad formalem dimensionem

Ad II. re-
spond.

189

diuersam, à qua specifica eorum distinctio de-
sumenda est: at in quantum indiuisibiles sunt,
positivam entitatem important, per quam ter-
minare, & copulare partes corporis valent,
quæ tamen nec intelligere, nec explicare pos-
simus, nisi per negationem vterioris dimen-
sionis.

Ad tertium respondeatur, lineam, & superficiem sub veraque consideratione, sperierum spondet,
nemp; & indiuisibilium in substantia esse tan-
quam in subiecto, inadæquatè quidem, cuius
ea est ratio, quia siue uno, vel alio modo acci-
piantur, non sunt à corpore re ipsa separabiles,
sed sub ratione dimensionum, quasi materia-
liter illud componunt, ideoque in eadem sub-
stantia secundum trian dimensionem exten-
sa simul cum eo inhærent, pro indiuisibilibus
vero continuantibus, vel terminantibus sum-
pœ, licet corpus non componant, aliquid tam-
en eius sunt, idèò ex consequenti in eodem
subiecto inhærent quadam ratione inada-
quata.

190.

QV AESTIO QVINTA.

*Sit ne tempus vera species quanti-
tatis continua.*

Pars negativa sua datur.

Maiorem præbuit dubitandi occasio-
nem Aristoteles de tempore, an verè
inter species quantitatis recessendum
sit, nam de si capite præsenti quantum per se
illud efficerit, 3. iamen Metaphy. capit. 19 iac-
ter quanta per accidentem his verbis terulit: *Es-
ram autem, que secundum accidentis dicuntur, qua-
nta quedam, vt motus, & tempus, & hec enim qua-
nta quedam, & continua dicuntur, idèò quod illa
diuisibilia sunt, quorum hec sunt pastiones, dico autem
non quod motus est, sed quo motus est, etenim
quantiam illud quantum est, & motio est quanta,
tempus autem proprius illam, &c. Quibus etiam
ratione in addit, ob quam commune est tem-
poti cum motu, non per se, sed per accidentem es-
se diuisibile, quia magnitudo, siue spatiū, per
quod fit, diuisibile est, tempus autem proprius
diuisibilitatem motus, vnde sequitur talēm
esse diuisibilitatem temporis, qualis est diuisi-
bili-*

2. I. Ratio.

bilitas motus : cum ergo hæc sit mendicata à magnitudine spaci, & ideo accidentalis, sequitur plane diuisibilitatem temporis accidentalem esse: verè enim de primo (vt aiunt) ad vitium sequitur, tempus esse diuisibile propter spaciū, si quidem diuisibilitas motus, à qua tempus suum accipit, à spacio sumitur.

Confirm.

Et rursus tempus vocat Aristot. passionem motus, unde insurgit noua effixa confirmatione eiudem argumenti: propria passio, vptate à subiecto fluens, non potest illud nobilitate superare, sed motus est quantum per accidens, ergo tempus non potest esse quantum per se, aliqui nobilius esset motu, cuius est passio.

II. Ratio.

Secundo, tempus non habet distinctam entitatem à motu, ergo non habet distinctam successionem, continuationem, vel quantitatatem, in his enim entitas motus posita est, sed entitas motus quanta per accidens est, ergo etiā, erit quantum per accidens tempus.

Tertio, tempus est numerus motus secundum prius, & posterius, vt definit Aristotel. 4. Physic. cap. II. text. 100. & 101. sed non est numerus realiter discretus, cùm verè sit continuum, vt verbis super relaxis docuit, ergo erit numerus solum per operationem intellectus partes eius designantur, vel distinguuntur secundū ordinem prioris, & posterioris, & ita non erit numerus realis, sed rationis: nisi velis situū esse quantitatem continuam, & discretam realiter, quod repugnat, atq; adēd non erit ens reale, sed rationis, vt eodem 4. lib. physic. cap. 14. text. 131. non obscure docet Arist. statuens tempus non esse, si non sit anima numerans partes motus, vt superius qu. 4. attulimus.

His accedit commune argumentum, tempus non est ens reale, ergo nō erit collocandū in predicamento: probatur antecedens, quia ens reale, si totum est, reales partes habere debet, at partes temporis reales non sunt, quia praeteritum iam non est futurum nondum est: præsens vero non est nisi instans, quod cum sit indiuisibile non potest esse tempus. Cum ergo his solum tempus constet, non erit ens verum, aut reale, sed fictum, aut ens rationis. Caiet. in huius capit. expositionibus in hac partem inclinare videtur, uenite quod tempus non sit quantum per se, nec inter species quantitatis enumerandum: quam sententiam amplectantur moderni plures afferentes Arist. declarasse, vel correcuisse in Metaphysica senten-

tiam, quam hoc loco tenuit: nam in dialectica vbi non exactè rerum naturas peruestigabat plures species quantitatis numerauit iuxta vulgarem loquendi modum, quæ verē, & essentia literis species non sunt.

Ex opposita verò parte, quod tempus sit species quantitatis exiit Aristotel. capite præsentis, illud inter quanta per se resciens, & hoc est, quod interpretes eius in variis sententias distractit.

Mens Ari-
stotelis.

Soncinas enim 5. Metaph. qu. 8. distinguendū putat, nam si tempus in ratione diuisibilitatis accipiatur, conuincunt, ait, prædicta fūdamenta quantum per accidens esse, non secus ac motum, verum tam quia speciale rationem mensura haber, exinde mensurans motum, sub ratione mensuræ inter species quantitatis numerandū est, nequaquam verò motus, quia nullius est mensura, æquiparantur ergo tempus, & motus, si essentiam quantitatis attendas, si verò mensuram, valde diversa sunt, & hinc est motum omnibus modis esse quantum per accidens, tempus verò sub ratione saltet mensuræ, quantum per se. Hinc etiam est, quod Aristot. considerans entitatem, atque essentiam quantitatis in Metaphysica utrumq; à quantis per se depulit, in Logica verò, vbi non essentiam quantitatis, sed mensuram contemplatur, tempore inter quantitatis species numeratio nullam penitus fecit mentionem de motu eundem sensum tenuisse videtur D. Tho opus. 42. cap. 20. & 5. Metaph. lect. 15.

Vera sententia affirmativa, & sensus D.
Tho. explicatur.

PRO solutione huius questionis adnotandum est ex doctrina Diu. Tho. quæst. 9. de potentia art. 7. & in 2. d. 2. quæstio. 1. art. 2. omnes species quantitatis præter tempus locum, & orationem, esse Mathematica quædam entia, quæ ab omni materia, vel subiecto sensibili abstracta considerari possunt, ut sunt linea, superficies, corpus, & numerus, de quibus notum est esse quæsdā quantitates nō relipientes materiam sensibilem, sed abstrahentes ab his, vel illis subiectis, & idcirco absque illis eas consideramus, numerum enim in tribus quantitatibus consideramus non attendentes ad tales substantias in quibus reperiuntur: oratio verò, locus, atque tempus non sunt mathematica, sed naturalia accidentia, atque idcirco non possunt nisi in materia sensibili con siderari.

Siderari: oratio cum motu prolationis sensibili, sono, ceterisque naturalibus accidentibus sic est coniuncta, vt abstrahibilis ab eis non sit, nec tempus à motu, cuius est propria duratio, aique mensura; nec locus à corpore naturali, ad quod inveniuntur ordinem importat: unde si præcipuum harum trium specierum considerationem philosophicam esse, oratio enim ad musicam, que mixta quedam scientia est ex mathesi atque & philosophica. Locus, & tempus ad philosophicam pertinent, unde nec definitionem loci, nec temporis ex professo expere nos presentis instituti est, nec an tempus partes habeat actu existentes, an unum sit, vel diversum nunc per totū tempus, an unum tempus sit, vel plura, an demum à motu re ipsa, vel sola consideratione distinguatur, discutere, unū est in his tribus à dialectica consideratione non alienum, in quo cum ceteris species communicare potest, videlicet ratio continua, vel discrete quantitatis, & proprietatea de singulis illud duntaxat tanquam huius praedicamenti proprium disputamus, sine ne vero & proprie quanta per se, vt omnes species quantitatis agnoscamus, ex quorum cognitione ipsius praedicamenti notitia pender, ceteris in proprias philosophis sedes remissis & quidem de loco, & tempore 4. lib. physicor. fuisse satis differit Aristoteles.

Nostra sententia. Circa propositram igitur questionem nostra sententia est, tempus non solum sub ratione mensurae, sed extensionis, vel diuisibilitatis esse quantum per se, & inter species quantitatis numerandum. Hanc sequuntur Doctores nostri, Tolet. q. 2. huius praedicamenti, & Fonsec. s. Meraph. c. 13 q. 10.

Probatur impugnando solutio- nē testimo- nij Ari. Quam satis probabilem reddit testimonium Aristotelis cap. præsenti, cui nequaquam satis facit solutio ab alijs interpretibus adhibita, id quidem verum esse sub ratione mensurae, nequaquam sub ratione diuisibilitatis: nam si mensura passio quantitatis est (vt facientur) quam ratione possibile erit propriam passionem ei conuincere, cui non conuenient essentia?

Solutio ali- quorum. Aliam solutionem adhibent alijs distinguentes tempus in illud, quod durationem motus absolute importat, quod appellant quantū per se, & aliud, quod non absolute durationem, sed à nobis definitam, & limitatam, vt est hora, dies mensis, & annus, de quo docent esse ens rationis, & non speciem quantitatis: ab Aristotele autem tanquam vulgarissimum 4. lib. physic. considerati, atq; etiam cap. præ-

senti, ut ostendunt verba illius, quae sic habent Si quis doceat, quænam sit *tempus*, tempore sane eam definier, annuum videlicet, scilicet autem Metaphysic agit de tempore ab solutè considerato, quod appellat quātum per accidens, quæ si per aliud, tempus enim vulgarissimum dialecticis explicari debuit, propriū verò metaphysicis.

Singularis tamen est, & à veritate remotus hic modus dicendi, nam si verum est postremū *tempus* non esse ens reale, sed rationis, & id est non esse veram speciem quantitatis, quanam ratione ductus Aristoteles illud inter quanta per se reculit, sciens reale esse praedicamentum quantitatis etiam in opinione vulgi, quæ nūquā entia rationis in praedicamento collocare consuevit.

Praeterea, dies, hora, mensis, & cetera numerata geminam considerationem habent, vñā quidem, in quantum sunt partes continua durationis celestis motus, sub qua consideratione evidens est conditionem totius temporis induere, nā sicut quelibet pars motus vere est motus ita quelibet pars durationis realis, vel temporis, est realis duratio, l. tempus: unde ex hac parte verum tempus pro duratione erit in praesentiatum consideratum, alia est horum consideratio, in quantum à nobis determinata sunt ac præfinita certis quibusdam signis, vt horologij, & alijs instrumentis, & cum hoc non sit à natura, sed ab arte constitutum, appellatur merito communis totius scholæ vox tempus artificiale, nihil supra naturalis durationis partem addens, nisi extrinsecam denominationem artificialis præfinitionis, seu mensurae ratione cuius nec cadere in intellectum Aristotelis potuit esse speciem quantitatis, & longe minus ad naturalis philosophiae considerationem per se spectare potest illud, quod non habet esse naturale, sed artificiale: & tale quidem ratione cuius non est ens reale, sed rationis. Verba autem Aristotelis obiecta de anno tempore loquuntur, non vt artificiale, sed vt parte naturalis durationis, quæ idcirco tanquam determinata quoad nos accipitur, vt determinata actionis, vel motus mensura sit, posset enim Aristoteles dicere tantam esse actionem, quæ est tempus, vel duratio in eo consupra, sed non esset exemplum ita nobis nouum propter inde terminationem.

Probatur deinde nostra conclusio alterata. Probatur conclusio ex D. Theodoro. tempus quidem sine motu esse non potest, sed distinctam extensionem habet ab ea per se

Refutatio adhuc.

per se ei conuenientē, & vero si per se esse cōtinuum, & non ratione motus, ergo per se esse quantum, & si motus non sit nisi quantum per accidens: antecedens probatur, nam videmus partiam esse extensio:em, atque continuitatē temporis cum magna est extensio motus, & si motus celer sit, contra vero ceterum magnam temporis, cum partia est motus, & si motus sit tardus: unde efficaciter elicetur eam à motu non accipere, sed ex propria conditione, atque adeò interlocutum habere.

Replica.

2.

3.

Ecce conteris argumentum soluere dicens, verum quidem esse de tempore comparato ad hos inferiores motus, quos ex insuffice proflus mensuratur, & à quibus non solum essentia, sed et ipsa distinguitur, secus vero si ad motum ceterum comparetur, in quo est tanquam propria passio eius, tunc enim tanta, & non maior est extensio, vel continuitas temporis, quāta, & ipsius motus, quod magno erit argumento non à te, sed ratione motus extensus esse, atque continuum, ac proinde per accidens: solutione hæc vites argumento non adiunxit, nam in motu etiam ceteri propria temporis extensionis, atque continuitas cernitur, qui etiam si celer efficit, vel tardus, nihilominus duratio eodem modo se habebet, maior enim efficit, magisque proinde extensa, quæ mensuratur tardum, quā velocem motum: & licet re vera non efficit alia à motu illo irregulari, ceterum ex defectu vniuersitatis duratio eius non propriè efficit tempus, sed alia datur, qualis modo & dura^tio motus cælestis, eodem modo se habet, motumque in casu irregulari mensurans: & quamquam nullata datur, à posteriori ex his moribus colligitur uisitatem esse naturam durationis, vnde si irregularis tunc efficit, non ratione sui, sed irregularis motus, atque adeò non per se, sed per accidens: huius autem veritatis signum est ait D. Thom, quod celeritas, & tarditas sunt passiones motus, non temporis, nec villo modo ei conuenient, si secundum propriam temporis rationem consideretur: nam celeritas, & tarditas secundum se tempore determinantur, cum tamen tempus tempore non determinetur. Ex quibus non in efficietur colligitur id distinctam esse extensionem, & continuatatem temporis ab extensione, & continuitate motus: & cum hæc sit à magnitude, vel spacio mendicata, quantum per accidens motum denominante, extensionem ve*to* temporis tanquam propriam, nec à motu scandicata quantum ipsum efficiere per se

probatur. Secundo quia præteritum, & futurum copulata instanti presenti efficiunt unam quandam entitatem per se successivam, ac per se continuam, quam appellamus durationem, per se quidem successivam, atque continuam, hoc est non à terribus, spacio, vel subiecto, ut de successione, & continuitate oris dicimus ergo tempus per se est successiva, atque continua duratio, per se igitur ei extensa, per se habebit unam partem extra aliam, nempe præteritam extra futuram, per se etiam continua, & consenserit per se quanta, & una ex speciebus continuæ quantitatis: consecutio necessaria est, antecedens si probatur. Quomodo: eisque se habet motus, hoc est, siue sit per se, siue per accidens continuus, atque successiva, eo ipso quod in natura rerum est, per se conuenit ei duratio, & continua, atque successiva duratio, ergo duratio eius, quæ tempus est, per se est successiva, atque continua, per se extensa, & quanta, vi videatur conuincere exemplum hoc: licet album sit unum per accidens, per se conuenit ei duratio, quandiu est in natura rerum, eisque proinde duratio non est minus per se una in ratione successiva, aut instantanea, quam alterius rei, quæ sit per se una efficio ergo nihil laedere extensionem temporis, neque efficiere eas talim per accidentes, quod extensio, seu successio, vel continuitas motus similis per accidens: sed hoc non obstante erit talis per se, & species quantitatis.

Ad solutionem argumentorum notabilium.

Pro solutione argumentorum obseruan- dum est, tempus idcirco passionem motus appellari ab Aristotele, quia medio motu cauatur à mobilis tanquam à causa ad- qua, & proxima, semperque motum comi- tatur: repugnat enim regularem motum, & primum duci in rerum natura, quin detur du- ratio illius, à qua & motus ipse, & cetera men- surantur, ex quo intelligitur distinctionem entitatem, vel rationem saltem formalen habere à motu, & completam quidem, cum tamen motus quid incompletum sit quia per modū fluxus se habet, tempus vero durationem impos- tar, & idcirco modum entis completi habet, & ex consequenti dicitur saltem extensionem ac per se.

Nota.

Secundo obseruandum est, motum idcirco II. Nota ad prædicamentum per se non pertinere, quia entitas quadam imperfecta est, & quasi

res in fieri, non facta, & idcirco non completa sed à prædicamento quantitatis alia de causa excluditur, (vt quæstione sequenti fieri manifestum) quia non habet propriam extensio-nem: sed ideo continuum est, atque extensum, quia magnitudo per quam sit extensa est, & cō-tinua. Causa autem temporis est quasi efficiēs, vel certè causatio, qua media à mobili ipso producitur, quo sit, vt longe diverso modo ac-cipiat tempus extensionem à motu, atque mo-tus ipse à magnitudine, vel spacio, ab his enim accipit motus extensionem tāquam ab intrin-seco sibi: tempus vero tanquam ab aliquo ex-trinseco: nam quod ex parte efficientis se te-net, vt motus in præsentiarum respectu tem-poris, extrinsecum est effectui, ex quo discrimi-natione in fertur tēpus posse esse per se quantum, li-cet motus sit quantum per accidentem: quia quam-uis tempus extensionem accipiat à motu tan-quam ab extrinseco, tamen, vt ab intinseco à nullo accipit: sequitur ergo à se habere illam, quod est esse per se quantum.

Sensus ver-borum.

15.

Et iuxta sensum huius distinctionis docuit Arist. motum esse quantum ratione magni-tudinis, & tempus à motu causacem habere di-uisibilitatem, nec enim de eodem causalitatís gênere verba accipienda sunt, sed de singulis secundum propriam conditionem.

Aduersariorum argumentū respondetur.

Ad V. resp.

VNDE ad for. nam primi argumenti re-spondentes admittimus tempus præfa-to modo esse extensum, & continuum à motu, longe tamen diverso, ac motus con-tinus est, & extensus à magnitudine, vnde ar-gumentum de primo ad vitium non tenet, propter duos modum accipendi ab alio extensionem, si quidem duetus longe est in viroque: quasi formalis, & intrinsecus in mo-tu respectu magnitudinis, vel spaci, ex-trinsecus vero in tempore respectu motus, quia ad modum efficientis & eiusmodi discretum est: ut, vt non sit bona consequentia, motus est per accidens extensus, atque continuus, ergo etiā tempus: secunda item consequentia eiusdem argumenti tenet, si motus ex propria virtute inferret, & quasi produceret tempus, tunc enim non posset nobiliorēm conditionem quā-ta habere, ac ipse motus, sed cum virtute nobili-oris id efficiat, potest bene nobiliorēm effec-tum in ratione quantitatis inferre.

Ad II. resp.

Secundo argumento datus tēpus non effe-

distinctam entitatem à motu (quaquam mo-do id nec discutiamus, nec definiamus) sati-tamen est formalis, vel essentialis distinctio, vt tempus sit extensum, & continuum per se, etiam si motus per accidens extendatur, expe-ctata igitur identitate reali, quanta per acci-dens appellari possit entitas temporis: sed quia terum essentias querimus, quarum ratione in prædicamento collocantur: absolute pro-nuntiandum easdem tempus esse inter quā-ta per se referendum, etiam si motus ab eis ex-cludatur.

Ad tertium argumentum (absolutam eius solutio-nem ad quartū librum physicorum re-spon-de-16. dentes) brevissime dicimus, tempus esse nu-merum, non te ipsa discretum, nec tamen so-lum per actualem intellectus considerationem sed per aptitudinem realem partium motus ad intellectum, à quo numerabiles sunt secundum prius, & posterius, quare numerus realis est, non tamen numerus simpliciter, cum non sit realiter discretus, sed secundum quid quasi dis-creta ratione numerabilis, cum tamen re ipsa sit continuus: vnde sit, vt licet eiusmodi ratio numeri formalissima sit in tempore, tempus tamen re ipsa continuum, in continuis quan-tis numeretur simpliciter, in discretis non nisi secundum quid: quod vt cunctis sit notum, ap-pellatur in definitione, numerus motus secun-dum prius, & posterius, hoc est numerus par-tium cuiusdam successivi, atque continui, cui repugnat esse re ipsa discretum.

Verba autem Aristotelis in eodem argumen-to opposita non probant tempus esse ens ra-Arist. refuta-tionis, vt quæstione 4. ostendimus germanum monium, seculum eorum tradentes s. autem Metaphysi-lib. cap. 13. inter quanta per accidens tempus re-tulit, quia nō est ita per se quantum, sicut re-liquæ quatuor species ibidem numeratæ, sed dependenter à motu, & non nisi cū ordine ad illum: vnde quasi medium tenet inter ea, que quāta per se perfectissimo modo dicuntur, & inter quāta per accidens, & propriea quantum per accidens, & non per se dicitur vocabulo per se stricte accepto, & in hoc sensu loquitur Arist. tanquam primus philosophus absolutissimam prædicamentorum generum, atq; specie-rum ratione considerans: dialectica verò latiori vīsi significatione eiusdem vocis omnia per se quanta appellat, quæ talent metetut appellationē absolutā, & si nō perfectissimam, vt vniuersas species quantitatis explicet, vt fini eiusdem dialecticæ congrueat.

Ylli-

Vlimum argumentum propterea difficile apparet, quis difficilis cognitio est natura successuum. Hac tamen distinctione diluitur: entia realia duplia sunt, permanentia videlicet, & successiva: permanentia vocantur illa, quae suum esse simul habent in natura rerum, ut homo, successiva vero dicuntur, quae non simili, sed successiva habent propriam entitatem in rebus, cuiusmodi sunt motus, & tempus. Et quemadmodum entitatem illa simul habent, hec vero non nisi successiva: pati ratione si rationem totius habent, partes quoque simul habebunt permanentiam: et successiva non nisi unam post alteram, ut in partibus motus non est, que termino communis copulantur, nempe mutato esse indubibilis, quod non est aliud, quam mobile potuerit ad hoc, vel illud ubi, ad hanc, vel illam distantiam efficiunt itaque unum continuum, reale, atque successivum: & eodem modo se habent partes temporis, praeteritum scilicet, atque futurum, quae instanti presenti copulatae non tempus efficiunt continuum, successivum, atque reale. Difficultas autem intelligendi naturam successuum ex consuetudine intelligendi permanentiarum prouenit, ex qua nihil esse reale arbitrante plures, nisi quod esse permanentia, & totum simul habet, nec reales partes, nisi que nunc sunt nobis praefectae. Cum tamen ea, quae fluunt, ita considerata, realia non sint: nihilominus fluxus eorum realis censendus est, si partes fluctuantes reali termino copulantur, extali enim copulatione sit, ut futurum quod nondum est, & praeteritum quod iam non est, unum continentium fluxum realem faciant, quia realiter fluunt, & communi illo, ac reali termino copulantur. Quae habere non possent, si nihil essent, aut entia rationis. Multi igitur argumento hoc ultimo coniuncti, negarunt tempus esse ens reale, cuius partes nunquam videntur extare in natura rerum: quasi non sit eadem difficultas de motu, & partibus eius, quem nullus ferme philosophorū negavit esse realem. Nos vero natura successuum perspecta ad formam argumenti, dum dicitur partes temporis non esse reales, quia nonnullam extant, respondemus, nec in rebus esse, nec reales esse modo partim rei permanentis, quae simul sunt: bene tamen modo successivo, hoc est, influxu copulata termino communis, ac reali, ratione cuius unum fluxum, volumque continuum fluxos constituant, non secus ac unum permanentes efficiunt partes simul existentes consonan-

ti terraino copulata. Illud tamen admonitione esse velim, nos de tempore pro continua dura-
tione absolute considerata in tota hac questio-
ne loqui: ut Arist. non solum in hoc praedica-
mento, sed quarto physic. nam pro determina-
tatis à nobis partibus eius, nominibus (hora,
dies, mensis, & annus) designatis non est quid
naturale, vel reale, si formaliter accipiatur: sed
quasi artificiale tempus vocatur, & ens rati-
onis est.

QVAESTIO SEXTA.

*Sit ne locus vera species quantitatis
continua à superficie distincta.*

*Tres sententia referuntur & negantur
Scotiprobatur.*

Antiquissima opinio.
Circa naturam, ac rationem loci corporis rei (de quo intelligitur tit. quest.) cerebratur priscis temporibus opinio Stoicorum, & Academicorum aientium locum non esse aliud, quam spatium illud, seu interuallum, quod corpus sua quantitate repleret, & occupat, ut illud, quod concipimus intra parietes cubiculi, de quo dicebant esse dimensiones quadratae à cunctis corporibus separatas: huic positionis meminit Philoponus in digressione de loco, à qua non omnino videretur dissentire: prius tamen eam & retulit, & evidenter rationibus refutauit Arist. 4. lib. physic. text. 3d. quia vel dimensiones illae sunt substantiae, vel accidentia, si dicatur esse substantiam, locum potius, quam loci habebunt rationem, cum exploratum sit cuicunque corpore substantiae locum debet: si vero sunt accidentia corporis, vel in substantia inherent, vel ab ea omnino separantur, si inherere concedatur, etiam ipsae erunt in loco cum substantia, nam idem locus substantiae, & accidentibus eius debetur, atque adeo non erunt locus, sed locatum, separata auctem accidentia esse ab omni substantia planè repugnat, impossibilis ergo reputatur talis locus, praeterquam quod etiam si admittetur, vel impediret locati ingressum, vel se se cum eo penetraret, & ex priori fieret non posse continere locatum, ex posteriori vero admittendam esse duorum corporum penetrationem naturaliter impossibilem, de tali igitur loco omnino impossibili, non pro-
redit

cedit praesens contouersia, sed de eo, quem posuit Arist. vbi supra, & ultimam superficiem corporis continetis immob. locum appellavit, ab universa Peripateticorum schola receptum, itaque dico corpus aliquod ab aere, vel aqua circumscribitur, non dicitur locus eius totum ipsum aereum, vel aquatum corpus, quia non proxime circumscribit illud per triam dimensionem, quā in se habet, sed per ultimā superficiem cōexam, per quam illud proximē tangit, unde locus formaliter non est corpus, sed ultima superficies, non quidem à corpore separata, quia hæc non datur, neque in corpore locato, aut contento inhaerens, sed in cōidente, per quam proximē attingit, circundat, & continet aliud corpus, ac ideo propriissimè locatus est Arist. dicens locum esse ultimam superficiem corporis continentis immobilem: hanc autem definitionē elucidare, & ultimam eius particulam loci immobilitati continentem, alienum à præsenti instituto, & ad quartum Physicorum. lib. vt ad propterum locum referendum.

Illi tamen prætermittendum nō est, quod adnotauit Albert. Magn. tract. 8. prædicamentum, geminam esse confidesacionem loci, physic. & mathematicam, à Mathematico namque spectatur, in quantum est superficies ambiens locatum, cui secundum partes, & puncta correspondunt: nam & si locus sit superficies diu: sibi & secundū longitudinem, & latitudinem dumtaxar, locutus verò, cum sit corpus, triam dimensionē habeat, & ideo appearat nō possit illud vndequaq; circumscribere, tangens nihilominus, ac circumscribens ultimā eius superficiem cōexam ei inhaerentem, & magnitudinem eius determinantem: totū ipsum corpus terminatū ambire, & continere proprie dicitur, cū nihil eius extra locū sit: naturalis autem consideratio loci est secundū conditionē immobilitatis, sub qua consideratione non est præsentis instituti de eo dissenserere, quia ad quantitatem non pertinet, sed philosophis relinquitur considerandus.

At sub priori, contouersia locum habet, quam Scotus in sua logica cap. de quantitate, quæst. 2. proponens, solvit. quæst. 13. determinans negativam partem, videlicet locum nō esse veram speciem quantitatis: sed connumercatum esse in presentiarum: b. Aristoteles interspecies continuas, nō secundum propriam numerum, sed Stoicorum, & Academicorum, quae suo tempore in scholis circumscrabantur,

ponentium (vt v. dimis) locum esse spaciū triū dimensionis, quod corpus locatum occupat.

Quam de si grauissimis rationibus eam depulerit. 4. lib. physic. decernens solum ultimam superficiem corporis continentis esse locum, ceterum hac in parte vbi cursus loci naturam explicabat, ex mente aliorum locutus enumerauit cum inter species quantitatis: at in metaphysica præsupponens iam philosophical tractationem, & præfaid sententiam refutatam, ex propria locutus nullā loci mentionem fecit, sed enumerata superficie, à qua non distinguitur sub ratione quanti, cum prætermittendū iudicauit. Hanc sententiam tanquam Averrois propriam sequitur P. Peterius lib. 2. de caelo. cap. 3. eundem lequuntur Sazzus 5. metaphysic. quæst. 40. Albert. de Saxon. 4 lib. physic. quæst. 1. Vallesius contouersia. 23. ad Tyrone. D. Fonsec. 5. metaphysic. cap. 13. quæst. 3. per totam. Paul. Venetus. cap. præsens, & nouissimè P. Franc. Suar. tomo 2. suis metaphysic. disp. 5. sect. 2. num. 9. multisq; argumentis cōfirmant, ex quibus hæc diligenter placuit, quæ alicuius mortali evidentur.

Et que primus, ultima superficies corporis continentis, quam appellamus locum, duobus consideratur, modis 1. secundū apertitudinem, quā habet circumscriptio: di locatum, quæ licet non si patetur ab actuall circumscriptione, potest taliter per intellectum separari, si consideremus vacuum, quod sic describitur ab Ar. sc. 4. lib. physic. vacuum est locus non repletus corpore, apius tamē repleri: vel si imaginemus per dimensionem potiuntari dari in natura, & quidem locus sub tali apertitudine consideratur nihil addit supra superficiem, nisi quandam proprietatem folia ratione ab ea distinctam, nullam tamen extensionem importantem, quemadmodum apertudo ciuidem superficie ad recipiendam albedinem nullam ei extensionem addit, quemadmodū etiam in ueste est apertudo circumscriptio: hominem, vel aliud corpus, quæ nullam ei extensionem addit, sed apertitudinem denominandi extrinsecè hominē velatum, & talem figurā circumscriptio: accommodatam: pari ergo ratione secundū est apertitudinem circumscriptio: nihil superficie addere præter potentiam denominandi: extrinsecè circumscriptum, aut locum corporis, & talem figuram concavam circumscriptio: accommodatam, & nihil pertinens ad prædicamentum quantitas: si verò accipiatur locus

pro ultima superficie actu circumscibente, longè minus pertinet ad quantitatem, nam vel importat quantitatē pertinetem ad corpus continent, cū inheret, vel ad corpus cōtentum, seu locatum, q̄o primū, quia ex eo quod locatum circumscibit, nihil additur corpori locanti præter extrinsecam denominationem locant, aut continent, ergo locus non importat nouam extensionem talis corporis præter eam, quam ei tribuit superficies, in quaū est longitudo, & latitudo, secundam speciem continue quantitatis confitens, sed nec importat quantitatem, seu extensionē locati, cui certum est nō inhætere, sed solum extrinsecā ipsum denominare, quare nullum ei effectum quantitatē proprium potest confitens, & cetera, & superficies ut circumscibere apta, seu ut circumscribens actu (quam circumscriptionem actiā vocamus) esset species quantitatis distincta, ponenda esset altera species pro circumscriptione passiva, pro eo videlicet, quod est locorum circumscribi, sed pro hac circumscriptione non ponitur species distincta à coope circumscripsi, quia nullam extensionem addit corpori, sed solum denominationem extrinsecam, ergo nec pro actiā ponenda erit.

Secundo, locus solum addit superficiis ordinem continentia extinsecit ad locatum, sed ordo est relatio, ergo solum ab ea distinguunt per relationem, sed relatio non est differentia specierum quantitatis, ergo non distinguit species eius: probatur minor, differentia specierum quantitatis debet rationem extensionis continere, vel sicut aliquem modum eius, sed relatio non continet ullam extensionem, vel extensionis modum, ergo non est differentia separans unam speciem quantitatis ab altera, quare nec locus valebit à superficie distinguere tanquā alteram speciem.

Probatur tandem ex definitione Aristot. locus est superficies corporis continentis immobilit̄: in qua superficies pro genere ponitur, sed genus definitionis prædicatur formaliter de definito, ergo hæc erit formalis prædictio, locus est superficies: tunc vlt̄, una species non prædicatur de altera formaliter, ergo locus, & superficies non sunt distinctas species.

Secunda opinio ne videatur doctrina Arist. ex directo contraria, duplē rationē quantitatis distinguit, extensionis, & mensuræ, & tunc locum censet nō esse speciem à superficie distinctam sub rationē extensionis, quam nō

addit sōpra illam, bene tamē sub ratione mensuræ, quam habet à superficie distinctam, hæc namque intrinsecā mensura est corporis locantis, locus verò mensura extinsecit locati, hæc autem est duplex ratio mensura diversa, ergo diversam quoque speciem constituit à superficie. Et hæc distinctio in concordiam redigit diversa loca Arist. nam cap. presenti dialecticū agens, non tam rerum essentias perscrutatur, quam extensionem prædicatorum in ordine ad enunciations, & syllogismos, & quia superficie duplex conuenit prædicatum measuræ, extensionis verò non nisi unum, propter eam ut superficiem, & locum recentiunt, tanquam diuersas species: in metaph. vero, vbi rerum essentias ad vnguem examinare oportebat, & quantitatem secundū proprietati extensionis naturam considerare, non separavit locum à superficie, sed pro eadem specie vitrumq; posuit. Ita videtur sentire D. Thom. opus. 4. cap. 20, & opus. 52. cap. 2, & ita sententia Sot. c. præsentī, & Masius disp. de quant. sect. 3. quæst. 4. Alij denum volentes adhuc in II L Opin. ratione extensionis has species separare, eam distinguunt in intrinsecam, & extrinsecam, dicentes superficiem continere extensionem intrinsecam, cum inhæreat corpori locanti, at extrinsecam solum, cum corpus locatum extinsecit circumscrībat.

Postrema sententia locū speciem distinctam à superficie constituens, etiam in ratione extensionis & diuisibilitatis.

Superest extrema sententia non solum locum per se quantum constituent, sed eum à superficie distinguens per extensionem, ac diuisibilitatem intrinsecam, nō realiter, sed sola ratione formaliter distinctam ab extensione superficie: Hanc proficitur Magn. Albert. tract. 8. præd. cap. 5. Iauell. tract. 5. corundem prædic. part. 5. cap. 3. Doct. Canterus in expositione textus, & in annotationibus ad finem, cap. subiectis. Car. Toler. quæst. 2. huius præd. & videtur doctrina Arist. valde consona, qui locū cap. præsentī nō solum assertuit esse quantitatē per se, sed ex professo probauit, eam à ceteris quatuor continuis speciebus distinguens, quare nō videtur habere locū expeditio ab auctoribus primaz opinionis confita: quod Arist. vulgare loquendi modū in annumerandis his speciebus sequutus fuerit potius, quam rerum proprie-

201.

proprietatem, cum ratio eius ex propria eiusdem loci natura fuerit desumpta, ex eo autem quod in metaph. non meminerit, negativum duxerat argumentum deduci posse aint, atque addidit istud facis ad probandum cum à praedicamento depulisse: non enim oportet omnes species atomas praedicamenti semper enumerate, sed sufficiunt aliquando subalterna, vel certè sufficit enumerasse principaliores atomas, ex quibus facile deduci possunt reliquæ, præsentum dum alibi præsupponuntur omnes enumeraræ, ut contingit in casu praesenti, etenim cum Arist. in hoc praedicamento proprijs nominibus, ac rationibus separauerit species virtusque quantitatis, continuæ, atque discretæ, non necesse fuit iterum in praedicamento metaph. omnes repetere, sed satis fuit principaliores enumerasse, ex quibus facili negocio deducuntur cæteræ, vi ex numero oratio, in qua idem ferè modus discretiops reperitur, & ex superficie locus, à qua non separatur realiter, & supra quam non nisi rationem formalern continentia addit. Sed iam probant locum esse per se quantum, & à superficie distinctum ratione Arist. que eiusmodi est. Divisibilitas est ratio quantitatis, sed locus divisibilis est ad divisionem locati, ergo ut locus habet propriam divisibilitatem, minorem ostendit, quia partibus locati correspondent partes loci, & punctis puncta, ergo locus habet propriam divisibilitatem in ordine ad locatum, & distinctam quidem à superficie, quæ ut talis nullam habet correspondentiam cum locato. Vnde idem Arist. 4. lib. physic. vbi proprietatem mentem aperuit circa loci naturam, docet esse ultimam superficiem, sed superficies est quantum per se, ergo & locus erit per se quantus, cum sit per se divisibilis secundum longitudinem, & latitudinem, ex eo, quod est superficies: addit præter rationem superficie, quod sit ultima, cum non qualibet superficies sit locus, sed quæ proxime attingit locatum, vnde addit etiam continentiam, ex quibus formaliter rationem à superficie distinguitur tanquam altera species continuæ quantitatis.

Probat. I.

Coafum.

202.

II. Probat.

Secundo probatur. Nam proprietas quantitatis maxima est æquale, & inæquale, ut expressis verbis docet Arist. cap. præsentis, sed locus ex propria, atque intrinseca conditione est æqualis locato, ut idem Arist. 4. lib. physic. text. 12. ostendit, ergo aliqua ei conuenit pro-

pria ratio quantitatis, extensionis, ac divisibilitatis, à qua talis proprietas emanat, per eam igitur constituit speciem per se quantitatis distinctam à superficie, cui sicut non coquunt formaliter loci æqualitas, ita nec eius divisibilitas.

Probatur tandem. Nam ad specificam distinctionem specierum satis est distinctiozmodi formalis extensionis, ac divisibilitatis, sed

ultimo.

talem habet locus à superficie distinctum, ex ergo species ab eo distincta. Probatur minor, quia sicut superficies ut talis habet extensionem in ordine ad corpus, cui inheret, ita ut locus considerata habet extensionem in ordine ad locatum, quod continet, videlicet per correspondentiam, & proportionem ad illud, cum partibus eius partes loci correspondentem, & puncta punctis, & iuxta hanc proportionem sit divisibilis, eiusmodi autem correspondencia, aut proportio non est pura relatio, sed modus divisibilitatis, quem explicare non possumus, nisi per respectum ad locatum, quod non tollit, quia ut species huius praedicamenti formaliter separari valeat, nec nouum est in accidentibus, quod formalis eorum ratio per ordinem ad extrinsecum accipiat, ut potentiae, & habitus ostendunt, quorum proprietates rationes accipiuntur, in ordine ad actus, & obiecta, non ergo mirum est, si formalis ratio loci etiam absoluta per ordinem ad extrinsecum locarum accipiat. Sententia hæc, ut rationem eius plenè capiamus, superficiem hoc modo distinguendā docet, ut sub communione conceptu prius accipiat, prout abstrahit à loco, & à superficie, quæ ponit secunda species quantitatis continuæ, quo pacto genus esse docet ad hanc eandem superficiem, & locum, nam superficies, quæ est secunda species soluta importat extensionem secundum longitudinem, & latitudinem, locus vero addit modū continentia, per quem à superficie eadem essentialiter separatur, sed superficies pro genere utriusq; à continentia abstrahit, solum importans rationem extensionis secundum longitudinem, & latitudinem, contrahibilem quidem per negationem profunditatis ad superficiem, quæ est secunda species, & per continentiam ad locum, ut sic species distinguatur locus, & superficies sub tali genere proximo, tanquam realiter sine eadem quantitate.

+ +

I. Assertio
sunt sen-
tientiae.

205.

I Argum.

206.

II. Argum.

Sententia nostra duabus his assertionibus continetur. Prior est: et si locus sit vera quantitas continua tanquam superficies, non habet distinctam extensionem, etiam formaliter ab ea, ut proprieta iuxta propriam rationem huius praedicamenti speciem distincta constituit. Assertio haec primam opinionem confirmat, & postremam reiecit, estque expressa apud S. Thom. 5. lib. Metaphysic. lect.

14. & in 2. distinct. 12. quest. unica. art. 5. ad 2. quibus locis plane affirmat locum in ratione quantitatis non distingui à superficie, & probatur his argumentis satis efficacibus, primo. Quia modus extensionis, quem addere locum supra superficiem ponit prima opinio, licet aliquam veritatis apparentiam habeat, verè est titulus sine re, quod sic ostendo: nam si talis modus extensionis haberet, aut per illum extendit corpus continens, in quo inhæret, vel corpus locatum, quod contineret, vel in se ipso novo modo extensus est, nihil horum admitti potest, ergo & modus iste nihil reparari debet, probatur minor, nam corpus, in quo est, non extendit novo modo, quia ultima superficies aeris continens arborum, ex eo quod eam circumscrifit, non extendit aerem ipsum, cui inhæret non aliquo modo, sed solum secundum modos longitudinis, & latitudinis, quas dimensiones constat aeris tribuerit, dum nullum continet corpus, nec dum arborum circumscriptio aliquid ei intrinsecum ponit, sed sola denominatione extinseca circumscripta, vel contenta denominatur, nec deinde eadem superficies ultima, quia locus est, alio modo formaliter in se est extensa per continentiam loci, alio modo diuisibilis, tum quia si talis modus haberet, cum necessario communicaret corpori continentali, aut contento, illi ratione actualis inhæsionis, huic vero ratione continentali, probatur est autem neutrum à loco recipere talesmodum extensionis nouum, tum etiam, quia cum circumscriptio quidpiam extinsecum sit, nihil potest intrinsecum in circumscribente ponere absolutum, praesertim quale esse oportet, ut modus extensionis nouus appelletur. Secundo probatur, quia si talis modus nouum extensionis compararet ultima superficies aeris ex eo, quod continet arborum, ab aliquo agente productus esset, sed nullus est agens, à quo producatur, ex-

go exi prorsus conflictus, minorem ostendo, quia neq; ab arbore circumscripta produci potest, quae nihil in aerem agit, neq; ab ipsomet aere, qui dum arborem circumscribit, nihil circa se agit, vel operatur, non est autem excogitabile aliud agens, à quo producatur. Probatur denique. Quia correspondēria loci ad locatū, aut locati ad locū ad summum potest esse respectus presentis, aut contactus, quem quodvis aliud corpus alteri contiguum comparat, non ergo modus extensionis, qui absolutus esse debet, etiam si per respectum explicaretur.

Assertio posterior. Locus sub ratione mensurae nequit à superficie distingui specie. Haec assertio aduersatur secundae opinionis, & videtur mihi evidenter elici ex priori conclusione, nam mensura, ut ostendimus ex communī sententia, propria passio quantitatis est emanans ab extensione, sed haec non est diversa in superficie, & loco, ergo nec per proprietatem ab ea emanantem distingui potest. Probatur rursus. Quia esse mensuram actiuan, & actualem alterius quantitatis nihil est intrinsecum in quantitate mensurante, vt in vlna certum, quae nihil intrinsecum comparat ex eo, quod panum mensurat, ergo nihil erit intrinsecum in superficie ultima esse mensuram actiuan loci, quemadmodū neq; in corpore locato aliquid intrinsecum est ab ea mensurari, & certe si ex eo, quod superficies ultima actiue mensurat circumscriptum corpus, alia foret species quantitatis multiplicanda, pax ratione linea, & corpus, ut actiue mensurant alias quantitas. Confirmates, distinguenter quoque alias species, ita & ab inconsiderabili cōuera locati, propterea mensurat suo uenienti modo concavam loci, distinguenter aliam speciem, quae non solum falsa, sed absurdā sunt.

Dissoluuntur argumenta ultime opiniorum.

Neque assertiones nostrae aduersantur. Explicat doctrinæ Arist. nam cū naturam loci Arist. vtpote ad philosophiam pertinentem haud quamquam hoc loco explicuerit, explicatus postea 4. lib. Physic. ubi propriam sententiam expressit, opinione antiquorum (quae suo tempore circunferebatur) explosa, nec de eo exacte locutus est, sed secundū extinsecam quandam rationem mensuræ, ut aliqualem eius notitiam dialecticis tradiceret ad enunciations, & syllogismos extinsecos oportuam, per hanc rationem extinsecam cum à superficie

208.

Kkk

perficie separavit, nō quidem vera diffinatio-
ne specifica, sed apparenti, ad dialecticum ta-
men institutum sufficiens: vnde in metaphy-
sica iam ex philosophicis præsupposita propria
sententia, & vbi naturas rerum exacte perqui-
rebar, locum inter species quantitatis non nu-
merauit, non quia veram quantitatem nō esse
crederet, sed quis videbat non habere exten-
sionē à superficie distinctam: Vnde per solam
extrinsecam correspondentiam ad locum pro-
bavit esse quantitatem, non per intrinsecam
extensionem, vel diuisibilitatem. Et eundem
sermone sensum tenuit D. Thom. distinctum à
superficie locū ponens sub ratione mensuræ,
non intrinsecæ, ne sibi contrarius videatur
denegans ei distinctam extensionem, & con-
cedens mensuram intrinsecam diuersam ab
extensione ottam, ut proprietatem, non itaq;
censuit locū distingui à superficie vera distin-
ctione specifica, sed apparenti, atque extrin-
seca, ex quadam ratione extrinseca mensuræ
concepta.

**Exponit
D. Thom.**

209.

**Ad I. & vi.
timum ar-
gumentum**

Ad II.

210.

Primum, & ultimum argumentum eadem
solutione diluuntur: admissio enim quod lo-
cus addit continuum à locati supra superficiem,
negandum est esse modū distinctum extensionis,
quia nihil ponit intrinsecum in ultima su-
perficie continente, sed solam denominatio-
nem extrinsecam, vel ad summum respectum
quendam minime spectantem ad prædicamen-
tum quantitatis, nec quidpiam aliud ei ac-
cerescit ex eo, quod partib⁹ eius, ac punctis cor-
respondant partes, & puncta locati, aut ex eo
quod ad diuisionem locati dividatur.

Secundum argumentum facile solvitur, si
consideremus aquale, & inaquale nō esse pro-
prietates quantitatis, sed quod secundum eam
dicuntur res aquales, & inaquales, vnde ex eo,
quod superficies ultima continentis, quam vo-
camus locum, & ultima corporis contenti,
quod vocamus locatum, æquales sint, sequitur
quidem locum esse quantitatem, non tamen
distinctum à superficie, sicut nec sequitur su-
perficiem locati esse speciem distinctam, vt
æqualem loco ab altera qualunque superficie
non contenta, aut non æquali.

QVAESTIO SEPTIMA.

*An motus sit per se quantus, & in-
ter species quantitatis referendus.*

**Statuerit vera & negativa sententia
Aristotelis.**

Aристотелес cap. præsenti postquam se-
piem quantitatis species numerauit,
quas sigillatim nos præfatis cōrouer-
sibus examinauimus: cetera earum ratione quanta
esse statuit, atque adeò non per se, sed per acci-
deñis his verbis: *Propriæ autem quanta hec dicuntur sola, que dicta sunt, alia vero omnia secundum accidentem, ad hec enim appartenentes, & alia dicuntur quanta, & multum dicuntur album, eo quod superficies multa sit, & actio longa, ea quod tempus multum sit, & motus multus.* Quibus plane affirmat
motum inter quanta per se haud quaquam esse
numerandum, sed quantum esse per accidentem,
vt album 5 etiam Metaphysic. cap. 13. text. 18.
nō minus expressi idē & docet, & ostendit di-
cens: *Hec enim quanta quædam, & continua dicuntur, eo quod illa diuisibilitate sunt, quorū hec sunt passiones, dico autem non quod mouetur, sed quo
motus est, etenim quoniam illud quoniam est, &
motio quanta est, &c.* Itaque quantitatem, &
continuationem motus ex quantitate, & co-
tinuatione magnitudinis, per quam si: (loquitur enim de motu locali tanquam de primo, ac
principali) non ex propria condizione accipit,
ergo ab ea extensionē mendicat, & propriam
nullam habet, ratione cuius species quantita-
tis sit.

**Secundū: ab eo habet motus rationē prædi-
camentalem, à quo speciem, cū genū, & spe-
cies sit, ex quibus prædicamentū integratur,
sed motus iuxta propriam, & intrinsecā con-
ditionem accipit à termino, circa quem verba-
tur, speciem, vt sapienti numero docet Arist. 3. &
5 physic. libris, ergo ab eisdē accipit rationē prædicamentalem, quapropter, si ad quantitatē termino terminerur, vt augmentum, vel diminu-
tio, reducitur ad prædicamentum quæritur
spectabit, si ad qualitatē, vel vbi, in eisdem
erit collocandus prædicamentis, ex se igitur
nec speciem, neque prædicamentum habet.**

**Postremo, motus apud Aristotelē, & o-
mnis est actus imperfectus eius, qui ad perfe-
ctionem aliquam comparandam tendit: & via
in terminum, vt docet plane Aristotelis du-
plex definitio tradita 3. libro physic. text. 6. motus
est actus entis in potentia prout in poten-
tia, & motus est actus mobilis prout mobile
est, ex quibus habetur esse fluxum quandam
mobiles inter duos terminos, & quasi viam
quandam ab uno in alterum, & ex consequen-
ti cas**

ti ens incompletum, & propriea minime praedicamentale, quod attendens idem Aristoteles à praedicamentis eum segregauit, & inter diuersarum rerum modos, & affectiones, quas post praedicamenta appellauit, resulit post oppositionem, post modos prioris, & simul, cap. 4. postpraedicamentorum. Quo ergo paxto directe, & per se collocati in praedicamento quantitatis poterit inter species?

Tractatur opinio, affirmans esse speciem quantitatis.

Sed quosum hæc dicet aliquis, vel qua ne cœfitate compulsus certam in schola veritatem tam expressis Arist. testimonij, tot argumentis niteris corroborare, vel quatione ductus id in dubium reuocas, de quo nemo vñquam dubitauit? nonne cum Aristotele profitentur vñuersi eius interpretes motum esse quantum per accidens? D. Thom. 5. metaphysic. lect. 15. Alb. Magn. tract. 8. de quantitate cap. 4. Sonz 5. Metaph. quest. 24. Iauellus. Doctores Louanienses. Caiet. Magist. Sot. D. Toler. Caiet. & Mercat. in hujus prædicamenti expositionibus, & egregie P. Pecrius ex nostra societate lib. 13. physic. controversiam, cap. 1. & D. Franc. Sua. 2. Tom sua Met. disp. 4o lect. 8. Ita profecto se res habet.

Arist. meu.
te sequiu-
tur. D. Tho.
& multi
alij.

234.

Sed nouissimè dubiam rem facere coepit Doctor noster Foissac. q. lib. met. cap. 13. quest. 1. lect. 1. & 2. partemq; affirmatiuam propositæ quest. onis defendit lect. 3. nempe motus esse quantum per se, & speciem à septem alijs in dialectice prædicamento positis distinctam: quæ sequuntur Doctores nostri Comimbricenses in sua copulata 3. lib. physic. cap. 2. quest. 2. art. 3. in fine, vbi sex modis spectare posse motū adnotant: primo. vt ab agente progreditur, secundo, vt in passo recipitur. 3. vi est forma imperfecta tendens ad perfectionē. 4. vi est adquisicio perfectæ forenz. 5. vi est successivus 6. vi est continuus: & quidē primo modo refertur ad prædicamentum actionis, secundo ad prædicamentum passionis, tertio, quarto, & quinto, tanquam ens incompletum prædicamento per se caret, & renovatur ad illud, sub quo forma completa, quæ est eius terminus collocatur, vt ad quantitatē augmentatio, ad qualitatē alteratio, ad prædicamentū vbi motus localis: modo postremo in quantū continuus est, collocatur in prædicamento quantitatis inter species continuas, & successivas: quemadmodū &

tempus, à quo distinctam specie continuatum sortitur: nā temporis partes instantibus, motus vero mutatis esse copulantur.

Huic sententiae fauere videtur Alexand. an. Cui vid. fatiquissimus Philosophus 5. lib. naturalium qu. uete Alex. cap. 21. vbi motum ad varias categorias pertinere, ait, nempe ad quantitatem ad aliquid, passionis, qualitatis, ac demum ad categoriam eius forme, ad quam dirigitur iuxta diuersas eius considerationes. 235.

Fauet etiam Aristoteles 3 lib. Physic. in principio, vbi de genere continuorum docet esse motum, atque adeò in infinitum diuisibilem, vñ continua cetera: censet igitur motum ex proprio genere, hoc est ab intrinseco habere continuatatem, & diuisibilitatem, quod profecto non est aliud, quam esse quantitatem per se continuam inter veras species huius generis collocandam.

Sed iam suam probat sententiam D. Fon. Ratio For-
vnica ratione, omnis continuitas est quanti-
ficiar.

tas quedam, at motus ex propria ratione ha-
bet continuatatem distinctam à continuatice
magnitudinis, & temporis, ergo est per se
quantum continuum, & successuum distinctū
ab eis. Minorem probat, nam continuitas ma-
gnitudinis, vel spaci, per quā fit motus, est per-
manens, continuitas motus successiva, ergo est
diuersa ab ea: & rursus cū motus est celer, con-
tinuitas temporis brevis est, continuitas mo-
tus longa: cum vero tardus, tuoc continuitas
temporis est longa, motus autem continuitas
brevis: continuitas demum temporis semper
est uniformis, motus autem non semper, unde
suæ naturæ continuitas temporis est men-
sura motus, non item motus temporis, nisi ali-
quando à posteriori, cū motus va:formis est,
& tempus ignoratur: planè igitur sunt diuersæ
continuitates, & ratione propriæ motus est
quantum per se à ceteris speciebus distinctum,
licet sub alijs quinque considerationibus sit
quantum per accidens. Aristoteles vero in dia-
lectice non numerauit motum inter quantia
per se, sed per accidens, quia non alia recente-
re voluit inter quanta per se, nisi ea, quæ
suo tempore species quantitatis habebantur,
quæq; apertam, & vulgaritatem p̄ se ferunt men-
suras rationem, cuiusmodi nō est motus: quan-
quam cū n̄ ibi numerat motu inter quan-
ta per accidens, forcè motum accipit, vt mo-
tus est, non vt continuus, nam continuitas nō
pertinet ad essentiam, sed est quedam pro-
prietas eius, & si ita accipiat, non dubium

K k k 2

est, quia

237.

est, quin sicut continuitas est eius accidens, ita sit quantum per accidens, sed sub continua reduplicacione quantum per se: in Metaphysica vero motum per accidens quantu[m] esse voluit, sicut & tempus, vbi stricte de quanto per se loquebatur, quod ita est per se, ut absq[ue] ordine ad aliud sit extensem: cuiusmodi non sunt tempus, & motus, sed cum ordine ad aliud extensionem habent, intrinsecam nihilominus, & ideo non quanta per accidens, ut albedo, sed per aliud appellari possunt. H[oc] D. Fonseca in confirmationem, atque explicationem propriarum sententiarum.

In eadem parte negativa standum decernitur.

Impugnat
tur dicta
opinio.

L. Ratio.

238.

II. Ratio.

239.

E Andem nihilominus negantem partem, quam Arist. & eius schola sequitur, tanquam probabilitatem amplectimur, hisque rationibus, ex proprijs eiusdem motus visceribus depromptis, corroboramus.

Prima quidem. Si continuitas motus est proprietas consequens naturam, & essentiam eius, cum motus sit essentialiter fluxus, via, & adquisitio termini, sequitur esse continuitatem viae, fieri, & adquisitionis, atque adeo incompletam, sicut essentia à qua oritur incompleta est: si igitur motus proper incompletam entis conditionem, ab omni praedicamento expellitur, planè sequitur continuitatem eius incompletam à praedicamento quantitatis expellendam esse.

Secundo, motus propterea continuus est, quia terminus, ad quæ ut via dirigitur, quandom habet latitudinem gradualem continue adquisibilem sub certo modo conformatam, & hinc est ad tria duntaxat praedicamenta motum per se terminari posse, quantitatem, qualitatem, & vbi, ut docuit expresse Arist. s. lib. physic. quia similius laticudo in his solis inuenitur: ab hac igitur continuitate terminorum tanquam à forma motus ipsi suam continuatatem participant: vnde sequitur ita esse continentum de continuitate motus comparatione termini, ac de eius entitate, sed entitas motus, quia participata est ab entitate termini, cuius est fieri, & ad quem tanquam via dirigitur, reductus spectat ad praedicamentum termini (ipsis adhuc aduersarijs annuentibus) ergo continuitas ab eisdem participata terminis, referenda sine dubio erit ad idem praedicamentum, in quo collocatur continuitas ter-

mini: h[oc] autem erit vbi est propria entitas completa, nempe in quantitate, qualitate, vel vbi, ergo ad h[oc] praedicamenta reducenda erit continuitas motus: vnde si sit alteratio[n]is, erit in qualitate, si augmentationis in quantitatibus si localis in praedicamento vbi: & hoc certè est, quod Aristoteles docuit. s. Metaphysic. cap. 13. in fine sic loquens: *Hec enim quanta, et continua dicuntur, eo quod illa dinisibilis sunt, quarum haec sunt passiones: dico autem non quod mouetur, sed quo mouit est, etenim quoniam illud quoniam est, et motione est quanta, &c.* Quasi dicat ab extensione, & continuitate totius loci, vel vbi, per quod motus fit, & quod continua successione adquiritur, extensem esse motum: eam namq[ue] magnitudinem, vel spaciū appellate consueverunt loquentes de motu locali: nam si sit alterationis, vel augmentationis, suum habet spaciū metaphoricum, per quod fit, nempe tota ipsa gradualis latitudo formar, quae adquiritur, motumq[ue] terminat extensis in quantitate, intensio[n]is vero in qualitate: ab hac fine dubio latitudine, vel spacio suo modo continuo participatur continuitas motus, atq[ue] ab eius extensione extensus dicitur, h[oc] autem in quantitate per se invenitur, in qualitate per accidens, & propterea extensio motus aliquando participatur à re per accidens extensa, ut motus alteratio[n]is ab extensione, quā habet qualitas in mobili, aliquando vero à re per se extensa, ut augmentationis à quantitate per se comparata, id tamen semper habet motus quicunque, etiam si ut continuus est accipiat, nempe continuum esse, atq[ue] extensem per accidens, sicut terminum, vel certè continuum secundā modū incompletum, atq[ue] adeo non per se sub genere continuas quantitatis collocabitur, sed reductive, vbi est continuitas termini.

Probatur tandem non habere per se continuatatem successuum (ratione cuius cum efficit per se quantū præfata sententia) in singulis speciebus motus, in alteratio[n]e quidem, quæ non ratione sui successua est, & continua, sed ratione qualitatis, ad quā terminatur, contrarium in subiecto habentis: vnde si contrariocaret, continuatione & successione per se caret: & ita in instanti indissibili fieri potest, ut cernimus in illuminatione per accidentes tantum continua, eo quod luminosum applicatur successive, & adhuc in qualitatib[us] habentibus contrarium, continuitas successua provenit ex virtute limitata agentis, non potestis simul cuncte resistentiae contrarij, sed success-

240.

successione, quo sit, ut virtus infinita totam latitudinem caloris, alterius ve qualitatis in eodem instaurari inducere possit in lignum secundum omnes eius partes, & tunc nullam prorsus habebit latitudinem calefactio, nullam continuacionem, aut extensionem, eam igitur a se non habet, sed a subiecto, a contrario, & ab agente, in motu locali etiam patet: nam ideo continuae, & successive mouetur corpus per spaciū, quia cum extensum sit virumque, neque sunt partes posteriores corporis partem spaciū transire simul ac priores: nec totum corpus priorem simul, & posteriorem partē spaciū. Hinc enim prouenient partes posteriores, & posteriores continuitas, ac successionis localis motus, non ergo a se eas habet, sed ab spacio, quod est terminus: & à mobili, quod est substantia. Tandem in augmentatione res est notior, nam ideo successive adquiritur quantitas, quia limitatum agens non potest omnes partes alimenti simul disponere, nec simul conuertere, sed una post alteram, ac propterea pars magnitudinis post alteram comparatur. Compararentur autem si simul, simul disponerentur partes aliēti, simulq; conuertentur, & si adquisita quantitas partibus carerer, simul comparari posset abiq; augmentationis continuatione, ergo ab hac eam habet, simulque à limitata virtute agentis, non a se, quare non est per se continua motus, nec per se quantus, sed per accidentem.

Solutio
Art. testi
monium.

242

Locus autem Aristotelis, si iuxta tenorem verborum accipiat, nihil praedita veritati vocet, generalis est enim sermo de continuitate, dum dicitur motum esse de genere continuorum, atq; adeo in infinitum diuisibilem qui ut verum teneat, satis est motum quomodolibet esse continuum, ac diuisibilem, propria in quam, vel aliena continuatione, & diuisibilitate: similis namq; esset loquendi motus, si quis pli dicere, lignum esse de genere grauium corporum, vel hominem de genere sensibili, cu tamens ratione grauitas illi conveniat, & homini esse sensibile obiectum proprius corporeus accidentia.

Atque eodem fere modo argumentum principale solvendum est: habere enim motū distinctam continuatatem à tempore, aut spacio non infert eum esse continuatatem propria, atque intrinseca continuum, quemadmodum si quis simile argumentum confirmaret: albedo habet extensionem distinctam à superficie, ita quia excedit, ergo est per se extensa, non tenebitam superficies ideo est per se extensa,

non quia habet extensionem distinctam: sed quia eam habet ab intrinseco extensio enim propria, & participata diversa sunt, cu vna sit quasi effectus formalis alterius, non est enim in rigore verum, substantia, vel qualitatem extensas esse eadem, ipsa extensio quantitatis, sed distincta quidem, à quantitate tamen participata, quod evidenter conuincit, si separatur quantitas ab his, ut fieri potest, ex talis enim separatione desinet protectio accidentalis extensio, quam participabunt à quantitate, propria nihilominus, atque intrinseca, quam habet ex se quantitatis, permanente, illa igitur distincta erat ab hac, sed non ideo per se conueniebat substantiae, & albedini, sed per accidentem, neganda est igitur similis consecutio in motu. Motus habet continuatatem ab spaciū seu termini continuatate distinctam, ergo propriam, vel intrinsecam: habet namque, sed ab eo participatam ideoque accidentalem, nā proprietate motus continuus est, quia tota spaciū latitudo, per quam sit, continua est, & ideo continuo motu pertransibilis.

Postremo tandem soluere argumentum alia via possumus: nam & si admittamus id ^{IL Solut.} id, quod argumentum assumit, non bene infatur motum esse quantum per se, nam sit ita, quod motus habet propriam continuatatem à magnitudine, & tempore distinctam, & quae sit eius proprietas, adhuc negamus consequitionem, nam si continuitas motus non pertinet ad eius essentiam (ut ad essentias plane sentiantur) evidenter ego infero non esse continuum essentialiter, nec proinde quantū, vel extensum, sed vere accidentaliter, quemadmodū substantia corporea per accidentem quāta est, atque extensa, etiam si quantitas, vel extensio sit proprietas ab ea procedens: quo igitur pacto continuitas motus extra essentiam posita valebit ipsam speciem quantitatis per se efficer, cum differentiam constitueret speciem, essentialiter esse oporteat. Nec refert motum sub reduplicacione continuationis quantum per se vocare, nam si id sufficeret, ut esset per se quantum, atque species huius praedicamenti, fieret hominem etiam per se spectare ad praedicamentum qualitatis, nā sub reduplicacione alibi acceptus, vel in quantum stat sub albedine, intrinsecè est albus, cum tamen nec verum sit, nec ab aliquo vnuquā admissum, substantiam esse qualē per se, vel ad speciem qualitatis spectare, sed quale per accidentem ab omnibus appellatur, sic igitur de motu cœlendum est. De-

243

244

245

neque etiam si esse oportet est constitutas mactui, adhuc eao constitueretur species quantitatis per se, nam cum sit continuitas viæ, incompleta est, & prædicamentum, vel specie incapax, potiusque continuitate modus appellanda foret, sicut mons ipse modalem dumentat entitatem habet, solum ergo reductive (in casu) ad prædicamentum pertinet, sicut ceteri modi.

QV AESTIO OCT AVA.

An numerus sit ens per se, ac vera species quantitatis.

Pars negativa probatur.

Sententia negans numerum esse species quantitatis ponitur.

Primum arg. pro parte negativa.

His quæ pertinent ad quantitatem continuam examinatis, oportebit singulas species discretæ percurtere, nā specialē habet difficultatem qualibet, an sit quantitas per se, & etiam an sit species à ceteris distincta. Et quidem iuxta ordinem literæ initium sumendo, primo occurrit numerus, circa quem granis est orta controversia inter antiquos, & modernos interpres Arist. an sit species quantitatis.

¶.

Pro parte enim negativa vrgent argumenta, quæ sequuntur, primum, ens dividitur in decem prædicamenta, tanquam in decem modos intrinsecos ac per se, erit igitur cuiusdems argumentum à negatione diuersi ad negationem cuiuslibet membris, sed numerus non est ens per se, ergo non est quantitas per se, nec est etiam species quantitatis, cum species cuiuslibet generis sit ens per se: relinquitur ergo numerū (de primo ut aiunt ad ultimum) nō esse species quantitatis, probatur minor, quod numerus non sit ens per se, nam siue consideres unitates numeri secundum rationem materialem, siue secundum rationem formalem, qua constituant numerum: nullam sufficientem unitatem habere possunt, vt constituant aliquid per se unum, ergo non habebunt unitatem per se requisitam ad speciem prædicamentalem. Probatur antecedens: nam si tres unitates materiali ratione spectantur, sunt tres substantiae compleiae, vt tres homines, aut tres leones, de quibus ut talibus satis constat nō posse per se unum, sed semper constitueret aliquid unum

per accidens, iuxta vulgatum illud sapè repetitum, ex pluribus entibus in actu non consergit nisi unū per accidens: si vero considerentur formaliter pro tribus quantitatibus à substantia separatis, sicut per considerationem, adhuc hoc modo nihil in eis reperiatur ratione cuius per se vniuersit, nam vel illud unum faret simplex forma, quod patet esse impossibile cum una simplex entitas nequeat pluribus subjectis distinctis, atq; discretis, seu separatis inesse, vt in anima cernimus, quæ simplex forma cum sit, nequit separatas partes informare, sed eo ipso, quod brachium separaueris à corpore, desinet anima illud informare: nec potest esse entitas composita, nam quemadmodum nihil est in hac, vel illa unitate secundum se sumpta, ratione cuius unum per se cum ceteris componat, parte ratione neq; in omnibus aliiquid esse potest, quod per modum compositionis unum cum eis efficiat.

Si autem dicatur, inter unitates esse ordinem Nota prioris, & posterioris, ratione cuius unam post alteram numeramus, unam vocamus primam, alteram secundam, vel etiam tertiam, & ratione huius ordinis uniti ad construendum unum per se: extat se, tūdum argumentum, quo efficaciter hoc refutatur: nam sola unitas ordinis non sufficit ens per se prædicamentale constituere, alioqui ciuitas, exercitus, ac familia, ex pluribus certo modo ordinatis coalescit, essent entia per se, quod patet esse falsum: & rursus talis ordo inter unitates numeri non potest esse realis, ergo neq; unū ordine constui ex eis, q; ens reale sit aut prædicamentale. Probatur planè antecedens, nam tres unitates ex natura rei non ordinantur inter se, cum inde ferentes possit esse qualibet prima, secunda, aut tercia, si hoc, vel illo modo ab intellectu numeretur, ergo nō est in eis alius ordo preter eū, quem ab intellectu sic, vel alter numerare suscipiunt: sed intellectus nullū ordinē realiter ponit in rebus per cognitionem, aut numerationem, sed solam relationē rationis, hanc ergo dūrata habeant, dum ad compositionem numeri conveniunt: unde si forma numeri in solo ordine consistit, erit ens rationis, atq; adeò numerus ipse: quia qualis est forma, talis est species, quam constituit.

Tertio, unitates ad cōpositionem numeri non possunt per aliquam unionem, aut unitatem concutere, ergo non possunt unum aliquid per se constituisse, cuius est cōsecutio, quia repugnat planè unū per se ex multis coalefcet.

leicere, nisi per se vniuantur: sed probatur antecedens, quia ad rationem intrinsecam discretam qualitatem pertinet quod partes sunt separatae, ac diuisio iuxta definitionem Arist. quod discreta qualitas sit, cuius partes non copulantur termino eodem numeri, virtumque autem rationi, atque unitati opponitur, cum actualis divisionis importet negationem rationis: ergo repugnat, quod non per se efficiantur. Et corroborari adhuc potest ex ratione quantitatis intrinsecam, neque diuisibilitate in partes, que longe abest a quantitate discrete, ut potest ex partibus iam diuisis constante, non est igitur per se diuisibilis numerus, nec proinde per se quantitas.

Quarto. Quodlibet compositum per se valet
IV. argum. addit aliquid reale præter partes; etiam simul sumptas, licet non præter partes etiam simul sumptas, & unitas, nam si nihil reale præter partes adderetur, cum partes secundum le non valiantur ad constitutionem totius, sed per rationem realis, sequeretur non valiti realiter, neque unum aliquid per se ex eis coalescere: & huius rei gratia concedunt omnes cumulus non esse per se, sed per accidens valet, quia nihil reale præter res aggregatas importat, ratione cuius per se valiantur, at numerus nihil reale importat præter unitates, ergo nihil reale erit præter eas, sed unitates sunt simpliciter multæ, & non valet, nisi aggregatione, ergo numerus non erit nisi aggregatione valet: probatur minor, nam quodlibet unitas præter continuam quantitatem, quam habet, solam negationem diuisionis importat: ergo tres unitates nihil reale positum continent, præter tres quantitares continuas, & negationes diuisionis, sed negationes non posse ut aliquid positum, aut per se unum constitutre, ergo nec numerus erit unum per se compositum ex unitatisibus, sed sicut cumulus pluribus etiam constant unitatisibus cum negatione diuisionis ex parte illarum.

Conferim.

5.

Et confirmat haec omnia modus ipse, quo sic numerus, videlicet per diuisioneem continuitatis diuisio est: in cuius nihil ponit in partibus præter modum essendi copletum, quia cum prius essent entia incompleta, & entitatem totius in completem componerent, eisq; per intrinsecam dependentiam adhaerentes: post diuisionem quilibet substantia per se separata a toto, ac casu partibus, unde sit numerus nihil esse aliud quam multa entia in actu completo, & ex his ipsis non nisi unum per accidens: cum representaret plenam entia completa per se unum, & enti in actu completo aduenire aliquid per se.

Prima sententia negans numerum esse speciem quantitatis.

Propter hanc sententiam plures ex modernis interpretibus Arist. numerum non esse species quantitatis per se, sed esse unum per aggregationem, sicut est cumulus, ita Doctor Fonseca s. lib. Metaph. cap. 13 q. 4. fest. 4. quem sequitur Magist. Oña ca. praesenti quæz. 2. art. 4. & alij putantes Aristot. numerum, & orationem tanquam species quantitatis enumerasse, non quod vere species sunt, sed quia diversum modum extensionis habent a quantitate continua, ratione cuius quasi oppositæ species reputantur, & cum similitudinem habeant species, de illis quasi de rebus unitatem per se habentibus agere potest scientia, que non requirit in cunctis sub proprio obiecto contentis aequalem unitatem.

Pro hac sententia referunt quidam grauissimos patres Gregorium Nyssenou, ac Damascenum, quos asseverare, aiunt, numerum non esse aliud, quam unitatum aggregationem, sed quæ longe ab ea sint, & quæ opposita sauerant, verba viriliter testes esse possunt: Gregorius in lib. de historia lex dierum, ubi ab eis referunt non multum ante medium, numerum describens ita loquitur: *Numeri natura una cum creatione introducta est, nihil enim aliud est numerus, nisi unitatum compositione.* Ecce compositionem in numero fateur: cum tamen si sola esset unitatum aggregatione locum non haberet compositione, ecquis enim in cumulo, ullam inuenit compositionem profecto ubi simpliciter est compositione, ibi unum simpliciter ex multis coalescit, quapropter affirmans compositionem esse numerum ex unitatisibus, profiteretur plane esse unum simpliciter, aperit per se Damasc. autem ca. 49. lxx. dialect. in principio numerum esse ait, plures unitatesque unitas coeunt hisc verbis: *unitatis igitur in unitatisibus duo sunt, &c.* In unum autem coit quid est aliud, quam ad compositionem unitas concurrete. Ceterum, ut clarius propriam mentem aperte, circa medium capitum species quantitatis per se enumerans, easq; a quantitate per accidens separans ita loquitur: *Proprie quidem septem hec quæna esse dicuntur, numerus, sermo, tempus, locus, linea, superficies, corpus, at ex accidentiis quoque quantitatem habere dicuntur, quæ in ipsis considerantur, hoc est alio, motus, color, aliaque genus,* &c. Haec Damascenus, quibus plente sentit de numero, quod sit quantitas per se, &c.

L. Sent.

84.

Referuntur
pro hac sen-
tentia san-
cti patres.

85.

86.

se, & species per se huius praedicamenti, quod stare non potest, nisi per se unum est, cum quia ex propria conditione species est unum quid per se, tunc etiam quia aggregatum per accidens ut cumulus lapidum specie caret. Ex scholasticis vero referunt pro eadem sententia Durand. Greg. Gabrielem, Marsilius, atque Aegidium Romanum, & cum his plures alios ex interpretationibus Arist. quod affirmant numerum esse unum aggregationem. Sed quam infra si argumentum ad probandum eos sentire, quod numerus sit ens per accidens, quis non videat? Cum in communi modo loquuntur verum sit numerus esse unitam aggregationem in eo sensu, quod ad compositionem eius plures unitates coeunt, ac proprietates aggregari dicuntur, sed huic modo loquendi non repugnat, quod certa ordinae coeant, ut aggregationem non sit per accidens, haec enim nullum admittit ordinem, itaque aggregationem in communi non est aliud, quam pluram unitatem concutus, in quo sensu numerus aggregationis dicitur, in speciali vero quedam est aggregationis ordinata, ex qua unum per se coalescit, & talis est numerus altera sine ordine, quam non nisi unum per accidens efficit, ut cumulum, vel aureum: oportet ergo praefatos autores speciali vocabulo affirmasse, quod numerus sit aggregationis per accidens, aut sine ordine, ut centerentur sensisse unum per accidens esse, & ab speciebus quantitatis triciendum.

Referunt item D. Tho. pro hac sententia 7. lib. metaph. lect. vii. non procul a fine, sed videtur planè eum non confunduisse, legilicet namque hanc verba: *Compositum quandoq[ue] sortitur species ab aliquo uno, quod est, vel forma, vel patre in corporis mixto, aut composito, ut parvus in syllaba, & numero, & tunc oportet, ut compositum sit unum simpliciter, quandoq[ue], vero compositum sortitur species ab ipso multitudine partium collectarum, ut patet in acervo, & alijs huiusmodi, & in talibus tunc compositum non est unum simpliciter, sed solam secundam quid, &c.* Hac D. Tho. qui rō potuit ex pressiorib[us] verbis proficeri, quod qualitas discreta, ut numerus, & oratio sit unum per se, species quantitatis in communi, longè diuerita à cumulo, aut acervo.

Referunt denique Arist. 3. lib. physic. cap. 7. text. 68. sic loquuntur: *numerus est una plura, quanta ut quaedam, & cito. metaph. c. 9. text. 20. numerus est multa una, lib. etiā & c. 3. text. 10.* vbi hæc verba scripti: *et numerus oportet alijs quid esse, quo minus, si minus est, non enim non est, sed quasi congeries, aut dicendum est, quid minus illud sit quod minus ex multis facit, &c.*

Referunt
Arist. pro
lescar.

Numerum esse unum per se, atque speciem per se quantitatis discreta discernit.

Sed miror profecto homines in doctrina Arist. ac D. Tho. veritatis, non videlicet utrumque expessio affirmantem numerum & per se unum esse, & speciem per se quantitatis longè diuerita à cumulo, acervo, & id genere alijs, quæ aggregata per accidens à cunctis appellantur, & de Aristotele quidem luce clarius est, cum non solum cap. præseoti, sed s. metap. cap. 13. text. 18. inter species quantitatis per se eū referat, quod stare nullo modo potest nisi ceterat esse unum per se: nam expiatorum est speciem quamlibet ex genere, & differentia esse compositam, tanquam ex potentia, & actu per se in ordine metaphys. nec datur in causa praesenti recursus, aut prouocatio à praedicamento logico ad Metaphysicam, ut in oratione, loco, ac tempore à quibusdam interponitur aitentibus, in Metaphysica vbi ad amulum naturam quantitaris, ac speciem eius perpendit Arist. quatuor duntaxat enumeraticas species, in praedicamento autem logico vulgi opinionem potius fecerunt, tres alias addidisse, quia in ore omnium tanquam species quantitatis per se versabatur: eisimodi namque prouocatio corroborat potius causam numeri, cum non solum in Dialectica inter septem species quantitatis per se, sed in Metaphysica inter quatuor cum retulerit.

Nec solum his locis de numero ita sentit, sed lib. 8. metaph. text. 10. vbi in multis comparat species substantiarum, rerumq[ue] omnium cum numeris, in eo praesertim, quod quemadmodum variata uolitate soluitur species numeri, pati ratione addito, vel substracto gradu differentiali variorum quaecunque species. In qua comparatione duo contineantur, quæ numerū ex mente Arist. unum per se constitutum: primum, quod numeros vocat species, & distinctas species, postremum, quod variata uolitate speciem numeri solui affirman, & ita variari, ut iam non sit eadem, sed diversa sub eodem genere, quæ non habent locū in cumulo, aut acervo quocunque aggregato per accidens: quis enim unquam cumulum, aut acerum species appellavit, aut diversos cumulos diversas species alius generis? Quis etiam aliquando assertus est affirmare diversam fieri cumulum ab eo, qui

Vera sent.
Arist. & D.
Tho.

ab eo qui prius fuerat, si unus aliquis iapis, aut unum granum addatur, aut substrahatur, nullus profecto ergo hoc tam latum constitutus ex his duabus de numero constitutis ab Aristotele videnter illatum, inter ipsum ex una parte, & cumulum ex altera, plane ostendit, quod sit per se unum, & species quantitatis per se, quod perpeditens Cōmentator Auctores, qui pro opposita sententia solet etiam refutari eiudè loci commentarij hæc verba scripsi: *Sicut definitio est una per substantiam suam, id est per formam, ita & numerus.*

Et de D. Tho. nunquam dubitare licuit, nam præter expressa eius verba nuper à nobis relata semper numerum cum Arist. posuit speciem quantitatis per se, nō solum 5. Met. lect. 15. expōnens caput de Quantitate, sed 1 p. q. 30 art. 3. q. 9. de potentia art. 7. & quod l. 10. art. 1. & exp̄lēsius 2. lib. Metap. lect. 3. bītē verbis. *Est enim per se unum numerus, in quantum ultima unitas dicitur speciem numeri, & unitatem, sicut etiam in rebus compositis ex materia, & forma, per formam est aliquid unum, & unitatem, & speciem fortius de lib. 10: lect. 4. circa medium: sic etiam vide mos (inquit) in numeris: nam binarius secundum quod est quoddam totum speciem, & formam determinans habens est diuersam per se a ternario.*

Hæc igitur sententia Arist. ac D. Tho quod numerus sit unum per se, & per se species discretæ quantitatis, communis est in schola Philosoponica, ac Theologica, quam secuti sunt Aquinæna 3. lib. sive Met. c. 4. & 5. & ex Theologis Scotus 5. lib. Met. q. 9. quanquam dubius remāscrit in 1. d. 24. q. vñica, Henricus 1. p. summæ art. 29. q. 7. & quod l. 6. Albertus Magn. tit. 8. c. 2. & vñiuersitas schola D. Tho. Capreolus in 1. d. 24. q. concl. 5. Sonzinus 10. lib. Met. q. 7. Argentaria in 1. d. 24. q. 1. Lauellus 3. metaph. q. 9. Caetanius in comment. huius cap. Mag. Sotus. q. 1. eiusdem. P. Toletus inter expōnendas species discretæ quantitatis: à qua non putamus propter argumenta modernorum recedendum,

Probatur autem non infirmis rationibus. Prima, quia una scientia circa obiectum per se unum versatur, à quo suam unitatem, atq; speciem capit, sed de numero tāquam de proprio obiecto agit Arithmetica, & de numero per se unum determinato musica, ergo, cum qualibet harum sit una scientia per se, determinatam habens speciem, sequitur numerum esse unum per se, qui cum determinatam habeat rationem Quantitatis, erit species per se huius generis

Quod rūsco corrobora potest, nam obiectū scientia debet habere determinatas proprietas, quæ de illo demonstrantur in scientia, ergo dicitur habere determinatam essentiam, à qua prodire possit, determinatamq; definitionem, per quā tanquā principiū ostendatur, sed ens per accidens nec determinatas habet passiones, nec determinatā essentia, aut definitionem, unde nec obiectum scientia esse posse ieiunatur Arist. 6. met. text. 4. numerus igitur non erit ens per accidens, sed per se unā habens essentiam, determinatas passiones, determinatāque definitionem, per quam demonstrari de eo in præfatis scientijs valcent. Efficax hoc argumentum tribus vijs conantur eludere aduersarij, & primo ei occurrere intendit Magister Oña hac distinctione adhibita entis per accidens, quod duplex esse ait, unum casualē, seu fortuitum, ut inuentio thesauri, aliud vero in ratione entis, ut album, calidum, &c. Quod iudeo ens per accidens vocatur, quia pluribus in actu entibus constat, & de primo quidem ente per accidens scientia esse non potest, cum non habeat esse fixum, certū, vel necessariū, sed omnino contingens: postremum vero bene potest esse obiectum scientie, quod in posterioribus se ostenturum promittit.

Neminem tamen esse arbitror in doctrina Arist. vel mediocriter versatum, cui nō statim appearat fruenda solutio hæc enim metaph. text. 4. Arist. ex professio distinguit entia per accidens ab entibus per se, & de illis statuit nō esse ullo modo obiecta scientiae hinc verbiſe. *Cum itaq; ens multipliciter dicatur, primus de ea, quod secundum accidens est, dicendum quod nulla circa illud speculatio est, &c.* Ut autem nullus relinqueretur dubitandi locus, quin de ente per accidens in ratione entis loqueretur, statim subiicit. *Signum autem, quod nulli scientie cura est illud, ne que affine, neq; factiū, neq; speculatiū, neq; emis qui facit dominum, facit simul que accidens, &c.* Ad hæc ens per accidens in ratione entis constat rebus diuersorum predicatorum, ergo nec unam habet naturam, vel essentiam, nec definitionem unam, nec determinatas passiones demostrabiles in scientia, ergo nec obiectum esse valer. Quod si dixeris posse habere unam rationem scibilis per se, bene habet, namiam erit per se unum in ratione obiecti, quare nisi numero aliquam rationē unius per se concesseris non poterit esse obiectum scientie.

Occurrit 2. Doct. Fons. vbi supra, alia viens II. Solutio. distinctione, nā si numerus (air) accipiatur ut

est à parte vel erit quidem ens realis sed per acci-
dens, de quo non est scientia, cum obiectum
scientiae uno, vel altero modo spectatum, ens
per se oporteat esse, si vero cū acceptis in quā-
cum vnitates eius ordinantur ab intellectu se-
cundum prius, & posterius, erit quidem per se
vnum non entitate, sed ordinatione, nec erit
ens realis sed rationis, quo pacto ab Arithmetico
consideratur, nec referre ait, quod numerus
sit ens rationis, & realis scientia de illo differat,
quia multæ sunt scientiae reales non agentes de
eo, quod vnum sit in ratione entis realis, vt sci-
entia de republica, quam politicam vocamus,
cosmographia, musica, & id genus alia, inter
quas enumerari Arithmetica potest, vel etiam
numeratur inter eas, quas rationales vocant
tractantes de rebus ab operatione intellectus
dependentibus, qualis est dialectica, itaq; nō te-
nere argumētū, Arithmetica est scientia re-
alis, ergo numerus, qui est eius obiectum est
vnum ens realis per se, sed satis est sit vnum
per se ens rationis per ordinationem ab in-
tellectu constitutum. Hæc tamen solutio veri-
similior est præcedenti, sed insufficiens adhuc,
nam & si non ignoremus scientiam generali
divisione in realem & rationalē secari, in ratio-
nalibus tamen nullus vñquam numeravit, nisi
eas, quæ vel opera rationis ordinant, vel sermo-
nem (si tamen facultates sermonem ordinantes
scientie nomen merentur) quales sunt Grāmati-
ca, & Rhetorica, illa enim congruitatem in ser-
monc, hæc vero ornatum attēdit, opera vero ra-
tionis sola dialectica ordinat, Arithmetica igitur
adrationales scientias referre non est aliud,
quā divisionem scientiarum confundere, non
est enim ab Ari, accāteris, Mathematicas disci-
plinas iuxta diuersas species quantitatis, de quib;
differunt, distinctas inter reales scientias
enumeratas esse, vt à rationalibus separantur:
quis enim Geometriam, aut Astrologiam rati-
onalibus vñquam adiungit, cum ergo eiusdem
sit ordinis cum eis Arithmetica, falso est cā
à realibus scientijs disiungere, & rationalibus
annumecare: præsertim cum non alia de cau-
sa ex cogitarum hoc sit, nisi vt argumentum de
numero cludatur, falso est etiam politicam
scientiam, quia de actionibus reipublice mode-
randis differit, ad rationales scientias re-
ferre: nam eadem ratione ethicā, & in vniuer-
sum morales scientias rationales licebit appellare,
cum in humanis actibus moderandis occu-
pentur: hæc autem præter communem osani-

tim Philosophorum sententiam offeruntur,
quare realis scientia repurari debet Arithmeti-
ca, non secus ac ceteræ Mathematicæ discipli-
nas, ac propriece reale debet esse obiectum eius
& per se vnum in ratione entis realis, quemad-
modum de obiecto musicalē constat, de qua
dubitauit nemō, quod inter scientias reales sic
referenda, est autem obiectum eius numerus
sonorus.

Occurrunt tertio alij afferentes vñcūrum
non esse per se vnum, concipi tamen à nobis
per modum vñius determinatae quantitatis à
ceteris distinguit, quod sufficere putandum est
vt vna scientia, & vna potentia possit circa il-
lum versari.

Hoc tamen nullius momenti est, nam scien-
tiae reales non versantur circa res in quantum Impingu-
tā nobis apprehenduntur, sed vt se habent in se, tuc
ergo si numerus in se non est vnum per se, non
potest esse obiectum scientie: probatur antecē-
dēns, quia scientia versantur circa sua obiecta,
in quā: um habent passiones, & principia: hæc
autem non habent prout à nobis apprehendā-
tur, sed secundum propriam naturam: ergo eo
modo sunt obiecta, & si ita esse obiecta repug-
nat, vt de numero conceditur, non sat erit à
nobis vt vnum apprehendi, vt scientie obiecta
esse valeat, & veras habeat passiones: perstat
igitur insuō robore argumentum.
Probatur secundo eadem sententia, quia nu-
merus habet reales, ac determinatas proprieta-
tes, vt esse parem, aut imparem, & alias similes
ergo habet determinatae essentiam, ac per se
vnam, probatur plane consecutio, quia proprie-
ties oriuntur ab essentia, & rursus inordinata
multitudine, vt cumulus, nullam habet proprie-
tatem, signum est ergo, quod numerus aliquam
habet vnitatem per se.

Præterea numerus est sensibile per se, vt A-
risti docet, 2. lib. de anima cap. 6. ergo per se est
obiectum sensus, ex quo duo in sero, primum
q; sit ens realis, nō sensus non percipiunt entia
rationis, sed realia, ac sensibilia, & quæ habent
esse, circa operationem intellectus, secundum
quod sit per se vnum, nō solum vt à nobis per
modum vñius intelligitur, sed ex propria na-
tura, quia potentia sensuia ab eo accipit su-
modo vnitatem, & tanquam vnum illum per-
cipit, prius quam ab intellectu cognoscatur,

quare uerelle est dicere, quod sit spe-
cies quantitatis
per se.

Et quo.

Impugna-
tor.

97

98.

qui enim Geometriam, aut Astrologiam rati-
onalibus vñquam adiungit, cum ergo eiusdem
sit ordinis cum eis Arithmetica, falso est cā
à realibus scientijs disiungere, & rationalibus
annumecare: præsertim cum non alia de cau-
sa ex cogitarum hoc sit, nisi vt argumentum de
numero cludatur, falso est etiam politicam
scientiam, quia de actionibus reipublice mode-
randis differit, ad rationales scientias re-
ferre: nam eadem ratione ethicā, & in vniuer-
sum morales scientias rationales licebit appellare,
cum in humanis actibus moderandis occu-
pentur: hæc autem præter communem osani-

*In quonam consistat entitas realis numeri,
& unitas per se eius ostenditur.*

Deo sunt in hac sententia communia, quae sequimur, non parum difficultas, que idcirco elucidare oportet, ut probabilitas eius ostendatur, primum quonam pacto numerus est realis sit, postremum, quomodo sit pdr se unum, utrumque enim requisitum esse, & sufficiens, ut sit species differet quantitatis, satis notum est.

Circa primum vero varij sunt interpres Arist. nam quidam, de quorum numero est Sotus q. 2: huius capituli concl. a sic numerum esse ens reale arbitrabuntur, ut essentiale complementum accipiat ab intellectu, nam in ternario (animali) duo sunt, nempe tres unitates, & insuper ordo prioris, & posterioris, in quantum secunda pars supponit primam, & ultima triaque, & primum nona dependet ab intellectu, cum ceteris variates esse reales, & circa operationem eius in rebus consistere, postremum vero ex opere intellectus numeraria plane resultat, nisi enim ab eo numerentur, nec rationes primae nec secundae aut ultimae habebunt, sed numeratio intellectus nihil realis ponere potest in variis, ergo rationis tantum in eis est ordo prioris, & posterioris, ex parte cuius necessariam habet numerus dependentiam, ita & & complementum ab intellectu, illerit itaque sententia hæc numerum essentialiter componi ex ente reali, & rationis, nempe ex unitatibus, & ordine prioris & posterioris, quod non obstar, quia simpliciter enunciandum sit, esse ens realis, atque speciem praedicamentalem, nam ex parte unitatum realis quid est, & ex parte ordinis per se unum, nec novum id esse aiunt in numero, sed necessario admittendum in alijs, quæ entia realia cum sicut, complementum essentialis ab intellectu accipiunt, id namque habet tempus ex multorum sententia, atq; etiam peccatum quod positivum, & priuatuum importat, & priuatione est ens rationis.

Hic tamen modus dicendi sustinet non potest, quod numerus sit ens realis, & lôge minus quod sit species quantitatis. Ostendo primum, quia vel unitates ante operationem intellectus efficiunt numerum, aut non, sed operationem in intellectus expectant, ut eum confirmant, si de deo primum, sequitur numerum non dependere ab intellectu, nec ullum complementum ab eo accipere: si secundum, sequitur esse eis

Quæst. VIII., 908
ratio formaliter, siquidem ratio formalis constitutiva est ens rationis.

Quod vero non sit per se unum evidenter ostendit potest, quia ens reale, & rationis plus quam genere differunt, ergo ex eis nequit unum per se coalescere, & rursus, ens rationis non est aliquid in rebus, sed solum habet esse obiectum in intellectu, ergo nequit per se ad illud ordinari ens realis, quare nec per se cum eo aliquid componere, & proprieatatem non coalescer ex virtute aliquid per se volum: pugnat igitur cum ratione utriusque speciem per se volum constitutere.

De tempore vero negandam est quod complementum ab intellectu accipiat, vr. 4. lib. physic. parebit, & de peccato dicendum non includere priuationem, prout est ens rationis, sed prout est carentia relictitudinis moralis debitis, quæ ante operationem intellectus datur.

Alij ergo vi. Somnias 10. lib. Metaph. quæ. 8. simile complementum non admittentes affirmant numerum circa operationem intellectus in rebus esse complerum, sed quæ sit entitas realis eius, & in quo consistat unitas, ratione cuius qualitates separatae unum per se efficiant, non satis explicant, nec facile explicari possunt, nam unitates reales esse cōspicimus sic in numero, sicut in cumulo, sed quæ sit illa ratio realis constituens tres unitates in ratione unitius numeri realis, easq; separans à cumulo utrius lapidum, non videamus, nec facile intelligimus. Ceterum quia necessarium id est ad sustinendam communem opinionem, quærenda est talis ratio, & ut inueniatur adnotandum, unitates duplicitate considerari posse, primo secundum qualitatem, quare in se habent omnes, & qualibet: nā unaquæque causam per se qualitas continua est, & omnes simul quandam discretio nem habent, cum diversa sint corpora, & loco etiam diffire, & in his non differunt à cumulo, sed in eo quod ex propria natura sunt ordinabiles, ac numerabiles ab intellectu secundum prius & posterius, & aptitudo hæc, quam ordinabilitatem, & numerabilitatem ratione possumus, realis est, etidq; unitatibus conveniens circa opus intellectus, non fecus ac intelligibilis realiter cōvenit cuicunque enti reali, & cuicunque colori visibilis. Tria itaque in numero considerari possunt, ut notior res fiat, reales unitates, aptitudo ut ab intellectu ordinantur secundum prius, & posterius, & eodem modo numerentur, & insuper actualis ordinatio, & numeratio, & hoc postea: ens

*Ad illud de
tempore.*

103

*Quid dicen
dum de pec
cato.
Sent. Som
nia.*

106

109

*Quomodo
numerus
ens realis sit
potest.*

*Ratiōne
prædicta
kaventia.*

104

rationis absque dubio est, quia nihil reale per actualem ordinationem in unitatibus ponit intellectus, duo autem priora realia sunt, quia, & unitates ipsae reales sunt quantitates, & ex propria natura aptae, ut ab intellectu ordinentur una post aliam: & aptitudo hæc constitutit unitates in ratione numeri, easque à cumulo separata, qui solum importat confusam multitudinem, non ordinabilitatem, aut numerabilitatem, quanquam ex propria natura insit eisdem unitatibus in eodem cumulo existentibus, & hoc est quod Arist. docuit, lib. Metaphy. cap. 13. in principio sic de numero loquens *Multitudine dicitur quantum quid, si numerabilis est: quasi dicat multitudinem, ut multitudo est, non esse unum per se, sed per accidens, quia solum designat plures unitates confusas, non secus atque cumulus, sed per aptitudinem numerabilitatis & ordinabilitatis eamdem unitatum in numero importatam fieri numerum, qui unum per se, & species discretæ quantitatis sit, & distinguatur à multitudine, aut cumulo, ab haec aptitudine habent unitates, quod esset, aut unitum quid reale, & etiam unum quid per se sub genere quantitatis discrete: hæc denique aptitudo ordinabilitatis, ac numerabilitatis non est ratio, sed absolute quid, quod ramen nec intelligere, nec explicare possumus, nisi per respectum ad intellectum, sicut nec intelligibilitatem, aut visibilitem, nisi per ordinem ad intellectum, & visum, à quibus ramen non necessario dependet, quia etiam si nullus sit intellectus, unitates eum ordinabiles sicut eis quodlibet intelligibile, & color visibilis nullo existe: et visu, ad summum autem dependebit necessario ab intellectu, non actu existente, sed possibili, quia si nullus esset possibilis intellectus, nec res forent intelligibles, & si nullus esset possibilis visus, non essent colores visibiles, pari ergo ratione non essent unitates ordinabiles, aut numerabiles. In quo sensu pronuntiationum illud scripturatis 4. lib. metaph. cap. vltim. text. 131. si impossibile est numerum esse, impossibile est numerum esse: numerantis nomine intellectu designans: que tamen dependet nihil admit de entitate reali numeri, sicut nec de reali intelligibilitate, aut visibilitate rerum. Quibus prælibatis vnum est adnotandum, ut commodius solvantur argumenta, nempe vnu ex se perfectionem entis importare: vnde quemadmodum in entibus sunt diversi gradus perfectionis, pari ratione in uno, aut in unitate per se: in i. grado unitatis per se*

192

Vnde habet unitates quodestifici unitum aliquid reale.

409

Pronuncia **tem** Arist. •

Nota solutio gumentorum

rationem ar-

constitutur vnum in substantia, non secus, ac substantia ipsa primas obtinet in perfectione entitatis, eiusmodi autem vditas substantias ex unitate formæ cum materia (qua maximæ habet perfectionem) coalescit: sed minori longe perfectionis gradu continetur unitas per se accidentium, quemadmodum eorum entitas longe imperfectior est, & quæ quædam participatio substantialis entitatis, sed in accidentibus diuersi adhuc sunt gradus unitatis (ut pro prius ad rem accedamus) nam maior est unitas in accidentibus naturalibus, quam in artificialibus, aut moralibus, magis est per se vna albedo, calor, aut frigus, &c. quam ciuitas, vel exercitus, & etiam in quolibet horum generum sunt gradus diuersi, nam inter naturalia accidentia maiorem habet unitatem quantitas continua, cuius partes copulantur termino communis, quam discreta, cuius partes secundum esse separata sunt, coniunctæ tamen secundum ordinem, & inter res politicas maiorem habet unitatem ciuitas, quam regnum, horum autem omnium eadem est ratio, quia naturalia perfectiora sunt artificialibus, moralibus, ac politici, & inter naturalia vnum alio perfectius, atque etiam inter moralia, & politica: esse autem perfectiora intelligitur, in quantum minore compositionem importare, & hæc est ratio à priori perfectioris unitatis.

Et ex hac doctrina verissima duo licebit in- I. Corol. ferre: quod sicut Aristotele repetit, non esse eandem entitatem, aut necessitatem in omni materia exigendam, sed maiorem, aut minorum iuxta maiorem, aut minorē abstractionē à materia: partatione non est in quibusque que rerum generibus eadem exigenda unitas, aut eadem perfectas (ut sic licet loqui) et aliquid dicatur vnum per se, sed satis est si in suo ordine, & gradu essendi licet imperfecto aliquam unitatem per se habeat.

Postremum illatum est, quod ea, quæ in vno ordine sunt entia per accidentem, in altero sunt entia per se, ut domus in genere naturæ ens per accidentem est, sed in genere artificialium vnum per se, ea ite, quæ in genere naturæ sunt multa, ac propter eam simul supera, efficiunt vnum per accidentem, in genere moris sunt vnu per se, ut actus interior, & exterior: ac demum quocumq; ordine quæ plura sunt in ratione entitatis, & vnu per accidentem efficiunt in ratione ordinis, vel ordinabilitatis, efficiere possunt vnum per se: & eiusmodi sunt, quæ in ratione vnu infinitum gradū, aut locum obtinent. In ratione ultima

autem entis plura esse dicimus, aut unum per accidens efficere, entitatem pro absoluta accipientes: nam ratio ordinis entitas est, non tamen omnino absoluta, sed quasi respectu connotans, sub qua, ex quæ multa sunt per divisiones entitates absolutas vnu per se efficiuntur. In quo gradu constituentur multa obiecta realium scientiarum, ut numerus sonorus: linea visualis: quæ ratione ordinis vnum per se efficiant, nempè visuale, vt in linea, & numerum, & in sonis, & in eodem gradu censemus numerum esse vnum per se ex multis unitatis per se ordinabilibus coalescens.

Solum unum argumentum partis negativa.

Ad 1. Responde.

HACE doctrina soluit, i. argumentum oppositæ sententiaz, nam licet unitates numeri sint multa entia, ac propriez in ratione essendi non efficiant vnum per se, bene tamen in ratione ordinabilitatis, & numerabilitatis.

Ad 2. Responde.

Dum autem 2. argumentum veget eiusmodi ordinem non esse realem, nec fixum, vtrumque negandum est, nam cum plures quantitates sint numerabiles ab intellectu, quemadmodum colores, visibiles, & res omnes intelligibiles, naturalem aptitudinem numerabilitatis important cum respectu connocato adnumerantem, non actu existentem, sed numerare potentem, secundum potentiam proximam si acto existat, vel secundum remotam si solum sit possibilis: quod vero indifferenter qualibet numerari possit post alias, aut esse primam, medium, vel ultimum, secundum actualem numerationem contingit, ad essentiam numeri minime pertinenteum: per accidens est enim quod sic, vel aliter numerentur, esse autem fixum numerabilitatis non consistit in hoc, sed in contentum, quod secundum prius, & posterius una post alteram sint numerabiles, ex hoc enim habent numerum constitutum, non ex eo, quod hæc, vel illa prius, vel posterior numeratur, licet ergo variari ab intellectu possit numeratio materialis, formalis tamen numerabilitas invariabilis est: & realis quidem cum non dependeat ab operatione intellectus, nec per illum sit constituta.

Ad 3. Arg.
Respon.

Tertium argumentum cum confirmatione opponebat propriam conditionem divisibilitatis, que videtur repugnare quantitatim discretam. Cui respondemus quod quemadmodum

continua, & discreta quantitas sunt genere diversæ, sic habent longè diversum modum divisibilitatis, ita ut continua divisibilis sit in partes, quæ, cum essent termino communis copulata, per divisionem separantur, ac discrete sunt, quantitas autem discreta, cum non sit vna continuazione, sed ordinabilitate, hoc est iam modo divisibilis est per separationem ab unitate ordinis: itaque si cum quantitate continua comparatur, actu divisa est, si vero ad unitatem ordinis, sive propriam, non est divisa, sed divisibilis, cum separabiles sint unitates ab illo ordine, quo unitur ad constitutionem numeri: divisibilitas igitur propria quantitatis ab virtute abstracta quemadmodum quantitas in communis, quæ supremum genus est huius predicationis abstracta, ab virtute que quantitate: videatur autem quantitatem sic abstractam explicuisse Arist. communis illa definitione, quam tradidit. s. metaph. cap. 13. dicens: quantum est divisibile in ea, quæ insunt, quorum virumque, vel vnumquodque vnum quid apud est esse: per se insunt namque partes continua copulata termino communis, insunt etiam discrete, tali ordine unitæ: & illæ quidem per divisionem separantur, & sunt entia per se, istæ vero licet iam sunt entia per se in genere continui, cum non copulentur termino communis, non tamen sunt per se in ratione quantitatis discretæ, cum sint partes, ex quibus ita sit vna quantitas per se discreta: non ergo ceudendum est præfata definitionem soli quantitati continuae competere, sed quantitati in communis, quam definite voluit Arist. quare communem etiam divisibilitatis modum ab virtute abstracta debuit exprimere.

Quarum argumentum soluit distinctio inter ea, quæ ex vniione partium entitativa, aut spond. per veram informationem resultant, & ea quæ per solam vniionem ordinis nam ex informatione resultant absoluta unitas, & absoluta entitas distincta à partibus: ex vniione vero ordinis nihil prius absolutum resultare potest, nec aliud omnino à re ipsa sic ordinata, & unitate ordinis, vnde cum numerus non consurgat ex vniione partium entitativa, aut per veram informationem, sed solum per ordinem, nihil distinctum realiter ab entitibus importat, ab unitibus quidem formaliter sumptis pro tribus quantitatibus, nam ab eisdem materialiter consideratis pro tribus substantijs, vel tribus alijs entitibus, in quibus inhaerent.

**Ad secundum
argumentum.**

teres ipsæ quantitates, realiter distinguitur. Hoc igitur admissio, negandum est ut formam argumenti, quod numeras proprietas non sit vnum per se, nam licet in his, quæ resultant ex vnione entitatis partium, necesse sit aliquid reale, & absolutum claudere totum præter partes, nequaquam in alijs, quæ solù ex vnione partium secundum ordinem: solum ergo sequitur numerum non esse vnum unitate entitatis, aut absolute, sicut suar ea, quæ ex ratione per informationem resultant, atque etiam non esse vnum in eodem gradu unitatis, sed longe minori, & insimo sufficiens tamen ut in suo genere, ac modo essendi vnum per se appelleatur, & sit, & per se sub genere, & in specie constitutus. Quod autem additur, unitates nihil aliud importare præter quantitatem individuam, distinguendam est, nam quælibet duabus modis accipi potest, 1. vt in le est diuisibilis, quo pacto ad speciem aliquam continuæ quantitatis refertur, neque aliquid præter quantitatatem individuam importat, 2. vt principium numeri illæ potest, aut pars eius (quod idem est) sub qua consideratione aptitudinem ordinabilitatis claudit, respectum connotantem ad intellectum: à quo ordinabilis est cum exterioris ad constitutionem numeri: vnde sic omnes unitates simul sumptus eundem importare ordinem numerabilitatis copioadem à nobis expositum, negandum igitur est in hoc sensu, quod assumitur, licet in superiori concedendum sit. Confirmationi etiam occurrentum est, admissio, quod ex diuisione continui resultet numerus, licet non omnis numerus fiat hoc modo, sed ex quantitatibus secundum se complexis, atque discretis, vt de tribus corporibus complexis notum est: negandum tamen quod sub eo accipitur, nempe ex continui diuisione nihil aliud resultare in partibus diuisiis præter modum essendi complectorum quem habent separatae, cum incompletum duntaxat prius habuissent, atque à toto intrinsecè dependentem: resultat enim consequenter aptitudo in eisdem quantitatibus multiplicatis, aptitudo inquam ordinabilitatis respectu intellectus, à quo ordinabiles sunt secundum prius, & posterius ad constitutionem numeri, quem ut sic numerabiles constituant, per se quidem vnum unitate ordinis, non entitatis, aut informationis, quæ non repugnat entibus in alio esse, aut ordine iam complexis: eiusmodi autem ordo non est accidentalis multis quantitatibus, licet quæ-

libet secundum præcisam rationem quantitatis quasi accidentaliter advenire intelligatur, hoc enim solum ostendit distinctam rationem virtusque quantitatis, continua, atque discrete, vel certe solum ostendit eandem quantitatem sub duplice consideratione ad duplexem posse pertinere speciem eiusdem generis, vt in multis accidentibus certius, tales autem considerationes sic se habent, ut una respectu alterius, aut respectu eiusdem rei sub ea acceptæ modum accidentalem significatur.

Ad ultimum argumentum dicimus, formam Ad ultimum numeri non esse entitatem omnino absolute, quin respectum saltem ad intellectum tum, connonet, in omnibus autem, & singulis diverso modo repetitur. In singulis quidem quasi partialiter: & complete in omnibus: quod autem additur, talem formam fore variabilem, cum diuiso modo sic numerari possint, ut quæ nunc est ultima, postea sit prima, vel media, negandum est: nam dupliciter ordinem in eis consideramus, vnum quidem quasi apertitudinalem, quem numerabilitatis appellantur, & iste nō importat determinationem, vt haec, vel illa prius, aut posterior numeretur, sed solum dicit in singulis, & omnibus, quod vna post alteram sint numerabiles, ex hoc enim constitutive numerum: tria enim corpora etiam si nunquam ab intellectu numerentur, ita se habent, ut possint ab intellectu sic numerari, ut vnum sive hoc, vel illud sit, duo presupponatur, & duobus presupponatur, aut medium teneat, & aptitudo ista realis est, atque invariabilis, ordo vero posterior est actualis numerationis, per quam intellectus vnam etiam post alteram numerat, hanc, vel illam primam, medium, vel ultimam constitutus, & ordo iste non est realis, sed rationis, nihil in ipsis unitatibus ponens, sed extrinsecum duntaxat denominationem prima, media, vel ultima: vnde variari potest, & saepem mutari variatur, ut convincit argumentum.

QVAESTIO NONA:

Verum forma numeri à sola ultima unitate accipienda sit, vel ab omnibus?

*Sententia tribus formam numeris solle
ultima unitate deductus ex
Aristotele.*

¶.

Non habet locum controversia haec de forma numeri apud eos, qui in praecedenti teauerunt non esse unum per se, sed veram speciem quantitatis: nos vero virtutem, que numero attribuentes merito in dubium reuocamus, quemam sit eius forma, vel à quo sit accipienda, siquidem ab unitate formae accipiunt unitatem per se, arque specificam quaeunque res corporeas: unam igitur formam oportebit designare in numero verumq; praesertim.

Eandem fecit questionem de numero, ac definitione cuiuslibet rei, proposuit Aristoteles octauo Metaphysicæ, cap. 5. sex. 10. sub his verbis: *Et numerum oportet aliquid esse, quo unus, quod numeri non habent dicere, quo unus, si unus est, aut enim non est, sed quasi congeries, aut si est, dividendum est quidnam illud sit, quod unum ex multis facit, et definitio est una, similiter autem neque hoc dicere habent, ut cap. autem 8. eiusdem lib. text. 15. in principio eandem propositio nec questionis summationem repetens ait: De dubitatione autem dicta, et circa definitiones, et circa numeros, que causa est, ut unus sint, omnium namque quacunq; plures partes habent, et non est totum, quasi coactario, sed ipsum totum est aliquid aliud præter partes, est aliqua causa, ut. Soluit autem questionem codice capite, de textu paucis interpositis sic loquens: *Quod si quemadmodum dicimus hoc quidem potentia, hoc vero actus, profecto non videatur amplius dubitatio esse, quod queritur, ut. Itaq; aliquid designandum est in definitionibus, atque etiam in numero, quod se habeat tanquam actus, & forma, aliquando item se habent, ut materia, vel potentia, ex quibus unus per se numerus, una per se definitio rei coalescat: eandem autem esse de definitione, & numero controversiam idcirco affirmat Aristot. quia in multis similia inueniuntur cap. 5. eiusdem libri ab ipso enumerata: unde ortum habuit, ut à pluribus, imo ab eodem Aristot. ibidem numerus quidam appelletur definitio: sed ex multis unum est non parum ad solutionem praesentis questionis conferens hisce verbis ab Arist. explicatum: *Quemadmodum de numero ablatu, aut additu aliquo, ex quibus numerus est, non est amplius idem numerus, sed diversus, etiam si minimam auctoratur, aut addatur, ut non definitio, nec ipsam quid erat esse, etia-***

amplius ablatu digne, aut addito, ut. ex quibus intelligimus illud habere rationem formæ in definitione, & numero: ex cuius additione, vel subtractione variantur: cum exploratum sit formam, vel differentiam diversas efficiere definitiones, atque species in materia, vel genere eodem communicaentes: & rursus cum genus sit primus in definitione, differentia vero ultimum, ripoete illud ad constitutionem speciei determinans, necesse est locum formæ teneat, quod est ultimum.

Ex qua similitudine apparere incipit, quid Arist. sentiat de numero, videlicet ultimam unitatem eius esse formam, vel differentiam, à qua una species per se constituitur, ut in binario secunda, in ternario tercia, & sic de singulis. In ultima enim unitate similitudo differentiarum cernitur, stante enim eodem genere, si differentia varietur, tota ipsa definitio, atque species variatur: ita etiam variata sola ultima unitate praecedentibus immutatis noua species numeri ab antiqua distincta resultat: ut si ternario quartam addideris, solam ultimam mutasti, quae antea erat tercia, nunc vero non tercia, sed quarta ultima rationem habet, duabus primis eodem modo se habentibus, contingit autem simili modo in reliquis numeris, ergo cunctorum forma, vel differentia eam ultima unitas alijs tanquam materia præsupposita.

Secundū, prosequentes eandem similitudinem idem confirmamus: habito genere, vel materia non statim habetur species, siquidem nihil adhuc determinant, sed mulius possunt esse species communia: ut qui dicit substantiam, non determinat speciem, sed habita differentia, integra species habetur, quia differentia ordine natura præsupponit genus, quod contrahit, arque etiam forma materiam, quam ad speciem reditum simili proposito modo se res habet in numeris, nam habita unitate non habetur numerus, nisi secundam addideris: quae etiam, si non sit ultima, non constituit species, quousque accedar tertia, vel certè illa, ultra quam non sit alia: prima igitur, vel prima unitates præsupponuntur quidem necessario, sed speciem minime constituant: ultima autem adveniente habetur species completa, ergo illa erit pro forma, vel differentia numeri.

Nec satis sit his dubius argumentis, si dicimus

caut aliquando ex variatione unius partis integralis solui speciem, ut si solum caput ab homine abstuleris, ipsum in speciem cadaveris mutasti, nec tamen idcirco inferte licebit eam partem esse formam totius; in eisdem numeris non minus variabitur species ex subtractione eiusdem vel alterius, unitatis etiam si non sit ultima: si enim à ternario primam, vel secundam detraxeris non permanet idem numerus, sed in binarium mutatur: de cunctis igitur unitatis conuineunt argumenta, atque ideo non de sola ultima: & cum non sit possibile quamlibet esse formam, si ut de nulla censendum sit intentum probare. Hæc inquam solutio non satisfacit argumento: nam ex dubibus causis contingit speciem solui ex una per se, & formaliter, ex alia verò quasi occasionaliter, vel consequenter: ex mutatione quidem formæ, vel differentiæ per se, quia intrinsecum est ei speciem constituere, ex subtractione verò partis integralis, quasi ex consequenti, in quantum forma sine illa nō potest naturaliter coherari: tale est caput, tale etiam cor in animali, & talis est qualibet unitas in numero, quia ratio eadem ultimæ unitatis non salvatur nisi primis presuppositis: at variatio ultimæ formalis est, quemadmodum ipsa est, quæ præcedentes ad certum gradum in numeris essentialem determinat: ac propriea locum habet formæ, vel differentiæ, carceris verò tanquam integraribus, vel materialibus partibus concurrentibus.

Vltimo probatus.

28.

Postremò, quia in composito quocunque repugnat omnes partes habere locum formæ, nam sic omnes etiam essent actus, atq; ex cunctis tanquam ex pluribus in actu unum per accidens fieret, quemadmodum hac de causa cumulus lapidum unum per accidens est, quia omnes eius unitates sunt in actu: necesse est ergo, ut una pars sit veluti actus, altera, vel alia (si plures sint) tanquam potentia, ut ex omnibus aliiquid per se unum coalescere possit. Et ita oportebit in numero ponere unam aliquam unitatem modum formæ habentem alijs tanquam materia presuppositis, sed ex multis unitatis presuppositis est principalior, ut potè ceteras determinans, ergo illa erit forma numeri: quibus rationibus assentientur. Commentator. s. c. s. etiam libri Metaphysicæ sic loquitur: *Causa dixerimus in definitione animalia, quod est corpus materialis, sensibile, si dominuerimus ultimam differentiationem, maximebit definitio vegetabilium, et si addamus alia differentia pura rationale, fiet definitio*

Commentator.

Prædicamentorum. 978
tio hominis, familiariter quatuor, cum eu addamus unum, sicut quinque, & cum ab eis dominuerimus ultimum, sicut tria, &c.

Proponitur prima sententia Cœredi.

Proprietà predicta argumenta Capreolus pia i. d. 24. quest. i. con. 5. distinguendam putat formam numeri, ita ut partialis sit una, totalis alia, quemadmodum in quibuscumque speciebus substantiæ forma partialis est altera pars compositi, que sicut cum materia constituit totum, ut forma partialis hominis est anima rationalis, forma verò totius est natura resultans ex unitate formæ partialis cum materia, estque res distincta a partibus non solum per se sumptus, sed etiam similitudinē, cù sit id, quod proxime ex compositione resultat, ut in eodem homine totalis forma est humanitas.

Quia distinctione presupposita duabus assertio*I. Assentio*tionibus explicat propriam sententiam. Prior Capreoli est, forma partialis numeri est ultima unitas, quia cæteras determinat ad constitutionem determinati numeri, atque ad eam determinatæ speciei, unde reliquæ presupponuntur ei tanquam materia.

Secunda assertio, forma totalis non est ultima unitas, neque omnes, sed natura ipsa numeri, ut in ternario tercitas, in quaternario quaternitas, & sic de cæteris.

Hæc probatur efficaciter: quia totalis forma in cunctis speciebus coalescit ex unitate omnium partium, à quibus etiam simul suppositis realiter distinguitur, ut humanitas à corpore, & anima, sed ultima unitas neque ex omnium coniunctione resultat, cum sit una ex illis, neque ab universalis distinguitur realiter, quia iam esset realiter distincta à se ipsa, ergo totalis forma esse non potest.

Hanc sententiam tenuit Alb. Magn. tit. 8. Nam sequitur de quantitate in prædicamentis, & in commentariis Alb. magnitatis super. s. c. Dionys. de diu. nomini. & Dionys. eam sequitur est lauel. 8. metaph. quest. nys. lauel. 10. & videtur esse D. Thom 8 & metaph. lesl. Tit. huius 3. non procul à fine, vbi hæc scribit: *Verba: Mi. D. Thomas unum in numeris est unitas, que si addatur in ternario, surgit quaternarius, qui est alia species numeri, si verò abstrahatur ab eodem, remaneat binarium, qui est etiam alia species: & hoc idè, quia ultima illa differemta dat speciem numero. Et paucis interpolatis: Est enim unum per se numerus, in quantitate*

quantum v'ntis unitas d'ci numero speciem & unitatem, sicut etiam in rebus compotis ex materia, & forma, per formam est aliquid unum, & unitatem, & speciem sortitur.

*Proponitur secunda sententia
Senzatu.*

I. Opinio.

SORGnas 10. Mer. quæst 9. aliam distinctionem adhuc de numero abstracto, & contracto: abstractum appellat, qui nō applicatur rebus, sed ab eis abstractus solum dicit duo, tria, vel quartuor, in quibusvis rebus representantur: contractum numerum vocat eum, qui pro pluribus quantitatib' ordinatis secundum prius, & posterius accipitur, ut pro tribus corporibus: nunc igitur formam prioris numeri affirmari esse ultimam unitatem, posterioris vero nequaquam, sed qualibet numerum se ipso constitui in specie, hoc est, à cunctis unitatibus simul acceptis, & absque ordine esse ultimam.

Hæc sententia præcedenti opponitur ex diametro, nam cum nouum si questionem procedere de numero reali, qui est species quantitatis: negat talis numeri forma esse ultimam unitatem, quod tamen præcedens sententia affirmat.

Opposita
et c.

I. Paraproba-

hanc.

Primam partem hæc sententia hac ratione confirmat, quia numerus abstractus solum habet esse obiectum in intellectu constitutive inter unum, duo, & tria, ordinem prioris, & posterioris: ita ut ad ternarium nō pertinet nisi per binarium, nec ad quaternarium nisi per ternarium: ultima igitur unitas in tali apprehensione præsupponit cæteras, easq; determinat: quapropter tanquam forma omnium se habet.

II. Paraproba-

hanc.

Secundam partem, nempè quod realis numeri forma non sit ultima unitas, multis probare, que ramen ad tria argumenta referite placet, primum est, esse in numero reali ultimam unitatem, que sit eius forma, præsupponit aliquem esse ordinem inter unitates, nam vbi est ultimum, & primum, necesse est ordinem intercedere, sed nullus est talis ordo, ergo neq; inter unitates est ultima. Probatur minor, quia aut est ordo temporis, vel naturæ, aut dignitatis, vel similitudinis, loci, vbi, vel situs: non primum: quia impossibile est unitates cōstituentes binarium in eodem temporis momento fieri, nec secundum, quia si unitates sint diuersarū specierum, ut Pecus, & lapis, nullum habent causa-

litaris ordinem, nec proinde prioritatem naturæ: & si sint duo lapides, vel ligna eiusdem speciei, vel duæ partes terræ, neversa superae dignitate aliam: neque etiam est finis, in quem ex propria natura ordinatur. De ordine autem loci, situs vel vbi, apertū est nō esse ex necessitate ponendum inter unitates, si quidem fieri potest à Deo, ut sint in eodem loco, vel in vacuo, aut etiam penetratiū se habeant, & tunc neutra plus, vel minus à polis mundi distabunt, quām alia: infactur ergo nullo prioritatis genere aliquam numeri unitatem antece cæteras, & ex consequenti nec primam, vel ultimam esse, quare nec eius formam.

Secundo aut ultima unitas est forma numeri in quantum est unitas, vel in quantum est unus, ultima, non ratione unitatis: quia haec ratio æqualis est in omnibus, nec etiam quia ultima: quia est ultimam non habet à se, sed ab intellectu, à quo potest post alias numerari, ergo non est illo modo forma: præter quā quod est ultimam non est aliud, quām relatio ad præcedentes, pugnat autem cum ratione, ut per relationem constituantur forma aliquis speciei absolute.

Postremo, forma non dat esse specificum Postremo nisi per informationem, naturalē quidem in probatur. naturalibus, artificiæ in operibus artis: quapropter modo invariabilis officium formæ exequitur: sed nulla est unitas informans cæteras, præfertim si omnes sint substantiae, de nulla præterea certum, & stabile est esse ultimam unitatem, quin voluntate numerationis mutari ordo possit, & fieri, ut quæ erat antea ultima, modo sit prima: ergo siquolum est formam appellare ultimam. Minorem quantum ad omnium, quæ continet ita ferè probat. Fieri potest, ut aqua diuidatur in quatuor partes, & efficiatur quaternarius numerus: & rursus eisdem coniunctis modo alio diuerso diuidatur: ita ut pars illa, quæ in prima diuisione fuit ultima, si prima in secunda; & tunc notum est nō esse eandem unitatem formam eiusdem quaternarij: imo in unitatibus tam discretis contingit, ut diuersis eisdem numerantibus à diuersis unitatibus incipiatur numeratio, & in diuersis terminetur: & quam unitas fecit ultimam, alter constitutat primam: imo unus, & idem pro libito potest modo ab una incipere, & rursus ab eadem quam ultimam constituerat prius, ac demum si diuisio ligii in quatuor partes eodem iste fiat, non est maior ratio, ob quam una earum unita-

tu si sit vltima, vel prima, quādā alia, prius, vel posterius numeretur & vnuclaliter: loquendo; quāuis dicatur numerabilis esse vnitates secundum prias, & posterius, neutra tamen est numerabilis in quarto loco, vel vltimo magis quādā alia: vnde fiet, vt non sit determinata vltima vnitatis, sed omnes indiferenter rationē vltimae habere possint, quod tamen cum conditione formae pugnat, que ex se habet determinationem, atque officium informandi, vel conferendi speciem.

Pro resolutione questionis notabili.

I. Funda-
mentum.

176.

177.

Ecce tibi non solum diuersas sententias, sed plane oppositas, arque efficacibus rationibus coi firmatas, vt autem in te tam dñe. h. nostri p̄ oseramus, illud est tanq̄m primum fundat enīm statuendum, solam corpoream substantiam ex materia, & formā physicis essentialiter esse compositam, nam illa sola haberet quo fieri, & à quo simul cūm forma de potentia eius educta componatur: exempli p̄ ossum accepere in igne, vel aqua, quæ per reductionem formæ de potentia materia generantur, accidentia vero r̄q̄ habent materialiam, ex qua sunt, vel à qua simul cūm forma componantur, sed sunt quedam formæ qualitatales ex se, materialiam duntaxat habentes in qua recipiantur, nemp̄ subiectum, cūm quo non conficiunt unum per se, sed per accidens. Hanc doctrinam huius ex D. Thom. 1. 2. quāst. 54. art. 4. in corpore, vbi haec verba scribit. *Virtus autem non habet materialiam ex qua, si aut nec alia accidentia, sed habet materialiam circa quam, et materialiam in qua scilicet subiectum.* Hac D. Thom. quæ naturæ accidentia valde sunt consenteantia: informat enim subiectum, quod iam praesupponitur compleū in suo esse substantiali: & idecirco talis informatio, vel inherētia accidentalis est, ex qua vnu per accidens coi surgit, vnde sit, vt etiam accidentis ipsum modū formæ habens, compleūum praesupponatur in suo esse specifici, quāmquā ex potentia ipsiusmet subiecti eductū, vnde elicatur ex tali compositione in substantia experientia, videlicet physica ex materia, & forma, metaphysica ex genere, & differentia, & substantialis ex partibus integrantibus: duplēcēm duntaxat posteriorē in accidentibus inuenit, ex partibus integrantibus extensionis, vel intensio- nis, atq; ex genere, & differentia: illa facit accidens totum per se integrale, hanc vero totū per

se essentiale, nō physicum, sed metaphysicum, atque adeo vt sit species per se iuxta propriam conditionem in prædicamento collocata: nec tamen propter ea existimandum est, substantia simpliciora esse accidentia, quod physica compositione careant, quia eā non nisi ob maximam imperfectionem carent, tum etiam quia eius loco aliā habent imperfectissimam nemp̄ accidentalem, quia nata sunt constitutæ cum subiecto totum quoddam accidentale per inherētiam, ordine ad talem compositionem intra eorum essentiam imponitato.

Quo præsupposito explicandum 2. est, quod I. Fundamen-
tum sit genus numeri, quævis differentia es-
sentialis, ex quibus tanquam vnum per se spe-
cies quantitatis compositum esse intelligi-
mus: atque etiam quæ sunt partes cum integrantes, ex quibus vnu per se integrale se sufficit. Genus numeri primum, atq; remoū est quantitas, proximum vero quanitas discretia cū cum oratione commune, separantur autem numerus, & oratio sub hoc genere, d. differen-
tia successiva, & permanenti: ita ut oratio sic
quantitas discretia successiva: numerus quanti-
tas discretia permanens, quapropter numerus
sit vnum per se ex genere quantitatis discretæ,
& ex differentia permanentis, & rursus, cū sit
species subalterna (vt inferius dicetur) dividitur
in diuersos numeros, binarium, ternarium,
& quaternarium tanquam in diuersas species,
quorum quelibet componitur ex numero pro-
genere, in quo cōveniunt: & ex diuisibilitate,
aut extensiōne pro differentia in tot vnitates,
per quas distinguuntur essentialiter, nemp̄ bini-
narius in duas, ternarius in tres, quaternarius
in quatuor, & sic de ceteris: quemadmodum
linea, superficies, & corpus constant genere
quantitatis continua, & differentia diuisibili-
tatis, vel extensiōnis secundum longitudi-
nem, latitudinem, vel profundiātatem. Com-
ponitur rursus numerus tanquam vnu per se
integrale ex vnitatisibus, quæ sunt partes, quā-
bus eius substantia integratur.

Tertio, valde obseruandum est discrimen III. Funda-
mentum inter vnuque genus compositionis explica-
tum, nam compōsitus numeri ex genere, & dif-
ferentia essentialis est, compōsitus ex partibus
integralibus non est essentialis, nec accidenta-
lis, sed medium inter vnuque tener, & sub-
stantialis vocatur, non serius, ac compōsitus
hominis ex capite, brachis, & pedibus: itaque
substantia numeri, quæ est entitas eius realis, in
eo con-

eo consistit, ut ex pluribus unitatibus secundum ordinem prius, & posterioris numerabilibus compositum sit, etenim si unitates à numero tremoucas, non erit entitas realis: in eiusmodi autē entitate reali fundans predicata essentia ei attributa, ut quod sit quantitas discrete, divisibilis in plures unitates: & cum essentia compositio ex his predicatis essentialibus constet, sit, ut prima compositio ex partibus integrantibus, quasi fundamentū eius sit à quo accipiuntur genus, & differentia numeri hoc modo, in quantum in pluribus unitatibus seperit intellectus rationem quantitatis discretas, cum oratione communem, concepū generis format, nempe discretas quantitatibz abstractas à numero, & oratione: & rursus in quantum permanentes esse credid eadem unitates, eas à syllabis orationem componentibus separat, concipiique permanentiam esse differentiam numeri essentialē, ex qua simul cum praesato genere componit speciem quantitatis discretam, & permanentem, (quam vobamus numerum) atque etiam concepea successione syll. batum eam eidem generi cōungens componit aliam speciem quantitatis discrete, & successivā (quā vocamus orationem) compositia autem specie numeri communī, considerat rursus plures eius differentias, & procedit ad compositionem diuersarum species, hoc pacto, concepia ratione numeri unitatis communī in tribus unitatibus, concipit rursus specialem divisibilitatem, vel extensionē carum diuersam ab extensiōne, vel divisibilitate binarij, & quaternarij: cum unus sit divisibilis in duas, aliis in quatuor, ternarius dūtaxat in tres: ex conceptu igitur generico numeri, & differentiali divisibilitatis, vel extensionis in trebus unitatibus constituit speciem numeri ternarij, distinctam à binario, & quaternario, & sic de ceteris, genere, & differentia in tribus unitatibus secundum prius, & posterioris ordinabilibus fundamentaliter acceptis: talis autem compositio numeri ex generi, & differentiis, atque specierum illius ex communi genere, & atomis differentijs, vera est, quamvis non sit ex rebus diuersis, sed ex conceptibus, realibus quidem, quia ab entitate reali plurimum unitatem desumptis: nec physica est, sed metaphysica, quia accidentia garent compositione physica essentiali, solumque metaphysicam habere possunt (ut adnotavimus,) ex quibus illud inferre licet, in numero vesti, & proprietate esse aliam

formam peccet eius differentiam specificam.

Postremo obseruandum est, communem illam doctrinam in prædicabilibus explicatam, dampnum, nempē genus à rotā entitate rei formaliter esse accipendum, radicaliter vero à materia, differentiam à tota etiam entitate rei formaliter, à forma vero rad caliter, in substantijs esse propriè, ac principaliter veram, in quibus vera materia, veraque forma reperitur: in accidentibus per quandam similitudinem, in quantum aliquis materia, & forma similitudo in eis certior, & in numero (de quo loquimur) similitudo non deficit: nam cu n in unitatibus entitatem, ac substantiam numeri confluenter ratio prioris, & posterioris sit, in quantum ab intellectu numerabiles inventiuntur, priores quadam similitudinem materię tenent, in quantum ab ultima sunt determinabiles: unitas enim binarium non efficit, nec pars illius est, nisi in quantum per aliam determinabilis est, nec duæ unitates partes sunt ternarij, nisi in quantum à tercia modificantur, & sic de ceteris, ultima autem unitas similitudinem formæ sonit, in quantum ceteras presupponere apta est, earumque determinativa: unde sit, ut per si nullitudine ab eis tanquam in determinatis genus numeri sit accipendū, & differentia quodammodo ab ultima, quæ idcirco forma numeri appellatur, nō quod sit forma, sed quod priores presupponens, ac determinans similitudinem formæ sint, & iste est sine dubio sensus D. Thom. quē In quo sensu existimamus: nam quemadmo si in suis physicis dicimus motū speciem à termino subdebet D. Thom. scientiam iterum, & potentiam ab ob. cito, & in Metaphysica relationem à termino: sensus veris: atque hinc etiam terminū esse quasi formam huius est: relationis: & motus, obiectum, sc. entiq. & potentia, non alia de causa, nisi quia ab eis suam formā & specie n capiunt, cu n tamen nō sicut formæ: in codem se. si assertum est ab auctoribus priores tententur ultimam unitatem esse formā numeri, rel. q. uis vero materia, quia ab illa differentia, ab his vero genus, quod est quasi materia in compositione Metaphysica, accipiuntur: & quide n radicaliter, nam formaliter non negat D. Thom. nec negare villo modo potest à cunctis unitas obiectis in diff. differentiam, arquidem genus est accipere admodum: Quemad nodum in cunctis substantijs, & accidentibus, & in hoc sensu accipienda est etiam secunda sententia, quæ non ultimā unitatem

Cur repa-
tentur op-
posita.

reco, sed omnes esse formam proficiuntur hoc est à quibus differentia numeri formaliter capit. 143.

Sed proprietate opiniones iste tanquam oppositae omnino haberi solent, & prior à pluribus reputatur impossibilis, quia de forma physica, & reali per se accipiuntur, de qua neutra potest esse vera, immo nec probabilis, cum certum sit in numero quemadmodum in ceteris accidentibus non esse compositionem materie, & forma, sed solus genitus, & differentiae essentiae: in sensu igitur explicatio eas intelligere necesse est, ut qualibet suam probabilitatem habeat.

Resolutio Questionis, & solutio argumentorum Capreoli, & Sonziniani.

ITaque nostra sententia est, ut ad formam proposita questionis respondeamus, neque ultimam unitatem, neque omnes simul esse formam physicam numeri, cum tali forma probris careat, sed Metaphysicā eius formam, que est differentia, ab omnibus unitatibus esse accipienda, ut ordinabilibus secundū prius, & posteriori, ac determinatis per ultimā, iuxta quem sensum ad concordiam viramque sententiam reuocamus, neque noua argumentorum confirmatione indiget nostra, cum praefacta fundamenta veritatem eius efficaciter fatus ostendant.

Solutio
primae sen-
tentiae arg.
propter
procedere
intendunt,
negandum penitus est,
quod inferunt: admittendum ratiōne de quadam analogia, & similitudine formae à nobis exposita, quam in ultima potius, quam in ceteris unitatibus positam esse haud quamquam negare possunt: & hanc duxatae continent testimonia Aristotelis, & D. Thom. allata: nō uerat enim uterq; non esse veram formam in accidentibus, sed proprieτate variata ultima unitate variata dicitur species numeri, quia varia tur differentia à tot unitatibus delupta, præsestum ab ea.

Arg. II. Sol-
mitur.
Argumenta vero posterioris nequamquam in primis probare possunt incertam esse, aut pro libito numerantis variabilem formam numeri: certa est enim, & invariabilis differentia extensionis in plures unitates numerabiles secundum prius, & posteriori, & differentia cuiuslibet numeri in ordine ad tot unitates, nec est alia forma in numero desideranda: quod autem dicitur nullum esse ordinem inter vari-

ates numeri, verū est de his, quae in argumen-
to numerantur, sed superest aliis ordo numer-
abilitatis, nempe secundū prius, & posteriori,
quae habent cōparatione intellectus numerare
potentis, & quemadmodum in colore com-
paratione visus, & entitate qualibet compara-
tione intellectus realis est aptitudo, ut videa-
tur, vel intelligatur, ipsa autem visio, vel in-
tellectio nihil reale in eis ponit, sed extrinsec-
am tantum denominationem, pari ratione
aptitudo, ut numerentur praedicto ordine realis
est in unitatibus, quanquam actualis denomi-
natione solam extrinsecam denominationem
in eis ponat, & rursus quanquam esse ultimam
in actuali numeratione variable sit, & indis-
criter cunctis applicari possit, quia nihil est
in ipsis unitatibus, aptitudo ratiōne in qualibet,
ut ultima esse possit, realis est, cum non
sit aliud, quam posse post alias, vel alias nu-
merari, itaque ex tribus unitatibus qualibet
aptitudinem realem haber, ut possit post duas
numerari: ex quo ratiōne non inferunt omnes
esse ultimas, sed quālibet possit in eadem num-
eratione, & omnes diuisi in pluribus, ne-
cessarium est. Hinc vero inferre non licet ter-
tiarium, non habere determinatam essentiam, illatione
sed variabilem, nam cum ordo inter unitates
non sit per modum actus, sed quasi aptitudi-
nalis, vel potentialis, (ut de visibili, & intel-
ligibili dicebamus) in omnibus reperitur de-
terminare, ita ut qualibet sit post alias numer-
abilis, licet actualiter determinationem ad
unam potius, quam ad aliam intellectus nu-
merans efficiat, quam materialē, & extrinsecam
existimamus, & impertinentem pro-
fus ad rationem numeri, in eo consistentem,
ut plures sint unitates numerabiles, una post
alias, vel alias, in qua aptitudine claudunt
aliquam esse ultimam: quod vero hæc, vel il-
la, præterquam quod extrinsecum est, ad ra-
tionē potius individualē, quam specificam
pertinet, etiam si necessarium esset: quapropter,
& si una numeretur post alias ab isto, ab
alio, vero altera, vel ab eodem diversis tempo-
ribus diuerſa, invariabilis nihilominus per-
seuerat aptitudo in singulis, ut post alias sint
numerabiles, actualis autem determinatio ad
tudo in singulis pocius, quam ad illam nihil referit, nec
tollit de essentia, vel specie numeri determinata
aliquid, quæ in eo posita est, ut plus
bus constet unitatibus ratiōne numerabili-
bus, nempe una post alias in binario, in
ternario post duas, in quarternario post tres, &
sic de

Quomodo
iuanib-
lis sit apti-
tudo in sin-
gulis
galis unita-
bus adiu-
terrandis.

Sic de ceteris sufficiens est enim ordo illius aptitudinalis inter unitates, ut intellectus genus, & differentiam ab eis accipere possit modo superius explicato, arque adeo ut numerus sit unitum per se, ac vera species quantitatis discretæ & sic esse ultimam designabilem satis est enī, ut similitudinem formæ teneat, licet varijs modis ab intellectu designetur: sicut enim qualibet numerabilis est post alias, & ideo ultima secundum aptitudinem, eodem pacto est aliorum determinativa, & per quam determinabiles sunt ceteræ, in quo similitudo formæ in una, materia vero in alijs ponitur, id namque habet qualibet in quantum post alias numerabilis speciale, ut cum eadem ratione presupponat ceteras, verum sit absolute locutione eam ponere, ac variare speciem numeri quod tamē de precedentibus non dicimus, & propter ea specialem cum forma similitudinem habet, & cū hæc similitudo non sit in informatione, sed in determinatione, non oportet ut informet aliā vel alias, sed satis est, sic earum determinativa: quædammodum n. v. unitas per se numeri non rā est ratione entitatis, quam ordinis, sic etiam debet accipi similitudo materiæ, & formæ, nā hoc etiam modo genus, & differentia numeri capienda est à pluribus, nempe unitatibus non per informationem, vel inherētantiā unitatis sed solum ordinis ratione, in quantum sic sunt ab intellectu numerabiles (& vt uno verbo re explicemus,) non oportet in his, quæ solum unitatem ordinis habent, similitudinem formæ, vel materiæ in una aliqua unitate determinata posse esse, sed in cunctis, quemadmodum genus, & differentia, quæ locum materiæ tenent, non ab una aliqua formaliter accipiuntur, sed à cunctis, neque in aliqua determinata sunt, sed in omnibus.

illorum.

148.

His ex ultimo satis fācum esse argumentis secundæ sententiaz, quæ idcirco difficilima videantur, & confusio ac parvum, quia actualis ordo, & enumeratio consideratur: ex quibus in intelligentiis redditur (ut ita loquar), constitutio numeri, atque specierum eius, quæ tamen non est adeo difficultis considerata aptitudine unitatum.

(.)

QVAESTIO DECIMA.

*Vtrum Quantitas discreta, verus-
qne numerus huius prædicamen-
ti in rebus spiritualibus reperi-
tur?*

*Pars affirmativa cum argumentis
proponitur.*

Questionem hanc ex parte attingere coepimus in praecedentibus distinguentes Titulus pro commodiōri eius decisione unitate questionis & numerum in unitatealem, seu trascendentalem, qui ad res omnes cuiuslibet prædicantem se extendit: quo pacto tres albedines, tres caiores, tres Angelos, ita & tres punctos indiuisibiles ternarium numerum appellamus, & in specialem ex diversis solum Quantitatibus compositum, ut ex corporibus triplex distinctionis, ex lineis, aut superficiebus, determinantes de hoc solum controversiam procedente, an si vnum per se, & vera species quantitatis discretæ, cum alter transcedere videatus vniuersa prædicamenta. Cæterum controversia iam de numero quantitatiō expedita, ex amīnandum superest, an numerus, quem vnu per se, & specie discretæ, quantitatis vocamus, nō solum ad Quantitates, sed ad spiritualia extendatur, ita ut numerus trium angelorum spectet per se ad hoc prædicamentum, & quod de spiritualibus inquirimus, pati ratione intelligendum est de substantia corporeā, ac de albedine reliisque corporeis accidentibus seclusa qualitate. Accidit quidem hisce rebus corporeis, ratio discretionis, & numeri ratione quantitatis, à qua extenduntur: nihilominus si quantitas ab eis separatur, non minus videtur virtus ratio eis conuenire, quia nō minus essent tres Petrus, Ioannes, & Franciscus, si quantitas ab eis separatur, quam nunc; nec minus dicitur cunctis separatae à quantitate, quā dum per eam extenduntur: de cunctis igitur sive corporeā mole careant, sive ab ea quam habent separantur, ut ipsa, vel ratio, patet ratio, eademque controversia, utrum vera, ac propria ratio quantitatis discretæ eis reperiatur, ita ut licet ad genus quantitatis continuas

M. m. 3.

explo-

exploratum sit non perire, sub genere tamen discretae verē, & propriè constituantur, nam per quandam similitudinem circa dubium est quodammodo reduci posse.

Videtur autem non solum in quantitatib⁹,

Primum ac sed etiam in quibusunque alijs rebus, quantum partis tantilibet in corporeis numerum propriæ repetitio affirmat, nam definitio designata ab Arist⁹. 10. lib. b.

Metap. in principio quod sit multitudine unitate numerabilis, nequicundum etiam rerum spirituallum conuenientiam tres Angeli unitate repetita numerari possunt, non leue ac multitudine corporum: commentis item modus loquendi faver, nam dicere: consecutum numerum Angelorum maiorem esse numero specierum corporearum: ut esse s. distantias aliquid, quot accidentia infinitum esse numerum punctorum individualium in continuo: quare ergo in illis ponitis, quam in his proprium numerum, pro priamque quantitatem discretam ponendam esse putabim⁹?

Secundū probatur Nam ratio quantitatis discrete in eo posita est, quod unitates sint non solum re distinctæ, sed ad invicem separatae, seu non continuae, id namq; propriè discrecio est, sed tres Angeli distincti, ac separati sunt, ergo differunt: quare verum numerum terminatum efficient, de quo non minus possunt demonstrari omnia, quia Mathematici demonstrant, quoniam de numero quantitativo.

Probatur tandem, quia numerum nihil aliud imporrare ostendimus præter unitates numerabiles ab intellectu secundū prius, & postei⁹, sed numerus qualibet rerum etiam spirituallum importat: plures unitates sic numerabiles ab intellectu, ergo in omnibus reperiuntur propria ratio numeri, aut discretae quantitatis: nec si falsis argumento, si dicatur, non esse propriam unitatem nisi in quantitate, atq; adic⁹ nec propriam discretiōnem, aut numerū: quia cumque ergo res aliae sint numerob⁹ les ib⁹ intellectu, non efficiunt quidpiam verē, & propriè discretiōnem namq; mere gratis, & absque rationis præsidio assertur: nam unitates non cōponunt numerum in quantum d. utilib⁹ les, sed potius in quantum individualium, unitas enim, quæ principium numeri est, per quam certificatur de magnitudine continui, aut de multitudine discreta, minimi rationem habet sib⁹ generare quantitas, aliquot non p. sit certo id ostendere, si dia. sibilis esset, unde sit non potest remittere, aut magnitudinem, aliquot maior fuerit augmentus ex magnis corporibus.

151.

quam ex partis, maior item ex corporibus, quam ex punctis, si separari daretur, quod planè falsum est, quare equa ratio discretionis numeri in rebus spirituallibus, atq; in corporibus posse dicitur: videtur posuisse gravissimi patres August. 2. lib. de libeto arbitrio cap. 16. ubi numerum intelligibile quidpiam esse affirmat, & in cunctis rebus invenitur, & Damascenus 3. lib. orthodoxa fidei, c. 3. ubi numerum sit in quibuslibet rebus inter se se diversis repetiti, vñq; adeo, ut duæ naturæ divina, ac humana in persona Christi vñig, ad quantitatem discretam pertinere censeat: haec partem tenuerat plures ex doctoribus scholasticis non insinuare, vt Ricardus, in 1 d. 10. quest. 1. ad 4. & dist. 24. articul. 1. quest. 1. & art. 2. quest. Marsilius in 1. qua. 27. art. 1. & 2. Gregor. in 1 d. 1. dist. 24. quest. 2. art. 3. Aureolus apud Capreolum eadem dist. & quest. ubi etiam Major. Ocham. & Gabriel. quos magna etiam modernorum pars nunc sequitur.

Opposita sententia præferatur, & explicatur.

Opposita nihilominus, quod in solle quantitatibus propriè reperiatur numerus, ac discretae quantitas, proficeret D. Thom. i. part. q. 3. art. 3. in 1. dist. 24. questio. 1. art. 3. & quest. 9. de porcione, art. 7. & universalis Ichola, præfertim Capreolus in 1. dist. 24. quest. 1. Sotzinas 10. metap. quest. 13. Iauellus. lib. 3. quest. 11. & continetur absque dubio in doctrina Arist⁹ qui numerum ex divisione continui confurgere docet 4. lib. phys. cap. 6. & 7. &c. 2. de anima. cap. 6. numerum retulit inter communia sensibilia: docet præterea esse obiectum Anschmericus, & idcirco non abstrahere si ipsa à materia, sed solum secundū considerationem 3. lib. phys. 1. tex. 41. & 3. metap. cap. 2. & 3. quod bene adiutorium Commentator. 3. lib. met. comm. 2.

IL Opin.

H. h. bet autem dupl. x fundare cūm falsis sit. Primum est supremum genus huius prædicamenti esse quantitatem molis proximè diuisam in continuam, & discretam tanquam in species subalternas, & s. b. quantitate discrete numerum contineri: vnde inferitur per evidenter consecutionem numerum prædicamenti esse quantitatem discretam. & de primo ad ultimum quantitatem molis, pugnat igitur reperiens in rebus corporeis vacantibus, atque ex-

L Radio.

Iam in his, quæ à quantitate diuersa sunt, ab eis excluduntur, ut in substantia, aut ceteris accidentibus corporeis.

Secundum fundamentum est, unitatem ut in quibusque rebus, tam spiritualibus quam corporeis, & substantialibus, quæ accidentaliter inveniuntur, proprietas enim esse transcendenter sine dubio ut idem est ens, ergo numerus ex his unitibus constatus transcendens est, sed transcendentalia non pertinent ad speciale prædicamentum, sed per omnia vagantur, ergo numerus secundum uniuersalitatem acceptiōnem, prout ad incorporeas extenditur, & ad res cuiuscunq; ordinis, non potest esse species huius prædicamenti, & haec sunt D. Thomi potissimum ratio statuendi numerum, & omnino quantitatem discretam, nec in rebus incorporeis, nec in ceteris à quantitate propria reperiuntur: quod nobis non solum probabile, sed verissimum videtur, nec omnino quantionem hanc de nomine reputandā censemus ut voluit Sozinas, sed etiam de re: cum res ipsa pro intrinseco numeri fundamento quantitatem postuleret, ratione cuius speciale ratiōnem prædicamentalem continet: à qua transcendentalis numerus ad omnia extensus metit excludit. Discretio namq; quantitativa ea sola reputatur, quæ in quantitatibus reperiuntur: quæ vero in cunctis rebus, transcendentalis: sed numerus importat discretiōnem quantitativam, ergo in solis quantitatibus inveniatur, generalis vero discretio numerum dumtaxat transcendentalē efficit.

Ad argumenta partis affirmativa respondetur.

Ad I. resp.

Neque huic veritati obstat definitio numeri aristotelica, nam per multitudinem in ea prægenere possumus non transcendentalis intelligitur ad res omnes, cxiens, sed quantitativa, abstrahens quidem à multitudine rerum corporarum ordinata, ac sine ordine, in qua cumulus cum numero communiciat, contrahitur autem per numerositatem ad proprium genus prædicamentale numeri sub quantitate discreta, per quam discretiam excluditur inordinata, seu confusa multitudine: scilicet alius velit multitudinem transcendentalem prægenere fuisse positam ab Aritate dicendum est per diff. sentiam coartari ad multitudinem quantitativam, haec enim sola est per unitates numerabilis, cum unitatis no-

mīne non intelligatur Ar. scilicet transcendentalē, sed quantitatūam, ut ex contextu literæ plane colligitur.

Vulgaris autem loquendi consuetudo non tam rerum proprietatem attendit, quam universalitatem, ac proprieṭā numeri voce varia uersalissima, ac transcendentali significatiōne eundem nouissima.

Secundum argumentum hæc distinctione **Ad 2. resp.** diluitur, unitas, & multitudine gemina est, communis, ac transcendentalis una, specialis, & prædicamentalis altera, quæ in lolis quantitatib⁹ reperiuntur, & haec est intrinseca numero prædicamentali, illa vero talēm numerū nequit constituere, quia caret fundamento, quod est quantitas.

Quod autem additur unitates non compone numerū in quantū divisibilis, sed potius ut indivisibilis, distinguendū est, nā sicq; duplex est divisibilitas continuū, ac discretū (ut superius videtur) pariter est indivisibilitas duplex: indivisibile appellatur aliquid divisione continuū, quod caret partibus, ut punctum: divisione autem discretū, quia ut principium, vel pars eius, nec multiplex est, nec esse potest, sed unum, ac simplex: tres enim unitates sic ternarium componunt, ut qualibet unus duas taxas elementi ratione h. habeat, quod est dicitur, ita se habere ad talēm compositionem, ut in ea non possit multiplicari; nec dividiri, nam eo ipso, quod dividatur, solvere: ut talis numerus esse tamen est divisibile: in se, aut divisione continuū, hoc est, habere partes extensas, alioquin non erunt sub genere quantitatis, numero, & omni quantitati discretiōnē. Nec tamen hinc inservit licebit unitates maioris magnitudinis maiorem: numerū cōstituere, quam unitates minoris, quia cum numerus sit essentialementer quantitas discretā, esse numerū maiorem, aut minorem, non supra magnitudinem eamē appellat, sed supra multitudinem, unde sēlus est, quod plures habent, vel pauciores unitates, siue maiorem vel minorem molem habeant, hoc enim per accidētēt ad rationem discretionis.

Denique sancti patres Augustinus, & Damascenus de numero transcendentali loquuntur, non de speciali, proprio, ac prædicamentali: quo p̄dicto dicente solēmus ternarium esse numerū diuinarum personarum, cum tamen nemo inquam eum in hoc prædicamento collocaverit: & par est ratio de duabus naturis diuinis, & humana in persona Christi unitis, quæ

Hoc sequitur auctor.

Ad 3. resp.

130

**Explicitio
sancti Pa-
triæ tre-**

135

quas ad numerum reuocari docet Damascenus secundum rationem transcendalem.

QVAESTIO VNDECIMA.

An oratio sit vera species quantitatis discreta.

Negativa sententia refertur, & probatur.

Nota.

Quemadmodum minus notum est orationem esse speciem quantitatis, quam numerum, sic etiam est difficilior, & à pluribus impugnatum.

Prius tamen, quām varias sententias referamus, staruerit oportebit sermonem in præsentatione, non esse de oratione mentali, vel scripta, nam cum illa sit quedam actio intellectus, per quam mens in Deum elevatur, ad prædicamentum actionis referenda est, scripta vero tāquam diuersatum figuratum congeries ad prædicamentum qualitatibus: sola igitur vocalis species quantitatis constitutere potest, quæ humana voce profertur, vel alijs instrumentis sit: in his enim omnibus quedam extensis ratio inuenitur, atque ex multis syllabis secundum longitudinem, & breuitatem ordinatis oratio constat, qua propter nec de vocali oratione in quantum significativa agimus, nec etiam ut complexum quid est, plures claudens dictiones, cum notum sit nihil significationem referre ex horum beneficio procedentem ut oratio quanta per se, vel per accidens dicatur, & in una sola dictione salvari: ut ad prædicamentum Quantitatis expectare potest vox ipsa in quantum sonora est, certoque tempore prolatæ, siue significativa sit, vel significatiōnis expers, capax est qualitatibus, de qua titulus questionis intelligitur.

I. Sententia negans. Eam tamen non esse speciem quantitatis per se, sed ad summum quantum quoddam per accidentia tenerunt plures: Louanienses in primis in sua copulata textum Aristotelis expounderentes, Magister Oſta, q. 2. art. 3. & ex moderatis non pauci, quibus occasionem præbuisse videtur Caietanus in eadem textus expositione, qui id non solum in dubium reuocare coepit, sed in negariam partem inclinavit.

Militant pro hac parte omnia sententiæ argu-

menta que ad eius numerum questione præcedenti prædicta fuere, deinde plura alia non infirma, ex quibus tria hæc feligere placuit, primum: nam hæc duntaxat in oratione spectant postulat, nempe soni, & motus, quibus efficiuntur motus temporis in oratione consun p̄z, ordo syllabarum, & totius orationis significatio: de sonis notum est ad prædicamentū qualitatis pertinere, motus, et si extensionem habeat accidentalē ut a bedo, nihilominus quantum per accidentē est (ut videtur) motus vero partes quedam temporis sunt, quæ proprie non possunt aliam speciem quantitatis efficiere, ordo deniq; syllabarum secundum longitudinem, & breuitatem, diuersum carnum pedes, qui diuersæ species orationis vocantur, & significatio totius orationis, cum pendant ex hominum arbitrio, & mutari poslibito possint, nec per se unum, nec si, etiam quæ natura, quæ accidentis quoddam naturale debet esse, efficiere valent: cum ergo sit aliud præter hæc in oratione considerabile, consequent etiam non esse speciem quantitatis.

Secundū, unitas per se successiōrum in continuacione sita est, ut ostendunt teatrus, & motus, nam si fluxus mobilis per spatium per aliquam temporis motum intertumpatur, & rursus moreri incipiat, notum est iam non eodem esse motum, sed diuersum, & si praesens instant præteritam partem cum futura non copularer, petiter prius sua unitas temporis, sed oratio est successuum quid non copularum termino communi, ut docet Aristoteles, ergo non erit unum per se, sed per accidens, quemadmodum aggregatio plurium motuum, & veretalia est oratio, cum non sit aliud, quā plures instrumentorum motus, qui syllabarum prolationes nuncupantur.

Postremo, ut motus diuersas syllabas faciant, intertumpi debent, tunc ergo quod parus, vel magna sit interrupcio ex proferentis voluntate pender, & ita potest per mensuram, vel annum interrumpi, fierique eandem esse orationem per annum, vel etiam per totam vitam, quem igitur ordinem realem, vel naturalem habebunt syllabarum prolationes disiunctissimæ ut unum per se reale componere valeant?

Ei confirmari potest, quia si duo loquantur eandem syllabam proferentes, & alius deinde loquatur, & proferat aliam, non est maior ratio de qua unam orationem efficiat proleta syllaba ab hoc cum ea, quam vnu illorum protulit, quam cum ea, quam proferit alter, & ta-

men certum est cum ea efficere orationē, quā successione cum syllaba iste idem homo proferret: ergo ynitatis orationis non est naturalis, sed moralis ex voluntate dependens.

Diversa sunt ab hac sententia quam Ianellus tenuit epitomes in quintum librum met. capite 2. orationem sub ratione diuisibilitatis esse quantum per accidens, non distinctum à motu, cum non sine aliud syllabaz, quām motus prolationis diversi, at in ratione mensuræ esse speciem quantitatis per se distinctam à numero, cum sit mensura discreta, & successiva, unde Aristoteles rationem mensuræ in dialectica considerans, eam inter species quantitatis seruit, cuius tamen in metaphysica non meminit, quia rationem essentialem quantitatis contemplabatur.

Affirmativa sententia preferitur, & explicatur.

2. Sent. ve-
ta Arist.

160

Ratio.

Species nihilominus quantitatis per se expressæ ponitur ab Aristotele capite presenta-
ti, idq; ut expressa sententia esse constaret, virūq; ex professo probare de oratione voluit, & quantitatem esse, & discretam, quod de alijs speciebus non fecit tāquam per se notum, præsupponens esse quantitates per se.

Ex ratio, qua id probavit, si ut oportet expre-
datur, efficacis est, oratio mensuratur syllaba longa, & breui, & intellige tanquā partibus intrinsecis, ac per se extensis: ergo est quantitas per se, nam quæ aliena quantitate extenduntur, ut albedo quantitate superficie, per accidens quan-
ta appellantur.

Ita sentiunt antiqui Doctores, atq; grauissimi D. Thom. Opusc. 48. cap. 2. & in 4. dist 2. quæst. voica. articul. 2. ad 5. Albertus Magnus expresse tractatu de quantitate cap. 2. hinc verbiis clauso: *Oratio est quantitas in se ipso, ita quod substantia sua, & quidditas quantitas est.* Scotus cap. præfenti. quæst 8 cuius titulus est, an ora-
tio sit quantitas, & conclusio eius, quod si vera species quantitatis discreta, quos ad literas re-
tulit, ut intelligatur minus bene à quibusdam pro opposita referunt: eiulde sententiae sunt Sō-
zinus 5. Metap. quæst. 4. Mag. Sotius quæst. 2. ibi-
dem ex professo Doctores Canticus, & Tole-
tus, & moderni plures, & ratio, qua eam corro-
borauit Aristoteles prædicta id satis probat. Ora-
tio mensuratur syllaba longa, & breui (intelli-
ge tanquam partibus intrinsecis) ergo est quan-
ta per se: nam quæ aliena quantitate exten-

derunt, ut albedo quantitate superficie, per accidens quanta appellantur. Huic rationi hanc non minus probabilem addere possi-
mus.

Oratio constat syllabis, quarum qualibet est quantitas per se, cum nonum si extensum esse, ac diuisibilem solum cuiusq; ergo quemadmodum numerus constans multis continetur quātitatibus debito ordine dispositis, & communis termino non copularis, est species quantitatis discretæ: sic etiam oratio, cuius syllabæ ordinantur secundum longitudinem, & breui-
tatem, alia est enim oratio viraque syllabæ longa constans, ut musæ in numero plurali, quæ spondens pes in carmine vocatur, alia constat priori longa, posteriori breui, ut eadem dictio in recto singulari, & appellatur pes trocheus, alia demum constans duabus, vel tribus syllabibz diuerso modo ordinatis.

*In quo consistat propria extensio, aut
quantitas orationis.*

Sed in quonam ponenda sit quantitas ora-
tionis, vel ex quo appelletur buvantitas per orationem
sc; à paucis discutitur, & à nemine ferè sa-
critis explicatur, cum tamen hoc sit quasi totius
quaestiones nervus: concurrunt autem ad ora-
tionem multæ, tonus in primis talibus instru-
mentis factus, & plures proinde harmoniam, vel concentum efficientes, plures deinceps instrumentorum, aut prolationis motus:
nam quæque syllaba motu quodam locali instrumentorum efficitur, tempora diuersa pra-
terea in tali motu consumpta, quibus syllabæ
mensurantur, & ex quibus breuitatem, vel lo-
ngitudinem videantur accipere.

Quidam ergo ex modernis morus diuersos,
ac discontinuos syllabarum purant esse oratio. Quorūdam
nam, alij vero plura tempora, temporis ut par-
tentia, pro certo forte ducentes sonos, ut pote per circa ora-
tio qualitates, & per accidens quālos nō posse est rionis quā-
ficere quantum per se discretū, sed tantum per uitatem.
accidens: & de viroq; potest sic probari. Tres
motus, & tria tempora certo quodam ordine
sibi succedentia efficiunt quantitatem discrete-
tam, & non numerum, ergo orationem: quod
quantitatē efficiat apertum videtur, cū corpora-
ta, ac quanta sint, ordinataq; discretionem ha-
beat, quod non numerū apertus est, nam nu-
merus ab oratione separatur, quia permanent
est: oratio vero quid successiuū, sed successiva
Non dñe.

discretio est trium temporum, aut motuum, ergo constituer per se orationem, & non numerum, ac proprietatem in ea erit collocanda quantitas orationis.

Confirm.

De temporibus vero specialius probatur, nam Aristoteles capite praesenti probauit orationem esse quantitatem, quia mensuratur syllaba longa, & brevis, sed longitudo, aut breuitas syllabatur ex tempore accipitur, cum ea sit longa syllaba, in cuius prolatione plus temporis consumunt illa breuis, quae minori mensuratur, ergo tempora, temporis partes longitudinē, aut breuitatem orationi tribuunt, atque adeo quantitatem. Nec refert quod ex mensura id probaverit Aristoteles, in qua non cessat esse essentia quantitatis, nam etiam si mensuram abstractas, inuenies propriam extensionem syllabarū extempore, & abesse, ex quo breuitatem, aut longitudinem accipiunt, & non ex sono, qui qualitas per se est, nec ex quocunque altero, aperatum videtur.

Ego vero neq; in motib; nec in partib; temporis malis, i.e. epoibus, quantitate per se orationis collocandā arbitror, sed adeo falsū reputo cedē modi, utrumq; ut si nil aliud esse possit, ex quo oratio esset quantitas per se, eam potius inter species quantitatis non referem, sed quoddam quantum per accidēs esse dicem. Moueror autem hac potissimum ratione, sicut numerus est multitudo unitatum per se ordinatarum, sic oratio est multitudo ordinata syllabarū, unde sicut numeri partes sunt unitates, sic orationis sunt syllabæ, ex quarum diversitate diuersas orationes distinguuntur omnes, sed nec tempora, nec motus sunt syllabæ, immo quid diuersum valde ab eis, ergo nec ex temporibus, vel motibus tanquam ex partibus constitutur oratio. Probatur primo, syllabæ sunt soni quidam per se spectantes ad prædicamentum qualitatis, tempus in quantitate est, motus vero ad nullum per se pertinet sed ad post prædicamenta ab Aristotele relegatur, ergo ex eis non efficietur per se oratio.

III. Ratio.

Secundo, cum syllabæ distinguantur à motib; ac temporibus, ut probat evidenter argumentum præcedens, separari ab eis poterunt, si non reali abstractione saltem per intellectum, sed si syllabas præcindamus à motibus, ac temporibus, constituent orationem, si vero motus, & tempora sine syllabus acceperis, non intelliges orationē, quia nemo unquam sine syllabis orationem constare putauit, sed omnes, qui de hac specie quantitatis locuti sunt, in termo-

ne cum Aristotele, eam posuerant, erunt igitur syllabæ partes orationis per se potius, quam motus, & tempus. Minorem sic ostendo, considerati tribus syllabis tali modo ordinatis absque villa motuum, aut temporum memoria concipiimus orationem, cum in eis concipiamus distinctionem ordinatam, ergo non per se pertinet ad speciem orationis motus, vel tempus.

Nec refert aliquid si dixeris, nec syllabas consistere sine motibus prolationum nec sine tempore habere longitudinem, aut breuitatem, quare nec ab his posse præscindi, aut partes orationis nisi eorum ratione vocari: nihil inquit refert, nam licet per motum fiat sonus, qui syllabæ rationem haberet, distinctus ab eo est, ut evidenter ostendi potest ex quois alio sono, qui ex collisione duorum corporum sit, & à collisione ipsa, que motus localis est distinguatur: ergo pars ratione erit distinctus specialis sonus, quem vocem appellamus à collisione, seu motu locali instrumentorum, per quem sit de tempore vero apertior est ratio distinctionis quantum ad extensionem, seu quantitatē syllabarum, longitudo etenim, aut breuitas eorum intrinseca est, eidemque sonis inherens, per quam extenduntur, quibus tamen non inheret, tempus in prolatione consumptum, sed ex eo quasi à posteriori, & tamquam à quodam extenso, quatuor necessario concurrente inserunt breuitas, aut longitudo: hæc igitur valde diuersa est à motibus, ac temporibus quanquam sine eis non consistat.

Nec opposita argumenta aliquid efficiunt, nam cum motus in ratione continui non sit per se quantitas, nec plures motus efficiant quantum per se discretum, sed multitudinem quadam transcendentalē, sicut tres albedines, aliae ve qualitates, porro cum supremum genus huius categoriæ sit quantum per se, vel quantitas, nihil potest sub eo collocari nisi extensionem habeat per se, constat autem hanc non reperi in multitudine transcendentali, sed transcendentalē quandam distinctionem dum taxat ex entitatibus diuersis, unitatum resultantem, ergo nequit sub genere huius prædicamenti supremo collocari, nec prout multitudo motuum nullam extensionem per se, habens, sicut nec motus ipsi in se extensus sunt, nisi per accidens.

De temporibus vero, quibus mensurantur syllabæ, si partes dum taxat sunt unitati temporis in celo residentis, certum est non habere relationem distinctionem cum re ipsa lingue continua, sive-

164

Ad oppositam argumentationem

ta falsa

165

Siccius. Si vero sint durationes particulares diversæ, vel accipiuntur per modum permaneatis, ut si accipiatur tres durationes diuersorum motuum simul existentium, & tunc numerū efficient, quia etsi successiva sit duratio, quilibet in se sumpta, sed per modum permanentis accipiuntur omnes, vt secundum prius, & posterius tanquam aliquid actu existens numerabiles censeantur: si vero per modum successui distracti, in quantum una succedit alteri, non sunt per se ordinabiles, vt actu existentes, sed vt sibi successentes, cum per accidentem omnino sibi succedere contingat, quare nec ad rationem numeri pertinere possunt; nisi vt tres homines successive desinentes, quos constat non effice naturalem numerum, sed solum secundum rationem. Et si forte dixeris, nec tres syllabas simul ex stere, & nihilominus orationem constituer. Respondeo ita esse, quia tanquam sibi successentes ex propria ratione syllabarum per se ordinantur secundum prius, & posterius, nec alio modo valent orationem constituere, plures autem durationes non sunt per se ordinabiles, vt sibi succedunt, nisi per modum numeri, quem constat ex solis permanentibus confici, vel ex his quae modum permanentium habent quales non sunt ipsæ. Sed se habent sicut tres homines, quorum una succedit alteri, quos constat nullam efficerem quantitatem discretam, quia non simul existunt, ergo per ratio erit de durationibus sibi successentibus, quæ nullam quantitatem per se efficiunt.

Mattei. Ex quibus constat in ipsis metr syllabis quæ tendam esse propriam atque intrinsecam extensionem, aut quantitatem orationis.

Expenditur quantitas orationis ex propria sententia.

Nova. **V**T autem in eisdem syllabis eam inueniamus, adnotandum est, duo esse interalia consideranda in voce, primum est sonus ipse ex duorum corporum collisione factus, nempe instrumentorum, quæ vocem formare apta sunt, vt dentium, lingue vel palati ac similius: aliud est extensio, seu corpulentia eiusdem vocis, vel soni, quæ non est aliud, quam dilatatio, vel prolozatio ipsius: notum est enim maiorem dilatationem, vel prolongationem habere syllabam motu prolatam, quam quæ cunctus profertur: et usus modi igitur prolongatio, vel dilatatio vocis est quasi corpulentia eius vel magnitudo (vt ita loquar) ratione cu-

lus maior vns, quam alia appellantur, & proprio vocabulo longior, hæc est eius extensio, haec est demus eius quantitas, quam prolatio ipsa efficit simul cum sono, voce itaque quemadmodum magnitudo substantia est quantitas, sic magnitudo soni: quemadmodum substantia est quantum quid per accidens, eius ratiæ magnitudo est quantum per se, pari ratione sonus est quantum quid per accidens, sed magnitudo eius est quantum per se. Ac demum quemadmodum ex multis magnitudinibus substantia fit numerus, ita ex multis magnitudinibus plurium sonorum fit oratio.

Bonario. Vbi id est summo pere aduertendum, ex duplice parte longam, aut breuem syllabam appellari, primo quidem ex naturali dilatatione, aut contractione, quam ei tribuit talis modulus prolationis, vel ex magnis seu parvo tempore in prolatione consumpto: & quidem longitudine illa, vel breuitas intrinseca est ei, propriæ extensio, aut corpulentiam, denotat, idcirco naturalē appellamus, quia cum ex prolatione, per quam sit, & quasi generatur syllaba, seu vox, habeatur, vere & proprie naturalis dicitur, quemadmodum quibuscum rebus naturale illud est, quod ex nativitate, vel generatione conuenit, ex cōsumpto autem in prolatione tempore ab extrinseco dicitur syllaba longa, aut brevis. Et quasi à posteriori ducto arguento dicimus, eam syllabā esse longam, in cuius prolatione plus temporis consumitur, brevē in cuius prolatione minus, nā à priori potius ex eo, quod maiorem habet dilatationem, vel corpulentiam, plus temporis consumit: est enim cōsumptum tempus mensura extrinseca prolationis, arque ex consequenti productæ syllabæ, ex multis autem syllabis ex proprio modo sua prolationis discretis fit oratio, quam meritò discretam quantitatem Aristoteles, & antiquissimi eius interpres appellantur.

Wet. Sed maior adhuc explicacione indiget eiusmodi syllabarum, & orationis quantitas, nam si corpulentia, aut extensio vocis, non est tempus, sed aliquid prius, & intrinsecè ei conueniens, non videtur quid aliud esse possit, quam ipsismet prolationis extensio, prolatio vero motus est, ergo non habet extensionem per se, nec proinde per se poterit excedere vocem, at vox cum sit sonus, & qualitas, nullam habet ex se extensio per se, ergo non erit per se quæta, nec oratio ex vocibus constituta. Respondeo vocem non esse nudum sonum, sed in aere extulim, vt cunctum per verberationem aeris efficiuntur.

Nunca.

Ex duplice cap. syllaba dicitur aus brevis una longa.

169

Explicatio magis.

169

Sic in eodem aere extenditur, imo perit aer ipse verberatus sonum extensum ex verberatione causatum claudens, vox dicitur: quantitas igitur, atque extensio vocis non est alia à qua

Qualitas & extensis vox in quo consistat.

Nota.

770.

Respondet formaliter sic locuno, dicendum est syllabas esse plures quantitates partium aeris verberatarum, ac discretarum, & ex verberatione sonum extensem,

atque corpulentum efficientium, pro materiali vero esse plures sonos sic ex eius quem admodum numerus trium horum in pro materiali est tres quantitates discretae eorum, pro materiali vero tres eorum substantiae, nec sonum pro materiali, sed omnino per accidens, & ecce quo pacto, sicut tres substantiae extensis efficiunt teruarium, licet sint quatuor per accidens, ratione extensionis, quam habent, sic tres soni efficiunt orationem, non ratione sui, cum sint quanti per accidens, sed ratione quantitatis verberati aeris, à qua extenduntur, & corpulentus sunt.

Ordo in oratione ex multis explicitatur.

774.

Pluribus autem quantitatibus syllabarum explicatis, super etialem in eis invenire ordinem, sub quo possint vnum per se confinare: & certè ita est quod quemadmodum dicebamus plures unitates ex propria conditione esse numerabiles ab intellectu secundum ordinem prioris, & posterioris, ita ut qualibet apta sit ceteras presupponere, vel eis presupponi, & propter hunc ordinem coponere vnum per se, quod appellauerimus, ita scilicet est suo mo-

do de syllabis, ordinabiles namq; sunt ab intellectu secundum rationem prioris, & posterioris quantum ad longitudinem, & breuitatem, ita ut longa breuem, vel è conuerso brevis longam apta sit presupponere, hoc est, post eam profecti, & aliquando etiam brevis post breuem, si fiat talis concentus, & harmonia, ad quā specialis modus prolationis ordinatur, & iuxta quam longitudo, aut breuitas syllabarum attendatur. Ex tali igitur ordine reali, & quasi aptitudinali, quem syllabe important respectu proferentis, & ordinantis resultat vnum per se, quasi integrale ex pluribus compositū, non ratione entitatis quo pacto plura sunt distincta entia in actu syllabæ, sed ratione ordinis, & rursus ab eisdem ordinatis syllabis accipit intellectus genus discretæ quantitatis, in quantum eas concipit communis termino non copularis, & propriam differentiam orationis ex successione: ex quibus cōponitur vnum per se essentiale, q; est quantitas discrete, ex tensa, vel diuisibilis in plures syllabas, & haec est ratio secunda species quantitatis discretæ à numero distincta, cuius forma est ipsa eius differentia, vt de numero stabilitum est, cum eiusmodi accidentia, materia, & forma physica, ex quibus essentialem complicantur, careant, & vno verbo explicetur virtusque, nempe quantum esse per se orationem, ac per se vim dicimus non esse aliud, quam numerum quandam successuum syllabarum, quem antiqui appellant numerum sonorum, concentum, vel harmoniam, magna ex parte à musica consideratum.

Negative partis fundamenta solvantur.

Vnde ad formam primi argumenti, dici mus, nullum ex his, quæ in argomento I. Argum. recensentur esse propriam syllabarum quantitatem, videlicet nec sonum, nec motus prolationis, nec morulas temporis in hisce motibus consumpti, non significacionem vocum, sed magnitudinem, dilationem, & corpulentiam sonorum, vel vocum ex prolatione causata, à qua tonus ipse extenditur: ex pluribus autem magis, vel minus productis sonis secundum longitudinem, & breuitatem ordinabilibus ad concentum, & harmoniam efficiendam vnum quid per se resultat, quod vere est species quantitatis discretæ.

Ad secundum dicimus unitatem successus Ad II. vorum duplēcēm esse, entitatis, vel ordinis, illa repetitur in continuis, haec in discretis, vnde cum continuum unitatem eatis habeat non

Essentia & rationis.

172

est vnum, nisi aliquo termino communis copulentur, discretum vero, cum vnum per accidens se secundum entitatem, viro e pluribus entibus in actu constans, vnum autem per se ratione solius ordinis, continuationem non postular, nec sola oratio est discretum quid in genere successuum, cum motum, ac tempus posuerint Augustinus, & D. Thom. in Angelis ex diebus eorum operationibus compositum, quae cum simul non habeantur, nec aliquo termino communis copulentur, quandom successionem in eis ponere necesse est, & ratione ordinis vnum tempus, vel motu effere, vt docet exp̄ D. Thom. i. part. quest. 3. art. 3. sic ergo orationem licet successionē syllabarum compositam ordinabilitas efficit per se vnam.

Ad tertium, respondetur syllabas esse ordinabiles ab intellectu profertis, & quidem in ordine ad finem concentus, & harmonia humana igitur interruptio esse debet, nec tanta, quae prefato fini repugnet, tanquam esse poterit, vt nec ordinabiles sint syllabæ, nec percipi possit carum concentus, & harmonia unde nō poterunt esse partes eiusdem orationis, nisi moderata sit interruptio ordinanti, ac fini proportionata, & quamquam ordinatio ipsa ex voluntate pendeat, aptitudo syllabarum, vt ordinari possiat naturalis est, atque adeò realis, quemadmodum de aptitudine obiecti visibilis, & intelligibilis dicebamus. Ad confirmationem dicimus pro libito posse ordinati syllabam à tertio prolatam cum ea, quæ à me, vel ab alio simul profertur, & ideo quantum ad actualem ordinationem non est potior ratio, vt ordinetur cum vna, quam cum alia, nec propter voluntariam, & actualem ordinationem vnum per se reale constitutæ syllabæ, sed propter aptitudinem, quam habet qualibet, vt cum omnibus ordinari possit respectu praefaci finis.

QVÆSTIO DVODECIMA.

An si daretur linea, superficies, & corpus, aliasque quantitas actu infinita collocaretur in hoc predicamento.

Parte negativa fundamenta adducuntur.

Non disputamus modo, an possibile sit De qua fieri lineam actu infinitam, aut super-controversiam, vel corpus, cum philosophica sia. Sit eiusmodi controversia ab Aristotele, cuiusque expositoriis 3. lib. physic. agitata, sed conditionalis est controversia presens, an dato quod esset eiusmodi in rerum natura infinita, ponentur in hoc predicamento, non sequitur ut modo, dum certa magnitudine consistat.

Aristoteles in primis negativam partem statuisse videtur. s. metaphysic. text. 10. his verbis: *Multitudo igitur, quantum quid, si numerabilis est, magnitudo vero, si mensurabilis, &c.* at si magnitudines istæ essent infinitæ, non essent mensurabiles, cum certa sit, arque finita qualibet mensura ex propria conditione, ergo nō essent in predicamento. Cui consonat definitio mathematicorū ab Euclide tradita in principio sui elementariorū: linea est longitudine sine latitudine, cuius extrema sunt duo puncta. Et D. Thomas in eiusdem loci commentarij lection. 15. in confirmationem eiusdem sententiae hæc verba scripsit: *Si esset longitudine infinita, non esset linea, linea enim est longitudine mensurabilis, ex propter hoc in ratione linea purior, quod eius extremitates sunt duo puncta, simile est de superficie, & corpore.* Quod ratio ipsa plandet, nam finitū esse oportet, quidquid in predicamento collocatur, cum sub certo sit generare, ac limitata differentia constituendum, sed si darentur magnitudines istæ actu infinitæ, sic se haberent in ordine ad predicamentum quantitatis ac substantia actu infinita ad predicamentum substantie, cum in ratione magnitudinis, & extensionis termino careant, ac infinitam substantiam à predicamento exclusimus cap. precedenti, ergo etiam magnitudo actu infinita excludenda est.

Secundo: par est ratio de magnitudine, ac II. Argum. multitudine, cum sint genera eiusdem predicamenti, sed si daretur multitudo corporis, actu infinita, nō esset in predicamento quantitatis, ergo nec infinita actu magnitudo. Minor probatur, quia numeri variantur ex additione unitatis, ita vt ternarius alia sit à binario species per additionem tertie unitatis, ergo si numerus in infinitum actu procederet, multitudo actu infinita non haberet determinatam speciem, quemadmodum neque ultimam unitatem, à qua constitueretur, quod autem specie caret non pertinet ad predicamentum, cuius recta linea ex generibus, ac speciebus integræ.

regatur, ergo non per ineret talis multitudo ad prædicamentum quantitatis, nec magis inde proinde, si esset actu infinita.

Parte affirmativa præfertur, & probatur.

Vera conc.

Dicendum tamen est de his tribus speciesibus quantitatis non minus fore in prædicamento collocandas, si actu essent infinita, ac modo, quod absq; dubio sentit Aristoteles lib. 3. topic. loco 73 vbi sic loquitur: *Si finita linea oratio est, finis plane habens fines, recta aparet esse reliquum, cum medium superadditus finibus, sed infinita neque medium, neque finem habet, recta autem est, quare ea est reliqua reliqua oratio, &c. quibus verbis plane docet rationem lineæ rectæ uniuerso conuenienter finitam, & infinitam, quapropter eiusdem esse specie: unde si infinita daretur, non minus esset in prædicamento, quam infinita.*

Arist. testimoniun.

Item apud Aristotelem notum est, finitum, & infinitum esse passiones quantitatis, ergo esse magnitudinem finitam, vel infinitam, non variat rationem quantitatis essentialiem, nec quantitatem à prædicamento excludit.

264.

Idem sentit quest. 38. art. 3. ad 2. vbi docet, quod quam

quam linea finita, & recta per extrema puncta à mathematicis definitur, ad essentiam tamen lineæ nō pertinent extrema puncta, quia in linea circulari, & infinita non dantur: sentit igitur eandem habere definitiōnēm essentiālēm lineām finitām, & infinitām, idem genus, eandem speciem prædicamentalem, & differentiam.

Communi-
sus opinio.

Communis est etiam sententia iam in schola, ut testantur Bonzinas s. metaph. quest. 15. Iauellus ibidem quest. 17. Dur. in 4. dist. 3. quest. 3. Niphus in commentariis verborum Aristotelis, quæ ex 3. Topic. relata sunt, & Mag. Sorus quest. 1. huius cap. in solutione ad confirmationem secundi argumenti, quos recentiores sequuntur.

Proponuntur rationes ad illam probandam.

I. Ratio.

Et probatur efficaciter ratione, nā duo sunt consideranda in his quantitatibus: vnum ad extream pertinens essentiam, nempe singulas esse diuisibiles iuxta naturam suarum dimensionum, lineam secundum longitudinem, superficiem secundum latitudinem,

& corpus secundum profunditatem: alterum ad maiorem, vel minorem extensionem in eo consistens, quod est esse in plures vel pauciores partes diuisibiles, idque extra essentiam esse evidens est, cum non sit aliud, quam esse maiorem, vel minorem quantitatem, hue autem spectat finitas esse, vel infinitas quantitates, ergo non variet, essentiam harum spiceret, nec proinde rationem prædicamentalem.

Secundo, quidquid ex genere, & differentia compositum est, locum habet in prædicamento illius generis, vt si sit genus substantiae in prædicamento substantiarum, si quantitatis, in eodem prædicamento, sed eiūmodi quantitates, etiam si darentur actu infinita, essent verè continue suis communibus terminis copulatae, essent etiam diuisibiles secundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem, ergo collocarentur sub genere continue quantitatis, & essent proprijs differentijs sub eo distinctæ, vt modo sunt, eo igitur pacto in prædicamento ponentur.

Parte negative fundamentis satisfacta.

Pro solutione argumentorum adnotan-

dum est, aliud esse infinitum secundum substantiam, aliud secundum rationem aliquam accidentalem, etenim cum substantia importet rei essentiam, idem est infinitum secundum substantiam, & secundum essentiam, & cum substantia sit eas simpliciter, idem est infinitum secundum substantiam, quod infinitum simpliciter: vltius, cum res qualibet secundum essentiam referatur ad prædicamentum, si ex hac parte infinita est, sub genere prædicamentali, quod limitatum est (vt vidimus) non clauditur, & propterea Deum Opt. & Max qui secundum substantiam est infinitus, sub prædicamento non comprehendi superiori capite stabiliter reliquias: infinitum autem ex aliqua ratione accidentalis nō est à prædicamento excludendum, cum ratio accidentalis, vi posse extra essentiam constituta, essentiam non variet, sed sub propria limitatione rehoquat, vt si imaginetur per possibile, vel impossibile aliquid humanum corpus in infinitum crescere secundum quantitatem, notum est finitum in sua essentia permanere, quæ per augmentam quantitatis non crevit, finita enim permanebit rationis anima, à qua essentia eius prouenit. Ita co-

265.

266.

go censendum est deinde, vel alio corpore in infinitum crescente, atque etiam de quantitate ipsa, si eo perueniat, ut actu sit infinita, accidentale id est perueniens ad extensionem plurium partium, nec essentiam à limitatione sui generis, & differentia abstrahere. Quemadmodum si albedo, vel alia qualitas ad infinitum perueniat intensionem, dubio procul finita erit secundum essentiam, siquidem intentionis gradualis effectus non attingit, nec proinde variat: unde in predicamento qualitatis sub genere passibilis qualitatis collocabitur, non secus ac albedo finitas intensionis.

Ad telesm. Aristotelem igitur, & D. Thomam sic explicamus, ut predictis locis de quantitatibus existentibus, vel possibilibus loquantur, infinitas vero, quas non reputant possibiliter, nec inter quantitates numerant, nec in predicamento ponunt. Aliud tamen est de essentia rei praeceps loqui, abstrahendo à possibili, vel impossibili secundum existentiam, tunc enim definitum est illud, quod ei convenire posse, facta hypothesi quod esset, vel possibilis esset: & in hoc sensu de his quantitatibus aliquam locorum verba accipienda sunt, quibus planè docent lineam infinitam (si datur) vel possibilis esset, in predicamento non secus, ac finitam collocari.

Definitiones mathematicorum ab Euclide traditam egregie exponit D. Thom. i. part. quæst. 3, artic. 3. ad t. de linea finita, & recta dumtaxat esse accipienda sunt, nam circulæ etiam si finita sit, punctis caret extremis.

Ad 1. Re- Primam rationem solvit adnotata doctrina, diversam esse rationem affirmans de infinita substantia, & quantitate, illa enim secundum essentiam est infinita, id est sub predicamento non clauditur, hæc vero licet infinita extensio, ac secundum quid, ad certum ramen genus, & differentiam limitatur, & in eodem predicamento ponitur, ac si esset finita.

Ad 2. Re- spond. De quantitate autem discreta, vel de multitudine actu infinita, quam tangit secundum argumentum, eandem esse rationem putat Socratis supra, siquidem extensione dumtaxat infinitus esset numerus, in plures unitates divisibilis, si daretur, essentiam tamen hanc habere sub certo genere predicamento, tali comprehensione.

Ego vero aliter sentio infinitum numerum non collocari in predicamento, quod (ni fallor) idem argumentum à nobis constitutum

convincit, cuius efficaciam magis ostendit illud, quod à nobis sapenumero ex sententia Aristotelis allatum est, nempe species rerum maximam cum numeris habeat similitudinem in eo, quod quemadmodum addita vultate soluitur praesens numerus, & coalescit alter, pari ratione nostro gradu perfectioris essentialis superueniente soluitur species, & coalescit alia distincta, vnde invulit Ar. duas species non esse æquales in gradibus essentiis, quemadmodum nec numeri æquales sint secundum unitates. Ex qua etiam doctrina emanauit communis illa Aristotelis interpretatione sententia, tenens numerum esse speciem subalternam, continentem sub se tot species atomas, quos sunt numeri diversi, ita ut diuersa si species tecum a binario, & sic de ceteris.

Quibus suppositis efficaciter ostenditur. Infinitus finitus numerum non habere determinatam numerus speciem, neque essentiam, nam si addita una non est spatiale binarius praesistens soluitur, & coalescit eis quantum unitatus essentialiter perfectior in ratione titatis discreti, sequitur plane crescentibus unitatibus in infinitum essentiale numeri perfectionem in infinitum crescere, & inde nos esse determinatam, nec limitatam in tali ordine, sed actu infinitam, quapropter à predicamento, quod limitatum essendi modū importat, excludetur. 2. si in predicamento talis numerum collocandum velis, sequitur evidenter aliquid esse sub genere, quod non habeat determinatam speciem sub eo, quod manifesta involuit contradictionem, cum ergo sit infinita quantitas essentialiter, extra predicamentum vagabire talis multitudo infinita, atque etiam extra genus, & species numeri, critique vaga quedam multitudo.

Est autem diuersam longe rationem de discreta quantitate, & continua, manifestum erit, si consideremus plures, aut pauciores partes habere, maiorem esse, vel minorern ad accidentalem quandam extensionem continuæ quantitatis referendum esse, quapropter essentiam eius non variat: habere autem plures, vel pauciores unitates, diuersam essentiam constituit numeri, cum ternarium alium esse numerum à binario diuersum omnes sentiant ob solam additionem unitatis.

Ratio autem huic discriminis non est alia, quam diuersa natura veriusq; quantitatis, vnde si, ut etiam si in infinitum crescat quanti-

275. *ut continua, limitata eius essentia perseveret, discreta vero cum crecerat essentialiter ex additione unitatis, si infinita sit, talis erit essentialiter, ideo extra limitationem predicamentum vagabitur. Fere autem infinitam essentialiter, si daretur, intelligimus, non quidem eo modo, quo Deus infinitus est, nam infinita substantia simpliciter talis appellatur: sed infinitam secundum quid, quemadmodum aessentia non sunt entia simpliciter, sed secundum quid, quod tamen satis esset, ut a genere quantitatis excluderetur, cum se quantitas essentialiter infinita.*

Possit autem cum resonante infinitum numerum in predicamento collocare, qui numerum esse speciem atomam sentire, tunc enim ex additione unitatis non solvere tunc species, sed eadem permanens diversa esset accidentaliter, non secus ac in continua quantitate contingenter, si datur actu infinita: certum id esse à doctrina Aristotelis, & D. Thomae alienum iam ostendimus. Itaque resolutione huius controversiae est, quantitatem continua quamcunque actu infinitam, si talis datur, in hoc predicamento fore collocandam. Discretam vero, sive pro numero, vel oratione eam accipias, nullo modo.

QVAESTIO VLTIMA.

Sit ne quantitas distincta realiter à substantia, vel ab ea re, quam efficit extensam.

Negativa sententia fundetur.

Timulus questionis.

*N*on solam substantiam extendit quantitas, sed accidentia corpore: ideo timulus questionis sciscitur, sit ne ab eis quantitas reali distinctione separanda, quamquam de substantia principia sit controversia.

L Opinio.

Plato, quem retulit Ariss. 1. lib. metaph. text. 5 de materiali principio rerum loquens, unam posuit runctatum rerum naturalium materialium, cuius differentias appellauit magnum, & paruum, arbitratus eandem rem esse materialium, & quantitatem: & vetus fuisse Stoicum decretum. Alexander Aphrodiseus scribit quantitatem non esse rem diuersam à substantia: quorum positionem quasi ab orco revocauit Ockham in sua dialectica predicamen-

tim quantitatis exponentes in 4. sentent. quæst. 4. quodlib. 4. quæst. 50. & in tractatu de venerabili Sacramento Eucharistie per plura capitula, affirmans quantitatem esse ipsam mei substantiam, prout habet partis seu divisiones, & locabilis, diversisque loci partibus correspondentes, cui subscripte G. br. in 4. dist. 10. quæst. 50. & dist. 12. quæst. 1. art. 1. & lect. 43 super Canonem M. ss. Adamus in 4. quæst. 5. & Aureolus apud Capreolum in 2. d. st. 10. quæst. voce art. 1. quam multis confirmant, quæ ad tria argumenta refutare placet.

Primum est, si quantitas esset res distincta à substantia, quemadmodum posuere plures, ut sit proximum subiectum corporalium accidentium, quo mediant substantiaz inherente, sequitur plane non solam substantiam, sed etiam quantitatem esse contrariorum susceptivam, quod expressis verbis Aristotelis adscratur in predicamento substantiaz, quibus docet maximè proprium substantiaz esse, ut sit contrariorum susceptiva: & tenet si propria potest ei attribui extensio, non est cur aliud accidentis eam, ac causa accidentia extendens multipliciter: cum non sint entia absque necessitate multiplicanda, sed que per virtutem fieri possunt, frustra per plura fieri ponantur.

Secundum Deus potest conservare substantiam remoto ab ea omni accidenti absoluto, & id quidem sine aliqua mutatione sui localis: si ergo quantitas est accidentis absolute, ut sit substantia distinctum, demus ab ea removenti virtute diuina: tunc queritur, an habeat partes distantes loco sicut prius, vel non: si haberet respondeas, sit ut non iam a quantitate, sed à se ipso sit extensa, & loci occupativa, unde ipsa sit sua quantitas, si vero non habere dexteris, sequitur loco esse coniunctas non ergo conservatur: sine mutatione localis, ut suppositum fuit, prout quād, quod plane fuit impossibile loco coniungi post separationem quantitatis, nam si indivisibilis remanet, (ut opposita sententia ponere videatur) non est capax aliquius mutationis localis, iuxta expressam sententiam Arist. 6. 1. b. physic. fluentis impossibile haud quaquam moueri posse.

Postremum, si quantitas est res distincta à substantia, tota recipietur in tota substantia, & pars in partibus, nisi velis confusa quadam ratione in substantia inherere, vel tota in tota substantia, & tota in qualibet eius parte, ut de anima rationali in corpore recepta ob eius indivisibilitatem confessum: quod eo ipso accidenti

dicit corporo repugnat, tuoc ergo quemadmodum quantitas presupponit substantiam tanquam subiectum completem: in quo inbareret, pari ratione partes quantitatis presupponunt parres substantiaz, habebut igitur ex propria conditione substantia partes distinctas sine quantitate accidenti superaddito, arque ad ipsa sibi met sufficiens erit, ceterisque in ea receptis accidentibus, ut cunctis possit partium distinctionem praestare, nec erit in hunc finem necessario posenda distincta quantitas.

Vera, & affirmativa sententia explicatur, & probatur.

II. Sentent.

Opposita tamen sententia quantitateon re ipsa à substantia, ceterisque quantis rebus distinguens, vanam philosophorum, ac theologorum consensu nostra iam tempestate in schola defenditur: estque scđ in philosophia evidens, & sicc presupposita ægre, vel nullo modo sustineri potest opposita.

Ex Arist. probatur.

In primis eam expresse viderut tensisse Arist. 1. lib. physic. text. 13. agens contra Melissum antiquissimum Philosophum, qui vanum posuit rerum naturalium principium, illudque infinitum, tali igitur ad eum refellendum argumentum constituit: hocum, & infinitum sunt proprietates quantitatis, si ergo illud unum principium est infinitum, erit non solum substantia, sed quantum, & ita non res una, sed multiplex, vel certè si sola substantia sit, infinitum non erit, neque magnitudinem habebit ullam: ecce efficacissimum Aristotelis argumentum, quod nullius prosectorum foreroboris, nisi tanquam rem certam apud ipsum presupponenter quantitatem rem esse distinctam à substantia & 7. metaphysic. text. 2. haec verba de linea, superficie, & corpore scribit: *Lætiendo, latiendo, & profunditatem quantitates quædam sunt, sed non substantia, quantitas enim non est substantia, sed magis cum hec primum infant, &c.*

Amplexuntur tandem veritatem in primis D. August 5. lib. de Trinitate cap. 10. eniūs verba referre placuit: *In rebus, que pars cipere magnitudini magne sunt, quibus est aliud esse, aliud magis esse, sicut magna dñus, & magnum mons, in his ergo rebus aliud est magnitudo: aliud quod ab ea magnitudine magnum est: & propterea non habet aliud magnitudo, quod est magis*

domus, sed illa est vera magnitudo, quae non solam magnam est domus, que magna est, & quo magnum est mons, quisquis magnus est, sed etiam quae magna est quidquid aliud magnum dicitur, & aliud non ipsa magnitudo: aliud quo ab illa magna dicuntur.

D. Thom. in eorundem locorum Aristoteles Commentarijs, & 5. Metaphysic. lect. 14. & alij. in fine. Scotus in 2. distinction. 2. quæst. 9. & in 4. distinct. 12. question. 2. Ricard. in 4. distinct. 12. art. 1. quæst. 1. Durand. quæst. etiam 5. Argentino ibidem: AEgidius Romanus theorematem 36. 38. & 39. & 10 i. d. 2. quæst. 2. Albert. Magn. 5. physic. tractat. 2. art. 4. Sonz. 5. metaph. quæst. 19. ceteri demum interpres Aristotelis in expositione huius prædicamenti.

Ex rationibus, quibus corroboratur haec sententia, quadam fundantur in doctrina, & principijs Aristotelis, aliae vero in ipsam substantiam, & quantitatis natura: primi generis sunt motum augmentationis per se ad quantitatem terminari, ac successivè pertalem motum esse comparabilem: ad substantiam vero nullum motum dirigi, sed instantaneam mutationem: ita docet Aristoteles 5. lib. phys. proprietate substantiam corporalem, cuius accidenzia alia à quantitate per accidens esse extensa, ac diuisibilia, solam quantitatem eiusmodi effectus habere per se, quos ceteris communicaat. Ita sentit in hoc prædicamento, dum quantum parcitur in per se, & per accidens, denique substantiam docet esse sensibilem per accidens, quantitatem vero per se: ac proprieatatem inter communia sensibilia numerandam, virunque habetur 2. lib. de anima text. 53. eiusmodi autem triplex discrimen arguit plane realiter distinctionem, quod cum sui certissimum in doctrina Aristotelis lumine naturali valde consentanea, evidenter scđ ostendit falsitatem prioris sententiae.

Ad secundum genus spectant arguments. I Arg. 2. quæ sequuntur. Primum, plures magnitudines ordinis, in eodem loco simul esse repugnat, vi experientia, ac ratio naturalis testantur, experimentum namque non posse corpus unum aliquem occupare locum, nisi aliud in eo existens ei cesserit, vel alio modo locum deseruerit, idque non alia ratione, nisi quia qualibet magnitudo propriam habet molem, & extensionem impenetrabiliter ab alia: si autem quantitas est eadem res cum substantia, ceterisque extensis accidentibus, quemadmodum quolibet

Ooo

cū ab

est ab alio distinctum per propriam entitatem, atque substantia ab omniis, sic erit distinctum per propriam molem, & magnitudinem: & tunc tot erunt moles, tot magnitudines simul cum substantia in eodem loco, quod sunt accidentia eius, ut albedo, calor, frigiditas, siccitas, gravitas, levitas, &c. Præterquam quod ipsam substantiam in se continet plures magnitudines formæ, & materiarum, non secus, ac plures entitates partiales, iste igitur omnes magnitudines sese penetrabunt in eodem loco.

II. Argum.

281.

Secundum: plures magnitudines triplae dimensionis eiusdem rationis sunt, nec enim alia est secundum speciem longitudinis, & profunditatis unius, & alterius corporis, graria exempli, lapidis, & ligni: sed eiusmodi substantiae sunt diversa non solum in specificis differentiis, sed etiam entitate, ergo alia est substantia à quantitate.

III. Arg.

Postremum, fide catholica stabiliter est in Sacta Eucaristia totam panis substantiam converti in vetum corpus Christi: vnde elicetur neque substantiam panis, neque materiam eius, & formam, substantiam ipsam componentes, sub accidensibus perservare post conversionem: docet autem experientia plurimum sensuum, tandem ibi hostias magnitudinem, tandem odorem, ac saporem durare: vires namque, & tactus id in primis experientur, odor deinde, & gustus, ratioque ipsa conuinicit accidentia illa non esse disiuncta, sed in aliquo unita, non quidem in aere, (vt sciuola quorundam easatio possebili) hostias namque dum mouetur, cedit planè aer: nec possunt esse cum aeri dimensionibus penetrare praedicta accidentia, neque aer ipse eas in se vello modo recipere, postquam proprias habet: & longè minus in corpore Christi inhabere possunt, tum propter eiusdem rationes, tum etiam, quia circa gloriosum sit, cum sit ita eius pugnat noua qualibet corporalium accidentium receptio: vnde fit sacram hoc mysterium efficiat satis ostendere distinctionem quantitatis realis à substantia.

Note.

282.

Sed unum est hac in parte adnotacione dignum: communem sententiam non ab universalis nostræ factionis doctoribus uniusceteris sustinere: aiunt enim non secundum omnes suas species quantitatem distinctionem esse à rebus quantis: sed excipieantur esse numeratae, qui non distinguuntur realiter à rebus numeratis, neque à quantitate continua valere: vt

dum Petrus unita à ratio genere habet in ternario, non sicut in eo res distinctæ unitas, & quantitas continua, vel certè excipiendam esse figuram, vel locum, nam illa eadem res est cum quantitate figurari corporis, iste vero non realiter, sed modaliter à superficie diversus: priore autem exceptione posuit Magister Sotus, posteriorum vero Pater Ponsec. ubi supra. Mihi autem videtur universalem esse priorem sententiam, si proprie res quanta accipiatur: hoc enim in numero non est quantitas ipsa, licet in concreto denominetur quanta, sed ea, quae extensione à quantitate participata, & non propria extenditur, qualis est substantia cum ceteris accidentibus corporis, tres namque quantitates ab intellectu numerabiles secundum prius, & posterius, quantitatis potius discrete rationem habent, quam rei quantitas, cum partes sint numeri intiosce, non secus ac partes continua molis, quas rem quantam appellat nemo: tres igitur substantias, vel tres albedines extensas rem quantam appellamus, à quibus dubio procul quanticas ipsa discreta realiter diversa est. Quælibet rursus unitas numeri non denominat continuam quantitatem rem quantam, siquidem unitas non proprie appellatur quantitas discreta, sed præcipuum eius: nihil ergo refert, si à quantitate continua eiusdem rei non sit distincta: & longè minus, quæ de figura, & loco afferuntur, ullam quantitatem à communī regulā distinctionis excipiunt. nam figura nos est res quanta à corpore quantitatis denominata, sed quasi terminus illius substantiam porius rem quantam denominat: nec superficies dicitur res quanta à loco, sed substantia corporis alterum circumscribens, nec locus denominat quantum nisi corpus continens locatum, quod præserit vetum est, cum locus, vt superficies ostendimus quæst. & huius prædicamentum, non sit quid distinctionem à superficie sub ratione quanti, & extensi, sed denominationem quandam exvinsecam supra illam addat: quare eadem est ratio de veroq; quantum ad distinctionem à te, quam denominant quantam: & hæc est corpus continens secundum substantiam, cui tam locum, quam superficiem inherere latus est manifestum.

Prius, quæcum argumenta solvere incipiamus, Cœsaria adnotandum est, id suisse Platoni, ceteris, que antiquissimis philosophis etandi occidentali, sicut etiam in rebus manifestis, ut cœsare adno-

tar D. Thom. locis superioris designatis, quod distinguerunt distinguerunt inter unum, quod est intima passio entis, & principium quantitatis: nam cum illud sit ipsam etiatis individuus, si esset etiam principium quantitatis, non esset quantitas aliud ab entitate rei, & rursus cum substantia sit ens per se, iure dicitur eandem rem esse substantiam corpoream cum sua Quantitate, vel certè esse suam etiam Quantitatem: at cum valde sint diversa, unum cum ente conuersum, & unum quantitatis principium, nam illud nudam entitatem individuam, hoc verò quantitatem eam extendenter importat, merito diversam rem esse quantitatem à substantia, vel te quanta intelligimus.

Ad prima respond.

Ad primum argumentum ex his, que circa proprietatem ultimam quantitatis adnotata à nobis sunt, facile responderetur, maxime primum substantiae esse conuersum posse suscipere, tanquam primum eorum subiectum, & (ut aiunt) tanquam quod, & hoc modo accepta proprietas, ut ab Aristotele accipitur, soli conuenit substantiae, quantitatè verò tanquam quo, propter maximam cum substantia affinitatem, in qua proximè inhærens, partesque ipsius extendens, aliorū accidentium capaces reddit, ex hac autem similitudine cum substantia procedit specialis quædā prærogativa eiusdem quantitatis, quod si causis aliquis altererit, quo à substantia separari accidentia diuina virtute oporteat, ut in sacro Eucharistia mysterio contingere credimus: sola quantitas vices illius getere possit, cætera sustentando.

Ad secundam.

Ad secundum dicimus tenuora quantitate non esse, partes substantiae loco distantes, nec tamen propter ea sequitur loco esse mutatas: sed cum distarent antea ratione quantitatis, per solam negationem eiusdem cessasse distantiam, & quasi dissipuisse, quemadmodum, neque ex eiuslo per manet, in qua fundatur distantia: Itaque aliquis non distare loco, cum ante distaret: dubius modis accipi potest, priori quidem positivè: quia positivo motu, vel ratione coniuncta fuerit. Posteriori vero negatiuè, ad quem non sequitur positiva coniunctio per motum, sed per solam negationem, vel remotionem formæ, quæ illis erat ratio distandi, indistantes sunt rō seculi, ac si à Deo fierent in prima sui generatione sine Quantitate. Tunc enim non esset alia ratio in distans exquirenda præter cæteria quantitatis.

225.

Postremum argumentum aliud postulat Ad 3. recontraversum, au substantia ex se habeat partem spondentes integrantes distinctas à partibus Quantitatis, vel solum quas ab ea participat: ita ut ad modum penitus indivisibiliter se recipiat semper Quantitate: quam neoterici quidam in presentiarum discutiunt. Nos vero tanquam philosophicam ad primum physicorum librum propriè spectantem in propriam sedem remittimus, interim argumēto responderentes, quod sine substantia corporea propriæ habent partes, vel à Quantitate emendicatas, distinctas tamen à partibus quantitatis realiter (vt ibidem ostendemus) & quidquid horum tenetur, tenendum erit substantiam, atque accidentia corpora viuenda extensio nem, ac divisibilitatem partium à quantitate suscipere, quod realē distinctionem presupponit.

alg.

CAPUT SEPTIMUM

Prædicamentum ad aliquid continens.

TEXTVS ARIST.

Ad aliquid verò talia dicuntur, quæcumque hæc ipsa, quæ sunt, aliorū esse dicuntur, vel quomodo libet aliter ad alterum, &c.

EXPOSITIO TEXTVS.

Prædicamentum, ad aliquid, cetera non Tertium exp. solum utilitate, sed necessitate, rerumq; divisione, gravitate facile superat, cuius bimembrem divisionem si placet constituere, ut in parte priori, quæ de relatione suo tempore inter sapientes circumferebantur, oculis subiectis Ariftæles, definitionem nimurum, & quatuor proprietates eorum, quæ dicebantur, ad aliquid: in posteriori vero i numeris obijit, ex eius soluzione occasione desumpta insufficienciam esse communem definitiōnem ostendit, propriam introducit quādam ex ea proprietatem deducens eorum, quæ vere, & proprie fiant, ad aliquid.

Communis relat. u. rum, definitio talia orat,

*Antiqua
definitione
relatiuum.
sum.*

erat, ad aliquid talia dicuntur quaecumque; hæc ipsa, quæ sunt, aliorum esse dicuntur, vel quomodo liber aliter ad alterum: crediderim ego eiusmodi definitionem simul cum proprietatibus ex ea deducti, ab schola, vel certè ab ipso ore Platonii exceptissime Aristotelem, eamq; diu examinatum insufficiens reperiisse, ac propterea aliam excogitasse, quam ut nouam, ac singularem assertuer antea probare non est ausus, sed quasi dubitanter proponens ait. Fortasse autem difficile sit de eiusmodi rebus vehementer afferere, nisi ea sèpè pertractata sint, dubitasse autem de horum unoquoque non est inutile. Plura subiungit exempla, nempe dupli, maioris, ac simili, dicitur namque mons magnus comparatione minoris, duplū respectu simplicis, & simile ad sibi simile referuntur: preter hac autem habitus, dispositio-nes, sensus, scientia, positiones, ut sedere, stare, iaceri, & similia: nam & habitus, scientia, atq; sensus referuntur ad propria obiecta: siue vero ordinem partium in loco importat: tot autem, ac tam diuersa exempla designasse arbitrandū est, etiam si ad diuersa predicamenta pertinere cernantur, ut definitionis insufficiens ostendere incipiat, que aliorum predicamentorum rebus conuenit. Prima relatiuum proprietas est contraria suscipere, qua in eisdem patet exemplis. nam si habitus, & scientia iuxta designationem definitionem dicuntur, ad aliquid, cum nonum sit eiusmodi esse sibi inuicem opposita, nam & virtus visio, & scientia errori opponitur, sit ut relatiuum iustit contrarietas, non tamen uniusvis attribuenda est proprietas hec, nam duplum, triplum, pater item, & filius contrario carent.

*Prima pro-
prietas rela-
tuum.*

Secunda proprietas est intensionem, & proprietas remissionem suscipere, ita ut cum his aduersis magis, & minus enunciatur: aquale magis, vel minus aquale dicitur, atq; etiam simile dicitur magis vni, quam alteri simile, sed nec uniusvis conuenit, nam duplum, pater, filius, & similia latitudine carent, ideoq; eodem modo dicuntur semper.

*Tertia pro-
prietas.*

Tertia relatiuum proprietas est, ut ad conuententiam vicissim dicantur, dici au-

tem ad conuententiam non accipiat in hac parte secundum modū terminorum, vel predicationum, quo pacto unum terminū cum alio cōuerti dicimus, ut risibile cum homine, & transmutato subiecto in predicatum unde propositionem in alteram, vel in se ipsum, sed secundum modū relationis, & termini, ut si dominus est alius, serui alicuius dominus sit, & si fr̄ seruit, alicuius domini, si pater filij pater, & si filius Patri filius.

Conuenit autem proprietas hæc cunctis relativis, si tamen conueniens fiat assignatio termini: tunc autem conueniens erit, si correlatio designetur id, ad quod formaliter, & per se relatione terminatur, nō ad quod materialiter, & quasi per accidens: & tale illud erit, à quo etiam si cuncta semoueantur earatione permanēte, que adequata est terminandi relationem, vere, & propriæ relationem terminabit, & cum eo ad conuententiam dicetur, exemplo fiet res manifesta. In eo qui pater est, & ad filium refertur, multa sunt varijs nominib; significata, est enim homo, & potest esse albus, musicus, dux, princeps, rex, nec designabitur conuenienter pro termino filiationis sub his nominib; si dicamus, aliquem esse filium albi, musici, principis, vel regis, quia horum ratione non conuenit esse correlativum filij, quare neq; ad conuententiam cum eo dicetur, quia non sequitur, Petrus est filius, ergo albi, vel musici, &c. nam contingere potest parentem eius non esse his accidentibus affectum: sub solo igitur patris nomine recta fiet designatio, quia sub eo significatus talis res, ad quam refertur, ut propriæ terminus relationis, ad eum si per impossibile non esset homo nec albedine, vel musicus affectus, etiam si princeps, vel rex nō esset, si non ē esset pater, conueniens esset correlativum filij, & filiationū terminus: continet ergo, ut Aristoteles, non fieri debet correlatio designationem, si sub nominib; predictis, vel similib; designetur, ratione cuius non dicentur ad conuententiam: unde non conuertitur aliam aut, nō enim sequitur, est alia, ergo alicuius aut, cum multis sint alii predicti, que vere non sunt aues, ut de musicis, apibus, ac vespu exploratum est: designan-

designat dūm est ergo pro correlatiōis alia dūtum, & non aut, cum quo absg, dubio conuertitur, nam alia quacunq, aliud uim est alia & alia nō alia dicitur alatum. Eiusmodi autem indebitam correlatiōis designationem aliquando contingere etiam ait Aristoteles ob vocabulorū indigentiam, quia & si impossit a simi nomina ad significandum aliquod accidens correlatiōis, vel quidpiam aliud ab ipsa relatione, nullum tamen ad relationem designationam: tunc ergo oportebit nomen sive à relatione desumptum, eamq; forma liceat importans, quantumvis barbarum, & à loquendi consuetudine alienum, ut ad conuertentiam relativa dici intelligamus, ut si quispiam dixerit caput ad hominem, vel animal referri, non bene terminum relationis designationis: non enim sequitur, si caput est, aliud animali esse caput, quia nō conuenit animali, eo quod animal est, capite predutum esse, quandoquidem animalia sunt non puncta capiti expertise, qua propter, ut conuenienter designetur correlatiōium capitū, singere oportebit nomen relationis proprium & tale erit capitatum: cum quo non est dubium ad conuertentiam dici, etenim si caput est capitati aliud erit, & si capitatum est, capite aliquo tale erit: ex quibus intelligitur, ait Aristoteles, uniuersa relativa ad conuertentiam dici, si cum proprijs relativa conseruantur.

Postremo, conuenit relatiois esse simul natura: busu autem proprietatis duas sunt conditiones, quarum alteram tangit Aristoteles capite praeſenti, aliam explicat in postpradicamento capi. 3. de modis, quibus aliqua dicuntur esse similes: conditio prior requirata, ut dicantur simul natura, est, quod alio in rerum natura existenti nesciē sit & aliud existere, & hoc est, quod alijs verbis (obscerioribus quidem, sed proprijs) dici solet: relativa posita se ponunt, & ab aliis se auferunt: etenim patre mortuo simile esse definit, qui e. & si homo ille, qui filius erat, superstes sit, non est tamen deinceps filius: hac tamen conditio sufficiens non est ad natura similitatem, nam homo, & visibile posita se ponunt, & ablata se aufer-

unt: non tamen subinde final natura esse obſervatur, vel ad aliquid dici: sed prior natura est homo, cum sit causa visibilis, alia ergo requirunt cōditio, tempore ut unum non sit causa alterum, & tunc erunt simul natura, ut reque proinde relativa: eiusmodi sunt unū, & aliud simile, unum, & aliud aquale, durum, dimidium, &c.

Obycī autem Aristoteles aduersus hanc Obiectio-

proprietatem probare contendens non omnibus relatiōis conuenire, idque ratione dupliciti: una de scientia, & scibile, altera de sensu. & sensibili Scientia, & scibile iuxta traditam definitionem, sunt ad aliquid, & tamen non sunt simul natura, ergo non adaptatur cunctū relatiōis proprietatis minor probatur, nam sic se habent ea, quae sunt simul natura, ut possint se ponant, & ablata se auferant, at scientia, & scibile, nec vicissim se ponant, nec se auferunt, ergo non sunt simul natura: probatur item minor dupliciter, ablato scibile auferatur scientia, siquidem ab obiecto scientia specificatur, ac proinde sine illo esse non potest, sublatā autem omniscientia, non continuo auferatur scibile, quia cum ab ipsius rebus accipiantur scientia, contingit se p̄ rebus iam existentibus, & quasi praesuppositū adiuvantes esse scientias: & aliquando etiam rem iam existentem dari, cuius non est ad inuentas scientia, qualis est quadratura circuli, nam dato circulo quadratum equalis continentia constitutere, licet res sit difficultia, possibiliter tamen apparet hucusque tamen ullus regulam prescripsit id efficiendi: ex quibus inseruntur plantæ non cōtinuo scientiam ponenscibile posito: neq, auferri scibile sublatō, aut non existentes scientia: atq, adeò posteriorem esse natura scientiam probat:

Secundo, nam cum solus homo scientia sit capax, bene inserunt à superiori ad inferius negatiū, sublatō animali necesse est hominem de medio tolli quo non existente nec scientia illa erit defensione subiecto, in quo sit, at sublati cunctū hominibus, atque animalibus abduc superesse poserunt viventia, ut plantæ, & vita expertise, ut ligna, & lapides que sunt verē res scibiles, ergo scibile esse scientia poserit.

Phisicæ.

Obiectio posterior de sensu. Et sensibili procedit in hanc modum, ablatio omni ex parte obiecto sensibili penitus afferetur sensu, siquidem ab eo specificatur: ut sensu ablatu non continuo percens cuncta sensibilia, sed plura superesse adhuc possunt, ergo obiectum sensibile, ad quod referatur sensus, primus est eo secundum naturam: probatio minorum gemina est, prior quidem talis: virtus sentiendi in solo animali refidet, quo è medio sibi loco nullus remanebit sensus, cum tamen adhuc sensibilia stare possint, corpora videlicet multa viventia, & multa a vita experientia qua non manus obiecta sensuum sunt, quam animalia: posterior, sensus nullus est in rerum natura nisi animali existenti, cuius quasi propria passio est via sensitiva, sed prius adhuc quam animal sit, existant clementia, ex quibus etiamquam mixtum companionitur, ergo ex propria conditione animalis est illa presupponere, que cum sint vere sensibilia, ut pote sensu visu, & tactu percepibilia, convincitur planè obiectum sensibile sensu esse naturae primus, atq; adeò non esse relativa universaliter natura, ut proprietati ponit.

Quæ non respondet A hoc sine dubio de causa, quia ei ostendit, his obiec-

20.

re voluit prefata definitionem insufficientiam, quasi dicat necesse est, si codationem relatiuum spectamus, simul natura esse, quod tamen non conuenit unius definitione comprehendens, ut evidenter convincunt preiacta argumenta de scientia, & scibili sensu, & se

fibili, erit igitur minus bona.

Quod rursus ostendere mititur dubio quodam proposito de substantia, an dicatur ad aliud quid, vel non: reperit autem quatuor intricationes: a latitudinem, nempe primam substantiam, et quæque partes, ut hoc animal, cuius ratione partes sunt caput hoc, brachia bac, atque icti pedes: secundam item substantiam cujus sunt partibus, nempe animal caput brachia, & pedes, & quidem de tribus primi notum esse aut dubium non procedere si quidem in aperio est, nec primam substantiam, nec partes eius duci ad aliud, non enim dicimus quandam bominem aliquam esse, nec caput hoc aliquam esse hoc caput, sed substantiam esse eismodi

Arist. vñlēn

Dub.

baben: neq; de secundo substantijs dubitari potest, nam neq; homo dicatur esse dicimus homo, nec bos aliquiu bos (nisi ferre posse significetur, vel dominum, quem tamen ad ras substantias non pertinet) relinquatur ergo in solu partibus secundarum substantiarum locum habere propositum dubium, nam & caput dicimus aliquum esse caput, & manum aliquum esse manum. Et sic de ceteris, quapropter, ad aliquid esse videbuntur, cum tamen vere non sint, quia substantiales est absoluta.

Respondet autem Aristoteles iuxta communem definitionem verè esse relativa, eoque satius efficaciter conuincit insufficientiam eius, nam licet de qualitatibus, & situ, vel positione partium absurdum sit ad predicamentum ad aliquid pertinere, magis longè absurdum erit de substantia id admittere, quia quendam respectum dependentia illa importavit. Et proprie ea quandam præseverunt relatiuorum effigiem, substantia autem absolutissima est, atq; independens, quapropter haec quaquā relativa esse poterit, & certè si hoc dicatur, ad aliquid, de cultu predicamentum admittendum fore, cum minus sint absolute, magisq; dependentes ab alio, & hoc non esset aliud, quam prædicamenta confundere, vel certè uniuersa ad prædicamentum, ad aliquid, revocare: quod quam sit absurdum qui non videat.

Exactam igitur relatiuum definitionem Vera relatiuum, in extrema parte capituli assert Aristoteles, uocum definiens, quod tamen est, ad aliquid ea sunt, quibus hoc ipsum est esse, ad aliquid quodammodo se habere.

Ex qua inferatur proprietatem relatiuum esse, ut simul cognoscantur simulq; definiti, utq; adhuc, ut qui definitum unum cognoscit, definitè etiam cognoscit alterum, quam proprietatem non solum ratione, sed exempli manifestam efficit. Etenim si etiam in natura est, ad aliud se habere, sequitur non esse naturam cuiuslibet relativa cognoscibillem nisi in ordine ad aliud, atque adeò nisi alio, ad quod referatur, cognito: nam quo patitur ordo ipse ad aliud cognoscitur, eo, ad quod terminatur, ignorato, exempla id est in ostendunt, nam si alius cognoscit hoc esse malum altero, necepsit illud, quod derelin-

Hinc infestatio quædam relativa proprietatis

est agnoscet: nec satis est agnoscere determinis in communi, sed in particulari illud, cuius comparatione melius dicitur, agnoscamus operer, nam universalis cognitione determinis habita abduc dubium quipiam erit de bacre determinata, ex sit altera melior. Insuper, ut patrem esse hunc hominem cognoscamus, non satis erit filium in communis cognoscisse, nam abduc eo cognito dubitare licet, si ne pater vel fecerit: necesse est ergo hunc hominem esse eius filii cognoscere, sicque cognito constabit simultaneam esse viri sive relatiu definitionem cognitionem, & cum ita se res habeat, ut prima, & secunda substantia partesque eius agnoscit possint definire, absque alterius cognitione, infert Aristoteles sic esse soluenda in obiectum propositam, ut penitus negandum sit substantiam esse, ad aliquid, hoc enim substantiam absque alterius cognitione, ad quod referatur cognoscimus, absoluto enim esse cognito: substantiam item secundam, ad cognoscendum enim hominem, vel hunc hominem non indigemus alterius cognitione: caput item, & hoc caput absque alterius notitia, cuius esse dicantur, agnoscere videntur, qua propter nec simul definitione, vel cognitione cum alio erant: neg, propria etiam natura, ad aliquid. His coniunctis, atq; explicatur sensus Aristoteles.

CIRCA EXPLICATVM textum notabilia.

NOTABILE PRIMVM.

MAIORI ratione, acque speciebus expositione indigent nonnulla, qua subiectio notabilibus adnotabimus, ut et soluenda dubia ex textu iam explicato orta procedamus, ac tandem facilium graviores controversias expedire posimus: erit igitur adnotandum primo, accidentia esse duplia, non quadam in subiecto inherentia, vel ei conuenientia absque ulla dependentia, vel ordine ad aliud subiectum simili, vel diverso accidenti effectum, ut calor igni, super flues corporis, & similia, & vocantes hoc ac-

cidentia absoluta. Alius autem verè quidem subiecto inherentia, non tamen absque dependentia, vel ordine ad aliud subiectum, in quo simile, vel diversum accidentis inherentia talia sunt similis, equalitas, parentitas, filatio: nec enim simile unum album dicitur nisi ad aliud subiectum comparatum albedine alia effectum, non appellatur equalis unum corpus nisi ad aliud eiusdem mensura ordinatum: nec demum pater homo aliquis nisi in ordine ad alium à se genitum, qui idcirco appellatur filius: tale igitur accidentis est absolute se, respectuum vocatur. Et quidem accidentia absolute iuxta modum diversum affectandi substantiam diversa praedicatione constitutis Aristoteles, ab alijs diversum, cuius sententia universalis schola iam amplectitur.

NOTABILE SECUNDUM.

NON defuerunt, qui existimarent ini-
quo potius animo, quam rationum
pondere permotum fuisse Aristote-
lem, ut designatam definitionem Plato-
nius carperet, quam, si veller, posset ad sensum
propria facile accommodare cum nullum se-
re discrimeret in verbis virilisque cernatur,
sed in solo modo ea explicando, vel intelligen-
do: a propria enim natura, & modo essendi
procedit, ut res quilibet talis dicatur: idem
igitur erit ad aliquid rem dici, & aliorum
esse relativa, hoc ipsum quod sunt, cum non
denotet modum virilisque appellationis aliud,
quam relativa aliorum esse, hoc est ad alia
tanquam ad terminos ordinari, qua propter
non bene intulit Aristoteles Platonicum de-
finitiones aliorum praedicamentorum ut noster Aristoteles absoluas, aliquatenus respectu effectus & Platonis
comprehendere, quas tamen propria definitio potest
excludere: posset qui spissi veller, sic definitio-
ne Platonis accipere, 'nec diversam esse ab A-
ristotelica defendere, & certe argumento ut
loquuntur quia quoniam coiuraverunt.'

Ceterum cum verborum proprietates in defi-
nitionibus attendenda sit, ex qua oriuntur di-
ff

Notacionis
definitiones
Platonis wa-
rdam.

Relativa in
duplici d. f.
sententia.

scrimen inter utramque relatiōrum expli-
cationem ab Aristotele insinuatū, cum eo
potius, quam cum Platone erit nobis sentien-
dum, præterim cum communis iam schola
consensu in eodem sensu Platonicam defini-
tionem accipiat, quo ab Aristotele explica-
tur.

Sunt igitur in duplice differentia relati-
ua, quadam cuius esse vere est absolutum,
aliquem tamen respectum consequenter impor-
tans sine quo nec intelligitur, nec expli-
catur. Iuuis ordinis sunt potētia, & habitus
atque etiam pleraque alia simili conditione:
nam id, quod principaliiter important genus
est, atque differentia qualitatū, claudunt tam
men respectus in viru que ad obiectum, qui
an essentialiū sit, vel extra essentiam conno-
tatum, in controuersiā dicetur: propter hunc
igitur ordinem ad aliquid quodammodo di-
cuntur: & modum aliquem, & similitudinem
relatiōrum habet, cunctamen verē sint ab-
soluta, & idcirco communis schola voce appellantur
relativa secundum dici: & merito
quidem quia ex modo dicuntur talia, re
xtem vera non sunt: alia sunt relativa non so-
lum ex modo se habendi, sed ex proprio esse,
quod est ad aliud ordinari: itaque nihil hac
absolutum important: sed pure respectiva
sunt, qua proprie appellantur merito relati-
ua secundum esse, denominatione ex propria
essendi conditione desumpta. Ecce quibus o-
penduntur longe diversa esse ad aliquid dici, et
ad aliquid esse: alero, ex modo, vel similitu-
dine relatiōrum accepto, alio vero ex pro-
pria conditione, & natura, quorum discrimē-
non attendens Plato, vnuersalem definitio-
nem edidit utrumque relatiōrum genus co-
prehendentem, ut verba illius plane indicat.
Ad aliquid talia dicuntur, quæcumque
hac ipsa quæ sunt, aliorum esse dicuntur
vel quomodo libet alter ad alterum, &
idcirco impropriam, ut potè plura aliorum
generum tanquam verē relativa explican-
tem. Aristoteles vero terumpotius naturas
contemplatus, ut genus relationis ab aliis se-
cernat, propriam definitionem eius inuenit
soli relativa secundum esse, accommodata.
Ad aliquid, sic, tibi, quibus doc ipsū est

Aristo-
nis
impropria
definitio.

20.

esse ad aliud quodammodo se habere: &
hoc est discrimen inter utramq; definitionem
ab uniuersis iam acceptum, propter quod de-
finitione Platoniæ ut nimis impropria expa-
sa, Aristotelicæ recipitur. An vero utrumq;
relatiōrum genus in hoc sit pradicamento col-
locandum, vel postremū dunt axat, speciale
controuersia definitendum erit.

NOTABILE POSTREMVM.

MVta ex Platoniæ, aliorumq; phloso-
phorum sententia articulus Aristot. in
præsentiatum de his, quæ sunt ad a-
liquid, ex propria vero parte quadam, opor-
tebit igitur eis adiungere, que s. lib. Metap.
capit. 15. docet, ut sensum illius teneamus in
omnibus, ac iuxta eum genera, & species re-
lationum, ex quibus ordinatio pradicamen-
talis constituenda est, agnosceret, controuersia
rumq; agit andarum solida fundamenta in a-
cere posimus.

Comunitas igitur duobus hū capitiib; ad Ei, qua-
tria referre placet, que Aristoteles ex men-
te propria constituit. Primum est definitio,
secundum fundamenta diversa, in quibus di-
uersarationum genera fundantur, & quo
rum ratione separantur, & eorum cuiilibet
propria designantur species. Postremum pro-
prietates relatiōrum, & definitionem quā-
dem iam retulimus: eam cum definitione Pla-
tonis conferentes, fundamenta autem (qua-
rum nullam penitus mentionem hic facit)
tria sunt cap. ill. 15. enumerata.

Primum est numeris, vel principiū eius
quod est unitas, in utroque enim diversa re-
lationum genera, & species fundantur, in nu-
mero quidem indeterminato, ut relatio mul-
tiplicis ad unum, vel simplex, in numero de-
terminato dupli ad simplicem, vel dimidium,
& sic de ceteris: unitas vero triplex relatiō-
num genus fundat iuxta triplicem modum,
quemlibet etiam diversum. Si in substantia sit, re-
lationem unitatu si in qualitate similitudi-
ni equalitatū, verò si in quantitate: eius-
modi autem triplicem unitati modum bijsa
verbis explicat Aristoteles cap. ill. 15. et ad
eum suos, quorū substantia est una: s.
m. ill. 15.

Primum re
latiōrum
fundame-
ntum:

22

25.
milia, quorum qualitas est una, & equalia, quorum quantitas est una: ipsum vero unum numeri principium & mensura: unde hæc omnia, ad aliquid dicuntur, secundum numerum quidem non tamen eodem modo. Et cum oppositorum eadem sit ratio, quemadmodum unitas his modis accepta diuersarum relationum fundamento est, pars ratione diuersitas totidem modis considerat oridem alias relationes fundat: nam in substantia constituit relationem diuersitatis, in qualitate dissimilitudinis, in quantitate inaequalitatis: placet singula exempla singularium relationum subcycere, quibus manifesta haec sunt: homo, & equus, in quantum conuenient sub generica unitate animalis, dicuntur ad aliquid relatione identitatis, in quantum specie distincta relatione diuersitatis: duo alba propter albedinis unitatem similia: album, & nigrum ob eiusdem qualitatis diuersitatem dissimilia: inter duo corpora eiusdem mensura, vel earundem unitatum duos numeros equalitatis relatio intercedit, si vero non sint eiusdem mensura continua, vel discreta inaequalia dicuntur.

II. Fundamen-tum.

26.

Secundum fundementum relationis esse ait actuum, & passuum, hoc est, que habent potentiam agendi, & patiendi, secundum illam dicuntur ad aliquid, ut calefactuum dicitur ad calefactibile, nec solum nuda potentia hoc genus relationis fundat: sed etiam alii eius, qui triplex esse potest iuxtam temporā diuersa, in quibus exercetur, nampè actio presens, praterita, & futura: presens quidem ratione cuius agens ad passum, ut calefacies ad calefactum dicitur futura ut productivum ad productibile, praterita ut Pater ad filium, genuit namque ille, hic vero genitus est.

III. Funda-mentum.

Tertium fundementum est mensura, & mensurabile: nam in quantum scientia mensurabilis est ab obiecto, & hoc mensura est ipsius scientia, ad aliquid dicitur hoc tertio relationum genere, atque codem modo sensu, & intellectus se habent ad sensibile, & intelligibile, & uniuersaliter ratione potentia quibus ad suum obiectum comparatur, tanquam

25.

mensurabilis ad mensuram: in his autem tribus relationib[us] generibus illud in primis animaduertere oportet, duo esse in eis concretorum genera, unum, quod relatio denominat à se distinctum, comprehendens substantiam, qualitatem, vel quantitatem, qua ab ipsis relationibus denominantur substantia quidem eadem, vel diuersa, qualitas similia, quantitas aequalis: aliud, concretum est, quod relatio ipsa per se constituit, ut idem, diuersum, simile, dissimile, aquale, inaequale: & priora quidem concreta relatione per accidens appellatur, non secus, ac per accidens quantia esse distinctus capit. precedentis, ea que quantitate afficiuntur, cuius ea est ratio, quia præter relationes res ab ei non solum distinctas, sed alterius praedicamenti important, res vero unius praedicamenti, nequit esse intrinsecæ rei praedicamenti alterius, sed vel disparata comparatione illius esse debet, cum praedicamenta sint primo diuersa, vel ad summum potest ei accidentaliter conuenire, & ex consequenti unum accidentale cum ea constituere, posteriora vero ad aliquid per se dicuntur, quia non important rem aliam ab ipsa relatione in concreto significata. Aliud quod in eis considerare oportet, magnum quoddam discretum est inter primum, & secundum genus ex inter genera parte, & tertium ex altera: nam in illa relatione utrumque extrellum tale dicitur, quia autem ad aliud ordinatur ut desimili, & dissimili, patre, & filio, ceterisque notum est, patrem namque talu dicitur, quia ad filium ordinatur, & filium, quia ad patrem: in tertio vero genere non sic, sed unum dum taxat extrellum dicitur tale, quia ad aliud referetur reliquum quia aliud referatur ad ipsum, posterioris conditionis mensura est, prioris mensurabile: etenim obiectum, quod est mensura perfectionis, atque extensionis scientia, vel potentia tale dicitur, non quod ad scientiam, vel potentiam ordinetur, cum absolutum inesse, sed quia talu est conditionis, ut circuillud versari vanaque possit, scientia autem, & potentia natura alter habentes in obiectum dirigi, a quo speciem fortinatur, ac propterea intrinseca est ei denominatio mensurabilis, unde sit, ut relatio ter-

26.

Discrimen
genus ex inter
genera parte.

27.

et generis in uno tantum extremo reperiatur formaliter, nempe in mensurabilis, in alio per solam denominationem extrinsecum etenim mensura obiectum denominatur, non formaliter a relatione in se existenti, sed a relatione mensurabilis existenti in alio extremo.

Quæ pro-

28 Ex quatuor demum relatiuum proprietas capit, presenti designatu, duo tangentia signa cum postrema ex mente Aristotelis eius arri-

ant ab Atilio buuntur, videlicet dici ad conuentiam, & esse simul natura, quibus illam aliam, quam Aristoteles ex propria definitione elicuit, adiuxerit, nempe simul esse definitè cognoscibilia, numerabuntur tres, nam contrarium habere, magis, minus versus suscipere, vel non sunt proprietates, cum neque omnibus, neq; solis relationis conueniant, vel certè ex mente Aristotelis relationis non conuenient ut inferius dicatur.

Ceterum ex his tribus proprietatibus duas conuenient quarto modo, nempe esse simul natura, ac simul cognitione: nā, & cunctis, & solis, semperq; relationis insunt: dici autem ad conuentiam omnibus veris relationis, non tamen sola, sed ceteris, qua nō sunt verè relationis, dicuntur autem talia ob quendam modum, & similitudinem, qua propter secundo modo veris est relationis attribuenda.

29. Vniuersa hac segregare in hunc locum libuit, ut semel intelligamus, quæ sine ab Aristotele de natura relatiuum ex propria sententia tradita: in quibus doctrina a nobis in dubijs, & questionibus, tradenda fundabitur, nam reliqua ex aliorum philosophorum antiquorum mente recensuit, qua, aut vera non sunt, aut autoritate eius in eundem sine necessaria non sufficiuntur.

Nota.

VNICVM DVBIVM de ordine.

Non dubilis
ex Arist.
D. Thom.

Circa ordinem predicamentorum apparet qualitatib; potius tertium fuisse locum concedendum, quam bi; que sum at aliquid, quia Aristoteles ubi rerum entitatem, dignitatemque perpendit statim

post quantitatem qualitatem posuit: deinde relationem ut cernimus s. lib. metaph. c. 14. de qualitate, & decimo quinto de relatione: Et inquit quidem, cum qualitas longe dignior sit his, quæ sunt ad aliquid.

30. Ut conmodius dubium propositum soluamus prænotare sportet accidentia bac duobus modis spectanda esse, vel secundum dignitatem, vel secundum ordinem afficiendi substantiam, & si dignitas spectetur, coniunctū proposita argumenta anteponendam esse qualitatem, quam attendens Arist. s. lib. Metaph. eari relationi præposit: posterior vero consideratio priore locum relationis concedit, quia prius relatio inheret substantia, quā qualitas, prius quidem à toto (ut aiunt) generet: nam & si relationes, quam in qualitate fundantur, easint posteriores, quae tamen fundant substantia, & quantitas, priores sunt: statim omnium ac substantia in suo esse constituta est, etiam si cetera accidentibus careat, eadem, vel diversa ab aliis intelligitur, atq; adeo ad aliud relata: & rursus statim ac extensa est per quantitatem, etiam antequam affecta qualitatibus intelligatur, magna, & parva dicitur: equalis, vel inaequalis: unde fit, ut post quantitatem, quam universaliter prius in substantia inherere, quam cetera accidentia corporeæ intelligimus, statim relatio ei insit, priorq; sit tuxa: inhesionis ordinem qualitate, ceterisq; accidentibus at toto genere, quem ordinem potius quam priorem dignitatis secutus est in hac parte Aristoteles: quia magis dialectica conuenit, à qua considerantur accidentia secundum medium inherendi, ac prædicandi de substantia, & certè si quantitas prius fuit consideranda, quam cetera accidentia: merito etiam relationis ceteris prædicamentis antefereatur: sum quia prius cetera relationis conuenit quantitatis, cum propria passio eius sit qualitas, vel inequalitas tum etiam, quia ad plenam eiusdem quantitatis notitiam refert non patrum cognitio relationis: ut insinuauit Aristoteles in predicamento quantitatis, ubi lögiam relationis mentione fecit, ordo igitur doctrina natura ordinis bac in parte

Notandum
pro solutio-
ne.

reperfertur, ut bene Porphyrius Simplicius, Boetius, Doctoresq; Louanienses in commentariis hunc prædicamentum docuerunt nostrū fundatum non obscurè insinuantes. Qualitatem verū, actionem, & passionem non est necesse exacte cognoscere, sed confusa quadā ratione sufficit, ut tanquam fundamentare latioris percipiatur.

QVAESTIO PRIMA.

An, ad aliquid, constitutus speciale prædicamentum.

Negativa sententia proponitur.

Berant.

Per leque philosophi Platone, & Aristotele antiquiores Zenonem sequuti, vt Albertus Magnus reculit tractatu de prædicamento, ad aliquid, capite i, posuerunt ad aliquid permixtum esse cunctis prædicamentis, & propriea non esse unum aliquod speciale genus entis, quod hisce argumentis confirmabant.

ERatio.

Primum: relatio non est aliud, quam duorum extemorum comparatio, hæc autem duo ex necessitate presupponit, nempe subiecta vicissim comparata, & quidam aliud ratione cui^o comparantur, quod relationis fundamentum appellari potest, nec enim secundum propriam naturam, vel conditionem comparantur (nam si comparatio consequetur cunctum rerū naturam, omnes essent ad aliquid, quod plane absurdum est) ergo censendum est ratione aliquius superadditi accidentis comparationem fieri, itaque, ad aliud non solum habitantiam sed accidentia presupponit, qua propter non potest esse ex primis generibus accidentis, que proxime, & ex equo dividunt ens, sed eiusmodi consequetur, eisque permixta erit. Et confirmatur: quia prima genera accidentium sunt primo diversa, ita vt quanquam de substantia enunciantur cuncta, neutrum tamen de altero accidentaliter, sed ad aliud, enunciant per modum accidentis de quantitate, qualitate, &c. sicutque alij, ergo non constituit speciale prædicamentum: sed ad genera, de quibus enunciatur, rescriendum est.

Confirm.

Secundo. Ens dividitur in decem superma genera per decem modos per se, quos ap-

pellent intrinsecor, ergo quodlibet habet suam propriam, atq; intrinsecam entitatem primo diuersam ab alijs, ad aliquid vero nullam ex se habet, sed quā accipit à fundamentis, vt æqualitas est à quantitate, similitudo à qualitate, sive de relationibus ceteris, ergo non est per se primo, vel à le ens, nec primum producē genus entis esse poterit.

Et confirmatur, nam relatio, si entitatem, vel rationem eius formalem species, quidam modus aliorum prædicamentorum est, quid enim obsecro aliud sunt æqualitas, & similitudo, quā quantitas, & qualitas taliter se habentes, & modi naturam prædicamentorum consequentes, neque ipse Aristoteles inter prædicamenta eos reculit, sed ab ordine prædicamentali segregas, postprædicamenta voluit appellari, vt de priori simili, oppositione, & similibus notum est talis igitur erit relatio similem habens conditionem.

Postremo. Forma realis denominans subiectum absoluta est, suum esse reale habens ex determinato modo afficiendi subiectum, vt de frigore, & calore, albedine, & nigredine experientia testatur: sed relatio non habet modum afficiendi subiectum, nisi comparando ad aliud ergo non est forma, nisi ex comparatione duorum resultans: unde non viderit realis, sed rationis, quia comparatio opus est intellectus cōferentis unum alteri, & quicquid coafurgit ex operatione intellectus, est ens rationis (vix in controversijs vaenarij statutum reliquimus,) unde elicitur ad aliquid, non esse genus entis realis sed quodammodo ens rationis.

III. Ratiō-

Affirmativa sententia prefertur.

Magis nihilominus vobis est Platonii II. Sent. & Aristotelii cum ratione coniunctu, vera, speciale entitatis modum à ceteris generibus longe diuersum importare relationem, ac propterea speciale prædicamentum constituere, quo ratiō sententie posteriores Philosophi vaenarii consenserunt subscrivere, vt iam diu in schola tanquam indubitate veritas constituta est.

Quam efficax ratio confirmat, nam relatio subiectum afficit modo quodam determinato, & à ceteris accidentiis generibus diuerso, si quidem cetera naturam substantiam sequuntur, eamque simpliciter, & vt in se est afficiunt, singula quidem iuxta propriū, ac determinatum modo in suā entitatē, partes eius extendendo, vt: quantitas, vel per modum for-

malis determinationis qualificando, vel alij modis perficiendo, vna cfl., & sola relatio sic substantiam afficiens, nonnullaque alia accidentia, vt ea ad aliud referat, cum quo habent affinitatem, vel à quo aliquam habent dependentiam, pro ea igitur determinarum genus constituentium est, non secus, ac pro singulis accidentibus.

Occurritur Nec obstatre poterit, quod dicitur, non solum obiectio[n]i substantiam præsupponere, sed nonnulla accidentia tanquam rationes, quibus mediabitibus subiecta comparantur inuicem, nam vniuersa in primis accidentia corpora præter substantiam præsupponunt quantitatem, qua media ei inherēt, actio item, & passio naturales potentias à quibus proximè elicuntur ad categoriam qualitatis expectantes. Esto igitur relationes quasdem rationes accidentiales ordinis naturæ in subiectis ad aliud ordinatis præsupponat, speciale genus entis valebit constitueri, si quidem propria eius ratio primo diuersa ab eis est proximeque ad vniuersalissimam entis comparatur, quæ non descendit alijs medijs ad relationem, sed proxime atq; ex equo ab ea, cæterisq; diuiditur, qua proper non minus supremum genus, quam reliqua esse potest. Nec refert quidpiam naturalis consecutio relationum respectu aliorum accidentium, nam propriæ passiones prodeunt naturaliter à substantia, & nihilominus in speciali alio prædicamento qualitatibus per se collocantur: vnde intelligitur longe minus referre relationem de substantia, accidentibusque quibus conuenit accidentaliter enunciari, nam & cuncta accidentia de eadē substantia simili modo prædicantur, quo tamē non obstante specialia, ac diuersa ab ea prædicamenta constituant, sola etenim essentialis, vel quidditatua prædicatio prædicamentis interdicitur, ob eam quidem rationem, quia modi sunt entis inuisitati, ac ex propria conditione diuersi: sed nec propterea definit esse speciale genus entis, quod sit modus quidam se habendi aliorum, nam & accidentia omnia sive modi quidam se habendi substantiae, vt esse extensam, vel agere potenter, hos enim modos comparatione alterius rei perfectioris tales esse intelligimus cum tamen in se extatates complectantur, quare nec proprie censentur modi, sed quadam ratione communis non tollente prædicamentalem.

Varia relationum genera.

Nec, denum cunctis rebus aliorum prædicamentorum conuenit relatio, quæ secundum utrumque ambiuum in tria membra diuidi-

tar, alia est enim in ea natu[m] cuiuslibet accidentis clausa, quod cum sit aliquid substantia, in secum ordinem ad illam importat. Itaque hæc ad subiectum ordinat naturam accidentis, alia est minus vniuersalis, pertinens ad essentiam aliquarum rerum absolutarum, per quam ad obiectum ordinantur, vt potentia, habitus, & actus, & similia, postrema ad nullius essentiam spectat, sed cunctis, in quibus reperitur, accedit, & rursus non ordinat semper ad subiectum, vel ad obiectum, vel quidpiam aliud speciale, sed ad purum terninum.

Ex his tribus relationum generibus primū non est speciale genus entis, sed vagatur per omnia nouera prædicamenta, & in eorum essentia imbibitur: vnde quemadmodum communis ratio accidentis transcendent omnia, non refertur ad aliquod speciale prædicamentum, pati ratione communis ordo ad subiectū qui in ea imbibitur: secundum genus relationis appellatur secundum dici, quod sicut essentiale est eis, in quibus reperitur, sic in eodem prædicamento collocatur, vt ordo scientiarum ad scibile sub genere habitus, & specie scientiarum, ordo potentiarum ad obiectum sub genere naturalis potentiarum, reductivè quidem, quia aliquid sunt essentiae earum: extremum genus relationum triplicem habet conditionem, in primis non conuenit cunctis accidentibus, sed determinatis quibusdam, vt quantitati, qualitati, actioni, & passioni, in quibus fundatur, & his quidem non essentialiter, vt duo alia genera: vnde magnum aliud dilectionem ostendit, nempe vi genus hoc relationum tanquam ab essentiis eorum quibus conuenit diuersum, non sit in prædicamentis ab eis constitutis collocandum (vt de secundo genere relationum assertum est) nec censemendum plura prædicamenta transcendere, vt de primo: non transcendenter esse trialem in pluribus prædicamentis inclusione postulat, accidentalis prædicatio non sufficit. Si quidem accidens quocunque, & sedem in proprio prædicamento habet, & de substantia accidentaliter enunciatur absque transcendenter, quæ idcirco in relatione non erit, licet de quibusdam alijs enunciatur generibus accidentaliter, & ex consequenti, non sic est cæteris prædicamentis permixta, vt propria eius ratio, cum eis confundatur.

Ex quibus secunda conditio elicetur speciem esse, ac determinatam rationem relationis, & à reliquis accidentibus diuercit.

III. Con-

Vltima conditio est esse completam, ac per differentias contrahibilem (vt inferius ostendemus) vnde habet, vt sint generica, & praedicamentalis, huius namque extremæ conditionis defectu prius, posterius, simul, motu, & ceteri praedicamentorum modi ad praedicamenta per se non pertinent, sed ab eis segregantur tanquam rationes incompletae.

Conclusio.

Eiusmodi discursu duo præstantur, & efficiuntur conuincitur, ad aliquid, esse speciale genus entis, & argumentis oppositis fit satis, quod enim ens reale sit quæstione sequenti ostendemus, quam excitat vltimum argumentum.

QVAESTIO SECUNDA.

Sit ne ad aliquid speciale genus entis realis.

Negative sententia rationes adducuntur.

L Senten-

Solutio vltimi argumenti superioris controvèrsie quasi suo iure postulabat, vt relationem esse entitatem realem ostendemus, tam quidem, quæ specialem concepimus à cunctis alijs absolutis accidentibus diuersum importat: nam de relatione transcendentali, vel secundum dicitur, quanquam id proberetur, nō conuincitur speciale praedicamentum constituisse, cum illa non sit praedicamentalis, hæc vero vtpote ad essentiam rerum absolutarum spectans, ad eatum praedicamenta reducatur. Res quidem difficile est, & quæ peculiari controvèrsie indiget, & propriea in hunc locum discutiendā scorsum distulimus, extant enim peñè innumera argumenta, quibus videtur conuinci, ad aliquid, non esse ens reale, sed rationis, aut extrinsecam solum denominacionem, & ex consequenti nō esse pro eo constitutum reale praedicamentum à ceteris distinctum, placet vero ad ista, quæ sequuntur, vnuersa referre.

L Argum.

Primum, ens reale secundum totum suum ambitum adequare divisione dividitur in substantiam, & accidentem, sed relatio non est substantia, neque accidentes, ergo non est ens reale: evidens est argumentum à membris dividentibus sufficierem enumeratis ad diuisum, cuius minorem sic probbo, relatio non est sub-

stantia, quæ ad se, & in se est, relatio vero ad aliud rem ordinat, sed nec accidens esse potest, cuius esse est subiecto inherere, at relatio non respicit subiectum, sed terminum, vi paternitas non hominem, cui attribuitur, sed filium in quem eum ordinat, ergo neque erit substantia, neque accidens, neque realis entitas.

Secundò, relatio quæ ibi non est aliud, quæ duorum extremorum comparatio, sed extrema ex se non comparantur, nisi operatione intellectus interueniente, ergo relatio ex comparatione intellectus resulat, atque adeò erit ens rationis, quia operatio intellectus nihil reale in rebus comparatis, vel intellectus posse potest.

Et confirmatur, relatio sub proprio conceperetur relatiuus non est ad subiectum, sed ad terminum, ergo nihil ponit in relatiu, ac subiecto, ac propriea non est aliquid reale, quia quodcumq; reale accidens, aliquid reale in subiecto ponit per realem inherientiam.

Postremum ad singula relationum genera descendens, ostendit nullam esse realem, nam quæ primi generis sunt fundantur, in unitate specifica substantie, quantitatis, vel qualitatis, unitas autem specifica non est realis, neq; extat ante operationem intellectus, sed per illam abstractentem specificam ipsam naturam à conditionum singularitate sit, ergo nec reales erunt relationes huius generis in ea substance.

Et confirmatur, quia ex eo solum, quod duo homines participant eandem humanitatem, dicuntur idem in substantia, vel specie humana similes ex sola participatione albedinis, & eaque ex participatione quantitatis eiusdem mensuræ absq; aliquo alio superaddito, cuius illud erit evidenti argumento, quod etiam si quodcumq; aliud auferatur extremis sic permanentibus, habebunt similes denominaciones. Abstrahe quamlibet aliam entitatem vel relationem formalem à duobus albis eiusdem intentionis, & velis nolis, dicuntur similes, nō igitur ab aliqua relatione, sed ab ipsa albedine, nempe quia quodlibet est album sicut aliud, ergo absq; dubio relationes istæ non sunt reales, præsertim cum absque aliqua mutatione subiecti produci soleant, vt docet Aristoteles, libro physiorum text. 10. & experientia ipsa: ego enim procula immutatus similis esse incipio homini albo Romæ nunc genito per participationem eiusdem albedinis, vnde in utili Aristoteles relationem non terminare per se.

Nota.

De relationibus fundatis in actione, & passione probatur.

22.

De relationibus postremi generis idem probatur.

23.

Patroni.

mutationem, vel motum: que tamen vera esse nequaquam possent, si relatio esset entitas realis, pugnaret enim cum ratione illud non mutari, quod aliquam entitatem realem novam recipit, ergo ad summum erunt relationes rationis. De rationib^z secundi generis in actione, & passione fundatis non minus efficaciter probatur, nam si relatio non est per se producibilis, neque terminus actionis, ergo non habebit causas realem producentem, si quidem effectus realis non nisi per realem producitur actionem: & rursus actio praesertim transiens non permanet in agente, sed ad passum transire, ergo nihil est in homine generante, in quo fundati possit relatio parentitatis, quapropter non erit realis: & si pater non dicitur talis per realem relationem, nec genitus homo dicitur filius, sed vietque per comparationem intellectus, vel certe per absolutam denominacionem actionis, & passionis, ille quidem quia genuit, iste vero quia genitus est, vi. & cicut Aristotleles s. metaphysicae cap. 15. idemque de relatione dominij, & seruitutis, que non fundantur in aliqua actione reali sed morali emptionis, & venditionis, vel certe qua aliquis in bello iusto capit, iure gentium dominium, & seruitutem praescribente, constat autem moralia esse, quo legibus ex hominum beneplacito praeuentibus innituntur, ex actione autem moralis non resultat effectus aliquis realis, sed moralis, vel rationis, cum moralis sit actio ex eo solum, quod à ratione libera elicatur, unde erunt dominij, & seruitus relationes rationis. De relationibus postremi generis nempe mensura, & mensurabilis suadetur, quia nihil potest realem habere dependentiam à re non existente, dependentia si quidem si realis est, ab aliquo ente reali trahitur, sed scientia esse potest obiectio in rerū natura non existente, ut dum hysmalī tempore de rosa haberetur, ergo non habebit dependentiam realem ab eo, & cū relatio realis sit realis dependentia unius extremitatis ab alio, sic non esse realem relationem mensurabilis ad mensuram, & longe minus mensura ad mensurabilem, quia relatio realis ordine naturae presupponit existentiam subjecti, quod ad aliud referat, idemque in dialectica facile constare poterit, si eius obiectum sit ens rationis, à quo non dependebit scientia realiter, nec dicetur proinde mensurabilis ab eo relatione reali sed rationis. Propter haec argumenta tenuerunt quidam ex antiquioribus philosophis quos referit commentator, 12. mehi-

corda. 19. nullā esse relationem realem ponenda, neq; ad aliquid esse genus entis realis, sed quidquid ad aliud dicitur, sola relatione rationis ordinari. Quibus subscriptis ex Theologia Ocham. in 1. distinct. 3. q. 1. Hentic Gandeonis quodlibeto 9. q. 3. Aureol. apud Capitulo in 1. distinct. 30. quæst. 1. in argumentis aduersus primā conclusionem: quam sententiam de relationibus creaturarū intelligunt, nam in divinis personis absq; erroris nota negari nō potest esse relationes reales, cum Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus realiter tales dicuntur, & sint, atque adeò per veras relationes reales paternitatis filiationis, & spirationis. Durandus vero in 1. distinct. 3. q. 2. & 3. ex relationibus saltem primi generis identitatis, similitudinis, & aequalitatis tener nullam esse realem, & horū autorum sententiam amplectuntur hac nostra tempestate moderata quidam, hoc præterea argumento ducti, quod nulla ratio conuincens asserti potest ad ponendas reales relationes, & secundū eas speciale prædicamentum, & hoc satis esse, ut negari debeant, cum nō sint multiplicandas res sine necessitate.

Oppositor, & vera sententia probatur.

Pro opposita sententia relationes reales sententia ponente, ad aliquidque unum esse ex pre- affirmatione dicamentis realibus non oportet autores vera. sigillatum recensere, cum præter Platonem, & Aristotelem posteriores vniuersi tam philosophi, quam Theologi (paucis priorem sententiam tenentibus exceptis) eam tanquam indubitatem veritatem receperint: sed nec corroboranda est, ex his quæ docet Aristotleles, & autoritati eius innituntur, nam facile hæc ab aduersariis reficiuntur.

Ergo alii rationibus nebis agendum est: & I. Rationis prima ex ipsa rei natura: magis conuenit unus homo cum alio, quam cum equo, vel animali altero, habet enim animam rationalem eiusdem speciei viisque, ratione cuius nō differtur dicimus in essentia ante operationē intellectus, virumq; hominem appellantes, magis item conuenit ratione sibedini, unū corpus album cum altero, quam cum nigro, vel alio colore affecto: ratione cuius conuenienter simile dicitur albo, dissimile nigro, sed idem in essentia, & simile in albedine naturalem importat respectum ad alterum, ergo realem, & non rationis: homo quidem appellatus Petrus non respectu alterius: sed quia talcm in se habet.

bet essentiam, id est vero, vel diuersum in essentia nullo modo, nisi alterius respectu, albus item dicitur corpus ad se, quia forma albedinis affectatur, simile vero non nisi in ordine ad alterum, & cum id appellatur, & similia ex ipsa re natura, quia talen formam, vel essentiam eiusdem naturae cum essentia, vel forma alterius habent: sequitur plane reales esse relationes his nominibus importatas: similius est enim, quod Durandus de his relationibus affirmit, nempe hoc album simile esse alteri, non relatione, sed albedine, quam h. bei sicut illud, nam album de formalis solam albedinem designat, & non similitudinem, simile vero non albedino, sed solam similitudinem, etenim album dicitur corpus nullo adhuc existente albo, simile vero nisi abud sic eadem forma affectum auctio modo, unde simile unum importat, in quantum alteri cognitum est, vel affine in eadem forma reali, vel natura, atque ex consequenti intuitu secum, & reali respectu ad illud, unde sit ratio albedinis, quasi fundamentaliter simile dicatur, formaliter vero non nisi ratione relationis, quam formaliter nomen ipsum significat, & ut ratio haec vniuersa comprehendat, haec in modum procedere potest, multæ sunt res ex propria natura, & circa operationem intellectus ordinatae ad alias, & quæ proprijs nominibus, ut tales significantur, ut similia, sequale, causa, effectus, pater, & filius, ergo nec per relationem rationis ordinantur, nec per solam denominationem exercitescant dicuntur talia: primum pater, quia nec relatio rationis concurrit rebus ex propria natura, nec circa opus intellectus consistit, secundam vero quia per exercitescam denominationem non ordinatur, ut ad alterum, necesse est ergo talern ordinationem unius ad alterum relationem realem ponere, quæ cum specialis sit entitas realis à ceteris praedicatione distinguita, speciale quoque praedicamentum constituit.

Secunda ratio in supernaturalibus fundatur. Certum est enim in fide catholica hominem appellari iustum, ac Dei amicum ab aliquo reali in anima existenti, quod gratiam, charitatem, iustitiam appellamus, sic est in Cœ. Tridentino statu, fess. & catione si, sub his verbis: *Si quis dixerit hominem iustificari, vel scilicet imputatione gratiae Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia, & charritate, que in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur, atque illis inhereat, anathema sit.* Itaque certum est Dei amicuum reale aliquid esse in homi-

ne iusto. Sed amicuia importat relationem cum non dicatur amicus nisi in ordine ad alterum, ergo realis amicitia, qualis est supernaturalis, realis item relatio est ex parte nature in participatione charitatis, & gratiae fundata.

Vnde egregie D. Gregorius de hac reali amicitia, ac charitate homilia 16 in Euangelia, hec verba scribit. *Nemo enim propriè ad semetipsum babere charitatem dicitur, sed dilectio in alterum tendit, ut esse charitatem posse.*

Postrema etiam ratio supernaturalis est, do-

cket enim nos catholica fides inter diuinæ per-

sonas relationem realem intercedere, nempe

paternitatem, filiationem, & processionem li-

ue passiuam inspirationem, ita ut prima persona

Trinitatis pater sit, & appelleatur reali applica-

tione, secunda Filius, tertia Spiritus virtusque,

non quidem absolute appellatione, quia his

non unitibus non significatur diuina essentia,

vel attributa, in quibus conueniunt, sed rela-

tiones, quibus realiter distinguuntur, at rela-

tiones istæ reales diuinis personis conueniunt

ea solum ratione, quia una procedit ab aliis,

vel ab alijs, ut Filius à Patre, & Spiritus factus ab veroque, ergo realis processio in diuini-

sufficiens fundamentū, & causa est (ut mo-

do nostro loquamur) realis relationis, sed in

creatürat datur realis processio vnius creaturae

ab aliis, ergo ratione illius realis intercedit

relatio inter personam procedentem, & eius

à qua procedit, etenim si Pater æternus, quia

genuit Filium, relatione reali ad illum refer-

tur, Pater in creaturis verè, & realiter generans

Filium per realem relationem ad eum ordinabitur ratione processionis cum reali de-

pendentia. Hoç solum potest esse: discrimen, Discretione.

quod diuinæ processiones, cum non sint

actiones, vel operationes accidentales perso-

narum, sed substantiales, non inducunt reales

relationes accidentales, vel inquit, sed sub-

sistentes, & coextinentes easdem diuinæ per-

sonas, processio vero vnius creaturae ab aliis,

operatio est verè accidentalis, ideoque relatio-

nem inservit verè accidentalem.

Et corroboratur idem argumentum, nam Confutatio.

anima rationalis, dum à Deo creatur, realiter ab ipso procedit per simplicem quādam emanationem (iure creationem vocatam) & eiusmodi realis processio realem inducit denominationem creature, sed creatura (ut hoc nomine significatur) non dicitur ad se, sed ad aliud, nempe ad creatorum, a quo procedit, ergo relativa denominatio est ante operatio-

nem.

tionem intellectus ei conueniens ex participatione propriæ naturæ, quapropter realis relatio negari non potest in creatura ad Deum comparata: merito ergo Aristoteles pro relatione reali speciale constituit prædicamentum.

Nota.

Quod igitur moderni aiunt nullam rationem conuincientem affecti posse ad struendas relationes reales, speciale prædicamentum consequentes, parum habet moniti, cum satis sit valde probabiles afferti, quibus si autoritatem Aristotelis, ac D. Thom. totiusque scholæ adiunxeris, inuenies profectò nō locum firmam sententiam efficere, sed rari ponderis futurā apud viros prudentes, & doctos, ut ab ea recedere non licet sine aliqua singularitatis, ac levitatis nota, præsentim cum nulla possit conuincens ratio aduersus relationes reales affecti.

Primo argumento oppositæ sententiae satisfit.

Ad primū argum.

Primum argumentum difficile est in hac materia propter peculiarem modum relationis realis à ceteris accidentiis generibus valde diversum, cuius explicationem petit. Est igitur obseruandum pro eius solutioне id quod egregiè D. Thomas docet pluribus suis doctrinæ locis præfertum i. p. q. 28 art. 1. in corpore, duplicum conceptum importare quodlibet prædicamentum accidentis, unum in quo cum ceteris communicat, alium quo ab eis separatur, communis est, inesse subiecto secundum aptitudinem, peculiaris est, talis modus afficiendi illud, ut in quantitate extensiū esse substantia, in qualitate esse dispositionem eius: & quidē conceptus prior transcendens est, & in cunctis clauditur, in quo cū accidentibus absolutis communicat relatio, unde habet ut sit accidentis reale, sed in peculiari conceptu valde diversa est: nam conceptus particularis alterū etiam ex comparatione ad subiectum accipitur, ut exempla quantitatis, & qualitatis designata restantur, & idcirco diversa sunt ex modo particulari cuique proprio afficiendi subiectum, quantitas namque diversa est à qualitate, quia hæc substantia inhæret per modum dispositionis, illa per modum extensionis partium, & sic de ceteris: quæ id vocantur absoluta, quia subiectum, ut in se est, afficiunt, hoc est, nō ordinando illud ad aliud, ut vero proprius conceptus relationis non ac-

20.

Nota ex D. Thom. pro illius solutioне.

cipitur ex comparatione ad subiectum, sed ad aliud, ad quod illud ordinat, quod vocatur terminus, unde cum reliqua prædicamenta his duobus conceptibus perficiantur, inhærendi in subiecto, & tali modo afficiendi illud, relatio perficitur conceptu communi inhærendi, quem appellare solent esse, in, & conceptu ordinandi subiectum ad aliud quem appellant es se, ad.

Ex quibus patet solutio argumenti, nam ad illis factis, formam eius negandum est relationem non esse accidentis, cum re ipsa subiecto inhæreat non minus, quam cetera accidentia, quam propria eius ratio non inhesionis uti ceterorum, sed ordinationis ad aliud sit. Ex hac tamen solutione dicet aliquis inferri relationem ut ab alijs prædicamentis distinctam, non esse accidentis, nam ad rationem intrinsecam accidentis pertinet inhærentia in subiecto, sed relatio ut importat, ad, non inhæret subiecto, sed illud ordinat ad terminum, ergo sub præciso, atq; ultimo conceptu relationis, non erit accidentis, & cum non sit substantia, non erit ens reale, quia ens reale adæquate dividitur in substantiam, & accidentem, ac propriea vera erit sententia prior negans relationem vilam creatram esse realem sub conceptu, & ratione propria relationis.

Argumentum hoc non facile solvitur pro Nota ad ilpter anniam præcisionem relationis requisitionem, quam non omnes percipiunt: est tamen necc. adnotandum, ut à cunctis percipiatur, verbum illud (ut tale) vel (in quantiū tale) duobus modis accipi posse, specificatiuē ut aiunt, vel reduplicatiuē, modo priori acceptum integrum essentiam denotat eius rei supra quoniam cadit, nemp̄ communem conceptum, & particularem, & quia virgoque constat species, vel res qualibet, & veroque ad modum speciei perficitur, specificatiuē modus contipendi eam vocatur, si vero reduplicatiuē accipiantur, non integrum rei essentiam, sed v̄lū dumtaxat conceptum, & rationem sibi propriam, & per quam ab alijs separatur importat: cuius ex eis ratio (nisi ego fallor) quia dum rem consideramus, ut tales, propriam eius essentiam concipiimus, si specificatiuē verbum accipiamus, at reduplicatiuē quasi duplicamus rationem propriam, cum sit sumpta modo specificatiuē, duplicata autem proprietas id solum denotat quod propriissimum est, hoc est, in quo adhuc etiam ceteris sui ordinis non communicat, sed ab eis segregatur.

His

His igitur modis loquendi expositis non est difficile intelligere quid relatio specificativa importet, quid vero reduplicativa, nam priori modo vera in re importat conceptum, in, & ad, ex quibus integra ratio eius consurgit, posteriori vero ultimum datur, ut, qui sibi propterea ipsum sit, & quo à eo eris praedicamentis separatur, cum quibus inesse, in, communicaat, & quideam ex primo conceptu est accidens reale, & ex virtutib; realis eius ratio perficitur. Sed virget adhuc difficultas, quia conceptus accidentis realis, qui appellatur, in, communis est eundem praedicamentis, atque admodum transcendentalis, sed conceptus transcendentalis clauditur & in ultimis distinctionis specificis, & in eundem modis intrinsecus praedicamentorum, ut de concepto entis patet, qui in rationalitate, in modo intrinseco quantitatis, qualitatis, & ceterorum clauditur: nisi velis eo ipso differentias, & modos intrinsecos nihil esse, claudetur ergo in ultimo conceptu relationis, si realis est, quia propter in his conceptibus transcendentalibus non habebit locum distinctio specificativa, & reduplicativa sensus, sed quantumlibet res inferior praesertim accipiatur, communem & particularem conceptum importabit, nec eris a scirem inter modum accipiendo relationem specificativam, vel reduplicativam.

Respondeam, esse, ad, te ipsa claudere, in, quia re ipsa est in subiecto, ceterum secundum formalem reduplicacionem in quantum ultimus conceptus distinctus ratione à primo, eum non claudit, sed presupponit, & quia formaliter accepitur in sensu reduplicacionis, merito dicimus relationem ut talen acceptam reduplicatiū, esse, ad, dum taxat importare, non esse, in, ac proprietas esse, ad, in sensu reduplicacionis non est accidens formaliter, quia verē non est communis conceptus accidentis, sed peculiaris relationis, quo a ceteris separatur, nec tamen ita ferre licet esse proinde nihil, nō inter ens, & nihil, mediū est esse modū ipsius ens intrinsecum, qui & si non separetur secundum rem à communione ratione entis, vel aequaliter, ratione tamen formalī constituitur, & separantur.

Hec quondam meditatus satisfecisse me putabam argumento, & ita fortassis pluribus videatur, ut tamen alium considerata non videntur usquequa vera, nec argumento satisfacere, nam relatio etiam secundum esse, ad, est ratio referendi unum ad aliud, ergo ut talis est in illo, vel certè ut talis non habebit

esse fixum, sed affixum, quod in relatione speciale clarus certius, nam paternitas ut paternitas reduplicativa accepta denominat patrem tanquam formam, ergo est in parte, c'audi' rigore esse in. Demum relatio ut dicit, esse ad est ens reale, non substantia, ergo reale accidens, ergo dicit, esse in; non enim fit satis argumentum, dum dicunt esse modum intrinsecum entis realis medium inter ens est nihil, nam conceptus entis universalis ratione transcedentia non potest excludi a modis intrinsecis, nec modi possunt sine inclusione eius intelligi, clauditur ergo ab eo; dubio in ea quantumlibet praesertim, unde negari non potest esse ad, reale etiam sub reduplicacione esse, atque ad eam esse accidens, quia eandem libet transcendentalis ratione accidentis respectu nouem praedicamentorum, ac ens respectu decem, & idcirco non potest prefigi illa ad, abesse in, quantumlibet reduplicativa accipiatur.

Propterea sic de hac re statuendum arbitror. Vera doctrina ultimum conceptum relationis, quem appellamus ad, geminam considerationem habere, dicendum universalissimam, ut abstrahit à reali, & ratione sit ad obiectum, & hoc modo nec dicit, esse in, nec aliquid dicens, ponit in subiecto, vel relatione, quam considerationem solū in relatione attendens Gilbertus Portoritanus, ut retulit D. Thom. ibi supra, posuit non esse fixam in relatione, sed ei affixum, hoc est non esse inherenter, sed quasi existentes adiacentem, alia est consideratio eius particularis, in quantum est ad reale, & praedicamentale, speciale constitutus praedicamentum à ceteris distinctum, & hoc modo claudit quidem, in, propriet eius trans. endentiam, sed illud non exprimit, quemadmodum ultimo differentiae rerum claudum intrinsecus conceptum entis, illud tamen non exprimit, dum reduplicativa accipiuntur, itaque relatio realis simpliciter accepta includit, dicit, ac exprimit rationem accidentis, non secus ac cetera accidentior genera, cum ex propria conditione sit forma accidentalis relationis, ut vero sub ultimo conceptu ad solum dicit, vel explicat ordinem ad terminū realēm, eius tamen rei, quam refert, & idcirco claudit intrinsecus, & qualiter implicite, esse in, quia forma illud est, expresse tamen illud, ac distincte non significat, sed conceptum duotaxat referendi ad aliud, expresse autem non significare dicimus, quia audita voce ad, conceptus dumtaxat referendus ab intellectu formatur, qui cum realis sit, & accidentialis proprius transcendentaliam includit et.

sc. in quod vox ipsa expresse non significat: ex qua distinctione duo intelligimus, primum diversam rationem huiusmodi iatrioseci, ad respectu ceterorum modorum praedicamentialium, cum eis namque communicans in transcendentali: inclusione entis, & accidentis, separatur in eo quod illi quantumlibet formam habet, & reduplicative accepti non solum implicite claudent ensim concepius univer- salissimos, sed dicunt & exprimunt, etenim mensuratum, & dispositum, qui sunt modi invenienti quantitatis, & qualitatis expi- munt specialem modum intentionis, modus vero relationis, qui est esse ad nos exprimit esse, in, vel communem rationem accidentis, sed solum ordinationem ad terminum, eam tamen quasi implicite claudens, vt de ultimis differentiis dicebam, & ratio huius discrimi- nis est, quam attigit D. Thom. quia aliorum accidentium non solum communis concepius accipitur per comparationem ad subiectum, sed etiam proprius, cum tamen communis dumtaxat relatio sis per comparationem ad subiectum accipiat, proprius vero non nisi per comparationem ad terminum: ex hoc namque provenit quod ordinem ad subiectum non exprimat, quanquam illud in implicite proprie transcedentiam claudit. Secun- do intelligimus adhuc locum habere reduplicationem in ultimo conceptu relationis suo modo, non minus quam in ceteris rebus particuli- bus, suo modo dicimus, quia non habet locum transcedentali inclusione, sed in mo- do exprimenti communem conceptum trans- cedentalem: quod sic explico, relatio realis specificative sumpta, hoc est secundum comple- tam eius rationem, cum sit forma relativa, non solum claudit, sed dicit, & exprimit communem rationem accidentis, ut alia genera, si vero reduplicative, accipiat pro esse, ad, non dicit, non exprimit, quanquam transcedentaliter quasi confuscè, & implicite claudat, specificati- ve igitur sumpta, claudit, & exprimit: reduplicative vero non exprimit tantum verè claudat, ergo in modo includendi, cu expressione, aut sine illa adhuc habet locum reduplicatio.

Reliqua argumenta soluentur.

Secundum
argum.

A Secundum argumentum respondetur, comparationem in primis non es- se relationem, sed quasi proximum fundamen- tum ex quo relatio consurgit, potest au- tem duobus modis intelligi, vel secundum apri-

tudinem, vel secundum actum, apitudinali: comparatio extremitum (vt sic loquuntur) non est aliud, quam affinitas, vel cognatio in eo, quod est ratio fundandi relationem, vel certè mutua dependētia in eadem, ex quo apta sunt extrema, vt ab intellectu vicissim comparen- tur, & comparatio in prima acceptione relationem realem fundat cū sit naturalis, ac reale dniorum extremitorum commensuratio, ex qua habent, qd ab intellectu comparabili sunt, actualis vero comparatio eiusdem intellectus, per quam inter se se consecutur, nihil reale in eis ponit, quare neque fundamentum esse pos- test, relationis realis, in hoc igitur videntur decepti oppositae sententiae patrobi, quod in- ter verunque comparationis modum nescie- tunt distinguere.

Ad confirmationem respondeatur, relatio- Ad confirmationem duabus modis esse considerabilem in ra- tiones relationis communissima abstrahente à reali, & rationis, sub qua nihil in relatio ponit, & rursus sub determinato concepsa relationis realis praedicamentalis, sub quo realem habet inherentiam in subiecto, quod ad aliud ordinari, iraque conceptus proprius relationis realis est, subiectum cui inheret ad aliud referre, negandum igitur est nihil in relatio ponere secundo modo consideratam, quamvis nihil ponat sub prima consideratione.

Ad ultimum argumentum in quantum pri- Ad 3. argi- mū genus relationis impugnat, dicimus spe- cificam vnitatem substantiae, quantitatis, & qualitatis formaliter, aut virtualiter considerati, & quidem formaliter, non est realis, sed opere intellectus sit, quo pacto non est ratio fundandi relationē realē, virtualiter vero à parte rei datur non quod aliquid vnum multis communis positivum in reb^o detur ante ope- rationem intellectus, nec etiā negativum, sed quia duas substantias licet numero distinctas secundū omnia praedicata positiva, & negativa non habent talē distinctionē ex ratione for- malī substantiae, sed ex numerica talis substan- tiae ex quo habent, vt ab eis sit abstrahibile vna aliquid formale per intellectum, quod abstra- bi non potest ab individuis diversis speciis, & hæc est vritas virtualis realis sufficiens funda- mentum relationum huius generis.

Ad confirmationem dicimus ex sola com- Ad confir- mun participatione ejusdem quantitatis, vel qualitatis, & qualia, vel similia appellata extre- ma, in hoc sensu, quod illa est sufficiens fun- damentum, quo posito relatio similitudinis, vel

vel aequalitatis confurgit, & cum dicitur abstracta quacunq; alia realitate, vel ratione formalis à duobus ab his, similia nihilominus appellari, respondemus non esse quamlibet ratione formalem ab eis abstractibilem, quia implicat contradictionē esse in eodē gradu alba, & nō similia, sed adhuc si intelligantur abstracta, vel non intellecta similitudine, non intelligentur formaliter similia, sed fundamentaliter: veritas igitur est ratione alterius ab albedine virtusque extremitate similia, & eiusmodi formalitas est relatio ipsa formalis, quam inter extrema ponimus.

Ad quam partem se eodem arg.

39. Vlcam autem, quod in hac parte argumenti dicitur, necpē relationē fieri aliquamd sine mutatione subiecti, non collit eam esse realem, id enim solum potest contingere ex parte vnius extremi, in quo fundamentum relationis praexistit, nam aliud certum est per nouam acquisitionem albedinis mutari: sed adhuc de illo extremitate verum est non mutari per se, & ab intrinseco, quia nihil de novo recipit ratione sui, sed alterius, quod mutatur per se, quod satis est, vt ad relationem non terminari per se mouit, vel mutationem intelligamus, vt docet Arist. sed quod per accidens, & ab extrinseco, realiter, aut formaliter non mutetur, negandum est, cum aliquid reale formaliter sicutem distinguitur ab his, quae habebat, recipiat, ratione cuius aliter se habet nunc, ac prius, in quo consistit ratio mutationis. Duna ergo dicitur hominem prorsus immutauū incipere esse similem, distinguendū est, nam ab intrinseco, & per se verum est, non mutari, falsum tamen, si quilibet mutationem etiam ab extrinseco, & per accidens contingentem excludat: ceterum, quia mutatione physica, vel motus à principio intrinseco rei procedit, non dicitur à relationem per se terminari.

Ad aliam partem.

40. Ad aliam partem eiusdem argumenti relationes secundi generis contingenter dicendū est, relationem non fieri per se, sed consequi ad alterius productionem, substantiae inquam, vel accidentis, & ideo non habere causam per se proximam, sed per accidens: nam dum homo hominem generat, terminus per se generationis est homo productus, cuius productio nem consequitur relatio filiationis in ipso, & paternitatis in generante, sufficit autem causa habere per accidens relatio vt realis censematur, nam multa sunt in rerū natura effecta, quorum non darunt causa per se proxima, sed per accidens (vt in physicis locis citrū) ex his

tamen plane elicetur intra latitudinem entis realis, minoris esse entitatis prædicamentum ad aliquid, quam absoluta. Neque resert transiuentem actionem in generante non permanete, sed ad passum transfire, nam actio non est hatum relationum fundatum, sed potentia reducta ad actum media actione tanquam ratione fundandi: permanere igitur fundamentum relationis facit est, vt relatio realis in eodem agente relinquatur, ceterum de his copiosior redibit sermo, dum de hoc genere relationum, eiusq; fundamento ex professo disceramus.

De relatione dominij & servitutis distinguidam est, cum sit triplex, unum, quod versatur inter creaturas rationales, quarum alia ne Dominijs subduntur, quia ab eis capiuntur in bello iiii, & servitio, aor titulo empionis & venditionis, & uitius.

eiusmodi nō est relatio realis, quia fundatum eius non est naturale, sed morale, moralia autem, cum potius ex libera hominū voluntate pendent, quam ex propria rerū conditione, non ponunt in eisdem rebus, quidpiam naturale, ac propter ea non faciunt eas inter se se naturaliter dependētes, vel ordinatas, sed quadam extrinseca denominatione affectas, vnde nō possunt fundare relationem realē, sic loquuntur de dominio, & servitute sorizenas s. Metaphysic. quæst. 25. ad 4. Doctor Fonseca s. metaphysic. cap. 5. quæst. 1. sect. 8. aliud est dominij, & servitus in creaturis in titulo naturali fundata, necpē in potentia reali ad coercendum subditos, & eiusmodi relationes sunt absque dubio ex parte virtusque extremitate reales, tale est dominium hominis super ceteras creaturas inferiores sibi ab ipsi naturali conditione subditas. Medium inter haec extrema tenet dominium, & servitus, quæ inter Deum versatur, & creaturas, nam ex parte creature realis est, ex parte Dei solam extrinseca denominatio realis. Realem autem esse relationem ex parte creature docet nobilissimus, realis, & naturalis titulus participationis totius esse, quod à Deo libere eam condente accipit, talis enim acceptio eam fecerit naturaliter subditam: ex parte autem Dei non definit esse realis de se, ut potentia ad coercendum subditos, sed proprii infinitam eius per se rationem: nam cum alterius sit ordinis, nō habet dependentiam à creatura, nec ad eā proinde potest naturaliter, vel realiter ordinari, sed ex tempore dominus appellatur Deus, quia relationem servitutis terminat, per quam ad ipsum ordinatur.

naturæ creatura: & hinc occasionem accipit intellectus ordinandi eum ad creaturam, ac dominum appellandi relativa appellatione rationis.

Ad ultimam partem argumenti.

3c.

Extrema pars argumenti extremum item genus relationis impugnat, nempe mensuræ, & mensurabilis, de qua in expositione textus sententiam Aristotelis explicantes, docuitur non esse realem nisi ex parte viuis extensi, videlicet scientiarum, aut potentiarum ab obiecto mensurabilis: nam obiectum ipsum, cui mensuræ dignitas attribuitur, non sumptus talem denominacionem, quia à scientia dependet, vel ad eam ordinatur, sed quia circa ipsum scientia versatur, & quidem ratione essentialium predicatorum, & passionum de essentia demonstrabilium: unde sit rationem obiectivam ab actuali ex scientia abstracta, satis est enim obiectum esse in suis causis possibile, ut circa illud Scientia versetur, atque ad tantum ad mensuram propriam relatione reali mensurabilis ordinatur, nam cum dependentia ab obiecto, & commensurabilitas cum illo naturalis sit scientiarum, realem relationem inducere necesse est: de dialectica vero, aut quavis alia ad ens rationis ordinata inferius definitur, an talis ordinatio sit relatio realis dum eam discutimus controversiam: an entis ad non eas sit relatio realis, vel rationis?

QVAESTIO TERTIA.

Quodnam sit supremum genus prædicamenti ad aliquid.

Rationes dubitandi proponuntur.

Note.

43.

EX deficitis in duabus controversijs constat, ad aliquid, esse speciale genus entis realis, ac propterera speciale prædicamenti à ceteris absolute accidensum distinctum pro eo esse ponendum: & cum certum sit coordinationem prædicamentalem ex quodam supremo genere tanquam capre, ex alijs vero intermedij, atque atomis speciebus tanquam diversis membris constitui: his duobus præoppositis scilicet titulus questionis, quodnam sit supremum genus prædicamenti ad aliquid: propria enim relatiuorum conditione tem fecit nimis difficultem, ut via hæc argumenta testantur.

Primum. Quia suprimum genus relationis I. Ratio simplex prædicatum esse debet, cum prædicta dubitandi mentalis ordinatio simplicibus prædicatis constet, ut relatio minus quam inter duo extrema versari haud quamquam potest, à quibus verè participatur, ergo relatiuum, vel ad aliquid, non est unum, simplex et prædicatum, sed multiplex, ut triaque definitio admonet in plurimi relativa explicans, repugnat ergo, ad aliquid esse supremum genus.

Secundum, si aliquod esset supremum genus I. Ratio illud esset, ad aliquid, vel relatiuum: quemadmodum prædicamenti quantitatis quantum, & qualitatis quale, hoc autem manifestam repugnantiam continet, quia intrinseca conditione relationis est ad aliud ordinari, genus igitur supremum ad aliud ordinabisur à se distinctum tanquam ad terminatum, nā eiusdem ad se ipsum relatio realis non datur, cu opposita esse oporteat extrema relationis, & idem sibi ipsi non opponatur. Rursus illud aliud, ad quod referatur, vel est absurdum, vel relatiuum, primum non esse possibile ostendunt mutuae relationes, quatuor verumq; extremū relatiuum est, nam simile ad aliud simile, aequale ad aliud aequale, Pater ad Filium refertur, erit igitur relatiuum, & tunc superius, inferius, vel aequalis, superius, vel inferius esse repugnat, quia nō essent simul natura, si quidem alterum genus prioris naturæ versatur interea, quæ non conueruntur subsistendi consequentia, quæ sunt superiora, & inferiora, neque enim animal, & homo secundū subsistentiam, mutuo se infurant, ac propterera inter superiorum, & inferiorum prædicatum non versatur relatio realis, sed rationis, aequalia igitur necesse est esse supremum genus, & illud aliud, ad quod referatur, unde hoc valde absurdum elicetur, duo esse suprema genera, duoque proinde prædicamenta ad aliquid, si quidem monstru simile ducitur unū corpus, vel compositum duplice capite prædictum, si autem dicatur supremum genus huius prædicamenti non esse concreta, sed abstracta, nempe relationem realem, quæ appellare possimus communem rationem referendi, non remittetur vis argumenti, quia nō datur abstractum, cui non corresponeat concretum, & virumq; ad eandē categoriam expellere uno, vel alio modo, hoc est per se aut reductive, admittunt omnes, quapropter, est relationem velis esse supremum genus, non ideo excludit relatiuum, vel ad aliquid ab ea constitutum, præstitionem quia definitiones non relatae.

relationē abstractam, sed ad aliquid in concreto desribunt, quod proinde à ratione supremi generis depellere non possumus, & iunc reddit illationē inconveniens.

Ex Ratio.

Tertio genus supremum categoriæ quantitatis, & qualitatis illud est, quod per definitiōnē explicatur. Sed definitio conatur non solum relatiū realibus, sed etiam rationis, nec solum relatiū accidentalibus, sed etiam substantialibus, vel substantiis, de quibus statu notum videtur sub hoc praedicamento non concludi: ergo supremū genus erit ad aliquid cunctis communē, minorē ostendo, quia non minus genus, & species sunt ea, quorum totum suum esse est ad aliud se habere, quam Pater & Filius, si quidem totum esse generis est ad speciem, & vice versa specie ad genus, nec minus Pater, & Filius in diuinis ad aliquid dicuntur, & sicut, quam in humanis, nihil eorum absolutum sub his nominib⁹ impor tant, sed totum esse Patis est ad Filium, & Filiij ad patrem.

Varia sententie referuntur.

Nota.

16.

Ceterum cum ex superioribus tanquam certa res presupponatur ad aliquid speciale quoddam genus esse entis realis, & unum ex deinceps praedicamentis, conuenit inter omnes interpretes Aristotelis vnum esse supremum genus illius, nemp̄ abstractum, vel concretum, relationem videlicet, seu relatiū, vel ad aliquid, sub quo intermedij generibus, atomis speciebus, & individuis dispositis ordinatio ipsi praedicamentalis constituantur, id est ratio efficaciter conuinat, namque unius relationes, vel relatiū conuenient sub universali prædicta: oab eis abstracte, quod de cunctis, & universali, & quidditatis prædicta, ut planè indicant praedicaciones istas, hęc relatio est relatio, hoc relatiū est relatiū, quibusunque speciebus, vel individuis relationibus, aut relatiū à parte subiecti desigantur, ergo universaliū abstractum, vel concretum necessarie est supremi generis locum tenere, an vero relatiū, vel relatio, seu ad aliquid non constat.

Albertus Magnus, ad aliquid potius quam relatiū, vel relationem tanquam supremū genus designādam posuit. Tractatu de praedicamento ad aliquid c. a. h. sc̄ verbis, ep̄issimē hoc genus vocatur ad aliquid, & minus ap̄e relationem sed dum dicitur relatio, minorem habet congruen-

sia nomine illud.

Fauet huic modo dicendi Aristoteles, qui non solum relatiū sub nomine ad aliquid defiat, sed exempla illius in concreto producit, nunquam ferè de relatione abstracta loquens.

Fauet etiam ratio, quia hoc praedicamentū à ceteris separatur modo essendi, qui cum in cunctis sit in esse, in hoc est ad aliud se habere, sed ex illis tribus, relatio modum formæ absolute habet, relatiū denominans, quemadmodum quantitas, aut qualitas quantum, vel quale, relatiū item solum denotat quid piam à relationis forma denominatum, neutrū, ergo exprimit modum se habendi ad aliud huius praedicamenti proprium, sed id solum præstat, ad aliquid, ergo concretum hoc nomine significatum caput erit praedicamenti.

Pater Fonseca q̄ metaphysic. cap. 25 quæst. P. Fonseca 6. section. 2. & 3. oppositum ex diametro most. oppo dum dicendi sequitur, nemp̄ relationem pro prie, & per se supremū genus praedicamenti esse, relatiū, vel aliquid minus propriè, & quasi per reductionem.

Probat ratione quadam universali. Accidētia in abstracto significantur ut entia per se, & idē per se ad praedicamentum pertinent, in concreto vero subiectū connotant, idē ut entia per accidens, quapropter non per se, sed reductiū in praedicamentis collocantur ratio ne formæ, à qua denominantur, unde fit, ut quemadmodum in praedicamento quantitatis, & qualitatis supra genera sunt quantitas, & qualitas, quasi reductiū quantum, & quale, pars ratione supremū genus relationis per se erit relatio, quasi ex consequenti vero relatiū ex modicis vero quidam huic modo dicendi adhaerent, plures verò Albertum Magnum sequuntur.

Vita autem ex his opinionebus vera sit ex Quid sensalia pender contiouersia, quam modo non endum definimus, nemp̄ an abstracta, vel concreta his opinio accidentium, vel certe veraque in praedicamentib⁹, ut sit collocanda per se illud tamen tanquam certum apud omnes presupponere possumus, tam concreta, quam abstracta vno, vel alio modo ad praedicamentum pertinere: nec tamen ex hoc supra genera multiplicantur, cum rationem unius habeant, nec enim cōcretum aliam habet conditionem, nisi quam abstractum præstar, nec abstractum tale est, nisi quia talis concreti constitutum, unde non ponit in numerum, vnuca cum alio, sed eandem ratione.

Qqq 5

Alberti
Magnus
teoria.

tionem formalem continent diverso modo significatam, ut de albo, & a bedine exploratum est. Quibus sic se habentibus Aristoteles aliquando abstracta genera accidentum designauit, ut in praedicamento qualitatis videbimus, plerumque tamen concreta, ut in quantitate, ac ceteris: particularia item exempla in concrecis fere semper producit, hac ratione (mea quidem sententia) ductus, quis propria ratio accidentis in modo apertitudinalis inheretatur in subiecto consistens, explicatus, ac dicitur nomine concreto significatur, abstracta enim ordinem ab subiectum minime exprimunt, sed formam quasi ab eo absolutam denotant: ut igitur proprius modus cuiuscum praedicamenti percipiatur melius, & primo diversus a ceteris intelligatur, intermedia item genera, & atomae species, ex quib[us] integratur praedicamentalis ipsa ordinatio, convenientius designatur nominibus concretis, quam abstractis, siue per se, vel reductive in praedicamentis sunt collocanda, necessarium igitur reputamus suprema genera tam in abstracto, quam in concreto designanda fore, licet proprius vno, aut altero modo iuxta diversas sententias inferius examinadas, ac propterea nobis non videtur ad abstractum, vel concretum limitandum, cum exploratum sit cuicunque abstracto praesertim intrinseco, aut inherentii proprium, atque intrinsecum concretum respondere, vnde si relatio genus est huius praedicamenti supremum suo etiam modo erit relatiuum.

Resolutio questionis cum solutione secundi, & principiis argumenti.

Conclusio.

Nostra igitur sententia est, supremum genus huius praedicamenti commodius nomine concreto relatiui, vel ad aliquid explicari, ut voluit Albertus Magnus, quam nomine abstracto relationis.

Principia tamen huius questionis difficultas in soluendis argumentis posita est, praesertim secundo, à quo incipere placeat: ex eius si quidem solutione aliorum solutio penderet, quod maiorem longe vim haber aduersus nostram sententiam genus huius praedicamenti nomine concreto designantem, solutio autem vno ex tribus modis à diversis admittenti bus relatiuum, vel ad aliquid, esse superius genus huius praedicamenti. Quidam enim relatiuum (alium) duobus modis esse accipiente, in genere vel in specie, aut in individuo:

Solutio
II. argu.

40.

& quidem in genere, acceptum non referuntur vilo modo ad aliud per se ipsum, sed ratione inferiorum, in quibus officium referendi exercetur, neq[ue] enim relatiuum in communione, nec simile, vel aequale in communi referuntur ad aliud, sed hoc, vel illud, aequale, aut simile, in quibus uniuersales conceputus referuntur, 41 ut pote ab eis abstracti.

Quo iusposito ad formam argumenti respondentibus negant relatiuum, vel ad aliquid supremum genus praedicamenti, ad aliud ordinari per se ipsum nisi ratione inferiorum, quare non est necesse ad equatum eius terminum, vel eorum relatiuum designare, ut contendit argumentum sed est communis quidam, ac simplex conceputus: in quo omnia, que referuntur ad aliud, vnuoce, & quidditatius conueniuntur.

Hunc modum dicendi tenet Albertus Magnus tractatu de praedicamento ad aliquid causa. & Scotus in primo distinctione 21. questione unica ubi sic loquitur: *In omnibus relatiis eiusdem appellationis commune relatum secundum se acceptum, sive ut communis est, non refertur, quia ut communis est al iterabitur ad omnibus correlatis, nam cum relatio realis non sit nisi distincta ad distincta, commune autem non habeat aliud correlatum distinctione a se, ad quod referatur, efficitur ut non refertur, nisi cum habuerit correlatum aliterius rationis: refertur ergo tale relatiuum per se inferius, ut simile in communi non refertur per se ipsum ad simile, sed per aliquid simile inferius, quod potest distinguiri ab alio, &c.*

Cui si obiecieris, relatiuum commune cognoscitur in ordine ad aliud etiam in communione acceptum, ergo aliud habere correlatum debet, ad quod referatur: Respondeo inquit, non esse tale correlatum eius ut communis est, nisi ipsum ut contractum in aliquo inferiori per quod distinguiri potest a correlativo, haec Scotus.

Ex quibus eiusmodi ratio elicitus eadem confirmans tentientia Extrema relationis sunt relatiue opposita, ergo realiter distincta, quia eadem res sibi nequaquam opponitur, sed relatiuum in communi acceptum non habet à quo distinguatur, cum unicus sit conceputus omnibus relatiis inferioribus communis, communem alium conceputum, à quo distinguiri possit, non habens, ergo neque est designabile aliud extreum, ad quod referatur: eiusmodi enim dicitur existentia in singulatibus dumtaxat relatiis reperiuntur, ac properca singularia sunt, quae ad aliud ordinantur, non communia.

Cor. secundum

42

In eadem sententia sunt Simplicius, & Boetius in expositione huius capituli, cui fauere etiam D. Augustinus in lib. Categoriarum ca. II. vbi ita ait. *vi haec categoria manifeste dignoscatur, haec via est, qua devenimus ad alterum non recte dici, ad aliquid, nisi cum singulare ad singulare referatur, similiter cum dicimus duplum, sine dubio non generaliter, sed specialiter hoc duplum dicimus, ac proprieate tunc vere ad aliquid categoria est, quies, verbigratis, Socratem, Crispo dicimus valere esse oportet.*

Fauct etiam Aristoteles 4. Topicorum cap. 4. loco 50. vbi docere videtur genus, & specie, dum ad aliquid dicuntur, ad eundem terminum ordinari habeat veribus. *Rursum si non ad idem dicitur genus, et secundum se, et secundum specie.*

Secundas modas dicendi non est multitudine

III. Soluitur primo dissimilis, distinguunt enim relationes, & in communis, & in particulari considerantur. & si in communis accipiatur, afficit quidem relatum, illudque tale denominat, non tamen illud proxime refert ad aliud, sed quasi remoto & inchoatiue (ve ita loquamur) in particulari vero sumpta relatiura simile constituit, & refert ad aliud, exempli gratia, similiudo in variis falsi constitut simile ut quid abstractum à particularibus similibus, non tamen proxime illud refert, nam ut sic acceptum, cum communis sit cunctis relationis huius generis, non est ad quod adequate referatur. Ceterum cù particularia similia sint, proximeque ad suos terminos referantur, intelligimus commune relationum esse primam radicem, à qua emanat exercitium singulatum, & idcirco dicitur illud quasi remoto, & virtualiter referti ad aliud hęc vero proxime, cum habeant correlatiua, & opposita, & distincta realiter: ut hic pater hunc filium, vnde illud appellatur relationum, non relatum, quasi potentia, non actu referatur, haec vero relatum, & relata, quia proxime, actuque refertur.

Obiectio.

Quod si obiectas relationum commune esse constitutum relatione, que non minus est ratio referendi unum ad alterum, quam albedo d. segregandi visum. Vnde sequitur proximate esse ad aliud relationum per relationem.

Responsio.

Respondent non esse bona consecutionem, quemadmodum non est bona consecutio ex sententia Aristoteles i. lib. Topicorum capite I. corpus est affectum calore, ergo appellatur calidum, nam adeo remissio atque imperfectio calore affectum esse potest, ut appellationem calidi absoluatur, non integratur, pari ratione

de relatio in communi sentiendum est, relatione quidem affici, sed secundum modum imperfectum, nempe ut remotum, non ut proximum referendi principium, ideo non metetur absolutam appellationem relati, sed relatiui, quod in potentia & secundum quid relatio vocari potest non secus arque corpus remissio calore affectum. Huc modum dicendi expressissime videntur qui relationem distingui voluerunt in conceptam, & exercitam, quasi concepta non sit aliud quam abstracta à singulis, & conceptu communis apprehensu, exercita vero quasi singularis, & à qua relationum constituitur, ut proxime ad aliud relatum, aut quod ideum est, in quo referendi positum exercetur, esse enim aliquid conceptum idem videtur esse, ac quasi inchoatum, in potentiaque, ut postea nascatur ex rerum namque naturalium conceptu desumpta videtur metaphora huius distinctionis, & iuxta illam relationum in communis à relatione ut concepta constitutum quasi inchoative, & in potentia referuntur, constitutum autem à relatione ut exercita, quasi iam natura acta acque proxime: hunc modum dicendi tenet Doctor Fonseca. §. metaphy. cap. 15 quæst. 4. & sectione quarta, & quinta, & iuxta illud eadem prioris ratione argumentum soluitur, ac iuxta primum.

Alijs vero nec primus, nec secundus modus probatur, sed relatum in communis aiunt, ad terminum ordinari, non secus ac singulare, illud dumtaxat potest esse discriminis, quod relationum singulare ad eam terminum singularem, commune vero ad terminum incomunum acceptum. Exemplis res sit manifesta, quæ admodum hic pater refertur ad hunc filium, sic pater in communis ad filium in communis, hoc simile ad illud, & simile in communis ad terminum sibi similem in communis cōceptum, & sic visque ad supremum genus ascendentis, quod est relationis universalissimum ad terminum item universalissimum ordinatum.

Exempla.

Hanc sententiam tener Pater Foletus quæst. 2. huius prædicamenti, validissimisque corroboratur argumentis, & sic primum. Eadem est ratio de supremo genere, & intermedii, ac atriis speciebus quantum admittunt referendi ad aliud, nam in his omnibus in communis, & non in singulatis relationis, vel relationum accipiuntur, sed inter media genera, & atque species proxime ad illud eruntur, ergo patet de supremo genere ratio: minor ostendit: si quippe velit patrem in communis definire,

P. Tolosa.

Sent.

son potest alio modo, quam per filium dis-
cens, pater est habens filium, & cursus filium
sic est necesse definire, ut si habens patrem,
ad huc igitur in communi verumque extremū
desumprunt ad aliud proximē, actuque refes-
tut.

Confirm.

45

Et confirmator, quia quantum pertinet ad
modum referendi, eadem est conditio relatio-
rum realium, & rationis, sed Porphyrius ge.³,
& speciem in communi definiens per propri-
os terminos id præsticū dicens, genus est, quod
prædicatur de pluribus dfficulibus specie in
quid, species vero que sub alijs genere col-
locatur, & rursus, que prehenditur de pluribz dffic-
culis numero in quid, ceteris ergo ratione.⁴
in communi accepta relativa ad aliud proximē,
& formaliter ordinari, quam in particula-
lari. Tota huius argumentatio vis ad supre-
mum genus, sic potest applicari, relatum in
comuni vere, & propriis designatur nomine,
ad aliquid, sed ad aliquid importat ordinem
intus secum ad terminum, ergo ad illum per
se actu, & formaliter, & adequate refertur, &
non solum ratione singulatum.

Secundo. Pater in quantum relatum refes-
tut, & in quantum tale relatum: ergo sicut ei
in quantum tali relativo correspontet, talis ter-
minus, ita in quantum relatio correspontet
terminus: ad terminum igitur actu ordinatur
non minus relatum vt sic, quam tale relatum
ad eam terminum.

Confirm.

47.

Et confirmatur Quia quemadmodum à cū
estis relatuis abstrahitur communis ratio, ad
aliquid, seu relatiui, sic etiam à cunctis termi-
nis relationum abstrahitur communis concep-
tus termini, qui non correspontet nisi relati-
vo in communi, ergo adhuc sic acceptum su-
mum habet adequmatum terminum, ad quē refe-
ratur.

Potremo. Quia actu referti ad aliud non
est, nisi ad aliud ordinari per veram, & actualem
relationem, sed relatum vt sic actualem,
& veram relationem in communi acceptam
importat, ergo vere, & proprie, actu formaliter,
& proximē refertur per illam ad terminū
in communi: nec. n. quidpiam aliud excoigitā
dum est esse exercitium relationis realis, qua n
naturaliter ordinari unum extreum ad aliud
vnde non est ad propositum dicitur relatio-
nē actu exercito, & signato, neque relationis
conceptus & exercitus, si à relatione in commu-
ni accepta exercitium penitus excludatur: solū
in hoc sensu relationes singulares appellari pos-

funt exercitaz, & non conceptaz, quia non sunt
conceptus relationis, sed relationes per se pri-
mo inherentes, vel existentes, cum tamen co-
munes conceptus sint objectui à singulisibus
abstracti, quas cum in communi, & in particula-
lari accipiamus non minus uno, quam alio
modo exercitū referendi contiri gete arbitra-
dum est, & cum est operatio aliqua eiusmodi
exercitium, neque actualis ordinatio, aut com-
paratio unus reatus ad aliud per actualiter
apprehensionem intellectus facta, vt intelligi
possit iunc scitu referti vi unum relatum ad al-
terum, quando actu cum illo: b intellectu con-
fertur, vel quasi do actu extrema ipsa operatur,
sed naturalis, & intrinseca ordinatio, unus ad
alterum, quam eo stat, non solum in singulis
relatiis, sed etiam in universalibus reperit.

Vt autē hic modus dicendi argumento p̄tra
cipali satis faciat, adrotrat in relatuis duplicem
est. t. t. onem considerandā, unā qua ad aliud
refertur, alā qua relationē alterius terminar,
& illa quidē est ratio intrinseca relationis, hæc
extrinseca denomination, q̄ facile eot store po-
terit, si consideremus in his etiā t. p̄petri, quæ i. s̄
sunt relativa, vt constat in primis in relatuis
tertiī generis, d. quibus docuit Aristotle unum
tale esse, quia ad aliud refertur, alterum vero
non quia refertur, sed quia aliud ad ipsum. Bi-
iustinodis est mensura, quæ talis denominatur
non à relatione propria, quia nullam habet
sed quia ratione mensurabili terminaritate
que terminum relationis esse, & ad aliud refes-
ti diversa sunt: nam illud in portat relationem
in eo, quod refertur, hoc vero non nisi extrin-
secam denominationem à relatione al. erit ad
ipsum ordinatum, & cum esse terminum relationis
relativis conueniar, & ibi solus, si lib
universali ratione terminandi res accipiatur,
abstrahit ab ibi soluto, & relatio. Nihilominus
terminus relationis, quia ad eam relationem
pertinet tanquam id, à quo species eius accipi-
tur, sed hinc saltem ad prædictamentum, ad
aliquid refertur, ad aliud genus vel speciem ra-
tionis, quam terminus, & a qua denominatur:
consti tuuntur namque genera, atque species
huius prædictamenti ab ipsis relationibus, qua-
rum propria ratio, & distinctio à terminis est
accipienda, vt inferius explicabitur.

Hæc ultima sententia probatur, &
mixta eam argumenta sol-
utur.

Qui-

Ad formā
argumenti
ūlum resp.

Qui dicendum est, genus supremum huius prædicamentis esse relativum, vel ad aliquid, quod absque dubio resertur proxime, actu, & formaliter, ad terminum sibi æqualem, terminus autem sibi correspondens vniuersalissimus est, quemadmodum vniuersalissima est ratio relativi: sicut enim relativum ut sic, est conceptus communis abstractus à cunctis relativis, pari ratione terminus ut sic ei correspondens est vniuersalissima ratio à cunctis relationum terminis abstracta, quae non constituit aliud genus supremum, sed reducitur ad hoc idem genus, ad aliquid, ut à ratione eius extrinseca proueniens, neque enim relationis supremum genus, cum sit accidentis reale in subiecto inherens, ab extrinseca denominatio ne constituitur, sed relatione formaliter ordinante unum ad alterum, ad quod terminus ipse, in quem relationum ordinat, reducitur.

Nostra sen
tentia est
prædicta.

Hæc fuit semper nostra sententia, quam de hunc tanquam cæteris probabiliorem, magis que relationorum naturæ consentaneam eligimus.

Ad primum autem argumentum admittimus. Ad I. argu. simplex debere esse genus huius prædicamenti, & talis esse relativum, nam & si inter duo extrema versetur relatio, & ad unumque explicandum in plurali definiantur altera, altera dumentaxat prædicamentum per se constituit, tanquam caput, nempe relationem, aliud vero ad quod ordinatur, quod ideo appellamus terminum, reducitur ad idem genus supremum, & prædicamentum ab eodem relativum constitutum, à cuius relatione extrinsece denominatur.

Ad III.
argument.

Ad ultimum respondetur relationem duobus usurpari modis, & pro communissimo illo conceptu ad aliud, qui absque dubio relationibus creatis realibus, & rationis conuenit, cù ab entitate reali abstrahatur, & rursus pro conceptu minus vniuersali realis relationis creatae ac vere subiecto inherentes, supremum autem prædicamenti genus relativum est, ab hac relatione denominatum, non ab illa vniuersalissima, cuius est ea ratio, quia prædicamenta sunt modi essendi reales finiti, ac limitati, à quibus diuina tanquam ad genus non limitata excluduntur, sive entia rationis, quia ab entitate reali deficiunt, has igitur relationes dumentaxat, Plato, & Aristoteles, defimerunt, quia nec dignas agnouerunt, nec relationes rationales ad prædicamenta pertinere arbitrati sunt,

& absque dubio definitiones eis dumtaxat couenient, si ut oportet intelligantur, in quibus ad generis similitudinem subintelligitur accidentis reale, neque eam supra dicta prædicamentorum genera, qua definitione caret propriis, alia modo explicari possunt, quam per prædicatum cunctis commune, & modum proprium intrinsecum, quo separantur, etenim licet commune prædicatum non sit vniuocum, sed analogum, ut accidentis comparatione omnium modum accidentium, in singulorum explicati. onibus admitti potest, cum proprietatem quidem relationis definitionis non attingant, sed quoquo modo intrinsecum conceptionis, vel conditionem eorum explicitent.

Ad argumentum Scoti dicendum est necesse facit esse distinctionem extremonum ad relationem realem secundum eundem existentiam, ita ut si extrema singularia sint, secundum actualē existentiam distinguiri oporteat, si vero communia satis est esse reales conceptus communes, diversos tamen, ut unum ad alterum in communio sumptum, ordinari realiter intellegamus, & ita se res habet in simili, equali, vel relativio vniuersalissimo, ac supremo genere, nam eis cuncta relationia sub eo consenserunt, & vniuersaliter cunctis communis, conceptus tamē communis termini distinctus semper intelligitur, qui & relationis esse potest, in particulari: & à relatione absolutus, ut producta superiori exempla diversarum relationum testatur, & nos in sequentibus contuleris dicimus.

Testimonium autem D. Augustini de relationis loquitur secundum realem existentiam, Ad testimoniū quibus mediatis nobis innoscunt essentiales eorum rationes, essentialia item prædicata generum, atque specierum, ex quibus prædicamentalis ordinatio integratur, haec igitur a nobis intelligi, dum de duplo, vel simili loquimur, affirmat, quia in singularibus vniuersalibus cognoscimus, à quibus officio intellectus a nobis abstrahuntur, vniuersalium tamē prædicatorum rationem nequaquam ab hoc prædicamento exterminare vult, neque ab eis exercitium referendi excludere.

Testimonium autem Aristotelis expositione non indiget, verum namque est genere & speciem ad eundem terminum ordinari secundum rem sola ratione diversum tanquam communem, & particularem, quemadmodum genus relationem importat, sub conceptu magis communis quam species, vniuersalium ex-

Ad argu
Scoti.

31.

32.

Augustini.

nim ratio, & particularis eiusdem rei sola ratione distinguuntur.

QV AESTIO QVARTA.

Exacta nescit relatiuum definitio tradita ab Aristotele ex propria sententia.

Rationes dubitandi proponuntur.

Definitio relatiuum.

VT rationes dubitandi melius percipiatur, placet definitionem referre, que in ealce huius capituli hisce verbis habetur: *Ad aliquid sunt, quibus hoc ipsum est esse ad aliquid quodammodo se habere, iam ergo insufficientiam eius duplici argumento ostendo.*

I. Ratio du- bitandi.

Primo: quia vel relatio ponit aliquid in relationo, aut nihil, si aliquid ponere admiseris (ut necessario admittendum est) cum si forma denominans, sequitur, quod totum suum esse ratione est referre ad aliud, sed magna ex parte esse in relationo, quod ad aliud refert. Quod tursus corroborari potest ex communione ratione accidentis à relatione participata, per quam necesse est ad subiectum ordinari, si quidem aptitudinalis inherenteria intrinseca est accidenti cuiusque, ex parte igitur relatio erit relatio ad subiectum, & ex parte ad terminum, ac proprietate non erit totum esse eius ad terminum referre: nec totum esse relationi ad aliud se habere, ut definitio exprimit, sed ex parte erit ad se. Si vero negaueris relationem aliquid intrinsecum in relationo ponere, statim in se non esse fixam, sed quasi affixam, nec formaliter ipsum denominare, sed solum extrinsecum, quod satis constat esse falsum, cum Pater sit formaliter, qui habet filium, & simile alteri, quod habet albedinem ei commensurata.

II. Ratio.

54

Secundo. Quia verba in definitionibus, ut moris est, non exprimunt actum rei, quae definitur, sed aptitudinem, ut definitio hominis non est ratione, sed aptitudinem, sive de ceteris, sed definitio praesens actum referendi, & non aptitudinem, cum totum esse relationi non in eo, quod ad aliud possit se habere, sed quod actu se habeat ponere velit, quod certe videtur necessarium, nam si poterit sufficeret, prius quam habebet relationem ali-

quid, diceretur relatiuum, quia referti porcet per relationem possibilem haberi ab ipso, ut et co ipso, quod corpus ipsum habet albedinem, dicetur simile, etiam si nullum aliud foret album, cum tamen esse posset: quod non solù à communis modo loquendi, & sensendi, sed à veritate ipsa alienum est, ergo minus bona definitio centebitur.

His duobus posset addi tertium: quod definitio haec videntur comprehendere vniuersa relativa, tam realia, quam rationis, cum non minus totum esse generis sit ad speciem, & huius ad individua, quam patris ad filium, aut simile ad aliud simile. Et iustus iam divina, quā creatura, cum non minus Pater aeternus ad Filium, eius secundum totum esse referatur, & vires ad Spiritum Sanctum, quam pater in creatura ac deum relativa secundum dici, & transcendentalia, cū & hæc totum suum esse habeant subjectū, obiectū, aut quid simile: haec autem falsa esse demostribimus in controversijs huius capituli: & ex consequenti virtuosa eius definitio latius quam definiuit patens.

III. Ratio.

Elucidatur definitio pro solutione questiōnē.

VT sensum eiusdem definitionis aperi-
mus, ex quo constabit quam sit exacta,
& magna ex parte diluenter proposita.
objectiones, obseruandum est, Aristotelem tra-
ditioni predicamentorum præmissæ vniuer-
salem divisionem entis realis in decem mo-
dos essendi intrinsecos, ac primo diuersos,
qui sunt decem praedicamenta, & ex consequē-
ti divisionem accidentis realis in nouem: unde
sicut in descriptione substantie per modum
generis ponitur ens reale, dum dicimus sub-
stantiam esse ens reale per se, partiter in descri-
ptionibus singulorum praedicamentorum ac-
cidentium quasi pro genere ponendū est reale:
accidens: & si in definitione relatiuum il-
luē (ut opere designemus, dicem⁹ ad aliquid
esse accidentis reale, cui hoc ipsum est esse, ad ali-
quid quodammodo se habere, id est, cuius totum
suum esse est referri ad aliud: unde per primam
particularis definitionis censibuntur in primis
exclusa relativa rationis, quorum relatio non
habet esse reale, sed solum esse cognitionis ab in-
tellectu, ex causis operatione consurgit: deinde
relations divinas, quae non sunt inherentes, aut
accidentales, sed substantiales, ac substantiales,
quo circa nec divinata relatiuum accidentis est,
sed substantia.

Nota:

55

Per ceteras particulatas locum differentiaz te
venies excluduntur relationes secundum dici,
ac trascendentales, quorum totum suum esse
non est referre, sed aliud officium exercere cie-
ca aliud, ad quod absolutum ordinant, ut attin-
gendi illud, ut de relationibus potentiarum, &
habituum ad obiecta notum est, vel vieniendi ei
alterum, ut de relationibus trascendentibus
accidentium ad subiecta: & rursus, licet id non
haberent relationes istae per aliam conditionem
eis propriam excluderentur, eo quod in ratio-
ne intrinseca absolvitorum clauduntur, & quasi
essentiale complementum eorum ceaserentur,
vnde non sunt totū esse eorum absolute princi-
pialios constans, ac proinde relativa, quibus
attribuuntur, non habebunt ratione datum ro-
tum suum esse ad aliud, cum simpliciter sint ad
se, ut de absolutis accidentibus, potentias, & ha-
bitibus res est certa, sed de hoc copiosior redi-
bit sermo in controversia, nunc autem habe-
mus sic expositam distinctionem ceteras rela-
tiones praeter eas, ex quibus tertium praedica-
mentum extinxitur, à se excludere: has vero ex-
acte explicare constabit ex argumentorum so-
lutionibus, quas iam eadem expositio ex parte
indicauit.

Diluuntur opposita argumenta.

Primum igitur de natura relationis: ali-
quid reale in subiecto ponentes conantur
solueri nonnulli, distinguentes duplicitem
eius conceptum: communem cum ceteris prædi-
camentis accidentium, quem vocant esse, in,
aut inesse, & specialem, ac proprium, per quæ
ab eis separatur, qui est esse, ad. & tunc ratione
prioris admittunt relationem aliquid reale in
relatio ponere, nequaquam ratione posteri-
oris: & videtur solutio hæc expressa à D. Tho.
I. p. q. 28 artic. 1. ibi aduersus Gilbertum Porre-
tanum loquens, qui relationes non inheren-
tes in relativis, sed extrinsecus eis assidentes,
sunt affixas posuit, haec verba scriptis: Si igitur
consideremus in rebus creatis relationes secundum
id, quod relationes sunt, sic invenimus esse affi-
xes, non intrinsecas affixas & quasi significantes respon-
sum quodammodo contingenter ipsam rem relatam
propter ab eam dedit in alterum: si vero consideretur
relatio secundum quod est accidentis, sic est inheren-
tia, & habens esse accidentale in ipso. Hec
D. Tho. q. i bus plane docet relationem qui
dicitur substantia communis ratione accidentis ubi cie-
ca insit, aliquidque proinde ponere in eo,
non tam ea sub speciali, quam vocatur, ad, sed

solum referre ipsum ad alterum: & quod hunc
sensum tenerit, conuincere aliquid, quod subiungit, nempe Gilbertum sub priori dumtaxat ra-
tionem considerasse relationem, & idcirco assi-
stentem posuisse, non sub posteriori, & in hoc
deceptum fuisse, quia sub communi concepi
accidentis affixa est, aliquid reale inherens in
eo ponens. Lenti igitur D. Thom. non esse à
veritate alienum assertere, quod relatio secun-
dum esse, ad, nihil in subiecto ponat, sed illud
dumtaxat ad aliud referat, dummodo secundum
esse, in, cum ceteris commune in eo inhereat,
& esse fixum habeat.

Hæc tamen doctrina aperte falsa est, & itē
Doctori sancto contraria. Primum conuin-
ciatur ex duobus: ex priori quidem, quia relatio

Impugna-
tur.

secundum propriam, & vñquam rationem est
forma relativa constituens tem in esse relati-
o, earumque simul referens ad aliud, ut paternitas
sub propria ratione Paternitatis constituit
Patrem, quem referat ad filium (nam sub ratio-
ne communi accidentis non ei conferat, quod
sit Pater, sed esse commune accidentale) ergo
non solum sub communi concepiu inheren-
ti, sed sub propriissimo referendi ponit aliquid
in relativo. Quod ita confirmo: nā esse Patrē,
aut simile non est denominatio extrinseca, sed
formalis sive esse album, aut calidum, ergo po-
nit effectum formalem in re denominata tri-
butum à forma denominante, forma autem
denominans est paternitas, aut similitudo, nō
secundum communem rationem accidentis,
sed secundum propriam paternitatis, aut simi-
litudinis, ergo secundum hanc ponit aliquid
reale in relativo. Quod probatur secundo, quia
si relatio secundum esse ad, nihil reale in relati-
uo ponit, ergo nihil reale ipsa erit: probatur
plane consequitio: nā in quidquid est aliquid
reale in rerum natura, aut est substantia aut ac-
cidentis: vnde aut per se est, aut in alio, sed rela-
tio per se secundum esse, ad, nec substantia est,
nec accidentis, quia nec per se est, nec in alio, cū
nihil reale in relatio ponat, ergo nihil reale
erit: vnde nec secundū propriā rationē constitu-
et prædicamentū reale primo diuīsū à ceteris
quod autē D. Tho. opposita si eade solutio, os
tendit subiecta verba ex primo libro senten-
tiā dist. 8 q. 4 art. 1. ad quartū desūpia quæ ita
habent. Debi ita efficer relationis consideratur secun-
dum inherentiam suis ad subiectum, quis non ponit
aliquid a se: utrum in subiecto, sed vacuum per re-
spectum ad aliud, & dist. 25 q. 1 art. 4 ad tertiu
Relatio, inquit quantum non ponat ex illo respon-
dit.

q. 1.

59.

D. Thomas
pro hac le-
ctione.

60.

Vera solu-
tio argua-
ta, quid est relatio, et non potest videtur relationis
realiter in Deo existentem, &c. Et videtur igitur
est virumq[ue] concepiu[n]t relationis aliquid
posse in relatio[n]e primus quidem, & con-
siderant (quem vocant esse, in) ponit commun-
itate, et tenetem inherendi, specialis vero, & pro-
prius, qui dicitur, adponit specialem rationem
eius, quod referunt ad alterum, determinante
quidem communem, tamque relationem effi-
cientem, ita ut vere sit inheretis relationis, abs-
trahit enim esse, in à particularibus modis in-
trinsecis, & per eos modificatur, ac determina-
tur ad singula praedicamenta constituendaria
ut esse, in quantitatibus, sic substantiam extendat
esse, in qualitatibus, qualitas efficiens qualiter
substantia, ergo esse, in relationibus, relatio est,
referens subiectum ad alterum. Et ecce quo
partio relatio aliquid in relatione ponit, non certe
absolutum, sed relationum: ut paternitas esse
patri, & similitudo esse similiis: neque hoc tol-
lit, quin totum esse eius sit referre ad aliud in-
sumunt relationum, quod constituit, & totu[m] esse
ipsiusmet relationi sit ad aliud se habere, ut in
definitione Aristotelis dicitur. Et ecce soluta
primam rationem dubitandi, & verba Diui
Thome explicata: nam in ultimo conceptu
relationis duo oportet considerare, & quod
modus est accidentis realis communem eius
rationem inheretis determinans, quam rela-
tionem efficit: & quod terminum praecl[er]e tresp[ec]tum
est: ex hac igitur ultima ratione per, si confi-
derata docuit Diu. Thom. nihil in relatione
ponere, non tamen ex priori, quia cō natura
est h[ab]ere relationi reali, & rationis, si autem
propria ex coniunctione ad priorem: & hunc
sententiam expedit D. Thom. in duobus testimoniis
pro veritate, quam sequimus allatis: nega-
dum igitur est proprium conceptum relationis
referendi ad aliud, ut in definitione Aristotelis
contentum, communem esse reali relationi, &
rationis, cum per prium ex duobus in eo co-
sideratis excludatur planae relationes rationis,
& adhuc postremum solum tis conueniat per
similitudinem ad relationem realem, in quan-
tum ab intellectu concipiuntur, ac si vere refer-
ret unū ad alterū, tamen realiter nihil referat;
& h[ab]et de prima ratione dubitandi.

Ad II. Circa secundam vero potest aliquis distinguere in relatione actum referendi, & potentiatur, & simul duo nomina, quibus significentur, nempe relatum, & relationem: ita ut prius designet formaliter relationem, ut actu referentem, postremum candem ut referente

in proxima potentia, assertore que Aristoteles non relativus, sed relata explicat, nec relationem ut potentem referre, sed ut ab aliis referentem hanc ratione distinctione aliquid imaginationi consonum haber, veritati vero nihil, quia nec in cunctis accidentibus separare possumus aperitum ab actu, sed plura sunt, quae sine actu esse non possunt, licet actualis inherentia non sit esse essentialis, cuiusmodi sunt actio, & passio praedicamentum suus, & ubi, in quibus, si in rerum natura fuerint, non separabis aptitudinem ab actu, ita ut siue designes, qui non sit actus nisi dico partium in loco, aut actionem, quia non sit actualis egressio ab agente. Et huius conditionis est relatio, quam licet considerare possumus secundum essentiam, actu non inherentem, nec existentem, & tunc dicemus esse entitatem talis naturae, qua nata sic unum ad alterum referre, nibilominus si in rerum natura sit, repugnat actu non referre, immo effectus formalis eius non in posse, sed in esse consistit: & ratione huius discriminiis esse puto debilissimam horum accidentium entitatem, addic interea a subiecto dependentem, aut te indistinctam, te ab eo nullatenus separare consistere valeant, sed actualis eorum inexistens, in collatione formalis effectus sicut est, cum tamen alia sint, in quibus actus separatur a potentia, & effectus formalem viroque modo conseruant subiecto, vel certe sine actu, cum sola aptitudine extra illud consistere non omnino repugneret, ut naturales potentiae, & plures alias qualitates ostendunt, unde cum accidentia deficit soleant per effectus formales, relativa, aut relationem explicit Aristoteles per actum referendi, qui effectus formalis est, & non per potentiam: & iuxta hanc rerum distinctionem exponendum est commune illud pronunciatum, verba in definitione non actu, sed aptitudinem exprimunt, verum est cuim in his, quae viroque modo consistere possunt, suumque effectum formalem conserere, non in aliis, quantum propria ratio, atque consistentia in actu potius sita est: & cum sit relatio huius ordinis non debuit per aptitudinem, sed per actuum describi.

Obiectio postrema dilucet in controversia, vbi de relatiis omnium differentiis copiosius differemus, nunc autem secundum est, quod totum esse relatiorum transcendentia, aut secundum dici sit ad aliud se habere, cum exploratum sit praecipuam rationem eorum absolute esse, ac proprieatatem simpliciter esse ad se, & non ad al-

ad aliud, negandum quoque est, quod totum esse harū relationum sit referre ad aliud, cum constet etiam species alii officium exercere circa extrinsecum, ad quod absolute, quorum rationes compleat, ordinant, ut attingendi, videnti, aut quid simile: propter hanc igitur nec in relationibus, nec relativis quadrat Aristotelica definitio, sed eis dumtaxat, quibus praedicamentum ad aliquid extinxitur.

QV AESTIO QVINTA.

An uniuersae relationes ad predicamentum ad aliquod spectent.

Varia divisiones relationum.

Capite huius praedicamenti constituto ad membrorum constitutionem debito ordine procedimus, ut vniuersalia, ex quibus categoria ad aliquid coalescit, agnoscamus: sub forma autem vniuersali titulus questionis, sciscitur an cuncte relationes in ea colloccetur, quia vniuersaliter accepta relatio multiplex est. Vna in primis est realis, que vnu extremitate iuxta realem eius naturam, vel conditionem ad aliud referit, ut relatio parentitatis, & filiationis, similitudinis, vel aequalitatis. Aliis est relatio rationis, que inter extrema versatur, non ex natura rei, sed in quantum tali modo ab intellectu apprehenduntur, eiusmodi est relatio generis ad speciem, & hoc genus relationis ab hoc praedicamento citra controversiam excluditur, cum supremū eius genus sit relatio, vel relatum reale.

Relatio realis (ut superius attingere capimus) dividitur primo in substantiale, vel substantialem, qualis est ea, que inter diuinis personas versatur, parentitatis, filiationis, & spirationis, & inherenterem, vel accidentalem, quales sunt relations reales creaturatum, dupli, similis, & aequalis: sed prior illa exclusa etiam ab hoc praedicamento ceaseret, cuius genus supremū relatio realis, & accidensalis est apud Aristotelem, & vniuersos eius interpretes. Igitur postremum membrum relationis creare, duplii alia divisione partitur vniuersa schola, nemp̄ in relationem transcendentalēm, & praedicamentalem, & rursus hanc in relationem secundum esse, ac secundum dici, & circa vitamq; divisionē diversos modos sequi-

tiendi, & loquendi modernorum reperio. Primus est eorum, qui nec relationes secundā dicī, nec transcendentalēs veras esse, aut se ipsā in rebus insenit docent, sed idcirco eis attribui, quia imperfecta earum ratio nec capitur, nec explicari à nobis, nisi per modum eius, quod ad aliquid refertur, & hoc est relationes secundā dici quādā carum, vel etiam omnes (ut alii placet) communī modo loquendi appellari, gratia exempli, accidens importat aptitudinem essentialēm ad subiectum, quam vocare solent aptitudinalem inherenteriam, hanc vero nec concipere, nec explicare possumus nisi per modum eius, quod ad aliud ordinatur, nihilominus aptitudo ipsa, neque verū respectum claudit, nec eo ad complementum essentialis rationis indiger, quæ in eo solum consistit, arque complectur, quod est accidens commensuratum, & proportionālē subiecto esse, cuius gratia idem esse imperfectum ei attributum est, videlicet ut ei insit, ornatumq; simul cum alijs effectibus præster. Itaque censem similes respectus nō in rebus ipsis, sed solum in nostro intellectu imperfecto modo concipiēte reperi, ita docent moderni quidam, quod licet ab eis non probetur, his tamen argumentis probari potest.

Primo: relatio, & absolutorum non solum di. Absolutū, uera sunt, sed modos essendi primo diversos & relativos important, pugnat ergo cū tanto eorū discr. repugnante, quod intra essentiam eiusdem rei vitrumq; claudatur, vel vnu per se constitutere possint, id autem sequitur, si verum respectum admittamus in relationis secundum dici, aut transcendentalibus, ergo non est nisi in solo modo loquendi ponendum probatur minor, nā si scientia, & potentia simul cum absoluto qualitatibus, verum respectum includant ad obiecta, cum verus respectus sit vera relatio, viroque complebitur carū essentia, quod apertam inuoluīt repugnantiam. Et iam quod vitrumque claudere admittamus, non vnu per se, sed per accidens fore, quacunque talia relativa suum dici, aut transcendentalia, viroque ex rebus adeo diversis constata, que non possunt in vnum aliquod per se conuenire.

Secondo, quicquid pertinet ad essentiam Nota: substantiae, substantia est, & quidquid pertinet ad essentiam quantitatis, & qualitatis, quantitas, aut qualitas, si ergo realem respectum ad obiectum claudent scientia, & potentia, talis respectus erit qualitas essentialiter, & si materia, & forma reciprocā habitudinem, erit talis ba-

lis habitudo, vel relatio essentialiter substantia: vel si dicatur esse accidentis eius, maius profecto incommodum incurritur, quod accidentis impedit ad essentiam substanti. Ut igitur similia inconvenientia fugiamus, neccesse est dicere tales respectus non in esse earundem rerum inveniri, sed solum in modo eas intelligendi, & explicandi: nam in relationibus, quae vere rebus accidunt, ex quibus praedicamentorum, ad aliquid, efficiuntur, nihil tale sequitur, cum extra rationem absolutiorum, quibus conueniunt, esse censeantur, & vera eorum accidentia. In hunc dicendi modum videtur inclinasse Scotus in 4. dist. 12. q. unica, ubi negat similes respectus pertinere ad essentiam absolutiorum, sed ea cōsequi: ac propriea ex cōsequenti negat scientiam, aut potentiam intrinsecus claudere respectum ad obiecta, & aptitudinalē, quā vocant inherentiam, esse de essentia identis, nā cum intrinsecū respectū cā importare autumer, cogatur eundē intra essentiam accidentis ponere.

Alij vero ex moderais transcendentales respectus admittunt intra essentiam absolutiorum, ac proinde divisionē relationis in transcendentalē, & praedicamentalem verā esse arbitrantur. Ita ut vtrāq; relatio secundū esse centearur, respectum vero, quem schola secundū dici appellat, non esse verum, nec in esse rēū ponendum, sed in solo modo concipiendi, & loquendi de rebus absolutis, quae aliquando explicare nequimus, nisi ad modū respectū absolutarum, cum tamen re ipsa non importet respectum: horum autem respectuum nullum in creaturis exemplum afferunt, sed in Deo, tantum, cuius potentiam relationum secundū dicī appellant, respectu creaturārum, cum tamen non importet verum respectum, aut relationem, sed quia à nobis per modū relationis recipitur, & explicatur. Itaque hic modus dicit id: distinguere vtrāq; relationem transcendentalē, ac secundū dici, si vtrāq; cum proprietate recipiatur, illamque veram, & secundū esse appellat, ut ipote in essentia absolutiorum clausum, hanc vero non verum respectū esse vult, sed in solo nostro modo concepiendi, & explicandi res cōsolatas inveniri, ac propriea non secundū esse, sed secundū duū cōcūtis appellari, & idcirco inserti: non bene à multis confundi vtrāq; divisionē relationis, videlicet in transcendentalē, & praedicamentalem, & in relationem secundū esse, & secundū dici, sed diuersas omnia, scilicet, si membra illarum cum praeci-

fione accipiuntur, ita ut prior sit verae relationis realis in: veras etiam, ac reales relationes, & secundū esse, posterior verò realis quidem relationis, abstrahentis tamen à vera, aut existimata, in relationem veram, ac secundū esse, & in eam, quae non in esse rerum, sed in modo eas concipiendi, & explicandi, ac si vtrāq; importarent relationes, inveniuntur: & vt vtrāq; verbo hanc sententiam proferamus, solum adquirit relationes praedicamentales, ac transcendentales pro veris relationibus, non suscipiens eas, quae passim vocantur secundū dici, sed solum concipi, existimari, ac dici vult, in vere esse.

Vltimum dicendi modus veras reputat vras. Ultimumque relationes, transcendentales, ac secundū dicendi modici, & verē in rebus absolutis ponendas esse dicas. docer, eas tamen ita confundit, vt quamlibet transcendentalē, atque etiam secundū dici appelleret, & quasi pro uno membro divisionis accipiat, ita ut relatio realis in praedicamentalem, & transcendentalē, seu quod id est, in relationem secundū esse peculiare praedicamentum constituentem, & relationem secundū dici, vel transcendentalē, quae vel in nullo reperitur, vel per omnia vagatur, dividenda sit.

Propria sententia statuitur.

Ego vero controversiam hanc magna ex Autoris parte circa modū potius loquendi, quam sententia circa rem ipsam versari sentio, nihilominus quia proprietas loquendi vō parum ad rem naturas capiendas referre solet, præsternit in dialectica, his assertionibus meam sententiam explicabo.

Prima. Intra essentiam rerum absolutarum puto esse respectus quoddam, qui nomine realium relationum transcendentalium, aut secundū dicī designantur, nec distinguuntur realiter ab eis, sed sunt relationes quoddam reales, licet diminutæ, completes corū essentiam: hæc est valde consecutanea Ar. stoteliae doctrinæ, nam capire præsentii Aristoteles geometrias posuit relationes reales non solum secundū modū concipiendi, aut loquendi nostri, sed secundū verum esse earum in rebus consistentes, cum vtrāq; respectus suas proprietates attribui, vt contextus exsistat capitū planè ostendit, & z libro de anima terzū ipsam potentiam ab actibus, & obiectis capiendam esse do, et, quod illuc loco potest, nullum inveni.

Probarat
ex Aris.

trinsecum respectum ad ea importent, ut mox ostendemus: eadem assertione profitetur D. Thom. pluribus sua doctrina locis, praesertim i. part. q. 13. art. 7. ad primum, & quodam, 28. art. 1. in primo distinctione 26. quæst. 2. art. 1. in corpore, & ad quartum, in secundo distinctione i. quæst. 1. art. 5. ad octauum. De veritate quæst. 2. art. 6. & de potentia quæst. 7. artic. 10. ad ii. quem sequitur vniuersa eius schola, praesertim Caietanus opusculo de ente, & essentia cap. 7. quæst. 15. vbi ostendit non repugnare, quod res absoluta in sua essentiali ratione claudat respectum reali proportioni naturæ & proportionatum. Fuit etiam communis præfata distinctione relationum residuum in schola, & merito quidem, nam plures sunt res creatæ ex propria conditione adeo imperfectæ, ut earum essentia intrinsecam proportionem cum alijs importet, quia vel propriæ illas fuerunt à Deo institutæ, vel certè ad eas ordinatae. Accidens in primis, ut iepè Aristoteles inculcat, non entia sunt, quæcumq; aliquid ipsius entis per se, quod est substantia, quare corum ellenitis diminuta intrinsecam proportionem cum substantia claudit: proprieatem autem relationis est, vel relationem necessariò insert, ergo cui essentialis est proprio, verè quoq; i. debet respectus, sed cum absoluta sit ratione accidentis, vel abstractiois certè ab absoluto, & respectivo, necesse est talern respectu ei similis cum propria entitate, aut ratione inesse, & non solum secundum modum loquendi, aut intelligendi.

Probatue secundo, quia essentialis dicitur potentiarum, & habituum nequit nisi ab actu proprio, & obiecto cuiusque accipi, & id quidem non solum nostro modo intelligendi imperfecto, sed iuxta veram eam natum, quare nec ab Angelis, nec à Deo per se rationes earum intelligenti dicitur possunt, aut in propria natura constitutæ agnosci, nisi per eosdem actus, & obiecta. Ceterum verò est, nec actu pertinere ad essentialiam habitus, vel potentiam, nec obiectum, cum sine res ad id diuersæ conditionis, pertinet ergo respectus ad vitrumque, ahoqu: si nec obiecta, nec relpecies ad ipsum essentialis sit, poterit absq; dubio à Deo res intelligente ut suæ, sine veroque percipi, quod aperte videtur claudere repugnantiam: & si dixeris sine proportione ad actuum, vel obiectum non posse intelligi à Deo, quia hæc intrinsecæ est, bene tamen sine habitudine, aut respectu, qui non est intrinsecus, ad nitro solutio nem, sed de proportione, aut commensuratio-

ne scilicet an prorsus absolute sit, vel respectu importet? & absq; dubio nec primum dubis, neque secundū negare poteris: probo vitrumque, quia commensuratio aut proportionis non nisi inter duo extrema versatur, nec sine veroque esse, aut intelligi potest, etiam ab intellectu eas percipiente sicut sunt, quod autem versatur inter duo extrema non est pars absolutum, quia ratio pars absolute ad se est, ergo erit vera habi tudo, verusq; respectus inter vitrumque, aut cū saltem essentialiter importabit, consequens igitur sit veros, ac reales respectus intra absolutiorum rationes admittendos esse: & cū relatio tertium predicamentum constituens extra rationem sit absolutorum, tanquam accidens eorum, sequitur divisionem relationis in relationem specialem, & transcendentalen, vel secundū dicti in rebas ipsis repetiti secundum vitrumque mem brum, & non solum in nostro modo intelligendis, ac loquendi aduersus primam sententiam.

Secunda assertio. Non omnis relatio clausa Secunda ad intra essentialiam absoluti transcendentalis est, tertio. sed quamplures sunt speciales, quas nomine relationum secundū dicti iure designavit communis modus loquendi scholæ, conuincitur autem (nisi ego fallor) ex propria notione transcendentali, quam eam dumtaxat omnes vocant, quæ per omnia, vel plura saltem prædicamenta vagat. ut à particulari, vel limitata separatur indeterminata categoria reposita, transcendentis vocatur ens, atque eius attributa, quia vniuersas categorias transcedunt, accidens quia novem saltem, homo autem, albedo, aut corpus, particularia entia vocantur, quia sub determinata categoria ita clauduntur, ut ad plures non se extendant, sed quamplures sunt relations, de quibus loquimur, adynamam dumtaxat categoriam spectantes, ergo immixto vocabantur transcendentales: minorum ostendunt potentias, habitus, scientias, atq; virtutes, quæ ad prædicamentum qualitatis limitantur, ita ut ad alterum nequaquam pertineant, quarum proinde respectus, ut ipse earum essentialiam compleentes, ad idem dumtaxat prædicamentum referri possunt, & idcirco particulares vocari, ut à transcendentalibus separantur, qui ad omnia, vel plura saltem respectus, ut de respectu, quem claudit aptitudinalis inheretitia, non est, nam cum hæc sit determinata omnium accidentium, per vniuersas eorum categorias vagabitur, & ex consequenti respectus ipse in ea inclusus: & ecce quo parato necesse est hos respectus in transenden tales.

tales, & speciales distinguere, neque omnes sub transcendentalibus comprehendere, ut sentit secunda sententia.

Nota circa
relativa que
dicuntur
secundum
dici.

Supereft iuxta praescriptum nostrae secundae assertiois, distinguendos esse eiusmodi respectus in transcendentes, qui per plura, vel omnia praedicamenta vagantur, & speciales, qui ad unum aliquod determinatum referuntur, quos iure vocant relationes secundum dici, non quia in solo modo loquendi reperiuntur, & non in esse rerum, vt voluit secunda sententia, sed vt praeclare D. Thom. 1. parte, quest. 2. art. 7. ad primum, & quest. 7. de potentia artic. 10. ad 11. quia precipua ratio rerum, in quibus clauduntur respectus isti, absoluta est, non respectiva, compleetur tamen per respectus: unde nec nomina quibus significantur imposita sunt ad significandum respectum, sed rationem absolutam, & idem nec secundum esse simpliciter sunt relationes, sed absolute, propriæ complementum vero quasi ex consequenti importatum dicuntur quodammodo relationes: verba D. Thom. quibus hoc assent in ultimo loco sic habent: *quædam sunt relationes secundum esse, & quædam sunt relationes secundum dicitur, que tamen important relationes reales, sicut patet de scientia, & sensu. Dicuntur relationes secundum esse, quando nomina sunt imposita ad significandas ipsas relationes, relationes vero secundum dicitur, quando nomina sunt imposita ad significandas qualitates, vel aliquid huiusmodi principaliiter, ad quæ tamen consequuntur relationes.*

Occurrit argumentum prima opinionis.

Ad argu-
menta 1.
sententie.

76.

Ad primū
respond.

Explicanda sunt argumenta illius primæ sententie, que nullū respectum transcendentalē, aut secundum dici admittet: & primum solvit discrimen assignatiū inter vitumque ex una parte, & relationis huius categoriæ ex altera, quod illi ex propria conditione consequuntur rationem absolutam, quam compleat, ut respectus ad obiectū compleat entitatem absolutam habitus, cuius quæsi appendix vocari potest, non est ergo alienus talis respectus à natura absoluta, sed ei satis affinis, & accommodatus, & idcirco potest simul cum ea unam aliquam naturam constitutere. Itaque ad formam argumenti admittimus ex absoluto, & relatione simpliciter rati, ac per se completo non posse unum aliquid per se coalescere, quia cum aliena sit natura, cunctumque

absoluto accidit, ac propterea nequit cum eo constituere, nisi unum accidentale: ex absolute vero ratione, & respectu, non alius natura per se, sed eiusdem tanquam eius complementum, non est impossibile unum aliquid per se coalescere, in rebus præsertim imperfectis, qualia sunt accidentia, quæ veroque ad sui complementum indigent.

Secundum argumentum altera distinctio Ad 11. eneruat, nam dum dicitur substantiam esse quidquid pertinet ad essentiam eius, & qualiter quod ad essentiam qualitat, sic distinguendum est, ut pertinere unum ad essentiam alterius bisariam contingat, in recto, vel (quod aiunt) directe, aut in obliquo, seu indirecte, & in sensu priori non est necessarium, bene tamen in posteriori. Non itaq; necesse est, quod respectus, vel habitudo pertinens ad essentiam materię, aut formę substantia sit, sed satis est aliquid materię, aut formę, seu substantię esse, quod est indirecte, atque in obliquo substantiam vocari, & hoc modo nullum reputamus incommodum, quod habitudo, vel respectus sit substantia, aut qualitas cum naturam utriusq; compleat.

Solutio præcipua controvergia.

His iam discussis quid dicendum sit ad Quædam questionē, hac assertione explicamus. assertione Ille dominaxat relationes, que ex ea deciduntur essentiam absolutorum sunt, eisque accidunt, questione in hoc prædicamento per se collocantur: relationes vero ad absolutorum complementum sponteantes, si transcendentalē sunt, ad nullum prædicamentum pertinent, si vero speciales, ad prædicamentum absoluti, quod compleat, reducuntur.

Et quidem, quod non omnes relationes reales in hoc prædicamento collocari debent, certum apud omnes est, nam cum transcendentalē per plura prædicamenta vagantur, nō secus ac absolute ad quæ pertinent, in nullo peculiari prædicamento collocari possunt, cum ratio cuiuslibet prædicamenti limitata sit, à exercitio primo ducenda, gratia exempli: respectus accidentis ad subiectum, quem astrictinalis inheretia claudit, transcendentalis est, sicut universalis ipsa ratio accidentis, ut igitur hæc non collocatur in aliquo peculiari prædicamento, sic ne respectus ipse.

Quod demum nec relationes secundum dicti huius sunt prædicamentū, ex adiutoriis circa

causa.

earum naturam cum primis exploratum est: sunt namque diminuti quidam respectus, quibus absolucionum essentia compleuntur, ac propriea nequeunt, per se in predicamento collocari, quod ex completis entitatis per se conflatur, gratia exempli, respectus scientiae, ac potentiae ad obiecta ad prædicamentum qualitatis, sive de ceteris, eiusdem conditionia.

I. Ratione
rotafirm.

Sed hac ratione conuincit potest, nam prædicamentum ad aliquid, ut cetera, completa entitas constituit, ergo sola relatio completa ad ipsum pertinebit, completa vero relatio ea sola est, quæ ex genere, ac differentia suo modo componitur, & idèo tota essentia relationis est huius, aut illius speciei, vel generis: at relations secundum dici incomplete sunt, ac diminuti respectus non per se constituent relatiuum: sed compleentes essentiam eius absolucionum, ergo non per se pertinent ad prædicamentum, sed reducuntur ad prædicamentum eius rei, quam complent.

Confut.
II.

Probatur secundo. Quia evidenter sequitur, relatiuum secundum dici non pertinet ad hoc prædicamentum, ergo nec relatio secundum dici, antecedens est necessarium, ergo & consequens. Probatur esse necessarium, quia relatiuum secundum dici, essentialiter, atque simpliciter absolucionum est, ut ostendunt scientia, & potentia, ex consequenti vero respectum secundum dici importat, ergo pertinet ad prædicamentum absolucionis, & non ad categoriam relationis. Et si forte dixeris, pestinere quidem ad prædicamentum absolucionis ex parte eius absolucionis quod importat, sed ad prædicamentum ad aliquid ex parte relationis, nihil efficis: nam neq; solo absolucione constituitur in genere, aut specie, sed vitro: nisi enim in habitu scientiae, vel in potentia includatur respectus ad actum, & obiectum, non constituerit in genere, vel specie qualitas solo absolucionis, & licet velis ab hoc abstractere respectum, vel sub copia considerare scientiam, vel potentiam considerare, non considerato absolucione actum, minus profecto constituens eas sub genere, vel specie huius prædicamenti, quia cum respectus iste diminutus ab extrinseco habeat, esse complementum absolucionis, nihil sine eo constituere valet in genere, vel specie, aut prædicamento. Superest ergo solas relations, quæ extra essentiam absolucionis sunt, tertium prædicamentum constitutre, quia eiusmodi dumtaxat completam, speciem, ac limitatam ad certum genus rationem habent.

QVAESTIO SEXTA.

An species relationis predicamen-
satis sit à termino accipiende.

Annumerantur diuisiones relatiuum præ-
dicamentorum.

DE vera iam relatione titulus quæstionis Titulus sciscitur (nam ceteras definitio præ- quæstionis, cedentis cootroversie à prædicamen- to depulit) à quonam eius species desumenda sit, constituto enim supremo genere, atq; statuto quas relations sub se comprehendat, conueniens ordo postulabat, ut de specie relationis ageremus, ut speciebus cognitis subalter- nis, & atomis in rotius ordinationis prædicamen- talis notitiam possemus decuincire.

Relatiuum, quod est supremum genus hu- I. Divisio- ius prædicamenti, prima diuisione, atque vni- relatiui su- versaliori secatur in tria genera intermedia, premi. iuxta tria fundamenta ab Arist. numerata s. metaph. cap. 15 primum est illud, quod in vni- tate fundatur, quod adhuc diuiditur in tria alia genera iuxta tria prædicamenta, in quibus vni- tates repetit: nam in substantia fundantur re- lations identitatis genericæ, aut specificæ, & ex opposito distinctio specifica, vel genericæ relations diversitatis fundat. In qualitate fun- dantur relations similitudinis, & dissimili- tudinis: in quantitate vero relations æquali- tatis, & inæqualitatis. Primum genus continent identitas specifica Petri, & Ioannis, & diversa natura Petri, & Bacchali: sub 2. sunt simili- tudine duorum, & dissimilitudo albi, & nigri. Et sub 3. æqualitas duorum corporum eius- dem mensuræ, vel inæqualitas diversæ.

Secundum genus relatiuum est eorum, II. Relati- quæ fundantur in actione, & passione, tertium vero genus, in mensura, ut relations scientiae, & potentiae ad obiecta sub nominibus mensurabilis, & mensuræ significatae.

Secunda diuisione relationum minus quidem II. Divisio- vniuersalis est, in mutua, & non mutua: re- lations mutuae appellatur, quæ ex parte virtutis, & extremi sunt reales, ut similitudo, & dissimili- tudo, non mutua, quæ ex parte alterius dumtaxat, ut relations mensurabilis, & mensuræ.

Diuindatur tertio relativa in æquiparantia, III. Diui- & disæquiparantia: talia dicuntur illa, quæ eius lo ratio- de suæ rationis, ac denominationis in vitro: uotum, exremo,

extremo, **extremū nāq; vtrumq; similitudinis appellatus simile, & equalitatis équale, ac propter ea relativa equiparantia vocantur, disquiparantia vero, quorū relationes diuersae sunt, diuersamque denominationem extremis consequunt, vi pater, & filius.**

Quodibet autem horum generum in variis species distinguitur, & de omnibus ac singulis quæsumus, à quonam vnitatem, & distinctio- nem specificam fortiantur, à termino, vel alio quopiam?

*Quod relatio non accipiat speciem à ter-
mino probatur.*

I. Senten-
tia. D. Tho.

Et quod non sit à termino accipienda vi-
deatur expressa sententia D. Thom. 3. part.
quest. 35. artic. 5. quodlibeto 1. art. 2. &
quodlibero 9. art. 4. quibus locis negat plenè
à termino specificari relationem, sed ex diuersis
causis distinguere speciem affirmat, vnde ex
causa potius quam ex termino, speciem eius
capiendam ceaser, & probat utrumque hoc ar-
gumento.

Funda-
mentum.

Si relatio caperet à termino speciem, fieret
in utroque parente eandem esse relationem ad
filium, qui vnius termini ratione haberet, quod
aperte falsum est, nam pater, & mater diuersa
sunt principia, actuum videlicet, & passionum,
quapropter diuersa in utroque relatio consurgit
ad filium paternitatis, & maternitatis: quo
ostenditur causarum diuersitatem relationes
distinguere specie potius, quam terminos.

Et sicut huic sententiæ Aristoteles 5. me-
taphysicæ cap. 5. vbi ex diuersis fundamento,
à quibus causatur relationes, tria carum ge-
nera super à nobis relata distinguit, nulla pe-
nitentia terminorum mentione facta.

83.
Despacio.

Secundo terminus extrinsecum quid est re-
lationi, ergo nos potest ei speciem conferre,
nam intrinsecam esse oportet differentiam, à
qua species accipitur.

Impugna-
tua.

Quod si respondeas terminum tribuere spe-
ciem relationi, non quidem eo modo, ut ipse
sit eius differentia essentialis, sed ordo ad
ipsum: vnde non repugnat ab eo quanquam
extrinsecu speciem capere relationem, quem-
admodum motus à termino, qui etiam quid
extrinsecum ei est.

Statim oppono relationem esse ordinem ad
terminum, vnde si ex ordine ad terminum su-
mit speciem, vellem inquirere, an ex ordine
ad terminum, qui est ipsam relatio, vel ex-

alio ordine ab ea distincto: non primum, quia
à se ipsa capere speciem, nec secundum, quia
oportebit in infinitum abire: nam cum ille
alius ordo speciem habeat, ab alio ordine à se
distincto illâ capiet, de quo rufus erit eadem
questio, à quo alio specificetur, & sic procede-
tur in infinitu: aliud igitur à termino relationis
diuersum inuestigare necesse est, à quo spe-
cies eius accipiatur.

*A termino capiendum esse speciem cuiuslibet
relationis decernitur.*

Communis nihilominus scholæ vox pro Secunda
sicutur à termino specificati relationes, sententia
vt Aristoteles eam definiens nō obscu-
re indicat: relativa ait esse, quorum totum hoc
ipsum quod sunt, est ad aliud se habere, illud
ergo aliud, in quod tendit, est quasi finis eius,
ac propter ea terminus iure appellatur, à quo
dubio procul speciem capiet, cum in ordine
ad ipsum definatur.

Neque & Thom. ab hac communi senten-
tia recedit, quin potius eam confirmat. 1. p. q. 2.
art. 7. ad 2. hisce verbis: *Ratio relationis fructu cor-
morum, dependet ex fine, vel termino, sed esse eius
à subiecto, &c. & 1. p. q. 32. art. 2. sic loquitur:*
*Cum ratio specifica relationis consistat in hoc, quod
ad aliud se habet, necesse est dicere, quod due re-
lations non sunt diuersa secundum speciem, si ex
oppoſito utræ relatio ejus correspodet.*

Secundo probatur. Quia relatio à subiecto probatur, accipit esse reali vti cætera accidentia, medio tamen fundamento, sicut eo medio inheret, à causa vero efficienti non specificatur res, cum sit prorsus extrinseca, caret etiam relatio ma-
teria, & forma physicæ, nihil ergo superest pre-
ter finem, & terminum, à quo sit species acci-
pienda, ita ut quemadmodum ordo ad terminum
est differentia motus, ita sit relationis.

Cæterum, ut veritas hæc illustrior reddatur, adnotandum est relationem quemadmo-
dum cetera accidentia ex solo genere, & diffe-
rentia componi, siquidem materiæ, & forme
physicæ compositione caret, duplice igitur
conceptum generis, & differentia distinguere
in ea debemus, ut quomodo sit eius species
constituenda exponamus, quod hoc pacto sit.
Relatio quilibet ut Paternitas (exempli gratia),
duobus modis est considerabilis, & secundum
communem gradum relationis, & secundum
particularē Paternitatis: universalis eius con-
sideratio est, in quantum est ordo ad terminum,
particu-

particularis in quantum est ordo ad ealem terminum, nempè ad filium, in conceptu priori cum ceteris relationibus communicat, a quibus eam separat posterior: prior conceptus per posteriorem contrahibilis est, non secus ac conceptus animalis per conceptum rationalis, ideo genericus ille est, differentialis iste, & ex utroq; componitur species Paternitatis, & secundum proportionem species cuiuslibet alterius relations. Et iuxta hunc modum intelligenda est communis sententia affirmans à termino capienda esse speciem relationis, nō quod terminus differentia sit essentialis, est enim res extinse, ut postremū conuinetur argumentū, sed ut ordo ad ipsum sit propria differentia relationis, à qua suam habet speciem non secus ac motus à suo termino, in quem tendit: itaq; non ab alio ordine à se distinto specificatur relatio, sed à seipso in hoc sensu, quod in ea est accipere conceptum differentialis, in quantum est ordo ad ealem terminum, distinctum quidem à conceptu generico eiusdem, qui est esse ordinē ad terminum, & si hoc appellatur in ultimo arguento relationē specificari à seipso, id libenter admittimus, atq; hac de causa nomine ad aliquid apertissime designantur relationes, quasi iactima eorum essentia sit ad aliquid ordinari, & haec est solutio vtrum argumenti.

9.
Ad 2. arg.

Ad secundum respondetur: fundamenta relationum duobus modis esse consideranda, uno quidem in quantum eis positis in subiecto relationes consurgunt, atq; etiam eis medij interherent, alio modo in quantum sunt formae, vel relationes constituentes extrema in tali natura, vel concordatione, & utroq; modo dicuntur causa relationum, non quod effectivē eas producant, cū conste plura fundamenta non esse actua, vt de albedine, nigredine, quantitate, substantia, ac huius conditionis ceteris notum est, sed quia modū causæ habent, in quantum ex propria conditione, & natura eas in extremis inserunt, non minus necessario, quā si verē effectivē producerent, producta enim ab eadem in extremis ab agente, rō nō videtur necessario sequitur relatio similitudinis, quam si ab eadem albedine fieret: cum tamen ab eodem age te albedine media producatur. Nec solum hi se sunt relationes fundamentales si accepta, sed eadem, vel diuersas secundū speciem iuxta propriam naturam, vel conditionem, vt albedo similitudinem, & qualitatem quantitas, identitatem substantia, & generatio aliua paucitatem, passiva vero aliquouem.

Ac propterēa ex fundamentorum diuersis: Nota, te ostendit Arist. diuersa genera relationum, in qua suprēmū genus prædicamenti partitur (vt vidimus) sed ulterius distinguēti sunt termini relationum, alia est enim consideratio eorum quasi materialis, formalis vero alia, materialiter accipiuntur, vt sunt res quædam, videlicet substantiae, quantitates, vel qualitates, formaliter, vt sunt similia, vel æqualia, & iuxta primam conditionem constituuntur ab ipsis fundamentis, iuxta secundā vero ab eisdem inferuntur, relationesq; specificant: ac propterēa in quantum sunt causa diuersarum relationum speciem dicuntur confidere, quasi terminos formales inferentes, à quibus specificatio desumitur.

Et huic sensum tenet D. Thom. in utroque testimoniō, dum à causis specificari relationes dolet, & à terminis: sed sensus prior quasi causalis est per necessariam illationē procedens, posterior vero formalis, ex priori deductus, & iuxta virumq; bene intulit diuersas relationes in magistro confusurē ad eosdem discipulos. I. diuersos, diuersas docentes facultates, cum fundamenta vt causa relationū considerata, nempè facultates ipsa diuersos terminos formales inferant, nempè diuersos discipulos, nō materialiter, sed formaliter consideratos, in quantum diuersis facultatib; instruuntur, diuersas itē relationes in utroq; patre, cū diuersa sit dependētia ab utroq; in filio, ex quibus inferuntur diuersa ratio formalis terminorū, nempè partis, & matris respectu filiationis, & in eadem filiatione diuersa ratio terminand: vitramque.

*Dubium incidentē circa primū argumentum,
an filio correspōndet diuersa relatio in
matre, ac in patre.*

Superest primū argumentum, cuius solutio I. Argum. invenit consultio in ex remū locum distili. pro 1. arg. inus, quia speciale dubium excitat de relatione viri q; parentis ad filium, an videlicet multiplex sit, vna scilicet in patre, in matre vero altera diuersa, quib; duplex alia in filio correspondat, vel certe in utroq; eadem, quia pater, & mater concurrunt ad generationē filii, v: vna causa totalis: nam utroq; concurrunt dependenter ab alio, & per eandē generationem, quia unica est actio, per quam ab utroq; producitur, pro eadem ergo subiecto relationes utroq; parentis sūt, eademq; in utroq; ratio fundandi, ergo eadē est relatio in utroque, nam à prædictis

prædictis duobus unitatē accipit numericā, & cum idē sit terminus, à quo habet speciem, videlicet idem filius, exī etiam eadem specifica, & formaliter.

IL Argum. Secundo: oppositæ relationes mutuo sibi correspōdēnt, ergo impossibile est vnicā relationem ex parte vnius extremi correspondere duab⁹ ex parte alterius, sed si in uno multiplex ponitur, necesse est enā in altero multiplicari, & si vnicā est in uno extremo, vnicā, & non multiplex erit ponenda in altero. Ita docet exp̄ D. Thom. 1.p.q.32.art. 2. & ratio est manifesta, quia ex termino accipit relationē unitatē, ac distinctionem, ergo si vnicā relatio ex parte vnius extremi ponatur, nō nisi vnicā debet ei correspondere in altero, cum repugnet planè multiplicari relationes nisi multiplicatis terminis, per vnicā autē relationē vnicus terminus formalis constituitur, ergo cū relatio alterius extremi unitatē accipiat ab eo, multiplicari minime potest: & ex hoc fundamento intulit duplii relationi Filii, & Spiritus sancti, nempe Filiatione, & spirationi passiū duplē enā correspōdere in Patre, paternitatē, & activa spirationis, quamquā nō realiter distinctā defectu oppositionis, quā nō habent in Patre, & ex eode ego ita probō eandē esse relationem in vtroq; parente respectu eiusdem filii, nā in filio vnicā est filiatio, ergo vnicā ei correspōdet relatio in parentibus, si enim duplex in eis ponatur, duplex quoq; filiatio erit in eodē filio, quod pater esse fallum. Propter hęc argumenta tenuit hanc partem Doct. Fon. 3 lib. met. c. 15. q. 5. sect. 3. docens pluribus quidē relationibus ordinati parentes ad filium, partialibus quidē, & incompletis, ex quibus vna totalis, & completa coalefecit, cui etiam in filio vna etiam totalis, & completa correspondet sub duplii ratione partiali considerabilis.

Pro opposita parte l. arg.

Ex altera vero parte videtur necessarium relationes multiplicare in parentibus, nā probabilis est sentētia Arist. quā sequitur D. Thom. patrem, & matrē diverso modo ad generationē concurretere, patrem quidē ut principium affectuum, matrē vero non nisi ut passiuū, sed diversus modus causandi est diversa ratio fundandi relationem, & easdem causas tanquā diversos terminos formales constituit, ergo diversae sunt relationes in parentibus, quib⁹ diversa euam relatio in filio correspondet, ut contingit in effectu quocunq; ex multis causatum generibus dependente, efficienti videlicet, finali, materiali, ac formali, nam quelibet harū

causarū diuersam h. ber relationem ad ipsum, in quo etiam multiplex, ac diversa saltē formaliter eis correspōdet: ita ergo sc̄tiendum exī de relationibus patris, & matris in diverso genere cause cōcurrentium ad generationem filij, in quo duplex etiam, ac diversa relatio saltē formaliter debet eis correspōdere.

Secundo. Si in vtroq; parente ponatur eadē **Secundus** relatio correspōdēns vnicā relationē filij, se- **argum.** quitur hanc ab illa tanquā ab vnicā, atq; indi- uisibili dependere, hoc est, tanquā à relatione vnius cause totalis, sequitur rursum eandē relationē filij ad vtrumq; parentem, tanquā ad vnu terminū adequatū terminari, mortuo igitur al- tero peribit relatio filij, deficiente iā adequare termino, à quo specie capiebat, deficiente etiā totali relatione, à qua dependebat. Si autē perire admittatur: (vt videtur necessario admittendū) sequitur, vel quod filius nō referatur ad su- perstitiē parentem, vel quod per aliā relationē alterius cōditionis de nouo in eo insurgēt, & vtrumq; est latus falsum, primū quidē mani- feste: nam cum certū sit Filium vere, adhuc es- se Filium, licet ab altero parente orbatum, certum quoque erit per veram relationem ad su- perstitiē parentem, talem appellari: postremū vero falsum quoq; reparari potest, quia talis relationē mutatio absque villa necessitate, vel fundamento ponitur, alioqui poneoda etiam foret in quolibet parente habente plu- res filios, quoties vous, aut alter eorum esse desineret, quod nullus vnuquam somniauit. Proprieta Caeteranus 3. p. quæst. 35. art. 5. & Ferrariensis secundo lib. contra Gentes cap. 14. hanc partem secuti sunt diuersas in vtroq; parente ponentes relationes.

**Nota pro
huius rei
solutione.**

Nos vero solutionē huius dubij ex altero de pendere arbitramur à Philosophis agitari soli- to, an mater ad generationē effectiue sicut Pa- ter concurrat, vel solum tanquam causa materia- lis, quod non est præsentis instituti discutere, sed iuxta diuersas eorū opiniones soluendum erit in præsenti. Tenuit namq; Arist. quem D. Thomas, & alij sequuntur solum passiū concur- rete, Galenus vero, cui subscriptis Scot. in 3. d. 4. q. 1. nō nisi effectiue, sicut Pater, neq; minus probable est hoc, quā primum, & idcirco ab vniuerso medicorū cœtu confirmatur. Quod autē ex hac opinione varietate dependeat solutio nostri dubij, satis aperte ostendi potest, nam cū causalitas sui ratio fundandi relationē huius generis, pro diuersitate eius erit relationē diuersitas designanda in parentibus, notum est enim

est enim diaeta genera causarum, ut efficientis finalis, formalis, & materialis, diverso modo ordinari ad effectum, ac per relationes diversas, non alia ratione nisi ob modum causadi diversum penderat igitur ex eodem, vel diverso modo causandi viri usque parentis unitas, vel diversitas relationis in eis ponenda.

Resolutio huius dubij.

Prima assertio vera secundum sententiam

Diversus igitur assertioribus soluendum est propositum dubium, prior est, iuxta sententiam Aristotelis, ac D. Thomae, quod in diverso genere causae concurrente ad generationem Pater, & mater, hoc est, passus, & efficienter, plures relationes ponendae sunt in viroque parente, non solum te distincte propter subiectorum diversitatem, sed secundum rationem formalem: haec est expressa sententia D. Tho. 3. p. q. 35. art. 5. ad 3. vbi haec verba legimus. In hominibus ex parte parentium invenitur dupl. ex relacio, una paternitatis, & alia maternitatis, que sunt specie differentiae propter hoc, quod alia ratione Pater, alia mater est generationis principium, & paucis ictibus depositis, ex parte autem prolis est una sola filiatio secundum rem, sed duplex secundum rationem, in quantum respondente viri que relationi parentium.

Fundamen
tū efficac.

Et probatur efficacia ratione: nam supposito quod in diverso genere causae concurrente, pater est totale, atque completem, proximumque generationis principium efficientis, ergo fundat completam relationem efficientis causae: mater vero passuum totale, & completem in suo ordine, ergo fundat relationem completem principij passuum: sed ratio fundandi, que est modus causandi est diversa rationis, ergo relationi in viroque consurgens diversa est secundum speciem: non ergo habet locum illud, quod de causis partialibus assertebat prior sententia, cum qualibet sit in suo genere totalis, atque completa. Quod vero qualibet dependeat ab altera, aut dependenter ab ea concurredit ad generationem refert nihil, nam quatuor conserua genera causarum mutuam habent dependentiam, sine qua non valent ad effectum concurrens. Non operatur efficientis nisi a fine mouetur, nec potest agere nisi circa materiam præsuppositam, ex cuius potestate formam extrahit, & nihilominus dependens non tollit, quin qualibet in suo genere valde diversa sit ab altera, diversamque funderet relationem in ordine ad effectum, pari ergo ratione de parentibus in diverso genere causae concurrentibus iu-

dicandum est, quod diversis relationibus completis ordinentur ad filium: & de matre speciali quzdam ratio est non nihil diversa à materia prima concurrente ad generationem, nam cum haec sit pars intrinseca rei genitae, modo quodam partiali videtur concurrente, licet valde diverso à ceteris causis, mater vero non habet similem imperfectionem, cum sit causa materialis extinseca, sed rationem totalem, atque completam causandi, unde relatione completa distincta à parte effectuie concurrente ordinatur ad filium.

Si autem quispiam ex hac assertione inferat duplēcē filiationem specie distinctam in filio Obiectio, esse ponendam, quod nouum videretur, & præter consuerum modum concipiendi, & loquendi, nam cum unus sit filius ab unoque parente genitus, non nisi à filiatione unica denominatur.

Respondendum est evidenter esse consecutionem, quam admisit planè D. Thomas cō-

Solutio.

cedens duplēcē relationem formaliter distinctam in filio correspōdere: ceterum, cum eadem sit secundum id, eandemque denominationem filii viraq; conferat, quasi una reputatur: sed quod specie distincta sit, conuincit diversitas terminorum, à qua relationes distinctionem fortiuscant pater natuq; & mater, licet sub essentiā ratione hominis eiusdem sint speciei, ut tamen concurrent ad generationem, quo pacto fundamenta sunt, diversam valde rationem habent, atque adeò diversi sunt termini, ad quos repugnat, quod eadem relatio secundum speciem terminetur.

Exemplum valde simile in diuinis personis produce confirmare, nam quia Pater eternus diverso modo concurredit ad generationem Filii, & spirationem Spiritus Sancti: hoc est, tanquam principiū Verbi per intellectum, principiū Amoris per voluntatem, diversas fundat relationes specie distinctas nostro modo intelligendi, Patris, & Spiratoris, quibus ad veramque personam procedentem refertur, quāquam non distinctas realiter ob defectum oppositionis: & in personis procedentibus diversæ etiam ponuntur relationes eis correspondentes, non solum secundum rationem formalem, sed et ipsa distinctæ propter oppositionē, per quas constituantur in esse personali, ergo distinctæ etiam ponendæ sunt in parentibus, non solum diverso modo, sed in diverso genere causæ concurrentibus. Et ecce eadē persona divisa à diversis relationibus denominata, non ergo minima est.

¶ 3. ¶ 6.

si filium in creaturis diversis relationibus secundum speciem, eiusdem tamen denominationis afficiatur.

II. assert.

300

Albertio posterior, supposito quod vires parentes effectiue concurrat ad generationem filii, non erit ponenda in eis multiplex relatio diversa, atque completa; sed partialis dumtaxat, atque eiusdem rationis, unam completam, & totalem constitutus, eo modo quo plures trahentes nūm eadem completa, ac totali relatione ex multis partialibus quasi compositam, ad effectum ordinarentur, ut D Tho. vbi supra hisce verbis docuit: *Si vero effere plures eadem ratione principia unius actionis (puta cum multis simul trahens nūm) in omnibus effe rite, & eadem relatio: Quod ita probatur, nam iuxta hanc opinionem pater, & mater concursunt in eodem genere cause tanquam partialia principia effectiva, ex quibus unum totale, atque complenum coalescit, ergo non nisi unica relatio completa in eis consurgit, quod profecto conuincit modus concurrendi eiusdem rationis, & cum dependetia unius ab altero, ex quibus inferitur eadē ratio fundanda relationem, argo adeo unica relatio. Accedit, quod in filio non potest esse nisi una relatio ad virtusque parentem, nam cum relationib capiat ex termino speciem, & eadē sit ratio terminandi in virtusque parente, sicut idem est concurrenti modus, eadem etiam erit relatio filiationis secundū speciem, atq; etiam secundū numerum propriet subiecti unitatem, à qua accidentia capiunt numericam unitatem.*

Confirmatur & similiter.

Confirmari etiam potest eadem assertio ex similitudine diuinatū personarum, in quibus non multiplicantur relationes, etiam in distinctis personis, propter euandū modum concurrendi, sed eadē omnino relatio actiū spiratio nis ponitur in Patre, & Filio, quia vero, concurrent ut principium effectū amoris, pari ergo ratione in parentibus eodem modo concurrentibus una tantum relatio ponenda erit.

Soluuntur rationes dubitandi, & primum argumentum principalius questionis.

Satis fit argumentum.
102.

Nec ergo argumentis virtusq; partis occurrentiū est, nam quælibet pars contendit: *nam esse relationem omnino in virtusque parente, aut omnino plures: & si item in eodem genere efficientis causa concurrentibus virtusque parente, admittendū est iuxta*

posteriorē nostram assertiōnē tandem esse totā, ac cōpletā virtusq; parentis, ut contindat argumenta sententiae prioris: si vero in diverso genere, materialis, argo efficientis, nō gaudum est, quod assūmit primum argumentum, videlicet per modum unius causæ concurrens: nam patet completum, ac totale efficiens proximum generationis esset in casa, mater vero totale passuum, completam igitur relationem fundat modus causæ oddi cuiusque, atque adeo in vitroq; diversa relatio completa ponenda est ad filium. Quemadmodum in sua gulis quatuor causatum generibus diversa ponitur, proper diversum modum causandi, & concurrendi ad effectum.

Secundum argumentum verum principiū assūmit, supposito tamen diverso modo concurrendi virtusq; parentis, minor est falsa, quod in eodem filio eadem sit relatio filiationis: licet enim sit eadem realiter ob subiecti identitatem, diversa tamen secundū rationē formalē propter diversum terminum, ad quem referuntur, nam mater terminat vi passuum principium, Pater ut actuum, & cum ratio virtusque principij formaliter sit diversa, diversos terminos formales constituit, ex quibus relations filii diversam rationem formaliter, atque specificam fortioriuntur, quemadmodum in eodem numero albo diversa sunt relations ad album, & nigrum, proper diversam rationem formalē terminorum.

Primum argumentum secunda opinionis Ad I. solutione non indiger, contendit namq; pro lecūde op. prius diversum modum cōcurrēndi virtusq; parentis ad generationē, diversas fundare relationes, ut cōcedatur in eis causatum generib; ad eundem effectum concurrentibus, quod prior assertio nostra ingenue fateretur.

Secundum vero directe procedit aduersus secundam assertiōnē, contendens plures esse Ad II. arg. ponendas relations in parentibus, etiam in eodem genere efficientis causa ad generationē concurrentibus. Respōdēt quidam pereunte altero parente petere etiam relationem filii, per quam ad virtusq; terminum tanquam ad unum adequatum ordinabatur, & alterā de uno in eo consurgente, per quam ordinatur ad eum parentem superstitem.

Quam soluendum ego non prebo, nā in si improposito non potest consurgere noua relatio ad virtutem parentem decedente altero, nisi virtute præterea dependentis quam habet ab eo, ut à principio partiali generationis, ergo so-

Ad II. arg.

103

lum potest ad illum de novo ordinari, ut ad partiale & inadequatum principium: quare non est minor difficultas, quo nam modo posse ad partiale principium per ipsam relationem nouam quasi in solidum ordinari, cum non possit ab eo in solidum dependere, ac si dicamus, antiquam permanere posse, & ad solum superstitem parentem terminari, praeceps quam, quod absque necessitate, una ratione virgente ponitur productio nouae relationis.

Vt igitur argumento occurreret possumus, ad notandum est duobus modis contingere, quod duo principia, tanquam partialia concurrente ad aliquem affectum, primo quidem, ut partialiter eis effectus correspondeat, ut contingit in multis nauim trahentibus, & tunc non referatur effectus ad singulos adequate, & in recto, nec simpliciter, sed ad modum quo totum se habet ad singulas partes: non enim dicimus brachium esse hominem, sed hominis partem, ad omnes vero simul acceptos adequate, & in recto, quemadmodum totum ad omnes partes simul sumptus, unde unum principium totale constituent, ad modum quo partes unum totum, quare relatio effectus ad tales causas partes non poterit permanere una tantum superflue, quemadmodum, nec totum conservatur in una sola parte permanent: secundo, ac nobiliori modo concurrente partialiter, non ita ut pars effectus correspondeat singulis, & totus omnisbus simul sumptus, sed totus singulis, dependentem tamen ab alijs, unde nec efficiunt unum principium per modum pattium quantum ad esse, sed quantum ad dependentiam: hoc modo efficiunt unum principium intellectionis, aut sensationis ex obiecto, & potentia: nam licet obiectum non intelligat, verum est efficiere tam id intellectum, quod etiam notum est, & venire potentie: partiale vero nihilominus virumque principium vocatur proprie deinde deitatem, quia nec intellectus potest intellectum producere, nisi dependenter ab obiecto, nec hoc, nisi dependenter a potentia: unde sic relationem effectus simpliciter terminari ad quodlibet principium, adequate vero non nisi ad virumque simul: in eisdem etiam principiis reperiuntur singulare relations ad effectum, ita ut quodlibet simpliciter ad illum referatur: verum est enim intellectum efficiere intellectum, aut eius terminum, verum quoque eundem effectum produci ab obiecto, & secundo tamen producitur, quam a causa ad aqua, sed ab viruque simul, quia neutrum vocatur ad productum, nisi dependenter.

ab altero: & hoc modo se habent parentes ad generationem filij, etiam si in eodem genere efficientis causae virque concurrent, cuiuslibet enim attribuitur generatio, & genus vocatur a quolibet filio, nam designata matre dicimus Petrum esse huius mulieris filium, & a fortiori designato patre, quod non esset verum, si partialiter concurrenter primo modo, sicut trahentes nauim, de nullo enim per se designato verum est, iste nauim trahit, immo nec de multis, sed de omnibus simul, quare effectus ipse non solum adaequatus referetur ad omnes, sed ad nullum per se, nisi forte in obliquo, quemadmodum totum ad singulas partes.

Ex quibus sequitur falsum esse, quod assu-
munt argumentum, ad virumque parentem tan-
gum 2.
quando ad eundem terminum indubitabilem re-
ferrit effectum, nam si ita esset, non ordinatur
ad quemlibet per se, indubitabiliter igitur
ad omnes simul concurrentes causas ordinari
non contingit, nisi in effectibus primi generis
qui ex multis causis partialibus, & secundum
partem concurrentibus dependent: cuiusmodi
non sunt pater, & mater, sed solum constitutum
unam causam adaequatam secundum ordinem
dependentiarum, a quibus simul concurrentibus,
licet effectus dependeat, referitur nihilominus
ad quemlibet a quo simpliciter produktus, vel
genitus vocatur, quanquam cum dependentia
ab altero, unde fit quod possit adhuc altero de-
pendente ad superstitem referri, tanquam ab eo
a quo genus est, cum dependentia ab altero,
nam in casu deficit quidem adaequatus terminus
sive relationis, non tamen deficit terminus sim-
pliciter, ad quem simpliciter terminabatur, li-
cit cum dependentia ab altero, ac proprietate in
adequate, ac dependenter, solum ergo potest
argumentum colligere, quod relatio filiationis
non permaneat alterutro parente mortuo:
secundum rationem completam & adaequa-
tam, non tamen, quod non permaneat simpliciter,
cum ad quemlibet parentem simplices
terminetur, cum dependentia non praesenti,
sed praeterita, est enim homo pater, quia genuit
filium cum praeterita dependentia a matre,
& mater cum praeterita dependentia a patre, &
licet alter non mareat, verum est superstitem ge-
nuisse cum dependentia ab eo.

Hoc igitur verbo soluimus argumentum
in forma, dum dicitur, filium indubitabiliter
respicere virumque parentem, negrandò sic quan-
quam respiciat quemlibet cum dependentia ab
altero, & cum eiusdem inflatur, respicit quem-
libet.

libet inadæquate, concedendum est propter solam dependentiam, sed negandum quod inferitur, non posse permanere relationem deficiente adæquato termino, cum permaneat terminus, ad quem simpliciter refertur. Ac demum cum opponatur neutrum terminare, tisi cum dependentia ab altero, arq; adē eo deficiente non posse terminare relationem, neq; hāc permanere, quæ essentialiter dependet à termino, distinguendum est verbum dependentia, nam si intelligatur de dependentia præsenti, negandum est, quod quilibet patens terminet cum dependentia ab altero, si vero sit sermo de dependentia præterita, admittendum: nam verum est matrem nunc terminare in quācum genuit cum dependentia à patre, & iste etiam cum dependentia à matre, quod etiam verum est alterutro descendente: nam verum est superitem genuisse cum dependentia ab eo, qui mortuus est, vnde non minus terminat quilibet relationem altero mortuo, quam viuente, quia non minus est verum genuisse. Filium cū dependentia, quamvis semper verum sit non esse adæquatum terminum relationis, ac propriea non manere relationem secundum esse adē perfectum, ac dum ad utrumq; simili parentem terminabatur, permanet tamen simpli citer sub esse imperfecto. Et iuxta hāc doctrinā accipiendum est, quod superiorius docuimus, parentes tanquam partiales causas concurrent, si teneamus utrumque esse efficientem causam, tanquam partiales quidem, non secundum esse effectus, sed secundum necessariam dependentiam ab utraque.

QVAESTIO SEPTIMA.

An terminus relationis sit formaliter absolutus, vel relativus.

Nota pro tituli intel ligentia.

109

PRæsupponit titulus questionis illud, quod omnino necessarium est, & ad intentionem rationem relatiuum pertinet, nepe ut unum referatur ad alterum tanquam ad terminum, à quo species relationis accipitur, quærit autem, an illud, quod terminat relationem alterius, oporteat esse relativum, vel absolutum, additque formaliter, ut terminata ratione expressum, & statim controvèrsiæ insicer.

Quam ut plenius intelligamus, obseruare IL Obserua oportet in relativis duo esse, per quæ ex cogitati potest unum terminare relationem alterius, nempe relationem, & fundamentum, ut in Patre, & Filio generationem actiua, & passiuā, ac relationes ipsas paternitatis, & filiationis: & in his, quæ similia sunt, reperiuntur qualitas in talia gradu, quæ in virtute est fundamentum relationis, & proprietas relationes ipsæ similitudinis in virtute extremitate existentes: quæritur Status con ergo, an Pater terminet relationem filii per parentitatem, vel per fundamentum eius, quod est generatio actiua, & Filius relationem patris per filiationem, aut per generationem passiuā à qua dicitur genitus: nam si dicatur per fundamentum terminare, cum hoc sit absolutum, terminus relationis erit formaliter absolutus, si vero per relationem terminet, erit formaliter relativus. Itaque terminum esse formaliter relativum, non est terminare per relationem, ut relatio est, hoc est, in quantum est ordinatio vius ad alterum, cum certum sit hoc modo non posse unum relativum terminare alterum vel relationem eius, quia officium referendi, & terminandi diuersa sunt, etiam, si in eadem relatione dicantur concurrere, sed terminum esse formaliter relativum, vel absolutum solū significat terminare relationem alterius per fundamentum, quod est absolutum, vel per relationem, sive relatio hoc, vel illo modo terminet, hoc enim explicite ad illam sententiam pertinebit, quæ statuerit relationem esse id, per quod unum relativum terminat relationem alterius.

Tres sententias reperio, extremas duas, alie I. Sententiam medium. Primum extrellum tenet, terminum cuiuslibet relationis tam mutuæ, quæ non mutuæ esse formaliter relativum, quod se quærit est Caiet prima parte quest. 13. art. 7. & post eum ex recentioribus i. ònulii, qui fundamentum habere in doctrina Arisl. arbitrantur in calce præsentis capituli de relativis docet simul esse definitione, hoc est, mucio se definire, ex quo se qui videtur esse ciam vius per ordinem ad alterum defini, non enim posse illud definire, nisi ordinatio saltem ad illud essentialis ei foris, sed non ponitur in eius definitione, in quantum iterum ad ipsum referitur sed præcise in quantum eius terminat relationem, ergo terminus relationis erit, & ut talis in definitione collocatur, & cum definitio relatiuum omnibus sit communis, sequitur cunctorum terminum esse relativum.

Pro-

Probatur.
11.

Probari secundo ex altera proprietate relationum bidentem designata ab Aristotele, & a cunctis probata, quod simul natura sit, hinc enim plane sequitur, non ad absoluorum, sed ad relationum terminati, proprietas namque sub eadem ratione conuenit omnibus, eandem naturam à qua dicuntur vnuoce partibus, ergo relationis ut talia sunt simul natura, sed talia sunt, in quantum unum ad alterum ordinatur, ergo quodlibet est simul natura cum altero, in quantum relatione n' eius terminat, nam terminatio non est aliud, quam id esse, ad quod aliud ordinatur, terminat igitur ut simul natura, arguendo ut relationum, nam cum absolute non est simul natura relationum.

Vtima.

12.

Vltimo, quia si ad absoluorum terminaretur relationis aliqua, penderet intrinsecus cognitionis eius ex notitia distinda talis absoluti, vt si relationis creature ad Deum tenderet in ipsum, vt per potentiam creationis in eis produxit, talis potentiam oportet distincte cognoscere ad cognoscendam distincte relationem, esse autem talen cognitionem impossibilem plante ostendere videtur, non terminari relationem ad ipsum, nisi ut aliquo modo relationum ex sola notitia rationis cognoscibile, quod pariter de relatione scientiae ac caritatis accipiendo est, & hoc argumentum specialius procedit de non mutuis relationibus, in quibus maior difficultas esse potest. Et si haec sententia oppositorum relationes non mutuas, quibus in altero extremitate, non correspondent aliae, vt de mensurabilis, & mensura constat, de creatura etiam, & creatore: triplicem invenire viam sustinendi ad huc relationes has non ad absoluum, sed ad relationum terminari.

Prima via Caietani defendendi prefatam sententiam.

I. Via
Caen.

13.

Primam excogitauit Caietanus, vbi supra, quam hac doctrina, & distinctione explicat. Vnum referri ad alterum duobus contingit modis, uno per intrinsecam, ac sibi inherenterem relationem, vt Pater referatur ad Filium, altero per relationem realem non in se, sed in alio ex extremo existentem, quo pacto scibile referri, aut ad scientiam per relationem, qua scientia referatur ad ipsum. Itaque eandem relationem virique extremo esse rationem referendi tenuerit, & quidem ei, in quo inbarret formalem alieni vero non nisi extrofescam: vt eadem

relatio scientie non solum eam ad obiectum refert, sed eni' obiectum ad ipsam, & obiectum primum excipi per intrinsecam denominationem, postremnam per solam extrinsecam, sufficiens tamen, vt eius ratione dicatur obiectum tanquam relationum terminante.

Hunc modum dicendi prebare nimirum Caietanus ex sententia Aristotelis, qui de his relata etiam, ex libro Metaphysic. Artic. capite. 15, videtur expressis verbis statuere, quod alterum extremitum eorum, in quo nulla est relatio, sit nihilominus relationum, ex eo, quod aliud ad ipsum referatur per intrinsecam relationem, sic enim inquit: *Quoniam igitur secundum numerum, & potentiam ad aliqd dicuntur, eni' sicut ad aliqd, ex quod ipsum quod est alterius, dicitur ipsum, quod est, sed non ex quod aliud ad illud: mensurabile autem, & scibile, & intelligibile, ex quod aliud ad illud dicuntur, non intellegibile significat, quod eis est intellectus.*

Alia via defenditur eadem sententia.

Secundam viam defendendi eandem sententiam inueniuntur alii, ponentes in non mutuis relationibus relationem realem ex parte unius extremi se regentem terminari ab altero ex remo per relationem non realem, sed rationis, quia eo ipso, quod extremum relatione reali affectum ordinatur ad alterum eam non habens, consurgit in hoc denominatio relationis similis, non à relatione reali, sed rationis, non securus, ac dum uno existente albo eo ipso, quod aliud de novo sit, consurgit relationis similaritatis, non solum in posteriori, sed et in ratione in priori, non certe alia de causa, nisi quia producta alia aibidine incipit antiquum albo naturalem conuenientiam, & secundum eam realem commensuracionem habere ad novum, quam relationis similitudinis consequitur: pari ergo ratione in non mutuis relationibus philosophandum est, nam illud extremum, in quo non est relatio realis, ex productione alterius ad ipsum relati, nouam acquirit conuenientiam, nonnamque proportionem cum eo, quam necesse est nouam relationem comitari, non realem, cuius non est capax: ergo rationis, per quam terminabit relationem illius realem ut relationum: & licet relationis rationis non existat ante opus intellectus (quod facitur) mutua tamen correspondientiam extremonrum talium denominationem postulare, quam tribuere Tit. aiunt

14

giunt, relationem realen nondum existentem; quemadmodum, essentialis connexion prædicatorum essentialium non existentium denominat subiectum non existens, ut animal vivens, & substantia hominem etiam non existentem denominaret, quod igitur in his præstat essentialis connexion, in relationis præstat mutua correspondencia.

Defenditur tandem alia via à moderno.

III. Via de-
fensionis.

116.

Notat. 1.

Moderne tandem, quibus hæc secunda via non placuit, tertiam inuenere, præceps declaratione duo adnotant: prius, relationem ex se non referre actu vnu ad alterum, sed aptitudine, vnde nec relationum actu referatur, sed quasi in potentia proxima, ut nomen ipsum sonat, ergo distinguendum putant inter relationum, & relatum, ita ut illud aptitudinem, hoc vero actum referendi designet: idq; præsertim verum esse in relationis, nō mutuis, que in tertio genere colloquatur, nam relatio mensurabilitatis non refert actu scientiam ad obiectum sub ratione mensura, sed constituit eam quasi proxime apiam, vt referatur, quare nec obiectum mensura vocatur actu alis. Quæ actu mensurit scientiam, cum hoc non habeat, nisi dum actu ab ea consideratur.

Secundum adnotant, relationem duo exercere munera circa relationum, nempe esse rationem referendi vnum ad alterum, & terminādi relationem eius, refert namque paternitas Patrem ad Filium, & per eandem Pater terminat filiationem.

Conclusio. Quibus suppositis, aiunt, ante operationē intellectus obiectum terminare relationem scientiæ, vt relatiū formaliter per relationē rationis, non quā actu habeat, sed in aptitudine, aut potentia proxima, nam eo ipso, quod realiter terminat, aptum est, vt apprehendatur ab intellectu, & ordinetur ad scientiam, ac si se ipsa talem haberet ad illam relationem: & ex hac apprehensione consurgat in eo relationis actualis ipsum actu referens ad eandem scientiam, eiusmodi igitur aptitudo, seu potentia, vt apprehendatur ab intellectu, efficit ipsum relationum, licet non relatum, quoisque actu apprehendatur, & referatur, atque adeo potens terminare relationem realen

Scientie tanquam
relationum.

(.)

Exploditur prefata sententia cum suis expositionibus.

Opinio hæc iuxta quemlibet horum sensuum intellecta improbabilis omnino sur hoc explositiones mihi videatur: quod ut ostendam, necesse erit sic gulos modos eam defendendi sigillatim refutare, & primo ex' uidendum est subter fugium Caietani, quod facile convinci potest primo, nam quæ realiter inter se referuntur, id quantum sic relata, oportet esse realiter distincta, cum nihil ad se ipsum tali modo referatur, sed distinguere realiter, vt relativa, est distinguere per relationem, repugnat igitur ritu quo extremum per eandem relationem realiter referatur: alioqui jam non erunt distincta in quantum relativa. Adhuc, qualibet relativa, quorū unum referatur ad alterum, sunt relativa opposita, cum relatio inter se claudat oppositionē si ergo Deus ad creaturam, & scibile ad scientiam referatur, eisdem erunt realiter opposita, sed per eandem relationem opponi repugnat, ergo non minus repugnat per eandem referatur.

Secundo, effectus formalis relationis est constituire formaliter relationum, non secus, ac albedinis constituire album formaliter, ergo si est repugnat albedinem album efficiere nisi illud subiectum, cui inheret, repugnabit relationem efficiere relationum nisi illud extremitas, in quo est, constat autem in altero extremitate non inherere relationem alterius, ergo repugnat, quod ipsum constituae relationum, vel ad aliud referat: quare falsum est, quod Deus referatur per relationem scientiæ, vt contendit Caietus, & natura relationis plane aduersum, quod per solam denominationem extrinsecam constituar relatiū, & quod proprius solum officium terminandi relationem, quod exercet, dicatur ordinari terminus ad illud, cuius relationem terminat: quod vero Aristoteles assertur, scibile esse ad aliquid, quia aliud ad ipsum, & pariter intelligibile, & mensurabile, egregie exponit à Dñi. Thom. 1. part. questione 13. artic. 7 in corpore, & ad. 4. de denominatione relationis non reali, sed rationis, nā ex eo, inquit quod ad scibile referatur scientia, eiusque relationem terminar, concepit ab intellectu quasi ad illam ordinatum, co-pato quo termini relationum, qui relationi fuit ad idem relationum, cuius relationem terminant, ordinantur, sic autem conceptū relationis den-

denominatur, à relatione rationis mensura per quam ad sc̄ientiam ordinatur, & ita verum est relativus dici ad aliud, ex eo, quod aliud referunt ad ipsum, non quidem relatione reali, sed rationis.

**B. Via re-
felli.**

180.

B. Ratio.

181.

Secunda via defendendi eandem sententiam falsitatis argui potest hunc in modum. Relatio ut relatio est forma accidentalis, ergo nullum potest subiectum denominare, nisi formaliter ei tribuatur effectum formalem sibi proprium, quemadmodum de ceteris formis accidentibus in aperto est, nec non denominat, denominare potest albedo corpus aliquod, nisi ei tribuens esse album, nec quantitas nisi ei tribuat esse extensum, cuius aperta est ratio, quia denominatio formalis in effectu formalis fūdat, sed nequit vello modo forma tribuere effectum subiecto nisi ei actu infit, ergo neque denominare extremū aliquod relatiū, nisi ei actu infit. Et derelatione reali probatū nuper reliquimus aduersus Caetanū, de relatione vero rationis nō est mihi certum nam licet hæc non habeat realem inhærentiam in subiecto, esse eius actuale est cōcipi per modum inhærentis, pugnat ergo cum natura, & conditione eius prius, quam esse concipiatur in subiecto, sed repugnat denominare subiectum, aut effectum ei formalem conferte prius quam sit, ergo & illud relatiū, sic efficeret, ut ad alterum referatur, quare nec poterit vello modo extremū illud non mutuū relatiū, in quo non est relatio realis, accipere esse relatiū, aut relatiū denominationem ante operationem intellectus à relatione rationis, ut per illam terminet realem relationem alterius tanquam relatiū.

Nec id profecto attribuitur prædicatis efficiātibus, ut alii subiecto in rerum natura existenti conferre valent essentialēm denominationem, nisi actu in eo fuerint, ut Petrus, aut Ioannes non denominantur ab animali, à corpore, vel substantia, nisi dum actu existunt, verum quidem est eadem prædicata, vi potest ab actuali existentiā abstracta, proprias exercere iacet se se denominationes, non tamen nisi dum actu obijcuntur intellectui cuius est similitudinē prædicata in propositionibus collocare, quare tamen apta sunt ita concipi, atque ita denominari, ac denominari: quare nihil ex tali coniunctione deducitur ad probandum entia rationis actu denominare priusquam sint.

Impugnatū tertius modus à recentioribus excogitatus.

Excludenda tandem est ultima via afferēs Improbata.

relationem rationis saltem in potentia 3. via.

122

proxima, & quasi in aptitudine dati ante operationem intellectus, à qua licet non relatum denominetur extrellum, bene tamen relatiū, hoc est, non actu, sed potentia ordinata ad alterum: quod satis est, ut in relatiū non mutuis relatiū quoque sit, quod relationē terminat, & si non relatum. Quod igitur doctrina hæc solam habeat veritatis apparetiam: eiusque fundationem planè sit falsum, convincit hoc argumentum, dum enim

Pundam.
tum.

dicitur relatiū non importare pro formalī actuādē relationē, sed aptitudinālē dum taxar, & quasi in potentia proxima, vel excludit omniō actualis inhærentia relationis in subiecto, & ponit subiectum denominati relatiū ex eo solum, quod relationē habere proxime potest, nullam actu habens, vel relatio actu in eo admittitur, cōferens tamen denominationē formalis aptitudinis, ut in relatione mensurabilitatis cernimus, quæacta quidem, ac formaliter inest scientia, sed non denominat eam actu mensuratam, sed mensurari aptam: & primus sensus perspicuum falsitatem continet, nam subiectum, quod non habet actuālē formam sibi inhærentem, nequit formalē denominationē eius suscipere, si-
cūt neq; effectū formalē, ut nuper ostēdim⁹, ergo pugnat cum natura talis denominationis quod eā suscipiat subiectum, quousq; sibi forma actu insit, quantūlibet proximē sit dispositum pro illa suscipienda, & quārumlibet denomi-
natione ipsa aptitudinem referendi sonet. Exemplis corundem relatiōrum facile demonstrari potest, neque enim intelligibile dicitur obiectum, nisi intelligibilitate (ut sic loqui li-
ceat) actualē habeat, nec visibile nisi aptitudo sibi insit, ut circa illum versetur potentia visi-
ua, quantumlibet denominationes istae, non importent actuālē intellectiōnē passiuām
aut visionem, sed aptitudinem ad illam, nam cū formalis sit aptitudo hæc, à forma in hære-
te, & per modū aptitudinis denominationē pro-
uenire debet, ergo multo minus dicetur relatiū formaliter, nisi actualiter relatio rationis intellegitur ipsum denominare: quod autem d' finit' illa, inter relatiū, & relatiū fundamento profus veritatis careat, in-

Confirm.
exemplis.

123.

Tit. 2. secundum

tertius offendetur.

Concludit. Ex praefatis igitur impugnationibus falso sententia sententiae constituentis terminum esse falsam, cuius bet relationis etiam non mutua formaliter relatum manifeste efficiatur, quidquid enim de relationibus mutuis determinandis sit, nequit vlo modo intelligi, quod extremitum non mutua nullam habens in se relationem realem terminet, ut relatum reali, aut ante operationem intellectus, dum vere iam terminat relationem alterius, si formaliter relatum rationis, & vt tale possit terminare: qua propter necessarium omnino est his relationibus absolutum terminum concedere.

124

Extremum secundum, autemans cuiuslibet relationis terminum esse formaliter absolutum.

II. Sententia opposita.

125

SECUNDVM extremum non soluta sed etiam mutuus relationibus tribuit terminum formaliter absolutum, quod Scotus regnat in primo, distinctione 30, qua si one prima, cui subiectus tota eius familia, & ex discipulis D. Thomae evidentius in eadem sententiis inclusa est Capitulo ibidem quaz. 1. articulo 2. ad tertium. Sorz. pas 5. lib. metaphysicæ, questione 3. ad 2. sed ex modernis non pauci, nec minoris non & vii patrocinium eius hac nostra temestate suscipiunt: & presupponentes veritatem eius in non mutuis relationibus, ex ea deducunt primum argumentum, quo probare nituntur, non minus esse verato in mutuis: nam si illæ non terminantur formaliter ad relationem alterius extremiti, sed ad fundamentum, quod formaliter absolutum est, infertur primo relationem realem, non per se poterit terminum relatum, ac proinde nec mutuam, quia quæ per se convenient alii, cunctis eius interioribus per se quoque attribuuntur, quæ vero per accidens nulli possunt per se attribui, ut sensibile per se attributum animali cunctis eius speciebus per se convenit, album vero attributum ex accidenti, nulli speciei potest per se convenire, patitur ergo si relationi, ut relatio est, non convenit per se terminari ad relatum, nulli relationi sive mutuæ, sive non mutuæ per se competet, sed cunctis per accidens: quod vero non per se relationi, ut relatio est, convenient, convincit ex non mutua cui repugnat, sicut de

III. Ratio.

animali contingeretur non ei convenire per se sensibilitatem, eo ipso quod homini, auctor repugnat: ab certè, si proximum fundamentalum in non mutuis relationibus sufficiens est ex parte ratiæ extremiti ad terminandam relationem alterius, ut absolute ratio scibilis ex parte obiecti, cur non sufficiet in relationis mutuis, ut potentia generandi in Parte ad terminandam relationem Filii, aut abbedo ad terminandam relationem similitudinis? quod si sufficiens est non erit relatione necessaria, sed terminus absolute erit formaliter.

Quod ostendere aiunt quædam relationes **Cofirmata**, mutuas relationis termino catentes, & ad fundamentum absolutum terminatas, ut relationem dominij, & servitutis, relationem parentitatis, & filiationis, ex quibus convenient etiam ut mutuas non postulare pro termino formaliter aliam relationem, sed per absolutam rationem fundamenti sufficienter esse terminatas: cernimus id in scripture creaturae, quæ relatio realis est, & ex se mutua, quam nihil omnia relatio non terminari ex parte Dei, sed absolute potest, quam habet supra omnes creaturas: atque etiam in Beatisimo Virgine, quæ relatione reali maternitatis referitur ad Christum hominem, ex parte cuius non datur apud D. Thomam, filiatione, ad quæ terminetur, sed potentia passiva à qua genitus vocatur, sufficienter terminata: ita docuit. 3. part. quasi 35 artic. 5 addens filium vocari non à propria filiatione, sed à relatione reali maternitatis, quam terminat.

126

II. Argumentum

Argumentum secundum sumitur ex pronunciato illo in hac materia à cunctis probato, posito fundamento, & termino insurge relatio, quod si verum est, aperie sequitur nullam relationem per se postulare alteram pro termino, sed proximum dumtaxat fundatum, quod constat esse absolutum: pribatur sequela: quia positio fundamenti & termini, est causa relationis insurgentis, ergo prior natura quo circa, sicut ex parte eius extremiti, in quo ponitur fundatum, nondum intelligitur posita relatio, sed confluere rancrum effectus, parti ratione ex parte alterius, quod pro termino ponitur, nondum intelligitur relatio, aliqui non essent relationes simul natura, erit igitur terminus non ratione relationis, sed per absolutum fundamentum.

Ad hanc, cum à termino capiat speciem relatio, sequitur actum terminandi aliqualem

Confirmata

gap.

causitatem importare sicut formalem extrinsecam, nam quod alteri speciem tribuit, causa formalis eius est, in quantum species à forma accipitur. Si ergo una relatio terminat alteram, causa illius est, atque adeò natura prior aduersus proprietatem designatae ab Aristotele, quod relativa sint simul natura.

Vt. arg. Ad extreum pro efficaci argumento efficiunt, quod si relatum ut relatum terminari, cum relatio sit per terminum definienda, cogezemur unum relatum definire per alterum, ex tali autem modo definiendi sequuntur huc incommoda, nugatio, inutilis repetitio, viciosus circulus, & quod ignorantum per aliud c. d. minus in cognitorum declaratur, quod non erit illud declarare, sed vel obscurius reddere, vel ignorū relinquare. Probantur autem prefatae incommoda ex illo principio, loco non minus in definitione positi, licebit definitionē eius substituere, ut loco animalis in definitione hominis positi viuens sensibilis, ergo dum Pater definitur per Filium, licebit loco filii posse definitionem eius, qua si per Patrem tradenda sit, talis erit, Filius est qui habet Patrem, & tunc definitio Patris haec erit, Pater est, qui genuit eum, qui habet Patrem: & ecce nugationem, & inutilitem repetitionem Patris, ecce viciosum circulum, dum vob per alterum, & hoc idem per aliud explicamus, quod non est aliud quam idem per se ipsum tandem explicate: quem circulum prohibuit Aristoteles in definiendis eidem relatum libro 5, metaphysic cap. 13, hisce verbis: *Non est autem intellectus ad illud, cuius intellectus est, idem enim perfecto bis esse dictum, similiter visus cuiusdam est visus, non cuius est visus, & si versus est hoc dicere, sed ad colorem, vel aliud tale, illa vero modo bis id dicere, quod visus est cuius est visus, &c.* Et in demonstrationibus prohibitum quoque esse docuit primo de posteriori resolutione cap. 3, ne contingat idem per senectutem concludere, aut probare.

Media sententia, ut expressa in doctrina Aristotelis, ac D. Thom. Longej, probabilior preferetur ex parte.

Sed. mo. dia. & re. not.

Meditare inter haec extrema constituit. **F**errari, lib. 2, cootragentes cap. 11, alterius relationes non mutuas per se, & formaliter terminari ad absolutum, mutuas vero per se, & formaliter ad relatum, ac

propterea, si in communi accipiuntur relationes, pro ut ab utrisque abstrahit, terminum quoque ab absoluto, & respectivo abstrahit, mutuam postulabit. Ferrari, subscriptio Niphus 5, libro metaphysic disputatione 14, Dece Hispanensis in primo, distinctione 3, quæst. 1, notab. 3, & ex modernis nō pauci. Quam sententiam ego libenter amplector, quia expressam invenio, apud Arist. & D. Thomam, & probabiliorum ceteris iudico.

Et quidem aduersus primum extrellum est. **C**ontra 1, sic acriter probatum est, non omnia relativa terminari ad relatum, quod admittit secundum extreum, aduersus quod probandum superest mutuas relationes non terminari ad absolutum, sed ad relatum. **Q**uod **C**ontra 2, in primis efficaciter deducitur ex his, quæ de veris relationibus docet Aristoteles ad calcem presentis capituli, duo eis ex propria sententia attribuens: nempè quod si sunt simul natura, & cognitione, ex quibus ita arguo. **M**utua relativa, ut talia sunt formaliter, simul natura, & cognitione sunt, ergo sicut non sunt unum esse sine altero, pariter non stabit unum cognosciri nisi cognito altero, sed sicut posito uno non est necessarium ponere alterum, nisi quia essentia eius est ad illud referri, ita cognito uno non est necesse cognoscere alterum, nisi quia essentia eius est ad illud referri, sed ad illud referri est illud tanquam terminus respiceret, ergo erit eius terminus tanquam relatum, non tanquam absolutum, quod est dicere, illud per relationem terminare, & nō per fundamentum, vel per aliam quamlibet rationem absolutum, ratione cuius si unum relatum terminaret alterum, nec omnino necessarium foret simul cum eo ponere, neque cognoscere, sed posse posset, & cognosci posito tali termino absolute, etiam si per possibile, vel impossibile non sequatur. **N**on retinetur relatio in tali extremo, ut pater possit esse, in rerum natura, & cognosci ratione Patris relatus, etiam si non sequeretur in genito relatio filiationis, cum sufficienter per generationem tanquam per fundamentum terminaret paternitatem, quo admissum ecce ubi Patrem existentem, & cognitum non existente, neque cogitato Filio, aduersus sententiam Arist. & omnium. **S**ed opposito deinde aliud testimonium Arist. non ex quo colligitur manifestatio, sed in quo explicitetur: habetur autem in hoc eodem capite, vbi determino mutuas relationis differens modum convenienter cum alligandi hisce verbis prescribit:

scribit: *Amplius siquidem conuenienter assignatur, ad quod dicitur omnibus alijs sublati, quemque accidentia sunt, relatio autem solo illo ad quod assignatum est, conuenienter semper ad ipsum dicetur circumscripsis omnibus, que accidentia sunt Domino, ut esse bipedem, vel scientie suscepibilem, vel hominem, relatio vero solo, quod Dominus est, semper seruum enim Domini seruus dicatur, si autem non conuenienter ad it ad quod dicitur, assignetur circumscripsis omnibus alijs, relatio autem eo solo ad quod assignatum est, non dicetur ad ipsum: assignetur seruum dominis, aut alienis, et circumscribatur ab homine esse Dominum, non amplius seruus ad hominem dicetur, cum enim dominus non sit, nec seruus est, &c. Hec Aristoteles. Quidam expresse docet seruum ad Dominum ordinari non alia ratione, nisi in quantum Dominus est, addens in quantum Dominum formaliter terminare relationem seruitutis, & excludens ab eo omnem aliam rationem terminandi, ita ut licet certa ab eo abstractantur, hoc est, entitas, substantia, ius, vel potestas, & quodcumque aliud, sola relatione dominij permanente terminabit relationem seruitutis, eaque deficiente nullo modo, etiam si permaneant reliquae: non quod relatio possit, à praesatis omnibus separari realiter, sed per intellectum abstracti, ut ex abstractione probaret rationem terminandi per se solam relationem esse, & ex directo excluderet prefatam sententiam ponentem absolutum terminum: idem plane sentit D. Thomas multis suis doctrinæ locis, sed his præcipue, quæ sequuntur, prima parte quæst. 40. artic. 2. ad 4 vbi definitionem relatiuorum explicans, tamque mutuis relationibus accommodans ait: *Cum dicitur, quod relatio esse est ad aliud se habere, per hunc aliud, intelligitur correlatio, quod non est prim, sed simul natura, &c.* Quid clarius dicunt potuit, ut terminum mutuæ relationis non absolutum, sed relatiuum esse ostenderetur? dum enim assertit Aristoteles relatiuum esse est ad aliud se habere, luce clarius est pro eodem accipere verbum, ad aliud, ac si diceret ad terminum, sed ad aliud assertit D. Thomas, idem esse, atque ad relatiuum, quod simul natura cum eo est, ergo sentit plane terminum mutuæ relationis non esse absolutum, sed relatiuum, cum hoc namque, & non cum fundamento simul natura est quod referunt, præterea D. Thomas docet expresse unum relatiuum claudi in intellectu alterius, sed non claudiri, in quantum ad idemque ordinatur, sed in qua-*

Idem plane
D. Thom.

1840

tum eius relationem terminat, ergo ut terminus mutua relationis relatiuum est: antecedens habetur ipsa quæst. 13. artic. 9. ad 6. hisce verbis: *Ad cognoscendum utrum relatio sint simul natura, vel non, non aportet considerare ordinem rerum, sed significaciones ipsorum relatiuum, si enim in sui intellectu claudat aliud, et est converso, tunc sunt simul natura sicut dupium, diuidium, Pater, et Filius, et familia.* Si autem unum in sui intellectu claudat aliud, et non est converso, nunc non sunt simul natura, et hoc modo se habent scientia, et scibile, &c. Quibus patet de relatiis mutuis loqui à non mutuis ea separans, de cisiisque affectis vicepsim claudi unum in intellectu alterius, quod constat non habere nisi in quantum terminat relationem eius, nam secundum rationem referendi non possunt se claudere, nec unum ad alterum pertinere: inclusionem autem eis tribuit in quantum relatiua sunt, ac simul natura esse dicuntur, ergo ut talia censem terminare relationem alterius, & non ut absoluta. Sed probatur iam eadem sententia rationibus, quatuor primis ex natura ipsiusmet relationis mutua petenda est: relatio enim, vel est relativa oppositio, vel hanc certè claudit intrinsece, ut ad. nuntiunt omnes, & proclaims D. Thom. ostendit prima parte q. 27. art. 3. in corpore sic inquietus: *De ratione relationis est respectus unius ad alterum secundum quem aliquid alteri opponitur relativa, et igitur in Deo realiter sit relatio, aportet, quod realiter sit tibi oppositio, &c.* Ergo mutua relatio claudit intrinsece mutuam oppositionem, sed in mutua oppositione intrinsece etiam clauditur utrumque, videlicet, quod relatio sit ratio referendi, & quod sit ratio terminandi, ergo relativa etiam ut talia utrumque habebunt, nempe ad aliud referri, & relationem eius terminare, quare non ut absoluta eternabunt, sed ut relativa.

At dices, mutuam oppositionem relatiuum per se consistere in mutua ordinatione unius ad alterum, quam non est dubium per relationes ipsas habere officium autem terminandi conditionem dumtaxat necessarium esse, quia si unum opponitur alteri, in quantum ad illud ordinatur, occidetur est ab eodem terminari eandem ordinationem: unde sit per officium terminandi non opponi mutuo, sed per mutuam ordinationem, quam habent à relatione mutua, ut ratione referendi, ac proprieta falso est, quod assument, nempe utrumque officium referendi, ac terminandi intrinsecum esse relativa oppositioni, cum possit per absolucionem

abolutum exerceti: gratia exempli, Pater opponitur Filio in quantum ad cum ordinatur per relationem paternitatis, quam tamē Filius non per filiationem, sed per fundamentū passione generationis terminat, opponitur autem rursus Filius eidem Patre in quantum per filiationem refertur ad ipsum, quam etiam terminat Pater, non per paternitatem, sed per actiū generationem, quæ fundamentum eius, aut ratio fundandi est. Ecce saluam oppositionem mutuā ex sola ordinatione mutua viuis relatiū ad alterū per fundamenta absolute terminatam. Sed solutio hæc vix argumenti non remittit: quod sic ostendo: formalis, ac mutua oppositio relativa ipsiusmet relationibꝫ essentialiter conuenit, & earum ratione exercetur inter relativa, si ergo ostendere in oppositione earum formalī vtrumq; officium, referendi videlicet, ac terminandi tripartite claudi, ostensum profecto erit mutua relativa vtrumq; etiam exercere officium ratione relationum, atq; adeò ut relativa terminata. Probatur autem sic, relatio paternitatis formaliter opponitur filiationi, in quantum realis est ordo ad ipsam, ergo eam formaliter respicit eodem respectu oppositionis, sed non respicit nisi ut terminus, nā ut ratio referendi potius ipsa respicit paternitatē, ergo ad mutuam oppositionem intrinsece pertinent relations secundū vitrumq; officium referendi, ac terminandi, ita ut sine vitroq; intelligi oppositio nequeat, quæ cum intrinseca sit relationibus, intrinsecum quoq; eis erit viciōsissim se terminare, nō ergo ad absolum terminabuntur mutua relativa, sed ad relatiuum.

Secundum argumentum ex diuinis relationibus accipitur, in quibus planè convincitur relatiuum ad aliud relatiuum terminari, & nullo modo ad absoluū: nam cum relatio realis sit realis oppositio eiusdem ad seipsum esse non potest, sed ad alterū realiter distinctum, mutua præsertim, quæ realis ex parte vtriusq; extremitate debet, sed in diuīnis non invenitur realis distinctione absoluū, nec relatiui ab absoluū, nec omnino vnu realiter distinctum ab altero, nisi ratione oppositionis relativa, ergo repugnat relationem ad absoluū terminari. Minor adeò certa est in schola ex communī sauctorū Patrum, & Scholasticorū consensu, ut absq; erroris periculo nequeat oppositū sustineri, & ex natura ipsarū relationum diuinis si adeò necessarium, ut licet relationes aliquæ tales sint, & simpliciter plures,

non tamen realiter distinctæ, ex eo solū quod non sunt oppositæ, vt in relatione actiū spirationis, per quam Pater, & Filius referuntur ad Spiritum sanctū tanquā vocum eius principium, coimpediti est: probatur autē consecutio, quod hinc necessario fiat diuinam relationem nō ad absolutum, sed ad relationem alteram terminari: quia si solū habet oppositionē eam alia relatione, solū habebit realem distinctionem ab ea, & nullo modo ab absoluō cui non opponitur, sed terminari nequit, nisi ad alterū distinctum, sicut nec ordinari, aut referri, solum ergo terminabitur ad relationem, sicut solū ab ea realiter distinctionem habet, ita ut Pater aeternus ad Filium vt Filium referatur. Filius item ad Patrem vt Patrem, & viceversa ad Spiritum sanctum, in quantū relativa persona est ab vitroque spirata, & per relationem passione spirationis constituta.

Huic argumento duobus modis respondere. Prima solutione moderna, prima eorum solutio est, iutio 2. ad adhuc in diuinis relationibus dici posse, quod gressum una non terminetur ad alteram, sed ad fundamentū eius, nam licet nō habeant fundamentū, vt in se est distinctum, sed idē cum relatione, noster tamen intellectus imperfecto, ac limitato conceptu diuina concipiens ratione distinguit fundamentum à relatione, prius quam illud concipiatur, & relationem ad ipsum terminari intelligit: gratia exempli, in Filio distinguit passiuam generationem à filiatione, illamq; prius concipit tanquam huius fundamentum, & genitū intelligit terminare relationē Partis, potius quam Filium, quod praescitum verū esse assertunt iuxta sententiam D. Bonaventuræ asserentes diuinas personas per origines constitui potius ac prius nostro modo intelligendi, quam per relationes, has vero personis iam constitutis superuenire, ut Patrem per actiū generationem, Filium per passiuam, & Spiritum sanctum per passiuam quoq; processionem amoris, que con sequuntur relationes Paternitatis, Filiationis, ac passione Spirationis. Hęc tamen solutio argumentum non d'lit, quia origines diuinæ, quæ oppositæ censentur, duo habent. Primum, quod relatiū sint formaliter, cum sint distinctæ realiter, & nihil possit in diuinis realiter distinctionem constituere per relationes oppositas: postrem, quod nihil habeant abolutum, sive nihil commune omnibus personis in sua ratione formalī, & absoluū omnia communia sint. Ex quibus eidē sit iustificatur.

ferus, quod etiam si Filius terminet relationem Patris, non ut Filius, sed ut genitus, nihil minus per rationem relatiuum necesse sit terminare, & nullo modo per absolutum, atque adeo non posse relatiuum in diuinis terminari ad absolutum, sed necessario ad relatiuum terminari. Robur huius argumenti non latuit eisdem modernos autores, & propriea secundam solutionem adiiciunt, qua faciunt relatiua in diuinis non posse ad absolutum terminari, sed quamlibet personam diuinam terminare relationem alterius per propriam relationem, per quam ei opponitur, ut Filium per relationem terminare relationem Patris, in creatis vero relationibus diversam esse rationem in eo possum, quod relationes creatarum subiectis accidunt, in quibus fundamentum est ei ratio insurgendi, atq; essendi, & pariter est ratio terminandi, at relationes diuinae subsistentes sunt, ac substanciales, & co*stituentes* personas, quae non habent aliud fundamentum praece se ipsas, quo possint terminare alias relationes, & idcirco per se ipsas terminant. Addunt nihilominus in eisdem adhuc diuinis relationibus posse nos distinguere relationem terminandi, & referendi, quod adhuc non terminant sub propria ratione relationis, nam relatione relatio solum habet, quod sit ratio referendi unum ad aliud, ut vero refert unum ad aliud, non terminat, nisi ut est aliquid, ad quod aliud ordinatur, ergo materialiter solum censetur terminare, & non secundum formaliter rationem relationis, quamquam, ut absolutum adhuc terminare nequeat, cum nihil prorsus absolutum habeat.

Secunda fo-
lilio arg.

242.

Sed profecto discrimen hoc parem inveni-
ti habet, nam quod relatio sit subsistens, vel
inherentia, nec pertinet ad rationem formalem
relationis, nec tam variat: ratio etenim for-
malis in eo est sira, quod totum suum esse sit
relatiuum ad aliud ordinare, quod aque diuinis
relationibus, atque humanis conuenit, sed
ex ratione formaliter relationis conuenit habe-
re terminum, & ex ratione relationis mutare
habere terminum sibi oppositum, non verò
ex eo, quod accidentalis, aut subsistens sit, quod
fundamentum habeat, aut eo careat, ergo muta-
tio omnes relationes poscunt terminum sibi
oppositum, sive sint diuinae, aut creatarum: con-
stat autem terminum non esse oppositum per
fundamentum, sed per rationem, quare per
illam, & non per absolutum terminabit. Et
quod additur, relationem formaliter esse ordi-

Impugna-
tum discri-
mina allatu.

142.

sationem ad aliud, ac proinde, ut relationem
non terminare, sic explicandum est, in mutua
relatione duo consideramus, & esse rationem Nota expli-
referendi ad aliud, & esse rationem eius ad quod cationem
referetur aliud, sicut in relatio mutuo, quod
constituit, duo sunt, & referri ad aliud, & esse
id ad quod referetur aliud, & ratio referendi
quasi primaria vocari potest, ac potissima, cu
conueniat relationi, ut relatio est, posterior
vero quasi secundaria, quia non ut relationi ei
conuenit, & ideo non omni relationi, sed ut
relationi mutua, & propriea ei soli: veraque
tamē intrinsecus est relationi, & relatio mutua:
terminat igitur non ut relatio, sed ut mutua,
quod satis est, ut relatio dicatur terminari
ad relatiuum, & non ad absolutum, quia cum
nihil abolutum habeat relatio, si per eam ter-
minat unum relatiuum alterius relationem,
non terminabit illo modo, ut absolum, sed
plane, ut relatiuum mutuum.

Ex his intelligitur in aquivoce planè labo. Adversari
rare aduersarios, dum ita arguerent relationem in aquivoce
non habere officium terminandi in quantum colibant
est ratio referendi, ergo nec ut relatio est, quia, in hoc arg.
& si ex primaria, & praecipua ratione non ha-
beat etiam, ut mutua relatio est, habet ex ratio-
ne consequenti, intrinsecus tamen, & in mutua
oppositione inclusa, quod satis est, ut vere di-
catur terminare tanquam relatio, & non per ra-
tionem absolutam, quam habere prorsus repu-
gnat. Et quod in relationibus formaliter, &
intrinsecus oppositum verum est, in relatiuis quoque
verum, ac necessarium erit, cum his ratione
relationis oppositio conueniat: unde sic ura-
tione solum relationis opponuntur, & non
ratione absoluti fundamenti: pari ratione
virumque officium in oppositione inclusum,
referendi videlicet, ac terminandi, ratione so-
lius relationis exercere poterunt.

Satis argumentum aliarum opinionum.

EX argumentis prius opinionis vtiuum Satisfit as-
sumptuax aduersarius nostrum sententiam gumentis
probare contendit, terminum etiam non oppositum.
mutua relationis relatiuum esse potest, Ad vtiū
quia si absolutum fore, cognitio eius di-
stincte esset necessaria ad cognoscendam di-
stincte relationem, cuius notitia ex cogni-
tione termini depeader, sicut eius essentia, aut
formalis ratio. Respondeamus vero satis esse
confutam, ex qua cognoscimus species rela-
tionis,

144.

tionis, ut ad cognoscendam relationem mensurabilitatis ex parte scientie facis est cognoscere cuius naturae obiectum sit substantialis, aut accidentalis: & si accidentalis in qua categoria collocatum, & in relationibus creaturarum, per quas ad Deum ipsum referuntur satis est cognoscere Deum, ut principium eum à quo, sicut hoc, aut illo modo procedunt, ita-hoc, aut illo modo dependent: hæc namque, si de his, aut similibus terminis cognoscantur explorata erit species, & natura eiusdem relationis, ut quod mensurabilitatis, ac talis mensurabilitatis sit, quod relatio generalis creature, aut specialis seruitur, sive de ceteris non mutuis relationibus.

Ad 3. pars
tem. 1. arg.
a. sent.

45.

Argumenta secundæ opinionis maioris absque dubio momenti sunt: nam primum obicit nobis relationes non mutuas, ex quibus inferit relationes per se non postulare relativum terminum, quia si eum per se postulareret, cunctis relationibus conueniret. Cui respondeamus relationem in genere, atque in specie sumi posse, & si primo modo accipiatur, non petit per se relativum terminum, neque absolutum, sed abstractum ab absoluto, & relativio, negamus tamen hinc sequi, quod per accidentem ei conueniat respicere relativum, nisi forte in eo sensu, quo dicitur solent differentias modo accidentalis de genere enunciari, ut rationale de animali, cù quo stat, ut per se enunciatur de aliqua eius specie: & ita se res habet in proposito, quod relatio in genere non postulat relativum, nec absolutum terminum, sed in specie unum, aut alterum determinate. Unde intelligitur, non se habere quemlibet terminum per se sumptum ad relationem in genere, sicut se haber accidentes generi conueniens, sed sicut differentiae ad genus, illud per se determinantes, ad diuersas species, ac proprietas stare potest, quod relatio in quantum mutua per se postulet terminum relativum, sed eum relationes non mutuas admittamus ad absolutum terminum ordinari, infert parem esse rationem de mutuis, quam tamen partitem omnino negamus, estque ratio discriminationis aperta: nam relatio mutua mutuam oppositionem claudit, igitur duas relationes mutuo se correspondentes exercitam, quam tamen exercere nequeunt per absolutum fundatum, cui neque relatio alterius extremi oppositus, nec ipsius relatiō alterius fundatum, ergo neque terminare se in uicem possunt, nisi per se meti ipsas, cum termini audi-

46.

officiū intrinsecè claudant in eadem mutua oppositione, quam conditionem non habere relationem non mutuam, in aperto est, sed cum sit quasi dimidiata, & manca relatio, non habens sibi correspondentem, nec relativa terminatur, sed per rationem absolutam alterius conditionis, & hanc materialē potius terminum appellamus, quam formalem: nam officium terminandi ad solas relationes formaliter pertinet, sicut & officium referendi, quae in relationibus integris, ac perfectis necessaria, ac per se coniungi ostendimus: ad aboluta vero non nisi ratione quadam materiali, potius imperfecta conditio non mutuas relationis postulat.

Secundò opponebantur in codē argumenta. Ad secundā eiusdem confirmatione quedam relationes dā partem mutuas, ut relatio creaturæ ad creatorē solum illius, & ex parte illius realem iuxta communem scholasticam sententiam, & relatio maternitatis Beatisationis Virginis, realis quidē ad Christum eius filium, ex parte cuius non correspondet realis filiationi iuxta mentem D. Thomæ, sed sufficienter per fundamenta passiuā generationis in Christo, & parentiē creatrici in Deo calidem relationes terminari. Quibus respondemus mutuam relationem realem non versari nisi inter extrema eiusdem ordinis, cum importet mutuam ordinationem unius ad aliud ex ipsa rei natura mutuamq; dependentiam, quo sit, ut cum Deus alterius sit ordinis à creatura, ad quam nec ex sua natura ordinatur, nec dependet, incapax sit relationis realis, per quā ad ipsam referatur, quocirca relationes, quae inter ipsum, & creaturam versantur, mutuq; esse desinent ob subiecti incapacitatem. Et hæc fuit ratio communis omnium ferme scholasticorum, ob quam nullam realem relationem in Deo respectu creaturam ad misserunt, ob eandem quoq; D. Thomas non admisit in Christo homine realem filiationem, per quam ordinatur ad Matrē Sanctissimam, sed Filium appellari docuit realiter à relatione maternitatis, quam terminat. De his igitur relationibus, sicut de non mutuis iudicatio est, quibus rauquam imperfectis in hoc genere, & correspondib; relationibus orbitatis, non conceduntur relativus terminus, sed absolutus, non formalis, sed quasi materialis, quia extremitum dispartitas, hunc tantum modum terminandi imperfectum, & quasi mancum permisit. Quapropter ex eis non potest deduci argumentum ad mutuas relationes proprie rationem discriminare.

Vnu

Nota.

nunquam explicatam: nam si mutuus forent, semetiphas terminarent ob mutuam oppositionem, vitrumq; officium relationis refrendi, & terminandi claudentem, deficient ergo mutua oppositione deficit mutus terminatio, ita vt una illa relatio realis nec habeat aliam se terminantem, nec aliam, quam ipsa terminet, sed terminatur, vt potest, ad rem absolvat, & quasi materialiter officium terminandi exercentem, tanquam à relatione creatu in se recipienda extranea.

Obiectio.

Et si dixeris, etiam in extremis eiusdem ordinis positivo fundamento, & termino sufficienter relationem unam terminari ad fundatum alterius, etiam si non insurgat alia relatio, vt si positis duobus aliis solū in uno oritur relatio similitudinis, & non in aero sufficienter terminabitur per albedinem eius.

Solutio.

Respondeo relationem necessario insurgeat in utroque extremo, ita vt naturaliter sicut impedit nequeat fluxus eius, & iuxta aliorum sententiam, nec per potentiam Dei absolvat propter intrinsecam dependentiam, & commensurationem extremonum, quod inferius discutitur.

Concessio.

Sed iam quod in uno tantum extremo consurgere daremus, nihil sane probatur, nā tunc nec mutua esset relatio, sed manet, quare nec mutua oppositio, ac propterea quanquam ex se postulat etiam relationem pro termino formalis, per accidens sine illo maneret solum materialiter terminata: quod vt melius intelligatur, & veritas nostrae sententiae clarius patcar, adnotandum est relationia duabus modis considerari posse, formalis, ac materialis, formaliter accipiuntur pro vt sunt concreta à relationibus denominata, materialiter vero pro rebus ipsis, vel fundamentis, gratia exempli, Pater, & Filius sunt relationia formaliter, pro vt his nominibus significantur, materialiter vero, vt sunt generans, & genitus: & pariter duo alba eiusdem gradus, vt similia, dicuntur relationia formaliter, vt alba vero commensurata solum materialiter dicuntur præterea relationia accidentaliter, quia non ratione sui, sed relationis sibi inherentis dicuntur ad aliquid, pari ergo ratione termini relationum accipiuntur formaliter, & materialiter, atque etiam essentialiter, & formales termini suorum, pro vt relationes oppositas important, materiales vero, atque accidentiales, vt sunt res quedam fundantes relationes: nam sicut non per se, sed per eas opponuntur, pari ratione non per se referuntur, nec terminantur,

Nota.

143.

Ad secundum dicitur, pronunciatum illud Ad 2. art. posito fundare, & termino necessario consurgit relatio, duplum sensum habere posse, & in utroque esse verum, & sensus prior causalis est: ita vt posicio virtusque causa sit, aut ratio insurgentis relationis, & tunc non accipitur terminus formaliter, sed materialiter dicitur ad altero extremo relationis: vnde idem est in hoc sensu dicere posito fundamento, & termino insurgeat relatio, ac si dicatur, posito fundamento ex parte virtusque extremi oriatur relatio, vt posito utroque albo oritur relatio similitudinis, alba vero non sunt nisi extrema, inter que versatur relatio, & quasi materiales eius termini. Secundus sensus non causalis, sed formalis, & quasi simultaneus est,

nisi per relationes, non opponuntur duo alba nisi ratione materiali, nec referuntur nisi ratione accidentaliter per relationes, & idcirco neque relationes ipsis similitudinis possunt nisi ratione materiali terminare: cuius illud est Argumentum, quod si solas relationes in eis consideres non consideratis fundamentis, nec ceteris ad ea pertinentibus, nihilominus erunt formaliter opposita, & formaliter relationes, si vero relationes ab eis separaueris, etiam si castera consideres, nec opposita, nec relativa erunt, quo sit, vt solum materiali, ac accidentaliter ratione opposita sint, & relativa, atque adeo solum materiales termini, & accidentales: vt si Pater formaliter opponitur, & refertur ad Filium, Filius erit terminus formalis eius, & si generans materialiter solum opponitur, & refertur, genitus non erit nisi materialis terminus, & accidentalis.

Et distinctio hæc terminorum ostendere Observatio videatur deceptionem oppositæ sententiaz, quæ semper loquitur de termino materiali, de formaliter vero nunquam: vnde quando assertum similitudinem sufficienter terminata album, & simile ad album referti, & non ad simile, de materiali termino solum potest esse verum, nequam de formaliter, quia sicut non est verum simile esse formaliter albo oppositum, sed solum ratione materiali, formaliter vero simili opponi, hec Pater Filio opponitur, & non genito nisi materialiter, pari ratione verum est, non terminari simile ad album nisi materialiter, ad simile vero formaliter, quia mutua oppositio vitrumque rationem referendi, ac terminandi claudit intrinsecum, vt expositorum est, quanquam primario unam, secundario alteram.

Ad secundum dicitur, pronunciatum illud Ad 2. art. posito fundare, & termino necessario consurgit relatio, duplum sensum habere posse, & in utroque esse verum, & sensus prior causalis est: ita vt posicio virtusque causa sit, aut ratio insurgentis relationis, & tunc non accipitur terminus formaliter, sed materialiter dicitur ad altero extremo relationis: vnde idem est in hoc sensu dicere posito fundamento, & termino insurgeat relatio, ac si dicatur, posito fundamento ex parte virtusque extremi oriatur relatio, vt posito utroque albo oritur relatio similitudinis, alba vero non sunt nisi extrema, inter que versatur relatio, & quasi materiales eius termini. Secundus sensus non causalis, sed formalis, & quasi simultaneus est,

quasi

quasi dicatur, *pro*fundamento, & termino formalis relationis, qui est alterum relatum, necessario intelligitur posita relatio, quæ inter utrumque extreum ita acceptum versatur: & ecce pater, quod sive in uno, aut altero sensu pronunciarum accipiatur, nihil probat adversus nostram sententiam, nam in sensu priori solum probat fundamentum relationis esse quasi materialem terminum, in posteriori vero nec id attingit.

Quod nullum vitium incurrit in, qui unum relatum explicat per alterum, sed necessario teneatur illud sic definire.

Volum argumentum ad illud incommodum nos deducere contendebat, ut si terminus muræ relationis sit relatus formaliter, per ipsum sit definiendus, ex quo nagationem, atque inutilem repetitionem in modo definiendi relativa ad nittire coguntur: cuius solutionem prius ab aduersariis extorquere conabimur, postmodum vero eam proferemus. Divinas relations admittunt aduersarii non ad absoluta, sed ad relativa terminari, ut paternitatem ad filium, & filiationem ad Patrem, in quibus idem argumentum constituo, quod ipso increatus: si filius vel filius terminat relationem Patris, ergo formalis ratio huius accipitur in ordine ad filium, per ipsum igitur definiti debet, & tunc ex tali modo definiendi nagationem, inutilem repetitionem, & quod ignorantem per aliud non minus ignorantem explicetur, evidenter deducitur: vel certè si non sequitur Patrem esse definiendum per filium, etiam si ab eo terminetur per se relatione, non sequitur in relativa creatis, etiam si ad relatum termini per se referantur, solvant igitur modum argumenti, & ab his incommodis se se expediunt, ut ab eis discamus, quo patto increatus relationibus diluendum sit.

Nihilominus quid nonnulli ex principiis oppositorum sententia patronis argumento respondent, non grausbor referre, dicunt enim conuincere quidem in divinis Patrem esse definiendum per Filium, & Filium per Patrem spud eos, qui perfecte cognoscunt, quales sunt, ut Beati, & Deus ipse unam personam per ordinem ad alteram insuens, nos vero, qui imperfecte eas cognoscimus, & ad instar creaturarum, maiori notitia indigemus, commodiisque definiendum Patrem per terminum ab-

solutum dicentes. Pater æternus est, qui produxit à principio sibi coniuncto Personam viventem in similitudinem sue naturæ, hæc tamen solutio falsum in primis afferit, quod ita explicatus à nobis Pater æternus explicatur per terminum absolutum, cum certum sit, genitum in similitudinem naturæ, ut tale, esse relatum, non soluta re ipsa vera, sed etiam in nostro intellectu, qui Origines diuinæ (inter quas enumeratur passus generatio) intelligit esse relativas, & non absolutas, nequimus ergo nos Patrem in diuinis explicare, nisi per terminum relatum.

Deinde concedit eadem solutio unum per alterum definitum, & cognoscere eos, qui quadratum habent cognitionem Patris & Filii, quia spectata eorum natura sic definiendi, sic cognoscendi sunt. Sed si hoc ita est, ubi est negotio, ubi inutilis repetitio, ubi virtuosus definiendi modus per incognitum, ad hæc nihil respondent, quia re ipsa vera si incommoda sunt in definitionibus relationum creatarum, solutione carent.

Respondeamus igitur Aristotelem neque Sententia capit. illo, neque alibi unquam veruisse, quod Aristoteles unum relatum definiri per alterum. Quia potius talis modum definiendi prescripsit. lib. topicorum cap. 2 loco 6. hisce verbis: *Amplius in his, que ad aliquid sunt, considerandum, si ad quod genus assignatur, & species ad illud quoddam assignatur, ut si opinio ad opinatum, & quedam opinio ad quoddam opinatum, & si multiplex, ad quoddam submultiplex, si autem non sic assignatur, manifestum quoniam peccatur, videndum autem est si oppositio opposita definitio, ut si dimidij est sit, que opposita est ei, qua est duplex, non si duplex est quod inequaliter superat dimidium, & dimidium quod inequaliter superatur. Longe ergo alium sententiam habent verba relata in arguento, non quidem a nobis excoxitatum, sed ab antiquioribus interpretibus, Commætatore, Alexander Aphrodiseo, & D. Thom. in eius loci commentarijs, qui Aristotelem hoc sibi voluisse assertunt nempe intellectum ad intelligibile referri, & non ad hunc inveniunt, cuius est intellectus, quia si ad hunc etiam ordinaretur bis diceretur ad aliquid eadem res ut talis nempe ad id cuius est, & ad obiectum circa quod versatur, quod stare non potest: nam idem in quantitate idem non nisi ad unum referatur, aliqui non unum esse habent, sed duplex, cum esse relatum à termino accipiatur, ergo intellectus, ut intellectus, ad solum obiectum, circa quod versatur, refertur.*

ad subiectum vero non ut intellectus, sed in quantum accidens ei integrans, & ecce quo patet modum definiendi unum relatum per alterum non tangit Aristoteles.

**II. Solutio
& vera eti-
am.**

Secundo etiam dicere possumus; sensum eorundem verborum esse, quod intellectus, ut talis, non dicatur ad aliquid, respectu eius cuius est, sed solum respectu obiecti, circa quod versatur, alioquin cum per ipsummet, cuius est, explicandus solet, idem his diceretur, hoc est, necessario solet repetendum, sic namque dicendum est, intellectus est cuius est intellectus, & visus est cuius est visus, eiusmodi autem repetitio viciosa est, ergo non dicitur intellectus ut intellectus relatus ad id, cuius est, sed forte in quantum accidens, & tunc ex flater talia repetitio. Hunc sensum satis apte insinuavit Aristoteles in extremis verbis illius testium enim, ut inueni facili cor sit: Ex quo efficaciter deducitur applicatio ponens Aristotelem modum definiendi relativa per reminim, imo tanquam per se notum statuisse, ut ex eo probare his forte dicendum, aut repetendum, cuius est intellectus, aut visus, si ad ipsum relatus diceretur intellectus, & visus, & non ad sola obiecta. Porphyrius autem non solum unum relatum in definitione alterius posuit, nemp genus in definitione speciei, & vicissim hanc in definitione generis, sed addit, se id secisse necessitate compulsum, quia non relatum explicari nequit, nisi per alterum, capite de genere hisce verbis. Quod si etiam genus assignantes speciei meminimus dicentes, quod de plurim, & differentiis specie in eo quod quid est pradicatur. & specie dicimus id, Quod sub aliquato genere est: nosc oportet, quod quoniam genus aliquid est genus, & species aliquam est species, virumq; virisq; necesse est in viraramq; rationibus virisq; sit. Quod si non licet unum relatum definita per alterum, vitiatae erunt omnes definitiones a Porphyrio in predicabilib; designatae. Quod vero à quibusdam modernis respondeatur, non definiisse genus per speciem, in quantum species est relativa generis, sed ut referatur ad individua, aperte falsum est, nā species ponitur in definitione generis, ut hoc est de illa praedicabile, ergo ut eidem generi subjicitur, at ut generi sub ieiuit non respicit individua, ut capite de specie statuta fuit, sed genus ipsum, ergo ut correlatum generis ponatur eius definitione.

Argumentum vero contendens loco relatu in definitione aliquam posui licet pos-

ptiam eius definitionem collocare, probare quidem, si unum relatum in definitione alterius ponetur, ut correlatum: quod est, ac si dicere velimus secundum primariam, ac formalem rationem relatiui, quae est ad aliud se habere, at cum non sic ponatur, sed secundum rationem quandam consequentem, & quasi extinsecum termini mutuas relationis, non sequitur loco illius definitionem propriam relatiui, ut talis, posse collocari, unde nec migrationem in tali modo definiendi committi.

Secundo responderet: unum relatum i. o. II. glosas collocari in definitione alterius tanquam partem definitionis intrinsecam, aut tanquam pertinentem ad essentiam definiti, sed tanquam extinsecum additamentum, sine quo nec esse potest, neque intelligi, aut explicari ratio alterius per ordinem ad ipsum, tanquam ad terminum accipienda: quare non licet loco eius propriam definitionem substituere, id namque quod dicitur, loco nominis in definitione positi licere definitionem eius subrogare, de solis partibus definitionis verum est, nō de extinsecis additamentis, & ratio distinctionis est manifesta, quia relatum per se terminat relationem alterius, & non per propriam definitionem, cum ratio terminandi quasi materialis si potius, quam formalis, ac propriae non licet definitionem eius substituere, partes autem definitionis ad essentiam definiti pertinent, eamque componunt iuxta proprias, atque intrinsecas rationes, & haec est ratio, propter quam loco easū licet proprias definitiones ponere, sed nec vitiosus circulus committitur ex tali modo definiendi relatiua, imo necessarius admittitur, nam cum reciprocum habebant dependentiam, & ratio unius in ordine ad alterum mutuo quoque accipiatur, mutuo etiam se tanquam termini definiti, mutuo se manifestant, & vitroque manif. stat. circulus fitur, qui propter vitiosum non debet appellari, sed valde utilis, quia res huius imperfectae conditionis non possunt alia via innocentes, sicut nec esse. Unde neque sequitur idem per se ipsum tandem explicari, sed quodlibet correlatum per propriam definitionem, cui non admiscetur definitio alterius, licet ipsummet tanquam extinsecum additamentum admisceatur. Est autem alia ratio de circulo demonstrationis in quo medium demonstrationis formale, & proprium, atque in eodem genere causae concurrit, ex quo planè sequitur idemque esse libi modis.

**Porphyrij
scientia.**

1051

porphyrius autem non solum unum relatum in definitione alterius posuit, nemp genus in definitione speciei, & vicissim hanc in definitione generis, sed addit, se id secisse necessitate compulsum, quia non relatum explicari nequit, nisi per alterum, capite de genere hisce verbis. Quod si etiam genus assignantes speciei meminimus dicentes, quod de plurim, & differentiis specie in eo quod quid est pradicatur. & specie dicimus id, Quod sub aliquato genere est: nosc oportet, quod quoniam genus aliquid est genus, & species aliquam est species, virumq; virisq; necesse est in viraramq; rationibus virisq; sit. Quod si non licet unum relatum definita per alterum, vitiatae erunt omnes definitiones a Porphyrio in predicabilib; designatae. Quod vero à quibusdam modernis respondeatur, non definiisse genus per speciem, in quantum species est relativa generis, sed ut referatur ad individua, aperte falsum est, nā species ponitur in definitione generis, ut hoc est de illa praedicabile, ergo ut eidem generi subjicitur, at ut generi sub ieiuit non respicit individua, ut capite de specie statuta fuit, sed genus ipsum, ergo ut correlatum generis ponatur eius definitione.

Ad aliud
arg. & so-
lue.

Quomodo
non sit vi-
tiosus cir-
culus.

Denique idem ostendit. d. uim, quod repugnat, ac tandem licet relatiua per se sunt ipsa & que sunt ignora, si multa tamen accepta notiora redduntur, & vice versa se declarare possunt, prater quam, quod receptum illud traditum ab Anstothele. 6. libro topico in capite 2. quod definito per clariora ut delinguenda, non de singulis in definitione positis accipiendo est, sed de tota ipsa definitione, quam latius est notiorem esse definiendum, licet aliquid in ea colloquium sequere uotum ducatur sit.

Ad confir. Confirmatio eiusdem argumenti verum assumit, quod actus terminandi nihil reale in terminante ponat, sed solam denominacionem extrinsecam, si terminare in communis accipiatur, si vero in speciali pro actu terminandi relatio, aperte falsum esse censeo, nam relatio verumque praefat relatio, & quod ad illud ordinetur, & quod sic id, ad quod ordinatur aliud, quare per aliquid sibi intinsecum aempe relationem, verumque munus exercet, & prius quasi actuum est, ex praeципuum, aliud vero quasi ex consequenti ei conuenit, & quasi passuum est: unde non bene infertur, statuimus relatiuum per fundamentum posse terminare relationem aeternam, quia terminatio solam in eo ponit intrinsecam denominacionem.

QVAESTIO OCTAVA.

Ordinetur ne unum relatiuum ad diversos terminos eiusdem conditionis una, eademque relatione reali, vel diversis.

Tractatur opinio Scotti afferens pluribus relationibus solo numero diversis ordinari relatiuum ad plures terminos eiusdem rationis.

Specifica uiritate relationis discussa, numerica sequitur discutienda, de qua praesens controversia instituitur: idem namque est quicquid, ad uiam relationum ad diversos terminos eiusdem conditionis eadem valeat relatione ordinari, ac si quicquid est, sit ne possibile multis relationes solo numero diversas in eodem subiecto, quod ad aliud referunt, immixtis & cum aliis, quae specie distinguuntur.

ter competitum est simul esse posse, Petrus n. triplex ratio ob commensurationem eiusdem magnitudinis, aequalis est Paulo, propter albedinem in codem eiusdem gradus eidem similis, & si forte contingat ab eo esse genitum, erit eius Filius, & ecce triplicem relationem specie diuersam in eodem numero subiecto iuuentem, cuius ea est ratio, quia specifica ueritas, vel distinctione relationis, vt questione precedenti determinans, non a subiecto, sed a termino determinatur.

Scoris igitur in 3. dist. 3. quare vna, quem sequuntur eius discipuli, tenet pluribus relationibus solo numero diversis, ordinari relatum ad plures terminos eiusdem conditionis, vi Patrem ad plures filios.

I. Sententia,
Scoti.

162.

Hec in primis sententia ex proprietatibus Probatur ea relatiuum ab Aristotele designatis elici vi- proprietati detur: sunt enim relativa simili natura, & ideo. bus relati posita se ponunt, & ablatas se auferunt: sunt et uorum ab simul cognitione, ita ut nequeat vnum Arist. de- dicuisse cognoscere, quin simul aliud definite gnatis, cognoletur, sed si vnum relatiuum ad plures, eiusdem conditionis terminos eadem relatione ordinetur, deficient eiusmodi proprietates, ergo plures sunt in eo ponendae relationes solo numero diversae: minor probatur, nam si pater plures habens filios vna relatione ad omnes ordinatur, cum haec vna relatio ponatur genito primo filio, non solum prius natura, sed tempore erit, quam ceteri gigantur, unde fieri solum cum primo genito Pater est simili natura, minime cum ceteris, & cum non minus sit Pater eorum, quam primi, nec minus ad eos ordinetur tamquam relatiuum, sequitur plane relatio in quantum talia non esse simul natura cum omni suo termino, sed nec simul cognitione, producio enim primo filio cognoscitur pater, ut non cognoscuntur ceteri, ad quos eadem relatio terminatur, si quidem nondum existunt, ergo non est simul cognitione cum omnibus, & cum in infinitum ferme multiplicetur eiusmodi termini, vt constat in similis, & aequali, incognoscibilis erit relatio, & relatiuum, cuius cognitione ex valueris cognitione pater, cum eam en vere sit relatiuum omnium comparatione. Ac demum posito primo filio ponatur Pater, nec tamen ceteri statim possumunt, & extinctio primo non perit relatio, si ceteri permaneant, ergo comparatus pater ad posteriores, non simul ponatur cum eis, sed prius: comparatus vero ad primum non simul cum eo auferatur, quapropter nulla

VIII. 3.

barum

Prædicta sententia declaratur.

HAEC sententia Scotti diversis modis à diversis Doctoribus moderatis accipi potest: nam quibusdam duram videtur primus modus declarandi.

plures relationes ponere in codem, respectu diuersorum terminorum quomodolibet se habentium: duobus etenim modis contingit unum plura respicere, primum quidem ex ratione, ut usque adeo necessario exigantur, ut non nisi ad plura ordinari possit, eiusmodi est rationis, quod necessario plures exigit partes, ut eius relatio adequate terminetur, nam si enim plures necessario postular compositio continet, pars ratione ad plures terminatur eius relatio, & in relationib^z rationis clari cernitur: etenim genus non nisi ad plures species, & species non nisi ad plura individua referuntur: alio modo plures terminos non quidem accessarios ab eodem respici contingit, sed ita ut quisque sufficiat adequate relationem terminare, & quasi per accidentem multiplicentur, sic se habet pater ad plures filios, sic simile ad plura similia, sic aequalis ad multa aequalia, ut licet unus tantum sit filios, unum simile, unum aequalis, pater, simile, aequalis absoluta appellatione dicuntur talia, aut ergo eadem relatione ordinari ad plures terminos necessario requisitos, diversa vero, si non necessario requirantur totum igitur una, eademque relatione plures respicit partes, quemadmodum genus plures species, & hec, plura individua, pater vero, simile, & aequalis non una, sed multis relationibus ad plures filios, multaque similia & aequalia ordinantur.

Hoc modo intelligunt, ac sequuntur sententiam Scotti moderni plures, in eo tamen diversum à Scoto sensum tenent quidam eorum quod Scotorum ponit relationes respectu diuersorum terminorum non solum esse plures sed realiter distinctas, quia tenet rem esse relationem à fundamento distinctam, isti vero non distinguunt realiter relationem à fundamento ex consequtati intelligunt, nec inter se distinguunt tales relationes realiter, cum idem sit omnius fundamentum, nempe eadem potentia generandi in patre, cum qua paternitates plures identificantur, licet plures sint rationes fundandi, hoc est, generandi actiones, distinguuntur tamen rationes formali.

Alij vero dum non necessario exiguntur plures termini, sic censent pluribus relationibus respici, ut quasi partiales sint unam rationem.

Autores huius dicendi modi.

I. Ratio.

harum proprietatum ei conuenit, si una tam relationem habeat ad plures filios, si vero singulæ ponantur respectu singulorum, cum quolibet ponetur, & extinguetur, eritque simul natura, & cognitione relatione propria.

Ex ratione probatur primo. Quia si pater unum habebat filium, una relatione reali ad eum ordinabatur: secundo autem genito acquirit nouum respectum realem, ergo nouam relationem realem, pro eodem namque respectu, & relatio usurpatur: sed probatur: minor, secundum filium respicit, quem anteà non respiciebat, ergo novo respectu, de novo ergo pater illius est realiter, cum antea non esset, ergo nouam paternitatem comparatione eius acquirit, quia sicut Pater à paternitate, ita nouus Pater non nisi à nova paternitate diceretur. Ad hæc, mortuo uno filio aliquid amittit pater, duod habebat, siquidem non iam ordinatur ad eum terminum realem ad quem anteà ordinatur, nec pater mortui filij amplius dicitur, sed non relationem per quam ceteros respicit cum superstites sint, ergo amittit aliam, multipliisque proinde habebat plurium filiorum comparatione.

Secundo, esse relatum est ordinari ad terminum iuxta definitionem Aristotelis, ergo unicuique relatio designandus erit proportionatus terminus, unde sit, ut quemadmodum relatum in communione ordinatur ad terminum in communione, sic relatum tale ad terminum tale, & hunc relatum numero ad hanc numerum terminum, multiplicatis igitur terminis secundum numerum multiplicari relationes debent.

Postremo Relatio consurgit posito fundamento proximo, & termino, ergo si nouum adsit fundamento simul cum nouo termino, noua consurget relatio, sed ita se res habet in parte gigante plures filios, cum per plures numero generationes, que sunt fundamenta proxima, aut rationes fundandi relationem paternitatis id efficiatur, nouisque ponatur terminus, noua igitur paternitas ponetur multiplicabunturque pro ratione terminorum. Addit etiam ad id confirmandum, quod si primus filius secundo nondum genito è viuis ex-offerit, perit relatio paternitatis, & dum secundus gignitur, noua consurget virtute nouæ generationis, ergo etiam si viueret, noua nihilocinus, & distincta consurget, cum noua sit eodem modo generatione.

II. Ratio.

Postrema Ratio.

III. Ratio.

Cofixat.

lem, ac completam conscientes, sic igitur possunt patrem multis paternitatibus quasi partialibus, & incompletis respicere multos filios ut ex cunctis una numero relatio paternitatis perfecta, & completa constituitur, sic simile multa similia, & sic aequalē multa aequalia.

Opposit a sententia Diu. Thom prefertur.

II. opinio
D. Tho. ve-

72

Opposiū nihilominus opitatur D. Tho. in 3 dist. 3 quæ. 1 & 3. part. quæ 33. artic. 3. nempē una, eademque relatione ordinari relatiuum ad omnes terminos eiusdem rationis, ut simile, & aequalē ad multa similia, & aequalia, pater ad plures filios, Magister ad cunctos discipulos eiusdem facultatis, quam sequuntur primatij eius discipuli Caiet. in eiusdem artic. comment. Ferr. 1. aduersus gentes, c. 4. Sonz. 3. metap. q. 12. 32. conc. 3. item P. Tolet. qu. 2. huius prædicameati in solutione ad 5. & nos hanc sententiā præcedenti cōsideremus præferendam.

73.

Fundamentum D. Thom. potissimum est modus individuationis à subiecto desumptus commune est enim cunctis realibus accidentibus à suis subiectis numericam unitatem accipere, vt de cunctis relatio realis sit reale accidentis subiecto inhærens, non multiplicatur secundum numerum in eodem subiecto, quemadmodum nec multiplicantur albedines, vel qualitates. Ceterum, quia probabile est accidentia ex propria entitate individua esse, & non ex subiecto, placet quoq; eandē sententiā ex articulo capite, quam ex individuatione accidentis à subiecto corroborare: videlicet ex numero, aut officio accidentis, p. quoniam à natura tribuitur subiecto, seu (quod idem est) ex effectu formalī, quem ei attribuit, à quocumq; enim individuationem capiat accidentis, necellarium videatur pro eodem munere, aut effectu formalī præstantio non esse ponēdā multa accidētia, quia supervacaneum est multa adh. dñe ad, cum effectum præstantum, quem p̄ficiat quolibet per se poteſt, & eo ipso censetur naturaliter immō posſibile. Grāia exēpli, hæc albedo ponitur in hoc subiecto ad constitutēdūm hoc album, sed hoc album constituitur sufficiētē per hanc numero albedinem, ergo repugnat in eodem subiecto ponere alteram: ex eodem principio videatur conuinci nō esse pone adas plures relationes pro pluribus filiis in parte, quia hæc relationē paternitatis ponitur ad constitutēdūm hanc partē, sed hic pater constituitur sufficiē-

ter per unam paternitatem, ergo non est multiplicanda etiam multiplicatis filiis, probatur planè consecutio, quia etiam plures filios habeat, non est multiplex pater secundum numerum, sed unus, quare non est possibile relationes multiplicari.

Et si forte dixeris per unam relationem cf. Solerij.

Se hunc patrem in ordine ad hunc filium, per alias verò constitui hunc patrem in ordine ad alios, nihil efficit, tum quia etiā in ordine ad secundum, & tertium filium est idem numero pater, & non alter, ergo per eandem numero formata relatiuum, & non per alteram: tum etiam, quia prima relatio potest se extēdere ad alios, ac propriea fruſtra multiplicarentur alii, nam cum etiam respectu omnium non sit nisi unus numero pater, sufficit una numero forma relatius, per quam constituitur valens per extensionem terminari ad omnes.

Probatur secundo, ex similitudine scientia Probatum, in quibus iuxta communem sententiam II.

non multiplicatur habitus pro singulis conclusionibus eiusdem obiecti, quia nō afferunt novam rationem formalem, nisi solum materialē, cum ex eisdem principijs specificis deducantur, sed idem numero habitus ad nouas, ac superuenientes extendit proper eandem rationem formalem omnium: ita autem continere in relatione ostēdo, nam omnes filii sunt eiusdem rationis specificae, non solum vt homines, sed vt filii, ergo adquisita relatione paternitatis per productionem primi, non adquirit noua per productionem aliorum, sed præhabita potest ad omnes se extēdere.

Probarur tādem, quia si multiplicariā eius. Probatum

dē rationis terminis multiplicātur relationes, III. in quolibet albo ponendā erunt penē infinitę similitudines, totūque dissimilitudines, in quolibet quanto penē insūnta aequalitatis, & inaequalitatis, & in quolibet individuo tot relationes specificae identitatis, quot sunt individui illius speciei, vt in quolibet homine tot relationes, quot homines, imo quot animalia etiam, aquae individua, etiam specierum insensibilium substantiarum, ad quæ referuntur relationibus diversitatis specificae, sicut ad illa relationibus identitatis, quæ satis portentosa sunt, & deoque non admittenda, præsentia sine accessitate, cum possint hæc omnia

per unam, vel alteram relationem præ-

fici.

44

*Ad solutionem argumentorum no-
tabilium.*

Notæ.

PRO Solutione autem argumentorum obseruandum est, de relatiis plures terminos necessario postulantibus, vel (ut proprius loquuntur) plura eundem terminū compleatum constituant diuerso modo loquendum esse, ac de illis, quæ plures habent, non tamen necessario requisitos terminos, exemplum illorum est totum respectu partium plurium vere unum compleatum terminū integrantium, horum vero, paret plures habens filios, nam illa non ordinantur ad quenlibet in solidum, ita ut relationem quicque solus posse possit, sed quasi partialiter, haec vero ad singula in solidum ordinantur, cum quicq; per se relationē ponere valeat, ita ut tollere, si ipse de medio auferatur: per se dicimus, nam per accidens contingit ex aliorum consortio, ut nec relationem ponat, neque auferre possit,

Exemplum.

Notæ.

gratia exempli, plures filii eiusdem patris sic se habent, ut quicque illorum sufficienter posset terminare relationem, & si solus esset, eam ablatu[m] auferre, sed quia simul cum ceteris terminat, sit vt, dum ponitur, non ponat ipse relationem, quia positam reperit ab alio genito prius, sed neque ablatu[m] eam auferat, cum alio; quo cumque superclite persuerare possit, inter omnes autem filios quodā veluti privilegio gaudent, primus qui gignitur, & ultimus, qui perficit vivente patre, quod ille ponit relationem quasi entitati, & substantialiter, ceteri vero non ponunt, sed positam extendunt de novo, quemadmodum de aliis, seu conclusionib[us] eiusdem scientiae dicebamus: vnde sit, ut proprietates relatiuorum tali modo conueniant in ordine ad singulos terminos secundum eorum exigentiam: estenim simul natura, & cognitione, cum filio primo genito secundum substantiam relationis, cum ceteris secundum extensionem, quam relatio iam posita ac quietit ex noua eorum generatione: primo etiam posito ponitur sed non nisi ultimo, pertinente perit: cuius ea est ratio, quia cum quicque valeret per se relationem ponere, & tollere, primo solo posito ponitur, & ultimo extinguitur, ceteris vero pertinentibus solum perit secundū eam intentionem, quam ab eo accipiebat, itaq; via generationis à cunctis extenditur, via autem corruptio[nis] omnibus praeter-

victum perentibus solum perit secundum extensionem, substantialiter vero eo solo extincto. Ex quibus exiam sequitur cognitionem talis relatiū simpliciter ab uno solo pendere, at secundū quid ab unius duplex est enī cognitio patris plures filios habent, similis, vel aequalis, quæ ad plures terminos ordinantur, una essentialis, vel substantialis, alia accidentalis, vel extensiva, & quidem illa ex uno dumtaxat termino, penderet quicunq; ille sit, nam cum quicq; in solidum terminare possit, quoconque cognito relatio substantialiter cognoscitur, accidentalis vero cognitionis, seu exterioris, si perfecta sit futura, non habebitur nisi unius cognitionis, & in hoc magnum cernimus discrimen inter relatiū, quod ad plures necessario requisita terminatur, & aliud de quo loquitur, plures quidem terminos habeant, non tamen necessario requisitos: quemadmodum quantum ad ceteras relatiuorum proprietates longe diversa sunt: nam ad cognitionem illius substantialis non satis est unum aliud ex multis agnosceret, ut ad cognitionem totius non satis est cognoscere unam partem, sed necessarium est plures saltem cognoscere, at vero ut relatio paternitatis, & similitudinis essentialiter cognoscatur, sufficit unum aliquem filium, vel unum aliquod simile cognoscere: similis etiam modo relatio totius, nec ponitur nisi pluribus positus partibus, neq; extinguitur nisi pluribus extinctio, cum respectu unius non possit saluari, nec nisi in ordine ad plures simul natura est, cum tamen valde diverso modo se res h. beat in relatio plures terminos non necessario requisitos habent: aliud etiam discrimen discimus inter virumque, nam licet in eo conueniant, quod multi termini rationem unius habent adaequate, valde adhuc in hoc differunt, quod plures partes sic unum terminum totalem, & adaequatum constitutū, ut nulla per se possit terminare adaequate relationem totius, ac propriea omnibus modis inadaequati, ac partialis termini rationem quælibet habet: plures autem filij inadaequati termini appellantur per accidens, cum possit quicque adaequate terminare eandem relationem, si solus reperitur, ex leopositione tandem quod sit plures, inadaequate terminat.

Ex quibus intelligitur eiusmodi relationes ad plures terminos in solidum terminatae, licet sint secundum intentionem indivisibilēs, esse tamen divisibilēs secundum extensionem, scilicet secundum ad plures se exten-

dentes.

dicit conclusiones, hoc tamen discrimen invenio, quod per extensionem scientiae pars aliqua materialis habitus producitur (ut de unitate eius loquentes adnotauimus) per extensionem vero relationis ad nouum terminum nihil intrinsecum ei accrescit, sed per solam de nominationem extrinsecam extensio sit, cum noua terminatio solum sit noua denominatio realis quidem, sed absque dubio extrinseca, quia nihil nouus terminus in relatione praexistens ponit, ex eo quod de novo eata terminat.

Solvantur fundamenta opinionis Scoti.

Ad argu. de proprieta-
bus.

182.
Ad I. Ratio-
nem resp.

EX hac autem doctrina non solum sit no-

cedenti etiamunt, concedo dumque talem relationem ad talern terminum ordinari, ut haec parvitas ad hunc filium, haec similiter ad hoc simile, regardum tamen multiplicatis terminis singularibus eiusdem conditionis multiplicari relationes, quae cum ex termino non accipiunt unitatem numericam, ex eius multiplicatione non multiplicantur, & cum una relatio possit se extendere ad viueros terminos, non est ut multiplicentur plures.

Postremum argumentum soluimus admittentes relationem ponit proximo fundamento resp., & termino positum (quoniam hoc non semper necessarium potest Scotus cum quo iaseret, erit nobis de hac re specialis controversia) nulliplicatis autem eiusmodi fundamētis, vel suā dandi rationibus (ut multiplicati censemus in qualibet noua filii generatione) non necessariae relationes multiplicantur: cuius ea est ratio, quia licet generationes diversae possint per se loquendo, diuersas numero inducere relationes, vi recte inducunt in diversis hominibus generantibus, & in uno, eodemque, qui primo filio extincto alium generat, per accidentem tamen impeditur noua relationis consequentia eo superstite, noua generatione nouam dumtaxat extensionem antiquarum relationis inducente, vt in eodem exemplo scientiae intelligimus, quilibet enim affensus conclusionis habitus scientiae produceat valet, & diversi diversi habitus gignunt in diversis hominibus, atque etiam in eodem, si contingat antiquum habitum, vel obliuione, vel desuetudine amississe, et tamen perseverante, quasi per accidentem impeditur secundus affensus a generatione habitus, & solum operatur nouam extensionem antiqui.

Ad confirm. demum dicendum est, extinc-

to primo filio nouam consurgere relationem per generationem secundi, quae non consurge-

geret vivente, viuitate numerica subiecti ex-

tuadum relationum simultaneam distinctionem impediens, itaque non eadem relatio

consurgit per secundam generationem, quae

partem ad extinctum filium quondam ordina-

bat, sed distincta numero, ac propterea non est

necessarium admittere tedium eiusdem

numeri accidentis, vt aliquis

suspiciatur pos-

set.

Ad confir.

183.

Ad confirmationem dicimus existente uno fi-

lio aliquid amittere patrem, & quidem reale,

non tamen realem relationem, sed extensionem

realem, quam habebat ad talern terminum:

quemadmodum dum quispiam rnam conclu-

sionem scientificam per obliuionem amittit,

non quidem habitum, sed realem eius exten-

sionem, quam respectu illius conclusionis quo-

dam habuit.

Ad II. resp. Ad secundū admittenda sunt, quae in ante-

QVAESTIO NONA.

An necesse sit terminum relationis esse realem, vel ad ens in potentia, aut etiam ad non ens terminari aliquando posse.

Annumeratur conditiones requisite, ut relatio sit realis.

Tituli expositio.

Controversia hac explicationem conditionum, ut relatio aliqua sit realis, & dicatur, ex git: requiruntur autem sex conditiones, vi colligitur ex doctrina D. Thom. opus. 48 tract. 5 de predicamento ed aliquid ea. videlicet ex parte subjecti, aut fundamenti tres, duz ex parte relatiuum, & ex parte termini vna.

I. Condit.

187.

Prima conditio ex parte subjecti est, ut relatio presupponat aliquid reale fundamentum, quo medio inhereat subiecto, nam talis est natura relationis, ut non nisi alio medio inherere possit, ut inferius ostendemus, unde si relatio realis est, aliquid presupposito in subiecto inherebit, relatio igitur non entis ad ens non potest esse realis, quia in non ente nihil reale presupponit, defectu eiusdem conditionis relationes, quae appellatur secundum intentionem, non sunt reales, ut relatio generis ad species, nam & si in operatione reali intellectus fundatur, ne per comparationem generis ad species, vel speciei ad individua, haec, tamen non est in ipsius naturis comparatis, neque aliquid ponit in eis: quare subsequitur relacio eis non conuenit, nisi in quantum ab intellectu attribuitur, & idcirco rationis est, non realis.

II. Condit.

Secunda conditio est, ut non solum reale sit fundamentum, sed ratio fundandi, quae a pluribus vocatur fundamentum proximum. Haec non est ex omnium sententia: nam aliqui oppositum tenent, nempe relationes plures esse reales, quarum rationes fundandi, vel sunt entia rationis, vel certe non realia, quia nec in subiecto relationis, imo neque in rebus, dum illa est relatio, consistant: exemplo esse possunt relationes primi generis, quarum ratio fundandi est unius specifica non ex stens ante operationem intellectus: relationes item secundi generis, quarum ratio fundandi est actio

non permanens in agente, in quo est relatio, sed transiens ad passum, imo in ipso ita sit deficiens: & argumentum huius sententiae potissimum est, quia ratio fundandi non dat esse relationi, sed conditio dumtaxat necessaria est ut coadetur.

Necessariam nihilominus esse conditionem, I. Arguitur ratio fundandi sit realis, omnino teneo. Motus autem hoc ratione: nam res in qua fundatur relatio, non est fundamentum, nisi ut sit sub tali ratione fundandi, ut substantia sub universalitate generica, vel specifica, sic que, de ceteris, si ergo talis ratio non sit realis, nec est realis fundamentum sub ratione formalis fundamenti.

Secundo, etiam si solum sit conditio, necessario debet esse realis: nam da oppositum quod II. Arguitur ens rationis (ut in relationibus primi generis admittitur) sequitur evidenter non esse relationes relationes, nam relatio realis, cum sit ordinatio unius ad alterum ex propria natura, ab intellectu non dependet, sed ante operationem eius datur, at ens rationis penderet intrinsecè ab intellectu, ante cuius operationem non datur, ergo neque dabatur ratio fundandi, quae cum sit conditio proorsus necessaria ad fundandam relationem, non dabatur relatio realis, prius quam intellectus operetur, quod natura eius aduersatur, satis est ergo esse conditionem necessariam fundandi relationem realem, ut decisio sit esse resolem.

Tertia conditio est, ut fundamentum non III. Codd. solum sit real, sed realiter etiam in extremis ratione distinctum, hanc posuit Diuus Thomas I. part. quæst. 42. art. 1. defectu cuius aequalitatem, & similitudinem personarum diuinorum ait non esse realem, sed rationis, quam conditionem etiam si Scotus non admittat in i. d. distinctione, q. 1. questione 1. & quodlibet. 6. admittit tamen, imo necessario postulat natura relationis realis, ut ibidem Diu. Thomas ostendit, quem sequitur iam præter Scotum uniuersa schola, nam extrema relationis, ut talia sunt relative opposita, ergo realiter distincta, quia nihil sibi realiter opponitur: sunt autem extrema relationis per fundamentum in vitroq; existens, ut duo corpora per albedinem sunt extrema similitudinis, & per quantitatem aequalitatis, necesse est ergo fundamentum esse realiter in vitroq; extremitate distinctum, alioqui non erunt extrema ut talia realiter opposita, nec extrema realiter relationis.

Ex

Ex parte vero relatiuorum prima conditio, & quarta in ordine est, ut sint eiusdem ordinis hoc est, utrumque ad genus, & speciem limitatum, si minus non erit mutua inter ipsa dependentia, nec proinde mutua relatio, deinceps huius conditionis non est relatio realis Dei ad creaturam, nam cum alterius ordinis sit à creaturis Deus, non ordinatur ad illas realiter.

II. Condit.

Secunda, ut extrema sint realiter distincta, quam conditionem, et si quidam ex modernis non admittant dicentes, satis esse si distinguuntur formaliter ante operationem intellectus, at D. Thomas, & Scorus vbi supra, quos vox versa schola sequitur, realem omnino tenet ne cestiam esse distinctionem extremorum propter realem oppositionem, quam intrinsecè claudit realis relatio: hac enim ratione probavit D. Thomas duas personas esse realiter distinctas, praesupposita ex fide Catholica professione unius ab alia in unitate essentiae. t.p. q. 27 art. 4. *Fides docet in diuinis personis esse relationes reales, & unum realiter esse Patrem filium, & Spiritum sanctum, sed relatio realis importat realem oppositionem extremorum, ergo realem comprehendit distinctionem: unde si diuina persona realiter referuntur, & opponuntur, realiter distinguuntur, & huius ratio convincens est, quia repugnat idem libenter esse realiter oppositum, quia igitur realiter sunt opposita, ut extrema relationis necessaria est realiter esse distinctae: eiusmodi autem conditio si de vera, ac propria distinctione reali accipienda est, ad mutuam relationem exit limitanda, ut certa sit ac necessaria, nam qui de non mutuis inter ens, & non ens versari tenent, aut inter ens reale, & rationis negabunt facile talem conditionem.*

6. Condit.

Postrema conditio ex parte termini designata solerit, nempe ut si realis, haec tamen non est certa, sed de qua praesens controversia instiuitur: idem est enim querere, an ens ad non ens possit esse relatio realis, ac verum terminum relationis realis realem esse omnino oporteat.

Refertur opinio Gregorij Ariminensis affirmantis relationem entis in actu ad ens in potentia, vel ad non ens esse realem.

I. Sententia affirmativa

Affirmatiam partem tenuit Gregorius Ariminensis in. i. distinc. 28. quod est:

Quæstio IX. 108

utasse Aristoteles in metaphysicæ capite. 13 vbi inter relationes secundi generis eam refert qua motuum ad mobile, productum ad productibile refertur, de quibus notum est, non necessario sibi inveni coexistere, sed motuum esse tale, quanvis mobile actu non sit in terreni natura, sed possibile sic censem igitur aliquam relationem realen intercedere inter ens in actu, & ens in potentia, quod his rationibus convincitur.

Prima, satis est ut res aliqua ad aliam ordine I. Ratione tur relatione reali, reale fundamentum in se habere, cuius ratione ad aliam ordinatur, que realis illa sit, actusque existens, sive in potentia, vel etiam ens rationis, nam à fundamento entitatem realem sumit relatio, non à termino, quemadmodum questione precedenti defini tum reliquimus, sed multa sunt eiusmodi ex propria natura ad non ens ordinata, ergo per realem relationem: talia est dialectica, cuius obiectum est ens rationis, & nihilominus ipsa ordinata naturali, ac reali illud respicit, non secus ac scientia quelibet suum obiectum reale, ergo reali absque dubio relatione ad illud refertur.

Secondo, inter causam realem, & effectum II. Ratione relatio realis vertatur, sed causa finalis, dum ac tu officium cause exercet, suumque effectum producit, non est ens in actu, sed in potentia, ut ostendit sanitas, cuius gratia mouet infinitus ad portionem sumendam, ergo ens in actu, quale est effectus, relatione reali ordinatur ad ens in potentia: nempè ad propriam causam nondum actu existentem. Et confirmatur, quia totum refertur ad singulas partes integrantes realiter, quas tamen non actuales, sed potentiales esse docent plures.

Tertio, dum entia rationis quispiam intelleguntur, etiam impossibilitate, ut hicoceruum, vel chimera, realem proculdubio conceptum eorum format, à quo realiter representantur: sed representans ordinatur ad dem representatam, per relationem realem: quia potius ipsa realis representatio est relatio realis, haec igitur saepe numero ponenda est inter ens reale, & rationis, & longe melius inter ens in actu, & ens in potentia, seu inter ens, & non ens, unde intelligitur non necessario postulare terminum realem.

Communis sententia opposita.
Diu Thomas tanquam editionem relationis realis necessariam posuit

sc. super realem terminum, præsentim in 1. distinctione, 24. questione 4. articulo 3. ad pri-
mum. n.d. s.t. 26. questione 2. articulo 4. d.s.t. 2.
20. articulo 3. ad 1. de veritate questione 1. articulo 5.
ad 16. de potestate, questione 3. articulo 1. ad 7. & articulo
3. ad 25. questione 4. 7. articulo 11. 2. contra gentes
capit. 12. & 1. part. questione 13. art 7. quem his
duobus ultimis locis sequuntur Caietanus, &
Ferrari. atque etiam Capreolus in 1. distinctio-
ne 31. questione 1. Magister Soror questione 1. hu-
ius prædicamenti Fonseca. 5. metaphys. capit.
13. questione 1. sect. 2. tenerem Scotus in 1. distinc-
tione 3. questione 1. vna, quam moderni scire
omnes amplectuntur, ut communem in scho-
la.

I. Ratio.

Probaturque his rationibus, vera relativa
sunt, quocum totum suum esse est ad aliud, sed
non ens, siue pro ente in potentia, siue pro
ente iam non existente siue etiam pro ente ra-
tionis anticipata, non habet esse reale simpli-
citer, ergo relationis realis non est capax,
neque etiam poterit eam realiter terminare.

II. Ratio.

Secundo, relatio realis est realis, & natura-
lis ordinatio unius extremi ad aliud, sed non
ens caret reali natura, per quam realiter ad al-
liud ordinari possit, ergo ne non est relationum re-
ale, nec relationem realem alterius terminare
potest, vi albedo actu existens, vel quantitas
non potest realem habere conformatiōnē
cum albedine, vel qualitate non existente, vel
cum aliquo alio non ente, ergo neque poterit
ad aliud ordinari per relationem, nam
conformatio eiusmodi realis extremitus,
est ratio fundandi relationem realem.

*Et si usus controversie, eiusq; difficultas offen-
ditur, & ultima sententia explicatur,
& profertur.*

III. Senti-
entia propo-
nitur &
questionis status.

197

Vad statum questionis perueniamus,
duo statuenda sunt, qua videtur ab y-
niuersali necessario admittenda. Primum
est, respectus reales secundum dici, ac trans-
fendentiales vel sibi posse inter ens, & non ens,
aut inter ens reale, & rationis, quales sunt re-
spectus accidentis ad subiectum, potentiaz, &
habitus ad obiectum: quod dupli argumento
satis efficaci probari potest, primo, quia e-
iusmodi respectus, vel inherētia sunt, vel
attinentiaz, aut unionis alicuius absoluē cum
re extinsec, non quidem actu existente, sed
salem possibili, ut inherētia accidentia transe-

dentalem respectum unionis claudit ad subiectum non necessario existens actu, cu possit eo ex-
tinto conservari. eadem in barentia, ac proposito
de respectu idem, qui licet actu ei conueniat,
modus apitudinalis habere cernitur, & tunc
patet enim, ut non ens dati respectu reali, respe-
ctus item si. est id obiectum simili est, nam
scientia non fertur in obiectum, neque illud
attingit secundum statuēm eius existentiam,
sed secundum essentiam possibilem saltem ex-
istere, ergo non requirit talis respectus, ut realis
sit, quod obiectū sit ens actu, sed satis est esse
ens in potentia, pariterq; de ceteris relationi-
bus secundum dicti lentiendum est.

Quod secundo probatur, quia similes respe-
ctus reales pertinent ad essentiam absolutū, II. Argu-
mantum intimum eorum complementum, ut
suo loco vberius explicatur: sed absoluta non
minus consistunt in rerum natura, siue actu
sit illud, ad quod ordinantur, siue solum in po-
tentia, siue ens realis sit, aut rationis, ergo ne-
que minus consistent respectus isti reales, mi-
norem satis efficaciter probant exempla prioris
argumenti: nam in quantitate separata à
substantia conservatur eadem numero apitu-
dinalis inherētia respectu substantiaz, cui in-
herētia apta est, atq; adeo idem respectus realis
quo complevit: ergo respectus isti non postulat
realē terminum, actu ve in rebus consi-
stentem, sed ad ens in potentia, aut rationis
sufficienter terminantur, cuius hæc est ratio,
quia non pendente in entitate reali à termino,
sed ab eisdem causis, à quibus absolutū, cui es-
sentialis sunt.

De solis igitur relationibus prædicamentis,
ad aliquid, in dubium venire potest, an ens rea-
le, actu ve ex parte in rebus, pro termino ne-
cessario postulent: & de mutuis relationibus
nulla debet esse inter opinantes dissensio, nā
cum ex parte virtusque extremi sint reales,
necessarie quoque erit realia ea esse, actioque ex-
istentia: enim vero, cum relatio sit realē acci-
dens, & hoc non possit inesse, nisi subiecto reali,
& actu existenti, circa dubium esse videtur
relationem realem, nec in ente in potentia,
aut in omnino non ente posse considerare, sicut
neque quodvis aliud realē accidens, sed actuā
lis inherētia eius subiectum actu existens ex-
pedit, quocirca, licet relatio prædicamentalis
in quantum talis non necessario postularet rea-
lē terminum, at in quantum mutuam cor-
respondentiam cum altera importat, illum
habere debet, aliquo non poterit ratiū extremā
recte.

I. Argu.

198

199

reciprocari cum altero, vt si daremus relationem similitudinis, vt talem, ad album in potentia terminati posse, hoc tamen ad album in actu cuius relationem terminaret, nequam posset realiter referri, unde nec mutua relatio realis posset inter vitrumq; versari.

Præterea relatio realis est oppositio realis, ergo relatio realis mutua, erit mutua oppositio realis, sed realis oppositio postularat realia extrema actuq; existentia, eadem igitur postulabat mutua relatio realis, quare neque ad ens in potentia, neque ad ens rationis terminati poterit, si ergo sententia Gregorij de hac relatione mutua intelligatur, dum affirmat posse ad non ens terminari, nihil omnino probabilitatis habere censendum est.

L Ratio. Status igitur præsentis controvèrsie ad solas relationes reales nō mutuas reducitur, quales sunt, quæ tertium genus huius prædicamenti constituant, mensurabilis videlicet, & mensura, an realem terminum actu existentem necessario exposcent. De quibus nō solum Gregorius, sed, Paulus Sotincas s. metaph 27. conclusione 4. tenuit sufficienter ad cas in potentia, aut rationis terminati, cui nō defunt moderni sectatores, nec efficacia argumenta, & in primis videetur colligi ex Aristotele capite præsenti, vbi adhuc in secundo genere relationum affirmat calefactuum referri ad calcifactibile, & agens in actu, ad passum in potentia, hac absque dubio de causa, quia relationes illæ nō mutuae censentur, & tamen seculis, cum in hoc prædicamento recensentur, sentit ergo Aristoteles, entis ad non eos, vel ad ens in potentia dari realem relationem. Secundo, nam potentia, & habitus reales versantur sc̄pē circa obiecta non actu existentia, sed possibilia, vt potentia intellectiva, & sensitiva ostendunt, quare obiecta intelligibilia, aut sensibilia potentiam, & non actu important, & tamen respectu illorum habent relationem realem mensurabilis, ergo de hac saltem sentiendum est, quod ad ens in potentia terminari sufficiat, & par est ratio de dialectica, cuius obiectum si ens rationis est, pro eius mensura constituetur, ad ipsumq; ordinabitur relatione mensurabilis.

II. Ratio. Tertiò, quia ex eo relatio est realis quod res una ex propria natura proportionem, commensurationem, aut dependētiā habet cum altera, sed quædam sunt alijs proportionata, aut commensurata, non vt actu existentibus, sed vt ab existentia abstractis, vt docent

scientia omnes de rebus vniuersalibus differentes, ergo non refertur ad terminum, vt actu existentem, sed vt in potentia, imo neque vt ad ens reale, sed vt ad id quod haber essentiam, & proprietates, aut re ipsa, aut per intellectum excogitatas, cum confiter, vnam, aut alteram scientiam circa ens huius conditionis versari.

Quarto, in relationibus non mutuis vnum III. Ratio. extremum dumtaxat ordinatur ex propria natura ad alterum, nequam aliquid; sed vel absolutum est, vel relationis incapax, solum ergo exercet officium terminandi, sed officium terminandi non postularat entitatem actualem, imo nec realem, cum nihil reale in terminante absoluto ponat: sed sola denominationem extrinsecam, ergo nō est præcisè necessarium, quod terminus relationis realis sit ens actu, aut ens reale, sed ens in potentia, aut ens rationis, vel omnino non ens esse poterit, quodcumque enim horum talis denominationis extrinsecæ capax est. Adhac realis representationis imaginis, vel conceptus, importat realem respectum ad rem representatam, sed non minus realiter representat imago Cæsarem iam extinctum, quam dum in viuis numerabatur, ergo nec minus dabitur ex parte imaginis relatio realis representationis termino non existente, quam dum actu existit: & conceptus non minus est realis de ente possibili, vel rationis, quam de existente, aut reali, ergo realis dabitur relatio ex parte illius ad utrumque.

202.

Tertia controvèrsie decisio.

Constatutum est de sola re. **Questio-**
nione tertium prædicamentum con-
stituente intelligunt Doctores vniuersi
pro ea relati, ita de omni illa, sive mutua, aut
non mutua sit, negant ad ens rationis, vel ad
omnino non ens terminari, sed realem terminum ita postulare, vt si iste desuerit, in relationem rationis transire intelligatur, & haec est
imprimis expressa sententia D. Thomæ, et su-
perius retulimus, & videtur mihi magis do-
ctrina Aristotelis, & naturæ harum relationum
conscientaneum, quod primo ostendi po-
test ex discrimine inter relationes transcen-
dentiales, ac secundarie dici ex una parte, & re-
lations tertij prædicamenti ex altera, quod ille
essentiales quidem respectus suus absolutum,
quare nullum præsupponunt fundamentum
ex cuius positione insurgant, sed essen-
tiam.

202.

tiam eorum simpliciter compleat, at relationes praedicamenti ad aliquid entibus absolutis accidente, eisque superueniunt, & idcirco ali-
quod in eis fundatum praesupponunt, quod consequntur, ut relationes primi generis can-
dem, vel diversam naturam extremonum, &
secundum eam naturalem proportionem, aut
commensurationem, seu dispositionem, qui-
bus positis relatio identitatis, aut diversitatis,
similitudinis, vel dissimilitudinis, equalitatis,
aut inaequalitatis consurgit, relationes secun-
di generis potentiam reductam ad actum, per
quare unum procedit ab altero, realiterque
ab eo dependet, relationes vero tertii genera-
ris, quas nomine mensuræ, ac mensurabilis
designauit Aristoteles, commensurationem
quandam non communem, sed specialem per
modum adæquationis tanquam fundamen-
tum praesupponunt, in quantum veritas scien-
tiaz, perfectio eius, atque extensio, ad tot, vel
plures conclusiones ab obiecto accipitur, ita
ut ad plures non possit se extendere, quæ sub
objeto non comprehendantur, quam com-
mensurationem, praefata relatio mensurabilis
ad mensuram cœquatur, talis vero commen-
suratio, seu adæquatio, realis, & actualis esse
debet in scientia, ut relationis realis, & actualis
fundamentum esse valeat, cum non sit rela-
tionem à fundamento accipere entitatem rea-
lem, sed realis, & actualis commensuratio nō
habetur, nisi cum ente reali, & actuali, quia
conditionem extremonum sequitur, rite
ab utroque dependens, ergo ex consequenti
relatio, quæ in ea fundatur, non nisi inter ex-
rema realia, & actualia consurger, atque ita
concludit eiusmodi relationes quantulibet
non mutuas terminari non posse, nisi ad
ens reale actuale, non ergo ad ens in potentia,
non ad ens rationis, vel ad nō ens, sed eo ipso
quod tale fuerit obiectum, potentia, habitus,
vel conceptus, relatio non realis, sed ratio-
nalis erit.

Obiectio.

At dices huiusmodi relationes non esse rea-
les, nisi ex parte, vel habitus, neque esse rela-
tiones mensuræ, cum potius obiectum men-
surae rationem induat, sed mensurabilis, quod
non actum, sed potentiam denotat, ergo ra-
tione priori sat erit, quod obiectum sit ens
rationis, aut non ens, cum non repugnet ens
rationis terminare relationem realem, tamen
si illius non sit capax, ut per eam referatur ad
aliud, ex parte vero posterioria sufficiet ei pro
terminio ens in potentia, nam mensurabili-

tas solum fundat relationem potentiam, at-
que adeò ex propria conditione potentiam
terminum petat.

Respondeo, quod licet verum sit solum ex Solutio-
parte scientie, aut potentie se tenere relatio-
nem realem, ceterum cum haec sit naturalis,
& realis ordinatio fundata etiam in naturali
adæquatione, & commensuratione, ex pro-
pria conditione postulat realem terminum,
cui adæquatur realiter scientia, & ad quod rela-
tio naturaliter insurgens ex tali adæquatione
terminetur. Secundo probatur, quia hoc
est discrimen inter relationem huius praedicamen-
ti ex una parte, & relationem secundam
dici, vel transcendentalē ex altera, quod
haec ex natura, & essentia unius extremiti habe-
tur, illa vero ei placeat accidere expositione fun-
damenti, & termini, cui realiter proportiona-
tur, requiriatur ergo positio realis, & actualis
termini, sicut realis, & actualis positio funda-
menti, ut relatio realis insurgat, & quolibet
deficiente, aut solam in potentia existente, de-
ficiet relatio realis, & solum inter talia extrema
versabitur relatio rationis. Probatur tandem,
quia si ad eam in potentia ordinaretur ens actus
per relationem realem, infinita darentur rela-
tiones in re qualibet, cu[m] res in potentia ad quas
ordinabitur, sint infinitæ, quod nullo modo
admitti debet, quia relationes reales, entitates
reales sunt, ergo si infinitæ actus admittantur,
neccesse erit entitatem actus infinitas admittere,
quod pro magno incômodo ducunt omnes.

Quod vero addatur relationem mensura-
bilis, nō actualem, sed potentiam esse, & qui-
uocationem patitur, ob quam verum apparet,
tametsi seruara loquendi proprietate (ut par-
est) si falsum: hac igitur distinctione facilè
expeditior, nam mensurabilitas actuale quid-
piam est, scientiaz, aut potentie conuenienter,
non secus, ac adæquatio, in qua fundatur,
quaenam respectu actus, per quem attinguntur
obiectum, potentiam, seu aptitudinem impor-
ter, vnde relationē actualem fundat, quis enim
dubit, quamlibet potentiam, aut habitū re-
latione reali actuali respicere obiectum, licet
hęc relatio mensurabilis appelletur, & non
mensurati, quia habitus quasi potentia est re-
spectu actus, quo medio attingit obiectum,
quemadmodū simililitas accidentis est actu in-
hærentia subiecto, & ex consequenti respectu
quodam transcendentali in ipsam et actus
inherentia inclusio ad illud ordinatur, que ra-
tionem respectu actus rideant considerata poten-
tia pe-

Ad id quod
additur.

tiz potius rationem habet. Ex quo iam patet, quo pacto relatio mensurabilitatis tanquam actualis, realem, & actualem terminum ex se postuler, quo deficiente solum erit relatio rationis respectu entis in potentia, aut entis rationis.

Hanc autem sententiam validè consonam esse Aristotelicae doctrinæ intelligi profecto, quisquis verba huius capituli perspenderit, duo enim de relativis assertit, primum, quod simul natura sint, secundum, quod simul sint cognitione, & ex virtutis intuitu valuerint ferme schola, quod posita se possunt, & interempta se interrumpunt: virtutis vero formaliter accipendum est, hoc est, de relativis sub formalis ratione relativorum, ut vera esse possint, & tunc ex eis elicere entis in actu ad ens in potentia, vel ad non ens, non dari relationem realem huius praedicamenti: nam similitas naturæ ex parte mensurabilis requisita, & positio huius posita mensura, ac desirio ea sublata, non solum realem, sed & aqualem rationem, sicut relationalis, & relativi, sic etiam termini, cui quantum ad hæc tria comparatur, sonant.

Solutio argumentorum Sonzinianis.

Satis facta
argumentis
Sonzin.
Ad p. m.

266.

267.

Neque argumenta pro Sonzinate facta conuincunt relationem realem non mutuam terminari posse ad ens in potentia, aut ad ens rationis. Primum namque hæc distinctione explicabitur: in potentij, & scientijs respectu obiectorum duplē respectum realem deberimus considerare. Vnum quidem diminutum, aut incompletum, quo complectut essentia cuiusque, & vocatur secundum dicē, alterum completem, & superuenientem, & vocatur relatio secundum esse, tertium genus praedicamentis, ad aliiquid, constituens, differt autem in multis: nam prior essentialis est, & cum absoluto completam potentiam, aut habitus rationem constituit, vnde nec ex aliquo fundamento consurgit, neq; speciali nomine relatio significatur, sed sub eodem absoluto scientijs, aut potentia involuitur: quocirca si euipotentia, aut scientia natura est obiectum circa quod versatur attingere, siue obiectum sit ens reale habens esse à natura in potentia, aut in actu, siue ab ipsomet intellectu effictum, ita hoc idem respicit per talen respectu diminutum, qui cum essentialis sit, neq; scientia, aut potentia superuenientis, sed vitramq; completa, quemadmodum nec fundameatus, ita nec ter-

minum, quibus positis insurgat, postulat, sed iuxta conditionem potentia, aut scientia esentialem subiicit, eam ad obiectum ordinans secundum modum, quo nata est illud respicere: & vt paucis naturam huius respectus complestanur, sicut entitas realis absoluta scientia, aut potentia, nō dependet ab entitate reali obiecti, sed à subiecto, ac reali actu, per quæ in eo generatur, accipit autem specificam rationem ab eo: pari ratione respectus ipse eis essentialis, vt pote intra rationem absolutam tanquam complementum eius clausus, nō dependet ab obiecto in sua reali entitate, sed ab eisdem subiecto, & actu, à quibus entitas absoluta scientia, cius tamen formalis ratio ab eo accipitur, ac proprieat sicut scientia realis, aut potentia, circa ens in potentia, aut ens rationis versari potest, ita respectus ipse, quantumlibet realis, ad obiectū talis conditionis potest eadem ordinare: relatio vero completa in eadem scientia fundata diuersas longe hæc conditiones, nam primo vñ est scientia intrinseca, sed ei superueniens accidentaliter ex particuliari commensuratione, & adequatione ad obiectum, in qua fundatur, vnde neque nomine scientia significatur, sed distincto, ac sibi proprio, nempe mensurabilis respectu mensura, neq; consurgit nisi posito hoc fundamento, & termino, & hinc est, quod non terminatur ad obiectū sub ratione obiecti, sed præcisè sub ratione termini, qui vocatur mensura: vnde inferitur, quod qualis fuerit mensura talis erit adæquatio scientia ad illā, & talis mensurabilitas consurgens ex adæquatione. Si fuerit realis, & actualis, relatio consurgens realis erit, si vero solum habuerit esse reale in potentia, aut fuerit ens rationis, nō nisi relatio rationis, quia entis in potentia, aut entis rationis, non adæquatur naturaliter ens realis, sed solum secundum rationem, atque adeò ex tali adæquatione sola relatio rationis potest insurgere.

Et hæc est potissima ratio ex discrimine inter vitramque relationem desumpta, ob quam discrimina prior realis esse potest inter ens, & non ens, inter ens actu, & ens in potentia, inter ens reale, & rationis: posterior vero, non nisi inter entia realia, actiue in rerum natura existentia, quod discrimen, quia non satis percepimus plures, nescientes duplē respectum rationalem prefatam in potentij, habitibus, ac notiis distinguere, sed vitramq; confundentes, pro eademq; accipientes, alleuerant inter ens in actu, & ens in potentia, ens rationis, vel omnipino non ens, in-

268.

269.

ens, intercedere posse relationem predicamentalem tertii generis: distinctio aurem virtutis, respectus à nobis exposta veritatem communis sententiae ostendit, & argumentum primum opposita sententiae dissoluit, negandum est enim ad formam illius, quod realis sit relatio mensurabilitatis in scientia, aut potentia respectu non entis, aut entis rationis, quamvis realis sit respectus contingentiae, quem vocamus secundum dici, & per quem ad illa tanquam ad obiecta terminantur.

Secundum quoque argumentum de eodem respectu procedit, non de relatione secundum esse, tertium genus ad aliquid constitutive: & si adhuc velis de hac illud accipere, nihil efficit, sed negandum est quod assumit, nempe potentias, & habitus realiter commensurari obiectis non existentibus, aut non habentibus realern entitatem, cum nihil sit naturaliter, aut realiter commensuratum nisi enti reali, carnis vero solum secundum rationem, unde ex priori dumtaxat adaequatione consurget relatio realis, & non nisi relatio rationis ex posteriori.

Ad tertium. Tertium argumentum non magnum negotium exhibet, admissio enim, quod terminus relationis non mutare officium dumtaxat terminandi relationem alterius exercet, negandum est entitatem realem non postulare, nam est solam denominationem extrinsecam ponat in eo actus terminandi, adaequatio tamen naturalis, ac realis mensurabilis ad ipsum, quae fundamentum relationis realis est, suo iure postulat realem entitatem eius, cum nec entiationis, nec reali potentiali aliquid possit naturaliter adequari.

Dileximus argumentum Gregorij.

SVperlunde tandem tria alia arguments, quibus sententia Gregorij robatur diluenda: & primum obiectebat testimonium Aristotelis capite presenti, ubi in secundo genere relationum collocavit eam, qua motuum ad mobile, factum ad faciendum, productuum ad productibile, & omnino agens ad passum referatur, de qua constat non necessario inter actu existentia versari, sed omnes ferme eiusmodi relationes inter eas actu, & eas in potentia: cui respondentum est adhuc in his relationibus terminum esse realem, & actu existentem, nam relatio morivi, aut actui, si realis est, non ad quocunque mobile,

aut passum terminatur, sed ad actu existens, licet actu non mouetur ab alio, aut ab eo patitur, sed moueri, vel pati: b: eo apta sit. Vel secundo respondeo, hos respectus non pertinere ad hoc predicamentum, sed solum esse relationes secundum dici, quia actionem, & motuum absolutam virtutem agendi, & mouendi important, quos respectus isti consequuntur necessario. Auctore item vero iuxta communem interpretationem sententiam in rectasendis relationibus, & relativis, eorumque exemplis designandis, non secus atque in definiendis, & explanandis eorum proprietatibus, sic se gessisse, ut promiscue acculerit omnia, quo ratione huius praedicamenti (ob debilissimam eius entitatem explicatu difficultatem) notiori redditeret, idque praesertim fecisse credendum est in exponendo secundo genere earum relationum, quae in actionibus, aut potentij agendi fundantur: quot autem, & quae ex relationibus huius generis in hoc predicamento sedent habeant, ex uniuersalibus conditionibus superius à nobis propositis iudicandū est. Quod vero idem argumentum opposuit, scis esse reale fundamentum ad realem relationem, sicut uniuersaliter existimatur, nisi simul ponatur terminus, nam cum relatio fundetur in reali commensuratione unius extremi cum altero, & unum non commensuraret alteri realiter, nisi reale sit, & actu existens, neque relatio consurget, nisi reale, & actu existens ponatur.

Ad secundum dicimus peculiare id esse causam finali, ut secundum esse reale, quod habet in potentia, moueat agens ad productionem effectus, et tamen vanum per realem apprehensionem, defecta ergo actualis existentia non fundat relationem realem, immo etiam defectu realis distinctionis ab effectu, cum semper contingat idem esse finem, & effectum, ut dum sanitatem inservius obtinet, cuius gratia sumpli poterit, eademque sanitatis, finis & effectus rationem habet: ad formam igitur argumenti negandum est, quod inter causam, & effectum semper intercedat relatio realis, nisi ubi realis distinctio actualis, & positiva intercedit. Si autem quispiam in eo persistere vellet, quod finis ratione apprehensionis causat, ac propriece distinguuntur semper ab effectu, nam sanitas reali apprehensione vestita, quo pacto finalis est causa, te ipsa distinguuntur a semiperfipa nuda, qua ratione effectus est, & realiter dicitur.

Ad secundum.

216.

Ad tertium.

Ad primum
argumentum
Greg.

211.

213.

Ad IL

214.

Nota.

214.

ter dicitur esse in intellectu, aduertere debet, nec apprehensionem aliquid reale in sanitate ponere, nec per illam finalitatem, sed per propriam entitatem, quam habet in causis: quare nec per apprehensionem distinguetur realiter, tanquam finalis causa, nec distinctione intrinseca, sed propter extitum seca: non ergo verum est, quod finalis causa, ut talis, actualem habeat existentiam, neque distinctionem realiter ab effectu, ut possit esse fundatum realis relationis, per quam ad effectum referatur, nec relationem realem effectus terminata, nam dum effectus iam est, cessat propter causalitas finis, & dependentia ab ipso.

Postremum argumentum solvit facile, quia respectus, quem representatio imaginalis, vel concepius ab intuisco claudit, non est relatio praedicalitalis, sed secundum dicti, & propriece ex ipsam entitate, & realitate imaginis pender potius realitas eius, quam à re representata, qua proinde non existente realis in imagine esse potest.

QVAESTIO DECIMA.

Fundeturne aliqua relatio prædicamentalis proxime in substantia.

Explicatur titulus questionis.

Tituli expositio.

215.

Nota 1.

Talia esse designata ab Arist. s. metaph. cap. 5. fundamenta relationis, numerum, vel unitatem, actionem, & passionem, ac mensuram, in paruis dubijs statutum reliquias, nunc autem singula percurtere, ac ex professo examinare oportet singulis contercijs.

Ei circa primum (ut ab eo initium sumamus) certum est relationem realem primi generis fundari in numero, ut duplo, & subduplici ostendunt. Certum est etiam unitatis no-nine, non tam dum taxat intelligi ab Aristotele, quae principium numeri est, sed quamlibet conuenientiam essentialis perfectionis quarumlibet rerum, ut vniuersi expositores testantur, & verba ipsa Aristotelis à nobis superius recensita plane docent, & cum oppositorum eadem sit consideratio, ex consequenti sub nomine unitatis clauditur quaeunque diuersitas essentialis.

Nota 2.

Tercio, certum est etiam apud omnes du-

216.

plex esse fundamentum relationis in hoc primo genere, ac suo modo in exercitu: remotum, & proximum, tremorum fundamentū est res illa, vel essentia, in qua essentialis conuenientia reperitur, ut quantitas, vel qualitas: proximum est unitas, vel conuenientia duorum extremitum in eadem, & haec vocatur etiam communis schola: voce ratio fundandi, & merito quidem, quia non est id, quod fundat relationem, sed ratione cuius res illa, vel essentia, in qua reperitur, fundamentum est.

Quarto, inter omnes conuenit unitatem in Nota. p. qualitate, & quantitate fundamentum esse relationis realis, & qualitatibus, & similitudinis, & horum accidentium ratione easdem relationes reales conuenire substantiae: nam proprietas eandem participationem albedinis dicuntur duo corpora similia, & propter participationem quantitatis eiusdem mensuræ dicuntur aequalia.

Ceterum, an quemadmodum eiusmodi ac Nota. p. cidentia proprie essentiali unitatem, vel diversitatem diuersa relationum genera proximè fundant, eodem pasto substantia proximū sic fundamentum relationis praedicalitalis: ita ut verum sit non minus ad aliquid esse, quae conueniunt in substantia, quam in qualitate, & quantitate, difficulter habet controversum.

Quam ut notiorem reddamus, obseruan- Ultimo ob- dōm est, triplicem esse unitatem substantiae, serua, numericam, specificam, & genericam: nume- rica est, qua Petrus in se dicitur idem num- ero, id est, à se non distinctus, sed à quolibet alio, specifica est conuenientia essentialis duorum individuorum eiusdem conditionis, ut Petri, & Ioannis in essentia hominis, genera- ca duarum specierum in eodem genere, ut ho- minis, & leonis in natura animalis, & quidem de numericā unitate ab uniuersis statuitur nō esse fundamentum relationis realis defectu realis distinctionis extremitum: nam dum idem, vel non diuersus numero à se appellatur Pe- trus, verum est ea solum ratione, quia intellectus eum tanquam duo extrema numericā identitatis apprehendit, eiusdem autem ad se ipsum non potest esse relatio realis. De unitate igitur specifica, & genericā dumtaxat dif- sensio esse potest, an identitas specifica duorum individuorum, & genericā duarum spe- cierum, sit relatio realis huius prædicamen- ti ad primum genus referenda.

Refertur, & explicatur prima sententia.

¶ Sentent.

Negant plures, quanquam non eadem via incedant, nam quidam adulant eiusmodi vnitates reales esse relationes, sed rationis ab intellectu apprehendente extrema sub tali conuenientia, vel vnitate excoigitatas.

Primum fundamen-tum.

Quibus fuerit in primis illud, quod attingere cœpimus, nempe vnitatem genericam, & specificam, nec reales esse, nec extremis conuenienti operatione intellectus, sed ab eo fieri per abstractionem à singularibus conditionibus, & cum fundamentum realis relationis debet esse reale, ab eo siquidem realem entitatem accipit, eiusmodi relationes non erunt reales.

212.

Probatur secundò, quia relationes, quæ non minus conuenient rebus, dum non existunt actu, quam dum actu existunt, non sunt reales, sed tales sunt relationes, de quibus loquimur, ergo non sunt reales: probatur vii. q. pars antecedens, maior quidem, quia illud, quod conuenit rei, dum non existat, non potest esse reale, ergo quod indifferenter ei conuenit, dum actu existit, ac dum non est, non erit reale, cum abstracta à reali eius existentia: minor verò classius ostenditur, quia non minus sunt eiusdem speciei Petrus, & Ioannes mortui, quam dum in viuis enumerabantur, nec minus erunt equus, & leo genere idem cuiusque eius singulatibus existentis, quam dum in eis actualem habebant existentiam, ergo huiusmodi relationes identitatis, non sunt reales, sed rationis. Hinc sententiam acerrimè defendit P. Fonseca 4. lib. metaph. cap. 2. quæst. 7. sect. 8. & lib. 5. cap. 15. quæst. 1. sect. 7.

219.

Refertur secunda opinio, que affirmat relationes identitatis specifica, vel generice esse transcendentes.

Secunda sent.

Alii vero alia incedentes via, reales esse relationes identitatis specificæ, atque genericæ admittunt, non tam prædicamentales, sed transcendentes: hanc sententiam retulit Sorzinius 5. metaph. quæst. 31, cui subscriptus Mercatus questione vñica huius prædicamentis, vbi pro eius confirmatione duo assert, vnum, Aristotelem tria tantum fundamenta designasse, nempe quantitatem,

220.

actionem, & passionem, & qualitatem, sive mensuratam, nulla mentione facta substantias, ergo certe relationem prædicamentalem in ea non fundari.

Alterum, vnitatem, & distinctionem esse Prima conquisitio passiones entis realis: vnde quemadmo firmatio. dum entitas realis transcendentis est prædicta. Confutatum, ad ordinemque proxime prædicamentalem non limitatur, pari ratione vnitas, & distinctionis, & ex consequenti relationes identitatis, ac distinctionis realis, specificæ, atq; genericæ in eisdē fundatae transcendentes erunt.

Testimonium quoddam aliud est D. Thom. 4. contra gentes cap. 14. vbi sic loquitur: *Relatio non solum præexistit esse substantie, sed esse diorum accidentium, ex quibus causatur, sicut vnum in quantitate causat aequalitatem, & vnum in qualitate similitudinem, &c.* Hoc est autem non proximè in substantia, sed in alio sibi accidenti superaddito fundari: negantem igitur partem tuerit D. Thom.

225.

Vera sententia præcedentibus opposita explicatur.

Verisimilior nihilominus sententia, & Vera sententia propriæ est, relationem prædictamentalem fundari proximè in substantia, nam 5. metaph. cap. 15. fundamentum Aristoteli relationū primi generis designans, postquam relationes in numero fundatas recensuit, sic loquitur de his, quæ in vnitate fundantur. *Hec itaque ad aliquid omnis secundum numerum Aristoteles dicuntur, & numeri passiones sunt, & adhuc aquile, similes, & idem secundum modum alium?* Secundum vnum etenim omnia dicuntur, eadem enim sunt, quorum substantia una, similia vero, quorum qualitas una, equalia autem, quorum quantitas una, &c. Quid expressius dici potuit, ut intelligamus vnitatem perfectionis horum trium prædicamentorum verum esse fundamentum relationum primi generis.

Diuus Thomas exprefit eandem veritatem proficietur opusculo 48. tract. 5. de prædicamento ad aliquid cap 4. hic se verbis: *Nihil tam obstat, quia relatio possit fundari immediate in substantia, nam in uno in substantia fundatur identitas, in uno in quantitate aequalitas, in uno in qualitate similitudo.* Et explicatus de relationibus identitatis loquens 1. parte quæst. 22. art. 1. ad 2. docet identitatem numericam esse relationem rationis, genericam, & specificam, realem, & prædicamentalem.

226.

Temp.

Tenuerunt eandem sententiam ex antiquis interpretibus Aristotelis Auenic. 3. Metaphysicæ cap. 10. Albertus Magnus tractatu de prædicamento ad aliquid cap. 3. non longè à principio, ex discipulis vero D. Thomæ, Caecetanus i. part. quæst. 23. art. 1 ad secundum. Fer. 4. contra gentes cap. 1. Soszin. 5. metaph. quæst. 31. Sotus quæst. 1. huius prædicamenti, hisque fulcitur rationibus.

Prima 22.
23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 617. 618. 619. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 647. 648. 649. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 687. 688. 689. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 697. 698. 699. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 707. 708. 709. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 715. 716. 717. 717. 718. 719. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 725. 726. 727. 727. 728. 729. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 735. 736. 737. 737. 738. 739. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 744. 745. 746. 746. 747. 748. 748. 749. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 754. 755. 756. 756. 757. 758. 758. 759. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 764. 765. 766. 766. 767. 768. 768. 769. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 774. 775. 776. 776. 777. 778. 778. 779. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 784. 785. 786. 786. 787. 788. 788. 789. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 794. 795. 796. 796. 797. 798. 798. 799. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 804. 805. 806. 806. 807. 808. 808. 809. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 814. 815. 816. 816. 817. 818. 818. 819. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 824. 825. 826. 826. 827. 828. 828. 829. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 834. 835. 836. 836. 837. 838. 838. 839. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 844. 845. 846. 846. 847. 848. 848. 849. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 854. 855. 856. 856. 857. 858. 858. 859. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 864. 865. 866. 866. 867. 868. 868. 869. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 874. 875. 876. 876. 877. 878. 878. 879. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 884. 885. 886. 886. 887. 888. 888. 889. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 894. 895. 896. 896. 897. 898. 898. 899. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 904. 905. 906. 906. 907. 908. 908. 909. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 914. 915. 916. 916. 917. 918. 918. 919. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 924. 925. 926. 926. 927. 928. 928. 929. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 934. 935. 936. 936. 937. 938. 938. 939. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 944. 945. 946. 946. 947. 948. 948. 949. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 954. 955. 956. 956. 957. 958. 958. 959. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 964. 965. 966. 966. 967. 968. 968. 969. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 974. 975. 976. 976. 977. 978. 978. 979. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 984. 985. 986. 986. 987. 988. 988. 989. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 994. 995. 996. 996. 997. 998. 998. 999. 999. 1000. 1000. 1001. 1001. 1002. 1002. 1003. 1003. 1004. 1004. 1005. 1005. 1006. 1006. 1007. 1007. 1008. 1008. 1009. 1009. 1010. 1010. 1011. 1011. 1012. 1012. 1013. 1013. 1014. 1014. 1015. 1015. 1016. 1016. 1017. 1017. 1018. 1018. 1019. 1019. 1020. 1020. 1021. 1021. 1022. 1022. 1023. 1023. 1024. 1024. 1025. 1025. 1026. 1026. 1027. 1027. 1028. 1028. 1029. 1029. 1030. 1030. 1031. 1031. 1032. 1032. 1033. 1033. 1034. 1034. 1035. 1035. 1036. 1036. 1037. 1037. 1038. 1038. 1039. 1039. 1040. 1040. 1041. 1041. 1042. 1042. 1043. 1043. 1044. 1044. 1045. 1045. 1046. 1046. 1047. 1047. 1048. 1048. 1049. 1049. 1050. 1050. 1051. 1051. 1052. 1052. 1053. 1053. 1054. 1054. 1055. 1055. 1056. 1056. 1057. 1057. 1058. 1058. 1059. 1059. 1060. 1060. 1061. 1061. 1062. 1062. 1063. 1063. 1064. 1064. 1065. 1065. 1066. 1066. 1067. 1067. 1068. 1068. 1069. 1069. 1070. 1070. 1071. 1071. 1072. 1072. 1073. 1073. 1074. 1074. 1075. 1075. 1076. 1076. 1077. 1077. 1078. 1078. 1079. 1079. 1080. 1080. 1081. 1081. 1082. 1082. 1083. 1083. 1084. 1084. 1085. 1085. 1086. 1086. 1087. 1087. 1088. 1088. 1089. 1089. 1090. 1090. 1091. 1091. 1092. 1092. 1093. 1093. 1094. 1094. 1095. 1095. 1096. 1096. 1097. 1097. 1098. 1098. 1099. 1099. 1100. 1100. 1101. 1101. 1102. 1102. 1103. 1103. 1104. 1104. 1105. 1105. 1106. 1106. 1107. 1107. 1108. 1108. 1109. 1109. 1110. 1110. 1111. 1111. 1112. 1112. 1113. 1113. 1114. 1114. 1115. 1115. 1116. 1116. 1117. 1117. 1118. 1118. 1119. 1119. 1120. 1120. 1121. 1121. 1122. 1122. 1123. 1123. 1124. 1124. 1125. 1125. 1126. 1126. 1127. 1127. 1128. 1128. 1129. 1129. 1130. 1130. 1131. 1131. 1132. 1132. 1133. 1133. 1134. 1134. 1135. 1135. 1136. 1136. 1137. 1137. 1138. 1138. 1139. 1139. 1140. 1140. 1141. 1141. 1142. 1142. 1143. 1143. 1144. 1144. 1145. 1145. 1146. 1146. 1147. 1147. 1148. 1148. 1149. 1149. 1150. 1150. 1151. 1151. 1152. 1152. 1153. 1153. 1154. 1154. 1155. 1155. 1156. 1156. 1157. 1157. 1158. 1158. 1159. 1159. 1160. 1160. 1161. 1161. 1162. 1162. 1163. 1163. 1164. 1164. 1165. 1165. 1166. 1166. 1167. 1167. 1168. 1168. 1169. 1169. 1170. 1170. 1171. 1171. 1172. 1172. 1173. 1173. 1174. 1174. 1175. 1175. 1176. 1176. 1177. 1177. 1178. 1178. 1179. 1179. 1180. 1180. 1181. 1181. 1182. 1182. 1183. 1183. 1184. 1184. 1185. 1185. 1186. 1186. 1187. 1187. 1188. 1188. 1189. 1189. 1190. 1190. 1191. 1191. 1192. 1192. 1193. 1193. 1194. 1194. 1195. 1195. 1196. 1196. 1197. 1197. 1198. 1198. 1199. 1199. 1200. 1200. 1201. 1201. 1202. 1202. 1203. 1203. 1204. 1204. 1205. 1205. 1206. 1206. 1207. 1207. 1208. 1208. 1209. 1209. 1210. 1210. 1211. 1211. 1212. 1212. 1213. 1213. 1214. 1214. 1215. 1215. 1216. 1216. 1217. 1217. 1218. 1218. 1219. 1219. 1220. 1220. 1221. 1221. 1222. 1222. 1223. 1223. 1224. 1224. 1225. 1225. 1226. 1226. 1227. 1227. 1228. 1228. 1229. 1229. 1230. 1230. 1231. 1231. 1232. 1232. 1233. 1233. 1234. 1234. 1235. 1235. 1236. 1236. 1237. 1237. 1238. 1238. 1239. 1239. 1240. 1240. 1241. 1241. 1242. 1242. 1243. 1243. 1244. 1244. 1245. 1245. 1246. 1246. 1247. 1247. 1248. 1248. 1249. 1249. 1250. 1250. 1251. 1251. 1252. 1252. 1253. 1253. 1254. 1254. 1255. 1255. 1256. 1256. 1257. 1257. 1258. 1258. 1259. 1259. 1260. 1260. 1261. 1261. 1262. 1262. 1263. 1263. 1264. 1264. 1265. 1265. 1266. 1266. 1267. 1267. 1268. 1268. 1269. 1269. 1270. 1270. 1271. 1271. 1272. 1272. 1273. 1273. 1274. 1274. 1275. 1275. 1276. 1276. 1277. 1277. 1278. 1278. 1279. 1279. 1280. 1280. 1281. 1281. 1282. 1282. 1283. 1283. 1284. 1284. 1285. 1285. 1286. 1286. 1287. 1287. 1288. 1288. 1289. 1289. 1290. 1290. 1291. 1291. 1292. 1292. 1293. 1293. 1294. 1294. 1295. 1295. 1296. 1296. 1297. 1297. 1298. 1298. 1299. 1299. 1300. 1300. 1301. 1301. 1302. 1302. 1303. 1303. 1304. 1304. 1305. 1305. 1306. 1306. 1307. 1307. 1308. 1308. 1309. 1309. 1310. 1310. 1311. 1311. 1312. 1312. 1313. 1313. 1314. 1314. 1315. 1315. 1316. 1316. 1317. 1317. 1318. 1318. 1319. 1319. 1320. 1320. 1321. 1321. 1322. 1322. 1323. 1323. 1324. 1324. 1325. 1325. 1326. 1326. 1327. 1327. 1328. 1328. 1329. 1329. 1330. 1330. 1331. 1331. 1332. 1332. 1333. 1333. 1334. 1334. 1335. 1335. 1336. 1336. 1337. 1337. 1338. 1338. 1339. 1339. 1340. 1340. 1341. 1341. 1342. 1342. 1343. 1343. 1344. 1344. 1345. 1345. 1346. 1346. 1347. 1347. 1348. 1348. 1349. 1349. 1350. 1350. 1351. 1351. 1352. 1352. 1353. 1353. 1354. 1354. 1355. 1355. 1356. 1356. 1357. 1357. 1358. 1358. 1359. 1359. 1360. 1360. 1361. 1361. 1362. 1362. 1363. 1363. 1364. 1364. 1365. 1365. 1366. 1366. 1367. 1367. 1368. 1368. 1369. 1369. 1370. 1370. 1371. 1371. 1372. 1372. 1373. 1373. 1374. 1374. 1375. 1375. 1376. 1376. 1377. 1377. 1378. 1378. 1379. 1379. 1380. 1380. 1381. 1381. 1382. 1382. 1383. 1383. 1384. 1384. 1385. 1385. 1386. 1386. 1387. 1387. 1388. 1388. 1389. 1389. 1390. 1390. 1391. 1391. 1392. 1392. 1393. 1393. 1394. 1394. 1395. 1395. 1396. 1396. 1397. 1397. 1398. 1398. 1399. 1399. 1400. 1400. 1401. 1401. 1402. 1402. 1403. 1403. 1404. 1404. 1405. 1405. 1406. 1406. 1407. 1407. 1408. 1408. 1409. 1409. 1410. 1410. 1411. 1411. 1412. 1412. 1413. 1413. 1414. 1414. 1415. 1415. 1416. 1416. 1417. 1417. 1418. 1418. 1419. 1419. 1420. 1420. 1421. 1421. 1422. 1422. 1423. 1423. 1424. 1424. 1425. 1425. 1426. 1426. 1427. 1427. 1428. 1428. 1429. 1429. 1430. 1430. 1431. 1431. 1432. 1432. 1433. 1433. 1434. 1434. 1435. 1435. 1436. 1436. 1437. 1437. 1438. 1438. 1439. 1439. 1440. 1440. 1441. 1441. 1442. 1442. 1443. 1443. 1444. 1444. 1445. 1445. 1446. 1446. 1447. 1447. 1448. 1448. 1449. 1449. 1450. 1450. 1451. 1451. 1452. 1452. 1453. 1453. 1454. 1454. 1455. 1455. 1456. 1456. 1457. 1457. 1458. 1458. 1459. 1459. 1460. 1460. 1461. 1461. 1462. 1462. 1463. 1463. 1464. 1464. 1465. 1465. 1466. 1466. 1467. 1467. 1468. 1468. 1469. 1469. 1470. 1470. 1471. 1471. 1472. 1472. 1473. 1473. 1474. 1474. 1475. 1475. 1476. 1476. 1477. 1477. 1478. 1478. 1479. 1479. 1480. 1480. 1481. 1481. 1482. 1482. 1483. 1483. 1484. 1484. 1485. 1485. 1486. 1486. 1487. 1487. 1488. 1488. 1489. 1489. 1490. 1490. 1491. 1491. 1492. 1492. 1493. 1493. 1494. 1494. 1495. 1495. 1496. 1496. 1497. 1497. 1498. 1498. 1499. 1499. 1500. 1500. 1501. 1501. 1502. 1502. 1503. 1503. 1504. 1504. 1505. 1505. 1506. 1506. 1507. 1507. 1508. 1508. 1509. 1509. 1510. 1510. 1511. 1511. 1512. 1512. 1513. 1513. 1514. 1514. 1515. 1515. 1516. 1516. 1517. 1517. 1518. 1518. 1519. 1519. 1520. 1520. 1521. 1521. 1522. 1522. 1523. 1523. 1524. 1524. 1525. 1525. 1526. 1526. 1527. 1527. 1528. 1528. 1529. 1529. 1530. 1530. 1531. 1531. 1532. 1532. 1533. 1533. 1534. 1534. 1535. 1535. 1536. 1536. 1537. 1537. 1538. 1538. 1539. 1539. 1540. 1540. 1541. 1541. 1542. 1542. 1543. 1543. 1544. 1544. 1545. 1545. 1546. 1546. 1547. 1547. 1548. 1548. 1549. 1549. 1550. 1550. 1551. 1551. 1552. 1552. 1553. 1553.

camēis reperiantur. Ex quo intelligitur, subiecta harum relationum, aut etiam fundamenta in cunctis praedicamentis inveniti, relationes vero non nisi ad hoc praedicantem spectare, quare transcendentalis absque fundamento rationis appellantur.

II. Ratio.

Quo supposito probatur secundo, Petrus in quantum idem cum Paulo in humanitate nihil absolutum importat, sed totum suum esse est ad Paulum ordinati, esse autem eundem quidquam reale est, cum sic esse hominem, ergo realis est, & relativa talis identitas, & similiter sit argumentum de identitate generica, ac diversitate specifica equi, & hominis.

III. Ratio.

Postremo, aequalitas duorum corporum quantitatis, quia realis est, fundat relationem realem, & praedicamentalem, sed aequalitas perfectionis essentialis duorum individuum eiusdem speciei non est minus realis, nec minus est ratio referendi vniū ad alterum, ergo fundat relationē realem, quam per similitudinem vocamus aequalitatem, propriè verò identitatem specificam: proximè autem conuenire substantiae constat, quia prius quam intelligatur substantia alicui accidenti affecta, intelligitur tantè magnitudinis, vel perfectionis essentialis ex proprio genere, & differentia, ergo proximè fundat relationem realem duorum extreborum, quae ab eadem dicuntur aequalis perfectionis.

Soluuntur argumenta aliorum
opinioneum.

Ad 1 partē
opinonis
respondet.

Ad primum argumentum primae opinioneis, ex his quae adnotata sunt q. 3. vniuersaliter de vnitate formalis respondentium est, vbi statutum est, efficasibique rationibus confirmatum, nullam vnitatem, sive positivam, sive negativam dari ante operationem intellectus, per quam aliquid multis communis quoquo modo sit, sed naturam cum omnibus suis gradibus, ac praedicatis positivis ac negativis esse singularem, ac diuisam per differentias numericas, & solum dari vnitatem quandam virtualem, & quasi in fundamento remoto inter naturas singulares Petri, & Pauli, in quaari ab eis abstractibilis est eadem natura specifica, quod fundamentum non repertur in individuis diversarum specierum, quibus non eadem praedicata quidditatis, sed diversa conuenire possunt, & pars est ratio de speciebus in natura genericā conuenientiaptis.

228.

Secundum argumentum eiusdem sententie Ad II. tñ solvit nos nostram sententiam confirmantes.

Secunda sententia planè falsum assumit, Ad L II. presupponens nullam mentionem substantiarum fecisse Aristotelem, dum fundamentum relationum primi generis designauit, cum expresse docuerit, non solum vnitatem quantitative fundare relationem, sed vnitatem perfectionis, quae in albedine efficit similitudinem, in quantitate aequalitatem, identitatem vero, aut distinctionem in substantia.

229.

Ad secundum dicimus, vnitatem realem Ad II. duplificem esse, una est, quae sequitur cuiuslibet entitatem, & hęc propter transcendentiam haud quamquam potest relationem praedicamentalem fundare, alia est vnitatis peculiaris, ac determinata, quae non sequitur ens, aut entitatem quacunque, sed certam, ac determinatam, hoc est, completam, & talis est specifica duarum specierum, fundans relationes identitatis, & merito quidem, cum non sit transcendentis, praedicamentalis relationis fundamentum esse valer, eademque est ratio de diversitate specifica, & distinctione reali, in quibus fundantur relationes diversitatis, ac distinctionis, admittimus ergo vnitatem specificam, & genericam in cunctis reperiit praedicamentis, quanquam à principali denominatione substantialis suscipiat, nihilominus transcendentis non vocatur propter determinatam eius rationem.

Testimonium D. Thom. duobus modis exponit. Primo à Ferr. in commentarij illius, monitione vbi substantiam ait fundare relationem me D. Thom. dia vnitate specifica, vel genericā, quae licet sit substantialis, modum quendam habet accidentis, in quantum quid superadditum extremis intelligitur, vt fundare possit relationem, vnde non solum de ceteris relationibus, in alijs accidentibus fundatis verum est, aliquo medio accidenti inesse substantiaz, sed etiam de ea, quae in eadē substantia fundatur, quamquam diversa ratione, nam illa medio accidenti vero, ac proprio, haec vero non nisi secundum modum, vel similitudinem.

230.

Nos vero aliam addimus solutionem hanc Alia solūnon spernentes, nempe à toto (vñ aiunt) genetio. re loqui D. Thom. ac si dicat, talis esse nature relationem, vt maiori ex parte alio accidenti indiget: quo medio inharet substantia, cui non obstat aliquam esse relationem ei proximè

proxime inherenterem, quemadmodum in ea proximè fundatur.

QV AESTIO VNDECIMA.

An una relatio realis possit esse fundamentum alterius.

Proponitur negativa sententia The-
mistarum.

Ratio dubi-
andi.

231.

ESeque ratio dubitandi, quia si vnitas spe-
cifica substantie, atq; etiam genericæ fun-
dar relationem, & pariter vnitas in quanti-
tate, & qualitate, cum dentur etiam relatio-
nes eiusdem, ac diversæ speciei, se generis, non
minus fundare poterunt relationes alias iden-
titatis, ac diversitatis.

Ex opposita vero parte, si admittatur una
relationē fundare alteram: statim sequitur pro-
cessus quidā infinitus, cum eodē modo secūda
relatio fundare possit aliam, ac prima, pariter
que de tertia videatur necessarium, sicutque in
infinitum procedatur.

Negatiuam partem colligere licet ex verbis
D.Thom. i p. qu. 42. artic. 1 ad 4. inferius refe-
rendis quibus docet planè unam relationem
non referri ad alteram per relationem aliam,
ex quo deducitur, nec fundamentum alterius
est. Etenim si una relatio esset fundamentum
alterius, per aliam absque dubio relationem
ordinatur, & non per se ipsam, cum relatio à
suo fundimento ratione, ut minimum forma-
li distinguitur, eandem partem sequenti sunt
Ferrar. 4. lib. contra gentes, capit. 4. & expref-
fus Paulus Sonz. 5. metaph. q. 29. ad primū.

Habet autem pro se hīc argumenta. Primum,
nam relatio ex propria condizione est ratio re-
ferendi vnum ad alterum, ergo per se ipsam, &
non per aliud ordinabitur ad quodcumque or-
dinari potest, quemadmodum albedo ex pro-
pria conditione est ratio albi, & idcirco non
potest per alteram albedinem albesci, sed si
relatio fundaret relationem, ordinaretur per
illam ad alteram, quemadmodum quodlibet
aliud relationem fundans per eam refertur, er-
go negandum omnino est relationem fundare
alteram relationem.

Secundum, si relatio esset fundamentum re-
lationis, non certe alterius, quam eum, quae in
vniitate fundatur, quam docevit Aristoteles

Sententia
negativa.
D. Thom.

Largum.

232

II Largum.

primum genus huius prædicamenti constitue-
re, cum exploratum sit relationem non esse
potentiam actiū, aut passiū, nec rem al-
teri commensurabilem, vt censetur relatio-
nes aliorum generum fundare posse, sed ne-
quit fundare relationem primi, ergo nullam:
minor probatur dupliciter, primo, quia relatio
primi generis est identicas, aut diuersitas spe-
cifica, seu genericā, similitudo, aut dissimilitu-
do, aequalitas, aut inæqualitas: prima fundatur
in substantia, secunda in qualitate, tertia in
quantitate, ergo non habet locum relatio in-
ter fundamenta huius generis. Secundo, rela-
tio habet genus ex eo quod est ordinatio ad
terminum, & speciem ex eo, quod est ordina-
tio ad talē terminum, ex quo etiam distin-
guitur à ceteris secundum speciem, ergo qua-
libet relatio ex eo, quod est ordinatio ad ter-
minum, aut talē terminum, habet unitatem
aut distinctionem, quare non est eadem aut di-
uersa per alteram relationem, sed per se me-
ipsam, & idcirco aliam relationem fundare ne-
quirit.

Postremum, quia si una relatio fundaret al-
teram, procedendum esset in infinitū in relati-
onibus, hoc non est admittendum, cum ex eo
sit dari infinitas relationes actu, que cum sint
eotia prædicamentalia dabitur infinitum actu
in hisce rebus, sed probatur consecutio prima,
nam si paternitas fundat aliam relationem, cu
illa sit vera relatio, erit etiam alterius relatio-
nis fundamentum, non est enim potior ratio
de prima, quam de secunda, eademque erit de
terta, & sic in infinitū.

Probatur affirmativa sententia Scoti.

PArtem vero assertentem, quod relatio sit
fundamentum relationis, sequitur Scot.
in. 2. dist. 1. q. 4 & 5 & in 4. d. 6. 10. & cum

eo Lichetus, & Maytronius eisdem locis. Ante affirma-
tio-
nius Andreas, 5. metaphys. quæst. 13. & lib. de Scotti.
sexprincipijs. q. 10.

233.

Primum eius fundamentum accipitur ex Eu-
clide. 5 Geometrī in principio, vbi definiens I. Fundam-
proportionalem, ait esse similitudinem du-
arum proportionum, quod verum esse non po-
test, nisi in proportione (quæ vera relatio est)
similitudo fundetur: de qua enī constat, quod
sit relatio similitudinis ad primum genus huius
prædicamenti pertinens, quare necesse est fa-
teri unam relationem esse fundamentum al-
terius.

II. Fund.

Secundo probatur, non minum sunt similes duæ paternitates, quam duæ albedines eiusdem gradus intensionis, sed id his fundatur relatio similitudinis, ergo & in illis. Neque sit satis argumento, si dicatur primo, duas paternitates, cum sint essentialiter rationes referendi, non referri per alteram relationem sicut albedines, sed per se: quia & si rationes referendi sint partis ad filium, non tamen sunt rationes referendi unum ad alterum in ratione similis, & cum haec ratio similis in ipsiusmet referatur, non secus ac in duplice albedine, sequitur planè per relationem similitudinis à se distinctam (ut distinguitur relatio à fundamento) referri, quod est relationem fundare.

Solutio II.

Nec etiam si satis secundò si dicatur, inter paternitates non esse propriè similitudinem, que soli qualitati attribuiuntur, & ideo non fundare veram relationem, cum quia paternitates non minus sunt eiusdem essentie specificæ, quam albedines, ergo non sunt minus propriæ similes, cum habeant essentiam eiusdem conditionis: & iam quod inter paternitates, non esset propria similitudo, negari tamen non potest, quod inter duas similitudines in albedine fundatas detur propria similitudo, atque ad eam propria relatio, in eisdem relationibus similitudinis fundata, ac demum negari non potest duas paternitates esse eiusdem speciei, ac diversas à filiationibus, erant igitur fundamentū, si non similitudinis, falso relationis realis idētaria in veritate specifica fundatae.

Postrema sententia media inter utramq.

Vltima sen-
tencia.
medium te-
netur.

237.

Medium inter hæc extrema videntur ponere moderni quidam aientes relationem unam non fundare alteram à se distinctam, esse tamē sui ipsius fundamentū secundum rationem, quod ut explicent, duplicitur quamlibet relationem considerari posse presupponunt. Primo, ut est id, quod alteram se ferunt, ut aquam similis, vel eadem secundum speciem. Secundo in quantum est ratio referendi seipsum ut similem, vel eandem, & sub confideratione priori, fundamentum esse affirmat sui ipsius modo posteriori considerata, itaq; considerata, ut quod refertur, est fundamentum sui, ut rationis referendi semetipsa ad illam alteram. Pro hac sententia refutant Caiet. i p. q. 42. artic. 2. quem tamen si consubstantient, nec verbum de hac te fecisse cernerent.

Eorum autem fundamentum est, quia una Fundamenta relatio verè referitur ad alteram eiusdem, vel tum diversæ speciei, non tamen per alteram relationem, quia cum ipsa sit ratio referendi, non indiger alia relatione, per quam referatur, & tunc, sicut ipsa est eadem, vel diversa ab altera, pari ratione se ipsa referatur ad illam, & non per aliam relationem sibi superadditā. Ex quibus habetur esse sui ipsius fundamentum, quia si per alteram relationem ordinaretur, tam absque dubio fundaret, cum ergo ordinetur se ipsa ut ratione referendi, sequitur esse ipsius fundamentum diverso modo consideratum, hoc est, in quantum est id, quod referens & referendi ratio, & hunc tensum non esse oppositum doctrinæ D. Thom. arbitrantur, nam loco nuper memorato in solutione ad quartum scolum negat unam relationem esse fundamentum alterius à se distinctæ, non tamen esse sui ipsius fundamentum in quantum diversas rationes habet, eius quod refertur, & quo refertur, ut scholastico more loquamur.

Illiatio.

Refellitur sententia.

Quidquid de extremitatibus, medium hoc à veritate, & relationum natura alienum videtur, quod ita probo: relationes distinguuntur species, quia sunt rationes referendi ad terminos speciei diversos, ut Paternitas, quia est ratio referendi ad filium, distinguuntur species à similitudine, quae est ratio referendi ad simile, & ab identitate, quae est ratio referendi ad idem, repugnat ergo, quod eadem ratio sit ratio referendi ad terminos specie diversos, sed paternitas est ratio referendi ad filium, ergo nequit esse ratio referendi ad simile, vel ad idem secundum speciem, comparata autem ad alteram paternitatem dicitur similis, aut eadem secundum speciem, ergo ad illam ordinatur realiter, non secus ac res qualibet ad alteram eiusdem speciei, sed non potest per semetipsam realiter ordinari, ergo ordinabitur ab ipso dubio per alteram: probatur cuiusdebet coadieutatio, quia ex se est ratio referendi ad filium, ergo non potest esse ratio referendi ad simile, vel idem, ad alteram autem paternitatem uno ex his modis ordinatur, ergo non est sibi ratio talis ordinatio, quia altera paternitas ut similia, vel eadem sibi species distinguuntur à filio ut filio, ergo non potest nisi per diversas relationes ad virumq; terminum species diversum ordinari.

Hacten III.
sentent. refellitur L.

239

Secun-

III. Impugnatur.

240

Secundo probatur, quia repugnat eadem speciem esse sub diuersis generibus, & non sub ordinatis, ut sub planta, & animali, aut in quantitate sub continua, &c. scilicet, nam cum diuersorum generum diuersarum sint differentias, necesse est quod sub duplo genero constituantur per duplēcē d̄f̄ferentiam, atque adeo si duplex species sicutem formaliter, sed primum & secundum genus relationis sunt diuersa, & non subordinata, ut relationes, quae fundantur in unitate, & actione, & passione. ergo repugnat eadem relationem sub veroque collocari: sed paternitas ut paternitas collocatur inseparabili, ut eadem autem, vel diversa, aut similis sit primo, ergo non potest esse sibi ratio essendi sub veroque, sed per relationem alteram à se distinctionem dicetur similis, vel eadem, ergo necesse est fieri, quod aliquo modo sit fundamentum alterius relationis.

**III. Im-
pegnatur.**

241

Ad extēnum, repugnat plane, quod eadem ratio, vel forma conueniat alicui essentialiter, & accidentaliter, vel quod eadem ratio sit alicui essentialis, & accidentalis, sed essentialis est paternitati, quod sit ratio referendi ad filium, & accidentale, quod sit similis alteri, ergo non potest per se referri ad alteram, ut similem, aut eandem, sed necesse est, referatur per alteram relationem distinctionem: probatur minor, primo, quia hæc praedictio paternitas est similis, vel eadem, formaliter pertinet ad quintum praedicabile, non secus atque illa, albedo est similis, vel substantia est eadem: probatur plane qui & sic: formalis comparatio unius ad alteram substantiam est extra genus substantiarum, & vere accidentaliter, ut comparatio hominis ad leonem, & pariter comparatio unius albedinis ad alteram est extra genus qualitatis, vnde illæ prædicationes formaliter sunt accidentales, substantia est eadem, vel albedo est similis, nisi ratione comparatio formalis inter paternitates, & filiationes sub ratione similitudinis, vel identitatis est extra secundum genus relationis, ad quod pertinent essentialiter, est igitur eis accidentalis, accidit ergo paternitati, quod ad alteram comparetur, aut referatur, quare non per se referitur, sed per alteram.

Probatur secundo eadem minor, quia nihil essentialis destrahetur paternitati ex eo quod non esset possibilis altera, cui esset similis, vel eadem, ergo quod ad alteram ut talem referatur, non pertinet ad eius essentialiam, sed extra illam est, sed esse rationem referendi ad filium, est ubi essentialis, ergo non potest ei

essentialiter conuenire, quod si ratio referendi ad alteram, per se igitur non ordinabitur ad illam: vnde si admittatur, quod una relatio ad alteram referatur, necesse est admittere, quod per alteram à se distinctionem cuius fundatum sit.

Resolutio questionis.

QUOD autem iudicium de veroque ex. Ad decisionem sententia, quid ve in hac re ne quæstio. sentendum, hac distinctione præmissa nis præmissa distinc-

explico.

Relatio duobus modis considerari potest, uno quidem per se, formaliter, & essentialiter, quo pacto est ratio referendi unum extremum ad alterum sibi oppositum: ut relatio paternitatis formaliter, & essentialiter accipitur, prout est ratio referendi Patrem ad Filium, alio modo accipitur materialiter, & accidentaliter, in quantum cum altera relatione eiusdem relationis conuenit in essentiali, ut una paternitas cù altera, una similitudo cù altera: hanc autem considerationem materialem esse constat, quia non consideratur relatio, ut relatio, ut ratio referendi, sed ut id, quod alteri commensuratur, quam rationem exploratum est absolutis rebus esse communem, cum multis sint, quæ ad alias referuntur, per formalem autem rationem non conuenit relatio cum absolutis, sed ab eis separatur. Quod vero sit ratio accidentalis, conuincunt prædicta argumenta aduersus medium sententiam: nam essentialis relationis complectus omnino ex eo, quod est esse rationem referendi, unum ad alterum, & ad summum, rationem etiam terminandi relationem eius, quod ergo ad aliam relationem cōpatur in ratione eiusdem, vel similis, accidentalis est.

- Iuxta sensum huius distinctionis duplii af. I. Assertione possumus præsenti controversia facere, & duas illas extremas opiniones ad concordiam revocare.

Affterio prior est, relatio formaliter considerata, hoc est, secundum essentialiter ac præcisam rationem relationis, quae est ratio referendi ad aliud, nequit esse relationis fundamentalium, ut paternitas in quantum est ratio referendi Patrem ad Filium, & Filiatio in quantum est ratio referendi Filium ad Patrem.

Hæc affterio (nisi ego fallor) evidens est primo, quia relatio sub tali consideratione tan-

Proba.

rum

242

244

tum habet esse rationem referendi, ergo non est id, quod refertur, quare nec fundat relationē, prior coaequatio cū antecedenti necessaria est, sed probatur posterior, quia fundamētum relationis non est ratio referendi ad aliud, sed id quod per relationem, quam fundat, refertur. Ut albedo non est ratio referendi, sed quod per relationem similitudinis in se fundatam refertur ad alteram albedinem eiusdem gradus, cū ergo relatio formaliter ut talis non refertur, sed sit ratio referendi, sequitur non posse hoc modo fundare relationem.

Probat. 2.

245.

Secundo, relatio, ut est ratio referendi, non comparatur ad alteram relationem, nisi sibi oppositam, sed est realis comparatio, ac realis oppositio unius extremi ad alterum, & ad sibi oppositam relationem tanquam ad rationem formalem terminandi, ergo ut talis non respicit alteram præter sibi oppositam, neque proinde ad aliam refertur, quare neque fundat relationem, nam fundamentum relationis per eam comparatur ad alteram, probatur antecedens (nam ex ea per se patet) primo, nam relatio non habet aliud, quam esse rationem referendi ad alterum, ergo ut talis non respicit aliud præter terminum, ad quem ordinat relationum, non ergo aliam relationem præter sibi oppositam, secundo, quia essentia paternitatis ita consistit in eo, quod est esse rationem referendi ad filium, ut sicut nulla esset alia relatio possibilis, in eadem essentia permaneat, & quod de paternitate dicatur, de hac etiā paternitate dici potest, ergo relatio ut relatio non comparatur ad alteram, sed solum est comparatio unius extremitati ad aliud, quare ut talis non refertur ad alterum, neque fundat proinde relationem, quam nulla res fundat, nisi ut ad alteram per eam comparetur.

Probat. 3.

246.

Et ex hac duplice ratione tertiam licebit hunc in modum colligere, relatio ut relatio solum habet respectum terminum, ad quem ordinat relationum, quod constituit, sed à relatione opposita se ipsa distinguatur, scilicet ei opponitur, & non per alteram relationem, ergo ut relatio non indiget alia relatione, per quam distinguitur, referatur, & opponatur, quod autē dicens D. Thomas loco superiori memorato expressis fere verbis docuit unam relationem non fundare aliam, eam vero considerasse formaliter, ut relationem ostendunt plausa verba illius, quia ita habent, una relatio non refertur ad aliam per aliquam aliam relationem, cum enim dicimus, quod paternitas opponitur filiationi, oppositio

non est relatio media inter paternitatem, & filiationem. Ecce quo pacto relationem ad libi operositam comparat, & paternitatem accipit, ut est ratio referendi Patrem ad Filium, per seque opponi, ac distingui filiatione docet, & non per aliam relationem: præfata igitur assertio nostra germanum sensum verborum Deus, Thomæ continet, propriamq; rationem eius aperit.

2. Assertio.

Assertio posterior: relatio materialiter considerata in quantum cum altera sibi non opposita comparatur, ut eadem cum illa in specie, vel ab ea distincta, fundamentum relationis esse potest. Assertio haec sic potest efficaciter probari nam relatio cum ceteris praedicamentis id habet commune, quod in ea se periantur diuersa individua eiusdem speciei, & diuersæ species eiusdem generis, sicut in substantia, quantitate, & qualitate, sed duo individua eiusdem speciei, cuiuscunque sint praedicamenti ratione unitatis specificæ, quam habent, sunt fundamenta relationis primi generis, ergo duæ relations eiusdem speciei: ut duæ paternitates, duæ filiations ratione specificæ unitatis erunt etiam fundamenta relationum eiusdem primi generis: probatur consequitio, nam paternitas, ut paternitas, non ordinatur ad aliam paternitatem, sicut nec ordinatur ad relationem similitudinis, aut mensurabilitatis, nec per se his opponitur, sed solum est ratio referendi patrem ad filium, solumque proinde ordinatur ad filiationem sibi oppositam, tanquam ad rationem terminandi, cum ergo sit eiusdem speciei cū altera paternitate, & diuersæ speciei a duabus reliquis: comparabitur ad illas accidentaliter, atq; ad eō non se ipsa, sed altera relatione identitatis, aut diuersitatis ad primum genus referenda, cuius absque dubio fuit demonstratum erit.

3. Probat. 2.

Sed ideo, relatio paternitatis formaliter atq; essentialiter considerata spectat ad legerū genus relationū, ut autem eadem, vel diuersa ab altera non potest ad illud referti, sed ad primum, sub quo collocantur quæcunque relations unitatis, vel diuersitatis, cum ergo haec ratio sit ei accidentalis, non per semetipsum erit ei attribuenda, sed per alteram relationem ei supervenientem, eamque ad alteram relationem cura quia habet specificam unitatem, quam necesse est in ea fundari, sed unam relationem hoc modo fundare alteram non continet sensum formalem, aut essentialem, sed materialem, & accidentalem, quemadmodum materialis est ratio

ratio substantię quantitatis, & qualitatis, actio-
nalis, & passionis, ceterorumque prædicamen-
torum esse relationum fundamenta, & ut talia
reducuntur ad prædicamentum ad aliquid, nō
ergo ministrum est si relatio ipsa sub eadem ratio-
ne materiali, & accidentalis, sibi cum ceteris
prædicamentis communi, fundamentum rela-
tionis esse valeat, & ad huc ferè sensum potest
reducari opinio Scoti: vitamque assertionem
reperi apud patrem Frāciscum Suarez, tom. 2.
sue metaphysicæ disputat. 47. sect. II.

*Soluuntur argumenta utrinque senten-
tiae extrema.*

Solutio arg.

Argumenta utriusque extremae sententiae
ex ea parte, qua cōtendunt unam relatio-
nem, vel nullo modo fundare aliam, vel
formaliter etiam cōsideratam fundamētum esse
posse, dissoluenda sunt: & testimonium Diu.
Thom. in favorem prioris extremitatis oppositiū,
solum intendere vidamus, quod una relatio in
quantum alteri opposita, & ut ratio referendi
unum ad alterum, non sit fundamentum alie-
ni relationis, quod non solum verum esse cé-
semus, sed omnino necessarium, atq; adeo seu
tentiam Diu. Thom. iuxta sensum ab eo inten-
tum complexi sumus, qui non excludit relationem
sub ratione materiali acceptam posse
fundare alteram.

Ad I. argu-
ment.

Primum argumentum solum probat, quod
relatio scilicet ipsa distinguitur ab opposita, ad quā
per se secundum rationem essentialiter ordina-
tur, non tamen à ceteris sibi non oppositis,
ad quas non per se, nec essentialiter compara-
tur, sed quadam ratione materiali, atque acci-
dentali identitatis, aut diversitatis specificę, sibi
cum ceteris prædicamentis communi, qua-
re per alteram relationem eam denominant
duerit, vel tandem in specie.

Ad II. argu-
ment.

Sequenti etiam argumento damus relationem
non posse fundare nisi relationem vni-
taris, ac diversitatis, ad primum genus referen-
dam, sed quod hanc non fundere negamus: nā
licet à termino genus accipiat, & à tali termi-
no speciem, & ideo per talem terminum sit
eiusdem, vel diversitatis speciei cum ceteris rela-
tionibus, nihilominus ex eo quod talem ter-
minum respicit, non comparatur nisi ad ta-
lem relationem, que est ratio terminandi sibi
opposita, ad ceteras vero cum quibus in spo-

cie conuenit, vel à quibus differt, non com-
paratur, ut ratio referendi, sed ut quod ad eas
referuntur, quare non per se ipsam (quaerantur
est ratio referendi ad terminum oppositum)
ordinatur ad ceteras, sed per alteram relatio-
nem, sicut substantia, quantitas, vel qualitas,
cum quibus communicat in unitate, vel diver-
sitate specifica, talis namque comparatio acci-
dentalis est, ac proprieța per alias relationem
sibi accidentaliter advenientem, etenim una
relatio, ut ad alteram referatur, per modum sub-
iecti ad illam ordinati se habet, & ab altera re-
latione tanquam à forma accidentalis sibi ad-
veniente denominatur eadem formaliter, vel
diversa, non secundum ac substantia, quae prout ad
alteram eiusdem, vel diversę speciei ordina-
tur, accidentaliter denominatur à relatione:
quod autem additur relationem secundum se
esse rationem referendi, atq; adeo non indi-
gente altera relatione, sed per se ordinari, nulla
addita te ad alteram, distinguendum est: nam **Ad id quod**
si sit sibi opposita, per se ad illam ordinatur, additur
sed ad sibi non oppositam, nequit esse per se respond.
ratio referendi, sed per alteram referri debet:
sicut substantia in quantum eadem, vel diver-
sa non per se ordinatur ad alteram, sed per re-
lationem, quam fundat: cuius ea est ratio dif-
ferentias, quia per se solum ordinatur ad sibi
oppositam, accidentaliter vero ad quantitatem
que alias, quare per alias relationem sibi ac-
cidentaliter, quam materialiter fundare possit
ac debet, sicut quelibet res eadem, vel diversa
specie ab alijs.

251.

Tertium eiusdem sententiae argumentum **Ad III. argu-**
mentum soluit idem P. Franciscus Suar. P. Suarez.
rez rbi supra, primo quidem admittendo respa.
processum in infinitum in relationibus, que
pro magno incommodo non ducit, cum mi-
nimae sint entitatis, & sola ratione à funda-
mento difficiat, quo propter licet infinita
admitantur, non admittuntur entia infinita,
nisi per intellectum distincta, quo pacto in
partibus, atque indivisiibilis continui ac-
cessorio admittende sunt. Solutio haec placuit
moderis quibusdam, mihi vero nuquam
placere potuit, quia probabilis est (ut mox o-
fendetur) relationem ex natura rei distin-
guiri à fundamento, quare si talis processus in
infinitum admittatur in relationibus, admittende
sunt infinitae entitates completæ in re-
bus, immo infinites infinitæ, quod videtur ab
abs.

252.

furdum, etiam si sola ratione distinguantur, nihilominus relatio species est prædicamentalis ex genere, & differentia composita, quae dabuntur saltem species actu infinita in renum natura, quod non est admittendum, præfertum sine necessitate.

Solutio II. Secunda solutio, quam magis probat idem pater, & iam diu etiam à me excogitata, & probata fuit, ostendit non sequi talem processum in infinitum, etiam si una relatio materiali ratione considerata sit alterius fundamentum quia secunda non fundat alteram, sed in ea fiducendum est, ut si exemplum proferamus in hac paternitate, quæ respectu alterius fundat relationem specificæ identitatis, haec verò relatio identitatis fundata non fundat aliam in denitatem, sed per se referatur ad quamlibet aliarn relationem identitatis specificæ in qualibet paternitate fundatam, cum ei si formaliter opposita, ac propterea non iudicet alia relatione identitatis, per quam referatur, & ecce quo pacto cessat processus in infinitum.

Argumenta Scotti solutione non indigent, cum eis libenter demus, relationem materiali modo acceperam fundare aliam, nequamquam sub formalis ratione relationis, quod neque argumenta probant, ut consideranti facile constare poterit.

QVAESTIO DVODECIMA.

An relationes secundi generis in potentia, vel in actione fundentur.

TRIPLEX RE¹LATIONIS genus recensuit Aristoteles q. metaphysica capite 13. in principio, & fine capituli, quasdam, ait, fundari in actione præterita, ut calefactio, ad calefactum, & vniuersaliter agentis in actu, ad passum in actu, nonnullas in actione futura, ut calefactuum, ad calefactibile, postremas in actione præterita, ut Pater, & Filius: ille enim, quia genuit, iste quia genitus est, dicuntur ad aliquid. Ex quibus primas non esse relationes secundum esse dicere superius capimus, quia absoluunt actuas virtutes ad actionem ipsam important simul cum quodam respectu, ut de

scientia, & scibili adnotatum est, medias vero, relationes rationis potius, quam reales, cum sint entis in actu ad ens in potentia nec mixtis relationes rationis simul cum realibus connumerasse Aristotelem, quod non solum in his constat, sed in relationibus, quas in priuatione potentia fundati docet impossibilis, & inuisibilis, ut capite eodem. 13. non procul à fine legimus, iuvant enim non modicum ad melius percipiendam naturam relationum reium, ob maximam, quam habent cum eis, similitudinem, relationes item secundum dicti veris permixtas afferre voluit eandem ob causam, quia ex discrimine inter virasque inuenito, notiores sunt verae relationes, solas igitur postremas, de quibus nemo veras esse dubitar, ad secundum genus huius prædicamenti resulit.

Ceterum non modica controversia de his est inter Doctores, an in potentia activa, & passiva fundentur, vel in actione, & passione, præteritis, ut paternitas in potentia generandi activa, filiatio in passiva, aut cerealia in actione præterita, haec vero in prædictis passionibus, quas concretis nominibus appellare conseruerunt, genuisse, & genitum esse.

De quo sit
controversia

236

Refertur opinio Scotti afferentis relationes secundi generis fundari in potentia.

Prima opinio tenet non actionem, sed potentiam esse harum relationum fundamentalium, quam defendit Scottus & metap. cap. 13. & in 4. dist. 6. quæst. 10. & d. 13. quæst. 1. & videtur insinuata ab Arist. cap. 13. non longè à fine his verbis: *Eorum vero, que secundum potentiam, etiam secundum tempora iam dicuntur ad aliquid, &c.*

Scotti

237

Sed probat Scottus dupli argumento: primo, quia non ens non potest esse fundatum, vel ratio fundandi relationem realem, at actio transiens iam præterita simpliciter est non ens, ergo non potest esse fundamentum realis relationis.

Secundo, nulla relatio adeo est immutabili, quin possit Deus secundum potentiam absolucionem eam delere à fundamento, sed hunc modum immobilitatis habebit relatio secundi generis. Si fundetur in actione præterita, nam cum iam præteritum transierit, non est aliqua potentia, qua fieri possit non factum, ergo, qui iam geratur, contradictionem inven-

nuoluit non genuisse, adhæretur fundamento, modo simpliciter immutabili, ita ut extremis permanentibus non possit deleri, quod creatus relationibus repugnat.

His duobus argumentis tertium adiungere placet, relatio triplicem habet conditionem cum sup fundamento comparata, primam, ut ei sic adhæret, quod in eodem sit subiecta ad aliud relato, & merito quidem, nam si relationum dicitur tale à relatione, quæ sibi ratione

III. Argu.

258.

I. Condicio fundamenti conuenit, consequens est, ut virtus relationis que in se habeat, sed actio generandi, cum sit tū sīo fundamento, ex transiuntibus, non permanet in generante, vbi est relatio, sed transit ad pallium, ergo non potest esse fundamentum relationis

Secundum, ut sic à fundamento dependeat: quid non possit villo modo sine eo esse in rerū natura: accipit enim ab eo realē, quam habet entitatem, sed oppositum contingit, si actio præterita sit fundatum, transit enim permanēte, relatione ergo dabitur relatio sine suo fundamento.

III. Postrema conditio relationis ex multorum sententia (ut videbitur) ea est, ut à fundamento non sit distincta realitas, sed actio transit ad aliud subiectum re ipsa distinctum ab agete, in quo relatio permanet, ergo realitas distinguitur, ut generatio actiu[m] à paternitate, at si sola potentia ponatur fundatum, locum habent diversæ opinione[rum] de distinctione reali, & formalis relationis à fundamento, non secus in hoc secundo, quam in duobus alijs generibus, ergo ita sentendum est de fundamento harum relationum, ut non actionis, sed solius potentiae actiue, & passiue ratio habeatur.

Referuntur secunda opinio fundatum in actione, & non in potentia collocans.

II. Sentent.
opposita
Scoti.

249.

A Liud. extrellum huic ex diametro op[er]osum sequitur Mag. Scotus, & phys. q[ua]z 2. art. 2. co[n]c. 1. ad finem, nempe relationes has nō in potentia fundari, sed ratione, & passione præterit.

Cui sententia occasionem non parvam præbent verba Aristot. s. metaphysic. cap. 15. circa hominem, quæ sic habent: Sic enim Pater quoque filii Pater dicitur, hoc enim fecit, at illud passum quid est, &c.

I. Fundam. Sed probat Scotus primo, illud est fundatum relationis, quo posito relatio ipsa ponit-

tur, etiam si cetera circumscribantur, & quo non posito, etiam si cuncta ponantur, non coa[cc]urgit, sed eiusmodi est actio præterita, quæ statim ac ponitur infra relationem, si enim homo genuit hominem, illum esse Patrem, & hunc Filium necesse est, statue vero potentia cum ceteris, & repugnabit profecto Patrem & Filium vocari, nisi actionem, & passionem posueris, has igitur solas fundare hoc genus relationum censendum est.

Secundo, relatio agentis in actu ad passum in actu, non fundatur in potentia, sed in actio. II. Fund. ne praesenti, ergo nec relatio paternitatis fundatur in potentia, sed in actione præterita: evidens est consecutio, cum de virtusque codice tenore verborum loquatur Arist. dicens, agens esse, quia agit, Patrem verò quia genuit, sed probatur antecedens, quia agens non denominatur tale villo modo à potentia, quam habere potest, ita habet prius quam agens appelleretur ab actione igitur est denominatio, atque adeo nomen agentis relationum ab eadem actione tanquam à fundamento sortitur, non à potentia.

Media sententia prefertur extremis.

M Edium inter hæc extrema constituit Media sententia Sonzina, s. metaphysicæ quest. 15. ad tec. veterem Sonzina. 2. Sic ponens generativum potentiam esse fundatum paternitatis, ut ramen non sit excludenda actio præterita, quam vocat relationem fundandi.

Et huic sententia libenter ego subscribo, quia germanum continet sensum Aristotelis, nam, s. metaphysicæ cap. 15. huius secundi generis relationem fundatum designans, non nudam potentiam, sed quasi reductam ad actum per actionem esse vult, ut verba quæ sequuntur plane indicant. Activa vero, & passiva secundum affinam, & passiu[m] potentiarum actiones, ut puta calefactum ad calefactibile, quæ uiam possunt, & rufia calefaciens ad id, quod calefacit, & secans ad id, quod secatur, ut opemia: curru vero quæ secundum potentiam, etiam secundum tempora tam dicuntur ad aliquid, veluti quod fecit, ad id quod factum est, & id quod factorum est, ad id quod faciendum est, sic enim Pater filij quoq[ue] Pater dicitur, hoc enim facit, ut illud passum quid est, &c. Ecce quibus uniuersa hæc relationa secundum potentiam, & actum d. ci ostendit, ita ut ambo ad relationes fundandas concurrent, potentia quidem tanquam fundacionem, actio

Zec. 2

1894

et quam id, quo medio sit, in actu, si que ad eum
tangunt ratio fundandi, non enim potentia
fundatur tales relationes, nisi ad actu reduce-
retur, & vere vi actu operans, seu in quantum
ad actu reducta est, & non aliter fundamen-
tum esse potest. Scilicet si hunc sensum permit-
terent extrema illa sententia, possent ad con-
cordiam redigi, sed ve: b: ap: oris aperte exclu-
dere volunt actionem, etiam tanquam ratione
fundandi, quoadmodum verba posterioris po-
tentia excludit à fundamento, ab alijs autē
ratio fundandi, vocatur proximam fundamen-
tum, poterit vero quasi remorum, in quo sen-
tu agunt, similitudinis rectiorum esse albedinis,
proximum vero voluntatem duarum albedinis,
potentiam generandi, remorum fundamentum,
proximum vero genu siccum. Quibus propere
non acquiesco, quia unitas albedinis, actioque
generandi, non sicut ea, que fundant relationem,
sed relationes quibus modis qualitas ipsa,
& potentia generandi, fundamenta sunt, ratio
res ergo dualitatem fundamentorum sunt, non
fundamenta.

Rationes duarum sen-

Hoc medium sententiam efficaciter cōfir-
mant arguentia, veriusque extremi, prioris
quodem in quantum coadiuvat potentiam
generandi esse fundatum, posterioris ve-
ro, cum actionem sic esse necessariam ostendat,
vi non nisi ea posita relatio confurgat,
hinc enim sequitur esse soluta rationem fundan-
dandi, cum enim virtusque solvere oportebat, in
extremis potentiam, vel actionem excludere
intendat.

*Dubium inter dens circa potentiam, in qua
fundatur affirmata relationes hu-
morum generis.*

Dubium.

Primo tane gravis quoddam dubium se of-
ferit agendum, si que littera Lorem, ut no-
trum sententiam ad extum perducamus.

Est enim potentia activa duplex, formalis,
& proxiradialis. Et si remota posterioris
locum tenet forma substantialis agentis,
qua omnium operationum quasi radicale prin-
cipium est via viventibus (de quibus princi-
paliter hic loquimur) ratione sensitiva, au-
tumnalis, ut Aristoteles docuit secundo libro
de anima in principio definitus anima. quod
si principium, quo mouetur, secundum, & in-
teriorius, certum earundem operationum
proximum principium est accidens quoddam su-
peradditum substantia, quod potentiam na-

turalem vocamus in prae*camento* qualitas
collocatum, terris est intellectus ad intelligen-
dum, talis potentia generativa ad genera-
dum, etenim cum substantia creata non sit per
se, aut proxime operativa, his accidentibus, seu
virtutibus indiget ad proprias operationes eli-
cendiendas.

Est igitur dubium de qua potentia activa sit
intelligenda nostra sententia, dum dicimus ei-
se fundamentum harum relationum, de radi-
cali, & quasi remota, non ve: dicitur de formalis, & pro-
xima.

Exeat enim pro viraq; ratio dubitandi non
leuis, pro illa quidem, nam si ponamus poten-
tiam generandi formalem & proximam esse su-
damenū relationis, statim sequitur quoddam
inconveniens, ne in relationem permane-
re potest absq; fundamento, fieri enim potest na-
turaliter, vel saltem per potentiam Dei absolu-
tam, ut potentiam generatin parte, qui tamen ha-
bet filium, deficiat, & nihilominus habens filium
verè erit pater, durabiq; paternitas extin-
cto fundamento, quod quam fallum sit, ostendit
natura relationis entitatē realē à fundame-
to accipiens, quo mediante, subiecto conuenie-
in eoq; inbarerit: quod si ita est, quonodo po-
test intelligi, ut extincto fundamento dure ? Ee-
rufus, si relatio à fundamento non dicitur qui-
tus realiter (ve maleonis ferri probabis se rea-
tit) quomodo poterit, bene separari, & utriam
victus in tacta relatione en. separari à fun-
damento termino deficit, est enim tunc ac-
gumentum deducit poterit ad potest habere ut re-
liter esse distincte ex mutua si parauerit.

Ex alia vero parte, omnis est minor diffidit as-
nam: si radicale principium, quod si forma
substantialis, fundamenū ponatur relationis, ii Ratio alle-
biud in primis inveniatur sequitur, noneppe relatio dubi-
tiones secundi generis proxime fundari in sub-
stantia, quod à communis schola, & Aristote-
li senti valde alienum videtur, apud omnes e-
num inquam res haberur certa in actione, vel
actius potentia fundari, & verba Aristoteli à
nobis recentissima idem proficiunt, nulla peni-
tentiā mentione facta de principio agendi radi-
cali.

Moderat quidem radicale principium, quod
est forma substantialis, fundatum esse sen-
tientia potius, quam potentia, qua principium
formale operationis est: quibus subscribunt
aliqui, qui rima voce Aristoteles interpretantur.

Ratio da-
ta, ad ex-
parte.

263

263

Potentia substantialis duplex.

M.4.

*Prefertur opinio, que constituit fundamen-
tum paternitatis potentiam ge-
neratricem.*

Vera sent.

267.

Ego verè hanc sententiam probare non possum, quia neque doctrina Aristoteles, nec D. Thomae, nec rationi consentanea est, sed solum videtur excogitata ad argumentum eludendum de separatione generativa potentiae, à relatione paternitatis. Ex qua plausibili sequitur relationes has realiter distinguiri à fundamento, si potentia proxima agendi eam fundatum ponatur, adhuc sententiam corundem moderorum, qui eam excogitarunt.

Arist. sent.
mena.

Et quidem de Aristotele luce clarius est in potentia formalis, & proxima operae diuinitatis has relationes, non in forma substantiali, cum tam expressis verbis protulerit in potentia activa, & possitia generandi scandi, nomine enim generativa potentia activa, ac passiva, non potuit substantiali formam intellegere, cum haec repertur in his hominibus, qui ea earent, neque unquam Arist. vel alius quispiam philosophus animam appellaverit generativam potentiam, ergo haec sententia in doctrina Arist. non potest sustineri, sed du-

LLatio con-
clusio.

268.

plici ratione scitis efficaci probatur: priori, nam in homine, qui est pater, & filius, non est debitum à sanctis esse relationes reales paternitatem, & filioritatem, cum una sequatur actionem generandi, qua producit filium, alia passiuam generationem, qua productus est ipse à parte, diversis longe temporibus, à diversisque principijs realiter à sanctis dependentes, sique vicissim inter se se separabiles, cum possit esse pater, & non filius, si que etiam filius, & non pater, ergo h. beat fundato disticta realiter: que presentim consecutio necessaria est apud aduersarios, qui tendent relationem non distinguiri realiter a fundamento, quo certè prefluppolito, repugnat formam substantiali esse proximum virtusque fundamentum, impossibile siquidem est res à sanctis, & non oppositas cum eadē-identificari realiter: designanda igitur erunt duo fundamenta distincta pro his relationibus, cum quibus identificentur realiter, que alia esse non possunt, quam actua, & possitia potentia, qua aliud generari, & ab alio genitus est, ciusmodi ergo sunt fundamenta relationum secundi generis, in quantum per actionem, & passionem reducuntur ad actum.

Posteriori, relationes huius generis sunt originis, vel processione vnuas ab altero, sed proxima potentia, proximumque principium, ac fundamentum procedendi vnum ab alio, nō est forma substantialis, sed potentia activa, que proxime reducitur ad actum per rationem fundandi, forma vero remotum principium est, potentia igitur, proximum fundamentū erit insurgens relationis, ac substantialis forma non nisi remotum.

Solutio pricipiaratio dubitandi.

Superest argumentum illud soluere, de se. Ad pricipiatione potentiae à relatione, eius auctoriam dubitem solutionem (nisi ego fallor) inveniendi ratiōmus, si prius, quo nam modo relatio à suo fundamento realiter recipiat, exposuerimus, hinc enim constare poterit, quoniam modo ab ea dependeat, atque etiam sic ne ab eo separabilius.

Fundamentum relationis in primis non est **Quomodo** ad id materialiter accipendum, quemadmo relatio à fundamento domus, vel parietis supra suo fundo illud consurgentis, sed idcirco res aliqua fundamento realiter relationem dicitur, quia ea media in subtiliter adiecto sit, aut consurgit, ex natura autem, & cipiat, modo cuiuslibet relationis proprio colligendus est etiam modus dependentie illius à fundamento, id autem distinctionis certius inter relationes secundi generis ex una parte, & ceteras ex altera, quod hanc fundationem modus habet formarum constituentium in genere cause formalis virtutum extremum in ea comlementatione, quam naturaliter relatio consequitur, fundationem autem relationis secundi generis non constituit extremum tanquam formam, sed tanquam principium actionis, aut passiuum illius actionis, quam consequitur relatio: Vnde sit, ut alio modo relationes illae à fundamento dependeant, ac istaz, nempe qualis à forma extremitum, super quam fundantur, cum tamen dependencia hanc relationem non sit, nisi tanquam à principio activo, vel passivo, quo medio vnuum extremitum accipit esse: b alio per modum efficiarie.

Exemplis sit res manifesta, similiter funderetur in albedine, non tanquam in principio ad idem illud activo, vel passivo productionis, sed tanquam lustrandi, in forma quadam, virtutumque extremum constitutive sub cali esse specifico, & graduale, ex cuius unitate in eis consurgit, & similius est ratio de substantiali forma: & quantitate relationis.

270.

nos.

Zzz 3

nes identitatis, & aequalitatis fundantibus, ac paternitas non fundatur in potentia generativa, tanquam in aliqua forma constitutive extrema in ea unitate, vel distinctione specifica, ex qua ipsa consurgit, sed tanquam in principio activo, quod reductum ad actum per actionem generationem virtus est producendi aliud extrellum, & ex consequenti relationem ipsam in veroque consurgentem, & hinc provenit has proprio nomine appellari relationes originis, quia consequuntur extrema, non in quantum sunt talia, sed in quantum eorum originaliter procedit ab alio secundum esse substantiale, vel accidentalē iuxta generacionis conditionem: nec enim homo est genus, quia homo, vel quia eiusdem speciei cum patente, & si tenuerat eiusdem sit specie, sed quia originaliter procedit ab eo, illud igitur quod fuerit proximum principium huius processus, vel originis, est etiam proximum fundamentum relationis eam consequentis.

Corollaria superioris doctrina.

Illiārum L.

271.

EX quibus infero primo, relationes huius generis à suo fundamento dependere, tanquam à medio efficienti, nō formalī, itaq; media potentia generativa sunt, & ideo eorum fundamentum est, sed immediate inhārent subiecto, quod denominant, fundamentū ergo medium est, quo sunt, sive quo inhārent, nam paternitas proximè inhāret substantiae generantis, & filiatio substantiae rei genitrix, & si media potentia generandi effectu producatur, cum tamen fundamentū aliquam relationum, quia forma extremitū est, ex cuius unitate in eis consurgat, medium sic inhāsionis.

Illiārum II.

Ratio eius.

Secundo infero, relationes aliorum generum dependere à suis fundamentis in esse, neq; etiam in conseruari, nam cum eis mediatis, tanquam formis constituentibus extrema eisdem inhāreant, nec possunt esse extrema, vel permanente fundamentis sublati, aut extinti, at relationes originis (de quib; loquimur) à fundamentis dependent non in esse, & conseruari, sed solum in fieri.

Cuius ea est ratio, quia fundamenta dicuntur ex eo solum, quod illis medijs tanquam actiuis principijs insurgant ad productionem unius extremiti, ut paternitas, & filiatio medijs activa, & passiva potentia, in quibus fundantur.

Ecconfermatur, quia relationes aliorum generum intrinsecè pendent, non solum à fundamento, sed à ratione fundandi in esse, & conseruari, vt de his, quia fundantur in unitate substantiae, qualitatis, vel quantitatis compertum est, à quibus fundamentis si auferas unitatem, quae est ratio fundandi, perit statim relatio, imo perit verumque extremitum relationis, vel saltē alterum, at relationes secundi generis in fieri quidem pendent à ratione fundandi, nempe ab actione, minimè vero in esse, & conseruari, cum notū sit transire ac petere actionem permanente relatione, hoc autē discrimen ex diuerso modo fundandi relationem oritur, ex quo etiam mirum nō est oriri aliud ex parte fundamenti, videlicet ut in fieri ab eo dependant, minimè in esse, & conseruari, nam fundamenta, & rationes fundandi similem modum essendi habent.

Postremo infero, paternitatem conseruari. Ultimam posse in patēte, extincta etiam, vel sublata potest, quod sententia generativa, quia à solo subiecto dependet in esse, & conseruari, à fundamento vero solum in fieri, ac propterea licet non fiat, vel coasurgat nisi eo mediante, durare tamen potest, quandiu durat subiectum termino permanente, à quo omnes relationes essentialiter pendent, utpote ab eo speciem capientes (vt superius statutum reliquimus) & hæc est solu- Arg. solutio argumenti, quod etiā in ceteris relationibus conviuit inseparabiles esse à suis fundamentis saltē naturaliter, minimè in his ob discrimen ex propria eātū natura designatum.

Quod vero ex nostra sententia legi tuebas relationes distinguiri realiter à fundamentis, aut ex natura rei, non solum non reputamus incommodum, sed ex eo potius corroborati censemus, quia ut questione propria ostenderetur, probabilior longè est sententia, quae relationes prædicamentales à fundamentis separant, quam ea, quae separandas non esse arbitratur.

Diluvuntur argumenta prima, ac secunda opinio.

AD primum argumentum Scotti dici. Argumentum, ex eo testimonio Aristoteles considerans primi, firmari potius nostram sententiam, cū & secundum virumque ad fundamentum harum relationis sententias pertinere doceat, nempe potentiam, & statim actionem diuersis temporibus mensuraram. Ad primū & quando obijicitur, non ens, nec fundamen- Scottum

tum relationis esse posse, nec rationem fundandi, distinguendum est de non ente, si enim omnipino deficit ab entitate reali, existimo, nec rationem fundandi esse posse, si vero sit non ens, id est, aliquo tempore non existens, cu[m] tamen exterior alio, non erit a ratione fundandi penitus excludendum, & similem habet rationem operatio, quam dicimus esse rationem fundandi relationem huius generis, fuit enim aliquando realis, dum ab agente progressa est, & ratione illius existentia actualiter eius potentiam deduxit ad actum, ex quo relationis fundamentum esse potuisse: & hoc peculiare est relationibus secundi generis, quae cum non versentur inter extrema, ut in se sunt, sed ut unū ab alio procedat, ratio eas fundandi sic esse debet realis, ut tamen transiens sit, & permanens, vnde negandum est actionem, ut rationem fundandi esse non ens, quia verè realis est, quantum oportet ad tale munus exercendum, licet non sit quidquam reale permanens sicut rationes fundandi aliarum relationum.

Ad secun-
dem.

Ad secundum argumentum admissa adhuc inseparabiliter relationis ab extremitatibus (de qua unum verbum faciemus questione citata) negandum est ex ea fieri, quod actio praeterita non fuerit ratio fundandi relationem, quia eti[am] repugnet praeteritum non fuisse, non repugnat praeteritum agentis, vel actionis effectum, postquam factum est desinere: unde licet repugnet non genuisse hominem, postquam genuit, vel non fuisse genitum, postquam a generante processit, & ex consequenti non habuisse relationem paternitatis, & filiationis generans, & genitum, non videatur repugnare, quod postquam semel eas habuerunt, ab eis auferantur: nam ex ablatione non sequitur, quod praeteritum non fuerit, sed solam non perseuerare esse. Etum a causa productum, cum quo sicut productum fuisse, ut si in eadem re exemplum proferamus: verum est hominem genuisse, & habuisse filium, ad quem per relationem referatur, si tamen veraque relatio paternitatis, & filiationis ab extremitatibus separetur, non subinde fieri, quod generatio praeterita activa, & passiva non fuerint, aut quod relationes praefatae non fundauerint, sed solum quod modo non habent eisdem relationes, quas tunc habuerunt, quantumvis verē sit genuisse unum, & alterum ab eo fuisse genitum, vel praeteritissimae generationem actuam, & passivam.

Ad III.
Argum.

Ad tertium dicimus, primam conditionem non conuenire cunctis relationibus, sed eas,

dum trahat, quae in esse resum permanenti fundane, quales sunt primi, & tertii generis, secundi verò in origine potius, ac processione unius ab alio, quæ cu[m] in creaturis fiat per actionem transuente in exteram materiam, ratio fundandi non potest in eodem, à quo egreditur, permanere, neque ex propria temporanea actionis imperfectione durare, sed quemadmodum ad aliud transit, ita statim esse desinit, talis autem modus effendi, licet non possit esse fundamentum, ratio esse potest fundandi relationem talis conditionis, quanquam ratio fundandi ceteras in eodem relatione cum fundamento permaneat.

Postremum argumentum conuincit qui. Ad ultimum

dem relations huius generis non fundari argum. in actione, sed in potentia, quod libenter nostra sententia admittit, esse tamē à fundamento penitus excludenda, ita ut non sit ei ratio fundandi relationem, negamus, nam & si primam, & ultimam conditionem habeat relatione cum fundamento comparata, non semper nec necessario cum ratione fundandi, quæ aliquando iuxta eiusdem relationis, & fundamenti exigentiam, ab uno egreditur extremitate, & transit ad aliud, ac propterea non est cum relatione coniuncta in vitroque extremo, nec tenet esse ab eadem relatione distinctam repugnat. Secundam conditionē de inseparabilitate fundamenti à relatione iam vidimus his relationibus non conuenire, quemadmodum neque rationes fundandi conuenire.

Solumntur argumenta Socii.

Tertium monitione Aristotelis pro sententia. Magistri Soci inductum utrumque continet, potentiam, & actionem, atque adeo ex vitroque fundamentum perficitur, ex potentia quidem tanquam ex eo, quod fundat, ex actione tanquam ex eo, à quo reducitur in actum, ut fundamentum sit.

Ad formam primi argumenti minor neganda est, est enim aperie falsum, quod posita actione, ceterisque exclusis confurgat relationem si actionem ponis, potentiam, à qua egreditur, nequaquam excludi potest, & si per impossibile excluderetur, non esset vitalis ipsa actio, cum non procederet ab intrinseco principio, vnde neque substantiam viuentem produceret, nec vera generatio esset relationem paternitatis fundata.

Ad secundum argumentum dicimus, agens Ad 2. arg. sub

sub nomine agentis non esse verè relatiuum, sed secundum dici, sicuti id est ab actione simili respectu ad passum denominatur: sed esto verum esset relatiuum, fundatur nihilominus eius relatio in potentia reducta ad actum, ad quam potentiam actio ipsa denominans intrinsecum ordinem importat, itaque denominatio est à ratione fundandi cum fundamento coniuncta.

Q V A E S T I O D E C I - materia.

*An relationes tertij generis sint
predicamentales, & non mutuae,
sub quibus omnes relationes non
mutuae comprehendantur?*

Duo docet
Arist.

280.

Aristot.

Duplex
considera-
tio scientie.

Duo de hoc genere relationum extremo doceat Aristoteles s. Metaphysice cap. 15. in titulo questionis contenta. Primum, veras esse, & predicamentales. Secundum, ex parte alterius extreni duntur at consistere, quod est non esse mutuas. Placet verba eius referere, que sic habent. *Quocunque agitur secundum numerum, & potentiam ad aliud dicuntur, rursum sunt ad aliquid, eo quod ipsum quod est alterum, dicuntur ipsum, quod est; sed non eo quod aliud ad illud: mensurabile autem, & scibile, & intelligibile, eo quod aliud ad illud dicuntur. Omnia autem esse à veritate aliena his argumentis convincuntur, in quibus illud obiter obseruandum iudico, quod Arist. relationem realem ponit ex parte mensura, cum dicat mensurabile, scibile, & intelligibile non referri, sed talis vocari ex eo, quod alia sunt ad ipsa, haud dubie quia scientiae, & potentiae, quas proinde nomine mensurae intelligi vult, cum tamen communis modus loquendi scholae, mensurae nomen obiectis tribuat, scientias vero, atque potentias relationem mensurabilis. Nihilominus verum est, ut possit diversa ratione sentiri: nam si scientiam, & potentiam secundum adæquationem, & extensionem recipiantur, mensurabiles absque dubio sunt ab obiectis, & obiecta proinde dicuntur earum mensura, nam tantum, & non plus se extendunt potentia, & scientia, quanta est extensio suorum obiectorum, & ideo adæquatio scientiae cum obiecto, ab hoc absque dubio*

accipitur: sed alia est consideratio scientie, in quantum certos nos reddit de natura, essentiâ, & passionibus obiecti, ex quo mensura eius vocari potest eo modo, quo unitas dicitur mensura, quia per eam certi efficiuntur de quantitate rei, & Aristoteles quidem hisce verbis tenuit posteriorem considerationem, modus vero loquendi s. holex primum porius, tanquam universali: erit, sed viceque in natura horum relatiuum fundatum habet.

Sententia negativa suadetur ratione.

Quisbus sic expositis pars negari, quod prima eiustmodi relationes non sint prædicamentales, suaderi potest primo: Relationes quacunque huius generis sunt simplicitate absoluta, ex consequenti vero quandam respectum important ad obiectum, ut de scientia, potentia, sensu, & intellectu expertum est ad prædicamentum qualitatis referendis, respectus igitur importans ad obiecta relationes, erunt secundum dictum.

Neque sit satis, si dicatur ita esse, si sub his nominibus accipiuntur, secus vero sub ratione mensurabilium, quo pacto nihil absolute denotant, sed toū esse habent ad mensuram, etiam scientia, potentia, sensus, & intellectus vnu duntur respectum ad obiectum habent, quem nihil minus significant sub his nominibus, quam sub nomine mensurabilis, iste autem respectus est relatio secundum dictum, ergo siue hoc, vel illo significetur nomine, & est vera relatio, neque relativa secundum esse valebit constitutere.

Secundo: Relatio secundum esse non potest esse de essentia absoluti, cum non consiliari proprium prædicamentum ad aliquid, primo diversum ab absolutis, & unum prædicamentum non sit de essentia alterius, sed respetus, quem denotant scientia, & potentia, etiam sub nominibus mensurabilium significare, pertinet ad eorum essentiam, cuius specificatio accipitur per compunctionem ad obiectum, ergo non est relatio secundum esse, vel prædicamentalis.

Quod vero sint relationes mutuae aduersus Quid sint secundum alterum, ostendo dupli ratione. relations Priori quidem, nam scibile, visibile, & intelligibile dicuntur talia à propria natura reali, & probatur, denominatio est relativa, ergo ut talia sunt ordinabuntur ad aliud, non nisi ad scientiam, ritum & intellectum, ergo verè emat rela-

tua, & à relatione sibi inherente dicentur talia arque ad eò mutua relatione ex parte virtutis que extremi se tenente, & non à relatione mensurabilis, à qua non possunt denominari measurata, cum una forma denominans non tribuat nisi unam denominationem.

Probat. 2.

Ratio posterior. Obiectum est vera causa Scientiæ, & actualis visioois, quas mediante specie à se impressa producit in visu, & intellectu, sed causa dicitur talis per veram relationē sibi inherenterem, quemadmodum effectus eius: unde relations causæ, & effectus in creaturis inter duas ab omnibus computantur, ergo mutuae sunt relationes omnes huius generis, quidquid Aristoteles in oppositum assertere videatur.

Propter hæc argumenta diuersi diuerso modo sentiunt de relationib' huius generis, quidam enim propter duo prima arbitrantur nō esse prædicamentales, sed transcendentales. Qui nullo modo audiendi sunt, cum à sententia Aristotelis expressa, omniumq; interpretationi eius dissentiant. Aristoteles enim loco nuper memorato tanquam aliud relativorum genii enumerat mensurabile, & mensuram, sub quo potentiam, scientiam, & habitū collocari vult: & schola vniuersa triplex relationum prædicamentalium genus agnoscit, primum in unitate fundatum, secundū in actione, & passione, tertium in mensura, cui saepe proculdubio ratio ipsa, nō scientia, potentia, & habitus sub nomine mensurabilis nihil absolutum important, sed totū suum esse habent ad obiectū tanquam ad mensuram, ergo nō sunt relationi transcendentalia, nec secundum dici, quotū intrinseca conditio est absolucū tanquam præcipuum rationem importare, respectū vero ex consequenti, licet intrinsecè, quapropter vel plura transcendunt prædicamenta, vel ad unam determinatū ex absolutis pertinent: neque id solum habent relationia huius generis, quod proculdubio sufficeret ea in hoc prædicamento collocare, sed specialis est in eis ratio fundandi relationem distinctā à ceteris, quare speciale genus huius prædicamenti constituant.

Pro resolutione questionis notabili.

Nota pro solutione questionis.

VT autem magis perspectam conditionem eorum habeamus, adnotandum est, mensuram non esse in hac parte accipiendam pro ea, quæ sequitur naturam quantitatis, quæ cum sit absolute quædam quanti-

286.

taris proprietas, nō potest formaliter pertinere ad prædicamentum *Ad Aliquid*, sed accipitur pro mensura perfectionis, atq; extensio- nis alicuius dependentis ab alio, in qua significatio i.e. obiectum est mensura scientiæ, potentia, & habitus, nam tantā habent eiusmodi, & non maiorem perfectionem, quam est perfectionis obiecti formalis eorum, tantū item, & non plus se extendunt quantum idem obiectum, unde communis est scholæ vox mensuram suorū obiectorum non excedere, nec extra illam vagari: hanc appellant nōnulli mensuram veritatis, nescio an its propriè, nam veritas, quæ desumitur ex adæquatione concepitus ad rem intellectam, vel propositionis ad rem significatam, alterius longè rationis est, de qua adhuc sub indice lis est, au sit relatio realis, vel rationis? neq; solum in scientia, sed in potentijs, & habitibus, in quibus nō est talis modus veritatis, reperimus hanc acceptiōnem mensuræ, nam obiectum eorum mensura perfectionis est, ergo alia est longè diuersa significatio mensuræ perfectionis, atq; exten- sior mensura veritatis.

Sed duobus modis scientia, potentia, & habitus mensurabiles dicuntur: primo quidem quasi fundamentaliter, secundo formaliter, mensurabilitas fundamentalis non est aliud, quam naturalis quædam proporcio, & com- mensuratio cum obiecto, quo pacto dicimus intellectum naturalem habere proportionem cum intelligibili, nō cum sensibili: visum cum visibili, non cum auditibili, metaphysicam cum ente reali, non cum ente rationis, sicq; de ceteris: & hoc modo sumpta essentialis est scientiæ, potentij, & habitibus, fundans relationem huius generis, quæ naturaliter consequitur denominatio mensurabilis formalis, nam ex tali proportione, & commensurazione essentiali oritur ordinatio realis ad obiectum, à qua tanquam à reali relatione formaliter denominantur mensurabiles, quemadmodum ex unitate essentiali duorum individuorum tanquam ex fundamento oritur realis, & accidentalis ordinatio: unus ad alium, quæ est relationis identitatis, à qua quodlibet dicitur idem comparatum ad alterum, itaq; talis mensurabilitas, vel commensuratio essentialis accidentalem, & relationem fundat.

Postremò obseruandum est illud, quod su. Nota viti- perius attingere cœpimus, habitū, scientiam, mo. & potentiam duobus modis accipi, uno, vt his nominibus significantur, quæ cum absolute sunt,

288.

Aaaa

sint, eas tanquam absolutas qualitates significant, & quasi ex consequenti importantes respectus ad obiectum, & hoc modo absque dubio non pertinent ad prædicamentum *Ad Aliquid*, sed ad qualitatem, ad quam respectus ipsi simul cum principali reducitur, alio modo significantur nomine mensurabilis, & hoc modo nihil penitus absolutum, sed solam relationem designant, idcirco ad prædicamentum *Ad Aliquid*, pertinent, tertiumque illius genus constituunt, haec distinctio desumpta est ex D. Thom. 1. part. quæst. 13. art. 7. ad 5. & 6. ubi tradens modum cognoscendi, & distinguendi vera relativa ab his, quæ appellantur secundum dici, ait, ex nominum significacione distingueda esse, nam si nomina relatiuum imposita sint ad significandas ipsasinet habitudines, vel relations, vera sint relativa. Si vero ad significandas res absolutas, quas consequuntur quidam respectus, non sunt vere relativa, sed secundum dici, ut mouens, motum, caput, & capitulum: & iuxta hanc doctrinam intelligitur, scientiam, habitum, & potentiam sub his nominibus ad significandas absolutas qualitates, quibus consequuntur respectus, imposita, relativa esse secundum dici, ac sub nomine mensurabilis ad solam habitudinem significandam imposito relativa secundu[m] esse: refert enim multius modus significandi ad intelligendum modum essendi rei significatae: itaq[ue] scientia, habitus, & potentia essentiale respectum secundu[m] dici in primis importantibus cù rationibus absolutis qualitatibus, ad prædicamentum qualitatis, & species eorum referendum, non ad prædicamentum *Ad Aliquid*, deinde relationem mensurabilitatis prædicamentalem accidentaliter ad tertium genus huius prædicamenti per se spectantem: & respectus prior significatur quæ si ex consequenti simul cù qualitate nominib[us] propriis scientie, habitus, & potentiae, relatio vero huius prædicamenti, huiusque (tertii) generis significatur per se a nomine mensurabilis.

Priore quatuor argumenta solvantur.

*Ad 2. arg.
oppositum
respondeat.*

229.

ET ex his solvantur duo argumenta pro opposita sententia prædicta, nam licet id est respectus realis, vel diversus, quæ scientia, & potentia important sub his nominibus, ac sub nomine mensurabilis (quod questione sequenti definitur) sub illis nominibus significatur tanquam quid incompletum

non constituens per se speciem prædicamentalem, sed simul cum ab soluto qualitatis, in quo clauditur, at sub nomine mensurabilis, ut quid completem per se continens speciem prædicamentalem relationis, & hinc est scientiam, & potentiam sub his nominibus non constitutre genus speciale relationis, bene tamen sub nomine mensurabilis.

Ad secundum negandum est relationem *Ad 2. arg.* mensurabilis pertinere ad essentiam scientie, habitus, vel potentiae, nam mensurabilitas eis essentialis non est formalis, sed fundamentalis, quam consequuntur relativa, à qua mensurabiles formaliter, atque accidentaliter denominantur: verum est igitur relationem prædicamentalem non pertinere ad essentiam absoluti, & falsum quod relationes huius generis in essentia absolutorum claudantur.

Circa secundum assertum, nempe relatio Circa II. nes huius generis esse non mutuas, videntur superius Caiet. 1. part. quæst. 13. art. 7. asseverantur, utrumque extrellum versè ad aliud referiri, unum quidem per relationem in se existentem, aliud per relationem, qua aliud referetur ad ipsum, ut mensurable referatur ad mensuram per sibi inherentem relationem, mensura vero per relationem, qua idem mensurabile ad ipsammet referatur, unde sic mutuas esse relationes apud Caietanum, nam si mutuo refertur, mutua profecto erunt relativa.

Quod non solum menti Aristotelis contradicit, sed cunctis eius expositotibus ex communi consensu statueritis relationes huius generis in uno dumtaxat residere extremo: nempe in a. ensimabilis, mensuram vero non esse relatiuum, sed talem vocari, quia ad eam refertur mensurable, cuius relationem terminat. Itaque ex eo solam, quod terminus realis est eius, quod ad se refertur, mensurabilis mensura eius dicitur. Hanc igitur sententiam quæst. 2. huius prædicamenti copiosè refutavimus, ac propriea tanquam fallam censimus esse omitteadum, sententiae Aristotelis (quam omnes recipiunt) adhaerentes, iuxta quam omnes relationes huius ordinis non mutuas esse arbitramur.

Caietum, ut duo argumenta aduersus hanc conditionem opposita diluantur, obseruandum est, obiectum scientie, potentiae, vel habitus tribus modis esse considerabile. Primo, secundum propriam naturam, vel essentialem conditionem. Secundo, in quantum motivum est potentia per impressionem specierum, causaque

sacri notitiam, aut scientiam sui iusca. Postremo, in quantum terminat potentiam habitudinem, vel scientiam, hos est, in quantum est id, circa quod versantur, eisque speciem conferit, & prima consideratio quasi fundamentum est ceterarum, nam ex propria obiectu natura procedit, ut sit motuum, vel causatum notitia, aut scientia, atque etiam ut circa illud eiusmodi versentur, prima item consideratio absoluta est, si quidem obiectum accipit ut res quadam est, non ut comparatum ad aliud: Secunda semper est relativa: tertia, solum est denominatio extrinseca à relatione prouenientis eiusdem mensurabilis, & mensura conueniens ut termino eiusdem relationis.

Satis fit l.
argum.

Et hæc distinctio solvit vtrumque argumentum, primum quidem, nam si obiectum scientia, vel potentia iuxta propriam conditionem accipiat, scibile appellatur non appellatione formalis, vel relativa, aut terminativa, sed fundamentalis, ex qua non comparatur ad scientiam, sed talis natura esse dicitur, ut ad illam comparari valeat tanquam causa, vel tanquam terminus circa quem versatur, negandū est igitur relatum esse hoc modo consideratum.

Solutio II. Lætitia secundam considerationem haberet quidem cum scientia mutuam relationem cause, & effectus, non tanquam huius generis, sed secundi in actione fundaram, ad illud namq; genus referenda est quæcumque relatio causa, & effectus: & hæc est solutio secundi argumenti, quod nequaquam probat relationem aliquam huius ordinis esse mutuam, nam sub tertia dumtaxat consideratione, mensura rationem habet obiectum, quia non est appellatio relativa, sed terminativa realis relationis, nisi forte mensuram consideres, in quantum ab intellectu accipitur tanquam extrellum relationis, ad mensurabileque referunt, tunc enim relatum rationis est, consideratio tamen realis nequaquam est relativa, sed relatio realis mensurabilis, & mensura in uno dumtaxat extremo residet: nempè in mensurabili, mensura vero talis dicitur, quia ad eam mensurabile referunt, hoc est, quia terminus realis est relationis illius Vnde posset superesse dubium circa assertum huc: nempè an ita verū sit omnes relationes huius generis esse non mutuas, ut solum in eo non mutuas repellantur, vel etiam in alijs generibus reperi possint, videretur enim Arist. sub hoc genere claudere voluisse omnes non mutuas, cum assertat in alijs duobus semper relationia talia dici, quia ad alia referantur,

293.

non quia alia ad ipsa, ut contingit in tertio generi, ex opposito vero videmus relationes creaturarum ad Deum ut creatorē, ac dominum, esse non mutuas, etiam in secundo generi, quia ex parte solius creaturæ sunt reales, Deum vero dominum, atq; creatorē vocati, non quod ipse ad creaturas ordinatur, sed quia creaturas ordinoantur ad ipsum, immo in creaturis relatio dexteritatis formaliter, & intrinsecè reperitur in animali, in parte vero, aut lapide sola extrinseca denominatione, & relationes istæ ad primum potius, quam ad secundū genus relationum referuntur, ergo non in solo genere tertio reperiuntur non mutuæ.

Hoc tamen dubium distinctione solvendū Solutio dicit, nam vel extrema sunt eiusdem ordinis, vel b. j. diuersi, & si eiusdem ordinis fuerint, semper habent mutuam relationem in primo, ac secundo genere, in tertio vero semper non mutuam: si vero sint diuersi ordinis, etiam in primo, aut secundo genere habebunt non mutuas relationes, ut probat argumentum: nam licet relationes creaturarum ad Deum non praedicamentales, sed transcendentalis vocauerit Scotus in 2. d. 4. & 5. ea fortassis ratione ductus, quod cunctis conueniant creaturis, & intra eorum essentiam claudantur, melius tamen loquuntur Caïet. i. p. quest. 45. art. 3. & Ferratensis 4. lib. contra gentes cap. 14. praedicamentales eas appellantes, quia & si cunctis conueniant creaturis, sub ratione tamen speciali, ac determinata, qua dependent à Deo, vnde speciale habent rationem fundandi relationem dependentiarum distinctam ab alijs generibus relationum, nec ad essentiam creaturæ spectant, sed extra eam vagantur sicut cæteræ accidenzia dependentia etenim earū à Deo duplex est, substantialis, secundū quam esse eorum receptum est à Deo, & hæc presupponit relationem, quā accidentalem propter ea vocamus, quia ex substantiali consurgit, ex eo namq; quod creatura accipit esse à Deo, à quo proinde secundum idem esse depender, sequitur in ea relatio dependentiarum ad ipsum Deum, non secus, ac in ceteris effectibus contingit, quæ cum ita se habeant, merito inter praedicamentales equitem rauam relationes istæ. Arist. vero de relationibus loquitur, quæ inter extrema eiusdem ordinis versantur, de quibus non est semper in 1. & 2. genere esse mutuas, & in tertio non mutuas, aut quia cæteras non cognovit, aut quia de his solis, quæ ut plurimum rebus conueniunt, sermonem facere voluit.

Q V A E S T I O D E C I - maquarta.

*Qualis nam distinctio ponenda sit
inter relationem, & eius funda-
mentum, realisne, an rationis?*

Nota pro
quest. statu.

295.

Quod, & quae sint relationis fundamen-
ta, oportet nunc expouere, nisi in su-
perioribus iam essent à nobis explicata-
ta, uno tamen verbo ea repetam, ut status
quaestioneis clarius ostendatur: numerus, sub-
stantia, quantitas, & qualitas (ut verbis Aristote-
lis vnam) sunt proxima fundamenta relationum
primi generis, prout aliquam inter se
se vniuersitatem habent: potentia activa, & passi-
va, ut reducta ad actum per actionem, & pas-
sionem proxime fundant relationes secundi
generis: potentiae, & habitus, in quantu[m] com-
mensurantur obiectis, relationes tertij. Qua-
rimus ergo, quo nam pacto relationes insuffi-
gentes, ab eis distinguuntur, realiè distinctio-
ne, aut formalis, vel tantum rationis: sempè à
substantia identitas, à quantitate aequalitas, à
qualitate similitudo, à potentia generativa pa-
ternitas, & à scientia, aut potentia relatio me-
surabilis: à fundamento autem dicimus, & nō
à subiectis, nam ab his omniae ferme relatio-
nes distinguuntur realiter, ut à e[st] aequali, vel
simili, aequalitas, & similitudo.

Varij sen-
tiendi mo-
di.

I. Sentent.

Jacul.
Durand, &
alij.

damento: sed sola ratione, quamquam de qui-
busdam alijs, qua extra tertium predicamen-
tum vagantur, distingui concedat: habet au-
tem fundamentum in doctrina Aristotelis, ac
D. Thomæ, arque etiam rationes pro se no-
nominatas.

Et in primis efficaciter elici posse videtur ex Probat. L. 297.

eo, quod docuit Aristoteles s. libro physico Anisti.

text. II. & libro II. metaphysicæ capite penulti-
mo: relationi proprium esse inter acciden-
tia realia, ut sine mutatione subiecti adquiri

possit, ut si uno dumtaxat albo existente Bo-
tina, abud de noua producatur Compluti, con-
surgit abitque dubio: relatio realis similitudinis

in vitroque, & in illo quidem absque alia sui
mutatione per solam mutationem huius, quod

vñq[ue] adeò verum est, ut non solum absq[ue] mutatione
subiecti, sed etiam fundamenti insurgat,

cum constet non solum non mutari album il-
lud ex noua productione huius, sed nec circa

albedinem eius ullam mutationem fieri. Ex

quo inferitur, similitudinem ab eo adquisitam illatio-

quantumcumque realem, non esse rem distinctam ab albedine: nam si res distincta foret,

compararet proculdubio album nouam for-
mam, nouamque entitatem, ac distinctam ab

ea, quam habebat, sed comparatio noue for-
mæ realis non stat sine mutatione, ut cunctis

est manifestum, quia aliter per eam se habebit
subiectum, ac se habuit prius, ergo nequirit

profecto relatio sine mutatione comparari, si
entitas à fundamento distincta foret, ex se-

tentia igitur Arist. illud statuentis videtur es-
se, quod non te, sed sola ratione à fundame-
to separare, quod evan D. Thomas videtur Probat ex

sensu opusc. 4. 8. tractat. 3. de predicamento D. Thom.

ad aliquid cap. 2. sic loquens Cum autem dico,

quid similitudo Sortis habet albedinem eius, aut

fundamentum, non est intelligendum, quod simili-
tudo Sortis sit aliquares in Sorte, sicut ab ipsa albe-

dine, sed solum est ipsa albedo, ut se habet ad al-
bedinem Platonis, ut ad terminum. Idemque af-

seruisse videtur s. lib. Metaph. lectione II. vñ de

identitate generica, & specifica loquens
duo statuit, vñ esse relationem realem, aliquid

non esse rem ab extremis distinctam.

Prima autem ratio ex natura eiusdem rel. Proba-

tionis accipitur, quae aliud nō est, quam vnum t. ratione

extremum ratione fundamentu[m] sic se habere ad

alterum, ut similitudo non est aliud, quād hoc album ratione albedinis quandam habe-
re cognitionem cum altero, sed modus sic,

vel aliter se habendi ad aliud non dicit rem

distinctam.

distinctam, sed rationem formaliter dumtaxat cognitio vero solam conuenientiam, vel correspondientiam in natura eiusdem fundamenti, ergo non erit relatio entitas ab eo distincta. Accedit illud, quod in materia distinctionis unius rei ab altera affecti solet, non esse entitates multiplicandas sine virginitate necessitate, vel ratione. Constat autem in decursu huius controversie nullam talium affecti necessitatem pro oppositis sententijs realem distinctionem introduce te conantibus, ergo non debet talis distinctione admitti.

Secundo, in casu nuper proposito de productione noui albi in loco valde distanti probatur, quia si relatio consurgens in isto res est distincta ab albedine, quam habebat, ergo per se, vel per accidens ab aliqua effectiva causa, non certe ab altera nisi ab ea, qua produxit nouam albedinem in altero extremitate, cum non super sit alia, ab ea vero produci impossibile est, cum repugnet naturaliter effectum realiter producere in subiecto adeo remoto, ergo dabitur efficiens sine causa, vel negandum est, quod relatio sit entitas distincta à fundamento. Accedit, quod sine ab hac, vel illa causa producatur talis relatio nouam, ac distinctam entitatem habens ab entitate fundamento, quotiescumque unum album producitur, unum quartum, aut unum individuum cuiuslibet speciei, producentur tot entitates reales distinctas, quod producuntur relationes, eiusmodi autem pene infinitae forent, cum haberet conuenientiam, commensurationem, identitatem, aut diversitatem specificam cum pene infinitis rebus, ergo multiplicari deberent in nova cuiuslibet rei productione pene infinitas entitates, quod omnino excedit fidem: ut ergo hoc, & similia fugiamus incommoda, non oportet ponere talem distinctionem realem relationis à fundamento.

Probatur 3. Probatur tandem, nam separabilia esse oportet ea, quae distinctam entitatem realem continent, sed permanente vitroque extremo, in quo inhaeret suodamentum, repugnat prorsus relationem ab eo separati, ut permanentibus duobus albis separati ab eis similitudinem ergo neque purandum est relationem te distinguiri à suo suodamento, probatur minor, quia non est intelligibile, quod duo individua sint eiusdem speciei, quin inter ea sit relatio specifica identitatis, aut duo corpora eiusdem measuræ, quin sint aequalia, arque adeo quia inter ea vere sit relatio aequalitatis.

Referitur sententia opposita tenens distinctionem
ut duas res fundamentum, & em relationem.

Opinio huic opposita relationem, & fundamentalum distinguiri statuit reali distinctio posita. II. Sent. op. & inter quantitatem, & substantiam, aut inter duas qualitates, aut quaevis alia entia completa. Hanc sequitur tota fermè D. Thomas familia, Caietanus 1. part. questione 2. art. 2. Bajus ibidem. Capreolus in primo distinctione 3. questione 1. Ferrara 4. I contra geores capite 14. & in eadem absque dubio est Magister Sorus questione 2. huius praedicamentis, nam licet ea impugnare prius videatur, in fine tandem questionis statuit praedicamenta omnia distinguiri ex natura rei, & citra operationem intellectus, neque diversa debet reputari ea, quam sequitur P. Fonseca 5. lib. Metaphysicae cap. 15. q. 2. sect. 1. affirmans relationem ex natura rei, & ante opus intellectus distinguiri à fundamento, licet negare videatur distinctionem realē, quam intellectus non facit. Huc etiam referri debet sententia Scotti, in 2. distinctione 1. questione 5. & in 3. distinctione 8. questione. 1. vbi omnes relationes defectibilem terminum habentes, re à fundamentis distinguendas docet, quia ab eis sunt separabiles, que vero indefectibilem terminum habent, ut relatio creature ad creatorem indistinctas ponit, quia inseparabiles à fundamento. Huc tandem pertinent moderni quidam solas relationes fundatas in substancia distinguentes, vel omnes certe praeter eas, quas potentia fundat, que videntur esse secundi generis. Pro hac sententia duplex ratio affecti solet.

Prior est, quam tetrigit Scorus de separatio. I. Illius functione relationis à fundamento, nam hoc permanente perit relatio pertinente termino, ut defractio uno albo cessat relatio similitudinis in altero, ergo separantur relatio, & suodamentum, sed realis separatio infra realem distinctionem, ergo hanc oportebit admittere inter relationem, & suodamentum. Quod enim haic argumento primo responderi solet, relationem in casu separationis non perire realiter, sed solum secundum rationem formaliter, ac proprieatatem, ita facere proprias tria, primum, quia si peripit formaliter relatio, ergo formaliter.

tas relationis, sed ratio formalis relationis nō est nihil, ergo aliquid, non rationis, cum extet ante opus intellectus, ergo reale: quare aliquid reale peribit permanente realitate fundamenti, & siud reale, quod ab hoc separatur, distinctum erit ab eo, non per intellectum, quia separatio talium entitatum ante operationem eius sit, & entitates reales non intellectus, sed ipsa rei natura separat, ergo reali distinctio. Secundum, quia formalitas relationis, que pertinet, non per se: quoad essentiam: Quia essentiae non pertinet, peribit igitur quantum ad existentiam, sicut ergo oportet, quod existentia relationis pertinet permanente ex stetitia fundamenti, ergo essentia, & existentia relationis alia est ab essentia, & existentia fundamenti ante operationem intellectus, quare distincta erit vicissim entitas.

Tertium: quia aperte falsum est, quod dicitur, relationem non pertire realiter, & entitatem, sed solum secundum rationem formalem, nam si ita esset, fieret procul dubio, ut termino pertinente permanet realiter relatio, & tunc mortuo filio realiter esset pater, qui illum genuit, realiter simile albi permanet altero pertinente, & realiter aequaliter quantum perseverans quae falsa prorsus sunt, cum nullus unq. iam talis denominationem eis cōcesserit, nec potius eam habere cōtineatur, quam diu nullum terminum habeant, ad quem ordinaretur. Ad de, quod si relatio realiter permanet non permanentem extremo, realiter ordinaretur ad extremitum, sed non ordinari realiter constat, cū entis ad non ens non detur relatio realis secundum communem sententiam, ergo falsa est solutio argumenti designata. Et tunc videtur satisfacere, quod alij respondent, separationem non inferre distinctionem realem, nisi murua sit, vel certe talis, ut virumque extremum ab altero scilicet permaneat, nam per distinctionem unius, & permanentiam alterius separari solent ea, quae sola ratione distinguuntur, ut morus, vel actio, que permanente termino evanescunt, & genus potest esse sine differentia, à qua nō ex natura rei, sed per intellectum distinguitur. Eiusmodi tamen exempla nihil efficuerunt, nam licet in priori, vera, ac realis separatio contingat, nō est tamen certum, quod actio non sic res distincta à termino, sed valde probabile oppositum, ut suo loco ostendetur, in posteriori vero non contingit realis separatio, quia genus, & differentia nō sunt partes rei, sed diversi conceptus obiectuum (quos

303.

Confirm.

305.

vocant, eiūdēm entitatis reale: vnde solus conceptus separatus, non res, & adhuc talis conceptus differentiæ non separatur à genere, cum quo sit actu coniunctus permanente codem genere, sed planè deficienti, nam dum differentia separatur, & species soluitur, sicut d' stentia perij in tali specie quantum ad extensam actualiter (ut sic loquuntur) genus quoque esse definit eodem modo, licet abstractum maneat, aut cum alijs differentijs actu coniunctum in speciebus ceteris.

Secundum argumentum ita procedit. Relatio, & fundamentum simul, & semel patiuntur oppositas mutationes reales, sed eadē entitas non est capax earum, ergo esse est distinctas habere entitates: probatur antecedēs, quia contingere solet, quod fundamentum remittatur, & simul relatio intensionem suscipiat, ut dum album intensius remittatur, & per remissionem assimilatur albo etiam remisso, remissionem patitur fundamentum, relatio vero augmentum suscipit, hanc perficitur, illud imperfectionem potius congrabit, quae eidem entitati reali planè videntur repugnare.

II. Funda-

306

Media sententia inter prefata extrema de modali distinctione.

Postrema sententia medium ponere vide. Sententia tur inter duas præcedentes, & secundam media pro quadam modo temperata, nam distincta ponitur. Actionem realem ponit inter relationem, & fundamentalum, non tanquam inter duas res, vel duas entitates completas, sed tanquam inter rē & modum eius: vnde non realem omnino vocat, sed ex natura rei, aut modalem, arbitratur enim relationem esse modum quadam fundamentali, per quem sic se habere dicitur ad terminum, & sic rursus dependet à fundamento, ut nequeat illo modo sine illo consistere, quod modorum proprium est, nō secus ac respectu respectu qualitatibus, aut sessio respectu sedentis, à quibus separari repugnat, ac tandem ex modo **Fundamen-** Separationis elicere modalem quoque distinctionem esse, non rerum, nam res distincte sciungi vicissim possunt, res autem, & modus minimus, quia licet res possit sine modo consistere, nequaquam modus sine re, quod in intentione patet respectu qualitatibus, & in lessione respectu sedentis, sed ita se habent relatio, & fundamentum, ut separari valeant, non quidem separatione reciproca, ita ut sine fundamen-

mento ipsa permaneat, sicut potest hoc sine relatione consistere, & hæc etiam intima dependencia in esse ostendit planè relationem distinguere non tanquam unam rem completam, sed solum ut modum per distinctam entitatem modalem. Hanc sententiam sequuntur moderni non pauci ex his, qui viua voce Aristotelem interpretantur.

*Questionis resolutio, iuxta mentem
Diu. Thomæ.*

Ques.
reflo-
luti-
o ex D.
Thom.

pot.

pot.

R Ecenitis aliorum opinionibus cupiens eam eligere, quæ magis sit naturæ relationis consentanea, accuratius solito Diu. Thomam consului, si forte ex his, quæ de eadem relatione scripta reliquit, elici posse: quatuor autem de relatione creatæ, de qua sola controversia procedit, cum expelle stultus se reperio, quod realiter subiecto inhæret: quod aliud esse habeat non solum à substantia, sed à ceteris accidentibus, quibus medij sunt quantum fundamentis ei inhæret, quod cum subiecto, cui inhæret, realem compositionem efficiat, ab eoque realem habeat dependentiam, ac tandem quod omnis relatio coniungatur alicui absoluto, & absoluimus hoc alias sit à relatione ipsa. Ut autem hæc certa esse intelligantur in doctrina Diu. Thomæ referre placet diuersa testimonia, quibus continentur. 4. igitur lib. contra gentes capite 14 non procul à fine hæc verba scribit: In nobis relationes habent esse dependens, quia eorum esse est aliud ab esse subiecti, unde habent proprium secundum essendi secundum propriam rationem, ita & in alijs accidentibus contingit, quia enim omnia accidentia suæ forme quedam substantia superadditæ, & a principijs substantia causæ, oportet quod eorum esse sit superadditum supra esse substantias, & ab ipso dependent, & tanto vniuersaliter eorum esse est prius, vel posterius, quanto forma accidentalis secundum propriam rationem fuerit propinquior substantiæ, vel magis perfecta, propter quod relatio substantia aduenient postremum, & imperfectissimum esse habet, postremum quidem, quia non solum preexigit esse substantias, sed eorum aliorum accidentium, ex quibus causam relatio: imperficiissimum autem, quia propriæ relationis ratio consistit in eo, quod est ad alterum, unde esse eius proprium, quod substantia superadditæ, non solum dependet ab esse substantiæ, sed esse alienum exterius, &c.

In primo autem sententiatum libro, distin-

ctio. 33. quæstio. 1. articul. 1. in fine corporis, discrimen constitutus inter diuinæ relationes, & creatas, ita ait: *In alijs autam relationibus realibus in creatari existentibus est aliud esse relationis, & substantia, quæ refertur, & idem dicitur inesse, & secundum quod insunt, compositionem facient accidentis ad substantiam, quod non conuenit diuinæ relationibus, &c.*

Et prima parte questione 28. artic. 2. ad secundum sic de relationibus loquitur: *Sicut in relationibus creatiis in illo, quod dicitur relationis, non solum est inservire reflectum ad alterum sed etiam aliud absolute, ita in Deo, sed tamen alter, nam id quod inservit in creatura præter id, quod conuenit sub significacionibus nominis relationis, est aliare, in Deo autem non est alia res, sed una, & eadem, &c.*

Hæc autem, quæ Diu. Thomas de relatione docet, non solum naturæ eius consonant, sed si eam paulo diligentius expendamus, necessario ei conuenient, quod ut suo ordine id de singulis ostendamus, id tanquam certum præmitendum est, ex quo (nisi ego fallor) deducuntur cetera, realem relationem esse reale accidens. esseq; formam realem intrinsecæ, & formaliter dominantem subiectum, sicut de quantitate, & qualitatibus nostris est, & cum nequeat forma accidentalis denominare subiectum tale formaliter, nisi per realem inhærentiam in eo, certum quoque est, se necessarium relationem realiter inhærente subiecto, eique proprium, atque intrinsecum effectum formale tribuere, & rursus, cum inhærentia accidentis in subiecto non sit solum secundum essentialia, & naturam, sed etiam secundum esse, vel existentiam in eo, convincitur planè relationem realiter inhærentem subiecto habere existentiam ab existentia, aut esse subiecti distinctam. Vterius, cum ex accidenti inhærenti subiecto, ac subiecto ipso resultet unum quidam reale, quod accidentiale concretum vocat, necesse est per veram compositionem accidentalem resultare, nam compositione non est aliud, quam unum ex multis concurrentibus constitutio. ac tandem, cum hæc omnia conueniant relationi reali ex propria natura, necesse est ei conuenire ante opus intellectus: relationem namq; realem esse reale accidentis naturale est ei, atque etiam esse completam naturam, cui primo conuenit realis essentia: realem autem essentiam comittatur necessario realis existentia, per quā habet esse extra causas, ac propter ea ea-

Quædam
inseruntur.

p. 2.

p. 3.

ea eadem existentia vocatur esse eius, & hoc esse: aut existentia actualis relationis imperfetta est, cum per illam nequeat extra causas esse aut fieri naturaliter, nisi in subiecto sustentetur per actualem inherentiam in eo, ac propterea vocatus inexistens, in quibus omnibus non admiscetur cognitio intellectus, alioqui ea circumscripsa non haberet relatio existentiam, nec existentiam realem, nec realiter denominaret subiectum, civis inhereret, quia absurdum planè sunt. Deinde, realis inherentia accidentis in subiecto presupponit absq; dubio existentiam actualern, aut esse actuale veriusq; ex propria natura distinctum, alioqui inherentia non esset realis, aut naturalis, nec subiecto, sed sibi ipso diceretur relatio inherere, siquidem inherentia actualis per actualem existentiam eius, quod inhereret alteri, sit, eam vero sustentare subiectum per propriam. Denique coniunctio relationis cum subiecto realis, & naturalis est, & haec eadem est realis, ac naturalis compositione concreti ex unione resultantis, ergo etiam conuenit relationi ante operationem intellectus, alioqui nec realis coniunctio foret, nec realis compositione, quae cum ita se habeant, necessario inferunt distinctionem relationis à fundamento non fieri ab intellectu, sed ex natura eiusdem relationis haberi, ac proinde ante opus intellectus, quo circa realem esse, vt secunda opinio Thomistatum tener ex doctrina Diu. Thomae absque dubio de prompta, vt expressa eius testimonia ostendunt: quam propterea, vt ceteris longe probabiliorum eligimus: & ex tribus praesertim in natura relationis contentis, & discursu nostro elicitis sic probamus.

Ad inher-
tiam præ-
supponitur
existentia.

313.

vt vera e-
ligitur
haec sententia.

Probat I.

314

Primo quidem, nam relatio est accidentis reale, ac realis forma accidentalis subiecto inherens realiter, & ante opus intellectus, sed realis inherentia importat distinctionem ex natura rei inter formam inherentem, & subiectum, cum nihil possit sibi ipsi realiter inherere, inhereret autem substantiaz, in qua fundatur, ergo realiter distinguitur à fundamento, quod est substantia. Nec solum probat hoc argumentum de relatione fundata in substantia, sed etiam de ceteris: quia non solum substantiaz inherenter relatio ex natura rei, & ante opus intellectus, sed ceteris fundamentis, nam albedo commensurata alteri denominatur realiter & formaliter similis, ergo reali similitudine sibi inherente, & pariter quantitas denominatur aequalis, ergo relatio inherens distin-

ta erit ex natura rei, & circa considerationem intellectus ab his, quibus in hæret, atque ad eam reali distinctione.

Probatur secundo ex reali eadem inherenti, ex qua plane deduximus relationem non solum habere distinctam essentiam, aut naturam realem à fundamento, cui inhereret, sed etiam distinctam existentiam actualern, atque ad eam distinctum esse, vt expressit D. Thomas, & convincit ratio: quia realis inherentia per actualem ex stentiam relationis fit, quia cum sit imperfecta, propriam naturam nequit perse sustentare, nisi adhærens alteri, perfectorem existentiam habenti, adhæret autem fundamento, vt vidimus, ergo habet non solum essentiam, & naturam ab eo distinctam, sed distinctum esse, entitas autem realis non est aliud ab esse, & essentia rei, ergo habet etiam distinctam entitatem à fundamento, quod est realiter esse ab eo distinctam.

Tertia ratio ex compositione, quam efficit probat ill. relatio cum fundamento in quo libet eius generi procedit, nam ex ratione relationis cum eo per actualem inherentiam facta, resultat unum concretum reale, quod vocatur in primis genere relationis idem, aequalis, aut simile, etiam si solam quantitatem, & qualitatem accipiamus proximè fundantem relationem: nam sicut substantia proxime fundans relationem identitatis, aut diversitatis vocatur eadem, aut diversa tanquam concretum relationis, patet albedo dicunt similis, & qualitas aequalis, Nota. substantia vero tanquam subiectum remotum barum durarum relationum dumtaxat earum concretum appellatur: & eadem est ratio de mensurabili in tertio genere, eadem de causa, & effectu in secundo, realis autem compositione nequit esse nisi inter extrema componentia ex natura rei distincta, ergo relatio realiter componens cum fundamento erit res distincta ab eo. Verum enim vero, vbi componentium distinctione ab intellectu sit, realis esse nequit compositione, sed tantum rationis, quæ non solum in creaturis, sed in Deo esse potest absq; vila prorsus imperfectione, dum enim nos diuina imperfectione, & quasi per partes concipientes distinguimus, & ex eis unum aliquid constare intelligimus, quid aliud facimus quam ea per modum compositionis accipere, & vi sublunari cognitioni quasi componentia, & compositione vocata ex quo tamen nihil compositionis, nihilve imperfectionis contrahunt, si quidem in se simplicissima, ac perfectissima sunt: con-

fessio

Explicatur
ampius.

stat id in personis diuinis, quas relatione, & es-
sencia ratione nostra distinctis, & quasi ex his
tamquam ex natura, & personalitate cōpositas
concipimus, cum tamen in se nullam compo-
sitionem habeant: si ergo relatio cōcreta sola
ratione à fundamento distincta foret, non effi-
ceret cum eo veram, ac realem compositionē
cōcreti accidentalis, sed confitam per intel-
lectum, quod planè falso est, & tursus, si hoc
ita esset, neque ex hac parte repugnaret in Deo
reperiti relationem cōcreatam, cum D. Thomas
in Deo non esse villo modo admittendam do-
ceat, quia eo ipso admittēda foret vera, ac rea-
lis compositionē, ut constat ex questione octaua
de potentia articulo secundo in principio cor-
poris, ubi ita ait. *Suppositio quod relationes in di-
uinis sint, oportet dicere, quod sunt essentia diuina, a-
lias oportet ponere compositionem in Deo.* Sequi-
tur ergo per locum ab intrinseco ex doctrina
D. Thomae, relationem cōcreatam non posse in
aliquo reperiri sine vera, ac reali composi-
tionē, quana cum eo faciat, ac proinde sine reali
distinctione ab eo, quia realis compositionē ex
realiter diuersis componentibus constare de-
bet.

His omnibus obiciam ire contendunt op-
positum opinantes, dum aiunt relationem nō
inhāerere substantiæ, alij sive fundamentis, nec
cum eisdem componere, sed solum per opera-
tionem intellectus, per quam à substantiâ distin-
guitur, & ita dicunt se ipsa esse substantiam, &
non formam inhāerentem: esse vero accidentis,
& inhāerere subiecto solum per opus intelle-
ctus distinguēcis duo extrema, ubi te vera vnu-
tantum est. hæc tamen plane falsa sunt, & ar-
gumentum non soluunt, quod hac brevissima
ratione conuincere ostendo, ante operationē
intellectus darus pater, ergo datur paternitas,
& tursus paternitas ante operationem intelle-
ctus est accidentis, cū denominatione ac incidentalē
subiecto tribuat, & ante opus intellectus est re-
ale accidentis, cum denominationem tribuat
realē ergo ante operationem intellectus in-
hāret subiecto, atque adēcō realiter inhāret, sed
realis inhārentia conuincit distinctionem natu-
ram, distinctionē esse, conuincit etiam realē
compositionē ergo conuincit realē distinctionem.

Probatur tandem ex nouo relationis adē-
tu, nam dum relatio similitudinis aduenit al-
bo ex noua alterius productione, vel aliquid
reale comparat, quod prius non habebat, vel

nihil, secundum non admittit, nisi aperte ne-
gate velis esse realiter simile, cum prius non es-
set, nam esse simile, vel æquale aliquid reale
importat, cum sit denominatio intrinseca, &
formalis, necessarium est ergo primum, quod
aliquid reale compareret, atque ex consequenti
entitatem realem, quam prius non habeat,
distinctamque à fundamento. Argumentum
hoc soluere contendunt in primis moderni
quidam asserentes, dum vnum album sit simi-
le per nouam productionem alterius, nihil nou-
um in eo fieri, sed solum in extremo de novo
productor: antiquum verò id solum nouum ha-
bere, quod nouum extēnum connotat, quod
prius non connotabat, & simile denominatur
per propriam albedinem connotantem nouū
terminum. Itaque relationem similitudinis
(aiunt) non esse aliud, quam albedinem ut co-
notantem terminum, ad quem referatur.

Hæc tamen solutio non potest argumento Refutatur
satisfacere: quia alio albo de novo productor, eadem fo-
realiter, & formaliter, antiquum sit simile, cū
prius non esset, ergo habet relationem realem
similitudinis, quam prius non habebat, & ta-
men habebat eandem albedinem, quam habet
modo, ergo similiudo aliquid reale in eo est
præter albedinem, probatur planè consecutio,
quia noua denominatio realis, & formalis, at-
que adēcō intrinseca nequit habeti nisi per no-
uam formam realem & intrinsecam de novo co-
paratam.

At dices albedo prius non erat similitudo,
& modo est, quia tunc non connotabat termi- II. Solutio.
num, & modo connotat. Contra hoc sic oppo-
no, albedo prius non erat similitudo, quia non Rursus resu-
connotabat terminum, & nunc est similitudo ratus.
quia cum connotat, vel ergo noua connotatio
termini est aliquid reale nouum in albedine
antiqua, vel nihil, si nouam entitatem esse con-
cesseris, habetur intentum, quod noua entitas,
ac distincta à fundamento sit relatio: si vero ai-
hil reale nouum esse dixeris, nec potest stare,
quod affirmas videlicet nouam denominatio-
nem realem, & formalem similis proper illa
conferre albedinem, quam sine illa non con-
ferebat: nam noua denominatio realis, & for-
malis sine aliquo novo reali, & formaliter super-
ueniente haberi non potest, & quidem realiter
inhārenti in subiecto denominatio: quia realis
& formalis denominatio nequit tribui nisi à
reali, & formali novo, sicut neq; antiqua, nisi
ab antiquo.

Alij verò nouum aliquid comparare album
Bbbb Aliorum
solutionem
dum

321. dum si simile per productionem alterius, fiantur, non tamen distinctionem à fundamento nisi sola ratione, vel ut clarus explicetur (alii) non comparare nouam entitatem, sed nouam rationem formalem relatiuam, à qua nouam denominationem formalem suscipit. Ceterū, hoc solis verbis dicitur, re autem ipsa nihil est, quod sic ostendo, noua denominatione similis, quam advenire concedis, realis absque dubio est, formalis, atque intrinseca, quae niti à forma inhärente tribui nequaquam potest, ergo si de novo aduenit, necesse est, aliquid nouum inhärentis subiecto advenire, cum antiquum non sufficeret eam subiecto tribuere: quod vero nouum hoc adveniens circa opus intellectus sit distinctionum ab albedine, hoc argumento convincitur. Antiquum album sit simile per productionem noui seclusa operatione intellectus, à quo, etiam si non cognoscatur, nihil minus erit factū de novo simile, ergo similitudo, quam de novo ei advenire concedis, independenter ab intellectu alvenit, quare distincta crit ab albedine circa opus intellectus, quod est realiter, vel ex natura rei distinguuntur.

**Relatione advenire, fundamen-
to probatur**

322.

Obiectio.**Solutio.**

Idem argumentum de aduentu relationis corroborari potest ex separacione eius à fundamento, cum videamus hoc album desinere esse simile alio albo exticto, amittit ergo relationem similitudinis, quam prius habebat, & ex consequenti separatur relatio à fundamento, nepe ab albedine permanente, quod efficax est argumentum ad probandam realem distinctionem, sicut efficax argumentum desumunt omnes ad probandum, quod substantia corporis distinguitur realiter à sua quantitate, ex eo quod si e tenemus separari ab ea in sacro Eu-
charistia mysterio.

Si vero quispiam cibicent, differentiam separabilem esse à genere, ut rationale ab anima li, à quo sola ratione distinguuntur, ex qua separacione non probari realem distinctionem. Respondeo argumentum separacionis sic esse acceptipendum, ut qualis fuerit separatio, talis infat distinctionem, hoc est, si unum ab altero circa opus intellectus separatur, quod est ex natura rei esse separabile, distinctionem quoque ab eo sit ex natura rei, & circa opus intellectus: si vero non sit separabile, nisi interueniente intellectu, solam distinctionem rationis infat eensus est, & ita se res habet in proposito nā relatio separatur à fundamento modo priori, etiam si nunquam circa eam, vel fundamento operetur intellectus: differentia vero

in genere non separatur, nisi supposita operatione intellectus, per quam virtutemque si, nam circa illam nullum est genus, neque illa differentia, neque .b. illo prius de distinguitur hęc, quare tals separatio solam distinctionem rationis infat, cum tamen prior, ut pote ab intellectu non dependens, à distinctionem planè ex natura rei infat.

*An distinctio relationis à fundamento realis
vocari debet, tanquam unus rei ab
altera, vel solùm modali, aut ex
natura rei.*

A N verò distinctio hęc relationis à fundamento vocanda sic realis, sicut ea, Dubium, qua distinguuntur vna res ab altera, & qualitas à quantitate, vel solum distinguuntur ab eo, sicut soler modus distinguiri à ec, quae distinctio non realis, sed ex natura rei appellari solet, de nomine scire controversiam esse arbitror: nam qui considerant relationem esse rem predicamentalem, & in suis speciebus ex genere, & differentia compositam pronunciant à fundamento distinguiri, ut Capitulo, Ferti & Ceteri, qui vero id non negantes maximam dependentiam relationis à fundamento contemplantur, sine quo cōsistere nequit, etiam per potentiam Dei absolutam, quam dependentiam non vni rei comparatione alterius, sed modis diversis rerum comparatione conuenire cernimus, affirmant, nō tam reali, quam modali distinctione separari, atq; adeò distinctio ex natura rei: cui accedit, relationē ex propria conditione id esse, quo fundamentum unus extremi rati modo se haber ad alterum, quae non tanquam res altera ad idem fundamen- tum comparatur, sed tanquam modus eius. Et hic modus loquendi, quo iam moderni fecerunt, omnes vnuunt, mihi magis placet, iuxta quę pronunciamus, relationem esse entitatem realē modalem, ab entitate fundamenti distinctionem.

Solvuntur argumenta prima opinionis.

Primum argumentum multis modis contendit d'lucrez moderni, nam primo quidam respondent relationē in antiquo extremo, dum nouum sit, produci quidem sine mutatione eius, immo sine illa profusa actione, qualedo iō indiger, quia in antiquo fuit imēto virtualiter continebatur, ita ut quantū ex erat.

124 erat pullulasset absq; dubio, si terminus adf-
fer, quo propinde iam existente sine actione no-
ua pullular, atq; aded sine mutatione eiusdem
extremi, in quo ini. ipit esse: gratia exempli, dū
primum album sit altero nondum existente,
virtualiter sit relatio similitudinis, qua statim
pullularet, si terminus adf-fer, altero igitur
producto albo, statim pullular relatio absque
nouā actione, quia non intelligitur fieri per a-
ctionem, qua sit nouum albus, sed virtute an-
tique, per quam primum fuit productum ea-
dem similitudine, qua pullularet noua passio,

Exemplū.

Refellere.

II. aliorum
solutionis

125

si in antiqua subiecto fotti impedita fuisset.
Hæc tamen solutio vim argumentū non remittit:
nū siue virtute huius, aut illi¹ actionis pullulet
noua relatio, cum si forma intrinseca ex natu-
ra tei distincta à fundamento, non videtur posse
negari, quod subiectū nouam formam, nouā
que entitatē sibi inherētem habere incipiat,
quā prius nos habebat, aliter ergo se habebit
nunc, ac prius, quod est realiter mutari.

Alij vero mutari negant, quia licet nouare
ratio sit entitas à fundamento distincta, non
est tamen res noua, sed modus rei, mutatio au-
tem adquisitiō rei esse deber, & non solius mo-
di: vnde quod solum modū denuo comparat,
non censetur mutari, & idcirco Aristoteles

considerans modalem entitatem relationis af-
feruit sine mutatione subiecti cōparari, quod
nos tollit, quin distincta realiter sit à funda-
mento distinctione modali. Sed hæc etiam fo-
lario parum habet motū: nam ubi etiam in-
ter modos computatur, & nihilominus per se
terminat mutationem, ac verum motū suc-
cessivum, & subiectum quodcūque modalem
entitatem comparans mutari dicitur, quia ali-
ter se habet nunc, & prius, ergo licet relatio
modalis entitas sit, nequibz profecto compa-
rati sine mutatione subiecti aliter se habentis
nunc, & prius, quam relationem adquirere.

Pratermissis ergo alijs solutionibus mino-
ris momenti Respondeo, mutationem gemi-
nam esse, communem, & propriam, commu-
nis mutatio id solum importat, quod est rem
aliter se habere nunc, & prius, vt eynque id sit,
vel vnde cunque proveniat, in qua acceptione
sumitur ab Aristotele et libro metaphysicæ 4.
capite afferente, tot esse species mutationis,
quot entis. Propria vero physica vocatur ab ip-
same natura rei procedens, si sit naturalis, vel
ab extrinseco, si sit violenta, de qua loquitur
Aristoteles 5. libro physicorum eā distinguens

in successivam per se, quæ inter positivos ter-
minos latitudinem habētes versatur, & ad tria
dumtaxat prædicamenta per se terminatur,
quantitatē, qualitatē, & vbi, & in instantan-
ceam per se, non inter positiuos terminos,
sed inter priuatiū oppositos, & talem esse ge-
nerationem à priuatione ad formam proce-
dentem, & hæc mutationem physicam, succe-
ssivam, aut instantaneam ad relationem posse
terminari negat: proprieas quod relatio sine
tali mutatione adquiri contingit in uno extre-
mo, & idē non per se, sed omnino per accidēs
per solam mutationem physicam, vel motum
alterius extremi, quod verissimum est, nec mi-
nus verum, ac necessarium quod sine mutatio-
ne communissima nullatenus adquiri possit
de nouo. Si enim verum est apud Aristotelem
de mutatione sic accepit, tot esse eius species,
quot sunt species entis, vna earum erit adquisi-
tio relationis, si quidem relatio vna species, i-
mō vnum genus entis est. Et ecce quo pacto ex
testimonia Aristotelis secundum germanum
sensum exposito nihil aduersus nostram senti-
tiā elici potest.

Et licet D. Tho. videatur illis locis non ad-
mittere realem distinctionem inter relationē,
& fundamentum, ultima tamen sententia eius,
quam alijs locis solidiorem, ac maioriorem
doctrinā cōtinentibus aperte satis insinuauit,
eā posuit, quibus absque dubio rāquam ultimis
consilijs acquiescendum est.

Ad secundum non desunt, qui putent rela-
tionem in extremitate distanti non produci à cau-
sa nouum album efficienti, sed ab ea, qua fun-
damentum ei quondam impressit, in quo vir-
tute iam continebatur, & præsente nouo extre-
mo pullulavit: q; tamen admitti posset, si rela-
tio per se sequetur ex fundamento quondam
productu. Ceterum, cum sit accidens eius, &
per accidens cōsequatur, non video, qua ratio-
ne virtualiter in fundamento cōtineri posset,
aut à causa illud efficienti produci. Nec obstat
quod ad positionem noui extremitati necessario
pullulet, nā & positio huius extrinsecum quid-
piam est, & per accidens omnino se habet ad
extremum antiquum: vnde simpliciter lo-
quendo, relatio nunc insurgens effectus per ac-
cidens est in rerum natura, quanquam ex sup-
positione noui extrinseci producti sequatur
per se.

Dicendum igitur est, ab agente, quod nouū
edidit album, productam esse relationem in
altero quantumlibet remoto, sed omnino per

ac. idens, & ab extrinseco, propter correspondientiam, in quo nulla ap. artes repugnantia, nam q. od agens naturale nequit agere aut esse etum imprimere nisi in passum i b. propinquum, verum est solum de operatione per se, aut de eff. ita per h. impresso, vel ab intrinseco principio agentis, aut passi, qualis non est relatio, cum t. o. iam virtute ageris, aut passi, quia correspondientia, quam habet effectus per se productus cum altero, oriatur in reposito extero. Confirmatio eiusdem argumenti facile solvitur, nam cum relationes minimè sint entitatis, itque etiam effectus per accidens, nullum reputatur incommodum, quod in magno numero pulluler ex productione novi extremi, quia & numeri in infinitum multiplicari possunt, & partes contiouit iuxta communem, ac veritatem sententiam actu sunt infinita. Ceterum, quia incomplete entitates, & in una equitate totius completa, quamcomponunt sunt comprehensae, nullum censetur incommodum affecte.

An separabilis sit relatio ab extremis.

Circa solutionem ultimi argumenti controversum est inter modernos, an posse fundamento mutuæ relationis in extremis eiusdem ordinis, ita necessario sequatur relatio, ut non possit vi modo suspedita: vel certe per absolutam Dei potentiam fluxus eius impediti, aut postquam iam fuit in extremis, ab eis separati, ita ut permaneant duo alba eiusdem intentionis sine relatione similitudinis, aut generans, & genitum sine relatione paternitatis, & filiationis: & videtur posse separari presupposita reali distinctione, quam tuemur, quia relatio insurgens non pertinet ad essentiam extremonum, etiam ut fundamento relationis afficiuntur, nec enim ad essentiam generantis, & geniti erit actu exstremum pertinent paternitas, & filiatio, neque ad essentiam duorum alborum eiusdem gradus relatio similitudinis, cum in aperio sit haec, & illa intelligi posse sine relationibus, sed naturaliter ac necessario sequuntur commutationem, vel fundat etum in vitroque positum eo modo, quo proprietas sequitur essentiam: quemadmodum ergo proprietas, qua entitatem realen importat à subiecto distinctionem, potest ab eo per diuinam poteritiam separari, part ratione poterit relatio, supposito, quod sit entitas realis à fundamento distincta, separata ab extremis.

Ratio dubij pro separatione relationis à fundamento.

330.

Simile.

Ex opposita vero parte tenent moderni plus Probat. L res, nec impediri posse fluxum relationis ab extremis fundamento proximo affectis, nec postquam in eis producta est illo modo separari, & primum probant, quia nequeunt extrema sic affecta sine relatione intelligi, vi quod duo corpora aibidine in eodem gradu intensitas affecta similia non sint, intelligibile non est, ergo nec erit possibile, quod ab eis non fiat relatio similitudinis, & par est ratio de extensis relationibus cum suis fundamentis, atque extremis comparatis: quod vero postquam eis relatio inest separata ab eisdem nullo modo valeat, ostendunt, quia relatio non est res, Probat. II. sed modus extremonum sic te habentium in ordine ad aliud, ut modus etiam ex natura, si distinguatur à se cuius est, nequit tamen sine ea, vel separatus ab ea consistere, ergo nec relatio poterit ab extremis, quorum modus est separari, etiam ex natura rei ab eisdem ponatur distincta.

Ego vero medium viam teneo, nempe fluxum relationis ab extremis etiam proximo fundamento affectis impediri posse per potentiam Dei abolutam supposito quod ab eis ex natura rei sit distincta (vi superius docui) separari vero postquam in eis producta est, duobus modis excogitari potest. Primo, ita ut entitas relationis destratur extremis sine illa permanentibus, secundo, ita ut non destratur, sed ab eisdem separata conseruetur: & primū possibile reputo, postremum vero cōtradictionem implicare censeo.

Ei duo illa priora de fluxu relationis, & distinctione eius postquam in extremis producata est, hoc argumento ostendo: relatio est entitas completa, aut modalis distincta à fundamento, & consequenter ab extremis fundamento affectis, & rursus est accidentis eis superadditum, ergo sine illa non solum intelligi, sed consistere possunt: priorem patrem antecedentis efficaciter probauimus in hac eadem questione, posterior vero ex se est manifesta, cum relatio distinctum prædicamentum constitut ab eo, in quo fundamenta collocantur, & ex qua evidenter inferitur esse accidentis superadditum extremis, etiam fundamento affectis, atque ex hoc tandem constat consecutionis necessitas: etenim si relatio est entitas realis distincta à fundamento, & generi, aut specie ab eo diversa, plane sequitur sine illa posse fundamentum etiam in vitroque extremo existens intelligi, atque adeo sine illa esse.

Postus-

Probat.
prior.

Ratio.

334.

Postremum vero, quod celo non possit
pars probatur: sic ab extremis separata, vt separata ab eis con-
sistat; sic probatur: intrinsecum est relationi
referre unum extremum alterum, non certe in
potentia, vel aptitudine ut absq[ue] fundamento
nobis nulli dixerunt existimantes relationem
non semper actu referre, sed aptam semper es-
se ad referendum, cum tamen formalis eius
atq[ue] essentialis ratio esse ordinationem vnius
rei ad alteram, quod non aptitudinem, sed
actum planè importat, ex quo deducitur in
trinsecā habere dependentiam ab extremis, quae
actu referre debet, quare nequit ab eis separa-
ta consistere, sicut nec propria ratione essen-
tiali carete, nihil enim separata ordinaret, ni-
hil referret, ergo nec esset relatio.

Negandum est ergo (vt argumentum mo-
derorum de fluxu nō impedendo diluamus)
extrema non posse intelligi fundamento af-
fectu sine relatione, vt duo alba in eodem gradu
sine similitudine : casu enim, quod fluxus re-
lationis à Deo impeditur, intelligerentur si-
milia, non formaliter, aut accidentaliter, sed
fundamentaliter tantum, ad formam ergo ar-
gumenti negandum est, extrema non posse
intelligi sine similitudine formalis, nam cum
hęc sit superadditum accidentis, & alterius pte-
dicamenti, non potest esse de conceptu extre-
morum, at sine similitudine fundamentali in-
telligi nequeunt, sed hanc habebunt, etiam si
formalis ab eis separetur, cum non sit aliud,
quam fundamentum proximum in virtute
existens extremo.

336.

339.

Q V A E S T I O D E C I M A - quinta.

*An relationi conueniat habere con-
trarium.*

Ratio du-
bitandi.

337.

Arist. sic
objicit, &
respondet.

Circa contrarietatem contrarius sibi pla-
nè videtur Aristoteles, nam cum in pre-
dicamento quantitatis designata pro-
prietate, quod contrario carcat, obiecisset mag-
num, & parvum quae videntur opposita. Re-
sponder, quod esto opposita sint, non vt quan-
titates, sed vt relationem important, hoc au-
tem non est aliud, quam relationis aliquid esse
contrarium admittere, quod expresse capite
presenti satis hisce verbis confirmat. Inest au-
tem, & contraries in his, que sunt ad aliquid.

Quod si quis velit non esse ab eo ex propria
sententia, sed antiquorum prolati, consideret
neccesse est ea, quae ex capite superiori attuli-
mus, vbi ex propria loquebatur sententia.

Oppositam nihilominus partem ad aliquid
contrario proslus carere prohibetur capite de
quantitate, vbi de eisdem magno, & parvo
sermonem protrahens, sic loquitur. Sive ali-
quis ponat quanta esse haec, siue non ponat, nihil est
in illis contrarium, quod enim non potest fieri per
ipsum, sed ad alterum referatur, quo modo huic ali-
quid erit contrarium. Nec liberatur à contradic-
tione Aristoteles, si dicamus his verbis non
de contrarietate stricta loqui, sed laxiori, pro-
quamcumque oppositione, nam si ita est, quo-
modo potest esse verum quod statim subiungit. Non autem omnibus his, que sunt ad aliquid,
insinu contraria, &c. Cum exploratum sit qua-
lemcusque oppositionem cunctis inesse relati-
vis, in quorum essentia oppositio relativa
clauditur: veram item in relativis inesse con-
trarietatem testantur simile, & dissimile, que
ex propriis rationibus opponuntur, & quidem
positiū, nam dissimilitudo inter ea, quae po-
sitūs afficiuntur qualitatibus reperitur, posi-
tiūorum autem Oppositiō, vel contraria est,
vel relativa, nam priuativa, vel contradicto-
ria nō versatur inter positiva extrema, sed si-
mile non opponitur dissimili oppositione relati-
va, quae inter extrema dumtaxat eiusdem
relationis versatur, nempe inter relativum, &
terminum, ad quem diriguntur, non inter di-
uersa relativa, qualia sunt simile, & dissimile,
ergo oppositio est vere contraria, & sic relati-
vis erit aliquid contrarium, & quidem veris,
& secundum esse vocatis, vt sunt simile, & dis-
simile: opponuntur quidem relatiū (vt argu-
menti difficultatem aperiamus) album, & ni-
grum in quantum unum ad aliud referunt sub
ratione dissimilis, tanquam relarium, & ter-
minus: opponuntur item in quantum album
ad aliud album, nigrum vero ad album dirigi-
tur, vel è diverso, nigrum ad aliud nigrum, al-
bum vero ad nigrum, non vt extrema eiusdem
relationis, quorum unum referunt ad aliud, sed
vt oppositi affecti relationibus similitudi-
nis, & dissimilitudinis, oppositio igitur prior
relativa est, posterior non potest esse relativa,
vnde cum ex alia parte sit positius, erit con-
traria, quam cum sola relatio constituer, se-
quitur contrarium vere, & propriè habere.

De sententia Aristotelis dubitare non licet, Verasen-
tium ex propria loquutus sit in praedicamento tentia, &
quanti- mens Arist.

340.

quantitatis affirmans ei, quod tale est, quia ad aliud referuntur nullum esse contrarium, capite autem praesenti ex aliena, Platonis videlicet, & aliorum Philosophorum sententia, qui tam definitionem tradiderunt, sub qua comprehenduntur qualitates contrariorum habentes. Manifestam rem faciunt exempla huius proprietatis ab Aristotele producta de scientia, & ignorantia, praeceps quidem dispositionis, quæ error appellatur, de virtutib[us] item, & vitiis, quia cōstat enim contrarietate in his reperiuntur, qualitates sunt maximè d[icitur] stantes, ab eodemq[ue] subiecto se se expellentes mutuo, non quia ad obiecta referuntur. Itaque Arist. vi illius definitionis insufficientiam proderet, hanc proprietatem relativa ab ea explicatis conuenire intulit, cum tamen longè absit à veris relati- vis, unde statim subiecit, nō conuenire omnibus, exemplū in solis veris relativa designans hisce verbis. *Non autem omnibus, que sunt ad ali- quid insinuare contraria, duplice enim nibil est con- trarium, nec tripli, neque vlli talium.* In praedicatione autem quantitatis, dum afflert magnam, & parvum non esse talia ratione quantitatis, sed relationis, solum intendit contrarietatem à quantitate excludere, quod sufficiebat tunc ad soluendam obiectione[m] de magno, & parvo, nō relationi attribuere, cum ibidem tamen expresse statuat ex eo, quod unum dicatur ad aliud, nō posse habere contrarium.

*Vera sententia statuit, & facit
sit oppositæ.*

Exposit
Aut.Interrelati-
ua vera-
nula est con-
trarietas.Probat à
definitio-
ne.

341.

Veritas tamen indubitate esse debet, non esse inter vera relativa propriam contrarietatem, quod duplice ratione ostendo.

Contraria sunt (vt capite praecedenti vidi- mus) quæ sub eodem genere possunt uno se expellere ab eodem subiecto, itaque contra- ria subiectum per se respiciunt, relatio vero non respicit subiectu[m] formaliter, licet verè in subiecto realiter inhaerat, sed terminum, ad quem diriguntur subiectum, vnde sit adhuc in- ter accidentia in abstracto significata, vt inter duas albedines repetiri similitudinem posse, & inter albedinem, & nigredinem, nō certè propter ordinem ad subiectum, sed ad terminos eiusdem, vel diversæ rationis: contrarietatem vero non nisi ex comparatione ad idem subiectum, & hoc procul dubio est, quod Aristoteles in praedicatione quantitatis sibi voluit,

dum assertus, ex eo quod unum ad aliud refertur, non habere contrarium.

Secundo, quia ut idem Aristoteles docuit Probat quinto metaphysicæ cap. 15. unitas in substanzia facit idem, diversitas diuersum, id quantitate æquale, vel inæquale, in qualitate simile, vel dissimile, quemadmodum ergo specifica diversitas in substantia fundat relationem diuersitatis, sic in qualitate relationem dissimilitudinis, itaque sola diversitas specifica qualitatum constitutere valet dissimilitudinem, siue contraria sunt qualitates, vel solum diversa, idque experientia compertum est in coloribus diversis minime tamen contrariis, qui, & dissimiles esse dicuntur, & subiecta, in quibus inhaerent, dissimilia efficiunt, vi de pallido, & viridi colore, multisq[ue] alijs notum est.

Vnde ad formam argumenti dicimus, simili. Ad argu- 342. le, & dissimile non esse opposita relativa, vel mentum contraria oppositione, sed solum diversa in resp. qualitate, quod si aliquando in qualitatibus contrariis fundantur, per accidens contingit, non enim qualitates contrariae ex ipsa ratione contrarietas dissimilitudinis fundamenta sunt, sed sola diversitas eas dissimiles efficit, ita ut verè essent dissimiles, etiam si non essent contraria, atque ex consequenti subiecta, quibus insunt. Vnde intelligitur simile, & dissimile nō esse contraria in quantum relativa, nam, et si contraria essent, in solis qualitatibus contrariis inveniuntur: & certè in eodem simul subiecto essent contraria in summo gradu, cū albus maximæ intensio[n]is summā habeat cum albo eiusdem intensio[n]is similitudinem, & cum nigro intensissimo summā dissimilitudinem. Nec tollit inconveniens hoc si dicatur, resspectu diuersorum, vel ratione diuersa contra- ria in summo gradu posse in eodem repetiri, nā contrarietas, cum subiectū respiciat, absolute res est, & propterea unum tantu[m] subiectum re- spicerre potest quolibet contrarium, à quo vi- cissim se expellant, vnde ex propria condicio- ne naturali contrariorum simul esse in eodem subiecto intensissime repugnat.

Ex quibus inferitur, nec admittendum esse infertur de veris relativa, quod contrarium habeant ra- contra P. ratione fundamenta, vt P. Tol. in expositione Tol. textrus admittit, nam licet aliquando contraria esse contingat diuersa in relatione fundamen- ta, vt similitudinis, & dissimilitudinis, per acci- dens contingit, & impertinens est omnino contrarietas ad ratione dissimilitudinis, cum ex sola extremitatum diuersitate haberetur, etiamq[ue]

244.

etiam si contraria non essent, ut de sit, ut fundamentorum contrarietas nullo proposito modo in relationem refundatur, quemadmodum non refunditur in relationem, substantialis, vel quantitativa ratio fundamenti, ita ut ratione fundamenti dicamus relativa esse substantias, vel quantitates, ciusmodi enim ad eadem sunt respectu relationis materialia, ut extra rationes eius formalem prorsus sint, pari ergo ratione de contrarietate fundamentorum secundum extra rationem relationis esse, id est nullo modo in relationem ipsam reduntur: quare melius loquuntur Averrois Magis tractatu de praedicamento *Ad Aliquid*, Caietanus in explicatione huius proprietatis, & expositiones eis negantes villo modo conuenire haec proprietatem relativa.

Q V A E S T I O · D E C L masexta.

An ea, que sunt ad aliquid, magis minusque suscipiant.

Ratio dubi
madi I.

Grauiores dubitandi rationem habet, in proprietas haec relationi conueniat (ut docere videtur Aristoteles) nam si verum est contrario vacare (ut in precedentibus dubio constitutum est) incunctanter sequitur, non suscipere magis, & minus, nam ex maiori, vel minori admixtione contrarii procedit similis variatio, in quibusunque reperitur.

II. Ratio.

Secundo, magis, & minus sunt adverbia intensio, & remissio: quemadmodum maius, & minus extensionis: relatio autem ex propria conditione non intenditur, vel comittitur, ergo nec magis, minusque suscipit, minor ostenditur, quia remissio, vel intensio accidentis non fit nisi in ordine ad subiectum, in quantum magis de potentia eius educitur, relatio autem non respicit formaliter subiectum, etiam si te ipsa in eo sit, sed terminum: ergo sub formalis ratione relationis non est capax intensio, vel remissio, nec magis habebit, vel minus.

Alberti sententia.

Proprie hæc Albertus Magnus tractatu de praedicamento *Ad Aliquid*, cap. 5 sentit, relativa secundum dici posse suscipere magis, & minus, illa vero, quorum totum suum esse est ad aliud se habere, nullo modo: placet verba

Alberti referre, qui sic loquitur: *Hoc autem proprium non omnibus relationis conuenit, non enim relativa suscipimus magis, & minus, nisi ea soluta, qua secundum modum, & non secundum totum suum esse sunt relativa: Hæc ille, quatum exempla in æqualitate, & similitudine designat, quas vult relativa esse secundum dici, quia aliquid absolutum ponunt, nempe quantitatem, & qualitatem, quam referunt ad aliud: quare totum esse similis, vel æqualis non est ad aliud, nec propriea secundum esse appellari debet.*

Ihuius etiam sententia videtur esse D. Thom. i. 2. question. 82. art. 4. in corpore, ubi de peccato originali loqueus, quod exordine ad peccatum primi parentis culpa rationem habet, æquale esse in cunctis particulis affirmat, & pro ratione assert, relationem non suscipere magis, & minus.

Oppositi ac partem statuit Aristoteles his *Arist. sent.* verbis: *Videntur autem, & magis, & minus suscipere, simile enim, & dissimile magis, & minus dicunt, & æquale, & inæquale, cum virumque sit ad aliquid, &c. Ex propria autem sententia prolatæ esse conuenient p̄fata exempla similis, & dissimilis, & æqualis, de quibus singularis est, & falsa Alberti sententia, quod non sine relativa secundum esse, cum talia ab uniuersa schola habentur, & merito, cum nihil absolutum importent nisi pro fundamento, quod si id sufficeret, ut relativa secundum dic appellentur, sepiusque plane nullum relatiuum esse secundum esse, nam uniuersa fundantur in re aliqua absoluta, ut exemplaris inductio de patre, & filio, duplo, subdupo, eodem, & diverso, mensurabili, & mensura concinuit.*

At propriea aliorum interpretationis turba *Quoniam sententia.*
distinctione quadam videntur, relationem ac cipientes ex parte rationis formalis, & fundamentali, & quidem sub priori consideratione negant penitus nullum esse relatiuum, quod magis, minusque suscipiat propriationes à nobis in principio positas, proper fundatum vero, id habere plura docent, nec tam ea id esse sic accipiendum, ut solum relationes suscipiant magis, & minus, quarum fundamentis talis proprietas conuenit: nam quancitas non suscipit, & tamen æqualitas in illa fundata suscipere potest absq; dubio: & rursus in his fundamentis, quæ magis, & minus suscipiunt, ut sunt albedo, & nigredo, contingit relationes tunc intendi, quando fundatum remittitur, ut si duo sint alba, vnum, ut quatuor, aliud: vnum,

346.

947

ve tria, remissa in primo albedine vñq; ad tertium gradum intenditur similitudo, cum magis similia sint, duci in eodem gradu albedinem participant. Et simile exemplum produci potest de æquali, & inæquali, quapropter sic esse intelligendum docent, relationem magis, & minus suscipere ratione fundamenti, vt aliqua sit in eo variatio requisita, vt magis, & minus in relatione reperiatur, non tamen censent necessarium esse, vi fundamento similis

Caiet. sent. proprietas semper conueniat: sic sentit Caietanus, qui egregie rem explicat, quem sequuntur Magister Sotus quest. 2. huius prædicamenti P. Toler. dubio 1. circa textus expositionem, & plerique alii.

**Canteri
sententia.**

348.

349.

At Doctor Canterus inter expoundendā hanc proprietatem aliter sentit, nemp̄ simile, & æquale duobus modis usurpari, vel iuxta veritatem rei, & sic non suscipiunt magis, vel minus, nec ratione sui, nec fundamenti, quia in quadam indiuisibili commensurazione consistunt, æquale enim verè solum dicitur, quod in eadē mensura quantitatis cum alio, ad quod referunt, consistit, cuius signum est, quod quantumlibet minima parte ablata ab uno, vel altero extremitate æqualitas soluitur: ac pari ratione similia ea dumtaxat sunt, quæ nō solum in qualitate, sed in gradu illius indiuisibili conueniunt, adeò vt si altero existente albo, vt tria, aliud parum ab eodem gradu absuerit, dissimilia potius sint. Secundo modo sequale, & simile accipiuntur iuxta vulgarem modum loquendi, qui parum pro nibil reputans, æqualia, vel similia appellant, quæ in gradu, vel quantitate æquali consistunt, vel certè parum ab ea distant, ergo conditione æqualitatis, vel similitudinis spectata dicendum est ea, quæ sunt *Ad Aliquid*, non suscipere magis, vel minus vlo modo, sed dum dicimus aliqua esse magis, minusve similia, vulgi opinionem sequimur, oppositum esse secundum veritatem sentientiū arbitrantes: vnde hanc, & precedentem proprietatem non attulit Aristoteles, vt eas relationi ex propria mente attribueret, sed tanquam incommoda, vel absurdia ex definitione anti quorum inferenda, nam cum naturæ eorum, quæ sunt *Ad Aliquid*, repugner contrarietas, atque etiam graduum suscepit, multis tamen relatiis ab ea comprehensis utraque proprietas conuenit, his inquam, quæ verè sunt absoluta, aliqualem nihilominus respectum important, in quibus exempla primæ proprietatis produxit Aristoteles.

teles, secundæ vero in simili, & æuali, non iuxta propriam naturā ea accipiens, sed iuxta modum dicendū vulgarem.

Propriam sententiam confirmat: quia æqua- Confim-
le, & simile consistunt in unitate quantitatis,
& qualitatis afferente Arist. s. metaph. cap. 15.
unitas in substantia facit idem, in qualitate
simile, in quantitate æquale, sed unitas impor-
tat rationem indiuisibilem, ita vt excessum,
vel defectum nullum patiatur, nam si parum
vna res ab alia in quantitate, vel qualitate ex-
ceditur, valet earum soluitur, fundimentum
relationis deficit, atque ex consequenti rela-
tio perit, perseverare tamen adhuc vulgus
redit, indiuisibilem modum unitatis non at-
tendens.

Hunc modum dicendi nonnulli ex moder- Impuga-
nis sequuntur, cui ego libenter subscriberem, ut ob duo.
nisi duo aduersus illum haberem, quæ non
solvi facile possunt: alterū est, quia licet æqua-
litatis natura in indiuisibili posita sit, minimè
tamen similitudo, quæ ex propria ipsius nomi-
ni significacione duorum conuenientiam in
qualitate importat, non quidem indiuisibilem:
sed iuxta eiusdem qualitatis naturam simi-
litudinem habentem, ita vt quo maior fuerit
conuenientia, eo perfectior similitudo fu-
tura sit, idque à rebus spiritualibus ducto argumen-
to ostendi potest, in quibus iusti homi-
nes, ac Dei amici similes sunt, in amicitia Dei
communicantes: item similis est eorum quis-
que Deo propter eisdem iustitiae participa-
tionem, & quo magis in eadem crescunt ami-
citia, magis Deo efficiuntur similes, vt de bea-
tis testatur D. Ioan. 3. cap. in sua canonica di-
cens: *Nunc Filij Dei sumus, & nondum appa-
rebit, quid erimus, cum enim appa-
rebit, similes ei eri-
mus, quoniam videbimus eum, sicuti es*: ex qui-
bus manifestè elicitur magis, & minus suscip-
tere similia, non solū vulgari modo, sed iuxta
propriam conditionem.

Quod etiam evidenter (mea quidem senten- Impuga-
tia) probatur secundo de inæquali & dissimili, ut LL.
nam etiam in indiuisibili consistentes simili-
lia, sicut æqualia, negati nulla ratione potest
ex ipsa natura rei inæqualia, ac dissimilia esse
altero eorum ab illa indiuisibili mensura defi-
ciente, & magis dissimilia, quo magis deficere,
etiam si æqualia sint duo corpora eiusdem men-
surae, inæqualia erunt minima quadam parte
ab altero ablata, & si maior auferatur, magis
erunt inæqualia, similia item sunt, si in eodem
gradu indiuisibili qualitatis conueniant, à quo
si parum

Si parum discreparit alterum, dissimilitudines sunt, & si ausus discreperet, magis dissimilitudines esse est ergo de dissimili latet, & inaequali faretur, quod magis, minususc suscipiant.

Confut.

Et confirmatur: quia certum est quantitatem, & qualitatem esse in infinitum divisibilis: illam secundum partes extensionis, hanc secundum gradualem intensionem, quero ergo ab autoribus ultimae sententiae, an deficere ab illo gradu, vel mensura indivisiibili, in qua fundantur aequalitas, & similitudo, coexistat etiam in indivisiibili, vel non, si enim affirmatiue respondeant, statim infero duo indivisiibilia esse immediate: nam si gradus ille indivisiibilis est, & infra illum immediate est aliis etiam indivisiibilis, in quo dicitur similitudo fundatur, duo erunt sibi proxima indivisiibilia: si vero respondeant id, quod necessario dicendum est, nempe qualitatem, vel quantitatem eo gradu inferiori esse indivisiibilem: non erit designabilis proxima pars, ad quam declinans alterum extrellum fiat inaequale, vel dissimile, nam signatae quacunque indivisiibilis est, sique ad eam via eius medietas proximior aleata, & sic de illa usque in infinitum: plane ergo sequitur latitudinem habere id, quod est, ab indivisiibili mensura aequalitatem, vel similitudinem fundante deficere, & cum ex defectu hanc res inaequales, aut dissimiles, non minus efficaciter infertur latitudinem habere relationes ipsas inaequalitatis, sed dissimilitudinis: quae cum sint relationes secundum esse, non poterit omnino negari veras relationes magis, minususc suscipere.

Predita,
et Caiet.
scotentia.

Et ita sentiendum est cum communis sententia Caietani, & aliorum, quae absque dubio est Aristotelis, ut verba iuxta iam à nobis sensura coniunctum, distinguatur: Caietus unus illud, quod est magis, vel minus suscipere in physicum, & logicum: & physicum appellat, quod ex contrariis ad mixtione per motum physicum facta procedit, logicum vero non aliud esse dicit, quam cum his adhibitis magis, & minus praedicari similia, & aequalia. Veritatem cum logicas predicationes in ipsa rerum natura fundentur, si magis, & minus in predicatione suscipiant, se ipsa eadem suscipere necesse est, oportebit igitur explicare, qualis nā sit realis ista latitudo, in qua fundantur predicationes, nam si realis est, physica mox esse necessariam videretur.

Distinctio etenim aliena adhuc bidentata censu-

mus, ut rem conficiamus. Magis, & minus di Adhibentur
fariam accipiturs, communi quadam, atq; im distinctio,

propria ratione, quo pacto quibuscumque ferē rebus adapteatur, in quantum variables sunt secundum aliquam perfectionem maiorem sui generis, vel ordinis, ut unum corpus magis esse propinquum alteri, vel minus dicimus, in quantum magis, vel minus ab eo distat secundum locum, inter substantias vñā esse magis perfectam, vel minus altera, in quantum ad perfectissimam sui ordinis appropinquant, magis, vel minus perfectam esse actionē iuxta maiorem perfectionem principij, à quo procedit, & termini, in quæ diriguntur & in mortalibus iuxta maiorem perfectionem obiecti, vel circumstantiarum: & iuxta hanc vniuersalem conceptionem magis, & minus dicuntur similia, quæ in pluribus conueniunt, vel certe plus in uno aliquo, minus vero similia, si in paucioribus, aut minus in eodem, magis item inaequalia, quo magis secundum quantitatem distant. Alia est acceptio propria Magis, & minus, pro maiori, vel minori intensione gradatissimis formis à diversis participi, vel ab eodem diversis temporibus, & eiusmodi suscepit graduum ex maiori, vel minori contrariorum permissione procedit, non quotunque, sed actiuvorum, que circa eandem subjecti partem permiscuntur, nam intensio, & remissio circa eandem partem subjecti sit, & qua contraria ipsa paulatim se se expellunt, & secundum hanc conceptionem solis qualitatibus contendit. Primitus quidem, ut calori, frigori, humori, ac siccitati, per se primo, secundis vero, ut albedini, nigredini, & ceteris, ratione primatum, ex quarum admixtione sunt quemadmodum solis qualitatibus conuenient habere contrarium.

Explicatur propria sententia.

Quibus expositis, his tribus assertionibus I. assertio
explicatur nostra sententia.

Prima est, si magis, & minus propriæ sententie, accipiuntur pro graduum susceptione, non conuenit eis, quae sunt Ad Aliquid, neque ratione sui, nec ratione fundamenti: si quidem contratio parent, ex cuius admixtione procedit.

Secunda assertio: magis, & minus non pro vera graduum susceptione accepta, sed pro quacunque variatione alicuius maioris, vel minoris perfectionis, vnde cumque procedentis, veris relationis possunt attribui, non quidem tantum.

Cccc

q. 139

quam proprietas, sed ut communis deonomi-
natio accidentalis.

Probatur.

Probatur hec ultima pars, quia nec omni relationi conuenit, ut ostendunt duplex, sub-
duplex, par, filius & similia, neque eis soli, sed multis alijs diversorum praedicamento-
rum rebus, ut diversis exemplis probauimus,
quapropter ad communem accidentalem de-
nominationem referitur.

III Affer:

Postrema estero Adhuc isto modo accep-
tum magis, & minus, non conuenient his, quae
sunt. *Ad Aliquid*, ratione sui præcisè, sed ex
variatione aliqua fundamenti, itaq; non susci-
pit magis, & minus relatio, quia ex dea susci-
piat fundamentum, ut bene Caietanus, cum
oppositum semper contingat, sed quia aliquo
modo variatur, aut secundum veram intensi-
one, vel etiam remissionem, interdù rectò si-
cundù ex elevationem, vel quolibet alio modo.

Argumenta autem in principio posita pro-
cedunt de Magis, & minus pro vera suscepione
graduali, quo pacto admittimus eis solis esse
attribuenda, in quibus vera est contrarieitas,
qua relativa carent, & ita simil graduum sus-
cepione carere censendum est. Alia vero im-
propria eorundem aduersiorum acceptio eis
conuenit comparatione quidem terminorum,
non tamen sine aliqua variatione fundamen-
ti, nam similis modus suscipiendo magis, &
minus ex varijs causis provenire solet.

Satisfit ar-
gumentis
appositis.

CAPUT OCTAVVM.

*Continens praedicamentum qualis-
tatis.*

TEXTVS ARIST.

Qualitatem vero dico, secundum
quam quales quidam esse dicuntur,
est autem qualitas, eorum, que mul-
tipliciter dicuntur, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

Quinque, praefantur ab Aristotele de qua-
litate capite presenti, ut sensus littera
dilucidier fiat: qualitas sub nomine
abstracto definiatur: species eius recensentur,

Totius ca-
pitis diui-
sio.

sigillatim explicantur: eadem deinde qua-
litas sub concreto nomine, qualis, describi-
tur: quarto loco proprietates eius designan-
tur: ac postremo dubium quoddam dis-
tinctionem qualitatis à praedicamento ad
aliquid postulans proponitur, & dissolu-
tur.

Primo igitur qualitatem, ait Aristoteles, Exposi-
tio secundum quam denominantur quales: definitio-
talu est albedo, a qua albus, quipiam dicuntur.
Item si interroges, quale est corpus, albedo,
vel nigredine designata, aptissime respon-
deremus dicentes, esse album, nigrum, alioque
colore affectum.

Qualitas de his est, que multipliciter di-
cuntur, ait Aristoteles, non quidem equivo-
ce, ut de cane dicere solemus, sed nec analogi-
ce, ut de ente protul idem Aristoteles quartu-
m metaphysice, textu secundo, sed tanquam
genus, cui multa sunt species, de quibus se-
cundum quandam inqualitatem differen-
tiarum idcirco dicitur, quia propter inquali-
tem earam perfectionem, secundum maiorem,
vel minorem participatur, & hinc pro-
cedit multiplicitas eiusq; generis respectu
specierum, invocationem eius non tollens,
cum à cunctis sit eius natura abstractibilitas
simpliciter, ut in animali, vel colore cerni-
mus, ob hanc igitur inqualitatem multiplicem
esse qualitatem proculis Aristoteles, quam
quam vetum sit genus cum suis speciebus
comparata. Ex quibus prima est habitus, & Explanatio
dispositio, subalterna quidem, sub qua mul-
ti habitus species dimeri, multi etiam dispositio-
nes continentur, & quia subalterna etiam
sunt species reliqua, modo genera, modo spe-
cies ab Aristotele vocantur, ut bene adnotar-
vunt Ammonius, & Simplicius in comen-
tarijs hunc capitum: exempla dispositio-
nis vult esse Aristoteles calorem, & frigiditatem,
habitus vero seorsim, atq; virtutes, ut est
philosophia, aut dialectica, temperantia, &
que fortitudo.

Sed discrimen inter habitum, & dispo-
sitionem designat statim, ut facilius propria
virtus, ratio percipiatur: habitum, ait, es-
se qualitatem difficilem mobilem, vel separabi-
lem a subiecto, in quo semel inhaerens, dispo-
situm

tionem verò facile mobilem: scientia, & virtutes habitus propterea vocantur, quia diurna sunt qualitates, nā etiam mediocriter quipiam scientiam aliquam comparauera, non facile ab eis remouebunt, nisi aliqua forte magni momenti causa intercedente, ut grāu aliqua infirmitate, vel alia simili: dispositiones vero facilius dimouentur, ut calor, frigiditas, sanitas, aut agitudo, quanquam raro eiusmodi contingat ob temporiū diurnitatem penē immobiliter inberere, & quasi in naturam converti, ut in nonnullis infirmitatibus certius, que se in subiecto radicantur, ut difficile, vel quasi impossibile sit ab eo separari, talis est ethica conformata, dum in Physicam transfir. Comparat statim Aristoteles cum dispositione habitum, atq; habitū quilibet quandā dispositionem esse, nam habentem habitum bene dispositū esse dicimus circa illam materiam, in qua habitus versatur, ut circa materiam temperantia, dum quipiam habitum huīus virtutis comparauit: non tamen quacumq; dispositio, imo nulla habitus ure appellari potest: qua comparatione iuxta communem interpretum sententiam non innuit Aristoteles duplēm affectionem dispositio- nis, communem quidem, & specialem: posteriori modo sumptu ab habitu distinguitur, priori verò communē quid est virg. an vero tanquam genus diversis speciebus, vel alio modo, non est nanc definiendum.

II. Genus qualitatis.

Secundum genus qualitatis est potentia, vel impotentia, secundum quam naturalem habent quidam inclinationem, seu aptitudinem ad aliquem actum, vel exercitium, alijs vero ex opposito inepit sunt, ut pugillares, & cursores dicuntur nonnulli, quia aptitudine naturali prediti sunt ad facile exercendos tales actus, sanatiui item, vel salubres, quia contrarijs fortiter resistunt, ita ut non facile infirmitatibus subiectantur, alij vero insalubres, quia facile à contrarijs patiuntur, & ferè semper aliqua detinentur infirmitate, al propterea valetudinarij vocantur: ad naturalem item potentiam refertur durum fortiter sectione resistens, molle ad impotentiam, quia facile cedat: videri autē alii

posset naturalem potentiam cū dispositione coincidere, quia non apparet aliquid esse naturalem potentiam ad aliquem actū exercendum, quam bene esse dispositum in ordine ad illum, ut ad cursum vel luctam, & hoc idem habet per potentiam, ideo Aristoteles separat virumq; dicens aptitudinem ad tales actus, que vocantur potentia, quasi naturalem esse inclinationem, aut vim, non dispositionem, quibus verbū innuit dispositionē esse quasi adquisitam aptitudinem.

Manifesta fit res in eodem exemplo cur- Exemplis sue, vel lucta, est enim duplex aptitudo ad eiusmodi actus exercendos, una per actus ipsos comparata (aptior enim quisq; sū, que frequenter habet eorum usum) quā praec aptitudo natura insitabit potius, quā in alijs rubore, dexteritate naturali membrorumq; agilitate preditū ad eosdem actus exercendos: prior igitur per actus comparata, dispo- sitio appellatur, posterior verò, quam natura dedit, natura potestia.

Tertia species qualitatis est passio, & patit. III Species bilius qualitas, cuiusmodi sunt dulcedo, amaritudo, qualitatio, ritudo, & similes: albedo item, & nigredo, frigida, & calor, de quibus virumq; ostendit Aristoteles, & quod qualitates sint, & quod passibiles, vel passiones: primū quidem ex superiori tradita definitione qualitatis: qualitas est quia quales esse dicimus, sed mel vocatur dulce à sibi inherente dulcedine, corpus albū ab albedine, sicq; resē habet in carceri huiusmodi, ergo vere sunt qualitates.

Secundum verò difficultus est, quod idcirco pluribus verbis, atq; exemplis explicat Aristoteles, nos vero eis mentem aperimus adnotantes: possibile à passione dictum quatuor modis esse considerabile: tribus quidem pri- mis vibratione causa triplicis generis, mate- riali, formalis, & efficientis, postremo sub ratione effectus.

Primo dicitur passibile secundum genus primo ma- causam materialis subiectum, quod patitur, ut lignum, in quantum combustibile, hoc est, in passibile, quantum calorem recipere potest, cuius re- ceptio passio propriè dicitur, cū illud ad cor- ruptionem disponat.

Secundo, passibile aliquid appellamus in genere

in genere causa formalis, si sit forma, cum receptio propriæ dicatur passio, ut calor, & frigus dicuntur hoc modo passibiles, quia passio est eorum receptio in subiecto, vel subiectum eisdem recipiens proprio modo pati dicuntur.

Tertio, in genere causa efficientis illud dicitur passibile, quod effectuè causat passionem, ut calor in igne existens passibilis vocatur, in quantum causatus est passionis in ligno, etenim, dum illud comburens calificat, effectuè causat in eo passionem, nempe receptionem caloris a se producti, atque in eodem ligno recepti.

Postremo dicitur aliquid passibile non tantum causa passionis, sed transire effectus ex ea subiectus, talis est albedo in cera causata ex nimio calore solis, & nigredo etiam in homine. Sed duobus adhuc modis causati contingit ex passione aliquid, permanenti quidem, seu durabili, vel cito transiente, iuxta primum modum causatur albedo in cera ex assiduo calore solis, & iuxta secundum candor, aut rubor in ferro ex calefactione ignis cito transiente: ex his quatuor modis passibili notum est primum non conuenire qualitat, cum non sit subiectum, quod ex receptione alterius qualitat patiatur, sed solis substantia quadrare potest: nec si curdus modus uniuscunctorum canuerit qualitatibus in ea receptis, vel in absentibus, quia multæ sunt ex queru receptione, vel inabsence, vel nihil pati dicuntur, vel certe non propriæ, nam vel naturaliter sunt in eo cor genita, vel per receptionem caruus non disponitur ad corruptionem, sed perficitur: prior conditio certatur in dulcedine mellis, ex cuius inabsence nihil patitur, posterior in luce, que absq[ue] aliquam passionem propriam in aere, utpote ipsum ad corruptionem minimè disponens: supersum tertius, & quartus modus passibilis, iuxta quos haec terria species passionis, & passibilis qualitat constituitur: nam passibilis qualitates appellantur, qua aliquam passionem efficiunt, in sensum, ut sapor in gustum, & prima qualitates circa sensum tales, nempe calor, frigiditas cum ceteris, vel quae sunt effectus aliquius passionis, inter qualita-

tes vero, qua sunt effectus passionis, id est, discriminis, quod si permanentes sint, subiectum simpliciter efficiunt, vel qualificant, seu denominant, & ideo denominationem qualitatis absolutam locutione suscipiunt, ac propterea vocantur qualitates passibiles, si vero sunt cito transientes, non efficiunt subiectum simpliciter, sed in quadam transire non attingunt absolutam rationem qualitatis, & hac de causa non vocantur qualitates passibiles, sed passiones, offendunt præstutum discrimen naturali rubor, quem quispiam ab ipso ortu congenitum habet, & qui ex verecundia in facie offenditur: nam à primo rubens appellatur, nequaquam à postremo, sed potius ruborem passus, unde sit, ut ille passibilis qualitas, hic vero passio dum taxat appelletur: & ut paucis nobis discrimen inter passionem, & passibilem qualitatem ostendat Aristoteles, ait, qualitatem ex passione procedentem naturali, vel ab extremitate illata, si in subiecto r[es] adicata persevereret, appellari passibilem qualitatem, si vero continuo transire, non nisi passionem, & ratione discriminationis est diversus modus efficiendi subiectum, nempe sub conditione permanenti, vel mox transiente: hinc namq[ue] procedit absolute denomination qualitatis passibilis, vel non nisi cum addito diminuente, brevis enim transitus eam denegare facit à dignitate qualitatis, denuntiatq[ue] ad infinitum conditionem passionis, utrumque autem exempla non solum in qualitatibus corporis, sed in passionibus anima designat: nam iracundus vocamus eos, quibus a naturitate inesse passio ira: quos vero motus ira subiicit rapit, non nisi iram passos: unde ira pertinet ad passibilem qualitatem, motus eius: mox transiens potius ad passionem: & hec est gemina tercia hauiæ speciei exppositio, ex qua sensus Aristoteles liquet, & etiam exempla ab eo designata manifesta sunt.

Vltimum genus qualitatis est forma, & IIII. figura: quod verbis non nihil diversis continetur in utraq[ue] translatione Boetij, & Argyropilis: Boetiu enim sic translatus: Quartum vero genus qualitatis est forma, & circa:

circa aliquid constans figura. Qua verba duplice sensum habere posse docuit Caietan. primum, ita ut participium, constans figura determinet: & tunc circa aliquid constans figura a idem sonat, ac si diceretur figura constans circa aliquid, quia figura sive constans terminus circa substantiam, postremum, ita ut non figuram, sed verbum, aliquid determinet: ac si dicatur figura circa aliquam rem constavent, vel solidam ad distinctionem liquefactam, nam id est discrimen inter rem liquidam, ut aquam, & solidam, ut lignum, vel lapidem, quod hec propriam habet figuram, nequam illa, sed figura aliena terminatur, doliter videlicet, seu alterius usus, ut igitur innuererit Aristoteles se de proprietate figurae a loqui verbis illa adiecit circa aliquid constans figuram.

Argyropilus vero simplicius, clarusque eadem verba ex graco sic vertit: Quartum qualitatis genus est figura, & ea que circa unumquodque est forma. Que difficultatem penitus tollunt, & nihil mysterii in uerbi alterius translationis querendum esse ostendunt, sed accipiendi esse in sensu priori, ita ut non aliud, quam formam, vel figuram eiusque rei explicare velint, absque aliqua distinctione rei liquide, vel solide, que ad praesens institutum impertinet est: exempla huius speciei apponit Aristoteles in rectitudine, & curvitate, quibus addere possunt sphaericum, & planum, cathedram, stauam, &c. An vero figura, & forma nominibus eadem, vel diversa qualitas intelligatur, & quid una quoque sit speciale petit dubium, posse discutiendum.

Interim aliud circa hanc speciem posteriorum excitat Aristoteles de raro, & denso, aspero & lenti an qualitates sint sub eis reportata, apparet enonquadam figura, vel forma similitudinem habere: cui re molius considerata respondet, non esse qualitates, nec proprie ad hoc pradicamentum pertinere, sed quandom partium positionem importare, nam densum non est aliud, quam partes sibi met propinquas habentes, rurum vero magis inter se distantes: asperum, cuius quadam partes eminentes sunt, aliabrum, tene, cuius

annus sunt quasi aequaliter posita.

Dicitur qualitate in abstracto, eiusque speciebus recensitis, atque explicatis, definit eadem in concreto sub nomine qualis, quod ea de causa secifice censendum est, quia accidentia magis nobis innotescunt subiectis, quibus insunt cognitus, concretum autem qualitatis formam significans, subiectum connotas, id est non parum confert eius explicatio ad melius intelligendam eiusdem qualitatis, ac specierum eius naturam. Qualia igitur, ait, esse, quae secundum huc denominative dicuntur, vel quomodolibet aliter ab his: quam definitionem sic esse explicandam censemus.

Duo enim modis consitit aliquid tale dici ab aliqua forma, re, & nomine, aliquando relatum, nequam nomine: re, & nomine dicitur, quando forma significatur nomine denominativo: ut enim in antepredicamento vidimus, denominativa sunt, qua ab aliquo appellationem habet, a quo solo casu differunt, ut albus ab albedine, in quibus denominatio fit a forma eo dem modo significata, atque ad eum modo ab utroque, sed re sola fieri contingit ex duplice defectu, vel quia non est impositum nomen ad significandum formam denominantem, vel certe si impositum fit, non conuenit cum nomine denominativo, ob priorem defectum cursor, aut pugillator re sola denominantur a potentia, vel apertudine exercendi eiusmodi actus, cui non est proprium nomen impositum, non enim dicitur pugillator quispiam, vel cursor ab actu sed a potentia in secunda specie qualitatis positiva, ut eam exponentes docimus: ob defectum posteriorem a virtute non dicitur virtuosus, sed studiosus (ut inter explicandam descriptionem denominatiuorum loco citato adnotamus) scilicet ergo uno ex hunc modo aliquid a qualitate denominari, ut qualitas, ac dicatur, ac propterea Aristoteles in verbo definitionis, nempe: qualia sunt, quae secundum huc denominative dicuntur: primum modum sumendi ab aliquo appellationem indicare voluit: ultimo vero, vel quomodolibet aliter ab ijs modum posteriori, quo re sola subiectum denominatur quale a forma: sive id ex uno, sive ex alio defectu.

22. *sed et proenierat qualificatio enim, quam forma accidentis huic predicamenti est, esse subiecto, non tam in significazione eiusdem nomine posita est: quam in veritate, ac reali intentione, à qua reali denominatio procedit.*

Proprietates qualitatis. *Naturam qualitatis (sive in abstracto, vel in concreto accipiatur) sequuntur tres proprietates, quarum prima est habere contrarium, calor frigori contrarium est, & insuffia contrariae insuffia oppositur: album itē in concretu contrarium est nigro, nec tamen hanc proprietatem uniuscūs conuenire quae illatio Att. atq. Aristoteles, nam rubro, vel pallido, et everso, coloribus medīs nihil protinus contrarium est.*

23. *Infert ex hac proprietate Aristoteles, uniuscūs aliter verum esse, si unum contrariorum quale est, alterum quale etiam esse oportere, ita ut neceſſe non sit alia predicamenta ad illud inveniendum percurrere, sed intra idem predicamentum qualitatis querendum esse: quod crediderim in natura contrariorum fundari, ut ex propria eorum definitione evidenter colligitur: contraria sunt, que sub eodem genere positā maxime distant, & ab eodem subiecto mutuo se se expellunt, si ergo unum sit sub genere qualitatis, alterum sub eodem esse oportebit: Vnde infero corollarium hoc, non esse inter proprietates qualitatis connumerandum, ut voluit Caietanus in eius expositione prater omnium expositorum sententiam affirmans quatuor esse proprietates qualitatis, cum tres dumtaxat uniuscūs ponant, & si argumentum constitutum efficaciter probat in ipsa contrarietatis natura fundari, necessaria erit consecutio in quibuscunque contrarijs, si unum ad tale spēciat predicamentum, sub eodem collocari alterum, ut si de predicamento, ubi, sermo sit, necessario elicatur sub eo genere collocari insinuum ubi, eo ipso, quod si premium, cui contrarie opponuntur, ibidem collocatur: unde non erit proprium simpliciter qualitat, sed cunctis contrariis commune: verum tamen quia perfecta contrarietas in solo predicamento qualitatis reperiatur: idcirco Aristoteles singulare etiam in genere qualitatis esse merito affirmit, ut collocari utrumque corporatum,*

si unum eorum in eo fuerit positum.

24. *Secunda proprietas est magis minusque suscipere, hoc est, cum bius aduersus magis, et minus de subiecto predicari qualitatem, quam prima evidenter infert: etenim intensio, & remissio forma, ex quibus procedit, ut cum eisdem aduersis enunciabilis sit, ex maiori, vel minori admixtione contraria erit, intensio siquidem in subiecto calor est, duos pauciores gradus frigiditatis secum habet, remissio, dum plures: unde sit intensibilis esse, & remissibilis cunctas formas habentes contrarium atq. adeo cum aduersis magis, & minus enunciari de subiectis, sed neq. hæc proprietates in cunctis conuenire qualitatibus vult Aristoteles, cum multas inveniamus magis, minusque nequaquam sufficientes, ut in figura est exploratum, neque enim unus circulus, vel unus triangulus, magis circulus, vel triangulus est, quam alter, sed videtur quasi in indubio confitere harum figurarum ratio: propterea inuitit Aristoteles ex his duobus, nempe habere contrarium, & suspicere magis, & minus, neutrū esse proprium simpliciter qualitat, hoc est, non esse ex quarto modo proprium sed primo, vel secundo, quod est esse proprium secundum quid, ut homini bipedem, vel didacticum esse.*

25. *Vltimum dumtaxat proprium est, qualitas simpliciter, nempe secundum eam res dicasimiles: nec enim quidpiam aliud praes qualitatatem similitudinem confinxit: similia facit albedo duo corpora, & dissimile constituit unum cum alio comparatum, in quo nigredo, vel alijs color reperitur: & quanquam duo corpora in quantitate, vel re alterius predicamenti communicent, non dicuntur propriè similia, nec dissimilia, etiā si diversorum predicamentorum accidentibus afficiantur.*

Mouet tandem dubium Aristoteles in extrema parte capitis ex discursu totius literarum, in qua multa sunt enumerata, quasi huius praedicamenti propria, que etiam in predicamento ad aliquid collocata suete, cuicunque sunt habent, & dispositiones, ad aliquid enim esse scientia statutum est, & secundum

cundum potentiam altius secundam specie
cum qualitate confluente plura esse aliquid,
ut ultimum, & pauciunum, agens, & patiens,
partem, & filium, quod certe videtur mag-
nam prudicamentorum confusionem par-
tere.

III. Solutio Cui duplarem solutionem adhibet: prior est, huius, & dispositiones duplē confide-
tationem habere genericam, & specificam,
genericam sub nomine scietia, specificam ve-
rē sub determinatio nonnumbu dialectica, &
philosophia, & quidem si primo modo con-
siderentur, ad aliquid dicuntur, minimè vero
sub postremo: etenim scietia ad scibile di-
citur: dialectica absolutam qualitatem deno-
dat, non relata ad aliud, & tantumdem de
potentia censendum est: nunc igitur ad pru-
dicamentam ad aliquid pertinere, ait si inge-
nere considerentur, quo pacto ibidem collocata
sufficiet: species vero scientiarū collocantur
in hoc prudicamento, quas vocat singulares,
ut eas ab universalis, aut genericā considera-
tione separet: hanc eandem doctrinam ex-
presit. 4. lib. sop. ca. 3. loco 49. hisce verbis:
Si species ad aliquid, & genus ut in du-
plice, & multiplice, vtrumq; enim ad ali-
quid, si autem genus ad aliquid, non ne-
cessario, & species, nam disciplina ad ali-
quid, grammatica autem non &c. Iuxta
quam non sunt eadem qualia, & ad aliquid,
sed diversa, unde nec sequitur aliqua prudi-
camentorum confusio.

II. Solutio Secunda solutio admittit eodem habitu,
& dispositiones, quae ad modum plura alia
ad diversa prudicamenta pertinere sub di-
uersis rationibus formalibus, quod si are posse
intelligendum est, cum prudicamenta non
semper sint res diversa, semper tamen forma-
les rationes diversas imporent, itaque scien-
tia in quantum importat habitum certum,
atque evidenter demonstracionem ad qui-
sum, primam speciem qualitatis constitut, 25
sed in quantum obiectum respicit, ad prudi-
camenta ad aliquid referuntur: & satis est o-
iusmodi rationes formales distinguere,
ut prudicamenta ipsa non ce-
scantur confundi.

PRIMVM NOTABILE.

De acceptioribus diversis quali- tatis.

CVM qualitas sit intrinsecum accidente,
& ab intrinseco inherere substantia,
iure ei concedetur locus ante sex ultimis
pradicamentis, qua magna ex parte
adiacentia quadam sunt, & quasi substanzia
circumstant peculiaria vero ac deter-
minata consideratio qualitas multiplex est
iuxta numerum specierum eius, sub alterna-
tiva quidem, quas quaternario comprehen-
dit Aristotle, nam atomi pene innumerabiles
sunt: atque igitur sic sumptu acceptiones
non inquisamus modo, sed generales prius,
ut ex earu enumeracione veniamus ad pro-
priam, secundum quam supremum genus ha-
bitus prudicamentis constituit.

Tres igitur sunt generales acceptiones 26
qualitatis, quantum colligi potest ex his, que cepio-
doctes Aristoteles, cap. presentis & 5. metap. nos qualis
cap. 14. quas sic explicamus. Qualitas importat
determinationem, & quasi modificatio. I. Accep-
tio substantiae & ideo prima acceptio qua-
litatis est pro quoconque determinante, &
modificante, & quia in compositione specifica
differentia essentia determinans naturam
generi, se habet comparatione eius, tanquam
quadam qualitas. unde dictum à Porphyrio
predicatur in quale non simpliciter, sed in qua-
le quid, cum vere sit substantia, unde hac ac-
ceptio, quam primo loco enumerat Arist. 1.
metap. c. 14 non solum accidentibus, sed etiā
substantijs conuenit.

Secundo modo accipitur pro forma qua. II. Acci-
piumque accidentalis, quia iuxta suum modum pri-
us est: modificat, vel determinat substantiam
secundum quam acceptiōem relationis
quantitas, ceteraque sex ultima pridi-
camenta dicuntur quodammodo qualita-
tes.

Postremo accipitur pro forma non solum III. Accep-
secundum ptio.

secundum communem rationem accidentalem determinata, sed proprie, hoc est ut tali modo se habeat substantia per formam sibi inherenterem, & quasi simpliciter, & proprie non extensa, non relata ad aliud denominetur, sed qualis: & ex his tribus acceptioribus prima quidem secundum esse remotissima est à conditione vere qualitatis, cum re ipsa vera substantia conueniat ratione aliquam similitudinem cum vera qualitate: secunda propinquior est ei, rerum ad quas extenditur natura spectatrix, cum forma accidentalis esse habeat accidentale inherens in substantia, at secundum modum determinationis communissima est eius ratio, quemadmodum esse accidentale commune est nouem predicamentum. Postremo acceptio secundum rem, & modum determinationis propriissima est, cum sit specialis forma accidentalis specialemodum habentu determinandi, ac modificandi substantiam, atque adeo specialemodum enunciandi de illa in quale, unde iuxta hanc acceptiōnēm constituit qualitas supremum genū huius predicamenti in quatuor illas species ab Aristotele recentis dñissim, duā autem acceptiones reliquæ quandam habent similitudinem cum ea.

SECUNDVM NOTABILE.

Rationem reddens, ob quam de qualitate, & quali inscribatur predicamentum.

De inscriptione.

Quanquam simplicē titulum huius predicamenti de qualitate esse legendum nonnulli arbitrantur, ut Alexand. & Simplicius in expositione textus, quemadmodum de substantia, qualitate, vel ad aliquid, duplicatum vero de qualitate, & quali visio scriptorum positum esse: communis tamē consensus ceterorum interpretum duplicatum legit, sic D. Augustin. in libro categoriarum cap. 22. Dru. Thom. opuscul. 48. tractat de qualitate. Boetius, Ammonius, & moderni omnes post ips. s. in commentariis huius cap. tr. vel id ea, usum est ab Aristotele in-

colligunt, sed natura eiusdem predicamentum postulante, quod ex eo licet colligere, quia solam qualitatem inter omnia predicamenta utroque modo definire voluit Aristoteles in concreto, & in abstracto, ergo non tantum est prae dicamentum de qualitate, & qualis inscriptissime, cura & si diversa à diversis rationes reddantur, eadem inibi videtur esse prae dicata definitione, & descriptione adhibenda, qualitas abstracta à si bieco non subdient sensibus sed à solo intellectu ea abstractamente cognoscibilis est, at in quantum subiecto inheret, per sensu cognoscitur: uniusessa autem nostris cognitio originem trahit à sensibus: unde sit, ut per subiectum nobis innescatur: idque confirmari potest, quia qualitas non solum corporeas sed & spirituales comprehendit, que sensibus nequaquam subiectur, & idē per corporeas à nobis cognoscuntur, & propterea utrasque nobis nota facit corpus, cui corporales inherent. & quod concretum nomine connotatur, oportuit igitur qualitatem utraq. modo describere, in concreto, & in abstracto, ut plenè posset à nobis percipi, quod in eas singulariter est, cum cetera accidentia, utpote magis materialia, faciliusque à nobis cognoscibilia hac duplicitate descriptione non regant. Hanc delirinam erui ex D. Tho. loco nuper memorato, estque Aristotelis valde consentanea, & bac eadem fuit ratio geminata inscriptionis concreti, & abstracti nominis.

TERTIUM NOTABILE.

Definitionem qualitatis explicans.

Substantia, que qualitatibus affici possunt. Definitio in triplici sunt differentia, quedam pure qualitatis spirituales, ut angeli, quadam omnino corporea, ut cetera homine inferiores, alia inter spirituales, & corporea media, partim spirituales, & partim corporea, ut homo. In spiritualibus solum spirituales inheret qualitates, prædicti namque sunt intellectu, & volumate angelii, ut poteris tuis ad intelligendum, & amandum, & in intellectu con-

creatūs habent quādam sp̄cies ab initio sua
cōditionis, quibus cuncta intelligunt, habitus
item scientiarum infusos, gratiam dēiq.,
& virtutes supernaturales, qua omnia ve-
re sunt qualitates. & specie corpora ve-
ro homine inferiora soli qualitatibus corpo-
ralibus sufficiuntur, ut potentias naturalibus,
quibus proprias possint operationes perfice-
re, at humō spirituales sicut angelus, habet,
& corporeas ut cetera corpora: qualitates
namq., corporeas sunt omnes potentias sensiti-
ua, tam exteriōres, quam interiores, spiri-
tuales vero intellectus, & voluntas, ac cete-
ra: unde sit, ut solus ipse sit quasi ad aquatum
subiectum qualitatiū cuiuslibet generis, ac
propterea si definienda etas qualitas per sub-
iectū, ut notior nobis fieret, non corde per a-
liud, quam per hominem, cum non esset aliud
ad aquatum, in quo cuncte reperirentur, &
bac de causa Aristoteles eam definiens non
dixit, qualitatem esse, qua corpora dicuntur
qualia, aut etiam spiritus sed secundum quā
nos homines quales esse dicimur.

Textus expositio.

citer potens sit, *habita*, ut modo debito posse
& quidem potentia ab ipsa natura est et con-
cessa, quemadmodum naturale est operari,
habitus vero per operationes media potencia
elicit asibi comparat. Itaq; in principio im-
perfectas elicet operationes, ut pote actu
nondum modificatas, sed repetitio horum a-
ctuum quandam in ipsam naturam poten-
tia facilitem generat, qua eo tandem per-
uenit natura, ut perfecta per habitum bene
operetur. Exemplo nobis esse potest homo,
cui ad intelligendum prabuit natura intellectum,
ut eius lumine illustratus rem posset
per propriam causam cognoscere: quod est,
eamscire, per frequenter etiam usum eorum
actuum sibi comparat facultatem, quam ha-
bitum scientia vocamus, quia facile, prom-
pte, & cum delectatione id prestat. Itaque
intellectus est naturalis potentia, adquisita
vero facultas habitus. Hic constituit primum
genus qualitatis cum dispositione: naturalis
vero potentia simul cum impotentia secundum.

QVARTVM NOTABILE.

Circa secundum genus naturalis potest. i.e. & in potentia.

Qui b' p'rin
cipijs egeat
natura ra
tionalis ad
operationē

que elicier, vel ut aiunt, ad similititer operandum: alio vero ad bene operandum: qua distinctio alijs solet explicari verbis, nempe ad substantiam operationis, & ad modum: nec enim absoluta potest esse operatio, nisi de beto modo fiat: unum principium est potentia, aliud habitus, requiritur illa ad operandum simpliciter, ite vero ut beneficat, limitata est enim virtus substantia creata ad operandum: quemadmodum eius essentialia limitata habet perfectionem, ac propterea si omni effer accidenti destituta, non posset aliquam elicere operationem, indiget ergo quibusdam super additis accidentibus tanquam virtutibus ad operandum potentia, ut simplis

QVAESTIO PRIMA.

Sitne qualitas supremum genus huius predicamenti in quatuor veras species diuisum.

*Referuntur duæ opinions utrumque
negantes.*

DVO protulit Aristo de qualitate, cuiusque speciebus, quibus videretur in partem negariam inclinare: vnum in gare Arist. ipso statim capitis exordio dicens: *Est autem qualitas eorum que multipliciter dicuntur, alterum post omnium specierum conumerationem non moleum à medio, vbi sic loquitur: Fortasse quidem igitur alius quilibet modus appareris qualitati, sed fere, qui maximè dicuntur, his sunt.*

Ex primo autem occasione et acceptit Sim. I. Opinio pllicius in commentariis huius capituli opinandi, qualitatem in communi vniuocam non esse respectu particularium, sed analogam, atque adeo non esse genus: quam sententia Scotus in sua logica cap. praesenti, quæ 36. alia via

tanquam probabilem tuerur, occasione accepta ex secundo, ait enim qualitatem non dividit in quatuor haec membra, tanquam genus in suas species, sed tanquam res in diversos modos accidentales: id namque indicauit Aristoteles dicens alios fortasse modos qualitatis repetit propter numeratos, sed hos esse praecipuos: & qui in ore orationis versantur: eandem sententiam repeatit in. 4. d. 6. q. 10 post medium s. sed tunc est dubium.

Fundamen-

tum Scoti.

Vt autem eam confirmet, tanquam certum

fundamentum presupponit distinctionem inter

speciem, & modum, quod species addit essentialiter differentiam super illud, cuius est species,

at modus solam rationem accidentalem, ut

de intensione, & remissione respectu eiusdem

qualitatis costratur.

L Argum.

Ex hoc igitur distinctione arguit primo, modi isti distinguentes qualitates iuxta illa quatuor membrorum conserunt quidem qualitatibus diversam habitudinem ad subiectum, semper esse à natura, vel ex acquisitione, esse permanentem, vel transiuntur, esse causam, vel effectum passionis, eiusmodi autem habitudines accidentales sunt, imo quasi denominationes quedam extinsecus, extinsecum est enim qualitati esse causam, vel effectum passionis, parum vel multum durare in subiecto, eiusdem namque species sunt rubor ex verecundia procedens, & ex alia causa diuina, ergo diversi sunt modi accidentales, non species.

II. Argum.

Secundo, vni, eidemque qualitatibus essentialiter invariatae conserunt fere omnes isti modi, ergo non sunt differentiae essentiales, sed accidentales, antecedentes vero esse probatur in calore, qui cito transiens evit dispositio, si diuinus, habitus, in quantum virtus est naturalis ignis ad calefaciendum potentia naturalis, causans denum passionem in sensum tactus, vel in quantum per calefactionem productus, passibilis qualitas: ex quibus tamen luce claris constat essentialiam ei non esse variatam.

Contra.

Et confirmatur, quia una species non est in alia tanquam in subiecto, sed habitus, & dispositiones primam speciem constituentes inherenter poteris confirmare, secundam, ergo non distinguuntur essentialitez.

Postremū

argum.

Postremo: divisione generis in species debet fieri per differentias oppositas, & qua licet sint plures, ad duas referri valent, quia vera oppositio inter duo reperiatur extrema: sed in his quatuor modis nulla inveniuntur oppositio, nec via, qua ad duo membra possit reduci, ergo non sunt recte species, nec qualitas coram genere.

Ex jisdem etiam verbis At iste igitur idem II. Opinio Simplicius, qui negat qualitatem esse genus, & Boetius in expositionibus huius capituli colligunt plura esse eius membra praeferita quatuor, quod his argumentis confirmari potest.

Pulchritudo numeratur inter qualitates corporeas, nec tamen est aliqua istarum qualitatum, maxime autem est figura, aut forma, & qua tamen valde diversa est, nam quarta species non suscipit magis, & minus, sed in indubitate constituit: vt docet Aristoteles in explanatione huius proprietatis, at pulchritudo intensioem habet, cum nostrum sit quoddam esse alijs pulchritores, ergo non est sub quarta species sed aliam pro ea oportebit addere.

Secundo: species sensibiles in corporalibus, II. Argum.

& intelligibiles in spiritualibus non sunt habitus, vel dispositiones, cum nec à natura insint, nec per liberas comparentur actiones, sed naturali modo imprimitur ab obiectis: & rursus, nec dentur ad bene, vel male operandum, sed ad operandum simpliciter: nec sunt potentiae naturales, quia eis praesupponuntur, in eisque ratione in propriis subiectis recipiuntur: vi sensibiles in sensu, intelligibiles in intellectu: quod vero non sunt passiones, vel passimiles qualitates, formæ vel figuræ, ex proprijs conditionibus specierum adeo est manifestum, ut probatione non egat. Verbum item mentale per intellectum productum vera qualitas est, & si sub aliqua esset specie, maxime sub dispositione, cum sit eis transiens cum ipsam operatione intelleximus, vel etiam sub passione, que eandem conditionem habet: videatur: sed in his non esse certum est, quia non disponit ad bene esse, cum sit terminus operationis, esse iam bene constitutum praesupponens, neque ad bene operari, quia non superest alia operatio praeceps eam, quam terminat, ad quam disponere possit, intellectio etiam ultima operatio, ac perfectissima hominis est, sed nec est effectus alterius vere passionis, ut passio possit appellari, nam intellectio non est vere passio, sed perfectio intellectus potentiae.

Postremo, lux solis est vera qualitas, & si in Postremo aliquia specie esset collocanda, maximè in ter-

aria qualitatis passibilis, ad quam non videatur pertinere, quia non est terminus alicuius motus propriæ dicti, sed illuminationis, que cum contrario caret, non est vere motus sed quoddam mutatio perfectiora ex propria condizione inhaerente.

Vera fact.

L' Argum.

s.

Affirmativa sententia, & vera explicatur.

Hec tamen utiliter est, quo minus tenendum sit qualitatem verum esse genitus huius praedicamenti supremum, in quatuor veras species sufficienter ab Ari. diuisum. Primum, non est minus certum apud Aristotelem, & vniuersam scholam, quam esse praedicamentum qualitatis, etenim praedicamenta supremo quodam genere in intermedia diuisio usque ad species atomas, & individua costant: ergo si praedicamentum qualitatis ponendum est, unum erit designandum superius genus eius: quædam item intermedia in qua proxime tanquam in subalternis diuidatur species, & iste unus, cum sint genera in species atomas, usque ad individua: sed ratio est aliud genus superius ex cogitabile præter qualitatem, vel quale, ergo qualitas absque dubio verum genus est in eiusmodi inferiora tanquam in veras species diuisum, ut veba Arist. testantur modo genera, modo species eas contenant, nec ex cogitabiles sunt aliae propriæ illud diuidentes.

Secundo: communis conceptus qualitatis

L' Argum. ab his abstractis praedicatur de eundem quidditatibus, quia enim negare poterit quidditatis esse similes praedicaciones, habitus est qualitas, naturalis potentia est est qualitas, erit igitur genus, vel species respectu illarum, cum sit natura completa, non species, quia non habet genus superiorius, ergo verum genus sicut es, de quibus quidditatis enunciatur, distinguuntur essentialiter, nam potentia naturalis valde diversa est ab habitu, à forma, & figura, & ista à passione, & à possibili qualitate, ergo verè se habet tanquam genus, cuius propriæ sunt species. Hæc igitur sententia tanquam certa veritas stauenda est, ab vniuersisq; amplectenda, opposita vero ab scholis tanquam singularis, & falsa releganda. Minor protesto Scotorum vnu alias doctissimum, eam tanquam probabilem admississe. Quod vero nec plures sint, nec pauciores: omnis est consensus omnium interpretum Arist. præter Simplicium, & Boetium, idque satis efficaciter probant diversi modi colligendi has quatuor species à diversis ex cogiti: nam Simplicius, quæ terulit D. Tho. 12. q. 4. art. 2. ex una parte, & Antonius in d. huius capitis ex alia, diversis vijs sufficientiam huius numeri ostendere nituntur, sed quia non sibi ex propria qualitate natura, quæ ex quibusdam ex multis procedunt, consilio à nobis omnicuatur. Po-

tissimum modum articulat D. Thom. ubi sapienter probamus, procedit autem sic.

Condicio initio seca qualitatis est, esse deter- minatiuam substantiam, nam quemadmodum cur.

actus essentialis, qui est essentialis differentia determinans potentiam essentialem, vocatur qualitas substantialis, ac propriea dicitur praedicari in quale quid. vi bene Porphy. cap. de differentiis, pari ratione actus, vel modus determinans potentiam substantiam secundum esse accidentale, vocatur qualitas absque ullo addito, & hæc est qualitas supremum genus huius praedicamenti: modus autem iste, vel accipitur in ordine ad naturam subiecti, quam disponit, ut bene, vel male se habeat in se, & cum hæc sit prima consideratio subiecti, quemadmodum in re quacunq; primum est, quod pertinet ad naturam eius, prima species qualitatis est habitus, & dispositio sic afficiens substantiam: secunda consideratio subiecti est, in quantum est principium operationis, cujus unum quodque sit propter suam operationem, ut docet Arist.

1. lib. de cœlo, & mundo text. 17 & idem modus secundus qualitatis est afficere substantiam tamquam principium operationis, & hæc est, secunda species qualitatis, naturalis potentia: à substantia autem hoc principio operandi naturali perfecta statim procedit motus, in quo cernuntur actio, & passio, cum ab agente producatur in passo recipiatur, qualitas igitur per motum adquisita tertiam conficit speciem, nam si diuturna sit, dicitur qualitas passibilis, & data est causare passionem in sensu, ut de calore per calefactionem producto constat, si vero vox transferatur, dicitur passio: cuius exempla sunt rubore ex verecundia in facie apparet, atque etiam pallor ex timore.

Postremum locum tenet consideratio subiecti secundum quantitatem, quam sequitur quartus modus qualitatis ex consideratione quantitatis resuens figuræ nomine vocatus sub consideratione mathematica, hoc est, abstracto à materia sensibili, forma vero in ordine ad corpus naturale, vel sensibile. Ecce quatuor considerationes substantiarum, ad quas tanquam ad quædam capita referuntur cæteræ: & secundum eas quatuor modos qualitatis eandem afficiens: ad quos etiam facile reducitur: ut qui cunque alij ex cogitabiles, & cum sint diversi ex propria, essentiabiles, conad ratione, constituant quatuor species qualitatis, vniuersales quidem, lib. quibus plures atque continentur, quas proinde genera intermedia appellat Arist.

Aristoteles, ad quae superiemum genus qualitatis per differentias efficiatales diuisum derivatur: unde nec aliquis ab hoc numero derivari iure potest, nec aliam addere necesse est.

Partis negotiatio fundamento respondetur.

Ad Arist.

VERBA autem Aristotelis, quibus dubitatur, non sunt plures, difficultate carent, cum se penumero quasi dubitans legeratur, non tam dubitare intendens, quam si oditiz gratia propriam sententiam verbis dubijs temperante, quod vero. s. metaph. c. 13 de qualitate, primam. 3. & 4. speciem dumtaxat posuerit, naturalem potentiam, & impotentiam omittentes, idcirco factum est, quia proprio, ac distincto capite pro eis constituto nempe, q. eiusdem libri, virtusq; naturam ex professio explicatam rei querat.

Nec ex alijs verbis eiusdem occasio suum merito accipie da (ut argumenta solvere incipiamus) : scilicet qualitatem respectu inferiorum analogam esse, nam multis modis qualitatem dici, diversitatem specierum ostendit: que cum sint inequalis perfectionis, quandam multipliciter inqualitatibus in genere dividunt, efficiunt: haec iamen valuerant eius rationem non laedit, cum sit natura quodlibet ab eius abstracta sit, earq; solum in parte claudens, quemadmodum animal hominem, rquam, & locum, & quocunq; genus differentias, per quas in species diuiditur: itaq; multipliciter haec in genere quoconq; reperta genera, et rationem à qualitate non auferit.

Secundo (ut sensum magis literalem teneamus) multis modis qualitatem dici affirmat Aristoteles, quia cum propria, arq; intrit, seca conditio qualitatis sic esse modum substantiarum, plures eius species propriè appellantur plures modi, accidentales quidem respectu substantiarum, sed inter se esse essentialiter si b. qualitate distinctivè habet in alijs rebus, vel praedicamentis diversi sunt modi ab speciebus, minimè tamen in qualitate: in quo deceptus deprehenditur Scotus, qui modus qualitatis secundum communem receptionem modorum considerans, accidentales appellavit, nolens esse veras species, verè quidem sunt modi diversi substantiarum, quā accidentaliter ratione afficiunt, & determinant: sed cum haec essentialis eorum ratio sit, communis quidem in genere, distincta tamen essentialiter in particulari species diversas constiuit, neccidum, castigandum est rationes esse

incompletas, et quidem sunt modi substantiarum, nam cuncta accidentia comparatae ad substantiam aliquid eius dicuntur, non per mensuram, vel extensionem, aut respectus, ac proprietates entia incompleta vides polsemus: et ictum in se vere sunt complete naturae ex genere, & differentias compositis, quanquam non perfectae vel substantiae. Alia est ratio longe diuersa de quibusdam modis adeo imperfectis, quoniam conditione purae modalis est, & nullo modo in se completa, ut de intensione, & remissione qualitatis, ac de extensione qualitatis, ac de similibus non est: quibus repugnat specifica ratio: hos igitur dubius est Scotus à qualitate distinguere, quā ratione alia valde perfectiori modo substantiarum appellamus: & tunc intelligeret non repugnare in accidentibus esse modum substantiarum, & quid in se completem, arq; specificum: unde licet respectu substantiarum non possint esse differentiae, et essentialies, benē tamen respectu naturae communis à cunctis abstractis, nempe qualitatibus, quam supremum genus huius praedicamenti ponimus.

Primum argumentum Scoti targit differentias. Ad I. Scotus as harum specierum, ex quibus nonnullas cognoscimus, ignoramus alias, & pro his ponuntur quaedam rationes accidentiales, que non distinguunt species, sed sunt signa distinctionis, veram autem differentiam in secunda specie: cognoscimus, nempe esse virtutem, qua substantia aliqua potest elicere operationem, vel quidam, aliud elicere, nam potentia per comparisonem ad proprium actum, & obiectum specificatur, forte etiam propria differentia tertie speciei est, non quidem per motum prodigi, vel passionem causare, sed talis esse natura, ut per motum sui producibilis, vel causaria passionis: ac demum non est à ratione alienum (ut mox videbimus) propriam, & differentiam habuisse esse difficile a subiecto dimouere, hoc est, talis esse conditionis, ut difficile mobilis sit, itaque omnino ista species proprias differentias essentiales habent, quibus separantur, quanquam non omnes agnoscamus, idcirco ad formam argumenti negandum esse solis accidentibus distinguiri.

Secundum argumentum solui: bene Scotus ipse questione illa, 36. huius prædicamenti dicens, præcisè accipierendas esse singulas species, ut essentialiter distinguantur, nempe substantia conditione illius generis, ut calor sub ratione qualitatis circa transirentis erit in prima specie, ut autem virtus naturalis ignis ad calcinationem,

2. Resp.

67.

20.

Ad II. resp.

ad Cap. VII. De qualitatibus.
Faciendum, naturalis potentia a. demum in quantum gradualem habet latitudinem, cuius ratione per motum est producibilis, vel passionem in sensu efficiere potest qualitas passibilis: cui solutionis illud addideris, eadem h. bene rationes formales diversas speculare posse ad duas species, quod Aristoteles non obscurè docet in calce huius capituli, nō soluto ad duas species, sed ad diversa predicamenta referiti posse statuens, intelliges plures species qualitatis in eadem re sub ratione formalis diversa consideratae inveniri, quae vera haber, licet non semper a nobis cognoscatur, qui consideratione, vel ratione accidentalis veniunt loco essentialis.

Ad cōfitem. Confirmatio huius argumenti difficultate carer, cum potentia non sit subiectum principale habitus, vel dispositionis, sed proximum, quo medio inhaerent substantias, quo pacto non repugnat accidens unius speciei, immo unius generis esse subiectum alterius, nam qualitas cunctorum accidentium corporalium subtile. Quid est.

Ad ultimum. Ad ultimum dicendum est non esse de differentia veram oppositionem intercedere inter differentias eidem generis, sed satis esse oppositas, hoc est, incompatibilis, & quae ad duas quasi priuationes oppositas referantur: res est nonnulla in differe. suis substantialibus, inter quas vera oppositio haud quamvis versari potest. Summi tibi differe. etiam equi, hominis, & leonis, & dico quam aliam oppositionem h. beant praefer incompossibilitatem, quae non est aliud, ac sic diversas esse, ut eidem speciei conuenire repugnet: deducuntur autem ad duas quasi priuationes oppositas, nempe ad rationale, & irrationale, ita ut haec secunda omnes praefer primam complectatur, & quod sit una alia quam eius communis, nam cum sit prius, non potest esse vera differentia, sed quia isti unius priuatione rationalitatis omnes comprehendens eas loco designantur, ut quodam simplici vocabulo capiantur: eandem oppositionem iuvemus in differentiis haec specierum, quae si praecise accipiatur, non incompossibilitatem habent, cura non possint videtur rei sub eadem ratione formali considerare, neque eisdem specie plures: ad duas autem priuationes, vel contradictiones oppositas reduci valent: vi fiduciamus qualitatem unius esse subiectum afficiat, in ordine ad propriam naturam, aliam non in ordine ad propriam naturam, sed ad quidquam aliud extra

Quodlibet 2.
naturæ constitutam, sub qua tres species poster primaria continetur.

Argumentum secundi ordinis, quibus naturæ specierum impugnatur, sic occurrendum dicitur. vi pulchritudinem (de qua procedit primum) ad primam speciem referamus cum Arist. & Physic. text. 17. & D. Thom. t. 2. q. 50 art. 1. est enim habitus afficiens subiectum, ut bene se habeat secundum propriam naturam: sicut laetitas, haec enim ex debita humorum proportione resalat, pulchritudo vero ex conuenienti membrorum coaptatione: qualitates autem primæ speciei intentionem, & remissionem beatè suscipiunt: vnde negandum est ad quartam speciem pertinere, ut argumentum presupponit.

Singulare est igitur in hac parte illud, quod Rejeicitur de sanitate, & pulchritudine quidam afferunt opinio alii, modetni, non solùm ab hac specie, sed à totis predicamento qualitatis eas excludentes, quod non esse qualitates simplices, sed complices ex diversis partibus sentiant: hoc tamen in doctrina Aristotelis sustineri non potest, cum expresse sanitatem, & agititudinem qualitates esse primæ speciei constitutæ: fruola est enim horum expositiō non veritatis, sed exempli gratia alias esse ab Aristotele eiustrodi qualitates ad explicandam primam speciem.

Species autem sensibiles, vel intelligibiles ad **Ad 2. re-** habitum, vel dispositionē pertinent, cū disponant subiectum, ut bene se habeat in ordine ad operationem, & si à quibusdam ponantur in secunda specie, quia virtutes sunt effectuè cum potentia concurrentes ad operationem, quod eriam probabile existimamus: sic etiam suo modo sentiendum est de verbo mentali, cum ultima conferat dispositionem per modum actus ad obiectum percipiendum, quod in eo tanquam in specie expressa representatur: quanvis ergo non disponat ad futuram operationem, dispositus ramet ad suam presentis, quem eo mediante intellectus consequitur, & sic appellari potest non dispositio antecedens, sed comitans, vel consequens.

De luce tandem sentiendum est, ad secundum species in primis pertinere, cū sit virtus spōnd. solidis, & naturalis eius potentia ad producendam calorem, altosque interiores effectus in corpora, reducitur quicquid ad tertiam spe- ciem ex ea parte, qua propriam quandam passionem cau- sat in sensu.

QVAESTIO SECUNDA.

*Distinguantur ne specie habitus,
& dispositio, vel modo tantum
accidentis.*

*Solum distinguui accidentaliter probatur
auctoritate Aristotelis, &
ratione.*

Propriam huius speciei conditionem explanans Aristoteles, tria de habitu, & dispositione docet. Primum, unam, eandemque speciem esse his verbis. *Vna quidem igitur species qualitatis habitus, & dispositio:* Secundum, dispositionem praedicari de habitu, minorat habitum de dispositione. *Sunt autem, inquit, habitus, & dispositiones, dispositiones vero non necesse est habimus, esse, &c.* Tertium, dispositionem tempore procedenti fieri habitum, si nimis in subiecto radicetur. *Dispositiones vero dicuntur, que sunt facile mobilis, & eritudo, & sciam, & quocunque alia eismodi, nisi aliqua illarum contingat per temporis longitudinem congeata, & immobilia, vel difficile mobilis existent, quem iam quisquam, ut habitus voces, &c.* Hec Aristoteles, que non obscure ostendunt, ipsum sentire non specifica distinctione, sed sola accidentaliter separari, nam quo pacto diversae esse possunt species, si una, eademque vocantur, si una de alia predicatur, si una in aliam potest transire, profecto vniuersa haec accidentalem dumtaxat differentiam permittunt, ut ita hec argumenta videntur concinere.

L Argum.

Primum, habitus, & dispositio distinguuntur, quia ille difficulte mobilis est in subiecto, haec facile, sed eiusmodi non sunt differentiae essentiales, ergo non efficiunt specificam distinctionem, probatur minor, magis vel minus radicari in subiecto, procedit ex actuum multiplicatione, vel ex temporis diuinitate, aut ex virtute, sed haec sunt extra essentiam habitus, & dispositio, ergo accidentalis est radicatio in subiecto ex hac autem procedit difficultas separatio, & ex opposito facilis, igitur accidentiales sunt differentiae, quod hoc exemplum corroborat, calor se brachii tempore procedenti fieri radicatur, ut quasi in naturam videatur conseruisse, nec tamen ex hoc naturam, ut speciem moratur, ergo eiusmodi radicatio, vel separatio difficitur, id est, quia essentia haec habitum à dispositione.

Pradicamentum.

Secundum: virtus moralis inchoata est dispositio, dum per primum, vel secundum actum adquiri incipit, fit autem habitus, dum iama intensa ac radicata est in subiecto per continuam repetitionem actuum, & tamen non est distracta essentialiter secundum hunc, & priorem statim, cum veretur circa idem obiectum, à quo speciem caput, ergo repugnat in his habitum à dispositione specie distinguiri: ad hanc, virtutes amittuntur per actus contrarios virtutum, unde cum primū verum est exemplum comparabile habitū intemperantiae, verum erit habitum, que habebat temperatiam amissibile, sed virtus adquiruntur facile propter vehementem naturę corruptę inclinationem, ergo virtutes facile amittuntur: non sicut ergo difficile mobilis à subiecto, cū tamē sine verti habitus: unde neq; differentia haec ad essentiam habitus spectare potest: idē facilis ostenditur in habitib; supernaturalibus gratiae, & charitatis, & aliarum virtutū insularum esse comitantium, qui per vñū actum peccati mortalis amittuntur.

Postremo: non mias habet rationem haec Tertia, bius error, quam scientia: cum opposita constituantur sub eodem genere, sed error etiam habitualis facile mobilis est à subiecto ex propria conditione cum principijs malè intelligentia qua vicia demonstratione destruuntur, ergo nō pertinet ad essentiam habitus separatio difficultis. Idem argumentum sit de fide humana, vel opinione, que vno experientiae, vel demonstrationis actu evanescunt: quantumlibet subiecto sumiter adhærent ex omnia radicatione.

Hanc partem tenuerunt ex antiquis Aristoteles interpres non pauci: Albertus Magnus tractauit de prædicamento qualitatis cap. 3, referens antiquos philosophos, qui idcirco vnico, ac simplici nomine applicationis habitum, & dispositionem assignaverunt, quasi atoma virtutum essentia in applicatione ad actum bene, vel male elicendum consistat, vel in applicatione ad naturam, ut bene, vel male se habeant & vere tenuerunt hanc sententiam Porphyrius, Boëtius, & Ammonius in commentatoria huius capituli hanc speciem explicantes, quos ibidē sequuntur Lousianes, Tielemaurus, Villalpandus, in eandem mibi videtur inclinasse Scorus in controversia huius cap. quarti §. ad secundum questionem decendunt: & hi omnes ex prædictis argumentis, vel similibus elicunt dispositionem, & h. b. ut se habere tanquam colorem inveniunt, & scilicet, nam haec habitum à dispositione.

ille ratione ipsionis nimis in subiecto radicatur: hic vero facile dimouetur, vel siue homo in statu pueritiae, & iam virili constitutus, ac deum, ut quidpiam perfectus, & imperfectus, quae nunquam possunt specie distin-

**Opinio Habitum, & dispositionem distinguere
essentialiter affirmans probabitur
hinc indicatur.**

Opposuit sententiam distinguenter habitu à dispositione essentialiter, tanquam unum genus subiectum ab alio tenet D. Thom. 12. quest. 49. art. 2. ad 3. quem sequitur vauxera eius schola Iauellus, & Caletan. in commentariis huius cap. Magist. Sor. quest. vniuersi eiusdem: ex modernis vero D. Cantor. in huius species expositione D. Toler. quest. 1. D. Fonseca 5. metaph. cap. 14. quest. 2. sect. 1 & 2. & Doct. Franciscus Suarez. Tom. a. sua metaph. disp. 42. sect. 6. num. 6. quam nos vi probabiliorē, & magis doctrinam Arist. consentaneam sequimus.

Benedic.
m.
D. Thom.

Vnicum huius sententiae fundementum attulit D. Thom. vbi supra, nempe facile, & difficile dimoueri à subiecto duobus modis considerati: uno, ex propria natura, & conditione habitus, vel dispositionis: alio, ex parte subiecti, ex multiplicatione actuum, temporisq; diuinitate, & quidem in prima acceptione essentiales sunt differentiae: quia ea, quae conueniunt aliqui ex initio seculis sunt naturae principijs essentialia sunt, esse autem aliquid facile, vel difficile mobile ex propria natura, non est aliud, quam habere causas, vel principia stabilia, quorum ratione aptum est firmiter adhaerere subiecto abstractis, vel cessantibus quibuscumq; alijs, tales sunt habitus virtutū, scientiarum, & artium, quae ex principijs necessariis habentur, & de scientiis res est norissima, nam causa illius sunt humen naturale intellectus, habitus principiorū, demonstratio constans premis, & consecutione necessariis: habitus etiam virtutis firmissimas habent causas, cum sint rationes, & naturae hominis valde conformes: quibus si coniungamus obiectum (quod est bonum secundum rationem) maximum eis semper possunt: dispositio vero leues, vel infirmas causas ex se habet, & quae facile possunt à contrariis superari: unde ipsa facile posset à subiecto dimoueri ex propria natura, & conditione.

Exemplo nobis esse possunt causae alienae

subiecto impressus, argitudo, & fatigas; fides humana, vel opinio inchoata, & similes, quae sic inherens subiecto, illudque disponunt, ut facile sit ab eo separabiles ex propria natura: & ideo propriè appellantur dispositiones, hoc est ergo discrimen inter habitum, & dispositionem ex propria virtusq; ratione inventum à D. Thom. ratione cuius essentialiter distinguuntur.

Secundū modo considerantur facile, & dīf. II. Concl.

scilicet mobile, in quantum procedunt ex alijs causis enumeratis, nempe ex actuū reperi-
tione, ex condicione particuliari subiecti, vel
diuinitate temporis, quas extra naturam, &
essentialē habitus, & dispositionis esse dubitare
nemo: idcirco à cunctis appellantur differentiae
accidentales, à Caletano vero individua-
les, ut eas à prioribus quas specificas appellat,
distinguere: in quibus unum est considera-
tionē dignum: valdeque necessarium ad intel-
ligendum statum presentis questionis, in quo
cermitur disserim inter primam, & secundam
sententiam: nam facile, & difficile mobile, ex
his causis considerata, quedam accidentia sunt
ad perfectionem habitus, & dispositionis per-
tinentia, ut pote virtusque naturæ valde con-
sentanea: etenim si habitus ex propria nature
difficile mobilis est à subiecto, tunc habebit
perfectionem, & quasi statum sine natura de-
bitum, quando sic actu inhereat subiecto, ut
difficile ab eo possit separari: quam perfectio-
nem aliquid ex illis causis, vel omnibus
simul concurrentibus, nam vel radicatur
per repetitionem actuum, vel quia ex propria
conditione subiecti, temporisq; diuinitate
fortius adhaeret subiecto: dispositio vero ex op-
posito raro habebit statum propriæ naturæ de-
bitum, quando sic actu adhaeret subiecto, ut fa-
cile ab eo separari possit: ceterum, quia ciui-
modi status, vel modus perfectio accidentalis
est, & quasi à causa extrinsecis procedens, vel
certè accidentalibus, variari potest usq; adeo
ut non solum habitus, & dispositio eis careant,
sed ut habitus habeat statum, vel modum
dispositionis, atque è diuerso dispositio statu-
m, modumque habitus: exemplum primi
accipere possumus in scientia, vel virtute in-
choata, in quibus deficiunt omnes illæ causa-
firmitas, & ideo ex hac parte facile possunt à
subiecto separari, modumque, seu statu dispo-
sitionis habere dicuntur: exempli vero dispo-
sitionis in calore febri, qui ob particularē
subiecti dispositionem, temporisque diuina-
nitatem,

sitatem, sicutam adeo inhesionem habere in subiecto solet, ut non solum difficile, sed impossibile sit per naturam ab eo dimoueri, cum sit quasi in naturam conuenitus: ac quamvis facile, & difficile mobile ex his causis acciderit talibus considerata variantur: sed in quantum conuenient ex propria natura considerantur, inuariabilia sunt: unde sit, ut quanquam habens possit habere modum, vel statum dispositionis, quia actualem inhesionem infirmam habet, scilicet tamen ex propria natura difficile mobilis est, quia causas habet suarum firmitatis permanentes, ut de eisdem habitibus scientiarum, & virtutum inchoatis constat, qui & si actualem inhesionem infirmam habeant debita sibi intentione deficiente, ex propria ratione conditione difficile separati possunt, cum adhuc accidentalibus causis deficientibus extente naturales proprias firmitatis. Dispositio autem, & si ex eisdem accidentalibus causis firmiter adhaerat, ut calor febrilis, eius tamen natura spectata facilis mobilis est, cum infirmas habeat causas.

Autoribus autem prioris sententiae solas accidentales causas considerantes, atque ex parte earum differentias habitus, & dispositionis, posuerunt accidentales esse, & vere ita est, quod facile & difficile mobile ex hac parte accidentales sunt rationes pertinentes ad modum, vel statum, non ad essentiam.

At D. Thom. naturam habitus, & dispositionis diligentius expendens inuenit alias differentias priores, atque intrinsecas, vel certe intrinsecas nobis incognitas designatae, nempe aliud facile, & difficile mobile (ut sic licet loqui) magis intimum, ratione cuius essentialiter differe posuit, non negans accidentalem differentiam.

Ecce tibi quasi digito ostensum, quam sit probabilitas sententia D. Thom. sed attende nunc, quam sit in agis Aristotelis doctrinae conformis: volens distinguere Aristoteles habitum à dispositione in principio huius capituli sic loquitur: *Differat autem habitus à dispositione, quod permanentior, & diuenerior est, tales vero sunt scientie, & virtutes: scientia enim videtur esse permanentium, & diuinariorum, ut si quis, vel mediocriter sumat scientiam, nisi gradu permanentio facta sit, vel ab egritudine, vel ab aliquo ensuodi, &c. Quibus verbis scientiam imperfecte & diuisitatem appellat habitum, quia difficile mobile a subiecto, considerans absque dubio eam tanquam habeat ex propria na-*

tura causas suarum firmitatis, nam ex parte intentionis satis constat non esse in eo statu difficilem: & paucis interpositis loquens de dispositione, ait, ex propria conditione esse facilem mobilem a subiecto, nisi per temporis longitudinem difficilem sit: iuncte enim quasi habitus vocari poterit, quasi dicat, modum, vel statum, habitus adquirere, non tam esse essentialiter habitum, sed dispositionem ob dilectum modum inhaerendi naturalem.

Sed viderit repugnantiam continere doctrinam hæc dicer aliquis: nam si alicui conuenit aliquid prædicatum essentialiter, sic ei repugnat oppositum, ut neque per se, neque per accidentem possit conuenire, cuius infinita penè exempla afflire possumus: per se homo est animal rationale, per se est viuent, vel substantia, & idcirco repugnat ei prædicata opposita, ita ut nullo modo conueniant: sed habitui conuenit esse difficilem mobilem, ergo neque accidentaliter potest ei conuenire, ut facile à subiecto separatur, vel si dum incipit adquiri, facile potest separari, nō erit habitus, sed dispositio, & modo simili, dum dispositio nimis in subiecto radicatur, transibit in naturam habitus, cum non possit habere conditionem suarum naturarum oppositam, & sic non erit distinctio essentialis inter has duas qualitates.

Respondeatur, verum esse illud, quod in argumento assumitur, repugnare omnino alitur obiectui prædicatum oppositiū ei, quod per se convenient. Ceterum in propositione non sunt prædicata opposita, esse difficilem mobilem habitum ex propria natura, facile autem separabilem ratione imperfecti status, quia ex diversis causis procedunt, & diversa ratione ei conueniuntur. Primum quidem ex intrinsecis principiis sua naturae, aliud vero ex alijs causis, quasi extrinsecis, & accidentalibus: prædicata opposita sunt facile, & difficile mobile ex propria natura, & idcirco nō potest utriusq; habitui, vel dispositio conuenire, & ex hoc distinguuntur essentialiter, sed in quantum ex diversis procedunt causis diversa sunt, non opposita, ac proprietate non repugnat simul attribui posse eidem habitui, vel eisdem dispositiōni.

Argumenta priori sententie expedituntur.

VT testimonia Aristotelis iuxta priam eius mentem exponamus, obseruanda est, dispositionem huius prædicamentū dicantur.

46. ducantem propriam duobus modis considerati, in genere, vel in specie: in genere accipitur prout dicitur qualitatem d. spōnentem subiectū: ut bene se habeat in ordine ad propriam naturam, vel operationem, quae si difficile mobilis fuerit ex propria natura, erit habitus; si vero facile mobilis specialis dispositio ab habitu distincta, pro qua accipitur specialiter, itaque in genere considerata prædicatur de dispositione speciali, & de habitu, ex hac enim dist. actione elicetur sensus primi, & secundi testimonij, vna enim species vocantur habitus, & dispositio proprie essentialiter conuenientiam, quam habent sub proximo genere dispositionis voluntaliter lumpaz quam sub alterna speciem vocare possumus: quam conuenientiam, non habent alia species.

Ad 2. resp.

47. In secundo auctor testimonio omnem habitum esse dispositionem docet Aristotle sumpia dispositiones in genere, in quo sensu locutus est: Meraph. cap. 20. sic habitum definiens, habitus dicitur dispositio secundum quā bene vel male disponitum dispositum, aut secundū se, aut ad aliud, si vero dispositio specialiter accipitur, non potest de habitu procedari, cum sit species disparata.

Ad 3. testimoniū.

48. Tertium testimonium, si diligenter expendarur, potius facit nostrae sententiae, nō enim dicit dispositionem nisi radicatam fieri habitum, sed quasi habitum existimari: quasi dicat, modum, vel similitudinem habitus afferri, nequam essentialiam, vel naturam: cum hoc sit valde diversa à natura eiusdem dispositionis: vnde aequaliter concedendum est dispositioni fieri habitum: sed quod similius est dispositio in habitualem dispositionem transire, si nimis in subiecto radiceretur.

Ad 4. arg.

49. Primum argumentū soluit adnotata doctrina, procedit namque de facile, & difficile mobili ex causis accidentalibus procedenti: quo pacto admittimus esse accidentalem differentiam habitus, & dispositionis: si tamen accipiantur in quantum conuenit ex propria natura essentialis differentia est, vel certe proprietas quedam indicans essentialē differentium incognitam: per quam specie distinguuntur: censimus: de calore vero febribi diversa est ratio, nam cum ex accidentalī causa fiat difficile separabilis, & ab intentione habeat dimoueri facile posse, essentialiter est dispositio habens modum esse: id habitus similem.

Ad 2. resp. Ad secundam rationem dicendem est, inchoatam scientiam, & virtutem esse habitum

essentialiter: cum ex propria natura sit dicitur mobilis, non tamen habere modum vel statum habitus, sed dispositio quisque per repetitionem actuum in subiecto radicata fuit, vnde habitus tunc appellantur a natura, dispositio à modo: & cum dicitur facile a subiecto, & posse separari, distinguendum est: nam ipsa natura semper est falsum: considerata vero conditione subiecti admitti potest: haber enim virtus qualibet in subiecto validum contrarium, nequā inclinationem appetitus vehementer in vitium oppositum, dicere à subiecto separarur, quousque per repetitionem actuum fortius adhaeret passionē superata, itaque eiusdem speciei sunt virtus inchoata, & perfecta, cum virtus sit idem habitus, sed non semper habet statum, vel modum habitus, quem attendens communis modus loquendi, potius, quam nudam essentialiam, virtutem inchoatam non appellat habitum, sed dispositionem, quousque fuerit intensione perfecta, & tunc negandum omnino est facile posse à subiecto dimoueri: nam & si virtus facile adquirantur nō tamen ab homine studiose, qui eiusdem actibus, quibus sibi comparauit virtutes, passiones contrarias superaserunt: ratione perfectè subiectit, à quibz proinde sic rufus vincit, ut virtutes excludantur, difficultate est: facilis eadē solutio accommodatur alijs virtutibus infusis in vna charitate concunctis, quae cum ea simul adquiruntur, simulq; per unum actu tantu mortalitatis peccati ei ex diabolico oppositu amittuntur, facile quidem, nō ex parte ipsiarum, quae vero ex propria conditione difficile mobiles sunt, sed ob subiecti imbecillitatem, ac prauitatem ad peccandum, quod ideo essentialē habitus rationem non tollit.

50. Ad vimum respondemus, errorem esse Ad 3. resp. contrarium scientiam, & vitiū virtutis: si secundum contrarium legem collocari debet sub eodem genere proximo, vel remoto iuxta cuiusque naturam, vel conditionem, & cum diversa valde sit erroris, & scientiae, sub diuerso genere proxime ponuntur, nam d. Ipolito in communia sumpta subalternum genus est in specialem dispositionem, & habitu diuersum, tanquam in diuersis species etiam subalternas, sed minus communes: sub habitu igitur collocantur virtutes, & scientiae, sub dispositione virtus, atque errores tanquam facile mobiles ex propria natura: sicutque sit satis contrarium legi, dum virtusque sub genere dispositio quis potius ceterantur, nec inseruntur, hæc ut illa esse

ilia esse habitus: quod autem de fide humana, & opinione additur, facilem habet ex adnotata doctrina solutionem: etenim, dum nimis in subiecto radicantur, vocari habitus possunt secundum modum: si vero secundum essentialia spectentur conducio nem, d. spousiones sunt, cum ex proprijs principijs sint à subiecto separabiles.

QVAESTIO TERTIA.

An potentia naturalis, & impotensia sunt diverse species qualitatis: sicut sentendum sit de passione, & i. affibili qualitate, forma, & figura.

Referuntur affirmativa sententia, & negativa.

g.

Non est minor dissensio inter exposatores circa distinctionem ceterarum specierum, ac fuit circa habitum, & dispositionem: praesertim circa naturalem potentiam, & impotentiam: ut ab his debito ordine incipiamus.

I. Opinio.
Sot.

Docet igitur M. Sot. quae est vna huius prædicamenti inter solvendam confirmationem s. argum. principalis, duas esse species subalternas distinctiones, non secus ac dispositionem, & habitum: cuius sententiam sequuntur ex modis non pauci.

Videatur quia mente Arist. non aliena, qui distinctione huius speciei explicaret, distinguiri ait potentiam, & impotentiam, quia illa est ad facile agendum, haec vero ad nihil patientium, quod vero est distinguiri tanquam a diuina, & passiuam potentiam: sed eiusmodi distinguuntur non solum specie, sed genere, quemadmodum agere, & pari, à quibus speciem capiunt, ergo specie hinc erit distinctio potius, & impotentiae naturalis.

I Ratio.

Fauet etiam ratio: naturalis potentia, & impotentia opponuntur contrarie, vel priuaciè, sed extrema harum positione: ut dicitur ut minimum in specie esse oportet, & de coextensis quidem constat ex eorum definitione, sunt namque ea, quae sub eodem genere possunt maximè distare: maxima autem distinctione sub eodem genere specificam distinctionem inferit: de oppo-

sitis vero priuaciè clarissima, nam priuacio, & ille habitus diversissima sunt: nec permissibile est ea, d. sui ipsius essentialiter esse priuationem.

Secundo: naturalis potentia ad aliquid agentum, vel alicui resistendum est inclinatio ad actum, vel resistantiam, exempli p. primi potest esse gravitas lapidis, per quam inclinatur ad motum deorsum: secundi vero duritas eiusdem apta ad resistendum divisioni: at naturalis impotensia est repugnans potius ad actum excendendum, vel incepsitudo ad resistendum: primum paret in his, qui incepunt sunt ad cursum, vel lectam, qui idcirco impotentes appellantur ad exercitium eorumdem actuum: secundū vero in n. ollitic aqua, vel rei alterius ad resistendum impotens: repugnantia autem essentialiter est ab inclinatione diversa, ergo hoc modo distinguuntur potentia, & impotensia.

Oppositorum sententia Doct. noster Fonseca s. Secunda Metaphysic. cap. 14. lection. 3. quæst. 2. solo opinio oppositio eiusmodi separatae cuius duplex est posita P. fundamento.

Fonseca.

Primum, quia naturalis potentia appellatur ab Aristotele capite præstanti, quia facile datur, quæcumq; res agit, aut resistit, impotensia autem, seu imbecillitas naturalis, quæ agere, seu difficulte: facile autem, seu difficile aliquid agere, aut alicui resistere: perspicue certantur ad eandem potentiam specie pertinere: ut facile, aut agere videtur: quis enim dicere audeat facultatem videndi, aut audiendi pueri, & senis difficile specie, cum solo sint vigore, & imbecillitate diversæ: quis prægetea facultatem hominis sani, qua facile moribus resistit, & imbecillitatē valetudinarij, qua agere, & cum difficultate, essentialiter separabit.

Secundum, quia facultates naturales sunt operationibus distinguuntur: ita ut si operationes non differantur specie, nec ipsæ facultates specie differre censentur, facile autem, vel difficile aliquid agere ad eundem actum pertinet, solo facultatis modo (sine dubio accidental) distinctione, & similis est ratio de resistance, ergo facultates, quæ naturalis potentia, & impotentia vocantur, solo accidenti majori, vel minori perfectionis separantur.

*Quomodo inter se, & ab habitu, & d. p. se-
tione differant potentia, &
impotentia*

Dicitur circa hanc speciem à nobis ex Nostri pedienda: primum, quo p. dicitur à prima specie habitus, & d. spousionis sunt d. illustrar

distinguitur: hoc enim non facit explicarum separatione apud interpres Aristoteles. Secundum, quo pacto inter se se distinguuntur naturalis potentia, & impotentia.

In uno conuenientur. Circa primum, naturalis potentia, & impotentia conuenientur cum habitu, & dispositione & 2. species in uno: differunt in duobus: conuenientur quidem, quod verumque genus est qualitas determinans substantiam ad operationem: etenim natura creata eam ex se habet limitationem, ut non sit sufficiens ad exercendas operationes sibi conuenientes, ac proprieatem indiget quibusdam virtutibus sic eam modificantibus, ut efficiatur ad operandum potenter, & eiusmodi sunt potentiae, & habitus, qui non minus ad operandum, quam potentiae ordinantur, nam etsi quedam sint dispositiones, vel habitus disponentes naturam, ut bene se habeat in suo esse, adhuc istae ordinantur ad operandum, ut bene adnotauit D. Thom. 1. 2. quest. 49. art. 3 ad tertium, exemplum in sanitate constiueniens, quae disponit proxime naturam, & cum natura sic principium operationis, consequenti, & quasi remota ad operationem ordinatur, ut Aristoteles docet 10. lib. de historia animalium cap. 1. vbi tunc, ait, saeum dicti hominem, vel membrum aliquod, quando potest facere operationem sani: itaque tam habitus, & dispositio, quam naturalis potentia, & impotentia sunt virtutes operatiue.

Differunt.

Sed differunt primo, quia istae ordinantur ad operandum simpliciter: habitus vero, & dispositiones ad bene, vel male operandum, exempli gratia, rusticus habet principium cognoscendi, nempe intellectu, sapiens vero bene, ordinateq; per habitum scientiae, vel artis.

Secundo differunt potentia, & impotentia ex una parte, à dispositione, & habitu ex altera: quod illae sunt à natura ipsa concessæ, & a nullo modo per actus nostros coacquisitæ: at dispositio, & habitus abstrahunt ab aquisito, & naturali, si universaliter accipiuntur: & in particulari maiori ex parte adquiruntur nostris actibus. Huc accedit, naturalem potentiam esse magis intimam substantiam: plerumque enim propria passio illius est, vel modum esse propriæ passionis habet, plerumque etiam in talis est, ut in cunctis viuentibus: habitus vero & dispositio, ut que carent continuo, & dignitate.

Quæ omnia his exemplis ostendi possunt: Nam scientiam, & reg. iudicem, pulchritudin-

sem, ac deformitatem inter habitus, vel dispositiones connumerat Arist. constat autem esse naturales, ergo hæc species à naturali, & aquifero abstrahit. Grauitas, & levitas proprietates item sunt corporum, quæ mouentur deorsum, intellectus, & voluntas potentiae vitales.

Quantum autem pertinet ad distinctionem naturalis potentiae, & impotentiae inter se, statuenda sunt in primis ea, quæ ab uniusl accepantur: & est primum impotentiam non accipi ab Aristotele haec in parte pro poca negatione, vel priuatione potentiae, sed absque dubio pro qualitate positiva, innata ad aliquid difficultè agendum, vel resistendum, aut quod idem est ad facile patiendum, vel resistendum contrarijs, vel nocivijs: ægre resistere contraria dicitur illud, quod facilè ea admittens patitur suam destructionem, ut quod molle est, diuisioni, per quam corruptitur, facilè cedit, quod est parum resistere: & debilis complexionis homo facilè admittit ea, quæ suæ saluti noceat, proindeque ægre resistere. Itaque quemadmodum potentia naturalis positiva qualitas est ad agendum facile, & resistendum fore iter, sic etiam impotentia suo modo positiva qualitas est ad difficultè agendum, ægre que resistendum: & huius ratio evidens est, quia impotentia ponitur species qualitatibus ab Aristotele, sed qualibet species positiva est, nam negatio, vel priuatio non est species, sed speciem tollit, ergo non est accipienda, tanquam pura negatio, vel priuatio, quamquam aliquid negationis, vel priuationis admixtum claudat, ratione cuius potentia impotenter est.

Ceterum est secundo, & verbis Aristotelis Praesuppressum, non accipi impotentiam in ordine sicut se ad resistendum, sed etiam ad aliquid difficultè agendum: etenim ingenij hebetudo impotentia naturalis est, & non ad resistendum, sed ad difficultè intelligendum, ad virtutemque igitur verae à natura conceditur, nempe ad agendum, & resistendum facile, & difficultè, quod his verbis docuit Aristoteles: *Pugillares, vel cursores dicuntur, non quod sint dispositi aliquo modo, sed quod habent potentiam naturalem, vel impotentiam aliquid faciè faciendi.*

Tertio indubitauerunt est distinctas esse species Praesupponentes naturalem potentiam, & impotentiam, naturam ad diversos actus ordinantur, vel ad agendum una, ad resistendum altera, ut hebetudo ingenij ad ægre intelligendum ordinata, species d. stungitur à potentia vestina ordinata ad vi-

ad videndum, quemadmodum audire specie distinguitur ab actu intelligendi, quod ad eū necessarium est, sicut unam potentiam naturalem distingui specie ab alia, dum ad diuersos ordinantur actus, vel certè ad agendum, & resistendum: distincta species est potentia visiva ab auditiva sub potentia naturali, quia diversi sunt actus intelligere, & videre.

Distincta item potentia nutritiva à durticie, per quam fortior fuit diuisio resistit. Ceterum, hoc nec distinctionem ponit, nec tollit inter naturalem potentiam, & impotentiam: stare enim potest eiusdem esse speciei in communis, & tamen specie distingui particulares potentias, & impotentias, ad diuersas ordinatas: qui s' enim dubitat potentias in eadem specie sub alterna potentia naturali à cunctis abstracta essentialiter conuenire, & tamen in particulari diuersas esse species atomas diuersatum potentiarum, quez diuersos actus respi- ciunt. Sic igitur de potentia, & impotentia sentientium est: & ex hoc deprehenditur de cetero plurimorum modernorum, qui idcirco existimat diuersa esse genera, vel species, quia dunt ad diuersos ordinantur actus, vel ad agendum una, ad resistendum alia, diuersas.

Negativa sententia prefertur, idemque fertur iudicium de reliquo speciebus.

Hic est ergo status questionis, in hoc difficultas posita est, an naturalis potentia, & impotentia ad eundem actu ordinatas, vel ad eandem resistentiam specie distinguuntur.

Prior sententia distingui affirmat, negat posterior, solam differentiationem accidentalem inter vitramque ponens, & hæc mihi videtur magis cum ratione, menteq; Aristotelis coniuncta, nam imbecillitas ad agendum, vel resistendum solum posse quandam imperfecti- onem in ea facultate, que vocatur impotentia, hæc autem non facit distinctionem essenti- alis in his facultatibus, que ad eundem actum ordinantur, à quo speciem capiunt, ergo non sunt distincta species: quod perspicue intelligamus, si rē aliis perpendentes, principium, originemque à quo vitaque procedit, intelligamus, quam bene actum. Magnus Albertus in nostram sententiam propendens tractauit de predicamento qualitatis cap. 4. de na-

Prima op-
positio af-
firmat. 2.
negat quā
sequimur.

6.

rali potentia, & impotentia, vbi facultatem naturalem ad agendum, vel resistendum sequi docet constitutionem naturæ, quam duobus modis ex coniunctione formæ cum materia coalescere contingit: uno, dum forma perfectè informat materiam, hoc est, quasi eam perfectè comprehendens, vel ad se terminans, vel sibi perfectè subdens, quod ex eo proveniente intelligendum est, quia in ipsam informatione perfectè resistit contrarijs alternati- bus boorum informationis statim impedientibus, & tunc prodit virtus naturalis perfecta ad agendum, vel resistendum que vocatur naturalis potentia, nec est aliud, quam vigor, seu valor formæ supra materiam ad agendum ea, que sunt secundum naturam sine impedimento: in materia enim nulla est virtus ad agendum, sed ad propriam imperfecti- onem virtutem agendi imbecillum reddit, & quo magis prædominatur, eo imbecilliorum est contingit. Secundo, materiam conjungi formæ imperfectæ in ipsam informatione, & constitutione naturæ contrarijs dispositionib; ex parte materij se tenentibus: impedimentumque perfecte stat informationis præstantibus, & tunc prædominatur forma, quasi ab ea non perfectè comprehensa, ex quo virtus eiusdem naturæ diminuitur ad operationes naturales præstandas: & potentiae ad eundem operationes eidem naturæ concessæ im- becilliores prodeunt, & eiusmodi facultates ad agendum, & resistendum infirmæ, vocan- tur impotentiae, & si ita se ret habet, facile intellegitur eisdem facultatibus ad eodem actu elicendos, vel ad resistendum contrarijs fortes esse in uno, imbecilliores in alio, ex robo, vel fragilitate naturæ, ac proprietate so- lidae distinguuntur tanquam perfectum, & imper- fectum circa eundem actum, & obiectum quod est sola differentia accidentalis separata.

Diluvuntur argumenta oppositorum.

Nequi oppositum vlo modo indicant Ad Aris- verba Aristotelis pro priori sententia Respon- sopus, quibus unum dumtaxat officium impotentiae naturalis explicitum, nemp; debilem resistentiam, statim explicaturum aliud, nemp; debiliter actionem, que, si cum eisdem officijs potentiae naturalis facilè, for- terisque præstuntur conferantur, videbimus solum differe has facultates, tanquam per- fectum.

factum, & imperfectum in eadem specie.

Ad L. argu.
resp.

Ad primam rationem dicendum est, quan-
dam oppositionem imperfectam habere magis ad priuariam, quam ad contrariam decli-
nanteam, qua opponuntur in quibuscumque re-
num generibus, illud quod perfectum est, & ali-
ud cui sibi debita perfectio deest, non quidē
omni ex parte, quia tunc esset pura priuaria, &
oppositio pure priuaria, sed ita ut aliquid ex-
istat, ratione cuius eandem speciem quam
quarum imperfecte participet, eiusmodi igitur
oppositio tanquam imperfecta non variat ex-
tremorum speciem, aut naturam.

Ad II. resp. Secundū argumentum ex adnotatis in cor-
pore questionis soluitur: etenim impotentia
naturalis non est omnimoda repugnantia ad
agendum, vel resistendum, sed difficultas, vel
imbecillitas maxima, cui non nihil habilitas
coniungitur, ratione cuius positivae ordinatur
ad eundem actum, vel resistentiam, & proprie-
tate ad eandem speciem cum potentia naturali
spectat, eti imperfecto modo à se participata.

Ex hac de potentia naturali, & impoten-
tia.

Quoniam patet differentia & passibilis qualitas.

DISTINCTIO specifica passionis
à passibili qualitate suos habet patre-
nos, quibus non deficit fundamentum
nam qui considerauerit verba Aristotelis tan-
tum discrimen inter viramque designantia, vt
à passione non denominari subiectum simpli-
citer quale, sed solum à passibili qualitate pro-
ficiantur, dicit absque dubio plus quam spe-
cie distingui, cum id non admittatur nisi in
analogatis: & rursus, qui fundamento D. Tho.
persuasus tenuit habitum, & dispositionem es-
se distincta genera qualitatis, quia ille ex pro-
pria natura difficile mobilis est à subiecto, hec
facile, non dubitabit tantudem affirmare de
passione, & passibili qualitate, cum videat Ari-
stotelem eodem prorsus modo eas separantes,
nam passio (ait) cito transire, passibilis qualita-
tes diu permanet, & id quidem propter ordi-
nem ad proprias causas stabiles, vel iusta.
exemplum esse potest in pallore et metu passi-
one contracto, & ex diuturnis causis congenito,
ille namque ex propria conditione facile
transire, is diu, multumque permanet, nec po-
test viro modo transire in passibilem qualita-

Example.

7.

tem, cum repugnat causam illius permanere.
quod argumento videtur esse proculdubio nō
infirmo, ex propria natura différre à pallore
permanente atque adeò uniuersaliter loquen-
do passionem à passibili qualitate, nam quae so-
lo accidenti durationis, vel permanentiae sepa-
rantiur, sic se habent, vt unum possit transire
in naturato alterius, quia non est alia sed eadē
diuerso affecto accidenti, quibus permodi non
nulli ex modernis interpretibus non minus
esse duo genera distincta resent passionem, &
passibilem qualitatem, quam habitum, & dis-
positionem, idque probabile iudicat Magist.
Sotus quæst. vñica huius prædicamenti inter
soluendam confirmationem quarti argu-
menti.

Ipse tamen tanquam probabiliorem susti-
net patrem oppositam, sola distinctione acci-
dentali eas separantem, quam etiam ceterū P.
Fonseca 5. metap. cap. 14. q. 2. sect. 3. & nos tau-
quam magis consentaneam natura huius spe-
ciei libenter amplectimur: cuius ea est intrin-
seca conditio, vt sit causa, vel effectus passionis,
quod vero statim transirent, vel permanentis,
accidentiarum est: qua propter cum hoc
solum separat passionem à passibili qualitate,
non potest differentiam essentiali constitui:
rubor vel pallor ad hanc pertinet species,
quoniā effectus est passionis, quod vero pas-
sionis à natuitate insitae, vel nunc contingens,
moxque transirent, eandem rationem rō
variat nisi ab extrinseco: hac tamen variatio
sufficit, vt diuersis nominibus significarentur,
quam diuersitatem attendens communis mo-
dus loquendi porius, quara rei essentiam, vñ
vocat qualitatem, passibilem aliam, non qua-
litatem, sed passionem, cum tamen spectata v-
triusque natura viraque sit vera qualitas con-
stituens tertiam speciem à ceteris distinctam,
vnde sit: vt diuersus modus denominandi nō
constituerat distinctionem in substantia rei: nec
proinde analogiam, sed in modo essendi acci-
dentali, & a posteriori quidem, non tam con-
figuiens, quam ostendens, & iste est germanus
sensus verborum Aristotelis.

De habitu vero, & dispositione (vt argu-
mento fisi facit) diuersa est ratio, cum habitus
sit difficile mobilis id exigente propria natura
& conditione, ordineque ad naturales causas,
quod ex ipsa nominis propria significatione
elicitur, etenim habitus, vt docet Aristoteles.
5. metap. c. 20. et ext. 23. habere aliquid dicimus,
nisi que permanenter possidimus, dispositio-
nem 3. facile

Ad II. resp.

7.

facile mobilia est ex eadem propria conditio-
ne, & significatione. Tertia autem species qua-
litatis solum petit talentum naturam, ut causitua
sit passionis, vel per passionem producibilis,
quod vero passio su transiens, vel permanens,
accidetarium est, ac propriea non duplicit
speciem, sed eandem secundum diversa accide-
tia constituit.

**Distinctio
formæ, &
figure.**

75.

Formam demum, & figuram non desunt,
qui specie distingui velint dicentes, figuram
solam terminationem quantitatis importare
à materia sensibili proinde abstractentem,
at formam addere ordinem ad materiam sen-
sibilem, conferreque speciem artificialis, vel
eam in naturalibus ostendere, ut forma status,
forma hominis vel equi. Cæterum diversæ
dumtaxat sunt considerationes eiusdem rei
magis, vel minor à materia abstractentis, qua-
zationem formalem non variant, nisi acciden-
talem, in quorum una accedit alteri, ac pro-
priea accidentalis ratione distinguuntur: que-
admodum si lineam accipias, in quantum ab-
stractit à materia sensibili, quo pacto à Geome-
tria consideratur, vel ut recipiens materiam
sensibilem, & visus sit appellatur, perspectiva
que obiectum est, diversæ sunt consideratio-
nes eius, quarum una accedit, ut ostendit eius-
modi accidentalis prædicatio: linea est visu-
lis: accidentalis est ergo extensio figure ad res
sensibiles artificiales, vel naturales, ratione cu-
jus appellationem formæ fortuit, unde non
efficit speciem qualitatis distinctiæ. Quod hoc
exemplo facile intelligi potest: nam idem ho-
mo iuxta diuersas considerationes ad diuersas
scientias spectare potest, ut ad naturam, in
quantum corpore, & anima constat, ad meta-
physicam ut genere, & differentia, sed nō pro-
inde considerationes istæ sufficiunt, ut diu-
ersæ species in prædicamento substantiæ consti-
tuat.

76.

QVAESTIO QVARTA.

*An passio, & passibilis qualitas
sint vera species qualitatis, &
sub passione collocentur anima
passiones, sub passibili vero qua-
litate omnia obiecta externorū
jensum, ut talia.*

NON facile intelligitur, quid nomine
passionis in hoc testio genere intelligat
Aristoteles, neque item quo pacto à pas-
sibili qualitate separetur: ut igitur notum fia
vitrumque adnotandum est passionem quatu-
or modis accipi.

Primo, pro quacumq; receptione, siue alie-
ni modis noctui, & disconuenientis, siue conuenientis,
ac perficiuentis, in qua acceptio passio di-
ciru non solum receptio caloris in ligoo, vel I. Acceptio
manu, per quam ad corruptionem disponun-
tur, sed receptio speciei visibilis in visu, vel in-
telligibilis intellectu, quibus ciusmodi poten-
tia perficiuntur in ordine ad operationes vide-
di, & intelligendi. 77.

Secundo accipitur pro sola receptione con-
trarie qualitatibus, vel disconuenientis, quam II. Acci-
passionem propriæ appellatur: si quidem pari
propriæ dicitur illud, quod aliquid recipit, per
quod ad corruptionem disponitur.

Tertio, pro aliqua operatione animæ sensi-
tive, cum aliqua transmutatione, vel passione III. Ac-
corporali facta: quo pacto ira, gaudium, dolor pio passio
& tristitia passiones dicuntur, quia ex propria oia
conditione habent fieri cum aliqua alteratio-
ne, vel passione corporali, ut easfactione, fa-
frigidatione, vel alia simili, unde factum est
ciusmodi passiones duobus modis definiri,
quasi materiali explicatione, dum pro alterati-
one præcedenti accipiuntur: & formali, autem
dum pro actione ipsius appetitus, ut ira
primo definiunt, quod sit ascensio sanguinis
circa cor: secundo quod sit appetitus vindictæ,
ex his autem tribus modis communissimus
est primus: secundus proprius: tertius veriusq;
rationem participat, cum ex parte sit a ficio que-
dam appetitus sensuui opium perficiens, ex
parte vero passionem propriam, seu receptio-
nem disconuenientis, cum qua sit, continet,
& quo plus de ea claudit, maiorem h. bet rati-
onem passionis.

Vixmo denum passio appellatur qualitas
illa, qua effectus passionis est: tertio modo sū IV. Aer-
pit, ut rubor ex verecundia, pallor ex timore pio pa-
contractus, in qua acceptio est tertia species
qualitatis, distinguitur autem à passibili qua-
litate (ut testum Aristotelis expos edies iadi-
cate capimus) quia non solum efficiens passio-
nis est, sed modum illius habet: cito transfig-
tit: ac passibili qualitas, quia quam efficiens
sit passionis, modum eius non habet, sed in-
sub.

subiecto permanet, hoc autem discutendum modus loquendi manefestat, nam cum passio statim transire à qualitate simpliciter tali degenerare videretur, ac propriece non denominat subiectum simpliciter tale, quemadmodum qualitas passibilis, non enim pallidum, vel rubrum vocamus, qui eiusmodi colores ex meo conteruntur, aut vere cū a, sed ruborem, vel pallorem passum: si vero contingat in aliquo esse experientiam causa, talis absolute dicitur ab ea, tanquam à passibili qualitate: rubens enim dicitur, qui ab ipsa nativitate cum habet colorē: radix autem, & origo huius distinctionis est diversitas passionum, ut quibus qualitates istae causantur: est enim duplex passio, una statim transiens, vt rubor ex vetercundia, ex quo causatur rubedo: alia permanens, qualis sentitur reciprocā illa quatuor qualitatū, ex quibus corpus mixtum sit: hæc enim semper durat etenim per actionem & passionem multam quatuor qualitarum disponit materia corporis mixtū ad recipiendū formā substantialē, per cuius receptiōnēm mixtū generatur: & absque dubio per eandem conseruat, & cum notum sit ex eadem resultare secundas qualitates, vt colores, odores, sapores, ac cæteras, in eisdem mixtū corporibus, sit permanentes esse iuxta permanentiam passionis, à qua sunt. Ecce ubi rationem à priori, ob quam quedam sunt qualitates citio transientes, aliæ permanentes, & ille passiones, iste passibiles qualitates appellantur: qua passiones ipse citio sunt duplexes citio transientes, & permanentes, à quibus causantur, effectus namque proportionatur causa.

Dubia ratio
in passio
ne specie

H. s. expositis tria proponit discutienda titulus questionis, primum est, an passio sit vera species qualitatis: occasioem praebuit Aristotleles non leuem existimandi passionem non esse veram speciem qualitatis, dicens ab ea id dicit hominem simpliciter qualē, sed sub. à quandam mutationem passum, ut dum quis ruborem ex vetercundia contrahit in facie, vel pallorem ex meo, non denominatur rubens simpliciter, sed pallidus, vel ruborem passus, cum verbo quo inherent, ex passione distracta, vel à nativitate simpliciter denominari: ex hoc enim distinguitur statim in se ut passio non esse qualitatem simpliciter, & propriae nec veram eius speciem, nam qualitas (ut definir Aristotleles) est, à qua denominatur qualitas, sed à passione non denominatur qua-

Cui si adiungas genus de cunctis speciebus simpliciter praedicari, dices de passione non tanquam genus, sed ut quoddam analogum dici, ac propriece non esse speciem qualitatis veram.

Confirm.

Duo sunt considerata
dā in pass.

Duo considerare oportet in passione (vt duum soluatur) entitatem, atque essentiam eius, & modum inherēndi, quemadmodum in albedine, quā in solis denūtibus habet Achyops: & quidē considerata essentia notum est non minus esse completam, & absolutam in albedine hæc, quam si totum corpus afficeret, nara quod ad plures, vel pauciores partes subiecti accidens extendatur, non pertinet ad eius essentiam, sed modus quidē est accidentarius inherēndi secundum ex cutionem perfector. Ceterum, quia communis modus recipiendī, & denominandi corpus album eiusmodi extensionem postulas, nos denominatus simpliciter corpus album, nisi totum penē albedine afficiatur, itaq; essentia a pedinio, eiusq; species simpliciter in vitroq; inventur, quāquāmodū modus denominandi valde sic diversus: sic igitur statuendum est de passione, & passibili qualitate, vt de rubore permanē i, & citio transiente: hec tanta enim ruboris essentia species simpliciter in vitroque repertur, cum simpliciter vierque sit color rubens, differeniam autem consistit in modo inherēndi permanenti, vel transiente, qui ad quādam pertinet, quasi ex ēsionem temporis accidentalem: verum tamen quia communis modus denominandi hæc includit permanentiam in subiecto, non dicitur rūtante tales à passione, sed à passibili qualitate: rūtiones dā modus igitur denominandi analogam frēpit, bitangit, essentia vero vniuersalē constituit rationem, ex quibus soluuntur rationes dubitandi. Am verò specifica sūt dīferentia inter vitramq; & loco definiuntur.

An passiones animæ ponantur in hac specie?

Secundum circa passionem dicutio. Edig Snum est, an passiones animæ pertideant adhanc speciem.

Passiones autem animæ sunt ira, amentia, mēritis, aleratio, & similes, quia si diuuntur sint, & quasi naturales, simpliciter et acundum hominem, & ab Aristotlele vocantur passibiles, qualitates, si vero mox transiant, vt dum quis in iram rapitur, non denominant simpliciter et acundum, sed irati passum, & inde cor passio-

na.

nes dicuntur, non passimiles qualitates: nihil minus quod seque ad hanc speciem, in omnem que ad hoc prædicamentum spectent, probati potest.

Latio ex Aut. Primo, quia capite sequenti de actione, & passione inter actiones, & passiones eius prædicamentum his verbis recensentur: Recipit am-
sem agere, & pati contrarietatem, & magis, & mi-
sus, delectari enim contrarium est ei, quod est con-
tristari, est etiam magis, & minus tristari.

Confirmatio ratio. Et ratio idem cõstat: nam non ira, gaudium, tristitia, & similes, actiones sunt appensus sensuum, & ab aliqua eius parte nempe trascibili, & concupiscibili esse videntur, ergo ut prodeant ab his potentissimis pertinent ad prædicamentum actionis, ut autem in eisdem tanquam actiones immanentes recipiantur, ad prædicamentum passionis: quam igitur rationem qualitatis in eis invenire potuit Aristoteles, ut ad terram speciem qualitatis referret: nullam p:fectio, nisi so: um nomen actionis, quod procul dubio equi vocum est respectu harum passionum, & effectuum ipsarum, effectus enim, ut rubor ex verecundia procedens, & pallor ex metu, passiones dicuntur huius speciei: si vero pro causa, nempe pro actione appetitus accipiatur, multum à qualitate differt, cum sit actio de prædicamento actionis.

33

*Quorundam modernorum sententiæ ref-
eruntur, & rejecuntur.*

Recentiorū opinio.

34-

**Impugna-
tio.**

Moderni quidam tenent eiusmodi pas-
siones per se ipsas non spectare ad hanc
speciem qualitatis, sed per qualitates
adiunctas, quae sensibus patent, & per quas
cognoscuntur, ut ira per ardorem, metus per
rigorem.

Hac tamen solutio non potest verbis, aut
menti Aristotelis satis facere, cum irato, ame-
tiā, caterasque passiones ad hanc speciem
pertinere affirmeret secundum proprias deno-
minationes: quales enim, ait, dicuntur homini-
ne ab eis, ut amentes, iracundi, &c. & ruelus
si à nativitate sint, vel alio modo diuturne, aie-
cte passimiles qualitates, cum tamen non sit
tūc alia qualitas sensibilis nobis nota, per quā
cognoscuntur, ut si quispiam amentis sit à nati-
vitate, vel iracundus, nullam ex hoc sensibili-
lem qualitatem ostendit, per quam amentia
cognoscuntur, sed solum verbis, & signis eam
cognoscimus.

*Vera solatio dubij ex mente Dic.
Thoma.*

VT igitur dubium melius soluamus ad Non et
notandum est ex Dic. Thom. t. 2. que-
sto 21. art. cul. 1. & 3. id est discriminis

inter oper. tiores appetitus intellectus, qui
dicitur voluntas, & ieiunii, quod illa non
procedunt à toto al. quo cōiuncto, sed ab ani-
ma media voluntate, ista vero à toto coniunc-
to, non secus ac actus exteriorum sensuum: pro-
prouent autem d. scimus: hoc ex natura poti-
tuam, nam voluntas non est potentia in or-
gano corporali residens, sed spiritualis, & que
absque coniunctione ad organum operatur, at
sensitius appetitus actus est organi corpora-
lis, sicut potentia visuā, vnde quando ope-
ratur voluntas, non operatur propter me totum a-
liquod corporeum, sed nuda anima potentia,
& quia anima, cuius potentia est voluntas in-
formans corpus, rotum constituit hominem,
operator voluntatis totius hominis est, ar-
dum operator appetitus sensitius, rotum
quid corporeum operator, cui operator, tan-
quam proximo principio conuenit: quem-
adnodum, dum operator potentia visuā,
codus operator, qui est compositus ex parte illa
corporis potentia sensitius in ea residere: Vnde
fit, ut actus appetitus sensitius tanquam re-
tus coniuncti cum transmutatione corporali
fiat, actus autem voluntatis (quam spiritu-
les, minime, & quo vehementiores sunt
actus appetitus, eo maiorem commotionem
corporis excitant: eiusmodi autem corporal
transmutatio, vel dicitur ieiunis est naturalis
plexioni corporis, vel si aliquando conueni-
ens sit, aliquem habet excessum, vel defectum,
ratione cuius non nihil disconvenientia impor-
tant: ideo semper dicitur vere, & propriè passio-
tēs vel disponentes aliquo modo ad corru-
ptionem, & ab hac passione vocantur actus ap-
petitus sensitius passiones, nimurum, quia sem-
per habent coniunctionem passionem corpora-
lem, quam exercit: ita; in motu irę duo sunt,
& actus irascibilis, que pars est appetitus sen-
titivi, & transmutatio corporalis, videlicet as-
censo sanguinis circa cor, & in verecundia est nec
etiam actus appetitus, & transmutatio corpo-
ralis, per quam rubor in facie producitur, desig-
in cetera anima passionibus: & cum omnis
motus vel actio sit via in terminum per ipsam
productum, qualibet hanc actionem pro-
prium.

Nona et
D. Thom.

35

36

Cum dicam
sunt, & transmutatio corporalis, videlicet as-
censo sanguinis circa cor, & in verecundia est nec

87.

più habet terminū, & quidē terminus transmutationis corporalis sensu percipitur, & rubor in facie per rubefactiones (ut sic licet loci ad designandam corporalem actionem) terminus vero actionis appetitus non percipitur sensu, quemadmodum neq; actio ipsa, ita enim, nisi aliqua alteratōne corporis ostendatur, vel certe veribus, aut signis, rō agnoscimus, sed cum sic actio corporeas, absque dubio habet proprium terminum nomine eiusdem actionis significatum, ut ostendunt operationes voluntatis, & similes: dum enim voluntas rem aliquam amore prosequitur, actio ipsa amandi suum habet terminum in eadem voluntate productum, nempe amorem actualēm, quemadmodum actio intellectus verbum mentale, sed eodem nomine significamus actionem, & terminum, nēmp; amoris actualis, ita ergo de omnibus appetitus intelligendum est, amore sensituum irg, & gaudij motus suos habere in nominatos terminos, quos eisdem nominibus, ac actus ipsos nominamus, nempe actualēm amorem, actualēm iram, & gaudium, & tursus quemadmodum amor actualis per actū voluntaris productus, & verbum mentale per actum intellectus, sunt qualitates, cum tamen dilectio, & intellectio sint actiones, pari ratione de omnibus appetitus sentiendum est, eosefse quasdam actiones huius potentia scisitius, terminos vero productos in eadem potentia qualitates, quas passiones vocamus nomen operationis termino eius accommodātias, quod intelligendum est de passione cito transeunti: nam si ex passione diuturna, vel naturali procedant, dicuntur passimiles qualitates, & contingit in arietaria diuturna, vel à nativitate contracta. Hæc autem ita se habere conuinicit hoc argumentum: passio, & passimiles qualitas dicuntur tales, quia sunt effectus passionis cito transeuntis, vel diu permanentis, sed praedictae qualitates terminantis passiones, ut ira, gaudium, sunt per operationes appetitus, que verè dicuntur passiones, in quantum sunt cum passione corporæ, ergo si cito transeant, passiones vocabuntur, si diu permaneant, passimiles qualitates.

Resp ad ar.
gum. & cō
firmationē.

Hæc autem doctrina dubio proposito & argumentis satistacit: nam dum Aristoteles passiones animæ in hac terrena specie qualitatibus collocat, pro terminis accipit diuturnis, vel cito transeuntibus: pro ipsis vero astibus appetitus in prædicamento actionis, & passionis collocandas docet: non est igitur in doctrina eius

sano modo intellectu via contradictione, nec argumentum quidam aliud conuinicit.

*An obiecta omnium sensuum extenorum,
ut talia, sunt passimiles qualitates.*

Explicans Aristoteles, quid sit qualitas passimilis, ait, duob; modis dici, vel quia causa passionis est, vel effectus: causa passionis sunt obiecta sensuum extenorū, cum sine causa sensationum, quas passimiles vocamus: nam sentire est quoddam pati, ut idem docuit Aristoteles 2. libro de anima text. 51. effectus passionis est rubor ex verecundia contractus, sed quoddam constituit discrimen inter obiecta gustus, & tactus ex una parte, & colorē ad visum pertinentes ex alia, quod tangible, & gustabile dicuntur passimiles qualitates, quia natūra sunt causare passionem in sensu, hoc est, actiones gustandi, & tangendi: colorē vero non proprietate appellari passimiles qualitates vult, sed quia ex vera, ac propria passione procedunt, ut rubor, & pallor, dum ex diuturna passione oriuntur, verba Aristotelis sunt:

Passimiles qualitates dicuntur, dulcedo enim passionis quandam secundum gustum efficit, & calor secundum tactum, albedo autem, & nigredo, & certi colores non eodem modo his que dicta sunt, passimiles qualitates dicitur, sed eò, quod ipsa ab aliis qua passione innescantur, &c. Hoc tunc discrimen pl-

nē faltum videtur, nam vel sufficere esse causā à bijs, passionis in sensu, ut aliquid dicatur qualitas passimilis, vel non: si primum admittas, cū colorē sint obiecta visus, causantq; visionem media speciei visibilis impressione in potentia visiva, sequitur non minus hac de causa vocari passimiles qualitates, quā in obiecta gustus, & tactus. Si vero sufficere neges, statim sequitur neq; obiecta gustus, & tactus idē appellari passimiles qualitates: ex veraq; igitur parte faltum erit assignatū discrimen, tum præterim, quod de sono, qui est obiectum auditus, & de odorabilis nulla sit mentio, cum tamen non minus causativa sint passionis in sensu, q. à prædicta, atq; ad eō non minus sint passimiles qualitates.

Sentit quidam moderni verū esse de coloribus, sicut de obiectis aliorum sensuum esse passimiles qualitates, quia causant passionem in sensu opinio.

Quorundam sed quia in obiecto gustus, & tactus non sicut eiustmodi passio causata, in visu vero minus nota, idē de illis docuit esse passimiles qualitates, quia causant passionem: pro coloribus vero alias potius rationem tradidit nobis notiorē, nēmp; quia per veram producuntur passio-

ffff

passio-

passionem; itaq; cum vtrq; ratio in omnibus concurrat, pro illis rationem causæ, pro his vero rationem effectus cunctis notis tradidit & hoc id èo, quia non intendit hoc loco essentiam harum specierum investigare, sed nominum duntaxat significationem, vt intelligamus, quare etiam colores dicantur passibilis qualitates. Sac igitur fuit aliqualem rationem pro singulis reddere, ceteris, quæ asserti possent, prætermis.

Impugnat.

Nota ad intelligendū Arist.

93.

94.

Hæc tamen solutio frivola est, nec proposito dubio satisfacit, cum Aristoteles expressis verbis doceat colores non esse passibilis qualitates, quia causant passionem in sensum, sed quia sunt effectus passionum: qualis igitur fuerit passio, quam efficiunt, taliter modū passibilis qualitatibus habebunt, sed in ordine ad sensum non sunt causa passionis propriæ dicti ergo nec propriæ dicuntur passibilis qualitates, in quantum sunt obiecta sensuum: & propterea Aristoteles, cum obiecta gustus & tactus connumerasset inter passibilis qualitates in ordine ad sensum, colores exclusi dices nō ideo pertinere propriæ ad hanc speciem, quia passionem in sensu causant, sed quia effectus sunt alicuius passionis propriæ dictæ: oriuntur enim ex vera passione, vt de pallore, & rubore constat, diurna quidem vel cito transeunt, & si primam fortiantur conditionem, verè dicuntur passibilis qualitates, si postremnam, non nisi passiones: de sono vero existimmo non esse verè, & propriæ passibile qualitatem, quia nec propriam causam passionem in sensu, nec effectus passionis est, & idcirco cum prætermis sit Aristotelem credendum est.

Atque ex his sit in primis manifestum dictamen ab Aristotele constitutum inter obiecta gustus & tactus ex una parte, & colores ex alia, simulque constat merito non esse inter passibilis qualitates connumeratos, in quantum sunt obiecta sensuum, & hæc est plena solutione dubii.

Si autem obiecta quispiam, obiecta gustus, & tactus esse etiam effectus passionis, cum per veram alterationem producantur, ne mpe calefactionem, & frigescationem erunt igitur sic accepta passibilis qualitates, quemadmodum colores.

Respondet ita esse, quod vtraque ratio causa, & effectus concurredit in eis, sed quia nobilior est ratio causa, ob eamponius appellatur ab Aristotele passibilis qualitates: colores vero propriæ secundā duntaxat, nomine passibilis qualitatis merentur, quia prima propriæ caret, quod

92

Conclusio

97.

Respondet ita esse, quod vtraque ratio causa, & effectus concurredit in eis, sed quia nobilior est ratio causa, ob eamponius appellatur ab Aristotele passibilis qualitates: colores vero propriæ secundā duntaxat, nomine passibilis qualitatis merentur, quia prima propriæ caret,

98.

quod si aliquando ab Aristotele, vel Diu. Tholux, & colores appellantur passimiles qualitates, quia immutant sensum, improprie, & per quandam reductionem intelligendum est.

QVAESTIO VLTIMA.

*Quid nam performam, & figura-
ram intelligat Aristoteles.*

Multiplex significatio formæ dubiam
rem fecit, accipitur enim primo pro
pulchritudine, & venustate rei, ut

I. Acceptio Porphyrius docuit ea de specie in principio, iuxta quam acceptiōnem proloquium illud commune prodidit: *prima seu priam species digna est imperio: eandem videntur continere verba.* **508** Pial. 44. *Specie in forma praesiliū hominum,* de

**II. Accep-
tio.** Christo Domino ad literam prolatam.
III. Secundò accipitur forma primo pro substâ-
tiali speciem conferente, in qua acceptione di-
cimus, rationalem animâ esse formam homi-
nis. Tertiod capitul pro exteriori figura serum

III. tiam species concreta, quae acceptio et
cimus, rationalem anima esse formam homi-
nis. Tertio capitur pro exteriori figura rerum
non solum naturalium, sed artificialium, in qua
significatione quidquid artificiosum est in ca-
thedra, vel statua appellare consuevimus for-
mam artificialem, à qua in genere artificiali
constitutus, exteriorum etiam figuram homini-
nis, equi, iconis appellamus formam: iuxta has
igitur acceptiones diuets modo loquuntur
interpretes Aristotelis de forma, volentes eam
aliquo modo à figura distinguere, nam vocum
diversitas aliqualem videtur distinctionem in-
dicare.

Ammonius in commentariis huius capituli per figuram intelligit eam, quae in rebus vita experientibus reperiuntur, formam vero animatum esse vult, ut hominis, leonis, &c. sed quid interficit inter haec figuram, ut haec appellentur potius forma, quam illa, non video: absque ratione igitur distinguuntur, & pro libito posterius appellatur forma.

Variationes et sententiae refutantur.

**Quid Boe-
tius, & Sim-
plicius fi-
guram in-
telligent.**

PROPTEREA Boëtius, & Simplicius ibidem, formam intelligunt appellari ab Anistotele pulchritudinem eti, quae ex debita partium coaptatione, ac distinctione refusat, per figuram vero eam, quæ resultat ex sola quadrata et, vel triangularem, quadrangulo.

larem, &c. hoc tamen planè aduersarunt doctrinæ Aristotelis, qui pulchritudinem habitum vocat in prima specie collocatum (ut superius vidimus)

Ideceo Albert. Magnus tracta. de praedicatione
memento qualitatis. ca. 8. figuram respectu solius
quantitatis dici existimat, quia non videtur esse
aliud, quam terminatio quantitatis: anguli
namque, quibus quantitas terminatur secun-
dum talem terminationis modum, talem con-
stituant figuram, que si ex tribus esset utr
angulis, diuersa est ab ea, que resultat ex quatuor
formam vero ex duplo ordine ad substantia-
lem appellari talem, ostendit namq. ab ea: quod
constat, quia res diuersatum specierum diuer-
sus habent figuram, idque non aliunde evenire
potest nisi ex diuersitate formæ substantialis
constitueris, ac distinguenter species. Habet pre-
terea forma huius speciei similitudinem cum
substantiali in eo, quod quemadmodum haec
est quidam actus substantialiter continens rot-
tam perfectionem speciei, quam constituit, mo-
do simili forma qualitatis designat totam per-
fectionem eiusdem, & ideo quasi modo acci-
dentali eam continere dicitur.

Sententia Diu. Thome prefertur cateriu.

Placeat præ omni bus sententia Diu. The.
7. physicorum lect. 7. circa medium: quæ placet op-
his verbis explicat: Considerandum est,
quod **forma**, & **figura** in hoc ab inuicem different,
quod figura importat terminacionem quantitatis:
est enim figura, que termino, vel terminis compre-
henditur forma vero dicitur, que dat esse specificum
artificato, nam forma artificiorum sunt accidentia.
Hanc sententiam lequitur iam scire omnes
moderii illud addentes, quod plane sentit D.
Thom. nempe formam importare ordinem
ad compositum artificiale: cum tamen figura
nuda sit terminatio quantitatis, cuius signum
est, quod figura in mathematicis quantitatibus
reperiatur ab omni materia sensibili abstracten-
tibus, ut plane docet Arist. s. metaphys. c. 14.
immobilia mathematica, hoc est, à motu ab-
stractentis figuræ vocans, forma vero non re-
peritur in his, sed corpus sensibile respicit na-
turale, vel artificiale.

Ego vero duo alia addenda esse circa figura-
ram censeo, primum, quod cum in communi-
modo loquendi appellatur terminus, vel ter-
minatio quācūcias, duobus modis intelligi po-
test, primo de termino proprio, atque intrinse-
co quācūcias.

co quantitatis, in quo sensu non est verum, nā
qzlibet species qz. unitatis capax figurae suā
habet p̄c p̄mū terminū, cum es in p̄dica-
mento quantitat̄. collocatum, vt linea termi-
natur punctis, superficies lineis, corpus super-
ficebus, ergo figura non est term. aut incrin-
sus quantitatis: alijs est terminus acciden-
talis, atque extinsecus, necessario tamen con-
sequens intrinsecam terminationem, imo
ex tali consecutione terminus nominatus
& eiusmodi est figura respectu quantitatis, ex
quantitate terminata suo proprio termino re-
sultans, nam tres anguli constituentes figurā
triangularem, lineas punctis terminatas p̄-
supponunt, & in hoc sensu accipiuntur commu-
nis modus loquendi, & certè ad æquivalen-
tiam collendam sic potius loquendum nobis
esse dicitur, figuram resultare ex termina-
tione quantitatis, quam esse terminum quantita-
tis, iao cum terminus quantitatis vt talis nō
habeat speciem propriam, sed incompletum
quid sit ad speciem quantitatis, quam termi-
nat reditum, figura vero propriam habeat
p̄dicamentum à quantitate diversum, in eo-
que speciem propriam tanquam quid comple-
tum, talis modus loquendi vel confusione
parit, vel certè alienus est à veritate.

II. Adden- dum.

106.

Secundo addendum est, figuram non solū
in quantitate continua, sed discreta repertiri,
vt expressum est apud Aristotelem. s. metaph.
cap. 14. de qualitate hisce verbis: *Alio modo ut
immobilia mathematica veluti numeri, quales qui-
dam sunt ut qui composti, & non solum, qui ad
unum sunt, sed bi, quorum imitatio superficies, &
solidum: hi autem sunt, qui quoties quanti, aut quo-
ties quanti quoties, & omnino, quod in substantia
preter quantum existit, &c.*

Nota.

107.

Quod vt intelligamus, obseruandum est lex
doctrina Diu. Thom. s. metaphys. lect 10 nu-
meros esse duplices, simplices, & compostos:
simplex vocatur numerus, qui ex unitibus
solari componitur, vt binarius, ternarius: co-
positus verò, qui ex multis numeris, vt senarius
ex duabus ternarijs: novenarius ex tribus, &c.
& quidem simplex nullam habet qualitatem,
sed solam substantiam numeri ad p̄dicamentū
etum quantitatis pertinente: composite us
eo p̄cet quantitatē habet qualitatem ex ip-
so modo compositionis resultantem: quemad-
modū enim in superficie triangulus est figura
plana tribus lineis clausa, & in corpore cubus
est figura corporalis, qua corpus est vnde cu-
aque quadratum: ita novenarius dicitur nume-

rus triangulatis, superficij suis, æquilitateris,
quia constat ex ter tribus, sic namque se habet
ites ternarij, sicut tria lacera triangulitatemque
numeris ipse in p̄dicamento quantitatis col-
locatur, quemadmodum lineæ trianguli, illa
tamen compositione triangulatis figuram quan-
dam huius speciei constituit, non secus ac co-
positio triangulorum in quantitate continua.
Et hic est sensus verborum Aristotelis satis
difficilium.

Ex quo pulchra quedam explicatio elici-
tur aliorum verborum, que statim sequuntur,
solenque ad aliud propositum affecti ab his. Explicatur
qui germanum sensum ignorant, sic autem ha-
bent: *Substantia autem cuiusque est, quod semel
reperta ipsorum sex, non qui bis, vel ter, sed qui se-
mel, sex enim semel sex sunt: Ac si aperius dice-
ret Aristoteles, sex non sunt bis tria, vel nouem
ter tria, sex enim, vel nouem sub his simpli-
cibus nominibus simplices important numeros
p̄dicamenti quantitatis, at dum compo-
sitionis nominibus eos significamus, bis tria
appellantes senarium, & ter tria novenarium,
non ramen substantiam numerorum signifi-
camus ad p̄dicamentum quantitatis spectan-
tem, quam figuram huius speciei: quemadmo-
dum dum dicimus triangulum tribus angulis
constare: acute igitur Aristoteles protulit sex
non esse bis tria, nec nouem ter tria, quia sex
& nouem denotant solum numeri quantita-
tem discretam, sex, vel tria figuram.*

CAPVT NON V M.

De p̄dicamento actionis, & passionis.

PAUCA admodum de sex ultimis p̄dica-
mentis tradidit Arist. dupli de causa, latentum;
priori quidē, quia philosophicū, ac meta-
physicū negotium est de natura eorū differere
posteriori verū, quia minoris entitatis sunt,
& quorum in dialectica non est frequens usus.
Nos vero sicut philosophicis controversijs
hac in parte abstineudum esse censemus, nō
nulla tamen affectemus, quae ad intelligentiam
eorum natura, genera, species, proprietates,
conditionesque p̄dicamentales pertinentes:
vt ex his p̄dicatorum copiam ad compo-
ndas propositiones, syllogismosq; extruendos,
eruerit possumus.

Ad

Quatuor tractantur de actione, & passionis acceptio.

Ad prædicamenta igitur actionis, & passionis explicanda venio, de quibus late agit Arist. 3. physic. à principio: in præsentiarum verò quatuor declaranda sunt, ex quibus eorum natura intelligetur. Primum, quid nomine actionis, & passionis significetur, quotū modis vocabula hæc accipiantur: secundum, quid actio, & passio sint? Tertium, quorū genera, & species, quælibet habeat, ex quibus prædicamentalis coordinatio fiat, ac tandem quartum, quorū habeant proprietates.

Quid nomine actionis, & passionis significetur.

I. De varijs acceptiōnib⁹.

Circa primum præter generalem, nimis earum acceptiōnib⁹ que impropiam acceptiōnem, qua accipitur actio grammaticalī modo pro significato cuiuslibet verbī actini (sive propriè sit actio, vel secus) tres alias reperio in doctrina Arist. magis proprias, quibus varijs in locis vīsus est: nam primo actionem accipit pro solo actu, seu actione libera à nostra voluntate elicita, ut 2. lib. magn. moral. cap. 12. post medium, quales sunt studiosi, vel virtuosi actus. Secunda acceptio vniuersalior est, pro qualibet actione immanente libera, vel naturali, sub qua comprehenduntur non solum actiones intellectus, voluntatis, & appetitus sensitivi, sed etiam actiones sensuum internorum, & exterorum, vt visiones, auditions, &c. Et actionem hoc modo sumptam distinguit Arist. ab effectione, quæ est actio transiens: in hoc enim actio transiens ab immanente differt, quod hæc in agente, à quo elicitur, manet; illa vero in extrinsecum transit: tales sunt calefactiones, infrigidationes, & plures aliae, quas effectiōis nomine idēc̄ vocat Arist. quia aliquis effectus in extrinseca materia per eas efficitur, vt calor in aqua, frigiditas in ligno: ille quidē ab igne per calefactionem, hæc ab aqua per infrigidationem. Hac acceptiōne actionis vīsus est Arist. 6. lib. ethic. cap. 4. per totum. Peccatum accep̄tio (licet propriis) vniuersalissima est, nequæ pro operatione cuiuslibet agentis, sive libera, sive necessaria, immanens, vel transiens: quam siue dubio habet Arist. cap. præsenti, exempla proferens tā in actionibus immanentibus, quales sunt dolor, & tristitia: quām transiuntibus, quales sunt calefactiones, & infrigidationes. Et in hac significatione supremum genus prædicamenti actionis est actio, & prædicamenti passionis est passio.

Vera actionis, & passionis acceptio.

3.

Prædicta demum acceptio (licet propriis) vniuersalissima est, nequæ pro operatione cuiuslibet agentis, sive libera, sive necessaria, immanens, vel transiens: quam siue dubio habet Arist. cap. præsenti, exempla proferens tā in actionibus immanentibus, quales sunt dolor, & tristitia: quām transiuntibus, quales sunt calefactiones, & infrigidationes. Et in hac significatione supremum genus prædicamenti actionis est actio, & prædicamenti passionis est passio.

Ex quo illud obiter inserere licet, etrum est Actiones se in doctrina Arist. nō solum actiones & pas. immanentes transiunt, sed etiā immanentes protes esse ve- priè, ac per se ad hoc prædicamentum spectatae actiones: licet à quibusdam, adhuc ex familia D. nos proba Thomæ, ab hoc prædicamento excludantur, tue. & in prædicamento qualitatis collocentur: quod præter expressum Arist. testimonium his rationibus conuincitur. Actiones immanentes, quales sunt vitales, tam intellectus, quam voluntatis, procedunt ab his potentissimis animis concessis ad agendum, ergo sunt vere actiones, & nō qualitates, licet termini per eas producunt (verbum scilicet intellectus, & amor voluntatis) qualitates sint, proprie ergo ad hoc, & non ad qualitatis prædicamentum spectant.

Secundò, si qualitates essent, per actionem I. Ratio. aliquam veram producerentur, cum contingat nunc extare in natura rerum, cum antea non essent, sed nulla est in homine actio ab intellectu, & voluntate præter illas elicita, per quam producantur, ergo vere sunt absque dubio actiones, & non qualitates, per seq̄ pertinente ad hoc prædicamentum. Id obiter adnotare volui, vt genera, & species horū prædicamentorum intelligi valeant, quanquam disputatio hæc philosophica sit, & ideo in proprio loco ex professo discutienda.

Quid nam Actio, & Passio sint.

Circa secundum Gilbertus Porrenanus Gilberti (quem propriea sex principiorum au- sentia. torem vocant, quia libellum quendam de hisce sex vñimis prædicamentis edidit, do-ctrina Aristotelis hoc loco à bibliopolis inser- tum, & quasi Aristotelica breuitatis supple- mentum) hic, inquam, autor actionem, quæ supremū genus huius prædicamenti est; hisce verbis definit cap. 2. eiusdem libelli. *Actio est secundum quām, in id quod subiicitur, egere dicimur.* Quam definitionem rejiciunt moderni quidam vt imperfectam, quia non per intrinsecam rationem actionis datur, sed per resul-tantem denominationem agentis: deinde vt diminutam, quia non comprehendit omnem actionem, sed eam duntaxat, quæ circa subiectum sit, ipsumq; presupponit, præter quam exeat creatio, quæ cum sit productio rei ex nihilo, nullum presupponit subiectum.

Mibi tamen non videtur rejicienda, quia Rejicitur, nec certum est creationem esse verā actionem, cum multi reneant (iater quos numero D.

Thomam) relationem potius dependentiae esse creaturæ ex nihilo productæ ad Deum: & consequenter nō erit certum veram actionem dari, quæ subiectum non præsupponat, circa quod agens operetur: definitiones vero, cum sunt scientiarum principia, ea solum, quæ certa sunt explicatae debent, nō vero quæ in opinione sunt posita. Et licet hoc certum foret, non esset sciendi definitio ut diminuta, quia Gilbertus tantum actiones ab agentibus creatis procedentes explicatae intendit, de quibus notum est circa subiectum esse. Si vero aliae sint actiones, quæ circa subiectum non versantur (quod ut dixi inceptum est) vniuersalior erit assignanda definitio, quæ talis esse poterit. *Action est, qua media ut via effectus recipit esse ab agente.* Sic enim omnes actiones comprehendit: & hoc modo sine dubio intellecta est à Gilberto definitio, dum ait actionem esse secundum quan*m* in id, quod subiectum, agere dicitur, quasi dicat esse viam, à qua agens imprimens effectum subiecto, tale denominatur: unde licet denominationem tantum exprimat, virtute continet emanationem, ac dependentiam effectus à causa. *Passio itē iuxta hos modos definiendi actionē est definienda, erit igitur, Via, à qua subiectū dicitur pati per impressionem effectus ab agente.* Vel si vniuersalior futura est, passio erit *via, qua media effectus recipit esse ab agente.*

Ex his definitionibus intelligitur primo actionem, & passionem non esse factas, vel (ut aiunt) in facto esse, sed habere potius modum imperfectum viæ, & fieri, comparatione termini, seu effectus, in quem ordinantur: unde ex hac parte imperfecta sunt Secundū, intellegitur necessarium habere cōexionem, nam si agens imprimat effectum subiecto, necesse est hoc recipere impressionem ab illo, etiā agens per actionem influere in effectum, necesse est effectum recipere esse ab illo, & illud est actio, hoc verò passio. *Eiusmodi autem connexionio ex parte actionis quasi à priori esse intellecta, & ex parte passionis à posteriori, nam prius intelligimus actionem, vel effectum emanare ab agente, quam in passo recipi: vel prius intelligimus agens influere in effectum, quam huic recipere esse ab eo: eiusmodi autem prioritas nec realis est, nec ex natura rei, sed solum per nostrum intellectum, quia eadem res sunt actio, & passio: idem enim est agens influere in effectum, & huic recipere esse ab illo, idem quoque agens imprimere effectum subiecto, & hoc recipere impressionem ab illo, nos vero*

Actionis definitio.

7.

Passionis definitio.

Quedam illationis.

8.

Nota.

9.

rationes has distinguentes actionem vi priori, concipimus, quia si forent distinctæ, te ipsa esset actio prior, passio posterior. Vnde licet sola distinctione rationis distinguiri cōstat, habene absque dubio fundamentum in re ipsa, nam via inter agens, & effectum, seu subiectum media, licet una res sit, fundamentum præberet intellectui distinguendi duplē rationem in ea, egressionis videlicet, & receptionis, vel actiū influxus, & receptionis eius, & vitramque rationem habet ante opus intellectus, non tamen actu distinctam nisi per ipsum accipiente quamlibet unico, ac distincto conceptu. Quare eiusmodi distinctione rationis inter Qualis sit actionem, & passionē vocatur rationis ratiocinatio, & in predicabilibus exposuitur, & sufficiat actionis cōscientia est distinguere prædicamenta, quæ non nō, & posse oportet distinctione reali, aut ex natura rei separari, ut cap. 4. prædicamentorum ostendimus, sed latet est ab intellectu, præsupposito in re fundamento.

Eiusmodi autem rationes vniuersales actionis, & passionis distinctos modos accidēntium primo diuersos continent, quibus nihil commune vniuocum dari potest, sicut nec nouem prædicamentis accidentium, ut suo loco statiblum est, rationibusque corroboratum hoc loco applicandis, sed non repetendis.

Que genera, & species habeant Actio, Passio.

Circa tertium prima divisione dividitur 10. actio in eam, quæ circa præsuppositum Prima subiectum versatur, quales sunt genera actionis distinctiones rerū, quæ circa præsupposita materiam visio, sunt, ex qua vel educitur forma, vel saltē in eam inducitur ut in generatione hominis accedit, cuius anima rationalis non educitur de potentia materiæ, sed facta per creationē inducitur in materiam. Alia est actio, per quā res sit nullo præsupposito subiecto, quæ dicitur creatio, qualis est ea, per quā si eadē anima rationalis, Ceterum, cū dubia adhuc res sit, an creatio sit vera actio media inter Deum, & creaturam factam, nō est certum, an in hæc membra dividatur supremū genus huius prædicamenti, sed supposito quod vera actio sit, vitrumque erit genus subiectū actionis. Quod rursus dividit potest in actionem substantialem (hoc est terminatā ad substantiam) præsupponentem subiectum, & accidentalem: atq; etiam in creationem terminatā ad substantiam, & in eam, per quā accidens extra subiectū creari potest. Et rursus

Et rursus quodlibet horum membrorum habebit suas species iuxta res diuersas, ad quas virumque genus actionis terminari potest.

Secunda divisione. Secunda diuisio exiit in immanentem, & transuentem, quarum qualibet habebit etiam diuersas species secundum diuersitatem terminorum, qui per eas sunt.

Tertia, & ultima diuisio. Tertio diuidi potest in substantialem, & accidentalem: & substantiale rursus in eam, quae ad totalem substantiam terminatur, & in eam, per quam non nisi partialis sit, illa dicitur generatio, haec vero nutritio, seu aggeneratio. Diuidi tandem possit actio in successiuam, & instantaneam: successiva est, quae sit in tempore, instantanea autem in momento temporis, nisi valde dubium esset, an essentialiter haec diuisio, & longe probabilius accidentalem esse, & ideo non generis in species, sed subiecti cuiusdam in diuersa accidentia: quia actio ut actio non videtur esse per se successiva, sed solum ut cum motu, seu mutatione coniungitur, à quo non est distincta realiter: quare ut successiva non videatur per se spectare ad hoc praedicandum, sed solum ad praedicamentum termini, sicut motus, vnde nec talis diuisio actionis species huius praedicamenti multiplicabit.

Dubium incidentis soluitur, & proprietates actionis, & passionis statuntur.

Dubium.

13. **Solutio.** **14.** Offset dubitare quispiam hac in parte, quomodo fieri possit, ut motus cum quo identificatur sapientia, & passio, non sint res praedicamentalis, & tamen actio, & passio, non sint constituant per se praedicatum. Cui respondeo, non perrinere ad dialepticum inst tutore hoc discutere, neque eius rationem reddere, sed ad 3. lib. physic. refutendum est, vbi id à nobis ex professo agitur: satis si nunc universaliter nosse actionem, & passionem ratione ratiocinata distingui à motu, & virumque ex propria ratione esse ens compleatum, & praedicamentale, licet imperfectum, motum vero omnibus modis incompletum, quem ut tam à praedicamento depulit Arist. & ad post-pradicamenta relegauit.

Proprietates actionis quatuor solent enumerari, ex quibus duas tergit Arist. in litera his verbis: *Recipit actionem agere, & pati contrarie- tam, & magis, & minus:* que tamen nec omni actioni conueniunt, sed eis solum, que versantur circa qualitates concursum habentes, si-

malique intensiores, & remissionem suscipientes, vt sunt calor, & frigus, nec adhuc conueniunt actionibus ad has qualitates terminatas ratione sui, sed ratione eundem qualitatum.

Duas alias attulit Gilbertus, proprium esse Gilbertus, actionis assertens: *Semper esse cum motu, aut mutatione.* Vera proportione, de qua eriam multi assertuar non omnini prietas, actioni conuenire, sed eis dumtaxat, quae subiectum presupponunt, circa quod versantur, creationem autem non esse cum motu, vel mutatione, quia nullum presupponit subiectum, quod per eam mutetur. Sed iam diximus rem hanc in opinione esse positam.

Postremo tandem proprietas actionis est, inferre passionem, & huius ab illa inferri: quam proprietatem nemo dubitat, quin quanto modo eis conueniar, cum nulla possit esse actio, quae passionem non inferat, nec passio, quae non sit ab actione illata: haec igitur est potissimum inter proprietates actionis, & passionis.

Quae adnotata sunt de actione, tam circa acceptiones, & definitionem, quam circa divisiones generum in species, ex quibus ordinatio praedicamentalis coalescit, & tandem circa proprietates, eodem prosus modo de passione sunt accipienda.

CAPUT DECIMVM.

De ceteris praedicamentis.

**P R A E D I C A M E N-
tum Quando.**

*Statuitur definitio Quando, cum varijs
expositionibus.*

Quartum caput est praedicamentū *Quando.* Definitio, in libro sex principiorum: vbi sic illico quando. Iudicis descriptio Gilbertus. *Quando* est, quod ex adiacentia temporis relinquitur, quid autem sit, quod ex adiacentia temporis relinquitur, difficile intelligitur: & consequenter vix explicari potest, in quoniam posita su formalis ratio huius praedicamenti.

D. Thomas opusc. 48. tractatu de sex vlti- D. Thom- mis praedicamentis cap. 1. & 2 de praedicamen- I. Exposi- to *Quando* triplicem eius explicationem diuer- zio. sium interpretum articulit. Prima est, tempus duabus

duobus modis considerari, uno in quantum in se est mensura successiva, & continua, alio in quantum applicatur ad mensurandam substantiam, eiusque motum, vel operationem, ex qua applicatione procedit, ut ab eo mensurata denominetur, non quidem denominatione formalis, & intrinseca, quia tempus non inheret eis, sed solù extinseca: quo pacto substantia dicitur fuisse, esse, aut futura esse, actio itē hesterna, vel hodierna. Hoc est igitur, quod ex adiuncta temporis relinquitur in rebus temporis subiectis, nempe ab eo sic denominari tanquam ab adjacenti, vel circumstante: & hoc idem est prædicamentum Quando, prior vero consideratio temporis constituit ipsius in prædicamento quantitatis.

II. Expositio.

Explicatio secunda non multum ab hac differt, considerat enim tempus, ut mensura continua est in se, & successiva, quae est propria eius conditio: & rursus in quantum res temporales mensurat, ex qua mensuratione resquidam in eo resultat ad mensurata, & res speciosa iste est id, quod relinquitur ex adiuncta temporis, id est ex eo, quod tempus mensurans adiacere dicitur, estque id, quod vocatur prædicamentum Quando.

III. Expositio.

Tertia demum explicatio id, quod ex tempore relinquitur, non tam accipit ex parte temporis mensurantis, quam rerum, quae mensurantur, in quibus illud resultat, temporis subditæ dicantur, haec est enim propria conditio rerum temporalium, ut nec suum esse ratione simul habeant, nec operationem, sed in virtute successiva habent incrementa, ac decrementa, ut cõstat in homine paulatim crecente, & in operationibus eius, quae, si successivæ sint, unam partem post aliam habebunt, & si in instanti fiant, perfectiores erunt in iuventute, quam in pueritia, quemadmodum esse substantiale perfectius est, vel minus perfectū iuxta horum statuum diversitatem.

Adhuc explicatur.

Ecce quo pacto tam substantia, quam operationes eius temporis subducat, & accommodantur, & iuxta diversitatem partium eius, quarum una succedit alteri, patiuntur varietatem. Hoc igitur in eis ex tempore mensurante relinquitur, quod est temporis subdi, & iuxta conditionem eius varietatem pati, ut quemadmodum tempus habet partem futuram nondum ex se ostendit, partem iam præteritam, & presentem ratione instantis viramque copulantis, sic substantia dicitur nondum esse futura, vel præteriisse iam, aut actualem habere

existentiam, ratione cuius dicitur esse simpliciter. Actio itē hesterna, vel hodierna appellatur p:æfens, præterita, vel futura. Et (ut vno ut bo expositio nomen hanc comprehendamus) id, quod ex tempore relinquitur, & prædicamentum, quando, constituit, non est tempus, sed aliæ in tempore, contineri tempore, mensurari tempore, accommodari tempori, & pati varietatem eius, ista enim non a eundem conceptum super unum genetis eius exprimit. Hanc expositionem sequi videtur Card. Tolos inter explicandam naturam, & p. Tolos eius proprietates.

Statuitur recentioram sententia.

Modernis vero duæ priores expositiones non placent, & merito quidem, explodium, nam quæ primo loco numeratur, in sola denominatione extinseca, quam tempus rebus ei subiectis tribuit, formalem rationem huius prædicamenti ponit, nihil ei intrinsecum tribuens, quod eisdem rebus inheret, id autem incommodum videtur, securus enim sola denominatione extinseca reale prædicamentum constitueret, quod est coordinatum ex generibus per differentias contractis ad constitutionem specierum coalescens. Quæ igitur, obsecro, genera, quæ species, ac differentias reales in sola denominatione extinseca admetti possunt? Nulla profecto: cum haec in aliqua intrinseca entitate fundari debeant. Et rursus, si sola denominatione extinseca prædicamentum constituit, innumeræ erunt prædicamenta multiplicanda, cum tot sint, ac tam diversæ extinsece denominations.

Sed neque eis placet altera, quæ nihil abs lo. I. Let. lulum prædicamento. Quando concedi, sed possum. in sola relatione temporis ad res ei subiectas illud constituit. Quæ relatio non viderit in primis esse realis, nam ex eo, quod tempus sit actualis mensura res temporali, nihil realis in eo remanet, sed sola relatione rationis ad res mensuratas referri potest: & iam quod realis foret, nequiret profecto prædicamentum per se sola ipsa constituere distinctum à prædicamento *Aliiquid*, sed in eo collocatur, & ita coincidere prædicamentum hoc cum illo, & non esset ab eo distinctum.

Quid de tertia expositione sentiendum sit.

Quid autem de tertia expositione sentiendum sit, ego quidem duo in ea repono: prius, quod non longè sit à mensuris. Ante.

te Arist. nam & lib. physic. text. n° 4. in fine, & text. n° 5. in principio, explicans quid sit motus, & rem quamlibet esse in tempore, sic loquitur. *Motum in tempore esse, ut mensurari tempore, et ipsum, et esse ipsum manifestum est, quod ex aliis hoc est ipsum in tempore esse, mensurari ipsorum esse à tempore, &c.* Et text. n° 7. Necesse est ea omnia, que sunt in tempore, à tempore considerari, ut pax aliquid à tempore, sicut ex dicere conformatum, quod subsistit tempore, & sensum omnia in tempore, & obliniscuntur propter tempus.

Hoc Aristoteles.

Obiectio.

Fauet igitur illi expositioni testimonium hoc, sed nec docet in eo Aristoteles, hoc quod est esse in tempore rationem prædicamenti. Quando continere, nec quidpiam esse reale intrinsecum in rebus ipsis. Et quoniam non esset fortasse à veritate alienum existimare, id quod est temporis subditas esse res, modū realē in eis esse ex tempore ipso, eiusne adiunctio telictum, difficile tamen id in hac sententia reperiatur, quod tempus dominat ex creatis durationib^z in hoc prædicamento collocat, & prædicamentum ipsum nō esse aliud, quam id, quod ex tempori adiunctio relinquitur: quo supposito non videtur posse genera, & species distinguere, ex quorū coordinatione sub genere supremo prædicamentū consilcat. Nam id quod excogitari posset, nempe diversa eius genera efficiere, hoc quod est esse in praesenti, in præterito, atque futuro, & diversas species, id quod est tunc fuisse nunc esse, & tunc fore, sola imaginatione comprehendendi potest: nam si tempus præsens, præteritum, & futurum nō distinguantur species, immo nec numero, sed partes sunt eiusdem temporis, quo nam modo generē, vel specie distincta poterunt in his partibus temporis esse?

Dices vero, tempora ipsa non esse specie diversa, sed diversum modum se habendi in rebus ipsis relinqui, quia tempori subduntur: quia diverso modo se habet res temporalis ad tempus præsens, & ad præteritum, & futurum, ex his autem diversis modis bene possunt imperfecta quedam genera, & species distinguiri.

Hæc tamen distinctionis ratio adhuc est insufficiente propter duo: primū, quia si genera est sic esse rem tempori subditam, ut variationes eius patiatur, cum tempus non varietur, nisi secundum differentias præsentis, præteriti, & futuri, sequitur planè rem non esse in tempore, si respectu variis dominata, aut

akerias differentias accipiat, sed respectu omnium, in quibus variatio reperitur, & non in variis dominata: at species quelibet debet integrum ratione in genere continere, ergo non constitueretur species aliqua ex eo solum, quod sit subdita variis differentiis temporis, quare nec ex eo habebit specificam distinctionem ab eo, quod est esse in altera differentia, ut modus essendi hominis in differentia præteriti temporis nequid specie diffire ab eo, quod habet in tempore fuisse.

Postremum, quia respectu præteriti, vel futuri temporis non habebit res modum realem essendi, cum non sit nihil reale esse in re aliqua ex eo quod fuerit, neq; ex eo quod futura sit, cum nondū habeat realem existentiam: solum in virtute sua cause aliquid reale esse potest, quod ad rem non pertinet, ergo nec possunt distinguiri genera, vel species reales ex modis essendi in præterito, vel futuro.

Alij dicendi modi proponuntur.

Propterea recentiores ipsi assertunt in hoc Tractate prædicamento, sicut in carceri, tria esse derantur in consideranda, videlicet formā denomi-
nante, subiectū denominatum, & effectū formalē, ratione cuius denominatur à forma: ut in qualitate albedo est forma, subiectū corpus, esse albi effectus formalis, quem & consert: & ratione cuius denominatur album. Formam igitur huius prædicamentū assertive esse durationem, motum, vel rem aliquam durantem subiectum, effectum vero, ratione cuius denominatur ab eadē duratione, dure in esse, & idcirco illius concretum erit durans.

Sed qui hunc dicendi modum tenent, diuisi sunt: nam quidam eorum non solum aetates, & temporis, sed etiam tempus ab hoc prædicamento excludunt, quod cum sit species quoniam duratio, nequid in alio prædicamento per se collocari, neque enim habere potest diversam rationem formalē ab ea, quæ est successiva durationis continuā, atque extensa secundum partes priores, & posteriores, secundum quam denominat rem durantē successivae. Aeternitatem igitur, & tempore exclusis supremum genus huius prædicamentū assertunt esse *Durans indissolubilis*, quod tanquam in species subiectis dividitur in eum, quod est duratio Agelorum, & in durationem aliam indissolubilem substantijs inferioribus congruentem, sub quibus generibus alii sunt inferioris species.

Gggg

Max

Obiectio.

Obiectio.

Prædicta Hæc tamen sententia doctrinæ Aristotelis opinio est planè aduersaria, cunctis sius interpretibus, & cōtra Arist. efficaciationi. Probatur primum, quia Ari-

atque volvitur, ut legimus loquuntur ad tempus, aut per ordinem ad tempus illud explicat, praesertim cap. 4. praedicam. vbi cum decem enumeraret prædicamenta, & ad prædicamentum quando peruenisset, sic locutus est, quando autem, ut beri, superiori anno, &c. Et eodem modo loquuntur omnes interpres hoc prædicamentum elucidantes, quare nullum refutare oportebit. Sed ratio demum efficaciter id conuincet: nam quando significat vel durationem, vel rem durantem, & propriea etiam collocant in hoc prædicamento, quia duratio est, & pars ratione indivisibilis durationem substantiarum aliarum, sed tempus est vera duratio, ergo nequit ab hoc prædicamento excludi, vel si excluditur, omnis certe alia duratio creata excludenda est, cum satis sit per se evidens nihil refutare ad rationem quando, quod duratio rerum momentanea sit, vel successiva, indivisibilis, vel habens partes.

Vltimum dicendi modum statuitur.

Alcoria
op. 10.

Alij verò omnem durationem creatam pro forma, seu abstracto huius prædicamentis assignant, ita ut supremum eius genus in abstracto sit, concretum vero, durans, à duratione diuisibili, vel indiuisibili, successiva, vel momentanea abstrahent, quod diuiditur in id, quod durat per seūm, ac per tempus, atque etiam per durationem instantaneam, & indiuisibilem, ex quo inferiorem tanquam in diversa genera subalterna, quæ subse**h**abent alias species.

30

Fundamentum huius sententiae est, quia sicut Angelus secundum substantiam, & cetera accidentia spiritualia, pertinet vniuerso ad praedicamenta substantiarum, & qualitatis cum substantia corporis, eiusque accidentibus, paratione secundum durationem: ad hoc ergo spectabit praedicamentum, sub quo durationes collocantur. Huius nos aliud addere possumus: nam duratio Angelica est accidentis reale, creatum, atque finitum, non secus ac cetera durationes creaturarum, ergo habet genus, & differentiam, pertinenteque ad aliquod praedicamentum, non ad quantitatem, cum sit indivisibilis, atque spiritualis, ergo ad praedicamentum ~~genus~~, quia non est aliud praes-

hoc, in quo possunt duraciones collocari, & per se quidem, cum sit vera, & realis duratio, tempore perfectionis.

Duo proponuntur aduersus hanc sententiam, & preferuntur ceteri.

Duo habet hic modus dicendi aduersus Durationem
et difficultiam: priorum est, quia **etiam**, &
quaevis alia duratio creata apud ipsos, qui a re de-
& plures alios non distinguuntur ab existentia
eius plus, quam diungui solet conservatio rei
ab eius creatione: creatio enim est noua pro-
ductio rei ex nihilo, conservatio vero non alia
actio, sed quasi continuatio eiusdem: pariter
ergo de duratione sunt esse existentiam rei
et continuaram, & non accidens superaddi-
tum, quod certe non videatur cohædere posse
cum eo, quod dicitur, esse formam hujus pra-
dicamenti, & non extrinsecum, sed intrinse-
cum, & formaliter constituentem concretum
eius per effectum formalem, & eius ratione
per formalē denominationem. Probatur hoc
argumento. Prädicamentum hoc est accidens
reale, intrinsecum, & idēc inherens, & forma,
seu abstractum eius est duratio, ergo hec est ac-
cidentalis forma inherens rei duranti, nam
formaliter denominans denominatione acci-
dentali, ergo distinguitur realiter ab ea, & ea
consequenter ab eius existentia, sola ratione ab
ea distinguita.

Non latuit difficultas hæc Patronus illius: Respondet
cui respondent, necessarium nō esse, formam utr.
prædicamenti accidentis esse reale accidens,
aut realiter inhaerere, sed satis esse, quod à no-
bis apprehendatur ut talis, & ita apprehendit-
ur à nobis duratio Angelica, v. g. per modū
formæ accidentalis inhaerentis, ac denominan-
tis Angelum durantem, licet verè non sit
accidens, sed ipsam eius existentia, ut contin-
uata, aut permanens: quod satis est, ut genera-
ta, species, & differentias in prædicamento
accidentali habere possit. Eiusmodi autem ap-
prehensio fundans in modo se habendi eius-
dem durationis respectu essentia, atque exis-
tentia Angelicæ, extra quarum rationem est
nostro modo intelligendi: cum nonum sit pos-
se nos Angelum existentem intelligere non
intellecta duratione eius, haberis igitur modum
accidens respectu virtutisque, licet verum ac-
cidens non sit. Modus autem hic se habendus
accidentalis fundamentum præberet eam con-
cipiendi, ac si verum esset accidens, eique trai-
buendus

bucodi genus, species, & differentias in praedicamento accidentaliter: neque enim oportet praedicamenta realiter distingui, sed sola ratione distincta esse possunt. Vnde licet duratio substantiarum sola ratione ab eis sit distincta, potest distinctum praedicamentum constitutre, & sic distinctum efficit praedicamentum

Quando à praedicamento substantiae.

Rejicitur
tesponsum.

Ceterum solutio haec difficultatem non tollit propter duo: primum, quia praedicamenta realia sunt, licet non semper realiter distincta, ergo praedicamenta accidentium sunt modi reales accidentiales, qui quamvis ante opus intellectus non sint distincti, necesse tamen est ante illud extare in rerum natura, aliquon si non extant, ab eo efficiuntur, erunque proinde non entia realia, sed rationes. Aliud itaq; est intellectum efficere distinctionem inter duo praedicamenta, aliud modos ipsos praedicamentales efficiere, & primum verum est, secundum autem planè falsum, quia cum sint modi entis realis in eos diversi, necesse est reales esse, arque ad id ab intellectu non effici, sed ante opus eius extare, quamquam ab eo efficiatur aliquando distinctio eorum, quod hoc exemplo fit manifestum. Actio, & passio, quamvis sola ratione distinguantur, & idcirco opus intellectus non sint duo, sed necesse est in natura rerum extare, ut praedicamenta realia possint constituere, & verè extant, cum nullo adhuc intellectu operante sit egressio ab agente, & receptio eiusdem in passo.

Duratio di-

tinguitur à rum *Quando* sit reale, & accidentiale, abstractū, et durante. seu forma eius realis, & accidentialis esse debet, aliquo si à substantia non distinguatur nisi per intellectum, non erit verus modus realis eius, sed ad similitudinem eius constituta ab intellectu: ex quo efficaciter sequitur in ratione modi accidentialis non esse entitatem realem, sed rationis, nec posse praedicamentum reale accidentis constituere.

19.
Quodvis
praedi-
ca-
men-
tum à
acciden-
tia
distingui-
tur.

Secondo, licet praedicamenta omnia non sint necessarium realiter distinguiri, ab ictior ratione omnino necessarium esse omnia praedicamenta accidentia debere esse distincta à substantia, quia ante opus intellectus consistunt omnia, ergo sunt vera accidentia prius, quā apprehendantur, vel non, si dixeris non esse, sequitur planè verè esse substantiam, & postmodum fieri ab intellectu accidentia, quare non erunt accidentia vera, & realia, sed con-

ficta, & verè entia rationis sub modo accidentium, & si circa opus intellectus substantia sunt, per se erunt, quare nunquam habebunt veram, ac realem inherentiam, sed confitam.

Si verò dixeris circa opus intellectum esse accidentia: inhabebunt planè substantias, erunt igitur realiter ab ea distincta, quia nihil sibi vere, ac realiter inhabere potest, sed inter inherentes, & id, in quo inhabet, accessoria est realis distinctio. Ex quibus efficaciter sequitur durationem substantiae realiter ab ea distinguiri, si per se costruerit praedicamentum accidentis, vel si non distinguitur, non posse illud constitutere. Consecutionem sic probo: nam circa opus intellectus consistit Angelus, atque etiam zeum, quod est duratio eius, vel ergo prius, quā ab intellectu zeum agnoscat, est entitas realis accidentialis, vel substantialis, si substantialis sit, nunquam erit verum accident, sed confitum, & proinde non reale, sed rationis, quare nec poterit constituere praedicamentum accidentis, quod modus verè accidentialis esse debet.

Si secundo dixeris, prius quā cognoscatur esse entitatem accidentalem, inhabebit rex, alioquin substantias; eritque ex natura rei ab ea distincta, quod patet esse necessarium ad praedicamentum accidentis constitutendum. His adde, quod iuxta communē omnium sententias licet sufficiat modus se habendi accidentali similis, ut aliquid, quod verè est substantialia, dicatur accidentis praedicabile, non tamen ut dicatur accidentis praedicamentale: alioquin omnes differentias substantiales, que comparatione generis modum habent accidentali similares, collocabuntur in praedicamento qualitatis, vel in alio simili, quod absurdum esse, quis non videat?

Censeo igitur propter hæc, quæ difficultem Autoris solutionem, vel certe nullam habent, sustine sententias: non posse hunc modum dicendi, quod distinctiones substantiarum per se ponantur in hoc praedicamento, nisi dicatur vera accidentia earum esse ex natura rei ab eis distincta, quod ego probabilius longè esse arbitror, ut & lib. Physic. de tempore agens copiosus ostendam: hoc autem admisso cellar protius d. f. ultas.

Dubium de tempore, an pertineat ad hoc praedicamentum.

Nec tempore.

Vpererit dubium examinandum de temporis, non enim videtur posse: per se pertinet ad hoc prædicamentum, cum per se spectet ad prædicamentum quantitatis: cessat vero hoc apud modernos aliquos, quos tempus, ut quantum per accidentem, à prædicamento Quantitatis excludere videntur. Sed virget certe apud nos, qui verâ speciem Quantitatis continuit esse admisimus. Habet autem (nisi ego fallor) acutam satis solutionem, quia in tempore duplicit rationem formalem per intellectum distinctam invenimus: prior est successiva durationis, atque continua abstrahentis absque dubio ab extensione, aut diuiniabilitate intrinseca, & per se, quod aperte probatur. Quia siue per se sit extensa, & diuiniabilis, vel per accidentem, eodem modo prorsus se habet ratio durationis, & plures sunt, qui tempus inter quanta per accidentem enumeraunt, & nihilominus assertunt durationem esse successivam, atque continuam. Item, motum admittunt omnes esse successivum, atque continuum, & pauci sunt inter quanta per se eum recententes, ex quibus patet diversam esse rationem successivam, & continuam durationis in tempore ab extensione per se, quapropter licet hanc ei tribuamus, distincta ratio formalis in eo erit à ratione durationis, quanquam separari nequeant ob realem identitatem, intellectus vero propter extensionem per se ad prædicamentum quantitatis tempus refert, & propter durationem ab ea abstrahens ad prædicamentum *Ogundo*: nam denominatio extensi, & durantis, quas his rationibus tribuit, diversae sunt, & his prædicamentis propriæ. Et ecce quomodo cessat difficultas proposita, cum ex superioribus constet, & communio iam sententia statua sit, tandem rem sub rationibus diversis, quas intellectus in ea separat presupposito fundamento, posse in diversis prædicamentis collocari. Etsi adhuc virgas: tempus non habere aliam extensionem, nisi successivam durationis, per quam pertinet ad prædicamentum quantitatis, ergo per candem nequit in hoc prædicamento collocari. Respondeo durationem eius, ut successivam, & abstrahentem ab extensione per se, & per accidentem, in hoc prædicamento collocari, at sub ratione extensionis à se & per se, quæ ratio non importatur in priori, ad prædicamentum quantitatis pertinente.

III. Secundum postponitur yl-

tempore. Specie, non enim videtur possit: per se pertinet ad hoc prædicamentum, cum per se spectet ad prædicamentum quantitatis: cessat vero hoc apud modernos aliquos, quos tempus, ut quantum per accidentem, à prædicamento Quantitatis excludere videntur. Sed virget certe apud nos, qui verâ speciem Quantitatis continuit esse admisimus. Habet autem (nisi ego fallor) acutam satis solutionem, quia in tempore duplicit rationem formalem per intellectum distinctam invenimus: prior est successiva durationis, atque continua abstrahentis absque dubio ab extensione, aut diuiniabilitate intrinseca, & per se, quod aperte probatur. Quia siue per se sit extensa, & diuiniabilis, vel per accidentem, eodem modo prorsus se habet ratio durationis, & plures sunt, qui tempus inter quanta per accidentem enumeraunt, & nihilominus assertunt durationem esse successivam, atque continuam. Item, motum admittunt omnes esse successivum, atque continuum, & pauci sunt inter quanta per se eum recententes, ex quibus patet diversam esse rationem successivam, & continuam durationis in tempore ab extensione per se, quapropter licet hanc ei tribuamus, distincta ratio formalis in eo erit à ratione durationis, quanquam separari nequeant ob realem identitatem, intellectus vero propter extensionem per se ad prædicamentum quantitatis tempus refert, & propter durationem ab ea abstrahens ad prædicamentum *Ogundo*: nam denominatio extensi, & durantis, quas his rationibus tribuit, diversae sunt, & his prædicamentis propriæ. Et ecce quomodo cessat difficultas proposita, cum ex superioribus constet, & communio iam sententia statua sit, tandem rem sub rationibus diversis, quas intellectus in ea separat presupposito fundamento, posse in diversis prædicamentis collocari. Etsi adhuc virgas: tempus non habere aliam extensionem, nisi successivam durationis, per quam pertinet ad prædicamentum quantitatis, ergo per candem nequit in hoc prædicamento collocari. Respondeo durationem eius, ut successivam, & abstrahentem ab extensione per se, & per accidentem, in hoc prædicamento collocari, at sub ratione extensionis à se & per se, quæ ratio non importatur in priori, ad prædicamentum quantitatis pertinente.

Praefata igitur sententiam ab his difficultibus expeditam necessario tenendam iudicamus, quia ex alijs nulla videtur suffici posse.

se: tres etenim priores ex solo tempore aquunt genera, & species distinguere, nec possint prædicamentalem ordinacionem ex eis formare: quarta vero idem tempus excludens falsitatem planè connicxit. Superest postrema, quæ eternitatem ad hoc prædicamentum non admittens propter eius infinitatem, & immensitatem, quam prædicamenti limitibus comprehendendi villo modo repugnat (litter Albert. Magnus, tract. 4. de prædicamento *Ogundo*, cap. 1. & 2. oppositū sentire videatur) omnem durationem aliorum creatarum, corpoream & spiritualem, successivam, & permanentem, seu momentaneam sub eo claudi tenet: & supremum genus in abstracto durationem à cunctis abstrahentem, & in concreto durans, cunctis rebus creatis durantibus commune per supremo genere ponit, ipsiusque, tanquam in subalterna genera, partitur in rem durante per se, per durationem indiuisibiliter inferiorem angelicam, & per tempus: & rursus aucta in species alias, ex quibus coordinatio prædicamentalis resultat. Hanc, inquam, sententiam quasi à sufficienti divisione necessario teneandam iudicamus: nā licet *Ogundo* à tempore nobis notissimo originē duxerit, denominacionemq; suscepit, vniuersalis tamē eius rationes durationes creatas complectitur, nec est aliud prædicamentum, in quo possint per se explicari, & quamvis Aristoteles de solo, tempore eiusdem, ob causam mentionem fecerit, Gilb. ubi de *Ogundo* loquitur, omnes tamē comprehendere voluit: tantundemq; de Gilberto intelligi potest, ramisq; *Ogundo* per tempus quasi inadequate definitis: adquate enim accepto pro vniuersali duratione creata, siue pro durante in concreto, bene potest ei accommodari eius definitio, si dicamus: *Ogundo* est id, quod enadiacentia durationis relinquuntur: nā ex adiacentia durationis relinquuntur denominatio durantis ut sic, quod est supremū genus huius prædicamenti in concreto.

Affirmantur proprietates huius prædicamenti.

Tres proprietates huic prædicamento tri. Duae præbuit Gilbertus, duas communias cū malo- prieratis elijs, videlicet non habere contraria, neque magis, minusve suscipere: non enim contraria sunt in se, atque in tempore esse & non esse, quæ sunt temporis differentias, & licet diversitatem esse possit una duratio perfec-

perfectior altera, ut etiam tempore perfectionis est, & extensio duratio vna maior altera, sed non dicitur magis duratio, sicut neque vna substantia magis substantia, quam altera, licet sit perfectior essentialiter: nam magis, & minus gradus sunt intensum perfectionis intra eandem essentiam contenti, ut magis, vel minus esse calidum vel album, que locum non habent in his.

Vtima proprietas est prædicamentum *Quodlibet*, his dumtaxat conuenire, quæ incipiunt esse vel certe nota sunt incipere esse, quæquam per potentiam Dei absolutam forte fieri possint ad tertio, quid non solum de ævo Angelorum, sed etiam de tempore nostro nonnulli admittunt. Sed secundum proprietates hæc videtur conuenire quanto modo, sed multis alijs esse comitantes, quorum nature etiam congruit incipere esse. Habet igitur prædicamentum hoc aliquam aliam proprietatem, quæ cum eo dicatur ad conuentiam, sed nobis incognitam.

P R A E D I C A M E N T U M .

Vbi.

*Affinatur definitio, & essentia huius
Prædicamenti.*

BREVISSIMIS quibusdam verbis naturam reliquorum prædicamentorum testigat Aristoteles ultimo cap. nos vero singula percurrem, quatuor illa, quæ de actione, & passione tradidimus, breu oratione explicantes.

Vbi non multis, sed uno modo accipitur pro reali presentia, quia aliquid dicitur esse praesens loco extrinsecus, vel certè spacio loci, nam exi in vacuo constitutatur corpus, veram habebit, ac realem presentiam, & verum *Vbi*: quod ex eo fit manifestum, quia *Vbi*, est proprius tertius motus localis, sed motus localis fieri potest per vacuum, licet non naturaliter, quia vacuum non dabitur seruato ordine naturali corporum, bene eamen per diuinam potentiam, in quo conuenient omnes, at versus motus verum habebit terminum, ergo versus *Vbi*: quod propriea accessio est dari in vacuo, non secus, atque in loco.

Definitur à Gilberto capit. 5, secundum seip-

modo, quo definita fuit actio, per denominati Gilb. defini-
tioem extrinsecam, quam corpus conten-
tum recipie à loco circumscrivente, dum sit
Vbi esse circumscriptio corporis à circumscriptio-
ne loci proxenitentem, unde duplice de causa
à modis reicitur, quia non explicat presenta-
tiam localem, in qua consistit formalis ratio
Vbi, sed solam denominationem extrinsecam Reicitur
à loco provenientem: & id est imperfecta ab eis ab aliqui-
talis definitio vocatur, atque etiam diminuta,
quia iam quod explicaret presentiam, nō cer-
te omnem, sed eam dumtaxat, quam respectu
circumscribentis loci haber corpus, præterquæ
extant aliae, nempe presentia realis, quam ha-
bet corpus in vacuo positum, quam sine loco
circumscribente haber *Vtima Sphæra*: At tan-
dem, quam habent Angeli ubiqueque sint,
qui non circumscribuntur loco. Omnes itaq;
presentias istas veram habent rationem *Vbi*,
& cum non explicentur per definitionem Gil-
berti, diminuta censenda erit.

Si tamen duo considerentur circa eandem
definitionem, non ut virtutem eam exclude-
mus. Primum denominationem extrinsecam
ex circumscriptione loci, necessario presupponere, immo includere presentiam tem-
pore conscripti corporis, cum evidens sit circum-
scribi non posse, neque intrinsecus à cir-
cumscriptio denominari, nisi praesens sit.
Quanquam ergo non expresserit presentiam,
satis tam insinuat, quod sufficere videtur, ut
breuitatis causa verbum eam exprimeras omi-
ni potuerit.

Præterea illud soluto *Vbi* explicare voluit Statuit ob-
Gilbertus, quod corpora habent secundum na- jectis.
turaliem ordinem viuunt, ex quo facile posset
intelligi alia, quæ super naturaliter habere pos-
sunt. De sphæra, quæ putauit Aristotele esse *Vtima*, non est certum, an circumscrivatur ab
alio corpore superiori, vel secus: nec de *Vbi* :
Angelorum, an viuocè conueniat cum *Vbi* :
corporum, & in hoc prædicamento sit cum illo
collocandum: quare non fuit necessarium
incerta hæc in definitione comprehendere.

Si tamen velimus viuentialorem, magis-
q; perspicuum definitionem tradere, sic definia-
mus *Vbi* iuxta ea, quæ intio huius capit. docu-
mus. *Vbi* est realis presentia, quæ habet res in loco
extrinsecus, vel in spacio loci: per quam à certis
prædicamentis distinguat patet, per hanc enim
presentiam localem res commensuratur loco,
vel spacio, ita ut tota toti corresponeat, &

Gregg. 3. Sur

Singulæ partes partibus etiam singulis: vel certè, si indivisibilis sit, tota toti corespondet, & tota etiam singulis partibus, quam correspondantia nullum aliud praedicamentum habet.

*Quodam statuuntur ad notitiam huius
predicamenti.*

Probatur
i. *vbi esse
quid reale.*

Ex hac definitione intelliguntur quatuor quæ huic praedicamento attribuenda sùr. Primum, esse aliquid reale, cum impossibile sit rem esse præsentem loco, eiq; commensurata, & tali modo accommodatam, nisi per aliquid reale. Accidit, *vbi* esse propriū terminum motus localis, motus autem realis realem quoque terminum habere debet.

Secundoc-
se quid in-
herens lo-
cato.

Infertur secundo, ex dictis, nempe *vbi* non solum esse quid reale, sed etiam intrinsecum, & inherens rei in loco existentia, quia motus localis in eadem re, quæ mouetur, esse dicitur per realiter inherentiam, in eadem igitur inhaerente terminum, ad quem comparandum mouetur, necesse est, si ergo terminus eius est *vbi*, in eodem inheredit mobili, idèo aliquid reale intrinsecum in eo erit.

Tertio, esse
distinctum
à mobili.

Elicitur tertio, *vbi* ex natura rei esse distinctum à re, in qua est: quod plane conuincit nos eius adquisitio, nouaq; eius separatio à mobili ab ille via distinctione intellectus, quo etiam nō operante varum est rem, quæ mouetur, compare nouum *vbi*, & dum rursus moueri incipit illud emittere, & adquirere aliud, separatur ergo realiter ab ipsa re, realis autem separatio, & adquisitio distinctiones ex natura rei infert: à mobili vero distinctum esse dicimus ex natura rei, hoc est, non solum à substantia, sed etiam à Quantitate, utique enim probat arguētum.

Esse quid
absolutum.

Habet denique *vbi*, quodd sit accidens absolutum, non tamen purè absolutum, sed importans etiam relationem: secundum dictum ad locum seu spatiū, quod ex eodem principio probatur: nam *vbi* est terminus per se motus localis, sed relatio nequit per se terminare motum, vt Arist. 5. Physic. lib. testis est, & ratio ipsa docet, cum saepè relatio adquiratur sine subiecti mutatione, ergo *vbi* non est sola relatio, sed aliquid absoluū simpliciter. Qod vero respectum quoque ad locum extinsecum importat, notum est, cum ei sit commensuratum, & accommodatum corpus per *vbi*, inquit secundum

ad ipsum habeat correspondentiam.

*Dividitur vbi in varias species, & illas pro-
prietates agnuntur.*

Vbi dividitur in circumscriptionem, ac definitum: circumscriptum vocat præsentiam eius quod totum est in toto spacio, & singulæ partes in singulis etiam *vbi* in circumscriptionem, & hoc soli Quantitati per se conuenit, ceteris vero ratione illius, *vbi* definitum, est realis præsentia eius, quod abiq; extensio ne præseua esse diciuntur extrinsecos, vel spacio, tale est *vbi* Angelorum, & aliarum rerum à Quantitate. Au reò substantia, & cetera accidentia corporea habeant *vbi* distinctum à Quantitate, ita ut qualibet habeat *vbi* propriū distinctum ab *vbi* alterius, modo non disputamus 4. lib. Physic. disputaturi: sed neque ad *vbi* corporum dividatur in *vbi* sursum, & deorsum, tanquam genus in diversas species: satis sic posse præfatas species *vbi*, tub quibus aliae etiam excogitari à Philosophis solent, que con fulto ad illum usque locum omittuntur.

Proprietates *vbi* sunt à Gilberto, & alijs designare, nec habere contrarium, nec suscipere magis, & minus, quas patet non conuenient ei quarto modo, sed sibi cum substantia, & alijs praedicamentis esse communes: sed dum non habere contrarium audis, de propriissima contacterate intelligendum esse censeas: nam de im propria nō est verum. Propriissima contrarie tas solum est inter formas maxime distantes sub eodem genere, ac se mutuo expellentes circa idem subiectum, vt calor: & frigus, impropria vero circa quæcumque maximè distantias, & haec reperitur, inter *vbi* sursum, & deorsum, nequaquam illa, ex cuius negatione plane sequitur, *vbi* nec intentionis esse, nec remissio nis capax. Alij addunt his duabus duas, alias, nempe *vbi* esse immobile, & corruptibile: sed vitaque communis sibi est cum alijs: prior cu loco, qui est etiam apud Arist. immobilis: posterior cum multis alijs. Fortasse erit proprietas quarto modo ei conueniens, esse comparabile per motum localem, & vel dicendum est nullam esse: nobis notam proprietatem quartmodo ei conuenientem.

*PRAEDICAMENTVM
SÌUS.*

Varia acceptiones Sìus proponuntur.

Diversae accep-
tiones
suum.

SI T V S generalem, quandam in primis habet significacionem, denotat enim locum, in quo dominus, tuus, vel arbor sit est: & acceptio haec nimis est materialis, quare suxia eam non constituit speciale predicamentum. Secundaria acceptio, in magis specialem ei alij attribuunt, pro quadam relatione ordinis in loco, ut esse iursum, aut deorsum priorem, posterioremque habere locum, sed haec (vi ego opinor) non vocatur *suum*, sed tale ubi, diuersum, aut oppositum alijs. Secundum igitur acceptio, em eius te, igit uno verbo Aristoteles, 5 Met. cap. 19, inquit: *Dipositorum dicitur ordo partes habent, aut secundum locum, &c.* quod viuenter interpres de *suum* intellegunt, prout speciale predicamentum constituit: & ita sententia est, sicut explicandum predicamentum *suum*. *Est dipositorum partium in loco secundum quam aliquis sedere posse, vel iacere dicitur.*

Sed difficile est rationem hanc à ceteris praedicamentis distinguere, vsque adeo ut moderni quidam sentiant, *suum* non esse distinctum praedicamentum à ceteris, sed, vel cum ubi coincidere, vel si aliquid ab eo distractum importat, relationem, & sic in praedicamento ad aliquid colligandam, sic sententia detinet. P. Fons. 5. metaph. capit. 7, quistio. 2, sect. 4, inquit: & si populari sensu *suum* ab ubi distinguitur, tamen si res ad philiophorum normam exigatur, non esse te vera distinctum à praedicamento ubi. Quae sententia his argumentis probatur. Primo, *suum* solum importat praesentiam localē cum speciali ordine propinquiratis, aut distantiz partium sed praesentia localis pertinet ad ubi, ordo partium ad praedicamentum relationis, ergo nequid *suum* ab his duobus praedicamentis distingui. Secundo, quia *suum* nihil aliud importare potest prout talen modum essendi in loco, ergo nec distingui à praedicamento ubi: antecedens notum est, sed consecutio probatur: quia esse quale, vel quantum, & esse tali modo quale, vel quantum, in eodem sunt praedicamento, ergo etiam esse in loco, & esse tali modo in loco ad idem praedicamentum ubi pertinet.

Quomodo Situs speciale, & ab alijs distinctum
Praedicamentum constituit.

HAEC tamen non coimplicavit à sententia Aristotelis, & communai discede re, qua *suum* inter decem genera enumerauit, illud à relatione, & ubi, ceterisque in genere. Sed in quoniam eius ratio ponenda sit,

vt distinctum merito censeatur, non eodem modo expliqueant omnes, qui illud à reliquis separant, sed valde diverso. Quidam enim in sola denominatione extrinseca rationem *suum* positam esse censem, sicut & omnium sexposteriorū praedicamentorum. Hæc tamen sententia plane falsa est, quia *suum* (vi Arist. docuit). Et positio partium in loco, non akerius, quam ciudera tei, quæ dicitur habere *suum*, ergo nō est denominatio extrinseca prouenient ab altero sed talis modus se habendi in loco eiusdem corporis, vel tei in eo situata. Secundo, quia *suum* habere, hoc est, sedere, vei stare, non est denominatione extrinseca ab aere, nec à sede aliqua, aliore corpore, quod sedens contingat, nam scilicet quocumq; alio corpore extrinseco eundem habebit situm corpus, si eandem positionem partium habeat, euidem igitur signum est à partibus eiusdem corporis sic se habentibus denominationem prouenire, & consequenter non ab aliquo extrinseco.

Alij relationem esse censem praedicamentum *suum*, non distinguentes, de quo genere relationis loquantur, & videntur habere Aristotelem in praedicamento ad aliquid, ubi sententia illius praedicamenti recensuit, exemplumque protulit cubationis, stationis, ac sefessionis, & 5 Meta. cap. 19, *suum* videtur definitum quod sit ordo habentis partes secundum locum, quibus verbis nihil praeter relationem designauit. Displexer tamen sententia haec, nam si sola relatio est *suum*, vel est relatio praedicamentalis, vel trancendentalis, aut secundum dici, si primum dederis, nō poteris praedicamentum *suum* à praedicamento ad aliquid separare, de ceteris vero relationibus certum est per se non conseruisse speciale praedicamentum, & præterea inferius probabitur, absolutū quid importare.

In quo consistat ratio huius praedicamenti statutum.

Communis sedē sententia est expositorum Aristotelis hoc in loco, & 5. Met. cap. 19, *suum* videlicet quid absolutum importare, quod in huic modum explicatur, ubi solum importat esse in loco, aut spacio loci, ita ut neq; in genere, neq; in speciebus speciali dispositionem partium addat, quam ram addit *suum*, & eam formaliter importat: q; exemplo plantis, vel sedēs potest hanc in modum explicari, exemplum qui sedes, nō solida in loco,

eo, aut spacio præcessat dicitur, quamquam hoc necessario præsupponat, formaliter tamen importat medium denominantem rem, ita dispositam in se dispositione quadam resultantem ex locali coordinatione partium, quam constat diversam habere ab eo, quod stat, vel iacet. Hunc autem modum non cognoscimus nisi per respectum, quem inter se habent partes rei in loco existentes. Ille etiam modus intelligitur ex eo, quod rbi non solum corporibus, sed spiritualibus conuenit, nequamq; firmi, qui, si posicio partium in loco est, nequit indubitate, que partibus carent, conuenire.

Quædam corollaria inferuntur.

Sicut non
distingui-
tur reali-
tates rbi.

EX quibus infero primo, si rbi non distin-
guis ex natura rei à prædicamento rbi, sed
solum ratione ratiocinata habente in re
fundamentum: cuius ea est ratio, quia præter
localē commensurationem, vel coaptationē
non importat sicut aliam entitatem, sed rationē
dumtaxat, quam nos concipimus in ea,
specialis dispositionis partium. Vnde nequit
rbi ab rbi separari, sed necesse est, corpus, q;
habet rbi, rbi quoque habere, & dum hoc a-
micit, necesse est etiā aliquo modo rbi amite-
re. Quod adē verum est, ut sicut corpus in
vacuo existens verum habet rbi: immo idem
profundus habere potest, quod habebat in loco,
pari ratione eundem habebit rbi, ut si Deus
austerat aërem, à quo sedens circumscribitur,
non minus propriè sedens persevererabat, ergo
eundem quoque rbi habebit, quem non ne-
cessario dependere à loco, sicut neque rbi ne-
cessario pendet manifestum est.

Secundò infero, si rbi absolutum quidpiā
importare cum respectu secundum dici, non
secur, ac de rbi diximus, quamquam non desint
ex modernis, qui modum pure absolutum im-
portare velint. Sed nostra sententia est com-
muni, & probatur hac ratione. Sicut essentia-
liter importat dispositionem partium in loco,
ita ut ex ordine, quem partes habeat inter se
religat totum talum habere dispositionem in
loco, ergo in tali dispositione totius in loco et
separatiter clauditur respectus partium inter se
se, & respectus etiam totius ad locum, seu ad
spacium loci. Quare repugnat rationem huius
prædicamenti esse pure absolutum.

Sed ne existimes ob id esse pure relativum,
sed vti de rbi diximus esse modum rei taliter
se habentia, hoc est, realiter praesentis in loco,

seu spacio, quem modum absolutum quid im-
portare necesse est, explicatum à nobis, & in-
tellectum per respectum, quem claudit incerti-
tate, pati ratione de sicut censendum est, modis
importare absolutum rei taliter se habentis in
loco secundum talē partium dispositionem,
quam partes eius h. ben., quem modum abso-
luti explicare non possumus, nec intelligere
nisi per respectum extrinsecum, quem simul
cum absolute importat.

Satis fit argumentū oppositū.

AD primum negamus, quod si rbi solum
importet praesentiam localē cum ta-
li respectu propinquitatis, ac distantiae
partium, sed addit præter hoc talē dispo-
sitionem, non in sola propinquitate partium,
vel distantia consisteret, sed in tali dispo-
sitione, ac modo se habendi partium inter se,
qui modus claudit quidem illud respectum,
sed non est solus respectus, sed absolutum quid
per respectum intelligendum, & explicandum,
sicut de rbi concedit ipsi modum absolutum
importare per respectum ad locum intellectū.
Quod vero distinctam habeat rationem for-
malem ab rbi, constat, quia rbi nec in genere,
neque in specie claudit illam specialem dis-
positionem corporis ex dispositione partium spe-
ciali, quam habet, & à qua denominatur cor-
pus solidus, trans, vel iacens, ergo nec vilo mo-
do pertinet ad rationem rbi, sed ab eo per in-
tellectum differt, quod satis est ad aliud prædi-
camentum constitutendum.

Secundum argumentum hæc distinctio di-
luit: est, & tali modo est dupliciter contingit
se habere, primo, ita ut tali modus essendi
intra eandem rationem formalem eiusdem
esse comprehendatur, & tunc nequit diversam
prædicamentum constitutre specialis iste mo-
dus, sed ad idem reducitur, in quo collocatur
esse, cui coniungitur, & ita se res habet in ex-
emplis ab arguento positis, nam tali modo
esse quantum, hoc est, tantus magnitudinis, sed
extensio, sub eadem ratione formali quanti-
tatis comprehenditur, & solum addit rationem
quandam perfectionis accidentalis. Alio
modo sic se habere contingit, vt tali modus
se habendi extra rationem formalem tali esse
sit, & tunc aliud potest prædicamentum con-
stituere, sicut se ipsa, sicut ratione tantum ab al-
lio fuerit distinctum, vt in eodem exemplo ob-
stat, nam esse quantum, vel esse tali modo quā
dūcatur.

tum, quod alteri sit sequitur, non pertinet ad idem prædicamentum, & similicer esse a bùm, & rali modo alium, quod alteri sit simile. & ut in absolutis exemplum proferamus, esse quantum, & rali modo quantum, qui modus ex partium dispositione, quam inter se habeant, & sine ordine ad locum, diuersa efficit prædicamenta quantitatis, & qualitatis: cum nòrum sit, figuram ex rali dispositione partium relataent ad prædicamentum qualitatis pertinere, quia modus ille extra species, & genus qualitatis est, pari ergo ratione sicut, qui talem dispositionem corporis in loco importat ex talis partiū dispositione resultante non classam intra genus, neq; species prædicamenti ubi aliud distinctum efficeret poterit.

Testimonia vero Aristoteles in favorem aliorum, qui puram relationem sicut esse portant, à nobis opposita, nihil aduersus communem sententiam, quam tuemur, efficiunt: immo potius primum ei fauerit, quia in prædicamento ad aliquid, sicut, & alia absolute ad aliquid esse assertum Aristoteles iuxta antiquorum sententiam, quorum definitio comprehendit omnia, que quovis modo respectum important, ex quibus plura eis opposuit aliorum prædicamentorum respectum importantia secundum dici, quae in prædicamento ad aliquid forent collatada, si definitio illa esset armittenda: quae ideo virtuosam esse censendam intulit, cum Categories plures cum prædicamento ad aliquid confundat. Inter res autem absolute aliorum prædicamentorum respectum secundum dici claudentes, quas in eum finem enumerauit, sunt sicut, unde potius ex eo deducitur efficas argumentum, quo probatur ex mente Arist. non purum respectum, sed absolutum simul cum eo importare.

Definitio etiam dispositionis, quam alio loco designauit Aristoteles, conuenit quidem prædicamento sicut, at non includit solum respectum, sed modum quoque absolutum, in quo, quod dicitur esse ordinem habentis partes secundum locum, cuius talis est tensus, dispositio est modus rei taliter se habentis secundum partes in loco, vel secundum potentiam, aut aliquid tale. Constat autem de alijs generibus dispositionum eadem definitio comprehensis, non perum respectum, sed modum absolutum importare, licet dicantur esse ordinem habentis partes, ergo pari modo sicut absolutum quidquam simul cum respectu importare poterit, etiam si eisdem verbis definiantur.

Ad Arist.
resp.

10.

Fasit com-
muni opi-
nioni.

Expositio
dispositio-
nis.

n.

De constitutione, & proprietatis bus- ini prædicamenti.

*G*enera, & species huius prædicamentorum colliguntur. Alius Magnus lib. de sex prædicti. prius tract. de positione. cap. 1. & D. Thom. opusc. 48. cap. 2 afferentes post superium gen. nus effic., & que, vel non aequa esse positum, seu recte, aut reflexe, sub quibus continentur sedes, staret, iacere, cubare, & ex his coordinatione resultare.

Proprietates vero duas ei attribuntur, Alius quidem cap. 3. 4. &c. 5. D. Thom. cap. 3. ope ratio tratio carere, & magis, minusue non subsistere, que communes sunt, & ubi, & alijs prædicamentis. Gilbertus addidit tertiam, que est proxime assistere substantiae, quanquam, & haec potius videatur attribuenda prædicamento sicut, immediatus assistenti nostro modo intelligendi, cum prius intelligamus corpus esse in loco, quam talem in eo habere dispositionem, sed cum eadem entitas situr duo haec prædicamenta, utique re ipsa conuenit proxime assistere substantiae modo iam explicato. Assistere autem substantiae idem videtur apud G. lib. significare: ac non vere, vel non propriè inhaerere ei, sed quasi ab extrinseco ei adesse, quod sic debet intelligi, ut verum sit sicut non inhaerere tanquam perfectum accidentem, quod rem vocamus, qualia sunt quantitas, perfecta qualitas, &c. sed tamquam modum, & ab extrinseco dependentem si vero Gilbertus velit, sic esse sicut assistentem substantiae, ut nullo modo inhaeret, falsa reputamus sententiam eius: in d. scursu huius cap. a nobis refutatam.

Situs pro-
prietates.

12.

13.

Prædicamentum Habere.

*V*itium est prædicamentum habere, vel habere, sic à Gilberto definitum; *Habere.* *Habere* est corporam, & eorum, que circa bere. corpori sicut, adiacentia, pro cuius descriptione expositione obseruandum est ex doctrina Aristotelis 5. Metap. cap. 20. text. a; & D. Thom. opusc. 48. tractatu de sex ultimis prædicamentis cap. 3. multas esse acceptiones huius, quod est habere, ex quibus præcipua sunt, quae sequuntur, quas enumerare operæ pretium est, ut pro prima huius prædicamenti eliciantur: habere in primis aliquid dicitur, ita ut inter habentur.

Habebit

utem,

Nota ex do-
ctrina A-
priorum huius prædicamenti eliciantur: habere in primis aliquid dicitur, ita ut inter haben-

tem, & rem, quam habet, non sit respectus realis, sed solius rationis. Ut homo dicitur habere substantiam, pedem, vel manum: habere quantitatem, vel qualitatem, cetera vē accidentia, quae ei inhaerent, & eiusmodi acceptio generalis est, nec distinctam habet rationem à propria eius, quod habet, & eorum, quę habentur, nam habere substantiam pedes, & manus non est aliud, quam esse hominem ex his constitutum partibus, habere quantitatem esse quantum, habere albedinem esse album, & sic de ceteris, vnde non constituit eiusmodi habendi modus praedicationum ab eisdem rebus diversum.

II. Accipio.

Alio modo dicitur quispia habere aliquid respectu reali intercedente inter habentes & habendum, ita ut non sit aliud habere, quā illud respicere, quo pacto pater dicitur habere filium & ē conuersus filius patrem, & quemadmodū habere solum respectum importat sic non est ratio ab eo distracta, sed ad idem praedicationum relationis pertinet habere patrem vel filium, ac ordinari ad illum.

III. Accipio.

Quādam tertio dicuntur habere aliquid, respectu quidem intercedente, non ramo ea ratione, ut habere sit idem, quod celpicere, sed ei quod habetur, proporcionari, commensurari, vel adaptari: ita ut habere modū absolutū importet eius, & aliud habere dicitur cum quodā respectu transcendentali ad illud, quod habetur, non tanquam ad terminum, sed tanquam ad aliquid, cui habebus adaptatur, & secundum modum eius diversum sic habere diversum est: & iuxta hanc acceptiōnēm res dicitur habere durationē, aut in ea esse, habere locum, vel esse ab eo contentum, habere positionem, vel situm, habere denique vestem, vel arma, à quibus vestita, vel armata vocatur. Itaque iuxta diversum modum habendi, diversumque respectu reali, quę habetur, distinctum praedicationum constituitur, habere durationē vel in ea esse appellatur *quādū*, quo verbo modū essendi in tempore importatur, habere locum, ubi, habere in loco positionem partium, *situs*: esse autem vesti accommodatum speciale modum denotat, à ceteris distinctione, idē speciale praedicationum constituit, quod *habitu* idcirco vocatur, cum tamen praedita species habeant appellationes: quia quāquam in eo coenuant habere locum, vel durationē, situm, vestem, vel arma, quod res est, quae habentur extra se: sunt corpori habiti, nihilominus ratio habendi quasi gene-

talii est in ceteris, ac præter illam aliā habet speciale, idē speciale appellationē sortiuntur ea deductam, at vero specialis modus accommodationis respectu vestrum talis est, ut non aliam appellationem ab habitu, vel habere mereatur: ratio huius distinctionis est, quia & si vestes, & arma sint extirpata, persistunt tamē ad ornarum corporis, quod sic est se se accomodat, ut ratione accommodationis propriam ē ea habere dicatur, quia speciali modo à ceteris (ut pote) multis non communī.

Et iuxta hunc modum specialem intelligē. Quae accepta est præfata descripō, *habitus* est corporis, ut sitibus eorum, que circa corpus versantur, adiacentia: ius praedicationis si iuxta ieruani acceptiōnē generali camētū modo consideratum accipiatur, *vix*, & quādo, & positionē coenuant inveniuntur, nam & *vix* dicitur *habitus* corporis, vel corū, que sunt circa corpus adiacēta, *ia*, circa corpus enim est locus, illudq; circu... sit: *bens* modū adiacentia habet: verum tamē, quia non sic habetur, ut in se contenta sit, ad eius ornatum pertineat, non propriè de eo accipi potest nec de *sit*, & *quādo*, sed solum de corpore, & c. s., que circa corpus sic sunt adiacentia: ut planē insinuat *Gibertus* vel bis statim sequentibus, que sic habent: secundum quādū quidem habere, illa vero dicuntur haberi, in plurali vero corporum esse dicitur, & corū, que circa corpus sunt adiacentia: quia speciali quodam titulo exemplarib; actu, & necessario coniunctis refusat adiacentia, quas appellatur *habitus*, nisi enim vestes, vel arma a *itu* sunt in corpore, non dicuntur haberi ab eo, quod in ceteris non repertus, nam & *vix* repetitus sine actuali circumscriptione loci, & *situs*, vel positione, sicutque de ceteris. Accedit etiam, sāpē requiri plura esse, quae habentur, ut *habetum* confurgat, nec enim solum, clypeo, vel sola hastā, vel lōca etiam dicitur homo, sed plus, bū ind. get armis ut supliciter talis dicitur, sed nec vestitus dicitur simpliciter, nisi pluribus concurrentibus, quibus diuersae partes corporis ornantur.

Supradictum genus huius praedicationis in abstracto non habet commune nomen, sed variis potest ratio habita, vel rīm quod est *habere*. Supradictum in concreto vero habere, vel *habitu*. Inter me genus, & dia genera, ut quātanquam in subalternis spē species habet, proxime dividitur, sunt vestitum esse, armatum esse: cuiusmodi dividuntur in alias species armas, quales sunt, tunica et c. s., lorica, tuta esse, individua verā pectrum, vel Ioannem esse.

esse calceatum vel loricatum.

I. Proprietatis huius sunt tres, prima, magis, minususc suscipere, nam eques armator pede te dicitur, magis item calceatum dicitur, qui calceamentis, & caligis ornatur, quam qui solis calceamentis, nec rami cunctis conuenit generibus, vel speciebus huius praedicamenti, nam non dicitur magis aliquis vestitus, vel magis loricatus, quam alter, unde commune porius accidentis reputatur respectu habitus magis, minususc suscipere, quam proprium, cum neque omnibus conueniat, nec solis eius speciebus: imo adhuc hoc modo non dicitur habere, magis minususc suscipere nisi modo quodam improppio, vt bene adnotauit Diu. Thos. opusculo 48. tractatu de sex ultimis praedicamentis cap. 3º quo magis tale illud solemus appellare, quod à pluribus formis eiusdem conditionis denominatur, quam aliud, vt ignem plura ligna simul calefacientem magis calefacere solemus dicere, quam alium, quam qui unum tantum calefacit, sed quis excessus iste ad extensionem potius, quam ad intensi nem perinde improppie ab eo dicitur vnum magis tale, quam aliud, nihilominus, quia una la alteri ex sex ultimis praedicamentis extrose se denominantibus attribui potest nisi praedicamento habere, properea Gilbertus ei attribuit hanc proprietatem, quam constat habere posse, licet contrarium careat, vt in secunda proprietate dicitur.

II. Proprietas. Secunda proprietas est non habere contrarium, quæ cunctis speciebus conuenit, non solis, cum alijs sit praedicamentis communis, esse enim vestitum, & armatum, esse item calceatum, & loricatum non sunt opposita, etiam si diversa sint, tanquam species eiusdem generis sive de ceteris censendum est.

Ultima proprietas soli habitui communis est in pluribus consistere: vt enim indicate capimus inter sex ultima praedicamenta, quæ extrinseca appellantur, solus, habitus plurim ad iacentiam importat, quorum vnum actu in alio existere necesse est, nisi eniat corpus sit vestibus, & armis adaptatum, & vestes, vel arma modo simili, ei adoptentur, in eoque sint, non dicetur vestitus, vel armatus, quod in alijs non reputatur necessarium, cum & ubi, & si, respectu vnius tantum loci completa sint, unde in uno solo esse possunt.

AN HABERE, VEL HABITUS, sit aliquis modus intrinsecus inherens subiecto.

DIFFICILE est hoc (vt vidimus) in alijs praedicamentis, sed in hoc vere difficultum, quanto minus entitatis habere videtur. Quare moderni quidam ab hac difficultate se expediti, negantes esse speciale praedicamentum, quia nihil videtur homini intrinsecum accrescere ex eo, quod vestitus, vel armatus sit modo, cum prius nudus, aut inertius esset: vestis enim ei non inheret, cum sit substantia: neque ex eo quod ipsum circumstat, quidquam ei inherens imprimat, sed extrinsecum omniū habere dicimus, quod prius non habebat: unde denominatio ipsa vestiti, vel armati extrinseca iudicatur. Sola autem de nominatio extrinseca nequit speciale praedicamentum constitueri, nam praedicamenta (vt iam saepe terimus) vel natura rerum sunt vel modi certe eis realis inherentes subiectos si de accidentalibus sit sermo: extrinseca autem denominatio nulli inheret, quare non est accidentis reale, nec modus eius, non ergo valeat praedicamentum constituere.

Hic tamen modus dicendi à ceteris rejicitur. Impugnat, & merito quidem, quia de numero praedicamentorum denario, quæ posuit Arift. & receperit: cù voix eius Peripateticorum schola multa ex sanctis Patribus, nō licet, vel vnum deme re: induerit namq; in his adhuc vltimis generibus speciales quoddam rationes, specialesq; modos accidentis realis (licet lubricæ facis, & nullus fere momenti) ex quibus genera quedam, & species, coordinari possintque praedicamentales debiles coacti, quare & nos omni consistu ea tuam etiam debemus. Facilius esset quodam ex eis tollere, factio quidem, sed nō subinde verius, nā veritatis defensio difficultior esse solet.

Propreterea ex modernis alijs, adiungentes habent esse speciale praedicamentum esse, tenent esse denominatio intrinsecus, vel inherens importare, sed minime in sola denominazione extrinseca à vestibus, extrinseca vel armis consistere. Quid ut ostendant: quae sunt esse in singulis consideranda preflupponi, tempore formam: subiectum formæ: sectum, quem ei forma tribuit, denominatioemque

I. Sententia, non esse praedicamentum.

1 L.

Ratio cons.

12

v

I. Ratio.

iuxta conditionem eius, & concretum ex forma, & ex subiecto resultantis, ut in qualitate albedo est forma, corpus subiectum effectus, formalis esse albi, & concretum est album. In proposito vero forma, vestes, vel arma, à quibus homo denominatur vestitus, aut armatus, subiectum est corpus, effectus nō est aliud præter vestitum, vel armatum, & concretum est vestitum, vel armatum, ex his autem quatuor certū est vestem, vel arma nō esse formam accidētalem, sed ad prædicamentum substātū pertinere, corpus etiam, quod subiectum est, ad substantiam pertinet, effectus autē, quē ei vestes imprimunt, nullus est, sed solam denominationē extrinsecā ei conferunt, quare vestitum esse nihil intrinsecum importat, & ita denominationē formalis intrinseca nō est, sed portio sententia seca, & consequenter vestitum esse nihil intrinsecum, vel inherens importabat, neque prædicamentum *Habere*.

II. Ratio.

14.

Secundo probant, quia in corpore, quod induitur, præcise ex adiacētia vestis nulla res, vel modus realis pululat, nisi forte relatio propria qualitatis, aut cōactus, vel similitudine, de qua cōstat ad hoc prædicamentū non pertinere, unde sit, hominē absq; intrinseca sui mutatione vestibus, indui, & spoliari per extrinsecā solū vestidū ad iacentiam, ergo habere nihil intrinsecum, vel inherens importat. Neq; si quispiam velit aliquid intrinsecum ei attribuere, excogitari potest, quid nam illud sit quare sine fundamēto ei attribuetur.

Vera sententia statuitur, & probatur.

Vera sent.

15.

Probatur
ex Arist.

16.

MAgis tamen oppositam probo, quam ex definitione G. lib. iam relata elicuit expōsitorēs alij, videlicet modum aliquem pululare in corpore vestito, vel armato ex vestium, vel armorum adiacētia, vede aliquid intrinsecum importare prædicamentū hoc, & non solam denominationē ex grisea. Sed quid nam modus iste sit explicare, hoc opus hic labor est. Tamen, si Arist. consulamus, maximum apud ipsum repertum huiuscē tei fūdamentū: nā 5 met. c 20. hac de habere, q̄ hoc prædicamentum constituit, scribit. *Habitu* autem dicitur uno modo tanquā quidē habentis, & habiti est, sicut aīs quidē, *aut norma*: nā cum hoc quidē efficit, illud verò sit, est media effictio, ita ex habentis vestē, ex vestis habita est medius habbitus: hīc itaq; habita, quidē non cōtingit habere maiusfūmū effit, ad infinita, nā prequeretur, si habita

effit habiti b̄b̄tere: quib⁹ duo expresse docet: p̄tū, inter vestē, & vestū hominē aliquid esse medū eo pacto, quo inter agēs & effectū aliquid est mediū, quod actionē vocamus, & medium hoc vocat actū habēdi, seu habitionē (ut ita loqui licet ad hāc explicādā) secundū, eiusmodi actū medium docet, nō haberi alio habitu, nō in infinitū procedaiur, sed se ipso haberi, cū sit ratio habendi vestem, vel arma. Et ex priori hoc argumentum colligo.

Inter vestē, & hominem vestitum est aliquid medium, ergo, vel reale, vel rationis: non rationis, tum quia datur ante opus intellectus, tum datur vestitū esse, tum quia hoc medū aequiparat Arist. actioni inter agens, & effectū mediū, hāc autem est medium reale, ergo & illud, sed hoc reale, aut, non esse vestem, neque hominem, ergo aliquid præter hāc, non substantiale, ut ex se parer, ergo accidentale & in homine quidem, qui vestem habere dicuntur: erit igitur aliquid sibi inherens ex adiacētia vestitū relatum, vi Gilbertus doruit.

Ex posteriori verò efficax aliud elicuit argumentū, idē confirmans: nam si de illo, quod mediū est inter vestem, & hominem, affirmat Arist. non medio alio haberet, sed se ipso, cū sit ratio habēdi aliud, sed quod habetur, & scipio habetur, aliquid reale est, & intrinsecū: nā denominationē extrinseca, cū nihil sit in re denominata, non dicitur haberi se ipsa, nec media alio. Et certe si extrinseca tantum denominationē est, alius habendi vestem, nihil incommodo forer, quid media alia denominationē extrinseca habetur, & in infinitū procederet: in his enim, quae nihil sunt in rebus denominatis, quid refers in infinitū abire? & in infinitū multiplicari nisi ergo Arist. tentaret aliquid reale intrinsecum esse, non esset solici ḡm, an se ipsa habetur, vel media alia, neque in infinitū esset abeundum?

Nemūlla ex predicta sententiā coligantur.

EX his constat *Habere*, vel *habitu*, seu *est* habendi aliquid reale intrinsecum esse præter vestem, & hominem, à quo dicitur homo formaliter habere vestem speciali denominatione huius prædicamenti, sicut à ratione formalē r̄bi corpus *vibiceum*, vel habere r̄bi: formaliter denominatione denominari diximus, nam à veste extrinseca solūm denominatur, & propriis huius prædicamenti; nam homo idem vestem possidens, quanquā ea nō sit in-

97.

sit induitus dicitur vestem habere communis
tamen denominatione, sicut dicitur habere
pecunias.

Egregius
Art. locu-

s ad id con-
firma: dū.
18.

Quid autem hoc reale, & intrinsecum sit,
in quo possum esse rationem formalem huins
predicamenti assertimus, ex doctrina eiusdem
Art. st. 3. l. b. de partibus animalium cap. 1. eli-
ciendum est, ubi docet naturam cunctis ani-
malibus contulisse vestes, quibus tegantur, &
arma, quibus se defendant ab alijs, & offendere
ea valeant, cum opus fuerit. Quibusdam
namq[ue] pilos pro vestimento cōculis, corium,
vel corticem alijs, vel quid simile: quibusdam
item dentes pro armis, alijs cornua, vel vinci-
gues, solum hominem nudum protulit: ei ta-
men intellectu tribuens, cuius lumine ductus
propria industria possit vestes, & arma sibi
comparare, ac de cunctis rebus externis ea
confidere.

Primum il-
lustrū nota.

19.

Ex quibus duo licet colligere valde noran-
da, in quibus à ceteris animalibus differt ho-
mo. Primum est, quod aliorum vestes, & arma
sunt partes integrantes suorum corporum, va-
de non propriè ea habere dicuntur, sed com-
muni tantum ratione, sicut dicuntur habere
pedes, & manus, aliacq[ue] partes corporis: vestes
vero, & arma solus hominis sunt quedam
alia corpora sibi extrinseci, eique proinde ad-
dicere dicuntur. Ex quo etiam sic, vt propriè
ea habere dicatur, & speciali ratione denomi-
natur vestitus, & armatus, eique propriè con-
venit praedicamentum *Habere* cum suis spe-
ciebus: vestitus quidem similes, armatus
equos, sed neque vestita illa dicitur, nec ar-
matus iste, nisi per quandam similitudinem, &
analogiam ad hominem, quare per reduc-
tionem dum raxat pertinent similes denomina-
tiones ad hoc praedicamentum.

II. Illus-
tratio
notata di-
gas.

20.

Deinde oritur aliud discrimen, nempè ve-
strum, & armorum loco, quo homini natura
non contulit, dedisse ei naturalem aptitudi-
nem, & accommodationem ad illa eadem in-
duenda, ratione cuius se se ei speciali ratione
accommodat: & ratione huius aptitudinem, &
accommodationis specialem ei ornatum, &
quasi naturalem vestes, & arma conferunt, cę-
teris vero animalibus, nec talera dedit aptitu-
dinem, & accommodationem, quare nec ve-
stes, nec arma eundem ornatum tribuant, sed
quasi artificiatum, & quodammodo similem
iuxta maiorem, vel minorem similitudinem,
quam habent cum homine. Dum ergo homo
nudus est solum habet aptitudinem: & quasi

aptitudinem accommodationem ad vestes,
& arma, at dum eis induitur in actum prodit
potentia illa, non qui sit actio, aut passio, sed
modus certè actualis, & realis accommodatio-
nis actionis, & passionis similis, in quantum
vestes, & arma dicuntur vestire & armare ho-
minem, & homo ipse vestiri & armari, vesti-
tusque, & armatus esse: & modus iste actualis
habitus, seu *habitio* vocatur, quem planè posuit
Aristoteles med. um inter vestem, & homi-
nem, & de quo dixit, *Quod non habetur medio
actio*, Ne in modis, & entitatibus realibus pro-
cederetur in infinitum.

In hoc deum modo posita est ratio forma- Modus pro-
lis huius praedicamenti, à qua formaliter deno prius huius
minutus homo vestitus, & armatus, à veste ve- prædicati-
onē, & armis extinseci tantum denomina- menti tra-
datur.

21.

Hic deum modus absolutus est, homini in-
hæreas, claudens nihilominus respectu quen-
dat secundum dici ad vestes, & arma. De quo
locutus videtur Gilbertus, dum assertu habitum
esse corporum, & eorum, que circa cor-
pus suum, adiacentiam: hoc enim peculiare ha-
bent se vltima praedicamenta, quod non nisi
medijs extrinsecis adiacentibus possunt rebus
conuenire, nec modi reales, atque intinseci,
quos verè important, nisi eis medijs pullulaer.
Vnde prouenit, vt extrinsecas denomina-
tiones claudant, ad quas attendens D. Thom. &
alijs, assertuerant esse denominations extin-
secas, non tamen ita putas, aut solas intelligentes,
quin modos reales, & intrinsecos impor-
tent, scilicet enim nequirent Praedicamenta
constituere.

Impugnat secunda sententia, & argu- mentum oppositū fit sat.

Secundum igitur opinionem sic impugna Probarur
re possumus. Denominatio extinsecā ni- non esse de-
hil est in re denominante, vt in vestibus, nominatio-
& armis notum est, quibus nihil accrescit ex nem ex-
eo, quod eis homo induatur, in re vero deno trinsecam
minata nihil ponit, quare in Deo, cui nihil rea- Habere.
le nouum aduenire potest, admittuntur deno-
minations extinsecas de novo ei aduenten-
tes, ob quas neque in genere, neque in prædi-
camento colloccari admittuntur. Ergo tales de-
nominations neque fundare verum ge-
nus, veramque differentiam, aut compositionem
veræ species, ac proinde nec sufficere pos-
sunt ad praedicamentum constitutendum.

22.

Hhhh 3

Ecce,

Confirmatur.

23.

Et certè, si denominationes sufficienter, innumerata penè forent prædicamenta multiplicanda iuxta multitudinem harum denominationum: ut probat secundum argumentum. Nam ens reale, quod dividitur in decem prædicamenta, veram realem entitatem importat, sub qua fundantur gradus generici, differentiales, atque specifici, ex quibus prædicamentalis ordinatio coalescit, ergo prædicamentum quodlibet vera entitatem realem importare necesse est, à qua si excludatur, nihil se ipsa vera erit, sed extrinseca denominatio non est vera entitas realis, cum nihil in re denominante, vel denominata ponat, & verè Deo, sicut creaturis adueniat de novo, ergo nec prædicamentum poterit sola constitutere: quare si prædicamentū hoc verū est, necesse est *Habuum*, vel *Habere*, præter denominationē extrinsecata, quā vestes, & arma conferunt, aliquem modū gealem, & intrinsecum inherenter importare.

24.

Nec argumenta primæ, & secundæ opinionis opponiū probant: in quibus tria aduersus nostram opponuntur eodem modo diluenda: Primum est, vestes, vel arma nihil realē imprimere homini, sed vestiri posse absq; sui mutatione, vestibusq; spoliari: secundum, nihil realē pullulare in corpore ex eo, quod vestibus, vel armis circundetur præter relationem propinquitatis, vel contactus, unde vestimenta esse sola denominatio extrinseca est. Postremum, nullam dari formam, à qua denominatur vestimentum, vel armatum præter vestes, & arma. Quæ omnia neganda sunt, assertendumq; realē modū a qualis accommodationis ad vestes, & arma pullulare, dū homo eis induitur: nam apertudo realis, & naturalis, quam ei natura contulit, quasi in actuū exit per vestimentū, & armorū coaptationem: nec mirum hoc est, cum ex eo solum, quod homo sedeat, vel stet, aut alia ratione se habeat sedēdo, vel stando, aliquem modū realē, & intrinsecum comparare constitutū prædicamentum *fūm*, similiter ergo comparare dicimus actualis accommodationis per motum localem, quo sibi vestes, vel arma accommodat, quasi ex consequenti productum per motum localem intercedentem, & distinctū quidem à reali praesensia, vel *vbi*, ratione saltē ratiocinata, quod Tatis est, ut distinctum efficiat prædicamentum. Ab hoc ergo denominator habens, ab hoc vestitus, vel armatus intrinsecè, & formaliter, à vestibus verū, vel armis solum denominazione extrinseca. Unde intrinsecum est

etiam sūo modo concretum huius prædicamenti, à forma inherenti denominatum.

QVAESTIO VNICA.

SEX VLTIMIS GENERIBUS COMMUNIS.

An aliquid formaliter inherens importent, vel solam denominacionem extrinsecam?

Quedam de singulis hisce generibus in proprijs locis ad eorum naturam commodius explicandam tradere coacti sumus, nunc verò uniuersaliter discutiendum est, in quo nam eorum rationes consistant, videlicet in sola denominatione extrinseca, vel aliquid potius intrinsecum, seu inherens importent, & an hoc sit absolutum, vel respectuum, aut quasi ex vitroque mixtum: & ut veram fatear, confuse admodum loquuntur de vitroque interpres Aristotelis, ita ut vix possit discerni, quid quisque sentias, placet ramet ad quatuor sententias referre eorum placita, duas quidem extremas, ac duas medianas, exclusa in primis singulari eorum sententia, quam retulit P. Foasœa s. metaph. cap. 7. quest. 3. qui tenuerunt sola quatuor prima esse propriæ prædicamenta, reliqua verò sex quasdam potius ex eis complicationes, atque hac de causa Aristotelem genera eorum, atque species perfunditorie distinguisse: patet enim quam sit expresse eidem Aristotelī contraria, qui cap. prædicamentorum ultimo actionem, & passionem cura exercit quatuor tanquam vera prædicamenta enumeravit, quod & fecerat cap. de complexis, atque incomplexis, proximè ante prædicamentum substantiaz posito, sed quia nimis sunt imperfecta, neque eorum est adeò frequens in scholis viis, perfunditorie genus, atque species eorum recentiuit.

Tractatur opinio Scoti de relationibus extrinsecis aduenientibus, & in illis constitentes horum sex prædicamentorum essentiam.

Primum igitur extrellum tenuit Scotus Scotti scilicet in 3. dist. 1. & quest. 1. in 4. dist. in quest. 1. tenit, & quod-

& quodlibet n. quest. 4. quibus locis primum excoigituit quadam distinctionem relationum, nam alias esse ait intrinsecus aduenientes, q. id positus fundamento, & extremis, necessario insurgunt, quales sunt relationes paternitatis, & filiationis, qualitatis, & similitudinis: quasdam alias extrinsecus aduepientes, quæ extremis adhuc, & fundamento existentibus non necessario sequuntur, ac propriea ab extrinseco potius, quā ex natura extremo-tū proveniente, eiudemodi sunt relationes vaionis inter materiam, & formam, & inter locatum, & locum, cum constans sit materiam, & formam existere in rerū natura, locum item, & locatum, nec tamen oriū relationem vaionis, vel locationis, seu contingit, sed separata adhuc esse, vt duū anima rationalis à corpore separatur, & locatū tali loco quodam circumscriptum, alio longe diue: so nunc contioetur conservato priori, tales igitur relationes importare ait lex predicamenta vltima, in quibus corū ratio constituitur.

Fundamen- Potissimum autem eius fundementum hoc **tum eius.** est Petrum, gratia exempli, esse in loco, vel habere *vbi* (eadem est enim de ceteris predicamentis ratio) nec est Petrus ipse, nec locus eius circumstantia, sed relatio eius ad locum, nihil enim per motum localem acquisitum reperimus præter hanc relationem, in ea igitur sola ponenda est formalis ratio predicamenti *vbi*, & sic de reliquis predicamentis: erit itaque predicamentum *Quando* relatio corporis ad tempus, in quo esse dicitur, *fīs* relatio corporis secundū partes ad locum: predicamentum actonis relatio ad principium à quo egreditur: passionis ad illud idem, in quantum formam in pulsū imprimit, habere denum relatio corporis ad vestes, vel arma, quib⁹ vestimenta, vel armatum denominatur, separari autem ciuismodi sex principia à predicamento *ad aliquid*, sufficienter putat Scotus relationū diuersitate, nam predicamentorum illud constituitur relatione intrinsecus adueniente, hinc vero relationibus extrinsecus aduenientibus valde diuersis.

Ad hoc pertinet extreum opinio Capreoli, & Sonzinatis assertorium hec vltima genera-
ra esse puras relationes, vel respectus, licet di-
stinctionem relationū Scoticam minimē ad-
mittant, verba enim Capreoli p. 2. distinct. 2.
quest. 1. in solutione ad L. argum. secundi or-
dinis contra secundam conclusionem sic ha-
bentur. *Sed plenius considerandi apparet, quod arc-*

*vbi, nec quando, nec fīs, nec habuum fuit quid ab
solutum præcisè, nec absoluū simul cum respectu,
vel sub respectu, sed positis dicant quaslibet potius
respectu, seu habitudines, seu comparationes rerum
absolutarum ad locum, vel tempus, vel ad res ex-
teriorū adiacentes, vel applicatas, quod nubis appa-
ret prouinc. &c. Et Sonzinas 5. metaph. quest.
6. in solut. one ad 4. sic loquitur: *Ad 4. dici-
tur quod falsum assumitur, nō enim dico, quod vbi
sit relatio locati ad locum, vel loci ad locatum, vel
etiamque similis, sed dico, quod est respectus fun-
datus super relatione locati ad locum, in ipso interno
loco non est aliquis respectus realis huic correspon-
dens. Id inquit de ceteris prædicamentis se-
cundū proportionem fecit.**

Impugnat sententia Scotti.

Extrēmū hoc tribus de causis à medio Reischutus veritatis recedit. Prima quidem, quia relationes esse telationes, quales Scotus ponit Scotti.

planè repugnat. Secunda, quia etiam scilicet daren-
tur, non est possibile in eis consistere tria ex

his predicamentis. Postrema, iam quod con-
sistet in prædicamento *Ad aliquid* haud qua-
quā possit distinguiri. Primam causam ostendit, L.

Impugna-

do: impossibile est aliquam esse relationem,

*quæ posito fundamento, & extremis non con-
surgat, ergo absq[ue] fundamento configun-
tura Scotti: probatur antecedens euidenti qua-*

*dam inductione in exemplis ab eodem pro-
ductis, materia & forma sunt extrema relationis,*

*quam appellamus vaionē fundaram ab-
que dubio in actione, qua mediante vniuntur,*

vt in generatione, vel quapiam alia, sed posita

hac actione naturaliter sequitur relatio, erit

igitur intrinsecus adueniens. Probo iterum, Confira-

*lū posita actione, quā vnitatem appellant, na-
turaliter ponitur eius terminus, cum actionem*

*sine termino *Ad quem*, ex quo propriam caput*

speciem, dati repugnet, sed terminus vnitatis

est res cōstituta ex vnitatis partibus, vel par-

tes ipsæ vnitæ, ad quem naturaliter sequitur

relatio vnitatis inter easdem partes, non est

*enim intelligibile partes esse vnitatis, vel con-
stituentes totum, quin referantur relatione*

*vnitatis, ergo repugnat nō sequi talem relatio-
nem positus fundamento, & extremis. Et idem Confir. I*

hic argumentū in vniione personali Verbi Di-

uinī, cum facta Christi humanitate, in qua

exemplū defunxit Scotus: persona enim Verbi

*Divini genetrix, & humanitate ex tempore con-
ditā positis simul cū actione diuinā, per quam-*

vniuntur.

vniuersitate, quam iure vocant vniōnem, statim sequitur relatio realis vniōnis ex parte humanitatis, quam Dignum Verbum terminat.

Conf. III. *Esi propriam conditionē vbi consideres, tandem reperies, nam relatio locati ad locum, vel loci ad locatum, seu etiam virtute (si realis esse ambas ponit Scotus) fundatur in approximatione, aut commensuratione locati ad locum, vel circumscriptione loci ad locatum, qua simul cum extremis posita planè est impossibile non ostendere relationē, & modo similiter posito quocumque alio, quod datum relationū fundamentum vocetur, ergo nulla est talis relatio, quæbis positis nō ostendatur, vel quæ extrinsecus adueniens merito appellanda sit. Hoc argumentum quasi digito offendit (in ea quidem sententia) Scotorum deceptionem, nam cum duas non sint relationis extrema, nisi ut stant sub fundamento, à quo relatio procedit, non est intelligibile simile cum eo ponit, quin relatio ostendatur, ipse vero in exemplis de signatis nuda extrema dumtaxat ponit, quibus non adiungit verū relationis fundamentum, sic autem positis mirum non est, si desit relatio, quemadmodum duobus positis hominibus, nisi ponas processionem vius ab alio, quam vocamus generationem, quæ vero est ratio fundandi relationem paternitatis, & filiationis, non erit ponenda relatio, quia nec extrema sunt relationis, nisi in quantum vius homo ab alio procedit.*

Sed ostendamus iam secundam falsitatem causam de prædicamentis actionis, & passionis, ac deinde de prædicamento vbi. Actionis, & passionis apud Aristot. 3 lib. physicorum sunt idem motus, qui ut ab agente egressus est actio, ut in passo receptus passio, motus autem nō est formaliter relatio, sed absolute quid, probatur evidenter, quia est quoddam fieri rei absolute, ut qualitatib, vel quantitatib est itē fluxus formæ à principio, est præterea eadem res cum termino, nemp̄ cum eadem quantitate, & qualitate, ergo pugnat cum intrinseca conditio actionis, & passionis esse formaliter relationes: & confirmatur, Quia apud eundem Aristotelem eodem 3. physicorum lib. actio non est in agente tanquam in subiecto, sed in passo, ut illud extrinsece denominat, at relatio agentis ad passum est in ipsorum agente, quod formaliter constituit relationum, ergo actio, quidpiam est valde à relatione agentis diuersa, sed de prædicamento vbi non est minus impossibile esse nudam relationem, si principiis

Aristot.
Confirm.

12.

ipsiis Aristotelis fidis est adhibenda: ipse causa physicorum in flatu ad relationē nō posse terminari mouit, sed neque ad aliquod ex s. x. vñtris prædicamentis excepto vbi, censet igitur vbi, quod motus unum localem terminat, non esse solam relationem, sed quipiam absolute. Videlicet Scotus argumentum hoc, probat respondens hanc esse expressam philosophi decisionem, sed responderet eum de solis relationibus intrinsecis aduenientibus loqui, quibus non annumeratur vbi, quod relatione extrinsecus adueniens est, ac proprietas bene potest terminare motum. Sed quam sit fruola haec solutio, facile ostendi potest, si mentem Aristotelis rejeicimus, quem in primis talem relationem distinctionem nunquam somnialis certissimū est, relationem autem in primis ad terminandum motum idcirco statuit, quia absque subiecti mutatione acquiri contingit propter solam mutationem alterius extremi, sic enim simile hoc album alteri Rocca productus absq; sui mutatione, & si haec ratio de relationibus intrinsecis aduenientibus procedit, longè profecto melius de his Scotis relationibus, quæ quo magis procedunt ab extrinseco, facilius siue mutatione subiecti poterunt comparari: & tursus, si relatio acquiritur aliquando sine mutatione subiecti, ideo est, quia eius ratio est ordinado ad extrinsecum, ex cuius noua productione ostendit, quod per se motum communis est cum multis relationibus ab intrinseco, vel ab extrinseco prouenientibus, ergo commune est etiam non posse terminare per se motum, quare vbi, quod per se motum localem terminat, non erit nuda relatio.

Tertia tandem causa falsitatis ex duplice Tertia causa conditione relationis intrinseca ostendatur. La falsitatis. Relationis essentia est esse ordinem ad termini primi extream, vnde ab eo accipit essentiam, & speciem, irremi, sed relationes ab extrinseco insurgentis essentiales ordinantur ad terminum (quo simile cum fundamento posito, ait Scotus: non necessario consurgere) ergo eandem habent rationem essentialem cum relationibus prouenientibus ab intrinseco, cum noctis, hoc, vel illo modo produci, accidentarium esse, vnde sit ad eandem categoriam *Ad Aliquid referendas* esse similes relationes, etiam si admittantur: & si in eis posita est ratio horum generum, nequam à prædicamento *Ad Aliquid separabuntur*, ut probat secunda conditio relationis, nemp̄ eius totum suum esse est ad aliud se habere, vnde sit, ut vera relationis prædicamenta

14.

15.

dicamentū ad aliud nihil absoluū importent, sed solum relationem: hac enim de causa scientiam, & potentiam excludendas esse à prædicamento ad aliquid censur Aristoteles, quia ab solūrum si nūl cum respectu denotant, ratione cuius dituntur quidem ad aliquid, cum tamen verè non nisi ab solūra sint, sed totū esse harum relationū est ad aliud se habere secundā mentem Sciri, ergo si eis constituantur sex ultima genera, totum esse corū erit modo simili ad aliud ordinari, si quidem absoluū nihil continet, ergo absq; dubio erunt relativa prædicamenta ad aliquid, quoniamcunque relations ab extrinseco proueniant.

Secunda opinio ponens essentiam eorū in denominatione extrinseca.

II. Sententia.

Secundum extēnum ex diameetro oppositum proficitur, ultima sex prædicamenta rationem pure absoluū containere, non tamen inhārentem alicui subiecto, sed extrinsece adiacentem, & denominantē, & vt exemplum in prædicamento vbi constituent, nihil aliud esse volunt, quam locum, ut adiacentem & denominantem locatum, vnde dum corpus mouetur, hanc solum denominationem extrinsecā sibi comparat, vt loco circumscribitur. Est itaq; vbi in corpore locato nō inhāsue, sed per solum denominationē extinsecam, ita vt hæc sola, quæ non est aliud, quam habere locum, sit etius ratio formalis, quæ consequitur respectus loci ad locatum, aut locati ad locum, vel alterius ad alterum reciprocus, nō tamen pertinens ad essentiam vbi, sed quasi extra illam connotatus, & secundū proportionem accipienda est cæterorū prædicamentorum conditio. Extēnum hoc sic explicatum sequuntur Herueus quoddib. i. quæst. 9. Iauelius 5. metaph. quæst. ultima, Magist. Sotius cap. 9. quæst. vñica de sex ultimis prædicamentis, P. Fonseca ibidem cap. 15. quæst. 7. sect. 3. illud probabile reputat Sonzinas 5. metaph. quæst. 40. & 41. & Caiet. cap. prædicamentorum ultimo in ipsum propender, quanquam nihil determinet, & videtur doctrinæ D. Tho. consentaneum 3. lib. physicorum lect. 5. & 5. metaph. lect. 20.

II. Argumentum.

Et probatur primo argumento à sufficienti (vt aiunt) enumeratione partium: eiusmodi sex genera noti dicunt nūdam relationem, vt aduersus Scotum efficaciter probatum est, nec ab solūrum sicut cum respectu, quia hoc est

aggregatum, quodda n̄ per accide s̄ extēbus diuerlorum prædicamentorum, sed nec pūrum absoluū formaliter inhārent, nam communis est totius scholæ vox esse prædicamenta adiacentia, vel extrinseca, vt peculiares eorum conceptus ostendunt, etenim vbi nihil est aliud, quam circumscribi loco, quando mensurari tempore, vestimenta esse vestibus circundati, vel cooperiri, sicut de cæteris: superest igitur pure absoluū esse sed extrinseca, vt expōtuta est.

Secundo, quia Aristoteles prædicamentum II. Argum. actionis planè facit extrinsecum 3. lib. physicorum docens actionem nō esse in agente, sed in passo, constituere autem prædicamentum actionis in quantū in passo existens ab agente procedit, ipsumque extrinsece denominat, & de vbi tantudem sentit 3. physic. lib. cap. 7. text. 59. docens mobile per augmentum, & alterationem formam sibi inhārentem comparare, quantitatem videlicet, & qualitatem, nequaquam per motum localem, quod etiam D. Thom. confirm. quæst. 6. de potentia art. 3. contra genites cap. 81. & 1. p. quæst. 116. art. 3. quod si hæc duo prædicamenta saluantur in sola denominatione extrinseca, salubuntur etiam cæterā, neque opus est nouas exquirere entitätes intrinsecas in his minuissimis accidentibus.

Refutatur secunda sententia.

Extrēnum hoc vniuersaliter sump̄ū nō minus falsum est, nec minus doctrinæ Aristotelis aduersum, quā primū, præsentim quantum ad duo prædicamenta passionis, & vbi, de quibus sustineri nullo modo potest esse nūdam deominatione in extrinsecam, & quidē de prædicamento passionis expressa est sententia Aristotelis, actionem esse inhāsive in passo 3. lib. physic. text. 19. nā passum est, quod mouetur recipiens in se motum ab agente in ipsum, in eo igitur est tanquam in proprio subiecto formaliter denomiñato, sicut enim actio denominat principiū in quantum ab eo procedens, sic ratio passionis propria est in passo recipi, vsque adeo, vt modi intrinseci, quibus primo diversa censemunt hæc duo prædicamenta actionis, & passionis, sint egredi, & recipi, sed in subiecto recipi non est intelligibile, nisi per veram inhāsionem, ergo verè passio aliquid est formaliter in subiecto, & non sola denominatio extrinseca.

De *vbi* etiam aperte probauerit, qui cum sit terminus motus localis, necesse est in eodem mobili cum eo recipi: sed motus recipitur in mobili, ut docet expresse Arist. 3. lib. physic. in principio dicens: *Motum esse alii mobile*, prout mobile est, ergo in eodem recipitur terminus, propter quem comparandum mouetur, de ceteris etiam praedicamentis suis locis ostendimus rationes iutrinsecas importare.

Tertia sententia singuli generibus ultima, preter denominationem extrinsecam absolutam, intrinsecum quandam respectum assignans.

III. Et me-
dia senten-
cia.

Media inter haec extrema incedunt via ceteri omnes, utrumque elaudere arbitrati, nemopè absolutum cum respe-ctu, sed bipartiti sunt, nam quidam pro abso-luto ponunt solam denominationem extrinsecam: ut si de *vbi* loquatur, aiunt esse denomi-nationem extrinsecam contenti, quam cor-pus à loco suscipit, simul cum respectu localis praesentis: huius sententiae videunt frequenter monitione D. Thom. opusculo 48. tract. de sex ultimis praedicamentis scilicet per singula capita, sicut autem fundamentum vocum est, nemopè in tribus praedicamentis, substantiæ, quantitatæ, & qualitatæ collocata esse entia purè ab-soluta, & in praedicamento *ad aliquid* qui è re spectiva, ut igitur sex ultima ab eis separe: tunc, utrumque importare necesse est, nam si purè abso-luta clauderent, non separarentur à tribus, & si nudos respectus, reducenda forent ad praedicamentum *ad aliquid*.

Fundamen-tum.

Duo adver-sus hanc senten-tiam.

Sed aduersus hanc sententiam militant plu-næ duo illæ argumenta aduersus secundum ex tremum praescripta de passione, & *vbi*, etenim cum passio sit motus pro re in passo receptus, & motus abso-lutum quid importet mobili in-hærens, sequitur passionem quoq; abso-lutum quid, passo in-hærens importare. Secundo op-ponitur huic sententiae praedicamentum *vbi*, quod cum per se terminet motum localem & in eodem mobili cum eo recipi debet, cum conserueat respectum non per se terminari, ne-quit in sola denominatione extrinsecata abso-luta consistere, quia nec mobile per se propter relationem comparandam mouetur, nec pro-piter solam denominationem extrinsecam nihil in eo poterit, necesse est ergo aliquid abso-lutum, atque intrinsecum concedere praedi-camento *vbi*, ratione cuius localiter motum

per se valat terminare. His argumentis addo III. Arg. tertium de cunctis (nisi ego fallor) convincentes, nam si præter respectu nihil intrinsecum im-portant, sequuntur tales respectus esse relationes praedicamentales, probatur consecratio, quia cum non claudantur intrinseci in aliquo ab-soluto sed nudi in-hærent subiectis, sequitur ea denominare purè relationa, nihilq; abso-lutum continentia, sed quorum totu[m] esse sit ad aliud se habere iuxta definitionem Aristotelis, revo-cabuntur ergo sex ultima genera ad praedicamen-tum *ad aliquid*, & non constituent categorias ab eo distinctas: quod iam superius ex-ploratum est: necesse est ergo præter respectus aliquid abso-lutum subiecto in-hærent eis con-cedere.

Probabilior sententia fassimur.

Et ita sentit maior modesteri pars, que Verior sententia huius praedicamentorum rationem ex tendit. abso-luto, arg. intrinseci simul cum respec-tu constitui asserti, exceptus denominationibus extrinsecis, quas vno, vel alio modo im-portaret censem: & hoc mihi visum fuit semper magis eū doctrina Aristotelis, & veritate con-iunctum, & respectum quidem non solum in praedicamentis substantiæ, quantitatæ, & relationis de contrarietate lequens, praedicamen-to *vbi* ceterisque consequenti tribuit, sed vbi cunque de eis aliquid verbum facit, abso-lutum verò praedicamento *vbi* attribuit, s. lib. physicorum de eo docens, quod innotum localem per se terminet, cum tamen solam respectum per se terminare non admittat, quod verò abso-lutum hoc intrinsecum esse sentiat, cùtra controversionem esse debet, cum docet in eadem mobili iohærente terminum motus cum eodem motu, sed de praedicamento passionis expressius id concedit, aique frequentius 3. lib. physicorum, per tria priora capita ostendens in passo recipi, & consequenter de taliis ultimis generibus suis locis ostendimus & dō posse constitui per solam denominationem extrinsecas, in qua vera genera, veras differentias, & ex consequenti veras species ex vitroq; compositas reperiendi planè repugnat, quare nec vera praedicamenta, quæ non sunt aliud, quam coordinationes ex his coalescentes.

Sed quo nam p[ro]t[est]o abso-luto simul, ac re-spectivo constare possit, difficile quibusdam dubium. Visum est, cum ex diversorum praedicamentorum rebus non nisi unum per accidens consti-tui pos-

tui posse, & prædicamenta (ut pote primum diuersa) non se includant: at si rem accuratius expendamus, videbinus nec nouū id esse, nec singulare in his prædicamentis, sed nec impossibile, etenim duæ species qualitatis præcipue, videlicet habitus, & dispositio, naturalis potentia, & impotentia, præter absoluunt quæcias respectū ad actus, & obiecta, important essentiale quidem: si quidem per illū distinguuntur specie, ut habes apud Arist. 2. lib. de anima cap. 4. & ostendit natura eorum, nā nec scientia, nec potentia intelligi possunt nisi per ordinē ad obiecta, nec distinguunt specie: nemō enim hanc potentiam ab illa, vel hanc scientiam ab alia, specie potest distingue, nisi per diversa obiecta, sed hæc nequeunt ad eam efficiam pertinere, ut ex se constat, ergo pertinet absq; dubio ordo ad illa, à quo si absoluuntur, necesse erit à differentia speciei constitutive, ac distinguente absolui. Ceterū, respectus isti per hæc accidentia importati nō sunt relationes prædicamenti *Ad aliiquid* (vt superius vidimus) cū nec sint ad terminum, sed ad obiectum, vel quippiam aliud speciale, relatio verò prædicamenti *Ad aliiquid*, est ordinatio ad putrum terminum: ex quo discrimine satis aperte intelligitur diversitas virtutis: respectus: nam respicere aliud, ut purum terminum, hoc sibi vult, quod est relationem nullum aliud munus exercere, nisi referendi ad illā, & hoc est, quod Aristotleles, relationem prædicamenti *Ad aliiquid* ex propria sententia definiens assertuit esse: *Cuius totum esse est referre ad aliud sine ad terminum*: quasi dicat non habere aliud effectum formaliter, nisi ordinare ad terminum: & hinc procedit, quod relativum prædicamenti *Ad aliiquid*, aliud esse non habeat, quam ordinare ad terminum: at respectus secundum dicti non est ad aliud, ut ad purum terminum, quia officium eius non est ordinare, vel referre ut sic, sed unire, attingere, vel quippiam aliud præstat erga illud, ad quod ordinat, quod proinde non vocatur terminus, sed obiectum, subiectum, principium, aut quippiam aliud iuxta diuerlam naturam absoluti, quod præcipue importat: quo etiam sit, ut totum esse horum relationum secundum dicti non sit ordinari ad aliud, sed speciem rationē absolutum importent, quā respectus ipsi ad obiectum, vel aliud quippiam ordinant. Et propterea non sunt relationes prædicamenti *Ad aliiquid*, quorum totum suum esse est ad terminum ordinari. Huic adiunguntur discrimina aliud ex prefato ortu,

quod relationes prædicamenti *Ad aliiquid* accidunt rebus, quibus conueniunt. Respectus verò secundum dicti non sunt eorum accidentia, quin potius rationes eorum effectivæ complent.

Et ex vitroque discrimine intelligitur, relationes prædicamentales nō constitueret vaū per se cū hisce rebus quibus adiunguntur. Quia ex accidenti, & subiecto nequit vaū per se fieri, respectus verò secundum dicti, aut transcendentalis, cum non sint accidentia eorum, quibus adiunguntur, non componunt vaū aliquod accidentale, sed potius sunt complementum unius per se, in cuius ratione intrinsecā imbibuntur. Cessat igitur in eis difficultas de subiecto, & accidente, unum per accidens constituentibus: intelligitur etiam fieri ultima genera, ac cetera accidentia hos respectus includentia non contari ex rebus diversorum prædicamentorum: quia respectus isti non ad prædicamentum *Ad aliiquid* pertinent, sed ad eadem prædicamenta absolutorum, quibus conueniunt, si quidem in eorum effectivis imbibuntur.

Respectus denique isti, quos sex ultima genera simili cū absoluto importare afferimus, mo. non sunt transcendentalis, ut respectus inherenter aptitudinalis accidentis ad subiectum, quia non vagantur per plura, vel omnia prædicamenta, sed quilibet in solo prædicamento sui absoluti, in cuius ratione imbibitur, collatur: prædicamentalis est ergo, non qui per se constituit prædicamentum, ut relationes prædicamenti *Ad aliiquid*, sed qui in specialiis prædicamentis absoluti, cuius est, & proprio nomine appellantur in schola respectus prædicamentales secundum dicti, quos à transcendentalibus ex una parte, & relationibus prædicamenti *Ad aliiquid* ex altera, proprijs differentijs separare ostendimus in prædicamento *Ad aliiquid*.

Solutio argumentorum diarum opinionum.

EX his facile solvantur argumenta aliarū *Ad fundationem* *Scotii*, cui negandum est sex ultimi cesp. *Opinionum*, & in primis vacuum fundatum. Secundum Scoti, cui negandum est sex ultimi cesp. genera nihil aliud præter respectus extinsecus adiungentes importare, nam præter quam quod tales respectus sunt impossibilia, plus etiam, quam veros respectus importare afferimus, nequā modos absolutos, quibus

quibus adiunguntur respectus, ut copioe à nobis expositum sit.

Ex eadem etiam doctrina soluitur prae-
cipuum argumentum secundum opinionem in qua-
tum aduersus nostram sententiam militat.
Quod vero ad prædicamentum actionis attri-
bitur in secundo argumento oppositum, diffi-
cilitate caret: nam in actione in agente ponas,
importabitur plane absolute ei inherens, si ve-
ro in pallo cum Aristotele, & communis sen-
tentia, in primis asserto, abstractum prædicamen-
ti actionis, quod est actio, reale, & intrin-
seum esse, & in pallo inhærente, deinde etiam
respectu agentis suo etiam modo esse intrinse-
cum, intrinsecamq; denominatioem ei con-
fesse, suo autem modo intrinsecam esse actionem
respectu agentis asserto, & ab ea intrinsecam
denominatione suscipere, quia actio non
comparatur ad agens tanquam ad subiectum
ut accidentia cetera, sed tanquam ad principi-
pium, unde nec denominatio agentis est de-
nominatio subiecti, sed principij, & in hoc
genere intrinseca absque dubio est, si quidem
non minus intrinsecum respectum ad principi-
pium importat actio, quam cetera accidentia
ad subiectum, denominatio igitur egressionis
est, vel egredientis, sicut denominatio reliquo-
rum accidentium est inhesionis, & ut talis in-
trinseca deberet appellari, sicut aliorum in ge-
nere cohesionis vocatur intrinseca, unde in-
fero, non debere appellari concretum actio-
nis intrinsecum simpliciter, sed cū d. functione,
ita ut extrinsecus in unctionis, intrinsecum
vero egressionis, & hæc sufficiunt, ut etiā sit
prædicamentum actionis, neque in concreto,
neque in abstracto in sola denominacione ex-
trinseca consistere, sed virgo modo acceptum
aliquid intrinsecum impetrare, absolute
quidem simul cum respectu secundum dici,
quem actio ad agens, tanquam ad principium,
egressionis importat.

Quod autem Aristoteles, & D. Thom. de
motu locali docete videntur, per eum non ad-
quiri aliquam formam, in hoc sensu accipien-
dum est, ut vbi, quod proprius terminus eius
est, non sit forma omnino absoluta, nec per-
manentis, sed ex parte respectiva, cuius ratio in
ordine ad extrinsecum accipitur, unde compa-
ratione quantitat, & qualitat non appellatur
forma defectu utriusque, videlicet permanen-
tis, ac rationib; ad intrinseco propinquen-
tis, & in eodem sensu accipitur communis
schola vox, sex ultima prædicamenta appel-

Ad funda-
mentum 2.
opinionis
cum alijs.

20.

Ultimum.

Add.
Thom.

31.

latis extinsecas denominaciones, ut ea sepa-
ret à prioris absolute, quantitate videlicet, &
qualitate, nam & si quipiam absolute im-
portent, iam à nobis suis propriis locis expli-
catum: desumptum tamē in ordine ad extin-
secum, claudensque simul extinsecam ab eo
denominationem, à quibus cetera prædi-
camenta aliena sunt. Fundamentum denique
tertius opinionis evenerit plane doctrina à no-
bis adnotata.

Quid autem D. Thom. de his vñitatis gene-
ribus sentiat incertum est, cum in diversis lo-
cis diverso modo loquatur, duobus enim lo-
cis in fauorem secundi extremi allatis docere
videtur, quid absolute, sed extrinsecum im-
portare: at. 5. metaph. lect. 12. respectum vi-
deatur adiungere, de habere, vel habitu, statuens
claudere respectum indumenti ad inductum,
quibus si adiungamus ea, que apud ipsum cer-
ta sunt, nempe actionem esse formam in pas-
so recipram, & vbi in mobili, tanquam in pro-
prio subiecto, & ut terminum motus localis
in eodem inhærenti recipi, deductur potius
noskra sententia ex eius doctrina, quam op-
posita.

Ad funda-
mentum. II.
opin.

Sententia

D. Thom.

32.

V L T I M A P A R S libri Prædicamentorum quam Postprædicamen- ta vocant.

Discissis, quæ ad omnia, & singula præ-
dicamenta pertinent: in ultima huius tituli
libri parte, quosdam quasi modos, vel
rationes proponit Aristoteles multis prædi-
camentis communis, quas idèo à prædicamen-
tis excludit, & in partem separat, quia & plura
transcendent prædicamenta, & incompletæ
cum sint, prædicamentalem dignitatem non
pertingunt, eorum ramen naturam agnoscere
valde necessarium est ad absolute prædi-
camentorum notitiam assequendam: unde qua-
si eorum complementum iure possunt appelle-
rari: sunt autem numero quinque, oppositio,
prior, posterius, motus, & habere, & idcirco
quinque capitibus hoc ordine dispositis ab
Aristotele explicitantur.

CAP.

CAPVT VNDICIMVM.

DE OPPOSITIS.

De oppositis autem, quot modis solent opponi dicendum est, dicitur enim alterum alteri opponi quadrupliciter, aut ut ea, quae ad aliquid, aut ut contraria, aut ut priuatione, & habitus, aut ut affirmatio, & negatio, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

Primum postpradicamentum ponitur oppositio, cuius naturam in concreto explicat Aristoteles: ut notior fiat, partitur autem c.p. in tres partes, primo oppositionem dividens in quatuor mensuras, singulare propria descriptio:ne definitiva: deinde quantibet oppositione: n. cum ceteru confervens, priuationem præserim, & contradictriam, ac tamen, que propria sunt contraria oppositionis tradens.

Opposito quaduplex, est relativa, contraria, priuationia, & contradictionis: relativa opponuntur, qua non habent aliud esse, quam ad suum oppositionem ordinari, atque illius esse ut dupum dividio opponuntur, filium patri, cuius esse dicitur.

Contraria sunt, que cum ad ad innicem non ordinari, sibi tamen inuicem contraria dicuntur: ut bonum & malum, neq; enim bonum mali dicitur bonum, quemadmodum pater dicitur filii pater, sed nec è diuerso malum dicitur aliquid boni malum: quodlibet tamen dicitur alteri contrarium. Duplicem continet particularum præsentis contrariorum descriptio, una est, non ordinari ad inuicem, vel non esse relativa, quod priuationis, vel contradictionis commune est: altera est sibi inuicem contraria: prima autem particula pondenda potius fuit in definitione contrarietas, quam aliarum oppositionum, quia contra via valde similia sunt relationis, nam etiam absoluas importans formas, quodammodo rationes contrarietas ad se inuicem ordinatae.

Textus expeditio.

tur: ideo ab eis separanda factum fuere: secunda vero à ceteris oppositionibus contrarietatem separat affirmans, esse sibi contraria extrema, hoc est, esse formas circa idem subiectum repugnantes, quid à priuatione, et contradictione oppositus alienum est, quatum alterum extrellum non est forma, scilicet negatio forma: exemplum esse potest in calido, & frigido, bono, & malo, que absolutas important, non relations, atque etiam positiuas, cum tamen alterum extrellum contradictoria oppositionis, ut non sedet, vel ambulat, ab soluta sit negatio: alterum vero oppositionis priuatione negatio determinata, non potest in subiecto apto, ut cactum priuationem visus denotat circa subiectum eum habere natum, sufficienter igitur per vir amque particulam separata a reliquo oppositionibus contrarietas atque explicata est.

Quam diuidens Aristoteles, aliam esse ait, eum nullum est medium, sed posito eorum Contraria subiecto necesse est si inesse, alteram contradictionem: ita tunc conditionis pars, & impar, sicutum, & agrum: etenim si semel numerum ponas necesse est parem esse, vel imparem, & si hominem, vel equum, egrum, vel sanum.

Proprium autem contrariorum subiectum est illud, circa quod versari aperit: ut numerus proprium subiectum est paru, & imparu: circa hoc igitur medio carent predicta contraria, nam circa commune quelibet contraria medium habent, ut circa corpus sanitatis, & egritudine si quidem celeste corpus, aut lapideum, nec sanum, neque egrum dicitur: quadam alia sunt contraria, que etiam circa proprium subiectum admissum medium: quia non est necesse alterum eorum inesse, ut album, aut nigrum, pranum, aut studiosum: etenim mixtum corpus non necesse est album esse, vel nigrum, sed potest medio colore affici, ut si sit pallidum, vel rubrum, nec hominem studiosum, vel pranum, sed indifferentem conditionem habitualem habere, contingit: talis est enim primus, quam virtutum, vel vitiiorum habitus comparet. Quod stare potest, etiam si nullus sit actus individualis indifferens: medium autem contrariorum (ut praesata exempla ostendunt) duplex est. Unum

quasi positiuum, quod veroque extreimo par-
ticipat, ut medium color, aliud quasi negati-
uum in negatione potius extremitum confi-
stens, ut indifferentia medium tenet inter
extremum, extrellum negans: Et idcirco huic
medio non est nomen, impoſitum, sed per ne-
gationem extremitum a nobis concipitur.

Tertium membrum divisionis est oppo-
ſitio priuatiua, quam in abſtrato, & in con-
creto describit Aristoteles, ut illuſtriorē
reddat.

In abſtrato quidem hoc modo, habitus, &
priuatione natura ſunt fieri circa idem aliquid
ordine: in qua duo continentur, unum eſt or-
do ad ſubiectum, aliud modus, quo circa illud
verſantur.

Primum ſic accipiendum eſt, ut intelliga-
mus priuationem, & habitum non ſolum cir-
ca idem ſubiectum variari, id enim contra-
rg̃ etiam commune eſt, ſed circa idem ſubie-
ctum ſpeciale, natura quidem ſunt contraria
fieri circa idem ſubiectum ſecundum ſpeciem, Ratione
vel numerum, aut etiam ſecundum generi
et amidentitatem: itaq; unitas ſubiecti in his
non coarctatur ad numericam, vel ſpecifica-
m, ſed genericā eſſe potest, conſtat in albo, &
nigro, calido, & frigido, que circa genus
corporis verſantur, arg, ex conſequenti circa
corpus talis ſpeciei, & circa tale corpus in-
dividuum, at ſubiectum habitus, & priuationis,
ad unitatem numericam, & ſpecificam
coarctat, ut viſio, & cæcitas non ſunt niſi
circa oculum, vel tordem oculum: Idcirco Ari-
ſtoteles eiusmodi definiens non dixit circa
idem ſubiectum fieri, ſed circa idem aliquid,
hoc eſt, circa ſubiectum ſecundum ſpeciem,
vel numerum, nec tamen quomodo cumque
circa illud fieri natura ſunt, ſed ordine quodam

In primis enim non poſſunt eſſe ſimil in eo,
repugnat enim idem ſubiectum ſimil formā
habere, & carentiam eius, ſimil habere vi-
ſum, & cæcitatē, ſimil eſſe ſub luce, & te-
nebris, ſed ſuccesive vnu poſt aliud ſubiecto
ineſſe neceſſe eſt, nec tamen id ſufficit, ſi qui-
dem eadem ſubiecte legem contraria obte-
ndit Aristoteles in calce capitū: ſed propria
buīue oppositionis conditio eſt, tali modo ſe-
habere circa idem ſubiectum, ut ſemper poſt

habitum priuationi fieri poſſat, non tamen e-
dimento ſemper poſt priuationem habitus, ut
pauld inſerit docet Aristoteles oppositionem
priuationum conſerens cum contraria.

Descriptio autem eiusdem oppositionis in
concreto ſic habet: priuari, vel priuatum
eſſe illud dicitur, quod caret habitu, vel for-
me, quam habere aptum eſt, atque eo tempo-
re, quo natum eſt habere, duo itaque requi-
runtur, & ſufficiunt, ut ſubiectum priuationis
eſſe dicatur, vnum ut careat forma, vel ha-
bitu, quo habere natum eſt, non enim dicitur
lapis cæcus, licet viſu careat, cum non ſit ap-
tuſ habere illum, ſed nec ſati eſt, ut ſit natu-
re, ſed requiritur circumſtantia tem-
poris, nempe ut eo tempore careat, quo na-
tum eſt habere: exemplum eſſe poſt in ca-
tulo ante nonum nativitatis diem, ac de pu-
ero recenter nato: ille enim, & ſi viſu careat,
cæcus propriè non dicitur, quia non eſt natu-
re tempore habere viſum, nec puer dicitur
edentulus, hoc eſt, dentibus priuatus eadem
ob causam: nec tamen censendum eſt, ait Ari-
ſtoteles, idem eſſe priuationem in abſtrato, atq;
in concreto, ſed valde diuersa ſunt, haud di-
bium, quin tanquam forma, & ſubiectum ea-
dem affeclum, & album, & albedo: probat
hoc iſipsum duplicitate, prima, habere viſum
quippiam diuersum eſt à viſu, cum illud
ſubiectum, in quo inheret forma, importet,
viſum vero ſolam formam, vel potentia viſi-
nam, & modo ſimil cæcitas, & eſſe cæcum
diuersa ſunt, illud ſiquidem ſubiectū cæcitate
affeclum, hac verò ſolam viſum carentiam
denotat, ſed cæcum eſſe eſt priuari, vel eſſe
priuatum, cæcitas priuatio, ergo diuersa ſunt
priuationis, & priuatione.

Secunda, ſi cæcitas, & cæcum eſſe pro eo-
dem reputantur, abſque dubio predican-
tur de eadem re, ſed conſequens eſt plane fal-
ſum, cu verum ſit de homine enunciare, quod
ſit cæcus, falſum quod ſit cæcitas, ergo no ſunt
idem, ſed certe diſferunt quasi diſferentia in-
cludentia, & inclusi, nam priuari includit ſub-
iectum, nequaquam priuatio, nibilominus eū
dem habet oppositionis modum, nempe habi-
tus, & priuationis: tali eſt enim priuari eſſe
ab eo.

ab eadem priuatione, ergo quemadmodum
hac forma opponuntur, vel habitui, eodem pa-
sto priuari, vel priuatum esse oponitur ei,
quod est habere formam, vel habitum, ut pri-
uatum esse visum, priuatum oponitur ei, quod
est visum habere.

Postremum membrum est, oppositio con-
tradicitoria, qua non conuenit rebus, nisi ut con-
ceptus apprehenduntur, aut vocibus signi-
ficantur, idcirco per affirmationem, &
negationem eam describit Aristoteles dicens
ea opponi contradicitorie, quarumquam affir-
matio, & negatio opponuntur: aduersus ta-
men quemadmodum in oppositione priuatu-
ma, rem sub affirmatione, & negatione signi-
ficat am dauer, sum quid esse ab ipsamis affir-
matione, & negatione, nam affirmatio non
est alius, quam oratio affirmativa, negatio
vero oratio negativa: quod autem affirmati-
one, & negatione designatur, non est ora-
tio, sed res: gratia exempli, hominem sedere
& non sedere sunt quadam orationes, affir-
mativa illa, negativa hac: res autem signifi-
cata est homosedens, vel non sedens ab eius-
dem operationibus valde diversus. Ceterum
autem oppositione contradicitoriae affirmationi
conueniat, & negationi, ut sunt signa diuer-
sorum rerum, atque etiam rebus ipsis in qua-
cumque eisdem significantur, idem est oppositio-
nis modus in utrisq., ita ut quemadmodum op-
ponuntur contradicitorie hominem sedere,
& non sedere, aut homo, & non homo, sedes,
& non sedens: operationes significare, vi-
delicet homo ipse et alienus habens positionis dif-
ferentiam, & non habens illam.

Secunda huius capiti pars priuatum in op-
positionem cum relativa, atque contradic-
toriis est, etenim de relativa, & contradic-
toriis planè ostenderat Aristoteles earum
naturam à ceteris esse distinctionem, ideo de sola
priuatum, & contradicitoria ostendere vult,
non coincidere cum reliquis, praesertim cum
relativa, & contraria, & quidem quod pri-
uatum cum relativa non coincidat, dupli-
citer ostendit argumentum. Primo, nam relative op-
posita eiusmodi sunt, ut totum esse unius sit
ad oppositionem ordinari, sed non sic se habent

priuatum opposita, nec enim esse forma est or-
dinari ad priuationem, neq; ex opposito esse
priuationis ordinari ad formam, visus nam-
que non ordinatur ad celeritatem, nec celeritas
ad visum, ergo diversa sunt à relativis.

Secundo, relativae dicuntur ad conuenien-
tiā, Pater nā, Filiū Pater est, & Filius Patri
est Filius, sed in priuatione oppositū simili cō-
uenientia non repertur, nec enim visus al-
liius celeritas est visus, nec celeritas alius visus
, ergo non coincidunt ista duo opposi-
tiones.

Quod vero cūn contraria non coincidat
prolixum ostendit Philosophus, nos verò ad
breuius rationis summā probacionē eius
revocamus. Quadruplex est conditio, contra-
riorum, scilicet ex medio vacatisbus sint,
ita se habent, ut proprio subiecto, alterū no-
cessario, ac semper insit: ceteras in celeritate
& sanitate, quarum altera harū forma-
rum semper in aliis homini, si verò sint ex his,
qua medium admittunt, neutrū ex necessitate
mēsi proprio subiecto: non est enim corpori
mixto inesse semper albedinē, vel nigredine,
cū medio posisi colore affici: horum iūni, qua
medium admittunt, si naturaliter insint, talis
est conditio, ut unus determinate insit, non
unum, vel alterum, calor enim determinatus
inest igni, ita ut nunquam sit naturaliter frigidi-
us, albedo cygno, nigredo pici. Postremā tā
dem quorūlibet contrariorum conditio est,
ut subiectum possit ab uno ad alterum recipi-
procā mutatione transire, ut de calido fieri,
frigidū, ac de frigido calidum, de fano agrum
ac de agro sānum, de studio p̄ suum; de pra-
uo studio, ab his autē conditionibus aliena-
sunt priuatae opposita, & hī primis non semper
per necessitatem est, ut proprio subiecto alterū in-
sit, ut in contrariis medio vacatisbus, catalia
enim absolute consideratus propriū subiectū
est visus, & celeritas, simpliciter enim lo-
quendo verumq; habere potest, & ramen pro
aliqua temporis differentia potest ab utroq;
absoluī: nam ante nonū diem, nec videns, nec
celeritas appellatur, cum tamen subiectum con-
trariorum vacantiū in medio nullo tempore
absoluī possit ab utroq.; & rursus in eodē ex
ample constat aliena esse à conditione contrac-
toriū

viorum medium admittentium, nam & si pro breui illo tempore non sit necesse alterum inesse, eo tamē ex alto omnino necessarium est, nam post nonum diem repugnat catulum nō esse videntem, vel cecum, cum tamen contra tria media at alia sint ut semper posse subiectum ab utroque absoluī. Tertia item contrariorum conditio repugnat priuatione oppositi, non est enim necessarium et illum subiectum eorum altero determinare affici naturaliter, sed potest uno, vel altero, homo enim vel equus naturaliter sunt, vel videntes vel ceci à nativitate, siquidem uban vel alterā conditionem sortiuntur, cum tamen neque ignis à sua generatione frigidus esse possit, nec niger cygnus, nec pice alba, ac tandem in posse rema dūcēdūt conditione, qua subiectum priuatione oppositorum non potest haberere reciprocam transmutationem ab uno ad alterum naturaliter, etenim licet homo possit de vidente fieri cacus, vel de vita ad mortem transire, repugnat tamen naturaliter de caco ad videntem redire, vel dum iam morte obiit, ad vitam reuocari, nam à priuatione ad habitum non est regressus, collatus igitur utrinque oppositionis conditionibus constat valde diversas esse.

Discrimen contradictionis oppositorum cum emetis.

Oppositionem deinde contradictionem cōfert cum ceteris, probatq; hoc unico argumento diversam esse ab eis in oppositione contradictionis necesse est, unum extreum esse verum, aliud falso, id non reperitur in alijs, diversa igitur erit ab eis, maior huius syllogismi immutatur illi principio universalissimo, impossibile est de eodem esse veram affirmationem, & negationem, nō secū, ac simul esse, & non esse, minorem vero sic ostendit: alia oppositora vel accipiuntur tanquam incomplexa, ut pater, & filius, album, & nigrum, videns, & cecum, & iste modus conueniens est eorum naturae sic autem nihil verum continent, vel falso, siquidem veritas vel falsitas in sola compositione, vel enunciatione reperitur, non in simplicibus, seu incomplexis qui enim album, vel nigrum profert, nihil verum dicit, vel falso: si vero per modum complexionis ea velia accipere, ut dum affirmamus Socratem esse sanum, vel infirmum,

cecum, vel videntem patrem, vel filium, verum quidem continebunt, vel falso, adhuc tamen non erit necesse unum extreum esse verum, aliud falso, ut in contradictione, quia si de subiecto non existente dicantur, trumq; est falso, ut de Petro, vel homine, quod sit album, vel nigrum, cecum aut videntes, patet, aut filius, si vero de subiecto existente, falso esse virumque etiam potest, ut constat in contradictione medium habentibus, nec enim necesse est Petrum esse album, vel nigrum, patrem, vel filium, nec etiam catulum videntem, vel cœcum, cum tamen in contradictione oppositi necesse sit unum extreum esse verum, aliud falso de subiecto existente, vel non existente.

In casu tandem cap. 5. contradictionis conditiones congerit, ex quibus notior eiusmodi oppositione redditur, Et est prima, bono ex necessitate contrariatur malum, malo vero & bonum, & aliud malum, cuius talis est sensus si bonum habeat contrarium (non est enim necesse illud habere in particulari, cum nonnulla sint bona, qua contrario carent) non potest esse aliud nisi malum, cum tamen contrarium malo, non solum bonum, sed aliud malum esse contingat, gratia exempli, timiditas vitium est fortitudini contrarium, nec tamen sola virtus fortitudinis ei opponitur sed aliud vitium, non pè audacia, etenim licet fortitudo unicafit virtus, duplex habet contrarium vitium, unum per excessum, & hoc est, audacia, per defecatum aliud, nem̄ timiditatem, & verè eiusmodi duo virtus non solum virtuti opponuntur, sed inter se, cum sint extrema.

Secunda conditio contradictionis est, posse unum sine alio in rerum natura existere, ut sub genere caloris possibile est sola existere alba, & sub genere primatum qualitatum sola calida, huius autem ratio est distinctio oppositionis contradictionis relativus, nam cum relativorum essentia in ordine, ac dependentia una ab altero positafit, necesse est utrumq; simili existere, & uno pereunte aliud etiam perire, ac natura contradictionis absoluta est, id est unum ab altero non dependet quantum ad existentiam.

I. Contraria conditio.

19.

I. Contraria conditio.

III. Condi-
cio.

21

Tertia, contraria non profussunt simul esse in eodem subiecto, quam limitare solent ad eam de partem, nam in diversis bene possunt, & rursus ad gradus intentionis, quia sub remissis in suncis reperiuntur mixtū corporibus. Vera sunt hac, sed (mea quidem sententia, non necessaria in hac parte, nam qua in gradu remiso, vel in diversis partibus subiecto inherere, non denominant illud simpliciter, sed secundum quid, verum est igitur de contrarijs subiectum simpliciter denominantibus (de quibus absque dubio intelligit Aristoteles) absg, illa limitatione non posse simul in eodem subiecto existere.

IV. Codi-
cio.

22

Quarta conditio est, circa idem specie, vel genere fieri posse: hoc pertinet ad materiam, vel subiectum contrariorum, unde sensus eius est, subiectum eorum esse unum genere, aut specie, album namque, & nigrum circa corpus mixtum fieri apta sunt, quod genus est corporis: virtus item, & vitium circa animam rationalem, qua una est secundum speciem atumam.

Vltima co-
dicio.

Vltimo, contrarijs attribuitur esse sub eodem genere, vel generibus contrarijs, vel certe ipsam esse genera contraria, exemplum esse possum album, & nigrum, que sub eodem genere coloris proximo collocantur: iustitia & iniustitia sub contrarijs, nempe sub virtute, & vicio, bonum denique, & malum, qua cum unius aliora sint genera, contraria possunt appellari. Ceterum quolibet hec trium modorum si habeant, semper sunt sub eodem supremo genere, hoc est, in eodem predicamento, et propriam, atque completam contrariorum rationem habeant, in solo reperiuntur predicamento qualitatum.

CAPUT DECIMUM

secundum.

Prius autem alterum altero dicitur quadrupliciter: primo quidem, & maximè propriè secundum tempus:

secundum quod antiquius alterum alte-
ro, & vetustius.

TEXTVS EXPLANATIO.

MODVS prioritatis multa predica-
menta sequitur, nam in substantia
inueniatur prima, & secunda, in
modus predicamento ad aliquid, vel qualitas sci-
bile prius esse, quam scientia dicitur, & sen-
sibile, quam sensitiva potentia, & in ceteris
accidentium categorys ordo prioris, & po-
sterioris ponitur, secundum quem unum prius
inheret, atque enunciatur de substantia,
aliud posterius: igitur optimo inter post-
predicamenta enumeratur, cuius quatuor
modos, qui suo tempore in schola circunferre
bantur, deinde aliud quasi à se inveniuntur re-
censit.

Primus modus prioritatis est, secundum I Modus.
quem unus altero prius tempore dicitur, ut
qui hodie nascitur, priorem absolute voca-
mus nascituro cras, & hanc vocat perfectissi-
mam prioritatem, & quatalis dicitur sim-
pliuer: cuius ea est ratio, quia quia nō dum
in tempore sum, non dicuntur esse absolute,
ergo quod est prius tempore, cum iam habeat
esse, prius absolute dicetur eo, quod rurc tem-
poris non est, etiam si futurum sit.

Secondo modo prius illud vocatur, à quo II Modus,
non conuertitur subsistendi consequētia, quo
pacto unum est duobus prius, valet enim sūt
duo, ergo unum, sed non sequitur, est unum,
ergo sunt duo.

Tertius modus prioritatis non est ratione
essendi, sed ordinis, quadam enim sic sunt or-
dinata, et in talis ordinatione unum sit prius
posterior alterum, ut in scientijs traden-
du talis est constitutus ordo, ut principia
sint conclusionibus priora, eorumque no-
titia prius sit tradenda: in oratione Gram-
matica priora sunt elementa, vel litera syllabi-
bus, atque etiam syllabe dictione, dictio
autem oratione, ex qua constatur, & in
oratione Rhetorica, exordium narratione
prius est, nam etiam si posterior proferatur,
prioritatem tamen ordinis retinet: quia
in oratione bene disposita priorē tenet locū.

Kkkk

Quat-

IV. Modus.

Quarto modo prius dicitur illud, quod dignitate, vel honore antecedit ceteros, quo genere prioritatis multi honorabiles, magis à se dilectos priores apud se appellare conuerterunt, sed hunc modum minus proprium esse docet, ea quidem de causa, quia non tam in ratione essendi, vel ordinis inititur, quam in hominum apprehensione, & hos quatuor modos communes esse assertit.

V. Modus.

Quibus alterum à se inuentum addendum existimat; quo unum prius altero dicitur, quod sic cum eo conuertitur, ut eius sit causa hoc genus prioritatis versatur inter enunciationem, & rem significatam, nam vere conuertuntur hominem esse, & enunciationem id significatam esse veram, legitima est enim consecutio, vera est enunciationis, ergo res ita se habet, ac per eam enunciatur, & rursus, ita se habet, ergo enunciationis id enuncians vera est, sed rem esse, causam est veritatem, cum sit quasi obiectum enunciationis, ab eo, namque quod res est, vel non est, vera, vel falsa enunciationis dicitur, & proprieate prima est esse res, quam veritas enunciationis. Et his continetur textus Aristotelii.

CAPUT DECIMVM tertium.

DE MODIS SIMVL

SIMVL autem dicuntur simpliciter quidem, & propriissime, quorum generatio in eodem est tempore, nevirum enim eorum, neque prius, neq; postius, &c.

TEXTVS EXPLANATIO.

Quid in eo proponat

NON eget caput divisione, sed in eis tres modos simultatis proponit Aristoteles, quorum primus est simultatis temporanea: ea simul tempore dicuntur, que eodem tempore generantur, vel sunt, ut si duos parvuli in hoc tempore instantie-

I. Modus s. mutatis.

II. Modus.

nerentur, simul tempore dicuntur esse, & iste est propriissimus modus simultatis. Secundus est simultatis natura: dicuntur autem simil naturae ea, quorum mutua est conuersio consequentia, & neutrum est alterius causa, ut duplex, & dimidium, Pater, & Filius, & cuncta vere relativa, de quibus adnotatum est in predicamento ad aliquid, quod posita se ponunt, & inter se perimunt, & vere ita est, quod unum non est causa alterius: producit puer filium, vere quæ proinde causa illius est, non tamen secundum formalem rationem patris, & filii, nam eiusmodi relationes generationes sequuntur, sed secundum materialē hominis, unde solum ex hoc sit, hunc hominem generantem prius natura esse hoc homine genito: nunquam tamen pater prius est filio, sed simul natura cum eo.

Tertius modus simultatis est idem genus ex aequo dividere, unde differentia, atque species ex aequo dividentes genus, simul natura esse dicuntur, ex aequo autem genus dividere, non est aliud, quam aequè proximum, quemadmodum volare, gressibile, & aquatile proximè dividunt genus animali, minime tamen rationale, irrationale, & reptile, bac enim posteriora dissidentia non dividit proximè animal, sed animal iam per rationale conflitum, quod est aliud genus animale infraius: unde nec simul natura est cum ceteris dubiis differentiis, vel speciebus, sed posterior, cum genera semper sint speciebus priora.

CAPUT DECIMVM quartum.

DE SPECIEBVS MO-

Modus autem species sunt sex, generatio, corruptio, augmencum, diminutio, alteratio, & secundū locum mutatio, &c.

TEZ.

TEXTVS EXPOSITIO.

Divisio cap.

Duplicem continet partem praesens ca-
put, in quarum prima enumeras sex
species motus, probatque inter se dis-
tinguis, alterationem praesertim, & augmen-
tationem: in secunda docet, quid motui, qua
etiam singulis speciebus contraria sint, spe-
cies motus sunt sex: generatio, corruptio,
augmentum, diminutio, alteratio: & se-
cundum locum mutatio: & quidem de ge-
neratione, & corruptione constat diuersos
esse motus, cum per unam substantiam produ-
catur, corruptetur per aliam: de augmen-
tatione item, & diminutione, oppositi si qui-
dem motus sunt: ad maiorem quantitatem
illatendens, hac vero ad minorem: ac de-
minum de motu locali, quo ab uno in aliis
locus corpus se transfert: sed de augmen-
tatione, & alteratione aliquale posset sub-
oriri: dubium, an sint distincti motus a reli-
qui, minor tamen dubitatio de alteratione
esse potest, cum experientia compertum sit,
separatum a cunctis esse, contingit enim cor-
pus alterari, cum calefici, & nec generari,
cum iam sit, nec corrumpi, cum integrum,
saluunque in ipsa alteratione perseveret, a-
qua enim dum calefit, & postquam calefa-
cto est, durat secundum substantiam, sed nec
augetur per alterationem, nec diminuitur,
ut ipsa experientia docet, & clariss est lo-
caliter non moueri, est igitur distinctus mo-
tus ab hi: de augmentatione non est adeo
not ad distinctio, cum alteracione coniuncta sit
semper: oportet enim alimentum in substi-
tutam alii conuentendum alteracione disponi,
& rursus corpus, quod augetur, cum ma-
ius sit, ad maiorem locum occupandum ex-
tendit' e, qua propter localiter simul moue-
ri necesse est. Videbitur ergo alicui non esse
motum distinctum ab his duobus, cum non
sit ab eo separatum: probat nihilominus A-
ristot effe distinctu quodam exemplo Geome-
trico quadrati, intra cuius latera productio
Diametro sunt duo quadranguli altera parte
longiores simul: ut a quadrato parvo, &
duo quadranguli appellantur supplementa:
parvum vero quadratum simul cum eis sum-
ptum dicitur Gnomon, ut in depicta figura

offeratur, et videre poteris, unde posito, quod
iam videris: ecce quo pacto Gnomone circu-
posito, hoc est, intra ipsum constituto, crescit
quadratum primum absq; aliqua alteratio-
ne, vel alio motu: separatur ergo a cunctis au-
gmentatis, atq; adeo motus distinctus est ab
eis. Exempli hoc non probat ab eodem, sed a
simili, nam in his figuris mathematicis non
datur propria augmentatio mathematica, si
quidem a materia sensibili, & motu physico
abstrahunt, vera autem augmentatio motus
physicus est: unde in eis nequaquam reperi-
tur, sed probat efficaciter a simili, nam quem
admodum in predicta figura contingit eu-
gmetum ex sola circumscriptione aliarum,
paritione augmentum naturale, & si alijs
sit coniunctum motibus, ex sola accessione al-
terius corporis in substantiam praexistentis
conuerst: eiq; proinde per physicam continua-
tionem communis perficitur.

Docet tamen in postrema parte textus
motum in coniunctu consideratum unum ha-
bere contrarium, nempe quietem: in parti-
culari vero motus quisq; duplex habet con-
trarium, quasi commune aliud, aliud vero spe-
ciale, stenim si generatio consideret ut sub ra-
tione motus in substantia, es opponitur quies
in substantia: si vero in quantum est talu spe-
cios motus, oppositam habet corruptionem
augmentationi, in quantum est motus ad
quantitatem opponetur quies in qualitate,
at secundum peculiariter rationem augmenta-
tionis, que est ad maiorem qualitatem oppo-
nitur diminutio: alteratio, ut motus in qua-
litate oppositum habet quietem in qualitate,
ut dealbatio nigrefactionem, calefactionem fri-
gefactionem, & motus localis, in communi
habet oppositum quietem in loco, in parti-
culari vero motui sursum opponitur motus
deorsum.

CAPVT DECIMVM
quintum.

DE MODIS HABERE.

Habere secundum plures modos dici
tur, aut enim ut habitum, & disposi-
tionem, aut aliā aliquam qualitatem, &c.

Kkkk a

TBX.

TEXTVS EXPLANATIO.

Septem accep-
tiones
Habere.

POSTREMV M inter postprædicamēta locum tenet Habere, cūus septem acceptiones, vel modos afferit Aristot. capite presenti. Primus est, à quo dicuntur habere qualitatem, ut habere intellectum, virtutem, aut scientiam: secundus modus est, habere Quantitatem: diuinus enim corpus aliquod habere magnitudinem bicubitam, vel tricubitam: tertius modus est habere ea quae circumstant corpus, ut vestē, aut tunica: quarto modo habere aliquid nō in toto corpore sed in aliqua eius parte, ratione cuius totus homo dicitur illud habere, ut annulum vel pileum: quintus modus est habere partem ipsam, ut caput, & manum: sexto modo unum corpus dicitur habere aliud tanquam

cominens illud, ut amphora vinum, modius triticum: septimus, ac postremus habendi modus est per modum possessionis, quo pacto vir dicitur habere uxorem, & uxor virū, hunc autem modum impropositum vocat Aristoteles, nam solum dicitur vir habere uxorem, & uxor virum, quia matrimonio sunt consueta, aut propter coabitationem legitimam in eo fundata. Plures alios modos habendi recenset Aristoteles s. metaph. Nota vñb. cap. 23. text. 28. ac propterea addidit in calmo. ce presentis capituli alios forsitan esse, sed qui magis sunt communes, minusq; impropriè dicuntur. septem explicatis sunt, ac propterea merito excluduntur ceteri. Et huī absoluta est prædicamentorum expostio ad maiorem Dei Gloriam, & studiorum utilitatem.

I N D E X

CAPITVM, ET QVÆ- STIONVM, QVÆ IN PRO- OEMIALIBVS, VNIVERSALIBVS, PRAEDICABILIBVS, ET PRAEDE- CAMENTIS CONTINENTVR.

Questio prima proemialis de dialektice necessitate, columnæ 2.
Questio secunda, virtutum dialecticæ sit scientia. 11.
Questio tercia, virtutum logica videtur sit scientia, aut saltem habuum à docente distinguitur. 16
Questio quarta, virtutum logica sit unus simplex habuum, nonne simplex qualitas. 30
Questio quinta, virtutum dialectica sit scientia practica, vel speculativa. 63
Questio sexta, quod sit obiectum dialectica. 83

Caput primum Porphyrii cum expositione textus, col. 109.

Questio prima universalia, virtutum universalia sine rebus. 101
Questio secunda, que nam sit eorum essentia, & natura. 118
Questio tercua, virtutem detinat in rebus ante operatio-

nem intellectus unitas formalis. 126
Questio quarta, an universalia sint in rebus circa operationem intellectus. 151
Questio quinta, hat ne universale opere intellectus agerit, vel posibiliter. 173
Questio sexta, an universale logicum resulset ex simplici comparatione naut et cum individuis. 198
Questio septima, an universale univocam ratione habeat respectu predicabilium, & sit eorum genus. 209
Questio octava, si ne universale, vel predicable ad equatum huius libri obiectum. 220
Questio nona sicut ne predicabilia quinq; pluraque, aut pauciora. 226
Tretium de natura entis rationis, & secundarium intentionum. 243
Sit ne ens rationis, ibidem
Quid sit ens rationis. 245
Quoniam ex se entis rationis. 256
Appendix.

<i>Appendix dubium de distinctione privationis, & negationis.</i>	260	<i>per secundam definitionem individui à Porphyrio explicata.</i>	415
<i>Per quam potentiam, & operationem fiat evanescens.</i>	264	<i>Questio septima, si ne secunda intentione individua denominantur una, per primam definitionem individui explicata.</i>	419
<i>Efficiat ne entia rationis dinximus, aut Angelicum intellectus.</i>	267		
<i>Ad quam scientiam spissas agere de ente rationis.</i>	271		
<i>Ex modo ad ordinem predicamentalem reduci voluntas ens rationis logicum.</i>	272		
<i>Traictus de modo, quo predicationes exercentur in concreto, atque in abstracto primarum, ac secundarum intentionum.</i>	277		
<i>In abstractum de abstracto predicetur.</i>	280		
<i>Pars posterior huius traictus de predicationibus secundarum intentionum.</i>	297		
Caput secundum, De genere eius expositio-			
nione textus col. 302.			

Q uestio prima, si ne aliquod definitum genus definitione explicatur, & quod sit. 305			
Questio secunda, si ne realis natura generica, vel secundaria intentio generis definitum. 308			
Questio tertia, si ne quidditativa, vel descriptiva generis definitio. 319			
Questio quarta, claudat ne genus differentias & consequenter species, potentiali dimitat, vel ab aliis contingat. 325			
Questio quinta, utrum genus enunciatur tanquam ictus specie, vel ut pars illius. 334			
Questio sexta, an modus predicandi in quid predicate generis separet à differentia. 346			

Caput tertium de Specie, cum expositione textus, col. 353

Q uestio prima, quod nam sit definitio species explicatur species à Porphyrio. 362			
Questio secunda, an species subiectibilis ut talis sit universalis: vel quo nam modo se habeant inter se subiectibilitas, universalitas, & predictabilitas. 366			
Questio tertia, posse species in unico individuo conservari, atque eisam genus in specie una. 376			
Questio quarta, an definitio postrema his species conueniat, que vnam tantum individuum habere possunt. 385			
Questio quinta, separata ne sufficienter species à ē genere per illam particulariam definitionem, Prædicari de pluribus differentibus numero in eo quod quid. 401			
Questio sexta, res una sit realis individuorum ratio			

Caput quartum, De differentia cum textus expositione, col. 438.

Q uestio prima, sufficiente ne sit prima divisio differentiae in communem, propriam, & propriissimam. 450			
Questio secunda, qualis sit preparata divisio, an univoca, vel analogia. 458			
Questio tertia, an differentia propriissima sufficienti magis, & minus. 469			
Questio quarta, quid nam sit genus definiti à materia, & à forma differentiam, & an verū sit. 482			
Questio quinta, datur ne simplices differentiae insimile speciei et generi, & differentia. 503			
Questio sexta, realis se, vel solius ratione sit composite species et generi, & differentia. 518			
Questio septima, utrum superior differentia in inferiori claudatur, ac de illa enunciatur. 528			
Questio octava, si ne in universum perfectior differentia generi, quod determinat. 530			
Questio nona posuit ne secunda definitio differentie atomis differentijs accommodari. 536			

Caput quintum . De Proprio cum expositio-

nione textus, col. 547.

Q uestio prima, an propriū dimitat, quarto modo constitutas quartū predicable. 560			
Questio secunda, an propriū sit universale comparatum ad speciem, vel individua. 573			

Caput sextum . De Accidenti cum expositio-

nione textus, col. 582.

Q uestio prima, si ne bona divisio accidentis in separabile, & inseparabile. 587			
Questio secunda, an definitiones accidentis prima, & secunda intentionales à Porphyrio accipiuntur. 590			
Questio tertia, an exacta sit prior definitio accidentis. 595			
Questio quarta, an bona sit posterior definitio. 598			
Questio quinta, quod nam sit adequarem concretum, vel substratum quintum predicabile denominandum. 600			
Questio sexta, an accidentis sit quintum predicabile compara-			

<i>comparacione tantum indistinxorum, vel etiam generum, & speciarum, de quibus, ut tale enumeraatur. 609</i>	<i>frustraria prima substantia. 763</i>
<i>Primum in praedicamenta Aristotelis, columnam sui.</i>	
D <i>E inscriptione libri. 613</i>	<i>Questio sexta, verum ne sit primam substantiam esse magis substantiam, quam secundam. 771</i>
<i>Derebus ne, an de conceptibus, seu vocibus praedicamenta differantur. 615</i>	<i>Questio septima, quomodo verum sit communis praeoccupacionis Aristot. corruptus primus substantiae impossibile, etc. 781</i>
<i>Caput primum, De sequiuocis, uniuocis, ac denominatiis cum expositione textus, 628.</i>	<i>Questio octava, in quo sensu dicatur, secundas substantias significare quale quid. 787</i>
<i>Caput secundum, De divisione eorum, quae dicuntur, & sunt, cum expositione textus, col. 636.</i>	<i>Questio nona, an verum sit substantiam non habere contrarium. 797</i>
<i>Caput tertium, De regulis, cum expositione textus, col. 637.</i>	<i>Questio ultima, an sola primus substantiae conuenias esse contrariantem suscipiantur. 800</i>
Q <i>Vestio vnde, ex genera non subalternatis posita differentiam aliquod communem habere possint. 639</i>	<i>Caput sextum, Continenis praedicamentum quantitatis cum expositione textus, col. 811.</i>
<i>Caput quartum, In complexorum in 10. praedicamenta divisionem continens, cum expositione textus, col. 651.</i>	Q <i>Vestio prima, in quo non sit ponenda essentia ratio quantitatis. 810</i>
Q <i>Vestio prima, an ratio formalis praedicamenti realis sit, vel rationis, & ex quibus rebus componatur. 652</i>	<i>Questio secunda, consideretur ne quantitas cap. presenti subtractione quantitate, vel subtractione extensis essentiali. 814</i>
<i>Questio secunda, an praedicamenta sub nominibus abstractis, vel concretis constituenta sint. 668</i>	<i>Questio tercia, habens ne quantitas alia proprietates preter tres ab arist. enumeratas. 841</i>
<i>Questio tercua, an necesse sit praedicamenta separari reali distinctione, vel sufficiat formalis, vel rationis. 680</i>	<i>Questio quarta, in linea, superficie, & corpori sint tres species quantitatis continua. 855</i>
<i>Questio quarta, sit ne uniuocum ens respetta praedicamentorum, vel analogum. 686</i>	<i>Questio quinta, si ne tempore vera species quantitatis continua. 864</i>
<i>Questio quinta an praedicamenta sint decem, ita ut nec plura nec pauciora. 695</i>	<i>Questio sexta, si ne locu[m] vera species quantitatis continua a superficie distincta. 874</i>
<i>Cap. quintum, De praedicamento substantiae cum expositione textus, col. 704.</i>	<i>Questio septima, an motus sit per se quantitas, & inter species quantitatis numerandum. 884</i>
Q <i>Vestio prima, an aliquod sit supremum genus substantie, & quod nam illud sit. 715</i>	<i>Questio octava, an numerus sit eius per se, ac vera species quantitatis. 898</i>
<i>Questio secunda, an Deus Opt. Max. in praedicamento substantie collocetur. 721</i>	<i>Questio nona, verum forma numeri à sola ultima unitate pendat. 909</i>
<i>Questio tercua, verum Angeli, & corpora celestia sint verè in praedicamento substantie. 735</i>	<i>Questio decima, utrum quantum discretum, verius numerus praedicamentalis in rebus spiritualibus reperiatur. 922</i>
<i>Questio quarta, qualis sit divisione substantie in primam, & secundam. 749</i>	<i>Questio undecima, an oratio sit vera species quantitatis discrete. 927</i>
<i>Questio quinta, quod non sit formale definitum de-</i>	<i>Questio duodecima, an si daretur linea, superficies, & corpus, aliave quantitas alia infinita, collateretur in hoc praedicamento. 938</i>
	<i>Questio ultima, si ne quantitas distincta realiter substantia, vel area, quam facit extensam. 943</i>
	<i>Caput septimum, De praedicamento Ad Aliquid cum expositione textus, col. 950.</i>
	Q <i>Vestio prima, an ad aliquid constituerat proprieate praedicamentum. 965</i>
	<i>Questio secunda, si ne Ad Aliquid speciale</i>

Q V A E S T I O N V M.

<i>legem in ente reali,</i>	969	<i>dispositio, vel modo tantum accidentiali.</i>	1103
<i>questio tercia, quod non sit supremum genus relationis.</i>	983	<i>questio tercia, ex potentia naturali, et impo-</i>	
<i>questio quarta, ex alio ne sit relaciōnū definitio aristot.</i>	995	<i>sita fint diverse species qualitatis, sicut sentien-</i>	
<i>questio quinta, an unius se relationes ad predicamen-</i>	1001	<i>dam sit de passione, et passibili qualitate, forma,</i>	
<i>camentum hoc spētente.</i>		<i>et figura.</i>	1171
<i>questio sexta, an species relationis predicamenta-</i>	1010	<i>questio quarta, ex passione, et passibili qualitas</i>	
<i>lis sit a termino accipienda.</i>		<i>fint vera species qualitatis, et sub passione col-</i>	
<i>questio septima, an terminus relationis sit formaliter</i>		<i>locetur animi passiones, sub passibili vero omniā</i>	
<i>absolutus, vel relatus.</i>	1023	<i>objectione externorum sensuum.</i>	1179
<i>questio octava, ordinatur ne unum relatum ad</i>		<i>questio ultima, quid nam per formam, et figuram</i>	
<i>diversos terminos eiusdem conditionis, una ea-</i>		<i>intelligat aristoteles.</i>	1189
<i>demque relatione, vel diversis.</i>	1049		
<i>questio nona, an necesse sit terminum relationis esse</i>			
<i>realē, vel ad ens in potestate, vel etiam ad</i>			
<i>non ens terminari aliquando posse.</i>	1059		
<i>questio decima, fundetur ne aliquarelatio predica-</i>			
<i>mentalis proximè in substantia.</i>	1073		
<i>questio undecima, an una relatio realis possit esse</i>			
<i>fundamentum alterius.</i>	1081		
<i>questio decima secunda, an relationes secundi ge-</i>			
<i>neris in potentia, vel in actione fundentur.</i>	1091		
<i>questio decima tertia, an relationes tertij generis</i>			
<i>sunt predicamentales, et non mutua, sub quis-</i>			
<i>bus annis relationes non mutua comprehendan-</i>			
<i>tur.</i>	1103		
<i>questio decima quarta, qualis nam distinctio po-</i>			
<i>nenda sit inter relationem, eiusque fundamentum.</i>	1111		
<i>questio decima quinta, an relationes conuenient habe-</i>			
<i>re contractionem.</i>	1129		
<i>questio decima sexta, area, que sine ad aliquid</i>			
<i>magni, minusur suscipiantur.</i>	1133		
<i>Caput octauum, De predicamento qualita-</i>			
<i>tis cum expositione textus,</i>			
<i>col. 1139</i>			
<i>Q</i> uestio prima, sit ne qualitas supremum ge-			
<i>nus huius predicamenti in quaever veras</i>			
<i>species dividit.</i>	1154		
<i>questio secunda, distinguuntur ne specie habent, et</i>			

INDEX

INDEX

RERVM OMNIVM QVÆ IN HAC PRIORI PARTE CONTINENTVR.

Littera C. denotat columnam, Littera N. numerum.

A.

Abstractio.

Abstractio quomodo sit, co-
lonna, 288. num. 26. &
col. 289. num. 24.
Abstractio à materia an pos-
sit rationem ultimam sci-
bilis conferre, col. 48. au-
25.

Abstractio à conditionibus individualibꝫ quo-
tuplex sit, & à quibus fiat, col. 175. num. 82

Abstractum.

Abstractum generis de abstracto differentia-
nequit prædicari, neque è contra, col. 289.
num. 7.

Accidentales prædicationes non possunt in
abstracto verificarci, col. 280. num. 6.

Abstracta superiorum differentiarum an pos-
sint prædicari de inferioribus differentijs,
col. 281. num. 8.

Abstractum, & concretum an eandem, vel di-
uersam rem significant, col. 284. num. 14.

Abstracta an per modum partis significantur,
col. 285. num. 16

Abstractis non conueniunt intentiones gene-
ris vel speciei, vel differentiæ, ibid.

Abstractorum prædicationes substantiales, &
accidentales, in quo differant, col. 294. nu-
32. & sequentibus.

An abstracta accidentium prædicari possint de
suis inferioribus, ibid.

Abstractum quid sit, & quomodo importet
formam, col. 675. num. 22

Abstractum accidentium per se collocatur in
prædicamentis, col. 677 num. 32

Accidens.

Accidentia quomodo definitantur, an in con-
creto, vel in abstracto, col. 322. num. 41

Accidentia an habeant partes essentiales, &
integrantes, col. 473 num. 60 61. 62 63

Accidens proprium, an si compleatum prædi-
catum de essentia, col. 368. num. 23

Accidens commune non vendicat subiectum
proprium, col. 571. num. 33

Accidentis definitiones explicantur, col. 584.
num. 6. & col. 585. & 586

Differentia inter accidens quintum prædicabile
& quartum, col. 587. num. 2. & 3

Accidens commune de subiecto negari potest,
non verò proprium, col. 588. num. 4. & 5.

Accidentis inherenter actualis, & apertitudina-
lis, col. 599. num. 22

Quid nam sit adæquatum concretum quinti
prædicabilis, col. 602. num. 10

Accidentis prædicabilis definitio, col. 609.
num. 39.

Accidens non est uniuocum, sed analogum ad
nouem genera prædicamentorum, col. 692.
693

In accidentibꝫ imperfectis nō repugnat, quod
una species sit quasi materia alterius, col. 861

Accidentia alia subiecto inherenter sine de-
pendentia ad aliud, alia cum dependentia,
col. 957. num. 15

Actio.

Variaz acceptance actionis, & passionis, col.
1193. num. 2

Actionis, & passionis definitiones, col. 1193.
num. 7.

Qualis sit distinctio inter actionem, & passio-
nem, col. ead. num. 9

Actionis, & passionis specier, & genera, col.
1196. num. 10. & seq. & col. 1197

Aequalē, & inaequalē.

Aequalē, & inaequalē quomodo sint proprie-
ties quantitatis, col. 851. num. 69. & col.
883. num. 210.

Aequinocium.

Aequinocorum definitio, col. 628. num. 2. &
an à prædicamentis excludantur, ibid.

Angelus, Angelicus.

Angeli an sint etiam qualiter singulare, col. 397.
num. 75.

An sint angeli secundæ substantiæ, col. 398.
num. 79. & 80.

In am-

R E R Y M.

Ia angelis est vera **compositio ex actu, & potentia, ex essente, & essentia,** col. 740 num. 82.

Angeli genos habent, & differentiam, & in praedicatione substantiae per se collocantur, ibidem.

Angelus quomodo possit facere entia rationis, col. 271.

Angelica natura concepta ut non multiplicabilis, an sit determinata ad unum individuum, col. 393 num. 65.

Praedicatione naturae an vere sint subiectibiles, col. 395. num. 74.

Animar rationalis.

De anima rationali an praedicatione gradus metaphysici, vel physici, ut est principium illorum, col. 293. num. 30.

Animal, Animalitas.

Animal quare praedicitur de homine, col. 289. num. 24.

Animalitas in abstracto significata, an habeat modum partis, col. 288. num. 22 & col. 289

Animalitas an praedicetur de humanitate, col. 292. num. 28

Aptitudo.

Aptitudo in natura, ut a pluribus participentur, non est qualitas superaddita naturae, col. 158. num. 62

Aptitudo naturae vniuersalis, ut sit in multis, nec pertinet ad eius essentiam, nec est naturalis eius proprietatis, col. 362. num. 67 & seq.

Affensus, Affentior.

Affensus scientificus, & opinio in quo differant, col. 500. num. 142

Quae sit ratio formalis assentiendi coaclusioni, col. 5. num. 32

C.

Caritas.

Caritas quid sit, & quomodo accipitur ab Aristotele & Porphyrio, col. 554. num. 14. & ibid. num. 16. & col. 555. num. 12.

Celeritas.

Celeritas, & tarditas aut sunt passiones motus, col. 869. num. 13.

Christus.

Christus est homo, est propositione in materia naturali, col. 734. num. 62

Christus per se ponitur in praedicatione substantiae, col. eadem.

Christus in Eucharistia an habeat partium ex tensionem, col. 836. num. 24

Cognitio. Cognoscere.

Cognitio intellectus, per quam cognita natura ad sua inferiora comparatur, fundamentum proximum est, quod positio relatio vniuersalis consurgit, col. 252. num. 16. & col. 253. num. 13.

Cognosci tem ab intellectu aut sit denominatio realis, col. 249. num. 11

Comparatio.

Comparatio, quae operatio sit intellectus, col. 136. num. 93

Comparationis naturae ad inferiora duo genera, col. 199. num. 103

Comparatio an sit relatio, vel solum suadamentum relationis, col. 979. in fine.

Complexum.

Complexa omnia a praedicatione excluduntur, col. 655. 6. 6. 657.

Compositio.

Compositio physica, & metaphysica speciei in quo differant, col. 330. num. 61. & 62

Compositio realis que postuleret, col. 502. num. 147

Compositio ex genere, & differentia solum extractionis, col. 306. num. 156. & seq. & col. 509. cap. 4. de differentia. q. 6. & col. 513. num. 172

Compositio rationis an in Deo possit reperiri, col. 514. num. 174

Conclusio.

Vna conclusio habitum licetque generare potest, licet non perfectum, col. 23. num. 9.

Circa eandem conclusionem diversissime scientie versari possunt, col. 44. num. 21

Concretum.

Quid sit concretum accidentale, & quomodo denotet substantiam, & an sit ens per se, col. 672. 673. 674

Quomodo constitutum per se in praedicatione, col. 675. num. 23

Quomodo concretum accidentale excludatur a praedicatione, col. 675. 676. 677

Continuum.

Ex continuo divisione quid relulet, col. 907. num. 149. & col. ead. num. 120.

Vide verbum *quantitas*.

Contractio.

Contractio ad singulare reddit naturam simpliciter incommunicabilem, col. 171. num. 77

Contrarietas.

Contrarietas duplicitur sumitur secundum Aristot. col. 799. num. 23.

Corpus.

Corporis definitio, col. 360. num. 187

D.

Definitio.

Definitio an includat affirmationem, vel negationem, vel actualiem praedicationem, col. 203. num. 106

Definizione tantum explicari potest, quod constat generare, & differentia, col. 307. num. 6. & 7

Denominatio.

Denominatio rei cognitae, vel abstractae est realis quantum extrinseca, col. 185. num. 91.

Denominatio extrinseca an sitens rationis, col. 845. num. 9. & seq.

LII

Denomi-

I N D E X

Denominatum.

Denominatio quæ sit, col. 630. num. 76

Quæ cōditiones requirantur ad denominariū, c. 631. n. 9

*Definitio denominatiōrum an conueniat vniuersis, vel
conua, col. 634 num. 11*

Dēm.

*Deus an dicatur creator relatione reali, col. 147. num. 2.
& seq.*

*Hoc nomen Deus an sit terminus communis, vel singula-
ris, col. 400 num. 85.*

*Deus vt Deus est iub nullo prædicamento comprehenditur,
col. 724 num. 31. & seq.*

Deus abusue dicitur substantia, ibid.

*De Dio, & creaturis nūl potest vniuocē enunciari, col.
730. num. 50.*

*Deus ratione infinitatis à prædicamento excluditur, col.
731. num. 56*

Dialectica.

*Divisio dialecticæ in naturalem, ieu imperfectam, & per-
fectam, col. 2. num. 1.*

*Dialectica naturalis quomodo appellatur ab Aristotele,
col. 3. num. 2.*

*Quid dialectica ex propria nominis significatione impor-
tet, col. 3. num. 3.*

*Dialectica necessitas ex Augustino ostenditur, col. 8. n. 10.
Ratione confirmatur, col. 4. num. 4.*

*Dialectica tō est necessitas ad vnum, vel alterū assensum
scientiæ, ex quo habitus imperfectus dignitur, c. 8. n. 12.*

*Dialectica circa se ipsam instruimenta sciendi cōficit, col.
10 num. 13*

*A dialectica est incipiendū in adquisitione scientiarum,
col. 10. num. 14.*

Dialectica primus inventor, col. 11.

Dialectica est vera scientia, col. 21. num. 7

Dialectica quomodo abstrahit à materia, col. 14. num. 4

Dialectica materia propinquæ, & remota, c. 15. n. 6. & seq.

*Dialectica viens, vt talis, nec est vera scientia, nec habitus
d. stinctus à docente, col. 24. num. 10. & col. 19.*

Dialectica docens simul est scientia, & ars, col. 25 num. 21.

Divisio logice in vienem, & docentem quid sit, c. 28. n. 13.

*Dialecticam esse vna scientiam specie aroma probatur,
col. 35. num. 34*

*Dialectica practica sicut & speculativa continentur iudi-
canda est, col. 74. num. 14.*

Dialectica finis, col. 79. num. 20

Dialectica principia quæ, col. ead. nom. 20

Dialectica præcipue est speculativa, col. 81. num. 24

*Dialectica obiectum determinatum est, col. 85. num. 27.
col. 86. & 94. num. 36*

*Dialectica materia determinata non sunt voces col. 86.
num. 28*

Dialectica est ars liberalis col. 25. num. 12. col. 105. num. 45

Dialectica digitorum, col. 105

Differentia.

*An differentia substantia, & i. finis constituant diuersitatem
prædicab le, col. 238. num. 166*

An possit predicari vi pars de specie, col. 312. n. 18. & 39

Differentiae divisiones explicitantur col. 429. & seq.

*Differentia iuxta d. scientiam, quæ facit aliud, & alterum,
col. 441. num. 7*

Differentiae definitiones explicitantur, col. 443. num. 11

*An divisiones, & definitiones i. illius sumuntur p̄dixi in
teatraliter, col. 447. & seq.*

*An divisionis differentiae in communem, propriam, & pro-
priissimam bona sit, col. 4. o. num. 2*

*Differentiae individualis an sit essentialis, & propriissima,
col. 457. num. 6. & seq.*

*Divisionis d. scientie in communem, &c. non est vniuoca
sed analogia, col. 461. num. 36*

*Cum natura propriissimæ d. scientie repugnat intencio,
& remissio, col. 471. & seq.*

*An d. differentiae nonne si i. simplices, vel composite, col.
494. num. 126. & col. 495. 496. 497. & seq.*

*Differentiae an sint extra rationem generis, vel è causa,
col. 522. num. 9 & seq.*

Differentiae vniuersitatem genus perficiant, col. 532. num. 6

An si semper nobilior generis, col. 535. num. 15

Differentiae essentialis officia, col. 535. num. 19

*Definitio differentiae tradita à Porphyrio tantum subse-
quentes comprehendit, col. 544. num. 42*

Dimensio.

*Dimensionum longi, lati, v. a. vitudinis, & profunditatis,
quomodo una in altera dividatur, col. 862. & 863*

Distinctio.

*Distinctio rationis qto. aplice, col. 290. num. 25. & col. 519.
num. 163. & col. 512. num. 170.*

Iuxta eam ut reddantur propositiones falsæ, col. 290. n. 26

*D distinctio rationis, alia habeat fundamentum in re, alia nō
habet, col. 685. num. 14*

Divisibilitas, Divisione.

*Divisibilitas, & indivisibilitas, quot modis accepiantur,
col. 926. num. 155*

*Divisionis membra an debent esse realiter diversa, col.
406. num. 42*

Duratio.

Duratio, vide verbum quando.

E.

Eminet.

E Minenter aliquid continentem quid sit, c. 74. n. 14. & c. 75.

Ens, Entitas.

*Ens analogum est respectu substantiae, & accidentis,
col. 688. & 689*

Ens vniuersalem transcendentiam importat, c. 699. n. 69

*Essenti modi diuidentes latitudinem entis sunt primo di-
uisi, col. 715. num. 36*

Entitas.

Enites, quam importat ens, primo est participabilis à substantia, col. 691.

Ens per accidens.

An ens per accidens possit cadere sub scientiâ, c. 898 n. 95
Ens per accidens opponitur enti per se, c. 904 & 905 n. 113

Quomodo excludatur à prædicamento, col. 675 676. 677

Ens rationis.

Ens rationis an sit, col. 243 num. 2. & seq. Quid sit, col. 245 num. 5 & seq.

An esse cognitum sit ens rationis, col. 249 num. 9

Ens rationis logicum non est nisi sine fundamento, col. 102 num. 43

Quomodo spectet ad metaphysicam, col. 103

Quales proprietates habent, ibid.

Ens rationis triplex, col. 256 & 257.

An ens rationis habeat fundatum in rebus, quibus attribuitur, col. 261. & 262. num. 31

Quotuplex sit illorum fundamentum, ibid.

Ens rationis à voluntate, nec sensu fieri potest, c. 265. n. 35

Per quam operationem intellectus sui, col. 266 & 267

Entia rationis fieri à Deo non est possibile, col. 268 n. 34

Non habeant aliud esse entia rationis nisi esse obiectum in intellectu, col. 270. num. 35

Totis rationis prædicamentum quomodo per se ordinatur, col. 273. num. 38

Ens realē.

Aliud est successuum, aliud permanens, & eorum natura explicatur, col. 873. & 874

Essentia.

Essentia rei pro quo sumatur, col. 517. num. 179

Essentia diuinæ an repugnet compositione generis, & differentiae, col. 7. 6. num. 37. & seq.

Eucharistia.

In Eucharistia rora subtilia pauci conuertuntur in corpus Christi solis accidentibus ictus, col. 947. num. 81

Existentia.

An sit existentia fundatum omnium prædicabilium, col. 240. num. 168. Ead. num. 169

Extensio.

Extensio in ordine ad locum quid sit & quomodo separatur ab extensione essentiali, col. 830. num. 23

F.

Facile.

Facile, & difficile mobile duobus modis consideratur, col. 3164. num. 35. &c. 1. 79. num. 47

Factum.

Factum, & actuum in quo distinguuntur, col. 65. num. 3

Filius.

In Filio an sit ponenda duplex filiatione specie distincta, col. 103. num. 98. & 99

Finitum.

Finitum, & infinitum quomodo sunt passiones quantitatis, col. 831. num. 67. & 68.

Forma.

Formam inferendi conclusionis in forma, & figura, sola Dialectica præstat, col. 9 num. 12.

Forma non tribuit materiæ potentiam, sed tam perficit, col. 171. num. 77.

Variè forma accipitur, col. 1189. num. 99

Forma, & figura in quo differunt, col. 1190. num. 103

G.

Genus.

Generis logo quid communiter usurpetur, c. 303. & 308

Generitas est unius generalis an sit vera prædicatio, col. 298. num. 39

Quod sit generis definitio n. col. 315. num. 26. & seq.

Generis definitio à Porphyrio tradita est descriptiva, col. 321. num. 38

Genus potest definiti essentialiter, col. 320. n. 17. & col. 328

Genus an continet differentias alio explicito, col. 3. 7. num. 47. & 48.

Quomodo continet species, col. 3:0. num. 55.

Genus utrum potentialiter prædicatur de species, col. 338. num. 20. & seq. & col. 341. nu. 83

Genus quomodo continet totū, quod species, c. 340. n. 83

Genus à differentia per particulam in quid distinguitur, col. 348. num. 100

An genus sub ratione totius potentialis requirat plures species ad sui conservationem, col. 381. num. 32.

Genus an prædicetur de individuis complec, col. 406. & 407. & 408.

Quo generi prædicationis prædictetur de individuis specificis, col. 411. num. 114

Quomodo prædictetur de individuis genericis, col. 412. num. 117. & col. 413.

An eadem relatione referatur ad species, & individus, col. 413. num. 119. & seq.

Generis munera respectu speciei, col. 437. & 438

Genus quomodo sumatur à materia, & differentia à forma, col. 433. num. 98. & col. 918. num. 142

Quomodo inveniantur in spiritualibus, c. 439. 499. 491.

Quomodo in accidentibus sicut genus, & differentia, col. 491. num. 107

Quæ sicut genera non subalternatim posita, col. 643. n. 19.

Hæc genera non possunt habere ullam differentiam communem, col. 642. 643. 644

Secus est in generibus subalternatim positis, c. 644. & 645

H.

Habere.

Habere definitio, col. 1218 nu. 1. & 1220. num. 6

Illiis proprietates, genera, & species, col. 1220.

num. 8. & 9

LXXX

Mabrey

I N D E X.

Habens est distinctus à reliquo praedicamentis, col. 1223. & seq. num. 15. & seq. col. 701. num. 74. & 75.

Habitus.

Habitus scientiae, & artis non sunt diversi in dialectica, col. 26. num. 13.

Habitum pluralitas quomodo pugnat cū unitate scientiae, col. 54. num. 33.

Habitus idem extenditur, cum advenit cōclusio eiusdem rationis cum precedentib[us], col. 57. num. 36.

Habitus unius conclusionis quomodo incliner ad assensum ceterarum, col. 60. num. 39.

Habitus duabus modis potest esse practicus, col. 72. n. 12. & 12.

An tripliceretur pro diversitate conclusionum, col. 1054. num. 173.

Habitus, & dispositio quomodo differant, col. 1165. n. 35.

Humanitas.

Humanitas est rationalitas an sit vera praedicatio, & formalis, col. 292. num. 29.

Hypostasis.

Hypostasis, & persona in quo differant à prima substantia, col. 768. num. 203.

J.

Impenetrabilitas.

Impenetrabilitas quorupliciter accipiat, col. 825. n. 11. Quid sit, & an sit proprietas quantitatis, col. 830. n. 24.

Individuus differentia.

Individuales differentiae an sint extra essentiam speciei, col. 239. num. 168.

Individuum.

Individuum est omnia prædictorum fundamentum, col. 360. num. 18.

Quorupliciter definitur, ibid.

An eius definitio à Porphyrio tradita, sit exacta, col. 415. num. 125.

An sit definitum illius natura realis, i. secunda intentio, col. 416. num. 127.

Definitio individui aliquid reale commune uniuocum respectu individuorum substantiarum continet, e. 420. n. 138.

An individuationis principia sint primo diuersa, e. 426. num. 131.

An possit abstrahi conceptus uniuocus ab individuis, col. 427. num. 154.

Individuum vagum an rem incomplexam importet, vel communem conceptum, col. 437. & 438.

Individuum, vi fundamentorum tortius ordinatio prædicamentalis, in recta linea colloquendū est, col. 192. n. 97.

Intellectualis.

Intellectualis virtus est duplex, col. 174. num. 82.

Varia genera habituum intellectualium, col. 35. n. 8. & 9.

Intellectus.

An intellectus diuinus distinguat ideas col. 270.

Intellectus pro hoc sicut pendet àphantasmate, e. 392. n. 44.

Intensio.

Intensio, & extensio quomodo differant, col. 469. & 470.

An circa eandem formā specificata dentur, col. 476. n. 70.

Intentio.

Intentio intellectus quid sit, col. 250. num. 12.

Quomodo 1. & 2. intentio fungantur, col. 251. num. 14.

Secundæ intentiones quomodo de se ipsis prædicentur, col. 297. & 298.

Quomodo de primis intentionibus prædicentur secundæ, col. 299. num. 40.

Argumentum à primis intentionibus ad secundas eti salax, col. 301. n. 45.

L.

Linea.

Linea considerari potest ut diuisibilis, & indiuisibilis, col. 859. n. 183.

Lineæ definitio, col. 860. n. 187.

Locus.

Locus quid sit, col. 875. n. 192.

Locus varie consideratur, col. ead. num. 193.

An locus à superficie in ratione mensure distinguantur, col. 882. n. 207. & ibid. num. 208. Et 883. n. 209.

Logica.

Logica an sit una numero, col. 31. n. 2. vide verbum Dialectica.

Lux.

Ad quam speciem qualitatibus reducatur, col. 1162. num. 27.

M.

Materia.

Materia sine qualitate non potest esse extensa, col. 829. num. 21.

Mensura.

Mensura non est proxima rati, o quantitatis, col. 822. n. 3.

Mensura varie acceptiones, col. 844. n. 51.

Mensura molis, alia actius, passiva alia, e. 846. n. 54. & n. 55.

Mensura est passio quantitatis, col. 850. num. 62.

An ratio mensuræ conueniat quantitatibus infinitis, col. ead. num. 66.

Michael.

Michael quo genere prædicationis sub essentiali ratione acceptus de se ipso prædicetur col. 399. n. 83.

Motus.

Motus an per se sit in prædicamento, & sit causa temporis, col. 871. num. 14.

An sit species quantitatis, colum. 884. n. 231. & sequent.

N.

Natura.

Natura singularibus inedi necessario, col. 91. & 132. num. 28. &c. 146. num. 46.

Natura

Natura non est de se iudicari ad plures, c. 144. n. 45.

Quid ei conueniat solitaria sumptus, col. 148. num. 50.

Non est de te universalis, c. 139. n. 55.

Aproposito ad existendum in multis sit quid reale, c. 165. num. 70.

Quid per abstractionem possibilis, & per notitiam compa-
ratam, c. 187 n. 93.

Natura vero in multis ex istis cognoscitur ab intellectu si-
ne actuali praedicatione, col. 203. num. 106.

Necessarium.

Necessarium, aliud simpliciter, aliud ex suppositione, col.
3. num. 3.

Negatio.

Negatio definitionis in qualibet est singularis, col. 149.
num. 51.

Vide verbum *Priuio*.

Numerus.

Numerum, esse ens per se, & speciem quantitatis ostendit, col. 296. 297. 298.

Ambobus determinatas proprierates, c. 900. An sit sensi-
bilis per se, ibidem.

Quomodo in numero considerentur unitates, col. 902.
num. 207.

Quia sit numeri forma, col. 908 n. 121.

Illijs genes, & differentia, c. 916 & 917.

Quomodo aptinu ad numerandam sit invariabilis, col.
920. num. 146.

Numerus prædicamentalis in sola quantitate reperitur,
col. 924. 925.

Numerus infinitus excluditur à prædicamento, col. 941.
& 942.

O.

Objectum.

Obiectum scientie constat duplice ratione, que &
s. b. quo, col. 34. n. 5. & c. 43. n. 19. & seq.

Obiectum aliquam req. nisi unitatem, c. 45. n. 22.

Proprietates, & conditiones illius, c. 45.

Obiectum ad eam iacutum dialecticæ, c. 991. n. 42.

Quid importet pro formali, & pro fundamento, ibidem.
An obiectum præc. cæ scientia debet esse s. etiam col.
107. num. 46.

Quomodo præcedat suam potentiam, c. 148. num. 50.

Opposito.

Oppositionum genera quoq. lini, col. 798. n. 20.

Opposito vera an debet esse inter differentia genere,
col. 1161. n. 23.

Quadruplex opposito exponitur, col. 1241.

Oratio.

Oratio an sit quantitas discreta, col. 842.

An mentalis & scripta spectent ad prædicamentum, col.
927. n. 157.

Orationis quantitas in quo sit collocanda, c. 931. n. 163.

Explicatur illius essentia, col. 935. num. 172.

Ordinatio.

Quid est ordinatio operum rationis, col. 94. n. 37.

An conueniat eis secundum propriam substantiam, col.
100. num. 42.

P.

Passio.

Passio an sit accidentis ineparabile, col. 456. & 457.

An suscipiat magis, & minus, col. 479 & 480.

Passio, & passibilis qualitas accidentaliter differunt,
col. 1178. num. 72.

Variaz passionis acceptiones, col. 1180. num. 77.

Quare dicitur passio, col. 1184. num. 86.

Vide verbum *aff. s.*

Partes.

Partium positio in quantitate quid sit, col. 814. & 815.

Partium integrantium diversitas, col. 827. n. 17. &c. 18.

An omnes partes in composito habeant rationem formæ
col. 911. num. 128.

Pondus.

Pondus an ad quantitatem spectet, col. 852. & 853. & seq.

Potentia.

Potentia per quid distinguuntur, col. 45. num. 21.

Potentia est impossibilis cuius actus est impossibilis, col.
146. num. 47.

Potentia, & impotentia in quo different, & conueniant
cum habitu, & dispositione, col. 1173. num. 67.

Potentia, & impotentia species distinguuntur, c. 1175. n. 65.

Praxis, Practicus.

An praxis conueniat intellectus operationi, col. 64. & 65.

Practicum duplicitate sumitur, c. 71. n. 11.

Practicum, & specularium quod modis pertineat ad ba-
bium, col. 75. num. 16.

Pradicabile.

Quod modis consideretur prædicabile, c. 219. n. 117.

Prædicabilita sunt tam quinque, c. 229.

Quibus consideretur prædicabile, col. 192. n. 7.

Prædicamentum.

Discrimen inter prædic. b. n. p. x. & p. d. c. atum, & p. d. c. -
tum n. col. 233. 234. 235.

Prædicamentorum capita, que, col. 319. n. 31. 32.

Vnde sumatur diversitas prædicamentorum, c. 604. n. 25.

Quid sit prædicamentum, col. 619. & seq.

Illijs inventor, col. 614. n. 7. & 8.

De rebus, non de vocibus d. serunt, c. 615. & 616.

Illijs tractatio ad quem pertineat, c. 623. & 624.

An sit realis prædicamenti ordinatio, c. 622. & 623.

Partes à prædicamento excluduntur, col. 660. & 661. etiam
partes homogeneæ, c. 661.

Prædicamenta ratiuncula sunt decem, col. 695. n. 57. & c. 696.

L. 111. 3

Præd-

I N D E X

Predicamentum accidentis duplēcēm conceptum impo-

tar, c. 795. n. 20

Sex vītia prædicamenta aliquid absolute dicunt, col.

1236 num. 24

Prædicatio.

Prädicatio concreti iuperioris de inferiori vera est, col.

278. num. 2

Prädicatio abstracti de concreto est falsa, c. ead. n. 4

Prädicatio proprietas in quo cōsistat, c. 342. n. 86

Prädicatio alia accidentals ab accidenti, alia à prædicamen-

to, c. 605. n. 28

Prädicatio, annulus est aureus, & similes ad quod prædi-

cabile spectent, c. 606. n. 30

Prædicatum.

Prädicati conditiones, c. 115. & 116

Illius acceptio[n]es, col. 235. n. 161

Principium.

Principiorum connexio quia, col. 52. num. 30

An realiter influant in conclusionem, c. 104. n. 44

Prinzipio.

Proposito per quam enunciatur unum esse aliud, quid

significet, col. 291 num. 28

Proprietas.

Proprietas specifica, & individualis in quo different, col.

484. num. 34

Proprium.

Propriū diuisio ait[er] analogia, c. 350. n. 7

Propriū acceptio[n]es, c. 352. n. 11

Propriū definitio exponit, c. 355. n. 19

In quo cōsistat propriū, c. 373. n. 35

An eadem relatione referatur ad species, & individua, c.

175. num. 40

Proprium aut sit vniuersale respectu speciei, col. 579. num.

51. & num. 52

Q.

Quale quid.

Quale quid significare stat dupliciter, columnā 791.

num. 264

Qualitas.

Qualitas definiō expicitur, col. 1140. n. 142

Qualitas generā explicantur, ib. id.

Quae definitur in concreto, c. 1146. n. 17

Illius proprietates, col. 1147. n. 18

Qualitas est vetum genus prædicamenti, columnā 1157. n. 9.

& seq.

Qualitas prædicamenti dispositio, columnā 1169. num.

45

Quando.

Quando definitio, & varia illius expositiones, colum. 1192.

num. 1. & seq.

An distinguantur, quando, vel duratio à re dante, colum.

1205. num. 16

Illius proprietates, colum. 1208. 1209

Quantitas.

Quantitas quid sit, explicatur, c. 826. n. 16

Quid primo sit in quantitate, c. 829

Illius species, c. 812. & 817. n. 9. & 10.

Illius proprietates, col. 817. 818. & col. 829. 830. & col. 844.

num. 49

Alta molis, alia virtutis, c. 826. n. 13

Essentia quantitatis, col. 832. n. 28

Continua, & discrete varia divisibilitatis modos, c. 906

num. 16

Quantitas distinguitur à substantia, colum. 943. num. 250.

& seq.

Quantitas in infinitum est divisibilis, c. 1157. n. 351

R.

Relatio.

Relationis fundamentum quoniamplex, c. 186. n. 92

Relatio rationis an petat extrema realia, col. 274.

275

Relatio realis speciale cor:st: tuis prædicamentum colum.

966. num. 4 & col. 972. n. 14

Relationum varia genera, c. 967. num. 6

Illius conditiones, col. 969. n. 8

Relationes diuinæ in quo differant ab humanis, col. 974

& 975

An relationis conceptus secundum esse ad includatur in

conceptu secundum esse in, col. 978. num. 24

Quomodo fiat, vel consurgat relatio, col. 982. n. 30

Communis relationis genus per concretum explicatur,

col. 993. n. 49

An debet esse simplex, ibidem. num. 49

Quae relationes spectent ad hoc prædicamentum, c. 1008.

n. 78. & per seq.

Relatio specificatur à termino, colum. 1012. num. 86

Quomodo cor:st: genere, & ē ff: rentia, c. ead. n. 87

An relatio filij ad matrem sit distincta ab ea, quia dicit

ad patrem, c. 1017. n. 96

Relationes nō mutue terminantur: b: absolute, secur: re-

to: cōmutue, & quomodo referantur in communis, c.

1033. 1034. & seq.

An diuinæ relationes terminantur ad relatiuum, colum.

1037. n. 139

Relatio subsistens, & inbegens in quo differant, col. 1040.

num. 141

An relatio B Virginis ad filium sic mutua, colum. 1042.

num. 147

An consurgat necessario relatio posito fundamento &

termino, c. 1044. n. 151

An adquiratur nova relatio per generationem novi filii,

col. 1057. num. 182

Quas conditiones petat, vt sit realis, col. 1059. num. 187

An requiratur terminum realeum, columna 1063 num. 195.
& col. 1066 & seq. & 1064. num. 199

Dicitur relationum secundum esse, & secundum dicere, col. 1063 num. 204.

Relatio maius ad mobile an habeat terminum realeum : &
idem est de similibus relationibus, col. 1071. num. 211

An suudetur in substantia, columna 1076 num. 222

An possit esse sive ipsius suudamentum, c. 1084. num. 239.
& seq. & c. 1093

Relationis triplex genus exponitur, col. 1091. num. 255

Realis est distinctio inter fundementum, & relationem,
col. 1091. num. 314 & sequentibus, & c. 1123. 1124

Altero ex eis quo percutant, quid amittat, col. 1123. num. 322.
& seq.

Relatio de uno pulsans a quo producatur, c. 1126. n. 329

An impediri possit per diuinam potentiam, c. 1138. n. 339

An possit conficiari triplus sine extremitate, col. 1129. n. 335.
Relativum.

Relativa sunt proprieates exponentes, column. 931. 952.
953. 954

Vera relativorum definitio, colum. 956. 957. & col. 996.
num. 55

Relativa sunt in duplice differentia, col. 959. num. 19

Relativa sunt in communione ad terminum ordinatur, col.
990. n. 44 & 45

Relativa habent rationes referendi, & terminandi, col.
992. num. 48

An pertinet extrema distincta, colum. 994. num. 51

Relativorum genera quae, col. 1010. num. 53

In relativis est ratio, & fundementum, col. 1024

Relativa sunt in sive natura, & cognitione, col.
1034. num. 132

In quo sit relativorum oppositio, colum. 1037. num. 137

An possit vno definiiri per alterius, col. 1045. 1046.
& seq.

Relativum ad omnes terminos eiusdem rationis una re-
latione ordinatur, col. 1053. num. 173. & seq.

An sufficiat magis, & minus, column. 1138. num. 354
Respectus.

An respectus relationum transcendentium in tra-
essentiam rerum absolutarum includatur, col. 1004. num. 71

Respectus transcendentales in quos dividantur, column.
1007. num. 75

H possunt variari inter se, & non ens, c. 1063. num. 197

S.

Sanitas

Sanitas an referatur ad qualitatem, column. 1162.
num. 26

Sciendi modus.

Quomodo continet materiam, & formam, c. 18. n. 2

Materia modi sciendi varia, c. 19. n. 4

Scientia.

Quae conditiones requirantur ad scientiam, c. 6. n. 7

Scientiam simul, & modum querere, explicatur, col. 4.
num. 4. & c. 7. num. 9

Scientiae propria acceptio, c. 11. n. 1

Ad alios usum scientiae elicendum quae requirantur, col.
32. num. 3

Alia est practica, alia speculativa, c. 61. n. 8

In quo differant, col. 69. n. 9

Scientiae finis proprius, col. 70. n. 10

Scientiae ex quo distinguuntur, c. ead.

Quid sit proprium speculativa, & practicae scientiae, col.
72. num. 19

Scientiae diversitas unde sumatur, c. 82

An sit scientia tantum de universib[us], c. 116. n. 7

Quonodo scientia dicitur mensurabilis, c. 116. n. 27

Sensus communis quonodo discernat objecta externe
sensuum, c. 204. n. 176

Situs.

Situs acceptio[n]es, c. 113. num. 20. deficitio ibid.

In quo sit ratio huius prædicamenti, c. 1214. n. 5

Illiis constitutio, & proprietates, c. 1218. n. 12

Diversam habet rationem formalem ab alijs prædicamentis,
col. 1213. n. 2

Sol.

An Sol, Luna, & similia sint valueralia, c. 225. n. 223

Species.

Species quonodo prædiceatur de secundis intentionibus,
generis, difference, &c. c. 1236. n. 162

Species Logicae definitio, ibid. n. 6. & col. 357

Respectus subiectibilis, & prædictabilis cui natura conuenientia
est, c. 367. n. 1. & 2. & an sit dispositio, c. 371. n. 9

An sit prior species subiectibilis, quam prædictabilis, col.
374. n. 2. n. 14

Quis sit nobilior, c. ead. n. 15. & 16

An convenienter viuocet, ibid.

An possit species in uno individuo conservari, c. 379. 380.
& c. 384. num. 41

An contrahatur species per differentias individuales, ibid.

An sit species humana, vel alia, perfectior in uno individuo,
quam in alio, c. 477. n. 73

Substantia.

Substantiae partium varia genera, c. 653. & 659

Completa, & incompleta non conveniunt viuocet, col.
660. num. 11

Substantiae definitio exponitur, col. 703. Illius proprie-
tates, col. 707

Supremum genus substantie datur, c. 719. n. 13

Definitio prima, & secunda substantiae, c. 736. n. 161

Diss.

- D**ivisio in primam, & secundam substantiam qualis, col. 754.
num. 156
Prima substantia in quo differat ab hypostasi, c. 768. n. 205
Quae sit nobilior, an prima, vel secunda substantia, col. 775
num. 229
Explicatur, destruccio primi substantiae impossibile est, &c.
col. 782. num. 2
Quomodo secundae substantiae significant quale, quid c. 791.
num. 264
Quomodo substantia suscipiat contraria, col. 801. num. 16
& col. 949
Substantiae partes quar, c. 824. num. 8. & col. 949
Substantia non haber propria extensionem, c. 828 n. 20
- S**uccessuum.
- S**uccessuorum unitas diversa, c. 936. 937
- S**uperficie definitio, c. 861
- S**yllaba.
- S**ylogismus.
- Quae considerentur in syllaba, & sint, col. 933. n. 167
Ex duplice cap. dicitur breuis, vel longa, c. 934. n. 168
- T.**
- T**empus.
- T**empus est quantum per se, & vera species quantitatis, c. 867. n. 7 & seq.
Quomodo dividatur in horas, dies, &c. c. 868
An sit vera entitas continua, c. 870. n. 13
Cur dicatur passio motus, ibid. n. 14
An sit distinctum à motu, c. 872. n. 16
Tempus pertinet ad praedicamentum quadro, c. 1203. n. 11
- T**otum.
- T**otum potestiale ab actuiali in quo differat, c. 337. n. 74
- V.**
- Vbi.**
- V**Bi quid sit, col. 1209. n. 1. & seq.
Est quid reale probatur, c. 1. u.
- V**eritas (specie, & proprietates, c. 1212. n. 8)
- V**nitatis.
- V**nitatis triplices in scientijs, c. 30. n. 1
- V**nitatis obiecti duplex, c. 43. num. 19
- V**nitatis scientiae vnde latitudine, c. 50. n. 18
- V**nitatis obiecti ex quibus ostenduntur, &c. 51. n. 29
- V**nitatis formalis quatuorplex, c. 136. n. 34
- V**nitatis formalis communis multus non datur ante operationem intellectus, c. 137. n. 37. & col. 143. n. 44
- V**irtutis unitas quid, c. 141. n. 41 & seq.
- V**alitas transcendentalis, & uniuersalia in quo differantur, c. 194. n. 99
- V**niuersale, & uniuersalitas.
- V**niuersale quotupliciter lumen, c. 131. n. 4
- Reperitur non tantum in Vocibus, sed in rebus, non tam
leparatum ab individuis, c. 114. n. 4
- Definitio Arist. & an ea excludantur aequinota, & com-
plexa, c. 119. n. 12
- An sit nomen concretum, c. 184. n. 90
- V**niuersalitas proximum fundamento, c. 186. & 187
- V**niuersale sit per comparatiuam notitiam, c. 191. n. 97
- V**niuersale quomodo differat à praedicibili, c. 200. in fine
- V**niuersalis essentia, col. 205. n. 107
- V**niuersale est genus ad omnia praedicabilia, c. 213. n. 103
- An sic ad illa proximum genus, c. 241 & 242
- V**niuocum.
- V**niuocum quotplex, c. 216. & 217.
- V**niuoca qua, col. 630. num. 6
- V**num.
- V**num esse in altero quo modis cognoscatur intellectus,
col. 207. & 208
- V**num quod est passio entis in quo differat ab uno, quod
est principium quantitatis, c. 949. & 950
- V**ox.
- V**oces non sunt propria materia dialectice, volum. 36.
& 37
- Quid immediate significant voces, col. 114. num. 5
- V**oces Quantitas, & extensio, c. 915. n. 170

LOGICAE MEXICANAЕ,
sive
COMMENTARIORVM
IN VNIVERSAM ARISTO-
TELIS LOGICAM.

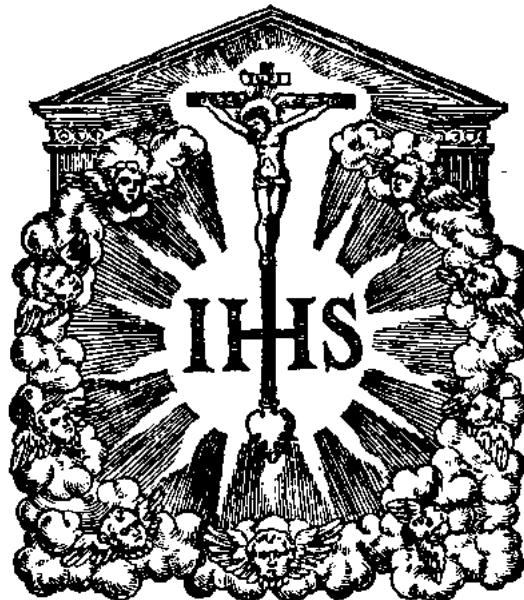
Autore R. P.

ANTONIO RVBIO RODENSI,

*Societatis Iesu Theologo, & Professore in Regia
Mexicanorum Academia.*

PARS POSTERIOR.

Cum privilegio S. Cas. Maiest. & Superiorum permisso.

COLONIAE AGRIPPINAE,
Sumptibus Arnoldi Mylij Birckmanni

Anno Domini M. DC. V.

Explicantur hac posteriori parte.

Duo libri perihermenias, seu de interpretatione

Duo libri de posteriori analysi, aut resolutione

item

Tra&ctatus quinque de habitibus intelle&tualibus

Duo Indices, quorum prior quæstiones, poste-
rior, res obseruatione dignas continet.

R. PATRIS.

ANTONII RUBII RO-

DENSIS THEOLOGI E SOCIE-

TATE IESV THEOLOGIAEQUE PRO-

FESSIONIS

COMMENTARIA IN DVOS LIBROS PERIHER-
menias, sive de interpretatione, una cum dubijs, &
questionibus.

PROOEMIVM TOTIVS OPERIS.

ERVM, ac vocum simplicium explora-
 tata natura prosequitur Aristoteles alteram Dialecticę partem explicare, quam periphermenias, sive de interpretatione in-

scribere voluit, ut hoc titulo materiam, aut obiectum, finem, atque utilitatem totius operis, nec non ordinem eius, cum ceteris eiusdem Dialecticę partibus ob oculos ponere: quid autem interpretatio significet obscurum non est cū idem sit, atque explicatio, vel declaratio. De interpretatione igitur inscribitur opus, quasi de declaratione eius, quod in mente habetur. Sed dissentientes incipiunt interpretes Aristotelis circa interpretationem, de quibus nam dicatur? Videlicet de simplicibus vocibus, nomine, verbo, ceterisque orationis partibus: vel de sola enunciatione verius, aut falsum significante: nam cuncta comprehendete simplicia, tenuit expresse Magnus Albertus in Proemio huius operis, Porphyrium sequutus, qui primus ibidem id docuit, ea fortassis dubius ratione, quia non solum enunciariorum quā uishæ præcipue) sed vox qualibet significativa, rem aliquam dicit signat medio conceptu eius in mente formato, ergo qualibet vere, & proprie mentis interpres iure appellanda est. At D. Thom, leſt. i. horum commentariorum

cum Ammonio solam orationē enunciari. Amonius, mentis declaratiuam esse arbitratur, quia ille solum interpretari aliquid propriè dicitur, qui aliquid veritatis, aut falsitatis, in eo contentum exponit, ergo interpretatio nis nomine, solum insignitur illud quod veritatis, aut falsitatis in mente existentis declaratiuum est, sed id solum enunciationi conuenit, ergo cum ea interpretatio conuerterit.

Simplicia vero partes duimtaxat interpretari possunt, & quidem nō omnia, quemadmodum neque ex omnibus componitur, sunt enim voces quædam, vel nutus aliquem animi naturalem affectum, naturaliter experimentes, vibratorem, aut etiam hominum genitus, ac singultus, sed interpretationis nomine non insinuantur: quia nec verum, aut falsum denotant, neque partes sunt, enunciatione verius mentis interpres componatur, de sola enunciatione ergo dicitur interpretatio.

Eece titulus sic explicatus materiam totius operis, sive obiectum ostendens, conueniat itaque hi duo modi interpretandi interpretationem, quod vterque tam simplicia enunciationem componentia, quam enunciationem ipsam aliquo modo interpretationem vocat, & sub titulo huius operis comprehendit: sed primus simpliciter in recto, quamquam solam enunciationē, principalius; postremus vero non nisi enunciationem in recto, simplicia vero in obliquo, ac secundū quid. Quem magis probamus, enunciatio-

73.

Quid sit
ob cdt i n
huius tra-
ctus.

Quid sit in
terpreta-
tio

Dubium.

Albertus
Magnus.

2.

D. Tho-
mas.

A z

nem

Enūcīatio
dupliciter
considera-
tur

Primasen-
tentia.
Loctius.
Ammonius.
Louaniēs.
Matius.

D. Thom.
Primū ar-
gumentū.

4.

nem videlicet cuius partes, hoc est simplicia, nomen, & verbum explicantur, & de qua probantur proprietates, vel passiones, & hic est communis omnium interpretum consensus. Carterum enūcīatio duobus modis considerabilis est: in communi, prout comprehendit simplicem & compositam, quae alia vtrīb̄s categorica, & hypothetica vocatur; & in particulari pro sola categorica, aut simplici, quo evem ex his modis accipiatur, dum obiectum huius operis esse dicitur, non est certum apud omnes, nam ex antiquoribus, Boetius, & Ammonius, quos secuti sunt Louanienses, in procerino huius operis, & ex modernis Magister Masius tenet solam simplicem enūcīationem pro obiecto, accepisse Aristotelem, & reprehendit aeriter autho: iste Villaip. & Tolet. nostrum, contrarium tenentes, videlicet enūcīationem in communi acceptam, prout vtrāque comprehendit: assertaque in primis pro se D. T. Po- mū vbi supra hypotheticam enūcīationem excludentem. Quod etiam ratione confirmat, quia nullib⁹ Aristoteles rationem eius, partes, vel proprietates tradidit, sed solius categoricæ, ergo haberi solam pro materia huius tractatus assumpit. Accedit antiquorum ratio in eo fundata, quod enūcīationes posita non continet absoluram veritatem, aut falsitatem, sed quasi ex suppositione, putabant enim solam conditionalem esse hypotheticam, & quia hæc non est vera, vel falsa, nisi ex quadam hypothesi, vt, si currit mouetur, hoc est suppositio, quod currit mouebitur: vniuersaliter affirmabant, non continere absoluram veritatem, hinc ducentes tale argumentum ad probandum non comprehendendi sub obiecto huius operis. Enūcīatio apta ad syllogismum ea est quæ aliud de aliquo absolute enūciat: nam per hanc solam aliquid de aliquo cōcludi potest, sed hypothetica nihil: absolute enūciat, unde nihil ex ea concludi potest, nisi virtute ea categoricæ supsumptæ, vt si ita arguas, si homo currit, mouetur, sed ita est, quod currit ergo mouetur, ex quo evidenter videtur deduci non pertinere ad presentem considerationem, quia opus hoc ad syllogismos ordinatur, ergo tam duntaxat enūcīationem habet pro obiecto, ex qua syllogismus cōficiatur qualis est sola simplex.

Secunda: Opposita nihilominus pars non est, tam sententia. aliena à mente Aristot. & ratione, vt prædi-

cti autores eam sustinentes iustam reprehē-
sionem mercantur. Nam Aristot. cap. 4. lib. prioris de enūcīatione in genere agens, eam diuidit in proprias species, scilicet in unam, & plures; unam in simplicem, & coniunctione unam: sive in categoricam, & hypotheticam, & ambas suas proprias definitionibus explicat, vnde sequitur non exclusisse enūcīationem compositam ab huius operis consideratione, & obiecto.

Probatur efficiaci ratione, quia enūcīatio Prima ra-
composita verum, vel falso importans per-
se pertinet ad considerationem Dialecticam. 5.
non ad alteram eius partem, quia in nulla de
enūcīatione, eiusque speciebus differunt, ni
si in ista, ergo per se ad illam pertinet, atque
adeo ad obiectum eius.

Huic rationi, quam attulit Tolet. nosler Secunda
efficiaciorē aliani adiungere placet, argu-
mentum illud antiquorum interpretum, qua-
si in ipsosmet retorquentem. Tractatus iste
per se ordinatur ad syllogismos, ergo per se
considerat enūcīationem quamlibet per se
ad syllogismum aptam, sed talis est non so-
lum simplex, sed etiam composita, vel hypo-
thetica, cum apertum sit quosdam esse syllo-
gismos ex illis, quosdam ex his compositis,
ergo sicut vtrāque syllogismus ad libros pri-
orū, in quibus protinde syllogismum vari-
que communem pro obiecto accepit Aristot. Aristotel.

paritate vtrāque enūcīatio spectabit ad
considerationem huius operis, . eiisque
obiectum; ac tandem, quia eiusdem scientiæ
est considerate genus, eiisque species, vt do-
cet expressè Aristot. 1 de posteriori resolu-
tione tex. 39. sed enūcīatio in genere hic de-
finitur ab Aristot. hic consideratur: ergo v-
trāque eius species videlicet simplex, &
composita. Quod autem antiqui interpres do-
cuerunt, solam conditionalem esse hypotheticam
aperte falso est, & Aristotelis aduersum, qui definiens enūcīationem vocat cō-
iunctione unam, sed equiunctiones, quibus
vincuntur propositiones categorice ad co-
stitutionem hypotheticæ, non solum sunt
conditionales, sed copulativæ, ac disjunctivæ,
vt vel Dialeticæ tyronibus præsumunt est, er-
go non solum conditionalis censenda est enū-
cīatio composita, sed principalius copula-
tiva, atque disjunctiva, in quibus absoluta
veritas reperitur.

Nostra igitur sententia, his duabus assertior i Prima af-
bus explicatur. Prior est communem enēcīatio-
nem

Secunda assertio. tioneum si simplicem, & compositam, ambiē-
tētētē adēquatūn huius partis obiectūm.

Posterior. Iola n. Simplicem explanasse : Aristoteles cum suis partibus, & proprietati-
bus : de composita autem pauca admodum
tradidisse, quia illa principia species enuncia-
tionis est, & principalis huius consideratio-
nis materia : tun etiam, quia ad finem con-
stituendorum syllogismorum illa ferè deser-
uit, hæc vero raro admodum, cum non sit
frequens hypo. heitiorum syllogismorum
vñs, & hoc est quod D. Thomas vñnit, vt vñ
bāilius ostenduoit, neque enim ait de sola
simplici enunciatione agere Aristotel, sed de
hoc sola determinare, quasi dicat eius dum-
taxat rationem partes, & proprietates ex pro-
fessoradere, quod admittimus : sed non pro-
pterea ab obiecto penitus exclusa censemur, cū
non nihil de ea tradiderit. Nihil ferè de qui-
busdam ultimis prædicamentis, tradidit Ari-
stoteles, in p̄cedenti lib. quia raro eis
in compositionibus vñmunt, raro item in dis-
putationibus se se offérunt, nec tamen pro-
p̄terea ab obiecto eiusdem operis excludun-
tur, sic ergo de enunciatione composita in
præsentiatum censendum est.

Quis suffi-
nis & in-
flitrum.

8.

Aristotel.

Ex eodem titulo innoverebit finis, seu insti-
tutum eiusdem operis, quod non est aliud, ac
enunciatiua in orationum, eiusque partes no-
solum materiales, vt nomen, & verbum, sed
etiam subiectiuas, vt affirmationem, & nega-
tionem in nobis expondere, eiusdemque pro-
p̄terates ostendere, vt cap. statim primo,
Aristot. ipse se facturum promittit dicens.
Primum oportet ponere quid nomen, & quid ver-
bum, postea quid est negatio, & affirmatio, &
enunciatio, & oratio, &c.

Obiectio.

Sed opponet fortasse quispiam, iam de
simplicibas egisse Aristotel: in lib. prædi-
ca.mentorum, cum non sit aliud prædicta-
mentum, quam simpliciūm prædicatorum
ordinatio, a que etiam i. libro de priori resolu-
tione, cap. i. vbi terminuū descriptis, quod si:
extremū propositionis, in quod tesoluitur
propositio. Ibidem inque de propositione ex
professo agit.

Solutio:

Respondet Albert. Magnus, in proemio
huius operis enunciationem, & proposicio-
nē re idem esse, & quadam ratione acciden-
tali differre. Nam enunciatio dicitur propo-
sitio in quantum disposita in syllogismo se-
cunduū ordinem triū termino: un., me-
di., scilicet, & extremitatum, sed in quantum

vñum de uno enunciat, nondum in syllo-
gismo posita, apta tamenponi, enunciatio vo-
catur: propterea Aristot. duobus illis locis de
syllogismo ac demonstratione agens non e-
nunciationem, sed propositionem descripsit
tanquam eius actualem, partem. Ceterum
hoc loco enunciationem, vt à tali ordine a-
ctuali ad syllogismum abstrahentem tradit.
Ideo non sub propositionis nomine, sed e-
nunciationis: sub diuersis igitur considerati-
onibus ac respectibus oratio eadem enuncia-
tiva proposicio, & enunciatio vocatur, ad di-
uersasque Dialecticæ partes pertinet. Eodem
modo respondere possumus ei, quod de no-
mine, & verbo obicitur: simplicia quidem
tradidisse Aristot. in prædicamentis, ex qui-
bus fieri enunciationes possunt, non tamen
vt eiusdem enunciationis actuales partes sint,
sed vt in categoriis disponuntur, secundum
debitos modos subiectio[n]is, & prædicatio[n]is,
hoc est, in quantum prædicari, & subli-
ci apta sunt. In præsenti autem opere eadem
simplicia tradit, sed in quantum actuales par-
tes enunciationis sunt, ac propterea, vt no-
mina, & verba vocantur, sub his enim no-
minibus eam actu co[n]ponunt. Eadem etiam
simplicia tradit in resolutionibus prioribus,
prout extrema sunt syllogisticæ proposicio[n]is in modo, & figura dispositæ: syllogis-
num, vt partem eius actualem compone-
ntem. Hic vero vt tanquam nomina, & ver-
ba enunciationis partes sunt.

Titulus etiam docet quem locum pars hęc Quem lo-
intet ceteras Dialecticæ obtineat, & quo-
nam modo cum eis ordinetur, tenet enim at pars
(vt regie Gregorius Albertus Magnus) medium inter hęc.
omnes, quia post categorias proxime collo-
catur primum tenentes locum: & ante li-
bros omnes de syllogismis in vniuersali, & in
particulari differeentes, tenentesque postre-
num, quod ex ordine operationum intelle-
ctus, quas Dialectica dirigit plene colligit.
Agitur enim hac in parte de secunda operati-
one co[n]ponente ac dividente. In prædicame-
tis de prima apprehendente, & ordinante
simpliciter. In libris syllogismorum de tercia
secundum autem inter primum, & tertium
medium tenet sedem. Sic autem cum eis ordi-
natūr, vt finis proximus categoriarum sit, &
quasi medium ad syllogismos ordinatum,
vnde tanquam medium participat utroque
extremo, est enim interpretatione ex simplici-
bus categorijs ordinatis, quid compositum

& comparatione syllogismorum, quid cōponens, atque adeo respectu illarum, quod-dam rotum. Horum autem comparationē quādam pars proxima quidem, nam ex sim-plicibus etiam quasi ex partibus remotis pro-positione media, (quam componunt) syllo-gismos extruimus.

Quel est votre
but enfin.

14

Velitatem denique eiusdem tractatus, non
modicam ostendit inscriptio, satis etenim
totius Dialecticae est syllogismum consti-
tuere, tanquam viuente instrumentum ar-
tis differendi, sed praecipue demonstrativum,
ad quem tanquam ad finem principalem o-
mnes partes Dialecticae ordinantur, ad hunc
autem finem consequendum, non solum
utilis est interpretatio, de qua in hac parte
agitur, sed omnino necessaria, non secus ac
elaborati lapides, ac ligna necessaria sunt ad
domum perficiendam, est enim enunciatio
proxima materia syllogismorum, ac demo-
strationum, sine qua proinde minimè con-
stat poterunt.

Vade colli-
gerat so-
cor huic
opere.

11

Authore non indicat titulus, sed colligitur plane, ex eadem verborum cōcīsione, & obscuritate per omnia simili ei, qua in ceteris partibus vñatur, & sufficeret communis totius scholæ vox, quæ opus hoc sicut cetera Dialecticæ partes Aristotelii semper adscripsit; quapropter nec audiendi sunt, nec referendi quidam, qui absque illo rationis, vel autoritatis momento, id negari ausi sunt, nescientes profecto quid per passiones animæ intelligat Aristoteles, quas in lib. de anima se explicuisse ait, & ideo negantes de illis in eo opere egisse, quod cum ex officina eius produisse constet, colligunt non esse ei præsentem tractarum adscribendum, quod profecto non inferrent, nisi ignorassent animæ internos (de quibus copiose disseruit in libro de anima) passionum nomine designasse, ut tradetur inferius. Modus autem procedendi, ex discursu totius operis cognoscitur, qui plane scientificus est per divisiones, definitiones, quibus mediis proprietates enunciationis demonstratiue ostendit.

Divisio denique non est eadem apud Graecos, Latinosque interpres, nam Graeci sub uno codemque libro vniuersum claudentes opus, nulla ferme diuisione vtuntur, sed iam vniuersa schola complectitur diuisionem Latinorum, in duos libros. In quorum primo, de enunciatione, & eius partibus, verbo, nomine, oratione, affirmatione, negatione,

appositione differunt. In secundo de enun-
ciationibus modo affectis, quas ideo mode-
lles vocant. Primus liber dividitur in sex ca-
pita, quo: ut primus quasi totius operis pro-
temnum est, in quo Aristot. sibi etiam pro-
ponit materiam. In secundo, de nomine, &
verbo differit. In tertio, orationem, atque
enunciationem propriis definitionibus ex-
plicat. In quarto, variis divisionibus viuit,
quibus media earundem subiectum partes,
vel species manifestantur. Quintum oppo-
sitiones enunciationum, & regulas verita-
tis earundem continet. Postremum vero de
quibusdam diversum veritatis modum à ce-
teris habentibus agit, quales sunt enuncia-
tiones de futuro contingenti, in eius autem
operis commentatione eundem nos serua-
bimus modum procedendi, ac in ceteris
Dialectice partibus explicatis, ut primo au-
dami textus expositionem præmitentes no-
tabilia: deinde, quibus magis illustrer-
adiciamus minora rufus dubia ex textu iā
elucidata exorta, ac tandem me hodiicas
questiones, quibus grauiora proponuntur
ac solvuntur dubia.

CAPUT PRIMUM.

PRIMVM oportet ponere, quod sit ne-
men. & quid verbu. n. &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

BIMEMBRIS est divisio primi capit. Bimembis
cum prior pars quasi proemium est divisio ca-
totius operis, in quo natura eius propo-
nitur, posterior vero de vocum, & concep-
tuum significacione agit. Materia totius
operis hisce verbis proponit Aristoteles. Pri-
mū oportet ponere, hoc est definire quid
nomine, quid verbum, postea quid nega-
tio & affirmatio, & enunciatio, & or-
tie, &c.

*Ad quamlibet enim scientiam pertinet partes subiecti explicare, non solum essentiales, sed etiam subiectuiss (si eas habuerit) quia, ut in posterioribus resolutionibus videbimus, eadem est facultas de genere, cuiusque speciebus differens. Ex predictis autem quedam sunt partes essentiales enumeratio-
nis, quasi physica, seu materiades nomen, &*

verbum. Metaphysica vero oratio cum sit quasi proximum genus, alias sunt subiectae, ut affirmatio, & negatio, cum apertum sit enunciationem in affirmatiuam, & negatiuam tanquam genu in species diuidi sensu igitur huius praeatuncule talis est.

Sensus praefationis.

De enunciatione acturi, cuiusque passiones, vel proprietates probaturi, oportet partes eius definire, ex quatuor rationibus definitio ipsius enunciationis apertior fiat, quam etiam primitere necesse est, cum sit tanquam medium accipienda ad prefatas proprietates demonstrandas. Precepit namque est in initio, cuiuscunque scientie observandum ab eodemque Aristotele iradendum i. lib. de posteriori resolut. capit. i. de subiecto duo hoc primitenda esse, an sit, & quid sit: quid autem subiecti per definitionem explicatur, ideoque primitenda est definitio enunciationes, quam designabit Aristoteles cap. 4. huius primi libri partibus eius, in tribus antecedentibus prius expostis. Quod autem in hoc proposito enunciationem prius quam operationem enumerauerit; ponere est iam, porcius quam definire dixerit, nullum habet mysterium, ac proinde in his, & in similibus minorandam non erit; sed ad secundam capituli partem elucidandam properant.

Secundum mebrum.

4.

Cōceptus proprietas de voce propriae conceptus.

In qua de vocum significacione agit Aristoteles dicens. Sunt ergo ea earum quæ sunt in anima passionum nota, & ea quæ scribuntur eorum quæ sunt in voce, &c. Inter res, conceptus, voces, atque scripturam talis est ordo, ut à rebus tanquam ab obiectu imprimantur conceptus in mente quos nisi opereret alijs significare, non essent necessariae voces, & si presentibus dumtaxat redundantia scriptura, sed quia virtutique conditio bonum postulat, ut undelicet cum presentibus, atque absentibus agat, propriisq; conceptus eius explicet, ideo voces, & scriptura necessarie reputantur, & virtusque significativa est: esse omnino oportet à rebus igitur tanquam a primis conceptus dignoscuntur, quos voces presentibus designant, absentibus vero scriptura, sed ad primum, hoc est ad rem significandum, iuxta predictum ordinem tenuantur.

De vocum autem significacione tria docet, primum quod significet conceptus, significatio medius res. Secundo modum significandi ostendit. Tertio quo pacto se habeant ad veritatis significacionem, nam id, quod ictibus significare intendimus veritas est, vel falsitas in intellectu res percipiente classificatur. Ad primam igitur accedentes art. sunt ergo ea, quæ sunt in voce, non aut sunt voces, quia ut bene D. Thomas voces ex se non significant conceptus, nisi ad significandum implicantur, unde vox se habet quasi materia non manis aut verbis significatio vero tanquam forma, ut suo loco ostendetur: bene igitur nomina, & verba, quibus passiones anima significamus, in voce esse dicuntur, id est, quasi ex voce adiuncta significazione coalescere, passionum autem nomine non intelligit naturales, (quas etiam bruta animalia quibusdam in articulatis vocibus significant, ut dolorem, vel tristitiam, similes ve naturales anima sensitiva affectus, nam in his nihil veri, aut falsi contineri potest, neque illius proinde ordo ad enunciationem) sed conceptus mentis, quos res intelligendo formamus, in quibus veritas, vel falsitas consistere possunt, & ex quibus enunciationes sunt. Quos propterea passiones anima vocat quia in anima recipiuntur: eorumque receptio passio quodammodo vocatur, quamvis perficiens potius quam ad corruptionem disponens, itaque voces significanti conceptus, scriptura autem voces quarum vis est: unguentur, sed modus significandi conceptum, vocum, & scripturarum diversus est, nam conceptus significans res naturaliter, voces autem conceptus, & res, ex libera bonum impositione, & simili modo scriptura voces, conceptus, & res, probat Aristotel. primum, quia natura bonum, ceterorumque rerum nunquam variatur, sed semper eodem modo se habet, cum sit determinata ad unum, & idcirco eadem apud omnes est, semper igitur calefacit, semper sursum tendit, unde sequitur, quod ea, quæ naturalia sunt, eadem semper sint apud omnes, sed conceptus non secus atque res, quas significant idem sunt apud omnes, non quidem numericā idenitatem (nam bac pro eiusdem

Cōceptus naturaliter res. Vo ces vero ipsos conceptus, & res ad placitū significativa.

Cōceptus reū idem sunt apud omnes nō numero, sed specie.

dem hominum diversitate variatur) & distinctum numero conceptum format Petrus à Paulo, sed eodem esse conceptus apud omnes vult Aristot. significatione, & modo significandi, ita ut conceptus, quem Graci de homine ferment, sive etiam Barbari, hominem ipsum representet, tanquam naturalis eius similitudo, non minus, quam à Latinis, vel ali & cuiuslibet alterius lingua, vel nationalis formatus. Quemadmodum homo ipse eiusdem rationis est apud omnes, quantum ad essentiam, & naturam, voces autem, & scriptura non sic, sed ex hominum beneplacito ad significandum imponantur. Quid opposita, sed non minus certa ratione ostendit naturalia, eadem sunt apud omnes, sequitur eidem non esse naturalia, que apud diversas rationes variantur, sed talis est significatio vocum & scripturarum, ergo non erit naturali, sed ex libera hominum voluntate dependens. Probatur minor, quia diversi longe vocibus significatur homo apud Hebreos, Gracos, & Latinos diversi characteribus, literisq; vtuntur ad tales voces exarandas. Docet postremo, quoniammodo se habeant voces, & scriptura in ordine ad veritatem, vel falsitatem. Ut hinc etiam nobis innoteat quomodo se habeant ad enunciationem, in qua verum vel falsum reperitur; videlicet tanquam partes eam componentes. Modus autem talis est, ut quemadmodum operatio intellectus duplex est, ut tertio lib. de anima sex. 1. statutur: una qua vocatur simplex verum apprehensio, qua nihil veri vel falsi continet, altera compositio, aut divisione, qua proprie veri vel falsi appellamus, & ex consequenti conceptus per tales operationes formati etiam sunt simplices, & compositiones, ut conceptus hominis, & conceptus huius, quod est cum esse animal rationale: ita se res habet in vocibus, atque scriptura, quae correspondunt conceptibus, nam simplices dictiones vocales, seu scripta nihil veri aut falsi important, ut nouina, aut verba per se sumpta, etenim qui simplicem vocem homo, vel animal profert, nec verum dicit, nec falsum sed voces composite in modum enunciationis verum iam vel falsum dicunt. Proferenti

7.

Voces nō cedē apud omnes. Quomodo tē habeant voces, & scripturę in ordine ad falsitatem vel veritatem

2.

Et statutur: una qua vocatur simplex verum apprehensio, qua nihil veri vel falsi continet, altera compositio, aut divisione, qua proprie veri vel falsi appellamus, & ex consequenti conceptus per tales operationes formati etiam sunt simplices, & compositiones, ut conceptus hominis, & conceptus huius, quod est cum esse animal rationale: ita se res habet in vocibus, atque scriptura, quae correspondunt conceptibus, nam simplices dictiones vocales, seu scripta nihil veri aut falsi important, ut nouina, aut verba per se sumpta, etenim qui simplicem vocem homo, vel animal profert, nec verum dicit, nec falsum sed voces composite in modum enunciationis verum iam vel falsum dicunt. Proferenti

enim simplicem vocem nominis aut verbī, nec possūimus ei attribuere, quod verum dicat, nec opponere quod dicat falsum. Nec tamen si propositionem hanc forte protulerit, homo currit vel ambulat, & par est ratio de simplici voce scripta, atque etiam de compositione, idq; probat Aristot. exemplo nominis composta & figure, quasi argumento à maiori, si una aliqua vox per se simpcta verum contineret, aut falsum, maxime illa, quam compositam vocamus, ut h. r. co certus, aut hypocentaurus, nam cum verum, aut falsū in compositione reperiatur, harum vocum compositione, maiorem p̄ se fert apparentiam significationis veri aut falsi, quam aliarum simplicitas, sed quicquid voces profert, aut scribit, nihil verum vel falsum dicit, neque enim obliuiscere ei possumus, quod mentitur, ergo in una simplici voce, vel composita, non reperitur veritas, vel falsitas, nisi addatur, inquit Aristotel. esse, vel non esse simpliciter, vel secundum tempus: nam dum verbum nouini adiungitur, iam dicitur rem se habere, sic aut in tali tempore, in quo verum potest esse, vel falsum, tanquam in enunciatione ex eiuscomposita, & his continetur sententia totius capituli.

CIRCA EXPOSITVM
textum adnotanda.

NOTABILE I.

SED ut expositio textus illustrior reddatur, libet notabilia quedam subincere. Quid perdatur, libet notabilia quedam subincere. autem pal-
fationes de-
notat Aristot.
9.

Et sit primum, anquam certum presupponens per passiones anima conceptus, & intellectus denotare Aristotalem, quod non est alienum ab eius doctrina, & modo loquendi, ut quidam voluerunt, ex eo ducentes argumentum ad probandum opus hoc non fuisse ab Aristotel. editum, nam i. lib. de anima sex. 12 13 & 14. (in quem locum eorum considerationem remittit) omnes anima tam sensiva, quam intellectiva operationes sub nomine passionum comprehendit. Quosupponit intellectus, vel conceptus per voces significativas in parte docet, nam & si ad res tandem significandas ordinentur conceptus, voces, & scriptura, sed

sed voces proxime solos conceptus significant, & scriptura solas voces.

10.

D. Thom.

Probatur utrumque aperte, quia voces significant ex libera hominum impositione, homines autem non imposuerunt eas ad significandas res nisi prout ab ipsis cognitus, unde secundum modum cognitionis fuit semper modus impositionis, quod praesertim verum est, ut egregius D. Thomas in vocibus significantibus res uniuersales, quas constat non esse tales a parte rei, ut Platonis schola proficiebatur, sed in quantum cognoscuntur per abstractionem a singularibus, in quibus sunt, ac de quibus predicantur, non enim significat vox homo, hominem in communi a parte rei existentes, sed ut per intellectum a singularibus abstractam operationem intelleximus cognoscere ipsum, non considerare singularibus; Et ad eum sic cognitionis significandum imposta fuit vox, quapropter inde ceperunt homines, proximum significare, & eo mediante hominem ipsum accedit voces sic ad significandos internos conceptus adiumenta, acque imposta esse, ut si posset homo absque vocibus eos propalare, aliusque hominibus aperire, minime ei uteretur, neque ad significandum imponebat, cuius illud est evidens signum quod quia Angeli per solam ordinacionem internam suorum conceptum ad alios, eos quoties volunt, & quibus volunt aperire, nec vocibus vel alio signo sensibili volunt, imo nec nos ut noscimus eis manifestos faciamus, unde inferitur evidenter ad significandos conceptus ad inuentas fuisse, rursumdemque de scripturis censendum est voces proxime significare, quia in eorum supplementum adiumenta sunt, & ad significandum imposta, si enim posset homo absentes alloqui, vel usi proprios conceptus declarare, cessaret proculdubio scripturarum necessitas, & usus. Conceptus itaque primo significant res, cum ex eorum impressione formentur. Voces primo conceptus, & quasi remote res per eosdem significatas, scriptura primo voces, & quasi remote conceptus vocibus significatas, & remotius res, quod eleganter docuit D. Augustinus, libr. 15. de Trinitate, cap. 10. in fine his verbis. Inuentae sunt etiam litterae eius posteriori.

per quas possemus, & cum absentibus colloqui, sed iste signa sunt vocum, cum ipsis voces in sermone nostro earum, quas cogitamus signa sint rerum. Et hunc ordinem, ut innueret Aristot. illo verbo *vocis* est. Quorum autem ha primorum primo non sunt, eodem omnibus passiones animae sunt, &c. Quasi dicit quarum rationum primarum primo significantium res, & ad quas proxime significandas importuntur voces, hac scilicet nomina & verba, aut ha scilicet voces ipse nostra sunt, id est signa.

NOTABILE II.

Secundo obseruandum est, circa modum significandi vocum scripturarum, in significando & conceptum, diverso longe modo conceptus significares, ac voces conceptus, & scripturas voces, ut bene B. Thomas in commentariis biius cap. horum enim quodlibet iuxta propriam conditionem significat, & cum conceptus ex propria condizione habeant esse quasdam similitudines ex rerum impressione formatas, per modum naturae similitudinis, easdem representant.

Voces autem, & scriptura non sic, non enim ex rerum, vel conceptum impressione habent esse, nec ex propria natura aliquid significare, sed cum voces sint sonus quidam de articulatus, & scripture, quod figura calamo formata ex libera hominum voluntate ad significandum determinantur, nihil ergo in eis similitudinis reperitur, sed sola constitutio: ac proprieate Aristot. de modo significandi conceptum loquens illis verbis usus est. Quorum ha similitudines, res etiam eadem, id est quarum rerum ha, scilicet passiones similitudines sunt. De vocibus autem non dixit esse similitudines passionum, sed solum nota, hoc est ex hominum institutione signa; & pars ratione de scripturis intelligendum est, non significare voces per modum similitudinis, sed solum esse eorum notae.

NOTABILE III.

Perscribens Aristoteles ordinem, quem ad veritatem significandam habent voces,

D. August.

B

C

ges docuit simplices non significare verū vel falsum, quod exemplo nomine compositi ostendit, hoc autem accipiendum est de simplicibus nude acceptis, hoc est absque aliqua virtuali significazione, vel subintellecione alterius vocū, ex eius coniunctione verum, vel falsum possunt significare, verbī gratia, verbū ambulo, quod prime personā fecit, virtualiter habet inclusionem, aut subintellectum pronomen ego, tanquam suppositum, ratione cuius dum profertur in contrarium modō loquendi verum, vel falsum significat. Sit autem nude accipiat, hoc est absque tali subintellecione, id nō habet simplex etiam nomen adhiberi contingit ad respondendam interroganti verbum eiusdem interrogations subintellectum habens, ratione cuius verum, vel falsum significat, ut dum interroganti quis natus? respondemus, pīscia, idem verbum nam subintelligitur. Horum autem ratio est, quia propter utramque subintellectionem, nomina, & verba, alioquin simplicia modū enunciatio habent. Id cīco verum, vel falsum significare posunt.

placuit scilicet res, quā magis videtur mē-
tem Aristot. accingere, duas posuit Albertus
Magnus 2. de partibus enunciationis cap. 2.

Primam per verbū simpliciter intelligē-
tēm verbam non limitatum ad certum
tempus per adverbium temporis adiunctum,
& per verbum secundum tempus, quod
sic limitatur, addicetur verbum simpliciter
dubitominem curvare disputare, aut lo-
gore, enunciare. Additur autem secundum
tempus, si dicamus bodice currere, legisse bo-
ri, & disputare cum cras: Et expostio hac
non est propria ipsius Alberti, sed quamvis
ex Ammonio defūctissimis videtur. Ideo expo-
fio secunda dicemus Alexand. & Magni-
fi, magis ei placuit, quam ut intelligamus
obseruandum est, prædicaciones esse in dupli-
cē differentia, nam quadam sunt, quorū nota
predicata ad essentiam subiectorum pertinet.
vel propriè passiones eorum sunt, ut homos
est animal rationale, vel rīsibile, aliarum
vero predicata, nec sunt predicata nec so-
bent tempore propriæ passiones, sed acciden-
tia, vel in re ipsa, vel ex modo prædicandi
& in prædicacionibꝫ primi generi verbum
non unit ex tempore aliqua differentia tō-
poris, sed absolutor, ut aīunt, à tempore, &
solum denotant naturalem verū connexio-
nem, & propterea dicuntur præpositiones
perpetuae veritatis, quia finales extre-
mum connexiones nullum tempus prescri-
bunt, sed per perpetuam sunt semper eodem modo
se habentes: predicata vero diuersam pro-
positionum non semper se habent eodem modo,
sed adesse, & abesse possunt, adesse hoc tem-
pore, & abesse altero, lumenatur autem per
capulam ad certum tempus in futurū, pro-
quo vera, vel falsa indicatur præpositio, &
idcirco dicuntur tali verbum secundum tem-
pus, sed verbum in prædicacionibꝫ primi or-
dinis, ut ipse non vniens extrema pro aliqua
differentia temporis verbum simpliciter no-
minatur.

Vltimam expositionem attulit D. Thom. Terribilis
per verbū simpliciter intelligens verbum
præsentis temporis, quod solum tempus sim-
pliciter præterea vocatur, quia nihil tempori
existit, nisi nunc præsens coniungens
partem præteritū cum futuro, quod ratione
alii s.

14.
Propriam
ad hoc.

Negans Arist. simplicia significare ve-
rū etiam aut falsū autem conditionalē
illam adiecit, nisi addatur esse, vel
non esse, vel simpliciter, aut secundum tem-
pus, indiget autem explicatiōne, utrumque,
primum quidem: ne illigatur solum per
additionem huius verbi, sum, verū vel
falsum significare, cum non minus significar-
etur per additionem aliorum verborum, ut si
dicamus bonum ambulare, currere, vel
disputare. Sensu ignorū est: simplicia non si-
gnificare verū, vel falsum, nisi addatur
verbum, ex cuius additione iam enunciatur
quidpiam esse, vel non esse, ut cuiusdam deambu-
lationem, aut aliud. Aliud iuxta significatiō-
onem verbi, in qua verū non repetitur, vel
falsitas.

Quā sit.
verū etiam
simpliciter vel
secundum
tempus.

Triplex.

Postremum quoque exponere necesse est,
cum non constet quid per verbū simpliciter,
quid etiam per verbū secundum tempus sim-
pliciter præterea vocatur, quia nihil tempori
intelligatur, exponatur autem multipliciter ab
interpretibus, sed ex multis expositiōnibꝫ

Albertus
Magnus.
Ammonii
secunda ex-
positio.
Alexandri.

in his coniunctionibus tempus praesens vocatur,
illud autem quod actu existit appellatur ratio-
ne simpliciter, præteritum autem, & futurum,
cum non existit non dicitur nisi secundum
quid, & ex consequenti verbis, unam vel
alterum denotans, non appellatur verbum
simplicer, sed secundum tempus, hoc est se-
cundum differentiam temporis determinati-
non sufficientem determinationem temporis
simplicem, sed cum addito præteriti vel fu-
tri.

QVÆSTIO 1.

An voces significant conceptus, &
scriptura voces ad placitum,
conceptus vero naturaliter res.

Rationes in oppositum proponuntur.

Examine indigent, quæ de significati-
 one, & modo significandi horum tri-
 um docet Aristot. & in primis videtur
 falsum, quod voces significant conceptus,
 nam ut idem Aristot. ait, i. lib. elench. cap. L.
 Vocabus utimur non potentes res ipsas ad
 locum disputationis nobiscum ferre, ideo
 enim eis pro rebus utimur, quemadmodum
 lusores calculis pro pecuniis, non ergo pro
 conceptibus, Vnde audita hac voce homo,
 vel equus, res ipsas, non conceptus intelli-
 gimus, res igitur igitur significant non con-
 ceptus? Ad hæc: illud est significatum voca-
 pro quo vox ipsa in propositione substitui-
 tur, aut supponit, sed voces non supponunt
 pro conceptibus sed pro rebus, ergonon co-
 ceptus sed res significant, Probatur minor in
 hac propositione, homo disputat, vel ambu-
 lat, non supponit subiectum pro conceptu
 hominis, de quo falso est utrumque affir-
 mare, sed pro homine ipso qui utramque ex-
 ercit actionem, ergo solus ipse per talem vo-
 cem significatur. Secundo, illud vox signifi-
 cari dicitur, in cuius cognitionem signum,
 quod eam significat, facit aliquem deuenire.
 Homines autem ex verbis deucaimus in co-
 gnitionem rerum non cogitationem eorum,
 qui nobis loquuntur, nisi quando etiam indi-
 cat nobis volunt, hoc, aut illud se cogitat-
 sum enim ipsa cogitatio est significatum vo-
 cis, non res cogitata, ergo ex propria im-
 positione, communique vix vocum intelligitur
 solas res significare, sur solos conceptus, non
 utrumque.

Tertio, quæ de modo significandi conce-
 ptuum, & vocum docet Aristot. non minus
 falsa videntur, nempe conceptus naturaliter
 significare, voces vero ex hominum institu-
 to. Probatur primum, nam ratio quam ad
 id probandum attulit falsum supponit, nem-
 pe conceptus eosdem esse apud omnes, quia
 de eadem re non omnes eundem conceptum
 formant, sed valde diuersum, ut de eate
 concipiunt nonnulli, quod vniuersum sit re-
 spectu substantia, & accidentis, alij quod
 an alogum de relatione vero, quod entitas
 sit distincta a fundamento, alij vero quod ea-
 dem, sic & de exterioris rebus, quæ in opinione
 versantur, & de nominis & quinquo no nrum,
 vel eundem formamus conceptum, sed plu-
 res, atque diuersos, ut constat de nomine, ca-
 nis, ergo conceptus diuersi sunt, atque adeo
 non significant naturaliter.

Probatur tandem, falso esse, quod vo-
 ces significant ad placitum: nam plures sunt
 naturaliter significantes animi affectus &
 passiones, ut gemitus, ac suspiratio, & omnes
 significant naturaliter prolatorem, nam per
 locutionem distinguimus hominem à certis
 animalibus, suas etiam voces edentibus,
 ergo non bene assignatur differencia inter
 conceptus & voces, quod illi naturaliter, ita
 vero ex libera hominum impositione signi-
 ficant.

Referuntur varie sententia.

Dux modus dicendi refertur circa con-
 ceptum, vocisque significationem; antiquior
 unus, affirmans nomina & verba solos conce-
 ptus, & non res significare, modernus alter ex
 directo oppositus est, tenens solâ rē signifi-
 care, conceptus vero non significare, sed solù ex-
 primere, quid autem inter sit inter significa-
 tionem, & expressionem explicatur: hoc sup-
 posito quod significatum nominum, & ver-
 borum est duplex: immediatum, ac minus
 præcipuum appellatum quo, & remotum ac
 præcipuum appellatum quod, primum signifi-
 catum sunt conceptus; postrem res, eten-
 tias nomina, & verba adinuentia suè ad ma-
 nifestandos conceptus occutios, atque eti-
 am, ut rerum loco substituantur in proposi-
 tione, ut Aristot. docuit, i. elench. cap. I. Sic admodum
 igitur se habent ad conceptus, ut eos decla-
 rent, non ratiō, ut pro eis substituantur, & hoc
 est eos exprimere, & non significare, illius e-
 nam dētax, & quod aliquid significat, locū te-
 nunt.

Primum
 modus dicendi.

Secundus
 modus.

Admodum.

neque potest, se propter ea res dicuntur significatae pro quibus ponuntur, quas tamen non exprimunt: conceptus itaque exprimunt, & non significant, res vero significant, & non exprimunt.

Masius.

Sextus.

20.

Pro hac sententia, ita explicara reculit Magister Masius, Sorum lib. i. summul. in solutione ad primum, & Mercatum, in commentariis eiusdem loci, si tamquam quispiam Sotum confunduerit videbit oppositum tenere, licet enim probabile ducat, iuxta definitionem signi ab Augustino traditam, & à nobis mox referendam, nihil prius significare, nisi illud quod sensibus speciem alterius rei à se distincte ingerit, qua mediante illam ei cognoscere facit, atque adeo conceptum tali conditione carens, non proprie significare, sed tandem ne communem sententiam deseruisse videatur, eum proprie significare admittit hisce verbis: *Nibilominus, ne eam longè ejiciamus modum loquendi, scilicet bolerum, concordamus duos modos significandi formaliter, & instrumentali, & dicimus Augustinum, ratione loquutus esse modo significandi instrumentali.*

Mercatus.

Mercatus vero licet conceptus non eodem modo significare arbitretur, ac voces, quia non ducunt audiensem in cognitionem eius rei, quam representant, quod tamen nomina, & verba praestant, simpliciter tamen eos significare concedit: non est ergo cur ea dicta sententia attribuatur.

Ad natandum pro ratiōnis cōtrōversia de cōfīdēcione.

Motu pro
solutione.Prima diuisio
ne signi, in
proprium
atque im-
proprium,

21.

Sed pro solutione nostrae, atque communis, quadruplicem diuisio signi, aut eius quod est significatae explicanda est, ut ceteras in eti, n. p. issas faciamus. Dividitur primum signum, in proprio atque in proprio. Duplarem conditionem postulat proprium; proprie, ut in aliquius à se distincte notitiam venire faciat, posteriorē, ut in tale officiū sit ab ipsa natura, aut imponentis voluntate ordinatum, vt rānque coniunctionem habent suspicīa, & gemitus, similesque hystero. cum voces, & deo naturaliter significare dicuntur internos animi affectus, à qualibet autem si defecerit, signum in proprio censetur, ut si nihil praece se cognoscere faciat, cuius modi sunt voces non impulsive, ad. tem. aliam se significandam, ut Blitiri, & similes, vel certe si in aliquius rei notitiam, deuenire faciat, non sit tamen is: id officiū destinatum, ducit nos vestigium, naturaliter.

in notitiam animalis, vox in notitiam presentis, & effectus quilibet in cognitionem sue cause, sed propter ea proprietate signi deficient, & impropria, iure vocantur, quia non ordinarius ad id praestandum à natura, quae propriam rationem eis concessit à tali officio minime dependentem, videlicet, ut essent qualitates, substantiae, vel quidpiam altitudinis alterius, seu praedicamenti. Officio proprio signo, subdividitur proprium in naturale, ad placitum, & ex consuetudine, quod certe magnam cum naturali similitudinem habet, cum consuetudo (ut a iunt) altera sit natura, signum igitur naturale est, quod à natura ordinatum est ad aliquid significandum, ut brutorum voces naturaliter significant eorum passiones ad placitum, quod non ex propria natura, sed ex libera hominum impositione, ut ramus pro foribus pendens: ex consuetudine vero, ut vox ipsa ostendit, quo consuetinus aliquid significare, quo pacto mappæ appositæ tempus prandij adesse denotant.

Secundū.
Officio signi
proprijs
naturalē ad
placitū,
de ex con-
suetudine.

Tertia diuisione necesse est dividere signum in extēnum, & internū, extēnum est idem quod sensibile medis sensibus aliquam speciem, aut similitudinem in intellectu nobis imprimens; per quam ita, eius rei notitiam, quam significat deueniamus, cuius modi sunt voces: aliud est internū spirituale, vel corporeum, internū ideo vocatum, quia non patet exteriorum, internū signum, (licet corporeum) dicitur idolum, quod imaginatio; vel phantasia fabricatur rem possibilem, seu existentem, vel omnino fictam representans, ut montem aureum, vel quidpiam simile, internū etiam signum est exemplar domus fabricande ab artifice in mente formatum, ad cuius similitudinem, domus struitur, & quicunq; conceptus mentis extēnum duntaxat signum, descriptis D. D. August. 2. lib. de doctrina Christiana, cap. i. bis verbis. Signum est, res prater speciem quam ingerit sensibus aliud aliquid ex se faciens in cognitionem venire, sicut vestigio viso transfixo animali, cuius vestigium est cogitamus, & famo viso igne subesse cognoscimus, & voce animali audita effectione anima eius animaduertimus.

Tertiadū.
Officio signi
externū
& internū.

Quarta ac postrema diuisio est, signum vnum est manifestatum duntaxat, aliud manifestatum; & suppositum similis: primi generis est illud, quod rei aliquam à se distinctione significat, aut representat, pro qua non substitui.

Quarta di-
uisio.
Signi in
manifesta-
tiū & sup-
positū.

substituitur, ut sonus caparæ manifestariuſ est lectionis ſignum, ſed nō ſupponit pro ea, manifestatiuſ autem, & ſuppoſitiuſ eſt, quod non ſolum nos ducit in alterius rei cognitionem, ſed pro ea ſubstituitur, ut ptores dicunt hoc modo repreſentare perſonam Regis.

Primum illarum.

Ex quibus diuisionib⁹ elicitur primo, duplēcēm eſſe vocū ſignificationem, propriaū vnam, et impropriaū alteram, hanc naturale, illam ad placitum, hanc communem eis etiam, quas ſignificationis expertes vocamus, imo quib⁹ cuncte effectus ſuas cauſas naturaliter indicantibus: illam vero peculiarem. Naturalis ſignificatio communis atque impropria eſt, qua voces prolatorem ſignificant, et qua ſemetipſas repræſentant, ad placitum vero ſpecialis, et propria, qua ſignificant res illas, ad quas ſignificandas imponuntur.

Secundum illarum.

34

Secundo elicitur nomina, et verba diuerso modo conceptri, et res ſignificare, nam reſpectu rerum ſigna ſunt ſignificatiuā, & ſuppoſitiuā ſimul, cum pro eisdem rebus, ad quas ſignificantas imponuntur ſubſtituantur in propositionib⁹, ceterum reſpectu conceptriū ſignificatiuā tantum, non ſuppoſitiuā, ſignificat quidem vox homo conceptum, quem de homine formatuſ, ſed in propositione non ſupponit pro eo, ſed pro folo homine, et hoc fortasse eſt, quod ſecunda illa ſententia voluit, dicens nomina, & verba ſolas res ſignificare non conceptus, de ſignificatione ſuppoſitiuā (ut ſic loquuntur) intelligens.

STATVITVR PROPRIA SENTENTIA medium tenens, inter utrumque extreum.

35.

MEDIA via incedendum eſt circa vocū ſignificationem, ſi à doctrina Aristot. & communia conſenſu, tam antiquorum, quam modernorum interpretum recedere nolumus, quam duobus assertiōnib⁹ explicamus. Prior eſt, voces ſignificant immediate, ut quo, ac minus principaliter, conceptus, res vero immediate etiam, ut quod, ac principalius, & quidem quod conceptus ſignificant, aperta eſt ſententia Aristot. ac D. Thomæ, Aristot namque in huic capituli initio, hac verba protulit.

lit. Sunt ergo ea que ſunt in voce carum, que ſunt in anima paſſionum noſte, &c. Vbi verbum, noſte, tantudem ac ſigna valere, & paſſionum nomine intenſas animi conceptiones designari, docent vniuersi interpretes, quod & nomen ipsum plane indicat: nam paſſio animæ, internum eis affectum ſeu cogitationem, aut conceptionem importat, quare remota valde eſt, a mente Aristotel. & a propria verbi ſignificatione, modernorum expositio, qui per paſſiones animæ, non conceptus formales, ut ſignificant res, ſed potius eadē ſignificatas (quas obiectuſ conceptus appellant) designantur Aristotel. affuerant, cum tamen res extra eſt, nec ab eo, nec ab alio vnuquam nomine paſſionum animæ fuerit designata, Diuinus autem Thomas, non minus expreſſe id docuit, plurib⁹ quidem ſue doctriñ lacis, his praeternim dñobus; quæſtione 8. de potentia, articul. 1. vbi haec verba ſcripſit. *Concepſio differt ab actione intellectus, quia conſideratur quæſi terminum actionis, & tanquam quoddam per ipſum conſtituum, hec autem concepſio intellectus in nobis proprium verbum dicitur, hoc enim eſt, quod verbo exteriori ſignificatur, vox enim exterior, neque ſignificat ipſum intellectum, neque ſpeciem intelligibilem, neque alium intellectum, ſed intellectus conceptionem, qua mediente refertur ad rem, &c.* prima parte, quæſt. 27. articul. 1. *Vbi ſic loquuntur; quicunque intelligit, ex hoc ipso quod intellegit producit aliiquid intra ſipſam, quod eſt concepſio rei intellectus, ex vi intellectu preueniens; & ex eis noſtit a procedenti, quæ quidem concepcionem vox significat, & dicitur verbum cordū ſignificatum verbo vocis.*

16.

Sed rationib⁹ iam probatur. Prima, quia dum aliis loquimur non ſolum cogitationes noſtras ſignificare volentes, ſed res, mentem noſtram eis aperimus: ergo eadē ſed res a nobis conceptas ſignificamus, & ex consequenti conceptus, quibus mediis eis interius concipiimus, alioqui veſtas enuntiationum vocaſum, noſa eſt prius ac principalius in mente, quam in rebus ſignificatis, aut vocibus, quod plauſe falſum eſſe inferius monstrabimur.

37.

Secunda ratio, voces imponuntur ad ſignificantas naturas, vniuersales, ſed non ſunt vniuersales, quatenus ſunt extra, ſed ut ab intellectu concipiuntur a singularib⁹ abſtractæ, ergo nec ſignificantur per voces, niſi mediis conceptibus communib⁹ de eisdem

formatis, conceptus igitur significatur per voces. Argumentum est à D. Thoma, in expositione aristotelici textus constitutum: quod autem proxime significantur, & ut quo, tantum, ut assertio nostra proficitur naturae eorum consentaneum est: nam si res significatur per voces, ut à nobis concipiuntur, ergo conceptus quasi medi sunt, quibus res conceptus designantur, proxime ergo significantur, & eadem ratione non sunt, quod exprimitur, aut quod dicitur vel intelligitur, sed quo exprimuntur, aut dicuntur res. Non ergo sunt qui significantur, sed quibus obiecta ab eis representata designantur.

Posterior eiusdem assertione pars, quod res significantur, etiam proxime, ut quod non est minus necessaria, licet primo aspectu videatur priori contraria, tamen si conceptus, ut quo tantum significantur. Tamen proxime designantur non tollit quin res etiam proximum significantur sit, quia illud dumtaxat censetur remotum significantum, quod alterius medio significatio etiam, ut quod designatur, quemadmodum vox hominis significantur homo, & Petrus, & quia etenim significatur tanquam quod, solus homo proximum significatur, dicitur, remotum vero Petrus, sed per vocem sola res significatur medio tamen conceptu, ergo non tollit quin proxime significetur, itaque etenim significatum in suo ordine, & gradus proximum existimat, quia unicum est, & neutrum tollit, quin alterum immediatum sit, propter diuersum modum, & ordinem quo significantur.

Solum superest probandum, quod res principalius significantur, quam conceptus, id autem coniungi potest: primo, qua nomina, & verba illud præcipue significat, ad quod significandum suerunt imposita, sed implicantur absque dubio ad res significandas, conceptus vero non significant, nisi quia ad eas intelligendas formantur. Ut earum naturas, & proprietates inuestigare possumus, quo sit ut scientias non circa conceptus, sed circa res ipsas conceptas, vocibusque significantas, tanquam circa obiecta propria versentur, ergo res ex præcipuum significatum vocis, conceptus vero solum, tanquam medium, significabunt.

Et hinc desumitur secundum argumentum, nam illud censetur præcipuum in aliquo ordine, quod se habet tanquam finis alio-

rum, cum finis sit, cuius gratia sunt cetera, sed in ordine significationis conceptus sunt propter res quas representant, & non res propter conceptus, quos non formatus, nisi pro rebus percipiendis, ergo cum res, & conceptus designantur per voces, illæ erunt præcipuum significatum, conceptus vero minus præcipuum.

Assertio postrema: voces significant conceptus, & res ad placitum, & similiter scripturae voces, sed conceptus significant res naturaliter, cuius virtusque partem, non solum expressit Aristoteles, sed efficaciter ratione probavit. Quia voces, & scripturae ex libera hominum voluntate, determinantur ad significandum, conceptus vero ex propria natura id habent, utriusque autem illud est evidens signum, quod diuersæ nationes, diuersis videntur vocibus ad eisdem res significandas, diuersis item characteribus, non tam diuersis, sed eisdem conceptus formant, ergo horum significatio naturalis est, carum vero libera, accedit diuersa vobis, & conceptuum natura, & modus, quo formantur, nam voces per collisionem instrumentorum mutuara sunt, lingue, videlicet dentium, ac palati, & non ex impressione alicuius obiecti.

Vnde ex conditione naturali id solum habent, quod est esse sonos quosdam tali modo, talibusque instrumentis, dearticulatis, qua perfectione carent, brutorum voces, & si aliquam cius similitudinem habent ex humanae prostitutionis analogia, eam participant, ut Scriptorum voces testes sunt. Scriptura item ex calami impressione sunt, non secus, ac imagines ex impressione penicilli, vnde tales quedam figuræ sunt ex propria natura, non aliud quam se ipsas representantes, superteniente igitur hominum impositione, qui eis cum absentibus agentes videntur, quidpiam aliud significant. Sed valet etenim scripturas animaduersione dignum puto, videlicet, quod quemadmodum voces diuerso modo sunt conceptuosa, ac rerum signa, pari ratione scriptura, non eodem modo res significant, & voces, sed longe diuerso, nam rerum sunt signa, non solum significativa, sed etiam suppositiva, cum pro eis impressione scripta substituantur: vocum vero significativa dum taxat, nec enim absentibus voces nostras scriptas diligamus, sed res, quas mente concepimus, sicut presentibus per voces: vnde tandem conti-

Ad finem.

continent veritatem scriptæ propositiones, atque vocales; haud dubie quia ex eisdem rebus, atque conceptibus significatis, cum de quacunque propositione vocali vel scripta pronunciatum sit illud ab Arist. cap. de substantia, alioquin res est, aut non est, vera vel falsa dicitur propositio, unde sit pro rebus significatis in propositionibus supponere, non secus, atque voces. Sed quemadmodum necessitas videnti vocibus loco retinum, inde ortum habuit, quod non possumus hominibus mediis sensibus res percipiēribus conceptus nostros aperire, aque ad eorum conceptas eisdem notis facere, nisi mediis vocibus & modo similili, quia cum absensibus non possimus vocibus agere, ad easdem res conceptas eis manifestandas utimur scripturis. Ceterum, sicut voces pro solo ultimo, ac principali significato supponuntur, ita etiam scripturae. Itaque necessitas vocis; & scripturae ex proximo significato ortua habuit. Veritatem non nisi pro principali substituuntur, quia tota earum impositio, & significatio ad illud ordinatur.

Solvantur rationes oppositæ.

Ad primū argumentum ex Aristotele.

P.

NVNC autem argumenta soluere oportebit, & testimonium Aristot. probat quidem; nomina, & verba ad res significandas esse imposita, pro quibus in disputationibus utimur, sed quia disputationes non sunt de nudis rebus, sed à nobis disputantibus cōceptis, unde, & diuersorum opinantium mentem referre necessitas est ad veritatem exquirendam, idcirco conceptus proxime significant, quos per voces manifestos facimus, quaquam non nisi rerum significatarum gratia. Necessest itaque videnti vocibus in disputationibus pro rebus, ostendit mediis conceptibus eas significare, quemadmodum non nisi eisdem mediis explicatur à nobis earum natura, conditiones, seu proprietas:

Confirmationem soluit allata à nobis distinctione, de signo suppositivo, vel solum significativo, etenim licet illud sit significativa vox præcipuum atque ultimum, pro quo substituietur in propositione, habet tamen aliud proximum, & quo mediante in illud nos ducit: primum significatum est ies ipsa, conceptus vero tanquam secundum significati-

tum, nec enim res principaliter designatae percipere possumus, nisi per conceptus, quos de eisdem auditis vocibus faciuntur, cum intelligere nostrum, pro hoc statu seruit ministerio perficiatur, unde et ipso, quod res præcipuum est significatum vocis, necesse est conceptum in suo ordine, & gradus significare:

Ad secundum.

Secundum argumentum, probat quidem præcipuum significatum vocis rem esse, & non conceptum, quia in eius notitia deuenire nos facit. Ceterum eam non rem nudam, ut est extra per vocem cognoscamus, sed à longe conceptam, necesse est aliquo modo conceptum etiam significari per vocem, si non vi quod, nec tanquam finem, ut quo sat rem, & tanquam medium significandi rem conceptam. Et id quidem ex discrimine inter voces hotinum, & brutorum inuenitur facile potest convinci. Per has namque internum aliquem affectum intelligimus, & nudum quidem, hoc est, non ab eis conceptum. At per humanas voces, à quoque prolaras, non nudas res, sed ab eis conceptas, & nobis significatas: quod usque ad eum verum est, ut si posset quisque cōceptus aliorum, absque signo aliquo externo percipere; non faret necessarius visus vocum, ut constat in Angelis; quorum unus alterius loquitur per fidem ordinationem conceptus interni. Necessest igitur videnti humanis vocibus ostendit, res quidem præcipue significare, conceptus vero loquenter tanquam medium quos ipsæ significantur nobis.

Ad tertium.

Tertium argumentum, de modo significandi conceptum procedit, cui negare minime possumus diuersas opiniones versari de eisdem rebus, diuersisque proinde à diuersis conceptus formari, quod certe nec menti, narrationi Aristotel. contrarium est, nec enim in hoc sensu, vult eisdem est conceptus apud omnes, neque id necessarium est ad naturalem eorum significationem, sed sufficit hos diuersos conceptus, idem apud omnes representare, ut in eisdem exemplis in argumento assumptis ostendere possumus, diuersi sunt conceptus à diuersis formati, de distinctione quantitatis à substantia, aut relationis à fundamento quibusdam distinguuntur a recipientibus, aliis tandem rem esse. Ceterum conceptus isti apud omnes diuersi sunt, yade eandem prius res apud omnes significantur.

representant, conceptus quidem distinctionis cuiuscumque representat distinctionem, & conceptus identitatis, cuiuscumque representat identitatem, sive Graecus natione, sive lingua Latinus, aut Hispanus, Barbarus, vel Scyta, in quo sensu eisdem apud omnes, volunt esse Aristotel. quæ identitas non minus invariabilis, quam id entitas rerum naturalium, itaque non minus eratur naturalis significatio conceptuum in iis, qui identitatem representant quam in representantibus distinctionem, quia non minus invariabilis est illorum, quam istorum representatio, quod in vocibus, atque scripturis, haud quamquam contingit, non enim per eandem vorem res eadem apud omnes significatur, quia non eadem, sed diversa videntur diversæ nationes, ad eandem rem significandam, atque etiam in diversis characteribus, atque scripturis diversis, nunquam tamen diversis conceptibus, sed eisdem rei eundem semper formant, & diversæ diversum.

34.

Secunda
Sectione.

35.

Vnde secundo possimus respondere, eosdem omnino conceptus esse apud omnes, non quidem diversarum rerum, quia hoc plane repugnat, petit etiam rerum diversitas conceptuum diversitatem, sed eundem, quod etiam verum est, vbi reperitur diversitas opinionum, rem namque eandem esse, aut diversam duobus modis contingit, materiali, & formaliter ratione, & eodem modo concipi solet, vnde diverso modo opinantes, circa distinctionem unius rei ab altera, aut circa alium modum se habendi in se, vel in ordine ad aliud, diversam rem formaliter concipiunt, licet eandem materialiter, & ideo diversum conceptum formare necesse est, vt in eisdem exemplis constat, unus enim conceptus formalis quantitatis, vt rei distinctæ a substantia, alias vt eiusdem : itaque non sunt diversi, de re vt eadem, sed vt diversa, atque adeo de rebus formaliter diversis, aut de diversis rationibus formalibus eiusdem rei, qui apud omnes diversi sunt, vt verum semper sit diversos conceptus diversarum rerum, vel rationum formalium, apud omnes esse diversos, eisdem vero, si eiusdem sint rei, vel rationis formalis, & hoc est conceptus simpliciter esse apud omnes invariabilis, sicut invariabilis est natura rerum: ex quo evidenter inferitur naturalis eorum significatio. Ex quibus etiam soluitur illud, quod de nonne æquiuoco in eodem argu-

mento opponebatur, etenim cum diversa sint res significatae, necesse est diuersos conceptus de illis formari, qui apud omnes diversi sunt, quemadmodum diversa est apud omnes eorum rerum conditio, & ex consequenti invariabilis eorum significatio.

Finali argumento libenter damus voces, non nihil habere naturalis significacionis, in quantum aliquem animi affectum denotant, vel certe prolatorem, tanquam efficientem causam representant, non secus, atque effecta quæcumq; sed quæcum ad modum significandi res alias, pro quibus accipitur in propositionibus valde à cōceptibus differunt, si quidem ex libera hominum impositione, & non à natura ad eas significandas ordinarū, vnde diversæ nationes (vt dictum est) diversis videntur vocibus ad eandem rem significandam, diversisque characteribus pro absentibus, cum tamen conceptus eundem rerum idem apud omnes sint, & diversarum diversi. Illud tamen prætereundum non est, quod & si libera sit vocem ad significandum impositione: maxime tamen conformatur naturæ rerum, ita ut prudentes impositores propriam singularium conditionem attendent, iuxta eam singulis adaptauerint determinatas voces. Vnde non sic est pure ad placitum talis significatio, quin aliquid de naturali admixtum habeat, ob idq; fortassis Plato (ut referunt) naturalem eam vocabat, Platon non secus ac nos artificialia, quæ valde imitantur naturam naturalia vocamus, nisi quis velit naturalem appellasse vorum significacionem, nō qua ordinatur ad significandum res determinatas ex impositione, sed quæ suum prolatorem indicant, seu aliquem animi affectum, quod commune habent nonnullæ voces humanae, cum inarticulatis brutorum. Soluta hac in parte tractaria modernis quibusdam de verbo mentali, nomine cōceptus designato, de modo, quo per actum intelligendi producitur, ac de distinctione eiusdem ab intellectione. Quæ cum Dialeticorum capitum valde superent, Philosophis relinquenda statui, & in tertium librum de anima referenda, vbi commodius explicabuntur, & capientur: & pariter ad Metaphysicam referendum censco tractatum de natura veritatis, quem huic etiam capiti adiungendum putant.

36.

37.

CAPUT SECUNDUM, DE
nomine.

NOMEN igitur est vox significativa, secundum placitum sine tempore, cuius nulla pars significativa est separata, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

PROPOSITA totius operis materia, vox cum significatio explicata, ac modo, quo veritas in eis inuenitur quasi continuato sermone prosequitur. Aristoteles intendens primam orationis partem nomen videlicet describens, inquiens nomen est vox significativa secundum placitum sine tempore, cuius nulla pars significativa est separata: nihil aliud in toto capite agens, nisi quasdam huius definitionis partes explicare nominat, infinita, & obliquos casus ab ea excludere.

Prima pars definitionis est, vox, quapropter generi posita, per quam separatum intelligitur nomen ab inarticulatis sonis natura libris quidem, vel instrumento aliqui artificia edita, nam vox quid aliud perfectius importat, cum sit sonus ab animali ore prolatu, cum imaginatione quadam, ut docet Aristotle, secundo libro de anima. tex. 90. Significativa rursus dicitur, ut separatur a vocibus nihil significantibus dearticulatis, ut blitri secunda persona, & inarticulatis, ut sibilis, aut quid simile, & secundum placitum, quia nullum nomen significare dicuntur, nisi quando sit nota, hoc est signum, id est quando ad significandum imponitur, ut à vocibus naturaliter significantibus separatum censeatur, cuius modisunt infirmorum gemitus, aut leonum rugitus, & haec omnes particulas, nec explicuit, nec probauit Aristotle, quia ex vocum significacione cap. praecedenti tradita, sat patet, sed nec sequentem nominis significacionem, sine tempore esse docens, ipsumq; à verbo distinguens, quia explicatio eius ex eiusdem verbis definitio sequenti cap. tradenda penderet, opponitur enim quantum ad modum significandi.

Pars Posterior.

Peribernetes.

Tandi nomen, & verbum, cum tempore significare videbitur, & explanato modo significandi cum tempore manifestum erit quid sit, sine illo significare postrema definitionis particula est, cuim nulla pars significativa est separata: a, per quam distinguuntur nomine ab oratione, cuim partes separata non minus quam coniuncta significantur. Hanc particulari sicut explicat, ac probat Aristotle, talis argumentum: si partes alicuius nominis ab eo separata significarent maxime compositi, cuius modi est equiferus, bicoccaurus, sed partes eius separata, nihil significare ergo multo minus partes nominis simplicis. Argumentum à maiori (ut aiunt) desumptum est: nam cum nomen compositum pluram nominam, tanquam partes sepe complectatur, maior projectio ratio erat, ut separata significarent, quam partes simplicis, qua syllaba potius quam integrum nomina sunt. Maior syllogismi evidens est, sed minor empobratus, quia partes huius nominis equiferus, si ab eo separantur, nullam prorsus significacionem habent: cum equiferus non significet idem ac equus ferus, sed aliud animal ab equo distinctum, significari ergo minime potest per partes separatas, unde sit nihil significare, ut partes talis nominis sunt, si separantur.

Addit tamen Aristotle, quod & si nihil significent, videntur tamen significare, cum per se sumptate integrum sint nomina, cum tamen partes nominis simplicis unius sunt a se syllabae rationem habentes, nec significent, nec significacionis apparentiam habeant, ut partibus homini equi, vel leonis, sat est manifestum.

Excludit tandem ab hac definitione nomine infinitum a hac de causa, quia omne nomen significat aliquam re determinatam, pro qua infinitum in propositione substitui non potest, sed nomen infinitum quale est illud, quod negatione afficitur, ut non homo, non leo, nihil determinatum significat, nam cum ex negatione accipiatur, supra verum nomine cadente, tandem eo quod est, quam de eo quod non est excludi potest, ea dumtaxat excepta res supra quā negatio cadit, leo enim dicitur non homo, chimera & bicoccaurus similiter, & quod sumnum est, nihil dicitur non homo, scilicet

Excludatur à definitione nomine in infinito.

C. igitur

igitur determinata significatio à verano-minis ratione, merito excluditur, quod addit. Aristoteles, quia cum non sit oratio nec negatio, hoc est in eo propositio negativa, siquidem eius partes nihil separata significant, solum cum hoc addito diminuente vocari potest nomen infinitum; ut voce ipsa indicetur. def. Eum potius nominis, quam verum nomine esse.

Obliqui denum casus à vera ratione nominis degenerant, sicut à perfectione casus recti, ut Catonis, & Catoni, nam impositio in recto facta est, cuius significatio ad obliquos derivatur. Et idcirco casus nominis, potius quam nomina vocantur, ut efficiat eis ostendit haec ratio, quia hoc est proprium nomini, ut verbo adiunctum significet verum vel falso, ut homo currit, vel legit: sed casus obliquus adiunctus verbo, non significat verum aut falso, ut homini currit, bonum legit, ergo non sunt vera nomina, sed quedam veluti nomina derivationes, aut participations.

CIRCA EXPOSITUM texrum notabilia.

NOTABILE I.

*&
Quippe
de nomine
egerit Act.
Cap.*

PRIVSQT AM alia animaduersione digna expendamus; rationem reddere oportebit, ob quam à nomine initium sumpserit Aristoteles: obiectum huius tractatus, ut sit à nobis superius constitutum, est enunciatio scopus vero naturae eius explanare, sed cum totum quoddam sit, cuius cognitio ex partium notitia dependet, ab his sit necessario incipiendum. Partes autem enunciationis, ut bene adnotauit D. Thomas, in commentarii huius capitis, duplices sunt, *Physica*, ac *Metaphysica*; prioris conditionia sunt, nomen & verbum, hoc enim se habet sanguinem formam, illud tamenque materia: posterioris vero oratio, qua genere est enunciationis, & significatio veritatis, aut falsitatis locum differentiatur, inter verumque autem genus partium, *physica* sunt cognitione priores, quibus entia rei possunt, & à quibus tanquam à radice seu fundamento accipiunt-

93
tū genus, & differentia, unde prius illam considerationem veniunt prototomus naturae inuestiganda, ex quibus materia prius consideranda est tanquam primum subiectum à quo forma dependent, ex cuius potentia educuntur, & in qua veluti in primo proprio subiecto recipiuntur, haber autem in enunciatione, nomine, locum materia, verbum, forma, cuius est pradicatum cum subiecto coniungere, ideo prius nomen consideratur. Accedit alia ratio D. Thome, Alberti Magni, atque Avignonii non contemnenda, nomen enim ex proprio modo significandi, quasi substantia est, cum rem designet, qua subiectur, aut pradicatur, verbum autem actionem, vel passionem, quae sunt accidentia; substantia autem prior est natura, & consideratione accidentibus.

Tertianam rationem adiecit Toletus noster, ex nominis simplicitate desumpta, etenim cum nomen rem simplicem significet, simplicius verbo est, quasi compositum quoddam, significante actionem, videlicet cum tempore, simpliciora vero ordine naturae priores sunt, cum ex paucioribus eorum notitia dependent, quatatione dicitur Aristotel. 1. lib. poster. cap. 23. Arithmeticam priorem Geometriam posuit, quia quantitatem discretam contemplatur, non habentem in continuo positionem, & ideo simpliciter linea à Geometria considerata, bis igitur de causis meritis, inter enunciationis partes, primum locum: nominis concessit.

NOTABILE II.

CIRCA Cōtextum totius capituli tamque nominis definitionē illud adnotatione dignum est, quod à quibusdam sibi solu verbis cōstat dicuntur, nomen est vox significativa, cōtra nulla pars separata significativa est. Alio vero, ut Petrus Hispanus, & Magister Sora. 2. lib. summularum, cap. 1. quos sequitur Tol. diminutam esse arbitrantur, nisi due alia particula addātur, videlicet finita, & recta, ut per priorem excludantur nomina infinita, per posteriorēm obliquecasus, atrisque enim precedentes omnes particula couenient, et considerantur facile. D. Thomae constare

confare poterit: primum sensum tenuit D. Thomas, quem nonnulli sequuntur, postrem vero moderni, praesertim Toletus nosfer in huic expositionis principio, ubi egregium artificium Philosophi commendat, qui non statim integrum definitionem proposuit, sed paulatim, quia partes probatione inducebant.

Quod D. Thomae septentria sit probabilitas.

Placet nihilominus sensus D. Thome magis verborum contextui conformis, nam dum in principio capitis definitionem proposuit Aristoteles, illas solas particulas expressit, post vero nullam est addendam docuit, sed infinita a nomina & obliquis casus à propria definitione exclusit, si autem eas particulas adde volueret, eas profecto exprimeret, nam definitione verba expressa esse oportet, quod autem non sunt necessaria, sed priores sufficienter patet, nam per eas satis exclusa censentur nomina infinita, atque obliqui casus, si enim nomen est vox significativa, finitum omnino esse oportet, quia infinitum nullarum determinatae significans, non dicitur simpliciter significare, postquam nō in rebus hi quan non sunt, quam de his quae sunt enunciari potest, ad placitum autem significare, non nisi in casu recto dicitur nomen, quia secundum etiam impositionis acta est, obliqui autem casus non sunt, nisi derivationes quadam, aut variationes eius, quare, nec dicitur significare ad placitum, nisi ex participatione recti, nec perinde nomina absoluta appellatione vocantur, sed pro solo casu recto supponit nomen, ideoq; absque illa additione rectum dumtaxat censetur defuniri. Sufficiunt igitur pro integra nominis definitione particula ab Aristotele designata: nomen est vox significativa ad placitum sine tempore, cuius nulla pars separata significat.

DVBIVM VNICVM.

An voces aquiuoca, sunt nomina.

VIDENTVR plane vera esse nomina, quibus omnes definitiones particulae conueniant. Cuius enim vox est significativa secundum placitum, cuius nulla

pars separata significativa est, ergo verum nomen, quod autem dicitur multa, ac diversa significare, ac propterea non esse unam, sed multiplicem vocem non soluit argumentum, nam quod multiplex sic non tollit esse vocem, saltem in plurali, & si in singulari accipiatur modo in ordine ad unum significatum, modo in ordine ad alterum aptari ei poterit inde gra definitio, ut videtur argumentum non sincere. Respondetur aquiuocum, per primam particulari exclusum censeri, cum non sit vox, sed potius voces, licet enim materialiter non sit, nisi una vox, formaliter tamen, hoc est, ex parte significationis, sunt plures, & plura, ac diversa significent, negandum est igitur quod ei integræ definitio conueniat, nam si in ordine ad unum dumtaxat significatum accipiatur non est iam nomen aquiuocum, quemadmodum etiam neque adverbium, rora definitio competit, nihil per se significantibus, sed significantibus, quae per se de exclusa censentur, per secundum particulare.

10.
Responde-
tur ratione
dubitandi.

GRAVIORES CONTRO- VERBIS EXAGIENDA.

QVATVOR sepe offerunt gravioribus controversiis examinanda circa definitionem. Primum, an bene definietur nomen per vocem. Secundum an definieretur nomen per vocem, ac per verum genus. Tertium, an verum sit nomen significare ad placitum. Quartum, an partes compositi nominis sint per se significativa, & rursus an nomen infinitum sit à definitione excludendum: ac demum an obliqui casus sint vera nomina, & in sex controversiis agitatum absoluens totum caput de nomine.

QVAESTIO. I.

An bene definieretur nomen per vocem.

Varijs sententijs proponuntur.

PRO negativa parte haec videntur facere, quemadmodum dantur mentales sententijs, arque scripti, pari ratione nomina,

nomina, quibus proinde quadrare definitio. minime potest, tum ex parte vocis, tum ex parte significationis, ex parte quidem vo- cis conflat, cum voces non sint, ex parte au- tem significationis, conceptibus sicutem non ad placitum, sed naturaliter significan- tibus.

Et confirmatur, quia non minus in mente sunt propositiones, quam in vocibus, & scriptis, sed longe perfectius, cum harum ve- ritas vel falsitas ab eis dependeat, sed propo- sitiones quelibet nominibus, & verbis con- stant, ergo vere sunt nomina, & verba in mente, dari igitur debuit communis qua- dam definitio. omnia comprehendens, aut certe per vocem diminuta designatur, non omnibus competens, quidus competit de- finitum.

Dilectores
Louanienses.

Respondent Louanienses, in scholiis hu- ius capituli, definitionem, solum conuenire nomini vocali, adaptari tamen posse men- tali, & scripto paucis mutatis, ut si loco vo- cis scripturam ponamus, nominibus scriptis accommodabimur, quibus certum est ceteras particulas mutatis, nempe vocem, & secun- dum placitum, cum nec mentale nomen vox sit, neque ad placitum, sed naturaliter si- gnificet, & hunc modum dicendi sequitur

Masius.

Magister Masius, questione prima hujus ca- pituli.

Sed an uniuoce de nomine mentali, vo- ci, & scripto prædictetur nomen in communi, negatiuam partem tenet contra Forum, 2. li. summularum capit. 1. uniuoce prædicant af- firmantem, cui tamen se non subserbere ait, quia cum significatio, nominis vocalis a. mentali dependeat, cui primo conuenit etiam nomen de hoc per prius dicitur, quam de vo- cali, & scripto.

Alia tamen longe diuersa est sententia Magistri Sotii fideliter referatur, distinguit enim de nomine, ac de signo, atque, nomen prout à nominando dictum, sic dici analogi- ce de illis tribus, ut proprio de vocali, & scri- pto, de mentali vero, non nisi per metaphoram, quia non proprio nominamus, nisi per vo- ces: at si de nomine sermo sit pro signo, uniuoce cum conceptu conuenire docet, quemadmodum principius eidem conceptui con-ueniar, ut animal uniuoce conuenit ho- mini, & equo, sicut homini.

principalius.

Refutatio questionis.

EGO vero diuersam in primis esse questionem censeo de nomine, ac de signo: nam eti ad rationem nominis specter significatio: haec tamen sola non constituit nomen, sed simul cum pluribus aliis in eius definitione positis, stare igitur poterit in ratione nominis, & signi diuerso modo se habere, quidquid ergo sit de ratione signi, de qua statim dicemus, ad formatae propositionis questionis respondere oportet, an exacta sit definitio nominis per vocem designata: non enim satis est dicere posse mentali atque scripto adaptari paucis mutatis, cum constet, vel vno solum mutato verbo, definitionem mutari, in aliamque valde diuersam transire, quam eo ipso, quod mentali, & scripto accommodaueris, non poterit conuenire vocali, & si vocale dimi- taxat nomen per hanc definitionem voluit Aristoteles explicare (quod indubitatem pro- fecto est) reddere oportebit rationem, ob- quam illud solum descripsit non mentale, aut scriptum.

Duabus igitur his assertionibus responde- mus. Prior est, nomine propriæ loquendo in vocibus diuataxat reperiri, non in mente, quamvis reperiuntur conceptus propriis significantes easdem res.

Quam sic probo, nomine propriæ loquen- do est id, quorem aliquam exterius designa- mus iuxta conceptum meatus de ea forma- tum, unde cessaret nominum necessitas, cel- sare coram impostu ad significandum, cessaret deinde eorum usus, nisi apertelet alius hominibus nostros conceptus exterius aperire, ut Aristoteles, 1. lib. elench. capit. 1. his, verbis plane insinuauit. Nam quia fieri non potest, ut res ipsa ferentes, dispares, sed nominibus, pro rebus viuere signis, ut quod acci- derit in nominibus, in rebus quoque arbitramur: accidere, quemadmodum ita quicunque suppedita, &c. Ostendens nominis sic se habere ad si- gnificandas res, sicut se habent calculi in ha- dis, quibus pro anima, vel argenteis de- gaudis viuantur lusares, quemadmodum eti- go calculi non dicuntur mentales, conceptus, quibus mediis, absque dubio sunt sup- positiones exterius per calculos designatae: pari ratione, non dicuntur nomina, nisi voces ad significandum composite, quibus viuantur

An uniuo-
ce dicitur
nomen de
voce, &
scripto.
22.

Prior art.

Primit.

Venuntur homines ad proprios conceptus aperiendos, alienosq[ue] percipiendos.

Cofirm.

Confirmatur ex eodem Aristotele, in ante predicationis, vbi aequiuoca definitio ea esse ait, quorum nomen communem esse, ratio vero substantiae nomini accommodata diversa; per rationem autem substantiarum, iuxta omnium interpretationem expositionem, conceptum intelligit, censet igitur nomina a conceptibus distinguiri.

Dubit. 1.

Probatur secundum. Quia certum est prius fuisse conceptus proprios rerum in mente, quam essent nomina, & haec tunc primum capisse, cum primum voces fuerunt impossitas ad significandum, nomina igitur proprie loquendo solum in vocibus reperiuntur, non in conceptibus. Probatur utrumque assumptum in antecedenti, ex facto tex. Gen. 2. vbi h[ic] verba legitur. Formas igitur Domini Deum de buco cunctis animalibus terre, & ruminiferi volatilibus cali, adducit ea ad Adam, ut videat quid vocares eam, name enim quod propositum adamantur rumenta ipsius est nomine eius, &c. Ex quibus plane colligitur res non habuisse propriam nominam, priusquam certis qui busdam vocibus fuerint a primo, totius humani generis patente compellatas, immo neque nomina ultra existisse his exceptis, quod Deus ipse ad primum ipsum parentem significandum imposuit; & primus ipse parent ad designandam mulierem: cum tamen proprios singularum rerum conceptus, non solus Deus, nec soli Angeli, sed primi homines in mente habuerint, de solis igitur vocibus dicuntur propria nomina, non de conceptibus.

55.

Probatur deinceps evidenti experientiam: dum non habemus vocem propriam ad aliquam rem significandam impositam, dicimus taliter rem in nominaram esse, quamcum proprium eius conceptum in mente habeamus, ergo communis modus concep- endi, & loquendi in vocibus tantum nomina proprie agnoscit, ad quarum similitudinem conceptus easdem res significantes naturaliter, nomina possunt vocari: & ex qua ratione participatione in scripturis reperiuntur nomina huius rei gratia ad significandum im- posita, quia cum absentibus non possumus agere vocibus, unde quasi quoddam vocum supplementum dicuntur, & ideo ratio nominis a vocibus derivatur in scripturis.

Affidetur 2.

Affertia secunda est: ex quo Aristotelem

definisse nomen per vocem: hec sequitur plane ex priori, nam si in solis vocibus reperiuntur propriæ nomina, quamquam ad conceptus per similitudinem, ad scripturas per participationem deriventur, non oportuit communiorum aliam definitionem tradere, sed satis fuit illud definire, cui proprio, ac primo conuenit ratio definitionis, ex eius namque definitione, facile est rationem alterum, ad quæ derivatur, intelligere.

Ad primum autem argumentum in prin-
cipio propositum dicimus: nomina, & ver-
ba proprie sumpta non componere quamlibet propositionem, sed solum vocalem: me-
talis vero non ex his, sed ex conceptibus con-
stat, qui termini mentales propriissime di-
cuntur: vniuersalior est enim ratio termini
ratione nominis, cum terminus de quolibet
propositionis extremo dicatur, nomen vero
de sola voce imposita, qua utimur ad nostros
conceptus propalando. Et eadē ferè est so-
lilio confirmationis, nam propositio in
communi sumpta non componitur ex no-
minibus, sed ex terminis mentalibus; aut vo-
calibus, sola autem vocalis nominibus pro-
prie, aut vocibus consistere dicitur: sunt qui-
dem in mente conceptus rerum significata-
rum sine tempore, atque etiam copulae con-
iungentes praedicatum mentale, cum subiec-
to, qui tamen nec nominam proprie, nec ver-
ba dicuntur, quamquam similitudinem cum
vocibus habent, ad solas eternam voces, qui-
bus cum hominibus exterius agentes utimur:
nomina & verba limitantur, si proprie de
lis loquendam est.

Ad pri-
mo
Argumentum
16.

Ad secundum.

Q V A E S T I O . II.

*Alienomen definietur per vocem:
tanquam per verum ac proprie-
sum genus.*

S

upposito quod per vocem conuenienter definieretur nomen, adhuc circa eam
particularam inquirendum superest an per eam, ut per verum genus definiantur,
vel certe tanquam per subiectum, ut defini-
ti accidentia solent.

17.

*Referatur prima sententia affirmativa. Et op-
posita D. Thoma.*

Q

uidam, de quorum numero sunt Mi-
chael psellus, August. Niphus, & Ludow-
icus.

C. 3.

nicus. Letiositas in huius loci commentariis, distinguendum putant de voce, nam si accipiatur materialiter, prout est sonus quidam certis quibusdam instrumentis ab animali factus, certum est non esse genus nominis, sed subiectum, vel materia: si vero formaliter prout iam ad significandum imposita, verum genus nominis est, & pro tali colloquatur in definitione, non enim in quantum auda vox genus est nominis, sed rotum hoc, *vox significativa ad placitum*: reliqua vero particulae habet locum differentiae, per quas ab eis rite separatur nomen, cum quibus in tali genere communicar.

Probatur. 1. Probari potest haec sententia. Primo, quia vox significativa ad placitum predicatum quidditatem est nominis, orationis, atque enunciationis, & ut tale predicatur de his tribus, specie absque dubio differentibus, verum igitur erit genus. Probatur antecedens, nam vox significativa ad placitum non est materia predicatorum, sed communem importat formam, nempe significacionem, communis autem forma eorum, que distinguuntur specie genus est.

Contra. 1. Et confirmatur, quia quamvis aliquid materiae clauderet ex parte vocis, non est id a generis ratione alienum, quod inter partes speciei intrinsecas locum materie tenet.

Probatur. 2. Secundo, quia vox non potest esse materia nominis, nam ex materia, & formavnum fit rotum essentiale, aut accidentale, sed ex voce, & significacione non potest fieri rotum, quia vox est ens reale, significatio ens rationis, & ex ente reali, & rationis plus quam genere diversis, non componitur aliquid vnum.

Probatur. 3. Tertio, si vox esset materia, haberet quidem rationem subiecti, cui inheraret forma, sed forma nominis non inheret in aliquo subiecto, sed solum est in intellectu obiective, ut cetera entia rationis, ergo non habet vocem pro subiecto. Adde si placet entia rationis esse quasdam relationes ab intellectu excoigitatas, ergo significatio erit relatio inter aliqua extrema exercita, sed nullum est extreum, ad quod referatur vox, aut si ad aliquod referetur, non nisi relatione reali, cum ipsa sit ens reale, ergo non erit subiectum significacionis, neque ex consequenti materia nominis, sed verum genus, per quod quidditatem definietur.

Oppositorum sententiam tentat etiam Ammodo D. Thomas; vocem non genus, sed nominis materialiam esse, per eamque ab Aristotele definiti, tanquam per subiectum, quam sequuntur iam omnes fere moderni, eam ex doctrina Aristotel. elicentes q. lib. de generatione animalium. cap. 7. vbi de animalium voce differunt, hec de humana subiunxit. *Hanc enim facilius est natura homini potissimum tribuit, quamvis oratione solus animalium homo vitat, orationis anima materia vox est.* Ex quibus talis argumentum constitutum: materia nec in rebus naturalibus, nec in arte factis generis rationem habet, sed vox est materia nominis, ergo non potest esse genus eius, maiorem inducit ostendit, nam lignum, quod est materia statuarum, non est genus eius, neque corpus quod est aliud substantiam.

Probatur. 2. Secundo res naturales, & arte factae generaliter distinguuntur, cum haec ad predicamentum qualitatis, illae ad predicamentum substantie spectent, sed vox est res naturalis, nomen arte confectum, nam significacionem, que est quasi forma nominis, humana ratio fabricatur per libertam impositionem; quemadmodum statuam per specialem attem, genere igitur distinguuntur. quare repugnat vnum esse alterius genus. Et confirmatur, nam genus entis rationis debet esse ens rationis non reale, sed nomen est ens rationis, vox autem ens reale ad predicamentum qualitatis pertinet, ergo non erit genus illius.

Pro resolutione questionis notabilia.

Probatur. 1. Resolutione huius questionis praesupponenda sunt, quae de natura vocis egregie tradit Aristotel. 2. lib. de anima, cap. 8. de auditu. Est autem primum genus vocis esse sonum, nam omnis vox sonus quidam est, sed non omnis sonus est vox, ut ex propria definitione soni erit manifestum, qui non est aliud, ut docet Aristot. cap. secundum, quam producta qualitas in aere, vel aqua ex collisione duorum corporum, quod quidem voci conuenit, sed addit ab animali esse emissum, ac certis quibusdam instrumentis factum nempe gurgure, palato, dentibus, lingua, & aliis cum imaginatione aliquid significandi, unde significatiuus quidem sonus est. Vox (ut verbis eiusdem Aristotelis utr) duplex est, vox inarticulata, ut rugitus leonis, aut rugitus bouis: & dearticulata, hoc est, syllaba-

syllabis distincta, ita ut describi possit, ut
homo, & animal, & hec adhuc subdividiuntur
in eam, quae ad significandum non est im-
posita, ut blini, & significatiuum, ut leo, &
bos, & parietatione inarticulata diuidi potest
in significatiuum, ut genitus, aut inugitus,
& nihil significante, ut sibilis, qui sine
causa, vel sine profecti solet. Ex his igitur di-
uersis vocibus nomen solum est dearticula-
ta vox, ad significandum imposta, ut verba
definitionis docent, ita ut vox sit materia:
ut verba Aristotelis, in 1. argumento secun-
dum opinionis relata ostendunt, forma vero
significatio, non naturalis, nam voces ani-
malium naturaliter significantes non sunt
nomina, sed ex impositione procedunt. Va-
nde sit nomen, oratio, & enunciatio, quorum
conunmis materia est vox de genere artifi-
ciatorum esse, cathedre, vel statu similia,
quemadmodum enim statuarius ex ligno pro
materia sua artis assumpto statuam efficit,
parietatione primi sapientes, voces pro ma-
teria assumentes, easque ad significandum
imponentes nomina, ac verba diversa edi-
ciderunt, ex quibus orationes, atque enuncia-
tiones componimus: nomini itaque & ver-
bum quasi quedam concreta arte facta cen-
fenda sunt, pro subiecto vocem, & pro for-
mali significacionem importanzia, non se-
cus arque in naturalibus album, aut colora-
tum, quae pro substrato corpus, pro formalis
albedinem, aut colorem important.

Schrift
zeichn. Phil.

Secundo, tanquam *scutum* in *doctrina Aristot.* præsupponēdum est, proprium modum definiendi artificiata esse per materiam, aut subiectum loco generis, & per talem formam loco differentia, ut si dōnum ait *S. metaphys.* tex. 6. definire velis, dicis esse lapides, & ligna talimodo adaptata, aut cōposita: silumen, lapidem, aut lignum sic possum pro foribus. Non quod haec non possint per genus, & differentiam suo modo explicari (ut ibidem docet) sed quia elarius, distinctionisque eorum natura per materiam, & formā explanatur: ex quibus modis essendi proprius evidenter constat: unde etiā modū definiendi cuncta accidentia in concreto tradit, maximeque commendat *D. Thom.* opusculo de ente, & essenti. cap. 7. ut alibi per corpus, statuam per res, aut lignum .

**De quelles
connaissances
vitraux
furent-elles**

Quibus prælibatis utraque sententia proposita, illud tanquam certum admittit, nudam vocem. non esse genus nominis, nec

per etiam tanquam per genus definitum esse, sed tanquam materiam, quod evidenter probant argumenta secundum opinionis, sed quia hoc etiam admittit prima, arbitrio cam non recte impagnare: distinguunt enim eius patroni vocem, secundum esse naturale quod habet, qua parte sonus quidam animalis est cum imaginatione aliquid significans factus, aut emensus, quam nos iure appellamus nudam, ut propter a significazione abstractarentem, & rursum in quantum iam ad significandum impositam: & sub consideratione priori libenter admittunt non esse genus nominis, aut orationis, sed materiam, aut subiectum, nec per eam modo sumptuaria fuisse ab Aristotele definitum, sed ut significatiuum ad placitum, quo pacto rerum genus esse affirmant, itaque sola vox nec genus est, nec vicem generis in praesenti definitione haber apud ipsos, sed tantum illud. Vox significativa secundum placitum, quod profecto non impugnatur argumentis secundum opinionis, nec enim negant ab his autoribus vocem in communione suceptam, esse nominis atque orationis materiam, ut docet Aristoteles, nec etiam assertar materiam esse genus rerum arte factarum, cuius oppositum conuincit primum argumentum, sed ex toto ipso, ac praesertim ex forma earum genus esse accipendum, ac per illud definita. Nec demum negant illud, quod secundum argumentum assumit, naturale non esse genus artificialis, nec ens reale genus ens rationis, sed negant inde fieri, ut nomen non definitur per vocem, ut significantem secundum placitum, sic enim sumpta formaliter est ens rationis, & sub artificialium genere comprehensa.

*Resolutio quaestionis D. Thome sententiæ
siam anteposens.*

HVC ergo reduciatur controversia, hic certe statutus questionis est, an ^{statu quo-} videlicet per vocem in communione ^{etiam} sumptuam definitur, ac per materiam, vel subiectum vice generis, ceteris omnibus particulis pro differentia positis, vel per illudetur, vocem significatiuum ad placitum, tanquam per verum genus, duabus distinctaxi particularizationem difficultate ha-
bentibus. Et videtur mihi probabile hoc posse, nam vox significativa ad placitum, id est ^{Prima causa} etiam ^{etiam} ^{adclusio} ^{valens.}

valet, ac signum vocale, sed signum est verum genus ad naturale, sub quo continetur conceptus, & ad signum ad placitum, sub quo continentur nomen, verbum, & oratio, ergo erit proximum genus vocale signum ad nomen, verbum, & orationem, per quod optime poterit quodlibet eorum definiti, & hoc est quod Ammonius sustinet in scholis huius capituli nomen inquiens per vocem esse ab Aristot. definitum hac in parte, sed potuisse per signum, tanquam per verum genus definiri, cui nos addendum esse censemus, probabile esse, quod hoc modo fuerit ab Aristotele definitum.

Nihilominus probabilius longe est per vocem, tanquam per materiam esse definitum nomen hac in parte, & non per totum illud vox significativa ad placitum, tanquam per verum genus. Quod sic probatur, nam cum modus iste definiendi artificata, & quæcunque accidentium concreta magis sit ab Aristotele probatus, magisque congruat eorum naturæ, que clarius atque distinctius explicari: credendum est eo potius quam altero vixi sufficere in his definitionibus.

Secundò, quia cum sigillatum posuerit omnes has particulas vocem, & significati-
nam, & ad placitum, & per hanc postremam separauerit nomen à vocibus brutorum naturaliter significantibus, vocem dumtaxat eis communem designauit, ceteris prò differentiis positis, sed vox non potest esse verum genus, ut ex omnium opinantium consensu constitutum est, ergo tanquam subiectum, vel materia ponitur, & ut talis officio generis fungitur, non secus atque corpus in definitione alibi, aut homo in definitione tibialis.

Nostra igitur sententia tria containet. Primum, totum illud, vox significativa ad placitum, æquivalens signo vocali, proximum genus nominis, & verbi esse, per quod utrumque definiri potest, & hoc tanquam certum affirmamus. Secundum, probabile esse, quod sic fuerit ab Arist. definitum. Postremum, longe probabilius esse, non per verum genus esse definitum, sed per solam vocem, tanquam per materiam, vel subiectum loco generis, & per ceteras particulas loco differentiis, ut mos est artificata, & quæcunque accidentia concreta definiri.

Prioris sententiarationibus satis sit.

Primum argumentum cura confirmati-
one, solutione non indiget, cum id pro-
bare concludat, quod nos liberare ad
mittimus, nempe hoc totum, vox significa-
tiva ad placitum, verum genus nominis esse,
per quod definibile sit: quod vero sic defin-
atur, in quo tota questionis difficultas con-
sistit, omnino negamus.

Id estiam, quod secundum argumentum assumit, concedendum est, videlicet ex mate-
ria, seu subiecto, & forma fieri unum sub-
stantiale, & accidentale, neque obstat quod
vox sit ens reale, & significatio ens rationis
nam ens rationis accidentaliter potest co-
uenire ens reali, & vt genus, & species ani-
mali, & hominai, nec etiam repugnat exhibi-
que genere, & plusquam genere differunt
num accidentale coalescere, ut contingit in
albo, quod unum accidentale est, ex rebus di-
uersi generis constitutum.

Vltimo etiam arguento datus, vocem
esse subiectum significacionis, non quidem,
ut accidentis vere inherenterit, sed per mo-
dum inherenterit, nam entia rationis, & si
non inherenterit alieni subiecto, sed contipi-
mentur ab intellectu, ad modum relationum
realium inherenterit, quod sufficit, ut cum
subiecto, cui attribuuntur unum quid effici-
at accidentale, non reale, sed rationis, sunt
enim in entibus rationis concreta, & abstra-
cta, ad similitudinem eorum quae in entibus
realibus reperiuntur: quod denique additur
in confirmatione eiusdem arguenti, signifi-
cationem esse relationem rationis verum
est, & ita refert vocem ad rem significatam,
nec sequitur talem relationem fore realem,
eo quod vox ipsa, quam refert, realis sit, nam
multa sunt entia realia, quae non referuntur
relatione reali, sed rationis ad ea, ad quae non
ordinantur ex propria natura, sed per appre-
hensionem intellectus, & liberam voluntate
eam imponentis ad significandum.

QVAESTIO TERTIA.

*An verum sit nomina significare
ad placitum, ut in eadem defini-
tione dicatur.*

*Negativa sententia, & alijs dicendi modi
proponuntur.*

Hec est secunda particula definitionis,
per quam propositur Aristot. voces,
quas

Seconda
conclusio.

24.
Probatur
primo.

Probatur
secundo.

Resolutio
questionis.

25.

Ad primi
cum con-
siderationem.

Ad altera-
dam.

26.

quas nomina appellamus, non esse signa naturalia, sed ex libera hominum voluntate, ad significandam imposita, quod tam falsum apparet. Primo quia facultas loquendi naturalis est, haber igitur naturalia instrumenta, tenet planè consecutio, nam quibus facultatem natura tribuit instrumenta ad usum eius apta tribuere debuit, alias frustratoria effectus facias, & natura desiceret in necessariis, sed instrumenta locutionis sunt voces non nudæ, nam bruta loquerentur, sed dearticulatae, & significatiæ, quia locutio ad proprios conceptus significandos ordinatur, quod sique adeo verum est, ut eisdem brutis concederit natura qualidam significatiæ voces ad naturales effectus propagandos, ut gemitus, ac suspiria, voces igitur huius naturalem habent significacionem, atque adeo nomina, & verba, quæ non sunt aliud quæ humanae voces significatiæ.

Secundo essentia rerum sunt naturales, sed ad essentiam nominum, ac verborum spectat significatio, qua sublata nullū est nomen, nullum verbum, ideoquæ corundem definitionibus ponitur, naturaliter ergo eis convenit, & non ex libera hominum impositio-ne, ut voluit Aristot.

Triplex de hac re dicendi modum extitisse inter antiquos philosophos, refert D. Thomas in commentariis huius cap. Primus fuit eorum, qui posuerunt nomina, & verba naturalia rerum signa, ut nos de conceptibus censemus, & hac videtur esse opinio Heracliti, & Cratilli, quam Pythagoræ, eiusque sectatoribus tribuit Dexippus lib. 1, questionum, in categorias, cap. 6. Secundus modus dicendi, ex diametro oppositus proficiebatur non in unum significacionem, sic ex hominum placito esse profectam, ut non differat quo nomine res qualibet significetur, sed integrum esse cuique diuicta nomina ad res diversas significandas imponere: huc modum dicendi tenuisse videtur Hermogenes, quidam Philosophus Aristotele, & Platone antiquior, ut Plato ipse in Dialogo de Cratillo reculit, cuius fundamentum fuisset videtur, quod postquam nominum significatio non est naturalis, sed ex libera hominum voluntate dependens, liberum enique erit his, aut aliis ut in nominibus ad res significandas, & quibus virtutib[us] hodie, eas mutare alia de novo imponendo, quid enim referre voces à pristina impositione, & significacione ea-

Pars Posterior.

dere, aliquamq[ue] nostram forcestu temporis acquirere, nihil certe, si eorum impositio, & significatio libera est, nihil enim tam erraticum, nihil tam subiectum mutationibus, quam quod ex hominum beneplacito dependet.

Vera sententia D. Thomæ explicatur.

Postremus medium inter utrumque ex-Tertius dicitur
modum tenet viam, nominum significatiæ non esse à natura ad natus,

quemadmodum significatio conceptus. sed neque omnia liberam, ut pro libito quisque his, aut illis vocibus indifferenter vrat ad res significandas, sed rerum naturis congruere, ita ut singulis iuxta propriam naturam accommodata sint nomina, quibus significentur. Itaque libera hominum impositio discretam quandam considerationem habuit comitem, vel certè præviam, per quam singularium rerum cognitis naturis nomina tribuit eis similia, cui similitudini non obstat (ait D. Thomas) quod res etiam multis nominibus significetur, cum constet eidem rei multa posse assimilari. Hanc sententiam sequuntur sunt Plato, in dialogo illo nuper memorato, ubi de verum significacione, copiosè disserit Aristoteles, cap. prædicti, ac sequenti, & ubique que de hoc sermonem facit. Ciceron. Academiarum questionum. Quintilianus lib. 8. institutionum, cap. 6. Maximinus Tertius, serm. 23. D. Thomas, Albertus Magnus, cum exercitatis antiquis, ac modernis expicatoribus, unde communis est totius peripateticæ scholæ vox, quæ sic explicanda, simul ac probanda est.

Non res in duplice sunt differentia, quædam naturales, aliae artificiales, & illis co-
stat prædicta concurante discretionis non minima fuisse à communali hominum parente accomodata, hoc enim sibi volu ut verbi illa nuper a nobis recensita. Formatis igitur Damnum Deus de buco crassis enim viribus terrete, ut maleris voluntib[us] eti, adduxit ea ad Adam, ut videres quid vocare ea, &c. Quod in conspectu eius esse posita, qui per infamam scientiam absolutissimam non nullum rerum notitiam habebat, ut ex ea iueta stagnarum naturas nomina accedit, non nodaret, quibus perpetuo significarentur. Omnes enim quod vocant Adam anima vivens, ipsam est anima eius. Sic itaque libera fuit impositio, ut ex diuina

Secondum
argumentum

Triplex de-
dicandi mo-
da.
D. Thomæ
Primum est
patronus.

Secondum
modus.

Eius patro-
ni.

D. Thomæ.]

39.

30. diuina, atque specialia in primis commissio-
ne fieret: deinde ut ex perfectissima rerum
notitia procederet, & ab eo certe qui maxi-
mè hinc discretionem pollebat, & qui cum
esset omnium rerum dominus à Deo consti-
tutus, totiusq[ue] naturæ caput, nomina non
ad tempus, sed in perpetuum duratura, cun-
ctis rebus natura constantibus imponebat,
& similis est ratio de arte factis, nam maxi-
ma certe cum ratione coniunctum est, vt
bene adnotauit Plaro, vbi supra arte factis
nomina nō esse à quolibet cuiusque artis
tyrone imponenda, sed à peritissimo, qui
quasi eiusdem artis Princeps, ac dominus ha-
betur, vt singulorum instrumentorum, atque
effectorum per illam artem explorata natura
conuenientia nomina, accōmodare pos-
sit, hoc est talia, quorum significatio ex effec-
tu, vel modo quo fiunt, aut ex aliqua eius
proprietate desumatur, quod tamen huma-
no more oportet accipere, ita ut maiori ex
parte verum esse cōseamus, nō semper, quia
contingere potest, vt nulla talis familiarudo
in nominis significacione, aut impositione
scrutetur, & quemadmodum hac in com-
muni vera sunt, ac necessaria per ratione,
quantum ad singulas nationes innabilis
et obseruata: Ita ut iuxta propriam linguam
proprijs, atque adeo diuersis videntur nomi-
nibus ad easdem res significandas, sed ser-
mata semper impositione eorum. Earundem
rerum similitudine, & ex hac nominum va-
riete, & conceptuum uniformitate dedu-
xit Aristoteles cap. precedenti efficax illud
argumentum adprobandum: conceptus na-
turaliter significare, voces ad placitum, que
apud omnes eadem sunt, naturalia censem-
tur, cum natura ad unum sit determinata,
& semper eadem, que autem variantur apud
diuersas nationes, non censentur naturalia,
sed ex hominum beneplacito pendent, sed
conceptus sunt iđem apud omnes, voces ve-
ro diuersæ, ergo illi naturaliter significant,
istæ ad placitum, tantum denique de nomi-
nibus apud diuersas nationes, valde diuersa
judicandum erit.

Ex quibus intelligitur, quod cum res quan-
dam arte fabricata sit nomen, materia con-
stet, & forma artificialis; non scimus ac cetera
arte facta, materia quidem naturalis est, né-
pe vox, supra quam impositaria ars (vt sic
loquicet) significacionem tanquam for-
mam fabricatur, vnde ex parte materia na-

ture quid est nomen, ex parte vero forma, quasi arte factum, & quemadmodum forma artis materiam sapit, in qua fundatur, & ex discretione artis procedit, pari ratione nominum significatio, quasi ab exemplari, hoc est, rerum significandarum proprio co-
ceptu ortum habet, sicutque vocis ac rei signifi-
cative naturam sapit.

Negativa pars fundamenta solvantur.

Ad argu-
mentum
primum
Prima
ludia.

Et excedens significationis explanati-
one facile solvantur utrumque argumentum
primum positum, & primum quidem fal-
sum assūmit, nā ut bene adnotauit Amato-
nius in huius capituli commentarij, sepe cō-
tingit facultatem operandi naturalem esse,
instrumenta vero per artem fabricata, cum
tamen facultas ipsa naturalis sit. Quam do-
cet in solis humanis virtutibus, aut fa-
cultatibus veram esse crediderim, nam in ca-
teris rebus homine inferioribus naturalia
absque dubio instrumenta sunt, non secus
ac facultates. Huius autem discriminis ra-
tio est eiusdem hominis perfectio, qui cum
rationis, ac discretionis capax sit, valet sibi
instrumenta perquirere, per artemq[ue] fa-
bricare. Vnde natura ipsa sepe facultate ope-
randae ei tributa instrumenta sibi per artem
fabricanda relinquit, cuius appositissimum
exemplum in corporalibus indumentis ha-
bemus: animalibus enim indumentum cor-
poris nescientibus querere, tributum est ab
ipsa natura. Solus homo nudus omnino na-
scitur, sed ratione ac discretione valens in-
dumenta querere, sibiq[ue] fabricare, non
ergo sequitur nomina, & verba naturalia es-
se, quoniam loquendi facultas naturalis sit,
cum possit ea omnia sibi constitutre, natura-
les voces ad significandum imponendo.

Secunda solutio eiusdem argumenti, ne-
gat plane nomina, verba, & orationes esse
loquendi instrumenta, sed fabricata certe
mediis instrumentis, quæ sunt guttur, pa-
latum, dentes, & lingua, à quibus dearticula-
tæ fiunt voces, quas libera hominum im-
positio significatiuas facit, sub forma no-
minum, verborum, & orationum consti-
tuit, hæc solutio ex Aristot. cap. 4, huius pri-
mi libri de propra est.

Ad secun-
dum
Secun-
dum
33.

Secundum argumentum solvit hæc di-
stinctio, rerum essentias naturales esse, du-
plicem exhibet sensum: prior est, quod sint
ipsiusartis rebus intime, ac necessario con-
uenient.

uentes, & que pro libito variari minime possunt, & sensus iste non solum in rebus naturalibus, sed etiam in arte factis verissimus est, nam licet quadam artificiis, sed haud dubio quia iuxta prescriptum eius, & similes omnino exemplari in mente artificis existent, à quibus quantum deficitur, tantum à vera ratione arte factorum degenerant.

Posterior sensus est, essentias esse naturales, id est, principijs naturalibus materiis, & formæ naturalis, & subiecti constantes, & modus iste non omnibus congruit, sed soli illi, que ab auctore nature, & rati, medijs causis naturalibus sunt, à quibus valde differunt arte facta, que potius ex principijs artis procedunt, & à causis liberis, quam iuxta artis prescriptum operantibus, quinquam etiam naturalem materiam presupponentibus, circa quam artificiam operatur formam, quam ex potentia eiusdem materiæ obedientiali extubentes integrarem artificiam producunt, & huius ordinis cum sit nominis, & verba, non oportet essentiam habere hoc posteriori modo naturalem, sed solam modo priori.

QVÆSTIO. IV.

An verum sit, partes nominis separatas non esse significatiuas.

Tertia definitione particula pax: et missa, qua dicitur non nisi tempore res significare etiam commodius examinanda est, pate sequitur postrema: *causa nulla pars est per se significativa*, quam probavit Aristoteles, argumento à maiori ex nomine composite figurae desumptio, cuius partes potius separatae significant, quam nominis simplicis, nihil tamen significant, unde sequitur nullius nominis separatas significatiuas esse.

Partes nominis separatas non esse significatiuas siadetur.

Quam nihilominus particulam eodem argumento, in oppositum conuerso ethicaciter impugnamus. Compositum nomen habet partes per se significantes, ergo eis non quadrat, atque adeo definitio minus bona erit, utpote cunctis nominibus non conueniens, probatur antecedens, compositum nomen hec numero constat

multis nominibus, ut equiferis, hircoceruus, & Republicæ, aliquando etiam nomine, & verbo, ut agricola, sed quodlibet nomen per se sumptum, aut ab alio separatum integrum habet significationem, atque etiam verbum separatum à nomine, ut colo ab agro partis nominis cōpositi separatae propria significationem retinent, ac sic factis argumento, dum dicitur significare quidem, non tamen iuxta significationem totius: *natura exim*, aut essentia totius intrinsecè pendent ex partibus, & conditione eius, iuxta conditionem partium est. Probat virtusque naturæ hominis, que corporalis est ex parte corporis, & spiritualis ex parte animæ, & ex parte eiusdem rationis, sed significatio nominis est totalis pendens ex partibus, ex ita igitur totalis: propter talen conditionem partium diuersa est significatio Republicæ, à significatione equiferi: quia ex diuersis partibus, diuersam significationem habentibus compotitur, sive que de ceteris, totum igitur significari iuxta significationem partium, & partes proinde iuxta significationem totius: si ergo separatae significante, significabunt iuxta significationem totius, que non est alia à significatione partium.

Quod secundo probatur argumento à posteriori: sed et hec, si partes nominis compositi, ut agricola, aut Republicæ caderent à propria significatione, & imponerentur ad res diuersas significandas, ut possibile est, caderent totum ipsum à propria significatione, ut si ager imponeretur ad significandum partem, & colo deambulationem: proculdubio agricola non posset significare hominem, agrum colentem, intrinsecè igitur pendet, ex significatione partium, quas proinde iuxta significationem eius separatae significabunt, agrum videlicet, & actionem ipsam colendi, vnde sit omnibus modis esse significatiuas.

Veritasentia proponitur, & probatur.

Agister doto. 2. lib. sum nulatum, **M. Scam.** cap. 1. later exposcitam d. definitio nem nominis, hanc difficultatem terigit, cui responderet, nominis composite, tanquam eidem incomplexo simplici conceptu in mente correspodere, vnde cum partes per se sumptus, integras ac diuersas habeat significaciones, quibus diuersi correspondunt cōceptus, non dicuntur significari iuxta significa-

significationem totius, neque eandem ab eis dependere: hoc tamen, nodum difficultatis minime solvit, quia licetymica sit significatio scilicet composita, absque dubio, ex partibus in quārum significatiūs, nam ex vocib[us] nihil significantibus repugnat nōmīnē compo[ni], vt ex blitri, & Sinaapsi nullum nōmīnē significatiūm coalescere potest, & pendens ergo ab eis intrinsecē, vt significantibus, atque adeo ex earum significatiūb[us], quod cetera incomplexum sit, & simplici conceptui subordinetur, non tollit dependētiā, nam quibuscūnque etiam rebus naturalibus comp̄siti; ut homini, aut leoni, simplex correspondet conceptus; simplex agitur poterit correspondere nominis composite, & nihilominus compositam esse significationem eius, & ex partibus significantibus dependēt: vnde sequitur non tolli quin partes separatae sint significatiūs, iuxta significationem totius, nam dūm separantur, eandem quam libenter in toto significatiūm retinent, vt colo, & ager agricultam componētia ostendunt, disciriā autem solum esse potest, quantum ad modum, in quantum eadem significatio, que toto componēt, partis habet rationem, separata, ab eo consequitur rationem totius. Sicut in partibus homogēni corporis contingit, quod eiusdem naturae sunt dūm totum componunt, ac dūm ab eo separantur, propter eandem formā specificam, & solum différunt ex modo se habēd[is]nam in toto habebant rationem partium, separata vero qualib[et] habet rationem totius, ut in aqua, cūsque partibus, verumque cernimus. Quemadmodum ergo ex his partibus, pender tota aqua, quando in ea sunt, & separatae habent esse iuxta formā totius, cum quo conuenient in eadem forma specifica, parti ratione de partibus componētibus nomina, verum verumque erit, saepecumque, quod à Magistro Soto, multisque alijs interpres dicitur, significationem nominis compōsi[n]t non pendere ex partibus significantibus ex quibus resurat, & hanc esse possim[us] rationem, propter quam separatae non significant.

Resolutio questionis ex D. Thomae.

Solutio igitur questionis, ex doctrina D. Thomae, in commentariis huius capitis petenda est, qui dum in explicatiōnem huius particularē incidere, bēne, an-

notarie significationem nominis esse quasi eius formam, sed quemadmodum partes separatae non habeat formam totius, sic nec partes nominis compositi totius significatiōnem retinere possunt.

Hac tamen doctrina D. Thomae, vt ex ea questionem saluere possumus, haec distinctione illustranda est, torum duplex est, homogenium unum atque imperfectum, cuius partes eandem formam totius habent, quae separatae retinent, vt in partibus aqua ceterae licet, qualib[et] enim aqua est dūm in toto, & melius dūm ab eo separatur; aliud est totum heterogenium ad suū cōpositionem partes diuersae rationis postulans, vnde talis natura est eius forma, vt neque in partibus dūm sunt in toto, adēquātē sit, neque in eis possit separatis conservari: exemplo nobis potest esse homo, & quodlibet aliud perfectum animal, vt leo, bos, & similia, cuius forma plures, ac diuersas partes postulat, tanquam adēquarum perfectibile, vnde licet informet singulas, quamlibet ratione non perficit, vel informat, vt adēquatum perfectibile, sed inadēquatum, vpo te, eam simul cum ceteris postulans pro adēquata informacione, vnde sit neque in singulis a toto separatis conservari posse, sed quē adinodum ad primā informationem diuersitatem partium postulat: ita, vt in vñā nō possint naturaliter introduci, pari ratiōe, nec in ea conservari: non introducitur anima rationalis, in prima generatione hominis in solum caput, aut in solos pedes, sed simul in virtutemque, & postquam genus est homo, in omnibus simul ac anima informatis, si qualib[et] a toto separaueris, statim deficit eam informare, abscessā enim manus aut pes, nece[ritate]t animam rationalem. Veriusque autem potissimum rationem, ex anima definitione licet colligere, nam cum sit actus corporis phisici organici potentia vitam habentis, vt tradit Aristot. lib. de anima, in principio, plura ac diuersa organa, quae sunt partes corporis, postulat intrinsecē pro sui introductione, atque etiam pro sui conservatione, similis est anima perfectorum animalium significationem nominis cōpositi, quae ei pro forma est, cum notum sit, ex multis ac diuersis partibus, hoc est, diuersa significationis coalescere, ex partibus enim eiusdem significationis, qualia sunt nominis synonymia, vt gladius & ensis, palliū nomē com-

componere poteris, quemadmodum ergo ad primam eius constitutionem perit intrinsecus forma huius nominis plures partes dicuntur significatio, sic etiam ad sui conservationem, sicut in una dumtaxat non incipit esse, sic non potest in una conseruari, sed quamlibet si separaueris totius significacionem statim destrues, & melius si veranque, ut et nihil eius in partibus separatis permaneat, quemadmodum neque anima in materia, vel pede abscessu permanet.

Accedit alia ratio, ex eadem similitudine despumpta, nam licet significatio nominis compositi, ex multis partibus componentibus resulteret, sed in indivisiibili consistit quemadmodum anima rationalis ac perfectorum animalium indivisiibilis est, & alio cetero modo indivisiibilis, nam anima sic est indivisiibilis, ut non solum in toto corpore sit tota, sed etiam in qualibet eius parte, significatio vero, quodammodo indivisiibilior est, cum nec pars eius sit in parte componente, nec tota, sed solum sit in eis, in quantum simul coniunctae totum nomen componunt, & hoc est esse incomplexam: hoc etiam simplicem conceptum ei insinante correspondere, atque ex consequenti ipsam nominis composito (ut bene in hoc Magister Sotus, hoc est etiam partes separatas non significare iuxta significacionem totius, que licet ex eis coalescat allelique dependeat, longe tamen diversa est à propriis significacionibus per se sumptis, extra compositionem, ut in equifero, & Republica constat: non enim significat equiferus equa ferocem, sed aliud animal longe diuersum, nec Republica quodlibet publicum negotium, sed congregationem ex certis quibusdam hominibus, ex eisdem legibus ordinatis compositam: si ergo proprie significaciones partium longe diuersae sunt à significacione totius, que tanquam in individuibili consistens statim perit separata qualibet parte, sequitur plane partes separatas propriam significacionem retinentes diuersammodo significare, atque dum erant in toto, & potius iuxta propriam conditionem significare, quam iuxta significacionem totius longe diuersam, & iam omnino obli-
tiam:

Solutio igitur questionis est recte apposita, esse ab Aristot. haec particulatum, *causa: partes separatae non sunt significativa, quam est. scilicet proculdubio argumento probauit ex*

Seconda
ratio..

43..

Conclusio.

partibus nominis compositi: de quibuscū denter à nobis ostensum est, nihil eius significacionis retainere, quam habuit totum, & quam habuerunt ipse illud componeantes: & in hoc distinguitur compositionis nomen ab oratione, cuius partes non solum separatas, sed etiam coniunctas eam componentes propriam significacionem retainere exploratur: est: vnde evidenter etiam inferitur partes nominis simplicis, nihil separatas significare, cum nec nomina sint, nec verba, sed syllabas ex literis, tanquam ex primis elementis compositæ, syllaba autem separata nullam habet significacionem, sed principium dumtaxat significacionis est eius nominis, quod componit, non secus ac uitas quilibet separata numerus non est, sed numeri principium, quem cum ceteris constitutre potest.

Prioris sententie argumentum respondetur.

Et ex doctrina tradita fit satis argu. Ad argumentis oppositis, que sic applicanda est eorum solutioni, vt dum obiecit prius argumentum nominis compositionis partibus consistere per se significantibus, distingendum sit: nam si intelligatur separatas eandem retainere significacionem, quam habebant componentes totum, fallsum censendum est, si vero propriam, verum. Definitio: axem negat separatas significare primum: sensum tenet, vt nomen ab enunciatione, & oratione separat, quarum partes eandem significacionem habent separatae; quam habuerunt componentes: ex quo satis constat non significare iuxta significacionem totius, quod vero propriam retineant significacionem nihil refert, postquam illa valde diuersa est à significacione totius, vt ostendimus.

Ad formam secundi argumenti respondentes, negant plures, partibus à propria significacione cadentibus, totum quoque significacionem amittere, quod profecto: numquam mihi persuadere potui, sed tuum ostendum à nobis sit significacionem compositæ nominis ex partibus, ut significatiu[m] coalesce[re], & particulatim statim nominis, vel illius ex his, vel illis partibus tam significacionem habentibus, à quibus aliquo dubio dependet, non secus ac totum quodlibet à suis partibus: certum mihi est eis à propria significacione cadentibus, nomen ipsum copulatum significacionem amittere, quod in quibus-

quibuscumque aliis rebus compositis exemplari inductione probari potest, si enim de ceteris partibus domus propriam significacionem amittere, ut duritatem, colorum, & quid simile, domus ipsa incunctanter corrueat, sive que de ceteris constat compositis, tantum agitur erit de nomine compositis iudicandis, quo admisso negandum est partes eius separatae significare iuxta significacionem rationis, que cum omnino percat separata qualibet pars, repugnat in partibus separatis vel modo considerari, hoc est, nec totaliter, nec partialiter, sed quam partes rurc retinet propria est valde, qua ab ea, quam totum componentes haberunt, est diversa, & hoc est quod voluit Aristoteles significare, dum in definitione posuit predictam particulam, (cuius partes separatae non sunt significativae) quasi diceret, nihil antiquae definitionis retinere, quamquam retineant propriam.

QVAESTIO V.

An nomen infinitum propterea sit ratione nominis excludendum, quod tam de sic, que non sunt, quam de sic, que sunt, enunciatur.

VNVM presupponit quæstio, & aliud inquit: presupponit nomen infinitum à vera ratione nominis exclusum, & querit an ratio illud excludendi eas sit, quia non solum de his que sunt enunciatur, sed de iis etiam que non habent esse, ut de chimera, aut de hincero ceruo. Primum autem licet expresse fuerit ab Aristotele definitionem, circa finem capitis, adhuc tamen discussum est. Habet igitur quæstio duplē partem: prior erit, an nomen infinitum verum nomen sit, cui definitio Aristotelis congrere possit: posterior an de cunctis etiam non entibus enunciabile sit, ac proprieatà vera ratione nominis excludendu.

Ut autem prior questionis pars melius intelligatur, explicanda est propria ratio nominis infiniti, circa quam adnotat Magister Mafius quæstio, huius cap. 3. Hanc vocem duabus modis sumi posse: & ut est negatio primi habens remonstrātiū rurc ab alio, aut

*magister
Mafius*

in quantum transiri in naturam eiusdem syllabæ amissa facultate negandi: obtinet vim negationis, in hac enunciatione, homo non est lapis: vim syllabæ, & non negationis, dum componit nomen infinitum, non homo, aut non leo; ubi nihil negat, sed cum aliis dubiis syllabis bo & mo, rerum ipsum nomen non homo componit, unde quando dicunt in nominibus infinitis, præponentam esse negationem nominis infinito, sumenda est negatio, at, non invi negationis, sed in syllabæ naturam transfertur.

Hæc tamen explicatio nominis infiniti, *admodum* naturæ eius plane aduersatur, nam iuxta illum, in compositione eius, nihil à nomine finito, cui adiungitur, negabitur: cum negatio vi negandi penitus careat, quod quam sit falsum tripliciter ostendo. Primum nomen infinitum non retinet significacionem finiti nominis cui adiungitur negatio, sed ab eo penitus remouetur, non homo enim non significat hominem, nec de eo enunciari potest, sed non remouetur ab eo, nisi ratione negationis adiunctæ, quam si absuleris, statim redibit, ergo negatio in tali compositione, non omnino amittit vim negandi.

Secundo, homo, & non homo sunt termini contradictorie oppositi, quibus repugnat de eadem re enunciari, sed oppositio contradictionis claudit ex una parte negationem in vi negationis, nam inter terminos positivos, nequam versatur, ergo vim negationis habet, non in compositionem termini infiniti veniens. Quoddecum probat significatum eiusdem nominis, de nullo proflus enunciabilis positivæ, sed in quantum naturam eius negationem finiti nominis, cui negatio adiungitur claudit, non enim significat leonem non homo, propter positivam eius naturam, sed in quantum negationem hominis importat, & huius rei gratia de non entibus, atque impossibilibus enunciatur, ut in secunda parte questionis patet, quia licet non habeant veram essentiam, negatio tamen hominis nihil positivum, nullavite essentiam importat.

Alia igitur distinctione vtendum, ut propriam rationem infiniti nominis explicemus, *Expli-
cationis
Magister Sotus. 2. lib. summulari.
cap. 1. notab. 5. diceas negationem duobus modis sumi, neganter quidem, dum cadens supra copulam propositionis, totam propo-
sitionem*

ditionem negat, ut dum dicimus hominem non esse lapidem alio modo infinitanter, dum vis eius alligatur termino, cui proxime adiungitur ulterius non transiens, unde etiam si subiecto propositionis adiungatur, non reddit negatiuam propositionem, ut constat de hac, non homo est leo; veroque itaque modo in vi negationis sumitur, sed priori sine limitatione negandi, in quo sensu solet dici negationem esse malignantis naturę, quia quidquid post se inuenit, destruit, & oppositū reddit: posteriori vero cum limitatione ad significatum dumtaxat illius nominis, cui proxime adiungitur, & quia illud negat, ex quo determinata erat significatio eius, infinitum efficit, hoc est, non determinatum ad rem unam aut alteram significandam, sed ad omnes extensum, ea dumtaxat excepta, quam sine negatione significabat, quod usque adeo verum est, ut etiam si infinitæ forent, eas omnes significaret, de cunctisque enunciabile esset, qua etiam ratione iure vocatur infinitum: unde sit negationem sic sumptuam utrumque praestare: nam, & nomen componit tanquam syllaba, & significatum eius negat tanquam negatio; pugnat etenim cum natura negationis omni prostis negandi vi carere, in quo deceptus plane deprehenditur Masius eam negandi officio penitus absoluens. Et ex his intellegitur propria conditio nominis infiniti.

An nomen infinitum sit verum nomen.

Probatur.

Quidam præmissis, probatur iam non esse à vera ratione nominis excludendum. Primo, quia si excludi deberet maxime propter latę parentem significacionem, ut voluit Aristotel, quia cuncta significant, d: cunctisque enunciatur, ea dumtaxat excepta, quam significat a nomine cui adiungitur negatio, nec solù de entibus, sed etiam de non entibus. Hęc autem ratio insufficiens est, cura similem conditionem habeant vera nomina, ut imaginabile, & intelligibile, & id genus alia, tam de caibus, quam de non entibus enunciabilia: nam & impossibilia sub imaginatione cadunt, & intellectu percepti possunt, bene enim concipit intellectus chimeram, & hicocerum esse impossibilia, hac igitur ratione non foret excludendum nomen infinitum.

Secundo probatur, quia eiusmodi indecer-

minata significatio non conuenit cunctis non-minibus infinitis, ergo etiam si quedam excludantur, non debent excludi omnia: probatur antecedens, nam si transcendentia nominis infinita reddideris adiuncta negatione, ut non ens, non verum, non bonum (quod profecto nō est impossibile) non dicetur de entibus, sed de solis non entibus, determinatam proinde significationem habebunt, utrūque erunt nominis.

Circa solutionem huius questionis, duo adnotat Magister Masius vbi supra. Primum, duplex esse significatum infiniti nominis, unum quod negatur, aliud à quo negatur, ut non homo significat hominem tanquam id, quod negatur, equum, leonem, & quodlibet aliud tanquam id quod ab homine negatur: illud vocat materiale, hoc formale: illud expressum, ac distinctum: hoc vero quasi implicitum, & confusum: nam homo expresse, ac distincte negatur, quodcumque aliud non expresse, aut distincte importatur, sed quasi confuse sub negatione hominis quæ cum careris ab homine conueniat, significari eo ipso per infinitum nondicuntur.

Adnotat secundò. Plus aliquid ad rationem nominis esse requisitum, quam ad rationem signi, nam ad rationem signi, hoc unum est requisitum, & sufficiens, ut aliquid potentiae cognoscitutæ represententer, sive in communione, sive in particulari, confuse, aut distincte, ratio autem nominis exigit determinatam alicuius representationem, quia nomen significare debet naturam, ut homo, tantum certainam personam, ut pronomen demonstrativum hic homo, vel certe, utrumque simul, ut Docrates, aut Plato.

His duobus adnotatis duoalia de nomine infinito affirmat: primum, esse verum ac legitimum signum (vtrorū verbis illius) secundum non esse verum nomen, probat primum hoc argumento: verum signum est, quod potentiae cognoscitutæ aliquid representat, sed voces infinitæ sunt eiusmodi, nam auditæ ac vox, non homo, statim se offerunt intellectui leo, bos, aut equus, quidpiam vox aliud, quod non sit homo, ergo eiusmodi vox est vera erunt ac legitima signa.

Probat secundum, quia expressa sententia Aristotelis est excludentis ad finem huius capituli easdem voces à definitione nominis, Ratione quoque, quia nomen, signifi-

*Nomina
Materiale*

*Nomina
48-*

*Misti sum-
tentia duo-
affirmatur.*

Probatur.

Probatur.

Secundum.

sicare debet certam naturam, aut personam, vel virumque simus; sed vox infinita, nihil horum certum designat, non leonem, non bovem, aut asinum, sed omnia, & singula, sub quadam confusa ratione: deficit ergo à vera ratione nominis.

Praefatio.

49.

Refutatio
predicta
sententia.

Secundo verum nomen representat intellectui quid res sit, vel certe quid ei conueniat potius, quam quid non sit, aut quid non sit ei attribuendum, sed voces infinitae potius representant, quid res non sit, ut non homo illud de formalis significat, quod non est homo, nihil aliud determinate importans, neque enim designat, quid sit leo, aut bos, sed solum quod non sunt homines, ergo vera nomina, haud quam censenda sunt.

Quidquid sit de diversis significatis materiali, & formalis infiniti nominis, de quibus mox dicemus, grauera patitur difficultatem aliud, nempe quod nomen infinitum, verum sit, ac legitimum signum, cum non sit mentale, aut scriptum, erit verum, ac legitimum signum vocale; erit etiam ex consequenti vox, vere ac propriis significatiua, non naturaliter, ergo ad placitum, & sine tempore, cuim nullapars separata significativa, quare erit verum ac legitimum nomen, cui integra definitio conuenit, quod enim à quibusdam particula finita, & recta adduntur, iam fuit à nobis refutatum, & quanquam finis addetur, non nisi ob defectum significacionis, quem non habebit, sed verum est ac legitimum signum.

Secundo, vox infinita non potest alia ratione excludi à definitione nominis, nisi propter modum significandi imperfectorissimum in duobus consistentem. In primo quidem, quia nihil determinate significat, in secundo, quia nihil positivum formaliter, nam, & si de canticis rebus ab ea, quam nomen significat dicatur, ut non homo de canticis præter hominem, non tamen sub ratione eorum positiva, sed negativa, videlicet, quia non sunt homo, itaque vox non homo, non significat leonem, quia leo est, sed quia non est homo, nec significat naturam leonis positivam ut talcm, sed præcise, ut negationem hominis claudit, vel ut uno verbo rem explicemus, solum significat negationem hominis in ea. Unde fit nullam entitatem, nullam naturam, immo nullam rem significare formaliter, sed puram negationem, & hinc defensum est occasioem Aristotel. ex-

eludendi illam à definitione nominis, quia cum per modum negationis significet omnia, & pura negatio vnius rei, tam non entibus, quam entibus coaueniat, de cunctis enunciabitur, ac proprieas à ratione non minis excluderur. Ex quibus evidenter sequitur excludendam esse à ratione signi, nam si verum ac legitimum signum est, quod aliquid intellectui representat, vox infinita non representat aliquid intellectui formaliter, sed solam negationem alicuius, ergo non est verum, ac legitimum signum, nisi forte secundum aliquam similitudinem, sicut figuram hominis hominem vocamus.

Echne demum intelligitur, quam præter naturam, & modum significandi vocis infinita sit, primum illud, quod Magister Masius docuit; videlicet vocem infinitam de materiali significare rem illam, quæ negatur: de formalis vero, ceteras præter illam, ut non homo de materiali hominem, de formalis vero bouem, leonem, & quascunque alias: potius enim dicendum est de formalis solam negationem cuiusdam determinate nature significare: quacunque autem rem possit, utrum possumus, utrum possit, seu etiam impossibilem materialiter, quod probatur evidenter, quia solum ea significat in quantum cadit sub negationem hominis, cuius comparatione propria eius natura materialiter habet. Et habemus exemplum appositissimum in albo, quod de formalis solam albedinem significat, corpora vero in quibus inheret, materialiter, cuius ea est ratio, quia solum ea significat in quantum sub albedinem cadunt, aut ab ea dominantur; idem ergo de non homine censendum est.

Veritasententia explicatur.

NO STRA igitur sententia tribus assertionebus explicatur. Prima est: vox infinita, nihil de formalis positivum significat, sed solam negationem alicuius, quamlibet autem naturam, aut rem positivam, non nisi materialiter in quantum cadit sub eandem negationem.

Secunda, non est verum ac legitimum signum, sed similitudine eius tenet, in quantum negationem, ac si aliquid positivum esset, importau-

importat: utraque assertio predictis ratio-
nibus efficaciter confirmata est.

Postrema, lute optimo exclusa est à ratio-
ne, ac definitione nominis, quæ præter verba
Aristotelis expressa, & communem omnium
interpretum vocem, præfataisque rationes,
sic probari potest ex doctrina tradita: nomi-
na, & verba ex propria institutione, & con-
ditione ordinantur ad constitutandam pro-
positionem doctrinalem, hoc est, aptam
ad syllogismum, & demonstrationem, qui-
bus mediis, doctrinæ ac scientiæ traduntur,
sed demonstratio ex syllogismus talis, ver-
satur circa enim aliquam, de qua doctrina,
vel scientia, aut certe opinatio cognitio tra-
ditur, ergo tales oportet esse propositiones,
taliaque prout nomine, & verba ex quibus
componuntur, per quæ res aliqua significet-
ur, de qua doctrina, scientia, aut opinio, tra-
di posse, quod vocibus infinitis absq; dubio
non quadrat, nihil tale per se ac formaliter
significantibus, sed solam negationem ali-
cuius, ergo à vera ratione nominis plane de-
ficuntur.

Primum argumentum ad secundam par-
tem questionis, nos vocat inquitendum, an
infinitum nomine, rati de his quæ sunt, quam
de his quæ non sunt: tam de possibilibus,
quam de impossibilibus enunciatur.

Dubium: An nomen infinitum de impossibilibus
aere, ac possibilibus enuncietur,

Ratio dubi-
tandi ex di-
uersis locis.
A. Aristotele.

CVIVS affirmatiuam partem licet ex-
presserit hac in parte Aristotel. ex his
amen quæ docet, t. lib. de priori re-
solutione cap. ultimo differentiam consti-
tuens inter propositionem de prædicato in-
finito, & negatiuam de prædicato finito, ex
eisdem terminis constitutas, sic impugnari
potest Hoc interest inter hanc, & illam pro-
positionem, quod propositione de prædicato
infinite, cum sit affirmativa, non est ve-
ra, nisi subiecto existente in rerum natura,
sed negativa vera esse potest etiam non exi-
stente, vt si dicas, est non album lignum,
præsupponis lignum esse, si vero dixeris li-
ignum non est album, minime. Nam etiam
si lignum non sit, verum est quod non sit al-
bum. Verba Aristotel. ita habent. *Est non*
album lignum, & non est album lignum, non fi-
mus sum: si enim est lignum non album, erit lignum
quod autem non est album lignum non necesse li-
bers Posterior.

genus esse. Ex quibus duplex illud vulgatum
apud Summulistas receptissimum emanauit
principiantur. Propositionem affirmatiuam
de subiecto non supponente, hoc est, non
existente in rerum natura tempore per co-
pulam designato esse falsam. Secundum:
a propositione de tertio adiacente ad propo-
sitionem de secundo necessariam esse conse-
cutionem: exemplum primum, vt Adam est, aut
Antichristus est: exemplum secundi, vt Ie-
sus est albus, ergo Petrus est, & ex eisdem
verbis tale argumentum desumus potest: pro-
positio de prædicato infinito, nisi copula sit
alia negatione affecta, est affirmativa, ergo
præsupponit subiectum esse, quare non po-
terit prædicari de non entibus, aut impossibi-
libus, sed falsum erit enunciare Adam est
non homo, aut chimera est non homo, se-
queretur enim chimera esse in rerum na-
tura, si vera esset, & cum non sit, falsa erit
propositio, cum sit affirmativa de subiecto
non supponente.

Duo hac testimonio Aristotelis, quæ op-
posita plane videntur: conciliat Magister do-
cens atiud esse, quod nomen infinitum
significet tam ea quæ sunt, quam ea, quæ non
sunt: possibilia, vel impossibilia, aliud quod
de cunctis in propositione verificetur: pri-
mum namque verum est, & ab Aristotele
intentum cap. præsenti. Secundum autem
plane falsum probatur ex posteriori libro,
nam de his, quæ non sunt, vel impossibilia
sunt, non potest dici, nisi in propositione
affirmativa, & de subiecto non supponente,
atque adeo falsa: nec mirum id videri debet,
nam nomen Adam primum patente modo
significat, de quo tamen non verificatur
in propositione defectu existentiae actualis,
quam requirit subiectum, vt supponere dicatur
in propositione, atq; adeo vt proposicio
affirmativa, in qua de eo dicitur prædicatu,
vera sit. Oppositorum nihilominus tenet ex-
presse D. Thomas in his commentariis cu[m]
Boëtio, & Ammonio, quos ipse metu retulit
hinc verbis. *Imponitur non homo à negatione ho-*
minis, qui aequaliter dicitur de ente, & non ente,
vnde non homo potest dici à differencie. Et de eo
*quod non est in rerum natura, vt si dicamus chi-*mera est non homo, & de eo quod est in rerum na-*
tura, heu dicimus equus non est homo, vt Boëtius,
*& Ammonius dicunt.**

Et hanc sententiam, repete ab Aristotele **Prima rat-**
expulsam cap. præsenti, & ex iactu secon-
dione

Aristotel.

Quione infinitū nominis euidenter elicitam tenentiam moderni sere omnes, verba Aristoteli hæc sunt. *Nos hæc verū non est nouū, quoniam similiter in quālibet est, & quod est, & quod non est, &c.* Quia nō solum significatiōnem sonant, sed enunciationem infiniti nominis de nō entibus. Ratio autem potissima ex intrinseca cōditione eiusdem hæc est, quia id est discriminans inter propositionem affirmatiōnem de p̄dicatorio finito, & infinito, quod p̄dicatorum finitum possit aliquam formam, aut rationēm positivam in subiecto, ac propter ea existentiā illius actualement postular, aut certe veram essentiālē, licet nō existentem, cui conuenire possit infinitum vero nihil ponit circa subiectum, sed solam negationem alicuius pura autem negatio, neque existentiālē postular, neq; essentiālē, ergo de nō entibus, ac impossibilibus enunciari potest.

Conſtr. 2.
utrū.

96.

Secunda re-
mo.

Explicatur amplius, & confirmatur simul, nam dum dicimus chimoram esse non hominē, non affirmamus esse aliquid, neque habere essentiālē, sed negationem hominis tali monstro à nobis ut impossibili concepro quadrare, quæ cum nihil ponat, non petit eam esse, nec esse possibilem: etiam si verum est eam non esse simpliciter: si verum est quod sit non ens, verum erit, quod sit non homo, nam sic uero homo est inferior ente, sic non homo est inferior non ente, hoc verificari de chimera, ergo & illud.

Secundo p̄dicatoria contradictionia habent immediatam oppositionē, ergo de quolibet ente, aut nō ente necessaria est alterum illorum enunciari: ed homo, & non homo sunt p̄dicatoria contradictionia, ergo necessaria est eorum alterum de chimera, vel quis alia re impossibili estuari, non enunciatur homo, ergo enunciatur non homo: nec argumentum ex Aristotele testimonio desumptum conuinicit oppositum, nam propositione affirmativa de p̄dicatorio infinito duplex est, vna de p̄dicatorio pure infinito, alia de p̄dicatorio non pure infinito, sed quasi mixto ex termino finito, & infinito, utriusq; exemplum possimus in eisdem terminis designare, prioris quidē, vt si dicamus, lignum est non album, posterioris, hoc est lignum non album: ita vt ex parte subiecti nomine demonstratiuum ponatur, quasi sensus sit, hoc, quod demonstratur, est lignum nō album, est autem latum discrimen inter utrumque, nam cum p̄dicatorū pu-

re infinitū, nihil ponat in subiecto p̄ter negationem alicuius, nō p̄supponit subiectū: esse, sed nec esse possibile, vnde nec tenet in ea cōsecutio ad secundū, vt si dixeris, lignum est non album, ergo lignum est: p̄dicatorum autē mixtum licet ex ea parte, qua infinitum nihil ponit in subiecto, ceterū ex parte finiti aliiquid ponit, & quidem quod nō pertinet ad essentiālē subiecti: nō est enim de essentiā cēdēmōstratae vt talis, esse lignum, licet re ipsa, quod demonstratur sit lignum, vnde p̄supponit aliquam existentiālē eius, alioqui falsa erit propositione affirmativa enunciātū, hoc est lignum non albū, si non sit in rerum natura, Arist. ergo loquuntur de propositione de p̄dicatorio infinito mixto, quæ absq; dubio nō est, sicut cū negatiā, non requirente ad veritatem, existentiālē subiecti, quod de propositione de p̄dicatorio pure infinito (de qua ibidem est sermo) etiam est verum, & ideo negatiālē infert, ab eaque infertur, bene enim sequitur, lignum est non album, ergo lignum non est album: atque è conuerso, lignum non est album, ergo lignum est non album, & utriusque vera est etiam ligno non existente: ito etiam si non esset possibile.

Et vt illa duo axiomatica deducta vniuersalia exponamus, alia distinctione vteendum est, nam vel p̄dicatorum propositionis affirmatis per se conuenient subiecto, aut nō per se, sed accidens eius est, vel modum accidentis habet, & quidem si per se conueniat, non verificatur de illo secundum actualement existentiālē, sed secundum naturalem ac necessariālē connexionem, quæ cum nullum tempus determinet, sed perpetua sit eodem modo semper se habens, propositione quoque perpetuae veritatis esse dicitur, & copula à tempore (vt aiunt) absolvitur eadem extrema nouēcūiungens, pro villa temporis differentia, si vero non conueniat per se p̄dicatorum, absque dubio coniungitur subiecto, vt actu existentiālē, quia accidentia non inherent, nisi in subiecto existentiālē, & copula propositionis, pro determinata differentia temporis ea coniugit, quare ad veritatem eiusdem propositionis omnino requiritur, vt subiectum supponat, hoc est, vt significatum eius sit in rerum natura tempore per copulam importato: aliqui falsa erit propositione, & de hoc genere propositiones intelligunt utriusque axioma. Necessaria est enim consecutio in his à propositione de tertio adiacente ad propositionē de secundo,

Secundo, ut si dixeris, homo est albus, ergo homo est: in eisdem etiam falsa est propositionis affirmativa de subiecto non supponente: neutrum autem intelligitur in propositionibus primi generis, ad quarum veritatem non requiriatur extremitorum suppositio: cum non coniungantur secundum existentiam, sed solum secundum necessariam connexionem, ac propter nec tenet consequentia. Tertio adiacente ad secundum, si dixeris: homo est rationalis, ergo homo est, equus est hinnibilis, ergo equus est, haec distinctio ad propositiones de praedicato infinito applicanda est, ac dicendum nomen infinitum, per se significare tam entia, quam non entia; tam possibilia, quam impossibilia, quibus negatio aliquius formaliter significata per se, & aequaliter conuenit: unde sit propositiones de praedicato infinito, sive de subiecto possibili, aut impossibili enunciatur, esse necessarias ac per se, & in quibus copula non coniungit extrema secundum actualiter existentiam, sed secundum naturalem connexionem extremitorum, nec pro illa temporis differentia, sed absolu-
tut omnino a tempore, & perpetua veritatis propositionem constituit, in qua neque extrema supponere aequaliter est, neque consecutionem tenere a tertio adiacente ad secundum, vera est igitur in iisdem propositionis affirmativa, de subiecto non supponente, ut chimera est non homo, aut chimera est monstrum, ex quibus non licet inferre, quod chimera sit, cum non sint vera secundum existentiam, sed propter necessariam extremitorum connexionem.

Diuersa autem ratio est de intelligibili, aut imaginabili ex una parte, ac de nomine infinito ex altera, ut primo illi argumento ac principali sua fatus: nam duo illa nomina naturam positivam significant ab illis potentias intellectu, & imaginativa potentia perceptibilem, ut proprium, & adequarem obiectum, sub qua non entia, aut impossibilia eare non comprehenduntur, quatenus & si aliiquid positivum essent ac apprehenduntur, vel certe in quantum negationem illius continent, ad eandem namque potentiam pertinent opposita: nomen autem infinitum nihil de formalis significat praeceps negationem aliquius rei, ut iam ostendimus, & hinc habet aequum de entibus, ac non entibus dici, aequum de possibilibus ac impossibili-

libus, ac propterea merito excludatur a ratione nominis, itaque non tam propter latenter significacionem, quam propter modum significandi solam negationem, & nihil postius possecum, nisi materialiter.

Dubium, an transcendencia nominis posse infinitari.

SECUNDVM argumentum diam tangit difficultatem a natura infiniti nominis non alienam, an videlicet ex solis particularibus nominibus adiuncta negatione, companatur, veletiam ex universalissimis, ut ex ente bono, & uno, atque id genus aliis, quod alii verbis inquit soler, an universalissima nomina, quae transcendencia vocantur, possint reddi infinita, & videtur idem argumentum, negantem partem conuinceat. Nam si ad rationem nominis infiniti pertinet, ut nuper definitum est, ut habeat entibus, quam de non entibus sit enunciabile, sequitur praedicta nomina, non posse reddi infinita, nam si ens infinitum reddiderit adiuncta negatione, non de entibus, sed de non entibus enunciabitur, sicut de uno vero, ac bono sentiendum est, unde infinita fieri, haud quaquā possunt.

Ex alia vero parte non videtur negandum, universalissima haec nomina posse infinita reddi, quia iste propositiones, & similes, chimera est non ens, nihil est non ens, absque dubio sunt de praedicato infinito, cum tunc affirmatiæ, atque istæ etiam, homo non est non ens, cum sint negatiæ, ergo non ens erit nomen infinitum.

Propter virtutum argumentum (quod vere difficile est) diuisi sunt interpres Aristotelis, nam propter primum tenuit Albertus Magnus, in huius libri commentariis, tractat. a. cap. 5, cum Auicenna, quem ipse rescert eiusmodi transcendencia, in universalissima significacione accepta, non reddi infinita, scilicet si contractorem habeant, ut si pro ente reali dumtaxat, aut pro ente rationis, aut pro sola substantia accipiuntur, quam sententiam amplectuntur Tolet, quæst. vniuersalissima, & Masius quæst. 5.

Sed propter secundum tenuit Magister Soto infinita posse fieri. 2. lib. summul. cap. 1, norab. 6, cui subscripte dues auus, & Loranianenses in scholiis huius capituli,

Proprio
negatione.

62.

Albertus
Magnus.

Mig. Socia.

Propria sententia authoris.

Nota distin-
cionem.

62.

2. Afferentia.

63.

NOS vero distinguendum in primis de transcendentibus putamus, cum hæc sint in duplice differentia: nam quædam important rationem particularem, quam addunt supra ens distincta, ratione formaliter, & bene ipso à ceterisque transcendentibus, & tales sunt omnes passiones entis, verum quod addit supra ens individuationem, aliquid rationem particularem (aliquid enim quasiens particularizatum sicut) ut sic licet logi, & res addit supra ens rationum, aut validum, seu constans, bonum ordinem ad voluntatem, & verum ad intellectum, & quicquam hæc omnia re idem sint, formaliter tamen distinguuntur inter se, & abente, nam ratio boni formaliter non est ratio veri, aliud est transcendentis unius universalissimam rationem importans omnia ambientem, quod vocari merito potest primum transcendentis, & hoc ostens: nam passiones eius licet transcendentes sint, quia universalis ambientum praedicamenta, sed quia speciales, atque inter se formaliter distinguuntur, non se ambient formaliter, & ideo quasi participationem ab ente, & quasi secundaria licet transcendentia appellare, siue de intelligibili, atque imaginabili iudicandum erit, nam si omne ens sit intelligibile, atque imaginabile, sed ratione boni exempli gratia, non est intelligibilitas, nec formale obiectum imaginationis, unde nec rationes eorum includit formaliter, nec ab eis excluditur.

Qua distinctione præmissa. Primo, tanquam certum in hac re tenendum arbitror omnia transcendentia, præter ens infinitati posse: ita tenet Albertus Magnus, ubi supra. Probatur (nisi fallor) evidenter ratione, nam si eis negationem adiunxeris, tam de entibus, quam de non entibus enunciari possunt, ut non unum de multis, non verum de bonis dicuntur formaliter, siue de ceteris, quod vero de non entibus, exploratum est, ergo bene possunt esse infinitata, cuius fundamentalis est ratio nuper designata, quia re ipsa omnia ambient, sub formaliter, ac propria ratione, nec se se ambient, nec ideo omnem rationem formalem particularium equum.

Certum secundo est, ens posse infinitari si limitatum accipiatur pro ente reali, vel pro solo ente rationis, aut pro sola substantia, nam sic acceptum, tam de entibus, quam de non entibus enunciabitur.

Tota igitur difficultas huins rei in solo status quente universaliter acceptio posita est, ut possit esse nomen infinitum, his affixantibus, negotiis vero illis.

Ego, vera distinguendum adhuc censeo, Nota distin-
cionem.
quia cum enti posset adiungi negatio, ac de non entibus praedicari in propositione affirmativa, de entibus, quoque negari in propositione negativa, tanquam praedictum infinitum necessario videtur admittendum, quod aliquo modo possit infinitum reddi, sed dupliciter id contingere potest universaliter, simpliciter, ac perfecte, vel ex parte. Primo modo, redditur nomen infinitum si nullo modo limitatum maneat, sed ad omnia præter significatum, cui adiungatur negatio, sc. extendat, ex hoc enim appellatur infinitum, quo pacto sola nomina particularia infinita esse possunt, nequaquam universalissimum ens, nam si negationem ei adiunxeris, eo ipso limitatum ad sola non entia, aut impossibilia efficit, ideo non potest absoluta appellatione vocari infinitum, ex parte vero imperfecte, & secundum quid, non repugnat infinitum fieri, in quantum ad non entia, & impossibilia, absque limitatione extenditur, & aliquo modo ad omnia entia, quorum respectu in negativa saltem propositione praedicatum esse potest infinitum, & hæc nostra distinctio argumentum virtutisque partis facile solvit, nam dum Aristoteles de nomine infinito agit tam de entibus, quam de non entibus enunciabile esse docet, de perfecta ac universalis infinitatione (ut sic loquamus) intelligit quam nos quoque admittimus universalissimum enti non conuenire: argumento autem oppositæ partis satisfacit infinitatio ex parte ac secundum quid, quam evidenter probatum est ei non repugnare: Ex quibus etiam solutum est secundum argumentum, quod posteriori parti questionis occasione dedit.

Primum dubium: Appendix.

SE duo supersunt brevissima dubia: pro complemento questionis de natura infiniti nominis. Primum: an nomina infinita,

infinita inter absoluta, & connotativa veniant numeranda.

Cui responderet. Toler. questione unica ad suam, absoluta potius esse, quam connotativa: cuius ea est ratio, quia connotativa duos significant, de solutali veum, de materiali alterum, ut album de materiali corpus, de formalis albedinem: sed infinitum solana negationem conterat, significat, ut non homo solan negationem hominis in cōcretio, ergo non sunt connotativa sed absoluta.

Ego vero ad connotativa pocius reuocanda esse arbitror, propter idem agendum usum in oppositum concursum. Connotativa unum de materiali, aliud de formalis significant, sed id habet nomina infinitum, sive ad entia, sive ad non entia comparetur, ergo ad connotativa reducitur, potius quam ad absoluta, probatur minor, quia non homo de materiali significat bouem, aut leone, de formalis vero negationem hominis, non enim de eis emiciatur propter proprias naturas, sed praeceps propter negationem hominis, quia claudunt, quemadmodum album non dicitur de corpore, quia corpus est, sed quia albedo affectatur, ergo simile est albo, quantum ad modum significandi, unum de materiali, de formalis aliud: ac propterea ad connotativa reducitur: tantundem habet, si ad non entia comparetur, vel impossibilia, in quibus materiale significatum in apprehensione falsum reperiatur, neque monstrum illud, quod singimus, & impossibile reputamus & quod ab eadem hominis negatione, suo modo denominatur: reduci autem ad connotativa dicimus nomen infinitum, potius quam esse connotativum, quia nec negatio est vera forma, nec substratum verum subiectum, sed similitudinem formæ, atque subiecti tenent.

Secundum dubium: Appendix.

Conclusio.

SE CVNDVM dubium est, an vniuoce dicatur infinitum. nomen de entibus, & non entibus, ut non homo, de leone, & chimera. Apparet enim statim non vniuoce, sed sequiuoce, aut analogice dici, quia si vniuersis entibus nihil commune vniuocum esse potest, minus multo entibus, ac non entibus, magis enim haec inter se distant, quam illa.

Bene nihilominus D^r. Toletus vniuoce utique significare docet, quia solam negationem aliquius formaliter significat, nega-

tio autem aequa dicitur de entibus ac non entibus, ut negatio hominis aequa leoni, & hircoceruo conuenit, cum nihil in eis ponat, ergo vniuoce utique, quibus & si nihil reale possit esse commune, bene tamen ens rationis, esse etenim genus aut speciem, ut in praedicabilibus adnorauimus, vniuoce conuenit namvis substantiis, & accidentalibus; vniuoce naturis realibus, & enibus rationis, sed negatio quam de formalis importat nomen infinitum, est ens rationis: ergo nihil prohibet vniuoce de entibus ac non entibus praedicari, atque ex consequenti nomine ipsius infinitum.

QVAESTIO VI.

An obliqui casus veranomina secunda sint.

Sententia affirmativa suaderet.

NO. tam propter difficultatem, que exigua certe est, quā propter comple-
mentaria totius disputationis, de na-
tura nominis, questionem hanc ultimam
proponimus de obliquis casibus: an vera sine
nomina, & quanquam negativa pars expre-
ses sit ab Arist. de infinita, non defuerit eum:
sic interpretantes, ut solum docere voluerit
imperfecta esse nomina, sed simpliciter &
absolute talia, quam sententiam fecerit vi-
deatur commentator in expositione huius
capitis, quosdam fortassis stoicos fecerit,
quos pro ea ceperit Ammonius, habet autem
haec fundamenta.

Primum, obliquus casus ut Catonis, Ca-
toni est vox significativa ad placitum & sine
tempore, cuius nulla pars est separata signifi-
cativa, eis igitur quadrat integra definitio
nominis, cum per nullam ex his particulis
excludi possint, quod enim, recta, à quibus-
dam additur ut casus isti excludantur, gra-
tis profecto, & absque fundamento rationis
sit, cum neque Arist. eam addiderit, neque
illa possit ratio afferriri, per quam addendam
esse conuincatur, rex praedictis si quidem par-
ticulis sufficenter constat, nominis ex-
pliatio.

Secundo si, quare excludendi essent,
maxime quia vebo adiuncti non constituant s. expa-
enunciarione veruan falsum significantem,
ut Aristoteles affirmat, sed haec eius ratio in
duo.

67.

Commenta.

68.

duobus deficit: in primo quidem falso sum assūmit, nam dum per obliquos casus sic loquimur, p̄mitit me peccasse, mea interest legere, verū absque dubio aut falso significamus, deficit etiā in altero quia licet verū esset, verbo adiuncto enunciationem non constitueret, minime tamen necessarium videtur ad nominis rationem ut verbo adiunctum enunciationem constituerat, quare non forte propter ea à nominis definitione excludendi, nam adiectiva vera sunt nomina, ut albus sit musicus, tamen non semper verbo adiuncta verum vel falso significant, nihil enim rale significamus dicentes: albus est, nisi forte substantiae accipiatur, ut album est, aut album currit.

a. supra.

Postremo, ut D. Thom. expressè docet, quodl. 4. ar. 17. diversus modus significandi non separat diversa nomina, nisi diversa sit res significata: unde infert idem esse nomen per omnes casus variationes, & iesus cum eadem sit res significata, per rectum, & per obliquos: idē conceptus eius correspondet in mente, ex hac autem, & illa unitate plane sequitur: eandem rationem nominis indubitatem recto & obliquis iesse atque adeo non solum casum rectum, sed obliquos esse vera ac legitima nomina licet imperfecta, quia perfectionem habet ille significandi modus.

Statuta vero sententia Arist.

Sunt. Ant.
secunda.

69.

Principia 2.

Principia 2.

Adeo expressa sunt verba Aristotelis, quibus obliquos casus definitione nominis excludit, ut nullam expositionem patiantur, à cuius sensu, nullum antiquorum aut modernorum interpretum recedit, & merito quidē, cum ex ipsam originē, & impositione nominis manifestum sit, primi ceterum impositores nomina ad significandum simpliciter destinaverunt. Definide ad eandem rem diversis nominibus significandam, per modum impositionis attributio-
nē, ab aliis excoigitata suis variationē per casus, qua adhuc non inveniunt cōseruantur, absque dubio nominū impositio & significatio, quod usque adeo verū est, ut nō desint nationes, & provinciae nulla prostis variationē videntur hæc igitur non constituit vera nomina, sed quandam eorum participationem.

Quod secundo probatur, nā obliqui casus nihil significant, nisi per dependentiā, & attributivitatem ad rectum, à quo derivantur, es-

go si aliquam nominis rationem habet, p̄tē
absque dubio participari ab eo, quod est per se tale, sed esse participatum, nō vocatur tali simpliciter comparatum ad eisē p̄ se à quo derivatur, ergo ratio nominis per se inveniēta in casu recto, per solam participationem ab eo in obliquis analoga est, analogia attributionis, & ideo non simpliciter in eis reperta, sed in solo recto.

Postremo, quia ratio partis ex comparatione ad totum consideranda est, sed nō ex intrinseca conditione est pars enunciationis, quam simul cum verbo cōstituit, tunc igitur ratio per comparationem ad enunciationem erit accipienda, sed obliqui casus non cōstituent per se enunciationem cum verbo, ut si dicas Petri currit, Petrus ambulat, ergo non sunt per se partes enunciationis, nec per se nomina, & hoc potissimum ratione probavit Aristot. casus obliquos excludendos esse à definitione. Dicimus per se non constitue-re enunciationem cum verbo, quia si aliquando eam cōstituant, per accidens est, cum non ratione sui, sed recti, in quem resoluuntur, ut propter verbi imperfectionē talem modum significandi ex parte nominis postulantis id habeant, ut de impersonalibus notum est.

Rationes in contrarium adducte diluviantur.

Neque argumenta pro altera sententia Ad prīmū agimus preiacta, quidquam probat. Non pri-mū, quia obliqui casus non sunt voces significativa ad placitum ex se, sed in quantum quedam derivationes sunt à recto descendentes, in quo facta est impositio in-dependenter proculdubio ab eis, cum tamen ipsi intrinsecam dependentiam à recto habeant, propter quam præcisè vocantur nomina, soli igitur recto conuiciet definitio per se, & simpliciter, obliqui tamen per quandam attributionem, & ideo non simpliciter, sed secundum quid, quo solum modo nomina vocantur.

Ratio autem Aristotelis, quam secundum Ad secundū argumentum enerare iatendit, efficax est, argumentum neque ullum directum patitur ex his qui obli-
ciuntur, quia casus rectus per se habet esse partem enunciationis, obliquus vero minimē, quod ex eo probatur evidenter, quod rectus semper id habet, ut verbo adiunctus enunciationē constituar, obliquus vero raro, quod notanter voluit exprimere Arist. in calce capitis dicens, casus nominis cum est, vel fuit,

vel

vel erit, neque verū, neque falsum est, nōmē vero semper: quæ autem nos semper alicui cōuenient, non per se, aut ex propria natura, sed per accidētē cōuenire cōsentur, cū ergo nomen ex intrinseca conditione sit enunciatiōis pars (huius enim rei gratia ad significādū imponitur) sequitur obliquos casus, quibus non per se id cōuenit, non esse verē ac simpliciter nomina, ex quibus patet, quod secundū paratur, negandū est enim ad rationem nominis, non esse per se requisitum, ut possit verbo adiunctū enunciationem cōfīcere, quod autem de adiectiōis nominib⁹ obliicitur difficultatē varet, nam id est distractiōis inter substantiū, & adiectiū, ut ex propria utriusque etymologia planè colligetur, quod substantiū significat rem, ut per se substantiē, vnde per se reddit suppositum, verbo, per scēque constituit propositionē: adiectiū vero non significat rem, ut per se substantiē, sed ut alteri adiacēti, vnde nō est per se pars propositionis, sed substantiū præsupposito cum verbo, à quibus iā est propositiō constituta, licet non ita perfecta, ac simul cum ipso, vnde sequitur adiectiū ut tale non esse nōmē, nisi ratione alterius, aequē adeo secundū quid, ut de obliquis casibus constitutum est.

Ad ultimū
argumentū
Mota.

In Thom.

Pro solutione ultimi argumenti notare oportet, idem esse nomen per omnes casus variā cū ex parte rei significat, quām rem per se primo significat, obliqui vero non nisi in quantum ab eo derivantur, vnde secundum modum derivationis est etiā modus significatiōis, videlicet possessionis, aut attributiōis: modus autem iste diuersus sufficit, ut diuersus concep̄is in mente sis correspōdeat: diuersus quidē non ex parte rei representat, sed solū ex parte modi, vnde nō sunt nisi modaliter diuersi, & hæc est sententia D. Thomæ, & cōmuni omnium interpretum, ut Magister Sorus ubi supra refert, quam Doctor Tolent. & Masius, cum ceteris moderatis sequuntur, quod enim ex D. Thom. obiciunt, nō est ab eo assertū, sed in argumēto, sed contra oppositū, cui respondeat in solutione ad tertium, propriam sententiam itaprofessens. Ad tertium dicendum, quod diuersitas cōsignificatiōis solit nominis identitatē, in tanto quod obliqui secundū Philosophi, non sunt nōmina, sunt tamen nōmē nōmē, non simpliciter, sed in quantum cōvenient in uno ordine declinationis. Ex tali igitur nominis identitatē, vel concep̄tu,

ut diuersitate, non inferatur casus obliquos esse vera nōmina, cum verāque habeat simul, ac significationem per placitū participatio- nē recti, atq; adeo per attributionē ad illum, vel in quantum aliquid eius sunt.

CAPUT TERTIUM, de verbo.

Verbū autem est, quod consignificat tempus, cuius pars nihil significat seorsim, & est semper eorum, que de altero prædicantur nota, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

PER omnia familię est caput hoc præcedē- Divisiō
textus
pti, in quo tria præstat Aristotel. defini-
tione verbū proponit unam, ut alterā
eius particularē explicatiōne indigentem ex-
ponēt; infinita deinde verba, & casus verbī à
definitione excludit, ut fecit de nominib⁹
infinitis, obliquisq; casibus nominis, ac tam-
dem in quibusdam nōmē cum verbo conve-
nire ostendit.

Definitio verbit aliū est, verbum autem, Definitio
verbi
quod consignificat tempus, cuius pars nihil si-
gnificat seorsum, & est semper eorum quae de al-
tero dicuntur nota. Subiecuit autem Aristo-
telis præcedētes particularē in definitione no-
minis expressas, quae absque dubio cōueniuntur
verbō, sicut nominis, videlicet esse vocem si-
gnificatiōnem, secundū placitū, ino casus non
expressit, quia verbo sunt cum nominis com-
unes, ut bene D. Thom. quare facile à qua-
cunque in praesenti intelligi possunt, & inca-
gra definitio verbi talis erit, vox significati-
ua, ad placitū consignificans tempus, cuius
pars nihil significat seorsum, & est semper eo-
rum quae de altero prædicantur nota.

Et quemadmodū præcedētes particularē sup- Explicatio
definitio
verbi
p̄ficiat: sic etiā earū explicatiōne prætermisit,
sufficientes in definitione nominis explicatas
præsupponens, ac propter eas à primā particula-
la, per quam verbum à nomine separatur
elucidare definitionē incipit: videlicet, quod
cōsignificat tempus, cuius sensib⁹ distinc-
tione virtuditer præmissa manifestum facit.
Aliud est significare, aliud cōsignificare:
significare enim aliquid, est illud repre-
sentare intellectu: cōsignificare vero est
aliquid.

aliquid principaliter significare, sed cum eo denotare, aut connotare aliud: gratia exempli: Hoc nomen albedo significat albedinem, quia eam facit intellectui praesentem: album vero eandem albedinem principaliter significat, sed ut in corpore existentem, ideo consignificare, aut connotare dicitur corpus: ita ergo aliud est significare tempus, aliud consignificare illud: primum non aliud importat, quam tempus ipsum facere intellectui, praesens sicut quamlibet alteram significat: postremum illud simul cum altero significare: hoc est rem alteram principauer, denotando simul quod in tempore fiat, & tempus quidem significare, nominis, obisque dubio conuenit, ut annus mensis, ac dies. Quemadmodum enim homo hominem, leo leonem significat: pars ratione hec vox tempus, designat durationem illam motus, quam vocamus tempus, & annus certam illius partem, aut mensuram, consignificare vero tempus soli verbo, qui proprium illius est actionem significare, denotando simul, quod in tempore fiat, ut amat, currit, iure igitur Aristot. de nomine protulit, quod sit vox significativa ad placitum sine tempore, de verbo vero quod tempus significet, aut rem certe cum tempore, hoc est, connotando quod tempore fiat, aut exerceatur.

4. Secunda particula est: cuius nulla pars separata aliquid significat. Separans verbum ab oratione, & enunciatione, quarum partes non minus separata, quam dum eas componunt significacionem retinent, ut de partibus huius orationis homo albus, certum est, hanc autem particulari non exponit, eam ex cap. precedentis satis elucidat am presupponens sed gradum ad tertiam facit.

Est eorum que de altero praedicatur nota: hoc est signum coniunctionis predicationis cum subiecto, nominum officium est praedicari, aut subiecti: verbi autem utrumque copulare, & quia id habet in quantum est vox significativa, copulationem ipsam intellectui representat: manifestamque efficit, & hoc est proprium esse notam eorum, que de altero praedicantur, ea cum subiectu coniungens: simulque coniuncta ostendens, quod in his propositoribus constat homo est albus, equus

est bimibilis, in quibus verbum, est, coniungit pruductum cum subiectis, & coniunctione ipsam significat, hoc est intellectus praesendens facit, extrema ei coniuncta simul ostendens, & hac ultima pars definitione excludit a ratione verbi quadam quibus praecedent competentes, ut participium, & verba aliorum modorum ab indicatio, qualiter consignificant tempus, non habent extrema coniungere, nec cum eis compositionem verum vel falsum significantem, nisi ratione eiusdem indicatiui facere, ideoque non sunt notae eorum, quae de altero praedicantur, nec preinde verba.

Exclusa in secunda parte à definitione verba infinita, & obliquo casu: illa quidem, quia licet tempus consignificet, & predicata esse possit: quorundam ratione viderentur alii esse verba, siquidem minus etrumpaque verbo est proprium, nihilominus verba non sunt, quia ad rationem verbi pertinet naturam aliquam determinatam, vel determinatam certe actionem aut passionem significare: illud vero verbo substantiuco competit, hoc vero actiuus, aut passiuus, verbum autem infinitum, ut non lego, aut non est. Nihil horum determinate significat, sed tam dare, aut actione existenti, quam de non existenti dicitur, tandem possibili, quam de impossibili, ea solum excepta, cui negatio adiungitur, ut non lego de cancio prater actionem legendi, ut de actione loquendi, aut currendi, atque etiam de chimera, aut birucco, quibus non minus negatio legendi conuenit, quam quibuslibet veris actionibus: qua propter infinita merito appellanda sunt, quasi nihil finitum, aut determinatum designatione.

Casus autem verbi ut valuit, & valebat, etiam excluduntur: quia verbum ex propria conditione habet actionem, aut passionem significare, connotando quod in tempore fiat: sola autem actio de praesenti talia dicitur simpliciter, non praterita neque futura. Cum illa iam non sit, bac vero nondum sit, nec tempus praeteritum, aut futurum appellantur, simpliciter tempora eadem ratione, sed cum illo addito diminueretur, futuri, aut prateriti: ergo solum verbum autem

lum presentis dicitur tale simpliciter: verba autem præteriti aut futuri, ab utroque desciunt, quia neque actionem, aut passionem significant, neque consignificant tempus, nisi secundum quid: ac propterea non verba simpliciter vocanda sunt, sed quasi verbicajus: quia quæ ad modū casus oblique derivantur à recto per declinationem, pativatione verba præteriti aut futuri temporis à presenti per conjugationem.

Verbum tandem cum nomine conuenire ostendit, in duobus, quorum primum est, quod verbum per se sumptum, aut prolatum, hoc est, extra propositionem existens, rem aliquam significat sicut nomen, ut currō cursum, probat id, nam qui audit verbum prolatum, nō solum conceptum ipsius vociis, quem non ultimatum vocant, format, sed conceptūrē, quā vocatur ultimatus, sed qui conceptū ultimatum format quiescit, nec ulterius progressus sicut ille qui solum habet conceptum vociis querens nō habet conceptum rei, ergo vere in eo conuenit verbum cum nomine, ut per se sumptum signū re sit, cuius conceptum in animo audiens imprimat.

Conuenit secundo, in eo quod sicut nomen per se sumptum, nihil verum, aut falsum significat solum, paritate verbum seorsum acceptum. Probat, nam si aliquod verbum per se sumptum, id haberet maxime substantiam, ut pote omnium absolutissimum, sed hoc non: quia veritas, aut falsitas solum reperitur in compositione, aut divisione, per quam enunciatur aliqua esse, vel non esse, at verbum est, per se sumptum nihil est, id est, non importat talem compositionem, aut divisionem, quam sine extremis, hoc est sine subiecto, et predicato non est intelligere, ergo nec verum significabit, nec falsum.

CIRCA EXPOSITVM textum notabilia.

NOTABILE I.

CIRC A primam particulam definitio-
nem, videlicet consignificare tempus,
obseruandum est: nomen in eo conuenire
cum verbo, quod actionem, vel passionē
Pars i. operis.

etiam significare potest, ut cursu actionem
currenti, etiam passionem, qua aliquis a-
mari ab altero dicitur, ac modo simili dilec-
tio, atque dilectum, sed in modo eam signi-
ficandi ab eo distinguitur, quid nomen non
per modum actionis, vel non et actionem, &
passionem, sed ut rem: verbum vero, ut a-
ctionem, cuius ea est ratio, quia proprius
modus actionis, & passionis est esse fluxum
ab agente in passo receptum, temporeq; mi-
suratum; unde tunc solum significatur per
modum actionis, aut passionis, quando sic fi-
guratur, & quia verbum, sic, unam, aut
alteram significat, ideo ab eo solum signifi-
catur, ut actio, & passio, & ex talimodo si-
gnificandi, dicitur verbum significare cum
tempore, aut consignificare tempus, nomen
vero non hoc modo actionem significat, aut
passionem connotando, quod tali tempore si-
at, sed quasi nude nihil aliud denotando, ac
propterea, non per modum actionis, sed ut
quamlibet aliam rem, unde sit absolute pro-
nunciandum esse: nomen non significare a-
ctionem formaliter, sed solum verbum. Fit
etiam, quod dum verbum actionem, ut rem
quandam significare contingit; ut dum dici-
mus currere est moueri: nō in vi verbi acci-
piatur, sed in vi nominis: quare non solum
predicatum, sed subiectum propositionis esse
potest, quod à propria conditione verbi ab-
enum est.

NOTABILE II.

CIRC A totam verbi definitionem ad-
notare secundo oportet; ei esse appli-
canda tria, vel quatuor, quae circa
definitionem nominis capite precedenti ad-
notata sunt. Primum, bene definiri per vo-
cem in definitione subiectelleitam: nam no-
mina, & verba, primo ac per se de voce di-
cuntur, per similitudinem vero conceptibus
conuenient scriptura vero tanquam supple-
mento cuidam vocum ad agendum cum ab-
sentiibus, verbum quidem secundum univer-
saliter significacionem, qua de verbo maz-
zali, ac vocale dicitur, in quantum illud per
internamentis actionem expressionem est, hoc
vero per externam locutionem, primo ac per
F se inven-

se mentali contentum: vocali vero minus principalius, in quantum signum illius est, nunc autem specialius de verbis loquimur in quæcum actionibus in tempore significandi adaptata sunt, quemadmodum nominarebus inposita: ita ut singulas, per singulas voces designemus, atque intelligamus, & hoc modo dicimus propriæ in solis reperiri vocibus, quod cap. precedentem, efficaciter ostendimus. Secundo intelligendum est verbum non definiens per subiectam vocem, tanquam per eternum genus, ut de nomine adnotatum est, sed tanquam per materialm, & subiectum, ut reliqua arte facta, vel accidentia concreta solent definiri. Tertio, illud etiam definitioni verbi applicandum est: quod circa definitivum nominis adnotatum: non esse ei addendas duas alias particulas, finita, & redita. & multis interpretibus placuit cum eas non addiderit Aristot. sed per solaverba praecedentia completam esse voluerit: ita ut per vocem significatiuam, hoc est, rem aliquam significantem excludantur nomina infinita, nullam rem significantia, sed solam negationem, atque etiam obliquos casu nibil significantes, nisi ex sola participatione recte his sit agere particuli perfectam esse volunt definitorem verbi. Verbum est vox significativa ad placitum cum tempore, cuius nulla pars separata significat, & est eorum, qua de altero predicantur nota, per quam sufficiuntur exclusa censentur verba infinita atque etiam casus verbi, absque alterius particula additione, prolixitas enim in definitionibus summaepe iuenda est.

M N O K A D V B I A C R ca expositionem cœlèstis exorta.

D V B I V M I.

*Quia nam ratione iterum posita
sit illa particula, cuius nullapars
separata significat, in definitione
verbi*

Respondet
Ammonius
11.

RATIO dubitandie est, quia id circa particulas præcedentes nempe vox significativa ad placitum, supponit Aristot. quia cum communis sint verborum nomine nolunt eas repetere, sed facile à quo-

cunque supplidas reliquit: sed prædictæ particula etiæ est communis verbo cum nomine, ergo non fuit in hac definitione repetenda.

Huc dubio respondet Ammonius quem reculit¹¹. Thom. per hanc particulæ separari nomen & verbum ab oratione sed oratio duplex est: una ex nominibus composita, ut homo albus: altera ex verbo, ut currere, est moueri: in definitione igitur nominis posita est, ut nomen separatum ab oratione ex nominibus composita: repetenda igitur fuit in presenti definitione, ut verbum etiam separaret ab oratione, ex multis verbis composita.

Hac solutio non omnino placuit D. Thom. & merito: quia hac particula, quomodo cunque accepta, nullam prorsus orationem admittit: sive ex nominibus, aut verbi composta, cum partes cuiuslibet orationis separata sint significativa, semel igitur posita in definitione nominis, à qualibet oratione nomen separabit, & verbum, cum communis virque si non habere partes per significantes. Et rursus, vel nomen separatur à qualibet oratione, vel non, sed ab ea solum, qua ex nominibus componitur: si hoc secundum adferis, evidenter sequitur non esse sufficienter nomen distinctum ab oratione, atque adeo, nec exacte definitum. Si primum, eo ipso quod nomen ab uniuersis orationibus separatur, sequitur etiam fuisse separatum verbum superuacanea erit ergo omnino repetitio.

Quare aliter respondet D. Thomas e speciali difficultatem esse in verbo circa significacionem partium, hancum ex propria conditione sit nota eorum, qua de altero predicantur, & ideo compositionem significet extremonum, eamq; utraq; conungeantur, maior dubitudo ratio circa illud, quam circa nomen subordinat, an aliquo modo effet, complexum, cuius partes separatae aliquas significarent, quam tollere omnino oportuit expresse eamur definitione presente iterum colloquendo.

His solutionibus tertiam adiungit D. Thomas, inquietus, diversam esse rationem, de his particulis, ac de precedentibus, nā ille trius generis locū observant, cōsiderans quidē nominis, & verbi.

Belleste
hoc regio
gen.

Mellor
spondeat
Thomas.

Et verbo, que ex quo sunt enūciationis partes, ideo communis generi suppresso, differētias addidit, quā alter a se predicit a particula, ceterum cum huc non mutat sī virtute communis, quam præcedentes, specialel necēsitatē, aut rationē designare oportet, iterū est verbū, etiā est subiectum, & ideo non habet vim verbi, sed quasi nō est quod indifferenter potest esse subiectū, & predicātū, utrāque solutio[n]e non sine causa rei[en]d[ic]it Docto[r] Toletus priorem quidem quia non semper verbum actionem, aut passionem signifiſit, utrāque 24. nec semper proinde accidens cum extēt verba subiecta, ut siūl existit, & subſt[itu]t, ſubſtantiam, aut existentiā, ſeu ſubſtentiū ſignificatiā priorēm autem, & posteriorem: ſimil quib[us] particula nō est pot[er]a ad diſtinguendū verbum à nomine, cum iā ſit per primā diſtinguendū, videlicet per conſignificare tem-pus, ſed ut à particípio & verbiū aliorum mo-ndorū ab indicatiōne ſeparetur, ut bene D. Thomas in eius explanatione, non est i[de]nti-ſens, quod verbum ſi ſemper predicatum, vel locum predicationis teneat.

menquā ſubiecti, & hoc ſibi voluisse Aristot. dicit ſemper eſſe notam, ait, corum que de al-tero predicantur: quod intelligendum eſt, ſi formaliter, ut verbum accipiatur: nam dum materialiter accipitur, ut ſi dicatus curvo eſt verbiū, etiā eſt subiectum, & ideo non ha-bet vim verbi, ſed quia nō eſt quod indif-ferenter potest eſſe subiectū, & predicātū, utrāque ſolutio[n]e non sine cauſa rei[en]d[ic]it Docto[r] Toletus priorem quidem quia non ſemper verbum actionem, aut paſſionem ſignifiſit, utrāque 24. nec ſemper proinde accidens cum extēt verba subiecta, ut ſiūl existit, & ſubſt[itu]t, ſubſtantiam, aut existentiā, ſeu ſubſtentiū ſignificatiā priorēm autem, & posteriorem: ſimil quib[us] particula nō eſt pot[er]a ad diſtinguendū verbum à nomine, cum iā ſit per primā diſtinguendū, videlicet per conſignificare tem-pus, ſed ut à particípio & verbiū aliorum mo-ndorū ab indicatiōne ſeparetur, ut bene D. Thomas in eius explanatione, non eſt i[de]nti-ſens, quod verbum ſi ſemper predicatum, vel locum predicationis teneat.

Ratio dubi-
tandi. 1.

13. 2. Ratio du-
bitandi.

1. ſolutio[n].

2. ſolutio[n].

*D*UX PLE[X] est ratio dubitandi, circa hanc extre-
ma definitionis parte, afferēt ver-
bum ſemper eſſe notam eorū qua
de altero predicantur.
Dicitur, quia ſufficiet etiam dixisse eorū, quia de
altero predicantur, nec oportuſſe adiungere,
ut eorū qua de ſubiecto dicantur vel in ſub-
iecto ſunt, nam quod: bei predicationis proposi-
tionis, utrāque habet, videlicet ut de ſub-
iecto enūcietur, & in eo ſit, amo hoc poſtrius
eſt fundamen[t]um priorū: ex eo enim, quod
quidpiam eſt in altero, habet, ut de illo enū-
ciari poſit ſufficienter ergo natura verbi ex-
pli[ca]t[ur] a eſſet per ſolas particulas præcedentes
eorum qua de altero predicantur.

*Duplicem referti ſolutio[n]e Docto[r] Toletus priori parte hunc dubitationis à diuersi[us] de-
signatam, & utrāque rei[en]d[ic]it: prior ſolutio[n]
eſt Boetii in commentariis buiis capit[is], di-
cētis, verba actionem ſemper, aut paſſionem
ſignificare, que accidentia ſunt, & de ſubſtitu-
tia enūciatur ſemper: nomina aut non ſem-
per accidentia ſignificant ſed ſe p[ro]p[ri]itate, id est
identio verbu[m] ſemper dicitur eſſe nota eorū
qua de altero predicantur.*

*Secunda exp[ro]positio, nō minimo diſſimili eſt,
quam Ammonius, & Pſellus adh[er]eb[us] arietes,
verbum ſemper obtinere locum predicationis, &*

*Priore Docto[r] ip[s]e Toletus alia[us] ad 1. ſolutio[n].
biber ſolutio[n]em, verbum ſemper eſſe notam
corum, quas de altero predicantur, id eſt ſem-
per ſignificare aliquid, ut de altero dicatur,
quod eſt ſemper aliquid predicare de altero,
quod daob[us] modis contingere ait, uno, ut id
ſolum predicit quod ſig[ni]ficit, ut in pro-
positionibus quas vocant deſcurrido adiaceat, e[st]e
non habet ib[us] aliud predicationis ab ipſo[n]em
verbo, quales ſunt homo diſputat homo lo-
quitur, Alterū dum ſola propriā ſignificatiō-
nem, ſed alteri adiunctā predicit, ut in pro-
positionibus de tertio adiaceat homo eſt mi-
mal, vel homo eſt albus, aliq[ua]do enim pra-
dicātū quod ſignificationi verbi adiungit ut
ſubiectum eſt, aliquando accidens, & dum
propriū dūtaxat ſignificātū predicit, vo-
atur à cōmentatore predicationis, quod dum
ſimil cum eorum alteram, pr[ae]dicatū qu-*

*Non omnino diſplicet, quo l[oc]us exp[ro]positio[n]e
docet, ut ſuo loco offendam, ſed exp[ro]positio[n]e
ipsa non mibi uidetur metem Aristotelis at-
tingere, qua abſque dubio ab eo abſtrabit,
quod eſt verbum aut ſignificātū eius eſſe pra-
dicatum propositionis, & propriū dum r[ati]onat*

F 2 verbi

Quād sit
proprio[n]e
de ſecundo
adiacente

2.

Tertia ſo-
luto[n]e non
omni[us] in
intra mea-
tē Aristo[n]ia

verbi officium indicare in eo consistens, quod est pradicatum cum subiecto coniungere seu nexum utriusque esse, talemq; coniunctionem significare, & quia ad coniunctionem extremitum quadam compositione est, proprium verbi est, esse compositionis notam, in qua unum de altero pradicatur, quod habere posse constat, etiam si hoc proprium signum atum nudum, aut alterius admixtū predicit (quod modo, nec recipimus, nec reprobamus abstrahit itaque esse notam eorum, qua de altero pradicantur à significato proprio, vel ab aliata quacunque de altero emanata, & solum in communī dicit verbum esse signum compositionis extremitum, in qua unum (quod ut illud sit) de altero pradicatur, & quia id officium, non solum intrinsecum, sed propriissimum verbo est dum in vi verba accipiuntur, & quas rultimae eius differentia, propter ea Aristoteles afferuit esse notam eorum, qua de altero pradicantur: hanc solutionem,, uno verbo innat D. Thomae, in expositione eiusdem particulari inquisiens. Dicitur ergo verbum semper nota eorum, qua de altero pradicatur, eo quod importat compositionem, qua prædicatum componitur subiecto, &c.

- Circa expositionem etiam sequentium verborum, quam posterior ratio dubitandi postulat, ut eorum quae de subiecto vel in subiecto sunt, non consentiant interpres, nam Boetius cum Porphyrio, variisque ad accidentia prædicata consequenter refert, nam accidentia ait, & in subiecto sunt, & de subiecto dicuntur, in eo ideo dicuntur quae sunt: melius tamen in D. Thomae diuersa prædicata a veroque illo verbo importantur, primo quid in hoc est (eorum quae de subiecto) prædicata a substantialia, postremum, hoc est, (vel in subiecto sunt) accidentalia, quod his verbis docet. Et ergo intelligendum, quod, verbum, semper est signum, quod aliqua prædicatur, quia omnis prædicatio fit per verbum ratione compositionis importat, siue prædicetur aliquid essentialiter, siue accidentaliter, &c. Quibus etiam præteritam nostram solutionem priori parti dubbi, adhibita non magis confirmat.*

Solutio ex
D. Thom.

Ad secundam ratio-
nem dubia-
tudi.

26.

Solutio D.
Thomae.

Quem nam tenuerit sensum Arist. dum in calce cap. verba per se sumpta nominibus equiparauit.

OCCASIONEM prebut dubitan- Ratio dubi-
di Aristot. ipse dicens: ipsa igitur se- tūdies a
cūdum se dicta verba nomina sunt, quibus verbi cum nomine videntur verbum confundere, quod non videtur illo modo verbum, cum partes propositionis specie diuersa sint, quoniamocunque accipiuntur. Et maxime dubium offerunt verba subiecta statim ad probandum verbi cum nomine identitatem, quia neutrum ait per se sumptum, verum, vel falso significat. Si enim verbum, est, per se accepit, nihil est, esse autem nihil in nullo sensu verum esse potest.

*Diversis modis respondetur huic dubio à ratione
diversis interpretibus, omnes tamen in eo sic.
consentiantur, quod Aristotel. verba non voca-
uerit nomina per identitatem, sed per simili-
tudinem, quam tamen in eodem non collo-
cam, sed quidam ut Boetius, & Suenius in
eiusdem rei significacione: contingit enim sa-
pe numero eandem prorsus rem nomen &
verbum significare, ut valeo, & valetudo,
verbum tamen quasi per modum actionis, no-
men per modum qualitatis.*

*Aliter sentit D. Thom. cum Ammonio, in- Solutio D.
quiens nomen duobus modis usurpat in Thome.
communi & in particulari: in communi ac-
cipitur pro dictione aliquid significante, que
etrique absque dubio communis est, nam &
verbum rem aliquam significat, non secundum ac-
nomen, in particulari vero pro voce signifi-
cativa sine tempore: assimilantur ergo ver-
bum & nomen in hoc, quod virum est dictio
quedam aliquid significans, quando er-
go Aristot. ait verbum per se sumptum esse
nomen, non accipit nomen specia iter, ut à
verbo distinctū, in qua acceptione illud cap.
præcedentis descripti, sed in communi pro dictione
aliquius rei significatius: non placuisse
hoc expositio Doctori Toleti, qui non est cre-
dendum ait, in eodem fere verborum con-
textu aliquocce locutū esse Aristot. de nomine
cap.*

est. videlicet precedenti uno modo illud accipiens, & praesenti, altero: quapropter primum potius expositionem ipse approbas, quod similitudo tenet quantum ad rem significatam.

13. *Idem.*

Ego vero utrunque expositionem approbans, tertiam addicio, duo in verbo distinguenter, nam, & rem significat, sicut nomen, & predicatum subiecto coniungit ex proprio munere, quod tam non exercet nisi in propositione, unde si extra propositionem munus non exercet, nihil fere habebit per quod a nomine distinguitur sed et valde affinabatur, non solum in significazione, sed etiam in modo essendi, in quo sensu vere vocatur nomen ab Aristotele. & facient huic expositioni verba illius, ait enim: Nam aliquid significat quasi dicat, nam ab officio, absolu-
tu nihil aliud habet, quam aliquid significa-
re sicut nomen. Postrema etiam verba, de
quibus secunda ratio dubitandi procedit, videlicet: Si ipsi non est nudum dixeris, nihil est. Non eodem modo exponuntur, nam Ale-

xander in commentariis huius capituli, ideo dictum esse arbitratur, quia ens vel verbum substantivum sum: eadem namque de ratione ratio est, quantum ad rem significatam) equiuocum est aut analogum, equiuoca au- tem cum non significant aliquid unum, sed multa atque diuersa, nihil esse dicuntur quantum ad significationem, ideo à ratione nominis, & verbi veniunt excludenda.

Hac tamen expositio fruola est, & ut talis reprobatur a D. Thoma, quia nullus unquam verbum est, à ratione verbi exclusit, nec nomen ens, à ratione nominis: cum non sit equiuocum, sed ad summum analogum, hoc tamen unum aliquid significant in cunctis analogatis, se undum attributionem, aut proportionalitatem repertum.

14. *Recipitur
explicatio
Lorphytii.*

Eadem fere ratione excludenda est expositio Prophyrri, quam approbat Magister Masius ques. i. aenit, verbum est non signficare rem determinatam, sed solum co-unctionem cum subiecto, quod visus est in- dicare. Aristoteles quendam compositionem significare quam sine extremis non est intelligere, hoc tamè posterior ratione nihil ap- pellare potest, quam verbum est, nam si nul-

lam rem significaret, ut bene D. Thom. nec nomen est, nec verbum, de quorum ratione intrinsecas est aliquid rei significativa esse.

G. r. max.
expositio
D. Thomæ.

Germanem igitur sensum verborum Aristoteles tradit D. Thom. ex Antonio ditente verbum est, per se sumptum nihil esse quam- tum ad verum, vel falsum significandum, neque alium sensum potuit tenere Aristoteles cum illis verbis nihil aliud contenderit, quam similitudinem verbiper se sumpti, cum no- men probare ex eo quod sicut nomen per se sumptum, non dicit aliquid esse, vel non esse, & ideo non significat verum aut falsum: pari ratione verbum, quod argumento à maiori conuincit à verbo est, omnium abso- lutissimo desumpto, dices per se sumptum nihil esse, id est, nihil de esse, vel non esse im- portare.

DV BIV M III.

*An verum sit, quod audito verbo
audientis animus quiescat.*

AD probandum, quod verbum per se sumptum aliquid significet, sicut no- men, ex rationem attulit Aristoteles. Constitue, inquit, intellectum in animo audientis, qui profert verbum, & qui audit quietit. Ergo aliquid significat, quia tamen falsum supponere videtur, nam sola oratio perfecta modi indicati, integrum sensum efficiens quietum reddit animum audienti, nihil ulterius de re inquirenti, quam quod per eam enunciat, quo separatur ab ora- tione imperfecta aliorum modorum, per quam cum nihil de re prolatâ enunciatur, neque animus eam audientis quiescit, sed ulterius expectat, quid de ea enuncieretur aut ab ea remouetur, sed verbum per se sumptum nihil importat de esse, aut non esse, nec est oratio perfecta, aut imperfecta, ergo non est verum de eo quod animum audientis quietum, aut ingentem reddat, & quamquam verum esset, non est ad propositum, nam ad simplicem verbi significationem, non est necessarium, quod quietum reddat ani- mum audientis, sed satis est, si ei aliquid re- presentet.

Aesponde
ear recte
D. Thom.

37 *Huic dubio bene responderet: 1. Thomi in expositiōne eius dicens, duplēcē ēst operationē intellectus. Primā quā ēst simpliciū apprehensiō, & secundān quā ēst compoſitio, aut diuīſio: qui igitur verbum profert conſtituit animū audientiū hoc ēst cōſeptum ſimplicem ultimatum in eo efficit, quantum ad primā operationē, quod non efficeret vox non significatiua ut blitri, qua audita ſolum conceptum nō ultimatum formamus, & cum in hoc ſeparentur conceptus ultimatus & non ultimatus, quod iſte ſolue vocis ēst, & non alicuius rei significata, ſicut ultimatus, efficax ēst argumentum Aristotelis ad probandum verbum aliquid significare, quia eo auditio, quiescit animū audientiū: hoc ēst conceptum rei format nihil ulterius inquirens, quantum ad primā operationē intellectus pertinet, quod non praefaret vox nullius rei significatiua ſed ea auditia adhuc expectaret animū quid per eam significatur aut intelligatur, quantum vero ad ſecundām operationē intellectus, ſola oratio perfecta quietum potest animū redere, de qua non loquitur Arist concedenda, ergo ſunt que obincuntur, ſed nihil aduersariationem Aristotelis probare poſſunt.*

GRAVIORES CONTROVERSIA, circa ea quā ab Arist. cap. p̄fenti ſtatuantur agitandæ.

TRIA ſuper ſunt alicuius momenti circa naturam verbi granioribus expedienda controverſiſ. An verbum conſignificat tempus. An ſit pars propositionis. An poſſit in propositione eſſe infinitum, vel neceſſiſ. negatum eſſe quoties negatione afficitur. Et ideo triplex erit eodem ordine queſtio exagitanda.

QVAESTIO I.

An verum ſit verbum conſignificare tempus, ne prima particula definitionis afferit.

Pars negatiua ſuadetur.

CONSIGNIFICARE tempus idem eſt se conſignificare cum tempore, ut titulus queſtioni uocor fiat: quod autem non

ſemper vebo conueniat, nec proinde ei ſic eſſentiale, his argumentis videtur conuinci.

Primo: propositioſes per ſe, vi homo eſt animal rationale, homo eſt riſibilis ſunt per perpetuæ veritatis, in quibus propterea verbum non vult ex rema pro differentia temporis p̄ſentis; immo acc pro illo tempore determinatio cum ante omne tempus fuerint veræ, & futura ſunt etiam ceſſante tempore cum motu cœli, id circa cōmuni ſchola voce dicitur in eis copulam abſoluti à tempore, quod profecto argumento eſt non significare tempus, ne in illud ſignificat, à quo nam abſoluti diceatur?

Secondo, ſi verbum ſignificat cum tempore maxime, quia ſignificat actionem tempore mensuraram, ſed multa ſunt verba, q̄e actionem non ſignificant, ſed substantiam, vel actum eſſendi, ut substantia omnia, & ex adiectiuis plura, ut quicq; permaneo, non ſolum non ſignificant actionem, ſed priuationem eius ergo non conuenit omnibus verbis conſignificare cum tempore.

Sediam quod ſemper, & omnibus ve-

bis conuenire, non ſolis, ſed etiam nominibus, ergo non eſt verbo proprium, nec per hanc

particulariam ſeparatur a nomine, vi voluit Aristot. probatur antecedens, nam partici-
**pia, ut currēns amans non ſunt verba, ſed nomina cum indifferente poſſunt eſſe ſub-
iecta, ac p̄dicata propositionis, quod ver-
bo repugnat, & tamen ſignificant cum tem-
pore, nam currēns, actionem currēndi ſig-
nificant denotans, quod tempore p̄ſentis
fiat. Præterea etiā ſunt illa controverſia
eſt nomen, & tamen ſignificat actū come-
di, connotando, quod tali tempore, fiat & ſi-
liter ientaculum, illa quidem nocturno, ſi o-
vero matutino, ergo conſignificant tempus.**

Oppofita ſententia Aristotelis explicatur.

HIS tamen non obſtantibus expreſſam Aristotelis ſententiam, pro difſerentiis ſententiis verbi reſpectu nominiſ in definitione ponentis, **quod** cum tempore ſignificet, recipiunt omnes eius interpretes, tam antiqui, quam mo-
derni, quos propterea ſuperfluacaneum eſt recenſere: vērūnamen quia non ab omniſbus eodem modo explicatur quidaam ſit conſignificare tempus, aut ſignificare cum tempore, opere precium eſt, quid

Quid sit &
ſignificare
tempus.

Nam sit in hac re iuxta mentem Aristoteles,
et eius proprietatem tenendum afferre, ut me-
lius intelligatur quoniam modo ad essen-
tiam verbi spectet.

Ei prius id quod apud omnes, absque controvergia recipitur statuendum est, nempe co-significare tempus, ut ipsam non minus ety-mologia aperte indicat, non esse aliud, quam aliquid de principali significare, & ex consequenti tempore in quo est, vel sit ut intelligatur, quam diversa sint, significare, & co-significare tempus, vel significare cum tempore, nam quod solum tempus significare apertura est non co-significare tempus, aut significare cum tempore, ut de nocte, die, & anno constat, sed significare de principali aliquid, & ex consequenti tempore simul in quo sit, duobus contingit modis ab intrinseco, & ab extrinseco. Ab intrinseco quando res ipsa principaliter significata, aut ex se, aut ex modo certe quo significatur, habet quotdali tempore fiat, aut mensuratur, & huius conditionis est actio per modum actionis significata, aut aliquis alius actus, si per modum actionis significetur, nam actio, vel re ipsa motus est, aut mutatione, vel certe cum motu, vel mutatione exercetur: conuenit autem mutationi, & motui ab intrinseco, tempore mensurari, cum tempus nihil aliud sit, quam numerus, seu mensura motus secundum prius & posterius, ut Aristot. 4 lib. Phys. testis est. Ab extrinseco autem tempus simul cum re altera significa tur, quando non ex natura eius, aut modia quo significatur, certum tempus adiunctum habet, sed quia ex communi hominum consuetudine tali tempore fieri solet, cum ex modo quo significatur nullum designet tempus, & ex hoc modo simul cum re altera, certam designat tempus, etenim, & peccatum: nam de principali significant actionem comedens, non quidem per modum actionis in tempore factarum, sed per modum rei, quo propto significatur per cursum, vel deambula-tionem, unde nec vitali modo significatur tempus ullum postulat, in quo fiat, aut quo mensuratur, sed quia ex communi hominum consuetudine nocturno tempore, aut meridiano fieri solent.

Configuratur igitur tempus, vel signifi-
care cum tempore prius modum consi-
gnificationis importat verbo intrinseco,
quia actionem significat per modum actionis.

nus, cui iuxta insecum est tempore mensura-
ri, vel certe aliquem actum per modum actio-
nis, quo pacto verba substantia significante
actum essent. Ab extrinseco autem tempus
quodam modo connotare, non est consi-
gnificare tempus simpliciter, aut cum tem-
pore, ac proprieta potest etiam nominibus
conuenire.

Examinationis quoniam tempus verbum tempus significet.

SED adhuc significare cum tempore duobus modis exprimitur à diversis inter-
pretibus, nam quidam dicunt signifi-
care cum tempore, non esse aliud quam re-
de principali significare, prout ex se petie-
fieri in tempore: unde curto significat cum
tempore, quia significat actionem prout
tempore praesenti fit: cursus vero minime,
nam actionem currendi, non per modum
actionis in tempore facta, sed per modum
rei significat, ut albedo albedinem: unde aiunt
participium non significare cum tempore,
quia non significat actionem verbi per mo-
dum actionis, sed per modum formæ cōno-
rando subiectum, in quo est, ut currēns, lo-
quens, veldocens, hunc modum interpretā-
di articulunt: Ophyrius, & Niphos, in expo-
sitionibus huius capituli, quibus subscripti P.
Franciscus Suarez in scriptis eandem senten-
tiam auctoritate, & ratione confirmans.

Nam Aristoteles explicans, quid sit con-
significare tempus, sic loquitur: *Dico autem,*
quod significat tempus, ut valeat quidem
nomus est, valeat vero verbum, significat enim
nunc esse, quasi dicat significat nunc simul
co-significando quod hoc tempore sit.

Douglaci autem ratione probat, quod par-
ticipium non significare cum tempore, iuxta
eandem interpretationem. Prima: nam
currēns astū nō currēndi significat cōnoran-
do subiectum, in quo est, non tempus in
quo sit, magis quam album, & coloratum,
ergo sicut fuit non dicuntur significare cum
tempore, neque illud: unde sicut album po-
test coniungi copule cuiuscunque differenti-
tis temporis, cum dicamus est album, fuit
album, erit album, & id circa nullam de-
terminat: pari ratione participium, ut si
dicamus est currēns, fuit currēns erit
currēns.

Secundum

Secunda, iste vox, videns, intelligens, absolute significant actus anima in concreto absque villa temporis consignificatione, ergo eadem est ratio de ceteris participiis, & si forte ei obiecetur per hanc particularum definitionis separatum suisse verbum à participio, quod iuxta eorum sensum non significat cum tempore, atque adeo per ultimam particularam, & semper est eorum, quae de altero prædicantur, nota à nullo separari, atque adeo redundare omnino in definitione, admittit libenter pro se afferens commentatorem afferentem, non esse de substantia definitionis, & Petrum Hispanum, qui eam plane à definitione substraxit, lib. 2. summularum cap. etiam. 2. hisce dumtaxat verbis verbum definiens. Verbum est vox significativa ad placitum cum tempore, cuius nulla pars per se est significativa, separata, finita, & recta, & hinc est, quod participium apud Dialecticos sub nomine includitur sicut pronomen.

Expositio
Mag. soto.

89.

Magister Sotus lib. 2. summularum, cap. etiam 2. sic explicat significare cum tempore, ut in primis non sit vniuersit extrema in ordine ad aliquam temporis differentiam, ut quidam moderni Dialectici voluerunt, quia uite officii verbi est, significacionem cum tempore præsupponens, & ideo per diversam particularam ab Aristotele explicatum. At significare cum tempore proprius modus significacionis eius, sicut proprius modus significandi nominis, est sine tempore, uide sicut nomen etiam extra propositionem dicitur sine tempore significare, passatione verbum etiam si extrema non copulet: est igitur, inquit, significare cum tempore, actionem significare, aut aliquid per modum actionis, aut passionis, in ordine ad aliquam differentiam temporis, hoc est, ut sit in fieri, & motu; nam in omnibus mensuratur, & cognoscitur per tempus, ut curro significat cursum, ut est in fieri, & de præsenti, & cūcurrat, ut fuit in fieri, & cūrret, ut erit in fieri, sed cūsus significat cūsūm, verem quandam, non ut in fieri. Unde inferit primo participium significare cum tempore, neque in hoc differt a verbo, ut amas, amatus, nam significat actionem ut in fieri: quod probat, quia modificantur eidem adverbis, quibus modificantur verbū, nam dicimus velociter cum eis, aut tarde cūrre, sicut velociter, aut tarde cūrrat, quam tamen

modificatioem, non recipit cursus, vel aliud nōmen: signum igitur cuius est, quod participium significat actionem ut in fieri, non secus ac v. cūsūm, & ex consequentiū tempore sicut illud. Infinito secundo, quod re. cūsūm, non significat tempus, nec connotat illud, sed solum significat actionem, vel motum, ut est in duacione que mensuratur per tempus, vel instantis in quo sensu ait accipere, dum esse illud, quod dicitur vel includere tempus, vel instantis.

Has duas sententias quantum ad modum explicandi, quid sit significare cum tempore, solis verbis differre inuenio: nam prima non esse aliud affermat, quam rei significare prout de se petit esse, aut fieri in tempore, aut est motus, seu mutatio, vel certa actio, aut passio, que motu, aut mutationi coniunguntur, vel quidpiam aliud, quod per modum actionis cōcipitur, aut significatur, licet vere sit actus substancialis, vide ideū erit significare cum tempore, iuxta hanc sententiam, quod actionem, aut passionem formaliter significare, & consequenter tempus, quo ex propria conditione mensurantur.

Et hoc idem est, quod afferuit secunda, videlicet significare actionem prout in fieri, quo pascit tempore measuram postulat. Hoc igitur ex utraque sententia accipere possumus ad explicandam nostram: videlicet significare cum tempore non esse aliud, quam significare actionē per modum actionis, vel aliquid modum eius habens, & consequenter per locum ab intrinseco tempus, quo mensuratur: nam cum actio sit principale significatum, & tempus quasi secundarium, sed intrinsecum, in quantum in priuatio ex necessitate admisceretur, non dicitur significari, sed consignificari, hoc est quasi cum altero principali simul designari, ut à nomine separetur, quod de principali potest significare tempus, atque etiam de principali actionem, sed hanc, ut illo mensurari petat, vel illud, ut hanc mensuratur, minime nisi unum eorum dumtaxat, sive correspondientia ad alterum, videlicet aut actionem, aut tempus, ut res quedam sunt, in hoc ergo absque dubio conueniunt duas istas sententias.

Differunt autem omnino in quantum ad participium, nam prior proficitur, nō significare cum tempore, sed esse purum nomine

per

In qua qd.
beniar vna
que senten-
tia.

34

per hanc particulari à verbo separatum sicut exēta: posterior vero significare cum tempore admittit, & video non per hanc particulari, sed per extēmam separari: ratio autem huius differentiæ est, quia prior arbitratur nō significare actionem per modum actionis, sed per modum cuiusdam formæ, sicut cetera concreta, & subiectum sicut illa connotare, vt legens, aut loquens: at posterior, actionem formaliter velut est in fieri significare docens, consequenter affirmat consignificare tempus, quo mensurari postulat.

Vera sententia de consignificatione verbi.

Vera sententia.

32.

NO S vero quasi medium tenere participium inter nomen, & verbum censemus, vtroque participans, vt vel ipsum nomen participii indicare videatur, significat quidem eadē actionem cum verbo, sed non omnino sicut verbum: nam verbum puram, seu nudam actionem, participium vero, vt in subiecto existentem, ab eoque exercitam, amans enim actionem amandi, vtalem absque dubio importat, sed vt in amante inhærens, ab eoque exercetur, in quo nominis quoque assinillatur concretio designanti formam, & connotanti subiectum in quo est, & ex hac parte à verbo degenerat, quod puram actionem significare diximus, hoc est solum vt ab agente egressam, non connotando subiectum, quod denominat, unde sit participium suo modo esse connotatiuum, & indifferenter posse esse subiectum, & prædicatum propositionis; indifferenter etiam coniungi posse, verbo præsentis præteriti, & futuri, sed semper significare actionem, vt sit, vt exercetur à subiecto indeterminata temporis differentia, semper enim amans actionem amandi importat, vt exercitam à subiecto tempore præsenti, siue dias Petrus fuit amans, siue est amans, aut erit amans, in hoc enim deceptio prioris sententie confundit (osili ego fallor) quod purat ex eo participium non significare actionem, vt actio est, quia subiectum connotar, cum tamen hoc non tollat modum, aut formam actionis subiectum respicientis ex ea parte qua accidens est; licet in ultima ratione talern respectum non exprimat, vt de relatione diximus in prædicta.

33.

Pars posterior.

camentio ad aliquid: actionem itaque, vt actio est, importat, quanquam non iraparum, ac verbum, sed simul connotando subiectum, in quo ad nominis naturam declinans à ratione verbi degenerat, sed utriusque similitudinem tenens, quasi medium ex extremitis participans.

Nostram igitur sententiam tribus assertio[nibus] explicamus: priua, significare cum tempore non est aliud, quam actionem, vt actio est, significare, significando simul tempus, quo ex propria conditione mensuratur, in hac re vera conueniunt omnes, licet duæ illæ sententiaz verbis videantur differre.

Secunda participium vere significat cum tempore, cum significet actionem sub forma, & modo actionis, atque adeo determinatam differentiam temporis in qua sit, vel qua mensuratur. Hæc est contra primam sententiam, cum tamen simul cum prædenti profiteatur D. Thomas expresse in commentariis huius loci, priorem quidem hisce verbis. *Certo, cum sit verbum significans actionem, significat tempus, qui proprium est motu tempore mensurari, actiones autem nobis naturae sunt intempore, &c.*

Posteriorum vero inter explicandam ultimam particulam definitionis, quod verbum sit nota eorum, quæ de altero prædicantur, per quam separari, ait, à participio, cum quo in cunctis præcedentibus particulis communicat: & hæc est communis fere omnium sententiarum, secuti D. Thomam, tenuerunt. (Præter Magistrum Sotum, & Mercatum, 2. lib. summularum, cap. 2.) Paulus Venetus tractatu 2. de partibus propositionis cap. 2. D. Toletus, Masius, Omnia, cum ceteris modernis, in expositione huius capituli, & ex ipsomet Aristot. probatur, qui ultimam particulam definitionis, tanquam necessariam, & propriissimum verbi officium explicantem posuit ad separandum participium. Singularis est igitur, Petrus Hispanus, eam à definitione auferens, siue quadam minutam plane verbi definitionem constituit, & ex adiunctis eius adiecijs tarde, velociter, bene probatur à Magistro Soto, participium significare cum tempore: nec enim hæc adjunguntur, nisi his, quæ motum vel actitudinem, vt actio est, significant, cuius proprium modum denotant.

Tertia assertio: licet verbum non significet tempus principali, illud tamen significatio.

G

cum

Probatur ex Aristot.

35.

93. cum actione principaliter denotata significat: quod potius est consignificare, vel cum eo actionem significare. Hæc est contra potum, qui videtur negare, quod verbum vel modo significet tempus, & probatur eidenter ex verbis Aristotelis, dicens verbum est, quod consignificat tempus, consignificare enim idem est, quod simul cum altero significare, & cum Sotus ipse concedat verbum significare cum tempore, non potest negare, quin aliquo modo tempus significet, cum idem sit significare actionem circa tempore, ac tempus ut est mensura eiusdem, nec oportet, tot argumenta aduersus Magistrum Sotum congerere, quorū congeferuntur Magister Masius, et alii. L. huius capituli: cum verbis potius quam sensu id videatur negasse, sed ad soluta argumenta propendamus.

Quomodo propositiones eterna veritatis absolvantur à tempore.

94. **E**T circa solutionem primi, de propositionibus per se (quas perpetuae veritatis vocant, & in quibus verbum à tempore absolui ait) variae sunt interpretum sententias. Quidam enim ex antiquioribus, quinque differentias temporis posuerunt: videlicet possibile, & imaginarium, præter tres communes præteriti, præsenti, & futuri, & in his propositionibus copulam tempus significare, ait, possibilem saltem, aut imaginarium, quod in infinitum se extendit, cum aeternum esse potuisse valde probabile sit, à quo non absolvitur copula in prædictis propositionibus, licet absoluatur à reliquis tribus differentiis determinatis temporis.

Sed haec ampliatio temporis fruola est, quam, nec verbum significare potest; nam omne verbum ex proprio suo significacionis modo habet determinatas, ac distinctas differentias temporis, præteriti, præsenti, atque futuri, ultraquas significatio eius non se extendit, nisi aliam velis verborum variationem instruere ad plures differentias temporis, neque viles unquam Philosophorum alias partes temporis inuenit, cum neque morus (cuius nuntius est) alias habeat, si ergo ab his absolvitur verbum, absoluere dicendum erit à tempore absolui.

Secundo: quia veritas harum propositionis

94. num, neque ex verbo, aut existenti tempore dependet, neque ex possibili, aut imaginario: nam quamevis nullum esset tempus possibile, nec morus, nec sub imaginatione cedere posset: & priusquam nobilia corpora fierent, aut cricis: si nunquam fuerint, eadem profus veritatem invariabilis haberent; non ergo obligatur tempori, etiam possibili, aut imaginario.

Proprietas alii: copula in his propositionibus, quantum est ex se tempus significare, et necessariam nihilominus connectionem ex temporum, significacionem eius, impedit: unde fit ex duplo munere, quod in ceteris propositionibus verbum excedat, nempe consignificare aliquam differentiam temporis, & ex tempore ea vnius, a priori quidem oxanino absolui, nullum significare tempus, & posterius solum exsequi extrema, absque vila temporis significacione connectens.

Sed ne solutio hæc veritatem attingit, refutam vel consignificatio temporis accidentalis est non concedes, cum ex propria definitione id habeat, immo ex propria impositione, ad significandum: quemadmodum enim essentiale est nominis significare, & significare sine tempore: quo a verbo essentialiter separatur, pars ratione essentiale est verbo significare: & significare cum tempore, quo ab eodem nomine exceptualiter separatur, quod si essentiale est ei consignificare tempus, sequitur plane, à tali consignificatione, nullo modo absoluiri posse, nisi velis eo ipso absoluiri ab essentia.

Non est multum ab hoc dissimilis aliis, modus dicendi, quem Mag. Sot. retulit, 2. lib. summularum, capit. de verbo, verbum, videlicet non coactari ad unam aliquam differentiationem temporis, sed significare omnes, vel certe omne tempus: ab soli igitur à tempore, non ex aliud quam non coactari ad aliquod determinatum, quem modum dicendi merito excludit, quia ex propria impositione, aut variatione habet verbum praesens, hoc solum tempus significare, non præteritum, aut futurum, & verbum præteriti hanc solam differentiam temporis, eaque enim unquam somniauit verbum, aut est, significare tempus præteritum, aut futurum. Nullus certe, vnde nisi noua habimphatio, non ve variatio (ut bene Magister

gister-Sotus) non erit possibile verbum praesentis alias differentias temporis significare, vel omnitemporis: vnde qui hoc dicunt, confundunt sane omnes differentias temporis.

Alius solvit.

Misterius, primitus duobus modis descendit acquiesces, tertium adiecit ex propria sententia dicens, Aristotelem nomine temporis, quod consignificare verbum docet, omnem durationem intellexisse temporis, tunc, aut eternitatis: vnde licet verbum in his propositionibus nullum tempus significet, sed ab eo omnino absoluatur, significat tamen durationem aeternitatis a qua repugnat absolutus ac propter similes propositiones aeternae veritatis iure dicuntur, quia copula extrema coniungit pro mensura, vel duratione aeternitatis easdem mensurantis, nouam procedubio, & a mente Aristot. aquae a verbi natura alienum.

Refutat. I.

Ostendo primum, nam ideo Aristoteles, verbum consignificare tempus docuit, quia actionem de principali significat tempore mensurata, sed actio mensuratur tempore, & non aeternitate, quia sit cum mutatione, vel motu, cum ergo motus quisque tempore finito mensuratur: tantundem de actione acceleratio seu iudicium erit, atque adeo de verbo iuxta mentem Aristotelis, non durationem in communis; non tunc, aut aeternitatem, sed finiti tempus consignificare.

Refutat. II.

Natura etiam verbi id postulari, quod ab intinseco habet variationem temporum, & pro qualibet parte temporis, praesens videlicet, praeteriti ac futuri designatur casus verbi distinctus, redditus quidem, quo nomine intelligimus verbum praesens, & obliquus: nam hoc non nunc significamus verba praeterita, ac futuri; pugnare igitur eum propriam verbi impositione, ac variatione aliam durationem a tempore consignificare.

Dicitur argumentum ex propria sententia.

Verba duo habent.

40.

EXPLICARE igitur oportebit quoniam modo ab eo absolui in predictis propositionibus possit. Pro cuius explicatione obseruandum est, verbum duo habere, & rem aliquam cum tempore significare, & extrema viuire, que ut distincta esse in eo significaret Aristot. per distinctas particularis definitionis vires, que explicit: per primam quidem consignificatioem tem-

poris, per postremam vero officium copulandi extrema, dicens semper esse notam eorum, quae ab altero praedicantur: extrema autem sunt iuxta propriam eorum conditionem: ita ut si actualiter intellectum, aut existentiam in subiecto importet praedicatum, secundum actualē existentiam illud cum subiecto copulet, & in hoc sensu vera, vel falsa iudicanda sit propositio; si vero intrinsecam solum connexionem cum eo, secundum eam illud subiecto vniat, & non secundum existentiam: exemplum habemus in his duabus propositionibus, homo est albus, homo est rationalis, nam praedicatum prioris non potest subiecto conuenire, nisi ratione actualis inherenter in eo, cum essentia triusque valde diversa sit, iuxta eam igitur subiecto coniungitur officio verbi: praedicatum vero posterioris essentiali gradum importat intrinsecam connexionem habentem, cum subiecto: vnde secundum hanc intrinsecam connexionem, aptum natum est ei conuenire, potius, quam secundum actualē existentiam, quam absque dubio non importat: nam rationale essentialis est differentia hominis: actualis vero existentia extra essentiam illius est, vnde sit, secundum essentialē connexionem subiecto coniungi debere.

Quantum etiam ad consignificationem temporis, duo in verbo consideramus, actionem significare, cum tempore, & extrema viuire pro illa temporis differentia quam consignificat, & illud est verbo essentiale, & quasi actus primus: hoc vero non nisi accidentale, & quasi actus secundus: itaque viuire extrema essentialis est verbo, sed viuire pro tempore significare, accidentalis actus consignificationis, qui circa extrema exercetur, quemadmodum essentiale est homini esse ratiocinatum, sed actu ratiocinari accidentale: unde corundem extremonum conditio expectanda est, ut iuxta illam exercetur, si apta sint pro ea coniungi, vel suspendatur, si non sint apta: & quidem extrema propositionum accidentium non necessario vniuntur, cum praedicatum adesse, & abesse possit subiecto, vel re ipsa, aut saltem modo se habendat illud: vnde nec apta sunt semper coniungi, sed pro determinato tempore, ac propriece circa illa semper verbum, actum uniuscuius pro determinata differentia temporis, quam consignificat, exercet: extre-

extrema propositionum, per se, necessaria habent connexionem, & semper eodem modo se habent, quare non pertinet pro determinato tempore vniuersitate: ideo circa illa non exercet actum vniuersi pro differentia temporis, quam significat, sed ea coniungit, secundum necessariam connexionem, a tempore abstrahens in ipsomet vniuersi actu: vi. it itaque extrema simpliciter, sed non coiuncti vniuersitatem ad determinatam differentiam temporis, extrema potius unita in propria relinquens natura, & conditionem, & hde est absoluitate tempore: hoc item similes propositiones esse perpetuas veritatis, quemadmodum earum connexionem necessaria est, atque perpetua, & semper eodem modo se habens, a tempore proinde nulla modo dependens.

42.

Solvuntur rationes opposite initio questionis.

Ad formam argumenti.

AD formam igitur argumenti, dum obiicitur verbum in his propositionibus absolutum à tempore, admittendum est, negandum tamen quod infertur, ergo non significat tempus, non enim absoluatur à tempore, hoc est à significatione cum tempore, sed ab actu vniuersi extrema pro determinato tempore, cuius exercitium natura ipsa extreborum impedit, & vt hoc verba rem absolvamus, ex tribus que habet verbum, nempt significare cum tempore, extrema vniuersitate, & vniuersitate eadem pro differentia temporis consignificata, à duobus absoluti repugnat, cum sint essentia, sed à tertio, quod est actus accidentialis consignificationis circa extrema prout eorum natura possulat exercendus, absoluti potest, & vere absoluatur in propositionibus per se, earum extremis perentibus, ut non pro tempore significato per copulam vniuantur, sed secundum connexionem intrinsecam importantam.

Ad finem dñi. Solvito secundi argumenti facile colligitur ex adnotata doctrina: dum enim dicimus verbum consignificare tempus, quia significat actionem tempore mensuratam: non solum de vera actione, sed de quounque actu essendi, vel existendi per modum actionis significato intelligitur, ne non de priuatione eiusdem actionis, quae tempore mensuratur, nō secus ac ipsa actio.

43.

vt enim verba motus aut mutationis tempus, configūscant, quo mensurantur, patiter verba quietis, nam priuatione, & habendo eidem mensuræ subiacent.

Ad finem.

Vtimum etiam argumentum eadem doctrina solvit: nam de participio diximus, medium quoddam inter nomine, & verbum tenere, & veroque extremo participe: nomine quidem, in quantum uam rem significat, & eius subiectum connotat (quod concretorum nominum proprium est) verbo aurea nam res significata, est actio per modum actionis, atque adeo ut certo tempore mensurata, quod est ab intrinseco consignificare tempus, vel aliquid cum tempore.

Quod vero de aliis nominibus actionem significantibus, connoendo simul determinatum tempus, in quo sunt, ut de cena, & prandio obiicitur, hac distinctione soluedum est: connotare tempus duabus modis contingit, uno ab intrinseco, hoc est, ex natura rei significata, qua non solum est actio, sed habens modum actionis tempore ab intrinseco mensurata, alio ab extrinseco, id est, non ex natura rei significata, qua licet sit actio non significatur per modum actionis, nisi per modum rei, aut formæ, sed ex hominum extrinseco beneplacito, qui tali tempore eam ex costitudine perficere consueverunt: connotare igitur tempus primo modo, id est ac significare cum tempore, vel consignificare tempus, ut verbo attribuitur, unde per talēm particulam etiam ab his nominibus separatur, quæ cum solum ab extrinseco tempus connotent, non proprie dicuntur consignificare tempus, nec proinde significare cum tempore. Et hinc habes quo pacta intelligendum sit, quod à Magistro doto vbi supra, nonnullisque aliis Dialecticis dicitur, non esse, idem connotare tempus, & significare cum tempore, vel consignificare tempus: nam connotare tempus ab intrinseco, idem propositus est: ab extrinseco vero, diversum valde, unde si iuxta posteriorem sensum anticipatur (ut accipi ab eis erendum est) verum erit, si vero iuxta.

... priorem, plane falsum.

QVAESTITO II.

Sit ne verbum vera pars propositionis.

Negativa sententia suadetur.

Primum Argumentum.

43.

SI officium verbi attendamus, videbimus non esse partem propositionis, et enim cum propositione sit quoddam artificiatum in vi domus: sic erit de partibus eius iudicandum, ac de partibus domus, qna sunt ligna, & lapides: illud autem quo mediante coniunguntur, non pars rationem, sed nexus partium habet, ac verbi officium est partis propositionis vnitate, & quasi ligata, nempe subiectum, & praedicatum; ergo non erit pars, sed partium nexus.

Et si dixeris, verbum etiam significare actionem, quam praedicat de subiecto, ut constat in propositionibus, quas vocant se secundo adiacente, ut homo disputat homo loquitur, ratione cuius praedicatum propositionis erit, atque adeo eius pars verum dicitur, sed consideratio hae verbi quasi materialis est: & in qua conuenit propositus cum nomine: unde eam attendens Aristoteles, in calce capitis prorulit, verba per se sumpta esse quedam nomina, ex ea igitur solum habetur verbum materialiter acceptum, tamen nomen, partem propositionis esse, sed adhuc nodus argumenti, non est solitus, cum ex formalis eius officio, non nisi partium nexus quidam sit, in his adhuc propositionibus, in quibus res ab eo significata est praedicatum.

2. Argum.

46.

Sed adhuc sub materiali consideratione, probatur secundo, verbum non esse partem propositionis, de verbo praesertim substantivo, nullam actionem significante, atque adeo nullam rem praedicante de subiecto. Et si dicatur actuū essendi, seu existentiam significare, verum dicitur, sed hanc non semper de subiecto praedicari probatur: nam in propositionibus de tertio adiacente, sacer contingit, non praedicari unum de altero, secundum existentiam, sed secundum essentiam connexioem, vt in his: homo est animal, homo est rationalis: tunc ergo nullum verbi significatum praedicabitur; nec proinde verbum ex parte rei significata praedicatur: Aliquando etiam addiuitur eadem existentia, tamen expressum praedicatum, vt si

Quæst. II. 10.
dicamus, homo est existens: tunc ergo nihil ex parte verbi praedicabitur, nisi bis velis idem praedicatum iugatorie repetere.

Tertio, in calce resoluitur partes, quod cunque compositum ex quibus consistit, sed propositione non resoluitur, nisi in subiectum & praedicatum, ut Aristoteles est 1. lib. de priori resolutione, cap. etiam 1. vbi terminum describens ait, est in quem propositione resoluitur, tamen in subiectum, & praedicatum, ergo solum haec duo partes propositionis erunt. Et confirmari potest, ex cap. statim sequenti, vbi de conuersione propositionum ages, solum secundum transmutationem praedicati, ac subiecti fieri docet, verbo semper manente, non solum in modo simili, scilicet in medio propositionis, sed idem propositus officium exercere, vniuerso extrema. Si ergo circa illud nulla sit transmutatio, non erit pars propositionis, quae per transmutationem partium convertitur.

Argumenta haec, illi sententiae robur adiiciuntur, quoniam quidam professi sunt aientes, nullum verbum esse partem propositionis, sed partium nexus, atque etiam alteri, eorum qui temperatus locuti, id de verbo saltum substantiu[m] tenuerunt: priorem retulit, ac secundum est Magister Sotus, in prima editione simularum, posteriorem vero, nostra adhuc tempestate, sustinet Villalpandus, & Suecianus, verbi rationem, circa materiam terminum elucidantes.

Proponitur secunda sententia, & questionis sat is sit.

Nihilominus apud principios Aristoteles, interpretes, pro constanti semper habitu[n]t, nomen, & verbum esse partes enunciationis, & verbum quidem principiam, & quasi formalem: materialem autem nomine, ita tenuerunt Porphyrius, Ammonius, Boetius, & D. Thomas in elucidationibus huius capituli, Albert, Magn. 1. lib. de interpretatione, tractat de verbo. cap. 1. ubi dignitatem verbi quinque praedicabilibus ex eis presert, quod ipsum solum sit formale praedicatum propositionis: illa vero non nisi materialia, hos sequentes posteriores, vi Magister Sotus. 2. lib. summularum, in secunda editione, Lobanienses, in scholiis huius cap. Card. Tolet, Mercatus, & quotquot. Aristotele via voce interpretantur, quod non solum de verbo adiectio actione, aut passione significante, sed de substantiis etiam significante

47. cante actum essendi intelligunt.

Ceterum, quasi in verbo duo considerantur. Primo, quod rem cum tempore significat, actionem, videlicet, vel alium actum per modum actionis, & quod eam cum subiecto copulet: modus in quidam, de quo tū numero est Magister Masius qu. 3. huius cap. conc. etiā 3. Quasi in diā quādā inuestigant viam inter haec extrema assertentes, verbum ratione rei significa, & esse partem propositionis, nō p̄e predicatum, sed in quantum extremitate copulat, non partem, sed nexus, quod pristinum, & secundum argumentum nostrum, videntur convincere.

Note. 3

48.

Expenduntur conditiones verbī.

PRIVS tamen quam nostram proferimus sententiam, duo in verbo inuenta diligimus expendemus: primum quidem, quod rem cum tempore significat, quod non solum in propositione habet, sed extra illam, curio enim etiam per se sumptuā actionem currēndi significat, connolans tempus praesens, quo mensuratur, & in quo fit, & hoc modo significandi separatur à nomine, quod rem sūmē tempore significat, habet secundo esse notam eorum quae de altero praedicantur (verebis Aristotelis viām) quod non est aliud, quam esse signum compositionis praedicatiū cum subiecto: sic enim rem cum tempore significat, ut eam simul applicet alteri, ut curio in hac propositione, homo currit, sic actionem currēndi significat tempore praesenti saltam, ut eam simul homini applicet, & cum haec applicatio sit formaliter positione, verbum absque dubio edinet, & significat formalem compositionē praedicatiū itaque cursus de homine, & componitur eum. sed verbum curio est, quod illud de homine praedicat, & cum homine componit: cursus est quod passiue, & quasi materialiter enunciatur: verbum quod quasi actiue & formaliter cum de homine enunciat: cursus deinde est praedicatur, quod cum de eodem homine enunciat, sed curio est quasi praedicatur quo, cum sit ratio, & quasi forma enunciandi, unde sit cursus, & quancunque alia rem, quae de subiecto enunciat esse materiale praedicatum, verbum formale, bene ergo D. Thom. verbum non solum ratione rei significare, se tenete ex parte praedicati, est de subiecto illa enunciatur, sed ut est iota compositionis: cu si hoc

mōdo, quasi praedicatum formale, éstimat. Quibus mōdis rebus in rem cuius tempore significatam applicare subiecto: vao quidem nataū, aut solū, ut in propositionibus de secundo adiacente, homo currit, aut disputat, in quibus solam actionem à se significatam cum subiecto componit. Altero, modificationem per aliud praedicatum, ut in propositionibus de tertio: homo est risibilis, homo est albus, in quibus non solum, esse, quod verbum significat, enunciat, sed simul cum albedine aut risibilitate: nam sensus earum est, homo est illud ens, quod risibilitate, aut albedine affectum, iuxta primum significatum modum totale praedicatum est significatum verbi, iuxta secundum partiale, sed iuxta tertium materiale, & verbum formale.

Propria sententia preferitur.

QVIBVS ita expēhēsis, unica assertione explicatur nostra sententia, verbum quodcūdung, siue substantiū, siue adiectiū sit, hō solum est pars propositionis in quācum actionem, vel tem aliquam cum tempore significat, sed lōge melius in quantum eam voit, aut componit cum subiecto: haec est absque dubio communis sententia, si ab inuentis interpretib⁹, quos pro ea retulimus intellecta, quā in hunc sensum egregie explicant D. Thomas, Albertus Magnus, & nouissime Doctor Toletus.

Probatur prima pars ad eius primum probatur. sententiam: nam verbum quodcūdung, ut ex eius cōstat definitione, est vox significativa ad placitum cum tempore, ergo aliquid ex propria cōditione significat: illud autem de subiecto praedicat, ut in cūctis propositionibus cernimus, ergo saltem ratione rei significatae praedicatur est propositionis semper totale quidem in propositionibus de secundo adiacente, partiale vero in propositionibus de tertio, atque adeo eiusdem propositionis pars.

Secundo specialius probatur: primo in verbis adiectiū, actionem vel passionem significatib⁹, quam subiecto propositionis applicat, dum dicimus homo currit homo disputat, de substitutis vero non mihi evidenter probatur: nam dum dicimus homo est, aut homo existit verum, aut falso significamus, sed dixerū, ut si non est,

Affinitas
com. quā.
duplici pat
re coacta.

50.

nisi in compositione; qua vnum de altero enunciatur, ergo constituius compositionem, vnum de altero enunciato, & nihil est aliud, quod de homine enuncierit praeter actum estendi, aut existendi verbo significatum, ergo significatum verbis, absque dubio praedicatur, atque adeo verbum ratione illius est praedicatum, & pars propositionis.

Et hoc argumento impugnatur etiam secunda sententia, negans verba substantia esse partes propositionis.

Secunda pars nostra sententiae probatur aduersus tertiam sententiam medium: Primum, ex verbis Aristot in calce texus, ubi explicans quid sit, verbum esse notam eorum que de altero praedicantur, ait compositionem significare, quam si ex extremis non est intelligere, sed compositione est pars formalis enunciationis, ergo & verbum, in quantum praedicatum cum subiecto componit: probatur minor, nam partes materiales propositionis sunt subiectum, & praedicatum: compunctionis aeterni per verbum, vnum applicans alteri, ergo in verbo est formalis ratio compositionis, verbum est quod formaliter prædicatur, hoc est, tanquam ratio compendi, à qua composta dicuntur subiectum, & praedicatum.

Secundo probatur, nam partes propositionis, non vniuersaliter materialiter per verbum, sicut lapides, luto aut calce ad constitutionem patens aut ligna: clavo ad constitutionem cathedrae, sed formaliter ab eo quod eorum rationem, & compositionem significat, ab eo quod per modum significativa componit, ergo in eo consistit ratio formalis compositionis, & prædicationis, quare, si idquod materialiter prædicatur pars propositionis est, perfectioni longe modo pars eius erit praedicatum formale, hoc est id, ratione eius de altero prædicatur.

Et hæc ratio (nisi fallor) deceptionem huius sententiae lucis clarissim ostendit: ideo verbum, ut copulam partem propositionis esse negantis, quia illud quod partes vnit, non est pars, sed partium nexus, quod vegetum est in eo, qui materialiter vnit, sed plausibile falso in eo, qui formaliter, hoc est, rationem ipsam significans, & continens formaliter, quo pacto verbum venire, extrema docuit Aristoteles, & nos ex ips.

suntmet enunciationis natura ostendimus.

Et si forte dixeris praedicatum se habere, Obiecta ut responsum in propositione iuxta omnium opinantium consensum, & propinde formaliter partem propositionis esse, non materiam, ut profitetur nostra sententia, verbum formaliter partem efficiens.

Respondeamus praedicatum esse formam, Solutio si cum subiecto coaffatur, quod absque dubio determinat, si vero utrumque cum verbo conserfas, & ad totam propositionem comparas, inuenies esse partem materiam. Probatur evidenter, nam si praedicatum est forma subiecti maxime, quia per coniunctionem illud determinat, ad eam compositionem constitutam, sed verbum, est, quod formaliter continet significare: efficitque rationem compositionem utrumque copulans, ergo ipsum est forma totius compositionis, & ex consequenti subiecti, ac prædicati, ex quorum compositione resultat propositione necessario igitur sententia est, utrumque se habere, ut materiam, si cum eo conserfas, & ad totam propositionem comparas.

Prioris sententiae argumentum respondetur.

PRIMVM argumentum procedit de ligamento, vel nexu materiali, quod sumitur non esse partem tei arte facta: negamus tamen sic se habere verbum in propositione, scilicet continentis, atque significans totam compositionem extremitum: unde in ipso est formaliter compositione, à qua subiectum, & praedicatum rationem compositionis participant: ac propterea pars formalis, ac præcipua propositionis est, ut nota eorum quæ de altero prædicantur, quasi materialis vero ratione rei significante, nec rationem existinandum est rationem materialis verbi, esse significare actionem cum tempore, cum per eam à nomine distinguatur, essentialiter, sed formaliter est absque dubio, quanquam comparatione eius, quod est essa notam eorum, quæ de altero prædicantur, materialis, vocari possit, yndelicet ratione rei significante, quam prædicat de subiecto sit quasi eius forma: si tamen ea non se in ipsa conserfat, ut est nota, materialis rationem habebit, aut partis materialis, simul cum nota, ut expostum est.

Argu-

Argumentum secundum, de verbo *sibi-s*-
-*suo*, sūm, aut est, procedit, cuius significa-
-*tio* est ens, & hoc prædicat de subiecto, in
propositionibus quidem de secundo adiacē-
te solum, & tanquam prædicatum totale, in
propositionibus de tertio modificatum ab
altero, & ideo tanquam prædicatum partiale,
sed cum ens non solum actum existentia,
sed essentia importet, vnum, aut alterum
prædicar, iuxta exigentiam extremorum,
nam si prædicatum quod subiecto coniungit,
per se recipiat subiectum, aut essentialiter,
non componit illud cum subiecto medio
actu existentia, sed essentia, ut in his propo-
sitionibus contingit. Homo est animal, ho-
mo est rationalis, quia hoc modo con-
iungi perit: si vero accidentale sit secundum
actum existentia coniungitur, quia actualem
inherentiam in subiecto perit: nullam con-
nectionem intrinsecam cum eo habens, & si
aliquando ex parte prædictati exprimatur ac-
tualis existentia, cum haec eadem sub signifi-
catione verbi cadas: non est distinctum præ-
dicatum ab eo, quod per verbum significa-
tur, sed idem, quare non cogimur prædicatu-
mum nugatorie geminare.

Ad testim.

Testimonium denique, quod extremum
argumentum obiicit, non habet difficultem
solutionem: terminus namq; quem eo lo-
co definir Aristoteles, non comprehendit
omnes, partes propositionis, sed solum ex-
tremas, ut vox ipsa indicat, videlicet subie-
ctum, & prædicatum, & adhuc iater has co-
numerandam est verbum, tanquam præci-
pua cum ratione rei significata sit prædicatum,
integrum, aut saltem partiale propo-
sitionis, atque etiam in quantum nota, te-
netur ex parte prædictati, cum sit formale
prædicati, & ut de quo: vnde licet materialiter
non sit extremum, quia non est quod
prædicatur est tamen formaliter, non enim
coniungit subiectum, & prædicatum, sicut
punctum partes lineæ, sed tanquam conti-
nens, & significans eoruēdum extremorum
compositionem, ut docuit Aristoteles. Ex
quo habet esse præcipua propositionis par-
tem, licet medium locum secundum suum
materialiter teneat, nam formaliter (ut be-
ne D. Thomas) semper verbum se tenet ex
parte prædictati.

Ad obiect.

Quod denique de conversione obiicitur,
eandem ferē solutionem habet, nam cu ver-
bum sit ratione rei significata, prædicatum,

ex parte illius etiā variatur propositio, ut
dum conuertimus hanc propositionem, ho-
mo currit, dicentes currēns est homo, & ad-
huc ut nota suo modo variatur, cum sit for-
male prædicatum, & diuerso modo extre-
ma variata coniungat, ac demum quanquam
nullo modo ex parte illius variationis con-
iungeret, posset esse pars propositionis, nam
conversio nō sit per mutationem omnium
partium, sed extremorum materialium.

Q V A E S T I O . III.

*Possit ne verbum infinitum, in pro-
positione collocari.*

VNum præsupponit titulus quaestio- Explicta.
nis, & aliud querit, præsupponit il-
lud, quod apud Aristot, & omnes in-
dubitatum est, videlicet verbum infinitum
dati sicut nomen: statim namque ac defini-
tionem verbi perfect Aristoteles, verbum
infinitum ea his verbis excludit: *Non valer-
antem & non laborat non verbum dico significati-
onem tempus, & semper de aliquo est differentie
autem huic, non possumus non est, sed infinitum
verbum sit, &c.* Et ipsiusmet verbi natura po-
stulat, ut infinitum fieri possit, si ei negatio
adiungatur, non secus ac natura nominis;
nam cum rem sicut nomen significet per ad-
iunctionem negationem, negabitur ab eo expo-
situs: ut de quibusunque entibus, ac non
entibus dicatur, cum possit talis negatio eius
rei, quam significat eundem conuenire, ut cu
dicimus, non curro, non disputo, infinita
haec verba efficiuntur, cum possint quibusli-
ber entibus, aut non entibus conuenire: co-
medere enim, vivere, & legere, chimera, &
hicocerius sunt, non disputare, & non cur-
rere: verbum itaque secundum se sumptum
infinitum esse posse nemo vñquā dubitauit.
56.

Sed an in propositione officium verbi ex-
ercens possit esse infinitum, hoc est quod
quaestio titulus sciscitur.

Pars negativa probatur.

PA R T E M negativam teneat grauissimi
interpretes Aristotelis, ut Boetius in ro-
mentaris huius loci, Albertus Magnus
tractatu de verbo, cap. 2. & cap. 1. secundi li-
bri de interpretat, vbi etiam D. Thomas, can-
dem videtur admittere his verbis, *infinitum*
D. Thom.
707.

Verbum cōstituitur per adiunctionem minime particiale, que quidem additum verbo per se dicit, id est, extra enunciationem posito vermonet ipsum absulutum, sicut additum homini remonet formam nonius absolute, & ideo extra enunciationem posse, & accipi verbum infinitum per modum viri di Biennis, sicut ex nomine infinitum, sed quando negatio additum verbo in enunciatione posito, negatio illare moneret verbum aliquo, ex hoc facit enunciationem negationem, quod non accidit ex parte nominis omni enunciatio efficitur negativa, nisi per hoc quod negatur comparsio, que importatur in verbo, & ideo verbum infinitum in enunciatione possumus esse verbum negativum. Quibus plane sentit, quoties verbo adiungitur, negatio in propositione, toties esse negatum, & negationem propositionem constitutre, atque adeo nunquam esse infinitum.

77.

Ex Aritor.

Quod Aristot. etiam sentire videtur, 1. lib huius operis, cap. I. vbi enumerans propositiones de subiecto, & praedicto infinitis, non meminit propositionis de verbo infinito, unde sequitur nullam talen apud ipsum repertiri, nam si daretur, absque dubio recensuisset.

a. Argum.

Et videtur ratione conuinci: nam id est discriminis inter negationem negantur, & infinitanter sumptam, quod haec nunquam propositionem negat, cum vis eius non se extendat ad totam propositionem, nisi ad solam vocem, cui proximè adiunguntur, sed repugnat negationem adiungi verbo in propositione quin eam neget (vt bene D. Tho.) ergo repugnat infinita ter teneri, atque adeo verbum in capitulo non infinitum reddere.

Probatur minor Repugnat negationem adiungi verbo quin illud negetur, sed negata copula negatur tota propositione, quo modo tuncque se habeant extrema, ergo semper negatio verbo propositionis adiuncta efficit eam negantem, atque adeo nunquam verbum infinitum.

2. Argum.

Probatur secundo. Nam negatio adiuncta verbo, in propositione aliquid operatus, ergo negat sicut significatum verbi, supra quod proxime cadit, quemadmodum adiuncta homini negat significatum eius: alioquin non efficeret verbum infinitum, vt dum dicimus homo non currit, aut non laborat, negatur plane cursus, vel labor, sed negata actione verbi de subiecto efficitur propositione negativa, cuius sensus est, cursus aut labore homini non conuenire plane negativus, ergo nun-

Pars Posterior.

quam efficitur propositione infinita, sed semper negativa, & ex consequenti ac verbum, cui proxime adiungitur negatio.

Probatur tandem de verbo substantivo, 1. Argum. sum, vel est, cuius significatum non est minus uniuersale, aut transcendens, quam significatum entis, sed ens non sit infinitum intra, nec extra propositionem, ergo nec infinitabitur inquam verbum substantivum saltē in propositione.

Affirmativa sententia refertur, & prefertur negativa.

O P P O S I T A M sententiam, quod verbum non solum extra propositionem, sed in ea positum, possit esse infinitum ex duobus locis Arist. cūdenter colligo. Prior est cap. præsenti, vbi haec verba legimus. Non velet autem ex non laborat, non verbum dico, significat enim tempus, & semper de aliquo est. Quibus aperte docet verbum infinitum (de quo loquitur, cum negat esse absolute verbum) & consignificare tempus, & de aliquo enunciari, quod non contingit, nisi in propositione affirmativa, sentit igitur in propositione posse collocari: eamque affirmatiua efficiere, non ergo negatam, sed de verbo infinito.

Secundum testimonium habetur, 1. lib de post. resolutione cap. 10. vbi ostendes demonstrationem, quia procedere ab effectu a cōueribili cum causa ad ipsam met causam; Hanc demonstrationem in prima figura cōstituit, stellæ non scintillantes sunt propè nos: Planetæ non scintillant: ergo sunt propè nos, lex autem prima figura inuulnerabiliter se habenda est, quod minor non sit negativa: ali o qui virtuosus redditur syllogismus: mino: 1. igitur prædictæ demonstrationis, videlicet planetæ, non scintillant, non potest esse negativa, sed copula eius negatione afficiunt: ergo erit de verbo infinito, & sic affirmativa, cuius sensus est, planetæ sunt non scintillantes, irrefragabile igitur argumentum est, conuincere verbum in propositione infinitū effici posse ex mente Aristot.

Quod etiam conuincit ratio, namve b. 1. Ratio. extra propositione idcirco infinitatur, quia rem aliquam, aut actionem significat, quæ de eo negari potest: & negata expositum manet verbi, vt de quibuslibet entibus, ac non entibus dicatur, sed verbum in propositione

eandem retinet significationem: ergo simili modo poterit infinitum effici adiuncta negatione.

Insistimus. Et si forte dixeris, diuersam esse rationem in propositione, & extra: nam licet utrobius eadem significationem retineat: certetur in propositione officium, verbi exercet copularis praedicatum cum subiecto: unde si negatio ei adiungatur necesse erit virtus negari, & significationem, & coniunctionem: hac autem negata propositione negans efficitur: unde pura negatione est verbū, non infinitum. Quod autem necessarium sit virtus negari patet: nam eo ipso, quod negatur verbum, ut copula; negatur subiectum significatum eius, ergo eadem erit conuersa ratio: quod si negatur significatum, negabitur etiam coniunctio. In oppositum est, quod hęc duo distincta sunt in verbo esse vocem significatiū cum tempore, & esse eorum quae de altero prædicantur notam: bene igitur potest negari primum absque negatione secundi. Quod ex eo suaderit, quia negatio infinitanter sumpta, solum negat significatum vocis, cui adiungitur, nec vis eius ulterius transfit, minimè tamen secundum, nisi negato etiam secundo, quia dum negatur compositione per verbum significata negatur propositione, & ideo negatio neganter accipitur: sic autem accepta malignantis naturae vocatur, destruens, quidquid post se inuenit, & oppositum reddens, hoc est, negans totum, significatumque proinde verbi simul cum compositione.

Petronii il-
B. a.

Hancigitur partem tenentiam cum Ammon. omnes moderni interpres, Suetanus, Toletus, Masius, in expositione huius cap. Magister Sotus. & Mercatus, 2. libro summularum, capite 2. de verbo.

Nota in quo
sōueniant
ha. duę sen-
tentię.

Vt disserim inter has duas sententias percipiamus, adnotandum est in eo conuenire, quod verbum illa duo habet sub intrinsecitate, & significare actionem, seu aliquid per modum actionis cum tempore, & esse notam eorum, quae de altero prædicantur, hoc est compositionem extremitum continere, ac significare, & quod ex his duabus primū duntaxat extra propositionem habet: nam tunc non copular extrema, nec proinde significat eorum compositionē, sed solam actionem cum tempore, quam in propositione applicat alicui subiecto, & ideo verū que habet in compositione.

Secundo conuenient, extra propositionē infinitari posse, cum possit per negationem adiunctam significatum eius negari, & talem negationem dumtaxat, significans de cunctis enibus, & non enibus dicti.

Secundū
conuenien-
tia.

Differunt autem circa considerationem verbi in propositione existentis, vbi cum compositionem extremitū significet, arbitratur prima sententia non posse negationē ei conjungi, quin cōpositio negetur, quo supposito evidens est non infinitari: nam cōpositione negata, starim propositione negativa efficitur, atque adeo de verbo negato, nō infinito, & negato quidē, non solum secundum cōpositiōne, sed etiā secundum rem significat, quae cum ex parte prædicati se teneat negatione etiam afficitur. Posterior autem sententia non purat necessarium, quod cōpositio negetur, sed fieri posse, ut negatio adiuncta verbo solum cadat supra significatum eius, quod proinde negat, non negata cōpositiōne, & cum res significata habeat locum prædicati relinqueat propositione affirmatiua, de prædicato infinito.

Differens

Cuius fundementum duplex est, vnum, quia duo haec in verbo distincta sunt, nempe significatum, & compositione: vnde sit negationem posse supra illud eadere, non negata cōpositiōne, quod est infinitum fieri.

Duplici fū-
damen-
tum secunda
fēderatia.

Secundum, nam verbum in quantum nota est eorum, quae de altero prædicantur, nō est capax infinitationis: quelibet siquidem compositione extremitum limitatur ad duo illa extrema, nempe ad eale prædicatum, & tale subiectum, qua proinde negata tota propositione negativa efficitur non infinita: potest enim propositione esse de subiecto infinito, ut nō homo disputat, atque etiam de prædicato infinito, ut homo est nō leo, sed ipsam præpositionem esse infinitam repugnat, quia pro eo propositione supponit quam uice esse est negativa esse, aut affirmativa, neque ullū ad nitrit medium: itaque infinitationem omni, & verbo conuenit, in quantum sunt voces res aliquas significantes, & non alio modo, vnde siue nomen, et extra, quam inter propositionem potest esse infinitum, quia utriusque potest significatum eius negari: ita ut negationis vis uite, ius non transferat, par ratione verbum extra, & intra propositionem infinitatur, absque vello præiudicio compositionis significare, quam non est necessarium negatione, nō semper afficitur, & haec absque:

absque dubio est probabilior sententia, & in doctrina Aristotelis expressa, ut duo illa testimonia à nobis inducta euidenter probant.

*Rationibus pro negativa sententiare relatis
satis sit.*

Ad verba
D. Thom.

VERBA autem D. Thomae (ut argumentis satisfaciamus) de ijs quæ frequenter accidunt intelligenda sunt: accedit autem frequenter, ut negatio adiuncta verbo in propositione neganter accipatur, & ideo compositionem negat, & ex consequenti significatum verbi, quod est verbum ipsum negare: totamque propositionem negante in efficiere: rato autem contingit infinitanter accipi, & tuas non negat infinitari verbum: hunc autem tenuisse sensum ostendunt verba statim sequentia, quæ ita habent: *In nullo variatur veritas evanescit, sive ut accepta negativa particula, ut infinitante verbum, vel ut faciente negationem evanescit, & ideo accipitur semper infiniti pliori intellectu, prout est magis in propria: quibus aperte videtur concedere verbum posse infinitari in propositione.*

Ad Aristot.

Aristoteles vero specialem mentionem propositionum de verbo infinito: propria non fecit, quia eadem est ratio de illis, ac de propositionibus de nomine infinito, quantum ad oppositionem eo loco consideratam: opponuntur enim propositiones ex parte subiecti, ut praedicati, & ex parte subiecti finiti, aut infiniti, atque etiam ex parte praedicati finiti, aut infiniti: & cum cum propositione de verbo infinito sit affirmativa ac de praedicto infinito, quia infinitatio verbi, tenet se ex parte rei significatae, locum praedicari partialis, aut totalis tenentis eadem prosuersus ratio est de illa, ac de propositione de nomine infinito, ex parte praedicati se tenente: quod enim praedicatum infinitum nomen sit, aut significatum verbi, non variet modum oppositionis: ideo non necesse fuit mentionem infiniti verbi facere, ut propositione consilans distinguatur ab ea, quæ constant nomine infinito, nisi velis secundo cum Doctore Tolet. in eiusdem loci commentariis, dicere verbum etiam infinitum, simul cum nomine enumerasse Aristotelem (ut verborum cōtextus ostendit) quod quia difficile apparebit, verba perpendenti, solutioni prius omnino standum est.

64.

Primum argumentum solvit distinctione illa, ut compositionem extremorum significant, vel actionem cum tempore, quæ ad minorem sic est applicanda, ut cum dicitur, negationem verbo adiunctam ipsum negare, verum sit quantum ad secundum, & hoc est illud infinitum facere: falsum autem quantum ad primum quod intellige de negatione infinitanter accepta: nam si neganter accipiat, totum negat: posse autem negari significatum verbi, non negata compositione ex eo intelligitur, quia cum valde diversa haec sint in verbo; non repugnat vim negationis supra unum cadere, & non supra aliud: præsternit quia infinitanter accepta, non potest supra compositionem cadere, sed solum supra rem significatam, qua negata, propositione affirmans permanet, de verbo, ac de predicato infinito.

Ad formam secundi argumenti dicendum Ad secundum.

est, aliud esse quantum ad effectum negationis, & formam propositionis praedicatum negari de subiecto: aliud vero negationem praedicati ei attribui: aliud est enim dicere homo non currit, aliud homo est non currens, nam illud fit per directam remotionem praedicati a subiecto, & per propositionem negatiuam, hoc vero solum per indirectam, ac per propositionem affirmatiuam, qui enim de homine affirmat negationem cursus, indirecte ab eo removet positivam actionem, & hoc est disserimen inter negationem adiunctam verbo infinitanter, aut neganter sumptum, nam si hoc modo sumatur, directe removet actionem verbi a subiecto, eamque negare dicitur, & propositionem negatiuam constitueret: si vero modo proprii, solum indirecte removet, nec eam negare dicitur, nec propositionem negatiuam constitueret, sed affirmatiuam de praedicato infinito, cuius ea est disserimen ratio, quia dum neganter accipitur directe, & proxime cadit supra compositionem verbo significatam, qua negata, actio quoque negato censetur, sed dum accipitur infinitanter directe, & proxime supra significatiū verbi, quod cum ex parte praedicati se tenet, non habet vim negandi copulā, ipsuta cum subiecto coniungente, sed affirmativa relinquunt propositione, ac de praedicto infinito, quod negatam actionem verbi continens, subiecto attribuitur, quapropter non licet inferre negatiuam esse propositionem.

Obitio. Et si forte dixeris eundem esse virtusque propositionis sensum: negatiū, scilicet de p̄dicateo finito, & affirmatiue de p̄dicateo infinito, vt homo non currit, & homo est non currēns, & mutuo se inferre: bene etenim sequitur homo est non currēns, ergo homo non currit, atque etiam homo non currit, ergo homo est nō currēns: si ergo negatur actio verbi de subiecto in negatiua, patiter, & in affirmatiua, imo si vna negatiua est, pauciter altera.

Solutio.

65.

Respondeo eundem esse sensum peraequivalentiam: ideoque mutuo se inferre, sed longe diuersum secundum formam propositionis, vnde non sequitur, quod si prior est negatiua, etiam sit negatiua posterior, quē admodum non sequitur priorem esse affirmatiua, ex affirmatione posterioris: refert autem mutuum diuersa forma propositionis, affirmatiua, aut negatiua, ad oppositiones, & syllogismos constitutendos: nam propositionis affirmatiua, homo currit, opponit negatiua, homo non currit: non tamen affirmatiua de p̄dicateo infinito, homo est nō currēns, quantumcūque negatiua, equipollat, nam oppositio formam negationis, & affirmationis in terminis, & propositionibus intrinsecè postulat, & in ordine ad formam syllogisticae, ex veraque negatiua, nullus constitui syllogismus, ex veraq; affirmationi, nullus in secunda figura, & ex minori negatiue nullus, in prima, neque in tertia.

Ad ultimū.

67..

Vt cum arguerentur difficultate catet, nam idem censendum est, quantum ad infinitationem, de verbo *sum*, vel *est*, ac de nomine *essis*, quemadmodum ergo de nomine diximus non posse perfecte infinitari, si accipiatur secundum totum ambitum sua significationis, sed solum ex parte, posse autem perfectè, si secundum contractiorem significationem: videlicet pro ente reali, vel rationis, aut pro solis existentibus, pro solis substantiis, aut pro solis accidentibus, sic de verbo suo modo sentiendum est, & hæc de verbo notata sufficiant.

CAPUT QVARTVM, De enunciatione.

ORATIO autem est vox significativa, cuius partium aliqua significativa est separata, vt dictio, sed non ut affirmatio, vel negatio, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

VTRAQVE parte materiali enunciationis explicata, prosequitur Aristot. inuestigare partes formales genus, videlicet & differentiam, atque etia subiectivas, quales sunt diuersa eius species & quia genus eius est oratio, agit prius de oratione.

Prestas autem in toto c. tria, definitione dividitur orationis elucidatā tradens, enunciationem, cursus definiens, ac dividens quadruplici divisione, ac tandem de contradictione inter enunciationes reperta differens.

Definitio orationis talis. Oratio est vox significativa, cuius partium aliqua significativa est separata, vt dictio, sed non ut affirmatio: in qua vicem generis habet vox, quemadmodum in definitione nominis, ac verbis per quam non definitur, tanquam per verum genus, sed tanquam per materiam, aut subiectum, cum sint res arte facta, vt patet, vox autem non solum est communis respectu simplicium, aut incomplexarum vocū, quales sunt nōmē, & verbum: sed etiam ad complexas, & ideo locū generis, hoc in parte obtinere potest, in qua conuenit orationum vocib; nihil significantibus, à quibus per secundam separatur particulam fibi cum vocibus natura alter significantibus communem, sed ab his separatur per tertiam, nempe secundum placitum, quam tamen subiicit Aristot. non solum quia communis est ad nominis, & verbo, & idea in definitione nominis sufficienter explicata: quam ob causam, diximus eam in definitione etiam verbis suppressis, sed quia connotatius tradenda est in cursu capitis, & necessitate quidem cogente, vt ciuidam tacita objections Platoni fiat satis.

An nomine autem, & verbo separatur oratio per sequentem, nempe cuius partes separata aliquid significant: utique enim commune est, non babere partes que separata significant (vt copiosè traditum est cap. de nomine: partes autem orationis etiam separata significant: vt constat de partibus huius orationis: homo, est albus, additum tamen Aristoteles, vt dictio, non ut af-

ter quid le
partiorum
ratio à nomi-
ne & rebus

vt af-

et affirmatio, nisi forte in potentia, si eius adiungatur verbum: tunc enim certum est, ut affirmationē significare, ut homo inquit, quipars est huius enunciatione, homo est albus. Et ab ea separata aliquid significat, non tamen, ut affirmatio & negatio: quia nihil de esse, aut non esse importat, cui si addideris verbum affirmationē confituitur, nec tamē (sic Aristoteles) oportet unius eis orationis partes significare, ut dictiones, sed solum proximas: nam remota ut syllaba, ex quibus proxima componantur, nihil separata significat, ut confitatur in hac dictione forex: cuius altera pars est rex, per se quidem regem significans, nihil tamen, ut pars eiusdem dictioonis separata: sic enim rationem dicit etat unus syllabe habet & partem esse rationem docet, de partibus compositionis nominum, qua nihil proſus significare separata iuxta totius significationem, ut cap. de nomine fuit confitutum.

3. Sed circa modum significandi orationis ac partium eius fuit error quorundam Philosophorum Aristotele antiquiorum, quem multi (ut refert D.Thom.) adscribuntur Platonī, in dialogo Cratilo afferente naturaliter significare; ducebatur autē hacten ratione.

Potentia interpretativa per quam conceputus nostros, aliis experitus est naturaliter, ergo instrumenta eius sunt naturalia, sed oratio, & eius partes sunt instrumenta huius facultatis quibus utimur ad manifestandos internos conceptus, ergo naturaliter significabantur.

Religite: hic ererit ad Aristot.

Et hanc errorem excludat Aristoteles, confituit orationem non significare, ut instrumentum naturale, sed ex hominum beneplacito, ut de partibus eius precedentibus capitibus docuit, argumento desumpto ex. 2. li. de anima, cap. de auditu, ubi ait instrumenta locutionis, aut interpretativa virtus esse palmonem, guttur, palatum, dentes, & linguam, quibus humanae voces formantur, forma vero ad significandum implicantur, ex hisq; impositione, tanquam effectu instrumentorum naturalium, orationem fabricatur ratio: quemadmodum atque fabricatur domum lignis & lapidisibus praesuppon-

tis, que propter res est potius per artem impositionis facta, quam naturalis, ex liberaq; hominum impositione significans cum suis partibus.

Expositio definitione orationis, eam tamquam genus assunxit ad definiendam enunciationem, in secunda parte capit. dicens. Non tamen omnis ratio enunciat, sed ea solum, cui verum vel falsum dicere conuenit, quibus verbis (ut bene adnotat D. Thomas) acite dividens orationem: eam simul definit, divisio est, oratio, una est non enunciativa, enunciativa altera.

Omnino duplex.

Ve utrumque membrum divisionis explicemus, adnotare oportet cum eode D.Thom. orationem duplicitem esse: unam imperfectā, qua nō generat perfectum sensum in animo audienti, sed quasi suspensum efficit, & aliquid viterius expectat, qualis est ea, quae sine verbo efficitur, ut homo albus, homo institutus, expectat enim animus, quid de eo veterius dicatur: altera est oratio perfecta, integrum sensum efficiens, ut dum verbum adiungimus predictis orationibus: iā enim aliquem conceptum, quasi completem formamus, sed hec alibi perfecta oratio duplex est, una per quam aliquid de aliquo enunciatur, aut ab eo remouetur, quod per solum verbum indicatur, & bac cōmet, atq; significat verum, aut falsum, quod proprio ex attributione, aut remotione alicuius ab aliquo causatur: ut si illis orationis, homo albus, verbum indicativum, disputat, adiunxerit quis, iam aliquid de illo affirmatum veritate absque dubio, aut falsitate: alia est oratio perfecta nihil enuncians, sed præcipiens, aut optans, quales sunt orationes ceterorum modorum, quā enim imperat, vel optat, nihil verum aut falsum dicit, unde neque verum continent, aut significant similes orationes: quas propterea ad artem Dialecticam minime pertinere, ait Aristoteles, sed Rhetorica, ac Poetica reliquendas esse.

Cuius ratio ex fine Dialetica accipienda est, quoniam est aliud quam veritatis indagatio, in quem finem consequendum argumentationem instituit, tanquam præcipuum in-

strumentum, cuius partes sunt, non omnes orationes, sed enunciatioe dum taxat, his quae solis Dialectica utitur. Rhetor vero, atque Poeta, alii etiam utuntur ad finem eorumdem artium accommodatis, quod si verum est imperfectioratione, que nihil de esse, aut non esse importat, non significare verum aut falsum, nec perfectum, per quamlibet alteri attribuimus, aut ab eo remouimus, sicut verbo constet. Colligit Aristoteles solam enunciationem, cui utrumque quadrat verum, aut falsum significare. Et hanc esse definitioem eius enunciatione est oratio, in qua verum aut falsum est, cuius genus est oratio, differentia vero esse veram, aut falsam, per quam ab operationibus imperfectis, atque etiam perfectis diuersis modorum, ab indicatiis separatur, quod tamen non sic aportet accipere, ut utrumque conuenire posse eidem enunciatione, hoc enim plane repugnat, sed unum, aut alterum, aut enim unum, alterum alteri, quibus verbis indicatur prima divisione enunciationis, in enunciatione veram & falsam: vera enunciatione est, que significat rem esse sicut est, et homo est rationalis falsa, que significat rem esse alter, ac est ut homo est lapis.

Mora quando
enunciatio
vera sit
non sicut
modum.

Sed omnibus divisionibus illud esse nec esset primum, sit Arist. ut enunciatione quecumque illa sit, verbo, aut casu verbis constet, hoc est, reportus presentis vel certe praeterit, aut futuri, quae casus verbi appellat, quia sicut nomine per casus variatur, sic verbo indicatus, quod simpliciter tale est, per reporta.

Vnde infert definitionem esse quidem orationem, ut animal gradiens bipes: & esse unam orationem, nihilominus non esse enunciationem quia neque verbo, neque casu verbis constat: unde nec aliquid de esse, aut non esse importat, nisi ei alterum eorum addideris, statim enim enunciationem eam facies, ut si dixeris hominem esse animal gradiens duabus pedibus,

Definitionem autem esse unam orationem, possit aliquis suspicari, quia sine interrupcione aliquis coniunctionis profertur, quod licet verum sit (ut Aristoteles) non tamen est sufficiens, cum multis possent dictiones sic profert, quae nec orationes sint, nec unam est proinde praeiacione habeant, ut homo, leo, bos,

magis reddere igitur rationem unitatis eius (inquit Arist.) alterius est speculationis.

Secunda divisione est, enuntiatio, alia est una, alia multiplex, una est, vel que unum significat cuius species sunt affirmatio, & negatio, ut homo est animal, vel cuius partes coniunctione uniuertunt, ut Petrus currit, & loquens loquitur, multiplex vero, que vel non significat unum, sed terminus aquinoeis confat, vel cuius partes non uniuertunt per coniunctionem, ut Petrus loquitur loquens ambulat.

Sedne aliquis sufficeret nomen, aut verbum esse enuntiacionem unam, propter unum significatum, explicat Aristoteles, quo patet enuntiatio dicatur ab uno significato: videlicet quis affirmando, aut negando, unum aliquid de aliis enunciatis significat nomine unum, & verbum, unam aliquam naturam, absq; affirmatione, & negatione: & tacita bac obiectio solima pro sequitur divisione enunciationis tercia exprimens, quae sit divisione est prioris membris praecedentibus in eo insinuata, videlicet enuntiatio una, altera est multiplex, unum de uno enuntiatis, alia composta a plurimi simplices coniunctione unitas claudens: exemplum prioris, ut homo est animal: exemplum posterioris, ut homo est albus, & equus est bimobilis, & ad eundem ratione possentius subdividere enunciationem multiplice, in simplicem multa significantem, propter aquinoeum terminum, ut canis est substantia: & in compositione plures claudentem simplices coniunctione non unitas, ut Petrus legit, Ioannes tacet.

Postrema divisione est in eodem primo membro secunda divisionis insinuata illa verbi, vel quae unum significat, cuius species sunt affirmatio, & negatio, cui propterea secundum locum possentius concedere, & est talis, enuntiatio simplex alia est affirmativa, in qua unum attribuimus alteri, ut homo est animal, altera negativa in qua unum removemus ab altero, ut homo non est Lapis.

Agit tandem Aristot. de contradictione inter enuntiationes reportantibus cuius naturam explicet primum quatuor modos, quibus possibile est unum de altero enuntiari, quorum primus est si enuntiemus non esse quod est, ut si quispiam enuntiet bonum non esse rationale. Secundum, si enuntiatus

Dilector
objec.

8.
Tertia
alba.

Quarta
alba.

Vtrum
membrum
est.

ut esse quod non est, ut hominem esse lapis. Tertius, si enunciemus esse quod est, ut hominem esse risibilem.

Postremus, si enunciemus non esse, quod non est, ut hominem non esse equum: ex his autem modis enunciandi, duo priores constituent enunciationes falsas: duo posteriores veras, cuius aperte et ratio nam ab eo quod res est, aut non est, vera, vel falsa enuntiatio dicitur, sed priores modi enunciare rem aliud ac est posteriores vero sicut est illi ergo falsas, isti vero enunciationses constituerunt.

Ex horum modorum explicacione duo colligit Arist. primū, uniuersaliter verum esse, quod quidquid de aliquo affirmatur, negari etiam potest: & quidquid negari posse affirmari nam si enunciare possumus non esse quae sunt, & esse qua non sunt, evidenter inferitur, quicunque ac de quoconque affirmari posse sicut negatur & negari sicut affirmatur

Secundum, hanc esse uniuersalem contradictionis legem, ut affirmatio negationi contradicat, aut ei opponatur, & negatio affirmationi: non tam quacunque affirmatio negationi opponitur, aut negatio affirmationi, sed ei que eodem subiecto, & predicato constat: non enim versatur contradicatio inter has duas enunciationses: homo est rationalis, equus non est lapis, licet prior affirmativa sit, negativa posterior, quia diuersis constant extremitatis sed due ista opponuntur Petrus est rationalis, Petrus non est rationalis:

Ex quibus talen definitionem contradictionis, aut oppositionis elicet: contradictione est affirmatio, & negatio eiusdem subiecti, de eodem predicato, ad quam illam conditionem in primis requisitam esse docet, ut terminus uniuocis utraque enunciatio constet: nam si aliquem terminum aquiuocum habeant, erit quidem eiusdem de eodem voce, non re, ut canis latrat, canis non latrat, & propterea non opposita, quia ad significata diversa referri possunt: ita ut utraq sit vera, vel utraq falsa, ceteraq conditiones seruandas esse admonet, quas afferre ipse solet aduersus captiosos, nimisque molestias sanguistiarum importunitates eas enim attulit. 1. lib. elench. cap. 4 quas tamen hoc loco iure supposuit.

QVAESTIO I.

An oratio secundum totum suum ambitum, ut perfectam, & imperfectam simplicem, & compostam comprehendit, definitur.

Tres sententiae inter se oppositae feruntur.

TRIPICEM de hac re sententiam inuenio. Nam Albert. Magnus. 1. lib de interpretation. tract. de oratione, cap. 1. expresse tenet cum Philopono non omnem, sed solam orationem perfectam definiri, cuius ea est ratio, quia oratio eo modo est definitum huius definitionis, quoniam in definitione enunciationis; etenim eam sub praesentem considerationem cadit, quatenus genus enunciationis est: enunciationis autem non definitur per orationem in communi, sed ni, sed per orationem perfectam: nam haec sola genus proximum illius est, communis vero, remotum, & bona definitio per genus proximum tradenda est.

Huic addenda est ratio Philoponi, nam partes, inquit in ordine ad totum accipiuntur, sed oratio imperfecta; non est totum, quia totum perfectum quid sonat; ergo non habet veras partes, ut definitio postulari, dicere, orationem esse vocem significatiuam, cuius partes separatae sunt significatiuæ: at haec oratio imperfecta non distinguitur a nomine complexo, non enim peccat, nisi plura nomina, viciuque ordinata, que etiam complexum nomen efficiunt. Ut homo albus, homo iustus; ergo potius cum eo conuenit uniuocè, cum oratione autem perfecta ad summius analogice, vnde non potest cum ea simul definiuntur.

Altera sententia est Aspasii, atque Porphyrii, in commentariis huius loci, qui solam orationem simplicem explicatam esse volunt, quia haec sola potest esse genus enunciationis: non enim quacunque enunciationis definitur, sed simplex, cum haec sic talis simplus sit, composita, non nisi secundum quid?

Quoniam sententia hoc argumento roboratur, ab ipsa definitione definito, oratio est vox significativa, cuius partes separatae aliquid significant, ut dictiones per se affirmations, sed partes orationis compotitae figurantur.

significat, ut ostendit hæc oratio compo-sita: homio loquitur, & equus currit, cuius vtraque pars est enunciatio affirmativa; ex-
go non quadrat ei definitio, sed solum ora-tioni simplici, partes significativas habenti
ut dictiones, non ut affirmations.

Pars affirmans cum D.Thoma dicitur.

NIHILOMINVS cum Boetio tenet
D. Thoma in huius definitionis
elucidatione: orationem in com-muni, sub quaprofecta, & imperfecta, com-
posita, ac simplex continentur, definitam
esse ab Aristot. quod tribus argumentis con-
vincitur.

Primo, integra definitio conuenit cun-dis orationibus; ergo oratio eas comprehen-dens definitur, & ad probationem ante-cedentis assumto imperfectam, aut compo-sitam, in quibus difficultas primæ & secun-dæ sententiae consistit, qualibet harum est
vox significativa, cuius partes separatae si-gnificant, ut dictio non ut affirmatio, & ne-gatio, ergo cuilibet conuenit definitio.

Secundo, orationem à se definitam diuidit statim Aristot. in unam: significatione,
& coniunctione, hoc est, in simplicem, &
compositam; ergo utramque non minus de-finitio, quam diuisio comprehendit.

Postremo in exemplum orationis attulit
Aristot. definitionem, assertens esse oratio-nem, & unam orationem, sed definitio est
oratio imperfecta, ut cunctis patet, cum nul-lum verbum claudat, sed ex multis nomini-bus ordinatis fiat; ergo orationem etiam
imperfectam definit, absque dubio voluit,

*Argumentis aliarum opinionum ve-
suratur.*

PRO argumentorum solutione obseruā-
dum est, quodlibet genus habere sub se
plures species: non æque perfectas, sed
perfectione, absque dubio inæquali: sunt
enim, ut inquit Aristot. quasi numeri in qui-
bus nullos reperies æquales, sed quilibet ad-
dit supra alterum unitatem, & idco inferior
numerus semper est imperfectus compara-tio-ne superioris: hue etiam pertinet, quod
communi scholæ voce dicitur, sub quolibet
generi est unam primam speciem quæ sit,

quasi cæterarum regula, & mensura, ita ut
per maiorem ad illam propinquitatem, ma-i
or carum perfectio indicanda sit.

His autem inæqualitatibus, & imperfec-tionibus non obstantibus; una eademque
definitione explicatur genus, in quantum
omnes species comprehendit, quia sub ra-tione, & conceptru illius uniuocè conuenient,
quantumlibet magis, aut minus perfecte
sit ratione differentiarum, ita ergo iudi-candum est de orationibus perfecta, arque
imperfecta, simplici, & composta, quæ licet
ex propriis rationibus inæquales sint, sed
sab communi ratione orationis ab Aristot.
definitæ, uniuocè conueniant, neque enim
per villam particulam definitionis aliqua
excludi potest, nec refert aliiquid imperfec-tam esse, aut compositam, quia etiam com-munis ratio quæ definitur imperfecta est, nō
minus à differentiis perfectis, quam imper-fectis abstrahens.

Admitendum estigitur, quod primum Ad primū
argumentum assumit: eam orationem es-
se definitam, quæ genus est enunciationis:
negandum tamen, quod per genus proxi-mum definiatur, sed per remorum cum o-mnibus inferioribus differentiis, qui perfe-c-tior modus est definiti, quam per solum
genus proximum, cum ultima differentia
(vt 2.lib.de posteriori resolutione vidimus)
per talen namque definiti modum clari-tas ac distinctiæ explicant omnes gradus
perfectionis, ex quibus essentia definiti
completur: sic ergo definita est enunciatio;
nam significatio veritatis, & falsitatis perfe-c-tam orationem importat, & insuper enun-ciatiuum, ab utraque igitur separatur enunciatio, ab imperfecta imprimis oratione, ac
deinde à perfecta non enunciatiua.

Argumentum Philoponi multum pro-
bat, ac prioreta nihil conuincit, nam pro-
positio illa: omne totum est perfectum di-
stinguenda est: si enim de perfecto absolute
acciipiat, quod sic definitur, cui nihil deficit,
plane falsa est, cum nullum compositeum sit
hoc modo perfectum: nam compositeum ipsa
plures secum imperfectiones assert, non est
ergo absolute accienda, sed in genere, vel
ordine, in quo sensu perfectum erit totum,
si nulla ei pars desit ad complementum suæ
nature, requisita, licet imperfectum sit, cum
aliis eiusdem generis, vel ordinis comparatum.
Totum est ergo simpliciter oratio im-perfetta,

Ad argu-
mentum
Philoponi.

perfecta, cui nulla pars deficit, ad complementum sue naturae requisita: licet imperfectum comparatione enunciationis, & hoc sufficit, ut partes habeat per se significantes.

Confirmatio vero à nobis addita, sic soluenda est; oratio imperfecta coincidit sàpè re ipsa, cum nomine complexo, sed semper distinguunt ab eo formaliter, per ordinem intrinsecum, quem ad diuersa important: nomen enim complexum, ex intrinseca ratione nominis importat ordinem ad enunciationem, ut pars eius materialis, aut integralis: oratio vero eadem respicit, tanquam formalis, & metaphysica pars, quæ est eius genus: ideo diuersa est utriusque ratio formalis, & sufficiens, ut nominis complexo, ut tali definitio orationis minimè conueniat.

Argumento denum pro secunda opinione praædicto: respondet cum Alexandro, Aphrodiso, D. Thomas, verbum Aristoteles, ut dictio, non ut affirmatio, & negatio accipendum esse, de partibus proximis orationis simplicis, & de remissis compositis, nihil ergo prohibet proximas eiusdem significare, ut affirmaciones.

Hæc autem solutio sic explicanda est ut melius argumento satisfaciat) in definitione ea proponuntur, quæ per se conueniunt definitio, hoc est, ut tali, non quæ alicui particulari dumtaxat, ex propriaratione attribuantur, gratia exempli, in definitione animalis, solum ponuntur, quæ conueniunt naturæ sensitiæ, ut tali, non quæ conueniunt homini, ut homo est, nam si hæc ponerentur, vitiosa redderetur definitio, non conueniens omnibus sub definitio contentis: vnde in definitione orationis, eas partes ponere oportuit quæ orationi, ut tali conueniunt, quales sunt quæ separatae significant, ut dictio, non, ut affirmatio, & negatio: has enim omnis oratio habet, siue sit simplex, vel composita: partes autem significantes, ut affirmatio non pertinet ad rationem orationis in cōmuni, sed talis, ac propriea nihil refert, ex eis cōponi orationem hypotheticam, dummodo partes habeat simplices, ut nomen, & verbum in propositionibus (ex quibus componiuntur) intrinsece inclusas, & quæ ei conueniunt, sub communâ ratione orationis definitæ.

Ad formam igitur argumenti, sic est applicanda solutio, ut dum dicitur orationem compositam habere partes significantes, ut

ad argumentum secundum explicationem D. Thomæ.

Quomodo explicetur statio.

affirmationes, distinguendum sit: nam vel in quantu oratio accipitur, & sic negandum est: nec enim conuenit ei tales habere partes, ut oratio, quo pasto definitur, sed ut composita, quando ergo additur in definitio, non ut affirmatio, sensus est: orationem, ut tale in solum habere partes significantes, ut dictiones, quod si habeat etiam significantes, ut affirmaciones, non certe, ut oratio habebit, sed alia ratione particulari ad definitio, minime pertinente.

Si autem interrogas, an oratio verum sit *Ar oratio sit genus enunciacionis genus.*

Quidam respondent non esse, præceptum, ut hac in parte definitur; nam enunciationis, non solum in voce, sed etiam in mente, & scripto reperitur, hic autem definitur sola oratio vocalis, ergo nequit esse enunciationis genus.

Nos ramen verum genus eam ponimus, *2. Sententia.* cum vniuersis antiquioribus, & modernis interpretibus, uno ore id pronunciantibus: prædicatur enim quidditatue de enunciatione, ceterisque orationibus perfectis, atque imperfectis, & tanquam superius prædicatum, erit igitur verum genus.

Sed ut singulis, singula respondeant; oratio geminam habet considerationem: vniuersalem quidem, à vocali, mentali, & scripta abstrahentem, & si hoc modo foret definita, non certe per vocem, sed per signum, tamquam per verum genus.

Alia est consideratio eius particularis, prout medium est, quo mentem nostram aperimus ceteris, & hoc modo præcipue reperitur in voce, à qua derivatur ad scriptam: in mente vero non sic, sed tanquam naturale signum, atque internum quod camen per orationem vocaliem manifestum facimus: volens ergo Arist. eam sub hac secunda consideratione definire, per vocem, tanquam per materiam, vel subiectum eam explicuit, ut solet cetera arte facta definire; quemadmodum enim de nomine, & verbo diximus, pro fundamento esse naturalia, nepe voces per naturalia instrumenta formatas, sed pro formalis, esse à ratione fabricata arte impositionis; & quia species à forma accipiunt, connumeranda esse in arte factis, ratione de oratione dicendam est: ac propterea per vocem, tanquam per materiam definitur, sicut illa: oratio igitur pro vocali accepta genus est vocalis enunciationis:

Pars Posterior.

vniuersaliter vero considerata, erit etiam genus enunciationis vniuersalis.

QVAESTIO II.

An enunciatio sit ens reale, vel rationis.

Explicatio
quaestio: 12.

HOC est primum de enunciatione intelligandum, pertinens ad esse eius, an videlicet reale sit, vel rationis, ad titulum autem explicandum non oportet repetere, quæ in praedicabilibus copiose tradita sunt, de natura entis rationis, & modo quo distinguatur ab ente reali, sed tanquam notum presupponendum est; ens reale esse illud, cuius natura non pendet ab aliqua denominatione intellectus, sed ante illam est in natura rerum: ens autem rationis non esse aliud, quam denominationem ab intellectu attributam rebus, ut a se cognitis, quas vniuersales, subiecta, vel quidpiam simile denominat: id est ergo quod nunc quaerimus, an enunciatio, seu propositionis sit realis denominatio, vocibus, atque conceptibus, seu compositioni ex his constitutæ conueniens naturaliter, vel ex attributione intellectus. Et quidam de scripturis, vocibus, atque conceptibus, ex quibus integratus propositionis, contra dubium est, quod sint entia realia, sed an propria forma enunciationis, seu propositionis, ex natura reali, quam habeat eis conueniat, vel non nisi ex modo quo cognoscuntur ab intellectu, in hoc est posita controversia: in qua adhuc est certum reali esse operationem intellectus, per quam in modum subiecti copulae, ac praedicti ordinantur, ut sic ordinata constituent propositionem, sed an talem compositionem constitueri sit in eis aliquid reale, à quo realiter compositionis ipsa dicatur enunciatio: quæcumque locum haberet.

Scotus con-
troversia.

Cuius statum, ut hoc solo verbo explicemus, certum est propositionem pro fundamento vocum, atque conceptum ordinatorum reali esse, sed an forma ipsa, aut formalis denominatio propositionis realis sit, aut rationis, & ita pronunciandum sit; propositionem non solum fundamentaliter, sed etiam formaliter esse ens reale, vel rationis. In hoc soli potest esse desidium: non quæcumque antiquiores interpres, à quibus

ne verbum de hac rescribitur, sed inter modernos, & paucos admodum qui nouam hanc controvseriam agitare cœperunt.

Referenda sententia Marci, & diorum recentiorum.

QVORVM primus ex his qui scripta sunt sua typis mandauerunt fuit Magister Malius q. a. huius cap. qui distinctione opus esse censuit de vocali, & scriptura enunciatione, pro certo ducons formaliter esse entia rationis: nam cum voces, & scriptura non significant naturaliter, sed ex libera hominum impositione, nihil reale in eis significatio erit: nihil reali denominatio nominis, verbi ac propositionis, sed quemadmodum vniuersales dicuntur res, ab intellectu eas cognoscente, per abstractionem à singularibus, vel certe per comparationem ad illæ: partiture voces, & scriptura ad significandum imponit enunciationem, non ex propria natura, sed ex eo quotidali modo cognoscuntur, & ordinantur ab intellectu constituant, nec in eorum natura inueniuntur propositiones, sicut nec inueniuntur nomen, & verbum, subiectum, & attributum, sed denominations istæ à solo intellectu imponuntur.

Ceterum de enunciatione mentali, aliter scaturendum censer, videlicet esse ens reale, propter diuersam conditionem conceptum, ex quibus componitur; qui non solum habent esse reale materiale, sicut scripturae ac voces. Sed reali plene significationem, quæ non est aliud quam naturalis representatio rerum, quæ obiciuntur intellectui: mox enim, aut excitatus ab obiectis mediis speciebus, imprimis eliciti rerum notitiam, seu cognitionem, per quam apud le formam conceptus earundem rerum, ut hominis, & animalis, ex quibus conceperibus componit propositionem, quam mentalem vocamus, quæ in mente manet: hanc igitur proprieam vocem ens reale, quia realis est, non solum quantum ad materiale entitatem conceptum, sed etiam quantum ad significacionem: propterea realem, quia naturalem, & non ex hominum impositione procedentem: sicut significatio: vocum, & scripturarum.

Ptochar vir unius ex definitione enuncia-
tione.

tionis, cuius tota essentia, inquit, est verum vel falsum significare; sed significatio veri, vel falsi, in enunciatione vocali, & scripta est ens rationis, cum ex libera hominum impositione procedat, quæ nihil reale in ea ponit, ergo, & enunciatio ipsa ens rationis est: ex opposito vero, quod verum, aut falsum significet enunciatio mentalis, non pendet ab impositione, sed ab ipsa rei natura ortum habet ergo naturalis est, & realis: probatur hoc ultimum, quia significatio conceptum, ex quibus componitur est eadem apud omnes, ut docuit Arist. s. cap. huius lib. ergo est naturalis.

Secundo. Illud, quod primo, & per se sit ab agente reali est effectus realis, sed enunciatio mentalis sit primo, ac per se ab intellectu formante, in se rerum notitias; ex quibus componit propositionem mentalem; ergo absque dubio erit ens reale: efficit quidem intellectus entia rationis, non tamen primo, & per se, sed quasi secundatio, ac per accidens, cum non sint aliud, quam denominations rerum consequentes, tales earum cognitionem: at cognitiones ipsas, & conceptus eas terminantes cum sit proprii actus, per se primo eliciti, unde necesse est reales esse.

Quatenus. Eadem sententiam possumus hac ratione efficaciter confirmare: veritas complexa est realis, sed haec reperitur in propositione vocali, & scripta, solum ut in signo, in mentali formaliter; ergo propositione mentalis significat simul, & coniunct realem veritatem, ut subiectum continet propriam formam realem est ergo ex proprio modo sua significatio ens reale, arque adeo formaliter, cum sit formaliter significativa realis veritatis, & haec sit eius essentia.

Formale enunciationis esse ens ratio suadetur.

DIVPLICEM partem continet haec sententia: prior est negativa de propositione vocali, & scripta, de quibus nullus inquam dubitauit, quod sint entia rationis, posterior affirmativa de mentali, quod si formaliter ens reale: aduersus quam haec argumenta, nihil certe difficultia oppono. Primo, etiam si conceptus, ex quibus mentalis propositione, integratur naturalem significacionem habent, sed non est cis na-

turale esse subiecta, aut praedicata, sed denominatio certe ab intellectu attributa, in quantum sic ab eo ordinantur, ut unus supponatur alteri, & alius ei attribuatur: vnde qui in una propositione denominatur prædicatum, quia alteri attribuitur ab intellectu, in altera denominatur subiectum, quia alteri supponitur, aut alterei attribuitur, ut idem conceptus hominis, qui in hac propositione mentali, homo est animal, subiicitur; in hac, Petrus est homo, denominatur prædicatum: non ergo habent à natura unam, neque alteram denominationem; quia naturalia non variantur, sed ab intellectu, in quantum hoc, vel illo modo ordinantur.

Probatur 1.

Secundo: de nominatio prædicabilis (nominine discutiente) est ens rationis, ergo denominatio actualis prædicati. Probatur cuiderer sequella, quia actus, & potentia eiusdem ordinis sunt, prædicabile se haber, ut potentia, prædicatum ut actus; ergo si illud est ens rationis formaliter, etiam hoc pugnat 540 iugate cu ratione harum denominationum alicui conuenire realiter, siue illud sit res, siue vox, aut conceptus: nam res sunt, quae prædicantur, in quantum vocibus significantur, atque conceptibus: esse igitur prædicata, & ex consequenti subiecta, componereq; propositionem mentalem, non conuenient conceptibus à natura, sed accident ex ordinatione intellectus.

540

Vidit Masius hoc argumentum, cui hoc solum respondit: conuincere de prædicatis, & subiectis, arque enunciatione vocali, non de mentali, sed quam sit in firma haec solutio, quis non videat, cum planè conuinat argumentum: non minus accidere conceptibus, postquam ab intellectu formari sunt, subiecta, vel prædicata denominari, aut propositionem componere, quā nominibus, & verbis, postquam ad significandum suarū imposita: in utrisque ergo sunt denominations rationis, ex noua comparatione, & ordinatione intellectus confurgentes.

Masius.

Postremo, Tertiū, propositionem, definitionem, & syllogismum, nemo in rerum natura concessit, sed rebus, conceptibus, & vocibus accidere ex tali ordinatione intellectus Peripateticū omnes ab Arist. edocū affirman: ita ut postquam conceptus produci sunt ab intellectu, necesse sit eos ab eodem intellectu ordinari, & ex tali ordinatione prouocare eis denominationē subiecti,

Probatur 2.

aut praedicati, & composito ex eis denominationem enunciationis: itaque conceptus hominis naturaliter, & realiter representat hominem, & conceptus animalis animal, sed neuter habet esse subiectum, aut praedicatum naturaliter, neque vñquam consequetur talēm denominationem, nisi per ordinationem intellectus, ergo absque dubio tales denominationes, non reales, sed rationis sunt; vnde fit propositionem mentalem, formaliter esse ens rationis, sicut subiectum & praedicatum: finge tibi obsecro voces significatae naturaliter, ut nonnullos posuisse vidimus; & tunc rogo, an inde fieret esse praedicata, & subiecta, aut componere propositionem naturaliter, & realiter, vel necessaria adhuc fore comparatio intellectus subiectum praedicatum, & propositionem quasi fabricantis: quas proinde denominations, nullus sane mentis naturales, aut reales vocaret, sed rationis; par ergo erit ratio de conceptibus etiam naturaliter significantibus, qui nihilominus, subiecta, praedicata, & propositiones, non nisi per denominationem intellectus vocabuntur.

36. Et confirmatur. Nam si propositionis mentalis sit ens reale formaliter, non spectabat ad Dialecticam considerationem, iuxta communem sententiam ponentem: obiectum eius ens rationis; quidquid enim sub enterationis eadis, vel tale esse debet, vel certe aliquo modo ab eo denominari; quod patet non conuenire subiectus, & praedicatis mentalibus, atque enunciationibus, si entia realia formaliter ponantur.

Pro resolutione questionis notabilia:

37. PRO huius questionis decisione adnotandum est: propositionem mentalem differe a vocali, & scripta, nam iste nihil: eale habent praeter materiale vocum, & scripturarum, cum significatio sit in eis ens rationis, non secus, ac in pecunia valor: pendet enim illa ex libera hominis impositione, sicut iste, ex voluntate, & impositione principis: conceptus autem, ex quibus propositionis mentalis extruitur, non solum secundum materialem rationem erunt reales, sed secundum significationem naturalem certe, & nullo modo pendentem ex voluntate, & impositione hominum; nihilominus naturalis haec significatio non constituit con-

ceptus in esse praedicari, aut subiecti, nec sufficiens est, vt plures eorum enunciationem constituant, sed eiusmodi denominationes dependēt plane ab intellectu, sic eos ordinante, vt unus subiicitur alteri, & alter alteri attribuatur, ex qua ordinatione resultat enunciatio, & de nominatio praedicari, ac subiecti, quam proinde non esse reale, sed rationis sub dubium, minime cadere potest: cum constans sit intellectum, nihil reale in eis ponere per talēm coordinationem; itaque si significationem mentalis enunciationis species realis est, si de nominatione praedicati, & subiecti, atque enunciationis, non nisi rationis.

Secundo adnotandum est aliud disserimen inter enunciationem mentalem ex una parte, vocalem, & scriptam ex altera, quantum ad veritatem, aut falsitatem: quod in illis non est veritas, aut falsitas, nisi tanquam in signis eius veritatis, que in intellectu repertur, hoc est, in propositione mentali, in qua absque dubio repertur formaliter; haec itaque non est vera, aut falsa tanquam signum, sed tanquam subiectum: formaliter denominatum, vt animal non est sanum tanquam causa vel signum, sed tanquam proprium sanitatis subiectum vnde si definienda esset enunciatio mentalis secundum proprium modum veritatis, non esset dicendum, orationem esse verum aut falsum significare, sed formaliter continentem; res quidem conceptas significant coceptus, & enunciatio mentalis ex eis constructa, & ex tali significatione resultat in eis veritas, aut falsitas, a qua formaliter denominatur: vnde fit, non esse veritatis signa, sed subiecta: nam signum veritatis, sicut, & sanitatis, eam in altero existentem, non in se significat, vnde notanter Aristoteles, non definiuit enunciationem per significacionem veritatis (vt quibusdam verba eius nota attendentibus placuit) sed in qua verum aut falsum est: sic enim habent definitio- nis verba, vt omnes comprehendentur: nam in illis est, vt in signo, in mentali non nisi tanquam in subiecto; quod si per significacionem definiret, aut eius definitio per significacionem exponatur, non definitur enunciatio mentalis, sed vocalis solum, atque scripta.

*Resolutio questionis & argumentorum
solitio:*

1. *Affirmatio*

QVIBVS spreibatis nostra sententia duabus conclusionibus aperteada est. Prior. Enunciatio vocalis, & scripta; omnino sunt entia rationis formaliter, hoc est, siue species, significationem, siue denominationem enunciationis, nam vtraque pendet ab intellectu imponente quidem nomina, & verba ad significandum, & rursus iam imposita ordinante secundum modum subiecti, & praedicati, atque enunciationis, quidquid igitur prouenit vocibus ex vtraque operatione intellectus, ens rationis est.

2. *Affirmatio*

Posterior. De cauacione mentali distingued est: dum quæritur sit ne formaliter ens reale, aut rationis: nam si spectetur formalis significatio rerum, & formalis cōtentia veritatis, aut falsitatis ens reale est, si vero formalis denomination subiecti, praedicati, atque enunciationis, non est realis, sed rationis, priorem partem probant efficaciter argumenta oppositæ opinionis, posteriorēm vero, quæ à nobis aduersus eam proposita sunt; estque ratio per omnia similitus de syllogismo, ac demonstratione, ac de enunciatione. Nam si quæsieris, an formaliter sunt entia realia, aut rationis, sub eadem distinctione respondendum est; nam si mentales propositiones, ex quibus discursus ipse integratur, consideres, earūdēta veritate in, & causalitatem, entia realia esse inuenies; si vero ordinationem intellectus, per quam sub forma, figura, & modo, disponuntur, & ex qua dispositione resultat formalis denomination syllogismi, ac demonstrationis, non nisi entia rationis.

3. *Explicatio prioris sententiae, & responso ad argum.*

Et iuxta sensum huius distinctionis potest explicari prior sententia, quo pacto modificata vera erit; cuius argumentum nihil aliud probat, quam enunciationem esse ens reale formaliter, spectata formalis significatione, quod non habent vocalis, & scripta, de quibus absolute pronunciandum est, non nisi materialiter esse entia realia; quod vero ens reale sit secundum formalem denominationem praedicati, subiecti, & enunciationis non probat.

4. *Notandum*

Aliud etiam argumentum in favore eiusdem sententiae à nobis additum, solum concinuit realem esse, & naturalem enunciationem:

5. *Affirmatio*

ex parte veritatis, quam formaliter cōtinet, quod admittimus, se in ex parte denominationis formalis; nam cōceptus ipsi, in quibus veritas reperitur formaliter: denominationem formalem prædicati, subiecti, & enūcationis suscipiunt ab intellectu eos ordinatè, ad formamque enunciationis redigente.

Sed si quispiam scificeatur, utrum potius, Dubium, absolute locutione dicendum sit, videlicet enunciationem metallem, formaliter esse ens reale, aut rationis? Respondeo postremū potius, quia sicut nomen prædicari, & subiecti sonat denominationem ab intellectu, his verbis attributam, pari ratione enūcationis formaliter, potius denominationem hāc compositioni cōmunicatam ab intellectu sonat, quam realem significationem conceptum; & hoc est, quod cōiunctū cetera argumenta à nobis prædicta pro opposita parte.

Responsum:

40.

QVÆSTIO III.

An definiatur enunciatione per veritatem, aut falsitatem quidditatem:

ENTITATE enunciationis, quæ ad questionem an sit pertinet, cognitio sequitur iuxta ordinem scientie, questionis, quid sit, pertinet ad essentiālē & cum per veritatem, aut falsitatem fuerit ab Aristotele definita, merito inquirimus, an haec sit eius quidditas, vel essentiālē: & quidēm de genere definitionis, nemo ambigui esse orationem, tanquam superiorius prædicatu, & quidditatem, sub se cōtinens enūciatiuam orationis, ac ceteras species ab ea diuersas; de veritate igitur aut falsitate tota cōtrouersia est, an sit essentiālis differentia.

Primumque partis fundamenta adducuntur, & pars negativa prefertur.

CVIVS affirmatiuam partem tenet Prima sententia altera, Magister Mashus, ubi supra; cōclusio- tentia altera, ita, affirmanit enūciatiuam essentiālē, am esse verum, aut falso, non significare. Quod probare in primis possumus; nam has particulas posuit Aristoteles, in definitione, ut eam à ceteris, non enūciatiuis orationibus separare, ergo pro differentia eius essentiālē: & ita est, quod non separatur ab eis per aliud, cū quibus tamē sub genere orationis cōvenit; ergo per hanc differentiam sic species ab eisdem di- 13. stincta.

stincta, eritque proinde essentialis.

- a. Argem.
41. Secundo, enunciatio ex propria conditiōne ordinatur ad syllogismum, & demōstrationem, sed veritas efficit eam ad componēda huiusmodi instrumenta aptam; ergo erit eius essentia.

Seconda
Scientia
Logicae

Nihilominus, si naturam eius diligenter, expéndamus, inueniemus nō, insinuatio-ne veritatis, aut falsitatis, sed in eo quod est, vnum de altero enunciare, ponendam esse quidditatem, vel essentiam, quam sententiā tenuerunt antiquiores interpres Arist. A-lexand. Ammonius, & Niphus, in hiūs loci commenarijs, addente, per veritatem, aut falsitatē eam descripsisse Arist. eo nobis no-tiorem, quo plus ab externis rebus significati dependentes; & prior pars quod signifi-catio veritatis, aut falsitatis non sit ei essenti-alis, colligitur planè ex doctrina Aristot. ca-de substantia, ad finem. Vbi cum intimam substantię proprietatem posuisset, quod vna numero permanens suscepitua contrario-tum, sibique statim obiecisset, eandem pro-prietatem conuenire enunciatōni, cum ea-dem numero permanens mutetur, de vera in falso: Respondeat suscipere quidem contra-ria nō per sui mutationem, sicut substan-tiam, sed per solam mutationem extrinse-cam, nempe rei significata, à qua eius veri-tas, aut falsitas dependet: ex quibus tale ar-gumentum elicio. Eadem enunciatio *Petas* fidei, mutatur de vera in falso, ex mente Aristoteles, nam dum fidei vera est, falsa ve-ro eo siue g̃tēs; ergo significatio veritatis, aut falsitatis, non est ei essentialis, nam mutata essentia, non efficit eadem, sed cum immuta-ta manens de vera transcat in falso, accidē-tia eius erunt, & vere ita est, vt docet Arist. quod eadem propositi, *Petas* fidei, per-maneat sub veritate, & falsitate successiue, eum idem si prædicatum, idem subiectum, eadem virtusque significatio, arque idem enunciandi modus; nou ergo pertinebunt ad essentiam eius veritas, aut falsitas, quod Aristotel. duobus alijs locis non obsecrē indi-cat: nam primo lib. de priori refol. cap. 1. propositionem definiēs, ait esse orationem, quæ aliquid de aliquo affirmat, aut negat, & primo lib. de post. cap. 2. propositionem, inquit, esse alteram partem enunciatōni, in qua vnum de vno enunciatur, nulla vtro-bisque veritatis, aut falsitatis meneione fa-scia, sed alterius, quod prius enunciatōni,

42. **Alexandri**
Ammoni
& Niphus
- Probatur**
primo pri-
mo gen.

43. **Probatur**
secundo pri-
mo gen.

Secundo, ut probatur secundum pri-mum, est enunciatio ex altero, ut enunciare vnum de altero, sit enunciatōnis essentia, probatur ex ipso nomine, hoc absque dubio desi-gnante.

tanquam essentialē conuenit.

Probatur secundo eadem pars, nam verum aut falso significare, non est simplex prædicatum, sed quasi ex oppositis dissum-
Argumēd
solutio se
falsitate.

etūm, cuius quelibet pars indeterminata est: essentialia autem prædicta simplicita, & de-terminata esse omnino oportet; neque ex oppositis constare, ergo verum, vel falso, non potest esse enunciatōnis essentia; nec sic satis argumento, si dicatur, significare ve ritatem essentialē esse enunciatōni diverg, fal- fute, se vero significare falsitatem: nam hoc pro-fecto, non est aliud quam idem per idem explicare, ac si dixeris: essentiam alibi esse albedinem, nigri vero nigredinem; aliud ergo prius constitutum in essentia designate oportet, cui veritas conueniar, & aliud, cui falsitas, quemadmodum dicimus homini conuenire, quod rationalis sit, & equo, quod sit irrationalis.

Et secundo excludi potest eadem solutio: Nam vel enunciatōni, vt enunciatōni cō-uenit essentialiter veritas per se sumpta, aut per se sumpta falsitas, non primum, quia om-nis enunciatō efficit verū; neq; secundum, quia omnis efficit falsa; ergo non nisi totum dissum-
Refutat
secunda

44. etūm essentialē erit, quod tamen falso esse probat argumentum tertium.

Tertio, quia enunciatō genus est ad me-talem, vocalē, & scriptā sed veritas, aut fal-sitas, non potest eis vniuoce conuenire; ergo non erit differentia enunciatōnis in communi. Probatur minor. Nam veritas, aut falsitas, conuenit mentali formaliter, vo-calī, & scriptā, non nisi tanquam signo; ergo analogice, sicut sanitas vtrix, & animalia.

Nec solutus argumentum, si dicatur men-tali quidem, essentialiter competere, quod sit vera formaliter, vocali, & scripta, quod ve-ritatē, aut falsitatem significant; & enunciatōni in communi, quod verum, aut fal-sum continet, abstrahendo, ab vtrōq; modo, signi, aut subiecti: hoc, inquam, non solvit argumentum. Quia continete veritatem, vt sic, analogum est eis, ergo non est essenti-ale enunciatōni, vt sic, in qua vniuoce conueniunt; esse cuiam signum veritatis, vt sic, & subiectum, diuerſissima sunt, vnde non possunt differentiae esse eiusdem generis, nec diuersas eius species constituere.

Secunda vero pars, quod enunciatre vnum de altero sit enunciatōnis essentia, proba-tur ex ipso nomine, hoc absque dubio desi-gnante.

**Essentia
propositio-
nia.**

gnante. Et præterea, quia ex eo prouenit, quod enunciatio verum, aut falsum significet; quia unum de altero enunciari: nam se ita res habet, ut enunciatur, vera est enunciatio, si aliter, falsa; ergo quod primo in enunciatione intelligimus, illud est; hoc autem non nisi ex præsuppositis quod volens ostendere Arist. cap. I. In simplicibus qualia sunt nomina, & verba, atque in intellectu ea apprehendentes, qui simplex proprietate vocatur ait, non esse veritatem, aut falsitatem, nisi addatur esse, vel non esse; cetero agitur bene prouenire, quod enunciatio verum significet, aut falsum, quia enunciatio aliquid esse, aut non esse. Et capit, præsentis definitionem: inquit, esse orationem: non tamen enunciationem, quia nihil de esse, aut non esse continet: fieri autem enunciationem eo ipso, quod ei addideris esse, aut non esse. Et rursus orationes modi indicant, enunciations esse, verumque, & falsum continent, quia esse, aut non esse enunciari: alterum autem modicum nullum; ex eosolum, quod non dicunt rem esse, aut non esse. Et confirmatur, nam causalis hæc propositio vera est, quia enunciatio viatura de altero enunciari, vera est aut falsa, conuertens vero planè falsa, quia verum, vel falsum significat, unum de altero enunciari, ut consideranti constabit. Signum igitur evidens est prius hoc conuenire enunciationi, & ideo essentiale esse; posterius, illud, & ideo extra essentiam.

Partis affirmativa argumenta solvantur.

**Ad primam
argumentum.**

16.

**Ad secundum
argumentum.**

PRIMVM argumentum solutum est ab antiquis interpretibus, arientibus, per veritatem, aut falsitatem, ut per quid nobis notiue definitam fuisse enunciationem, non tanquam per essentialem differentiam. Ad syllogismum autem, ut secundum solvamus) non sit apta enunciatio, per veritatem, aut falsitatem, cum exploratum sit formatum syllogisticum, indifferenter posse consistere, ex veris, aut falsis prepositis, immo ex non significantibus, in quibus exempla apposuit Aristot. naturam eius explicans in lib. de priori, ac posteriori resolutione, non tamen ex affirmantibus, aut negantibus: nam sepe ex veraque affirmante constat syllogismus, & ex veraque negante aenquam: demonstratio vero, cum sic

specialis, ac perfectissimus syllogismus, non sit, ex quibuscumque enunciationibus, nec ex quibuscumque veris, sed solum ex necessarijs, & per se: unde ex eius constitutione non potest desumi argumentum, ad probandum enunciationis essentiam in uno, potius quam in altero consistere.

Si autem sciscieris: quonam pacto se habeat significatio veritatis, aut falsitatis, ad enunciationem; si extra essentiam eius est: si ne propria eius passio, vel commune accidentis? Respondeo. Quantum ex Aristot. in praedicamento substantia, & ex natura enunciationis exposita licet colligere, quanto libet partem per se sumptam communem accidentis esse, totum autem coniunctum ex veraque, quasi propriam eius passionem: quemadmodum essentia numeri est quantitas discreta, divisibilis in plures viuantes, par, vel impar proprietatis eius, si sub formabilius diuinetur accipiatur, nam quodlibet per se non est, nisi communem accidentem. Probarur primus, nam veritas per se sumpta non reciprocatur cum enunciatione, ergo non est proprietas, & rursus ad esse, & ab esse potest salua eius essentia, cum de vera transcat in falsam, non solum eadem numero enunciantur, sed omnino immutata, ut docuit Aristoteles, ergo est communem accidentem, tantundemque de falsitate probari potest.

Quod vero, disiunctum sit proprietas, patet, siquidem cum enunciatione coerteritur, & essentiam eius, i.e. positam, quod unum de altero enunciari naturaliter consequitur, unum de altero enunciare conuenit simpliciter enunciationi simplici, compositæ vero non nisi ratione suarum partium, ex quibus integratur, que sunt multæ enunciationes simplices.

QVAESTIO IV.

*An enunciatio mentalis, sit una
simplex qualitas.*

AD simplicitatem enunciationis, specialiter prius contra controversia, quidditatatem eius iam discussa in precedenti, sed solum de mentali procedit, ut titulus ostendit: nam de vocali, & scripta aperiuntur est, quod sint compositæ, ex diversis vocibus significantibus, praedicato, subiecto, & copula, aut certè ex multis propositionalibus simplicibus, coniunctione aliqua unius, & quia

72.

& quia mentalis enūciatio, qualitas quedam
mentis est realis, per actum eius formata,
merito inquirimus, an sit simplex qualitas,
vel composita.

Distinctio enūciationis formalis, ab obie-
ctione, & apprehensione, tam simplici,
quam composita, que in statim
controverfie perducit.

VOX ut clarius fiat obseruādum est.
Ad secundam operationem intellectus
duo spectare: videlicet apprehensionem, & iudicium, & utraque operatio, or-
dine naturę presupponit in nobis simpliciū
cognitionem, aut apprehensionem: primū
namque, quod intellectus efficit, vocibus
simplicibus res significantibus auditis est,
cas diuersis cognitionibus simplicibus ap-
prehendere, eo modo quo visus appre-
hendit diuersas res visibiles: unde merito, pri-
ma hęc operatio vocatur simplicium ap-
prehensio: his autem apprehensionibus simpli-
cibus prædicati, subiecti, & copulat præsup-
positis accedit secunda operatio componēs,
ex eis enūciationem; sed nondum iudicās
de veritate eius, aut falsitate: hoc enim mu-
nus est alterius actus, etiam sub nomine se-
cundae operationis comprehensi, quem iu-
dicium vocamus, quia de composita ap-
prehensione, quasi sententiam profecti intel-
lectus, iudicans prædicatum conuenire subiec-
to, arque adeo veram esse, vel non conueni-
re, & ideo esse fassam.

Circa hunc ordinem operandi oportet
adnotare, duo habere omnino certa: alterū
vero, non omnino certum, sed cōmuni ferè
omnium sententia affirmatum: Certum nam-
que est intellectum simplicia apprehen-
dere, ex quibus enūciationem constituit,
nec minus certum, eundem intellectum iu-
dicium ferre de conuenientia, vel de discon-
uenientia vnius respectu alterius, per quod
iudicium mentale, exprimit enūciationē,
in qua verum, vel fassum consistit; non est
tamen ita certum enūciationem composi-
tam in apprehensione reperiri, sed à quibusdam
planè negatur, existimantibus, intellectum non componere enūciationem, nisi
per iudicium: ita ut eadem sit prorsus opera-
tio eius, per quam iudicat unum conuenire
alteri; ac per quam enūciatio componitur,

& hoc idem esse iale iudicium ferre, & enū-
ciationem componere, quod iudicium nul-
la præcessit, nec præcedere potuit compo-
sitione intellectu, sed apprehensiones dum-
taxat simplicium; quare apud hos, de sola e-
nūciatione iudicata procedit contouer-
fia, an si vna qualitas simplex, vel ex multis
simplicibus composita, non de enūciatio-
ne apprehensa; cum non solum nullam esse
compositionem in sola apprehensione sed
nec esse possibilem sentiant, quod hoc argu-
mento convinci putant: quia nulla potest es-
se compositione extremonum in intellectu, si
discognita conuenientia, vel disconuenientia vni-
us respectu alterius, sed cognitio conuenien-
tia, vel disconuenientia, est iudicium, ergo
repugnat plane extrema componere intel-
lectum, nisi per iudicium.

Communis tamen consensus interpretū Aristot. lib. 1. de interpretat. cap. II. & lib. 1.
de priori resolutione, cap. etiam 1. Composi-
tio apprehensionē ponit à iudicio distinctā,
imo iudicium ipsū ordine naturę præcedēt, Art. 2. mō sen-
tentiā.
quibus ego libens assentior, propter hęc duo
argumenta: primum ex natura apprehensionis, & iudicij desumptum: Postremum ab ex-
perientia ipsa petitum: & primum eiusmodi
est, iudicium ex propria natura præsupponit
aliquam apprehensionem, quod oppositura
opinantes etiam admittunt, sed apprehensionē
præcedens iudicium, non semper est simplex
sed sepe cōposita; ergo non in solo iudicio
reperitur compositione, sed etiam in appre-
hensione: probatur minor, primum quod audi-
re solemus est integra compositione; ergo pri-
mū est etiā quod apprehendimus, ita ut non
prius simplicia separata apprehēdamus, quā
coniuncta, in prosata, & audita enūciatione
& tunc certè vel sola compositione apprehensa
præcedit iudicium vel si præcedant apprehen-
siones simplicium, non separata, sed coni-
cta in eadem compositione.

Et si forte dicatur, statim nos, ac integrum
enūciationem audimus, & ad intellectum
nostrum perueniunt, iudicare de conuenientia,
seu disconuenientia extremonum, atque adeo
primam operationē componentem esse iu-
dicium, & primam compositionem esse enū-
ciationem iudicatam; extat secundum argu-
mentum ab experientia ductum, quod vide-
tur convincere oppositum: contingit enim
aliqualia nos enūciationem audire, & cog-
noscerre, de qua non possumus iudicium sta-
tum

mea nota.
da.

Secondum
argumentum.

tim forte, quia non constat nobis an praedictum sit conueniens, vel disconueniens respectu subiecti: vt audita, & cognita hac enunciatione, *Astra sunt paria*, non statim iudicamus, vera ne sit, vel falsa, sed quasi suspensus manet intellectus iudicare nesciens; reperiunt ergo enunciatio hæc in apprehensione, ante iudicium; quare non est impossibile reputandum, quod compositio, sit in apprehensione. Nec solum in speculativis, sed frequenter in practicis idem evenit, ut dum proponitur aliqua propositione, circa quam in eundem sit consilium, ut in bello, sit ne aggrediendum vel non, aut circa quā sit in pace deliberaendum, ut an hoc, vel illud sit hic, & nunc expedit, aut exequendū in quibus casibus enuntiationē apprehendimus, nondum circa illam iudicium sententes, ergo necesse est fareri, quod composta apprehensione sit in intellectu, iudiciumque precedat, & non solum simplex.

Nec argumentum prioris sententiae convineat. Quia non semper, ac intellectus cognoscit compositionem, aut eam facit: cognoscit statim conuenientiam, aut disconuenientiam unius extermi respectu alterius, vel quia cognoscere eam non valer, ut in exemplis designatis constat; aut quia licet facile posset eam cognoscere, non statim eam considerat, quare non semper componit iudicando, sed sepe solum apprehendendo, Quo præsupposito: *Questio tam de apprehensione, quam de iudicio procedit, cum in utroque actu intellectus suo modo reperiatur enunciatio mentalis.*

Quæ tribus modis accipitur, pro actu videlicet intellectus apprehensionem componentis, aut de illa iudicantis, pro termino huius actus intrinseco, & pro termino extrinseco. Quam distinctionem ut intelligamus adnotare oportet, per quamlibet operationem intellectus specie expressam produci, tanquam terminum eius extrinsecum representantem obiectum, ut actu intellectus: quemadmodum per impressam representatur, ut intelligibile, & talē speciem appellamus verbum mentis, & conceptionem: atque per simplices apprehensiones subiecti, & predicati, & copule produceit intellectus earundem rerum simplicium diuersos conceptus simplices. Ex quibus per secundam operationem, quam apprehensionem compositam vocamus, enunciationem componit, de qua iudicat postea, an predicatum eius

Pars posterior.

subiecto conueniat, & vera sit, an potius ab eo remouetur, & sit falsa; & hoc iudicium etiam habet pro termino compositionem conceptuum, quasi iudicatum. Et ecce tibi actus diuersos secundæ operationis intellectus: videlicet apprehensionem, & iudicium, & diuersos terminos per eos produtos, quorum primus vocatur compositio apprehensa ex conceptibus, alter compositio eorumdem conceptuum iudicata, & enunciatio mentalis, pro utroque accipi consuevit, nempe pro actu, vel operatione, atque etiam pro termino eius, quanquam vere & propriè pro hoc solo accipienda sit, quia vere, & proprie appellatur qualitas mentis, nam operationes non ad prædicamentum qualitatis, sed actiones pertinent, sed terminus iste duplex est, unus intrinsecus, qui vocatur mentalis enunciatio formalis, ex conceptibus formalibus composita: alter obiectivus, qui non est aliud, quam res significata per conceptus formales eiusdem enunciationis formalis, & vocatur enunciatio obiectiva: quam distinctionem vocalis enunciatio declarat, quæ ex vocibus significantibus componitur, & ex significatis rebus, ut hanc propositionem vocalem: homo est animal, pro vocalibus accipimus, & pro rebus significatis: ex quibus veritas eius, aut falsitas dependet; pari ergo ratione eadem enunciatio mentalis: homo est animal, pro conceptione totali representante eandem rem: videlicet hominem esse animal, accipitur, quem vocamus formalem, & terminum apprehensionis, aut iudicij intrinsecum, & pro eadem representata, quam vocamus conceptum obiectum, & terminum extrinsecum, quia medio conceptu mentali obicitur intellectus, & eius operationem extrinsecem terminat.

Quibus pia nisl distinguo: ut ibus certa Aliqua ad sunt, ab incertis separanda, ut ad statu nō questionis breui possimus discernere: certa nō est veram proportionem, quod si enunciatio mentalis accipitur, pro operatione intellectus secunda, nō se considerata, quam apprehensionem vocamus, seu iudicium, non si composita, sed simplex, quia unico acta si implicite efficit intellectus compositionem, ex si explicitibus conceptibus predicati, & subiecti, vni: o: etiam acta fieri iudicium de ea.

Certum est etiam secundo: quod si enunciatio mentalis accipiatur pro obiectiva: est eis: si non sit simplex, sed composita, nam et compo- sita.

Tribus quæcunq; **Ait n s ex-** **planatio.** ficiata per hanc propositionem mentalem, homo est albus, non est una ac simplex, sed planus ex multis, & diversis complicita, siue mens: aliis enunciatio, per quam representatur sit qualitas simplex, siue composita. De hac igitur enunciatione mentali, quam formalem vocamus, procedit quæstio, an eum vere, & proprie sit qualitas mentis, unica, atque simplex sit, aut certe, ex multis qualitatibus simplicibus composita.

Probat. 1.

52. **E**t videatur plane non esse simplicem, sed complicitam, primo, quia pars est ratio, de mentali, ac vocali enunciatione: cum hæc sit illius signum, sed vocalis non est una vox simplex, sed cōposita ex multis tempore voce significante rem, quæ p̄dicitur, & ex altera significante rem, quæ subiicitur, atque ex verbo; ergo enūciatio mentalis, non erit unus simplex conceptus, sed cōpositus ex multis simplicibus, videlicet ex conceptu representante p̄ficiatum, & ex representante subiectum, & copulam, neque aliud videtur intelligibile.

Probat. 2.

Secundo: conceptus sumit suam simplicitatem, aut compositionem à re, per eum naturaliter representata, sicut, & vox à re significata, ex impositione, sed res representata per propositionem mentalem est composta ex multis simplicibus, videlicet ex homine, & albedine, de eo enunciata; ergo mentalis enūciatio composta quoque erit ex multis, conceptibus simplicibus carundem rerum. Et confirmatur: quia p̄diciatum, & subiectum aliquo modo sunt opposita, vt constat in his propositionibus: homo non est non homo, & album non est nigrum; ergo implicat contradictionem per unum simplicem conceptum representati, sed representantur per enūciationem mentalis; ergo illa non est unicus, ac simplex conceptus, seu qualitas mentis, sed composta.

Confirm.

Postremo id est discriminis inter hominem, & Angelum, quod iste non intelligit componendo, nec dividendo, sicut nec discutitur utitur, sed unico intuitu: unicoque, ac simplici conceptu seruit in totam compositionem, atque in totum discursum a nobis constituum: itaque quod nos per plures conceptus, ille per unum, ac simplicem intelligit: quod nos plures conceptus simpli-

Probat. vte.

ces in formam propositionis redigentes, p̄stamus, ille unico ac simplici: nos p̄dicatum, & subiectum huius propositionis, homo est albus, per plures species, ac per plures conceptus simplices percipi mus, ille vero unico, ac simplici, quo absque dubio totam propositionem à nobis fabricatam intelligit; unde sit enunciationem talen, apud illum simplicem qualitatem esse. Cessaret igitur hæc differentia à cunctis positatis etiam nos unico ac simplici conceptu apprehendetemus tandem enunciationem vocalem, unico ac simplici conceptu iudicatio apprendetemus p̄diciatum convenienter subiecto, hoc est enim admittendum, si adiuviamus simplicem qualitatem esse mentalem nostram enūciationem: & non minus simpliciter, nec minus perfecte intellegemus, quam Angeli; quod absurdum ut fugiamus fatendum est, ex multis conceptibus, aut qualitatibus, quibus mediis diuersas res percipimus esse compositam. Et confirmatur, quia complexum, & incomplexum, non solum in voce darur, sed etiam in mente: At enūciatio quid complexum est; ergo vere datur complexa in mente, atque adeo non qualitas simplex, & ita tenet ex modis interpretibus Aristotelis non pauci.

Opposita sententia simplicem qualitatem esse affirmans.

SIMPLICEM nihilominus qualitatem. **53.** **Sic opinantur Soro 2. lib. summul. cap.**

5. Doctor Tolet. 3. lib. de anima. q. 19.

& videatur colligi ex D. Thom. 1. p. q. 12. artic. 9. ad primum, vbi sic loquitur. **Aliqua potentia cognoscitua sunt, que ex speciebus primo conceptus alias formare possunt, sicut imaginatio, ex preconceptis speciebus montis, & ari, formam speciem montis aurei, & intellectus ex preconceptis speciebus generis, & differentiae formationem speciei, &c.** His verbis ostendens, superiorum potentiarum virtutem, vt phantasie, aut imaginationis, & intellectus, que geminas habent operationes, simplices, & compostas: ita vt per simplices, quasi minutissimas res simplices percipient, singulas per species singulas: non secus ac potentias inferiores: per compostas vero simul plures, & per unam aliquam speciem. Itaque secundum has operationes, non solum inferiores potentias superant,

Emiser-
superiori-
potentiam.

rant, sed semetipsas, in ordine ad simplices operationes consideratas, in quārum vnam aliquam speciem sibi formare possunt id totum representantem, quod per multas representatur inferioribus potentiss, & sibi metipsis quantum ad simplices operationes.

Ehuius eminentia duplex est ratio, vniuersalis vna, particularis altera. Vniuersalis ratio est, quia vniuersaliter verum est vnitate in superioribus, quae in inferioribus sunt dispersa, quemadmodum in sole vniuersitate continentate, atque operari potente, quidquid multis, ac diversis continent, & operari possunt aqua & ignis: pari ergo ratione, in potentiss superioribus vnitam esse virtutem, quam inferiores habent, quasi dispersam censendam est: ita ut sensus communis vniuersa virtute possit percipere, quidquid diversis possunt quinque sensus exteriori. Ratio vero particularis est, quia superiores potentiae, sicut causae duobus operantur modis: uno quidem quasi per inferiores limitatae, quo pacto limitatum habent effectum, sicut inferiores ipsae, vt sol cōcurrent cum homine ad generationem; non nisi hominem operatur: alio modo per se, & absque tali limitatione, vt dum sol per illuminationem, aut influentiam, calorem simul, frigitatem, & plures alias producit qualitates in diversis subiectis: & pari ratione potentiae dum operatur quasi per inferiores limitatae, hoc est, circa obiectum, nondum a se perceptum, sed ab inferioribus propositum, hinc ita tam operationem habent: non secus, ac ipsameri inferiores sigillatim percipientes obiecta singula: videlicet per singulas species, & dum absque tali operantur limitatione, circa obiectum quidem, non ut immediate inferiore ministerio propositum, sed ut iam a se perceptum, per earundem ministerium vniuersaliorum habent, ac nobiliorem effectum, & modū particularem operandi inferioribus potentiss non alligatum. Per primā itaque operationem inferioribus conformantur, quācum ad modum operandi, & sigillatim res percipiunt per species singulas: in secunda vero superiorem potius virtutem ostendunt: nam vniuersa cum sit, quidquid multis operationibus successivè percipiunt ab inferioribus, si nul percipit & consequenter per unicam speciem quidquid illæ per plures, nam per qualitatæ, & extensiones speciei, quæ est principium operationis, qualitas, & ex-

Duplex ra-
tio huius e-
minentia.

Secunda ra-
tio.

58.

tensio eiusdem operationis sensatur.

Et hanc doctrinam veram esse in phantasia, vel imaginativa potentia, nemo amittit, quæ interiotibus potentiss conformatur, in simplici operatione, per vnam, non nisi vnicum obiectum simplex percipiens, atque etiam per vnam speciem, sed in operatione composita, non solum eas, sed semetipsa simpliciter operantem excedit, cura per vnam multa simul sensibilia percipiat, cuius operationis principium est vniuersa etiam species, quam ex particularibus, quae simplicibus operationibus principium dederunt propria virtute formar, vt ex speciebus montis, & auri, speciem vnam montis aucei, ac propereæ cōposita species vocatur, quia ex multis simplicibus formata est, cum tamen in se simplex sit qualitas, & si imaginativa potentia, quia inter sensituas superiori, hanc virtutem omnes concedunt, non poterit profecto denegari intellectui, qui quasi suo sibi iure vendicat supremum inter omnes cognoscituas potentias locum, ac dignitatem: habebit igitur virtutem eliciendi operationes simplices, per immediatam propositionem obiectorum, ab inferioribus potentiss; in quibus proinde eis cōformabiliur, minutatim obiecta intelligens, sicut propounderunt, nempe singula per species imprecisas, atque expressas singulas: habebit etiam virtutem eliciendi operationes compositas, per quas multa simul simplicia obiecta cognoscatur: nou iam modo operandi inferiorum potentiarum alligata, sed specie, vna ex multis simplicibus propria virtute formata, per quam multa obiecta simplicia, sub ratione vniuersi compositionis, sibi representantur, vt vnam videlicet complexum, vna nō definitionem (vt exemplo D. Thom. vnamur) vel vnam certè enunciationem constituant: itaque totum hoc complexum, ho. no albus, integrum hanc definitionem animal rationale, ac enunciationem integrum, ho. no est risibilis, vniuersa species expresa representari intellectui cōfendū est, cōposita quidecim, in quantu ex multis simplicib. formata, sed in se absque dubio simplici, & hæc est virtus comprehendendi, & dividendi, quam intellectui nostro cōcedunt oēs: hæc etiā operatio, p. r. quā talē specie sibi format, cōposita vocatur, hæc demū species formata integrā cōpositionē, aut enunciationē representans vocatur, & est propositionis mentalis apprehensio, aut indi- 60.

catiuia, iuxta viiusque operationis conditionem, & hæc sunt præcipua huius sententia fundamēta, quam deinde confirmare possumus.

Vtima ra-
dio.

Nam tota definitio, toraque enunciatio habet modum viiūs obiecti: percipitur per viam operationem, que vocatur apprehensio, aut indicium, ergo repræsentatur per vinicum conceptum, non subiecti, aut prædicati, quia conceptus subiecti, aut prædicati, non nisi rem simplicem repræsentat; ergo totius compositionis, quemadmodum singulas partes domus per operationes singulas, singulique concepius percipimus, sed totam ipsam domum viiueras includentem, per viam totalem conceptum: per viam ergo, totam enunciationem, que duabus de causis, (illis quidem extrinsecis) composite vocatur; prior est, quia ex multis simplicibus formatus: posterior quia rem compositam, repræsentat, sed in se, ac secundum se simplex est, & qualitas simplex vocari debet: quemadmodum iudicium nostrum, & apprehensio compositarum operationes vocatur, quia circa totam rei sunt compositionem, & quod amplius est conceptus Angelicus, & operatio, per quam tandem enunciationem cognoscitur: nam simplices sunt operationes, & simplicissimus est conceptus.

Expenditur utraque sententia, & prius tanquam magis doctrina D. Thoma & mensura enunciationis natura consona prefertur.

VTRAQVE opinio proposita, & corroborata innititur planè modo intelligendi nostro, ex quo procul dubio d'pender huic rei veritas: diu: statim via incedunt; nam posterior, similem efficit modum intelligendi nostrū Angelico, cum velit per viam simplicem speciem expressam totam nos enunciationem apprehensam, vel iudicatam intelligere, sicut integrum repäsentatur, per viam illam speciem, & hoc est non esse compositam qualitatem, sed simplicem: at sententia prior non tantum intellectui nostro tribuit, nec modum intelligendi Angelicum ei concedit, sed longe inferiorem: ita vt neque viam simplicem speciem expressam formare valcat, integrum enunciationem repræsentantem, nec ex con-

sequenti per viam, sed per plures eam intellegat, vel certe per viam cōpositam ex duabus, aut tribus simplicibus: quodsi ita sit, non erit simplex qualitas, sed composita pluribus, & vere in hoc est positura tota difficultas, & iste est huius controversie status.

Mihi quidē (vt verum fatear) magis semper placuit prior sententia, quod modus noster intelligendi, nequeat attingere Angelicam perfectionem expostam, nec enunciationem exprimere, que sit simplex qualitas, sed vere cōpositam ex conceptibus diuersis prædicati, & subiecti: non secus, ac vocalis ex multis vocibus composta est. Quam sententiam repertio apud doctissimum P. Gabriele Vazquez nostrā Societatis, tom. 2. 1. par. dis. 13. cap. 3. & arbitror expressam esse à D. Thos. 1. p. quæst. 5. artic. 4. ad primum hisce verbis. Non qualiterne multitudine intellectuum compositionem causat, sed multitudine intellectuum, quærum viam attribuitur alteri. Quibus ratione sat efficacē indicat, ex proprio, ac naturali modo intelligendi nostro desumpta. Etenim si homo enunciationem, ex multis intellectibus, seu conceptibus, viam attribuens, alteri constitut: non nisi mentalis erit: quæ ex conceptibus repræsentantibus res construitur, sicut vocalis ex multis vocibus, sed diversi conceptus, sunt diversæ qualitates: ergo mentalis enunciatio non erit qualitas simplex, sed composita, ex multis simplicibus qualitatibus. Probatur secundo, ex compositione ipsa, atque ex modo componendi: enunciatio enim qualibet, siue sit vocalis, aut mentalis, compositio est, aut divisionis, sicut affirmatio, aut negatio: affirmativa enim compositio dicitur, & negativa divisionis, sed componere viam cum altero, aut illud de eo affirmare, & rursus viam ab altero dividere importat multiplicatem: ergo enunciatio mentalis, in qua id necessario repertur, ex pluribus erit qualitatibus composita, & non simplex: cum in simplicibus non sit viam, & alterum: modus etiam componendi per attributionem viam ad alterum, idem conuincit: cum multiplicitem necessario presupponat.

62.

Sed probatur tandem ex enunciatione vocali: nam voces significant res mediis conceptibus, & iuxta modum concipiendi imponentis, ad eos significandos fuerint impositæ, sed enunciatio vocalis non est simplex.

2. Argum.

plex, sed cōposita ex multis, ergo nec mentalis erit simplex conceptus, sed ex multis compositus; quod praeferim necessarium probatur, ubi extrema propositionis sola ratione distinguuntur, ut homo, & animal, que distingui repugnat, nisi diu: si conceperis de veroque formētū: dum ergo vnam de altero enunciāmus in mente, enunciātionem ex conceptibus veriusque componimus, quare nequit esse simplex qualitas enunciatio.

*Argumentis oppositoris partis obviām
itur.*

Testimo-
niū D. Tho.
explicatur.

NEC difficile est, argumenta posterioris sententiae diluere: nam & si admittamus phantasiam, & intellectum habere virtutem cōficiendi vnam speciem ex multis, vt D. Thom. docet, & experientia confirmat, non tamen per modum attributionis vnius ad alterum, nec per modum affirmationis, aut negationis, quod omnino necessarium est ad enunciātionem constitutam, sed in quantum simplici quodam verbo, aut specie expressa exprimere valent: totum, quod per plures impressas representabatur: nihil tamen attribuendo alteri, sed per modum simplicis operationis.

Diluētur
extera ar-
gumenta.

63

Cetera vero argumenta, eminentiam intellectus supra sēcūtiās potentias opponunt: & rufus similitudinem eius cum intellectu Angelico. Primum. vero. difficultate carcer, cum hæc eminentia in multis aliis cernatur, & in modo adhuc iudicandi, aut apprehendendi enunciātionem cernitur, quia ceteræ potentiae iudicium per attributionem vnius ad alterum non attingunt: imo neque apprehensionem compositam, sed simplicia dum taxat apprehendunt, & ad summum per modum simplicis operationis, speciem expressam eliciunt, representantem totum illud, quod per multas simplices impressas representabatur: nihil proslus componendo, aut diuidendo: vt de phantasia admittimus. Quod vero additur, virtutem in inferioribus dispersam debere esse in superioribus vnitam, verum est, accipiendum tamen intra proprium ordinem, ac perfectionem; quo pacto in intellectu reperitur, quasi collectum, quidquid in cunctis potentiis sensibiliis sparsum est, ex quo non beat colligi: ut

Questio IIII.

148

cum posse integrā enunciātionem, per vnam simplicem speciem expressam apprehendere, vel indicare: nam hoc excedit planè mensuram propriæ perfectionis, & Angelorum proprium est; nec ab intellectu nostro attigi potest, cuius ratio est, quia illi non intelligunt componendo, ac diuidendo, sed absque attributione vnius ad alterum simplici notitia cognoscunt ei conuenire, quod nos nisi per plures, ac diuersos conceperis cognoscere non possumus; quos attributio, atque etiam compositione, & diuisio necessario presupponunt. Et hinc est, quod tota enunciātio representatur illis per vnam, ac simplicem speciem: nobis vero non nisi per plures, aut per vnam ex pluribus compositam, vt in discursu constat, qui perplures species cōpositas nobis representantur; illis vero per vnam simplicem: quia discurrendo non intelligunt, hoc est, vnum deducendo ex altero, sicut nos, sed simplici intuitu causam, & effectum contemplantur, cognoscentes simul, quod causa eius sit.

QVAESTIO. V.

*An enunciātio genus sit ad affir-
mantem, & negantem.*

Ad partes subjectivas enunciātionis, *Explicatio-*
iam pertinet controvērsia hæc: nam *tituli qua-*
tales sunt species respectu generis; *stionis.*
quarimus ergo: an affirmans, & negans sint species enunciātionis, & ita diuisio enunciātionis in eas genera sit, ac dum animal diuidimus in hominem, equum, & leonem.

*Diversa referuntur sententia, & affirma-
tiva questionis pars prefertur.*

HANC questionem retigit D. Thom. in commentariis huius loci: referens Alexandri sententiam putant sequiuocam esse enunciātionem ad affirmationem, & negationem comparatam, vel ad summum analogam; ideo censei in hæc duo membra diuidi, tanquam sequiuocum, aut analogum in diversi significata, aut analogata, quam sententiam fecuti sunt Philoponus 1. lib: de posteriori resolut. cap: 21. Aſpasius, & Burana 1. li. de priori resolut. cap: 1. Eique ansam videtur tribuisse Aristot. cap: 3. capite.

capite præsenti sic loquens : *Eft autem una prima oratio enunciationis affirmatio, deinde negatio; quibus verbis enunciationem primo conuenire docet affirmatio, & quasi secundatio negatio, ut etiam i. lib. de post. resol. cap. 21. restatur, sed quod multis conuenit secundum prius, & posterius est analogum; ergo cum gentes æqualiter ab speciebus participetur, analoga est enunciationis ad hæc duo membra comparata.*

a. Argum.

Quod his rationibus comprobatur. Affirmatio ex propria conditione importat compositionem, negatio divisionem: compositione autem ordine naturæ, prior est divisione. Affirmatio præterea importat formam positivam, qua priuat negatio, sed habitus est prior natura priuatione; ergo & affirmatio negatione, analoga, ergo erit communis ratio enunciationis, respectu veriusque.

a. Argum.

Secundo. Negativa dicitur ex additione ad affirmatiuum, quam proinde secundum ordinem naturæ præsupponit: nam non est aliud negans propositio, quam affirmans addita negatione, ex quo etiam habetur simpliciorem esse affirmatiuum, & ex vitroque intentum, quod sit prior, atque adeo quod non sint enunciationis species, sed quasi diversa significata, cuiusdam æquivalenti, aut analogi.

a. sentent.
M. Soto.

Magister Soto. 2. lib. sumptuarum, affirmationem, & negationem diuersas qualitates enunciationis esse arbitratur, sicut albedo, & nigredo, sunt diuersae qualitates corporis, & ideo enunciationem in affirmantem, & negantem diuisam esse ab Aristot. tanquam subiectum quoddam in diuersa accidentia, ut corpus in album, & nigrum; cuius sententiam hoc argumento probare possumus; accidens est quod ad est, & ab esse potest subiecto, salua eius essentia, ut Porphyrius docuit cap. de accidenti, sed ita se habent respectu enunciationis affirmatio, & negatio, ergo sunt accidentia eius: probatur minor: eadem propositio immutata transiit, de affirmativa in negatiuum, atque etiam de negativa in affirmatiuum; ergo salua eius essentia hoc ei accidit: exemplo uobis esse potest haec enunciationis; homo est albus, cui si negationem adiunxeris, efficiunt negans, & si additam negationem absoluenter affirmans redditur, & tamen eadem semper est secundum substantiam; cum idem praedicatum, & subiectum habeat, non ergo variatio-

66.

subiectum.

Probatur. Magister Soto. 2. lib. sumptuarum, affirmationem, & negationem diuersas qualitates enunciationis esse arbitratur, sicut albedo, & nigredo, sunt diuersae qualitates corporis, & ideo enunciationem in affirmantem, & negantem diuisam esse ab Aristot. tanquam subiectum quoddam in diuersa accidentia, ut corpus in album, & nigrum; cuius sententiam hoc argumento probare possumus; accidens est quod ad est, & ab esse potest subiecto, salua eius essentia, ut Porphyrius docuit cap. de accidenti, sed ita se habent respectu enunciationis affirmatio, & negatio, ergo sunt accidentia eius: probatur minor: eadem propositio immutata transiit, de affirmativa in negatiuum, atque etiam de negativa in affirmatiuum; ergo salua eius essentia hoc ei accidit: exemplo uobis esse potest haec enunciationis; homo est albus, cui si negationem adiunxeris, efficiunt negans, & si additam negationem absoluenter affirmans redditur, & tamen eadem semper est secundum substantiam; cum idem praedicatum, & subiectum habeat, non ergo variatio-

Peribermensis. 150
ture essentialiter, sed secundum diuersas qualitates.

Communis tamē sententia profiteatur diuersas esse species affirmantem, & negantem, sub genere enunciationis; quam tenuerunt tota. 67.
nō solum antiquiores interpres, Porphyrius, Ammonius, Boetius, ac Simplicius, in expositione huius cap. quos D. Thom. ibidem secundus est, sed etiam moderni, ut Lutaniensis, Sufianus, Lemosius in his commentariis, & Doctor Tolci. quest. 2. & ita est omnino tenendum.

Fundamentum præcipuum huius sententiae; ni ego fallor illud est, quod superius de essentia enunciationis agentes stabiliter reliquimus: tempe, primum concepimus, in quo eius essentia posita est, non esse alium, quam unum de altero enunciare; à quo eminat, ut veritatem, aut falsitatem continet; unum autem de altero enunciare contingit per affirmantem, aut negantem; ergo intrinseca, absque dubio sunt membra, in qua dividitur enunciationis secundum effectum, quod est esse species illius.

Probatur. Enunciationis in communi prædicatur quidditatim, de affirmativa, & negativa specie differentibus, ergo est verum veriusque genus. Probatur prior pars antecedentis, nam veræ sunt prædicationes istæ, affirmativa est enunciationis, negativa est enunciationis, quarum prædicatum cum sit commune, erit absque dubio superior, & quidditatum. Nam quid magis essentialis, potest esse utrumque, quam unum de altero enunciare. Probatur deinde posterior pars, quod essentialiter inter se distinguantur. Affirmans enunciationis, importat ex propria conditione compositionem, aut uniuersitatem prædicati cum subiecto; negans divisionem, aut separationem ab eo, que sunt rationes formaliter diuersæ, atque adeo essentialis differentiae, viuore ex propriis modis enunciandi desumptæ, constituant ergo diuersas species sub eodem genere.

68.

Notabile rnicum pro argumentorum solutione.

PRO solutione autem argumentorum **Note.**
adnotandum est illud, quod optime docuit Tolet. affirmationem, his modis

dis esse priorem negatione, repudium, & secundum argumentum a nobis propositum affluit. Primo simpliciter, nam cum negatio sit, ex affirmativa aliquo super addito, maiorem compositionem, quam illam importat. Secundo cognitione, nam per affirmationem cognoscitur negatio. Tertio significative, significat enim affirmationem esse, negatio, tamen non esse, esse autem prius est ordine naturæ, non esse, cum negatio cuiuslibet fundatur, supra esse eiusdem positionum: & idcirco hoc illam semper precedat. Quarto perfectione; cum entitas positiva per affirmationem significata sit perfectior negatione: prior denique est ad modum operandi intellectus comparata: nam intellectus prius componit, quam dividat, & affirmatio compositionem, negatio divisionem importat.

V. tum esse altero prius
in dubius
modis.

70.

Axioma
quoddam
explicare.

His autem modis unum esse altero prius, (vt bene adnotauit D. Tho. vbi supra) duplicit contingit: & secundum rationes proprias, quibus constituantur, ac distinguuntur: & secundum communem, quam participant; & primus modus prioritatis in aperto est, quod non tollat uniuocationem requisitam ad rationem generis: nam binarius prius est tertiaro, secundum propriam rationem, & homo cæteris animalis speciebus, & vi uno verbo multa proferamus exempla, de hoc genere prioritatis intelligitur pronunciatum illud ab uniuersis recepimus. *In quolibet genere separare, ut debet unum prius, quod fit ceterorum mensura: unam videlicet speciem multis modis priorem, ac perfectiore cæteris: ita ut per minorem, aut maiorem, n. accessum, aut recessum ab ea perfectiores sint, aut imperfectiores reliqua: ratio huius est, quia talis perfectio prioritatis, non tollit aequaliter participationem generis; aliud est enim communem naturam à multis participatam perfectiori esse, in uno quā in cæteris, aliud inæqualiter esse participaram: perfectius enim magis per differentias perfectiores, sed æqualiter participatur: ostendit utrumque species humana, in qua perfectior reperiatur natura sensu, propter conjunctionem cum rationali: sed non participatur inæqualiter, quia maior ista perfectio non ratione sui, sed differentiæ contrahentis contingit: unde possumus est inter differentias unam esse priorem, ac perfectiorem cæteris, quam communem naturam.*

prius, & perfectius ex parte sua à particulis participari; & iste est secundus modus prioritatis analogiam constituens, & uocationem ad rationem generis requisitam tollens, vt constat in ente, cuius ratio perfectius participatur à substantia, quam ab accidentibus, & quidem ex propria eius conditione: nam prioritas substantiz, & maior perfectio eius, beatitudine perfectiori, absque dubio prouenit, quia modus intrinsecus pese, non addit supra beatitudinem nouum gradum perfectionis.

72.

Satisfactio argumentis dictorum opinionum.

Ad argumenta sententias **E**t haec distinctio ad affirmantem, & negantem enunciationem applicata: argumentorum difficultatem propter prima sententia oppositorum, prorsus tollit: nam omnes illos modos prioritatis (quos affirmanti non possumus negare) habet plane ex parte differentiæ prioris, ac perfectioris: non ex parte communis rationis enunciationis, æqualiter participata ab utraque, quod hoc argumento ostendere possumus: nam in tantum illis omnibus modis prior est, in quantum affirmans, qua ratione sublata, vel certe non considerata, sed communis dumtaxat ab ea abstracta, nullam prorsus prioritatem inuenies: & rursus, si negantem, nō vt tales, sed vt enunciante unum de altero, aut vt yera, vel falsam consideres, invenies, non dependere vel modo ab affirmante, vt tali, quod profecto argumento est, ex parte solius differentiæ prioritatem, aut dependentiam contingere, quam attendens Philosophus, posuit affirmantem, primam vocari enunciationem, absque praedictio uniuocationis, ad rationem generis requisitam.

Quod autem secunda opinio opponit: af. Solvitur Argumenta *affirmationem, & negationem esse qualitates enunciationis, negandum est in sensu accidentiali, sed eo modo potest admitti: quo differentias essentiales dicuntur qualitates generis: nam cum sint quasi essentiales forma, & omnis forma importet quandam rationem communem qualitatibus, in quale dicuntur prædicari, non absolute, sed cum illo addito in quale quid: ostendente rationem qualitatis, non propriam, à qua constitutur prædicamentum qualitatis, sed in cunctis reperiam generibus, ac prædicamentis, & ideo:*

& ideo communem, quam proinde essentiam
lem vocant.

Soluitur 1.
& argument.

74.

Aliud argumentum distinctione soluen-
dum est: nam quod affirmativa enunciatio,
eadem permanens in negatiua mutetur:
duobus modis intelligi potest, materialiter,
aut formaliter. Et primo modo eadem per-
manent, nequaquam secundo: permanere
autem materialiter eandem, non est aliud,
quam non mutare materiale predicatum, &
subiectum, sed cum mutetur modus enunci-
andi per attributionem, vel remotionem e-
nunciationi intrinsicis, ut probavimus: mu-
tarur plane enunciatio ipsa formaliter in al-
teram speciem: vnde sit negationem, & af-
firmationem, non esse accidentales, sed es-
sentialis differentias, cum salua essentia e-
nunciationis mutari, haud quaquam con-
tingat.

QVAESTIO VI.

*An enunciatio, sit genus ad sim-
plicem, & compositam.*

Explana-
tio titul. 6.

Prior diui-
sio enuncia-
tionis.

75.

Posterior
diuisio.

HAEC est altera diuisio, quam Aristoteles hinc verbis proposuit. *Est etem una oratio enunciatio que unum significat, vel coniunctione una, plures autem, que plura, & non unum vel non unita.* Per eam, que unum significat simplicem intelligens, atque uniuocis terminis constantem: vnde duplē diuisione eisdem sere verbis clausit: prior est enunciationis simplicis, in una, hoc est unum significanti, & plures, que plura significar, & ideo non una, sed multiplex est, vt canis est substantia: licet vox una sit, tres continet valde diuersas; nempe canis latrabilis est substantia, sydus est substantia, & pisces est substantia; & de hac diuisione nemo ambigit esse analogam, cum æquiuoca enunciatio, non sit una nisi solo nomine, imo neque sit enunciatio, sed enunciations. Posterior diuisio est enunciationis uniuocis, in simplicem, que vocari solet categorica, hoc est praedicaria, in qua unum de uno enunciatur: vt homo est animal; & coniunctione unam, quam vocant non categoricam, quia pars eius proxima, non sunt praedicatum, & subiectum: & ideo neque unum in ea proxime de altero enunciatur: sed hypotheticam, aut coniunctionem;

quia multas continet enunciations coniunc-
tione unius, ut homo est albus, & equus
est hinibilis, & ideo vocat eam Aristotel.
unam coniunctione. Qualitas igitur huius
diuisioneis in controversiam vocatur: vide-
licet an uniuoca sit, atque adeo tanquam ge-
nus dividatur enunciatio in hæc duo mem-
bra, vel certe, ut analogum in diuersa ana-
logata.

*Duae sententiae referuntur, & eorum
fundamenta.*

TEMPLICEM de hac te sententiam in-
venio. Prima tenet esse diuisionem
genericam: probatque ex definitione Probat.
orationis uniuoce competenti simplici, atq[ue]
compositæ, ac tanquam diuersis speciebus
eiusdem generis, quod & nos ex multorum
interpretum sententia, tanquam probabilius
secuti sumus; erunt igitur diuersæ species
orationis, ergo etiam diuersæ species
enunciationis. Probatur sequella nam que
uniuocè conuenient sub genere superiori,
necessæ est etiam uniuocè conuenire sub præ-
dicato inferiori: vt si duo animalia diuersa,
uniuocè conuenient sub genere viviæ, ne-
cessæ est sub animali etiâ uniuocè conuenire:
enunciatio autem est prædicatum quidditatiæ
contentum sub oratione; ergo cum sim-
plex, & composita sint diuersæ species ora-
tionis, & conueniant sub enunciatione, uni-
uocæ erit conuenientia, itque adeo genericæ,
cum per diuersas rationes formales simpli-
cis, atque compositas separantur.

Secundo significare veritatem, aut falsitatem, quod est enunciationis essentia, aut cer-
te, quasi eius proprietas conuenit uniuocè simplici, & compositæ: ergo enunciatio erit
etiâ uniuocæ respectu vniuersaliter, atque adeo
ut genus Probatur antecedens: quia enunciatio
composita simpliciter est vera, aut falsa; ergo simpliciter est enunciatio: non ergo
analogicæ, sed uniuocæ cum enunciatione sim-
plici. Hanc sententiam tenet Magister Sot.
2. lib. summ. cap. 6. quem sequuntur Mer-
cat. in argumentis sed contra, 2. lib. summ.
oppositis, & Pater Franciscus Suatex, in scri-
ptis huius cap.

Secunda opinio, quotundam moderno-
rum accidentaliter solum differe sentit, Probatur
tanquam magis, & minus compositum:
quem-

quemadmodum in genere artificiali distinguuntur parietes, & tota domus; simplicem namque enunciationem, aiunt, quis dubitet esse compostam, sed quia non componitur ex multis enunciationibus, sed solum ex subiecto, praedicato, & copula; tanquam ex partibus simplicibus vocatur simplex; quemadmodum nomina ex syllabis composta simplicia appellantur comparatione eorum, que ex multis nominibus constant, sed nomen simplex, & compositum non distinguuntur species, sed solum accidentaliter; ergo nec propositionis simplex, & compositum.

Secundo. Enunciatio categorica composta ex altera, accidentaliter solum differt ab ea, quae ex nomine, & verbo componitur, ut constat de his; homo est animal, & homo, est animal, est vera enunciatio: proprieas, quod solum differunt, ut magis, & minus compositum; ergo non plus differt enunciatio composta ex multis, ab ea, quae ex una componitur, vel certe ex nomine, & verbo; Sexu hanc sententiam divisione enunciationis, de qua præseus controvergia procedit, nec generica erit, nec analoga, sed subiecti in accidentia; quemadmodum si nomen, aut verbum diuidatur in simplex, & compositum.

Tertia sententia D.Thome superioribus anteponitur.

D Thomas
Boet Am.
monius, To
ler. Matis
Beccanous.

POSTREMA sententia analogam facit enunciationem, ac divisionem eius in praedicta membris; quam sustinent, non solum antiquiores interpres, Boetius, & Ammonius, in commentariis huius cap. & cum eis D. Thomas, opusc. 48 cap. 6. sed etiam moderni, S. Janus, Tolent. & Masius, ille quiescit. 2. iste quiescit, & haec est longe probabilius, & magis doctrinæ Aristot. sententiae, qui simplici vocat unam propter significatum unum: compositam non nisi coniunctione valet; quasi dicat simplicem esse unam si impliciter, compositam, non nisi unam secundum quid.

Quod autem probabilius sit, hac potissimum ratione ostendo, nam enunciatio est oratio unum de altero enuncians, sed haec ratio competit simplici per se primo, complicita vero non nisi ex participatione eius; etio analogie; probatur minor: nam simplex sit, in qua praedicatum enunciatur de

Pars Posterior.

subiecto: composita vero nihil de alio enunciatur, nec formam enunciandi habet, sed ex eo solum vocatur enunciatio, quia simplices claudit coniunctionem unitas, in quibus unum de altero enunciatur, & ideo dicitur coniunctione una; quasi coniunctione enunciatio; ergo solum habet modum, ac rationem enunciationis propter simplices, quas coniunctione proprias partes efficit.

Secundo. Veritas composite, pender intrinsecis ex veritate simplicium, vel certe ex eorum causalitate, vel consecutione. Primum constat in copulariua, ac disiunctiu; secundum, in causal, & conditionali; ergo veritatem habent participatam à simplici, quare non erit enunciatio uniuoca comparatione triusque.

Postremo una species non componitur ex altera formaliter, sed hypothetica enunciatio componitur ex simplicibus formaliter, hoc est ut enunciationes simplices sunt, in quibus praedicatum enunciatur de subiecto, & in quantum sunt vera, aut falsa; nam quilibet sublatro, nequaque pars illius esse possunt; ergo non sunt species enunciationis, nec enunciatio genus ad illas: componitur quidem numerus ex numero (vi exemplo id confirmemus) ut ternarius ex binario, non tamen formaliter: nam eo ipso quod terria vultus binario additur, definit esse binarius, formam amittens, & solum remanet materialiter in ratione duarum unitatum, sed enunciationes simplices conueniunt ad compositionem hypotheticae, retentis absque dubio propriis rationibus formalibus enunciandi unum de uno, propriam etiam veritatem, aut falsitatem: nihil enim horum amittunt, ex eo, quod coniunctione valet; ergo secundum p. optias rationes formales eam componunt, quod certe repugnat speciesbus. Et his rationibus probatur nostra sententia, aduersus priuam. Sed probatur iam quod non different solum, ut magis, & minus compositum, & ideo accidentaliter, aduersus secundam, sed modo etiam formaliter enunciandi, cum si nplex ab intrinseco habeat formam enunciandi, qua caret certe composta, cuius forma potius consistit in vaione simplicium, vaione de altero enunciantium, quam in modo enunciandi, quem proinde non habet, nisi ex participatione, ac propterea vocatur ab Aristotele non unam propter vaionem significauit, sed

L p:opter

propter coniunctionem quod nō contingit
in his, quæ solum accidentaliter distingui-
tur per maiorem, aut minorem compositi-
onem, ut in exemplis pro eadem sententia
adductis facile constare potest: nam per se
primo paries est ens arte factum, sicut do-
mus, quanquam ad illam ordinatur.

*Fundamentis aliarum opinionum
respondetur.*

Ad argumentum

NVNC argumentis utriusque senten-
tia satisfacere oportet. Ex priori ar-
gumento primæ sententiae, damus
enunciationem simplicem, & compositam
uniuocè conuenire sub genere orationis, tā-
quam duelas species eius: negamus tamen
inde fieri, ut sub enunciatione eodem modo
conueniant; cuius ea ratio est, quia enumi-
catione longe perfectior est oratione; quam
perfectionem, ex se nō attingit oratio com-
posita, sed ex participatione simplicis, licet
ex se attingat perfectionem orationis; vnde
licet uniuoce sub oratione conueniant, mi-
nime sub enunciatione: & licet huius rei ex-
emplum, in rebus naturalibus difficile inuenia-
tur, quia earum natura, non est ita variabili-
lis: bene tamen in eisdem rebus arte factis,
quales sunt oratio, & enunciatio: nam uni-
uoce conuenient sub genere relationis, rati-
onis individuum, & species, sub predicabili
vero, quod est quasi genus inferius, non nisi
analogice: nam cum individuum de uno so-
lo prædicetur, hoc est, de se ipso, analogice
prædicta: ut, quemadmodū prædictio iden-
tifica analogice vocatur talis.

258.

Ad secun-

do: ratione, de eisdem enunciationibus
coniendum est, quantum ad veritatem, &
falsitatem, ut secundum argumentum sol-
uat: nam simplex ex se, hoc est, absque de-
pendere a composite, verum, aut falsum
significat, composta velo, non nisi per in-
trinsecam dependentiam à simplici, eius-
que participationem, ut superius probau-
imus: Analogice igitur, etiam sub con-
iunctione veritatis, aut falsitatis conue-
niunt.

Ad argumentum

secundæ opinionis, re-
spondendum est negata similitudine, inter
nomen simplex, & compositum, ex una
parte, & orationem simplicem, & compo-
sitam ex altera: nam compositum nomen,

259.

non dependet à simplici, nisi materialiter:
oratio vero composita, cuam formaliter
à simplici dependet, hoc est, in quantum
tali; eam siquidem composita eodem modo
enunciandi: eademque veritatis, aut
falsitatis significacione retenta, quod non
contingit in nominibus: nam die: sam-
longe significacionem habet nomen com-
positum à simplicibus, quæ in cōpositione
propriam significacionem, vel proprium
sakem modum significandi amittunt: &
hoc est materialiter solum concurrere ad
compositionē. Falsum igitur est, quod pre-
supponit hæc sententia solum differe orationem
simplicem, & compositam, secun-
dum maiorem, aut minorem compositionem,
neque est simile, quod afferatur de enu-
ciatione simplici, ex altera composita, cum
materialis sit solum, talis compositio, &
materialiter accipiatur enunciatio, ex parte
subiecti, aut prædicati posita: compositione
autem hypotheticæ enuaciationis ex sim-
plicibus, formalis est in hoc sensu, quod ad
eam componendam, secundum proprias
rationes formales concurrunt.

D I V I D I T U R E N V N C I A T I O-
iuxta quantitatris notas: enunciationum op-
positiones assignantur, circaq; ipsarum veri-
tatem, ac falsitatem regula tradudentur, ac
que sit una affirmatio, vel negatio.
determinatur.

C A P V T Q V I N T V M.

QVONIAM autem sunt hæc quidem
verium uniuersales, illæ vero singu-
lares, &c..

T E X T V S . E X P O S I T I O.

CAPVT hoc quasi continuatio prece-
dentiæ est, in cuius extrema parte ce-
pit Aristot. agere de contradictione
inter ennunciationes reporta, sub communis
quidem ratione solum importante affirma-
tionem, & negationem eisdem prædicati,
de eodem subiecto, qua explicata, prosequitur
nunc speciales modos oppositionis. Est
autem transmembra totius capiti diuisio: nam
pp. 1000.

primo divisionem ultimam enunciationem apprime necessariam praemitis: deinde infer modos oppositionis: ac tandem prescribit regulas, quibus in facultate cognoscamus, quoniam pacto se habeant in ordine ad veritatem, vel falsitatem.

Quintus secundum se accidens est corporeum, consequens materiam, & cum inter partes enunciationis subiectum locum materiae teneat, sit ex parte illius, enunciationis quantitatem accipiendam esse, quo supposito duo adnotat.

Primo: omnis enunciatio, sive affirmans, sive negans sit, aut est de subiecto uniuersali, aut particulari: quod hoc argumento probatur; in qualibet enunciatione principaliter enunciatur, una res simplex, de altera: nam voces non enunciantur, nisi in quatuor signa seruum, sed rerum simplicium alia sunt universales, alia singulares ergo qualibet enunciatio aliqua enunciatur de re uniuersali, aut de singulari, unde si de subiecto uniuersali aut singulari esse, & hoc est divisio eius secundum quantitatem. Probat minorem, divisionem illam verum continentem, utrumque membrum definens, uniuersale quidem bisce verbis. Uniuersale dico, quod in pluribus praedicari aptum est. Per aptitudinem autem, & non per actualem praedicationem designatur, quia ratio uniuersalis, non consistit in actu, sed in aptitudine (quam praedicabilitatem vocant.)

D. Thom. **Vel secundo:** ut bene adnotauit D. Thomas, quia multa sunt natura uniuersales non habentes plura individua, de quibus enunciantur, sed habere potentes, quibus proinde actuallu praedicatione de multis non conuenit: bene tamen aptitudo sufficiens profecto, ut uniuersales sint, & appellantur. Singulare vero sit esse, quod non est de pluribus praedicari aptum, sed de uno solo, ut Petrus, vel Iohannes.

Secundo adnotat dupliciter contingere predicatum enunciari de uniuersali subiecto, aut uniuersaliter, quando de quocunque diversis. Quidam enim interpres Boetio antisub eo contentio enunciatur, quod si, dum de quovis, quem refert ipse in commentariis huius eadique signo, aut syncategoremate uniuersali affectu enunciatur, ut si dicamus omnia, contraria significari aliquando ut contra-

non uniuersaliter, ut homo est insitus, homo non est iustus. Tertio, in una uniuersaliter, in altera non uniuersaliter, ut omnis homo est iustus, homo non est iustus: quibus premis singularibus oppositionis singulis assertiōibus explicat. Prior est, si de subiecto uniuersali ali-

quid est, & negative uniuersaliter enunciatur, contraria est virtusq; enunciationis oppositio, ut omnis homo est iustus, nullus homo est iustus: talem autem oppositionem merito vocari ab Arist. contrariam, ait

S. Thomas, quia contraria sunt, quia maxime inter se desunt, atq; secum pugnant, ut

album maxime distat a nigro, & a frigido calidum, unde fit media non proprie esse contraria, nisi per participationem extremorum

ut de mediis coloribus pallido, & fusco, &

vitidi exploratum est. Sed enunciationes, in quibus idem pradicatur de eodem subiecto uniuersaliter enunciatur affirmativa, &

negative, maxime distant, ac secum pugnant,

tum affirmans uniuersaliter ei messe ponat, hoc est quibuslibet individualiter sub eo conten-

tis negans vero nullis, ergo iure vocantur ab

Aristot. contrarie.

Secunda assertio, quando de uniuersali. 1. **Affirmativa.**

quidem enunciamus, non tamen uniuersaliter, ut homo albus est, homo albus non est.

(Homo enim uniuersale subiectum est, sed

non accipitur uniuersaliter, cum non affi-

ciantur signo uniuersali, & ideo non necesse

est praedicatum cunctis singularibus sub eo

convenienti) tales enunciationes af-

firmativa, & negative, non sunt contraria,

imo nec proprie opposita, sed vocari solent

subcontraria, quorum qualibet contrariatur

sub una uniuersali, & ambae sub aliis co-

trariis, ut homo est albus, sub illa affirmante

omnis homo est albus, & homo non est albus

sub illa negante, nullus homo est albus. Addit

tamen Arist. easdem propositiones aliquan-

do, ut contraria significare dicens. Quae au-

tem significantur, esse aliquando contra-

ria, que verba diuersis exponuntur modo à

dicto, aut uniuersaliter, quando de quocunque diversis. Quidam enim interpres Boetio anti-

sub eo contentio enunciatur, quod si, dum de

quovis, quem refert ipse in commentariis huius

eadique signo, aut syncategoremate uniuersali affectu enunciatur, ut si dicamus omnia,

contraria significari aliquando ut contra-

homo est albus, nullus homo est albus. Secundo rite, quia in materia necessaria, atq; remota

L 2 . . . habent

1. Expositio

1. significare dicens. Quae au-

tem significantur, esse aliquando contra-

ria, que verba diuersis exponuntur modo à

dicto, aut uniuersaliter, quando de quocunque diversis. Quidam enim interpres Boetio anti-

sub eo contentio enunciatur, quod si, dum de

quovis, quem refert ipse in commentariis huius

eadique signo, aut syncategoremate uniuersali affectu enunciatur, ut si dicamus omnia,

contraria significari aliquando ut contra-

homo est albus, nullus homo est albus. Secundo rite, quia in materia necessaria, atq; remota

L 2 . . . habent

Relicte ex D. Tho.

a. Exposit.

6. *babent se, ut contrarie, quantum ad veritatem, at falsitatem. Non enim possum stare simul in veritate, neq; in falsitate, sed si una est vera, necesse est alteram esse falsam. Reuicitur tamen hoc expositio a D. Thom. Et merito, quia nondum Aristot. de oppositio-*

enunciationibus. quantum ad veritatem aut.

falsitatem certa factus postea in

extremis parti, cap. non ergo loquitur de hu-

sub contrariis, quantum ad veritatem. &

falsitatem.

Proprieta Porphyrii, Ammonius & Psel-

lus, quos sequitur, & explicat Doct. Tolet. no-

tam ad integras enunciations, quam ad pra-

dicata earum eadem verbareferunt, quasi

dicere voluerit Aristot. aliquando ex parte

predicatorum significari, ut contrarias, ut

cum predicatum negatur subiecto, quia con-

traria ei qualitas inest, ut in his, homo est al-

bis, homo non est aliis, ideo animal albus esse

negari solet, quia est niger. & tunc predica-

ta triusque contraria sunt, id tamen non

semper contingit: nam cum predicata sunt

substantia, et in his: homo est animal, homo

non est animal, non habet locum talis con-

trarietas. Ceterum neque expositio hac pla-

7. *cavit D. Thoma, quia Arist. ait. Non loquitur*

modo de contrarietate rerum, sed enuncia-

tionum, cui addere etiam possumus ratione

predicatio non dicit, necesse propositiones con-

trarias: in: si predicata contraria habent,

equipo non sunt opposita, cum non sint eius-

dem predicatis de eodem subiecto: qui enim

aliquando dicit, haec esse contrarias proposi-

tiones, omnis homo est albus, nullus homo est

niger? Cum potius sint, equipollentes.

b. Expositio
D. Tho. a.

Diversa est expositio D. Thoma, cum Ale-

xandro tenentis propterea Aristotel. has ali-

quando significari ut contrarias, docuisse,

qualicvis subiectum nullo affectatur uniuersali-

te, aliquando tamen ei attribuitur uniuer-

sali, sicut, aliter predicatum: non minus quam

si eo affectetur, respectu sensu propositionis,

quare contraries equipollent, ut in materia

necessaria, & remotis, in quibus tantumdem

valit, sic enunciare, homo est animal, homo

non est animal, et homo est lapis, homo non

est lapis, ac si uniuersaliiter enunciaretur;

uniuersaliiter enim verum est, & ab omnibus

admissum propositionem indefinitam, in his

materiis equipollere inuersali, sed quia

in materia contingentis, non sic evenit:

ideo. Aristoteles, ut contraries aliquan-

do designari protulit, non semper, & sen-

sus iste potius videtur mentem Aristot. at-

tigisse.

Sed quia posset quissimam dubitare circa

propositiones contrarias, qui fieri posse, ut

solum ex parte subiecti se teneat. uniuersali-

tas virtusque, & non ex parte predicati,

quod in affirmativa non distribuitur, sed

confuse sit, cum tamen etiam ex parte il-

lius videatur attendenda: nam cum sit pars

enunciationis principia, ab eactam opposi-

tio desumenda erit. Respondet Aristot. nullo

modo esse addendam uniuersalitatem, ex

parte predicati, quia repugnaret veritati

propositionis, & fieret semper esse affirmati-

ua falsam, ut si dicat omnis homo, est omne

animal, & genus murquam posset vere de

speciebus enunciari: mo neque. ullum super-

rius de inferiori, & quod sumnum est, neque

aquele, siue definitio, aut differentia, & el

etiam propria passio, falsum est enim sic

enunciare, omnis homo est omne rationale,

aut omne risibile, cum sit sensus de quolibet

homine id enunciari posse, pro quo absque

dubio distributur subiectum: unde dicen-

dum esset Perrum, esse omne rationale, &

Ioannem omne risibile, quod est aperte fal-

sum, causam huius rationis adiungit D. Tho-

mas. & optimam quidem, nam cum predi-

catum enunciationis, se habeat tanquam

forma subiecti, & forma determinetur per

materiam, quaecumque pertinet ad quantita-

tem, quia quantitas accidens est, ex parte

materia se tenens, ex parte subiecti, solum

fuit addenda uniuersalitas pro quantitate

propositionis determinanda. & si ex parte

etiam predicationis adderetur, bius efficiat determi-

nationem, hoc est per uniuersalitatem ei adiun-

ctum & per adiunctionem subiecto, quod cum

natura propositionis repugnat, non mirum est:

sciam semper efficiat falsam.

His expeditis, est tertia assertio pro con-

tradicitoria oppositione: quando de uniuersal-

ali subiecto, enunciatur in una q. propostio-

ne affirmativa, & negativa, sed in una uniu-

er, dicitur.

Dubiat:

Respondet:
Aristoteles.

9.

10. *versaliter in altera non uniuersaliter, opponuntur contradictorie: ut omnis homo est iustus, non omnis homo est iustus, nam non omnis tantundem valet ac aliquis non, & bac in secundum a pat. capitū.*

11. *Parte cap.*

12. *Regula pro contra-*
dictoria.

In tertia, regulas prescribit, per quas intelligere possumus, quoniam patto se habeant ad veritatem enunciationes opposita. Et est regula prima, si de uniuersali uniuersaliter omnino enunciemus, qualiter in contrariis contingit, non possunt simul in veritate stare, sed ne cesse est alteram esse falsam, si una sit vera, & ratio est evidēs, quia repugnat idem predicatum inesse subiecto uniuersaliter, hoc est, cunctis sub eo contentis inferioribus, & simul ab eo uniuersaliter, hoc est, a cunctis remoueri, quod continget, si amba ista enunciationes contraria, simul in veritate starent; omnis homo est iustus, nullus homo est iustus: addic-tamen Aristot. particulares contrarias oppositas: posse simul in veritate stare, ut aliquis homo est iustus, aliquis homo non est iustus, eiusmodi enim sic ad contrarias se habent, ex eisdem constitutas extremis, ut affirmativa sit contradictoria, & uniuersalis negatione, & negativa contradictoria affirmativa, & has vocare solemus nos subcontrariis, quasi sub propositionibus contrariis positatis, quod autem simul in veritate stare non repugnet, non est minus certum, cum cōfess posse idem predicatum conuenire alicui singulari contento sub subiecto, & alicui non conuenire, ut Petrus quid sit albus, Ioanne existente nigro; & hoc est ad veritatem utrinque, nam ad veritatem particularis satis est una singularis vera, cum particolare signum non distribuat subiectum, sed illud potius pro uno aliquo singulari, & va-ga determinet.

13. *Regula pro contra-*
dictoria.

De contradictoriis diversam ait esse prescribendam regulam: nam tribus modis se habere possunt. Primo, ita ut utrumque sit de subiecto uniuersali, de quo tamen uniuersaliter enunciatur predicatum in una, & non uniuersaliter altera, ut omnis homo est albus, non omnis homo est albus: Secundo, ita ut sit de subiecto singulari, ut Petrus est albus, Petrus non est albus. Postremo, ut de-

uniuersaliter subiecto, sed in neutra enun-cietur predicatum uniuersaliter, ut homo albus est, homo albus non est. quarum subiectum cum nullo afficiatur uniuersali, nec particulari signo quasi indeterminatum, aut indefinitum permanet, atque indifferens, ut uno, aut altero afficiatur, & propterea cō-muni schola voce appellantur indefinita. Nunc igitur, si primo, aut secundo modo se habeant, nec in veritate, nec in falsitate sta-re simul possunt, quia vera reperitur inter eas oppositio contradictoria, si vero modovul-timo non repugnat, simul in veritate stare, verum namq; utrumque esse potest, & quod homo sit pulcher, & quod pulcher non sit, quod probat Arist. a contrario: nam si unus aliquis homo est turpis, aut deformis, verum erit quod homo sit turpis ergo ex cō-sequenti, quod non sit pulcher:

Sed obicit sibi statim Aristot. nam cum subiectum in his non afficiatur particulari signo, nec determinatur projecto ad aliquod singulare, quare videbatur tantundem va-lere hanc, homo non est pulcher, ac nullus homo est pulcher, & tunc erit quidem vera oppositio contradictoria inter eas, ac si primo, modose haberent, nec simul proinde in ve-ritate stabant.

Obiectio-

13.

Et respondet indefinitam negationem, ne-quaquam significare idem cum negante uniuer-sali, neque eandem veritatem. Probatur primum, nam uniuersalis enunciatur uniuersaliter de subiecto, videlicet nullus homo est pulcher: indefinita vero, homo non est pulcher, non enunciatur uniuersaliter. Probat secundū: nam illa falsa esse potest, hac vera, constat utrumque; si unus saltus homo pulcher non sit: tunc enim falsum erit pulchritudinem a cunctis singularibus remouere: verum autē ab uno aliquo: quod satis est ut indefinita, cuius subiectum non distribuitur, sit vera.

*Afferit tandem Aristot. uni negationi non 13. Regula-
opponi malas affirmations, sed unā, quod probat ratione, & exemplis, ratio talis est, hoc idem quod affirmatio ponit, negatio de-struit, c. i. ex directa repugnat ergo quilibet af-firmatio propriam, atque unicam habet ne-gationem sibi oppositam; Exempla vero in uniuersalibus ac singularibus oppositis pro-*

L. 35 d. scu.:

4. dicit: nam huic, Socrates est albus, contradicit illa, Socrates non est albus. Et huic omnis homo est albus, non omnis homo est albus; vel aequalens, aliquis homo non est albus: atque etiam isti: homo est albus, illa: homo non est albus. Observandum etenim omnino est in specialibus oppositionem generibus, quod ad finem praecedentis capituli in contradictione cunctis communis prescriptum est: nempe idem predicatum de eodem subiecto enunciandum esse, s. a. n. in affirmatione, quam in negatione, nam si aliud predicatum in una, aliud in altera enunciatur: aut si idem de uno in una, & de altero subiecto in altera, cessabis perculdubio contradictione, nullusq; oppositionis modus reperietur.

4. Regul.

Vnam autem affirmationem, negationem unam esse docet que unum habet subiectum & predicatum, hoc est uniuocum, nam si predicate, aut subiecto equivoce constet, non erit una, sed multiplex, probat hoc exemplum, ut si tunica significaret idem, atque due ista voces homo, & equus, non esset una affirmatio hec, tunica est alba, neque una negatio tunica non est alba, sed multiplex: tantundem namque affirmans valeret, ac due iste homo est albus, equus est albus & negativa, tunica non est alba, pro his duabus etiam esset, homo non est albus, equus non est albus. Quare pro una posset esse vera, & pro altera falsa sicut hec: canis est albus. Epilogo tandem colligit uniuersam capituli doctrinam dicens. Quod igitur una affirmatio vni negationi opponatur contradictione, & que sunt haec, dictum est; & quod contraria aliae, & que sunt illae, dictum est, & quod non omnis vera, vel falsa contradictione, & quare, & quando vera, vel falsa,

QVO PACTO IN FVTVRIS
contingentibus, contradictionis regula
veritatem habeat.

CAPV T S E X T V M .

1. **I**N his ergo que sunt, & que facta sunt, necesse est affirmacionem, vel negationem etiam esse, vel falsam, &c.

EXPLICATIO TEXTVS.

Presens caput exceptionem, quandam illius uniuersalis legis continet pro contradictionia oppositione late, videlicet quod ex enunciationibus inter quas versatur, una est vera, & altera falsa.

Vt autem institutum Aristot. percipiamus Note 2.

melius, quedam prenotare oportet cum D. Thom. in his commentariis. Primum est: triplicem esse enunciationum materiam iuxta tripli continentiam diuersam, quam predicatum habere potest ad subiectum: nam vel subiecto sic inest predicatum, ut non possit non inesse, & dicitur enunciatio necessaria. tales sunt omnes in quibus predicatum pertinet ad essentiam subiecti aut propria eius passio est, ut homo est rationalis, homo est risibilis, vel predicatum, nec subiecto inest, nec inesse potest, & dicitur esse in materia remota, ut homo est arbor, aut homo est lapis, denique sic inest, ut possit non inesse, vel sic non inest, ut inesse possit & est in materia contingentia. Enunciationes autem in triplicib; materia existentes, sic s. habent ad veritatem, aut falsitatem, ut in materia necessaria affirmativa omnes semper sunt vera, negativa omnes, & semper falsa (ad eandem namq; materiam affirmativa, & negativa eiusdem predicationis eodem subiecto pertinent) ut homo est rationalis, vera semper est, homo non est rationalis, semper falsa: ex opposito vero in materia remota affirmativa omnes semper sunt falsa, negativa omnes semper sunt vera: in materia vero contingentia distinctione opus est: nam uniuersales, tam affirmantes, quia negates oes ac semper sunt falsa particularares, aut indefinite, oes, & semper vera singulares vero aliquando vera, aliquando falsa. Exemplum uniuersalium est, omnis homo est albus, nullus homo est albus particularium, quidam homo est albus, quidam homo non est albus, singulareum Petrus iustus est, Ioannes iustus non est.

Secundo obseruandum est circa enunciationes contingentes, in quibus predicata exceptione uniuersalis regulare locum habet, in ir. place gradi esse distinctas, jux. a triplici modo contingente, que habere potest predicatum in ordine 3.

ad subiectum, nam vel frequenter inest subiecto, & raro abest, ut homo meridie prandet, & noctu cubat aut ex opposito raro inest, & frequenter abest, ut fodens terram inuenit thesaurum, aut non frequenter inest, quia abest, sed aequaliter ad utrilibet partem se habet, ut homo ambulat, & primus modus vocatur contingens frequenter; secundus contingens raro; tertius contingens ad utrilibet.

Tertio obseruandum est propositiones contingentes sicut necessarias, & remotas triplicè differentias temporis importare posse, nam aut sunt de praeterito, aut de praesenti, vel de futuro: ut homo est albus, homo fuit albus, homo erit albus: preterea, aut sunt de subiecto universali signo etiā universali affectu, particulari, aut nullo: quod est esse universales, particulares, aut indefinitas, ut omnis homo est albus, aliquis homo est albus, homo est albus: aut de subiecto singulari, Iohannes est albus, Petrus est albus.

a Certis et. Quibus premis, ut certa ab incertis separantur, certa est primo enunciations materia necessaria, atque remota, universales, particulares, indefinitas, aut singulares, affirmativa, vel negativa, praesentis, praeteriti, aut futuri temporis determinata habere veritatem, aut falsitatem, de quo nullus unquam fuit dubitandi locus.

nihil certum. Secundo certa est, enunciations contingentes, de universali subiecto, siue universales sint, seu particulares affirmantes, vel negantes, aut indefinita praesentis, praeteriti, aut futuri temporis determinata habere veritatem, aut falsitatem, de quo nullus unquam fuit dubitandi locus.

s: Certa et. Sed de his adhuc est certa, enunciations de praesenti, ac praeterito tales esse, ut Petrus est albus, Petrus non est albus, Iohannes fuit albus, Iohannes non fuit albus: In his enim nulla est indeterminatio, sed determinata est una ad veritatem, & altera ad falsitatem. Itaque in cunctis enunciations numeratis, vera est universalis illa regulatio, procedet ista pro oppositione contradictionis, videlicet, quod una contradictioni, determinata habet veritatem, altera determinata fal-

sitatem, ita ut de una enunciate possimus, quod vera sit, de altera quod sit falsa. De singulis ergo dūmixat contingentibus de futuro: questione potest constari, subiectu eadem legem, an ab ea excipiatur? Ira, ut nec de una earum possimus preferre quod sit vera, neque de altera quod sit falsa, sed utraq. indeterminata sit ad veritatem, aut falsitatem, & hanc questionem proponit, ac soluit Arist. cap. praesenti in tres partes dividendo: nam proposita ac soluta quæstione in prima duplicit argumento ad impossibile ducente probat conclusionem responsam. In secunda impossibile esse ostendit illud, ad quod argumenta deducuntur duplici diactione. Postremo quasi in modū epilogi veritatem tenendam colligit.

Vt questionem igitur proponat presupponit. 4. Ceterum tanquam certum, predicta legem in cunctis enunciations materia necessaria, ac remota, inuulnerabiliter obseruari, & rursus in enunciations materia contingentibus de subiecto universali, que vere sunt contradictionia (exceptis indefinitis, in quibus non est vera opposicio contradictionis) ac demum in singulis, de praesenti, ac praeterito, de quibus preferre possimus unam esse necessario veram, alteram vero falsam, & de solis futuris dubium esse posse, an sint excipienda.

Respondet autem excipiendas esse, quia de Conclusio neutra preferre possimus, quod sit vera, sed neque quod sit falsa, cum veritas, aut falsitas utriusque ex determinatione causa futuris dependet, quod qua sit ratione intelligendum postmodum discutietur.

Probat q. duplicitatione non multum diuer- probat. sa: Propter q. si enunciations ista determinata habentur veritatem, aut falsitatem, sequeretur nihil in rebus contingenter accidere, sed necessario omnia evincere, quae futura sunt; quod falsum est, probat antecedens hoc exemplo, si ex duobus hominibus unus dicatur Petrum futurum esse album, alias minime esse album futurum, necesse erit unum verum dicere, alterum esse mentitum. siigitur verum est quod protulit is, qui futurum esse album affirmavit, eo admisso sequitur necessario, Petrum futurum esse album, non ergo contingenter, sicq. de singulis effectibus contingentibus censendum est, quare oes erunt.

necessarii, & nullus contingens, quod satis absurdum est.

a. Probat.

Secundaratio. Si hac enunciatio Petrus futurus est albus, nunc prolatam determinat habet veritatem, impossibile erit Petrum non fore album, & si impossibile est non fore, necesse est futurum esse album: non ergo contingens, quare eadem erit necessitas in cunctis effectibus futuri, & ita sit, ut nihil sit casu, aut fortuito eventurum: nihil etiam ad vitrumlibet contingens, sed omnia necessario esse futura, quod impossibile est: nam si itares haberet, neque esset negotian-
dum, neque consultandum de rebus futuri, quemadmodum sub consultationem non ca-
dunt ortus solis futurus, vel illuminatio eius, aut quid simile. ex his que necessario,
ac semper eodem modo eveniunt.

Obiectio.

Si autem quippani dixerit, talem enun-
ciationem de futuro prolatam, proximo tem-
pore esse determinate veram, & ita effec-
tum proxime futurum esse necessarium sed
ante annum prolatam: esse contingentem,
& tunc posse etiam effectum contingentem

Responde-
tus.

appellari. Respondet Arist. nihil referre,
quod proximo, aut remototempore profer-
atur. Nam si prolatam modis est determinata,
ac necessaria vera, eandem habuit necessi-
tatem ante mille annos prolatam, cum parira-
tione sit futura, & effectus pariratione ne-
cessarius, siquidem non magis determinata
nunc causa est, quam ante mille annos, imo
etiam si non proferatur ab aliquo, erit ne-
cessaria enunciatio, aut effectus, quem si-
gnificat: quia propter nostrum affirmare,
vel negare, nihil necessitatis, aut contingentie
in rebus ponitur, sed ita se habent, ac si ni-
hil enunciatum sit.

b. Obiect.

Si autem secundo dixeris, hinc fieri, tra-
les propositiones nullam prorsus habere ve-
ritatem, sed ambas contradictorias esse fal-
sas: nam si non est determinatae verum, quod
Petrus futurus est albus, neque etiam quod
non est albus futurus, erit vitruque falsum,
cum respectu cuiuslibet enunciacionis non de-
bet medium inter veritatem, & falsitatem.
Respondet Argsto. hoc est impossibile propter
duo. Primum, quia communis est dialecti-

Responde-
tus.

corum vox, ex duabus propositionibus con-
tradictoriis unam esse veram, alteram fal-
sam: ergo repugnat esse vitruq. falsam.
Secundum, nam si id admittetur, seque-
retur evidenter, idem simul esse, & non esse.
Probatur, nam si accipiamus has duas pro-
positiones, bellum navale futurum erit, bel-
lum naturale non erit futurum, & dicatur af-
firmantem esse falsam, si quin negantem
esse veram, atque adeo bellum navale non
esse futurum: & rursus si negant falsa est,
affirmativa vera erit, atque adeo bellum
navale futurum: quod est formi esse futurū,
& non esse futurum navale bellum: quod
cum absurdum sit, dicendum erit ne iram
quidem determinatae veritate esse, aut deter-
minate falsam, sed indifferenter posse qua-
libet esse veram, vel falsam, ne impossibi-
lia illa admittere cogantur, quod nihil casu,
aut fortuito eventurum sit, nihil contingenter
ad vitrumlibet, nihil, quod sub consulta-
tionem cadere possit, aut de quo negotian-
dum sit.

Quod autem absurdum sit hoc, ex duobus
ostendit. Ex priori quidem, quia certissimi-
mū est hominibus esse concessum liberum arbitri-
rium, cuius est deliberare de rebus fia-
riis agendis, vel non agendis, admonere ut
sic vel aliter siant: & in finem ordinantur
consilia, hoc autem aliquid esse contingentia
futurum presupponunt, circa quod admuni-
tiones, correctiones, consilia, atque elec-
tiones versantur. Ex posteriori vero, quia tam
in rebus naturalibus, quam in arte constanti-
bus eadem veritatem experimuntur. In his
quidem, nam uestem in iidi, aut non incidi
contingens est, cum possit alteri, aut uestula-
te confundi & tunc non scindetur: & potest
etiam incisione perire, quod autem indiffe-
renter fieri potest, aut non fieri, aut sic al-
terve fieri contingentia est, ergo vere dan-
tur in his rebus contingentia effectus. At-
que etiam in naturalibus, nam possibile est
quod aliquando evenit, nimirum hominem
quatuor digitis preditum nasci, aut etiam
sex, & ut pluram qunquaque preditus na-
scitur: aliquando etiam fortis robore, ali-
quando infirmus, quorum effectum contin-
gentia.

gentium ratio, materia est, apta quidē hoc, aut illo modo disponi, hoc aut illo modo recipere formam: negari igitur non potest cōtingētia in virisq; rebus, sā m arte, quā naturā et cōstantib; Ita ut effectus quidam ratio eueniant, quales sunt thesaurorum ināc-tiones, aut frequenter, ut quid homo quinque digitis preditus nascatur, aut etiam ad utrumlibet, si ex libero arbitrio dependeāt, ut Petrum, aut Ioannem, bene, vel male viriluros, atque ex consequenti necessario di-cendū est, enūciationes singulares de fu-turo significantes cōfideū effectus cōtingen-tes, non esse determinato, aut necessario ve-ras, vel falsas.

funt, nō possunt nō esse: & hoc est quod Arist. vniuersaliter protulit, videlicet: Rēs ē quādo est necessariū esse, sed addit ab hoc ne-cessitatē extrinseco modo, ad primū intrin-secum non tenere argumentū nō enim sequi-tur. Petru esse quando est, aut currere, quādo curris, necessarium est, ergo Petrum esse, aut Petrum currere absolute est necessariū: quia est argumentum ab eo quid tibi est, se-cundum quid ad tale simpliciter, esse namq; rem necessariā ex suppositione temporis, in quo est, simpliciter est esse contingentem, & secū-dum quid necessariam, & hoc est prior di-stinctio necessarii, eode modo applicanda ad enūciationes: ita ut quedam sit enūciatio absolute necessaria, hoc est, ex propria habi-tudine prædicati ad subiectū, ut homo est a-nimal, altera solum ab extrinseco, ex suppo-sitione, & secundum quid, ut Petrum corre-re, eo corrente necessaria sic enūciatio est.

Secunda distinctione necessarij est, quedam sunt necessaria in se, hoc est absque compa-ratione ad alterū. Ut dominem esse animal, aut Petru currere pro tempore quo carrit: alia non nisi ex comparatione ad suum oppositū, ita ut res, quae per se sumpta contingens est, sumū cum suo opposito accepta dicatur neces-saria, quo pacto contingens est Petrum albū fore, & Petrum non fore album si tamē has simili accipiantur, sub eiusdem disuncti for-ma, necessitatem habent, non est enim cōtingens hoc rotum, quod est Petrum fore, aut non fore album, sed necessarium, non ab in-trinseco, aut simpliciter, cum qualibet per se sumpta pars, contingens sit, sed ex modo qui, sumū accipiuntur. Et par est ratio de enūciationibus; nam qualibet harū enūciatio-num, Petrus futurus est albus. Petrus non est futurus albus, contingens est, disiunctum vero, seu hypothetica enūciatio ex utraque conseruata, nempe Petrus futurus est, aut non est futurus albus, necessitatem ha-bet, ex ipsomet coniunctionis modo, & in hac distinctione necessitatē pari ratio-ne est rerum, quod in prima, videlicet ar-gumentum non tenere à necessitate to-tius disuncti, ad necessitatem singularium partium, non enim valet, Petrum futurum esse, aut nō esse futurum album; ergo esse al-

Vtūm. pars

In ultimā andē parte capitīs, verita-tētenēdām ex dictis colligit Aristoteles, quam præcedētib; concluſerat rationib; ad impossibilia ducentib;, videlicet aliter in enūciationib; de præterito, ac præsenti contingentib; veritatem, aut falsitatem con-tineri, aliter in propositionib; de futuro; nam in illis una ex contradictrīa vera est necessario, altera falsa, in his vero, neque una neque altera vera est necessario, neque etiam falsa, sed indeterminata ad veritatem, aut falsitatem: quod ut clariss ostendat, cū veritas, & falsitas enūciationis, necessitas atque contingentia eiusdem, à rebus signifi-catiū dependeāt: duplē modū necessitatē rerum, tam simplicium quam complexum distinguit, de ipsi, & in se sunt loquens, du-plē alium rei complexa cum suo oppōsito compārare: & totidem modos necessitatē, atque contingentia enūciationum. Rem igitur simplicem esse necessariam duobus con-tingit modis. Primo absolute, quādo ex pro-pria consideratione talū est, ut non posse ali-ter se habere, ut cālum: Alio modo sum̄ res necessaria non ex propria conditione, sed ab extrinseco, hoc est ratione temporis, ut cur-sus tempore præsenti factus, aut existentia Pe-tri actualis, ex proprio modo res sunt cōtingentes, cū possent esse, & non esse, sed ex co-ditione temporis præsensis, quo mensurātur necessaria dicuntur, nam supposito quod nāc sunt non possunt non esse, & in rebus cōple-xis Petru esse, Petru currere, necessarie sunt ex suppositione temporis præsensis: Nam dūm Pars Posterior.

1. Dīct. ne-cessaria.

bum futurum, neque etiam, quod non sit futurus alius, cum necessitas non trahatur ex partitione natura, sed ex eorum contingente.

Quibus si propositis aut enunciations de praesenti ac preterito etiam in materia contingenti esse determinate, ac necessario veras, aut falsas non ab intrinseco, aut simpliciter, sed ex conditione, aut suppositione temporis, & secundum quid: enunciations vero de futuro, nullam prorsus determinatione veritatu habere, quod intelligendum esse docet, si per se sumuntur, rato disunctione, ex duplice contradictione factum determinata, & necessario est verum. & hoc est determinatio questionis, & sensus totius capituli.

NOTABILE VNICVM circa expositum textum.

Dupliciter
ratio contin-
gentia.

Etio lib-

17.

et Naturae
Bm

Anontrandum est duplicem contingentiarum adicem futurorum effectuum atque sive Aristoteles in qua eorum contingencia, atque indeterminata veritis as propositionis fundatur. Prior est libera, posterior naturalis libera est ratio, & voluntas nostra, à qua procedunt electiones, admonitiones, & cogitationes, cuius etiam in dubio geruntur humanae negotia, aliis quidem libertis. Radix posterior naturalis est, cum in rebus naturalibus, sit potentia ad esse & non esse, ad hoc illo modo effunditur, et in corporibus ad hoc, ut calefiant, vel infrigidentur, quod insimilatur, et sanitatem fruantur, quod demum hoc aut illo accidente inficiantur, ac cito intereantur, aut ab eo liberentur in viaq; diu permaneant. Radix autem huius potentia, recipienda diversa accidentia materia est, apta et his, aut illis accidentibus disponatur, proxima recipienda. Vnde enim, et id disponit pro diversa, ac contraria ab ea, quam habet, & eam amittens alteram recipere, ex eo etiam, quod corpora haec inserunt, propter conditionem materia, universitatis causas subduntur, multe enim causales effectus, prater particularium causarum intentionem. Casu enim corporum lesiones, prematura mortes, & id genus multa, que possent non evenire, ac primum necessaria non sunt, sed continguntur. Et quapropter singulare enunciations significatur: unde eni-

elationes ipse futura non possunt determinata habere, aut necessariam veritatem. Hanc autem Philosophi doctrinam, & laudamus, & valde commendamus, cum si non solù vera & in principio vere Philosophie certa, sed Christiana fidei valde conscientia, & harretus nostri temporis arbitrij libertatem tollentibus aduersa.

D V B I V M V N I C U M .

An futurum contingens, quando iam est præsens, sit adhuc contingens vel necessarium.

QUOD necessarium sit, docuit expresso Aristoteles. Omne quod est, quando est, necesse est esse. ergo dum futurum contingens est, erit necessarium: quod etiam suadet ratio, quia necessarium est illud, quod non potest aliter se habere, sed dum est, non potest aliter se habere, cum non posse tunc non esse, ergo erit necessarium.

Secundo repugnat, idem simul esse, & non esse: ergo dum est, non potest non esse, erit ergo protunc necessarium. Ex quibus inferre licet non esse contingens: nam contingens, & necessarium ex directo opponuntur, si rationem utriusque consideremus: necessarium namq; est, quod non potest non esse contingens, quod potest esse, vel non esse, conat distinctionem ergo inveniunt, quod eidem rei virtus que simul conueniat, necessitas videlicet, & contingencia: si ergo futurum dum iam est extra causas, necessarium dicitur, nequaquam erit contingens. Et rursus si contingens est, quod potest non esse, & dum est non potest non esse, non erit dum est contingens.

Tertio. Contingens dicuntur aliquid ex comparatione ad suam causam nodum determinata, & ipsam causam dicitur etiam contingens, dum indeterminata est ad operandum & non operandum, hoc est enim ad utrumlibet contingens: sed futurum dum iam est, dicitur esse ex sua causa, & causa ipsa illa est determinata, ergo neque ipsa, neque effectus sub contingente: um ordine commentur.

Pro solutione huius dubii adnotanda est distinctione necessarii, est enim duplex, unum ex propria natura, & quod od vocat ab intrinseco, alterum

Parum ob
discutitur
tenet auct;

Probab.

2. Probab.

10.

3. Probab.

alterum ex hypothesi, & quasi ab extrinseco: necessarium ab intrinseco est illud, quod ex propria natura est determinatum ad esse, ita ut non esse repugnet, ut hominem esse rationalem, aut risibilem: necessarium vero ex hypothesi, vel ab extrinseco est illud: quod ex propria quadam conditione potest non esse sed ab altero quod supponitur necessitate incurrit, ut quod curvare mouetur non est necessarium ab intrinseco, cum posset qui curvit non moueri, facta autem hypothesi quod curvat, necessarium est quod mouatur.

Et quidem necessarium sub priori acceptio ex directo opponitur contingenti: est enim contingens, quod potest esse, & potest non esse, ut per primam partem distinguatur ab impossibili, per secundam a necessario, sub acceptione vero posteriori non opponitur necessarium, & contingens, sed possunt in eandem concurre, et stare enim potest, ut illud quod ex propria natura contingens est, ex hypothesi aut ab extrinseco necessarium dicatur: ratio autem propter quam id non repugnat, est, quia ab extrinseco ratio, quae conditio non tollit, neque mutat rei naturam, & ita se res habet in proprio.

Solutio du-
bia

Quare solutio dubii est futurum contingens etiam dum actu est, esse simpliciter, & ex propria natura contingens, ex hypothesi vero, & quasi ab extrinseco necessarium: quia ex propria natura consideratum ja est, ut posset non esse. Causa enim liberatio ad operandum determinatur, ut posset determinari ad oppositum, sed supposita actuali eius determinatione non potest non esse determinata, nec potest futurum contingens iam non esse, cum manifestam contineat repugniantiam, causam simul esse determinatam, & non esse determinatam, eius effectus simul esse actu in rerum natura, propter eius determinationem, & non esse.

Quod ut facilius possit intelligi, & comodi-
us argumentum solui, adnotandum est, liberam causam sicuti causas priorem esse saltu natura suo actu, unde si, in eodem instanti temporis, in quo se ad operandum determinat, prius natura considerari, quam determinatio ipsa aut actu, quem ex determinatione elicit: in illo autem praeceps, ut indifferens consideratur ad operandum, & non operandum, ac ut potest se in utra. i.e. ex causa. Et propterea

verum est, quod in eodem instanti, in quo se ad operandum determinat, potest se non determinare, & quod in eodem instanti, in quo operatur, potest non operari: non quod ut iam esse determinata, posset non esse determinata, vel ut iam operari non operari, hoc enim repugnat propero necessarii suppositionis, sed quod simpliciter sit in eodem instanti operis indifferens, & simpliciter posset dum operatur non operari, cuiusmodi enim locutiones ad naturam priori-
ritatem, in qua indifferens consideratur causa liberata referuntur Ex quibus intelligitur adhuc in eo instanti temporis, in quo operatur, simpliciter esse liberam, aut contingente, & ex consequenti efficiuntur, qui ex suppositione presentia latitatis, & quasi ab extrinseco apel-
latur necessaria.

ad Argu-
mentum

Ex his etiam patet argumentorum solutionis, respondeamus. Avisitor, fuerum contingens necessarium esse docuit non ab intrinseco, sed ex suppositione, que quasi extrinsecaturatio eius est, unde non negavit esse simpliciter & ab intrinseco contingens, cum id habeat adhuc, dum est ex con-
paratione ad suam causam in eodem etiam instanti liberam; nec repugnat esse simpliciter contingens & ex hypothesi necessarium: nam cum coparetur adhuc dum est ad suam causam in priori natura indifferente, licet in eodem instanti temporis determinatam, locum habet intrinsecam contingentiam, cum ne-
cessitate extrinseca.

QVAESTIO. VNICA.

*An singulares enunciations de fu-
turo contingenti veritatem, vel
falsitatem determinata habeant.*

Disputari a quibusdam soler, circa n. 1. tertio huius capitis, ad dictioria rebus de effici-
tientibus effectus, an aliqui in eis bus contin-
divina voluntas impetrat necessitate, & genitum in ra-
his similia Theologis propria, que ceduntur in logico.
differenda reliquo; ad propriam Dialectico-
rum controversiam, quoniam Aristoteles reti-
gat agitandam gradu a facie, ne nperata
singulardem enunciations de futuro con-
tingenti determinata veritas, aut falsitas,
in istis: vel indeterminata, aut confusa determina-
ta, & de solis autem contingentibus in
M. 2. dico. a. a

dubium id reuocauit Aristoteles; nam de his, quæ in materia necessaria, aut remota consistunt; exploratum est determinatam habere: sive vniuersales, particulates, aut singulares sint; necessariae namque determinate veræ sunt omnes. & si in materia sint remora affirmantes falsitatem, & negantes veræ; nec tamen de quibuslibet contingentibus controvicilans instituit, sed de solis singularibus, atque futuris, tanquam certum praemittens enunciationses de praesenti, & præterito determinate veras, aut falsas esse, atque etiam de futuro, si vniuersales sint, particulates, vel indefinitæ, ac siue de contingentiis raro, frequenti, seu ad verū us. Cuius ea est aperta ratio, quia prædicatum contigens raro, vel nunquā ab vniuersis remouetur; vnde sit vniuersales enunciationses tam affirmantes, quam negantes, in quibus pro cunctis singularibus distribuitur subiectum: sive semper esse falsas, particulates veræ, aut indefinitas, quoū veritas ab uno, vel altero solum dependet, sive semper veras; de solis ergo singularibus, potius esse dubium, an veritatem, aut falsitatem determinatam habeant.

Referatur, & corroboratur prima sententia extrema.

In secunda sententia additam veritatem aut falsitatem ei tribuit.

Dequere duę versantur extremæ sententiae, & altera media; prior quidem opinio extrema nullā penitus veritatē, aut falsitatem ei concedit. Sed neutræ vocat, quam Antonius Cordub. vir doctissimus lib. I. sui questionarii, quæst. 55. dubio 2 adscriptis Autelo, qui hoc ait voluisse Aristotelem capite præsenti, dum afferuit, non esse determinate veras, aut falsas, quasi diceret nullam habere veritatem, aut falsitatem nā quod determinatum non est in se vel ad aliquod singulare, nihil propositus potest esse extra causas, nisi idea Platoni iam superius impugnara: vel ergo determinatam veritatem, seu falsitatem habere existimandum est, vel nullam: constat autem determinatam eis non concedere Aristotelem; ergo neutræ eas fecisse, hoc est, veritatis, aut falsitatis expertes, credendum est, quod his argumentis probari potest.

Probatur 2. Veritas, vel falsitas enunciationsis accipitur per cōformitatem ad rem significatam, sed singularis enunciationsis de futuro contingentia non est cōformis, acc deformati rei.

significata; ergo non habebit ullam veritatem aut falsitatem: minor sic ostenditur: res significata per hanc enunciationem, Petrus peccabit, non est actu in rerum natura; ergo respectu illius non potest accipi actualis veritas, est enim in potentia suæ causæ, quæ cū sit contingens ad utrumque, sicut potest esse actu, potest etiam non esse; ergo adhuc respectu esse potentialis, non plus conformitas, quam deformitas accipi potest, immo neutra profecto, quia quod non est non poterit esse obiectum conformitatis, nec deformitatis. Adde si placet talem enunciationem, conformem esse rei significatae, aut deformem; si primum admisisti, sequitur esse veram, & determinatam veram: si secundum, sequitur esse falsam, & determinatam falsam: neutrum admittit Arist., ergo iuxtam eum neutra erit appellanda.

Secundo; contraria non possunt in eodem subiecto simul repertiri, veritas autem, & falsitas contraria sunt; ergo nequeunt simul eisdem enunciationi conuenire: si autem veritas aliqua, aut falsitas concedatur enunciationi de futuro contingenti, in cunctanter sequitur simul esse veram, aut falsam, ergo nec vera, nec falsa, dicenda est. Probatur minor, quia cum res significata iudicentur sit, ad esse, vel non esse, & non plus ad unum, quam ad alterum determinata, nec magis erit ei cōformis enunciatio, quam deformis, quare si aliquam ei cōformitatem tribuamus, & iuxta illam veritatem aliquam, non minus inerit ei deformitas, atque adeo falsitas; ac propterea, vel utrumque simul habebit, quod constat esse impossibile, vel neutrū certe, quod videatur necessarium.

Postremo, quicquid actu est in rerum natura, determinatum esse debet in suo ordine, & gradu; si ergo enunciatio hæc, Petrus legat, aliquam continet veritatem, erit talis veritas actu in rerum natura, proindeque determinata, consequens non admittit Aristoteles; ergo sentit expertes propositus esse totius veritatis ac falsitatis.

Secunda sententia extrema proponitur:

OPPOSITA proposita est secunda sententia altera, quæ non solum veritatem, aut falsitatem tribuit his enunciationsibus, sed determinaram: idque probat duplici argumentorum genere.

Secunda sententia altera, res determinata habere veritatem, aut falsitatem.

Propositus ex
principiis
adieci.

1. Reg. II.

locat. 1. & 6.

28.

2. Ex Pro-
phetia.

Omnis in-
obligatio.

29.

Primum genus procedit ex principiis dei; secundum ex principiis verae philosophiae, et undemque enunciationum naturae. Et quod ad fidem attinet duo continent. Primum pertinet ad diuinam scientiam, de qua tam aperie sacra pagina docet. Deum optimum ab æterno cognouisse futuros effectus, eosdemque per singulares enunciationses futuri contingentis prænunciasse. Ut patet 3. Reg. II. Certissime enim auertent corda vestra, ut sequamini Deos alienos. Ioannes 5. Si vero veritatem in nomine suo illum accipietis. Et cap. 6. Cognoscetis, quia venturi essent, vi facereant eum Regem, &c. Ac demum Christus prædictis Petro: Præiusquam gallinam vocem dederit, ser me negabu. Quod ab æterno cognouisse, sicut prædictis in tempore manifestum est.

Ex quibus plane sequitur similes enunciationses de futuro determinata habuisse veritatem, cum Deus certè, ac determinata eas cognouerit: nec enim de rebus, aut enunciationsibus quidpiam cognoscit, quod in eis non sit, nec aliquid, in quo aliqua ratio veritatis non reperiatur, cum verum sit adæquatum obiectum intellectus, falsum autem nihil sit, nec nisi per oppositionem, aut negationem veritatis cognoscatur; ergo si similes enunciationses nullam veritatem continent, non cognoscuntur à Deo, & si non determinata, non cognoscuntur determinatae; quorum veroque verbis sacri textus contrarium est.

Secundum verò non est minus notum, videlicet easdem enunciationses cognouisse, a protulisse Prophetas, vt Sacra pagina veteris Testamenti psalmi docet; hanc dubie quin ex revelatione diuina quod fieri non posset, nisi determinata veritas eis inesset; nam indeterminata, seu confusa veritatem determinata, ac distincta proferre, periculum falsitatis, ac mendacij expositum est. Neque sit satis dum à quibusdam dicitur, Deum quidem cognouisse, ac prædictisse futura per singulares enunciationses, in quantum ei fuere ab æterno presentia, quæ etiam protulerunt. Prophetæ, ex Diuina revelatione, quæ participatio quedam est eiusdem scientiæ; iraque nec Deus ipse, nec Prophetæ tales effectus, vt contingentes futuros cognoverunt, sed tanquam præsentes Diuinæ, atque æternæ cognitioni: natr., si vt futuri accipiuntur, non subduntur certe cognitioni, quia incer-

tum, ac indeterminatum esse habent in causis libeis, nondum determinatis; & cum designentur per singulares enunciationses, subtili esse indeterminato, indeterminata quoque habebunt veritatem eisdem enunciationses: hoc inquam non satisfacit propter duo, primū, quia vel Deus cognovit hos effectus esse futuros, vel non: si primum admiseris, cum notitia eius fuerit ab æterno determinata, sequitur cognouisse eos esse determinate futuros, atque adeo enunciationses, eos significantes determinate veras.

Si verò dixeris non cognouisse eos esse futuros, sequitur plane nec eos vidisse præsentes: euidens namque consecutio est, Deus vidit ab æterno opus liberum Petri, vt sibi præsens, ergo determinate cognovit esse futurum: quia futuritio per ordinem ad præsentiam accipitur, vt mox ostenderetur, que circa determinata præsentia infert determinata futuritionem. Ex eodem igitur quod assertur, Deo existisse ab æterno præsentes effectus futuros, infertur necessario eos cognouisse, vt determinate futuros, & ex consequenti enunciations de futuro eos significantes, vt determinate veras.

Secundum, quia vt sancti Patres affirmari, & ratio ipsa suadet, non ideo futura contingentia sunt, quia cognoscuntur à Deo per scientiam visionis; sed ex oppositio, ideo cognoscuntur, quia sunt; non ita, vt creaturæ sint causa Diuinæ scientiæ, nisi forte secundum illationem, in quārum eam necessariō infertunt; nam si sunt, necesse est à Deo cognosci; ergo præsupponuntur Diuinæ scientiæ nostro modo intelligendi, quare si vt iam determinata ad esse cognoscuntur, ex determinatione propriæ causæ prouenient eis determinatio, ac propterea, vt per enunciationses designantur, exunt determinata, veritatemque determinatam eis conferent; antecedens huins argumentationis probatur, quia scientia visionis speculativa est nostro modo intelligendi, practicam præsupponens, per quam res sunt, quæ cognoscuntur, ergo ex consequenti præsupponit iam factum, obiectum creatum quod cognoscit, sub quo comprehenduntur futura contingentia: præter quam quid, realis præsentia futurorum, in æternitate secundum esse reale, mille implicatur difficultatibus, ac propterea non est ei innitendum.

Secundum argumentorum genus, Philo-
M. 3. sophicum:

Excludit
propter duo.

Contra
tio ex sun-
stionis Pa-
tronum loca-
tionem.

argumentio sophicum est, & ex propria conditione ea rursum enunciationum procedit. Tempus enim præteritum, & futurum regulâ: ut per tempus præsens, ita ut præteritum tale sit, quod aliquando fuit præsens, & futurum quod aliquando erit præsens, ergo enunciations de præterito, & futuro, regulantur per enunciations de præsenti, quantum ad veritatem, & falsitatem; quod ex ipsatum etiam conditione constat; nam vera enunciatio ea est, cuius prædicatum inest subiecto, aut ab eo remouetur tempore per copulam designatio; ergo enunciatio de futuro vera erit: si prædicatum conueniat subiecto, aut ab eo remouetur, iuxta conditionem futuri temporis, quæ talis est, ut per tempus præsens reguletur; quod est dicere, veram esse si prædicatum inest subiecto aliquando de præsenti, falsam vero si nunquam. Ex quibus plane fieri determinationem ea rursum enunciationum, quantum ad veritatem ab eodem præsenti tempore sic dependere, ut illacenseatur determinatam habere veritatem, quæ aliquando erit determinate vera de præsenti: sed omnis proposicio singularis de futuro contingenti vera est de præsenti aliquando, aut nunquam; ergo priorem conditionem habens erit determinate vera, posteriorem vero determinate falsa. Quod sic potest consternari, & explicari simus, integrum significatum enunciationis de futuro, sic referatur ad tempus præsent ut nihil aliud per eam enuncietur, quam quod aliquando prædicatum enunciabitur de subiecto pro præsenti, tempore; gratia exempli, enunciatio hæc, Petrus disputabit, hoc sibi vult, quod aliquando verum sit, de præsenti Petrus disputat: vnde si aliquando disputatio de præsenti Petro conueniet, vera erit: si nunquam, falsa; determinatio igitur eiusdem enunciationis de futuro pendebit, profecto ex determinatione eiusdem de præsenti: ita ut si hæc fuerit determinata, vera de præsenti, determinationem quoque habere censemur sub forma futuri: patet autem de præsenti esse determinationem, dum disputat Petrus; ergo determinata quoque fuit in veritate de tempore futuro; aut si nunquam determinabatur de præsenti, sequitur plane determinate falsam suisse de futuro.

Secundo. Enunciatio de præsenti, dum pro cœtera tempore prædicatum etiam

contingens conuenit subiecto, censetur necessaria saltem ex suppositione: ut expressa docuit Aristoteles capite præsenti, inquiens. *Omnis quod est, quando est, necesse est esse.* Est igitur a fortiori determinate vera, par ergo ratione enunciatio de futuro, cuis prædicatum etiam contingens, aliquando attribuetur subiecto de præsenti, erit necessario futura ex suppositione, quod idem est, ac si dicamus, præsens necessario est præsens, futurum necessario est futurum: erit igitur determinate vera; nam si eius significatum necessario, ac determinate futurum est ex suppositione, tandem ipsa conditionem subire debet, quantum ad veritatem.

Tertium argumētum accipitur ex altero principio ab Aristotele expresso capite præsenti, *Ab eo quod res est, vel non est, vera aut falsa enunciatio prohibetur.* Quod licet in enunciationibus de præsenti dumtaxat expresse intelligatur, certum est secundum eandem proportionem accommodari enunciationibus de præterito, & futuro. Ita ut ab eo quod res fuit, vel erit, vere aut falsa censemur; ex quo statim infero ab eo, quod res determinata est, sive, aut erit, eisdem enunciations esse determinate veras, aut falsas; sed res significata per enunciationem de futuro determinata erit, aut non erit; vt si Petrus disputabit, erit determinata, sin minus non erit determinata, imo neque ullo modo vera, aut falsa determinata censi debet: & si id negaueris, poterit à contrario sensu hunc modum confirmari.

Quisquis ambiguum aliquid, determinante contigisse, aut futurum esse affirmat, falsam enunciationem profert, cum opposito modo se habere rem designet, ac vere se habet, sed enunciations singulares de futuro determinantē affirment, aut negant aliquid esse, aut non esse futurum, vt Petrus disputabit, aut Petrus non disputabit; ergo eadem ratione, qua dicitur non esse determinate veras, vel falsas, probatur habere determinatam falsitatem, cum enuncient tanquam determinatam futurum, quod indeterminatum est.

Probatur tandem, ex altero principio eiusdè Aristotelis, qui capite etiam præsenti admittit (vt necessario admittendum est) enunciations univocales de futuro coniungenti, particulares, aut iudecuntas determinatæ.

*3. Ratio
Aristoteles
enunciatio*

Cofin.

Probatur

nate veras, aut falsas esse, solu[nque] de[m]uni hac regula excipiendas fore singulares.

54. Vnde fit ex his contradictionibus, *Omnis homo disputabit, aliquis homo non disputabit.* Nam esse determinate falsam, & alteram determinate veram. Supponamus ergo falsam esse vniuersalem, quod magis est rationi consentaneum, & tunc necesse est dicere, particularem esse determinare veram, cuius veritas iuxta summularum regulas, per ascensum disuinctuum probanda est, per singularia determinata discurrendo, quo usque ad aliquid perueniatur, de quo determinate verum est, quod disputabit: & ecce tibi singulariem propositionem de futuro contingenti determinare veram; & si dicatur satis esse, si vna aliqua singularis vera sit ad veritatem particularis; non quidem determinatam, sed quasi vagam, seu confusam, plane falsum esse constabit.

Si ad memoriam reuocetur discriminatio inter confusam, ac determinatam suppositionem: illa etenim non permittit de aliquo determinato singulari enunciati subiectum, aut praedicatum confuse supponens: hæc verò necessario id postulat: primum ostendit prædicatum huius enunciationis, *omnis homo est animal;* aut subiectum huius, *homo est species;* de quibus nōn est de nullo singulari determinato enunciari: postremum hæc, *aliquis homo disputat,* cuius subiectum non de aliquo singulari vase, aut confuse, sed de aliquo determinato dicitur: & ex eo probatur veram esse, aut si de nullo determinato, probatur falsa; quo circa indefinita proposicio determinate vera aliquam singularem determinatam postulat, & determinatam veritatem habentem.

35. **Auctores ha-
bentes se unde
opinacionis.** Hanc sententiam fecuti sunt Scotus, in primo distincio, 3 quest. 1. s. *Ad argumentum principale.* Bonaventura distincio, 38. artic. 2. quest. 1. ad primum. Ricardus. artic. 1. quest. 5. ad primum. Gregorius. quest. 1. articul. 2. Ocham. quest. 1. ad p. imitum principale. Gabriel. quest. 1. artic. 1. notabilis 7. Marsilius. in quest. 40. ad tertium principale. Holcot. in 2. quest. 2. articul. 7. Magister Sotus. in capu. 9. epistole ad Romanos, part. 5. circa finem. Co. dub. lib. 1. quest. 10. articul. 2. & ea inmoderata, doctissimi viri nostri: Sociedadis Do. Fr. Franciscus Suarez, opusculo de *absoluta scientia futurorum conangeliorum*, cap. 2.

Quæstio vniæ. **55.** num. 6. & Pater Gabriel Vasquez disputat. 67 primæ partis cap. 3. tom. I.

Media sententia veritatem, aut falsitatem concedens enunciationibus de future contingentib[us], sed indeterminatam.

MEDIA sententia inter præfata extrema, aliqualem veritatem tribuit his enunciationibus, non tamen determinatam, sed confusam, aut indeterminatam; ita ut ex duabus contradictionibus, *Petrus disputabit, Petrus non disputabit,* neutra per se sit determinata vera, integrum tamen disiunctum ex veritate constatum. *Petrus disputabit, vel non disputabit,* determinata verum, ac necessarium. Vtrumque autem hoc modo explicatur. Cum futurum contingens, quandiu futurum est, non sit extra causas, sed in earum potentia continetur, sit neque determinatum esse habere, quo usque causa libera se ad operandum determinaverit, nec ut quidpiam determinari per enunciationes singulares significari; & cum veritas enunciationum a re significata defundatur, si similes enunciationes non esse determinatas quanto ad veritatem, aut falsitatem, sed quasi indifferentes ad verumque, ita, vt sicut *veræ*, sic etiam *falsa* esse possit: quod est solum esse veras, aut falsas confusa quadam ratione, & quasi in potentia ad verumlibet determinabili.

Nihilo minus cu[m] ex vniuersalissimo principio necesse sit de quolibet veram esse affirmationem, aut negationem, & plane impossibile, quod id simul sit, & non sit; atque adeo quod eadem res sit futura, & non futura, nec necessaria sequitur ratione disiunctu[m] ex duabus enunciationibus singularibus oppositis constitutis determinatae verum esse, quia determinare verum ac necessarium est. *Disputationes* Petri suarum esse, aut non futuram. Veritas itaque cuiuslibet partis per se sumptat, indeterminata est, ac potentialis, determinata verò actualis, atque distinctiorius disiuncta. Hæc sententia sic explicata videtur expressa Aristotelis capite præsenti, ut ex verbis, & excōtexutorius capituli intelligi potest, atque etiā ex antiquiorum interprætum expositionibus Porphyrij præsentim, Alexandru, Ammonio, & D. Thoma, eam sequuntur sicut Albinus Magnus.

Aristoteles
non dedit
ad impossibili-

38.
etiam

2. Tandem.

Magnus, 1. lib. de interpretatione, tractari de oppositione, cap. 4, Ambrosius Catharinus, in opusculo de veritate enuntiationum. Louanienses in scholiis huius capituli, & Cardinalis Toletus, ibidem questione vniuersitatis. Namque probauit Aristotelis haec potissimum ratione ad impossibile ducente. Quod determinata vera est, necessarium existimatur: si ergo propositione singulariis de futuro contingentis determinata vera est: Erit quoque necessario vera: unde fieri futura omnia necessario eueniunt. Ita ut non possint non esse futura; quare nulla relinquetur libertas, nec locum habebit consultatio, aut deliberatio, qua circa actus libertos indeterminatos, & ad verum liber contingentes versantur; que cum non solum falsa, sed plane absurdia sint, sequitur tales enuntiationes non esse veras, aut falsas determinatae.

Huic fundamento, duo alia addere possumus, ex propria natura, & conditione effectuum liberorum, aut contingentium presumpta. Primum est, atque in ordine secundum: singularis enuntiatione de praesenti, etiam in materia contingentis eo ipso, quod determinata vera est, censetur necessaria, quia quidquid est, quando est, necesse est esse; gratia exempli, si verum est Petrum disputare, eo ipso est necessarium; siquidem disputatio eius iam praesens, non potest non esse extra causas, pati ergo ratione, si enuntiatio de futuro contingentis determinatae vera sit, necessaria erit: nam dum aliquid est futurum; non potest non esse futurum, quare necessario est futurum, nihil ergo erit contingentis futurum, sed omnia necessaria eueniunt, ut primum fundamentum intulit.

Secundum & in ordine tertium: Ab eo quod res est, vel non est vera, aut falsa enuntiatio vocatur, ut & spe Aristoteles in hoc opere inculcat, sed effectus contingens, quem enuntiatio de futuro contingentis significat, non habet esse determinatum; ergo neque enuntiatio ipsa determinata habet veritatem, aut falsitatem. Probatur minor: nam cetera esse parent: effectus contingens significatur per eam enuntiationem non ut praesens, sed ut futurus: non ut iam actu existens, sed adhuc in potentia sua causa, & causa quidem libertate, nondumque proinde ad operandum determinata, sed que sicut determinata potest: sic etiam non determinata; ergo ut futuram non habet esse determinatum, sed

quasi indifferens ad esse, vel non esse; quare nec enuntiatio ipsa erit determinata ad veritatem, sed indifferens, ita ut sicut vera, sic etiam falsa esse possit. Fieri autem res apertio: hoc exemplo: enuntiatio haec *Petrum dispuabit*, noui significare disputationem Petri, ut iam praesentem, ac determinatam, sed ut futuram, & solum habentem esse in sua causa, hoc est, in voluntate Petri libera, & nondum determinata ad disputandum; ergo significatum talis enuntiationis indeterminatum est, ita ut possit esse, aut non esse, & ex consequenti indeterminata erit veritas eiusdem enuntiationis.

Totius controversie enodatio.

DECISIO huius controversie ex duabus explicacione maxime dispeditis: Quid sit determinata veritas: nam ex hoc non erit difficile intelligere, quid sit propositionem habere, determinatam veritatem, & an concedenda sit enuntiationibus singularibus de futuro contingentis, erit autem determinata veritas, si distincta sit, & actualis. Distincta quidem ad differentiam confusa, que reperitur in propositionibus equivoicis: quas distingue oportet in diuersa significata, ut vera, aut falsa censeantur, nam quasi suspensa a veritate censentur; actualis vero, que in ordine ad actuale significatum accipiatur: nam si solum sit in potentia indifferenti, nullam habebit actualem veritatem, sed a veritate etiam suspensa dicitur: actuale autem significatum enuntiationis dicitur, quod actu, atque extra suas causas est, non quomodounque, sed iuxta tempus per copulam importatum, ita ut si propositione sit de praesenti, actualem, ac determinatam veritatem habeat, si res significata tempore praesenti existat, & si sit de preterito, erit etiam determinata eius veritas. Si eius significatum aliquando extiterit, licet modo iam non extet; si denique sit de futuro, censetur habere determinatam veritatem, si eius significatum extra suas causas aliquando futurum sit. Gratia exempli, haec enuntiatio, *Soleretur etiam*, determinatam habet veritatem, quia licet oris solis crastinus, nunc non extet, extabit autem tempore futuro per copulam importato: oportebit igitur duplum enuntiationem, de futuro distinguere. Sicut etiam de praeterito distin-

Explicatio
exempli.
39.

distingui potest. Vnam, quæ aliquod tempus determinat, alteram, quæ nullum, sed uniuscum, quasi indefinite importat; primi generis est enunciatio hæc, *Petrus disputabat* et postremi verò ista, *Petrus disputabat*, ut determinata sit veritas prioris, necesse est disputationem Petri etatina die extare: ut autem determinata sit veritas posterioris, non id requiritur. Sed satis erit, si aliquo tempore habitura sit esse actuale, ac determinatum, ita ut verum sit de praesenti tunc enunciari, *Petrus dispebat*.

Duplex in-
dicationem.

Postremum. Necessario explicandum est, veritatem enunciationis duplicitem esse, necessariam ab intrinseco, & contingente: necessaria videntur illa, quæ à re significant ex propria conditione necessaria acquirunt, qualis haber propositio cuius prædicatum ex propria natura sequitur subiecto, quia vel pertinet ad eius esse ostendit, vel proprietas est, ne inseparabile accidens; vel certe si effectus est, à causa naturali ad unum determinata procedit; quod secundum eandem proportionem accipendum est in enunciationibus de praesenti, præterito, & futuro; nam tales sunt hominum, qui sunt, qui erunt animabili homo, qui sunt, qui sunt visibilis. Cygnus est, fuit, sive erit albus; sol orus est, & fuit, sive erit orietus. Altera est determinata veritas enunciationis, non necessaria ab intrinseco, sed contingens, aut libera, & talis est, intelligitur, cum prædicatum subiecto conuenient tempore per copulam importatio: non ex propria natura, aut ex necessitate cause, sed contingenter, aut ex contingenti, seu libera determinacione, vel consensu, qualis erit, quæ in his propositionibus ceterum, Petrus disputat, aut Petrus disputaverit: non enim disputatio conuenit Petru de praesenti, aut præterito ex propria natura, sed ex libera, & contingenti determinacione sua voluntatis, que licet ad disputandam se determinat, aut se determinauit, potest non se determinare, & tunc non ei conueniret actualis disputatio.

Necantur autem adiectimus illud verbum, ab intrinseco, in præfatis explicationibus, quia determinata veritas ex propria natura contingens, ab extrinseco necessaria esse posse, hoc est, ex conditione temporis, ut in proximis exemplis constat, nam disputatio Petri ex propria natura contingens est, sive de præterita sive sine tempore præterita.

48

49

50

51

52

53

54

tico perfecta fuerit, cum spissum sit potuisse simpliciter non fieri, tarda esse: nihil minus propriæ conditionem temporis, necessaria dicitur, quia supposito quod iam determinata est, aut fuit voluntas ad disputandum quantumvis libere, & contingenter, non potest non esse, aut fuisse disputatio, & quod de enunciationibus de praesenti, & præterito dicitur, de enunciationibus de futuro accipiendum est, ita vi contingens siccarum veritas simpliciter, & ab intrinseco, & non nisi ab extrinseco, & secundam quid ratione temporis necessaria, quod hunc in modum expediri non est: sicut propositio de præterito, cuius copula non determinat particulare tempus, sed indefinite quocunque præteritum dicit, actu vera sensetur, si aliquando de praesenti fuit vera: & falsa, si nunquam: sicut etiam veritas simpliciter, & ab intrinseco sit contingens: non secus, ac determinatio causa, ex qua sortitur veritatem, contingens fuit, & libera, & solum ab extrinseco, hoc est, propriæ temporis conditionem necessaria: modo similis propositio singularis de futuro contingenti actuali habet veritatem, si de praesenti furent aliquando vera, & actuali fali- litatem, si nonquam.

Secunda sententia preficitur: determinata veritas ex tribus enunciationibus de futuro contingenti.

VERA agitur et sententia secunda, & Vera secunda nostre valde consentanea, affirmans enunciationes singulares de futuro contingenti esse determinate veras, aut falsas, quarum tamen veritas non est necessaria, sed contingens. Quam sententia præter allatas rationes hinc in modum ostendo.

Primo. In singularibus enunciationibus, prima via, de futuro contingenti certum tempus determinantibus: qualis est hoc: Petrus legi die creatus, quo legente vera est de praesenti; ergo priusquam legeret, vera fuit heri de futuro: & determinata vera, quod ita probbo: ab eo quod res est, vel non est: enunciatione dicitur vera, vel falsa; ergo ab eo quod res haber determinatum esse, erit enunciatione significans determinata vera, quod evidenter probatur in enunciationibus de

N præter.

præsentis & præteriti, determinatae veriæ propriæ determinacioni rei significatae: ut Petrus legat sed contingens effectus, quem enunciatio de futuro significans, erit determinatus die crastino, qui est tempus per copulum importatum, ergo determinatae veriæ sui huius enunciare, quod futurus esset, atque adeo enunciatio de futuro eum significans, sui determinare vera: nec tali determinationi obstat, quod potuerit non esse determinatus; quia etiam præteritus effectus, ac præsens, si contingentes sint, ita sunt, & fuerunt determinati, ut potuerint non esse: quod non tollit eorum determinationem, sed ostendit suisse contingenter, aut liberam. Par ergo ratio, quod futurus effectus possit non esse, non tollit determinationem eius futuram, sed solum offendit foro contingenter: ita ut possit causa non se determinare ad tali tempore operandum, & si non se determinaret, sūsse proposito determinatae falsa: eadem enunciatio de futuro.

Probatur secundo. In ceteris enunciariis, tempus non determinantibus. Nam tales propositiones, non solum potentiam, seu libertatem cause enunciant: nec solum liberam determinationem, vel deinde eius vice in potentia, sed ut aliquando futuriū determinatumque ad esse de præsens, ac enunciatio hæc, Petrus peccabat, non solum libertatem Petri, & possibiliter peccandi, aut peccatum ut in potentia evanescat, sed determinationem, & peccatum aliquando futurum, si ergo hoc fuerit aliquando præsens, voluntate determinante, quoniam impossibile, determinata est: veritas talis enunciacionis de futuro: & si numquam determinata erit eius falsitas, probatur aperte consequitur, quia res significata aliquando eum determinata de præsens: ergo determinare verum est neque enunciare, quod futura erit: hoc enunciare propositiones singulares de futuro: ergo determinatae veriæ sunt: & ecce argumentum hoc, non solum efficiaciter confirmat sententiam nostram, sed lucis clarissim ostendit deceptionem oppositam in contradictionem, quod prius futurum contingens significans per enunciacionem singularem solum ut est in potentia libera, non dum determinata, cum tamen ipsius communione non præcise, ut est in potentia, sed ut aliquando in actu futurum designari: unde si talcum, si habebit actum, per eiusdem

voluntatis liberam determinationem; determinatae verum est enunciare de futuro prædicta, & si nunquam futurum sit, determinatae falsum.

Probatur tertio. Quia si tales enunciaciones non habent determinatam veritatem, aut falsitatem: sequitur non esse illo modo veras aut falsas, hoc est, nec confusæ; nec disjunctæ, nec acti, nec potentia: probatur consecutio; quia vera potentia: probatur consecutio; quia vera potentia non tensetur, que non est reducibilis ad actum, sed veritas, aut falsitas talium enunciacionum non est ad actum reducibilis, quia si foret maxime diceretur actu veræ, dum causa determinata, & actus eius præfatis est: tunc autem iam non est vera enunciatio de futuro, ut est separata, sed de præsenti; ergo ut de futuero nonquam habet, nec habere potest: actualiter veritatem: quare, nec dicitur habere veritatem in potentia, neque illo modo, quod fatus falso, & absurdum est.

Ex hoc argumento aliud non inservit est. Quid enim dicitur, ut tam dum causa determinatur ad operationem liberum, & contingenter efficiatur, iam habet talis effectus esse determinatum: ac proprieatate determinatae veriæ constituit enunciationem de præsenti, ergo verum fuit soro tempore præterito, quod talis effectus habicetus etat aliquando determinatum esse extra causam: & ex conditione propositio de futuro talem determinationem voluntatis futuram enstant, determinatae habuit veritatem: itaque sic est enunciatio de præsenti vera ostendit varietas enunciacionis de futuro: pari ratione determinata veritas eius ostendit determinari illius veritatem.

Quid ergo ad Aristotelem dicendum, qui secundam sententiam aperte sequi videtur. Diversi diversimode cum interpretantur. Capitulo iij primis talern scilicet rebuisse docunt, ut non negauerit ex dubibus contradictionis unam esse veram, alteram falso, sed quantum per se recte ad veritatem, & falsitatem habere, prorsusque differenter esse.

Hoc tamen expositione merito & moder-
nus & nullus, quod idem est quamlibet proposi-
tionem per se indifferenter esse ad veri-
tam, & falsitatem, ac non esse veram, neque
falso, dictum inesse: quod enim recte ad
veritatem

veramvis partem in differens est, ad neutram determinatur, hoc autem falso esse ostenditum est; & Capreolus ipse facit; ergo in exponendo Aristotele sibi contrarius est.

Quare alij ex modernis quibus precedes expeditio non placet, aiunt, sensum Aristotelis esse, quod ex oppositis enunciationibus de futuro, non sit vna distincta, ac determinata vera; altera distincta ac determinata falsa, qua à nobis designari, aut cognosci valeat; etenim cum nos futuros eventus, minime cognoscamus, nec agnoscere, aut designare possumus, vtra harum enunciationum Petrus peccabit, Petrus non peccabit, vera sit, aut falsa: at verò secundum se quamlibet habere veritatem, aut falsitatem distinctam, ac determinatam; ergo Aristotelem, aiunt, non determinatam denegare voluisse his enunciationibus, quam ex se habeant, sed quam nos distincte, aut determinate cognoscamus.

Hunc tamen interpretandi enodium non esse ad mentem Aristotelis, facile ab aliis probatur. Primo, quia etiam inter enunciationes de presenti inveniuntur plures, quarum *veritas*, aut falsitas nobis non immotet, quales sunt quae internum animi affectum significant, quibus tamen Aristoteles determinatam veritatem, aut falsitatem concessit, sicut ceteris de presenti; ergo non intendit talis sensum, quod cursus appetit ex eo, quod Aristoteles in ultimo capite presenti ita arguens: si altera pars contradictionis in enunciationibus de futuro determinata ficeret in veritate, sicut modo vera est: sic etiam ante mille annos vera esset: vnde verum esset bellum natale furorum esse, sive enunciaret aliquis, sive non, quia ab eo quod res est, vel non est, vera aut falsa enunciatione dicitur: non ex eo quod ab aliquo proferatur, cum propter nostrum affirmare, vel negare nihil in rebus ipsis ponatur, nihilve detrahatur, neque illa mutatio sit: ac tandem quia Aristoteles ex determinata veritate haurium enunciationum intellexit nullam fore libertatem, cessare consilia, ac negationes, ergo non solum eisdem negavit talem veritatem in ordine ad nostram cognitionem, sed etiam si secundum se accipiatuer.

His ergo reiectis expositionibus tenent moderni quidam deceptum plane fuisse Aristot. & aduersus diuinam cognitionem, que ei. ca futuros, atque contingentes effectus

Secunda ex
glosatio.

47.

Relicione.

48.

Aliorū ex
glosatio.

venatur, locutum fuisse, & plane aduersus fidem nostram Deo (vt par est) certissimam notitiam eorum tribuentem.

Ego vero certes Aristotelem perspectam habuisse arbitrii nostri libertatem, & ex consequenti contingentiam futurorum effectum, quos singulares enunciationes designant, credere non possum veritatem ab eis penitus abstulisse: sed in eo plane sensu determinata veritatem eis de negasse, quo eam concessit eisdem enunciationibus contingentibus de praesenti, ac præterito, imo & enunciationibus de futuro vniuersalibus, particulatibus, atque indefinitis, quales sunt istæ, omnis homo disputat: aliquis homo disputat, aut homo disputat, disputauit, aut disputabit; eodem denique modo singulis partibus contradictionis, in enunciationibus singularibus de futuro contingentи denegavit veritatem determinatam, quo eam concessit toti disiuncto, ex irraue parte concesso, quale est hoc Petrus disputabit vel non disputabit, vt ex his verbis eiusdem Aristotelis, pene in fine capituli prolati videor mihi colligere. Sed ex contradictione eadem ratio est, esse quidem, vel non esse omne necesse est, & futurum esse, vel non, non tam dividiens in dicere alterum necessarium, dico autem, vt necesse est futurum esse bellum natale erat, vel non futurum esse: non ratiocinari fieri bellum natale necesse est, ne quoniam fieri fieri tamen, vel non fieri necesse est. His autem omnibus determinatam veritatem concessit, quia habent futuri effectus, ex determinatione cause contingentis ad alteram partem: vniuersales namque ac particulares enunciationes de futuro contingentи determinate sunt verae, aut falsae, quia fieri non sit necessarium aliquem hominem singularem disputeret, aut peccare, in communem tamen necessarium reputatur peccare, aut disputeret aliquem, quod fatus est, vt vniuersales reputetur necessario falsum, & particulares, vel inde finitæ necessario verae, nam in hoc sensu protulit textus Sacrum: Necesse est, vt veniant scandala, &c. Singulares etiam Mattheus enunciationes contingentes de presenti, & præterito determinatae verae sunt ob determinationem cause presentem, aut præteritam, ex qua, determinationem fortunatur effectus per eas designati; & determinatio haec necessitatem quandam inducit,

Autoris seu
ca circa
Aristotel.

49.

Arist. videlicet.

50.

Mattheus.

ci, saltem ex suppositione, ut id est Aristoteles praeferat docuit dicentis. *Omnis res quod sit est, necesse est esse*, & ex suppositione quod fuit, necessarium est fuisse; totum denique disunctum. *Petrum disputabit, vel non disputabit*, necessarium quoque reputatur; quia licet contingens sit causam liberam, sed determinate, aut etiam se non determinare: & ideo effectus designatus disputationis contingenter futurus sit, esse tamen, vel non esse contingenter, merito iudicatur necessarium, quia necesse est causam quantumlibet contingenter operari, aut non operari; cum sit plane impossibile, de aliquo affirmari quod nec sit, nec non sit, quod nec futurum sit, nec sit utrum non sit, & negavit igitur Aristoteles enunciations singulares de futuro contingente esse determinatae veras ex determinatione causa, aut effectus contingentes, sicut concessit esse determinatae veras uniuersales & particulares de futuro, & singulares de praesenti, & praeterito; quia iste sic sunt determinatae veritas, ut ex suppositione saltem determinationis, etiam sint necessariae, nec possint non esse veritas. Negavit denique sic esse determinatae veram quamlibet partem contradictionis, sicut concessit esse determinatae verum totum disunctum, ex virtute consequitur, sic enim determinatae verum est, ut etiam sit necessarium, cum tamen accurate pars vel modo necessaria sit, sed per se non contingens; non tamen negavit esse determinatae veras, aut falsas singulares enunciations, veritate, aut falsitate, contingentes: quia ita sunt veritas, ut possint esse falsa, aut ita falsa, ut possint esse veritas; quam contingenciam in determinationem appellavit; & merito quidem, nam, quandiu effectus contingens, ut futurum significatur, non ut determinatus, sed ut determinandus designatur, quod non habet ut significatur de praesenti, aut praeterito: unde enunciatione ipsa de futuro, quodammodo indeterminata censetur in veritate, aut falsitate, & solum determinata vocatur determinatione contingente, quae conditio dominans, absque dubio est, in ratione determinationis: si autem enunciations istae sic essent determinatae veritas, aut falsitas, ut alii, quas ex determinatione causa, determinatae veras esse dixit: bene inservit Aristoteles omnia evenire necessario necessitate saltem suppositionis, quae satis esset, ut causulis tollerentur, &c.

*Exponit
secentia
Aristoteles.*

*Contingen-
tia in de-
terminatio-
nem appel-
lata Ari-
stoteli.*

negotiones, nec enim res praterite quantumlibet contingentes, nec iam de praesenti, executioni in mandato, etiam libere, sub consultationem, aut deliberationem cadunt, sed eas omnino precessit; & tandem si determinationem causa presupponerent enunciations istae, ut supponunt enunciations de praesenti, & praeterito, inferre licet, quod in ultro Aristoteli verum fuisse enunciata ante mille annos, quod bellum nauale hodiernum fuijutum esset: imo & necessarium necessitate saltem suppositionis: nam praeteritum, ut praeteritum quantumlibet contingens, non potest non fuisse, & praesens quoque ut praesens non potest non esse, quia & si causa libera dum se determinat possit se non determinare, & ideo libertas simpliciter eius determinatio, ut iam tam determinata de praesenti, atque iam elicito, non potest effectus non esse. Hanc nostram expositionem videantur tenuisse Richard. in 1. dist. 32. artic. 1. quest. 5. ad primum, & Maior ibidem quest. 4.

negotiones, nec enim res praterite quantumlibet contingentes, nec iam de praesenti, executioni in mandato, etiam libere, sub consultationem, aut deliberationem cadunt, sed eas omnino precessit; & tandem si determinationem causa presupponerent enunciations istae, ut supponunt enunciations de praesenti, & praeterito, inferre licet, quod in ultro Aristoteli verum fuisse enunciata ante mille annos, quod bellum nauale hodiernum fuijutum esset: imo & necessarium necessitate saltem suppositionis: nam praeteritum, ut praeteritum quantumlibet contingens, non potest non fuisse, & praesens quoque ut praesens non potest non esse, quia & si causa libera dum se determinat possit se non determinare, & ideo libertas simpliciter eius determinatio, ut iam tam determinata de praesenti, atque iam elicito, non potest effectus non esse. Hanc nostram expositionem videantur tenuisse Richard. in 1. dist. 32. artic. 1. quest. 5. ad primum, & Maior ibidem quest. 4.

*Ricard.
Maior.*

Dilectorum argumenta prima opinio.

AM oportet argumenta aliarum opinionum dissoluere. Et primam quidem prius in extremi prioris verum assunxit: nempe veritatem enunciations, per comparationem ad eam significatam esse desumendam, falsum tamen est quod adiecit, enunciationem de futuro contingenti non esse conformem, nec disformem tecum significare: nam licet futurum contingens non sit actu in terra natura, ita ut iam sit extra causas, vere tamen dicitur esse, aut non esse tempore per copulam significato, quemadmodum res significata per enunciationem de praeterito non exeat modo, sufficit tamen ad veritatem eius, quod existerit aliquando; nam hoc solum tempus, per copulam designatur, & patiter enunciatione de futuro referitur ad existentiam pro aliquo tempore futuro, quam si habiturum est, erit ei conformis enunciation, ac proinde vera: si minus, erit disformis, & proinde falsa; negandum igitur est, non habere, conformitatem, aut disformitatem similes enunciations cum tecum significata, quae absque dubio erit, aut non erit tempore per copulam eorum designata: confirmationi igitur eiusdem argumenti concedendum est.

est tales enunciationes veras esse, aut falsas, quod an doctrinæ Aristotelis contrarium sit, iam diximus.

ad secundum
dilectum

Verum quoque assumit secundum argumentum, quantum ad oppositionem veritatis & falsitatis attinet, quas simul eidem enunciationi conuenire negamus, etiam si determinatae verae censeatur; quia & si futurum contingens praeterea sunt, ut est in potentia libertate cause non sit adesse, aut non esse determinatum, ceterum in ordine ad futuram determinationem eiusdem cause, per quam futurum est extra causas, determinatum esse habebit distinctum, & actuale; & cum per enunciationem, hoc modo, & non solum priori significetur, sit determinata habere veritatem, scilicet quando futurum sit, aut determinata falso sit, si non quam sit futurum: utrunque vero simul ei enunciare repugnat, sicut rei futuræ esse, & non esse futuram.

ad tertium
dilectum

Potremus argumentum benè probat, actuale esse debere veritatem, aut falsitatem enunciationis de futuro contingenti, si determinata vera, aut falsa esse admittatur; & talem esse ingenue fatemur, quidquid velit Aristoteles, cui in hac re standum non est secundum aliquorum interpretationem, ut iam vidimus; sed nos non censemus contrarium docuisse.

Explicantur fundamenta ultima sententia.

Responde-
tur argum-
entum ultima sen-
tentia

ad prima.

ad secun-
dam nota.

NO N. erit difficile fundamenta ultima opinionis evellere, si memoria reperamus præteritam distinctionem determinatae veritatis, in necessariam & contingentem, ex qua constabit in primis vitiis esse argumentationem: in primo fundamento constitutam, hoc modo inferentem, enunciatione de futuro contingenti est determinata vera, ergo necessaria vera: nam cum veritas eius, ex determinatione contingentis, ac libertate cause dependeat, contingens ab intrinseco esit, & nibilominus determinata, vera aut falsa, cum ad determinationem libertate cause referatur, quae si cui potest se determinare ad effectu producendum, potest quoque à determinatione supercedere.

Constat præterea magna ex parte explicatio secundi fundamenti. Sed ut illustrior

sit, disciri non quoque oportebit ei adiungere inter effectum præteritum, præsentem, & futurum, in materia contingentia. Qui id habent in primis commune, ut simpliciter, & ex intrinseca conditione, & naturali contingentia, cum non sit à causa contingentia, aut libera ex se procedere: unde disputatione, quam Petrus peregit, liberam fuisse dicimus, atque etiam præsentem, cum verum sit potuisse simpliciter disputare, & non disputare de futuro vero res est notior, nam quandiu futurum est aliquid, sub potestate voluntatis continetur, fore aut non fore, consentiantur: propterea quod ab extrinseco (ut aiunt) & ex suppositione omnes sunt necessarij: præteritus quidem, supposito quod iam præcessit, necessarium vocatur, ut disputatione Petri hæc tera ex suppositione præteritionis: præseans verò ex suppositione præstantialitatis, quando enim res iam extra causas consistit, necessaria censetur futura quoque contingens, supposito, quod futura est, non potest non esse futura, alioquin simili esset, & non esset futura, quod repugnat, ergo bene inferitur ex tali suppositione, quandom necessitatem extrinsecam: contra here.

Et quod de effectibus dicitur suo modo enunciationibus accommodandum est: ita ut simpliciter, hoc est, ab intrinseco sine contingentia, & ab extrinseco, & ex suppositione necessaria: in hoc tamen valde differunt, sicut effectus ipsi, sic enunciationes: nam præteritus expressè importat præteritionem, ut Adam fuisse, aut Petrum disputasse: quare non oportet illam addere, ut necessarium censemur, & cum absolute necessarium appelletur illud, quod sine ullo addito necessarium est, sequitur præteritus esse absolute necessarium, licet non simpliciter, quia non ex propria natura: & pariter de effectu præsentij iudicandum est, quia conditione præstantialitatis videtur importare, seu exprimere, licet non adeo clare, ac de præterito visum est, & cum ex præstantialitate necessitatem contrahar, quia quod est præsens, extra causas esse dicitur, atque etiam extra conditionem, ac deliberationem, licet his præcedentibus præteritam acquisierit, sequitur necesse non esse præstantialitatem addere, ut necessarium censemur: ac propriea posse appellari absolute necessarium, & ex consequenti enunciationem præseant, ut Pe-

trus disputat, absolute necessarium: quandiu autem futurum contingens est, importat quidem futuritionem, ex qua potius continget, quam necessitatem habet, quare contingent vocabatur absolute, quod a causa libera futuram est, & non necessarium, nisi adiuncta expressa reduplicatio futuri: itaque non dicitur absolute necessarium, sicut praesens, & praeteritum, sed cum addito, aut se duplicazione futuritionis contingentis, & consequenter enunciatio de futuro non erit necessaria, nisi cum expresso addito pro nuntiatur: necessaria igitur absolute erit Petrus disputat, Petrus disputavit, ac Petrus disputabit non dicetur necessaria, nisi addatur suppositione, quod futura sit disputatio, vel si de futuro formaliter loquamur, non dicemus disputationem Petri futuram, esse necessario futuram, nisi addamus suppositionem, quod futura sit: nam si nihil addid eris dum futuram esse simpliciter enuncias, contingentem reportei illam appellare. Et ecce secundum fundatum ex hac doctrina expostum, quia licet pronuntiatum illud Aristotelis: *Quidquid est quando est, necesse est esse, verum sit, & applicandum ad praeteritum, praesentem, & futurum effectum iuxta singulorum conditionem, non tamen continet extrinsecā necessitatē, sed extrinsecā ex suppositione temporis: expressam quidem in praeterito, ac praesenti, non tamen in futuro: quare, licet enunciations omnium temporum determinate, veras, aut falsas esse fateamur: non tamen simpliciter necessarias, quamvis ex suppositione tales possint, ac debet appellari: de praesenti quidem, ac praeterito absolute, hoc est, sine addito suppositionis ī impliçato: enunciations vero de futuro, nō nisi cum, expresso addito futuritionis contingens*

Dicimus
dūcere nec-
sarium ab-
solue, &
simpliciter

Sed eiudem doctrina complementū postulat, ut et plicemus quoniam versetur discrimen inter absolute necessarium ex una parte, & necessarium simpliciter ex altera, videantur enim propterea coincidere: & si ita sit, fieri profecto enunciations saltem de praesenti, & praeterito esse simpliciter necessarias: & cum necessarium opponatur contingenti, ac libero, non poterunt contingentes appellari, quod plusquam falso est. Dicimus ergo iuxta communē sum, modumq; concipiendi, ac loquendi scholę, simpliciter tale, id significare quod ex propria natura tale est: tale vero absolute, quod sive

addito talis ei attribuiatur conditio, sive ex propria natura, aut causa, sive ex quaevque ratione, aut causa extrinseca: ut paties dictum simpliciter corpus aut substātia, quia ex propria natura eiusmodi praedicata ei coeniant, visus verò, aut dexter, nō simpliciter, quia ab extrinseco, bene tamē absolute, quia sic addito ei attribuantur: pariter ergo de praeteritis, & presentibus effectibus in materia contingenti iudicandū est, nam quia ab intrinseco, hoc est, ex ordine ad propriam causam contingentem, ac liberam, eis conuenit esse in rerum natura, liberi esse dicuntur, & contingentes simpliciter ab extrinseca vero conditione praeteritionis, aut futuritionis, aut presentiarum, ex tempore proueniendo dicuntur absolute necessarij; & ecce quo pacto non repugnat eandem tem, seu effectū esse contingētem simpliciter, absolute vero necessariā cuius ea est ratio: quia necessariū simpliciter opponitur libero, aut contingenti, ipsumque destruit, necessarium vero, quod non nisi absolute, hoc est sine addito vocatur tale, non habet directam, aut propriā oppositionem cum libero, aut contingenti simpliciter: vnde nec ipsam destituiri, sed secum copatur: propter diuersam rationem, à qua proueniunt iam expostam; quare hoc repugnat effectus praesentes, ac praeteritos, & pariter enunciations, esse simpliciter contingentes, & sine addito, vel absolute necessarias ex conditione extrinseca, à qua intrinseca contingencia, aut libertas nullo modo ladiuit: futuri vero nec simpliciter, nec absolute dicuntur necessarij, ut expostū est.

Postremum fundamentum eiusdem sententiae falso assumptū: nempe futurum contingens, solum esse in potentia sua causa: nam licet nunc solum sit in potentia, enunciatum tamen futurum quantumvis libertum & contingens, non importat nudam potentiam causæ, sed sū ordine ad futuram determinationem, liberam quidem, & contingentem, quae si se determinauerit, determinatio eius veram efficit enunciationem de futuro intrinsecum ordinem ad talēm determinationem significantem: vnde sic ab eo, quod res est vel uox est, vera aut falsa determinata dicitur enunciatio de praesenti, ratione ab eo quod futura est, aut non futura, hoc est, habitura, esse determinatum, vel non habitura determinate vera, aut falsa dicitur enunciatio de futuro.

IN SECUNDVM LIBRUM PERIHERMENIAS, SIVE DE IN- TERPRETATIONE.

BREVE PROOEMIVM.

Inter Gra-
cos & Lati-
nos differ-
entia.

PVS hoc de interpre-
tatione non in li-
bros partiuntur Gra-
eci, sed in partes, aut
sectiones. Ita ut, quod
interpretandum su-
perest, non librum
distinguitur ab eo, quod
iam est à nobis expositoribus illustratum,
sed partem, aut sectionem esse velint. Resert
autem nihil, Graecos potius, quam Latinos
translate, libros diuidentes sequi, cum
de solo nomine partis, sectionis, aut libri dis-
sentio sit. Librum tamen secundum cum
communi rotius nostra schola voce potius
quam secundam partem appellares, dicimus:
id esse in eo institutum Aristotelis, ut enun-
ciationes variare secundum diuersum addi-
tum nos doceat: etenim cum enunciatio se-
pus sit, in quem totius operis intentio diri-
gitur, natura eius, partibus qualitate, quan-
titate, & ceteris eam consequeneibus in pri-
ori iam libro traditis, quibus eam compone-
re docemur, oportebat nunc ea tradere, qui-
bus enunciationem iam compositam mul-
tiplicare addiscamus, ut in gentem enuncia-
tionum copiam ad exruendos syllogismos
ceterasque argumentationes, habere possi-
mus. & huius rei gratia in hoc libro tradu-
etur ab Aristotele modi, quibus variantur
enunciationes secundum diuersum addicte-
quod suscipiunt.

Postea II.
huius paginae.

Quod triple in universum esse potest,
primum namque contingit per negationem
additum subiectorum aut praedicatorum utriusque
zatione cuius infinita redditur enunciatio,
ex parte unius, aut alterius vel utriusque. Se-
cundum per additionem alterius praedicati,
ratione cuius sic vel aliter se habens praedica-
tum principale, cui additur ad copulam pro-
positio, enunciatio configuratur ita,

multiplex. Tertiū per additionem magis,
à quo modalis vocatur: quibus expositis per
tria capita, & dubio quadam ad enunciatio-
num oppositionem spectante proposito ac
soluto, in quartorum opus absolvitur, ut
sic quadrimestris sit diuisiō eius.

Hunc autem librum obscurissimum fe-
cerit tria: Primum, ipsamē additionum ma-
teria, cum constet ex negationum, aut in-
dorum additione obscuras reddi enunciatio-
nes: ita ut earum veritatem, quantitatem,
affirmationem, negationem, & oppositionem
difficile sit inuestigare atque cognoscere. Se-
cundum, corruptas, seu vitiorata translationes,
fons littere sic obfiscatum reddentes, ut vix
aliquando, aut illo modo intelligi pos-
sit, ex quo ortum habuit postremum, vide-
littere expositionum diversitas, cum magna
ex parte confundens. Quibus adde, si placet, Contra-
quatum, Aristotelem in hac enunciatio-
nem, sicut in resolutoriis, obscuritatem
affectasse. Dabimus tamen operam, qua-
rum res ipsa patitur, ut clarè ac dilucide ex-
plicitur, breuissima tamen commentatio-
ne; cum notabilia sere omnia, arque etiam
dubia, quæ circa theorematra ab Aristo-
tele tradita se se offere possunt, allata
exposita, & agitata communi-
ter esse solent in ma-
teria summa.

rum.

DE ENVNCIATIONIBVS IN-
finitis cuiuscumque generis, ipsorumque op-
positionibvs, & consequentis, nomina
item, & verba transposita idem
significare.

CAPIT PRIMVM.

Quoniam autem est aliquid de aliquo
affirmatio significans, hoc autem
vel nomen est, vel innominatum, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

Intentionem
Aristotelis.

IN TENTIV M Aristotelis in hoc primo
capite est quoniam modo varientur, ac
multiplicantur enunciationes, per addi-
tionem negationis, ratione cuius sunt de sub-
iecto, aut predicato infinito, aut de vitro que.
Primum autem tria. Nam primo agit de enun-
ciationibus verbo substantivo est constantia-
bus, tam de secundo (vt. anima) adiacente, in
quibus non est aliud praedictum preter ver-
bum, quam de tertio, distinctu à verbo pre-
dicatum habentibus, explicans modum, quo
inficiantur ex parte subiecti, & predictati.
Secundo. Eundem modum applicat alijs enu-
ciationibus, ceteris verbis constantibus, nam
quemadmodum principem locum inter ver-
batenerit substantivum, accum essendi substi-
tutalem significans sic enunciationes ex eo co-
ponit principiores sunt. Tertia. Non ubil
de eundem enunciationum oppositione tra-
dit.

Deuenientibus igitur ad primum, duo re-
petit Aristoteles ex primo libro. Primum est,
enunciationem (loquitur autem de simplici)
vnum de uno significare, hoc est, predicatum
de subiecto enunciationis. Secundum. Illud v-
num quod enunciatur, & aliud de quo enu-
ciatur (qua subiectum, & predictum voca-
tur) esse nomina, aut innominata: per inno-
minata intelligi infinitum nomen, aut quia
ante ipsum innominatum praeferit erat, & pri-
mum ab ipso vocatum est nomen infinitum,

Quid latet.
Aristoteles
per inno-
minatum.

Expositio textus.

202

ut Pater Toletus voluit, vel, ut Caetanus,
(a quo huius secundi libri expositi edita est,
quam D. Thomas morte praeuersus perfice-
re nequit) quia, cum nullam rem deter-
minatam significet, à qua determinatā posse
denominationem suscipere, sed indifferenter
quidquid est, aut non est, merito innomina-
rum dicitur. Pradicatum igitur, & subiectū
enunciationis nomina sunt finita, aut infinita:
nam licet infinitum nomen, ait Aristote-
les, non sit nomen simpliciter, quia item id,
quod est, quam quod non est significat, nobile
minus pars enunciationis quodammodo esse
potest, in quantum unum aliquo modo signi-
ficat: multa enim ab eo significata (ut bene
Caetanus) sub negatione significati eius no-
minis, cui adiungitur designantur, ut sub ne-
gatione hominis, aut equi, sub qua connec-
tuntur.

Vnde sit ratione esse, ut sic formaliter signifi-
catur, quoniam materialiter sunt diversa,
ac pene infinita, ac propterea unū aliquil
significare formaliter afferunt Aristoteles,
quod omnino necessarium esse, ut pars enu-
ciationis, (in qua vnum de uno enunciatur)
potest.

Ex his autem duobus infert tertium, vi-
delicet enunciationem constare ex nomine, cu-
& verbo, aut ex infinito nomine, & verbo,
cuius rationem reddit: quia enunciatio signi-
ficat vnum de uno, que sunt nomina, aut in-
finita nomina sed ex solo nominibus, nisi ver-
bo vniuersaliter praesentis, prateriti, aut futuri
temporis, non constat enunciatio, ergo ex no-
mine, & verbo, aut nomine infinito, & ver-
bo, necesse est componi.

Inter verba materiā possumus est subisti-
tutum. Vnde prima enunciatio erit ex eo, ac
nomine cōfecta, si nō quidam, quod inter no-
mina potissimum est: hac autem affirmativa
est, aut negativa, ex quibus affirmativa est
prior, has quatas erit prima, ut homo est post
quam negativa sequitur, homo non est. Post
finitas autem enunciationes huius verbi se-
quuntur.

Infracta no-
men potest
quodammodo
de esse pia
enunciatio
vult.

Quibus ob-
iectis con-
stituuntur.

Est istio
de secundo
objectione.

5.

quintus infinita, infinito nomine composita; & primo quidem affirmativa, et non homo est, deinde negativa, ut non homo non est; & eiusmodi sunt simplices, seu indefinite, quibus annumerantur totidem universales, et omnis homo est, non omnis homo est. Omnis non homo est, omnis non homo non est, & si has omnes multiplicaveris per verba praterit, ac futuri temporis efficies viginti quatuor, ad duodecim oppositiones: & additis particularibus, & singularibus corundem extremerum, secundum diuersa tempora multiplicabis quam plurimas, & hac de enunciationibus secundi adiacentis.

**Enunciatio
de tertio
adiacente.**

Quibus explicatis alias esse docet Aristoteles, qua cum verbo aliud admittitur praedicatum, in quibus proinde, aut ipsummet verbum sufficiens, est, tertium adiacens vocatur, vel nomen ab eo distinctum, quod predicatur; dum enim aliud nomine predicatur, significatio verbi adiungitur, & totale praedicatum ex uno, & altero consilatrum, officio eiusdem verbi copulatur subiecto, ut certius in hac enunciatione, homo est albus, ubi albedo coniuncta significatio verbi, quod est esse, enunciatur de homine. Et est sensus cum habere esse albū: unde, vel verbū propriū significarū, cui aliud adiungitur nomen, vocatur tertium adiacens subiecto, cum sit iam tertia dictio præter verbum copulans, & subiectum cuius coniungitur, vel nomen ipsum, ut tertia dictio eidem significato adiungatur, aut certe verbum tanquam tertia dictio numeratur potius, quam nomen, quod predicitur, quia verbum, cum sit forma enunciationis, subiectū, & praedicatum presupponit, tanquam materiam, & ideo pro ultima unitate numeratur, que est quasi forma ternarii numeri, ex eodem, ac praedicato, & subiecto, tanquam duabus primis unitatibus presuppositis constituti.

In talibus autem enunciationibus duplicari, aut Aristotelei oppositiones, cum non solum ex parte subiecti, sed etiam ex parte praedicati, accipi possint per se sūtum, & infinitum: duplicita autem oppositionis quatuor enunciationes continet. Exemplum virtusque oppositionis designat Aristoteles, prioris qui-

**Varii pro-
positionū
modi.**

Pars Posterior.

dem, ut est iustus homo, cuius negatio est, non est iustus homo: posterioris vero, est non iustus homo, cuius negatio est, non est non iustus homo. Designata autem exemplo, quantum pacto se habeant ad consecutionem, explicat his verbis: Quare ob id ipsum quantuor erunt illa, quarum duæ quidem ad affirmationem, & negationem se habebut secundum consequentiam, & priuationes, duæ vero minime, &c. Obscurissimis quidem, & que diversis modis ab antiquis interpretationibus exponuntur: ab omnibus tamen de habitudine consecutionis, quod non omnino probat P. Toletus noster, de habitudine potius oppositionis intelligenda esse censens. Verum tamen, quia verbum consecutionis, expressionem ab Aristotele, non potest eius expeditio littera quadrare.

Sed ne expositionum multitudine obruerimus, communem dimittaxi referam Porphyrii, Boetii, & Alberti Magni, quam, duabus aliis, simul cum expositione Ammonii, reiectis sequitur Caetanius, prius tamè quatuor illas enunciations in Anglia quadrata figura disponere necesse erit: ut sensum Aristotelis quasi digito ostendere possumus: & quia de infinitis loquerer prioris post verò eandem esse de universalibus variarem in uno, diuersam verò in altero docet, pro singulis singularibus figuris subiiciemus, & prius pro infinitis, deinde pro universalibus.

Nunc ergo sensus Aristoteles est, ex his quatuor enunciationibus, indefinitas sic se habere ad affirmationem, & negationem, id est, ad affirmantem, & negantem simplices secundum consequentiam, & negans infinita ex affirmatione simplici inferatur: etiamen non inferat, affirmans vero infinita bene negatiā simplicem inferat, sed ab ea non inferatur. tenet enim consecutio si dixeris, si iustus homo, ergo non est non iustus homo; non tamen modo opposito, non est non iustus homo, ergo est iustus homo: latius enim pater, de plusibusq; enunciatis potest totum significatum negari, quam affirmari, nam de eo adhuc, quod non est homo, ut de ligno, aut lapide verum est dicere, lignum non est non iustus homo, de quo tamen

10.

non

Réfutac
exp. s. 6.
Boetii,
Alberti,
&
Caetani.

**Expositio
Porphyrii
Boetii, Al-
berti, &
Caetani.**

*In qua certius uniuersalem affirmantem simplicem inferre negantem infinitam, à qua minime infertur: sicut nema consuevit ut uniuersus, ac ut inuenit, ut, ut
non diversum ut locum signum aut affirmatur ut uniuersus, ac ut inuenit, ut, ut
Magis uniuersum: falsum est enim sic enunciare, lignum subiuncta figura ostendit.*

fert, ut in genere, & specie constat: igitur ne-
gans infinita non infert affirmantem simpli-
cem, à qua infertur, quod verò affirmans in-
finita infert negationem simplicem, à qua non
infertur paret, nam tenet consecutio, est non
iustus homo, ergo non est iustus homo: non ta-
men ordine inuerso, non est iustus homo, ex-
ego est non iustus homo, cum latius patens si-
gnificatum negantis, de multis dicatur, vide-
licet de his, qui non sunt homines, de quibus
non dicitur affirmans infinita, Verum
namq; de ligno est quod non si iustus homo:
non tamen ergo sit non iustus homo, quod nis homo est iustus, ergo omnis homo est
autem uniuersalus est non infert minus vii: non iustus: eadem ratione, qui sensu
uniuersale, licet ab eo inferatur, ac propterea particulari ad uniuersalem non tenet argu-
mentum: & hoc de his enunciationibus quā-
ad affirmationem, & negationem sicut pri-
tum ad consecutionem.

11. *ad affirmationem, & negationem, sic pri-
uatis: nam quemadmodum ab infinita af-
firmam et valet ad negatiuam simplicem, si
renen modo opposito: pars ratione valet à
privativa affirmata ad negantē simplicē, &
nō modo opposito: sequitur nāque, est homo in-
iustus: ergo rō est homo iustus: nō tamen, non
est homo iustus, ergo est homo iniustus; de le-
gi e nam q. veri res est dicere: leo non est homo
iniustus, ac de quacumque aliare ab homine: rō*

Varij illatis tamē est verū sic enūciare, Ico est homo iniustus. Et rursus, quemadmodū ab affirmante simplici ad negantem infinitam tenet consequitū. & non uero oposito: paritatione ab affirmante simplici ad priuationem negatione. ut h. beat angulos qualibet figura, angularies possunt vocari, que duobus angulis superioriter, sed non ordine inverso, valerent, est bus clauduntur. & quā duobus eiā ius in iustus homo, ergo non est homo iniustus, non rōribus.
 tamen, non est iniustus homo, ergo est Secundo. Quia angelis perpendiculariter iustus homo, de rōribus namq; ab homi- cidentibus. At tertio, que angulis diametrane verificatur negatio priuatione, ut de le- libus: eiusmodi enim proprius vocantur an- one, quid non sit iniustus homo de quibus guli, cum angulum qualibet efficiere rōideatur non verificatur affirmativa simplex: fal- simul cum duobus aliis, quorum unus in ea sum est enim, quid leo sit iniustus homo; & demlinea superiori, aut inferiori cum eo po- borum invenit in ratio eadem est, quia nega- nitur, alias vero perpendiculariter sub eam ratio enūciationis latius patet infinitatione, cadit, aut supra eam est: unde diuerso mo- de à diuersis exponitur verbum, ampli-

Affinitatem cinctus ac foveolatus condemnare esse legem.

Albertus Magnus, ubi supra, his verbis, 18

Albertus Magnus, ubi supra, his verbis. 15
et 202

Digitized by Google

Prima ex.
positio re-
gula circa
angulares.

angulares explicat; hoc est, in angulis di-
recte oppositas: quas autem vocet directe
oppositas non explicat, colligitur autem ex
designato a se exemplo, ut enim: ut quidam
homo est iustus, quidam homo non est iustus:
eiusmodi autem in angelis superioribus direc-
te se recipientibus collocantur. Vnde angula-
res vocare videtur eas, qua in utroque an-
gulo superiori, aut inferiori desribuntur.

Seconda ex.
positio 2.
Tolandi vera
est.

16. Tolerus verò eas dumtaxat, quia in an-
gulis diametralibus describuntur, & bac ex-
positio est omnino tenenda: quia regula Aris-
totelis non nisi iuxta eam vera esse potest: at
enim. Non stare simul in veritate semper stare
autem aliquando: quod absque dubio de utri-
que intelligitur, hoc est, de indefinitis in pri-
ori figura descriptis, ac de universalibus in
posteriori, cum de utriusque secundum con-
secutionem fuerit proximo locutus: nunc, su-
tem equipollentiarum regulam prescribens,
non semper stare in veritate angulares affir-
met, sed aliquando: quod si de solum infor-
mitate verum esse intelligeret, & non de univer-
salibus: expressissimè profecto universalis nul-
lam habere equipollentiam: supposito autem
quod de utriusque intelligatur, non possu-
mus per angulares, nisi eas intelligere, que
in diametralibus angulis collocantur: en-
fodi enim ratione situs propriissime vocan-
tur angulares.

Germanus
sensus Ari-
stotelis.

Vnde germanus sensus eiusdem regula
erit: angulares non semper stare simul in
veritate, sed aliquando, quia angulares in-
definite, quas in priori descriptissimus figura,
semper stant simul in veritate, si accipian-
tur in materia contingentia: vnde, & sem-
per sunt equipollentes, universalis vero non
semper, sed aliquando, ut constat de utra-
que negante de predicato finito, & infinito,
non omnis homo est iustus, & non omnis ho-
mo est non iustus, nam cum particulariter
sensum efficiant, simul in veritate stare ne-
cessit, est enim sensus prioris, aliquis homo
non est iustus, posterioris vero, aliquis homo
non est non iustus.

Excludatur
expositio
Alberti.

Si autem per angulares intelligamus
eas, quas Albertus Magnus intelligit, re-

pugnat aliquando in veritate stare uni-
versales: cum ex eis altera sit universalis
affirmans, & ideo semper falsa, altera
particularis negans, & ideo semper vera,
ut utramque figuram intuenti facile con-
statere poterit: & tunc deducitur alia ra-
tio in confirmationem nostram sententia: nam
si de omnibus, tam universalibus, quam
indefinitis intellecta regula equipollentia-
rum vera esse potest, quia vere in utrisque
reperiatur equipollentia, de omnibus in-
telligenda veniet: constat autem non posse
de omnibus intelligi, nisi per angularis in-
telligamus eas solam, que in diametralibus
describuntur angulis; ergo his solum univer-
saliter vocasse Aristotelem longè probabi-
lis est.

Predictæ oppositiones, seu combinationes
enunciationum sunt de subiecto finito: in
quibus tamen prædicatum variatur penes
finitum & infinitum, præter quas docet A-
ristoteles, et idem multiplicari posse, si sub-
iectum in finitetur prædicato permanente fi-
nito in quibusdā, sed infinitato in aliis, iuxta
formam precedentium.

Verba Aristotelis sunt, Aliæ autem
duæ ad non homos, quasi ad subiectum
aliquid additum, ut est iustus non ho-
mo, non est iustus non homo, et non
iustus non homo, non est non iustus
non homo: & si infinitum subiectum
universalis afficiatur signo, emergunt die
quatuor, ut ex posteriori figura eundem
enunciationum subiectis infinitatis facile
deducitur. Has autem enunciationes de
subiecto infinito, dicit esse extra prædictas
de prædicato infinito, id est, non inferre
illas, nec ab illis inferri: sed inter se eun-
dem seruare ordinem quantum ad consecu-
tionem, & equipollentiam: quem enuncia-
tionis de prædicato infinito seruare vidimus,
& hac est prima pars capituli.

In secunda, tandem doctrinam appli-
cat ad enunciationes aliorum verborum
actionem, aut passionem significantium,
dolens partitratione posse multiplicari inde-
finitas, & universales penes finitū, & infini-

O 2 tum,

Secundum
membrum
capituli.

tum, quarum exempla non producit Aristoteles, quia ex productio in reliquis enunciationibus facilime constare poterunt.

Sed dubitat, an quando indefinita de subiecto finito efficienda est uniusalit, & de subiecto infinito, negatio infinitans subiectum, adiungenda sit uniusalit signo ei addita, aut post ipsum signum apponenda, ita ut non supra signum, sed proxime supra subiectum eadat? Exempli gratia, si haec indefinita, homo sanatur, efficienda sit uniusalis, & de subiecto infinito, dicendum sit non omnis homo sanatur, aut omnis non homo sanatur.

Responso.

21.

Et respondet. Non esse adiungendum signo sed subiecto, cuius ea, inquit, est ratio, quia signum non significat rem, sed modum rei, secundum quem uniusaliter, aut non uniusaliter iudicamus, predicatum conuenientis subiecto, id est, cuilibet contento sub illo, vel dicuius vage, seu indefinite, quod confirmat exemplis: nam enunciations ista, valet homo, non valet homo, valet non homo, non valet non homo; non differunt ab uniusalibus, nisi, quia uniusaliter non sunt, hoc est, quia non enunciatur uniusaliter predicatum de subiecto: signum igitur distributionem dunt taxata subiecti significat pro cunctis particularibus, non nem, de qua enunciatur predicatum, cum inveniabilibus haec permaneat, sive signum adieceris, vel non, sed enunciatio dicitur infinita ex parte subiecti, aut predicati: quia illud, quod est subiectum, aut predicatum eius infinitum efficitur: ergo ut infinitas sit uniusalit enunciatio, subiecto potius, quam modo uniusalit illud distribuent adiungenda est: Et hoc, ait Aristoteles, seruato circa negationem: Reliqua eadem oportet apponi, id est, ceteras oportet seruare regulas circa has enunciations adiectiuorum verborum, quas de enunciations verbis subiecti antiqui prescripsimus, tam circa oppositionem, quam circa consequentiam, & equipollentiam, & per easdem prorsus combinationes multiplicentur, ac diffringantur.

In extrema tandem capitis parte ostendit Aristoteles, quemam ex enunciations, tam simplicibus, quam infinitis, passum in

2. Membr.
minus erg.

veritate stare, ut equipollentia regulam perficiat: & quidem de singularibus & indefinitis inter se se collatis docuit, posse semper in veritate stare: nunc autem de universalibus non solum inter se se, sed cum particularibus, aut indefinitis loquitur, afferit auctoritas.

Enunciations simplices contraria, neque sunt simul in veritate stare, ut omne animal est iustum, nullum animal est iustum.

Secundum. Contradicторia enunciations, sive simplices sive infinita, neque sunt simul in veritate stare, se tamen, consequitur simplices, ex una parte, cum infinitis ex altera: ita ut uniusales finita, & infinita, possint esse equipollentes, & simil modo particulares: exempli gratia, nullum animal est iustum, aliquod animal est iustum: sive contradicitoria simplices: omne animal est non iustum, & non omne animal est non iustum, sunt contradicitoria infinita: & tamen simul in veritate sunt uniusales inter se se, atque etiam particulares: uniusalit etiam affirmativa infinita simul potest in veritate stare, cum uniusali negativa simplici, ut omne animal est non iustum: ergo nullum animal est iustum: particularis item negativa infinita, simul potest in veritate stare, cum particulari affirmativa simplici, ut non omne animal est non iustum, ergo aliquod animal est iustum. An verò in his modis arguendi, ab affirmativa sit procedendum ad negativam, aut ex opposito à negativa, ad affirmativam, difficultate caret, ne cum simili simul in veritate, & vere sint equipollentes, à qualibet procedi potest; licet ab affirmativa, tanquam à digniori sit prius procedendum.

Vnum tamen animaduersione dignum censes Aristoteles hic in parte, quantum ad negationem in enunciations colloquandam, videlicet in singularibus nihil reserve, animi principiis media, aut sine colloquetur sed eadem veritatem enunciations constitutae, ubilibet colloquam: idem est enim dicere, Socrates est non sapiens, & Socrates non est sapiens, ac non Socrates est sapiens; sed in uniusalibus multum reserat, tam sic, vel aliud

Primum probabile Aut.

22.

Secondum probatum.

23.

Non.

24.

aliter apponere, unde enim differunt quantum ad veritatem, ac formam enunciationis dicere, non omnis homo est sapiens. Et non omnis homo est non sapiens: nam hec, unius talis est, & falsa, illa particularis, & vera: unde, inferitur in interrogacionibus, ac responsionibus ex qualibet illarum singularium data, liceat alteram inferre: ut si interrogatus quisi tam à me, sit ne Socrates sapiens? Responderis, non esse: lices mihi inferre: ergo Socrates est non sapiens: atque etiam, ergo non Socrates est sapiens: sed in unius talium interrogatione, aut response id non licet, ut si interrogatus aet alius, sit ne verū, quod non omnis homo sit alius? responderit verum esse: haud quaquam tibi licebit inferre: ergo omnis homo est non alius.

**Tertium
probatum.**

Tertium, quo negotium equipollentia absolvit Aristoteles, illud est, quod que dicta sunt de enunciationibus de predicato infinito, etiam intelliguntur de his, quae habent infinitum subiectum, ita ut licet extra illas sint ista, id est, cum illis nullam equipollentiam habeant; inter se se trahent eandem habent inter illas positam.

**Cōclusio
duobus
dubius lo-
cationis.**

Absolvit etiam sententiam huius capituli duobus propositis, ac solutis dubiis: primum est de his negationibus, quae addantur nominibus, aut verbis, per quos infinitantur, ut non homo, non leo, non currit, non laborat: posset enim quis dubitare, nam superius assertum est negationem non esse sine nomine, & verbo, eiusmodi autem videntur esse sine nomine, & verbo, ut non homo est negatio sine verbo, non laborat, sine nomine, ergo dabuntur negationes sine nomine, & verbo, quas vocat negationes contracientes, id est, compositas secundum infinita nomina, & verba.

Primum.

27.

**Respsō
dubij.**

Respondet non esse negationes. Et probat: quia omnis negatio verum significat, aut falsum, sed praedicta voces negata non significant verum nec falsum, quousque eis addideris aliud: ergo non sunt negationes. Probat minorem, ex eisdem vocibus sublatas negatione, homo, leo, currit, vincit; in quibus nihil verum repertur, aut falsum: & in hac probatione, non est aliud mysticum queren-

dum, quam quod voces infinita, nihil aliud prater simplices, quibus negatio adiungitur, significat nisi negationem, sed negatio bis vocibus addit a nihil aliud efficit, quam simplex significatio possum negatum reddere, atque indeterminatam efficer significacionem vocis, si ergo, dum aliquid positum significat, nihil verum aut falsum continet, minus certe id continetur negatione addata: quemadmodum si aliquis vellat probare negationem enunciationem, non significare verum aut falsum, ex affirmativa eorumdem extremitatum, quam aduersarius docet Arguederet, veritatis, aut falsitatis expertem, cui tu ad horrendum argumentum ab hominem duceret: homo est animal, non continet verum, aut falsum, ergo neque homo non est animal. Probatur sequella, qui a negatio adhuc a nobilis aliud efficit, quam negare compositionem significat, si ergo compositione non continet verum, aut falsum, nec negatio eius.

Postremum dubium oritur circa medium condendi enunciationes: nam interdum verbo postposito, aliquando verbo nomine, interdum prius posito nomine substantivo, aliquando adiectivo componi solent: dicimus namque est albus homo, atque etiam est homo albus, aut homo est albus: posset autem dubitare quisi tam, an per eiusmodi transpositionem nominum, & verborū efficiatur diversa enunciatione, an eadem.

Respondet Aristoteles eandem absque dubio efficit: quia nomina, & verba transposita idem significant, ergo eandem enunciationem efficiunt: quod bac ratione ducente ad impossibile probare nescitur: nam si diversa enunciationes essent ista, est albus homo, & est homo albus, ob nominis transpositionem, Ratio do- sequeretur eidem affirmationi duplēm esse: cent adim se negationem oppositam, quod superius res possibile probatum est. Probatur sequella, nam prius illa affirmatio, hanc habet negationem oppositam: non est albus homo, posterior vero non habet hanc, non est non homo albus, (nam has opponitur finie, non homo est albus:) sed istam, non est homo albus: quae tamen opponitur priori affirmationi: ergo duplēm fidei habebit negationem oppositam: mino-

Secundum
dubium.

29.

rem huius syllogismi non probat Aristoteles, sed quasip se notam relinquit: nam cum eadem sit veritas virtusque negationis, utraq; erit illi affirmationi opposita: unde, cum non possit duplice habere oppositam, sit eadem esse utriusque negationem; quod si eadem est utraque negatio: affirmations quoque eadem et sunt non obstante nominis, aut verbi transpositione: unde infert verum esse uniuersaliter: quod nomina, & verba transposita idem significant, eandemq; enunciationem constituant, materialiter dumtaxat transpositione se habente: & hoc est solutio propositi dubii, & conclusio tertius capit. 2.

D E E N V N C I A T I O N V M
unitate, ac pluriditate, & quo pacto veritas, & falsitas, in eis reperiatur in prædicationibus coniunctu, atque diuisi.

CAPVT SECUNDVM.

AN VERO VNUM DE PLURIBUS, VEL PLURA, DE VNO AFFIRMARE, VEL NEGARE, NIL SIC VNUM ALIQUID, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

Institutum
capitus.

3.

DE ENUNCIATIONE OMNINO SIMPLICI, IN qua vnum de vno predicatur, disseruit huc usque Aristoteles, nunc autem de ea agere instituit, que aut ex parte predicari, aut ex parte subiecti composita est; quod etiam ad enunciationum variationem spectat; ut videlicet maiorem enunciationum, & argumentorum copiam habere possumus: vt enunex capite superiori nouimus enunciationes variare ac multiplicare penes finitum, & infinitum, atque etiam diversa argumentorum genera extruere, ab una ad altera: sic expressenti docebimur easdem enunciationes multiplicare penes vnum, & multiplex, aut penes compositum, ac diuisum, & nova extruere argumenta: à diuisis ad composita, & à compositis ad diuisa.

Divisio cap.
Partim autem totum caput intres par-

tes: in prima, quamvis vna, & que mul-

tiplex enunciato exponit Aristoteles: Et hic expositis questionem proponit in secunda, an licet argumentum ducere à diuisis ad composita, & à compositis ad diuisa: argumentis hinc inde praecitis eam anticipem redens: postrem quibusdam traxit regulis determinat quod si ore, quibus seruatatis legitima constituantur argumenta.

Enunciationem vnam vocat Aristoteles, ^{timum} ^{membrum.} que vnum de uno enunciat, vt homo est albus, multiplicem verò, que multa de uno ut Petrus est albus. & multis aut de multis vnum, vt Petrus, & Ioannes sunt albi: quando autem dicitur vnum de multis, aut de uno multa enunciari: non tam voce, quam re ipsa intelligendum esse docet; contingit namque subiectum voce quidem vnam esse, significacione verò multiplex, & tunc non vnam enunciationem constituit: sed multiplicem, atque aquaocam, vt si dixeris, canis est albus. Stare etiam ex opposito potest plures esse voces: re autè ipsi vna subiectum, aut predicatum, propter eandem rem significatam, & tunc vna est enunciatione ex parte illius extremi, ut si dixeris hoc est animal rationale, bipes, mansuetum, voce quidem multiplex est predicatum, re autem vnum, idcirco vnam simpliciter enunciationem prouulsi. Ex quibus per modum exempli, intuitus Aristoteles, interrogacionem Dialecticam, qualis est hac, an animal rationale sit definitio hominis nec ne? non esse vnam, sed multiplicem enunciationem, cum multa predicata, ac subiecta comprehendat; unde nec response una ei erit satis faciendum; nam cum utravis partem contradictionis agitandam proponat, quamlibet eligere poteris respondens: unde sit, definitionem, aut quamlibet aliam enunciationem necessariam, cuius sit ad unam partem determinata. Dialecticam interrogacionem non esse, non enim interrogamus, an homo sit animal rationale? cito: non sit ac necessarium: sed an sit definitio hominis, animal rationale? Dialectica ergo erit interrogatio, cum ex regno, & differentia multi-^{3.} ta possint in utravis partem probabilitate disputari.

Proposit

Secundum membrum
Verum legi
tima sit ar-
guendi ra-
rio à diui-
sia ad con-
iunctis.

Pro affirmativa quidem, nam argumentum
hoc legitimum est. Socrates est animal, &
bipes, ergo est animal bipes: atque etiam hoc:
Socrates est albus, & sapiens, ergo Socrates
est albus sapiens.

Pro negatiua vero, quia vitiosa sunt eius-
modi argumenta: Petrus est sutor, & bonus,
ergo est sutor bonus: Petrus est homo albus
& est albus, ergo erit albus, & albus: Socra-
tes est fortis, & est homo: ergo Socrates est
fortes, & est homo: ergo Socrates est fortis
homo: fortis est homo, & est bipes: ergo est
homo bipes.

Decisio pri-
ma partis.
Hanc partem questionis prius proponit,
ac definit, quam opositam, nam ex eius deci-
sione dependet altera: decisio autem duabus
continetur regulis.

Prima re-
gula.
Prior est: quod si plura attribuuntur eidē,
ut accidentaliter respectu illius se habeant,
atque etiam inter se se, vitiōsum est argumē-
tū à diuisiā ad composita, non enim tenet, Pe-
trus est sutor, & est bonus ergo est sutor bo-
nus: & ratio huius regula est, quia que inter
se, et in ordine ad tertium accidentaliter
coniunctur, non necessario repertur in eo
unita, ergo nec ab eis diuisiā certum argu-
mentum duci potest, ad eadem in eo cōiunctas
accidentaliter autem se habere, non solum
inter se, sed in ordine ad subiectum dicimus,
nam si alterum substantiam essentialiter se habeat
optimum deduci poterit argumentum, ut si
dicamus, Petrus est animal, & est albus, er-
go est animal album.

Secunda re-
gula.
7.
Regula posterior: quando ex duobus pra-
dicatis unam clauditur in conceptu alterius
non deducitur argumentum à diuisiā ad con-
iunctas, non enim se punit Petrus est homo, &
est substantia, ergo est homo substantia, aut
Petrus est homo, & est rationalis, ergo est
homo rationalis,

Alterum
membrum
questionis.
Proponit deinceps Aristoteles alterum
membrum questionis. An licet à coniunc-
tis ad diuisiā arguere? Ratione dubitandi
pro affirmativa parte praeacta, bene enim

sequitur: Socrates est homo albus, ergo So-
crates est homo, & est albus, ergo certum à
coniunctis ad diuisiā ducitur argumentum.

Hanc partem questionis duplice alia pro-
ducuntur regula solent: prior est, quotiescunq[ue] Prima re-
gula. unum ex predicatis cōiunctis stare facit
aliud pro significato improprio, vel talis-
cundam quid, quod contingere solet aliquā-
do dum sunt repugnantia, non tenet argu-
mentum à cōiunctis ad diuisiā, non enim se-
quitur: Petrus est homo mortuus, ergo est
homo: nam mortuum facit stare hominem
pro cadavere, quid improprium signifi-
catum eius est, cum cadaver non habeat,
nisi organizationem, aut figuram hominif-
malem: item, imago est homo pīctus, ergo est
homo.

Regula posterior: quotiescunq[ue] duo pra-
dicata sic coniunctur per accidens, ut unum gula.
disfrabat significacionem alterius, amplio-
remq[ue] efficiat ea, quam ex propria imposi-
tione habet: non bene sequitur à cōiunctis
ad diuisiā, talis est hac, chīmerā est ens ima-
ginabile, ergo est ens: ecce quo pacto ampli-
orem facit entis significacionem imagi-
nable, nam ex propria impositione non signifi-
cat, nisi veramentatem, ex coniunctione
vero ad chīmerā disfrabatur ad illud, quid
imaginacione ut cunq[ue] comprehendi potest,
quod solet esse ens fictum: & hac non atten-
dentes quidam ex antiquis Philosophis, de-
cepi, putabant hoc argumento cōvinci, quod
non ens sit: non ens est imaginabile, aut
optimabile, ergo est: cum tamen fallax sit
argumentum, ob predictum defectum ar-
guendi à cōiunctis ad diuisiā, predicato dis-
tracto ad ampliorem significacionem, a qua
habet ex propria impositione.

Aliud exemplū designat Aristoteles, dices Exempla
non sequi. Homerius est poeta, ergo Homerius ad id pro-
bandum est: ratione indicans, quia cum secundum
significet actum essendi substantiam, rati-
onē poēsis disfrabatur ad actū accidentale,
unde non tenet argumentum à tali actu ad
proprium, quem ex impositione significat.

Absoluens demū caput subdit, si ra-
tionē oppositionis, aut accidentalis unionis,
no disfrabatur predicatum, ad impropriam
significa-

Tertium
membrum.

significationem per modum restrictionis, aut ampliationis, quod constare poterit posuisse definitionibus predicatorum propriis met predicatis, semper ducetur certum argumentum à coniunctis ad divisum, & idem intellige de divisum ad coniuncta, ubi non occurrunt ea, que duabus primis regulis carentur.

D E E N V N C I A T I O N I B V S
cum modo, & eorum adiuicem oppositio-
nibus, ac consequentijs, tum ex dia-
xum, tum ex propria
opinione.

C A P Y T T E R T I V M .

HIS vero determinatis considerandum est, quemadmodum se habeant affirmações & negationes ad inui-
cem, &c.

T E X T U S E X P O S I T I O .

S I M P L I C I O R A cōpositis priora sunt,
scilicet hæc ex additione ad illas a-
liadi, & in ordine enūciationum prior
est simplex cōposita; nam per additionem
ad simplicem hæc dicitur; idcirco enūciati-
onem simplicem explicuit prius Aristoteles,
deinde ad cōpositam gradum facit.

D e cōpōsi-
ta enūci-
atione.
1. Prior est
enūciatio
simplex
quam cō-
posita.

2. De cōpōsi-
ta enūci-
atione.
Intentionem
Anistot. in
'oc cap.
plures, quibus suffici enūciationes possunt,
sed in hac parte solum cōsiderat quatuor v-
niuersales, materialia enūciationum vari-
antes, atque adeo veritatem, & condicio-
nem eamdem in ordine ad syllogismum.
& demonstrationem; eiusmodi sunt possibi-
le, contingens, impossibile necesse.

Prestat autem quatuor in toto capite,
nam primo. De modo oppositionis inter mo-
dales enūciationes reperio, valde, ab eo,

quem seruant simplices, & cetero differunt.
Secundus, de conseruentia, aut eis pollentia
et arundem, et miscundum antequorum,
quam secundum propriam sententiam.
Tertio, dubio quoddam proposito, ac soluta
principium quoddam, ex quo falsitatem
antiqua opinonis deduxerat, verum ac ne-
cessarium esse ostendit: ac tandem ordinem
inter modos quibus enūciatura enūciatio-
nes modales ex natura ipsorum consti-
tuit.

Possemus quidem nos, cum copiose de e-
nūciationibus modalibus, in Dialectica
introductione tractetur, presentem com-
mentationem missam facere, sed ne cur-
sum Aristotelica doctrina interrupisse, vel
parum videamur (quanquam nonnulla ex
ibidem adnotatis reperire cogamur) que ne-
cessaria sunt ad explanationem huius capi-
tis afferimus.

Cæcum primum igitur, ut modalia enū-
ciationum oppositionem notam nobis faci-
at Aristoteles, dubium quoddam proponit,
quod eiusmodi est: an accipienda sit secun-
dum esse, vel non esse earum: ita ut illa qua
enūciata non esse, & quod ita sit secundum
probat ex simplicibus, qua iuxta esse, &
non esse, censentur opposita, ut exemplari
inductione probari facile potest, in enūciatio-
nibus quidem de secundo adiacente: nam
hunc homo est, non opponitur illa, non homo
est, sed ista homo non est, in qua esse homi-
nis negatur, & in enūciationibus de ter-
tio, non est minus notum: nam hunc affir-
mati, est albus homo, hec negatio oppo-
gitur: non est albus homo, & non illa affir-
matio infinita, est non albus homo, alioquin
si due affirmations, finita & infinita essent
opposita, duas enūciationes contradictriae,
similis veritate stare possent, quod nullatenus
admitendum est: sequentiam probat:
nam contradictriae sic se habent, ut non
possit utraqque ab eodem subiecto remoueri,
sed si remouetur una, necess: sit ei conser-
vare alteram, cum necesse sit quolibet esse,
aut non esse; & repugnet plene idem nec
esse, nec non esse, sed aliquo remouetur pri-
or, est albus homo, ergo si altera, est non
albus

Principia
capita, in
Aristoteles, dubium quoddam proponit,
qua pre-
ponitur
dubium.

Pro affir-
maria
pane.

Si duo af-
firmatio-
nes finita
& infinita
essent op-
posita se-
queantur
duo contra-
dictoria

albus homo, ei contradicis, de eodem ligno
ut sic abatur sed apertum est de ligno non
vere dici, quod si non albus homo. ergo hec
absque dubio affirmatio infinita, non est op-
posita predicta. affirmacioni finita est albus
homo sed hoc negatio, non est albus homo,
quod idem esse negat, quod in ea affirmatur:
Et quod de his enunciationibus substantius
verbi evidenter probatur est, coniunctur pla-
ne, de quibus suis aliis verbo ad illustrissimam conside-
rationem: nunc igitur sita seres habet, quod in
simplicibus oppositio accipitur secundum
esse, & non esse, inferitur (ait Aristoteles)
ex eisdem accipiendam esse oppositionem mo-
dalium.

Pro nega-
tiva.

6. Ex opposita vero parte non apparet minus
certum, quod non ab esse, & non esse accipient-
da sit, aliquoquin libuntur duo alia contradic-
toria simul vera: probatur evidenter se-
quelle, nam due ista singulares: Possibile
est Petrum ambulare, possibile est Pe-
trum non ambulare, includunt esse, & non
esse: nempe esse ambularem, & non esse
ambularem: ergo opponuntur; sed simul
stant in veritate, nam Petrum possibile est vi-
trunque, ergo ab esse, & non esse, non accipitur
oppositio modalium.

Approba-
tio Arist.

Et ita sentendum esse decernit Aristote-
les: sed ex modo dividandum esse, ita ut
quando in una negatus fuerit, & sine ne-
gatione in altera, censeantur opposita, ca-
teris ex parte extremorum eodem modo se
habentibus, ut possibile est Petrum currere,
non possibile est Petrum currere, sic quia de cate-
teris modis.

Duplex di-
cimen in
te simpli-
ces de mo-
dalis enu-
ciaciones
Petriani.

7. Quod ut rursus conformet atque etiam,
simil argumentum ex similitudine enun-
ciacionum, simplicium diluat, duplex discri-
men valde obseruandum, inter utrasque
enunciationes assert: primum est, quod in
simplicibus verbum est, habet locum prin-
cipialis predicti, & est quasi forma eas-
sum, ex qua accipienda est oppositio: nomi-
na vero quasi pro materia sunt: in modalibus
vero modus est principium predictum,
esse autem, vel non esse, pro subiecto ponit-
tur; ac proprie ea modus pro forma est, esse
vel non esse pro materia, ut patet in his mo-
daliis.

Pars posterior.

dalibus: possibile est esse, possibile est non
esse.

Alterum dictamen est circa veritatem, Similiter
aut falsitatem: nam in simplicibus conside-
rantur penes eis, & non eis quando em-
restita se habet, ut verbum enveniat. vera
est enunciatio quando alter se habet falso, à
verbo igitur omnino dependet sed in moda-
libus non nisi à modo ita ut licet recta se
habeat, ut verbum enveniat, falsa esse possit
enunciatio ut si diversi, necesse est Petrum
currere, etiam Petrum currente falsam enun-
ciacionem protulisti: quia, quod amis curat,
cursus tamen non necessari. o e' connivit, ut
postulat modus. Hoc igitur discrimen in eo
consistit, quod enunciatio simplex, si vera est
res ita se habet sicut per copulam enunciatur,
falsa vero, si aliter modalis vera tunc est
vera quando ita se re habet sicut petit na-
tura ipsius modi, falsa vero, si aliter quam
petit ita ut, sicut de modo necessario. & pre-
dicatum inest quidem subiecto: non tamen
necessario si dico contingere falsa sit, & si sit
de possibili, aut contingenti, & predicatum Quoniam
omnino repugnat subiecto, pariter enim falsa,
& ut uniusalem regulam assignemus cog-
noscenti veritatem modalium, qualibet ea-
ram in medium producta, sic est examinanda,
ut eandem accipiamus sublato modo, in-
spiciamusque an in materia necessaria sit,
contingenti, aut remota, & si materia con-
uenit cum modo, vel ab eo non discedet, vera
erit indicatrix, si vero materia pignori cum
modo erit falsa, ut si offeratur tibi hcc enun-
ciatio: necesse est hominem esse album, ab-
sirab*eb* modum, & inquire non vrum ve-
ratis, aut falsa enunciatio ipsa simplex,
homo est albus, sed tul quia nam materias sit
constituta, & cum incertas pertinere ad
materiam contingem: que onn no dis-
cedet à modo ne essar. o, indicabis plane es-
se falsam, sic quia de ceteris iudiciis in foren-
dum est.

Et ex utroque discrimine constat: non
esse ab eodem accipiendam oppositionem
in enunciationibus simplicibus, ac moda-
libus, sed in illis ab esse, & non esse, in his à
modis.

modo, ita ut modus in una negatione affectum esse debet in altera vero sine illa: gratia exempli, huius enuntiationis possibile est esse, oppositio erit non possibile est esse, huius possibile est non esse, non possibile est non esse huius, impossibile est esse, non impossibile est esse, huius impossibile est non esse, non impossibile est non esse: huius necesse est esse, non necesse est esse, huius, denique necesse est non esse, non necesse est non esse, & pericet de reliquo iudicandum est, ita ut sola negatione adiuncta modo, ceteris si se habentibus, oppositio constituantur, & hoc de oppositione modalium, ac de prima parte capit. 1.

Secundaria pass cfr.

In secunda parte ex professo differit Aristot. de consequentia sive equipollentia modalium. Et primo refert antiquorum sententiem; qua ex parte approbata, & ex parte resuta inducit propriam.

25. Pro utriusque autem intellectu: nonnulla
reperere, operari exhibu, que in introducione
Dialectica adnotari solent.

Nota. I.

Et sit primum Quatuor esse modos vniuersales, de quorum enunciationibus nunc agimus: possibile, contingens, impossibile, neceſſe: unde quadruplex est species enunciationum modalium, iuxta eorumdem modorum differentiam quilibet autem constat duplici parte, prater verbum est quod semper atque in omnibus eodem modo se habet. Una pars est infinitum esse, aut non esse, altera est modus, & illud habet locum subiecti, & vocatur dictum: modus locum predicati, ut constat in hac enunciatione, bonum esse animal est ne esse: & iuxta diversos modos, quibus se habent modus. & dictum multiplicantur quatuor enunciationes modales: quarum prima est, in qua, tam unus, quam alter sine negatione exigit, et possibile est hominem currere, contingens horum locis. Secunda. In qua

- 2.** *consequi dominem loquitur secundus. In qua re, dictum negatur. & absque negatione est modus condus, ut necesse est bonum cur non esset. epidem. cur. Tertius in qua ex opposito modus negatur, & sibi nequaquam dictum, ut bonum legere non maxime est possibile. Postrema cuius utraque pars vere*

Ex exercitio negatione efficiatur, ut non est possibile hominem non esse animal: & iuxta hanc distinctionem, ex quolibet modo efficiuntur.

quatuor enunciations, ut de modo possibili
et efficitur prima de vitro que affirmato: se-
cunda, de dicto negatio, Et affirmato mo-
do: tercia, de modo negato, Et affirmato di-
cto: quarta, de vitro que negato, ut possibile
est hominem currere: possibile est homi-
nem non currere, non possibile est hominem
currere, non possibile est hominem non cur-
re: & sic ex quatuor modis resultant, qua-
tuor ordines eorum: unus ordo est enuncia-
tionum de possibili, alius de contingenti: ter-
tius de impossibili: quartus de necesse, quo-
rum quilibet continet quatuor enunciatio-
nes, Et omnes decim, Et sex ut consideran-
ti constabit.

Quibus ita constitutis pro maiori eorum distinctione adnotandum secundo est, quod qualibet enuntiatio cuiuscunque ordinis habet in aliis ordinibus utram aliquam sibi equipollentem, hoc est, quam ipsam inferit, & à qua infertur: ut prime de possibili, possibile est hominem currere, equipollent prima de contingentia, contingit hominem currere: tertia de impossibili, non impossibile est hominem currere, & quarta de necesse, non necesse est hominem non currere: secunda etiam de possibili, possibile est hominem non currere, equipollent secunda de contingentia, contingit hominem non currere: quarta de impossibili, non impossibile est hominem non currere, & tertia de necesse, non necesse est hominem currere. Tertia eiusdem modi, non possibile est hominem cur-

rete, babet equipollentem tertiam de contingenti, non contingit hominem currere, primam de impossibili: impossibile est hominem currere, & secundam de necesse, necesse est hominem non currere. Quarta de num, non possibile est hominem non currere, pro equipollentibus babet quartam de contingenti, non contingit hominem non currere; secundam de impossibili: impossibile est hominem non currere; & primam de necesse; necesse est hominem cur-

*Tertio est obseruandum, quatuor siue
et antiquis constitutas dictiones, quatuor* Not. et
tio.

Quatuor
esse dictio
nes ab anti-
quis in-
dentalis.

16.

vocalium, aut syllabarum, ita ut quilibet
quatuor quoque enunciations designet fin-
guis, singulis vocalibus, hoc ordine, ut
prima vocalis cuimlibet dictionis signifi-
cat modalem de possibili; secunda, de con-
tingenti; tertia, modalem de impossibili;
quarta: modalem de necesse: ita ut cum
quatuor vocales reperiantur in omnibus a,
e, i, u, ɔ, significet modalem de viroque af-
firmato e, de dicto negato, & de modo af-
firmatis i, de modo negato, & affirmatis di-
ctio; u, de viroque negato, quod hoc carni-
ne plane indicatur.

Destruit u, torum, sed a, confirmat
verunque. Destruit e, dictum: destruit i,
qua modum. *Dictiones autem sunt*, ama-
bitus, edentuli, iliace, purpurea. *Et ut*
exemplo prima dictionis exponantur reli-
qua, amabitus continet primam de pos-
sibili utroque affirmato: possibile est homi-
nem currere: secundam de contingenti:
utroque etiam affirmato, contingit hominem
currere: tertiam de impossibili negatione ha-
bentem modum, & affirmatum dictum, non
impossibile est hominem currere: qua-
ratern de necesse utroque negato, non necesse
est hominem non currere; & sic de singu-
lis dictionibus iuxta vocalium diversita-
tem.

Not. quar-
ta. Pro x-
qui polen-
tiavi-
satis regu-
la.

17. 18.

Opposito autem, sicut triplex est: contra-
dictoria, contraria, subcontraria; tri-
bus regulis continetur. Prima est: contra-
dictoria oppositio versatur inter omnes mo-
dales de amabitus, & omnes de iliace; ita
ut non unius dictionis opponantur con-
tradicitoria alterius dictionis; &
singula etiam opponantur omnibus; hoc est,
quilibet modalis de amabitus, est contra-
dictoria omnium ac singularum de iliace,

& quilibet de iliace, omnium & singula-
rum de amabitus, & par ratione omnes,
& singula de edentuli, contradicunt om-
nibus, & singulis de purpurea. Secunda
gula pro oppositio contraria: inter om-
nes, & singulas modales de iliace, & pur-
purea, versatur oppositio contraria, ita oppositi-
o ut omnes opponantur etiam omnibus, & sin-
gle alterius dictionis. Tertia regula Op-
positio subcontraria versatur inter omnes,
& singulas modales de amabitus, & e-
dentuli, ita ut omnes unius dictionis oppo-
nantur omnibus alterius dictionis, & sin-
gule unius, omnibus, & singulis alterius.
*Predicita omnia cernere licet in subiecta si-
gura.*

Quibus premisis facile erit intelligere sen-
sum Aristotelis circa modalium equipollen-
tiam. In primis enim sententiam antiquo-
rum referit: qui circ atres modos, possibile,
contingens, & impossibile, sic posuerunt
equipollentiam, ut addita negatione modo
impossibili, equipolleat alius duobus sine ne-
gatione existentibus; & hos etiam negatio-
ne addita equipollere impossibili dicebant,
quantum ad primum, & secundum ordi-
nem; nam ultimam de amabitus, quam
nos de viroque negato ponimus, videlicet,
non necesse est hominem non currere, des-
ignabant illi de modo solum negato, non ne-
cesse est hominem currere, & rursus ultimam de eden-
tuli, quam nos assignamus de
modo solum negato: non necesse est homi-
nem currere, ponebant illi negatam de vi-
troque; non necesse est hominem non cur-
re, unde sicut nos amabitus, & eden-
tuli, sic illi amabitis, & edentulis dice-
rent.

Approbat igitur Aristoteles, que circa Apo-
obato
tres modos priores asserebant, quia verita-
ti secon-
tis confor-
matis constututis, nam dicitur: partem
se consequuntur contradictorie, id est, nega-
tione adiuncta apobili, & contingenti, sunt
equipollentes respectu impossibilis, & si huic
etiam negatio addatur, equipollent eisdem for-
me negatione acceptis.

Circa modum etiam necessarium, bene
aut locutus esse intetio, & quarto ordine, hoc
est

Tertia re-
gula. Pro
subcontra-
ria oppo-
sitio.

19.

20.

est in iliace, & purpurea. Quatrum modales cum sint contraria, bene sit, oppositionem contrariam modalium designasse; non solum circa tres modos priores, sed etiam circa necessarium; nam quartus de iliace, necesse est hominem non currere: vere contraria est quarta de purpurea, necesse est hominem currere. Vtique enim falsa est, nec illo modo simul in veritate stare possunt.

In quo sit error an antiquorum sententie. Solum circa quartas de necesse primi, & secundi ordinis errorem committerunt: undecum primus ordo, & tertius opponuntur contradicet: & similiter secundus, & quartus, non bene designantur contradictionem oppositionem modalium, & ut clariss error ostendatur, has modales de necesse ponebant contradictiones, non necesse est hominem currere, in amabim, & necesse est hominem non currere, in iliace, quas probat Aristoteles non esse contradictiones: quia possunt simul in veritate, nam de chimera, aut hircoceruo utraque est vera, non necesse est chimera esse, & necesse est chimera non esse.

Obiectio. Et si aliquis in favorem antiquorum obiecet, bene agnatam esse ultimam de necesse in amabim, non necesse est essentiam tres priores designantur affirmativa de dicto, posibile est esse. Contingens est esse, & non impossibile est esse; ergo etiam quartus debet designari, ut in omnibus dictum eodem modo se habeat quamquam varietur modus.

Solut. ob- iectionis. Respondet Aristoteles, quod quemadmodum sputuit variare modum intermix de impossibili, ut aquinalevet duabus primis de possibili, & contingenti in mixtione dicto: pari ratione, ut ultima de necesse aequipollent eidem tertia de impossibili, necesse est, si de utroque negato; nam si non negatur dictum, non erunt aequipollentes; ut patet in his, non impossibile est hominem currere, & non necesse est hominem currere, non enim sequitur hoc non est necessarium; ergo non est impossibile, nam hircoceruum esse non est necessarium & tamen est impossibile; sequeretur autem

si necessaria de amabimis effet de utroque negato, ut re vera esse debet: valer enim, non est necessarium hominem non currere; ergo non est impossibile hominem currere; non est impossibile hircocerum esse; ergo non erit necessarium hircocerum non esse; sed sicut consequens est falsum, sic antecedens: quid vero dictum eodem modo se habeat in omnibus modalibus eiusdem ordinis, non est necessarium, neque aliquid refert, quemadmodum quod modus non varietur.

Sed probat speciali ratione non esse bene Ratio contra sentiam antiquorum.

assignatam modalem de necesse in primis ordine, negatam de modo, & affirmatam de dicto; nam ex eo fieret duas modales de necesse affirmatas de dicto: unam tantum de modo affirmatam, & alteram negatam esse aequipollentes; videlicet, necesse est hominem esse animal, & non necesse est hominem esse animal; quod satis absurdum est, cum contradictione opponantur. Probatur sequella; nam iuxta antiquorum sententiam, negativa de necesse abgnatur pro aequipollente illarem trium, nempe de possibili, & contingentи utroque affirmato, & de impossibili, solum modo negato, sed etiam affirmativa de necesse est aequipollens easdem: ergo de primo, ad ultimum, erit etiam aequipollens negativa de necesse. Probatur minor, nam bene sequitur: necesse est esse ergo possibile est esse, nam si necessarium non est possibile, erit non possibile, atque adeo impossibile, quod repugnat; si ergo possibile est esse, erit contingens esse, atque etiam non impossibile esse; quod est esse horum trium aequipollentem, quemadmodum necessaria denegato modo: quam antiqui aequipollentem earundem ponunt. Quare simul in veritate stabunt, quod manifestam continent repugnantiam.

Obiectio. Et si rursus dixeris, quanquam non sit bene posita, pro ultima primi ordinis, modalis necessaria de modo negato, ut posse in antiquis non subinde inferri, esse ponendam necessariam, de utroque negato, ut contendit Aristoteles, & petit ultima vocalis, dictiones, amabimus, sed posse possumus.

ni videntur, ex duabus aliis eiudem modi, quae super sunt: videlicet, aut de utroque affirmato necesse est esse, aut de dicto negato, & affirmato modo, necesse est non esse.

Solutio.

Respondet Aristoteles: neutrā aquipollere alteri modali de posibile utroque affirmato; nam huc, possibile est esse, simul ut veritate, stat cum ista, possibile est non esse; nam possibile, ad utramque partem contradicitionis extenditur, cumesse, & non esse posse, quod possibile dicitur; sed necessarium esse, non stat cum possibile, non esse; & necessarium non esse, non stat cum possibile esse, ergo neutrā de necessitate posse, stat utramque affirmata, de possibili, aut contingenti; quare omnino necessitate erit ponere quartum de necesse, in primo ordine de utroque negato: non necesse est non esse, ut tribus aliis eiusdem ordinis aquipollere posse, videlicet posibile est esse, contingens est esse, & non impossibile est esse: & ita non amabitur, nec amabitas, nec amabiles, sed amabimus, designare debemus, pro qualiter modalibus primi ordinis.

Obiectio.

Et si dixeris tertio: quare Aristoteles non impugnat errorem antiquorum, circa quartam necessariam secundi ordinis?

Respondeatur.

Respondetur ex impugnatione predicti erroris, circa necessariam primi ordinis impugnatum esse: nam cum assignatio antiquorum circa tertium, & quartum ordinem, etiam quantum ad modales de necesse, recta sit, & ab Aristotele approbata, in quibus continentur necessaria de utroque affirmato; necesse est esse, & de affirmato modo, & negato dicto, necesse est non esse: probato evidenter, quid: quartus primi modi debeat esse de utroque negato, non necesse est non esse, non superest altera designanda in secundo, nisi negata de modo, & affirmata de dicto, non necesse est esse: cum quatuor predicta duantur, sicut enuntiationes singulorum ordinum, ut ita non edentulus (ut illi voluerunt) sed eduntuli, (ut nos cum Aristotele) pro dictione secundi ordinis designanda sit.

¶ Pars cas.

In tertia parte capitii, ut firmiora sint:

ea, qua ad impugnandum antiquorum errorum, circa modalium consequentiam, vel equipollentiam allata sunt, vult Aristoteles primum illud Enthymema, cui totus discursus instituitur, examinare: videlicet necessarium est esse; ergo posibile est esse. Et proponi dubium, an legitimū sit tale argumentum? Dubitansque ratione, pro utraque parte presulata dubium determinat adhibitis quibusdam distinctiōnibus.

Ratio autem dubitandi pro affirmativa pro affirmativa talis est: quia si non sequitur ex necessario esse, posibile est esse, sequitur, aut parte ratione non posibile esse, vel posibile non esse, utrumque enim opponitur posibile esse; sed neutrū sequitur; ergo necesse est sequi primum. Probatur minor, quia necessarium esse, sic est determinatum, ut ita sit, quid non posse non esse; ergo nec stare potest cum non posibile esse, propter primum, nec cum posibile non esse, propter secundum; necessarium ergo opportebit esse consecutionem, à necessario esse, ad posibile esse.

Sed ex opposita parte uidetur viciosa. Pro negatione, nam posibile potest esse, & non est esse; ut, si posibile est Petrum ambulare, poterit ambulare, & poterit non ambulare; & si posibile est vestem incidi, poterit incidi, & non incidi; sed quod necessarium est esse, non potest non esse; ergo necessarium non est posibile, neque illud inferre potest.

Pro solutione adnotat, Possibile id significare, quod est in potentia ad esse, si respectu actus essendi dicatur, vel ad operandum: si dicatur possibili respectu operationis, ut posse ambulare, posse legere, potentia autem non est aliud, quam principium actus essendi, aut operandi: ut potentia ad videndum est virtus, per quam actionem videndi elicere possumus: qua ideo principium ius dicitur, ut habetur in predictamento qualitatis: ubi explicatur quid naturalis potentia, & quid impotentia sit, tanquam alterum genus illius. Habetur etiam 5. Metaphysic. capit. 13. ubi specialius de potentia agitur: potentia autem duplex:

est rationalis una, irrationalis altera: quam
etiam distinctionem habes. 9. Metaphysic.

30. Text. 8. rationalis potentia, est illa, que per
Alteram imperium rationis, & electionem voluntati-
onis operatur, vel cui subditur: Et tales sunt
voluntas, intellectus, & appetitus, & quo-
Alteram irrationalem etiam externa membra corporis:
rationalis irrationalis vero, qua non est nata operari,
ex imperio rationis, sed ex natura inclina-
tione ad actum, & obiectum: ut potentia

Rationa- ignis ad calefaciendum, & lapis ad motum
lis duplex deorsum hac uixem duplex est: activa, &

p. passiva, (nam rationales omnes activas sunt)
Activa al activa est ad aliquid agendum, passiva vero
ad patientium, & recipiendum, ut potentia
Passiva a ignis, ad calefaciendum activa dicitur, ligni-
lia, vero, ut ab eo combatitur, passiva.

Tertid. Potentia sive activa sit illa, aut
passiva, duplex est: una ad opposita indiffe-
rentes, altera determinata ad unum. Sub
terminata priori membro continentur omnes rationa-
les, & irrationalis passiva, nam ille possunt
hunc, aut illum actum elicere, aut etiam op-
positum: passiva vero possunt, hanc, aut il-
lam formam accidentalem, aut substi-
tutalem recipere, ut lignum calorem, aut

frigiditatem, & calorem suscipere, aut non
suscipere, & materia prima, hanc, vel il-
lam formam substancialis, & quilibet
potest suscipere, & non suscipere: ex quo di-
cuntur indifferentes ad opposita: sub mem-
bro secundo continentur activa irrationalis,
nam nulla ex his indifferens est ad op-
posita, sed omnes sunt determinatae ad u-
nam, ut ignis ad calefaciendum; passo eni-
presente, & sublati impedimentis, non po-
test non calcare: Et hoc est ex se non esse
indifferente ad opposita, sed ad operandum
determinatam.

Denicque perfecta, & imper-
fecta. Dupliciter denique sit, potentiam dici:
nam aut excludit actu, vel per actum per-
fecta est. Potentia modo priori significata
imperfecta dicitur, ut pote carens actu,
per quem perficitur, talis est potentia ad
legendum, dum quispiam non legit, vel
ad videndum dum dormit: modo vero
posteriori significatur, ut perfecta, dum
quispiam currit, non anit. ut poten-

tiam currendi, sed eandem retinet per ac-
tum perfectum, & potentiam priori modo
acceptam (aut Aristoteles) esse in rebus
mobilibus, aut corruptibilibus, que non sem-
per sunt in actu, sed aliquando actu ca-
rent, cum tamen habere cum posse, per-
fetta vero potentia reperitur in his rebus,
quae semper actu sunt, & semper actu ope-
rantur, quales sunt necessaria, atque incor-
ruptionibiles.

Ex quibus infert. Quid sicut potentia in
communi utrunque comprehendit indiffe-
rentem ad esse, vel non esse, & determi-
natum, ad unum, & rursus potentiam ac-
tum excludentem, & per eum perfectam;
potentiam possibile, cum significet id quod
potest esse, vel quod habet potentiam, ut
sit, comprehendit utrunque, possibile vi-
delicet, quod est indifferens ad esse, vel non
esse, & quod est determinatione ad essen-
tiam; quod simili est cum actu effendi, vel
operandi, & quod actu excludit.

Secundum infert. Quod sicut potentia est
quid superior ad utrunque, sic possibile ad
utrumque, videlicet ad illud, quod potest
esse, aut non esse, & ad illud, quod deter-
minatum est ad effendum, vel operandum,
quod simili est, aut operantur: aut quod
actum effendi, aut operandi excludit.

Et ex his duobus infert tertid, solutio-
nem propositi dubij in eo positam, quod,
cum possibile sit superior ad utrumque: erit
etiam superior ad necessarium, & conim-
gens; unde ab utroque infertur, sed neutr-
um per se sumptum infert, quemadmo-
dum animal, quia superior est ad equum,
& leonem, ex utroque per se sumpto in-
fertur, sed neutrum per se sumptum in-
fert, sequitur enim est leo, ergo est ani-
mal: non tamen est animal, ergo est leo;
& modo similiter sequitur: est ne-
cessarium, ergo possibile: non tamen est
possibile ergo necessarium, cum posse esse
contingens.

Ex quibus primò constat, necessarium esse so-
lutionem illam, de qua procedit dubium, &
cui innisiuit refutatio anti-
quer-

1. Illarum.

3. Illarum.

2. Illarum.

34.

*qui erroris, necessarium est esse, ergo posse
bit est esse.*

*Ad argu-
in opposi-
tum.* Constat secundū, solutio illius argumen-
ti, proratione dubitandi in favorem affir-
mativae partis propositi; nam licet evidens
sit consecutio, necesse est esse, ergo possibile est
esse, hacten, quae rursus opponitur, neces-
sarium est possibile; ergo potest esse, & non
esse, viciosa est, cum sit argutum: num à su-
periori ad inferius affirmative, ut est ani-
ma', ergo leo est, sicut enim sunt alias spe-
cies animalis à leone, ita est aliud possibile
dixerum ab indifferenti, ad esse & non
esse.

Vlt pars
capitis.

**Alius mo-
dus ordi-
nandi mo-
dules.**

35

Primus lo-
cus debe-
tur modo
accesso.

distinctione, à quibus, absque dubio sumitur dignitas vocis: sed in ordine rerum, digniores sunt res necessaria; ergo primus debebitur locus modo eas significanti. Probat minor ex uniuerso, in quo tres inueniuntur rerum ordines, quedam sunt semper in actu, quas nonquam defecerunt, nec deficient unquam, quales sunt prima substantia: nomine autem primis ratione substantiarum, non quaslibet primas substantias intelligit, et in predicamento substantia, sed separatas omnino à materia, ut Deum Optimum, atque intelligentias, quas primas propter dignitatem fortassis vocat, & quas nunquam habuisse potentiam sine actu affirmat: & his aequaliter ait modum necesse, id propriè significantem, quod propriè est. Aliæ sunt res, non semper habentes esse actu, sed qua. esse incipiunt, ac desse.

munt, unde aliquando sunt, & aliquando non sunt, quibus potentia semper conuenit, sed non semper actus, & eis assimilatur modus possibile, sub quo etiam contingens comprehenditur: alia demum sunt, quibus potentia conuenit, sed nunquam perueniunt ad actuū completū, aut perfectū, nec peruenire possunt: eiusmodi sunt numerus, quantum ad numerabilitatem, & continuum, quantum ad divisionem, quibus repugnat omnino peruenire ad actuū, im- 37- habet impossibile est enim, numerum incipientem possibile numerare, ad ultimam unitatem peruenire; aut continuum diuidentem ad ultimam divisionem: & cum bis maximam habet similitudinem modus impossibilis. Unde sit extrellum locum inter modos tenere modum possibile, & contingens, primum vero, modum recessę, iuxta ordinem rerum quas significant, & quibus assimilantur; & hunc nouum ordinem modalium enunciationum, continebit subiecta figura.

Circa dictiones etiam necessaria est mutatione: nam iuxta hunc ordinem modorum, dictiones non possunt communis illa deservire: nam ad oppositum si prima vocalis significet modalem de necessitate, secunda, de possibili: tercia, de contingenti, & quarta, de impossibili. Non possunt in primis equipollentes esse, quas eadem dictio significat; nec proinde poterit certa regula oppositionis accipi, unius dictio respectu alterius (ut considerantur) si enim amabimur, hoc ordinem significet intonationes modales, ecce tibi quatuor, per talen dictio nomen significata, Petrum currere est necesse, Petrum currere est possibile, Petrum currere, non est contingens, Petrum non currere, non est impossibile: inter quas apertum est, non esse mutuam consecutionem: nam, & si ex modali de necesse inferatur modalis de possibili, hoc tamen non inferre modalem de necesse: non enim sequitur, est possibile, ergo necessarium, cum possibile commune sit ad necessarium, & contingens necesse in modalis, de impossibili de modo.

& dicto negato, inferte tandem de necesse: non enim sequitur, hoc non esse, non est impossible: ergo necessarium, cum possit esse possibile, aut contingens: diversas igitur dictiones designare oportet quatuor vocalium: ita ut per eas iuxta nouum ordinem constitutum ab Aristotele designantur modi, & modales enunciations, & possit etiam cognosci equipollentia, & oppositio, iuxta regulas superius traditas. Videlicet autem huic instituto accomodata illae quas optimus Toletus nosset, capit, presentia asserti. Videlicet, & recte, vestigia, sine metu, mutabat. Quas per subiectam figuram sic ordinare, ac disponere placet: ve in exercitantur equipollentia, & oppositio.

Quibus expeditis consecat error antiquorum circa equipollentiam, & oppositionem modalium: confitat rursus veritas, circa vitamq; iuxta vulgarium ordinem collocandi modos, & modales enunciations eis effectas. Primum, videlicet possibile. Secundum, contingens. Tertium, impossibile. Quartum, necesse: qui fortasse claritatis gratia hoc ordine enumerari solent: nam cum facilior sit modus possibile: ab eo fortassis, tanquam a notiori ordine scientifico mitum sumatur, eademque fortassis de causa, iuxta eundem ordinem tyronibus tradidit in introductione Dialetica: si tamen dignitatis habenda est ratio, (ut vult hoc in parte Aristoteles) iuxta posteriorem ordinem collocari debent, & his continetur sententia totius capituli.

VNICVM NOTABILE.

Notabile.

AD exactam explicationem modalium enunciations plura forent, bac in parte adnotanda, ut quid, & quotuplex modus sit: quid & quotuplex modalis enunciatio: quo non quantitas, & qualitas eius accipienda sit: & quadam alia circa equipollentiam, & oppositionem, qua consulto pratermittantur: quia copiose tradita iam sunt in introductione Dialetica: & adem de causa, ut principio huius capituli adnotata etiam possemus omittere, seimus interpretandi Aristotelem compulsi repetere.

39.

R. Tolosi

40.

62.

Illud autem observatione dignum censemus, quod Aristoteles ex professo docet, de potentiarum: ut a loquens, potentiam acti-
sum, aut passim, non tolli per presentiam actus, sed potius perfici, quod non solum verum est, de potentia ad alios actus, sed etiam ad presentem, quem elicit, itaq; dum bono videt, dum ambulat, potentiam videndi, & ambulandi retinet. Et iam respectu huius visionis, aut de ambulationis, quod certo certius est: nam potentia non est aliud quam principium actus, sed dum potentia elicit actum, est principium eius ergo est potentia respectu ipsius: quod in rebus aeternis evidenter probatur. Cum enim Optimus semper est in actu, & in eodem actu, cum unico actu uniuersa efficiat, atque gubernet, si ergo per presentiam actus desineret potentia ad illum, nunquam fuisset in Deo Optimo potentia creativa, aut conservativa, uno neque illa alia.

Hoc admonitum esse volui propter malitos, qui deceptiputur non esse in rebus potentiam nisi dum non operatur, cum operatione autem vel actu non simul potentiam efficeret, ad illum saltem elicendum actum: bi profecto non nisi imperfectam potentiam agnoscunt actum excludentem: cum tam Aristoteles, cap. presenti dixerit potentiam in imperfectam, qua excludit actum, & in potestate imperfectam per actum.

QVOD ENVNCIATIONES contraria magis sibi inuicem esse dicantur.

CAPVT QVARTVM.

VTRVM autem contraria est affirmatio negationi, an affirmationi affirmatio, & oratio orationi, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

PO RPHTRIVS in commentariis suis capituli, non ab Aristotele traditam esse doctrinam eius docet, sed ab altero, qui tribus precedentibus (quisbus secundus consumetur liber) ipsam addi-

^{1.}
Quid sensi-
at Rorphy-
rus de hoc
capitu.

addidit: unde, & à multis non exponitur, sed exposito precedenti, opus hoc de interpretatione absoluunt: communem ratiōnem sententiam antiquorum sequentes, qui illud non fecerūt ac precedētiā pro doctrina Aristoteles recipiunt, commentariis illustrabimus.

Cuius institutum est, questionem quādam ad oppositionis naturam expectantem propōtere, ac soluere, neque alio a eger discussione: est autem questio? Vtrum oppositionē enunciationes accipienda sit, secundum affirmationē, & negationē, eiusdem predicationis de eodem subiecto, aut secundum unā & alterā affirmationē predicatorum contrariorū, quod est querere, an affirmationē oppugnat negatio eorūdē extremerū aut affirmatio contrarii predicationis, gratia exempli, an huic affirmationi bonum est bonum: oppositā sic negatio bonum non est bonum: vel potius hac affirmationē contrarii predicationis bonum est malum.

Cuius questionis decisionem, ab enunciationib⁹ mentis aliis esse petendam docet: nam cum ex principio huius operis constet, voces esse signa conceptuum, in quibus veritas formaliter repertus, sic erit accipienda oppositionē enunciationum vocalium: sicut accipitur mentis aliūm oppositionē: considerare igitur operetur, que nam in mente cui opinione opponatur. Vtrum negatio eiusdem predicationis de eodem subiecto opponatur affirmationi; aut potius altera affirmationē contrarii predicationis: opinionis autem nomine, hac in parte non formidolosum assensum intelligit Aristoteles, ut in posterioribus resolutionibus, sed determinatim, aut firmā iudicium, ab habitatione (que non dicit determinacionem intellectus ad alteram partem contradictionis) distinctum, iuxta illud, quod 3. lib. de anima cap. 3. prout ipse dicens.

Imaginari possumus, cum volumus, opinari autem non: id est firmum, & determinatum ferre iudicū non semper possumus, cum absque aliquo rationis pondere nō possit fieri nullum autem habitatione requirit, ac propterea pro libito haberi potest: si ergo verum hoc iudicium habuerit quisiā, bonum est bonum, & hac duo falsa, Bonum non est

Parte posterior.

Institutum
capitū.

Quæst. pro
posita.

A quo de-
pēt est clausa
decisio.

3.

Quid no-
mine opinio-
nis hic in-
telligatur.

bonum, & bonum est malum: queruntur. Vtrum ex his duobus falsis, vero opponatur negatum eorūdē extremerū, aut affirmatum extremerū contrarii.

Et prius quam ad questionis decisionem procedat, excludi solutionem, quam adhibere aliquis posset dicens, contrarias opiniones, aut iudicia esse, quæ circare contrarias versantur: ita ut quod circa malum versetur, contrarium sit ei, quod versatur circa bonum, quam stare minime posse, duplicitatione probat.

Priori quidem Nam opinio contrariorū, ^{Impugnat.} eadem forrē est (quasi dicat) non esse necessaria opposita esse iudicia, que circa contraria versantur obiecta, neque ullam habere repugnantiam, quis enim iudicat, bonum esse bonum, & malum esse malum: non dicitur habere iudicia opposita, sed sibi inuisce cōsentanea, in quo dicuntur esse idē, & non secundum numerum, aut speciem, ut alii interpretes voluerunt.

Posterior ratiō est. Quia licet in aliquo secundo essent diuersa, sed opposita, aut contraria, nullo modo namque contraria sunt, nō sint simul in veritate: sed predicta opiniones contrariorū sunt simul in veritate; ergo non sunt opposita, aut contraria: non est ergo sufficiens ratiō oppositionis, quod opiniones, aut iudicia circa contraria versentur, sed aliam opposere inuestigare: & hanc quaerimus, ait Aristoteles.

Est autem solutio questionis, oppositionē non cōsistere in affirmatione predicatorum contrariorū, sed in affirmatione ac negatione eiusdem predicationis de eodem subiecto. ita ut huic affirmationi, locum est, nonnum, non sit opposita hac affirmationē contrarii: non est malum, sed hac negatio, eiusdem bonum est non est bonum.

Probabit primo, bacratione: vni vnum etiam op̄tum oponitur, ut si perius statutum est, sed si affirmationē opposita, sicut affirmationē circa contrarium predicatum, infinita essent opposita eidem affirmationi: ergo non accipitur oppositionē, ex affirmatione circa contrarium: probat minorem: nam affirmationē, quae versatur circa bonum, qualis est hec,

Q.

bonum

<sup>Collo loqua
rundam.</sup>

4.

<sup>Collo loqua
rundam.</sup>

<sup>Collo loqua
rundam.</sup>

5.

6.

bi num est bonū, opposita essent enūciationes affirmatiæ, que non conueniunt bono, atque etiā remouentes, que ei conueniunt, ut bonum odibile, bonum est id honestum; bonum est iustile, & rursus bonum non est amabile: bonum non est vide vere; bonum non est prosequendum: nam omnes versantur circa contumaciam: sunt autem penè irmitate: super est ergo secundum: ait Aristoteles, oppositorum in affirmatione, & negatione eiusdem prædicti ait, de eodem subiecto considerare: verba autem eius bac sunt: Sed in quibusunque fallacia est, haec autem sunt in his, ex quibus sunt generationis; ex oppositis vero generationes, quare etiam fallatio, &c. obscurissima profecta, atque intellectu difficultia.

Natura expositio-
nē he-
iusto 1:1-
tissimum.
Sed pro eorum expositione adnotanda est similitudo reporta inter generationem, & corruptionem, ex una parte, verum, ac falsum inducum intellectus ex altera: nam generatio, & corruptio ex eo censentur mutationes opposita, quod generatio est mutatio, de non esse ad esse, corruptio vero de esse ad non esse opponuntur ergo per terminos oppositos, secundum esse; & modo similiter habent verum, ac falsum iudicium, nam verum iudicium assimilatur generationi in eo, quod sicut hoc procedit de non esse ad esse, sic illud de non esse cognitum, ad esse cognitum: & rursus quemadmodum generatio terminatur ad esse rei, patituratione verum iudicium ostendat, ut res intelligatur sicut est, ita rūc. verum dicitur, quando res sc. intelligitur, ut est falsum verū quasi de esse, ad non esse in primis procedit, cum sit quasi recessus ab eo, quod est rem esse cognoscendam, sicut est. & tendentia ad non esse, id est, ad cognoscendam rem, sicut non est, ex hoc enim falsum dicitur, quia res per illud aliter, ac est cognoscitur. Itaque opposito-generationis, & corruptionis in esse, & non esse eiusdem rei consistit: oppositio etiam falsi iudicium, & verum in eo, quod res eadem sicut est, aut sicut non est cognoscitur, ergo ratio unius salis oppositionis, inter opiniones, sine indicia intellectus per esse, & non esse, seu per affirmacionem, & negationem eiusdem predicti

est de eodem subiecto accipienda est: affirmatio enim dicta rem esse, negatio eandem rem non esse, & iste est legitimus sensus bujus loci (aliquon difficilim) nam fallaciarum nomine falsa iudicia intellectus intelligit Aristoteles, veris sic opposita, per esse, & non esse, sicut corruptiones opponuntur generationibus.

Quibus verbis expeditis, ad expostionem rationum, quibus probat Aristoteles sic esse oppositionem accipiendo denunciandum est, sunt enim tres ducentes, licet aliis aliquando probationes, prærationibus accipientes, sex multiplicentur.

Prima ratio est, illa sum magis opposita, qua magis secundum se pugnant in veritate & falsitate, sed ita se habent affirmatio, & negatio eiusdem de eodem: ergo magis opposita sunt, maior evidens est, ex definitione contrariorum, nam contraria sunt maximè distant: minor est sic probat: enunciatio bac, bonum est bonum, verior est illa, bonum non est malum; ergo haec negativa, bonum non est bonū, erit magis falsa, quam haec affirmativa, bonum est malum; ergo duc ista, bonum est bonum, & bonum non est bonum, ita se habent, ut magis pugnant in veritate, quam due aliae bonum est malum; & bonum non est malum; atque adeo inter quilibet affirmativam, & negativam reperiatur oppositio, sed inter priores maior: probat illud antecedens, quod vere sit haec, bonum est bonum, quam illa bonum non est malum: nam secundum se vera est, hoc est immediate, nam si interrogatur quare bonum est bonum, nulla causa redipotest, quod verū bonum non sit malum: secundum accidentis, verum esse, at, hoc est mediatic, & per causam: nam si quiesceris, quare bonum non est malum Respondebitus quis est bonum: haec igitur bonum est bonū, prior est in veritate: unde si ei magis esse oppositum hanc bonum non est bonum, quia magis pugnat cum ea in falsitate, quam haec bonum est malum: nam bonum non est bonum, sine medio pugnat cum illa in veritate, cum sit negatio veritatis immediate: at vero bonum est malum, quae est affirmatio uade:

Rationes
Arist. ad
probandum
vnde acci-
pient op-
positio.

Vero est
propositio:
bonum est
bonū, qui-
bec bonū
non est ma-
lum.

us de predicato contrario, non pugnat in
veritate cum eo, nisi quia pugnat cum nega-
tiva sub ea contenta, videlicet bonum non
est malum: potius ergo accipienda est opposi-
cio, secundum affirmationem, & negationem,
eisdem predicati de eodem subiecto,
quam secundum affirmaciones predicatorum
contrariorum.

Secundum argumentum tale est. Ratio
formalis, aut essentialis alicuius, in cunctis
speciebus reperiatur debet, si fuerit genericæ,
& in cunctis individuis, si fuerit specifica,
sed affirmatio, & negatio eiusdem reperiatur
in cunctis oppositionibus, non verò predica-
torum contrarietas: ergo ab illa potius, quā
ab hac accipienda est oppositio: probatur mu-
nus, nō oppositior reperiatur, non solum in ena-
ciationib⁹ significantibus accidentia, ut bo-
num, & malum, album, & nigrum, calidum,
& frigidum, sed etiam in his, que enū-
ciant aliquid substantiale, ut in his homo est
homo, animal est animal, atque homo est ani-
mal, homo est rationalis, in quibus nulla est
contrarietas predicatorum, quibus tamen,
non aliter contradicimus, quam negationes
opponentes, ut homo non est homo, animal
non est animal, homo non est animal, homo
non est rationalis: affirmatio igitur & nega-
tio eiusdem erit ratio formalis, atque intrinse-
ca: penes quam oppositio enūciationum acci-
pitur, & non affirmatio predicati contrarii.

a. Ratio.

Postremum argumentum ab oppositis su-
mitur hoc modo: duæ enūciationes, bonum
est bonum, & non bonum nō est bonum, sunt
sunt simul vera: quanquam ex parte subiecti op-
ponantur, penes finitum, & infinitum: &
duæ istic eodem modo oppositæ, bonum non est
bonum, & non bonum est bonum: unde se-
quitur eandem esse rationem quantum ad
oppositionem harum, atque illarum: sed ne-
gativa ex subiecto infinito, que est una ex
duabus primis, non bonum non est bonum,
opponatur affirmatio de subiecto etiam infi-
nito, que est altera ex postremis, non bonum
est bonum: ergo etiam negativa de subiecto
finito, que est una, ex postremis opponitur
affirmatio de subiecto etiam finito, que est
etiam altera ex primis: quod autem negat-

se infinita, non bonum non est bonum, oppo-
natur affirmatio infinita, non bonum
est bonum, probatur, quis non ei aliquis ex
his duabus: videlicet non bonum est malum,
aut non bonum non est malum, cum viraque
sit simul cum ea in veritate, ut constet, ergo
predicata non bonum est bonum ei, absque da-
bio opponitur, tanquam affirmatio eiusdem
predicati quod negat, nec enim super est al-
tera qua ei possit opponi. Sed probat prece-
re Aristotle has esse oppositas, duæto ar-
gumento ab eadem enūciatione, non bonum
non est bonum, uniuersaliter sumpta: nam
hec enūciatio uniuersalis, omnes non bona
non est bonum, vera est: ergo non opponunt
ei contradictione aliqua particularis vera:
quia tunc contradictione simul in veritate
starent, sed viraque hac enūciatio particu-
laris affirmatio de predicato contrario est
vera: ne m̄p non bonum non est malum, &
non bonum est malum; prior quidem, cum
detur aliquid non bonum, quod non sit ma-
lum in genere mortis: ut constat de lapide,
quod sufficit ad veritatem indefinitas enū-
ciations, atque etiam posterior, ch n̄ multa
non bona sint. Et m̄la: ut de inūstis ho-
minibus notum est ergo neutra est ei contra-
dictione opposita, sed sola particularis affir-
matio, eorundem extreminorum, nempe non
bonum est bonum, plaus falsa.

Argumentum autem, ab oppositis desum-
ptum esse diximus, quāsi dicatur, ita se ha-
bene affirmatio, & negatio de non bono, si-
c ut affirmatio, & negatio de bono, sed illa
opponatur tanquam affirmatio, & nega-
tio eiusdem, & non ut affirmatio contra
riorum predicatorum: ergo etiam falsa.

Concludit igitur Aristotle, uniuersaliter op-
positionem secundū affirmationem, & negationem
eiusdem predicati, de eodem subiecto, id
in contrariis, quam in contradictionibus esse ac-
cipiendam: nam ut opinioni, omne bonum est
bonum, opponetur contradictione, nō omne bonum
est bonum: pars rationis eidem opinioni uniuersaliter
omne bonum est bonum, opponitur: ut contra-
rie uniuersalis alia, nullum bonum est bonum in
virisque enim reperiatur affirmatio, & nega-
tio eiusdem de eodem.

Quibus constitutis, credit ad illud, quod
in principio siabilitum reliquit: videlicet for-
malem rationem oppositionis, enunciationem
vocalium, ex mentalibus, quarum signatis
dignescendam: sic, sed mentales enunciatio-
nes opponuntur secundum affirmationem,
& negationem eiusdem & non sicut due af-
firmationes contrariae unum prudicatur (vt.
abunde satis probatum est) ergo eodem modo
erit ac pœna oppositio in vocalibus & sicut
contraria opinione mentales, non possunt
esse simul vere de eodem, ita nec vocales co-
traria, aut contradictoria, simul vera esse
poterunt de eodem: simul autem dicitur,
nam succeſſive, aut pro diversis temporibus
non repugnat: verum est enim nunc de Pe-
tro, quod sedet, & mox etiam erit verum,
quod non sedet; eiusmodi tamen singulares
enunciationes non censetur oppositione, quia
non pro eodem tempore accipiuntur, quod
oppositioni intrinsicum est. His coninxerit
tota sententia ab his capitis.

NOTABILE VNICVM:

Duplo op-
positione in
vocibus.

CURCA quam, id solum adnotandum
occurrit, quod licet de omni genere
oppositionis intelligatur, nempe de
contradictria, contraria, & sub contraria:
principie tamen de contradictione, in qua se-
lum reperuntur directe esse, & non esse, af-
firmatio, & negatio eiusdem: quod enim una
contradictria enunciat, altera ex directo
negat, & uniuscuius enunciat omnem
breviter, currere, & hoc quidem ex directo,

negat particularis, non omnem hominem ex-
ire, quod in contraria non reportatur, nam
quod affirmans uniuscuius enunciat, om-
nem hominem currere, altera non ex directo
contradictria negans non omne, sed secundum
totam extensionem universitatis negationem
continens, nullus homo currebit, & ideo
quadam indirecta ratione, unde provenient
contradictrias pugnare veritate, ac falsi-
tate, contrarias vero sola veritate; &
hinc etiam sit formaliorum, ac potiorum
oppositionem esse contradictionem, ut ipse ex
directo continentem esse, & non esse eiusdem
predicari, de eodem subiecto. In subcontra-
ria etiam oppositione suo modo verum tenet
doctrina Aristotelis, cum sit etiam secundum
affirmationem, & negationem eiusdem, sed
quia particulariter utraque enunciat, non
continet plenam oppositionem: sed nititur di-
minutam, cum possumus simul in veritate fra-
re, sola falsitatem pugnantes, ac proprieatatem sub-
contraria oppositio vocatur, hoc est quas par-
ticipatio quadam imperfetta contraria op-
positionis, cuius non meminit Aristoteles haec
in parte sicut neque aliis in locis, quibus de
oppositionibus enunciationum differit, quia
eam non reputavit oppositionem simpliciter,
sed secundum quid.

Et hoc de quarto Cap. de secundo libro, ac
de universo opere, de interpretatione dixisse
sufficiat: ad laudem, & gloriam omnipoten-
tis Dei, Patris, & Filii, & Spiritus San-
cti, & Beatissime Deipara, cui con-
secrata esse volumus.

FINIS.

R. PA-

R. PATRIS
ANTONII RUBII RODEN-
SIS, THEOLOGI SOCIETATIS IESV,
THEOLOGIAEQUE PROFES.
foris.

Commentaria in duos libros Aristotelis Stagyritæ de poste-
riori analysi, seu resolutione. vna cum dubijs,
& questionibus.

PROOEMIUM TOTIVS OPERIS.

N cum finem ad inventas esse artes, ut naturam in suis operationibus perficiat nemo est, qui ambigat ad opera quidem corporis convenienti modo exercenda, ad inventas sunt artes (quas vocant) Mechanicæ, ut fabrilis, siuaria, ac reliqua: ad operationes autem animalia perficiendas (rationis præfertim, que primas inter omnes tenent) artes liberales. Ceterum duobus modis perficiuntur eiusmodi operationes, prima perfectione, & quasi secundaria: prima eatur perfectio in eo posita est, ut debito modo ordinentur simplicia in compositionem, & compositiones in discursum, quam perfectionem Dialectica confert: & id circa prima vocatur, quia talis ordinatio viam parat ad ceteras artes perdiscendas, propriece qua si secundario perficientes: unde iure optimo principem locum Dialectica tenet inter artes liberales; & ars artium quasi cognomento appellatur; & quemadmodum totius Dialecticæ scopus est opera rationis dirigere, dirigendoque perficeret sic partes eius singulæ in dirigendis, ac perficiendis singulis operibus versantur. Simplicem animi apprehensionem perficit prædicamentorum opus, tamquam prima Dialecticæ pars, simplicia in certis quibusdam categoriis ordinans secundum debitam subiectiōnem, ac prædicatiōnem secundam libri de interpretatione, docentes modum cōponendi enūciatiōnēm.

simplicem, & compositam, necessariam, & contingentem, in quibus veritas, & falsitas reperiuntur discursum denique, tanquam potissimum ratiōnis opus, ad quod ordinatur cetera, perficit syllogismus, qui est quāsi discursus arte fabricatus; cuius quadruplex est consideratio, communis prima, in quantum certam quandam formam colligendi unum ex alio continet, modo, & figura dispositam, quæ ad diuersas veritates, applicata diuersi ascensus in intellectu generat, scientiūque quidem, si cum veritatis neccessariis coniungatur: probabilem si cum probabilibus, & si cum apparentibus, apparentem. Ad perficiendum igitur naturalem discursum, iuxta has quatuor considerationes, quatuor Dialecticæ partes, quæ super sunt ordinauntur: etenim syllogisticam formam docent libri priorum, eam cum necessariis enūciatiōnibus copulat præsens status de Posteriori analysi, vel resolutione, quod perfectissimum instrumentum gerandi scientiam (demonstratio vocatur) constituens. Topicorū libri ex probabilibus enūciatiōnibus communi formę copulatis probabilem syllogismum efficiant. Eleborum demum opus, fallacem quendam, solam veritatis apparentiam præse ferentem componit. Ecce quo pacto Dialectica suis partibus rationis opera perficit ecce rursus finem, in quem ex proprio conditione ordinatur.

Quod constitutatur huius partis obiectum?

*Huius parti
tis obiectu.*

*Opus 4.
sententias.*

*Primum
argument.*

Aristotel.

*Refutatio
falsio.*

Aristotel.

EX hoc disuersu facile in primis deduci potest, quoniam sit obiectum, huius tractatus; quanquam non id ab universalis Aristotelis commentatoribus designatur: nam commentator Averroes, in hoc proposito, pro cuius sententia referuntur Alexander, & Thcophraustus, quem sequuntur nonnulli ex modernis, tenet, non solum demonstrationem, sed simulcum definitione esse obiectum; de cum viriat, & simplificati obiectiu repugnet, quid complexum pro obiecto designare, modum sciendi suo ambitu virianque comprehendentem docuit esse obiectum: innititur autem huic fundamento.

Notum est definitionem per se spectare ad considerationem Logicam, cum sit quidam modus sciendi, sed nulla pars Logice praeter istam, naquam definitionis considerat: cōpichēderetur ergo intra ambitum obiecti eiusdem, nam & in 6. lib. Topic. cap. præsertim

2. per totum de definitione egerit Aristoteles, non certe, ut eam constituere doceat, sed iam constructam examineat, ut facile cōstat poterit omnes illius capituli locos consideranti. Nec sit satis argumento, si digatur pertinere quidem ad præsentem tractatum considerare definitionem, non tam per se, sed in quantu ad demonstrationem ordinatur, vel pars eius est: ut enim in eius disuersu ostendimus mediū potissimum demonstrationis est definitio, ut subiuncta docet. Omne animal rationale est capax discipline, omnis homo est animal rationale; ergo omnis homo est disciplinę capax. Ecce animal rationale his in præmissis sumptum, medius est: hęc inquā solutio non satisfacit: nam definitio nobilior est demonstratione, ut Aristoteles insinuat

2. metaph. tex. 27. & ratio docet liquide per definitionem sciens quid res sit: per demonstrationem qualis sit: vi hominem esse discipline capacem; nobilis autem est sciens quid rei, quam cōsiderat, qualitas vero accidens sit potius ergo considerabitur per septimo definitio, tanquam instrumentum sciendi nobilis, & eius gratia demonstratio. Et rursus etiam si non esset demonstratio extarer definitio, cū prius sit ordine naturae de re quaque dōble quid sit, quam esse takē, de-

demonstratio vero non est sine definitione, quia medium eius est: erit ergo natura prius prius autē sine posteriori bene potest existere, ergo definitio sine demonstratione, quoadmissio non minus esset à Logico cōsiderabilis, quam nunc demonstratione stante? qua propter consideratio eius non penderet ex consideratione demonstrationis, sed per se erit obiectum huius partis, potius quam demonstrationis; ut igitur sub ambitu viri obiecti comprehendatur viraque, modum scientie virique communem esse ad æquaruni obiectum dicendum est.

Secundo probatur, quia de obiecto, ut statim in 1. cap. huius primi libri docet Aristoteles presupponendum est, an sit? & quid sit de demonstratione autem id non presupponitur, sed eius definitio designatur exactum. 2. ergo definitio prius erit obiectū, quæ sic in opere consideratur, ut tamen non definiatur,

Aristoteles sententia, & vera propositum.

EXPRESSA est in hac parte sententia Aristotelis, nam 1. lib. de priori resolutione ga. 1 (quod est quasi propositum harum omnium partium, nempe priorum, posteriorum, Topicorum, atque Elenchorum, in quibus de syllogismo in communi, & in speciali differit) proponens proprias singularium obiecta; sic ait: *Primum verbaliter dicere circa quod, & cuius sit consideratio, quoniam circa demonstrationem, & signia demonstrationis, &c.* Postea vero metteriam aliarum partium prosequitur, cap. etiam 1. huius primi lib. posteriorum fundamenta iacit ad intelligendam artem demonstrativam, universalē illud principium tradens; omnem doctrinam, omnemque disciplinam ex pre-existenti notitia fieri, ut ex eo ostendar, a seorsum conclusionis, ex principiorum notitia per demonstrationem generari, & cap. 2. eam definiri, atque in sequentibus de qualitate, hoc est, de certitudine, & necessitate principiorum agit. Manifesta item ratio ostendit, demonstrationem esse adæquarum huius partis obiectum, cuius partes passiones, atque effectus considerantur; ut discursus totius operis ostendit, in quo si aliquid de definitione traditur, huius rei gratia profecto, quia pars quadam demonstrationis est, nam

*Expressa
Aristo-
teles senten-*

1. Argum.

est: nam cum demonstratio actionis officium, sit propter quid eius rei, circa quam versatur, ostendere, definitione constare oportet trahente quid rei, propter quid enim, quid presupponit, secundum ordinem naturae; itaque totum quoddam est demonstratio, per se haec in parte consideratum, cuius una pars definitio est, ac propterea, qui eam ponit ad aequatum obiectum, definitionem comprehendit: non quidem tamquam alium modum sciendi, à demonstratione distinctum; ita ut ab aliquo modus sciendi abstractur, ac tanquam obiectum consideretur, sed ut id, ex quo demonstratio, simul cuius alio principio utroque in modo, & figura disposito, constitutus, hæc igitur sola totale, & ad aequatum obiectum ponendum est, ut cum Aristotele tenent D. Thom. & Albertus Magnus, in proœmio huius operis, quos ceterorum interpretationi turba sequitur. Caietanus, Sotus, Mercado, Toletus, & Omnia.

B. T. 10. 1.

K. Argum.

Secundo probatur. Quia nihil de modo sciendi demonstrationi, definitionique communis, iahoc tractatu effertur ab Aristotele, sed de sola demonstratione disseritur; quæcumque enim traduntur eos spectant, ut quid demonstratio sit, qualia item esse oporteat eius principia; videlicet propositiones necessarias, de omni & per se, & his similia patet, igitur nihil demonstratione universalius, sub quo ipsamet demonstratio comprehendatur obiectum est, sed demonstratio ipsa secundum se.

Satis sit argumentio opposita sententia.

A. 1. At
gum.

6.

ad secundam
partem prioris argu-
menti.

NEQUE argumenta in oppositum aliud probant, admicimus namque ad formam prioris respondentes: nobilis esse quid, quam quale, vnde quaque consideratur, atque ex consequenti scire, quid sit res, quam qualis sit. Cæterum per demonstrationem non scimus qualis sit, duxat, sed propter quid sit talis: propter quid autem ipsum sit quid claudit intrinsecus; & ex consequenti quidquid definitio praestat, & aliquid amplius praestat demonstratio. Quod ve. o in codem arguendo dicitur definitionem extare posse, adhuc non existente demonstratione, verum est, sed ad considerationem dialecticam, procul dubio, uno e duobus modis spectare potest; vel ut media demonstrationis, vel certe tamquam

vnus ex quatuor predicatis: ex quibus problemata dialectica, atque adeo probables syllogismi constituuntur, quæcumque enim in dialecticam considerationem veniunt, siue simplicia sint, vel composita, ad syllogismum ordinantur conficiendum, & præcipue ad porissimum, qui est demonstratio syllogismis autem non extantibus (si casus admitti potest) extaret quidem definitio, non quidem considerata à Logico, sed à Metaphysico, cuius est genus, ac differentiam rerum indagare: negandum est ergo, propter se ad Dialecticam spectare, hoc est, non in ordine ad demonstrationem, atque ex consequenti propter se, & non propter demonstrationem considerari. Negandum est etiam in hoc solo tractatu consideratam esse naturam definitionis, sed absque dubio in Topicis, non solum lib. 6. per totum, sed primo etiam, cap. 3. Vbi inter predicata Dialectica recentetur: ceterum in utraque parte consideratur, tanquam pars demonstrationis, vel Topicis syllogismi. ideo sub obiectis horum tractatum clauditur, tanquam pars sub consideratione totius.

Ad secundum dicimus de subiecto presupponendum esse, quid sit, hoc est, à priori non probandum, sed tanquam per se notum premitendum; cui non contradicit in cuiusque operis principio definitionem eius tradere, ut facit Aristoteles cap. 2 huius primi libri.

ad secundum
argumentum.

Quanta sit huius partis Dialectica dignitas ostendatur.

INFER TVR secundo, quanta sit huius partis Dialectica dignitas, quantumque habeat ceteras excellat: etenim sive unius similitudinis ad compositionem ordinari: hanc autem, & illa ad syllogismum, facile intelligitur eas partes Dialectica digniores esse, in quibus de syllogismo disseritur; omnium autem syllogismorum, porissimum est demonstratio, per quam generatur scientia: hæc igitur pars de demonstratione, ac de proprio obiecto agens nobilissima erit, nam ex obiecto sortitur scientia suam dignitatem.

Certitudine etiam excellit ceteras partes, cum non solam ex communione illius certitudinem syllogisticæ certa sit, sed ex particulari ratione.

formæ.

forma, ac modo colligendi unum ex altero : et rursus in tantum aliae partes certitudinem habent, in quantum per certam demonstrationem docet qualibet proprii obiecti rationem, & constitutionem : ab hac igitur demonstratione, tamquam proprium obiectum stante certitudinem accipient.

obiectio.

Si autem dicatur conuincere quidem rationem, nobiliorem esse hanc partem Topicæ, arque Sophistica, quemadmodum demonstrationis syllogismus, Topico, arque Sophistico, longe nobilior est: ceterum cum Prioristica comparata, minus nobile est, quemadmodum forma nobilior est materia: etenim Priorum libri de forma differentia syllogistica. Posteriorum vero de materia syllogisi necessaria; pars Topicæ, arque Sophistica, de probabili, arque apparenti: ite igitur tractatus, ut pote syllogismi formam, tamquam obiectum proprium considerans, nobilior erit tribus ceteris materia considerantibus, quamquam inter eas, primum locum meritò teneat pars posterioristica.

Obiectio.

Dificile profecto argumentum: præfertim si vulgari modo loquendi, frequenter in schola usurpatō standum sic, partem videlicet posterioristicam à ceteris separati, per materiam necessariam syllogismi, quam considerat, & per quam à ceteris syllogismis distinguitur demonstratio: conuincit enim tunc argumentum: posterioristicum tractatum prioristico esse inferiorem: si tamen rem diligenter expendamus, inueniemus longe aliter rem se habere, & demonstrationem, non solam materiam addere supra communem formam syllogisticam, sed etiam formam determinatam, per quam à probabili syllogismo, & sophistico separatur: verumque autem (mea quidem sententia) evidenter conuincitur his rationibus.

Argum.

Prima quidem. Quia syllogismus genus est ad demonstrationem, topicum, & sophisticum, generis namque sunt predicationes istæ, demonstratio est syllogismus; probabilitis est syllogismus; atque etiam Sophisticus; addit. igitur differentiam essentialem, arque specificam demonstratio, supra communem rationem syllogismi, cum contrahentem ad perfectissimam speciem; sed differentia specifica est formalis, non à materia, sed à forma specifica radicaliter desumpta; ergo eam addere demonstratio nec

supra communem, atque genericam formam necesse est, & non solam materiam; & certè si solam materiam adderet; non esset species, sed individuum, per materiam namque individualiter res, per formam in specie consistuntur.

confutatio.

Et confirmatur. Quia si non adderet aliam formam, sed solam materiam, sequitur demonstrationem, ut demonstratio est reduplicatio, non est formalem consequentiam, sed materialē; vnde non repugnat in demonstratione, ut demonstratio est, dari antecedens verum, & consequens falso, quamquam repugnet ex parte communis formæ syllogisticae: quemadmodum non repugnat dari in ceteris argumentis ex parte materiae tenetibus, quod ramen planum falso est, & natura demonstrationis aduersum, quæ secundum propriam rationem generat assensum scientificum.

2. Argum.

Secundo probatur. Demonstratio distinguuntur specie à syllogismo probabili, & sophistico (vt ostendit proprius eius effectus) generat namque scientiam, probabilis vero opinionem, & errorē Sophisticus: diuersū autem effectus per se, non possunt procedere, nisi à causis particularibus secundum speciem diuersis; tunc ultra distinctionem specificam, cum sit formalis, non constituit nisi differentia, seu forma; præter generalem igitur, in qua conueniunt, particulares formas addere, quibus specie separantur, necesse est.

3. Argum.

Tertio. Syllogismus in communai est compositum artificiale arte Dialectica ab intellectu fabricarum; & syllogismus demonstratus, probabilis, & Sophisticus, sunt composita particularia eadem arte facta, & quidem sub hoc genere artificiali specie distincta; ergo haber quodlibet suam propriam artificialem formam, per quam distinguitur specie ab alio præter communera, in qua conueniunt, & præter materiam, à qua specificam distinctionem procedere repugnat: etenim duo composita arte facta, quamquam ex diversa materia aurea, vel argentea, si eadem habeant artificiosam formam, nō possunt distingui specie, ut vas aurum, & argentum ostendunt, eiusdem formæ, vel figuræ: quæ, & si in genere naturali, specie separantur ob metallorum diuersitatem, minime in ordine artificialium, quæ specifica distinctio metallorum materialis est ad genus articulatum.

simile ad idem affectum.

artificiale comparata, siquidem metallum, tanquam subiectum se habet, vel materia ad artificialem formam, quam in se recipit; pugnat igitur cum natura rerum artificia- lium, huiusmodi syllogismos ex parte so- lius materie, esse distinctos specie; & cum distinctio specifica constet, necesse est ali- quas formas artificiales, addere communem formam syllogisticam, determinantes ad diuersas species, preter materiam necessaria- m, probabilem, & apparentem.

Quae sit autem haec forma non est facile explicare: præsertim cum nemo de hac re verbum fecerit; sic autem videtur nobis ex- plicandum, ut tria in demonstratione secun- dum rationem distincta consideremus. Pri- mum est yniuersalis ratio forme syllogisti- ca; hoc est, dispositionis in modo, & figura; & haec communis est probabili, & lo- phisticō. Secundum est, specialis ratio con- cludendi effectum ex causa, si à priori sit demonstratio; vel causam ab effectu, si sit à posteriori; quod proculdubio specialis forme rationem habet, cum necessaria sit connexio cause per se cum effectu in qui- buscumque rebus, ut probat efficaciter haec ratio.

*Tria in de-
monstra-
tione dis-
tincta
secunda
rationem.
1. Conclu-
dendum.*

*Prob. suc-
cessio-
nem esse
conveniens
causa cum
effectu.*

2.

Premissæ continent causam conclusio- nis, sunt rationes formales assentiendi, à quibus assensus ipse scientificus speciem ca- pit; ergo respectu illius non se habet tan- quam materia, sed per modum forme; vel medijs formalis assentiendi: vnde sit, ut cum demonstratio non sit aliud, quam premisse taliter dispositæ, ut euidenter inferant as- sensum scientificum conclusionis, & in tali dispositione, non solum claudatur modus, & figura, sed formalis ratio assentiendi, quam premisse continent, ad formam de- monstrationis specialem pertineat, veram- que premissam esse tales rationes assen- tiendi, in qua virtualiter assensus conclusio- nis coniuncturatur.

Tertium.

Postremum in demonstratione conside- rabile est, tres propositiones, ex quibus de- monstratio constatur, necessarias esse; hoc est, non contingentes, vel in materia remo- ta, & huiusmodi consideratio distincta est à secunda, nam & si duo haec re ipsa sint con- iuncta, videlicet premissas causam esse per se conclusoris, vel per se effectum, & esse in materia necessaria: yniuersalius tamen est secundum, & ideo à primo abstractus,

Pars posterior.

cum notum sit, non quilibet propositiones necessarias, esse causam per se conclusionis: *que sit for-*
vnde fieri potest, ut modum formæ illud ma- posterio-
habeat, hoc vero modum materiae. *rum pra-*

Contracta igitur yniuersalis ratio formæ, pri- syllogisticæ per modum inferendi, vel assen- tiendi formalem, effectus ex causa per se, vel causa ex effectu, speciem potissimum syllogismi constituit in materia necessaria consistentem: & syllogismum probabilem vel sophisticum, si per proprios inferendi modos probabilem, vel apparentem contrahatur, in materia contingentia, vel ap- parenti consistentes; & rursus à duobus his syllogismis separatur demonstratio forma- liter per proprium, ac perfectissimum in- ferendi modum expositum, tanquam per propriam formam, ac differentiam; ac de- dum materialiter per materiam necessariam, ut sic à contingentia vel remora di- stinctam.

Finis, & inscriptio late traditū.

*F*INIS huius partis nobilissimus est, *Finis huius partis.*
cum propriam perfectionem homi-
nis, in quantum est rationalis, pertin-
gar: etenim suprema hominis dignitas est
esse rationis participem, à qua naturale illud
desiderium oritur, cuius Aristoteles testi-
monium perhibet. 7. lib. metaph. cap. 1. sta-
tum in principio, sic inquisi. *Onus homi-
nis, natura scire desiderans;* perficit autem po-
sterioristica pars tale desideriū, potissimum
instrumentum sciendi, nempe demonstra-
tionem constituens.

Aristoteles.

Ex fine autem facile intelligitur eius utili-
tas, quæ adeo magna est, ut instrumen-
tum præbeat potissimum, quo non solum
iuvantur, sed stabilitur cæteræ omnes
scientiae; tolle demonstrationem, & nulla
erit comparabilis scientia; immo neque in se
aliqua erit scientia, nisi sit per demonstra-
tionem comparabilis; que igitur ars demon-
strationem condere docet, utilissima erit,
ad cunctas scientias comparandas, atque
etiam stabilendas.

Nec solum utilis, sed omnino necessaria *Necessaria*
ad eas saltem perfecte acquirendas; nam, &
si lumine naturali rationis ostendente, qual-
dam possimus demonstrationes efficere,
quibus cæteras scientias nobis comparemus

R. sed

sed imperfectas admodum: si igitur ordinante, si modo conuenienti, si perfecte acquirendae sunt, media certe demonstratione ab hac posterioristica arte condita.

De hermis

librorum

japonicorum

opus

hoc

est

resolutione

quam

inscriptionem

vt

explicemus

melius

obseruandum

est

geminam

et

resolutionem

quardam

est

realis

&

physica

vt

dum

rei

destructionem

ee

dit

vt

dum

mixtum

in

elementa

resolutur

domus

intacta

parietas

lingna

&

lapides

alia

est

resolutio

in

partes

quidem

ex

quibus

res

componitur

sed

qua

non

fit

actione

reali

vel

physica

sed

a

solo

intellectu

conside-

rante

ve

examinate

vt

dum

intellectu

in

dicamus

mixtum

vere

esse

quoddam

com-

positam

ex

clementis

&

domum

ex

predi-

ctis

patiebub

tali

modo

o:

dinatis

, nihil ab

ca

aferentis

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

propriam ecusam.

Vnde infertur, evidentem resolutionem (scientifica sit) ad solā Dialecticā per se pertinere, à qua cām mutuantur aliae scientiæ, Physicæ, Mathematicæ, atque etiam Metaphysica omnium perfectissima: solum igitur Mathematica, vel Metaphysica vocari potest resolutio, in quantum ad materiā harum scientiarum applicatur, quemadmodum demonstratio: ita ut ad Logicam tanquam ad docentem pertineat, ad ceteras vero scientias, tanquam ad vestes, quemadmodum Logica ipsa, cunctaq; instrumenta à se facta duplēcēt hanc appellatione admittunt. docentis, & videntis, eadem tamen sunt quæ ap ipsa Logica sunt, & quibus ceteræ truntur scientiæ: quemadmodū Logica ipsa docens eadem est, qua videntur alii scientiæ; & vt proprie fuit locutiones, potius dicendum est, usum Logicæ communicari aliis scientiis, dum diuidunt syllogizant, demonstrauit: & eodem modo de resolutione loquendum est, cum intrinsece sit in demonstratione clausa, quæ passim doceantur esse ad Logicam compararam, ad alias vero scientias quasi videntem, vel potius eam docente Logicam; & eiusdem prositus, quam Logica docet, & docendo constituit, usum esse in aliis scientiis; & ex materia eorum diversa diversam appellationem sortiri; sed cum una, eademque sit secundum substantiam, ac rationem formalem divisionem minime patitur; nisi forte ex usu diversarum scientiarum, & tunc tot essent resolutiones, quo scientiæ ea videntes, & sic diuisio maximam patit confusio ac, ac propterea admittenda non est.

**Resolutionis
Logicanon
est realis
sed ratio-
nis.**

Vnde sic (vt ad inscriptionis explicacionem reuerteretur) resolutionem non de reali, sed de resolutione rationis ab intellectu facta, cōclusionis in sua principia, vel effectus in propriam causam accipiendam esse, hæc est enim scientifica, hæc ad dico strationem pertinens, vi inscriptio libri maximam cum obiecto proprio, nempe cum demonstratio cogitatione habeat, de posteriori autem dicitur comparatione alterius tractatus, qui syllogismum resoluere docet in principia communis formæ syllogisticæ, & merito quidem, nam communia priora sunt, secundum ordinem doctrine particularibus: vnde prius est nosse syllogismū in principia resoluere, quācum ad se man-

syllogismi communem, quād demonstratiōnem in principia propria, secundum rationē formæ particulatis: nisi enim pre-intelligamus syllogismū esse ex illa parte evidentem, impossibile est vim, & effectum demonstrationis percipere: prior ergo resolutio illa appellatur, posterior hęc, atq; ex consequenti tractatus ille de resolutione priori merito inscribitur, iste vero de posteriori.

Sed obliicit aliquis. Demonstrationē est oblectū huius partis, ad qdā non minus cōpositio pertinet, quam resolutio, quin potius, prius est eam componere, quam p̄ se nūllas, usque ad prima principia per resolutionē deferre, & vtrunque docet posterioris. art, cum composite quasi suadēmentum sit resolutionis, quid enim resoluere possumus, nisi quod ex partibus compositum est; longe igitur melius inscriberetur libride compositione posteriori, vel de compositione demonstrationis, quam de posterioris resolutione.

Circa solutionem huius difficultatis refer Pater Toletus antiquorum interprētum sententiam, Philoponi, Durandi, & aliorum in principio priorum, qui faciunt utramque ad hanc partem pertinere, nempe compositionem, & resolutionem, sed quia potior est resolutio, atque difficilior, ab ea nomen accepit, & vocata est posterior resolutio, potius quam compositione: quād tamen non videatur recipere, sed aliter sentire, sit enim hanc partem per se docere resolutionem præmissarum in prima principia; ceterum quia resolutio tradi non potuit, quin prius, quid syllogismus, quid demonstratio esset explicaretur, idēc eiusmodi definitiones designare sunt: hoc tamen non est componere, sed ea ostendere, in quæ resolutio facienda est, faciendū denique esse affirmat, eadem autem nos doceri, & resolute, & componere sed illud prius.

**Vera sententia duplii conclusione
explicatur.**

NO STRA autē sententia antiquis cōsentianis, duplii assertione explicatur: prima, Posteriorislika art vtrūque per se docet, & demonstrationem cōponere, & præmissas eius, usque ad prima principia resoluere.

i. Ratio ex Aristotel. Probarunt. Quia Aristot. cap. 2. demonstrationem in definitiis statuit: Ex primis, veris, notioribus, causisque conclusionis constare: & cap. 4. Ex propositionibus per se, in quibus predicationem dicatur universaliter de subiecto, & secundum quod ipsum; & in sequentibus, ex propositionibus necessariis, cap. item. 10. principia demonstrationis, propter quid, conclusionis reddere, & aliquando quia, illudque praestare, dum causam eius continent; hoc verendum effectum proprium: ac tandem potissimum demonstrationem, in prima figura esse constituant; eiusmodi autem quid aliud quam demonstrationem componere docent. Præterea si in hoc tractatu, hoc per se non docetur, in qua nam alia dialecticae partes constat certe in nulla. Quibus accedit proprium Dialecticae munus esse instrumenta confidere, quibus aliae scientiae videntur, ex quibus potissimum est demonstratio, eam igitur compoñere non est ab instituto dialectico alienum, sed ex propria ratione huic arti conuenit, non ratione alterius partis ergo posterioris sicut, de qua nunc agimus.

2. Assertion. Secunda est, in demonstratione, potior est resolutio, cōpositio, ac propterea ab ea prius, denominatio huius tractatus accepitur: quam sic explicò simus, & confirmò. Conclusio demonstrationis ianitur præmissis, per quas è priori demonstratur,

3. Probatur. quae si principia sunt per se nota, non innituntur alii, sed lumini naturali, cuius virtute, statim ac termini cognoscuntur eis assentientur firmissime intellectus; si vero non sunt per se nota alii innituntur, ad quae nisi eas reducere noquerit, qui demonstrationem componit, nec veram habebit demonstrationem, nec veram scientiam conclusionis; sed fidem, vel opinionem: itaque præmissis & conclusioni robur confert, atque virtutem gignendi scientiam resolutio, vtque ad prima principia: unde fit, compositam demonstrationem, quasi mortuam esse sine resolutione, & vere non esse demonstrationem, nisi modo quodam materiali: resolutionem vero esse quasi animam eius, conferente præmissis, & conclusione certitudinem, firmitatem, atque evidentiam, que omnia acute scitis docuit Aristot. cap. 2. huius lib. probans demonstrationem procedere ex principiis, vel ex his, que ad prima principia referuntur per demonstrationem, verba eius sunt. **Ex primis autem in demonstrabilibus,**

Aristotel. probans demonstrationem procedere ex principiis, vel ex his, que ad prima principia referuntur per demonstrationem, verba eius sunt.

quoniam non scire non habens demonstrationem ipsorum, &c. Hoc est dum præmissa non sunt prima principia, nec scientiam, nec demonstrationem efficient, nisi eas usque ad prima principia reducere demonstrans noverit; quia demonstratio ex primis principiis formaliter procedere debet, vel saltem virtualiter, principia enim medium habentia: prima dicuntur virtualiter, propter resolutionem, cuius virtute ad prima referuntur. Hoc exemplo sit vniuersa haec doctrina manifesta. Copeno ego hanc demonstrationem, omne animal rationale est admiratum, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est admiratus; cuius præmissa minor per se nota est, cum sit definitio hominis: definitiones enim rerū statim cogitatis terminis sunt per se evidentes, appellanturque prout de prima principia in qualibet scientia, quibus mediis passiones de subiectis demonstrantur: præmissa vero maior non est primum principium, sed medium habet, per quod ad primum principium reduci potest, nempe aliā passionē priorem, qua est capacitas disciplinæ, redundat autem hoc modo. Omne disciplinabile est admiratum, **Demonstrat.** omne animal, rationale est disciplinabile, **et utrumque principio,** ergo omne animal rationale est admiratum; ecce demonstrationē utroq; principio **per se nota;** per se nota constantem: nam maior, in qua **confit.** prædicatum secunda passio de prima, medio, vacat cum nullum sit inter primam, & secundam passionem: minor vero, in qua prima passio enunciatur de essentia, non est minus per se nota, cum prima passio absque illo, medio ab essentia ostiata: nūc igitur si componentis primam demonstrationem, nesciat maiorem præmissam resoluere, per secundam in primum principium, nec vera erit eius demonstratio, nec scientiam habebit conclusionis: nam cum illa præmissa non sit subiecta, sed accepta fortasse ab alio per fidem humanam, non potest certum conclusionis assensum gignere, sed erit assensus opinionis: at si resoluere nouit per secundam demonstrationem, certū habebit assensum eiusdem, veram demonstrationem, & scientificum conclusionis assensum. Ecce quo pacto resolutio robur, certitudinem, atque firmitatem demonstrationi præstat, & quasi vita ipsius est, cum solidam efficiat veritatem præmissarum: utique igitur constat demonstratio, compositione videlicet, & resolution-

*Compositio
est quas.
corpus de-
monstrati-
onis, resolu-
tio, vero
quasi ani-
ma.*

videlicet, & resolutione; sed cōpositio quasi corpus ipius est, resolutio quasi anima: nam tantum excedit compositionem, quantum anima excedit corporis in constitutione hominis: iure igitur à resolutione accipitur huius operis inscriptio, tanquam à nobilio, potius, quam à compositione.

*Quare dicitur indicativa pars poste-
rioristica.*

SED nūsīs quæri in hac parte solet, quænam sit causa, vel ratio, ob quam pars hac Dialectica indicativa dicatur, Topicā verò non indicativa, sed inuentiva.

Cui ut respondeat Doctor Toletus, plures, ac diuersas refert sententias, pluraque consumit verba; nos verò non indicamus in hac te minima multum immorandum, sed omisſis aliorum placitis, ex his, quæ docet D. Thom. in hoc proclamatio respondendum censemus. Iudicium in primis perfectum (ait D. Thom.) non est quæcunq[ue] sententia ab intellectu prolatæ, nec determinatio qualibet, ad alteram partem contradicitionis, sed firma, atque certa; dum enim intellectus inter veramque partem contradicitionis hæret, notum est non habere iudicium alicuius, sed hæstationem, vel suspicionem: si verò ad alteram probabiliter sit determinatus, habet quidam assensum eius partis, cum sotinidine tamen alterius; atque ex consequenti iudicium, sed imperfectum, cum non omnino ei adhæret; firmam igitur esse oportet adhesionem intellectus, atque certainam ad unam partem, ut perfectum iudicium appelletur, & quia per demonstracionem adhæret intellectus, non solum firmiter, sed immobiliter conclusioni, ut docet expressè Aristoteles cap. 2. huic lib. ad finem his verbis. Oportet scientiam simpliciter credulitate impermutabilem esse, plenum habet

*Topicā non
dicitur pars
indicativa,
sed inuen-
tiva.*

Aristoteles.

atque perfectum iudicium: & hinc ars hæc indicativa vocatur, Topicā verò nō indicativa, quia perfectū iudicium minime cōtinet, sed inuentiva dicitur quia inuentio in primis (vt bene ibidem D. Thom.) non petit certitudinem, & parti Topicę ex propriis inuenire conuenit loca: vnde erundā sint argumenta probabilita. Etenim Dialectici officium est de quoquaque proposito problemate disputationem instituere, ut restatur Aristot. 2. lib. Topic. cap. 1. sic inquietus. *Propositiū qui-*

*demonstratiō
est m. s. b. dum innen're, per quam
posteriorius diligere de omni proposito prō-
blemate ex probabilitus.*

Ad id autem prestantur magna argumentorum indiget copia, ex diuersis locis eruenda, nempe à definitio-
ne rei, à genere, à differentia, à contrariis,

*Argumen-
tum
que autem nempe locorum inuentionem, terminis
& argumentorum probabilium ordinatio-*

*Dialec-
ticam per partē Topicam: R. 3. pria-*

24. *uenient facultatibus, ut Philosophia, quæ in-
tralatitudinem proprij obiecti, vel materie
communes habet argumentandi locos; sola
tamen Dialectica sibi vendicat universalem,
ac methodicam locorum inuentionem in
ordine ad prædictum finem, cum illa sit so-
la, quæ se adiunuerit, ut adiumenta ordinet,
accertis quibusdam interrogacionibus argu-
mentata ex inuentis locis disponat, ad proba-
bilem disputationem de quoquaque propo-
sito problemate instituendam, ut idem do-
cet Aristot. 8. lib. Topic. cap. 2. in hac ver-*

tristosel. *ba: Oportet autem primum quidem eum, qui in-
terrogare debet, locum inuenire, vnde fit argu-
mentandum; secundum autem interrogare, &
ordinare singula apud se ipsum: reliquum verò,
et tertium dicere iam eadem ad alterum, quod
autem inueniat locum finaliter Philosophi, &
Dialectici consideratio, sub inde vero illa ordi-
nare, et interrogare proprium Dialectici: Un-
de fit artem Topicam, propriam inuentio-
nem vocari: itaque si iudicium ceteris Dia-
lecticæ partibus coueniat, posterioristica
tamen per excellentiam, ideo desump-
ta ab eo denominatione iudicativa appellatur:
& licet nonnulla inuentio cunctis etiam
coueniat partibus, imo & calius facultatibus,
per excellentiam attribuitur parti topicę, ac
propterea ab hac excellentia sumpta deno-
minatione dicitur inuentiva.*

*Qui locus, huic parti Dialectice debet
esset, ostenditur.*

*P*ROST inscriptionem sequitur, ordina-
tio huius parti cum ceteris Dialecticæ
circa quam non omnes loquuntur eo-
demmodo: consintunt tamen omnes, par-
tem prioristicam, eam antecedere, & meri-
to quidem; quia ordo doctrinæ postulat, ut
vniuersalia explicentur prius, deinde ad par-
ticularia procedatur, nam ex eorum notitia,
R. 3. *parti,*

particularium cognitio dependet: etenim in universalē prædicatum, ut genus cum speciebus comparatum, pars est eorum essentia, præmittitur necesse est notitiam eius, ut species cognosci valant: sed syllogismus in cōmuni, genus est ad demonstratiōne in Topicum, aque, Sophisticum, ergo eius cognitio p̄mittenda est; ita docuit plane Arist. i. lib. de priori resolutione cap. 1. vbi in intentione prius demonstrationē cadere affirmat tanquam finem, in quem forma syllogistica ordinatur, sed in executione prius esse tradendam doctrinam de syllogismo in communi, ut quid demonstratio si intelligi possit.

Aliquis senz. Hanc veritatem sic recepérunt nonnulli, vt tunc Prior. crederent unum, eundemque tractatum cōrum, & Ponē ex libris Priorum, & Posteriorum, ita posteriora ut priori eius pars sint priora: posteriora etiam esse vero posterior, de quorum numero fuit eundem. Villpaldeus in prologo librorum de priori Villpaldei.

Aristoteles. 26. ri resolutione, quotundam antiquorum sententiam sequitur, quam confirmat. Quia statim in principio priorum, quasi sub codem proœcio comprehenduntur posteriora cum prioribus: præmitit namque Aristoteles eo loco se acturum de demonstratione, sed de syllogismo prius: & ruitus a. lib. de Posteriori resolutioni cap. 10. ad finem hæc verba, quasi epilogum totius operis scripsit, quibus demonstrationem, & syllogismum, tanquam materiam eiusdem tractatus comprehendit. De syllogismo igitur ac demonstratione, & quid verumque est, & quomodo sit, manifestissime finaliter, & de scientia demonstrationis, idem enim est.

Communis sententia. Diuersos tamen tractatus efficit communis Dialecticorum cōsensus, cum D. Thom. in hoc proœcio, & verè tanquam diuersi ab Aristotele proponuntur ut diuersa inscriptio, & connumeratio librorum ostendit: nec enim sub codem librorum numero connumerantur, ut contingit saepe in his, quæ sub codem tractatu comprehenduntur: non enim dicitur primus horum librorum, tertius de priori analysi post duos alios, sed primus de posteriori resolutione, quo insinuat planè tractarum diuisio.

Nec resert simul in proœcio proponi demonstrationem, & syllogismum, vel sub codem epilogi comprehendit: saepe enim contingit multa siuū proponi diuersis tractibus explicandi, cuius exemplum habe-

mus in codem Aristotle, qui primo libro Eth. eorum cap. 2. in fine, proponit se actum de politica ciuitatis gubernatione, quod tam et alio diuerso tractatu à libris Eth. hicrum præstabilit: unde si libri os de priori resolutione, tanquam diuersum tractatum præpositos esse his libris de resolutione posteriori, quem ordinem, vel ipsius tituli planè indicant: in eo tantum dissensio est, an statim post tractatum de resolutione priori, locus sit posterioribus concedendus, vel Topicā pars eis sit anteponenda?

Philoponus, & Auctena in proœcio hu- **Segmentia** ius operis, aiunt Topicorum opus proximè Philoponi esse collocandum post librum priorum. Et ex Ante-

huic nostro esse anteponendum dupliči de **causa**. tum quia intellectus ad scientificam Topicorum veritatem capienda rationibus, solet pro- **Topicorum** opus, hucbabilibus disponi, & quasi facilitioribus, atque imperfectionibus manu duci, ut perfe- 1. **Habent** tissimi assensus (qualis est scientificus) ca- **cansa** pax fiat: ergo iuxta doctrinæ ordinem prius Topicorum notitia tradenda est, quām ats demonstratoria explicetur: tum etiam, quia probabile superius quid est ad necessarium, valet enim hoc est necessarium, ergo probabile: non tamen ē diuerso, est pro- **2. Causa** babile; ergo necessarium; cum probabili omnifere ex parte sint contingentia, & quibus falsum sub esse non repugnat, sed superiora, utpote magis vniuersalia prius explicanda sunt ordine doctrinæ; ut superius vidimus) ergo probabilia, de quibus est ars Topicæ, prius tradenda sunt, quām necessaria, de quibus est posterioristica; huic modo Ab anti- dicendi suet testimonium Aristotle. ex pressum. i. lib. de priori resolutione, cap. 1. vbi stetit. sic loquitur, **Propositio Dialectica per concordan** quidem interrogatio est contradictionis, rationamenti autem sumptio apparentis, & probabilit, quemadmodum in Topicis dictum est, &c. Qui bus verbis definitionem propositionis Dia- lectica designata iam aī in Topicis testatur, quod stare minimè posset, nisi libros Topicorum iam à se explicatos præsupponeret; negare igitur nullo modo possumus prius esse ab Aristotle collocatos, quam libros Posteriorum.

Placer nil oīnūinus communis sententia **Vera Dic** D. Thom. in proœcio huius operis, Al- Thos. Albertus Magn. lib. 1. posteriorum tractat. i. s. &c. ali ad finem, quos exteriorum interpretum turbam sequitur Caecilius, M. Sotus, Copula- **Caetan. P.** talo-

Tolet. Omnia.

ta Lobaniensis, P. Toletus, Mercatus, & M. Ornitia in eodem proemio, non obscurè ab Aristotele, insinuata, i. lib. priorum cap. 1. vbi de demonstratione se astutum promittit, prius tamen de syllogismo, quia vniuersalior est ratio formæ syllogisticæ; statim ergo post tractatum de syllogismo vult esse colloquendum tractatum de demonstratione. Natura etiam demonstrationis hunc postular locum.

Probat. 1.

Primo, quia cum sit inter species syllogismi perfectissima statim post tractatum generalius est consideranda.

Secundo, quia processus intellectus (ut acutæ satis D. Thom. in hoc proposito) triplex est, primus atque perfectissimus, quo ex necessariis, & semper veris præmissis deducit conclusiones etiam necessarias, & semper veras: processus secundus à primo deficit, atque adeò imperfectus, procedens ex præmissis non semper veris, sed quibus accidens falsum potest, ex quibus infert conclusiones non semper veras, aut necessarias, sed quibus potest subesse falsum. Tertius est, qui non ex necessariis, vel probabilibus, sed apparentibus duntaxi conclusionem infert, solam apparentiam veritatis habentem, & iste est imperfectissimus. Primus igitur est demonstratus, atque scientificus, viro te scientiam tanquam proprium effectum generans. Secundus Topicus, generans opinionem, sophisticus tertius, generaus errorē; secundus degenerat à perfectione primi, sed multo magis tertius, & vterque quasi obliquus est respectu primi, à cuius restitidine deficit, & tanto magis à perfectione deuiat, quanto magis ab eo elongatur; unde cum rectum (ut aiunt) sit index huius, & obliqui, fit ut dico ultimi per primum sint regulandi, atque adeò per eum cognoscibiles, atque ex consequenti ordine naturæ, atque etiam doctrina prius in notitiam veniat demonstratio, quam Topicus syllogismus, vel sophisticus, & primus locus debetur post tractatum de syllogismo in communione posterioribus de demonstratione agentibus, quibus succedunt libri Topicorum, ac tandem libri Elementorum.

39.

2. Demonstrationis.

3. Sophistici.

Nec prima ratio alterius sententia hunc ordinem inuertere cogit: nam, & si verum sententias probabiles aliquando ad demonstrationem capienda disponere circa unam, vel alteram conclusionem, sed nona est talis

ordo necessarius: iterum hunc tractatum, & Topicum; sed cum demonstratio perfectissimæ species, & mensura probabilis syllogismi, prius natura in considerationem venit, vel ostensum est.

Secunda ratio falsum supponit, nempe necessarium esse probabile, sed disparate absq[ue] dubio sunt rationes; probabile namque talis est naturæ, cui non repugnat subesse falsum; at necessario, omnino repugnat cu[m] sit ad veritatem profus determinatum; unde falsum est etiam se habere probabile, ut quid superius ad necessarium, aequaliter crea considerationem illius ordine naturæ præcedere; sed cum sit diversæ speciei, notitia, vel assensus, & media ipsa, nempe demonstratio, & syllogismus probabilis, species syllogismi quasi disparatae: illam prius considerare oportuit, quæ se habet quasi huius mensura: proinde enim hæc per accessum, vel recessum ab illa cognoscibilis est.

Nec testimonium Aristotelis quidam *Ad Aris.* continet huic ordini aduersum, non enim locum singulis his tractatibus designat, sed solum docet iam suisse omnes à se auditoribus dictatos, vel solum excoiquatos: nam si loca designantur, Topicorum tractatus, non solum posteriora præcederet, sed priora, quod tamen falsum est: & patronis oppositiæ sententiae aduersam; qui cum communione sententia tenent, libros priorum Topicæ, & Posteriora præcedere.

Modus procedendi & diuisio operis traduntur.

*C*ICERO A modum procedendi consenserunt omnes, definitionibus, ac divisionibus procedere, Philosophum in trædenda nobis natura demonstrationis, nam cap. 1. lib. prioris duplice definitione eandem definit, & in sequentibus sepe numero vires divisione; sed an etiam demonstratione procedat, non est adeò apud omnes certum: difficile est enim naturam demonstrationis, per demonstrationem ostendere nam demonstrationem quis potest constitueri prius, quam conditionem eius intelligat: nullus profecto; ergo nec per demonstrationem, notitiam eiusdem demonstrationis habere, vel aliis tradere.

Secun-

ad primæ ratione re-spondeat.

2. Argum. Secundo. De obiecto scientiae duo esse presupponenda docet Aristotel. cap. statim priuio libri prioris, an sit, & quid sit? sed demonstratio obiectum est huius scientiae, ergo quid sit, hoc est, eius definitio presupponenda erit, hoc est non probanda per demonstrationem, cum sit principium per se notum in scientia, sed simpliciter designanda: non est igitur necessarius, in modo nec in doctrina Aristotelis possibilis talis modus procedendi in hoc tractatu per demonstrationem; & certe si demonstratio probaretur per demonstrationem: infinitus quidam processus esset necessario in demonstrationibus admittendis, ut si una demonstratio per aliâ probatur illa, que aliam probat, cum non minus sic demonstratio ex sit probabilis per alteram, & sic infinitum.

3. Argum. Postremo. Idem probaret scipsum, quia demonstratio illa, qua utimur ad ostendendam demonstrationis naturam, sub demonstratione in communi, cuius naturam ostendit, comprehenditur, ergo scipsum ostendit, quod nequaquam admitti potest.

Paulus Venetus. Propter unum, & alterum ex his argumentis Paulus Venetus in commentariis huius capitis tenet, definitione, ac diuisione procedere Aristotelem in hoc tractatu, nequaquam demonstratione, refertque pro hac sua sententia Aegidium, & videtur in eam inclinare Albertus Magn. In proposito huius operis dicens, modum procedendi esse definitum: diuisum atque collatum: nam definita demonstratione notior sit natura eius ex collatione conclusionis cum praemissis, in quo nulla videtur esse demonstratio.

Resellitius heresentia. Hic tamen modus dicendi, non potest vello modo sustineri, cum Aristotel. cap. statim secundo prioris libri, demonstratione utatur ad probandum, exprimis, veris, notioribus, causisque conclusionis demonstrationem procedere, talis autem est demonstratio. Omnis syllogismus facies scire procedit ex primitis, veris, notioribus, causisque conclusionis; sed demonstratio est syllogismus faciens scire, ergo ex his procedere debet. In sequentibus etiam, aliis utitur demonstrationibus ad proprietates, vel conditiones demonstrationis ostendendas: argumentis autem oppositis sic occurrendum est.

32.

Primo quidem, hac distinctione: duobus modis contingit demonstrationem: con-
structio: arte quidem, vel solius naturalis luminis virtute; & modus prior perfectus est, nec possibilis, nisi habita definitione demonstrationis, alisque conditionibus eius perspectis: secundus vero tamquam imperfectus his non indiget: etenim ut in questionibus pioemalibus adnotauimus à gentes de necessitate Dialecticæ, vna est perfecta, quam scientiam vocamus, vel artem; alia imperfecta, que vocatur naturalis, nam à natura haber homo, cum sit discursus, quosdam imperfectos syllogismos posse construire, etiam si naturam syllogismi ignoret, qui si sunt ex propositionibus necessariis, continent demonstrationes, licet imperfectæ: unde sit nullam continere repugnat, quod conditione demonstrationis, per demonstrationem, non arte, vel scientia factam, sed imperfectam, per virtutem luminis naturalis ostendatur.

Vel etiam secundo respondetur, & forte **Secunda** *lucis primi argumenti.*
melius, demonstrationem plures habere causas, haber enim finalē, que est generale scientiam, formalem, vel etiam materialē, nempe ex primis, veris, notioribus, causisque conclusionis procedere; efficientem vero naturale lumen, quo supposito fieri **Demonstratio** potest, ut definitio eius per unū genus causæ designata, alteram diuersum genus causæ habet, continentem demonstrat, & à priori quasit, si illud genus causæ prius sit, & hoc modo demonstratione procedatur in manifestanda eius natura: sic arbitor processisse Aristot. cap. 2. dum designata definitione demonstrationis per genus causæ fidelis, quod est generare scientiam, ac tamquam medio desumpta, materialē, vel formalem definitione demonstratione ostendit, ut demonstratio à nobis in exemplū producta restatur, in qua non proceditur ab ignoto, cum iam sit natura demonstrationis explorata, per finalē definitionem; hoc autem profecto bene potuit in processu huius operis, alijs ut demonstrationibus, quibus additis alias conditiones eiusdem demonstrationis notas faceret; tunc enim non proceditur ex ignorantia, cum iam sit cognita demonstratio.

Ad secundum argumentum dicimus, presupponi de obiecto quid sit, illud dum taxat significare, quod est, sic tradere definitionem eius, vel nolle, ut tamen à priori non demonstretur in illo

Ad tertium argumentum. Tali codem genere causa, quod continet, ut si finalis sit, in genere causæ finalis non est de non stranda: repugnat enim quid prius reperi in tali genere causa, per quod demonstrari valeat: ceterum in diverso causa genere nullam continet repugnantiam, nec eo modo demonstrare tollit, quin vere presupposita censeatur. Nec tamen dabitur propter ea processus in infinitum, quod per demonstrationem ostendatur demonstratio- nis natura: nam illa demonstratio, qua vi- gavit ad demonstrationis manifestationem, non indiget alia, ut ostendatur, sed se ipsam ostendit diversa ratione, nam in quantum quoddam instrumentum est particolare, quo virunt ad manifestandam communem demon strationis naturam, scipsem manife stant, ut sub communi natura continetur, quod alii verbis dicitur demonstrationem in actu exercito, se ipsa in actu signata sumptum demonstrare: nam & sub hac di ueris ratione negare non possumus, defini tionem scipsem definire: unde in ea siste dum est, nec ulterius procedere licet, & hac solutio postremo etiæ argumento facit satis.

Totius operis diuisio. Generalis est diuisio totius operis in duos libros, in quorum primo naturam demonstrati onis proponit, explicat, ac probat Aristoteles. In secundo de definitione, quæ me dius eius potissimum est, differit: specialis autem diuisio librorum suis locis edic tua quodam est.

CAPUT PRIMVM.

*O*MNIS doctrina, & omnis disciplina intellectiva ex preexistenti cognitione, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

Diuisio primi li- bri.

*L*IBER de posteriori resolutione pri- mæ, quem interpretandum aggrediatur in tria dividitur membræ. Primum continet demonstrationem esse. Secun dum, quid sit demonstratio, quibus ue partibus conserat. Tertium, qualis sit: hoc est, qua tria praesentia eius passiones, vel proprietates? Caput statim. itaque hoc prima pars eius est, in quo cap. Arist. Aristoteles, ut demonstratione esse ostendat, præstatur tria, primum hanc uniuersalem pro positionem proponit atque probat: Omnis pars posterior.

doctrina, omnique disciplina ex præxi- stente sit cognitione, secundum, ut eam ex plicer, eiusq; veritate ostendat, docet dupli cem esse præcognitionem: tria autem, de qui bus præcognitiones habentur: tertium, ex pro posita doctrina argumentum quoddam, cui inniti videbatur Platonis sententia, (qui dam alia solutione refutata) diluit.

Aristoteles in tradenda demonstrationis doctrina videsur obscuritatem effectasse, ut interpres eius non pauci adnotauerunt, & si in toto hoc tractatu id certum, maxime projecto in hoc primo capite, quod quasifica pat ipsum est: sed obscuriori in lateram, eius que contextum efficit expositionum diversitas, à qua abstinentes, magis, communem modum exponenditentes, dabimus operā ut faci et ab incipientibus accipiatur.

Et igitur clarissima procedamus, placet duo antiquorum Philosophorum, qui Aristotelem anteceperunt placita, eorumq; fundamenta proponere, ut melius doctrina eius utriq; excludens intelligatur fuerint quidem Phili- losophi, Heraclitus, & Cratilus, qui cum in ter sensum, & intellectum minime distingue rent, & ex alia parte existimatent nihil esse præter singularia sensibili, que certum, de quibus constat non habere esse fixum, sed in continuo motu versari, atque adeo statim ac esse incipiente transire pro certo ducentes ex conditione obiecti accipiedum esse cognitio nis modum, posuerunt non esse in nobis al quam firmam, vel stabilem rerum cognitio nem, sed transire statim, vel ex se desinere transiente obiecto, & cum firmam esse oporteat, atq; perpetuam scientificam notitiam, A. isto: el. eam per sui impossibilem putauerūt. Huius positionis meminit Aristot. metaph. tex. 22. qua demonstrationem ex consequenti de medio tollit, cum sublato sit esse statim mediorum necessitas, & si impossibile illa reputetur, eadem impossibilitatem incurvant, ut pote graria fini existentia: est autem scientia finis demonstrationis, & id circa impossibilis hec erit, si illa indicetur impossibilis.

Plato vero diversa via incedet demonstrati onem ostendit, non quide negans scientiam, sed Plato ait. cap. Arist. ut demonstratione esse ostendat, præstatur tria, primum hanc uniuersalem pro positionem proponit atque probat: Omnis pars posterior.

Aristot. videtur obscuritatem affectasse.

Duo ant q;orum Philoso phoru pl citate scientia.

negli illi-
quid de-
sua com-
parari.

de novo ab alio quo comparari: in ea namq[ue] suis sententia (si Aristoteles fides est adhibenda, qui multis sic doctrina locis praesertim 1. & 7. lib. metaph. id assuerit antea docet) et porerer quasdam substantias separatas, quas ideas appellavit; ex quarum impressione, circularum specierum singularia, hoc modo sibiabant, ut statim ac materia erat disposita, ab agente naturali, forma, vel anima, ab idea eius speciei induceretur specibus intelligentib[us], habitibusq[ue] scientiarum ornata, quibus tamen nonstatim uteratur homo genitus propter corporis impedimenta, quousq[ue] exercitatione tollerentur. Et iucundum scientificam notitiam habere incipere, non alicius rei, quam prius nescire, sed eius quam vere scriebat; fuerat tamen impeditus ab actuaria consideratione eiusdem: unde similem putabat scientiam nostram, eisdem reminiscientia; qui enim alicuius reminiscitur, non dicitur illud de novo scire, sed quasi obliuione sive impeditus ab actuaria eius consideratione: removet autem obliuisionis impedimentum exercitum cognoscendi Itaque substantiam illam a materia separatam putabat Plato esse principium essendi, & intelligendi, ex cuius impressione sicut esse, ita & scire accipiebat genitus homo: Et quemadmodum per actionem agentis naturalis non recipiebat formam, sed solum dispositionem materie, parationem studio, aut exercitatione non comparabat scientiam, sed iam receptaculum ipso esse, sublatu[m] per exercitationem impedimentoa, uteratur, ac propterea demonstratione nulla indigebat ad conquirendam scientiam.

Contendebat autem id probare in dialo-
go quodnam de scientia, & virtute Menon
vocato, à quadam huius nominis personae in
eo introducta, qua hac dilemmata errebatur.
Dum homo scire cupit, atque contendit, vel
inquirit illud, quod scribat iam, vel id, quod
penitus ignorabat; non dabis primum: quia
inquisitione nulla opus est, ut id, quod iam
scimus, inueniamus; sed neque secundum,
quia supervacua esset talis inquisitio, re-
pugnat siquidem illud nosse, quod nesciuimus
enam si forse inueniamus: frustra etiam qua-

er quispiam hominem, quem nec defacie no-
nit, nec enim eum etiam à se inveni cognos-
cet: nihil igitur respondendum superest, nisi
talentum inquietere id, quod ante a sciuerat, eas
tame[m] fuerat quas si obliuia, & ita velut remi-
scetur: & nō sciet de novo, dum agnoscit.

Duplicem banc peregrinam positionem Aristoteles
evertere conatur. Aristoteles, bac uniuersali assertione: Omnis doctrina, omnisque
disciplina, ex præexistenti sit cognitione,
qua utrumq[ue] complectitur, & scientiam es-
se, aduersus primam, & de nauogigni ex pra-
habitu noctis a; aduersus secundam.

Oportet autem, ut notior nobis fiat, fin-
galos eius terminos explicare. Doctrina in
primis, & disciplina intellectiva, ut D. The-
odore, inter alios, interpetes adnotantur, eandem
rem designant; nempe indicium intellectus,
non qualcumque cum duplex sit, unum quidem
naturaliter dubitum, per solam virtutem
naturalis luminis, terminorum dum taxar
explicatione presupposita, quale est illud:
Quodlibet est vel non est: vel totum est
maiis sua parte: aliud non natura dicitur ha-
bitum, sed medio aliquo adhibito compara-
sum, de quo, & non de primo absque dubio
accipienda est proposicio, ut in adnotazioni
ostenditur.) quod doctrina vocatur,
prout à docente procedit: disciplina verò
prout in intellectu eius, qui ab alio instruitur,
recipi solet; quamvis enim proprio labore com-
paratur, aliquando talis est conditio, ut
ab alio recipi natum sit, ut maiori ex parte
contingit, idq[ue] satis est, ut abhuc doctrina
vel disciplina dicatur: additur autem intel-
lectiva, ut bene D. Thomas, qd. excluden-
dam quamlibet sensu[m] cognitionem: nam
solus intellectus potest unam notitiam ex al-
tera deducere. Ex præexistenti cognitione
fieri, idem est quod ex alia notitia, vel iudi-
cio prius habito, quod non coarctatur ad do-
ctrinam, vel disciplinam, sed in communi
accipitur, ut abstrahit ab eo, quod sola lumen-
te naturali ostendente habetur, vel per mo-
dum adquiritur proprio, vel alieno labore
nam veroque modo contingit fieri ex alio,
hoc est, ex alio adquisito, vel naturali, quan-
quam ad extremum necesse sit, ex naturali
fieri.

Potrum
libre, esse
seminis
putavit
Plato.

Eleutho-
rionici.

Duplic
indicum
intellectus

fieri, ad quod adquisitum quodlibet reduciatur, ut suo loco ostendetur) sensus igitur totius assertiois est. Omne indicium intellectus propriæ industria, vel aliena per medium comparatum ex iudicio alio acquisto, vel natura fieri.

Indubitate probat Ari-
tificia sententiam.

In Mathe-
maticis de
monstra-
tionibus.

6.

In Dialec-
tice.

In Rheto-
rica sua si-
gnibus.

- Quam probat Aristoteles exemplari inductione in triplici genere intellectualis cognitionis, scientifica, probabili, vel conjecturali: exemplum scientifica constituit in Mathematicis disciplinis omnium certissimis, in quibus assensus conclusionis ex alio iudicio presupposito, nempe ex assensu praemissarum significatur, quo usque ad primū principiū per se notum deneriatur: sicq; incertoris artibus secundum proportionem contingere sit: artum autem nomine, ut cuncta comprehendantur, non solum liberales intelligit, que verè scientie sunt, sed facticias, in quibus suo etiam modo una notitia ex alia habetur: in Dialecticis item argumentationibus, cuiusmodi sunt syllogismus probabilis, atque inducō ex præexistenti notitia procedunt; præmissarum quidem uniuersalium in syllogismo, ex quibus uniuersalis etiam assensus probabilis, vel etiam particularis significatur: singularium verò, qua per experimentalē notitiam accipiuntur, in inductione, ex quibus uniuersalis colligitur assensus; probat tandem in Rhetorica suis instrumentis: dupli namq; instrumento Rhetorica virtutis Dialectici sumi, nempe enchymericate, Ex exemplo: est autem enchymerica (ut bene D. Thomas) quasi detruncatus syllogismus, cui altera præmissarum deest, ut si dicas omni homo disputat, ergo Petrus disputat, deest enim minor syllogismi; Petrus est homo: exemplum est, argumentum ab uno singulari ad aliud, de quo questio versatur, per similitudinem inferendum: in vitroque autem argumentandi genere proceditur ex præexistenti cognitione, non secus atque in syllogismo, & inductione, hoc solum discrimen est, quod in syllogismo notitia conclusio fuit ex præexistenti cognitione veriusque præmissa, in enchymerica verò ex notitia vnuus; & in inductione notitia uniuersalis sit ex multis singularibus: in exemplo verò singu-

laria notitia inferatur ex alia singulari, quia Rhetor singularem dum maxat notitia n persuadere intitulit, Dialecticus verò uniuersalem infert.

Confirmata autem propria sententia, refutatisq; aliorum propositionibus, quedam

statuit Aristoteles, quoru notitia ad eandem

veritatem illustrandam videbantur oportuni-

na etenim si doctrina, & disciplina ex pre-

existenti cognitione, intellectu eportet, qua-

sint præcognoscenda, ac de quibus, ut ex ea

valeat generari: duo sit esse præcognoscenda,

an sit, & quid sit? & quid de tribus, de sub-

iecto, passione, & principio: tria enim sunt in

demonstratione, subiectum, de quo passio ipsa De subie-

stendit, passio ipsa ostesa, & præmissa qui-

bus mediis eam ostendimus: hanc exemplum ne, sepius

produxit Aristoteles in mathematicis disci-

plinis, in quibus subiectum primum, est veritas

tranquam principiū quantitatis, de qua dispe-

runt; pro passione affert triangulum, quasi

primam figurā, est enim figura velerum propriæ

passio quantitatis: principio vero universaliter illu-

du omibus notissimi, de quodlibet vera est

affirmatio, vel negatio: cuius in dicto aut sub-

iecto, passione, atque principio exemplum nō sic

accipienda sunt, ut intelligamus in eadem posse

demonstratione reperiri: nam neque uniu-

erit eandem demonstrationem cum triangulo

constituit, neque principium: quidlibet

est vel non est demonstracionem ullam ingre-

ditur, sed tanquam universalissima produ-

cuntur, ut quod de eu dicitur, de particula-

Duo pre-
cognoscē-
da.

Aris. &
qd sit.

De subie-

to passio-

ne, sepius

in quibus

subjectum

est veritas

tranquam

principiū

quantitatis

de qua dispe-

runt;

triangulum,

quasi

primam

figurā,

est enim

figura

velut propriæ

passio

quantitatatis

de qua

affert

triangulo

constituit,

neque

principium:

quidlibet

est vel non

est demonstracionem

ullam ingre-

ditur,

sed tanquam

universalissima

produ-

cuntur,

ut quod de eu

dicitur,

de particula-

re passio-

ne qui?

et

de subiecto

et

verum natura, & quid sit, hoc est premissam definitionem, que est minima pramissa de non illustrationis neutrino omnium probamus, sed tamquam per se notam ante notitiam conclusio- nis premissivus ad illam inferendam: de pâsiōne autem non prae cognoscimus an sit, sed in conclusore probamus: nam passionis esse (cum sit accidente) non est aliud quam subiecto insit, & hoc est per demonstrationem illat- ni, & in conclusione contentum, nempe capacitate in disciplina inesse homini: defi- nitionem autem quid rei passionis eiusdem non oportet prae cognoscere, non solum quia non habet propriam, sed per additamentum subiecti (ut bene adnotat D. Thom.) sed quia, & si propriam haberet, nihil refert ad inferendam conclusionem ex premisso, eam. minime pal- prae nosse, solum mitigare, quid nominis eiusdem sionis prius prae cognoscere necessarium est: quia absque cogosci- drbio repugnat, ut principia vera esse in- telligamus, nisi quid passionis nomine signi- fierit, prae cognoverimus, quo enim passio- principia gradita demonstrationis, & con- clusionis eiusdem vera esse iudicabimus, ni- sequid capacitas disciplinas gniscerit prae no- tias? De principio deminum prae nosse non o- portet quid sit: non modo propter ratio- num, quam attulit etiam Magister. Sotus, quia cum sit complexum definitione careat, sed proprietas etiam, quia imperitans est talis definitio ad conclusionem inferendam, non fecit ac definitio passionis: sed satis est an sit, hoc est, an sit verum per intelligere. Itaque de subiecto verum, prae nosse oportet, an sit, & quid sit de passione alterum, nepe defi- natio quid nominis de principio etiam alterum nepe, an sit, quid est esse verum, non principia non habent aliam existentiam, prater conexio- nem extremitorum, in quaorum veritas co- sifit; eiusmodi igitur prae nosse, satis est ad conclusionem inferendam, cuius proxime no- titia ex prae existenti praemissum cognitio- ne dignatur.

Quo ordi- ne princi- pia den- cia- lis sollicitum, & passio continentur, prae- cognoscenda sunt: est autem litera valde ob- scura, cuius f. tunc tot sunt expositiones, quot

capita, obscuriori em causi redditus, ex quibus una D. Tho. ante quod afferre placet, & aliam noram Patris nostri Toleti est in impugnatis.

Afferit igitur Aristoteles quedam ante notitiam conclusione prae cognoscere, alia simul, & pr. us cognosci uniuersalē premisso, qua maior demonstrationis est, simul vero minor, cum sit sub uniuersali contenta, & pro- ducit exemplū in Mathematicū dicens in hoc syllogismo. Omnes triāgulus habet tres angulos aquales duobus rectis, figura, qua est in semicirculo, vere est triangulus, ergo habet tres angulos aquales duobus rectis: maiorem primū esse cognitam, quam conclusionem, più- norem vero non prius cognosci, sed simul, ac sub uniuersali subsumitur, cum ea cognosci conclusionem: & ita contingere in ceteris singularibus, que simul cognoscuntur, uni- uersali, sub quo comprehenduntur, cognito.

Hanc autem literam sic exponit D. Thom., ut dum prius uniuersalem propositionem expositio- nem cognoscit, quam notitiam conclusionis, docet Aristoteles, de prioritate temporis lo- quatur. Uniuersalem enim illam prius tem- pore cognoscere possumus, non solum quam conclusorem, sed quam demonstrationem constituamus: at dum minorem subsumptam simul cognosci cum conclusione affirmat, de similitate temporis intelligit, & ita est, quod simul ac minor sub maior: subsumpta cognoscitur, absque villa temporis motu cognoscimus conclusionem: nam eo ipso, quod constat nobis predicatur eius sub subiecto minoris con- tineri, & que illo alio medio cognoscitur: quemadmodum absque illo medio in ea con- tinetur: sicq; de singularibus ceteris sub ea deminori uniuersali comprehensius censem- dum est: addit autem D. Thom. ut clarius rem exponat, quid cognit a prius tempore ma- iori uniuersali, di minor subsumitur, vel talis est, de qua constat, quid sub ea continetur, vel talis certe, quid vere continetur, non tam en constat. & si primam habeat condi- tionem, simul tempore, & absque alio medio cum ea cognoscitur conclusio, quia sine medio continetur sub ea: si vero secundam, non sta- tim habet et cognitio conclusionis, quousque alio medio ostendatur vere sub uniuersali

Maiorip-
us tempo-
re cognos-
citur quod
minor.

contineri, ut in eodem exemplo Aristotelis certi potest: etenim si cognitum prius tempore maiori, nempe omnis triangulus, habet tres angulos aequales duobus rectis, diem iam minor subsumitur, videlicet figura in semicirculo constituta est triangulus, perspicue non cerneretur ita esse, hoc est esse triangulum; profecto non statim cognoscetur, habere tres angulos aequales duobus rectis, quae est conclusio, sed oportet primum medius aliquo id ostendere: at cum oculis cernatur idem figuram esse triangularem, statim illa proposita habemus notitiam conclusionis, & absque alia medio & sic de ceteris singularibus sub aliquo universalis contentis intelligendum est, quorum statim universalis cognitio, sub eis, subsumptis, eorum notitiam habemus, & non per aliud medium, si constet sub eo esse contenta: ceterum si non constaret, medio opus esset id ostendente & tunc simul ac subsumuntur, cognoscerentur: final autem cognoscit minorum cum conclusione, & singularia sub universalis docet Aristoteles de singularitate temporis loquens: quemadmodum de illa locutus est in cognitione maioris affirmans prius tempore posse cognosciri, quod non tollit naturae prioritatem, quam semper habet cognitionis minoris respectu conclusionis, cum sit causa illius, in qua virtualiter continetur & vere proprie eam conclusioni assentiamur.

Hac est sententia D. Thomae pro qua refert Doctor Toletus, Aegidium Liconensem & Appollinarè egregios Aristotelis interpres, quibus adiungimus Paulum Venerum, Caetanum, & Sotum, iij: communatatis huius capituli, & omnes sive modernos Unde communis in schola vocari potest, iuxta quam, regulam illam posterioristicam intulerunt, sive bac in parte repetitam: Cognita maiori, & minori simul tempore cognoscitur conclusio.

Ceterum Toletus non placuit, nam & si doctrinam utram esse admittat, extra mentem tamen, & textum Aristotelis, quod duplicatione probat:

Priore illi, quia quod de maiori dicitur prius tempore posse cognosciri, tantundem de minori affirmare possumus: nā & eam prius tempore cognoscere possumus, & ea simul cū

12.

Minorem simul cognoscit, cum conclusio docet. & ist. simultate temporis.

Communis axorum co. sensus

Regula posterioristica. Tolero nō placet predicta sententia.

2. Ratio,

maiori posita statim habemus assensum conclusionis: cum ergo Aristoteles de sola prioritate ac majori loqueratur, aliquid peculiare ei continentre intellegit, quod minori nullo modo consentit, & nostra illud erit germanus sensus littere designandus.

Secunda ratio. Quia doctrina D. Thomi: 2. Ratio generalis est omnibus maioribus quatuorlibet demonstrationi, ut quid ergo Aristoteles limitavit ad singularia, que non dicuntur substantia? & cetero (ait) verba textus explicationem D. Thomi non admittunt, ut considerant patere poterit.

Els gitter eius sententia sic esse verba Aristotelis exponenda, ut in primis non loquantur de assensu conclusionis, sed de singularibus contentis, atque subsumptis sub universalis. & rursus nec sermo eius sit de praecognitione principiorum: quādum docet de principiis pranoste oportere, an sine vera, non loquitur de premis demonstrationis, quas non praeconoscimus ante demonstrationem, sed simul in ea cum conclusione: nunc autem de illa loquitur dicens eit autē cognoscere alia quidem prius cognoscentem. Quia fere semper sunt propositiones medium admodum, quae proinde cognoscuntur in demonstratione, aliis tamen prius cognitis, nempe principiis per se notis, quibus innituntur, & ad quae reduci possunt: alia vera esse, quia in demonstratione cognoscuntur, ait Aristoteles, qua antea non fuerunt ē nobis cogniti, sed simul inducentes cognoscimus; & hec sunt singularia, que sub maiori universalis subsumuntur, & eo ipso quod subsumuntur, absque alio medio cognoscuntur, & non quādum maior ipsa universalis, cuius certam notitiam non habemus, nisi medio alio discursu, quo eam ad principia per se nota reducimus, & hanc expositionem sit esse valde nota ad am.

Tres sunt alia expositiones huius loci antiquorum interpretum Philoponi, Thematii, Alberti, quas refert idem Toletus: ego vero ab eis consule abstinens: quia maiorem confusionem parvum, atque eadem causa predictam sententiam omittit, nisi ex directo efficit opposita sententia D. Thomae eamq; impugnaret, quam tamquam veritatem

S 3: manus

Tres alia sententiae

*mam reperio, & germanum sensum Aristote-
lis continere non dubito.*

Probabili-
or senten-
zia D. Th.
Etenim, quod Aristoteles inter principia pre-
cognoscenda ad notitiam conclusionis non na-
meret premisas demonstrationes, singulariter
est, cuius falsitatem explicata sen: et Aristote-
lius littera offendimus: falsum est etiam, &
demente, ac verbis Aristotelis alienum de af-
fensi conclusionis non loqui, sed de sola co-
gnitione singularium: tamen si explicatas pra-
cognitiones, & ea, de quibus habetur ad eius-
dem conclusionem notitiam necessaria, de af-
fensi conclusionis loquitur, cum nondum or-
dinem prae cognoscendorum docere vult: de
singularibus item agere, que sub universalis
subsumuntur, si multaque subsumpta cogen-
scuntur, nisi in quantum similitudinem mi-
noris, & conclusionis tenent ad praesens in-
stitutum, non solum alienum, sed imperti-
nens esset. Loquitur ergo, absque dubio de
ordini: quo prae cognoscenda sunt principia
demonstrationis, que premissae vocantur siue
mediocracare intelligantur, vel illud admittere
(de quo postea) iuxtam sententiam D. Thomae &
et communius rem exponere similitudinem
singularium attulit.

Objectionibus autem aduersus expositionem D. Thomae tractis facile occurritur.
Prior quidem, nam & similiter per se sumptat obicit prius tempore cognosci, quam conclusio: minime tamen si in ordine ad demonstrationem debito modo cognoscatur: nam dispositio syllogistica perit maiorem prius collocari, atque adeo prius cognosci, & deinde maiorem, in quo negari non potest discrimen inter virumque premissam: loquitur autem Aristoteles, de premisis debito ordine praecognoscendis, dum docet maiorem prius cognosci posse, nequaquam verò minorem, sed simul cum ea conclusionem cognosci et quan-

Adsecunda obiecta. quam doctrinam generali sit cultus minoribus (et obiectio secunda ostendit) non limitatur ab aristotele ad sola singularia, sed exemplum in minori singulari apposuit, ut eius notitia experimentalis intentum ostenderet evidenter, nempe sic rem se habere in cunctis demonstrationibus universalibus ex consequentiis destrinat ad singularia que-

etiamque extendit sub uniuersali contenta, at
que subsumpta, de quibus eo ipso, quid con-
sistat sub uniuersali comprehendi, absque ullo
medio cognoscuntur, & hoc sibi volunt dum
dixit. Quorundam vero simul cognitione-
nem accipimus, veluti quæcunque sunt
sub uniuersali, quorum quidem habetur
cognitione. Est enim similitudo non parua inter
cognitionem minoris, sub maiori pre-
missa in demonstratione, subsumpta, ac
cognitionem singularium sub uniuersali. Quod
autem dicitur, expositionem D. Thom. lito-
raria non quadrare, simul ac negatur sufficien-
ter censetur solutum.

la calce capitis (et soluat obiectione Platonis, docet Aristoteles) non soluan pramissas & que in ipsis continentur ante notitiam conclusionis praeognoscit, sed etiam aliquo modo conclusionem: cuius assensum duobus modis sit esse considerabilem, formaliter quidem & expresse; ut dum formata conclusio ei assentitur intellectus propter pramissas, aut virtualiter, ut antequam formata sit in assensu principiorum, tanquam arbor in sena-
ne, & fructus in arbore continetur, est namque assensus eorum propria causa assensus conclusionis: sumpta igitur conclusio notitia modo priori, nullo modo praeognoscitur, sed per demonstrationem probatur: modo autem posteriori: in pramissarum praeognitione, ipsa etiam praeognoscitur: sed quia in prima accepitione sumitur, ut habet iam esse à pramissis distinctum, talis dicitur simpliciter; in secundo vero, non est in se, sed in sua causa, quod est habere esse secundum quid: unde fit Platonis ut simpliciter loquendo non praeognoscatur, argumenti secundum quid. Quibus praesuppositis conatur solvere propositionem Platonis argumentum, nam fundanuentum prime positionis solutione non indiget, cum satis confiteat praeter singularia in continuo motu existentia esse uniuersalia ab eis abstracta, & quia in eisdem subsistunt, ut horum, & animalium, sub uniuersalibus concepiibus, a singularibus abstractione, scilicet de ceteris rerum naturis, de quibus quasi de perpetuis sciencia esse potest, & primo refert, ac reuicit quorundam solutionem, qui respondebant dicentes

Non re-
sellit Ari-
stoteles.

Argum.
Platonici.

Quomo-
dosciamus
aliquid de-
tempo.

B.

etum, quā scire conatur aliquid, inquirere illud, cuius notitiam nullam habebat, nam idcirco illud non esse vult, sed vegetantur Platonici solutionē impugnantes, iterumq; querentes ab his, an scire omnem dualitatem esse parem, & cum scirentur se scire, often debant eis duo quadam minuta pugno clausa, querentes, an scierint eam duditatem esse parem, quod cum se sciret negare; tali argumento eos convincere conabantur scitis omnem dualitatem esse parem, dualitas pugno clausa, est dualitas, ergo scitis eam esse parem: ipsi vero argumentum illud evitare, negantes se scire omnem duditatem esse parem absolute, sed cum eo additamente conditio nō videlicet omnem dualitatem, de qua eis constaret, quid esset dualitas, quam easdem non videntur refutasse Platonici: idēc Aristoteles hoc argumento eam excludit, ea sciens simpliciter, quorum demonstrationem habentur, sed eam propositionem universalem omnis dualitas est par, absq; limitatioē demōstramus, ergo absque illa limitatione scitur; probatur evidenter hac demonstratione, omnis numerus diuisibilis in duo aequalia est numerus par, sed omnis dualitas (sive sciatur esse dualitatem, vel secundum) est numerus diuisibilis in duo aequalia, ergo omnis dualitas est par; ecce quo pacto simpliciter est scita talis propositionis, cum sit conclusio demonstrationis absque illa limitatione; vana est igitur solutio huc, & qua minime satisfacit argumento. Quid tamen plenus solutus prorsus a distinctione dum Platonici interrogant, inquit at ne quis scire cupit, illud quod sciebat, vel nesciebat prius? Dicendum est, nec inquirere illud quod simpliciter sciebat, neque quod omnino ignorabat, sed quod nesciebat simpliciter, sciebat autem virtutem, vel secundum quid, unde locus inquisitionis relinquitur, & rem, cuius notitiam querimus, inquirere non repugnat; nam cum in principio, virtus alter saltem nota sit conclusio, principium habet inquirens rem, quam scire cupit inueniens, & dum per demonstrationem intentit, de novo eam scire dicitur formaliter, atque simpliciter, quia scit in se, quod prius in a-

lio dūtaret, nōuerat, & nisi hoc modo respondeamus (sic Aristoteles) contingit Monis ambiguitas vel hystero, hoc est, insoluta permanet.

QUÆSTIO I.

An de omni, & sola cognitione intel-
lectiva, accipienda sit universalis
propositio Aristotelis.

H I Sexpositis, quae ad maiorem claritudinem textus oportuna videbantur, ex sola singula, quae ab Aristotele dicuntur, discutimus ex animandā sive eodem ordine, quo ab i-cognitione proponuntur, ut eorum veritas innore intelligatur magis. Et eam sit primum universalē illud theorema: *Omnis doctrina, omniaque disciplina ex praexistente sit cognitiva*, merito de illo dubitare incipimus, an de omni, & sola cognitione intellectus discussura, intelligatur: et ceterum quod non de omni videtur manifestum, in fide, & opinione: nam si una si-
des, & una opinio sit ex alia, in infinitum erit procedendum, cum non sit dabis opiniō, vel fides prima, cui ex terminis assentiam: alioquin essent assensus per se evidentes, quasi ex sola terminorum notitia habiri, quod plane falsum est, & absurdum; cum de-
intrinseca ratione, virtusq; sit esse assensus in evidenter, immo incertum, cui non re-
pugnat subesse falsum.

Quod autem non de sola cognitione dis-
cussius intelligatus, restantur reuelationes Prophetarum, & Apostolorum, qui in usum terrenum notitiam, non ex alia habuerunt, sed proximè à Deo accepérunt.

Non defactuntur ab hoc secundo iniciū Quoniam sumamus)qui existimarent, non de sola cognitione discussius, accipiendam esse proprie-
tatem Aristotelis, sed de quacunque sci-Propositio-
entifica, ita ut Angelica etiam fiat ex p̄fex-
tienti cognitione, quorum duplex esse posse-
t est fundamentum.

Primum. Quia inferioris Angeli illumi-
niantur à superioribus: vnde illorum co-Fundamen-
tatio ex preexistenti horum fieri; nam cum perfectiones sint, priores esse eviden-
tia.

mar, atque adeo eorum notitia quasi p̄rexistens potest appellari.

2. *Emend.*

Aliud vero. Quia adhuc Angelus quisque causam cognoscit, atque effectum, & quidem effectum per causam: cum perfecta sit eius scientia, & res, vel se habet in se agnoscatur, sic igitur in eo notitia effectus, ex notitia causa, & cetero virtusque notitia si idem actus realis, sed prout ad causam terminatur: ut prius est in se ipso, ut terminata ad effectum, & sub posteriori consideratione, verum non erit ex p̄rexistenti fieri, hoc est, ex se ipso ut prius.

*Reiellor
gradus
scientia.*

3.

*Sequens
ex diff. et
fatis fit ar-
gumentis ex
Prophetis, &
Apostolis
vel
celorum
cognitione.**Idem etiam
ex se ipso
non p̄t
fieri.*

4.

*Vera statuitur sententia, & satis fit ar-
gumentis oppositis.*

QUAM VIBVS stamen non obstantibus veritas est, ex sola cognitione discursiva, locutum esse Aristotelem, nec assertionem eius posse villo modo ad Angelorum scientiam extendi; unam etenim notitiam, ex alia in eodem intellectu existenti fieri plane intelligit, non in diuerso; nam neque id Plato negaret cum posuerit ex impressione idealis scientia fieri eam, quam genus homo habet, nec negare villo modo possumus disciplinam, hoc est, notitiam in intellectu discipuli receptam, fieri ex scientia magistri. Controvergia autem solum esse poruit, an scientia de nouo fieri, ex notitia ab eodem, qui scire aliquid incipit p̄rhabita, vel nulla de nouo adquiratur, sed scire non aliud sit, quam notitia iam habite reminiscentia: unde sequitur non satis esse Angelos inferiores, à superioribus illuminari, vel Prophetas, & Apostolos à Deo, vt eorum scientia, vel notitia, ex p̄rexistenti cognitione fieri dicatur. Et rursus hoc syllogismo facile intelligimus doctrinam, vel disciplinam, ex p̄rexistenti cognitione fieri, ratione aquum intellectus distinctionem denotare. Unde alatum ex scripto fieri non est intelligibile, sed ita est quod Angeli eodem simplici actu cognoscunt causam, & effectum: non ergo satis est illa distinctione rationis, qua dicitur, & vera est, tandem cognitionem ad effectum, & causam simul terminatam ad illum propter hanc terminari, vt dicatur ex p̄rexistenti cognitione fieri: nam de dicta ac simplicissima scientia, vera est ad effectum, propter causam termina-

bari, à qua ea scientia non est, expediti-
sterni notitia fieri.

Vicinopere autem, secundum etiam ratio est, *Fabula*, quia doctrinam, vel disciplinam, fieri ex causa ratio p̄rexistenti cognitione imperfectionem discussive scientiam importat, atque exprimit, unde ad idem intellexit. Nam humanum refertur, qui non simul, sed successive terminum notitiam comparat, ad notitiam unius ex alio deueniens; de superiori igitur Angelorum scientia, ab hac discussive imperfectione remissima, absque dubio confauit locutus Aristoteles.

*Ad infide humana, teneat Theorema
Aristotelis.*

AN VERI in fide humana, & opinione sententia recte est idem Theorema. Responderet Sotus, Magister Sotus, quod tamen huius capituli, in solutione ad confirmationem primam, secundi argumenti, tenere quidem: nam opinio, ex p̄rexistenti cognitione evidebit, per incidentem consequentiam significatur; vt dum sic argumentamur, haec sphaera tangit planum indubitate, ergo da ut punctum indubibile. Et pati ratione in Rhetorica argumentationibus, vt dum ab exemplo sic colligimus, iste habet ensim nudum, sanguineque conspersum prope cadaver, ergo occidit hominem: ecce in veraque argumentatione antecedens evidens est, opinio vero consequens; quia probabilis dūntaxat est consecutio: etenim vt scientificus significatur ex p̄rmissis assensus, p̄ter p̄missarum certitudinem exigitur evidencia consecutionis, qua deficiente, probabilis dūntaxat sit assensus, nam (vt suo loco dicitur) conclusio syllogismi, sequitur debitiorem partem p̄missarum, ita vt si evidens sit una, probabilis altera, non procedat conclusio evidens, sed tantum probabilis, & eadem est ratio, dum probabilis est consecutio: nam p̄missae non generant assensum certum, nisi evidencia consecutionis intercedente, si ergo haec deficiat, certitudinem deficit certum est.

De fide autem humana eodem modo loquitur inquisiens, per consequentiam incidentem, ex p̄missis evidentiis generari, vt ex hoc evidēti principiis: *Hominis fide dignificandus est*, sit, vt vera esse ab eo distat credamus,

Ego

Vera fides Ego vero diuerso modo de utraque statuta de optendum censco, de opinione quidem non semper ex præexistenti cognitione fieri nam alius, qui habetur per syllogismum probabilitis, quem vocamus opinionem, duplex est, quemadmodum assensus euidentis cognoscitur. Sem, alius vero, qui ex terminis est naturaliter

6. notus, cui intellectus non potest non assentire probabiliter, & cuiusmodi vocantur quasi prima principia in genere opinionum, ex quibus per euidenter consecutionem, vel etiam probabile derivantur alia. Gratia exempli: quod uniuersaliter fiat, per abstractionem intellectus, aut per comparationem, opinio est derivata ex illo principio euidenti, formalis ratio uniuersalis ab intellectu fabricatur, ex qua unus deducit per hanc operationem, alter vero per illam esse fabricatum.

Huiusmodi autem propositio, magis diligenter filium suum probabilis est, non quia ex alia euidenti deducatur, sed ex propria conditione, nam apprehensio terminis, absque vlio medio, vel discursu, iudicamus esse probabilem, sive de ceteris huius conditionis iudicandum est: quam opinionum distinctionem approbat idem Sotus q. 3. huius primi libri: nunc igitur prior opinio sit ex præexistenti cognitione euidenti, in qua sustentum est: quia se habet tanquam primum principium opinionis, ab ea per probabilem syllogismum deductus; quanquam in genere scientiae notitia medium fortasse habebit; sed ad principia per se nota erit reducibilis: constat igitur in his opinionibus nequaque dari processum in infinitum: exterarum vero opinionum assensus nos sit ex præexistenti notitia, cum non sit discursus sed ex terminis habeatur, ut de assensu euidenti primorum principiorum adnotatum

Nos quia est: negandum est igitur assensum esse euexterminis deponem, idcirco, quia ex terminis habetur, habetur assensum quemadmodum principia scientiae per sensus, cuius nota, quasi inquit habent euidentiam, dicens est. pari ratione principia opinionis, quasi in naturam habent probabilitatem, ut ergo illis ex necessitate assentitur intellectus euidenter, ita his probabilitate.

Tam fides De fide autem humana, & longe melius de diuina censio non esse cognitione discursuum, sed simplicem quendam assensum, quem propter autoritatem dicentis formamus: hoc est enim discriminare valde obseruandum, inter fidem ex una parte, & opinionem

Pars Posterior.

onem ex altera, (ut copiosius suo loco dicetur) quod haec initiatum discursus probabilis, fides vero non discutitur, sed auctoritati dicentis, vel testificantis: que est ratio proxima assentitudi: itaque dictum assensus probabilis ex alio euidenti colligitur, non fides humana, sed opinio est: & ut exemplo eodem utitur a M. Soto apposito, duum quipiam assentitur dictis alicuius hominis fide digni, per haec modi probabilem syllogismum, homini fide digno credendum est: at Petrum Romanum obiisse testificatur homo fide dignus, ergo est verum; assensus talis non est fidei, sed opinionis: distinguuntur autem fides humana, atque opinio essentialiter (ut ostendemus postea) quidquid Sotus velit eadem q. 3. Hæc autem adeò vera sunt, ut in fide diuina possint euidenter constare: eiusmodi enim propositio, Christus habet duas voluntates, ad fidem diuinam pertinet; cum sit expresse designata ab Ecclesiâ: si tamen aliquis ei assentiat virtute huius Theologice demonstrationis, duas naturas consequuntur duas voluntates, Christus Dominus habet duas naturas, ergo duas voluntates; non iam assensus fidei, sed scientia Theologica erit: itaque si ei assentiat quia Deus Opt. Max. reuelavit per Ecclesiam definitem, assensus est fidei: si vero quia ex una præmissa fidei, & ex altera euidenti sequitur per demonstrationem, assensus est scientie, & minoris profecto certitudinis, quia fides Divina certior est quaconque scientia, & ut ad rem veniarunt, in quantum est assensus fidei, non est discursus, sed simplex, proper authoritatem dicentis forma us, atque adeò non sit ex præexistenti cognitione assensus est, si accipitur, tanquam conclusio Theologica demonstrationis utrumque habet, & discutitur modo si nisi de fide humanae, tamen est quanquam si formaliter consideremus, sub ratione fidei, non est assensus discus satus, sed si simplex, proper authoritatem dicentis, unde nec sit ex præexistenti cognitione: si vero in quantum est conclusio probabilis syllogismi, habet utrumque de illaque iudicandum est, quemadmodum de opiniione, cum in ratione non formaliter opinio transcat.

Fides, ^{opinio dis-}
Divina. ^{tinguatur}
^{essentialiter.}

De fide
Divina. 9.

In quæstionem fidei non est assensus discus satus, si auctoritate dicentis, cum in ratione non formaliter opinio transcat.

QVAESTIO II.

*An de subiecto presupponende sit
actualis existentia?*

*Quid de hac præcognitione sentia:
Caetanus.*

*Caetanus
quid sentiat*

20.

P L V R A (quam opus est) consumit Caetanus in explicanda hac præcognitione, & tandem decernit actualem subiecti existentiam præsupponendam esse, nō quidem quam habeat semper, sed temporibus à natura statutis, vt de rosa haberetur in hyeme scientia, quando actu non est, quia verno tempore habebit existentiam: hoc autem intelligendum esse, ait, in scientijs realibus: nam in rationalibus satis est, habeat esse obiectum in intellectu, vt constat de ente rationis, quod Dialectica obiectum est.

Aristotel.

Hec in primis videretur esse expresa mens Aristotelis. lib. 2. huius operis cap. 8. Vbi de his duobus de subiecto in scientia præsupponendis, an sit, & quid sit subiectum, loquens, primum esse fundamentum secundi docet, adeo vt frustra velimus quidditatem eius intelligere, nisi prius existentiam habere, vel habuisse noverimus. Verba Aristotelis sunt, *Agere autem quid est non habens quid est, nihil querere est, &c. quam confirmat ratio.* Quia illud esse subiecti, docet Aristoteles esse præsupponendum, quod in scientia probari non potest, sed esse actualis existentia, nos probat scientia, ergo hoc debet præsupponi.

Platonic.

Secunda. Veritas propositionis fundatur in esse rei: nam ab eo, quod res est, vel non est, proposicio dicitur. vera, vel falsa, ergo esse subiecti est quasi fundamentum omnium veritatum cuiuslibet scientiae, nisi ergo præsupponatur, vana erit scientia.

21.

Pro hac sua sententia refert Caetanus Commentatorem, pluribus suorum commentiorum locis eam tenentem, quam post Caetanum sequitur P. Tolensis, quest. viii. ad 5. Sed oppositam omnino sententiam tenet Magister Soror quest. de præcognitione in solutione ad confirmationem primæ testij argumenti, nempe præcognitionem, hauc non accipiat Aristotele de esse actu-

*Oppositam
sententiam
tenet Soror*

Questio II.

288

lis existentia ipsius subiecti, sed an sit, praenoste oportere statuit, hoc est, an sit verum ens, habens saltem esse possibile in causis naturalibus, alioquin non sensibiliter veram habere quidditatem.

Bius fundamentum est. Quia ante mundi conditionem de entibus, que nunc sunt, vera scientia esse poruit, ergo abstrahit scientia ab actualem rerum existentia, quapropter eam necessario non præsupponit, bene tamen in suis causis possibilem; nam propterea de chimera, vel hippocentauro nulla scientia dabili est, quia non sunt entia in causis possibilia.

*Fundamen-
tum huius
sententiae:*

Meditatione Ferrarensi: verior.

M EDIVM inter haec extrema confitit. *Ferrarensi:
tutur Ferrarensis i. lib. contra gentes sive media.
cap. 8c. quod nobis valde probatur.* consilistit autem in duobus.

Primum est: Intrinsica ratio scientiae non postular actualem subiecti existentiam, etiam suis temporibus (vt ait Caetanus.)

Argu-

Probatur efficaciter, quia actualis existentia, sive in particulari, sive in communione consideretur, hoc est, ut conuenit singularibus, vel speciei, extra essentiam est cuiuslibet entis creati, unde licet non sit accidentis essentiae, modum tamen praedicandi accidentalem habet, cum enunciari, & non enunciari posset, salvis praedicatis essentialibus: non est ergo obiectum necessarium, vel perpetuum, sed contingens, ac propterea, nec scientia, (que de necessariis est, & perpetuis) nec circa obiectum, vt actu existens versatur.

2. Argu-

Secundo. Veritates scientiae aut sunt principia, aut conclusiones: & quidem principia coniuncti praedicata essentialia subiecti, ex quibus præcipuum est definitio: conclusiones vero sunt propositiones, in quibus aliqua propria passio enunciatur de subiecto, de quo media definitione demonstratur. vt in scientia de homine, hominem esse admirandum vel risibilem, sed omnes istae veritates abstractantur omnino ab actuali existentia; nam etiam si non existat, nec extiterit aliquando homo, vere dicuntur rationalis, admiratus.

ig.

& risibilis, ergo scientia de homine absque dubio abstrahit ab actuali eius existentia: sive que de reliquis scientiarum obiectis censendum est.

ig.

Probatu deinceps. Quia priusquam con-
ducitur,

*Vbi sunt
argumenta.*

debet mundus, vel etiam, si non quae cō-
sideretur, non solum Deus, sed Angeli habe-
rent scientiam de speciebus, ac naturis, ex
equibus modo constitutus est; cōsiderent ergo
sequitur, scientiam ex se non postulare actua-
lē existentiam subiecti vlo modo, hoc est
nec p̄sente, nec p̄teritam, nec suu-
tam, dum ergo Aristoteles alteram p̄cognitionem
necessariā ad scientiam esse statuit
an subiectum sit, non de esse actualis existen-
tia intelligit, sed quod veram essentiam ha-
beat, cui talia p̄dicata essentialia conuenient,
talesque passiones demonstrabiles, et
enim si id habeat, existere poterit extra causas
& hęc potentialis existentia sufficit, ut ob-
iectum scientia esse possit, per quam, à fūcti-
tis entibus separatur; & quantum ad hanc
partem vera est sententia Sori.

*Secundo in
quo cōsistit
hic modus
dicendi.*

Secundum, in quo consistit hic modus di-
cendi est, quod, & si scientia ex se non postu-
let villam existentiam actualem subiecti pre-
supponendam; ceterum quantum ad imper-
fectum modum nostrum illam compa-
randi, necesse est aliquando exire, in
quo diminuta vide ut opinio Sori, omnino
negans actualem existentiam esse neces-
sario presupponendam: comparare enim
nos scientiam, haud quam possumus, imo
neque villam intellectus cognitionem, pro-
statu p̄senti, nisi sensuum ministerio: ut
autem à sensibus obiectum percipiatur,
existat aliquando necesse est, & sub acciden-
tibus sensibilibus, quibus per sensum perce-
ptis, substantiam sub eis latitatem intel-
ligimus posse percipere, definitionem eius nos-
se, aque ex ea proprias passiones demon-
strare: itaque nō per se presupponenda actua-
lis existentia subiecti p̄requiritur, sed tan-
quam conditio, sine qua in hoc statu imper-
fecto, scientiam minime conquirere posse-
mus: & postquam semel extint subiectum,
& ex eius sensu notitia, accepta est intel-
lectiva, non est eius existentia amplius ne-
cessaria vlo tempore, ut scientia de eo ha-
beatur, vel habita in perpetuum conser-
uetur.

*Ad primam
rationem.*

Ad primam rationem dicendum est esse
actualis existentiae, non probati in scientia,
quia ad eam non pertinet, quia propter non
bene inferatur, vnam esse ex p̄cognitionib-
us, sed probandum prius fore, tale esse
subiecti necessarium esse ad inferendam con-
clusioem, & tunc cum non probetur in

scientia, evidentiter sequeretur esse p̄sente-
noscedendum, sic autem se habet esse subiectū
pro eo, quod est veram habere essentiam,
cui potest actualis existentia conuenire; &
non esse quid factum: nam hoc de subiecto
nosse necessarium est, & cum non probetur
per demonstrationem, necessarium est pre-
nosse. Ratio autem, ob quam in scientia
probari repugnat, hęc est.

Quia est rei, atque eius quidditas sunt
prima ceterorum p̄dicato rum fundamenta
ta, ac propterea repugnat aliquid eis pri-
us repetiri, per quod possit a priori de-
monstrari, a priori dicimus, quia à po-
steriori, hoc est, ab effectu possibile est cui-
denter probari utrumque, ut suis locis o-
stendetur.

Secunda ratio soluitur, negando adiuvalem
subiecti existentiam esse fundamentum om-
nium veritatum scientiarum, atque ex eo
sequenti ab eo quod res actu existit, vel non,
conciationes esse veras, seu falsas; eas pre-
sentim, de quibus loquimur, que cum sint
necessarie, ac perpetua veritatis, non fun-
dantur in actu existentia, sed in vera essen-
tia rei, à qua eadem existentia prodit, & quā
proprie passiones consequuntur: licet ergo
abstrahamus ab existentia actuali omnino,
ut vere abstrahunt scientiarum obiecta, ve-
ras adhuc, & necessarias enunciationes ha-
bemimus, ex quibus conflare demonstratio-
nem possumus, atq; ad eō de subiecto, utram-
que p̄cognitionem sit, & quid sit.

*Ad secundam
rationem.*

QVAESTIO III.

*An de subiecto presupponendum
sit quid rei, vel solum quid no-
minis.*

DISSENTIVMT etiam circa sensu-
m huius p̄cognitionis interpretes A-
ristotelis, an de quidditate definitione,
quam appellamus quid rei, vel
ceterè de sola nominis explicatione accipi-
enda sit.

Oportebit autem explicare, quid utraque
definitione sit, ut melius opinionum diver-
sitas percipiatur. Definitione quid rei, explicat
explicatio-
nas p̄cognitionis. Definitione quid nominis, explicat
nominis.

Quid rei definitio. rei quodditatem; vel certe eius proprietatem si primam conditionem habeat, quidditatis vocatur, descriptio vero, si secundam: definitio *quid nominis*, non est aliud, quam explicatio significacionis eius, ut dum dicimus magnitudinem esse, magnum habet animum: infinitum, quod non habet finem; his namque non rei natura, sed sola nominis.

29.

Quid nominis necessaria in qua definitione particulari praecognoscitur. rei, in qua definitione particulari praecognoscitur, alicuius propriæ passionis de eo quin potius, nec percipere, an ei conueniat, vel sequi, nec solum quid per nomen subiecti designetur, intelligere necesse est, sed etiam, per quamcumque vocem in præmissis positam: nam si alterius dumtaxat significatio lateat, impossibile erit demonstrationis vim capere.

In quo sic conuenienter. Dilectio igitur in ea consistit, an solam definitionem *quid nominis*, praecognoscere sufficiat, vel prius illam necessario sit praecognoscenda definitio *quid rei*.

Sententia Caetani.

Caetani sententia.

29.

DESTINGUIT Caetanus duplicitatem demonstrationem, & scientiæ; vñd quia est: aliam, propter *quid est*; demonstrationem propter *quid* vocat eam, in qua passio demonstratur de subiecto, à priori, talis est hæc. Omne animal rationale est capax discipline: omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est capax discipline: quia opposita est demonstratio, quia in qua per propria rei passionem quod quid est eiusdem demonstrationis, ut si dicatur. Quidquid est discipline, capax est animal rationale: omnis homo est capax discipline; ergo omnis homo est animal rationale: nunc igitur in demonstratione, quia est, ait, solam definitionem quid nominis esse præcognoscendam, nam definitionem *quid rei*, in conclusione probamus; at in demonstratione propter *quid*, definitio *quid rei*, hoc est, quodditatis subiecti præsupponenda est cuius ea est ratio: quia medium est demonstrationis, quo passionem conuenire subiecto in conclusione probamus, ergo ante conclusionis notitiam necesse est eam agnoscer-

re, Caeterum sequitur Magister Sotus, & omnes ferè interpretes.

Toleti sententia.

PATER Toletus negat omnino necessariam esse talem præcognitionem definitionis *quid rei*, contra Caeterum, Toleti, idque contendit probare duobus argumentis.

Primum est. Quia Astrologi demonstrat lunam eclipsari, per suam causam nescientes tamen, quæ sit natura cælorum, & lumen. Multa item Mathematici de figuris, & numeris, ignorantibus eorum definitiones.

Secondum etiam. In demonstratione passionis de subiecto, per definitionem eius quodditatum, non oportet talem definitionem prænoscere: nam, & si ante conclusionem cognoscenda sit, non tamen ante totam demonstrationem, quin prius in demonstratione ipsa cognoscetur, cum sit medium: Aristoteles autem loquitur de his, quæ præcognoscere oportet extra demonstrationem. Ex quibus infertur, eiusmodi præcognitione subiecti, de sola definitione, *quid nominis*, quæ ante totam demonstrationem haberi potest, d'ebet intelligi.

Et confirmati potest. Quia eodem tenere verborum loquitur Aristoteles, de præcognitione passionis, & subiecti dicens, de illa præcognoscendum est, solum quid est, quod dicitur; de subiecto vero utrumque, & quod dicitur, & quid est quod dicitur, vel quid nomen significet: sed constat de passione, non esse præsupponendum *quid rei*, sed factus esse, *quid nominis*, ergo id estiam, de subiecto prænoscere sufficiat.

Vera statuitur sententia.

Pro obij. foliis. mta.

PRohuius questionis solutione adnotata. Pre oportet, præter distinctionem scientiae, ac demonstrationis, in quia est, de propter *quid est*, adhuc demonstrationem. Propter *quid*, (quam vocant porismam) in duo. Demonstra alia membra esse distinguendam; nam una *tempore* est, in qua propria passio probatur de subiecto, alia non nisi propria causa de suo effectu plexa est, vel effectus per propriam causam; & tales sunt omnes poene Mathematicæ demonstrationes: primum autem ordinis repertiorum in Metaphysica, ac eæteris Scientiis particularibus: nam utique Philosophia naturalis, & moralis.

33. *moralis*, sicut semper procedit per demonstrationem, quia est ex effectibus per experientiam notis, ad proprias causas.

Prima afferentia. His prælibatis nostra sententia, his tribus assertioibus explicatur. Prima, præcognitionum, ac rerum, de quibus habentur ordo non habet locum nisi in demonstrationibus proper quid.

Eius explicatio. Hec non indiget probatione, cum nemo ad ea dissentiat; & ex verbis atque contextu huius capituli, ex exemplis item designatis, factis notum sit de hac tantum demonstratione, & scientia Philosophorum loqui: demonstratio præterea, quia est aliquando adhibetur ad probandum subiectum esse; contingit enim non facis id notum esse, & tunc ex aliquo effectu, à posteriori solet probari: aliquando etiam, ad probandum quod quid est eiusdem unde non petit propria eius natura, similes præcognitiones.

Seconda afferentia. Secunda assertio. In demonstrationibus proper quid, in quibus de subiecto, non tam propria aliqua passio, quam rationes quedam posterioris, per priores probantur, non est necessario præcognoscenda definitio subiecti, sed eius loco sufficit proprius conceptus causa, seu rationis eius, per quam posterior alia, seu effectus ostenduntur; & eiusmodi licet non sit, quod quid est subiecti; est tamen eiusdem rationis ad ipsum spectans.

Hanc assertionem, non minus quam præcedentem manifestam certe reputo, cum in hoc demonstrandi genere nihil de subiecto, ex directo concideratur, sed de quibusdam eius speciebus, seu rationibus, ut de figuris, numeris, ac de proportionibus.

Affertio postrema. In demonstrationibus proper quid, probanibus passionem de subiecto, non solum præcognoscenda est definitio quid nominis, sed etiam quid rei. Hanc esse mentem Aristotelis docet expresse D. Thom. i. par. quæst. i. artic. 7. ad primum, & ex processu huius operis constabit, nam (ut videbimus) lib. 2. definitionem decernit medium esse in his demonstrationibus; ergo ante conclusionis noritiam cognoscenda est, at que adeo præcognoscenda: etenim quod præcognitiones non solum extra, sed in ipsam demonstrationem habentur ostendimus inferius; illud certe presupponitur proprium loquendo, quod probandum in a demonstratione non affluitur, sed tanquam per se secundum acceptatur, & ex illo ad inferendum

aliquam conclusionem proceditur, tale est autem quicquid in præmissis, demonstrationis affluitur, ex quibus alterum est definitio subiecti, ergo proprie etiæ præcognoscenda.

Assertio hæc limitatur à quibusdam *Liberatio modernis*, ad solam demonstrationem, quædam re, in qua passio demonstratur de subiecto *causorum* per definitionem: at dum una passio demonstratur de alia, negant prænolle oportere definitionem subiecti, quia non est medium in tali demonstratione, ut si dicamus omne admirarium est risibile: omnis homo est admirarius, ergo omnis homo est risibilis. Hæc tamen liberatio falsa est: nam, & si in hac, & similibus demonstrationibus, definitio subiecti, non sit medium formale, semper tamen est virtuale, quia maiorem præmissam, cum sit propositio mediana, non sciet, qui necit illam reducere, ad primum principium *Probatur refutatio-* ut docet Aristoteles, capite sequatur: sed primum principium, ad quod est reducenda, est definitio, ergo hanc semper prænolle necesse est diu passiones demonstrantur: etiam si non sit medium formale alicuius demonstrationis, hoc est, siue per definitionem, vel aliam passionem demonstretur.

Doctrina autem Aristotelis in vitroque de demonstrationum, arque scientiarum genere, secundum proportionem intelligenda est, nam in cunctis scientiis, in quibus aliqua passio demonstranda est de subiecto, præcognoscendum de eo intelligit, non solum quid nominis, sed quid rei: in quibus vero passiones non demonstrantur, sed rationes posteriores per priores, vel per causas effectus, sicut erit definitio quid nominis, cum quidditatua non sit, tanquam medium demonstrationis necessaria, & his argumenta, veriusque partis soluta esse constat.

Testimonium Aristotelis explicandum *Explicatur superest*, qui breviter studens, unico verbo *testimonio* docet, quo pacto de subiecto, & passione præsupponendum est, quid sit; at autem de vitroque prænolle oportere, quid est quod dicatur vel quid non significet, secundum proportionem (ut bene Magister Sotus) hoc est, secundum modum, quo utramque habet definitiōnem ac rursus secundum modum, quo ad demonstrationem quolibet concurrit, & quia passio concurrit, tanquam demonstrabilis de subiecto, per definitiōnem eius quidditatuum, ac non per propriam.

quia nec propriam habet, satis est, quid nominis eius præcognoscere; de subiecto vero, eadem probatur ratione, non sufficere, sed requiri definitionem *quid rei*, cum sit unicum medium in hoc genere demonstrandi; quod si aliquando Aristoteles docet mediū demonstrationis esse inquirēdum; non tollit certe quin præsupponatur, nam id intelligitur, dum definitio subiecti non constat, sed obscurata est: iunc enim querenda est per divisiones, vel quopiam alio medio, nunquam tamen à priori in eodem genere cause probanda. Et ideo semper præsupponenda, nam & principia aliquando oportet inductione manifestare, nec proprieas inferre sicut, non esse præsupponendam eorum veritatem, nam ut præsupponi dicatur, sat est alicuius à priori demonstrari, sed habita explicatione, vel ostensione à posteriori, dum non patet cunctis, ex terminis esse nota,

Q V A E S T I O IIII.

An, præcognitiones de subiecto, passione, ac principio habeantur ante demonstrationem, vel etiam in demonstratione ipso.

Accidens propter præcognitionis.

29.

Accidens proprii præcognitionis.

CONTROVERSIA huc à necessitate tangitur, quia omnes ferme intelligunt præcognitiones de subiecto, passione, & principio non necessario ante demonstrationem haberi, sed in eadem, quæcumque enim cognitio, que ante noticiam, vel illationem conclusionis requisita est, præcognitione necessaria vocatur, si mentem Aristotelis teneamus, qui *omnem doctrinam, omnemque disciplinam*, hoc est, quamlibet noticiam alicuius conclusionis, *& xpræexistens* præmissarum haberi, docuit; ergo tam præmissa, quam, que in illis continentur, nēpe subiectum, & passio, præcognosci dicuntur: & certe illud proprio dicitur præcognosci, in tota scientia, & qualibet demonstratione, quod non probatur, sed tanquam per se notum præaccipitur, sed talia sunt principia ciuidem demonstrationis, & scientie, que per se nota vocantur, ex quibus alterum est definitio subiecti; ergo non solum, que ante demonstrationem cognoscuntur, di-

cuntur præcognosci, sed quæ in demonstracione ipsa, vel scientia, ante illationem conclusionis, ac demum de passione, ait Aristoteles, *Præcognoscere oportet, quid est quod dicimus*, & hoc non alia de causa, nisi quia cum de subiecto sit in conclusione probada, non capietur conclusio, nec intellectus assentietur, nisi prius intelligat, quid nomen significet; sed non est necessarium, talem præcognitionem de passione haberi ante demonstrationem, sed sufficit dum præmissa proponuntur, & ad inferendam conclusionem, eis in modo, & figura dispositis assentietur intellectus, simul accipere terminorum explicacionem; tantumdemque de præcognitionibus subiecti, & principiorum tendendum est: nam sat criticis ipsam et demonstratione perecipere subiectum esse, ac definitionem eius, ac vera esse principia, quæ hinc assumuntur ad inferendam conclusionem; nec minus, tuhe primo eiusmodi omnia cognoscens, demonstrationem, scientiamque conclusionis comparauit, quam si multo prius eadem cognouisset: vnde sit præcognitiones in ipsam et demonstratione haberi: ita sentit D. Thom. & cum eo Caietanus, & M. Sorus, ita etiam senserunt antiquissimi interpres Aristotelis, quos inserviut referam.

Oppositorum tamen constanter tenet P. Toletus, in explicatione textus, affirmans præcognitiones assignatas ab Aristotele de subiecto, passione, ac principio, intelligi ante eam demonstrationem, & non in ea.

Probat, quia Aristoteles exemplum attulit in primo principio universalissimo, quod libet est, vel non est: in subiecto item, & passione, de quibus multo ante demonstrationem præcognoscimus, an sint, & quid sint; ergo non de his, que in ipsa demonstratione cognoscuntur, præcognitiones intellexit.

Præterea, Præcognitiones atque ea, de quibus habentur, presupponuntur processu demonstrativo, seu scientifico; sed omnia, que pertinent ad demonstrationem, tam ex parte præmissarum, quam conclusionis, pertinent ad eiusmodi processum, ergo nihil ex his, que in demonstratione cognoscuntur, proprio dicitur præcognosci, sed de novo esse cognitum.

*Oppositorum
causatio
Paris Test.
31.
Præmissa
non.*

Secunda

ratio.

Vera doctrina scien*tiae*.

QVID autem in hac re tenendum sit, docuit bene Porphyrius, in commentariis huic capitulo, quem refert, ac sequitur Magnus Albertus i. lib. Posteriorum, tractatu primo cap. 4. ad finem: & consistit in hac distinctione: præcognitiones sunt duæ, *as si*, & *quid si*: tria de quibus habentur, subiectum, passio, & principium; sed iam præcognitiones, quam præcognita bifariam accipiuntur, in communi, & in particulari: communissima principia sunt, *quodlibet est, vel non est*. *Tertium maxime est sua parte*. Super quælibet datum linem possumus triangulum confinxere. De quibus notuimus vix, aut aequaliter demonstrationem ingredi: communissimum etiam subiectum est unitas, & communis passio, triangulus: particularia vero sunt ea, quæ pertinent ad unam particularem scientiam, vel demonstrationem. Ut in scientia de homine, subiectum est homo, passio, capacitas disciplina, vel admiratio: principium, hominem esse animal rationale, esse disciplinæ capacem, &c. Et de verisque intelligitur doctrina Aristotelis secundum proportionem: de communissimis quidem respectu omnium, vel plurius scientiarum, quæ idcirco ante eorum acquisitionem habentur; ac de particularibus etiam respectu talis scientiæ, vel demonstrationis: itaque de communissimis subiecto, passione, ac principiis, duo illa sunt præcognoscenda, *an si*, & *quid si*, ante processum demonstrationis, ac scientiæ: at de particularibus, subiecto, passione, & principiis, non est necesse, ante illam præintelligi, quamvis posibile id sit, sed satis est, si in demonstratione ipsa, vel scientia ante notitiam tamen conclusionis; quod profecto sufficiat, ut verè, & propriè dicantur præcognosci.

De quibus præcognoscendis, an si, & quid si ante demonstratio-
nem.

Hæc sine dubio est sententia D. Thomæ, Caietani, & Magistri Sotii, quam efficaciter probant argumenta, à nobis in favorem eius posita: sic loquuntur Themistius in sua paraphrasi super primum librum Posteriorum, cap. i. 2. & 3. Paulus Venerus in expositione huius cap.

Paroni bi-
sente-
ntia.

Aristoteles vero, exemplum in communissimis, subiecto, passione, & principio, posuit, Magistralem doctrinam tradidit, ut in

Quæstio IIII.

telligatur eodem modo esse accipiendum, in ceteris particularium scientiarum subiectis, passionibus, ac principiis: itaque doctrina cuius ad illa exempla non est coarctanda, nec propria significatio præcognitionum petet, ut ante totum processum, scientiæ, vel demonstrationis habeantur; sed solum ante notitiam conclusionis, hæc est enim doctrina, vel disciplina, ex præexistenti cognitione facta, hoc est, ex notitia principiorum eiusdem demonstrationis, quæ si præexistens est, erit præhabita, ipsaque principia proprie erunt præcognita, atque adeo subiectum, & passio, quæ in eisdem continuantur, idque vel ex ipso præmissarum nomine facile intelligitur, nam principia vocantur præmissæ, quia eorum notitia præmittitur, præhabetur, atque præsupponitur conclusioni, vel scientiæ: cur autem de passione, non sit præcognoscenda definitio *quid si*, ac de principio solum, *as si* vera, supra explicatum est à nobis.

QUAESTIO V.

An assensus conclusionis fiat, ex præexistenti notitia principiorum in genere cause efficientie.

NOTITIAM conclusionis; ex præexistenti cognitione fieri, aliquid genus ex multis causis denotat, quemadmodum dum plenum habere solemus unum quidpiam fieri ex aliis, bitudinem sed particula ex, multiplicem habitudinem causa de causalitatis designata solet: primo quidem *genus* habitudinem materialis cause, dum dicimus gathedram fieri ex ligno: secundo, habitudinem efficientis, in quo gertere cause verum est calorem fieri ex igne: tertio, habitudinem partium componentium, quæ partito domus dicitur fieri ex lignis, lapidibus, parietibus, & testo: ac tandem habitudinem cause determinantis aliam: dum dicimus intellectuam cognitionem ex sensu sciri, sed duæ istæ habitudines, ad causam materialiem referri possunt, cuius similitudinem tenent: petit autem quæstio: vero ex his modis fiat notitia conclusionis ex præmissis, in genere cause materialis, vel efficientis &

Barba

Varia sententia traduntur.

Prima sen-
tencia.

NEGAT prima sententia efficientem causam artingere, sed materialiter dumtaxat determinantem; quam videtur plane tenere Durandus in secundo dist. 24. qu. 2. ad quartum, vbi vniuersaliter docet, quod cum duo actus intellectus non possint esse simul, impossibile est unum esse causam alterius efficientem, quibus verbis argumentum quoddam non infirmum insinuat id confirmans.

Prima arg.

Causa efficiens agit, in quantum est actu, sed assensus principiorum est actus diuersus, ab assensu conclusionis, cum quod simul esse repugnat, ergo non potest esse causa eius effectus. Minor ostenditur: quia eadem po-

tentia, non potest simul habere plures actus, sed unum post alterum, dum ergo conclusio nis assensus, id non extat assensus principiorum, ergo non erit efficiens causa scientifica assensus, quia quod non est, nihil efficiere potest, sed satis est respectu illius se habere per modum determinantis, in quantum post actum principiorum, scientificus sequitur, & non aliud, ad modum, quo apprehensio determinat iudicium, & notitia sensitiva intellectum, & modus iste reducitur ad causam materialem.

Seconda
arg.

Postremo: Si assensus principiorum est causa efficiens conclusionis, cum sit particularis, & proxima, erit vniuox, arque ad eisdem speciei, quod planè falsum est, cum assensus conclusionis sit scientia, principiorum verò intellectus. Hanc sententiam Durandi sequuntur ex modernis nonnulli.

Sententia opposita.

Seconda
sententia
opposita.

ALII vero oppositam ex capite presenti, deducere intendant, nam eo ipso quod Aristot. docet assensum conclusionis fieri, ex praexistenti cognitione principiorum, sentire videtur, effectus ab ea procedere; solum enim materialem concussum ei tribuere, falsum apparet, siquidem prater obiectuam determinationem, quam habet apprehensio, aut notitia sensitiva, positiva influit ad eius productionem.

Prima arg.

Secundo, intellectus priusquam habeat notitiam principiorum, est quasi nuda materia, non informata viva forma, vel certe

Poteretur.

278

(vt voluit Aristoteles:) *Tanquam fibula res, in qua nihil deponitur est: per assensum autem principiorum informatur speciebus, determinaturque, & sit quasi in actu primo ad assensum conclusionis; nou secus ac potentia visua per speciem coloris ad cunctum intundunt, sed forma, per quam sit agens in actu primo ad operandum, concurrit effectus ad operationem, ergo necesse est assensum principiorum effectus concurrere ad assensum conclusionis.*

Opinio media.

NON desunt ex modernis, qui mediū inter hæc extrema velint constitutre, ita ut plus quidē causalitatis, quam materialis, vel determinantis tributæ velias assensu principiorum respectu conclusionis, non tamē propriam vel strictam efficientiam, sed quandam eius affinitatem, vel similitudinem, idque propter rationem Durandi de distinctione actuum.

Vera sententia refertur, &c. conformatur.

VERAM nihilominus efficientiam, *Vero* qualis esse potest inter actus animæ, ponendam esse inter principiorum, & conclusionis assensum arbitramur, tanquam magis consonum Aristotelicæ doctrinæ, & expresse assertum à D. Thom. in commentariis huius capituli, lect. 3. vbi sic loquitur. *Principia autem se habent ad conclusiones in demonstratis, sicut causa actus in naturalibus ad suos effectus. Unde in secundo Physic. propositiones syllogismi, ponuntur in genere causa efficientiæ, & 1. lib. contra gentes cap. 57. ratione 4. In omni scientia disjuncta operari aliquid esse causarum; nam principia sunt quadammodo causa efficientiæ conclusionis, unde, & demonstratio dictum syllogismi facili scire, &c. Et ne putaretur particulari, quadammodo esse diminuentem, optime tam expulit Ferrariensis in commentariis eiusdem capituli, sic loquens. Aduerse, quod S. Thom. dicit principia esse quadammodo causa efficientiæ conclusionis, non tamē simpliciter esse causam, quia non sunt causa, qua efficiant cognitionem conclusionis, tanquam agens quod sed tanquam ratio agendi: intellectum enim ex cognitione principiorum causas cognitionem eorum significans, in se ipso*

39.

Secondo
argument.

Eccl. Hæc Ferrariens. quibus sententiam nostram in primis proficitur, & rursus expressam esse mentem D. Thom. docet, viamque nobis aperit ad eam efficaciter probandam hac ratione.

Ratione
probatur.

Principia ab intellectu cognita non sunt mortuæ quædam species, non aliam habentes virtutem, quam representati obiectum, vel determinandi intellectum. Hoc enim modo imperfecto, & materiali concurrit apprehensionis terminorum ad iudicium; sed non nihil virtutis agendi præstant, qua iudicium conclusionis producere intellectus vallet: eiusmodi autem virtus non est alia, quam esse rationem formalem obiectuum assentiendi conclusioni; hoc est, iudicandi veram esse, ac necessariam propter præmissas. Bene igitur Ferrariensis, non esse id, quod producit assensum conclusionis, sed rationem, seu virtutem producendi, viri utrum in quam proximam determinatam, particularem, in qua continetur virtualiter assensus conclusionis: nam intellectus ipse virtus est viuens ad eliciendum quilibet actum. Appositi sum exemplum vim huius rationis ostendens est virtus seminalis, qua media viuens ab alio viuente producitur, non est enim quod operatur, vel producit, sed ratio producendi: & ita assensus principiorum quasi semen est omnium conclusionum, quod in intellectu receperit, quasi terra mandatur, à quo pullulant conclusiones germinantur: unde quemadmodum nouæ arboris, vel plantæ germinatio, est quasi partus naturæ: modo simili germinatio conclusionis per demonstrationem, est quasi rationalis partus intellectus: quem secundum reddiderunt assensus principiorum; eiusmodi autem similitudo propriam testatur efficientiam, talem quidem, qualis inter actus animæ esse potest, non ut diminuta, vel imperfecta censatur, sed non adeò materialis, & physica, ac ea que in corporeis generationibus reperitur, imo longe perfectior, & hanc sententiam præter D. Thom. & Ferrariens. tenuerunt Gabriel. qu. 8. prologi dubio 2. M. Sotus. qu. 1. ad 2. P. Toletus, in expositione primi textus, notabili 3.

Secunda
modus

Quam ut illustriorem reddamus, obseruandum est assensum principiorum, & conclusionis eis: actus animæ diuersos, non solum numero, sed specie: specie quidem, quia unus est quasi intuitiva notitia, sine ullo me-

dio habita, sola terminorum noticia pre-supposita, aliis vero discussiva, quæ non habent ex sola terminorum apprehensione, sed virtute alicuius medii, quod est ratio assentiendi: numero autem, quia unus alium presupponit, ex eoque fieri dicitur, nihil autem ex se ipso proprie fieri potest; sed quoniam pacto, unus possit efficiere alium explicandum est: non enim sic intelligitur, ut proxime assensus efficiat assensum, nam potentia apprehensiva, qualis est intellectus, nihil operatur nisi ab obiecto mota, atque excita, unus autem assensus per se, & directe non est obiectum alterius, si ergo effectus, ad eum eliciendum concurrit, obiecto mediante id præstabatur, & hoc modo contingit in proposito, nam principia, quæ sunt obiectum cognitum, & iudicatum per assensum (quem vocamus principiorum) sunt quædam veritas per se nota, informans intellectum, & quasi in actu primo eum constituens, virtutemque conferens iudicandi, veram esse ac necessariam conclusionem in ipsam concentram, ex eaque per demonstrationem elicitan. Itaque obiectum cognitum, & iudicatum per assensum est ratio formalis obiectiva producendi aliud assensum, & quia talem habet virtutem ab assensu, per quem cognoscitur, & iudicatur, assensus etiam ipse non per se, & directe, sed quasi indirecte dicitur causare aliud assensum, directe vero ab obiecto iudicato per eum, tanquam à ratione formalis assentiendi causatur: huius exemplum inuenimus in operationibus sensitivis, nam color, in quantum visibilis est, imprimit speciem sui in potentia visus, qua tanquam propria virtute media effectus concurrebit cum potentia ad eliciendam visionem, sed rursus colot idem in quantum sensatus per visum mediante specie expressa per visionem producta, in eadem potentia visus, imprimit aliam in sensu communi, & ea mediante concurrebit effectus, cum caputentia ad eliciendum suum actum, per quem inter obiectum visus, & aliorum sensuum suo modo discernit. Ita ergo de principiis censendum est, quæ sunt obiectua intellectus, ipsa

Quoniam
unus affus
possit aliud
efficiere.

40.

Exemplum

mediantibus specibus mouens ad eliciendum assensum per se notum: idem autem cognitum obiectum ut iam cognitum, & iudicatum in mente intellectum ad per se rationem assensum mouet intellectum, per se rationem assensum mouet intellectum, præstatque ei virtutem iudicandi veram esse, assensus ac necessariam conclusionem demonstracionis

- tionis propter eam: præstare autem virtutem potest, quia conclusionem ipsam virtualiter continet, veluti semen terræ mandatum, virtute continet ramuscum pullulantem: veritatem huius doctrinæ cernere licet, in communi demonstratione, omne animal rationale est capax disciplinæ, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est capax disciplinæ, nam veritas significata per præmissas, quam per se notam appellamus, quia per se, hoc est, sine viro medio est ab intellectu cognoscibilis, obiectum est medianibus speciebus mouens intellectum ad assensum, vel iudicium eliciendum, hoc est, ut iudicet, sine medio veras easdem præmissas (loquimur de præmissis mentalibus per vocales significatis) eadem autem veritas per vitrasque præmissas significata, in quantum iam cognita, & iudicata mouet eundem intellectum eisdem propositionibus mentalibus iam cognitis, & iudicatis medianibus, ad iudicandum veram esse conclusionem ex eis elicitarat atque adeò ad eliciendum alium assensum, verum quidem, ac necessarium, non tam propter se, sed propter veritatem ac necessitatem præmissarum, cuius obiectum est veritas conclusionis, per mentale propositionem, & vocalem ex præmissa eliciam significata. Ecce quo pacto veritas principiorum iam cognita, & iudicata per assensum proprium, est ratio & virtus assentiendi veritati conclusionis, quam appellamus scientificam: itaque veritas iudicata est per se causa veritatis, cum sit quasi forma, & virtus intellectus, ad iudicandum de alia veritate, & ex consequentijs, & quasi indirecte iudicium, vel assensus causarum aliud iudicium, & assensum virtute in se contentum, cum veritas non nisi per assensum iudicata, virtutem habeat cauſandi aliam veritatem.

Solutiones argumentorum prime & tercia sententiae.

ad argumen-
Durandi,
prima se-
ntentia.

- A**RGUMENTO Durandi cœdimus diuersos esse assensus principiorum, & conclusionis, eandem tamen demonstrationem componentes: & ideo quasi eius partes, qua propter negandum est, principiorum assensum transire statim, sed continuari posse, vtque ad assensum conclusonis, quem effectiva produceat, etenim quantum in istâ eliciatur actus intellectus, con-

tinuari nihilominus per tempus potest, perseverante intellectu in consideratione eiusdem obiecti, & isto tres sint actus diuersi præmissæ, & conclusio, habentes tamca modum vnius (vt superius expositor est) vnde non repugnat simul esse in intellectu, qui licet sit una potentia, plura simul intelligere, plures habere actus, absque dubio potest per modum vnius.

Non repre-
sentat effectu
res alias,
simul in in-
tellec-
to.

Vltimum soluimus admittentes, esse particularem, & proximam causam, sed æquiuocam, quia effectum specie à se distinctum producunt: non enim sola vniuersalis causa, vt sol, vel coelestia corpora æquiuoca est, sed particularis etiam, si virtutem habeat producendi effectum in aliena specie, tales enim sunt intellectus, & voluntas respectuuarum operationum, ac terminorum, qui per eas procedunt.

Ad vbius
argumenta.

Argumentum tertiae opinionis falsum supponit, vnum actum animæ non esse efficientem causam alterius; nam, & si repugnat, licet esse efficiens, quod non repugnat, vt sit quo. Cum sit ratio producendi alterum, virtutem præbens potentiam eum eliciendi.

QVÆSTIO VI.

An principia, vel eorum assensus includatur formaliter in con-
clusione.

SENSUS questionis est, an postquam intellectus assensum principiis præbuit, ex quibus conclusionem inferit, dum ipsum conclusioni assentitur, iterum assentitur principiis, eodem actu in hanc, & illa tendens, vel satis sit principiis assensisse semel, dum assensum majoris, & minoris elicuit, & iudicet veram esse conclusionem propter illa, absque eo, quod formaliter repetitur in assensu conclusionis. Vel ut clarius, quod questionis titulus petit explicemus, an assensus conclusionis pro obiecto habeat hoc solum quod est, hominem esse capacem disciplinæ, vel eis quia rationalis est, hoc enim verbo exprimitur principia, quod præter *timili-*
extremitates, ex quibus fit conclusio addunt, pliatio-

45

45

timili-
extremi-
tas, ex quibus fit conclusio addunt, pliatio-

Nega-

*Negatius sententia eiusque argumenta
traduntur.*

*Negativa
pars.*

*Primum ar-
gumentum
ab absur-
itate Ari-
stotelis, &
D. Thomae.*

10.

NEGATIVA M patet tenet ex modernis nonnulli, eamque testimonijs Aristotel. & D. Thomae confirmant, arque etiam rationibus non infirmis.

Aristoteles quidem, nam syllogistica ars quam ad certam normam rediget Aristoteles, prescribit medium non esse in conclusione reperendum: nam cum syllogismus consistet tribus terminis totidemque propositionibus, nempe maiori, minori, & conclusione, non nisi bis erit quilibet sumendum, medium igitur bis in premisis sumptu impossibile est in conclusione repeti, sed si principia claudatur in conclusione medium cum ingredietur, cum in premisis contineatur, ergo non est id vello modo admittendu in doctrina Aristotelis. Docet præterea cap. præsenti notitiam conclusionis, ex præexistenti principiorum cognitione fieri, si ergo cognitionis principiorum præexistens est, erit etiam præsupposita, non ergo in conclusione clausa.

Diuus Thom. i. lib. contra gentes cap. 57. statuens differentiam inter diuinam cognitionem, & nostram, quod diuina vno intuitu in principia, & conclusiones fertur, nostra autem intellectus diversis notitiis, vtrumque concipit, & ex principiis ad conclusioem procedit, sic loquitur.

Omnis rationis alia cognitione intuetur principia, & alia conclusionem, non enim opereretur consideratis principiis ad conclusionem procedere, si ex hoc ipso quod principia considerantur, conclusiones etiam considerentur. Et. Hæc D. Tho. quibus plane videtur sentire, non vno actu intellectum in principia, & conclusionem tendere, sed valde diversi, & ex uno ad alium procedere, quod si ita est, neuerit clauder alterum; & certe si principia, & eorum assensus in conclusione clauditur, & vno actu in utraque fertur intellectus, cessabit ratio discursus in eo consistens, quod sic actus separantur, ut ab uno in alterum procedatur.

Prima pars.

Probatur tandem ratione. Primo; quia, ut quæstione superiori definitum est, assensus principiorum est causa efficiens conclusionis, ergo diversi sunt assensus realiter: & rursus causa efficiens extrinseca est respectu

Quæst. VI. 304
effectus, neque in eo unquam claudi potest formaliter, sed ad summum virtualiter: ergo non claudetur in assensu conclusionis, qui estius effectus.

Et confirmatur. Quia experientia constat, dum conclusio inducitur, solas extremitates in ea coniungi, non cum medio, nempe hominem esse capacem disciplinæ, non quia rationalis est, hoc enim, non exprimitur in conclusione, sed in principiis solum continetur, quorum assensus presupponitur, ergo non reperitur in conclusione, nec proinde in ea clauditur formaliter.

Secundo. Si principia clauduntur in conclusione, sequitur eodem actu, quo intellectus assentitur conclusioni, assentiri etiam principiis, sed assensus conclusionis est scientificus, abhabitu scientiæ elicitus, ergo per actum, & habitum scientiæ assentiremur principiis, quod repugnat: cum assensus conclusionis sit notitia diversa, principiorum vero, non nisi intuitiva, & sine discussa.

Tertio. In syllogismo evidenti infertur aliquando conclusio vera, & necessaria, ex premisis falsis, ut dum sic procedimus. Omnis arbor est animal, omnis homo est arbor, ergo omnis homo est animal; repugnat autem claudi falsum in vero assensu, ergo repugnat claudi in conclusione principiis.

Verior sententia exponitur.

PRO opposita nihilominus sententia temporio viros grauissimos D. Thom. in primis de veritate, quæst. 22. artic. 14. ad 3. & expressius i. 2. quæst. 8. articul. 3. In corpore, & quæst. 12. articul. 4. & ex discipulis eius Capitolum, in i. dist. 2. quæst. 1. in solutione ad argumenta contra quartam conclusionem. Ferratiens. i. lib. contra gentes. cap. 57. Sonzi. 6. metaph. quæst. 10. Durandum item in 2. dist. 30. quæst. 3. ad 3. Hi omnes expressè docent intellectum, dum ex principiis infert conclusionem, eodem actu ferri in conclusionem, & principia, cum ei propter principia assentiantur, & si hoc verum est, sequitur evidenter principia claudi formaliter in conclusione, cum formaliter eius assensus sit propter principia: nam si sic sunt à conclusione diversa, ut in ea non includantur, non erit intelligibile intellectum eodem actu scientiæ in eacendere; sed per assensum dumtaxat principiorum longe diuersa.

V. 2

diuersa.

*Opposita
sententia.
D. Thom.
nonnulli di-
scip. eius.*

54.

diuersum, & iam habitum. Placeat ad verbum referre primum & secundum testimonium.

D. Thom. quia non solum hanc doctrinam egregie continent, sed fundamentalē eius rationēm. Primum autem sic habet. Primo

intelligit aliquis ipsa principia secundum se, postmodum autem intelligit ea in ipsis conclusionibus secundum quod essent conclusionibus propter

principia. Secundo autem loco quærens an eodem actu, quo voluntas vult media, velit etiam finem, sic respondet. Motus voluntatis in finem, & in id, quod est ad finem potest considerari dupliciter, uno modo secundum quod voluntas in virumque fertur absolute, & secundum se, & sic sunt simpliciter duo motus voluntatis in virumque: alio modo secundum quod voluntas fertur in id quod est ad finem propter finem, & sic unus, & idem motus voluntatis est ad finem, & in id, quod est ad finem; cum enim dico, volo medicinam propter sanitatem, non designo nisi unum maximum voluntatis: cuius ratio est, quia huius ratio est volendi ea que sunt ad finem: idem autem actus cadit super obiectum, & super rationem obiecti, sicut eadem visio est coloris, & luminis, & est simile de intellectu, quia si absolute principium, & conclusionem confidet, diuersa est consideratio viriusque: in hoc autem quod conclusioni propter principia assentit, est unus actu intelleximus tantum, &c. Docet rigitur D. Thom. si principia, & conclusiones per se accipiuntur, hoc est, ut illa sunt obiecta actus, & habitus principiorum: haec vera, ut per se obiectum, cui assentimur per actum, & habitum scientificum, diuersa esse obiecta, ac diuersis omnino actibus in veraque tendere intellectum, nec se includere obiecta, neque actus: quia si duas species, ut tales accipiuntur, pugnat cum ratione quam alteram includere: ceterum si conclusio accipiatur, ut cui assentimur propter principia & principia ipsa, ut ratio formalis assentiendi conclusioni, eodem actu scientifico in hac, & illam fertur intellectus: unde sequitur plane principia sic accipiat claudi formaliter in conclusione, quod ut percipiat melius, atque etiam ostendatur, quam sit cum ratione coniunctum, adhuc eiusmodi assensus, eorumque obiecta distinguere, possit.

Primo test.

D. Thom.

Secundo.
testim.

25:

26:

Inclusio:
vnius assen-
suum in alio
nō ipse.

Inclusio vnius assensum in alio triplex esse. posset; secundum enitatem realem: secundum essentialiam, seu essentialia predicata: postremo, secundum rationem obiectivam. Et

quidem duobus primis modis certa res est, assensum principiorum, nō includi in assensu conclusionis, nam cum sint diuersi actus numero, ac successiue, unus post alium, ab intellectu elicitur, unus non inheret alteri, nec in eo proinde clauditur, per realē inherētiam, quemadmodum albedo clauditur in albo: & rursus cum sint distincti specie, repugnat vnum de alio praedicari, ac propter ea in eo includi essentialiter; quidquid enim de alio praedicatur, in eo includi necessitatis est: sola igitur inclusio obiectiva, locum habere in his assensibus, vel obiectis potest.

Ceterum, haec duobus modis potest intelligi, uno, ita ut assensus formaliter, & directe claudat assensum: & modus iste inclusionis plane est impossibilis, cum realis, vel essentialis esse non possit, ut praecedens distinctio docuit, sed neque obiectiva, nam unus assensus, nō est per se obiectum alterius, sed quid valde ab eo diuersum. Alio modo sic est intelligibilis, ut obiectum unus assensus, claudit obiectum alterius, ut per propriū actum cognitum, vel iudicatum, & tunc ex consequenti claudet assensum, vel iudicium, ut de obiecto visus, vel alterius sensus particularis dicebamus, quo pertinente ad sensum communem, ut sensato particulari sensu ex consequenti, & quasi indirecte sensatio ipsa claudit in obiecto sensus communis, gratia exempli, color est obiectum visus, sub ratione visibilis, at in quantum cognitus iam per visum, pertinet ad sensum communem, & ex consequenti visio ipsa, per quam cognitus est; & iste absque dubio est modus unicus, non solum possibilis, sed necessarius, quo principia clauduntur in conclusione, & ex consequenti, & quasi indirecte eorum assensus; iste est etiam, quem D. Thom. plane intendit: sit autem notior communī exemplo adhibito: omne animal rationale est capax discipline, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est capax discipline; in quo tria possumus. considerare, & rem significatam per has tres propositiones, & propositiones ipsas vocales, aut scriptas, aut etiam mentales, quas ex terminis mentalibus apud se format intellectus, quo principia vocantur, vel premissa, & conclusio mentalis, vocalis, vel scripta demonstrationis: postremo, iudicium eiusdem intellectus, quo iudicat veras esse, ac necessarias, quod vocamus assensum, hoc autem iudic-

inclusio ob-
iectus alterius
modus
suntur.

Secondo
modus.

26.

Expositio
D. Thom.

Tria pos-
sunt confide-
rari in de-
monstra-
tione.

29.

iudi-

iudicium, aliud est præmissarum, aliud conclusionis; præmissarum tale est, ut sola terminorum significatio explorata, absque ad medio iudicet intellectus, veras esse ac necessarias: conclusionis vero, quo iudicar non solum veram esse, ac necessariam, sed propter præmissas, hoc est hominem esse disciplinæ capacem, quia est rationalis: nunc

Hoc est affirmatur in intellectus in principiis, et conclusionibus.

Exemplum D. Thom.

formaliter, ad cuiusque assensum pertinere, cui speciem conferunt. Si autem dubites, que nam sit duplex cōsideratio medio iudicet intellectus, veras esse ac necessarias: conclusionis vero, ne semper consideratur, ut id, cui propter non solum veram esse, ac necessariam, sed principia assentitur intellectus, & in eam fertur propter principia. Respondetur, in re ita esse, sed duplex distinguuntur consideratio, una, ut est id, in quod fertur intellectus, non considerata ratione assentiendi speciali, & tunc actus intellectus, consideratur etiam tanquam iudicem ita se habere mediante propositione mentali, apud se formata, quam per vocalem, vel scriptam exterius significat; iudicium eam actio propria est intellectus, per quam fertur in eiusmodi obiectum: nunc ergo, si vitrumque obiectum consideretur absolutè, hoc est, ut id, cui intellectus assentitur per se, absque ordine ad aliud, diversa sunt, diuersa item iudicia, vel assensus, ita ut nec obiectum in obiecto, nec assensus in assensu includatur: si vero in quantum unum estid, cui assentitur intellectus, propter aliud, eodem iudicio, vel assensu fertur intellectus in verunque, nempe in conclusionem propter principia, & unum obiectum in alio clauditur intrinsece, & formaliter, nempe principia in conclusione, & rursus, quia intellectus assentitur coiunctione propter principia, ut iam cognita, & indicata per proprium iudicium, vel assensum: ex consequenti, & quasi indirectè clauditur iudicium, vel assensus principiorum in obiecto conclusionis, quod iotum hoc claudit formaliter, nempe hominem esse disciplinæ capacem, quia est rationalis: hoc enim solo verbo conclusioni addito, exprimuntur principia, quia hoc solum, præter extremitates, ex quibus constituitur addit. Appositissimum est exēplum D. Thom. in colore, & luce, quæ si entitatiue, & essentialiter accipiuntur, nullo modo se includunt, vi posse numero, & specie distinxer, quarum una minime inheret alteri, sed nec obiectiu, si accipiar quælibet, ut per se, & tanquam quod mouere potest visum: eiusque actum terminare, nam tunc, ab uno, sed diuersis actibus in veramque fertur visus; at si una, ut ratio alterius obiectiu, per unum actum percipiatur, illa, quæ est ratio alterius, in ea clauditur, ut lux in colore, in quantum ei ratio eum evidēti; sic igitur intelligendum est principia claudi in conclusione:

Dubitatio 61.
Si autem dubites, que nam sit duplex cōsideratio conclusionis, aut assensus eius: nō necessarias: conclusionis vero, quo iudicar non solum veram esse, ac necessariam, sed principia assentitur intellectus, & in eam

fertur propter principia. Respondetur, in re ita esse, sed duplex distinguuntur consideratio, una, ut est id, in quod fertur intellectus, non considerata ratione assentiendi speciali, & tunc actus intellectus, consideratur etiam tanquam iudicium cuiusdam veritatis, non per se cognitum: nonum est enim posse cognosci per experientiam, aut per fidem: qua propter bene poteſt considerari, ut abstrahit a quocunque medio cognoscendi speciali, & hęc cōsideratio sufficit, ut in tali obiecto non includantur principia, atque etiam ut iudicium, vel assensus sit omnino separatus, ab assensu principiorum & vere dicamus intellectum, non uno actu, sed diuersis fertur in conclusionem, & præmissas, quia tunc quasi materialiter consideramus conclusionem: alia est consideratio formalis eiusdem, ut conclusio demonstrationis est, & tunc non fertur absolute in eam intellectus, sed propter principia, iam per proprium assensum cognitam, vel indicata, & tunc dicimus eodem actu in illam, ac principia fertur intellectum, tunc includuntur formaliter principia, atq; ex consequenti corum assensum: & hęc est sententia D. Thom. quam hac ratione, efficacissima quidem confirmat.

D. Thom. Proba ut. 62.
Eodem actu fertur potentia in obiectum, & in rationem formalem obiectuum, ut visus eodem actu fertur in colorem, & lumen, quod est ratio videndi colorem, sed principia sunt ratio formalis assentiendi conclusioni, siquidem conclusioni assentimus prius. Ratio à. propter præmissas, ergo eodem actu fertur intellectus in veramque obiectum, cuius hęc est ratio à priori, quia ex obiecto, & ratione formalis, non duo, sed unum totale, & completem coalescit obiectum, ergo unum atque eundem terminat actu, & si ita seserit, euidenter inserunt principia formaliter claudunt conclusionem, atque ex consequenti eorum assensum, quia euidenter est rationem formalem obiectuum cuiuslibet obiectus, vel potentia, in eius obiecto claudi, ut lumen, vel rationem visibilitatis in obiecto, diuersum est principia claudi in conclusione: visus, veritatem in obiecto intellectus, bonitatem.

Secundo probatur.

t. .em in obiecto voluntatis.

Secundo probatur, exemplari inductione in ceteris actibus intellectus, atque etiam in actibus voluntatis: nam actus fidei intrinsece, & formaliter claudit in suo obiecto testimonium humanum, si fides sit humana; vel diuinum, si diuina: in actibus item voluntatis dum sanitatem, tanquam finem volumus, & rursus propter eandem sanitatem assequendam portionem sumere eligimus, apertum est non solum sanitatem esse obiectum intentionis, sed claudit absque dubio in obiecto electionis formaliter, hoc solum discriminis est, quod intentione per se, & ut quod terminat, in obiecto vero electionis clauditur tanquam ratio formalis obiectiva potionis eligenda; pari ergo ratione censendum est, in obiecto conclusionis claudi formaliter principia, cum sint formalis ratio obiectiva assentiendi.

Primum arg.

64.

Ad extreum, probatur, ex distinctione specifica assensus scientifici à ceteris, hoc est ab assensu fidei, & opinionis: etenim si conclusioni praefatae demonstrationis assentiremur per fidem humanam, vel rationem probabilis, assensus esset humana fidei, vel opinionis, nunc autem dum ei assentimur, propter principia per se nota, assensus scientificus est, sola ratione formalis assentiendi variata, cum eadem sit propositio materialis, hoc est, ex eisdem extremis composita: ratio igitur formalis assentiendi, variat speciem assensus; ergo clauditur intrinsece, & formaliter in obiecto; quia actus non nisi ex obiecto sortiuntur essentiali, atque specificam distinctionem: & ad particularem rationem descendentes, assensus conclusionis constituitur in propria specie scientiae, per rationem formalem assentiendi, nempe per principia, & per eandem rationem formaliter distinguuntur essentialiter, à reliquo eiusdem intellectus assensibus; ergo intrinsece, & formaliter includuntur principia in eius obiecto, quod est ipsius conclusio, atq; ex consequenti, & quasi indirecte assensus principiorum, ut exppositum est.

Ex distinc-
tione deduc-
itur.

65.

Hæc scutentia (nisi ego fallor) plane deducitur ex his, quæ docet Aristoteles cap. sequenti, certiorero nempe esse assensum principiorum, quam conclusionis, quibus prout de firmius assentimur, quod tali ratione probat. Propter quod vnum quodque tale, & illud

magis: sed propter principia assentientia concluduntur, ergo magis eis assentimur, hoc est, certius, & evidenter. Hec autem ratio nullam profecto vim habebit, nisi principia ponantur formalis ratio obiectiva assentienti concludioni, unde elicitur plane inhibita esse in ea.

Opposita argumenta solvantur.

PRIMVM testimonium Aristotelis (vt *Ad teles* *argumenta soluere incipiamus*) de medio simplici, non de complexo quod est ratio assentiendi) accipendum est; duplex est enim medium, vnum simplex pertinens ad communem formam syllogisticam, quod *Deplex me-
diū fā-
conclusionem* haud quaquam ingredi permettitur, & est ille terminus, qui bis sumitur *plex & cō-
plēta* in præmissis: aliud est medium assentiendi conclusioni, complexum quidem, cum sit veritas per se nota, in qua conclusio ipsa continentur, tanquam in causa: & eiusmodi sunt principia, iam per propriū assensum iudicata, quæ in conclusione non exprimuntur, quia non sunt id, cui assentimur, sed ratio assentiendi: hæc enim nunquam in assensu exprimitur in actu signato, semper tamen in actu exercito, gratia exempli, in assensu diuinæ fidei, dum credimus, Dcum esse trinū, & vnum, non exprimimus Diuinā reuelationem propter quam credimus, sed solū eam veritatem cui assentimur sed eo ipso quod est quia testificatam credimus, in actu exercito profitemur, nos credere propter Diuinam reuelationem, de qua nemo dubitat claudi formaliter, in obiecto eiusdem assensus, sic ergo de conclusione censendum est, eo ipso, quod eam ex principiis deducimus, profiteri nos in actu exercito, quod ei propriæ principiæ assentimur, atque adeo quod principia sicut nobis ratio formalis obiectiva assentientia, in ea inclusa: non est ergo necessarium, id in actu signato exprimamus, iterum principia ipsa, vel mediū prædicationis, quo extremitates coniunguntur, in conclusione reponentes.

Seundum testimonium, ex capite præ-
se
sentientia desumptum, difficultate caret: nam conclusionis notitiam, ex præexistenti principiorum cognitione fieri, solum infert distinctionem virtusque cognitionis, efficiatiamque vnius, respectu alterius, cum his autem stat quidem bene, principia in conclusione

67.

clusione claudi, non accepta, ut quod, nam hoc modo proprium assensum terminat, sed ut quo, hoc est, ut ratio assentendi conclusio-
ni, & certe nisi ita se res habeat, non est in
telligibile praemissa esse efficientem causam
conclusionis: in potentibus enim cognosciti-
bus, unus actus eiusdem non causat effectiva
alterum, nisi obiecto eius mediante, cum
hoc genus potentiarum, non nisi mediante
apprehensione obiecti mouetur ad operan-
dum: unde sit, ut principia, vel eorum assensus
non possint esse causa effectiva assensus
conclusionis, nisi in eius obiecto includan-
tur, & ita est, quia cum sit quasi eius forma, est
etiam ratio formalis effectiva assensus; ita-
que principiorum notitia, non ut presuppo-
sa, sed ut alio modo sumpta, in conclusione
clauditur.

Ad tertium.
D. Thom.

Testimonium autem D. Thom. funda-
mentalem rationem discursus nostri trade-
re intendit, qua absque dubio vtrunque im-
portat, & distinctionem assensuum realem,
& causalitatem unius respectu alterius: &
quidem si principia sic cognosceretur simul
aque unico actu cum conclusione, ut non
prius cognosceretur per proprium actum,
a notitia conclusionis distinctum, cessaret ra-
tio discursus: at cum vero modo cognos-
cantur, sub diversis considerationibus, in-
clusio distinctionem non tollit, nec ratio-
nem discursus laedit, quin potius illam adiu-
uat, cum ex inclusione, causalitas unius re-
spectus eius ortum habeat.

Ad primum
argum.

Primum argumentum soluimus, liben-
ter ei dantes duo illa, quae assumit, nempe
assensum principiorum specie, & numero
esse diversum, ab assensu conclusionis atque
etiam eius causam, ex quo bene inferatur in eo
non claudi formaliter, sed bene in eius obie-
cto claudi potest ex consequenti, ut vidimus
& ratione huius inclusionis ad eum pertine-
re, quemadmodum obiectum quolibet di-
citur pertinere ad proprium actum, cui spe-
ciem consert: ratione item huius inclusio-
nis conuenit ei, ut sit causa effectiva, ut à no-
bis expositum est.

Ad secun-
dum argum.

Secundo argumento occurritus admitten-
tes, eodem actu, vel assensu scientifico,
ferri intellectum in conclusionem simul, &
principia; diversa tamen ratione in illam,
ut cui assentitur, in hac, ut in rationem
formalem assentendi: gemina enim con-
sideratio principiorum, permitit ad utrum-

que actum, & habitum pertinere; intellectum,
& scientiam: nam principia secundum se con-
siderant, nempe, ut sunt id, in quod fertur
intellectus, ad actum, & habitum principi-
orum per se spectant: ut autem sunt ratio as-
sentendi conclusioni, non efficiunt assensum
per se, vel ex terminis notum, sed pro-
pter aliud, & talis est assensus conclusionis;
unde non mirum est, si ad aliud habitum
referatur. Itaque veritas principiorum, qua-
si per essentiam, & participationem, ut quod,
& ut quo, est diuersum obiectum, diuersum
actum, & habitum constituens, & cudent
eius diuersa consideratio efficit, ut unus as-
sensus sit veritas per se nota, quasi iniquita-
notitia, & sine discursu habita (nam princi-
pia ex se considerata, sine medio mouent in-
tellectum ad sui assensum) iulus vero nos per
se, sed per aliud nota, hoc est, per principia
iudicata, & ut qualibet veritas suum con-
stituant habitum specie diuersum.

Nec tamen id circa assensus conclusionis,
vel eius obiectum est aggregatum per acci-
dens, quod principia in conclusione imbibantur:
nam cum intra eam sint, tanquam for-
malis ratio assentendi, unum per se obie-
ctum efficiunt: egregie enim D. Thom. do-
cuit (ut vidimus) ex obiecto, quo &c, quod,
unum per se completem coalescentem, in qui-
buscumque potentissimis, habitibus, & actibus,
cur non obstat gas, & quod, habere diuersam
naturam, secundum se considerata: nam etiam
materia, & forma, diuersae naturae sunt sub
genere substantiae, & tamen proprie ratione
actus, & potentiae, determinantis, & determi-
nabilis, unum per se compositum efficiunt:
& ita se res habet in proposito, quod princi-
pia, atque eorum assensus diuersam fortunam
conditionem, à conclusione, eiusque as-
sensus in ratione obiectiva, quasi rationem
formam habent in obiecto conclusionis. Id est
unum per se obiectum cum ea efficiunt, &
unum per se assensum scientificum, cum
unitas assensus, ex obiecti ualitate accipi-
atur.

Tertium argumentum, haud difficilem
solutionem habet, nam conclusio vera non
inferatur in eo syllogismo, ex virtute falsa-
rum praemissarum, sed solius syllogisticae
dispositionis; unde conclusio, vel eius assen-
sus, non claudit principia ut falsa, sed ut sic
disposita in demonstracione vero, ex virtute
principiorum.

69.

Ad confr-
mationem
secundi.

70.

Ad tertium
argumentum.

71.

principiorum conclusio inferatur, & cum principia sint formalis ratio assentiendi obiectiva, clauduntur in ea, absque dubio formaliter.

admodum per plures radicatus est, pluribus etiam oppositis, sensim cuellatur, erit igitur tempus expectandum, ad firmiter assentendum conclusioni, & ita non semper, in eodem instanti sequitur eius assensus.

Secundo. Intellectus non potest plura simul actu intelligere, vt Aristoteles testatur.

3. Topic. cap. 3. loco 33 hisce verbis. Cawingit idem.

enim plura scire, cogitare autem non. Et conformat D. Thom. i. par. quæst. 5. artic. 4. cuius

ea videtur esse ratio: quia plurimum cognitio importat plures actus intellectus, vna autem

tis D. Tho.

potentia non potest habere simul plures actus,

atque adeo nec intellectus plures cognitio-

nes: & si ita se res habet, cum assensus conclu-

sionis sit distinctus assensus intellectus, ab

assensibus praemissarum, repugnare videtur

in eodem instanti, cum eis haberi: habebit

ergo in alio, cum intellectus in instanti ope-

retur, & inter quælibet duo instantia est tem-

pus medium, expectare igitur tempus ali-

quod necesse erit, post assensum majoris, &

minoris.

Postremo. Quia capacitas intellectus li-

mitata est, ita ut tot uotitias, vel assensus si-

mul habere possit, & non plures, licet suc-

cessive possit habere infinitas; sit igitur casus

quod facultas eius extedatur ad decem, quem

numerum expleant assensus praemissarum,

tunc certe non poterit simul assentiri

conclusioni, qua propter, nec erit necessari-

rium semper, cognita majori, & minori, si-

mul tempore cognosceti.

Vera sententia statuitur, & satis fit argu-

mentis oppositis.

HACE nihilominus non obstante ve-

terefac-

ritati, ab Aristotele traditæ, iuxta sententiam

testimoniæ

communem omnium ferme exposi-

cis proba-

torum sententiam, quod cognitis majori, &

minoris, simul tempore cognoscatur conclu-

sio, cuius duplex est fundamentum, vnum,

assensum conclusionis, ex assensibus praemis-

tarum esse conflatum; alterum, sub eis, rati-

quam particulare, sub vniuersali esse conteu-

rum, ex quibus infertur, virtualiter in eisdem

contineri, vt arbor in semine, ex quo natura-

liter pullular, dum teræ mandatur: sic igitur

principia, quasi conclusionis semina sunt,

quæ teræ mandantur, dum in intellectu reci-

puntur, per apprehensionem, & iudicium,

vel assensum: & quasi partus qui tam intellectu, oca-

*memoria
presuppo-
nitur.*

72.

*Statuta
dabij.*

*Suaderet
negativa
pars prima.*

73.

Ex premissis demonstrationibus docuit Aristoteles maiorem, que vniuersalis est, semper posse prius tempore cognosci, quam cognoscatur minor, & conclusio, cui nos addimus, idem censendum esse de minori, quam possumus prius tempore, quam maiorem cognoscere. Ceterum si ordinatè, vnaquaque cognoscenda est, hoc est, ut per dispositio syllogistica, in ordine ad conclusionem inferendam, prius est maior vniuersalis, quam minor sub ea subsumpta cognoscenda, deinde minor, & ideo Aristoteles secundum debitum ordinem cogoscendi, quæperit processus demonstrationis loquès, de sola maiori docuit posse prius tempore cognosci, quam minor, & conclusio cognoscatur, ac cognita maiori, & minori subsumpta sub ea, simul cognosci conclusionem, quam similitatem, de duracione in interpretati sumus, iuxta expositionem D. Thomæ, nam de prioritate nature apertum est, assensum minoris, priorem esse assensu conclusionis, cum sit eius causa.

Quibus presuppositis, quætimus nunc, an assensus conclusionis semper sequatur in eodem instanti, ex assensu majoris, & minoris, vel aliquando impediri contingat? Multa enim sunt, que talem consecutionem impedit posse videntur.

Nam fieri in primis potest, ut qui demonstrationem habet huius propositionis: *Triangulus, qui est in semicirculo confinis, habet tres angulos aequales duobus reliquo habuerit ante eum etiam circa eandem, & in eo casu non poterit ei statim assensum præbere, etiam cognita maiori, & minori, errore scientia opposito impediens: & præsertim si nimis sit radicatus, per frequentem actionum repetitionem, non poterit unico actu conclusionis opposito remoueri, sed oportebit, ut quæ-*

Etus vocari potest, illatio conclusionis, cum non sit aliud, quam in lucem prodire illud, quod quasi in vtero animæ inclusum contineatur, quod intus Aristoteles, ut argumentum Platonis solueret, docuit conclusionem cognitam esse in præmissis, virtualiter quidem; nam formaliter, & simpliciter non cognoscitur, quo usque ex eisdem elicatur, elici autem, simul, ac minor præmissa, sub majori cognoscitur, certum est; non secus, atque ex causa prodit effectus, qui in eius virtute continetur.

Ad primū argumentum.

76.

Eius autem simultaneam ac necessariam confectionem, minime impediunt ea, qua in argumentis opponuntur, non primum de errore, quem admittimus haberi posse, de eadem conclusione, ab eo, qui veramque præmissam, ex qua inferitur cognoscit: et rursum cum ex directo opponatur error assensus conclusionis, si que longe poterior, cum expellit, & quidem in instanti: nam querendam modum assensus scientificus, & erroneous ex propria conditione habentur in instanti, sic in instanti se expellunt: non enim indiger intellectus aliqua mora temporis, ad operandum: quod autem dicitur contingere posse, errorem esse nimis radicatum in subiecto, arque adeò rō posse per unum expellit, soluimus distinguentes duplicem rationem in errore, formalem, in quantum intellectum inclinat, ad assensum falsum, & præsente obiecto, quasi impellit, ut circa illud eliciat assensum, & materialem, in quantum est quedam qualitas, ex actuum frequentatione radicata in subiecto, & quantum ad primam considerationem, per unum actum scientificæ conclusionis excluditur: nam eum demonstratio efficax causa sit, assensuque proinde scientifico, firmissime adhuc erat, propter eam intellectus: & rursus veritas obiecti, quæ latebat prius, manifestissima sit, cessat in habitu erroris vis inclinandi, seu impellendi intellectum in obiectum falsum, iam non extans: nihilominus, quia nimia eiusdem habitus radicatio, in quantum est qualitas intensa in subiecto, non tollitur nisi per repetitionem contrariorum actuum, permanet in intellectu, quo usque sensim expellatur: materialis tamen est talis permanentia, & quæ minime impedit scientificum assensum conclusionis: non enim opponuntur formaliter habitus, nisi in quantum inclinant in obiectum contrarium: hac

Parte Posterior.

igitur cessante inclinatione, ex parte erroris, cessat formale impedimentum, ac propterea nihil obstat, quo minus maiori, & minori cognitis, simul tempore cognoscatur conclusio, & sic solvitur primum argumentum.

Circa secundum, non est locus disputandi: an intellectus possit simul habere plures cognitiones? Sed illud nobis sufficit in presentiarum, quod ab vniuersis, tanquam certum acceptatur, posse plura cognoscere, per modum unius, & eodem pacto, posse simul plures habere noticias, vel assensus; modum autem unius, tunc habete dicuntur, quando in: et se se, vel ad unum tertium ordinantur, & virantque ordinatem intenimus in præmissis, & conclusione eiusdem demonstrationis: nam inter se se ordinantur, in quantum conclusio habet necessariam dependentiam ex præmissis, & illæ ordinantur ad inferendam conclusionem: & rursus tres isti assensus ad candem demonstrationem componendam coenunt: propter virantque igitur rationem, quamquam diversi sint, habent modum unius, ac propterea simul in intellectu esse possunt: unde nihil impediunt assensus præmissarum, quin eis habitus, statim intellectus conclusioni astantia.

77.

Testimonia Aristotelis, & D. Thom. de actuibus loquuntur cognitionibus, hoc enim sibi vult verbum cogitare, apud Aristotelem: nam scire non nisi habitualem notiam importat, quod igitur de habita admittit, negat de actu, sed accipi debet de cognitione plurius, ut plura suar, hoc est, minime ordinata: quæ autem modum unius habent, pro uno reputantur, sub tali ordine & acceperit, an verò aliquando, seu aliquo modo possit intellectus plura, ut plura suar, intelligere, non est praesentis instituti discutere, nec ad solutionem argumenti necessarium, cum sufficiat sic, ex adiutoriis solutum.

Ad testimonia Aristotelis.

Or D Tho.

Et magna etiam ex parte postremum; ad missum enim casu, id est limitatione intellectus, dicimus, quod, & si eius capacitas limitata sit ad deceim assensus, vel habet iam, dum præmissis assentitur, octo, aut noue, si primum velis, utque assensus præmissarum, simul cum conclusione, pro uno reputatus, efficiat nouem: & si postremum, decennatum numerum explebit, & veroque modo poterit præmissis cognitus intellectus, simul assentire conclusioni: itaque argumentum vim

78.

Ad postremum.

non.

non.

non.

X

non

non habet, nisi assensus præmissarum, & conclusionis per modum multorum accipi-
antur; tunc enim, si nouem aliunde habet,
non datur præmissis locus, & si ostio, præ-
missis datur, non conclusioni: cessat autem
probris difficultas, dum per modum unius
capiuntur.

Obiectio.

80.

Et si vrgas, totam demonstrationem es-
se unum quid, plures tamen habens partes,
ad quas non potest se extendere capacitas in-
tellectus neveni simplicibus expleta, qui li-
cer posse. tamen possit attentionem ad alium
applicare, non tamen ad omnes eius partes,
siquidem: maior requiritur ad unum assensum
compositum, quam simplicem.

Responde.

81.

Respondet: casum potius esse imagi-
nari obiecti. nabilem, quam possibilem naturaliter,
cum non habeat terminum adeo indivisi-
bilis capacitas intellectus, ut ad decem
se extendat, si simplices sint, & non si vlti-
ma sit composita, vel certe si terminus ita in-
divisibilis admittatur, assentiri intellectus
conclusioni, remissa aliquantulum attentio-
ne circa alios, iuxta vulgatum illud pluribus
intensus, minor est ad singula sensus.

QUAESTIO VIII.

*Ex principiis demonstrationis cog-
nitis, liberum sit, assentire con-
clusioni vel omnino necessarium.*

Pronosticantur aliqua ad controversiam.

82.

NOVA est in schola controversia hæc
quam neque antiqui Aristotelis in-
terpretes, nec moderni attigerunt,
inuenies quidem apud omnes, cœlusionem
virtualiter in principiis demonstrationis ed-
tineri, atq; adeò ex eis necessario inferri, & id
quidem in eodem instanti, ac eis assentitur in-
tellectus, ut questione præcedenti constitutus
est. Sed an hæc necessitas omnimoda sit, ita
ut assensus conclusionis imperio voluntatis
non subdatur, neque in eius potestate sit pos-
sum, intellectus ab eo auertere, vel distrahere,
ita ut actum suspendatur, non disputant: mo-
derni vero qui viua voce Aristotelem inter-
prantur, id in controversiam vocare co-

perunt: cuiusritulum, ut intelligamus expli-
care oportet, duplēm modum necessitatis
& libertatis. Duobus modis necessitat: ut vo-
luntas ad operandum, circa aliquod obiectū,

*Titularis
stionis ex-
plētatur.*

quantum ad specificationem actus (v. aiunt)

*Dabito mo-
dis neccep-
tare vici-
tas ad spe-
randam.*

vel quantum ad exercitum: primus modus
necessitatis in eo consistit, quod circa tale ob-
iectum non possit, nisi uno modo operari:

*Ita ut cuan-
nis actum sus-
penderet, circa il-
lud sibi p: opositum valeat, si tamen operari ve-
lit, non nisi illo modo, gratia exempli, circa*

*communem rationem boni necessitatur vo-
luntas, quantum ad specificationem, quia*

si velit circa illam operari, non potest, nisi

per appetitum, vel amorem; odio autem pro-

sequi bonum, sub ratione boni, nequaquam.

Necessitati quantum ad actus exercitum est,

*propositio obiecto, ceterisque ad operan-
dum reponitis, non posse, non operari, vel*

actum suspendere, hoc modo necessitari, ait

D. Thom. voluntatem beatorum, diligenter

*volumen
cessatio ser-
er in Dei
clare vifil.*

Deum clare visum, quia non solum

non possunt eum odio prosequi, sed nec ab

*eius dilectione cessare. Iuxta duplēm nec-
essitatis modum intelligitur etiam duplex mo-*

*duo
modi
liber-
tatis.*

modus libertatis, qua libertas necessitati oppo-

nitur, liberam ergo esse voluntatem, qua-

rum ad specificationem, circa aliquod obie-

ctum est, sic se habere circa illud, ut possit

hoc modo operari, vel alio diuerso, vel op-

positio, cœstat in dilectione Dei, & proximi-

nam vtrumq; diligere, & odio habere possit-

mus, & haec libertas vocatur etiam contraria-

teria, quia per eam indifferens est voluntas

ad actus oppositos, vel contrarios, ad odium

videlicet, vel amorem, vel alios similes: li-

bertas autem exercitij est posse, circa aliquod

*objec-
tum quin-
dum*

quantiunus bonum, vel necessarium,

*positis etiæ
omnibus ad operandum requi-*

atis actum suspendere, ut si alicui propona-

*Liber quo
ad excep-
tione*

tur Deus, tanquam summe bonus, nulla ad

hoc ratione mali in obiecto apparenti, nec

aliquo extante impedimento operandi, po-

test, absque dubio actum dilectionis suspen-

dere, aut nolle eum eliciere, vel quia operari

non vult, vel certe: quia bonum aliud parti-

culare, potest pro tunc diligere, & haec li-

bertas appellatur contradictionis, quia ver-

satur circa operationem eliciendam, aut no-

nolite eliciendam. Hos duos modos necessitatis,

& libertatis, circa voluntatem potius, quam

circa aliam porcentiam distinguuntur, quia

sola voluntas formaliter est libera: ceteræ

autem

autem potentiae alicuius libertatis capaces, à voluntate participant eandem libertatem solum, ita ut actus voluntatis, sint per se primo liberi, ceterarum potentiarum, in quantum imperio voluntatis subduntur, quia ab ea applicatur ad operandū, vel ab operatione auertuntur: vnde licet de intellecto controversia procedat, an circa conclusionem præmissis, cognitis necessiter omnino, vt liberum ei aliquo modo sit actum circa eam elicere: ad voluntarem tamen recurrēdum est, vt rem ita se habere intelligamus, ac determinemus: nam si aliquam habeat libertatem operandi, in tantum eam habebit, in quantum à voluntate applicari potest ad operandum, hoc vel illo modo, vel ab operatione auerti, & sic est de ceteris potentias, secundum proportionem accipientium.

Premissa
secundis modis possunt cognosci.

65.

87.

Quonodo
locum ha-
beat contra
seria.

88.

Probatur
primo intel-
lectum ne-
cessitati
qua si op-

Dicitur autem præmissis cognitis, quod etiam expositione indiget, nam duobus modis cognosci possunt, primo quidem notitia evidenti, vt h̄ sunt prima principia & habita explicatione terminorum cognoscantur; vel si non sunt prima, sed media, ea tamen demonstrationem constituens reducere que at ad prima: secundo, si per aliquam dum taxat rationem probabilem teneantur, neque sufficit eas cognoscere, seiuictas, vel separatas, quo pacto cognosci solent: extra demonstrationem, sed cognoscere eas necesse est in demonstratione dispositas: vnde ad præmissarum notitiam pertinet bonitatem consecutionis agnoscere, quod etiam duobus modis contingere potest, nam vel intelligit quis esse evidenter, vel solum probabile: cognitis ergo præmissis dicitur, hoc est notitia evidenti, & pariter evidenter cognita necessitate consecutionis.

Quo supposito, titulus questionis sci-
tatur, an necesse sit intellectum assentire con-
clusioni, vel adhuc si ei liberum? Et de ne-
cessitate specificationis loquentes dicimus,
certum esse intellectum necessitati ad assen-
tiendum, hoc est, si actum velit circa conclu-
sionem elicere, omnino necessarium esse, vt
sit assensus, quia dissentire repugnat.

Probatur efficaciter. Quia conclusio con-
tinetur virtualiter in præmissis evidenter no-
tis, ex quibus etiam sequitur evidenter, &
id, tamen evidenter agnoscitur, ab eo, qui
demonstracionem constituit, ergo si opera-

tur circa conclusionem, necesse est assensum specificationis, eius evidenter eliciat.

Secundo, ex præmissis veris in syllogis-
mo evidenti, non potest inserti falsa con-
clusio, sed in casu reputantur præmissæ cui-
dentes, atque etiam consecutio, ergo non
est possibile in intellectu demonstrantis pro-
ducere conclusio item falsam, sed evidenter
vera n: veritati autem evidenti non potest
dissentire intellectus, ergo nec possibile est
dissentire conclusio.

Status præsentis controversiae est, an ne-
cessitetur intellectus, quantum ad exercitium trivertia.
actus, ita ut non solum non possit dissentire,
si circa conclusionem operetur, sed nec
possit, non operari, atque adeo non elice-
re assensum, vel liberum sit ei actum suspen-
dere, voluntate nolente cum applicare, ad
operandum, vel alio diuertente.

Prior sententia negans omnino liber- tatem.

NVLLA M libertatem admittunt mo-
derni quidam, sed necessarium esse 92
quantum ad specificationem, & exer-
citium actus, præmissis cognitis intellectum
assentire conclusioni, nec posse illo modo
actum suspendere, quia talis actus intelle-
ctus impetrio voluntas non subditur.

Probat primo. Nam potentia naturalis
posita sufficienti applicatione sui obiecti, & **Prima rea-**
sublatis impedimentis, naturaliter deincepi-
natur ad eliciendum actum, ita ut non sit in
potestate voluntatis eam detinere, vel alio
diuertere, gratia exempli, potentia nutritiva
debite approximato obiecto velit nolite
voluntas operatur. Potentia item conuenienter
expedita, & approximata visibili, cuius
ea est ratio, quia actus harum potentiarum,
opera potius natura sunt, quam volun-
tatis: sed intellectus, non est potentia
minus naturalis, & ad unum determinata,
quam visus, ergo positiva sufficienti applica-
tione sui obiecti, vt vere ponitur, dum ei
representantur principia, & conclusio, na-
turaliter circa illud operatus: ita ut non pos-
sit à voluntate impediri: explorata enī
significatione terminorum fit debita appli-
catione obiecti, atque etiam cognitis princi-
piis, & evidenti consecutione, debite censetur
X 3 applicatio.

applicatum obiectum conclusionis, ut omnino naturaliter ei assentiantur intellectus.

*Secunda.
ratio.*

Secundo. Sicut se habet intentio finis, ad electionem medi, sic assensus principiorum ad conclusionem, vt in schola moralis Philosophia, satetur omnes, præsertim D. Thomas, pluribus sua doctrinæ locis, & ratio ostendit, nam quemadmodum finem propter se intendit voluntas: media vero propter intentum finem eligit, pari ratione principiis propter se assentitur intellectus, conclusioni vero propter principia, sed posita effectu intentione finis, non est libera voluntas ad eligendum etiam quantum ad exercitium, ergo posito assensu principiorum, non est liber intellectus, ad assentiendum conclusioni; tener consecutio à maiori, cum maior sit libertas in voluntate, quam in intellectu.

*Tertia.
ratio.*

Postremo. Assensus fidei, & opinionis, requiri: piam affectionem, que est motus voluntatis liber, per quem voluntas inclinata, ad assensum talis obiecti applicat intellectum, vt ei assentiantur, & tota huius ratio, à cunctis designatur, quia obiectum fidei, & opinionis non conuincit intellectum, ac propterea eget libera applicatione voluntatis, in qua consistit meritum diuinæ fidei, cum talis applicatio nō sit alius, quam intellectum non conuincit ab obiecto, captiuari in obsequium Christi, (vt docuit Paulus, 2. ad Cor. in th. cap. 10.) sed principiis evidenter cognitis, conclusio conuincit intellectum cum sit obiectum evidens, ac propterea à nemine ponitur necessaria pia affectio voluntatis, vt ei assentiantur, neque aliquis vñquam in actu assentiendi conclusioni, meritum posuit, ergo nec ponenda est illa libertas.

Assensum conclusionis. adhuc principiis euidenter cognitis liberum esse, quantum ad exercitium actus, omnino rendendum est..

OPPOSITA sententia, quia liberum adhuc esse assentire conclusioni, principiis cognitis propositur, expressa est, apud D. Thom., & inspecta natura: intellectus necessario tenenda: ostendo primum, ex prima secundæ, qu. 17. artic. 6. in corpore, ubi actus rationis, quantum ad exercitium semper imperari posse à voluntate docet. Licer quantum ad specificationem.

naturales sint aliquando, & potius naturæ imperio, quam voluntati subiaceant. Prius autem quam eandem sententiam probemus ex natura intellectus, atque etiam scientifici assensus conclusionis, vnum præsupponere oportet, videlicet totam huiuscæ teræ difficultatem, in eo positam esse, qm intellectus, quantum ad assensum principiorum, & scientie, subditus sit voluntati, aut imperio eius, ita, vt in potestate voluntatis sit, propositis principiis, & explicatis terminis intellectum auertere, aut diuertere ab assensu eorum, applicando illum ad aliam cogitationem, vel alio modo: atque etiam, postquam principiis, in demonstratione dispositis, assensum præbuit, diuertere illum ab assensu conclusionis, si enim hæc potest, libertum absque dubio erit intellectus, vt à voluntate dependenti, assentiri conclusioni cognitis principiis, immo, & eisdem principiis, declaratis terminis eorum, si vero eadem non possit, nequeerunt liberi tales assensus, vt tener prior sententia.

Sed dicendum erit, in his assensibus elicendis, intellectum nō subhesse imperio voluntatis, & nobis igitur qui liberum esse censemus, utrumque assensum, quantum ad exercitium actus probare incumbit, vere in eisdem assensibus imperio voluntatis subesse. Probare autem promissimus, ex natura, & conditione, ipsiusmei intellectus, quæ potentia rationalis est, atque ad voluntati subdita, quod D. Thom. ex natura obiectorum veriusque potentiae probauit. 1. 2. qu. 9. artic. 1. ad tertium. *Hicce verbis, voluntas mouet intellectum, quantum ad exercitium illius, quia ex ipsum verum, quod est perfectio intellectus, constitutus, sub uniuersali bono, vt quoddam bonum particulari, quibus tale argumentum constituisse videtur. Voluntas ex appetitu boni mouetur ad operandum, & mouere etiam cæteras potentias rationales: sed quodcumque verum, circa quod versari potest intellectus, est quoddam particulare bonum: immo, & operatio qualibet intellectus circa illud, ergo potest eam velle, atque etiam non velle voluntas, quare & mouere, aut non mouere intellectum ad operandum; non autem verò asservit D. Thomas, obiectum intellectus, quod est verum esse bonum particulare, vt significaret de v. i. s. particularibus, circa quæ operari potest intellectus, monem facere, non de uniuersali, sive con-*

D. Thom.

tinente.

tinente omnem rationem veri, quale est Deus Optimus, clare ostensus intellectui, qui sicut omnem rationem vere continet, sic etiam omnem rationem boni, quare expletat capacitate in intellectus, sub ratione veri, & capacitate voluntatis, sub ratione boni, ac propterea veraque potentia, non libere, sed quasi naturae imponit, ad illum fertur: ita, ut nec in clara visione eius intellectus, subditus sit voluntati. Nec voluntas vel modo sit libera: ad eundem sic visum diligendum: & sicut bona particularia, non necessitant voluntatem, quantum ad exercitium actus, pariter, nec intellectum, quin a voluntate possit applicari, vel distrahi ab assensu eius, sed conclusio, etiam premissis cognitis, est particularia quoddam verum, atque etiam particularia bonum, & assensus, etiam scientificus eandem fortior conditionem, ergo in eo subditur planè intellectus imperio voluntatis. Quam rationem, hunc in modum corroborare possumus: sic se habet intellectus in ordinem ad assensum principiorum, sicut voluntas in ordine ad ultimum finem, ut saepè inculcat D. Thomas, sed voluntas in ordine, ad fines quoconque (excepto Deo clare viso qui perfectissime continet omnem rationem boni) libere mouetur, quantum ad exercitium actus: ita ut possit quemlibet velle, & non velle, ergo & intellectus in ordine ad primaprinципia liber erit dependenter a voluntate, a qua poterit ad assensum eorum applicari: & post applicationem diuerter: cum non contineant omnem rationem veri, sed quandam particulariem.

97.
Probat. I.98.
Probat. II.

Probat. III.

99.

100.

cipiis; nullo modo liberti sunt, nec à voluntate dependent, et non protinus naturales, sicut visio oculorum, vel operatio alterius sensus, sed per naturales operationes, nullus acquiritur habitus. Immo nec potentia ipsa, in ordine ad hos astus, non sunt habitus capaces; ergo si intellectus non assentitur conclusioni, libere, aut dependenter à voluntate, quantum ad exercitium, non erit habitus capax, circa conclusionem cognitis principiis, immo nec circa principia ipsa, quod patet esse falsum, cum per assensum conclusionis, cognitis principiis habitum scientiae comparet.

Probatur tandem, quia potentie naturae liter operantes, nec imperio rationis subditæ, propterea non sunt habitus capaces, quia cum operentur ex instinctu, atque imponit naturæ, & ex determinatione ad unum, nequeunt in talibus operationibus, ullam facilitatem comparare, ut in potentia visuæ, & vegetativæ eidens est, sed si ponatur intellectum, operari circa principia, & conclusiones cognitis principiis, absque ullâ libertate, aut dependentia à voluntate operabitur ex instinctu & imponit naturæ, & omnino ex determinatione ad unum, cum operetur absque ullâ indifferentia: non ergo comparabit ullam facilitatem, aut promptitudinem in his astibus, sed habitus, non est aliud, quæ facilitas ad eliciendum actum, ergo neque comparabit habitum, quod aperte falso est.

Primum argumentum oppositæ sententiae, Occurrunt hoc distinctione diluitur. Potentia naturalis duplex est, aut puræ naturalis, non solum oppositæ proprietate naturali inclinationem, in actum & obiectum, sed etiam propter modum operandi, absque ullâ indifferentia, sed protinus ex determinatione ad unum, utroque modo naturalis est potentia naturalia, atque etiam visuæ: immo, & sensitivæ omnes, quæ cognoscitivæ vocamus, quales sunt sensus externi, atque interni, nam ex inclinatione naturali, ac determinatione ad unum operantur semper, & eiusmodi naturales potentiae, non subiacent imperio voluntatis: aliae sunt potencies naturales modo priori, sed non posteriori, quia licet ex inclinatione naturali operentur, non tamen ex determinatione ad unum, sed aliquam habeat indifferentiam, ad plura obiecta, & ad operandum circuilla, & ideo naturæ sunt determinatae à voluntate.

tate, tanquam à potentia vniuersali, quę ver-
satur circa vniuersalem rationem boni: eius-
modi sunt intellectus, & appetitus sensiti-
vus, qui proinde imperio voluntatis subdu-
nit, & moueri ab ea possunt, quantum ad
exercitum actus, ita ut applicari ab ea
possint, & postquam applicatae sunt, re-
moueri.

104.

105.

106.

*ad secun-
dum arg.*

107.

Ad primum igitur argumentum, dum dicitur. Naturalem potentiam necessario ope-
rari, positis omnibus requisitis ad agen-
dum, respondemus verum id esse, de poten-
tia veroque modo naturalibus, quia non
subiacent imperio voluntatis, falsum vero
de postremis, cum ad huc eis positis, in po-
testate voluntaris sit: eas applicare ad agen-
dum, aut ab actu remouere (præsertim circa
particularia obiecta, in quibus non contine-
tur vniuersa ratio obiectiva nisi in communi-
ni: hæc enim tanquam imperfecta, mouent
quoque imperfectè easdem potentias, ac pro-
pterea relinquunt, sub imperio voluntati-
s: quantum ad operandum, & non operan-
dum, atque etiam quantum ad operandum
circa hoc, vel illud: nam circa obiectum per-
fectissimum, in quo omnis ratio obiectiva
perfectissime continetur, hoc est, nō solum
in communi, sed etiam in particulari: quæ-
libet potentia naturaliter, & sine villa liber-
tate operatur, etiam voluntas ipsa, quæ for-
maliter est libera: & ita est, quod intel-
lectus circa Deum clare sibi ostensum, absque
villa libertate, aut dependentia, à voluntate
elicit claram visionem, & voluntas natura-
liter, & absque villa libertate, diligit Deum
clare visum.

Ad secundum dicimus, non esse parvam
similitudinem inter intellectum, & volun-
tatem in eo, quod assumitur, quia quemad-
modum voluntas, primo intendit finem, &
ex eius intentione mouetur ad electionem
mediocrum, hijs tota ratio est eadem inten-
tio finis, pari ratione intellectus, primo ap-
plicatur ad assensum principiorum, & ex eo
mouetur ad assensum conclusionis in eis
contentum, cuius tota ratio sunt eadē prin-
cipia; quamquam autem in his conueniant,
in alio difficiunt: nam voluntas non solum
eligit media, propter bonitatem finis, sed
propter eiusdem consecutionem, ex hac
igitur suppositione, quod vult consequi finem,
necessaria potest esse electio, & adhuc
non ex hac sola, sed concurrentia alia condi-

tione, nempe quod vniuersum sit medium:
nam si plura extinent liberum esse ei, quod ma-
luerit assumere, itaque electio mediæ nullam
incurrit necessitatem, ex intentione finis, in
quantum voluntas finis est, sed in quantum
per eam voluntas cum consequi intendit, &
rursus nullus medii particularis electio ad-
huc supposita tali intentione necessaria est,
nisi ex accidenti, quod non exter aliud, sed
in communi aliquod medium necessario est
eligendum, si voluntas in intentione finis
velit persecutare, nihil aurem horum in af-
fensi principiorum respectu, conclusionis
reperiit; nec enim assensus conclusionis,
ad consecutionem alicuius ordinatur, nec
aliam necessitatem incurrit potest, ex no-
titia principiorum præbbita, nisi conse-
quentia, quia cum continua: ut virtualiter
in principiis necessario ex illis prodit, intel-
lectu, circa conclusionem operante: ex re-
ctum operari, vel operationem suspendere,
in potestate voluntatis est possum, cuius im-
perio subiacet, idèo non est necessarius ra-
lis assensus, quantum ad actus exercitum,
sed solum quantum ad obiectum, vel speci-
ficationem.

108.

*Ad ter-
tiū respon-
sū.*

Ad ultimum respondet, assensum fi-
dei, & opinionis liberum esse veroque mo-
do, & libertate exerciti, & specificationis,
quia proposito obiecto, non solum intellectus
potest actum suspendere circa illud, sed
ei dissentire, & assensum contrarium elice-
re, aut in eo perseverare, ad virumque igitur
est necessaria libertas voluntatis, nempe ad
continendum intellectum, ne dissentiat, vel
ad contrarium declinet assensum, arq; etiam
ad eum applicandum, ut positiue, &
quantum ad exercitum eliciat esse osium: & actus
voluntatis intellectum determinantis pia af-
fatio vocatur, propter primum, potius quæ
propter secundum, propter primum ejam
qui credit reuelatis a Deo, dicitur captiuare
intellectum in obsequium fidei, quod in af-
fensi conclusionis minime requiritur, quia
si operatur intellectus, circa conclusionem,
principiis cognitis dissentire non potest vi-
lo modo, neque quantum ad assensum, vel
dissensum, subditur eius operatio imperio
voluntatis (vt docuit D. Thom.) sed solum,
quantum ad applicationem, videlicet, ut op-
eretur, vel non operetur obiecto propo-
sito, idèo motus liber voluntaris applica-
tus intellectum, ad assentendum, conclu-
sionis,

Si ri, non vocatur pia affectio, sed solam libertas exercitii, in quo aliquam meriti rationem iuueniti posse, si ex charitatis imperio procedens, in Deum finem supernam utalem dirigatur, negare no possumus, sed minor em longe, quam in ascensi duinæ fidei, qui cum plenam libertatem requirat, plenam, item meriti rationem habet.

QVID SIT SCIRE, QVID DEMONSTRATIO, & qua conditiones ad eius propositiones requirantur. Quid sit proposicio, immediatum principium, ac eorum species. Propositiones magis, quam conclusionem credendam esse.

CAPVT SECUNDVM:

SCIRE autem arbitramur vnumquodque simpliciter, sed no sophistico more, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

Totius cap.
partitio.

POSTquam Aristoteles cap superiori scientiam, & demonstrationem esse constituit, pergit in presentia ostendere, quid utraque sit; paritur autem in quatuor partes uniuersum caput, in quarum prima, quid sit scire tradit: in secunda a duplice definitione demonstrationis designata, singulas alterius definitionis particulias explicat: tertio principium describit, illudq; gemina divisione dividit, ac tadem notiora esse principia conclusione docet, & confirmat. Eorum naturam, & rationem, qua alicuius finis gratia sunt constituta, nihil aliud ostendere melius potest, quam ipsem finis, ut bene D. Thom in commentariis huius loci, si enim velis ostendere, quabis futura sit domus, vel ex quibus constitienda partibus, finem intuere, in quem ordinatur, & ex eo optime intelliges: huius rei gratia domus construitur, ut atemporis iniurias nos defendat, talis autem finis postulat, ut ex lignis, & lapidibus, parietibus, & tecto, tali modo coagmentatis constitenda sit: cum igitur demonstratio sit: compositionum quoddam arte Dia-

Expositio textus.

328

lectio, & fabricatum, tanquam instrumentum quoddam, & medium cōparandis scientiam, ex natura talis finis, colligenda est propria eius conditio, idē Aristoteles in ipso statim scire intel capitis principio explicat, quid per scire, ligat Arit-

vel actualē scientiam intelligamus. Scite stote.

(ait) arbitramur vnumquodque simpliciter, & non sophistico more, qui est secundum accidens, cum causam existimamus

cognoscere, propter quam res est, quod illius causa est, & non contingit, hoc ali-

ter se habere, &c. Qua sane definitio alcum

potius scientia, qui est appensus demonstratiue conclusionis, quam habitum explicat:

est autem scire verum, quod tale absolute

appellatione, ac per se vocatus, aliud vero

suarum, & apparent, quod ideo non est per

se, sed per accidens tale. Similiciter, & per

se aliquid scimus, quando in se ipso, ac per

propriam causam cognoscimus, ut hominem

esse disciplina capacem, quia rationabili-

contingit autem scire aliquid non in se ipso,

sed in aliquo alio uniusfabi, in quo contine-

tur, vel tanquam pars in toto, ut domum

cognoscentes eo ipso dicamus scientifice nos

agnoscere parietem, aut sicut accidens in sub-

iecto, ut si quispiā musicum se dicat cognos-

cer, quia venientem (qui forte musica perti-

nus est) agnoscit: aut tanquam effectus in

causa, ut si principia cognoscentes existime-

mu iam scire nos uniuersas in eis cōtentas

conclusiones scire aliquo ex his tribus modis

preferentim primo, & secundo vocat Aristote-

les scire per accidens, vel sophistico modo,

quia sophista eo modo se scire arbitratur, cu-

tamen non verè, non simpliciter, non per se,

sed secundum quid, & per accidens sciunt,

dum ita arguum, scio venientem, veniens

est musicus, ergo musicum scientifice agnosc-

co: per accidens autem appellatur, quia

quemadmodum sub communī conceptu ve-

nientis continetur per accidens musicus, sic

sutor, vel faber per accidens igitur est mu-

sicum ex eo agnoscere, cum non minus posset

alio accidenti affectus homo cognoscere: bene

igitur Arist. priusquā definitionem producat

statuit definitū nō esse scire quodeunq; sed il-

lud dūraxat, quod verū ac simpliciter tale.

Causa

Scire triplicem conditionem.

4.

Cuius definitio triplicem eius conditionem complectitur, prima est, ut causam eius cognoscamus: secunda quod sit ei causa essendi, & non solum ut animabili cognoscatur, quemadmodum actus videndi, causa est nobis cognoscendi hominem esse visibilem, causa autem essendi non est hoc, sed esse rationalem: unde etiam si aliquis certo cognoscat hominem esse visibilem ex actu videndi, non dicitur scire simpliciter. Tertia conditio est, ut non contingat aliter se habere, quod verbum referri potest ad rem scitam, vel ad causam, ita ut intelligamus rem scitam esse necessariam, hoc enim si vult non posse, vel non contingere, quod aliter se habeat, aut secundo ad propriam ipsum effectum naturam, ita ut significans, non potest res absque talis causa esse, sed neque causa, quin effectus ipse sit: probrem ad solum illationis necessitatem, & erit sensus, non contingat aliter se habere, quin posita causa necessario sequatur effectus, non enim habebit quicquam veram scientiam futuram pluviam ex Austris flatu, cum sapere contingat eiusmodi causa posita non sequi effectum. Iuxta primum modum exponitur à D. Thom. & hucus expositionis ratio est, quia de contingencib[us], que aliter se habere possunt, non datur scientia. Iuxta secundum exponit Philoponus: expositionem tertiam attulit Albertus Magnus, & neutra est à veritate, aut etiam à sensu litera penitus aliena.

D. Thom.

Philop. Albertus Magnus.

5.

Probat Aristotel, nunc sciunt, aliiquid cui causa eius cognosci- tunc.

Probat hanc descriptionem ex communi modo concipiendi, & loquendi sapientum, atque insipientium, omnes enim tunc se scire aliquid putant, cum causam eius agnoscunt, nisi quidem non veram, sed quam veram esse arbitrantur, & id est non vere sciunt, sed se scire existimant: sapientes vero veram agnoscentes causam, non solum se scire arbitrantur, sed vere sciunt. Ex hoc modo probandi bonitatem definitionis, intulit. D. Thom. non esse quid rei, sed solum explicare significationem vocis, quod ut denotaret Aristoteles non dixit scire est, sed scire tunc opinor, & sat fuit illud sic explicare ad capiendum naturam demonstrationis, nam in hanc finem dumtaxas scire in praesencia-

vum consideratur.

Ex definitione infert Aristoteles, vel ex- primit, quod in definitione non satis expli- catum posuit, conclusionem scitam esse ne- cessariam: nam si scire causa, & quod eius causa est, & quod non contingat aliter se ha- bere, quin ex ea effectus sequatur, cum id to- tuum sit necessarium, nec posse aliter se habe- re: talis etiam erit conditio obiecti, de quo habetur scientia: alium autem sciendi mo- dum promittit se in sequentibus traditurum, positio D. quem definitionem esse nonnulli intelligunt, Thom. & vel etiam principiorum notitiam, que sic communis, etiam modo vocari scientia potest: placet nibilominus magis expositio D. Thom. sive communis, de modo sciendi per demonstra- tionem quia ab effectu, loqui Ar. st. quam tradidit. 10. hucus i. lib.

Hanc denique partem concludit Aristot. Conclu- dicens scire esse per demonstrationem intel- ligere, quod non est alia definitio eius (ut voluerit quidam) sed his verbis declarare intendit Aristotel. ex designata definitione intelligi scire esse finem demonstrationis, & hoc non est aliud quam communis demon- strationis cum suo fine, quasi dicat. Si scire est tempore causam cognoscere, & quod il- lius est causa, & quod non contingat aliter se habere, si plane per demonstrationem noscere, in qua istae continentur.

Sed statim quispia desiderabit nosse quid demonstratio sit? ideo eam explicat gemina definitione, una ex sine, altera quasi ex ma- teria; quasi distincta enim accipiuntur à cunctis expositis: est autem prima. De- monstratio est syllogismus scientificus, vocat autem scientiadem, quia cum habentes sci- mus, ideo idem est, ac si ita definierat, de- monstratio est syllogismus faciens scire: ex hoc autem sine per quem definitur, facile colligitur excellens demonstrationis supra- dios syllogismos, nempe probabilem, & so- phisticum, quibus qualemcumque cognitionem comparamus sed per demonstrationem sci- entificam omnium, que per syllogismum sunt comparabiles, absolutissimam.

Ex hoc autem sine infert Aristoteles, qua- lem esse demonstrationem scientiam oportet:

etenim

Duplex
demonstra-
tionis de-
finitio.

Digitized by Google

Qualem
oportet
esse demô-
strariam
scientiam.

Capt. II.

331. **331** **332**
scion si scire est causa rei cognoscere, quod illius est causa, & non contingit aliter se habere, demonstrariam scientiam etem esse oportebit, ut ex veris primis, atque immediatis, notioribus, & prioribus, causisq; conclusionis procedat: nomine autem demonstrativa scientia non intelligit aristot. Scire ipsum, quod effectum est demonstrationis, ut Alberto Mag. placuit truct. 2. cap. 2. tertia quam expositionem sensus huius litterae esset, si tale est scire, quale possumus, sequitur ex his fieri debere, sicut enim iam fuerat explicitum scire, sed nomine demonstrativa scientia demonstrationem potius intelligit, ut communis fuit aliorum interpretationibus sensu, quam appellat scientiam demonstrativam, & sine, vel effectu per quem priori fuit definitione explicata: ac si dicat necesse est demonstrationem, tamquam proprium instrumentum comparandi scientiam ex talibus procedere.

9. **332** Et medius exposicio huius demonstrationis, quam tradit ipsemet Aristoteles, capiatur, sciat sub verba eiusdem definitionis subiungenda est, aliis ab Aristotele interpositis interim omisit.

Ex veris procedit demonstrationis. **333** Vera oportet esse, ex quibus procedit demonstratio, cuius haec est ratio, quia verum est paxio enim, ergo quod non est verum, nullum esse habet falsum igitur, utpote vero, atque adeo enim oppositum, nihil est, ergo nec scibile esse potest, quia quod non est obiectum scientie repugnat esse, siquidem circa aliquam rei naturam versantur omnes scientiae: exempli productus Aristoteles in diametro quadrati, nulla cum costa eius proportionem habente, quapropter nec obiectum scibile erit enim esse costis commensurabilem.

Ex primis. **334** Ex primis etiam, atque inde indemonstrabilis, atque inde hoc procedat necesse est, quia non sciet non habens demonstrationem ipsorum principia demonstrationis in duplice differentia esse possunt, nam vel medio vacat, vel illud adiungit, & si primam sortiantur conditio, ex terminis nota sunt, atque adeo in demonstrationib; si vero postremam, demonstrari possunt, & tunc, vel demonstratione consti- tueris nouit ea demonstrare, & ad primare-

Par posse.

Expositio textus.

ducere, vel non: si non nouit, ac conclusionis habebit scientiam, & hoc sibi vult Aristoteles dum ait: Quia non sciet non habens; demonstratione ipsorum, impossibile est enim certiorum esse prmissas conclusionem, cum propter ea vera sit, ac certa: sed nesciense ea reducere ad prima: nescit causam conclusionis, ergo nec scientiam illius habebit per causam, de qua loquitur Aristot. quanquam alium modum scieria imperfecte habere poterit, si forte per evidentem experientiam prmissas nouit: quod si eas ad prima nouit reducere, sanc ex primis demonstratio procedit virtualiter saltem, nam primis principiis initiat prmissae, in quantum ad ea reducibilis sunt: & hoc est quod Aristot. de hac eadem conditione demonstrationis loquens primo Topicorum aut in hac verba: Demonstratio vero est, quando ex veris, & primis syllogismis erit, aut ex talibus: que per aliqua prima, & vera, eius, que circa ipsa est, cognitionis principium sumperunt. Itaque ex his duobus locis coniunctis elicetur germa num sensum huius particula ex primis, talem esse, demonstratio debet procedere ex primis formaliter, aut virtualiter, hoc est, quia formaliter sunt medio vacacia, vel virtualiter per reductionem ad ea, qua medio vacant. Vnde inferitur falso existimasse Commentatorem, quamlibet demonstratione procedere ex primis formaliter, hoc est, ex principio nullum medium admittentibus.

Ex causis præterea, notioribus, & prioribus procedere ait: ex causis quidem, nam ex definitis constat scire esse causam rei cognoscere, causa autem natura prior est effectu, id est prmissas causam conclusionis contineat priores esse necesse est: causa item non solum prior, sed etiam notior est: cum per ea non effectus sit natura rei cognoscibilis, ac propterea notiores etiam oportet esse non solum quantum ad nominis significacionem, sed etiam quantum ad eam naturam: qui enim aliquem effectum per causam demonstrat, non solum debet prænoscere, quid nomine causa significet: sed naturam ipsius causa, sicutem in quantum causa talis effectus est: non enim sciet aliquis (ut oportet) eclipsis luna, nisi quid sit

Ex causis
notiori-
bus, & pri-
oribus.

12.

Scire triplē complectitur condicōnem.

4.

Cuius definitio triplicem eius conditionem complectitur, prima est, ut causam eius cognoscamus: secunda quod sit ei causa essendi, & non solum ut dubius cognoscatur, quod admodum actus ridendi, causa est nobis cognoscendihominem esse risibilem, causa autem essendi non est hac, sed esse rationalem: unde etiam si aliquis certo cognoscat hominem esse risibilem ex alterius ridendi, non diceretur sine simpliciter. Tertia conditio est, ut non contingat aliter se habere, quod verbum referri potest ad rem sciam, vel ad causam, ita ut intelligamus rem sciam esse necessariam, hoc enim si vult non posse, vel non contingere, quod aliter se habeat, aut secundo ad propriam ipsius effectus naturam, ita ut fieri sensu, non potest res absque tali causa esse, sed neque causa, quin effectus ipse sit: probremo ad solam illationis necessitatem, & erit sensu, non contingit aliter se habere, quin posita causa necessario sequatur effectus, non enim habebit quispiam verā scientiam futurę pluia ex Austrī flatu, cum sepe contingat eiusmodi causa posita non sequi effectum. Iuxta primum modum exponitur à D. Thom.

D. Thom.
Philopō.
Albertus
Magnus.

5.
Probat
Aristotel.
tunc sciū
aliquid cū
causa eius
cognosci-
tur.

Probat hanc descriptionem ex communī modo concipiendi, & loquendi sapientum, atque insipientium, omnes enim tunc se scire aliquid putant, cum causam eius agnoscant, iti quidem non veram, sed quam veram esse arbitrantur, & idēd non vere scīunt, sed se scire existimant: sapientes verā veram agnoscentes causam, non solum se scire arbitrantur, sed vere scīunt. Ex hoc modo probandi honestatem definitionis, intulit. D. Thom. non esse quid rei, sed solum explicare significacionem vocis, quod ut denotaret Aristoteles non dixit scire est, sed scire tunc opinatur, & sat fuis illud sic explicare ad capiendum naturam demonstrationis, nam in banc finem dumtaxat scire in praesentia-

vnu confideratur.

Ex definitione insert Aristoteles, vñ ex-
primunt, quod in definitione non satis expli-
catum pesuit, conclusionem sentam esse ne-
cessariam: nam si scire causa, & quod eius
causa est, & quod non contingit aliter se ha-
bere, quin ex ea effectus sequatur, cum id to-
tum sit necessarium, nec posse aliter se habe-
re: talis etiam erit conditio obiecti, de quo
habet sc̄ientia alium autem sciendi mo-
dum promittit se in sequentibus traditūrum,
quem definitionem esse nonnulli intelligunt,
vel etiam principiorum notitiam, que suo
etiam modo vocari sc̄ientia potest: placet
nihilominus magis expositio D. Thom. sc̄ere
communis, de modo sciendi per demonstra-
tionem quia ab effectu, loqui Ar. st. quam
tradidit. i. b. bupis 1. lib.

Hanc denique partem concludit Arist. Conclu-
dicens sc̄ire esse per demonstrationem intel-
ligere, quod non est alia definitio eius (ut
voluerit quidam) sed his verbis declarare
intendit Aristotel. ex designata definitione
intelligi sc̄ire esse finem demonstrationis, &
hoc non est aliud quam coniunctio demon-
strationis cum suo fine, quasi dicat. Si sc̄ire
est rem per causam cognoscere, & quod il-
luu est causa, & quod non contingit aliter
se habere, sic plane per demonstrationem nos-
scere, in qua isthac continentur.

Sed statim quispiā desiderabit nosse quid
demonstratio sit? ideo eam explicat gemina
definitione, una ex fine, altera quasi ex ma-
teria; quasi distincta enim accipiuntur à
cunctis expositoribus: est autem prima. De-
monstratio est syllogismus scientificus, vocat
autem scientificam, quia cum habentes sc̄ien-
tiam, ideo idem est, ac si sit definitor, de-
monstratio est syllogismus faciens sc̄ire: ex
hoc autem fine per quem definitur, facile
colligitur excellētia demonstrationis, supra
alios syllogismos, nempe probabilem, &
sophisticum, quibus qualemcumque cognitionē
comparamus sed per demonstrationem sc̄ie-
tificam omnium, que per syllogismum sunt
comparabiles, absoluītūm.

Ex hoc autem fine insert Aristoteles, qua-
lam esse demonstrationem sc̄ientiam oportet:
etenim

6.

Probabi-
lior est ex-
positio D.
Thom. &
cōmuniſ.

7.

Duplex
demonstra-
tio nō de-
finitio.

Qualem
oportet
esse demô-
stratiuam
scientiam.

Capit. II.

331. *etiam si scire est causâ rei cognoscere, quod illius est causa, & non contingit aliter se habere, demonstratiuam scientiam eadem esse oportebit, ut ex veris primis, atque immediatis, notioribus, & prioribus, causisq; conclusionis procedat: nomine autem demonstratiue scientie non intelligit Aristot. scire ipsum, quod effectus est demonstrationis, ut alberto Mag. placuit trac. 2. cap. 2. iuxta quam expositionem sensus huius littera est, si tale est scire, quale possumus, sequitur ex his fieri debere, satis enim iam fuerit explicatum scire, sed nomine demonstratiue scientie demonstrationem potius intelligere, ut communis fert aliorum interpretationem consensus, quam appellas scientiam demonstrationem, a fine, vel effectu per quem priori fuit definitione explicata: ac fidicat necesse est demonstrationem, tamen proprium instrumentum comparandi scientiam ex talibus procedere.*

3. *Vt melius exposicio huius demonstrationis, quam tradidit ipsem Aristoteles, capiatur, hanc sub verba eiusdem definitionis subiungenda est, aliis ab Aristotele interpositis inter omis. 11.*

Ex veris
procedit
demonstra-
tio.

Vera oportet esse, ex quibus procedit demonstratio, cuius hac est ratio, quia verum est patro entis, ergo quod non est verum, nullum esse habet falsum igitur, ut pote vero, atque adeo enim oppositum, nihil est, ergo nec scibile esse potest, quia quod non est obiectum scientie repugnat esse, siquidem circa aliquā rei naturam versantur omnes scientie: exemplū producit Aristoteles in diametro quadrati, nulla cum causa eius proportionem habente, quapropter nec obiectum scibile erit eum esse causa commensurabilem.

Ex primis
aque inde
monstra-
bil ibus.

40.

Ex primis etiam, atque indemonstrabilibus procedat necesse est, quia non sciet non habens demonstrationem ipsorum principia demonstrationis in duplice differentia esse possunt, nam vel medio vacat, vel illud admetitur, & si primam fortiantur conditio- nem, ex terminis nota sunt, atque adeo in de monstribilia: si vero postremam, demonstari possunt, & tunc, vel demonstratione consti tuens nouit ea demonstrare, & ad primare- Pars posterior.

Expositio textus.

332

dicere, vel non: si non nouit, nec conclusionis habebit scientiam, & hoc sibi vult. Aristoteles dum ait: Quia non sciet non habens; de monstratione ipsorum, impossibile est enim certiorerem esse praemissa conclusionem, cum propter ea vera sit, ac certa: sed noscens ea reducere ad prima: nescit causam conclusionis, ergo nec scientiam illius habebit per causam, de qua loquitur Aristot. quanquam aliam modum sciencia imperfecte habere poterit, si forte per evidentem experientia praemissas nouit: quod si eas ad prima nouit reducere, tunc ex primis demonstratio procedit virtualiter falsam, nam primis principiis iniicitur praemissa, in quantum ad excludibilis sunt: & hoc est quod Aristot. de hac eadem conditione demonstrationis loquens primo Aristot. Topicorum ait in hac verba: Demonstratione vero est, quando ex veris, & primis syllogismis erit, aut ex talibus: que per aliqua prima, & vera, eius, que circa ipsa est, cognitionis principium sumperunt. Itaque ex his duobus locis conciliis elicatur germa num sensum huius particula ex primis, nalem esse, demonstratio debet procedere ex primis formaliter, aut virtualiter, hoc est, qua formaliter sint medio vacatia, vel virtualiter per reductionem ad ea, qua medio vacant. Vnde infertur falso existimasse Comentatorem, quilibet demonstratione procedere ex primis formaliter, hoc est, ex principio nullum medium admittentibus.

Ex causis præterea, notioribus, & prioribus procedere ait: ex causis quidem, nam ex definitiū constat scire esse causam rei cognoscere, causa autem natura prior est effectu, id est præmissa causam conclusionis contine res priores esse necesse est: causa item non solum prior, sed etiam notior est, cum per ea non effectus sit natura rei cognoscibilis, ac praeterea notiores etiam oportet esse non solum quantum ad nominis significationem, sed etiam quantum ad eas unam naturam, qui enim aliquem effectum per causam demonstrat, non solum debet prænosse, quid non ne causa significet: sed natura ipsius causa, sicutem in quantū causa talis effectus est: non enim sciet aliquis (ut oportet) eclipsi luna, nisi quid sit

Ex causis
notiori-
bus, & pri-
oribus.

12.

terram inter ipsam, & soli interponit nouerit, quod causa propria eclipsis est, quamquam naturam solis, luna, & terrae fortè non cognoscat, id namque minimè necessarium est.

Notiora Ut autem ostendat quorum pacto principia sunt in duplo: sicut notiora, distinguit ea, qua notiora sunt in duo membra: nam alia, inquit, tenuia.

- sunt notiora ex propriâ natura: alia ad imperf. etiam nostram cognitionem comparata, qua cum à sensibus incipiat, si ut nobis sunt notiora sensibilia, & magis materia immixta, et talia sunt singularia: uniusalia verò, tanquam à sensu remotissima, & ideo minus materialia, cuiusmodi sunt principia: notiora sunt non quoad nos, sed ex natura rei, quod est esse notiora simpliciter: quis autem ratione conueniant, que hic dicuntur de notioribus natura, & quoad nos cunib; qua habentur in processu Phisicorum, non est praesens consideracionis discutere grauis enim de hac re ibidem agitur controversia Phylosophica.

Illatum. Colligit autem ex predictatum omnium particularum expositione. Aristoteles, demonstrationem ex propriis principiis, causisq; procedere, his verdi. Sic enim erunt, & principia eius, quod demonstratur, quae tribus exponantur modis: primo, ut hoc si bi velit Aristoteles, ut si vera sint si prima, si causam conclusionis priorem, ac notiori contineant, principia apta esse, & accommodata ad conclusionem demonstranda, & hunc sensum tribuit eis Commentator Averroes, quem sequitur D. Toleatus.

Secunda exppositio commen-
tatoris.
24- Expositio secunda eiusdem commentatoris est, propria debere esse principia, hoc est, non communia aet dignitates, nisi forte contrabuant ad particularia & sic reddant propriam causam conclusionis, sed non attingit mentem Aristotelis, qui propriis principiis de mensurationem constare docet, illud addens quod si propria non sint, syllogismi non poterunt constitutre, minime demonstrationem: eiusmodi autem incorriguens non sequitur in dignitatibus, quasi secundum hse accipiuntur, syllogismi, nec demonstrationem impediuntur, ut quodlibet est, vel non est,

totum est maius sua parte: si vero contra-eta ad principia particularia, sunt propria, ex quibus demonstratio conficitur, ut tenet Commentator.

Germanus ergo sensus Aristotel. est de Veris & principiis communibus causam conclusionis remota, atque madquam reddentibus, eiusmodi enim ex directo opponuntur propriis hoc est, proximis, & adiacentis ex eis item syllogismi fieri potest, nequaquam demonstratio, ut si quispiam ostendat hominem respirare hoc syllogismo, omne animal respirat, omnis homo est animal, ergo omnis homo respirationis, optimus est syllogismus, sed non demonstratio, cum major premissa sit falsa, & iuxta hunc sensum exponit haec liberam D. Thomas in commentariis, quem ceteri sequuntur interpretes affirmantes cum eo Aristotelem hisce verbis tacita cuidam obiectioni respondisse: videbatur enim quādam conditionem demonstrationis apprime necessariam in definitione omisisse, nemper ex propriis principiis, & causis, hoc est, non communis procedat, nā vera esse principia possunt, & causam conclusionis remota contineant, & si alia sunt, non erunt demonstrationi apta, ut exemplum de respiratione productū conuincent, sed oportet propriā causam demonstrationis exhibere, videlicet, quia haber pulmonem: sunt enim animalia quadā respiratione carantia, quia pulmone carent: huic ergo obiectione respondet Aristot. eiusmodi conditionem in ceteris à se appositis esse inclusam: nam si vera non occurrat sunt principia si prima, mediotq; vacantia, si causam contineant conclusionis: & idcirco priora sunt, & notiora, propria sine dubio erunt, & non communia: nam communia non semper sunt vera, ad unū, vel alterū particularē applicata, nec sunt necessaria, cum non solū ad unū, sed ad multā applicari possint, & quod amplius est, communis causa non est talis, qua posita particularis effectus, quē demonstrare intedimus, necessario ponatur: non n. anima li posito ponitur necessario respirationis, & sive ceteris causis, ac principiis communibus.

Sed ut illustriore reddat eadem definitionem, quamq; aperiat ad demonstrato-
riā artem, definit in tertia parte capitis, quid explicatur
6.

535 Cap. II.
firmitatem, hoc est, principium indemonstrabile, ex quo demonstrationem procedere dixit.

& ex eis definitione occasione desumpta, diversa principiorum genera explicat: Principium itaque aut esse demonstrationis propositionem immediatam: etenim demonstrationis principia, ex quibus conclusio inferatur, principia dicuntur, quia prima sunt, ex se fide habentia, & non per aliud prius, ideo dicit esse propositiones immediatas, vel medio vacantes, dicuntur etiam propositiones demonstrationis, in quantum proponuntur ad conclusionem inferendam, ideo dicit principium esse propositionem demonstrationis, ac tamen dicuntur premesse quodam extensiori vocabulo, in quantum præbabent, vel præcognoscuntur conclusioni.

Duabus itaque particularis descriptis principiis, propositione videlicet, de immediata, & utrunque propriæ descriptione explicat: primo, quid sit immediatum esse, immediata, sit, est illa propositionis, qua non est alia prior, id est, qua non habet aliam, per quam à priori ostendatur, sed eius veritas per se ipsam (percepta terminorum significatione) innotescat, talis est hæc, totum est maius sua parte.

Describit deinde propositionem inquiens esse altera enunciationis partem, unum de uno, etenim enunciatio comprehendit quamlibet affirmationem, vel negationem, tanquam partes subiectivas, quarum qualibet per se sumptus dicitur propositionis, quia ad inferendam conclusionem sumuntur, ac proponitur: qui enim syllogismū constituit, non accipit affirmationem simul, & negationem, sed alteram duxit, ideo propositio dicitur altera enunciationis pars, & quasi species unum de uno, hoc est, in qua unum de uno affirmatur, ad differentiam aequivoqua propositionis, in qua non unum se dplura, ut si dicamus canem esse substantiam.

Dividit propositionem in duo membra, ut qualis esse debet propositione demonstrationis in duo membra: aliæ esse aut Dialecticam, aliæ membram demonstratiā. Dialectica est accipiēs partem qualibet, demonstratiā alteram determinante, quia verū est cum, qui Dialecticū, hoc

ut probabilem syllogismū constituit, indifferenter accipere affirmatiā, vel negatiā, propositionē, siquidē propriū munus eius est in utramque partē probabilitē diffundere, unde qualibet propositionis, sive affirmativa sit, vel negativa, immo sive vera sit, vel falsa, apta est ad syllogismū probabilem constitendum, ideo Dialecticā propositionem, ait, assumere utramque partem enunciationis, nō quā dem simus, sed diuīsim, hoc est, indifferenter una, aut alteram: demonstratiā vero, non nisi alteram determinante, & eam dūmata, que vera est, nam cum ex virtute propositionum inferatur in demonstratione conclusio, veram semper esse oportet propositionem demonstratiā, & huius rei gratia demonstrationem non solum ex primis, sed ex verbis procedere docuit Aristoteles.

Et quia utraque propositionis, tam Dialecticā, quam demonstratiā est altera enuncia- contradi-
tionis pars, describit enunciationem, esse cō-
tradicitionis quamlibet partem dicens, hoc est, tam affirmationem, quam negationem, 20. comprehendere (ut nos diximus) affirmatio- enim, & negatio sunt partes contradictionis, hoc est, diversa membra propositionis contradictionis, inter quae versatur.

Contra adictionem vero inquit esse oppositū. Quid sit onem, cuius non est medium secundum se in contradic- 21. uentre, quam definitionem non erit difficultate intelligere, si memoria repetitus, qua in posse predicatore cap. i. de oppositis adnotauimus, tempe oppositionem contradictionis versari inter affirmationem, & negationem,

& esse omnī oppositionum maxima, eius nullum est medium, ceteranamq; oppositionū generā medium serè semper acutum, & si aliquando medio vacent, ut priuatum respetu eiusdem subiecti, tunc temporis aptabere formam cum ea careant, in tantum id habent, inquantū participant oppositionem contradictioniā, cui non conuenit esse immediata oppositionem ex participatione alterius sed ex propria natura, & conditione, & hoc sibi voluit. Aristoteles dū eā definiens ac esse oppositionem, cuius non est medium secūdū se invenire. Huius oppositionis duas esse partes docet, una qua aliquid de aliquo,

& hoc affirmatio est: alia vero que aliquis ab aliquo, & hoc est negatio, ac si dicat unam esse, que aliquid predicatum alicui subiecto erit, huius, ut dum dicimus hominem esse animal, & hanc esse affirmationem; aliam vero, que aliquid predicatum remouet ab aliquo, ut hominem non esse lapidem, & eiusmodi esse negationem. Isi hec omnia necessaria fuerent ad explicandam definitionem principij.

Dividit
primum in
duo mem-
bra.

22.

Nunc autem dividit principium idem in duo membra, unum est indemonstrabile quidem, sed non necessario probabendum ab eo, qui ait quam scientiam, vel artem, addiscere parat, & eiusmodi principium vocatur positione: aliud est utrilibet conditione predictum, nam, & demonstrari haud quaquam potest, & necessario probaberis debet a discende, & vocatur dignitas, vel positione maxima: Et hinc videris ortum habuisse Diatelicorum usus in disputationibus, qui dum aliquam propositionem universalsissimam acceptant ad syllogismum constitendum, maximum appellare consueverunt similitudine ex dignitatibus desumpta, & ex huius verbi Aristot. dignitatem vocatis propositionem maximam occasione.

Quodasci-
ti digne-

23.

Dignita-
tes vocan-
tes predicatum essendi non sit manifestum? & tunc quedam eiusmodi principia: vocantur dignitates, ea principia fortius de causa, quia principia universali-
sima, sunt quidem digna, quibus statim a

ligamus scire oportet, quedam esse principia, non solum per se nota, hoc est, ex propriis terminis absque altero medio, sed quot uero-
datis cunctis est manifesta, cuius ea est ratio, quia termini universalissimi, ac notissimi, constant, eiusmodi sunt, quodlibet est vel non est, totum maius est sua parte; quis est enim, qui significacionem totius, & parti ignaret? quis item cui universali-
simum

fortius de causa, quia principia universali-
sima, sunt quidem digna, quibus statim a
cunctis assensu probaberis: alia sunt nota quidem ex se, absque altero medio, sed quot uero-
ritas, atque evidenter non omnibus patet, quia termini, ex quibus componuntur, non
sunt ad eum universales, ut eorum significa-
tio facile possit a cunctis percipi, sed cum aliis scientie, vel artis sunt propria, ab
eadem explicantur oportet, & significa-

tione percepta, statim percipiantur, &
quia a qualibet ponuntur, & explicantur
arte, aut scientia, ideo vocantur positiones:
ponit enim Geometra hac principia, a quo-
libet punto, in quolibet punctum possumus
lineam ducere, & super quamlibet datam
lineam triangulum confiducere, que non sunt
dignitates, quia non statim significatio ter-
minorum patet cunctis, sed cum sint cuius-
dam determinata scientia, ab ea explican-
da sunt, ut veritas eorum percipiatur, & id
circo vocantur positiones: Et hinc videntur a
liud discrimen ab Aristotele confidetur, quod Quod dicta-
positionem non est necesse probabendum ab eo, qui ut posse
scientiam addiscere patet, sed ab eadem oca-
scientia explicanda est, ut intellecta signifi-
catione terminorum percipiatur: dignitas
vero probabenda est, quia non pertinet ad
scientiam determinatam eius explicatio, sed
presupponitur, neccesitas autem probabendi
illam, hinc procedit: quia, & si dignitas ibi,
non inferantur recte positiones, neque coela-
tiones particularis scientia, sunt ratione ad eum
universales, ut in eis innitorunt: quemad-
modum enim specialia, quarumlibet ratione
predicata, innuntiuntur predictis universa-
lisimis entis, vel accidentis, quae sunt prima,
quibus consistunt: pars ratione principia par-
ticularia, scientiarum, atque ex consequen-
ti conclusiones, consistunt universali-
positiones itaque in tribus dignitatibus dif-
ferunt: primo, quia dignitates nonnquam de-
monstrantur, positiones vero, & si in pro-
pria scientia sunt in demonstribiles, non re-
pugnat in alia demonstrari: principium est tibus inti-
enimus per se notum chirurgica artis, circa bus diffe-
rente vulnera difficultius curatur, quoniam lo-
rum, cuius ratione causam a priori reddit. 25.

Geometra, quia latera circuli magis diffantur,
id est difficultius coniunguntur. Secundum dif-
ferunt, quia dignitates sunt communes plu-
ribus scientiis, vel artibus, positiones vero,
ad unam determinantur. Postremo, digni-
tates nulla via oportet probare, vel ostende-
re, ut fidem habent, & ab universis recipi-
antur, quia universales termini, eas mani-
festas efficiunt, positiones vero licet a priori
non demonstrares, solum numero aliqua indu-
ctione,

Sicne, vel demonstratione à posteriori, ex effectis necesse est eas ostendere, siquidem ex propriis terminis, ut pote particularibus non statim, neque omnibus intoscunt.

Positio-
nis parti-
tio.

26.

Postquam ratus paratus in illud principium, quod esse, vel non esse significat, verum continet vel falso, quod proutem suppositionem appellat, quia sub certa dispositione demonstrationis ponatur ad inferendam conclusionem, & in eam, quandoibz affirmat vel negat, nec verum dicit, nec falso, sed simplicem essentiam recti, (ex qua suppositio fieri potest) continet, & cuiusmodi est definitio, ut animal rationale: definitia enim simplex quedam positio est, quam scientia qualibet de suo subiecto ponit, ut cognita, tamquam medium assumatur ad demonstrandas passiones, & producit exemplum Arithmetici, qui posuit unumdem esse indivisibilem us generem quantitatis: hoc autem definitio suppositio sit, quia non sunt idem ad esse essentiam unitatis, & de illa affirmare, quod su-

Comparati-
tur prima
cum con-
clusione.

27.

Huc usque principia, dum demonstratio ne comparavit, cuius quasi caput esse constat: in extrema autem parte capituli, eam comparat cum conclusione, quam inferunt, docens notiora esse; ut autem id probet prius supponit notitiam conclusionis haberi, per demonstrationem, procedentem, ex principio, tanquam exprimit, veris, & notioribus: nam si aliunde cognoscatur, & non per principia, ut si habeatur per experientiam, non erit eius notitia cum cognitione principiorum comparabili: hoc igitur presupposito, probat invenitum duplicitate.

Prima ra-
tio.

Prima quidem, nam conclusioni assentiatur intellectus propter principia, ergo magis hoc est, certius, & que fortius principia assentitur, tenet consecutio, ex vulgato illo, & sanctis receptissimo, propter quod unum quodque tale est, illud magis: tale est, ut si Petrum propter Iohannem dico, euidenter sequitur me magis eum, quam Petrum diligere, credens igitur intellectus conclusio, propter principia, maiorem, ei fidem adhibeat, necesse est.

Secunda
ratio.

Probatur secundo, & ratione ducente ad impossibile, obscurissima quidem, & quam

interpretes non satis declarant, sed (sisi rego alior) sic formanda est, si scientia conclusionem per demonstrationem, non magis principiu credit, quam conclusioni, aquila, & maiorem eisdem adhibebit: unde si perfectius eum cognoscere illud, de quo, nec scientiam habet, nec altioram alias cognitionem, quam illud quid vere sit; consequens autem plene impossibile est, ergo & antecedens falso: probatur consequitio postrema, nam per se est evidens: si aquila vel, maiorem fidem adhibet conclusio, ergo non ei assentitur propter principia, nam tunc magis principiu crederet, ut prima ratione, efficaciter probatum est; ex ergo nec per notitiam scientificam, nam haec propter principia semper habetur. Sed neque altior esse potest notitia conclusionis; nam omnium cognitionum, que per meditationem habentur, perfectissima est scientifica, cum demonstratio sit potissimum medium cognoscendi, ergo si perfectior est notitia conclusio, vel que perfecta. & per principia non habetur, immediata, erit, quod pugnat cum natura conclusionis; soli namq; principiis, ut talia sunt conuenit exterritoria cognoscere: conclusio vero non est per se, sed per aliud cognoscibilis: unde sequitur euidenter si magis, vel aquae credit conclusio, ac praemissis demonstrator, magis, vel aquae credere ei, cuius nec scientiam habet, nec altioram alias cognitionem, quam quod per scientiam cognoscit, cuius modi sunt principia, quod sicut absurdum est. Vocat autem Aristoteles notitiam principiorum scientificarum, non stricte, sed extensus vocabulo ad certam, & euidentem cognitionem etiam ex terminis habitem: & his duabus rationibus euidenter conclusionem, certior esse ac formiorem: coram notitiam, quam conclusionis, usque adeo, ut principio quod demonstrationem habet, nihil magis falsum, quam existimat debeat, quod oppositum principiis, propter qua conclusionem nouit: scilicet enim: conclusionem, immutabiliter debet esse ab eius affectu, ita ut nullaria, aut modi trahi possit ad oppositum, idq; propter principiorum firmitatem: & hanc de expositione textus.

Concludit-
cuntur.
Actis. fac-
tior cl-
assice, certior esse ac formiorem: coram se notitiam, quam conclusionis, usque adeo, ut principio quod demonstrationem habet, nihil magis falsum, quam existimat debeat, quod oppositum principiis, propter qua conclusionem nouit: scilicet enim: conclusionem, immutabiliter debet esse ab eius affectu, ita ut nullaria, aut modo trahi possit ad oppositum, idq; propter principiorum firmitatem: & hanc de expositione textus.

CIRCA EXPOSITUM

textum notabilia.

NOTABILE I.

*Quoniam modo intelligendum sit
demonstrationem procedere, ex-
primis.*

Duo habet
principia
demonstra-
tionis.

30.

PRINCIPIA demonstrationis, duo ha-
bent, unum, ut causam conclusionis co-
tineant; aliud ut medio careant, per
quod possit demonstrari, propter illud vo-
ratur priora, quia hoc est dignitas can-
sa, ut prior natura sit effectus; propter
hoc non priora, sed prima appellantur,
nam primum propriè dicitur illud, quod al-
liud non praeedit, prius vero quod ante-
cedit aliud; primum igitur principium ap-
pellatur omnis, & sola proprie, cuius
predicatum, sine medio conuenit subiecto:
hinc enim sit, ut non habeat aliud se prius,
per quod demonstrari valeat: dum ergo di-
citur demonstrationem procedere ex primis
idem significatur, quod ex non habentibus
alia se priora, per qua demonstrantur;
quod ut clarius constaret, addidit Aristoteles,
Medioque vacantibus, vel ut ha-
bet alia translatio, exprimit indemonstra-
bilis, quod idem est: nam cum demonstra-
tio sit per medium, idem est medio vacare
propositionem, & esse indemonstrabilem ex
prioribus vero, primum continet sensum,
valde diuersum, ut inter explican-
dam particulam, ex causis copiosius dicimus.

Itaque principia dicuntur prima, & pri-
orata respectu conclusionis, priora quidem
propter causalitatem: prima vero propter
dignitatem propositionis per se nota, qua
caret conclusio: & harum duarum rationum
diuersitatem ostendit, planè diuersitas pro-
missarum, que dum non sunt principia per se
notis, sed quae demonstrari possunt, non dicuntur.
prima nisi virtutiter, in quantum ad prime
reducit possit, dicuntur tamen formaliter pri-
ora conclusione, cum sint causa illius: ex quibus
sequitur germanum sensum huius particuli ex-
primis, hoc verbo explicari, demonstratio
procedit, ex principiis per se notis, ut an. cni

notior fieret, & confareret prima distinguenda
prioribus, secundum rationem, additum
est; Medioque vacantibus, aut ex in-
demonstrabilibus, quamquam non nobilis
diuersum secundum rationem, additum in bis
particulis capinetur: nam, & si rera
idem sit, primum, ac medio vacans, vel in-
demonstrabile, quodammodo dicuntur re-
spectu diuersorum; dicuntur enim principia
demonstrationis, prima respectu conclu-
sionis, que non est primum quid, sed a primo
deriuatur: medio vacans, aut indemo-
strabile, non respectu conclusionis; sed in
quancum priori alio carent, per quod dem-
onstratur, & huius signum est, quod extra
demonstrationem dicentur, modo vacante,
vel indemonstrabili esse: prima vero ma-
nifesta in demonstratione, vel saltem respectu
conclusionis, qua ex eis per demonstrati-
onem deriuuntur, bene potius ad hanc ra-
tionem diuersitatem explicandam adduc-
tur predicta particula.

Circa textus deinceps elucidationem do-
cimus eandem particulam exprimitis, non
coarctari ab Aristotele, ad sola principia
formaliter per se nota, vel medio vacante,
sed satis esse, si virtualiter talia sint, in qua-
rum ad prima reduci valent ab eo, qui de-
monstrationem constituit: id namq; docuit
expresse Aristoteles, non solum cap. presen-
ti, sed primo Topico cap. i. cuius verba in-
dem retulimus, ut constaret, quam falsa sit
doctrinaq; Aristoteles opposita commentato-
ris sententia, in expositionibus bursiq;
capitis, tenentis quandibet veram demon-
strationem, ex principiis formaliter per se
notis componi. Et pariter falsa est sententia
Tenuistri cap. 5. sue paraphrasis, quemse-
cumur Albertus, & Philoponus, in expositi-
one huius capituli, qui omnes hoc verbum
definitionis, ad solas dignitates coarctasse
videtur, quod si hac proloquia, ac prefata
duantur, atque adeo probabiles sint accu-
sis aliquam artem, vel scientiam addiscen-
tia, etiam in partibus tanquam prima: cum tandem
Aristoteles, primum non solum ad dignitates,
sed etiam ad positiones, que sunt principia
peculiaria diuinus sententia extendi voluer-
et.

Particula
exprimitis
quomo-
do inelli-
garur.

32.

rit, immo etiam ad quæcumque præmissas demonstrationes, etiam medium admittentes modo reducibilis sunt per demonstracionem à priori, ad prima principia, ex terminu nota.

NOTABILE II.

Particulam ex causis declarans.

Duplex
est causa.

33.

CAVIS A quantum ad præsens pertinet institutum, duplex est, effendi una, & cognoscendi altera, causa cognoscendi est medium, per quod alicui assertimus, quam in ratione effendi sit coposterius: unde cum præmissa demonstrationis, sunt medium assertiendi conclusioni, semper sunt causa cognoscendi illius respectu, etiam in demonstratione, quia ab effectu procedenti, ut si sic demonstrantes procedamus, quidquid est capax discipline, est animal rationale: omnis homo est capax discipline, ergo omnis homo est animal rationale: acce capacitas discipline, qua effectus est rationalitas, atq; aded ea posterior in ratione effendi, causa nibilis minus cognoscendi est, cum per eam, rationalitatem, conuenire homini cognoscamus: causa autem effendi est res illa, a qua procedit altera, ut in eodem exemplorationis, vera causa est capacitas discipline: sed inter vitamq; causam, maximū est discrimen, nam prima ex duplice parte, non est appellata causa simpliciter sed secundum quid, ex prima quidem, quia non est causa effendi, sed effectus in hoc ordine: causa autem effendi sola, talis appellatur simpliciter, ex secunda vero, quia adhuc non est causa cognoscendi, nisi cum quo ad nos, nam absolute, eadem est causa effendi, & cognoscendi, cum eodem in dōores se habeat, ad cognitionem, se se habet ad esse.

Caterū causa effendi talis est simpliciter, ac propere a nulla causa est effendi, que non est cognoscendi simpliciter, quanquam nostra cognitio imperfecta, insensib; insensib; ab effectu, etiam maiori ex parte incipiat in aqua ut re impauca conferamus, alia est causa cognoscendi, & non effendi: alia effendi, & cognoscendi simul, & has est causa cognoscendi simpliciter.

terilla tantū secundū quid de qua non intellegitur persicula ex causis in definitione posita, sed de causa effendi, & cognoscendi simul: nābae sola vocatur simpliciter causa, atque etiam simpliciter causa cognoscendi.

Caterū bac, adhuc est duplex, una vero in aliis in effectum, cumq; producens, alia vero similitudinē eius tenens, quantum ad prioritatem, quam proinde non tam appellamus causam, quam rationē priorem respectu alterius,

sed ad effectū demonstrationis, tantū unde vallet, ac si vera esset causa, ut in anima rationali immortalitas est, ratio impossibilitatis non tam causa, nā ubi non est distinctione, nisi solius rationis, nō habet locū vera causa talis in Deo etiā immutabilitas est ratio prior eternitate, non quidē aliqua prioritate realis (quā in diuinis nō admittimus, excepta prioritate originis, propter seale processionē, unius personae ab alia) sed prioritate rationis, in eo posita, quod prius si intelligibilis à nobis, immo etiā à Deo Optimo, cuius intellectus, licet in vita amiq; simul fieretur, semper tamen intelligit unā esse rationē alterius. Etusmodi distinctione duarū rationū, cum prioritate sufficit ad constitūdā demonstrationē, ex primis simpliciter procedente: talis est n. haec omne immutabile est eternū, Deus Optimus est immutabilis, ergo eternus est. Ideo dixi ad effectū demonstrationis, tantū unde valere una rationē priorē, altera, ac si una esset causa, altera effectus; ac propere a particula, ex causis in definitione posita, vitamq; comprehendit.

NOTABILE III.

Circa particulam ex notioribus, & prioribus.

Duplex dignitas, conuenit causa ex propria conditione. & esse effectus priorē, & notiorē etenim cum ex virtute cause esse causam prodeat secundū ordinē naturae & præsupponit: & rursus cū ordō cognitionis, accipiatur ex ordine effendi, ab eadem causa aqua effectus participare suū esse, habet etiam quod sit cognoscibilis ut quatuor vitamq; causa dignitas exprimeretur in definitione, duas particulas addidit Aristoteles, nēpe ex prioribus & notioribus, sub particula ex causis virtutib; conseruat.

Adm-

Duplex
causa in
effendo in
ordine ad
demonstra-
tionem.

34.

Disciplina
viciusque
cause.

34.

causa autem effendi est res illa, a qua procedit altera, ut in eodem exemplorationis, vera causa est capacitas discipline: sed inter vitamq; causam, maximū est discrimen, nam prima ex duplice parte, non est appellata causa simpliciter sed secundum quid, ex prima quidem, quia non est causa effendi, sed effectus in hoc ordine: causa autem effendi sola, talis appellatur simpliciter, ex secunda vero,

36. Adnotare etiam oportet, ut melius intellegantur, quod licet causa ex se sua notior est, effectu, quemadmodum prior, atque adeo prius semper cognoscatur, ab intellectu expedita, non tamen semper est nobis notior, ob deficuum nostra cognitionis, quia non fertur in obiectum secundum se, sed ut per sensum percipitur; contingit autem maiori ex parte, quae sunt perfectiores, esse a sensu sua cognitione magis remotas, ut capite presenti admonet Aristoteles dicens: notiora natura esse à sensib[us] remotissima, ac propter ea difficultate à nobis cognosci, materialitate sensuum obstante: effectus vero magis subdilectus sensibus, id est notiores nobis seponuntur sum, & viam nobis aperiunt, qua possumus ad cognitionem causa pertinere; diximus causas esse notiores natura, atque etiam prius ab intellectu expedito cognoscit; nam Deus, & Angeli, expeditum habentes intellectum feruntur in obiecta iuxta propriam naturam: ideo semper cognoscunt per causam effectum, semper à priori procedunt in scientiis: nos vero majori ex parte à posteriori, per effectum inuestigamus causam: quamquam in his, qua à sensu abstractum, non certè sine magno labore, causam per se ipsam aliquando cognoscamus, & ea mediante effectum, & hoc modo procedimus in Mathematicis disciplinis, & Metaphysica hinc est, quod eiusmodi scientias difficultius assequimur, praesertim Metaphysicam, magis à materia & à sensibus abstractem, facilius autem Philosophiam concernentem motum sensibus subiectum, in qua fere semper demonstrationibus à posteriori procedimus: itaque non semper priora, & notiora natura sunt notiora nobis, sed saepe contingit oppositum: Aristoteles autem de potissimum demonstratione agens, notioribus, & prioribus consistere docet, per priora, atque notiora, ea intelligens, quae trius sunt secundum naturam & in ordine ad intellectum imperfecte cognoscendum, & aliquando etiam in ordine ad nosrum.

37. 38.

NOTABILE POSTERIUM.

Dicens quid nomine immediata propositionis intelligat Aristoteles, in definitione principij.

PRINCIPIV M sic describit Aristoteles, principium est demonstrationis quidem propostio immediata, propostio vero non immediata, quia non est altera prout indiget, autem explicacione utraque descriptio prima quidem, nam propostio immediata, secundum totum suum ambitum, non solum necessariam, sed contingentem comprehendit: si enim immediata propostio est illa, inter cuius subiectum, & predicatum non est medium, sed proxime ei inheret, immediata erit quacunque propostio, talem habens conditionem: ergo immediata erit hac, nix est candida, que tamē contingens est, & ad demonstrationem componendam minime apta: immediata est etiam hac, homo est animal rationale, ex qua bene demonstratio effici potest: unde si non conuerteri propositionem immediatam uniuersaliter acceptam cum principio: cum tamen per eam definitur, & ita verum est, ac propter ea non dixit Aristoteles, principium esse propositionem immediatam absolute (ut bene adnotauit Themistius cap. 5. sua paraphrasis in principio) sed demonstrationis addidit, ut intelligatur, non quilibet immediatas propositionem esse principium, sed quae necessaria est apta, proinde, ad conficiendam demonstrationem, per quam particulam excluduntur immediatas propositiones contingentes.

Definitionem etiam propositionis immediata explicare oportet, non si secundum certitudinem litera accipiatur, non videbitur exacta: propositiones namq[ue] medio vacantes alias rationes uniuersales (quas dignitates vocat) ut quodlibet est, vel non est; totum est minus sua parte, quae ab omnisciencia presupponitur, & quae probabili docendum oportet (ut verbi Aristotelis utatur) alia sunt particulares, quia a scieciis particularib[us] statuuntur, atque

Definitio
definitionis.

aque explicantur, ut à discente capiantur, & id est vacantur positiones, quas non necesse est predicabere docendum, talis est in scientia de homine: homo est animal rationale, & in natura ali Phyllo sophia natura est principium motus, & quietis; inter bac autem duo genera immediate propositionis, nostrum est dignitas esse priores positionibus, cum sunt universalissima: Quo supposito non erunt positiones immediatae propositiones, iuxta tenorem definitionis cum sint aliae rispondentes, immo inter ipsas dignitates universalior est prima, qua proprie non dicitur altera immediata, utpote aliam se priorem habens.

Ceterum si definitio, ut oportet explicetur, confessabit omnes esse immediatas: nam dum in definitione dicitur propositionem immediatam esse, non habentem aliam priorem cum hac limitatione accipiendum est, videlicet, per quam à priori sit demonstrabilis, & hoc ratio eque conuenit positionibus, & dignitatibus: postquam enim predicatum in utrisque, sine medio inibet subiecto, aquilis est immediationis ratio (ut ita loquar) itaque nibil refert unam esse altera aliquo modo priorem, dummodo per illam non sit demonstrabilis, & ex hoc verbo definitio explicata moneat, talis est eius sensus, propositione immediata est, qua non est alia prior in ordine demonstrandi.

QV AESTIO I.

An definitio, vere sit principium, quod appellatur positio, distinctum è dignitate?

Ratiocinatio
iddi ex iuri-
pli tribuente Aris-
totele.

VTRVMQUE est apud Aristotelem difficile, & definitiorem esse principium, & positionem, definitus enim principium, aut esse propositionem immediatam: & rursus de definitione loquens ait propositionem non esse, quia nec dicit rem esse vel non esse, nec verum continet, aut falsum, sed simpliciter explicationem essentiae, ut animal rationale, definitio hominis est, & tamen nec dicit hominem esse

Part Posterior.

Vel non esse, nec propositionem est, cum non enunciet, unum de alio, nec copulam importet, in qua consistit affirmatio, vel negatio; ergo non est principium: & eadem ratione, non potest esse positio, ut vult Aristoteles, cum principium dividatur in dignitatem & positionem: tunc enim bene sequitur, definitio non est propositionis; ergo neque principium: & rursus non est principium, ergo nec positio, tenet cuiuslibet consecutio, à diario ad alterum membrum negatiue, ut cibae est animal, ergo non est rationale: appetet igitur duplex contradiccionis aperta in verbis Aristotelis.

Ac tandem, dignitatem à positione separat, quia dignitatem præhaberi à docendo, necessarium esse affirmat, minimè positionem, cuius tamen oppositum experimur, quia constet aliquem habere posse scientiam huius conclusionis, homo est risibilis, per demonstrationem, etiam si nunquam ascensus præbuerit, his dignitatibus, quodlibet est, vel non est, rotum est maius sua partem non est igitur necessarium, ut præ habeantur ab eo, qui aliquam scientiam, vel artem ad discere parat: nam etiam si aliquam eas noverit, potest tubidiorius, sibi comparare plures scientias.

Phares adhibentur solutiones, à diversis solutio D. expounderib[us] circa primum, quibus Aristotelem à contradictione liberare intendunt, Thom. 20 quas consenserunt prætermoto, quia à nomine iam præbantur, solum referam solutionem à D. Thom. in his commentariis adhibitam, quam iam penè omnes moderni sequuntur, videlicet definitio esse propositionem, non formalē, sed virtualem, quia ex ea simili, ac definito, proxime potest propositionis fieri, & hoc sufficit, ut principium, & positio appelletur.

Hæc tamen solutio duplē patitur dif- Duplex ob-
ficultate, primam, quia si aptius hanc iette cora sufficit, ut definitio appelletur propositionis, solutionem, eadem sufficit, ut definitio similis appellatio tribuiposset, nec enim minus, ex eo, ac definitio propositionis potest, quām ē con- uerso: immo qualibet vox simplex appellari propositionis poterit, siquidem ex ea componi potest.

Secundam, quia Aristoteles definitionem Secunda
vocat positionem, sine vero, & falso addi- obiectione.
ferentiam eius, que unum vel alterum con-
tingit, quam appellat superpositionem ergo

non loquitur de definitione, ut est virtualis
Propositio, quia sic accepta, verum, vel fal-
sum, virtualiter etiam continget

Ad solutionem nota.

4.

Properea, ut sensum Aristotelis ita-
mentem D. Thom. eruanus, adnotandum
est definitionem duo habere, & quidditatem
subjecti simpliciter, hoc est absque affirma-
tione, & negatione explicare. Sed esse medi-
um, quo passiones de illo demonstrari pos-
sunt, & hoc secundum ex primo oritur. Ra-
tione primi quasi primum fundamentum est
eundem, quae in scientia traduntur, quod
attendens Aristotel. cap. praesenti docuit de
subjecto presupponendum esse quid sit, quod
de vera definitione quidditativa accipiendum
esse ostendimus, quasi dixerit definitionem
ponendam esse, & quasi statuendam, ut primū
totius scientiæ elementum, ut productum à se
exemplum de viritate, quæ totius Arithmeti-
cae elementum est, manifestum facit; ex hoc
itaque sortitur definitio primaria atque potis-
simam rationem positionis: ex alio vero ha-
bit: si propositionem virtutalem aut secun-
dam apertitudinem, & potentiam proximam,
non quidem generalem, ut est in qualibet vo-
ce simplici, sed specialissimam, & sibi propri-
am; nam ex propria conditione habet esse as-
sur pribilem, tanquam medium demonstra-
tionis atque ex consequenti virtutem consti-
tuendi, simul cum definito, cuius quidditate
continet, propositionem, non qualemcumq;
sed immediatam, & quæ verè sit demonstra-
tionis principium: itaque ex utroque simul
habet definitio, quod sit principium & tale,
quod per anthonomastia dicitur positio &
qua virtusque habet in quantum definitio,
qua esse, vel non esse, verum, vel falso,
formaliter non continet, posatio, dumtaxat
vocatur, non suppositio: nam suppositio
formaliter est propositio, cum in demonstra-
tione supponatur, ut sub sumptum minori pre-
missa, sub ea inferatur conclusio.

*Resolutio
difficultatis*

5.

Sensus igitur harum divisionum talis est,
principium aliud est positio, aliud dignitas:
ita ut sub positione comprehendantur princi-
pij propria cuiuslibet scientiæ, sive sint defini-
tiones, vel alias propositiones immediates,
qualis est illa, in qua una passio proxima pre-
dicatur de alia, vel prima de definitione, &
rursus positio dividitur in eam, quæ ex pro-
pria ratione prima est & principalis, sine ve-
ro & falso formaliter, & hæc est definitio, & in

eam, quæ licet generali ratione positione sit
speciali tamen suppositio vocatur, quasi dic-
tur positio alia est generalis, quæ id est sup-
positio potius dicitur, alia specialis, quæ
nomen positionis retinet, quia verè non
supponitur, sed quasi primum omnium ele-
mentum ponitur, id est sine vero vel falso for-
maliter.

Ecce quo pacto, definitio simul est
principium, & positio prima, ut à dignita-
tibus separatur, & à ceteris principijs parti-
cularis scientiæ, quæ vocantur suppositio-
nes. Et ex adnotatis solvantur duo argumen-
ta aduersus solutionem D. Tho. (que vera est) *Solutionem
dæ ab his
scientiæ*
propositio: primum quidem, quia definitio
cum sic medium demonstrationis, specialiter
habet aptitudinem, ut cum definito assumma-
tur ad demonstrandas passiones de subjecto:
assumpta. autem cum definitio propositio-
nem constituit per se notam, quæ vocatur
principium, id est speciali titulo vocatur pro-
positio per se nota virtualis, & hoc sufficit,
ut principium dicatur, quia verba in definitio-
ne non important actum, sed aptitudi-
nem, praesertim dum ad aliquid efficien-
dum ordinantur: non est ergo pars ratio de
definitione, ac definitio, exterisive simplici-
bus terminis, in quibus sola generalis a-
ptitudo constitutæ propositionem repre-
senterit.

Ad secundum dicimus definitionem esse *Ad secundum*
positionem sine vero, & falso formaliter, *dæ*
quo à suppositione separatur, in qua veritas
formaliter reperitur.

Ad aliud vero de dignitationibus dicendum *Ad aliud*
est necessaria: p: xhabendas esse, tum quia cū *secundum*
uniuersalibus terminis consistunt, eis innitun-
tur particularia scientia: ut principia: tum *secundum initia-*
etiam, quia ut docet Aristoteles in fine capi-
tis, qui habet demonstrationem certus debet
esse, non solum de veritate conclusionis, sed
de falsitate oppositi, quod non est possibile,
nisi nouerit, simul aliquid esse, & non esse
repugnare.

Quod autem dicitur, posse aliquem habere
demonstrationem aliquius conclusionis, etiam
si nunquam assensit dignitatibus.

Respon. fortasse id verum esse de assensu
formali, sed virtualis saltus requiritur, qui
non est aliud, quam in ea esse dispositione,
ut continuo, ac ei proponantur, absque al-
lia explicatione assensum prebeat ei, pra-
segitum quod esse, & non esse simul cædem.

Item repugnare docet de quo loquitur Aristoteles in causa, sic veritas in intellectu, in propositione, atque in re significata inveniatur.

QVAESTIO II.

Enprincipia sunt veriora conclusione, & universaliter una proposicio, si verior altera.

STATUS CONTRAVERSIAE.

Duplex ve
ritas

Br.
tristis et
tristis.

DIVPLEX veritas in primis distingue
da est: una simplex, & incompleta,
quibuslibet rebus intrinseca, cum sit
propria passio entis, que ideo veritas trans-
cendentia appellari coſuevit: de qua loquitur
Aristoteles. 2. lib. metr. text. 4. hisce verbis.
Quare secundum esse unum quodque se habet, ita
estiam secundum veritatem. Itaque veritas haec
formaliter in sebus ipsis reperitur, & eius ra-
tio accipitur, ex comparatione ad intellectum,
nam cum obiectum eius sit verum, in
ea tum res dicitur vera, veritas & hac simpliciter,
in quantum est intelligibilis, & hunc ordinem,
vel proportionem ad intellectum additum supra enarrat. Alia est veritas complexa,
vel composita, que consistit inadæquatio-
ne intellectus iudicantis ad rem: de qua fere
sententiam, vel iudicium, de qua loquitur
Aristoteles. 1. lib. de interpretatione cap. 1.
dicens: *Circa compositionem enim & divisionem*
est verum vel falsum. Eiusmodi autem veritas
in tribus reperitur ad inveniendam ordinatis, in
iudicis intellectus, in propositione, atque in
re per propositionem significata: sed in uno
eorumdem dumtaxat formaliter, nempe in
iudicio intellectus sententiā ferentis de al-
iqua propositione, an vera sit, vel falsa; in ip-
sa autem propositione vocali, mentali, ac
scripta, tantundem in signo praedictarum verita-
tis, in iudicio consistentis: in re autem com-
plexa, per propositionem significata, tan-
quam in causa obiectiva, à qua in intellectu
producitur: nam ut Aristoteles in prædic-
mentis, capite de substantia docet, ab eo,
quod res est, vel non est, vera, vel falsa dici-
tur enunciatio: quemadmodum ergo san-
gas formaliter in solo animali, in yna tan-
quam in signo, in medicina tanquam

in causa, sic veritas in intellectu, in pro-
positione, atque in re significata inueni-
atur.

*Conueniunt autem si nplex veritas, & In quo em-
complexo, nam veraque consistit in adæqua-
tione intellectus cum re ipsa, vel obiecto, ritas simi-
lante re intellectu, sed illa in ordine ad intel-
lectum simplicem, hoc est, simplicita ap-
prehendenter, huc vero in ordine ad intel-
lectum iudicantem, vel componentem ac-
cipitur, nostra autem controvērsia, non de
simplici, sed de complexa procedit, cum
hęc sit, quę in principiis demonstrationis
repetitur, & universaliter in propositione-
bus.*

Diversa Doctorum de hac re sententia tradantur.

HA Cigitur prætermissa veritate. De Prima senten-
tia nam quidam rationem eius in-
trinsecam attentes, affirmant, magis, vel
minus, nullo modo suscipere, neque unam
propositionem veriorem esse altera, sed ex-
qualem habere veritatem omnes: veritas e-
nīm consistit in adæquatione rei ad intellectum,
vel intellectus cum re ipsa: sed ei-
modi adæquatio consistit in indivisibili; er-
go magis, & minus haud quamquam suscipiet.
Probarū minor: quia vel iudicium, seu assen-
sus intellectus conformatur rei, de qua est;
quod est dicere, sic rem si habete, si ut intellectus
iudicat, & tunc vera non est, si autem
vel minimum ab ista conformitate discrepet
non dicetur minus verū, sed simpliciter fal-
sum; ergo veritatis mera indivisibilis est,
quam non est magis, vel minus attingere,
sed attingere vel non, sicut ergo propoſicio
sit principium vel conclusio, ex eo deriuata,
sive per experientiam nota, quinimo sive de-
ſe sit contingens, absque dubio nō erit minus
vera, sed æqualiter: nec enim minus verū est
Petrum esse album, albedine ei inharente,
quam esse hominem, imo nec minus vera n
est; quam Deum esse, aut quam principiu
m illud vniuersalissimum, quodlibet est, vel
non est.

Secundo: quia si duæ res sint æquales in
quantitate, non est possibile dati alias ma-
gis æquales, cuius tota ratio est, quia æqualitas
strictè accepta in indivisibili consistit sed veri-
tas est quedam æqualitas, & quidem perfectissima,
ergo

ergo etiam consistit in indivisiibili: quapropter non erit vna propositio magis intellectui indicanti adequa, quam altera, nec ideo magis vera: sicut quidem poterit, ut veritas vnius propositionis diurnior sit, magis ipsius mutabilis, vel etiam ex se perpetua: haec tamen non efficiunt esse maiorem: nam quemadmodum veritas in his non consistit, sed quasi eius accidentia sunt, pari ratione: ex eis non angetur.

*Patrius.
Eniū scū-
tērī.*

Hunc sententiam plane tenet Ferratiens. 1. lib. contra gentes, cap. 19, adi. cuius verba referte placet, quis duplē modum veritatis à nobis traditum, opimè explicant (ait) ergo: Sic veritas secundum quod est in re, fundatur in esse rei: unde materiale quidē in ipsa est esse veri, formale autem est adaggettis ad intellectum: duplicitate ergo possumus de veritate rei loqui, aut quantum ad materiale causam, videlicet quantum ad esse, & si causam causam vnam esse altero verius, sicut vnam est altero perfectissima propter quod perfectissima entia dicuntur verissima: aut quantum ad formale & fine, quantum ad materiale, ut si sub formalib[us] &c sic, vnum non est altero verius, vnumquaque enim vnum est ad quatuor, sibi in seipsum suo modo, & vnumquaque Diuina intellectus, pro sua ceteritate adiquatur, nec fieri potest, ut vnumque aliis adiquatur, sicut &c in quantitatibus non megit ad quatuor lignam, virginem, cabitorum, ligno virginis cubitorum, quanto lignum vnius, cubi alii ergo cinstemmentur, &c. Hic Ferratiens. quoniam sequitur Magister Sotus, 1. lib. summul. ubi veritatem ait in se, non esse maiorem, vel minorem, quamquam vna maiores causas, vel stabiliores habere possit, quam alia, & idē vna propositio poterit habere plures, vel maiores causas suæ veritatis, esse autem magis veram nullo modo.

Secunda opinio opposita.

*Sororialis
sententia.*

OPPOSITA est secunda opinio, tenens veritatem complexā maiorem esse, vel minorem, in diversis propositionibus, que videtur evidenter colligi ex doctrina huius capituli: nam si ita est, quod maior est adhibenda fides principiis, quam conclusiō, sequitur evidenter veriora esse, quia fides adhibetur propositioni alicui, quia vera censur, ergo cuius maior est adhibenda fides, magis vera erit, qua propter, principiis quibus maior est adhibenda fides, magis

vera, quam conclusio erit, & certè ita est, quod conclusio est vera propter principiis ergo hæc erunt propter se, conclusio propter aliud, sed quod tale est propter se, magis tale censetur, quam id quod tale est, propter aliud, ut Aristot. cap. præsenti testatur, ergo necesse est saceri principia magis vera esse conclusione, & ex consequenti vnam, propositionem quam allam.

*Prima re-
sponde.*

Secundo, vna propositio est evidenter alia, ergo verior: probatur plane antecedens: evidētia est claritas rei, sed vna propositio per se ipsam patet, ab intellectuque clare eius veritas cernitur: altera vero non per se est evidens, per aliam tanquam per medium; ergo evidenter est prior quod autem ex ipso sit verior, non videntur similes certum nam veritas eius, etiam per se ipsam patet.

*Secunda
ratio.*

Secundo, à nemine negatur vnam propositionem certiorē esse altera: nisi enim hoc verum esset, stare non posset sententia Aristot. quod principiis magis sic quam conclusione excedendum: vnde enim maior est ea adhibenda fides, nisi propter maiorum certitudinem: non est certè alia causa designabilis: nec stare posset vnam scientiam, esso alia certiore, quo plus à materia abstrahit ut communis est schola vox, atque consensus: & si certitudo non est aliud, quam fiducia adhæsio intellectus, evidenter profecta interficit certiora esse principia, sicut enim est fierius ei assentire; quod si certitudo magis & minus admittit, etiam veritas; nam illa super hanc cadit: supponit enim certitudo veritatem: & certam vocatus propositionem, cui non potest sub esse falsum: sed quia apud omnino determinare intellectum ad ascensum.

Cofirmat.

Et idem argumentum fit de necessitate, necessaria enim propositio est, que non potest aliter se habere, vel cui non potest falsitas contingere; & prius certè intelligimus veram esse propositionem, quam necessariam: nam postquam veram audimus, statim inquirimus, in quanam materia consistuntur contingenti, vel necessaria: sed necessitatem esse maiorem in vna, quam in alia propositione coincidatio cum notum sit, talen esse vnam, in qua perte ipsum hoc est sine medio praedicatum conuenit subiectos ita enim se res habet in primis principiis; in conclusionibus vero, ponuntur rationes alii ius me-

ius medij: magis autem tale est illud, quod est per se, quam quod est per aliud, ergo magia necessaria sunt principia, quam conclusiones.

Postremo, verum, & falsum opponuntur contrarie; sed falsum admittit magis, & minus, ergo verum: evidens est consequentia, cum eadem sit oppositorum conditio; sed ante eedem probatur: nam magis falsum est. Deum non esse, quam hominem non esse album, cui inheret albedo: magis item: falsum est, de eadem, te simul, veritatem esse, & non esse, quam hominem non esse corpus maximum, vel quid simile: magis dimumerentum, & mille aequalia esse, quam duo, & tria: ergo magis, etiam verum erit unum, quam alterum, & valuerat loquendo, magis verum: erit illud, quod magis distat à falso: hanc sententiam tenet, *Quintus in fine libris capit. 11.*

Media sententia renenda.

EGO verbum medium interpretata extrema, necessario posendum esse censereo, hac distinctione explicandum: veritatem propositionis, ex duplice capite: pensare possumus: aut ex parte ipsiusmet adaequationis, quam habet propositione cum intellectu, aut intellectus cum propositione, in qua adaequatione, iuxta communem scholasticam, formalis ratio veritatis consistit: recepta, est enim à communis definitio-

Definitio
veritatis.

veritatis, quod sit, adaequatio intellectus cum intellectu, aut huius, cum eodem intellectu, hoc enim sibi voluit: A istud, cap. de substantia in predicationis, dum affiratur, ab eo quod res est, vel non est, verum esse, aut falsum enunciationem: quod etiam ostendit ratio: nam verum esse existimamus intellectum, dum ita rem intelligit sicut inse est, vel falsum, dum aliter rem intelligit, ac in se est, veram item enunciationem, qua adaequatur intellectui recte intelligenti; ergo formalis ratio veritatis cognitionis (de qua loquimus) in adaequatione consistit, quid vero hec adaequatio sit, hoc est, an absolutum quid, vel respectuum, an reale quid, vel rationis, non est praesentis instituti discutere, nec aliquid ad presentis controversie decisionem referre arbitror: Secundo pensari potest veritas per parte fundamentali, & causam eius, ex quibus maxima perfectio ei pro-

venire potest, fundamētum veritatis est entitas, vel esse ipsius rei vera / nam cum veritas sit passio entis: fundamentum absque dubio zotius veritatis est: causa autem veritatis sunt necessariae, rei, infallibilitas: certitudine etiam, atque evidētia: etenim cum necessitas rerum in eo consistat, quod neque-

ant aliter se habere, maximè perficitur veritas ex necessitate: nam si aliter se habere non potest, ergo non potest esse falsa enunciatio, sed quod magis aliquid à falso differt eo censetur, magis verum: ergo necessitas, absque dubio perficit veritatem: certitudo præterea si ex parte intellectus consideretur, firmam adhesionem ad unam partem importat, & si ex parte obiecti, aut propositionis, talēm *Genuina est*: esse propositionem denotat, ut nara sit firmata adhesionem in intellectu rausare, que veritatis: veritatem, quasi stabiliter efficiunt. Idem que de evidētia, aut claritate rei, secundum propositionem iudicandam est. Hac autem distinctione præmissa, duplī assertione explicatur nostra sententia. Priorē, ex parte adaequationis, aut formalis rationis, veritatis, nō est una propositione, magis vera quam altera. Assertion posterior, ex parte fundimenti, & causarum eiusdem veritatis: necessariodicendum est unam propositionem, magis veram esse, quam alteram, sub qua consideratione principiis, maior, aut posterior veritas, quam conclusione conceditur.

Vitamque assertionem expressam repe. *D. Thom.* apud *D. Thom.* duobus præfertim lute sententia doctrinæ locis: quos propterea referre non gravabat? Prior locus est, quest. 2^a de virtutibus, articuli 9. ad 1, vbi sic loquitur, *objectione fidei est verum: unde secundum, quod contingit esse aliquid magis verum sic etiam contingit aliquid magis verum: cum autem veritas consistat in adaequatione intellectus, & rei, & consideretur veritas secundum rationem aequalitatis, qua non recipit magis, & nimis, scilicet contingit esse aliquid magis, & nimis verum, sed si consideretur ipsum esse rei, que est ratio veritatis, scilicet dicimus in secundō metaphysicæ, admodum est dispositio rerum in esse, & veritatis: unde que sunt magis veria, sunt magis vera, & propter hoc etiam, in scientiis demonstratis, magis creduntur principia, quam conclusiones: & sic etiam contingit in his, que sunt fidei, vnde apostolus. ad Corinthios, 16, probat resurrectionem mortuorum, per resurrectionem Christi,*

Ecce utramque assertio nō nostram expressam fari. Ptolem. quidem illis verbis, quibus veritatem, ex parte adaequationis fatur, non suscipere magis & minus, quam in indubibili consistit: posteriorem verò aliis quibus ex perfectione modo esse, aliisque causis magis necessariis, vnum, magis, quam aliud verum esse docet. quo pacto ali principia magis esse vera, quam conclusiones.

Secundum testimonium desumitur, ex. t. lib. coarta geutes, cap. 3. vbi hęc habentur verba. Potest e. iam alia ratio colligi ex verbis Aristot. in 2 lib. Metaphysic. ostendit. onus ibi, quod ea que sunt maxime vera, sunt etiam maxime omnia. In qua sit etiam Metaph. ostendit esse aliquid maxime verum, ex hoc, quod videtur aenigma falsum, vnam altero esse magis falsum; unde aperte, ut alterius sit ei unum altero verius; hoc autem est secundum à proximatione, ad id quod est simpliciter & maxime verum.

Eisdem quoque assertioribus elicio ex doctrina Aristoteli. 4. lib. Metaph. text. 18. vbi stultam illam Philosophorum positionem refellens, qui arbitrabantur contradictionia, simul de eodem verificari, probat aliqua saltem ex parte falsam esse, quia una saltem ea cum pars magis est vera, quam altera, unde comparatione illius falsa erit, verba autem eius sunt.

Aristot. Atamen ipsum magis, & minus ipse emittit naturam, nō enim similiter pars esse duo acriter esse dicimus, nec sōde modo mentitus es, qui qualiter esse potest quinque, aut quā mille, si uiaq; non humiliatur pates quod alter minus, quare magis verum dicit; siigitur quod magis est, propinquum est, profecto erit aliquid verum, cui propinquum est, quod magis verum est, quod si non est, ac etiam factum aliquid est certius & verius, & ita ab illa intemperata oratione rem societatis, que prohibet quoadquam determinare.

Affirio prior proba

Primum vero assertio nō efficaciter probant argumenta prioris sententiae; nam si formalis ratio veritatis, in adaequatione intellectus, & rei posita est (ut admittit universa schola), vel iudicium intellectus adaequatus rei quid ita esse certius, si ita se res habeat extra, ac iudicat ipse, vel non, & si ita se res habeat, verum erit, si vero aliter se habeat & falsum: consistit ergo veritas intellectus in contingendo intellecta sicuti est, à qua si minimū declinaret, non dicitur minus verum, sed falsum, & si tam attigerit, verum

erit, nec minus verum, quam aliud quodcumque, sicut non minus adaequatum, & quod de iudicio intellectus dicimus, quod mentalis propositio est, & formaliter verum, vel falsum, secundum proportionem intelligi debet; vocali, & scripta enunciatione, in quibus veritas, vel falsitas, non formaliter, sed per extrinsecas denominationes repertus in quantum signa sunt, vel cause veritatis, in iudicio intellectus formaliter consistit, ut exemplis fieri nos manifesta: dum intellectus iudicat Petrum carere, aut hominem esse alium currens illo, & hoc albedinem sibi inherenterem habente, adaequatum est iudicium intellectus, & id circuverum, & patiter dum iudicat quodlibet esse, vel non esse, aut totum maius esse, quodlibet eius parte, & cum adaequatum sit respectu virtusque propositionis, ex parte adaequationis, non est magis adaequatura vnum quam alterum, quia adaequatio in attingenda re, vel obiecto consistit, atque adeo in indubibili, quia attingens in indubibili est: sicut in indubibili consistit, tem iusta habebere, vel non: sed aliter, & si ita se habeat adest in iudicio verius, si aliter se habebet, i veritate deficit, & ap ipso consequitur falsum: non est ergo magis vel minus attingere, sed attingere vel non attingere indubilitate: quare nec maior aut minor veritas ex parte adaequationis, ut prior assertio nostra assertit.

Nec minus est vera assertio posterior, quia ex parte fundamenti, & causarum statuit vnde, vnamve propositionem, magis veram esse quam alteram, quod si intelligatur, constituit profecto, quam verum sit, declaratio. Aristot. D. Thom. igitur ab eo quod Aristot. & D. Thom. assertio vidimus inchoatam est, nempe entitatē rei esse fundatum veritatis, nam hanc ad entitatē oritur, & proprietas eius est, nec te aliter, sed ratione tantum ratiocinata distincta, ut suo loco ostendatur, quare emanatio eius ab entitate, non est realis, sed secundum rationem, in quantum entitatem, tanquam fundatum, & causam intelligimus eius rationis, quam supra eam veritas addit. Vnde sequitur, quo res aliqua perfectiorem habet entitatem, perfectioram quoque ei inesse rationem veritatis: & cum Deus sit entitas quedam prima, & perfectissima, à qua ceteras entitates rerum dependent, & accipiunt esse, & ipsa non dependet ab alijs: ex consequenti dicimus prius, & sum-

& summa, atque perfectissima veritas, & sic est entia creata, quo magis Deo apropinquat, eo est nobilior, atque perfectior. Parte ratione est maior, ac perfectior veritas: ex parte etiam causarum maiorem esse, aut minorē veritatem intelligitur, quia eadem ad eam, quo siemiores habet causas, stabilior, ac perfectior intelligitur, cuius exemplum accipere possumus in propositionibus, quae veriores esse cōsentunt, quo magis necessarias causas magis certas, aut infallibilis habent suā veritatis, ut illæ, in primis quæ in materia necessaria sunt, veriores cōsentunt, quam quæ in materia sunt contingentes: nam habitudo, prædicati ab subiectum in illis necessaria est, & quæ non potest non esse: in his vero contingens & quæ potest non esse, stabilior igitur est adæquatio intellectus & rei in propositionibus necessariis, quam in contingentiis, etiam veris: & inter propositiones necessarias maiorem habet necessitatem una, quam altera: ut principia, quam conclusiones, quia cum principia propter se sunt necessaria, hoc est, propter immediatam habitudinem prædicati ab subiectum, & propter sine dependentia ab aliquo medio, conclusiones vero non immediatam habitudinem habeant, sed propter medium aliquid necessaria sint, & cum dependentia ab illo, idcirco magis necessariam causam habent suā adæquationis, & consequenter maior est ac perfectior earū veritas: immo inter principia ipsa, quo minus, à materia, & motu dependunt, magis necessariam connexionem prædicati cunsubiecto important: cum nouum sit radicem imperfectionum, ac defectum esse materialē & motum, quo sit, vequo scientiæ magis à materia & motu abstrahunt, magis necessaria principia, & conclusiones habeant: & ex hac parte magis vera, ut Philosophia naturalis, & moralis magis materialē, & motum concernentium minus, necessaria sunt principia, & conclusiones. Mathematicæ vero disciplinæ à materia, & motu modo sahēm sensibili abstrahunt, propterea magis necessaria habent principia, & maiorem necessitatem habent principia, & conclusiones Metaphysicæ, quia omni modo à materia abstrahunt, magis dēmum necessaria sunt univerſaliſſima principia omnibus sciētiis communia, quæ dignitates appellantur, qualia sunt de quo libet verum est affirmare, vel ne-

Necessitas
causa veri-
tatis.

Principia
Mathemat-
icæ & veri-
tatis.

Connexio-
nēs princi-
pia magis
vera.

Quæst. II.
gate: & de nullo vera esse potest affirmatio, & negatio simul.

Certitudo quoque perfectior est causa veritatis, quia in eo consistit, ut non possit res vel propositio altera se habere, sed ita sit vera & repugnat esse falsam: unde propositio certa magis vera est, ex hac parte, quam que certitudine caret, etiam si vera sit: & inter causa veritatis propositiones certas, una est certior altera, scilicet principium quam conclusio, quia illud exstet, & non ab aliquo medio certitudinem habet, conclusio vero, non exstet habet certitudinem, sed à principiis participatam, immo, & inter principia ipsa quædam sunt aliae certiora, sicut & magis necessaria, & ex consequenti major eorum adæquatio cum iure lectu, ex causa certitudinis.

Infallibilis.
Ex causa etiam infallibilitatis magis veritas causa est propositio prolata à Deo, aut reuelata ab veritate illo, quam prolata à quocunque homine sed digno, quia sicut non potest Deus à se ipso recedere, pariter non potest à veritate desistere: hanc autem, vel Angelus, licet vera proferat, non tamen repugnat ex partitura, à veritate recedere, aut falsa enunciare & quod de his causis dicimus, suo modo de reliquis intelligi debet: & ex his constat, quoniam sit vera posterior assertio nostra, quam efficiat præbant argumenta posterioris sententia: unde nec argumenta unius, neque alterius dissoluere poterit, tunc & solū communetur, quod, utraque nostræ assertio statuit, & distinctio veritatis, ex parte adæquationis formalis, atque etiam fundamenti, & causarum, utrisque argumentis facit satis, ex eius enim explicacione constat, principia non esse veriora conclusione, ex parte adæquationis: Sed ex parte necessitatis, certitudinis, & infallibilitatis, & in hoc solum locutus est. Aristoteles capite praesertim non in priori.

Quo pacto una propositio sit magis falsa
quam altera.

VITIUM dumtaxat argumentum posterioris sententia, non nihil difficultatis ingerere posset, quia absoluta locutione, immo omni ex parte dicitur, una p. opositio magis falsa, quam altera, ergo

ergo & omni ex parte dicetur enim, vel minus vera, hoc est non solum ex parte fundamentali, & causarum, sed etiam ex parte adaequationis, quae est formalis ratio veritatis. Respondeo primo, falsum ex sensibili est, sed solum dicitur tale per recessum à veritate: unde quo plus à veritate recedit propositio, magis falsa vocatur, vel certe quod magis contraria est eidem veritati: nam veritas, & falsitas contraria sunt oppositionem habere videatur? Secundo, & melius respondeo, quod licet veritas ex parte adaequationis consistat in indubibili, & ideo non suscipiat magis, & minus, nihilominus falsitas omni ex parte potest esse maior, vel minor, quia licet indubibilis sit regula, vel meta, & ideo indubibiliter attingatur, recessus tamen ab illa multiplex esse potest, & quoniam modo ab illa secedi potest, magis, vel minus: ut à punto indubibili, vel linea, unde cum falsitas sit recessus à veritate, stare potest, ut maior, aut minor omni ex parte esse possit, quantum formalis ratio veritatis in indubibili consistat, nec possit maius esse, vel minor veritas ex parte illius.

QVAESTIO III.

An semper sit necessarium ut ratiōne præmissam certiorēm esse conclusiōnē?

Quidam sententia proponuntur.

Præmissa sunt indubili dīfērentia.

PRÆMISSAE demonstrationis in duplice differentia esse possunt; nam vel sunt prima principia in demonstrabili, vel demonstrati possunt: etenim cum ex eisdem principiis plures conclusiones, certò quodam ordine deriventur, sic ut quāquam in prima demonstratione iudee indubitables sint præmissæ, in sequentibus vero medium admittant, per quod demonstrari possunt; gratia exempli ab essentia hominis procedit plures passiones, nempe capacitas discipline, admiratio, ac risibilitas tali ordine, ut capacitas discipline, sit prima, quam admiratio sequitur; postremum vero locum risibilitas tenet: itaque capacitas discipline proficit immediate, & eamediente admiratio:

admiratione autē media risibilitas, & iuxta hunc ordinem demonstrantur de homine, prima per essentiam, secunda per primam, postrema per secundam; ea igitur demonstratio, per quam prima probatur de subiecto per essentiam, ex præmissis procedit in demonstrabilibus: est enim talis, omne animal rationale est capax discipline, omnis homo est animal rationale; ergo omnis homo est capax discipline; at dum secunda, vel tercia demonstrantur, non est id necessarium, nam vera demonstratio est hec, omne animal rationale est admiratio, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est admiratus.

Quibus expositis, duo petit titulus questionis: primum an necesse sit præmissas esse certiores conclusione, vel contingere posse conclusionem certitudine non impetrare? Secundum, an saltem admitti, hoc possit de altera via in casu, quod minus sit certa conclusio, quam altera præmissarum, equalē cū alia habere possit certitudinem, & quidam utraque præmissa principium est indemonstrabile, dubitat nemo, quin utraque etiam certior esse debet, ut ex superiori questione facile constare poterit, nam cum ex terminis habeant certitudinem, & non per medium, apertum est, per se primò certas esse; conclusionem vero non nisi per aliquid, videlicet per easdem præmissas, Solum ergo controversia esse potest, dum utraque vel altera non est principium, sed conclusio demonstrabilis, ut in casu, utraque, vel ea saltem, quae medium admittit, certior semper sit conclusio.

Et videtur plane non esse necessarium primum, quia præmissæ in casu sunt assensio scientifici, aliquid minus quādam conclusio, ergo non habent maiorem certitudinem, quam scientiam: hanc autem habet conclusio, & non alterius, sed eiusdem scientie, ergo aequales sunt.

Secundo. Si certior utraque præmissa semper sit, continget aliquando conclusiōnem omnī proslus carere certitudine; probatur plane sequela: nam ubi multæ sunt conclusiones ex principiis, una post aliā deducuntur, & semper certitudo diminuitur in posteriis, exaurietur tādem, at deficit in posteriis, conclusio autem non erit scientifica, si non sic certa, ergo repugnat minorem semper esse in singulis.

expositus
malus.

*De qua sit
conclusio.*

*Præmissa
negativa.*

*Præmissa
negativa.*

Tertio art.

Postremo. Si certiores debent esse, maxime propter rationem Aristotelis, propter quod vnumquodque tale, & illud magis est, sed haec non teneri, nisi in causis efficientibus aliquocis. Petrus namque homo est propter Paulum parentem, & tamen parentis non est magis, aut perfectior homo, sed imperfectior aliquando esse potest, non alia ratione, nisi quia causa vniuoca est, que cum effectu intra eandem speciem producat, non est necessarium esse perfectorem eo, immo in essentialibus non est possibile; at dum præmissæ demonstrabiles sunt, tanquam vniuoca causa generant assensum conclusionis, ergo non est necessarium ut e certitudine superare: mindrem ostendo, quia inter assensus scientificos eiusdem scientie, non habet locum distinctio essentialis, cum circa idem obiectum versentur, & ab eisdem principiis oriuntur.

Patrem
bus sem-
semia.

Propter hæc tenuit hanc partem modernus quidam Doctor, in eisdem controversiis huius capituli, docens propterea Aristotelem, vniuersaliter non protulisse, maiorem fidem adhibendam esse cunctis principiis, quam conclusionibus, sed cum hac limitacione, omnibus, vel quibusdam, ut D. Thom. Philoponus, Albertus, & M. Sotius expouunt.

Prima op-
tio
nem affir-
mata, circa
secundam
partem que-
stionis.
Henricus
Aegidius.

Circa aliud verò, an conclusio possit, habere aqualem certitudinem cum altera præmissarum non defuerint, qui alia via affirmatarum partem sustinerent. Eam tribuentes Henrico: i. p. summ. art. 7. q. 2. & Aegidio: q. 5. prologi, ita contingere aiant, dum vna præmissa demonstrationis evidens est: altera vero non nisi obscura, ad fidem diuinam pertinens, ut sequenti exemplo sit manifestum: Omnis homo est visibilis, Christus est homo: ergo Christus est visibilis: ecce conclusionem si ad fidem spectare affimes, non solum aqualem, sed maiorem habebit certitudinem, quam præmissa evidens, cum fides diuina certior sit qualibet scientia evidenti: si vero scientificum esse assensum contendas, cum participet certitudinem fiduci, maioris eadem ratione certitudinis erit, quod vniuersaliter verum est in cunctis demonstrationibus Theologicis: nam ferè omnes modo simili ex præmissa naturali, & Diuina fidei conficiuntur.

Pars Posterior.

NO STRA autem sententia prædicta duabus opposita tenet, in potissimum demonstratione, de qua nobis est sermo, vranque præmissam esse certiorem, ita ut in nullo casu possit contingere aqualem esse certitudinis conclusionem cum aliqua eorum, siue demonstratio ex primis principiis, siue ex mediatis præmissis procedat, siue naturalis sit vel Theologica,

Probatur primum: nam in ea etiam demonstratione, in qua præmissæ, vel earum altera est demonstrabilis, conclusio pendet essentialiter ab utraque; tanquam ab una causa totali efficienti, in quibus una eademque ratio assentiendi consistit; ergo necesse est veramque esse certiorem, cum conclusio sit propter vitramque certa, tanquam propter rationem formalem suæ certitudinis.

Confirmatur simul, & explicatur ratio: **C**onfirmat. nam præmissa demonstrabilis, duobus modis est considerabilis, uno modo tanquam conclusio, alio tanquam præmissa alterius conclusionis; & quidem sub consideratione priori, non habet ordinem ad conclusionem, que nunc ex ea inferatur, sed ad principia, ex quibus infertur ipsa: sub posteriori vero causa illius est, sed agens in virtute principiorum, cui innititur eius veritas, unde fit, ut cum principia sint certiora, etiam præmissa talis, corum virtute agens ad inferendam conclusionem, certior sit: quemadmodum prior natura est & notior.

Secundo probatur. **V**irtus principiorum **R**atio. derivatur ad conclusiones, à quibus suo ordine participatur: ergo approximiori, absq; dubio perfectius, quam à exercitis, à quibus non nisi ea mediante: magis enim absque dubio tale est illud, quod magis ad per se primo tale appropinquat, quam aliud, quod magis remotum est, sed præmissa etiam si sine demonstrabiles, proximiores sunt principijs, quam conclusio; ergo perfectius certitudinem eorum participant: verum est hanc maiorem certitudinem non esse essentiale, sed accidentale: nam, & si primorum principiorum certitudo sit specie diversa à certitudine conclusionis, eiusdem tamen rationis, est certitudo omniū conclusionū, que ab eisdem principiis derivantur.

Secunda pars probatur.

Prima ratio.

43.

Secundum autem, videlicet, quod etiam in demonstrationibus Theologicis, in quibus una præmissatum est evidens, de fide altera, conclusio neutrius certitudinem pertingere possit, evidentiter (nisi ego fallor) probatur argumento communis, conclusio sequitur debiliorem partem præmissatum, ita ut si altera sit opinio, quamquam alia sit evidens, non possit esse conclusio, nisi probabilis; ergo in demonstratione Theologica, ubi altera est de fide, & idem obscura, non erit conclusio evidens; ubi altera est naturalis, minorem habens certitudinem, quam præmissa fidei, non habebit conclusio certitudinem fidei; sed longe minorem, cum inveniatur certitudini consecutionis, quam longe minor est, quam certitudo fidei.

Secunda pars probatur.

Secundo probatur in demonstratio Theologica, in qua illata conclusio pertinet etiam alias ad fidem, ut si sic procedamus, duas naturas consequuntur duas voluntates, Christus habet duas naturas, ergo & duas voluntates: ecce conclusio secundum se considerata, ad fidem pertinet, cum sit expresse ab Ecclesia definita: ceterum, ut ex his præmissis inferatur non pertinere ad fidem, cum demonstrationi ianitur: unde nee habet certitudinem fidei, sed minorem, longe, nepe, quam à præmissis mediante consecutione accipit; & cum certitudo consecutionis, minor adhuc sit quam præmissarum, fit ut minorem etiam certitudinem habeat.

Tertia ratio.

43.

Probatur tandem efficaci ratione, cui duas prefatae inveniuntur: conclusio demonstracionis, quam ab una causa adiquata pendet à præmissis non separatis, sed vnitatis sub forma syllogistica, hoc est, sub eodem medio: & rursus conclusio, non est aliud, quam unio extremitatum inter se, propter rationem cum medio; ergo certior debet esse unio cum medio, sub qua præmissae concurredunt ad producendam conclusionem, quam unio extremitatum inter se, quam conclusio importat, cum prior unio sit ratio formalis posterioris & haec sit propter illam, quamquam propter causam adiquatam, ac rationem formalem assentiebatur; & hinc sit omni ex parte debiliore parti præmissarum sequi conclusionem; & cum demonstratio Theologica, possit constare veraque præmissa fidei: in tali demonstratione veritas haec dilucidior apparet, yi si dicamus, Ecclesia militans est visibilis,

Christus Deus, & homo, est caput Ecclesie militantis, ergo est visibilis: conclusio enim huius demonstrationis, in quantum à præmissis inferitur minorem habet certitudinem, non profecto alia de causa, nisi quia præmissæ licet sint Diuina fidei, non concurrunt ad generandum eius effectum, nisi ut recte in syllogismo, id est certitudo conclusionis, ab unione dependet, nec maior ea esse potest, cum certitudinem præmissatum, non nisi per eam modificatam participet: diximus conclusionem, ut ex præmissis inferatur, minorem habere certitudinem, que aliunde poterit habere aequalem, si secundum se considerata ad fidem spectet, ut contingit in eodem exemplo: nam Christum esse visibilem, planè in multis Sacrae paginae locis continetur.

Satisfactum argumentum, & exponitur theorema illud propter quod unumquodque tale, &c.

Ad primum argumentum dicimus, nō *Ad principium* nisi certitudinem scientiæ habere præ *argumentum* missas in easu, maiorem nihilominus quam conclusionem: nam in trahitudo eiusdem scientiæ, quedam conclusiones sunt aliis certiores, quo proximi virtutē principiorum participant: constat autem præmissas proximiores esse principiis, à quibus proximus derivantur; ergo perfectius certitudine eorum participabunt, ideoque certiores erunt conclusione ex eis illata.

Ad secundum argumentum respondetur, certitudinem semper esse minorem in singulis conclusionibus, quo plus à principiis elongantur: ceterum nō diminuitur earum certitudo, per partes aequales, sed proportionales, ut contingit in divisione continua, cuius quantitas semper est minor, dum successivè diuiditur, sed continua divisionibus non consumitur, quia divisio sit per partes proportionales quarum una non est extra aliam, sed in ea clauditur; pari ratione certitudo diuisibilis in infinitum secundum intensiōnem, in singulari conclusionibus diminuitur per partes proportionales intensiōnis; nec tamen unquam totaliter consumi potest: quod autem sit inter partes proportionales, & aequales deservit, non est præsentis loci disputare, sed ad Philosophiam spectat.

Postre-

Postremum argumentum sensum postulat illius propositionis universalis: propter quod unumquodque tale, & illud magis: ex qua dicit Aristoteles principia esse certiora conclusione, in cuius expositione multa congerunt diversi interpres, innumeritas penè limitationes ei adiungentes, que potius ad effugiendas instantias, quam per suendum germanum sensum. Aristoteles conferunt: nec tamen possunt omnes effugere, idèo eas silentio præterire decreui: & ex diversis Aristotelicæ doctrinæ, ac D. Tho. locis, veram ex positionem eius querere, propriamque applicationem ad principia, & conclusiones iuxta eiusdem Aristotelis mentem, atque inservitum.

Eandem in primis propositionem clarioribus verbis prolatam ab Aristotele inuenio. 4 lib. metaph. tex. 4. vbi sic legitimus. *Nescimus* propter *verum sine causa*, *unumquodque autem maximè tale est*. *præ ceteris causa causa*, *ceteris* *et nomine*, *& ratione idem conuenit*, *sic igitur est calidissimum*, *quod ceteris calorit causa sit*, *&c.*

D. Thom. pluribus suis doctrinæ locis ex positionem eius attingit, præsertim in commentariis huius capituli. 4. meth. lect. 2. & 1. pars. quest. 87. artic. 2. ad 3. placet quidem huius postremi loci verba referrere, que ita habentur: *dicitur propter quod unumquodque tale, & illud magis*, *veritatem habet*, *si intelligatur in his*, *que sunt rationibus*, *puta in uno genere causa*, *puta si dicatur*, *quod sanitas est desiderabilis propter viciam*, *sequitur quod vita sit magis desiderabilis*: *si autem accipiantur ea*, *qua sunt diversorum ordinum*, *non habet veritatem*, *ut si dicatur*, *quod sequitur est desiderabilis propter medicinam*, *non ideo sequitur*, *quod medicina sit magis desiderabilis*, *quis sanitas est in ordine finium*; *medicina autem in ordine causarum efficientiarum*, *sic igitur si accipiatur* duo, *quorum utramque sit per se in ordine obiectorum cognitionis*, *illud propter quod aliud cognoscitur*, *erit magis notum*, *sicut principia conclusionis*, *&c.*

Duplicem conditionem posuit expresse Aristoteles, unam, ut predicatum per se primo conueniat vni, ceteris vero, ut à primo derivatis, vel (ut dicere consueverunt) per participationem: alteram ut nomine, & ratione, hoc est, formaliter, & universaliter omnibus; utramque conditionem certius in igni, & ceteris calidis; nam esse calidum per

se primo illi conuenit, his vero per participationem, atque etiam universaliter omnibus: ex prima conditione sequitur evidenter alia, que ex tertia in ordine, nempe, ut completa, adequare, ac totalis ratio, propter quam ceteris conueniat, sit, quia à primo derivantur: etenim si ei per se primo, & non propter aliud conuenit, evidenter sequitur, non posse aliunde conuenire ceteris, quam ex eius participatione: quia impossibile est dare aliud, cui per se primo conueniat, cum notum sit unum predicatum non posse duobus conuenire per se primo. Quartam conditionem posuit D. Thomas. quod in eodem ordine contineantur, hoc est, intra idem genus causæ efficientis, vel finalis, &c. Ita ut si illud, qui per se primo conuenit sit finis, cetera sint media ad ipsum ordinata, & si primum efficiens, cetera sint quasi effectus ab eo procedentes.

His quatuor conditionibus cōcurrentibus *Veritas* verissima est universalis propositionis Aristotelis, & ex qua efficax desumere possumus argumentum, ad conuincendum, perfectius vni, quam alteri conuenient aliquod predicatum: habet autem locum sive dubio, in principiis, & conclusione, iuxta præsens Aristotelis institutum, & ratio eius ad probandum notiora esse, ac certiora conclusione, efficacissima est: nam veritas, certitudo, necessitas, atque evidenteria per se primo in eis reperitur, cum ex propriis terminis, & absque ullo medio similes conditiones sortiantur: ex eis item tanquam ex primo efficienti in genere assensus derivantur ad conclusiones: nā, & principalius causa efficiens sunt anima, & intellectus: in genere tamen assensus, prima ratio assentiendi sunt principia, quibus propter se assentitur intellectus, & omnes alii assensus ab eis, mediis demonstrationibus prodeunt: isthæc etiam predicata universaliter conueniunt principiis, & conclusioni, quod est secundum requisitorum: & tursus tertium notum est concurrens, cum ratio totalis, adequata, atq; completa assentiendi sint, ac tandem in eodem ordine, vel causa genere, nempe efficienti, siquidem principia rationem primi efficientis habent, in quorum virtute continentur conclusiones, & à quibus tanquam effectus procedunt, quicunque enim discursus, aut processus scientificus, in principiis sistit; neque ultius licet progredi, nisi velutinus nunquam processum

processum nunquam terminari, sed in infinitum abiit.

Istatio ex dictis.

49.

Ecce tibi verum, ac germanum sensum Aristotelis, absque illa limitationum congettura-traditum, sicut cum modo applicandi vniuersalem propositionem ad principia, & conclusiones. Ecce vim, atque efficaciam Aristotelicarationis, qua probauit notiora esse, ac certiora principia. Ecce demum omnes instantias, quae affterri solent ad illud evidendum, solutas, quas sub compendio indicabo.

Respondeatur ad instantias etiologicas argumento positivas.

59.

Defectu namque primæ conditionis, unus homo, à quo alius procedit, non est magis homo, quia ratio hominis non inuenitur, primo, & per se in eo, nec ex se illam habet, sed ab alio acceptam, nec si à Deo innedit: produceretur (vt de primis fatemur p. rea e) fieret Deum esse magis hominem, propter defectum secundæ conditionis, quia ratio hominis non inuenit formaliter, & vniuoce Deo: scio alios velle sat esse, vt ei inuenient eminenter, sed planè extra mentem & propositum Aristotelis vagantur. vt verba illius à nobis allata ostendunt, per hanc itaque conditionem excluduntur cetera exempla, in quibus commune prædicatum, non inuenit duobus formaliter, vel certè non vniuoce: & per tertiam genus cause formalis, & materialis, propter incompletam, ac partialem vtriusque rationem: tandem ea, quæ diuersum genus cause continent, quale est illud à D. Thom. designatum, sanitas est desiderabilis propter medicinam: illud animaduersum velim: non mirum est, si in uno, vel altero exemplo ab his conditionibus deficienti, verum sit, commune prædicatum magis, vel perfectius contenite ei, propter quod alii attribuitur: nā id per accidens, & quasi materialiter continere censendum est, quemadmodum fallax syllogismus, & præter prioristicas constructus regulas, in aliqua materia contingit inserre conclusionem: quem tamē ineptum ostendemus, si vnam, vel alteram afferamus instantiam, in qua ex verdantecedenti inferitur consequens falsum: ita ergo existimandum est quatuor illas conditiones, ab Aristotle, & D. Thom. designatas, & à nobis expositas concurretere oportere, vt vera sit semper vniuersalis illa præpositio, propter quod vnumquodque tale, & illud magis; & vt ex ea efficax deduci possit argumentum ad con-

vincendum commune prædicatum perficiat ei, propter quod alteri attribuitur, conuenire.

Tandem ex his soluitur argumentum, occasione cuius hæc adnotata sunt: nam dum præmissæ non sunt principia indemonstrabilia, sed medium admittunt, adhuc sunt veriores, certiores, ac notiores conclusione non propter, nam cum non conueniant eis per se prima veritas, aut certitudo, non tenebit Aristotelicum argumentum, si sub tali consideratione accipiantur; sed propriæ prima principia, in quorum virtute generant certum, atque cuidetem eius assensum: itaque ex primaria intentione, solum convinicit præmissas certiores conclusiones, dum sunt prima principia; ceterum ex consequenti, & quasi secundaria, dum sunt propositiones demonstribiles, in quantum in virtute eorum operantur: sic enim considerata, licet non sunt prima formaliter, sunt tamen virtualiter, & ex tali virtute eis attribuitur, quod ipsi sint primis ex propria. Quod vero Aristotle protulit omnia, vel quedam secundæ principia esse notiora conclusione: non ideo cum limitatione illa prolatum est, quia nona semper utique præmissa sit notior, neque talern expositionem D. Thom. vñquam somniauit, sed triplicem attulit valde diuersam, quam ad literam referre placet, & prior sic habet: *Addit autem Aristotle, ad omnia aut quedam, quia quedam principia probatione indigens, ad hoc quod sunt nota, & antequæ probentur, non sunt magis nota conclusione, sicut quod angelus exterior trianguli valeat duos aequales intrinsecos, sibi oppositos, antequam probetur, ita agnoscamus, sicut quod triangulus habet tres angelos aequales duobus rectis. Quedam vero principia sunt que statim posita, sunt magis nota conclusione. Secundam vero hisce verbis adiungit: Vel aliter quedam conclusiones, que sunt notissime, vt puta per sensum jumps, sine accepta, sicut quod sol eclipsetur, unde principium, per quod probatur, non est notum magis simpliciter, scilicet quod luna interponatur inter solem, & terram, licet sit magis notum in via rationis procedens ex causa in effectum, &c.*

Postrema solutio docet temperasse, verbum Aristotelem, quia non omnia principia prius tempore, quam conclusionem cognosci docuerat primo capite: iuxta quamlibet autem harum expositionum constat ex verbis Aristotelis, non bene colligi, conclusiones

*Solut. arg.
Eltim.*

51.

52.

D. Thom.

sionem aequalem, cum altera præmissam certitudinem habere posse.

Sententia negativa resertetur cum summa

denomin.

QVAESTIO III.

Anscientia semel acquisita, possit à contrario destrui, vel quouscunquam modo amittiri?

Explicatur questionis titulus.

Explicatio
titularis

Ver Tru Questionis titulus intelligatur obseruandum est accidens tribus modis posse corrumphi, primo: corrupto subiecto, in quo sensu protulit Aristoteles in prædicamento: substantia vniuersalem illa propositionem, destructis primis substantiis impossibile est aliquid aliorum remanere: nam, & si de vniuersalibus prædicatis, quae in ea fundantur atque subsistunt, precipue ab eo intelligatur, quae corrumphi vult, quantum ad existentiam ea corrupta, consequenter vero de accidentibus: etenim cum accidentia per se sustentari nequaquam possint, sed subiectum pro fundamento habeant, ex destruto, ipsa quoque perire necesse est. Secundo perire potest accidens manente subiecto, defectu aliquius extrinseci, à quo eius conseruatio dependet, & hoc modo perit lumē, aere adhuc permanente, in quo tanquam in subiecto residet: per solam absentiam luminosi à quo conservatur: abscedente enim sole medium hoc statim priuat lumine: postremo à suo contrario accidens corrumphi potest, vt frigiditas aquæ, adveniente calore ignit: & quantum ad primum modum restat certa, non habere locum in scientia, nam cū hęc sit in anima, tanquam in subiecto, ex parte eius, non contingit perire: sed nec secundus modus locum habet, quia non dependet scientia, ab alio extrinseco conservante, nisi à solo Deo; qui nunquam concursum suspendit, licet suspendere possit secundum potentiam absolutam, & tunc non solum scientia, sed quæcunque creatura perire, cum à Deo conservante omnes dependeant: relinquunt ergo de solo ultimo titulum questionis, accipendum esse, an scientia habeat contrarium à quo corrumphi possit;

33.

34.

Opinio te-
nens scien-
tiam nō ha-
bere con-
trarium.

Fab pars negativa, videtur expressa sententia Aristotelis, in fine huius capituli vbi habentem demonstrationem ita certum esse debere de assensu conclusionis asserit, vt non solum pure verissimum esse, sed nihil esse magistrum, quam eius oppositum: cuius rationem reddidit, quia scientem impermutabilem esse oportet, ab assensu scientifico sex: quibus plane sequitur sentire, quod penitus sit in amissibilis scientia semel acquisita, ac propterea non habeat contrarium, à quo corrumpatur.

Hanc sententiam, non solum tenent, sed acerrime defendunt moderni quidam, in controvercis huius capituli, quam hoc modo temperant: scientia quosdam habet habitus, sibi aliquo modo repugnantes propter unam vel alteram conditionem ei oppositam: triplex est enim conditio scientie, veritas, certudo, & evidētia: triplex idem est habitus, cui aliqua ex his conditionibus deficit, ratione cuiusquammodo contrarius scientie reputatur: primus est error, qui non est aliud quam opinio falsa, & propterea scientie opponitur defectu primæ conditionis: ob defectum evidētiae Divina fides, que obscura est: opinio domini vera, ex defectu certitudinis, quāquam enim vera sit, non repugnat ei subesse falso, ex parte medijs, quod est probabilis syllogismus, immo etiam si sit opinio per se nota, cui ex propriis terminis non repugnat falsitas: ceterum dicit hęc ita se habent, verē, & propriē, nullum habet contrarium scientia, neq; à contrario corrumphi potest, sed semel comparata per solam obliuionem amitti posse censent: vt si quispiam habet habitum scientie, eo non vitatur, defuetudo efficiet, vt multiplicatis extraneis, ut pérgratiis speciebus, proprium medium scientie obliuioni tradatur, & diuagatus circa alia obiecta intellectus, errore admittat, circa proprium scientie, à quo scientia ipsa expellatur: non propter veram contrariatem, sed propter indispositionem subiecti.

Probant primo: nam si scientia haberet contrarium, maximè errorem, sed error nō argument: est ei propriæ contrariæ, ergo nullum habebit: minorem ostendunt, quia contraria debent esse sub eodem genere, sed error non con-

A 3

con-

57. conuenit in genere cum scientia, ergo non est ei contrarius, est enim error non aliud, quam falsa opinio; opinio autem non potest conuenire cum scientia in proximo genere, qui est habitus intellectualis certus, & infallibilis, cuius quinque duntur etiam enumeratae species Aristoteles. 6. ethicorum. cap. 3. Scientiam, videlicet, sapientiam, intellectum, prudentiam, & artem, opinionem, & fidem humanam, ab hoc genere id circumscribens, quia potest eis fallitur subesse.

Aristotel. *Confirmat.* Et confirmatur: quia error cum sit opinio falsa, per se opponitur opinioni vera, ergo non scientiae pater evidenter consequentia, quia unum, vni tantum vere, & proprie oppositum: antecedens etiam quia opinioni vera, & falsa, conueniunt omnes conditiones, contrariorum: continentur namque sub eodem genere proximo opinionis, sub quo maxime distant: nam, & si magis distet scientia ab opinione falsa absolute, quam opinio vera; minimè tamen sub genere opinionis: multo item se se ab eodem subiecto expellunt: nam cum neutra conuincat intellectum, facile potest ab una ad alteram permutari.

*Secondum etiam
genuere.* Secundò, contraria talia esse debent, ut ab eodem subiecto possint se se expellere, sed scientia non habet à quo expelli possit, ergo nec propriè contrarium; minorem probant in primis, ex verbis Aristotelis in fine capitis, ubi de habente scientia statuit, non posse ab ea dimoueri: deinde ratione, quia scientia fortior est quocunque sibiposito, vel repugnanti, cum sit habitus verus, certus, & evidens: quia autem sibi repugnant, incerta, atque in evidentiā, & falsa; ergo à nullo potest superari, neque expelli.

Confirm. Et confirmatur: quia is, qui habet scientiam, evidenter cognoscit oppositorum falsitatem, ergo nunquam ea admittere poterit, ut ab eis scientia habita destruatur.

Tertium argument. Postremo. Lux corporalis non habet contrarium, ergo neque spiritualis, sub qua comprehenduntur habitus principiorum, & scientiarum. Et rursus de habitu principiorum certum est, non habere contrarium; ergo tantundem de habitu scientiae tenendum erit, si propriam rationem contrarietas attende-

re velimus

*Ut huius Thesen sententia confirmatur, &
approbatur.*

D. Theſſaſſor. SCIENTIA nihilominus vere, & problematis opere, à quo ex directo corruptitur, ut fieri potest expresse D. Thos. 2. 2. quæst. 55. artic. 3. hisce verdis. Aliquis habitus est in intellectu possibili ex ratione causarum, scilicet habitu conclusionis, qui dicuntur scientia, cuius causa dupliciter potest aliquid contrarium esse, uno modo ex parte ipsarum propositionum, ex quibus ratio procedit, etenim enunciationi, quae est bonum est bonum, contraria est ea, quae est bonum non est bonum. Secundum Philosophum in secundo Peribermen. alio modo quæcum ad ipsum professionem rationis, prout syllagismus sophisticus opponitur syllagismo Dialectico, vel demonstratio: sic igitur patet, quod per falsam rationem potest corrupti habitus vera opinionis, aut scientia: unde Philosophus dicit, quod deceptio est corrupcio scientia, &c. Quibus ex duplice parte proficit, alienum scientificum, habere contrarium, & ex parte præmissarum, ex quibus deducitur, & ex parte ipsius deductionis, vel consecutionis: nam syllogismus sophisticus, & præmissis falsis apparentiam veritatis præ se ferentibus constare potest, & consecutione falsigrapha: & ex utra que parte inferit conclusionem falsam, habentem aliquam veritatis apparentiam, cuius assensus, ex directo contrarius est scientifico.

D. Thom. D. Thom. sequitur Caetan. & hanc putato esse communem omnium Philosophorum, & Theologorum sententiam, licet pauci admodum id in controversetiam vertentes.

*afſequitur
Caetan.*

Et probatur evidenti ratione: nam essent Prima af- tiales scientiarum conditions sunt, ut sit assen- fatio. sis verus, certus, & evidens; sed error habet conditions, ex directo contrarias; ergo vero, & propriè est ei contrarius; est enim falsus, incertus, atque incvidens positiue.

*Secunda re-
tio.* Secundò. Demonstratio, & syllogismus falsigraphus sunt directe contrarii: ergo generant contrarios assensus; nempe scientif- cum, & errorem: probatur antecedens, ex conditionibus utriusque essentialibus: nam demonstratio procedit ex veris, iste ex fal- sis: illa ex priuis, hoc est, ex propriis terminis neces-

375 Capit. II.

61. nisi necessariis & evidenteribus; iste ex præmissis in materia remota consistentibus, quorum aperta est falsitas, licet vera reputetur ab intellectu decepto: procedit etiam ex ignotis, cum falso, ut tale non sit per se cognoscibile, ac demum tales præmissæ tandem generant conclusionem: vera igitur inter syllogismos ipsos reperitur contrarietas, atque adeo inter effectus qui sunt scientia actualis, & error à quibus geniti habitus, vere erunt contrarii.

Quomodo
corrumpe-
tur scientia
ab errore.

Dubius mo-
dus scientia
corripitur.

62.

Secundomo-
do.

63. Alio etiam via (ait D. Tom.) corrumperit habitus, à contrario directe, etiam quantum ad radicem habitus, cuius corruptionis principium est obliuio, non per se, sed tanquam causa per accidens, quæ appellatur remouens prohibens: cessante enim usu scientia obliuioni traduntur demonstraciones, quæ sunt media, quibus scientia acquiritur, atque consecutur; his autem obliuio ni traditis locus datur falso imaginacionibus, atque apprehensionibus, quibus demonstrationis vius obliteretur; ac tandem sic perturbat intellectus, ut fidem præbeat falsis propositionibus, solam apparentiam veritatis habentibus, ex quibus syllogizans falsigraphum constituit syllogismum errorē scientiæ contrarium generantem, à quo tanquam à contrario habitus scientiæ expellitur. Itaque obliuio, vel defuctudo causa per accidens est corruptionis, scientiæ, remouens usum demonstrationis, per quem falsæ apprehensiones, & imaginationes exclu-

detentur, vel certè eis obliteretur: quemadmodum causa per accidens motus ligi deorsum est, qui remouet lapidem, à quo detinebatur: causa autem per se corruptionis scientiæ, est error, per syllogismum ex apparentibus, & vere falsis genitus.

Præsolutione argumentorum notabilium.

PRO solutione argumentorum, valde ad-

notandum est disstimen inter errorem & opinionem falsam, nam in eo consistit opposita sententia deceptio, quod pro eodem utrumque accipit, cum tamen multum differant: certum namque est, quod quemadmodum voluntas semper tendit in obiectum sub ratione boni, etiam dum pecteat, illud appetens, quod vere malum est: pariter intellectus tendit semper in obiectum sub ratione veri, quanquam re vera sit falso: unde quotiescumque aliquid opinatur, probabiliter sentit esse verum, & syllogismum, unde illud deducit Dialecticum, seuprobabilem; sed aliquando ultra progeditur falsigrapho syllogismo deceptus, ut aliquam conclusionem reputet evidenter veram, cum tamen sit evidenter falsa: quia reputat evidenter esse constitutionem, quæ vere deceptoria est, solam habens apparentiam bonitatis: vel certe circa præmissas deceptus, utrumque vel alteram evidenter esse iudicat, cum sit evidenter falsa. Itaque in duobus differt error, ab opinione re vera fere ab opinione falsa: nam in primis est assensus, cuius falsitas evidenter constat: deinde non probabilis, sed evidens reputatur, ac certus, per evidenter syllogismum deductus, vere tamen deceptorum, cuius deceptio facile ex Elenchorum regulis deprehendi potest: opinio autem, etiam si vere sit falsa, assensus probabilis debet esse, atque adeo cuius falsitas evidenter non constet, licet efficaces habeat contra se rationes: syllogismus item, per quem deducitur, probabilis debet reputari, vel certe talis esse debet quod à cunctis sapientibus non habeatur p. o. evidenti, cum probable sit iuxta definitionem Aristoteles, quod pluribus, vel sapientibus appetit: hanc enim limitationem addere necesse est propter illud ab Aristotele prolatum, & multis experientiis confirmatum, nonnulli ita adhuc tuis opinionibus, sicut aliis sua scientiæ.

Prædictam autem distinctionem erro-
ris, & in pro-

In quo er-
ror differet
ab opinione
falsa.

Prædicta
notabilia;

64.

Erroris
fere ab op-
pinione falsa
in duabus.

65.

diff. 65. sis, & falsa opinionis evidenter (nisi ego fallior) confirmat distinctio syllogismi Dialectici, atque Sophistici, quia iuxta Aristotelem, & omnium Dialecticorum meutem, essentialis est, ergo assensus errorneus, per falsum syllogismum genitus specie distinguitur ab opinione falsa: falsum est ergo, errorem cum opinione falsa confundere.

*Cad quo ge
tare fit er
ror.*

diff. 66.

Sub quo autem genere collocetur error in praedicamento qualitatis, non erit difficile intelligere, si consideremus Aristotelem, & Ethic. cap. 3. quinque dumtaxat enunciaverat habitus intellectuales, certos suo modo, atque evidentes, ad quorum genus proximum referuntur, ab illo dubio aliis quinque eis contrariis, nam ut de prudentia id evidenter ostendamus, ubi, quæso, habitus imprudentiae ponitur, nisi rediecte sub eodem genere, ad quod prudentia spectat? quemadmodum virtus opposita virtutibus moralibus, sub eodem genere, cum ipsam et virtutibus collocantur, itaque veri ac certi habitus intellectuales, quinque dumtaxat enumerauntur, quibus tamen adduntur oppositi,

Alterius partis obiecta diluvantur.

*Ad primi
argument.*

67.

ET ex his facile soluuntur argumenta: nam licet ad primum respondere possemus negantes, contraria semper sub eodem genere proximo esse collocanda, sed satis esse sub remoto (vt in praedicamentis adnotauimus:) verius tamen dicendum est, errorem non esse opinionem falsam, sed assensum evidenter existimatum, de quo constat esse evidenter falsum, cuius habitus (si vere habitus est) ad illud idem genus proximum, sub quo collocatur scientia, referendum esse arbitramur: nam Aristoteles quinque dumtaxat certos, ac veros enumerauit, non negavit esse alios eis contrarios.

Ad conf.

Confirmatio etiam soluta est negare antecedenti, nempe, errorem esse falsam opinionem; sed dicimus esse assensum evidenter falsum, ex directo oppositam scientifico; opinio autem falsa, vero opinioni contraria est, vt argumentum assumit, nihil proinde aduersus nostram sententiam probant.

Ad secundum argumentum respondemus, admittentes illam legem contrariorum: negamus tamen non habere scientiam, à quo expellatur; & dum Aristoteles, ait haben-

tem demonstrationem immutabilem esse, ab assensu scientifico, intelligit absque dubio, dum in ea perseverat dispositione, quam mutata, disuetudine, vel obliuione intercedente, datur locus falsis apprehensionibus, ex quibus deceptorius syllogismus formatur exponens producens assensum, à quo scientia expellitur: fortiorum etiam esse scientiam, per se sumptam admittimus, sed propter malam subiecti dispositionem debilem reddi, ad resistendum coartatio censemus, & idecirco vinci ab errore posse: quemadmodum, de Divina fide notum est, certiorum longè esse, quo cunque errore ei opposito, licet debilior in tali subiecto reddatur ad resistendum, ac propterea à debilissimo contrario vinci possit.

Ad confirmationem respondeatur, scientem evidenter cogitare esse oppositorum falsitatem, dum scientia vitetur, vel demonstrationem constituit: huius autem cognitionis per desuetudinem oblitus, ab errore superatur scientia, & consequenter à subiecto expellitur.

Postremo argumento occurrimus negata paritate rationis, inter lucem corporalem & scientiam: hec enim non est lux spirituialis, nisi per quandam similitudinem, sed in clinatio quadam in obiectum, producta per frequentationem actuum, & ideo habere potest sibi oppositam inclinationem, in assensum evidenter falsum, sed propter deceptionem existimatum verum: de habitu principiorum diuersam esse rationem docet D. Thom, quest. illa 53. artic. 1. quia simplex quedam cognitio est, & in ruitu, que non per medium, sed ex terminis habetur, quibus semel exploratis, non habet locum obliuio, nec medium deceptorium generans assensum contrarium: ex his enim causis procedit contrarietas scientiarum, & erroris (vt à nobis fuit expositum) unde nec corruptioni adatur locus.

Ad vid.

argm.

69.

O P I N I O N I V M C O N F U T A T I O N E,
& eorum, qui omnia demonstrationem solunt, & eorum, qui omnium de-
monstrationem esse
ponunt.

*Ad secun
dum arg.*

68.

CAPUT TERTIVM.

Nonnullis quidem igitur, eo quod oportet primam scire, non videtur scien-tia, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

Intentum,
& diuisio
cap.

Primum
membr.

Prim. er-
ror.

2.

Secund.
error.

CAPP T hoc quasi appendix est prae-ceden-
tium, eiusq; diuisio bimembri: nam
duo praefat Aristoteles, referunt in pri-
mis duos errores ex universalis doctrina, à
se tradita, exortos, deinde utrumque ex-
cludit.

Ducuerat in ipso capitis principio, scire
quasi finem, sicut alique efficiunt demonstra-
tionis esse, in fine vero, non solum conclusio-
nem esse scientiam ab eo, qui demonstrationem
babet, sed etiam principia, & haec perfectissima,
quam conclusionem. Cum propter eadem
scatur: ex utroque autem intulerunt quic-
dam, impossibilem esse scientiam, hanc ratio-
ne ducti, quis sit conclusionem, vel ignorat
principia, vel scit? primum non est possibile,
quia conclusionis notitia ex principio oritur,
ergo cum ratione pugnat ignoratio principi-
um, conclusionem nosse: si vero dicatur scire
principia, cum omnis scientia habeatur per
demonstrationem, sequitur eorum notitiam
demonstracione comparasse: & rursus cum
ex principiis procedat omnis demonstratio
scita erit ex aliis principiis, & haec, mollo simili
ex aliis, procedetur, q; in infinitum, ita
ut infinita principia nosse oporteat ad assen-
sum conclusionis acquirendum, sed infinita
non sunt una, post alterum cognoscibilia;
ergo nec conclusio, ex eis cognoscibilis est, nec
scientia possibilia.

Alii vero reputantes necessarium, princi-
pia demonstrationis ex aliis esse praemissae
scitae: quia nihil certum, & evidenter cognos-
ci arbitrantur, nisi per demonstrationem,
ut infinitum processum vitant, nec omnino
scientiam tollere videntur, ad circu-
lum confugere, ponentes conclusionem, per
principia demonstrari, & rursus principia
per eandem conclusionem, id est omnium es-
se demonstrationem, cum omnium suae scientiae.

Pars Posterior.

Textus Expositio.

380

Vtramque tamen posui membra, tanquam Memb. 2.
in Dialectica errorem excludit Aristoteles
in secunda parte capituli, primam quidem,
quia eti ipsi principiorum notitia communis vo-
cabulo appellatur scientia, proprio tamen
nisi intellectus vocanda est, quia non per de-
monstrationem, vel medio habetur alio, sed
ex sola notitia terminorum, id est quasi sci-
entia indemonstrabilis dicitur, hoc est, noti-
tia absque medio demonstrationis habita, in
eo igitur, quod assumit positionem prior, nempe,
principia esse scientia per demonstrationem,
falsitas eius manifeste deprehenditur, ve-
rum quidem assumptum esset, si principio-
rum notitia scientifica esset, ut conclusionis,
& ex eo evidenter deduceretur processus in-
finitus, atque adeo impossibilitas scientiae:
sed non sic res se habet, cum notitia principi-
orum altior, sit scientifica, licet communis
vocabulo scientia dicantur, quapropter ex alia
non gignitur, sed in eas extenduntur, neque
ulterius procedendum, ut plane constet pro-
cessum demonstrationis, non esse infinitum,
sed in assensum principiorum terminari: &
hinc etiam apparere incipit falsitas posterio-
ris sententiae, circulum in eo ponentis: etenim
si per se cognoscibilia sunt principia demon-
strationis, non erit necessarium per eandem
conclusionem demonstrari, circulumq; com-
mittere.

Sed quam vitiosus sit, & cum ipsam Circulum
pugnans veritatem, ex professo ostendit Ari-
stoteles tripliciter, quarum prima est: sum.
demonstratio, ut tradita eius definitio do-
cet, procedit ex notioribus, & prioribus, ita
ut principia semper sint priora, & notiora
conclusionem, repugnat igitur per eam rursus
demonstrari, nam tunc idem esset prius &
posterior, notius & ignotius respellere insidet,
quod manifestam repugnantiam continet:
& si dicatur diversatione id esse possibile,
ita ut principia sint secundum naturam pri-
or, & notiora, in ordine autem ad nostram
cognitionem posteriora, & minus nota, suq;
per conclusionem nobis notiorem demonstrari
posse: minimè fit argumento satius: quia potis-
suna demonstratione, que sola per precedentes
definitiones explicatur, ex prioribus, & no-

Bb

tiori-

tioribus simpliciter procedit, cum procedat ex veris causis ergo non habet in ea locum similius distinctio: si autem duplicitem esse demonstrationem velut quispiam unam ex prioribus, & notioribus simpliciter procedentem: dicitur in verò ex notioribus nobis hoc est, ex effectibus, quamquam verum, hoc sit ait Aristoteles nondum tamen difficultatis nondū solvit, cum hec non sit demonstratio simpliciter sed sola prior, quam propter quid appellamus in qua talem circulum vitiosum esse evidenter probat argumentum.

Secunda
ratio.

5.

Sed secundo probatur, quia si per circulum demonstretur conclusio ex principiis & rursus principia ex conclusione, non erit aliud, quam principia per se ipsa demonstrare, & uniuersaliter idem per se ipsum: quo nibil absurdius excogitari potest & ut sequelam evidentius ostendat Aristoteles, utitur clementiorum, scilicet arum exemplis, primò qui dem in tribu deinde in duabus literis consistunt, ut si ostendamus B. ex A. & rursus C. ex B. sic procedentes, quia A. est, B. est & quia B. est C. est ergo de primo ad ultimum, quia A. est C. est, nam si A. est causa ut sit B. & B. ut sit C. evidenter sequitur A. etiam esse causam ut sit C. ex uniuersali illa regula, quidquid est causa causa, est causa causati, vel effecti: rursus assūptus dubius, nempe, A. & B. quia loco C. repetitur A. probat intentum: bene, inquit, sequitur: quia A. est, B. est, & è converso auxiliu predictam positionem, quia B. est A. est, ergo quemadmodum de primo ad ultimum invenebamus, quia A. est C. est, inferre evidenter licet, quia A. est A. est nam si A. est causa B. & iterum B. est causa eiusdem A. per quam circulariter demonstratur, erit A. causa sui ipsum: nihilq; aliud fieri per talem circulum, quam A. per se ipsum demonstrari atque ita perficere, quia A. est A. est, & uniuersaliter idem per se ipsum, cu tam idem non sit summa causa.

Nota.

6.

Sed ut exempla literarum illustremus operatram erit, illa ad communes terminos significatiuos transferre: notum est hanc demonstrationem à priori esse: omne animal rationale est capax discipline: omnū homo est animal rationale, ergo omnis homo est capax

disciplina: cuius premissa iuxta predictam positionem, non demonstratur à priori per alias, sed per eandem conclusionem: ita ut conclusio assumpta cum una illarum demonstraret alteram hoc modo, quidquid est capax discipline, est animal rationale: omnis homo est capax discipline, ergo est animal rationale. Ecce conclusio iterum cum maiori assumpta demonstrat minorem: tunc igitur verum erit animal rationale esse causam capacitatris discipline, & eandem capacitatem disciplina esse causam eiusdem animalis rationale, ac de primo ad ultimum, animal rationale, esse summet causam, ac se ipsum à priori demonstrare: nam cum sit causa capacitatris discipline, erit etiā causa effectus, ex tali passione illati, si ergo animal ipsum rationale, ex ea iterum inficietur à priori, erit summet causa, ac per se ipsum, tanquam per causam demonstrabitur.

Postrema ratio, etiam si positio hac ad circulum consugiens, aliqua posset ex parte admissi, in si sufficiat tamen reprehenditur, quia evidenter probatur, non omnes premissas demonstrationis posse circulariter per conclusionem demonstrari, sed eas dumtaxat, quae ex terminis conuertibiliib; constant: unde sit ut cum in cunctis figuris syllogismus possit constitui, ut ostendatur primo lib. de priori resolutione, cap. 6. talis circulus non nisi in prima locū habeat, immo in solo primo modo eius & id quidē in solo termino conuertibilibus: vanum est ergo ponere omnium esse demonstrationem per circulum probatur prima consequitio, in secunda, & tertia figura semper conclusio est negativa, aut particularis, ut discurrat per omnes earum modos constare facile potest, ubi ergo negativa est, altera premissarum est etiam negativa: unde, ut affirmativa demonstretur assumenda erit conclusio simul cum negativa, & ex duplice præmissa negativa, pro maiori & minori sumpta, constituenda erit demonstratione negativa inferens affirmativam; ex præmissis autem negatiis nullus potest syllogismus coalescere ut in secunda lib. priorum, cap. 6. & libra summularum patuit, non est igitur affirmativa, præmissa, per conclusionem, & alteram nega-

negatiuum, que in demonstratione circu- pete; & iam non continget omnium demon-
lari accipiuntur, demonstrabilis sed aliunde
probanda erit: si autem in his duabus figuris
particularis est conclusio, altera premissa-
rum erit particularis, vel uniuersalis ut a-
que, & ubi primum contingit, evidenter
probatur uniuersalem premissam, non esse
per conclusionem, & premissam particula-
rem demonstrandam, quia inutile est com-
binatio: utriusque premisse particulari ad
syllogizandum in qualibet figura, ut eisdem
in locis ostenditur: sed etiam ubi ambae pre-
missae sunt uniuersales, neutra ex conclusione
particulari simul cum altera accepta demon-
strabitur: non enim permittit forma syllogis-
tica, ut ex particulari premissa uniuersala
conclusio inferatur, sed particulari nec-
esse est conclusionem esse, ubi una premissarum
particularis est, vel utriusque syllogismum;
quis enim unquamputauit bonam esse con-
fessionem à particulari ad uniuersalem
propositionem, quamquam ob materiam nece-
ssarie, vel remote conditionem, aliquando
inferricontingat. Et eisdem probatur argu-
mentis in tribus modis prima figura, præter
primum, non esse quamlibet premissarum
demonstrabilem per circulum ex conclusione
& altera nam vel particularis est conclusio
vel negativa.

In primo modo nō
habet locum, hanc
demonstratio.

9.

Sed neque in primo modo locum habet
talis modus demonstrandi, nisi termini sine
convertisibles, quia ut una premissarum de-
monstretur, necesse est conclusionem accepte-
re simul cum altera, non quidem ut iacet, sed
conuersa, uniuersalis autem affirmativa non
convertisit nisi in partem, hoc est, imparti-
cularem, nisi termini sint convertibles, ut
omnis homo est animal. In hanc, aliquid ani-
mal est homo, ergo ex conclusione uniuersali,
& una premissa particulari demonstran-
da erit altera premissa uniuersalis, quod
non patitur forma syllogistica (ut often-
sum est) unde intulit Aristotel. demonstra-
tionem circularem, in his casibus secun-
de ac tertia figura, atque etiam prima
non esse ex acceptis possibilem, hoc est, ex
conclusione, & altera premissarum; sed
sopportare alias premisas extraneas acci-

petre; & iam non continget omnium demon-
strare per circulum, ut afferuit falsa haec
positio.

Et his continetur expositio tertii capituli
iuxta communem modum exponendi omni-
umferre interpretum prefertum Dni Thomae
in commentariis.

QV AESTIO I.

Possit ne evidenter conuincit scien-
tias, non solum esse possibles,
sed vere ab hominibus compa-
rari aduersus primum errorem.

Varia Phylosphorum sententia tra-
ducentur.

NON properea in questionem ver. Variis sen-
timus, an scientia sit possibilis, vel tecum.
actu ab hominibus acquiratur,
quod res sit dubia, sed ut antiquum errore n
corum, quiescientias abstulerunt, radicibus
euellianus. Diuersis viis, diuersi inceden-
tes, scientias impossibilis esse posuerunt,
quidam propter obiecti instabilitatem; pu-
tantem eum non esse in rerum natura, nisi
singularia in continuo motu, & fluere posse-
ta, que proinde obiecta scientia non esse
non possunt, cum de stabilibus, ac perpe-
tuis scientia esse debeat (si possibilis est) af-
firmare autem sunt nullam dari scientiam,
quorum meminit Aristoteles, 4. metaphyl-
tex. 22.

Prima sen-
tencia.

Plato vero, & si scientiam non penitus sententia
abstulerit, sic tamen eam posuit, ut credi-
cet animam prius esse conditam intelli-
gibiliis formis plenam, atque adeo o-
nibus scientiis ornataam; quas tamen corpori
immersa obliuioni tradidit, sed ope pha-
rasmatum excitari postea, & quasi reuiui-
scere, fierique in homine quandam vel vi
reminiscientiam prioris scientie, idcoque
non esse de novo conquistam, cuius posi-
tio nis meminit Aristoteles multis sue do-
ctrina locis, sed presentim 1. lib. metaphys.
cap. 7. & antiqui Ecclesiæ Patres eandem
renulerunt, Ireneus, lib. 2. aduersus hæ-
res cap. 60. D. Augst. 12. de Trinitate, cap.
15. D. Thom. 2. lib. contragentes, cap. §3. &
Bb 2 1.par.

1. par. quest. 84. articul. 3. Albertus Mag. in commentariis metaphys. tract. 1. cap. 3. vitrum que nos errorem cap. 1. retulimus doctrinam Aristotelis elucidantes.

Tertia scien-
tia.
Augustinus.

3. Supersunt antiqui Philosophi Academicci nuncupati, quorum meminit August. 3. lib. contra Academicos. cap. 14. hiscē verbis. Nam si tot tantisque rationib[us] laboraram (hoc enim dixisti) Academicorū sententiam, quae eis plausibiliter nihil scire sapientem &c. Aduersus quos cap. hoc 3. disputat Aristoteles, propere scientiam negantes, quod putauerint nihil posse esse scitum, aut evidenter cognitum nisi per demonstrationē, quo admisso plane sine dubio conuincitur scientiam impossibilitatem, cum demōstratio conclusionē inferatur ex principiis, & necesse sit illā esse scita, aut evidenter cognita per demonstratiōnem, atque adeo ex aliis principiis, non minus evidenter per demonstrationē cognitis, in infinitum procedetur, infinitus autem processus termino caret, ergo nunquam cœguitas perveniet ad finem, quod (absque dubio) probat non esse possibilem, cum non sint cognoscib[us] vniuersa ad notitiam conclusio[n]is requisita.
4. Hos errores huius rei gratia retulimus, ut intelligatur non esse præsens instituti omnes refutare: nam quemadmodum diversi sunt, diversa rationes fundamenta, sic eos excludere ad diversas Dialecticas, Philosophias, ac Metaphysicas partes spectat.

Secondū
fundamen-
tum Aca-
demicorum

5. Nunc igitur præcipue intendimus aduersus omnium Academicorum errorem ostendere non esse propter prædictum fundamentum negandam scientiam; cui etiam aliud addicunt, omnis nostra cognitio initium capit à sensibus; sensus autem (ut experientia testatur) delusi s[ecundu]m in errorem labuntur, ergo intellectus, qui eos sequitur, errandi periculum expandit, quapropter non erit certa eius cognitio, nec profinde scientifica, eius ea est conditio Aristotele afferente, cap. præcedenti, ut impossibile sit aliter se habere: antecedens frequens experientia confitatur: nam sensu iudicamus solē, & bellas, minima quædam corpora esse: cum tamen veritas sit, multis partibus molem terræ superare, & id genus alia sensus vera iudicant, à veritate aliena, adde si placet, non modo, sensum, sed intellectum, multa tanquam verissima accipere posse plane falsa, ut dum iudicat eum, quem videt esse hominem, vel

equum Petrum, vel Paulum, cum tamen contingere possit, ut non sit verus homo, nec sit Petrus, vel Paulus, sed quid ei simile, per attem magicanum, à dæmonie confitum (vt docet Agustinus, 18. lib. de Ciuitate Dei. cap. 17.) It ergo pars ratione de quibus alia cog. Scientifica nitione per demonstrationem habita dubitate licet, an sit vera?

Vnde intulerunt Academicci, vt D. Augustinus testatur, satis esse à cunctis rebus assertiōnem cohibere, quam cum erroris pericula quidquam assueranter affirmare: mutatoque sapientius fore nihil certum existimare, quam falsa opinionis naufragio sapientis animum committere; turpe est enim, & sapienti indignum in errorem labi, ac propriea finalis eorum fuit sententia, sapientem nihil certo scire, sed de te qualibet id, quod verisimilius est, querere, atque conjectari.

Resolutio quæst.

D Vabus nihilominus assertionibus, storum error à nobis labefactatur.

Prior est non solum assertus veritatis determinatus, atque scientificus possibilis est, sed verè ab hominibus habetur.

Quam evidenter in primis probat dignitas naturæ rationalis, in qua naturalis resideret sciendi appetitus, vt docet Aristoteles, 1. lib. metaphys. cap. 1. cui hiscē verbis initium Præmis q[uod] lib. met. cap. 1. cui hiscē verbis initium redit. Omnes homines natura scire desiderant, tia, quem appetitum quisque in se ipso teperit,

adeo vt vel ipsimet Academicci ex ipsa sua positione conuincantur cum habere; etenim si sapientis (vt aiunt) esset, veritatem dubitando investigare: talis investigatio vnde nisi ex desiderio inuenienti prodire potest? desiderium autem ex appetitu, atque inclinatione naturali pullular: tunc ultra, naturalis appetitus, vel inclinatio capacitatē item naturalem præsupponit: & tam capacitas ipsa, quam appetitus, & potentia eius rei, in quam ordinatur, possibilitatē, nempe, ipsius scientiæ, quam ideo falso reputant impossibilem. Denique si eam capacitatē appetitum, & potentiam naturalem homini indidit, natura ipsa in eandem scientiam naturaliter possibilem, tanquam in finem ordinatum, frustra esset, nisi in uno saltu, vel altero homine ad eiusdem finis consecutionem.

curionem perueniret: sunt igitur absque dubio nonnulli scientiam asequentes: nisi velis Deum Optimum, & naturam frustare dedit homini similem appetitum, ac potentiam sciendi, cum tamen nihil fructus, in rebus efficere, veritas sic à cunctis accepta ve testatur Aristoteles, lib. 2. de coelo, & mundo: tex. 59.

Secunda pars:

Secunda pars:

8. Secundum argumentum ad hominem (vt aiunt) constituit Augustinus ex duobus quæ ab ipsis negari nullo modo possunt: nempe certò cognoscere ipsorum quælibet se vivere, ac veritatem dubitando (vt ponunt) inuestigare, vnde evidenter sequitur aliquem certum habere assensum: etenim licet nulli determinator assentiat, de hoc tamen quod est se non assentiri sed dubitare, haud quamquam dubitare possunt, sed certos esse necesse est: & ex eodem evidenter quemlibet cognoscere se vivere plane sequitur, dubitare enim, veritatem inquirere, inde etiam errare, viuentis est: dormiens enim homo, vel mortuus, qui vitam rationalem non habet, vel certe non exercet, nihil inquirit, de nullo dubitat, circa nihil errat, quibus addo si vis tertium, quod repugnat non esse ab eodem quilibet evidenter cognitum, nempe se esse hominem, atque disciplinæ capacem; vasum est igitur asseverare nihil esse scitum, aut evidenter cognitum.

Tertia pars:

9. Tertium adiungit Augustinus argumentum, in Euchiridio ad Laurentium cap. 10. in moralem errorum, & quidem intollerabilem inducens: etenim si nulli determinate assentitur homo, sed dubitanter de omnibus inquit, sequitur evidenter in quoconque suo opere peccare: qui enim ex dubia conscientia, aut rationis dictamine operatur, pericolo se exponit male operandi, nam si dubitat an bonum sit, vel malum obiectum, circa quod operatur, sicut bonum ita & malum esse poterit: vnde sicut bona, ita & mala operatio esse poterit: est autem in lumine naturali evidens, peccare eum, qui peccandi periculo se exposuit, ergo evidens erit peccare semper eum, qui dubiam sequens cognitionem operatur, & si fidem Diuinam Christianos, mortales spectemus (ait Augustinus) detestabilēm, esse hunc errorē inueniemus, quem proinde, vt tales detestantur Ecclesia Catholica, tollit namque fidem, quæ certissima Di-

uinae rerum notitia est, & ad æternam salutem consequendam apprimè necessaria:

Secunda assertio, non est necessarium quilibet evidenter cognitionem demonstratione esse comparata, sed ad aliquam peruenientium est in processu demonstratio, quæ non ex alia, neque per demonstrationem habetur, sed ex sola notitia terminorum:

Hanc veritatem docuit Aristoteles, cap. præsentis, ac præcedenti, vt ex ea intelligamus, non esse procedendum in infinitum: in demonstrationibus: nam, & si conclusioni semper assentiamur per principia: principiis tamen non per alia, sed per se ipsa, in quibus sistendum est.

Probatur evidenti ratione, nam quælibet potentia intra latitudinem sui obiecti habet aliquid per se primo ad eam comparatum, hoc est non per aliud, & in illud tale per se primo fertur, non per aliud medium; visus fertur in colorem ratione luminis, at in lumen ipsum absque ullum medio, voluntas medium vult propter finem, hunc vero propter se appetit: obiectum autem intellectus est veritas: ergo intra latitudinem veritatis datur una, quæ per alteram comparatur ad intellectum, alia, quæ per se ipsam sine medio, & illa quidem per hanc percipiet: hanc vero per se ipsam; ad aliquam igitur peruenientium est in processu intelligendi, præsertim scientifico, qui perfectissimus est, quam non per alteram, sed per se ipsam percipiat intellectus, & talera esse veritatem principiorum necesse est, propter quæ conclusionibus assentimur.

Secundo, non minus evidentes probatur in quibusdā principiis, omnibus notissimis, rationalia sunt quæ sequuntur, quodlibet est, vel non est, totum est maius sua parte, si ab æqualibus æqualia deinas, quæ remanent sunt æqualia, quibus non solum sapientes, sed rustici, & agrestes homines, terminorum significacione percepta, statim præbent assensum; quædam item alia sunt, quæ per continuam experientiam habentur, ita ut statim, ac audiuntur, tanquam verissima acceptentur: à sapientibus, qualia sunt, visibilia quæcumque aliquo modo esse corporeæ, quæ à se motum habent vita esse prædicta, & ex opposito quæ nullum penitus tam motum habent, vita expedita esse, aut mortua.

morta, hominem esse disciplinæ pacem, & his similia ex quibus alia deducuntur per evidenter consecutionem, & appellantur conclusiones, vel assensus scientiæ.

Obiectis alijs occurritur.

Ad primum argumentum.

ECCE quo pacto evidenter ostenditur non omnia eidem cognitio- nem per demonstrationem haberi, sed quasdam veritates dari per se, hoc est, absque tali medio acceptatas ab intellectu, ad quas processus demonstratiuus terminatur, & in quibus sicut, quæ idè primæ veritates, in hoc genere appellantur, & prima scientiarum principia; ex quibus non modo solui- tur, sed penitus extinguitur primum, ac præcipuum Academicorum fundamen- tum.

*Ad secun-
dam arg.
pri-
me solutio-*

Secundum argumentum soluimus asse-
tentem, ex doctrina D. Thom. i. par. quest.
84. articul. 6. in solutionibus argumento-
rum, & Scoti in. i. distinctio. 3. quest. 4. In-
tellectum pendere quidem semper a sensu,
sed non semper ab eius iudicio, vel senten-
tia, ut dum primæ principia audiuntur, solum à
sensu dependunt intellectus, quantu ad submi-
nistracione sensuatu specierum, ut ex eis
eliciar quid nomine totius, & partis intelli-
gantur, in quo nullum habet iudicium sen-
sus; cuiusmodi autem significatione percep-
ta, ab ipso naturali lumine ducitur naturali-
ter ostendente veritatem, quapropter extra-
re minimè potest.

*Seconda fo-
lacia.*

Secundo responderetur, in his adhuc, in
quibus intellectus pender à iudicio sensus, ra-
rò decipi, si debitæ seruentur conditiones,
vñ si sint propria sensibilia sufficienter ei ap-
proximata, circa quæ sensu non falli docet Aristoteles, 2. lib. de anima tex. 63. & si
circa communia aliquando contingat dece-
ptio, ut in exemplo argumenti (etenim
magnitudo, vel quantitas inter communia
refertur sensibilia) adhuc in his corrigitur
sensus ab intellectu veritatem per aliam ra-
tionem eidem ostendem deducere.

*Ad primum
argumentum.*

Postremo argumento hac distinctione ad
hibita occurrentum est: evidens cognitio,
una est, quæ circa res singulares versatur;
altera, quæ circa vniuersalem connexio-
nem essentialium praediciorum, & passi-

ones eorum ratione conuenientes: & prior
quidem non est talis Metaphysice, sed mora-
liter, aut naturaliter hoc est, iuxta commu-
nem modum, & consuetudinem, ac natu-
ra ordinem: & in hoc sensu dicere sole-
mus, eidens esse, quem oculis videmus
hominem, vel equum, esse Petrum, vel
Paulum; hæc igitur aliquam pati potest de-
ceptionem, quia iudicio sensuum innicitur,
& quidem circa communia sensibilia: nam
ex motu, magnitudine, forma, aut figura,
aliisque communibus sensibilibus id iudi-
camus. In tali autem iudicio, non potest
esse maior evidencia: posterior vero Meta-
physica est, & quæ iudicio sensuum mini-
me innicitur, sed virtuti intellectualis lumi-
nis, quod cum sit, ex diuina impressio-
ne acceptum, nullam penitus pati potest de-
ceptionem; sed infallibile fert iudicium de
veritate principiorum ex quibus per eviden-
tem, infallibilemque consecutionem dedu-
cuntur conclusiones.

• QVAESTIO II.

*Sit ne circulus quicunque inproce-
su demonstratio vistosus?*

*Dubitandi rationes proponuntur, & commu-
nis sententia traditur.*

Super vacante fortassis alicui videbitur
controversia hæc, cum tam expressè
circulum in demonstrationibus repro-
bauerit Aristoteles, efficacissimisque rati-
onibus ostenderit vitiolum esse: ceterum
sicum aliis sue doctrina locis consuluerit,
videlicet non minus expressè, cum approbas-
se, & in primis viuisalem causarum do-
ctrinam tradens, 2. lib. Physic. tex. 30, cau-
sas sibi iniucem esse causas docet his verbis,
*Sunt autem quedam, & ad iniucem causa, ut Causa-
laborare causa, si bone habitudinis, & hacl- uicem fit
borandi; sed eodem modo, sed hoc quidem, ut finis esse causa,*
illud autem, ut principium mores, &c. Ea-
dem ferè verba repertis, metaphys. cop. 2.
text. 1, ex quibus intelligimus circulum in
diuersis causarum generibus, minime esse
vitiolum, sed licet per finalem, efficac-
tem

tem demonstrare, & rursus per efficien-
tem eundem finem: materiam item per
formam, à qua accipit esse specificum, &
formam proinde per materiam: nam in suo
genere qualibet est prior altera.

Cap. etiam præcedenti vnam definitio-
nem demonstrationis ostendit ex alia, quam
rursus facile ex eadem ostendere possumus. &
1. libro de anima, in principio, tantundem
diuersis animæ definitionibus designatis
fecit.

Nec solum in diuersis causis, sed in co-
dem causæ genere circulum approbat a. lib.
huius operi, cap. 7. tex. 1. c. Sic loquens quod en-
tem circulo, hoc est, in operibus autem apparet, se
madefacta terra necesse est vaporem fieri, hoc
autem facturam, hoc an emfacto aquam, hoc
autem factio necesse est madefactam esse terram:
hoc autem erat quod à principio, quare circulo
circunii, uno enim ipsorum quoque existente
alterum est, & ille aliud, & hoc primum &c.
Constat enim vaporem ex madefacta terra,
tanquam ex materia genitum, materialem
esse causam nubis, & hanc pluiae, & hanc
madefactionis: unde circulo vti possumus in
codem genere materialis causæ, demonstran-
tes, ex madefactione terre, vaporem fieri,
ex hoc nubem, ex hac pluiam, ex qua iterum
madefacta terra, & gignatur vapor.

Circulo etiam virtus Aristotel. in mate-
ria demonstrationis, cap. 6. huius libr. vbi
ostendit demonstrationem procedere ex pro-
positioib[us] necessariis; quia procedit ex iis,
que sunt per se: cap. autem 7. ostendit è contra-
rio procedere ex his que sunt per se, quia
procedit ex necessariis: & 2. lib. de celo, &
mundo tex. 34. Circulo vtens probat motum
celi incepit ab Oriente, quia ibi est dextrum
celi: & rursus probat ibi esse dextrum celi,
quia ab ea parte incipit motus. tex. 59. eiadem
libri probat astra sphericam habere si-
guram; quia immobilia sunt per se, & è con-
uerso immobilia esse, quia sphericam figu-
ram habent: non est igitur cur circulum
omnino improbus: nec cum improbassemus,
cap. præsentu[m] Aristotelem afferere possumus,
nisi expressam in doctrina eius contradic-
tu[m] velimus admittere.

Conciliantur testimonia Aristotelis.

Communis expositorum sententia.
quandam distinctionem adhibet, ut di-
versa Aristotelis loca ad concordiam
reunocet, simulque explicet, in quo nam senti-
tu virtiosus sit circulus, quo etiam pacto vi-
tio careat, coque vti possimus: primo mo-
do cuius consitui potest, inter causam
& effectum, vt dum ex hoc per experientiam
am cognito, causam nobis ignoram ostendimus,
vt si ex motu terra deorsum demon-
stremus eam esse ens naturale hoc modo,
quidquid mouetur motu naturali constat
natura, & est ens naturale; sed terra induc-
tur naturaliter motu deorsum, ergo est ens
naturale constans natura: & rursus ex causa
effectum, vt si in eodem exemplo terra, ex
eo quod est ens naturale de mostremus na-
turaliter moueri, dum fertur deorsum, sic
procedentes, omne ens naturale, mouet
motu naturali, sed terra est ens naturale;
ergo dum fertur deorsum naturaliter
mouetur.

Secundus modus circuli est inter causas *Secondas*,
diuersas, dum vnam ostendimus, ex alia, & modus.
rursus hanc ex illa, vt si exemplo Aristote-
lis utramur, demonstrantes dominum consta-
re, extali materia, lapidum, videlicet, & li-
gnorum, testi, ac patietum, quia in eum or-
dinatur finem, vt a temporum iniuriis nos
defenda: & rursus bene ab eisdem nos defen-
dere, quia tali materia constat.

Tertius modus est, dum in codem genere *Testimoniis*
causa constituitur, vt velimus à priori, & *modus*.
tanquam ex causa demonstrare hominem
esse risibilem, quia est rationalis, & rursus
etiam à priori, & tanquam est causa esse ra-
tionalis, quia est risibilis.

Ex his autem tribus modis ultimum dum
taxat reprobavit Aristoteles, tanquam viti-
osum, vt rationes huius capituli testantur: ex
eo namque sequitur evidenter, idem esse
notius, & ignotius, prius ac posterius, non
solum respectu eiusdem, sed eadem ratione,
hoc est, tanquam causam eiusdem genetis:
sequitur etiam non esse aliud tali circulo
vii, quam idem per se ipsum demonstra-
re, quod triuolum est, & præterquam, quod
virtuosum est, non habet locum, nisi in pri-
mo modo primæ figuræ, & id quidem in
terminis æqualibus, vel conuentilibus.
Primum autem, & secundum modum nun-
quam reprobavit, sed eis v[er]sus est in diuersis
locis

locis à nobis retentis, in quibusdam quidē ex diuersis causarum generibus procedens, in aliis vero ex effectū demonstrans causam & rursus ex eadem effectū, quo etiam circuito, vñi sunt Philosophi in comparandis scientiis naturalibus, vñi enim effectū, & in admirationem rapti, occultas eosum causas cōperunt inquirere, quibus cognitis iterum per eadē ad eisdem effectus reuersis sunt, quem etiam modum cap̄ p̄fensi approbasse videtur Aristoteles, quanquam eius considerationem in alium locum distulerit.

Explicatur Si quando autem in eodem genere cause arist., cum circulo vitetur, ut dum ex madefacta terra vaporē, & ex hoc nubem, & ex nube pluviā mere causa arque ex hac eisdem terrae madefactionem pluviam circumstare demonstrari posse docet, non de eisdem nubet, sed specie loquitur, vt bene D. Tho. in eiusdem loci commentariis; nec enim eadē madefactio terre sit ex hoc vapore, nube & pluviā, sed longè diuersa ab ea ex qua eiusmodi generantur.

Impugnatur communū sententia

**Pronegat-
māporie
argumenti.**

22.

**Vitiōsum
estenditur,**

Exempli

23.

HAEC quidem prima (vt siunt) facie, satisfacere videntur: at si res diligenterius expendatur, non parum difficultatis adhuc supereile apparebit: etenim siue ab effectū ad causam processus demonstratiū in singulare cognito per experientiam cognoscere nos existentiam cause, sed rursus cum regredimur à causa ad effectū eundem non in singulare, sed in vniuersali: vnde non est demonstratio circularis, nisi ab effectū in singulare cognito ad eundem cogitum in vniuersali, in quo nullum vitium esse potest. Confirmat solutionem ex Aristot. Posteri. tex. 43. vbi sic loquitur. *Sed planè quod tamen si est semire triangulum, quod duobus rectis equaliter habet angulos, quereremus utique demonstrationem, et non quemadmodum dicunt nos nulli sciremus, sentire quidem enim necesse est singulare sentientia vero est in cognoscendo vniuersale, et ceteris. Quibus verbis non satis esse conclusionē demonstrationis per experientiam cognoscere, sed demonstrationem requiri, per quam melius cognoscitur, cum non in uno, vel alio singulare, sed in vniuersali cognoscatur.*

Poſteriorum. 394
eadem materia sic cognita eundem suam ostendamus, non habebit aliam finis, nisi quam materie cōmunicavit, atque adeo per propriam demonstrabitur; & modo simili dū ex effectū per experientiam cognito causam ostendimus, non habet maiorem evidētiā causā, immo neque aliam ab ea, quam ab effectū participat, cui non sit, nisi per demonstrationem à posteriori eius existentia cognita: tunc ergo, si rursus ex causa sic cognita velis eundem effectū demonstrare, non habebit maiorem, vel aliam evidētiā effectus ex tali demonstratione, sed eandem propter, quam causa ab eo participavit, cum non possit ei præstare, nisi quam ab eo per primam demonstrationem accepit; & de primo ad ultimum, ex propria evidētiā experimentalis, ostendetur, dum iterum per causam demonstratur; quod est idem demonstrate per se ipsum, vel ut intulit Aristoteles antiquos illos impugnans, demonstrate hoc esse, quia hoc est.

Argumen-
tum re-
spondere.
Cards. Ida.
25.
*H*unc argumento de causa per effectū demonstrata, ex qua rursus ostendimus effectū, respōdere nititur noster Cardinalis Toletus, in quaestione vñica huius cap. inquit, ex effectū in singulari cognito per experientiam cognoscere nos existentiam cause, sed rursus cum regredimur à causa ad effectū eundem non in singulare, sed in vniuersali: vnde non est demonstratio circularis, nisi ab effectū in singulare cognito ad eundem cogitum in vniuersali, in quo nullum vitium esse potest. Confirmat solutionem ex Aristot. Posteri. tex. 43. vbi sic loquitur. *Sed planè quod tamen si est semire triangulum, quod duobus rectis equaliter habet angulos, quereremus utique demonstrationem, et non quemadmodum dicunt nos nulli sciremus, sentire quidem enim necesse est singulare sentientia vero est in cognoscendo vniuersale, et ceteris. Quibus verbis non satis esse conclusionē demonstrationis per experientiam cognoscere, sed demonstrationem requiri, per quam melius cognoscitur, cum non in uno, vel alio singulare, sed in vniuersali cognoscatur.*

Hec tamen solutio nec satisfacit argumento, nec mentem Aristot. clis attingit: ostendo ut solutio primū, quia cognitio experimentalis duplex p. Toleti est, singularis vna, vniuersalis altera, quam ex multis experimentis colligimus, vi hominem esse risibilem in vniuersali cognoscimus ex multis experimentis singulacrum hominū, quo: videmus actum ridendi exercere: dum igitur

D.Thom.

igitur causam demonstramus per effectum, non ex cognitione singulari effectus procedimus, sed ex universalis, quam ex multis experientiis comparavimus, ut optime D. Thomas. i. Posterior. lect. 4.2. non longe à fine his verbis. *Praesertim autem non cognoscitur sensus, sed ex pluribus singularibus visis, in quibus multo consideratis inneni, ut idem accidere, accipimus unius generalis cognitionem.* Ex hac ergo universalis cognitione effectus causam à posteriori demonstramus, ex qua, si rursus procedamus ad effectum ostendendum, non maiorem, vel nobiliorem eius notitiam comparamus, cum causa non nisi per effectum sit nobis cognita, unde vitiosum committemus circulum.

Arist. sensu.

Aristotiles vero sensum valde diuersum illis verbis tener, cum solum intendat (ut idem D. Thom. in eorum commentariis docet) discrimen inter sensituum, & intellectuum cognitionem statuere, quas antiquiores quidam Philosophi confundebant: in duobus autem differre docet: in primo quidem quia sensituum singularium est, intellectua unius sensuum, in secunda vero, quod cum demonstratio unius sensuum sit, sola intellectiva ad demonstrationem pertinet, & hoc est, quod at etiam si per sensum cognoscamus triangulum habere tres angulos aequales duobus rectis, adhuc nos demonstrationem querere, ut in universalis id intelligamus: siquidem per sensituum cognitionem solum in singulari cognitum a nobis est.

Resolutio questionis, & rationum dubitum dilutio ponuntur.

ad solutionem questionis admodum.

28.

PROPTERE A, ut haec soluantur, & questioni plenius facias, obseruan-
dum est demonstrationem circularē vo-
cata sumpta metaphora ex motu locali, quē
circularem appellamus: nam quemadmodū
motus circularis nō est ab uno in alio in locū,
sed ab eodem in eundem reverteret, sic demo-
stratio circularis ab eodem principio ad
idemmet reverteret, ut dum hominem esse ra-
tionalem ostendamus, quia est risibilis: &
rursus esse risibilem, quia rationalis, à ri-
sibilitate proficiens, & ad eandem rever-
tetur, sed motus localis circularis duplicitem
considerationem postulat, ut formaliter sit
talis, ynam quidem, ut sit ab eodem in idem
Parte Posterior.

Opilio.

akeram, ut sit per eandem viam, qua co-
ditione deficiente non erit circularis, nisi
materialiter: nam licet mobile ab hoc loco
proficitur in eundem reverteret, cum id sit
per aliam viam, non reverteretur per circu-
lum, idē non erit motus circularis forma-
liter, quemadmodum neque rectus, licet ab
uno in alium tendat locum, nisi per rectam
lineam patet. Eadem similitudine circu-
lus in demonstrationibus dupliciter petit con-
ditionem, ut sit formalis, priorem, ut ab eo-
dem in idem sit, posteriorem, ut per ean-
dem viam sit regressus; nam si sit per di-
uersam, non erit nisi materialiter talis: quid
autem sit per eandem viam fieri, quid per di-
uersam, pauca ex pliebo: etenim in duas effi-
cientiam per proprietatem, & causam per effe-
ctum cognoscimus, aut nouam eiusdem ef-
ficienze cognitionem comparamus penetrantes
proprietatem naturam ex ipsis terminis, vel nouam?
Si noua cognitione minime comparata ex spa-
cia, quācum efficiū acquisiuitus, procedamus
ad demonstrationē effectus per eandem viam,
absque dubio regredimur ad eundem terminum, unde proficitur unus, & talis circulus
formalis est ab eodem in idem per eandem
viam: si vero noua cognitione ex terminis
comparata sit regressus, non erit circulus
formalis, sed qualis materialis, nec talis erit
simpliciter vocandus, sed secunda nō quid,
& paratione censendum est de circulo
procedente, ex diuersis causis: nam si una
carum per alteram ostensa, nouam illius
cognitionem ex propriis terminis compa-
remus, per aliam viam pergitimus ad ostensi-
onem alterius: at si nulla in habitantes de-
nouo, sed ex sola ea, quam per de non istra-
tionem comparavimus, per eandem, valde
formalis erit posterior iste circulus; prior
vero non nisi materialis.

Quibus prælibatis nostra sententia, dua-
bus continetur assertionebus. Prior est:
circulus formalis, sive ab effectu ad causam
& ē conuersus à causa ad effectum procedit,
vel ab una causa in alteram, se ipse est vi-
sus, & omnino ab Aristotele reproubatus.

Quam sic probò. Demonstratio semper Prima af-
debit ex notioribus procedere secundum na-
turam, vel saltem quoad nos, ut expresse do-
cuit Aristoteles exp. 2. & propria condicione
iplusinē demonstrationis ostendit, que in
eum suam constituitur, ut ex variis notiū
aliud cognoscamus, nēmpe ex primis co-
clusio-

Cc

clausio-

29.

quid si per
eandē vi-
a per di-
uersam fieri
circulum

30.

Vera sen-
tentia.

31.

*Ratio pri-
ma.*

elusionem; & cum propter præmissas con-
goscatur, que sunt nobis ratio cognosendi, & assentiendi, evidenter sequitur no-
tiores esse; sed in secunda demonstratione
formalis circuli noui sunt præmissæ illo
modo notiores, cum earum notitia ex so-
la conclusione, habita sit per demonstrati-
onem primam: ergo vitiosus erit talis cir-
culus: & certè si notiores essent, evidenter
sequitur idem esse notius, & ignoriosus respe-
ctu eiusdem, & sub eadem formalí ratio-
ne: est enīta conclusio demonstrationis pri-
mati, ex qua demonstrata est causa, cuius
nella maiorem notitiam comparavimus:
siergo dām rūsus ostenditur per secundam
demonstrationem, notiores sunt præmissæ
minus nota erit conclusio eadem prorsus
ratione, & respectu eiusdem, & pari ratione
id sequitur evidenter, dum circulum for-
malem in diuersis causarum generibus con-
stituimus.

*Ratio se-
unda.*

32-

Secundo probatur, quia evidenter infer-
tur illud absurdum illatum ab Aristotele
aduersis antiquos philosophos, id est aliud
formalem circulum inter effectum, vel
causam, aut inter diuersas causas constitue-
re, quam idem per se ipsum demonstrare;
vel certè demonstrare, hoc esse, quia hoc
est: non si hominem esse rationalem dam-
stamus, quia est visibilis, & rursus ex
hac sola cognitione rationalis iterum esse
sit bilem, quid obscero aliud efficiamus,
quam demonstrare hominem esse visibili-
lem, quia est visibilis: quod non modo ab-
surdum, sed plane ridiculum est.

*Secunda ad
finitum.*

Affitio secunda. Circulus per aliam vi-
am factus, quem materialem vocamus, si-
ta sic inveni causam, & effectum, vel inter
alii s. causas, non est illo modo vitio-
li, neque ab Aristotele reprobatus.

Evidenter: nam cum causam
et effectum à posteriori ex effectu, &
ex causa ex propria natura causas ex termini-
natione a eundem effectum, à priori
invenimus, & ex noua, ac perficta no-
titione, unde ex notioribus visaque de-
monstratio procedit, illa quidem ex no-
tioribus, ut reverò ex notioribus se-
quatur, ut, neque etiam quo ad i. os:
procedat, & longe perfectiorem co-
noscere, si quis uis: nam prius per
notioribus, cum agnoscimus, ut o-
mnis causa ex originem, & na-
tura totali eius existentiam, mo-

do non solum existentiam, sed naturam,
& conditionem propriam penetramus: nam
cum in virtute cause effectus continetur
à qua talem fortuitur naturam, dum ex no-
tia cause cognoscitur, natura eius pene-
tratur.

Vtrunque assertionem iam rationibus ro-
boratam confirmare libet grauissimo quo-
dam testimonio D. Thom. ex quo nostram
hugissimum sententiam: continent autem,

2 lib. de celo, & mundo lect. 16. ubi Ari-
stot. probat stellas esse sphæricæ figure,

quia sunt immobiles: arguit autem D. Tho.

adversus talim probationem, hisce verbis.

Videtur autem hoc probatio non esse convenienter:

nam supra probauit Aristoteles stellas non mo-
veri per seiphas, ex ea quod sunt sphæriæ figurae,

unde cum hic probet è contra, quod sunt sphæri-
cae figurae, per hoc, quod sunt immobiles secun-
dū seiphas, videtur quod si probatio circularis.

Respondet autem ad hoc Alexan. quod ex hoc
nullum sequitur in convenientem, quia Aristoteles
probauit stellas non moveri per seiphas, non so-
lum per hoc, quod sunt sphærica figurae, sed etiam
per quadam alia media, & non solum per hoc,
quod sunt secundum se immobiles: obicit autem

contra hoc Simplicius, quod non impeditur ratio
circularis demonstrationis per hoc, quod utraque

conclusio pluribus mediis ostenditur; sed dicen-
dum est, quod licet per hoc non collatur ratio cir-
cularis demonstrationis, tollatur tamen inconve-
niens, quod ex circulari demonstratione concur-
rit, ut scilicet nihil manifestet, quia non potest

aliquid manifestari, nisi per notitiam: non potest
autem idem esse notium, & minus notium; sed

dum utraque conclusio per alias medianas mani-
festatur, una potest sumi ut manifestatio alterius

ad ostendendam concurritabilitatem conclusionem.

Hec D. Thom. quibus in primis docet vi-
tiosum esse circulum, ex eadem notitia
prorsus inuariata procedentem: deinde vi-
tio catere, si ex noua conclusionis notitia
alia via comparata, secunda demonstratio
constitutur, quia tunc ex notioribus visaque
constatibit. Et hæc est nostra sententia,

Nostros, circulum priorem formalem vocans, & secun-
dum per vitiosum: posteriorum vero, non nisi

materialem, & vitio semper carentem: pri-
orem ab Aristotele omnino improbarata

affirmans, posteriorum vero, his omnibus
admissum locis in principio questionis à no-
bis resensitis, quibus non quomodo cunque

ab effectu ad causam, velex diuersis causis
circulum constituit, sed ex noua cause

20.3.

notis precedentem: ita ut demonstratio posterior effectum à priori ostendat, nonnamque eius cognitionem à prima distingita, eaque longè meliorem tradat; & modo simili dum ex una causa per aliam demonstrata, secunda demonstratio procedit, aquam eius cognitionem ex terminis habitam continet, ex qua prior causa demonstratur.

¶ 26. Vnum tamen animadversum vellem in haec parte: quod superius attingere cœpi, demonstrationes ex diuersis causis procedentes sic se habere, ut licet qualibet sit à priori in suo genere, simpliciter tamen illam solum à priori procedere easendum est, quæ procedit ex causa simpliciter priori, alteram vero à posteriori; gratia exempli, demonstratio, quæ procedit ex causa finali, simpliciter est à priori, quia finis causa est absolute consideratione prior, quæ vero à materia, à posteriori, quia & si in suo sit genere prior, eiusmodi tamen prioritas solum est secundum quid: absolute autem consideratione, sine posterior est materia, & sic de ceteris causis post finem loquendum est.

¶ 27. Ex duplice nostra assertione, rationibus que in earum confirmationem productis illud infrelicet, sic nobis loquendum esse, ut circulus in demonstrationibus simpliciter, & absolute prouanticius esse vitiosum, & ab Aristotele improbatum, & non nisi secundum quid per initendum: nam solus formalis circulus procedens ab eodem in idem per eadem viam, hoc est, ex eadem invariata cognitione, talis est simpliciter, & iste semper est vitiosus, ergo absolute vitiosum debemus vocare circulum: materialis vero ex diuersa procedens notitia, non nisi secundum quid circulus vocatur, ut nomine ipsum materialis indicans, ergo cum solus iste approbadus sit, solum secundum quid approbadus erit circulus; & vere ita est, quod dum Aristoteles aduersus antiquos Philosophos circulum damnat, non eum damnat, qui ab eadem causa ad se ipsam procedit, coadem nare vult, sed quemlibet ex eadem invariata cognitione procedentem, cum vere eadem sit de veroque ratio: & ex dictis constat germanus sensus testimoniorum Aristotelis, & solutio argumentorum: nam dum causam per effectum, & rursus effe-

terollarum

Solutio ad argum: ¶

stam per causam, huius natura de nouo cog. *testimonia* nita dent: ostendamus, materialem dūtax: *Aristoteles* at circulum constituiimus, ab eodem in idem, per diuersum viam, hoc est, per diuersam cognitionem procedentes: atque etiam dum una causa per alteram demonstrata, & de novo eius natura cognita, priorem ex ea rursus demonstramus: & ut formaliter loquamur, in prima demonstrazione ex cognitione effectus quantum ad existentiam procedimus, solam existentiam causæ ex demonstrantes: in secunda vero ex cognitione cause quantum ad existentiam, effectum item effectus ostendimus; unde fit, ut non idem per idem formaliter ostendamus, sed certe diuersum per aliud diuersum.

QVAESTIO III.

Quotuplex nam sit proposicio per se nota, & an omnis immediata sit per se nota appellanda.

C'RC A hanc questionem non solum *Intendimus* videntur dissentire Doctores in de- *propositio-* signanda definitione propositionis *39.* per se nota, sed etiam in divisione eius; ut igitur clarius procedamus, referre in primis placet quid quisque sentiar, tam circa definitionem, quam circa divisionem; deinde quid sit in doctrina Aristotelis certum, ut ex eo quid magis cum ratione coniunctum sit deducentes, illud postremum, quod titulus questionis sciscitur, an videlicet omnis proposicio immediata sit per se nota, definiamus.

E' in primis illud præsupponendum est, quod bene adnotat Ferrariensis, lib. contra gentes, cap. II. ex professo agitans eandem questionem: de propositione du-n-taxat per se nota ad demonstrationem pertinente procedere, qualis est proposicio uniuersalis, & necessaria; sunt enim multæ contingentes quidem, singulares vel etiam uniuersales, quibus absque illo me-dio assentimus ex his, quæ frequenter per seosum accipimus (ut docet Aristoteles, 3. lib. Physic. text. 6.) quales *Aristoteles.* Ce sunt

*Pro tituli
e' implicatio-
ne nota*

Sunt, niuem' esse albam, coru'm nigrum; & appellantur à quibusdam per se nota, non secundum se, sed quo ad nos, quia praedicatur ex propria natura, non iuxta subiecto immediate, licet nos sit in medio cisalientia rarus: eiusmodi ergo ad presentem contioueris am minime pertinent: cum neque ad demon strationem apostolorum, neque per se nota intellectua cogitatione, sed sensu' potius (a qua accipiuntur), et sciamur.

Duae opposita sententiae tradantur, cuiusque fundamenta.

**Opus D.
Thom.**

40.

**Tuples pro
peccato per
se nota. D.
Thom.**

41.

Bectine.

D.Thom.

mentarii huius cap. M. Sotus cap. praecedenti quæst. 2. ad nonum argumentum ex antiquis vero Scholasticis Richardus in 1. dist. 3. art. 1. q. 2. Durand. eadem dist. quæst. 3.

Sco vero non placuit in 1. dist. 2. q. 2. vbi **Secundus** propositionem per se notam alio modo debet, divisionem vero penitus excludit, scilicet ex professo impugnat, assertus ergo sic esse definitam propositionem per se notam: omnis, & sola illa propositione, per se nota est, quae ex terminis propriis, qui sunt aliquid eius, ut sunt eius, hoc est, ut sic concepi, & non propter aliquid aliud, quod sit extra terminos proprios, habere evidentem veritatem, ut nonne totum est maius sua parte proprios autem terminos, ut sunt eius vocat formales.

Vnde primum infert, quod cum aliis sit terminus definitio, ad distinctiō distictus, alia erit propositione, in qua prima passio praedicator de definitione, distincta simpliciter ab ea, in qua praedicator de definito, ut cum dicitur animal rationale esse capax discipline, vel hominem esse disciplinare capace, & distingu adeo, ut prius sic proposicio per se nota, minime posterior: distinctionem autem probat hisce argumentis.

Primo Definitio est medium demonstratiōis, ut aliquis de definito ostendamus, ergo constituit distinctam propositionem ab eo. Probatur eidemtate antecedens in hac demonstratione: omnis animal rationale est capax discipline, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est capax discipline; in qua tres termini reperiuntur: nam ex duabus non constitutus demonstratio; duæ itē praemissa, ergo definitio distinctus terminus est definitio, & distinctam propositionem constituit, & quidem per se notam, cum ex propriis terminis, ut sunt eius evidentem veritatem habeat, ea vero, quam definitum constituit, non ex propriis terminis, sed per definitiōem, tanquam per medium.

Econfermatur: quia si definitio, non est distinctus terminus a definito, in predicta demonstratione contingere, probatio iusdem per semetipsum, est, et absque dubio vi tiosa, quod à nemine admittitur.

Secundo, repugnat eundem, conceptum esse distinctum, & confusum, priorem, & posteriorem, respectu eiusdem, sed definitio importat, conceptum rei distinctum: definitum vero confusum, prius ille conuenit ei, quam iste, ergo absoluta locatione distincti censatur.

ceaseretur, distinctaque constitueret propositiones: ex distinctione autem plantis infertur vnam esse per se notam, & non aliam, ut probatum est.

Tertia arg.

Postremo si eadem esset propositione, ex definitione cum prima passione constata, & ex eadem cum definito, fieret quilibet propositionem, quam Metaphysicus (cuius est terminos proprios eius per definitiones cognoscere) haberet per se notam, esse etiam in scientiis particularibus (ad quas non pertinet definitiones terminorum cognoscere, sed semper dumtaxat definitam confundere) non minus per se notas, quod absurdum est, cum Metaphysice excellentiam tollat.

Secondo il-

Lumen ad

Scotus.

45.

Secundo infert ex eadem distinctione, minus bene distinctam esse propositionem per se notam à D. Thom. in eam, quæ secundum naturam est talis, & quo ad nos: minus etiam bene distinctam esse per se notam nobis, in eam, quæ cum his per se nota est, vel solis sapientibus, sed omnem propositionem per se notam talem esse censendam secundum naturam, sive nobis sit nota, vel scimus, sive cunctis patet termini eius, vel solis sapientibus, aut etiam nullis, idque probat.

Primum

argumentum.

Quia propositionis per se nota secundum naturam, cuicunque intellectui, est per se nota, licet per accidentem, actu non sit cognita, quia termini non cognoscuntur, ergo ex se habet evidentem veritatem, licet a nullis cognoscatur, & etiam si à cunctis non variatur eius veritas, ergo nec ratio propositionis per se nota.

Secondum

argumentum.

Secundo, propositionis non dicunt per se nota, quia à cunctis, vel à solis sapientibus cognoscatur, sed quia ex propriis terminis est per se cognoscibilis; ergo quentad-nodus ratio eius, ex actuali omnium cognitione, vel plurium non accipitur, sic etiam ex eadem nota variatur: aliena igitur est ab eius exarata similia divisione, in per se notam, secundum naturam, & nobis, vel nobis omnibus, aut solis sapientibus.

Confirm.

46.

Ei confirmatione similitudine quadam, ex forma syllogismorum definipti: perfectus namque syllogismus est, qui nullo indiget, ut appareat cunctis consequitur necessaria: imperfectus vero, quibusda a indiget: eis ditionibus, ut eius necessitas manifesta fiat: nec tamen ex hoc constituitur aliquod discrimen, inter vituperia: ergo neque inter pro-

positiones per se notas, quod omnibus, vel nullis patent, vel solis sapientibus constitutum est.

Arguit tertio Aureolus & Gregorius ^{Tertio de} Arimontensis, eandem Sciri sententiam se- ^{guitar ab} curat ut refert Capreolus in distinctione 2. quæst. ^{Aur. & el. ex} 2. artic. 2. primo eam confirmantes, deinde ^{Gregor. de} ex directo impugnantes sententiam D. Tho. ^{Arimino.} confirmant quidem: nam propositione per se nota est illa, quæ ex propriis conceperibus, & quotunque intellectu formati talis est; ergo etiam nobis est per se nota: nam: vel formamus proprios eius conceptus, vel alias distinc-^{Confir-} ^{47.} ^{tos: si proprios, nobis erit per se nota, si di-} stinctos non erit eadem, sed alijs; ergo proposi-^{tionem} ^{48.} ^{tio per se nota, ex se cuilibet intellectu cui erit per se nota, si eadem percipiatur; quapropter male distinguuntur in per se notam, secundum Naturam & definitionem à D. Thome signatam & arguit.}

Impugnant deinde definitionem proposi-^{Quæstio IV.} ^{tionis per se nota, à D. Thom. designatam;} multæ sunt propositiones per se nota in mathe-^{definitionem} ^{maticis disciplinis, utrumq; est maius sua parte, à quolibet puncto, in quodlibet pun-^{& D. Thome} ^{cilio possumus lineam deducere; & in Philo-} sophia naturali, per se nota sunt, motum esse, & naturam esse (ut docet Aristoteles 2. Phys. tex. 6. ac demum in communis usq; arg; experientia per se nota est hæc, nix est alba, & tamen nullius predicatum clauditur in ratione subiecti, sed extraneum quippiam est ab eo; ergo non bene definita propositione per se nota, cuius predicatum clauditur in ratione subiecti).}

Quod possumus nos confirmare, nam ^{Confirm.} propositione per se nota, & immediata con- uertuntur, apud Aristotelem, cap. præcedenti, sed non omnis propositione, cuius predicatum clauditur in ratione subiecti, est imme- diata, ut patet de his homo est vivens, cor plus, vel substantia; ergo non omnis talis est per se nota, ut voluit D. Thomas.

Traditur quæstionis vera solutio.

AUDITIS aliorum Doctorum sententias, & rationibus, quædum statuta, quibus D. Thomas & Scotus, non desident; alia vero iuxta placitum D. Tho. (quod communis fere consensus scholasticorum, & in terpres Aristotelis sequitur) ita quæ-

Aliqua-
quibus D.
Thomas &
Scotus con-
sentiantur.

Ce 3 proba-

probabiliora, quibus plenè satisfactum erit questioni.

Primum etiam assensum.

Sit ergo primum talis esse definitionem propositionis per se notar designandam, ut cunctis conuersari, proppositio per se nota est, quae non per aliud medium, sed ex sola notitia terminorum nota est: etenim, ut bene adnotat Scorus, particula ex se, non excludit terminorum notitiam, cum naturalis connexio praedicati cum subiecto non sit, nisi per proprios terminos cognoscibilis, sed solum excludit medium extrinsecum demonstratio rationis, in hoc igitur distinximus inter per se notam, & demonstrabilem positionem est, quod huius veritas etiam cognitis terminis non cognoscitur, nisi medium adhibetur eam ostendens, extrinsecum quidem, cum sine principia ab ea distincta, ex quibus demonstratio constituitur: connexionio autem praedicati cum subiecto, atque adeo veritas propositionis per se nota est, nonnotitia terminorum cognoscitur, absque alio medio, vnde sit, ut non statim, ac termini cognoscuntur, assensum propositioni demonstrabili preberamus, sed oportere medium assentiendi adhibere conuincens intellectum, & hoc medium est demonstratio, quod iure appellatur extrinsecum: propositioni autem per se nota, statim, ac terminorum significacionem percipimus, assensum praebemus, quia non indigerimus, neque habet aliud medium assentiendi, praeter naturalem connexionem praedicati cum subiecto, per semetipsam cognoscibilem, & perse ad aquatam intellectum, quem idcirco per se trahit ad assensum.

Primitiva. Ex quibus constat primo; idem esse propositionem ex propriis terminis esse cognoscibilem, & non per aliud medium esse notam, sed per semetipsam.

Secunda ita basis. Constat secundo, non esse accessarium addere, & non per aliud medium extrinsecum, cum satis sit explicatum eo ipso, quod dicitur, ex sola notitia terminorum cognoscibilem esse: præterea, eo ipso quod dicitur ex sola notitia terminorum esse notam, in

22. teligimus talis esse connexionem praedicati cum subiecto, ut formaliter, vel particulariter, directe, vel indirecte praedicatum claudatur proxime, hoc est absque ultra medio in subiecto: formaliter quidem, & directe clauditur, quoties definiatio subiecti est, vel certa pars definitiois: ut scilicet ratione in ratione hominis, vel ratione animalis,

vel solum rationale: vnde omnes iste sunt per se notar, homo est animal rationale, homo est animal, homo est rationalis: indirecte vero, sed formaliter, quando in eo, quod for maliter, & directe clauditur, importatur intrinsecus: gratia exempli, totum intrinsecum jecit. *Proposito* debet classificari in fabula. *Etiam in fabula.*

vel virtualiter deinceps sicque de ceteris propositionibus per se notis intelligendum est: virtualiter deinceps, sed proxime clauditur, quando, & si formaliter extra rationem eius sit, in eius tamem virtute proxime continetur, ex qua tanquam ex proxima causa oritur & talis est praedicatio primæ rationis de essentia, nemp animal rationale est capax disciplinae; radicaliter namque accepta capacitas disciplinae proxime continetur, intra rationem hominis intrinsecam, ideo per se notam propositionem constituit, cum ea itaque non sufficeret virtualis continentia nisi esset proxima: nam cunctæ passiones continentur virtualiter intra essentiam rei, non tam omnes proximè, sed prima dumtaxat, reliqua ea mediante; ideo non omnes continentur cum essentia propositionera per se non am, sed sola prima: bene ergo D. Thom, propositionem per se notam definens sicut etiam esse cuius praedicatum clauditur in ratione intrinseca subiecti, prædicto modo intrinsecam inclusionem accipiens.

Sic enim eam exponunt Capreolus, & Ferrarius, locis nuper indicatis, & haec definitio D. Thom, sic exposita, eadem est cum definitione Scoti, licet verbis videatur diversa: nam si praedicatum propositionis claudatur intrinsecus in ratione subiecti, eius proculdubio veritas ex sola notitia terminorum, ut sunt eius termini, eis cognoscibilis, & non per medium extrinsecum cum inter essentiam rei, & praedicata essentia nullum sit: definitio deinceps à nobis designata brevius, clariusque utramque comprehendit: & hoc est primum, in quo Diuus Thomas, & Scotus contulerant.

Secundum est, divisione hæc, propositione per se nota, una est affirmativa, negativa altera affirmativa est ea, cuius praedicatum continetur in ratione subiecti, negativa cuius praedicatum,

Capitula.

Ferrarius.

Primo cum
secundaria
divisione.

catum, & subiecti essentia litter se se excludit: quemadmodum enim propositio, cuius praedicatum clauditur intra rationem subiecti, ex sola terminorum notitia nota est, ratione illa cuius extrema mutuo se se excludent essentia litter, cuius hęc est pulchra ratio, quia quemadmodum prædicata positiva constituent essentiam rei, sic etiam negationes aliarum essentiarum in ea clauduntur intrinsece: ut negatio differentie essentia equi, vel leonis, in essentia hominis: haec significatur ex parte nota positiva, homo est rationalis, hęc negari, homo non est equus, vel leo, aut non est innibilis (si haec sit differentia essentia equi) haec item ex parte nota negativa, substantia non est quantitas, & uniuersaliter loquendo omnis alia, in qua unum genus supremum negatur de alio, vna item sub alterna species, vel a homine altera. Hanc divisionem posuit expresse Ari stoteles i. poster. tex. 38 his verbis. *Sicut quodam principia sunt indemonstrabilia, quod si hoc illud, et quod si hoc in illo, sic et quod non erit hoc illud, nec quod si hoc in illo, quare haec quidem esse aliquid, alia autem non esse aliquid erant principia, et cetera.* Eandem acceptat D. Thom. in eundem verborum commentariis, lect. 36. quam Scotus non negat.

Scriptor.

In duabus
sensibus pri-
mo.

5.

Secondo.

56.

His duobus, in quibus consuetuunt expli-
querque definitionis, duo alia supersunt, in quibus dissen-
tiantur, unum est definitionem, & definitum
esse diuersos terminos ex se, atque adeo di-
uersas constituerre propositiones cum pri-
ma passione, definitionem quidem per se
notam secundum naturam: definitum vero
non nisi demonstrabile per definitionem.

Alterum est, non esse distinguendam pro-
positionem per se notam in eam, que est
per se notam secundum naturam, & quo ad
suos, neque propositionem per se notam no-
bis in eam que cunctis est perse nota, vel
solis sapientibus: nam D. Tho. & omnes,
qui cum sequuntur contraria his teneant,
his duabus divisionibus propositionem per
se notam dividentes (ut viduimus) atque eti-
am duas illas propositiones ex definitione,
ac definitione constitutas, ex natura rei
non esse distinctas, quemadmodum nec de-
finitio ipsa a definitione ex natura rei distingui-
tur: unde nec distinctas constituerre pro-
positiones, sed eandem, ac per se nota: scita
da a natura, solum quo ad nos distincto-

esse terminos, distinctas efficere propositio-
nes; definitionem quidem per se notam de-
finitum per eam demonstrabile, hoc enim
docuit D. Thomas. i. lib. post. lect. 36. & v-
trumque nos tanquam longe probabilius di-
ctis Scotti recipimus.

Ut autem virumque probenius illud est *Primum*
tanquam certum presupponendum. Intelle-
ctum nostrum, ex duplice parte esse imper-
fectum, ex priori quidem quia non valet quo-
cunque lunt in re aliqua, uno actu, vel con-
cepiti capere, sed quasi per partes ea intel-
ligens in plures concepius diuidit, quos ite-
rum conjungens integrum rationem perfici;
vnde nec statim potest rem distincte
concipere, sed confuse prius eius concepitum
format, deinde ad distinctum procedit: ex
posteriori autem parte imperfectus, in quan-
tum pro presenti saltem statu corporis af-
fensis accipit cognitionem; vnde ea sunt
sibi maiori ex parte notiora, quae magis
sunt sensibilia: & cum effectus, vel operati-
ones rerum presentium corporalium pessi-
sus percipiuntur, eiusmodi facilius capit, ex
quibus ad causatum, resenque spiritualium
inquisitionem procedit; causas igitur na-
tura priores, & notiores non prius percipi-
sed ex effectibus eorum notioram venatur:
& hinc procedit, ut que ex propria natura
sunt notissima ac per se, hoc est, sine medio
ab intellectu expedito cognoscibilia, nonno-
difficilior cognoscantur, nec per se, sed per
medium sibi manifesta sunt: hinc eum pro-
cedit, quemadmodum solum eius compara-
tione distinguuntur priora & notiora, quia
que sunt alia ex propria natura, sibi sunt
posteriora ordine cognitionis, pari ratione
per se nota distinguenda sunt, siquidem que-
line medio sunt cognoscibilia, non nisi per
medium apta sunt ab eo cognoscendi: solum
autem eius comparatione distinguuntur eiusmo-
di dicimus; quia respectu expediti intellectus
qualis est diuinus, vel Angelicus, non
habet locum similis distinctio, sed que sunt
ex propria natura priora, & notiora, prius
suo modo ab eis cognoscuntur; & que ex
propria natura sunt per se nota sine medio.

Ex priori autem imperfectione sit, ut
non possit conceptum rei distinctum for-
mare, nisi per partes eam concipiendo: nam
si. bspque rati divisione vnius velit eam con-
cepiti capere, distincte, sed confuse sapientis
per partes autem rea intelligere, eaque in
Secundum
notabile.
in una

vnus coniungere, ut integrum eius ratione distingueat per se, non est aliud, quam definitiōnem corūt; ut eī modo quidē in imperfecto, quām partiales concepūs, corūnque copulatio (quāz compositione quādām est) satis aperte indicant, hāc namque in intellectu expedito non sunt necessaria, imò nec locū habere possunt; sed unico actu, & simplici concepū, rem totam integrām quā eius essentiam, absque illa diuīsione, definitione, vel successione, distingueat ineligit: & ex eisdem intelligimus diuīsionem quātū in partes generis, & differentiæ, ex quibus definitio componitur; & compositionem speciī, quam metaphysicam appellamus, esse in se ipsa composita, in ordine ad nostrum intellectum, eam in perfecte concipientem.

*Primum
ad litterā,*

17.

Ex quibus infero prīmo verissimum esse definitiōnem, & definitum non distingui ex natura rei, sed in ordine ad nostrum intellectum confusè, ac distingue eandē rem cōcipientem; arque adeo non nisi quoad nos distinguit propositionem constitutere; at ex ipsam rei natura, vnam, & eandem: & quidem per se notam, cum nullum sit medium inter subiectum, & primam passionem, excepta definitione, quāz solum medium quo ad nos existimatur, cum solum quo ad nos sit à subiecto distincta: Itaque non est locus distinguendi propositionem per se notam secundum naturam, ex definitione, & prima passione conflatam, per quam demonstratur eadem passio de definito (ut voluit Scotus) sed solum quāz ad nos (ut docet D. Tho.)

*Problēma
segnit.*

D. Thomas
Albertus
Maginus.

18.

Quod tursus probatur ex his, quāz docet idem D. Tho, opus: de fallacijs cap. 12. & Albert. Mag. 2. h. Elench. cap. 14. nēc ex modis, quibus contingit fallacia petitionis principiū, positus: b. Aristotele 8. lib. Topic. cap. 4. loco 10. Primum: sī quando assertur definitio rei, tanquam medium ad probandum aliquid de definito: tunc enim petitur principium, ait D. T. l. p. quia tam ignorūm est aut in certum, quod definitiōnē conueniat, ac definiuit; & si negarit illi conuenire, non minus negati poterit, quod definitiōnē conueniat: petitur ergo ut tanquam certum debet, quod probandum superset: eismodi aptem fallacia locuti non habet, nisi ex natura rei accipiendo definitiōnē definitum, quo pacto tam ignorūm est

vnum ac ali. un., ipso cum idem proficiunt, non erit aliud, quam velle idem p̄obare per se ipsum, & ignorantē per id, quod modo similis ignorūm est; nam si quo ad nos accipiatur, cum distingue sit definitio, ac definitio notior legitimus erit argumentatio modus, probans p̄edictām conuenit definitiō, quia definitioni conuenit: nec modo similis negari poterit, siquidem hāc notior est, & stare bene potest ut quispiam ignorans, quod definitio conueniat, definitioni conuenire noverit; ex qua sibi persuaderat conuenire definitio: vnde sic, ut hoc modo dumtaxat distinctione sit rāta proposiūo ab altera; hoc item modo secunda sit per se nota, prima vero, quāz per eam probatus demonstrabilis.

Ex eadem adnotata doctrina inferuntur sc. Secundū, bonam esse ac necessariam diuīsionem propositionis per se notā à D. Thom. traditam, in per se notam secundum natūram, & quā ad nos.

Quod plāne colligitur ex doctrina Aristotelis, cap. p̄esenti, & p̄ecedenti, quibus locis expressis tenet, & notiora distinguenda esse in ea, quāz talia sunt ex natura rei, & quā ad nos: quod etiam confirmat inferius rex, 30. disertamen inter demonstrationem, quia, & propter quid, designans in eadem scientia, in qua aliquando à causa procedimus quandoque etiam ab effectu, per quem demonstramus causam, & utroque modo à notioribus; alioqui non posset esse ratiōis modus procedendi: verba autem eius sunt. *Aīa autem modo si per unmediata quidem, sed non per causam, sed per notiorē eorum que conseruantur: nihil enim prohibet eorum, quāz conseruantur p̄edictām, notiorē aliquātē esse, quod est non causa, quare erit per hoc demonstratio, &c. Si igitur in priorib⁹, & notiorib⁹ locum habet distinctione, ex natura rei, & quā ad nos, non minus habebit locum in his, quāz per se nota sunt.*

Quod efficaciter probari potest, si intellegitur, quid sit propositionem esse per se notam, non est enim aliud, quam notam ne non per aliud, sed notiori terminorum: tot 62. igitur modis erit ex propositione demonstrabilis, quod contingit habere medium, sed vere contingit propositionem ex natura rei immediata, medium quo ad nos habere, per quod in tali ordine nobis demonstretur, quibus alias non erat nota, ergo quāz per se nota

nota est, ex natura rei, potest esse quo ad nos denostabilis, quibus tamē si eius termini noti essent, non solum ex se foris per se nota, sed etiam quo ad nos.

Secunda res.

Secundum probatur ex duobus, quae ab Aristotele, eisdem statuuntur locis cap. præser. 47. t. 2. ex quibus simul acceptis evidens (nisi ergo fallor) argumentum constitutum aduersus Scorum: primum est definitio propositionis immediatae, quam hisce verbis tradit, præpositio immediata est, qua non est alia prior: priora, autem distinguunt ea, quæ talia sunt ex natura rei, & quo ad nos: ergo eisdē duobus modis contingit propositionem aliquam habere aliam priorem, vel ea caret, si caret, est propositiō immediata, quam vocat idem Aristoteles cap. eodē principium demonstrationis, ergo principium demonstrationis aliud erit tale secundū se, aliud quo ad nos: principium autem demonstrationis conuenit cum propositione per se nota: hanc igitur in per se notam secundum natu- ram, & quo ad nos necesse est distinguere in doctrina Aristotelis. tex. etiam 30. cuius verba retulimus, de demonstratione procedente ab effectu ait ex immediatis procedere, non certè ex natura rei, ergo quo ad nos; duplicita igitur est censetur immediata, atque adeo per se nota, quæ cum eis conueniuntur: peculiare autem id esse in nostra cognitione propter imperfectionem eius intrinsecam docuimus, cum in aliis cognitionibus, diuina sapientia, & Angelica, talis distinctio bonū non habeat: & ex tali cognitionū differentia insulit bene D. Thom. locis præallegatis, hāc propositionem, Deus est, per se notam esse ex natura rei, quia esse Deo conuenit essentia- liter, & sine ullo medio: vnde, & ipsi Deo Optimæ ac beatissimæ erit per se nota; nobis vero immediatam connexionem predicati cum subiecto non capientibus non est per se nota, sed evidenter eius veritatem, per medium percipimus, nemp̄ per effectus, ex quibus eam demonstramus.

*Equalibet
propositio
immediata
est per se no-
ta.*

Ex toto haec doctrina inferitur quilibet propositionem immediatam esse per se notam, quod hoc argumento evidenter probatur: propositiō immediata est, qua non est alia prior (vi docuit Aristoteles) ergo que non habet medium per quod demonstretur: vnde sequitur per se esse cognoscibile, hoc est, exterminis propriis, quod est esse per se nota; sed quemadmodum per se nota distinguuntur.

Partes Posteriori,

in eam, quæ talis est ex se, vel quo ad nos, pati ratione immediata.

Satis fit Scotti sententia argumentis.

A Regumentis Scotti primi ordinis occurrit unus admittentes propositionem *Ad argum.* scot. primi per se notam esse, quæ ex propriis ter- minis, ut sunt aliquideius, & non ex alio in- triusco, habet evidenter veritatem (eius- modi enim definitio eadem est cum defini- tione D. Thom. licet verbis valde diversa appareat, ut in corpore questionis adnotauimus) illud tamen, quod ex ea intulit Scottus, nempe distinctam esse propositionem, in qua prima passio prædicatur de definitione, ac de definito, & illam esse per se notam, hanc vero ex ea demonstrabilem, distin- guendum est (vibene D. Thom. & qui eum sequuntur) nam si ex natura rei intelligatur, falsum est, si vero quo ad nos, verum: & cum per definitionem demonstramus pri- mā passionē de subiecto, vim demon- strationis solum habet quo ad nos, qui defini- tionem tanquam conceptum distractu- à definito, sicut à consilio separatus, minime ex natura rei, in qua non est talis dis- distinctio, cuius illud est evidens signum, quod ab intellectu expedito non sit etenim si defi- citum intelligentes consulim, de natura taxar conceptionis eius formamus, nec distinctio forsan possumus, nisi illud per partes in- telligendo, quas coniungentes, definitiones constituimus: ex nostro modo intelligendi imperfecto, totum hoc accidit, cum tamen distincta sit essentia in eo, & ab intellectu expedito absque tale conceptione distinctione distincte intelligatur, apud quem similis demostratio prius passionis de subiecto per definitionem, locum non habet, nec secundum modum discutendum, nec per se impli- cem notitiam, itaque ex natura rei solum demonstramus vim passionem, per aliam de subiecto, hoc est, secundam per primam, & per secundam tertiam, sive de exercitis: prima vero demonstrabilis non est, sed propo- positionem per se notam cum eo constituite: quidquid autem definitione mediante vte- rius efficiunt, solum in ordine nostra cognitionis imperfectæ ad processum demon- stratiuum, ac scientificum pertinet.

Vnde ad confirmationem responderetur, ex Ad confirm.

Dd

natura

72. natura rei nec distinctum esse terminum definitionem a definito, nec distinctam propositionem eo: finire, nec demonstracionem sed si haec omnia modum nostrum in perfectum intelligendi distinguere, atque efficiere.

Ad secundum argumentum. Et quibus etiam patet solatio secundi argumentum, quicquidmodum quo ad nos tantum per se aut distinctio concepius distinetur, & consueta sic etiam prioritas cum tam in ipsa rei natura neutrum reperiatur.

Ad tertium argumentum. Ad tertium dicimus n: perfectas esse cunctas scientias in nobis (etiam si de Metaphysica nostra sit seruo) quae igitur distinctius per definitiones in ea cognoscuntur, vel de modo straniur, quod scientiae particulares non attingunt, quo ad nos fieri intelligentia est, non ex ipsa rei natura, que sic est indefinito distincta, sicut à nobis per definitionem concepitur.

Ad argumentum secundum ordinis secundis ordinis. Argumenta secundi ordinis illud tanquam eorum presupponere videntur, quod plane falsum est, nempe propositionem per se nota secundum naturam, talem esse respectu cuiusque intellectus, quemadmodum falsum arbitratur Aristoteles respectu cuiusque intellectus priora, & notiora esse, quae ex se sunt talia, etenim cum non omnis intellectus eundem modum cognoscendi habeat, neque est eadem comparatio obiecti cum eo, sed ad intellectum expediri, atque perfectum comparatur, secundum propriam naturam, vel ut est in se, ad imperfectum vero iuxta proprium modum, qui talis est, vt non possit quicunque per propriam naturam cognoscere, nisi prius ei per effectus sensibiles ostendatur; unde neque propositionem quamlibet (etiam ex propria natura, ex terminis cognoscibilem) sine medio sibi proportionato cognoscere aptius est, quod si propositione ipsa ex se non habeat, bene tamen ad talium modum in perfectum cognoscendi comparata; unde sit, vt quamvis verum sit propositione per se notam per proprios terminos esse cognoscibilem ab intellectu expedito; non tamen ab imperfecto, & veluti sensibus impedito, qualis est humanus, praesertim pro statu corporis presenti; & idcirco respectu huius intellectus distinguenda est propositione factio per se nota, quemadmodum priora & notiora, ita distinguunt Aristoteles, ita vt propositione factio per se nota, vnde sit ex se talis, & respectu in-

ni, vel (visiunt) quo ad nos, que distinctio licet si per accidens quantum ad ipsam propositionem secundum se sumptum; non tamen respectu nostri intellectus, qui ex proprie natura conuenit similis imperfectio nec solum dicitur per se nota ex se & non quo ad nos, quia à nobis non cognoscitur ex terminis, sed quia non est hoc modo à nobis cognoscibilis, sed per medium proportionatum; & codem pacto negandum est propositionem quamlibet per se notam, ex se sapientibus, & insipientibus esse per se notam: nam multe sunt ex terminis non cognoscibles ab intellectu humano, nisi iam instruto, vade respectu huius dicuntur per se nota, non respectu cuiusque.

Confirmatio huius argumenti non solum habet solutionem facilem, sed nostram confirmat sententiam: nam syllogismus secunda, ac tertia figura, si ex natura rei accipiatur, non minus evidens conclusio, quam syllogismus primus, in eo, solum disserimen est possum, quod huius forma, arque evidenter cunctis est manifesta, illius vero non omnibus, sed iam instrutis, & idcirco, vt percipiat ab omnibus, reducione ostensiua, vel (quam vocant) ad impossibile indiger, solum ergo differunt in ordine ad nostrum intellectum, & haec differentia sufficit, vt diversæ figure ab Aristotele, & omnibus distinguantur, ergo sufficiet comparatio propositionis per se nota ad nostrum intellectum, vt distinguatur in per se notam secundum se, & quo ad nos.

Ad primum Aureoli, & Gregorij respondetur, proprios formare conceptus terminorum propositionis per se nota, duobus modis contingere, ex sola notitia terminorum, vel per medium à posteriori: & quidem expeditus intellectus modo priori eos formans, noster vero non nisi modo posteriori: id est respectu illius per se nota diciatur, non tamen respectu nostri, nisi à posteriori demonstrabilis: falsum itaque existimandum est vniuersali illud affirmatum, propositione per se nota est talis in quounque intellectu proprios conceptus terminorum formante; sed distinguendum est, nam vel formantur ex solidis terminis, & tunc censeretur per se nota, vel per aliud medium, & tunc erit demonstrabilis, saltem respectu talis intellectus sic ei assentiens.

Secundum argumentatum, solutum est ex his, quæ

73. distinguit Aristoteles, ita vt propositione factio per se nota, vnde sit ex se talis, & respectu in-

his, quæ in corpore questionis adnotatis
sunt: nam in propositionibus, quæ in argu-
mento accipiuntur, & similibus, licet directe
non claudatur prædicatum intra rationem
subiecti, cum partes sint extra rationem to-
tius, & linea extra rationem punctorum, à
quibus ducitur; indirecte tamen verè claudi-
tur, cum de ratione totius intrinseca sint
quelque partes, quarum ratione qualibet per
se lumperia maius est, vel certè si proposilio
per se nota negationem importet, prædicu-
rum intrinsecam repugnantiam dicit respe-
ctu subiecti, ac propriea intrinseca ab eo ex-
cluditur: definitio enim Divi Thomi, se-
cundum proportionem est accipienda in pro-
positionibus per se notis; affirmatiis, &
negatiis veriusque iuxta propriam conditi-
onem accommodanda: de cæteris vero, quæ
accidentales sunt, secundum rem, vel mo-
dum; vt motum esse, vel naturam, nivem es-
se albam, &c. diximus iam non numerari in
propositionibus per se notis ad demonstra-
tionem conficiendam apertis & quæ appellantur
per se, de his enim solis præsens contro-
verbia procedit, vel quod idem est (vt bene
Ferrariens.) non sunt per se nota notitia in-
tellectus, sed sensitus, quas definitio D.
Thom. non comprehendit, earum etenim
notitia per experientiam sensitum accipi-
tur, atque ex eis vi, & efficacia nullo expe-
ctato medio eis assentitur intellectus.

ad conf. Confirmatio demum à nobis addita ex-
plicationem petit harum propositionum,
homo est substantia, corpus, & vivens, & ali-
arum sensuum, quæ medium videntur ad-
mittere, cum tamen vere sint immediate,
non solum ex natura rei sed etiam quo ad
nos: præcertum apud D. Thom. nam prædi-
cum omnino clauditur intra rationem sub-
iecti; cuiuslibet enim speciei essentia, atque
definitio, non solum differentiam atomam,
cum qua conuerterit, sed omnes superiores
cum suis generibus formaliter claudit, vt
homo non solum differentiam rationalis,
sed substantia corporez, atque viventis, cum
eisdem generibus ex quibus completa eius
definitio coalescit: vnde fit ut isthac omnia
prædicata immediate ei conueniant: verum
tamen, quia animal solum naturam sensitum
exprimit, & rationale solum gradum
rationalitatis, in quibus implicitè claudun-
tur ei: eti, duo haec prædicata dicuntur proxi-

mè conuenire homini secundum hanc rati-
onem, vel conceptum explicitum, eam ta-
men omnia immediata sint æqualiter absolu-
ta locutione: nam animatio rationali, à qua ac-
cipiuntur radicaliter, proximè conuagat eis.
se formam substantialem corpoream, vi-
uentem, sensitum, & rationalem: pos-
sumus igitur, hac vti distinctione (si pla-
cet) vt clarius argumento satisfaciamus: Secundum
medium duplex esse, unum prædications, *medii,* &
aliud demonstrationis, vel causalitatis, & rati-
onem illius in eo duxat cōsistere, quod ex. *etius expof.*
plicite, & quasi expesse proximū genus, vel *79.*
differentiam rei continet, idèo proxima
appellata, quia explicite propriam ade-
quatamque rationem species exprimunt,
cum tamen cætera implicite, atques
essentialiter in eis, atque in specie eadem
æque proxime claudantur, vnde merito me-
dium hoc nudæ prædications appellatur,
& non tale simpliciter, sed secundum quid.
vel certè medium prædicamentale, quod so-
lum prædicamentali constitutioni deseruit
medium autem demonstrationis tale est
simpliciter, quia vere est causa, quare i. scilicet
prædicatum aliud ex natura rei, & quo ad
nos, & prioritatem respectu alterius præ-
dicati importat; vnde à priori vnam pro-
positionem per alteram ratione illius de-
monstramus, talis est vna passio respectu
alterius, vt capacitas disciplina respectu
visibilitatis, & iuxta rationem huius me-
diij accipienda est ratio propositionis per
se nota, quæ talis est, quia ex propriis cer-
minis ei assentitur intellectus, & non per
medium; non iuxta rationem p. d. i. quod
non est tale, nisi incerto ordine, nempe præ-
dicamentali; propositione igitur per se nota,
cum immediata conuerterit, hoc est eu n-
ea, quæ medio caret demonstrationis non
cum alia, quæ solo caret prædicamentali, *Propositio*
nam quanquam hoc admittat à ratione pro-
positionis per se nota non deficit, cum ex *per se nota,*
propriis terminis sit cognoscibilis, & in hoc *cum imme-*
dicta con-
seruitur.

que ex talibus prædicationibus efficiuntur, sed evidentes quosdam syllogismos, ex uno prædicato adaequato, atque explicatio ostendentes alia prædicata (vera etiam, & simpliciter immediate) explicare conuenire: exempli nobis esse potest syllogismus ille, omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia; quem à vera ratione demonstrationis descerere evidenter ostendo: nam vera demonstratio ex veris, primis, notioribus, & prioribus, causisque conclusionis constare debet; sed in tali syllogismo, & similibus nulla causalitas, nulla priuiores reperiuntur, ergo veram rationem demonstrationis non attingit.

Nota.

S. 2. Hec de propositionibus per se notis adnotata sufficiant. Circa caput hoc tertium differunt nonnulli interpres, de habitu primorum principiorum, eiusque natura & conditionibus, quas nos (Deo bene fauente) ad finem huius libri commodius explicabimus.

DE MONSTRATIONIS PROPOSITIONES VERAES ESSE VERITATE NECESSARIA.

Quid sit id, quod dicimus de omni,
quid per se, quid univ-
ersale.

CAPUT QUARTVM.

QUONIAM autem impossibile aliter se habere, cuius est scientia simpliciter, necessarium, utique suicit scibile, &c.

QVOD MODIS CIRCA PRAE-
dicatum uniuersale primum errare con-
tingat: & quomodo ipsum vere
cognoscatur.

CAPUT QUINTVM.

OPORTEBAT autem non latere, quod plerumque peccare, & non esse, quod monstratur primum uniuersale, &c.

VTRIVSQUE TEXTVS expositio.

QUONIAM hac duo capita, quartum videlicet, & quintum, communis divisionis textus, utriusque translationis Boetii, & Argyraphyli separata: expositione tamen minime separanda est, ex eanam, constabit quintum caput non esse aliud, quam fragmentum quoddam quarti, simul cum eo necessario explicandum, ut complete asta doctrina Aristotelis, & eodem à nobis conceptu adequate comprehenda- tur.

Verumque igitur quasi in unum coniungentes tres partes dividendum censemus: in prima statuit Aristoteles demonstrationem scientiam, hoc est quam per demonstrationem comparamus, circa eam necessariam versari, ex quo infert demonstrationem ex necessariis principiis procedere, obiter illatum hoc unicaratione ostendens in secunda parte tres conditiones assert, quas habere aportes premissas, ut necessaria censemur nempe, ut sint de omni, ut sint per se, & in quibus predicatum dicatur de subiecto uniuersaliter, vel secundum quod ipsum, singulae conditiones significatim exponens: ad extrellum verò trilobus modis deceptionem contingere circa assignationem predicari, uniuersalis docet, hoc est, in tribus procedere, ut decepti putate possumus demonstrare nos ali quam proprietatem de subiecto uniuersaliter, quia tamen vere non conuenit ei uniuersaliter, & ideo non louem defectum in tali modo demonstrandi committi.

Ut autem quia ab Aristotele in his duabus capitibus afferuntur melius capere possumus, aperte necesse est, quid in sequentibus intendat, sunt enim quasi sequentium protennum: est igitur intentum ostendere demonstrationem, ex necessariis, & propriis, ac perpetuis procedere: ut autem similes habeant conditiones, necesse est, sint de omni, per se, & in quibus predicatum dicatur de subiecto uniuersaliter, ad probandum igitur principale institutum necessarium fuit explicacionem horum tri-

Nota.

horminum terminorum primitere, quam capite 4. & 5. tradit.

Quod de-
monstra-
tia proce-
dat ex ne-
cessitate.

1. demonstrationem ex necessariis procedere hac ratione probat (ut textus iam expositionem aggrederi am) conclusionem demonstrationis scimus ex principiis; ergo non potest aliter se habere, est igitur necessaria, ac proinde ex necessariis principiis deducta, quapropter demonstratio ipsa, per quam deducitur, ex talibus prius: prius necessariis procedat necesse est: prima consecutio evidenter probatur ex definitione leite cap. 2. designata, scire est rem per causam cognoscere, quod illius est causa, & quod non consurgit aliter se habere, secunda, ex definitione necessarii, est enim illud, quod non potest aliter se habere: postrema non est minus evidens; nam licet verum posat ex falsis, necessarium ex probabilibus aliquo modo syllogizari, demonstrari vero minime, nisi ex necessariis.

Cuius hoc est pulchra ratio, ex discrimine inter demonstrationem, & syllogismos cateno, deductas; nam in his, non ex virtute premisserum, sed solum illationis necessaria soles conclusio inferri, in demonstratione vero, utpote syllogismo perfectissimo, non solum illationis vi (quamquam hoc requisitus) sed pricipue ex virtute premisserum deducitur: repugnat autem falsam esse causam veritatis, aut probabilem causam necessarii, nisi velis effectum esse causa praestans, quod planè absurdum est: si ergo res se habet infiri Aristoteles desymendum, esse, ex quibus premisit demonstrationis, & ex qualibus conclusionibus constare debet.

Tres mo-
di in de-
monstra-
tione re-
quisiti.

Tres sunt modi, quos habere oportet, tam principia demonstrationis, quam conclusiones; primus, ut in eis predicatus dicatur de omni: dicatur de omni duplice conditione requirit iesud Aristotelem, nempe, ut de quolibet con-
tentio sub subiecto, ac pro quobet tempore dicatur, primaan conditionem habet predicatum huius propositionis, omnis homo vi-
gilat, non tamen secundam quia non semper conuerit, sed tempore quodam determina-
to, sed non dicitur de omni: habet: ut auq.

coloratum respectu hominis: quia pro quali-
bet temporis differentia de eo dicitur, ac
proprietas de omni est hec, omnis homo est
coloratus.

Per se, distinguuntur Aristoteles in quatuor Primum modos, quorum primus est, quando predicatum pertinet ad essentiam subiecti, quia scilicet est eius definitio, vel pars definitionis, ut bono est animal rationale, bono est ani-
mal, homo est rationalis; vel certè aliquo modo ad definitionem pertinens, quod addi-
mus proper exempla ab Aristotele apposita,
de linea respectu trianguli, & puncto respe-
ctu linea, non enim cadit in definitionem li-
nea punctum, tanquam pars eius essentialis,
cum ex punctis non coponatur, sed tanquam
aliquid in essentia classum: punctus namque
continetur, ac terminatur, sine quibus nec
esse nec intelligi potest, id est intrinseca sunt
ei, tanquam continuativa, & quasi in ob-
ligo.

Secundus modus est quando ex opposito
subiectum, claudatur in definitione predica-
ti; hoc enoncibi vult Aristoteles illis verbis
obscuris quidem. Et quibuscumque in existen-
tium ipsis, ipsa sunt in oratione quid est de-
clarante, &c. id est quando subiecta defini-
unt ea, que sibi in existenti, vel ipsis inheret
predicata, quemadmodum numerus parum
definit, vel imparem, & linea rectum vel
curvum; etenim si velu definiere parum vel
imparem, dices esse numerum talium five-
tum, esse lineam sic se habentem; & si risi-
ble, esse hominem apium addendum, &
quoniam: est passionem per proprium subiectum
explicabis: unde quoties passio enunciatur
de subiecto, in hoc secundo modo per se con-
stituta est propositio. Et his duobus modis
per se constitutis, infert Aristoteles catenas
propositiones, in quibus neutro modo predi-
catum se habet respectu, per accidentem esse, vel
accidentales.

Tertium modum per se constituit fieri-
tia, quia ex propriacione habet non in subiecto, sed per se subsistere: unde nec de a-
liquo subiecto dici: à quo excluduntur que-
libet accidentia, quibus ex opposito conve-
nit non per se, sed in alio sufficienti, de alio
quo

que tanquam de subiecto enunciari. ut albo,
& musico.

Quartus Quartus modus per se efficitur ex effectu,
modus pxi. & causa per se: contingit enim aliquem ef-
fectum ex causa sequi, sed per accidentem, quia
non ex virtute causa, sed aliud, ut coruscatione
ex deambulatione, vel ex terra effusione
inuentio thesauri: aliis est effectus, qui per
se sequitur, hoc est, ex virtute causa: pro-
positio igitur in qua iste de sua causa enun-
ciatur per se dicitur quartus modo, & tales
sunt quae sequuntur, iugulatus interit, edi-
ficator adficit: si vero effectus per accidentem
de sua causa enunciatur, per accidentem omnino
censetur, ut si dicamus vineam effudentem
pecuniam innuenisse.

**Quomo-
do distin-
guantur hi
modi per
se.**

Ex his quatuor modis per se (ut bene
adnotat D. Thom. Philoponus, & Themistius,
quos ceterorum interpretum turbas equitatur)
duo primi sunt per se predicandi, tertius per
se existendi, quartus per se causandi: nam,
& si ex quarto modo sicut predicationes,
non fundatur ex eum veritas in eo, quod
predicatum insit subiecto, quod consumme-
re in predicationibus solet; sed in eo dum
taxat, quod per se sequatur, quamquam ei
non insit, unde non tam per se iubationis, vel
predicationis, quia causa dictu appellantur.

**Quibus
modis per
se virtute
demonstra-
torum**

Ex horum modorum explanatione infert
Aristoteles obscurum admodum, sed ex cun-
ctorum interpretum sententia, quibus mo-
dis per se demonstratoria ars utatur: dis-
sentient tamen Autores in eis designandis,
quos enumerare vult Aristoteles: nam qui-
dam secundum enumerat esse. Sentium, D.
Thom. quem sequitur Paulus Venetus, se-
cundum, & quartum, nempe quando sub-
iectum definit predicatum, & est causa
eius per se, alii denum, primum, & secun-
dum, quia quartum non enumerant inter
modos predicandi.

**Expositio
Boetij.**

Rem dubiam fecit obscura, & forte da-
minuta Boetii translatio, cuius verbare fer-
re placet, habent enim sic: Que ergo di-
cuntur in hinc apliceer licibilibus per iudicium
sunt, sicut inesse predicantibus, aut in es-
se propter ipsa, qua sunt ex necessitate,
&c. Et e solù duos modos enuanerat secundum

videlicet primis verbis in esse predicantibus;
quasi dicat eo modo per se uti demon-
stratore, quo subiecta insunt predicatis, id est
ad eorum definitionem pertinent: quartum
autem verbis postremis dicens, aut in esse
propter ipsa, idest, quando ex eorundem
subiectorum virtute sequuntur predicata:
fauet, absque dubio translatio hec maxime Agiropili
D. Thom. expositione sed translatio Argiro- translatio
pyli, clarior quidem eis fauet, qui primum, &
secundum enumerat esse sentient, bis enim ver-
bis continetur: Quae igitur in hisce, quae sub-
scientiam simpliciter cadunt, per se dicuntur,
vel eo pacto, ut sint in predictis sub-
iecta, vel eo rursus, ut ipsa sint in subiectis,
ea ob ipsa, & necessario sunt, &c.

Ego vero, cui dilucidior has Argiro- Expositio
translatio magis places, existimo omnes autoem.
tres modos per se, primum: videlicet secun-
dum, & quartum recensuisse Aristotelem
(ut omnes expositiones comprehendamus)
primum namque, & secundum explicavit pla-
ne dum dixit, vel eo pacto ut sint in pre-
dicatis subiecta, vel eorundem, ut ipsa sint
in subiectis: quartum vero non minus aper-
te adens ea ob ipsa, & necessario sunt quibus
verbis usus ante a fuerat in eius modis
explicatione, estq; valde rationi consen-
taneumbos omnes enumerare voluisse.

Nam omnem fere demonstrationem pro-
pter quid ingrediuntur (ut in adnotatio-
nibus ostendemus) primum quidem, & se-
cundus in premisis, imd etiam quartus, &
iste in conclusione: rem manifestam efficiat
communis demonstratio: omne animal ra-
tionale est risibile, omnis homo est animal,
rationale; ergo omnis homo est risibilis: cu-
sus praemissa maior in secundo, & quarto
continetur modo, cum subiectum sit in defi-
nitione predicti. Et rursus causa eiusdem
per se: & tansudem censendum est in con-
clusione: minor vero in primo, cum integra
definitio de proprio definito enunciatur:
illud tamen certum esse debet, quod si de
sola conclusione sermo sit, de qua videtur
Aristotel. locutus iuxta Boetii translatio-
rem, duo tantum modi, secundus vide-
lacet, & quartus enumerari debuerunt: re-
pugnat

pugnat enim conclusionem demonstrationis propter quid, collocari in prius, id est D. Thomae de conclusione demonstrationis literam exponens secundum, & quartum modum enumeravit, cui non repugnat tertium addidisse Aristotelem, si de tota demonstratione loquuntur, ut videretur ostendere translatione Argitopoli. Nostra igitur expositorum non est ullo modo contraria sensu D. Thomae.

Passio de subiecto, in secundo vel quarto modo per se causa

Pashionem autem de subiecto enunciari docet necessario, & per se in secundo, vel quarto modo, non solum dum unum simplex est, sed etiam si sunt duas sub disunctiones; exemplum primi tenet risibilitas respectu numeri, rectum, vel curuum respectu linea: huius autem postremi hanc rationem reddit, quia sic se habere par, & impar comparatione numeri rectum, & curuum comparatione linea, sicut contradictione, contrarie, vel primitive opposita: unde quemadmodum contradictione absolute, contraria immediata, & priuatiua, circa idem subiectum sub disunctione accepta necessario ei conuenient, quia contradictionis equivalent; participatione par vel impare: idem est enim in contrariis immediatis, & priuatiuis circa subiectum aptum, calidum, quod non frigidum, cecum, quod non videns: id circa necessariam predicationem totum disunctum constituit, nempe calidum esse, vel non calidum, cecum, vel non cecum, homo, vel non homo: participatione idem est circa numerum impar esse, quod non par, & circa lineam curuum, quod non rectum: & propterea necessaria est totius disucti predicatione, numeros est par vel impar linea recta, vel curva & ex consequenti per sem suorum ordine, & modo.

Quid sit universaliter.

Tertium terminus est universaliter, nulla egens divisione, sed simplici expositione, qualitas est apud Aristotelem. Universaliter autem dico, quod utique, & de omni sit, & per se, & secundum quod ipsum, &c. Triplicem conditionem continens requisitam, & sufficiemtiam, ut predicatum universaliter dictum de subiecto: quod dicatur de qualibet contente sub illo, & pro quo libet tempore, quod dicatur per se iuxta aliquem modum ex qualibet, & quod conueniat sub-

iecto secundum quod ipsum, hoc est, in quantum tale est. Defectus prima conditionis praedicatur huius propositionis, omnis homo vigilat, non dicitur universaliter, neque huius, omnis homo est coloratus, defectus secunda, nam, & si de omni dicatur, non per se; defectus tertia non praedicatur sensibile de homine, universaliter; quia etiam si per se ei conueniat in secundo modo; non conuenit ei secundum quod ipsum, hoc est, in quantum homo est, sed in quantum animal. Ex his exemplis facile intelliguntur alia, que in figuris designatur ab Aristotele, ut duos rectos habere respectu figura non dicatur de omni, id est neque universaliter. Nec demonstrator figuram designat tanquam proprium huius proprietatis subiectum, cum notum sit quadrangulo non conuenire; conuenit autem triangulis per se, sed nulli, universaliter ut aquicurri (hoc est triangulo habentem duobus lateris tantum aquaria, quae se habent tanquam duo curva in homine) per se conuenit habere tres angulos aquales duobus rectis, non tamen universaliter, quia non secundum quod ipsum, hoc est, in quantum aquicurri, sed in quantum triangulo, unde desolo triangulo a particularibus abstracte dicitur universaliter.

Obser autem dixit Aristoteles per se idem esse, quod universaliter, quod nonnulli turbantur interpres, qui & D. Thoma eadem propositionem tanquam falsam attribuunt: quem autem sensum tenuerit Aristoteles, ipse stolidus exposuit subdicens, addere nihilominus universaliter supra modum, per se, illam conditionem, nempe ut secundum quod ipsum conueniat predicatum subiecto. Ex quo constat hoc sibi voluisse, idem videlicet esse per se. & universaliter, ut superius predicatione idem est cum inferiori, ut de animali solenius proferre, idem est cum bono, & eandem placitum tenet D. Tho. ut fidelissimas etius interpres.

In extrema tandem parte, quam quinque Extremas efficit caput, communis divisione utri pars capi usque translationis triplicem deceptionem usque offendit Aristoteles contingere solitam in decatione signatione universalis, quarum prima contingere, si unicatarum esset species aliqua gen-

Now

Tripli generis, vel unum dum taxat individuum modo con alius specie: & demonstrantes de illo tingit de ceptio: pri mus mo dus.

aliquam proprietatem genericam, vel specificam, putaremus de illo nos uniuersaliter demonstrare, quia non extat aliud, cui conueniat, id est de soli videtur conuenire, ac proinde uniuersaliter: exemplum singulorum modorum statim subiiciemus, ut clarius procedamus, quamquam Aristoteles separatum atque inverso ordine exempla omnia producit: effigitur exemplum huius primi modi apud ipsum: si non extaret aliis triangulus nisi equiorus, & de illo demonstremus, quod tres habeat angulos aequales duobus rectis, putaremus fore nos uniuersaliter demonstrare, ex eo decepti, quod ei soli conuenire videatur, & licet in casu soli conuenire, minime tamen uniuersaliter, siquidem non conuenit secundum quod ipsum, hoc est, ut aqua erumperet ut triangulo, ab eo, & alii possibilibus abstracto. Similis est ratio in eo, quod vere contingit, si probemus lunam eclipsari, quia terra interponitur inter eam, & solim, putantes nos de hac luna, ut est hoc, talem effectum, vel proprietatem ostendere uniuersaliter: quia ei soli conuenit; decipiemur tamen, quia et si ei soli conueniat non tamen uniuersaliter: quia non conuenit ei, ut talis est, sed ut luna, cui non repugnat multis esse communem.

Secundū
modus.

39.

Secundo modo potest deceptio contingere quando proprietas aliqui multis speciebus conuenit ratione alius generis cunctis communis, quod tamen innominatum est, & hoc est deceptionis causa; nam demonstrantes proprietatem illam de omnibus speciebus putamus nos uniuersaliter illam ostendisse, cum non appareat aliud cui conueniat: gratia exempli progrede, conuenit equo, homini, ac leoni, multisque aliis animalibus, non ut animalia sunt, siquidem non conuenit cunctis animalibus, neque verum talia: sed secundum quandam rationem innominatam nempe habentis virtutem, aut potentiam progressivam: tunc ergo deciperetur quipia, si putaret se uniuersaliter talem proprietatem ostendisse, quod de cunctis animalibus, quibus conuenit,

eam ostenderit; non enim communia singula, & omnibus secundum quod ipsa, si que ad d. neque uniuersaliter, sed habent tales virtutem ut à cunctis particularibus abstractantur: aliud exemplum apponit Aristoteles in numeris, lineis, corporibus solidis, ac tempore, quibus communis est commutata proportionatione partium, à qua in cunctis possimus argumentum ducere.

Nota.

Quod ut intelligamus obseruandum est (ut bene D. Tho.) proportionem esse habitudinem inter duas quantitates, & ut eam ad numeros tanquam ad notiores applicemus, proportio dupla estimeret duo, & quartus est etiam proportionalitas, nempe proportio inter duas proportiones, vel inter duos proportionatos numeros, ut si dicamus qualis est proportio duorum ad quartum, talis est quartus ad octo, proportionalitate cōstituimus: sed duobusmodis potest se habere proportionalitas: nā vel est cōiuncta, & tūc inter tres terminos dūtaxat versatur, ut ostendat designatum exemplum, si vero sit diuisa versatur inter quartum, ut qualis est proportio duorum ad tria, talis est quatuor ad sex, diuisa autem hac dicuntur, illa vera cōiuncta, quia diuisa iste proportiones numerorum non uniuertur in aliquo eorum utrique deserviente: quod tamen habet prima: siquidem utaque eius proportio in quaternario uniuertur utrique deserviente, & hoc est, quod ait D. Thom. proportionalitatem cōiunctam utrū uno numero ut duobus, in exemplo tamen virtusque ut patet, eadem est proportio, permutatur vera, si termini idem permutentur, ut si dicamus, sicut se habent duo ad tria, ut quatuor ad sex, quia virobique est sex quā altera, ergo sicut duo ad quatuor, ut tria ad sex, quia virobique est dupla.

Hoc est igitur argumentum à permutata proportione, quod quemadmodum in numeris constitutum est, sic in lineis, in corporibus, ac tempore, secundum diuersas partes consiliui potest, eiusmodi ergo proprietas permutatae proportionis bius quatuor communis est, quam, & si quipiam de cunctis ostendat putans se uniuersaliter eam ostendisse, decipietur, cum non conueniat eis, ut

fou-

fragulis nec etiam, ut omnibus, sed sub qua-
dam ratione communis innominata quanti-
tatis proportionabilis, ut sic loquuntur.

Tertius Postremus error contingit, dum aliquam modum de proprietate ostendimus ad aliquo modo, que

cepimus. vere conuenit cunctis eius partibus, vel in-
ferioribus; & idcirco putamus de eo uni-
uersaliter demonstrari: decipitur tamen,
cum se habeat tanquam pars ad totum re-
spectu illius cui vere uniuersaliter conuenit
tanquam pars in quam obiectua, vel predi-
cationum inferius; ut si aliquis demonstraret
de animali, quod augetur putans se uniuersaliter
hanc proprietatem de illo ostendere
quia cunctis animalibus conuenit: deciper-
tur profecto; nam augmentatio viuenti ut
23. *sic conuenit, cuius comparatione se habet*
animal, ut pars obiectua ad suum totum
potentiale.

Exemplum designat Aristoteles in lineis: & enim si quispiam ostenderet de lineis rectis aquae distantibus non coincidere, seu non concurvere, putans se uniuersaliter hanc de eius proprietatem ostendere, quia cunctis linea-
ris rectis aquae distantibus conuenit, deciperetur; quia linea recta aquae distantes, tanquam pars in toto sunt, respectu linearum aquae distantium incommuni à rectis, vel obliquis, seu curvis abstrahentium, quibus conuenit secundum quod ipsum, ut aquae rectis aquae distantibus conuenit non ut rectis, sed ut aquae distantibus, id est non secundum quod ipsum, neque uniuersaliter.

Illud.

Ex quibus inferi Aristoteles regulam esse uniuersaliter veram, ut quamquam de cunctis speciebus ostendatur passio conueniens superiore innominata, vel cui nomen est impossum, non sciatur uniuersaliter, quo usque de eo demonstretur, sed sordidico modo, cum non conueniat alicui secundum quod ipsum, immo neque omnibus simul nisi uniuersaliter ab eis abstrahenti, ut sive isochelis, vel aquicurvis, & gradato, hoc est habentis tres angulos in aquales, ac de ceteris trianguli speciebus signatum ostendant quispiam tres angulos aquales duobus rectis habere, non scit talem proprietatem uniuersaliter predicari de subiecto, quousque de triangulo à cunctis abstrahente ostendat, cuius eam desighnat ratio-

Parte Posterior.

Expositio textus 428
nem: quia si eadem esset rasio trianguli, & barum specierum, sciatur uniuersaliter, quando de una, vel pluribus, aut omnibus demonstratur, sed cum sit distincta, non satis est de inferioribus illam ostendere, ut uniuersaliter sciatur, esse autem distinctam non realiter, sed secundum rationem intelligit: nam rasio generica, & quacunque superior hac sola distinctione distinguunt a particula-ribus, a quibus abstrahuntur, & in quibus est.

Supereft ergo uniuersalem regulam tra- 24. 11
duere ad dignoscendum, quando predicatum lis quedam
uniuersaliter primo, vel secundum quod ipsam enunciatur de subiecto (eiusmodi enim
res termini ad convertentiam dicuntur,) &
hoc proftas Aristoteles in calce textus duas
exigens conditiones prior est, ut tale sit illud
cui proprietas aliqua attribuitur, quod se
motis quibuscumque alii adhuc ei conueniat:
gratia exempli, triangulus ut sic talis est, ut
etiam si ab eo separare materiam cream, vel
etiam speciem isochelis, aquicurvis, vel gra-
dati, nihilominus ei conuenit habere tres an-
gulos euales duobus rectis: unde fit, ut de
eo posuit uniuersaliter demonstrari, & ex co-
sequenti eiusmodi, quia auferuntur, non sunt
prima eius subiecta, neque uniuersaliter eis ac-
commadatur.

Posterior conditio est, ut tale sit quo se-
moto, non quomodolibet, sed primo proprietas ipsa auferatur primo, atque ablato si-
periori auferatur passio inferioris, que tamè
non eo ipso superiori conuenit uniuersaliter,
cum non auferatur primo eo ablato, sed quasi
secundario, vel ex consequenti, ut ablata fi-
gura, quia triangulo superior est, auferatur
tres anguli aquales duobus rectis, sed non
primo, nisi quia triangulus auferatur, idcirco
uniuersaliter ei soli attribuitur non figura,
neque particularibus triangulis: quibus etiam
ablatis adhuc non auferatur, sed trian-
gulo conuenit.

Ex his constat exposicio quarti, & quin-
ti capituli, que ut absolutor esset, necesse
fuit utrumque in unum coniun-
gere.

NOTABILE E.

Circa particulam de omni.

DIUVSTHEM. 1. posterior. lect. 9. The-
misius cap. 9. sive Paraphrasis. Mag-
ister Sotus in explicatione textus, quos ce-
tvrum interpretum turba sequitur, duo-
bus modis adnotant esse considerabilem hanc
particularam de omni. primo quidem, ut nihil sit
26. sibi subiecto accipere, de quo non dicatur
predicatum, quod postea consideratur in libris
propositum; si narrat, predicatum dici de omni
subiecto sit est, ut propositum sit syllogistica
quamvis non dicatur pro qualibet tempore,
sed aliquando sit falsa. Secundo accipitur,
ut pertinet ad presentem posteriorum tracta-
tum. & addit aliam conditionem, ratione
cum semper efficiat propositionem veram,
nempe ut pro qualibet tempore; & hoc esse
(aut) quod sibi voluit. Aristoteles dicens:
Non in aliquo quidem, in alio autem
non, neque aliquando quidem; ali-
quando autem non, &c quasi dicat sed
de omni ac semper.

De quolibet et commone subiecto sub subiecto enunciatur explicatio in-
dicato enuntiantur, ut vera censentur: etenim de quo
etiam per se liber contento sub subiecto enunciari predi-
candum, duplum sensum exhibere potest, pri-
mum secundum veram inherentiam, posse
num secundum modum enuncandi: cum univer-
saliter dumtaxat, sive imbareat vel securus;

& iuxta priorem sensum in solis proposicio-
nibus reperiatur pro aliqua temporis differ-
entia veris: posterior etiam in semper falsis;
de omni namque dicitur predicatum
huius propositionis, omnis homo est lapis se-
cundum modum enunciandi, cum sit uni-
versalis affirmativa sed id est falsa est: quia
non vere conuenit subiecto iuxta modum,
quo de eo enunciatur, & quidem ad ar-
tem syllogisticam non est necessarium, ut
predicatum vere dicatur de omni subiecto;
sed sat est, si secundum modum enunci-
andi: alstrahit enim syllogistica ars à ve-
ritate, vel falsitate priopositionis, cum non

mitias exerceri in falsis, quam in veris pos-
sit: satis est igitur hoc modo dies de omni
predicatum ad prioritisticam considerationem.
Solani formam syllogisticam attendeantem,
qua absque dubio absorbit à quacunque
materia contingenti, necessaria; vel re-
motu: huic etenim principio mittitur, ut
cum predicatum maioris dicetur; de quo-
cunque contento sub subiecto, dicetur de pre-
dicato minoris, quod sub eo coninetur, at-
que ex consequenti de subiecto eiusdem ma-
ioris in conclusione, de quodam predicatu
minoris enunciatur, ut, si omnis animal est
album, & omnis homo est animal, euiden-
ter sequitur, quod omnis homo sit album: ve
autem eiusmodi consecutio necessaria sit,
impertinens est veres esse propositiones, an
falsas, non est enim minus necessaria in his,
atque in illis, id est tamen requisitum, & suffi-
ciens, ut secundum modum universaliter
enunciandi de omni dicatur predicatum: &
hinc sequitur euidenter non esse necessarium
predicatum dici de qualibet contento subiec-
to, iuxta veritatem rei significare, ut dic-
atur de omni prioritistico, sed sibi est si secun-
dum modum enunciandi universaliter, quod
verum esse testantur exempla Aristotelis in
elementis designata, quibus frequenter uti
tur. 2. lib. priorum, quibusdam affirmato-
res propositiones semper sunt falsae.

Et iuxta hanc expositionem intelligitur Modus 10.
modus loquendi D. Thomi. Et aliorum de di quendam
et de omni prioritistico, ut cum assuerant schola ex-
portere, ut predicatum dicatur de qualibet
contento sub subiecto, sensus eorum sit non
de veritate rei, sed de modo dumtaxat e-
nunciandi: cum tamen dici de omni poste-
rioristico veritatem rei pro qualibet tem-
po importet.

Et quae adnotata sunt de hac particula
dici de omni, secundum proportionem intel-
ligenda sunt de opposita, nempe, de dicti de
nullo, cum eadem sit oppositorum ratio:
& idcirco Aristoteles huius mentionem non
fecit, existimans facile eius conditionem
intelligi explicata positiva ac principali, cu-
m opponitur.

NOTA-

NOTABILE II.

Sufficientiam modorum per se con-

Probatur sufficietia
modorum per se.

Cre a modos per se adnotanda est sufficietia materialis ratio, propter quam non sunt plures, nec pauciores, quam quatuor ex doctrina D. Thom. in huius capituli commen-

tariis, ubi particulam per se secundum proprietatem sumptam quandam habitudinem cause denotare ducet, intrinsecè quidem, ut formalis, vel materialis, in quo sensu dice-

Duplex causa, &c per se, & per acciden-

ce. **E**sce causa denotare præsertim efficientis, ut dum dicimus aquam per ignem calefcere; causa autem duplex est, una per se, alia per accidens per se est illa, ex cuius virtute pendet effectus: per accidens, ex cuius virtute non pendet, sed quasi casu, vel contingenter concurredit, ut in motu lapidis deorsum cernimus, cuius causa per se est lapis ipse, vel qui illum fecerit, per accidens verè ille, qui impedimentum removet, qui detinebat, ne deorsum moueretur. Ex his autem dubius

solus prior dicitur causa simpliciter, posterior vero non nisi secundum quid, unde priorem duntaxat denotat particula, per, in com-

mutu modo loquendi,

Quibus suppositis quemadmodum inter causas nobilior est intrinseca, sic nobiliores modi per se consentantur, que ex ea accipiuntur, atque ad eò priores: Et rursus quemadmodum inter causas intrinsecas nobilior est

forma, à qua species rei accipitur: paritate nobilior est modus per se denotans formam modo denotante materiali, atque ad eò prior: Et quia definitio, vel pars definitionis se habet respectu definiti per modum forma, merito primum modum per se posuit Aristoteles, quando definitio ipsa, vel qua libet eius pars de definito enunciatur, ut bono est animal rationale, bono est ratione-

lis: secundum vero, quando subiectum collocatur in definitione predicatori, ubi non formalis, sed materialis causa interuenient; siquidem subiectum in definitione prædicatur ponatur tanquam id, cui predicationis (quod est eius proprietas) inharet, ut dum dicimus hominem esse disciplinacapacem, alias vero modus est, quando denotatur causa extrinsecè efficientis, vel finalis, sed per se, & iste ponitur ab Aristotele quartus, sub quo collocantur ista propositiones, & similares, adiutor adiutor, regulatus interiret: Explicata item, per, non solum denotat causam intrinsecam, vel extrinsecam, sed etiam modum essendi nobilissimum, quo dicitur aliquid sine dependentia, vel ad minus alterius subsistere; & talis est dignitas substantia ex se habentis substantiam, ac propterea dicitur per se esse, quasi ex propria natura, & conditione a seque dependentia, ab altero subsistens, quo separatur ab accidentibus, non nisi dependenter substantia existere poterit: vnde oritur aliquid distinctionem, nempe substantiam de nullo subiecto dici, accidentia vero ex propria conditione prædicari de substantia: & quoniam hic modus essendi per se, vel est intrinsecus, vel certe ex intentione substantie visceribus procedens, post primum, & secundum modum statim enunieratur ab Aristotele, modo per se causandi, tanquam ab extrinseco procedente ultimo loco positio.

Alia etiam via, non contemnenda eorumdem modorum sufficientiam definiuntur possumus: res etenim, de qua demonstramus a liquido, quatuor habet conscriptiones, primam, ut in se est solitaria substantia; secundam in ordine ad prædicata essentialia tertiam in ordine ad proprias operationes: postremam in ordine ad proprias operationes; & prima consideratio constituit tertium modum per se, secunda pri-

marum, tertia secundum, & ultima quartum,

&c.

NOTABILE III.

Circa eosdem modos per se.

EX horum modorum sufficientia constat.
nec plures esse, nec pauciores, quam
quatuor. unde fuit quatuor alii quos
Aristot. enumerat s. Melba. cap. 18. text.
23. Licet sub alio nomine, videlicet secun-
dam se & licet verbis nonnihil diversis, non
sunt ab his diversi, ut bene adnotauit D. Tho.
in commentariis eiusdem loci lect. 19. quod
ut clarius constet placet eos cursum referre.
primo modo, ait Aristoteles, dicuntur alicui
conuenire secundum se quod quid erat esse
eius ut Callie conuenit, secundi in se animal
quoddam enim animal est Callias, & hic
est etiam primus modulus per se, secundo mo-
do conuenit secundum se illud, quod predi-
catur de aliis tanquam de primo, seu proprio
subiecto totali, vel partiali, ut de superfi-
cie, quod sit alba, & de hamine, quod vige-
re natu sit, quandoquidem primum, ac pro-
prium vite principium est anima: patet au-
tem hunc modum esse secundum, presenti
loci enarrationem, cum proprium subiectum
designat accidens ab eo procedere, eiq; at-
tributum: tertium modum esse aut prout se-
condum se dicitur illud, cuius non est alia
causa, quo pacto homo dicitur secundum se
homo: nam huius quod est esse hominem non
designamus aliam causam ex natura rei ab
eo distinctam; & ad hunc modum reduci-
at D. Thom. quartum enumeratrum loco:
quia per se dicimus iugularum interisse
nullam aliam causam interitus designantes
ab ipso iugulatione distinctam: quartum de-
nique modum, hinc verbis explicat Aristoteles:
Amp; i; n; quæcunque sunt intulit, &
in quantum soli, eo quod separatum secun-
dum se: quibus verbis modum solitarie
existendi substantia proprium designat: soli
etenim substantiae, & in quantum soli con-
uenit solitarie existere, hoc est sine dependen-
tia ab alio.

Secundus
modus.

Tertius
modus.

Quartus
modus A-
ristot.

Decep-
tio

bus, resoluta proprietatum subiectorum, qui-
bus immediate, ac per se insunt, et superfi-
cie color: sub quarto autem modo, que per
se sunt, vel per se causantur, potest arbitra-
tur: hinc autem deceptionis occasionem
desumpsiisse videtur ex predicto metaphysico loco
convenientem eodem modo loquatur Aristote-
les de diversis modis huius particularis secun-
dum se; ac praesenti loco de modo per se, acci-
detia respectu proprietatum subiectorum in se-
cundo modo collocans, cum nomen sit per ea
designari: modum item tertium per se essendi
distinguis plane à quarto modo per se
causandi.

DUBIUM VNICVM

Quemnam ordinem inter se ser-
uent tres isti modi de omni, per se,
& universaliter.

DI VVST Thom. in huius capituli expo-
sitionibus, quem Magister Sotus se-
scitur talem ordinem inter eos po-
nit, qualem inter superiora, & inferiora
predicata ponere consueverat, ita ut de om-
ni sit supremum, medium per se, infinitum
universaliter: unde sit ut quemadmodum se-
quitur, quidquid est bono etiam est animal.
& quidquid est animal est vivens: mo-
num tamen est diverso, descendendo à su-
perioribus: non enim omne vivens est ani-
mal, neque omne animal bonus: parti ari-
ne, quodlibet predicatione universaliter
enunciatur, de subiecto dicitur per se, ac
de omni, & quodlibet predicatione per se
erit de omni: descendendo tamen in modo
sequitur, dicatur de omni ergo per se, nam
de omni est hoc, omnis bonus est coloratus,
& non per se: nec etiam dicitur per se, ergo
universaliter: nam per se enunciare
sensibile de homine in secundo modo, non
tamen universaliter, quia non conuenit ei
secundum quod ipsum, hoc est, in quantum
est homo, sed in quantum est animal.

Hanc doctrinam non videtur probata D. Referens
Toletus in expositione tex. affirmans cum primis
Thomistis, Philopono, quos ipse refert, non posse non
esse necesse.

¶ Nec essetiam, ut omnes propositiones per se in secundo modo sint de omni, non grammaticum esse conueniat homini per se secundo: nam etiam enunciatur de cunctis hominibus et curvitas similiter nasa.

Appendic.
do.

Mibi tamen sententia D. Thom. explicata magis placet: in secundo enim modo per se est proposicio, cuius subiectum definitum est predicatum, sed non contingit sic se habere, quin omnibus singularibus conueniat: si enim humana deponit visibilis, vel numerus par, aut imparem, repugnat certe aliquem dari hominem, qui non sit visibilis, vel par, aut impare, qui non sit numerus: sicut de ceteris cunctis modis propositionibus; ergo pugnat cum ratione secundi modi per se aliquam eius propositionem non esse de omni; nec oppositum probatur illius dubium exemplis: nam Grammatica respectu hominis, et curvitas respectu nasi, simpliciter sunt accidentia: unde, et predicationes istae, homo est grammaticus, nascitur est curvus, ad quantum praedicabile spectant; quamvis enim in solo homine posset grammatica reperiri, et curvitas in solo naso eiusmodi tamen subiecta alicuius accidenti possunt absoluiri, realiter quidem, aut saltem per intellectum: quemadmodum de accidenti inseparabili docet Porphyrius in s. *predicabilis*, quod satis est, ut similes predicationes sint accidentes, et proprie non per se.

De grammatica vero posset adnotari, quod et si accidentia litterarum in heretate homini: aperte tamen habendi illam per se, id est hoc proposicio, homo est aptus ad grammaticam, in secundo modo per se continetur. Et ex consequenti predictum de omni homine dicitur: de summa etiam verum est, quod Themistius adiecit cap. 12. sua *Paraphrasis*, per se predicari de naso sumpt. a. cum suo opposito sub distinctione, quemadmodum curvitas de linea et simulcum rectitudine, itaque pense erit proposicio hoc, nascitur est sumpt. a. cum suo opposito habe-

Expositio textus. 436
am, sed tunc certe scimus per se, sic de omni predicabatur, omni siquidem nasa: tale distinctione conuenire necesse est.

QV AESTIO 1

An hoc predicatio, & similes, homo albus est animal sicut in primo modo per se.

Tertia questionis explicatio. & duas sententias tradamus.

Cetera res est, predicationem, in qua genus denudata specie enunciantur, proprie pertinere ad primum modum. Explicatio
questionis
e. per se, cum genus sit altera pars definitionis eius; dubia tamen de specie aliqua accidenti vestita, an sit predicatione per se, vel per accidentem, dum sic enunciamus, homo albus est animal, equus niger est vivens: nec procedit questione, si cum reduplicatione talis accidentis acceptantur haec, ut si dicamus homo in quantum albus est animal, equus in quantum niger est vivens, certum namque est hoc modo acceptas, non solum non esse per se, sed plane falsas, cum ex ratione albedinis, aut nigredinis, solum habeant homo, vel equus esse coloratos, vel quales, nequamque esse animalia, vel vivere.

Ceterum, an sine tali reduplicatione per se sit, vel per accidentem (carum veritate patet *Prima sententia D.*) supposita, de qua dubitat nemo) in hoc positiva est difficultas. Quam D. Thom. solvit in 3. *Thom.* distinctione 10. questione 1. articulo secundo, questione 3. affirmatim partem tenens hisce verbis. In propositionibus per se alter est ex parte subiecti, et ex parte predicationis, quia ex parte subiecti sufficit, quod secundum ruum: tamen eorum, que in subiecto continentur predicatione per se subiecto continentur: ex parte autem predicationis, quod quidquid est in predicatione, per se continentur subiecto: unde haec non est per se, homo est animal album: haec autem est per se, albus homo est animal, etc.

Ei potest confirmari haec sententia, quia accidentis non reduplicatum non variat essentiam subiecti, cui adiungitur; nec enim minus est animal homo-albus, quam niger, vel quam

Ecc 3.

quam si nullo colore afficiatur. Ergo de nudo homine prædicatur animal prædicatione per se, non minus prædicabitur per se de eo albedine, vel alio colore effetto.

Secunda sententia recentiorum.

4.

Quidam nihilominus ex modernis, qui via voce Aristotelem interpretantur, non probant distinctionem hoc à D. Thom. constitutum inter accidens positum à parte subiecti, vel prædicati in aliis propositionibus, dignes solitaires autoritatem inveneri, non habens aliquid fundamentum rationis: vnde haec potius distinctione vtendunt esse arbitraruntur; quando subiectum propositionis est complutum consensu ex materiali. & formali, si prædicatum ei conueniat: ratione significari formalis erit in primo modo per se: vñ homo albus est coloratus: si vero prædicatum conueniat subiecto ratione materialis significati tantum, sicut de definitio ne eius erit indirecta proposicio, arque a dō simpliciter per accidens, & tales esse aiunt prelati, ne nō homo albus est animal, equus niger est viuens.

Pirmum argumentum.

4.

Idque confinuant. Primo propositione per se, in primo praesertim modo, est perpetua veritas; sed similes propositiones pos sunt esse falsa; separata enim albedine ab homine, & ab equo nigredine falso erit sicutenunciare.

Secundum argumentum.

5.

Secundo, non est aliud dicere hominem album esse animal, quam album esse animal, cum idem sit album, & homo albus; sed hec est plane per accidens, & indirecta albus est animal, ergo eiusdem rationis erit alia.

Resolutio questionis traditur, & argumentum occurritur.

Primitus sententia D. Thom.

SENTENTIA M tamen D. Thomae aqua veram amplectentes dici, non similes propositiones esse directas, & per se in primo modo: distinctione enim à D. Thom. exhibita de accidens superaddito ex parte subiecti, vel prædicari, non solum eius auctoritatem habet, sed haec nisi no cvidam fundamentum oportet posse. 3. par. q. q. 16 artic. 7. ad 4. vñ sic legitur. *Terminus in subiecto p. sicut tenetur materialiter, hoc est, pro supponit u. posse ut verum in prædicato tenetur formaverit, id est, proponitur significativa;* et ideo cum ensim hanc fiduciam ei Deum, ipsum fieri non possumus.

tribuitur humanae naturae, sed i suppose humanae natura, quod est ab eterno Deus. Et ideo non censuit ei fieri Deum: cum autem dicatur Deus factus est homo, scilicet intelligitur terminari ad ipsam humanae naturam, & ideo propriè loquendo, haec est vera, Deus factus est homo, etc. Ecce quo pacto, propter diversum modum se habendi ei simili termini à parte prædicari, vel subiecti, & hæc primum propositionem, & admittit secundam, & eandem ob causam affirmat in primo loco hanc esse per se, homo albus est animal, hanc vero accidentalem, hanc est animal album: & merito quidem, nā homo albus insubiecto supponit pro materiali significatio, nempe pro homine absolute, non pro albo, quod est formalis, & cum de essentia hominis sit animal, simpliciter est per se hæc, homo albus est animal, at ex parte prædicati non pro materiali, sed pro formalis, videlicet pro albo, quodcum sit accidens hominis, accidentale propositionem constituit.

Si autem vides quispiam rationem huius *Expeditus* fundamenti intelligere, sciat ex natura subiecti, & prædicati esse desum: nam subiectum in propositione se habet ut materia, cui inheret forma per prædicatum significata: prædicatum vero ut forma, ideo dicitur est virtusque suppositionis, & pro materiali significatio oportet supponeri subiectum, pro formalis prædicatum: refert autem multum fundamentum hoc pro oculis habere ad intelligentiam veritatem multarum propositionum, que circa incarnationis mysterium occurserit possunt: nam si illud reuelamus, necesse erit plures ad initium tanquam veras, plus fortassis, quam falsas: refert etiam multum credere nunquam D. Thom. sine fundamento loqui, ut persuasum habeamus solidam semper esse doctrinam eius.

Et ex fundamento D. Thom. à nobis exposito, arque confirmato, constat quid sit dicendum ad primum argumentum, nempe tales propositiones esse perpetua veritatis, cuius ea est ratio: quia hec subiectum sit, homo habens albedinem, vel equus habens nigredinem, pro supposito humano in communij accepto, arque simpliciter supponit: vnde propositione tota designat connexionem essentialem animalis cum homine simpliciter sumptio; & cum haec sit perpetua, quia essentialis, si peccata veritatis est propositionem, de qua procedit controvicia: est enīma

ad primum argumentum.

8.

etiam in rigore verum, hominem album semper fuisse animal rationale, etiam antequam haberet albedinem, cum idem sit ante & postquam haber illam: est enim sensus, homo qui habet albedinem, semper fuit animal: perpetue etiam veritatis est propositio, homo curens, vel dormiens est animal, cuius sensus est, homo, qui nunc dorrit, semper fuit animal.

Confirmat hanc vegetarem id, quod de Christo Domino dicimus, & habetur expressum in Scripturis, enim significet habentem Divinam, & humanam naturam, nam quia in propositionibus à parte subjecti positus, supponit presuppositum quod est aeternum, abolutum & pronunciatum de eo, quod semper fuerit ipse de se profulit Ioannis 3 Iudeos alloqueat: *Amen dico vobis, antequam abraham ficeret, ego jam.* E: Paul. ad Hebreos 13 *Iesus Christus ubi erit, et hodie ipse, et inseparabilis.* Plane significans iuxta communem interpretationem consuetum, Christum semper suscepit: non est ergo dicendum has propositiones, homo albus est animal, equus aries est ruiens; esse indirectas, aut per accidens, sed directas, & per se, in primo modo.

Ad secundum. Ad secundum argumentum negamus partem esse rationem, de his duobus terminis album, & homo albus, nam album nullum determinat subtilitatem, sed corpus duxit at 10. in communione connotat, cui accidit esse animal, saltem secundum modum se habendi: at homo albus determinavit materia, & tale quidem, ad cuius essentiam pertinet animal, cui si addideris pro codem materiali, **bsolutè** supponere, colliges planè quidditatem esse propositionem, homo albus est animal, & in primo modo per se.

QVÆSTIO II.

**Quid nam per terminum universa-
liter significetur? Et an conueni-
at predicationibus superiorum de
inferioribus, vel aequalium de
aqualibus.**

*Questionis titulus exponitur: Et p
opinio proponitur.*

DVOpere iudicis questionis, primum
politicorum huius vocis values fa-

liter, ex qua pendet: secundum, quibus nam propositionibus conueniat.

Dubius modis vniuersale accipitur, uno modo, ut est proprietas subiecti constitutentis vniuersalem propositionem, quod contingit, quando aliquo signo vniuersalia afficiuntur, pro singulisque inferioribus distribuuntur et in hac propositione, omnis homo est aliibus: alio modo, ut est proprietas praedicandi et in hac parte certum est, secundo modo sumti ab Aristotele, non primo cum comparatione subiecti accipiatur.

Sed adhuc ut est propriaeas praedicari; geninam habet acceptio nomen, continens ut que specialem; continens acceptio eius est, pro quo libet praedicatio multis communis, quo pacto in praeditabilibus accipitur a Pottitryio, & definitur ab Aristotele, 2. lib. de interpretatione, quod sit unum in multis; sed strictius accipiatur in arte posterioristica; non pro quo libet praedicatio multis communis, sed pro eo dicitur, quod conuenit subiecto, secundum quod ipsam, vel primo, quale est praedicarum minus propriae, rationis, homo est rationalis; & in hac acceptione sumuntur viae resaliter in vultu questionis, curas expositionem primò querit, nam circa eam resaliter vniuersi interpres.

*Quidam hoc tibi velle existimant, quod Prima sententia.
est predicarum conuenire subiecto per se pri-
mo, hoc est non per alias causam, sed per
propriam essentiam,*

Vnde inferunt duplex enim conditionem habitum esse praedicationem, ut sub dicto dicatur vniuersaliter conuenientiam ut sit in esse tiale, alteram ut proximum. & absque vello me-
dio conueniat; & talia esse proximum genus,
& aeternam differentiam; vnde utraq[ue] h[ic]
propositio est vniuersalis, homo est aeternalis,
homo est rationalis.

Hanc sententiam attribuunt quidam Al-**Patr. si.**
berto Magno, qui tam eam minime teneret;
aliu cam attribuant D. Tho proper duos pri-**D. Thom.**
mum; quia lect. at. in expositione huius te-
mini, expeditis verbis id videtur afflere, sig-
nificabens: Ne aliquis crederet aliud esse quid in
definitione unitatis diversum, per se, & secun-
dam quid ipsius est res, tunc quid per se, & secun-
dam quid ipsius est idem, sicut linea per se inest
punctum primo loca, & ceterum, & cito, & mo-
do, nam utrumque inest et secundum quod lenem
est omnia. Ecce quo paoio, D. Tho, per se, &
secun-

13.

secundum quod ipsum; pro eodem reputat; secundum quod ipsum est; hoc est autem id sed secundum quod ipsum idem est quod unius saliter; ergo idem erit per se, & universaliter, & idcirco praedictum conuenienter subiecto per se primo universaliter de eo enunciabitur. &c. 2. lib. contra gentes cap. 15. in principio sic loquitur: *Omnis enim quod dicitur conuenit, non secundum quod ipsum est, per aliquam causam conuenit ei, sicut album homini, non quod causa non habet primam, & immediatum est, vero necesse est quod si per se, & secundum quod ipsum est.* Quae verba exponens Ferrationem in eorum commentariis ait, secundum quod ipsum, diverso modo esse acceptum a D. Thom. in his duobus locis; nam in hoc secunda accipitur pro eo, quod conuenit aliqui secundum propriam, & ad quam rationem, qua ab omnibus aliis differt, in qua acceptio non est idem, quod per se, sed eo inferius, addens supra per se, quod sit ad quam subiecto: nam per se primo, solum dicit rationem essentiali etiam superiori; at in posterioribus accipit D. Thom. secundum quod ipsum iuxta theatrum Aristotelis, expositorem eius agens: mens autem Aristotelis, est ut conuenatur cum per se.

Irrariens. Ferrationem, nempē secundum quod ipsum, aut universaliter ex mente Aristotelis, idem esse quod per se, ac propter ea non solum ultimam difficultatem universaliter predicari, sed etiam genus proximum; quam explesius tenuerit M. Sotus cap. 4. in expositione textus. II. cuius referre placet, quæ sit habent:

Thomistus. Et quo uno verbo dicamus praedicatum conuenienter universaliter, requiritur universaliter conuenienter, ut scilicet tale praedicatum omni, ex solo subiecto conueniat, aut saltem sit proximum genus propriæ speciei, ut homo est animal. Eam videatur vixque ex Theoristio desumpsisse, qui caput 12. sive paraphrasis his verbis clausit: *Sic licet genera, quoque in plurime quasi funduntur habentque item differentium proximum inesse universaliter, mox et differentias species, alioquin, si quis hoc negaverit cogitare facili demonstrationem ad solas pertinere definitiones.*

Aristoteles Et apparet expresso Aristotelis hisce verbis affirmantis per se, & secundum quod ipsura idem esset; Per se autem, & secundum quod ipsum idem, ut per se linea in est punctum et rectum &c.

Argum. Et ratione probatur: nam quod per se proprio conuenit, non conuenit per aliud, ergo

secundum quod ipsum est; hoc est autem id quod universaliter apud Aristotelem, ergo non est coarctandum ad solam rationem adsequaram, & conuenientiblement, sed etiam ad proximum genus extendendum.

Conf. Et confirmatur, quia idem est praedictum conuenire subiecto, secundum post ipsum: & conuenire in quantum tale est, sed homini in quantum est homo conuenire tota eius definitio, ergo qualibet pars, non ergo sola differetia, sed etiam genus.

Secundo. Praedictum conuenire subiecto. *Argum.* Quia universaliter, non est aliud, quam conuenire primo, ut his verbis docet Aristoteles *arguta* in calce, quarti capituli. *Vniversaliter autem est unum, quando in qualibet, & primo monstretur, sed proximum genus monstratur, de qualibet specie primo, cum per se primo, & non per aliud eis conueniat, de cunctis ergo enunciatis vniuersaliter.*

Postremo. Ut vniuersaliter conueniat prædictum, non est necesse, ut conueniat cum subiecto, sed alii posset conuenire, et alio conuenit igni secundum quod ipsum, qui de aere, mixtisque corporibus enunciatur longè ergo melius enunciabitur proximum genus, de qualibet specie vniuersaliter, etiam si cum ea non conueniat, sed aliis conueniat, cum magis sit intrinsecum, quam color igni.

Secunda sententia late traditur, & vera suadetur.

TRICITIONIS nihilominus est significativa *secundus* sentio huius vocis, apud Aristotelem. D. *tertia* vero Thom. ceterosque antiquos interpres quam, ut percipiamus operem pretium erit verba Aristotelis & D. Thom. in medium assertare. cap. 4. tex. 11 sic loquitur Aristoteles. *Vniversaliter autem dico, quod triaque de omni sit, & per se, & secundum quod ipsum:* has autem conditions sigillatim exponit: duas autem nouimus iam, triaque quid de tertia sentiat audiamus: *Vniversaliter autem est unum, quando in quolibet & primo monstretur, ut duos rectos habere, neque figura est vniuersale, quoniam est monstrare de figura, quod duos rectos habeat, non de qualibet figura; quadrangulus enim figura quidem est, non habet autem duobus rectis aequalibus, neque trius rectus habet quidem quadrangulum rectis aequalibus, sed monstro, sed triangulo.*

gadas prius: quod igitur quod vis primaria monstrarat duas rectas habens, aut quodcumque alia huius primo inest universalis, ex demonstratio per se de his universaliter est, de aliis vero quodcummodo, non per se, neque de aquiriture, non est universaliter, sed in parte.

Et in fine quinzi capituli regulam tradit ad dignoscendum, quando predicatum dicatur universaliter his verbis: *Plane quando ablatio in eris primo, quemadmodum aquiriuntur ante triangulo interiori duabus rectis: sed et quod sit aliis non ablatio, ex quod aquiritur, sed non figura, aut termino, sed non primo; quo igitur primo si qui dem triangulo secundum hoc inest, ex alii, ex huius universaliter est demonstratio.*

Tres condicione ter
minis ter
ritoriis
sur primo.
**Prima con
ditio.**
¶.
**Secunda con
ditio.**
20.
**Tertia con
ditio.**

Ex his duobus locis tres conditiones de promiscuitate posita ab Aristotele tanquam requisita, & sufficientia, ut praedicatum universaliter dicatur. Prima conditio est, ut sic predicatum conueniat subiecto, quod quibuscumque aliis sublati, adhuc ei conueniat, & eo solo primo ablati, nullis tollit triangulum neutrum, scirentur: & quemlibet animal in quacunque materia particulae constitutum; tolle rursus Isochalem, gradatum, & quemlibet aliam trianguli speciem, & adhuc vera perfuerat intellectu prædicatio hæc, triangulus habet tres angulos aequali duabus rectis: triangulo autem sublati primo repugnat conuenire ceteris. Notanter dixi *ablatio primo*, propter prædicta superiora, quibus sublati nec triangulus permanet, neque aliqua species, nec pro inde eis conuenire potest habere tres angulos: verum tamen non cessat superiori sublati primo, sed ex consequenti, quemadmodum non cessat rationalitas in singulis hominibus sublati animali primo, sed ex consequenti, quia eo ablati auferunt homo, à quo eam participant: homine autem sublati primo cessat, quia propria, & adequata est ei; sic igitur sublati figura, vel qualitate, cessat in cunctis habere tres; non tamen his primo sublati, sed ex consequenti, quia triangulus auferitur, quo sublati primo cessat in reliquis; unde ht huic soli universaliter conuenire.

Secunda conditio est, ut ratione illius ceteris conueniat, quæ constat in eodem exemplo, nam habere tres duabus rectis aequali conuenit Isocheli, gradato, ceterisque triangulis, non propter propriam cuiusque rationem, nam tunc non conuenient.

Pars Posterior.

exteris, à quibus per propriam rationem separatur, sed nec conuenit eis, propriæ rationem communem figuræ, vel qualitatæ, quia tunc cunctis qualitatibus vel figuris conuenire, quemadmodum ratio ipsa figura vel qualitatæ, quæ eam attribuuntur homini ratione animalis, cunctis animalibus constat esse communia; superest ergo eis concordanter ratione trianguli; unde, & cunctis triangulis conuenit, ideo soli triangulo universaliter.

Postrema conditio est, quod non sit in plus quam subiectum, hoc est quod non alijs, sed ei soli conueniat; unde licet conueniat per se aquireretur habere tres angulos aequales duabus rectis, negat tamè Aristoteles universaliter ei conuenire, quia cum aliis conueniat in plus est.

Ex eisdem duobus locis insertur secundo, *Secundum* hos tres terminos esse conuertibiles apud illam, Aristotalem, idemque significare, quam diversa sint nomina, videlicet, secundum quod ipsum, primo, & universaliter, secundum quod ipsum idem est arque in quantu, quod duobus modis accipi in schola consuevit, specificatiè quidem, pro qualibet ratione specificante, modo adequata sit vel in adj. Secundum quata, in qua significatione concedimus hominem esse animal, esse corpus, & substantiam; quia his omnibus predicatis eius definitio, eiusque species constituit, licet non adæquata: secundo, modo accipitur reduplicative pro sola ratione adæquata, quæ vel est integra definitio, vel ratione differentia, rem in tali specie constitutas, à ceterisque distinguent, in qua significatione non admittuntur hæc, homo in quantum homo est animal, vel homo est corpus, aut substantia, sed solum esse animal rationale, vel esse rationalem: nunc ergo licet secundum quod, vel in quantum, vitroque possit modo accipi, particula tamen, ipsum, ei adiuncta reduplicativa determinat significationem: nam secundum quod ipsum tantudem valet, ac utale est in propria ratione constitutum, à ceterisque distinctum, vel ceterisdem sonat, quod secundum adæquatam rationem.

Primo, non significat idem quod immediate, nam certum est admitionem, & risibilitatem conuenire homini primo, & tamen non immediate; sed nec primo significat idem quod per se primo, ut nonnulli.

F li de-

Primo
*quid signi
ficiet.*

23.

li decepti putauerunt: nam praedicata vniuersalia conuenient inferioribus per se pri-mò , cum ad quidditatuam definitionem spectent , ut homini esse viens sensibile, sed non primò apud Aristotelem , qui primo conuenire docet illud solum praedicatum ei , cui noa conuenit ratione alterius, cui primò conueniat ; sed & eius ratione conuenit ceteris , quibus attribuitur : esse autem viens sensibile non sic de homine dicitur , vt non conueniat ei ratione alterius conuenit enim absque dubio ratione animalis ; nec ratione hominis ceteris attribuitur , sed ciudem animalis ; idcirco solum animali primo conuenit.

Vniuersaliter quid significat.

24.

Vniuersaliter demum , quod per duos praefatos terminos exponitur ab Aristotele , sic praedicatum conuenire subiecto demorat , ut vbiunque eius ratio inveniatur, ei conueniat , & quibusunque etiam eam participantibus . ita vt eo ipso , quod de eo demonstratur , virtualiter de ceteris demonstrata censetur : habere tres angulos aequales duobus rectis sic triangulo conuenit , ut vbiunque reperiatur eius ratio ei , necessario conueniat , atque etiam quibuslibet eam participantibus , & eo ipso , quod talem de triangulo rationem in demonstaueris , virtutem de ceteris ostendisti : cum ergo eandem rationem formalem tres illi termini significant , merito Aristoteles postremum quasi obliuoriorem per duos priores exposuit , clatus eam exprimentes.

Tertium
Materiam.

Quartum
Materiam.

25.

Tertio inseritur ex eisdem locis praedicata superiora non conuenire inferioribus vniuersaliter , etiam si sint proxima genera , sed plane exclusa esse ab Aristotele illo verbo , quia sicut in plus : constat enim de qualibet genere in plus esse ad speciem comparatum , cum ei , & aliis conueniat.

Inseritur postremo vniuersaliter ea sola praedicata dici de subiectis apud Aristotelem , quia rationem eorum essentiale , & adiquam continent , vel certè ex adiquata ratione sequuntur , & idcirco cum eis conueniuntur ; eiusmodi sunt definitio integra , ultima differentia , & propriæ passiones , vel effectus ab ea procedentes adiquatus namque effectus , & per se , etiam si ad essentiam causæ non pertinet , ab eam adiquate procedit , idcirco in quantum talis de ea enunciatur , & proinde secundum quod ipsa est , vel vniuersaliter.

littere : tantundem etiam de aliis praedicatis censendum est : cum notum sit hominem esse animal rationale , esse rationale , discipulae capacem , admiratum , & ratioblem secundum quod talis est , & primo , atque adeo vniuersaliter : cætera autem praedicata ab his , licet conuenient subiectis per se primo , vel secundo , minimè tamen vniuersaliter , quia non conuenient eis ; ut ratione sunt , non primo , ideo non vniuersaliter.

Ex quibus constat sententiam Ferratiens. *quoniam* & Magistri Dori expresse aduersari doctrinæ sententia Aristotelis . Nec minus expresse contra Ferratioria est doctrinæ D. Tho. qui easdem tres posita sunt Aristotelicas conditiones tanquam requisi-tas , & sufficientes posuit , ut praedicatum D. Thom. dicatur vniuersaliter de subiecto , licet verbis non nihil diversis . 2. contra gentes cap. 15. vbi sic loquitur. *Impossibile est aliquid unum iuxtabus conuenire , & virique secundum quod ipsum : quod enim de aliquo secundum quod ipsum dicitur , ipsum non excedit , habere tres angulos duobus rectis aequales , non excedit triangulum , de quo predicatur , sed est eidem convertibiliter , &c.* D. Thom. Ecce postremam conditionem , quod praedicatum non debet esse in plus , ut vniuersaliter dicatur de subiecto esse enim in plus idem est , ac duabus conuenire ; quibus planè excludit praedicationem generis de specie , cum genus quodlibet de multis dicatur speciesbus , atq; adeo de nulla secundum quod ipsum , vel vniuersaliter . Patet autem interpositis hæc subiungit D. Thom. *Impos-sibile est aliquod unum de duobus pradicari , ita quod secundum per causam dicatur : sed operet , vel unum esse alterius causam , sicut ignis est causa caloris corpori mixto , cum tamen virumque calidum dicatur ; vel oportet , quod aliquod tertium sit causa virique , sicut duobus candelis est causa lucendi , &c.* Quibus duæ aliae conditions continentur : nam si praedicatum , quod enunciatur de duobus , non potest de neutro per causam dici , sequitur evidenter alteri conuenire non per causam , sed secundum quod ipsum , alii vero per participationem eius : unde intulit D. Thom. esse noa conuenire cunctis per causam , sed vni secundum quod ipsum , & ex eius participatione ceteris ; ille est Deus , ex eius participatione conuenit ceteris ; & hæc est secunda condi-tio ; & si ita se res habet , quod vni solitus

conse-

conuenit praedicatum secundū quod ipsum,
& ceteris per participationem, sequitur cui-
denter eis sublati adhuc ei conuenire: eo au-
tem sublato nulli: quemadmodum riuis sub-
lati non est necesse fontem auferri, à quo
emanant, sed ex siccatō fonte continuo ri-
uos cessare necessit̄ est.

Albertus Iuxta mentem Aristotelis, & D. Thom.
Magn. quo- exponit eundem terminum *universaliter*. Al-
modo expo- bertus Magnus lib. i post. tract. 2 cap. 12. cuius
nat termini hæc sunt ultima verba. *Cosme autem, quod sic*
universali- *necessario inest, aut est quid definitissimum, aut non,*
si non est definitius, et tamen necessario inest, sic

28. itaque non definitionū completium, & sic est per se, sicut genus per se, & necessario inest speciei: si autem est completissima definitionis, tunc est illud, quod dicitur secundum ipsum: unde de omni dicitur indefinitum ad definitiōrem: per se autem accedit plus; & secundum quod ipsam dicit id, quod maximū facit, & compleat, hoc est igitur unius sententia.

**Patroni se-
cunda sent.** Ethos grauislimos interpretes Aristotelis
sequuntur: Paulus Venetus, 1. lib. post. cap. 4.
De Tbam. Caletanus, Doctor Toleius, & moderni om-

29. nes & merito quidem: nam si propriam termini significationem attendamus videbimus illud solum praedictum vniuersaliter conuenire subiecto, quod essentialiter, adaequarenamque rationem eius continet, vel certe ex tali ratione adaequata procedentem, & cum eo conuertibilem: vniuersaliter, evita importat tali modo conuenire, ut eo ipso quod ei conuenit, quibuscumq; eius rationem participantibus conueniat: ut rationale conuenit homini vniuersaliter, & ideo quidquid rationem hominis participat, rationale esse oportet, ex vi huius participationis primo: quod de sola ratione adaequata, & conuertibili verum est, non de superiori: sic enim homo est animal, ut quæcunque participant rationem animalis sint, non tam ex vi huius participationis primo, sed quasi ex consequenti: quia homo communem rationem animalis participat, non tamen est sibi propria.

Soluciones contrariorum argumento-rum.

200

VT argumentis oppositæ sententiae sa-
tisfacere recipiamus, dicimus, si te-

Aimonia Aristotelis, &c D. Thom. integrâ accipiuntur, nostram potius continere sententiam, quam ei fauere; nam idem esse per se, & uniuersaliter, ait Aristoteles, sub 30.

iungens tamen addere, vniuersaliter, supra
per te, quod conueniat prædicarum subiecto
secundum quod ipsum, vel primum: ergo con-

lunctis omnibus integra eius scatentia est
idem esse; ut inferius prædicatum idem esse
cum funeris dicens ex funeris.

cum superiori dicere conueimus, a quo
non distinguitur ut una res ab altera, vel ut
unus conceptus particularis ab alio particu-

Jari, sed solum distinctione includentis, & inclusi: idem ergo esse ait, quasi dicat, non ex æquo distinguuntur: in quo sensu Aristotelem

Quod diligat. In quo Irena Antiochenus interpretatur D. Thom. si integrum eius expositionem accipiamus; idemque de secundis. **Si diligat.** D. Th. **Si diligat.** **Si diligat.**

do testimonio D . Thom. censendum est, si quidem post obiecta statim verba subiungit, unum praedicatum non conuenire duobus, se-

cundum quod ipsum: quæ verba priorum sensum ostendunt talern esse, ut secundum quod ipsum conueniat illud praedicatum.

quod non conuenit per aliam causam, sed
per eiusdem subiecti naturam, adaequare ta-

men, quod non est verum de praedicto his-
petori, etiam si sit proximum genus.

Ex quibus inferre licet Ferratiensem neq;
Aristotelis, nec D. Thom^z sensu n^o penteceaf-
se: virobique enim codem modo exposuit
D. Thom. verbum vniuersaliter, vel secun-
dum quod ipsum, & se habere docuit ad per-
se tanquam inferius; utpote addens adaequa-
tam rationem, idque iuxta mentem Aristote-
litis, ut testimonia recensita plane ostendunt.

Primo argumento occurrunt negantes id esse, non conuenire per aliud, & locu- dum quod ipsum, id enim requiritur, sed non sufficit: nam secundum quod ipsum duo petit, ut non per aliud, sed per se ipsum conueniat praedicatum, & in quantum tale est, hoc est, ex ratione sibi adaequata; hoc secundum excludit genus proximum, quod non conuenit speciei, ut tali reduplicatiue: sic autem conuenire oportet, ut secundum ipsa est, de ea dicetur, & non satis est specificative, ut explicantes hunc terminum, secundum quod ipsum, adnotauimus.

Secundo argumento fit satis ex his, quae diximus explicantes, quid sit primo conue-nitudo: est enim diuersum quida per se primo

• D.Tb •

10

CereKariK

31

A primary arg.

11

*Ad secundum
diam arg.*

nam per se primo essentialem, & proximam conuenientiam importat; ut conuenire, primo, non nisi ad equatam, & conuertibilem sive proxima sit, vel ratione proximae conueniat, ut ostendunt passiones: nou est igitur consecutio legitima hæc, genus proximum conuenit speciei per se primo, ergo conuenit primo.

ad h. arg. Postremum non bene probat minimè necessariam esse reciprocationem prædicati cum subiecto, ut vniuersaliter ei conueniat:

33. non enim conuenit igni, vniuersaliter, quicunque calor, sed summus, & iste ei soli conuenit non aeri, sed nec mixtis corporibus, quibus remissus adhuc, non nisi ex participatione ignis conceditur.

*Secunda fo-
lacia.* Secundo respondere possumus negantes iuxta ea, que alibi adnotauimus, neque igni conuenire calorem sumnum vniuersaliter, siquidem neque omni tempore conuenit, neque cuicunque igni: nam aliquando etiam naturaliter cum minori reperitur: & rursus magis & minus suscipit, quod à propria passionibus alienum est.

DEMONSTRATIONEM ESSE ex his, que sunt per se, ac ne- cessarias.

CAPUT SEXTVM.

Si igitur est demonstrativa scientia, ex necessariis principiis, quod enim scitur non potest aliud habere, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

*Varijsen-
tentia cir-
ca inten-
tum capi-
tis.*

PRIVIS QVAM expositionem litera agrediantur, necesse est varias interpre-
tationes sententias referre circumstutum Aristoteles, ut unam aliquam determinatam amplectentes, comedimus eam ordinare, elucidareq; possumus.

Prima D. Divus Thomas, quem sequuntur Aegi-
dius, Pandus Venetus, & Caietanus, do-
cer intentum Aristoteles esse ostendere de-
monstracionem procedere ex necessariis, ad
id autem probandum, tanquam medium
assumere, quod procedat expositionibus
Obiectio. per se.

Quod si opposueris in principio sequentia capitis eum probare, quod procedat ex propositionalibus per se, qua ex necessariis, circulumq; proinde committere.

Facile responderet D. Thom. l. t. 14. t. ex. Solutio, presenti ostendere Aristotelem, quod ex necessariis procedat demonstratio non solum quia procedit ex his, que sunt per se, sed ex definitione eius quid est scire, in qua dicitur, quod non posse alterum habere; & hoc idem est, ac esse necessarium; & si necessarium est, non nisi ex necessariis ostendetur; & rursus, cum sit conclusio demonstratio ratione a parte eam ex necessariis procedere, & adhuc ex ea parte, qua probat ex necessariis procedere, quia ex his, que sunt per se: non constituit veram demonstrationem, sed argumentum quadam ostensivum ad bonum, apud quem notum est, quod demonstratio sit eorum, que sunt per se; unde sit, ut nullum communite circulum.

Graci, & Arabes, quos sequuntur Phili-
ponius in huius capitis expositionibus: The-
ophilus cap. 14. sua parabasis, Magnus
Albertus. 1. lib posterior tractat. 1. cap 15.
Copulata Louaniensis, Magister Sotus, Do-
ctor Toletus, & moderni ferè omnes opinantur potius velle Aristotelem concinere,
quod ex propositionibus per se sit demon-
stratio, affirmare autem pro medio, quod
ex necessariis procedat, tantundemq; in se-
quentis capitis principio, quasi in modum
epilogi repetere.

Suam habet probabilitatem queque ha-
bitum expositionum, & fortasse probabile est, quam attulit D. Thomas. Ceterum, quia modernicius postremam sequuntur, ne forte diversitas confusionem pariat, obscuriorumq; nosit autem commentatorem efficiat,
iuxta eandem elucidabimus textum, salua
semper virtusque sententia probabilitate.

Divisio totius capitis trimembris est, Divisio
nam primo Aristoteles hanc statuit conclu-
sionem: demonstratio procedat ex proposi-
tionibus per se, quam probat, quia procedit
ex necessariis, & hoc iterum quaduplici
ratione, ex quibus deinde tria quasi corol-
laria elicuntur, ut quaternam modis se habeat
intar-

*Secunda
sententia.*

3.

*Sententia
anthologica.*

4.

5.

6.

in ratione in quibus necessarium docent, ac tandem dubium quoddam ex eisdem cere-
lariis orti in proponit, & solvit.

Primum
membrum.

5.

Prima ra-
tionis

Primum rationem, qua probat principia-
le invenientum, nullus fere expositorum distin-
cte formare docuit, quia difficile sit literam
Aristotelis ordinare, sic tamen (ut ego fab-
lar) formanda est. Per se, & necessarium conuertuntur, omnis demonstratio proce-
dit ex necessariis, ergo ex his; qua fuit
per se: maiorem probat ex primo, & secun-
do modo per se: nam in primo predicationum
definit subiectum, & in secundo subie-
ctum definit predicationem: virtusque autem
importat necessarium eorum connexionem,
ergo per se est necessarium. Et rursus, qua
necessaria non sunt, ut accidentia, nec per
se inhaerent, ergo necessarium reciprocatur
cum per se: minorem verum hoc syllogismo
manifestum facit; conclusio demonstratio-
nis est scire, ergo non potest aliter se habere,
etiam ipsius necessaria: prior consecutio
evidens est ex definitione, scire, in secun-
do capite tradita, scire est cognoscere can-
samini, & quod illius est causa, quod non
contingit aliter se habere: posterior verum
quia definitio necessarii est, non posse aliter
se habere: tunc ultra conclusio necessarii
non potest, nisi ex necessarium principiis
demonstrari, ergo demonstratio ex neces-
sarii proceder.

Prima ra-
tionis ante-
cedens pro-
positio-

6. Antecedens probat quoniam argumentis,
quorum primum procedit ex discrimine in-
ter syllogizantem. Et demonstratorem: ille
enim ex veris non necessariis, in aliando
ex falsis necessarium colligit, ut comprobant
duas rationationes sequentes. Quidquid
ambulator est animal, omnis homo ambulator,
ergo omnis homo est animal; omnis lapis est
animal, omnis homo est lapis, ergo omnis
homo est animal: priorum enim premisse con-
tingentes sunt: posteriores vero false. De-
monstrator verum non ex quibuscumque syllo-
gizat, sed ex veris, atque necessariis, cuius
discriminis ratio ex demonstrationis ex-
cellentia accipitur, qua non est quicunque
syllogismus, sed undeque absolute, vi-
deatur ex parte forma, atque materia ne-

necessaria, ut ex definitionibus cap. secunda
exhibitis evidenter constat.

Secundaratio procedit à signo: experien-
tia teste didicimus omnes, qui alicui argu-
mento obviandum contendunt ostendere vo-
lentes non esse demonstrationem, aut quia
ita sentimus, vel quia disputationis gratia,
instantiam efferte cipiunt probabiliter suar-
darem, hoc utrū medio; quod ex necessariis
minime procedat, cum premisse, vel ea-
rum altera probabilitate dūm taxat, non ne-
cessaria: signum igitur est communem esse
omnium consensum ex necessariis procede-
re demonstrationem: unde si sicutia no-
tam incurrere eos, quae cum ex veris quidem,
sed probabilibus procedat, patet se
conclusionem syllogismi demonstrasse, non
considerantes demonstrationis principia,
propria, ac prima generi, id est, subiecto,
de quo demonstratur conclusio, esse oportet
quasi ex propria natura desumpta, à qua
traducit nocefitas; quod profecto hanc
quaquam attingere possunt probabilitia.

Hac forte addita est ab Aristotle ad-
notarum Philoponus, Averroes, & Linconis-
ensis ad irridendum vulgatam quandam
demonstrationem Pythagorae antiquissimi
Philosophi, quam hoc modo formare conser-
vaverat: qui habet aliquid, scilicet quod illud sit;
ergo quia scit, scilicet quid scientias; cum tamen
probabile sit argumentum, ex parte antece-
demis non necessarii:

Crediderim nihilominus uniuersalem est:
se doctrinam Aristotelis, & eos sine ab eo tra-
dictam, ut omnes docentur demonstratio-
rem legitimam construere ex propositionibus,
non minus quam necessariis.

Tertia ratio talis est. Syllogismus, quo
habito non scimus, non erit demonstratio, ratio:
que syllogismus est faciens scire (ut super-
ius traditum est) sed habito syllogismo ex:
premissis non necessarius procedente, non
scimus, ergo talis non est demonstratio, sed
ut esset, procedere ex necessariis deberet:
minorem ostendit: quia per eadem syllo-
gismum non cognoscimus propter quid conclu-
sionis: etenim se conclusione existens ne-
cessaria medium probabile, vel contingens
ff 3 fit,

fit, corrupti poterit, hoc est, verum esse monstratio scire faciens.

desinere non minus necessaria, quam prius permanente conclusione, ergo tale medium non est propter quid ipsum; nam conclusio nec necessariam causam quoque necessariam habere oportet: exemplo nobis esse potest syllogismus ille: omne videns est animal, omnis homo videt, ergo omnis homo est animal, cuius medium probabile est, & corrupti potest: deinde nullum hominem videre; tunc enim minor est falsa, nec tamen minus necessaria conclusio est; ergo non consistet propter quid ipsum.

Quarta
ratio.

Quarta, ac postrema ratio presupponit illud, quod à nemine negari potest: videlicet quatuor de causis dunt axat corrupti posse scientiam semel acquisitam, nempe corrupto penitus subiecto, in qua inheret: destructo obiecto, circa quod versatur, aut obliuione intercedente: vel syllogismo demonstratio per remane: unde si, ut huius permanentibus scientia prius habita permaneat etiam, vel certe si non permaneat, argumento evidenter erit, non inquam conquistari fuisse, quāquam crediderimus nos eam habuisse. Hoc presupposito sic arguit Aristoteles. Existimet quisdam se habuisse demonstrationem per medium contingens huius conclusionis, homo est animal: probatur plane eam non juam habuisse; nullo enim vidente homine, demonstratio non habebit, siquidem medio syllogismi pereunte perit etiam notitia conclusionis per illud habita, sed adhuc permanes fieri, atque etiam obiectum, quod est conclusio, ita necessaria ac prius, abest obliuio, adeo syllogismus idem: evidens ergo signum est nunquam habuisse scientiam talis conclusio: & idem proculdubio sequitur, etiam si medium non corruptatur, nam postquam contingens est, corrupti ex propria conditione potest, quod est non repugnare ei, si sum subesse: possibili enim posito in esse nullum inconveniens sequitur: dum autem corruptitur, constat non esse scientiam conclusionem cateri adhuc permanentibus; ergo nec unquam fuit scientia cognita, eo proculdubio deficiente quod ex necessariis non procedit syllogismus; hoc ergo requisitum est, ut sit legitima de-

Tertia inferit ex dictu, ut intelligentius quoniam modice habeat necessarium in ratiocinationibus. Primum est sic se habere, ut non repugnet conclusionem esse necessariam medio existenti probabili, vel contingentii, hoc est utraque, vel salsem altera premissa: rem manifestam facit nuper à nobis productum exemplum, eamq; probat Aristoteles, quia sicut verum ex non veru p̄ amissu syllogizare possumus: pari ratione necessarium ex non necessariis, sed demonstrare non possibile est.

Corollarium secundum est premissis necessariis existentibus conclusionem necessariam fore, quemadmodum veram esse oportet, dum premissae sunt vere. Probat Aristoteles ex principio, cui innatur ars syllogistica, & vocatur in libris priorum dicit de omnib; medium necessariis est, sequitur necessario coniungere secundum extremitates in praemissis, que proinde necessario in conclusione copulabuntur inter se, cum eidens sit inter se se coniungi, que cum tertio copulantur: ut si omne animal rationale visibile est, & omnis homo animal rationale, erit utique necessarium, omnem hominem esse visibilem. Exempla in elementis producit Aristoteles, qua consulto à nobis omititur: quia minus intelligibilem doctrinam eius efficiunt.

Tertium, si conclusio non sit necessaria, nos premissa erunt necessaria, quod verum esse ostendatur ex secundo: ponamus conclusionem non necessariam, premissas vero ex quibus inferitur esse necessarias, tunc ex corollario secundo constat premissas necessarias conclusionem inferre necessariam, ergo talis conclusio ex necessariis premissis illata necessaria erit, & presuppositum est non esse necessaria, erit igitur necessaria, & non necessaria, quod manifestam implicat contradictionem.

Summa hinc trium corollariorum est in legitima consecutione necessarium posse ex contingenti deduci, ex necessario deducti semper, sed ex eo inferri contingens impossibile esse.

Concludit tandem ex predictis rationibus consequens esse, ut cum necessariu sit, ex dictis

*Secundum memb. ca.
Primita cotolat.*

Secundum corollar.

quod per demonstrationem scitur, per medium necessarium scatur, quod usque ad eum verum est, ut nisi ex necessariis procedat, qui ratiocinatur, neque scias propter quid, neque quia: sed vel existimabis se scire, si per necessaria (qui etiam vere non sunt talia) se procedere arbitretur, cum etiam vere non scias; aut certe, si non existimat medium esse necessarium, nec se scire existimat, nisi turpiter forte, deceptus: & hoc, siue per media procedat, vel etiam per immediata, & propter quid, procedere autem per media idem significat, ac per demonstrationem quia, nam (ut capite decimo videbimus) primus modus demonstrandi, quia, est per causam remotam, ut si dicamus quid quid respiras est animal, paries non est animal, ergo paries non respirat: proxima namque respiratione causa est habere pulmonem, medietate esse animal, unde proxima non respirandi erit non habere pulmonem: medietate vero non esse animal. Sed de his cap. 10. copiosior redit sermo. Ex quibus bene inculit Aristoteles in virisque demonstrationibus quia, & propter quid oportere per medium procedere necessarium, ut legitimam sit demonstratio, & conclusio eius simpliciter scita.

Sed quia nonnulla sunt accidentia, quae videntur necessario inesse, ne aliquis decipiatur existimans ex talibus posse demonstrationem procedere, docet Aristoteles non esse ad demonstrationem apta nisi sint per se, quasi dicat accidentia esse in duplice differentia, nam quaedam sic insunt subiecto, ut ab essentia eius specifica non prodeant; sed vel ex individuali, aut certe ex aliqua causa extrinseca, unde eiusmodi separari quidem ab subiecto possunt re ipsa vel saltum per intellectum, quo pacto ab esse possunt, ut docuit Porphyrius in quinto predicabilis, licet non sint naturaliter separabilia: alia sunt ab essentia erra, ut propria passiones, que a subiectis proinde definitur, & secundum modum per se constituant, ut risibunt, vel admiratio respectu hominis: & quidem accidentia primi ordinis non efficiunt conclusionem necessariam, nec medium necessa-

rium, sed simpliciter contingens cum abesse possint, unde ex his non sit demonstratio, quia nec propositio necessaria: sed bene ex aliis, ex quibus propositiones necessariae sicut & tales, quae sine per se in secundo modo.

Oritur autem ex his dubium (ait Ari- Tertio me- stoteles in postrema parte capituli) nam si primum du- eiusmodi accidentia primi ordinis necessa- biuum non sunt nihil ex eis necessarium elicie- tur, quapropter super vacaneum erit de his filologizare, vel interrogaciones facere, quā- doquidem nihil magis necessarium concludi ex datis poterit. quam si qualibet proposi- tiones prohibito accipi, amus probabilis, vel contingentes.

Respondeat magna ad huc utilitatem Respondere rationationes, & interrogatio- nes de his contingentibus; nam, & si nihil vere necessarium, nihil vere scientificum deduci ex eis possit ex datis nihil hominis filologiantes convincere possimus respon- dentem, ut quid piam verum: etiam si non necessarium nobis concedat cum euidens syllogismus secundum fornum colligendis constituti in his possit non minus quam in ne- cessarium. Itaque ex his interrogare ad inter- rogata respondere, & ex datis à respon- dente probabilitate differere magnam utili- tam afferre, etiam respectu demonstratio- nis, ad quam per probabilia argumenta intellectus disponitur.

Q V A E S T I O N E

An omnis demonstratio procedat ex necessariis?

Q UA Nquam probatum hoc sit ab Aristotele satis efficaciter dubitate puto. Rati- ogit demonstratio haec, & qualibet ita lis, quotidianaque terra interpo- nitur inter solem, & lunam, sequitur ecly- plis, sed dum astra haec ad eam punctum peruenient, terra interponitur, ergo luna ipsa eclypsatur, cuius minor non est neces- saria. Ad corrigendis, cum praedicatum con- tingenter insit subiecto, vi potest ad esse, & ab esse potest.

Diuces

Ducent modo, à diversis soluitur cōtroueria hæc, nā quidā: quo nū meminit Paulus Venetus in cōmentatis huius ea respondēt, hūnā eclipsari accipi posse secundum actum, vel aptitudinem; & sūb consideratione priori vere est prædicatum accidentale, & non necessarium, vt conuinat argumentum; quatenus sic demonstratur, sed sūb posteriori, videlicet, lunam esse eclipsabilem, eodem patro, ac de homine non actus tiddendi, sed aptitudo demonstratur.

Hæc tamen solutio vt bene adnotat idem Paulus Venetus, à veritate aliena est, tum quia Aristoteles (vt cap. 4, ad monum) in quarto modopere se non solas aptitudines collocat, sed actus ipsos, qui per se procedunt, à suis propriis causis, vt interius respectu regulationis & respectu ædificatoris ædificandi actum, & vere eclipsis actualis, & non sola aptitudo in Philosophia demonstratur.

Propterea AEgidius, quem idem Venetus refert, demonstrationem de actu ipso accipiens, responderet necessarium triplex esse, unum ex conditione, vt necesse est hominem eurre dum currit, in quo sensu Aristoteles, lib. de interpretat, prouulit rem quamlibet necessario esse dum est, alterum per reductionem ad causam, vt lunam eclipsari terra interposita, postremum simpliciter, vt cæcum morueri, & triangulum habere tres angulos. Necessarium igitur iuxta primam acceptiōnem demonstrationem ratiōnē ingreditur, bant tamen iuxta secundam, & tertiam: præfata autem demonstratio, & similes procedunt ex secunda acceptiōne necessarii.

Placuit Paulo Veneto solutio AEgidii, qui eiusmodi necessarium per ordinem ad causam voca, ex suppositione; & nobis profecto non displicet, si iuxta ea, quæ cap. 4, docuimus, hoc modo explicetur: necessarium aliud est de inesse, aliud vero de ab alio esse (vt sic nobis licet loqui) de inesse illud voco, quia importat prædicatum propositionis necessario inesse subiecto: de ab alio esse, quod non inesse, sed à subiecto esse tanquam à causa per se: inter talēm nāque effectum, & causam necessariā est processionis connexio: & priusam necessitatis acceptiōnem important propositiones primi, ac secundi modi per se, postremam propositionem quarti, ad quem remontant demonstratio-nes illæ, de quibus procedit argumentum,

Posteriorum. 438
quæ videntur per accidens, & vere tales es-
sent si prædicatum iaceat subiecto importan-
tent, sed cum solam processionem impor-
tent per se sunt, non ex suppositione (vt
voluit Paulus Venetus) sed simpliciter: nee
solum per se, secundum quod ipsum, vel
in quibus prædicatum valuerat sicut de sub-
iecto dicitur, vt ibideam admonimur, licet
non semper à subiecto procedat, hoc est pro
qualibet tempore, sed semper pro determina-
to, quemadmodum solent oriri, & occi-
dere, non semper, sed statim à naturæ tem-
poribus verum est, & nihilominus, absque
illa conditione vel suppositione necessari-
um, sed simpliciter, nouis ac cordum mo-
ueri.

Q V A E S T I O II.

*An necessarium semper habeat ne-
cessariam causam.*

HO C videtur Aristoteles tamquam certum presupponere ad probandum, conclusionem demonstrationis esse necessariam, quia cum sit simpliciter scita, non potest aliter se habere, ex quo evidenter infertur, ex necessariis præmissis procedere demonstrationem, quod utique non bene colligeret, nisi tanquam certum presupponeret necessarium non posse habere causam non necessariam, vel contingente.

Quod tamen non adeo certum esse o-
stendo, mors est effectus necessarius, & per-
petuus, postquam semel mortuorum impossibilis
est per naturam ad vitam renocari, sed
habet aliquando causam non necessariam;
corruit ergo fundamentum Aristoteles.
Probamus minor: nam mors, aliquando
habet causam fortuitam immo & omnia
voluntariam, vt quando ex lethali vul-
nere procedit: ergo non erit impossibile
conclusionem necessariam per medium con-
tingens aliquando demonstrari.

Respondent quidam causam mortis da-
plicem esse, per se, & per accidens, per se
est elementorum, vel primarum qualitatuarum
alteratio, per quam sit, vt aliqua sic
prædominetur ceteris, vt debitum tempe-
ramentum dissoluantur, ad cuius dissoluti-
onem causa nata

onem naturaliter sequitur mors: causa autem, per accidens esse potest excessus circa ebum, vel potum voluntatiè assumptum, vel quidpiam aliud casu eveniens, aut libere appositum, debitum qualitarum temperamentum tollens, de quorum numero erit lethale vulnus, unde si effectum naturalem, vel necessarium habere aliquando causam contingentem per accidens, cuius tamen causa per se semper est necessaria & cum præmissæ demonstrationis semper sint causa per se conclusionis, semper etiam oportebit esse necessarias.

Obiectio. Si autem aduersus hanc solutionem opposueris Aristotelem, cap. 4. præcedenti, qui iugulationem docet esse causam mortis per se, ac properea in quarto modo collocat hanc propositionem iugulatus fuerit.

Respond. Respondent iugulationem, vel quippiam aliud lethale vulnus non esse per se, & proximam causam mortis, sed quasi per accidens, & remotam, ex qua alterantur qualitates, & naturale temperamentum dissoluitur, & ex tali dissolutione sequitur per se mors: itaque non solum, dum ex infirmitate prouenit, sed ex qualibet alia causa voluntaria, vel contingenti, habet eadem causam propriam, ac per se, nempe naturalis temperamenti solutionem.

Reiectorum prædictus dicendi modus. Hunc modum dicendi properea non approbo; quia unum continet planè falsum, & experientia aduersum videlicet, mortem tamen semper ex temperamenti solutionem & si eiusmodi sit causa naturalis eius; semper tamen intercedere impossibile est, cum non susempiter mors naturalis, sed aliquando violenta, ut quovis subito ex lethali vulnere, vel iugulatione procedit: tunc enim nulla interueniente humorum distempirie, sola diuisio, vel solutio principalis membris, vel alterius partis compressio respirationem tollens mortem infert, ut in strangulatione & iugulatione videmus, arque etiam dum globulo alicuius dispoli tormenti pectus transfigitur, velle enim in his casibus humorum distempiriem, vel temperamenti solutionem, ex elemneorum pugna causa tam, altero eorum prædominante, ac vincente fangere, cum manifestissima pugnat experientia, & plant cum doctrina Aristotelis, nam si ita esset, non posset iugulatio appellari vlo modo per se causa mortis, nec esset vlo modo per se, iugulatus interierit.

Pars Posterior

Vt igitur difficultatis modum iuxtamatem Aristotelis, & veram phylosophiam soluamus, illud in primis tanquam certum præsupponere oportet: eadem esse rationem de morte, ac de eclipsi lunæ, cæterisque priuatius effectibus, a nulla causa naturali per se primo intentis; etenim cum priuatio, negatio quedam sit, in subiecto potente talem formam, qua priuatur habere, vel recipere, non potest habere causam positivam, per se primo eam intendenter; sed in tantum effectus per se appellatur, in quantum ex aliquo positivo effectu necessario sequitur, & hoc modo ex interpositione terre eclipsis procedit, in priuatione lucis consistens, terra namque interposita inter solem, & lunam propria densitate impedit illuminationem solis, qua impedita lumine, quod ab eo recipiebat luna priuatur; & eiusmodi priuatione sic causam appellamus eclipsim.

Eodem etiam pacto causatur mors in priuatione vitæ posita; separata enim parte principali à corpore, separatur ab eo anima, quia corpus sic diuisum informare nequaquam potest naturaliter: separatio autem animæ à corpore priuationem vitæ inficit; quia anima non est vitæ principium, nisi media informatione; priuatio autem vitæ mors est. Itaque eclipsis ex interpositione terre, morte, ex iugulatione, strangulatione, vel alio lethali vulnere, tanquam ex causis per se procedunt eo modo, quo priuatio potest habere causam per se, videlicet, quia naturaliter necessario, & ineuitabiliter coniungitur aliqui positivo per se producto; neque alio modo per se factibilis, vel producibilis est, siue ex causa naturali, vel violenta procedat.

Nec enim naturalis humorum, pugna in corpore mixto, in eius dissolutionem per se primo tendit, sed humor qui predominat cæteris in propriâ intentione, ac perfectione, quam nō potest in tali subiecto cōparare, nisi cum contrariâ diminutione, arque extinctione, vnde ex consequenti illud extinguit, ex cuius nimia diminutione debitum dissoluitur temperamentum, & consequenter corpus mixtum, cuius forma non potest conservari in materia sine tali dispositione; dissolutione autem corporis corruptio est, & si corpus sit vivens, mors vocatur.

Quod si virgas, effectum per accidens esse obiectis, qui non est propter se ipsum, à causa operante intentus, nec productus, sed ex consequen-

20. ti ad alterius productionē, ut casiales, & fortuiti testantur, qualis est inuenitio thesauri sed priuationes istae sic se habent; ergo non quam sunt effectus per se, sed semper per accidentem.

R e p o n s o . Responderetur esse per se intentum duplicitate contingere, aut per se primo, aut per se secundo: per se primo intentum dicitur illud, quod per se primo terminat actionem operantis, per quam producitur, & à quo actio ipsa specificatur per se secundo, quod ex eo naturaliter, & necessario sequitur: & ut exemplum in positivis designemus, dum homo dignitur substantia eius per se primo intendi, ut à generante, aqua generatio ipsa specificatur; at capacitas disciplinæ, admiratio, & visibilis; non primo, sed secundo; quia substantiam consecuntur, sed per se, quia naturaliter, ac necessario: ab hac per se ita excluduntur casiales, & fortuiti effectus, quia non sequuntur naturaliter, & necessario rem per se intentam, & productam, sed casu, vel fortuito; cuius illud est evidens signum, quod non semper continguntur, sed raro, id est effectus contingentes meritò appellantur: priuationes autem praedictæ, ut eclipsis, vel mors, non sunt effectus per se primo intenti, vel producti, nec tamen per accidentem, sed per se secundo, quia non casu, vel fortuito, non raro, sed semper sequuntur effectus positivos per se primo productos (ut id ostendimus) & hoc sat is est, ut constituant propositiones per se, dum de suis causis enunciantur: pro quibus quartum modum posuit Aristoteles, per se igitur est hoc modo interpositio terra causa eclipsis, per se iugulatio talis interitus, per se demum lethale vulnus talem infert mortem.

A d ratio-
nem dubi-
tandi. Ecce dubium expeditum, ad cuius rationem dubitandi negamus coatingens ex se posse necessarium producere, sed causam habere necessariam semper, ut voluit Aristoteles in demonstratione præterim cuius premissæ causa naturalis sunt conclusionis.

Q V A E S T I O III.

An per se, & necessarium conser-
tantur.

Si ita est, quod Aristoteles capi, præsen-
ti ostendere vult, demonstrationem
ex propositionibus per se procedere;

qui procedit ex necessariis, virget profecto difficultas propositæ questionis, qui principalis eius ratio vix formari potest, nisi per se & necessarium convertantur: nam si necessarium superius sit ad per se, hoc solum modo eam formare poteris. Omne per se est necessarium, omnis demonstratio procedit ex propositionibus necessariis: ergo ex his, quæ sunt per se, syllogismus estia secunda figura; sed ex affirmatiis procedens, arque adeo plane vitiosus: nam inter inutiles combinationes huius figuræ enumeraatur ab Aristotele, t. lib. priorum, ea, quæ ex puris affirmatiis procedit, ut pote medium non distribuens, arque adeo ex puris particularibus ex parte illius procedens: posita autem horum terminorum conuersione, bene in prima figura, arque in primi eius modo formatur: quidquid est necessarium est per se, demonstratio procedit ex propositionibus necessariis, ergo ex his, quæ sunt per se; necesse est ergo discubere, an duo isti termini convertantur: ut vim Aristotelicæ rationis ostendamus.

P r i m a f i g-
u r a. De quotum conuersione antiquiores in-
terpretes cōsulens inueniunt Albertum Mag.
t. lib. Posteriorum tract. I. cap. 15. partem negati-
vam his verbis tenentem, quoniam fini que-
dam propositiones necessaria, & non per se, si-
cunq[ue]ribile est coloratum, & grammaticum ne-
cessaria est esse hominem, hoc non obstat, quia non
probamus, quod omnia necessaria sunt per se, sed
& conuerso, quod quacunque propositiones est per
se, illa est necessaria; & hoc est manifeste ve-
rum, & sequitur si est per se, necessaria sunt, quan-
tum non sequatur, quod si non est per se, quod non
sunt necessaria, &c.

Potissimum autem fundamentum eius,
est, necessitatem propositionis duplicum ei-
se unam ex simplici inherentia praedicari
in subiecto, ut cygnus est albus, & colora-
tum est corpus, & grammaticum est ho-
mo, alteram ex causa necessitatis, que
est in subiecto, & vel praedicato, in quantum
subiectum secundum se causa predicatorum est,
vel praedicatum causa subiecti; & talis ne-
cessitatis est causata ab eo, quod est per se;
& est illa, que est in demonstrationis prin-
cipiis: haec autem affirms conseruit cum
per se, non vero primam cum constet in
multis esse similem necessitatem, que non
sunt per se.

S e c u n d a f i g-
u r a. Necessarium vero cum per se omnino
conseruit.

conuertant Theonisius cap. 14. sive paraphrasia, & omnes, qui cum ipso tenuerunt Aristotelem cap. praesenti probasse ex propositionibus per se procedere demonstracionem, quia procedit ex necessariis: nisi enim verum hoc esset, vix posset efficaciter probari, siquidem assumptum non esset valet saliter verum, quæcumque sunt necessaria, sunt per se.

*ab autro.
Art. 2. part.* Hanc partem indubitanter sequitur Caecian, cap. præsenti dub. penul. & mihi non solum probabilit, sed vera videatur, nam si præsente textum (vt patet) expendamus, videbimus hanc esse mentem Aristotelis, qui in ipso capitulo principio, postquam docuit necessaria esse quæcumque per se dicuntur, subdit, *Omne enim, aut secundum accidentis accidentia vero non sunt necessaria, &c.* Quibus verbis eiusmodi ratiocinationem constituit, que per se sunt necessaria etiam sunt, ut primus, ac secundus modus ostendunt, & que non sunt per se, sunt accidentia, ac proinde non necessario insunt, ergo cum ex necessariis demonstratio procedat, erit etiam ex propositionibus per se; quid clavis dicit potuit? ut indicaretur hos terminos per se, & necessarium conuerti: eadem sententia verba reperit in principio sequentis capituli.

Prima ratio. Idque ratio efficaciter conuincit corrum namque est, & à nemine vñquam negatum quæcumque sunt per se, esse necessaria, cuius ea est evidens ratio; quia que per se sunt, ex proprietate natura conueniunt, ita ut vel esse entia sint, vel certe per naturalem sequillam ab essentia orta, ut proprie passiones: sed de his constat non posse altere se habere, ergo sunt necessaria: quod vero omnia necessaria sint per se non minus efficaciter probare possumus; nam quæ necessario alicui competunt, necessariam connexionem cum eo habent, non ergo ex causa accidental, vel extrinseca, insunt sed ex propria natura, quod est per se in esse.

Seconda ratio. Secundo. Adequa divisio propositionis erit, atque immediata, si ea in per se, & per accidentem dividamus, non secus atque divisio causæ, vel effectus: evidenter ergo sequitur, eiusmodi propositione non est per se, ergo est per accidentem; sed que sunt per accidentem, non insunt necessaria, sed contingentes, ergo evidens erit etiam argumentum, non est propositione per se, ergo nouæ est necessaria, quod absque horum in-

derum reciprocatione non tenet, vt ex solutione argumenti opposite sententia clausa constabit.

Cui ut commodius fiat satis memoria re petendum erit illud, quod caput 4. explicantes circa primum & secundum modum per se adnotauimus, videlicet suam habete quilibet latitudinem gradualem, ita ut quibusdam propositionibus principalius conueniant, quam alii iuxta connexionem magis intrinsecam, quam habet praedictum cum subiecto, vel subiectum cum praedicato, quam regulam si nunc sequatur, dicendum nobis sit nullam esse propositionem necessariam, quæ eodem modo, quo necessaria est, non sit per se; & sub ea consideratione, quæ non potest esse per se, necessaria esse poterit; idcirco neganda est duplex illa accessitas, quam Albertus distinguunt; neque enim vlla est, quæ ex natura subiecti, vel praedicati non proficiunt, ut nostram sententiam confirmantes ostendimus, quod etiam in exemplis ab eodem Alberto productis certe licet, & in primis proposito hæc, risibile est coloratum, tantumdem valet acista, homo est coloratus, cum risibile à parte subiecti pro materiali, quod contornerat, supponat, tempè pro homine; hæc autem homo est coloratus sub his terminis sicut non est per se sic non est necessaria, sed contingens simpliciter, abesse siquidem ab homine potest color absque eius detrimento, si non realiter, saltim per intellectum, quod satis est ut sit in quinto praedicibili, ut Porphyrius docuit, & tanquam vniuersalis *Natus a regulâ habenda est, nullum accidentis inseparabile constituere propositione in necessariis peribile est*, sicut nec per se; quia ex ipso quod per *statuit propositionem separabile est, non intelligitur* habere connexionem necessariam, sed acci-

dentali, aut contingente cum subiecto; *vnde sit, vñlita propositione cygnus est albus, non sit vlo modo necessaria, nam ex quo abbedo alii à cygno attribuitur, intelligimus non esse proprietatem eius ab essentia specifica procedentem, sed dispositionem quædam ad complexionem individuali orum huius speciei spectantem, tantumque de corporeum nigredine cœendum erit.* Posset autem coloratum praedicari de risibili, vel homine per se, si sub corporis mixtum per modum passionis consequitur color, cum sit secun-

da qua-

da qualitas ex mixtione primarum naturaliter procedens; at sub ratione hominis non necessario, sed accidentaliter ei, vel contingenter conuenit.

coloratum. Et ex hac distinctione intelligitur quid sit de alia propositione, coloratum est corpus: sentendum; nam sicut non est per se; ut iacet, sic non est necessaria, & quemadmodum corpori accepto non in communione, sed in particulari pro mixto, ad primum modum per se reducitur, pati ratione necessaria censetur. Illa deinde grammaticum, necesse est esse hominem, sicut ex parte solius subiecti est necessaria, in quantum necessariam connexionem cum natura hominis dicit tale accidens, sic est etiam per se (ut cap. 4. ex multorum sententia docuimus,) & quemadmodum de his propositionibus iudicamus esse per se in eodem gradu, vel ordine; quo iudicantur necessaria, iuxta regulas traditas de modis per se; sic erit iudicandum de ceteris, quae aliquo modo censemur necessariae.

200

QVAESTIO III.

At quatuor sint causa corruptionis scientie, ut Aristoteles docuit?

Objectiones quedam ad solutionem questionis traduntur:

Explicatio questionis.

QUATUOR modis, aut viis corrupti scientiam, presupponit Aristoteles tanquam certum, nempe censante ratione, per quam acquisita est, subiecto, in quo recipitur, vel obiecto, circa quod versatur extensis, aut obliuione intercedente: indeque dedit non comparati per medium contingens, nam si quispiam his permanentibus non habet scientiam argumento est nunquam eam habuisse per rationem ex non necessariis procedentem: quod autem eam non habeat, constat si medium sit corruptum, hoc est, de vero in falso mutatum, immo etiam si permaneat, contingens namque cum sit, corrupti potest, quod est non repugnare, ut et falso subsit.

Probat. Habet autem non modicam difficultatem quod pereat.

tem qualibet harum causatum, quia nulla est subiectum videtur vera, aut se vera, non sufficiens ad corruptionem scientie.

Probatur signifikatim de singulis incipientibus ab obiecto, de quo idem Aristoteles inferius cap. 8. & tex. 21. his verbis docet esse incorruptibile arque perpetuum, *Manifestum animem, & si facias propositiones ratiocinaliter ex quibus est syllogismus, quod uoce est, & conclusum est perpetuum esse hunc secundum demonstracionis, non est igitur demonstratio corruptibilium, neque scientia simpliciter, &c.* Vanigie est causa hæc, cum ex parte obiecti corrupti scientiam repugnet: ut etiam ratio ipsa convincit, etenim scientie non habentur de rebus secundum existentiam, sed secundum essentiam, vel essentialium predicatorum connexionem, neque enim passiones, quae de subiectis demonstrantur, ab eis ut existentibus prodeunt, sed ab essentiis, de quibus notum est esse incorruptibles, quantum secundum actualiem existentiam corruptantur, incorruptibilis ergo erit ex hac parte scientia, & Aristoteles non ex hac parte scientia, Aristoteles non videtur: sibi constare in designatione huius causæ.

Tantudem probatur de subiecto, quod Ratio est anima rationalis, vel intellectus, nam subiectum immortale sit, corrupti haud quia emittit non quam poterit, nec profunde scientia ex eius posse corruptionem.

Si autem dicatur apud Aristotelem esse corruptibilem, & ideo hanc causam explicatione prioris sententia, quam iuxta veritatem Aristotelis, non poterit, nec profunde scientia ex eius posse corruptionem.

De ratione autem, vel demonstratione ratione (quoniam corrupti possit) probatur non monstratio esse sufficiens causam; quia contingere in scientia potest multis esse rationes, per quas una, non corrupti, eademque conclusio demonstratur, ut si ex probatur diversis ostendatur causis, vel si ex causa, & effectu; tunc ergo singulis rationibus corruptis, non continuo cessabit scientia, cum possint permanere aliae.

Obliuio tandem non potest esse sufficiens causa.

Ostiniāns causā corruptionis scientiæ, quia speci-
causō cor- es, per quas eam conquerimur, in intellectu
rampi se sit+ recipiuntur, vnde spirituales sunt atque im-
materialēs, vt intellectus ipse; atque adēd im-
baseri.

25... am conditionem, quantumcunque ergo ob-
ligio intercedat, non debentur, nec scien-
tia eis permanentibus corruptetur, quod
vskque adēd verum est, vt subiecto permanen-
te prorsus sit incorruptibilis scientia, quibus
cunque aliis cessantibus, cui si addideris eius-
modi esse ex propria conditione incorrup-
tibilem, efficiet consequens omnes causas
esse impossibiles, vel in sufficiētes.

Vera sententia, & argumentorum delatio adducitur.

Conseruans
quaterna
riis numeris
ratio
ne est condi-
ta etiam in
scientijs.

HA R V M' nihilominus causarum
quaternarium numerum non sola
authoritas Phyllophi confirmat,
sed evidens ratio; quia ab illis quatuor in-
trinsicē dependet scientia, quantum ad esse,
fieri, & conseruari; ab obiecto quidem, à
quo speciem caput, à ratione, vel demonstra-
tione hoc fere modo, cum principia, ex quin-
ibus per démonstrationem gignitur, sint ra-
tiones forenates obiectivæ assentiendi à sub-
iecto, à quo sustentatur, quemadmodum
accidentia cetera; à speciebus demum, per
quas obiectum percipitur; que nisi in meno-
ria conserueretur, cessabit penitus vslus scien-
tiae; à quo etiam eius dependet conseruatio
bene ergo intulit Aristoteles qualibet ho-
rum deficiente corrupti scientiam.

Arguens Sed solidam esse eius doctrinam clarius co-
respondeat stabit, si argumentis aduersus singulas cau-
sas praescriptas fiat satis, in quibus soluendis,
non omnes interpres conuenient: & in
primis circa obiectum Paulus venetus in ea-
randis causarum expositionibus corrupti-
onem eius distinguit secundum actum vel
potentiam, actum quidem existentiam vo-
cans, quae nec corruptatur, permanebit ni-
hilominus obiectum in potentia causatum;
vt si de rosa si scientia, constat hyemaliter
pote nullam esse in rerum natura; verum
tamen quia in causarum virtute vel potentia
sic adest, vt suo tempore ab eiusdem produci
valeat, sic est, vt scientia eius perseveret;
ex hoc enim permanere obiectum dicitur
simpliciter, corrupti vero secundum quid,

Quæsio IIII. 468
& si utroq; modo corrupterent, indubie ait
scientiam corrupti.

Displiūt Caiet. solutio hec, quam his *Verba Cat-*
verbis in fine p̄fensis capitū excludit: Ex ista. Ven-
bar autem tam facile fundata, & brevi responſa iſi solutione
apparet, quantum vagentur illi, qui scientiam impugnāt
remanere corruptare idēo saliant, quietemmet
semper in causis suis, hoc etiam est per accidentem 25.
nihil enim minus remanere scientiam a de trin-
anguli passionib; & res, si omnia ambilares-
tar, me solo remanente, quam si remaneret pri-
ma causa, aut corporis ulti; extranea enim haec
sunt à scientia iam habita nulla enim missio ex
hī sequitur in ea. Hec Caietani, qui bīcūm,
facile & fundatam solutionem appellat,
quam verbis proximè p̄cedentibus articu-
lat dicens, obiectum scientia non esse rōfām **Secundus**
vel hominem, sed esse disciplinæ capacem, **solvia**,
admiratiuum, vel r̄sibilem, & eiusmodi
connexiones p̄dicatorum incorruptibiles
esse, quantumlibet obiecta ipsa simplicia cor-
ruptantur, quod aliis solet explicari verbis,
vniuersalia, de quibus sunt scientiae perpe-
tua esse, licet eorum singularia extinguan-
tur.

Possit Caieta suam confirmare solutio- **Conf.**
nem ex eodem Aristotele cap. 8. tex. 21. cu-
ius verbacutulimus in argumēto aduersus
hanc causam proposito; illis enim expreſſe
profiterit, scientiam de perpetuis esse, non
de corruptibilib; cuius rationem reddit
quia est de vniuersalib;.

Medium inter has duas solutiones tenen- **Tertia ſe-**
dum est, nam duplex est obiectum scientia, **luis veras**
proximum, & primum, simplex est hoc,
complexum illud: habemus scientiam hu-
iū conclusoris, homo est capax discipli-
nae, cuius proximum obiectum, atque com-
plexum est proposicio; eadem, & prima
vero ac simplex homo, de qua rās p̄ficio
per definitionem probatur; & ab utroque
scientia dependet in suo ordine, & gradu;
& de primo docuit Aristoteles in huius ope-
ris initio duo esse presupponenda in qua-
cumque scientia: an sit, & quid sit? in quibus
proximum obiectum, & totius demonstrati-
onis processus fundantur; nam cum proxi-
mum sit conclusio demonstrationis non
presupponit sed probatur: itaque de con-
nexiōnib; p̄dicatorum perpetuis, habe-
tur proximè scientia; cum ex his proximè
componatur demonstratio; principia nam-
que essentialem connexionem continent,

conclusiones vero proprietatum cum essentia, sed de primo tanquam de fundamento, quod necesse est esse, id est habere essentiam, nam de Hincoceruo vel chimaera scientia non habetur: necesse est etiam quod quid est eius tanquam medium assumere ad demonstrandas passiones: abstrahit igitur ab existentia obiectum scientiae (vt hunc Catechatus) sed necesse est habeat essentiam, in qua praedicatorum connexionem fundetur; & cum sit essentia creata, necesse est habeat esse possibile in potentia alicuius causa, solus enim Deus Opt. independentem ab alio est indepen-
d. *Causa Dei* *Ad aliis.* conditio necessaria est obiecti, quanquam extra rationem formalem obiectuum sit: causa autem, in cuius potentia necesse est obiectum existat, vna est proxima altera pri-
ma: proxima est creata, à qua proxime produci potest: prima est Deus Opt. à qua dependent omnes: non est autem necessarium obiectum in potentia cause proxime existere; bene tamen in potentia prima: quia enim à Deo productibilia non sunt, neque ullam habent essentiam, neque essentia prædicta, vel proprietates, de quibus scientia esse possit: moderamine ergo utraque sententia indigeret: prima quidem in quaquam existentiam obiecti in potentia cause proximæ exigit: potestra vero, in quantum nullam admittit tanquam necessariam: nam ideo verum sit non esse necessariam ad rationem obiectuum, quæ solam connexionem prædicorum importat ab existentia abstrahentem; necessaria tamen absque dubio est, ut conseruat, hoc est, ut vera censeatur essentia, vera item essentia prædicta, vera deum, passiones, quæ in scientia demonstrantur.

*Difficilior
genus & de-
legibili.*

36

Ad sensum autem Aristotelis venientes dicimus, non esse absolutum, sed conditionale, quasi dicere velit: cum scientia intrinsece pendeat ab obiecto, periret absque dubbio eo deficiente, siue possibile sit, vel impossibile deficeret: bene igitur in veritate statim utrumque potest, videlicet incorruptibile esse, ac perpetuum scientia, & corrupti scientiam ad corruptionem eius, si corrupti possit, propter intrinsecam ab eo dependentiam.

*A d. de
obiecto
scientia.*

¹ De subiecto autem scientiae videlicet animali rationali, an corruptiatur vel secus, non est certum, quid sensetur Aristoteles, sed acc-

presentis instituti id inuicibiliter, vel discutere: argumentum nihil maius procedit, supposito quod separabile est à corpore, atque ad eum incorruptibilem, & immortalem (vt veritas habet) probabitur sit in doctrina eius; nam si ita se res habet, non erit corruptibilis scientia ex eius corruptione.

*Prima sibi
venient.*

32.

Cui responderet primo Paulus Venetus in huic causa expositionem, quod & si Aristoteles senserit animam à corpore separari, simul tamen tenuit nihil intelligere posse, nisi per conversionem ad phantasmata, vt 3. li. de anima. ex. 59. his verbis docet: *Et cum separaretur necesse est simul phantasma aliquod speculari,* &c. Vnde valde probabile est cum credidisse habitus scientificos à nobis conquisitos, sic à phantasmatis dependere, ut sine illis non conserueret, quia sine his speciebus sensibilibus, à quibus abstrahimus obiecta, nullus esse potest scientia, vel demonstrationis visus: cui si addideris post separationem anima à corpore nullum esse tale phantasma, quo ut intelligendo possit: quia eiusmodi, cum corpore sint species, non nisi in potentia organicis residere, vel conseruari possunt; colliges vero simile esse apud Aristotelem separata anima nullam acquisitam scientiam durare.

*Approbatio
princeps
sibi
venientis.*

Solutio quidem non contemnenda, cum in doctrina Aristotelis non constet animam separatam, alium modum intelligendi habere, quam per species à phantasmatis ac ceptas, neque harum visum esse possibilem sine actuali operatione phantasmatis.

*Sermone
solatio &
theria.*

Crediderint tubilominus in assignatione huius causæ cendem tenuisse Aristotalem sensum, ac in præcedenti abstrahit ibidem: enim à vera subiecti corruptione, idque solum intendit scientiam in sui conseruatione sic à subiecto dependere, ut si forte corrumpi possit, necesse sit simul cum eo perire: quemadmodum in uersaliter verum est primis substantiis destrutis nihil earum posse salvare, ut in prædicamento substantiæ docuit: itaque sensus illius est, scientiam ex parte sua esse corruptibilem ad corruptionem subiecti, quod non tollitur, etiam si subiectum te ipsa si in corruptibile: verissima est enim cōditionalis hæc, omnis scientia corruptetur, si subiectum eius periret: quia tamen nihil de vera ciuidem subiecti corrupcio-

ruptione affirmat, aut negat; non est ergo necessarium corrupti posse animam rationalem ad consistentiam, aut veritatem huius causae; quare ad examinandam tertiam, nempe rationem demonstratiuum propter-tandam erit.

Ad tertiam de ratione scierie primum falsum. Circa quam Aegidius in eius expositione tenet, non esse nisi unicam demonstratiuum potissimum viam conclusionis, licet plures esse contingat minus principales.

35. Refutatio. Cuius solutionem propterea non probamus: quia ut in argumento assumptum est, idque certissimum, & à nomine unquam negotiatum, ex quatuor causarum generibus demonstrabilis est eadem conclusio. & de Philosopho naturali docet planè Aristoteles. 2. lib. physic. à text. 21. usque ad 25. per omnia genera causarum demonstrate.

36. Secunda falsio. Dicendum igitur est (ut bene Paulus Venetus in eisdem expositionibus) vere corrupti scientiam demonstratione cessante, aut omni ex parte, ita ut nullo modo conclusio scientiae intellectu permaneat, si per unam dumtaxat rationem scitur, vel si per plures, corrupti saltem qualibet earum cessante, in quantum per eam sciebatur; licet scita per reliquas adhuc perseueret, quia corruptio formalis est potius quam realis.

Ut obliuionem tandem, quam pro-ulti-ma causa posuit Aristoteles, intelligamus, modum, quo contingit explicare oportebit: non est enim unica eius causa, sed multi-plex, cum ex amentia, ex graui etiam infirmitate, arque item ex eiusdem scientiae desuetudine euenire soleat; ut superius de modo, quo ab errore contrario destruitur, agentes tetigimus: ex quacumque autem causa con-tingat, illud est certum, non esse amissio-nem specierum intelligibiliū, quae in memoria referuntur; eiusmodi enim simili-ces quædam qualitates sunt contrario ca-rentos, ideo nunquam corruptuntur; sed nec eiusmodi species sunt scientia ipsa (ut nonnulli decepti putavent) sed hoc modo scientias deseruunt, ut cum obiecta repre-sentent, eis mediantibus, talique modo co-iunctis, vel ordinatis sunt propositiones, circa quas versantur: itaque ex ordinatio-ni specierum dependent scientiae, & ratiōnali ordinatio ex duplice parte perire solet: primo quidem ex eo, quod phantasmatum, à qui-bus abstractum est, euanescent, vel ita con-funduntur, ut absque illo odioc intellectui-

37. Ordinatio specierum ex duplice parte posset.

subministrerentur, à qua ordinata submini-stratione cum ordinata operatio intellectus dependeat, cessare ea cessante: & hinc sita-mentes lassa phantasia non habere operati-ones intellectus ordinatas: hinc etiam con-tingere solet, ut cum ex diurna, aut graui infirmitate potentiae sensitivæ infirmiores reddantur, vim etiam ordinatae operandi amittant: ex quo item ordinatus speciem um intelligibiliū vius cessat, atque ex conse-quenti eiusdem scientiae; nec solum vius cessat, sed desuetudo efficit, ut quantumli-ber species intellectuē permanent, alia-rum tamen admixtione confundantur. &c propositiones, ex quibus comp̄sisitæ erant demonst̄ationes mentales, & quas eadem ordinatio specierum constiuebat, modo simili euanescent; & hoc est, demonstrati-ones obliuione intercedente perire, quibus per-secutis locis errori dariuntur; ex duis frequēti viis habiunt scientiae à suo contrario pau-latim excludi necesse est: ex quibus argumen-tum aduersus hanc causam praetulatum con-stat esse solutum, nam permanentibus speciebus, his dubiis viis perire potest scientia.

Si autem aduersus hanc doctrinam oppo-
natur ex ea elici obliuionem coincidere cum corruptione rationis, vel demonstrationis, 39.
quas tamen tanquam distinctas causas cor-
ruptionis scientiae enumeravit Aristoteles.
Respondeatur (ut bene Paulus Venetus in hu-
iis cause expositione) distinguiri adhuc, se-
cundum rationem: nam si virtusque per ob-
liuionem fiat, & corruptio rationis, & actu-
alis scientie amissio, distincti sunt, effectus,
ad eo ut prius etiam sine secundo suffici-
ens sit causa corruptionis scientiae; si enī
semel cessa demonstrativa ratio, solis propria-
ciis obliuioni traditis, quamquam con-
clusio permaneat, non habebit iam ratio-
nen scientiae, sed appellatione quadam
materiali conclusio scientifica vocabitur,
cum eius evidentia, ac certitudo principiū
ianitetetur; ideo tanquam distinctas causas
eiusdem corruptionis enumeratae sunt:
vna enim ad principia, altera ad
conclusionem re-
futus.

DEMONSTRATIONEM EX
proprio constare oportere, quia est ex iis, &
de iis, que sunt per se, neque licet ex a-
liogenere et transcendentem mon-
strare.

CAPVT SEPTIMVM.

QUONIAM autem ex necessitate in-
sunt circa unumquodque genus qua-
cumque per se insunt. &c.

TEXTVS EXPOSITO.

clarum

CONCLUSIONE, quam superio-
ris capite probauerat, repitita, nempe
demonstrationem ex his, que sunt per se con-
stare, quia ex necessariis procedit, quatuor
(2.) alias in praeferenti confituit ordine tantisper
enverso a nobis elucidandas; ut capiantur
melius.

*Divisio 4.
membris
constat.*

Proprium duobus modis accipitur, uno,
ut ab extraneo alio, ut à communī separa-
tur: idēc prima assertio est demonstratio
ex propriis principiis procedere. Secunda ex
propriis, hoc est, non ex communib[us], &
t[er]tia ex ratione, & exemplis illustrat.
Tertia demonstrationem propriatatem ostē-
dere, hoc est, que ex propria natura subie-
cto conueniunt, non que ex accidentiis, aliisq[ue]
conueniunt. Postrema ex perpetuis, atque
incorruptibiliis esse non ex his, que per-
eunt; & haec est divisio totius capitii; quatuor
membris constans.

*Repetitio
superioris
conclus.*

Repetitio autem præterea conclusionis si-
mul cum ratione eam confirmante talis est:
demonstratio procedit ex his que sunt per se:
nam quacumque sunt necessaria, in quolit-
ter verum genere sunt per se; omnis demon-
stratio procedit ex necessariis (ut efficaciter
probatur) ergo procedit ex his, que sunt
per se, non accidentia sicut non sunt necessa-
ria, ratione non sunt per se: unde si,
ut etiam si ex accidentibus semper inheren-
tibus conclusio ostendatur, qua tamen non
sunt per se non censetur propter quid demon-
strata; ut contingere ab aristoteles in sylo-

gismis a signo procedentibus (gratia excepti)
omnis qui ridet, visibilis est, omnis homo ri-
det, ergo omnis homo visibilis est: aut etiam
quidquid disaggregat visum est album, omnis
homo disaggregat visum, ergo omnis homo est
albus: eiusmodi namq[ue] syllogismi non procedunt
ex his, que per se conueniunt subiecto, ac
propter ea non possunt reddere propter quid
conclusionis: unde nec demonstrationis no-
men merentur: cum in demonstratione (pra-
sestimum potissimum) propter ipsum oporteat,
medium tertio, & primum medio inesse;
quasi dicat, medium subiecto (quod tertium
appellat respectu eiusdem mediū, ac maiori
extremitatis). & primum, hoc est, extremi-
tas maior (nam subiectum est minor extre-
mitas) per se etiam medio conuenire debet:
tunc enim si medium de minori extremitate
per se enunciatur, & maior extremitas de
eodem medio causam continent, propter
quam eadem maior extremitas de minori
per se in conclusione dicitur, apertissima est
demonstratio. Rem manifestam facit com-
mune exemplum, omne animal rationale est
capax disciplina, omnis homo est animal ra-
tionale, ergo omnis homo est capax discipli-
na, in quo animal rationale, quod est mediū
per se enunciatur de homine, qui est subiectū,
aut tertium quid respectu eiusdem mediū, &
maioris extremitatis, nempe capacitas
disciplina, & haec p[ro]p[ter] se inest eidem medio
causam continent, propter quam per se eadem
extremitas maior enunciatur de tertio in clausione.

Prima conclusio est: demonstratio proce- Primum
dit ex principiis propriis, hoc est, non ex ex- memb. &
traneis: non enim licet de genere in genus conc. ca
descendere, vel transire in demonstratio- 4
nibus.

Quid autem sit ab uno in aliud genus de-
scendere, vel transire, declarat aristoteles
exempli duarum scientiarum ex equo dimer-
satim, videlicet Geometria, curius obiectū
est linea, & Arithmeticā, cuius obiectū est
numerus, non enim demonstrat Geometria
aliquam passionem de numero, vel Arith-
meticā de linea, transire namque ab
uno genere, nempe proprio subiectū ad aliud
genus

genus subiecti diversa facultatis, vel scientie.

Ratio co-
munis.

Probat conclusionem, tanquam certum premitemus tria esse in scientia, vnde demonstratio et passionem, que de subiecto demonstratur in conclusione, subiectum ipsum, ac dignitates: ex his autem tribus, dignitates quidem diversis demonstrationibus, ac scientias possunt esse communes: subiectum autem, et passio semper sunt diversa, ut constat in eiusdem scientiis: nam linea, et eius passiones diversa sunt a numero, et passionibus eiusdem.

Hoc supposito et ale argumentum constituit: subiecta sunt diversa, similes et passiones; ergo unius passio alteri conuenire repugnat, repugnabit igitur de eo demonstrari.

Cui secundam addere possumus in eisdem verbis Aristotelis virtualiter contentum, ex natura subiecti defumuntur principia, per qua demonstrantur passiones, ut ex natura hominis, animal rationale esse capax disciplina, et eundem hominem esse animal rationale, per qua demonstratur esse visibilem: si ergo subiecta diversa sunt, diversa erunt principia, ex diversis principiis repugnat demonstrari eandem conclusionem de demonstratione potissima, ergo necesse est demonstrationem procedere ex propria, hoc est, non extraneis principiis.

Motum.

Vnde infert acutum Aristoteles eodem exemplo viens, non est ergo Arithmeticam demonstrationem conuenire in magnitudinibus, nisi magnitudines numeris sint, quasi dicat, nisi magnitudines ipsa, ut plures acceptae in discretam quantitatem referantur: tunc enim ad numerum pertinebant, de eisque passiones numeri demonstrare poteris Arithmeticam; sed non procedet tunc ex principio extraneo, sed ex proprio, et circums obiectum proprium. Excipit autem ab hac regula illud, quod necessario excipiendum erat, videlicet scientias, quain eodem subiecto, ac genere conuenient simpliciter, vel aliquo modo dupliciter namque contingit scientias in subiecta conuenire: primo quando subiectum superiorum concurat super differentiam essentiarum conficitur subiectum inferioris, et sic.

Pars Posterior.

non sunt diversa simpliciter, sed eadem, ut patet in scientia de genere, et specie, ut de triangulo, et Isochete, de animali, et homine: alio modo quando contrahitur per differentiationem accidentalem, ut ostendunt scientias subalternans, et subalterna. Geometria, et Perspectiva illius enim obiectum est linea, que contrahatur per conditionem accidentalem, visualis, efficit obiectum subalterna, videlicet Perspectiva, et eiusmodi obiecta quodammodo sunt unum simpliciter utramque diversa: non enim constituit eandem essentiam linea cum visuali, quemadmodum animal cum rationali, unde neque idem subiectum scientia, neque eandem scientiam, nisi certo quodammodo, in quantum iussior participat aliquam rationem superioris, ut distincta tamen ab ea simpliciter, et circa distinctum simpliciter genus subiecti, in utrisque tamen licet (an) passionem unus per principia alterius ostendere: et in prioribus quidem, ut si demonstrato de triangulo, quod habeat tres angulos euales duobus rectis, eadem principia, per qua demonstratur, applicemus ad ostendendam eundem passionem de Isochete, vel gradato. In posterioribus vero fieri constat, dum per medium Geometricam demonstratur aliquid pertinens ad Perspectivam, ac quam pertinet huc propositio, res a longe visa minor apparcat, per hoc principium demonstrata, quia maiori angulo motus potentiam sicque in ceteris sub alternis scientiis accipiendum est.

Huius autem rationem reddit Aristoteles ex eodem principio: nam si non licet per principia unius scientia descendere ad demonstrandam conclusionem alterius, maximè quis cum diversa sint subiecta, diversa censemur principia, atque adeo extranea: ubi ergo id est genus subiecti simpliciter, vel secundum quid, eadem erunt principia, secundum eadem proportionem, atque adeo non extranea, sed propter communicationem efficiuntur propria, descendere quod licet ad ostendendam passionem alterius per propria principia.

Hic autem duobus exceptis casibus, nullo Exceptis modo licet de genere in genas transire, sed duobus casibus.

lib.

opor-

bus, de genere oportet medium, & extrema, hoc est, subiectum, passio, & principia per quae demonstranda est, eiusdem generis esse, hoc est, ex natura eiusdem subiecti, de sumpta principia, & passionem ab eodam permanenter, id est eum per se esse, vel per se conuenire.

Ratio.

• Probat: quia si non sint per se, erunt per accidens, atque adeo contra naturam demonstrationis, que ex his, que sunt per se, procedere debet, ut probatum est, eiusmodi autem consecutionem optimè explicat v. Thom. de mus (inquit) medium, & extrema diversa genera esse, ita ut medium, & subiectum, quod est minor extremitas, sit unus generis, passio vero, qua maior est extremitas, sit alterius: si uno, vel altero presupposito adhuc concerit, ex his demonstrationem constituere, sequitur

9. evidenter dari per accidens in prmissa, vel in conclusione: nam si medium sit alterius generis ab extremitate iuxta a primum casum, cum major extremitas venienter sit de illo in maiori, & ipsum medium de subiecto in minori, vera que prmissa erit per accidens, cum repugneret res diversorum generum de se inuenientem predicari, nisi per accidens: & id dabitur per accidens in prmissa: si vero passio sit alterius generis a subiecto, & medio, dabitur per accidens in prmissa, & in conclusione, in prmissa quidem, cum passio enunciatur de medio in maiori, in conclusione vero, in qua de subiecto predicari necesse est.

Exemplum.

10. Exemplum designat Aristoteles in Geometria, ad quam (inquit) pertinere non potest demonstratio huius conclusionis, quod contra riorum eadem sit scientia, vel disciplina, qua propria sit Metaphysica, vel Dialectica, aut certe suo modo ad utramque spectat probabilitate medio eam ostendere: nec Geometria est demonstrare, quod duo cubi sint unus cubus, sed alterius scientie diverse.

Nota.

Quod ut percipiatur adnotandum est, cum alium esse Geometricum, qui in corporibus reperitur, alium Arithmeticum, qui in numeris: cubus Geometricus est cubus habens omnia latera aequalia, qualis est tessera, vel taxillus: numericus autem cubus vocatur ille, qui resultat ex bina multiplicacione cu-

baslibet numeri, supra se ipsum, ut bin duobus, que sufficiunt octo, ter tria ter, que efficiunt viginti septem: est autem differentia inter unum, & alterum cubum, quod corpus cubicum adiundatum alteri non facit aliud corpus cubicum, sed trahit, cum non efficiat corpus aequalium laterum, sed solum magis extensem versus longitudinem: ac unus numerus cubicus alteri coniunctus, aliud numerum cubicum efficiere potest, ut octies vigintis: premis efficiunt ducenta sexdecim, qui etiam est numerus cubicus. Et ex hoc discernere facile intelligitur, quid sit in numeris duos cubos facere unum cubicum, quod uno verbo explicatur, & duplice cubicum, hoc est, ex duobus numeris cubicis unum trahi a cubicum: confidetur: ut in designatione exempli octo, & viginti septem sunt duo numeri cubi si ergo octo ducatur in viginti septem, id est toties multiplicetur, fiet numerus duosorum, & sexdecim, qui etiam est cubicus: unum autem corpus cubicum ex duobus efficiere, non est duo talia corpora coniungere, quia non efficietur tertium corpus cubicum, ut ostendimus, sed erit multiplicare cubum (ut bene Philonous in expositionibus huius capituli, hoc est, designare aliud corpus cubicum in dupla proportione).

Exemplum. Quibus explicatiū facile intelligitur exēplum Aristotelis, nam si de cubis corporibus procedat, sensus est, Geometriam non demonstrare, quod duo cubi faciant unum cubum, quia cubus non est materia Geometriiplana & superficialia: considerantis, sed conclusio propria est Stereometria: si vero de numeris cubicis, magis erit aliena conclusio à Geometria, cum sit Arithmetica propriam ea demonstrare.

Itaque ex his sit, demonstrationem ex propriis, hac est, non ex extraneis principiis procedere, & hac est prima Aristotelis conclusio.

Secunda, demonstratio procedit ex propria, hoc est, non ex communib[us] multis sciētiis, nam etiam si ex veritate procedatur, & in demonstrabilibus, si non sint propria, hoc est, ex natura obiecti accepta, sed ex com-

Secunda
membris
seu cone-
cap.

missi aliquo, non sicut conclusio per se, sed sciamus conclusionis: gratia exempli, si de-
per accidens: exemplum nobis ait Aristoteles esse posse modum demonstrandi Brysonie,
qui quadraturam circuli (a nemine adhuc scitam) ex communibus demonstrare con-
tendebat: quo autem pacto ex communibus eam demonstraret, vel quam demonstrati-
onem constitueret, non docet Aristoteles:
eius tamen interpres, & in primis D. Thom. quem sequuntur ceteri, talem con-
stituisse demonstrationem aient. In quolibet genere datur aquale, si datur maius, &
minus: sed in genere quadratorum, datur
unum aliquid circulo maius, & alterum eo minus: ut constare poterit, si descripto cur-
culo unum quadratum extra ipsum consi-
tuamus: & alterum intralaeta eiusdem: ergo dabile erit quadratum aquale, nempe
curus costa circulum non excedant, neque
ab eo excedantur.

Refutatio
Brysonis.

Eccē inceptum quandam demonstratio-
nem, quia non procedit ex principio desum-
ptis ex propria natura quadrati, vel circu-
li, sed ex communibus multis generibus: &
(ut verum faciat) ex falsis, falsa est e-
cum illa maior, ut evidenter probatur in nu-
meris, in quibus datur numerus maior, &
minor ternario, vel quinario, quibus tamen
nullus datur equalis, sed nec dabilis est: ra-
dio autem, ob quam communia principia non
vere demonstrant conclusionem particula-
rem alicuius scientiae, ea est, quia si scientia
sunt ex equo diversa, ut supponitur, non pos-
sumus nisi in aliquaratione accidente conser-
vare: unde si ex communibus procedat de-
monstratio, non potest procedere ex his, que
sunt per se, sed ex principio ab accidenti de-
sumptis: ac propter ea non poteris etiudere
propter quid conclusionis, quinimo cum ex
accidentali sint ratione desumpta desumpta,
contingentia ex se erunt, quibus non repugna-
bit subesse falso.

Ratio.

Vnde infert Aristoteles, demonstrationem
potissimum ex principio propriis, ac proximis, hoc est, ex propria quiditate, & ef-
fentia subjecti, de quo passio demonstratur,
acceptis procedere oportere, ut propter quid

sciamus conclusionis: gratia exempli, si de-
monstrare volumus de triangulo, quod tres
habeat angulos duobus rectis aquales, ex
propriis principiis trianguli causam traden-
tes, propter quam talis passio ei inest, nobis
erit procedendum: & si volumus de homi-
ne demonstrare, quod capax sit disciplina,
ex proprio principio causam proximam, ob
quam talis passio ei conuenit, nempē ex eo,
quod est animal rationale, non ex commu-
nibus, nec ratiocinationem quandam accideat:
tale, vel contingentiē, hoc est, per medium
accidentale, vel contingens procedente pro-
vera demonstratione constituamus. & hoc est
quod sibi voluit Aristoteles obscuris iūis ver-
bis: Q. a. e. si per se, & illud inest, cui in Verba ob-
est, necesse est tractant in eadem cognita scura Aris-
totele esse; vel, ut alia habet translatio, in stot. illu-
cadem propinquitate. Quasi dicat, si passio
que demonstratur inesse alicui subiecto, ve-
re ac per se inest, demonstrabunt inesse per
medium eiusdem cognitionis, vel propri-
tatis, hoc est, ex propria eiusdem sub-
iecti essentia desumptum, vel ex alia pas-
sione, non minus propria, nec minus ei pro-
pinqua.

Quod si quispiam opponat (ait Aristote-
les) scientiam subalternam, & subalter-
nantem eiusdem principiis utentes, ut Per-
spectivam & Geometriam, Musicam &
Arithmeticam; etenim in Perspectiva pro-
batur passio linea per principia Geometria ei
applicata; & in Musica modo simili passio
numeri per principia Arithmetica, quod vi-
detur esse ex communibus, & non ex propriis
procedere.

Respondeat, non mirum esse si ex communis
nibus principiis illa scientia procedant, qua
in propriis subiectis communicant.

Et est egregia solutio argumenti, quia Eadem fo-
(ut nuper dicebamus) propriis principiis, lu-
to per se, cuiuslibet scientie ex propria probatur.
quidditatem, & essentiam subiecti, accepta esse
debet, si ergo communis aliquo modo subie-
ctum habent, necesse est quodammodo etiam modo
communibus utatur principiis: sed adhuc in
his universaliter seruat regula; nam licet
communia sunt principia, per que probatur

conclusio subalternata, accepta nobilitatem per communicationem à subalterna, vnde sit, ut quemadmodum passio, que probatur de visu-
ali in perspective, ad lineam à primo pertinet, &
passio de sc̄noro in musicā ad numerū, parira-
tione principiū, per quod probatur eiusdem Ge-
ometrie, cuiusdem item Arithmetica propriū est;
per applicationē tamen sit communis scientiās
inferioribus Itaque propter quid conclusionis
inferioris scientia ad superiorē pertinet, quē-
admodum passio, que probatur ei est propria:
inferior autem scientia solum cognoscit, quod
vera sit, ac per se conclusio, non reddens cau-
sam, nisi in quantum à superiori ei comunicat-
ur. Ex quibus habetur propriā subiecti passio-
nenem (adibuc in hi scientijs) ex proprijs prin-
cipijs eiusdem demonstrari, quanquā inferi-
orē communicatis; ex qua communicatione nō
arriuntur propriam, atque intrinsecam rati-
onem, neque cōmuniā sunt, quemadmodum
cōmuniā sunt principia diversarū sciētiarū
et aliquo communī accidenti desumpta: sed
potius (si propriē loquendum est) cum propria
sint, ac tāquam propria permaneant semper,
quia ex proprio, atque intrinsecis subiecti de-
ficiuntur, communicantur alteri.

Quomo-
do per vi-
uersalissi-
mam sci-
entiam pro-
bentur pri-
ncipiū.

17.

Eiusmodi autem principia propria, ex qui-
bus qualibet scientia procedere debet, nō pro-
bantur ab ea, siquidem prima sunt, & intra-
lae studiū subiecti indethorabitia, et pri-
mū principia Geometria non probantur à Ge-
ometria, nec prima Arithmetica ab Arithme-
tico, quia ut tales non cognoverunt priora, nec
in his particularibus materijs linea, & nu-
meri dari possunt: probari nobilitatem di-
quomodo posibile est per communicationem, nō quidem ab his, scientijs, quia iam non ex pro-
prijs procederent; sed ab aliqua vniuersalissi-
ma, cuius subiectum quemadmodum vniuer-
salissimum est obiecta particularium sci-
entiarion comprehendens sic principia ha-
bet vniuersalissima, quibus modo quodam
principia eorum inquiruntur; quam scientiarior

proprietate vocat Aristoteles, quod omnium
dominam, & Reginam, probatq; et alia ef-
fe appellandam tanquam omnium absolutissi-
mam:

Cuius hec est ratio, quia sc̄re est rem Racio pri-
per causam cognoscere; ergo quo sc̄entia per
nobiliores causas procedit, eo nobilior erit;
vniuersalissima autem sc̄entia procedit ex
nobilissimis causis, nempe ex primis, que sic
sunt cause, ut non sine effectu, ergo est ab-
solutissima.

Quenam sit sc̄entia hac non exprimit Ari-
stoteles, sed communis interpretum conser-
sus Metaphysicā docet denotatam esse ab
eo; nec certè alium intelligere potuit; quia
hac sola est de ratiōne vniuersalissimo agens subiecti
genre, nempe de ente ab omni materia, ab-
strahente, comprehendenteq; subse causam
primam, Deum videlicet, atque etiam intelligentias;
sub quo etiam multa aut cuncta
objeccta sc̄ientiarū, de quibus enunciatur;
ad eandem pertinet aliarum sc̄ientiarum
principijs firmitatem praestare: qua autem
patet oī efficiat? Et an sc̄ientia particulares
et subalternantur an demum omnes certi-
tudine vincat? suis locis relinquenda sunt.

Tertia conclusio, non solum sc̄entia quid-
bet, et demonstratio ex proprijs principijs, Men-
dicē procedere debet; sed nec demonstrare nisi pro-
prijs conclusiones, matra est enim correspondē-
tia inter conclusiones, et principia, cum
illa ex his procedat, vnde si verum est sc̄ientia
quilibet non demonstrare cōclūsionem,
nisi ex proprijs, atque intrinsecis principijs;
non minus etis certū non demonstrare nisi pro-
prijs conclusiones; eiusmodi enim, et nō alia
ex aliis principijs deduci possunt; nam etis
etis non nisi vera, ex necessarijs non nisi no-
cessaria, ex his, que sunt per se, ac proprijs
nisi conclusiones per se ac propria pro-
cedunt: tales autem sunt, que conuenient sub-
iecto ex propria natura, et condicione, atque
in quantum tale est: cōclūsiones vero, que ex
tempore

et omnibus insim., alijs scientijs demonstrandas relinquit, gracie exempli, scientia de homine solum demonstrat, qua ei conuenientur ex eo, quod rationalis sit, nempe esse discipline capacem, admiratus, & visibalem, quod vero coloratus sit, quod localiter mouetur, & his similiis alijs scientijs relinquuntur.

Exemplum producit aristoteles in Geometria, que solum de lineis ostendit, que eis ex propria conditione conuenient, ut quod angulos efficiant, quod figuras componant, rectam vero lineam esse pulcherrimam, aut circulari etiam alijs relinquit probandis.

Vtima conclusio est demonstrationem esse ex perpetuis, & incorruptibilibus, id solum ex parte principiorum, sed etiam conclusionum.

Probat primum, quia demonstratio procedit ex unius salibus principijs, hoc est, ex his, que sunt de omni, per se, & secundum quodvis: talia autem necessariam importationem connexionem predicatorum cum subiectis; quia in eis non accipiuntur extrema secundum actualiter existentiam, nec pro aliquaque temporis differentia ea coniungit copula, sed propter eorum natura postulat, que cum invariabilis sit, invariabilis etiam positionum est veritas, atque perpetua.

Probat deinde ex parte conclusionum, & veratio eius percipiat melius, distinguendu bili decor: est corruptibile in per se, & per accidentem, corrupibile per se est, quod ex natura propria

pendet ab individuali ex stetnia, talia sunt accidentia, & alijs singularia illa etenim non dicuntur esse nisi subiectis inherere, haud dubium quin alii existentibus, nam inherenter et existentiam presupponit, sed nec singularia sunt, nisi quando actu existunt. Ad eni modo non est, neque Aristoteles, quia ille existit iam hic vero nondum habet existentiam: corruptibile autem per accidentem illud dicitur, quod ex natura non est corruptibile obnoxii, sed in corruptibile, atque perpetuum quamquam aliquatenus ratiocinii accidentis cor-

rumpatur, ratione cuius, & illud per acciden-
tias corrupti dicitur; Et sic se habent vni-
uersalia prædicata, que per se conuenient sub
iectis, ut hominem esse rationalem, discipli-
ne capacem &c. nam ex propria conditione
non subduntur corruptioni, sed semper eoden-
modo conuenient subiectis. Veritatem, quia
in singularibus existunt, & existentia quo-
dammodo eis accidentia dicitur, hoc est
ex modo se habendi: id est existit singulari-
bus perire dicuntur ex parte binus accidentis,
atque adeo per accidentem.

Quia supposita distinctione affirmat Aris-
toteles scientiam, vel demonstrationem non scientiam
esse de corruptibilibus per se, sed solum per ac-
cidentem, quasi dicit, nec de accidentibus nec
de singularibus per se esse, sed solum de vni-
uersalibus incorruptibilibus. Ex perpetuis, nec
enim singulares conclusiones per se primo de-
monstrantur, sed mediante, quatenus de-
monstrata conclusione vniuersali eis applica-
tur, ut si demonstratio de homine, quod sit
discipline capax sic applicetur Petro, vel Jo-
anni, omnis homo est capax discipline. Petrus
est homo, ergo est capax discipline, unde talis
applicationem est demonstratio propriæ, &
simpliciter, sed aliquando, & sic, hoc est pro-
aliquo determinato tempore, ut diu Petrus
est, conueniet ei esse discipline capacem:

Hoc autem postremum, nempe demon-
strationem per se non esse nisi de vniuersalibus
conclusionibus sequitur evidenter ex pri-
ma, nam si principia demonstrationis vniuer-
salia esse oportet, ergo & conclusionem, repon-
te in virtute principiorum contentam: in vir-
tute enim principiorum vniuersalia non con-
tinetur per se nisi vniuersalis conclusio: sin-
gularis vero quasi per accidentem, vi si forte
existere in singularibus vniuersalia contingat:
equalem ergo habet virtusque certitudinem
nempe demonstrationem non esse nisi exuni-
uersalibus principijs, nec de singularibus nō
quam aliquatenus ratiocinii accidentis cor-

^{2.} Mem.
^{2.} Ex con. c.
20.

^{2.} Rati.

^{2.} Reatio
eum nota
bili decor:

22.

Arist.

non esse
de corru-
ptibilibus

Sequela.

35.

Corolla
dui Auct.

Propteret bene intulit Aristoteles, quod si conclusio corruptibilis sit, hoc est, accidentalis, vel singularis, necesse est alteram premissarum corruptibilem esse, hoc est, accidentalem, vel singularem, accidentalem quidem, ut sita procedamus, quisquis disputat, loquitur, omnis homo disputat, ergo omnis homo loquitur, singulariter vero, ut omnis animal rationale est capax discipline, Petrus est animal rationale, ergo est capax discipline.

Ratio huins corollarii manifesta est, quia quemadmodum ex utraque premissa vera & necessaria, non nisi vera deducitur ac necessaria conclusio; pars ratione ex utraque uniuersali incorruptibili, & perpetua, non nisi uniuersalis perpetua & incorruptibilis, unde quemadmodum sequitur evidenter, si conclusio falsa est, vel non necessaria aliqua premisarum sumilem esse; pars ratione conclusione existente singulari, & non perpetua talis esse oportere ex premissis aliquam.

Subdit deum Aristoteles eodem modo rem se habere circa definitionem, ac circa demonstrationem, ita ut nec definitio per se sit de cadiuis rebus, aut singularibus, sed de uniuersalibus, atque perpetuis: nec enim Petrus, vel Ioannes per se definitur, sed homo, cuius definitio eis, dum existunt, applicatur; & huius rai gratia videns Plato singularia esse, quacunque sunt in rerum natura, posuit ideas uniuersales, de quibus scienza, demonstratio, ac definitio per se dari possent: Aristoteles vero minime necessariu[m] esse indicavit rem adeo impossilem excogitare, sed uniuersalia in singularibus posuit prosciencias, demonstrationibus, ac definitionibus tradendis: ita tamen ut his pereuntibus predicatorum necessaria connexio permaneat semper obiectiva in intellectu, circa quam non minus, quam antea versamur.

Probat autem definitionem non esse per sensu[m] de uniuersalibus & perpetuis, quia definitio, vel est demonstrationis principium, vel conclusio, aut certe integrum definitione positione differens: esse principiu[m] non est in communis demonstratione: esse conclusio[n]em non solum in demonstratione, quia sed

etiam in demonstratione potissimum, quoniam definitionem per alteram in diverso cause gemitore priorem demonstramus: gratia exempli, omnis syllogitus faciens scire procedit ex veris, primis, notioribus, causis, conclusionis: omnis demonstratio est syllogismus scire faciens, ergo ex predictis procedit. Ecce conclusio est definitio demonstrationis cap. 2. designata.

Quid autem sibi velit Aristoteles, dum definitio definitionem esse demonstrationem positione differentem non est certum apud interpres: sed duplex assertur ex positio non nihil nem possidit, ut aque tamen satis probabilis. Primum dicitur atritus Commentator i. lib. de anima ferentem commento. 12. ubi distinguit triplicem definitionem, unam subiecti, alteram passionis, tunc tam et tertiam ex utraque perfectam, ut sive ratione, sive fidei sermo: definitio eius est animal rationale; passionis vero esse capacem discipline, & ex utraque perfectur tercia; dicimus enim hominem esse animal rationale discipline capax; & hanc vocat Aristoteles demonstrationem positione differentem, quia totum continet, quod integra demonstratio modo, & figura exceptis: sensus est ergo definitionem esse demonstrationem positione differentem, hoc est, non dispositam in modo, & figura.

Posterior expositio est D. Thom. quam trididerunt etiam Philoponus in expositionibus suis loci, & Themistius capit. 13. sua paraphras & videatur magis ad mentem Aristotelis: aiunt enim definitionem triplicem esse materialē, & formālē, que aliquando cum finali coincidunt, ut exemplo ira constat, que materiali definitione explicata est accensio sanguinis circa cor; formalē vero, vel finali, appetitus vindicta: tertiam vero ex utraque compostam, ut si dicamus iram esse sanguinis feruercentiam circa cor ob vindicta appetitum: nunc ergo cum formalis, vel finalis definitio prior sit simpliciter materialis, bac per illam a priori demonstratur, & conclusionis locum habet, illa principiū, sed quam ex utraque componimus, integrum continet demonstrationem excepta dispositione in modo & figura: ac proprie-

Definitio
de uniuersalibus.

• 34

Bacca.

35.

2. Expositio D. Th.

27.

propter ea merito appellatur ab Aristotele demonstratio positione differens.

objicio

Si autem opponat quis deficitum luna, quem eclipsis nomine solemus appellare, ad demonstrationem, ac definitionem perire nece-
re; demonstramus enim nunc eclipsi, quia terra interponitur, & per eandem interposi-
tionem definitus eclipsim singulariter qui-
dem effectum, & statim percirem.

Solutio.

Respondet bene Aristoteles, non ut singulariter huius luna, & nunc evenientis, sed ad uniuersalem, & per se causam comparatu-
rum definiunt, ac demonstrari; sicut demon-
strabilis est interius per iugulationem, &
effectus quisq[ue] procedens a causa per se, non
quidem ab hac individuali, vel nunc, sed
a causa huius conditionis producente effec-
tum, quotiescumque in talis reperitur dispo-
sitione.

Illustratio.

Inferit tandem Aristoteles, quam sit diffi-
cile scire quilibet conclusionem; nam si
ex proprio principiis procedere necesse est,
ut perfecte sciamus, cum propria principia
non sit facile innenire, nec facile erit talem
scientiam comparare: rationem vero, ob
quam difficile est propria innenire princi-
pia, adhibuit Philoponus in huic loci ex-
positionibus dicens, quia propriam eiusque
rei essentiam, à qua accipiuntur, difficile
est cognoscere.

D E M O N S T R A T I V A R Y M
scientiarum principia nonnulla esse commu-
nia, nonnulla propria: quaque ea sint, &
quo pacto praeconoscuntur: pariter, &
relqua demonstrationem in-
grediebantur.

CAPUT OCTAVVM.

DI CO autem principia in unoquoq[ue]
genere haec: quae quod sunt, non co-
ringit inquadrare, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

Inventum.

In calce precedentiis capituli indicare ce-
pit Aristoteles, quam sit difficile scienti-
ficam cuiuslibet conclusionis notitiam,
comparare, propterea quod difficile sit nosse,
quando ex proprio principiis eam demonstra-
res procedamus: huic autem difficultati o-
curtere volens de variis demonstrationis
principiis differit in praesenti capite, quod lo-
gisimum est, & ex parte difficile, & id est
maioris distinctionis gratia, in quinque me-
dia diuidendum: in primis enim explicata inq. mem-
communi ratione principiorum diuiduntur bra-
in simplicia, atque complexa: deinceps uni-
uersis principiorum complexorum recensio
generibus, quemad pacto inter se se distin-
guantur ostenditur. Tertio aduersu Platone
statuit universitatem principiorum, ac
demonstrationis, non cogere separatas à
singularibus formis, vel Ideas ponere uni-
uersales, circa quas versentur, sed sufficere
ut uniuersalia predicata in ipsissimis singu-
laribus, de quibus enuntiantur, existant.
Quarto de principio communissimi separa-
tum indicatur, quando & quomodo ingre-
diantur demonstrationem: ac tandem in eis
communicare plures scientias, & demonstra-
tiones, sed peculiare esse Dialetica, &
Metaphysic a ex communibus procedere, his
designatis, in quibus conueniunt, & sepa-
rancur.

Primum
memb.

Illiud est principium in quilibet scientia
(ait Aristoteles) quod in ea non demonstra-
tur, sed presupponitur, siue simplex illud
sit, vel complexum: exempla in solis sim-
plicibus producit; ut in Geometria prin-
cipia sunt linea, & puncta, in Arithmetica
unitates, & numeri: eiusmodi enim non de-
monstrantur, sed presupponuntur: sic q[uod]
in ceteris scientiis est accipendum; nam
subjectum esse. & quid sit, nulla demon-
strat: de complexis etiam tantundem erit
secundum proportionem censendum ut ut que
a nullis scientiis demonstrantur, sed a cunctis
tanquam per se nota presupponuntur, ebonus
sunt principia: & que scientia particulari in
propria materia presupponit particularia;

Singu-

Singularium denique demonstrationum praemissae dicuntur principia, quia in eis non demonstrantur; qua verò singula scientia demonstrant, principiata, vel demonstrata; ut si de simplicibus loquamur, passiones, seu quaestio: eiusmodi enim de subiectis demonstrantur; si verò de complexis, omnes conuensiones.

**La quocte
neculane,
aut diri-
mat pri-
cipia, &
principia-**

3. **Convenient simplicia, & complexa prin-
cipia, ex unaparte cum principiatis in uno,
& separantur in alio; in eo quidem conve-
niunt, quod de utrisque præsupponere sem-
per oportet quid significent: nam vocum se-
guificatione ignorata neutrā cognoscere pos-
sumus: est autem discriminē, quod de prin-
cipiis supponendum est, quod sint, hoc est, si
simplicia, quod habent esse, si complexa, quod
sint vera de principiatis verò utrumque de-
monstramus, passionem videlicet inesse sub-
iecto, & veram esse conclusionem, ut linea-
m̄ efficiat, & triangulum habere tres
angulos aequales duobus rectis.**

**Quot sint
principia:
communia, &
propria: communia, quia nulli sunt scientia
propria, sed particulares transcendunt, ut
si ab equalibus aequalia demas, quare mandat
sunt aequalia; commune est Geometria, &
Arithmetica: propria verò, qua unī scientia
ad aquarū: ut propria Geometria sunt, li-
neam esse magnitudinem indubitem verū
longitudinem; & lineam rectam cuius me-
diū non exī ab extremis; exemplum etiā
in simplicibus designat, sed propriū dūntaxat,
non communib; nam subiectum (quod
simplex principium est) nullum datū com-
mune, sed propria sunt uniuersa circa qua
versantur scientie, ut intelligamus eiusmo-
di principiorū divisionem, quantum ad
utrumque membrum, solum in complexis
locam habere: in simplicibus verò quantum
ad unū dūntaxat: unde fit, ut completo
de complexis sit tradita: simplicibus verò
non nisi in complete conueniat: est itaque ex-
emplum de subiecto, de quo (aut) supponere
scientiam esse, & esse hoc: quasi dicat, quid
nomen significet, & rem significatam esse;
quibus sufficienter explicari esse principia
doceat, cum in scientie non sit diuid propter**

bac tria, subiectum (quod simplex princi-
pium est) dignitates, qua sunt principia com-
plexa, sub quibus non modo communia; sed
particularia cuiuslibet scientie, ac demon-
strationis principia comprehendit: & passio-
nem, sub qua conclusionem que cum passione
conuenit in eo, quod utrūque principiū est.

**Subdie tamē non semper einsmodi pra-
supponere esse necessarium, videlicet de can-
tis significacionem; de principiis verò quad-
sint: quia aliquando cunctis patente explo-
ratum est entis numerum esse, calidam
item & frigidum; quia ille (aut D.Thom.) in-
delectui propinquior est: ista autem sensu:
aliquando etiam quid significat passio, quid
etiam dignitates quedam uniuersalissima,
notum est: unde fit, ut tradita doctrina sic
accienda sit, ut præsupponatur, quando
non constant.**

**Dividit in secunda parte principia com-
plexa relatis simplicibus, in dignitates, sup-
positiones, petitiones, questiones, & terminos,
quibus illud commune est, ut sint per se
nota, cum & hoc spectet ad rationem prin-
cipii distinguuntur autem in duobus dignitatibus
ac ceteris, quia bac omnino in demonstrabi-
litate, cetera verò in alia saltem scientia dem-
onstrarin non reprobant, vel certe in eadem per
diversum genus causa: præterea dignitas &
principium, non solum per se notum, sed quo
ad omnes notum, ita ut nulla probatione in-
digeat, ut à cunctis recipiatur, tale est, quod
libet est, vel non est: nam licet ab aliquo
non statim recipiatur, qui potius aduersus
veritatem eius inficitur, id profecto (aut Ari-
stoteles) voce dūntaxat contingit, intelle-
ctu verò impossibile est: etenim cum uniuersalissima
sit eius veritas, & quasi lux se
ipsam manifestans, non potest ab intellectu
negari, quanquam voce negare, quemad-
modum voce negetur, quis poterit diem
esse, dum sol lucet, maxime tamē inelle-
cta: cum iste non posset bis veritatisibus dif-
fensire: alia autem tria genera principiorum
non sunt recte distincta, sed solaratione, sc̄e pro-
posito, petatio, & quæstio, quibus illud coher-
eſt, ut ex se fieri per se nota, hoc est in parti-
culari scientia demonstrabilia, ac propter ea,**

ut à demonstratore ut non demonstrata appropriantur: distinguuntur tamen ratione inter se se. hoc fere modo: nam si à discendi admittantur tanquam vera, dicuntur suppositiones, quia ex communi consensu utriusque supponuntur: si vero discens non sit eiusdem opinio, nec contraria, hoc est, nec vera esse credat, nec falsa, ut contingere potest, oportet demonstratorem ab eo petere, an sint veras & ut talia admittere velit: & ex hoc dicuntur petitiones seu interrogations: si vero contraria opinio sit, id est, falsa esse credat, tunc in questionem erunt vocanda: & idcirco questiones appellabuntur

D. Thom.

Vnde merid D. Thom. hæc principiorum distinctionem relatiām appellat: nam cum ex se à dignitatibus distinguatur principium non omnibus pacens, eiusmodi autem triplēm denominationem, suppositionis, petitionis & questionis per respectum ad respondentem, vel ad discendentem suscipit, in quantum tribus modis habere potest.

7.

Quid sit termini, & quomo^d do differe-
rant à sup-
positione. Termīni demum, id est, definitiones, posse
stremū principiorū genū constituant à reli-
quīs in duobus distīctū: nam suppositiones,
ac proinde petitiones, & questiones in propo-
sitionib^{us} sunt, id est, sunt propositiones, qua-
di quid esse, vel non esse enunciant, verum-
que, vel alijūm continent: definitiones vero
nihil tale, sed solum intelligere oportet, quasi
dicat, non pertinent ad intellectum compo-
nentem, vel diuidentem, sed ad simplicem:

simplex autem intellectio, non est suppositione,
nisi aliquis audire, vel gustare supposicio-
nem appellare velit: par enim ratio est de ope-
ratione sensus, & simplici intellectus, quam-
cum ad hoc, quod neutra dicit esse, vel non
esse, neutra unum de alio enunciat, neutra
de num veritatem, vel falsitatem continet,
ide^z neutrā perteinigrationem suppositionis.

Vnde inferitur suppositiones tales esse, ex qua-
bus conclusio deducitur, em intellectus pro-
pter eas assentitur: definitiones vero ex se id
non habere, nisi ex ea, ac definitio proposicio-
nis, tunc enī suppositio erit: ceterum, quas
quodī virtuale dūme axas est suppositione
ratio, non formalis, ut cap. 2. ex sententiis
D. Thoma acculimis.

Pars Posterior.

Si autem aliquis (au Aristoteles) obvia Obiectio.
suppositionem non semper esse veram, atque adeo non esse principium, quia aliquando demonstratores utuntur falso suppositionibus, ut constat de Geometra supponente lineam esse unius pedis, cum tamen sit maior, & rectam esse, quam in puluere describit, cum tamens sit curva.

Respondetur. Geometram, & quemvis Solutio.
alium demonstratorem nihil de singularibus offendere, sed uniuersales conclusiones ex uniuersalibus principiis, vel suppositionibus veris: visitur autem quibusdam singularibus tanquam uniuersalium exemplis, de quibus inter disputantes conuenit sic se habere, licet 9.
forstan alio modo se habeant, quod omnino impertinens est ad veritatem suppositionum & demonstrationum consistentiam.

Secundum discrimen inter suppositionem secundum & terminum ex primo oritur: nam suppositio discrimen uniuersalis est, vel particularis: definitio inter sup-
positionē, cum non sit proposicio, horum modo-
rum incapax est: esse enim uniuersalem, vel & terminum.
particularēm proprietas propositionis est, cu-
ius subiectum aliquo signo uniuersali, vel
particulari afficitur, ac de eo sic affecto enun-
ciatur predicatum: definitio autem subiecto
caret, ac predicato, ac proprieate uniuersali,
vel particulari non applicatur.

Ex his, que cap. presenti, ac præcedenti docuit Aristoteles, constat principia demonstratio-
nis uniuersalia esse, ac perpetua veri-
tatis: demonstrationemq; ex eis proceden-
tem, non nisi de uniuersalibus, ac perpetuis esse, atque adeo scientiam, que assensus con-
clusionis est, unde elicetur plane res esse uniuersales, quia predicatorum sum obiecta cum circasingularia versari (utpote in continuo
motu existentia) repugnet: cui si addideris in rerum naturam nihil ess^r præter singularia,
inferre poteris ponendas esse uniuersales na-
turam extra singularia, quas sint principiorum
demonstrationis, & scientia obiecta.

Qua ratione dicitur Plato formas posuisse
separatas, ex quantum impressione produ-
centur singularia, quas promde uniuersales
appellantur censuit, ita ut una pro cunctis
daretur hominibus, pro leonibus altera, sic qd;

Tertium
mēbr. ad-
uersus
Platonē

10.

Position
Fictionis
impugna-
tur.

ii.

Quarum
membris,
quoitudo
ars deit
tatur prin-
cipius.

ii.

processus individuis cuiuslibet speciei.

Positionem hanc (sive de mente Platoni) fuerit, vel ei ab Aristotele imposita) multeis sive doctrinalis locis tanquam rationi aduersam effici aciter impugnat; & cap. praesenti argumento, ex quo deducitur, occurrore intendens, ait: nos quidem uniuersales ponendas esse plane conuincere, non tamen à singularibus separatas, sed in eisdemmet existentes, etenim: cum singularia cuiuslibet speciei, in ipsam specifica ratione hominis, equi, vel leonis similia sint, abstractibilis est ab eis communis ratio (realis quidem) quam de cunctis enunciatis intellectus in his propositionibus, & similibus, Petrus est homo, Ioannes est bonus, iste & ille equus designatus sunt equi, & cum repugnet predicatum vere, & realiter dici de subiecto, quin in eodem vere, & realiter sit, pugnabit plane cum ratione naturas uniuersales à propriis singularibus, de quibus enunciantur, esse realiter separatas: neque id est modo necessarium, ut demonstratio, eiusq; principia, vel etiam scientia conclusionis, circa uniuersalia, & perpetua versentur, sed sicut est circa predicata uniuersalia in singularibus existentia, ab eis que sola ratione separata, quibus extinctu predicatorum connexio permanet objective in intellectu, quam principia demonstrationis, eiusque conclusio important, sicq; demonstratio, & scientiam perpetua.

Explicatio principiis, tamen communibus, qua appellantur dignitates, quam particularibus qua appellantur suppositiones, petitio- nes, questiones, & termini, necesse est intel ligere, quis sit eorum usus in demonstrationibus: & quidem de particularibus notum id est, cum demonstrationem componant, conclusioneq; proxime inferat: de solu dignitatibus ignorantium hucusque est, an eis sic demonstratoria ars utatur, ut demonstrationem ingrediantur? vel solu deserviat ad roboranda particularia principia, quorum veritas alio modo videtur ei inniti.

Hoc igitur docere volens Aristoteles, in quarta capituli parte assumit uniuersalissima, de quibus difficultius est, quoniam pacto

demonstrationem ingredi valeat, ut quid debito confitendum fuerit, facile applicetur carteris: eiusmodi autem sunt: Negatum; de nullo vero est affirmare, & negare simul affirmatiuum de quolibet affirmare, vel negare verum est: duo enim haec uniuersalissima omnium, ac certissima esse principia docet plane idem Aristoteles, 4. Metaphysic. de negatione quidem cap. 2. tex. 9. hisce verbis: Nos autem nunc accepimus, tanquam impossibile fit de eodem simul esse, & non esse & per hoc monstrauimus, quod certissimum hoc cunctorum principiorum est, &c. De affirmatis vero cap. 5. tex. 26. sic loquens. At vero neque inter contradictionem possibile est quidquam medium esse, sed necesse est dicere, aut negare unum quodque de uno, &c. Est autem non solum obscurissimus locus iste, cuius expositionem aggredimur, sed penitus intelligibilis, ut omnes ferè interpres fatentur, quia verbi quasi intercisis continetur in cunctis translationibus, & qua vix aut certe nullo modo intelligibilem sensum reddere possunt: & idcirco affirmant, non tam verba spectanda esse, quam sensum, quem tenere voluit Aristoteles, & quem exhibuisse textus, si integer, vel ordinatus esset.

Vt igitur rem obscurissimam (quantum posibile est) manifestare efficiamus, adnotare oportebit eiusmodi principia, & familiae in proprio terminis non posse ingredi demonstrationem, de quo dubius nemo: nam cum uniuersalissima sint, non possunt conclusionem inferre scientiam, qua circa particulae obiectum versatur semper) nisi determinantur ad aliquam materiam particularem, qua supposita determinatione procedit Aristoteles hos terminos assumens ad demonstrationem constituant, nempe animal, hominem, & Calliam, pro medio quidem hominem, pro maiori extremitate animal, & pro minori Calliam.

Observandum est secundum, non posse ex secunda his principiis adhuc ad peculiarem materiam accommodatis demonstrationem fieri, sed forma integrâ affirmationis, & negatio-

Ad expli-
cationem
illius i.
nota.

nis; sed etendum est terminis finitis, & infinitis, vicem affirmationis, & negationis tenentibus, ut propositiones demonstrativa constituantur.

Explicatur locus de print. ne gatio.

15.

Quibus premisū de principio negationis ait Aristoteles, non ingredi demonstrationē hisce verbis: Nulla autem demonstratio sumit fieri non posse, ut simul idem affirmetur, atque negetur, nisi fuerit opus, ut hoc etiam pacto demonstretur conclusio.

Ratio A-
mītorei.

16.

Idq; hanc ratione probat, si esset ad constitutandam demonstrationem assumptibile, vel assumeretur ex parte maioris extremitatis comparatione medi, vel ex parte medii, comparatione minoris extremitatis, vel demum ex parte solius extremitatis minoris; sed quoniam modo sumptum inutile est, ergo nullo modo assumendum: evidens est antecedens: nam cum solius sunt tres termini in syllogismo demonstrativo, tribus dumtaxat modis assumi poterit; minorem verò probat ex parte solius maioris extremitatis respectu medi, eandem efferatione in de aliis modis pro certo ducens in his tribus terminis, animali hominem, & Callias, ex quibus sic erit constituenda demonstratio: omnis homo est animal, & non est non animal, Callias est homo, ergo Callias est animal, & non est non animal. In qualicet vera sint maior, & conclusio, quibus negatio simul cum affirmatione adiungitur legitima item sit consecutio, exactaq; demonstratio; nihil tamen ad veritatem propositionum, vel demonstrationis vim operatur coniunctio negationis cum affirmatione quia si semel verum est omnem hominem esse animal, impertinens est non esse non animal, ut subsumpta minori colligi possit evidenter conclusio: & si in conclusione semel verum est Calliam esse animal ex virtute premisarum absque negatione in maiori addita, superuacanea erit eadem negatio, dum dicimus eum esse animal, & non esse non animal.

Ponitur etiam ne gatio ex parte me-

di.

Et modo simili se res habet, dum assumitur negatio cum affirmatione ex parte medii hoc pacto: omnis homo, & non homo est ani-

mal, Callias est homo & non homo, ergo Callias est animal; etenim si semel omnis homo sit anim al, & Callias sit homo: etiam si aliud ab homine sit animal, vel non sit animal, atque etiam si Callias non sit non homo, evidenter elicetur esse animal.

Cuius ex est ratio (inquit Aristoteles) quia cum maior extremitas posset esse superior medio, & re vera sit in productio exemplo, non solū de medio ipso, sed de aliis enunciabili est: ided absque eiusdem mediū praeditio enunciari potest; unde sit impertinens esse de alia enunciari, ut vere enunciatur de eo, quod solū ad demonstrationis veritatem exigitur; & hoc est, quod sibi voluit Aristoteles illis verbis: Quare si nequit medium, & idem & non idem esse ad conclusionem nihil differt, quasi dicat, nihil refert, si sub sola affirmatione vel etiam sub negatione accipiatur ad inferendam conclusionem.

Vnam dum taxat discrimen reperies inter modum assumendi negationum principium ex parte maioris extremitatis, & modum quod dum ex parte illius assumitur vera ex utraque premissa: dum verò ex parte media falsa, unde falsam etiam inserta conclusio, id tamen nihil refert: nam vis demonstrationis in eo consistit, ut cum omnis homo sit animal, & Callias sit homo, necessario eliciatur esse animal; quemadmodum enim in maioris impertinens est aliud ab homine esse animal, vel non esse animal, dummodo omnis homo animal sit, cum non minus in uno, quam in alio casu colligeretur evidenter conclusio: partiture in minori impertinens est, Calliam esse non hominem, dummodo homo sit, cuius virtute colligitur esse animal: ided enim additur hoc in minori, quia in maioris additum est non hominem esse animal: unde sicut superuacanea est negationis additio in maioris, sic in minori.

Exemplum tandem accipiendi principium ex parte minoris extremitatis erit, si sic procedamus, omnis homo est animal, Callias, & non Callias est homo, ergo Callias, & non Callias est animal, quod clarius ostendit

13. 2 super-

superfluitatem eius in usu demonstrandi, quandoquidem non minus elicetur cur dicitur Calliam esse animal, ex eo quod solus ipse sit homo, quam si aliud etiam ab eo homo sit, supervacanea igitur est talis additio negationis.

Dubium.

Id solum dubii superesse poterat, videlicet si Aristoteles omnino negat assumptibile esse in demonstratione negativum principium, de eadem re non contingit idem simul affirmari, & negari, quid sibi volunt illa verba statim subiuncta? Nisi fuerit opus, ut hoc etiam pacto demonstretur conclusio: videntur profecto significare in aliquo casu assumiri posse quod absque contradictione non admittatur, cum unius saliter exclusum sit à demonstratione.

Prima solutio.

Quidam omnino negant usum aliquem eius in demonstrationibus esse, nihil de predicto verbo Aristot. quod oppositum plane importare videtur) curantes: quam sententiam Magister Sotus, & alij D. Thom. attribuunt; eamque sustineri posse idem Sotus affirmat, maxime iuxta Boetii translationem.

Refutatio cum via solutione.

Sed nescio profecto, quo pacto, cum nos ex Boetii translatione relata: verba desumimus aliqualem acceptiōnēm importantiā: quare dividendū, id sine dubio voluisse Aristotelem, quod Philoponus in būiū loci expositione bene adnotauit, videlicet inutile esse principium hoc ad demonstrationem secundum se sumptum inutile item esse in ordine ad bene dispositum intellectum: ceterum ex ignorantia procedere posset, ut quispiam in quibusdam casibus paret possibile esse, ut opposita de eodem affirmentur, ut de elementis, quod corruptibilia simul, & incorruptibilia sint ex eo quod secundum partem quodlibet corruptitur non secundum totum: de corpore item calesti, quod simul in loco sit, & non sit in loco, quia secundum partes locum habet, non secundum totum: denique animam rationalēm immortalem simul, & mortalem, perpetuam, & non perpetuam esse, quia secundum intellectum unpartem perpetua est, minime secundum sensituum corpori communem.

Quem certe conuincere possumus hoc prin-

cipio in demonstratione sic assumpcio, omnis forma huius operationis independentem à corpore, est perpetua, & non est perpetua, anima rationalis tamen habet operationem, ergo est perpetua, & non est perpetua.

Huius solutioni aliam non contemnendam Alia sola adiungere possumus, nō ē in demonstratione tio, ostensiva nullum esse huius principij usum, bene tamen in ea, quam vocamus ad impossibile, quod pluribus verum videtur (ut in dubiis circa textum agitandis videbimus.) Quod si ita est, non erit à mente Aristotelis aliena expositiō, si dicatur id solum negasse in demonstratione ostensiva, cuius frequentior est usus, non in ea quam vocamus ad impossibile, ad quam aliud principium affirmatum pertinere arbitratur.

Ac D. Thom. usum eius negare dumtaxat voluit in demonstratione, iuxta propriam naturam consideratis, ac respectu intellectus bene dispositi, cuius nonnullum est, non posse idem simul affirmari & negari de eodem, vel certe in demonstratione ostensiva, non in ea, qua est ad impossibile.

De universalissimo principio affirmatiōis Duplex statuit deinde Aristoteles, quoniam pacto demonstrationi defuerat, iuxta D. Thom. expositionem, quam sere omnes sequuntur, ut magis litera consentaneam, potius quam Philoponi contendentiū idem negativum principium velle Aristotelem accommodare demonstrationi ad impossibile.

Dicit igitur usum affirmatiōis esse in demonstratione ad impossibile, non quidem in propriis terminis, sed ad peculiarem materialē contractū: contrahetur autem ad materialē particularem per negationem, & affirmationem, qua vitur, ut ad Geometriam per commensurabile, & incommensurabile, ad Philosophiam per mobile, & immobile, sicque de ceteris.

Quo supposito demonstratio duplex est, ostensiva, & ad impossibile, quemadmodum de filologis i. lib. priorum dicitur: ostensiva demonstrationis est, per quam aliquam conclusionem positivae ex principiis ostendimus: ut si communis vitam exempli: omne animal rationale est risibile: omniū homo est animal.

rationale: ergo omnis homo est risibilis: demostatio verbo ad impossibile, quasi negativa est, per quam probamus aliquam propositionem esse veram demonstrando falsitatem sua contradictione, vel falsam demonstrando veram; ut si neges hanc, homo est risibilis, probo esse veram ostendens contradictionem eius esse falsum, simul cum eo assumens aliam propositionem veram, & ex utraque inferens falsam per necessariam consecutionem: hoc modo: nullus homo est risibilis, omnem rationalem est risibile, ergo nullum rationale est homo: syllogismus constat, in cetero, cuius conclusio est falsa, ergo aliqua premissarum, non minor, ergo maior, qua cum sit contradictionia illius, quod dixisti esse falsam, necesse est veram esse factum.

In postrema tandem capituli parte docet Aristoteles, in communissima principiis omnes scientias communicare: quod ut clarius explicetur, dividenda sunt principia communia in tria genera: quadam enim sunt cunctis scientiis communia, id est, que omnes possunt ex aquo participare; quadius sunt duo illa a nobis nuper explicata, quibus principia particulaaria omnium scientiarum, atque etiam omnes demonstrationes inveniuntur, & iuxta predictos modos eis libere uti potest in suis demonstrationibus qualibet scientia ad propriam materiam determinari: alia sunt communia non omnibus scientiis, sed quibusdam, ut sunt illa: totum est maius sua parte, si ab aequalibus aequalia demas, que remanent, sunt aequalia: quibus utuntur Mathematicae discipline præsertim Geometria, & Arithmetica: alia denique non multis scientiis communia sunt, sed multis demonstrationibus eiusdem, & talia sunt subiectorum definitiores: Aristoteles ergo de communibus primo, & secundo modo non loquitur, sed solum de uniuersalissimis, constat id ex verbis eius sic enim ait: Communicant autem omnes scientie sibi inuenient, secundum communia, communia autem dico, quibus videntur, tanquam ex his demonstrantes, sed non de quibus monstrant, neque quod monstrant: hoc est non in conclusionibus, nec in propriis principiis, sed in communis

Quintum
membr.ca.

Divisio
principio-
sum com-
muniuit.

23.

Aristote-

nissimis dum taxat; nam in his, que quibusdam communia, quadam communicabunt, non omnes.

Duas tamq[ue] esse ait, quibus ex propria conditione conuenit ex communibus procedere, ut ex pri: quia circa communissima versantur objecta cipis com: Metaphysicam videlicet & Dialecticam: munibus illa etenim circa ens reale, hec vero circa ens procedere: rationis: procedit autem ex communibus: utraque, quia Metaphysica multa probat de- ente per communes causas: principia item aliarum scientiarum aliquando per communia probat, cuius exemplum designare possumus in illo uniuersali, omne totum est maius sua parte; quod ita probat, omne continens est maius contento; omne totum continet quilibet partem sumul cum aliis, ergo quilibet maius erit: Dialecticus etiam multa ex communibus probat: gratia exempli, odium esse in parte concupisibili tanquam insubiecto, vel principio, hoc modo: ubi est unum contrarium; ibi erit & alterum, sed amor est in parte concupisibili, ergo & odium eius contrarium:

Diverso autem modo utraque ex communib[us] procedit (ait D. Thom.) Metaphysica modo quidem per modum demonstrationis: Dialectica vero per modum probabilis argumentationis & Metationis: munus enim proprium Dialectica est, physica de quilibet proposito probabiliter disputationes procedunt, sed uniuersaliorum adhuc esse Dialecticam à principio docet Aristoteles, tum aliis scientiis, tum eti[am] pri- munib[us] Metaphysica; alius quidem, quia non est unius generis de suis quod discrimen duobus exponitur modis. Primo, quasi velis dicere Aristoteles, non habere peculiare genus obiecti, uti habent reliqua scientiae, sed circa uniuersalissimum versari, nempe circa modum sciendi, argumentationem, vel ens rationis; qua per omnes materias particuliarum scientiarum suo modo diffunduntur: vel secundo, quia pars Topica, pro qua videtur Dialecticam modo sumere, non habet materiam determinatam, sed per omnes probabiliter disputando vagatur.

A Metaphysica etiam simili cum ceteris

separatur quia quelibet eorum altera pars a
tem contradictionis determinat, quam de-
monstrare nescitur; non enim utraque pars
demonstrabilis est, at Dialectica neutrām
determinat sed circa utramque probabilitē
disputando versatur, utrāque topice pro-
bare contendit: & hinc est, quod solus Dia-
lecticus interrogacione utriusque partis ut-
tur: demonstrantis namque officium, non
est sic interrogare, cum ad unam partem
ostendendam determinet; neque enim ut-
raque demonstrabilis est: ad Dialecticum
verò, utpote probabilitē disputantem, in-
terrogare spectat, ut in his, aut Aristoteles,
qua de syllogismo sunt, admonitum est.

QVAESTIO VNICA.

*An principia vniuersalissima
ingrediantur demonstrationem.*

*quæcunq[ue] principia
sunt eiusmodi
di principia.*

EIUSMODI principia duo sunt, af-
firmativum, & negativum: affirmati-
vum est de eadem re necesse est af-
firmare, vel negare: negativum, de ea-
dem re non contingit simul affirmare, &
negare: quæ aliis verbis à Summulistis pro-
feruntur, primum quidem duas contradic-
torias esse simul veras non contingere: se-
cundum, nec etiam possibile esse, ut sint si-
mul false: eiusmodi autem principia vni-
uersalissimæ vocatur ductas similitudine ex cau-
sis vniuersalibus, quæ per particulares, &
proximas determinatae varijs producunt ef-
fectus: sic igitur vniuersalissima principia
determinatae per particulares generant diuer-
sas conclusiones: unde propter effectus di-
versitatem merito dicuntur ab Aristotele
communia secundum analogiam, de qui-
bus aliqua ex parte docuit, quoniam pacto
ingrediantur demonstrationem: quæstio ni-
hilominus sub vniuersali forma proposita
nouum odicam difficultatem habet.

Note.
S. Quam ut aperire incipiamus, adnotan-
dum est duplē esse demonstrationē, ostensi-
siā vnam, quæ ex positiva principio-
rum virtute conclusionem ostendit. Alter-
am, quam vocant ad impossibile, per quam

evidenter inficitur conclusio, vel cogitus
respondens, si eam adhuc negare velit, ali-
quod plane impossibile admittere: exem-
plum utriusque in superioribus artulimus,
& in ordine ad quamlibet harum demon-
strationum specialem habet difficultatem
controversia.

Cui ut respondeat Caeteranus cap. 12, dub. 1, *Prima se-
cunda 2. Geminiani præmit distincionem: pri-
ma principia vniuersalissima (ait) duobus iec.
accipiuntur modis, vel in propriis terminis
(ut in principio questionis proposita sunt)
vel contracta ad particularem materiam, ut
sicut dicimus, moueri aliquid simul, & non mo-
uerti non contingere, moueri, vel non induci
necessarium esse: rursus siue in propriis ter-
minis, vel contracta accipiuntur, duobus
aliis sumuntur modis, in actu signato, vel
exercito: in actu quidem signato ea accipere
non est aliud, quam secundum propriam ra-
tionem formale, vel ut talia sunt, non ut sunt in
suo, vel exercito. hoc modo accipiuntur, dum
dicimus de eadem re simul affirmare, vel ne-
gare non contingit; moueri vel non moueri,
idem corpus necessarium est: & in actu
exercito, dum significantur officium prin-
cipiorum exercere, ut si dicamus, omnis
homo est animal, & non est non animal, vel
quid simile.*

His præmissis distinctionibus propriam *Prima of-
fentiam* his assertiōibus explicat. *Pri-
ma*, utrumque principium, tam in pro-
priis terminis, quam contractum, si acci-
piatur in actu signato, ingreditur demo-
strationem ostensivam.

De negativo probat his duobus exemplis. *De nega-*
tidem simul esse, & non esse repugnat, ma-
teriam esse sine forma est idem simul esse *ut.* 2.
& non esse; ergo materiam esse sine forma
repugnat; idem simul esse, & non esse re-
pugnat, idem corpus moueri simul, & no-
moueri, est simul esse, & non esse innotum,
ergo idem corpus moueri simul, & non
moueri repugnat.

De affirmatio utero facile esse (ait) cui-
cumque perito exempla afferte: possumus
autem eiusmodi designare; necesse est idem
corpus esse, vel non esse album, sed corpus
ceeleste aliquid corpus est, ergo necesse erit
esse, vel non esse album. Ecce quo pacto
in his exemplis utrumque principium in pro-
priis terminis, atque etiam ad materiam pat-
tici.

ticularem contractum, ingreditur demonstrationem.

Secunda assertio. Secunda assertio: si accipiatur in actu exercito, neutrum ingreditur demonstrationem ostensiuam.

Ab autoritate scriptorum probatur. Hanc assertio esse expressam sententiam Aristotelis, qui de his principiis agens in ordine ad vsum demonstrationis, quod idem est, ac in actu exercito ea accipere, negavit plane eorum usum in demonstratione ostensiuam utilem esse, idque de negativo confirmavit exemplis, in textus elucidatione commemoratis; de affirmativo nec expresse assertuit, nec probauit, quia manifestum id efficiebat maxima veriusque similitudo.

Tertia assertio. Tertia assertio; demonstratio ad impossibile utroque principio in actu signato vertitur, sive in propriis terminis, vel etiam ad particularem materiam contracto.

Quarta assertio. Dicit ratio. Probatur hec, quia conclusionem utroque modo probare possumus: nempe respondentem convincendo, vt eam admittat, veleandem rem, nec esse nec non esse, aut certe esse, & non esse simul.

Assertio vthima; ex his duobus principiis in actu exercito sumptis, affirmatio utrum demonstratio ad impossibile; negatio vero nullo modo.

Ab autoritate scriptorum probatur. Probat vthramque partem: primo ex verbis Aristotelis, qui de negativo loquens ait: *Simil affirmare, & negare, neque una demonstratio accipit: loquens autem de affirmativo, omne autem affirmare, aut negare, que est ad impossibile demonstratio, accipit:* Vnde ex ipso sermonis stylo (ait Caietan.) plane insinuat aliquid conuenienti vni, quod non quadrat alteri, scilicet affirmati in demonstracione, quae est ad impossibile.

Deinde ratione: quia utraque demonstratio, tam ad impossibile, quam ostensiuam abhorret superfluitatem; sed hac sola de causa reicit Aristoteles negatiuum ab usi ostensiua demonstrationis; quia superuacanca est negatio, cum ex sola affirmatione non minus efficaciter conclusio inferatur: tandem ergo ob causam relictendum est a demonstratione ad impossibile.

Liber: quae tamen in affirmatio locum non habet, vt exempli pli potest manifestum fieri.

Impugnat ar sententia Caietani, & statetur vera.

Hec tamen sententia singularis est Refutatio & Aristotelis plane contraria; quantum pertinet ad demonstrationem ostensiuam; singularis quidem quia antiqui omnes interpres cum D. Thom. sequuntur moderni, absque illa exceptione, vel distinctione, negant eadem usum principiorum eiusmodi demonstratione, quod proculdubio magno est argumento, id negasse omnino Aristotelem.

Nec satis facit solutio Caietani, quod In sententiam Aristoteles, quam D. Thom. loquuntur de his principiis in actu exercito, & non in actu signato; cum verba utriusque expressissima sint de his in actu signato, nam Aristoteles sic loquitur: *Non contingere autem simul affirmare, & negare, neque una recipit demonstratio, &c.* Verba autem D. Thom. hæc sunt. *Manifestum est, quod demonstrationes non videntur hoc principio, scilicet quod affirmatio, & negatio non sine simul vera, neque ex parte pradicari, neque ex parte subiecti, &c.*

Et ratio ipsa omnem eorum usum plane Probatur. Et interdit: nam hæc principia in actu exercito, & signato accepta eundem sensum, fructuose tandemque veritatem continent; & si qua ratione puriora sunt, formaliusque significantur, maxime dum accipiuntur in actu signato (vt Caietan. ipse fatetur) pugnat igitur cum eorum conditione, hoc modo apta esse ad demonstrationem ostensiuam, si in actu exercito inepta sunt.

Et confirmatur: quia in actu exercito accepta supra vniuersalissimam eorum rationem non addit nisi ordiné ad usum ex qua repugnat inepta ad eundem usum demonstrationis fieri.

Secundo, in actu exercito idem inepta dicuntur esse, quia nihil ad vim demonstrationis operatur negatio addita affirmacioni, sed tamen additur, dum accipiuntur in actu signato; ergo non habebunt sic acceptam minorem ineptitudinem.

Sensit igitur absque dubio Aristoteles, inutilem esse omnino eorum usum, quamvis ut clarius id exempla ostendecent, in eisdem principiis sub exercitiis forma designata producta ab eo fuerint: immo ut arbitror, quia demonstrationis ostensiuam ex his fieri non potest sic in-

*S*in actu signato accipientur: unde nec supervacaneum esse eorum usum ostendi nisi sub alia forma ea accipias.

Ad exempl. Etenim licet exempla Caietan. primo ad negare spectu apparet ostensio demonstrationes principii.

32.

Si tamen attentius considerentur, non sunt nisi ad impossibile; probatur enim ex eis material non posse sine forma existere; vel idem corpus simul moueri, & non moueri quia ex viroque infertur illud impossibile, quod est idem simul esse, & non esse. Patebit etiam id clarius, si consideremus tales conclusiones, nec extra naturam motus, vel materiarum demonstrari, aut ex principiis ex eis desumptis: sed neque ex aliis positivis, per quae universalissima principia contradicuntur (quod omnino necessarium esse ad ostensionem demonstrationem superius vidimus) nisi ex sola impossibilitate, qua affirmatio, & negatio non possunt simul de eodem verificari, ad quam reuocaretur, qui eas negaret.

Ad illud Neque aliud exemplum de usu principii *de affirmatis* affirmatiui ostensionia demonstratio est, sed quedam expositoria inductio, sub eodem principio facta, quia descensum solemus vocare: ut si dicamus, de eadem te necesse est affirmare, vel negare, ergo de Petro cum sit aliquid, atque etiam de Paulo, & sic de singulis entibus: & si eiusmodi argumentationes appellantur demonstrationes ostensionia, evidenter sequitur contra Caiet. usum principii; affirmatiui in actu exercito sumpti, videntur esse in ostensione demonstratione, vt si sic procedamus; necesse est omne coloratum esse album, vel non esse album; sed corpus mixtum est coloratum, ergo necesse est esse album, vel non esse album: in tali enim genere argumentandi principio affirmatiuo in actu exercito utimur, quemadmodum dum dicimus omnem hominem esse animal, & non esse non animal: quod Caiet. ipse nullo modo negare potest.

Refutatio-
nionis que-
sunt ad vi-
tim. assert.

Prima rea-
sio

Quantum ad usum etiam horum principiorum, in demonstratione ad impossibile nostra sententia contraria est etiam Caietan, nempe virtusque principii usum sive in actu signato, vel exercito sumpti videntur esse.

Quod efficaciter probamus, quia non minus demonstrare conclusionem possumus ad hoc impossibile tam negantem deinceps ut admittat idem simul esse, & non esse, quod est duo contradictoria simul esse.

vera, tam virtute principii negativi, quam virtute affirmatiui, ut admittat idem nec esse, nec non esse, vel quod id est, duo contradictoria simul falsa; cum ergo hoc sit demonstrationem ad impossibile reducere, sequitur utrumque ad eam pertinere; antecedens probatur hoc exemplo, si quis affirmet hanc propositionem esse veram, unne animal est homo, hoc modo ducetur ad impossibile virtutem negativi principii, omnis homo est risibilis, aliquid animal non est risibile, ergo aliquid animal non est homo. Constat syllogismus, in baroco, & antecedens pro utraque parte verum est, ergo & consequens, quod est contradictionum alterius, quae concedebatur vera; neganda igitur est, vel illud admittendum impossibile, quod de eodem simul verum sit affirmare, & negare, vel quod duo contradictoria simul stent in veritate, quod idem est.

Ecce quo pacto evidens est usus negativi secundum principii in demonstratione ad impossibile: rati. & certe evidens erat, quod cum utrumque principium universaliter veritatem continet, si virtute unius probari potest conclusio per deductionem ad suum oppositum, tanquam ad manifestum impossibile, etiam virtute alterius tantudem fieri poterit: & si eiusmodi principia aequalia sunt apud Caietan. in actu signato, sumpta in ordine ad hoc genus demonstrandi aequalia esse oportebit in actu exercito; cum consideratione haec solum addat supra alteram, ordinem ad usum, vel exercitium.

Deripi: si ob aliquam rationem exclusum oportet negativum ad demonstrationem usum ducentem ad impossibile, maxime ob redundantiam (ut admittit Caietanus) & necessario admittendum est, cum non ob aliam excludatur ab ostensione; sed in usu demonstrationis ad impossibile nulla esse potest similis redundantia, cum non accipiantur in ea principium hoc tanquam praemissa, vel conclusio, sed propter impossibilitatem sui oppositi, ad quod respondens dicitur operetur, ergo non supradicta ratio illud excludendi, & certe si negativum ob redundantiam excludit Caietan. cur affirmatiuum admittit & cum similis sit & viroque ratio, ut constat in demonstratione ostensionia, a qua aequaliter ob eam utrumque excluditur, oportet sive dubio ostendere unum esse superfluum, & non alterum, quod impossibile,

bile est, Aristoteles autem, quemadmodum de negatio solum expressit, atque probavit excludendum esse à demonstratione ostensiva, ex quo satis erat manifestum affirmatiuum etiam excludi, & ideo nihil de illo expressit: pari ratione admisso affirmatio ad demonstrationem ducentem ad impossibile notum satis erat negativum etiam admittendum esse; propterea non fuit necessarium id exprimere. Videlicet nobis Caietanus, ubi & quando assertuerit Aristoteles idem principium negativum, in actu signato sumptum admittendum esse? Nullibi certe; non ergo potest iuxta mentem Aristotelis illud admittere, nisi forte propter similitudinem affirmati expressae admissi; ex hac igitur & nos illud in actu exercito sumptum admittendum censemus. Argumentum autem Caicitanum propriam sententiam confirmantes solimus

QUE INTERROGATIONES
sunt proprie, & quenam sunt scientiae Mathematicarum scientiarum commendatio,
& quo pacto syllogismus ampliari posset assumendo, & in ducendo, & in latitu-

CAPUT NOVUM.

Sicut idem est interrogatio syllogistica, & propositionis contradictionis, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

Inteatum
cap.

EX PEDITIS, que ad principia demonstracionis, tam propria, quam communia spectant, supererat ostendere, sunt ne propriam qualibet scientia interrogations, responsiones, ac disputationes scientiales? Nam interrogations, & responsiones sola forma à principiis, & conclusionibus demonstracionis distinguuntur, Et hoc est, quod præstet Aristoteles cap. presenti, ut absolute sit tractatio propositionum, ex quibus demonstratio constituitur. ... Est autem taliter capitio triuimembri di- Pars Posterior.

Todas ca

ratio: nam primo decernit Aristoteles, proprias habere singulas scientias interrogatorias, responsiones, & disputationes ostensivas. sed simul que sint illæ, deinde docet esse etiam proprias interrogations scientiarum, secundum ignorantiam. Postremo, esse proprias deceptions, quanquam à Dialecticis diversas, & quanam via eis occurrerentur.

Qualibet scientia (ait Aristoteles) proprias interrogations habet. Probatur a Primum per te: nam interrogatio idem est secundum mea cap. substantiam cum propositione, sola forma ab ea differens; quia propositione aliquid affirmat, vel negat; interrogatio nihil affirmat, sed quasi sciscitur, an affirmandum sit, vel negandum: unde sine mendacio, aut veritate profertur, quod non habet proposicio: gratia exempli, interrogatio est, an bono sit admiratus? Propositione, bono est admiratus; sed ita est (ait Aristoteles) quod qualibet scientia habet propositiones proprias, ex quibus demonstrationes in ea sunt, sedem igitur erunt interrogations proprias sola forma varia: nam idem ipsum, quod ad interrogacionem factam responderetur, tāquam premissa accipitur in syllogismo, vel tanquam conclusio per eum probatur: unde infert Aristoteles, quasi exemplum designans, non esse quanlibet interrogacionem Geometricam, vel Medicinalem, sed Philosophicam esse posse, vel alterius scientie propriam.

Si autem quilibet sciare velit, quenam sunt ei usi modi interrogations cuiuslibet sci- interrogatoria: Eas esse docet in Geometria, gratia exempli, que sunt circa proprium eius obiectum, vel certe circa obiectum scientia ei subalternata, que vocatur Perfectio: quemadmodum enim subalternans, & subal- ternata scientia in obiecto comunicant, & eius ratione in principiis, pariter in interrogacionibus, quæ sola forma affirmationis, & negationis à principio distinguuntur: siquid de caseris scientiis accipiendum est.

Esi autem duplex interrogacionis genus interroga- in qualibet scientia, unum circa principia, alterum circa conclusiones, que in eo sepa- riatur, quod primum non redditur ratiō: plex, bene

bene tamen posteriorum, quas dicit Aristoteles, conclusiones solum à priori ostendit, minimè principia; sed àniuersale praeceptum scientiarum esse, nullum scientem, ut tales, sua principia a priori probare; ut Geometria principia Geometrii non probat, nec Philosophia principia Philosophie; ut tales vero addidit, quia in quantum unascientia aliquo modo cum aliis communicat, aliquod eius principium probare poteris; ut quia Geometria communicat cum prima Philosophia, possibile erit Geometram, non ut tales, sed ut primum Philosophum, aliquod principium Geometricum monstrare.

Primum
iulatum.

Ex quibus infere non contingere quemlibet scientem de qualibet quaestione interrogare, neque cuiuslibet scidiis esse de qualibet interrogatio respondere sed Geometria solum de his, que Geometria sunt interrogare licet, ad quæ solum de questionibus Geometricis spectant. Nam cum interrogatio, & response relative dicantur, ad eandem scientiam referuntur. Et quia ex interrogatione, & response constat disputatio, sequitur secundum proprias esse singularium scientiarum disputaciones, quemadmodum proprias sunt interrogations, & responses: unde sit, ut si quispiam cum Geometria disputet de rebus Geometricis, bene procedat disputatio: si vero ad alia à Geometricis aliena diuerterat, male: sequuntur enim duo in commoda: primum, quod sic inepit disputans non poterit quidquam per se conuincere, sed ad summum per accidens, si forte contingat Geometram esse musicum, vel alterius scientie peritum, ad quam disputatio dilabitur. Postremum, quia non erit possibile ex principiis illius scientie, an bene, vel male disputetur, discernere: utrumque certatur in eo, quod Geometram interrogat de rebus musicalibus non enim poterit cum per se de aliquo conuincere, sed solum per accidens, si continet esse musicam peritum, nec ex principiis Geometria iudicari poterit: an bene disputet, vel male.

Secondum
illarum.

In secunda parte capitio decernit Philosophum proprius etiam ignorantiam, ac deceptions contingere in quacumque scientia: id autem propositum triplicem questionem regulam pro-

2. Membr.
cap.
Triplic.
quest.

ponens, scilicet ignoriam, soluens:

Prima, an quemadmodum proprias habet interrogations Geometria sic etiam alia cula sunt noui Geometrica, & quemadmodum proprie sunt Philosophica. sic etiam sunt alia non Philosophica,

Secunda quæstio, an interrogations, que sunt secundum ignorantiam Geometriae possunt Geometria per negationem falsam attribui? Et sic vocari non Geometria, scilicet de ceteris, que sunt secundum ignorantiam aliarum scientiarum quod est querere, an quemadmodum que sunt secundum ignorantiam scientia eius dicuntur propriæ positione modo similis que sunt secundum ignorantiam propriæ dicantur negative; vocatur autem interrogatio secundum ignorantiam aliarum scientiarum, que sunt contra eiusdem scientia veritatem, ut si quispiam interrogat, an moueri posint quæ habent naturam interrogatio erit secundum ignorantiam Philosophie, quia contra veritatem Philosophicam est, etiam principium est natura esse principium motus.

Tertia questio, an syllogismus ignorantia, qui aliquando sibi inserviat, procedat expositus illius scientie: hoc est ex falso? vel peccat in forma? Et ideo paralogismus appellatur, id est, apparentis syllogismus.

Quam questionem sic oportet intelligere: Quomodo duos modis decipi contingit per aliquem syllogismum: uno quando peccat in forma, alio quando hanc materia procedens quidem ex falso, de qua questione nihilominus syllogismi formam retinet. Et iste appellatur simpliciter syllogismus, quia talis dicitur, cui non deest forma: qui vero in forma peccat non nisi secundum quid. Et hic est paralogismus, id est, solum secundum apparentiam syllogismum vocari: nunc igitur interrogatur, an in syllogismo, qui est secundum ignorantiam aliarum scientiarum primus defectus, vel secundus committatur: quis autem syllogismus secundum ignorantiam appetet et mox explicabitur.

Solutio primam questione dicens, esse quidem quemadmodum Geometricas, vel Philosophicas in interrogations, aliae non Geometricas, vel non Philosophicas, quibus sum, quæ omnino sunt de his, que ad aliam attem, vel

ficien-

Nota. scientiam pertinere, ut non Geometricam interrogatio dicetur, qua si in Musica, non philosophica, quam Arithmeticam.

¶ Et ut unius salis prescribatur regula, qua libet interrogatio proprium unius scientie aliena est respectu alterius, ut Philosophica est non Geometrica, & euerso Geometrica non Philosophica: exemplum producit D. Thomae in musica ut si quisquam interroget, antonus poset diuidi in duos semitonos aquales? talis interrogatio est invenia non Geometrica.

Solutio.
a. quæst.

Duplex
ignorantia.

¶ 9. Ut secundam questionem soluat adnotat ignorantiam duplensem esse: una est pura negationis, in eo soluta consistens, quod est non habere talem scientiam, vel talem rei notitiam. Altera dicitur prava dispositionis non solam negationem, sed contrariam dispositionem importans similes scientia vel veritatem.

Inulta quam distinctionem distinguenda est interrogatio aliquius scientie ex ignorantia procedens: nam una est pura negationis: altera prava dispositionis: & ad rem venientes, interrogatio à Geometria, hoc est, non Geometrica, vel interrogatio non Philosophica ex ignorantia pura negationis procedens dicetur ea, quo modo spectat ad Geometricam, sed est Musica, vel alterius artis propria: ex ignorantia prava dispositionis, que ex his procedit, que sunt contra veritatem Geometricas: quemadmodum sit Aristoteles, vel Iribuhimius, hoc est, sine rhithmo, vel tone dicitur duobus modis, vel quod eminimo careat, vel quod primum haberet sonum: prioris exemplum est interrogatio Musica, que nihil habet Geometricam: posterioris veritas, que contra veritatem est Geometrica, ut si quisquam interroget, an linea parallela subiecta hoc est, concurrant, quod plane aduersatur.

30. Geometrica veritatis: cum Geometricum principium sit lineas parallelas esse aquae distantes, vel non concurrentes. Et ex hoc textu desumpsero morales Philosophi, ac Theologi distinctione ignorantia in eam, que est pura negationis, & prava dispositionis.

Ex his autem duabus interrogacionibus magis posterior ad Geometricam per ignorantiam

riam pertinet, quam prior, qua nihil prater negationem Geometricam habet, inquit si propriæ loquendam est, non est magis non Geometrica, quam non Philosophica, ut de interrogacione Musica pater: posterior veritas, quamquam in forma deficiat, ut potè contra veritatem scientie fallax: est tamen de materia Geometrica, id est per modum priuationis ei propriæ dicitur: & hoc est, quod vult Aristoteles dicens esse non Geometricam per prauam dispositionem. Itaque solutio secunda questionis consistit in hoc, quod quoniam modum sunt interrogaciones positivæ cuiuslibet scientie propriæ; sic etiam sunt propria ex ignorantia, que cuiilibet scientie quasi negative attribuantur; ex quibus magis sunt propria que ex ignorantia prava dispositionis, quam pura negationis procedunt.

Solutio tertia questionis, & qua se-
cundum colamus. usque ad finem capituli obscuris. ma-
jus, & pene intelligibilis apud Aristotelem propter expositionum varietatem, que adeo magna est, ut nullus ferè expositorum cum altero cœueriat: dabimus tamen operam, ut aliquid ex singulis accipientes sensum Aristoteles intelligibilem reddamus.

Et imprimis uno verbo ostendere oportet quid directè respondeat Aristoteles huic tertie questioni; ut quoniam patto litera ordinanda sit, quare, habeant consecutionem qua in ea docentur, consilare posse; in hoc enim praestando expositionis buns loci difficultas est postea.

Ad formam igitur questionis respondet Aristoteles, syllogismum ignorantia demonstrativæ scientie non posse peccare in forma, atque adeo nec paradoxum vocari; sed ex parte solius materia, quod ex falsis propositionibus procedat.

Probat primum illud presupponens, quo i. Probat, in libris elencorum, ino in mysteriis syllogis. Arist. motu notum est, videlicet duobus modis contingere syllogismum peccare in forma: Nota, primo quidem per fallaciam in dictione, hoc est, in ipsa terminis: gratia exempli, quod mediū equinoce tenterit impræmis, ut sisic procedamus, omnis canis est animal, sydus canis est, ergo est animal: alio modo contingit

kk 2 per

per fallaciā ex irā dictionem grātia exempli, si in secunda figura ex p̄m. s̄ affirma-
tiū procedat. ~~aut~~ enim in medio non distri-
buto ex p̄missis veris falsa conclusionē
inserit contigit, et si datur, omnis homo
est animal, omnis equus est animal, ergo om-
nis equus est homo: his suppositis sic arguit
Aristoteles; in processu demonstratiū non
contingit paralogismus ex fallaciā in dictio-
ne, nec extra dictioñem, ergo nullo modo,
quod non contingat per fallaciā in dictioñe
probat in exemplo posito de medio: equiuoco
(eadem est enim ratio de ceteris erasmodi
peccatis) processus demonstratiū talis
est, et maior extremitas: quae est predica-
tum maiori, dicatur de medio uniuersali-
ter sump̄tū; et hoc etiam de minori extremitate
sumptū uniuersaliter, uniuersaliter as-
namque directa, & demonstratiū proposi-
tiōnis non se tenet ex parte predicationis sed sub-
iecti (et regula summulatum plane docent)
unde sequitur predicationis in primis de-
monstratiōnis de omni subiecto dici, quod
ex alio etiam praecepto constat, videlicet pro-
positiones demonstratiūs esse de omni; sed
dum medium tenet equiuoco, impossibile
est ipsum de minori extremitate uniuersali-
ter enunciari, nec de ipsa maiore extremitate
cum ex ea equiuocatio contingit, quod
medium in maiori pro uno, in numero pro
alio significatio accipiat, et designatum
nuper indicat exemplum: unde p̄gmenit, et
nec propositionem de omni constitut; ergo de-
fectus iste in processu demonstratiū locum
non habet.

- a. Probar. Probas secundo, vel certe predicationem conformat discrimine inter demon-
stratiū, & Dialecticū processum appo-
sito; etenim Dialectica ex probabilibus ex-
unaparte procedens, que non sunt manife-
sta; & ex alia sermonem, atque orationem
considerans, hoc est, nomina, & verba, car-
ca qua equiuocationes contingunt, quibus
mediantibus de uniuersis rebus disputatio-
nem instituit, magis equiuocatiōibus subdi-
cta est, quam demonstratiū ars, que ex eun-
dib⁹ procedit; cuius exemplum esse po-
test in circulo (ait Aristoteles) equiuoco signi-

sicante figuram, & quoddam poetarū ge-
nus, sicut igitur circa eum patalogismus, si
ita procedat, omnis circulus est figura.
Homericū poema circulus vocatur, etis
ergo figura: in processu autem demonstratiū
non habere locum probat Aristoteles cali-
simū utime: sicut circulus describeretur, ut à
mathematico de ea differente in aliqua ma-
teria describi solet, equiuocationem nullam
admittere ob rei evidētiā; sed demon-
stratiū ars ex his procedit, quā sicut sunt evidē-
tia respectu intellectus, quemadmodum
descriptis circulis, vel cetera, quo vi-
dentur, respectu sensus, ergo nullas in ea
equiuocationi datur locus, nec proinde ac-
cidere patalogismus ex tali defectu possibi-
le erit.

Ceterum, quānū non contingat in pro-
cessu demonstratiū paralogismus simili, ad
artem nibilominus demonstratoriā spēcta-
re suo modo potest, aduersus eum instantiā
afferre ideo modum praescribit, quo afferen-
da sit: instantia autem appellatur propositiā,
ex qua inferunt opposita, & quam probare
falsam in paralogismo intendamus, ut signifi-
cione hunc paralogismū constituerit: nulla
virtus est qualitas, omnis instantia virtus est,
ergo nulla instantia est qualitas: afferre instan-
tiā possimus per hanc propositionem, om-
nis habitus est qualitas, ex qua hoc modo
inferunt opposita maiori: omnis habitus est
qualitas, omnis virtus est habitus, ergo om-
nis virtus est qualitas.

Duces tamen Aristoteles, quod si per de-
monstratoriā artem instantiam afferre propo-
būlū, in uniuersali, & non in particula-
rī afferenda est; hoc est enim, quod ait: Non
oportet autem instantiam in ipsum ferre, si
sit propositione inducīua, id est, non proposi-
tionem, ex qua inducīo procedere solet, sin-
gularem videlicet, vel particularem in sta-
rationem diuersarū inductionū; sed per
propositionem uniuersalem.

Curus ea est certatio, quia tam in Dia-
lecticis, quam in demonstratiūs instantia seu co-
accipitur tamquam propositione, vel premis-
sa syllogismi, per quam oppositionem concludi-
mus; sed syllogismus demonstratiūs proce-
dit ex

dit ex omnibus libris et pro sedat ex propositionibus de omni: ergo non nisi per uniuersalem propositionem instantia in demonstratis afferenda est.

Excluditur pars paralogismum contingenter ex fallacia existentia dictionem. Et virutur ex parte cuiusdam syllogismi in secunda figura ex affirmatis constituti, qualiter ait constitueret

solutum Philosophum quendam Caneum nomine in his terminis. Quid in multiplicata proportione, vel analogia sit, celeriter generatur, ignis celeriter generatur, ergo ignis in multiplicata proportione sit: fieri autem in multiplicata proportione, vel analogia (quod id est) non est aliud, quam in maiori quantitate generari, quam sit ea, in qua corporis, ex quo generatur, consistit, quod de iure certissimum est, cum sit corpus omnium subtilissimum prodindeq; minorem molem, quam carera ad sui consilientiam postularis, usque ad ead, ut dum ex aqua gigant, ex uno aqua pugillo decemignis generentur (ut bene Aristoteles 2. lib. de ortu. & interiu. text. 24).

Ecce iam hoc explicato paralogismum definitum, quem Caneus construebat, manifestum, qui veriusque inheretiam accipiebat (aut Aristoteles) id est, utramque pramissam affirmantem in secunda figura, & pro medio id, quod in utraque pramissa predicatum est, hoc est enim quod subiecto inheret, tempore celeriter ignem generari, ad probandum in multiplicata analogia fieri (ut vidimus). Huius autem paralogismi peccatum fatus est in eisdem terminis manifestum; cum, instantiam statim de aqua afferre possumus quia ex acre nubium condensato celeriter gigantur; non tamen in multiplicata analogia, sed in minori, & eodem modo syllogizare dicentes, quod sit in multiplicata proportione, celeriter generatur, aqua celeriter generatur; ergo sit in multiplicata proportione, & dabunt antecedens verum pro utraque pramissa, & consequens falso. Constatet autem syllogismus (aut Aristoteles) hoc est, debitarabatur formam si diuerso assumeretur pro medio, fieri in multiplicata proportione; & fieri in prima figura hoc modo; omne quod celeriter generatur, sit in multiplicata

proportione, ignis celeriter generatur: ergo si in multiplicata proportione, nam licet maior falsa sit, nihil ad formam syllogismi referre.

Addit autem Aristoteles predictum syllogismi defectum, qui fallaciam consequentia vacari solet, contingere inter terminos, qui non convertuntur, si vero convertantur, cessare.

Cuius ea est ratio, qui a syllogismus ex primis affirmatis in secunda figura argumentum est à superiori ad inferius affirmatum: ut si dicamus, omnis homo est animal, omnis equus est animal, ergo omnis equus est bonus: cessabit autem inconveniens hoc si convertantur termini, ut si dicat omnis animal rationale est visibile, omnis homo est visibile, ergo omnis homo est animal rationale.

Vnde infert in posteriorum demonstrationibus, non accidere similem defectum: quia haec terminis convertibilibus sunt; nam vel demonstrantur passiones de subiecto, vel effectus de propria causa: vel ratio posterior, sed adequata de priori: contingit autem in ratiocinationibus Dialecticis, quia cum ex probabilibus procedant quibuscumque, sape contingit, terminos non converti.

Addit autem duplēcēm aliam rationem 2. Ratione differentia inter processum scientificum, & Dialecticum, ratione cuius similes syllogismorum deceptions contingunt in hoc, minime in illo, prior est. nam si necessarium esset, veram conclusionem non nisi ex veris prmissis syllogizari, facile esset conclusiones cuiuslibet syllogismi in veras prmissas absque deceptione resoluere, esset enim reciprocā consecutio a prmissis ad conclusionem secundum veritatem, ut si vera sint prmissae, vera erit conclusio, & si vera conclusio, vera prmissa, sed cum ex falsis prmissis licet a syllogizare veram conclusionem, difficultas est resolutio conclusionis in veras prmissas sine deceptione: at in processu scientifico difficultate caret talis resolutio. Et sine deceptione sit, quia non quare ex falsis syllogizatur verum, sed semper ex veris prmissis demonstratur vera conclusio, legitimaq; consecutio est à veritate prmissarum ad veritatem conclusionis, atque etiam è diverso.

Ratio.

337 Posterior ratio; quia in processu Dialetlico cedens, & aliquando falsam conclusionem inferens, quam sub forma interrogacionis prolatam vocamus interrogacionem Geometricam, vel Sophisticam, id est, harum scientiarum, vel alterius propriam per negationem, ut si quis circumstans in Geometria hoc modo procedat, omnes linea et parallela concurrunt. A, & B sunt linea parallela, ergo concurrunt, hanc conclusionem sit a posteriori, omnes parallela concurrant; efficiet interrogacionem Geometriae propriam per ignorantiam prae dispositionis, ut respondens secunda questione docuit Aristoteles.

Nota.

11. Atius determinatus est ex medio determinato conclusionem ostendens, & eam facile resoluit: augemur quidem demonstrationes, cum non sit unicum medium demonstrandi in scientia, sed multiplex; nam vel probata via conclusione ex principiis, ex ea aliis demonstrationibus, & existat aliam, quem viodium vocat Aristoteles, in post sumendo, ut in Mathematicis certius, & in scientia de homine non obscurè intelligimus, cum ex hoc principio, animal rationale, ostendimus hanc conclusionem, quod sit capax discipline. & ex hac quod sit admittit aliud, & ex ista, quod sit visibilis: eiusmodi tamen incrementa non solique limitata sunt sed per se ordinata, qua propter facile est usque ad ultimum peruenire.

Nota.

12. Alio modo (ait Aristoteles) augentur quasi ad latum, cum aliquam rationem superiorum de inferioribus per varia media demonstramus, ut numerum infinitum, id est abstractum ab inferioribus, & non limitatum ad aliquam speciem de territorio per imparum rationem, de quaterario per parum: hoc modo, omnis impar est numerus, ternarius est impar, ergo est numerus. & rursus, omnis par est numerus, quartarius est par, ergo est numerus. & aliquam etiam superiorum proportionem do faciebui inferioribus, ut sensibile de homine per rationale, de equo per bimibile.

Vt raque autem incrementa limitata sunt, quemadmodum media ipsa, per quae sunt: non determinata sunt passiones, determinata causa, vel rationes, per quas demonstrationes augentur, ideo facilis est ad ultimam devenire, in quam resolutio conclusionis terminatur.

Plena solu-

tio quoque

questionis.

13. Et ex his habetur plena solutio proposita questionis, nempe syllogismum ignorantia in processu demonstrativo non posse peccare in forma, quod est, non posse paralogismum considerare, quem tamen sepe contingere in Dialetlico notum est: solum ergo peccare potest ex parte materialis: falsi: propositi, non pro

DE DEMONSTRATIONUM quod; & propter quid species ac differentia.

CAPUT DECIMVM.

Q Vod vero differt, & propter quid
scire, primum qui dem in eadem
scientia, & in hac dupliciter, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

P Oritissima demonstrationis hucusque ex- Interventum
plicata natura quam propter quid vo- cap.
camus illum alium sciendi modum, de
quo se dictarum postea promiserat Aristote- cap.
les cap. 2. explicat in praesenti, nempe demon-
strationem quod est, vel quia est propriame-
nus conditionem dupliciti discrimine inter v-
eramque designato aperiens.

Continetur autem dupliciti parte univer- Divisio
sum caput: in prima docet, quo pacto distin- cios in de-
guantur, dum eas in eadem scientia confide- as parta.
ramus, in secunda, si considerentur in diuer-
sis.

Separantur igitur scire, quia, & propter 1. pars cap.
quid, atque ad eam demonstrationes ipsa in ea-
dem scientia ex duobus, ex primo quidem;
nam demonstratio propter quid procedit
per causam proximan, at demonstratio
quia, & si aliquando per causam, non
tamen proximan, sed remotam: prate-
rebat.

reà demonstratio propter quid semper causa conclusionis afferat quia, verò sèpè ab effectu procedit: etenim currex notioribus ad ignorantiasem per scientes procedimus, non semper causas nobis per se ipsam innoscere, sed aliquid per effectum, experientia, vel inductione euidenter notum: processus igitur ab effectu ad causam modus secundus à posteriori, vel quia, seu quod est vocatur ab Aristotele propter à quid rem esse etiam nabis manifestar, non propter quid talis sit.

R. Exemp.
de demon
stratione.
quia.

Cuius duo afferat exempla, primum, quo cognoscimus astrum aquilam non longè distare, quia experientia nouimus non micare, vel non scintillare; scintillare enim effectus est longioris distâtia: unde negatio talu effectus eiusdem corporis propinquitatem indicat, talis itaque ex hoc effectu demonstratio constui potest: stella non scintillans sunt prope nos, planeta non scintillant, ergo sunt prope nos; eiusmodi vocatur demonstratio quia, cum non causam reitradat, sed ex effectu potius causam ostendat.

Exemplum etiam in elementis designat, ut si maius extrellum, quod est esse prope, sit A. medium. B. minus extrellum. C. sic dicimus, omne A. est. B. omne. C. est. B. ergo omne. C. est. A.

S. Exemp.

3.

Aliud etiam exemplum erit in terminis significatiis: si lunam esse rotundam ostendamus per incrementa, hoc est, quia incrementum luminis circulariter suscipit, dum à sole illuminatur, sic procedentes, quicquid circulariter illuminatus necesse est corpus rotundum esse; luna circulariter suscipit incrementum lucis, dum illuminatur a sole: ergo corpus rotundum est.

Duplex
effectus

Distinguit autem duplum effectum, aliud usi enim cum causa conuertibili, quem id est adequatem appellare possumus: quia ab omnibus causa procedit, ut visibilitas respectus rationis: alter cum causa non conuertitur, sed inferior est, ut motu progressivo mouerit respectu animalis; nonnulla enim sunt animalia, quibus tales motus minimam conuenit: & ab veroque effectu (ut Aristoteles) potest procedere de monstratio quia, ab effectu adequare, ut offendunt ex-

empla de astris, ne luna incrementis; ab inadäquato, ut fiduciarum; quidquid mouetur motu progressivo est animal, leo rati motu mouetur, ergo est animal.

Estatim dñstrem maximum, quod Doctrina in effectis ad aquatis virumque genus denit adstrandit locum habet nempe quia; & propria quarum, & ter quid ita vi, postquam causa ex eius offici inadäquata; posimus rursus ab eisdem causis primum effectus eisdem effectus demonstrari quod

fiet maiori extremitate in medium conuersa: ut si in eisdem exempli dicamus, stella

qua sunt prope nos, non scintillant, planeta sunt prope nos, ergo non scintillant; etenim non scintillare effectus est prope existendi,

& quidem ad aquatis, quia cum tali causa conuertitur: & modo simili, quidquid rotundum est, incrementa suscipit in medium circuli, luna est corpus rotundum, ergo ita crescit, dum illuminatur a sole. In effectis vero inadäquatis solum habet locum alter modus demonstrandi: nam cum causa non conuertatur cum effectu, nec demonstratio,

quia, ex eo procedens conuersi potest in demonstrationem propter quid; cum inde licet maius extrellum in medium conuerdere, non enim dicimus, quidquid est animal

motu progressivo mouesar, & hoc sibi voluit Aristoteles illis verbis: In quibus autem media non conuertuntur, & est: nonquid quod non est causa, ipsum quidem, quod monstratur; ipsum autem propter quid non; medie namq; causam; & effectum vocat; nam illa est medium in demonstratio-

ne propter quid, iste in demonstratione quia,

Producit deinde exemplum de demonstratio-

tione quia, a causa remota procedente, in inverso quidem ordine, manuam prius debet, quia, a locutus fuerit, extinxit posterior loco ap-

posuit & ait ergo, In quibus medium extremitate ostendit, ut in his ipsis quod, & non ipsius, propter quid, est demonstratio, qua

verba diversis expounderit modis à diversis interpretibus, quos id est non referto: quia

proprietate exponit effectus statim versus phantasias sedducentiam. Aristoteles.

Nou enim dicitur causa, ut propter quid.

non re-

non respirat paries, quoniam non animal
est. Quasi dicas, eiusmodi non esse causam
simpliciter: nam cum effectum positiue non
inferat, nec positiue in eum influat; sed mo-
do quodam improprio causa dicitur; quia
negatio eius negationem effectus remota qua-
dam consecutione inferte probatur, cum di-
cimus, quidquid respirat est animal. paries
non est animal, ergo non respirat, si enim non
est animal vera eff. causa non respirandi,
aperiret, ut esse animal esset etiam causa
respirationis, quod tamen falsum esse ostendat
multa, qua, cum vera animalia sint, respi-
ratione careant, ut explorata sunt de piscibus
in veris namq. causis (ait Aristoteles) si
affirmatio est causa affirmationis, negatio
quoque causa negationis erit, ut si humorum
incorporearatio causa est non sanitatis.
corundem commensuratio vera causa san-
titatis erit. Ex his satis liquet germanus sensu
illorum verborum: In quibus medium ex-
tra ponitur, est eminentia, in quibus causa
(hec namq. medium est in hi demonstratio-
nibus) ex rationem effectus posita est, cum
non sit vera causa in effectum directe influ-
ens demonstratur quia, non propter quid:
vera etenim causa, ut potè in effectum dire-
cte influens intra ponatur, quia intra am-
bitum virtutis eius continetur effectus; un-
de quasi per intermedium ex ea de-
monstratur: in eiusmodi autem remotis cau-
sis non ita contingit, sed quasi ab extrinseco
reficiuntur ab effectis, quasi ab extrinseco
sos inferunt, id est quasi media extra posita
merito ab Aristotele vocantur.

Quare in
2. figura
sunt sicut
les demo-
nstrations

2. fieri autem similes demonstrationes non in
prima, sed in secunda figura deinde do-
cet; curia eam videtur rationem reddere;
quia eiusmodi causa remota comparantur
his, que secundum excellenciam dicuntur,
hoc est, superioribus prædicatu, quo subiecta
superant, quale est animal respectu equi, vel
leonis: si autem medium superius sic extre-
mitatibus non potest syllogismus effici in pri-
ma figura, in qua medium aperiret esse subiectum
majoris, quo patet si disponatur, fal-
sion propositionem constituet, ut si dicas, quod-

quid est animal respirat, vel quidpiam simile: & longè minus fieri potest in tertia, in
qua si medium disponitur, ut sit veriusque
præmissa subiectum; unde sit, ut in sola se-
cunda si quis a similis demonstratio fieri potest.

Exemplum in elementis apponit Aristotele. Exemp-
les dicens, ut si A. sit medium loco anima-
lis, B. maius extrellum loco respirationis &
C. minus vicem parietis gerens, dicentes
omne A. est. B. nullum C. est. B. ergo nullum
C. est A. & in eisdem terminis significanti
bus; quidquid respirat est animal, paries non
est animal, ergo paries non respirat.

Aliam rationem non contentem illam addi-
dit D. Thom. ad probandum in prima figura. Thom.
ra non posse similes demonstrationes fieri;
quia necesse est medium, quod est causa ipsa
remota, coniungi maiori extremo in una
præmissam, & remoueri à minori in al-
tera, ut sic possit maius extrellum separari
à minori in conclusione, ut in eodem exem-
plo Aristotelis necesse est animal coniungi
cum respiratione, & separari à pariete, ut
possit in conclusione eadem respiratione de co-
dem pariete negari; necesse est ergo maiorem
præmissam esse affirmantem, negantem vero
minorem, at in prima figura minori existente
negativa non constat syllogismus, ergo nec de-
monstratio.

Concludit Aristoteles hanc partem pri Coclubo.
orem dicens, eiusmodi causas, vel media i. paria
minus distare, hoc est, remotissimam esse ab ef-
fectis; & assert exemplum ex dicto quodam
Anachrysidis antiquissimi philosophi, qui
eius Scytha esset, & Albenis degener, oc-
currentibus foeminiis, ac præ ratiō vino
saltantibus, vel canentibus, sc̄icit aūsū à
quibusdam, essent ne similes saltatrices,
vel modalatrices in Scybia? respondit
fertur, non esse vitæ, remotissimam cau-
sam reddens; nam proximior esset vitæ,
& immediata prorsus ebrietas ex vino pro-
ueniens.

In secunda parte prædictas demonstra-
tiones differre docet in diversis scientiis: sci-
entias autem diversas esse duabus modis Ducha-
sum ingere; nam vel talem ordinem inter modis di-
fere

tinguitur sese habent, ut una collocetur sub altera; & eiusmodi vocantur subalternae non secus ac proposita uniuersalis, & particularis ex eiusdem terminis composite, uniuersalis namq; subalternans vocatur, particularis subalternata: pariter in his scientiis intelligendum est; nam illa, qua sub altera collocatur subalternata dicitur, hac verò, sub qua posita est subalternans: multa harum scientiarum exempla designat Aristoteles, ut perspectiva (art) subalternatur Geometria & perspectiva illa pars naturalis Philosophie, que vocatur scientia de Iride; quam 3. lib. metheororum collocat Aristoteles: Musica, seu Harmonica subalternatur Geometria. Scientia machinarum extriendarum subditur stereometria, que agit de mensuris solidorum corporum: scientia demum de his, quo apparet, hoc est, Nautica, vel naualis considerat apertis signa serenitatis, vel tempestatis subalternatur Astrologia astrorum situs, ac motus spectanti.

Notæ.

Ceterum, ut harum scientiarum conditionem, ut cumque percipiamus, varias appellations, quas eis tribuit Aristoteles, considerare oportet sic deferre inferiorē à superiori, quasi hanc rem amateria abstrahentem consideret, abstrahentem quidem non omnino; quia non potest eam ex parte omniā materia contemplari, sed verè in materia existente, non tamen prout in materia est, quod alius verbi dicitur, abstraheret à materia singulari, vel sensibili, non tamen ab uniuersali ratione materia, seu à materia intelligibili; illa verò eandem rem prout in materia grata exempli, Geometria agit de linea, quam non potest nisi in materia considerare, cum accidens sit corporeum, non spirituale; non tamen contemplatur materialē rationem eius, nempè quod sit lignea vel argentea, aut alio modo sensibilia; Perspectiva vero eandem templatur lineam ad sensiblēm materiam contractam, nempè in quantum pertinet ad visum, eius namq; obiectum est visuali linea. Itaque subalternans scientia quasi de forma à materia abstrahente agit, subalternata eandem formam applicat ad materiam, sensibilemq; in sua consideratione red-

Pars Posterior.

dit. Et quia principia scientiarum (ut superius vidimus s) accipiuntur ex natura objecti, principia subalternantis scientia vocantur formalia, subalternata verò sensibilia; quia eadem principia scientia subalternata ad materiam sensibilem applicat.

Propterea etiam subalternantes scientias vocat Aristoteles Mathematicas, seu formales; subalternatas verò sensibiles, quas dicit formis voti, hoc est, formalibus principiis à subalternantibus acceptis, atque ad sensibilem materiam applicatis.

Ex quibus procedit, ut à subalternantibus differant subalternata secundum ubiq; tiam, id est, secundum applicationem ad materiam; nomine enim substantia materiam sape intelligit Aristoteles, non solum praesenti loco, sed multi aliis.

Ere vniuocas demum esse docet eiusmodi scientias, quod diversis modis à diversis interpretibus exponitur; sed si verba Aristotelis expendamus, ipse sic exponit loquens.

Aristot.

Ferè autem vniuoca sunt nominata istarum scientiarum, ut Astrologia, & que mathematica, & que Nautica, & que Harmonica, & Mathematica, & que secundum auditum, &c. Quasi dicat, sub eodem nomine scè vt ratiōne comprehendit nam vt ratiōne Astrologiam appellare consuevimus, & superiorē, que de astrorum situ, & motu est, & inferiorē, que serenitatis, & tempestatis signa considerat. Harmonicāitem seu Musici vocata non solum subalternata, sed etiam subalternans, hec quidem quasi Musica speculativa: illa verò quasi practica. Nec tamen in omnibus ita contingit, sed quid insunt non vniuocas, hoc est, non eodem nomine nuncupate, sed diversis.

Hanc expositionem ut literè valde son D. Thom. modo sensibilia; Perspectiva vero eandem templatur lineam ad sensiblēm materiam Doctor Toletus.

Tolcius.

Nunc igitur in eiusmodi subalternis scientiis differre ostendit scire quia de propter quid, atque adeo demonstrationes: nam ad inferiorē, seu sensibilem pertinet scire quia; ad superiorē, vel Mathematicam scire propter quid, cuius exempla ponit in Geometria.

metria, & Perspectiva; hoc enim demonstrat rem à longe viam minorem apparere, quam si propè videatur proprietate quod sub minori angulo mouit potentia; sub maiori vero ad minorem distantiam; sed quare angulus magis distans acutior sit, atque adeo minor, nescit quidem Perspectivum; ostendit tamen Geometra; ac propter eā ille dicitur scire quia, cum sciat ita esse, quod res à longe sub minori angulo videatur, Geometra verò propter quid, eo quod eiusdem conclusio causa ostendat.

1. Obiect.

13.

Solutio.

2. Obiect.

16.

Solutio.

Si autem aliquis opponat, non posse ita distinguere quia; & propter quid in his scientiis, nam quis sit propter quid necesse est etiam scire quia; quemadmodum quis sit causam, necesse est scire effectum: unde inferre licet utrumque pertinere ad eandem scientiam.

Respondet non esse id necessarium, sed sapere contingere, ut quipiam causam cognoscere ignoret effectum; quia nescit causam applicare ad eius illationem, quemadmodum ait contingere solet, aliquem cognoscere propositionem universalem multis eius singularibus ignoratis, ut omnem mulam esse sterilem, non tamen banc, vel illam, quia cum non occurrant cognitioni, non applicat universalem cognitionem ad eiusmodi singularia; cum ergo ita contingat in scientiis superioribus, quas necesse est ad materiam sensibile applicare, ut per causas cognoscatur sensibiles effectus, sit per se loquendo scire, quia, non ad superiorem sed ad solam inferiorem spectare, quemadmodum scire propter quid ad solam superiorem spectat.

Et sic rursus ex opposito obiciatur, ad subalternatas aliquando pertinere propter quid; nam perspectiva Geometria subalternatur, & tamen reddit causam eius, quod fit, in scientia de Iride, hec enim sit solares radios in nube sic dispositi refractos esse causam Iridis, cuius rationem à priori reddit Perspectivus, ergo non solum scire; quia, munus est subalternata scientia, sed etiam scire propter quid; quare non separabuntur semper in diversis scientiis subalternis.

Respondet Aristoteles semper separari.

nam si aliquando contingit subalternata tradere propter quid, non in quantum talis id prestas, sed in quantum ad aliam scientiam inferiorem; atque adeo sibi subalternatam comparari, ut in codem exemplo perspectiva notum est; quemadmodum enim subalternatus Geometria, sic etiam habet scientiam de Iride sibi subalternatam: ut inferior igitur solum tradit, quia, propter quid verò, ne superior: addit tamen Aristoteles, Perspectivam eius, quod scitur in scientia de Iride, propter quid tradere simpliciter, aut secundum Mathematicam; quia aliquando ex principiis Geometria, qua ad scientiam de Iride spectant probantur.

Dicit et tandem etiam in diversis scientiis, & non subalternis distinguere, quia, & propter quid, cum contingat in una aliqua ex his scientiis evidenter esse aliquam propositionem, cuius causam non reddit ipsa, sed altera; ad illam igitur pertinet scire, quia, ad hanc propter quid, gratia exempli, Medicina, & Geometria diversa sunt scientia, & non subalternata, & tamen huius propositionis, vulnerarotunda, seu circularia difficultius curatur, quam ab longa, evidenter nota in Medicina, causam à priori tradit Geometria; quia latera circuiti, ut potè magis distantia, difficultius coniunguntur; ad illam igitur spectabit, quia, ad hanc propter quid eiusdem propositionis; idèo in his etiam distinguere, quia, & propter quid necessarium est.

CIRCA EXPLICATVM textum notabilia.

NOTABILE L

*De nomine demonstrationis,
quia.*

Circa demonstrationem quia, ad- Non tantum est, non appellari calemis-
ta vocabuli proprietatem; nam, de dicta vox, quia, veram causam denotat, à modis que similiem demonstrationem non procederetur est; talis ergo dicitur vox, quia,

19. non desumpta pro particula causali; sed propter id tantum significat, quod est rem ita se habere, vel talem esse, ac si dicatur demonstratio rem ab effectu procedentem id solum inferre, quod talis sit res, videlicet, quod homo sit rationalis, vel quid simile non designata vera causa; unde licet antiqua translatio Boetii (quoniam sequimur) demonstrationem ab effectu, vel causa remotaprocedentem, quia appelleris Argropilus protinus transferes eam vocavit demonstrationem, quod hoc est, quā licet Aristoteles non definierit; ex differentiis tamen ab eo designatis inter ipsam, ac demonstrationem propriae quid, non erit difficile sic eam describere. Demonstratio, quia, est evidēs syllogismus procedens ex primitis necessariis causam remotam, vel effectum per se conclusoris continentibus.

NOTABILE II.

Circa exemplum de stellis non micantibus.

20. *S*tatuens Aristoteles discrimen inter demonstrationem, quia & propter quid in eadem scientia, quod illa ab effectu, hanc causam procedat, exemplum prorulit de planetis, quos idcirco prope nos existere a posteriori probat, quia non micant, vel non scintillant; quod ut intelligamus melius, obseruandum est secundo, planetas stellas in primis errantes vocari; quia cum propriis motibus ab Occidente in Oriens moueantur, ut propriis corpora, quorum partes sunt a motu primi mobilis, qui est ab Oriente in Occidēs aberrant: dicuntur etiam vaga, ut ab eis distinguantur, qua formamento adhaerent, ac propter a fixis vocantur: & regulares etiam dici possunt, quia unico illo, ac regularissimo motu mouentur; cum tamen duplē, ac diversum, inē & oppositum habeant planetas, naturalem quidem ab occidente in orientis, & prater naturam ab Oriente in Occidēs (quemū aptus vocant) quia a primo mobili rapiuntur.

Quid sit non scintillare, Sed quid sit eos non micare, vel non scintillare, explicare oportet, & quidem per positi-

tiū effectum, cuius negatio est scintillare. Scintillare igitur, vel micare non est alius motus astrorum, sed sola eius apparentia nec enim censendum est motum aliquem trepidationis habere, sed propterea micare, vel scintillare dicitur: quia cum procul sint a nobis, non potest debilis noster visus firmiter ea aspicere; unde non habens fixum aspectū, quasi trepidare, vel micare lucidum corpus iudicat, ac propterea talū motus, nec verus est, nec ex parte obiecti se tenet, sed ex imperfessione potentia apparet; & ex eius apparentia iudicamus procul a nobis esse stellās fixas, ex negatione vero eiusdem prope esse planetas, quos cum firmiter visus aspiciat non iudicat similem motum habere, & eiusmodi negatione fruilitudinē positivū effectus habente usus est Aristoteles, ut exemplum demonstrationis, quia, ab effectu procedentū afficeret.

QVAESTIO I.
An demonstratio, quod est, procedat à causa remota?

MA NIFESTA est in hac re sententia Aristotelis, sed quae statutis ab eodem aliо loco, & rationi videtur contraria; ostendo primum ex cap. 2. vbi docuit demonstrationem propter quid ex primis procedere, vel certe ex his, quae per prima sicut habent; quasi dicat ex proximis causis, atq; imminutis, vel ex remotis, quae ad proximas reduci possunt, quod vt exemplo confirmemus, à causa remota procedit hac demonstratio. Omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est risibilis; proximiōt natūri causa risibilitatis est admiratio, & post eam capacitas disciplinæ; & nihilominus similes demonstrationes sunt propter quid, quanquam à causa remota procedant, quia ad proximā reducibili, ergo quemque alia demonstratio causam continens, licet remotam, propter quid censenda erit non quia.

Quod secundū probari potest, nā causa remota. Secunda vera causa est, ergo demonstratio ab ea procedens verā causā conclusionis reddit, sed de haturā demonstratio reddēs causā est propter quid ut facile ex eius definitione ostenditur, in qua ex causis debet procedere ostenditur nō explicata propria, L 2 vel

vel remota; ergo satis erit ex quacunque proposito cedat, vi propter quid conatur. Postremo, dum ostensio proprius quid differt a demonstratione quia, eo quod illa procedit a priori, a posteriori haec, sed omnis demonstratio procedens a quacunque causa procedit a priori, ergo est propter quid, sicut omnis demonstratio procedens a posteriori est demonstratio quia, pugnat igitur cum natura demonstrationis a causa quacunque procedenti esse demonstrationem quia.

Quinplex *sunt*, tam proximum, quam remota. Duplex causa proxima, & remota, & remota. Pro luis dubii solutione diuersas causas proximas, & remotas explicare oportebit, vi de quacum illorum intelligat Aristoteles, dum docet de causis ratione, quod hoc est, procedere a causa remota. Duplex est causa proxima, à qua efficitur absque illo modo procedere, quemadmodum ignis est causa caloris: & remota, quae non attigit effectum nisi mediante alia, quemadmodum in exemplo eiusdem Aristoteles vites sunt causa saltandi, vel canendi vino mediante: & ex proxima causa certum est nunquam procedere demonstratio quia, sed semper propter quid, si ergo, ex causa procedit, remota illa est: sed vera que causa, tam proxima, quam remota, duplex est, vna adæquata, à qua sola, semperque effectus procedit: unde sit, vt cum eo conuertatur, vt idem rationale causa remota est risibilis, adæquata tamen quia neque ab aliis procedit, neque ab ea unquam procedere desinit, ideo ad conuertentiam dicuntur: igitur vero causa caloris est inadæquata, cum non solum ab eo, sed etiam à sole procedat; inadæquata etiam (sive proxima sit illa, vel remota) vna est superior, inferior altera: superior est, à qua procedit effectus, non tamen ab omni ea, sed ab aliis, vt esse animal est causa superior progressus motus, qui non conuenit cunctis animalibus, sed quibusdam: inferior est, à qua procedit effectus, non tamen solum ab ea, sed etiam ab aliis, vt calor ab igne, & etiam à sole: unde communis est inadæquatis causis non conuerti cum suis effectibus, & quod de causis dici possit, de effectis secundum proportionem intelligendum est, nam cum sint etlativa, quot modis unum dicitur, tot etiam aliud.

Quod sit dis- Illud autem est discrimen inter tria hæc causarum, & effectuum genera ad demonstrationem comparata; quod in causis, &

effectis adæquatis, viaque demonstratio locum habet quia, & propter quid & qualibet prima pars in alias conuenitibilis est, videlicet proprius ita quid in demonstrationem quia, & rursus quia. In demonstrationem proprius quid. Itaque si à tali causa proxima, vel remota demonstratio procedat propter quid, erit conuenitibilis in demonstratione quia, etiam autem mutua conuersio per se sit conuersio in aequalis extremitatis in mediu, vel medii in maiorem extremitatem, vt hoc exemplo ostenditur; omne animal rationale est risibile; omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est risibile. Ecce demonstrationem propter quid, quam in demonstrationem quia, vertere possumus maiori extremitate sic in medium conuersa. Omne risibile est animal rationale, omnis homo est risibile, ergo omnis homo est animal rationale; & rursus ex hac eadem demonstratione quia sit propter quid medio in maiorem extremitatem mutato, vt prima demonstratione ostendit.

In causis vero, & effectis inadæquatis atque proximis sola demonstratio propter quid, vel sola demonstratio quia locum habet: nam si causa sit inferior, demonstratio propter quid constituitur, non quia: & si sit superior, solum quia, non propter quid: exemplum prioris esse potest, quidquid est animal, vivit. omnis homo est animal, ergo omnis homo vivit; non enim conuerti potest in demonstrationem quia, cum neque effectus cum causa conuertatur; falsum est enim dicere, quidquid vivit est animal; exemplum posterioris, quidquid mouetur motu progressivo est animal, omnis homo mouetur motu progressivo, ergo omnis homo est animal, quam demonstrationem non licet in propter quid vertere; nec enim dicere possumus, quidquid est animal mouetur motu progressivo.

Cause vero remota, & in adæquatis, si inferiores sint, hoc est, ex quibus effectus sequitur, quamquam non ex eis solis, nec adæquatis, ex eis proximis, sed etiam ex aliis, si ut quæ demonstratiæ cum suis effectis connexionem habeant, demonstrationem propter quid constitueri possint, atque etiam demonstrationem quia, quamquam non per conuertionem unius in alteram, quemadmodum in causis adæquatis ostensum est, quod in exemplo ab Aristotele callato probare possumus.

Vites nāque remota causa latitatis sunt, quam Exempli me.

Démonstra-
tio quæda-

- medio vino ex eis pinc. dente operantur, & cum letitia sit causa saltandi, ex consequtu*cuiusdem effectus causa suu remota*, sed inadæquata inferior, quia letitia, & saltandi exercitū ex aliis etiam causis eueniēre potest: sic igitur demonstratiōnem *propter quid*, in eadem causa constitutę possumus. Vbi sunt vites letitia est, & aliquando exercitium saltandi, sed in Hispania sunt vites, ergo & letitia erit, & quandoque saltandi exercitium. Hæc tamen demonstratiō nequit in demonstratiōnem *quaia* conuerti: non enim dicimus vbi letitia est: atque saltandi exercitium viget sunt vites. Cum vterq. ille effectus ex aliis possit causis eueniēre: atque adeo etiam vbi non sunt vites, adesse. Quod usque adeo verū est, ut nunquam in his causis demonstratiō *quaia* constitui possit ab effectu positivo ad causam, quia cum ea non conuerterit, ac propterea nulla propoſitiō vniuersalitatis, in qua causa conuenerit de effectu, vera esse potest, sed constat demonstratiōnem ex vitaque præmissa vera, & vniuersali aliqua procedere, ergo nequir positiua demonstratiō ab effectu in hisce causis consiliū, sed bene potest ab effectu per negationem procedere. Ut si dicamus: vbi noui est letitia non est vinum, nec sunt saltatorices, sed ab hac, vel illa prouincia, letitia abest, ergo nec vites, nec vinum erit. Sed nec demonstratiō hęc negariā in demonstratiōnem *proper quid* negatiā veritatis potest; quia cum inferior sit causa, ab alia potest effectus procedere; unde ex eius negatione non bene infertur negatio effectus. Si vero causa remota, & inadæquata superior sit, ex quam uniuersum effectus sequatur, non quidem ex omni ea, sed ex aliqua, tunc demonstratiō *quaia* constitui potest procedens ab effectu ad talēm causam: affirmatiue quidem, non negatiue, vt in animali, & respiratione ostendere possimus. Est enī illud illa causa huius effectus inadæquata in primis, & superior, quia ex animali respiratione sequitur, non ratiōne ex omni, sed ex aliquo, videlicet ex habēte pulmōnem, & ex hoc quidem tanquam ex proxima, & adæquata causa, bene ergo constituitur demonstratiō, quia, à respiratione, ad animal, affirmatiue quidem, vt si dicamus quidquid respirat est animal, omnis homo respirat, ergo omnis homo est animal. Negatiōne autem nullo modo, quia cum inferior sit effectus comparatiōne causarū, & ab inferiori ad superiorū negative non sit bona consti-

curio, non infertur venetales causas ex talib[us] effectu per processum negatiū, non est enim verum: quidquid non respirat, non esse animal, quare neque demonstratiō ex aliqua vniuersali præmissa, vera procedere per viam negationis, nec proinde demonstratiō extrui, quia ex aliqua præmissa vniuersali, vera, ac necessaria procedere debet.

Causa inadæ-

quata non:

Atali vero causa remota superiori ad effectum non potest demonstratiō affirmatiua infert per procedere: unde per viam affirmationis nec se effectū, potest procedere demonstratiō *proper quid*, cuius ratio conuincens desumitur ex natura eiusdem cause, quae cum sit inadæquata, & superior, non infert secundum se effectum: non enim lequitur est animal, ergo respirat, Occurrunt quare nec demonstratiō extrui potest, in qua obiectio effectus de ea concludatur. Et si dixeris habere saltem necessariam connexionem cum effectu, non per se solam, sed cum causa proxima coniunctam, unde quia à priori infertur, omne animal habens pulmonem respirat, omnis homo est animal habens pulmonem, ergo omnis homo respirat. Responde: verum esse, sed ex hoc non sequi, quod remota causa secundum se infert effectum, sed ratione proximæ, & adæquata, cui coniungitur: ex qua, & cuius virtute necessario infertur, si vero per viam negationis proceda. Ad negatiōrem causam, utrumque ex negatione causa remota superioris negatio effectus, ex praecisa ratione superioris prædicari, ex cuius negatione sequitur negatio inferioris: vt ex negatione animalis negatio hominis, ex quo intelligitur, non tamquam causam inferte effectum, cum eodem modo infertur ex negatione cuiusque alterius superioris, quod non est causa. Probatur, vt his exempli manifestum: quidquid exemplis. respirat est animal, paries non est animal, ergo paries non respirat, & rursus, quidquid est rationale, est animal, paries non est animal, ergo paries non est rationale. Ecce vbi animal, licet non sit causa rationalis, per viam tamen negationis infert negationem eius in lapide, non secus atque animal infert negationem respirationis in eodem lapide, nō ergo tanquam causa concurrebit, sed tanquam superioris prædicatum, ex cuius negatione sequitur necessarij negatio inferioris: probatur planè consecutiō: quia eodem modo id præstaret, licet non esset causa, cum id præstent alia prædicta superiora, quæ causa nō sunt.

Quod si can-
sa fuit super-
iores.

Probatur

exemplis.

negatio ref-

ficiat.

Corollaria superioris doctrine, quibus controversia degenerat.

Primum il-
latum.

Probatur.

Secundum il-
latum.

Ratio.

Motus.

12.

13.

EX iusta hac causarum doctrina inferatur primum, demonstrationem procedentem à quacunque vera causa, ut tali concurrente, siue sit proxima, vel remota, adæquata, vel in adæqua, esse propter quid, & non quia, corollarium hoc probant efficaciter argumenta in principio posita, quorum vis hoc solo verbo ostenditur, omnis causa ut causa concurrens est prior effectu, rationemque emanationis eius ostendit, ergo omnis demonstratio procedens à causa, ut tali, procedit à priori, & vere est demonstratio propter quid.

Secundo sequitur. Remocam causam, inadæquatam, ac superiorem effectu, nō posse constituire demonstrationem propter quid quod sic probo. Demonstratio propter quid debet procedere à causa, ut causa, alioquin non erit à priori, sed eiusmodi causa per viam affirmationis non necessario infert effectum, vt vidimus, ergo nequit effectus per eam à priori demonstrari; sed nec per viam negationis infertur ex eius negatione, tanquam ex causa negatio effectus, propter duo primum, quia negatio non nisi improptissima ratione potest esse causa alterius negationis, nam causa, & effectus positivus rationes important, per quas illa habet influxum in effectum, & ab ea procedit iste: secundum quia negatio huius causæ, ut negatio causa est, non necessario infert negationem effectus, ut effectus est, sed solum, ut est negatio superioris prædicati, quod aperte probatum est in aliis prædicatis superioribus, in quibus non intenuevit ratio causæ, vel causalitas: ex quo intulimus, quod etiam si causa non esset, inferret eodem modo effectum nihil ergo in demonstratione operatur tanquam causa, nec villo modo à priori infert effectum, quare nec ex ea potest extirpi demonstratio propter quid. Sed in ordine ad demonstrationem materiali dumtaxat modo vocari potest causa in hoc sensu, quia id, quod causa remota, & inadæquata est per modum negationis, infert negationem effectus, non quidem secundum formalem rationem causæ, sed in quantum superioris

est prædicatum, ex cuius negatione quibuscumque terminis sequitur negatio inferioris, & ex consequenti negatio effectus ex eo tanquam ex causa illati.

Tertio sequitur. Aristotelem, dum demonstrationem à causa remota non propter quid, sed, quia esse docuit, nō de cæteris causis proximis, vel remotis adæquatibus, vel inadæquatibus: loqui, sed de sola remota, superiori, & inadæquata: quod in primis ostendo ex verbis ipsius, quæ ita habent e. præsentis. *Affirmantur autem tales causa his, quæ secundum excessum dicuntur, &c.* hoc est, superioribus prædicatis, nam dici viam de alectro secundum excessum solis prædicatis superioribus conuenit, quæ inferiora propterea excedunt, quod de illis, & aliis enunciantur, ut animal de homine, arque etiam de equo, & leone, ac propterea de singulis secundum excessum: ita exponit D. Thom. lictio, 9 horum commentariorum, non procul à fine. Deinde ratione, nam cæteræ causæ (vt vidimus) etiam per viam affirmationis à priori demonstrant suos effectus, ergo demonstrationibus propter quid, non quia; quare de illis vera esse nequit doctrina Aristotelis, sed sola causa remota inadæquata, & superior non infert necessario effectum per viam affirmationis, nec per viam negationis negationem eiusdem effectus tanquam causa, sed secundum communem rationem superioris prædicati: quare de hac sola assertere potuit, quod non constituat demonstrationem, propter quid; sed solum, quia, nam si ita se res habet (vt ostendi) quod non infert necessario effectum, etiam per viam negationis tanquam causa, sequitur talcm demonstrationem non tradere propter quid eius, sed solum ostendere, quod hoc est (vt verbis eiusdem Aristotelis utr.) quod proprium est demonstrationis, quia, quam idcirco Aristoteles vocavit demonstrationem, quia hoc est, eo quod non exhibet propter quid conclusionis: sed solum ita esse ostendit, nullam causam eius reddens.

Fit satis argumentum oppositum.

NEC Aristoteles sibi contrarius est, vt contendit allatum à nobis testimonium, non enim remotam causam quæcumque

Respond.
ad artif.

16. *cunque exclusit à demonstratione Propter quid constituenda, sed solum in adæquatam, de superiorē, quā ad demonstrationem comparata, sic à ratione cause degenerat, ut nec per viam affirmationis, nec negationis effectū necessario inferat, vel negationem eius, sed solum ut superius prædicatum, ex cuius negatione inferatur negatio inferioris, atque effectus eius, solum ergo de causa habet materialam rationem, & proprietatem negationis eius non exhibet propter quid inferioris effectus, sed solum quis hoc est, iure ergo demonstrationem ab ea procedentem à demonstrationibus propter quid depulit Aristoteles, & inter demonstrationes quia enumerauit. Argumenta etiam praæfacta, probant quidem de ceteris causis, tam proximis, quam remotis, atque etiam in adæquatis demonstrationem propter quid constitutae; nequam de hac, cum non tanquam causa ad demonstrationem concurrat,*

*Ad alia utrum
gum.*

QV AESTIO II.

*De quibusnam intelligatur causa Aristotelicum theorema, si affirmatio est causa affirmatio-
ni, negatio erit causa negati-
onis.*

*Prima re-
tio dubita-
da.*

17. *F*ALSA in primis videtur in litera Aris-
totelis propositione, de quibuscumque cau-
sis intelligatur, ut ex verbis ipsius colligitur, sic enim loquitur: *Vi propter quid non respi-
rat paries, quoniam non animal; si enim hoc non respirandi causa est, operariet animal esse canam respirationi, vi si negatio causa est ipsius non est, affirmatio causa est ipsius esse.* &c. Non est enim bona similis consecutio, ne-
gatio animalis inferat negationem respirationis; ergo affirmatio, nempe esse ani-
mal, inferre debet positivum effectum respi-
randi; nec enim inveniuntur sequitur aliiquid respirare, eo ipso, quod animal sit, cum multa sint animalia, quæ tali carent operatione: unde etiam inferre licet, non esse uniuersaliter verum, quod si negatio

*vniuersaliter negationem alterius, affirma-
tio eiusdem inferat affirmationem. Quod multis exemplis probari potest; bona cito-
nem consecutio, non mouetur; ergo non currit; mala vero mouetur, ergo currit.*

*Et si dicatur de adæquatis causis id intel-
ligere Aristotelem, statim probo opposi-
tum; nam negatio animalis (de qua loqui-
tur) non est adæquata causa non respirandi,
sed superior; ergo non de solis adæquatis ta-
lem protulit propositionem.* *ad solutionem.*

*Quod si ita est, falsitas eius secundo ostenditur: negatio animalis est causa negationis *vis deb.* progressivi motus: nam si aliquid non sit animal, nec motu progressivo mouebitur;
& tamen affirmatio, non est causa affirmationis; nec enim necessarium est tali mo-
tu moueri, si sit animal.*

*Caietanus cap. præsenti, dum in expli-
cationem huius propositionis incurrit, *Prima solu-*
tio caiet. illud esse apprime obseruandum docuit circa sensum illius, nempe aliud esse longe
diversum dicere, si affirmatio est causa affirmationis, negatio erit causa negationis; &
si affirmatio inferat affirmationem, nega-
tio quoque negationem inferre debet: pri-
mum namque verum esse affirmat, po-
strellum plane falso, & multorum pa-
ralogismorum à positione, antecedentis
ad positionem consequentis, & à destruc-
tione consequentis ad destructionem an-
tecedentis fundamentum: unde neque hoc
secundum ab Aristotele vnuquam fuis-
se prolatum, sed primum dumtaxat quod
de causis propriis intelligendum esse do-
cet.*

*Præcedens quæstio diuersa causarum ge-
nera, ex quibus demonstratio procedere
potest, distinxit: propositione autem Ari-
stotelis, cuius sensum investigamus, non
potest de vniuersis intelligi, sed solum de
adæquatis proximis, vel remotis, ut ex ver-
bis eiusdem plane colligitur, quæ ita ha-
bent. Si negatio est causa ipsius non esse, affir-
matio causa est ipsius esse, quemadmodum si hoc
quod est incommensurabile esse calida, & frigida
est, quod est non sanum esse; hoc quod est
commensurabile esse eum, quod est sanum es-
se, &c. Causa enim adæquata sanitatis est
commensuratio humotum, & inservi-
tatis corundem disproporatio; & de his
soluta.* *Prima solu-*
clatio 2. *Aristoteles.* *Albertus Magus.*

Paulus Venetus. solum intelligi docent Albertus Magnus, i. metas. poste, tract. 1. cap. 6. Paulus Venetus in expozitionibus huius capituli, ibidem Magister Sotinus, D. Toleius, & Caet. vbi supra, quos certi sequuntur expositores.

Probatur ratione. Et probatur evidenter ratione; nam si inadæquata sit causa superior, vel inferior, cum effectu non reciprocatur, ergo non erit necessaria consequens ab uno ad alterum affirmativa, & negativa ignis enim causa caloris est, sed inadæquata; quia potest a sole erram procedere, ideo non bene infertur, si esse ignem est causa, vt sit calor, non esse ignem causam esse, vt calor non sit, potest namque esse calor etiam non existente igne: pariterque de ceteris causis inadæquatis cœendum est.

Sed dico. Dicimus secundò aduersus Caetanum, de eisdem causis, & in eodem sensu verum esse, si affirmatio inferit affirmationem, negatio nem quoque negationem inferre.

Probatur. Etenim cum causa adæquata conuertatur cum proprio effectu, mutuo se se ponunt, & afferuntur, sequitur quidem evidenter, si rationale est, esse visibile, & si non est rationale, visibile quoque non esse, & conuerso etiam sequitur, si visibile est, rationale esse, & si non est visibile, nec esse rationale: nec veritas hec paralogismorum fundamentum esse potest, (quod Caet. vñnit) nisi promiscue in quibuscumque causis, vel terminis accipiatur, quemadmodum enim propositio Aristoteles, si affirmatio est causa affirmationis, negatio erit causa negationis, non est vera causa quibus liber accepitur vera semper est, & necessaria si de solis adæquatis, pari ratione secunda de miruallatione in eodem sensu, & cum eadem limitatione, vera absq; dubio erit.

Note. Sed vitrumque sic oportet accipere (vt bene adnotauit Paulus Venetus vbi supra) vt serueretur idem genus contradictionis oppositionis: nam si contradicatio mutetur in contrarietatem, minus bona erit consequens, sequitur enim, si esse albedinem est causa disgregandi visum, non esse eiusdem esse causam non disgregandi; non tamen quod causa congregandi sit.

Adleg. Ad primum argumentum dicimus, non de aliis, quam de adæquatis causis acceptam esse ab Aristotele, etiam in eodem exemplo animalis, & respirationis: nam et si animal non sit adæquata causa talis effectus, & propterea positio eius non inferat respirationem, sed si verum esset negationem animalis esse

veram causam negatio als eiusdem effectus, patiter verum esse affirmationem esse causam affirmationis, & vere animal esset adæqua causa respirationis; sed quicad. nodum de vera causa negativa, consequio non est bona; quia negatio animalis, & non est vera causa non respirandi, pari ratione affirmativa virtus erit: & hiuc deducitur Aristotelem in solis adæquatis causis suis locutum; exemplum autem de animali, & respiratione non absolute, sed conditionaliter acceptum, vel ex suppositione, quod negatio esset vera causa negationis.

Ex quibus etiam soluit secundum argumentum de inadæquata procedens; animal namque non est adæquata causa progressio-
nis, cum non pauca sint animalia, tali mon-
ocarentia, & ut regulam invenerat arguen-
di à positione antecedentis ad positionem
consequentis, & à destructione consequentis
ad destructionem antecedentis prescribamus,
dicimus in terminis conuertibilibus, qua-
les sunt causa adæquata, & eius effectus,
utrumque arguendi modum legitimum es-
se; in superioribus vero, atque inferioribus,
vel certe in causis, & effectis inadæquatis
non bene infertur, si positio antecedentis
infert positionem consequentis, consequen-
tis destructionem antecedentis eiusdem de-
structionem inferte, neque inquam licet
bit tali modo arguendi uti.

Q V A E S T I O III.

*Sit ne sufficiens diuisio demonstra-
tionis in propter quid, & quod
hoc est?*

Commentator Auetros in prologo Prima fra-
tentia 4.
Physicorum, & lib. 2. comment. 22. terret.
tia genera demonstrationum posuit. Tria gene-
videlicet, quia, & propter quid, & demonstra-
tionem (quam vocat) simpliciter; quz sit au-
tem eiusmodi demonstratio simpliciter, ex
alio loco eiusdem commentatoris lib. 2. de
celo, comment. 35 exponit Caet. c. p. Cait. 35.
sensit hoc ide in dubium agitans: duplice mātē
esse demonstrationem à causa procedētem, positi-
vnam, qua de auctoritate solam causam rei
præsupposita evidēti ostendit, quod talis sit
gratia exempli, per experientiam nouimus
funam;

lunam eclipsari, & hac notitia præsupposita causam per demonstrationem ostendimus, videlicet interpositionem terre inter solem, & lunam itaque eiusmodi demonstratio noa conuidit regata esse, vel subiecto inesse, cum secum iam sit, sed propter quid sit, vel inquit: & hæc demonstratione vocatur, propter quid, ex unico fine, cuius gratia affectur, qua (inquit) Philosophia virut semper, tanquam notius præsupponens rem esse, vel inesse subiecto ex demonstratione, quia, ab effectu per experientiam nōo procedere. Alia est demonstratio à priori, ostendens utrumque, nēmpe rem esse, vel subiecto inesse, & propter quid sit, vel inibi ut quadratus audierim triangulum habet tres angulos equeales duabus rectis, nescio tamen ita esse, quia similis effectus, vel proprietas non cognoscitur esse, vel triangulo inesse per experientiam: dum ergo illud à priori demonstro, utramque cogitationem per demonstrationem comparo, videlicet, talam proprietatem inesse, & propter quid inibi, & hæc est perfectissimademonstratio à priori, qua ruitur Mathematici à sensibilibus abstractentes, & quam merito vocamus demonstrationem simpliciter.

Approba-
tio Caiet.

27. Nec ergo superfluous fuit Commentator, tria genera demonstrationum enumerans (ait Caiet.) neque Aristoteles duo tantum, sed quod iste implicitè docuit, explicatus ille tradidit, sive vero aenque membro demonstracionis, propter quid, utramque à causa procedentem comprehendit Arist. quas maioris distinctionis gratia Commentator separavit.

Seconda sen-
teoria.

Sed adhuc præter hæc tria demonstrationum genera, videntur esse alia, nēmpe demonstrationem à signo, cum per signum nobis evidenter nouum ostendimus rem ita habere, vt lunam eclipsari, quia videmus lumen amittere, demonstrationem item ad impossibile, de qua paulò inferius loquitur Aristoteles, vt dum sic demonstramus, ignem esse attrahitum, si ignis non esset attractivus nō esset calidus: consequens est falsum, ergo & aptegens: demonstrationem demum, quae fit inter prædicata quiddicativa superiora, & inferiora, vt si dicitur omnis animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia: his igitur insufficiens arguitur bimembris divisione demonstrationis ab Aristotele tradita.

Parte Posterior.

Prima sententia. Nam nihil omnino sufficiens esse arbitri. Tertia sententia. Tertius trahitur (vt bene Doctor Tolcius in expozitione eiusdem cap. circa tex. 9.) ita ut nec addenda sit demonstratio simpliciter, vt voluerunt Averroes. & Caiet, nec pro ceteris demonstrationibus alia membra sint multiplicanda; sed demonstrationem, propter quid, sufficere pro causis à causa adequata procedentibus, & demonstrationem, quia, pto his que procedunt à signo, ab effectu vel à causa remota, seu inadiquata.

Impugnatur alia sententia.

Prima sententia refuta-
sunt. E t'ut probabat incipiamus id à demonstratione simpliciter, quam primi adderunt, falsum est fundameni Caiet. ex quo eas conatur distinguere, videlicet demonstratio propter quid, non tradere evidenter notitiam eius, quod est rem esse, vel subiecto inesse, sed solù propter quid, etenim licet talis notitia per experientiam, vel ab effectu comparata aliquando præsupponatur, nihilominus demonstratio propter quid eandem sibi nostro modo tradit, vt dum experientia nouimus lunam eclipsari, & rursus per interpositionem terræ idem ostendimus, non solù cogitationem causæ de novo acquirimus, sed eius quod est rem ita se habere; & quidem longè perfectiore experimentaliter, quod perfectius est id à priori, quam à posteriori cognoscere.

Prima refuta-
tio. Probarat euideatur, nam si talis demonstratio, propter quid, si nilem notitiam experimentaliter non præsupponeret, vel ei traheretur, qui eclipsim lunæ nondum per experientiam cognovit, certissimum n'est utramq; notitiam generare, & eius quod est rem ita se habere, & propter quid ita se habeat (vt Caiet, ipse fatetur in Mathematicis, ubi non præsupponit experimentalis notitia conclusionis) utramque igitur notitiam absque dubio trahit semper demonstratio propter quid, quam experimentalis, vel ab effectu præsupposita non impedit, sed duplex habet diversa formaliter per diuersam viam, & medium, vt non minus efficaciter probat secunda ratio.

Seconda refuta-
tio. Si quisplam per demonstrationem propter quid comparet notitiam evidenter huius conclusionis, homo est admiratus, priusq; experientia fiat ei manifesta; certum est utramq; cognoscere, videlicet talam pro-

Mm pue-

priacem inesse homini, & propter quid est insi, nempè quia disciplina capax est, & si tunc experimentalem eiudem notitiam assequatur, necesse erit in casu faretur duplē notitiam secundum rationem habere distinctam, eius quod est rem ita esse, velēnesse subiecto in quantum per diuersam viam, & medium eam comparavit, pariero ratione celesendum erit, quando experimentalis presupponitur, nam cum diversitate sint securum rationem, una alietā nō impedit: vnde sequitur quamlibet demonstrationem, propter quid, esse demonstrationem simpliciter, atque etiam ē conueit: sed ac propriece unquam eas separavit Aristoteles, nec separaudae sunt, cū penitus coincidaat.

In secunda sententia. Ceteræ autem demonstrationes sufficiuntur cotrprehenduntur sub eisdem membris, quia, ex propter quid; nam demonstratio à signo eadem prolsus est cum demonstratione ab effectu, cum signum, vel effectus sit eiusdem rei, de qua aliquid demonstramus, vel ratio posterior effectus locum tenent.

Circa demonstrationem vero ad impossibile Magister Sotus q. vniuersitatis cap. que est q. in ordine, docet reduci ad alterum membris diuisiōnēs; nam vel à causa virtualiter procedit, & tunc refertur ad demonstrationem propriæ quid, vel ab effectu, & reduciatur ad demonstrationem, quia.

Male refuta Cuicunq; sententiam refutare videtur
ratio ab M. Onna, q. i. cap. ii art. 3. non longe à principio, ea quidem ratione; quia semper talis modus de monstrandi pro antecedenti accipit aliquid absurdum, quod sequetur, si propositio, quam probare intendimus, non admittatur tanquam necessaria; vnde sic ab effectu procedere semper; & propriece ad solam demonstrationem, quod hoc est, refrendam esse.

Interpretabilitas ratio Friuola tamen est hæc ratio, ideo nihil probat aduersus Sotum, cuius sententia vera est, & sequenda: negari enim non potest talem demonstrationem causam aliquando continere, ex eaque effectum probare, vt docet hæc demonstratio, si homo non esset capax disciplina, non esset rationalis, sed consequens est nullum, ergo antecedens, cuius talis est sensus, si homo non esset capax disciplina, non esset rationalis; sed verum est esse rationalem, ergo & esse disciplinam caparem, ergo aliquando referenda est ad demonstrationem propter quid, quod:

staliquando nec effectum, neque causam virtualiter continet, vt coatiagat, quando solum inferuntur duas contraddictorie similes, vel quid simile: tunc certè ad demonstrationem, quia, ex modo procedendi reducitur; quia illatum inconveniens modum effectus habet, cura causam et non exhibeat, sed solum ostendat rem ita esse, quod proprium est demonstrationis, quia: sipe tamen simile absurdum non inficit, sed falsitas antecedens, ex falsitate consequatur; si ergo hoc causam continet, effectum vero illud, non potest ad demonstrationem properter quid, non reduci.

Quæ autem inter prædicta superiora, & De quib; inferiora quidditativa sit ad demonstrationem, quia, ex causa inadiquata procedentia mentem reducitur, quia cum non tradat veram quidditatem causam, non potest esse proper quid; etiam superiora prædicta respectu inferiorum inadiquatam rationem, & remotam contineant, meritis demonstrationem, quia, vel et sicutem valde similem constitueret consenserunt (vt bene D. Toletus vbi supra) ex quibus satis liquet, bimembrem diuisiōnēm ab Aristotele traditam sufficientem esse.

Q V A E S T I O III.

An demonstratio sit genus ad demonstrationem, propter quid, & quod hoc est, comparata, vel quid analogum?

A P P R O B A T A diuisione demonstratio tanquam sufficienti, merito instituitur controversia secunda, de qualitate diuisiōnis, an videlicet tanquam genus quoddam in duas sit species diuisum, vel certe, vt analogum in diuersa membra analogata.

De solo autem nomine questionem non esse, revoluti M. Sotus q. i. huius cap. quem Sotum zoolum ex modernis sequuntur, sed de se. & quidem non facilem, ciuidem questionis discussio docet.

Prima sententia, ex qua demonstrationis feruntur.

Prima sententia.

PRO capite, que tenet solam demonstrationem, propter quid, talem esse simpliciter demonstrationem vero, quod hoc est, non nisi secundum quid, idcōque analogam esse divisionem, referuntur multi à M. Onna, ex antiquioribus interpretibus, Niphus, Philoponus, Themistius, & Alexander, sed confuse admodum, & absque locorum designatione, unde statim eisdem ferme pro opposita parte, quod tanquam genus diuisum ut in diversis species retulit, quos ego consulens, vnam dumtaxat, vel alterum inuenio sic loquenter, videlicet Themistium in sua paraphrasi super. 1. lib. poster. cap. 7. vbi ita ait: *Quod si ex prioribus secundum nos demonstratio aliqua mediarit, ut demonstratio appellari possit; non tamen simpliciter, sed secundum nos demonstratio fuerit.* Ex Paulus Venerus in commentariis suis capitie: *Sicca demonstratio, quia, ex demonstratione secundum quid, ex non demonstratio simpliciter, ita facit scire secundum quid, ex nos similes erit.*

Thomisti-

Vetus.

Ab aristo-

ratice Ari-

stot. pro-

batur.

57.

Sed omnibus confirmari potest et nam i. Argum. tes non sicut simpliciter ignorata eius natura, & essentia, sed habita demonstratio, quia ignoramus adhuc naturam, & essentiām rei; ergo non facit scire simpliciter: nec proinde simpliciter appellanda est demonstratio: probatur minor, quia demonstratio quia, solum ostendit rem esse, non quid, vel qualis sit, & idcirco vocatur demonstratio quia hoc est.

Et confirmari potest, quia de primis principiis non datur scientia, sed ex sola terminacione expositione cogiscuntur; sed per demonstrationem, quia, probantur prima principia, ut dum hominem esse rationalem ex admiratione, aut risibilitate a posteriori ostendimus; ergo non generat scientiam, sed aliquam notitiam probabilem valde a scientia degenerantem.

Secundo: demonstratio, quia, innitur 2. argum. experientiae, cui facile potest subesse falso, cum per notitiam sensuum (qui falluntur sepe) comparanda sit, innitur etiam inductioni, quae non est argumentum necessarium, sed probabile, quod ideo decipere potest: ergo non procedit ex principiis simpliciter necessariis, nec proinde argumentum necessarium ex parte premisit a non esse potest, quod utique ad rationem demonstrationis simpliciter necessarium est.

Postremo: demonstratio, quia, & propter quid ita se habent, quod una in aliam converti potest, quando ex causis, atque effectis adaequatis proceduntur: ut cap. praefati, non solum docet Aristot. sed exemplis confirmat) sed una species non potest in alteram converti, ergo non distinguuntur specie eiusmodi demonstrationes.

Nec sat facit communis solutio distinguens materialem, & formalem conversionem, affirmantque materiam esse possibilēm inter species diversas, & talem esse, quae inter has demonstrationes contingit: unde ea solum ratione, qua unus numerus sit ex altero, una demonstratio ex altera fieri potest: quae tamen conversione formaliter est impossibilis.

Hec (inquam) solutio non satisfacit argumento: nam conversionis unus in alteram contingit ex parte principiorum per conuersionem, videlicet, maioris extensitatis in mediu (ut textū elucidantes ostendimus, sed pri cipi aptinēt ad rationē formalem demonstrationis

tionis, cum sint formalis ratio assentiendi conclusionis ergo formalis est ebulversio unius in alteram, si que ad eum impossibilis inter species diuersas.

Secunda, & verior sententia proponitur.

Secunda et vera sententia.

OPPOSITA sententia tenet se habere quasi species eiusdem generis, pro qua moderni refutunt D. Thom. in commentariis huius cap. sed nec verbum apud eum inuenies in favorem unius, vel alterius sententiae: nam controversia haec, & sequentes solum à modernis interpretibus excitantur: Ammonius tamen in expunctionibus, i. lib. de anima. tex. 21. & 34. hanc partem tenere videtur, & cum eo Hlandria ibidem. q. 29 art. 3. sed expressius M. Sotus ubi supra. P. Toleatus in commentariis huius cap. M. Olina i. post. cap. 21. q. 1. art. 1. & cum his omnes fere, qui Aristotelem via voce interpretantur, cui ut probabilius sub scribitur, tam in primis ex doctrina Aristotele capite praesenti colligentes.

Ab aucto. Nam si verum est has demonstrationes in ritate Ari- eadem, atque diuersis scientiis differre, & pos. prob. quidem ex parte principiorum: quia principia unius continent causam conclusionis, alterius vero non nisi effectum, vel causam remotam, atque in adequatam; sequitur plane sentire Aristotelem, talern differentiam esse specificam, cum principia sint rationes formales assentiendi conclusioni, & ex quibus debito modo ordinatis demonstratio constituitur.

Prima 42. Et ratione probatur, definitio essentialis demonstrationis propter quid, in 2. c. tradita videlicet, quod ex primis, veris causisq; conclusionis procedat, non potest accommodari definitioni demonstrationis, quod hoc est, ergo alia ex diuersa definitione explicanda, diuersa principia, ex quibus procedit, continent (ut in adnotacionibus huius capituli indicamus) sed quae diuersas habent definitiones distinguuntur species; ergo sic se habebunt diuersi modi demonstrationes.

Secunda 43. Secundo; demonstratio, quod hoc est generaliter assertum certum, atque si denter simplificatur; est que syllogismus evidens à probabili & sophistico specie diuersus, ergo constituit species syllogismi demonstrativa, cum non sit altera species sub genere syllogismi præter has tres; erit ergo demonstratio simpliciter

quaque longe imperfectio, quam demonstratio propter quid: eiusmodi autem maior, vel minor perfectio essentialis ex parte differentiarum se tenet, ideo non tollit specificam distinctionem, cum nostrum sit ex doctrina Aristot. acceptum, species esse numeris similes, qui ex additione variantur, & pariter species cuiuslibet generis ex additione perfectioris differuntur.

Probatur tandem, quia principia demonstrationis propter quid, innituntur lumini naturali, cum ad habitum principiorum spectent: principia vero demonstrationis quia, innituntur experientiae, contingit igitur veritatem specie distinctam, non secus ac principia, & conclusiones ad diuersos habitus pertinentes.

Satis sit oppositis argumentum.

Argumenta autem opposita parum probant, solam namque demonstratio actionem, propter quid, tanquam speciem huius generis, principium definite voluit Aristot. cap. 2. cuius etiam principia, ac partes hucusque explicuit, quia haec sola est potissimum instrumentum sciendi: demonstrationis autem, quod hoc est minus principale. Quod non probat communem demonstrationem esse analogam, sed genus in specie diuersa perfectionis diuisum: priora autem ex natura rei, ex quibus demonstratio propter quid procedit, talia dicuntur simpliciter hoc est perfecte, priora vero quo ad nos imperfekte, & in hoc sensu non simpliciter, sed secundum quid, nibilominus speciem quadam prioritatis, licet imperfectam, continentes, & quidem sufficientem, ut demonstratio: quia, species sit imperfecta sui generis; cum ad communem ac genericam rationem demonstrationis satis sit ex prioribus, & notioribus quomodounque procedere, ex hoc enim scire facit simpliciter.

Ad priam rationem dicimus essentialia esse non esse cognoscibilem per demonstrationem, propter quid, sed per se cognoscibilem per habitum principiorum, quae ab ea accipiuntur: ut hominem esse animal rationale expositus terminis per habitum principiorum cognoscimus: per demonstrationem autem, quod hoc est cognoscimus à posteriori essentiam ex aliqua causa proprietate, veritatis.

tionalitatem ex admiratione, eligibilate: & per demonstrationem, propter quid, aliquam proprietatem ex eiusdem rei essentia, tanquam ex causa, sed utrumque est sciencie simpliciter, licet hoc perfectius. Quod autem dicitur principia non posse per scientiam cognosci, distinctionem petit, nam per scientiam perfectam, vel à priori, verum est; ne gaudium tamen de imperfecta, qualis habetur per demonstrationem, quia.

Ad secundum argumentum. Secunda ratio soluitur hac distinctione: experientia duplex est ut colligatur ex doctrina Aristot. i. lib. post. cap. vlt.) singulare. vna, quæ habetur per nouitiam alicuius sensus: vniuersalis al. era, quam ex multis experientiis colligitur, cui ianuntur principia demonstrationis, quia: eiusmodi autem ad intellectum pertinet; certa, atque evidens notitia est rei necessaria, & vniuersalis, cui non potest subesse falsum, licet alicui notitia sensu, (quam vocamus singularem experientiam) possit aliquando falsum subesse: & licet vniuersale experimentum per inductionem habeatur: inducitio tamen circa materiam necessariam nec fallit, nec fallere potest; quoniam ex propria conditione à materia necessaria, & coingenti abstrahens non sit argumentum necessarium.

Ad tertium argumentum. Postremum: argumentum sufficienter soluit communis solutio, si probe intelligatur: admittimus namque ex parte principiorum contingere reciprocam conuersionem vnius demonstrationis in alteram; sed adhuc esse materialēm; quia principia utriusque demonstrationis duobus modis considerari possunt, uno in quantum ex eisdem terminis convertibiliibus constant; alio in quantum sic disposita, ut medium sit causa; vel effectus; & prima consideratio absque dubio est materialis, secunda formalis; cum medium esse causam, vel effectum, diuersam rationem esse ostendit formalem operetur: quod vero termini convertibili sunt, & non diuersi, non excedit rationem propositionum materialis: unde cum ex hac parte conuersio vnius in alteram contingat, merito censetur materialis: res sit manifesta in numeris: nam tres unitates materia ternarij sunt, sed tres tātum, ita ut tercia sit ultima, primam, & secundam presupponens, formaliter cum constituantur: & cum tribus primo modo consideratis possit addi quarta, quæ sit ultima, ternarij materialites in quaternarium conuertitur: at

tribus sic se habentibus, ut tertia sit ultima, non potest quidquam addi, cum eo ipso, quod alia additur, sic se habere desinat: & hoc est, ex ternario formaliter considerationis posse quaternarium fieri: modo simili principia vnius demonstrationis materialiter accipiuntur, in quantum ex his terminis convertibilibus componuntur: formaliter in quantum sic dispositis, ut causa, vel effectus sit medium: & sub priori consideratione locum habet coauentus, quia visoque modo disponi possunt; minimè sub posteriori, cum notum sit unam dispositionem, cum altera pugnare, & idē cum ea permanente non posse.

Ad tertium argumentum. Est itaque resolutio huius questionis demonstrationem, quia, & propter quid, non solum circa diuersas conclusiones, ut obiecta specie distingui, sed etiam circa idem obiectum, eandemque conclusionem.

Et si quispiam dubitet, an qualibet harum demonstrationum sit species aromadidendum est circa idem obiectum, vel in eadem scientia, qualibet esse atomam specimen: siquidem omnes demonstrationes, propter quid, eiusdem scientia inninuntur eisdem principiis, à quibus species demonstrationis desinuntur: & modo simili omnes demonstrationes, quia: si vero accipiuntur circa obiecta diuersa, vel in diuersis scientiis, specie absque dubio distinguuntur demonstrationes, propter quid, vnius scientie à demonstrationibus, propter quid, alterius: & suo etiam modo demonstrationes, quia: estque aperta ratio diuersitas principiorum vniuersique scientie; vnde sit, ut sub hac consideratione qualibet sit species subalterna.

49-

Q V A E S T I O V.

Sint ne assensus demonstrationis, quia, & propter quid, specie distincti circa eandem conclusionem.

A SSEN S V 3 conclusionis actus quidā: **Explicatione** intellectus est, quo indicat veram esse studi: propter præmissas, quæ si adæquaram eius causam coantineant, assensus erit propter quid; si inadæquaram, vel effectum, erit quia: id igitur petit titulus questionis, at illa in

an iudicium, vel obiectum, quem habentur per demonstrationem propter quid, specie distinguatur ab eo, qui habetur per demonstrationem, quia & quidem circa eandem conclusionem materialiem, vel obiectum: nam circa diuersam exploratam est esse diuersos secundum speciem. Itaque hoc est, quod perit, an aſſensus huius conſuſioñis, homo est admiratus, per propriam cauſam rationalitatis habitat, specie distinguatur ab aſſensu cùdēm genito ex effectu iſiabilitatis non ſecus ac de demonstrationibus superiori conſuſioñis definitum eſt.

Prima ſu-
ſcioſis ſet.

41.

42. Argum.

43.

44. Argum.

45.

46. Argum.

47.

48. Argum.

49.

50. Argum.

51.

52. Argum.

53.

54. Argum.

55.

56. Argum.

57.

58. Argum.

59.

60. Argum.

61.

62. Argum.

63.

64. Argum.

65.

66. Argum.

67.

68. Argum.

69.

70. Argum.

71.

72. Argum.

73.

74. Argum.

75.

76. Argum.

77.

78. Argum.

79.

80. Argum.

81.

82. Argum.

83.

84. Argum.

85.

86. Argum.

87.

88. Argum.

89.

90. Argum.

91.

92. Argum.

93.

94. Argum.

95.

96. Argum.

97.

98. Argum.

99.

100. Argum.

101.

102. Argum.

103.

104. Argum.

105.

106. Argum.

107.

108. Argum.

109.

110. Argum.

111.

112. Argum.

113.

114. Argum.

115.

116. Argum.

117.

118. Argum.

119.

120. Argum.

121.

122. Argum.

123.

124. Argum.

125.

126. Argum.

127.

128. Argum.

129.

130. Argum.

131.

132. Argum.

133.

134. Argum.

135.

136. Argum.

137.

138. Argum.

139.

140. Argum.

141.

142. Argum.

143.

144. Argum.

145.

146. Argum.

147.

148. Argum.

149.

150. Argum.

151.

152. Argum.

153.

154. Argum.

155.

156. Argum.

157.

158. Argum.

159.

160. Argum.

161.

162. Argum.

163.

164. Argum.

165.

166. Argum.

167.

168. Argum.

169.

170. Argum.

171.

172. Argum.

173.

174. Argum.

175.

176. Argum.

177.

178. Argum.

179.

180. Argum.

181.

182. Argum.

183.

184. Argum.

185.

186. Argum.

187.

188. Argum.

189.

190. Argum.

191.

192. Argum.

193.

194. Argum.

195.

196. Argum.

197.

198. Argum.

199.

200. Argum.

201.

202. Argum.

203.

204. Argum.

205.

206. Argum.

207.

208. Argum.

209.

210. Argum.

211.

212. Argum.

213.

214. Argum.

215.

216. Argum.

217.

218. Argum.

219.

220. Argum.

221.

222. Argum.

223.

224. Argum.

225.

226. Argum.

227.

228. Argum.

229.

230. Argum.

231.

232. Argum.

233.

234. Argum.

235.

236. Argum.

237.

238. Argum.

239.

240. Argum.

241.

242. Argum.

243.

244. Argum.

245.

246. Argum.

247.

248. Argum.

249.

250. Argum.

251.

252. Argum.

253.

254. Argum.

255.

256. Argum.

257.

258. Argum.

259.

260. Argum.

261.

262. Argum.

263.

264. Argum.

265.

266. Argum.

267.

268. Argum.

269.

270. Argum.

271.

272. Argum.

273.

274. Argum.

275.

276. Argum.

277.

278. Argum.

279.

280. Argum.

281.

282. Argum.

283.

284. Argum.

285.

286. Argum.

287.

288. Argum.

289.

290. Argum.

291.

292. Argum.

293.

294. Argum.

295.

296. Argum.

297.

298. Argum.

299.

300. Argum.

301.

302. Argum.

303.

304. Argum.

305.

306. Argum.

307.

308. Argum.

309.

310. Argum.

311.

312. Argum.

313.

314. Argum.

315.

316. Argum.

317.

318. Argum.

319.

320. Argum.

321.

322. Argum.

323.

324. Argum.

325.

326. Argum.

327.

328. Argum.

329.

330. Argum.

331.

332. Argum.

333.

334. Argum.

335.

336. Argum.

337.

338. Argum.

339.

340. Argum.

341.

ones, ex quibus generantur; nam unus est ex propria, atque intia a causa rei habitus, alias vero non nisi ab effectu per experientiam noto, qui est quasi extirpata causa, ergo non minus quam demonstrationes essentialiter separantur.

*M. fund.
Or. i. argu.
Sot.*

Nec fundamentum M. Sotii, solidum esse potest, cum valde diversa sit ratio de calore respectu solis, & ignis, ac de hisce assensibus; calor enim non procedit ex aliqua ex his causis adaequata, sed indifferenter ab una, vel altera: cum tamen quisque horum assensuum à sua demonstratione, tanquam à causa adaequata dependeat, nec enim ab una, vel altera produci potest, sed assensus proprius quidam tali demonstratione, & nullo penitus modo à demonstratione, quia, pariter etiam assensus demonstrationis, quia; ab eadem sola producitur: est autem universalis regula, ac certissima, non posse eundem effectum à multis adaequatis causis secundum speciem diversis prodire, cum causa quelibet cum suo effectu adaequato ad convergentiam datur, ipso ab omni, & sola procedens: unde non bene intulit M. Sotius in argumento ex eo quod demonstratio est causa & aquiuoca conclusionis, assensus eiusdem speciei posse ex demonstrationibus secundum speciem diversis generari: nam, si aquiuoca sit causa demonstratio, adaequata tamen, ac propterea cum ratione pugnat demonstrationes diversas non generare assensus diversos.

ad 2. arg.

57.

Eius etiam argumentum secundum facis fruolum est, cum nihil penitus repugnet duos assensus evidentes circa eandem conclusionem materiali simul esse posse in eodem intellectu si ita diversi sint, ut nullam oppositionem habeant, ut probat evidenter exemplum nuper à nobis productum illius conclusionis, terra est rotunda, cuius assensum habere unus, & idem intellectus simul potest, per diversa media, Physicum, & Mathematicum; in quo casu non poteris negare. Notus assensum duplicita secundum speciem distinctam simul reperi, nec eam oppositionem, quia ambo sunt evidentes, nec rursus, quia a causa, & effectu procedunt: unde si diversos quidam esse, minime oppositos: sola autem diversitas nonquam insulit incompossibilitatem.

ad 3. confir.

Sed nec confirmatio à nobis addita internum Sotii probat, duplex liquide in obiectum distinctionis distinguuntur, materiale, & formale;

materiale in aliislibus est propositio ipsa, cui intellectus assentitur iudicans esse veram: formale vero ratio p: opter quam ei assentitur; qua distinctione supposita dicimus, non ab obiecto materiali sumenda esse specifica distinctionem horum assensuum, sed à formalis, quod est ratio assentiendi, que cum diversa sibi secundum speciem (vitam ostendimus) eorumdem etiam assensum specificum differentiam conuinice.

QVÆSTIO VI.

An eiusmodi assensus generent habitus scientie specie distinctos.

TALIS est ordinatio hæc tria, videlicet demonstrationem, assensum scientificum, & habitum scientiarum: ut per demonstrationem producatur assensus, & iste inducat habitum scientificum eiusdem conclusionis, vel obiecti: quatinus igitur an quemadmodum demonstratio, quia, & propter quid, circa idem obiectum, nempe hominem, generant assensum scientificum specie diversum: partatione generentur ex ipsis demonstrationibus, atque assensibus habitus scientiarum diversi, sicutque, ut is, qui prius cognovit hominem ex ratione o: ex effectibus visibilium, & admirationis: post verocognoscit esse admiratum, & visibilem ex propria causa rationalitatis, due: sicut scientiarum habitum adaequatur vel quoniam prius comparauit per demonstrationem, quia, perficiat demonstratio, propter quid: aut quod id est, an qui prius experientia cognovit hominem esse visibilem, & postea per rationalitatem diversum scientiarum habitum, quia, & propter quid, assensus sit, vel unum diuinaxat magis perfectiorum.

Veraque pars pro se habet efficacissima argumenta: negari autem quidem tenet eundem habitum, utrumque assensum gigante: nam primum & plus requirit ad speciem distinctionem potentiarum, quam habitum: cuius ea est ratio, quia maiore in extensione, maius & que ambition habet percutia, quam habitus, ut maior excusus proprii obiecti testatur: universalis siquidem est obiectum poterit quia habitus, obiectum intellectus, quam habens Dialecticam, seu Philosophiam: vnde ideo

*Prima scien
tia in genere &
tina.*

60.

eadem potentia intellectuā multi resident habitus, quorum obiecta sub proprio illius continentur; ergo plus erit requisitum ad specificam distinctionem habitum, quam actuum; quia longe maior est extensio habitus, cum plures tactus eliciti ab eodem, maioremque arbitrum habeat eius obiectū, quam obiectum actus; minus igitur efficax argumentum erit distinctionē assensum ac demonstrationum ad distinctionem habitum conuineendam; & quanquam illam admittamus, non erit necessarium hanc posse præfertim circa idem materiale obiectum.

2. Argum.

61. Secundo, quia si ponatur, incūntantur, sequitur cuiuslibet scientie per causam & effectum, à priori, & à posteriori comparata bilis duplicitem esse pondus habitum, & re ipsa vera duplicitem obsequi, qui vtroque modo eam assequitur: duplicitem itaque Philosophiam naturalem, & moralem duplicitem, quod nouum est, & inauditum; idque absurdum præferens, vt nulla harum scientiarum sit simplex, sed multiplex qualitas.

Thesaur.**62.**

Postremo; si tales multiplicantur habitus pro diuersitate assensum, ac demonstrationum circa idem obiectum, sequitur plene nunquam differre has demonstrationes, hos assensus in eadem scientia, sed semper in diuersis: nam si diuersos habitus constituant, ergo diuersas scientias, ad quas pertinebunt semper; ad eandem vero nunquam: consequens autem doctrinæ Aristot. expresse aduersatur, cuius primum Theorema fuit, demonstrationem, quia, & propter quid, scire quia, & propter quid, in eadem scientia esse diuersa; quia unum procedit à causa, ab effec-
tu, vel causa remota alterum.

Patru.

Ideo hanc partem amplectuntur ex modis non pauci ponentes, eiusmodi assensus licet diuersos non multiplicare habitus, sed esse inadæquatos respectu eiusdem scientie, vel intra latitudinem eiusdem obiecti, etiam quod versantur non secus ac multi actus, & habitus eiusdem potentie inadæquati sunt, ac propterea ab ea eliciti, & haber possunt: multi etiam sunt actus ab eadem virtute eliciti, qui propterea inadæquati cœsentur, vt dilectio Dei, & proximi diuersi actus sunt charitatis Theologicae virtutis, que tamen non est multiplex, sed unus habitus, atque una virtus (vt docet D. Tho. 2.2. q. 23 art. 5.) pariter ergo de assensibus, quia, & propter

D. Tho.

quid, iudicandum est, neutrum versari cœca rationem adæquatam eiusdem obiecti, sed intera latitudinem eius contineri: ac propterterea non diuersos, sed eundem genere habitum, in quibuslibet scientiis vnaque via comparatis.

Rationes, quibus affirmativa pars (quam Secunda alijs magis probant) fulcitur, non sunt minima: nam assensus, quia, & propter quid, distinguuntur specie propter diuersitatem demonstrationum, ex quibus generantur, sed ab eisdem assensibus generantur habitus, ergo non minus erunt diuersi secundum speciem circa idem materiale obiectum.

Nec satis sit arguento, dum dicitur effo-
ctus, vel causas inadæquatas: nam multi actus sub quoque habitu, aut etiam potentiæ, idcirco inadæquati dicuntur, quia sub eadem ratione formalis obiectua eidem habitu, vel potentia adæquata versantur. solum ex materiali obiecto quasi partiali, & inadæquato distincti, vt testamur visio albæ & nigri respectu potentiae visus, dilectio Dei, & proximi respectu habitus charitatis eadem est enim obiectua ratio visibilis, sub qua vndeque color videtur, eadem diuina bonitas, sub qua Deus diligitur, & proximus vnde neque actus videndi, nec intelligendi specie distinguuntur etiam inadæquata, sed eiusdem prorsus speciei sunt; ut assensus demonstrationis, quia, & propter quid, circa idem materiale obiectum specie distinguuntur ex diuersa ratione formalis assentienti obiectua (vt vidimus) ergo non possunt esse inadæquati eiusdem habitus, sed unusquisque suum perse habitum specie distinctum producere; nec oppositum reperiatur unquam, vt idem habitus diuersos habeat actus secundum speciem ex diuersa ratione formalis obiectua.

Secundò, distinctione scientiarum specifica ex diuersitate principiorum accipienda est (vt suo loco ostendimus) sed assensus quia, & propter quid, generantur ex diuersis principiis, à quibus constituuntur demonstrationes ipsa diuersa enim principia sunt causam, & effectum continentia; ergo necesse est scientias, vel habitus distinguiri specie.

Et confirmatur, quia assensus scientificus, & copinatus circa idem materiale obiectum distinguuntur specie, propter diuersam rationem assentienti obiectum, nempe de-

monstrationem, & topicum syllogismum, & haec distinctione cogit habitus scientiae, & opinionis, ab eisdem genitos essentialiter separare, ergo separandi erunt necessario habitus scientiae, quia, & propter quid, ex eadem distinctione specifica affectus, ac demonstrationum.

*Vera sententia proponitur, & argumentis
oppositis responderetur.*

*Secunda sen-
tentia an-
chori pla-
ceret.*

66.

*Philosophia
dissimilans
scientie ob-
iectus ob-
iectus, &
materialis.*

NO STRA sententia est, hos assensus generare habitus scientiae specie di- stictos circa idem obiectum mate- riale (ut ponit secunda sententia) ita ut cuiuslibet scientiae veraque via adquisita du- plex sit ponendus habitus.

Cuius haec est potissimum ratio, & cui inni- tatur omnes, que pro secunda opinione affectuntur. Id est discriminis inter materia- lius obiectum, & deforme obiectum cuiuslibet scientiae, quod materiale plures continent partes, qui- bus unitatem praestat formale, sub quo vni- tantur, ut in Dialectica, & Philosophia no- rum est: nam multa entia rationis, valde- que diversa ad illa pertinent, multam entia naturalia, vel mobilia ad istam: at obiectum formale, vel ratio, sub qua considerantur, non solum est una, sed simplicissima; cum ab ea vixima differentia scientiae accipiatur, ab eaenim habet scientia, quod si vna, non unitate generica, sed specifica, & aroma, ab eaenon sit vius habitus, & vna simplex qualitas: unde sit: ut quemadmodum aroma differentia, sic est conceptus simpliciter sim- plex, ut non sit ex multis partialibus compo- sita: simili modo ratio formalis obiectiva ha- bitus, vel scientiae, à qua specifica eius dif- ferentia accipitur, simplicissima esse debet, ita ut nullam compositionem vel divisionem partium admittat.

Cui si addideris assensus *quia*, & propter quid diversam rationem formalem obiectuum habere à qua specificantur, intuentes di- versam fore etiam in habitibus genitis, non partiale, & inadæquatam; quia tunc effe- ceretur ex veraque vna totalis cōposita, quod non patitur ultimum specificans; ergo tota- lem, & adæquatā, à qua specificam distinctionem habere necesse est. Huius doctrinæ ap- positissimum exemplum affectre possumus in potentia visiva, cuius materiale obiectum

Part Posterior.

est color, plures absque dubio, & diuersas habens partes, nempe plures colores sub se contentos, qui unitatem obiectuum acci- piunt à ratione formalis, sub qua videntur; haec est visibilis adeò simplex, ut non pa- tiat utram diuisiōnem in alias rationes par- tiales diuersas: nam si hoc admittatur, statim sequitur tales rationes non esse formales sed materiales, cum ab alia capiant unitatem: præterquam, quod talis ratio super- ior non est villo modo possibilis, nec exco- gitabilis: eodem igitur modo de ratione ob- jectu scientifici habitus sentiendum est, unde pari ratione inferre licet, contradictione implicare, eundem habitum scientiae plu- res habere actus, vel assensus inadæquata spe- cie distinctos.

Primum argumentum ex similitudine po- tentiae, & habitus procedens, in eadem si- militudine deficit: haber quidem potentia maiorem ambitum, vel extensionem, non solum materialē, sed formalem: nam cum plurimum habituum subiectum sit, per quos circa diuersa obiecta operatur, necesse est habeat rationem formalem obiectuum vni- versalissimam, & comprehendentem spe- ciales eorum habituum: at actus, & ha- bitus ab eadem ratione formalis obiectua specificantur, quam diuerso modo respi- ciunt, & ex tali modo respiciendi sortiuntur genericam, vel specificam distinctionem: maior ergo exercitio habitus solu- est considerabilis circa materialia obiecta, ex quorum diuersitate multiplicantur actus: nam formalis eadem est: cum extra eandem rationem formalem obiectuum neuer ex- tendatur.

Negandum est igitur ad formam argu- menti, plus exigi ad multiplicationem ha- bitus, quam actus, si de multiplicatione specifica (de qua nunc loquimur) sermo est, et si quantum ad materialē, vel nu- tericam plus exigatur, quæ ad presentem co- siderationem inpertinens est: nec est par ra- tio de potentia, & habitu (ut dicebam) nam cum potentia ex propria conditione sit virtus operandi per plures habitus, unitus salius obiectum, non solum in materialē, sed forma- le sortitur: unde non multiplicatur multi- plicatio habitibus, qui circa peculiares obie- cta sub proprio consentia versantur. Ex quib- us intelligitur, quam efficax sit argu men- ta ex distinctione actuum specifica defun-

*Al. rimis
ar. amoris*

67.

R. f. 11.

70.

No prius ad

ad secundum argumentum. Quod vero multiplex sit ponendum habitus in his scientiis, quae à priori, & à posteriori sunt adquisitib[us], nec nouum videri debet, nec simplicitati scientiarum aduersum (ut intendit secundum argumentum) etc. n[on] cum de scientiis specialibus loquimur, Dialectica, vel Philosophia, (gratia exempli) non dicimus esse plures, quia de perfectis, vel propriis quid sermo intelligiuri vel certè sub eadem nomine utraque comprehenditur, & singulare voce designatur, quemadmodum in communis usu loquendi non posimus nisi quatuor virtutes Cardinales: cum tamen duplex sub qualib[us] earum sit specie distincta, duplex temperantia i[n]fusa, & adquisita, duplex fortitudo, &c. Nec nouum hoc videatur Theologis peritis: ergo nec nouum videri debet duplex esse Philosophiam in eo, qui utraque via eam assecutus est, à causa, & effectu. Quod vero si: pluriat non repugnet, notius est: nam dum dicitur qualib[us] scientiarum esse simplicem qualitatem, de singulis his habitibus accipitur, videlicet de Philosophiae habitu à priori comparato, vel de eo, quem à posteriori assequimur; neuer enim composita qualitas est.

ad ultimum argumentum. Postremum argumentum primo aspectu difficultibus appareat; si tamen intentum Aristoteles diligenter consideremus, videbimus profecto non esse doctrinæ eius contrarium ponere distinctos habitus scientiarum, quia, & p[ro]pter quid, circa idem materiale obiectum; nam dum se[re]t, quia & p[ro]pter quid, distinet in eadem scientia docet, atque ex consequenti demonstrationes, non accipit eandem scientiam pro unico habitu per causam, vel ab effectu adquisito circa idem obiectum, sed pro tota latitudine scientificæ cognitionis eiusdem rei, quam non sine unius scientia communis modus loquendi intellegere consuevit: quem sensum tenuisse Aristoteles confirmari dicimus aliud, statim designatum inter eisdem demonstrationes in diversis scientiis, tam subalternis, quam disparatis: sive enim subalternæ, vel disparatae sint, pro nouissima diversitate rerum accipiuntur; ergo tandem scientiam pro nouissima integrac[i]o[n]e idem rei accipit dicimen prius, sub qua utique modus sciendi à priori, & posteriori, utique habitus ab eis genitus comprehenditur ab Aristotele.

71.

72.

73.

QV AESTIO VII.

In ordine, & prima de scientiarum subalternatione, quidnam sit uanam scientiam, esse alteri subalternatam, & an talis subalternatio sit possibilis?

Prior questionis pars tractata.

NON omnino consentiunt interpretes Aristot. in designandis conditionibus subalternationis scientiarum rescriptis, sed ab his plures, pauciores ab illis enumerantur, & quam hi necessariam arbitrantur, illi vi minus necessaria relictunt, nos verò eas dumtaxat recensentes, quas & plures probant, & harum scientiarum conditionio postulat, ad unam, vel alteram claritatis gratia reduci posse ostendimus, ab hac distinctione exordium sumentes. Scientias esse subalternas, vel subordinatas non est aliud, quam unam sub altera collocari: quod modis ergo contingit, unam collocari sub altera, tot modis contingit esse ei subalternaram: est autem duplex modus, communis, & particularis, communis modo, atque proprio una scientia dici ut esse sub altera, ex quacumque parte ei inferior sit, si subalterna ex parte finis in quantum finis unius sub ratione fine alterius collocatur, & hoc dupliciter, g[ra]tia practice, vel speculative solum: practice quidem, quando ea, quae agit de superiori, sicut habet imperium in inferiore, eique praecepit, ut in agenda ad superiorem finem se accommoder, quo pacto si ex necessitate ars subalternatur equitatu, equestris militari, & h[ab]itatu politice: speculative verò, quando una superiorem finem contemplatur, nullum habens imperium in eam, quae agit de inferiori, quo pacto moralis Philosophia subalternatur naturali: agit enim haec de supra[m]a hominis operatione, nempe intellectua, in qua beatitudo consistit: illa vero de his, quae cuicunque agenda sunt, ut bene, beateque vivat.

Alio modo contingit unam esse alteri inferiorem ex parte principiorum: quando principia eius, vel saltu aliquod ab ea demonstratur aliquo modo, videlicet ostensio, ut saltem.

75.

saltē per impossibile sic subalternatur. Mediēna Geometriæ, à qua illud eius principium demonstratur, circulare vulnus difficultius curatur quā longum; ostensio quidem: quia latera circuli, ratiō plus distantiā, difficultius coniunguntur: Geometria item subalternatur Arithmeticæ, à qua illud eius principium demonstratur ad impossibile; diametrum non esse commensurabilem coste, quia sequeretur unitatem esse commensurabilem numerō, quemadmodum enim excedit numerus unitatem, sic secundum proportionem diameter costam.

Tertio arcipitur communis modis subalternationis ex parte subiecti, quo pacto illa scientia dicitur alteri subalternata, cuius subiectum uno, vel alio modo inferius est subiecto illius, hoc est, quidditatue, aut accidentaliter, hoc modo qualibet pars Philosophiae vel Dialecticæ, toti scientiæ subalternata dicitur, quia eius subiectum, sub totali collocaatur quidditatue, vel syllogismus, vel demonstratio sub ente rationis.

Conditiones ad subalternationem et a variis autoribus designatae.

76.

Cæterum, isti tres modi, ratiōne communes, nimis impróprii censerentur, quibus propter differentiam ad propriam subalternationem et a variis autoribus explicandam properandum est.

Cuius plures designantur conditiones à diversis interpresibus, videlicet, Alberto Magno, tract. 2. de usurprincipiorum cap. – Paullo Veneto, & Louamenibus in expositionibus huius capituli, quas Cæteranus tract. de scientiarum subalternatione ad quinque seruit, primam esse ait, ut subiectum unius subalternans subiectum contentum sit; secundam, quod differentiam accidentalem supra illud addat, talem quidem, ut extra eius naturam sit: tertiam, quod non sit eius passim: quartam, quod inferior scientia per se à superiori dependat: postremum, quod illius principia ab ista probentur a priori: quibus conditionibus concurrentibus, vera, ac propria subalternatio inter scientias intercedet.

Conditiones referentes ad speciosiores.

77.

Cæterum, ut uno verbo sensu absoluimus ad unicam conditionem ex parte obiecti omnés resserre possumus. Quatuor sunt in quaestione scientia, obiectum, principia, passiones, & conclusiones, & ab obiecto, tanquam à capite totius scientiæ, à quo species eius desumuntur, emanant cetera, de passionibus nostris est, atque etiam de principiis, quae ex eius natura desumuntur, ac demum de conclusionibus in virtute principiorum contentis.

Duo sunt in quilibet scientia, à quibus ratio eius intrinseca, vel species sumitur, ut p. incidelice obiectum, & principia: nam conclusiones, & passiones, quæ in eis probantur, ad hæc reducuntur, conclusiones quidem ad principia, in quicunque virtute continentur, & à quibus per demonstrationem derivantur, passiones ad subiectum, à quo emanant, ac de quo probantur. Subalternatio igitur scientiarum propria solu[n]t ex his duobus accipienda est, quemadmodum intrinseca earum conditio: nam cetera extrinseca sunt, id est extrinsecæ sunt ceteræ conditiones. Cæterum, cum principia accipiatur ex natura subiecti, ut sepe à nobis ostendit, tota subalternatio scientiarum ad subiecta resserre, ex quibus planè deducunt subalternatio ex parte principiorum, ut cuncte ostendetur.

Subiectum autem scientiæ duobus modis potest esse alteri inferius, aut quidditatue, addens essentialem differentiam supra ipsam, quemadmodum species se habet respectu generis, ut homo respectu animalis, & hoc non sufficit ad propriam subalternationem propriæ duo.

Primum, quia subiecta scientia subalternans, & subalternata debent esse distincta, quemadmodum scientia ipsa ex proprio conditione distinguuntur; sed species non est aliud simplicitas à genere, sed ex eo per differentiam contracto constitutus; ergo non satis est sic esse inferius ad propriam subalternationem.

Secundum, quia genus suo ambito comprehendit species, quæ ab eo nequaquam abstracti possunt, si complete considerentur ergo ratio obiectiva, sub qua considerabile est genus, comprehendet rationes particulares specierum: principijs tamen ex natura generis desumpta comprehendere particularia specierum, in quibus intrinsecæ claudit necessitate est; & ob defectum distinctionis non possunt probari particularia principijs specierum ex principijs genericis, sed dicuntur haec ad illa necessario presupponi; ergo nec scientia de speciebus scientiæ de genere proprio subalternatur.

Secundo modo subiectum unius scientiæ inferius altero esse contingit, quasi illud per differentiam, vel rationem accidentalem determinans, quo pacto albedo determinat serius subiecto alteri.

- 37.** Ceterum talis determinatio accidentalis duplex est, communis vna, particulatis altera, communem determinationē facit quodlibet particulae accidens additum subiecto, cum illud accidentaliter trahat ad propriam speciem; & hæc non satis est ad subalternationem scientiarum; si enim sufficeret, tota scientia distinguitur; ac subalternata, quae sunt accidentia diversa subiectis inherentes, quod plane absurdum est.

38. *Prædicta specie.* Specialis determinatio accidentalis est ea, alia de ea, quæ subiectum determinat ad particularem materialm scibilem; hoc est, cognoscibilem per determinatum scientiam distinctionem ab ea, per quam secundum se sumptum cognoscitur subiectum. Exemplum rem ostendit; numerus secundum se est obiectum Arithmeticae, contrahitur autem per sonorum, tanquam per accidentalē differentiam (nam re vera eius accidentis est) sic autem contrahitur, ut ad specialem materiam determinetur, specialem rationem scibilis habentem, & distinctam à ratione scibilis, quam habet numerus secundum se consideratus, vnde sit, ut specialia ei correspontant principia ab eadem ratione desumpta, subordinata tamē principiis superioris scientiarum, non secus ac obiectum, à quo accipiuntur, subordinatum est: esse autem subordinata, non est aliud, quam per eadem esse demonstrabilia; nam si omnino essent per se nota, nullam ab eis dependentiam haberent; & hoc est, quod paulus dicitur, principia scientiarum subalternatae esse quasi conclusiones scientiarum subalternatarum; & ex opposito conclusiones huius esse principia inferioris, & se habere ad illam, siue habitus principiorum se habet ad scientiam.

39. *Ratio autem, ob quam determinatio ad scientiam materialm propriam habeat, ac distinctionem rationem scibilem ab obiecto, cui conditione determinans additur, ea est, quia scientia (ut suo dicitur loco) per diuersam rationem abstracti à materia distinguuntur:* determinatio autem ad materialm minorem importat abstractionem, ac proprieatem distinctionum obiectum scientiarum, scientiamque distinctionem constituit, alteri tamen subordinata. Et eadem ratio ostendit perfectiorum esse subalternantem, quam subalternatam scientiam, utpote magis abstractentem à materia. Ostendit præterea iure Aristotelis, subalternatas scientias vocari scensibiles, & materi-

ales, subalternantes vero formales, ut textū elucidantes attingere cœpimus.

Iraque obiectum scientiarum subalternatae deber est inferius obiecto subalternantis, per accidentalem differentiam tali modo illud determinantem; & hoc est, quod voluit Albertus Magn. i. l. b. post. tract. 2. de r. s. *Albus* principiorum cap. 7. quem sequuntur alij. *Magnus*, dum oportere ait, ut illud, quod scientia subalternata addit supra obiectum subalternantis, contrahat illud ad rem alterius naturæ, & generis, hoc est, ad aliam rationem scibilis distinctionem: nam si talem distinctionem non habeat: nec valebit distinctionem scientiam constitutare; & rursus quod idem additum non sit procedens à natura obiecti superioris scientiarum, sed pro multis extra rationem eius: nam si esset passio ab eo emanans, non efficeret distinctionem scientiam, cum exploratum sit, subiectum, & passiones ad eandem scientiam, spectare.

A subiecto autem accipiuntur principia: vnde sit, ut si subiectum inferioris scientiarum contentum sit sub subiecto superioris, principia etiam sub principiis continentur, ab eis intrinsece dependant, & a priori demonstrantur.

Conditio igitur unica de differentia accidentalē contrahente subiectum superioris, ad specialem materialm scibilem, utpote varietas claudens, sufficiens est pro cunctis à Caeteris, & cæteris multiplicans.

Si autem quispiam dubitet, an necessitatem sit *Dicitur* varietas principia subalternatae scientiarum subordinari principiis subalternantis, esseque. *84.* per eadē demonstrabilia?

Respondeat Cardin. Toletus cap. 71 q. 1. *Responso* non procul à fine, non esse necessarium, sed *Cardin. Toleti.*

Cuius sententiam propterea non probamus: quia licet ad communem, inappropriatumque subalternationem sufficiat vnum vel alterum principium demonstrari: ad specialem tamen, ac propriam varietas probari debent: cuius ea est (nisi ego fallor) evidens ratio: quia principia omnia cuiuslibet scientiarum fundantur in natura subiecti, ab eoque accipiuntur, sed subiectum scientiarum subalternatarum ex propria natura, arque adeo omni ex parte subdividit subiecto subalternantis, quod contrahit: ergo principia eius omni ex parte equas subdividit principiis eiusdem: vel si aliquod a ea subdividetur, pfecto tale non efficitur ex natura.

ex natura obiecti inferioris presumptam, nec proinde eidem scientia proprium, sed extraneum: omnia igitur nullo excepto à principiis superioris dependent, à quibus à priori probantur, quod in cursu huius tractatus clarius ostendetur.

Ex quibus intelligitur, quid sit uiam scientiam esse alteri subalternata, quod primo postulabatur ulla questione.

Poſterior pars examinatur.

*soſi poſſi-
biles ſubal-
ternatioſis.
Pro parte
negativa
primaria
mentum.*

86.

SVPEREST tamen secundum, an eiusmodi subalternatio sit possibilis? facit autem rem dubiam hoc argumentum: Obiectum inferioris scientie addit accidentem quandam conditionem supra obiectum superioris, ergo estens per accidens, sed ente per accidens non datur scientia, ergo non erit scientia ea, qua inferior vocatur, nec proinde subalternata, nec subalternatio possibilis. Probatur prima consecutio, cui ianituntur cæteræ, accidentialis conditio, quam addit inferior, estens in actu, est etiam accidentialis forma, qua cum subiecto superioris, cui adiungitur, coabituit obiectum inferioris; sed ex duplice ente in actu, ex subiecto & accidentali forma resultat unum per accidens; ergo huiusmodi est illud, quod ex subiecto-superioris, & adiuncta conditione resultat, ut numerus sonorus resultans ex numero, qui est ens in actu, & sonoritate, qua est actualis forma ei coniuncta, ens per accidens erit, circa quod nulla versabitur scientia.

2. Argum.

Secundo; ex rebus diuersorum generum non potest unum per se coalescere, vt ex substantia, & qualitate, vel quantitate; quia unius genus non coniungitur per se, sed per accidens alteri; sed subiectum inferioris scientie est sit ex rebus diuersorum generum, ut numerus sonorus ex numero spectante ad quantitatem & sonoro ad qualitatem; ergo erit absque dubio unum per accidens.

3. Argum.

Sed iam quod esset unum per se non posset constitutus subalternaram scientiam: nam numerus sonorus constat duplice parte per se spectante ad diuersam scientiam, numerus namque per se consideratur ab Arithmetico sonorus à naturali, cum si obiectum auditus de quo ex professo differat Aristoteles 2. lib. de animali: ergo Musica duabus subalternabitur, scientiis, si vere subalternata concuerit Axi-

thmetice, & Philosophiae: nam cum non sit maior ratio, quare potius unius quam alterius, utriusque profecto, vel neutri: primum est impossibile, quemadmodum impossibile est unum ex æquo duobus subiecti, ergo non erit subalternata: & cum simile argumentum fieri de qualibet ex his inferioribus scientiis possit, impossibilis erit subalternatio scientiarum.

Quibus tamen non obstantibus res est *Præferranda*: certa, quod una scientia subalternatur alteri sine parceratura conditione at nobis posita: nam & vera scientia Aristoteles expresse docuit demonstrationem tenuit, quia, & propter quid, differre in diversis scientiis subalternis, tanquam certum igitur præsupponit subalternationem scientiarum esse possibilēm.

Quam veritatem communis omnium interpretatum consensus recipit, & confirmat evidens ratio: nam inferior scientia illa dicitur, qua magis est determinata superior, que universalior est, à qua, si prior suorum principiorum evidentiam mendicat, profecto ei subdita diceretur, atque adeo vere subalternata: hoc autem repetiri in Musica, & Arithmetica, in Geometria, & Perspectiva, aliisque simili modo se habentibus, certissimum est, ergo vera reperiatur inter eas subalternatio.

Prædicta obiecta dilincentur.

TO TA huius rei difficultas posita est in soluendis obiectiōnibus propositis, prima p̄t̄ certa, & secunda circa tres solutiones, inuenio diuersas sententias.

Primam retulit Paulus Sonzinas. 4. metap. q. 9. eorum, qui contendunt minime pugnare cum natura scientiæ circa obiectum, quod sitens per accidens, versari, sed in eius subalternatis scientiis necessario admittendum esse: nam cum sint quasi media inter duas extremes, ut Musica inter Arithmeticam & Naturalem, necesse est virtusque conditionem participant, accessus rursus ex duplicitate ratione diuersa, & actuali earum obiecta coalesceat, atque adeo esse entia per accidens.

Hanc tamen mentio expellit idem Sonzinas, vi posse doctrinam Aristoteles & scientiarum primarum naturam aduersum Aristotelem, namque si metap. tenet. 4. hisce verbis docet de ente per accidens ex aristotele non esse scientiam: Cum itaque ex multipliciter dicatur, prout de ea, quod secundum accidens est, dicitur, secundum accidens.

No. 3.

secundum

*Ratio prima.
go.
confirm.*

cendum, quod nulla circa illud *comparatio est*, &c. Ad quamlibet etiam scientiam per se pertinet demonstrare passiones de subiecto per definitionem, tanquam per proprium medium, sed ens per accidens non habet unam definitionem: quemadmodum neque unam essentiam; ergo nec demonstrabilis est aliqua passio de eo.

Si confirmatur, quia cum passiones prae-
ant ab essentia, & essentia non sit per se una,
neque unam aliquam passionem habere pos-
terit demonstrabilem.

*Secunda ra-
tio.*

Secundò, passio, quæ demonstratur de sub-
iecto est una per se, ergo causa per quam sub-
iecto inest, de eoque demonstratur, debet esse
per se una; sed talis causa est ipsiusmet subie-
cti essentia, quæ non est una per se, ergo nec
medium demonstrationis erit.

*Tertia sen-
tentia Son-
zinii.*

Hac exclusa sententia propriam statuit
Sonzinus, tanquam certum fundamentum
præsupponens accidentalem differentiam,
quam inferior scientia addit supra subiectum
superioris, non esse commune accidentis, vel,
ut verbis eius utimur, non esse accidentis per
accidens, sed accidentis per se, quod propria
passio vocatur, accidentalis autem de se sentia
dicitur respectu eius, cui additur, quia extra
rationem eius est; sed cum sit propria passio,
una per se cum eo constituit.

Quarta fund.

Etiam autem propriam passionem probat in
Geometria, & Perspectiva, illius enim obie-
ctum est, quantum absolute consideratum,
huius quantum visibile: visibilitas autem pro-
pria passio quantitatis est; tum quia inter com-
muni sensibilia enumeratur ab Aristotele,
magnitude. s. lib. de anima. ix. c. 7. tum etiā
quia in quantum consideratur colori coi-
qua, per se est visibilis: & pars est ratio de au-
to sonoro in musica. Itaque cum subiectum

difficil.

scientiae subalternatae compositum sit ex sub-
iecto subalternantis, & propria passione ei
superaddita, non est per accidens, sed per se
unum.

*Refutatio
secunda
fonsentia.*

Hanc sententiam relict Cajetanus cap.
presenti, tract. de scientiarum subalternati-
one proprie duo.

Premum: quia falsum est differentiam
additam subiecto subalternantis esse propriam
eius passionem: nam vel comparatus talis
differentia ad illud, ut subiectum subalternan-
tis est, vel ut iam contractum; & hoc secundo
modo non comparari luce clarus est, cum

si differentia determinativa eius ad materiam

sensibilem sed dum iam contractum accipi-
tur determinabile non est, sed determinatu-
s ergo comparatio respectu illius est, in qua-
rum in sua uniuscuiuslibet consideratur: &
cetera respectu illius, ut iam determinata, ne
propria passio esse potest, nec communis acci-
dens, sed de intrinseco conceptu: gratia ex-
empli, visuale est differentia addita linea, per
quam determinatur ad materiam sensibilem
determinatur autem secundum se sumpta, &
ut obiectum Geometria est, non certe, ut iā
cum eodem visuali coniuncta accipitur, iam
est enim determinata, si ita accipiat. Si
visuale comparatur ad lineam ut visualem,
aperte falsum est dicere, quod sit accidentis eius,
vel propria passio, sed absq; dubio ad intrin-
secā rationē eius pertinet: quid enim magis
int̄ insūcū esse potest linea visuā, quam vi-
suale ipsum? superest igitur comparari ad li-
neam secundum se sumptam, & ut est obiectū
Geometria (ut sic enim ei additum dicitur)
sed linea, ut linea est, non potest esse propria
passio dum adest ab eius essentia, nam linea
ju quantum à Geometria consideratur, quo-
ritas Mathematica est, abstracta à ratione sci-
sibilis, sentitur autem ut est in corpore na-
turali, ab ea ergo sub priori consideratione
non potest emanare visibilitas.

Et in hoc deprehenditur falsum aliud Son-
zinii fundamentum, videlicet lineam, cum
sit magnitudo, esse inter communia sensibili-
lia numerandam ex mente Aristoteles, dum
enim Aristoteles quantitatem, vel magnitu-
diuem inter communia sensibilia recenset,
non accipit eam sub consideratione Mathe-
matica (sub qua certe à ratione sensibilitatis
abstracta) sed sub consideratione naturali, ja
quantum naturalem substantiam, cuiusque
accidentia extendit: est autem certissima
Arithmetica subiectum esse sub illa abstrac-
tione, cum Arithmetica ex Mathematicis
disciplinis una sit, vacuum est igitur credere
per visuale hoc modo determinati tanquam
per propriam passionem ut obiectum Perspe-
ctiva esse possit.

Accedit illud, quod in cunctis scientiis Cogita
necessarium est, videlicet subiectum, & pro-
pria passione n. ad eandem scientiam per-
tinente; si ergo conditio additio obiecto sub-
alternantis p. propria passio eius est, ut visuale
respectu linea, ad eandem Geometriam re-
ferenda erit, & non ad Perspectivam.

Sed iam quod Sonzinii daturus visuale
esse

esse propriam passionem lineæ, solutio eius falsitatis, atque insufficientia evidenter agitur; falso est enim ex subiecto, & accidenti proprio fieri unum per se, cum non minus sit duo entia in actu, quam subiectum, & communis accidentis; gratia exempli, ex coniunctione risibilitatis cum horum concordia accidentiale resultat, non secus, atque ex coniunctione albedinis cum codem ergo unum per accidentis ex forma accidental, & subiecto, cum unumque sit ens actu, quod enim à subiecto emanet forma, non tollit accidentalem coniunctionem duorum entium in actu, ex qua repugnat unum per se coalescere: unde fit, ut cum tota vis argumenti in eo posita sit, quod ex differentia addita subiecto superioris scientie, atque ex subiecto ipso sit unum per accidentis, de quo non datur scientia, non soluat sufficienter ex eo, quod talis differentia sit propria passio eiusdem subiecti, cui additur, sed ex cogitatione oportet modum aliquem sic considerandi utrumque, ut per se vniuantur, & per se unum ex tali coniunctione resulteret, quod obiectum scientie subalternata esse possit. Quem attigisse videtur Ciceranus in eodem tractatu, sed obscurè adēd, ut difficile sit eum percipere.

97.
Notatio
scientie in
intelli-
gentia.

Pro eius igitur clariori notitia obseruandum est, non semel contingere, quia in uno genere, vel ordine vniuntur per accidentis, & per accidentis unum efficiunt, in altero vni per se, & unum per se efficiunt; ex quo nobis esse possunt artificialia, ad quorum constitutionem multa entia naturalia in actu edificantur, ut lignum, ac ferrum, quae si in hoc genere spectentur, non possunt nisi per accidentem vniiri, & unum per accidentis constituerent: considerata tamen sub eadem artificiali forma constituant unum per se, videlicet unam cathedram, vel scalam: ita ergo res se habent in his, quae concurrent ad obiectum scientie subalternata: nam si in esse naturæ ea consideres, dices absque dubio per accidentis conuenire, id: non nisi unum per accidentis ex utroque fieri; si vero in esse scibili, unum per se: numerus, & sonus visuale, & linea per accidentis vniuntur in esse naturæ, non secus subiectum, & accidentis in quacunque alijs materia; per accidentis etiam unum constituant, ac propriece accidentialis conditio redatur unum respectu alterius: at in esse scibili, videlicet ut à Musica, & Perspectiva per se considerantur, efficiunt unum quid per se: per

accidens contingit numero secundum se considerato esse in sonis, vel sonoro vni: ceterum ad efficiendam debitam consonantiam in ordine ad auditum per se concurrunt, per se vniuntur, unum per se ex utroque coalescit, testa enim consonantia talen causam per se peit, nempe numerum in sonis, vel sonum in numeris: lineæ etiam per accidentis contingit esse visualem, quemadmodum esse coloratam: ceterum ad talen proportionem constituant in ordine ad visum per se contingit cum tali proprietate, & proprietas ipsa per se coniungitur tali subiecto: constat autem sub his rationibus considerari à Perspectiva & Musica: nam hæc non considerat numerum secundum se ad Arithmeticam spectantem, nec sonorum ad Philosophiam, sed utrumque in quantum simul cum altero concurrit ad debitam harmoniam, vel consonantiam efficiendam in ordine ad auditum: pariter etiam Perspectiva nec lineam per se (qua propria est obiectu Geometriae) nec vitudine (quod Philosophie considerationem est) per se contemplatur, sed utrumque in quantum simul cum altero talen proportionem causat in ordine ad visum: unde fit, ut que per accidentis conuenient, per accidentem vnum efficerent sub priori consideratione spectata per se conueniant, & per se unum efficiant sub posteriori, & una, eademque definitio explicari possint.

Ehæc distinctione sic explicata plenè satia facit argumento proposito: admittimus enim motus ad formam illius respondentes, accidentalem propositi conditionem, quam addit subiectum scientie subalternata, unum per accidentis efficeret cum subiecto scientie subalternantis, si utrumque secundum se accipiat: at in quantum considerantur ab eadem scientia subalternata unum per se, id: utrumque unum eius per se obiectu in efficiunt, interius quidem obiecto scientie subalternantis, à quo vultatem accipit ipsa scientia, vereque subordinata, ac subalterata est superiori. Eadem etiam ad secundum solutione falsum est argumento: se dico.

Testia obiectio solvitur:

TERTIUM argumentum quosdam, ad tertium quos Soumas ibidem retulit, in eam argumentum præ compulit sententiam, ut posuerit me se ad secundum quare,

quamlibet inferiorum scientiam, non vni-
dumtaxat, sed duabus subalternari: nam
cum duplice constet parte earum subiectum
ad scientias diuersas spectante: ut obiectum
Perspectiva linea ad Geometriam: & visua-
li ad Philosophiam, ratione unius partis sub-
alternatur vni, & ratione alterius alteri.

Ratio. Idque probant ex eius principijs: princi-
pium est enim Perspectiva visionem secun-
dam lineam rectam esse perfectissimam, quod
ab utroque, nempe Geometra, & naturali, à
priori probatur: a Geometra quidem, quia
linea recta est brevissima, atq; perfecta; à na-
turali, vnde, nempe agens naturale, quanto
magis est passo approximatum, tanto agit
perfectius; ex quibus evidenter elicitur, ob-
iectum visibile mouens visum secundum li-
neam rectam perfectissimam causare visio-
nem; ab utraque igitur scientia probato princi-
pio, ad vitramque etiam obiecto secun-
dam diuersam partem spectante, virtus
subalternata est scientia sub diuersa consi-
deratione quasi partiali subalternatione.

Refutatio. Hunc modum dicendi nullus, quem vi-
deamus, admittit, idèo tanquam singularis,
& conditioni subalternatae scientiae minus
consentaneus repellendus est (vt bene Son-
zinias vbi supra.).

Ratio. Potissimum autem ratio falsitatem eius o-
stendens, haec est: accidentalis conditio,
quam addit subiectum scientiae inferioris,
duobus modis considerabilis est; uno qui-
dem secundum se: alio vt coniuncta sub-
iecto superiori: & sub consideratione pri-
ori non pertinet ad scientiam subalternatam
sed ad Philosophiam, sub posteriori vero sub-
iectum subalternantis contrahens, subalter-
natam scientiam constituit: gratia exempli;
sonorus ex se Philosophice considerationis
est, pertinens ad obiectum auditus, non
Musice, nisi vt coniunctus numero, quo
pacto debitam consonantiam, vel harmo-
niam efficit: vnde sit eiusmodi accidenta-
lia differentias, videlicet visualitatem, &
sonoritatem, materiali dumtaxat considere-
ratione ad Philosophiam spectare, non cer-
te in quantum clauduntur sub obiecto sub-
alternatarum scientiarum; quo tamen pa-
cto coniunguntur lineæ, & numeri, vide-
bilest, vt dicitur consonantiam efficiunt in
ordine ad auditum, vel talē proportionem
in ordine ad visum: idoque eiusmo-
dificatio per se, & formaliter subducent

2. Musica

203.

Mathematicis, cum Philosophia vero ma-
teriem dumtaxat cognitionem habent.

Ex quo etiam inferitur aliud suum opere
in hac re considerandum, videlicet earum
principia à Mathematicis quidem à priori
demonstrari, minime à Philosophia; sed id
solū n cognitionem habere cum naturalibus
principiis, vt aliquando virū, v. l. alterū necessi-
tatio præsupponatur, & ita se habet in ex-
emplo argumenti: nam illud principium, vi-
sio facta secundum lineam rectam est perfec-
tissima, præsupponit quidem id, quod per
se nonum est in Philosophia, nempe agens
naturale fortius agere in proximum quam
in distans; sed à priori probatur à Geome-
tria, quia linea recta est perfectissima.

Accedit; principalius arque formalium
esse in obiecto inferioris scientiae obiectum
superioris, cum magis sit à materia abstra-
ctum, superaddicam vero conditionem,
vapore materiale, arque sensibilem, mi-
nus principalem, ex parte cuius magnam
contrahit imperfectionem scientie. Et hinc
etiam sit, ad Mathematicam, vapore forma-
lem, potius pertinere principia harum sci-
entiarum à priori demonstrare, quam ad
Philosophiam, quæ cum materialis sit, no-
tam causam rei, quam effectum ostendit. Ex
quibus solutum est argumentum.

105.

QVAESTIO VIII.

*An subalternata scientia sine sub-
alternante existens sit vera sci-
entia, vel solum opinio?*

*P*raesupponit titulus questionis subalter-
natam scientiam possesse subalternan-
te existere, quod circa controversiam
est, cu. n. experientia doceatur, plures esse
Musice, peritos ignorantes Arithmetican:
alios etiam Geometricos ignaros, quos non
laret Perspectiva: quenam autem an in his,
qui superiori carent, veram habeat ratio-
nem scientie inferior, vel opinio, solum
censenda sit?

Negariuum partem, tenet Paulus Sonzi-
nas, & meta, eadem q. 9. quæ moderni sequun-
tur non pauci in scriptis huic capitis,

Quoru. n omnium ratio hanc est, vt scien-
tiam illucius conclusionis habeamus, necel-
leat

*Prima se-
cunda.*

Secunda

Argu-

se est principia, per quæ demonstratur, evidenter noscere, ex terminis quidem si sint penitus indemonstrabilia, vel si demonstrari adhuc possunt, per reductionem ad prima: qui enim talem reductionem ignorat, non habebit scientificam notitiam conclusionis: ut docuit plane Aristot. cap. 2. dicens, non scire qui horum, hoc est, mediatorum principiorum demonstrationem non habet; sed ille, qui habet subalternatam sine subalternante, nescit principia reducere usque ad prima indemonstrabilia, cum talis reducere fiat à superiori scientia; ergo neque habebit scientiam conclusionum, sed probabilem dum taxat notitiam.

2. Argum.

Secundo, notitia conclusionis habetur ex præmissis, tanquam ex causis; sed causa non operatur ultra suam perfectionem, ergo impossibile est conclusionem esse certiorem præmissis; sed qui solam habet subalternatam scientiam non habet certum assensum principiorum, sed creditum fide humana, propter autoritatem docentis, vel habentis scientiam subalternantem; ergo nec maiorem certitudinem conclusionis habebit ea, quæ ex fide humana deduci potest; sed ex fide humana; etiam per evidenter consequentiam, non deducitur nisi opinio; ergo non habebit certum assensum conclusionum, sed opinionem, cui non repugnat subesse falsum.

3. Sentent.

Oppositam nihilominus partem tuentur nonnulli, tenentes adhuc subalternatam sine subalternante esse veram scientiam licet imperfectam; idque probare nituntur.

4. Ratio.

Primo, Theologia adquisita ex principiis fidei est certa notitia, atque adeo scientifica, quamquam imperfecta propter evidenter defectum; talis est, quam habemus huius conclusionis, Christus est risibilis, per hanc demonstrationem: unus homo est risibilis, Christus est homo, ergo Christus est risibilis, sed eiusmodi Theologia imperfecta subalternatur scientiæ Beatorum, quibus evidenter sunt nota principia fidei: & tamen sine tali scientia superiori existens non est opinio, sed scientia; ergo talis erit quecumque subalternata etiam, a subalternante praecisa.

5. Ratio.

Secundo, si à vera scientia deficeret, maxime quia non habet certitudinem principiorum, sed assensum fidei humanæ: hæc autem ratio est insufficiens, ergo ea non obstante vera scientia censenda erit: probatur minor: plura sunt, quæ sola autoritate diceantur.

Pars Posterior.

habentur, & nihilominus éclita, ut quod Roma sit, quod Philippus sit Rex: nullus enim similes propositiones in dubium reuocavit; cuius ea est ratio, quia multorum, & evidenter testimonio robortantur: satis est ergo à vidente aliquid esse testificatum, ut pro certo habeatur, sed principia scientiæ subalternatae, etiam si non reducantur ad prima, accipiuntur ab eo, qui nouit ea per certam demonstrationem reducere, atque adeo à videte in suis principiis: id ergo satis erit, ut certa de eis notitia habeatur: conclusiones igitur ex tali notitia principiorum deductæ per eundem syllogismum certam, atque scientificam notitiam generabunt.

Vicimmo.

Pro huius questionis solutione obseruan-
dum est subalternatam scientiam duobus mo-
dis posse à subalternante præscindi, primo
quidem, ita ut principia eius sola auctoritate
superioris scientiæ habeantur: altero ita, ut
per experientiam nota sint; & iuxta hanc di-
stinctionem duabus assertionibus explicatur
nostra sententia.

1. assertio.

Prio est; subalternata scientia sine subal-
ternante existens; iuxta primum modum nō
est vera scientia, sed solum opinio; hanc effi-
cacie probat argumentum prioris sententiae.

2. assertio.

Secunda: si principia eius per experientiam
sint nota, vera erit scientia, quanquam imperfec-
ta. Imperfectam autem dicimus non solum
ab iurius seco, quia ex se materiam sensibilem
respicit, quam proinde imperfectiōnem ha-
bet, etiam si cum subalternante sic continua-
ta, sed etiam ex ea parte, qua principia eius
non nisi à posteriori cognoscantur.

Ratio.

Quod autem vera sit scientia, evidenter
probatur: nam experientia, certa atque cui-
datoria facit principia; ex principiis autem
evidentibus per eundem syllogismum eli-
citur: eidem cōclusiones tales igitur erunt
similes scientiæ subalternatae, etiam sine sub-
alternante existentis.

Ad argumen-

ta 1. senten-
tiae.
tia

Argumenta prioris sententiae intentum
quidem probant iuxta sensum primæ nostræ
assertionis: nihil tamen contra secundam; nā
dum principia scientiæ subalternatae per ex-
perientiam cognoscuntur, certa sunt, nec pen-
det ex fide humana: ideoq; certam conclusio-
nem, ac scientificam generare possunt.

2. senten-

cia

Secunda autem sententia intendens sci-
entiæ adhuc esse, dum eius principia soli hu-
manæ fidei innituntur, plane falsa est, cuius
argumenta parum probant.

Oo

Damus

Argumentum adscientiam. Damus enim primo, Theologiam modo imperfectam ex principiis fidei et scientiam imperficiam; an vero subalternata sit scientia Beatorum, praesentem considerationem excedit; s. d. eo cuius admisso longe diuersam habet rationem, à quacunque alia subalternata scientia, à subalternante praecisa: nō principia Theologiae, qua sunt articuli fidei, accepti: iuntur quidem per autoritatem, non tamen humanam, sed diuinam ipsiusmet Dei seculantis, quae certissimam cognitionem operatur in intellectu credentis: & eiusmodi certa cognitione principiorum licet obscura, per evidenter consecutionem generat certā conclusionem, quanquam inevidenter: talis igitur cognitione scientifica erit, ut ostendit conclusio illa, Christus est infibilis: principia autem cuiuslibet alterius subalternatae scientiae per solam autoritatem humanam accepta certitudine carent, idēcō non valent certum assensum conclusionis generate, sed opinionem.

M. 2. Nec resertab eos esse accepta, qui ea cuiusdeter e cognoscit; cum authoritas videntis, si humana sit, non possit nisi humanam fidem generare; cuius ea est certa ratio; quia, & si evidens sit notitia principiorum in superiori scientie, ad inferiorem tamen, cum videatur, qui scientiam habet subalternaram à subalternante praecisam, per medium fallibile peruenit humanæ authoritatis, medium autē fallibile, ex qualibet etiam evidenti notitia procedens, non potest certainam notitiam conclusionis generare.

Probatur manifestè in conclusione, ex principiis evidenter notis per argumentum probabile deducta, que non potest esse certa, sed fallibilis; quia ex medio assentiendi, vel cognoscendi fortius conditionem: assensus autem illius propositionis, Romam est, in eo, qui Romam non vidit, etiam est ex intrinseca conditione incertus: multiplex autem testimoniu m, & longa assentiendi consuetudo dubium abstulit, quod tamen per accidens contingit: unde si, per se loquendo nunquam posse authoritatem humanam certum generare assensum, nec proinde talem, ex quo certa, ac scientia notitia con clusionis deduci posuit,

QUAESTIO IX.

An scientia subalternata intra proprios limites demonstretur proper quid, vel solum quod hoc est.

Duplicem statum, vel conditionem habere contingi, subalternatam scientiam: nam vel est cum subalternante continuata, quam continuationem propria eius natura postular; vel ab ea praecisa, ut controvergia praeterita diebamus: & quidem si praecisa sit, circa dubium est, non demonstrare propter quid; vetenim principia eius per solā dicensis auctoritatē accipiuntur, & tunc non est scientia; vel per experimentam sunt nota, & cum experimentalis notitia sit effectus, non potest generare scientiam, propter quid: si vero cum superiori continuata sit, quo pacto naturalem, ac sibi debitum habet statum, arque adeò perfectionem possibilem: tunc procedit quæstio, an reddat propter quid suarum conclusionem, & quidem intra proprios limites accepta, nam auxilio superioris scientie vere demonstrat propter quid, quod non est aliud, quam subalternantem id præstat: accipitur autem intra proprios limites, in quantum usque ad principia propria se extendit, & non amplius: gratia exemplis perspectivis dicit, res ad maiorem distantiam minores apparet, quia sub minori videntur angulo, cuius causam non amplius redire nouit: nam quod minor sit, vel acutior angulus quo magis protrahitur (hæc est enim illius causa) ad Geometriam pertinet: hoc est igitur, quod titulus quæstionis perit; an Perspectivus, & qualibet alia subalternata scientia, intra suorum principiorum ambitum demonstrari, propter quid, vel solum quod hoc est?

Sententia affirmans proponitur, & suadetur.

Affirmativa partem temuisse videatur Albertus Mag. tract. 2 de usu in test. affir cap. 7. ubi sic distinguunt modum demonstrandi subalternantem, & subalternatæ scientie

scientiae, ut Geometriae, & Perspectivae, Arithmeticae, & Musicae quendam (ait) sunt passiones conuenientes quantitatì secundu se, lineæ videlicet, aut numero, & eiusmodi demonstrat à priori Geometra, vel Arithmeticus ex propriis principiis; aliae sunt conuenientes lineæ, ut visuali, vel numero, ut sonoro quas non possunt prædicti demonstrare; quia passiones istæ concernunt materiam sensibilem, à qua Geometria, & Arithmeticus abstracti, ac propter ea extra ambitum talium scientiarum, ad quas demonstrandas non possunt se extenderet, sed à propriis scientiis subalternatis à priori demonstrantur: hæc igitur videretur esse sententia huius Doctoris; quod quælibet harum scientiarum demonstraret, propter quid, ita ut subalternas scientias non reddat causam alicuius conclusionis subalternatae.

M. Sotus.

Lædem tuerit M. Sotus, q. 1. huius cap. in solut. ad 6. secundum hanc limitationem, videlicet subalternata scientiam intra latitudinem suorum principiorum demonstrare, propter quid, non quidam primam causam suatum conclusionum tradens, cum hoc sit subalternantis officium; sed bene proximam, ad quam principia eius se se extenderet; hoc namque fat est, ut simpliciter dicatur demonstrare propter quid: quem sensum despopsisse, videlicet ex Paulo Veneto in expositionibus huius capitis.

ut.

Eamque probat, quia subalternata scientia, ut Musica, duobus modis consideratur, in qua two speciebus, vel practica, appellatur practica in quantum adquiritur canendi exercitio; & hoc modo sumpta ab experientia probat suas conclusiones, ut quod Diapente est bona consonantia, quia bene consonat auribus, &c. Speculativa vero dicitur, in quantum cum superiori continuata causam conclusionum reddit usque ad certum limitem, à quo incipit subalternans deferens eius principia usque ad prima omnia in demonstrabilia: & sic perficitur totus processus ut usque scientæ. Vnde inferitur, subalternam non demonstrare propter quid, usque ad primam causam simpliciter bene tamen usque ad primam causam sui ordinis, ut exemplum à nobis super produdum ostendit: nam hæc demonstratio, propter quid est: res quæ videntur sub minori angulo appetere minor, quæ a longe videntur sub minori angulo videntur, ergo

minor appetet & ramen pertinet ad solam Perspectivam, cum nihil in ea Geometricum audiatur; ergo intra proprium ambitum habet demonstrationes propter quid.

Et confitemur, quia si solus Geomatra demonstraret à priori conclusiones Perspectivæ, & solus Arithmeticus conclusiones Musicae solus ille perspectivus, & solus iste Musicus appellaretur, cum à conclusionibus demonstratis denominationem accipiante, sciens, & Scientia: quæ plane absurdâ sunt; ergo necessario dicendum est: quælibet subalternata scientiam cum subalternante continuatam demonstrare propter quid, intra proprios limites.

n° 7.

Huic argumento duo alia adiungimus, in 2. Argum. confirmationem eiusdem sententiae. Primum est, se in ordiné secundū, si subalternata scientia non demonstraret propter quid, maxime quia materiam sensibilem respicit, ex quo videntur ab effectu, & non à causa procedere (nam ex capite, qua obiectum subalternantis participat, non potest deficere à perfectione scientię redditis, propter quid, sicutrum conclusionē) sed hæc est ratio insufficiens: nam quæ scientia magis sensibilis esse potest, quam Philosophia naturalis; sed hæc demonstrat, propter quid, ut ostendit hæc demonstratio: quidquid habet naturam, est ens mobile, sed cœlum habet naturam, ergo est ens mobile; ergo non minus subalternata scientia intra proprium ambitum demonstrabit propter quid; & certe si solum demonstraret, quod hoc est, imperfectissima esset.

Postremum, quia si scientia subalternata, non demonstraret propter quid, id est quia non demonstrat usque ad primam causam, sed tradens proximam relinquit primā à subalternante tradendam: at subalternans non potest reddere primam; ergo ad solam subalternatam omnino pertinet suarum conclusionum causam reddere. Probatur minor: nam si subalternans reddit causam principiorum subalternarum, erunt eiusmodi principia conclusiones illius, hoc est impossibile, ergo & illud. Probatur iterum minor, subalternata scientia concernit materiam sensibilem; ergo eius principia in eadem erunt materia constituta: at subalternans abstracti; à tali materia, atque ex consequenti eius principia, impossibile est, ergo medium superioris scientiarum, vel principi-

ut.

Oo 2. cipi.

cipium proportionatum esse ad probandum principium inferioris : gratia exempli, dicit Medicus, circulare vulnus difficilis sanatur, quod non videtur posse à Geometra probari ut voluit Aristotelis squidem : Geometria abstracta à corpore naturali, atque adiō ab humano, quod in quantum sanabile proprium est Medicus obiectum : quo igitur postea principia Geometrica eodem modo abstracta descendere poterunt ad probandum simile principium in materia sensibili contentum, & similis erit repugnatio in subalternantibus scientiis respectu inferiorum, ad quas proinde spectare necesse est, propter quid, suarum conclusionum tradere.

Alberti sententia autem non placet.

Hæc tamen sententia in eo sensu, in quo eam vide. ut defendere Albertus, plane aduersatur doctrinæ Aristot. & veritati, cum limitatione vero, quam Paulus Venetus, & M. Sotus adiiciunt, non est ita certum utrumque habere, valde tamen probabile.

Vera sententia ponitur, & probatur.

IDEO nostra sententia est, subalternatam scientiam, utramcum, neque absolute, neque intra proprios limites demonstrare, propter quid, suarum conclusionum, sed id præstare à subalternante, à qua omnius accipit propter quid.

Ita sentiunt ceteri interpres Aristotel. **D. Thom** D. Thom. in his commentariis lect. 25. Sonzinas. 4. meth. q. 9. Caiet. c. præsenti tract. de scientiarum subalternatione circa finem, **Cajetan.** Copulata Louaniensis inter explicandas conditiones, ad subalternationem scientiarum **Locan.** **D. Toleatus** requisitas, D. Toleatus in expositione text. Aristotel. in cædemque videtur inclinare Scottus. 3. q. prologi circa finem, vbi vniuersaliter docet sic se habere subalternantem, & subalternatam scientiam, vt vbi hæc incipit, illa desinat, quod est dicere, ultimas illius conclusiones esse prima huius principia. **Durandus.** rati. item 1. q. prologi num. 52. vbi solum tribuit subalternatis scientiis demonstracionem quia.

Ex Aristotel. Et in primis ; quod ad subalternantem scientiam spectet propter quid, ad subalternatam, quia, docet expresse Aristot. in principio huius capituli differentiam statuens inter demonstrationem, propter quid, & quod hoc est, in diversis scientiis subalternis, ita ut ad subalternantem spectet de

578
monstrationem propter quid, ad subalternatam vero, quia, quod disseti non stare non potest cum sententia Alberti affirmantis, æqualeiter utramque demonstrare propter quid suarum conclusionum.

Et rursus, ad particularem modum, & conditionem harum scientiarum descendens Aristot. testatur subalternatam scientiam (quam vocat sensibilem) non tradere propter quid, suarum conclusionum, sed solum, quia ; subalternantem vero (quam vocat Mathematicam) demonstrare propter quid, hisce verbis: *Hic enim ipsum quidem quod sensuorum est scire, ipsum verò propter quid Mathematicorum: hi namque habent causam demonstrationem, &c.*

Et probatur cuiusdam exemplo perspectivæ, & Geometricæ; principium est enim Perspectivæ res ad maiorem distantiam sub minori angulo videti, ac propterea apparet minores, cuius propter quid reddit Geometra dicens, angulum, quo plus protrahitur, acutiorum esse, hoc est enim esse minorem.

Ex quibus etiam sequitur aduersus Paulum Venetum, & Sotum, adhuc intra proprios limites, non demonstrare propter quid subalternatam scientiam, nam si co-distinguuntur demonstratio, quia, & propter quid in his scientiis, quod illa pertinet ad subalternatam: hæc vero ad subalternantem, cum istæ scientiæ intra proprios limites consideratae distinguantur: fieri absque dubio inferiorem intrapropios limites non demonstrare propter quid: si enim semel id admittatur, cessavit prædictum discrimen inter demonstrationes designatum, quemadmodum cessabit, si admittamus subalternantem demonstrare, quia.

Sic igitur loquendum nobis est, si mentem Aristotel. teneamus, vt non solum vnuus, vel alterius principii subalternata scientiæ, propter quid, tradat subalternans, sed omnium: nam vnum, vel alterum etiam disparata scientia à priori demonstrari in hoc capitulo docet Aristot. de Geometria à priori demonstrante illud principium Medicus, circulare vulnus difficilis sanatur, quia circulus latera habet maximè diastia.

Idque efficaciter probatur ratione: nam *Prima te ex natura, & conditione obiecti cuiuslibet scientiæ accipiuntur omnia eius principia* (vt superius ostendimus) sed obiectum scientiæ

scientia subalternata continetur sub obiecto subalternantis, illudque intinsece claudit; ergo principia principiis sunt iusseriora, ab eisque dependentia; sed superior scientia, v. potest abstractior, continet causam in iusserioris, ergo ex propria conditione subalternata scientia est, non reddere primam causam suatum conclusionum, sed proximam duxit, quam continet propria eius principia quia probanda à priori relinquir, vel usque ad prima indemonstrabilia reducenda scientiae superiorei.

*Secunda re-
sia.*

22. 4.

Aristotel.

Quod autem hoc non sufficiat, ut subalternata intra proprios limites dicatur proprias conclusiones scire, vel demonstrare à priori, probat ultima ratio: vt aliquis scire dicatur à priori aliquam conclusionem, necesse est eam demonstrari, non solum ex principiis proximis, sed vt eiusmodi principia proxima noverit usque ad prima omnino indemonstrabilia reducere, vt docuit expresse Aristot. c. 2. illis verbis. *Ex primis autem indemonstrabilibus quoniam non scies, non habens demonstrationem ipsorum, &c.* Sed scientia subalternata nescit reducere propria principia, per quae demonstrat proprias conclusiones, usque ad prima omnino indemonstrabilia, imo nec scire intra proprios limites potest; quod tamen præstat subalternans, ergo non scire eas à priori; sed talen notitiam accipit à subalternante.

Opposita argumenta, & quedam obiectiones foliuntur.

*Notabil. 1.
ad solutionem
argumenti.*

23.

QUO autem pasto id fiat, vel possibile sit, explicare oportebit, vt ab ultimo, magisque difficulter argumenta solueret. Incipiamus: est igitur obseruandum necessarium esse ad demonstrandam quoniamlibet conclusionem medium coniungi, cum extremitatibus in præmissis, vt extremitates coniugantur inter se in conclusione: præmissæ enim constiuantur ex medio, & extremitatibus: ex solidis autem ex extremitatibus conclusio, vt communis demonstratio testatur: omne animal rationale est capax discipline, omnis homo est animal rationale; ecce medium cum extremitatibus coniunctum; & ex vi talis coniunctionis coniugantur extremitates inter se, dum in conclusione in-

fertur, ergo omnis homo est capax discipline.

Secundò, tanquam certum præmittendum est, medium in demonstratione propriæ quid (de qua loquimur) causam conclusionis contineat, non quæ incunque, sed adæquata, arque ad id cum extremitatibus conuertibilem, vt eadem demonstratio ostendit: unde fit, vt si subalternans scientia debet reddere propter quid principiorum iusserioris, non possit id præstare per medium proprium nude acceptum, vel (vt proprius loquamus) in propria abstractione consideratum: nam quo pacto medium abstractum à materia poterit esse causa adæquata & conuertibilis respectu passionis, vel proprietatis materiam sensibilem concerneat?

126.

Coccurrit autem materia in sensibilem quodlibet principium subalternatæ, ergo non potest demonstrari à priori per medium subalternantis, vt à materia abstractentis; sed operatur, vt accipiat tanquam determinatum ad materiam sensibilem, oportet vt accipiat coniunctum cum extremitatibus principium subalternatæ componentibus: & iste est modus, quo continuatur scientia subalternans cum subalternata, dum ad probanda eius principia descendit; continuari enim non est aliud, quam multa in uno aliquo communi termino unita, media igitur, superioris scientiae cum extremitatibus, ex quibus principium iusserioris conflatur coniunctio, sic continuatio, & talis continuatio limitatio quædam est eiusdem medii: ex tali autem limitatione, vel terminatione æquale redditur medium cum extremitatibus conuertibile; ex eadem etiam resultant principia quasi mixta ex materia virtusque scientiae, ex medio quidem superioris, & extremitatibus iusserioris; & ex his principijs tanquam ex causa adæquata inseritur à priori conclusio, quæ est principium scientie subalternatæ: & quoniam medium in principiis contentum est causa, ideo vere, & proprie attribuitur propter quid superiori scientiae, cuius est proprium, non iusseriori, licet ab ea determinetur.

127.

Rem manifestam efficit hoc exemplum quo demonstratur à priori principiū, sub alternata scientia per medium subalternantis: principium est hoc: res à longe videatur sub minori angulo: demonstratur autem sic, res que videtur sub angulo magis

Oo 3 protra-

protracto, videtur sub angulo, minoris (nam angulus magis protractus acutior est, atque adeo minor) sed res à longe videtur sub angulo magis protracto, ergo sub angulo minori: ecce tibi medium Geometricum, nema-
gè angulum magis protractum esse minor-
rem, quod non posset principium illud de-
monstrare, nisi coniungeretur cum extre-
mitatibus perspectivæ, nempe cum visione
tei à longe: ecce rursus medium cum eisdem
extremitatibus coniunctum sit adæquatum
aque converibile, ut possit per ipsum de-
monstrari tale principium inferioris scien-
tiae, tanquam per causam adæquaram. Idem
ostendit exemplum in argumento desum-
ptum illius conclusionis Medicæ: circulare
vulnus tardius sanatur, per medium Geome-
tricum hoc modo demonstrabilis: vulnus,
eius latera difficilius coniunguntur diffi-
cilius sanatur, sed circularis vulneris latera
coniunguntur difficilius, ergo difficilius sa-
natur; & rursus hoc principium sic potest
demonstrari, ut plenius res intelligatur: la-
tera maximè distantia difficilius coniungun-
tur; sed latera circularis vulneris maximè
distanti ergo difficilius coniunguntur.

ad arg. Ad primum autem argumentum dicimus, procelium subalternatae scientiae in
demonstrandis suis conclusionibus usque ad
prima principia sui ordinis non habere vim
demonstrativa nisi virtute, aut ope sub-
alternantis inde incipientis, vbi illa definit
quæ si cessaret, nulla conclusio scita esset à
subalternata nesciente propria principiis ve-
rè demonstrabilia usque ad indemonstrabi-
lia referre: nec enim scit, qui horum demon-
strationem non habet (ut docuit Aristoteles)
vnde negandum est demonstrationem
in argumento desumptam veram esse, si
ex sola virtute subalternatae scientiae consi-
deretur; sed probabile dumtaxat argumen-
tum; cum notum sit nec ex primis proce-
dere, nec ex his, quæ per prima fidem ha-
bent; etenim fidem habere per prima, non
est excius virtute, sed subalternantis, idèo
hæc sola reddit eorum propter quid.

ad obiect. Ultimum argumentum deficit, non af-
ferens veram causam, sed apparentem, nec
enim negamus subalternatam scientiam de-
monstrare propter quid, eo quod sensibili-
lis sit, vel sensibilem respiciat materiam;
sed quia inferior est alterique subditæ à qua
principia eius essentiaлитes dependent, &

à priori demonstrantur; ex hac enim in-
trinseca imperfectione habet, non posse pro-
prias conclusiones deferre usque ad princi-
pia indemonstrabilia, quod apparet necessa-
rium est, ut eas dicatur à priori demonstrare.

Posset tamen quispiam opponere adver-
sus nostram sententiam, subalternatam scien-
tiam ex propria virtute demonstrare proprias
conclusiones, si non usque ad prima simili-
citer; bene tamen usque ad prima principia
intra suum obiectum, & ambitum in demon-
strabilia; quod profecto sufficere videtur,
vedicatur habere veras demonstrationes pro-
pter quid, licet non adeo perfectas, ut super-
ior scientia usque ad prima omnino, in-
demonstrabilia easdem referens.

Respondetur minimè id sufficere, nam
principia subalternatae scientiae non sunt ex
terminis nota, sed verè conclusiones de-
monstrabiles, quas demonstrare nec scit
ipsa, nec scire intra proprios limites va-
let; vnde infertur, non esse sibi evidentia,
nec certa quæ enīm evidenter cognoscimus
(seclusa experientia) vel ex terminis per
habitum principiorum, vel demonstratio-
nem ex eis accipimus præfata autem prin-
cipia non sunt exterminis nota, sed verè de-
monstrabilia, cuius demonstratio non ha-
betur, ergo non sunt ab eadem scien-
tia evidenter intra proprios limites cogno-
scibilia, nec refert esse in suo ordine in-
demonstrabilia: duobus namque contingit
modis indemonstrabilem esse aliquam pro-
positionē, vel ex propria cōditione, vel respe-
ctu alicuius nesciētis ea demonstrare; si pri-
mo modo demonstrabilis sit, ex it etiam ex
propriis terminis per habitum principiorum
cognoscibilis; si secundo sola fides vel
opinio de ea habebitur, atque adeo de con-
clusionibus ex ea deducit, & iuxta hunc mo-
dum indemonstrabilia sunt principia subal-
ternatae scientiae intra proprios limites con-
siderata, non iuxta primum, quapropter non
erit aliqua conclusio ex eis demonstrabilis.
negandum igitur est ad formam argumen-
ti sufficere sic esse indemonstrabilia, ut per
se nota vel certa dicantur adhuc secundum
quid vel in tali ordine; nam cum verè sint de-
monstrabilia, quæ demonstrare nescit subal-
ternata scientia præcisè considerata, nullam
possunt certitudinem habere, nec certas
proinde conclusiones reddere ex eis elicitas.

Si autem virgas adhuc ex his fieri, ut sub-
alternata

*alernata scientia intra proprium ambitum considerata ad hue in quantum cum subalternante continuatur, non sit vera scien-
tia; vnde etiam universalia et inferre licet nulla in subalternatam esse veram scientiam sed fidem humanam, vel opinionem; sequi-
dem ex propria virtute non valet proprias conclusiones reducere siveque ad principia si n-
pliciter indecompositabilia; quod profecto intollerabile absurdum est, eum ab Aristotele & omnibus subalternans & subalternata ponantur duas scientias distinctas, & si distinctas sunt, erit qualibet ut distincta ab alia, vera scientia: atque adeo intra proprium am-
bitum considerata, nam ex propriis distin-
guuntur.*

Digitized by

41

133

*quid senti-
dum de sub-
alternante
et jubar er-
rata scirent.*

Iuxta hanc igitur similititudinem senti-
edum est de subalternante, & subalternata
scientia; hanc imprimi fabilla praecisam non
esse veram scientiam, ut quæst. preceden-
ti figuratum est, sed nec intra proprios limi-
tes consideratam, hoc est, sine ordine ad
subalternantem, cum ex ea certitudinem
& evidentiā propria principia mendicent
& longè minus propter quid suarum con-
clusionum reddere aut veras demonstratio-

ac propter quid habere censendum est, nisi ope, aut virtute subalternantis, à qua principia eius usque ad prima indemonstrabilia referuntur, quod luce clarius ostendit ad solam subalternantem pertinere propter quid conclusionum subalternat tradere; quemadmodum ad habitum principiorum tradere propter quid scientificarum conclusionum.

H. siue plenè satisfictum est obiectio*n*is
proposito*s*, si quisque subalternarum scientia-
rum natura, ac conditio, & modus se haben-
di explicatus.

PRIMAM FIGVRAM MAXIME
scientie esse accommodatam.

CAP. VNDECIMVM.

Figuratum autem maximè scientialis
est prima, Mathematicæ namque sci-
entia per has demonstratiōes fe-
runt. &c.

EXPOSITIO TEXTVS.

Caput hoc quasi appendix est preceptum ^{Interritum} ^{cap.} ^{2.} dentis, in quo, cum docuisset Aristoteles demonstratiōnē, quia, & causam ^{l.} mota procedente non posse fieri nisi in secunda figura, ratio ipsa postulabat, ut formam syllogisticam praescriberet demonstratiōnē, omnibus ceteris statuens, in qua figura sint cōstituenda, & hoc est primum, quod præstat membra. Divisionē triplici ratione confirmās; deinde rationem propositionis negativaū immediatā affert, nam licet cap. 1. universalem definitionem immediatæ propositionis tradidisset, solū immediatis affirmatiūs eam hucisque accommodauit. ut igitur completa esset præceptua pars posterior istice artis, oportebat principia negativaū demonstratiōnē tradere, que sunt propositiones immediatae negativaē; & hac dupli parti continetur totum caput.

*Statut ergo primo, maximè accommodatam i. Parte cap-
esse demonstrationibus primam figuram syl-
logismorum, quod probat triplex etiam.*

Prima ra-
dio.

*Quorum prima est quasi inductiva ex singularum scientiarum propter quid demonstratiuis in discursu collecta: scientia propter quid demonstrantes sunt ceteris perfectiores, sed eiusmodi ut vuntur in suis demonstrationibus prima figura, par ergo de ceteris ratio erit: exempla in Mathematicis disciplinis perfectum demonstrandi modum habentibus product, Geometria videlicet, & Arithmeticā, ut patem esse de cunctis alijs rationem intelligamus: ut plurimum autem docet, has omnes scientias in prima figura proprias demonstrationes constitue-
re, quia aliquando iuxta causarum, & esse-
tium conditionem contingit non esse id possi-
ble: sed secunda figura necessario vtendum;
id tamen per quam varum esse.*

Secunda
ratio.

3.

*Secundaria ratio talis est: quod quid est rei, quod definitionem eius vocamus, principem locum in demonstrationibus tenet sed scien-
tiā eius non nisi prima figura mediante esse-
quinnur: ergo hac est nobis potissimum utēdum in demonstrationibus: minorē probat, defi-
nitio enunciatur de definito affirmativa, cum eius naturā positivam explicet, & vniuersa-
liter, cum nec de uno aliquo singulari tradatur, sed communem omnīū essentiā cotineat:
secunda autem figura non est apta ad affirma-
tivum syllogistinū construendum, cunibil in ea ex utraque affirmativa pramissa eliciatur, quemadmodum nec tertia ad syllogismū vniuersalem, ergo sola prima scientia de quid dixare res asequenda deseruit.*

Tertia ra-
dio.

*Postrema, in demonstrationibus construendis secunda, & tertia figura ope indigent primā: hoc autem sibi sufficiens est: ergo eius est pricipius vñus in demonstratoria arte: maiorem probat, quia per primā figurā den-
sat, & augentur alia, quousq; ad immedi-
atā perueniatur.*

*Quid in-
tellegat,
per deca-
usonē, &*

*quantum ad formam concludenda, ut evidēt augmen-
tior sit, utrumque refert diens, densationem
rei, proprietatem materialē esse, ut constat
in congelatione aqua, vel lactic coagulatio-
ne, que per materię consipationem fūnt:
at augmentum formam potius respicit, ve
plane docet Aristoteles. 1. lib. de ortu & infe-
ritu cap. 5. statuens secundum partes refor-
males fieri, nunc ergo cum predicatum in pro-
positione sit quasi forma, subiectum quasi ma-
teria, & secunda figura reducatur ad primā
predicato vniū pramissā mutato in subiectū
(erat enim medium in utraque predicatum)
consequens est, talem reductionem condensa-
tionem quandam esse: tertia autem figura,
cuius medium in utraque pramissa subiectum
est, ad primā reducitur permutatione sub-
iecti in predicatum, atque adeò per augmen-
tum: & hanc expositionem sequitur Aegidi-
us in commentariis būiū loci.*

P. Toletus ad reductionem etiam eas-
dem figurārum ad primā secundum formā positiō
densationem, & augmentum retulit, licet
Cardinali modo, ait enim, dum secunda, & tertia
reducuntur ad primā, quasi densationem
contingere, siquidem plures eārum modis ad
eūdem prime referuntur; coactamur igit
ex hac parte, sed ex altera augentur, in
quantum plures sunt modi harum figurārum
si eos cum modis prime figure, ad quos refe-
runtur, coniunxeris, quam si solos acceperis.

Caterum, cum Aristoteles de eiusmodi fi-
guri syllogistica non loquatur sub ea confide-
ratione, qua posteriores referuntur ad pri-
mam, secundum formam concludendi (eiusmo-
di enim consideratio prioristica est) sed in quā
sum demonstrationibus, ac scientiis deferuntur
(ut verba eius statim subiecta plane te-
stantur) placet profecto exposicio D. Thomā in
bis commentariis, lectio vigeſimasexta, &
Thenistij in sua pars apbris, super 1. lib. poster.
ca. 31. vbi sic exponunt: Secundam & tertiam
figurā primā indigere (ait Aristoteles:) quia
per eam densantur, & augentur quousque ad
immac-

Prima ex-
positio
Philopo-
ri.

immediata veniant (hac enim sunt verba Aristotelis) quasi dicat, ad perfectam scientiam re habendam necesse est mediatis praemissas demonstrationis ad immediatas reducere sed secundum tertiam figuram non possumus id assique quaque praefare absque prima administratione ergo minus sicut scirem accommodata probabili minor, secunda figura non valet si sumiam propositionem concludere; ergo uero valebit a. r. matius premisas mediatis ad immediatas referre; tertia uero non constat de universaliter, ergo nec premisas universales reducere potest: ad affirmatas (quae sunt in his demonstrationibus) reducendas indiget prima figura: universas referente, qua proinde nullo modo eis indiges, ergo sicut erit principius usus in arte demonstratoria.

In secunda parte capituli explicata continet, que sunt propositiones inmediatas negativa: quod ei praefat, negari uero mediatis exponit prius, ex quibus facile cognoscatur immediatum ratio.

Quatuor modis possunt se babere negationes propositiones: nam vel predicatum continetur sub aliquo toto, hoc est sub aliquo ratione uersali predicato quidditatis. Subiectum vero si nullo aut ex opposita subiectum continetur, tunc predicatum: vel certitudine, tunc subiectum, quam predicatum, aut denaria nec predicatum, nec subiectum; vno etiam ex his modis se babere, necesse est propositiones negationes, demonstrationi deserventes: quidem si dubius permisit modis se habentes alia propositiones, non sunt immediatae, sed demonstrabile per idem superius predictionem; sed quo subiectum, vel predicatum continetur, affirmatum de concordia, genitur de altero, gratia exempli: has propositiones, qualitas non est homo, talis est cuius predicatum continetur sub animali, subiectum vero sub nullo, et demonstratur per idem animal, affirmatum de homine negatione de qualitate, insecedendo figura hoc modo: omnis homo est animal, nulla qualitas est animal, ergo nulla qualitas est homo: rursum: homo non est qualitas, cuius subiectum est sub eodem animali, &c.

Partes Posterior.

predicationem sub nullo per identem animalem in eodem modo, & figura se demonstratur, nulla qualitas est animal, omnis homo est animal, ergo nullus homo est qualitas, proprieatis uero seruo modo se habens et modi esse potest, nullus homo est albedo, cuius predicationem sub colore, subiectum vero sub animali continentur, que media in probantur demonstrationi utroque modo posse, videlicet per illud superiorius, sub quo continetur predicationem, affirmatum de eo; negatum de subiecto; vel per aliud, sub quo continetur subiectum negatione de predicatione affirmatum de eodem sub ecto, primo modo denariam fieri sic: omnis albedo est color, nullus homo est color, ergo nullus homo est albedo; secundo vero, nulla albedo est animal, omnis homo est animal, ergo nullus homo est albedo.

Offendit vera esse qua dicitur sine causa Exempli, bas tres modos, videlicet possibile esse, dum subiectum sub aliquo toto continetur, predicatum non esse sub eodem, & quae ex opposito subiectum non continetur sub eodem, sib quod continetur predicationem; idq; exemplo duorum predicationem, quae coordinationes, diversas vocantur forma coordinatio sit a. c. d. En se predicationem subiectum: & albedo B. E. & superdilectionem quoddam, tunc sic arguitur predicationem si dividitur, permixta, ita ut quod est in uno predicatione non continetur de eo quod est alio: cu us est astratio: quia sunt prima diversa: bene ergo sequitur: predicationem hanc propositionem continetur sub aliquo genere uniuersitatis, ergo subiectum eiusdem non est sub eodem genere, idemque de eoque iterum sub quo continetur subiectum lenitatem est: nam sub eo non erit predicatione.

Super est illa propositione: eius neutrum est. Quod pretremum sub aliquo toto, ut superdicti predictato continuatur; & talis est, in qua uero negatum supremum genus negatur de altero, ut iuxta suum subiectum non est qualitas, qualitas autem in media est relatio, & similes, nam suprema genera sub nullo altero continentur genera: nec sub aliquo predicato superiori uniuersitatem, ens enim, quod de uniuersis predicationem, analogam, & transcendens, tales igitur propositiones.

positiones immediatas esse statuit aristoteles, quacum extrema nihil commune habeant, nec nullum aliud predicatione superius; nec dabile est medium, per quod demonstretur unum ab altero remoueri: medium namque de altero saltem extremorum debet enunciari in syllogismo, nam negari de utroque reponit, cum ex negationis premissis unius sit syllogismus, sed nullum est predicatione, quod de his supremis generibus enunciatur, ergo nullum erit medium remouendi unum ab altero, sed quoddlibet se ipso ab alio extremum est ergo negationem propositionem immediatam constitutum.

Probat aristoteles illud antecedens, quod necesse sit medium de altero extremo affirmari in prmissis; nam vel syllogismus sit in primis figura, & tunc minor saltem affirmativa debet esse, in qua medium de minori extremo affirmabitur; vel in secunda que nec ex parte affirmativa, nec ex parte negativa constare potest; quapropter unam saltem affirmativam prmissam habere necesse est, in qua medium, quod virtusque prmissae est predicatione, affirmabitur de altero extremorum, si ergo tale predicatione dabile non est, quod de aliquo extremorum enunciatur, sequitur planus, nec medium esse possibile, per quod similes propositiones demonstrentur, quodidemque, ac esse immediatas.

Desertia autem figura mentionem non fecit aristoteles, quia ad demonstrationem universalem (de qua loquuntur) minimè apta est.

QVOT. QVIBVS VEB MODIS
Syllogisticis sunt in immediatis, sum in mediatis propositionibus ignorantia dispositionis, & quomodo ignorantia negationis exercitatur.

CAP. DVODECIMVS.

Ignorantia vera, quia non secundum negationem, sed secundum dispositionem, dicitur, est quidem deceptio, quia per syllogismum sit, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

Ad eandem scientiam, vel discipulis Interveniam opposita pertinere docatis planis cyp.

Aristoteles seditione problematum: Aut.

problemata. 7. & 1. opponitur autem scien-

tie ignorantia, & indicatio his, quae ad scien-

tiam, & modos, quibus ea conquantur, tra-

ditis, de ignorantia & modis, quibus eam

incurrimus, merito agit. Est autem ignora-

tia duplex, negationis, & dispositionis ne-

gationis dicitur pura negatio scientia in eo

confitens, quod est, nonquam habuisse ob-

tinuisse vel nesciisse: quo patet pueri mundans

nationis usum attinquentes dicuntur ignoran-

tiam retinere habere, quas nonquam dedico-

vum: ignorantia vero dispositionis oppo-

sitionis scientia importat, hoc est,

cognitionem veritatis contrariam, quam ap-

plamus errorum; & hoc est duplex, una sim-

plex, quae sine discussu invicem; ex falso

quidem autoritate, vel experientia, exem-

pto, vel consuetudine, quibus decepti gra-

pianum oppositionum veritatis opinantur, ut si fal-

aci sensim experimento decepti aliqui op-

inesur solent minorem esse terram: altera est

ignorantia dispositionis per discussum con-

traria, tunc curiosus, quando syllogismo ad

quod decepti opinantur oppositionum veritatis.

Sed hoc adhuc est duplex quemadmodum Composi-

tionis sunt in syllogismo consideranda, forma & pa-

cti materia, forma dispositionem in modo, discussum

& figura importat, materia veritatem pro-

positionum: si ergo quisdam syllogismo per-

ente informe decepti opinetur aliquid op-

positionum veritatem, invenies ignorantiam dis-

positionis veritatis in communis oppositione

enim modi non est praesentis considerationis sed

pertinet ad lib. Elecchorum, ubi de apparen-

ti syllogismo agitur: alia est ignorantia oppo-

sitionis necessaria per demonstrationem con-

clusiva, & bac pertinet ad propositionem

quam adhuc partitur aristoteles in eam, qua

opponitur veritati principiorum & conclusionis

nam vitamque contingit per syllogismum in-

curri.

Exclusa igitur ignorantia simplici, vige-

te veritati demonstrativa non opposita, & notantia

ideo ergo Arist.

3. idem non pertinet ad praeferendum, ex causa etiam ignorantia contracta per parentem syllogismum tanquam aliena ab hoc tractata, de triplici alia ergo Aristoteles tribus capitulo, de opposita veritate principiorum in praeferenti, de opposita conclusiōibus in sequenti & de ignorantia negatio-sio cap. &c. cap. 14.

Tridem diui-nis cap. 1. memb. His igitur diversis distincta ignorantia aggre-gatior Aristoteles explicacionem eius qualiter per syllogismum incurritur principiorum veritatis opponitur, ac eandem eam expavit, que opponitur veritati conclusio-ni, & sic triuimenter est totius capituli di-uisio, & prima pars iam explicata.

4. Sed cum ex principio quadam sine nega-tione dicitur affirmativa, prius autem de ignorantia opposita negatur: deinde de ea, qua affirmativa oppositum negativum invenit, quando fallit syllo-gismo decepti optimam oppositas affirmati-vas veras, quod solon in prima figura potest contingere, & solon in primo eius modo; nam in terciis figura non concludunt proposi-tio uniuersalis neque in secunda affirmativa, neque in tribus reliquis modis primis uni-versalis affirmativa, sed solon in Barbarae ut si quis circa hoc negationum principium erraret, substantia non est quantitas, patiens per se syllogismum uniuersalem af-firmativa oppositam sic inferri, omnis linea est quantitas, omnia substantia est linea, ergo omnia substantia est quantitas. Exem-plis producit Aristoteles in elementis, quibus obscuram redditur doctrina, ideo in terminis significantibus proferenda à nobis deinceps erunt, ut facilius capi possint.

Duobus modis contigit ignorantia negatiū principii a Modo.

5. Duobus autem modis docet id posse fieri: uno quidem, ita ut, utraque premissa sit falsa, & ideo in utraque contingat deceptio; quod sit si pro medio accipiatur terminus, de quo non dicatur predicatum, & qui non dicatur de subiecto, si enim tale sit, cum in ma-giori dicatur de medio extremitas minor, qua est predicatum conclusionis, & in minori idem medium enunciatur de minori extremitate, fieri necessario, ut amba praemissae sint falsa, ut in eodem exemplo ostendatur.

Expositio textus. 592
Si potest: si deceptus quispiam poterit hanc falsam esse, substantia non est quantitas, patiens eam deducere albedine promedio accepit, de qua nec dicitur quantitas, nec albedo ipsa de substantia: tunc in utraque de-cepitur praemissa falsa sic procedens, omnis albedo est quantitas, omnia substantia est albedo, ergo omnis substantia est quantitas: contrarie autem sumendo sic Aristoteles iahici: quia predicatum affirmatur de ratiōne medio uniuersaliter, de quo vere negari debuit, & medium ipsum affirmatur de sub-iecto, de quo negari debet ex uniuersali-

6.

Ratio.
Quod autem sic se habere posse medium ad subiectum, & predicatum talis prin-ci-piū negatur: de quo est ignorantia probat planū Aristoteles: quia cum utrumque sit supremum genus sui predicamentis, nec de subiecto poterit affirmari medium, cum nullum superius predicatum habere posse de se uniuersè enunciatur; nec predicatum necesse est enunciari de eodem medio, cum non sit transcedens, sed determinata qua-dam ratio de suis dictis at inferioribus enu-erabilis; de substantia namq[ue] nullum potest predicatum enunciari; nec necesse est quan-titatem enunciari de quocunque, sed mul-ta sunt, de quibus minime predicatur, tale ergo medium possibile est, quod cum nulla extremitate coharet, sed cum utraque fal-sam propositionem constitutat.

a Modo.
Alio modo similem ignorantiam contin-gere posse docet ex una dumtaxat premissa rum falsa, altera autem vera, non tamen minori, nam bene esse falsam necessarium est, quia necesse est affirmacione esse, & ta-lem, in qua de minori extremitate predic-eatur uniuersaliter medium, sed minor extremitas pradicta conclusionis est genus supre-mum, de quo nihil uniuersaliter predicitur, ergo talis minor non potest non esse falsa ex-emplum idem est, nam si quispiam erret circa illam uniuersalem negationem immediatā, nulla substantia est quantitas, eo deceptus syl-logismo, quo patet se tanquam veram inferre uniuersalem affirmatiū ei oppositā, videli-let, omnem substantiam esse quantitatē, quod P p. 2 cionque

cumque medium assumatur, necesse est illud in minori predice de minori extremitate nece-
pè substantia, de qua nihil uniuscuiuslibet pra-
dicatur, cum sit superimum genus; unde fal-
sa semper proposicio erit.

Quo dicitur. Sed maiorem veram esse probat hac rati-
onem obsecrare quidem, sed hoc modo intelligi
sit vera & da, atque formanda in propositione negativa
immediata predicatum individualē, hoc est,
immediate negativa de subiecto, ut in hac
nulla quantitas est substantia si ergo accipiat-
urus sub predicato eodem, nempe sub substanci-
ta, medium aliquid de quo in immediate pre-
diceretur, videlicet corpus, de eo quidem enarr-
atior verò substantia, non tamen quantitas,
cum uniuscuiuslibet verū sit quoties una
aliquid de duobus immediate dicitur repu-
gnare, ut duo illa inter se se affirmantur, sive
de utroque immediate dicatur affirmatio, sive
vel de utroque negatio, vel affirmatio de
uno, negatio de altero: tunc ergo maior ver-
a esse poterit minori existente falso ut si ne-
gativa immediata, circa quam decipitur con-
tingit (quia contraria eius uniuscuiuslibet affir-
mativa excludunt illata per syllogismum
ut vera sit nullumquam ita est substantia. Et
accipiatur pro medio incorporeum, de quo
immediate affirmatur substantia, & confir-
matur talis syllogismus, quem demonstra-
rum reputat decipitur homo: omnis incor-
poreum est substantia, omnis qualitas est
incorporea, ergo omnis quantitas est substanci-
ta. Et tunc apparet substantia de quan-
titate, & incorporeo immediatè predicari,
de illa quidem negativa, de hoc affirmatio-
ne: unde infertur bene non affirmari inter
se; atque adeò non posse minorē non esse
falsam, & posse majorē esse veram.

Nota.

20.

Docet deinceps Aristoteles, possibiliter
etiam esse minori existente falso veram esse
maiorem, etiam si accipiamus medium, de
quo dicatur predicatum negativo, sed non
immediate, ut si assumpto horum nec sic pro-
cedamus. Omnis homo est substantia, om-
nis qualitas est bono, ergo omnis quantitas
est substantia; intelligendum tamen est
non esse hoc verum ex usilius regule unme-
diatae predicationis eiusdem predicatorum de-

duabus sed ex his; sed ex eo, quod in maiorē
affirmatur superioris de subiecto licet im-
mediato, quod pro medio affirmatur; in ma-
iori idem medium affirmatur de subiecto,
nempe quantitate, qua cum sit supremum
genus, non potest vera esse propositionem con-
siderare.

Et his concludit se sufficienter dixisse de
ignorantia negativae immidiatae, qua contin-
git, quando per syllogismum inferitur tanquam
vera, ac necessaria universalia affirmativa
ei opposita: numc autem dicendum superesse
sit de ignorantia affirmativa tunc evidentemente
quando negativa ei opposita tanquam ve-
ram se inferre arbitratur: quippe, quod en-
tia non solam in prima, sed etiam in secunda signifi-
catur, prout agendum esse sit de modo,
quo in prima, deinde de modo, quo in secunda
contingit.

Tunc contingit ignorantia dispositionis cit-
ato inmediatam propositionem affirmantem
in prima figura, quando decipitur aliquis per
syllogismum inferre negationem ei contrariantem
tanquam veram, quod duobus modo evin-
re potest: primis a, ut ex utroque premissa
falsa procedat, idque fuit, si pro medio accep-
tur aliquid, de quo predicatum eiusdem ne-
gativa, quem infert, dicatur, ut si affirma-
tria, circa quam decipitur, sit omnis homo
est animal, & negativa, quem infert, nullus
homo est animal assumpcio leone, vel equo pro
medio, ex utroque falsa sic procedet, nullus
leo est animal, omnis homo est leo, ergo nullus
homo est animal maior enim falsa est, quia
superius de inferiori negat, minor verò ex
universali illa regula nuper ab Aristotele
tradit, quod si unum predicatum inmedia-
te dicitur de duobus, duo illa inter se non
contingit affirmari: dicitur autem animal de
homine, & leone, ergo nemus de altero affi-
mabitur.

Proba deinde non esse necessarium ut
que premissam esse falsam, sed posse etiam
esse veram, & prout id de maiori ostendit,
quia predicatum eius, cum non sit transcen-
dens, sed determinatum non enunciatur de
omnibus, ergo aliquid accipere possimus ex
medio, de quo non dicatur, atque adeò de
qua id.

De igno-
rantiā circ
principia
affirmati-
va.
Fit in 1. &
2 figura.

Quomo-
do sit in
primis
figura.

qui illud negare s̄o verum, sed ad inferendā
conclusionem neg. intem in prima figura ne-
cessitate est maiorem syllogismū esse etiam negan-
tē, in qua prædicatum negatur de medio,
vera igitur maior esse poterit, quod conſa-
bit filia dēm pro medio accipiamus sic dicē-
tes, nullus lapis est animal, omnē bonū est la-
pis, ergo nullus homo est animal.

Maiori ve- Maior autem vera existente necesse est
ta, falsam minorem esse falsam est Aristoteles, probat-
esse mino que dupliciter, primum quia repugnat plane,
et nō deci- dunt enim aliquid predicatum affirmare
se.
de uno. Et neque aut de altero, duo illa inter-

Prima ratiōne se se predicari, sed in causa predicationis con-
tinuo.

14. sapie, & a pietatis de minori extenuari at
feliciter, homine ergo repugnat duo bac in mi-
noris coherere, alioquin si autem simul in veri-
tate porcione duo contradictoria, si enim ve-
ra sit minor pars syllogismus omnis homo est
Lapis, sic inferre licet in Darii, contradicto-
riam maioris negatim, omnis homo est ani-
mal. Lapis est homo, ergo lapis est ani-
mal.

Secunda ratio. *Probat secundo, quia si maiori vera existente minor etiam vera sit, pugnabit plane cum ratione conclusionem esse falsam, ubi necessaria dilatatio presupponatur.*

Econtra Quid vero ex opposito non repugneret maioriori vel remesse falsam & maiorem, veram, contra falsam ut inquit Ar. statuē, si tale medium accipiat maiorem tur, sub quo si predicatum negatua proposi-
tio esse est, tunc inferende, ex quod sit superius subie-

15. Quo censiderem, tunc enim negatione maior fal-
lacia, in qua negabunt idem predicationis
de medio assumpto. Et minor affirmans ve-
ra, in qua idem assumptionis medium affirma-
bitur de subiecto, quod sub se continet; con-
stat verumque si corpus promedio accipiatur
ad inferendam hanc negationem immediatè,
nullum vivens est animal. et enim corpus su-
perius est animali. Et sub eodem vivens con-
tinetur corporis pars sub toto sic igitur dicen-
tium nullum corpus est vivens, omne animal
est corpus, ergo nullum animal est vi-
vens.

*Transit deinde Aristoteles ad secundum am-
pliaram docens, ianuamdem in ea posse conser-*

gore, sed dubius modis, videlicet, ex utraque
praemissa falsa procedendo, vel ex altera ta-
tum, sed abduc prior modus duplicem habet
sensum, in quantum primum falso esse falsus due-
bus modis potest intelligi, nem vel in totum
falsus sunt, vel tantum ex aliqua parte: &
quidem omni ex parte esse falsis impossibile
esse vult, id que obscurata quadam ratione pro-
babatur.

Quam ut capiamus abserendum in principio est sermonem esse de propositionibus unius salibus affirmatis. Et negatis, ex quibus unius salis item propositione immediata a conclusioni potest, negativa quidem opposita affirmativa immediata, circa quam est ignoratio dispositionis.

Secundo obseruare oportet s. Dogmum in
secundâ figura (de quo nunc loquitur Aristoteles) nec ut aque prædicta negativa, nec
ut aque affirmativa constare, sed affirmati-
va, & negativa sic disponit, ut medium ter-
minus virtusque predicatum sit.

Postremo, quanquam una singula ris fal-
sa sufficiat falsam simpliciter reddere uni-
versalem propositionem, eam nihilominus in
totum falsam vocemus, si omnes eius singu-
lares tales sint, & eiusmodi est hoc, quando-
cumque est Lapis ex parte vero falsa dicuntur,
sinon omnes falsas habeant, sed unam, vel
plures, ut nullum enunciandum est britum.

Nunc igitur impossibile reputat Aristoteles deceptionem contingere circa uniuersalem affirmatiuam veram, atque immediateam, ex eo quod decepius quispiam negavit ei oppositam, ac vere falsam veram infere in secunda figura ex via que prmissa omnis ex parte falsa & probabilitate, qua si utraque prmissa omnia ex parte falsa sit sequitur evidenter contrariae prmississ esse in totum veras, ex quibus in alio syllogismo inferius eadem negativa conclusio falsa rationabile vera, exemplum in terminis significativa non datur, quia res est impossibilis id est in clementia est producendum, in quibus effectu Aristotelica ratione certi potest, sic gravat uniuersalio affirmativa vera, & immediate, circ aquam deceptio contingit, oneatis A est B, & negativa ei approbit, & qui infer-

**Nota quid
de secunda
figura.**

ex imprimis modo secunda fieri e tanquam vera, cum tamen vere sit falsa, nulla A est B. ex premisso in totum falsis, videlicet nullū B. est C. omne A. est C. accipio nunc premissas contrarias in totum veram, omne B. est C. Et nullum A. est C. ex quibus infero in Camefres, nullum A. est B. veram quidem ex suppositione; nam ex veria premissis non nisi vera conclusio inferatur in necessaria consecutione; erit igitur eadem conclusio vera & falsa, quod repugnat; Et modo similiter premissa sunt in totum falsa in Camefres, ex contrariis in totum veris deducit potest in Cesare vera conclusio, quae falsa presupponitur.

Fundamentum
tum rati-
onis.

39. Fundamentum huius Aristotelicae rationis ducentis ad impossibile, est alia ratio posita ex ipsa rei natura descripta, qua talis est: propositionis affirmativa immediata, circa quam est deceptio, conficitur ex predicatione sine medio interiecto sibi vel superiori, vel aequali cuius contraria negativa falsa e tanquam vera deducta per syllogismum debet eisdem terminis constare, ut omnis homo est animal, nullus homo est animal; ad inferendam igitur hanc negationem ex premissis in totum falsis in Cesare, vel Camefres, qui sunt modi inferentes universalem propositionem, operat tale medium accipere, quod in totum remouetur à predicato & in totum conueniat subiecto, vel ex opposito in totum conueniat predicato, & remouetur à subiecto: prius namque conditionem habere necesse est ad inferendum eam in Camefres, Et postrem in Cesare sed tale medium est impossibile, nam id, quod à superiori, vel aequali predicato immediata propositionis affirmativa remouetur non potest in totum conuenire subiecto, uno neque in parte; ut quod remouetur ab animali, vel rationali repugnat conuenire homini; Et rursus, quod omnino remouetur ab in superiori, vel aequali non potest omni ex parte conuenire superiori, vel alteri aequali: brutum namque quod in totum ab homine remouetur, non potest omni animali conuenire, cum homini (qui est quoddam animal) non conueniat; vere igitur est impossibilis propositionem universalem negantem affirmativa oppositam inferi in secunda figura ex primis in totum fal-

sis; Et hinc procedere absurdum aristotele illata, si quispiam contendenter eam inferre.

Bed ex primis falso quidem, sed non in totum bene potest deduci negativa immediata affirmativa opposita, scilicet si accipiamus medium, quod tam à subiecto, quam à predicato eam remouatur, licet non in totum exempli causa, si negativa sit eiusmodi nullum animal est vivens; accipiendo in eis pro medo bratum & sic inferenda in Cesare, nullum vivens est bratum, omne animal est bratum, ergo nullum animal est vivens: ecce utraq. premissam habentem non nullas singulares veras, Et quoddam diuinam falsas, quod est non esse in totum, sed ex parte falsas.

Cum probasset Aristoteles ex utraq. premissa non in totum, sed in parte falsa posse deceptionem contingere; probat denum possibile etiam id esse ex altera etiam falso. Et quidem indifferenter, maiori videbatur, aut minori, & cum duabus modis dantur aut secundum figuram inferentes universalem conclusionem negantem, Cesare, & Camefres, probat primum de secundo: deinde de primo, sed prius offendit fieri posse ex maiori vera, & minori falso, si accipiamus medium superius predicato eius, ut si propositionis inferenda sit bac, nullum animal est vivens: affirmandum est corpus ac dicendum, omne vivens est corpus, nullus animal est corpus, ergo nullum animal est vivens. Ex maiori vero falso, & minori vera fiet, si accipiamus medium inferius quidem respectu predicatorum, sed quod nulli insit subiecto, eiusmodi esse poterit platta, dicemusq. omne vivens est planta, nullum animal est planta, ergo nullum animal est vivens.

In Cesare vero fiet quidem ex maiori vera, & minori falso, si medium accipiamus à predicato, atq. subiecto extraneum, erit q. in eodem exemplo lapis, nullum vivens est lapis, omne animal est lapis, ergo nullum animal est vivens: si vero accipiatur medium conuenienter eam subiecto, & alicui dantur a predicato, tunc fiet syllogismus ex maiori falso, & minori vera; ut si medium sit sensibile docentur, nullum vivens est sensibile, dñe animal est sensibile, ergo nullum animal est vivens.

In Cesare
quonodo
faidemō-
statio,

viment. Ex quibus constat (sic Aristoteles) qualem deceptionem contingere posse ex utraque pramissa falsa, & ex alteratantum.

tine propositionis, vel de subiecto non evanescatur ipsum; qualia erunt respectu eiusdem propositionis, omnis homo est visibilis, lapis, vel lignum, aut quid simile.

DE IGNORANTIA IN PROPOSITIONIBUS MEDIAS.

CAP. DECIMVM TERT.

IN his vero, que iniustitia inducit, aut nos infundit, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

Invenimus.

POST Explicationem ignorantiae circa iunctinas propositiones tanquam priores, convenienter ordine sequitur explicatione eiusdem circa medianas tanquam posteriores; quam proposita Aristoteles capite presenti in tria membra dimisit, nam primò exponit ignorantiam affirmativa etrum propositionum per negatiwas falsas syllogismo prima figura pro veris induxit, secundo per syllogismum secunda figura, ac tandem de ignorantia negatiuarum differit, que falsa separantur negatiis opposita per syllogismum prima figura illata.

Divisio
tri meca-
bris.

Note.

Quid sit
medium
proprium

Vi autem memorem Aristoteles faciliter affe-
quatur, declarare oportebit, quid intelligat
per medium proprium, quid per medium al-
terius coordinationis, & quid per medium
accidentium, quid denum per syllogismum de-
ceptionis & contradictionis, horum enim ter-
minorum significatio non per se invenit ad
explicandam etiam ab Aristotele propria.

Medium igitur proprium vocat Aristote-
les idem, per quod universalis proposicio affir-
mativa vera (circa quam decipiunt repre-
sentantes eam falsam) demonstratur, ut si quis
decipitur circa dicende propositionem, omnis ho-
mo est visibilis, puerus se tanquam veram
inferte oppositam, nempto nullum homo est visi-
bilis, medium proprium erit rationale, per
quod affirmativa demonstratur quodlibet syllo-
gismo veritatis, & negativa per syllogismum
deceptionis, sic inferritur, nullum animal rati-
onale est visibile, omnis homo est animal rati-
onale, ergo nullus homo est visibile.

Quid ex-
trahatur,

Medium existentem dicitur, de quo vel
non evanescatur predicatum eiusdem affirma-

tionis non intelligit Aristoteles alterius praedicamen-
tis; cum non sit rem unius predicationis
medio non predicari per se de re alterius, si for-
maliter, vel in abstracto accipiatur: ac prop-
terea non esse medium per se demonstrandi ali-
quid de ea, sed alterius coordinationis voca-
(iuxta A. Th. ceterorumq; interpratum sen-
sum) illud: quod nec proprium est, nec extra-
neum, sed proprio simile, & idcirco quasi
medium interversum, extremum tenens, &
tale erit, per quod à posteriori saltem demou-
strabilis efficit eadem propositione, quod alterius
coordinationis iure vocatur, qua non tan-
quam propriacausa, nec a priori eam demon-
strat: eusmodi erit visibile ad demonstrandum
hanc propositionem, bono est admiratum,
atq; etiam ad concludendā oppositionem, nullus
homo es admiratum, per syllogismum igno-
rantia, quem deceptionis vocat Aristoteles
quia concretam propositionem ei, circa quā
decipiuntur, concludit, in quo ignorantia de-
cepitur, vel prava dispositionis consiftit
exempligratia. si deceptio contingat circa
hanc propositionem, omnis homo est admiratus,
quam propriece falsam quis credidit
qua decepta putat negatiuum contrarium
se inferte tanquam veram per talum syl-
logismum, nullum visibile est admiratus,
omnis homo est visibilis, ergo nullus ho-
mo est admiratus; deceptionis appellabitur,
qua vera causa deceptionis est, quae
etiam contradictionis vocat Aristoteles; quia
conclusio per eum opposita ei, circa quam de-
cipiatur, concluditur, vel probatur.

Quibus probabatur primum Theorema Ari-
stotelicum, est deceptio circa propositiones
mediatas affirmativas per negatiuarum op-
positionum illacionem in prima figura
tribus modis contingere potest, quemad
modum triplex est medium inferendi ne-
gatiinas oppositas, proprium videlicet al-
terius coordinationis, & extraneum. Et
quidem si proprium est medium, non possunt
esse

Quid al-
terius co-
ordinatio-
nis.

ex utraque premissa falsa inferri, sed nece-
sario ex maiori falsa, & minori vera, co-
demque modo contingit, dum medium nec
proprium est, nec extraneum sed alterius
coordinacionis: at si extraneum sit & ex
utraque falsa, & ex altera indifferenter,
maiori videlicet, aut minori.

Probatur Probat Aristoteles primum, quia medium
primum in proprium idem est in utroque syllogismo ve-
Theore ratum, quo probatur affirmativa vera. &
mate pro deceptionis, quo probatur negativa opposita,
laxum.

& falsa; rursus syllogismus prima figura
non potest babere minorem negativam, erit
igitur affirmativa semper, scilicet in minori pra-
dicatur medium de minori extremitate; ergo
talem semper oportebit minorem esse, in
qua medium proprium enunciatur de minori
extremitate, quam necesse erit esse veram;
ut exemplum nuper designatum ostendit, nam
medium proprium demonstrandi visibilite-
atem de hinc non est rationalitas, & eodem
erit, qui deceptus probari contendit ne-
gativam ei oppositam, nullus homo est visibilis;
minor ergo talis syllogismus eadem erit, ac
in syllogismo veritatis, videlicet, omnis ho-
mo est rationalis, maior vero non potest esse
eadem, sed conuersa, hoc est, metata in con-
trarium negativam, quemadmodum contra-
ria negativa probanda est; constat enim in
enodat et modo concludi posse univer-
salis negativa in affirmativa, sicut contra-
riam, nempe in Cel. rem hoc modo: nullum
rationale est visibile, omnis homo est ra-
tionalis, ergo nullus homo est visibilis ex qui-
bus plane deducitur non per se utramque pra-
missam esse falsam.

Probatur secundum, tamundem videlicet
contingit si per medium alterius coordinacio-
nem negativa universalis probetur
nam quamvis non sit proprium, apud tam
men ad illam concludendum; unde eadem
erit minor, ac in syllogismo veritatis, ut si
siusmodi sit syllogismus veritatis ad concul-
dendum, hanc universalis affirmativam:
omnis homo est admiratus, omnis visibi-
lis est admiratus, omnis homo est visibilis,
ergo omnis homo est admiratus, erit
syllogismus deceptionis, nullum visibile est ad

mirandum, omnis homo est visibilis, ergo
nullus homo est admiratus, ecce quo pa-
cco, cum idem sit medium, nec ss: est in pri-
ma figura eadem esse minorem affirmati-
vam duobus, & idem ueram: maiorem ve-
ro falsam, quia contraria in media ex syllo-
gismo veritatis, quemadmodum conclusio;

conclusioni contraria differenda est. **Tertium**
denique probat, quod si medium sit probatum,
extraneum ex utraque in primis falsa pra-
missa inferri possint in genere universalis, at-
que ex altera etiam indifferenter maiori,
vel minori: ex utraque quidem si medium
tale sit, de quo universaliter dicatur predic-
atum, ipsum verum de nullo dicatur subiecto.
autem enim maior negativa erit falsa, atque
erit affirmativa minor, ut si conclusio in-
ferenda sit, nullus homo est sensibilis, affir-
mendum era pro medio irrationalis, & di-
cendum, nullum irrationalis est sensibile, om-
nis homo est irrationalis, ergo nullus homo est
sensibilis: ex maiori autem vera, & minori
falsa inferatur, si accipitur medium, de
quo non dicatur predicatum, negativa cum
major in Celarem, vera erit, minor vero
falsa; nam si de talim dico non dicatur predi-
catum, extraneum etiam subiecto erit, cum
quo falsum minorem constituet, tale mediu-
m erit planta ad eandem propositionem con-
ferendam nulla planta est scissoria, omnis
homo est planta, ergo nullus homo est sensi-
bilis.

Consulto praeferuisse viderat Aristote-
les atque modum inferendi eandem propo-
sitionem ex maiori falsa, & minori vera,
qui non solum erat, dum medium proprium
accipitur, de quo predicatur universaliter
subiectum, atque etiam de subiecto ipsum, quare
necesse erit maius in negativam esse falsum,
& affirmativam veram, ita fieri, si animal
accipientes dicamus, nullum animal est sen-
sibile, omnis homo est animal, ergo nullus ho-
mo est sensibilis.

Theorem secundum statuit modum de-
ceptionis circa easdem propositiones, media
in duas contrarias affirmativas per illationem negativam
contrarii in secunda figura: Et est eiusmo
de proportione negativa mediae affirmativa
contra

contraria inferri potest in secunda figura ex virtute falsa premisa non in totum, sed in parte potest etiam ex altera premissa falsa indifferenter maiori, vel minori.

Primum probatur.

10.

Ostendit primum eodem pacto, quo superius de propositionibus immediatis: nam cum proposicio affirmativa media et alia sit, in qua predicatum vniuersaliter de subiecto enunciatur, ut premisse inferentes negatiuam in secunda figura in totum sint falsa, necesse erit tale esse futurum medium, quod de uno extremitatum vniuersaliter dicatur, de altero vero vegetur etiam vniuersaliter (vtriusque enim premisse predicatum esse debet) quod plane repugnat: nam cum predicatum vniuersaliter contineatur in subiecto vera propositionis circa quam decipimur, si medium de eodem predicato negatur propterea, non poterit de subiecto propterea affirmari, ut quod a sensibili in totum remouetur, non enunciabitur vniuersaliter de homine.

Ex virtute autem in parte falsa explorandum est posse inferri, si tale accipiatur medium, quod ex parte competit utrique extremo eiusdem propositionis, & ex parte etiam ab utriusque remouatur, ut si proposicio sit, nullum animal est corpus, accipiendo erit bruium dicendum que nullum corpus est brutum, omne animal est brutum, ergo nullum animal est corpus, in Cesare: in Camestres verò sit, omne orpus est brutum, nullum animal est brutum, ergo nullum animal est corpus, constat enim in his dictaxat modis secunda figura posse negatiuam vniuersalem inferri.

Secundū probatur.

Ex altera autem falsa, maiori, vel minori deduci poterit, si accipiatur medium utriusque extremo conueniens: tunc enim negativa erit falsa, que maior est in Cesare, & minor affirmativa vera, & in Camestres maior affirmativa vera, & minor negativa falsa: sume tibi ad inferendam hanc propositionem, nullum animal est corpus, pro medio substantiam, & utrumque præstabis primum quidem dicens, nullum corpus est substantia,

Pars Posterior.

omne animal est substantia, ergo nullum animal est orpus, postremum vero sic omne corpus est substantia, nullum animal est substantia, ergo nullum animal est orpus.

Theorema postremum de ignorantia circa negatiuas, quarum affirmativa contrarie per syllogismum inferuntur, legem constituit non dissimilem ab ea quæ de negatiuas latet, videlicet, si medium sit proprium, vel alterius coordinationis, minime ex virtute falsa inferri, sed neque indifferenter ex alterutra, quia necesse est minorem esse veram, idcirco solum ex maiori falsa: at si sit extraneum, ex virtute falsa, & ex alterutra indifferenter.

Vt autem facilius utrumque intelligatur Nota illud est tanquam certum præmittendum, affirmatiuam vniuersalem nec in secunda figura, neque in tercia inferri posse, sed solum in prima; nec tamen in quolibet eiusmodi, sed in primo dum exat.

Nunc igitur probat primum Aristoteles: Primum nam cum medium proprium idem sit in syllogismo veritatis, per quem demonstratur negativa mediata, circa quam contingit deceptio, atque etiam in syllogismo deceptionis, per quem deceptus putat se inquit veram inferre affirmatiuam falsam sequitur evidenter minorem vtriusque syllogismi eandem esse, in qua medium de minori extremo vniuersaliter predicatur, atque adeo non minus veram in uno, quam in altero syllogismo (affirmatiuam namque minorem, & vniuersalem petit primus modus huius figurae, affirmatiuam quidem ex ipsius figura conditione vniuersalem propter conditionem modi: idemque iudicium secundum est de medio alterius coordinationis, cum similem habeat conditionem; unde sequitur, neque utramque premissam falsam esse posse, neque minorem sed solam maiorem)

Quod vero, dum medium est extraneum & utrumque falsam, & alteram indifferenter esse contingat, probat; nam si medium affi-

secundum probatur.

matur, cui nullo modo praedicatum est insic, & necesse est deficere scientiam obiecti illius: ut vaia
quod nulli insit subiecto, cum oporteat ambas si alium de est sensus visus, necesse est colorum
esse affirmantes falsa erunt, ut si inferenda sit scientiam ei deesse: atque adeo ignorantiam
hac propositione, omnis homo est brutum, & af- negationis habere talis obiecti.
sunatur lapis dicemus, omnis lapis est bru- Probatur ab Aristotele hac ratione. *Quod
rum habetur circa obiectum sensibile, cuius
sensus deficit; ergo eo ipso necesse est scien-
tiam deficere.* Probat minorem, primo de de-
monstracione, deinde de inductione demonstra-
tio versatur circa vniuersalia (ut sepe in se-
perioribus ostensum est) sed vniuersalia non
cognoscuntur a nobis per intellectum nisi me-
diis sensibus; ergo bis deficientibus scientia
deficit, & deficiente quilibet particularis
scientia obiecti eiusdem; minorem huius se-
cundi syllogismi iterum probat argumento à
majori; si scientia aliqua à sensu non depen-

*Quibus absolute caput quoque absoluens
Aristoteles ait ignorantiam dispositionis per
philosophum contractam circa immediatas
propositiones, atque etiam circa demonstra-
tivas sufficienter esse explicatam.*

D E I G N O R A N T I A P V R A E
negationis.

CAPVT DECIMVM QVART.

Planum autem est, & quod si quis sensus deficerit, necesse & scientiam aliquam deficere, quam impossibile est accipere, &c.

EXPOSITIO· TEXTVS.

CAPUT Hoc brevissimum est nulla regens clinistone, in quo de ignorantia pure negationis differens Aristoteles, causam illius tradit, quemadmodum superioribus capitibus causas ignorantie praeceps dispositionis attulit, idque unica prestat conclusione, una et item ratione eam consensans.

Cœluso; *Conclusio talis est, deficiente sensu aliquo*

necessitate est deficere scientiam obiectum illius : ut va-
si alium de est sensus visus, necessitate est colorum
scientiam ei deesse ; atque adeo ignorantiam
negationis habere talis obiecti.

Probatur ab Aristotele hac ratione. quod Vnica
duabus vijs comparamus nobis scientiam, de
monstratione, vel inductione, sed neutra ab-
rum habetur circa obiectum sensibile, cuius
sensus deficit ; ergo eo ipso necesse est scien-
tiam deficere. Probat minorem, primo de
demonstratione, deinde de inductione demonstra-
tio versatur circa vniuersalitatem (ut sapè in su-
perioribus ostensum est) sed vniuersalia non
cognoscuntur à nobis per intellectum nisi me-
dijs sensibus ; ergo his deficientibus scientia
deficit, & deficiente quolibet particularis
scientia obiecti eiusdem ; minorem huius se-
cundi syllogismi iterum probat argumento à
maiori ; si scientia aliqua à sensu non depen-
derent, maximè Mathematica discipline, de
quibus proferre solemus, quod à materia sed
sensibili abstrahant, sed adhuc ista pendente à sen-
sibus, nam & si lineam, vel numerum in vni-
uersali contemplaver, non possunt eiusmodi
objecta manifesta facere, nisi in quibusdam
singularibus sensibilibus ostenderint : accipa-
bant principia Geometrie, à quolibet punto
in quodlibet punctum possumus lineam ducere
& dato quolibet puncto possumus supra illud
at super centram circulum constituere,
& intelliges nota esse nobis in vniuersali, ex
eo videmus in multis singularibus sic rem-
babere, pendet igitur horum principiorum
cognitione ex notitia sensus, atque adeo conclusio-
num hancum scientiarum, que ex eis dedu-
cantur, ergo multo magis dependebunt alia
scientia minus à materia abstrahentes : qua-
propter necesse est deficiente sensu proprio de-
ficere.

*Probat de inductione, cuius proprietatio est
uniuersale ex singularib; sensu perceptis colligere cessante igitur sensu cessabit singularia illius obiecti perceptio, cessabit inductio cessabit notitia talis obiecti per inductionem copiabilis.*

QVAE

QVAESTIO VNICA

*An deficiente aliquo sensu possibi-
les sit de obiecto eius scientiam ad-
quirere?*

NO N est adeò patens veritas Aristote-
licae conclusionis, quin nouo indi-
catur exame, ideoque sub eadem
forma à nobis examinanda proponitur: &
questionis titulus duplice parte continetur:
prior defectum sensus presupponit, postfe-
rior eo presupposito possibiliterum querit
comparandi scientiam talis obiecti; gracia
exempli, si alicui desit sensus visus, copara-
re nihilominus possit scientiam de coloribus
aut luce.

**Note ex
D.Thom.**
2. Et quantum ad partem priorem, duobus
modis potest deficere alicui sensus (ut bene
adnotat D. Thom. lect. 20, horum communia
tariotum) primo ita, ut postquam eo visus
est, amittat: secundo, ut a natura eo carcat:
& si primo modo contingat defectus, circa
dubium est possibile esse scientiam talis ob-
iecti, ut si quis visum, quem habuit, amitte-
ret, posset iam scientiam colorum habere
ex illius comparata, quam absque dubio
non amitteret: solum ergo procedit contro-
versia, si secundo modo defectus accidat, an
tali defectu presupposito scientia sic possibili-
lis & quidem circa sensibile proprium eius-
dem sensus deficiens, ut circa colores, si
visus deficiat, circa odores, si olfactus, si
que de ceteris; nam de sensibilibus communia-
nibus, ut de magnitudine, & motu, circa
dubium est, non deficere scientiam deficien-
te quolibet sensu particulari: nam cum per-
cipiantur à cunctis sensibus, non pendet co-
guin scientia ab aliquo particulari.

Merito denum titulus questionis inqui-
rit, an de tali obiecto proprio possimus scien-
tiā acquirere, ut intelligamus sermonem
non esse de scientia infusa a Deo, cuius spe-
cies, cum a rebus ipsis, vel obiectis, non ac-
cipiantur, nec à sensibus dependent sed a so-
lo Deo Optim. immediate eas simul cum ha-
bitu scientiæ infundente: talis ergo scientia
non deficeret cunctis etiam sensibus deficien-
tibus, quin potius visus illius adhuc permane-

Expositio textus 608
re posset: talis fuit scientia, quam Deus Opt.
primis parentibus infudit; talis etiam, quæ
Salomon dedit: nec solum talis, sed longè
perfector, quam à primo instanti concepi-
onis Christi Sanctissima eius anima habuit
bene ergo inquiritur, an possit is, cui aliquo
sensus deficit, scientiam de propriis sensibili-
bus talis sensus naturali modo adquirere et quis
non appetet qua via possibile hoc sit.

Due sententiae in hac re traduntur.

DVPLI CEM nihilominus senten-
tiam in favorem affirmatrix partis **Prima sen-
tientia af-
firmativa.**
restitut D. Tho. loco nuper indicato,
quas affirmat excludere voluisse Aristotelē
vnam Platonis ponentis species intelligibili-
les in intellectu nostro fieri posse per Idæ-
rum impressionem, quibus medis rerum
essentias cognoscere possumus; & si modus
iste opinandi esset possibilis, cessaret profe-
cio necessitas sensus ad comparandam scien-
tiā, eoque prouinde deficiente possemus
eas adquirere.

Huius positionis Platonice meminit Ari-
stot. 1. lib. metaph. tex. 49, vbi cum sententiā ab Ariſt.
cuius de Idæis retulisset à tex. 25, inter alias
rationes, quibus tam sequentibus textibus re-
futauit, hanc denum attulit de impossibili-
tate comparandi scientiam deficiente sensu
hinc verbis. *Istem quorum sensu est, ea quomo-
do quin nosſ sensuum non habens, ei qui oportere,*
*squidem eadem cunctarum elementia sunt, ex qui-
bus scilicet compositae voces ex propriis sunt, elem-
tis.*

Secundam positionem aliorum fuisse te-
statur D. Tho. possibile esse substantiarum **Seconda sen-
tentia.**
separatarum nos scientiam adquirere absque
sensuum adminiculo: nam cum materia ca-
reant, non subditur sensibus earum noritatis;
vnde possibile erit, talium quidditates cogno-
scere sensu deficiente.

Et vere inesse videtur, quia noritiam, quæ
de his habemus, nunquam per sensus adqui-
siuimus.

Ecce quo pacto duo istæ sententiaz diversis
viis necessitatem sensus videatur collere,
quod & nos hisce argumentis confirmare pos-
sumus.

Vniuersalissimæ scientiarum principia, ut
quolibet est, vel non est, totum est maius
sua parte, cognoscuntur expositiis terminis,
absque aliqua demonstratione, vel iudicio.

Q. 2. ne

ne singularium per lumen naturale intellectus; par igitur ratio erit de ceteris, nullum si quidem per scientiam cognoscibile est ex propria conditione; & inductione opus non est ad cognoscendam eiusmodi principia Mathematicarum scientiarum, à qualibet puncto, in quodlibet punctum possumus lineam ducere, & super quodlibet punctum possumus circumulum constitutere, immo nec ad cognoscendum hoc principium Philosophiae, natura est principium motus, & quietis: his autem cognitis possumus etiam absque alieuius singularis sensibilis noritia conclusiones in eis contentas demonstrare, cum demonstratio circa rerum quidditates vestitur, ad singularia minime descendens; scientia igitur à nostra sensuum non pender: unde sensu adhuc deficientem possibilis erit.

2. Argum.

Secundò visu adhuc deficiente dñe superfluit vita, quibus colorum scientiam comparare possit corpus, una est per propriam eorum causam, videlicet per primas qualitates, ex quarum commixtione procedunt, videlicet calorem, frigiditatem, humorem, ac siccitatem, quas per sensum tactus valebit percipere demonstrationes, & inductiones ex eisdem constituere, scilicet ex tali earum commixtione generari; tale inquit naturam habere, Alia est via auditus, quem proprium etiam sensum scientia posuerunt omnes, quo percipere potest, qua: à Magistro de natura colorum doceatur, videlicet quod sit qualitas sensibilis talis naturæ, de albedine quod color perfectissimus maximam participationem lucis habens, qualitas sensibilis, ac eius sensus quem visum appellamus, disgregatua.

Conformat.

Et confirmatur, quia etiam si alicui desle olfactus, poterit per alios sensus odorabilium scientiam hoc discursu comparare: video vultures à longe moueri ad mortuam carnem, quam nunquam viderunt, nec tetigerunt, nec gustu, vel auditu perceperunt, denorandam, alioquin secula quinto, quem olfactum vocam, & eius proprium obiectum sunt odores.

3. Argum.

Postremo de Deo Opt., cognoscimus esse vnu n. esse infinitum: de Angelis quod sint substantia spirituales, incorruptibles, & perpetuae, circa quas discurrete per inductionem possumus ostendentes Michaelem esse spiritum, & Gabrielem, colligentesque vniuersitatem in propositionem, quod omnis Angelus sit spiritus, idque absque alieuius sensus operati-

one, cū singularia haec sensibus minime subiiciantur: Scientificam item notitiam habemus de materia, quod sit potentia, de forma quod sit actus, quas non sentimus; ex quibus plane inferunt, adhuc deficiente sensu possibilem esse scientiam de eius obiecto, ac propterea talem defectum non necessario inferre defectum scientię (vt voluit Aristot.) cuius sententia non videtur hac in parte probanda.

Vera sententia refertur, & explicatur: solvantur argumenta.

Q VIBVS tamen non obstribus problematis existimamus, sed oportebit prius quibusdam adnotatis eam explicare, vt veritas (quam absque dubia continet) cluces magis.

Adnotandum est primum Aristot. hoc in *Principia* parte sermonem instituere de scientia rerum de qua sit prostrato præsenti intellectu in corpore existente, cuius obiectum proprium est ens materiale, vel sensibile mediis sensibilibus speciebus præceptum, de quo loquitur plane idem Aristot. 3. lib. de anima ex. 39. vbi statuit nihil esse à nobis intelligibile, nisi mediis sensibilibus formis, hiscē verbis: *quoniam autē neque res ipsa prater magnitudines, ut videtur sensibilitas separata, in formis sensibilibus intelligibilis sunt;* & que in abstracione dicuntur, & quacunque sensibilium habitu, & passione sunt, & ob hoc qui non sensu aliiquid, nimirum utique addiscet, nec intelligit. Unde sit, ut quacunque intellectus pro hoc statu de spiritualibus intelligit, mediis sensibilibus, & non aliter percipiat, & hanc doctrinam tanquam veram, & necessariam recipiunt Peripateticī omnes: unde sit ut eo modo cuncta ab intellectu cognoscantur, quo sub sensum cadere possunt, & iuxta diuersum modum sensitivæ cognitionis esse etiam modum intellectuæ. Cadunt autem primum sub sensum aliqua dicentes, & per se, qualia sunt accidentia corpora, & horum ratione substantiaz, que eis subiacent, ex quibus quedam solum secundum partes, ut mons aureus, quem monte, & auro percipi finimus, alia per se similia, ut dum, vibem vnam, quam non vidimus ex aliis similibus, à nobis exploratis cognoscimus: alia demum secundum se non cadunt sub sensum, sed à natura rerum sensibilium eleuantur, qualia sunt.

Vera sententia

existimamus,

adnotatis eam explicare,

cluces magis.

10.

Arist.

Arif.

sunt Deus Opt. & Angeli, habent nibilominus quosdam effectus extrinsecos sensibus subiectos, per quos ab intellectu percipiuntur, ut motum, & alios similes; per se igitur quemadmodum non subiecti: ut sensibus sic non percipiuntur ab intellectu nostro, sed quasi per accidentem, uno quidem è duobus modis, per excessum, vel negationem rerum sensibilium, quo pacto intelligimus. Deum non esse quid corporeum sicut ea, quæ sciamus, sed quid aliud corporum perspectiōne excedens, nec finitus, sed illuminatum habens esse; vel etiam per positivos effectus, quod in creaturis producit, ut per motum corporū, quem sensu percipimus, nonnū esse, quod creaturis communicat, intelligimus esse primum motorem, à quo omnes motus penderet, & primam causam, vel formam totius esse; eisdemque modis negationis, & motus pauca quedam de substantiarum separatacum natura cognoscimus.

quibus modo comparetur scientia nota 2.

Adnotandum est secundò, duobus modis esse scientiam à nobis comparabilem, via inuentionis, aut doctrinae, primo modo scientias compararunt primi, qui eas inuenere: secundo, qui aliorum magisterio eas acceperūt; & siue hoc, ve illo modo adquirantur, duplicitate eas habere contingit, distinctè quidem, vel per proprios rerum conceptus; quo pacto sub scientiam nostram cadere possunt omnes res sensibiles, vt dum de homine cognoscimus esse, quid sit, quas habeat passiones, & quibus mediis de essentia per demonstratiōnem probantur; alio modo per conceptus communes, non pertinientes propriam naturam, vel proprietates rerum, sed confusa dumtaxat representantes: & hoc modo Deus & Angelos, ceteraque res spirituales in statu praesenti cognoscimus, de Deo enim Opt. assequimur quod sit, quod sit unus, quod infinitus, atque æternus, quod actus purus corpore, vel materia carēs sed quid Deus sit, quid etiam horum attributorum, vel proprietatis qualibet, non attingimus, quod necessarium esset, ut scientiam de eo, per proprios conceptus habere: nus, per communes ergo dumtaxat cum cognoscimus, & quasi confusa quidam, atque imperfecta scientia.

His prælibatis questioni satisfaciūt sequentes assertiones, quarum prima est: cunctis sensibus deficientibus impossibile est aliquis scientiam de novo comparet, nec per viam inuentionis, vel doctrinae nec per proprios,

vel communes conceptus.

De hac nullus vagquam dubitauit: nam si *Eis ratio.* verum est obiectum nostri intellectus, pro hoc statu esse quidditat̄ in tei sensibili, tace quidquā percipere posse, nisi per sensuum ministerium, hic pericula deficiētibus, cessabit quoque carell̄. us ab operatione, vsque ad eō, ut non solum non possit nouam alicuius rei cognitionem acquirere, sed neque iam acquisit. vii: unde si alicui postquam scientiam, ubi comparavit, omnes sensus exterrit, atque interni deficerent, non posset aliquem eius visum habere, liquidem visus scientia à phantasmatibus dependet (ut Aristot. docuit loco superioris memorato) & experientia ipsa testatur; sed doctrina huius capituli non est adeo vniuersalis, idcirco ad eam per secundam assertiōnem descendamus oportet.

Assertio secunda est, deficiente aliquo sen- 2. *Assertio* su, bene potest quispiare per viam doctrinae scientiam comparare de propriis sensibilibus illius, non solum per communes, sed per proprios conceptus.

Probarat plane; quia edoctus à magistro, nosse poterit colorem esse qualitatem passibilem talis speciei ex tali mixtione primariū procedentem; albedinem esse colorem disgregatiū visus; visumque esse sensum horum colorum perceptuum: lucem quandam simplicem qualitatem, ratione cuius percipi colores possunt, elseque caloris causticatim & his similia, quorum certe notitia per tale viam habita ab operatione visus minimè pēdet.

Assertio pessima; sensu deficiente, non est 3. *Assertio* possibile scientiam acquirere, de eius obiecto propria inuentione, ac per conceptus proprios, seu distinctos, sed solum per communes, vel confusos.

Prima pars huius assertiōnis est expressa sententia Aristotelis cap. præsenti, quæ ut minimum intelligenda est de impossibilitate acquirendi scientiam distinctam talis obiecti, per viam inuentionis, ut bene Paul. Venetus in comment. huius cap. vbi veramque assertiōnem nostram, secundam, & tertiam, valde probat: nam ceteri interpres nullum ferme verbum de coartroversia hac fecerunt.

Et probatur efficaci ratione: nam de deficiētente visu (gratia exempli) impossibile est percipere naturam coloris, nisi per similitudinem, vel dissimilitudinem aliamq. rerum,

Quasper alios sensus percipimus vel certe per effectus communes, quo pacto Dicim Opt. & Angelos cognoscimus, talis autem notitia non attingit propriam rei naturam, nec proprietates, sed comititia quedam: possit namque per negationem aliorum sensum elicere eucus quintum alium esse ponendum, qui circa obiecta aliorum sensuum non verteretur: unde aliud etiam esse proprium sensibile ponendum praeter quatuor; sed quidnam illud sit, quamvis naturam, & proprietates habeat, haud quemquam posse potest unde nec distinctam eius habere notitiam, & in hoc sensu accipendum est vulgatum illud passim usurpatum, eucus non iudicatur de coloribus, quasi propria inuenzione distinctam eius notitiam comparare minime possit.

*Seconda
pars affecti
mis proba-
tum ratione*

Et hoc est, quod secunda pars eiusdem assertoris affirmat, quam efficaciter probat secundum argumentum, eiusque confirmatio, cui doctrina Aristot. nullo modo contradicit: satis est enim eum, cui aliquid sensus à nativitate deficeret, non posse propria invenzione scientiam de obiecto illius distinctam comparare, ut absolute locutione verū sit deficeret scientiam alicuius obiecti sensu, per quem percipitur, deficiente. Et certe, de distincti obiecti notitia loqui Aristot. dum impossibile docet, ostendit plane eius ratio, nempe scientiam comparandam esse per demonstrationem, vel per inductionem, cuius principia ostenduntur: talis namque demonstratio, & talia principia distinctam rei notitiam præbent. Ostendit etiam proprium eius institutum, quod non est aliud (ut superius adnotauimus) quam naturam, & proprietates possimae demonstrationis, ac perfectae scientie tradere, quod si ita est evidenter sequitur de ignorantia opposita tali demonstrationi, talique scientie nunc agere ac proprietas merito docet defectu alicuius sensus necessario inferre ignorantiam pure negationis perfecte, ac distincte scientie propria invenzione comparabilis de obiecto talis sensus, non negans confusam: quandam eius notitiam esse adquisibilem ceterorum sensuum admiringulo.

*and present
symptom.*

Ad primum argumentum de universalitate
sumis principiis dicendum est, illa adhuc a se-
sibus dependere; cum quia terminorum no-
titiem, non nisi hac via capere possumus: qui-
etiam quia aliquando explicatione, vel ostend-
ione indigent, ut eorum veritas capiantur.

estenduntur autem, vel explicantur exemplis, & inductionibus; unde fit, horum etiam notitiam deficere sensibus omnino deficiens, & quāquam circa rerum quidditates demonstratio versetur, materialium ramen, & sensibiliū, que non percipiuntur nisi mediis singularibus per sensum percipitis, quare negandum est demonstrationes nostras à sensuum notitia, vel operatione non dependere.

Secundum argumentum aliqualem colorum notitiam comparare posse cecum per primas qualitates tanquam per causam concordantem, non tamen distinctam, sed per communes, atque confusos concepius, quemadmodum primæ ipsæ qualitates in quantum colorum sunt cause, confusa tantum posse cognosci, ut postrem a nostra assertio ostendit; pendet namque distincta ex propriis sensibilibus speciebus, quibus mediantebus natura coloris, quemadmodum aliorum sensibilium percipiuntur, sensu igitur visus deficiente solum per similitudinem, vel negationem, vel certe per communem cause conditionem percipientur, unde consula esset eorum notitia, quam solum probat confirmatio eiusdem argumenti, posse per aliorum sensuum discursum acquiri, & id quidem de propria intentione intelligendum, de qua accipienda est doctrina Aristotelis; nam per viam distinctionem possit absque dubio distincta comparare scientiam (ut secunda assertio nostra docuit) quamquam non ita perfectam, ac per proprium sensum.

Vtimum argumentum aliqualem etiam 17
scientiam de Deo, & Angelis comparari à
nobis probat, non tamen distinctam, sed
confusam per communes conceptus propri-
am eorum naturam minime attingentes; &
hanc adhuc imperfectam non acquirimus
absque sensuum adminiculo; nam cum eius-
modi substantiae corpore careant, non sub-
duntur directe, & per se intellectu cognitioni
nostrae, cuius proprium obiectum pro
statu praesenti est quidditas rei corporis, vel
materialis; sed per extrinsecos, atque cor-
poreos effectus, per modum videlicet, & si-
miles: vnde si sensus omnino deficeret: nul-
lam penitus notitiam hatum rerum possi-
mus comparare, sed nec iam comparata
uti (ut primam nostram assertione confirmantes ostendimus) & ex discursu per
inductionem facta circa calidem substantias
non

non possumus maiorem notitiam, quia per eisdem effectus acquirere, quin potius inducitur qualibet notitia per effectus acquisitus sanitius? unde non potest esse distinctione perfectior.

STYLOGISMUS OMNEM EX TRIBUS CONSTARE TERMENIS, MAIORI, MINORI, AC MEDIO, & HOC IN INFIRMITATEM, TANDEM IN PROPOSITIONIDUS AFFIRMATIVUS, QUAM NEGATIVUS ABIRE NON POSSO.

CAP. DECIMVS QUINTVM.

Est autem omnis syllogismus per tres terminos, & qui quidem monstrare potest, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

His, que pertinent ad naturam demonstracionis, tam ex parte propositionum, ex quibus conficitur, quam ex parte forma syllogistica, modis videlicet, arg, figura in quibus disponuntur, expeditus, docendus superfici, quoniam pars media ut premisca reducere ad immediatas oporteat; bac est enim resolutionis posterior, à qua opus hoc denominacionem accepta. Notumq, est ex definitione demonstrationis, premissa etiam futura esse propositiones immediatas, aut principia indemonstrabilia, vel certe talia, qua ad hac reduci à demonstratore valent, non enim scire potest, qui medias utrum propositionum demonstracionem non habuerit, per quam usque ad indemonstrabilia easdem referat: hanc igitur resolutionem, hancve modum reducendi premissas in infinitum nō procedere ostendit Aristotle in his quatuor capitibus usque ad 18. quae non tam multa apud acenseri debet, quam multi e partes eiusdem, cap. autem 19. qualiter sit.

Hor igitur decimo quinto duo premittit ad incrementum finium valde necessaria silvae tractationes, quibus expositu proponit-

tres quatuor tribus sequentibus capitibus sedendas.

Prima suppositio pertinet ad uniuersalem formam syllogisticam in libris priorum traditam, & est talis: omnis syllogismus conficitur ex tribus terminis, nam si in quatuor constitutus manifestampat ut defectum, ut ibide ostendatur: ex duobus vero nequaquam constanti potest, nam ut unu probetur de altero, in conclusione medium designare oportet, ratione cuius de eo enarratur, medium autem aliud est ab extremis: unde inferatur necessario ex tribus syllogismum confici, ita ut neque ex pluribus, neque ex paucioribus.

In virtute syllogismo semper facit manifestatio affirmatio videlicet, & negatio, in affirmatio namque unum ex extremis alteri intercipere in conclusione probamus per medium virique extremo coheruiens, quod substantia bonum medio animali: negatio vero unum remoueri ab altero per medium conueniens quidem positum unius extremo, & repugnans alteri (ex paru enim negativu non constat ullus syllogismus) ut si probare velim: hominem non esse lapidem, oportebit medium terminum talem accipere, qui homini conueniens lapidi repugnet. & eiusmodi erit animal, decimusq, nullum animal est lapis, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis.

Ex his autem tribus terminis premissas effici, pro quibus syllogismus supponit, ostendit quis si demonstratus fuerit, premissa eius appellabuntur suppositiones, vel principia per se nota, vel certe talia, que ad per se nota reduci per demonstrationes valent, in quorum reductione non contingit in infinitum abire.

Secunda suppositio est, duplum esse resolutionem dialecticam videlicet, & demonstrationem, que admodum duplex est syllogismus, dialecticus & demonstratus, omnibus exceptis resolutionis per syllogismos sit, quibus premisca usque ad immediatas deferuntur principia, quam delationem merito vocamus: dialectica resolutio est delationis grammatis

præmissarum syllogismi probabilis usque ad maxime probabilitatem demonstrativa usque ad verè immediata, in eo enim distinguuntur processus dialepticus, & demonstrativus, quod ille ex probabilitibus, iste ex veris est: unde sit, dialepticum ad ea, qua immediata videntur dimitaxat, præmissas syllogismi referre, licet vere medium habeant: demonstrativum vero ad verè immediata, stare enim potest præmissas re ipsa medium admittere, videri auctem pluribus, vel sapientibus medio vacare: & tunc intra ordinem probabilitum immediata censetur, id est dialepticum processum terminabunt: sicut erit ad eas referri conclusionem, ut eius sensus probabilis habeatur: ut autem verè scientificus, necessario requiritur ad præmissas usque re ipsa immediatas conclusionem deferri.

3. Suppositio.

4. Vnde inferitur suppositio tertia demonstratoria, artem non ex quibuscunque propositionibus veris procedere, sed ex his, que veritatem per se habent, quibus duo genera propositionem per accidentem opponuntur: unum est eorum, in quibus predicatum non solum re ipsa, sed ex modo se habendi accidentaliter conuenit subiecto, quod semper evenit, dum subiectum de accidenti enunciatur, & si dicamus: album esse lignum, vel hominem: & haec vocat Aristoteles predicationes secundum accidentem, vel non secundum se quia predicatum non secundum se, sed secundum alterum conuenit subiecto, numr um lignum albo ratione eius, cui albedo accidit: contingit namque, aliquid, cui accidit albedo, esse lignum: aliud est accident alium propositionum genus, in quibus licet predicatum re ipsa sit accidentis subiecti, non tamen haber modum accidentalem respectu illius, quia non ratione alterius, sed ratione sui conuenit, ut hominem esse album, quas vocat propositiones secundum se: quia predicatum non conuenit subiecto secundum alterum se, sed proximum, atque formaliter etiam beret: utaque propositiones primi generis duplii de causa sunt accidentales, & idem voca-

ri possunt quasi accidentales per accidentem: propositiones vero secundi generis non nisi via ratione, & idcirco non accidentales per accidentem, sed accidentales secundum se, quas huius rei gratia attulit, atque distinxit Aristoteles, ut intelligamus processum demonstrativum ab viris que distinxerit, & ex his propositionibus procedere, que nec sunt accidentales secundum se, nec per accidentem: sed omnia per se (ut bene D. Thom. in his comment. lett. 3).

Expositis suppositionibus tres alias quae questiones excitat Aristoteles in secunda parte corporis iuxta numerum terminorum, medij vel delicit, & extremitatum: & versatur prima circa extremitatem minorem, an videlicet dato aliquo subiecto vicino, quod de nullo alio enunciabile sit, datur infinita predicatio superiorita, debito ordine de eo enunciabilis primum, videbet immediate, de quo immedie etiam dicatur aliud, & de hoc aliud in infinitum: vel certe tales predicatorum assertus ad ultimum aliquod terminetur, de quo non dicatur aliud: ut si homo sit ultimum subiectum, de quo proximè enunciatur animal, & de animali vivens, de vivente corpore de corpore subiecta, in qua talis assertus terminatur, cum subiectum sit ultimum predicatum, de quo nullus iam vincere enunciabile est.

Secunda questio est ex parte maioris extremitati: an supremo aliquo predicatorum admisso, de quo non dicatur aliud, datur sub eo infinita subiecta talis ordine disposita, ut de primo proximè dicatur, hoc estenam, de quo proxime dicatur, in diis sit, & hoc sciamus alio usque in infinitum: vel certe talis descendens à primo predicatoro in inferiora subiecta ad ultimum terminetur, quod de aliis subiecto minime dicatur, ut in eodem exemplo est: nam descendens à substantia per corpus, vivente, & animali in hominem terminatur et quando in ultimum subiectum, sub quo non est aliud, vincere subiectum: utaque inter haec secundam questionem, & primam illud est discrimen, utrum illud est discrimen

nia, quod prima queritur, an à primo subiecto numerus prædicatorum sursum in infinitum ascenda? secunda vero, an à supremo prædicatore numerus subiectorum doceatur in infinitum descendat?

3. Quæstio 4. Tertia, ac postrema quæstio circa medium versatur, quæstio, an determinatio extrema, hoc est, an dicto vicimus subiectio, & supremo prædicato, infinita media affirmari posset inter illas, quod idem est, ac si quisque sciscire alet, an demonstrationes sursum, & deinceps in infinitum procedant, vel certe versus virum, quo differentiatione posse sunt terminus habeantur, cum auctoritate terminatos per modum coniungendi demonstrationes revocatur autem dubium, an vicimum subiectum, & supremum prædicatum per infinita media, vel determinatae coniungantur? sive à primo subiecto processus incipiat, & in vicimum terminetur prædicatum, seu ex opposito, à supremo prædicatore incipiens in vicimum subiectum, si enique termino careat virumque partem versus omnium erit demonstratio, & si ex viro, terminatus non demonstrabatur omnia, sed in aliquo erit sistendum, cum non sit demonstratio, sed per se notum principium indicatum sit.

Eiusmodi autem questiones locum habere docet non solum in affirmativa, sed in negativa demonstrationibus, cum aperte est ratio nam quemadmodum extremates in affirmativa coniunguntur per medium positivum virumque extremae consequens, pari ratione in negativa virum remouetur ab altero per medium positivus uti consequens, ab altero vero reuersum, ut hominem non esse lapidem demonstramus per animam cum homine coniungum à lapide vero remotum, ab affirmativa vero ex negativa demonstratione solam ea est excipienda, qua in reciproci, vel convertibiliis ostendamus confitetur, quales sunt propriæ differentia, & passiones, quæ de subiectu eminentes res de eisdem subiecta, re reflecta, baniuntur, atque, ex parte, disciplina.

In Pars Posterior.

admirandum, & risibile, qua esto infinita est, nullum datur supremum prædicatum, nec ultimum subiectum, sed promiscua prædicatrix, & subiectior, ita ut quocumque aspecto de reliquo prædiceretur, & de ipso reliqua edentaxat excepto, quod passiones prædicantur de subiecto tanquam accidentia, hoc vero de personis, ut substantia, quasi ducat, illa quidem tanquam accidentia est forma, ac properante prædicatione directa, subiectum vero etiamque prædicamentum, hoc est, ad quam subiectum, à qua erit, & cui subiectum, nisvel minus tale discrimen non inter passiones & subiectum conficiat aристotele, sed inter passiones ex una parte, & definitione ex altera veriusq, tamen tū subiecto copiarum, ita est discrimen non sūt in modo prædicandi directè sed accidentialis, vel substantialis, sensuq, sic, in etiæ passiones, ac definitionem, quæ recipiuntur ab eis subiecto discrimen est, quod ille prædicatur de subiecto accidentialis, non quidem ut communia sed ut propria accidentia, definitione vero tanquam prædicamentum, id est, substantialis, nam cum præcipuum sit prædicandum subiecta, pro eo dumtaxat nomen prædicamentum (tanquam analogum) per passionem supponit.

Q U O D E X T R E M I S F I N I T I S. existentiis media non possint esse infinita.

C A P V T D E C I M V M S E X T V M.

Quod igitur inter media non contingit infinita esse, si deorsum stet prædicatrix, manifestum, &c.

E X P O S I T I O T E X T U S.

In obliquum cap. præcedenti discussum pro intentum sequitur aristoteles in presenti quod nos continuas a fere expositione interpretantes in duas partes dividimus: in priori: nicasia-.

R T ruit

Divisib[us] tuit conclusionem Aristoteles, que offendit
membris. tertiam questionem propositam esse impossibili-
tē sancq[ue] unica ratione confirmat: impo-
terior, cuidam iacita obiectio respondet.

2. Men. b. Conclusio talia est, extremū finiti existē-
bū, nonp[er] ultimū subiectū, ac supremū pra-
dicato, repugnat media esse infinita, ac que
ad d[icitur] demonstrationes in infinitum procedere,
sed necesse erit media sicut extrema esse fini-
ta, & ex cōsequenti demonstratiōne sicutum
habere in aliquo indaginabili.

3. Confirmationis huius conclusiōnis praecon-
dit Aristoteles explicatiōnem utriusque pro-
cessus sūrsū & deorsum, hoc est, a primo sub-
iecto usque ad ultimum prædicatum, & ab
hoc rursus usque ad illud, dicens processum sui
sum vocari a particularibus ad universalia,
quod facit notū est: nam cum superiori ascē-
mus, minoris universalibus ad magis universa-
lia tendimus, quo usque ad universalia summa
perueniamus prædicatum, quod appellamus
supremū, quo enim superiora sunt prædi-
cata a eo sunt universalia: processus deorsum
vocatur, cum ē disuerso ab universalibus ad
particularia procedunt, quo enim inferiora
sunt prædicta a eo sunt contraddicta, minorē
universalia: id est particularis iste processus,
& quasi motus deorsum appellatur.

Eccl[esiast]ico. Quibus expediti ratione probat in d[icitur]
tam conclusiōne: si nōt supremū prædic-
atum, & ultimum subiectum infinita intercedant
media, sicut ab illo incipiat ut ad hoc per-
veniam, vel ab isto in illud tendat, ad neutrum
peruenire poterit. Probatur evidenter, quia
infinitū non est pertransibile, sed à quocumq[ue]
processus incipiat, oportet infinita pertransire,
reperueniamus ad aliter, repugnat igitur
ad illud accedere, ac que adeo cōnūctiōne
rūm ex tremi cū altero per talia utraq[ue] offere
re quod cū sit scopus totius demonstratio[n]is
sit, inot nūc ipius demonstratio[n]is officiū,
sequitur plane demonstratiōnem ac demon-
stratiōnem artem esse impossibilēm: reimpug-
nat ergo inter extrema finita nequaquam esse.

Nostri iuristi. posse infinita media sicut sūrsū sicut deorsum
procedatur, sed media sicut extrema finita
esse.

Respondet Aristoteles cuicunque obiectiōni
in extrema parte capiū quā talis esse posset,
inter extrema finita, ultimum videlicet sub-
iectum, & supremū prædicatum, esse quā-
dem infinita media, non tamen omnia coni-
guia, hoc est inmediate, sed inter quā medium
reperiatur, ex quo videri poset alicui non esse
impossibilē ut infinitum, sed posse quenquam ab
uno ad aliud extremum peruenire, probare
que viam duci commagi, fieri q[ue] demon-
strationes in infinitum non procedere.

Fit autem facie huius obiectiōni (ut Ari-
stoteles) si consideremus nūbil referre, quadru-
mida est, vel concava, si modo infinita sit,
nam ut ab uno in aliud extremum quis trans-
eat, nec posset per singulā media quāmodo lib-
eret se habentia transire, sed infinita non con-
tingit per transire, ergo nōc possibile est ab uno
in aliud peruenire extrellum, idemq[ue] in-
veniens reddit, ut in infinitum procedant de-
monstrationes nec demonstrabilem esse vidi
contradicitionem extremitum.

Obiectio
nis solu-
tio,

QUOD SI FRAEDICATIONES
affirmative sunt finita sūrsū & deorsum,
impossibile sit demonstratiōnes negatiōnes
in infinitum procedere.

CAPUT DECIMVM SEPTIMVM

Pannum zatem, & in privatiua demon-
stratione, quod statuit, siquidē in pra-
dicātū statutū ad rectaque, sc̄.

TEXTVS EXPOSITIO.

Possumus Plinius ostendit iure ex-
trema finita ut deorsum & media, idco-
que demonstrandi viam finitam in extremitate
habere, ad quo per mediā finitā peruenire
finis

si motu sursum à primo subiecto ad supremum usque prædicatum procedamus, vel motu deorsum à supremo prædicato ad ultimum usque subiectum: ad particularia descendens negationem, atque affirmatio rum demonstrat atque probare nunc intèdū negationes demonstrationes in infinitum non procedere, si ita est quod affirmatio rum prædicata vel propositiones sunt finita, tam in motu sursum, quam deorsum. Affirmatio rum autem prædicata sunt, que à primo subiecto accipiuntur usque ad supremum prædicatum de eodem primo subiecto, atque intermedij, affirmata in motu sursum, atque deorsum, que sub prædicato supremo accipiuntur usque ad ultimum subiectum, eiusmodi enim subiecta sunt respectu superiorum & respectu inferiorum prædicata, qua de eisdem affirmantur, habentem exemplum veriusque in homine, & substantiam non prædicata, qua de homine tanquam de primo subiecto, ac de intermedio usque ad substantiam affirmantur, sicut si sunt, videlicet anima, viuens ex corpore, & rursus subiecta, que à subiecta usque ad hominem accipi possunt, & vivi sunt prædicata, qua de subiectis affirmantur, etiam super finita, cum sine eadem demonstrando accepta supposito nego quod, affirmatio rum prædicata, & subiecta ex quibus affirmationes conficiuntur demonstrationes, finitas sint; docet Aristoteles finitas esse negationes demonstrationes inter eadem extrema, & hoc est primam quod cap. præsentis præstas illud in omniq[ue] figuris; prima, videlicet secunda, & tertia, exemplari quedam inducendo, probans tandem in calce capitis factum, quendam oblicationem proponit, ac dicit.

Divisio
cap. bim
bus.

3. 3.
4. 4.
5. 5.
6. 6.

3. Memb. 3. Memb. 3. Memb. 3. Memb. 3. Memb. 3. Memb.

Conclusio operatur talis est, supposito quod affirmatio rum prædicata finita sunt, tam in motu sursum, quam deorsum, repugnat negationes demonstrationes in infinitum rendere, sed neesse est non secundum, ac affirmatio rum finitas habere in extremis.

Ratio tri-

Quoniam in omni figura, ratione est, ostendit

dicere in ieratione negatione proposicio in qua bus figura cumq[ue] figura potest demonstrari, sed in nulla ex viaq[ue] premissa negatione nam talis syllogismorum depositio prorsus negatione inutilis est, necesse est ergo ex altera affirmatio rum demonstrari, in prima quidem figura ex minori, cum in ea non admittatur minor negans, in secunda ex maiori, vel minori indifferenter, ut ex minori in Cesare, ex maiori in Camestris, in tercia vero ex sola minori in Felaptō & Boardo, & Ferison, quoniam vniuersaliter nunquam in hac figura demonstratur: sed affirmatio rum prædicata, & prædications ex suppositione sunt finita, ergo necesse est negationes etiam demonstrationes certum terminū habere ita ut ultra illum non procedant. Hac rationem vnicam esse dicimus, licet eam Aristotle singulis figuris accommodans quasi triplicem videatur efficiere.

Sic igitur accommodatur prime figura, si enim in ea sit demonstranda proposicio negatione, per tale utiq[ue] medium, de quo in maiori negetur extremum maius, & quod in minori, affirmetur de extremo etiam minori, sed media, sive prædicata affirmatio rum sunt ex suppositione determinata, ergo negationes demonstrationes in hac figura quia sine affirmatio rum præmissa non constat, si autem habere in eisdem extremis necesse est, res sit manifesta, si demonstranda proposicio sit, nullus homo est qualitas medio quidam animali, de quo qualitas, videlicet saliter negatur in maiori, & quod de homine affirmatur vniuersaliter in minori, dicimus q[ue], nullum animal est qualitas, omnino homo est animal, ergo nullus homo est qualitas, ex quibus præmissis minor per se nota est maior vero demonstrabilis, erit autem demonstranda per medium superius animali, quod proinde affirmetur vniuersaliter, & immensitate de animali eodem in minori, & de quo qualitas in maiori vniuersaliter negatur, & tale erit viuens, sicq[ue] procedens, nullum viuens est qualitas, omne animal est viuens, ergo

Xt 2

ergo nullum animal est qualitas; & si surfa
demonstranda maior sit (nam inter indemnō
fratribus est) sic quidem per aliud medium vi
uente superius, quale est corpus uniuersaliter
de viuente, in minori enunciabile, ac de quo
qualitas uniuersaliter in majori negatur, sa
bisque demonstratio sit nullum corpus est qua
litas, omne viuens est corpus, ergo nullum vi
uens est qualitas. & adhuc maior que sola de
monstrari potest sic per substantiam ostende
tur, nulla substantia est qualitas, omne corpus
est substantia, ergo nullum corpus est qualitas;
& ecce tibi demonstratione negativa non vi
aque premissa per se not a constantem, si atque
proinde habentem in supremo predicato
proxime affirmatio de subiecto constituta est,
que propositionem affirmatiā in immediatā,
ac que indemonstrabilem, ratione cuius non
pot est via procedere.

In media etiam figura non omnino dissimile
exemplum designare possumus, in qua si de
monstranda est negativa propositione, per me
dium certe, quod de altera affirmitur extre
mitate, majori, vel minori, nam de via que
negari impossibile est: sic igitur negativa de
monstranda, nulla qualitas est homo, medio
animali uniuersaliter negata de qualitate, &
affirmatio vniuersaliter de homine demonstra
bitur autem hoc modo in Camestros, omnis ho
mo est animal, nulla qualitas est animal, ergo
nulla qualitas est homo, cuius demonstratio
nē sola minor demonstrari potest, cum per se
sit not a maior, erit autem demonstranda per
medium superius animali quod etiam a qua
litate uniuersaliter remouetur, animali ve
ro uniuersaliter conueniat bac ratione: om
ne animal est viuens, nulla qualitas est
viviens, ergo nulla qualitas est animal, cuius
minorem sic poteris per corpus osten
dere, omne viuens est corpus, nulla qualitas
est corpus, ergo nulla qualitas est viuens, &
biusmodi deum minor per substantiam sit erit
demonstrabilis, omne corpus est substantia, nul
la qualitas est substantia, ergo nulla qualitas

est corpus: quam demonstrationem omnes ex
parte esse immobilitatem constat, statimque
habere suppositio quod cum habent affirmati
ua propositiones.

In tertia tandem figura eadem ratione
conuincere ostendit Philosopbus, peculiarem
huius figurae conditionem praimitens, neque
medium tale esse accipendum, non quod su
predicatum in premissa sed in via que subiec
tum, unde suae demonstrationes in ea proce
dere, quasi per motum deorsum, nam non a
supremo predicato s̄q; ad ultimum subiectum,
nam in prima, & secunda, cum mediante su
intraquat, vel in altera saltu propter predicatum,
quasi motu sursum tendentia ab ultimo subiec
tū ad supremum usq; predicatum, tunc ergo
si proposicio negativa in tercia figura dem
onstranda erit quidem per medium, quod via q;
subiectus extenso non quidem affirmativa
negativa alceri, si ergo processu affirmativa
rum in propositione a supremo predicato
usque ad ultimum subiectum non procedatur
infinitum, sed statim in eodem ultimo subiec
tū habebit sequitur evidenter demonstrationes
negativa in tercia figura in eodem ultimo
subiecto franguntur: etenim si absque ita
terta affirmativa processu fieri repugnat, non
minus repugnat via secunda illam procede
re, sed demonstrationem pertinente via
ultimo subiectum via que premissa indemon
strabilis motu deorsum constare necesse est.

Demonstrabitur autem negativa propo
sitione in hac figura assumpto medio, quod sub
via que sit extensio a, id est via eorum de
coaffirmetur, & negatur dicitur, gratia ex
empli, si proposicio negativa demonstranda
sit corpus non est qualitas, medium tale tria
accipendum, quod su sub corpore quidditati
ue contentum, de quo uniuersaliter idem cor
pus enunciabitur, negabitis qualitas, circumscri
bitur via, per quod sic demonstrabitur in
Felappon, nullum vivens est qualitas, omne vi
uens est corpus, ergo corpus non est qualitas;
Cubitus quidem demonstratio eius sola maior
dem

demonstrabilis est, ostenderetur autem per me-
diūm inferiorius subiecto, de quo vniuersaliter
predicationum negabitur hoc modo, nullum ani-
mal est qualitas, omne animal est vivens, er-
go vivens nō est qualitas. Et si rursus demon-
strare velis maiorēm būm demonstrationis,
accipies dominem, de quo vniuersaliter enum-
eratur animal. Et à quo vniuersaliter qualitas
removetur, dicesque, nullus homo est qualitas
omnis homo est animal, ergo animal non est
qualitas. Et hac erit vītia demonstratio, vī-
tia quam difēnsus procedere nequaquam
potest, cum ultimum subiectum vniuersale de
quo prædicatum enunciauit, sit homo; vītium
tamen medium in motu deorsum ad demonstrā-
dam præpositionem assumptibile, vnde sit, hūc
esse statum negatiua demonstrationis, supposi-
to, quod affirmativa non potest vīterius pro-
gredi. Ex qua suppositione evidenter probatur
negatiua demonstrationem non procedere
deorsum in infinitum, et cum superiorū ostend-
sum sit, non procedere in infinitum motu sur-
sum, sed in supremum prædicatum sūstere, in-
ferre tacebit, nec motu sursum, nec deorsum
in infinitum dñe.

Ad 2. Mē-
br. cap.
Notab.

Proponit tamen Aristoteles dubium quod-
dam ex doctrina huius capituli ɔrtionis, quod
(vī intelligantur), adnotare dōperet, negatiua
propositiones mediatas esse in triplici dif-
ferentia, quadam sunt tales ex parte prædicati,
quadam ex parte subiecti, alia ex parte
vītisque: mediatas præpositio ex parte prædi-
cati est, quae medium ex parte illius habet,
per quod ad immediatas referuntur, talis est
haec, qualitas non est bono, ad immediatas
reducibilis per animal, vivens, corpus, & sub-
stantiam: mediatas ex parte solius subiecti cō-
seruant illa, que medium habet ex parte illius,
per quod ad immediatas revocatur, qualitas
est haec, nullus homo est quantitas: ea deinceps,
quæ tamen ex parte subiecti quam prædicati, de-
monstrabilis est, mediatas vocantur ex parte
vītisque, re homo non est color: Et quidam
mediatas ex parte prædicati reducibilis est per

primam figuram, mediatas ex parte subiec-
ti per secundam (vī superius mentem Aristote-
telis explicantes adnotantur) mediatas de-
ducunt ex parte vītisque per vītamque figura
reducitur, primo namque in immediatas ex
parte vītii extremitate, deinde ex parte alterius
resolutar, pē sic omni ex parte reducuntur a cōse-
cutur.

Secundo. abstandum est quādēm esse^{2.} Notab.
mediatas ex parte superiorum prædicatorum,
quæ referuntur vīque ad supremum prædi-
cationis per inter media: alia sunt mediatas ex
parte inferiorum: Et quidē priores refren-
tur vīque ad supremum prædicatum per pri-
mam, & secundam figuram, posteriores vīque
ad ultimum subiectum per tertiam, ut exem-
plis ostēdimus: aliqua etiam præpositio potest
esse mediatas, tam versus prædicata superiora
vīque ad supremum, quam versus inferiora
subiecta vīque ad ultimum, & talia erit re-
ducible per omnes figurās, in ordine ad
supremum prædicatum per primam, & secu-
dam, in ordine ad ultimum subiectum per ter-
tiam, non a sunt hīc ex doctrina huius capituli.

Dubium.

Quibus suppositionis dubium eiusmodi est: li-
ter demonstrationes negatiue, quibus medi-
atas propositiones ad immediatas referuntur,
vītia vel alterius figura in infinitum non pro-
cedant, sed cum possum reduci per omnes, &
per motum sursum, & deorsum, poterat om-
nes simul quemlibet terminū excēdere, quod
sit aīst, corrut profecto vniuersa doctrina
huius capituli, definiens statu habere negatiua
demonstrationes supposito quod affirmatiue cum habeant.

Diluit Aristoteles obiectiōnē admittiē solutiā.
in omnibus figuris posse negatiua demonstra-
tiones cōstitui, quibus mediatas præpositiones
ad immediatas referuntur; sed adhuc hoc
admissio consequi docet præcessum infinitum
in demonstratiōnib. vīlo modo, cuius ea est ra-
tio: quia demonstrationes cuiuslibet figura
finitas sunt, demonstrationes etiam cuiuslibet
motus, sursum videlicet; ac deorsum: pē
ratio.

utrum autem non infinites sumptum non potest in infinitum multiplicari; unde si omnes demonstrationes hinc vijs, vel modis construendas finium numerum minime excedera.

QVOD P R A E D I C A T I O N E S
affirmativa non possunt in infinitum procedere.

CAP. DECIMVM OCTAVVM.

Quid autem in illis, logice quidem peculantibus, ita manifestum, &c.

E X P O S I T I O . T E X T U S

In tentum
Aristot in
hoc cap.

Diviso
etulde in
4. memb.

2. Memb.
predicata
substantia-
lia non esse
infinita.

2.

Negatias demonstrationes non abire in infinitum, sed statim habere tam sursum, quam deorsum in extremis, videlicet in supremo predicato, ultimoq; subiecto, probavit Arist. cap. precedentem, non quidem absolute sed facta suppositione, quod affirmativa predicata, propositiones sic terminantur: id extensibile, seu formum non esset, nisi suppositio ipsa prebarerat; etiam igitur probare intendit capite presenti in quatuor partes diviso: nam primo in particulari probat predicata substantialia non esse infinita; secundo viventes alius ostendit non solum propositiones essentialis, aut per se, sed etiam accidentiales, & per accidentis finitas esse, tres suppositiones primitis, ac tertio id probat dupli ratione logica, & unica demonstrativa, ex quibus duo tandem corollaria inservent.

Predicatae substantialia cuiuslibet rei (hac namque affirmativas propositiones constituant) non esse infinita sic probat: qualibet res definitur per substantialia predicata generalis, ac differentia figuris eiusmodi predictas a finitam sequitur plane nullam esse posse, non definitionem, cum non sit possibile

ad ultimum predicatum essentia permanentes; nam neque infinitum comprehendendi omnino potest, nec pertransiri; vel certe si adhuc relata definitionem infinitorum predicatorum dare, non erit illo modo cognoscibilis, nec per eam ipsam rei essentia, que cumplete absurda sint, sequuntur essentialia rerum predicata (ex quibus affirmativa conflatur propositiones) maxime in infinitum abire.

Vt autem universalis ostendat cum est propositiones affirmativa, sive sunt accidentiales, vel essentiales, sive sunt per accidentem, vel per se statim habere, primita primo praedicationem accidentalem veram triplicem est: prius, nam vel predicant accidentis de accidenti, dum dicimus album esse significatum: vel subiectum de accidenti, si dicamus album esse lignum: vel accidentis de subiecto, ut album de ligno, vel homine: etiammodi autem praedicationes valde diversas esse ostendit diversus modus se habendi predicatorum ad subiecta, nam dum subiectum predicatur de accidenti, non significatur predicatum secundum se conuenienter subiecto, ut dum dicimus album esse lignum, non significamus album secundum se esse subiectum ligno, vel ei subiecto non rite sensus esset, album factum esse lignum, quemadmodum dum dicimus lignum esse album, quia lignum secundum se subiectum ab eo, verum est lignum fieri, vel factum esse album: & universaliter, quodlibet subiectum quod secundum se suscipit predicationem accidentis, vere dicitur tale factum, non enim album, vel lignum, sed non est vere dicere quod album factum sit lignum, ergo non est vere dicere, quod ratione sui sit lignum; quod rursus probatur; nam si non est vere dicere album factum esse lignum, ergo non est lignum, nisi dicatur semper fuisse lignum non est enim tale aliiquid ab accidenti: quoque, nisi tale sit factum vel semper fuerit: confitatur autem album non semper fuisse lignum, cum aliquando non fuerit simul albedo, & lignum, ergo album non est secundum se lignum, et ratione alterius,

nempe

temporatione communis concreti ab albedo
ne denominari, cui accedit lignum esse: tan-
tudemq; d: ea predicione indicandum
est, in qua accidentis predicatorum de accidenti,
vt musicum est album: nec enim musicus secun-
dum se albedo conuenit, sed ratione illius
fabri: esti materialis à musica denominatus, cui
contingit inesse musicam: unde non solum ac-
cidentalis er conuenit musicis albedo, sed per
accidentis: quia casu evenit, quod in eosubie-
to secundum se denominato à musica albedo
concurret. Ab his autem dubiis generibus
accidentalis predicationis differt iuris-
tion, in quo accidentis predicatorum de subiecto,
qua predicationem secundum se inheret subie-
cto, ac proinde e' so dicuntur, & non ratione
aliter, cui accedit: vt dum dicimus lignum
esse album, ligno secundum se, hoc est, non
ratime aliter sed sibi albedo inheret, & si
sic loqui licet, possemus dicere, intra la-
titudinem accidentium predicationum hanc
solam esse per se accidentalem, duas vero pri-
ores esse accidentales per accidentis.

Vnde merito infert Aristoteles, eam du-
bitat esse predicationem accidentalem fa-
pliciter, reliquas vero non nisi secundum
quid.

Merito etiam infert secundo, quod si ex-
istat verum naturas nomina sunt imponenda,
ille in quibus subiectum de accidenti, vel de
trno accidenti aliud predicatorum, non sunt ap-
pellanda predicationes, vel si appellantur
solam secundum quid: sola autem postrema
discenda est predicatione, in qua predicatione
non ratione aliter, sed sibi conuenit subie-
cto; ars enim demonstratoria (cuius vario-
rem nunc explicare contendamus) talem im-
proprietatem predicationum non admittit,
sed solam vocem predicationem, in qua vnum
secundum se conuenit alteri, per se, vel acci-
dentaliter. Et hoc est prima suppositio.

Secunda loquitur de predicationibus pro-
prio de p̄r̄s, quas solum esse docet secundum decem
predicationes: quia quidquid de altero secun-

dum se predicatorum, aut in quod quid est, hoc bus pre-
est, per modum predicationis substantialis de eo
dicatur, vel certe per modum qualis, aut
quanti, seu aliquius alterius predicationis
& quidem vnius de uno addit. Aristoteles
nans si predicatum non sit vnum, sed multe
nec dicitur simpliciter quid, quade, vel quam-
tam, vnius yē predicationi: sed plurimas
reperiendaq; erit talis predicatione à demon-
stratoria arte, r̄potē non vnius per se, sed
per accidentis: quemadmodum entia per acci-
dents, quia non vnius, sed plurimum predica-
mentorum sunt, à scientia, & arte exclu-
sa censentur.

Inter predicatorum et decem predicatione-
rum discrimen staruit Aristoteles; quia
dum substantia predicatorum de substantia, essen-
tialis est predicatio, cum significet, quod ve-
re illud est vel certe, quod verè illud aliquid;
quasi dicat (vt expoenit D. Thom.) vel predi-
cationum importat integrum subiecti essentiam
quale est definitio, vel solum aliter essentia
partem, quadiam genus, vel differen-
tia: aut secundum alio con expositionem, quam
idem D. Thom. magis esse ad mentem Aristoteli
indicat, ita ut diversitas se teneat non
tam ex parte predicatorum, quam ipsiusmet
subiecti quid quandoque est conuertibile cum
predicato essentiā, sicut definitum cum de-
finitione, & hoc significatur dum dicitur,
quod verè illud est: quandoque verè est pars
subiectus predicatori, sicut homo animalis,
idq; designatur dum dicitur, aut quid verè
illud aliquid; quasi velit decere subiectum
esse aliquando vnam aliquid ex multis sub-
predicato contentis. Cum verè predicatorum
reliqua predicatione de substantia nulla ra-
tio predicationis substantialis est, sed omnes
sunt accidentales, cum nec subiectum sit ip-
sum predicatum, aut aliquid eius substantia
libet: aut predicatum sit subiectū, vel aliquid
subiectale eiusdem: sed quid extra totum
subiectam, quod eadem substantia
sit in-

D. Thom.

2.

riambaret, vel adiacer; quam differentiam exemplis facit manifestam, nam cum dici mus (ait) hominem esse album, accidentale est prudatum respectu subiecti, cum nec album sit ipso homo substantia alter, neque ali quid substantie eius: quod admodum dum dicimus eundem hominem esse animal, verè n. homo est id, quod verè est animal, aut quia animal ad eius essentiā pertinet, aut quia pars subiecti a eiusdem animalis homo est, sed est nouem predicamento non prudentur essentialiter de substantia, sed accidente alter, non tamen accidente alter per accidentem, quemadmodum subiectum de accidenti, vel unum accidentis de alio, sed secundum se; quia non ratione alterius ei inherenter, vel adiacenter, sed ratione sui: unde similes predicationes simpliciter vocantur tales in ordine accidentium. Et hoc est secunda suppositione.

Obiectio.

10.

Aduersus quam obijcere aliquis posset (inquit Aristoteles) dum substantiam de substancia predicamus, vel de substancia accidentia reliquorum predicatorum: nec prudatum esse ipsammet subiectū, nec accidentis ali quid subiecto inherens, sed formis quasdam separatas à subiectis. Et singularibus, quae Plato Ideas appellabat, dum animal de homine prudatur, non dignatur, quē realiter sit ipse homo, vel aliiquid ei essentiiale, sed separata quadam forma, ex cuius participatione habet esse viventis, sensibili, enunciata & modo simili in predicationibus accidentibus.

Soluio.

11.

Respondet Aristoteles tales Ideas monstrant quidam esse, aut portenta, vel certe irrisio nis gratia (ve translatio Argyropolitabat: fiduciam irraktiones, quasi impossibile fū, & absurdum satis ponere prudata esse formas separatas à subiectis, cum evidens sit nihil de altero prudatur, nisi in eo sit, nam vera prudatio id importas, quod est subiectum esse illud, quod per prudatum importatur, nēpē animal, vel substancial, album, vel nigrum, & id quidē formaliter nō participatur: quod

sīca est pugnat, plane cum natura vere prudicationis formas separatas prudatur, prēter quā quod impossibile fūnt, ut alibi ostenditur. Tertia: a suppositione est, quidā quamquam subiectum ex accidente de se inuiscentem prudentur vera prudicatione, non tamen aqua di, hoc est, non propria ex naturali, sed accidentis de subiecto, directa ut naturalis prudicatione, subiectum verū de accidenti inducta, ex qua si praternaturam.

Constat primum veras esse utrāque: prudicationes sive album de homine enuntias, vel positione de albo hominum; nam si semel albedo inest probatum, homini, non solum erit verum esse album, sed ex consequenti aliud ab albedine denuntiatum esse hominem.

Quod verū non sit utrāque propositio propriæ ex naturali, sed solum prior ostendit Aristoteles tali ratione, iuxta ensuram prudicationis habet se prudatum tanquam formam, vel qualitas subiectis: hoc verū tanquam illius materia sed repugnat duo sic se habere, ut fibi inuiscentem formam, vel qualitates, ergo repugnabit ex consequenti, rectunque de altero naturaliter, ac dicitur prudari. Probatur minor, nam ex quo vnuce est quod litteras reflecti, & alterius, hoc alterius se habet respectu illius tanquam subiectum recipiens, & ex consequenti per modum materia ab eo determinabilis, repugnabit igitur se habere ut formam, vel qualitatem respectu eiusdem, a proportione, ut naturaliter de eo enunciatur, sed quācumq; verū, non nisi ex naturali, inveniatur: & hoc est quod Aristot. valde illa verbo qualitas non esse qualitatem quā si dicat, illud respectu cuius alius est quidam non se habere respectu eiusdem per modum qualitatā.

Nomine autem qualitatis (ut bene Paulus Venetus in commentarij suis loci) non significat Aristoteles quatuor prudamentum, sed unius alter est acceptio pro qualibet forma accidentia modum, qualitas ut habent respectu subiecti, quod affectus, ac dicitur prudatur:

scire : vel si de qualitate proprietate loquuntur, natus determinata habere predicatione, quae exemplum in quarto predicamento producere comprehendit et debet.

quod proprium habet conditionem accidentalis formam (ut intelligamus secundum rem) se habet in infinitum deorsum : nam si predicate sunt finita, erant etiam finita subjecta, que ruris etiam sunt predicate, quae re fidetur predicatum supremum in ascensu.

dabitur etiam ruris subiectum indecessus. Sed est motus istis recti sursum, & deorsum in infinitum non procedunt, posset alius credere circularem esse infinitum etiam inter subjecta, & predicate finita per mutuam conversionem propositionum, quemadmodum motus circularis infinitus est, etiam si super finitam lineam sit per continuacionem processus revolutionem. idcirco Aristoteles, ratione processuum circularium infinitum esse non posse sic ostendit, ut infinitus sit processus circularis inter predicate subiecta, neque est reciprocus esse, ita ut ad conversionem dicatur superiora cum inferioribus, genere cum speciebus subiectis, & atomis, quod plane est impossibile ; esse autem reciprocationem necessariam, ut in infinitum procedatur, evidenter potest sic probari quia necesse est inferiora predicate per superiora demonstrari posse, quemadmodum per hoc demonstratur illa, sed hoc est impossibile, quia superiora predicate per se predicateur de ipsis quibus processus infinitus tribus modis posse confiduntur, iuxta triplicem motum, sursum, deorsum, & circularem, & de his remittimus probat corrum secundum habere, de modis quidem sursum, natus subiectus fieri per genus, & differentiam, que sunt partes posteriorum eius essentialium si ergo infinitum procederit finitum, erant infinita genera eiusdem

logica id de predicatione substantiis ostendit, in quibus processus infinitus tribus modis posse confiduntur, iuxta triplicem motum, sursum, deorsum, & circularem, & de his remittimus probat corrum secundum habere, de modis quidem sursum, natus subiectus fieri per genus, & differentiam, que sunt partes posteriorum eius essentialium si ergo infinitum procederit finitum, erant infinita genera eiusdem

De predicatione etiam accidentibus car- tudent probat, quod nec circularis predica- tionis in eis tendere possit in infinitum, ne quo etiam sursum, vel deorsum, sed omnibus mo- dies finitum. & quidem de circulari eodem

18. modo, ac de substantiis predictis probat, nec enim ad omnem tantum dicuntur accidentes, & subiectum, cum hde non prædicatur de illo nisi prædicione per accidentem (et superiorius est ens sum est) & hic modus prædicandi remorsum si à demonstratoria arte. Quod vero neque sursum nec deorsum ostendit; quia accidentia que possunt prædicari de substantia vel de quibus eadem substantia prædicari potest, finita sunt nouem prædicamentis comprehensa, quorum quoddibet fructu generata, species, ac differentias habet; ergo finita erunt tales prædiciones; nam ex finitis prædicatis, et quo subiectis non possunt nisi finita prædicaciones fieri.

19. Et si forte quis diceret verum id esse in prædicationibus simplicibus, in quibus unum de rno predicatur, scimus tamen in alijs, in quibus multa de rno quorū additio in infinitum procedere potest; ut si de homine prædicemus primū album, deinde album, & multifcum, post verū medicum, sicq; in infinitum alia accidentia bisce adiungantur eadem ratio conservat opopatum; nam ex finitis subiectis, acque accidentibus non possunt nisi finita additiones, vel combinationes fieri; quem abinodum ex finitis ratiis atibus quomodocumque variatis, vel dispositis, repugnat numeros infinitos cōpendi. Et hucusq; primaria ratio logica.

Secunda presuppōnit tria: primum, propositionem mediatis am esse detinensibilem; secundum, non posse cognoscī scientificè; quousque demonstretur. Tertium nūquā am esse per demonstrationem sicutam nisi præmissa demonstrationis sciantur per demonstrationem, vel certe per nobilitatem aliam cognitionem scientificam, qualiter in notitia principiorum non per demonstrationem, sed ex sola cognitione terminorum habita. Hec autem tria ex superioribus sum manifesta.

Quibus præmissis talē rationē confitit Aristoteles: mediatis cōnclusio scilicet per demonstrationem; sunt r̄ygo; vel præmissa demonstrationis; per quā scilicet, sine ac-

20. 21. 22.

metabolite, vel de terminis cognoscitur scilicet yel videtur; status dei: onſeratio eius in p̄ticipio; nec electis procedendis, si vero demonstrabiles sunt, vel in eadem demonstratione pertinetur ad promissas demonstrabiles, in quibus eadem ratione statim habebit demonstratus processus; vel procederet in infinitum; & sic vñquā præmissa sciem̄t; quia infinitum impossibile est, conclusio autem non scire ut res sciamur præmissa, vel nobilitati alia notitia tenetur; ergo non posſibilis est scientia conclusio: constat autem oppositione cum nostra finis scientia; ergo non procedit in infinitum in prædicatis, vel subiectis, non in præpositionibus, non in demonstracionibus; sed in quibusdam statim est prædictis, principijs; ac demonstracionibus, nec vñterius procedendis.

Addit autem aristoteles ad scientes expliciter conclusionē, Et non ex aliquibus nec ex suppositione, necessaria est scientia in prædicatis ponere: quid ratiocinii dubius verbi, ex aliquibus; nec ex suppositione significare; explicat beneq; Tertius primus verbum possumus esse docens ac excludentes demonstrationes ad impossibile, in quibus procedit sicut non ex his, quia rerum natura ibidem simplicior, sed diversarū dicas possumus ex aliquibus statim; ex quibus ad impossibilitā admittenda vñluptate ambores etiam, ex suppositione vero additio pro demonstrationibus subiectis etiam scientiam, quae non sunt tales simpliciter; nisi in quantum principiis scientiis sed etiam erroris presupponit.

Conferat a proprio sententia etiam ratiō logica cum ratione contradicatur; nūquā ratione terminorum, hoc est de demonstrationibus quae breviter efficiat q̄sque prædicta docet quam rationes logicas, sicut p̄tib; am certe actionem asseverat. Tbo. in commentariis huius loca dicitur, logicas integram defigere se- 23. D. Thoma

4. *Si tunc prædictiones per se continentur, sed numerus ipse ad eorum definitionem pertinet, incidentes etiam per se quaque per accidentem; unde logicas iterae et recipibus deßuctis probatur, cum nullum quaque per accidentem admittendum esset processus infinitum, qualiter a numeris partis non ex quibuscumque propositionibus proceder, sed ex his ratiis, quae sunt per se, & id est expeditior via est analytica ad concordandum, quam logica, ex longiori brevitate, cum ex partibus procedere, acque ratione efficiatur, quia soluta ex necessarijs.*

5. *Ratio igitur demonstrativa talis est, demonstrationes procedentes ex multis propositionibus per se, sed in his, quae sunt per se, non est abire in infinitum, ergo nequa in demonstrationibus prædictis numeri propositiones per se, sunt sunt in primis, ac in secundo modo; in propriis sine, quae non per se adiutoria pertinent ad definitionem, subiectorum, quod est ab his, non sicut est quantitas, aut multitudo; in secundo, quae non subiecta pertinent ad definitiones, predicatorum, si si dicimus numerum esse imparem, sed respondeamus per se, scilicet habet, non sicut, quam deorsum, ergo non esse est, si acutus, oblique, deformatio[n]es, oblongi numeri, prius in secundo modo, deinde in primo, hoc prædictio: numerus est impare in secundo modo, si prius riteius sursum regularius, ita ut aliquid aliud predicitur ipso in secundo modo de numeris, sequitur ipsorum numerorum pertinere ad definitionem eam, quae ad numerum, quod est de ratione eiusdem impares, sed in predicatione pertinentibus ad definitionem non est abire in infinitum (vt in principio capiti probatum est) quia non possit definitio rem definitam manefattare.*

6. *Si tunc prædictio: numerus est impare, nec potest comprehendendi, nec per se, ergo in proposi[ti]onibus secundis, dimidio neque est, autem secundas processus infinitus, ex quan[do] adiutoria sunt non esse ad propria[m], quia quaecumque alia predicatoria affectus de ratione impares, consequenter predicantur de numero, non secus, ac impare eo prædictio: claudetur, ergo in plurimis.*

6. quae modis ad definitionem impares, quemadmodum ad definitionem impares, unde necesse erit mutuo se claudere, in quo ab eo ad convergentiam cum eodem numero dici, tanquam proprias passiones eius; ideo licet in infinito in eis procederetur, non tamen sursum, vel deorsum, quod modo negare intendimus; sursum namq[ue], & deorsum sicut inter superiora, atque inferiora, predictas inveniuntur. Probat deinde Aristoteles propositiones primi modi per se non, procedere in infinitum, nam que hoc modo, predicatur pertinent ad definitionem; sed, predicata, qua definitur, necesse est esse finita; nam si infinita essent, nec definitio nec essentia rei cognoscibilis esset.

Ex quibus primo infert Aristoteles, quidam si prædicatione variis, quoniam per se sunt, sicut habent sursum tendendo, eum etiam habebunt tendendum deorsum, cum videntur predicatae a vicissim etiam subiecta sint; unde sicut datur supremum predicatum, in quo sursum standum est; ita etiam habetur ultimum fabellum, in quo standum sit deorsum; & sicut sicut est, si acutus, oblique, deformatio[n]es, oblongi numeri, prius in secundo modo, deinde in primo, hoc prædictio: numerus est impare in secundo modo, si prius riteius sursum regularius, ita ut aliquid aliud predicitur ipso in secundo modo de numeris, sequitur ipsorum numerorum pertinere ad definitionem eam, quae ad numerum, quod est de ratione eiusdem impares, sed in predicatione pertinentibus ad definitionem non est abire in infinitum (vt in principio capiti probatum est) quia non possit definitio rem definitam manefattare.

7. Infert secundo: necessarium esse posse quadam principia demonstrationis prorsus indemonstrabilia, in quibus processus ipse demonstrationum fitat, & non omnium su demonstrationis, ut falso quidam posuerent, quorum non facta est cap. 9. huius lib. probat anteriori colligi primaria ex tradita doctrina, ne si aliqua sunt principia demonstrationis, ne- coffee est esse indemonstrabilia; quia cum demonstretur, quod est in prioribus, si principia demonstretur, aliquid ex parte principiis, illud non est, per quod demonstratur; quod precalculus cum non est principium unumque, quia talis est, ut sunt præpositiones medio varian- tates, quibus non sint diapeices (vt cap. 2. ostensum est).

8. Tertius de numeris evidenter colligi secundum

'52 nemp'

- nempe non omnium esse demonstracioni: nam tunc intersubiectu propositio predicationis
 27. nuncum demonstramus, non id assumendo: propositione ab eo conclusionem essent infinita.
 efficiamus, sed intus minime: hoc est, non per medium extrinsecum, sed extremitatem cognatum, ut bonum esse sensibile demonstramus per animal rationale, medium inter hominem, & sensibile, siigitur omnia sunt demonstrabilia, omnia erunt media, nihilque proinde, mmediatum erit, unde fieri tandem inter duo extrema predicationis, videlicet, & subiectum demonstranda propositionis esse infinita media, quod plane impossibile est, cum evidenter sit probatum, propositiones, tam sensibili, quam deorsum terminari.

QVO PACTO MEDIATE PROPOSITIONES AD IMMEDIATE DEDUCI POSSUNT.

CAPUT DECIMVM. NON V.M.

Monstratis autem in his, manif. sibi non quod si aliquid idem duobus insit,

TEXTVS EXPOSITIO.

Intentum
de diuilio
cap. in 5.
documenta

Propositio ex capitibus precedentibus resolutioni conclusionis scientifica in prima principia non esse infinitam, sed certum terminum habere, descendit. Triangulus cap. presenti ad particulariem modum, quo sic quem vel manifestum efficiat, qui nique adhuc documenta, quorum explanatio totius capitis materia, & instrutum est, non indigenat divisione.

Primum documentum ostendit, quo nam puto propositiones media et secundum modum per se reducantur ad immidatas, istud, & de quanto aliquod predicatu consonante duobus vel pluribus conuenit, quirum alterum de asserto minime predicatur, vel certe non universaliter, & conuenit propter aliquod aliud commune predicatum, non procedatur in infinitum, ita si alteri propter aliud conuenit

Posteriorum. 642
 non tunc intersubiectu propositio predicationis, sed propositione ab eo conclusionem essent infinita. media contra definitionem procederet, sed percedetur coram aliorum, cui propter se conuenit, & illud est principium principiorum, in quo reductio statim videatur.

Quod exemplio sic illustratur, sensibile conuenit homini, & leoni, que inter se nullo modo predicantur consonantem etiam homini, & musculo: & propter aliud communem, non per animal: animali non enim non conuenit propter aliud communem, sed propter se, unde hoc propositionis boni est sensibilis. Hoc modo resolutur in suum principium, utrum animal est sensibile, omnis homo est animal, ergo omnis homo est sensibilis, cuius demotivatio ratione vera que praenissa est principium, sed per se notata, ad quae resolutio terminatur. Prudenter istud tales exemplia in dualitate illis figuris: Ischeli, & Scalenon: in quinque in duabus figura triangelis, nam Scalenon est triangulus quadratus tribus in equalibus lateribus predictis; Ischelis vero duobus angulis equalibus, & altero in equali quibus conuenit habere tres angulos aquales duobus rectis, non per se primo, sed ratione alterius. Ratione vero tribus angulis: huic autem ratione figura Ischelis angulum extrinsecum equivalentem duobus oppositis extrinsecis, cui per se primo conuenit, & non per aliud communem, unde resolutio huius conclusionis Scalenon habet tres angulos aquales duobus rectis per triangulum per genes, in hoc principio in dualitate abili figura, omni figura habens angulum extrinsecum equivalentem duobus oppositis extrinsecis habet tres angulos aquales duobus rectis.

Sed quia posset aliquis aduersus hoc documentum obsecere, talem resolutionem posse in infinitum procedere, si sit per media diversi ordinis, ut si dicamus bonum conuenire, quod sit mobile per corpus, & corpori per colore & colorato per albedinem, sic in infinitum cum infinita possum extrema excogitari. Respondendum est, de multis eiusdem generis, acutis, Obiectio

notis, vel ordinis, que per se praedicantur, de-
cumentum intelligi, cum non solum ex superi-
eribus, de his sollicito est, de quibus rationem, non
est modis possit ostendere. Et per accidens, que
demonstratio bene demonstrata est de gene-
rare genere et natura: de ceteris utram exerce-
tus est in nobis, hoc est de ceteris exerce-
tus natura, et minor, inter quae convenire
predicatum, ratione causa-natura minori con-
uenio, medium est.

3. documentum secundum est propositione que
dicitur per modum ad hypothesem, non enim illi reductibilis per media sunt ex superius dictum, et per
dictum reperitur usque ad predicatum supremum, in quo inveniatur scilicet animal substantia est.
Et hoc erunt principia assumptibilia ad
resolutionem rati, quae facit modum, re-
spectu propositione mediae resoluenda est, homo est
substantia, tria enim media, animal intellectus,
vivens, corpus, tria sunt principia, triplici
modo demonstracione videntur, mutatio et re-
silio, quia in quilibet demonstratione accipi-
tur una propositione immediata ex assumptione
medio, et subiecto propositionis, qui resolu-
etur, et non mediae, et confirmatur; primum prin-
cipium primo dicuntur rationes eti, omnis
homo est animal, si sic procedimus. Omne
animal est substantia, omnis homo est animal
ergo omnis homo est substantia, secundum,
omne animal est vivens, sic procedendo, omne
vivens est substantia, omne animal est vi-
vens ergo omne animal est substantia. Terti-
um, omne vivens est corpus, dico sic dicimus
omne corpus est substantia, omne vivens est
corpus, ergo omne vivens est substantia, Et
in primis huius demonstrationis substantia est,
sanctorum principiis omnino indemon-
strabilis, quae hoc sole non solum terminorum
patent, et vocantur ab aristotele elementa
demonstrationis, cum sint prima consonantia.

4. Hoc autem documentum non solum in af-
firmatis propositionibus, ac demonstracio-
nibus accipiendo est admoner aristoteles,
sed etiam in negationis, nam quod ad modum

sunt propositiones affirmativa mediae, et
immediata principia, ad quae reducuntur per
plura, et propria media inter substantiam,
et predicatum repetita per ratione sum me-
dia a propositione negante, impedita etiam
principiis, ad quae reducuntur per plura, vel
paucis etiam modis, per totum principia propositione
mediae reguntur, hoc non est quantitas
et media a principiis negativa per hoc media
animal, vivens, corpus, et substantia, per re-
silio, principia, ac demonstrationes redi-
cenda, hoc modo, nullum animal est quantitas,
omnis homo est animal, ergo nullum ho-
mo est quantitas: Et rursus, nullum vivens
est quantitas, omnis animal est vivens, ergo
nullum animal est quantitas: Et ceterum, nullum
corpus est quantitas, omne vivens est
corpus, ergo nullum vivens est quantitas. Ac
etiam, nullus substantia est quantitas, omne
corpus est substantia, ergo nullum corpus est
quantitas. Ecce tibi conclusionem mediatam
negationem ad principium negationis indemo-
strabilem redigimus, ultra quod nullo modo pro-
cedi potest, istud est generalis modus resolu-
tionis huius duobus documentis explicatus.

3. docu-
mentum.

Tria autem documenta a particula re in modo
similiter resolutionis continent. Etsi tertium
in ordine ad resolutionem in qualibet proposi-
tionem affirmativam in prima figura a tale
medium accipendum est, quod sibi intra. Et
non extra illius extrema: Et eo quidem mo-
do, ut supra minorum sit: Et infra maiorum
extrematum, et tunc per medianum confi-
derationem resolutionis quasi comprehenditur
enim media, ac densanter, dum ad pauci-
ta reducuntur, et ceterum in propositione media
aut resolutione sicut, quem vocat Aristote-
les simplicem, et quasi demonstrationis
elementum; simplicem quidem, ut distin-
guatur a propositione mediata, que virtuale-
ter sed eminenter est una simplex, sed multiplex
et quasi compascit in quantum plures virtu-
tates continet, per quas ad quinque principia
reducuntur, et hoc, homo est substantia, tot-

5. S. 3 propo-

propositiones virtualliter continent, quae modis sunt inter omnia subiectum, & predicari possunt ut in principiis resolutio-
nem inveniatur, ut res ipsa est, indubitate, etiam, & demonstrationis, elementum hinc vocatur illud similitudine ab aliis verum generibus, in quibus minimum semper latet, vel indubitate, quod quasi mensurae a tectorum illius generis est in quantitate admodum resolutio-
nem, ut in numero vi-
tas, in multitudine, in ponderibus vicia, &
sic in syllagogo demonstrativo profundo in-
mediata. Illa enim tunc veritatem fuit indub-
tia, accipiuntur ut talia, constat enim in
resolutione affirmativa propositionis, non per
exposita; nam ad resolutio-
nem hanc, homo
est substantia, ut si sumus animali, inveniatur
corpo, qua respectu hominis superioritate senti-
predicata, & respectu substantiae inferioris,
proximorum, inferiori superioribus subiungitur
ut in suo gradu, & ordine.

3. Documentum. Quartum documentum est, propositione-
gatua, tam in prima, quam in secunda figura (bac enim sola demonstrabilis in secunda
figura est) resolueenda est per medium intera;
& non extra minorē extremitatem; quia
si ducatur per predicacionem non inferioris, sed su-
perioris minore extremitate, medium enim
superius intra illam est; cum quidam atque de
eadem enunciatur: inferioris vero extra esse
dicuntur, cum inferiora extra rationem super-
iorum sunt, ut homo, & les extremitationem
animalis: hucus documenti aperte est ratio,
nam medium in prima figura debet esse uni-
versale predicationis minoris, & in secunda
utriusque premissa uniuersale vel particula-
re, sed inferioris non predicatorum uniuersaliter
de superiori, immo nec particulariter per se,
sed per accidentem, ut homo de animali: nec
cum vera est propositione, omnis animal est ho-
mo, nec per se animal est homo, ergo non pos-
sunt esse medium conueniens negatione pro-
positionis demonstranda in his figuris predi-
catis inferioris minore extremitate, sed super-
ioris omnino accipiendo est; ut si volumus

bene demonstrare, nullum corpus est qua-
ritas, per virum quoque signatum, accipimus pro-
metio substantia, sicut & dictum in Ceteris:
nullum subiectum est quantitas, omnia
corpus est substantia, ergo nullum corpus est
quantitas; Et in Cesare, nulla quantitas est
substantia, omnia corpus est substantia, ergo
nullum corpus est quantitas, in Postino et
iam particulariter sic demonstrabatur, nulla
quantitas est substantia, corpus est substantia
ergo corpus non est quantitas.

4. Documentum. De tertio autem figura longè diuersa est. Ut in prima figura
dicitur, ut propriez ex parte rationis documentum
de eius foliis videtur; & est ratio ad doc-
monstrandam affirmatio non vel negatio-

proprietatem, in corpore figurare idem medium
similiter est in figura, quod sine causa ratione
qua ex parte rationis affirmatio ex parte rationis
in negatione hoc est, quod sit inferioris ter-
ram ex parte rationis affirmativa propositionis,
& minore ex parte rationis negativa, causa ea
affratio: quia medium in figura ratione
que praefixa substantia est, sed superioris non
potest uniuersaliter significari subiectum; ne potest
se etiam particulariter, ut nuper ostendit, ergo
nec medium in figura superioriter est,
nec in figura posset, sed inferius omnino
esse oportebit; ut doceatur supradictis ex-
tremitates: gratia exempli, si de manu ar-
dens hoc propositione affirmativa, ratione est
substantia, accipendum est, animal, dicen-
dum, in Dicendo, quoniam animal est substantia,
animal est substantia; ergo rationis est sub-
stantia; Et si negatione demonstrare vol-
lemus, rationis nota est quantitas, idem ani-
mal accipies, dicesq; in Falso, nullum an-
imal est quantitas, animal est
rationis, ergo rationis non
est quantitas.

5. Documentum. Animal est quantitas, animal est
rationis, ergo rationis non
est quantitas.

**DEMONSTRATIONEM VNI
VERSALI PARTICULARI ESE PROSTANTIÆM.**

CAPUT VIGESIMVM.

CVM vero si demonstratio, hæc: qui-
ac in vniuersaliter illa vero est secundum
partem, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

**Partitio A-
rist. demô-
strationē
tribus di-
misiōibus.**

**I. divisio.
Secunda.**

Tertia.

**Trinam
bris diui-
lio capiti-**

Notæ.

Abstactis omnibus, qua ad principia
rationis, totius q[uod] demonstracionis pat-
tem pertinet partim aristotel. demonstra-
tionem omnibus diversisibus, cuiuslibet membris
inter se comparata ex quodcumq[ue] sit per-
ficiuntur.

Prima, divisio q[uod] demonstratio quae est
vniuersalis, particularis altera.

Seconda, vna est affirmativa seu predicati-
tiva, et contra dicta.

Tertia, vna est affirmativa, per quam ad
quidam, vel non responde probato; altera
ad impossibile, per quam nihil ita esse, vel non
esse ostenditur, sed negens aliquid, illud ad
noscere cogitat, vel quidque plaus absur-
dum, aut impossibile.

Hæc tres divisiones discutat aristoteles
in libro capitulo singularium membrorum compo-
nitur, ex quo si singulas controversias agi-
antur, prius quidem capite præsentis, rura-
go proficit demonstratio, vniuersalis, vel
particularis, secundum autem capite si cum sequen-
tiæ si perfectior, affirmativa, vel nega-
tiva; tertium capite. 22. vna si perfectior,
affirmativa, vel ea quæ vocatur ad impossibile.

Primum autem caput hoc in tres partes,
in prima, argumentum in favorem particularis
demonstracionis proponit; in secunda, eadem

selectis, ac cunctis in certa demonstrationem
vniuersalem præstet, septem argumentum a-
scendente nobiliora esse. Sed prinsquam ca-
pitis explicationem aggreditur, rurisque ex-
pliqueat operibus quæ per demonstracionem
singularium, quæ per particularium in illu-
ris, ut multas etiamque, in quaestione transigne-

Expositio textus. 648
procedere possunt. Et in primis per
demonstrati quem particulariter non intelligi
possunt syllogismus consans propositionibus non
vniuersalibus, sed particularibus, indefinitis,
vel singularibus: nam si ex partis particula-
ribus procedat virtus generalis, sive singularibus
non erit demonstratio, sed exppositus syllo-
gismus, de singulisbus non sicut non datur
definitio, nec scientia, sic nec demonstratio,
particulariter intelligitur demonstracionem vocat
eum, quodlibet vniuersalibus constet proposi-
tionibus, p[ro]posito vera, vel effectus, qui per eam
demonstratur, non de subiecto vniuersali, &
adapta, sed de aliquo particulari. Omnia
adapta sunt eo quantum ostendunt, vniuer-
salis vera, ut quadratio, vel effectus, de vni-
uersali, adaptata, subiecto demonstratur.
Iacet virtusque exemplum subiecte, vniuer-
salis demonstratio erit, si habere tres angu-
los, equales duobus rectis de triangulo, cui ali-
equale conuenit, sic ostendatur; omnis fa-
cilius habens angulum extrinsecum equi-
litem duobus oppositis invenientibus habet tres
angulos equales duobus rectis, sed omnis
triangulus est binominis, ergo habet tres
angulos equales duobus rectis, qua particu-
lares erit, si tandem proprietatem Iocho-
le, vel gradatus problemum, omnis triangu-
lus habet tres angulos aquales duobus rectis,
sed omnis gradatus est triangulus, ergo ha-
bet tres angulos aquales duobus rectis: & si-
mule exemplum erit, si de animali per proprie-
tam differentiam nobis incongitam, que ap-
pellatur, B. demonstramus sensibilitatem hoc
modo, omne vivens B. est sensibile, omne ani-
mal est vivens B. ergo est sensibile, quod si de
homino, vel leone operatur particularis erit:
ut si dicamus omne animal est sensibile, omnis
homo est animal, ergo omnis homo est sensibilis.

Quibus prelibatis principiis ratiociniori-
bus concipiuntur probare si forte particulariter
demonstrati quem vniuersali predicta
mixta e[st], illud demonstratio potest or[itur] in
principiis, vel postea, ut quodcumq[ue]

Prima ra-
tio. Autem.

ad alia io aut fidei demonstrationis evidenter probat, & numeras singulares, in quibus habent se qui alias non est, quam scire rem per causam se, ergo nobilioris obiectum habens particula.

& demonstratio, instrumentum, vel methodum perueniendi ad hunc finem, quod sibi vult.

Prima pars capitulo. Tertia: potior est demonstratio, que minime erroribus subditur, sed talis est particularis esse scientiam generare, sed per universalem errare et sepe cap-

demonstrationem particularem magis, vel imperfectius res scitur, quam per universale, tam per particularē scitur in se, scitur distinc-

tus, per universale non nisi in alio, non nisi confusa, quemadmodum per hanc proposi-

tionem singulariter. Coriscus est masculus, melius cognoscitur Coriscus masculus, quam

per hanc universalem, homo est masculus, ergo particularis est perfectior: sed probatur

sus eandem minorē exemplo demonstratio-

nis etenim si de triangulo probetur, quod

tres angulos aquales duobus rectis habeat,

universalis erit demonstratio, per quam non

scitur proprietas de Isoschile in se: sed in alio

convenit, unde solam scitur in universali,

et que in confusa, at si per particularē de-

demonstrationem concludatur de eodem Isoschile,

scitur quidem in se in particulari, ac dis-

tinguit, potior ergo erit particularis demon-

stratio.

In secunda parte capitis solito argumentum proposita incipiente à prince, affirmit, illud, cuicunque sit non minus in particularē demon-

stratione, quoniam ratione reperiuntur quod

non est aliud, quam rētorū in particularē gumenta-

demonstrationē arguitur, eadem probatur, unius et

universalem esse nobilitatem hoc modo. Pro-

stans est scire rei factitudinem se, quatenus secundum diad, sed qui demonstrat illam pro-

prietatem de Isoschile, nihil de eo sic focus-

dam se, sed secundum diad, quia habere

tres angulos aquales duobus rectis non con-

nent secundum se Isoschile, sed secundum diad videlicet per triangulum, cui adequate con-

uenit, ac secundum quod ipsam, ita nibilis-

secundum se cognoscit, quia nec triangulum, de quo non demonstrat, nec Isoschile,

cui secundum se proprietas demonstrata non attribuitur, ac per demonstrationem

universalem, tunc Isoschile in se non cognoscit, scitur, cognoscitur tamen triangulus, ergo

potior

De secundo ratio.

Duae sequentes rationes quasi permixtae sunt in textu, minus, ut distincte, atque ordi-

nata, quam par est, idcirco licet permixtae aliquantulum verba, sic ordinanda

sum, ut melius capiantur. Est igit secunda-

Le in ordine, demonstrationes capient nobiliter, quemadmodum scientie ab obiectis

causa que versantur, sed longe nobilior est ob-

iectum particularis demonstrationis, quam

universalis, ergo demonstratio quoque nobilior est: probatur minor, obiectum parti-

cularis est res in se existens, nam demonstratio

aliquid est, vel non esse concludit, & ex sen-

te particularibus attribuitur, universale, in-

quemdem demonstrationis versatur circare univer-

salem, quamlibet praeceps singularia, in

quibus subsistit, ut triangulus, figura, & nu-

merus ubi sunt praeter triangulos, figuras,

scitur, cognoscitur tamen triangulus, ergo

postea erit demonstratio. Hanc autem solutiōnē veram esse aītribū suppositū, quibus immittitur, videlicet triangulum in plus esse quā Isoscelem, de quo simul & alijs triangulis nō aquinoce, sed secundum eandem rationem pradicatur, quibz etiam communio est proprietate habere tres angulos aequales duobus rectis, quibus tantibz (qua verissima sunt) concinuitur planè evidentem, ac per se notitiam de triangulo parere vniuersalem demonstrationem, quā nec de Isoscele, vel alio quopiam tradit particulari.

Argumento secundo satisfacit dicens, si dicatur unaratio à multis participata non sicut in aquinoce in quibus praece vocem nūbil com-munem datur, sed vere vniuoca, talis ratio in singularibus subsistens magis erit, quam ipsa singularia. & eo magis qui incorruptibilior ipsi est. Et h̄c, optima solutio, cū singularia per se corruptantur, vniuersalia verò semper saluat, quandoquidē h̄i singularibus definitionibus, in quibus subsistunt, succedit alia in quibus perpetuo conseruantur, & cūs, quod corruptio-neuro omnia singularia nullus succedentibus (quod natura iter impossibile est, licet euincere supra natura dicer posse) adhuc non per se definerent vniuersalia, sed per accidens ad singularium definitionem, bac verò per se, unde inferit Aristoteles, quanvis illa rationes communes non per se existant extra singulatia, non idcirco minus sunt.

Tertio satisfacit.

Deceptionem autem, quam in demonstracione vniuersali contingere intendebat tertius argumentum negandum esse dicit, vt ei fiat satis non est enim necessarium, si de vniuersali natura aliquid demonstretur, exsimilare quod à singularibus separata sit, sed cū in eis de subsistat sola consideratio eam separat, quemadmodum cum de accidentibus secundum propriam essentiam sumptis aliquid demonstratur non necesse est exsimilare utrè esse à subiectis separata eiusmodi enim abstractio vniuersalis est, non negativa (vt alibi adnotatum) in qua nihil profectio deceptionis aut er-

Pars Posterior.

teris contingit, sed unum consideratur non considerato altero, cūre vera iuvicetur, quod si deceptus quispiam vero separata esse opinatur, ipse potius causa proprie deceptionis est, quam vniuersalis demonstratio. Propositis, ac solutis argumentis in favorem propositiis particularis, probat iam in extrema parte capitis vniuersalem demonstrationem particulari esse preferendam rationibus septem, quorum prima est. Demonstratio est syllogismus propriam rei causam reddens propter quam est talis, sed vniuersali, circa quod vniuersalis ipsa demonstratio res sat, magis est causa passionis, vel proposatus, que probatur, quam particuliare, de quo eandem per particularem probamus demonstrationem, ergo nobilitori modo causam reprobata, minor em ostendit, quia vniuersali per se primū, & adequate passio inest, vebabere tres angulos aequales duobus rectis triangulo, animalis sensibilitas particularibus verò triangulis, vel anim. dubia non nisi secundario, & inadequate ex eisdem vniuersali participatione, ergo vniuersalis demonstratio vniuersali predictatum pro medio affirmans magis reddit causam, ideoque præstanter est.

Secundaratio, tuus maximè ac perficte Secunda scimus, cum in resolutione conclusionis ad pri-

mariam causam deuenimus, ultra quam non superest alia querenda, cuius exemplum in causis finalibus producens, ait, vt si mercator rem pietatis pro argento ferendo, & solutus debitur, proxima aduentus causa argentum est, secunda debitis solutio prima verò iuste agere, nisi velis vniuersalitatem designare eterna retributionis, tunc enim perfecte scimus causam aduentus, cum ad hanc primam, vniuersalitatem peruenimus, & eodem modo rem sebabere in causis efficientibus, vel cuiuscumque alterius generis manifestum est, sed vniuersale, de quo vniuersalis demonstratio aliquid concludit, est causa prima, ergo hac intercedit. demonstratio particulari, qua-

inferiorē potius causam trahit: probat nō
nōrem in demonstrationibus. Habere angulos
extrinsecos equales quas uero rectis conuenit
Isocheli, quia triangulo, & huic, quia figura
rectilinea: Et hac est prima & adequa causa
sat alis proprietatis, cui primo inest, & ultra
quam non est quae cuncta alia & est vniuersali,
ergo demonstratio, que eam trahiderit po-
tissima erit.

Tertia ra-
tio.

15. Tertiaria potior est demonstratio, que
versatur circa obiectum magis demonstrabi-
le, magisq; scibile, cum finis demonstrationis
sit scire, sed vniuersale est magis demonstrabi-
le magisq; scibile, quam particularia, ergo
vniuersalis demonstratio nobilior: probatur
miror, nam obiectum scibile finitum esse de-
bet, cum infinitum non sit scibile, quo ergo
aliquid magis à finito recedit, & ad infinitum
accedit, minus scibile erit, sed particularia,
cum sint multa in infinitum tendant, & mul-
titudo cognitionem impedit, vniuersale vnum
est, hoc igitur erit magis scibile, & vniuersa-
lis demonstratio perfectior.

16. Ratio. Ratio quarta, melior est demonstratio, per
quā plura cognoscuntur ea, per quam pau-
ciores, sed per vniuersalem demonstrationem
plura et cognoscimur, quam per particularem,
nem qui vniuersale cognoscit, aliquale singu-
larium notitiam habet, distinktam quidem
eorum, de quibus aduertit sub eo lontineri,
confusam vero de ceteris, at qui cognoscit
particularia, non necesse est vniuersale, ut tale
modo cognoscatur, ergo perfectiorem parit
notitiam conclusiū oris demonstratio vniuersa-
lis, atque adeo perfectior est.

17. 5. Ratio. Quintaria potissima est,
que per prima principia conclusionis procedit
ergo inter ceteras potior illa erit cuius premissa
magis ad principia accedunt, sed talis est
demonstratio vniuersalis, ergo particulari
prefat: minor hoc exemplo ostenditur: si pro-
positio demonstranda sit, homo est substantia,
multa erunt media vñq; ad supremū prædicare
sum, nemp̄ substantiam, quod est primum, ex

quibus quedam minus vniuersalia sunt, vñ
animal, & viuens, quedam magis, ut corpus,
quod magis ad primum accedere, cum sit ei
proximum, apertum est, demonstratio igitur
ex eo procedens exactior, nobilior q; erit. Et
ut generalis designet: ut regula, quo ex vniuer-
salibus predicatis processerit, eo erit nobilior.
Ex his quinque rationibus, sicut Aristotle
quædam esse logicas, alias verò magis
analyticas, quod exponens D. Thom. logicas D. Thom.
vocabat tertiam, & quartam intelligit, prop-
terea quod ex communibus Logice principijs
procedunt, pro medio namq; accipiunt, qua
communius sunt omni cognitioni, magis verò
analyticas vocat primā, secundā, & quintam,
quia ex principijs demonstrationi proprijs.

6. Ratu-
Sexta ratio, demonstratio sumit nobilita-
tem ex principijs, ex quibus procedit, ita, ut
quo potior a sumt, eost demonstratio nobilior,
sed vniuersalis habet nobiliora principia, quia
vniuersalia, abstractiora aquæ proinde à ma-
teria, particulari utrū principia magis mate-
riam concernunt, vnde hec sub illis contine-
tur, eu etiam cognitis aliquo modo cognosci-
tur, nani qui vniuersalem propositionem co-
gnoscit, potentia saltem cognoscere particu-
lares, ut qui nouit triangulum habere tres
angulos equales duobus rectis, virtualiter co-
gnoscit, eandem proprietatem conuenire Iso-
cheli, Gradato, & ceteris, sed qui cognoscit
particularia, nec actu, nec potentia vniuer-
salis cognoscit, quam nullo modo continet,
ergo vniuersalis demonstratio praestat.

Hac sexta ratio coincidere videntur cum
quarta, nobiliorius aliquo modo ab ea distin-
guitur, ut bene D. Thom. quia illa procedit de
demonstratio vniuersali, & particulari quā
rum ad conclusiones, hac verò quantum ad P. Tolos
principia, vel ut Toletus nosfer non minus be-
ne, illa procedit de re simplici vniuersali, &
particulari, que sunt demonstrationum obie-
cta, circa quæ versantur, hac vero de vniuer-
salis complexo, utriusque de principio eiusdem do-
minstrationis.

17. Ratio. *Vt inveniatur ratio est, in collectiva cognitio praefontior est sensuaria, quo intellectus sensu prestat; sed circa uniuersale, de quo est inuenialis demonstratio, versatur cognitio intellectiva, sensuaria circa particularia, quod est obiectum particularis demonstrationis, ergo illa erit longe praefontior.*

Hec Aristoteles in toto cap. 20.

DEMONSTRATIONEM AFFIRMATIUAM NEGATIUAM DIGNOREM ESSERE, ATQUE AD SCIENTIAM MAGIS IDONEAM.

CAPUT VIGESIMVM PRIMVM.

O Vod autem monstrativa sit dignior priuatiua, hinc manifestum, &c.

EXPOSITIO TEXTVS.

Secunda
diuisiō de-
monstra-
tionis.

HAEC est secunda divisione demonstratiōis in affirmatiū, seu predicatione, que ex solis propositionibus facta affirmatiū, & negatiū, que ex via si propositiōne negante, nam ex via que impossibile est, cum inutilem esse combinationem diuinarum negantium propositionum ex libris priorum sit manifestum: cuius diuisionis membra conferens Aristoteles sc̄issitatur, utram non dignior sit demonstratio, predicatione, vel priuatiua? quam questionem in favorem affirmatiua definit dicent, eam absque dubio digniorē esse, quod multis probat rationib⁹, & qualiter a minus perspicua est, non eodem modo a cunctis ordinatur exp̄positorius, alij enim, ut Toletus noster ad triplicē rationē retulit omnes Antiquiores vero ut D. Tho. quem sequitur Paulus Venetus, quinque distinguit, quorum expositionem magis provo, quia ex literam melius ordinat, & clariorē reddit, caput autem aliam diuisionem non postulat.

**P. Tole-
tus.**

**D. Thom.
& Vene-
tus.**

Totius ea
pit. con-
clusio.
Prima ra-
tio.

Est igitur conclusio: affirmatiua demonstratio dignior. Probatur primo: illa demonstratio dignior est, que ex paucioribus medijs, postulationibus, suppositionibus, aut propositionibus, ceteris paribus, procedit, sed affir-

mativa procedit ex paucioribus, ergo erit dignior. Tria illa pramissarum generā in maiori ponit, nempe postulationes, suppositiones, & propositiones, ut ubique significet diversas demonstrationes diversis constare premisit, nā quādā per se notis formaliter principijs, que propositionum nomine designantur, constant; alias suppositionibus, hoc est, pramissis demonstrabilius, sed ex partium concessu admissis, ac suppositionis ad inferendam conclusionem, licet certe eisdem demonstrabilibus, in quibus nescitur, an respondens consenserat; ideoque, ut sensus eius intelligatur, per medium postulationis, vel questionis prius illis proponentur: additur autem in eadem maiori particula, ceteris paribus, significant veramque demonstrationem, tam affirmatiū, quam negatiū ex veris, necessarijs, ac per se procedere debere, nam si ab ijs deficiat, demonstratio non erit: praterē quod viaque procedat ex causis adquatis, nam si altera ex remotori, vel effectibus sit, quamvis exp̄ancitoribus, non erit dignior: ac tandem quod amba sint ex propositionibus mediis eiusdem gradus, hoc est aquae superioribus vel inferioribus, nam si una ex superioribus, ex inferioribus alia procedat, evidens erit ex paucioribus procedere, digniore quoque esse; fors igitur equalis per omnia esse debet eo excepto, quod affirmatiua sit una, negatiua alia, ut intelligatur ex hoc solo unam, vel alteram esse dignorem, hic est enī precisus, ac formalis sensus questionis.

Maiorem sic expositiōnē probat Aristoteles primo: illa demonstratio est dignior, quam magis intellectus appetit, vel in qua magis inclinatur, nam cum obiectum intellectus sit veritas, in nobilitatem veritatem inclinatur magis, quē admodū volūtus in magis bonū, sed ad demonstrationē ex pauciorib⁹ medijs procedente magis inclinatur intellectus, cu per illā citius, ac velocius suum finem, nempe veritatem cōclusionis assequatur, ergo illa erit potior. Probatur secundo triuictus alius, hoc est abs-

T. 2 quo

que illimitatione, quod cetera sunt paria, ex parte precipit omnia necdem gradu existentiam, vel que sunt aquiliter nota, innotioribus, & in minus notis, in inferioribus, & superioribus, hoc modo sit propositione demonstrabilis per tria media, bono est substantia, videlicet per animal, tuncens, & corpus, qua proinde per tres demonstrationes reducitur ad prima principia, tunc secunda demonstratio, que sit medio viventi, potius est prima que sit medio animalis, non alia ratione, nisi quia paucioribus medijs indiget; ut ad prima principia resoluatur, nempe si lo corpore, cum tamen prima corpore, & viventi indigat, ergo si affirmativa paucioribus, quia negativa indiguerit, dignior erit; quod non solum est manifestum in medijs, & demonstrationibus eiusdem coordinationis, vel Categorie, sed etiam in his, que ad diuersas pertinent; ut si accipiamus hanc propositionem, numerus est diuisibilis, per duo media diuisibilabilem, videlicet per quantitatem discretam & per prius salientem quantitatam, cum per se primum divisibilitas inest eam quae confortamus cum illa, homo est substantia, demonstrabiliter per tria, accipiamusque primas demonstrationes, per quas veraque demonstrantur, nempe, omnis quantitas divisible est diuisibilis, omnis numerus est quantitas discreta, ergo omnis numerus est diuisibilis: Et rursus, omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia; apertum est primum esse dignorem non aliade causa, nisi quia paucioribus indiget; ut ad prima dedicatur, eadem igitur ratio erit de affirmativa, si paucioribus indigere probetur, & hec minor primi syllogismi probanda superest, quam sic probat Aristoteles. Demonstratio affirmativa procedit ex propositionibus, vel mediis affirmatiis, negatiis vero ex ipsis, tā affirmatiis, quam negatiis, ergo hæc ex pluribus, illa ex paucioribus, veraque quidem demonstratio ex tribus, procedit, seruans medio videlicet,

& extremitatis viraque ex duabus praemissis, maiori, & minori, sed affirmativa solum assumi, ens (inquit Aris.) hoc est formam affirmativam propositionem, negativa vero ens, & non ens, hæc est, non solum affirmatum sed etiam negatum: itaque hæc eodem mediorum numero viraque indiget, sed non totidem secundum speciem, vel qualitatem; nam affirmatum, ac negatum diversa qualitates, ac species sunt, affirmativa vero eiusdem sunt qualitates, eisdemque rationis, quasi ducatur, ad resoluendas utrunque præmissas affirmativa demonstratio, affirmativa solum requiriunt media, ad resoluendas vero præmissas negative non sufficiunt media affirmativa, sed utrinque qualitates sunt, nempe affirmatum pro una, negatum pro altera, hoc igitur, que pluribus medijs hoc est secundum qualitatem diversis indiget, dignior est.

Secundam rationem (ut bene D. Tho.) ad Secundam Arist. pro confirmatione prima, cuius minor dictum videri posset non sufficiens probata; nempe utrunque indigere medijs negativa affirmativa, & negativa, huius enim non reddit rationem Aris. sed quasi imprudentem reliquit, quod ideo secunda ratione obiret probat, nam ut in libris de resolutione priorisabilitum est, ex ambabus præmissis negativa nullus constat syllogismus, sed ad minus oportet, ut syllogismus coalescat, unde esse affirmativam, quod non sic in affirmativa contingit, cum ex utraque affirmativa optimus, optio est igitur affirmativa propositione ad constituendum syllogismum, quam negativa, & quia ex affirmativa sicut propositionibus ex hoc solo, ceteris ex parte diuinis paribus dignior erit, & cum demonstratio sit quidem syllogismus, dignior illa erit, quia ex affirmativa procedit, quam quæ ex altera saltem negativa.

Tertium rationem consequenter ait se habere ad primam, & secundam, nam si ambæ Rationes augeantur demonstrationes, hoc est, si etiam præmissæ

9. *premissa medietate per inter medias demonstraciones resolutarunt in principia, in augmen-*
tu quide affirmativa non requiri ut vlla prae-
missa negativa, sed affirmativa sufficiat, nā
cum conclusio bōis demonstrationis affirmati-
va sit, nā pot est ex illa negativa inferri, at
in argumento negativa, nā solum negatiū re-
quatur premissa inter medias, sed etiam af-
firmativa, ita ex bō plures, ex negativa vna
demonstrat, si vitaque sū premissa resoluenda,
nā affirmativa resolutur per duas affirmati-
vas, negativa per trias, scilicet ab maxima cum
ex vitaque negativa non posat inferri.
Quatuor ergo premissis eget, triib⁹ affirmati-
va, & una negativa, resolutio igitur affirmati-
va demonstrationis non indiget negativa,
resolutio vero negativa affirmativa eget, &
multis quidem, unde sit hanc esse indigentem
qua ab alia necessario dependentem, affir-
mativa verò, (ut pote sibi sufficientem) digi-
niorē, nam quod per aliud resolutur fidem
ab eo accipit, sed negativa resolutur per af-
firmativam, ab ea tamen accipit fidem seu for-
mativam, atque certitudinem, & idcirco in-
dignior est...

Quarta
ratio.

10. *Quarta ratio ex principijs vtriusq; demon-*
strationis procedit hoc ferme modo: propriū
principium affirmativa demonstrationis est
propositio affirmativa immediata, & propriū
principium demonstrationis negativa est
propositio negativa immediata, nam licet af-
firmatio etiam principio confllet, hoc tamen
non est sibi proprium, sed cum affirmativa co-
mutetur, proprium verò per quod ab ea sepa-
tatur, negativa est, sed demonstrationum digi-
niorē accipitur ex principijs, ergo cum digniorē
sit affirmativa, quam negativa, ut pote
prior, & notius, quemadmodum esse prius est,
notius, & nobilis, quā non esse sequitur cuius-
dent et digniorē longè esse demonstrationē
affirmativa negativa.

Quinta
ratio.

11. *Rationem postremam uno verbo, quo caput*
clauditur, arguit Aristoteles dicens: amplius
principalior, sine nō ostendente nō est priua-

tius. Quāsi dicit, nobilis est illud, quod sine

altero esse potest, eo quod sine eodē non est, sed

affirmativa demonstratio est sine negativa,

bac vero nequamā sine illa, tūnā sū sine af-

firmativa propositione, que per affirmativā

demonstrationē resolutur, ergo affirmativa

absque dubio principalior est.

Quod si alius videat hanc ultimam rati-

onē ī secunda, vel tercia coincidere, in qui-

bus dependentia negative demonstrationis ab

affirmativa angitatur. Adhuc et necesse est, Solucio-

quod bene Paulus Venerus in huius rationis Paulus

expositione, affirmativam duo habere, quibus

negativa superat, vnum, quod efficacior est,

cum fidem p̄ficiat negativa, aliud quod primi-

cipitor propter dependentiā, vnde quasi cō-

sistentiam ap̄bret. Tertia igitur ratio effica-

ciam tangit, ultima vero solam dependentiam,

ex qua maior etiam nobilitas affirmativa a-

liavit resoluta.

Obiectio.

12.

DE MONSTRATIONEM OSTEN-

SIAM illa, que dicit ad incommodeum

poterem esse:

CAP. VIGESIMVM SECUNDVM

Vñiam vero prædicativa præsumta

Q uicquid est planum, quod &c ad impossibili-

sibile ducere, oportet autem scire,

qua est differentia ipsatum, &c.

EXPOSITIO TEXTVS.

P ostrema diuisio demonstrationis est, offe-

siūam esse vnam, ducentē ad impossibili-

alteram, offensua est, quā ex principijs offe-

dit veritatem conclusionis, ad impossibile duci-

cens, non qua ex principiis aliquid ostendit, sed

qua negantē propositionē aliquā coniunctio, ut

eam concedat, vel duas propositiones contra-

rias, aut contradicterias simul in falsitate, tel

veritate stare, vel aliud quidprā impossibile,

ex his autem duabus poterē esse offensuam

(quod ostendendū super erat) Probat Aristot.

cap. presenti vñicatione, quā ne perficiat,

T 3 quid

Divisio
cap.

quid sit veraq; demonstratio, & quomodo in-
ter se differant explicatione presupponit, ac de-
mum rationem ipsam quasi epilogans format,
& hac est totius capituli divisio.

Conclusio
totius ca-

Conclusio itaq; totius capiti est, demonstra-
tio ostensiva potior est ducere ad impossibile;
ratio autem talis est, ex demonstrationibus ostē-
sive affirmatiuum esse præstantiorem proba-
tum est capite præcedenti, sed negativa, qua
indignior est præst. ad ducēti ad impossibile, er-
gō à posteriori d. gñor erit affirmativa, ac pro-
inde viraq; vt probat minorem, præmitit
modum negative ostēsive, ac ducent ad im-
possibile, ac viriusq; differentiam explicat ex
hū quatuor suppositionibus.

Prima sup-
positio, vt
probetur
minor.

Quarum prima est, hoc in primis differre
quod demonstratio ostensiva non cōcludit nisi
id, quod omnino necessarium est, ea vero, qua ad
impossibile deducit, cōcludit manifeste falso, u
el impossibile, vt hū exēpli cōstat e potest: o-
stēsiva enim negativa (in qua sola exemplū
designat Arist. vt minorem suarationis, ex di-
recto probet) huiusmodi est, nulla qualitas est
quantitas, omnis color est qualitas, ergo nullus
color est quantitas, nulla substantia est quā-
titas, omnis homo est substantia, ergo nullus
homo est quātitas, ducēs autē ad impossibile.
vt si negaueris hanc propositionē, color est dis-
gregatus visus; assumo contradictionem eius
sicq; procedo, nullus color est segregatus vi-
sus, omnis albedo est segregatus visus, ergo
nulla albedo est color, qua cōclusio est mani-
feste impossibilis.

Secunda supposi-
tio.

Secunda suppositio, demonstratio ostēsiva,
& ducēs ad impossibile in aliquo cōueniunt,
& in aliquo differunt, cōueniunt quidē, quia
ex similibus terminis sunt, in modo, & figura-
tis simili disponuntur, vt predicta exempla do-
cent, sed in eo differunt, quod præmissa demon-
strationes ostensiva cū sint vera, ac necessaria
secundū veritatē, quā cōtinent, notiores sunt
conclusionē, ac in demonstratione ad impossibile
nō sicut res habet, sed cū conclusio sit fal-
sa, & altera præmissarū præstantior illa, nulla

albedo est color, quam nullus color est disgre-
gatus visus, qua est præmissa falsa.

Tertia suppositio ex secunda inferatur, dñm Tertiisop-
stratio ostensiva modo natura procedit, du-
cens vero ad impossibile, quasi modo natura
obario probatur planū, quoniam natura dismodum
procedendi in scientijs est ex prioribus, & no-
toribus, sed in demonstratione ostensiva præ-
missasunt priores, & notiores cōclusione, ergo
procedit secundum naturā, sed in demonstra-
tione ducent ad impossibile conclusio prior
est, & notior in falsitate altera præmissarū, et
huius discriminis ratio est, quia ostensiva vo-
ritate ex veritate probat, ducens ad impossibi-
le falsitatem ex falsitate, illa rursus ex præ-
missa procedit ad conclusionem, ut quam ter-
minatur, hac vero licet à præmissis etiam ad
conclusionē, non tam terminatur in eam, sed
rursus à cōclusione præcedit ad præmissas, qua-
si motu reflexo, in quas processus terminatur.

Quarta suppositio est, processus ad impossibi-
le ex e parte, qua procedimus à destruccióne supposi-
conclusionis ad destrucciónem præmissarū, non

Quarto

est syllogisticus, nec destruccióne conclusioni se
habet vt præmissa, nec destruccióne præmissarū
vt conclusio, quia nec destruccióne cōclusionis se

habet ad destrucciónem præmissarū, vt totum
ad partem, nec vt pars ad totum. Quam suppo-

ositio.

sic explicamus; forma syllogistica per-
tinet, vt mediū sic disponatur, quod in prima si-
gura cū subiectū maioris, & predicātū minoris,
predicatum autem habet modū forma v-
niuersalis, subiectū vero modū materie, idē
illud quā sit totū est, hoc vero quā pars, quod
principiū cernitur in predicatis superioribus,
inferioribusq; subiectis, ergo in prima signa-
ra habet se vt totum, atque etiam vt pars, in
secunda semper, vt totum, cum sit in utraque
præmissa predicātū, in tertia vero semper ve-
rsus, cū sit viriusque subiectū, destruccióne autē
conclusionis ad destrucciónem præmissarū in de-
monstratione ad impossibile, nec vt totū ad par-
tē, nec vt pars ad totū se habet, vt in hoc ex-
empli cerni potest: si quisq; negauerit hanc pro-
positio-

Explica-
tū: pīd
etā suppo-
sitio.

5.

positionem animal est rationale, & assumentes contradictionis eius priori sicut procedamus, nullum animal est rationale, omnis homo est animal, ergo nullus homo est rationalis optimus est syllogismus, & conclusio falsa, ergo aliqua pramissarum non minor, ergo maior, quapropter neesse est vera am coedat, quam prius negauerat, vel duas contradictiones simul falsas: totus hic processus comprehenditur nomine demonstrationis ad impossibile nepe syllogismus, per quem conclusio falsa inferatur, & rursus argumentum à destructione conclusionis ad destructionem pramissarum, & quidem syllogismus quasi modus directus est, posterior vero arguitandi modus, quasi reflexus, de quo docet Arist. non esse syllogisticum, quia destruatio consequentis non se habet ad destructionem antecedentis per modum totius, vel partis, vt se habet medium in forma syllogistica, quod certissimum est, cū nec dispositionem medij seruet, nec extremitatem, sed syllogismo iam constituto ex falsitate conclusio falsitas alterius pramissæ concinatur.

Corollarium.

Ex his suppositionibus infert Aristotleles demonstrationem ostensiva negativa digniorē esse ea, que ducit ad impossibile, nā ex his constat utrumque procedere ex nō esse: ostensiva verò procedit ex nō esse, hoc est, ex propositione negata tāquā a priori, ac notiori, quia ex ea procedit tāquam ex principio ad conclusionem, dicens verò ad impossibile procedit ex conclusione ad pramissas, ergo ex non esse posteriori, quia conclusio posterior est pramissa, modus autem procedendi ex prioribus, ex notioribus praeferior est modo procedendi ex posteriori, ergo negativa demonstratio ostensiva dignior erit.

Epilogus.

Minori argumenti probata caput quasi in modū epilogi claudet Aristotleles integrā rationē hoc modō repetit. Ostensiva demonstratio affirmativa dignior est negativa, ut superiori capite confirmatum est, negativa dignior est ea, que ducit ad impossibile, ergo dignior logice, a posteriori erit affirmativa scientia rursum vincenti, a posteriori vincere: unde

inferatur evidenter, quilibet ostensiva demonstrationem prastare ducēti ad impossibile.

Q V A E S C I E N T I A C E R T I O R.
ac prior sit, qua vna, quae diversa inter se sciētia sint, & quod eiusdem plures esse demonstrationes possint.

C A P V T V I G E S I M V M T E R T I V M

Scientia autem est, & certior, & prior scientia, quia ipsius quod, & proprius quid est eadem, sc̄.

T E X T U S E X P O S I T I O .

Scientiam esse finē, & effectū demonstratio Scientiæ definitione docuit plane Aristoteles in prima eius finis demonstrationem effigie monstrans faciemē scire ca. 2. binius libri, bene igit tiois. tur post naturā demonstrationis explicatā, de scientia, ac de eius effectu discerere incipit cap. presenti in quo vna scientia vna alia intribus copiat: primo in certitudine, docens quibus modis, vel rationibus vna scientia sit certior altera. Secundo in unitate, à quo nam sit qualibet scientia vna, tradens. Tertiū, quantum ad distinctionem, principium scientiarum distinctum designans, quibus expeditis quoddam quasi corollarum infert ad eas scientiarum unitatem, & distinctionem pertinens.

Prima conclusio Arist. est, tribus modis. Primum & veritatis in tribus vna scientiam certitudine suā clusio Arist. per se alteram: primus est quantum ad unitatiā, quam de obiecto tradit, nam illa scientia prior est, & notior, sine certior altera, quia simul notitiam propter quid, & quia, si obiectum tradidit, posterior autem, & minus certa, si solum notitiam, quia, hoc enim sibi voluit Aristot. dicens. Certior autem scientia est, & prior, quæunque ipsius quia, & propter quid eadem est, sed non est ipsius, quia extra eam, quæ est propter quid: hoc est, si quia & propter quid in ea separatur, solum primum notitiam tradens, minus erit certa: exemplum veriusque habemus in scientiis syllabernis, ex quibus inferior

(quam subalternatam vocant) solam notitiam, quia de proprio obiecto tradit non attingens eius propter quid ut numerum sonorum esse, cui consonantia conuenient, docet Musica sed quia principia propria, quarum ratione tales consonantiae conuenient numero, non affert, solum ostendere dicimus, quia, hoc est re ita esse, vel quod ita se habeat, causam verum non reddere, & id nec propter quid talis notitia: et superior (qua vocatur subalternans) propter quid etiam tradit, ac propterea certior est prior, & notior, quia absolute certitudo scientie cognitionis est ea, qua per propriam causam rei habetur (ut superius vidimus) Secundum se tenet ex parte subiecti, circa quod versatur scientia, quam certiore esse sit, si non sit de subiecto, quam si de subiecto sit, per subiectum intelligens materialiam sensibilem, ut D.

D.Thom. Tho. quem ceteri interpres sequuntur, expponit, quare sensus est, scientiam concernentem sensibilem materialiam minus certam esse, certior em vero a tali materia abstrahens: materialiam sensibilem respicit naturalis philosophia agens de ente mobili, nam motus commune sensibile est, ut docet Arist. 2.lib. de anima, tex. 64. sic inquiens: communia autem motus, quies, numerus, figura, magnitudo, per se igitur sensibilia sunt huc, & ab hac autem abstrahunt Mathematica disciplina, ut Geometria, & Arithmetica, & id certiores sunt, exemplum producit Arist. in eisdem subalternis scientiis, Arithmetica, & Harmonica, seu Musica, nam illa de numeris agit, ad nullam materialiam sensibilem determinatis, bac vero numerum ad sonos applicat id sensibilis vocatur, ratio autem, ob quam minus est certa scientia de re sensibili, ea est, quia sensibilis materia transmutationibus subicitur, & ex hoc varietatem patitur, quia propter minorem habent certitudinem sensibilia.

Quae sciē- Tertius modus, maioris certitudinis etiam se tenet, ex parte obiecti, nam illa scientia certior est, qui circa simplicitus, obiectū versa-

tur, quare ex appositione, vel additione, est minus certa, & producit exemplum in Arithmetica, & Geometria: unitas namque principium numeri, circa quem Arithmetica versatur, simplicior est puncto principio lineæ, quam pro obiecto habet Geometria, quia ratiō et positione caret in continuo, quemadmodū numerus (ut in predicamento quantitatim adnotatum est) habet tamen positionem punctus non ratione sui, cum sit indubibilis, nec locum, nec statum per se habens, sed ratione corporis, quod superficiebus, lineis, & punctis terminatur, ratione igitur binius positionis quodammodo compositus dicitur, atq; ex consequenti linea, cuius principium est, & propter talis positionem multis predictis accidentibus subditur, que ex sua, & loco originatur, à quibus constat unitatem solui: & si dicimus videat hic tertium modum, vel rationem cum secundo concidere, cum aliud, quam maiorem, vel minorem abstractionem à materia continet, aduersas necesse est illud, quod bene D.Tho. in eius exposit. lett. 42. adhuc esse diuersum, nam secundus modus accipitur ex materia sensibili, & abstractione ab ea, tertius vero inter obiecta à materia sensibili abstractione versatur, & ex maiori simplicitate accipitur, simplicitas autem alia ratio ab abstractione est, licet ex ea oriatur.

Secunda assertio de scieriarum unitate loco qualiter: quam D.Tho. Alb. magnus, ceteri antiquiores interpres explicant adnotantes quatuor esse in qualibet scientia, primum est communis obiectum comprehendens omnia, que sub tali scientia continentur, ut in Metaphysica ens, in Philosophia naturali ens mobile, & hoc vocat Aristoteles genus scientia unitatem habens, non ex ratione materiali, qua solet esse analoga, ut in ente, sed ex formalis, sub qua consideratur in scieria: sive etiam in sensibilia principia, que non sunt aliud, quam universales quedam propositiones per se note, ac indemonstrabiles, ex quibus demonstrationes condiscuntur, conclusiones quoque

que derivantur: sunt etiam tertio partes ipsius subiecti essentiales, ut *materia*, & *forma*, *genus*, & *differentia*; partes item corporis integrantes, si subiectum sit substantia, que sub communione ratione subiecti ut dicebatur) comprehenduntur, vel etiam partes subiectivae, ut *species*, quae communione etiam obiectum comprehendunt, quemadmodum in *logica*, *species entis rationis*, & in *philosophia naturali corpora simplicia*, & mixta valde diversa. Postremo sunt passiones ipsum subiecti, ille in primis, que ei conuenientia ad equate, deinde que conuenient speciebus, de quibus per communia principia propriis accommodata probantur: hoc igitur omnia intelligit Aristoteles sub unius generis subiecto: & de partibus quidem nostris est, que sub toto comprehenduntur semper, dum sub ratione, & ambitu totius consideratur: de principio vero, & passionibus aperte ostenditur, quia principia scientia ab essentia ipsius subiecti accipiuntur, passiones vero eadem consequuntur essentiam, & certe si principia continent causam conclusionem, que passiones subiecto conuenire importat, necesse est a propria ipsius natura (subiecti) qua vera passionum causa est) accipiatur: statuens ergo Aristoteles scientiam esse unam, que est unius generis subiecti, tantumdem assertere voluit, ac si diceret scientiam esse unam, qua versatur circa subiectum unius naturae, vel rationis, sub qua comprehenduntur omnes eius partes, & a qua accipiuntur principia, quibus medius demonstrantur passiones de illo. Scio alium esse modum interpretandi Aristotelem in hac parte, quem Tolelius noster sequitur, sed hic certe videtur magis textui quadrare, ut assertio sequens de distinctione scientiarum ostendit.

*Qua talis est: diversitas scientiarum accipitur ex diversitate principiorum, ita ut illa sint diversa, quarum principia sic sunt diversa, ut nec procedant ex eisdem principiis pri-
oriis, nec ex alterius, id est, nec principiis alterius cuius sensu principiorum distinc-
tione premisa elici poterit: etenim principia in duplice sunt differentia, quadam com-
muniom, qua non ingrediuntur demon-*

Parte Posterior.

strationes particulariam scientiarum; ut de qualibet veritate affirmare, vel negare, & de nullo affirmare, & negare simul verum est; alias sunt cuiuslibet scientie principia propria, per qua conclusiones particulares demonstrantur: & in qua resolvantur, nam resolutio particularis conclusionum non ten-
dit ad uniuersalissima, sed in propriis sive
alias sunt, à qualibet punto in quodlibet pan-
dum possumus lineam ducere, super quam
libet ducam lineam possumus triangulum con-
stituere, & similia; de quibus plane loquitur
Aristoteles, & non de communis, &
eius verba non obscure indicant, ut enim:
Huius autem est signum, cum ad ea, que non
demonstrantur, videntur fuerit, quod nec
eum ipsa eodem in genere esse, in quo
sunt ea, que sunt demonstrata, &c. quibus
talem rationem sicutam easdem assertoribus
reddere videntur: principia scientie ad idem
genus obiecti spectant cum passionibus, &
conclusionibus per ea demonstratis, nam si
la sunt ut ex propria natura subiecti, à
qua diminuntur passiones ergo se ipsis distin-
guuntur principia proxima, ideoque repugna-
bit ex alterius esse, vel ab eisdem prioribus
emanare, nam eo ipso non essent distincta,
sed se haberent quasi conclusiones easdem
scientia ab eisdem principiis derivatae, cum
quibus prouide eandem scientiam, & non di-
uersam conficerent.

Docet tandem eandem conclusionem per diuersa media esse aliquando demonstrabilem, non solum eiusdem coordinationis, sed diuersa; eiusdem quidem non tamen coha-
rentia, vel continua, sed quasi discontinua-
ta, quod licet variis exponentibus modis, com-
muni tamen expositio est, quam attulit The-
mistihius in sua paraphrasi super librum post.
c. 44. & sequuntur Soto D. noster Toleatus

Corolle-
riu.m.

12.

in commentariis huius capitis, tam paucis cer-
tum ducentes in eadem ferme predican-
tali, vel coordinatione plura esse media ad
eandem conclusionem demonstrandam, non
tamen continua, vel proximi supremo pra-
dicato, ad quod reducenda est; nam media
tum namq; unum tantum est; gratia exem-
pli, ad demonstrandum basic conclusionem,

Facil.
Follet.
Soto

Vv

bomo

(quam sub alterna am vocant) solam notitiam, quia de proprio obiecto tradit non attingens eius propter quid: ut numerum sonorum esse, cui consonantia conuenient, docet Musica sed quia principia propria, quarum rationes tales consonantiae conuenient numero, non affert, solum ostendere dicimus, quia hoc est re vera esse, vel quod ita se habeat, causam verum non reddere, & idem nec propter quid radis notitia: et superior (qua vocatur sub alterna) propter quid etiam tradit, ac propter ea certior est prior, & nosior, quia absoluta certitudo scientifica cognitionis est ea, que per propriam causam rei habetur (ut superius vidimus) Secundum se tenet ex parte subiecti, circa quod versatur scientia, quam certiore esse ait, si non sit de subiecto, quam si de subiecto sit per subiectum intelligens materiam sensibilem, ut D.

D.Thom. Tho. quem ceteri interpres sequuntur, expponit, quare sensus est, scientiam concernentem sensibilem materiam minus certam esse, certiorum vero a tali materia abstrahentem: materia sensibilem resipicit natura, aliis philosophia agens de ente mobili, nam motus communis sensibile est, ut docet Arist. 2.lib. de anima, tex. 6.4. sic inquiens: communia autem motus, quies, numerus, figura, magnitudo, per se igitur sensibilia sunt huc, &c. ab hac autem abstrahunt Mathematica disciplina, et Geometria, & Arithmetica, & idem

extiores sunt, exemplum producit Arist. in eisdem sub alterna scientijs, Arithmetica, & Armonica, seu Musica, nam illa de numeris agit, ad nullam materiam sensibilem determinatis, hoc vero numerum ad sonos applicat id est sensibilis vocatus, ratio autem, ob quam minorem est certa scientia de re sensibili, ea est, quia sensibilis materia transmutationibus subicitur, & ex hoc varietatem patitur, quia propter minorem habent certitudinem sensibilita.

*Quae scie-
n-
tia
materi-
a
est?*

Tertius modus, maioris certitudinis etiam se tenet ex parte obiecti, nam illa scientia certior est, qua circa simplicibus, ab aliis versa-

tur, quavero ex appositione, vel additione, est minus certa, & producit exemplum in Arithmetica, & Geometria: unitas namque principium numeri, circumscribita a quem Arithmetica versatur, simplicior est puncto principio linea, quam pro obiecto habet Geometria, quia trias positione caret in continuo, quemadmodum numerus (ut in predicamento quantitatis adnotatum est) habet unam positionem punctus non ratione sui, cum sit indivisibilis, nec locum, nec situm per se habens, sed ratione corporis, quod superficiebus, lineis, & punctis terminatur, ratione igitur huius positionis quodammodo compotus dicitur, atq. ex consequenti linea, cuius principium est: Et propter rationem compositionis multis predictis accidentibus subditur, que ex situ, & loco oriuntur, a quibus constat unitatem solui: & sic dicunt videatur hunc tertium modum, vel rationem cum secundo concidere, cum diuid, quam maiorem, vel minorem abstractionem a materia continet, aduertus necesse est illud, quod bene D.Tho. in eius exposito, lest. 42.

ad huc esse diuersum, nam secundus modus accipitur ex materia sensibili, & abstractione ab ea, tertius vero inter obiecta a materia sensibili abstractione versatur, & ex maiori simplicitate accipitur, simplicitas autem alia ratio ab abstractione est, licet ex ea oriatur.

Secunda assertio de scientiarum unitate loquitur: quam D.Tho. Alb. magnus, ceteris antiquioribus interpres explicant adnotantes quatuor esse in qualibet scientia: primum est commune obiectum comprehendens omnia, que sub tali scientia continentur, ut in Metaphysica ens, in Philosophia naturali ens mobile, & hoc vocat Aristoteles genus scientie unitatem habens, non ex ratione materiali, qua fuisse esse analogum, ut in ente, sed ex formalis, sub qua consideratur in scientia: sunt etiam in scientia principia, que non sunt aliud, quam universales quedam propositiones per se notae, ac indemonstrabiles, ex quibus demonstrationes conponuntur, conclusiones quoque

que derivantur: sunt etiam tertio partes ipsius subiecti essentiales, ut materia, & forma, genus, & differentia; partes item corporis integrantes, si subiectum sit substantia, quae sub communione ratione subiecti ut dicebatur) comprehenduntur, vel etiam partes subiectus, ut species, quae communione etiam obiectum comprehenduntur, quemadmodum in logica, species existentiarum, & in philosophia naturali corpora simplicia, & multa valde diversa. Postremo sunt passiones ipsius subiecti, ille in primis, que ei conuenient ad aquas, deinde que conuenient speciebus, de quibus per communia principia propriis accommodata probantur: hoc igitur omnia intelligit Aristoteles sub unius generi subiecto: & de partibus quidem nostris est, que sub eodem comprehenduntur semper, dum sub ratione, & ambitu totius consideratur: de principiis vero, & passionibus aperte ostenditur, quia principia scientie ab essentia ipsius subiecti accipiuntur, passiones vero eadem consequuntur essentiam, & certe si principia continent causam conclusionum, que passiones subiecto conuenire importat nec esse est a propria ipsius natura subiecti) qua vera passio-
num causa est) accipiuntur: Batuens ergo Aristoteles scientiam esse unam, qua est unus generis subiecti, tandem afferere volunt, ac si diceret scientiam esse unam, qua versatur circa subiectum unius naturae, vel rationis, sub qua comprehenduntur omnes eius partes, & a qua accipiuntur principia, quibus in eiusdem demonstrantur passiones de illo. Scio alium esse modum interpretandi Aristotelem in hac parte, quem Toletus noster sequitur, sed hic certe videtur magis textui quadrare, ut assertio sequens de distinctione scientiarum ostendit.

Que talis est: diversitas scientiarum accipiunt ex diversitate principiorum, ita ut illae sint diversa, quarum principia sic sunt diversa, ut nec procedant ex eisdem principiis pri-
oriis, nec ex alterius, id est, nec principiis alterius cuius sensu principiorum distinctione praemissa elici poterit: etenim principia in duplice sunt differentia, quadam com-
muniaria, que non ingreduntur demon-

Pars Posterior.

Textus expeditio
rationes particularium scientiarum; ut de quolibet veritate est affirmare, vel negare, & de nullo affirmare, & negare simul verum est; alias sunt cuiuslibet scientie principia propria, per que conclusiones particulares demonstrantur: & in que resolutur, nam resolutio particularis conclusionum non tenet ad universalia, sed inproposita sicut talia sunt, à qualibet punto in quodlibet puncto possumus lineam ducent, super qualem libet darum lineam possumus triangulum constitutere, & similia: de quibus plane loquitur aristoteles, & non de communib; quia eius verba non obscure indicant, ut enim: Huius autem est signum, cum ad ea, que non demonstrantur, ventum fuerit, oportet cuim ipsa coadū in genere esse, in quo sunt ea, que sunt demonstrata, &c. quibus talem rationem fundi eiusdem assertio reddere videtur: principia scientie ad idem genus obiecti spectant cum passionibus, & conclusionibus per ea demonstratis, nam illa sunt in ex propria natura subiecti, à qua diminunt passiones ergo se ipsis distinguuntur principia proxima, ideoque repugnat ex alterius esse, vel ab eiusdem prioribus emanare, nam eo ipso non essent distincta, sed se habent quasi conclusiones eiusdem scientie ab eisdem principiis derivatae, cum quibus proinde tandem scientiam, & non diuersam confundentur.

Docet tandem eandem conclusionem per diversa media esse aliquando demonstrabilem, non solum eiusdem coordinatione, sed diversa, eiusdem quidem non tamen coherencia, vel continua, sed quasi discontinuata, quod licet variis exponetur modis, com-
manus tamen expositio est, quam artulit The-
misticus in sua paraphrasi super librum post.

c. 44. Et sequuntur Soto D. noster Toletus in commentariis huius capituli, tam purum certum ducentes in eadem serie predicationis, vel coordinatione plura esse media ad eandem conclusionem demonstrandam, non tamen continua, vel proxima supra eum praedicato, ad quod reducenda est; non media tamen namq; unum tantum est; gratia exempli, ad demonstrandam hanc conclusionem,

V u

homo

Corolla-
riuum.

12.

Facil.
Tolet.

14. 300.

bono est substantia, accipi possunt; animalis;
& viens. que cum substantia non continuatur, nec ei immediata sunt, nam immediatum, vel continuum animal est corpus, hunc agitur esse sensum Aristotelis docent, & milie videtur satis contentius verborum esse consentaneum.

- Plura etiam diversa coordinationis media afferri posse ad eandem conclusionem docet & probat hoc exemplo: si quis velit hanc conclusionem demonstrare, omnis letans vel qui latitia afficitur, transmutatur, potest uti motu, & quiete, que diuersa media sunt, motu quidem hoc modo: omne quod mouetur transmutatur, omne letans mouetur, ergo transmutatur: quiete vero sic, omne quiescens transmutatur, omne letans quiescit, ergo omne letans transmutatur. hoc autem media non esse ad diuersa, quin aliquo modo communient, salutem in tertio aliquo principia quasi superiori, sub quo continentur, docet; quod in eodem exemplo constata: potest mouersenam, & quietescere illud habent commune principium, quod est aliter se habere nunc, & prius, nam si omne, quod mouetur transmutatur, atque etiam omne, quod quiescat, verum erit virtusque aliter se habere nunc, & prius: quod mouetur quidem ratione diuersarum partium motus, quod quiescat comparando quietem cum motu: nam & si in quiete ipsa eodem modo se habeant nunc, & prius, sed dum quiescere incipit, aliter se habet, ac prius dum mouebatur: hoc igit erit commune virtusque predicatum, a quo commune etiam principium accipi poterit, per quod virtusque præbetur de eodem subiecto.

EORVM, QVAE FORTVNA EVE-
nient, quaque in sensum functione.
sunt, non esse sentiam.

CAPIT. VIGESIMVM
quartum.

EIUS vero, quod à fortuna, non est scientia per demonstrationem, neque enim ut necessarium, neque tanquam ut plurimum est, quod est à fortuna, sed quod prater haec sit, &c.

TEXTVS EXPOSITIO:

Comparatis inter se se scientias, mens scientificam cognitionem cum aliis inferioribus comparare incipit Philosophus: & primo cum his quae easu eueniunt, Divisione, vel fortuna, deinde cum singularium sensi. capit. inabilitum notitia: & hoc est bimembris huius duas partis capituli divisione geminam comparationem sci. testa continua continens.

Prior genit comparatio est cum casualibus, & fortuitis, quorum cognitionem a Prima non esse scientificam, nec demonstrationem pars cap. circa ea versari sed incertam prorsus: probatque hoc argumento: demonstratio, & scientia sunt de necessariis, velex his certe, que frequenter eueniunt, et ex variisque definitione patet: nam demonstratio est syllogismus faciens scire, & scire est rem per causam cognoscere, & quod illud est causa, & impossibile est aliter se habere: necessaria igit oportet esse præmissas demonstrationis, & ex consequenti conclusionem ex eis allatam, nam in syllogismo demonstratio, cuius præmissa sunt causa conclusionis, talis debet esse conclusio, quales ipsa sunt; alioquin si præmissis existentibus necessariis conclusio esset contingens, posset quidem esse falsa; & admissa quod falsa esset, daretur in consequence formalis, ac necessaria antecedens verum, & consequens falsum, quod cum eius natura aperi pugnat, sed quae causa, vel fortuna contingit, nec sunt necessaria, nec eueniunt semper raro contingit, ergo eorum non erit scientifica notitia nec circa Notitiam haec demonstratio versabitur.

Secundo comparatur sciencia cum notitia Secunda singularium sensibilium; statuiturq. eam pars cap. non esse scientificam, nec per demonstrationem comparabilem. Probaturq. hoc modo, de-

Demonstratio, & scientia sunt de uniuersaliis, que non sunt hic, & nunc, sed ubique ac semper; singularia autem sensibilia cognoscuntur per sensum, cuius notitia non versatur circa uniuersalia, sed circa ea quae bic, & nunc sunt, & passim esse desinunt, ergo nec similis notitia scientifica esse potest, nec per demonstrationem comparari. Confirmat eandem veritatem duobus exemplis. Primum de triangulo singulari, quem eti videoamus tres habere angulos duobus rectis aequalibus, hanc quamquam de conscientiam habebimus, ut quidam falso putabant, quoniamlibet singularium evidentem notitiam scientiam vocantes, et enim habita non haberetur uniuersalis cognitione trianguli, qua solascientifica est; cuius illud evidens est signum, quod demonstrationem adhuc quereremus ad eam notitiam uniuersalem comparandam, adhuc ergo non haberemus scientificam notitiam. Exemplum secundum est de eclipsi luna, nam si supra lunam essemus, quam ex obiectu, vel interpositione terra inter solem, & ipsam eclipsari videremus, adhuc causam in uniuersali nescientes, nondum scientificam haberemus de eclipsi notitiam; constaret quidem nobis per illam singulararem experientiam, terram hic; & nunc interpositam, banc eclipsim causare, sed sic semper rem se habere, ut ex tali causa semper sequatur talis effectus, (qua proprie scientifica notitia est) non adquisimus nisi per demonstrationem; non enim ex uno singulari, sed ex multis uniuersalem aliusnotitiam assequimur.

Primum corollaria.

J.

Ex quibus plane intelligitur notitiam rei uniuersalis honorabilorem esse cognitione singularium sensituum, qui a est per causam, honorabilior est etiam quamcumque alia intellectiva cognitione causam minime continentem, si amende re sit habente causam, nam si talis sit, cuius nulla sit designabilis causa, qualis est primorum principiorum uniuersalis notitia, dignior profectio erit, quamquam non sit per causam, qua cumque scientifica per demonstrationem comparata. League per sensum (ait Aristoteles)

non contingit scire, nisi quipiam velit sensacionis nomine notitiam per demonstracionem comparatam designare, metaphorice eam extendens ad quamcumque cognitionem, per quam potentia qualibet cognoscitiva adhuc obiecto cognito quasi illud tangens, in qua significazione dicere solemus, intellectum tangere illud, quod clare, & evidenter intelligit, talis autem acceptio sensacionis equiuocata est, nunc autem proprie de hisce rebus loquimur. Intelligitur secundo, Secundum quod & si notitia singularium sensituum, co. collatione sua scientifica, iuxat tamen non parum rium, ad scientiam comparandam sunt enim objecta quadam scientia, qua non cognoscuntur per scientiam, cognoscentur tamen, si videntur, non quod ea videre sit sciencie, sed quia per notitiam sensitivam rei singularis, in notitiam intellectuam rei uniuersalis verè scientificam possemus deuenire, utiturq; ad id ostendendum antiquorum exemplo, qui decepti putauere lumen esse corpus, & cum eis obiceretur, quod per vitrum transibat, responderunt transfere visione non per corporum penetrationem, sed quia ministrativa quedam formamina habentia, per qua ingreditur, nunc ergo ait Aristotelles, sive ita se haberet, vi potabani illis, esset quidem scientia huius, quod per formamina ingrediatur lumen, si hac vidoremur: non quia visio esset scientia, sed quia visione formaminum media uniuersalem propositionem colligeret intellectus, nempe omne vitrum ea habere, per ea etiam lumina mgridis semper, cuius notitia esset scientifica, vulgare nihilominus exemplum hoc est, similitudinem gerens utilem quidem ad rem, de qua agitur, intelligendam,

fidem tamen minimè
faciens, cum fab-
sum sit.

NON OMNIVM STYLLO-
gismorum eadem esse principia
posse.

CAPYT VIGESIMVM.
quintum.

Eadem vero principia omnium esse syllogismorum impossibile, pri-
mum quidem logice consideranti-
bus, &c.

EXPOSITIO TEXTVS.

Ex principiis diversis scientiarum di-
versitatem accipendam esse docet A-
ristoteles cap. 23. oportebat autem
ostendere diversa esse principia diversariorum
scientiarum, nam si eadem essent, non diffi-
queretur scientia. Et hoc est, quod Aristoteles
in secundo capitulo presenti ostendere, cuius sum-
tus conclusio multis argumentis corroborata,
ac tandem tribus responderat obiectio-
nibus aduersum ultimam ab eodem Aristotele
excogitatum, ut sic quadruplicem sit totius
capitu diuino.

Divisio.
cap.
Prima co-
clusio.

Triplex potest esse syllogismi consideratio,
nam vel conclusio falsa constat, & appellatur falsa aut vera, & vocatur verus: ser-
vata tamen cum in utroque forma syllogistica,
vel certe in communione accipitur, prout à ve-
rò abstrahit, & falso, prima igitur conclusio
de syllogismo in communione procedit, & est ta-
lis simpliciter est omnium syllogismorum eadem
esse principia, quam ex communibus, etiam
syllogismorum probat, id est logicam dicit esse
rationem. Syllogismi quidam sunt veri, qui-
dam falsi, ergo non possunt esse ex eisdem prin-
cipiis. siquidem vera conclusio ex veris prin-
cipiis, falsa ex falsis syllogizatur. Et sic dic-
atur, aut Aristoteles, ex falsis etiam syllogizari
verum, ut probat syllogismus iste: omnis
animal est lapis, omnis homo est lapis, ergo
omnis homo est animal. Respondebat Aristote-
les semel hoc contingere, hoc est primam pro-

Poſteriorum. 674
poſteriorum ex veris aliquando inferri.
Si autem permissa resolutamus utrum ea syl-
logizantes, impossibile erit intoto resolutio-
nis proceſu amplius ex falso verum conclu-
dere, nam cum permissa sint falsa, totum ipſi
syllogismus ex falso erit permissus, & con-
ſicte ex veris autem, nec semel falso infer-
tur, unde sequitur, ut plurimum principia
veriusque diversa esse.

Secunda conclusio loquitur de syllogismo. Secunda
falso cuius principia affirmata non esse audi, concide
sed diversa. Probaturq; ex conclusione di-
uersitate falsa enim est logico multiplex, qua-
dom sollem est falsa, altera impossibilis: &
falsa diversitate sunt, atque etiam impossibili-
les: quædā enim impossibilis est: in qua diffor-
mantur de disparato, ut homo est leo, quædā
in qua unum relatum de altero, ut Pater
est filius, altera denum in qua unum concre-
tum de altero enunciatur, ut calidum est
frigidum, albus est niger, et pugnat autem
conclusiones falsae ad diversas ex eisdem
principiis inferri, ergo falsorum syllogistarum
principia necesse est esse diversa.

Tertia conclusio de vero syllogismo est, sed Tertia ob-
quo demonstratio comprehenditur: impossibilis
est omnes syllogismos, veros eadem habe-
re principia, quam probat quartus argu-
mentus.

Et est primum. Aliquotrum syllogistarum Prima re-
cipienda diversissima sunt: ita, ut nullo mo-
do conveniant, ergo non omnium verorum conclusio-
syllogistarum eadem sint principia: proba-
tur antecedens, nam unitas est principium di-
stincta & quantitatis puræ sunt: cum continue, hoc po-
sitionem habet, qua caret illa, ergo syllogismi
de his species non possunt in principiis con-
venire. Constat etiam rationem, nam si
borum principia conuenirent, uno ex his mo-
dis esset, nempe quia etrumque posset esse ali-
cuius conclusiois probanda maxime extrema
vel minus, aut certe mediana: his enim du-
rasat terminis syllogismus constat, sed hoc
est impossibile, cum nulla posset esse conclusio
per principia utriusque probanda, quemad-
modum nihil eis secundum propriam condi-
tionem acceptis communione esse potest, ergo ne-
cessere est diversa esse principia syllogistarum:
ad alio-

ed aliquid de his indubitabilibus dixeris pro-
bandum.

Secunda ratio. Secundum atio-
nem, si cadem efficiuntur
principia essent praeulibus universalia, ma-

re ex quibus unius syllogismi procederent, vi-
deatur et de quolibet affirmativa vel negativa ve-
rum nisi, de nullo affirmare fuisse. Contra-
versum se potest, sed binam modis principia ab-

demonstrantur, aut particulariter fieri in unum con-
clusos, non determinata ad particulariter
materias per proprietas huiusque scientia prima-

ripiam in tali materia consistentia, quod am-
pissima proprie fuisse, quae admodum materia,

ex quibus propositiones, vel principia con-

secuta sunt, non sunt eiusdem rationis, sed

se est ab altera, ergo necesse est particularia

principia scientiarum esse diversa.

Tertium argumentum acceptum est ex
reciproca comparatione principiorum ad co-
clusiones, & conclusionum ad principia, de-
quibus presupponit multa esse, & non multo
pauciora, quae conclusiones: multa quidem,
quia principia sunt propositiones sunt assun-
pro termino medio, vel immiso, assumpto
quidem propter secundam, & tertiam figura-
ram: in quibus medium, vel superius est ex-
stremus atibus, vel inferius, immiso vero pro-
pter primam figuram, in qua tert subiectum,
& predicatum quasi immittitur; terminos
autem mediis, qui assumuntur, constat esse
multos, ergo principia etiam multa sunt sed,

non totusquis sunt conclusiones, licet non mul-

to pauciora; nam & si videtur posse multo

plura esse, cum semper duo praemissa assun-
tur ad inferendam unam conclusionem, sed

neque omnes praemissae, que assumuntur prin-
cipia sunt, sed saepe alterius syllogismi conclu-

siones, nec semper diversa omnia praemissae in

diversis syllogismis, sed aliquando eadem in

pluribus reperiuntur, prout congruit subiecto,

& predicato propositionis syllogizanda ve-

rum est, ergo non multo pauciora esse. Presup-

ponit secundo de conclusionibus esse penè in-

finitas, cum si sermo non solum de necessariis

ac per se, sed etiam de contingentibus, ac per

accidentes, que etiam ex finitis terminis ponen-

tur, in infinitum multiplicari possunt; siquidem

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

non secus, ac latere numero quidem finitae in-
finitas penè dictiones efficiere possunt prop-
ter infinitos penes modos, quibus contingi pos-
sunt; ex duabus autem praesuppositionib[us] ar-
gumentum constitutus, principia non sunt

multo pauciora, quae conclusiones, sed conclusi-

ones sunt pene infinitae, ergo etiam principia

non sunt ergo omnium syllogistarum eadem,

sed diversa nec proinde omnium demonstrati-

onum, quae syllogisti quidam sunt, sed ne-

que omnium scientiarum.

Postrema ratio est media syllogismorum, ex quibus propositiones, vel principia con-

secuta sunt, non sunt eiusdem rationis, sed

se est ab altera, ergo necesse est particularia

principia scientiarum esse diversa.

In calce capituli tria obiicit Aristoteles, Prima obiicitio.

circa principiorum diversitatem proba-

ram. Primum est quia posset aliquis conten-

dere: principia quidem alia esse in Geome-

tria, alia in Musica, alia etiam in Dialetti-

ca, & modo sunt in qualibet alia scientia,

eadem nihilominus esse, & non diversa, quia

singula suis conclusionibus, ad quas eodem

modo se habent, eadem sunt.

Responso. Respondet Aristoteles, ex hoc non proba-

ri, quod eadem sint absolute, & non diversa,

nem non enim alia sunt unquam eadem vocare

duo alias, ex hoc quod unumquodcumque sit idem

aliquis, nam rationale est idem bonum, & bi-

nibile equo, & tamen non interfert bene in-

ter se non distinguunt, ergo nec sequuntur, que-

libet principia cuiuslibet scientie, sunt eadem

suis conclusionibus, ergo & inter se, quia cu-

disersae sunt conclusiones, nec esse est etiam

diversa esse principia.

Secunda obiectio. Secundo posset aliqua excogitare eadem

esse principia, nam licet multa sint, ex omni-

bus, & singulis qualibet conclusio infer-

accidentis, que etiam ex finitis terminis ponen-

tur.

Responso. Quod insipienter esse excogitatum respon-

sunt Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

contra, Aristoteles, manu in doctrinis, hoc est, in

infinitis quidem modis combinari possunt;

Mathematicis disciplinis oppositum constat, in quibus non omnes conclusiones resoluuntur in eadem principia, ut quae sunt de proprietatibus numerorum, nequam in principia linearum possunt resolui, sive de singulis facultatibus necessario dicendum est: nam quemadmodum qualibet habet conclusiones proprietates sui obiecti continent, pari ratione principia propria ex natura eiusdem obiecti defumpta: iuxta diuersum igitur genus obiecti, circa quod versatur qualibet, est diuersitas conclusionum, ac principiorum. Et

D. Thom. notanda est hac solutio: nam ut bene D. Thom. analytica ratio, id est, demonstrativa, est ad probandum conclusionem principaliter intentam de principiorum diversitate.

Thesis. Postremam obiectionem proponit solutionem praecedentis repetens, nam si ex omnibus (aut) non demonstratur quodlibet, neque ex singulis, sed in quibus scientia sunt propria principia; superest talis modus identitatis, ut dicantur principia propria, similia, & quasi cognata esse.

Respolio. Et ex hoc eiusdem generis responderet Aristoteles impossibile id esse, quia diuersorum generum principia diuersa etiam genere sunt: duplia etenim sunt principia, alia ex quibus, alia circa quas ex quibus sunt dignitates, circa que sunt subiecta scientiarum, de quibus demonstrantur passiones, & conclusiones, & quidem priora complexa sunt, & communia esse possunt omnibus, vel pluribus scientiis, posteriora vero incompleta, minimeque communia, ut testansur numerus, & magnitudo; circa illum namque versatur Arithmetica, circa hoc Musica, sive de ceteris subiectis scientiarum, accipendum est; de quibus plane constat esse diuersa. Exborum diuersitate concinuit, principia complexa inquitque scientie propria etiam esse diuersa, nam definitio subiecti principium indemonstrabile est in singulis scientiis, per quam pro-

13
timè demonstrantur passiones, ut in scientia de homine animal rationale, per quam demonstrantur de illo capacitas discipline, admiratio, & risibilitas: si ergo tam eidens est principia incomplexa, circa qua, esse diversa pro diuersis scientiis, non minus erit eidens complexum, ex eius definitione existat, propriumq; in qualibet scientia esse diuersum.

Solutio huius dubii est secunda ratio demonstrativa diuersitatem principiorum discens.

QVOD SCIENTIAE, ET
Scibile ab opinione, & opinabili dis-
crepant.

CAPVT VIGESIMVM

Sextum.

Scibile autem, & scientia differunt ab opinabili, & opinione, quoniam scientia quidem vniuersalis, &c.

EXPOSITIO TEXTVS.

SEPARATIS à se insticem scientiis ex principiorum diuersitate, nunc can dem scientiam à ceteris cognitionibus, vel habitibus separat præsentum ab opinione, nam de reliquis habitibus intellectus dicit se non agere, quia ad vitramque Philosophiam naturalem, & morallem pertinente.

Duo igitur capite præsentis præstat, nam primo discrimen inter scientiam & opinionem earumq; obiecta constituit. Secundo aduersus statutum discrimen duo obicit, ac Prima soluit. Scientiam ex una parte ab opinione, & scibile ab opinabili ex altera dif ferre docet, quod promiscue de utroque pro-

Dissi-
cap. bimb.
bus.

parte cap.

Probat; nam cum scientia à scibili tanquam à proprio obiecto propriam rationem, ac speciem accipiat, ac modo simili opinio ab opinabili, dum ipsarum cognitionum, vel habituum discrimen probatur, consequenter probetur obiecta esse diuersa. & dum obiectorum probatur discrimen, consequenter probatur diuersas esse cognitiones, vel habitus; à priori quidem hoc, à posteriori illud: ratio igitur. utrumque probans talis est: scientia est cognitio uniuersalis, qua per necessaria comparatur ac opinio, nec est circa necessarium, nec per medium necessarium comparatur, ergo longe differunt scientia, & scibile ex una parte ab opinione, & opinabili ex altera: nam scibile est uniuersale, & necessarium, opinabile vero neutrum habet, sed particulare, & contingens est: antecedens probatur, quia scientia est de his, qua sunt de omni, per se, ac secundum quod ipsum, ut superius stabiliter est, ergo est de uniuersalibus: opinio vero nihil tale habet: scientia item est de his, qua non possunt aliter se habere, cum scire ita sit definition: est cognoscere rem per causam, & quod illius est causa, & non contingit aliter se habere: sed necessaria sunt, qua aliter se habere non possunt, ergo erit de necessariis: at opinio ex opposito circa contingentia, & que aliter se habere possunt, versatur: ergo valde differunt: minorē probat pramittens præter necessaria esse quedam alia, vera quidem sed que aliter se habere possunt, quasi dicat, que sic existimantur vera, ut possint esse falsa, & fortasse sint, circa que opinio non versari sic ostendit: circa talia non est scientia, non est intellectus, cum ergo sint vera solum in existimatione, versabitur circa ea opinio, eritq[ue] proinde à scientia diuersa: probatur antecedens nam scientia est de his, qua non possunt aliter se habere, ut probatum est, hoc autem aliter se habere contingit, ergo obiectum scientie non possunt esse, sed neque intellectus, qui est habitat principiorum: nam iste, & pri-

cipium scientia est, & indemonstrabilis quadam scientia certa existimatio immo-
dia propostionis, ex quibus conditionib-
us euidenter sequitur non versari circa ob-
iectum contingens, & quod aliter se habere pos-
test, sed circa omnino necessarium, non si
principium scientia est, cum scientia sit de
necessariis, multo magis eius principum &
scientia quedam indemonstrabilis est, hoc
est certa notitia, in hac enim conditione cum
scientia conuenit: & id est scientia vocatur
per medium, vel demonstrationem minime
genita, sed ex sola notitia terminorum, erit
ex consequenti de re necessaria melius, quam
scientia per demonstrationem comparabilis,
& fere hodie est certam esse existimatio-
nem immo-
dia propostionis, nec enim pos-
sibile est, si ex natura rei loquuntur, certam
habere notitiam aliius rei sine medio, nisi
res ipsa sit necessaria, nam si contingens est,
non erit sine medio per certam notitiam cog-
nosibilis, cum notitia, sine medio habita
natura ipsius rei, de qua habetur, sit con-
formis: erit igitur notitia eius contingens,
& cui aliter se habere non repugnet, qua
propria sunt conditiones opinionis, quibus
scientia, & intellectu separatus, cum quibus
samen in eo conuenit, quod circa ver-
ram versatur in existimatione saltem opini-
onis: erit igitur opinio acceptio immo-
dia propostionis, & non necessaria; non quod
immobia propostio opinio esse non posse;
sed ut intelligatur cum intellectu, & sci-
entia, conuenienter; cum intellectu quidem, nam
quemadmodum dantur propostiones nec-
essaria, quibus intellectus certa cognitione
sine medio assentitur ex sola notitia sermi-
norum, pari ratione dantur propostiones
contingentes, quibus etiam assentitur sine
medio, non quidem assensu necessario, sed
probabili: cum scientia vero, quia sicut hoc
est assensus propostionis medietate ad imme-
diaram reducibilis per inter medias de-
monstrationes, modo simili, dantur as-
senties

Sensus redit et cum propositionem non necessariarum ad immediatas etiam non necessarias reducibilis: que ut melius intelligentur, solam immediatam opinionem voluit definire Aristoteles, ex cuius definitione constat, medias etiam opiniones dari, & similem esse opinionem, ac scientiarum processum quantum ad resolutionem mediatarum conclusioem in immediatas sed per ultimam particularam, videlicet, non necessaria, separatur opinio ab utroque habitu principiorum, & scientia, quia isti circa necessarias semper opinio vero, sive mediata illa sit, sive immediata, semper circa contingencia & qua aliter se habere possunt: ut ratio Aristotelis concinxit.

Cōfirmat duplii alio confirmat argumen-
to; primo, ex ipsiusmet vocabuli significatio-
ne, nam opinio videretur significare, quid de-
bile, vel incertum, & multas sunt res ex pro-
pria conditione debiles, ac imbecilles, qua
proinde non sunt per certam, scilicet nō
notitiam intellectus cognoscibilis, sed per con-
tingentem, cui non repugnat subesse falso, cum tamen scientia firma sit intellectus ab
baso. & rei omnino determinata ad esse.

Secundum argumentum ex communione mo-
do loquendi, & sentiendi desumitur, omnes
tum tam sapientes, quam insipientes in suo
ordine, & gradu arbitrantur esse scire, cum no-
titiam aliquius rei habent, quam putant al-
iter se habere non posse, & statim ac intelligunt
posse aliter se habere, non se scire, sed opina-
ri dicunt, quod certe euidens signum est scien-
tiā esse, cognitionem rei necessaria, & qua
aliter se habere non potest, opinionem vero
rei contingens, & cui non repugnat subesse
falsum.

Secunda aduersus statutum discrimen inter
pato cap. scibile, & opinabile, scientiam, & opinionem
duo obiecta Aristoteles: primo ad probandum
objecita esse idem: secundo notitias ipsas, vel
habitus probat primum, nam secundum contingit,
ut quod unius sit, opinetur aliter, tunc
ergo erit obiectum scientia, & opinionis,
idem erunt scibile, & opinabile, non di-
stincta.

Secunda obiec-
tio. Secundum vero, quia quemadmodum sci-

ens procedit ex immediatis conclusioibus
ad immediata principia, in quae resoluti faciunt
cognitionem, pars ratione qui opinatur ex im-
mediatis ad immediata procedit, cum contin-
ga unum propter alterum opinari, ac tandem
scilicet qui scit aliquando a causa aliquan-
do ab effectu procedens, dicunt utrumque
de obiecto scire, quia videlicet, & propter
quid non desimilando, qui opinatur, quo
doque ex causa, quandoque ex effectu proce-
dit, conuenient igitur scientia, & opinio in
hiis conditionibus, quia videntur eiusdem sci-
entiae propria, & cum ex alia parte versen-
tur circa idem obiectum, non videntur esse di-
stincta cognitionis, vel habitus.

Respondet primus posteriori dubitationi do-
cens, vera esse quo assunt, sed multum ad-
duc distare inter scientiam, & opinionem,
nam scientia ex mediatis ad immediata pro-
cedit per media quidem necessaria, & que
aliter se habere non possunt, taliaq; exis-
tant, ut constat, dum per definitionem de-
monstratur passionem de subiecto, vel defini-
tionem ipsam per passionem, quam subiecto con-
uenire per evidentem experientiam nouit, ac
que cum opinatur per medium contingens, &
cum non repugnat aliter se habere; & quidem si usque ad immediata procedat, dis-
citor opinari propter quid, si vero in propo-
sitionibus mediatis sicut, opinabitur solum
quia, non secus in processu demonstrativo con-
tingit, nam scientia, qua reducit conclusio-
nes usque ad indemnitatis principia, pro-
pter quid appellatur, arque perfecta, qua ve-
to reducere non nouit, imperfecta est: & quia
vocatur. Ecce quo pacto ex parte medi con-
tingens, vel necessarii separantur scientia,
& opinio, & qua essentialis definitio notitia-
rum, & habitum petenda est.

Soluit priorem docens, quoniammodo colatice
opinio, & scientia possunt esse de eodem, ita priori
ut verum sit idem esse scibile, & opinabile
simil autem esse posse aut, non simpliciter sed
modo quadam, non secus ac opinio vera, &
falsa quam non sic admittendum est, esse simili
ac uicebat Philosophi quidam, cuius men-
tio fuit. 4. met aph. tex. 21. Democritus vide-
lices, & Empedocles, querunt bac suis sen-
tentiis.

ientia de veritate, ut solum in nostra opinione confiteretur, ita ut illud esset verum, quod nobis tale videretur, vel quod verum esse opiniamur. Exempli causa, si cibus nibi dulcis videretur, verum est esse dulcem, et amicorum sanatus videretur, quod valde absurdum esse idem ostendit Aristot. Nam inter alia, que ex eo deducuntur inconvenia, illud est satis magnum, nullam esse falsam opinionem, sed omnes vera opinari, dum ita esse iudicant, quomodo cumque se res habeant; uno nullam penitus esse opinionem, sed scientificum esse semper, quod iudicatur, nam si regula veritatis est iudicium, non poterit res alter se habere, quam ut iudicatur, sed cum eadem rem simul esse, et non esse eadem, manifestam contradictionem insulat. Evidenter sequitur ex duobus contrariis opinionibus, unum opinari verum, alterum vero falsum, unde fieri, de eodem esse opinionem veram, et falsam simpliciter, quod non est admittendum, nisi certo quodammodo, hoc est, sub tali distinctione esse eadem contingit, vel identitate subiecti, vel rationis, quasi dicat, contingit subiectum esse idem, rationem vero, hoc est, propositionem de eodem substantiam diversam, et quidem de eodem subiecto possibile est esse veram, et falsam opinionem, ut de Diametro, quod sit commensurabilis contra falsa erit opinio, vero quod non sit commensurabilis, cum idem sit diameter, de quo verumque existimatur: de eadem autem ratione, vel propositione, videlicet, quod sit commensurabilis, impossibile est: et pariter sit de scientia, et opinione censendum, nempe de eodem subiecto simul esse posse, non sub eadem ratione, hoc est, non de eadem propositione ad illud pertinente, designatque exemplum in homine, de quo potest quipiam scire, quod sit animal, existimans non posse alter se habere, quin animal sit: aliis vera opinari esse quidem animal, sed ita ut posse alter se habere, quia animal sit. Ecce quo patto do

Pars Posterior.

codem animales scientia, et opinio habentur, sed non eadem ratione, et si clarsus velut hoc quidem intelligere, de homine potest quipiam scire, quod sit visibilis, opinari vero, quod ab ipsa visibilitate distinguatur realiter itaque (ut nostro modo loquendo rem explicemus) de eadem re incomplexa ruit Aristoteles esse scientiam, et opinionem non de eadem re complexa, quam propositionem vocamus nisi sub bac distinctione, quod a diversis hominibus simul habere possit scientis, et opinio de eadem propositione, non tamen ab eadem ut poterit unus scire de homine, quod sit visibilis per medium necessarium alter vero idem opinabatur, super medium contingens non simul autem eundem hominem scire, quod sit visibilis, et hoc idem opinari repugnat; quia si scientiam habet, existimat non posse alter se habere, quin sit visibilis, si opinionem, existimat simul posse se alter habere est autem aperta contradictione, quod simul ab eodem homine existinetur, hoc idem posse alter se habere, et non scire ac idem esse, et non esse simul, nam eadem modo vitrumque se habet, eadem oppositione contradictione opponuntur: ex quibus inferatur formaliter solatio prioris dubitationis, videlicet scibile, et opinabile subiecto esse idem ratione formalis diversa, unde cum scientia, et opinio propriam rationem accipiunt ab his obiectis, non materialiter consideratis, sed formaliter, sequitur valde adhuc differre scientiam, et opinionem.

Concludit tandem Aristoteles dicens, se in presentiarum non agere de habitibus intellectus, nempe de ratione, intellectu, scientia arte, prudentia atque sapientia, de quibus aliis in locis pertractatur: quidam namque eorum ad naturalem philosophiam pertinent scilicet intellectus, et ratio, scientia, et sapientia, nam de scientia non agitur in hac parte logica, secundum propriam naturam, nisi quantum finis est, vel effectus denun-

XII fragi-

Arist.

- strationis; alia vero ut artes, & prudentia ad Philosophiam moralem: quinque autem ex his habitibus ponit Aristotel. 6. eth. quae se habent semper ad verum, artem scientiam, sapientiam, prudentiam, & intellectum, duo subiungens, quae se habent ad verum, & falsam suspicionem, & opinionem. Prima autem quinque semper ad verum se habent, quia important rellitudinem rationis, in qua veritas practica, vel speculativa, consistit: ex quibus tria: sapientia, scientia, & intellectus important rellitudinem cognitionis circa necessaria: intellectus circa principia: scientia circa conclusiones sapientia circa altissimas causas earundem conclusionum: prudentia vero, & ars important rellitudinem cognitionis circa contingentia: prudentia vero circa agibilia, id est, circa actus, qui sunt in operante, videlicet amare, odio prosequi, conciliari, eligere, & similes, qui ad mores pertinent, quorum prudentia directiva est, ars vero circa factibilitia, id est, circa ea que operamur in exteriorem materiam, vi secare, dolare, & huiusmodi alia opera, quorum directua ars est, & hoc satis sit de his habitibus in communione dixisse.

DE SOLERTIA.

CAPUT. VIGESIMVM.
septimum.

SOLERTIA vero est bona quadam coniectatio in non perspecto tempore, modi, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

I. BREVISSIMVM est caput hoc, &
De quo a. B. ultimum huius libri, in quo Aristote-
l. gat Arist.

agit de quadam cognitione scientie, & opinione, sive, quam solertiam vocat, & a primo definit, definitionemq; tribus exceptis ostendit, secundo modum procedendi eiusdem a causa medijs ad ultimas usque exponit, exemplaque confirmat.

Definitio talis est: solertia est bona quadam coniectatio in non perspecto tempore solertia medij: cuius tria exempla designata; naturale primum, moralia vero secundum, & tertium, naturale est, ut dum quispiam videns, quod Luna splendorem semper habet ad solem; velociter excogitauit huius causam videlicet id euenire, quin a sole lumen accipit; & si videat pauperem diffitatem cum diuise, causam huius se scito excogitare, quia diues pauperi senectus: & hoc est morale primum, quod aliij modo exposuerunt dicentes, ut si valeat quissipam pauperem domum diuissu ingredientem, statim coniicit huius rei gratia eo se conferre, ut eleemosynam accipiat: sed nihil refert, hoc, vel illo modo designetur. Postremum exemplum est, si quis visus duobus amicis statim talis amicitia causam coniiciens dicat, ideo amicos esse; quia alterius sunt intromici; solertia vero aut causas medianas recipere, quas ultimas usque refert, ut perfecta sit cognition, idque ostendit. Primum exemplum de luna splendente reputans, ex eoque demonstracionem quandam propter quid hoc fere modo constituenta, omne quod a sole lumen recipit versus solem positum splendet, sed luna a sole recipit lumen, ergo e regione poterat splendorem habet, quod elementis accommodata; splendescere circa solem, quod est maius extreum, sit A. lumen: ab eo recipere, quod est luna; medium B.

Luna minor extremitas, C. & pro-
cedat sic demonstratio, omne

B est A. unum C. est B.

ergo omne, C.

est A

D V.

DVBIUM VNICVM.

*An solertia sit distincta à scientia,
& opinione.*

ALIQVO modo distingui ab vera que cara dubium est, ut nomen ipsius, propriaquae eius definitio restandit; nam neque scientia, nec opinio solertia nomine nuncupantur, aliud ergo speciale nomen denotat, quo ab eis distinguuntur; quia quemadmodum nomina imponuntur ad designandas rerum notiones, si: specialia nomina ad designandas speciales, & certe cum nomine opinionis; scientia, ac solertia non sunt synonoma, ut videntur, necesse est eorum significata esse distincta, quod definitio solertia ab Aristotele designata restatur.

Prima ratio pro via parte.

Sed qualis nam sit distinctio solertia à dualibus ceteris nullus ostendit interpretum; videtur autem essentialis, quia solertia ad prudentiam reducitur tamquam eius pars, ut docet expresse Aristotle in libello de virtutibus post septimum librum moralium Eudemiorum collocatum in 5. tom. cap. de prudencia, quod bise verbis claudit. Me-

moria autem, peritia, & solertia, vel manant à prudentia, vel prudentiae sunt esse clæ, aut saltem prudentiae ad minicula, ut experientia, & memoria, partim tamquam prudentiae partes, ut consilium, & solertia, quod confirmat D. Thom. 1. 2. q. 49. ar. 4. sed

D. Tho. prudencia cum sit virtus moralis, distinguuntur essentialiter à scientia, & opinione, ergo eodem modo solertia distingueretur; idque

ratio conforma: nam scientia, & opinio non versantur circa media, sed circa conclusio- nes, que per media demonstrantur, vel probabilitates syllogizantur, sed solertia, non ver- situr circa conclusionem, sed eam per ex- perientiam notam presupponit medium eius 7. cito coniuncti, causamque reddens; unde à D. Thoma in his commentariis voca- tur, qui specialiter respicit medium, ergo longe diversam rationem habet à scientia, & opinione.

Ex altera vero parte videtur non distin- guiri ab his essentialiter, nam vel medium Ratio pro altera par- cito excogitatum continens causam aliquius conclusionis est necessarium aut contingen- gens, si necessarium evidenter ex eo ostenditur veritas conclusionis per demonstra- tionem, ut fecit Aristotle in exemplo lue versus solem splendescens: ex quo de- monstrationem quandam propter quid co- stituisse vidimus in elucidatione textus, unde non erit distincta à scientia, cuius pro- prium est propter quid suarum conclusionum reddere medio habitu principiorum, si vero medium sit contingens; cui non repug- nat subesse falsum, ut constat in duobus alijs exemplis moralibus, erit opinio, cuius est per medium contingens procedere, ita non erit tertia cognitio, vel habitus prater scientiam, & opinionem, sed idem cum scientia, dum modo scientifico proce- dit, vel cum opinione, dum modo opina- bili.

Pro huius dubij solutione adnotandum Nota est solertia non solum circa naturalia, & speculativa versari, sed etiam circa mora- lia, & practica non solum in scientiis, sed etiam in virtutibus, atque artibus, nec solum circa necessaria, sed etiam conting- entia; quorum omnium ea est ratio, quia in cunctis reperitur connectio medij que pra- priaratio eius est, & cum aliquando non solum viso effectu coniuncti causam, sed hac perspecta effectu non solum à priori, sed à po- steriori procedit, non solum propter quid con- clusionis ostendit, sed quia.

Quo pranorato probabilior solutio dubij

Mens Au-
thoris. multi videtur, solertia non esse habitum,
vel cognitionem specie distinctam à scientia
vel opinione, sed sola distinctione acciden-
tis. tali, ut efficaciter probat argumentum pro
secunda parte dubij praesertim etenim soler-
ta non solum importat velocem mediū con-
iectationem sed applicationem simul ad ef-
fектum, si continet causam, vel ad causam
si continet effectum, unde virtualis factum
demonstratio est, si medium sit necessarium,
virtualis etiam syllogismus topicus, si sit co-
tingens; etenim dum quipiam visa splénde-
re luna versus solem posita conicit causam
talis effectus esse, quod lumen à sole resi-
piat, virtualem factam etiam demonstrati-
onem constituit. Quidquid à sole lumen
recipit versus cum positum splendescit, sed
luna recipit lumen à sole, ergo versus illum
posita splendescit: talis conjectatio me-
diū, virtualis demonstratio, & scientia, &
si medium sit contingens, continens quidem
causam, qua aliter se habere potest, erit
opinio; ut duo illa exempla moralia ostendunt,
ita quo solertia ex se quandam excellen-
tiam velocitatis importat in coniectando
medio, vel causa, qua si circa medium nec-
ssarium sit, scientifica appellatur, si circa

contingens opinatio, si circa prudentiam,
excellentiam quandam consilii importat, nā
consilium, quod est actus prudentiae veloci-
tate potest ex eo, quod medium statim conicit
ur, & ex hac parte perfectissima erit, vocabu-
lariaque prudens solertia, si vero versetur
circa materiam artis, artificiosa: & hue
tendent Aristoteles, & D. Thom. statuen-
tes solertia esse quasi prudentia partem,
in quantum consilium, quod actus prudentia
est perficere potest, sub hac enim consideratio-
ne non distinguuntur, à prudentia essentiali-
bus, quemadmodum, nec ab arte dum ver-
satur circa materiam eius, neq; à scientia, &
opinione, in quantum versatur circa medium
necessarium, vel contingens.

Quod autem secundo obicitur, non ver-
sari circa conclusionem, sed eata experien-
tia nostra presupponere falsum est, nam li-
cer experimentalem eius notitiam presupponit,
non autem cognitionem proper quid
ex velaci conjectatione mediū patit, quam de-
monstratam esse, atque adeo scientificam
ostendimus, ac properea non distinguim
scientia, si medium sit necessarium,
vel ab opinione si sit contingens.

DE POSTERIORI ANALYSI, SEV RESOLVTIONE LIBER SECUNDVS.

TOTIVS LIBRI SCOPVS.

Libri Sec-

EMONSTRATI-
onis naturam, & ra-
tiam, tanquam ro-
tius operi obiectum,
expositus Aristotel. ro-
to priori libro; non so-
lum ex parte conclu-
siones scientifica, sed principiorum, seu pra-
missarum: nam ex virtutisque ut ex partibus de-
monstratio conponitur, sed principiorum con-
sideratio rationes sals fuit: nempe an aportat
esse propositiones necessarias, & per se: com-
munita, ne an propria, &c. Super et et igitur
de eisdem principijs investigandum, qualis sit
eorum notitia: & cuius sit conditiones habi-
tas, quo mediante eis assentitur intellectus:
qua etiam puto media sine assentiendi conclu-
sioni: & hic est totius secundi libri Scopus: ex
alta enim principiorum notitia comparata,
omnibus etiam numeris absoluta evit eiusdem
emognitionis cognitio.

GENERALIS EIVSDEM libri divisione.

Duo habet PRINCIPIA demonstrationis duo ha-
bent; nam medium assentiendi conclusio-
nes per se sunt, & talis est eorum notitia, ut sine me-
dio habeatur, hoc enim separatur a notitia
conclusionis; quod hoc, usque scientifica,
per medium habetur, illa medio caret;

vnde sit, scitu dignum esse, ambitus, quo
medio principijs assentitur intellectus, na-
turalis sit, hoc est, ab ipsamet natura in-
tellectui impressus eo modo, quo passiones
proprie dicuntur cum natura hominis con-
genita, vel certe actuum frequentatione
comparatus, non secum ac virtutum, &
scientiarum habitas. Consideratio principi-
orum, in quantum medium sunt assentiendi
conclusione, communis, & particularis est:
principia namque considerantur in quantum me-
dium conclusionis continent, & quia me-
dium assentiendi conclusione (in demonstra-
tione praeferim perissima) solet esse definitio
subiecti, per quam passiones ab eo prodeun-
tes demonstrantur, id est specieis principi-
orum consideratio est, in quantum definitio
subiecti continetur: triuimbris igitur
est totius libri divisio, primum uenitrum ge-
neralem considerationem medij continet: se-
cundum speciem definitionis: postremum
qualitatem habitus, per quem ei assentimur
inquit, ac docet.

IN DIS CIP LINIS. QVA.
tuor queri solent, & huc om-
nia medijs quæ sita sunt, quid &
sit huius libri propositum.

CAPUT PRIMUM.

QVAE queruntur, sunt et equalia numero iis, quæcumque scimus, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

4. **B**REVISSIMVM est primum caput, si illud à secundo separemus; vi separat iam communis modus exponendi modernorum, in quo numerum demonstratum questionum, vel interrogationum tradit Aristotle: nam cum huius libri intentum sit medium demonstrationis inuenire, nihilque inuenire contingat, nisi prius queratur: propria inueniendi via est quæstio, vel interrogatio: merito ergo interrogationum, vel questionum numerus primo loco ponitur, ut iam teneamus, per quam medium inuenire possumus.

Divisio eiusdem. 5. Diuiditur autem caput in duas partes: quia primo tot esse interrogations docet, quot scita; deinde quatuor esse interrogations, propriam cuiuscunque conditionem explicans: primum hanc ratione explicandum simul ac probandum est: scire est finis quæstionis enim, ut sciamus, & quæstio non differt à cognitione rei determinata, nisi secundum formam dubitandi, sub qua proponitur: scientes enim sub forma absolute propositionis dicimus, hominem esse risibilem, sed prius quam id sciamus, an sit risibilis, querimus: equalis igitur est quæstionum, & scitorum numerus. Loquimur autem nunc de scientia non strictè pro sola notitia per demonstrationem comparata, sed extenso vocabulo ad quamlibet veram, quam non habemus naturaliter, nam circa prima principia omnibus nota, nulla potest interrogatio propria versari.

Quatuor tunc scita. Scita autem quatuor esse, tuncidemque questiones deinde docet, videlicet est: proper quid est an res sit, & quid sit: quas co-

dem ordine exponit dicens primam, & secundam compositionem esse, atque in numerum ponere, duas autem reliquias simplices, atque in numerum non ponentes: intelligemus autem verumque: si attendamus questionem non esse de in completo, vel simpli, sed de aliqua compositione, in qua veritas, vel falsitas esse potest, si absolute proficeratur, quamquam sub questionis forma nihil verum, vel falsum continet: dum eniat absolute proficeretur hominem esse risibilem, verum dicitur, si vero sub forma questionis, an risibilis sit, vel secus, minime: compositione autem, in qua verum potest reperiri, vel falsum, duplex est: una, qua ex solo nomine, & verbo formatur, quales sunt homo est, vel equus est, altera, qua ex tertio etiam adiacente dicitur, hoc est, ex altero, quod de nomine verbo mediante enunciatur, ut si dicas hominem esse alium, quam propterea propositionem de tertio adiacente vocare: primam vero non nisi de secundo, qui a solum verbum, aut eius significatum nomini eidem verbo suppedito adiacet, & quæstio prior ad posteriorem comparata simplex vocatur, quædam nodum enunciatio ipsa, nam licet compositione sit utraque, posterior vero unum cum altero compónit verbo utroque copulante, prior vero tali compositione caret, verbum cum solo nomine continens, eademque ratione, ut bene notat D. Thom. lett. i. commentario: quæstio quia est, & proper quid est, dicuntur ponere in numerum, quia de compositione duorum sunt, hoc est, predicati cum subiecto mediante copula: questiones vero an sit res, & quid sit res, & quid sit, non comprehendunt unum cum altero, ideo simplices recordantur, & non potentes in numerum.

Quæstio igitur prima in numerum ponens I. Scientiam dicitur, quia est per quam inquirimus, quæsio sit res, ut si queramus, an luna deficiat: propter autem talen questionem querendo, quædā sit res, assigno, nam si responderemus talen

lēm rē esse, hoc est, lūnā esse defectuōsam, vel
altū deficere, cessat statim quæstio, & si hoc
sciret interrogās, priuquā id sciscitaretur,
nō h̄c interrogaret, ergo absq. dubio est de qualit-
tate rei: quam rationem singulis questionibus
applicare possumus, ut intelligamus merito ta-
les appellari propriis nominibus, videlicet pro-
pter quid an res sit, & quid sit: quia eiusdem
habitus cognitionibus cessant, & si prius habe-
rentur, nullus eis daretur locus.

II. Sciam

Post questionem, quia est, sequitur natu-
ra ordine, ut inquiramus: propter quid sit talis
ut sicciamus, lūnam deficere, vel terram
moueri, statim querimus causam talis motus,
seu defectus, & eiusmodi vocatur quæstio pro-
pter quid, etiam in numerum ponens, sicut
prima.

III. Et
IV. Sci-
tum.

Questiones in numerum nō ponentes sunt,
an sū res: ut si queramus (ait Arist.) an sit
Deus, vel centaurus, non quidem an sit sapiens
ille, vel albus iste, nam talis modus essendi, ad
questionem potius quia est, persinet, cum ad
orundem qualitatem spectet, sed an esse ha-
beat, vel nū sit, cognito autem quod esse ba-
beant, statim querimus, quid nam sit, hoc
est, que nam sit eorum quidditas, vel essentia:
ecce tibi quatuor sc̄ta de re aliqua, quatuor
que proinde questiones: ut si de homine sermo-
sit, quatuor querere: possumus, videlicet, an
sit homo: qua sit eius quidditas, vel essentia,
qualis item sit, & propter quid sit talis. Singu-
lis questionibus singularia respondent sc̄ta;
tanquam sc̄tas, in quos ordinātur, sc̄mus namq.
dominē habere esse substantię in rerum na-
tura, eius quidditatem esse animal rationale,
sc̄mus tertio esse risibilem, ac tandem pro-
pterea esse risibilem, quia est rationalis:
nde concludit Arist. tot esse, que inquirimus,
& que inuenientes sc̄mus, ut illud quod in
principio docuit, verissimum esse ostendat -
nempe tot esse questi, vel questi,
quod sunt sc̄ta.

Q VOD OMNIS QVAE-
STIO SIT MEDIJ

CAPUT SECUNDVM.

Quærimus autem, cū quærimus, quod
aut si est simpliciter, an est medium
ipius, aut non est, &c.

TEXTVS EXPOSITIO

CONTINVATO sermone prose- Intentio.
quitor Aristoteles materiam quæstio- cap.
num cap. 2. ostendens, quod quāquam
diuersa sint, omnes tamen ad medium inus-
tigandum ordinantur, & cum ex fine deno-
minatio, accipi soleat omnes possunt vocari
questiones medij: & hec est conclusio totius
capitis; ac præcipuum eius intentum, quod
probat tripliciteratione, ac tandem cvidam ta-
cite obiectioni respondens caput concludit,
cuim trimembri est diuiso.

Omnem itaque questionem medij esse Divisio
probat primo exemplari quadam inductione, cuiusdam
per singularis discurrente: quæstio an sit, &
qualis sit, eo tendat, ut an sit medium scisciri-
aretur. Vtraque, quo habeo quid nam sit
tale medium inquirunt due reliqua, quid, &
propter quid, ergo omnes medium inquirunt,
omnesq. proinde questiones medij vocari
possunt, antecedens probat de primis, nam
quæstio an sit, & qualis sit solum ex uno
differunt quia prior deesse simpliciter scisci-
atur, hoc est, deesse in toto posterior vero de
esse tali, & ideo quasi de esse in parte, nam
esse simpliciter, vniuersalissimum prædicatum
est, & veluti quoddam totum potest at iustum
comprehendit quemlibet modum essendi, aut
quodlibet esse particularia, verbi causa, que-
stio an sit sciscitur de homino an habeat esse
qualis vero qualis, an risibilis, vtraque
ergo an sit querit, sed illa simpliciter, bac
vero.

- vero an sit talis, illa de esse quasi in toto, hoc
Probat. I. vero quod si in parte. Quod vero de medio vita
quod si probatur non habitoiam, quod esse de-
bet, sciam inquirimus, quid sit tale esse, quidditas autem, vel essentia, qua per de-
finitionem explicatur, medium est ad proban-
des p̄fessiones de subiecto, cui proprius essen-
tia inhaerent: figuram igitur est, quod qua-
rentes an sit homo, et tendimus ut medium
inveniamus, cognito etiam qualis sunt res, sta-
tim inquisimus medium proprius quid sit talis,
et cognito, quod homo sit risibilis, qui-
rimus propter quidnam talis p̄fatio ei conuenient-
at, quod est medium querere: exigitur quo-
stio qualis tendebat, ut medium inveniret:
duo item aliae questiones, quid, & propter
quid in eo conuenire, quod veraque circa
quidditatem interversatur, differunt tamen in
modo, quod illa circa quidditatem simplici-
ter, hoc vero circa quidditatem substantialis
ratione, nemp̄ in quantum propter tantum tale
predicatum inhaeret subiecto; qui enim in
quirit, quid sit homo, qua nam sit eius essen-
tia, vel quidditas significatur, ac datus propter
quid sit risibilis, eandem: sed sub contra-
dictori quadam ratione, nemp̄ ut causa, vel
medium est, propter quod similis ei p̄fatio in-
heret: unde sit, viratq; esse questionem
medy, cum sit de eadem quidditate, que ve-
ro medium est.

II. Ratio. Secunda ratio: causa est medium in de-
monstrazione, cum notum ex definitione
esset, scire esse rem per causam cognoscere, sed omnis questio est de causa, ergo om-
nis questio de medio erit: probat numerum
in singularibus questionibus, & primo in questio-
nibus quia, & propter quid in quibus res
est manifestior, nam cum querimus an lu-
na deficiat, virtuditer saltet de causa hu-
bris deficiens interrogamus, cum experien-
tia competrunt sit, cognito deficiens statim
nos causam inquirere, qua inuenta cessat
penitus inquirere, nam igitur prius quereba-

mus: in questione etiam propter quid ex-
perium est, nam statim ac sciimus causam
eis aliquam effectus, qua nam sit causa in-
terrogamus, que propter quid illas est, ve-
si sciamus lunam deficere, et demque defec-
tum aliquam habere causam, statim in qua-
stionem, que nam sit talis causa eclipsis, nec
quæcumque quousq; ad interpolationem ter-
re inter solem, ac ipsam perutiniam: in
questione ita an sit, scire de esse substantia-
li, vel accidente sit sermo, virtualiter in-
quirimus causam, ut in prima ratione ostend-
imus est: in questione denunquid sit, sic se-
rem habere intelligimus, si attendamus
quid, & propter quid (quæcumque ratione
nonnulla diversa) in idem tendere eadem
responsione virique fieri sat. Eadem fini-
quiras, quid sit luna defectus, vel eclipsis,
per interpolationem terre respondebitis, &
si propter quid talis defectus luna consumat:
per eandem interpolationem: & si quid sit
consonantia, vel concentus sciscieris: Re-
spondebitur tibi esse rationem, vel propor-
tionem numerorum secundum graue, & ac-
cūm: & rursus quesceris propter quid actu
consonat grāui, per eandem numerorum
proportionem respondebitur, nemp̄,
qua talis est proportio inter numeros: sed
notum est, atque evidenter probatum, quod
questio propter quid est de causa, ergo tan-
tudem sentiendum est de questione quid
atque adeo de cunctis singularibus questioni-
bus, quis etiam de medio esse plene collig-
tur.

Tertia ratio procedit de medio sensibili. **III. Ratio.**
dum enim ensmodi est, si actu sentiatur,
hoc est, si per experientiam ex prolata sit,
nullum locum habebit questionis: si vero non co-
gnoscatur, per aliquam predictarum questione-
num inquiresur, exempli causa, de luna in-
quirimus, an deficiat, nec ne: & rursus si de-
ficiens sentiamus causam nescientes, cum
statim inquirimus: ceterum si in hoc superio-
ritate

ri constituti essentia, videntur terra ex in-s ^{etiam} quod dicitur sicut agit postea Aristoteles: sed terpositione eius causam videntes, omnis primis et locis apibus usque ad decimum in- quæstio cessaret: signum igitur evidens est, quælibet questionem de medio esse, eo si est, per modum disputationis prius, quod quid quædam inuenio penitus cessat.

Obiectio. Quod si quidam fortasse obiciat, sensus duxerat singularia percipere, omnem au- tem questionem de univerisalibus esse, us- de non bene ex singularium notitia proba- tur, quid sit de natura questionum indi- scandum.

Solutio. Occurrat Aristot. famili obiectio dicens, ex singularibus per experientiam notis facile univerisalia colligi: experti itaque personis, quod non terra inter selem, & lunam inter posita, defellus eiusdem luna contingit, pla- ne eleemos faciem semper sedadere, ut ques- tiones hoc modo terra obiciantur, ratiōes luna e- clipsatur, sicq; de ceteris sensibilibus de- fectibus intelligendum est: pariterq; de sin- gulis questionibus qua circa eos versantur: caput igitur cœcludit Arist. sic loquuntur: Quod quid est igitur omnia, quæ queruntur, me- dij questionis sit, manifestum est.

QVOD DEMONSTRATIO, & definitio non sit eius- dem.

CAPVT QVARTVM.

QUOMODO autem quod quid est monstraratur, & quis modus reduc- tionis, & quid est definitio, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

Intentum
cap.

HABITO quid de medio sit omnis quæstio, & rursus medium esse quid, & proper quid; explicandum su- perfact, quæ nam puto, aut quæ via unum- quædque nobis interessat, & primo quid quid est: deinde proper quid est, quæ for- maliter importat causam, ideoque de cau- satis postea.

etiam dicitur agit postea Aristoteles: sed quælibet questionem de medio esse, eo si est, per modum disputationis prius, quod quædam invenio penitus cessat.

Propo-
quædam invenio penitus cessat.

determinationis, quod præstat tribus aliis.

Principio proponit quædum inveniendam de

eo quod quid est: primum an per demon- strationem ostendatur: secundum si per demon-

strationem non ostendatur, quæ nam puto

inveniendum sit, videlicet definitione, aut

definitione, sed quous ab modo: tertium,

quæ nam definitio sit, postremum, quorum

sunt, ex his autem ab eo aut esse inveniendum,

quædum accommodatus sit ad ceterorum na-

naturam inveniendam: & ensimmodi esse po-

stremum: quod ceterorum absque dubio

fundamentum est: nam si idem sine demon-

strabile, ac definibile, ad conuertentiamq;

dicanur, quod quid est per definitionem ex-

plicatum demonstrabile erit, & per demon-

strationem inveniendum: definitio demon-

strat cum demonstratione: mox ergo

ab eo incipit Aristoteles, de quo tria dispu-

tatio modo concludit, primum non omne

demonstrabile esse definibile, secundum, non

omne definibile esse demonstrabile: tertium,

nullum definibile esse demonstrabile, neque

è connexo ullam demonstrabile esse definibi-

le, certis quibusdant rationib; singula con-

firmans: ac tandem quatuor ex probatis con-

clusionibus infert, & hic est totius capitatis

quadruplicis divisio.

Primum igitur quod querit est, an è n-

um quorum est demonstratio sit definitio.

& respondet, non omnium lemur trahitrum

esse definitiōnem, quod probat quadruplici-

tatione.

Prima: definitio explicat quæ sit quid est,

etius rei, que definitur, sed quod puto est I. Ratio.

predicatur affirmativa, & univer- saliter

de eo, cuius est, ut animal ratione de ho-

mīne, ergo definitio coramē lumen exas-

est, quæ affirmativa, & univer- saliter pra-

dicantur, sed demonstratio non solum est

affirmativa, sed etiam negativa, ut con-

tra de his, quæ in secunda figura fieri possunt,

T 7 nec j-

neq; solus est univ ersalis , sed etiam particu-
laris , ut ostendunt , quaerant in ter tia , qua non
concludit propositionem uniuersalem , ergo
non omnia est definitio , quorsam est demon-
stratio , neque omne demonstrabile erit de-
finibile .

M. Ratio. Quid si quisdam dicere velit , omne sal-
tem demonstrabile affirmative per primam
figuram esse definibile , ut habere tres angu-
los aquales duos in rectis , & similia , quae in

L. prima figura demonstrantur , eadem erint
definibilia : probatur secunda ratione adhuc
id non esse verum , nam cognoscere demon-
strabile , vt tale , non est aliud , quam habere
scientiam de illo , cum demonstratio ad scientiam
ordinetur , & scire effectus sit illius , siigit ut
demonstrabile definibile sit , erit per definitio-
nem cognoscibile , & sic per eandem definitio-
nem scibile , sed definitio alicuius haberipotest
nondum habita eius demonstratione ,
ergo habebitur in casu scientia talis demon-
strabilis , & non per demonstrationem ,
quod planè falsum est , cum ex capite se-
cundo habeamus scire esse per demonstrati-
onem intelligere , quasi dicatur , scientiam
alicuius non nisi per demonstrationem com-
parari .

**III. Ra-
tio.** Tertia ratio ex inductione procedit : de-
monstratio est ex his , que per se insunt (ut
in primo libro stabilitum est) sed definitio
non est eorum , qua alicui insunt per se , vel

per accidens , ut inductione potest facile o-
stendti , quia nullis ex his , que per se , vel per ac-
cidens insunt , definitione cognoscimus , er-
go non omne demonstrabile est , definibile : ex-
empli causa , demonstrantur inesse homini
definitionem , ac demonstrationem esse : & re-
per se capacitas disciplina , & admiratio , quas
tamen proprietates definitio eius minime ex-
plicat , nec enim animal rationale importat

**III. Ra-
tio.** Postrem defini tio eni versatur circa substâ-
tianam rei , quam per propriam genus , ac dif-

ferentiam explicat ; at demonstratio non ni-
taris , ut ostendunt , quaerant in ter tia , que per se insunt substantie , eam
concludit propositionem uniuersalem , ergo presupponens , ergo neque omne demonstra-
bile est definibile .

Secundo queritur , an convertens sit ve-
ra nempe omnia definibile esse demonstra-
bile , & respondet , non omnium , quorum
est definitio esse demonstrationem , idque du-
plici ratione confirmat .

Quarum prior non est diversa à secunda , I. Ra-
tio per quam probauit precedentem conclusionem ,
& hoc sibi vult Aristoteles illis verbis ; vna
quidem iam ratio , & de hac eademo
est : Vnus , sit , in quantum vnum vna est
scientia , cujus non scitur nisi per principia
vnius ordinis , ut esse discipline capacem , so-
lum quia est animal rationale , & si quod-
cumque definibile sit , demonstrabile , duobus
modis scitur , per definitionem , & demon-
strationem , & per solam definitionem sine
demonstratōne , quod falso sit esse proba-
vimus .

Secundo probatur : nam definitio est pri-
mum principium demonstrationis : princi-
pia autem non sunt demonstrabilia , nisi infi-
nitum processum in demonstrationibus admis-
tamus , ergo ex hac parte planè sequitur
nounulla esse definibilia , circa que demon-
stratio non versatur , atque adeo uniuersalem
illam propositionem falsam esse , quod quid est
definibile est demonstrabile .

Vt tandem definibile propositum à demon-
strabili separat , tertiam proponit questio-
nem , an loco uniuersaliter non convertan-
tur , verum saltus fit de aliquo particulari ,
definitionem , ac demonstrationem esse : & re-
per se capacitas disciplina , & admiratio , quas
spondet impossibili abducere id esse , probat quo-
tamen argumentis tribus .

Et est primus , definitio explicat quiddi-
tatem , ac que essentiam rei , sed quid res sit ,
est vnum ex his , que demonstratio presup-
ponit (ut lib . I . & capite constitutum est)
ergo circa illud minime versatur , quare re-
pugnat

pugnat vnam definibile, ut tale, demonstrabile esse.

III. Ratio. Secundum: per demonstrationem concluditur vnum de altero, videlicet passio de subiecto, aut quid simile: sed definitio non enunciatur vnum de altero, sed simplicem res quiditatem, & modo simpliciter explicat, hoc est, ut ille affirmando, vel negando de altero, definitionem namque hominis bis duabus vocibus designamus, animal rationale, nulla intercedente copula, qua mediante una pars de altera enunciatur, vel ambae de definito, hoc enim definitionem minime ingreditur, ac per demonstrationem visibiliter ac de bonitate enunciari concludimus, ergo cum ratione definitus pugnat esse formaliter demonstrabile.

III. Ratio. Postremum ex discrimine inter questionem quid, & quia, superiori constituto procedit, nam questiones iste valde differunt, sed definitio explicat quid, demonstratio ostendit quia, ergo non minus differunt demonstratio, ac definitio atque adeo demonstrabile, & definibile, sed nullum quid, est quia, cum quid essentiam, quia vero accidens importet, nempe esse disciplina capacem aut visibilem, vel quid simile, ergo neque vnum definibile erit demonstrabile.

Obiectio. Sed potest alius obiecere, sicut Aristoteles, diversa esse triangulum, & Isochelum, & tamen eandem esse triusque scientiam, demonstratur enim de triangulo, quod tres habeant angulos duobus rectis aequales, demonstratur etiam de Isochelo, ergo etiam si diversa sint definibile, & demonstrabile, non omnino repugnabit aliquando sic conuenire, ut eadem demonstratione sciatur, vel eadem definitione explicitur.

Solutio. Respondet id contingere in triangulo, & Isochelo, quia se habent sicut totum, & pars, nam cum triangulus sit genus, Isochelum respectus, pars illius subiectum vocatur species: & hinc est, quod in eadem scientia con-

stituicere possunt: definibile vero, ac demonstrabile sic sunt diuersa, ut vnum non sit pars alterius, & propterea non possunt in eodem modo cognoscendi conuenire.

Epil. 13. Ex quibus per modum epilogi infert quae sunt esse manifesta, primo nec eius omnis demonstrationem esse cuius est definitio, secundum, nec eius omnis definitionem esse, cuius est demonstratio: tertium, nec omnino eiusdem esse definitionem, ac demonstrationem: postremum, demonstrationem, & definitionem omnino diuersa esse: ita ut neque vnum sit alterum, neque vnum sit pars alterius subiectum, & quidem tria iam probata sunt, postremum autem probatur, quia eodem modo se habent definitio, & demonstratio, ac demonstrabile, & definibile, cum hoc sint quasi illarum obiecta, ex quibus rationem accipiunt, sed obiecta sic se habent, ut neque vnum sit alterum, neque pars alterius, ergo modo simili se habent definitio, ac demonstratio, quod usque adhuc verum esse sit, ut opposita sint, quod non est accipendum de propria oppositione, sed de omnimoda diversitate.

SYLLOGISMO DV.
plicante, similiter, & per divisionem perfecto, non demonstrari quid est de eo, cuius est.

CAPUT QVARTVM.

IP SIVS vero quid est, est ne syllogismus, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

Modus
procedendi

PRAEMISSA formalis distinctione inter demonstrabile, & definibile, & per medium disputationis concluso, quod nullo modo coincident, que ad postremam ex qua uer questionis propositionis pertinet, quasi ad caput redit Aristoteles ad primam videlicet quas. onem, an quod quid est cognoscatur per demonstrationem, vel quod idem est, an demonstrabile sit, & quia specialis modus demonstrandi triplex esse potest, reduplicatio, d. u. s. i. us, ac definitio, us, tritus h. capitulo 4. s. & b. per modum disputationis singularis ostendit non demonstrare, quod quid est, ac tandem cap. 7. quasi per modum epilogi concludit, neque alijs communione modus esse demonstrabile, atque adeo si nec particularibus, nec communibus nullo modo.

De reduplicatione a-

Et quia ex tribus modis particularibus posterior est reduplicatio, id est de eo prius agit, capite presenti, in duas partes dividendo, si quidem prius qua uer suppositiones premittit deinde intentum probat, nempe quod quid est non esse demonstrabile ratione vixica.

Motus

Eras quam littere explicationem agrediatis, aperire oportet, quid per reduplicatum syllogismum intelligendum sit reduplicatio (vt in predicamentis admonere capimus) non est aliud, quam particula quedam ultimam rationem rei, si propter quam cadit designans, qualis est in quantum tale, aut secundum quod tale est, aut in eo quod quid est, unde reduplicatum a prepositio eiusmodi erit, homo in quantum, homo est rationalis, aut homo est animal rationale in eo quod quid est reduplicatus ergo syllogismus, (nisi fallor) non est aliud, quam syllogismus, vel demonstratio constans propositionibus reduplicatus, hoc est, quorum predicata conuenient subiectu reduplicatus, an vere expressa reduplicatio ei ponenda sit, vel sufficiat predicatione hoc modo conuenire absque tali expressi-

one, postmodum erit examinandum, & quod nos reduplicatum vocamus, alij duplicationem vel duplicitatum vocare.

Prima suppositio naturam syllogismi tan-
tum suppedit, in quo sen per aliquid de aliquo concluditur per medium, quod verbis solum differt ab eo, quod in superioribus premis de eodem nempe tribus constare terminis, maximi videlicet extremitate, minore, & medio, quod tale absque dubio, vocatur, quia a extrema ipsa inter se coniungit, coniungere autem non est aliud, quam efficiere, ut maius de minore in conclusione prediceretur, & hoc est, syllogismo concludi aliquid de aliquo per medium, id est, quod unum extremitum alteri insit propter illud.

Secunda suppositio, pertinet ad quod quid II Suppos-
it, quod duplicem conditionem habere operatur, priorem quidem, ut sit eiusdem rei, cuius est, hoc est non commune cum alijs, nam quidditas rei, vel essentia propria esse debet, quemadmodum res qualibet particularis est a ceteris distincta: nec tamen sufficiat esse proprium, quia multa sunt propria, que ad essentiam non pertinent, ut constat de pe-
sonibus, ut anima in uestitu, & visibile repre-
sentum hominis, idcirco posterior conditio est, quod prediceretur in quid, ex quibus tertia 5. inferatur necessaria, ut conuertibile sit cum eo cuius est, proprium namque, si proprie accipiatur est, quod soli inest, ex conuersione predicatorum.

Supponitur 3. quod quid est non esse de III. Suppo-
monstrabile per medium inadiquatum, hoc si. est, non conuertibile cum extremitate, videlicet cum eodem, quod quid est, & cuius est, itaque si demonstraretur non nisi per medium conuertibile, cuius duplex est ratio, prior, quia si extremitates syllogismi conuertibili sunt, unam igitur alteri inesse adequate, & conuertibiliter probabitur in conclusione, sed probatur ei ita messe per medium, ergo tale esse oportebit, ut cum eiusdem

600

conversatio extremitatum exempli causa. sed probatur rationabilitatem inesse bonum, scilicet ex necessitate medium, quod cum utroque concurritur: posterior, nam si quod quid est predicatur concurribiliter de eo, cuius est, atque adeo uniuscuiuslibet sequitur evidenter non posse concludi in secunda figura, in qua propria affirmativa non syllogizatur: sed neque in tertia, in qua non syllogizatur universalia: relinquitur ergo in prima diversitate posse demonstrari, in qua medium maioris premissa subiectum est, minoris predicationem, unde si in plus sit, erit falsa major propria, cum inferens non predicetur, universaliter de superiori, vel homo de animali, si vero sit in minus, maior falsificabit demonstrationem, concurribile ergo esse oportebit.

4. Dopp.

Vleimo supponitur, quod si demonstrabile supponit quod quid est, non nisi per syllogismum consonantem utraque praemissa in eo quod quid est quasi dicatur, cuius predicationem sit, quod quid est subiecti, nam si utraque non sit talis, vel saltem altera, probabitur, ut in conclusione, quod quid est, ut cum que conuenire ei, cuius est, non; amen ut eius quidditas, quod profecto necessarium est, ut concurritur quod quid est posse formularer, hoc est, ut tale de eo, cuius est demonstrari, formula est enim sermo, dum inquisimus, sine quod quid est demonstrabile: ratio suum fundamentum huius ex natura demonstrationis erunda est, cuius praemissa magis necessarias, magisq; proinde immediatas, atq; intrinsecas esse oportet, si ergo conclusio demonstranda est, quod quid est ut tale conuenire ei, cuius est, sequitur saltem factas esse praemissas, in quibus extrellum manu sit quod quid est medij, & hoc sit etiam quod quid est extremitatis minoris, vel acte magis intrinsecas, quod minime bablebunt, nisi sint in eo quod quid est.

2. Para ca-

Nisi quatuor presupposita probat iam Aristoteles, quod quid est non esse demonstrabi-

le, quis si quisdam illud demonstrare vellet de eo, cuius est, non potest absque ratio positionis principij, necesse est enim in minori premissa eamquam per se notum presupputat illud, quod in conclusione probandum est: nam si verum est in eo quod quid est utrumque praemissum esse id est, quod quid est in eis predicari de eo, cuius est: sequitur in minori predicti definitionem de definito: minor exanim non probatur, sed anquicerta presupponitur ad inferendam conclusionem: ergo principium petitur, cum presupponitur, quod probandum foret, exemplum ap-

Exempli Arist.

ponit Aristoteles iuxta Platonis sententiam, qui putabat animam in hoc distinguere a corpore, quod per se ipsum vivat, corpus vero non a se, sed ab animam ratione partipicit, unde corpus vivit per animam causam, anima vero sibi est causa vivendi. Penebat rursus Plato (ut superius artigimus) numerum esse omnium rerum substantiam, non distinguens internum, quod est passio entis, & principium numeri, unde quilibet res multa in se continentem appellabat numerum, & cum multa in se anima continet, multos in qua gradus essendi, quos communica a corpore numerus appellabatur substantialiter: sicut et denun Plato, vivere, in motu quodam consistere, nam duobus separatur vivens a non vivente, quia a se mouetur, & servit, semper autem quidam etiam motus est, erit ergo vivere motus quidam, & si anima a semet ipsa vivit, a semet ipsa actionem mouebatur, dicasq; quasi definitionis habebit, nam erit sibi causa vivendi, atque etiam numerus, se ipsum mouens, nam ergo si velut quisdam demonstrare, quod anima sibi causa vivendi, pro medio assumeret quod sit numerus se ipsum mouens (verumque enim apud Platonem ad quod quid est et esse anima pertinet) principium procul dubio petat, necesse est, in minori presupponit animam esse numerum se ipsum mouentem, quod etiam probandum

T 3 58

est non sicut, ac esse sibi causam mouendi, nam si unum demonstratur, aliud quoque demonstrabile erit, si quidem in anime essentia à priori demonstrabili utrumque clauditur.

Epilogus.
capit. 2.

Concludit tandem Aristoteles per modum epilogi, quod si quispiam velit per terminum non connexibilem demonstrare quod quid est, non tamen eius, de quo demonstrare illud intendit: quia cum proprietatem eius non sit, neque quod quid est eius vocatur, si vero accipiat veritatem convertibilem, qui sit verum quod quid est eius, putans se demonstrare quod quid erat esse, petet principium: exemplum primi est, si quis ostendat de homine quod sit substantia sensibilis, quia est animal, non demonstrabit quod quid est eius, nam licet definitio illa animalis sola ratione sit distincta à definitione hominis; cum tamen non sit propria, sed ceteris animalibus communis, non vocatur propriè quod quid est hominis: exemplum postremum erit, si volens demonstrare propriam definitionem hominis, ut quod sit animal rationis particeps, accipiat animal gressibile, bipes, supposito quod hoc etiam pertinet ad quidditatem eius, principium enim petere necesse est, quia cum eandem quidditatem contineat utrumque, & solum sit in verbis discrimen, presupponitur in prmissis idem, quod est in conclusione probandum, in quo consistit vicium petitionis principii.

QVOD VIA DIVISIONIS non possit demonstrari quod quid est.

CAPUT QVINTVM.

VERVM epimureo neque per divisionis via syllogizat, quemadmo-

dum in resolutione circa figuram dictum est, dec.

TEXTVS EXPOSITIO.

SECUNDVS modus demonstrandi 1.
Quod quid est, posset esse per viam divisionis, quem excludere non intendit Aristoteles cap. presenti dicens, & probans impossibile esse per viam divisionis demonstrari.

Habet autem caput duplē partem, in Capite quarum prima predictam conclusionem statuit, eamq; tribus argumentis confirmatione, in secunda oblicationem quandam ad easdem demonstrationes infringendas proponit, ac solvit, ex cuius solutione fortius eiusdem conclusionis veritas roboratur.

Conclusionis est. Per viam divisionis non concludit demonstrari, quod quid est, de eo tunc est. Quam ut illiusiorem reddamus, pacie explicare oportebit. quod sit processus per viam divisionis, qui duabus partibus integratur: priori quidem, constituta divisione Notatores diviso ad membra dissidentia procedenti. Posteriori ab exclusione unius membrorum ad positionem alterius, ut si velimus ostendere hominem esse animal rationale, sic ostendimus: omne animal est rationale, vel irrationalis, omnis homo est animal, ergo est rationalis, vel irrationalis, & hoc est prior pars posterior vero ita proficitur, homo non est irrationalis, ergo est rationalis. Et cum divisionem sub quovis membro intelligatur, atque accipiat, idem est, ac si dicamus, homo non est animal irrationalis, ergo est animal rationale, nunc igitur per talēm processum divisionem non posse concludi quod quid est, sine definitionis quidditatis significatum docet Aristoteles.

Probatur, primaria ratione desumpta ex universalis forma syllogistica, que talis est, ut semper ex premis positivis inferatur conclusio absque interrogacione aliqua, vel consensus respondentis, quasi dicatur in syllogismo nihil interrogari, neque concessum respondentis spectare, sed absolutas premis in modo.

modo. & figura dispositas assumimus, ex quibus conclusionem deducimus, sed in processu divisionis nihil potest concludi, nisi aliqua interrogatio preiusa, & nisi aliqua pramissa à respondentे data, vel concessa, ergo neque quod quid est, nec conclusio altera syllogizatur; & cum demonstratio non sit, ubi non est syllogismus, sequitur plenè per talē processum nullū esse demonstrabile.

- 5.** Probatur minor: nam dum aliquid predicatum commune accipimus, illud in membra inferiora dividentes: ut animal in rationale, & irrationale, quasi à respondentе petimus, an omne animal sit rationale, vel irrationale, cum non ostendamus sufficientem huius divisionem, & nisi id admiserit, non possumus ultra procedere: & eo adhuc admissō, dum rursus ab exclusione vnius membra procedimus ad alterius positionem dicentes, non est animal irrationale, ergo est animal rationale: exclusionem illius membra supponimus, qua probanda est; nam si negatur hominem esse animal rationale, & hoc probandum est per talē processum, negabitur quoque non esse animal irrationale, probandum igitur fore: unde principium petitionis probandum, tanquam per se notum presupponentes, & nisi à respondentе admittatur, nequaquam poterit & tertiū procedi: nec solum negatio vnius membra probanda presupponitur, sed etiam positio diuisi: nam si supremum sit predicatum, repugnat per divisionem probari, quod rei, de qua aliquid probandum est, conueniat, siquidem ab ea diuisio incipit. & rursus si probandum est hominem esse substantiam animatam, sensitivam, rationalem, ex quibus compleetur quod quid est eius, probanda erit qualibet pars, vel omnes simul, neutra agitur presupponenda erit: presupponit præterea non esse, plura, membra sub tali diuisio præter enumerata quod probandum esset; in quo valde aſſimilantur inductioni, ut bene Diuus Thomas, qui in antecedenti præsupponit non esse plu-

ras singularia præter enumerata: denique hūminem esse totum hoc, videlicet animal, gressibile, bipes. Nam licet singula partes per se probentur: probandum est in homine conjungi, quod speciem difficultatem continet, & nisi admittatur, non concluditur quod quid est: hec autem præsupponere non licet absque virtutē petitionis principiū, à quo easolum ratione excusat ut talē processus, quia ex datis à respondentе quantum ad utramq[ue] procedit, & præterea, à vi, & efficiacia syllogistica deficit, & multo magis demonstrativa, cū efficiaciam syllogismū sit demonstratio. Vnde infertur, neque, quod quid est, neque aliud quidpiam posse, per viam diuisonis demonstrans, & quantum multis solet diuisionibus procedi ad ostendendum quod quid est, & paucis aliquando, quemadmodum Aristoteles ipse in presentiarum duabus dicitaxat utens procedit, idcirco subdit eandem effectuationem, hoc est easdem habere conditiones, atque defēctus processum nullū, sive multis, vel paucis diuisionibus intentum probare vitantur: sed iam quod à forma syllogistica non deficeret, & aliquam forte conclusionem demonstrare posset: minime tanum quod quid est, ut probat secundum, & tertium argumentum.

Secundum quidem; quod tale est: estio II. Ratiō per viam diuisonis concluderetur aliquid alicui conuenire, ut homini, quod sit animal gressibile, bipes, nequaquam conclusio potest, hoc esse quod quid eius, neque hoc attingere valet processus iste, cum solum à toto diuiso ad singula membra, & ab unius negatione ad positionem alterius procedat per simolicem inbasionem, vel conuiciationem, hoc est, ut curiū, rei, de qua aliquid probatur conuenire ostendens, non quidditatius aut essentiāliter, ut eum expeditius facile constare potest.

Tertium vero; nam, quod quid est, certum III. Ratiō sic, uero.

11. ac determinatis predicationis conflictat, quibus neque addere licet, neque aliquid subtrahere, cuius rei gratia Aristoteles definitionem continentem quod quid est, seruum locavit in Topicis, quia totum quod ad rei quidditatem spectat, continet, & nihil ab ea alienum, sed divisioni non repugnat aliquid adiungi alienum à quiditate, neque aliquid subtrahi ex his, quae ad quidditatem pertinent, vel etiam communia quedam dumtaxat accipere quidditatem non aequaliter, sed que eam exceedant, vel supergrediantur, ergo repugnat per viam divisionis demonstrari quod quid est: probatur minor, nam praeceptorum bona divisionis transgressor non haberetur, quicquid procederet: omne animal est rationale mortale, vel irrationale mortale, sed homo non est animal irrationale mortale, ergo est animal rationale mortale. Et probaret nibilominus viciosam quandam definitionem, in qua particula mortale redundat, & similis esset ratio, si quis diceret, omne animal est ridens, vel nonridens, omnis homo est animal, ergo omnis homo est animal ridens, vel non ridens, quo argumento divisione probatur quedam diminutio hominis definitio: communissimam vero tradere solemus per divisionem, ut D. Thom. exponit D. Thom. dum ad ultimas differentias non pervenimus, ut si solum probemus hominem esse substantiam animam, & sensuam, rarerius ad proprias, vel atomas differentias non procedentes, tunc enim non probamus quod quid est.

Obiect.

12. Obiectum Aristoteles in extrema parte capitulo aduersus prefatas rationes, & praesertim aduersus ultimam, nam sicut processu divisionis procedatur, ex his sola, quae ad rei quidditatem pertinent, ex quibus nullum conatur, sed à supremo genere usque ad atomas omnes differentias divisione perveniat, probabitur absque dubio individualia rei quidditas, hoc est, particularis, & atomi eius essentia, quia in nomine, quod quid est significamus.

Solutio.

Respondeo, quod adhuc si hoc proficit,

nulle conclusio syllogizabitur: quia processus talis non est syllogisticus, sed aliquo modo manifestatus quidditatis, quemadmodum per inductionem singularium ostendit potest quidditas rei universalis, sed non quam syllogizabitur, quia inducitur in multis à forma syllogistica deficit: probat etiam divisionem processum etiam ab illis defectibus liberum non esse syllogisticum argumentum hoc: quod ex propria forma, & conditione non tradit propter quid conclusio, non potest pertinere formam syllogismi, aut demonstrationis, cum illa sit conditio syllogismi perfecti propria, sed per viam divisionis non traditur propter quid, etiam si aliquid alii inesse probetur, ergo nec de illo syllogizatur, aut demonstratur. Probat minor, quia ostensio per viam divisionis, quod homo sit animal gressibile, bipes, sine pennis, vel quid simile, adhuc inquirendum superest: propter quid haec ei insunt: ergo per iste de processum minime traditur: nec solum in hoc deficit à processu syllogistico, vel demonstrativo divisione, sed in aliis duobus, quorum primum est, quia, & si per divisionem fore probentur singula partes per se conuenire, ut de homine, quod sit animal, quod mortale, quod bipes, & sine pennis, eorum tamen coniunctio non probatur, & cum aperte sum sit partes definitionis non designare quod quid est, nisi in quantum una alteri coniungitur, sit nunquam posse demonstrari, quid est per viam divisionis: secundum, est earumdem copiunctio ostendereetur, illud tamen apertum est per divisionem non cōcludi quod illa, vel alia predicata, que probari posset, ad quod quid est tales res pertinent, vel definitionem eius constituant, sed solum quod ei uterque inquit vel conuenient, et in principio dicebatur, quo deficiet non demonstrabatur quod quid est.

DISCE-

DISCEPTATIO, QVOD
ipsum quid est non monstratur definitione, neque definitione contrarij, neque alio quouis modo.

CAPVT SEXTVM.

SED an ne est demonstrare ipsum quid est secundū substantiam, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

Dilectum.

Tertius modus demonstrandi quod quid est posset esse per syllogismum definitum, quem excludere intenait Aristoteles cap. presenti, per modum dubitacionis proponens prius, si ne per talē modum demonstrabile.

Ratio dubitandi.

Et rationem dubitandi, ait, esse, quia ex cogitare quispiam posset per definitionem definitio, seu eius quod quid est demonstrabile esse idem, quod quid est de eo, cuius est: hoc modo definitio quidditatina cuiusque est ea, qua genere, & differentia constat, cum definitio reciprocatur, sed viram que conditionem habet animal rationale respectu honesti, ergo hac erit propria eius definitio, & significatum eius quod quid est eiusdem.

Solutio.

Respondet nihilominus hanc non esse demonstrationem, sed manifestam petitionem principij, cum in minori presupponatur definitio, vel quod quid est de eo, cuius est, in conclusione probandum.

Ratio probans.

Secundo probat inutilem esse talē modum demonstrandi quod quid est: nam cum quispiam aliquam propositionem syllogizare vult: non bene procedit, si definitionem ipsiusmet syllogismi assumpserit ad id pra-

Pars Posterior.

strandum, cum notum sit, talement definitionem non esse aliquid eorum, ex quibus particularis syllogismus procedit, sed ex particularibus premis, ex quarum terminis syllogizanda conclusio componitur, ut si velut syllogizare hanc propositionem, contrarium eadem est disciplina, sed contraria numerantur inter opposita, ergo eadem erit contrariorum disciplina. Quicquid utrumque demonstrare quod quid est bonum, vel alterius rei, non bene assumet definitionem eiusdem quod quid est, sed particularis praemissas accipiat oportet, cum quibus tale quod quid est connexionem habere possit. Definitio quidem, vel quidditas instrumenti, quo utimur ad aliquid efficiendum, vel probandum (ait D. Th. M. pulchram buiuse rei rationem reddens) præbatur in monte necesse est, ut eam aspiciens examinare posamus, an illud instrumentum, in hac, vel illa materia bene sit constitutum: non secus ac regulas artis præbabile artificem oportet, an quis aspiciens aliquid particulare operatur. Ut qui cultellum efficit, non assumit regulam artis tanquam medium operationis, sed certa quedam instrumenta: regulam autem in mente præbaber, iuxta quam opere factum iudicat, an bene sit constitutum. Cum ergo definitio demonstrationis sit quasi regula demonstrationis consciende, quia opus est (ad quod efficiendum ordinatur demonstratoria ars) sequitur non posse esse medium demonstrandi particularem definitionem alicuius, sed in eo solam casu, quo negaretur hanc, vel illam esse definitionem alicuius, utendum esset definitione definitionis, tanquam proprium medium ad id demonstrandum.

Probat deinde non demonstrari, quod probat suā quid est, per definitionem proprij contrarij, mentemq. exemplum designans in doctrina Platona, qui opinabatur unum, & bonum eiusdem rationis esse, quia res qualibet appetit unitatem, tanquam proprium bonum, & ratus unum idem esse, atq. indubitate, atq. adeo bonum cum eidem indubitate etiam conuersti.

conuerit. Malum autem cum diuisibili: nunc ergo putare quia posset, se hoc modo demonstrare quod quid est boni per definitionem malum: contrariis contraria insunt, sed bonum, & malum contraria sunt, ergo contraria eis conueniunt: tunc ultra, quiddit as malii est esse diuisibile, ergo quiddit et boni erit esse indiuisibile, hunc autem de scursus vitiosum effet docet Aristoteles, quia non miru incurris vitium petitionis principij, quam precedens, cum ad probandum quod quid est unius contrarii petat sibi dari, quod quid est alterius, quid non minus foret probandum, quam reliquum, ut vim haberet argumentum.

Obiectio. Obicit tamen sibi Aristoteles, in qualibet excellae demonstratione peti principium, cum premissa non probetur sed presupponatur, quaenam probanda forent.

Solutio. Et respondet diversam longè rationem eis, nam impotest, ut in demonstratione diversa est conclusio, & premissarum notitia: illa etenim ex termino cognoscitur absq; et in medio, vel demonstratione: conclusio verbo illius cognoscitur, id reo presupponatur illa. & probatur hac: unde sic probatur conclusio per premisas, ut premissa non probentur rursum per conclusionem, nisi vitiosum circulum vel nullu incurritere: contrariorum autem aquafors est, quantum ad cognitionem quod quid est utriusque, num si quod quid est boni cognoscibile est per quod quid est mali, tanquam per medium, parvare quod quid est mali et cognoscibile per quod quid est boni, utrumq; gatur quod quid est erit demonstrabile: unde sequitur evidenter neutrum presupponit absq; ut in petitionis principiis, quod plas. è incurrit, qui voluerit unum demonstrare per alium: prima autem demonstrationis principiis, aut non sibi per modum cognoscibilis, absq; virtus presupponuntur ad demonstrandam conclusionem.

Epi logos.

7.

Coscludit ea ut Aristoteles ex dictis colligens, nec per rationem divisionis, nec definitionis demonstrabile esse quod quid est: quia

licet utraq; via ostendat hominem esse animal, & gressibile, & bipes, neutra tamen, quod tocum hoc simul coniunctum ei conueniat, quod opereretur ad demonstrandum quod quid est ex parte eius omniis coalescens: quasi dicatur, quamlibet partem per se divisione, aut definitione ostendi posse, sed partes per se non efficere quod quid est, nisi conungantur in unum, unde nec demonstrabatur quod quid est, nisi ut sic coniuncta demonstraretur, quod non attingunt syllogismi divisionis, ac definitiunis.

Et huius ratio est, quia definitio est unum rationis per se (ut habetur 7. Metaph. text. 42.) partes autem eius quod quid est separatae non efficiunt magis per se unum, quam partes unius per accidentem, ut album, & musicum, unde non magis probant diuisio, ac definitio unum per se, quam unum per accidentem, cum solum partes, quasi secunditas probent. Unde concludit Plato: quod quemadmodum, qui probaret hominem esse grammaticum, & musicum, non probaret quod quid est eius, etiam si ex utraq; parte coalesceret, modo similis probans partes se inveniuntur, quod quid est, non ostendit ipsum quod quid est, prater partes coniunctionem impetrans, per quam sit per se unum.

EPILOGO OSTENDIT quod quid est non posse demonstrari.

CAPVT SEPTIMVM.

Quomodo igitur definiens monstrabit substantiam, aut ipsum quid est, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

Cum ostendit per modum dubitatio: si numerus superioribus capitulis quod quid capitula efficiunt

ut non esse demonstrabile vello demonstrationis genere, hoc est, nec di plicatua, nec divisua, aut definitua demonstrazione, pro prijs ex natura cuiuslibet generis desumptuationibus: institutum praesentis est rationib[us] communi. unibus probare, quod per definitionem non demonstratur, ita ut ipsam et definitio ex se sit ostensiva eius quod quid est, vel sui ipsius.

Divisio
cap.

Praestantur autem in toto capite tria, nam prima ex superiori habitu infertur, nullo modo, vel arguendi genere demonstrabile est, quod quid est: deinde tripli: ciatione ostendetur definitionem non esse sui ipsius demonstrationem: ac tandem (ut omni ex parte hoc idem corroboretur) no[n] solum veram definitionem quid rei non demonstrare quod quid est probatur, sed nec definitionem nominis, concluditur, nullo prorsu modo demonstrari.

Illarum
Actus

Ex dictis igitur in precedentibus ait Aristoteles, uniuersalu quadam ratio colligi potest, quasi per modum exemplaria inductionis discurrens per uniuersa argumentorum generia, probans non esse vello modo demonstrabile quod quid est, neq[ue] enim demonstratione duplicante, nec divisua, vel definitua, sed neq[ue] inductione per singularia: (hac enim aliud arguendi genus à predictu distinctum est) nam inductio ex singularibus collecta non probat quid res aliqua sit, sed probat esse, vel esse idem, ut esse in rerum natura huminem, esse item risibilem, gressibilem, vel bipedem: causam autem, vel rationem quod quid est eius non assert: unde nec quid sit demonstrat, nec demum sensu, vel dico, ut aiunt, demonstratur quod quid est: nam sensitua notitia visus, auditus, aut cuiuslibet alterius exterioris, vel interioris sensus non versatur circa quidditatem rei, sed accidentia eius dunt axas actingere valer, ergo nec demonstrabile erit, quod quid est, per ullam sensituan notitiam.

Conclu.

Quo presupposito ad principale inservitum accedens Aristoteles hanc statuit conclusio nem, definitio explicans quod quid est, non est eiusdem quod quid est, vel sui ipsius de-

monsiratio: quam probat triplici argumen to.

Primum est, non potest cognosci quod quid est rei, quin cognoscatur eandem rem esse, sed definitio non ostendit esse hominem, ergo nec potest, quod quid est ostendere: maiorem probat, quia ordine naturae quistio, quid, presupponit quaectionem, an sit, ut propria utriusq[ue] significatio docet: prim erit est scire, quod res, de qua agimus essentiam habeat, quam propriam eius definitionem, ergo hoc non scitur nisi notitia illius precedenti, cuius illud est evidens argumentum, quod de re impossibili, cuius non est vlla essentia, non possumus nosse quid sit, sed solulu quid nomen significet, ut de Hypocentauro scimus, quiddam compositum designare ex equo, & homine (quemadmodum singere solent) quid autem sit, hoc est, quae sit vera eius quidditas, nec nouimus, nec nosse possibile est, cum non habeat verum esse, hoc igitur prae cognoscere oportet de re ad cognoscendum quod quid est eiusdem. Minor em autem quod eius notitiam definitio non erat, sic probat: quia quemadmodum una definitio est unius definibilis, sic una demonstratio unius demonstrabilis, utraq[ue] enim circa unum perse veratur, explicans illa, faciens scire hoc, si drem esse. Et quod quid est eius sunt diversificula: ergo non possunt per definitionem, vel demonstrationem simul ostendit, quapropter cum ratione pugnabit definitionem non ostendentem quod res sit, quod quid est eius ostendere, cum pugnet planè scire nos quod quid est, nescientes rem esse, hoc est veram essentiam habere.

Secunda ratio est, demonstratio ostendit rem esse, vel non esse, hoc aut illud, cum conclusio demonstrationis sit enunciatio quadam significans aliquid esse, vel non esse aliquid, sed esse aliquid non pertinet ad substantiam rei, ut esse disciplina capacem non pertinet ad substantiam hominis, cu[m] non sit genus, nec differentia, sed definitio continet solum rei quidditatem ex genere, & differentia compositam, nihil de esse, vel non esse exprimans, ergo non potest esse sui ipsius, vel eius quid est, demonstratio, maiorem confirmat exemplo:

exemplo: nam Geometria trianguli significacione premissa demonstrat, quod si talia figura tres angulos egales duobus rectis habens, sicque, quadruplicantes efficiunt: definitio igitur non demonstrans esse: nec quid est demonstrare poterit, nisi scire velu quod quid est rei, ignorato an res sit.

3. Arg.

Tertia ratio ex communione unum more definitium trahit: omnes enim intelligent definitionem non tradere rem esse, nec propter quid sit: imo nec cuius sit ostendere, quia tamen demonstrationes sunt propria, imo nihil aliud preter hanc demonstrationem tradit, sed simplicem rei significationem ab his abstractentibus explicare, exempli gratia, qui circumulum definit dicens esse figuram, in cuius medio est punctum, a quo linea usq; ad circumferentiam ducta sunt egales, non dicit circulum esse, vel non esse, aut esse possibilem, nec dicit pr: pter quid sit talis, nec demum esse circulus definitionem: quod patet evidenter, si quis definit montem aureum, quod sit corpus unum, in altum, & usquequam diffusum: non dicit quia est, cum vere sit res impossibilia, nec propter quid est talis, ergo similius est ratio de qualibet definitione in quantum definitio est considerata: cuius illud evidens est signum, quod habita definitione, inquiriendo uniuersa hac restant: accepto anim, quod circulus sit talis illa figura, inquirere possumus, an circulus sit, & propter quid sit eiusmodi, & an definitio illa eius sit, vel alterius: eiusmodi igitur non tradit definitio, ac propter ea enim quod quid est, vel suum demonstratio nequaquam esse poterit.

Obiectio.

Kident autem sibi obiecere Aristoteles (ut exponit Alb. Magn. 2. post tit. 2. cap. 6.) quod quamvis vera haec sint de definitione quid. ter, que non demonstrat quod quid est, non tamen de definitione quid nominum explicanti quid nomen significet, qua videtur semetipsam ostendere.

Saluio.

Respondet tamen nec veram esse definitiōnem, nec ullam quid est demonstrare, quod proclus triplicatione,

Primo, quia vera definitio daretur de non i. Ratio substantijs, hoc est, de his, qua nullum habere possunt, ita non esse, & vere impossibilibus, & cum haec suam nominum applicationem habeant.

Secunda, omnes orationes effient definitiones, cum aliquid explicit, cui nomen imponere possumus, ut opus Homericum Trojanam historiam continens vocatur Iliam: & rursus omnes disputantes definitiones semper proferret, definitionibus agerent, si quidem omnes orationes, quas proferunt, alicuius rei significacionem explicant, qua omnia absurda sunt.

Tandem, quia nulla scientia in suis demonstrationibus talibus definitionibus solam rei significacionem explicant, ut vixit, sed verū, & quidditatim, nulla tamen scientia tales definitiones conficit, sed eas, quae rei naturam explicant, quibus medius passiones sui subiecti demonstrat: cum tamen ista (vixit ex placito hominum significantes, non secum, ac nomina, quorum explicant significacionem) non possint contineare quod quid est alius, nec idem illud ostendere:

Vniuersalem colligit epilogus Aristoteles Epilogos ex huic, que per modum disputationis in his quinq; capitib; tradit a sum: videlicet demonstrationem, ac definitionem, nec idem esse, neg, circuicidem sub eadem ratione formaliter consideratum versari: prout etiam quid est non esse, & illo pacto demonstrabile, nec vera demonstratione, & illoque syllogismo divisiō, aut definitivo, sed nec definitione ipsa ostendi posse.

D I S S O L V T I O D I S C E P TATIONIS PROPOSITI, quod ipsum quid est, monstratur per aliquid quid est, & quo pacto ipfius quid est, sit demonstratio, & definitio.

CAPVT OCTAVVM.

ITerum autem considerandum, quid horum dicitur bene, & quid non bene, & quid est definitio.

TEXTVS EXPOSITIO.

Secundum.

DE definitione, & quod quid est, & an sit utrumq; demonstrabile per semet ipsum, vel per aliud medium quasi questionem discutens, rationibus hinc inde pretractis egi: hic usque Aristoteles, nunc autem quasi audiū partibus, hoc est, expensis viris que rationibus ultimam sententiam ferre incipit, & prius determinat, an definitio de suo definitio, seu quod quid est de eo, cuius est, sit demonstrabile (& intelligit demonstratione propter quid, nam quod possit ab effectu, vel a posteriori utrūque ostendi, nunquam fuit in dubium revocatum) & hoc est praesentis capituli institutum, nam qua ad rationem definitionis praestant, eiusque partes, ac modum quo videntur, dum narrarent, in sequentibus expli- caneantur:

Caput autem licet brevissimum tria continent: nam primo proprie Aristoteles intentum, deinde medium quendam demonstrandi etiam definitionem, vel unum quod quid est per aliud ac ratiōne cūdēm modum non esse demonstrandum, sed logicum docet.

Intencio.
Artic.

Intentum esse ait, quid bene, quid male inter disputandum assertum sit, decernere, & quid venendum circa propositiones quattuor, & nunc circa demonstrationem definitionis, aut eius quod quid est.

Conclusio.

Conclusio autem disputare questionis est, unum quod quid est per aliud esse demonstrabile: modus autem demonstrandi sic exponitur, scire est rem per causam cognoscere, ergo scire quid est, erit cognoscere caus-

factum eiusdem rei, cuius est, vel causa ipsius q; quid est, ut scire quid est homo, erit cognoscere causam essendi eiusdem, vel propria essentia: causa igitur essendi vel est eadem ipsa essentia, hoc est, intrinseca, ex qua essentia ipsa constat, ut forma, & materia sunt causa intrinseca essentia hominis, quia ex ea componitur intrinseca, ex his constat eius natura vel est alia, hoc est, ab ipsam natura distincta, quales sum causā extrinseca ut efficiens, & finalis: per intrinsecam causam non potest esse demonstrabilis definitio, vel quod quid est, cum aperetur sit medium demonstrationis aliquo modo esse distinctum ab extremis, hoc est, ab eo, quod demonstratur, atq; etiā ab eo, de quo demonstratur (nisi velis principium in demonstrative peti) causa autem intrinseca est prorsus eadem cum ipsam rei quidditate, ergo non erit per illam demonstrabilis absq; manifesta petitione principij: superest ergo per causam alteram, hoc est, per extrinsecam dum taxat demonstrabilis esse quod quid est, talis autem causa, aut est demonstrationis aperta, vel inepta, inepta dicitur, si non sit necessaria, vel non adequata, si vero necessaria sit, & adequata, talis erit, ex qua postea necessario & universaliiter sequatur effectus, & sic erit ad demonstrandum apertus, quia medium esse poterit in prima figura, & primo eius modo, erit quidem apertus, quia propria, nam per communem causam non sit potissima demonstratio, sed per adequatam, & conuertibilem, & per eam dicitur demonstrabilis quod quid est: nam quemadmodum proprius effectus non nisi per propriam causam demonstrabilis est: ita quod quid est, cum sit propria rei quidditas, non nisi per aliud quod quid est, & proprium, hoc est, per propriam causam eiusdem quidditatis demonstrabile erit: exemplo sit res manifesta: quod quid est homo eius, definitione est animal rationale, vel esse ex corpore, & rationali anima constitutum, & eiusmodi duae partes dicuntur causa eadem, quia ex eisdem constitut quod quid est: causa autem alia, hoc est, extrinseca etiā finis adequatus, & proprius, cuius

rei gratia conditus est, nempe beatitudo, per quam sic poteris demonstrari: quid quid est conditum ad beatitudinem (hoc est ut Deo persuatur) est animal rationale, nam sola natura, qua rationem, vel intellectum participat, capax beatitudinis est, sed homo est conditus ad beatitudinem, ergo est animal rationale. Ecce quod, quid est homini demonstratum a priori per similitudinem per causam extrinsecam, propriam tamen, aequalitatem, & priorem: hanc tamen non esse demonstrationem asserit in extrema parte capit, sed logicum quendam syllogismum, cuius rationem reddit, quia per eam non ostendatur illam esse definitionem, vel quod quid est homini. aut alterius rei, si de altera demonstretur propria definitio, sed solum probatur, quod tale pradicatum conuenit tali subiecto, nempe animal rationale homini.

CAPVT NONVM.

QV' autem modo cōtingit
dicamus, aggredientes rur-
sus à principio, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

Intend.

Caput hoc quasi continuatio est prae-
dantis, id est que multi utrumque in u-
num copulat, nos vero divisionem mo-
dernorum in cypretum sequentes tanquam
dilectum elucidabimus. Prosequitur er-
go Aristoteles intentum praecedens, cu-
piens insuffigere, quoniammodo quod quid
est, seu definitio (ut ratio) in demonstra-
tione cognoscatur, iam quod non sit tanquam
conclusio demonstrabilis.

*Præstat autem tria, tres in primis sup
Divisio ca. positiones constitutens apprime necessarias
ad id ostendendum, ac tandem in modum e-*

pilogi utriusque capitii sententiam, & ex ea principali questionis solutionem colligit.

Prima suppositio est comparatio quedam duarum questionum ex una parte cum alijs duabus ex altera: quatuor namque questiones esse superius vidimus, nempe an sit, quid sit, qualis sit, & propter quid sit, & omnes suo modo de medio esse, nunc igitur, sit, quod sicut si habent quia sit, & propter quid est, in ordine ad nostram cognitionem, sic se habent si est, & quid est: consistit autem similitudo in tribus, quorum primum est, quod possumus aliquando cognoscere quia est, nondum cognoscentes proprietatem quid, ut hominem esse visibilem ignorantibus causam, quantum tamen (cognito quia est) statim inuestigamus, sed aliquando etiam contingit, ut utrumque simul cognoscamus, ut dum traditur nobis demonstratio a priori, simul utrumque cognoscimus, etiam si utrumque prius noscitur: quod notum erit, si ignoramus visibilitatem messe homini, afferatur communia demonstratio: omne animal rationale est visibile, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est visibilis, per quam simul utrumque cognitione tradetur, nempe, quod visibilis sit homo, & propter quid, videlicet, quia est animal rationale. Tertium, impotabile esse propter quid aliquid res cognoscere, quin simul, vel prima cognoscatur, quia est. Et huius ratio aperta est, nam si propter quid cognoscimus, aliquid certe debes esse, vel non erit propter quid: eodem modo se res hanc in alijs duabus questionibus, nempe an sit, & quid sit, quia aliquando contingit nos cognoscere rem esse, definitionem eius ignorantes, & tunc scire ex operariis quod quid est eius, aliquando traditur nobis simul utrumque: ut si ignoramus eclipsim lunae esse, afferatur ei definitio interpositionis terra inter solem, & lunam, et explicetur, simul ei absq[ue] dubio ostendetur posibiliter esse eclipsim, liquidem veram definitionem non habet, nisi illud quod posibile est: repugnat denique eadem ratione quod quid est

cognosci, nisi cognito quod res sit, hoc est, quid sit possibile. Hunc evino esse sensum qua^{si} sionis, an sit, & nō de actuali existentia, superius stabilitum est.

a. Supposi^o
uo.

Secunda suppositio, rem aliquam esse duobus modis posse a nobis cognosci, uno, ex alio quo eius accidenti, altero, ex aliquo eius essentiis. primum enim evenit, dum animal ex solo motu cognoscimus: secundum, si tonitruum ex eo, quod est sonus quidam, eclipsim, ex eo, quod est priuatio luminis, bonum ex eo, quod est quoddam animal animam ex eo quod est se ipsam mouens cognoscamus: has enim exempla adduxit Aristoteles: nam tonitruum aliquid est essentiale sonus, & eclipsis aliquid essentiale priuatio luminis, hominis est animal, & anima se ipsam mouere iuxta Platonum sententiam, sed nihil horum completa essentia est, ideo imperfekte cognoscimus huiusmodi esse, minus tamen, & longe imperfekte, dum ex solo accidente: nam cum accidentis ad esse simpliciter non pertineat, non simpliciter cognoscimus ex solo eo rem esse, sed confusa quadam ratione, & per extinsecum, cognoscentes vero aliquid essentiale eius, cum pars sit quadam esse ipsius, ione melius rem esse cognoscimus: sed imperfekte, cum cetera, ex quibus esse completeretur, & res venire.

Tertia suppositio est, magnum quoddam discrimen esse inter virutemq; modum cognoscendi, nam per primum non sumus dispositi ad cognoscendum quod quid est: varius est enim querere, quid est eis, cuius esse nodum cognoscimus, sed ex solo accidente non cognoscimus si impliciter rem esse, cum nihil eius habeamus, ergo ne dispositi sumus ad cognoscendum quod est: bene tamen dum per aliquid essentiale, nam cum illud sit aliquid, ens quod quid est, ex parte eius illud cognoscimus, ac proinde non longe sumus a cognitione eius perfecta, quam dum consequimur, sumui etiam perfectam notitiam eius, quod est rem esse, affectum sumus.

His suppositionibus praemissis ostendit Aristoteles quoniam modo quod quid est inde-

monstrazione cognoscimus: modum autem talis est, ut cum impossibile sit, quid est, querere, vel cognoscere, nisi cognito quod sit, & solum hoc cognoscatur simpliciter ex aliquo essentiis, hoc habito statim inquirimus, an res hoc modo cognit aste, & cum omnis quod sit de medio, vel causa, idem est querere, an sit in his, que habent causam suam esse, que potest esse medium ostendendi quod sint, ac si queramus propter quid sint, propter quid autem inuenire, vel designare non est aliud, quā inuenire, vel designare quid, cum notum sit quid in demonstracione esse propter quid, nam duo hac, videlicet quid, & propter quid sola ratione differunt, quiditas enim secundum se sumpta dicitur quid ac in quantum accipitur tanquam medium demonstracionis ad ostendendum, quid subiectum, cuius est, sit, vel aliquam passionem ei conuenire, dicitur propter quid, cum sit causa, propter quam conueniat: dum ergo inquirimus propter quid res sit causam suam esse habens, vel inuenimus medium, seu causam initiascam, aut aliud, & non est ratio, sed accidentia aliud causa, vel effectus, & si medium primi generis inueniamus, et rursum que simul reperimus, atque cognoscimus, nempe, quid, & propter quid, unde sit, ut tales posimus demonstrationem ex eo constituerem, per quam rem esse demonstrantes, absolutam simul notiam, atque formalem, sequamur eis, quid quid est, illud cognoscentes, ut tale est, simul cum propter quid, hucus rei duo producit exempla Aristoteles ad formam demonstrationis reducta.

Primum est de eclipsi Luna, quam si quis cognovet, it esse ex aliquo essentiiali, nempe quia cognoscit priuationem luminis in Luna statim inquirit, ac Luna deficiat, & eclipsetur, hoc est, an aliquid habeat causam eclipsis, propriam quam luna conueniat, & per quam posuit de ea ostendit. Et si inueniet invenit, videlicet interpositionem terra, hoc modo eclipsis esse, Lunaeq; conuenire deponit, sed in prima figura, accep-

L. Exempl.

Cōclūsio.

pens eclipsim pro maiori extremitate, luna pro minori, obiectam, vel interpositam terram pro medio, dicetque, dum interponitur terra inter solem, & lunam patitur in sua lumen defectum, sed vere talis interpositio evenit, ergo vere patitur talis defectum, seu vere eclipsatur: ecce quo patet simul querentes medium, vel causam, si inueniamus intrinsecam, simul cum propter quid cognoscimus quod quid est, atque etiam consequimur absolute cognitionem eius, quod est rem esse, nam interpositio terra est quod quid est eclipsis, est etiam medium probandi eam a priori de luna: quod est esse propter quid, ac demum per illud cognoscimus perfecte eandem eclipsim esse: idem exemplum ad elementa transferens Aristoteles, ait. Sit defectus, vel eclipsis, in quo sit A: hoc est maior extremitas, Luna in quo, C: hoc est, minor extremitas: interpositio terra inter Solem, & Lunam, in quo B: id est medium, & tunc idem est querere, an deficiat Luna, vel non, ac si quozimus utrum B. sit, vel non. Hoc est verum sit eclipsis, & cum talis quaevis medium inquiratur, idem est etiam, ac querere, utrum sit aliquaratio, vel causa eius, id est, an sit oppositio terra, qua inuenire propter quid simul, & quod quid est inuenimus, & A. hoc est eclipsis, C. hoc est Luna inesse concludimus B. mediante, tanquam proprio, atque intrinseco medio, vel causa: at si inquiremus an sit eclipsis, vel non, causam inueniamus non intrinsecam, & propriam, sed taalem, que vere non est causa, sed efficiens, sed si causas sit, solum est accidentalis, vel extrinseca, neque consequitur propter quid, neque quid, sed uerum absolutam cognitionem eius, quod est rem esse, ut in eodem exemplo deficiente Luna ostendi potest.

Quod ut melius intelligamus, aduertere oportet, eclipsim Luna hoc modo evenire, ut cum Luna a Sole recipiat lumen, ex parte illuminetur, secundum quam ei opposita est: veroque autem astro in oppositione existente interponitur terra, qua, cum Luna ipsa

maior sit, umbram efficit, per quam orbem lunam strigens, impedit ne lumen a Sole tunc recipiat, cum notum sit opacitatem maiorum corporis impedire illuminationem minorum, Luna autem sic eclipsata non causat umbram ad presentiam corporum inferiorum, quod ab ea illuminabantur, umbras efficiebant, sine lamine enim repugnat umbram corporum causare, cum umbra a propria sit ex eo, quod densitas corpori impedimentoum est, ne lumen transiens spatium, proxime post corpus ipsum consistens, perfette illuminetur, priuatio autem perfecti luminis umbra vocatur, Lunam igitur non causare umbram inferiorum corporum, quantum totum caelum serenum sit, non est vera causa eclipsis sed effectus, unde si pro causa designatur, dum inquirimus, sit ne eclipsis, vel non: neque consequitur propter quid, neq; quid ipsius eclipsis, sed solum eclipsim esse, & id quidem imperfecte, quia non est aliquid intrinsecum, sed accidentale: concludit itaque ex his constare, quod quando aliquid aliud inesse cognoscimus, ut Luna eclipsim, & propter quid in ista quatuor, idem est querere propter quid in istis, & petere, quae sit res ipsa, quae inesse, ut petere propter quid sit eclipsis, non est aliud, quam petere quid sit, videlicet, an sit extinctio lumini (ut non nulli putabant) extinguientes a vaporibus humidu, vel magno vento extinguiri vel sit conuersio (ut putabant ali) credentes modum partem lunae tenebrosam esse, lucida alteram fieri autem eclipsim ex eo, quod media pars lucida aliquando conuertitur ad partem supernam, & tenebrosa versus inferiorem nostram manet, & ideo non lucet: aut denum sit per interpositionem terra, ut veritas rei dicit: quid quid horum sit eclipsis, dum causa eius queritur, vel propter quid sit, petitur quod quid est eius.

Sicut uerum, cum propter quid sit tonitru: Exempli queritur, quid sit queritur, neque quod sit ex eo, ignis in nube, ut arbitrabatur Empedocles, vel concussio ignis exhalacionis in nube, ut docet ipsemet Aristoteles 20. Libro Meteorologiarum impressione.

num test. s. & hoc est secundum exemplum
¶ eodem modo ad formam demonstrationis
reducendum ac primum assumendo pro ma-
iori extremitate tonitruum, nube pro mi-
nor. & extinctionem ignis pro medio, &
¶ fieri talis demonstratio, extinctione ignis in nu-
be est tonitruum, ignis modo in nube extin-
guitur, ergo fit tonitruum, quod si ad elemen-
ta applicetur erit tonitruum A quod est maior
extremitas, nubes erit extremitas minor. &
B. medium, sicq; proceditur B. est A. hoc est ex-
tinctio ignis est tonitruum, & in nube modo
extinctione ignis contingit, ergo est tonitruum,
ecce quo pacto idem est querere, an sit toni-
truum, & propter quid sit, & cum propter
quod sit, quodquid est eiusdem, idem est et
iam, ac querere, quid sit, & simul propter
quid: unde quod quid est cognoscimus, per-
fectam etiam notitiam eius, quod est remes-
sesinal asequentes.

Addit autem Aristoteles, quod si aliud me-
dium bonus sit, id ex hisce rationibus erit
que restant.

Expositio D. Thom. Quod duobus modis exponitur i. à D.
Tbo. de definitione passionis quam in his ex-
emplis videretur desumptisse Aristoteles: ve-
luti passio enim Luna est eclipsis: quare sensus est, quod si aliud medium sit demonstran-
di passionem, hoc assumetur ex reliquis rati-
onibus, hoc est, ex definitione minoris ex-
tremitatis, que est eiusdem passionis subje-
ctum, sicq; contingit in eodem exemplo ecli-
psis, nam quia Luna est corpus aitum sic mo-
ueri, ut in oppositione Solis constituantur ali-
quando, idem nec esse est, quod certus quibus-
dam temporibus terra obiciatur inter Sol-
em, & ipsam, & huiusmodi terra obiectio,
est eclipsis definitio.

2. Expositio Alb. Alio modo interpretatur Alb. Mag. (cuius
tertia expositio non displiceret) ad medium ac-
cidentale verba referens, quasi dicere vo-
luerit Aristoteles: fibrias quod est eclipsim
esse, alia causa, vel medium accidentale ac-
cipiatur, non redditur propter quid, neque
cognoscitur quid erat esse eclipsis, nec de-
monstratio erit talis syllogismus, sed eius con-
ditio ex logicis rationibus erit inuestiganda
ita ut solum censeatur discursus quidam so-
picus, atque probabilis.

Pars Posterior.

Brevi tandem epilogi borum duorum ca-
pitum sententiam claudit Aristoteles, colli-
genceius quodquid est, non esse syllogisnum,
vel demonstrationem ita ut in quantum a-
le est, de eo cuius est, syllogizetur, vel de-
monstretur: nec tamen sine demonstratione
cognosci, quia tranquili medium demonstra-
tionis accipitur, ut propter quid eius, quod
de subiecto demonstratur: unde sit, quod
quid est, cuius est altera causa, non nisi per
demonstrationem cognosci. siquidem per ta-
lem causam demonstrabile est, cum quo ta-
men univeralis veritas stare potest, ut quod
quid est non si demonstrabile, quia nonquam
per demonstrationem conclude posse esse,
quodquid est eius, de quo demonstratur,
nonquam demonstretur ei conuenire, tan-
quam necessarium quoddam pradicatum,
& perse, ut capite precedentis fuit consti-
tutum.

Epilogus,

16.

17.

QVAESTIO VNICA.

An definitio, seu Quodquid est
sit medium demonstrationis possi-
simus?

Status Quaestiones explicatur.

EX virtusque vocis explicatione in situ. **Causa do-**
bit. **E**lo conenta pender status huius con-
trauersiae, necepe demonstrationis possi-
simae, ac definitionis.

Potissima in primis demonstratio illi dici De qua spe-
tur, que ex causa rei procedit, idem ab hac in cie demon-
stratio, quia, procedens ab effectu, nec ra- strato, quia, procedens ab effectu, nec ra-
men quecumque demonstratio, propter quid
potissima est, sed ostensiva, que ex pra-
missarum virtute conclusionem ostendit, quo
verbo excludit illa demonstratio, que du-
cens ad impossibile veritatem ostendit, cu-
ius modi procedendi copiose tradimus in
primo libro, sed neque ostensiva omnis nisi
affirmativa sit, cum dignitates potissimas
non attingat negationis ob negationis imper-
fectionem: ostensivam igitur opotest esse,
& affirmativam, nec tam satis haec sunt,

A aa sed

21. sed uniuersalem esse necesse est: nam particularis ex propria conditione imperfecta est. Ex uniuersalitate demum imperfecta, adhuc illa ceaseretur, quæ ex mediatis præmissis constat, etiam si ad immedias reduci à demonstratione valcent: superet ergo caro datur taxat esse potissimum demonstrationem, quæ propter quid est: ostensiva, affirmativa, & uniuersalis, procedensque ex præmissis indemonstrabilibus, quæ prima principia rationis, qualis est ea, per quam prima passio subiecti demonstratur per definitionem, ut si dicas; omne animal rationale est capax disciplinæ, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est capax disciplinæ, nam quælibet alia demonstratio, per quam ostenduntur ceteræ passiones, ut admiratum, aut risibile, aliquæ præmissæ immedias conatur, ac propere ea potissima non dicitur.

Definitio multiplex.

Definitio etiam multiplex est, cum quid nominis sit una, solam nominis explicacionem continens, quid rei altera, per quam ipsiusmet rei significata natura explanatur; & quidem de priori titulis questionis non accipitur, quam licet prænoscantur demonstrationem oporteat, quia ignorata significacione vocis haud quaquam rei significata natura percipitur; demonstrationem tamen (quæ circa rem ipsam versatur) non ingreditur, nisi sola definitio rei, quam adhuc oportet distinguere in quidditatu, & defini priam, ex quibus posterior quod quid est maius continens, sed aliquam forte proprietatem rei, exclusenda est: supererit ergo prior duplex, cum duo sint in demonstratione, quorum oportet definitionem cognoscere, nempe subiectum, & passio, que de illo demonstratur, & de vitaque procedit questione: cuius status est, an definitio quidditaria subiecti sit medium demonstrationis potissimæ, vel potius quidditaria passione, habet enim hæc (quanvis per additamentum) quidditiam definitionem, ut risibile hominem aptum ad ridendum, sive de exercitio passione.

*Duo extreme sententia proponuntur,
& suadentur.*

n. sent.

QUATVOR Sententias inuenire posse diuersas, extremas duas, & alias suas medias. Extremum primum tenet, definitionem passionis, & non subiecti

esse medium demonstrationis potissimum pro quo reculit Doctor Toletus Aegidium, Albert. & Theonitum quos tamen cum Averroë reculit pro opposito Caiet. dubio ultima huius capituli Ego vero eos consulens, reperi Albert. Mag. 2. lib. post. tract. 2. de cognitione mediæ demonstrationis, capit. 17. predilectum extrellum, ut Aegidij proprium referentem, multisque confirmantem rationibus, quod & ipse sequitur sub hac distinctione.

Passio duobus modis demonstratur de subiecto, uno modo per se, & tanquam ens completem, & tunc non per definitionem subiecti, sed per propriam, alio non per se, sed in subiecto accepta tanquam ens incompletum, & tunc non per propriam, sed per definitionem subiecti, tanquam per proprium medium demonstratur, quicquidem per passionem acceptram per se, & tanquam ens completum, aut per eandem non per se, sed in subiecto, & tanquam ens incompletum incelegat, non explicat.

Argumenta, quibus fulcitur hæc sententia hæc sententia: sunt: Primo in eadem scientia, contingit esse plura, obiecta partialia ut in Geometria triangulum, quadrangulum, & alias figuratum species, conclusiones ergo, quæ, de his probantur, in quod quid est eorum ultima resolutione referuntur; unde sic sunt plura principia diversa, quæ & diversæ resolutiones terminantur, sic etiunq; duas & non una scientia, vel si adhuc dicamus in quod quid est subiecti referri omnes, & illud est medium omnium demonstrationum, iurius absurdum incurritus admittentes plures demonstrationes vici cum medium habere.

Secundo potissimum demonstratio est ea, 2. 4. quæ ex immedias procedit, in qua illud est vere medium (quemadmodum in quancumque alia) quod est posterius primo, hoc est maiori extremitate, & prius postremo, hoc est minor: sed demonstratio passionis de subiecto immedio est per definitionem passionis, quam per ipsam per passionem, nam animal aptum ad ridendum proximus est homini, quam risibilitas, & insuper definitio passionis est posterior subiecto, & prior passionis ipsa, ergo his duabus aptius medium est quam definitio subiecti.

Tertio, si definitio subiecti esset medium demonstrationis potissimum, ultima eius resolutio fieret in caro, ultra quam non esset pro ecclæ.

cedendum, conseq̄ens est falsum, cum demonstratio perfectissima ad vniuersalia pricipia referenda sit, ergo definitio subiecti non potest esse potissimum medium: & confirmatur, quia definitio subiecti non est res alia ab ipso, ut animal rationale idem est cum homine, ergo non poterit esse medium nisi velis idē per se ipsum probare, quod graviter peccatum est in modo demonstrandi.

Postremo. Nam potissima demonstratio, ex causa propria, atque intrinseca procedere debet, sed propria causa, & intrinseca passio nis & inherenter eiusdem in subiecto definitio est, nam propria ea homo visibilis est, quia est animal aptum ad idendū definitio autem subiecti cūcī sit intrinseca, extrinseca erit respectu passionis, mediumque proinde extrinseco ad eam de subiecto demonstrandam, & ideo minus apud ad potissimā demonstrationem: & confirmatur, quia apud summum medium demonstrationis illud est, quod simul continet quid, & propter quid: sed definitio passionis utrumque continet: primum, quia quid dividatua passionis est: secundum quia causa est propter quam inheret subiecto, at definitio subiecti, non continet quod quid est passionis, ergo apud summum potius medium illa erit.

23. Sententia tribuitur D. Tb. Extremum secundum docet solam definitionem subiecti esse medium demonstrationis potissimae, quod attribuitur D. Thom. in commentariis huius 2. lib. lect. 1. vbi haec verba legimus. Videatur hic Aristoteles dicere, quod definitio passionis sit medium in demonstratione, sed considerandum est, quod definitio passionis per se non potest, sine definitione subiecti manifestum est enim, quod principia, que concubunt definitioni subiecti, sunt principia passionis, nō ergo demonstratione resoluti in primam causam, nisi accipiatur, vi medium demonstrationis definitio subiecti: sic ergo passionem concludere de subiecto per definitionem passionis, & veterius definitionem passionis concludere de subiecto per definitio nem subiecti, &c.

Videtur etiam menti Ariſto. Diuum Thomam sequitur Gabriel, que frione 5. prologi, & videtur extremum hoc indoctrina Aristotelis expressum, non solum capite praesenti vbi docet quod quid est per demonstrationem cognosci, in quantum pro medio demonstrationis accipitur ad probandum idem in me subiectum esse, ut intelligamus de quod quid est subiecti, & non passionis verba facere, sed 1. lib de anima, tes-

ut videlicet loquuntur. Videatur autem ipsam quid est cognoscere recte esse ad cognoscendas causas ac ceterissimā substantias, scilicet mathematicas quid rectas, & quid obliquas, aut quid linea, & plana ad cognoscendam quod rectis triangulis, angulis sunt aequales, omnis enim demonstrationis principium est ipsum quodquid uero, &c.

Ex 4. lib Physicorum, text. 31. de natura, & proprietatibus loci differens, ab eius definitione tanquam medio demonstrandi proprietates inchoandum subiecte his verbis statuit. Oportet autem tenere considerationem sic facere, ut ipsam quid est reddatur, ut & quod dubitatur, solvantur, & que videatur inesse loco infinito, & amplius ipsa difficultatis, & carum, que circa ipsum dubitacionum causa erit manifesta, sit enim pulcherrime demonstrabitur rursum quodque, &c. Tantundem expressit 2. lib. Physic. text. 68.

Huius autem sententia duplex est ratio: 2. Arg. prior, quia potissima demonstratio ex principiis indemonstrabilibus procedit, hoc est, ex non habebaribus causam, per quam demonstratur, sed talis est ea, quia definitionem subiecti pro medio assumit, & non quem definitionem passionis, ergo illa definitio, & non haec potissimum erit medium: probatur minor quia definitio passionis non conuenient essentialiter, neque in immediate subiecto unde non constituit cum eo principium immediatum, sed propositionem certe demonstrabilem per quodquid est eisdem subiecto quod 2. Arg. proinde ultimum medium esse necesse est.

Posterior ratio est, quia ultimum medium potissimae demonstrationis est, in quod resolutionis totius demonstrativi processus terminatur, sed huiusmodi est definitio subiecti, & non passionis, ergo illa est medium ultimum: minor est doctrina Aristotelis expressa cap. 20. prioris libri, vbi habete angulos exteros aequales quatuor rectis dicit incisio Scholē, quia est figura, & hanc esse ultimam causam; figura autem subiectum est, & non passio, censet ergo Aristoteles ad definitionem subiecti terminari resolutionem processus, non ad definitionem passionis.

Alia duæ media referuntur sententia.

M EDIVM primum inter haec extrema tenet Cajetan. dubio ultimo huius capituli affirmans, nec solam Aaa 2 defi-

- definitionem passionis, nec solum subiecti, sed ex utraque completem medium demonstratio-
nis possimus continentis quid, & propter
quid, prima passionis ut si velutius demon-
strare discursum de homine, sic erit acci-
piendum medium, quasi ex utraque mixtum
omne animalis rationale cognoscens unum post
aliud, est discursum, omnino homo est
animal rationale cognoscens unum post a-
liud, ergo est discursus.
- Ratio ter-
tia senten-
tiae.** Cuius hoc videtur esse fundamentum,
quia medium potissimum demonstrationis no-
solum propriæ quid, hoc est, causam conclu-
sionis continere debet, sed etiam quid passionis,
quaे inconclusione probatur de subiec-
to, ut capite presenti docet Aristoteles di-
cens: *Dum aliquo modo cognoscimus rem esse per
aliquid sibi intrinsecum, & querimus aucti, hoc
est, unum medium demonstrandi perfecte quid sit,*
*vel quidjam aliud de eadem, idem est: querere
aucti, & querere propter quid sit, atque etiam
quid sit.* Nam propter quid sit proprium est,
atque intrinsecum (ut oportet ad perfectissi-
mam demonstrationem) quid etiam ipsius-
met passionis, quaे demonstratur, contine-
re debet: sed definitione subiecti, licet causam
passionis continet. & ideo propter quid,
minime tamen quod quid est eius, neces-
se est ergo definitionem passionis ei adiun-
gere, ut utrumque praestet: unde Diu. Thom.
& libr. posterior. cap. 1. lection. 1. ex defini-
tione virtutisque completi medium demon-
strationis his verbis docuit. *De subiecto
oportet praeconoscere quid est, & quia est, pra-
fertim cum ex definitione subiecti, & passio-
nem medium demonstracionis.*
- D. Thom.** Secundum medium posuit P. Tolet q. vni-
ca hujus capituli, hac viens distinctiones: que
subiecto conueniunt, sunt in duplice differen-
tia: nam quædam h. bent aliam causâ extra-
ipsū, proprie quâ ei conueniunt; alia conueniunt
ratione sui, ita ut in ipso sit eorū causa, primi
generis sunt ea, que tanquam exempla suæ do-
ctrinae attrahit Aristot. capite presenti, & pre-
cedentibus, videlicet eclipsis Lunæ alia cau-
sam extrinsecam habens nimirum terræ in-
terpositionem, ratione cuius Luna conuenit
& tonitruum, quod non conuenit nubi, vel
aeri nisi ratione coclusionis ignitæ exhalationis,
quaे propria causa eius est: secundi ge-
neris sunt proprietates, vel passiones ab esse-
tia subiecti absque alia causa extrinseca emi-
- 4. Sent. P.
Tolosii**
- 33.**

nentes, ut capacitas disciplinae, admiratio,
& visibilis in homine: habere tres angulos
æquales duobus rectis in triangulo: ad cœmō
strandum igitur priora prædicata d. subiectis,
non accipiunt pro medio definitionem co-
rum, sed ipsorum prædictorum, quaे
sunt quasi passiones, nec enim per definitio-
ne à Lunæ eclipsim demonstramus, sed per
interpositionem terræ, quaē est definitio ip-
sius, nec eclipsis, nec per definitionem actis,
vel nubis tonitruum, sed per concussionem
ignitæ exhalationis in ea: proprietas vero,
aut passiones posteriores non per definitionem
earum demonstrantur, sed subiectorum, à qui-
bus emanant, & quibus absq; alia causa ex-
trinseca conueniunt, de quibus ait accipien-
dam esse sententiam Diu. Thomæ, & nos
de prioribus.

**Quæstionem solvant duo affer-
tiones**

R Elatis aliorum sententiis, duabus af-
fertionibus nostram aperiimus.

Prior assertio est: non solum potissi-
mæ, sed cuiuscumque demonstrationis pro-
pter quid, definitionem subiecti esse mediū
formale, vel virtuale...

Quam si uuln. explicabo, atque confirmo-
ram vel demonstrans passionem primam
de subiecto, vel ceteras; de prima notum
est per definitionem subiecti demonstrari: De-
tunc definitio medium formale est, quia per
se ipsam concurrit ad demonstrandum talen-
passionem: in demonstratione autem cate-
ratum, licet non sit formale, est tamen virtua-
le: nam essentia, quaē per definitionem subiec-
ti explicatur, omnium passionum radix, &
origo est, à qua prima procedit sine medio,
ex alijs vero una mediante alia, sed illa, quaē
mediat, non ratione sui est causa alterius pas-
sionis: sed ratione essentie, essens est virtus:
gratia exempli, ab essentia hominis emanat
capacitas disciplinae proxime, admiratio ea
mediante, quam non producit propria virtute,
sed essentia, ita ut prior semper respecte
posterioris sit quasi instrumentum essentiae
ad inferendum alteram, & essentia sit, quaē rati-
one sui illam a ceteras infert, vnde sit, in ceteris
demonstrationibus esse virtuale mediū,
cum virtus eius in passione, quaē proximum me-
diū

D. Thom. 397 Quid est operetur, quanquam non in effectu formaliter dicitur in ea, quae per primam passionem demonstratur, ac propter ea sola haec immediata arque potissimum censetur: & hoc non solum est verum in passionibus a sola scientia procedentibus absque alia causa extrinseca, sed etiam in his praedictis, quae media causa extrinseca, semper destructione propria, aliqui conueniunt, ut in eclipsi, & tunc rursum nam interpolatio terrae inter solem, & lunam, causa est eclipsis proxima, sed non prima, nam inde procedit, ut interponatur terra (vt bene, D. Thom. in his commentariis lectione 7. ad finem) quia Luna est corpus aptum natum sic moueri, ut certis temporibus terra inter ipsam, & solem constitutatur, si ergo interpolatio eclipsim demonstrat, non id propria virtute praestat, sed virtute eius quod quid est ipsiusmeti Lunæ: ratiundemque de tonitruo caelendum est, idèo exhalationis concussio- nem illud causare, quia nubes corpus est talis naturæ, quod exhalations concussum talem producit sonum elicitus ergo planè in his adhuc, quod quid est subiecti, virtuale medium demonstrationis esse.

D. Thom. 400 *Affir.* Assertion posterior: in qualibet demonstratione potissima medium est definitio: quidditaria subiecti: adeò ut nulla sit, in qua definitio passionis sit medium, & haec est expressa sententia Diu. Thom. doctrina Aristotelis validè consentanea, ut verba verius que in secundo extremo à nobis recensia ostendunt, quod sic explicatum libenter amplectimur, & præter rationes in favorem eius alias, hæc. Effectuacissima ex verbis Diu. Thom. de prompta.

Hanc sententiam Diu. Thom.

Demonstratio, in qua definitio passionis pro medio formaliter accipitur, non est immediata, sed reducibilis ad eam, in qua quod quid est subiecti, vel eius definitio est medium, ergo illa non est potissima, sed hæc, arque adeò in qualibet demonstratione potissima definitio subiecti, non passionis, medium est probatur antecedens, nam cetera patent: dum eclipsim ostendimus per propriam definitionem interpolationis terrenæ, talis definitio adhuc reuocatur ad quod quid est terrenæ, per quod est demonstrabilis, ergo non est demonstratio potissima hæc, sed illa, ad quam est reducibilis, cuius medium est quod quid est subiecti: probatur iterum antecedens ex his, quae nuper ex doctrina Diu. Thom. acculimus: terrenæ interpolationis causa est na-

Quæstio viii. 400 turæ eiusdem Lunæ, de qua eclipsis demonstratur, ergo interpolatio terre per eam demonstrabitur, & talis demonstratio erit potissima, cuius medium constat non esse quod quid est passionis, sed subiecti: & quod in hoc exemplo certius in ceteris, quae ratione cause extrinsecæ conueniunt, facile constabit.

Pro solutione argumentorum obseruan- dum est, quod quemadmodum subiectum cuiuslibet scientie est quasi sors, & origo cunctorum passionum, & proprietatum, quæ de eo probantur in scientia, parte ratione quod quid est eius, & idèo primum principium.

397. à quo deriuantur omnes conclusiones & quæ,

ad modum ab eo derivantur per viam compo- sitionis, in ipsummet tendunt per viam resolutionis: subiectum autem scientie du-

plex esse solet in vniuersalibus praesertim sci- entijs, ut ostendunt Logica, & Philosophia

vtrique, naturalis, & moralis, commune, seu ad quatum totius scientie, & particula- re

rius, vel alterius partis: commune est in Philosophia ens naturale, particulaaria sunt

cœlum, & elementa, & in Geometria trian- gulus, quadrangulus, & aliae figurarum spe- cies: & iuxta eandem distinctionem subiec-

torum distinguuntur quod quid est, vel defi-

nitiones in communes, & particulares, dis-

tinguiuntur etiam proprietates, distinguuntur demum eiusdem scientie partes, una eni- mps Philosophia est, quæ agit de ente natu-

rali generabili, atque corruptibili: altera de

ingenerabili, quale est corpus celeste: &

quidem definitio communis subiecti, vel to-

tatis primum principium est vniuersale to-

tilis scientie: per quam communes passiones

probantur de eodem subiecto communis, ar-

que etiam per applicationem de particula- bus vnum obiectum totius scientie cum eo

constituentibus proper vnam rationem for-

malém obiectuum considerabilem à scien-

tia, in qua conueniunt: definitiones autem

particulares sunt quasi principia particula-

ria, à quibus deriuantur particulares conclu-

siones, quemadmodum à particularibus sub-

iectis deriuantur particulares passiones: pro-

portio autem hæc inter subiecta, & principia in eo fundatur, quod superius primum bi-

bas elucidantes adoramus; nemp̄ prin-

cipia scientiarum à quidditate subiectorum

acepi: ex quædam infertue resolutionem

particularium conclusionum in particularia-

principia fieri, sed in ea non terminari: cum

Aaa 3. particula-

particularia principia resoluuntur in communia, ad quæ tota resolutio partium, ac totius Scientiarum terminatur, innituntur enim particularia communibus, & illorum causa ab his zedditur.

Aliam opinionem obiecta diluuntur.

Responde-
cus ad pri-
merum pri-
me sentien-
sia.

EX tota hac doctrina intelligitur non esse contra unitatem scientie (ut primum argumentum continebat) quod medium potissimum demonstrationes si quod quid est subiecti: nam licet multa sint subiecta particularia, & ideo multiplex sit quod quid est, multiplicia etiam principia: omnia tamen innituntur definitioni, seu quod quid est, communis subiecti, in quod suo modo resoluuntur tanquam in primum: & ex hac resolutione suam unitatem scientia accepit (ut superius vidimus) & pari ratione intelligendum est omnium conclusionum eiusdem scientie unum esse medium, non formale, sed virtuale neimpè quod quid est communis subiecti: nam formalia nulla sunt cum multiplex sit quod quid est particularium subiectorum singularium partium, & sic soluitur primum argumentum.

Rif. ad 2. Secundum autem diluitur hac distinctione, medium duobus modis dicitur; primo, ratione loci, vel sive, quo pacto aquam dicimus esse medium inter terram, & aerem, & virtumque hoc elementum vocamus medium, quia medium locum inter extrema ignis, & terræ occupat, & hæc ratio materialis est, formalis non in situ, vel loco, sed in virtute posita est, in qua acceptione medium vocamus illud, cuius virtute extrema aliqua coniunguntur, quam doctrinam si ad demonstratoriam artem applicemus, invenimus medium demonstrationis esse, quod est ratio, propter quam extremitates in conclusione unitantur, sive sic posterius, primo, & prius postrem, vel veroque prius: & certe in demonstratione potissima veroque prius est, nempe subiecto, & prima passione, sic ea coniungens, ut causa sit propter quam hæc illi inhereat: itaque ad formam argumenti dicimus materialem rationem medijs esse eam, quam assumit, non formalem unde quamvis definitioni passionis conuenient, non bene inseritur esse medium potissimum de monstrationis.

ad 3.

Tertio argumento fiet satis, si memoria ad 3. qd. reperamus doctrinam uniuersalium principiorum i. lib. à nobis tradicam, ad quæ non resoluuntur conclusiones particularium scientiarum, nisi forte quædam ratione virtuali, in quantum eis sic innituntur, venisti illa confiserent, stare haec minime possent, nec ex eis proinde conclusiones deducantur formalis autem resolutio in principia particularia, sive que ex quod quid est, subiectorum accipiuntur, tanquam in media potissima demonstrationis. Confirmatio huius argumenti non minus aduersus oppositam sententiam militat, quam aduersus nostram; nam definitio passionis non magis à passione ipsa differt, quam definitio subiecti ab eodem; sed ad formam argumenti respondentes dicimus sufficere distinctionem rationis, ut demonstratio passionis de subiecto per definitionem non censetur. Probatio eiusdem per se ipsum sed per aliud, distinctum quidem, quantum satis est, ut ostendarur clarius, distinctiusque eadem passionem conuenire quam subiecto, atque ad eum subiecto per seipsum.

Postremo argumento datus potissimum demonstrationem ex causa propria, arque intrinseca procedere; sed causa intrinseca in hac parte non dicitur ea, qua passioni essentia est, sed que in ipsam subiecti natura inuenientur, de quo passio demonstratur: opponitur enim intrinseca causa ei, que extra naturam subiecti est, & ab alio ab ea diversa accipitur, ut per extrinsecam causam demonstrari eclipsis de Luna dicimus, quamvis per propriam eclipsis definitionem ostendatur, quia non demonstratur ex ipsiusmet Lunæ (cui conuenit) quidditate, sed ex alio extra ipsam consistente, videlicet ex terra interpositione: huius autem ratio est, quia passio de demonstrari inesse subiecto, ergo in ipso debet esse causa inpassione, ut dicatur intrinseca, non in passione, quia demonstratur: quare si extra ipsum sit, licet passionis sit intrinseca, respectu tamen demonstrationis extrinseca iudicatur, & si ita se res haber, propria erit, atque intrinseca causa definitio subiecti.

Confirmationi demum dandum est apotissimum medium esse illud, quod simul continet quid, & propter quid, non tamen eiusdem, sed diuersorum, nempe quid subiecti, & propter quid passionis, quæ te ipsa idem sunt; cum eadem definitio subiecti sit causa propter

Solim
confirms.

47.

propter quā passio ei conuenit, & in hoc si-
ni ego fallor) opposita sententia deceptio
consistit, quod Patroni eius abiturantur me-
dium demonstrationis: quod est causa, pro-
pter quam passionem inesse subiecto proba-
tur, in ipsam passionem, & non in subiecto
reperiri; quid, & propter quideiusdem passi-
onis continere; cum tamen intrinsecam re-
spectu subiecti cuiusquid est continere
debet esse oporteat, nam cum esse passio-
nis sit subiecto inesse, à quo emanat causa
propria, atque intrinseca sua passionis, quam
demonstratio tradit ex parte eiusdem subie-
cti accipicada, alioquin, si ex parte passionis
accipiat, cum passio sit quid subiecto ex-
trinsecum, causa quoque extrinseca erit.

2.8.8.8.8.

Secundum etiam respondere possumus quod
etiam si admittatur definitionem passioni es-
se causam intrinsecam sive inhaerentiam, sed
nequaquam admittendum est esse primam,
quod apprime necessarium est, ut medium
demonstrationis potissimum esse possit: nam
quemadmodum probatur apriori passionem
inesse subiecto per definitionem subiecti,
quod negari nullo modo potest, pari ratione
ostenditur apriori per eandem definitionem
subiecti, quod definitio passionis ei conuenit,
si enim probatur apriori hominem esse
discursuum, quia est animal rationale pro-
babitur etiam apriori, quod vaum post aliud
cognoscatur propter eandem causam: & si pro-
batur esse visibilis, quia rationalis est, parti-
tione quod sit aptus ad ridendum, tota ig-
natur demonstrationis vis reducitur ad quod
quid est subiecti, licet definitione etiam pas-
sionis, vel proprietatis aliquando pro me-
dio utramur, in his praesertim, quibus aliquid
conuenit media aliqua causa extrinseca, ut
de eclipsi, & tonitruo constat, ac de quibus-
dam alijs, in quibus aliquo vicinior extrinse-
co pro medio ad explicandum quod quid est
necessario, ut de triangulo probamus per
augulam extrinsecum, quod habeat tres an-
gulos aequales duobus rectis, per quem expli-
catur naturam eius talem esse, cui similis
proprietas conuenit, eiusmodi tamen me-
dia extrinseca in quod quid est subiecti refe-
rentur tanquam in causam, & propterea illud
est medium potissimum demonstrationis,
& huius rei gratia Diu. Thom. ex vitro que ac-
cipi medium docuit, nempe ex quod quid est
passionis, & subiecti, quanvis hoc sit poti-
ssimum, in quod tandem illud resolvitur.

QVÆ DEFINITIONES demonstrari possint quæ nou-

CARVT DECIMVM.

FEST autem horum quidem altera quæ-
dam causa, illorum vero nou est,
. &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

STATVERAT Aristoteles capit. pra-
cedenti, quod quid est per demonstratio-
nem accipi, licet non demonstretur, id
est, in demonstratione cognosci tanquam
medium eius, quæquam demonstrationis con-
clusio non sit: tantudemque de definitione
cenfendum est: nunc autem docere intendit
non esse id in omni quodquid est, verum, sed
in quibusdam accipendum est per demon-
strationem, in alijs tanquam demonstrationis
principiis ipsius demonstrationi pra-
supponendum.

Habet autem caput tria membrana. In pri-
mo id docet de quod quid est: in secundo de
definitione variis modis definitionis pra-
mittens, ac tandem in medium epilogi colli-
git, que de quod quid est, ac definitione cum
demonstratione comparatis, præcedentibus
capitibus, usque præsens docuntur.

Duo in primis esse rerum genera docet
unum eorum, qua habent causam sui esse,
quorum etiam quod quid est habet causam: ut
eclipsis Luna, curus quodquid est causâ inter-
positionis terra habet: & tonitruum cau-
sam extinctionis ignis in nube: aliud est eo-
rum, qua nullam habent causam sui esse: ho-
rum enim quod quid est nullâ habet causam:
intellige utrumque in eadem scientia, vel in
eodem genere, ait modo causandi: ut bene
Diu. Thom. ita sunt subiecta omnium scien-
iarum, quorum exemplum aponit Aristoteles in unitate, qua subiectum est Arithme-
tica: borum igitur quodquid est, ait Aristoteles,
non accipitur per demonstrationem,
magis.

neque in ipsam et demonstratione: sed ante illam presupponitur: aliorum verò in demonstratione accipitur, quando pro medio illud sumimus ad demonstrandum: propter quid sunt, aut propter quid sint talia, et dum eclipsim noctem per priuationem luminis, statim querimus, an sit, hoc est, an sit causa, vel medium propter quid sit, & accipimus medium, vel causam interpositionis, per quam probamus quod sit à priori: si igitur se habet quod quid est ad demonstrationem.

Quo^{rum} Sed ut ostendat, quo nam pacto definitio glex definiens significans quodquid est se habeat, variis modis definitionum exponit: definitiens primo in generali, quid nam definitio sit hoc modo: definitio est oratio eius quodquid est, id est, explicans quodquid est: sed quemadmodum quid est duplex; nominis, & rei; sic definitio est duplex, quedam nominis, & hac non est aliud, quam oratio explicans, quid nomen sicut sicut, ut si dicamus, triangulum esse figuram trium angulorum: qua habita quatuor nominis propter quid sit: id est, querimus quid ipsius rei, quod est propter quid in demonstratione: sed difficile quid inveniatur, nisi si iam ratiōm esse (ut superius ostensum est) vnde sit, hoc genus definitionis, utpote non attingens rei quidditatem, sed ad solam significacionem nominis terminatum, non esse ad demonstrationem necessarium, nisi forte quadam ratione temora, in quantum ex nominis significacione quasi per accidens contingit, ut rem esse cognoscamus, ex cuius notitia incitamus ad inuestigandū quodquid est eius, arque etiam propter quid.

Quomo^ddo oīa iō quid per se est, primitivem orationem duobus modis posse esse unam, aut que ex multis partibus unum per se constituentibus coalescit, quod est esse per se unam, aut coniunctione

quod est esse secundum quid unam: exemplū huius designant, aut, quemadmodum Ilias unum est siquidem Troiana historia multis non solum diuinis, sed periodis, sed clausulis sic coniunctis contexta est: et si quipiam veller sic definire hominem, quod fit disciplina capax admiratiwas, & mortalis oratione una per accidens explicabitur cum: alia est oratione

ratio per se unam, cuius partes non coniunctio ne aliqua sed secundum se uniuersit, uniuersitas, proinde efficiunt, ut genus, & differentia: Et hoc modo est una oratio illa definitio definitionis: hoc eodem modo est una definitio rei, et hominis, quod sit animal rationale.

Sed eiusmodi definitio rei per se unam, alia est quid subiecti nullam habens causam, alia quid passionis causam habens: altera propter quid eiusdem passionis: exemplum prima est animal rationale: exemplum secunda erit defectus luminis respectu eclipsis, vel sonus factus in nubibus respectu tonitru: exemplum ultima sonus in nube factus ex ignis extinctione, vel def. illius luminis ex terra interuentu: hoc enim causam, seu propter quid eclipsis, vel tonitrus continet: sed potest accipi ut definitio continuens quidem causam, non tamen illam reddens, vel in quantum propter quid designans: aliud etenim (inquit aristoteles) querenti propter quid est tonitruum responderet, quia extinguitur ignis in nube, aliud simpliciter explicare tonitruum, quod sit extinctio ignis in nube: licet enim utrumque, quid, & propter quid contineant, modus tamē valde diversus est, nā in quantum propter quid tonitruum reddimus, virtualiter demonstramus illud esse per causam extinctionis: unde definitio, in quantum reddit propter quid, demonstratio est positione differens, id est, dispositione in modo,

& figura: nam cum tres terminos, ex quibus demonstratio sit, complectatur, non habet syllogisticam dispositionem, vel demonstratio continua dicitur, quia non continet multas propositiones discretas, ut syllogismus, vel demonstratio, sed talis est, ex qua fieri, & distinguiri possint; unde virtualiter potest demonstratio vocari: at in quantum continet, vel explicat, non reddens definitio est: alia demum est definitio neque reddens, neque continens propter quid, ut si dicamus eclipsim esse deficitum luminis in Luna, vel tonitruum esse sonum in nubibus causatum, causam minime designantes, & hoc absque dubio est definitio pars omnis, et aliud, quod dicitur ad modum passionis attributum.

Ex triplici definitionum genere explicato colligit Aristoteles, quo nampiclo quodlibet ad demonstrationem spectet, anq; definitio-
nem eorum, qua non habent causam; prin-
cipium demonstrationis esse, definitionem
habentium causam, eam tamen non comi-
nentem, esse conclusionem demonstrationis,
sed qua habent causam, eamque reddunt,
nec principia sunt, nec conclusiones, sed de-
monstrationes: positione differencee (ut ex-
positum est.)

Epilogus.

Epilogus tandem concludit in extrema pte
re capitis dicens, ex dictis constare, quo nam
modo ipsius quod quid est demonstratio sit, &
quomodo non, & quorum sit, & quorum
non: etenim quod quid est non habens causam
non demonstratur, sed demonstrationi pra-
supponitur, si causam habeat, demonstrabile
est per eam, ut quod est eclipsis, eiusq; de-
finitio per aliam definitionem causalem (hoc
est causam continentem) demonstratur: vi-
delicit per terram interpositionem, quamquam
neque eiusmodi quod quid est, seu definitio,
formaliter demonstretur: hoc est, in quan-
tū quod quid est, vel definitio, sed per modum
passus: quē ad modum enim visibile demon-
stratur inesse homini, sic animal apum ad ri-
rendum, sed nunquam probatur demonstra-
tionem esse definitionem unde sit, ut nu-
quam coincidant demonstrabile, & definibile
secundum sensum formalem, sed semper
diuersa sunt: quamuis contingat eadem rem
similis esse demonstrabilem, ac definibilem, &
hoc est sententia totius capituli.

DE CAVSARVM DIS- tinctione, & quæ mutuo con- currant, & quæ non, & quo- modo illarum possit esse de- monstratio.

CAPVT VNDECIMVM.

QVONIAM autem scire potamus
quando sciamus causam, causæ ve-
ro quatuor sunt, &c.

Parte Posterior.

TEX T V S EXPOSITIO.

OSTENSO iam capit. precedenti, Intentum
quo nam modo se habeat quod quid
est ad demonstrationem, explicare

Super est quomodo se habeat propter quid,
quid causam conclusionis importat, & hoc

est intentum capituli: quod ut consequatur

Aristoteles, de diversis causarum generibus
agit, modum, quo in demonstratione acci-

piantur, expones: præstat autem tria pri- Diuilio
mum explicatis quatuor causarum generi- ciudicium.

bus docet omnibus uti demonstratorem, &
ex omnibus posse conclusionem demonstrare.

Secundo: duo etiam causarum genera di-
uersa, nempe finale, & materiale concurre-

re posse ad demonstrandum eundem effectum
vel eandem conclusionem, & quibus modis

id contingat: postremum; in causis, qua si-
mul sunt cum effectibus, demonstrationem

fieri ab eis posse, non solum in facto esse, sed
in fieri, nec solum secundum unam, vel al-

teram differentiam temporis, sed secundum
omnes presentis videlicet, præteriti, atque
futuri: trimembria est ergo totius cap. diuilio.

Quadruplex est genus causa: formalis, ma- Quadruplex ge-
terialis, efficientis, & finalis, formalem
causam vocat quod quid est, cum forma sit
constitutio rei effectus, materialē vero ex ne-
cessitate causam, quia ea posita necessario ef-
fectus sequitur, ea inquam posita proxime ef-
fectus sequitur, cum saepe propter materiam
cepsitatem multa fiant: sequitur namq; ca-
daver statim ac bono mortem obit, cicatrix
etiam, & alia accidentia similia his, que
præfuerunt, præsertim apud Diu. Thom. qui

tener non esse eadem corrupto, que præfue-
rum in genito: efficiens est, a qua primo ope-

ratio incipit, vel (ut aiunt) unde motus. Fini-
lis, cuius rei gratia sunt omnia, ad demon-

strandum autem per quantilibet harum ca-
usarum, duplēcē propositionem, seu pramissā
necessario esse accipendam docet sic disposita,

ut quod pro medio accipitur, his repetatur,
hoc autem non propter solam formam sillo-

gisticam (ut bene adnotat Diu. Thom.) licet
hoc esse causa sufficiens, sed etiam propter

modum arguatur in causis præserrimma-

D. Thom.

Pb

vials

realibus, non enim omnia, que sunt ex materia, habent ex ea necessitatem: oportet ergo alteram propositionem accipere, in qua declaratur, quod ex tali materia aliquid ex necessitate sequitur.

Exemplis
probatur.

5.

4.

5.

Dico for-
mali.

6.

Pro effici-
entia.

7.

Quibus expositis per omnia quatuor genera causarum demonstrare licet aliquem effectum per materiam quidem, cuius exemplum primo offert triarguli in semicirculo descripti, cuius angulus sic probatur esse rectus iuxta 5. & 13. propositionem prima Euclidis, accipiendo pro medio, quod sit medietas duorum rectorum: omnis angulus, qui est medietas duorum rectorum, vel equivalentium duobus rectis, est rectus, omnis angulus incircunferentiatrianguli super semicirculum descripsi est medietas duorum rectorum, aut equivalentium duobus rectis, ergo talis angulus est rectus. Has autem figururas non oportet nunc ad longum describere, ut vis huius demonstrationis percipiatur, quia hoc solo fine in exemplum assertur, ut intelligamus ex partibus demonstrari totum genere causa materialis: quo generet licet pro materia physica non videntur Mathematica discipline iustis demonstrationibus a tali materia absrahentibus, bene ramenuntur materia in cellulis, qualiter est hac partium videlicet respectu totius modum materiae similem habentium, consularat tamen C. parvus 30. propositione lib. elementorum Euclidis ubi exemplum huius demonstrationis copiose in propriis figuris, atque elementis explicat.

Exemplum causa formalis propterea se non afferre. ait Aristoteles, quia precedentibus copiis ex professo de definitionibus agit hoc genus causa continentibus.

Ad causam autem efficientem transi, cuius exemplum sub forma cuiusdam bellae historie apponit: reseretur enim Albenenses sedere cum Excentriensibus edito Sardes Medorum amicos inuasisse, quod causa fuit: ut Medos eisdem Albenenses bello appeterent: sic igitur demonstratio a causa efficienti consumpta, quia causa fuit bellum inferendi: quippe Medos iniuria afferre ab eisdem.

bello appetuntur, sed Albenenses prius iniuria Medos afferre, ergo ab eis appetuntur bello.

Exemplum causa finalis duplex a) gnata, p. o. finita, primum, ut propter quid ambulat, ut si manus fiat secundum, propter quid constituitur dominus, ut conservetur suppellex: deambulatio enim gratia sanitatis consequenda sit, dominus vero gratia conservandi suppellex item, sic ergo demonstratio in utroque fiet sine pro medio accepto; quis sanitatem consequi vult, deambulat, infirmus desiderat sanitatem consequi, ergo tantisper deambulat; si suppellexit a conservanda sunt, ergo dominum fieri necessarium est.

Hoc autem duplex genus cause, efficientis videlicet, & finalis, adiuicem se demonstrare docet, ut bene Albert. Magn. 2 post. tractat, qualiter demonstratio sit in singulis causis, cap 3. & P. Tolos. in his commentariis, & primo probat efficientem causam de I. Probabat manifestare finem in eodem exemplo sanitatem, si pro maiori extremo accipiamus sanitatem, vel sanum, pro minori de ambulare, pro medio vero cibos non immixtere in ore ventriculi, id est, digestos esse, quod vere est causa efficientis sanitatis: sic sanitatem, quae verem finis est deambulatio, per efficientem demonstrabimus. Cibos non immixtere in ore ventriculi, vel digestos esse sanum est, sed deambulatio efficit cibos non sic immixtere, vel digeri, ergo de ambulare sanum est: si vero terminos conuerteris, ait Aristoteles, videlicet maius extrellum in medium, finalem sic demonstrationem efficies: is, cui non immixtem cibi in ore ventriculi, sanitatem afferetur, sed deambulatio post causam non immixtem cibi in ore ventriculi, ergo sanitatem afferetur.

Sed adnotat unum Aristoteles circa hoc Notandum duplex genus causa viae sicut sed demonstrans, nam dum causa efficientis demonstrat finalem, prius habet esse causa efficientis, quam efficientis, qui vere finis est: & probatur per eandem efficientem causam: prius habet esse deambulatio, aut ciborum digestio, quam si sit sanitatis, ab his enim efficiente producitur, at in demonstratione ex causa si uult diuerso modo feres.

sever habet, nam deambulare, qui est efficiens per sanitatem demonstrandus, prius habet esse, & posteriori sanitatis ipsa, qua causa finalis est, nihilominus prior est sanitatis, mediumq[ue] proinde, & causa demonstrationis esse valet, quia licet posterior habeat esse in executione, praeedit tamen intentione operantis, & absolute est prior ordine intentionis, secundum quem causas finis accipiantur, & hoc est primas causas patr. cap.

31. Pan-

cap.
In secunda constituit Aristoteles theorema aliud, nempe duplē causam, ut finalē, & materialē posse simul ad demonstrandum eundem effectum concurrere, quia ab utraque simul prouenire potest: cuius duplex exemplum designat ex aliorum philosophorum placito, primum de lumine, quod per lucernam oramina diffunditur, huius rei gratia, ne in noctis tenebris ambulantes lumine ipso offendantur: causa autem materialis eiusdem diffusionis est, quod lumen sit subtilissimum corpus in minutiōes partes diuisibile, ideo enim per foros illos, vel oramina diffundi potest & recessi duplē causam finalē, & materialē eiusdem effectus: nempe diffusionis luminis, finalē in officione pedum, & materialē diuisiōnem luminis in minutiōes partes: aliud exemplum est tonitru, qui iuxta Empedoclis sententiam sit per extingtionem ignis in nube tanquam per materialē causam, necesse est enim ignem in aqua extinguum scepere, vel firepere, causam autem finalē huius scepitus iuxta Pythagora placitum est, ut paucant, qui terras incolunt regiones: exemplum autem veritatis esse potest, quod natura acutos fecerū anteriores dentes huius rei gratia, ut cibos diuidant: in quenam finem oportet ex subtiliori materia esse, hoc autem in omnī rerum genere contingit, videlicet tam in natura consuetibus, hoc est, in agentibus ex necessitate natura operantibus, ac in eorum effectis, quamvis, que agunt per intelligentiam, hoc est, ex ductu, & deliberatione rationis, vel intellectus: in agentibus enim primū ordinis

Karpido.

Pythag.

ex necessitate natura, si opus in talē finem ordinatum, atque ex tali materia, ut in eodem exemplo denticū constat, qui ex necessitate natura acutissimum, atque ex subtiliore materia proper præsum finem dividendi cibū, natura enim licet ex necessitate operetur, proper finem rāmen ex intellectu superioris intellectus, à quo in finem dirigitur, sed dum audis necessitatem natura operantis, ait Aristoteles, non quilibet necessitatē intelligas, duplex namq[ue] est, intrinseca una, qua non est aliud, quam naturalis inclinatio agentis ad motum, ac terminum eius, quo pacto dicimus rapidem in senatum ex necessitate pergere, hoc est, ex naturali inclinatione ad illum unum suum determinatum: alia est necessitas extrinseca, ab agente extrinseco quasi incussa, quam in motu eiusdem lapidis sursum projecti cernimus, mouetur enim ex necessitate, dum proicitur, cum resistere prouidentib[us] quaque posset, sed extrinseca est talis necessitas, agens ergo naturale primum modum necessitatis in suis operationibus seruit non secundum, in his autem, qua ab intelligentia sumit, qualia sunt opera artis ab intellectu fabricata, non reperitur illum necessitatis genus, neque enim ex necessitate sumit, nec fortuito, sed ex directo ie intellectus semper operantis proper aliquę finem, quo pacto domum fabricatur proper vitā & supellecibilis conseruationem: semper autem proper suam operari, & nunquam fortuito dicimus in propriis operibus artis, que ab alia causa non possunt procedere, nam sunt quedam, qua & ab arte, & à natura fieri contingit, ut est sanitas, quam non solum ars operatur, sed alia naturalis causa, & in quantum à natura a produci potest, etiam potest fortuito fieri, cum præter intentionē agentis particularis esset, que vero a sola arte, fortuna minime subiaceat, sed solum electione operantis, ex cuius arbitrio sunt: ita quod in eo, quod est propriet finem operari, conuenit ars eū natura, separatur autē in duobus: primo in modo operati ex necessitate, secundo in eo, quod propria artis opera neque casum. Bbb. 2. neque.

neque fortunā admittunt, quibus natura operatur subduntur, in quantum prater intentionē agens particularū evenire solent.

Vlma
pars capi-
tis.

In extrema parte capiti documentum aliud statuit Aristoteles, quod in divisione causarum tacitum a presoposita, nempe unam esse causam, que simul est cum effectu, ut interpositione terra cum eclipsi, extinctio ignis in nube cum tonitruo, alteram, quanom est simul, ut generans non semper est simul cum regebus, sed Petrus à Loraine genitus nunc est patrem mortuo: in hisq; ut causis, que simul cum effectu, demonstrare licet effectum per causam non solum inferri, sed in facto eius, nec solum secundum unam, vel alteram dif-
ferentiam temporu, sed secundum omnes: est enim necessaria consequitio semper, terra in-
terponitur, ergo eclipsi sit. Interpositio terra est, ergo eclipsi est, fuit in eti; positio terra, ergo fuit eclipsi, futura est, sicq; de ceteris causa simili conditione censendū est: de cau-
sis autem, quanom sunt simul cum effectu, agit
capite sequentii.

CAP V T D V ODECIM V M.

IN ijs verò, que nō sunt, an ne sunt in continuo tempore, quemadmodum videat nobis alias aliorum causas esse &c. c.

TEXTVS EXPOSITIO.

Intentum
capitis.

A GEN 3. Aristoteles precedentie capi-
te de modo demonstrandi per diuersa
genera causarum bimembrem quan-
dam earum divisionem insinuant ad finem
eius, nempe earum, que sunt simul cum suis
effectis, & que non sunt simul: & cum modū
demonstrandi per causas primi generū expo-
suisse dicens, demonstrabiles esse effectus per
eas non solum in factō esse, sed etiam in fieri,
nec solum secundum unam, vel alteram dif-
ferentiam temporis sed secundum omnes, qua-
si sermone in continuans capite praesenti alte-
rum membrum divisionis explicare pergit co-
tinens quasdam incompletas causas, quacū

insufficientes sine; & quasi partiales, nō sunt
similē cum effectu, sed quasi cause (sine qua
bus non est effectus) vocari possunt, reperiuntur
autem in arte facta praesertim, nā hinc
generis est decisio lapidū respectu fundamēto
domini, & hoc respectu ipsius nūl domus: sunt
autem hinc conditions, ut in effectis quidē
contineantur, sed ea non contineant, id est
ab effectis ad ipsam procedere demonstratio-
nem docet, à causis vero non posse, & hoc est
institutum capitī, quod exsequitur dubium
quoddam proponens, & tribus assertionibus
solvens, ut bimembri sit etiam divisione totius Diuisio
capitis: est autem dubium, an supposito, quod dubia,
causa, quibus non coexistunt effectus, non pos-
sint eos sibi coexistentes demonstrare, quen-
admodum causa simul cum effectis existen-
tes possint saltem in eodem tempore carentes
V.G si causa nunc est, necesse sit effectum esse
in eodem tempore continuo eidem instanti, in
quo est causa, cuius solatio tribus assertioni-
bus continetur.

Quarum prima est, in eiusmodi causis, & I. allata,
effectis, que non sunt simul, per causam non
demonstratur effectus secundum esse, ita ut
si causa nunc est, necesse sit effectum esse in
eodem tempore continuo eidem instanti, in
quo est causa, cuius solatio tribus assertioni-
bus continetur.

Primo: ex talis causa non sequitur necessa-
rio talis effectus secundum esse, ergo per illam
non demonstratur effectus secundum esse: le-
gitima est consecutio: cum medium demon-
strationis non sit causa contingē sed necessa-
ria, antecedens probatur: si ex tali causa ex
necessitate sequitur talis effectus, ergo in tē-
pore finito, vel infinito: per tempus finitum,
certum vel determinatum intelligit præsens
videlicet, præteritum, vel futurum: per in-
finitum vero non determinatum ad ali-
quam ex his differentias, aut parsibus earum:
nunc ergo, non sequitur necessario ef-
fectus in tempore finito, neque infinito, ergo per
illam non est demonstrabilis, probatus minor
de tempore finito, quia in qualibet dato tem-
pore, presente, præterito, vel futuro con-
tingit talis causa esse sine effectu, lapides
enim in scissos esse anno praesenti stat, ex quā-
bus murus confici potest, & tamen mūrū
non

non esse factum, siat etiam in seipso finisse, atque paratos anno praefero, & murum non finisse factum, & paratos fore infinitum, & murum non fieri: de infinito etiam tempore ostenditur, nam sicut lapides esse in seipso, & paratos, & ex illis nunquam murum esse factum, talis igitur causa nullo tempore infert ex necessitate effectum, nec poterit per eam demonstrari.

II. Ratio.

6. probat secundo, quia si causa non est simul cum suo effectu, ergo stat causam esse factam, effectum vero futurum, & adhuc non necessario, unde sequitur, non inferre illum secundum esse, nam si futurum est, non habet esse, ergo ex causa existentia non inferatur quod ipse sit, nec proinde poterit esse illius per causam demonstrari.

II. Affer-

tio.

I. Ratio.

Probatur primo ex ratione praterita assertio: etenim si sit at eiusmodi causas esse cum nondum sint effectus quocumque tempore finiti, vel infiniti, si ab profecto causam fieri, cum nondum sit effectus, ut lapides incidi, & non fieri murum, & dolari ligna, cum nondum sit dominus, quemadmodum ergo causa non infert effectum secundum esse, paritatione nec secundum fieri, & utrumque fundamentum est eundem causam insufficientia.

Ad ratio-

nem II.

Notab. I.

7. Vi probet secundo eandem assertio, premisit duo ex Philosophia naturali petita, satisq; obscura, quorum primum est, licet ad fieri sequatur factum esse, non esse necessarium, ut ad factum esse sequatur fieri, sed datus ultimum factum esse, ad quod mobile peruenit, & ulterius non progreditur, sed sicut ibi tanquam in extremo termino motus, & hoc ultimum vocatur ab Aristotele primum esse in termino ad quem motus lib. phys. text. 46. evidens est hac suppositio, quia si post quodlibet factum esse sequetur fieri, procedet motus in infinitum nullum habens terminum, quod absurdum est, aliquid ergo datut factum esse, post quod nullum sequitur fieri.

II. Nota:

Secunda suppositio non est minus certa videlicet nullum fieri coinducit cum facto

esse, neque etiam factum esse cum altero: vocatur factum esse, vel mutatum esse in modum illud, quod est mobile peruenire ad aliquod ubi, seu spatiow, per quod mouetur, si localis sit motus, vel ad quamlibet partem quantitatis, sicut motus augmenti, aut diminuti ad aliquem gradum caloris, sicut alteratio: nam tum verum est aliquam partem

spaci quantitatis, vel qualitatis adquisisse, atque adeo aliquid iam factum esse dicimus ergo eiusmodi factum esse non continuari cum precedentibus fieri, hoc est, cum parte motus precedentis, per quam factus est, neque cum sequenti, per quam ad aliud mutatum, vel factum esse mobile peruenit; sed neque cum eodem factum esse precedentis, vel postea adquisito, probat hanc suppositionem Aristoteles exemplo linea, quia sic se habent mutata, vel facta esse in motu, sicut puncta in linea, sed nullus punctus continuatur parti linea precedentis, vel subsequenti, neq; alteri puncto, ergo nec factum esse continuatur fieri, vel alteri factu esse, probatur minor, quia puncta sunt indivisibilia, ergo neque cum partibus,

neque inter se possunt continuari, ruides est hec ultima consecratio ex definitione continuorum, continua sunt, quorū ultima sunt unum, sed indivisibilia primo, & ultimo carit, ergo non possunt alteri esse continua, ne inter se esse continuari, sed quodlibet factum esse, aut mutatum esse in motu est indivisibile, ergo neque cum parte motus, neque cum altero factu esse poterit continuari, sed neces-

se est, quemadmodum inter duo puncta medium esse partem linea, pari ratione inter quilibet duo facta, vel mutata esse partem motus intercedere: Et quamvis proxime sequatur fieri post factum esse, atque etiam antecedat, nihilominus, quia factum esse est indivisibile sicut punctum, nec potest esse continuum, neque contiguum cum eo, caret namq; ultimo, ratione cuius in rebus divisibilibus (ut in eisdem partibus motus, quae vocamus quasi partialia fieri) continuatur: Et rursus, non se habent consequenter fieri, & factum esse, quia non est accipere aliquam partem fieri antecedentis, vel consequentis alicui factu esse proximam, ita ut

- non sit proximior alia cum quilibet sit dimi-
nibilis in infinitum, quemadmodum in linea non
est accipere ullam partem proximam puncto,
quoniam proximior sit altera in infinitum, unde
sequitur nullum factum esse consequenter se
babere cum fieri, neque fieri cum factum esse sed
designato quolibet factu esse. Et quilibet fieri
medium esse aliquid inter virumque: Et cum
factum esse sit quasi causa fieri, & factum es-
se subsequentium, ne utrum potest esse conser-
vandum, vel proximum sed medium semper de-
signabile est inter facta esse, atque inter factum
esse, & fieri. Non possunt commode hac insel-
ligi a tyronibus, cum sint ubi lo sophica, & dif-
ficilima, sed magna ex parte accipienda sunt
per fidem.

¶ Ratio.

- ¶. Ceterum eiū premisso secundum rationem
constituit Aristoteles ad probandam assertio-
nem secundam. Et est talis: si causam non
simul cum effectu existentem sequitur necessi-
tatio effectus, ergo secundum fieri mediate,
vel immediate, hoc est, tempore intercedens,
vel in eodem tempore et continuo primum pro-
batur si possumus prior, quod: aīam post quodlibet
factu esse sequeretur ex necessitate fieri, pro-
cederetq; in infinitum motus: quod vero se-
quatur necessario in tempore continuo, prohibe-
tur per suppositionem posteriorum, nam in
factum esse causa, vel causam esse factum
continueretur cum fieri effectus, vel certe
cum fieri esse ex usdem, quod absurdum est,
habetur ergo interum huius assertiois, quod
at his causis non possit demonstratio procede-
re ad effectus.

¶ Alibi-

- mo. Tertia conclusio, in causis non simul existen-
tibus cur effectus, licet demonstratio non pos-
sit a causa procedere, quia non est necessaria
consecutio ab ipsa ad effectum in esse, neque
in fieri, potest tamen procedere ab effectu ad
causam, sed quia haec non est demonstratio a
priori, ideo Aristoteles in principio capitulo non
vocavit eam demonstrationem, sed syllogismum;
ita ut verum sit, tales causas non de-
monstrare suos effectus, neque ab illis dem-
onstrari, sed syllogizari per demonstrationem
imperfectam a posteriori: quod autem a priori
causa non inferat effectum, dupliciter
probatur, primo in rebus, deinde in tempo-

re, in rebus quidem, quia non sequitur, in-
scissos esse lapides, ergo iactum est fundamen-
tum, nec fundatum: iactum est, ergo struc-
tus est dominus, non enim posterior in priori
contingit, sed supra illud addit, ut homo su-
pra animal, hoc supra corpus, & corpus su-
pra substantiam, ideoq; non bene inferuntur
posteriora ex prioribus, non enim sequitur
substantia est, ergo corpus est, neque corpus
est, ergo animal, nec deinde animal infer-
itur hominem: in tempore, etiam non infer-
itur futurum ex praesenti, vel praeterito, nec
sequitur, bodiernus dies est, vel praesens in-
ficiens est, ergo erit manu, veleris tempus post
mane praesens.

Bene tenetur inferitur a posteriori, nempe illatio
ex ultimo facto esse, vel effectu causa ante-
cedens, & ex hac ultima: ita ut quemadmo-
dum dū à causis procedimus ad effectus da-
mus primam causam non habentem priorem
per quam ostendatur, & rursus medianam,
quiam est quasi effectus primus per eam de-
monstrabilis, atque adeo viciam, que viri
us, ut si dū est parvus ratione in effectus da-
tur etiam us, ultra quem non est alterum
demonstrans. Et iste est illius primus, & im-
mediatus, per quem syllogizari causam
et per hanc primam: ut in eo fieri, et oī
domus ultimum factum esse, & primus, si nō
immediatum, per quod demonstratur causa
est, est constructio esse dominum, per quod do-
 monstratur causa media, nempe fundamen-
tum praecellum esse, & per hanc ultima, vi-
delicet lapides esse in scissos, & sequitur cui-
denter, dominus exstructus est, ergo fundamen-
tum praecellum, fundamentum praecellum, er-
go infra lapides: Et huius ratio fundamentalis
est, quia posteriora sunt quasi perfectio
priorum, in quibus continentur, ut in homi-
ne continetur animal, in animali vivens, in
vivente corpus, & in corpore substantia, idē
evidens est argumentatio a posterioribus ad
priora, homo est, ergo animal, animal est, er-
go vivens est, vivens, ergo corpus, & ex esso
corporis evidenter inferatur esse substantiam,
in quo genere arguendi postremum est quasi
primum, & immediatum, cum non sit per al-
liud se posteriorius demonstrabile, & primum
quasi

quasi postremum, ad quod per medium deuenientur, quod sit principium immediatum aratur. Et hec est sententia Aristotelis, quam
guendi ad posteriora, quanquam in ipsis metuis aliis terminis, alioq; ordine ab eo ob
scure proposita; quem idem oportuit clarisq;
exponere, ne res Philosophica obscure tradic-
ta in intelligibili s nunc fieret.

Obiectio. Sed obicit sibi Aristoteles dicens, facta
esse sunt infinita in motu, quemadmodum
pancta in linea, ergo non datur ultimum fa-
ctum, vel mutatum esse, a quo tanquam a
primo principio hucus ordinis incipiat pro-
cessus demonstrandi priora: videlicet causas,
nam cum infinita termino careant, impo-
ibile est habere ultimum: & respondet, quod
licet in linea dentur infinita puncta sicut dan-
tur infinita partes proportionales, quas copu-
lant, & modo simili in motu infinita mutata
esse, quibus copulantur infinita partes pro-
portionales ipsius, nihilominus, cum linea sit
quantitas finita, necesse est duo habere ex-
trema puncta, quibus quasi extrinsecus ter-
minatur inter quae sunt infinita partes
proportionales intrinsecus componentes linea-
am sub ratione totius integrantis, pariter ari-
one sunt infinita puncta, quibus intrinsecus
continuantur: itaque indivisibilia intrinse-
ce pertinet ad constitutionem linea infinita-
sum, inter qua secus non est dare primum,
sic etiam non est dare ultimum, quorum infi-
nitatem non tollit primum, vel ultimum
punctum extrinsecum, hos est, extrinsecus
terminans lineam, ita in motu dicendum est,
mutata esse quasi intrinseca, quibus partes
hucus continuantur, & quibus totus motus
secus est continuus, sic est unus, infinita esse
non secus ac partes proportionales copulato-
rum infinita, verum tamen cum finitus sit so-
lus motus, necesse est duobus terminis ex-
trinsecis claudatur, quorum primum est ul-
timum non moueri ipsius mobile, a quo inci-
pit motus, ultimus vero primum non moue-
ri, quod appellavit Aristoteles. 6. Physic. pri-
mum esse in termino ad quem, quod est ul-
timum mutatum esse ipsum mobile, itaque
quemadmodum termini extrinseci non ob-
stante infinitati indivisibilium continuanta-
ion, & mutacione, ita negat botum in-
mutas obsecat, quoniam deinde ultimum extrinse-

Respondeat.

29.

30.

31.

Aristoteles, docet quod quemadmodum ex pars capi-
bis effectis ad causas legitima est arguendi vis.
ratio de praesenti, & preterito; dum dici-
mus dominum extructam esse, ergo praecia-
cum fundamentum, praictum esse fun-
damentum, ergo inscissos lapides: & rur-
sus dominum extrus de praesenti, ergo fun-
damentum esse praecium, & inscissos la-
pides, pari ratione de futuro, ut si dicam-
us, domus erit extructa, ergo iacietur
fundamentum, atque adeo inscinduntur la-
pides, cuius eadem est ratio, quia etiam in
fieri futuro erunt infinita falla esse, quibus
eius partes copulentur, & tamen erit ul-
timum factum esse, quod quasi principium
immediatum esse posse, ex quo catena sylo-
gizens, nam sicut omnia facta esse de pra-
esenti, & preterito, presupponuntur ulti-
mo, in quo, & a quo continentur, & idem
ex eo evidenter inferuntur, sic etiam infi-
nitus accipendum est: quapropter non erit
minus necessaria ratio syllogizandi prae-
dictio ex ultimo.

CAPUT DECIMVM. tertium.

QUONIAM autem videmus in
is, que sunt circulo, genera-
nem quandam esse, contingit hoc:
esse, de cetero.

TEXTVS EXPOSITIO.

In causa

Intenam.

- I.** *N* causis simul existentibus cum effectis docuit Aristoteles capit 11. demonstrabilem esse effectum per diuersa genera causarum, m^{is} autem non simul existunt, effectum non demonstrari per causam, sed ex opposito causa per effectum: nunc de quibusdam aliis, qua non simul existunt, sed successive se consequntur, viciissim in modum circuli procedunt, ut gerere intenda, ut ostendat retroque modo demonstrationem procedere, nimirum à causa ad effectum, & rursus ab effectu ad causam, ita ut incipientes à causa per medios effectus, qui sub initium sunt etiam causa, revertantur ad eandem causam rationem effectus habentem, & rursus ab hoc effectu demonstremus similes causas, & sic huius processus à priori, atque etiam à posteriori, à prima causa, usque ad ultimum effectum, & ab hoc usque ad pri-
mam causam. Caput breve est in duas partes divisum ab Aristotele, à priori originem circularis processus demonstrationum designat in posteriori eidem tunc obiectione respondet eiusmodi circularis processus ortus habere aut ab ipsam natura, ac natura aliis dispositione corporum, nam cum morus celi, quo mediante calorem ipsum influit in corpora in-
teriora, circularis sit, ratione cuius sol, ceteraque astra perpetuo valuerint, sit, ut rerum generatio, & corruptio in modum circuli procedat, ita ut completa, & made facta terra vapores ad ea calore solis ex ira-
bantur, qui densati efficiunt nubes, nubes autem in pluviam convertuntur, qua iterum madefacta terram, & hoc est fundamentum quo ostenditur similem processum circularum constituendum esse in demonstrationibus, que sit procedunt, sicut causa, & effectus interbus ipsis; nunc igitur ex madefacta terra demonstratur elevaratio vaporum, ex quo rum condensacione demonstratur nubes, & ex hac pluvia, in quam convertuntur, per quam denum eadem madefacta terra demonstratur, & ita in modū cuiusdam circuli ab eodem in ille demonstrationes procedure.

Objec. Posset aliquis apponere eadem processura aliquando impediri, cām continere soleat ex madefacta terra non generari vaporē,

& ex vaporibus non fieri nubes, nec nubes conuerti in aquam alius causis inter medius impeditibus, & ideo cursus causarum, & effectuum non esse necessarium, sed contingem, ex quo demonstratio procedere non potest, cum ex necessariis præmis, quæ aliter se habere non possunt extruenda sit.

Ideo Aristoteles huic tacita obiectione respondens ait, iuxta conditionem materia esse nat. necessitatem demonstrationis, ita ut, si conclusio semper vera sit, & nunquam deficiens, causa, vel medium omnino necessarium, hoc est, nunquam deficiens, sit assumendum si vero id solū necessitatis habeat, ut plerumque vera sit causa eiusdem effectus, quam plerumque consequatur, etiam accommodata erit ad demonstrandum effectum.

Probat hoc ultimum argumento in elemen-
tis constituto: nam si A. dicitur de B. semper,
& B. etiam semper de C. dicitur A. de C.
semper, & non plerumque, ut supponitur:
tota ratio huius est, quia conclusio latet in
premissis tanquam effectus in causa, ex qua
necessitatem suam mendicas; unde sit, ut
eiudem necessitatis, & non maioris præmis-
se sint accipiente: ex quibus talis conclusio
deducatur, nam si omnino necessaria sint man-
quam deficientes, ne deficiere unquam con-
clusio poterit, cum non contingat effectum be-
fere nisi propter defectum causa. Ad pre-
positum ergo, licet predictus circulus non sit
omnino necessarius, sed iuxta conditionem
materia plerumque sit se habentis, non ob-
stat processus demonstratio, nam demon-
strationes, & forma materiae se accommo-
dant, que non in omnibus eandem necessi-
tatem haber, sed maiorem in quibusdam, &
in rebus naturalibus minimum; cum natura
les aucta impedibiles sint a suorum effectum
consequente, ut experientia nos docet, siq-
uis etiam tamen, ut vera sit demonstratio
vera scientia, licet imperfectam generans.

D E C O M P O S I T I O N E
definitionis ex suis partibus, &
quando sunt ignotæ, quo pacta ve-
nentur.

C A P U T D E C I M U M .

quartum.

Q Y O.

Quomodo igitur ipsum quid est in definitione assignatur, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

Opitio-
natum.

POSTERIORI Stice, seu demonstratio artis proprium esse definitionis naturam contemplari, quod medium potissimum demonstracionis, in buius libri proposito constitutum est a nobis, idque ab Aristotele hac usque prestitum, in ordine ad demonstrationem ipsam docente, quo non modo medium sit, & principium eius, atque etiam aliquando conclusio: nunc autem, ut absoluta sit definitionis tractatio, modum quo inuestiganda sit, per suas partes ostendit: & hoc est praecepsum huius capiti*institutum*.

Sed ut clarius divisionem eius proponamus adnotandum est, obscuram adeo, & implicataq[ue] est litteram Aristotelis, ut in uno, aut duobus locis vix posse percipi, quem sensum tenuerit, vel qua nam mens eius fuerit, & ideo non eodem modo ab interpretationibus exponuntur: prior locus est in ipso fere capitulo principio, ubi primum modum inuestigandi definitionem proponere videtur, assumendo quidditatim a predicata, quarum quoddlibet multis communis sit sed omnium congeries rei, qua definitur, propria, nec tamen in hoc consentiant omnes, quibusdam solum velles sententibus explicare, qualia esse oporteat predicata, ex quibus constituta est definitionis, ut eo supposito modum ea inuestigandi per divisionem doceat. Sic sentit Diu. i hom. quem Paulus Venetus, Sotus, & Caetanus sequuntur, alijs vero placet modum potius inueniendi definitionem speciei atomacconfigituere, post modum vero inuestigans definitionem speciei subalterna, aut intermedie generis, nam supra genera definitione carent, hoc modo exponunt Themistius, & Philoponus in suis commentariis, & Magnus Albert. 2. lib. post tract. de venatione definitionis cap. i quos sequitur Toleatus noster in sua expositione. Nos vero, salua virtusq[ue] expositionis probabilitate equali, iuxta posteriorem caput dividendum, scilicet elucidandum censemus, quia

Divisione
iusdem.

Primus lo-
cus.

I. Expositio-

II. Exposi-
tio.

3.

maiores videtur lucem afferre ad tenendam mentem Philosophi.

Secundus locus est non longe a fine, ubi II. Locus alium modum inuestigandi definitionem per est. viam compositionis tradere videtur, quod Diu. Thomas placuit, Caetano, & Magistro Soto, sed Albert. mag. quem Paulus Venetus sequitur, methodum potius definiendi proprias passiones tradidisse voluit.

Sed noster Toleatus Themistius, & Philo. III. Expositionem sequutus non modum definiendi novum, aut distinctum a precedentibus, sed separandi aquinoicum a genere in inuestiganda eius definitione docuisse credit. Et licet newtra barili expositionem a mente Aristotelis. Vera expoliens videatur, magis tamen verborum confusionis, quibus textui quadrat sensu D. Thome, quem liberter sequitur caput hoc simul cum sequenti, quod quasi fragmentum eius est, & una cum eo necessario explicandum, in quinque membra diuidere placuit maiori distinctione gratia.

In primo methodum definiendi speciem atomam tradit Aristoteles per viam divisionis: in secundo methodum definiendi genus subalternum, ex utriusque colligens utilitatem divisionis: in tertio duos errores refellit antiquorum philosophorum, ponentium quadam tanquam necessario seruanda in inuestiganda definitione generis, qua minime necessaria sunt, tria ex consenserint precepta traditos in eisdem definitionibus designandis omnino observanda si errare nolimus. In quarto modu inueniendi definitionem quidditatiam per modum compositionis ex multorum similitudine docet: ac postremo non esse utendum metaphoris in definitionibus.

Incipit Aristoteles tradere precepta inveniendi definitionem speciei, inquiens, ea esse predicata a quarenda, qua de ipsa predicatur uniuscuiuslibet, hoc est, de omni, sub ea concreto, & qua in plus sint, nempe superiora, sed intra idem genus praedicantur, nam si extra praedicamentum proprium vagentur, non erunt ad definitionem apta, cum neesse sit analogia esse si amplius sint, quam supremum genus: quapropter nego, ens, vel quidpiam aliud ei simile aptum esse potest ad conser-

6.

7.

Membri.

tuendam alicuius rei particularis definitio-
nem: si vero in plus sint, quia ad aliud se ex-
tendent predicamentū, dissipatata erunt, vel
ad summū accidentali predicacione enuncia-
būtur de re definienda, ut qualitas de nume-
ro, albedo de homine, aut leone: Et utraq; mo-
do constat non esse ad definitionem quidditati-
viam statuendam accommodata: in plus ergo
esse oportebit intra idem genus, totq; ex-
his predicationis oportet accipere, quo usq; ad
talem eorum congeriem veniamur, ut licet
quodlibet per se sumptum in plus sit, sed omnia
similiter coniuncta soli conueniant. Et produ-
cit exemplū in trinitate, vel numero ternarii,
qui numerus est, & impar, in quibus cum
multis suis predicationi conuenient, cū quin-
taria, septenaria, novenaria, ceterisq; inparib;
numeris, unde ex sola his duobus non consta-
bit eius definitio, sed aliud est accipiendum,
nampe q; primus sit: ex duobus autem dicitur
aliquis numerus primus, ex uno quidem, quia
nō mensuratur per alterius numeri multiplicati-
onem eū ad aquātem, sed per multiplicati-
onem solius unitatis: unde quaternarius nō
dicitur primus, cum binario multiplicato mē-
suretur: dicuntur autem primi in hac accep-
tione non oēs impares, nam novenarius tri-
bus ternarijs mensuratur, sed solum illi, qui
uno aliquo repetito non possunt ad aquari, ut
quinarius, septenarius, & similes. Ex paribus
vere numeris solus binarius primus appellatur,
nam ceteri omnes mensurantur alijs, ut
quaternarius, senarius, ex altera etiam voca-
tur primus, quia non componitur ex alijs nu-
meris, sed ex unitatibus, quemadmodū enim
unitas est principium numerorum, ita com-
positio ex unitatibus primaria dicitur, secun-
daria vero ex numeris priorem ex unitatu-
bus presupponens, qua necesse est constare nu-
meros alias componentes: sic esse numerum
primum ternario competit, sed non soli, cum
notū sit binario conuenire: unde utraq; dicitur
utraq; modo primus, si ergo dicamus, ter-
narium esse numerū imparē utraq; modo
primū, exactam definitionem ternarij de-
signamus, quia multa assumimus quidditati-
ua predicationis, quorum singula in plus dicun-
tur esse, cum alijs conueniant, omnia tamen

similsumptu soli ternario: per divisionem
autem talis definitio elicetur, nam assumētes
numerum, sub quo esse constat, eum dividim-
us in parem, & imparem, & cum notū sit
non esse parem, dicimus esse imparem, quem
rursus dividimus in primum, & nō primum,
& in primum uno; vel alio modo, & exclu-
so membro negatiuo elicimus ternarium esse
utraq; modo primum, & omnia predicationis in
unum colligētes integrā definitionem eius
esse, quod licet numerus impar veroq; modo
primus, ita ut per imparē à binario, cete-
riq; partibus separetur, & ab imparibus,
quia utraq; modo primus est, cum reliqui so-
lum sint primi uno modo, ut exposuit est.

Probat Aristoteles hāc esse veram, ac pro-
priam ternarii definitionem hoc argumēto:
eiusmodi predicationis dicuntur & universaliter
de ternario, ergo quidditatiae, que enī in tran-
quili superiora enunciantur de aliquo, ac de
quolibet contento sub eo in recta eiusdem pra-
dicamenti linea (hoc est enim universaliter
predicari) quidditatiae sunt predicationis: tūc
ultra, predicanter quidditatiae non tanq; genū,
ergo ut definitio, neque enim datū
medium, nam differentia licet soli conuenient,
non predicanter quidditatiae, sed essen-
tialiter, ac definitio quidditatikum predica-
tum est, quod vero non tanq; genū, liquet,
cum genū in plus sit, horum autem predica-
torum congeries soli conueniat: ide m̄ est er-
go ac si dicamus, soli numero ternario quiddi-
tiae conuenit esse numerū imparē utraq;
modo primum, ergo predicationis definitio
quidditatiae eius est.

Methodum inveniendi definitionem ge-
neris subalterni aliam esse docet in secunda
parte capitū, inquiens: Oportet au-
tem quando circa totum aliquod, po-
tentiale videlicet, negotietur quispiam
definire intendens, genus dividere in in-
dividua specie prima, id est, in atomas spe-
cies, ut numerum in trinitatem, & dualitatem,
quo prestito conetur singulas species
iuxta primam methodum traditam definire
ut si velut definitionem linea inuestigare, di-
vidas eam in proprias species: rectam videlicet,

Ratio pro-
bans cum
plum.

III Membr.

et reflexam, & circularem, quae statim de finiet dicens: Rectam, esse longitudinem sine latitudine, cuius medium non erit ab extremis: circularem, longitudinem si ne latitudine, in cuius medio exat punctum, à quo omnes lineæ usque ad circùferentiam producuntur sunt e quales. Reflexam, longitudinem sine latitudine, cuius medium ab extremis deflectit: Sumensq; illud, quod in his definitionibus commune est pro differentia, nempe longitudinem sine latitudine, querat, in quo nam generi, hoc est, predicamento, residat linea: quod ex omnibus pradicamentorum proprietatibus, substantia videlicet, quantitatius, qualitatis, & ceterorum sui locis designatio colligere poterit, ut si hic ens per se, intelligenter esse in categoria substantia, & si huius mensuratum, esse quantitatem, si ad aliud ordinet relationem, vel ad aliquid: et si speciali ratione modicet substantiam, erit qualitas, sicut de ceteris. Quo genere cum predicta differentia assumpto integrum definitionem constituer dicens; lineam esse quantitatem continuam sine latitudine longam, communibus etiam proprietatibus pradicamentorum, per quas inuenitur genus, vel categoria propria eius rei, quam definite exoptat, non patrum inuabitur ad inueniendam differentiam eius, atque etiam specierum, in quas dividitur, & ex quarum definitionibus eam venari debet cuius causationem reddit Aristoteles: quia accidentia eorum, que componuntur ex individuali, id est, specierum, que componuntur ex generibus (genera enim merito simplicia seu individua vocantur), ex quibus species componuntur) innotescunt absque dubio ex communibus proprietatibus, nam generibus primo conuenient, & eorum ratione speciebus: quasi dicatur, proprias rerum differentias non bus ignoras veniant per accidentia, vel proprietates, que sunt quasi earum signa, vel effectus, tali quidem ordine, ut per communes proprietates generum, que ipsis primo conuenient, & nobis sunt notiores, deuenire in notitiam differentiarum inferiorum: generum, atq; specierum pofimus, sicq; facilius definitionem etiandem inuenire: ut si vero

mus definite animal intelligentes esse ens per se, statim nobis invetescit genus eius esse substantiam, quo habito inquirendum supereft, sit ne spiritualis, vel corporea: intelligemus autem esse corpus per eiusdem corporis proprietatem, nempe qua trina dimensionis capax est, & hoc perspecto inquirimus, an sit animal corpus, vel inanimum? & animatum esse intelligentius per motum, qui est accidens corporum viuentium, esse autem sensibile per sensibiles operationes. Ac denique, si de homine fieret inquisitio propriam eius differentiam cognoscetem ex accidenti proprio ictu, nempe ex rationis rati. Ecce qualiter communia accidentia generum, quibus per se primo conuenient, & eorum ratione speciebus, multum inuant ad inueniendas proprias differentias generum, ex quibus simul cum supremo genere pradicamentali definitus intermedia, & ex differentiis atomarum speciebus per easdem proprietates cognitis eundem definites, proprias differentias eorundem intermediorum generum inuenimus.

Et iste videtur sensus huic obscurissimo loco accommodator, in quo exponendo nullus fere interpretum cum altero conuenit, & ex his modi venandi definitiones intermediorum generum, atomarumq; specierum per viam divisionis colligit Aristoteles maximam divisionis validitatem, qua aptissimum quedam mediū est ad inuestigandum quodquid est, non quidem per modum syllogismi, vel demonstracionis, nam ut superioris constitutum est, cum divisione praefonatas sub communi divisione certe, de quadruplicata definitio est, & rursus, quod alterum membrum ei non conueniat, que probanda forent, & ex hoc non probatu, sed praefonatis elicerat continenti sub operatio, multum à perfectione syllogistica deficit, & multo magis à demonstrativa, de qua modo sermonem instruimus, quia syllogismus, vel demonstratio nihil probandum tanquam certum praefonovere possit absque vicio petitio nisi principiū, utius igitur est ad venandum definitionem, vel quodquid est per modum simplicis intentionis.

In quo duo sumptuare canenda sum, ne scir Duo maxime atque error contingat, unum est, ne indebito

20

modo ordinentur partes definitionis, est enim debitus modus eas ordinandi, ut communius prae dicatum, quod genericum est, & uniuersalium ponatur in primo loco, in secundo differentia communis, in tertio differentia magis propria, quod intelligendum est, dum definitio per plures differentias designatur. V.G. si hominem definiamus dicens, esse animal mansuetum, bipes, conuenienter partes ordinabuntur, minus autem bene, si ex opposito minus communes uniuersaliares procedant. Ut si dicam, hominem esse bipes, manuetum animal.

Praebatur
ratione.

21

Ratio huius documenti accipitur ex natura ipsarum partium, nam genus est quid potentiale, quod per differentias coarctatur, ergo ordine natura differentiis presupponitur idem enim, qd aliquid determinat, vel restrin git, quasi supra illud cadere intelligitur, per se ergo natura, atq. officium generis, ut in primo loco constituantur, & natura communioris differentiae, illud coarctare incipient in secundo, ac tandem ultimus debetur differentiae minus uniuersalia contrahentia primam, et si inuerso ordine collocentur, in debito modo significabitur definitio, significabitur enim animal non cadere supra potentiam, nec proinde eam determinare.

Consum.

22.

Praterea ex animali, & mansueto, quod est prima differentia, efficitur unum tanquam ex potentia, & actu, qd se habet quasi genus contrahibile per bipodem, ac per speciiorem differentiam, ergo sicut mansuetum animali additur p. st ipsum, collocatur pars ratione bipes mansueto, atq. adeo posse ipsum tertio loco constitui debet.

II. Cauen-
dam est.

23

Cauendum secundo est, ut nibil praetermittatur ex ijs, quae pertinent ad quo. Iquid est, vel ex partibus essentialibus, sed quemadmodum ex omnibus differentiis à prima subalterna usq; ad propriam eius rei que definitur, cum genere coadscit cōplet a definitio speciei, consensu vero genere, & propria differentia, ita nulla harum praetermissa est, sed oēs cū genere collocati debent, alioquin diminuta cōsiderbitur definitio, talis autem defectus accideret, si aliquis dividet genus, inadequa tas, & remotas differentias acciperet, proxim

mas, & adequatas pretermittens: vocansque adaequalē differentie, quae totam potentiam latitudinem diuisi exhaustum, ita ut nullus sit alia differentia, ad quam se extendat, qua sub eius non comprebendatur, inadeguata, & remota, qua solum est pars aliquia ex adequatis: ut si quispiam animal diuidaret in totum, hoc est, habens alia penitus non diuisas, sed quasi unus pennis, quales vesperilio habet, & pennis diuisum, qualia sunt catena, minus bene diuidaret praetermis adequatis, proximisq; differentiis, animalis v. delicet, volatilis, ac terrestris, sub quarum prima virtutem, illud membrum, viraq; illa differentia totali, ac pennis diuisi continetur, & si sic diuisio procederet, marcas foret, in ep. aq; ad definitionem inuestigandam.

Sic igitur procedendum erit ad cōveniētū similem defectū, ut diuidatur semper genus à prima diuisione per proximas, oppositas, ad equatasq; differentias: sicut n. si sic diuisio procedat, ut dum ad propria perueniat differentiam, nulla ex superioribus praetermissa sit, sed in definitione, quam constituere optantur, collocent oēs cum genere, ut inuestigantes definitionem hominis, substantiā diuidere oportet in corporeā, & incorporeā, & rursum basicē, in viuentem, & vita expertem, viuentem, in se sibi præditā, & eis carentem, & illā tandem in ratione carentem, & ratione aptam, & ita banc euiciens definitionem omnes differentias claudent eum homo est substantia animata, sensitiva, rationalis.

Sed hoc non sic est accipendum, quod oēs differentiae eius rei, que definitur, collocari in definitione debeant, ut quidam surpiter acceptarunt, statuentes nō posse differentiam aliquam cognoscere, nisi distincte cognoscatur uniuersa, a quibus per eā separari, ut hominem nunquam cognoscere poteris, nisi oēs rei species distincte cognoueris, nec proinde poteris cum exacte definire: quem errorē Sper sippō Platoni nepotis tribuit Themistius cap. 24 sua Paraphrasis in lib. 2. poster. hoc argumento illum confirmanti: res, à qua quispiam non differt, idem est ei, res, à qua distinguuntur, alia ab eo est: ergo utrāque oportet cognoscere, ut exalte cognoscatur eius diffe rentia.

probare.

tentia, priorem quidem, ut intelligatur ab ea non separari, posteriorem, ut intelligat separationem ab ea: constat autem omnes comprehendendi sub binis duabus, ergo necesse erit omnes cognoscere, ut exinde cognoscatur differentia, atque ad eadē definitio ipsa, cuius altera pars differentia est, nec enim exinde totum cognoscitur, cuius aliqua pars ignoratur. Quod corroborari potest, nam cum differentia importet relationem inter dico, & relatio non cognoscatur sine termino, sequitur planè, quod si relatio differentia interminatur ad omnia, à quibus res per eam separantur, non cognosci nisi omnibus cognitis.

Refutatio. **bac op-**
bio I. Dubius nihilominus argumentum refuta-
tur ab Aristotle, primum est, à multis sepa-
rari, que definitur, per accidentes dif-
ferentias, vi à cunctū individui sua specie,
quas non esse necessarium cognoscere ad ex-
actiōnē rei notitiam, vel definitiōnē in aper-
to est, cum ea, que ab accidentib⁹ accipiuntur,
extra essentiā sint non secus ac acci-
dentiā ipsa, cognoscibilis ergo essentia erit
sine his.

II. Refutatio. Secundum, si per differentiam essentia-
lem à multis separatur, non est ne-cessarium
cuncta cognoscere ad differentia cogniti-
onem, num qui hominē definire et piens, ani-
mal dividit in rationale, & irrationale, et
iam si irrationale non cognoscatur, cognoscere
poterit hominem sub rationali contineri,
eodē assumpto cū genere animalis definitio-
nem completere, ergo non est necessarium op-
positam differentiam, nec proinde omnia, à
quibus per propriam separatur, agnoscere
ad cognoscendam differentiam, vel statuen-
dam definitionem. Non est ne-cessandum con-
fusam saltē notitiam opposita differentia
requiri, cum non bene cognoscatur diuisum,
nec diuisio ipsa, nisi utroq; membro diuisio-
nis aliquo modo cognito, sed utrumq; distin-
tive cognosci non est certe necessarium, post-
quam in universali cognoscitur esse adequa-
ta, atq; opposita, sed nec oportet omnes ter-
minos relationis cognoscere ad cognoscen-
dam relationem, ut exemplum similiudi-
nis, & parentitatis conuincit: quae exinde
cognoscimus uno, vel altero simili: uno, vel

altero filio cognito, etiam si nesciantur alijs,
cuius ea est ratio, quia in quolibet reperiatur
essentialis ratio similia, vel filij cunctū tri-
buens terminorū conditionem: Et pars est ra-
tio de binis, à quibus aliquid differt sub ratio-
ne diversorum, unde uno aliquo distincte
cognito, & confuse ceteris, sufficienter rela-
tio distinctionis cognoscetur, atq; ad eadē dif-
ferentia, definitio, & rei quidditas.

Sed nec sic est necessarium differentias,
per quas genus dividitur, ad inuestigandam
definitionem reflexa quadam notitia cogno-
scere, ut opus sit interrogare, an totum diui-
sum contrarie, ut, enaq; extensionem exhaus-
tiant: vel ad alteram differentiam prater
illas, in quas dividitur, se extendat: ut ali-
quis errore deceptus posset excogitare, nam
si accipiantur prima differentia alicuius ge-
neris, hoc est, immedieata, atq; opposite, ne-
cessere est totum diuisum exhaustire, ita ut nō
sit altera differentia, ad quam posset se ex-
tendere sub ea non comprehensa, & si per
tales differentias fiat semper diuisio, nihil
pratermissum erit ex his, que ad definitio-
nē, vel quod quid est in re possum spectare.

Duo illa cauenda sunt, duosq; hos errores
vitare oportet, ut mea in diuisione possumus,
si non demonstrare, aut syllogizare defini-
tionem, at quasi per suppositiones reverari,
atq; innenire, quod ut debito modo sint, tria
sunt precepta omniū obseruanda: primum
est, ut non accipiantur in diuisione, nisi so-
lum essentia dicitur, nam cum definitio sit quasi
terminus essentie, essentialia dant aequaliter
complectitur, nihilq; alienum ab essentia
admitit, accidentia autem aliena sunt ab
essentia, idē ad definitiōnē recessantur.

Secundum, ut debito ordine in definitio-
ne collocentur, nempe quod ex propria con-
ditione primum est in primo loco, ceteraque
consequenter iuxta propriam naturam.

Tertium, ut nihil ex his, quae pertinent III. Præcep.
ad quidditatem, pratermissatur: hec enim
duo precepta posteriora eadem sunt cum
duobus illis, qua ad duos illos defectus effi-
giendos nuper tradita sunt. Sed ut omnia
precepta bene diuidendi in ordine ad finem
venienda definitionis quasi per modum epi-
logi in

logi in unum colligerentur, repeti oportet, quemadmodum repetuntur alia, ut intelligatur modus, quo tria hoc precepta obseruari poterint, ac debebunt.

Modus autem est, ut ad primum preceptum obseruandum non accipiatur nisi ea, que predicanter in eo quod quid est, ratus est enim modus predicandi generis, hoc autem examinandum erit per syllogismos, hoc est, per precepta, quadratur in Topicis ad determinanda problemata generis, & accidentis, ex his namque constabit exclusio accidentium prædicatorum, ex illis admisso quidditatiorum.

Modus ad
II. precep-

Obseruabitur secundum, si primum prædicatum confituerit in primo loco, erit autem primum prædicatum, quod cetera sequuntur, & quod cetera non sequuntur, neq; ex eo inferuntur, ut viens primum est responde animalis, quia omne animal viens est, non tamen omne viens est animal, eademque in cetera ratio erit.

Modus ad
III. precep-

Obseruabitur postremum, non pratermitendi aliquam differentiam, si semper proximas, adequatas, atq; oppositas accipimus, tales autem erunt, si genus non coniungant, sed simul sumptacum eo conuertantur, & rursus, si diuisio procedat usq; ad extremas differentias, id est, usq; ad indubitate in alias essentias, quas propterea atomas vocamus, cuius conditionis esse agnoscamus, si viderimus non esse iam sub eo toto, quod ex diuisione relinquitur aliam differentiam assumptibilem: vel si assumatur, non esse ab eo distinctam, ut dum ad hominem pertinet sit, nouimus non esse iam ullam sub eo differentiam assumptibilem, nam si rationale accepimus, idem est cum eo, & ad conuertentiam dicitur, cum tamen oporteat diuisiunam differentiam inferiorem esse distinso: qua si obseruerint, probat Aristoteles, exactam esse definitionem media diuisione adiumentam hoc argumento: exalta definitio est, cui nihil deficit ex his, qua ad quod quicunque pertinent, neq; aliquid in ea redudat, sed utramque habebit conditionem, nam nihil accidentiale assumptum est propter prius præceptum, sed omnia intrinseca tempore

genus, & differentiam, ex differentijs autem non est illa omissa propter tertium, ergo siū omnibus erit absolute membris.

In extrema parte capitiū alium modum V. Memb. venandi definitionem tradū per viam compositionis, aut similitudinis iuxta mente in Dñi Thomā, quā in expositione huius obscurissimi loci sequimur, licet alijs placeat (ut in principio elucidacionis admonuimus) tradere velle methodum intenendi definitionem passionis, aut proprietatis: alijs verò neutrū horum, sed tollere equiuocationem à modis predictis inueniendi definitionem per viam divisionis.

Decernit ergo sic esse procedendum, dum Modus pos aliquid hoc modo definire volumus: et inspiciamus primo singularia unius speciei, à quibus ratio illius participatur, videamusq; in quo asimilentur, deinde singularia diversa speciei, in quibus etiam consideremus, in quo sint similia, post verò conferamus utrāq; attendentes, an licet diuersa sint species, asimilentur in aliquo, & quidem si similia inueniantur, illud, in quo similitudo constituit, erit definitio, quam querimus, si verò non sint in aliquo similia, signum erit non esse unum illud, cuius definitionem inuestigamus, nec definibile esse unicā definitionē: & designat exemplum magnanimitatis in communī: quam si definire volumus, specta: di imprimis sunt, qui propter eandem rationem, vel motuum magnanimitatem professunt, ut Alcides, id est, Hercules, Ajax, & Alcibiades.

Ajax enim, sive Telamonius à Patre Telamone cognominatus, postquam in Gracrum exercitu, fortitudinis laudem obtinuit, & singulari certamine cum Hectore congressus est, & victor evanisset, nō si noctis aduentu pigna suā fuisse divempta, ad extremum, Achille peremptio, cum de illis ac armis cum līsse iudicium constitueret, adversarij eloquentia superatus, seipsum occidisse dicitur, quia arma Herculis sibi denegata fuisse: & bunc bello abstinuisse propter Briseidem ab Agamemnonē rapiā: Alcibiades vero contra suos pugnauit, quia propter accusationem suis à bello renocatus. Et quidem

borum omnium magnanimitas in eos similes inuenitur, quod pati iniuriam noluerunt, sed vindictam iniuria illata appetuerent, deinde alios magnanimitatem professos, propter diuersas causas considerare oportebit, ut Socratem, atque Lisandrum, qui magnanimi extiterunt, a quo animo non minus aduersa, quam prospera admittentes: & ecce tibi duplices magnanimos ex diuersa causa, vel motivo, quos iterum inter se conferre oportebit, spectare, an in aliquo reperiatur similes: nam si omni prorsus similitudine caret, colligere statim licebit non esse eandem speciem magnanimitatis in eis, nec unius praeiude specifica definitione definitibilem esse magnanimitatem, sed quasi equivocam esse reputandam, si vero similes esse dicas in eo, quod omnes arbitrantur se dignos magnis, ac propterea illos noluisse iniuriarum tolerare, ne ei succumberent, hos verdi foris animo in aduersis tolerandi se gesisse, ne oppresi ab aduersa fortuna viderentur, dices, hanc esse propriam magnanimitatis definitionem, quod altero exemplo magis familiariter ostendere possumus, si quis velut animal definire, consideret prius individus hominis, qua eiusdem speciei sunt, ac in rationalitate similia, consideret deinde leones alterius quidem speciei, sed similes inter se se rugibilitate, & tursus hos cum illa conservens attendit, an in ratione aliqua inueniantur similes: & cum reperiat in virtutis eandem viventis, ac sensibili naturam, in qua assimilantur, colliget statim definitionem propriam animalis esse visus sensibilis.

Probat Aristoteles talum modum venandi definitionem per modum compositionis optimi esse duplicitatione, prima, quia communem rationem, in qua particularia convenient, querit, ex eaq; definitionem constituit, definitiones autem de communibus traduntur, nam Medicus non considerat sanitatem buvis, vel illius oculi singularium, sed oculi in communione, aut certe in specie, ut oculi colericorum, vel sanguinerum. Secundaria ratio est, quia a singularibus ad universalia procedetur iuxta faciliorum modum procedendi in tradendis disciplinis, facilis est enim for-

laria definire, quam universalia, nam cum haec minus sint determinata, pluraque suo ambitu comprehendant, magis sunt equivocationibus exposita, ideoque difficultius definuntur, cum equivocatio unam rationem tollens, non leue impedimentum definitioribus afferre soleat, particularia vero, ut ipsa magis determinata ad unum, longius ab equivocationibus absunt. Hac accedere ait Aristoteles, quod definitio vii demonstratio ab aliquo evidenteri quasi presupposito procedit, quod maximè cernitur in modo procedendi a definitione singularium, quia evidenter est, easque quasi presupposita bene adveniendum definitionem universalis proceditur. V. G. qui vult definitionem similis inuestigare, prius definire proprie similia in particulari, ut in coloribus, deinde in figuris, ac tandem in vocibus, ut in graui, & acuto, quorum definitionibus veluti certioribus principijs presuppositis ad discussandum communem, convenienti ordinе procedit.

Sed extremitum docet Aristoteles vitium Vitium quoddam fugiendum esse in omnibus praefatis modis inuestigandi definitionem: videlicet ne vitatur metaphoris, vitium est enim sic definire hominem quod si a boti invisa.

Rationem autem hunc documenti reddit, licet a posteriori, quia maximum est in convenienti via metaphoris in concordanib; nam cum metaphorae ducatur ex aliqua similitudine, quandam equivocationis speciem secum affert, cum non oporteat, quod in uno simile est, in ceteris quoque simile esse, & ideo equivocum constituer argumentum, nullusque roboris a similitudine ad proprietatem, quod multa exemplis constare potest, sed definitio est precipuum disputationis instrumentum, ergo non oportet in tradendis definitionibus metaphoris vi ne cogantur eisdem vi in disputationibus.

QVO PACTO PROBLE-
mata venentur, tum diuisione,
tum etiam propor-
tionc.

CAPUT

CAPUT DECIMVM-

quintum.

AD hoc autem quod habemus problemata eligere oportet, & decisiones, & diuisiones, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

Institutum
capitio.

Constitutio modis investigandi quod quid est, vel definitionem, quemadmodum est, & propter quid parsimam demonstratiois, per quod passiones demonstrantur de subiecto, ut mediorum copiam habemamus ad demonstrandas quascunq; passiones de subiecto, tradit Aristotleles modum demonstrandi illas per subiectum ipsum de inferioribus sub eo contentu, idque per viam diuisionis, per quam docuit venari, quod quid est, per definitionem namque, cuiuslibet subiecti, siue genus sit, siue atomaspecies, demonstrantur propria passiones cum eo conuertibiles, nam quod quid est, subiecti est etiam propter quid talium passionum (ut superius vidimus) tales autem passiones non solum per definitionem, sed per ipsam subiectum, tanquam per proximam causam demonstrantur de inferioribus, id est subiectum propter quid est earum respectu inferiorum. Supererat igitur, ut mediorum copiam habemamus ad demonstrandas non solam passiones ad aquatas de suis propriis subiectis, à quibus emanant, sed etiam de cunctis inferioribus, quibus in ad aquata conuenient methodum praescribere, qua possumus id prestatre, & hoc est, principium huius capituli institutum.

Circa quod considerare oportet diverso modo genera, & species sub se habere inferiora, nam inferiora generis sunt species, barum vero individua, de quibus sicut non est definitio, sic non est demonstratio, unde proprietates speciei atomi non proprie demonstrantur de inferioribus, sed per syllaginum quendam expositiorum si applicantur, at proprietates generis vere, & proprii demonstrantur de inferioribus speciebus, ut sensibile de homine, & leone, habentes an-

Posterior.

778

gulosae duobus rectis de Ischete, graduato, ceterisq; eiusdem trianguli speciebus id est Aristotleles non tradidit methodum demonstrandi proprietates specierum de individuis, sed generum de speciebus.

Divisio autem totius capituli bimembra est, nam quoddam in primis documentum caput tradit Aristotleles ad intuendum medium demonstrandi proprietatem alium communis de inferioribus per viam diuisionis, quod tribus praedicatis communibus applicat: primo generibus, secundo praedicatis communibus unominiatis, sed unusquisque generis sive secus: tertio communibus praedicatis, non generibus, neque in hoc, sed analogia: ac tandem duobus modis contingere docet multa problemata, vel propositiones aliquot diversas conuenire in eodem medio, per quod demonstrari possunt.

Documentum est, ut quoties demonstrare cupimus aliquam proprietatem cum communis praedicata conuertibilem de inferioribus, commune illud praedicatum accipere debemus, illudq; dividere per oppositas differentias proximas, & ad aquatas, quemadmodum ad inuestigandum quod quid est, faciendum esse dicebamus. Rursus intenduntur est, quid nam tali praedicato communis in quantum tali conueniat, quid erit cuiuslibet particulari sub eo contento, nam cum posset contingere hoc idem esse genus, erit etiam proprietatis eius demonstrabilis de speciebus inferioribus, & quod invenimus conuenire communis praedicato, ut tali erit proprietatis, vel ratio de inferioribus demonstrabilis eodem praedicato pro medio assumpto, & modo simili, quod invenimus conuenire cuiuslibet inferiori, ut tali erit proprietatis demonstrabilis per ipsum de inferioribus speciebus, & sic procedere debet divisione, ad atomas species, quarum proprietates non sunt iam demonstrabiles de inferioribus individuis, ut in principio capituli ad notandum.

Applicatur in primis documentum hoc generaliter, ut si proprietatem animalis de inferioribus demonstrare intendamus, dividendum in primis erit in rationale, & irrationalia,

male, considerandum quid ei conueniat, ut tali, nempe somnu, vigilia, moras, & sensus, & eiusmodi erunt proprietates demonstrabiles de inferioribus, & rursus si aliquid sit genus intermedium animalium irrationalium, considerare oportebit, qua ei propriè conueniant, & bac erunt de suis etiam inferioribus demonstrabilia. Modus autem demonstrando talis erit, ut animi assumatur pro medio, proprietas demonstranda pro maiori extremitate, & pro minori illa inferiora, de quibus demonstranda est, hoc modo. Omne animal vixim potest vigilare, atq; dormire, omni leo est animal, ergo omnis leo vixim potest vigilare, atq; dormire, vel etiam sic. Omnis triangulus habet tres angulos aquales duobus rectis, 1 socheles est triangulum, ergo habet tres angulos aquales duobus rectis.

Nota II.

Applicat secundo idem documentum communis predicato, cui nō est impositum nomen, contingere enim plerumq; solet multa in uno aliquo conuenire, & quidem uniuoce, siue tali conuenientia generic a sit, vel solum accidentalis, & si velim ostendere, commune hoc multū particularibus ratione tali conuenientia competere, eadem methodo utendum est, ut communi illo diviso consideremus, quod nam ei in quantitate conueniat, & rursus inspiciamus, que nam sint sub eo contenta, & verum aliam conuenientiam habeant, ex qua commune predicatum asserendum sit: Et in alia inferiora dividendum, nam eadem erit de illo ratio, ac de primo: illud igitur, quod communi conuenit, erit proprietas de inferioribus demonstranda. Exemplum esse potest de multis animalibus, quibus commune est cornua habere, & appelletur commune predicari ex eorum resultans cornigerum, quemadmodum dicimus pennatum commune esse avibus, conenit autem his animalibus, quia cornibus predicitur dentibus in primis mandibule superiori parent, quorum materiam in cornua ipsa natura conuertit, & ex talicarentia prouenit ei non posse cibum, nisi semel, & iterum masticatum bene scindere, quare multis indigent finibus, aut ventriculis pro eius conferua-

Exempli.

tione, uno quidem, pro cibo semel masticator, & nondum ad digestionem bene dispositus quod in aliud tempus disponendum conservant, & alium babent ad decoquendum dispostum, ut lib. 2. de historia animalium, cap. 1. & lib. 2. de part. animalium cap. 3. docet Aristoteles, hanc igitur proprietates demonstrare licebit de inferioribus, nimisrum de bovibus, cervis, ceterisq; cornigeris animalibus eodem communis predicato (ratione causis eius conuenient) pro medio assumpto, hoc modo, omne animal cornigerum caret superioribus dentibus, bos est cornigerum animal, ergo ei caret. Et rursus, omne animal cornigerum habet multos ventriculos pro officio ruminandi necessarios, cervus est animal cornigerum, ergo multos etiam ventriculos habebit.

tione, uno quidem, pro cibo semel masticator, & nondum ad digestionem bene dispositus quod in aliud tempus disponendum conservant, & alium babent ad decoquendum dispostum, ut lib. 2. de historia animalium, cap. 1. & lib. 2. de part. animalium cap. 3. docet Aristoteles, hanc igitur proprietates demonstrare licebit de inferioribus, nimisrum de bovibus, cervis, ceterisq; cornigeris animalibus eodem communis predicato (ratione causis eius conuenient) pro medio assumpto, hoc modo, omne animal cornigerum caret superioribus dentibus, bos est cornigerum animal, ergo ei caret. Et rursus, omne animal cornigerum habet multos ventriculos pro officio ruminandi necessarios, cervus est animal cornigerum, ergo multos etiam ventriculos habebit.

Nec solum documentum hoc inueniens Observator, proprie quid alicuius proprietatis de inferioribus demonstrabilis extenditur ad predicatione generica, vel uniuoca, sed etiam analogia, nam contingere potest, ut multa aliqui diversa aliquam similitudinem, vel proportionem habeant in aliquo uniuersaliori, qualis habent substantia, & accidentia incidentia, nam bac dicuntur entia per similitudinem, vel attributionem ad illam, & rursus, accidentia omnia similia sunt in eo, quod est afficere substantiam secundum proportionem, & ratione utriusq; predicationis communis conuenient utriusq; quedam proprietates: ut entibus unitas, bonitas, & id genus alia transcendentia predicata, qua de singulu demonstrare licebit, hoc modo.

Omne ens est unum, omnis substantia est Demonstratio, ergo omnia substantia est unum: sicut de de cunctis accidentibus secundum proportionem demonstrare possimus eandem proprietatem, ac de eisdem proprietates ceteras, accidenti ut tali attributas, exemplum attulit Aristoteles in predicatione illo analogo, quod ex communibus animalium osibus, ac sepiam, quae etiam sepiam appellantur (est enim sepius, vel sepium genus quoddam serpentum) & spinis piscium, que osium similitudinem tenent, abstrahibile est, innominatum pente, quod ignorat quadam proprietates consequen-

D&

sequen-

Sequuntur, de cunctis demonstrabilis ipsomet communi predicato analogo, medio, ut si singanus (ait D.Thomas) communem proprietatem huius analogi esse opertum carnibus, nam sicut ossa habere analogum est de solis communibus animalibus propriis dictum, de ceteris per similitudinem, & proportionem, paritatem carnibus operiti, nam caro in solis etiam eisdem animalibus propriis reperitur, hac igitur erit de omnibus secundum proportionem demonstrabilis per commune predicatum analogum.

II. Mer-
brum.

16.

Docet tandem Aristoteles multa esse problemata, vel propositiones, diversas alioquin secundum speciem, quibus commune est idem propter quid, per quod omnes demonstrari possunt: sed hoc dupliciter: primo, ut cunctum sit ex aquo commune, gratia exempli, per antiparallelismus, sive repercussionem demonstrantur Echo, apparentia rerum in speculo, & generatio iridis, nam licet diversa sint secundum speciem repercussiones iste nam Echo sit per repercussionem aeris communi a corpore sonante ad aliquod corpus concavum, apparitus rerum in speculo per repercussionem immutati medij ab speciebus intentionibus ad speculum,iris vero generatur ex eo, quod radij solares repercutiuntur ad vapores humidos tali modo densatos in nube, conuenient tamen in communi medium repercussionis, per quod demonstrantur. Secundo, ita ut non ex aquo conueniat omnibus, sed subordinatas sint, & quorum unum reducatur ad alterum, ex quo unum quodammodo medium habere diuantur, nam ubi unum propter alterum, ibi unum dumtaxat est, ut si queratur, ait Aristoteles, propter quid Nilus in mensis lunaris declinazione maiores inundationes habeat: rationem reddere possumus, quia in fine mensis frequentiores etenim pluviae, quam in principio, & si rursus rationem huius scisciterio, Respondendum est, quia in declinatione mensis luna deficit: habet etenim predominium suorum humorum, & vel qualitates, & ideo deficiente eius lumine magis conuenientur vapores in aere, & tali commotione densantur in nubes, & gignuntur pluviae: ecce quo pa-

Exempla.

17.

ta. Ita ut non ex aquo conueniat omnibus, sed subordinatas sint, & quorum unum reducatur ad alterum, ex quo unum quodammodo medium habere diuantur, nam ubi unum propter alterum, ibi unum dumtaxat est, ut si queratur, ait Aristoteles, propter quid Nilus in mensis lunaris declinazione maiores inundationes habeat: rationem reddere possumus, quia in fine mensis frequentiores etenim pluviae, quam in principio, & si rursus rationem huius scisciterio, Respondendum est, quia in declinatione mensis luna deficit: habet etenim predominium suorum humorum,

Ratio.

Nota.

vel qualitates, & ideo deficiente eius lumine magis conuenientur vapores in aere, & tali commotione densantur in nubes, & gignuntur pluviae: ecce quo pa-

lio primum, & secundum problema, licet diversa media habeant, per que demonstratur, subordinatas sint, cum postremum sit ratio, & propter quid prioris, unde quodammodo dicimus id habere medium, nempe ultimum, ad quod reducitur primum, cum per illud ostendatur.

QVOMODO CAUSA, ET effectus se habeant inter se, & quo pacto causae venentur, & an viuis effectus plures sint causae.

CAPUT DECIMVM. sextum.

DE causa verò, & cuius causa dubia. Taret utique aliquis, an quando est causatum, & causa est, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

Exposita methodo inveniendi propter tractandum quid, hoc est, medium demonstrationis continens causam conclusionis, eam nunc cum effectu co-servi Philosophus, ostendens quo nam pacto ad eum se habeat: prefat ante in toto capite quatuor, proponens divisionem primo questionem: an causa simul sit cum effectu: non tempore, nam de hac similitate iam patet, egerat, sed illatione, ita ut eum necessario inferat, ab eoque vicissim inferatur, quia soluta aliam de unitate eiusdem causae excusat, ac soluit, an videlicet eiusdem effectus pluribus causis esse contingat. Tertio modum cognoscendi causam, & effectus in demonstratione docet, ac tandem dubium quodcumque insinuat, ac soluit.

Itaq; questionis prior est: an simul sit, mutuoq; se inferant causa, & effectus, & ardua liguit in favorem partis affirmativa duobus medijs. Primo, quia si non sunt simul causa, I. Ratio, & effectus ut dum folia decidunt, non est decisionis causa nempe latitudine foliorum, vel dum defectus est luna, non est interpositio terra, sequeretur planè alias esse horum effectuum causas. Secundo, causa, & effectus II. Ratio, ut ipsum

viciſim ſe demonſtrant, ergo ſimile eſte neceſſarium eſt, cum demonſtratio ſit conſequitio neceſſaria. Antecedens probatur eisdem exempli, nam bene in priuū infertur, omnia arbor folia lata habens patitur eorum defluxum, ſed vias lata ſunt folia, ergo ſuo tempore decidere neceſſe eſt: & è conuerſo, omnia arbor, cuius folia decidunt, latu condecoratur, ſed folia vias decidunt, latu agiſt ſunt: neg, minus eſt neceſſaria reciprocā conſequitio interpoſitionis, atq; deſtitu, nam ſi interpoſitione terra eſt, ecliptiſis quoque erit, & bac exiſtente neceſſe eſt eadem eſte interpoſitionem: mutuam igitur coexiſtentiam habent cauſa, & effectus.

Obiectio. Et ſi aliqui obijciat aduersus hanc, ſecundam rationem, cauſam naturae ordine priorē eſte effectus, atq; adeò poſſe per eam demonſtrari, ſed nequaquam demonſtrare illam, cum ex prioribus demonſtratio procedat.

Solutio. Respondet, duplīcē eſte demonſtrationis genū, ut cap. 18. priori libri ſe docuſſe meminit: unum à priori, propter quid conſluſionis tradens, à posteriori aliud, non propter quid, ſed folium quod eſt, vel quia eſt, unde cum in ſecunda ratione dicitur, viciſim ſe demonſtrare cauſam, & effectum, non eſt accipiendo de eodem genere demonſtrationis, ſed in diuero, nepp̄, propter quid, quo pacto cauſa demonſtrat effectum, & quod hoc eſt, quo pacto effectus demonſtrat cauſam: ecliptiſis itaq; interpoſitionem eſte demonſtrat, ſed interpoſitione, propter quid eiusdem ecliptiſis tradit tanquam vera eius cauſa, cuius illud ait evidenti argumenio eſſe, quod in definitione ecliptiſis interpoſitione ponitur, dum dicimus, effe luna deſtitutum ex interpoſitione terra: ecliptiſis vero non ponitur in definitione interpoſitionis.

Propoſita nunc queſtione diuabuſi assertiōnibus ſatisfacit, hanc diuinationem effectus, & cauſa præmittens: eft quidam effectus duplīcē habens cauſam, a qua inuferente prodire potest, unde cum neutrā per ſe reciprocatur, ut vituperabile, quod ſequitur ex ſuperbia, atq; intemperantia, vel ex cauſa per exceſſum, nepp̄ prodigalitate, aut per

deſtitu ex auaritia: & quod ex vitia ſeorsum ſumpta infertur, conſtat, nam ſi aliqui ſuperbus eft, eo ipſo eft vituperio dignus, & etiam ſi intemperatus, nec non ſi prodigus, aut auarum: ſed neutrā determiuate infert, neq; enim ſequitur, vituperabilis eft iſe, ergo ſuperbus, cum poſſit eſſe intemperatus, neq; ſequitur eſſe intemperatum, prodigum, vel auarum, cum poſſit eſſe ſuperbus: alia eft cauſa, ex qua uniuersaliter adequate, & primo ſequitur effectus, ut ex interpoſitione terra ecliptiſis.

Iuxta hoc duplex cauſarum genū dupli- cē aſſertiōne ſtatuunt, quibus ſoluit prepa- riā queſtionei.

Et eft prior, cauſa primi ordinis non con- I. Aſſer- ueretur cum effectu, nam licet eum infert, ut ſuperbum eſte infert vituperabilem, non tamen infertur ab eo.

Secunda aſſertiō: cauſa uniuersalis, & ad- II. Aſſer- equat a reciprocatur cum effectu, quem ſem- per infert, ab eoq; viciſim infertur. Proba- tur exemplo decisionis foliorum, non quidem ad foliorum latitudinem comparata, cum qua certum eft non conuerſi. multa ſi qui- dem arbores ſunt latifolia habentes, a quibus nunquam decidunt, ut laurus, ſed ad densationem ſucci, vel humoru in eadem ar- bore, vel in eodem arbori genere, ex qua in- fallibiliter ſequitur: cuiuslibet enim arboris, cuius deſatur ſuccus, folia decidunt, ſed vi- tis, aut ſicus humorem densatum habet, ergo folium eius decidet, & econuerſi: arbor, a qua decidunt folia, ſuccum habet densatum: ſed a vite, vel ſicu decidunt folia: ergo ha- bet ſuccum densatum, in eodem etiā exem- ple vituperabilis non comparati ad aliquod ſpeciali vitium, ſed ad uniuersalem hanc cauſam agendi contrarationem, idem cer- nimus. Quicumq; enim contra rationem agit, vituperabilis eft, ſed quicumq; peccat, agit contra rationem: ergo erit vituperio dignus.

Solutio huius prime queſtioni excitat ſe- II. Par- cundam (ut bene adnotauit Caſetanus in Dabianili- buis cap. tu elucidatione:) nam cum effe- ctus diuinctus fit, in eum, qui habet multi-

plicem causam, à qua insolidum prodire potest, quam in adiquatam vocare possumus, & in eum, qui unam, etandem, habet, à qua unius salter, & primo procedit, quod est esse adequatam, statim unitas causa inquirenda est, ut plenius intelligatur, quomodo causa, & effectus se inferant. Idēq; questio nem secundā proponit Aristoteles in 2. parte capitū: an ex unitate causa sequatur semper unitas effectus, atq; etiam ē conuerso, ex unitate effectus unitas causa, cui responder dupliči assertione.

I. Assere.

Prior est, in causis, & effectu per se, unitas causa infert unitatem effectus, & unitas effectus unitatem causā: presupponit assertio hac distinctionem causa in per se, & per accidens: per se vocatur illa, qua ex propria ratione producit effectum, unde ex ea sola sequitur, vel si ex altera, non nisi in quantum participat rationem eius, quod est universaliter ab ea procedere: causa per accidens est uniusaliter ab ea procedere: causa per accidens est inadiquata, ex cuius proprietate non procedit effectus, sed ex communī cum alijs, vel ex aliquo accidenti, qua etiam vocatur à signo: in quantum causalitatis per se signum est, unde vel non ab omni, vel nō a sola procedit. Vtriusq; exemplum habemus in vituperabili, cuius causa per se est contra rationem agere: per accidens verò per excessum, vel defectum pccare: ut esse prodigium, vel anarum: est enim per accidens, quod qui agit contraria rationem, excedat: cum agere posset deficiens, vel alijs infinitis modis. Vocatur etiam à signo, quia excedere, vel deficere signum est eius, quod est agere contraria rationem. De causa igitur primi ordinis procedit conclusio affirmans, unius effectus non posse esse nisi unicam causam: cura evidens est ratio, quia causa per se est medium demonstrationis, medium autem est definitio maiori extremitati, ut constat in eclipsi, quam demonstramus per interpositionem terra: definitio autem est una: ergo una erit causa.

II. Assere.

Assertio posterior est, in causis per accidens, vel à signo non datur una causa unius effectus, sed multiplex, que etiam ex hanc cau-

serum natura, manifesta est: nam si effectus non procedat ex propria eorum natura, sed cum ceteris communi, ex multis causis idem procedit effectus, unde non est unus ex causarum unitate, neq; eius unitas eundem infert unitatem, ut designatum exemplum docet. Quibus suppositis, ostendere vult medium, quo veraq; causa, qua medium esse potest, proportionatur extremitatibus, & quidem de causa per accidens, ait, per accidens se habere ad maiorem, ac minorē extremitatem, quas coniungit: ut si dicamus, musicū adiscere, tam causa, quam effectus considerantur per accidens: nam musicus causa per accidens dominus est, atq; etiā dominus ipsa effectus per accidens musici: at in causis per se, qualis fuerit habitudo maioris extremitatis, qua est effectus, quem demonstramus ad minorē extremitatem, qua est id, de quo demonstratur: talu erit habitudo mediæ eas coniungentis ad vitram: ita ut si equiuocū fuerit, hoc est, ex diversis omnino causis pronueniens, equiuoca etiā sit causa, vel medium, si vero maior extremitas sit e: usdem generis cū minori, & causa quog; eiusdem generis erit, & si analogas sit utriusq; habitudo, analogū erit medium. Duo exempla designat, unū de extremitate uniuscū, ut commutabilitate proportionari, ait, effectus, seu exemplū p̄p̄ia, communis est, & quasi genera, linea, corporibus, numeris, ac temporibus conueniens, de quibus per modū, seu causam genericā probare potest, quid sit autē commutata proportio, explicuntur in primo libro, quod idē nō patamus repetendum. Medium autem genericum, à quo tanquā à causa ad aquata procedit, & ratione cuiusvis omnibus conuenit, est quantitas proportionalis.

Exemplum secundum est de equiuoco, dicetur autē equiuocū effectus, qui non habet unam aliquam causam, sed multiplicem, ac diversam, ad quem propterea de multis demonstrandum non unum, sed plura media, atq; diversa afferuntur: eiusmodi est similitudo, in coloribus & figuris equiuoco reperta, ad quam demonstrandum de utrisq; non una causa afferenda est, sed diversa, una videlicet pro figuris, altera pro colorib;:

nam

num causa similitudinis in coloribus accipiatur ex eodem modo immutandi visum, nempe disgregando, vel congregando: in figuris vero ex equalitate angulorum, & laterum, & cum analogia sint media inter equiuocas, & uniuocas, effectus analogie multis attribuitur, causa quoque per se analogia debetur, per quam demonstrandi etunt, ut si veritatem, vel bonitatem velim demonstrare de substantia, & accidente, quibus analogice conueniunt, assumendum erit ens, quod medium est, & causa huius proprietatis analogia, propter quam ei dem attribuitur.

In tertia parte capitis applicat habitudinem causa ad effectus secundum consequentiam, & unitatem expositam ad exercitium demonstrandum, in quo causa medium est contingendi extremitatem, nempe passionem, quam maior extremitas est cum minori, qua est subiectum, de quo demonstratur, & ait, quod si accipiamus causam per se, ex qua uniuersaliter sequitur effectus, (quam diximus esse unam respectu unius effectus) & coparentis eam cum proprio effectu, proprioq; subiecto, qua per eam coniunguntur, cum utraq; conuertitur: si vero pro subiecto accipiatur, non proprium sed aliquid ex inferioribus, non conuertitur cum ea causa, neq; effectus: hoc est, medium, & maior extremitas, nisi forte acceperit omnia inferiora simul, quasi pro uno subiecto: quia cum proprio equale aut, non minus conuertuntur omnes termini demonstrationis, quam si proprium accepisset, & producit exemplum mathematicum, ut habere angulos externos aequales quatuor rectiliniis est passio superioris respectu trianguli, & quadranguli, ceterarumque figurarum recti linearum: unde si respectu cuiuslibet per se sumpta accipiatur, non conuertitur cum ea: quia tanquam inadequata causam, & per accidens eam sequitur, si vero omnes simul accipiatur, vel figura recti linea, ut sic, conuersio fiet medius cum extremis: huius autem rationem eandem reddit, quam superius de causa per se reddidit. Quia medium, ait, extrema ratio est primi, quasi dicat: medium in tali modo demonstrandi est definitio maioria extremitate-

tis, passionis videlicet, aut effectus, qui demonstratur, quam necesse est cum passione ipsa eiusq; adequato subiecto conuertit: ut si demonstrare velia, decisionem foliorum per coagulationem humoris, aut succi, qua quasi eius definitio est, videbu medium hoc, vel causam conuerti cum extremis, videlicet cum spoliatione frondium, & arboribus talis conditionis, quarum humidum sensum densatur.

Eadem rursus doctrinam ad figuras demonstrandi applicat, docens quoniam pacto communis communis passio de particularibus in modo, passio de in figura demonstretur, atq; communem superioribus passionem, cui est unica causa proxima plures demonstrare.

Finaliter habentem per illas demonstrari de multis speciebus diversorum generum, ut longitudinis vita propria causa est bona complexio, per quam hoc modo demonstratur, omne animal bonam habens complexionem longitudine vita in suo genere gaudet, Petrus, vel Ioannes talem habet complexione ergo longam vitam habebit, sed effectus iste plures habet, & remotas causas in diversis rebus diversorum generum: nam alia causa est in quadrupedibus parum hameru colericis, ac felis habere, ut in ceruo: in aliis vero multum habere siccitatis, quae remotas causas longitudinis vita esse dicimus: quia in tantum sunt causa, in quantum efficiunt bonam complexione, que proxima & adequata est, ad quam reducuntur, per quamlibet auctem harum causarum demonstrari potest talis effectus de singulis eius generis animalibus, atque etiam de omnibus simul, cum quibus conuertitur ipsa causa, sed diverso modo, nam de singulis demonstratur tanquam uniuersale simpliciter, cu uniuersale superius sit, sed de omnibus simul tanquam uniuersale primum, & quasi adequatum: nam praedictum superius ad omnia inferiora simul sumptu comparatum aequaliter est, & adequatum vocari potest.

In extrema parte capitis dubium proponit, & solvit, quod videretur ex doctrina pars dubia per tradita de communi passione applicata ad particularia, vel inferiora ortum: est autem dubium, si passio uniuersalis. uniuersali

predicato primo & universaliter conveniat, inferioribus vero non prima, sed per intermedias causas (hoc enim sibi volume verba illata extitum) quod si non statim accedunt ad individuum, & si non solū unum, sed plura sunt media, plures etiā, de cause sunt (voces enim species atomam individuum) utrāq; proxima causa talis passionis, quo particularibus inesse probatur sic ea, que ex parte eiusdem, & munus passionis accipiuntur, an que ex parte subjectorum particularium gratia exemplis: longitudine vite probatur inesse aibis, & quadrupedibus, & horum generum speciebus per causam eius universalem, videlicet per bonam complexionem, & per causas particulares defensionis videlicet cholera, & febris, auctoritate abundantiam (enimmodo enim ex parte ipsorum subjectorum potius se tenent, cum particularem eorum naturam sequatur) Queritur, que nam proxima causa dicenda sit, ad quā reducunt altera particulares, vel universalis, & à qua potius incipere demonstratio debet, ut in alteram tendat, incipiente à particularibus, ut ea in universale referat, sic procedens, certum longitudine vite gaudet, quia parum habet cholera, & febris, & rufus, parum habet cholera, & febris quia bonam complexionem, vel ab universalis, ut eam reducat ad particulares, dicent, Certum longitudine vite gaudet propter bonam complexionem, bonam autem complexionem habet, quia parum habet cholera, ac febris. Respondet Arist. particularem potius causam ex parte subjectorum desumptam vocari proximum, ad quam universalis est referenda, dum de particularibus demonstratus communis passio, cuius ea est ratio: quis in genere est intrinsecus, magis proprium, & proximum quod ex propriis subjectorum natura accipitur quam quod ex parte eiusdem communis proprietatis.

Concludit tandem Aristoteles caput, quod sub forma brevis Epilogi, colligens universa que de natura syllogismi, demonstrationis, & scientie docuit, in libris priorum ac posteriorum, hinc verbis: A certaine de rationacione quae de in demonstratio neven quid nam virtutemque sit, & quo sit modo: latitiam iam patitur, & simul etiam demonstratus scientia, est enim idem.

QVOMODO PRINCIPIA COgnoscantur, & quis principiorum sit habitus.

CAPUT DECIMVM SEPTIMVM,
DE principiis vero, & quomodo sunt nosci, & quis cognoscens habitus, hinc est placitum addubitatuibus primorum, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

Caput hoc universum posterioristicum opus Inte*cōtra* claudit, in quo Aristoteles postquam omnia cap. pertinent, tradidit, de principiorum notitia disserit: docentes capitib⁹ precedentibus, quoniam via inuestiganda fuit quid & propece quid, ex quibus principiis demonstrationis constans sit, id est superat intelligendū: quo genere cognitionis à nobis cognoscatur presertim universalissima, que dignitates vocantur atq; ex consequenti cetera, que sine demonstratio ne accipiuntur: *Alio* notitia scientifica, & scientie habitu, vel quoniam alio: Praefas autem in toto cap. tria: nam primo ostendit necessitatem inuestigandi talem principiorum cognitionem: secundo tres Questiones proponit ac solvit: ac tandem dubium mouet, eique facit sati.

Necessitatem inuestigandi principiorum notitiae I Parcer habere esse testatur, ut cum statutum sit, quod non contingit aliquid scire, nisi per cognoscantur prima principia immediata, necesse est nosse, an per eundem scientie habendum, quo conclusio cognoscatur, cognoscatur etiam principia, vel per alterum diuersae conditiones.

Questiones autem sunt: prima, an omnium im- Triplet mediatorum principiorum sit eadem cognitione, vel quodque per diversum genus cognitionis eorum notitiam ac possimus.

Secunda quasi explicatio prioris est, an per scientificam notitiam omnium immediata principia cogno- II: scatur, vel quedam tantum, cetera per aliud genus cognitionis.

Tertia, An habitus principiorum sit, aut generaliter in nobis, cum prius eos non haberimus, vel certi a principio sit in nobis: nostamen i sti quo usq; exercitatio te cognoscantur: Hec sunt de qualitate, aut modo huius cognitionis scire digna.

Huic questioni non eodem ordine quo proprie- Invenit de tate satisfact, sed ab ultima incipientibus, ut eius dicens que partes singulis etiam regimur in prigiat: & pri- mogenit, que asserta laus nos, cum a principio in nobis fuerint, hoc argumento: apertum est notitiam principiorum certorem, atque evidentem esse notitiam cognitionis scientifica, nam cum cum intellectus assentitur conclusioni propter principia (ut ca- 2. prius libri sui constitutum) sequitur enid, nec certius, evidentiusq; cognoscit sed habent, ut nō sit conclusionis latere non potest, cum necessitate (ut ibidem sui manifestum) nosse quid impossibile sit alter se habere: ergo repugnit fieri, quod quicquid notitiam principiorum habeat notitiam scientie habere.

Impugnat. habere, quod tamen sequitur evidenter, si admittamus adeo à principio tales habiti, sed non cognoscit.

Impugnatio alterius partis: nempe quod de novo sicut in nobis similes habiti, talis est, omnis notitia sit in nobis ex pre-existentia alia, ut in huic operi intuitu dabilitate est, sed notitia principiorum non est factibilis ex pre-existenti: ergo nec de novo comparabile. Probatur minor: nam cetera nota sunt: pre-existentis cognitio ex qua sit altera, certior est ea, cum sit eius causa, atque adeo nobilior sed non est dabilis quia notitia certior est, per quam principia cognoscimus; ergo non erit ex pre-existenti comparabilis. Inscut ergo ex duobus his argumentis, neque posse esse huiusmodi à principio eadem cognitione nos lucet, sed nec de novo fieri, null'a notitia, vel habitu præcedente.

Solutio vlt.

Nota.

Triplex gradus naturæ

III. **potentie.** per excellit huius potentie est in his, in quibus post habita

alium sensibili, de qua

habetur absente, reminet aliquid impressio eiusdem

notitiae, ratione cuius iterum cognosci potest, ex hoc modo reperiatur in animalibus perfectis: in secundo

gradu huius potentie conficiunt animalia minus per-

II. **potentie.** fectis, in quibus post notitiam remaneat eadem im-

pressio non cuiuslibet obiecti sensibili, sed alicuius ve-

hementioris. Debilita namque non datur eam

relinquere propter debilitatem etiam potentie: insi-

mam tenet gradum potentie hanc in quibusdum imper-

fectissimis animalibus carentibus motu progressivo,

qualia sunt, quae per perpetuo manent petri affixa: unde predicti animalia hinc gradum distincta sic se ha-

bent in visu huius facultatis, ut ea in quibus nulla

impressio remaneat, transfalla cognitione non posint ea visi, nisi presente re sensibili: et vero, in quibus

non remaneat talis impressio nisi circa vehementiora sensibilita, non veniant tali facultate in absentia cuiuscumq. sensibili, sed eiusdem dumtaxat ve-

hementioris: perfectiora denam, in quibus cu

sensata in absentia iterum percipere potest, quia se- cultate priuaciar omnino imperfecta animalia perfectiora solum eam participant circa vehementio- ra: perfectissima vero memoriam omnium notitiarum habere possunt.

Sed adduc inter haec aliud ponit discrimen Aristoteles, quantum ad modum ostendi habeat facultate, **disciplina.** nam quadam sunt, in quibus non solum remaneat sensibile notitia rerum absentium, sed que circa eum radiocinatis medijs speciebus in memoria conservatur, qualia sunt homines: cetera vero animalia quadrupes, perfecta et aliena perfectionem discurrentibus non percurrent, sed simplici dumtaxat notitia memorantur: ex hac memorandi perfectio- ne in hominibus reperitur conatur aristoteles modum cognoscendi prima principia aperire: nam ex sensu, hoc est, ex notitia sensitus, per quam in semel percipiatur obiectum sensibile, sit memoria, id est, remaneat impressio eiusdem notitiae per speciem conservatur in potentia sensitiva memorativa, et rursus, ex memoria iterata, seu repetita circa singularia eiusdem generis, vel speciei si experimentum, remanente enim impressione multorum singularium sensuorum eiusdem naturæ iteratur sensations circa ea, et collatione simul facta ab intellectu eorundem singularium elicitor universalis quedam cognitionis, que vocatur experientiam, ut ex multis experientiis, qui bin expertus est aliquis, quod talis herba attulit sanitatem Petru, Ioanni, ac Francisco, elicit universalis notitiam eiusdem herbe, quod sanativa sit: ex hoc universalis notitia sumitur tanquam principium artis medicinae non per discutum, vel demonstracionem probatum, sed per experientiam, ex multis memorij circa singularia repetitis acceptis, ex eodem modo res habet circa materiam necessariam scientiarum, quod ex sensu diversorum singularium, et memorij repetitis generatae in intellectu simile experimentam, quod est notitia universalis, quam accipimus et inquit principium, ex quaque demonstratione elicimus conclusiones, et talis deductio conclusionum est generatio scientie: ex hoc universalis experimentum vocatur Aristoteles universalis præceptum multa, quia consideratur ab singulis abstractum, in quibus re ipsa existit, et ex quibus deductum est: ex iste est modus comparandi notitiam principiorum, cum exemplum designat in pugnasi, que sunt per reversionem exercitium ianuifragi: dum enim unius militum reverteretur ad eastra finiter contulit locum non deserere, et hanc adiutoriam ait, scilicet successione quadam quasi reficit agmen, et si principium pugne pariter in cognitionibus sensitivis contingit, nam memorie unius partiularum adiunguntur altera, quibus etiam adiace-

dans, et si principium scientie hoc est, uniuersalia quedam notitia circa materiam necessariam talis obiecti, de quo habet scientia.

Sed ne forte aliquis crederet eiusmodi uniuersalem notitiam principiorum, quam vocamus experimentum per solam memoriam sensuum fieri (ut nulli ex antiquioribus Philosophis posuerunt, non discernentes intellectum à sensu) subdit aristoteles, quod cum sensu sensu oportet praeludere talem naturam animarum, quae pari possit, hoc est, que susceptiva sit cognitionis uniuersalis, quod habet per intellectum possibilium recipientem species sine materia uniuersales naturas representantes, impressas quidem virtute intellectus egentis, qui est altera virtus animi, per quam abstrahatur à singularibus, et ex his omnibus simul coniuncta cum sensu, et memoria, species sensibilium instrumentis fit uniuersale experimentum, quod est notitia uniuersalia principiorum, quo autem modo possibile hoc sit, ut ex singularium notitia accipiat uniuersale experimentum, amplius esse manifestandum ait: nam si accipiatur multa singularia successiva que in aliquo uno non distinguuntur, illud unum in eis consideratum est primo uniuersale, sicut ad subiectum corundem singularium spectet, vel accidentis sit, ut si accipiantur Petrum, Ioannem, ac Franciscum participantes albedinem, quam in eis consideravimus, nihil aliud attendentes, hoc unum in omnibus accipimus, tempe ab illo, quod uniuersale prædicatum est, et si in eisdem consideremus rationalitatem, in qua communicant, nihil cogitantes de singularibus, vel accidentibus, unum aliquid concipiimus, tempe rationale, quod est differentia eorum, per quam separantur à bruis, et hoc est etiam uniuersale, quod ex sensitiva notitia elicere posse sic ostenditur. Quoniam sensus nihil possum percipere nisi singularia, sed ratio obiectiva, sub qua et percipit, uniuersalis est, ut vix, veri causa, non percipit nisi singularem colorem, non tamen sub ratione huius coloris, nam si sic eum percipiret, non posset videre nisi hunc colorem, cum exinde sit, nullam potentiam se extendere ultra rationem formalem, sub qua obiectum percipit: hec namque censetur ad eam sensus quidem non fertur in ratione uniuersalem tanquam in obiectum quod, ita ut illam sentiat, aut percipiat, nam hoc solum est intellectus, sed solum obiectum singulare sentit, videt, vel audit, sub ratione tamen uniuersali obiectiva visibilis, vel auditibilis, quod est ferrum in rationem uniuersalem ut quo, unde si Petrum, vel Iohannem percipere, ut sunt tales homines, et ex tali modo percipiendi deducuntur intellectum posse in eis considerare rationem hominum, non considerare ra-

Quomodo
ex singula-
ribus uni-
uersalia
sunt?

12.

tionibus huius, vel illius: et hoc est rationem uniuersalem considerare, eamque ex multis diversorum singularium experientiis deducere, quod alioquin dubio non posset (inquis Aristoteles) si res ea percepit sub ratione determinata singularia, ut Petri, aut Iohanni: et quod de singularium dicimus respectu uniuersalis naturae specificae in eisdem considerante, accipit dum est de speciei in comparacione uniuersali generici, nam ex consideratione talis, vel tali animali, homini videatur, aut equi acceptus rationem animalis, quam in eis consideramus, non consideratis proprijs differentijs, rationalis, et binibilis, per quae distinguitur, et hoc est uniuersale genericum, scilicet ascendendo usque ad supremum genus prædicatum modis abstrahendi uniuersale prædicatum à particularibus sensu percepit, et cum discursu iste per singularia, ex quibus colligit intellectum uniuersale, minus in anima fit quedam experimentalis inducio, infert aristoteles prima principia uniuersalia cognosci à nobis per inductionem.

Ex quibus etiam intellicit, ut duas priores questiones solvere posset: uniuersalem principiorum notitiam ad intellectum pertinere, cuim est uniuersale cognoscere, licet medijs sensibus percipiendum singularia, nam principium scientie uniuersalem cognitionem intellectum denotat, sed circa intellectum, et duo esse habitum genera, qui se habent ad rerum quidam verisunt semper, alios vero non respondunt subesse falsum, et aliud genus est ad falsum determinatum: primi generis sunt opinio, et fides humana. Postremi, habitum erronei, et quia principia semper sunt vera, non possunt ad aliquem ex his pertinere, sed ad ordinem certe eorum, qui ad veritatem sunt omnino determinati, ita ut repugnet enim esse falsum, et tales habitus sunt scientia, et intellectus, et de scientia quidem certum esse, ab eadem taxat cognitione certitudine superaret, ab eo ratiocinatur intellectus tanquam à propria causa: nam conclusio ascenit per habitum scientie propter notitiam principiorum, ergo absque dubio certior est hec, qua propter conscientia, sed intellectus. Conferatur, quod alia ratiocinatio confirmat: scientia adquiritur per demonstrationem, sed demonstratio non est principiorum, alioquin in infinitum procederetur, ut superius probatum est: ergo principia scientiae non potest esse scientia, sed alia cognitio superior que vocatur intellectus.

Et ex his habetur solutio veriusque questionis videlicet nullum principium immo dictum videtur, cognosci per scientiam, sed omnis per alio rem quam dictam notitiam, quam vocamus intellectum: et hoc est exposicio ratione capitis.

14

II. Quatuor
et uno. &

15

16

GENERALIS DISPUTATIO DE HABITIBVS, SEV VIRTUTIBVS INTELLECTUALI- bus ad partem Posterioristicam spectantibus.

Intention.

X virtutibus, seu habitibus intellectualibus tres praecepit perciunt demonstratorem artem, necp̄ intellectus, scientia, & sapientia: nam ex parte praemissarum demonstrationis perciunt intellectus, ex parte conclusionis habitus scientiae, & quodammodo ex parte virtutis sapientia, quibus annexuntur fides, atque opinio, non tanquam virtutes intellectualues, sed eis valde similes, ex quarum imperfecta conditione, elucet magis perfectio scientiae, certitudinum; virtutum intellectualium: vniuersam autem disputationem in quinque tractatus dividere placet, & erit primus de habitu intellectualibus in generali: secundus de habitu principiorum, qui vocantur intellectus: tertius de scientia: quartus de sapientia: postremus de fide, & opinione: nam ars, & prudenterias proprias sedes habent, in quibus earum natura discutietur: singulos autem tractatus in particulates controversias, vel quæstiones dividimus.

TRACTATVS PRIMVS.

De habitibus, seu virtutibus intellectualibus in generali.

Nota.

Circa vniuersalem habituum intellectuum considerationem tria se se nobis offerunt discussione digna: videlicet an sit habitus intellectualis? quid sit? & quantum? hoc est, an sufficiens sit divisio eius in quinque illa membra ab Arist. enumerata & ethic. cap. 3. nempe intellectum, scientiam, & sapientiam, prudenteriam, & artem.

QVÆSTIO I.

An necesse sit habitum intellectualem ponere.

De habitu intellectuali sciscitur utrū explicatur unus quæstionis, & non de habitu in circulus quicunque comuni: quia de eo solo praesens disputatio inserviet, in qua, quid nomine habitus significetur, præmittendum est. Et alijs acceptioribus prætermis, quas in prædicamentis ex meate Arist. s. metaph. cap. 20. text. 25. retulimus, ea solum, quae propria est, prætentiti iustitio differat, secundum quam habitum definit Aristot. eodem loco hisce verbis: *Habitu dicitur dispositio, secundum quam bene, vel male disponitur dispositum, aut secundum se am ad aliud.* Et 1. lib. magnorum moralium: *Habitu sunt (inquit) unde erga haec habemus bene, vel male.* Eiusmodi autem definitio hanc divisionem claudit, per quam illustratus, duplex est habitus, unus quo subiectum proxim. Quid sit habere disponitur, vt bene, vel male se habeat se habitus, & secundum naturam, remote vero in ordine ad quatuorplex, operationem, cuius natura ipsa principium est: nam bene constituta natura bene se habet ad operandum, & male constituta male se habet: huius generis sunt sanitas, aggritudo, pulchritudo, ac deformitas: & habitu huius conditionis designauit Arist. illa particula secundum se: idem namque est secundum se, ac in propria natura: alius est habitus proxime disponens subiectum, vt bene, vel male se habeat in ordine ad operationem, cuiusmodi sunt habitus virtutum, vt Temperantia, & Fortitudinis, & eiusmodi est actus disponens subiectum in ordine ad alterum, hoc est, ad securum, & obiectum: & quidem de primo habitu non procedit praesens controversia, qui sicut non disponit proxime ad operationem, sed ad natum, non iaheret potentiaz, sed substantiaz, vel naturaz eiusdem subiecti, sed de eo, qui

qui proximè ad operationem respondens etiam potentia inheret, hā intellectus potestia est.

Nullam dari necessitatē habitum probatur.

I. Argum.

Quod ratiocinari sit necessarium talis habitus his argumentis probatur. Primum, intellectus est naturalis quædam potentia in proprium actum, & obiectum inclinata, ergo de se est determinata circa virtutemque, nulloque prout de indigebit determinante, sed habitus huius rei gratia ponitur, ut potentia de se indifferens determinetur ad elicendum actum, ergo in intellectu non erit necessarius.

II. Argum.

Secundū: habitus ponitur ad superadditam difficultatem, quæ in eis, endo actu reperitur, vel, quod idem est, ad comparandam facilitatem, & promittitudinem, sed ex parte intellectus non est vila difficultas, cum obiectum non excedat facultatem potentie, sed ei sit proportionatum: acquirere apud facultatem non potest, cum sit potentia naturalis ad intellectum, quemadmodum visus videndi nullam facultatem oculis confert, ergo non magis indigere habitus ad intellectum intellectus convincitur, quam ad videndum, oculus.

III. Arg.

Pestremo. Quæ sit potentia cognoscitiva constituitur sufficienter in actu primo ad operandum per similitudinem obiecti in ea receperam, quam speciem impressam vocamus, à qua sufficienter erit determinatur ad operandum circa tale obiectum, ut constat in internis, atq; exteris sensibus, in quib' nulla alia qualitas, vel habet prius quam speciem sensibilem ponitur: sed intellectus ita formatur specie intellegibili, cu. usl. sit obiecti ad operandum circa illud, ergo per illam sufficienter determinatur, & in actu primo sufficiens ad percipiendum tale obiectum: non est ergo alia qualitas necessaria praeter speciem, nisi forte hanc velis applicare habitum, & tunc leniter admitemus esse ponendum, quemadmodum in potentia sensitiva.

Opposita, ac vera sententia fundamenta.

Arist. Scientia D. Thom. & universitatis schola.

Habitus nihilominus in potentia intellectus ponendos esse, non solum universalis. Per pateticorum schola cū Arist. t. lib. post. cap. 26. & 6. ethic. cap. 3. tenuit semper, sed communis cor sensus ab aliquotum scholasticorum cum Magistro in 3. dist. 25. & modernorum, cum D. Thom. t. 2. quæst. 49. art. 4. & quæst. 50. art. etiam 4. Vnde ab hac

veritate absque sufficienti ratione, & evidenter recedere, id nec eius duplex est fundamentum, vnum ex ipsam potentiam intellectus conditione desumptum, alterum experientiam confirmatum.

Primum tenet D. Thom. priori loco ex posteris relatis, quod eiusmodi est: operativus potestia duplex est, vna nō solum ad unum actum, quod ex determinata, sed ad vnum modum cum eius ciendi, vi lapis ad vnu motum deossum, quem semper eodem modo exercitatur, & tales potentiae nullo indigent habitu, quo determinantur ad operandum, vel quo faciliter operentur, sed cum naturalis sit omnibus modis earum operatio, nullam facilitatem exercitio cooperator, aliae sunt potentiae non solus circa diuersa operari valentes, sed diuersis modis, bene & male, ut voluntas circa bonum, & malum per appetitum, vel fugam: intellectus circa verum, vel falsum per assensum, vel dissensum, per secundum assensum, aut errorem, quæ proinde aliquo determinante indigent, ut convenienti modo operentur, & eiusmodi determinans superadditum potentiam vocatur habitus, cum sit dispositio potentie ad bene, vel male operandum, & necessario quidem ponendum in quacunq; potentia indifferenti ad operandum circa diuersa, vel diverso modo circa idem: alioquin non consequitur finem, in quem ab ipsa natura ordinatur, qui non est aliis, quam debito modo proprio exercere operationem, potentia enim propter actus sunt.

Secundum fundamentum evidenti expedit. Secundum ratiocinari robatur, quæ constat predictas potentias indifferentes coactione operandi exercitum actionem, circa idem obiectum quandam facilitatem perientia comparare, ita ut cum in principio non sit difficultate operentur, facile tandem, proprie, & cum delectatione easdem operationes exequantur. Hanc autem facilitatem nō præbent formaliter ipsi actus statim abeunt, sed quid aliud ab eis in potentia derelictum, quod cum nō semper eidem potentie adserit, convenienter aliquid ei superadditum esse per operandi exercitum conquisitum, & reale quidem, cum reali modi operandi potentie tribuat, quod qualitas meritis vocatur, & proprius habitus, quandoquidem ad nullam aliam speciem qualitatis pertinere potest.

Enodatur negativa sententia argumenta.

Sopell

Ad 1. resp.

Superest proposita argumenta diluere. Ad primum dicendum est intellectum determinatum esse circa communem rationem sui obiecti, nemp̄ veritatem, in quam natura liter inclinarur, sed circa particularia obiecta, ac modos operandi benē, vel male, quandam habet indifferentiam, ac proprieṭ aliquid determinante indiger, quo inclinetur ad benē, facile, ac prompte operādum, & eiusmodi determinans appellamus habitum.

Ad 2. resp.

Secundum argumentum petit discrimen inter potentias animae, nam quādam sunt omniō naturales, quā imperio rationis non subduntur, vt nutritiva, & vegetativa, quam etiam conditionē habent extēni omnes sensus: nam & ex parte organi, ab vsu, vel operatione possint cohiberi, vt si aliquis oculos claudat, vel aures obstruat, obiecto tamen praesente non possunt nō operari, neque enim potest quispiam apertus oculis, obiectoque praesenti visionē suspendere, vel apertis auribus non audire, & iste potentiae naturaliter prorsus operantes secundum rem, & modum, nec facilitatem comparant, nec illius capaces sunt, nec proindū aliquius habitus, vt benē adnotauit D. Thom. 12. quæst. 50. art. 3 ad 3. aliae sunt potentiae imperio rationis subditæ quam ad usum, vel exercitium suorum actuum, quia à ratione applicati possunt ad operandum, vel removeti ab operatione præseue etiam obiecto, de quarum numero sunt intellectus, appetitus sensitiuius, & ex potentia sensitiuius nonnullus: praesente enim obiecto intellectus, liberè possumus cum ab operatione divertere, vt circa aliud operetur, vel operationem suspendat, & etiam appetitum sensitiuium, ac proprieṭa non solum in voluntate formaliter libera ponuntur habitus, sed etiam in his, quæ voluntati subduntur.

Ad formā argum.

Nunc ergo ad formā arguendi dicimus, intellectum operatione sensuum indigere ad intelligentium, & ex hac parte aliquam difficultatem habere in suis operationibus, quam per habitum superant, et eoim cum sensus sive organis, atque corporeis virtutis, non sine difficultate operantur, & adhuc intellectus ipse ex parte sua, licet positiva difficultate caeat, negatiuam habet in eo consistentem, quod est nō esse ex se faciliter, nec prompte ad operandum, sed hanc difficultatem, & promptitudinem, quæ est ipsemet habitus, vnu, atque exercitatione comparat, & hoc est, quod passum distinximus, habitus frequenti usu ad-

quisi, negotiandum igitur est sic se habere intellectum in suis operationibus, sicut visum, vel quemlibet aliua sensuum extenuat, sed cura rationis imperio subdatur, nec ex se facile spectetur, facilitatem, habitum comparat, frequenter circa idem obiectum operans, cuius visus (ut pote omnino) naturalis facultas) minimè capax est.

Postremum argumentum aliquo alio in- Ad ultimā. digere poterit intellectuam à le distinctio admittit, vt fiat in actu 1. ad operandum, nem̄p̄ specie ab obiecto impressa, à qua modo quādam determinatur, quod in praesenti consideratione sufficit: An vero species hæ proprieṭ sit habitus, vel præter ipsam alia sic ponenda qualitas, secunda quæstio in dubium reuocat, ex cuius decisione plena solutio eiusdem argumenti dependet.

QV AESTIO II.

Sit ne habitus specierum intelligibilium congeries, vel altera qualitas ab speciebus distincta.

In intellectum nostrum ex se nudam potest. Expositio etiam esse, atq; ad eō indeterminatam protituli. sus ad unum, vel alterum obiectum percipiendum, determinari autem ab obiecto proprias similitudines ei imprimentibus testatur expressè Aristoteles 3 libro de anima: vbi eum nudat, vel rase tabulae comparat, in qua nihil depictum est: quodlibet autem obiectum proprio similitudinē ei imprimit medio agente intellectu, &phantasmate, quod est sensibilis species eiusdem in phantasia residens, per talē autem speciem intelligibilem eidem obiecto coniungitur, & cum eadem sit, quasi virtus, & semen obiecti, intellectus eam recipiens fecundus redditur, ad partumque pertinere potest, hoc est, ad actum intelligendi, per quem concepitur rei expressus, tanquam foetus mentis formatur, & obiectumque intelligitur, vnde vulgatum illud D. August. satis in schola celebratum emanauit: *Ab obiecto, & potentia paritur uita:* ab obiecto quidem mediane specie, & ab intellectu per eam informatio: hinc etiam processus communis cōsensus totius Peripateticæ scholæ ponentis intelligibiles species ne- 192 cessariae

cūstis ad eam in terum cognitiones, quas per habitus intellectuales cognoscimus vno excepto Dantendo, qui itinere eas negare ausus est, in 2. d. s. 3. quest. 6.

Opin. Auicennae.

16.

Refutatur.

17.

Aī verò similes species similitudines intellectuales, vel præter illas alia sit ponenda qualitas, que proprietate habitus, præsentis controversiz status est: nam positio Auicennæ, cuius meminit D. Thom. a 2. quest. de veritate, art. 2. & in dist. 30. quest. 1. art. 2. singularis est, & ab schola philosophorum iam diu relegata, nempè intellectum nostrum per influxum separatum cuiusdam intelligentiaz recipere species, neq; eas retinente post intellectualem, sed de novo iterato accipere: ex continua autem receptione faciliem reddi ad recipientium: & hanc passiuam facilitatem esse habitum: cum tamen habitus ex parte potentiaz se teneat, in quantum est principium actuum operationis, eam ad eliciendum actum determinans: vnde frivolum est ita sola passiuua facilitate eum constitutere, præter quam quod facultas operandi ysu adquiritur, recipiendi minime.

Hac igit; exclusa positione huius controversie decisionem, nec expressam, nec insinuatam inuenio in doctrina Arist. sed cum habitus intellectuales posuerit: nec verbura de eorum quidditate proqualit: à temporibus autem D. Thom. coepit in schola eius agitari, & ex diversis suorum opusum testimonij opinionum diversitas inter alumnos eius orata est.

Collectionem species um intelligibilium esse habitum scientia suadetur.

Secunda sententia.

18. Nominal.

C

apitulo enim quest. 3. prologi sententia triarem, cum multa in favorem virtutis partis retulisset, in eam partem magis inclinar, quæ docet speciem intelligibilium congeriem esse habitum intellectualem, & nō aliam qualitatem eis superadditam: & hęc fuit sententia Nominalium: quād nos solum sequitur, sed egregiè declarat, atque confirmat Paulus Sonzinus 6. metaph. quest. 9. vbi illud in primis adnotandum cetero, species intelligibiles duplices esse, quasdam simplices similiem rei quidditatem, vel accidentia representantes: quibus mediantibus eam simplici notitia percipimus, & eiusmodi sunt, quas intellectus agens abstrahit à phantasmatibus, ut species hominis, aut leonis: alia sunt

species composite, vel complexe res compositem representantes, que ex simplicibus sive informatus enim intellectus species hominis, & visibilis: hanc compositionem format, homo est visibilis: quād ex multis simplicibus unam speciem compositam constituens: inter utramque verò illud esse discutimis docet, quod simplex ab intellectu agenti, complexa verò à possibili per apprehensionem, & iudicium format: vnde inserta requiri species simplices ad constitutionem habitus, non tamē esse habitum nisi complexas, non quidem confusè acceptas, sed ordinatas hoc modo, ut postquam intellectus agens possibili impressis species simplices hominis, rationalis, & capacis disciplinaz, per apprehensionem, iudicium, ac discursum, tales ex eis compositions format, & ad constitutionem demonstrationis ordinet, omnis animal rationale est capax disciplinaz: omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est capax disciplinaz, & rursum species admirari, atque visibilis acceptis, eliciat, hominem esse admirarium, & visibilem, & sic suo ordine per essentiam demonstrat primam passionem, & per hanc secundam, & ex hac tertiam, siveque de ceteris, & hoc modo ordinans species complexas habitum scientias constitut, itaque species complexe pauciorum, & conclusionura, quas per diversas demonstrationes suo ordine ab eis derivantur, habitum scientiaz constituant abique alia qualitate eis superaddita, tantundemque de ceteris, habitibus intellectualibus suo modo indicandum erit, videlicet importare singulas species complexas in recto, & in obliquo ordinem, ratione cuius vnum per se habitum efficiunt.

Hęc sententia viderus propria D. Thom. multis suis doctrinæ locis, quibus, tam de generatione habituum intellectualium, quam de augmento loquitur, de generatione quidē locuens quest. 10 de veritate art. 2. ait. *Anima Christi cognitione, que Verbum videbat iudicavit* Primum *habitu, quod est lumen, ad cognitivam verō creaturā habuit habitum, quę illi collecti species ordinatur ad cognoscendam, &c.* Eccl. in 3. dist. 14. quest. 1. art. 3. quæstancul. 4. *Diversi habituum* (ait) *in diversis rebus cognoscenda continet in nobis, ex hoc quod forme intelligibilis in nobis sunt minime universales: vnde aporter, quod diversas res per diversas species cognoscamus, et diversa species secundum genus faciunt diversos habitus* 2. Loc. *scilicet*

3. Locus.

tus scientiarum Et. I. b. contragentes, cap. 36. *Habitus inquis, vel est habitat quodam ad recipiendam species intelligibiles, vel est ordinata congregatio ipsarum specierum intelligibilium existentium in intellectu, non secundum adhuc completum sed medio modo inter potentiam, et actionem.* Et cum de augmentato ageret i. e. quæst. 57 art. 2 hæc scriptum verba. *Scientia potest augeri secundum se ipsam, sicut cum aliquis plures conclusiones Geometrice ad disceat, augetur in eo habitus ei: sed etiam scientie secundum speciem, &c.* Et clariss 3 part. qu. 17. artic. 2. *Doct: habitum scientia augeri, ex eo, quod intellectus agens post primas species intelligibiles abstractas à phantasmatis protestat alias, atque alias abstrahere. Quibus in specierum complexarum multiplicacione incrementum habitus potens, non aliud esse ab eiusdem speciebus proficitur.*

I. Ratio.

23

Et ratione probatur. Quia nec generatio habitus, nec augmentum eius bene intelligitur posito quod sit aliqua una qualitas speciebus superaddita: non generatio, quia non videtur possibile unam simplicem qualitatem tot objecta diversa, quod sub adæquato ei vult scietia comprehenduntur, respicere posse, vel ad eam cognoscendam potentiam inclinare, sed necesse est tot potentes qualitates inclinantes, quot sunt objecta, & hoc est, quod ponimus dicentes habitum esse ordinatarum specierum congeriem: augmentum etiam non videamus intelligibile, nisi dicatur per nouam speciem acquisitionem fieri, sic namque beatum intelligimus maiorem esse, vel perfectiorem scientiam, quia ad plura objecta per nouas species cognoscenda exceditur. Eandem autem qualitatem simplicem ad noua objecta terminari impossibile est: nam vel noua pars ei additur, & tunc non erit eadem, vel simplex, sed composta, aut non additur, & tunc sine additione non intelligitur, quo pacto noua objecta respiciat, quare dicendum est collectionem specierum prius, quam aliam qualitatem superadditam esse habitum.

Vera sententia explicatur.

Vera sent.

Secunda opinio tenet intellectualem habitum qualitatem esse distinctam, atque superadditam speciebus, per ipsum eatum acquisitam: hanc sequitur Hæc Gnd. quod lib. 9. q. 4. & ex discipulis D. Thomæ Ferrari. i. lib. contra gent. c. 36. Magist. Soto quæst 3. proemiali. Caiet. i. 2. quæ 54. art. 4. & moderni opiniones post ipsos, accipientes absque dubio, ex

D. Tho. qui eodem articulo tria de habitu intellectuali docet in corpore: primum nempt, esse simplicem qualitatē, quod probat ex simplicitate subjecti: nam intellectus non est multiplex, sed una simplex qualitas: ergo talis exit habitus, cum perfectio qualibet suo sit perfectibili proportionata & quemadmodum intellectus, ait, consideratur ex parte obiectorum, ad quæ le extendit, & ex hac parte quandam habet multiplicitatem extensiam: & rursus, ut est in se, quo pacto una simplex potentia est & sub una ratione obiectiva, multa respicit per ratione habitus ex parte rerum, ad quas se extendit potentiam inclinans, multiplex quod dammodo est: sed quia sub una ratione obiectiva respicit omnes, in se est una qualitas simplex: ex qua distinctione simplicitatem habitus clariss inferit hinc verbis: *Inde est, quod habitus est qualitas simplex, non constituta ex pluribus habitibus, etiam si ad multas se extendat, &c.* Hec D. Thom. ex quibus evidenter deducitur habitus, non esse congregationem specierum apud ipsum, cum non admittat compositionem, ex multis habitibus partialibus: species enim plures eundem habitum cōponere repugnat, nisi tanquam partes eius integrantes: in solutione ad primum generationem habitus intellectualis fieri negat per successuam productionem partium, sed unius, eiusdemque qualitatis simplicis, quam non habere statum, & perfectorem habitus docet, quo usque frequentius visus eam corroborat, atque confirmat, ac difficile mobilem à subiecto reddit. At tandem in solilio ad 3. de augment. eiusdem habitus sic loquitur: *Illi qui in aliqua scientia acquirit per demonstrationem scientiam conclusionis virum, habet quidem habitum, sed imperfectum, cum vero acquirit per aliquam demonstrationem scientiam conclusionis alterius, non ageneratur in eo alius habitus, sed habitus, qui prius inerat, sit perfectior, ut pote ad plura se extendens, &c.* Quæ absque dubio stare non possunt cum opinione precedenti, de specierum congerie, nam si hæc esset habitus, cum successuacquirantur singulae species, augeretur habitus ipse per agenerationem multorum habituum partialium, sensit ergo D. Thom. species ad generationem habitus esse omnino necessarias, sed aliam qualitatem per ipsum eorum comparatam vere, & proprie esse habitum: & hanc sententiam tanquam veram, & D. Thomæ propriam amplectimur, quam his rationibus confirmare solent.

26.

27

I. Ratio.

28

Habitus intellectuales non habentur à natura, sed vnu; atque exercitatione comparantur (ut communis consensus iocundus Peripateticæ scholæ tener) sed species intelligibiles præsupponuntur actibus, ergo repugnat esse habitum. Probatur minor, nam intellectus sicut quælibet alia potentia cognoscitiva non operatur, nisi prius ei coniungatur obiectum, ex veriusque etenim coniunctione sit vnum principium totale, atque sufficiens actus, sed obiectum coniungitur potentiae medijs speciebus, tanquam virtutibus proprijs, ergo prius sunt species ordinatae in intellectu, quam actum intelligendi elicit, cum ergo habitus generetur per repetitionem actuum, sequitur plane non esse species ordinatas, sed quid posterius per eatum vnum genitum.

Cōfirmat.

29

Et confirmat, quia intellectus informatus species effectu producit actum, ergo id evanquod ex actibus resultat, nempe habitum, qui sicut est effectus potentiae, sic etiam speciū, quibus informatur, diversæ igitur qualitates sunt species ab habitu, sicut causa quælibet ab effectu distinguitur.

II. Ratio.

30.

Secundū, Habitū est qualitas, per quam facile, prompte, & cum delectatione operatur potentia, sed stat intellectum esse informatū species, & adhuc non habere facilitatem ad operandum, cum eam comparari per frequenter vnum, ergo facilitas distinctum quod est ab species ordinatis, arque adeo habitus ipse, qui ipsam facilias est.

III. Ratio.
Quomodo intendātur
qualitates,
& extendātūr.

31.

Probarat tertio. Ex modo augmenti, seu intentionis eiusdem habitus. Bifariam enim augetur qualitas, secundum intentionem, & extensio qualitatis sit per informationem diversarum partium eiusdem subiecti, si corporeā sit, nam spiritualis, sicut, eius subiectū, partibus caret. Exemplū habemus in calore manus, vel capitū, cum ad manū alterā, vel pedem extenditur, & augmentum hoc sit per additionē nouæ partis formæ de potentia nouæ partis subiecti, & si qualitates spiritualis sit (quales sunt habitus intellectuales de quibz loquimur) augetur secundū extensionem, ex eo qd ad noua obiecta cognoscenda terminatur, intentione autem propria qualitatis est, quādo eadem præexistens, & circa eandem partē subiecti perficitur, & in habitibus quando circa vnum, idemque obiectum perfectius cognoscendum, hoc est clarus, vel distinctus, vel facilis, iuxta modum concurrendi e-

iusdem habitus ad illius cognitionem, sed si habitus sit specierum congeries, poterit quidem secundum extensionem augeri, dum novis speciebus acquisitis nova cognoscuntur obiecta, nequaquam secundum intentionem, nam species intelligibiles per frequenter vnum non perficiuntur, cum sint similes quædam obiectorum representationes, non recipientes magis, & minus, nec enim ex vnu earum crevit representationis perfectio, sed omnino naturaliter à principio productio- nis habeant tota, & solum vna perfectior altera dicitur, propter maiorem perfectionem causæ, à qua producitur, obiecti quidem, & la- minis, ex quorum influxu imprimitur, non est ergo designabilis modus intentionis intel- lectualium habituum ~~in~~ hac sententia, que ponit esse specierum congeriem, vel nullitudinem.

Illud enim, quod Sorzinas vi huius argumen- tū oppressus admittit, nempè species ipsa intendi per vnum, simplicitati, atque indiuis- bilitati carum aduersa ut, nam cuen representatio sit naturalis, & ex simplici comparatio- ne species ad obiectum defumpta, non depe- det ab vnu, nec per illum potest crescere, vel inten- di, ponēda est igitur quædam alia qualitas per vnum specierum, vel actuum frequentatio non acquisita, quæ vere, & proprie sit habitus hæc autem non est aliud in intellectualibus, & moralibus habitibus, quanto facilitas, & præ- dictio operandi circa proprium obiectum, quam corundem actum repetitio perficit, nam quo magis actus, præterim intentionis multiplicantur, & facilior redditur potentia, ac promptior ad futuros elicēdos, in quo co- sistit intensio, vel augmentum habitus.

Hs rationibus vnam aliam adiungere pla- cet, non solum prædictam sententiam corroborantem, sed plene ostendentem falsitatem oppositæ, est autem talis. Intellectus noster du- as sortitum operationes, videlicet apprehensionem, & iudicium, postquam enim obiectum per intelligibiles species apprehendit, de veritate illius iudicat, quod est quasi sententiam ferre, itaque iudicatio præsupponit apprehensionem, & in veraque apprehensione dependet intellectus ab alio, in apprehensione quidem ab obiecto mouente per species medijs phan- tasmatibus, à quibus abstrahuntur, vnde Ari- stor. hoc. 2 lib. post cap. 14. & 3 lib. de anima cap. 8. Qui non sentit (aut) nihil discere potest.

Costa S. zinat re- sponsione

32.

Vtima re- io.

33.

13. In iudicio vero pender intellectus ab apprehensione in genere cause materialis, quia non iudicat, nisi de re, vel materia apprehensio, & quia apprehensio materialis tantum causa iudicij est, non sufficiens determinare intellectum ad iudicandum: in quo non ua, & maxima difficultas est, cum multi bone apprehendentes in iudicando errant, requiriatur ergo praeter species, quantumlibet ordinatas, aliquid ex parte pliusmet intellectus à quo per modum efficientis determinatur ad iudicium ferendum, cum ipse indifferens sit ad bene, vel male, facile, vel difficile iudicandum, hoc autem non potest esse obiectum, quod solum concurreat mediante specie ad apprehensionem, & eadem ratione non potest esse species ipsa apprehensioni ducentaxat deserviens, ergo aliud ponendum est, à quo sufficiens determinatur, facilisque ad iudicandum redditior, & hoc est proprium minus habitus, in hoc consistit eius necessitas: ex quo etiam deprehenditur falsitas oppositae sententiae, quia, cum ponat determinatum intellectus pro apprehensione nempe speciem, nullum ponit pro iudicio seruos, in quo maior est, & noua difficultas, quam non potest vincere species.

Confirm.

14. Confirmatur demum haec sententia, ex similitudine habituum supernaturalium ad intellectum pertinientium, quales sunt diuina fides, dominum scientia, sapientia, & intellectus de quibus certum est in schola Theologorum esse quafdam qualitates ab speciebus distinctas, non solum in hominibus per species à rebus desumptas cognoscentibus, sed etiam in Angelis, quibus à Deo infunduntur. Tantumdem ergo sentiendum est de habitu naturalibus, & moralibus, cum vniuersaliter verum sit supernaturalia, quae Deus operatur in anima, naturalibus accomodari.

Soluuntur fundamenta prioris sententiae.

15. Nota. **A** Disolucionem autem argumentorum iam deuenies, vt gerimur a se-
sum D. Thom. eliciamus, & priora testimonia cum posterioribus componamus, obseruandum est, ad quemlibet actuum habituum intellectualium quatuor concurrete, duo quidem ex parte potentiarum, & totidem ex parte obiecti, ex parte quidem intellectus concurreat lumen intellectuale ipsius, quod non est aliud, quam virtus percipiendi.

16. ac penetrandi naturam obiecti. Concurrit etiam facilitas, & promptitudo acquisita per repetitionem actuuum, qua informata potentia facile, prompte, & cum delectatione operatur, ex parte autem obiecti concurrerit eius natura formaliter scibilis, vel intelligibilis, certe sub ratione formalis aliorum habituum intellectualium: concurrit etiam species eiusdem, tanquam virtutes proprias, quibus medijs conjugitur potentiae.

17. Ex his autem quatuor certum est, nec potest, neq; obiectum esse habitum: de speciebus etiara non minus est certum maximam cum habitu similitudinem habere, nam cum propria ratio habitus sit esse qualitatem difficulte mobiliem à subiecto, id habent species, quae postquam sensu imprimuntur, difficile, vel nonquam abolentur. Et rursus cum propria conditio habitus sit determinare potentiam ad operandum, eandem conditionem suo modo fortiorum species, quatuor quilibet determinat intellectum ad operandum circa obiectum per eam representatum, cum sit de le indifferens ad operandum circa omnia, & proprie maximam similitudinem cum habitu in his tribus consistentem reducuntur species intelligibiles ad speciem habitus in praedicamento, qualitatis. Sed in hoc certum est maximum discrimen inter virtutemq; quod propriissima conditio habitus est subiectum disponere, ut bene, vel male se habeat in ordine ad aliud, nempe habitus.

18. Que sit propria conditio habitus est subiectum disponere, ut bene, vel male se habeat in ordine ad aliud, nempe habitus. operationem, qua conditione carent absque dubio species, cum apertum sit intellectum eis adhuc informarum posse bene, & male operari, errare enim potest intellectus species informatus, & aliquando errat. Per habitum vero determinatur ad bene operandum, repugnat enim intellectum ex habitu intellectuali scientiae, vel intellectus, vel alterius cuiusvis male operari, & si operetur ex habitu opposito erroris, repugnat operari bene. Determinatur rursus ad facile, prompte ac delectabiliter operandum, quod est etiam bene operari, nam difficultas malum quoddam est, itaque species determinat intellectum ad operandum simpliciter, non ad bene, vel male operandum: operari praestant, non tamen bonum, vel malum operationis, & cum virtus sit essentialis, & propria conditio operativi habitus, sequitur euidenter species intelligibiles non esse habitum, sed aliam qualitatem eis superadditam prædictas conditiones habentem.

Cato.

Quare spe- Ceterum, propter maximam similitudinem cuius-
cias dicitur habitus explicata vocantur species saepe habi-
tus, vnde D. Thomas prioribus illis locis (in
D. Thomas quibus de natura habitus Intellectualis ex pro-
explicatur. fesso non disticerat) specierum congerie vo-
r Modo. cavit habitum, similitudine quidem, non pro-
prietary, quo usque exactum de habitu distinctionem in posterioribus inservit, tunc enim
proprietatem quidditatem, & essentiam eius secer-
nere ab alijs oportebat, ac distinguere ab specie
bus, cum quibus tantum habet similitudinem.

42

2. Modo.

43

Accedit illud, quod in more possum est ap-
p. Aristotel. & alios grauissimos Doctores,
vbi non ex professo, sed cursim de re loquuntur, circa quam diversae opiniones versantur,
modo iuxta hanc, modo iuxta illam loqui,
quo usque suo loco, ac tempore questionem
discutunt, tunc enim propriam sententiam
proferunt, eas a ceteris separantes. Id autem
seificis in hac te D. Thom. evidenter probat
testimonium illud, quod nos exhibet contra
gent. in favorem prioris sententiae retrahimus,
vbi habitum esse ait esse, vel passim habitatu-
tem recipiendi species intelligibiles, quod sur-
it placitura Averroë, iam a se refutatum in
sententijs, & questionibus de veritate, vel spe-
cierum congeriem, nihil tunc de habitus essen-
tia determinans, sed determinaturus postea
in proprijs locis.

Videlicet sensus D. Tho. in prioribus locis
Quis sit sen- causalis est, species namque habitus sunt causa, i-
sus D. Tho. deo causaliter vocatur habitus, sed sensus po-
sterioris loci, in quo ad vnguem examinatur pro-
pria natura habitus, formalis. Ecce quo pacto
diuersa testimonie D. Thom. ad concordiam
reconciliantur, & ex posterioribus constar propria
tius sententia.

Argumentorum solu- Argumentum autem eiusdem sententiae non
tio. est difficile soluere, nam generatio habitus, e-
usque argumentum longe melius intelligi-
natur, si ponamus habitum esse qualitatem firmi-
plicem, quam compositam ex multis species*,
generatio quidem, quia una simplex qualitas
producta (vt ex D. Thom. doctrina acculumus)
multa potest obiecta respicere, sub una for-
mali ratione obiectiva (à qua univitatem acci-
pit ipsius habitus) comprehensa, quo pacto
non multorum, sed unius obiecti rationem
sortiuntur: augmentum etiam non solum in-
telligitur melius, sed certe iuxta priorem sen-
tentiam penitus est intelligibile, nam per no-
num specierum aduentum intelligi potest ma-

45.

lore tenetio habitus ad noua obiecta eis medi-
tibus cognita. Ceterum, iuxta ea non est in-
telligibilis, cum non tam in nouis obiectis cog-
noscendis, quam in ceteris perfectius posita lie-
ne species intelligibilis. Iuris sunt capa-
ces (vt ostendimus) posita autem una simpli-
ci qualitate species superaddita, quam fre-
quentis actuorum reperitio perficit etiam circa
eadem obiecta optimè explicatus intetio ha-
bitus in eadē pessitudine facilitatis peractus
comparata consistens.

QVAESTIO TERTIA.

*Sit ne sufficiens divisionis habitus in-
tellectualis ab Aristotele justi-
ta in quinque illa membra, in-
tellectum, sapientiam, scientiam,
prudentiam, & artem.*

Rationes dubii audi afferuntur.

Hanc divisionem attruit Aristotel. § lib.
Ethic. cap. 3. & aliqua ex parte t. lib.
Posterior. cap. 26. ad finem, cuius suffi-
cientiam merito in dubium reuocamus, nam
præter hos quinque habitus intellectuales, plu-
res esse videtur ad eos non reducibilis. Et in
primis fides humana habitus est, quo assenti-
mus his, quæ ab homine fide digno testifican-
tur. Et cum vera prudentia sit fide digna cre-
dere, sequitur fidem humanam esse non solum
habitum, sed virtutem intellectualem: rati-
onemque de habitu opinionis, quo probabili-
bus assentimur, confundere erit: quod autem
ad nullum ex quinque referatur, novum erit,
si imperficiissimam eorum conditionem per-
pendamus, quæ talis est, ut non repugnet eis
subesse falso, cum tamen quinque illi habi-
tus certi sint, evidentes, atque adeò semper
veri.

Secundum: experimentalis singularium no-
titia certa, & cvidens est, & tamen non est Secundum
scientia, neque aliquis alijs ex numeris habi-
bitibus. Non scientia, sapientia, aut intelle-
ctus, quia isti circa vniuersalia versantur, non
ars, vel prudentia, quæ licet versentur circa
singularia, practicet tamen, experientia vero
speculatorum cognitione est, insufficiens igitur e-
st ex hac parte divisionis.

Tert.

III. Argu.

48. Tertiò. Tria membra huius divisionis pectora, nempe intellectus, sapientia, & scientia habitus sunt speculatori, ut docet plane D. Tho. q.2 quæst. 57. artic. 2 duo autem posteriora scilicet prudenter, & ars practica, cum circa singularia modo, & sine operabilis veritatis, quo supposito non habebunt in hac divisione locum sciençie practicæ, ut Philosophia moralis, & Medicina ex ea parte, qua sciencia practica est, nec non Dialetica, quam inter practicas scientias referunt multi: nam eiusmodi scientie non sunt habitus practici, siquidem non versantur circa singularia, vi: prudentia, & ars, sed nec speculatori, cum de operabilibus, & modo operabili trahent, sicut in vniuersalibz, & ad singulare operationes praftandas, vel diligendas, tanquam ad proprios ordinentiarum finis, deficit igitur aliquod membrum huic divisioni.

Postremo de habitibus supernaturalibus, ut fide diuina, donis intellectualibus, intellectus, sapientia, & scientia specialis est difficultas, quos licet Aristoteles non agnoverit, certum tamen est ad hanc divisionem pertinere, cum sint virtutes intellectuales, vel certe virtutibus intellectualibus antiores, oportebit igitur nonnulla membra ei addere, ut sufficienter reperiretur.

Explicatur sufficientia divisionis, et tria dubia solvuntur.

51. **E**A M. nihilominus tanquam sufficientem recipit D. Thomæ in commentarij eiusdem loci, & i. 2. q. 57. artic. 3. & 4. & cum eo vniuersi interpretes. Cuius sufficientia vnum tanquam certum presupponit, nempe diuinsim eius esse habitum, quo viens intellectus semper dicit verum, ac si dicamus, quo intellectus omnino determinatur ad verum, namque solus perfectionem virtutis intellectus pertingit, si Aristotelii credimus, qui virtutem definiebat 2. lib. Physi rex. II dicit esse dispositionem perfecti ad optimum, est autem optimum intellectus, verum infallibiliter attingere, à qua perfectione longe absunt suspicio, fides humana, & opinio, quibus non repugnat subesse falsum, unde sit à ratione etiam habitus intellectualis de generate, ac propter ea à precedenti divisione metrico fuisse ab eodem Aristotele hisce verbis eiusdem loci deputata: *Nam existimatione, et opinione fieri potest ut sentiantur.*

52. Quo presuppositio sufficientiam divisionis sufficient. hoc fere modo colligit D. Thomæ, ubi supra opus diuisio- nis colligitur. **53.** tum intellectus est verum infallibiliter, inter cognoscere, quod vniuersale est, vel singulare: si vniuersale, aut per se cognoscibile, hoc est, non per medium, sed ex sola notitia terminorum, pro quo ponitur prima virtus intellectualis, quam vocamus intellectum, seu habitum principiorum, vel non est per se notum, sed per discursum, & tunc aut per supremas causas demonstratus, & ponitur pro eo secunda, quæ dicitur sapientis, aut per inferiores, & particulares, & ponitur tercia, quam communis nomine appellant scienciam: si vero singulare sit, aut agibile est, circa quod agendum, vel dirigendum versantur internæ actiones, & ponitur pro eo prudentia: vel factibile per operationes externas, & ponitur ars, nec est alius aliud habitus perducens intellectum, ad infallibilem notitiam veritatis præter hos quinque.

54. Primum igitur, & secundum argumentum Ad i. & 2. soluit præmissum fundementum, nec enim correspondit intellectus quæcumque ad presentem divisionem pertinet, sed certa solum, & infallibilis, & quærationem habitus intellectualis, virtutique per tingit, vnde ex defectu primæ conditionis excluduntur illæ, quæ bus falsum subesse potest: & ex defectu secundæ experimentalis à ratione virtutis degenerans, quæ quidam no man hil habent similitudinis cum sciencia cuius ad eam rediū potest.

55. Liber postremum argumentum prius, quæ ad postremum tertium diluere, quia prolixior est huius solutionis. Dicendum est ergo eiusmodi Aristotelicæ divisionem solos habitus intellectuales, qui sunt naturales, vel morales virtutes, comprehendere: cum supernaturales non agnoverit ipse: quas tamen ad predicta membra sic referre possumus, ut diuina fides, quæ siue aliquo discursu assentitur supernaturalibus veritatibus ad intellectum per similitudinem reducatur, & pariter lumen Gloriarum, quo medio simplici intuitu Divinam essentiam clare videat Beati: donum item intellectus diuinæ veritatis etiam sine discursu per se etens: dona aure n sapientia, & scientia, ad sapientiam, & scientiam, quas perficiunt.

Pro solutione tertij dubij notabilia,
& solutio querundam re-
tierum.

Ter.

I. Notabile.

55.

TERTIVM argumentum dicitur. id est: pro curus solutio illa distinctio praeterea & quibusdam attribetur, qua singuli solet, in illud, quod circa singulares actiones, aut operationes dirigendas, vel efficiendas proxime versatur: quod ideo perfecte practicum nuncupatur, vel quod idem est practice practicum, quia praxis singularem operationem sonat: & rursus in aliud operationem quidem considerans non singulariter, sed in communis, vniuersales regulas em efficiens, vel dirigendis tradens: & hoc est quasi practicum secundum quid. Quemadmodum operatio in communis considerata non vocatur nisi secundum quid praxis: non enim efficitur, aut dirigitur praxis, aut operatio nisi in singulari: practicum rigitur primum, quod tale vocatur simpliciter, solum reperiatur in prudentia, & arte, qua circa singulares, & contingentes actiones, vel operationes efficiendas, vel dirigendas versantur. Practicum postremum impetratum quidem, ac tale, secundum quid participant scientias, quas vocare solemus praeterea pro eo, quod circa obiectum operabilem versantur, licet in communis consideratum, modo quidem operabili, cum vniuersales prescrivant regulas, iuxta quas singulatis operatio praestanda, aut dirigenda est, & fine dictum operandi, siquidem huius regulae praecelta tradunt, ut bene fiat, aut dirigatur.

II. Notabile

57.

Adoptant secundum, plus requiri ut habitus dicatur simpliciter practicus, quam ut dicatur scientia simpliciter practica: cuius ea est ratio, quia habitus non repugnat circa singularia proxime versari, quod omnino requiritur, ut practicus simpliciter dicatur: repugnat autem scientia, cuius propria conditio est de vniuersalibus agere: nam de singularibus non est demonstratio, neque definitio, neque scientia: quod considerans Aristoteles, duos solum habitus praticos posuit, videlicet prudentiam, & artem, quia his solis conuenit, circa singulares operationes proxime versari: unde sit scientiam non esse habitum simpliciter practicum, sed speculatorium simpliciter, & practicum secundum quid, quia circa proximam secundum quid versatur, hoc est, circa operationem dirigendam in vniuersali. Nihilominus scientia practica simpliciter appellanda est: cum habeat omnem

rationem praxis scientia possibiliter, & ideo sufficientem, ut talis denominetur simpliciter, quamvis comparata ad proximam denominated habitudinem speculatorum scientiarum, non sit nisi secundum quid. Itaque practica vocatur scientia simpliciter, qua de re operabili in communis tractat, modo, atque sic operandi, quia licet non versetur circa praxis simpliciter, hoc est, singularem operationem, veratur circa proximam simpliciter comparatione speculatoriarum scientiarum, quare finis sola veritas cognitionis est, quod factum fuit, ut Aristoteles atque eius interpres, scientias practicas a speculatoriis distinguenter, & intra latitudinem scientiarum, eas vocarent simpliciter practicas, quae ex modo, & fine tales sunt ad differentiam aliarum, qua de re quidem operabili tractantes, non modo, nec fine operandi, sed veritatem cognovit, et instant, quas ideo non nisi secundum quid practicas appellari volunt.

Ex quibus inferunt, quod cum duo sint practici habitus dumtaxat, nempe, artem & prudentiam, ut voluit Aristoteles, sub eis non collocantur scientiae practicae cum sint habitus simpliciter speculatorii, sed sub scientia in communis, quae habitus speculatorius est, sicut intellectus principiorum, & sapientia: argumento aut procedenti a practico scientiae ad practicum habitus transscisse potest discri-
men traditum inter scientiam practicam, & practicum habitum, quo ostenditur plus ad proximam habitus, quam scientiae requiri, unde ad formam vius admittunt, necessariam esse confectionem ab inferiori ad superioris affinitatem, & a superiori ad inferioris negativam, modo idem sensus serueratur: cundem autem sensum seruari aiunt, si intelligatur, quod quemadmodum scientiae non sunt directissima operationum nisi in vniuersali, ratione, neque habitus practici, nisi circa vniuersalia, unde verumque attribuitur ei, eodem modo virumque imperfecte, immo neutrorum simpliciter, sed virtutemque secundum quid.

Ceterum, quid in diverso sensu loquimur, cum scientias appellamus practicas eo modo, quod scientia capax est practicas rationis, & cum habitus vocamus praticos, eo etiam modo, quo habitus circa singularem, possunt habere perfectam, & integrum rationem pra-

Solen-
runda-

cti

ejici, nihil colligitur in augmento, nam scien-
tia practica sunt quoddam medium inter ae-
tem, & prudentiam, ex parte unius extreui,
& speculatorias scientias, ex parte alterius: ita
ut comparatione unius extremi dicantur po-
tius habitus cognoscitivi, quam operatus de
respectu alterius practici, & operativi.

Et sibi station obiectores, ex predicta solu-
tione inferri scientias non esse practicas sim-
plicer, sed secundum quid, ut pote rationem
practici non nisi secundum quid participan-
tes, que non valeret constitueri habitum sim-
plicer practicam Respondent negandam es-
se omnia conlectiōnēm, quia in eo modo
quod scientiae esse possunt practicas, aliae sunt
tales per accidēs ex fine scientiis, aliae materia
liter, & secundus quid ab obiecto operabili,
non modo, aut fine operandi considerata: aliae
de munus formaliter, & proprie, quae ex propria
natura respiciunt obiectum operabile, & tra-
cent illud modo operabili, & ista sunt, & ap-
pellantur simpliciter practicas ad differentia-
tēs aliarum, non tamen ad differentiam pru-
dentiae, & artis, quarum comparatione non
sunt practicas simpliciter, sed secundum quid
& ideo neque habitus simpliciter practici, sed
secundum quid, ex quibus intelligitur stare
posse, quod in ordine scientiarum quedam di-
cauntur simpliciter practicas, non tamen in or-
dine habituum.

Excluduntur relata doctrina.

AC V T E satis dicta, sed quæ falsis
inninquantur fundamentis, & argumen-
to minime fatus faciunt. Ostendo pri-
mū, nam duplex est fundamentum huius
scientiaz, primum, nullum dari habitum ve-
ge, & simpliciter practicum præter eas, qui cit-
ea singularia, & contingentia proxime ver-
iantur, at pte videlicet, & prudentiam, sed om-
nes qui versantur circa vaues, & etiam ope-
rabilia modo, & sine operandi, esse simplici-
ter speculatorios: hoc autem esse falso sic pro-
bo, nam ut scientias practicas interim omittam,
de quibus modo ex controverbia, cuiusdam
est syndecismus, que est habitus, quo assou-
mitur principijs practicis, vniuersalibus vi-
buz, esse faciendum, fugiendum malum le-
gēm Dei seruandam, & id genus alia, esse
in intellectu practico, vereque, & simplici-
ter habitum practicum, (vi communis Doctorum
scholasticorum coacculus tenet) & in primis

D.Thom. studia sua doctrina locis præter-
item: i. par. quest. 79 articul. 12. hisce verbis. Si-
c et ratio speculatoria ratiocinatur de speculatorio,
ita ratio practica ratiocinatur de operabili, ope-
ret igitur natura acer nobis esse iudicata, sicut prin-
cipia speculatoria, ita & principia operabili.
Quest. in ep fundantur, quod ad eandem po-
tentiam pertinent conclusiones, & princi-
pia, ex quibus derivantur, sed ratio practica
ratiocinatur, ex his principijs, ergo ad
eundem practicam intellectum pertinet, sed in intellectu practico non sunt speculatoria
sed prædicti dicitur habitus, ergo syndecis-
sis est habitus simpliciter practicus: & 2. a.
questiōne. 47. articul. 6. ad p. sic se habere docet
syndecismus ad prudentiam, sicut intellectum
principiorum ad scientiam, in eodem igitur
intellectu practico collocatur utique, vbi Ca-
rietanus. verba D.Thom. elucidans idem expre-
se docet, in hac verba: Proprieta tam in intel-
lectu practico, quem speculatoria alia virtus respetta
principiorum, tempe syndecismus, alia respectu con-
clusiōnēs videlicet prudentia & scientia. Eandem
dicitur in expressius tradidit D.Thom.
in a. distiunction. 24. questiōne. 2. articulo 3.
his verbis. Sicut ratio in speculatorio deducitur ab
aliquibus principijs per se notis, quorum habitus in-
tellectus dicitur, ita etiam aportet, quod ratio pra-
ctica ab aliquibus principijs per se notis deducatur,
ut quod est malum, non esse faciendum, præceptio
Dei abediendum fore, & horum quidem habitus
est syndecismus, unde dico, quod syndecismus à ratione
practica distinguens non quidem per se substantiam
potest, sed per habitum, qui est quodammodo igno-
ratus menti notis, ex ipso lumine intellectus a-
genit, sicut ex habitu principiorum speculatorio-
rum, &c. Quibus plauso distinguunt practicorum
principiorum habitum in intellectu pra-
ctico residentem (quem vocant syndecismus), b.
in intellectu, qui est habitus speculatoriū præ
dictum. Idem sentiunt cum D.Thom. ex
xi scholasticī, in a. disti. 36 prædictum Scotus.
questiōne. 1. s. ad questiōnes istas. Durandus
quest. 4. nūmero. 11. atque etiam So. zinas. 6.
Metaphysic. questiōne 5. & Caietanus. vi viđi
mus.

Probatur (nisi ego fallor) evidenti ratione a.Ratio.
nam evidens est conscientiam esse actum vel
habitum practicum cum sit iudicium parti-
culare dicens, quid hic, & opus faciendum
sit, quid ut fugiendum, factis q. remur nutat,
& faciendis contradicit, ut egregie D.Thom. lo-
co aufer citato, sed conscientia est actus pro-
b. a. sumē

68. *xiii ex synderesi procedens, cuius vniuersale iudicium ad particularia applicatur, ut ibi-dem docet D. Thom. hisce verbi. Habitum ille, ex quo noscimus actum conscientiae, non est habitus separatus à syndere, quia non aliud habitus est primus cipitorum, et concipiuntur, que elicuntur ab eis, &c. Ergo syndesis ipsa habitus est in intellectu pratico residens, cum actus, & habitus à quo elicuntur, eiusdem sit porrectus: & cum versetur circa vniuersalia principia practica, evidenter inferatur dari habitus simpliciter practicus præter prudentiam, & artem, qui circa vniuersalia versetur, quamquam verum sit, non esse perfectè practicum, quis sicut perfecta praxis est singulare operatio, sic habitus perfectè practicus solus est ille, qui circa singularem operationem versatur.*
69. *5. Ratio.*

Tertio, probatur, quia principia practica diversissima sunt à speculatoriis, ergo per diversum habitum eis assentimur, diversi itaq; sunt habitus intellectus principiorum, & syndesis, sed solum distinguuntur per practicum, & speculatorium, quemadmodum principia ipsa, ergo necessario dicendum est syndesim esse habitum practicum, quamvis circa vniuersalia versetur.

Illustratio duo, & vera solutio dubij.

L. Illatum.

ET ex eisdem infer non repugnare, quod scientia practica sit etiam habitus simpliciter practicus, quamquam imperfecte. Nec versetur circa operabilia in vniuersali, quod ex doctrina Aristot. plane colligitur, & Metaph. tex. i. vbi cum diuisisse facultates in actibus, factibus & speculatoriis, & rursus intellectum in actuum, cuius principium est elecio, & factuum, cuius principium est ars, atq; speculatorium, qui veritatem simpliciter contemplatur, inferit Philosophiam naturalem esse scientiam speculatoriam, quia cum non habeat principium intellectu actiuo electionem neque in factiuo arte, ad intellectum speculatorium pertinere necesse est: quasi dicat, factiuam scientiam ad intellectum factiuum, actiuum ad actiuum, speculatorium ad speculatorium spectare: ex quibus plane colligitur ex mente Aristotelis scientias practicas actiuas, vel factiuas non esse in intellectu speculatorio, sed pratico, alioquin si omnis scientia practica esset in intellectu speculatorio (ve praedicta scientia posse) triuolum esset eius argumentum

M. Illatum.

Philosophia est in intellectu speculatorio, ergo est scientia speculatoria, cum in eodem intellectu sint etiam practicae, si autem scientia practica est intellectu pratico, evidenter sequitur practicum esse habitum apud Aristotelem. Quod satis clare absq; dubio probat argumentum illud à nobis propositum, & ab aduersariis minime solutum: Philosophia, vel Dialectica est scientia practica simpliciter, ergo est habitus simpliciter practicus, ab inferiori ad superioris affirmatur: etenim si vnu est (ve Aristot. & omnes proficiuntur) practicum esse differentiam essentialem scientie, constitutum est in ratione scientie practice simpliciter, tribuit ergo ei essentiale denominationem sub proprio genere, quod continebat: sed repugnat essentialem denominationem convenire speciei simpliciter, & generi secundum quid, ergo repugnat esse scientiam simpliciter practicam, habitum vero practicum non nisi secundum, quid, vt evidenter probat hoc exemplum: denominatio alibi est specifica sub colorato, ergo repugnat aliiquid esse alium simpliciter, quin etiam sit simpliciter coloratum: differentia itaque essentiale practice conuenientia scientie, ex ordine ad proprium obiectum operabile in communi, & potest ei tribuere denominationem practice simpliciter, quin eandem simpliciter tribuat generi habitus, quod eō ruit, neque vnu quoniam aliquis oppositum excogitauit, cum nihil omnino invenietur in rerum natura, cui specifica denomination conueniat, & non eodem prosras modo genericis: cuius ea est pulchritudo, quia natura genericā eadem est cunctis speciebus, quas constiuit, neque enim natura animalis distincta est ab homine, neque natura coloris ab albedine, &c de fini, nūbil prorsus essentiale, vel accidentale simpliciter, vel secundum quid speciebus attribui, quod aō eodem modo attribuatur generi per differentias eāū essentiales contracto, repugnat ergo scientias vocari simpliciter practicas, & non esse habitus simpliciter practicos. Inferitur deinde non minus esse falsum secundum fundamentum præsumtæ sententiaz, II. Illatum, quod plus requiratur ad rationem habitus practici simpliciter, quam ad rationem scientie simpliciter practicas, neque vnuquam sonnit Aristot. solum habitu, qui circa singulare versatur, esse practicum, quamquam perfecte practicum cum duxtaxat esse voluerit, sed dictum,

Duplicar-
ceptio pta.
22.

74.

distinguendus est duplex habitus practicus apud ipsum, quemadmodum distinguenda est praxis, quæ proprium eius obiectum est, in praxim perfecto, atq; imperfecto modo sumptam. Perfectum modum praxis habet singularis operatio, cum in singulis dirigatur, vel fiat, imperfectum vero, dum in uniuscuius consideratur, iuxta uniuersales regulas operandi, vel dirigendi operationes, ex quibus singularis operatio, vel directio prouenit, & habitus, qui circa illam primo modo sumptam veritas, perfecte practicus est, imperfecte vero, qui eadem in uniuersali tractat, modo quidem, & sine operandi, & sub habitu perfecte pratico solum numerantur prudenter, & artis, sub imperfecto vero numerantur in primis habitus practicorum principiorum (quæ in synderesis vocantur) deinde omnes scientias practicas, quæ ab eo deriuantur per media diuersa.

Ad tertium
argumen-
tum, iustio
positum.

75.

Et iuxta hanc doctrinam ab Arist. D. Thom. et ceteris interpretibus approbatam hoc modo solvendum est argumentum in principio positum, ut scientias practicas non sub habitibus perfecte practicis artis, & prudentie collocemus, sed sub scientia, quæ speculatiuum habitum, & practicum complectitur, sic scientiam speculatiuum, & practicam, practicum quidem habitum, qui circa operabilia in uniuersali versatur, & ideo imperfecte practicum, sed simpliciter, & habitum etiam simpliciter speculatiuum, & sub intellectu, qui est habitus principiorum, collocatus etiam habitus speculatiuum, ac practicorum principiorum, qui dicitur synderesis, quem simpliciter esse practicum euidenter probavimus, licet imperfecte, quia circa operabilia in uniuersali versatur, & ita nihil aduersus sufficientiam divisionis probat argumentum, cum constet nullum esse habitum, aut virtutem intellectualem, cui non sit in ea locus concessus.

Ad testi-
monium
D. Thom.

77.

Testimonium aureum D. Thomæ tres priores habitus intellectus, sapientiae, & scientie speculatiuos vocat, quia maiori ex parte speculatiui sunt, nam pauci sunt practici comparatione speculatiuum: vel per se speculatiuos vocat respectu prudentiae, & artis, nam licet nonnulli sint inter eos practici, imperfecte tamen, & quia comparatione eorum speculatiui quodammodo appellari possunt.

TRACTATVS SECVNDVS.

*De primo habita, seu virtute intel-
lectuali, qua vocatur intellectus.*

PRIMAM locum inter membra huius di- Intentum, uisiois tenet habitus principiorū, quem & diuisio sub nomine intellectus designauit Arist. tractamus.

1. lib. post. cap. 26. & 1 b. 2. cap. 28. & 6. Ethic. cap. 3 ea fortassis de causa, quia nobilitat virtus non alio nomine, quam ipsiusenit potentia insigniti debuit, vel certè, quia duplē modi seruat potentia intellectiva in suis operationibus: aut enim ex aliquibus principijs ratiocinatur, aut discurrit, & ex tali modo operati vocatur ratio, vel certè simplici quedam intuitu veritatem percipit per solam terminorum notitiam, ex quo vocatur intellectus, & assimilatu valde modo intelligendi Angelorum, & quia principia hoc modo intelligit, merito vocatur intellectus ipsemet habitus, quo ad ea percipienda inclinatur. De quo quatuor sese offerunt discutienda. Primum an sit: hoc est, an præter potentiam intellectuam alia sit ponenda qualitas, aliusque habitus, seu virtus intellectualis, per quam intellectus determinetur, atque inclinetur ad assensum primorum principiorum, vel solus ipse intellectus absque habitus adminiculō valeat talēm assentum praestare, vbi etiam explicabitur, quid talis habitus sit, quemque modū operandi habeat, si ponendus sit. Secundò, An iam quod necessario requiratur, ipsamet natura cum tribuerit intellectui, ita ut innatum habeat, vel non nisi proprijs actibus comparatum, quemadmodum intellectus ipse, voluntas, & appetitus per frequentem usum virtutum moralium habitus sibi comparant, & siue uno, altero modo habeatur, discutiendum erit tertio, an unus sufficiat pro uniuscuius principijs, vel iuxta eorum diuersitatem necesse sit plures, specie que diuersos habitus ponere, non secus ac plures habitus diuersarū scientiarum. Et ut absolute sit principiorum cognitione, in coartacionem demum vocandum erit, an per tales habitus dimittagit cognoscantur, vel ali quando etiam per inductionem, ut capi te huius operis ultimo docuit Aristoteles.

Q V A E S T I O I .

*An præter potentiam intellecti-
uam necesse sit habitum ponere
ad cognoscenda prima principia.*

Explicatio
questiōnis.

Prasupponit iam controuersia haec quidam, quod quest. 2. p̄cedentis tractatus, aduersus Capreolum, & Sonzinatem statuit, habitum videlicet intellectualem non esse plurium specierum intelligibilium collectionem, sed aliam qualitatam speciebus superadditam, de qua inquirimus, an necessario ponenda sit in intellectu, præter principia species.

Negativa sententia suaderet.

Prima opini-
o negati-
va.

Nebulant quidem prefati autores, cum nullum talen habitum intellectualem admittant, nec solum ipsi, sed ex alijs, qui nobiscum ponunt habitus scientiae, sapientiae, prudentiae, & artis, negant aliqui posse habendum esse ad cognoscenda prima principia, sed sufficere sibi intellectum, cuius natura illis inclinatio vocari sapere solet habitus ieditus: sic loquitur M. Sorus 1. lib. de iustitia, & iure quest. 4. art. 2. non procul à fine agens de lege naturali: & prius ealem habitum, tanquam rūmū necessarium abstulit Durandus in 3. dist. 33. quest. 1. ad finem, ubi principia ait esse in duplice differentia, quædam sunt prima simpliciter, quæ ex alijs non deducuntur: alia vera ex his deducta, tanquam conclusiones, sed ex quibus alias conclusiones deducuntur, quatum respectu principia etiam suo modo appellantur, pro quibus habitus est necessarius in intellectu, nequamquam pro alijs. Unde cum posteriora haec principia simpliciter sint conclusiones solum habitum scientiae agnoscit Durandus, principiorum vero omnino negat, naturaliter facultatem intellectus pro ascensu eorum sufficere arbitratur.

Prima ratio.
Durandi.

Pro hac etiam sententia referuntur Nominales, sed probant Doctores isti singulis rationibus suæ sententiam, Durandus quidem, quia intellectus mere naturaliter assentitur primis principiis, ita ut propositione obiecto non possit non assentire, quemadmodum oculus obiecto visibili praesenti non potest non vide-

re, sed pro actibus omnino naturalibus, ac necessariis nullus habitus ponitur, quia habitus debet esse in potentia aliquo modo libera respectu illius actus, pro quo elicendo ponitur, cum proprio sit habitus conditio, ut eo vnam, cum volumus, ergo pro ipso principiis oī solūm non requiriatur habitus, sed nec possibilis est, cum potentia sufficiat ad assensum contum præstandum, sicut quæcunque alia naturalis ad proprium actum.

Argumentum Magistri Socii non est realis ab hoc diversum. Habitus ponuntur in M. Sor. potentia indifferentibus ad contraria, ut per eos determinetur ad unum, quo pacto appetitus sensitus per habitum temperatur determinatur ad hunc virtutis, curio possit ad malum intemperantia declinare, sed potentia intellectuæ respectu principiorum non est indifferens ad actum oppositum, videlicet ad errorum, qui est motum eius, sed naturaliter amplectitur eorū veritatem, ad quam ex propria conditione determinata est, ergo non indiget habitus pro eorum effectu.

Et confirmari potest, quia potentia natu- Confim-
ralibus nullam facilitatem præbet frequens suorum actuum usus: non comparat facilitatem oculi ex frequenti exercitio videndi: nō potentia vegetativa ex confueridine converte-
ndi alimento in substantiam alit., cuius ea est pulchra ratio, quia facilis habitus re-
quiritur ad superandam difficultatem ad eliciendū actum, sed potentia naturalis nullam ex se difficultatem sentit in exercitio proprij actus, quem maxima suavitate perficit, ceteræ igitur in his potentia (de quarum numero est intellectus respectu primorum principiorum) necessitas facilitatis, vel habitus.

His argumentis tertium adiungere placet Terio ex similitudine voluntatis deductum. Sic se tio. habet intellectus ad prima principia, sicut vo- luntas ad ultimum finem: nam questus admo- dum intensio finis est primus actus voluntatis circaborum, quod est proprium obiectum, à quo derisantur omnes electiones medio-rum, sic assensus principiorum est primus actus intellectus circa verum, a quo desinunt omnes assensus conclusionum, sed volun- tas circa ultimum finem non indiget habitu, quia ad operandum circa proprium obiectum, (ad quod potentia sufficiens est inclinata) non requiritur, ergo neque intellectus ad assensum principiorum aliquo habitu indigebit. Ad haec, in potentia apprehensionis val- hu posuit

lus posuit habitum, sed de se reputatur sufficiens ad apprehendendum quocunque obiectum, ergo, cum intellectus sit potentia apprehensionis perfectissima, propria virtute posset apprehendere, & percipere obiectum adeo sibi proportionatum, ac sunt prima principia per se vera, per se necessaria, ac per se intelligibilia, quibus per se, hoc est, sine ullo medio expositis terminis mox asseruntur.

**Opposita sententia Aristotelis prefertur,
& explicatur.**

Indubibiliter est sententia Arist. quod præter potentiam intellectus quam ponere adus sit habitus principiorum, qui dicitur intellectus, per quæ determinatur ad affectum principiorum.

Probatur evidenter ex duobus locis superiori memoratis: nempe a. lib. post. cap. 26. & 6. Ethic. cap. 3. vbi inter virtutes intellectuales enumerat intellectum, non quidem pro potentia naturali, qua intelligentius, quæ longè est à ratione virtutis, nam virtutes potentias superadducentur, ut ad species quosdam actus determinantur, modumque eis ponant, unde, cum in potentias recipiantur, necesse est qualitates ab eis esse diversas, & secundum species, cum diuersas autem species qualitatis habitus à naturali potentia; & secundum entitatem reali, cum tota entitas reale potentia ab ipsa natura fuerit robuste concessa, virtutes autem per frequentem usum comparantur, unde D. Thom. vi evidenter ostendit, non de potentia intellectus, sed de habitu principiis ei superadditis loqui Aristotelem, hæc verba scripta in eiusdem loci commentatij, Accipitur enim hic intellectus non pro ipsa intellectiva potentia, sed pro habitu quodam, quo bono ex virtute intellectus agentis naturaliter regnatur principia indemonstrabilis. Quibus etiam proficiunt eadem habitum, qui sit viens intellectualis, ponendum esse præter intellectum, potest ad cognoscendis prima principiis, sicut ponitur habens scientiam ad affectum conclusum: quod etiam professus est postea 3. 2. quæst. 9. art. 4. & quæst. 94. art. 2. quem hic verbo clausit. Principia indemonstrabilis id preclarissimum sunt sive ipse habens principia, sed sunt principia, quorum est habitus. Syndetosum etiam ponit D. Thom. intellectum principiorum practicorum in intellectu pratico tanquam habitum distinctum, & super-

additum ipsum est intellectui pratico, in 3. dis. 33. quæst. 2. art. 4. his verbis. Paret qualiter differant syndesis, lex naturalis, & conscientia, quia lex naturalis nominis ipsa universalis principia iuri: syndesis vero nominis habitum corum, seu potentiam cum habitu, conscientia vero nominis applicationem quandam legis naturalis ad aliquid faciendum per modum conclusionis cuiusdam, &c. Quo etiam modo loquitur in cunctis locis quæst. vii. præcedentibus tractatus induxit in fauorem nostræ sententiae ponentis syndesim esse habitum practicum distinctum ab intellectu pratico. Eodem amplectitur sententiam qui sequuntur patroni. Henricus quodlibet, q. 18. Caiet. 1. a quæst. 5. art. 6. atq; ibidem Conradus & 2. 2. quæst. 47. art. 6. Ferrariensis 1. contra Gent. cap. 9. 4. Medina 1. a. q. 4. art. 2. Viguerius tractatu de habitibus.

Principium fundamentum huius veritatis I. Ratio est communis necessitas ponendi habitum respectu aliquius actus, vel obiecti in potentia indifferenti, nempe vt, cum indifferens sit ad bene, vel male operandum circa illud, per habitum determinetur ad modum operationis, est namque habitus (vt ex Aristotele attulimus) dispositio subiecti, per quam bene, vel male se habet secundum propriam naturam, vel in ordine ad aliud, nesciup ad obiectum, vel operationem, sed intellectus circa prima principia indifferens est ad bene, vel male operandū duobus modis, primo, quia circa multe errare potest, per habitum tamen determinatur ad bene operandum, ita vt a periculo evaneat liberetur. Secundo, quia intellectus noster secundum se imperfectus est, & minus quam oportet ad intelligendum quouis obiectum expeditus: unde experientia sive nos docuit, in principio difficulter se præbere ad intelligendum uniuersalissimas etiata rectitatem, difficultas autem intelligendi malum quoddam est, unde ad illam superandam bona quadam inclinatione, bono quodam, atque efficaciter determinante indiget, & eiusmodi est habitus facilitatem ei intelligendi principia conuocare.

Et confirmari experientia potest, nam per Confirmationem aquam experientur intellectus, faciliter præstans assensum quibuslibet principijs. Hoc ergo facilitatem (quæ verit, & propriæ est habitus) & quam prius non habebat, sive comparat.

Secundo probatur, quia affectus principijs presuppositis, propria yiritate assertur ratio intellectus.

intellectus conclusioni ex eis necessario deducatur, cum obiectum scientiae necessarium sit, per principia igitur determinatur ad absentem conclusionis, ad quid ergo indigeret habitus scientiae, nisi ut perficie determinetur ad bene operandum, hoc est sine erroris periculo, ac sine difficultate, virtutemq; enim malum quoddam est in operationibus intellectus, sed eadem indigeret determinatione ad operandum circa prima principia ad virtutemque malum vitandum (vt ostendimus) ergo non minus indigeret habitus intellectus pro principijs, quam habitus scientiae pro conclusionibus.

Natura habitus, qui versatur circa prima principia, exponitur.

Priusquam opposita argumenta diluvante paucis explicare oportebit, quod nam sit proprium obiectum huius habitus, quis nam proprius actus & quis modus tendendi, ex quibus propria eius essentia ab ijs accipienda constabit.

Quid obiectum habitus. hoc est propositio, cuius praedicatum adhuc velio medio inheret subiecto, sive universalissima sit, sive particularis, viraque enim substantiatione formalis obiectua huius habitus comprehenduntur.

Actus huius habitus. Actum eius duplicum ponunt, apprehensionem videlicet terminorum, & iudicium, quanquam primus, quasi materialis dici possit, formalis secundus, nam apprehensio proprius iudicium est, ad quod sua natura ordinatur.

Modus tendendi in obiectum. Modus autem tendendi in obiectum, à quo formalis ratio eiusdem habitus accipitur, est per immediatam comparationem ad ipsam veritatem rei, & immediatam evidentiem, & claritatem, ita ut quemadmodum ceteri habitus intellectuales, & universaliter cognitiones quacunque constituantur in proprijs rationibus, & separantur ad inuisum, per tale, vel tale medium, rationis videlicet, seu discursus evidenter, aut probabilis, seu etiam auctoritatis, aut testimonij, sic principiorū cognitionis, vel habitus talis est in se, à ceterisque separatur, quia ad veritatem proxime comparatur, & actus per se, & immediate evidens est, De his enierit.

Definitio huius habitus. Definitio huius habitus, quae talis esse potest, intellectus est virtus intellectualis per quam potentia intellectus determinator ad

offensum principiorum per se evidentem, facie que elicere oportet.

Sed huius facilitatis explicatio desiderari à muliis solet intelligere cupientibus, in quo nam consistat quidam facilis intellectus assentire, vel iudicare, arbitrandus cum habitu, quam siue illo, quia necesse est intellectum sine habitu operantem maiorem conatum pertener ad difficultatem superandam, sed habitu iam adquisito cessat difficultas, et statim proinde necessitas concurrendi cum tanta intensione: vnde facilis non erit apud hos aliud, quā elevatio quedam potentiae ab illo maiori conatu adhibendo, efficere que, ut si sola adhibeat actionem adhibens conatum, ut quatuor statim sit ut simul cum habitu concurrens adhibeat conatum, ut duo, quod tali exemplo declarant. Si quispiam difficultè sustineat certum podium adiutus ab alio, illud idem maiori conatu adhibito facile sustinebit, ergo facilis non est aliud, quam elevatio ab illo maiori conatu adhibendo.

Sed mihi non probatur talis explicatio facilis, neque adhuc in eo consistere, quod praedicta est potentia minorum adhibens conatum explicata naturalem ad operandum cum habitu, quam sine illo: nam fieri potest, & aliquid contingit, ut maiori cum conatu concuerat potentia habitus informata, quam dum sine illo operatur, & tunc intensius quidem operabitur, aque estiam facilis, cum prius non sine difficultate operaretur, quapropter non relevatur potentia ab intensio illo conatu, quem adhibebat sine habitu operans, sed maiorem adhuc, ergo facilis non consistit in tali elevatione, vel in eo, quod potentia minorum & cursum adhibeat: quod tisque secundum verum existimat, ut si unus intellectus sine habitu operans concursat ut quatuor adhibeat, alius vero operans ex habitu aequaliter, non minus intensius actu producat ille, quam iste, sed hec etiam discentimur erit, quod cum ambo eliciant actu aequalis intensiōis, cum difficultate ille, cum facilitate ille opereretur. A Equali sistemati intensio actus probatur, quia substantiam habitus efficit conatus ipsius potentiae, habitus vero modum facilitatis praebet, ergo conatus maior efficit substantiam perfectiore, hoc est, intensiorem, quamquaque non facilem, cum iste superpotius effectus habuerit.

Dicendum igitur est, facilitatem non esse proprium aliud, quam modum quendam expeditam est eliciendam conscientiam potentiam ad operationem, & cum plicato

naturaliter inclinatur potentia in obiectum, expeditio promptitudinem conferit, & delectationem: prompta quidem est potentia ad operandum, circa proprium obiectum, in quod naturaliter inclinat, & ex naturali inclinatione operans cum delectatione operatur, sed vitrumque modū impedit difficultas, quam superat habitus, & simul cum facilitate promptitudinem conferit, ac delectationem, & sic potentia habitu informata, ac per eum expedita, facile promptè, ac delectabiliter operatur.

Soluuntur argumenta partis negatiue.

VNUM argumentum diximus negantes omnino naturaliter intellectum assentire primis principijs, sed aliquo modo dependenter à voluntate, ita ut quamvis naturalis sit actus, quantum ad specificacionem, quia si elicetur necesse est assensum esse, & repugnat esse dico sum, sed elici potest, ac suspendi etiam obiecto proposito, cum sit in potestate voluntatis, sicut applicare intellectum ad assentendum, sic etiam distrahere, vel diuertere, vt assensum suspendat, quam libertatem non habent sensus, & ideo neque aliquius habens, vel facilitatis capaces sunt: & ratio huius differentiationis est innata nobilitas intellectus, ex qua habet, vt totius libertatis radix, & origo sit, à quo in voluntatem derivatur, quemadmodum libertas formalis à voluntate (cui primo conuexit) in omnes potentias, & primo in intellectum, tanquam in potentiam nobilissimam, vt suo loco dicetur.

Argumento etiam Magistri Sotii, negandum est intellectum non esse indifferentem circa prima principia, habet enim indifferentiam triplicem, prima est ad verum assensum, & errorem, nam licet errare non possit, circa vniuersalissima quedam cunctis explorata, sed circa minus vniuersalia non repugnat, secunda, quia licet non posset errare, haberet nihilominus indifferentiam libertatis per dependentiam à voluntate, quantum ad exercitium actus, quæ sufficeret, vt capax habitus esset, sed habet insuper tertiam ad bene, vel male, hoc est, facile, vel difficile operandum, indiget ergo habitu determinante ad facile, promptè, & cum delectatione operandum, non solum in ordine ad aliqua principia, sed ad omnia: nam in principio, cum aliqueli assen-

tut difficultate cunctis principijs, licet minori longè, quam conclusionibus, cum sive illo medio illis assentiat. Et rursus, inter principia cù minori longè difficultate assentitur vniuersalissimis, sed absque dubio cum aliquali, ad quam superandam necessarius est habitus, minus tamen quam ad assentiendum principijs particularibus, & minus ad assentiendum his quam conclusionibus: in cæteris autem potentijs naturalibus, de quibus procedit confirmatio, similes indifferentiae non recipiuntur, ac proptere alicuius habitus, vel facilitatis minimè capaces sunt.

Tertium argumentum diluit discrimen Ad tertium, maximum inter intellectum, & voluntatem, quantum ad modum operandi, hæc enim per simplicem inclinationem in obiectum, quasi ipsam ad se sapiens operatur, & quidem ab alio quasi manu ducta, videlicet ab intellectu proponente bonum, quod si vniuersalissimum sit, similitudinera principiorum tenens, abesse villa difficultate trahit ad se voluntatem, vbi autem nulla est difficultas, nec locum habet facilitas, vel habitus, propria autem operatione intellectus est iudicium, & propria virtute ferendum, quod non careat difficultate, neque errandi periculo, vt igitur sine errore, & cum facilitate fiat, necessarius est habitus intellectum ad vitrumq; determinans. Quamvis ergo voluntas in ordine ad ultimum finem non egeat habitu, eger profecto intellectus etiam in ordine ad primas veritates propter diuersum modum operandi: quæ de fine naturali, & vniuersali intelligi debent: nam circa finē supernaturalem indiger habitu voluntas, atque etiam circa fines naturales particularem materiam continentis.

QVÆSTIO II.

Sit ne habitus principiorum naturalium intellectui, vel per proprios actus ab eo comparetur.

Absolutis questionibus an sit, & quid Explanatio sit circa intellectum, perit questione prædicti quæ sens modum, quo in nobis fiat, nem scionis, pè an simul cum ipsa potentia intellectiva insit anima à primo instanti sua conditionis, codem pacto, quo insunt nobis propriæ passiones

siones à primo instanti generationis, in quo eas simul cum essentia, à qua oriuntur, accipimus, vel nudum protus intellectum omni habitu, sicut omni specie accipimus, ita ut non minus de habitibus, quam de speciebus prolatas fuerit sententia illa Aristoteles, quod veluti tabula rasa sit, in qua nihil prius depicitur, sed quemadmodum decursu temporis species omnes intelligibles ei imprimuntur officio, ac beneficio intellectus agentis, pati ratione vsus ei conferat omnes habitus, & praesertim intellectum.

Habitus principiorum esse inditum à natura probatur.

Opinio pri-
ma.

Inget autem specialem dubitandi rationem pro affirmativa parte communis modus loquendi naturalem vocans talen-
tum, nō solum intellectus ad assertendum primis principijs speculabilibus, sed iudicatio ad assertendum practicis, & utrumque posuit naturalem D Thom. intellectum quidem
1. 2. quest. 49 art. 1. ad 3. vt ex his verbis licet colligere. *Eo quod habitualiter inest, quandoque aliquis visi non potest, propter aliquid impedimentum, sicut bono non potest habita vis scientiae propter somnum, & similiter puer non potest vei habitu intellectus principiorum, vel etiam lege naturali, que ei habitualiter inest propter defectum etatis, &c.* Etenim si puer ante usum rationis talis habitus inest, cum nondum valuerit eum proprijs actibus sibi comparare, habebit à natuitate simul cum ipsa natura acceptum, & quest. 51. art. 1. docet intellectū principiorum esse homini naturalem secundum inchoationem, quid autem sic esse naturalem quo ad inchoationem explicata ait. *Quia naturale est homini cognito quid est ratione, & quid pars, cognoscere, quod omne ratione est maius sua pars, sed quid sic ratione, & quid pars cognoscere non potest, nisi per species intelligibiles ab aliis èphantasmatis, &c.* Si ergo apprehensio terminis statim viret intellectus habitu principiorum, habebit illum ante omnem actum, atque adeo non per actus adquisitum, sed ab ipsa natura concessum. De syndesis vero tanquam sententia in 2. distinct 2. 4. quest. 2. art. 3. in corpore, vbi ita ait. *Syndesis à ratione practica distinguatur, non quidē per substantiam potentie, sed per habitum, qui est quadammodo innatus menti nostra ex ipso lumine intellectus agentis, sicut & habitus principiorum peculiares sunt.* Et in solutione ad

tertiu. *Habitus naturalis (inquit) unquam amittitur, sicut patet de habitu principiorū specie. animalium, quē semper bono retinet, & simile est etiam de syndesi. Et expressius i. part. quest. 79. art. 12. vbi hæc verba legimus. Principia operabilia nobis naturaliter inditā nō pertinent ad speciale potestiam, sed ad specialem habitū naturalem, quem dicimus syndesim. Patet ergo quod ty. dectus non est potentia, sed habitus naturalis.*

Et ratio videtur idem convincere, nam talis L Argum. est processus nostræ cognitionis, vt omnis doctrina & disciplina fiat ex præexistenti alia notitia, vt docuit Aristoteles in huius operis principia, cum ergo non sit procedendum in infinitum, deuenire oportet ad aliquam notitiam, non iam adquisitam, sed naturalem, sed similis est ordo inter actus, & habitus, ergo sicut in actuali cognitione deuenitur ad naturalem, tanquam omnium primam, sic etiam in habituali, dabitur ergo naturalis habitus, qui sit principium primæ notitiae, & talis erit intellectus, à quo procedit notitia primorum principiorum naturalium.

Secundo: sicut natura non abundat in sufficiens L Argum. per se, ita non deficit in necessariis, sed cunctis tribuit, quæ necessaria sunt, non solum ad essendum, sed ad operandum, vt restant res naturales insensibiles, viuentes, ac sensu predite, quibus præbuit simul cū esse naturali principijs, atque instrumenta operandi iuxta naturalem inclinationem, quæ non minus homini dedisse credendum est, cum sit cunctorum viuentium, ac sensibilium perfectissimus, & propter quem cetera omnia naturalia constituit, sed ad intelligentium primas veritates nō solam indiger potentia intellectus, sed habitu intellectus, vt quest. præcedens statutum reliquimus, ergo à principio cum sibi natura concessis, quemadmodum Angelis à prima conditione infuse sunt omnium rerum species ad intelligentium accessarias, & ideo excellenti virtute natura debitas.

Propter hæc, & similia amplectuntur haec Patonius parrem Conradus i. 2. quest. 94. art. 1. & nosius sententissime M. Baunes i. part. q. 1. art. 6. notab 3.

Opinio Caietani medium tenens.

Caetanus vero i. 2. quest. 51. art. 1. deb. II. Opinio i. hanc sententiam sic voluit temperare, vt neque cum natura concessis sic eiusmodi habitus, neque per actus adquisitus, sicut habitus scientiarum, & virtutum, sed medium

medium quasi teneat inter naturalem, & adquisitum: nam in principio sua generationis nudum intellectum accipit homo, non solum speciebus, sed habitibus, ac cum primo perueruit ad viuum rationis species rerum sibi comparat beneficio intellectus agentis eas à phantasmatisbus accipientis, vel abstrahentis: & cum primum speciebus primarum veritatum infotinatur, quibus prima principia apprehendit, fluit statim naturaliter ad presentiam eatum habitus intellectus ab ipsam natura intellectius potentia, per quem possit de eisdem principijs iudicium ferre, itaque neque à nuda fluit natura, ut affirmat præfata opinio, nec per actus adquiritur, sed presentibus speciebus, ante omnem tamen iudicatiuum actum naturaliter emanat, quod exemplo nutritius potentia, & actus eius declarat, nutritio enim, & augere actus naturales sunt potentiae vegetatiæ, in quo tamen videimus non prodire, nisi presente alimento decocto, quod quasi obiectum talis virtutis est, pari ergo ratione existimandum est, habitum principiorum à natura ipsa intellectus prodire, non statim, sed ad presentiam obiecti per species representari, & hoc sibi voluisse D. Thom. in eodem antic. affirmat, dum ait, habitum principiorum partim esse à natura, partim ab exteriori principio, quasi dicat à natura fluere, non nisi presentibus speciebus ab extrinseco prouidentibus, hoc est, per operationem intellectus agentis productis ex phantasmatisbus, in appetitiis autem potentiarum tale principium extrinsecum non est, ideo nullus habitus ab eis fluit naturaliter, sed omnes sibi per proprios actus comparant.

Vera sententia affirmans habitum principiorum esse adquisitum.

Postrema sententia, quæ nobis videtur longè probabilior, nullū ponit habitum à natura concessum in intellectu, neque in voluntate, vel appetitu, sed omnes adquisitos per proprios actus potentiarum, idemque de intellectu principiorum proficiuntur: cuius fundamentum est, quia natura non concedit, nisi ea quæ ad essendum, & operandum simpliciter sunt necessaria, quæ vero ad melius, vel facilius operandum propria industria, vel labore comparanda reliqui, sufficiunt: bus tamen principijs operandi concessis, quibz simpliciter operari possunt, & per operationes,

vel actus, habitus sibi ad melius, vel facilius operandum necessarios comparare, & hac de causa non concessit hominibus habitus virtutum, quia non requiritur ad simpliciter operandum, & per naturalem virtutem potentiarum simpliciter operandum eos adquirere possunt, sed intellectus principiorum (de quo loquitur) nō est necessarius ad simpliciter operandum: circa prīma principia, sed sufficit potentia intellectiva, informata speciebus ergo non est à antura concessus, sed per actus propria virtute potentia elicitos comparabilis. Probatur minore (nam cetera sunt nota) assensus principiorum nō excedit virtutem intellectiæ potentia, cum versetur circa obiectum sibi proportionatum, nempe circa veritates per se evidentes, ergo apprehensis terminis per species intelligibiles poterit absque alterius adminiculo eum producere.

Et confirmatur. Quia non habet minorem Confirmatio proportionem cum intellectu speciebus principiorum informato prīmus assensus principiorum, quam prius assensus scientificus cum eodem per species principiorum determinato, sed primum assensum scientificum elicit intellectus sine habitu scientiæ, quem per illum sibi comparat, poterit ergo elicere primum assensum principiorum, ac per eum sibi habitum intellectus comparare, qua propter non erit naturalis, sed adquisitus, sicut habitus scientiæ.

Secundo, quia habitus naturales, vel materialis, non ponuntur ad operandum simpliciter, sed ad talē modum operandi, videlicet facile, prompte, vel cum delectatione, per potentias enim operari simpliciter possunt res qualibet, ergo potentia intellectiva propria virtute poterit circa suum obiectum operari, per habitus verò consequitur perfectionem operandi, ergo propria virtute poterit elicere assensum principiorum, simul cum speciebus ex parte obiecti concurrentibus, qua propter non indigebit habitu naturali, quem ad facile operandum potest per proprios actus sibi adquirere.

Et confirmari potest, quia naturalia non Confirmatio intenduntur per viuum, vel exercitium operandi: non enim perfectior sit intellectus, nō visus, non quilibet alijs sensus per frequentem viuum sciriendi, sed experientia nos docet intellectum faciliorem reddi per continuū viuum assentiendi primis principijs, ergo si gaudum est habitu ad ea inclinantem nō esse naturalē.

Ex Arist.
probatur.

43.

turalem, sed per eosdem actus adquisitam.

Ita sentit plante Aristoteles cap. vltimo huius operis, vbi de modo, quo in nobis generatur habitus principiorum loquens ait: *Neque itaque insunt determinati habitus, neque ab alijs habitibus sunt notioribus, sed effensa, &c.* Quid clarius dici potuit: vt intelligeremus habitum principiorum non inesse, hoc est, non esse à natura, neque ex alijs notioribus fieri ad instar habitus scientiae, qui ex alio notiori, videlicet ex intellectu principiorum generatur, sed per assensum valuersium veritatum experientia singularium comparatum, hic est enim primus assensus, potens generare habitum sicuti quanibz ad inchoationem, nam ipsemet postmodum se ipsum perficit per suos actus.

Ex D. Tho.

46.

47.

48.

In eadem fuit sententia absque dubio D. Thomas 1. 2. quæst 53. art 1. docens, habitum principiorum fieri in nobis ab intellectu agente: expressus tamen eum non esse naturalem ostendit, sed ex sensibilibus generari operatione intellectus agentis media 2. contra gent. cap. 78. ratione 3. vbi sic legimus. *Habitus principiorum est acceptus à sensibiliis, ut probat Arist. in 2. posteriorum, & si oportet, quod sit effectus intellectus agentis, cuius est phantasmaria, que sunt intellectus in potentia facere intellectus in actu, &c.* Quæ verba egregie expendit, ac declarat. Feratius, in eorum commentarij, adquisitum, & non naturalem esse talenm habitum sentientis: ex quibus intelligimus habitum principiorum non fluere in intellectu ab ipsam natura animæ nude considerata, sicut fluunt propriæ passiones, vt tenet in prima sententia, sed neque ad præsentiam specierum intelligibilium, vt excoxitavit Caietanus. & licet vitiumque efficaciter probaram sit testimonij Aristot. & D. Thom. libertamen Caietani sententiam, tanquam nouam, ac singularem novis etiam rationibus impugnare, atq; ostendere, quam sit à mente virtuusque aliena.

Et in primis ostendo præsentiam specierum intelligibilium non esse necessariam ad emanationem habitus naturalem, unde fieri, vt si naturaliter fluat ab anima in intellectum, præfus sit naturalis, vt proficietur prima sententia iam impugnata.

Prima ratio Non minus dependet potentia ab obiecto contra Ca

in sua operatione, quam habitus, ab eodem enim obiecto, tam illa, quam iste specificantur, sed vt potentia fluat ab anima, non est necessaria præsentis obiecti, vel specierum eius, ergo nec erit necessaria, vt habitus naturaliter

orientur, sed si naturaliter fluat, erit omnino naturalis, sicut intellectus ipse naturaliter inest animæ.

Secundo, habitus non ponitur ad simpliciter operandum, sed ad operandum, promptè, ratio & facile: nam cum actus, & obiectu propriam virtutem potentia non excedant, potest sine habitus adminiculo elicere primū assensum, atque adeò primam apprehensionem ad assensum requiritum, sed prima apprehensio fit per præsentiam speciem, ergo non necessario fluat habitus ipsis præsentibus, vt voluit Caietanus, sed per primum assensum producitur, vt proficietur nostra scientia.

Postremo. Idem probare possumus, extempore Caietani, ut pote validè dissimile, refutari non possint: anima vegetativa non nutrit, neque auger, nisi præsente alimento, quia est materia, circa quam operatur ad introductionem animæ, concurrit namq; alimentum ad tales operationes in genere sicutem materialis causæ, sed præsencia specierum intelligibilium nullam habet causalitatem, nullū concursum ad emanationem habitus, cuius esse nullo modo ab eis dependet, sed cum posset esse prius, quam operari poterit, etiato esse prius, quam obiectum coniungatur potentiaz per præsentiam specierum, & longe melius poterit fieri, velemanare: fruenda est ergo, & absq; vlo rationis fundamenta polita talis præsentia, tanquā necessaria, vt fluat habitus: & modus iste emanationis naturali productioni habituum intellectualium adseratur, nam cum conflictat ceteros omnes per primum actum generari, nulla necessitas cogit nouum, atque inusitatum modum ponere in generatione huius, de quo loquimur.

Sed quā sit à mente Arist. & D. Thom. alias intelliget facile, qui perpendit verba triusq; nuper à nobis relata, aiunt eam primum assensum principiorum experimento sapere fieri, & ex tali assensu generari habitum, quæ stare minime possunt cum sententia Caietani ponentis ante omnem assensum, ad solam speciem præsentiam fluere.

Rationes in contrarium adductæ solvantur.

Sed vt iam ad solutionem argumentorum Notæ ex D. deueniamus, explicare oportet, quid haec Thom. beat speciale intellectus principiorum inter omnes habitus intellectuales, propter quod à D. Thom. & communis modo loquendi naturalis

turalis dicatur, supposito, quod non simul cum natura conceditur, sed per actus est consequitus.

Exponere hoc coepit D. Tho. 2. contra gentes. c. 73. dicens ex sensibilibus fieri, & esse effectum intellectus agentis, perficit autem Fenzatius. eius mentem aperiens in comment. eiusdem cap. hisce verbis. *Aduotandum hic, quod ex verbis D. Tho. apparet habitus primorum principiorum, qui dicuntur naturales, & inesse à natura, non dici naturales, & inesse à natura, quasi naturaliter sive cogniti, & ab ipsa naturitate nobis induiti, nō si essent in nobis à generatione, non adquireretur ex sensibilibus, ut inquit D. Tho. hic sed dicitur nobis naturales, quia non causantur ex discursu, & argumentatione, sed immediate ex intellectu agente, qui quidem intellectus, & nobis inesset ab ipsa naturitate, & naturaliter cum phantasmatibus terminorū, que omnius insumat, ipsos habitus in intellectu posse bili operari: hec Ferrar. ex quibus hoc dictum malde notandum colligitur inter intellectū principiorum ex una parte, & ceteros habitus intellectuales ex altera, quod habitus iste circa primas veritates versatur, ideo sine medio, si ne discursu, per simplex iudicium intellectus, sola terminorum apprehensione presupposta, in nobis gignitur, ceteros vero eo mediane, propria industria, proprio discursu, ac labore adquiritur, itaque ad generationem huius habitus solum cō-urrit intellectus agens species terminorum ex sensibiliibus abstractis, easque intellectus possibili impressis, ut apprehensione terminorum facta statim sequatur iudicium, & assensus intellectus possibilis habitum generans: & cum operatio intellectus agentis sit naturalis, atque adeò productio specierum, terminorumque apprehensionis, quam statim sine ullo discursu, vel industria intellectus sequitur iudicium, propterea generari naturaliter habitus dicitur ad differentiam ceterorum, qui nō nisi conquisiatis mediis, adaptatisq; in formā discursus per vnu artis sunt.*

Ratio dif-
ficiens. 9
Accedit alia ratio eiusdem discriminis non contemnenda, nam assensus principiorum elicitus per immediatam comparationem luminis intellectualis ad veritatem, tanquam ad proprium obiectum, quæcum naturalis sit, naturalis merito vocatur habitus per eum generatus, ac ceteri habitus non gignuntur in nobis per immediatā comparationem intellectua- lis luminis ad veritatem, sed medio discursu,

nō enim comparatur intellectus ad veritatem conclusionis nisi media veritate, & assensu principiorum, & medio discursu, seu demonstratione, ex principio dispositis, & accommodatis constituta, idem naturalis iure vocatur principiorum habitus, & nomine ipsius potest intellectus, vel naturalis luminis ins- guitus.

Merito etiam D. Thom. eiusmodi habitum Solutio lo- partim à natura, vel principio extrinseco digni corum D. docuit, partim ab extrinseco, cū ad generatio Thom.

nem eius præter operationem intellectus agen- tis, & possibilis concurrent species tanquam virtutes obiecti, quod vere extrinsecum principium est: merito denique non omnino naturaliter vocat, sed quantum ad inchoationem, quia principia eius naturalia sunt, sed per no-

strum actuū simpliciter generatur, & ex hac Nota.

parte adquisitum vocari potest. Quod autem

affirmat in pueri ante vsum rationis reperiri: quārum ad principium eiusam, & inchoationē exponendum est: nō quantum ad substantiam ipsius habitus: lumen namque intellectus agentis in pueri reperitur intellectus principiorum vocari potest, cum sit prima radix, & origo eius, quo tamen non virtus species abstrahens, terminos apprehendens primumque assensum principiorum eliciens, per quem habitus secundum substantiam in eo fieri ob defectum eratis, & hunc esse illorum verborū germanum sensum, probant cetera testimonia à nobis inducta, in quibus hoc modo generari habitum principiorū docuit ex professo D. Thom. & solum esse naturaliter, quantum ad inchoationem, in quo sensu in pueri esse ante vsum rationis sentit.

Primum argumentum prime sententiae Ad Larg.
probat quidem in processu scientifico, sicut in 1. sent.
quocunque alio intellectuali, deueniendum esse ad aliquem primum assensum, ad aliquem primum habitum, qui ex alio non generatur, & talem actuū, & habitum esse naturalem, hoc est, non adquisitum per discursum, vel medium assentiendi, sed per intermediatam proportionem luminis naturalis ad primas veritates elicium, ac genitum, & talem esse pri- 3. 6.
mum assensum principiorum talem item esse intellectum principiorum, admittimus, ad quos totus processus scientificus terminatur, nos tamē est necessarium naturalem esse habitū hoc est, à natura concessum ante omnem eius aciū, ut contédit prima sententia, quia cū non

sic simpliciter necessarius ad essentiaendum pri
mis principijs, non oportet ut simul cum na
tura tradetur, quem per proprios actus po
terat ipsam natura sibi comparare.

**Secundum argumentum ex nostro funda
mento soluitur, etenim si habitus principiorū
esset necessarius ad essentiaendum simpliciter
eisdem principijs, datus esset homini cum ipsa
natura, cui debitis sunt principia, atque instru
menta operandi. Ceterum cum non ponatur,
nisi ad melius operandum, ut est à nobis
coconstitutum, non oportuit esse coagenum,**

sed propterea actibus ad quirendis relinqui de
buit.

Ad secun
dum.

57.

natura, cui debitis sunt principia, atque instru
menta operandi. Ceterum cum non ponatur,
nisi ad melius operandum, ut est à nobis
coconstitutum, non oportuit esse coagenum,

sed propterea actibus ad quirendis relinqui de
buit.

QVAESTIO TERTIA.

*An habitus principiorum sit unus
genere, vel species Atoma.*

Explicitio
titulo.

58.

Constituto iam modo, quo intellectus
principiorum in nobis sit, de eius vni
te, ac distinctione essentiali agere oportet,
definitaque, an unus si habitus pro cun
ctis principijs, quemadmodum una est poten
tia visiva pro cunctis visibilibus, vel certe di
uersi, pro diversis: similitudine scientiarum,
quorum habitus distinguimus, pro diversitate
conclusionum circa diversam materiam, &
lium namque pro conclusionibus Philosophi
cis ponimus, alium pro Mathematicis, &c.
Vbi illud est constans apud omnes, non esse
eundem habitum speculabilium principiorū,
ac praticarum, sed diversum, illumque voca
ti intellectum, hunc vero synderesim, quae
distinctio posuit Diu. Thom. multis saec
ulari locis, sed praesertim i.p.q. 79. artic. 12.
Etenim cum Synderesis finem præstitutat cum
etis virtutibus moralibus, principiumque sit
conscientia, que est dictamen practice rationis
de prosequendo, vel fugiendo, repugnat
esse habitum speculatum, & rursus habitus
principiorum non haber tantam extensi
onem à potentia intellectiva, ut possit sub ea
dem ratione obiectua vniuersali practicari,
& speculatum comprehendere, ita ut acci
dentes sicut ei ambae rationes, sed in eas diui
ditur tanquam genus in species, & differentia
es: vitrumq; autem habitum comprehendere
Aristotelem sub nomine intellectus in gene

60.

rali divisione virtutum intellectualium 6. e
thic. cap. 3. posita, circa quam modo versatur,
testantur universi interpres eiudem loci, &
ita est, quod licet diversis nominibus nomen
appellationes, tamen intellectus utrum
significari potest, cum eodem modo versar
tur circa propria obiecta, videlicet per simpli
cem assensum sine discussione.

Totum dissidium in eo est positum, an o
mnium speculabilium principiorum, vnu
s, Scimus que
idemque sit habitus, aliis vero omnium pra
etiorum, vel certe pro cuiuslibet scientia
principijs, tam speculatiis, quam practici
ponendis sic diversus habitus, sicut diversum
ponimus praetarum conclusionibus.

Esse unum genere suadetur.

Et videtur Aristot. plures posuisse cap. vi
tim. huius lib. vbi in plurali numero de
eis loquitur dicens: *virtutum habitus eorum
non infiniti, sed finiti, acquiranturque, an vero infiniti
quidem, sed latentes, &c.* Sed rationibus proba
tur esse plures. Habitus scientiarum distinguunt
ur species, ergo & habitus principiorum. Pro
batur sequela: scientia distinguuntur per diu
cta principia, vt in tractatu sequenti ostenditur,
ergo principia diversa sunt, petunt igitur affi
sum diversum secundum speciem, atque adeo
diversum habitum, nam idem habitus non po
test habere actus specie distinctos, nec satis sit,
si forte dicatur, distingue quidem principia di
versarum scientiarum materialiter: nam esset
sunt eorum, in quantum ex terminis habentur,
& immediatam veritatem continent, sunt ra
tiones formales afferendi conclusionibus,
ergo ab eis formaliter acceptis suavitur speci
fica distinctio scientiarum, quare necesse est
esse specie diversos, diversisque constituer
habitus.

I. Seneca.

Largus.

61.

Secundo: in hoc distinguuntur habitus & po
tentia, vt docet D. Tho. 1.2 q. 4. art. 1. qd hac se
habet, sicut materia per diversas formas deter
minabilis à diversis agentibus, unde à diver
sis obiectis, que diversa agentia sunt, determina
natur per diversos habitus, qui se habent respe
ctu illius per modum formarum, & ex hoc
habent minorem longe extensionem, vel
ambitum, quam potentia, quemadmodum
forma magis est determinata, quam
materia, nec possunt nisi ad vaues actum fe
cisse.

II. Argum.
D. Thom.

62.

euadum speciem scie exiendere, quia forma
voius determinati actus rationem haber, con-
stat autem assensus principiorum huius, & il-
lius scientiaz specie distingui, ut Philosophiaz,
& Geometriaz, quia diuersam legem certitudi-
nem, & evidentiā sortiuntur ex propria con-
ditione, ergo repugnat sub eodem habitu con-
tineri, sed non minus diuersos postulabunt,
quam conclusiones earundem.

III. argum.

64.

Probatur tandem, quia habitus ponuntur
in potentij ad superandam difficultatem in
eliciendis actibus circa talia obiecta occurren-
tem, vbi ergo occurrit noua difficultas, ibi erit
necessarius nouus, ac distinctus habitus, sed
circa materiam diuersarum scientiarum noua
occurrit difficultas quantum ad principia,
ipsamnet experientia testante, nam qui vnam
aliquam comparauit scientiam, noua instru-
ctione indiget circa principia alterius, quam
addiscere parat, noua ei occurrit difficultas in
assentiendo principijs eius, ac si alteram cum
quam didicisset, quia noua sibi videntur omnia,
nemp̄ obiectum, principia, & conclusio-
nes, ergo quemadmodum nouum postular
habitum noua difficultas assentendi conclu-
sionibus, pati ratione nouum postulabit noua
difficultas circa principia: & si forte dixeris,
nouum postulare habitum conclusiones, pro-
pter diuersum medium assentendi, veget dif-
ficultas primi argumenti, quia cum medium
assentendi sint principia, si diuersa sint hæc
nouum profecto habitum requirent.

Est habitum unum specie probatur.

II. Sent.

65.

OPPOSITA M. sententiam unicum
constituentem habitum pro cunctis
principijs speculabilibus, alterum pro
cunctis practicis, videtur D. Thom. innovere.
I p. q. 79 art. 12. h. sic veribus. *Prima autem prin-
cipijs speculabilium nobis naturaliter indita nō per-
tinet ad aliquid speciale potentiam, sed ad quen-
dam specialem habitum qui dicitur intellectum prin-
cipiorum, ut patet in 6. Ethicot. unde, ex principiis
opersabilium nobis naturaliter indita, nō pertinent ad
speciudem potentiam, sed ad speciale habitem natu-
ralitem, quem dicimus synderesim, &c. Ecce spe-
cialem vnuinque habitum vocat, ergo censet
esse roun specie atoma.*

In hanc etiam partem declinare videtur
Caietanus. Caietanus 2. lib. poster. cap. viii. dicens Ar-
istotelem connumerat habitum principio-
rum in plurali, quoniam speculabilium, & a-

gibilium non sunt eadem principia, quasi dic-
cat, practicum dum traxat, & speculatum ha-
bitus principiorum separare.

Sed argumentis non infirmis certè fulci-
tur haec sententia. Primo, quia habitus separa-
tur per diuersam rationem formalem obiectu-
um, sicut & actus, sed eadem est haec in assen-
sibus omnium principiorum, ergo non distin-
guuntur specie, nec proinde habitus specie dis-
tinguitos constituant. Probatur minor, nam ra-
tio assentendi cunctis principijs, accipitur
per immediatam comparationem intellectus
luminis ad eorum veritatem sine vilo me-
perceptiam, ergo non adeat ratio villa formalis
à qua distingui possunt, sed sub eadem ratio-
ne vniuersali obiectua assentendi sine rædio
comprehensionis ad eundem habitum erunt om-
nia referenda. Nec collit hanc vnitatem di-
uersa materia principiorum, Philosophica vi-
delicet, Mathematica, vel Metaphysica, aut
etiam diuersa carundem abstractio, nam v-
traque quasi materialiter se habet, ad vniuersa
leū rationem obiectuum huius habitus, sub
qua fertur in omnia principia.

Secundo, vniuersale principium est in scho II. Ratio.
la receptum, multisque exemplis corroboratum,
vniita esse in superioribus, que in inferioribus
reperiuntur dispersa, vel separata, virtus ete-
nim sensitiva externa in diuersas potentias
sensitivas dispersa inuenitur, cum pro qualibet
sensibili proprio, nemp̄ visibili, tangibili,
ac exteris, vna sensus constituantur, sed in
virtute sensitiva interna vniuersa hæc sensi-
bilia vniuntur, siquidem eadem potentia,
quam communem sensum vocamus pro eis
sufficit, iudicare valens de diuersis omnium
conditionibus: estimativa etiam vna pro sensi-
bili, & insensibili sensibilibus ponitur, diffe-
rentiam inter ea sufficienter constituens. Ac
demum cum virtus sensitiva interna, & exter-
na non nisi singulare sensibilia percipiat, v-
nas intellectus latius est ad percipiendum, non
solum singulare sensibilia, atque spiritua-
lis, sed etiam vniuersalia ab utrisque abstra-
cta, quantumlibet circa diuersas materias,
& in diuersis abstractionibus inueniantur,
sed similis ratio inuenitur in habitibus, cum
quidam sint vniuersaliores ceteris ex pro-
pria conditione, ergo non mirum est, si v-
niuersalorem habeant rationem formalem
obiectuum plura comprehendentem, & sub
qua materialiter solum distinguuntur, quae
respectu alterius inferioris, & limitatae ratio-

na.

nis formaliter sunt diuersa, sic se habet habitus principiorum respectu scientiarum, cuius vniuersalissima ratio est assentiendi immedia te quibuscumque veritatisbus, hoc modo cognoscibilibus, vnde licet principia huius, vel illius scientiarum per comparationem ad eorum conclusiones diuersa sint, & ideo tanquam diuersa ratio formalis assentiendi diuersas demonstraciones, diuersos assensus scientificos, diuersos denique habitus constitutere valeant, sed comparata ad intellectum, cuius formalis ratio obiectum ascendiendi sine medio omnia comprehendit, quasi materialiter distinguuntur quemadmodum visibile, audibile, & tangibile ad extremam virtutem sensitivam comparata essentialiter separantur, si vero ad internam sensus communis referantur, cuius vniuersalior est ratio obiectiva, atque latius patens, quasi materialis erit differentia.

III. Ratio.

Probatur demum, quia habitus principiorum in modo assentiendi similitudine fidei humanae, vel diuinae tenet, sicut enim Diuina fides sine discursu assentitur veritatis revelatis, sic habitus principiorum assentitur primis veritatibus, ergo sicut diuersae propositiones diuersarum materiarum, & abstractionum sub eadem ratione formali diuinae, vel humanae testificationis comprehenduntur, & propter unitatem eius, quam participant, non diuersum, sed eundem fidem habitum constituunt, quasi materialem solum differentiationem sub eo habentes, eodem modo de cunctis propositionibus per se notis, vel primis veritatibus, alioquin diuersis indicandum est sub eadem ratione formalis immediatam veritatem, hoc est, sine medio perceptibili conuenire, atque adeo sub eodem intellectu principiorum, cuius est propria, concineri, suo qua non formalem, vel essentiali differentiam, sed quasi materialem habere necessum est, ideoque habitus minime separare:

Prior sententia prefertur, que multiplicem esse habitum principiorum secundum speciem docet.

Difficultas questionis.

72.

QVID in hac re satis ancipiari decernendum sit, non est facile iudicare, nec video antiquos, aut modernos expositores Aristotelis verbū de unitate, vel distinctione horum habituum facere: nihilominus mihi videntur distinguendos esse secundum speciem, ut prior sententia tenet, quam

probabiliorē posteriorē iudico, vt autem præcipuum eius fundatum iacit in memoria repetendum est dicti mea interpretationis habitum capacem ex una parte & habitus ipsos ex altera, quod potenter vniuersaliores sunt maioremque ambitum habent ut ex eorum rationibus obiectuvis plane colligitur, habitus vero magis ex propria conditione sunt limitati, vnde eadem potentia specifica plures actus, & habitus specie distinctos habere potest, at unus habitus nequit ad plures actus specie diuersos se extender, sed solo numero, gratia exempli, intellectus, qui est potentia cognoscitiva, ad plures habitus extenditur specie distinctos, per quos, actus etiam specie distinctos, elicere potest, quia sub vniuersaliori ratione sui obiecti comprehenduntur diuersae rationes obiectus, h. habitus, & actuū, at habitus quisque non nisi ad actus eiusdem speciei extenditur, quia eis commensuratur, & quia ratio eius obiectiva contractior est circa quam non nisi actus eiusdem conditionis elicere possunt, ut ostendit scilicet: si unius actus, cuius omnes conclusiones, quas praetibus habet, eiusdem sunt conditionis essentialis, & doctrina hæc praesertim vera est in habitus, & actibus humani intellectus in corpore existentis, maioremque limitationem habentis in suo modo operandi, cum in habitibus etiam voluntatis, & appetitus absque illa illatio neq; limitatione a cunctis admittatur. Ex qua iesce sententia: habitum principiorum, si unus est secundum speciem, non posse habere actus, vel assensus specie diuersos, sed eiusdem speciei omnes Quibus suppositionis primum argumentum efficio ad probandum habitum principiorum non esse unum, sed plures species diuersos pro diuersis principijs. Assensus principiorum Geometræ, species distinguuntur ab aliis sibus principiorum naturalis Philosophia, vel Dia logistica, ergo nequit idem habitus secundum vere factam speciem ad vitiosque se extendere, sed diuersi ponendi sunt: probatur antecedens: tam ex parte eorumdem assensuum, quam rationib; formalis assentiendi: nam assensus ipsi diuersis sunt veritates essentialiter, cum circa obiecta valde diuersa, & in materia diuersa constituta versentur, ecquis enim negare potest distinctum specie veritatem. Et hoc: *Natura est principiorum motus, ex quietis, ab illa, à qualibet puncto in quolibet punctum posset linea duci.* Producunt igitur assensus specie distinctos in intellectu, & distincti assensus secundum speciem poter-

Cofirmat. postulante habitus specie distinctos, tales igitur per hos affectus producuntur principiorum habitus: quod ex diverso modo abstrahendi à materia corundem objectorum efficietur ostendit potest, nam unum abstrahit à materia sensibili, ut Geometricum, aliud vero, ut Philosophicum eam concernit, et quo distinctas veritates, distinctosque specie: sicut imprimèt in intellectum, quia repugnat candide veritatem, cundem ut assensum ad eò diversam abstrahit: ouem à materia habere. Quod vero ex ratione assentiendi diversi sint ellenis, hinc colligitur, nam veritatis per se: notis, quales sunt principiorū, non assentuntur intellectus per aliud medium, sed ex immunitate notitia terminorum, ergo unitates ipsi sibi sunt rationes, ac media affectus: dicitur hoc est enim principia esse per se nota, ut omnes affirment, quasi non per aliud medium nota, sed qualilibet esse libi rationem assentiendi, sed veritates ipsae sunt specie diversae, ergo diversae erunt assentiendi rationes, distinctasq; assensus, & habitus producent.

Probatur II

76 Secundò probatur ex distinctione scientiarum, quas specie distinctas esse ostendemus tristatu sequenti per diversa principia, que sunt rationes assentiendi conclusionibus, ergo ita argua: assensus conclusionum distinguuntur specie per diversas rationes assentiendi, que sunt principia, seu assensus eorum, necesse est ergo ponere assensum principiorum specie distinctos, qui sunt rationes assentiendi diversis conclusionibus: alioquin, si omnes assensus principiorum eiundem rationis formalis sunt, nequibunt proposito: assensus conclusionum specie diversos ex eis deduci, nam ubi rationes assentienti: eiundem sunt conditionis, necesse est assensus eiundem etiam conditionis esse. in se: ergo iuxta specificam distinctionem scientiarum, diversi esse specie principia, atque adeo diversos assensus, & habitus generantur in intellectu.

Dubium.

77.

Sed si multiplicandi sunt habitus principiorum pro diversis principijs, dicet aliquis, eruntne toti habitus principiorū distinguendi, quot habitus scientiarum? Respondeo sic esse multiplicandos, ut pro principijs cuiuslibet scientiarum, unde sit habitus principiorum constitutus: pars, vel illa principia eiundem sunt conditionis in se, vel propter dependentiam unius ab altero, ut de principijs Dialecticæ suo loco ostendimus, quod fatus est, ut unus, idemque habitus possit esse ad omnia extendere, ut collipi-

gitur ex 1. lib. posterior. cap. 24. pro varietate huius: bus autem principijs (que dignitates vocavit Aristoteles) si in diversa materiae sint, aut certe diverso modo à materia abstrahant, etiam sunt multiplicandi habitus secundum speciem, ut probant præfata argumenta: & hic est modus distinguendi horum habituum, quæ facile quisque ad particularia principia accommodare potest, & ex eo intelligere, pro quibus si distinctus habitus poneundus, & qui habitus ad plura se extendant.

Diluntur argumenta posteriori jen- temie.

NEC difficile est oppositis argumentis obviandum: nam D. Thom. in genere Ad testimoniis inquisit de utrisque principijs, specie D. Thom. latius, & practicis, quo pacto si singuli habent ut resp. eis concedantur non numero, nec specie, sed genere, non secundum si dicamus, scientiam practicam distinctam esse à speculativa, erit generica locutio, ex qua non licet inserre, unum tantum esse h. b. cum speculativa scientia, vel practice, quia generica locutio, licet indefinita, vel modū singularis habens, non tollit multitudinem specierum, sub quolibet genere contentar: pariter ergo licet indefinita sit locutio D. Tho. de habitibus principiorum practicis, atque speculativis, non tollit distinctionem specificam plurim habituum, sub eodem genere contentorum.

Exdem fere est solutio primi argumenti: qd Ad largioris ratio assentiendi primis principijs ead: in est in genere accepta, neceps sine medio, vel per se eis assentire, at in specie diversa est iuxta diversitatem veritatis principiorum, quæ sibi est rationis assentiendi: quemadmodum ratio assentiendi conclusionum, eadem est in genere, videlicet assensus principiorum, propriez, eis affectus intellectus, nihilom non diversa est in specie iuxta diversitatem principiorum specificam. Quod vero additur, o distinguui principia formaliter, aut specifica distinctione, ex eo quod sunt in hac, vel illa materia, atque Physica, vel Mathematica, aug ex eo quod diverso modo abstrahant à materia, sed has esse rationes materiales, saltem est, quia materia Physica, vel Mathematica, sc. diversa abstrahit: tis adiuncta, formale obiectum assensus, & habitus constituant non minus in principijs, quam in scientijs, ac proprieta non minus habitus principiorum spe-

Ad confir.

Solutio.

Ad 2 arg.
80cic distinguuntur, quam tenuerit. *rum.***Exemplum**

81.

**D. Thomas
auctio.**

Id autem quod assumit secundum argumentum, nempe unita esse in superioribus, quia in inferioribus reperiuntur dispersa, verum est, quia superiora diversi ordinis ab inferioribus esse presupponit, ut intellectum a sensibus, & sensus internos ab externis, ex hoc enim diversum modum essendi, & operandi habent, & quasi universales cause respectu particularium se habent: quo autem universalia sunt res existentes in suo modo essendi, vel operandi, plura in se colligunt sub unitate: quod non est verum in habitibus: nam licet aliquem modum operandi diversum habeant, per actus tamen & obiecta sic ex propria conditione limitantur, ut neque a vnus, idemque habitus ad plures actus specie diversos se extendere, sed enim ordinis inferioris respectu potentiarum, inter quas adhuc etiam reperiuntur diversim maximum: nam quae inferioris ordinis sunt, ut sensitus, etiam limitantur ad actus eiusdem speciei: ita ut specie distinctos habere nequeant, etiam si inter eas quaedam habeant modum operandi, vel attingendi obiectum alios perfectiorum, cuius exemplum habemus in sensitivo, ex quibus internae universalia obiectum habent, & perfectiorum modum attingendi illud, nihilominus habere non possunt actus specie distinctos, sed id solum conceditur potentias superioribus, ut intellectui, & voluntati, atque etiam appetitu sensitivo, ob quandam participationem carum. Sic igitur de habitibus iudicandum est, omnes esse eiusdem ordinis, & eiusdem conditionis, quantum ad limitatum modum operandi, cum sint qualitates quaedam intellectui, vel voluntati superadditae ad facile eliciendum talium actuum circa tale obiectum: unde iuxta distinctionem aucti, & obiectorum multiplicantur: & haec ratione etiam Diu. Thom ad probandas multiplicitatem habituum in eadem potentia 1. 2. questio. 34. articul. 2. iuxta quam non minus oportet habitus principiorum multiplicare, ubi adsumt principia diversa, diversaque affectus eorum, quam habitus scientiarum, nam limitatus habitus intrinsecus, non permittit eidem circa obiecta, & actus specie diversos posse operari: ergo ad formam argumenti adhucendum est, unita esse in superioribus, quae in inferioribus sunt dispersa, quis superiora sunt diversi ordinis, habitus vero quantum ad modum operandi limitatum, omnes

sunt eiusdem ordinis, hanc quidam per factum, Adversus quam ali j operentur, & voluntarius obiectum habent: quare eodem modo multiplicatur iuxta diversitatem actuum, & obiectorum explicatam. Sed huic solutioni obstat Ad 2 arg. videtur tertium argumentum, opponens habitum Divinæ fidei, atque etiam humanæ (si esse meretur rationem habitus) qui non multiplicatur secundum speciem, sed unus, idemque ad assentiendum diversis veritatis extunditur, idque propter unam, eandemque rationem formaliter assentiendi, que est diuinum, vel humanum testimonium. Respondeo peculiarem esse rationem de habitu fidei, propter medium prorsus extraneum assentiendi, quod habet extraneum voco respectu veritatum, quibus per talen habitum assentitur intellectus, nam testimonium, vel autoritas testificans, propter quod credimus, non pertinet ad naturam veritatum quae creduntur, immo nec est causa earum naturalis, vel propriæ: si ratiō sed omnibus modis extranea, quare non multiplicatur, nec diversum est iuxta diversitatem veritatum, sed sicut à testificante procedit, ita ab eo capitur veritatem: & cum in fide diuina sit idem Deus, eademque prima veritas testimonium percibens, idem est testimonium, eademque proinde ratio formalis credendi, & colliguntur omnes veritates quantum libet in se diversæ, idemque est habitus Divinæ fidei ab hac una ratione assentiendi unitatem speciei faciam accipiens, & pariter in fide humana, nā de humectate multi sint, ac diversi homines testimonium perh beipes, eorum tamen fallibile testimonium eiusdem rationis, & conditionis est, & affectus humanæ fidei eiusdem speciei sunt, sicut affectus fidei Divinæ: quare idem quoque habitus ponitur secundum speciem, in habitu autem principiorum, & scientiarum, diversa est ratio, nam principia intrinsecam habent ratio habitus non assentiendi, cum veritas per se nota, que principia est obiectum, sibi sit ratio assentiendi, & cum ratione sic adeo diversa (ut ostendimus) diversa postulari possunt, diversumque proinde habitum: & suo etiam modo in scientia, nam ratio assentiendi conclusionibus sunt principia, & quibus tanquam à causis naturalibus derivantur: pro eorum igitur diversitate, diversi sunt scientie affectus, diversisque habitus producere apti.

QVAE

QVAESTIO QVARTA.

An prima principia cognoscantur per inductionem.

Explicatio
tituli.

24.

HOC solum discutiendum super erat circa modum cognoscendi prima principia, nam si verum est, quod in huius operis initio constituit, arque probauit Aristot. orationem doctrinam, vel disciplinam ex præexistenti alia cognitione facti, & in processu scientifico status sic in primis principijs, quo ex notitia ex alijs principijs non generatur, merito dubitauit in ultimo capite, quo nam modo iu nobis prima notitia eorum generetur, ut tali modo explicato sis totius operis initio coniungatur.

*Doctrina Aristotelis, & argumenta
contra illam.*

25.

HVNC autem modum cognoscenda principia ad experientiam cedavit idem Aristot. dicens ex sensu, hoc est, ex sensitiva notitia singulati memoriam fieri, & ex multis memorij, idest notitijs singularibus in memoria sensitiva reseruant experimentum, quod est quasi notitia quedam vniuersalis ex eisdem singularibus notitijs collecta, eo modo quo per inductionem soleamus vniuersale ex singularibus colligere, eiutmodi autem notitia vniuersalis est cognitio principiorum, exempli gratia ad cognoscendum vniuersale hoc principium, *Omne tunī est unius sua pars*, sic procedimus, ut per sensum cognoscamus, ita se rem habere in hoc, vel illo corpore humano, capite, vel manu maiori, & ex hac notitia sensitiva sit memoria, in quantum in potentia memorativa referatur, & multiplicatis similibus notitijs sensitivis multiplicantur memoriae, ex multis autem memorij colligit intellectus vniuersalem notitiam, teneat quod omne totum sit unius sua pars, & haec est prima notitia vniuersalis, per quam proxime generatur habitus principiorum, quem vocamus intellectum: eundem modum sequitur multis suis doctrine locis, sed præstet cap. eidem ultimo, vbi rem concludens sic ait: *Planū itaq; quod nobis prima inductione cognoscere necessarium est sensus etenim sic vniuersale facit.* Et i. lib. prioris resolutionis cap. 31.

26

Ex circa eiusq; principijs tradere experientie est, dico autem exempli causa Astrologiam experientiam Astrologorum scientie esse.

Videatur autem non solum non esse necessarium hoc modo principia cognoscere, sed Iargum. plane impossibile: probatur primum, quia contra Arianum lumen intellectus sibi sufficiens est stotelem, ad cognoscenda prima principia, ita ut apprehensis terminis nullo indigat ad assentiendū hoc est enim principia esse primas, & immediatas veritates, hoc etiam esse per se nota ad differentiam scientiarum, quae alia indiget passua notitia principiorum, ex qua deducatur, hoc demum eorum notitiam habere per immediatam comparationem intellectualis humanis ad veritatem, ergo non est necessaria inductionis, vel experientia ad primā eorum cognitionem.

Probatur secundo, quod impossibile sit hoc modo generari, quia cognitio principiorum perfecta solum est, scientificam certitudinem, arque evidentiam vi accessus experimentalis vero fallax, cum saepē deceptio contingat in sensitiva cognitione, per quam adquiritur: decipiuntur namq; sensus etiam circa propria sensibilia, vel quia non sunt debite approximata, vel quia organum non est bene dispositum: alijs ve de causis, ergo impossibile est per experientiam generari cognitione adeò certam: additam inductionem inter probabilia argumenta cōnumerati saepē ab Aristotele, per quā repugnat profecto certā ex si equalibus notitiā collegi, præstet cum omnia sufficienter enarrare (quod requiriatur ad illationem vniuersalitatis) nunquam fere sit possibile.

Postremo multa sunt principia à materia sensibili abstracta, vt Mathematica, arque Metaphys. quorum proinde notitia per experientiam singulariū sensibiliū nō erit generalis, & vniuersalissima principia (qualia sunt de quolibet verum est affirmare, aut negare, & de nullo utrumq; simul verum esse potest) remotissima sunt à sensu, quo igitur pacto possibile erit per singularium sensibilium experientiam, vel inductionem primā eorum notitiam comparare.

Varia sententia referuntur.

Argumenta hæc in varias sententias diffixerunt interpres Aristotelis quidā I. Sententia 90. euenim triplicem actum incognitione principiorū distingunt, videlicet simplicem, applicationem terminorum, & tutius comple-

d 2 xam

xiii terminos coniugeantur sub forma propositionis, ac tandem iudicium, quod sicut intellectu de propositione apprehensum, & experientiam, vel inductionem necessariam duntaxat esse ad simplicem apprehensionem arbitrantur, ex qua dependent complexa, atque iudiciis enim: si dependentem complexa, atque iudiciis, bene compoere, aut iudicare non possumus, & hoc sibi voluisse Aristotelem dicunt, dum primum pitorum notitiam per experientiam in nobis fieri docuit, hunc modum dicendi tenet Ioannes Andreas Scotti securator. s.l. metra q. 9.

Secunda sententia.
91.

Cetera vero c. postremo huius operis, dub. 5. prædictam sententiam tanquam diminutam reiiciens addendum esse censeri experimentum esse necessarium ad compositam apprehensionem, quis tamen facta sufficit sibi naturale lumen intellectus ad iudicium ferendum esse autem necessarium ad compositam apprehensionem probat: quia haec est, supra quam proxime eadit iudicium, & afferens, haec proinde à qua rectiudo illius dependet, nec tamen a mea arbitratur ad quamlibet apprehensionem compositam necessarias esse apprehensiones singularium sensibilium, sed ad primā solum modo ad generationem habitus concurrentes: quo genito non erit amplius necessaria experientia.

Tertia sent.
P. Tol.

92.

Tolerus noster cap. eodem. quæst. vniuersitatem principiorum distinguenda censet: nam quedam communissima sunt, alias vero particularium scientiarum propria, ex quibus suas conclusiones demonstrant, cuiusmodi sunt definitiones, aut etiam ea, in quibus una passio de altera libet proxima enunciatur: ad assentendum igitur primis nullo modo requiri experientiam docet, nam cum notissima sint, naturale lumen sufficit eis assensum probare, particularia vero sive numero sunt nobis ignota, quibus proinde, vi principio assentiamur, experientia singularium indigemus, ut explorata melius eorum conditio ne naturale lumen munus suum exequatur, quod praesertim in principiis scientiarum materialium sensibile cōcernentiū, quales sunt philosophia naturalis, & moralis verum est, eiusmodi enim maximè ab experientia pendent, & de his particularibus principijs occipienda sunt, quia Aristoteles tradit de necessitate inductionis ad illa cognoscenda, non de communissimis, que non alia ratione ab experientia pedent, nisi in quantum apprehensionis terminis

rem (quæ habita cognoſcuntur ab intellectu) non sine ſentia ſit.

Viamam tententiam extrema quidem tonuit. P. Fonteca. l. l. b. ſueta. cap. c. i. quæst. 4. fons. fect. 3. qui duplēcēm in primis habitum principiorum ponit, apprehensionem, & iudicium ad vitram operationem facile excecedamus tempe apprehensionem terminorum, ac iudicium, deinde ad apprehensionem simplicem, & compositam non esse necessarium experimentum docet, sed ſufficere aliquam ſeu ſus apprehensionem multiplicatam, vel repetitam, ad iudicium autem ferendum tam de vniuerſalissimis principijs, quam de particularibus necessariorum omnino eſſe.

Probat primum aduersus primam, & secundam tententiam: quia experimentum (ut plene docet Aristoteles cap. v. ultimo huius operis) in base non ex ſola apprehensione ſentientia termino quantatum, ſed etiam ex iudicio, vel (ut proprius locutus aquam) ex multis simul iudicij ſentientiis patet uelut prius in memoria ſentientia reſervatur ſi, ex eis mā & locumque elicit intellectus vniuersale iudicium: tamen ſed apprehensione ſimplex, vel composita non tam pender ex iudicio, quod naturaliter præcedit, ergo neque ab experimento dependere potest.

Secundo, quia si aliquo experimento opus esset ad apprehensionem intellectuam terminorum simplicem, vel complexam, maximè illo, quod impotrat connektionem extremitatum in rebus singularibus, ut quod totum sit maius ſua parte, ſi de hoc principio sit sermo, ſed hoc non eſſe necessarium, nam multi apprehendunt terminos vniuersalium propositionum, qui nullum utquam rarerunt experimentale iudicium de eorum connektione in singularibus, ut patet in his, qui audiunt huiusmodi propositionem, omnia Crocodiles mouet superiore mandibula, nec tamen unquam Crocodilem viderunt.

Postremo, quia multæ ſunt quæſtiones, de quibus neutrām in partem iudicamus, veluti ſint de ſtelle partes, an impares, & ſimiles, pro quarum utraq[ue] parte paria ſunt momenta rationum, & quarum cum habeamus habitus apprehensionis, nunquam tamen experientiam habuimus, ergo haec non requiritur ad apprehensionem intellectuam, ſed ſola apprehensione ſentientia ſufficit, niſi enim in memoria ſentientia exeret per modum habitus notitia aliquius iudicij, aut plurimum non poſſimus ut habitus apprehensionis terminos

ridu.

Primum rum, quem circa præcipia, vel conclusiones argumentum habemus.
quo proba: Ad probandum autem secundum, quod ad tur secundâ generationem iudicatiui habitus principi pars quartâ rum semper sit necessarium experimentum, sciantiae. Etiam testimonij Aristotelis à nobis in principio questionis recensit, deinde rationibus Primo, quia si quis auditus, atq; perceptis terminis aliquius principi, ut quod cœcute sic maius sua parte, assensum præbere velit, prius quin in aliis suis igitur veritatem eius sit expetrus, periculo errandi se exponit, temeritasque proinde vicium incurrit, vi igitur cordate assentitur, experientiam expectare oportet, quam idcirco necessariam esse Aristoteles iudicauit, ut debito modo procedat intellectus in prima generatione habitus principiorum.

97. Secundo, quia non contingit transitus ab uno in aliud extreum, nisi per medium, sed inter iudicium unius prepositionis singulatis, & iudicium universalis principi medium est experimentum, sicut in singulare iudicium ad unum tantum singulare terminatur, universale ad omnem experimentum vob, ex quo busdam collectu. Arguo non transit intellectus ab illo in hoc extreum, nisi per medium experientia: & certè experientia ipsa idem ostendit: ecquis enim assentitur his principiis, omne totum est maius sua parte, si ab equalibus equalia dermas, que remanent, sunt equalia, qui non nullies ea, cum puer esset, ex peritus sit in singularibus: de principiis autem particularibus scientiarum, libet ipse ea inueniendi, atque examinandi satia aperie indicar, quanta prius experientia opus sit, cum à posteriori, & longo effectorum experimento, ac iudicio collig: soleant.

Secunda ratio.

98. Postremo, quia certudo abstractiæ cognitionis, qualis est notitia universalium indiget examine intuitu, quam nos in hac vita sine feusu haudquam habere possumus, quod quidem examen, quia Plato cum alijs pluribus philosophis prætermisit, sè penumero in rebus grauissimis hallucinatus est, plus speculationi, quam rerum experientiae credens.

Tertia ratio.

Prima af-

ferio.

99.

Auditis aliorum sententijs his assertiōnibus explicamus propriam. Rimus, quemadmodum in scientia non ponunt distinctus habitus pro apprehensione, &

Resolutio Quæstionis.

Quæsta. **58**
 iudicio conclusionis, pariter in principiis non est ponendum duplex habitus apprehensivus, & iudicativus, sed unus pro veroque actu sufficit: iuxta quam doctrinam hoc modo generatur habitus principiorum, ut primo apprehendantur termini, ex quibus composita apprehensio formatur, supera quam cadit iudicium, & per iudicium generatur habitus apprehensionibus presuppositis, quæ suo modo ad generationem cœcurrunt, & habitus iste deseruit apprehensioni, ac iudicio.

Quod autem non sit ponendum pro apprehensione specialis habitus ex eo probatur, quia ratio. **Prima ta-**
apprehensio non est propriæ se, sed præcisè propter iudicium, cuius materia, & quasi obiectum est, ergo ex propria condizione aliquid iudicij est, unde quamvis sit distinctus actus, pro eodem tamen reputatur, atq; adeò unus, idemq; habitus ab veroque generatur, & virtus que deseruit.

Secunda non requiritur habitus, sed sufficiunt species ratio. **intelligibiles**, soluta ergo necessarius esse potest ad bene apprehendendum, hoc est, ordinate, ac facile, sed apprehensio ordinata non sit nisi propter iudicium, cuius quasi pars materialis est, ergo non producit habitum nisi adueniente iudicio, nec alio indiget habitu ab eo, quod per iudicium producitur: sed iste tanquam eidem actui virique deseruit: ubi enim unum præcisè propter alterum est, ibi unum etiam quasi pars est alterius, ibi unus dunque est iudicamus, pro quo unū habitum ponere sufficiet: idq; inductione ceteros omnes habitus intellectualis percurrentes confirmari potest. Ecquis enim duplēm habitū scientiae posuit, apprehensivum, & iudicativum, duplēm prudentiam, & artem, aut duplēm fidem humanam, vel diuinam? nullus certè, sed omnes intelligunt eundem habitum pro iudicio, & apprehensione sufficere: idem enim scientiae habitus docet nos principia disponere, & ordinare in modo, & figura, quod ad apprehensionem pertinet, & rursus iudicare de conclusione ex eis illata, sicque de ceteris habitibus intellectualibus sentire oportet, potius quam ea duplicate sine necessitate.

Quo presupposito assertit secunda assertio Secunda af- primos assensum principiorum universalium, tertio. vel particularium, non indigere experimento, **102.** vel inductione singulatim, ita ut ei ex propria inveniantur conditione.

Quam efficaciter probant tria illa argumen- **Ratio.**
 63 **ta in**

ta in principio questionis proposita: etenim cum principia sunt vetitates per se notae, hoc est absque ullo medio cognoscibiles, ad quas proximè comparatur lumen naturale, tanquam ad obiectum sibi proportionarum, ei soli innituntur, & non alteri cognitioni presentem experimentalis, quam ipsam præ principia certitudine, atque evidenter facili superant: neq; Aristoteles vñquā posuit primam notitiam principiorum per experimentum fieri tanquam per proprium medium, cui innaturat, hoc enim pugnat planè cum simplicitate, ac perfectione eius.

Tertia assertio.

Terteria assertio, ad prīgam nihilominus principiorum notitiam, tam vniuersalium, quam particularium, nō solum quantū ad eius apprehensionem simplicem, atque compositam, sed proprius, ac verius quantum ad iudicium requiri experimentum, tanquam medium quoddam extrinsecum, & quoad nos tantum necessarium, qui experientia sensuum indigemus ad veritatem principiorū capiendam, licet non sit eadem in cunctis necessaria causa.

Probatur prima pars huius assertionis.

Assertio hæc per partes est explicanda simul, & confirmanda: & prima eius pars assertat, non solum requiri experimentum ad primam notitiam principiorum, quantum ad vitamque eius apprehensionem, sed proprius quantum ad iudicium, quia experimentum iudicium sensuum præsupponit, quemadmodum ipsumm iudicium intellectus ex multis singularib^z iudicij sensuum est collectum, qui iure vocantur memorie ab Aristotele, quia in membris sensitivis referuntur: iudicium autem sensus suam etiam apprehensionem sensitivam singularium præsupponit, quemadmodum iudicium intellectus, unde sit, experimentum, quod vniuersale iudicium intellectus est, & quasi conclusio inductionis, iudicia etiam sensus requiriunt simul cum apprehensionibus, ita ut apprehensione singularium sensibilium pro apprehensione vniuersali, & iudicium singulare pro iudicio vniuersali requiratur: dum autē iudicium sensus avdis, nō intelligas propriè in sensibus iudicium reperiri (nam solus intellectus propriè iudicat) sed per quādā similitudinem, & analogiam ad iudicium intellectus. Exemplo possumus hanc doctrinam illustrare: vt si quis primum assensum eliciat huius principij vniuersalis, quæ totum maius est sua parte, indiget expe-

riencia sensuum, hoc est, notitiae quibusdam, per quas sensib^z percipiat hoc, & illud rotum, & aliquas eorum partes apprehendens simul, & indicans (eo modo, quo possibile est per sensum iudicare) maius esse quodlibet totum eidem suis partibus, ex quibus notitiae in memoria sensitiva referuntur intellectus apprehendens, & indicans, vniuersale hoc iudicium elicit, orane totū maius est sua parte, & tunc simul idemmet iudicium per immediatam comparationem naturalis luminis ad veritatem eius ex terminis cognoscibilem elicit, quod vocamus primum assensum talis principij ex terminis habiti, præcedente tamen experimento: per eundemque assensum generatur habitus principiorum in esse quidem imperfecto, quem vñs postea intendit, ac perficit, sed si nō pliciter est habitus in eadem prima generatione propter efficaciam causæ, quæ admodum de habitu scientiæ inservit constabit, eiusmodi enim habitus per vnum actum generari in esse pliciter, licet non in esse perfecto censemus.

Secunda pars eadem assertio est, ad pri-

Seconda mun assensum quod in quæ principiorum pars proba-

so modo requisitum est, tale experimentum, ut ait, est ac postremo non esse eandem necessitatis cau-

teria. Nam in omnibus, quas simul explicare, & probare oportebit, cum ex una alterius veritas dependeat, nostrum est lumen intellectuale no-

strum (vixitate animæ informantis, atque ex-

istentis in corpore) quasi corpori esse cum eadem anima immersum, & ex hac immersione debile, atque inservium ad operandum, & minus, quam oportet expeditum, non eniat ita clare, ac perspicue veritatem inspicit, nec facile potest eam percipere, ac lumina intellectus angelici, quod nullo corpore præpeditur, nec retardatur: vnde sit, in principio non posse adeò fitum, stabilemet assensum elicere,

neque à periculo errandi liberum: sed duobus iuari debet, altero ex parte obiecti, quo redatur fortius: altero ex parte ipsiusmet potentie, quo expeditius: ex parte quidem obiecti iuabitur, & eandem veritatem principiorum in singularibus sensibilibus experient, eiusmodi autem experimento notior, atque accommodatiō sit, magisque proportionata, quo securius, ac firmius ei inhabere possit: ex parte autem potentie iuati habitus per primum assensum genitus: quo viena intellectus impotens excutit, expeditiorq; sit ad operan-

dum,

dum, ac tandem facile, prompte, & cum delectatione eisdem veritatibus assentitur: his autē præsidij indiget ad primos assensus principiorum, non autem ad scientiam, cum iam sit eisdem assensibus principiorum quasi manitus, ac corroboratus, & eiudem scientia habita per prius actura comparato expeditior sit.

**Alia ratio
ad invi-
salia pri-
cipia.**

209.

Et rursus alia est ratio huius necessitatis quantum ad vniuersalitas principia non prætermittenda, quantumlibet enim vniuersalitas scientia explicari etiam terminis negari à protervis possunt, & quamvis me non latet id, quod ab Aristotele dicitur, non posse negari mente etiam ab his, sed sola voce, adhuc tamen, ut voce non negentur, refutat mulū experimentum singularium sensibilium: quod etiam vocem non potest scep̄t̄ p̄pudore negari: potest autem sapientem paratum esse, sufficienter etiā instrudit, etiam circa vniuersalissima principia, quorum veritatem ad sensum, & quasi digito possit ostendere.

**Alia ratio
pro particu-
larib⁹ pri-
cipia.**

210.

Rationes autem iste, quibus comprobantur necessitatum esse experimentum ad notitiam primam principiorum communem sunt vniuersalibus principijs, & particularibus scien- tiatum, sed pro his est alia specialis, quia multa sunt, quorum veritas, aut nos latet omnino, aut certè confusa solum notitia cognoscitur: pro quibus explicandis, vel etiam a posteriori probandis necessaria est experientia singularium, & eiusmodi ferè sunt, quae materia sensibilem concernunt, ut principia virisque philosophiae naturalis, & moralis, nec mirum est harum scientiarum principia à posteriori esse probanda ab effectis, cum & conclusiones eorundem experientiae scep̄t̄ iniunxit, quod non tā ex imperfectione scientiarum evenire credendum est (nam ex propria condicione principijs per se notis constant, ex quibus conclusiones à priori derivantur) quam nostri intellectus, qui maiori ex parte res philosophicas pro hoc statu, notis per sensuum experientiam cognoscit.

Nota.

211.

Ecce quo pacto non est eadem causa necessitatis in virisque principijs, sed neque in eodem gradu necessitatum est experimentum: nam ad communissima principia non est simpliciter necessitatum, neque ut tale reputatur ab Aristotele, sed valde vtile, & (ut aiunt) ad melius esse: quod enim expositis terminis naturale lumen sufficiat ad assensum eliciendum.

dubitandum non est, cum id conuincent tria illa argumenta in principio questionis à nobis proposita, experientia tamen deficiente non erit adeo firmus assensus, nec à periculo erroris liber, quod laus est ut necessaria iudicetur iuxta primam necessarij acceptiōnem pro valde vtili, non iuxta strictiorem alteram pro simpliciter necessitatō, at respectu particuliarum principiorum, non quidem omnium, sed multorum, simpliciter necessaria est experientia, vel induc̄t̄, siquidem alia via non constat eorum veritas.

An vero inductio ex propria forma sit probabile, vel necessarium argumentum ex modo ne inductio procedendi iudicandum est, nam si imperf. probabile, & tē fuit, quib[us]dam enumerant singulatibus, necessaria & quidem in materia probabili, vel continet numerat agenti, aperte ut probabile duntaxat argumentum fore: in quo sensu inter probabilitia argumenta refertur aliquando ab Aristotele, & in eodem argumentū Rhetoricum, & quasi à conjectura ductum vocasur: ceterum si pro dignitate, ac certitudine materie enumeratio fiat singularium non certe omnium, sed quorundam, ex quibus evidenter constat sic sensu habere in ceteris, necessarium est argumentum, quo evidenter probantur (licet à posteriori) principia scientiarum non pauca, & sic inductionem accipit Aristoteles, capit. huius operis postremo: dum principia per eam docet esse cognoscenda, & iuxta sensum nostrorum affectionem loquitur. Albertus Magnus, de necessitate experimenti s. metaph. tit. 2. cap. 6.

Ex adnotatis igitur pro explanatione, & Ad argumentatione nostrarum assertiōnū solvantur argumenta à nobis proposita pro negativa parte questionis, arque etiam quae pro confirmatione proprii sententiae acculit D. Fonseca, eundis namque ea dedimus, quae aliqua ex parte probare possunt: quod verid in ceteris, quae probare contendant, deficient, quasi digito ostendimus.

Testimonia item Aristotelis sic interpretantur, si semper, ac pro eundis principijs ad testimoniū necessarium esse experimentum intelligat, non nra Autem in eodem gradu pro omnibus, sed pro tēlis.

eundis valde vtile, & pro multis particu-
laribus simpliciter neces-
sarium.

TRACTA.

**TRACTATUS
TERTIVS.**
**De secunda virtute intellectuali,
quam vocamus scientiam.**

Intentum,
& divisio.

Secundum locum scientia concedimus, non tam dignitatem eam atendentes (nam sapientia dignior est, vt de ea mox d. scientes videbimus) quam intum dependentiam ab habitu principiorum, cuius considerationem nuper absolvimus: occurunt autem sex consideranda de scientia, primum pertinens ad necessitatem eius, secundum ad quiditatem, nempe an evidenter sit ei intrinseca; tertium, & quartum ad unitatem, & distinctiōnēm: quintum, & sextum ad obiectum: nonnulla etiam ex his suis locis prioris, ac posterioris libri discutere oportuerat, & portunitas tamen visum nobis fuit vniuersa, que ad scientiam, ceterisque intellectualibus habitus pertinent, in hunc locum separare, ut controver- sias simul agitatis, singulorū rationes capiantur melius.

Q V A E S T I O I .

*An prater habitum principiorum
ponendus sit pro conclusionibus
alter ab eo distinctus.*

**Explicatur
questio.**

Noua videbitur controversia haec quia à nemine hucusque videtur in dubium reuocatum, an pro conclusionibus, & principijs multiplicandi sunt in intellectu habitus diversi, ita vt intellectus ille, scientia vero iste appelleretur. Moderni tamen non vulgaris authoritatis, & eruditioris dubiam rem fecerunt, duo genera principiorum cum Aristotele, & vniuersa schola distinguentes, vniuersalissima cunctis scientijs presupposita, vt de qualibet affirmare, aut negare verum est, & si quae sunt alia huius conditionis, quae dignitates solent appellari, & particularia singulare scientijs propria, ex quibus proxime deducuntur conclusiones, sub nominibus positionis, & suppositionis designata ab Aristotele capite secundo prioris libri: huius generis sunt definitiones, ex quibus proprietates obiectorum

demonstrantur, & quedam aliæ proximum Quid de conclusionum causam continentia, vt in Ma- ceant al- thematicis disciplinis exploratum est: & pro qui- v. f. u: de ea: habitum esse poendum in intellectu, quo sine vlo discurſu, sed ex sola terminorum nouis eis assentiatur, quiesca ta- men ratione, nam pro vniuersalissimis osti- no distinctum ab eo, qui pro conclusionibus ponitur, & scientia vocatur, pro particularibus vero non distictem, sed eundem, qui post- quam essens principiorū elicuit, ad conclu- siones extenditur: itaq: pro principijs natura- lis philosophiae v. g. ponitur habitus, quo as- sensum eorum ex terminis producit intellectus, pro conclusionibus vero eiusdem scientie non est multiplicandus alter, quem scientificum vocare solent, sed per eundem habitum prin- cipiorum eis assentitur intellectus, unde talis habitus licet principiorum sit, extensore sit scientificus, & huius extensionis aliud exam- plum in scientijs satis claram producent, in quibus per assensum primæ conclusionis gi- gnitus habitus, per nouas vero conclusiones superuenientes non multiplicatur aliis, iuxta veriorem sententiam statuentem quamlibet scientiam esse vnum simplicem habitum, & vnam simplicem qualitatem, sed idemmet ad earum assensum extenditur, modo ergo simili censendum esse aiunt de habitu particularium principiorum, ita vt ad omnes conclusiones eiudem scientie ex eis elicitas extendatur, haec est opinio modernorum.

Quod ex parte Arist. in primis esse ostendunt, nam & l. b. Ethicorum vbi intellectualis enumerauit habitus de sapientia docuit esse scientiam, & intellectum simul eorum, quae honorabilissima sunt, eam vocans scientiam quatenus est conclusionum, intellectum vero quatenus est principiorum eiusdem facultatis, putat igitur esse eundem habitum circa principia, & conclusiones, magis ramum ex- tensum, cum sapientiam pro uno, eodemque habitu consumaret. Verba autem Aristot. ex cap. eius libri septimo, vbi specialiter de sapien- tia disserit, haec sunt, sapientem ergo non solum es- scire, que ex principijs cognoscuntur, sed etiam circa principia dicere vera operari, quare sapientia intel- lectum est, & scientia, & (vt caput haber) sci- entia vera rerum, que summis afficiuntur bonis: Quod hac etiā vniuersal ratione se con- vincere putant: assensus, quoū vnuas præsupponit intrinseca alterum, nequeunt diversos generate habitus, quia diversi habitus inde- pen- dentes

Exemplū.

dentes sunt, sed assensus conclusiōrum intin-
se p̄f̄supponunt assensum, & habitū prin-
cipiorū, ergo aliū habitū gignere ne-
queat, & hūs rei est appositiōm exē-
plum in scientiis p̄f̄sūtū vniuersaliorib⁹,
vt in dialectica, ac philosophia naturali, quā-
rum conclusiōes diuersa sunt, diuersa est
enī conclusiō in p̄dīcāmentis deducta ab
ea, quam in resolutionib⁹ priori, & posteri-
ori deducimus, diuersa quoque, quam philo-
sophus in libris de cœlo, & mundo, & in li-
bris de ortu, & interitu colligit, p̄ quibus nō
multiplicantur habitus, quia vna p̄f̄supponit
intinse alteram, imo in principiis earum-
dem scientiarum res est notissima, cum defini-
tiōes vnius partis p̄f̄supponant necesse
ratio definitionib⁹ alterius, & nihilominus pro-
eundis sufficiet idē habitus per assensum pri-
mogenitus, & ad assensum posteriorum exten-
sus, ergo par erit ratio de habitu principiorū
particularium, que intinse p̄f̄supponunt
conclusiōes eiudem scientiæ.

*Antiquior schola sententia p̄f̄fertur, ex do-
ctrina Aristotelis deducitur, &
corroboratur.*

Vera sen-
tentia.

7.

Hec tamen sententia non video quo
pacto cum doctrina Aristotelis cohæ-
re possit, eodem namque sexto libro
Ethicorum omnes intellectuales habitus ex
proprijs rationib⁹ separauit, vbi verò de in-
tellectu, qui est habitus principiorū ex pro-
fesso distinxit, cum non quod adocimique se-
parauit à ceteris, sed cum nullo eorum coincidere
docuit hisce verbis ex capite sexto eius-
dem libri desumptis: *Intellexit, nec est scien-
tia, nec ars, nec prudentia, scientia, quia ipsum sci-
bile demonstrabile est, ars, & prudentia: quia is
hū versantur, que se alius habere possunt, ac ne-
que sapientia est: est enim sapientia, de quibusdam
demonstracionem habere, quod si ea quibus vernam
dicimus, & nūquam fāsum in hū, que possunt,
aut non possunt alius se habere, & haec sunt scien-
tia, prudentia, sapientia, intellectus: horum autem
trium habituum nullus esse potest, atque tres dico,
prudentiam scientiam, sapientiam, restat intellectus
esse principiorū. Ex quibus plane inferritur non
posse ad conclusiones scientificas le extende-
re, sed alium omnino habitum pro eis ponere
operebit, nec enim locum haberet hac in parte
distinctio principiorū vniuersalium, & par-
ticularium eiusdem scientiæ, qua vitetur p̄f̄-*

8.

fata sententia, quia Aristoteles aperte distin-
guit habitum quorūlibet principiorū ab
habitū scientiæ dicens, intellectus esse eorum
quorum non est demonstratio, scientiam ve-
rō scibilium demonstratorum, ergo nec ve-
particularium principiorū cuiuslibet scien-
tia est, cum scientia conclusionum coafundi
permittit: quod rūs ita probo, nā vel prin-
cipijs particularib⁹ assentitur intellectus ex
terminis, aut per demonstrationem à priori,
hoc secundum non dabis, alioquin proceden-
dum erit in infinitum, cum particularia prin-
cipia nequeant per demonstrationem ad vni-
versalissimā reuocari, nisi velis ea in demon-
stratione includere, quod repugnat: necessi-
tatum igitur erit primum: ex quo inferatur, as-
sensum eorum gignere habitum, quem Ari-
stoteles vocat intellectum, dum ait non esse
eorum, quae demonstrantur, sed talem habi-
tum negat cum scientia coincidere assensus,
hanc est scibilium demonstratorum, ergo op-
posita sententia, cum cum scientia confun-
deas, per extensionem ad scientificas conclu-
siones nequit in doctrina Aristoteles sustineri.

Sed rationibus iam ostendo distinctum est. Ratio p̄f̄-
habitū particularium principiorū ab ha-
bitū conclusionum, quod tenet communis
sententia, & negat opposita: habitus intel-
lectuales sicut ceteri distinguuntur per actus, &
objectiones, sed habitus principiorū particula-
rium, & conclusionum habent actus, & ob-
jectiones diuersa, ergo distinguuntur specie,
quæ nequibunt in idem coincidere: proba-
tur minor, assensus distinguuntur specie per
diuersas rationes formales assentiendi se ha-
bentes quasi objectiones formalia, sed diuersæ
sunt rationes assentiendi in principijs, &
conclusionib⁹: nam illis per se immediate assen-
titur intellectus, sola notitia terminorum pre-
supposita, his verò non nisi per medium de-
monstrationis, ergo diuersi erunt assensus, at-
que adeò diuersos secundum speciem gignent
habitū: de diuersitate autem objectionorum res
est notior, cum habitus principiorū circa
venitatem per se cognoscibilem versetur, sci-
entia verò circa demonstrabilem. Nec mi-
nuerit vis argumenti, si dicatur, habitus sepa-
rari per actus, & objectiones adæqua, p̄f̄fatos Occurrunt
autem assensus, & objectiones formaliter quidem solutioni
diuersa esse, inadæqua tamen respectu talis
habitū ex principijs geniti, & ad conclusiones extensi, ac proprieta non gignere diuersos
habitū, sed ad eundem pertinere posse. Hoc
inquam

inquam non minuit difficultatem argumenti: nam si inadæquata fuerit respectu talis habitus, necesse erit aliquam rationem communem adæquatam designare, sub qua comprehendantur, quae adæquata sit habitui, à qua recte specificam capiat, alioquin vnuus non erit, sed talis ratio est impossibilis, cum non possit designari alia nisi assensus necessarij, & evidenter, aut necessaria, & evidens veritas, quae vnuum habitum constitutere nequit: nisi velis pro cunctis principijs, & conclusionibus euædem ponere habitum, nam sub tali ratione cōmuni assensus, & obiecti principia omnia, & conclusiones comprehenduntur, & vere cum talis ratio diuersos modos assentendi comprehendat, ex quibus diuersitas habituum intellectualium delimitur, nequit vnuum habitum constitutere: ut ostendam possem in fide, cuius ratio assentendi testimonium est. Ceterum quia sub testimonio comprehenduntur diuinum, & humanum, diuersi sunt habitus humanæ, ac diuinæ fidei, patet ergo diuersi erunt habitus sub ratione assentendi necessaria, & evidenter, sub qua comprehendatur immediata veritas, & per medium demonstrabilis: unde nequibit habitus ab illa genitus se extendere ad conclusiones.

Secunda ratio.

12.

Quod secundo, nec minus efficaciter probari potest, nam assensus principiorum particularis scientiarum præcedit assensus conclusionum eiusdem, cum isti ex eo cognoscantur, sed per assensum principiorum, qui sine medio elicitor, cognitur habitus proximæ veritatis, hoc est sine medio cognitæ, ergo iste habitus solum inclinat ad talen veritatem cognoscendam, at veritas conclusionum nō est huius conditio-
nis, sed mediū intrinsecè postulans, ergo ne-
quid idem habitus ad illā extendi, sed alterū ab eo diuersum prō eis multiplicare oportebit.

Tertia ra-
tio.

13.

Hic accedit tertia ratio ex necessitate multi-
plicandi habitus in qualibet potentia acci-
pienda: habitus ponitur in potestate ad superan-
dandam difficultatem circa obiectum occurren-
tem, ut facientur omnes, unde si potentia sit sufficiens ter ad aliquod obiectum inclinata, nō indiget habitu, ut circa illud operetur, ut visus ad videndum colorem, at vbi noua occurrit difficultas, nouo indiget habitu, sed assensu principiorum particularium elicito, habituq; ex eo producito, noua restat difficultas circa assensum conclusionum, quam in scientijs perdiscendis non solum omnes ponunt, sed experientur, ergo ad talen difficultatem su-

perandom distinctus habitus requiritur, qui scientia appellatur. At dices, etiam habitus prima conclusione scientifica nouam difficultatem superesse in alijs perdiscendis, ad quam evincendum non indigemus novo habitu, sed ista est noua extensio præcedentis per assensum primæ conquistati, ergo licet noua superesse difficultas in assentendi conclusionibus, sufficiet pro ea superanda extensio habitus per proprium assensum principiorum geniti, quare non erit necessarium multiplicare aliud. Longè tamen diverso modo res se habet in quo, & altero exemplo, quare non sit facili argumento, estque ratio discriminis facili clara, nam in assensu conclusionum superuenientium adquisito iam habitu scientiarum per primam, noua quidem occurrit difficultas, eiudem tam rationis, & speciei: quia codem prorius modo, ac medio formali demonstrationis eis assentendum est, & circa idem obiectum sci-
bile operandum per habitum, & idcirco difficultas superabitur per extensionem eiudem habitus: quod usque ad eum retinetur, & per habitum superari nequeat: difficultas vero occurrens circa conclusiones habito principiorum particularium assento, & comparato per eum habitu, non solum noua est, sed longè diuersa rationis, quare per extensionem eiudem habitus non superatur, sed per habitum distinctum: quod ita ostendo, partes graduales intentionis eiudem specifici habitus, eiudem specierum sunt cum his quas iam habet habitus, qui intenditur, aut extendor, ut omnes gradus caloris per intentionem conquistati, omnesque partes productæ per extensionem, eiudem specierum sunt, sed conclusiones sunt diuersa rationis à principijs euanis proprijs eiudem scientiarum, non solum materiali ratione, sed formali, & specifica propter medium as-
sentendi, ergo extensio habitus principiorum ad illas nō erit eiudem, sed diuersæ conditionis formalis, arque specificæ, ac proprie-
ta penitus impossibilis, cum ex illa fieri, eiudem numero habitum, & in eadem ratione spe-
cie constitutum habere partes intrinsecas di-
uersa speciei.

Probatus tandem falsitas eiudem senten-
tiae ex assensu Theologico, quem non ad habi-
tum scientiarum, sed diuinæ fidei proximæ per-
nitere consequenter affirmat, habet enim se habitus fidei ad Theologiam nostram in via acquisitam, sicut habitus principiorum ad con-
clusiones, ac proprietea doceat pro Theologi-
cis com-

etis conclusionibus, nō est ponendum ullam
habitum, sed ad assensum eorum se extendere
habitum diuinæ fidei, hoc autem probo esse
falsum, quia ratio formalis, & proxima assen-
tiendi in habitu fidei diuinum testimonium
est, ita ut non inducatur rationi probabili, aut
evidenti, sed conclusionibus Theologis, ut ta-
libus non assentitur proximè intellectus per
testimonium, sed demonstratione coniunctus
fide supposita, ergo non per habitum fidei, sed
per alterum diversæ rationis, quod iterū pro-
bari potest, quia conclusio Theologica non
habet tandem certitudinem, ita neque eius-
dem speciei, cum diuina fide, cui non proximè
ininitur, sed demonstrationi, & aliquando
etiam alteri præmissæ naturæ scientiæ,
constat autem minorem longè certitudinem
habere medium demonstratiuum, & præmissam
naturalem, & alius conditionis, cum
naturalis sic hæc, certitudo verò diuinæ fidei
supernaturalis, ergo repugnat conclusionibus
Theologicis assentire intellectu proximè per
habitum fidei, sed præter illum necesse erit
pro eis ponere alterum diversæ speciei: sicut
ratio assentiendi, & certitudo eorum diversæ
conditionis, atq; ordinis est: vt autem de hoc
volumen non dubitetur, sic potest convinci.
Causa assensus Theologici non est assensus fi-
dei diuinæ secundum se, sed in quantum mo-
dificatus per demonstrationem: sed hæc est
minus certa quam fides: & certitudine natu-
rali (quæ inferioris ordinis est) prædicta, ergo
nequit habitus fidei assensum Theologicæ
conclusionis proximè elicere, sed medio ha-
bitu Theologæ.

27.
Probatur
testimo-
nium.

Explicantur fundamenta opposita sententia.

Ad primū
opposita
sententia
ex Arist.

28.

P

Rimum fundamentum oppositæ senten-
tiae accipitur ex quodam testimonio Ari-
stoteles capite septimo, sexi libri Ethicæ o-
rum, vbi de sapientia sit esse intellectum, &
scientiam, cum sit idem habitus, quod testi-
monium præclare exposuit D. Thom. non so-
lum in commentariis eiusdem capituli, sed t. 2.
quæst. 37. articulo primo ad secundum, vbi
sapientiam propriè sumptam, de qua sermo-
nem ibi instituit Aristoteles, quandam desig-
nare habitum docet, verè quidem scientifi-
cum, nam circa conclusiones versari docet,
sed qui scientias communias, & principiorum
habitum excellit: quia nō solum de conclusio-
nibus, sed ac priuatis etiam diuidicat, con-

siderat enim ex una parte altissimas causas, ad
quas reducuntur inferiores, ex altera verò uni-
uersalissimas rationes entis, ut esse, essentia, 10.
totum, partem, ac similia, à quibus principia,
& conclusiones particularium scientiarum de-
pendent, quare ab ea quasi stabiliuntur, & fur-
mantur, roburque accipiunt, deinceps vero
principia particularium scientiarum quadam-
modo ostendit, ac demonstrat saltem per ex-
trinsecas rationes, vel ad impossibilia ducen-
tes eos qui illa negarent, supereminet igitue
principijs, & conclusionibus, & idē rā sci-
entijs, quam principiorum habitu essentialitez
perfectior est, ac propreterea assertuit Aristote-
les, verum dicere non solum circa conclusio-
nes, sed etiam circa principia, esseque intelle-
ctum, & scientiam, quod in duplice sensu acci-
pi potest. In primo quidem, ita ut esset unus
quidam habitus, per quem intellectus assenti-
teretur principijs, & conclusionibus proprijs, in
posteriori verò, ita ut solis duntaxat conclu-
sionibus proprijs assentiens, robur & firmata-
tem praestaret non solum conclusionibus, sed
etiam principijs aliarum scientiarum, & in hoc
sensu accipitur à D. Thoma, & alijs illius loci
interpretibus. In priori verò à nullo, quem
ego viderim. Præterquam à modernis oppo-
sitæ sententia patronis: & ut exemplum na-
turalis sapientiae afferamus, ipsam esse meta-
physicam scientiam docuit Arist. primo libro
metaphysicæ, de qua vera sunt, quæ diximus,
sed nihil aduersus communia sententiam,
quam defendimus continens, negandum igi-
etur est, ita docuisse Aristotelem, quod meta-
physica sit intellectus, & scientia respectu suo-
rum principiorum, & conclusionum, sed solù
respectu principiorum aliarum scientiarum,
quorum rationem reddit: & quibus robur, ac
firmitatem adjectit, constitutus autem mem-
brum distinctum ab intellectu, & scientia in illa
diuisione, quia ita est scientia, ut quo-
dammodo sit intellectus omnium principio-
rum, unde non est communis scientia, qualis
esse censeretur illa, que constituit alterum
membrum, nec est habitus principiorum
sicut ille qui constituit aliud, sed eminentio-
rem quandam rationem super vitrumque ha-
bitum sortitur. Et licet dñeius sapientiam
suum principiorum, & conclusionum ha-
bitum esse, cum hoc ei per excellentiam articu-
bat Aristoteles, non potest ex hoc testi-
monio probari, quod ceteris scientijs conve-
niat, iam enim sapientia proprium non est
ducere

e 2

dicere verum circa principia, & conclusiones, aut esse intellectum, & scientiam: itaque si in hoc sensu verba Aristotelis accipienda forent, potius eis inserunt nullum habitum scientificum esse simul intellectum principiorum, sed solum sapientiam aduersus praefata sententiam id concedentem cunctis habitibus particularium principiorum.

Ad secundum fundamen-
tum.

22.

Aliud fundamentum intrinsecata dependentiam conclusionum à principijs, & habitus scientiae ab habitu principiorum obiectabar, quam nec volumus, nec possumus negare, sed id solum quod ex ea inseritur; nempe cum dem habitum propter eam efficere possit, cum dependens hæc diuersam rationem principiorum, & scientiarum diuersamque rationem affentiendi non tollat, nec tollere potest distinctionem affensum, & habituum, quos generant, dependet quidem intrinsecè subalternata scientia secundū statum, ac perfectiōnem scientiae à subalternante, & secundum obiectum, quod ex obiecto illius constatur, & secundum principia ab eo probata, & nihil lominus distincta scientia ab ea est propter distinctiones obiectorum: dependet item intrinsecè causa secunda à prima, quam necessario presupponit, & sine cuius influxu, nec esse, nec operari potest, nec tamen dependentie istæ tollunt eam distinctionem, ergo licet scientia presupponat intellectum, ab eoque dependeat, non propter ea censetur idem habitus, de conclusionibus vero, ac principijs. Dialecticæ, & naturalis Philosophicæ, aliarumque scientiarum, verum est, quod quædam presupponantur alijs, videlicet conclusio conclusioni, & principiū alteri etiam principio, ac propter ea pertinent ad eundem habitum scientiae conclusionis, quia eiudem conditionis sunt, veritatemque demonstrabilem habentes, & pariter principia à cuiuslibet scientia pertinentes ad eundem habitum principiorum, quia veritatis per se, hoc est sine medio cognoscibili, prædicta sunt, principia vero, quanquam presupponantur conclusionibus, & istæ ab illis dependentes, longè diuersæ conditionis sunt, longeque diuersam veritatem continent, illa quidem per se, aut sine medio cognoscibilem, istæ vero demonstrabilem, quo circa eundem habitum gignere nequit.

**

QVASTIO II.

An evidētia sit scientia intrinsecas?

Cum ad quidditatē scientiae spectet con-
Præsupponit absque dubio scientiam esse, & nostris actibus qui
comparati, ut Aristoteles non solum docuit,
sed evidenter probauit in huius operis pri-
cipio aduersus Platонem, cæterosque antiquos
philosophos, utrumque negantes querit; au-
tem, an evidētia sit ei essentialis, vel propria
passio, seu commune accidentis, est aureo ser-
mo de scientia propriè accepta pro habitu
conclusionum, quæ ex certis principijs per
demonstrationem deducuntur, ut interim reli-
quias eius exceptiones, communes, seu im-
proprias omittamus.

Explicatur definitio scientiae, & titu-
lus questionis.

Sed priusquam ad rem veniamus, quia de Definitiō
quidditatē scientiae agitur, definitiones scientiae
cuius asserte oportet, eamq; pro segula pre-
diciorum essentialium assumere, Arist. cap.
2. libri prioris hisce verbis videtur definitio
scientiam sub nomine concilio: Scire est reus
per causam cognoscere, et quid illius est causa, &
non contingit aliter se habere, quæ licet vocis
dicitur significationem videantur explicare, ad normam propriæ, ac quidditatæ defini-
tionis hoc possunt modo referri: scientia est
cognitio vera, & certa rei necessaria per pro-
priam causam, ubi cognitio ponitur pro gene-
re abstracto, illo verbo cognoscere, ab Ari-
stotele designata: potest autem pro actuali,
vel habituali accipi, quoniam per modum
actus, & habitus definibilis est scientia, relis-
quæ particula ponuntur pro differentia, per
quæ à cæteris habitibus, vel cognitionibus se-
paratur: nam particula, vera, eam separat ab
errore, particula, certa, ab opinione, cæterisq;
cognitionibus, quibus ex propria condicione
non repugnat subesse falso, per rem necessa-
riam, separatur à prudentia, & arte, quæ vec-
santur circa contingentia: particula demum,
per causam distinguit scientiam à notitia, aut
habitu intellectus, quæ non habetur per me-
diū, aut causam, sed ex sola apprehensione
termino.

terminorum, sive naturalis, vel supernatura-
lis sit, vbi clauditur diuina fides, quam per ean-
dem vocem excludere possumus, has autem oes
particulae ceteris verbis sua dicitur: sicutiois com-
prehendit, videlicet, rem per causam, & quod
illius est causa, & quod non contingit aliter se habe-
re, nam hoc ultimo verbo necessarii atque ex parte
objeci terigit, disculatum vero alijs, & omnibus
similiter certitudinem ex parte intellectus, certa-
namque erit eius notitia, si sit rei necessaria
per propriam causam cognitam, ut tales.

27.

Status quo
status.

28.

Sed an completa sit definitio, vel deficit ad
huc particula, evidens, expresse addenda, & in
definitione Aristotelis subintelligenda, status
est praesentis controvèrsie, quem ut melius in-
telligamus tria haec explanare necessarium est,
videlicet certitudinem, necessitatem, atque e-
videntiam: & à certitudine incipientes sic ea
definire solent scholastici Doctores in 3. distin-

Qui si: cer-
ta utro.Certitudo
duplex alte-
ra apparen-
tia altera vera.

29.

26. præteritum D. Tho. q. 2. art. 4. & D. Bona-
vent. q. 4. quos Duran. sequitur in. 4. dist. 37. q.
8. est firma adhæsio intellectus alicui obiectu
absque dubitatione, vel certitudine iuhærentis
est tamen duplex: apparet, & vera, contingit
namque intellectum non habentem firmum
vel infallibile fundamentum, seu principium
determinans, sed solum apparet ex propen-
sione, & efficaci applicatione voluntatis tena-
citer inhærente obiecto, & talis firma adhæren-
tia non vera, sed apparet certitudo est, de qua
vulgarum illud ab Arist. 7. ethic. cap. 3. q. 7. erit
que sapientissimis philosophis prolatū, & in
schola frequenter usurpatum intelligi urit:
firmiter nonnulli suis opinionibus
falsis, aut erroribus, sicut alijs scientificis verita-
tibus, quod experientia competitum est in ha-
bitaculis, reliquaque poteris hominibus.

Vera certi-
tudo.

30.

Vera autem certitudo est: qua intellectus soli-
do eidam, firmoq[ue] fundamento rationis,
vel in solidi bilis auctoratis innitens veritatem ad
hæret, cuius diversi sunt gradus, quos ad tres
nunc referre possumus: primus est Metaphy-
sice, vel Mathematicæ veritatis, quam nullam
potentiā mutare posse intelligimus, cum eius
oppositi manifeste in contradictionem inuo-
luerit, ut Diuī esse infinitum, æternum, &c. tria,
& quatuor sit supremum.

Secundus gradus est eius, qua nūquā pro-
fus deficit, nec deficit secundam potentiam
naturalē, vel ordinatam potest, ut hominem
esse rūibilem, vel grauem lapidem: potest e-
cum tales potestias ab eis separare absolute
Dei potentia.

In tertio gradu collocatur certitudo
terrum naturalium, quæ vt plurimum defi-
cere non potest, sed raro: & infimum tenet mo-
ralis ex eo desumpta, quod secundum comma-
num hominum consuetudinem evenire soleat:
hoc enim certum moraliter vocamus, & si al-
iquando contingat oppositum: unde fit, vt præ-
sentem & precedente gradum sub eodem
possimus comprehendere, qui sit in ordine
tertius, dicentes infimam certitudinem esse
rei aliquando deficiētis, licet raro, sive ex mor-
ali, vel naturali causa proueniat: alijs etiam
modis possemus certitudinem diuidere, quas
divisiones suis locis explicandas relinqui-
mus.

31.

Necessitas in vniuersali considerata est de-
terminatio ad unum, & si sit rei simplicis, vel
incomplexe, erit determinatio ad esse, propo-
sitionis vero determinatio ad veritatem, eam
que propositionem necessariam vocabimus,
quaer ita est vera, ut repugnet esse falsa, in quo
sensu scientiam docet Aristot. esse eius, quod
impossibile est, aliter se habere: quasi dicat ei-
se obiecti simplicis omnino determinati ad ei-
se, cui repugnat non esse, & propositionum,
quibus repugnat falsitas, habet autem necessi-
tas eos: item gradus, ac certitudo, quos idem pro-
termittimus, quia ex eis sunt manifesti.

Quid sit evi-
dencia.

Evidentia addit. supra siccam adhæsionem
certitudinis, manifestationem veritatis sub ali-
quo lumine, quo illustratum obiectum, clarum;
atque perspicuum fiat, & sub tali claritate à po-
tentia perceptibile: hanc autem claritatem ha-
bent principia scientiarum ex se, quia proxime, &
sine ullo medio illustrantur lumine naturali
intellectus: conclusiones vero non nisi medi-
js principijs, vnde principia per se sunt eviden-
tia, conclusiones non nisi eorum participatio-
ne.

32.

Quibus prælibatis sensus nostræ quæstio-
nis est, an evidētia, hoc est, clara, atque perspi-
cua manifestatio veritatis scientificæ, sub par-
ticipacione luminis intellectuabilis, quo intel-
lectus assentitur principijs, sic de latu seca rati-
one scientiae.

Sensus quo-
ris.

*Pi openitur, & refellitur sententia Masiij.,
negantia evidentiam esse de essentia scien-
tia in communione.*

MAGISTER Masius in controver. Secunda opis-
sij. 26. cap. q. 3. concl. 1 & 2 propterea nō Masiij.
teat.

Largam.

tenet evidentiam non esse scientia in communi consideratae intrinsecam, quia non conuenit subalternatis scientiis, quae vera scientiae sunt, quidquid autem alicui inferiori non conuenit, non potest esse superiori intrinsecum, sed quod subalternatis minime conueniat, his argumentis convincere putat.

Primo ex principijs habitis per fidem non potest inferri evidentiæ conclusionis, nā causa non est deterioris conditionis quam effectus, sed in scientia subalternata principia habentur per fidem, cum habeantur per auctoritatem eius, qui habet scientiæ subalternantem, ut docet Aristoteles. 10. cap. prioris libri, cui vniuersi interpres consentiunt, ergo scientia sub alterna-
ta, non solum non habet evidentiam, sed ei plane repugnat.

II. argum.

34

Secundo, qui habet evidentiam conclusionis, novit principijs eius, usque ad prima referre, sed scientia subalternata nescit referre sua principia, vñq; ad prima, cum munus hoc subalternantis sit scientiæ, ergo non habet cui-
dientiam suarum conclusionum.

III. argum.

Tertiò: conclusiones Theologiz ex eo non sunt evidentes, quia elicuntur ex principijs Diuinæ fidei inevidentibus, & obscuris, sed principia ex quibus subalternata scientia pro-
cedit, sunt humanæ fidei, ergo repugnat conclusiones esse evidentes, quare solum scientiæ subalternantibus intrinseca est evidencia, nō scientiæ in communi, cum multis nullo modo conueniat.

Refutatio.

35.

Hæc tamen sententia apertam quandam contradictionem involuit: ex qua falsitas eius evidenter deducitur, contradictione eiusmodi est, quia ex una parte affirmat multis scientiis non conuenire evidentiam, nec àe subalternatis: ex altera vero eis propriea non con-
venire, quia principia habent per solam auctoritatem superioris scientis accepta atque adeo fide humana credita: hæc autem duo plane contraria esse sic probo. Nam si principia ha-
rum scientiarum non sunt evidencia sed per
solam auctoritatem humanam acceperint, & per fidem humanam credita, cum hæc sit incerta,
& fallibilis, sequitur evidenter incertias esse, &
elasticas, atque adeo non generare scientiam
sed opinionem, vel humanam fidem, & si ita
est, nūla subalternoa erit vera scientia: quo-
modo ergo state potest, evidentiam non esse
scientiæ in communi intrinsecam, quia non
omnibus scientiis, tempe subalternatus con-

venit.

Mixtus profectò virum non infinitæ doctri-
nae in tam apertam contradictionem incidit:
ex qua primo infero falsam esse eius senten-
tiæ affirmantem, hac de causa evidentiam
non esse scientiæ intrinsecam, quod rufus
probo.

Quia falsum est evidentiam non conuenire subalternatis scientiis, scientia subalternata Probatum ut scientia subalternata est, continuatur cum subalternante: sic autem continuata habet principia evidencia, atque adeo conclusiones ergo evidencia non est eis exiraeca: probo utramque partem antecedentis hoc exemplo, si Aristometricus sit etiam Musicus, habebit utramque scientiam, subalternantem, & subal-
ternatam (nam etiam dum continuatur, sunt specie diversæ, ut cap. 10. lib. prioris es-
tèdi, cum diversum obiectum in diversa ab-
stractione, diversaque principia habeat comuta-
ta, licet cum principijs superioris) & veram
que evidenter, cum principia inferioris usq; ad prima referat, ergo evidencia intrinseca
est virilis, quanquam inferiori non conueniat, nisi ex participatione superioris, cui sub-
ordinatur, tunc enim statim scientia haberet,
ut autem ab ea separetur, per solam fidem hu-
manam principia accepit, nequaquam scien-
tia est, sed opinio.

Ex quibus infero secundo, evidentiam cui illatum
habet scientiæ subalternatae esse intrinsecam,
atque adeo scientiæ, ut à subalternata, & sub-
alternante abstrahatur: neque unquam Aristoteles
somniauit, quod scientia subalternata sit ve-
ra scientia, ut habet principia per solam au-
toritatem superioris accepta, cum id plane sit
falsum, & principijs eius contrarium, sed sub-
alternatam vocat scientiam, in quantum sub-
alternanti conjugatur, aut ei continuatur,
tunc enim principia eius usque ad prima refe-
runtur, quod apprime necessarium est ad veram
scientiam, atque adeo ad veram scientiam sub-
alternatam: & sic sentiunt vniuersi interpres
Aristotelis.

Sed si ita est, dicet aliquis, non habebit lo-
cum habere proprius solam
Theologiam in via adquisitam, cuius princi-
pia non sunt evidencia, sed fide Diuina obsec-
ra creditur, unde si vera scientia sit, fieri scientię
in communi consideratae non esse intrinsecam
evidencia.

Duob' mo Sed potest duobus modis considerari Theodis confide logia nostra, uno in quantum continuatur cū ratur: Theo Theologia Beatorum: hoc est cum clara visio logia no- ne Dei, per quam clare vident in Divina essen- tra Primo tia mysteria fidei, quæ nos credimus, quo pā modo. Et principia eius evidentiæ sunt in lumine su pedioris scientiæ.

Secund' mo
do.

39.

Ipsam. 1.

40.

Altero, vt à nobis haberetur sine superiori, sub qua consideratione principia eius solu- modo sunt credita, in quā unum accipiuntur per auctoritatem videntis, hoc est, Christi Domini, qui ea revelavit iuxta illud Ioannis 1. *Deum nemo vidit unquam, unigenitus, qui est in simo pa- tri, ipse enarravit.* Et duplex hæc consideratio similis est ei, quam in scientijs subalternatis di stinximus: nam persye diuina considerauimus, in quantum continuatur cum Geometria, à qua eius principia probantur à priori & etiam in quantum in aliquid reperitur sine superiori, per solum auctoritatem principia accipiente, & modo priori diximus, veram esse scientiam, eiusque principia evidencia esse sub lumine superioris, posteriori vero nequamquam, sed opinionem, cum ex fide humana principiorum derivetur: id tagen discriminis est in ter Theologiam, vt est in nobis, & subalter natam, vt est sine subalternante: quod prin cipia illius habentur per infallibilem auctoritatem, idè liceat oblecta sint, certiora tamen principijs cuiuslibet alterius scientiæ, vnde conclusions, que ex eis derivantur, infalli bilitate certitudinem habent: ac principia sub alterna, solum habentur per auctoritatem superioris scientiæ: cui à priori sunt evidentiæ qui cum hoc non sit, & fallibilis eius aucto ritas, fides etiam humana, & fallibilis est, notitia principiorum in eo, qui subalternata habet disunctionem à subalternante, ac proprie tea conclusions, ex talibus principijs ab eo illata in certitudinem opinionis non ex edunt.

Theologia An vero Theologia nostra scientia sit, vt primo mo continuatur cum visione beatorum, modo do accepta non disputamus, sed tanquam certum præsup est scientia ponimus, quo pacto circa dubium est eviden-

41 tem esse, sed solum an vi est in nobis a scientia De II. dubi beatorum disiuncta, eiusque principia per di gniudi testimonium credua veram habeat ra tionem scientiæ.

Nota. Circa quod, illud secundo adnotare ope ter, quod eius conclusiones, non ex solis prin cipijs fidei procedunt, sed majori ex parte, ex

vna præmissa Divinae fidei, & altera evidenti, vt syllogismus iste ostendit, duas naturas rationales, vel intellectuales consequuntur duas voluntates, Christus Dominus habet duas na turas tales, ego habebit etiam duas voluntates: ecce maior syllogismi evidens, sed minorem solum fide tenet, vnde sit, nec naturalem esse, nec supernaturalem omnino, sed facultatem ex utraque mixtam, nam si eu dens naturaliter est vna præmissum, & ad principia lumine naturali nota reducibilis, altera vero ad supernaturalem fidem pertinet, utramque conditionem participabit conclusio, naturaliem, & supernaturalem: quæsumus ergo, an conclusio sit vere scientifica, & habi tus ex ea genitus vera scientia.

Singularis est illorum positio, quam tertie II. Secunda.

Durand. quæst 1. prologi, numer 30. & 33. af firmans conclusiones Theologicas esse eu dentes, quia non ex sola fide, sed ex altera præmissa evidenti derivantur, ergo evidentiæ de his præmissis participare debent, & non ob scuretatem fidei, vel teste non est maior ratio, ob quam obscuræ dicantur ratione vnius præmissæ, quam evidentes ratione ab terciis.

Re. scitur zutem à Durandq ipso, & ceteris scholasticis, tanquam manifeste falsa, hac potissimum ratione: maior extremitas coniungit minori in conclusione syllogismi ratio medij, ergo non potest nobiliore modo coniungi, quam medio eidem minori extremitati in minori præmissa, sed medium ob scure coniungit minori extremitati prædicti syllogismi Theologici, cum hæc proposi tio, Christus habet duas naturas non sicut eu dens, sed Diuinae fidei, ergo obscure coniunge tur eidem maior extremitas in conclusione, affirme, Christum habere duas voluntates: implicat ergo contradictionem conclusionem esse evidenter eius syllogismi, cuius altera præmissatum obscura est.

Proponitur opinio Durandi neganti Theologiam viato: ut esse scientiam.

Hac igitur positione exclusa, renuit ipse III. Secunda.

Durandus Theologiam, vt à nobis via viobus adquisitam ex principijs fidei, non esse vere, ac propriè scientiam, sed aequi voce.

Et si ab eo quæsieris, quemnam habitum in intellectu producant conclusiones eius.

Respondeat nullum, sed augere habitum Diuinæ fidei, cum sint sicut fides ipsa obscuræ.

Idem visus est sentire Scotus in 4. quæst. prologi, quamvis obscure adeo loquatur, ut vix possit placitum eius ex tota illa quæstione certe colligi: in eandem sententiam videtur alicui abisse Magister Sotus i. lib. postea cap. 2. quæstione 2. in solutione confirmationis sepmi argumenti, ubi probans assensum Theologicum non esse evidentem sic arguit: assensus Theologicus inseritur ex articulis fidei, & adhuc non per consequentiam evidenter, (nam qui sequuntur per consequentiam evidenter itidē sunt assensus fidei) ergo Theologia non potest esse clarior, quam assensus fidei, &c. quo argumento profiteretur assensum deductam, ex principijs fidei per consequentiam evidenter non posse esse scientificum, sed Diuinæ fidei, deductum vero per consequentiam in evidenter non posse esse, nisi opinionem, ergo Theologia nunquam, & scientiam: at in fine solutionis ciuidem confirmationis, quasi dictum corrigit expresse docet eandem Theologiam esse scientiam simpliciter, licet imperfectam propter evidenter defectum, hinc verbis. *Sicut in scientia naturalibus assensus principiorum dicuntur intellectus, & assensus conclusionis dicuntur scientia, ita & hic assensus principiorum dicuntur fides, & Theologia dicitur scientia, non quidem perfectissima sicut scientie evidentes, sed quodammodo imperfecte, subtilius & simpliciter est scientia, &c.*

Durandum
sequitur
Gabriel.

46.

Sententia Durandi subscriptis omnino Gabriei 7. quæstione prologi, ubi cum definiat Theologiam non esse scientiam sit, si quis sit, quem habitum, vel actu acquirit studes Theologia? Respondeatur, quod Theologus per studium Theologiz. augmentat habitum fidei adquisitæ, si præfuit, aut adquirit, si non præfuit, subscriptio etiam Gregorius, & Ioannes Maior. in 5. quaestione eiusdem prologi: & hac nostra tempestate moderni satis docti.

L. Ratio.

47.

Potissima ratio Durandi, ac cæterorum est: scientia ut definit Aristotel. i. libro postero. cap. 2. procedit ex veris, primis, notioribus, prioribus, causisque conclusionis, prima autem (vt statim ipsem exponit) sunt principia per se nota, vel quæ ad talia reduci possunt: sed Theologia non procedit ex principijs per se notis, neque ex his, quæ ad per se nota reducuntur, sed ex propositionibus per solam auctoritatem.

talem tenetans acceptis, ergo non est vera scientia, sed eiusdem rationis cum habitu Diuinæ fidei, qui eidem auctoritati, vel testimo-nio innititur.

Secundò, id est discernimini inter intellectū, II. Ratio, qui est habitus principiorum, & scientiam (vt nos ipsi nuper tradidimus) quod habitus ille versatur circa veritatem per se evidenter, scientia vero circa veritatem non per se evidenter, sed in eisdem principijs, ex quibus evidenter deducitur, sed nec fides Diuinæ, quæ se habet ad Theologiam, tanquam habitus principiorum, versatur circa veritatem vlo modo evidenter, sed omniō obscuram, nec Theologia proinde circa veritatem evidenter in priuicijs, ergo non erit vlo modo scientia.

Tertio, vera scientia est virtus intellectualis inter ceteras enumerata ab Aristotele. 6. ethic. cap. 3 (vt vidimus) sed Theologia non est virtus intellectualis, cum nō sit dispositio perfecta ad optimum, non enim, perducit intellectum ad evidenter conclusionum, que est optimum intellectus, ergo nec veram rationem scientiæ habere potest, sed erit fides quædam, vel opinio, sicut de scientia subalterna-ta à subalternante præcisa superiorius statutum est.

Postremo. Theologia, sicut & fides, ver-satur circa multa singularia, & contingencia, quæ non possunt esse obiecta scientiarum, tū hæc vniuersalia, & perpetua esse oporteat omnino, ergo non habebit conditiones ad veram scientiam necessaria requisitas.

Hs argumentis conuincere putant prædicti authores Theologiam eb evidenter prædictum defectum, non esse scientiam, pro certo ducentes intrinsecam conditionem cuiuslibet scientiæ esse evidenter.

Contraria sententia D. Thom. prefer-tur, & probatur.

M Elius tamen sentit Diu. Thom. iuxta V. Sent. dignitatem Theologiz. quam San. D. Thom. Et Patres sacram doctrinam appellauunt, esse videlicet scientiam simpliciter licet imperfectam i. par. quæst. 2 articul. 2 & 2. 2. quæst. 1 articul. 5 ad secundum, quem sequitur vniuersalia Schola. Capitul. quæst. 1. prolo-gi Caietan. in commentarij loci prioris, ubi probabilem reputat primam sententiam. Magister Sotus ubi supra. Canus 12. libro de locis cap. 2. ubi ea egregie exposuit, efficaciterque

Q. 30.

confirmat, & ex antiquioribus scholasticis Ricardus in secunda quest. prologi.

E. Probatur.

Probarurque à sufficien^t diuisione habi-
tuum intellectualium posita ab Aristotele. 6.
ethic. cap. 3. vbi h. dicitum intellectualem, quo
medio intellectus semper dicit verum, diuidit
in quinque illa membra, videlicet, intellectū,
scientiam, sapientiam, prudentiam, & artem,
sed Theologia à nobis adquisita est habitus
semper verus, cui omnino repugnat subesse
falsum, ergo referunt ad aliquod membrum
ex quinque, non est prudentia, neque ars,
qua^r versantur circa singulatⁱ, neque est in-
tellectus, cum per discursum ex principijs fidei
deducatur, superest ergo vi si sapientia, vel
scientia, non est sapientia, quia haec non so-
lum circa conclusiones, sed circa principia o-
mnium scientiarum quodammodo versatur,
ergo erit scientia, cum non sit aliud membrū
diuisionis, sub quo possit comprehendari, & sim-
pliciter comprehendatur sub diuisioⁿ.

Varie oc-
currunt
argum.

In quo co-
veniant o-
menes.

52.

Haec argumento diuersa vijs obuiam ire
contendunt aduersarij, quas & reserfe, &
refutare oportebit, conuenit autem inter eos ad
nullum membrum praesae*re* diuisionis reduc-
dam esse Theologiam nostram, quia solam co-
gitationē semper vera naturali lumeni innite-
tem pro diuisio assumpit Aristot. & eam par-
titus est in diuersos habitus eodem pacto.natu-
rales, à quibus Theologia valde differt, cum
non innitatus principijs lumine naturali no-
tis, sed lupernaturali Diuinę fidei, & ego quidē
ita scio, *Auct.* nec cognouisse, nec sub diui-
sione comprehendere voluisse talen cognitioni-
uem, aut habitum ex ea genitum, puto tamen
necessarium ad aliquod membrum reducen-
dam esse, cum non supersit aliud genus intel-
lectualium habitū, quo intellectus semper ve-
rum dicat præter illa quinque: quod probare
contendam relatis aduersariorum sententij.

Qualis nā
sit assensus
Theologic?

Aureoli re-
spōnsio.

53.

A quibus si quæsieris, qualis nam sit assen-
sus Theologicæ conclusionis, de quib[us] gignat ha-
bitum, diuersis modis respondent. Aureolus
quidem, quem retulit Ochamus in prologo se-
tentiarum q.2. affirmat non esse habitum ad-
hæsiuum, sed declaratiuum, hoc est, non inclini-
nare intellectum ad afficiendum conclusioni-
ni, vel adhæscendum, vni parti co*radictioni*,
sed solum ad actum declarandi, & explicandi
mysteria fidei: quod ut hoc verbo expiicemus,
actum huius habitus censet non esse assen-
sum, sed actualem declarationem alicuius my-

sterij, idq[ue] probat, quia si habitus assentien-
di foret, cum non sit sciētia, esset opinio, quod
falsum esse probat, quia ad opinionem perti-
nit formido oppositæ partis, ab assensu Theo-
logico, si daretur, extranea: nam cum princi-
pis Diuinæ fidei inniteretur, repugnat ei
subesse falsum.

Probatio-
cius.

Dupliciter tamē modus dicendi Ocha-
mus vbi supra, Gabrielei questione 7. prolog. ar-
cul. 1. notabil. 2. Gregorio questione 1. arti-
cul. 4. conclus. 2. 3. & 4. & Maiori quest. 4. ^{to} displace-
post medium, & merito: nam conclusiones
Theologicæ deducuntur ex duabus præmissis
diuina fidei, aut ex una præmissa fidei, & alie-
na naturali scientiæ dispositis in modo, & si.
Ratio-
gura, quibus assentitur intellectus: sed post
assensu præmissarū evidēti syllogismi, sequi-
tur necessario assensus conclusionis, ergo Theo-
logia nostra habitus adhæsiuum erit, & non so-
lum declaratiuum, ut verbis, & modo loquen-
ti Aureoli utimur. Vim huius rationis expri-
mit hoc argumentum Theologicum, omnis ^{Argumen-}
homo est capax discipline. Christus est homo, ^{Theologi-}
ergo erit discipline capax, quod constat esse in ^{cum.}
secundo modo prius figure, & maiorem eius
præmissam euidentem in scientia naturali: mi-
norem vero articulum fidei, quibus proinde
Christianus Philosophus assentitur, ergo ne-
cessario quoque assentietur conclusioni, haud
dubie quin per habitum nostræ Theologieæ
ex repetitione similium assensuum geni-
tum.

Propterea Ochamus, Gabriel, Maior, & Gre-
gor. eisdem locis pro certo ducētes Theologi-
am nostram, non solum esse habitum declara-
tiuum, quo vicit Theologus, quando per v-
num mysterium fidei, & per unum scripture
locum declarat aliud, & hoc exercitio compa-
rat sibi, vel intendit habitum Theologicæ, sed
etiam adhæsiuum inclinantem intellectum
ad assensum conclusionum Theologicarum,
asserunt non esse scientiam neque opinionem
ut dicebat Aureolus, sed fidei adquisitiæ, qui Impugna-
per discursus Theologicos denuò adquiritur, rur.
aque intenditur: hos tamen autores, non
minus à veritate aberrasse existimo, ac Auto Ratio-
lum, quos eadem ferme ratione salistratis pos-
lum conuincere: nam argumentum Theo-
logicum procedit ex præmissis certissimis, &
in syllogismo evidenti dispositis, ut probat
exemplum nuper allatum, ergo assensus con-
clusionis certus erit, ac necessarius, sed fides
acquisita cum sit humana, testimonio etiam
^{6.} huma-

Confirm.

humano, ac fallibili ininitiat, ergo non est certa, sed talis, cui ex proprio medio assentiē di non repugnat subesse fallum: pugnat igitur cum certitudine Theologici assensus, aut habitu, ex eo geniti esse fidem acquisitam: cui accedit quod negans propositionem fidei adquisitam, nullam erroris notam incurrit, sed negans conclusionem Theologicam ab errore non liberatur, ergo valde dicens est assensus Theologicus, & habitus ab eo genitus, à fide adquisita.

Can. &
Andr. Vega
resp.

57.

Tertio loco refero Magistrum Canum, sexto libro de locis, & Andream Vegam libro 9. super Concilium Tridentinum capite 39. non longe à principio adstruentes assensum Theologicum ad fidem Divinam proxime, atque ex directo pertidere, ita ut statim ac conclusionem Theologicam percipimus, per habitum Divinæ fidei inclinemur ad eius assensum, non minus quam ad ea, quæ Ecclesiæ definitione determinata sunt. Videntur autem hi autores duplum assensum posere, circa eandem conclusionem Theologicam: primum, quo intellectus assentitur ei ut per discursum elicitar, qui assensus quasi prævia, ac necessaria conditio est, quia posita inclinat habitus fidei Divinæ ad assensum ei iisdem conclusionis, quem statim intellectus elicit. Vniuersaliter namque verum est ad assensum Divinæ fidei præsupponi humanam qua credimus propositionem credendum in scriptura contineri, vel ab Ecclesiæ definitam esse, & argumentum Theologicum, hoc idem præstat, nempe, ut intelligamus conclusionem deductam, in principijs fidei contingenti, quo cognito statim protrumpit habitus fidei in assensum eisdem conclusionis: hæc Canus, & Vega.

Improbatur.

Rationes.

Quæ etiam ita explicata nullo modo probare possum, nam licet eis deinceps duplum assensum eisdem conclusionis, & posterius proxime, ac directe elici ab habitu Divinæ fidei, evidentur in primis sequitur hunc non esse assensum Theologicum, sed specie ab eo distinctum, quod primo probatur argumento ad hominem. Vos dicitis assensum Theologicum præsum esse respectu assensus fidei, ita ut eo habito inclineret habitus fidei ad assensum eisdem conclusionis, ergo assensus fidei non erit, sed conditio ei præsupposita, de qua supereft diffinitas, quam species assensus habeat.

Sed probatur secundo ex ipsa rei natura,

nam Divina fides inclinat ad assensum proprium testimonium Dei, sed assensus Theologicus non ininitiat propter mē testimonio, sed ei deinde discursui, ergo repugnat quod talis assensus proximè elicatur à fide Divina.

Moderni igitur non insimile noīe distinguendū putant, nam vel assensus Theologicus elicitor ex præmissis humana, seu adquisita fide creditus, vel Divina, & siex illis deducatur, enī opinio, vel humana fides, si vero ex his, nec enī assensus Divinæ fidei, quia non ininitiat proxime testimonio divino, sed discursui euidenti ex præmissis fidei confessio, vel ex una saltem Divinæ fidei, & altera naturalis scientiæ, nec erit opinio, aut humana fides, nec scientia, sed constituet medium quoddam genus assensus inter fidem Divinam, humanam, scientiam, & opinionem, quare & medium quoque habitum gignet.

Hunc modum dicendi, in quantum assensum Theologicum cum assensu Divinæ fidei humanæ, aut opinionis non concordat, vi fecerunt præcedentes iam refutati, verum esse reputamus, quanquam ad eundem habitum Divinæ fidei pertinere assument, sicut conclusiones cuiuslibet scientiæ ad habitum præcipiorum eiusdem, quod questione præcedenti fallum esse ostendimus, non ramen cū probamus, in quantum scientiæ sum esse negat, nam cum argumentum Theologum eidem videns sit in forma, & figura dispositum, & procedat ex primis, veris, notioribus, causisq; conclusionis certissimis quidem, licet non e uidentibus, non video quæ ratione scientiæ esse definat ob solum dictum evidenter, quam licet pro conditione ad scientiam necessaria posuerit Aristoteles. hoc ideo fecit, quia solam scientiam cognovit, quæ naturali lumine ininitiat, si autem Theologicum agnosceret argumentum casuari conditionibus à se designatis prædictum, veram profecto demonstrationem vocasset vocabulo paulo plus extenso, & ex consequenti assensum conclusionis, eius scientificum, habitumque ab eo genitum veram scientiam, & si non ad eum perfectam: quod ex similitudine fidei ita ostendo: nam Aristoteles solam fideim cognovit, quæ humano, ac v. s. bili test. monio invenit, & idcirco de intrinseca ratione fidei esse prætauit, quod fallibilis sit: e que ex parte mediæ assentiendi non recipiat subesse fallum, vnde inter habitus, quibus intellectus semper dicitur verus eam non enumeravit: ut ex

Aliorum
responsa

59

Partim pro

60.

Partim;

61.

Notæ

6. elib:

6. citiorum cap. c 3. co^{nt}stat: vnde si iure regulas eius iudic. odum esset, assensus, qui innuit inuitib^{us} testimonio, atque euam infallibili, cui non potest falsum subesse, non esset fides, quod tamen à ratione alienum est? quemadmodum ergo Christiani Philosophi, ac Theologi fidem supernaturalem longe ab humana diversam agnoscentes vocabulum sc̄i-
dei pluquam Aristotel. extendunt, quia assensus supernaturalis ex D. uno testimonio ad aliud genus cognitionis pertinere non potest, pari ratione demonstrationis vocabulum sc̄ientificum assensum, & habitum sc̄ientiae argumentum Theologicum, sicutramque doctrinam per ipsum deductam extendere possunt, ac debent, cum ad aliud genus argumenti, aut cognitionis ex assensu etiam ab Aristotel. pertinere nequeant, & extenderunt absque du-
bio Sancti Patres, Aristotelicas regulas non ignorantes D. Augustinus in primis 14. lib. de Trinitate. ca. i vbi postquam dixerat huic sc̄ientiae attribui egregios illos effectus, nempe quod per eam fides saluberrima dignitur, nutritur, defenditur, ac rotatur; hæc verba sub-
sunt: *Hæc scientia non pollens plurimi fideles, qua-
tus fide pollicent plurimi.* Et D. Hieronymus in epistola ad Paulinum. *Discimus (iii) in terris, quorum scientia nobiscum perseneret in celis.* Constat autem eos nō loqui de fide, sed de sc̄ientia, quam discursus ex principijs fidei dedicit, eodem modo loquuntur plures alii ex Sanctis Patribus, quos consulit prætermitto.

Probatur
ex scriptura
Proverbij 13.
Sapientia 7
Eccl 10: cap.

64

D. Paulus
Corin. 13.

Eccl cap. 2.

randi scripturam, quæ vbi iuxta propriam verborum significationem intelligi potest, non licet eam diuertere ad metaphoras, vel impro prios sensus, ex quibus plane intelligitur quā sit efficax argumentum à sufficienti divisione habituum defumptum, cui præfata solutiones minime satisfacit, quamquam probabilem efficiat sententiam D. Thomæ.

*Resolutio questioni luculententer explicans
eandem sententiam.*

HA NC sententiam veram quidem, & Theologie dignam his assertioribus **Assert. L** modicandam censeo, ut veritas eius illustrior fiat. Assertio prima est. Theologia à nobis ex principijs fidei conquista non est scientia perfecta, nec scientia statim habet, sed quasi inchoata tendens ad perfectionem, velut puer dicitur homo secundum inchoationem non habens hominis statum.

Et huius ratio est. Quia dum diuinas veritatis in hac vita per obcuram fidei revelationem accepimus, quasi mysterijs fidei initiamur, & modo geniti in vita spirituali dicimur iuxta illud Pauli i. ad Corinth. 13. *Ex parte enim cognoscimus, ex parte prophetamus, cùm autem veneremus, quod perfectum est, excauabimur, quod ex parte est, cum essem parvulus, loquerimur parvulus, sapientiam ut parvulus, cogitabimur ut parvulus, quando autem essem sum vir euangelii, qua erant parvuli, videmus nunc per speculū in enigma, sicut autem facie ad sciem, nunc cognoscere ex parte, tunc autem cognoscimus & cognitus sum, &c.* Perfecta igitur erit eisdem mysteriorum notitia, dum revelata facie in Divina esse ostia clare videamus, quæ nunc in enigmate fidei credimus: & tunc habebit Theologia nostra statum scientie, quem idmodum habet scientia subalternata, dum continuatur cum subalternante: quod enim principijs obcurae cognitionis innaturatur, non est ei essentialiter, vnde nec diversa erit essentialiter, dum innaturat clarae eorundem visioni, quæ madidum virum est alius essentialiter à se ipso paret. Vnde si iudicandum est de Theologia quanū datum scientie, & inchoatione sicut iudicamus de scientijs subalternatis, quarum in studione vius est D. Tho in primo testimonio: quædam modum ergo scientia subalternata, secundum se sumpta continuatur cum subalternante, à qua principia eius probatur, & idē ex ali-

f 2

com-

continuatione habet rationem scientie, quae principia eius evidenter sunt in lumine superioris, à qua demonstrantur, pati ratione Theologiae vix quasi convincatur cum scientia beatorum, quibus mysteria fidei, quae sunt principia Theologiae, evidenter constat, atque adeo conclusiones, quas ex eis deducit, & ex ratiōne continuacione assequitur statim scientiam, quem adquirit in Beatis.

Theologia nostra, & beatorum, nō
scit scientia subalternata, & subalternans.
Sed quantum ad hoc (nisi ego fallor) magna est etiam discordia inter subalternatam, & subalternatam ex una parte, & Theologiam viae, & patris ex altera, quod subalterna semper est scientia specie distincta à subalternante etiam si cum ea continuetur, cum sit in diversa abstractione (vt capit. io libri prioris ostendimus, & constat evidenter in Perspectivo, Geometrico, vel in Arithmetico Musico: at Theologia viae, dum continuatur cum scientia Beatorum, eadē cū ea firmamet. non solum specie, sed numero, idē habitus Theologiae in via adquisitus, dum ad patrī Theologiae euangelicæ, licet nō maneat fides, sed eius loco succedit visio Patriæ, permanere autem nō posset idem numero h. binus, immo neq; specie, si ei foret intrinsecū ex fide deduci, cum constet fidem nec secundum actum, nec secundū habitum in patria per seuerare. Sublatis autem principijs, quibus scientia innititur, & scientiam ipsam auferi necesse est, permanentiā autem voluit absque dubio explicare D. Hieronymus (vt nuper rectulimus) dicens *Dicitur Terris, quorum scientia nobiscum perseveret in eisdem, vnde intelligimus Theologiam nostram si dei tanquam habitum principiorum inniti, ex inchoatione h. bere, & idē quasi accidentale ei esse, non secus ac homini accidentales sunt pueritiae proprietates, sine quibus vir iam factus perseverat.*

Matum.

Ex qua differentia videtur mihi plane deduci Theologiam viae non esse subalternatam scientiam beatorum sed eiusdem speciei cum ea in quam plane veritatis, sicut puer in virum perfecte matis, qua similitudine vius est ad explicandam rationem sacrae doctrinae, quam nos prosequentes, Theologiam, prout in via à nobis ex principijs fidei adquisitam sic se habere arbitramus, sicut se haberet scientia subalternata sine subalternante existens: cuius tamē principia per infallibilem auctoritatem eius qui habet subalternatam credita essent: ut si quispiam Musica pectus, & Arithmetice ig-

narus, Musica principia acciperet ab Aritmetico, infallibilem auctoritatem habete, vel certe per diuinam revelationem in quo causa Musica absque dubio simpliciter esset scientia licet imperfecta. Quod probatur: nam si talis haberet eadem principia Musica per experientiam notar, ex quibus conclusiones deducet (vt contingere potest) haberet scientiam simpliciter (vt cap. 10. prioris libri ostendimus) cū ergo non minus sibi essent certa, quae per Diuinam revelationem acciperet: (licet inuidentia) haberet etiam simpliciter scientiam, quam imperfectam.

Secunda assertio, si definitio Aristotelis, & [I. A. 10] precepta ab eo tradita de conditionibus demonstrationis, & scientiarum accipiantur iuxta mentem, vel intentionem eius, solum comprehendunt scientias naturales, hoc est, ex principijs lumine naturali noris deductas, vnde iuxta eas sic acceperas Theologia nostra nō est vere, & proprie scientia, sed alterius longe conditionis, vt egregie D. Thom. in 3. d. 33. quest. 1. art. 2. questione. 4.

Probatur plane, quia Aristoteles non cogitouit aliam demonstrationem præter cā, quæ procedit ex principijs per se notis vel certe ex his, quæ ad per se nota per evidenter consequentem reducuntur, quales nec sunt demonstrationes Theologicæ, nec articuli fidei, quibus innituantur, solam igitur evidenter scientiam definire voluit, & eius precepta tradere.

Nec enim vilum habet fundamentū, quod Reijerius à quibusdam fringitur in contrarium, nempe quodammodo Aristotelem constituisse aliquam scientiam opia. sine evidentiā principiorum, dum ait demonstrationem procedere ex primis, aut ex his, quæ per prima fidem acceperunt. i Top. cap. L & rursus cum, qui habet scientiam, magis principijs eius, quam conclusionibus credere, quibus verbis statuerit videtur satis esse, si principia scientiae credita sint, præterea ca. io 1. lib. post. videtur concedere veram scientiam esse subalternatam in eo, qui per solas auctoritas rem superioris scientis principia eius credit, quæ si vera sunt, verum erit Theologiam nostram iuxta mentem eius, definitiones, ac precepta veram esse scientiam.

Hoc certe frivolum est, & absque illo fundamento confutum, cum Aristoteles nullam fidem præter humanam, & fallibilēm cognovit.

verit, ex qua non nisi fallibilis, si que incertæ conclusiones deduci possunt, nō ergo cognoscit scientiam, cum obscuritate certam, sed dum nomine fidei, ac eruditatis virtutem, de notitia principiorum loquens, vel de reductione conclusionum ad principia, non propriè fidem accipit pro notitia, vel cognitione, quæ testimonio dicens innititur, sed iuxta communem acceptiōnēm pro evidenti cognitione, quæ aliquid credere nonnunquam dicimus, de subalternis autem scientijs solum docet non demonstrare propter quid, sed solum, quia, quod ita accipendum esse docuimus in controversijs illius capitij, ut intra propriam latitudinem non demonstrent propria principia, (quod necessarium esset, ut propter quid conclusionum tradicerent) sed superiori scientiæ demonstranda relinquant, solum de ipsis tradentes, quia, quod adhuc per veram demonstrationem non præstant, nisi superiori scientiæ instrutus sit sciens, vel per expeditiā certe principia nouerit.

Tertia af-
fertio.

Tertia assertio affert Theologiam nostram esse scientiam simpliciter, cui definitio, atque præcepta Aristotelis accommodari possunt, sunt namq; Theologicae demonstrationes evidentes syllogismi ex veris, primis, prioribus, causisq; conclusionis procedentes, nam prima appellari possunt mysteria fidei, ex quibus tanquam ex principijs deducuntur conclusiones, cū sine veritates, quibus sine discutere per solam auctoritatē reuelantur, atq; adē quasi ex terminis assentimur, vnde suo modo appellari possunt principia per se nota, hoc est, non ex alia derivata, quæ cum causam proximam conclusionum contineant, priora, & noriora iure vocantur, & cum hæc sit posterior definitio demonstrationis, ex ea inferatur prima, videlicet esse syllogismos scire facientes, & ex vitaque definitio scientiæ, feite est rem per causam cognoscere, & quod illius est causa, & non contingit aliter se habere.

Quarta af-
fertio.

Ex his tribus assertionibus colligitur ultima ex directo satisfaciens questioni, quæ talis est: de ratione scientiæ in communi sumptu, hoc est, abstrahentis à naturali, vel quæ ex principijs supernaturalibus deducuntur, non est evidencia, quamquam intrinseca sit scientiæ naturali, quam definiuit Aristoteles, & cuius præcepta tradit.

Probatur
primo.

Huius assertioñis veramque partem satis efficaciter probat doctrina totius questionis:

etenim si verum est intrinsecum esse scientias naturali, vt ex principijs lumine naturali notis derivetur, eum eiusmodi sint ab intrinseco evidencia, eadem evidentiā participabit scientia: hanc autem solam ab Aristotele ex intentione definiā esse aperte ex verbis ipsius ostendimus.

Et rursus, si vera, ac propria ratio scientiæ Ratio, licet imperfecta, saluatuerit in ea, quæ ex certissimi-
mis, licet invidētibus principijs veram casu-
lam conclusionis reddentibus procedit, evidenter inferitur, communem rationem scientiæ similituditer ab evidentiā, atque invidē-
tia abstrahere, atque adē non permittere ad ra-
tionem eius intrinsecam euidentiam, sed defi-
niendam esse, sicut in principio questionis
definita est, evidentiā in definitione ratiōne posita: ceterum si eam duxat scientiam,
quam Aristoteles ex intentione tradere voluit
definiamus, addenda est præface definitioni
evidentiā, dicendumque scientiam esse habi-
tum certum, atque evidentiā tē necessarię
per demonstrationem.

*Soluuntur argumenta adducta pro sen-
tentia Durandi.*

Nunc autem argumenta pro sententia Responde-
Durandi proposita soluenda sunt, & turad pri-
mo occurritus admittentes Theo-
logiam non procedere ex principijs per se no-
tis lumine naturali, idēc non esse scientiam
talem, qualēm Aristoteles definire voluit, sed
satis esse, vt ex certissimis quamquam obscuris
procedat, & simpliciter sit scientia, & non
fides, vt contendit Durand. fides namque soli
auctoritati innititur, & Theologia non inni-
titur auctoritati proximè, sed evidentiī discue-
sui: vnde evidens est etiam conclusionem
Theologicam non pertinere ad fidem, sed ad
alium habitum certum per demonstratio-
nem genitum, qui non potest esse aliis, ac
scientia.

Modo simili soluitur secundum, cum pro-
cedat ex conditionibus scientiæ ab Aristotele
traditis, quæ ad naturalem (quam ipse solum
agnouit) coarctantur, qualis non est Theolo-
gia, sed ex naturali, & supernaturali principio
mixta, certissimis quidem, licet non omnino
evidētibus, quod satis est, ut si simpliciter
scientia, quamvis ob defectum evidentiæ im-
perfecta.

Ad 3. negamus Theologiam non esse virtutem. Ad II. b.
f. 8.

tem intellectualem, non licet nam faciat optimum omnino actum, facitramen optimū, qui habeti potest in via, circa conclusiones ex certissimis principijs per evidenter syllogismum deductas, & cum sic habitus, per quem intellectus semper dicit verum, satis est, ut sit virtus intellectualis simpliciter, licet imperfecta, non secus, ac subalternata scientia à subalternante disiuncta, cuius principia per experientiam sunt nota, vera scientia est, sed imperfecta, cum eius principia non probent à priori, nec reducantur ad prima: nec tamen est virtus intellectualis perfecta, quia non facie ultimum simpliciter, sed optimum, quod potest in illo statu semper tamen dicere verum.

Ad ultimum. Ad ultimum responderetur, singularia, & contingentia repetiti in fide, & ex consequenti in Theologia, sed cum ex diuina revelacione habeantur, certissima sunt, quod in naturalibus non est simile, nam cum causa contingentia non sit per lumen naturale certo cognoscibilis, nec certa notitia eorum haberi potest, vel aliorum, quae ex eis deducuntur: diuina autem revelatio procedit ab eo, qui causas eorumdem infallibiliter nouit, & singularia omnia sibi presentia ab aeterno prospexit, ideo quædam ex eis sic cognitis possunt evidenter deduci, quod facit Theologia: sed præcipua eius conditio est, quod ex univerisatibus principijs procedit ea aliqui singulati applicans, nempe Deo optimo, vel Christo domino, qui maiorem longè perpetuatarem, quam universalia (circa quæ versantur naturalis scientie) habet: & similis est ratio de alijs singulatibus à Deo optimo vel Christo institutis, qualia sunt Sacra menta: ex quibus, vt sunt sub diuina revelatione, quædam proprietates, vel effectus per evidenter iyllogismum deduci possunt, generantem absque dubio scientificam notitiam.

QVAESTIO III.

Habent ne scientia unitatem, & quanam illa sit.

Titulus
questio[n]is.

Post quidditatem, & simplicitatem scientie unitas, ac distinctio eius exquirenda est, & prius unitas, quam distinctio, quemadmodum prius est aliquid esse in se

vnum, quam ab alijs distinctum, quanquam in unitate aliquid distinctionis necessario admiscetur, & in distinctione quoque aliquid unitatis, vnde necessare est secundum hanc, & tertiam questionem sequentem quodammodo esse permixtas.

Varia sententia inter se, & Aristotelis oppositae referuntur.

Circa unitatem scientiarum diversarum, imo Primas, existens sententias, reperto, quidam tenet, in primis tantam esse volunt unitatem, ut principiorum omnium, & conclusionum una sit scientia: distinguunt isti habitum principiorum, & conclusionum, imo plures habitus pro diversis conclusionibus, sed ex unius habitibus eandem constare scientiam arbitrantur, & ideo unam esse scientiam cunctorum principiorum, & conclusionum, quae ex eis deducuntur per diversas demonstrationes. Huius positionis meminit Durat. d. quæst. 4. prologi num. 7. quam magna ex parte ex mente Ocham probauit Gabriel. quæst. 3. eiusdem prologi tenens cum eo aliquando posse eundem habitum scientie versari circa principia, & conclusiones.

Cuius haec est ratio, quia tota demonstratio I. Ratio ex principijs, & conclusione est una quædam propositione hypothetica, ergo per unum actum intellectus ei assentimus, sed unus actus, vel assensus unus generat habitum, ergo unus habitus sufficiet pro conclusione, & principijs.

Et probari potest secundo, quia uno actu II. Ratio scientie assentimus conclusioni propter principia, ergo simul assentimus conclusioni, & principijs, & non per diversos actus, atque adeò nec per per diversos habitus in ea intendit intellectus, vbi enim unum proprium sitrum est, ibi non duo, sed unum duntur esse iudicamus, unius ergo obiecti rationem habent principia, & conclusiones, ergo unus actus, & habitus pro omnibus debet ponii: & ideo ponentur diversi, tanquam partes certe eiusdem se haberent, quemadmodum principia, & conclusiones propositiones distinctas sunt, sed quasi partes eiusdem demonstrationis propter ordinem compositionis, quem inter se se habent, talis igitur erit ordo inter actus, & habitus, idcirco medium unius totalis habebunt ex diversis partibus composti.

Alij vero habitum principiorum, & conclusio-

clusionum distingueantur vna dunque scien-
tiam pro cunctis rebus poluerere, quemadmo-
dum vnu est habitus omnium principiorum:
eiusmodi autem vna scientia est, quae de ente
vniuersalissimo disserit, & quam nos Meta-
physicam appellamus, composita quidem ex
multis habitibus particularibus pro diuersitate
particularium sc̄. b. diuī, ac principiorum, di-
uersas autem scientias à philosophis fasce se-
paratas, aliunt, non ex eorum natura, sed pro-
pter commoditatem nostram, quo enim di-
stinctius de diuersis rebus disseritur, eo melius
eorum rationes à nob̄ s capiantur.

I. Fundam.
huius op-
eracionis Du-
candi.

Huius positionis meminit etiam Durand.
qua. st. 4. prologi, cuius etiam postissimum fun-
damentū hinc verbis insinuant: *Omnes scien-
tiae conuenient inter se in formalī modo tendendi in
objectione sua, quia omnis tendit in suum obiectum si-
ne formidine, & necessario, propero quod diffe-
rentia, quam habent scientiae ex parte objec-
torum nraeſt a leō formalis, aliam tamen habere non
possunt. & id dicuntur differre formaliter per suis
objectiones, que tamen differentia magis ostenduntur
differencie partium in modo suo toto, quam diffe-
rentia specierum sub genere, & istud sit dictum
gratis de differentia habituum ad prebendum alijs
occasione amplius cogitandi, &c.*

Ex eo do-
ducatur pri-
ma ratio.

II. Ratio.

Secundo probatur, idēo fides est vna, quia
sub eadem ratione formalī diuina auctorita-
tis credantur omnia: sed vniuersis conclusio-
nibus assentitur in eisdem per idem medium
demonstrationis, ergo omnes sunt eiusdem
speciei, quam ex medio assentienti accipiunt,
perimicant ergo omnes ad eundem habitum,
nam sicut actus ex medio capiunt speciem, sic
habitus exacti b. is, & quod demonstraciones,
vel principia sint in diuersis materijs, vel di-
uerso modo ab eisdem abstractant, solum erit
differentia materialis.

III. Ratio
Arist.

Tertio eadem est scientia de genere, ac spe-
ciebus, ut docet plānū Aristoteles li. 1. post.
cap. 8. & 10. eadem Geometria agit de trian-
gulo, de Isochеле, gradato, & ceteris, eadem
de animali, homine, leone, & equo: vnde ad
eandem scientiam pertinere docet agere de
vniuersalissimo eate, ac de generibus, & spe-

ciebus eius 4. Metaph. text. 2. hisce verbis:
*Quare enim quoque quos species sunt, & species spe-
cierum, peculiaris vnu scientie genere est: led
omnia obiecta scientiarum sunt species qua-
dama entis, ergo ad eandem scientiam vniuersa-
lema rationem entis considerantem pertine-
bunt, & hæc vna scientia sufficiens erit pro cun-
ctis obiectis particularibus, cuius quasi partes
erunt speciales scientie, ea considerantes.*

Hanc tenuere positionem Cratus, vt Cice. Huius op̄-
eris tertius 4. lib. de oratore, & Antonius Mi-
randulanus, lib. 13 de eversione singularis cer-
tatores. taminiſ ſect. 6. & 7.

Ex oposito vero affirmat omnium Nomina-
naliū turbā, non ſolum esse plures scientias,
ſed tot, quot ſunt demonstrationes, & conclu-
ſiones, ita ut vnu ſit habitus scientie de ho-
mīne pro demonstratione oſtendente primā
passionem, alijs pro oſtendente ſecundam,
ſicut de cæteris, ſicut huic positioni Scotus
id 3. diſt 2. quæſt. 5 ad ſecundū quæſitum,
ibi hæc verba ſcribit: *Si alia explicita in scientia
conſiderentur ſub proprijs rationib⁹ in ſenon au-
tem, ut conſiderari in aliquo uno primo ſubiecto,
foris toti ſunt habitus, quos conclusiones diſtingue
specie ſunt demonstratae.*

Fundamentum eius videtur attigisse Ga- I. Ratio
briel vbi ſupra in hæc verba: *Semper habitus
proportionante aliis, ex quibus geretur ſecun-
dum identitatem, & diuersitatem, ita quod ſemper
tanta est identitas, & diversitas in habitibus,
quanto in aliis, ex quib⁹ in generali, vel argumen-
tatur, &c. quibus potissimum etiam rationem,*
eadē ſententia innititur inſinuat, nam proximū
diſtinguium habituum ſunt actus, ſicut
diſtinguita actuum objeccta, ſed conclusio per
quam demonstratur prima paſſio diſtinguitur
specie ab ea, per quam demonstratur ſecunda,
quemadmodum paſſiones ipſe diſtinguuntur
specie, ut capacitas discipline ab admiratione,
& hæc à riſabilitate, ergo & habitus cui ſlibet
conclusionis erit diuersus.

Et confirmatur, quia plus diuerſant aſſenſus Confirma-
diuersatum conclusionum, quam eiusdem in
diuersis intellectibus, vel in eodem diuersis
temporibus multiplicati, led aſſenſus eiusdem
conclusionis diſtinguitur numero, ergo di-
uersas conclusiones diſtinguuntur ſpeciem nam
cum non ſit medium inter diſciplinam nu-
mericam, & ſpecificam, quæcumque maior
numerica ſpecifica erit, generaſunt ergo di-
uersos habitus scientie, quia quælibet per ſe
habet virtutem producendi habitum.

Secundo,

II. Ratio.

Secundo, generalis est oppositorum regula, quod si aliquid alicui opponitur cū omnibus, quae sunt eiusdem speciei, habet eandem oppositionem: frigidum opponitur calido, & idē omnibus calidis propter specificam identitatem: sed contingit sapè numero errorum opponi alicui conclusioni, & non alteri, ergo non erunt eiusdem, sed diuersæ speciei: probatur minor, quia bene potest quispiam errare circa unam conclusionem philosophiae, non circa alias, & talis error non omnibus, sed ei soli erit oppositus: vnde infertur specifica etatio differentia, atque habituum, quos in intellectu generant, pro hac sententia.

Vera sententia Aristotelis explicatur.

III. Sententia Arist.

93.

Arist.

94.

Media incedit via Arist. inter praefata extrema, & cum eo vniuersa Peripateticorum schola, separans in primis intellectum, quem vocat habitum principiorum, à scientia, qua est habitus conclusio-
num: dcinde diuersas scientias, non solum practicas, qua versantur circa operabilia, & speculatiuas circa speculabilis, sed diuersas etiam speculatiuas, & diuersas quoq; practicas, & id quidem multis lata doctrinæ locis, sed præsertim 6 lib. Metaph. text. 2. vbi postquam practicas à speculatiuis separavit, tria speculatiuarum genera distinguit iuxta tripli-
cem modum abstrahendi à materia hisce ver-
bis: *Agere tres priue erunt speculatiue Philosophie, Mathematica, Naturæ, Theologia.* Et ad
huc sub his generibus diuersas separat species, text. 5. sic inquiens: *Non enim est una species, neque in scientijs Mathematicis etiam, sed Geome-
tria, & Astrologia sunt alius nature, &c.* &
etiam libro de posteriori resolutione cap. præ-
sentatione 8. & 23. non solum diuersa esse scientias statuit, sed radicem, ac fundamen-
tum separationis tradidit sic loquens: *omnis enim demonstratio scientia circa tria est, & que-
cumque esse ponuntur, haec autem sunt genus, cui-
us per se passionum est speculativa, & communia,
qua dicimus dignitates, ex quibus primo demon-
strant, & tertium passiones, quarum quid signifi-
cat unaquaque accipi, &c.* Verba sunt & capitis, ad curios si rem haec etiam subiungit:
Communicant autem omnes scientie sibi innicem
secundum communia autem dico, quibus remittuntur,
tanquam ex his demonstrantes, sed non de quibus
monstrant, neque quod monstrant, &c. & cap. 23.
scientiarum etiam distinctiua clarius designans

ait: *Altera vero scientia est alia altera, quaeran-
cunque principia, neque ex eisdem, neque alteris
sunt, huius autem signum, cum ad inde monstrabi-
lia venerit, operat eum ipsa in eodem genere esse*
cum his, que demonstratur.

Ex quibus testimonij tale huius sententia L. Ratio, fundatum elicitur: tribus continetur completa ratio scientia, subiecto videlicet, quod appellamus scibile, circa quod tanquam circa scopum versatur, passionibus naturam eius consequentibus, ac de eo demonstrabilibus, & principijs, ex quibus demonstrationes consti-
tuuntur, easdem passiones de eodem subiecto ostendentes, & nihil aliud præter haec re-
petitur, quod ad substantiam scientia specta-
re possit, sed tria haec valde diuersa sunt in di-
uersis rerum generibus, ergo scientias essenti-
liter distinguunt. Probatur minor, diuersa subiecta sunt ens naturale, linea, & numerus, ex quibus diuersæ valde passiones procedunt, & longè ab his diuersa sunt entia omnino im-
materialia, motusque expertia, ut Deus optimus, ac substantia separata, quibus diuersa attributa, ac proprietates conueniunt, linea
eternum, & numeri proprietates sensibilem materiam, vel motum non concernunt, cum tamen motas proprietas sit entis naturalis ex
materia, formaque intrinseco compositi, &
separatae substancialiæ, sicut horum omnino ex-
pertos sunt, sic proprietatis, atque attribu-
tis spiritualibus decorantur: vnde sit, princi-
pia ex eorundem subiectorum natura defun-
pta non minus esse diuersa: considera obser-
vo Mathematica principia in primis vniuersaliæ, ut si ab æqualibus æqualia demas, que
remaneant sunt æqualia, & super qualibet datam lineam licet triangulum consti-
tuere: & rursus specialia, ut definitiones, li-
neæ, & numeri, & inuenies valde diuersa esse
à definitionibus naturæ, & motus, que pro-
pria sunt principia Philosophiæ & Naturalis, ac
deum principia Metaphysicæ, cuius est con-
siderare separata à materia, vniuersaliora sunt, & longè ab utrisque diuersa, ex isto
autem diuerso, quod ex diuersum scibile, à
quo diuersæ procedunt passiones, ex diuersis item principijs diuersæ conclusiones deducuntur, & ex eis diuersi habitus generan-
tur.

Accedit secunda ratio ex virtutum similitate. II. Ratio, dñe desumpta, quæ ex diuersis bonis recte rationi consentaneis distinguuntur specie, sed sic se habet scibile respectu intellectus, sicut
bonum

num rationis respectu voluntatis, ergo ubi minus scientias & sanguis specie, praesertim cum sint virtutes intellectuales, quibus perficitur intellectus, quemadmodum virtutibus moralibus perficitur voluntas, que eritiam est *vniuersal*is potentia, habens pro obiecto ad quantum totam latitudinem boni, quemadmodum intellectus totam latitudinem veri, parigitur ratio debet esse de distinctione habituum, & virtutum virtusque potentie.

Vltima ratio.

Postrema ratio (nisi ego fallor) luarum præcedentium fundamentum est, colligiturque ex propria conditione scientiarum habitus, quam ponit D. Thom. i. 2. quæst. 54. art. 1. vbi intellectum sit esse potentiam plenam, quæ comparatur ad actum unius speciei, si ut materia ad formam unam, unde sicut haec determinatur ad formam unius speciei à tali agente, & ab alio diverso determinatur ad formam alterius speciei, sic intellectus determinatur à tali agente, quod est obiectum, ad actum talis speciei, & a diversis ebus estis determinatur ad diuersos actus, sed habitus sunt quædam formæ inherentes potentiae per modum dispositionis determinantes eam ad talern actum, quemadmodum dispositiones determinant materialiam ad talern formam, ergo quemadmodum diuersis sunt dispositiones inductæ à diuersis agentibus pro diuersis formis, & non una pro omnibus: prius ratione sunt diuersi habitus, quibus intellectus disponitur ad actus scientiarum diuersorum iuxta agentia diuersa, que sunt diuersa obiecta, vel scibilia.

Confirmatio.
A 100.

Et confirmatur haec ratio, quia habitus intellectuales sunt quasi radij quidam lucis ab intellectu ali luminis ordine quodam derivati: ita ut quo proximus deriuantur, eo sint per se fediores, atque adeo uniusaliorum: unde sit, ut intellectus principiorum, qui sine medio aliquo ab eo procedit, & sine medio etiam in proprium serru obiectum, uniusaliorum sit, scientie vero ab eo iam procedentes magis à primo lumine elongantur, quasi radij magis distantes, vnde minoris virtutis, atque extencionis sunt ad illustrandum obiecta, que proinde minus longè materialia esse necessare est: & habitus ipse scientie contructor, ita ut non valeat unus ad se habita omnia se excedere, sed pro diuersis se b. habitus separant diuersi habitus, quemadmodum in unius renum genetibus, que magis dstant à primo principio in perfectiora luer, magisque inter-

se se diuisa: considera virutem sensitivam cognoscitivam, & videbis quo minus material, & magis ad immaterialitatem intellectus accedentem perfectiore esse, maiusque proinde extensionis, & idcirco magis unitam: quo autem magis ab eadem immaterialitate elongatur, debilior, imperfectior, contractior est, magisque diversa: una phantasia, vel imaginatio obiecta omnia diuersorum potentiarum inferiorum percipere valet, tempore cogitatuar, memorariar, sensus communis, &c. Unus sensus communis obiecta omnia exteriorum sensuum: sed iam sensitivam virutem exteriorem in quinque potentias diuisam cernimus: sic igitur de scientiis iam longè quasi à fonte dstantibus necessario dicendum est, minorem extensionem habere, maioremque proinde distinctionem postulare.

De habitu autem principiorum luce clarior De habitu est sententia Aristotelis, quod à scientiis di. principiorū sanguinatur, cum sit earum causa: etenim præclaras scientias, quibus per eam habitum assentimur, sententia ratio formalis sunt, proper quam assentimur Arist. conclusioni, ergo eorum habitus tanquam necessario presuppositus distinctus est à scientiis. Adde hunc habitum inclinare ad assentendum principijs sine medio, nam obiectum eius veritas est immediata, habitus autem scientie inclinat ad assentendum eis mediantibus: haec igitur ratio conuincit distinctionem specificam horum habituum, sicut præcedens realis distinctionem.

Neque argumenta primæ positionis pro. Respondebare possunt eorum unitatem, nam ad formam primi dicendum est, partes cuius habent modum prædemonstracionis duobus modis esse considerabiles: uno. prout sunt res prepositiones necessariae, in modo, & figura dispositæ, & iuxta præcepta demonstratorum artis compositum quoddam artificiatum constituentes, quod vocatur demonstratio, & iuxta hanc considerationem modum unius habitus principia, & conclusio, ad eundemque habitum Logice docentis pertinent, cuius est usus in omnibus scientiis: alio modo considerantur, ut principia continent veritatem immediatam, cui intellectus ex terminis assentitur, conclusio vero mediata, cui assentitur proper eadem principia, quo pacto diuersorum habituum obiecta, & actus sunt, intellectus videlicet, & talis, aut talis scientie, iuxta materialiam, in qua

104.

inueniantur: tres itaque habitus concurrunt ad demonstrationes singulas cuiuslibet scientie: Logicae in primis, quo utimur ad eam fabricandam, habitus intellectus, qui principiorum, & particularis scientie, iuxta materiam, ex qua fabricata est, ut Philosophiae, vel Metaphysice, qua distinctione percepia facile intelligiur compositionem demonstrationis ex tribus propositionibus non tollere distinctionem particularium habituum principiorum, & conclusionis, ad quos iuxta determinatam materiam (in qua reperiuntur) pertinet.

Ad 2. arg.

105:

Secundum etiam argumentum diligit alia distinctio: principia demonstrationis duobus modis accepimus, ut quod videlicet, & ut quo: ut quod considerantur, quatenus eis sine medio assentientur intellectus, ut quo vero, in quantum assensus eorum sine medio iam ab intellectu productus est ratio formalis, propter quam assentitur conclusionis, & sub consideratione priori evidens est non pertinere ad habitum scientie, cuius assensum omnibus modis prece-
dunt, & per modum formalis obiecti producunt, sed ad propriam certe, quem vocamus intellectum, bene tanquam sub posteriori, quia ratio formalis obiectiva ad eandem actum, & habitum pertinet cum obiecto, quod, ex vitroq; siquidem unum totale efficitur specificans actum, & habitum exempli venus que habemus in luce, quae accepta, ut quod, mouet visum, obiectum est per se ipsum & id videndi, ceterum ut est ratio illuminatrix coloris ad alium pertinet actu distinctum, quem color in ipse illuminatus terminat, itaque eodem assensu, eodemq; habitu scientie fertur intellectus in conclusionem propter principia, ad quae principia ipsa pertinent, ut sunt propter quid conclusionis, at secundum ut accepta ad alium distinctum scientificum precedentem, & producentem.

Exemp.

Soluuntur fundamenta aliarum opinionum.

Respondeatur ad pri-
mam se-
cundam,

106.

PRimum argumentum secundum positionis solum probat eundem esse modum generaliter procedendi omnium scientiarum, certum, & evidens, speciale tam valde diversum, quem admodum principia, ex quibus procedunt, diversa sunt, diversa autem principia diversos assensus conclusionum generant.

& isti diversos habitus scientie, non solum par-
tialiter, sed totaliter, cu multa sint priacipia,
quaec nec ex alijs, nec ex alterius sunt, vnde
nullo modo conueniuntur cum alijs, sed omnia
diversa sunt, ut docuit Aristoteles, atque ex
consequentia conclusiones generant diversos,
diversaque habitus scientiarum.

De fide autem diversa est ratio, eius me-
diun assentienti extrosecum est, id est, non
desumptum a natura credibilium, nempe di-
centis testimonium, & idcirco idem respectu
omnium cuiuscunque sunt conditiones: me-
diun autem scientiarum intersecum est, in
quo tanquam in causa propria, & proxima
continentur assensus conclusionum, & a quo
etiam derivantur: vnde sit, iuxta diuersam na-
turam obiecti, & assensus scientifici, diversa
esse principia, a quibus tanquam a medio for-
maliter assentienti, speciem, unitatem, & distinc-
tionem capiunt, ut quæstione sequenti facta
manifestum.

Solutionem tertij argumenti quæstione pre-
cedenti attingere ceperimus adnotantes nō ef-
ficiens utique verum eandem esse scientiam
de genere, atque speciebus, vel de communia,
& particularibus sub eo contentis, nisi cum
hac limitatione, videlicet in quantum habeant
eandem rationem scibilis cum eo, hoc est, in
quantum cadunt sub eandem rationem for-
malem obiectiva, sed in quantum habent diver-
sa, per diuersa principia cognoscibilia sunt,
diversaque postulant habitum scientie:
vitrum, certum in diuersis exemplis, nam
in generibus proximis, sicut semper contingit
eandem esse rationem formalem scibilis ab-
soluta, sub quam genus, quam species con-
tinetur, consistit animali figura, & numero,
vnde eadem est scientia de animali, homine,
leone, & bove, eadem de numero, ac de ter-
nario, & quaternario, eadem de figura, trian-
gulo, & quadrangulo, loschele, & gradato, in
obiectis autem universalibus, qualia sunt ens,
& ens naturale, nos sic, cum multa non solum
specie, sed praedicatione diuersa comprehen-
daant, sed ene comprehenduntur eis mobile, li-
nea, & numerus, quorum diuersissima est ra-
tio scibilis ab unius scibilius entis, haec nam-
que a materia, omnino abstracta, cum spir-
ituallia comprehendunt, atque naturale materiali-
scibilem ab initiale concordit, linea, &
numerus saltu intelligibilem: vnde fit, diuersa
principia ab eis procedere, a quibus etiam
diversa,

diuersæ conclusions, & scientiæ, diuersæ, in-
quam, ex æquo, & nō sicut diuersæ partes eius-
dem totius, quia in nullo conueniuntur (vi-
dimus) negandū est ergo eandem semper esse
scientiam de vniuersali obiecto, ac de particu-
laribus sub eo contentis, ac proinde, quod vna
sic omniū rerum, nec pro simple habitu,
nec pro compoſitione ex multis partibus.

QVAESTIO QVARTA.

*A quo scientiarum unitas, et q. dī-
ſtinctio accipienda sit.*

Titulus
questiōnis.

III.

Triplex
vniitas ac
dīſtinctio
Scientiarū.

III.

Sicut est, ut quæſtione precedenti fuit con-
ſtitutum, quod scientiarum vnitas non est
omnimodo, ita ut vniqa sit omnium re-
cum scientia, sed nec tanta diſtinctio, ut pro
singulis conclusionibus singuli h. bitus scien-
tiarum ponendi sint: oporebit iudicisib[er]em
(vt ita loquarū) ne, à ſtatueret, quam vniitas,
& diſtinctio ſic attingant, ut non transgre-
diantur, atque ita ſiat, ut certo ſiemus, qua-
nam scientiæ ſint diſtinctæ, & qua ſob vniata
comprehendantur, & eiusmodi: constituti-
vnum, ac diſtinctivum querit titulus queſtio-
niſ.

Quam metam ut notiorem efficiamus, tri-
plex vniitas, ac diſtinctio scientiarum diſtingua-
enda eft: poffunt namque diſtingui scientiæ
ſicut res quælibet numero, ſpecie, & genere,
& quidem diſtinctio numerica diſſidium
nullum eft inter Doctores cuiuslibet affirmanti-
bus à ſobjecto eſſe accipendam, non ſecus, at-
que in ceteris accidenribus, ita ut vna nume-
ro ſit scientia, quæ in eodem eſt intellectu, di-
ſtinctæ verò, quæ in diuersis inhærent: diſtin-
cta numero eft Dialectica Petri ab ea, quam
Ioannes adquisiuit, ſicut diuersa numero al-
bedo utique inest: controvēſia igitur non
protedit de hac vnitate materiali, ſed de for-
malī genericā, aut specificā, & de hac præfer-
tim vniata, quæ ſola talis ſimpliçiter vocatur:
diſtincta etenim formaliter communi totius
ſcholæ voce dicuntur, quæ ſpecifici diſtigouan-
tur, & vnum ſimpliçiter vnitate formalis, ſi
eandem ſpecificam vniatiam p[re]cipient, lo-
lum ſecondum quid, quæ riſuſdem genericis
ſunt: constitutivum igitur, ac diſtinctivum
scientiarum ſecondum ſpeciem primo inue-
ſi gatius, coaſequenter genericum, quia

vniuersum ſuo modo necessarium eft.

Vnum eft in doctrina Aristotelis certum,
(quod ab vniuersis opinantibus recipitur) vi-
deſcet Scientiarum vniatatem, atq[ue] d. diſtinctio-
nem genericam, & ſpecificam ex diuerso actu,
& obiecto ſecondum genus, vel ſpeciem acci-
piendam eſſe, non ſecus, ac vniatatem, & di-
ſtinctiōnem potentiarum: de verisque enim
potentij ſcilicet, & habitibus accipitur ab vni-
uersis interpretibus illud, quod habetur pri-
mo lib. de anima text. 10. & lib. 2 text. 33 vbi
de potentij animæ adiutoris Aristotleles, prius
de actibus, atque obiectis earum ſtatuerunt
ſibi, tanquam de priorib[us], à quibus eſſentiali-
ment rationem accipiunt, hiſce verbis decer-
nit: Si autem oportet dicere quid vnumquodque Arift.
iſorum. ut quid intellexuum, aut ſenſituum, aut
vegetatum, prius adhuc diſcendum quid ſit in-
tellexere, & quid ſit ſentire: priores enim poten-
tij actus, & operationes ſecondum rationem ſunt,
ſi antem ſit, hu[m] autem adhuc prior obiecto oportet
conſiderare, de illis prius utique oportebit de-
termine proper eandem cauſam. ut de aliimen-
to, & ſenſibili, & intelligibili, &c. que eluci-
dans D. Thom. queſt. 2 de virtutibus, art. 4.
ita ait: Vniatas eiuslibet potentie, vel habitus ex
objeto conſideranda eft, & hoc idem, quia potentia
hac ipsum quod eft, dicitur in ordine ad poſſibile, III.
quod eft eius obiectum, & ſic ratio, & ſpecies po-
tentie ex objeto accipitur, & ſimiliter eft de ha-
bitu, qui nihil eft aliud, quam quædam diſpoſi-
tio[n]em perfecta ad ſu[m] obiectum, &c.

*Notabilia ad explicandam queſtioni diſ-
cultatem, & diuersitatem ope-
racionum.*

Sed hinc ortum habuit opinionum diuer-
ſitas, quia non ex eodem principio, ſed
ex diuerso posuerunt diuersi interpretes
Aristotelis accipendam eſſe diſtinctiōnem
actuum, & obiectorum, & ex conſequenti ha-
bituum; atque scientiarum.

Quidam enim non ex alio, ſed ex propria
eius natura, & conſidratione

Quorum ſententiam ut intelligamus obſer-
vandum eft: primo tria eſſe conſideranda in
objeto alicuius potentij, vel habitus, prium obiecto po-
id, quod pure materiale eft, ſecundum forma: n, tercius pri-
or, quam in eo percepit potentia ipſi, vel ha-
bitus, tertio rationem ſub qua percepit, b[ea]tum no: n
ut in obiecto potentiae viſuæ conſideramus
g * in primis.

Notabilia.

III.

in primis hoc, vel illud corpus, quod medio colore ei inherente percipitur ut lignum, aut per etenim quibus inheret albedo: deinde consideramus eandem albedinem, quam percipit, ac tandem rationem visibilitatis ex eius natura oram, per quam ad potentiam ordinatur, habet namque albedo, & qualibet aliis color virtutem immutandi visum, per species intentionales, quas ei imprimere potest, quae virtus visibilitas appellatur: subiectum igitur vocamus obiectum pure materiale, & quasi per secedens, cum sit quasi materia accidentis sensibilis, quae per accidens se habet ad sensationem eius, accidentale est enim, ut albedo videatur, quod in ligno, aut pariete sit, seu in quoconque alio s. b. ecto, cum non alio, sed eodem modo videatur in uno, atque in altero, a bedinem autem ipsam, quae videtur in subiecto, appellatur subiectum formale, quod, seu rationem, quae percipitur a potentia, visibilitatem vero rationem, sub qua percipitur, & a qua constituitur in esse subiecti, & albedinem ipsam, ut visibilem, obiectum in ratione obiecti.

Secundum Secundo obseruandum est ex doctrina D. notabil. D. Thom. opusc. 70. super I. brum. B. etij de Trinitate quest. 5. art. 1. vbi de speculatiis scientiis agi: speculab. I. secundum quod est obiectiva speculativa scientiae duo conuenire, unum ex parte ciuidem potentia intellectus, alterum ex parte habitus scientie per quam consideratur: ex parte quidem intellectus competit ei, quod sit immateriale, hoc est, quod modo immateriali super immateriale speiem percipiatur, nec enim potentia obiectiva percipere valer, nisi modo sibi proportionator: ex parte autem scientiae competit ei, quod sit necessarium, non potens aliter se habere, atque a deo motu, vel mutationi mixime subditum, nam quod mutationi subditur, indifferens est ad esse, & non esse, unde colligit D. Thomas, est enim scientia a motu, & materia esse abstractum, eiusmodi autem abstractio-

Arist. ponit nis triplicem gradum singulat. Aristoteles. 6. Metaphysic. text. 2. & 3. iuxta triplicem gradum materialis, alia enim est materia singulat. gradus, ut carnes istae, & ista oss. Perit accidentibus singulat. bus, ac sensibili bus subiecta: alia non singulat. , sed a praedicta sit singularitate sensibili abstracta, qua propter sensibilis vocatur, quia qualitatibus sensibili bus vestita, hinc in communione conceperetur, rectangulos, numeri, &c. tertius gradus non sensibili-

bus, sed intelligibilis materiae vocatur, quia conceptus materiae, vel materialis accidentis est, non tamen ut sensibili bus accidentibus vestitae, aut coniunctae, ut dum quantitatem continuam, vel discretam, hoc est, lineam, vel numerum concipiunt, conceptum formamus, nec singularem, nec sensibilem materialiam concorrentem, bene tamen intelligibilem, nam & si linea, & numerus accidentia sunt vere materialia, vereque corpori qualitatibus sensibili bus affectio inherentia, solum ut materialia considerantur, ac si posteriorem conditionem non haberent: iuxta hos itaque tres gradus materialis tribus contingit obiectum scientiarum a materia abstractere, primo a singulat. quidem, quam concordare idcirco repugnat, quia singulare sensibile definitionis, demonstrationis, aut scientiae obiectum, haud quicquam esse potest, sed uniuersitate omnino esse oportet, atque a singulatitate materiali abstractum: secundo a materia sensibili, quia & si vere sit res accidentibus contingit, non conceptus ut talis, sed solum ut corpore, vel materialis, ac si talem coniunctam cum sensibili bus non haberet. Tertius gradus abstractionis est ab omni materia, tam intelligibili, quam sensibili, a qua abstractere re ipsa contingit, vel sola consideratione. Primo modo abstractunt Deus Optimus, & Angelii, atque etiam anima rationalis secundum substantiam considerata. Secundo modo abstractit ab omni materia conceptus, communis spiritualibus & corporis rebus, qualis est uniuersalissimus ens in decem predicamenta divisibilis, & iuxta triplicem hanc gradum abstractionis a materia scientiarum specularium triplicem separat. Aristoteles, naturalem a materia singulat abstractentem, sed concorrentem sensibilem: Mathematicam ab vitaque quidem abstractentem, sed concorrentem intelligibilem: & primam Philosophiam, seu Metaphysicam prostrans a materia abstractam.

Triplicem hanc divisionem gradualem materialis abstractionis ab ea, utq. scientiarum recipit semper uniuersa Peripateticorum schola, ea gradus ab abstractione scientiarum experimento confirmata: etenim si ad naturalen Philosophiam oculos conuerterimus, videbimus materialiam cum motu, ceteris sensibili bus accidentibus contemplari: si ad Mathematicas & sciplinas, Geometriam de diversis figuris, angulis, aequalibus, proportionibus, Arithmetica de numeris, &c. &c. dengi proportiones.

propositionibus differentes, que omnia sicut vere sicut sensibilibus coniuncta, sic profecto considerantur, ac si esset ab eisdem penitus separata, materialem nihilominus conditionem habentia: si demq; ad Metaphysicam, negare non possumus ex ea parte, ab omni gradu materialiter realiter abstrahere, qua separatas consideratur intelligentias, ex altera, qua communis rationem entis, saltem secundum considerationem: quemadmodum enim, qui animal definit, ac considerat, ut equo, ac leoni commune, ab vitaque abstrahere dicitur, quia in tali consideratione speciales eorum differentiae, ac rationes actu non clauduntur, pati ratione, qui communissimam rationem entis, et corporis, a que spiritualibus rebus commune contemplatur, nihil profecto de materia sensibili, vel intelligibili, ut tali, considerat: quamvis aliquando sint res vere materiales.

*Explicatur & probatur sententia Pauli
Sorzinatis, de ratione forma-
li obiecti in esse rei.*

I. opinio
Sonicata.
123.

Ex horum notabilium doctrina primam sententiam sic explicat eius Patroni, duplex est ratio obiectiva, per quam res aliqua pertinet ad scientiam, una circa quantum versatur scientia, quam proprieate vocare solent ratione, que, talis est mobilitas, vel motus in Philosophia naturali, linea in Geometria, in Arithmetica numerus, & in Metaphysica entitas: altera est ratio non considerata à scientia, sed sub qua consideratur prefata ratio, que atque a deo obiectum ipsum, circa quod scientia versatur: que ideo dicitur ratio obiectiva sub qua, & huc est, que constituit obiectum inesse obiecti, quam aiunt esse abstractionem à materia, nunc ergo rationem, que, separatae scientias volunt non rationem, sub qua, vel (quod idem est) obiectum in esse obiectum, itaque Metaphysica non distinguitur à Mathematicis, vel naturali Philosophia per entitatem, ut omnino abstrahatur à materia sed per formam, tantum per rationem formalem, que, nec Philosophia per entitatem concernente materiam sensibilem, sed per mobilitatem, vel motum secundum se sumptu, sive de Mathematicis disciplinis, exercitumque specialibus scientijs, secundum est, tot videlicet esse specie distinctiones, quae sunt rationes formales diversae, que considerantur, ita tamen, ut quae ad eadem respectu tur, vel sub ea comprehendantur, sub eadem

etiam comprehendantur scientia.

Huic sententia sicut Scotus in 3. dist. 35. q. Patroni a. f. ad secundum quæsumus, vbi haec verba Scottus scribit: *quilibet habitus intellectualis, habet unitatem, ex unitate sui primi obiecti, in quo habbitus virtualiter continetur, sicut in sua causa partidi;* sicut Geometria dicitur *vnu habitus ex unitate lineæ,* &c. Fauet enī Durandus in 3. q. prolegi, nō longe à principio: vbi ait scientias proprias distinctas à solis obiectis, de quibus sunt, dicitur scilicet accipere: adscribitur etiam à Nominalibus, sed eā explicat, sequitur, & cōfirmat Paulus Sorzinius 6. mera. q. 8. concl. 3. cuius haec sunt verba.

Vnitas specifica scientiarum non sumitur ex formalis ratione obiecti, in quantum est obiectum, sed ex ea, que sibi conuenit in quantum est res quædam, &c. Et magna erit ex pane D. Toler. i. lib. posterior. q. viii. a conclusione secunda affirmante scientias specie distinctas, que de diversis rebus sunt cum eadem abstractione, vel de eadem re sub abstractione diversas.

Durand. 125. *Fauet enī Durandus in 3. q. prolegi, nō longe à principio: vbi ait scientias proprias distinctas à solis obiectis, de quibus sunt, dicitur scilicet accipere: adscribitur etiam à Nominalibus, sed eā explicat, sequitur, & cōfirmat Paulus Sorzinius 6. mera. q. 8. concl. 3. cuius haec sunt verba.*

Vnitas specifica scientiarum non sumitur ex formalis ratione obiecti, in quantum est obiectum, sed ex ea, que sibi conuenit in quantum est res quædam, &c. Et magna erit ex pane D. Toler. i. lib. posterior. q. viii. a conclusione secunda affirmante scientias specie distinctas, que de diversis rebus sunt cum eadem abstractione, vel de eadem re sub abstractione diversas.

Sorzin. 126. *Fauet enī Durandus in 3. q. prolegi, nō longe à principio: vbi ait scientias proprias distinctas à solis obiectis, de quibus sunt, dicitur scilicet accipere: adscribitur etiam à Nominalibus, sed eā explicat, sequitur, & cōfirmat Paulus Sorzinius 6. mera. q. 8. concl. 3. cuius haec sunt verba.*

Vnitas specifica scientiarum non sumitur ex formalis ratione obiecti, in quantum est obiectum, sed ex ea, que sibi conuenit in quantum est res quædam, &c. Et magna erit ex pane D. Toler. i. lib. posterior. q. viii. a conclusione secunda affirmante scientias specie distinctas, que de diversis rebus sunt cum eadem abstractione, vel de eadem re sub abstractione diversas.

P. Toletus. 127. *Fauet enī Durandus in 3. q. prolegi, nō longe à principio: vbi ait scientias proprias distinctas à solis obiectis, de quibus sunt, dicitur scilicet accipere: adscribitur etiam à Nominalibus, sed eā explicat, sequitur, & cōfirmat Paulus Sorzinius 6. mera. q. 8. concl. 3. cuius haec sunt verba.*

Vnitas specifica scientiarum non sumitur ex formalis ratione obiecti, in quantum est obiectum, sed ex ea, que sibi conuenit in quantum est res quædam, &c. Et magna erit ex pane D. Toler. i. lib. posterior. q. viii. a conclusione secunda affirmante scientias specie distinctas, que de diversis rebus sunt cum eadem abstractione, vel de eadem re sub abstractione diversas.

Cōfirmat. 128. *Fauet enī Durandus in 3. q. prolegi, nō longe à principio: vbi ait scientias proprias distinctas à solis obiectis, de quibus sunt, dicitur scilicet accipere: adscribitur etiam à Nominalibus, sed eā explicat, sequitur, & cōfirmat Paulus Sorzinius 6. mera. q. 8. concl. 3. cuius haec sunt verba.*

Vnitas specifica scientiarum non sumitur ex formalis ratione obiecti, in quantum est obiectum, sed ex ea, que sibi conuenit in quantum est res quædam, &c. Et magna erit ex pane D. Toler. i. lib. posterior. q. viii. a conclusione secunda affirmante scientias specie distinctas, que de diversis rebus sunt cum eadem abstractione, vel de eadem re sub abstractione diversas.

i. testimoniū. Aristote. 129. *Fauet enī Durandus in 3. q. prolegi, nō longe à principio: vbi ait scientias proprias distinctas à solis obiectis, de quibus sunt, dicitur scilicet accipere: adscribitur etiam à Nominalibus, sed eā explicat, sequitur, & cōfirmat Paulus Sorzinius 6. mera. q. 8. concl. 3. cuius haec sunt verba.*

Vnitas specifica scientiarum non sumitur ex formalis ratione obiecti, in quantum est obiectum, sed ex ea, que sibi conuenit in quantum est res quædam, &c. Et magna erit ex pane D. Toler. i. lib. posterior. q. viii. a conclusione secunda affirmante scientias specie distinctas, que de diversis rebus sunt cum eadem abstractione, vel de eadem re sub abstractione diversas.

130. *Fauet enī Durandus in 3. q. prolegi, nō longe à principio: vbi ait scientias proprias distinctas à solis obiectis, de quibus sunt, dicitur scilicet accipere: adscribitur etiam à Nominalibus, sed eā explicat, sequitur, & cōfirmat Paulus Sorzinius 6. mera. q. 8. concl. 3. cuius haec sunt verba.*

Vnitas specifica scientiarum non sumitur ex formalis ratione obiecti, in quantum est obiectum, sed ex ea, que sibi conuenit in quantum est res quædam, &c. Et magna erit ex pane D. Toler. i. lib. posterior. q. viii. a conclusione secunda affirmante scientias specie distinctas, que de diversis rebus sunt cum eadem abstractione, vel de eadem re sub abstractione diversas.

131. *Fauet enī Durandus in 3. q. prolegi, nō longe à principio: vbi ait scientias proprias distinctas à solis obiectis, de quibus sunt, dicitur scilicet accipere: adscribitur etiam à Nominalibus, sed eā explicat, sequitur, & cōfirmat Paulus Sorzinius 6. mera. q. 8. concl. 3. cuius haec sunt verba.*

Vnitas specifica scientiarum non sumitur ex formalis ratione obiecti, in quantum est obiectum, sed ex ea, que sibi conuenit in quantum est res quædam, &c. Et magna erit ex pane D. Toler. i. lib. posterior. q. viii. a conclusione secunda affirmante scientias specie distinctas, que de diversis rebus sunt cum eadem abstractione, vel de eadem re sub abstractione diversas.

132. *Fauet enī Durandus in 3. q. prolegi, nō longe à principio: vbi ait scientias proprias distinctas à solis obiectis, de quibus sunt, dicitur scilicet accipere: adscribitur etiam à Nominalibus, sed eā explicat, sequitur, & cōfirmat Paulus Sorzinius 6. mera. q. 8. concl. 3. cuius haec sunt verba.*

Vnitas specifica scientiarum non sumitur ex formalis ratione obiecti, in quantum est obiectum, sed ex ea, que sibi conuenit in quantum est res quædam, &c. Et magna erit ex pane D. Toler. i. lib. posterior. q. viii. a conclusione secunda affirmante scientias specie distinctas, que de diversis rebus sunt cum eadem abstractione, vel de eadem re sub abstractione diversas.

133. *Fauet enī Durandus in 3. q. prolegi, nō longe à principio: vbi ait scientias proprias distinctas à solis obiectis, de quibus sunt, dicitur scilicet accipere: adscribitur etiam à Nominalibus, sed eā explicat, sequitur, & cōfirmat Paulus Sorzinius 6. mera. q. 8. concl. 3. cuius haec sunt verba.*

Vnitas specifica scientiarum non sumitur ex formalis ratione obiecti, in quantum est obiectum, sed ex ea, que sibi conuenit in quantum est res quædam, &c. Et magna erit ex pane D. Toler. i. lib. posterior. q. viii. a conclusione secunda affirmante scientias specie distinctas, que de diversis rebus sunt cum eadem abstractione, vel de eadem re sub abstractione diversas.

134. *Fauet enī Durandus in 3. q. prolegi, nō longe à principio: vbi ait scientias proprias distinctas à solis obiectis, de quibus sunt, dicitur scilicet accipere: adscribitur etiam à Nominalibus, sed eā explicat, sequitur, & cōfirmat Paulus Sorzinius 6. mera. q. 8. concl. 3. cuius haec sunt verba.*

L. Ratio.
Sorin.

118

ziniatis, quibus eam confirmat: diuersis scientiis, ait, secundum speciem conuenient in eadem ratione formalis obiecti, in quantu est obiectum, hoc est, in eadē abstractione à materia ergo ex ea non distinguuntur species: probatur antecedens in Arithmeticā, & Geometriā species diuersis, & eodem modo abstrahentibus à materia sensibili: atq; etiam in scīciā librorum de celo, ac de generatione, quarum veraque concernit materiam sensibilem, & motum.

II. Ratio

Et ex hac prima ratione colligit secundā. Scientiae distinguuntur ex ratione formalis obiecti, ut cum Aristot. facientur omnes, non ex ratione formalis, sub qua, ut probat ratio praecedens, ergo ex ratione formalis, quia, nam praeter has non est alia ratio obiectiva.

III. Ratio.

129

Probat tertio: nam cum demonstratio generet scientiam, ab eodem erit accipienda distinctione specifica scientiarum, à quo sumitur specifica distinctione demonstrationum: sed demonstraciones distinguuntur species per diuersa principia, ex quibus scientifica deducitur conclusionis, ergo ab eisdem erit accipienda distinctione scientiarum. Tunc ultra: diuersa principia oriuntur ex diuersa ratione formalis obiecti, quæ consideratur, ergo hæc est, quæ primo distinguunt scientias: probatur vltimum antecedens, quia ratio formalis obiecti est ipsa eius quidditas, ipsaque eius definitio, quæ primū principium est, per quod demonstrantur passiones de subiecto: & certe à ratione formalis obiecti, quæ consideratur, oriuntur passiones, ut ab unitate unitas, & bonitas, à rationalitate capacitas discipline, admiratio, & ratiabilitas hæc ignorat, & non alia est formale obiectum diuersorum scientiarum.

Opinio Capreoli, & aliorum sumens unitatem scientie à diuerso modo abstrahendi à materia.

II. opinio.

130

Opinio secunda ex diametro pugnat cū prima statuens, non sufficere ad distinctionē scientiarū species, si am diuersam rationē formalem, quæ, nisi accedat diuersa ratio, sub qua, cōst iuens eandem in ratione formalis obiecti levibus, quæ proinde, si diuersa sit, diuersum obiectum levibile constitueret, etiā si eader, sit ratio, quæ consideratur: hinc autem ratio rem, sub qua, affirmat esse abstractio in rem à materia sicut præcedens opinie: vnde taliter, diuersas esse scientias, iuxta diuersam ab-

stractionem à materia, diuersa est Metaph. à Philosophia naturali, quia ab omni materia abstrahit, & haec à Mathematicis disciplinis, quia materiam sensibilem concernet.

Huius sententie sunt: Capreolus q. 3 prolog. Ruyssell. concl. 2. & 3. Deca Hispalensi ibi. art. 4. & 3. nov. Patric. 5. & 6. Cate 1. post. cap. 22. q. 1. & 2. p. q. 1. art. 3. Sor. i. ī q. 3. proclamati 1. lib. post. c. 15. q. vni- ca, & 1. Physicorum q. 2. Iabellus 6. metap. qu. 7. Partes deum Conimbricensis in processu. physicorum qu. 1. art. 3. & 4. & aliqua ex parte P. Tolteus vbi sup. in quantu abstr. ext. operem à materia cōsiderare docet ad scientiarū distinctionē: pro eadē suo modo referuntur à quibusdam Sorinias 6. Metaph. q. 3. ed quam longe sit ab ea, oppositam expresse tenens, iam vidimus.

Adversus prædicta proponitur obiectio.

CAETERUM quia statim posset quis aduersus obiectio- f. s. hanc sententiam obiecte, tres dum- taxat esse scientias specie distictas, cū triplex sit soluta abstractio à materia, nēmē Metaphysicam, naturalem Philosophiam, & Mathematicam, quæ una erit, Geometriam, & Arithmeticam sub unitate comprehendens, si quidem una est earum abstractio à materia sensibili, quod multis modis falsum ostendit potest.

Occurrunt Patres Conimbricenses huic obiectioni d'ēcētes, esse quidē tres gradus genera- les scientiarum iuxta tripl. cēm gradum abstra- ctionis etiā à generalē, sed alias esse speciales ab stractio-nes, ut in Mathematicis d'ēcēplinis re- peritur abstractio à materia sensibili, quia Geometria continet, & maior alia, nēmē à materia intelligibili, in qua constituitur Arithmeticā; nā proportiones numerorū, non solū in rebus corporeis, sed euī in spiritualibus repetiuntur, ergo scīciā, que eas contemplatur, non se' uā à materia sensibili, sed eritiam intelligibili ab- strahit de quib' alij id salē verū esse docēt intra latitudinem abstrahēti à materia sensibili magis abstrahere Arithmeticam: cū nō numerus fiat ex divisione cōtinui tanquā ex materia abstrahit ab eiusdē cōtinuis materialitatē: scīciā itē media inter pure Mathematicas, & natūralē Philosophiam, in media etiā abstractio-nes versantur, ut Perspectiva, & Mulica, nam ex ea parte, quæ obiectū levibet, nātā scīciā claudit, à materia sensibili abstrahere necesse est, ex ea verò, quæ sensibili cōfiguratiōē ei adiu- guat.

Aliorum 50

gant, sensibilem etiam materiā concernunt. Quibus addunt alij, qui naturāē Philosophiam in plures scientias fecāt, nēpe in scientiam de orū, & interitu, de celo, & mundo, & de anima, quālibet harū diuerso modo conce-
nere materiā sensibilem: minus namq; scien-
tia de anima, tali materiā immersa est, magis
scientia de celo, & vīraq; materialior scientia
de generatione: & ex diversa participatione
huius gradus generalis concernēti materialiam
sensibilem diuersas rationes scibiles habere ea
rū obiecta, sufficienes distingue sciencias,
atque ita sit, ut in quibuscunq; diversis scientiis,
diuersa quodam modo abstractio à materia re-
petatur.

Fundamenta eiusdem sententie affertuntur.

**Pater pri-
mo testi-
monio Act
us.**

Quisbus expositis primum fundamen-
tum huius scientiæ est celebre illud Arist. testi-
moniorum 6. mera. sex. 2. & 3. eos gra-
dus abstractiōnis distinguēs: & juxta illud sci-
entias, quod vñq; adēcō efficeat est, ut hæc scien-
tiam distinguente sciencias iuxta diuersum me-
diū abstractiōni à materia primā in scholari
inuex: sic videatur, faverit etiam eidem senten-
tia D. Tho eodem gradus, eandēq; distinctionem
scientiarum penes illos approbarat multis
sue doctrinæ locis, præsertim opusc. illo
70. & 1. lib. physic. lect. 1.

Sed rationibus non insirmis probatur. Pri-
mo, quo sciencia abstractior est, certior est, atq;
evidenter, ergo dist. ncta specie ab ea, que mi-
nus abstractit, vnde diuersa abstractiōni ostendit
diuersam scientiam: antecedens repetitur ex-
premissum apud Arist. 1. lib. post. c. 3 in princ.
vb. sic loquitur. *Scientia autē est certior. ex priori
sciencia, que ipsius quod, & propter quid est, & que
nō de subiecto est ea, que de subiecto, &c.* Scientiā
autē de subiecto vocat (vt in expositionibus
iudicē capitis adnotauimus) eam, que materiā
sensibilem concernit, scientiam autem non de
subiecto, que à tali materia abstractit, ut etiam
exemplū de Arithmetica, & Musica statim sub-
iunctū offendit: illa enim, vt pote abstractior,
certitudine Mūsicā superat materiā sensibili
imversam: probatur idem antecedens eviden-
ti ratione, nā quo sciencia abstractior est, min-
us diuersa mutationibus, ergo h̄.ber, obiectum
magis immutabile, magisq; propiore certam,
ac necessarium.

2. Ratiō. Secundo, sciencia capit speciem ab obiecto
formali, quemadmodum poterat, sed obie-

**ctū formale scientiæ est scibile, sub ratione for-
mali scibilis, à quo ergo cōstituitur obiectū in
esse scibilis, ab eo constituetur scientia, in esse
talis scientiæ à cæteris distincta, sed eiusmodi
est abstractio à materia, hæc igitur tribuerit
unitatem, ac distinctionem specificam scientiæ
probatur minor (nā cætera satis cor. sit.) intellectus
est potētia immaterialis, ergo immateri-
ale quoq; debet esse eius obiectum, ex mode
saltem, quo ab ea percipitur: scibile igitur ali-
quid est in quantum immateriale, & rū suū in
quantum incorruptibile, atque perpetuum, sed
omnes has conditiones sotutur, in quantum à
materia abstractū, ut constat, ergo per abstra-
ctionem à materia tribuit speciem scientiæ, &
per diuersam abstractionem unam scientiam
distinguerit ab altera.**

**Tertia opinio sumens unitatē obiecti scien-
tia ab obiecto formalis in effabilis.**

Tertia sententia cōcurretere quidem dixerit **Tertia senten-
tia** lam abstractionem ad distinctionem scien-
tiarum specificam arbitratur, ut præce-
dens posuit, sed non esse rationem formalem
distinctionem, nisi addatur diuersum lumen,
à quo illustratum obiectum cōstituitur in ra-
tionem formali scibilibus, & si diuersum sit lu-
men, diuersa erit ratio scibilis, diuersaque pro
inde constituetur sciēta, itaque obiectum sub
tali abstractiōne consiliens, in quantum tali il-
lustratur lumine, constituit talēm scientiam,
ac d. st. reguit ab alijs, quia sub tali lumine con-
nocti est ratio, sub qua, obiectum: distingue-
untur autem lumina iuxta diuersos gradus ab-
stractionis, ita ut illud obiectum, quod conce-
nit materiā sensiblēm, sub lumine extero-
rum sensuum cognoscatur, à quibus initium
sumit letorū etiam tertium sensiblēm notitia, &
hoc appellant lumina Physicum, sub quo co-
gnitū: obiectum materiā sensibilem con-
cernens, naturalē scienciam constituit, ac dis-
tinguit à cæteris: obiectum autem abstra-
hens à materia omnibus modis, soli lumen
intellectuali (quod Metaphylicum vocan.) ini-
nititur, idēcō hinc scientiæ speciem confert, &
ab alijs separat: illud denum, quod à materia
sensibili abstrahens intelligibilem concernit,
innititur lumen: interioris sensus, videlicet i-
maginariæ potentiæ, quod Mathematicum
vocatur, nam constitutio, ac proportio figura-
rum, & numerorum à Mathematicis disci-
plinis considerata ex iact. ouū sensuum virtu-

136.

159.

140.

154.

bus potius, quam ab exterioribus profecta est: merito ergo sub rati lumine illustrata nō obicitur Mathematicis disciplinis specie tamen buere dicitur.

Hanc sententiam sic explicatam primus inuenisse dicitur M. Bailes. 1. part. quast. 1. articul. 3 que... sequitur: videlicet Zamel, quast. 2. notabil. 2.

Vnicum fundamentum huius tertia sententiae.

Fundamentum huius sententiae.

141.

Cuius illud (nisi ego fallor) potissimum fundamentum est, quod obiectum in tantum est cognoscibilis, in quantum alicuius lumine illustratur, cum cognitio qualibet quasi quedam illuminatio sit, ergo in tantum erit scibile, in quantum lumine scientifico illustratur: non autem intellectuale scientium generale cum sit diversum in obiectum illustratur, atque in esse sc. b. lis constitutum per compositionem ad sensum, quorum ministerio iustatur, quo ergo obiectum magis, vel minus sensibilis permixtum est, perfectius, vel minus perfecte illustratur, perfectiorēm operationem scibilis consequitur, vel minus perfectam, ac de primo ad ultimum nobis loarem, vel minus nobilem constituit scientiam: & si omnino sit à sensibili bus abstractum, perfectissimare, qualis est Metaphysica: vaide igitur contentar cum est scientiarum natura, ut à nobis sensuum ministerio comparantur, specie d. singuli per diversa lumina sic explicata.

Vltima, & vera sententia, unitatem scientie pertens ex diversitate principiorum.

Quarta sententia, & veritas.

142.

Postrema tandem sententia tenet scientias distinctas per diversa principia, quae sic explicanda est, principia scientiarum duplicita sunt, incomplexa quidem, atque intrinseca, eiusmodi sunt partes subiecti. Scientiales, ex quibus componitur, ut materia, & forma, seu genus, & d. s. res, quibus carcerbitur, si sit omnis o simplex, sicut Deus Optimus alia sunt principia complexa, & quasi extrinseca, in hoc sensu, quod non pertinet ad quod quid est subiecti, sed sunt propositiones per se notar, & quasi per se veritatis, in quibus continentur conclusiones, & à quibus per demonstrationes derigantur, & ab his principijs accipitur distinctio.

Atio scientiarum iuxta hanc sententiam, non à primis, nam idem esset ab eis distingui, atque ab obiecto materiali, sive à ratione formalis, quae consideratur in scientia, hæc namque essentia ipsius subiecti est, cuius intrinseca principia sunt partes essentiales, itaque illæ censentur distinctæ scientiarum secundum speciem, quem lunt distincta principia, ut Metaphysica dicitur à naturali propriis principiis virtutis diversa.

Hæc est expressa sententia D. Tho. 2. lib. 50. Expressa. sicut. lect. 41. & 1. 2. quast. 54. art. 2. ad 2. ibi ita Tho. nota loquitur. Tota virum demonstrationis, que est syllogismus facie, scire, dependet ex medio, & ideo diversa media sunt sicut diversa principia ad hanc secundum que habent scientia diversificantur, &c. Quæ tequiuus Ferrar. 2. contra genit. ca. 4. & Paulus Venerus tractatu de sylogismo deontologico cap. 12. pro hac etiam sententia referuntur Scovius, Durand & G. brief, cum exierit Nominalibus in prologo sententiarum, quæst. 3. & 8. sed quam longe sis ab eo, videbitur, qui eos his locis consuluerint: quod autem Scovius, & Durandus de hac re alij in locis sententia, in favorem profecto primæ opinionis eam refutantes attulimus.

Reputatus in primis hic modus d. singendi scientias ab Aristotele inventus, atque expressus. I. b. posterior. cap. 23 tex. 43 ubi de unitate, ac d. distinctione scientiarum ex professo dicitur: scientia duas prescribit regulas, virtus, & cognoscendi, priorem quidem pro unitate, h. sc. verbis contentant. **Vnaquem scientia est, que est unitas generis, quæcumque est principium ponendum, & partes sunt, aut ipsius, & horum per se, &c.** Posteriori vero pro distinctione licet h. benem. Altera vero scientia est ab altera quoniamque principia, neque ex eisdem, neque altera ex ea, ut sunt, huius autem signum, cum ad indemonstrabilem veneretur, aportet enim ipsius in eodem genere esse cum his, que demonstrantur signum autem, & huius causa, que monstrantur per ipsos, in eodem genere sint, & cognata, &c. Ex his duabus regulis, non minus cere, d. difficultatis intellectu, quam in verbis, hasiit D. Tho. propriam sententiam, quam nō solum ut probabilem, sed tanquam veram amplectitur, gerit manum in primis virtutis regulæ sententia ex his, quæ D. Tho. in eundem explicationem attulit lect. 41. commentariis eiusdem scientiarum: ut autem sic sciendum est, quod materialis diversitas obiecti non diversificat habitum, sed solum formalis: cum ergo scibile si proprium obiectum scientia nō diversificabuntur scientie, scien-

143.

144.

145.

146.

duam diversitatem materialē scibiliū sed secundum diversitatem eorum formalē sicut auctem formalis ratio visibilis sumitur ex lumen, per quod color videtur ita formalis ratio scibiliū accipitur secundum principia, ex quibus aliquid seatur, & idem quantumcumque sit aliqua scibiliū diversitas per suam naturam, dummodo per eadē principia scientias, per tamen ad unam scientiam, quia non erunt tam diversa, in quantū sunt scibiliū: sunt enim per sua principia scibiliū sicut patet, quid vero humanae multā differunt secundum suā naturam à sonis inanimato rum corporū, sed quis secundū eadem principia articulatur consonantia in vocib⁹ humanis, & sonis inanimatorū corporū, eadem est scientia Musica, que de utrisq; considerat si reverè sunt aliqua eadem secundum naturā, & tamen per diversa principia considerentur, manifesta est, quod ad diversas scientias pertinens, sicut corpus Mathematicū non est separata in subiecto à corpore naturali, quia tamē corpus Mathematicū cognoscitur per principia quantitatis, cum autē naturale per principia motus, non est eadē sciētia Geometria, & naturalis patet ergo, quod ad diversificandum scientias sufficit diversitas principiorum, quā comitatur diversitas generis scibiliū, ad hoc autē, quod sit una scientia simpliciter virtutique regularitatis, & unitas subiecti, et principiagram, &c.

Hac D. Tho. pro scientiarum distinctione.

Triplex conditio, ut aliquid sit unum genus subiecti.

SED pro unitate docuit Aristot. unam esse scientiā, quae est unus genetis subiecti, ut autem explicet, quid sit unum genus subiecti, adnotat secundo triplicem conditionem posuisse, quā necesse est concurrere, ut aliquid tale dicatur.

Prima est, ut habeat aliqua priora, per quae aliquid de eo demonstrari possit: quā dicitur, quod talis sit conditionis, ut ab eius essentia aliqua principia accipi possint priora eis, que de eo demonstranda sunt: cuius conditionis talem rationem attulit D. Tho quia processus noster scientificus, quidam motus rationis est ex prioribus, & notioribus procedens ad posteriora, & minus nota ostendenda.

Secunda cōditio est, ut habeat partes, essentiales quidem ut materiam, & formam vel saltem subiectivas, nam aliquando contingit simplex ad eum obiectum scientias, ut neq; ex materia, & forma, neq; ex genere, &c. sc̄ientia sit cōpositum, ut de universalissimo ente patet, sed

tunc habet partes latentes, id est, per interiore, ratio eius participatur: & ex hac duplicitate conditione latens aperit colligunt loqui Aristotele sola scientia à nobis adquisita, & rerum qui dem aliquo ex his modo compositorum: nata substantiae separate veram de se ipsis scientias habent, & non per discursum ex communibus principijs procedentem, sed per quandam simphicem, atque intuituam notitiam, per quam unico quasi intuitu, essentiam, & proprietates, vel attributa cognoscunt, & quidem valde similem visione nostrae corporeæ, qua simplex est etiam, atque intuituua notitia rei visibilis, ex voci et alioribus, vel prioribus principijs minime procedens.

Posterior conditio est, & ad quā totus processus scientificus terminatur, quod subiectum scientiæ passiones, vel proprietates habent à propria essentia emanantes, eaque proinde posteriores, ac de se per proprias, & universaliora principia demonstrabiles: neque enim alio modo comprehensuam alicuius rei notitiam assequimur, nisi his proprietatisbus hoc modo à priori cognitis, res igitur cum his tribus conditionibus desumpta unus generis scibiliū vocatur ab Aristotele, non quod vere genus sit praedicabile, cum saepè numero in atoma specie reperiatur, sed per similitudinem ad genus prædicamentale, quod quasi caput est, à quo tota ipsa coordinatio prædicamentalis derivatur, ut substantia, quantitas, &c. & pariter ab obiecto secundum essentiam desumuntur principia, derivantur passiones certo quodā ordine, prima videlicet proxime, & ea mediante secunda, vique ad ultimam, unde ex subiecto principis, & passionibus sit quadam coordinatio scientifica prædicamentali similis, cuius caput, videlicet subiectum, iure vocatur genus scibile, licet aliquando sit atoma species, quem admodum caput prædicamenti genus prædicamentale, ex cuius unitate, tanquam ex obiecto formalis, unitas scientiæ definiuntur, & quia formalis rationē scibiliū habet ex principijs per quā notitia scientifica cognoscitur, merito ex principiorum diversitate scientias de fini qui specie docuit Aristoteles, quae si diversa fuerint, diversa erit essentia rei saltem formaliter, à qua desumuntur diversæ passiones demonstrables, atque ad eum diversum genus scibiliū, ut bene etiam adnotauit D. Tho.

(c.)

Quomodo concurrat abstractio ad uniuersitatem scientiarum.

154.

155.

Explicatur dubium quoddam,

156.

157.

Abstractio autem à materia, tanquam conditio necessaria concurrevit ad constitutionem obiecti formalis constituentis, ac distinguenterientur scientias: non secus, ac apprehensionis finis, tanquam necessaria conditio requiritur ad obiectum, atque actus voluntatis, & quemadmodum ex duco modo apprehendendi finē varietur bonitas obiecti, ratio, atque essentia actus voluntaris, cuius nihilominus unitas, ac distinctio specifica non ex apprehensione, sed ex apprehensione bonitate accipitur: pari ratione variata abstractione variatur principia, & passiones, variatur res ipsa, secundum formalem rationem scibilis, ac denique scientia ipsa, cuius nihilominus unitatem, ac distinctionem specificam non ex abstractione, sed ex formali ratione, atque unitate obiecti scibilis delumpingere Aristoteles, & D. Thom.

Quomodo concurrat abstractio ad uniuersitatem scientiarum.

te, sed accidentalis duntaxat differentia est per omnia similis ei, quam efficit magis, & minus intra latitudinem albedinis: unde fit, talem differentiam abstractionis accidentalem non posse distinguere esse auctior scientias, etiam si dicatur per diuersam abstractionem separari.

Hinc est quod Geometria, & Arithmetica, Corollaria Perspectiva, & Musica, non sunt diuersae scientiae, propter aliquam maiorem abstractionem à materia (si eam habent) nam gradualis haec differentia, cum reperiatur intra eundem modum formalem abstractioni à materia sensibili, vel certè intra eundem modum formalem abstractionis mediae, quem posteriores scientiae participant, non variet speciem, vel modum essentiale abstrahendi, atque adeo nec scientias ipsas efficiantur diuersas ostendit: sed ex eo distinguuntur, quia sub eodem modo formalis abstractionis diuersa principia habent, à quibus diuersum genus scibilis fortiuscunt obiecta, unde fit, ut quando dicimus variato modo formalis abstractioni variati quoque scientiam, non sic in eodem sensu accipieadum, ut dum non variatur, non distinguatur scientiae, hoc enim planè falsum esset, cum sufficiat principiorum diuersitas adhuc sub eodem gradu abstractionis scientias essentiales separare: eodem namque modo à materia abstracti naturalis Philosophia, & Theorica, Medicina eodem item moralis Philosophia, de quarum essentiiali distinctione nemo dubitat.

Resolutio questionis duplice assertione statuit, & stabilitur.

Ex vniuersa hac doctrina iuxta mentem Reformationis Aristotelis, & D. Thom. exposita deducuntur duplex assertio proposita questioni cui satisfaciens.

Prior est per diuersos gradus formalis abstractionis à materia, separantur gradus essentiales scientiarum, in quo sensu posset dici genericam distinctionem scientiarum summa diuersis abstractionibus.

Posterior. Proprietate loquendo, nec genere, II. Assertione, nec specie distinguuntur scientiae per diuersas abstractiones, aut per diuersa loca, aut diuersa obiecta in esse rei, sed per diuersa principia, vel quod id est, per diuersum genus subiecti, ut eisdem verbis Aristoteles vitatur.

Affectione

Probatur I.
assertio ex
Arist.

161.

162.

Affertio prima quantum ad utramque par-
tem satis est apud Aristotelem, & vniuersitatem
eius scholam manifesta. Aristoteles enim 6.
Metaphys. text. 2. per diuersos modos abstra-
hendi à materia triplicem gradum speculati-
væ scientiæ separavit, sub quorum primo col-
locauit Metaphysicam tanto vniuersaliter
exteris, quanto abstractionem à materia:
sub secundo Mathematicam, in Arithmeticam,
& Geometriam diuisam, ac sub tertio
naturalem Philosophiam, ad hos autera tres
gradus ceteræ omnes referuntur speculati-
væ scientiæ: nam ad Metaphysicam reductivæ
Dialectica modo simili à materia abstractens:
licet enim circa omnium scientiarum materiæ
vagetur, in quantum vocatur vte, sed in
quatum docēs est (quo pacto propriissime es-
tientia) propriam haber materia, videlicet
operationes intellectus, quas ordinat, ac diri-
git, & quarum naturam simul speculatur, & ex
conditione priori vere, & proprie est scientia
practica: ex posteriori vere speculativa, sed ve-
rumque habet sub quadam ratione superiori,
arque eminenti (vt suo loco stabilium reli-
quimus) ad naturalem Philosophiam referuntur
Medicina Theorica eodem modo abstractens
à materia singulari, & concernentes sensibilem:
atque etiam medie scientiæ ex ea parte, qua
obiecta Mathematicarum disciplinarum de-
terminant ad materiam sensibilem, vt Per-
spectiva, & Musica, & si quæ sunt aliæ his
similes, quæ ex parte etiam reduci possunt ad
eadem Mathematicas, in quantum eatum
obiecta claudunt: & quia gradus isti scientiarum
generales sunt, sub quibus non repu-
gnat diuersas scientias specialis contineri, in
hoc sensu dici posset per diuersam abstractionem
à materia genere distingui scientias.

Sed quod propriè loquendo, nec genere,
Quod nō di nec specie distinguantur scientiæ per diuer-
sæ inquitur
genere, nec
specie per
abstrac-
tionem proba-
tur.

Quod nō di nec specie distinguantur scientiæ per diuer-
sum modum abstractendi à materia (quod pri-
scientia nec
mo affirmat assertio posterior) probatur de
distinctione generica (quam plane in sci-
entia impossibile reputamus) nam genere di-
stinguuntur diuersa genera diuersorum, vel
vel eiusdem praedicandi in variis species per
differentias essentiales diuila, sed nulla datur
scientia, nullusve habitus, qui in plures distinc-
tios species dividatur: ergo nulla datur scientia
genere vna, nec proinde genere distincta ab alia.
Probatur minor, quia & si materiale obiec-

Quæ scientiæ genus esse possit, vel quid gene-
ribus vniuersalius, vt constat de ente, & ente
mobili, formaliter tamen consideratum, vel
in esse scibilis, quo pacto vnitatem, ac d' sti-
ctionem ei conferre potest, specificam habet,
atomam vnitatem, à qua necesse est vnam
esse scientiam etiā vnitatem speciei atomi: qua-
libet enim scientia, quantum liber vniuersalus
determinata, atque specialia haber principia,
& in alia minimè diuisibilia, ex quibus specia-
les inferuntur conclusiones, & à quibus cum
materiale obiectum accipiat rationem forma-
lem scibilis, necesse est specificam, & nō gene-
ricam accipere vnitatem, & candem conferti
ipsimet scientiæ: & vt rem in pauca conferam³,
si qualibet scientia quantumlibet vniuersalis
est vna vnitate speciei atomi, & repugnat esse
vnam vnitatem generica, pugnabit proposito cū
scientiarum natura, & vnitate dari scientias ge-
nere distinctas, quanquam sub diuersis gradibus
generalibus collocentur: & ratio hæc non
solum probat impossibile esse dari vnam sci-
entiam genere in plures alias specie ratiæ di-
ficiam, quod necesse esset, vt vna genere simpliciter
vocaretur: sed nec in plures species partici-
les, quarū ratione dicteretur vna genere secun-
dam quid, nra principiorum, & obiecti scibi-
lis formalis, & specifica vntas profluit tollit
distinctionem specificam partium, vt copiosius
ostendimus quæst. procediali 3.

Probatur scientias non distingui genere
per abstractionem.

SED iam quod talis vnitas scientiarum ge-
nerica daretur: probaret efficaciter non
distingui scientias genere per diuersam
abstractionem à materia: quia abstraction à
materia non est formalis ratio obiectiva, quæ,
nec sub qua, non quæ, cum nec sic res con-
siderata scientia, nec de qua probantur passio-
nes, sed de entitate, de linea, & numero: nec
etiam, sub qua, nam quemadmodum ratio
sub qua obiecti intellectus est intelligibilitas,
& visus visibilitas: sic ratio sub qua obiecti sci-
entia est scibilitas (vt sic licet loqui) sed res
nō est formaliter scibilis per talen abstractionem
à materia (licet hæc tanquam conditio
requiratur) sed in quantum sub talibus principijs cognoscitur, vt beo adnotauit D Thom.
ex mente Aristotelis, ergo ab eis, & non à rati
li abstractione capi rationem formalem, sub
qua, obiectum, atq; specificatam scientiam.

b 2 Et

Scientias nō. Et eadem ratio est: ac us probat specificam distinctionem scientiarum non esse ex diversa abstracta one à materia accipientiam: quod nec abstracta est secundum in nostra conclusione assertum, ethoue probat & probatur.

Secundo, quia sub eodem gradu abstractionis reperiuntur diversitas scientiarum specifica, ergo abstractione non separantur scientias essentiales. Probatur antecedens: quia sub infimo gradu reperiuntur, naturalis, & moralis Philosophia, hinc, & medicina, sub eodem etiam gradu abstractionis à materia sensibili Geometria, & Arithmetica, & sub abstractione media Perspectiva, & Musica: quod enim hac in parte affirmant patroni secundæ opinionis, videlicet scientias pure Mathematicas, quales sunt Geometria, & Arithmetica: duos modo abstrahere à materia, nam Geometria, solum abstrahit à materia sensibili, Arithmetica vero à materia intelligibili, quia proportiones numerorum considerat, quae non solum in numero magnitudinem, sed etiam rerum spiritualium reperiuntur: Aristoteli in primis contrarium est, qui utramque Mathematicam in secundo gradu abstractionis à materia sensibili collocauit, in quo etiam vniuersa schola eas collocat. Deinde aduersatur ratione, quasi Arithmetica non solum à materia sensibili abstrahetur, sed etiam à materia intelligibili, in eodem gradu abstractionis, ac Metaphysicae obliuiesetur, & si verum est, specificam distinctionem eni scientiarum ex diversa abstractione à materia accipiat, eam esse, ut proficeret eadem sententia, sequitur placere non dicitur specie Arithmeticam à Metaphysica, cum idem sit modus abstrahendi à materia variisque scientiæ, supremus videlicet, à materia sensibili, & intelligibili, quod patet est: saltem.

507.

Nec solvitur argumentatum, si dicatur, adhuc in his aliquatenus diversitatem inveniri, quia intra latitudinem abstractionis à materia sensibili abstractior est numerus, ratiore à materialitate continui, ex quo sit, abstrahens, & intra latitudinem medie abstractionis abstractior est numerus tonus, quam visualis linea.

Hec inquam soluio non satisfacit, primo quia in primis tribus scientiis, itaque videlicet philosophia, & Medicina, non est talis distinctionis, sed neque in scientiis medijs, nam & si numerus secundum se abstractatur à materia sensibili, ut socratus coniunctus (quo pacto Mu-

scia & obiectum est) illo modo abstrahit, sed eam omnino concedat, linea etiam secundum se abstractabit, ut ut coiuncta pertinens ad Perspectivam, cōceruit: quemadmodum animale, solum se abstractabit ab homine, equo, & leone, sed ut coiunctum dicitur nisi minime, in Metaphys. vero magis abstractuot à materia Deus Opt. & Angelii etiam ut à nobis intelliguntur per similitudinem rerum materialium, quam res aliae, que vere sunt materiales, quae de illis adhuc hoc modo considerantes propria conceptionis immaterialitatis formantur: de Deo Opt. concipiimus esse actum purum, esse immutabilem, atque aeternum, vnde utique modo dicuntur à materia abstractio, re, & ratione, cetera vero, que ab eadem scientia considerantur, sola ratione, si quidem re ipsa materialia sunt, & tamen nullus distinxit ratiō Metaphysicam pro illis, alteram pro his, etiam secundum speciem partiale diversam, cuius ea profectio ratio est tam in his, quam in ceteris, quia magis, vel minus abstractio intra latitudinem eiusdem gradus & varietat modum formalem abstractionis: que in modum magni, & minus in quibus, usq; iesibus gradualem latitudinem admittentibus non variae species, ergo nec constituit distinctum obiectum formale, sed accidentaliter solum diversum: cum tamen communis omnium concessu sumatur sic, tales scientias specie difficiunt, & cetera maior illa abstractio numeri, quia ex divisione continua fieri solet, non pertinet ad numerum, ut numerus est, cum co-sterit non quod libet numerum fieri ex divisione continua, & ieser omnibus couenient numeris, materialis est, & ideo impertinet ad scientiarum & scientiarum.

Probatur tandem eadem pars, nam evidet est sub quocumque gradu abstractio, re, & ratione à materia contuleri principia scientiarum, conclusiones scientificas, atque etiam opiniones: & tamen sunt diversi habitus, quod stare non posset, si specifica distinctione esset à tali modo abstractio: à materia accipienda: nullus enim habitus potest cum altero in distinctione esse utili communicare, nec una scientia cum altera, nec scientia cum opinione, vel habitu generali.

Distinctionem specificam scientiarum non esse sumenda, ut per se sensu rerum, aut exteriorum sensuum, neque ab obiecto materiali.

Quid illi
eadem af-
ficio af-
firm.

I. Ratio.

VII.

II. Ratio.

227.

III. Ratio.

223.

Probatur tertio de scientiis medijs, Musica videlicet, ac perspectiva, quorum obiecta in-
nuntur eidem lumini exteriori sensuum: nam linea visuahs lumini visuaz potest, &
numerus sonorus lumini auditus innititur, sub
eadem igitur specie collocabuntur cum scien-
tia naturali, quod planè absurdum est,

Quarto, aduersus hanc sententiam fortius
militant duo argumenta postrema, quib' nu-
per à nobis refutata est sententia de abstra-
ctionibus: nam eidem lumini exteriorum sen-
suu innituntur obiecta moralis Philosophiae,
Naturalis, & Medicinae, cum tamen sint scien-
tiae diversae: eidem etiam lumini imaginatio-

nis innititur veraque Mathematica, quare ex eo non possunt distingui: eidem deniq; lumi-
ni exteriorum sensuum innituntur principia
Philosophiae, conclusiones, atq; etiam opinio-
nes, quæ in illa materia sensibili circa multa
versantur: & nihilominus distincti sunt actus,
& habitus: intellectus, scientia, & opinio, qua-
re potius dixerim lumini imaginacionis inge-
ni talē sententiam, quā ex his luminibus di-
stingui scientias essentialiter.

Quarum, quod conclusio nostra afferit, est Non fu-
nitatem, ac distinctionem scientiarum non mihi distin-
guere accipiendam ab obiectis materialibus, seu ratione spe-
ab unitate, vel distinctione, quæ eis conuenit cīcī à sci-
entiarēs quedam lānt, ut prima opinio conten-
tiāt ab obiecto
materiali.

Probatur quarta pars nostra
conclusionis.

Probatur prima, quia idem est modus V. Ratios
visus, ac distinctionis scientiarum, ac
potentiarum, ut in hūis controverbie
principio ex communī omnium concessu
præmissimus: est enim habitus quasi facultas
quædam, aut potentia eliciendi actum: sed
non intellectuā potentia, nec sensibili ca-
piunt speciem ab obiecto materiali, vel ratio-
ne formalē obiectua, quam percipiunt, sed
omnes à ratione, sub qua patet in potentia vi-
siva (ut interī omittam cæteras) cuius vni-
tas, vel distinctio non à colore, ut qualitas
passibilis est, accipitur: nam si ita esset, quem-
admodum sunt diversæ passibiles qualitates
sub colore, ut albedo, & nigredo, esset diversæ
potentiaz visuæ: & rursus, quemadmodum
distinguuntur species: sic visiones carum distin-
guerentur: nec possent proinde ad eandem po-
tentiam viuam pertinere: sed à ratione, sub
qua, visibilitatis cunctis coloribus, ac luci cō-
muni vna potentia specialis vocatur à cæ-
teris distincta: pari ergo ratione scientiae non à
ratione formalē obiecti, quam considerant, sed
à ratione sub qua, scibilitatis (ut sic loqui li-
ces) plures rationes formales cōsideratas, plu-
rae materialia obiecta sub se comprehendente,
vinit erit, ac distinctionem specificatam
capient.

Secundo, quia circa idem materiale obie-
ctum, vel circa eandem rationem eius forma-
lem consideratam, versantur diversæ scientiae
& ex opposito circa diversas scientias eadem:
ergo non erit sufficiens distinctiuū scientia-

nus: probatur primum, nam circa sorunditatem terrae versatur naturalis scientia, illam per principia monus ostendens, atque etiam Astrologia candem probans, quia per interpositionem eius circulariter eclipticam lunam secundum probat exemplum nuper designatum de potentia visiva, quae via cum sua ratione coloris, & lucis percipit sub unitate visibilitatis.

*Vtima sententia uberior explicatur;
& confirmatur.*

Nostræ.
tentia con-
firm.

177

I. Ratio.

PO S T R E M V M Denique, in quo constat sententia Aristotelis, D. Tho. & nostra, nempe ab unitate, vel diversitate principiorum unitatem, ac distinctionem scientiarum sumenda fore, probare iam rationibus oportebit.

Sic ergo prima, potentiae sortiuntur unitatem ac distinctionem ex formalis obiecto, intellectus ex intelligentibili, visus ex visibili, siveque de ceteris: ego scientias ex obiecto formalis scibili, sed rationem formalem scibilis habet obiectum ex principijs, per quae de eo demonstrantur passiones in scientia, ergo ab eis capiet unitatem, & distinctionem: probatur minor, (nam ea certa satis constant) per principia demonstrantur passiones de subiecto, ergo per principia sciuntur, per quae proinde subiectum idem denominabitur formaliter scibile.

II. Ratio.

178.

Secunda. Potentia, habitus, ac scientiae capiunt unitatem, ac distinctionem ex actibus, ut ex mente Aristotelis (quam sequuntur omnes) atulimus: sed actus scientiarum distincti sunt specie ex diversis principijs, ergo & habitus: minorem evidenter ostendo, actus scientiarum sunt conclusiones demonstrationum, earumve assensus, sed assensus capiunt unitatem, ac distinctionem ex principijs tantum ex medio formalis assentiendi, (vt constat) ergo ex eisdem distinguuntur habitus scientiarum, quos diversi assensus patiunt.

Confirmatio.

179

Et confirmatur, nam per principia non solum separantur scientias inter se, sed & diversi habitus intellectualibus, immo à quaunque notitia actuali, vel habituali intellectus, ut opinionis, & fidei: ab intellectu quicunq; principiorum separantur, quia per principia, tantum per medium formale assentiendi, versantur circa obiecta scibilia, cum tamen habitus principiorum sine illo medio

procedat à sapientia etiam, quia haec non solum circa conclusiones per principia, sed circa principia versatur, scientia vero solum conclusiones ex principijs ducit: à prudentia, & arte, quae circa singulares conclusiones versantur: scientia vero universalis conclusiones, ac necessarias ex universalibus, ac necessariis principijs ostendit, à fide deum, & opinione, quia medium formale assentiendi in vitaque tale est, cui non repugnat subesse falsum: & si divina sit fides, testimonium Dei infallibile: scientia autem per principia tanquam per medium non solum necessarium, cui repugnat subesse falsum, sed evidens, ac per se, procedit: sed nihil aliud sic separat scientias a cunctis intellectualibus cognitionibus, non obiectum materiale, non abstractio à materia cum intra eandem continetur non solus diversæ scientie, sed habitus principiorum, conclusionum, & opinionum eiusdem, ergo sola principia, vel formale obiectum scibile ab eis, vt sole constitutum sufficiens erit scientiarum distinctivum.

Probatur tandem, quia certitudo, & evidenter, sunt scientiarum intrinseca, ergo à quo scientia habet vitramq; ab eodem capiet unitatem, ac distinctionem specie, sicut, led à principijs habet qualiter scientia evidenter, & certitudinem, & ex principijs evidenter, ac certioribus una scientia est evidenter altera essentialiter, atque certior: vt ostendunt Mathematicæ discipline, quarum demonstrationes sunt certiores ob certiora principia, ergo ab his desumenda erit unitas scientiarum, atque distinctio. Adde principia esse propriæ que assentiantur intellectus conclusionibus, quo circa totam evidenter, ac certitudinem: b; eis participabunt, distinguenteque per diversa principia, sicut diversam certitudinem & evidenter.

Sed qualia esse oporteat principia, ut scientias separent, paucis explicare oportebit: ut melius nostra sententia intelligatur.

Duplicem conditionem designat Aristoteles omnino necessariam, & verbis illis ex cap. 23: primi libri Posteriorum nuper à nobis relatis contentam: prior est, ut ita sint diversa, quod ex eisdem principijs communibus: & deriventur: quam conditionem exposuit b; p;ne Paulus Venetus tractatu de syllogismo demonstrativo cap. 12 distinguens principia in communia, seu dignitates, quae extra scientiam vagantur, velio particularia huius, vel ultius

lius generis: effuzansq; nou de illis communissimis accipiendo esse, sed de particularibus: nam ex communissimis dignitatibus principia omnium scientiarum dependent, in hoc igitur sensu prefatam conditionem accipere oportet, ut principia particularia, quibus separantur scientiae, sic diversa sint, ut non deriuentur, vel dependant ex alijs prioribus in eodem genere sc̄bilis, ratione cuius scientia de triangulo nō distinguuntur à scientia de quadrato: nam licet per distincta principia demonstrentur passiones virtusque, per proprias videlicet definitiones, vel quid situale, deriuentur tamen ex communibus principiis figuræ, vnde ad eandem scientiam Geometria pertinet consideratio virtusque figuræ particularis cum consideratione figuræ communis.

Secunda.

183.

Secunda consideratio est, ut principia eiusdem rei sc̄biles nō deriuentur, vel dependant ex principiis alterius rei sc̄biles: qua de causa scientia de Isochelis nou est distincta à scientia de triangulo, quia principia illius ex principiis huius deriuantur.

Condicio haec cum dupliciti limitatione debet intelligi. Prior est, ut proxima si dependentia, vel deriuatio non remota, nam si remota sufficeret, Metaphysica comprehendenter omnes scientias, ex ceteris principiis earum principia dependent: sed quia remota quedam dependentia est, cum per eam non demonstrantur, idcirco distincte sunt: proxime autem deriuantur principia Isochelis ex principiis trianguli, & idcirco nō efficiunt diuersam scientiam.

Sectula li- mitatio.

184.

Posterior limitatio est, ut totalis sit deriuatio, vel omnimoda dependentia: ita ut nullum sic principium unius, quod ex principiis alterius non dependeat, ut cernimus in eodem exemplo Isochelis, aut gradari, quorum principia omnino dependent ex principiis trianguli: ceterum si partialis sit dependentia, ita vi principia ex parte dependant ex principiis viis scientiarum, & ex parte ex principiis alterius, vel certè vium principium ab una scientia, & aliud ab altera, non satis erit, ut sub aliqua eorum comprehendatur: sed recte a quodam scientia, quasi ex terra mixta eti, quemadmodum medius color vitroq; extremo participans, ab eoq; dependens, specie distinctus est: & ita fites habet in scientiis subalternatis, Perspectiva, & Musica: quatum conclusiones, & principia partim à scientia subalternante

184.

pure Mathematica, partim à Philosophia Naturalis dependent, cum non nisi ex virtusque principijs simul in demonstratione dispositis inferantur, vnde ex parte probantur principia Perspectiva, ac propriece cum neutra coincidunt: sed mediae quedam scientiae vocantur species distinctae ab extremis, quamvis non tanta distinctione, quā extrema ipsa inter se distinguantur: nā id, quod alteri subiicitur, nō omnino diuersum ab eo reputatur, cum modo aliquo eius naturā participet. Vel certè principia viis scientiarum non dependere ab alijs oportet infra eandem abstractionem, ut diversae sint scientiae: nam esto ab alijs deriuentur in diversa abstractione consistentibus, diversas scientias nihilominus separabunt, ut constat in scientiis subalternatis, quā diversae sunt, licet principia subalternatae deriuentur ex principiis subalternatis, & huius ratio est, quia licet abstractio à materia non sit ratio formalis obiectua scientiae, est tamen conditio necessaria, ex cuius variatione variatur obiectum, variantur principia, variantur conclusiones, & scientiae, vnde quantumlibet principia viis deriuentur ex principiis alterius, diuersam scientiam efficiunt, subordinatam tamen ob eandem derivationem: vbi autem eadē abstractio est, eadem quoq; scientiam principia constituent, si ab alijs dependant, & hęc fuit planè mens Aristotelis in conditione hac posteriori designanda.

Ex eadem etiā limitatione inferre licet illatum, non satis esse, ut una scientia cum altera coincidat, quod vnum, vel alterum eius principium ex eius principiis proximè dependeat, non coincidit Medicina cum Geometria, propriece quod vnum illud principium eius, circulare vulnus difficulter curatur, quā longum, per principia Geometriae proberet, nempe quia linea circuli magis distans, sive de ceteris scientiis (quatum principia hac sola ratione dependent à ceteris) indicandum est. Ex principiis itaq; sic diuersis, ut duplex explicata conditione prescribit, distinguuntur scientiae.

Sed cum audis eiusmodi diuersa principia Non separare scientias, non intelligas excludi materiale obiectum, quod pro distinctivo posuit prima scientia, nec abstractionem à materia, quam posuit secunda, nam quodlibet horum suo modo concurrit ad scientiam distinctiōnem, materiale quidem obiectum quasi fundationem primum, abstractio item à materia, ut quedam conditio, nam talia principia non nisi

**Prima &
Secunda
sententia
falsitas in
quo con-
sistat.**

187.

188.

Obiectio.

189.

nō nisi ex natura caūs obiecti, taliterq; abstrac-
hentis à materia oriuntur.

Sed falsitas virtiose sententiae consistit in
eo, quod vnum, vel alterum pro sufficienti di-
stinctio posuit, cum tamen insufficiens plane-
sit, & sola diversitas principiorum sufficienter
scientias separare essentialiter possit: & rursus
cum hoc audis, non accipias tanquam dixer-
tum distinctionem principiis, & formale obie-
ctum in esse obiecti scibilis, quia te ipsa verē
idem prius sunt, vt acute satis docent recenti-
sita verbū D. Thom. nam res, circa quam ver-
satur scientia, habet rationem formalem sci-
bilis, it quantum per talia principia demon-
strantur de ea passiones, cum apertum sit de-
monstrationem ex principijs compositam ge-
nere scientiam conclusionis, in qua passio
enunciatur de subiecto: idem est ergo scientia
accipere unitatem, ac distinctionem à
principijs, & ab obiecto formalis scibili, &
quia ratio scibilis ex sola diversitate princi-
piorum variatur, idē Aristoteles ex principijs,
& non ex alio docuit separari scientias: per-
manentibus namq; eisdem principijs, etiam si
cetera varientur, eandem scientiam perma-
nere necesse est, & his variatis, etiam si cetera
permaneant, materiae videlicet obiectum,
abstraction, & lumen sensuum, impossibile est
eandem esse scientiam.

Si autem dicat aliquis, principia esse diver-
sa per diversam abstractionem à materia: nam
idē principia Philosophiae diversa sunt à Me-
taphysicis, & Mathematicis, & hæc inter se
se, quia diverso modo abstractant: idē Meta-
physica certissima sunt, quia ab omni materia
abstractant, & Mathematica naturalibus certiora,
quia magis sunt abstracta, hæc demum
infimum gradum certitudinis tenent, quia et-
iam abstractionis: cuius ea est evidens ratio,
quia materia mutationibus subiecta est, ergo
quo magis obiectum est ei immersum, magis
erit mutationibus subditum, minusque proinde
necessarium, minusq; certum, cum certum
sit, quod eodem modo se habet semper, & ne-
cessarium, quod impossibile est aliter se habe-
re: & quo magis à materia elongatur, vel ab-
stractum est, magis erit à mutationibus alienum,
magis necessarium, magis certum: & si
res ita se habet, non à principijs, sed ex diver-
sa abstractione à materia erit accipienda scientia
triarum vias, atque distinctio ex cuius diver-
sitate eundem principiorum diversitas ca-
pienda est.

Respondeatur (vt superius ad nonnum) Soluta
abstractionem à materia conditionem esse, si
ne qua obiectum non erit scibile, cum scientia
nō sit nisi de vniuersalibus ab individuis condi-
tionibus abstractis: sed non semper necessaria
est diversa abstraction, vt scibilia distin-
guantur, cum sapè numero contingat diversa
esse scibilia sub eadē abstractione (q; vidimus)
& quod de scibilibus dicitur, de principijs et-
iam accipiendum est, quorum respectu, non se
habet abstraction tanquā formalis ratio distin-
guens, sed solum vt conditio, & quidem non
semper necessaria, cum sub eadem abstractione
diversa sint scientiarum principia, vt certi-
mus in Geometria, & Arithmetica, in Per-
spectiva, & Musica, in viaque Philosophia, &
Medicina, & eisdem exemplis convincitur
maiorem, vel minorem certitudinem princi-
piorum nō esse ab abstractione tanquam à ra-
tione formali accipendam.

Quibus addet si placet, sub eadem abstractione Confir-
me à materiae continenti principia, & conclusio-
nes eisdem scientiae, & tamen certiora esse
principia conclusionibus: sed maior certitudo
ex formali ratione eisdem infraeis adhæsione
intellectus posita accipienda est: ita ut quem-
admodum certiora sunt principia conclusionibus,
quia firmius eis adhæret intellectus, q; propter se adhæreat, conclusionibus vero pro-
pter principia, sic certiora sunt principia unius
scientiae, quam alterius, quia ex se habent, ut
firmius eis adhæreat intellectus, conditio ra-
men est maior abstraction à materia. Et quem-
admodum in principijs vero est abstractione
solum esse conditionem, sc; ipsis vero di-
stincta esse, pari ratione in scientijs distinctio à
principijs sumitur, abstractione vero tantum ut
conditione deseruit.

Vnde ad formam argumenti negandū est Ad formam
distincta esse principia per diversam abstra-
ctionem: nam & si vbi est diversa abstractione,
necesse sit diversa esse principia: non sequitur
abstractionem esse ratiō: & formalem distin-
guendi, sed principia se ipsis differunt, in qua-
rum diversam veritatem immediatam conti-
nent, negandum est etiam proper diversas
abstractionem, tanquam rationem formalem
esse certiora, vel minus certa, sed ex se id ha-
bent, quamquam abstractione etiam tanquam
conditio concurrat. Exemplum h. denuo in
actibus visus potentia, & voluntatis: perfec-
tius videatur obiectum debite approximatum,
quam si longe sit possumus, immo aliquando ri-
deatur

decur sicuri est, vel visus circa eum fallitur propter debitam, vel i. debitam approximacionem, quæ tamen non est ratio formalis, à qua specificantur visiones, sed solum conditione: ecce igitur sol. m. conditione tantopere variante actus huius potest: mutum ergo nō est, si in proposito non bene inseratur, quo magis à materia obiectu abstrahit, diuersa sunt, ac certiora principia, ergo abstractio est ratio formalis distinctionis, vel maioris certitudinis satis est enim conditionem esse, ut ea variata varientur principia, atq; certitudo, & simile est in actibus voluntatis: nam quo melius bonū cognoscitur, intensius soler diligi, immo si recognoscatur tanquam bonum diligitur, si ut malum, odio habetur, cum tamē cognitio non sit ratio formalis diligendi, nec odio habendi, sed donitas, vel malitia apprehensio, apprehensio vero solum conditione. Ex quibus sit, diuersa principia, tanquam rationem, sub qua scientiae conclusiones, scientias separare, ne quaquam abstractione diuersam, nisi ut conditionem, & nō omnino necessariam (ut constitutum est)

Diluvuntur argumenta prime opinionis.

Ad testi-
nonia pro
priam op-
inionem.

194.

195.

SVperest singul. cum opiniorū argumenta diluvet: & ut à prima ordiamur, tria illa testimonia, que pro se affert, probant quidem materiale obiectū concurrere ad distinctionem scientiarum, nō tamē quod ut materiale est, vel ut res quedam distinguat, sed sub ratione scibilis formalis, quā habere ostendimus, in quantum sub talibus principijs contingit, quo pacto haber rationem vii genit. subiecti, - uiratem scientijs prabens, ut primum testimonium docet; in quo etiam sensu affirmat Arist. in secundo, quod scientiae secantur, sicut res considerantur; bisque dubio sub ratione formalis obiecti scibile, cum non possint alio modo specificare scientias: & dicit Metaphysicam separare postremum testimonium à ceteris scientijs per uniuersalem entitatem, non excludit rationem scibili: sentiam uniuersalem, quam habet ex proprijs principijs uniuersalibus: quemadmodum qui diceret uniuersalem entitatem esse obiectum intellectus distinguenter eum à voluntate, ac ceteris potentias, non tollit veritatem formaliiter distinguenter tanquam rationem, sub qua eiusdem entitatis; & si eam abstuleris, remanente poteris eum à voluntate separare, ad

quam eadem entitas pertinet, separantur ergo per diuersas rationes, scilicet quibus, veritatem, videlicet, & bonitatem: & modo similiter separantur scientiae per diuersas rationes scibiles, quas ex principijs habent (ut vidimus.)

Ad primum negandum est diuersas scientias conuenire in eadem ratione scibili obiectua, nam & si in eodem modo formalis abstractione trahendi à materia aliquando coueniant (quod non negamus) non tamen sumuntur rationes formalis scibilis a tali abstractione, sed à talibus principijs, sub quibus conuenire repugnat. Et pariter neganda est minor secundi argumenti, quod scientias separantur ex ratione formalis obiectua, quae, & non ex ratione, sub qua, cum notum sit, illam per hanc extendi, vel contrahi, atque adeo adsequari his, quae in scientia considerantur.

Postremo argumento damus liberter duo illa, quae assumit, videlicet per diuersa principia separari demonstrationes, & rursus diuersa principia emanare ex diuersis rationibus consideratis, vel ex diuersis obiectis materialibus, à quibus emanant passiones, quae probantur in scientia: damus etiā consequenter primam radicem distinctionis scientiarum esse materiale obiectum, si tale sit, quod distinctas habeat passiones à ceteris, & distinctionem principia ab eo oriuntur, per quae probari de eo possint, à quibus formaliter rationem scibilis fortuit distinctionem à ceteris, atque adeo distinguere scientias valer, sed hoc non est scientias distinctionem accipere ex materiali obiecto, sed ex formaliter in ratione scibili, quam cum ex principijs habeat, idem est etiam, ac per diuersa principia separari.

Falsitas igitur oppositæ sententiae in eo consistit, quod ex materiali obiecto, ut h. hoc sit, hoc est excludente rationem formaliter scibili, diuersas prius distinguunt scientias, veritas autem est concordans re ad unitatem, & distinctionem, tanquam primum fundamentum principiorum, & passionum, & formaliter distinguere, vel sub eis tanquam scibile consideratur: vnde si sub diuersis principijs considerabile sit diuersas fortuit rationes scibili, ad diuersasque pertinentibz scientias, ut de rotunditate terræ, & id genus alijs vidimus.

Satisfit argumentum secunda sen- tentia.

i

Ad se-

197.

Impugnat
tur secunda
opinio.

192.

193.

Explicatio
Arist.

194.

AD secundam opinionem veniamus potenterem, dueras abstractiones à materia separare scientias, in qua illud planè falso inuenio, quod à Pateribus Coimbricensib⁹ dicitur, Geometriam, & Arithmeticam, id uero modo abstrahere à materia; quia illa à materia sensibili, hæc vero etiam ab intelligibili: hoc inquit falso est, quia Arithmetica non considerat numerum abstractione à quacunque multitudine etiam rerum spiritualium, cum hæc metaphoricam dumtaxat numerationem habeat, sed specialius, prout proprijs dumtaxat numeris sub genere quantitatis diversitatē, communis est: quemadmodum Geometria de proprijs dumtaxat figuris agit, ex diversis angulis, vel lineis constitutis, in quibus diversas proportiones considerat, & hoc modo Arithmetica diversas proportiones quantitatiū numeri, sic autem esse limitatum obiectum Arithmetice ad numerum quantitativum docet expresse Aristoteles. s. i. p. Alterius cap. 23. ibi Arithmetican quodammodo simpliciorem esse Geometriam docet, quia punctum, quod est principium lineæ à Geometria considerata, positionem habet in continuo, qua caret unitas, quæ est numeri principium, circa quem versatur Arithmetica: quod nec verū esset, nec proprie dictum. si Arithmetica de multitudine etiam spiritualium rerum agens à materia sensibili omnino abstraheret: & certè si ita esset, evidenter sequeretur in eodem gradu abstractionis eum Metaphysica contineri, & ex consequenti non esse distinctam ab illa scientiam, si per abstractionem diversæ scientias separarentur.

Aristoteles igitur (vt argumentis eiusdem sententiarum occurramus) triplicem gradum abstractionis à materia distinxit, & secundum eum triplicem gradum universalem scientiarum: sed earum unitatem, ac distinctionem essentialiem non ex abstractione, sed ex diverso genere scibili, ex principijs desumpto, tanquam ex diverso medio capiendam esse docuit (vi vidimus) quemadmodum in his libris posterioribus in Topicis, & in Sophisticis, triplicem materiam syllogismorum tradidit, necessariam, probabilem, & Sophisticam, ex quibus triplicem syllogismum constituere docuit longè diversum, demonstrativum videlicet, Topicum, & Sophisticum, quos tamen absq; dubio nō distinxit essentialiter per materiam, sed per diversum medium inferendi conclu-

sionem, per propriam videlicet, vel necessariam causam, aut effectum: per probabilem vterius derivationem expressimissis, & per apparentem dumtaxat, nam sū diuersos secundum speciem generent assensus conclusionum, facit absurdum esse, eos solum materialiter distinguere, (vt suo loco ostendimus) sicut ergo hic de materia syllogismorum, sic ibi de abstractione à materia iudicandum est, veramque nimis conditionem esse requiramus, & vi talem separare universales gradus scientiarum, & syllogismorum, & neuram esse formale horum, vel earum distinctivum, sed diuersum modum inferendi, vel diuersum genus scibilis, ex diversitate principiorū desumptarum, in quo etiam sensu semper D. Thomae accepit eardē divisionem, vt facile ex eisdem locis doctrinæ eius in argumento memoratis constare poterit.

Primo arguento satisfecimus, statim post Ad primū explicationem, & confirmationē nostrā len-secundū tentiæ, docentes diuersa esse principia, sibi di- sporsi, ut diuersa est abstractione à materia, diuersum etiam certitudinem corundem principiorum, atque scientiarum, quemadmodum nuper dicebamus diuersos esse syllogismos, pro diversitate materiae, eam nihilominus non separate syllogismos, tanquam formale distinctivum, sed modū inferendi: vnde nec abstractionem à materia scientias, sed diuersum genus scibili- lis ex diversis principijs desumptum.

Ad secundum maiori admissa, neganda est Ad secundū minor, quod diuersum genus scibili sumatur dum ex diuersa abstractione à materia, cù sit aperte diuersa esse obiecta scibili, atque adeo diuersas scientias eodem modo à materia abstrahentes: sed genus obiecti scibili (vt docerunt plane Aristoteles, & D. Thom.) accipi- tur formaliter ex principijs, suppositis partibus subiecti essentiaib⁹, vel subiecti, ac passionib⁹, quæ de illo medij principijs provincent: ab hoc igitur (vt volunt Aristoteles) unitas, ac distinctio scientiarum accipienda est, non ex diuersa abstractione à materia, que solum est conditio huius distinctionis, & non semper necessaria, etenim quod uniusuale esse oporteat obiecto scientie, & idēo perpetuum, atque incorruptibile (vt assumit argumen- tuum), cum singulata sit in continuo mo- ri, non est formalis ratio scibili, sed con- diuio eius necessaria (vt omnes facientur)

**

Explicit.

201

202

203

Explicatur fundamentum tertia
opiniorum.

Resp. ad
fundamen-
tum tertia
opiniorum.

204.

Fundamentum denique tertie opinionis de diuersis luminibus patrum robotis habet, cum efficaciter ostensum sit in eius impugnatione, quid remorum esse, & proinde nihil ad distinctionem scientiarum conferre diuersum lumen externorum, aut internorum sensuum, à quibus obiectum abstrahitur: degendum est ergo in tantum esse obiectum scibile, in quantum hoc, vel illo modo illustratur lumen sensuum, hoc enim ad summum est cōdīcio obiecti intellectus, & scientia, sed ratio eius formalis obiectua, vniuersalior quidē ex principijs sub intellectuali lumine proximè contentis capienda est. Discussa vniitate, ac distinctione scientiarū in generali, discutienda foret nunc specialis, ad videlicet scientia qualibet sic unus habitus, vnaue simplex qualitas, vel ex multis habitibus composita, ita ut habeat vniatatem speciei atomaz, vel solum genericam; nisi hanc questionem inter proceras Dialecticaz copiose agitā relinqueremus, quocirca ne eadem bis repetantur, omittenda erit.

Q V A E S T I O V .

*An singulare possit esse obiectum
scientiae.*

*In quo sensu sermo sit de singulari,
scientia eius.*

Explicatio
tituli.

205.

Duplici parte constat titulus questionis, singulari, & scientia, seu obiecto scientie, & vranque explicare oportebit, vt controversia norior fiat.

Duobus modis singulari, aut individuum accipitur, in communi, & in particulari, quemadmodum prima substantia, suppositum, & persona, in communi accipitur, prout à particularibus abstrahit, & rationem singularitatis multis communem importat, vt si a Petro, Paulo, & Ioanne singularitatem abstrahas, id solum de eis concipiens, quod singulares homines sunt, non conceperis propter singularitatem propriis nominibus significatis, quemadmodum naturam hominis concipientes in eisdem, communem rationem hominis abstrahimus: alio modo accipitur vox singulari, in

206.

particulari, prout singularitatem huius, vel illius determinatam importat, quo pacto determinatum quoddam singulare vocatur Petrus, atque etiam Ioannes: & quidem de singulari primo modo non intelligitur titulus questionis, nam sine peccata intentionaliter, vel secundæ (vñ aiunt) accipiatur, utroq; modo definibile est, & ab Aristotele, & Porphyrio definitum, ab Aristotele quidem cap de substantia, vñ primam substantiam, quæ ideo est substantia singularis, ait esse eam, quæ nec in subiecto est, nec de subiecto aliquo dicitur, quæ etiam sub nomine personæ descriptis Boëtius, dicens personam esse rationalis naturæ individuum substantiam: quam definitionem exponens D. Thom. i. p. quæst. 29. art. 1. & quæst. 30. art. 4. expresse docet personæ reali, non huic, vel illi, sed à particularibus abstracte competere individuum secundæ intentionaliter sumptum, sed sub conceptu communis descriptis Porphy. cap. de specie circa finem, dicens esse illud, quod de uno solo enunciatur, vt Petrus, & quodlibet aliud singulare de se ipso.

Superest ergo de singulati determinato con Singulare controversiam procedere, vt de Petro, vel loan. determinante, sed adhuc hoc modo sumptum multiplex: ut est multest, substantiale, accidentale, spirituale, & corporeum, corruptibile, & corruptionis expers, & quodlibet horum duorum duobus adhuc modis considerabile est: vel vt communem essentiam genericam, aut specificam participat, vel vt à ceteris per individualem differentiam, seu singularitatem separatur, Petrus (verbi causa) accipitur primo in quantum cum ceteris convenit hominibus in natura humana, quam omnes participant: & secundo in quantum per proprietatem individualem ab eisdem separatur, quod est eum sumere, prout singularis homo est: & in prima acceptio non cadit sub dubium, quod singulare obiectum possit esse scientie, remotum saltem, & inadiquatum, in quantum communes proprietates speciei possunt de eo consequenter demonstrari, vt capacitas disciplinae, admiratio, & risibilitas, que adæquate, & proximè demonstrantur de homine, & possunt quasi per applicationem demonstrari de quolibet homine singulari.

207.

208.

209.

In quo sit statim controversia.

Difficultas autem in eo posita est, an de Pe. In quo sit ius, vt singulati homines à ceteris per differentias

propria si gaudiu[m] distinto, haberi pos-
si scientia, & modo simili de quocunq[ue] alie-
to singulari.

**Triplex ac-
cep[ti]o sci-
entiae.**

Prima.

Secunda.

210.

Tertia.

212.

**De quo sin-
gulari sit
certum esse
scientiam.**

213.

Vox altera titulo *quæstionis contenta*, est
scientia, triplicem *acceptio[n]em* habens, (vt
universaliores alias, & minus proprias interim
omittamus) nam primo accipiunt pro qua
cumq[ue] notitia evidenti alicuius rei intuitua,
vel abstractua, in qua acceptio[n]e evidens no-
titia intuitua Petri, per quam eum presentem
intuemur, scientia vocatur, quā alio nomine
experimentaliter notitiam solenius appellare.

Secunda acceptio[n]e prior est pro evidenti
notitia alicuius rei per propriam causam, &
hæc est duplex, simplex, vel composita, seu
discursiva: simplicem voco, quā habent Deus
Optimus, & Angeli, dum proprietatem alicuius
rei cognoscunt per essentiam, à qua si.
vnico intuitu utrumque cognoscentes, & hæc
est perfecta scientia: alia est composta, seu
discursiva, quam cognovit Aristoteles, & de-
finivit, cuius partes, & proprietates in toto
hoc opere copiosè tradidit, quam denique de-
monstrativa vocavit dicens, scire esse rem
per causam cognoscere, & quid illius est cau-
sa, & quod impossibile est aliter se habere, &
huiusmodi est tertia acceptio scientiae intui-
secam continens imperfectionem, cum impor-
ter cognitionem unius post aliud, à qua i.ō so-
lum Deus Opt. & Maxim. sed Angeli procul
sunt, vnico quasi iētu intellectus scientiam &
proprietate penetrantes, humana igitur scien-
tia est in nobis solum hominib[us] sensuum mi-
nisterio, & quadam discursiva, ac successiva
morato[r]ate res cognoscib[us] reperta.

Sed de scientia adhuc in secunda, & tercia
acceptio[n]e non est dubium, quin possit versa-
ri circa illa singularia, quæ simul sunt species,
cum versas habeant definitiones, veraque uni-
versalia principia, per quæ proprietates eorum
demonstrari possunt, tales sunt angelii, si ve-
rum est unicos sibi singulis speciebus esse, ve-
nde non solum à semetip[s]is, sed à nobis erunt
cognoscib[us] per veram scientiam.

De puris igitur singularibus dubitari potest,
an obiecta scientiarum esse queant de quibus
adhuc est certum simplicem Dei Opt. & An-
gelorum scientiam circa illa versari, quod in-
telligetur facile, si consideremus, quod quem-
admodum natura specifica habet speciales pro-
prietates, vt homo capacitate[m] disciplinae, ad-
miracionem ac risibilitatem ab eius essentia
emanantes, participatione singularia (perfecte

saltem, vel substantialis natura) habene aliquā
proprietatem individualē ab individuali es-
sentia emanante, cui si addideris simplicem
Angelici intellectus intuitū in individualē
essentiam simili cum sua proprietate, vt ab ea
emanante ferti, faceris perfectam scien-
tiam illius habere, cum perfectissima si cogni-
tio rei per suam causam talis notitia.

Status igitur praesatis controvercis ad im-
perfectam nostram scientiam reuocatur: an vi
debet demonstratio, ac discussiva, qualē
cognovit, tradidit, atque explicuit Aristoteles
in hoc posterioristico opere circa pure singu-
laria, ac praesertim corruptibilis versari possit,
vt circa Petrum, Ioannem, vel Franciscum,
ita vt de singulis singulas quoque scientias da-
ti possib[il]e ut.

*Possit dari scientiam de singularibus
fus[er]etur.*

Non desunt moderni autores, à quibus M. Orléans
para affirmaria d[icit]ur, de quoru[m]
numero est Mag. Orléans in predicabili-
bus, cap. de specie quest. 2. art. 2. vbi etiam his
argumentis confirmat.

Primo, quodlibet individualē haberetur
prædicatum essentiale præter communia
prædicata species, à quo aliqua individualis
proprietas emanare potest, quæ de illo erit
proinde demonstrabilis, & talis demonstratio
vix pariet scientiam antecedens sic probat,
Petrus non d[icitur] singulit[er] à Paulo solis acci-
dentialibus, nam tunc quilibet eorum esset ens
per accidentem, d[icitur] singulantur ergo substantialiter,
quare ne esse est suum habere quemlibet
substantialē prædicarum præter genericā, atq[ue]
specifica communia, à quo individualis ema-
nabit proprietas, de eodem singulat[er] per tale
prædicatum demonstrabilis, quemadmodum
proprietates communes demonstrantur per
communem essentiam.

Secundo, quodlibet singulare essentialiter IL Argum.
est definibile per commune prædicatum spe-
cificum, & proprium individualē, nam indi-
vidualis differentia substantialis est, non acci-
dentialis, ergo per eam simul cum prædicatio
specifico nō minus erit essentialiter definibile
quodlibet singulare, quā species per commune
prædicatum genericum, proprietatiq[ue] differentiæ
essentialiē, per talē igitur definitionē demon-
strabilis erit singularis proprietas de se ipsa
singulari, sicut specifica demonstratur de specie
per definitionem.

per definitionem individuus communem.

III. Argu. Confirmari potest tertio, quia singularis-
ma res est Deus Opt. & Christus dominus quo-
que, in quantum homo, singularis persona est
sed circa Deum Opt. ut principale obiectum
versatur Metaphysica, circa Deum, & Christum
hominem Theologia, & per veras quidem de
monstrationes, ergo non est impossibile de
singularibus, vi singularia sunt dari demon-
strativa scientiam,

Nihilominus affectum secundo, individua-
les differentias, atque etiam individuales pro-
prietates latere nos, & idcirco vix, aut nullo
modo dables esse tales demonstrationes, vel
scientias de individuis, & hac de causa Aristote-
les saepe negavit de singularibus dari scientiam,
& Diu Thomas, ceterique eius interpretes
quas tamen nunquam repudiarunt impossibi-
les.

*Vera sententia opposita precedenti
statutur.*

**Sententia
vera.**

218.

COMMUNIS tamen philosophorum
sententia est, non quod difficile sit sin-
gularia definire, vel scientiam illorum
habere, ex eo quod individuales diffentiae,
& proprietates sicut nobis occulta, sed peius
impossibile, quia earum coaditio non est ca-
pax definitionis, vel scientiae.

Ita tensissime Platonem refutat Porphyrius ca-
pite de specie, qui singularia extra se ostendit,
& a se esse aiebat, cuius placitum, dum con-
traationem predicamentalem disponet
Porphyrius, ipse, singularia ab ea rei eis ap-
probavit.

Et Aristoteles, i libro post. capit. 8. text. 22.
hisce verbis docet definitio non esse: Semper
autem est omnis definitio uniuersalis, non enim ali-
eius oculo dicis salubre Medicus, sed aut omne, aut
specie determinans, & expressius adhuc. 7 metaphys. tex. 35. Singulare vero ex ultima materia
iam Socrates est, & de ceteris similiiter, horum in-
quam non est definitio sed intellectione, aut sensu
cognoscuntur.

De obiecto autem scientiae scribens, c. 23. e-
iusdem libri tale aut iste debet, ut ab eo accipi
possint uniuersalia principia, per quae proben-
ter passiones in hac verba: Una autem scientia,
qua est unius generis, quecunque ex primis compo-
nuntur, & partes sunt, aut passiones horum per se
e.c.

Et cap. 24. de singularium sensibilius potius

tia loquens docet expresse non posse esse scien-
tificam, quia scientia non est nisi de uniuersali-
bus, quod adeo verum esse ait, ut etiam si al-
quis esset supra lunam videns terram interpo-
ni inter solem, & ipsam, adhuc non habere sci-
entiam eclipsis. Quia, & si evidentiter cognos-
cat singularē, esse cum per propriam causam
singularem id nequaquam sufficit, nisi in uniu-
ersali cognoscatur. Verba illius haec sunt: Sed
plenum, quod & si esset sentire triangulum, quod
duobus rectis aequalibus habeat angulos, quereremus
viisque demonstrationem, & non quemadmodum
dicunt nonnulli sciremus, sentire quidem enim ne-
cessit est singulare, scire vero est in cognoscendo uniu-
ersale, quare, & si supra lunam essemus, ut vide-
remus obiectum terram, non viisque sciremus can-
sane deficitus, sentiremus enim nunc, quod deficit,
& non erat sensus ipsius uniuersalis, sed ex eo quod
speculanar hoc plerumque contingere, uniuersale
viisque venient demonstrationem habemus, &c.

Ex D. Thomas in corundem locorum com-
mentarijs virumque etiam cum natura singu-
laris pugnare docet, sed expressius questione, rite D.
9 de porciis, articulo 2 ad. 1. ubi ita loquitur: Thom.
illud vero nomen, quod in sua significacione inclinat
determinatum individuationis principium, non
est commune, neq; definitile, ut Socrates, & Plato,
& i. parte, questione 26 articulo. 1. ad. 3. Hoc si fin-
gulare, vel illud, inquit, definiri non potest. &c.

Et si definitio careret, obiectum scientiae
nequaquam esse poterit, cum definitio sit prae-
cipuum scientiae, & haec est communis totius
scholæ vox, atque sensus.

Rationibus corroboratur eadem sententia.

**I. Ratio ex
Act. st.**

220.

SED rationibus probatur virumque, & pri-
mo quod singularare non sit proprie definitio-
nib[us] vera, ac propria definitione (ut sap-
nos docuit Aristoteles) ea solum est, quae ex
genere, & differentia componitur, cuius pat-
tes sic esse inuestigandas docet. post. à textu.
17. vsque ad 22. vi genus dividamus in differ-
entias essentiales oppositas, una vel pluribus di-
visionibus, quosque ad atomas differentias
pertinent si, ultra quas non est procedendum,
sed ex re notissimo genere adjunctis omnibus
differeb[us] ijs usque ad ultimum, vel certè ex pro-
ximo genere superiori claudente, & auto-
ma differentia constituenda erit definitio, ut
in expositionibus huius loci exemplis ostendimus,
& 7. metaph. tex. 4. eundem modum
inuestigandi, & constitueri definitionem his
i. g. ver.

verbis repetit: Oportet autem considerare de his, quia secundum divisiones sunt definitionibus, nihil enim aliud in definitione est nisi primum, quod dicitur genus, et differentia eis. & tex. 55. expresse prohibetur ad singularia descendere in investiganda definitione addens singularia iam non esse definibilia. Ecce verba illius valde notandis: Tunc vero ut circuli huic, et singulari dicimus se fibilis, aut intelligibilis, dico autem intelligibilis quidem ut Mathematicos sensibiles vero, ut aeneos, et ligneos, hanc inquam non est definitio sed intenditione, et sensus cognoscitur, &c. at singulare non est per genus, & differentiam definibile, sed ad tantummodo per naturam specificam, & differentiam individualis, ergo non habet propriam definitionem, ac propterea de proprio modo definendi loquens Aristoteles omnino deficiunt negat.

Confirm.

Et confirmatur, quia ex genere, & differentia essentiali proxime, & adaequate species componitur, differentia igitur individualis naturam specificam determinat iam ex genere, & differentiam compositam, unde si proxime non compodi, nisi ex natura specifica, & propria differentia individuali, per quas, & non per genus, & differentiam definibile est, atque adeo non propria definitione.

Secundum argumentum evidenter probat falsum esse, quod à Magistro Ostia cœsisque modernis dicitur, videlicet singulare ut tale habere propriam differentiam essentiale distinctam ab specifica, & proprium praedicationum essentiale distinctum à communibus natura species, i. quidem ex doctrina Aristoteles expresse assertoris (ut vidimus) differentias essentiales ultra atomas non procedere hoc enim libi vult atomas species hoc item atomi differentia, quod penitus individualis in alias differentias essentiales, hac enim de causa ultima species, & differentia vocantur, ponere ergo aliam differentiam essentiale individualis propriam: non solum improposita, sed plane falsa locutio est.

III. Ratio

Dicitur ratione, quia differentiae in ordine metaphysico non sunt aliud quam objectum quidam conceperis ex diuersis gradibus essentiai physis earundem rerum in quibus sunt, sicut desuper prius, tunc igitur sunt essentiales differentiae, vel essentiale predicatione. Et non plura, quoniam sunt gradus essendi, sicut in eo, a quo differentia specifica atomi accipiatur ergo sequitur evidenter ultra illam non rursum alteram esse maleam, ex qua essentiales differentia extripi possit, vel essentiale predica-

tū singulare propriam detinunt, minor ostenditur in hominē, in quo quinque gradus essendi duxerat reperies, et enī in primis ens per se existens, hoc est independenter à quocumque alio ente creato, & hic est gradus substantialis, & cum sit ex materia, & forma compositus, composita etiam substantia est, item cum eius forma sit vera anima, verusque actus corporis phisici, atque organici potentia vitam habens, corpus physicum erit vita praeditum. Viterius, cum eadem eius anima, non solum vita, sed sensus principium sit, non solum vivum corpus, sed lentire potens erit, ac deinde cum similitudinem angelorum tenet in gradu intelligenti, quem corpori etiam comunicat, vere intellectus est homo, sed per discensum, & iste est ultimus gradus essendi, quem habet, ex his igitur quinque gradibus essendi physica, accipit intellectus quinque illa praed. cara essentia, neque substantia corpore, animata, sensitiva, & rationale, genericū quidem primum, & differentia quatuor, ex quibus quidditatibus ei definitione existendā esse docuit Aristotleles, & quod in hominē certius, idē in quibuslibet alijs speciebus animaliis praed. causē substantiae, ac carcerorū secundū eandē proportionem repertimus: sequitur ergo evidenter nullum luperesse gradum essentiale singulari proprium, nullam essentiale differentiam ei adaequatam, atque propriam, per quam possit quidditatibus, aut essentialiter definita, sed naturam specificam, vel speciem atomam ad ipsum proprie derivari: & quasi propriū fieri non per alterā differentiā essentiālē cum nulla supersit, sed per modū essendi particularē, & substantialē, que individualis eius differentia est, à qua praedicatum cuiuslibet individualis propriū accipitur, nullo modo essentiāle, nec substantia le natura, sed modo, atq; adeo mode, q; vt bene Caeterū, & plures alijs cap. de specie non praedicatur de eisdem individualis in quid, sed in cuiusmodi, (vt sic loqui licet) nec praedicatur in quaque quid, sicut essentiālis differentia, sed modo quadam simili ad praedicationem differētia reducibili.

Sed iam secundum ostendere oportebit, vi delicto purum singulare non posse esse obiectum scientiæ demonstratiæ: demonstratio (ut s̄pē Aristoteles docuit) debet procedere ex principijs universalibus, sed a singulari, vt talibus, non accipiuntur principia universalia, ergo nec demonstratio illa de eo constitui potest: probatur minor, quia ex principijs speciei applicatur.

230

applicari ad singulare demonstrantur de illis communes proprietates, ut capacitas disciplinae, admiratio, ac cibibilis de Petro per hæc principia, omnis homo est animal rationale, vel omne animal rationale est capax disciplinae, sed individualis eius proprietas per hæc principia indemonstrabilis est, cum nō magis ex illis proprietas individualis viuis singularis, quā alterius deducatur, quod est nullam de terminata deduci: superest ergo per propriam definitionem ex natura specifica, & individuali proprietate ex: euastam demonstrari posse: sed hoc est plane impossibile, nam ciuiusmodi definitio non est principium vniuersale, sed cum eo de: n singulari cōuertitur, nec aliud est præcipuum viuensale, cui possit coniungi, cum non habeat necessariam connexionem, cum principijs vniuersalibus speciei, repugnat ergo talen definitionem singularis esse medium demonstrationis, per quod singularis proprietas ostendatur, repugnabitq; ex consequenti demonstratiua sc̄ientiam circa singulare veſt. xii.

Notz.

231

In quo deprehenditur manifesta horū modernorum deceptio, qui cum viderent individualē essentiam esse propriam causam individualis proprietatis, per quam à priori posset cognosci, statim intulerūt talen notitiam esse scientificā, quod, & si vnu sit, de simplici, aq; intuitu sc̄ientia, qua vnuco intuitu in essentiam fertur, & prout erat, sed plane falso, & impossibile de dñebus, vel demonstrativa, à causa vniuersali, vel effectu tertiis, procedere, cognoscere namq; qui supra lunam est, tertiaz interpositionem inter solem, & ipsā, iuvē singularē effectum per singularē causam, sed adhuc sc̄ientia illius habere negavit Aristoteles, quia tandem causam in vniuersali minime cognolceret: ergo licet cognoscibilis sit singularis proprietas per singularē essentiam, non est demonstratiua sc̄ientiam, quia non est cognitio vniuersalis effectus per vniuersalem causam, in qua consistit demonstratiua sc̄ientia.

Secundō probatur argumento (ut alii) ad hominem: prædicatur illud: si: atua individuali, à quo dimana individualis proprietatis, & per quod demonstrari de eo potest, sibi proprium est, alteri minime conueniens (ve ponunt isti) ergo nō potest esse medium demonstratiois, cui intrinsecū est ut docet exp̄le Aristoteles medio vniuersali constare, ex quo aliqua saltem præmissa cum vniuersali consti-

tatur: quā ex solis terminis singularibus nullā demonstratio, ino nullus etiam exp̄positorius syllogistus extrui potest: per commune autem prædicatum specificum, vel individualē in communi acceptum repugnat talen proprietatem demonstrari etiam adiuncto prædicato singulari proprio, quia ex nullo prædicato communi infertur proprietas singularia determinata, sed solum vaga, ut considerant facile constabat.

Soluuntur argumenta priori sententia.

Primo argumento occurrimus via in me-
diā inter duo extrema tenentes: vnam Ad I. Solu-

extremura est, id: individualē eiudem speciei
solis accidentibus diff̄erere, quia radicale prin-
cipium individualis non est aliud, quam
prima materiæ, quantitate, cæterisq; acciden-
talibus dispositionibus affecta, vel sygillata, in-
quam forma substantialis per generationem,
introducitur: aliud essentialiter eis: diversis
differentiam individualē (quam essentialē
vocat noua hæc modernorum opinio, si op-
inoris nonnen meretur) nos vero neque acci-
dentalē ponimus individualē differentiam,
neque essentialē, sed modum quendam
extra specificam essentiam, per quem substanti-
aliter modaliter determinatur ad hoc, vel illud
singulare: non lecus ac subſſentia extra
essentiam creatam cum sit, modus est substi-
tutus eandem met naturam determinans, ut in
persona, vel supposito constituitur, & nihil
minus non potest vocari accidens, sed modus
quidam substantialis naturam determinans,
pari ergo ratione de differentia individuali
censendum est: vnde sic prædicatum singulari
proprium non esse vlo modo essentialē, nec
accidentalē, licet sit extra essentiam, sed substi-
tutus modaliter, quia singulariter esse non est gra-
du naturæ præter specificum, sed modus spe-
cificæ nature: vnde sit ratione talis prædicati,
sc̄u differentiæ, nec propriam definitionem
habere singularia, nec demonstratiua sc̄ientia
objecta esse posse.

Amisso igitur ad formam argumenti indi- Ad formā
vidua non diff̄ere solis accidentibus, negan- argum.
da est plane consecutio, quod essentialiter dif-
f̄erent, sed satis est medio quodam diff̄ere ne
pe substantiariter modaliter. 233.

Ex quibus etiam solvit secundum argu- Ad II. argu-
mēnum de prædicato essentiali, nō min⁹ negā-
do; quam essentiali diff̄erentia: præter cōmu-
nia namque prædicata solum habet singularia
pro.

II. Argu.

232

proprium prædicatum, nec essentiale, nec accidentalē, sed substantiale modale, quod nec propriam definitionem cum communi specie componere, nec singulare ipsum demonstratione scientiæ obiectum constituere potest.

Ad III.

236

237

238

Vtimum argumentum efficaciter probat de singularissimo Deo Optimo argue etiam de Christo singularissimo homine demonstrativa tuam haberi scientiam, sed Deus Optimus longe dexteram rationem habet à ceteris singularibus, nam licet nec genus, vel species in eo sint propter suam eam simplicitatem, sed eminenter continet quidquid perfectionis est in generico, & specifico gradu: vnde ab eius essentia quam ad creaturarum similitudinem intelligimus, accipi possunt principia sibi, & creaturis per attributionem communia: habet præterea prædicta sibi propria ad modum proprietatum, quas attributa vocamus, ut potentiam, sapientiam, immutabilitatem, & æternitatem, licet singulare modum quedam viviueralem habentes, in quantum sub communii conceptu à nobis concipiuntur, de quibus ita concipiunt demonstrationes extirimus, non minus, quam de rebus vere viviueralibus, & quibus medijs easdem proprietates de illo demonstramus, & vnam etiam per alteram, ut æternitatem per immutabilitatem. De Christo autem hominē vera etiam habetur demonstrativa scientia supernaturalis Theologie per applicationem, in quantum communes proprietates humanae naturæ per principia communia eiusdem de eo demonstrantur, ut quod sit admiratus, risibilis, vel quid simile, atque etiam diuina attributa, quae ei conueniunt ratione naturæ diuine: itaque eiusmodi scientia, in quantum de Christo homine disticit, quasi mixta censetur, ex scientia de homine, ac de Deo, quemadmodum Christus ipse in vita natura (sed ab illa earum commixione) subsistit, & o videretur esse aliud, quam applicatio quedam huius scientiarum viviueralium ad hoc singulare, quo pacto etiam admittimus de ceteris singularibus esse scientiam.

Q V A E S T I O · S E X T A .

An de corruptilibus, & contingentibus, entibusque per accidē-

detur scientia.

SIta est, ut Aristoteles demonstratiois pracepta tradens capite 2. 4. & 7 libro, prius docuit, quod ex necessarijs propositionibus, ac per se demonstratione extienda omnia est: specialem habebit difficultatem utique controvèrsia pars, an contingentia, enīque per accidentes obiecta scientiarum esse valeant.

Prior controvèrsia pars, an sit scientia de contingentibus.

AContingentibus igitur exordium controvèrsia sumendo videatur pars negativa, ex definitione scientiæ evidenter deduci: nam si scire est rem per causam cognoscere, & quod illius est causa, & impossibile est aliter se habere, sequitur non versari circa contingentia, vel corruptibilia, nam vitaq; aliter se habere possunt, illa quidem per mutationem, hæc vero per omnimodam corruptionem, quod cernens Aristoteles. I. b. post. cap. 24., vbi de obiectis scientiarum disserbat fortuita, & quæ casu eveniunt, vel contingentia exclusis affirmans, nullam scientiam circa illa vestari, capit. etiam 26 eiusdem libri scientiam ab opinione separans testatur de rebus dumtaxat necessarijs esse.

Quod valde consonat dignitati scientiæ, ac demonstrationis, per quam producitur, demonstrationis quidem ex veris, primis, notioribus, causisque conclusionis procedentis, hoc est, ex principijs necessarijs, quæ sunt immediatae propositiones, vnde sit conclusionem eius necessariam esse oportere, sed sensus conclusionis est scientia, ergo etiam pugnat cum natura scientiæ, circa corruptibilia, aut contingentia versari.

Ex tripli namque parte contingit corpori accidens semel genitum, ex parte causa deficientis, à qua eius conservatio dependet, quo pacto lumen in medio productum definit esse per absentiam solis ex parte subjecti, quo deficiente necesse est cuncta accidentia, quæ ei inhærebant, deficere, ut Aristoteles capit de substantia admonitus dicens, destructis primis substantijs impossibile est quidquam aliorum remanere: definit esse mortuo homine calor naturalis, & similia, accidentia, quæ cive viventi inhærebant: ac demum à contrario corruptibile, quæ ratione frigiditas aquæ cor-

Nota.

247.

sumpente, qua ratione frigiditas aquæ consumptur per calorem in ea productum à sole, vel igne, sed nullo ex his modis corruptibilis est scientia, ergo ex propria condizione est perpetua, atque adē circa obiectum necessariū, & perpetuum debet versari: probatur minor, nam causa scientie sunt principia necessaria quidem, ac perpetua & idem certa, ut Aristoteles i post. capit. 2. ad suorum assertorarum docuit, necessarium esse, ut aliquis habeat scientiam conclusionis non solum esse firmum in assensu principiorum, sed quod nihil magis falsum esse intelligat: quā illud, quod eis opponitur: subiectum item scientie est anima rationalis, cui medio intellectu inheret, incorruptibilis, ac perpetua ex propria natura: contrario autem caser omnino scientia: aut si velis ei pro contrario extremitate designare, impossibile est ab eo corrupti, cum eius comparatione debilissimus sit, vñque adē ut in presentia eius subsisteret minime possit: etenim si aliquis circa aliquam conclusionem errauerit, licet error ob diuturnam consuetudinem quasi in naturam sit conuersus, vñica oppositæ conclusionis demonstratione superueniente deletur, neque amplius præualeat vñ modo aduersus Scientiam potest, & multo minus opinio contraria, quam assensum esse debilissimum nominis, cui non repugnat subesse fallum.

Contraria sententia prefertur.

HANC pattern questionis rerum corruptibilium, & contingentium rectigit Dic. Thom. i. part. questione 86. artic. 3. cui his distinctionibus præmissis responderet.

Corruptibilia, & contingentia duobus modis considerari possunt: ex parte materie, quæ totius contingentie, & corruptionis radix est: vel ex parte formæ, quæ a necessario absq; dubio essent, quia cum forma sic actus, expropria conditione determinatur ad esse: materia vero cum sit potentia, quandam habet indifferentiam ad esse, vel non esse, in determinata saltem specie, vel individuali, & cum si principium individuationis, ex parte eius prouenit rebus materialibus quedam possibilis essendi ante quam sint, & non essendi postquam sunt.

Sed adhuc possunt duobus modis considerari in singulari, aut in communis prout à singularibus absista, & quidem si primo modo ac

cipientur, nihil necessitatis habent, sed omnia contingentia sunt, si vero in communis pro quidditatibus eorum prædicatis, eo undem connexionibus, vere sunt necessaria, & quibus aliter se habere repugnat: exempli gratia, iste homo singularis, lapis iste, aut lignum modo sunt, & statim esse desinunt, sed essentia hominis, lapidis, vel ligni perpetua est, & connexionis prædicatorum eius semper eodem modo se habet: quodlibet ens naturale generationi, & corruptioni obnoxium passim mutatur, mos quisque statim desinere esse, sed quidditas entis naturalis, definitio naturæ, & mons res sunt necessariae, & cum scientia naturalis abstracta sit à materia singulari, res quidem corruptibles, & contingentes contemplatur, non tamen sub ratione, aut modo se habendi corruptibili, vel contingi, sed necessario, ut in causa adhuc, & fortuna certius: nam quod ille, vel ille terram effodiens thesaurum inueniat, res est fortuita, & omnino per accidens contingit, de qua proinde scientia non habetur, sed quod fortuna sit causa per accidens in his, quæ agunt propriæ similitudines, raroque contingit, non est contingens, sed necessarium: & quid est magis contingens, quam actus liber voluntatis ad utrumlibet indifferentis, & nihil minus ratio, vel essentia eiusdem res est necessaria ad scientiam moralem pertinens: nam virtutes, quas moralis philosophia per se contemplatur, non nisi in actibus liberis voluntatis reperiuntur.

De rebus igitur corruptibilibus, & contingentiis in singulari non datur scientia, quia D. Tho. contingentia contingenter sunt (vñ sic licet loqui) bene tamen de eisdem datur in communis considerationis, quia non sunt contingentia contingenter, sed modum necessitatum habent, & haec est sententia Dic. Thom. quam ut veram amplectimur: sapienter enim protulit Doctor Sanctus eodem loco nihil esse ita contingens, quod sub aliqua consideratione non sit necessarium.

Solutio argumentorum.

Illud autem admissionis (ut argumentis i. Argumentis) quod in definitione scientie di. Solucio. citur, rem, circa quam versatur, non posse aliter se habere, à qua conditione quamvis aliena sit res corruptibilis, vel contingens in particulari considerata, sed quidditas eius, & prædicatio connexio necessaria est, & rō pot-

test aliter se habere (ut ostendimus) in quo sensu non negat Aristoteles obiecta scientiarum esse posse, cum ipsem fortuita, & casualia non solum consideret, sed definiat. 2. libro physic, de causarum per se, & per accidens natura scientifica tractationem instituerat. Discremen etiam inter scientiam, & opinionem ex parte obiectorum admittimus adhuc in rebus corruptibilibus, & contingentibus, que ut scientia considerantur, necessariae sunt, & per necessaria principia probantur earum passiones, à quo semper opinio deficit per medium contingens in eisdem procedens.

II. Solutio.

Reliquum est (ut argumento de incorruptibilitate scientiarum) occurratus verum esse conscientes, quod in natura scientia omnia repellantur, ideoque non posse vlo modo ex directo, & per se corrupti, posse tamen indirecte, & quasi per accidens, desuetudine ianuam intellectus errori contrario aperiens, à quo destruatur, quod hoc modo fieri non repugnat, licet raro contingat: per diurnam cessationem ab actu potest contingere, vi quippe demonstrationes, vel media, que ex principiis ordinatis compunduntur, obliuioi readat: nam enim simplices eorum species non corruptantur, cestat tamen eamdem ordinatio, & compositione, memoria ad effectum ordinandi, & compendiendi demonstrationem ex eis, deficiente, quo praesupposito intellectus multidine specierum diversarum quasi obturatur, inter quas locum habere solent species oppositae opinionis, ex quibus propositiones formatur: cuique nullo iam impidente assentitur intellectus, nam & si permaneat habitus, deficit tamen medium, per quod eis facile possit obstatere, & habitus sine medio non est nisi quædam veluti mortua qualitas non resistentis, neque vnum opponens impedimentum contrariis actibus: per frequentem igitur vnum falsum opinionis, aut erroris scientia contrarij, destruitur absque dubio habitus scientiae, quemadmodum careri per habitus contrarios, non tam directe, & per se, quia ex directo non posset error, vel opposita opinio aduersus scientiam preualeat, immo nec locum habere in intellectu aliquis eorum actus, vel affectus habitu ipso per medium obstante.

Ad formam
Argum.

251.

Ad formam igitur argumenti dicendum est, quod tum scientia per se sit incorruptibilis, & perpetua circa necessarium obiectum, & semper eodem modo se habens versari debet, & talia sunt corruptibilia, & contingentia, in

quantum à scientia considerantur, abstracta quidem à materia singulari, que rotius contingentia, & corruptionis radix est, sed eiusmodi adhuc in communis considerata definiti potest, atque obiectum scientiae esse.

*Quid sit ens per accidens explicatur, &
de eo posse dari scientiam
suadetur.*

Sed ad secundam questionis partem iam Deente per deueniam oportet inquirentem an de ente accidens.

Vulgata facit in schola est distinctio entis in ens per se, & per accidens tradita ab Aristotle 252 metaphys. textu 5. 6. & 7. ens per se illud dicitur, quod ex rebus per se cohaerentibus, vel vnum aliquid per se constitutum coalescit (in solis etiam compositis locu habet distinctio hæc, nam de Deo Opere qui simplissimus est, constat esse ens per se) ut ex acto, & potentia substantiali, vel certe ex his, que per se ordinantur, si ratione solis ordinis ad vnum aliquid constitutum conueniuntur: exemplum primi habes in homine, ac ceteris compositis substantialibus, secundi vero in digestis rebus ab eadem scientia consideratis sub una aliqua ratione formali, ad quam ordinantur, vel cuius formaliter rationem aliquo modo participant: diversa sunt praedicamenta substantiarum, & accidentium, & nihilominus ad vnum per se obiectum metaphysicæ pertinent, quia sub uniuersalissimo ente eius obiecto per se ordinatur, substantiarum per se attributo, accidentibus vero per ordinem ad substantiam, ad quam ordinatur quodlibet iuxta propriam conditionem.

Ens per accidens est illud, quod ex diversis non per se, sed accidentaliter conhaerentibus, vel ordinatis consurgit, accidentis non per se inheret substantia, sed accidentaliter, cum sit res diversi praedicamenti, ideo ex veroque non consurgit per se, sed per accidens vnum, quale est homo albus, clarus in homine per accidens vnum, quale est homo albus, clarus in homine per accidens concurrunt albus & nasicum, & ideo ens per accidens est hominem album esse nasicum.

De ente igitur per se non venie in dubium De quo si quod obiectum scientiarum esse possit cum sit causa per se propriatum, quae de illo demonstrari in scientia possit per principia ex propria eius natura demonstrata, at de ente per accidens motu.

merito dubitatur, nā cum ex diuersis per acci-
dens concurrentibus sit constitutum, non vi-
detur quo pacto vnam habeat cōscientiam vni-
ca finitione explicabilem, nec determinatas
proprietates & principia, per quæ de eo possint
demonstrari.

Opinio.

254

Tenete nihilominus affirmatiā partem
nonnulli ex modernis, qui via voci At stote
lem interpretantur esdem distincione vici-
entes, qua nos vni sumus circa corporibilia, &
contingentia, assuerantes que de ente per acci-
dens in particulari non dari scientiam, quia
vna definitione explicatur, neque determina-
tas habet proprietates, vel principia, ex quibus
demonstrantur: ceterum quidites eius, ac
prædicariorū essentiālī connexiones tales per
se sunt, & obiecta scientiā ī esse ī oī repugnat.

Probant exemplari quadam inductione,
nam de numero, qui est ens per accidens datum
Arithmetica, de numero sonoro Musica, de li-
nea visuali Perspectiva, de Republica, quæ rō
est aliud, quam multorum hominum congre-
gationes, Politica, militaris de exercitu, de quanti-
or qualitatibus bene temperatis physica, art
Medicina, & de integra argumentatione ex
aggregatione trium propositionum composi-
ta Dialectica, ergo bene poterit esse obiectum
scientiā ens per accidens prædicto modo con-
sideratum.

Negatius sententia preficitur, & affirma- tiva reficitur.

Aristotel.
Sententia.

256

Partem vero negatorem definit expre-
sione Aristoteles. 6. libro metaphysi text. 5. &c
y. vbi de natura entis per accidens copio-
se differens, non solum negat de illo dari sci-
entiam, sed ex professo probat: verba autem
eius inter alia hæc sunt: *Quod autem scientia nō
est accidentis palam, & ructus sententiam vlti-
mi textus quali per modum epilogi claudens
ait, quid quidem igitur est accidentis, & propter quā
sanctam, & quia scientia non est eius dictum est: &* *Se
probaret duplicitas argumentum.*

L Ratio.
Artic.

257

Primo. Siue ens per accidens fiat ex con-
cursu aliquo ratione temporis, vt quod fuerit
hyems sub cane, id est, astrinum tempus frigidū,
ac pluviostum, siue ratione subiecti, in quo co-
curent duo accidentia, vt in eodem homine al-
bū, & Musicum, vel ratione causæ, vt ædificator,
& Musicus, vel deum ratione effectus, vt
quod obstopios, seu coquus obsonium præpa-
ret delectabile simul, & salubre præter eius

anem, quocumque, inquam, modo fiat præter
communem cursum naturæ contingit, unde
nō est necessarium, nec sequenter contin-
ges, de quibus sc̄ientia esse potest, sed quasi de-
fectus eius, quod est frequenter evenerit, vi de
non solū coniūcti obiectum scientificum, sed
quasi defectus, vel priuatio eius.

Secundo. Sc̄ientia habetur de re aliqua, in
quantum est de subiecto medium est demonstrandum. Argu-
mentandi proprieates, vel possessio[n]es, sed ens per
accidens non habet definitionem, ergo nec
obiectum scientiæ vlo modo esse potest.

Probat minorem, ens per accidens sit ex ag-
gregatore rerum ad diversa praedictamente
spectantium, vt homo albus, ac ficiator musi-
cus, ergo non est sub uno, sed multiplici gene-
re, cum ergo ex genere, & differentia definitio
sit exterrita, sequitur evidenter non posse vna
definitione explicari, quæ sit medium de-
monstrandi p[ro]positiones.

Aristotelicum hoc argumentum duabus vi I. Solutio[n]e
je conatur solvere moderni: priori, quantum quotundā

attinet ad definitionem, posteriori vero ad sci-
entiam: assertunt igitur quantum ad primum
vno ē duobus modis intelligendum esse Ari-
stotele, dum ait ens per accidens non esse de fi-
cibile, ita vt rō de omni, sed de aliquo gene: &
corum loquatur, constat enim quedam eoru[m]
definiti, vt numerum, & rel[ation]em in primo ar-
gumento enumerat, de qui bus proinde Ari-
stoteles ipse variis habuit scientias, quæ idcirco
entia per accidens vocantur physica, quia
ex illis non sit vrum per se per vniōnem in-
trinsicam, sicut sit ex materia, & forma, sive ex
partibus integrantibus vna quantitas conti-
nua: & secundo specialius loquendo intelligi
potest de his, quorum extrema nullam habent
connexione[n]em inter se se, neque efficiunt ali-
quid vnum, sed omnino per accidens, & im-
pertinentem coniunguntur: vt homo albus,
adificator & musicus: de quibus bene admitti po-
test non esse definibilia vlo modo, securus est
de alijs aliquo modo efficiens vnum, vt
numero, exercitu, republica, ac ceteris huius
conditionis, quorum extrema licet non per
se vniāntur, eo tamen fine concordant, vt fiat
aliquid vnum, eiusmodi enim vna aliqua de-
finitione explicati possunt.

Quod vero inferatur ex negatione defini-
tionis negatio sc̄ibilatris (vt sic li quantum) si-
stinctione etiam indiget, nam duplex est de-
finitione, & iuxta eam duplex scientia, exacta
quidem ex genere, & differentia, quam habet

k 2 solum

II. Solutio[n].

261.

solum ea res, quæ est per se una, atque etiam species viarum prædicamentis: imperfecta vero sita, quæ solum est descriptio quadam, vel ratus explicatio, nunc vero circa ea solum, quæ primo definiuntur modo, exacta scientia versatur proprietates demonstrans, vel passiones, per quidcirca definitionem, ac circa ea, quæ imperfecte definiuntur, qualia sunt extensibus per accidens non pauca, licet exacta scientia non versetur, nihil prohibet imperfectam versari.

**Si Solutio
relinetur ut.**

202

Vt rāque tamen solutio nullius momenti est, nec potest nondum argumenti soluere: prima, quia pronunciatum illud ab Aristotele communi totius scholæ consensu receptum, ens per accidens non est definibile, non de re, vel altero, sed de omni ente per accidens in quantum tale evidenter accipitur: etenim cum ens per accidens, vt tale, importet aggregatio: unum plurium entium in actu, ex quibus non sit aliquid unum, vt probant homo albus sedificator musicus, & id genus alia, impossibile est una definitione explicari non solum quiditaria, sed nec descriptio, vel alio modo imperfecta: nam quo pacto potest una aliqua explicatio dari nisi de uno aliquo, vel ratione una, cum ergo ens per accidens non sit unum, sed multa, ac diversa, non poterit una definitio explicari.

**Inspugna-
tur adhuc:**

203

Et quod surges de omnibus intelligatur, probatur evidenter (nisi ego fallor) argumento ad hominem: illa omnia, quæ resultant ex multis per se ordinatis ad efficiendum aliquid unum, qualia sunt, quæ ab aduersariis in primo argumento enumerantur, non sunt entia per accidens, sed per se in suo ordine, & gradu: de ceteris autem resultantibus exhibet, quæ omnia per accidens, & impertinenter concuerant, fuerint non esse definibilia, ergo vere nullum ens per accidens definiti potest: probatur antecedens, nam ex multis per se concuerentibus ad constitutionem unum necesse est unum per se resultare, sed unum per se, quod ex multis in concursu resultare potest, duplex est iuxta duplē modum concurrendi: videlicet unitatem naturæ, vel ordinis: illud dicitur unum unitate naturæ, quod unam naturam importat ex multis partibus compositam, vt homo, lapis, vel lignum, & quodlibet compositum ex materia, & forma, unum vero unitatem ordinis, per se ordinatis coalescit, quod licet non habeat unitatem naturæ, habet tamen uni-

tatem ordinis sufficientem, vt uom per se in suo genere appelletur, uom videlicet per se ordinatum, quod satis est, ut una definitione explicabile sit: satis etiam vi proprietates habeat illam unam essentiam consequentes, ut habeat etiam principia, per quæ demonstrati de eo possint.

In hoc igitur decepti inveniuntur priores sententiae auctores, quod solum unum per se posuerunt, quod ita esse naturæ uom est, uoluntatem ordinis non considerantes, ac propriea in etiis per accidens enumerarunt omnia, quæ talia sunt secundum esse, quamquam per se ordinentur: cum tamen virum: modum unitatis per se tanquam necessarium recipiat universa schola, & tanquam sufficiens ad constitutendum uenio aliquid per se scibile; ac definibile: quæad modum eorum non requiritur in obiectis scientiarum eadem necessitas, sed uom est magis necessarium quæ aliud, pari ratione de unitate censendum est, non esse necessarium, ut obiectum habeat unitatem: sed satis est, ut in suo genere, vel gradu sit per se unum unitatem naturæ, vel ordinis sufficiens quidem ut una possit definitio explicari, & considerari ab una scientia: quam voitatem per se illa omnia habere certissimum est, nam licet multa scientia in actu secundum esse, quæ ad eorum constitutionem convenient: sed in ratione ordinis, quædam le habent, ut potentia per se, ac necessarij alijs presupposita, alia ut actus, à quo determinantur, vnde fitur ex potentia, & actu secundo esse naturæ coalescere unum in esse naturæ, pari ratione ex potentia, & actu in ratione ordinis coalescere unum unitate ordinis.

Exemplum numeri pro cunctis sufficiat, Exemplum cuius voitates licet sint multa entia in actu in genere quantitatis continuas, sic tamen ordinari, ut prima, & secunda in ternario: per se presupponantur tertie, à qua etiam per se determinantur ad constitutendum talēm numerō, qui sub genere quantitatis discretæ, non solum est unum per se, sed una species quantitatis ex genere, & differentia composita, cum sit per se quantitas discreta, quæ est genus proximum, & divisibilis in tres uirates divisione discrete, quam divisibilitatem habet pro vera, atq; intrinseca differentia: & ex tali una essentia resolvent proprietas verè de se demonstrabiles, ut esse parem, aut imparem, esse numerabile, & similes: ecce quo pacto nūl lata ex eū numerandū est inter entia per accidens.

dens, neque ullam unquam enumeravit profecto Aristoteles, sed ea solum entia per accidens esse voluit, qua ex concursum multorum, & non ordinatorum relinquit, vel (vi propriis loquamus) qua non sunt aliud, quam multa ab eis que uno ordine aggregata.

268.
123. Iurio
impugna-
tur.

Ex quibus planè inteligitur non minus esse triuolum posteriorem solutionem de scientia, quam verbis adeò expressis negavit Aristoteles circa entia per accidens verlati, licet enim non si necessarium definitionem habere universa obiecta scientiarum, cum sint quedam adeò universalia, vel simplicia, quæ definitio- ne carent, sed de qualibet re determinata praesupponendum esse docuit Aristoteles, ut sit eiusq; definitionem, aut quiddicatum concepum per se unum medium esse, per quod demonstrantur passiones, cum ergo entia per accidens determinata sint, non universalia, nec simplicia, si definitione carent (vt probatum est) obiecta scientiarum nequaquam es- se poterunt.

Quod non minus evidenter ostenditur ex principijs, & passionibus, vel proprietatibus: nam si non habent unam aliquam essentiam, quæ possunt habere proprietates demonstrabiles, quæ principia per quæ demonstrantur? considera hominem album, vel adscitatem musicam, & videbis nullam proprietatem habere, ab homine quidem propter essentiam unitatem, & pariter ab albedine fluere proprietates possunt, sed ab utroque simili, ex quo non resultat una aliqua natura, una natus, quæ essentia, quo pacto unum aliquid per modum pro- prietatis emanabit? & si principia scientiarum ab essentia subiecti defunduntur, ubi non est una aliqua essentia, neque unum principium ab ea defundi poterit, à qualibet parte accipere prin- cipia possumus nequaquam ex aggregato, cum non sit unum.

Nec ex principijs utriusque partis demon- strare aliquid de aggregato possumus: nam quemadmodum partes ipsæ per accidens coniunguntur, pariter etiam principia: ex principijs autem per accidens coniunctis extrahi demonstratio minima potest: nam cum principia sint causa per se conclusionis per se debent coniungi in demonstratione ad illam producendam.

Relinquitur ergo verum esse utrumq; propria- ciatum ab Aristotele, nullum ens per ac- cidens esse definibile, nec obiectum scientie, quod cum D. Thomæ in eiusdem loci Com-

mentarij recipiunt universi eius interpres, & communis ius scholæ vocé firmatum est, à qua recedere non licet: & argumentum op- posita sententiae, inter corroborandā nostram patet: solum esse.

TRACTATUS QVAR- tus de Sapientia.

Q VAE S T I O VNICA.

Quid nam sapientia sit, & quoniam modo ab intellectu, scientia, ca- terisq; virtutibus intellectuali- bus distinguitur.

Sapientia dignitatem (vt ab ea exordium Sapientia sumamus) sic extulit Philosophus, vt non dignitas solum scientiarum omnium facilè principi- pem, sed reginam, ducem, regulam, atq; me- suram iure appellandam esse voluerit, cui tan- quam ancilla defuerunt. Metaph. lib. text. 3. hisse verbis. Ex his itaque, que ab antiquis de- terminata sunt, quæ scientiarum appellanda sit sa- piens, rationabile videatur, unamquamq; illa ap- pellandam esse: verū quatenus principalissima, & honorabilissima, & cui ceteras scientias, tanquam ancillæ non contradicere docet; illa est ipsius finis, & boni: huius enim causa cetera.

Ex quibus valde à se approbatis sapientie intulit D. Thom. 1. a quest. 57. art. 2. quod cum scientia iuxta diversam naturam, & conditionem recti scribiliū dividantur: sa- piencia tamen nostra est nisi una, & merito quidem nam eminentia intellectualis cognitionis nō potest in multis repetiri.

Vt autem absolutissimā eius conditionem perspectam vicumque habemamus, tria erunt à nobis expedienda, primum, quid nomine sa- piencia intelligendum sit: secundum, quid tunc res ipsa tali nomine designata, & tertium (quo ex utroque constabit) quo nam pacto à caro- ris intellectualibus virtutibus distinguatur, in- tellectus presentatio, & scientia iam explicata nam cum sit una ex quinque membris ge- neralis illius divisionis posita ab Aristotele & Ethic. cap. 3. & membra cuiuslibet bonae divisionis distincta esse oporteat necesse erit sapientiam à ceteris methodis separare, quod nos

scit dico.

erit difficile, si semel propriam eius rationem tequerimus.

Quid significetur nomine sapientia.

Prima acceptio sapientie.

Ab ipsa igitur omninis significatione incipientes multiplex esse acceptiōem sapientiae affirmamus, ut ex diversis testimonij Aristotelis, ac D. Thom. plenē colligitur.

Accipitur sapientia primo pro omnium plurimis scientiarum congerie, in quibus excellit quispiam: & iuxta hanc acceptiōem multarum scientiarum cognitione instrutum hominem solemus vocare sapientem, sic accipitur ab Arist. t. lib. Metaph. cap. 2 non longè à principio, ubi talibus conditionibus sapientem praevidit fore vult. Primo igitur opinatur sapientem maximè omnia ut possibile est sciēre, non habentem singulariter eam sciemtiam: deinde illa, qui difficultiora, neq; scitu facilius homini cognoscere posse, sapientem existimamus, sentire enim omnibus commune est, quamobrem facile, & neutram sapiens est: item illum, qui certi or, ac magis docere valens, causas reddat, sapientem in omni scienzia esse.

Secundo accipitur sapientia pro excellentia cuiuscunque scientiae, vel artis, in quo sensu quilibet vocamus sapientem, qui non vulgariter alicuius artis peritiam consecutus est, sed ad perfectionis culmen peruenit, ut sapientem Medicum, aut Philosophum.

Quo pacto accipitur ab Arist. 6. lib. Ethic. cap. 7. sic incipiente. Sapientiam autem in artibus attribuire illis existimamus, qui absoluissimum in ipsis sunt, unde Phydium sapientem marmorariū, Polycletum statuarum sapientem dicimus, nibil aliud his sapienti nomine, quam artis ipsius virtus significantes: ciudem acceptiōis meritit D. Thom. 1 p. quest. 1. art. 6. sic loquens. Ille sapiens dicitur in unoquoque genere, qui considerat aleissimam causam illum generis, ut in genere adfici artifex, qui disponit formam domus, dicunt sapientes architectos respectu inferiorum artificum, qui dolant ligna, vel parant lapides. Eiusmodi tamen conditiones communes sunt, & ex quibus non deducitur quid propriè sapientiae nomine intelligamus.

Accep. 3.

Proprieta accipitur tertio pro una aliqua scientia omnium excellentissima, à qua simpliciter denominatur sapientia, qui eam absequetus est, ut docuit plenē Aristoteles 6 lib. Ethic. cap. 7. sic inquietus. Ceterum esse alios quosdam opinio, & nos ex parte sapientie existimamus, neque alia aliqua in sapientem, quemadmodum inquit in margite,

Et nec fuisse erat, nec erat robustus draco,
Aut alia re aliqua sapiens, si numina diuina
concessere.

Quapropter ex aliis scientiarum esse sapientiam manifestum est, &c. & quia inter scientias quas lumine naturali cognovit Aristoteles perfectissima est Metaphysica, idcirco eam nō Metaphysice vocat simpliciter sapientiam t. lib. Metaph. & cap. non procul à fine dicens *Cuius sapientia et tenet gratia nunc sermonem facimus ibid est*, quod Ant. appellat sapientiam circa primas causas, & principia omnes arbitratur versari. Et D. Thom. cui scholastici omnes concident, Theologiam in ordine supernaturali absolutissimam merito sapientiam appellant.

Ad rationem autem sapientiae hoc modo Conditio sumptus tales desiderantur conditions, prima, ut sapientia circa res altissimas, atque uniuersalissimas eis vero versetur. Secunda, ut uniuersalissimas causas, modis, atque principia rerum tradat (particularia nam per-

que cuiuslibet obiecti, vel scibilis principia in

7. qualibet scientia particulari tradantur) Tertiā,

ut de principiis aliatarum scientiarum, atque ex consequenti de conclusionibus iudicetur, iuvans ad eorum explicatiōem, & confirmationem tanquam facultatem habens ea probandi aduersus proterue negantes. Postrema, ut gratia sui ipsius sit, & non alterius: ratiōne cum scientia practica nō sui ipsius, sed operis faciendi, vel diligendi sit: specularius vero non propter alterum, sed propter se, sapientiam speculariū, & t. o. practicam esse omnino oportebit, & talem, quae ad alteram scientiam, & facultatem non ordinetur, sed cui deserviant omnes: has ferè omnes conditio-

nes docuit Aristoteles in veram sapientiam conuenienti t. lib. Metaph. cap. 2. in hac verba.

Scientiarum quoque illam, que gratia sui ipsum, & propter ipsum scire, quam illam, que aliorum gratia eligenda sit, magis sapientiam esse, & principiarem, quam ei subministrantem potius sapientiam esse: nos enim, ut sapienti precipiat, sed ut illa precipiat, nec viile ab altero, sed ut ab omnium sapienti suadeatur decet, &c. & quibulda interponitur. Tali autem est eius quod maxime scibile, maxime autem scibili sunt ipsa prima, & conse- propter hec enim, & ex his cetera cognoscuntur sed nō hec per se ipsae: principissima autem scientiarū, & principiarū suā ministrantur est, que cognoscit id, ab quid quendam agendum sit; hoc autem est bonum cuiuscunque. & uniuersaliter, quod in omni na- re optimū est: ex his omnibus ergo dictis in eadem scientiam cadit, quod queritur nomen: op-

erit scientiam

et etiam primi principiorum, & causarum, eas
speculariuntur esse, nam & bonum, & cuius gra-
tia una de causis est: quod autem non factum etiam
ex primis Philosophantibus patet, qui propter fugi-
de oratione phi. sophari sunt: unde patet, quod can-
sacognoscendi, & nullius vius gratia ipsum scire
prosequebatur, &c.

Tertiar.

D. Thom.

Tertianum vero, cuius non videtur meminisse
Aristoteles tradidit D. Thom. i p. quæst. i art.
6. & i. z. quæst. 57. art. 2. quam omnes eius
explicatores recipiunt, & hoc modo interpre-
tantur: non quidem quod altissima haec scien-
tia de principiis aliarum sic iudicet, ut per pro-
pria illarum media, vel rationes probet, sed per
commonitatem, cuius pulchram certè rationem at-
tulit D. Thom. in priodi loco, qui a cum prin-
cipiis aliarum scientiarum sint per se nota, non
possunt intra suum genus, vel ordinem proba-
ri, sed probantur per sapientiam ex communi-
bus gradibus: gratia exempli, principium illud,
omne totū est maius sua parte, per se no-
tum est in Mathematicis disciplinis, quod
proinde per mediū proprium non potest pro-
bari, probatur tamen per communia à Meta-
physica hoc modo, quidquid aliud includit,
& aliiquid amplius, maius est illo, sed totum
includit qualibet partem, ac ceteras, ergo
necessere est qualibet maius esse.

Præterea sic probari intelligendum est, ut
nō semper demonstratur, sed aliquando pro-
babilitate duntaxat, ex quibus concessis ab ad-
uersariis arguento (ve aiunt) ad hominem
nec enim probatio indigent principia secundum se, cum per se nota sint, ex propriis
terminis, sed pro his, qui ea non satis percipiunt, vel percipientes protervæ aegant.

Cernens autem Aristoteles in Iola Meta-
physica cōcurrere has omnes cōditiones, ea nō
non obscuræ sapientiam appellasse vidiimus i.
metaph. cap. 1.

Et eandem ob causam D. Thom. Sacram
Theologiam, & ex his satis constat, quid no-
minis ipsius sapientiæ.

Reliquum est, ut quid rei explicemus, de
quo magis est inter vias doctos dissensio
quibusdam opinantibus ad eius naturam per-
tinente non solum conclusionum noticiam sed
etiam principiorum.

Quod duplē sensum habere potest, pri-
mum, ita ut sapientia unus sit habitus qui circa
principia versetur, & conclusiones, vel quod
idem sit circa totam demonstrationem.

Secundum non ut unus sit habitus, sed quid

aggregatum ex multis, necpè ex habitu prin-
cipiorum, & conclusionum.

Iaque iuxta primum sensum Metaphysica
per sapientiæ nomine insiguntur, unus qui-
dām habitus est, qui versatur circa principia,
& conclusiones, vel circa totam demonstra-
tionem in materia constitutam, iuxta secun-
dū vnum quasi coniunctum ex veroq; habitu.

*Sit ne Metaphysica unus habitus ad quem
perireat versare circa principia &
conclusiones: duas sententias
oppofitas.*

Iuxta hunc igitur duplē sensum duplex I. Opini-
est opinio corum, qui vitamque noritiam
claudere arbitrantur, prima tenet vñū esse
habitum simpliciter, qui in totam fertur de-
monstrationem per modum vnius obiecti,
quam Gabriel ex mente Ochami sequitur est
in prologo sententiarum quæst. 8 & nouissi-
me Mag. Zumel. i p. quæst. art. 6. ad finem.

Quam probat ex mente Aristotele 6. Ethic.
cap. 7. vbi ita loquitur. *Sapientem igitur non sol-
lum ea, que, ex principijs sunt cognoscere, sed etiam ex Aris-
totele circa principia ipsa verum dicere oportet, quare sa-
pientia erit intellectus, & scientia (et paulo infra)
quasi rem concludens, constat igitur ex his, que dñ-
ta sunt, sapientiam esse rerum præstantissimarum
scientiam, & intellectum.*

Probat deinde ratione, quia sapientia est I. Argum.
membrum quoddam generalis illius chris-
tianis, qua diuiditur ab Aristotele virtus intellec-
tualis in ipsam, & intellectū, scientiam, pru-
dentiam, & artem, ergo non minus à ceteris
merobris distincta debet esse, quam cetera
membra inter se se, ac si posueris esse habitum
principiorum duntaxat, non poteris eam ab
intellectu separare, si vero solas conclusiones
respiciat, non separabitur à scientia, ergo ne-
cessere est has, & illa, seu integrum demonstra-
tionem respiciere per modum vnius habitus,
ut sic ab veraq; separetur: nec minù est veramq;
rationem respiciendi principia, & conclusio-
nes, in sapientia vñiri, & quasi eminenter com-
tinere, cum sit excellētissimus habitus iuxta-
vulgatum illud in schola receptum, & multis
exemplis confirmatum, quæ in inferioribus
disparsa sunt, in superioribus reperiuntur vni-
ta, sicut cernimus in anima rationali gradu
sentienti, ac vegetandi in inferioribus anima-
bus diuisos sub vnitate continere.

Secundo probatur, quia non repugnat eun- II. Arg.
dem

160

dem actu, & habitum scientiae versari circa conclusiones, & principia, illis si quidem propter hæc assentitur, ergo sicut circa virtusque versatur, & D. Thom. i. 2. quæst. 8. art. 3 id expresse sentire videtur affirmans voluntatem eodem actu ferti in medium, & finem, sicut intellectus eodem actu fertur in conclusiones, & principia, respicit igitur idem habitus sapientiae, virtusque obiectum per modum varius.

II. Opinio.

Secunda sententia quid coniunctum ex virtus que habitu formaliter inclusu assertum esse sapientiam iuxta posteriorerum sensum, quā nouissime tenet noster Molina, in commenatariis i. p. quæst. 1. art. 6. cui nonnulli ex modernis interpretibus subscripti, pro se afferentes idem testimonium Aristotelis aperiè satis assertis scientiam, & intellectum claudere.

Ratio.

17.

Deinde ratione eam confirmantes, quia sapientia exactissima quedam cognitio est terū aliquidarum, sed talia non habetur per solum habitum scientiae nisi accedat intellectus, per quem earundem rerum aliquidarum quidditates, quantum fieri potest, contemplatur sapiens absq; viro medio, vel causa, ergo virtusque habitum completam sapientiam claudere necesse est: nam per unum principia, & conclusiones respiciens non videtur possibile, cum noster intellectus (pro hoc præsertim statu) ita sit limitans, ut non nisi per plures habitus, principia, & conclusiones respicere valeat, ut circa alios quam cunq; materiam certius: unde dices sapientiae Angelorum possibile hoc sit, & conueniens, minimè tamen noscere, limitata subiecti capacitate obstat.

Statutus vera sententia D. Thome.

II. Opinio.

18.

Sententia D. Thom. magis doctrinæ Aristotelis, & veritati consentanea (quam vobis libenter amplectimur) valde diversa est ab virtusque sapientiam esse vaum habitum absolutissime scientiae, qui propter excellentiam, & vniuersalitatem sui obiecti, sub quo continentur particularia scientiarum, & propter absolutissimum modum procedendi per altissimas causas, quas propriè contemplatur, non solum versatur circa proprias conclusiones, eas ex propriis principijs demonstrando, sed etiam circa principia aliarum scientiarum, illa, vbi opus est, explicando, demonstrando, vel probabiliter ostendendo, aduersus protinus ea negantes (vt vidimus.)

Versari itaque circa principijs, non de proprijs intelligendum est, sed de principijs aliarum scientiarum, vt docet aperte Arist. metaphysic. summa 2. cap. 2. (nam liber iste textuali divisione caret) cuius verba hæc sunt: *Cum autem etiam mathematicum propriè specialiter communib[us] vestis, horum quoque principia speculari, prima Philosophie profecto erit. & consequenti principia secundū le omnino in demonstrabilia ad hominem demonstrare metaphysicum docet, hoc est ex concessis ab aduersario, in quo etiam sensu ex iam communissima principia demonstrare docet. i. lib. post. xxi. 27. hisce verbis: Vi si aliqua ratiocinatio certe demonstrare conatur, ut quod emere afferere, aut negare, aut quod aquiliter aequaliter: & quidem non sicut proprii habitus illorum, qui sine medio ea respiciunt, sed per discursum, & ratiocinationem, tanquam scientias nō ex proprijs cuiuslibet materiarum, in qua speratum est in demonstrabilia esse, sed ex proprijs sui obiecti, quæ respectu aliarum scientiarum communia sunt: vnde si, propria eius principia, quæ vniuersalissima sunt, quasi fundamenta est, quibus particularia principia scientiarum firmantur, atque consistunt, & cum his modis perfectissimis circa omnia principia sub proprijs contenta versetur, continet ab aliis dubio perfectionem intellectus, qui est habitus principiorum non formaliter, cum non modo simplici, hoc est ex terminis circa illa operetur, quo pacto operatur habitus principiorum, sed eminenter sub quadam ratione scientifica superiori, ea quæ per modum conclusionum respiciens, licet nonnulli ab eo diversum, quo respicit proprias, quas ex proprijs principijs, atque adeò per modum proprium probat. Principia vero aliarum non per medium, quod respectu earum sit proprium, sed commune, quapropter diverso modo se habet ad principia aliarum scientiarum, ac subalternans ad principia subalternata, quæ per proprium, ac proximum medium à priori demonstrat (vt cap. io. prioris libri copiōsè ostendimus) defectu, culis licet conditiones ad subalternationem requisitas habet metaphysica (quam sapientia norma intelligimus) nō cessent ei omnes scientiae propriè subalternatae (vt suo loco, & tempore explicabitur) sapientia itaque scientia cum sit, circa principia non proprijs, sed aliarum scientiarum versatur ac propter intellectus quodammodo vocatur, & scientia quodammodo respectu suarū conclusionum.*

Hoc est

Hæc est igitur sententia D. Thom. quam s. Etibic. lect. 3. ad finem, inuenientem Aristoteles eirca naturam sapientie exponens, proficeretur, & 1. 2. quæst. 57. art. 2. cui videntur subscribere Cœter. i lib. post. cap. 10. dub. vñitudo, & Magister Vñit. z. i. part. quæst. i. art. 6

I. Probat.
22.

Ostendit
falsitas 2.
sententiae.

23.

Probatur efficaciter aduersus primam, & secundam sententiam, ab utraque enim necessario admittendum est virtutem intellectualem in cōmuni dñgism esse ab Aristotele in quinque speciales virtutes, ergo necessario etiam fatendum est sapientiam esse unam virtutem specie distinctam à ceteris, si ergo est una virtus, ergo unus habitus, ab inferiori ad superioris affirmatur, nam habitus genus virtutis est, falsa est igitur secunda opinio, & menti Aristotelis plene contraria, ponens sapientiam esse multiplicem habitum intellectus, & scientiarum, quos formaliter claudere docet per modum unius coniuncti, vel aggregati: de sapientia itē loquens Aristoteles (vt vidimus) docuit ex pressæ altissimæ esse scientiam, quod si scientia est repugnat esse intellectum formaliter, cum intellectus sine medio versetur circa proprium obiectum, scientia vero medio discursu: ac tandem cum assensu principiorum sit actus specie diversa à scientifico, sequitur sapientiam duplē habere actū specie diversum non materiali, sed formali, quem ab una virtute: & habitu elici repugnat.

Occurrit
solutioni.

24.

Nec satis sit, si dicatur quilibet esse inadæquatum, & ex utroque unum adæquarum fieri, hoc enim impossibile est, nam cum assensu principiorum sine medio sit, scientificus verò nedijs principijs habeatur, non est dabilius unus aliquis assensus, vel una ratio superior virumque complectens, nam vel talis est sine medio, & non poterit continere scientificum, vel per medium, & non poterit continere assensum principiorū, qui sine medio haberet.

Ostendit
falsitas 2.
opinionis.

25.

Et hæc ratio placere concinit, non minus falsam esse primam sententiam ponentem unam esse virtutem sapientiam, unumque habitum simplicem, qui circa principia versatur, & conclusiones, nec enim per unam simplicem habitum circa virumque obiectum versari potest, cum assensu principiorum, & conclusionum ex parte medijs sint diversi, nec possint sub aliquo tertio conuenire, unde licet ponant sapientiam esse unam virtutem, & unum habitum distinctum à ceteris, vt ex mente Aristotelis oportet ponere, sed talis modus vanitatis impossibilis est.

Quod probatur 2. quia quicunque assensus II. Prob. scientificus per demonstrationem genitus derivatur ex assensu principiorum, tanquam ex propria, ac proxima causa, ergo ex propria ratione ab eo distinguimus, non solum reali, sed specifica distinctione, cum alterius sit conditionis ab eo, pugnat igitur cum natura demonstrationis scientiarum: ut idem actus sit cum assensu principiorum, atque adeò ut idem sit habitus, nam sicut actus se haber ad actum, ita habitus ad habitum, talis enim unius actus, & habitus, per quæ in principia simul & conclusionem, vel in totam demonstrationem renderet intellectus, nec esset sine medio, & ita non posset esse intellectus principiorum: nec per medium, & sic non esset scientia, ab utraque ratione abstrahere impossibile est, cum nullus sit possibilis, nec excogitabilis evidens assensus nostri intellectus, qui non sit, vel ex sola terminorum notitia genitus, vel ex principijs per demonstrationem derivatus, posset quidem una simplex cognitio circa principia, & conclusiones versari per modum unius objecti, si esset simplex, aut sine discursu, qualis est scientia angelorum, si autem discursua sit, ut nostra, omnino repugnat, nam de intrinseca eius ratione est expressa alia nova scientifica tanquam ex causa fieri (vt docuit expresse Aristoteles in huius operis principio) necesse est ergo à notitia principiorum (quam vocamus primam) omnino esse distinctam, atque adeò contradictionem continet apertam sub eodem habitu (qui sapientia vocatur) vitrumque continentem.

Proponitur iam vera conclusio:

Sceleratam esse sententiam D. Thom. à nobis explicatam, cum non sit aliud modus excogitabilis ponendi sapientiam unam virutem, atq; etiam unicum habitum distinctum à ceteris intellectualibus: modum autem, quo ab intellectu, & scientia distinguitur, egregie tradidit. 1. 2. quæst. 57. art. 2. ad 2. in hæc verba: *Iste tres virtutes non ex uno distinguuntur* D. Thom. ab invicem, sed ordine quadam, sicut accidit in triis potentialibus, quorum una pars est perfectior altera, sicut animal rationalis est perfectior, quam sensibili, & sensibili, quam vegetabili: hoc enim modo scientia dependet ab intellectu sicut à principijs, & virtusque dependet à sapientia, sicut à principijs, quod sub se continet, & intellectu, & scientia.

26.

et scientiarum, et de conclusionibus scientiarum distinguendis, et de principiis eorumdem, &c.

Itaque generalis divisio virtutum intellectualium quantum ad haec tria membra simili est ei, qua dividitur anima in vegetativam, sensitivam, & rationalem, que dicuntur partes potestuum eius: nam anima quasi genus est, & ideo totum quoddam potentiale respectu harum partium quas sub ambitu proprii potestatis continet: constat autem non ex aequo, sed sensitivam, perfectionem vegetativam claudere, & rationalem, per sefectionem virtusque pariter ergo habens intellectualis, qui vertatur circa virtutem aliam, dividitur in intellectum, scientiam, & sapientiam, quasi rotum quoddam potentiale in partes potestuarias, vel subiectas, non quidem ex aequo distinctas, sed quarum una deperdet ab aliis, quasi perfectiōnē eius claudente, & virata: à sapientia tanquam a perse tissimo, perfectionem veriusque continentē: pudentē namque universalia principia scientiarum, circa quae versatur intellectus à sapientia, per quam modo superiorius explicatio pribantur, atq; adeò conclusiones earum, quae ex principiis deducuntur: unde sequitur tandem habere dependentiam verumque habitum.

Ex quibus intelligitur facilē quantum sapientia supra ipsos eleuerit, & supra communem rationem scientiae aperitum est, propter et aliissimas causas, universalissimaque principia, ex quibus procedit: & quia non solum ad conclusiones, sed ad principia scientiarum propria, & universalis communia, quae universalissima, & dignitates vocantur, eius virtus extenditur, supra intellectum verò, nam licet simplicior sit modus procedendi huius habitus, qui sine vilo medio percipit veritatem principiorum, sapientia verò discutit est non solum circa conclusiones, sed etiam circa principia aliena: in hoc tamē multum excedit, quia principia eadem, quibus simpliciter afficiuntur ille, elucidat haec, firmat, & quasi confitit, & ubi opus est, eorum veritatem ostendit, corroborat, confirmat, defendit, atque demonstrat: quod sapienter docuit D. Thomas in commentariis & libri ethicis lection. 1. ad finem sic inquit: *Quia sapientia est certissima (ut ait Philosophus) principia autem demonstrationis sunt certiora conclusionibus, operari, quod sapient non solum sciatis ea, quae ex principiis demonstrationis concluduntur circa ea, de quibus considerat, sed etiam quod verum dicas circa*

ipsa principia prima, non quidem, quod demonstraret, sed in quantum ad sapientem pertinet, sapientem communia, prout etiam, et pars, aquale, et inaequale, et alia eiusmodi, quibus cogniti principia demonstrationis inserviant: unde, et ad huncmodi sapientem pertinet diffinire contra argentes principia, ut patet, in q. metaphysic. text. 8. Hec D. Thom. qui dum negat, sapientem demonstrare principia aliarum scientiarum, ex proprijs illius scientiae, vel ordinis intelligendum est: nam ex communib; aliquando demonstrare (ut admonuimus) non est negandum.

Opposita argumenta solvantur.

Et ex doctrina tradita solvantur facile ar-
gumenta virtusque seu entia: testimo filiorum
num quidem Aristoteles in suo et pri-
mæ induxit: cum expolitum iam sit, sapien-
tiam versari circa principia omnium scientia-
rum, & modo quadam excellentiori, quam
intellectus ipse, unde habitus principiorum
iure vocatus ab Aristotele, atque intellectus,
& scientia, cum circa proprias conclusiones,
quas per aliissimas causas demonstrat, absolu-
tissima scientia sit.

Premium erant argumentum solutum est,
cum ostendit iam sit, quomodo sapientia à
ceteris membris divisionis separatur, praesertim ab intellectu, & scientia: de quibus aliqua posset esse difficultas, quibus illud addendum est, quod D. Thom. adnotauit opusc. 70. super librum Boeui de Trinitate quest. 5. art. 5. nempè Aristotelem & ethicorum de habitibus intellectualibus discussisse, prout sunt virtutes intellectum suis operationibus perficien-
tes, nam virtus est, quae bonum facit habeat, & opus eius seddit bonum.

Constat autem sapientiam diverso modo,
ac longe perfectiori perficiere intellectum, quā
habitu principiorum, & scientiam, & ex con-
sequenti esse virtutem intellectualē ab eis
distinguiat.

Secondum argumentum solvit distinctio Ad 2. 20.
hæc, qua venit D. Thom. in eodem articulo:
sunt comparatus ad voluntatem, & principia
ad intellectum duobus modis considerantur,
aut leui: dum se, vel in quantum ille est per se
appellabilis, & hæc per se vera, alio modo et si-
nis est ratio volendi media, & principia ratio-
nes formales assentiendi conclusionibus, que
distinctio alijs verbis explicari solet, finem, &
principia considerari ut quod, hoc est, ut id
in quod

in quod feruntur voluptas, & intellectus, vel ut quo, id est, ut finis est ratio volendi media, & principia assentiendi conclusionibus, & quidem sub consideratione priori repugnat eodem actu ferri voluntatem, in finem, & media, aut intellectum in principia, & conclusiones, sub posteriori vero necessarium est: unde sit eundem scientiae habitum, immo eundem eius assensum circa principia, & conclusiones versari, circa illas quidem, ut quibus assentitur, circa hanc vero non ut quibus assentitur, sed tanquam rationes assentiendi: cuius hanc est pulchra ratio, quia ex obiecto quod, & ratione sub qua, nouum totale completem, atque formale sit, circa quod versatur potentia, vel habitus, & à quo speciem caput.

Ad formam arg.

Ad formam igitur argumenti admittimus sapientiam versari circa proprias conclusiones, atque etiam circa propria principia, tanquam rationes formales assentiendi considerata, si tamen considererent secundum se, vel ut quibus assentitus intellectus, repugnat eodem actu percipi, quo percepuntur conclusiones, immo illo actu, vel habitu scientiae: nam qualibet assensus scientiae habetur ex principijs, tanquam ex medio, vel causa, à qua derivantur, sed assensus principiorum non habetur per medium, neque ex altero tanquam ex eiusa derivatur, ergo ad scientiam pertinere aperte repugnat.

Ad II. p. secunda:

Quod autem additur, utramque rationem principiorum, & conclusionum in sapientia, tanquam in eminentiōci habitu vniūt quantius in inferioribus scientiis sint dispersae, fundamento rationis caret, nam licet altior sit sapientia ceteris habitibus intellectualibus, modum nihilominus procedendi scientificum, atque adeò discursuum vaporē sibi iotinsecum exire non potest, cui repugnat assentire sine medio, & ex consequenti, quod in actu, vel habitu eius fiat vno utriusque rationis intellectus, & scientiae.

Ad argum. secundum sententiaz.

Argumentum secunde opinionis facile solvit: nam ad sapientiam solum pertinet proprias conclusiones per altissimas causas, & ex uniuersalissimis principijs demonstrare: hoc est enim exactissimam scientiam retū al-
tissimum habere, quantum per lumen naturale possibile est: uniuersalissima autem principia, atque earundem rerum quidditatis praesupponuntur, quasi fontes, ex quibus conclusiones eadem deripiuntur, atque adeò sapientia ipsa in earundem cogitatione consistens,

itasque perfectior est vitaque cogitatio-principiorum, & conclusioom, sed haec sola est sapientia, illa quasi sapientia iniuria.

Quæ dicta sunt de dignitate, ac certitudine sapientiae, de eiusque excellentia supra ceteros habitus intellectualis accipienda sunt de eadem secundum sc̄ considerata, nam prout est in nobis innumerā contrahit imperfectiones: notum est enim intellectum nostrum pro statu praesenti, nec substantias separatas posse quidditati cognoscere, sed sub velami Instituta ne rerum materialium, & per earundem similitudines: nec uniuersalissimas rationes, vel etiam principia ipsoe à sensibus remotissima, nisi confusè nimis percipere valet, unde sit imperficiissimam nunc habere sapientiam.

POSTREMVS TRACTA tus de Opinione, & fide humana.

Quamor se offerunt consideranda de opinione. Primum an sit cognitio species diversa à fide humana, vbi propria utriusque essentia, vel conditio expenderetur; secundum, an formido, & pia affectio voluntatis ad ejus essentiam, & consequentes humanae fidei expectent: tertium, an simul possit esse cum scientia: ac tandem, an possibile sit fidem humana simul stare cum scientia: quatuor igitur controvēsijs praesens tractatus absolvetur.

QVAESTIO PRIMA.

An opinio, & fides humana essentia distinguantur.

*Natura opinionis, & fidei expli-
catur.*

VT questionis difficultater aperiamus, propriam rationem opinionis, & humanae fidei exponere oportebit: & ab opinione incipientes certum est utō consistere in sola vi, aut potentia imaginadi, ut Platonii plauit Arist. 3. lib. de anima cap. 3. & 11 testante, sed aliquam absq; dubio intellectuum cognitionem importare non quidem uicecessarium,

sed cui falsum subesse potest, vel ex parte obiecti materialis, circa quod versatur, si sic proposicio contingens, vel certe ex parte medijs assentiendi, si sit de re necessaria, ut plane docet Aristoteles. i. lib. post. cap. 23. necesse est enim opinionem, vel de re necessaria per medium probabile, vel contingens esse, aut de re contingenti per medium necessarium, seu eriam coniungens: at ex uno vel altero est debilis quedam cognitionis, cui non repugnat subesse falso, quam proprieatate sapienter Aristoteles. 6 lib. Ethic. cap. 3. à divisione virtutum intellectuum depulit, quia quemadmodum virtus moralis effici actum semper bonum, pars ratione intellectualis semper verum: opinio autem aliquando est falsa: ob imperfectam item conditionem non pertingit perfectionem habitus, vi benè. Magist. Sotus adnotauit in prædicamento qualitatis.

Ratio ostendit. Cuius ea est efficax ratio, quia habitus (vt ibidem nos ex doctrina Aristotelis, & D. Thomae nonem non attulimus) qualitas est difficultè mobilis à subiecto, non quomodounque, (sed ex propria natura) hoc est ex propria causa, opinio vero debilem habet causam, nempè medium probabile, vnde ex parte eius facile à subiecto expelli potest, quod ergo nimis sit in subiecto radicate ex frequentatione actuum materialem dumtaxat rationem habitus ei confert, non formalem: sed cum sit qualitas ex propria natura facilè mobilis à subiecto, sub dispositione collocanda est in prædicamento qualitatis.

Duplex opinio ex Arist.

4.

Altera me-
diata.

Immediata:
Arist.

Est autem duplex opinio, vt aperte colligatur ex doctrina Aristoteles. i. lib. post. cap. 26. & ratio ipsa convincit: una immediata, cui intellectus assentitur non per medium, vel rationem probabilem, sed auditus statim, vel expositis terminis, qualis est assensus huius propositionis, omnis mater diligit filium suum, ac similem, quas ut probabiles iudicemus non rationem villam, aut argumentum postulamus, sed veritas ipsa probabilis intellectum convinicit, ut probabilitate assentiantur.

Altera est opinio mediana, quæ, vel ex hac deducitur, aut ex alia propositione probabili per evidenter, vel probabilem consequitur, vel certe ex propositione evidenter per probabilem dumtaxat.

Inter medianam opinionem (quam vocare so- definitio ex lege primam) descripsit Aristoteles cap. 26. i. lib. dicens esse acceptionem immediatae propositionalis, & non necessariæ, nam & si necessarij probabilitis sit, non tamen necessario re- tanta, cum possit esse falsa: nec enim repugnat etiam probable prius esse falso: haec autem solam descripsit, quia facile erat ex eius definitione definitionem alterius elicere, cuius & momentum coquunt capite illis verbis. Si quidem per immediata opinabatur, si autem non per immediata ipsam, quod solam opinabatur: nam si immediata opinio est illa, quæ ex se probabilis est, erit mediata, quæ non ex se, sed vel per evidenter consecutionem ex probabili, vel per inevidenter ex evidenti deducitur, itaque quemadmodum afferens evidens intellectus vnu est talis ex se, cui intellectus statim ex pluratis terminis pribet assensum, aliud, quem ex eo per demonstrationem deducit, & ille vocatur intellectus, iste scientia: pars ratione probabilis, vnu est talis ex se, & qui non habetur per medium, vel discursum, quem vocare li- cebit primum, & quasi intellectum in suo ge- nere: aliud, quem per discursum deducit intel- lectus, & appellari potest secunda opinio, aut per discursum genita.

Sed ratio probabilis sit, non tamen necessario re- tanta, cum possit esse falsa: nec enim repugnat etiam probable prius esse falso: haec autem solam descripsit, quia facile erat ex eius definitione definitionem alterius elicere, cuius & momentum coquunt capite illis verbis. Si quidem per immediata opinabatur, si autem non per immediata ipsam, quod solam opinabatur: nam si immediata opinio est illa, quæ ex se probabilis est, erit mediata, quæ non ex se, sed vel per evidenter consecutionem ex probabili, vel per inevidenter ex evidenti deducitur, itaque quemadmodum afferens evidens intellectus vnu est talis ex se, cui intellectus statim ex pluratis terminis pribet assensum, aliud, quem ex eo per demonstrationem deducit, & ille vocatur intellectus, iste scientia: pars ratione probabilis, vnu est talis ex se, & qui non habetur per medium, vel discursum, quem vocare li- cebit primum, & quasi intellectum in suo ge- nere: aliud, quem per discursum deducit intel- lectus, & appellari potest secunda opinio, aut per discursum genita.

Inter vitramque opinionem non videtur posse esse essentiale distinctione Magist. Sotus ubi supradicit, quasi velit atomare rationem opinionis opinio. à ceteris intellectualibus cognitionibus di- stincta esse in finitam quandam cognitionem, cui non repugnat subesse falso, sive per solam notitiam terminorum habetur, sive per discursum, vitraque enim ratio ei accidentialis est.

Nihilominus si similitudinem teneamus in- ter duplum modum evidenter, & probabilitas cognitionis nuper expeditam, necessarium sensibilium essentialem distinet, & propter ea dicimus evidenter cognitionem principiorum specie esse diversam à locutistica: quia si ne medio illa haberetur, haec verò ex mediante: intellectualis narrat que cognitiones per diversas rationes formales assentendi separamus: sed in ordine probabilium non minus distin- guntur prima, & secunda opinio per diversas rationes formales assentendi ex terminis, aut per discursum, ergo non minus distinguuntur esse- tialiter.

Quod igitur infirma sit vitraque cognitionis, & impugnatur non repugnat subesse falso, non est atomaria ratio opinionis (vt voluit Mag. Sot.) sed generica, sub qua prima, & secunda opinio specie distinguuntur, non secus ac sub evidenti cognitione, cui omnino repugnat subesse falso, specie distin- cuit cognitionis principiorum, & conclusionum.

Vnde.

Vnde inferitur per probabilem noticiam ex terminis habitum, ac per discutendum diversos habitus, vel (ut proprius loquuntur) diversas dispositiones similitudinem habituum tenentes generati: nam si assensus, vel actus specie distinguuntur, necesse est habitus (qui ab eis speciem solum habent) specie distingui: & ex his constat propria ratio opinionis.

Fides humana, ut colligitur ex doctrina D. Thom. 1. 2. quæst. 2. art. 1. non est aliud, quam cognitio ab humana autoritate, seu testimonio protecta, hæc enim tria sit D. Thom. scientia, fides, & opinio, aliquid communem habent, & aliquid etiam proprium, quo separantur, conuenient namque in ratione assensus, nam quilibet inclinat intellectum ad assensum aliquius propositionis: differunt tamen ex modo assentiendi, quia scientia inclinat intellectum ad assentiendam conclusionem: sed demonstratis ex ipsa rei evidentiâ, sed ex determinatione voluntatis assensum elicunt: & si in tali modo assentiendi per rogationes probabiles proceditur, opinio significat: si vero per autoritatem, assensus fidei: diuine quidem, si diuinum fuerit testimonium, humanae, si humandum: vnde si, humanam fidem tamē esse, cui ex parte medij assentiendi (quod est humanum testimonium) non repugnat sub esse falsum: in quo cum opinione conuenit: vnde sapienter D. Thom. 2. 2. q. 4. art. 3. ad 2. eam à ratione virtutis intellectualis constituit: quemadmodū Aristoteles 6. l. b. e. h. i. o. c. 3. exclusit opinionem, & eadem ratione: quia non semper efficit actu verum, sed aliquando falsum. Quibus expeditis parciā coitroversie statim, an discrimē, quod ex propria conditione opinionis, & humanae fidei colliguntur, essentiale sit, seu specificum, vel soluta accidentale.

Proponuntur due sententiae negantiae.

1. Opinio.

TE uit ultimam partem So: us lib. I. post. cap. 26. quæ. vnica, quæ sequitur Matisius, controu. 2. eiusdem cap. sic differte opinionem à fide inquietus, ac idem homo puer à se ipso iam viro: quasi inchoatus est enī, ac tener assensus opinionis, atque adeò infirmus, firmatur autem per fidem digni testimoniorum, ita ut iam intellectus non sit quiet, sed firmiter adhæreat propositioni probabili.

Quod docuit Aristoteles 4. libro topicor. capi. 5. loco. 60 & 61. dicens, fidem esse vehementem quandam opinionem, quod si ve-

rum est, sequitur primo, non praedicari de altera, nempe opinionem de fide: secundo sequitur, sola vehementis, vel maiori conatu differre, & ex utroque solum accidentaliter, non enim praedicatur de altero, quod essentia- liter est ab eo diversum: nec maior, vel minor conatus essentiale discrimen inter assensus potest efficere.

Et ratio ipsa ostendit essentialiter non dif- ferere, nam utraque cognitio talis est, cui non repugnat subesse falsum, ergo coeundum in ratione formalis, per quam à ceteris cognitionibus intellectualibus separantur, quod ergo medium assentiendi in opinione sit ratio probabilis, & in fide autoritas, materialē dumtaxat, vel accidentalem procul dubio differentia constituit, si quidem utrumque medium ciudem est fallibilis conditionis.

Quidam autem recentiores, neque omnem fidem humanam ab opinione distinguunt, neque omnem esse eiusdem speciei sentiunt, sed distinctione opus esse arbitrarentur, cui hoc notabile præmitunt.

Fides quæcumque his duobus principijs ini- nicitur, & quod aliquid dicitur, & quod illud testificans verax est, aut fide dignus, & quanta

fuerit horum principiorum certitudo, tanta erit in ipsa fide: ita ut, quo veracior ex fumatur ille, qui testimonium perhibet, & quo certius constiterit eudem esse, qui testificatur, eos sit certior fides, minus autem certa ex viri usq; vel alterius minori certitudine: contingit autem euideas esse utrumque principium non solum in fide divina, sed etiam in humana, ut docet assensus huius propositionis: Roma est, qui innititur his duobus principijs. Innumeri homines nemine discrepante assertant Romanam esse: & rursus, id quod tanta hominum multitudo testificatur evidens est esse verum: tum ex ipsa rei natura, quia audita hac proposizione, quod innumeri homines testificantur verum est, statim assensum præbemus, signifi- catione eius percepta, tum etiam ratione, nam impossibile est tot conuenire homines ad con- fingendum mendacium, & longè impossibilius quod casu, & sine consultatione ad ralem effe- ctum illud confingendi concurrent: præterea illud est certum, & evidens, cuius oppositum nunquam contingit, sed tale est, quod innumeri homines se videlicet testantur, nunquam enim contingit, quod à cunctis hoc modo affirma- tur esse falsum, ergo quoties utrumque illud

13

præ-

Pater ex Arist.

13

Ratio.

2. Opinio.

13

Notabile.

14

principium evidens est, etiam certum; & evidens, quod per fidem creditur: unde nunquam aliquis dubitauit de veritate illius propositionis, sed pro certa, atque evidenti à cunctis haberetur; quod si vitrumque, vel aliquid in certum sit, incerta erit etiam fides, ut si constet Petrum esse veracem, non tamen evidens sit, hoc, vel illud affirmare, sed probabile, quia, à multis dicitur, vel si forte non sit evidens illū esse veracem, sed probabile, certum tamen q̄ hoc, vel illud affirmet, incerta erit fides, & cui falsum subesse potest, & minus longe certa, si neutrū sit evidens.

L. Affertio.

16.

Hic igitu distinzione præmissa his duabus assertionebus explicant propriam sententiam: prior est, quoties vitrumque illud principium, cui fides innititur, certum, atq; evidens est, specie distinguit ab opinione.

Probant primo, quia assensus humanae fidei ex evidenteribus principijs causatus, certus, atque evidens est, cui repugnat subesse falso, sed assensus opinionis ex propria conditione est incertus, atque inevidens, & quantum est ex parte medijs, potest esse falso, ergo absq; dubio distinguitur specie, etenim opinio quælibet, sive ex certitudine habeatur, vel per syllogismum evidenter ex probabilitibus sit præmissa deducta, vel certe per probabilem ex evidenteribus, talis est ut ex parte obiecti sit contingens, vel falso ex medio assentiendi: ex uno igitur vel altero semper est incerta, atque inevidens, & cui non repugnat subesse falso.

Confirmatur ex pronunciato illo Iacobi, cap. 2. epistole canonicae. *Dassones credunt, & contremiscunt.* Quasi dicat, coiunctos credere, quia signorum evidencia coiunctur ad credendum ea, que innumeris penè homines testificantur, est igitur fides eorum certa, evidens, & necessaria, atq; adeo specie distincta à qua-
tumque alia fide, cuius principia evidencia nō sunt, & ab opinione essentialeiter incerta.

Affertio secunda, quoties vitrumque illud principium, vel alterum non est certum, & evidens, sed solum probabile, nō distinguitur fides specie ab opinione.

Probat t. quia talis fides innititur opinioni, ab eaq; derivatur, & quidquid habet certitudinis, & invidentiae participat, ergo erit essentialeiter opinio, antecedens ostendit, quia donec ego credo dictis aliquiis, proprieas fidē adhibeo, quia probabilitate intelligo esse veracem, vel si evidens hoc mibi est, quia probabilitate credo eum tamē rem affirmare: cuncte v-

era, vetid probabilitate credo per fidem, vel per opinionem, si per opinionem, iam tanta fides in opinione fundatur, ab eaq; suam probabilitatem mendicat, si vero per fidem, ergo propter alterius testimonium, de quo idem erit argumentum: de procedetur in infinitum, vel de venire tandem oportebit ad hoc, ut talis fides opinioni innitatur, quapropter nunquam erit specie distincta ab opinione.

Secundo: quia ratio probabilis, & humana [L Ratio] testimonium non variat obiectum in ratione cognoscibilis, ergo neque variabunt cognitionem: probatur antecedens, nam variata obiectum in ratione cognoscibilis est efficere, ut sit magis, vel minus certum, aut clarum, sed nō obscurum est, quod fide dignus testificatur, atque illud, quod ratione probabili deducitur, nec magis certum vnam, quam alterum, ergo non sunt assensus distincti specie.

Opposita, & verior sententia D. Tho. explicatur.

III. Sec. **P**ostrema sententia distinguit quilibet fidem humanam ab opinione, quam absque dubio tenet D. Tho. 1. 2. quæstio. 2. artic. 1. vb: assensum humanae fidei à scientifico separat per incertitudinem, atque invidentiam, sed etiam ab opinione, quod hac ratione probabili innitatur, illa vero fide digna testimonio, & videatur nobis hōge probabilior.

Primo, quia cognitiones, vel assensus intellectus distinguntur specie per diuersa media, que sunt rationes assentiendi formales, & ideo quasi formalia obiecta, vel rationes, sub quib; intellectus assentitur, sed fides humana, & opinio habent media formaliter diuersa, ergo distinguuntur specie: minor evidens est in opinione immediata, cui sine medio assentimus, assentiam fidei pro medio formaliter habet humanum testimonium: sed non est minus certa in opinione mediata, que probabili, vel evidenti syllogismo innititur, syllogismus autem vterque medium longe diuersum est ab autoritate, ergo generat assensum valde diuersum.

Probatur secundo ex fide diuina specie distincta à scientia propter diuersum medium assentiendi diuine autoritatis, ac demonstracionis, quod profecto discrimen locū haberet etiā si vitrumque genus cognitionis esset evidens, vel etiam vitrumque obscurum, nam adhuc medium autoritatis diversum esset à demonstra-

L. Ratio.

17.

2. Affert.

2. Ratio.

17.

fratione. Obnunc exemplum Theologis, & eiusdem diuinæ fidei, nam virtus cognitio certa est, & obscura, & nihilominus specie distinguuntur, quia medium vius est discussus alterius vero simplex testimonium: etenim si conclusio Theologica ex altera peccatis diuina fidei, vel certe ex virtus cognitio detinetur, non potest alia via ab ipsam fidei separari, nisi ratio dicatus, & autoritatis, cum tamen imperfectus sit utique absclusus ratione obscuratus, perfectus tamen ratione certitudinis. Modo etiam tripli separantur habitus principiorum, & conclusionum, quia illi sine medio rationis esse vero per rationem operationem procedunt, cum tamen certus utique sit, utque evidens, separabuntur ergo eodem pacto opinio, & humana fides, etiam si virtus sit incerta, & obscura, etiam si talis sit assensus utriusque, cui non repugnat subesse fallum ex parte medijs assentiendi, ratione cuius diversa est utriusque incertitudo, utque inuidentia, quamvis contingat esse aqualem.

- III. Probat.** Probatur tandem aduersus primam sententiam, nam sepe contingit humana fidem minus certam esse, quam opinionem, quia testificans non adeo verax habetur, vel non adeo probabilitate confit autostate eius confirmationem esse, quod dicitur, cum tamen ad illi ratione valde probabilis, per quam ex principio evidens, vel ex terminis probabili deducitur, ergo fallum est humanam fidem ex se extiore, ac firmorem esse opinionem, fallumque pro inde essentialem esse vehementem opinionem, cum constet debilem esse aliquando, atque infirmum assensum, & opinionem infirmorem.

Soluntur fundamenta prime sententiae.

VT autem germanum sensum illius Aristoteli axiomatis fides est vehementis opinio, eliciamus, adnotandum est multiplicem esse acceptiōēm opinionis & fidei apud Aristotelem, sed (vñ: interim omittamus certatas) his duabus frequentius vñt: vñt: in communione, & in particulari accipiens: opinionem quidem primo in communione accipere pro assensu, vel cognitione, quo modicūq; probabili, sive per rationem, vel auctoritatem habeatur, atque ad communione ad fidem, & opinionem proprie acceptā, quam sic definit. i. lib. top. r. Probabilitas autē sunt que videntur omnibus, aut pluribus, aut si pueribus, & his, vel omnibus, vel plerisque, vel maxime familiaribus. Si probatio. Se-

Soluitur te-
stimonium
Arist.

rebus modo accipitur propriè pro assensu probabili exterminis, vel per probabile syllogismū habito, in quo sc̄iu de opinione disserit, et que definit, (vt vidimus) cap. 26 i. lib.

Fides etiam humana sub quadam ratione cōmuni usurpatur ab Aristotele pro certa existimatione, vel certe pro determinata, vt distinguatur ab assensu dubio, dubius enim intellectus ad neutram partē determinatus, sed inter virūq; hæc, & similis est ratio de suspitione, si vero ad unā partē determinatur, sive per assensum evidentem principiorum, aut cōclusiōnum, sive per probabilem, fidē habere dicuntur, hoc est, etiam, vel determinatam existimationem, in qua acceptio fidem accipit Aristoteles i. lib. top. ca. i. sc̄erens prima principia non per alia, sed per semetipsa fidem habere, quæ vero medium admittuntur non per se sed per prima, ad quæ reducuntur, fidē habent, proprie autem acceptit fidem, dum dixit esse opinionem vehementem 4 lib. top. cap. 5, sed opinionem sub ratione cō nūni, quo pacto genus est ad opinionem, & fidem in secundâ acceptione consideratas: quod evidenter contine potest, si contextum eiusdem loci expanderimus: de locis namq; arguendi à genere discessens illum defensionem explicare contendit committi solitum ab his, qui in assignanda definitione quidditatua genus pro differentia, & ex opposito differentiam pro genere ponunt: cuius duplex exemplum designat, vñ in passimib; animis, alterum in fide, & opinione, vt si quispiā stuporem definies dicteret esse superabundantiam admirationis, & fidem vehementiam opinionis, cum ex opposito dicendum sic stuporem esse admirationem superabundantem, & fidem opinionem vehementem, nam admirationis genus est stuporis, & opinio genus fidei, verbis Arist. haec sunt. amplius aliquid quod est conuerso genus quidem, & differentia, differentias autem re genus assignat, ut stuporem superabundantiam admirationis, & fidem vehementiam opinionis, sicut neg: si superabundantia neg: vehementia genus, sed differentia, videtur enim stupor admirationis superabundans, & fides opinio esse vehementem, quare genus admirationis, & opinio est superabundantia esse, & vehementia differentia, &c.

Ex quibus duo-evidenter elicio. Primum, opinionem, & fidem non conueni, nam si opinio I. illustratur, genus est fidei, superior ea erit. Secundum, opinionem, hac in parte accipi in cō nūni, prout superior cognitio est respectu fidei, atque eius de

opinioris propriè sumptas, non est enim alia cognitio, cui conuenire possit: siquidem principiorum notitia, vel allensui scientifico nota quadrat, sed neque suspicionis, vel assensui dubio: si autem genus est evidenter sequitur fidem, & opinionem specie distinguere iuxta proprietates acceptiones ex mente Aristotelis.

Sed quosdam dicit aliquis fidem vocat Aristoteles opinionem vehementer? Non alia certè ratione, nisi quia cum maxime assensus eius dependeat ex imperio voluntatis, ut docuit D. u. Thom. 2. 2. quæst. 2. artic. 1. ad 3. v. che mens esse solet, dum ex vehementi, aut renaci affectu voluntatis determinatur intellectus ad credendum: accedit illud, quod sape soleret evenire, nempe multiplicatis testimonij, vel autoritatibus humana:am fidem adeò in certitudine crescere, ut omne dubium moraliter excludatur, ex quo etiam vehementis opinio iure vocatur, opinione sumpta in communis pro genere opinionis, & fidei iuxta proprias acceptiones, vnde si, testimonium hoc in fauorem prius sententiae oppositum, in proprio sensu acceptum proprius probare esse vacuale discrimen inter fidem humanam, & opinionem sub proprijs conceptibus sumptas, quam identitatem.

Sed neque argumentum eiusdem sententiae identitatem conuinicit, nam cum fides, & opinio sint distinctæ species cognitionis probabilis, in multis conueniunt, virtaque enī ex se est incerta, dubius virtus, & insinuariatisque, cui non repugnat subesse falsum, sed communes iste conditions ad convenientiam, vel identitatem genericam pertinetur, sub qua specifica distinctio locum habet ex diuerso medio formalis assentiendi petita, nempe ex autoritate, vel testimonio, cui per se innititur fides, & ex ratione probabili, per quam opinio procedit, vel certe ex modo assentiendi, ex terminis absque via ratione, vel auctoritate, si opinio immediate fuit.

Solvantur fundamenta secunde sententiae.

Pro solutione argumentorum secundæ opinionis obsecrādūm est, quod licet duo illa requirantur ad credendum, nempe veracem esse, qui loquitur, & ab eo esse prolerum, quod dicitur, his tamen non innititur fides tanquam medio formalis, sed soli auctorati, & testimoniorum quod in virtusque fidei diuina, & humana ostēdi potest: in diuina

Nota.

go.

quidem, nata valde probabile est virtusque illud principium evidens fuisse Angelis in primo instaati, quo conditi sunt, nempe quod Deus loquebatur, dum mysteria fidei eis revelabat, & quod adeò verax esset, ut mentiri subilo modo posset: quibus adhuc fratribus veram habueret fides, non ergo eis tanquam medio formalis assentiendi innitebatur, sed divina auctorati, nam si ex illis procederet, cum evidens esset, virtusque evidens quoque esset absens mysteriorum, & ex consequenti nota fides, de cuius ratione intrinseca est obscuritas & cui profinde repugnat evidētia. Non metatet communis illa distinctione hac in parte adhibita de evidētia attestantis, vel rei creditas, dicunt enim (& verum est) mysteria Angelis revelata, si comparentur ad duo illa principia, quæ de attestante, hoc est, de eo, qui aliquid testificatur evidenter constat, esse quoque evidētia. Ceterum quia talia principia extrinseca sunt respectu eorundem mysteriorum, & efficiunt evidētiam eorum simpliciter, sed cum illo addito diminuente, videlicet in attestante, cum qua stare simul potest, quod in se considerata non nisi obscure cognoscantur ab his, quibus facta est eorum revelatio, id est assensus, quem habuerunt angelis, & obscurus fuit intrinseco, & ex proprio medio assentiendi, ut que adeò simpliciter evidens autem non nisi ab extrinseco, & secundum quid evidētia attestantis, eodem modo se res haberet in fide humana, dum virtusque illud principium evidens est: morali quidem evidētia, nam metaphysica (que sola dicitur simpliciter talis) iocū habere non potest in humano testimonio.

Rem efficer manifestam exemplum illud Exempli de hac propositione, Roma est, & similibus, quarum fides multorum testimonij consistit, & licet de singulis non sit evidens esse veraces, certo tamen moraliter constat de omnibus simul, quod non mentiantur: vnde si, evidentes esse tales propositiones evidētia moraliter attestantur, sed obscuras secundum se, & simpliciter, quia in se non constat eis, à quibus creditur, sed solum per auctoratum testimoniū.

Ex quibus intelligitur, quam fallere sunt tales assensus simpliciter evidentes appellare: nō illud, cum essentia litera sint fidei, repugnare esse ab intrinseco, ac secundum se evidentes: ad rationē namque cuiuslibet assensus fidei non solum diuinæ, sed humanæ spectat obscuritas.

Secundo inferitur eiusdem esse speciei fidē, dum virtusque illud principium attestantis evidens

videns est, atque dum sola opinione tenetur, nam cum fides non innatur ei tanquam me-
dio assentiendi formalis, sed testimonio, & te-
stimoniis sit idem, licet magis, aut minus
perfecte cogitum, sequitur planè eisdem
specie esse verumq; aliquid ab eadem ratione
formalis sciriendi, quanquam minus sit ob-
sevatus, si evidenter sint: nam evidenter attestat-
is (licet extrinseca) redundant quodammodo
in assentum fidei: & ex eadem redundantia as-
sensus humanæ fidei, qui ex propria condicio-
ne est incertus, ab extrinseco, & secundum quid
certus redditur multiplicatis testimonij.

M. Illatū. Infertur tertio, assensum humanæ fidei, dum adhuc duo illa principia evidenter constant specie distinctum esse ab opinione, nam si vere est assensus fidei, & testimonio innatur, tanquam medio extrinseco, non autem evidenter attestantis (quæ medium omnino ex-
trinsecum, atque accidentale est, sequitur alterius esse conditionis ab opinione, ut probamus: quod autem dicitur ex opinione deriva-
ti, planè falsum est: nam ut bene Diu. Thom. 2
2. quæst. 2. artic. 1. quoniam assensus fidei præ-
supponat aliquę discursum, vel ratiocinationē
circa attestantem, vel circa miracula in confir-
mationem veritatis credēdæ factæ his tamen
non innatur, sed soli autoritatib; vnde nec per
discursum procedit, aut ratiocinationē, sed per
simplicem modum assentiendi his, quæ à fide
digno dicuntur, quod li per discursum proce-
datur hoc modo, quæ à fide digno dicuntur
sunt vera, hoc affirmat fide dignus, ergo est ve-
ra, non erit cōclusio talis syllogismi vera fides
sed opinio, vel ad summum cōclusio Theolo-
gica, si circa mysteria diuinæ fidei versetur, &
quanquam ex opinione derivaretur fides, non
bene infertur eiusdem fidei specie: nam etiam
derivatur conclusio demonstrationis ex prin-
cipijs, & cōclusio Theologica ex articulis fidei
à quibus tamen specie distinguitur, imo op-
nio etiam ex fide humana, ut si quispiam ex ac-
ceptis à fide digno per syllogismum inferat alia:
horum namq; assensus vere est opinio, quia
discursus innatur tanquam medio proximo, cū
illorum vera fides testimonio innatur.

IV. Illatū. Postremo infertur solutio argumentorum,
nam ad priorem dicimus, fidem quidem præ-
supponere opinionem de veritate attestan-
tis, ac de eius testificatione, ei tamen non in-
natur tanquam medio assentiendi, sed testi-
monio, vel autoritatib; à qua tanquam à causa

Prima. 278
formali, & propria accipit quidquid habet in-
certæ veritatis.

Secundum argumentum non bene infert e-
iusdem esse speciei fidē, & opinionem ex eo, IL Solutio;
quod viraque est incerta atque obscura, suffi-
cit enim obscuritatem, & incertitudinem v-
triusq; ex diuerso medio prouenire, ut forma-
liter censemur diversi, atque adeò assensus
ipbi, vel cognitiones, quibus coensemuntur, nam
quemadmodum non repugnat duas cognitio-
nes certas, atque evidentes specie differre pro-
pter medium, vel modum diuersum, pariter
non repugnat, duas incertas, atque obscuras,
si per diversa media habeantur, ut in opinione,
& fide contingere ostendimus.

Vt ultimam manum huic controversiae in Dubiis ne-
ponamus, appendix quoddam dubium soluen tandem
dum est, quod à multis hac in parte proponi-
tur, an videlicet dentur opiniones specie diuersae,
vel omnes sint eiusdem rationis, & modo
simili de humana fide, an vnica sit, pro quibus-
cunque creditibus, vel pro diuersis diversa
secundum speciem.

Apparet namque aeternam esse multiplicati-
dinem: nam siue opiniores sunt mediatae, vel et-
iam primæ, sub eadem ratione formali assen-
tiendi conuenient, illarum enim ratio proba-
bilis discursus est, harū vero probabilitas intrin-
seca propositionis, in quam sine medio fertur
intellectus: de fide autem magis certum vide-
tur, cum eiusdem rationis sit quodcumq; testi-
monium humanum, propter quod uniusceluis
credibilibus assentimus.

Diverso tamen modo de viraque statuen-
dam censeo, nam opiniones differunt specie
absocto dubio pro diuersitate rerum, vel obie-
ctorum circa quæ versantur, si sunt immedia-
te, & si mediatae pro diuersitate principiorum
à quibus per diuersum syllogismum derivan-
tur: gratia exempli, opiniones philosophicas
diuersæ sunt ab opinionibus metaphysicis, sic-
que de reliquis, quæ circa materiam diuersarū
scientiarum admiscentur.

Probatur evidenter ex similitudine scien-
tiarum, quæ pro diuersitate obiectorum distin-
guuntur, quæcumq; in certitudine, evidenter,
atque demonstrative conueniant, eiusmodi
enim conuenientia generica est, sub qua diuer-
sitas specifica continetur, pariter ergo de op-
inionibus etiundum erit, quoniam sub gene-
re probabilis, incidentis, atque incertæ co-
gnitionis omnes conueniant.

Fides autem humana vnica secundū specie
statuit

Ratio pro-
parte ne-
gationis.

Conclusio.

Ratio.

Quid de si. Sicut pro diversis credibilibus: quemadmodum unica est divina fides, quia eiusdem ratione sicut humana testimonia, proprius quoque creditus: ratio autem discriminans inter opinionem, & fidem ea est, quia opinio derivatur ex principijs probabili bus, aut evidenteribus, per evidenter, vel probabilem syllogismum tanquam per medium propterum, atque intrinsecum, unde cum principia sint diversa, & ex sequentijs logismi, necesse est conclusiones, vel assensus diversos esse: variata namq; medio formam: scilicet necessaria est assensum quoq; variati: testimonium autem medium quoddam extrinsecum est, & eiusdem rationis, hinc unum sit altero fieri ipsa, quo verior est, qui aliquid testificatur: unde sit, eiusdem rationis esse omnes assensus humanae fidei, sicut & diuinæ quas tamen testimoniorum diversitas essentialiter distinctas facit.

QVAESTIO SECUNDA.

Pertineant ne ad rationem intrinsecam opinionis, & humanae fidei formido, ac pia affectio voluntatis.

Discrimen inter scientiam, opinionem & fidem.

VN V. M. habet humana fides, & opinio, quo separantur à scientia, videlicet de re contingentie esse, vel necessaria per medium probabile, que contingent, cui non repugnat subesse falsum: cum tamen scientia modo de necessarijs sit, sed etiam per necessarium medium: aliud, quo à suspicione, & assensu dubio, & huiusmodi est determinatio ad alteram partem contradictionis: etenim qui aliquid suscipitur, aut de eo dubius, non habet assensum determinatum vilius partis, sed inter affirmativam, & negativam habeat: opinans autem, vel humana fide credens unius partis assentient, veramque esse iudicat: ceterum cum talis assensus unius partis non sit certus, sed rationes adiut in fauorem oppositæ partis: etiam probabiles, & humanum testimonium fallabile sit, et omnia firmus videatur, quin conexum habeat timorem de opposita parte, an videlicet vera sit, & falsa, quæ reputatur vera: ciuitatis autem timor est, quod formidinis nomine intelligitur in titulo questionis.

De quo merito dubitatum est, an si opinio statim non, & humanae fidei essentialis, vel accidenta fiducia locis potius, & sine quo aliquando reperiantur: & hæc est prior pars praesentius controversie.

An formido pertineat ad rationem fidei, & opinionis varia sententia.

MAG. Masius opinionem dicitur in I. Sententijs imperfectam, & perfectam, eam ap. Malij. pelians perfectam, quæ testimonio innititur, & vocatur in schola fides humanae imperfectam vero, quæ probabilibus rationibus, & appellari solet opinio.

Qua distinctione supposita tenet formidinem non pertinere ad rationem humanae fidei, vel perfectam opinionis, quia hæc (aut) non solum importat determinatum assensum unius partis, sed firmum, ac certum, et propter testimonij firmitatem, sed propriæ determinationis efficacem voluntatis, ratione cuius fieri ter etiā intellectus eidem parti adhaeret: nec solū firmiter, sed tenaciter, ut testatur Aristotle s. ethic. cap. 3. docens si penumero evenire firmius, ac tenacius adhaerentib; omnibus suis opinionibus falsis, quam sapientes certissimas veritatibus: quod indubitate experientia confirmat, cum videamus impios hereticos firmissime adhaerentes erroribus diuinæ veritati contraria: ex quibus aperiè viderat constare oppositus partis formidinem longè absēre à perfecta opinione.

Imperfecta tamen, quæ non auctoritati, sed probabilis initiat rationi, essentialē habet annexum formidinem; sine qua nec reperitur, nec reperti potest: & hoc dicunt tenere vires sapientis Capreio in I. dist. 25. q. 1. in solutionibus argumentorum aduersus secundam conclusionem: præsterrit in solutione 5 & 6. & Caiet. in commentarij. ca. 6. oratio libri, & quod amplius est, D. Tho. II. 3. d. 8. 22. q. 2. art. 2 q. 1 de veritate q. 14. art. 1 & 2. 2 q. 2. art. 1. & quidem Cai. videatur in hac parte inclinare, dub. 1. eiusdem cap. vbi opinione aut ex parte subiecti habere am. ex parte formidine à qua nec D. Thom. longè absēre constabit, si v. iba illius refutatus: sic enim sit in 2. loco. Quod dicitur intellectus incutatur magis ad ratiōnem, quam ad alterum, sed tamen illud inclinans, non sufficit inter mox intellectum ad hoc, quod determinet ipsa in ratiōnem ratiōnem, vnde accipit quidem ratiōnem partem, tamen semper dubitans de opposita, & hoc est dico pīo opīionem. Locus autem, pollicetur haec vēt

bi continet. Quidam actus intellectus habens quidam cognitionem informem atque firma assensione, sive in neutrino partem declinat; sicut acridus dubitans, sive in ratione partem magis declinat, sed tenetur aliquo, cui signo, sicut accidit significatio, sive via propter adhuc erat, tamen cum formidine a. i. r. rim, quod accidit opinanti, &c. et ceterum. Sed expressius videtur id sententia 1. 2 q. 67. ar. 3 sic loquens: Ex parte vero subiecti different secundum perfectum, & imperfectum opinio, fides & scientia: nam de ratione opinionis est, quod accipiatur unum cum formidine alterum oppositi, unde non habet firmationem in basionem, &c.

I. Ratio.

45.

II. Ratio.

Sed rationibus agens primo eam confirmat ex recepta definitione opinionis, quod sit assensus obscurus, incertus, & formidolosus, ut per primam particulam separetur a scientia, per ceteras vero a fide, quae est assensus certus, & sine formidine.

Secundo, nam qui opinatur iudicat opinionem, quam ipse sequitur posse esse falsam, cum per argumenta probabilia procedat, quae sive fallacia evadunt, sed qui iudicat aliquid posse esse fallum, timet, atque formidat de eius veritate, dubitatque, an oppositum sit verum, ergo formido insinuata est opinioni: hanc partem tenet Durand in 1. q. prologi.

III. Sententia.

46.

Moderni superius a nobis relati in sua illa sententia persistentes de distinctione fidei, & opinionis, quam praecedenti questione terulum, ac refutauimus, ait, quod iesungi humana fides varijs principiis evidenti ministratur, ab opinionijs distincte, non habet annexam formidinem, cum si certus, atque evidens assensus, qualis est huius propositionis, Roma est, si vero vrumque, vel alterum principium solius sit probabile, quo casu cum opinione identificatur, agnexam habet essentialiter formidinem: sentiunt itaque de ratione opinionis iactinsecum esse formidinem, cum praecedens sententia, quanquam alia via incedant.

Vera sententia statuitur & argumenta opposita diluvuntur.

III. Sent.

Communis tamen sententia, quam Magist. Sor. & omnes serè moderni sequuntur, duplum est formidinem distinguunt: alia enim est actualis, quam nos in ipso statim questionis initio timorem appellavimus, ut magis rationem eius manifestam efficeremus, alia est apertitudinalis, sive radicalis non in aliquo timore, vel dubitatione consistens, sed in

eo solum, quod est in eorum opinionis, aut eius in bello in certum esse, atque contingens & tale, cui non repugnat subiecti falsum: & secundo haec merito radicalis dicitur, quia radix est, & origo actualis est: ex eo enim contingit opinionem actualiem habere timorem de veritate oppositae partis, ac de falsitate eius, quia sequitur, quia vel ontologens est, vel per medium probabile, atque coniunctus est essentiam.

Nunc ergo actualen. t. in id est, quam i. & Explicit. 2. sententia essentia est esse animam opinionis contendunt, extra essentiam illius esse docet, radicalem vero est omnino intrinsecam: & hoc repudio non solum probabilitatem, sed veram sententiam, iuxta quam negandum non est aliquando concordare opinioni actuali formidinem, est enim quasi quoddam eius accidentis, quod licet aliquando conueniat, plenumque tamen ab eo absolutur.

Hec sine dubio est mens Aristot. 7. li. eth. cap. 3. vbi non de fide, sed de opinione loqueratur, dum verba, quae sequuntur prorahl: Nam si vera opinio, & non scientia sit, ex qua consideranter agant homines, nihil ad rationem id referit, cum nonnulli ex his, qui opinantur, non ambigant, sed certo se ferre existent.

Quod manifesta experientia convincitur, nam multæ sunt opiniones in philosophia, aut Theologia, communis fere consensus totius scholæ approbat: sive illiusque argumentis in tractationem probabilis est confirmata, quas sine vita probabus formidine, vel timore lequitur, & secuti libet priores eisdem rationibus suffici, ergo actualis formido non pertinet ad rationem opinionis intrinsecam.

Eisti variis opinionibus modis altius perpendamus, videbimus ita esse necessario tenendum, Ratione opinio eam non solum versatur circa propopositionem contingentem, nec solum circa necessariam, per medium probabile ut tale cognitum, sed etiam per medium probabile reputatum ac essentiam, ut si quispiam ex praemissis necessariis per syllogismum probabilem, quem evidenter reputat, conclusionem deducat, vere putat se demonstrationem. & scientiam habere, ergo nulla ei subiicit dubitacio de veritate illius, neque vlam, penitus formidinem, aut timorem habet, de veritate oppositae: cum tamen nostra scientia, sed opinatio non distinxit, et assensum illius habet, sequitur ergo formidinem non esse opinioni intrinsecam. Exemplum

Simile exemplum, asserte possit nus in eo, qui ex præmissis necessariis, & per evidenter logi-

logismatum deducit conclusionem puram viramque praemissum esse immediatam, cum tamen verè sint per priores alias demonstrabiles ipso deinceps eas ad prima principia referre, talis namque non habet veram scientiam conclusionis, licet se habere ex sūmum, ut docuit expresse Aristoteles in lib. post caput 2. dicens: *Non scit, qui demonstrationem horum non habet: hoc est, qui aetate praemissas demonstrabiles visque ad prima indemonstrabilia referre: solum ergo habet opinionem: quera tamen non formidat, non timere, nec dubitare, de eius falsitate, aut de veritate opposita luce clarius est: ergo non solum probabilis erit nostra sententia, sed vera, & cui non est difficile occurrere argumentis alterius.*

Ad testim.
D. Thom.

Nam testimonia D. Thom. contendunt, ut dictum inter scientiam, & opinionem non solum ex parte obiecti contingens, & necessaria, nec solum ex parte medijs asserviendis secundum se sumptu staruantur: hoc enim non semper sufficeret: cum contingat quempiam ex premissis, ut certus ac per medium vere necessarium, seu demonstratiuum conclusionem deducere, & nihilominus non habere scientiam illius, sed opinionem: ex eo solum quod medium vere necessarium, aut aliquam praemissam verè necessariam probabilem reputat, sed ex parte subiecti, cuius existimatio sufficit conclusionem: alioquin scientiam opiniarium durataxat assensum efficiere: itaq; dum laffirmat D. Tho. opinionem, & scientiam non solum ex parte subiecti unam partem accipientis cum formidine alterius, non de actuali formidine loquitur, sed de radicali in eo consistente, quod obiectum opinionis, vel medium vere sint contingens, aut certe ex parte subiecti unum, vel alterum ut tale accipientis, vnde fit, opinionem quasi defectum scientiae merito reputari.

2. Solution.

Primum argumentum minus apertam definitionem opinionis assumit, nam exacta definitio nihil dubium, vel in opinione positum continere debet, sed ex his, quæ ab iudiciorum quam essentialia recipiuntur, constituenta est: cuius ea est cuius ratio, quia definitio rei, de qua agitur, tanquam principiū totius disputationis præsupponitur: in ea igitur disputantes concuerire oportet: alioquin nullū firmum argumentum ex ea deduci poterit, de formidine autem non est cerrum, quod ad essentiam opinionis spectet, sed in controversiā vocatum: ergo non est in eius definitione ponenda, præsertim ut ex tali definitione argumen-

tum definitum ad probandum, quod ei sit in tristitia.

Negamus ergo ad formam argumenti ep̄ditionem per formidinem actualē esse definitam: sed per radicalem, quam nullus negat ad eius effectum pertinere, exī autem exacta eius definitio. Opinio est cognitio, vel affectus, rei contingens aut necessarium per medium verè probabile, vel ut tale ex scientiam genitus: loquitur autem de opinione medietate: nō primam bene descripsi Aristoteles, dicit esse acceptationem immediatę propositionis, & nō necessarię.

Secundum argumentum falsum assumit antecedens, necessarium videlicet esse, ut opinias Soteris a iudicet eius assensum posse esse falsum: cum argumento evidentiter sit à nobis probatur oppositum in eo, qui ex praemissis, quas putat necessarias, & per medium triam necessarium reputatum, quod tamen necessarium non est, sed probabile, conclusionem inferat: talis enim non iudicat assensum, quem de conclusione haberet posse esse falsum, sed verè necessarium, ac scientificum, cū tamen vera sit opinio: sc̄ferum se verum est assumptum, non bene ex eo inferatur, actualē formidinem esse opinioni intrinsecam: nam est opiniā iudicet posse esse falsum eius assolum, rationes tamen adeo efficaces esse solent (adhuc intra latitudinem probabilitatis) ut omnem timorem, vel formidine depellant: animumq; quietum reddat, ut nullus experientijs firmatum est.

Quod autem de opinione definitum est, de fide humana secundum proportionem est acceptandum, de qua cuiuscum conatur, nō habere essentialiter annexam actualē formidinem, ut naturam eius perpendenti facile constare poterit, quæ cū rationibus, & argumentis probabilibus nō innatur, sed fide digni testimonio, nō est necessarium, ut ei opponantur aduersus rationes in favore oppositorum partis, propter quas formidare debeat de falsitate eius, quod creditur, vel de veritate oppositi, sed quietum plerumq; animum reddit.

Formido autem radicalis non est ei minor, intinseca, quam opinioni, nato & si aliquando accidat, ut multiplicatis testimonij certus sit moraliter assensus humanae fidei, per accidentem est: quia si secundū propriam conditionem humanae autoritatis admittit talis assensus exp̄ducatur, incertus est, & cui nō repugnat subesse falso, in quo consistit radicalis formido. Ita hanc de prima questionis parte,

**Admodum
argu-**

**Quid dicis
dura de
fide.**

54

Quomodo voluntatis pia affectio requiratur ad opinionem, & fidem.

**II. Pars
questionis.**

Notab. 1.

Ad secundam veniamus, in qua de pia voluntatis affectione agendum est in ordine ad fidem, & opinionem.
Sed prius quam quid nomine pia affectio nisi intelligatur, explicemus, obseruandum est obiecta fidei, & opinionis imperfectam rationem veritatis contingere, cum contingentia sint ex se, vel saltem ex parte mediæ assentiendi, probabilis videlicet ratiocinationis, aut humanae auctoritatis, ideoque intellectum non convincunt ad assensum eliciendum, sed libetum sibi manet assentire, vel non: & cum formalis libertas intellectus à voluntate dependeat, à qua applicatur ad operandum, necesse est ab ea applicetur, si circa eiusmodi obiecta operatur sit: itaq; talis applicatio libera est, & non quomodocunque, nam etiam ad assensum principiorum, & conclusionis demonstrativa libera applicatio voluntatis est necessaria (vt superius docuimus,) sed libera est quantum ad exercitium, & specificationem, ita vt applicare possit voluntas intellectum, vel non applicare, sed assensum suspendere, & insuper ad assentiendum, vel dissentientium: liberum est enim homini propositus obiecta opinionis, vel fidei assentire, vel dissentire, hoc est, verum esse iudicare, vel falsum: cum tamen assensus principiorum solum sit liber quantum ad exercitium, ita vt licet applicare, vel diuenter intellectum voluntas possit: si tamen eum applicet, non nisi ad assensum, necesse itaq; est voluntatem cum intellectu concurre ad assensum opinionis, & fidei, vt quod ex parte obiectorum deficit ad plenè determinandum intellectum suppletur ex parte voluntatis. Nec solum in fide humana, & opinione necessaria est, sed etiam in fide divina supernaturali, cuius obiectum non valet intellectum convincere, non quidem defectu necessitatis (nā si de principali loquamus, quod est Deus Opt. necessarium est) sed ex imperfecta propositione, quia in hac vita sub obscurâ revelatione, & quasi in ænigmate (vt docuit D. Paul. a. ad Corint. 13) credendum propinatur: eiusmodi autem necessitate liberi concursus voluntatis dissentissimis verbis explicit D. Thom. 2. 2. quæst. 2 art. 1. ad 3 sic inquietus. Intellectus credens determinatus ad unum non per rationem, sed per voluntatem, ergo assensus hic accipitur pro voluntate intellectus, fe-

studum quod à voluntate determinatur ad unum.

Quo præsupponit obseruandum secundo Notab. 2. est actum voluntatis, per quem voluntas intellectum applicat ad assensum opinionis, aut fidei, duplè esse: unus est simplex quædam electio, per quam ratione, vel autoritate præsuppositis voluntas eligit potius credere, vel probabilitate assentire quā discredere, vel dissentire, aut operari circa obiectum harum cognitionum, quam operationem suspendere: ita vt in tali electione non moueatur potius ex maiori affectu, vel inclinatione ad unam partem, quam ad alteram, sed solum ex maiori, vel minori conuenientia obiecti, vel certe à propria libertate: aliis est actus electionis quidem libera, in quo potius voluntas mouetur ad determinandum intellectum ex affectu ad unam partem, quam non habet erga alteram: vnde solet procedere, quod hanc potius opinionem quispiam sequatur, quā alteram, quia magis erga patronum eius afficitur, & motus voluntatis ex hoc affectu procedens vocari solet pia affectio voluntatis.

De utroque igitur actu secunda pars tituli Status se-
questionis scilicetatus, an necessarius sit ad op- cundis par-
tis questionis, vel humanae fidei assensum.

Et de hoc postremo tanquam de faciliori respondeo, minime necessarium esse, sed sufficiere cum motu voluntatis, queri vocamus electionem, quemadmodum ad alia opera allarum potentiarum, quæ voluntati subdumur, praestanda.

Quod evidenter (ut si ego fallor) probari Ratio-
potest ratione ab experientia perita: experi-
munt namq; saepenumero nos eam potius opi-
nionem amplecti, quam scimus esse sapientis
hominis, erga quem minori propensione vo-
luntatis afficitur, quam oppositam alterius,
in quem magis propensi sumus, quia rationes
illius efficaciores nobis videntur: ergo pia af-
fectio voluntatis non est necessaria ad assen-
sum opinionis, vel humanae fidei.

Sed circa modum necessitatis actus qualis. L. Opinio-
cumque liberi, quem sufficere dicimus duo ex-
tremæ reperio, unum, quod tanquam Scotti
proprium retulit Caiet. 1. 2. quæst. 63. art. 4.
videlicet nō esse necessarium positive, sed ne-
gative, hoc est, actum voluntatis non esse ne-
cessarium ad determinandum intellectum, sed
satis esse voluntatem non repugnare, vel non
moueri in contrarium.

Allud extreum est eiudemmet Caiet. vi. II. Opinio-
que addi esse necessarium positivam actum, Caietan.

vi suffi-

ut sufficiens sit determinare intellectum ad assertum opinionis, aut fidei absque via propositi ratione, vel autoritate; verba eius sic habent: *Sicut voluntas determinans potentiam rationalem ad alterum contrariorum, ad que neutraliter se batteret, ut dicitur. 9. metaph. sic determinans intellectum ad alteram partem contradictionis credendam: & sicut Medicum ex solo odio determinans esse ad occidendum infirmum, ita ex solo amore aliquam quantitatem, extrainus determinans qui ad credendum id, cuius nullam habet rationem, &c.*

Propria sententia media statuitur.

III. Opin.

Et vero media inter virumque extre-
num via incedendum. Sic arbitror: di-
cedendumque nec latius esse voluntatem non
repugnare, vel non moueri in contrarium, ut
determinetur intellectus ad assentiendum, con-
tra Scotum, nec sic esse requisitum, & suffi-
cientem possum actum, ut absque vi rationis,
vel autoritatis pondere possit voluntas eo me-
diante determinare intellectum, contra Ca-
tanum.

I. Pars pro-
batur.

62.

Probatur primum: quia intellectus non
conuincitur ab obiecto fidei, vel opinionis,
ergo neque ab eo sufficienter determinatur, à
se autem determinari minime potest, cum non
sit potentia formaliter libera, indiger ergo alio-
quo determinante ex re seco, quod non po-
test esse nisi sola voluntas, à qua ceteri poten-
tiae, & in primis intellectus (ut potest intui-
ti et continuus) determinantur, determinatio
autem voluntatis est quadam eius motio, nec
necessum aliquid imperat, vel determinat, ni-
si mouendo, mouere autem non potest nisi
operando, & operatio est positivus actus, ergo
repugnat determinare intellectum ad assen-
tum, nisi per actum.

II. Pars.

L. Probatur.

63.

Probatur secundum: quia contradictionem implicant aliquam potentiam operari, nisi circa aliquam rationem sui obiecti, neque enim
vitus operatur nisi circa visibile aliquid: neq;
auditus nisi circa aliquem sonum, vbi ergo
nulla est ratio visibilis, vel audibilis eis propo-
sita, non operabuntur: sed veritas saltem ap-
plicans est obiectum intellectus, ergo vbi non
est aliqua veritas, vel eius apparentia, repug-
nat intellectum operari, sed si nulla ad sit ratio
nabilitate auctoritas, nulla erit appertens veritas,
ne poterit intellectus assentum elicere.

Secundo. Fides, & opinio initiantur testi-
monio, scilicet a rationi probabili, à quibus earum

assensus speciem capiunt, vbi ergo nullum est
autoritatis, vel rationis momentum, abe-
nit oratione medium assentiendi: ergo non mi-
nus repugnat dari assensum opinionis, vel fi-
dei sine via ratione, vel autoritate, quam dari
assentum abique ratione formaliter assentiendi,
& ex consequenti nullius speciei, falsum est
ergo voluntatem posse determinare intellectum non presupposito aliquo medio auto-
ritatis, vel rationis.

Sed quid dicendum est, vbi ratio vel au-
toritas est aequalis pro hac parte, & opposita:
aut vbi minor est pro una, quam pro altera:
poterit ne voluntas in casu determinare intel-
lectum ad tales assensus?

Respondeo, solutionem huius dubium illa
controversia moralis Theologie, satis diffi-
cili dependere, an voluntas possit eligere aequalis
bonum, vel minus in comparatione maiori-
tatis, quam testig D. Thom. i. 2. quæst 13 art.
6. ad 3. & ibidem ab eius exppositibus expro-
fesso agitur, quam licet ea eum locum re-
mittendam esse sententiam nostra tamen sentien-
tia est, libram esse voluntatem ad eligendum
aequalis, vel etiam minus bonum in compara-
tione maioris.

QVAESTIO TERTIA & ultima.

Posit ne opinio de eadem propositio-
ne, & in eodem intellectu simul
esse cum scientia.

Explicata opinionis essentia comparatur
modo cum scientia, & inquiritur, an si-
mul cum ea esse possit: de eadem in pri-
mis propositione, nam circa eandem rem sim-
pli citetur certum est versari viam que cogniti-
onem posse: quis eorum prohibet circa eandem
quantitatem continuam versari Geometricam
scientiam, & opinionem simul, an sit te ipsa,
diuersa à substantia? nec solum de eadem pro-
positione, sed in eodem intellectu inquitimur
nam in diversis exploratum est, scientiam, &
opinionem eiusdem propositionis reperiri,
exquis enim negare poterit viam posse habeere
scientiam aliquius propositionis, quam per
veram demonstrationem cognoscit, alium ve-
ro opinionem, si per prob. dilem dum: ut
syllogismum eam acceptum simul derigue-
scit.

Selecitur titulus quæstionis, nam successione
dibil obstat, quod idem homo de eadem pro-
positione veramque cognitionem habent, pos-
sibilis namque casus est, ut quispiam per pro-
bable argumentum cognoscat veritatem ali-
euvius propositionis nunc, post vero in cogni-
tione proficiens per veram demonstrationem:
eiusmodi igitur est præsentis controversiae sta-
tus, an scientia, & opinio de eadem proposi-
tione, & in eodem intellectu simul possint ex-
sistere: ita ut unus, & idem homo scientiam ha-
beat illius per veram demonstrationem, & opini-
onem per dialecticum argumentum, est na-
que sermo de opinione affirmante eandem
propositionem scientiam verè esse, nam
opinio negans erat esset, de quo in aptero
est, non posse simul esse cum scientia.

Nota.

Quibus expeditis (ut clarius procedamus)
adnotandum est, quadruplicem comparatio-
nem instiui posse inter scientiam, & opinio-
nem: primam, inter eorum actus, vel assensus:
secundam inter habitus: nam tisi opinio verè,
& propriè habitus non sit, quandā h. bet cum
habitu similitudinem, in quantum per repeti-
tionem actuum adquiritur in intellectu dispo-
sitione quedam permanens habitus similis, de
qua idem est iudicium, quantum pertinet ad
prætens insitum, ac si verè esset habitus: ter-
tiam, inter habitum opinionis, & actū scien-
tiae: quartam denique inter habitum scientiae
& actum opinionis: de singulis enim compa-
rationibus specialem habet difficultatem præ-
fens quæstio, & licet non omnes opinantes
ad eò distinctè loquantur, sed multi sub con-
fusa quadam ratione scientiae, & opinionis
doceant, simul stare posse, vel non posse: ex
verbis tamen singulorum licet colligere, quid
quisque sentiat, vel in quam partem magis in-
clinerit.

Proponitur sententia Scotorum omnino negativa.

Opinio.

Dicas igitur extremas sententias circa
hanc quæstionem reperio, & alteram
medianam: negat omnino primum extre-
mum scientiam, & opinionem simul stare
posse, sive pro actibus, sive pro habitibus: quod
sequuntur Scotorum in 3. d. 24. quæst. vniuers. 5.
contra hoc primo. Caiet in commentarij 26.
cap. lib. prioris. dubio vlt. Mag. Sotus. quæst.
vnica eiusdem capituli, quorū sententiam no-
nissimè amplectitur. Mag. Masius, ibidem q. 5.

Et separata expressa legemq. Aristotelis

esp. 26. primi libri, vbi questionem illam in Ex Aris.
proprijs terminis agitans, an idem possit esse probatur,
scizum, & opinatum ab eodem, partem ne-
gantem determinans, hac potissima ratione
confirmat: scibile est, quod non potest aliter
se habere, ut ex definitiore scientie constat:
opinabile verè, quod potest aliter se habere,
vel secundum se, si sit contingens, vel saltem
ex parte medijs, videlicet rationis probabilis,
si sit necessarium: sed repugnat idē obiectum
potest se aliter habere, & non posse: cum con-
tradicторia non vere dicentes simul de eodem,
ergo repugnat idem esse scibile, & opinabile,
sive scitum, & opinatum, sed haec sunt propria
objectionis, & scientie, ergo tam criti-
cim impossibile has esse simul respectu eiusdem,
quam illa ex mente Aristotelis.

Sed rationibus etiam probatur: primo de I. Argumen-
tibus, secundo de habitibus; de actibus qui
dem, nam scientia, & opinio non pugnant ex
parte obiecti, cum obiectum veriusque possit
esse necessarium, neque ex parte medijs, cum
contingere possit per idem medium demon-
stratum quorūpiam aequi scientificam no-
titiā conclusionis, cuius alter solum proba-
bilem adquirit: ex eo solum, quod iste efficac-
iam demonstrationis percipit, iste probabile
dumtaxat argumentum reputat, ergo solum pu-
gnant ex parte subiecti: sed pugnantia ex parte
subiecti nequeunt simili in ea reperiiri, ut contra-
aria, & priuatiue opposita ostendunt: ergo
pugnat aperte cum natura horum actuum, si-
mul in eodem intellectu circa eandem conclu-
sionem existere.

E confirmatur: quia impossibile est eundem Conclusio-
nem hominē simul iudicare, quod aliquid non possit
se aliter habere, & quod illud idem possit se
aliter habere: cum eiusmodi sint contradic-
toria iudicia, sed id sequitur evidenter, si scientia,
& opinio simul dentur in eodem, & circa idem:
ergo apertam & rursumq. inuoluit contradic-
tio nem: probatur minor, nam si habet scientiam
conclusionis, iudicat non posse aliter se habe-
re, & si opinionem simul, iudicabit etiam, quod
possit aliter se habere cum hoc sit opinioni in-
trissecuta.

Secundo: scientia, & opinio pugnant tan-
quam evidens, & inevidens, cum de intrinsecā
ratione scientie si eu destrua, qua ex propria
definitione caret opinio. opponuntur ergo pri-
uatiue sicut lumen, & tenebrae, sed priuatiue
opposita intrinsecā habent repugnam à circa
id subiectum: ergo simul in eo esse repugnat:
non est

non est intelligibile eundem hominem simul esse videntem, & cœcum: neque eundem ac item simul illuminatum, & tenebrosum: ergo non erit intelligibile eundem intellectu simul videre obiectum, & circa illud esse obiectum, vel priuatum lumine, per actum scientie vider, per actum opinionis eadem cidentis, ac visione priuatur, aperta igitur contradic^{tio} est tunc simul habere.

Confirm.

71

Et confirmatur, quia duæ istæ propositiones opponuntur contradictione obiectum hoc est cvidens, obiectum hoc non est evidens designata eadem propositione, cum sint affirmatio, & negatio eiusdem de eodem: sed si scientia, & opinio secundum actum simul sint in eodem intellectu de eadem propositione, stabunt simul in veritate, ergo cū hoc sit impossibile, erit etiam illud: probatur minor: quia si scientia habetur de tali propositione, vera erit affirmativa, & si opinio non erit minus vera negativa, cum non sit minus intrinseca opinioni inuidentis, quam scientiae evidentiæ. De habitibus etiā ostenditur, primo, nam habitus est proprius actum, ex cuius repetitione generatur: habitus iterum respicit idem obiectum, ac per idem medium, sed in actibus est aperta repugnancia iam probata, ergo eadē erit in habitibus. Secundo, non minus repugnat ex parte subiecti habitus, quam actus, nec minus priuatum opponuntur, sed propriæ repugnantiæ ex parte subiecti, & priuatum oppositionem probatum est similitatem actuum esse impossibilem, ergo eadem repugnancia probabitur de similitate habituum: vnu est enī certus, & cvidens, alter incertus, & invidens, vt de actibus conclusum est: & hoc argumento conuinci solet, quod fides divina nequit in beatis permanere, nec secundum actum, nec secundum habitum, qui priuative opponitur ratione obscuritatis visioni Dei intrinsecam habenti claritatem.

Opposita sententia Durandi proponitur.

II. Opinio.

Pro altero extremo refero Dur in quest. prologi à num. 20. usque ad 38 vbi duabus modis ait accipi distinctionem scientie, & opinionis: uno quidem ex parte conclusionis sententia, & opinatio: ita vt scientia dicitur habitus conclusionis necessaria, quam impossibile est aliter se habere, & quod de hoc conflitet scientia, vt postulat Arist. cap. 2. prior-

ris libri, opinio vero proportionaliter sit habitus conclusionis vere contingens, & possibilis aliter se habere, vel quæ talis ab opinione existimatur, sic autem accipiendo scientiam, & opinionem, impossibile est simul esse in eodem intellectu, ac de eadem conclusione, ac pro actibus, nec pro habitibus.

Probatur repugnancia i.e. de actibus, impossibile est contradictionia simul esse vera, sed eadem conclusiones necessariae esse, & contingentes includit contradictionem, scilicet posse aliter se habere, & non posse aliter se habere, quod si perscientiam, & posse aliter se habere, quod fit per opinionem, dicit expressam contradictionem in intellectu opinantis simul, & scientie illam, ergo haud quoqua possibile est, & in hoc sensu docuit Aristoteles cap. 26. lib. prioris, quod non contingit eadem hominem simul scire, & opinari eandem conclusionem.

Probat secundo de habitibus, nam habitus, II. Prob. qui causantur ex actib⁹ formaliter incompositilibus sunt incompossibilis, sed habitus scientie, & opinionis sub tali consideratione causantur ex actibus incompositilibus, ergo non sunt minores incompossibilis, quam ipsi actus.

Alio modo ait accipitur distinctio opinio II. Diff. & scientie ex parte mediorum, per quæ procedit per medium necessarium, opinio per medium contingens, & hec distinctio formaliter est prima, quia distinctio actuum, & habituum intellectualium immediatus, atque formalius ex medio (quod est quasi formale obiectum) accipitur, quam ex conclusione (quam est quasi materiale.)

Sed adhuc opinio ex parte medi⁹ considerata duobus modis habeti potest, primo per medium contingens, aut probabile ut tale cognitum, aut per medium vere quidem contingens, sed reputatum necessarium, & si per medium prioris conditionis habeatur, non potest esse simul cum scientia, nec pro actu, nec pro habitu.

Probat repugnanciam eisdem argumentis, quibus eam probauit iuxta priorem sensum. Si autem opinio habeatur per medium probabile, sed reputatum necessarium simul esse potest cum scientia, tam pro actu, quam pro habitu, quod sic sit intelligendum esse, vt si possibile sit duos realiter distinctos simul esse in intellectu, non repugnet alienus opinionis, & scientie

72

scientiae tanquam re distinctos simul esse: si vero talis multiplicitas repugnet (quod ipse potius credit) hac sola de causa repugnabit simul esse actus scientiae, & opinionis, tanquam re distinctos, non propter aliquam repugnantiam inter eos repertam, unde fit adhuc in casu, quod multiplicitas actuum repugnet, simul esse posse assensum opiniorum, & scientie tanquam unum, eundemque realiter, sed qui formaliter sit opinionis, & scientie prout ad viro que habuit procedit.

Probat de actibus.

77.

Probat nullam continere repugnantiam, quod actus scientiae, & opinionis simul existant: nam duo actus, qui respectu eiusdem conclusionis conformantur, simul esse possunt: sed actus scientiae, & opinionis conformantur respectu eiusdem conclusionis: quia per virtutem iudicatur necessaria, & quod impossibile sit aliter se habere, ergo poterunt esse simul.

Confitem.

Secundo quia tota repugnancia horum assensuum in eo sita est, quod per unum existimat conclusionem non posse aliter se habere, per alterum aliter se habere posse, sed dum praedicto modo habetur opinio, existimatur non posse aliter se habere, cum medium reputetur necessarium, conuenit igitur in existimatione opinantis cum scientia, & ideo cessat omnino repugnans, ac propterea similitas seddit possibilis.

Probatur de habitibus.

78.

De habitibus vero planè sequitur non esse incompossibilis, nam si aliqua esset inter eos repugnans, ex actibus orta esset per quos generantur, sed in actibus nulla est, ergo nec est via in habitibus.

Hanc sententiam Durandi sequuntur moderni quidam, quam his secè rationibus confirmant.

I. Ratio huius sentent. D. Thom.

Primo, Demonstratio, & syllogismus probabilis possunt applicari ad confirmandam eandem conclusionem, ut expresse docuit D. Tho. & experientia ipsa testatur, quod si fiat assentietur absque dubio intellectus propter utrumque medium, habebitque proinde duplicitem assensum, scientificum ex demonstracione, & opinarium ex syllogismo probabili: & si dicatur nihil tunc efficere syllogismum dialecticum, non sit satis argumentum: quia ex necessarijs praemissis demonstrationis dispositis sequitur tanquam effectus infallibilis conclusio scientifica, atq; ad eum scientificus assensus: pari ergo ratione ex probabilibus dispositis in syllogismo evidenter sequitur probabilis conclusio, quæ est actus opinionis, sicut ergo

repugnat applicari demonstrationem ad aliquam conclusionem, & non sequi assensum eius necessarium: sic repugnat applicari dialecticum syllogismum, & non sequi probabilem, alioquin frustranea esset talis applicatio.

Nec turtius soluitur nodus argumenti si dicatur, aliquid efficere non tam assensum opinionatum, sed intendere certitudinem scientiae, cum hoc planè sit impossibile, nam quod incertum est, non potest certitudinem generare, ergo neque eam intendere: item quod imperfectum est in aliquo genere, non potest perficere aliud se perfectius eiusdem generis: sed assensus scientificus perfectior longè est opinionis, nequit ergo ab eo perfici, nihil est igitur, quod praestare possit syllogismus dialecticus praeter proprium assensum, qui simul erit cum scientifico, mox eti aliquid aliud praestare posset, non nisi medio assensu proprio, quæ si praemissa non inducunt, nihil in intellectu producere poterunt.

Secundo, Scientia, & opinio se habent tanquam perfectum, & imperfectum lumen, ut lexamen solis, & candelæ ad illuminandum aerem, sed haec possunt applicari simul, ita ut quodlibet suum habeat effectum circa eandem partem aeris: ergo pari ratione, si illæ applicentur ad eandem conclusionem, neutra priuabitur effectu proprio, sed producent proprios assensus simul in eodem intellectu.

Media sententia prefertur.

Medium inter haec extrema tenet communis sententia scholasticorum, videlicet opinionem, & scientiam esse pro actibus incompossibilis, non verò pro habitibus: quod sequuntur Alexandr. Alensis 3. p. quæst. 79. membr. 3. Alcid. lib. 3. summæ Theolog. tit. 3. quæst. 4. D. Bonavent. in 3. d. 24. quæst. 2. Gab. ibid. art. 3. Henricus quodlib. 8. quæst. 14. & videtur Aristot. ac D. Thom. consentaneum.

Probatur hoc ultimum, quia dum Arist. cap. Patet ex 26. lib. prioris decernit, & probat non posse Arist. se idem scitum esse, & opinatum ab eodem, de solis actibꝫ loquitur, ut verba ipsius, & contextus totius capitii ostendunt, & D. Thom. I. p. quæst. 58. art. 7. ad 3. & quæst. 72. art. 7 ad 1. affirmit medium probabile, & demonstrationem posse simul concurrere ad eandem conclusionem, sed expressius 3. p. quæst. 9. art. 3. ad 2. vbi statuit opinionem ex syllogismo dialectico

lectico causatam permanere adveniente scientia eiusdem conclusionis: permanentia autem non conuenit actibus statim transiuntibus, sed habitibus ex propria conditione diuturnis, sentit igitur habitus non esse incompossibilis, sed actus.

L Ratio.

Sed ratione probatur, nam si quispiam habitum opinionis habeat circa aliquam conclusionem necessariam, quam ex necessarijs etiam principijs intulit, sed per probabilem syllogismum, & tandem demonstrationem eiusdem assecuratur, non valebit scientia per talem demonstrationem genita habitus opinionis nimis in subiecto radicatu statim corrumpere, etiam si deinceps esse ei contrariam, quod enim per diuturnam consuetudinem, actuunq[ue] repetitionem acquisitum est, non nisi per contrariam expelliatur.

Contra solutionem.

82.

Nec satis est opponere, quod per primam demonstrationem generetur habitus scientie, atque adeo habitus opinionis omnino corrumpatur, nam licet verum hoc sit, quantum ad effectu[m] habitus propter efficacitatem causae, ceterum quantum ad modum non est habitus talis scientie, sed quasi inchoatio, ac dispositio eius, quia non est adhuc radicata in subiecto, nec praebet ei facilitatem, & promptitudinem, unde si ex parte subiecti non est habitus, non poterit statim excludere opinionem, quamquam ei contrariam: quoiqui modum intentionis, & radicationis habeat, quam sicut paulatim assecuruit, sic expellit sensus habitum oppositum: permanebit igitur habitus opinionis cum scientia per primam demonstrationem acquisita, cuius illud est evidenti argumento, quod post aduentum demonstrationis, non minori facilitate assentitur eidem conclusio[n]i, qui habitu opinionis habebat, quam prius: ergo signum est adhuc durare cum habitu scientie. vi docuit D. Thom. expresse 3. p. q. 9. art. 3. ad 2. cuius verba mox referemus.

Solutio Capitula.

84.

Vidit hoc argumentum Calet in commentariis eiusdem loci, simulq[ue] verba D. Thomae perspexit, & ne videretur ei contrarius negans verumque habitum simul reperi, quandam excogitarus est distinctionem: dicens, permanere quidem eundem habitum opinionis, non tamen sub ratione formalis opinionis, per quam adquisita scientie contrarius est, sed forte in ratione qualitatis, vel cuiuspiam alterius materialis.

Refutatur.

6.

Ceterum, quam sit fruola haec solutio, & plane falsa, quis non videat: etenim habitus

opinacionis, vel qualitas illa adquisita per frequentationem actuum essentialiter est opinio, non minus quam adquisita qualitas per continuas demonstrationes essentialiter scientia, sed repugnat h[oc] permanere, & esse intellectu quin sub ratione scientie permaneat: ergo non minus erit impossibile, quod permaneat qualitas adquisita per ascensum opinionis, quin permaneat sub formalis ratione opinionis.

Secundo, opinio permanens cum scientia Refutat. continetur intrinsecus sub genere qualitatis: ergo effectus sub aliqua specie, non intellectus, non scientie, vel si pientie, non prudenterie, vel artis, ergo opinionis, non est enim alia species habitus per syllogismum dilectione adquisita, necesse est ergo specie habeat, atque essentiam opinionis inclinantem ad opiniacionum ascensum.

Probatur secundo haec sententia argumento ex ceteris habitibus quantumcumque contrarijs desumpto, habitus namque interprantur adquisitus non expelliatur per unum, aut alterum alicuius oppositae virtutis: sed per continuam repetitionem eius, quemadmodum non per continuam repetitionem proprij actus adquisitus est, sed permanet in subiecto quoiqui nimis sit in eo radicata temperantia, habens modum, atque statum virtutis: sic igitur erit necessario tandem de scientia post opinionem adquisitam, non excludere habitum opinionis, à subiecto quoiqui in eo fuisse nimis radicata, & id quidem supposito, quod contrarii sunt habitus scientie, & opinio (cuius oppositum tam en ostendimus inferius) & haec pro cōnuni sententia.

Resolutio questionis iuxta communem sententiam.

R Econsitit, atque confirmatis omnium sententiis, tribus assertionibus nostram à communis nomine recedentem explicamus: quibus plenè satisfaciemus questioni propositae.

Prima igitur assertio est, non repugnat actus L. Assertionis opinionis esse simili cum habitu scientie: hanc vero esse indubitatelem, cum in quibuscumque habitibus acquisitis contrarijs vera sic: constat enim simul cum habitu temperantie non semel reperiuntur unum, vel alietum actum vitiosum in L. Ratio. temperantie: ergo licet daremus habitum opinionis, & scientie esse contrarios, necessario admittenda esset simultas actus opinionis cum habitu scientie.

Secundo.

II. Ratio.

87. Secundo. Nam habitibus vtimur, cum volumus, ergo habens habitum scientie, potest eo non vii pro aliquo tempore, sed dum actu non consideratur medium scientificum, nihil prohibet oblati ratione probabili per eam assentiri conclusioni scientifica, si ergo simul existet opinarius assensus cum habitu scientie.

II. Assertion.

Secunda assertio; possibile est etiam ex opere simul cum habitu opinionis repetitum scientie.

De hac etiam dubitare non licet, cum certe constet simul cum habitu vito reperi vinum, vel alterum actu virtutis oppositam, ut cum habitu intertemperantiae vinum, vel alterum temperantiae actum, nam non potest esse maior inter scientiam, & opinionem, quam inter habitus virtutum, & vitiorum: ergo nec maior se pugnantia simultatis vinius, vel alterius actus scientie cum habitu opinionis: accedit illud, quod in confirmationem communis sententiae atulimus, videlicet possibile esse cum, qui habet habitum opinionis, scientiam adquirere per primam demonstrationem, per quam non expellitur praesistens habitus, erit ergo simul assensus scientie cum eo.

III. Assertion.

Tertia assertio. Possibile est scientiam, & opinionem pro habitibus simul esse, sed pro actibus incompossibilis sunt.

88. Vtramque partem huius assertionis tenet communis sententia, quam sequuntur sumus, & probavimus.

Sed pricipia earum difficultas, ac torius contiouersio in eo sita est, an scientia, & opinio, actus, & habitus oppositos importent: nam prima sententia patroni putant esse habitus contrarios, vel priuatiue oppositos, quod tanquam fundamentum accipiunt ad sustinendam repugnantiam simultatis: Durand. quoq; oppositionem admittit, idè nunquam concedit opinionem, vt talem cognitam, simul esse posse cum scientia: sed ex nostris etiam non pau ei haudquicquam negant, putantes adhuc ea admissa non repugnare habitus, sed solum assensus.

Et quanquam hoc modo defendi posset communis sententia, supposito, quod habitus scientie per primum actum comparetur, minime tamen si per repetitionem multorum, quemadmodum ceteri: sed adhuc (supposito quod adquiritur per primum) facilius multo sustinebitur, & notior eius veritas fieri, & difficultas fieri vniuersa argumentorum, quibus innotiuntur reliqua, euacuabitur: si ostenda-

89. mus nullam esse oppositionem inter opinionem, & scientiam, siue pro habitibus, vel pro actibus accipiantur: hac enim via eam defendit D. Thom. 3. part. quest. 9. art. 3. ad 2. cuius verba, tanquam fundamentum totius doctrinae referre placet: habent enim sic: *Opinio ex syllogismo dialektico causata est via ad scientiam, qua per demonstrationem adquiritur: qua tamen adquirita potest remanere cognitio, qua est per syllogismum dialepticum, quasi consequens scientiam demonstratiuum, que est per causam, quia ille, quae cognoscit causam, ex hoc etiam potest magis cognoscere signa probabilitatis, ex quibus procedit dialekticus syllogismus.*

Hec D. Thom. quæ si recte expendantur, tria ex eis constare poterunt: primum huiusmodi cognitiones non habere villam oppositionem: secundo simul esse posse habitus: tertium incompossibilis esse assensus: & duo polstreme sunt partes nostra assertionis: primum vero potissimum viuisque fundamentum.

Primum proficitur D. Thom. dum docet *Opinione opinionem esse dispositionem ad scientiam: esse dispositio dispositio enim similis est formæ introducitione ad dæ, cum subiectum capax efficiat eam recipiendi, nec potest vilo modo esse contraria, vel opposita: pugnat enim cum ratione subiectum preparari ad recipiendam formam per dispositionem ei contrariam: nam dispositio contraria potius agit ad expulsionem formæ, quam ad introductionem: non disponit calor subiectum pro forma aquæ introducenda, neque frigus pro forma ignis, sed potius eam expellere contendit.*

Quod autem opinio disponat ad scientiam, Probatur, valde conforme est naturæ eiusdem scientie, & intellectus, in quo recipienda est, opinio etenim cum scientia in eo conuenit, quod veram esse conclusionem affirmat: & rursus media viuisque valde assimilantur, nam quemadmodum demonstratio ex præmissis infert conclusionem, sic etiam syllogismus dialecticus, sed hoc differunt, quod demonstratio firmum, atque stabile medium est, dialecticus syllogismus insitum, & quod proinde deficere potest: posse autem deficere, & non posse deficere non importat villam repugnantiam (vt plures decepti arbitrantur) sed le habent, vt perfectum, & imperfectum, quod multis exemplis ostendi potest.

Sed apposuissimum est voluntas hominis Exempli, viatoris in gratia existentis, & beati: vixque enim Deum Opt. diligit, sed iste firma quia-

deo; atque stabili dictio:ne, ac deficere non potest: ille vero infirma, & cui non repugnat deficere, vel ad culpam deflectere, & nibilominus status isti non sunt oppositi, vel contrarij, sed se habent tanquam inchoatum, & perfectum, quia cuncte fidem respiciunt: quamquam unum per omnimodam determinacionem ad bonum, alterum vero non nisi cum potentia ad oppositum: ita ergo censendum est de statu opinionis, & scientiae, ille enim ornametum determinatione ad veritatem continet, ille vero: quamquam veritatem respiciat infirmus est, & ab ea deficere potest: similis est ergo iste statu viatoris hominis, ille vero beati.

Sed ita se habent perfectum, & imperfectum cuiuslibet generis, vel ordinis, ut imperfectum negationem perfectionis imponat, & essentiale quidem si ex propria conditione sit imperfectum, & alterius naturae a perfecto essentialiter diverso, ut se habet opinio respectu scientiae: unde ex hoc videntur oppositae, sed vera non sunt, quia positivae rationes veriusq; validè sunt similes, ut ostendimus. Negationem leonis essentiale importat homo, & universaliiter species qualibet negationem alterius, sed non prop:erea dicuntur oppositae, quamquam diversae sint, quia positivae rationes non opponuntur.

In quo sensu opinio dicitur incerta, & incivida, non per positivam qualitatem, vel rationem certitudinai, vel evidentiæ contraria, non per privationem harum perfectiorum, cu[m] non sit nata illas habere: nec demum per puram negationem, quod necessario requiritur ad oppositionem contradictionem, cum rationem habeat positivam, in quo talis negatio perfectionis clauditur: sed per communem rationem, qua imperfectum negationem perfectionis claudit absq; illa oppositione: soluta ergo important perfectum, & imperfectum, atque adeò opinio, & scientia quandam incompossibilitatem in duobus consistentem: primò respectu eiusdem forme, cui simul conuenire repugnat, impossibile est enim dispositionem, & habitum, (vbi essentialiter differunt) eidem qualitatibus conuenire, atque adeò impossibile est eandem qualitatem esse opinionem, & scientiam. Secundo, respectu eiusdem subjecti, cui simul actu conuenire repugnat: non est possibile idem corpus simul esse perfecte, & imperfecte calidum, perfecte, & imperfecte album, siue de ceteris eiusdem conditionis attributis respectu eisdem subiecti, & cum scien-

24

tia, & opinio pro h:ibus, vel pro aliis accipiatur: pugnabit profecto cum natura veriusque, simul conuenire eidem subiecto secundum actus, vel assensu: nam si intellectus per assensum scientificum omnino determinatur ad veritatem: firmus, ac stabilis in ea est, non potens ab ea deficere: repugnabit profecto simul esse non omnino determinatum, vel infirmum, ac deficere potenter circa eandem conclusionem, atque adeò simul habere assensum opinionis.

Et argumentum conuinicit profecto contra Quid arg. Durandum omnino esse incompossibilis al- communis sensus opinionis, & scientiae circa eandem conclusionem: etiam si assensus opinionis ha- beatur per medium probabile, sed necessarium reputatum: nam & si hoc modo illam habens putet non posse aliter se habere, vere tamen in eius intellectu assensus opinionis est essentialiter, ergo non omnino determinatur, aut conuinicit intellectum, nec vere firmum, & stabilem reddit, licet putet se firmum esse: vere igitur est incompossibilis cum assensu scientiae, per quam omnino determinatur, atq; conuinicit, & firmam habet, & stabilem conditionem: manifestam enim repugnantiam continet, intellectus circa eandem conclusionem vere esse plenè, & non plenè determinatum: firmam habere adhesionem, ac deficere, non potenter, & infirmam, ac potenter deficere, coniunctum esse. & non coniunctum, licet in eius apprehensione firma adhesio appearat, falla cu[m] apprehensio non tollit naturam, & essentiam actus, vel assensus, quemadmodum hereticus discredens vni articulo fidei, non habet certam fidem aliorum, sed humanam, ac fallibilem, quamvis putet se infallibiliter eos credere.

Argumentum hoc non est contennendum, Hoc arg. nam (nisi ego fallor) non potest alia via effici impugnari sententia Durandi: infirmum tur. Dur. est enim argumentum contra ipsum, quod ex contradictione, vel oppositione scientiae, & opinionis sit, dum sic dicitur: per scientiam estimatur non posse aliter se habere conclusionem, & per opinionem posse se aliter habere: sed repugnat simul quemadmodum existimare, quod possit se aliter habere, & quod non possit: ergo repugnabit simul habere assensum opinionis, & scientiae: facilè enim negat Durand, vitramque antecedentis partem quantum ad assensum opinionis, dicens non esse necessarium talem habere existimationem.

25.

27.

28.

tionem, qui cum haberet per medium vere probabile, sed necessarium a se existimatum, convincendus est gitur ex his, que habent essentiāliter assensus opinionis, siue habeatur per medium probabile, & tale existimatum, siue existimatum necessarium: siue enim hoc, siue illo modo habeatur, essentiale est ei non plene determinare intellectum, infirmum, & instabilem esse, & cui a veritate deficiere non repugnat: implicat autem contradictionem eundem intellectum circa eandem conclusionem plene, & non plene determinatum esse: firmum, & non firmum habere assensum: convictum, & non convictum simul esse circa eadem veritatem, posse, & non posse ab ea deficiere, atque aetate assensum simul opinionis, & scientiae circa illam habere. Si autem dicatur, repugnare quidem intellectum simul non esse plene determinatum, vel convictum, & non plene determinatum, vel convictum circa eandem veritatem per idem medium, non tamen per diversa, qualia sunt demonstrativum, & probabile. Respondeo, etiam per diversa media repugnare sicut repugnat simul essentiae, & difficiliter per diversa media.

Hinc sequitur communem opinionem de sendere longe melius D Thom. docentem scientiam, & opinionem non habere oppositionem, sed difficile tanquam perfectum assensum, & imperfectum ex propriis essentiis, quam ceteros, qui putant propter oppositionem, vel contrarietatem esse incompossibilis.

Quomodo. Inter habitus vero non est talis repugnancia, quia modum potius potentiarum & habilitatum ad elicendos actus habent, quam actiones, habitibus autem virtutum, cum volumen, Scientiae, & vnde sit, non repugnare simul in eodem intellectu potentias vel habilitates diversas, quarum una imperfecta, altera perfecta sit ad elicendos actus perfectos, acque imperfectos diversis temporibus.

Ratio eff. cax. Probatur efficaciter. Nam repugnancia habituum accipitur ex aliis, sed non repugnat actus perfectus, & imperfectus respectu eiusdem subiecti, nisi pro eodem tempore, ergo nec habitus erunt incompossibilis, nisi in quantum repugnat simul operari, sed non est necessarium, ut in eodem subiecto simul existentes operentur simul, ergo non erunt in eodem subiecto incompossibilis, sed neque otiosus erit habitus opinionis: nam praterquam, quod simul potest concurrere cum habitu scientiae ad eandem conclusionem, in quantum cum eo co-

conveniat (vt inferitas explicabitur) contingere potest, eum, qui virumq; habet obliuionis tradere medium demonstrativum permanente probabili tanquam faciliori, & tunc poterit eo vi ad assentientium conclusioni, cuique notitiam conseruandam.

Et habemus appositissimum exemplum in Exempli. ceteris qualitatibus, quo simul doctrina haec explicatur, & confirmatur: repugnat enim eandem qualitatem tribuere subiecto esse album, & aliud esse accidentale imperfectum, quod est non album, sed non repugnat diversis qualitatibus virumque accipere posse: videlicet ab albedine esse album, & ab alia qualitate non album, sed esse alterius denominationis, qualitas enim tribuens esse, quod non est album, non tollit, nec prohibet, quin possit ab altera qualitate scilicet albedine tribui esse album: pari ergo ratione de scientia, & opinione censendum est, non est cuim possibile, quod ab eodem h. b. tu evidens, & inevidens cognitione tribuatur subiecto circa eandem conclusionem, quia repugnat eisdem habitum esse evidenter, & inevidenter, non tamen repugnat, quod ab uno habitu tribuatur evidenter, & ab altero alia cognitione evidentiam non pertingens, sed infirmum eiusdem veritatis assensum producens, & talis est opinio, quae in hoc sensu inevidens appellatur: sed evidenter non tribuens, non prohibet, quia ab altera qualitate, vel habitu perfectiori simul tribuatur, unde non magis repugnat simul cum habitu scientiae ex altera opinionem in eodem subiecto, quam simul cum albedine ex altera qualitate minus perfectam, daps ei aliud esse, quod perfectionem albedinis non pertinet, & ideo non album potest vocari.

Ecce quo pacto vera sunt tria illa in testimonio D Thom. contenta, videlicet opinione disponere ad scientiam, permanereque in intellectu secundum habitum ea aduentent, non ut possit simul intellectus virtusq; assensum habere, cu id plane repugnet proprietate perfectam, atque imperfectam virtusq; rationem, sed bene diversis temporibus, quod sufficit, ut habitus opinionis permaneat, in quo nulla est repugnancia.

Cuius ea est discriminis ratio, quia perfecti & imperfecti secundum actum incomposita Ratio discriminis. -
bilia sunt, nequequam per modum habitus: cum ex habituum similitudine fiat in eodem subiecto simul esse habitualem, seu potentiam elicita-

eliendi actum perfectum, & imperfectum circa eandem conclusionem diuersis temporibus, quod profecto non repugnat.

Obiectio. Si autem opponatur, non solum diuersis temporibus, sed simul posse vii veroq; habitu circa eandem conclusionem, qui illum habuerit, cum non repugnet simul ei assentire per medium necessarium & probabile, praesertim apud D. Thom. id expresse admittentem, quo admissio evidenter inferitur assensum virtusq; simul ex altere, quid enim potest efficere habitus opinionis, simul cum scientia concurrerit, nisi opinatiuum assensum, sicut habitus scientiae assensum scientificum, ex similitate igitur virtusq; habitus in eodem subiecto inferitur non repugnare aetius: incidentiusque in sententiam Durandi.

Solutio. Respoderemus verum esse assumptum, quod virtumque medium coocurrat simul ad eandem conclusionem, & ex consequenti vterq; habitus, non tamen nisi in eo, quod possunt, hoc est in eo in quo concursus scientiarum non impedit concurredum opinionis: habent enim in eiusmodi habitus media, quibus in obiecta fersuntur, & assensus, quos eliciunt, aliquid in quo coenunt, & aliquid in quo valde differunt: coenunt namque in genere cognitionis: deinde in eo, quod virtumque fertur in conclusionem veram, imo & necessariam, nam licet possit opinio versari circa contingentem, non tamen simul cum scientia, que omnino de necessitate est: itaque vterq; habitus in casu, virtumque medium, & assensus utique affirmat veram esse conclusionem, & sub hac ratione nihil prohibet simul concurgere: quid autem simul et cocurrentis cum scientia habitus opinionis efficiat, non eodem modo ab omnibus traditur: nec enim verum esse potest, quod a quibusdam dicatur, & a nobis refutatum est, intendere certitudinem, aut evidenciam scientiae, nam cum ea omnibus modis careat, iuvare ad eius intensionem dicitur, & per se minime potest, id igitur praeferat, vt intellectus eo med. arte, tanquam fabriciori, ac notiori expeditione fiat, atque adeo capacior melius calidi medium demonstratiuum, perfectiusq; participandi effectum eius, vide licet certitudinem, atque evidenciam, ita ut assensus scientificus tertior, atque evidenter producatur, quam si solum medium demonstratiuum applicaretur: & quia remouens prohibens, vel tollens impedimenta, saltem ut causa per accidens, dicitur ad principalem effectum concurrere, dici potest habitum opinionis, &

105

medium probabile hoc pacto intendere certitudinem, & evidenciam scientiae, in quantum remotis virtute virtusq; impedimentis fortius operatus habitus scientiae, perfectiorem producit assensum, vt autem id praefat, non esse est proprium assensum producat, quem producere repugnat stante impedimento scientifici assensus.

Satis est argumentum alicarum opinionum.

Superest aliarum opinionum arguments diluere, & à testimonio, & ratione Aristi Ad rem. telis in fauorem primarum oppositis incipiētes, dicimus ex ipsorum verborum contextu, ac modo loquendi constare, de solis actibus, aut assensibus opinionis, & scientiae cum logici quos incompossibilis probare contendit, quod & nos hinciter admittimus.

Primum, & secundum argumentum eiusdem Ad 1. & 2. sententia de actibus etiam probare contendit primis lec. esse incompossibilis, quare ex hac parte pro nostra, & communis sententia faciunt.

Hac solum animaduersione indigent, quod aduersus Durandum non conuinuntur: qui oppositionem harum cognitionum admittit locum, ubi opinio haberit per medium contingens tale reparatum, sed si habeatur per idem medium reparatum necessariū opponi negat, & merito, cu non reputet tunc opinans conclusionem aliter se habere posse, sed esse necessariam, & non posse se aliter habere, non secus ac per medium necessarium, unde nihil tunc oppositionis reperitur in eius intellectu per virtumque medium assentiente: hæc igitur via oppositionis latissima inefficax est, & non ius roboris ad convincendum opinione, & scientiam pro habitibus, vel actibus esse incompossibilis.

Dubius alijs argumentis de habitibus procedentibus facilius doctrina nuper à nobis de habitibus tradita, nam repugnantia actuum ex propria eorum conditione accipitur, valde diversa à natura habituum, sicut enim ex actibus generentur, genere tamen proprii diuersum modum essendi ab eis diffire competitum est, repugnantiam igitur actuum concedimus, quia repugnat actum perfectum, atque imperfectum (etiam si sola ratione accidentalis intentionis, & remissionis differant) idem subiectum efficeri simul, ut calorem intensum, & remissum, maior igitur erit repugnatio inter eosdem actus specie diuersos, quorum ratiō ex pro-

Ad 1. & 2.
eiusdem loc.

108

propria conditione essentiali imperfectus est, perfectus alter, neque ille ad perfectionem habius tecum, aut peruenire potest, & tales sunt assensus opinionis, & scientie, ab isto enim plene determinatur intellectus, ab illo non plene determinatur, iste cum in veritate firmat, stabilitaque efficit, & non potentem deficere, ille insitum, instabilem, deficere, potest, non est autem possibile utrumque modum simul habere circa eadem conclusionem, & in hoc sita est repugnatio actuorum, habitus vero diversum modum habet afficiendi subiectum, per modum habitabilitatis, aut potentie ad elicendos actus: aptitudine autem perfectam, & imperfectam simul habere intellectu ad actum perfectum, & imperfectum elicendum circa eadem conclusioem repugnat: quidem, si necesse esset utrumque, simili alio modo, & tunc ex repugnante actuorum inferre licet in impossibilitatem habituum cum eandem fore nullam posse haberi operationem in tali subiecto, certum cum hoc non sit necessarium, sed liber sit eorum usus, ita ut pro libito possimus, nunc vero eorum usus, post vero auctor, non continet ullam repugnantiæ simultaneam eorum existentiam.

Quod efficaciter probari potest ex natura intellectus, à quo repugnat simul eliciendi eosdem actus opinionis, & scientie circa eandem conclusionem, ceterum cum non sit necessarium simul utrumque elicere, sed in potestate nostra sit utrum vnu, post vero alterum pro elaborata occasione, non repugnat simul habere apud studium, vel habitabilitatem utrumque elicendi, quam haber essentialiem intellectus, in quo proinde non tenet à repugnante simultatis actum ad repugnantiam simultatis actuorum, ad repugnantiam potentiarum, vel apud studium. Cum ergo habitus opinionis, & scientie modum habeant habitum, seu potestiarum, non licet ex repugnante simultatis actuorum repugnantiam simultatis eorum inferre.

Sed ad formam argumenti dicendum est: actus in impossibilis proper contrarietatem, vel oppositionem generare etiam habitus oppositos: ceterum si non sicut impossibilis ratione oppositionis (ut contingere in proposto ostendimus) non est necessarium in impossibilis producere habitus: cuius ea est ratio, quia impossibilitas actuum, non aliud de qua ex actuali ratione provenient, quam cum non habeant habitus, sed longe diversam, neque vilia repugnantiæ simultatis continent.

Ad formam
argum.

Ad ultimum,

Postremum argumentum oppositionem

contraria, vel priuatiū habituum, & actuū opinionis, & scientie assumit ad probandum repugnantiam simultatis, quam nos cum D. Thom. omnino negamus: quod enim habitus opinionis inclinet ad assentum, cui non repugnat subesse falsum, & qui se aliter se habere potest: habitus autem scientie ad actum non potest aliter se habere: non arguit maiore repugnantiæ ea, que inter habitum, & actum perfectum ex una parte, & habitu, & actum imperfectum ex altera reperitur: quod autem haec nulla sit oppositio propriæ loquendo satis claret ostendimus: licet ex eo opposita appareant, quod imperfectum negationem perfectionis includit: quemadmodum una qualibet species absq; illa oppositione importet alterius negationem, affirmatio enim non opponitur: & ratio dictioris nisi puræ negationi, vbi autem ratio positiva in utroque extremitate intervenit, non habet locum talis oppositio, de contraria autem, aut priuatiū apertum est in eisdem non repugnante, & quod evidens, & certa sit scientia, opinio incerta, & nevidens ex eadem ratione perfecta, & imperfecta prouenit nullatenus arguens oppositionem: & quod tandem additur in eodem argumento, eo convincit, quod divina fiducia nequeat simul cum clara visione in beatis permanere, nec secundum actum, nec secundum habitum, absolute negandum est, nam & si de actu fidei repugnare conuincat, ut quaque de habitu, cum non repugnet potestas elicendi actum in impossibiliū cum eodem actu, ut ex se est manifestum: habitus autem quasi potestas sic elicendi actum.

Argumentum Dur. ad triplicem ordinem recuocantur iuxta diuersas considerationes scientie, & opinionis, ad primū ordinē ea pertinet, quibus probare contendit ex parte conclusionis acceptas omnino repugnare, sive pro actibus, vel pro habitibus accipit. atque sed hæc fundatur in oppositione harum cognitionum, quā nos minime admittimus, quare codē proflus modō soluuntur ac precedentia.

In secundo collocatur duo alia, quibus probat adhuc ex parte medi consideratas, in quā opinio habetur per medium probable ratiōne cognitum, impossibilis esse pro actibus, vel habitibus, & primum, quod de actibus probare contendit, non est necessarium solvere, cum & nos eodem pacemus impossibilles: ad repugnantiam vero de habitibus, quam ex eo colligit, satisfactum est iam inter soluenda arguenda Scoti.

Argu-

Argum. I.
ordinis

Ad argum.
3. ordinis.

114

Circa Lar-
gum.solu-
tio. Caiet.

Ratio Cai.

Impugna-
tur à Dur.

115

119

Argumenta tertij ordinis eo tendunt ut con-
vincat, opinionem habitam per medium pro-
babile reputatum necessarium, simul existeret
secundum actum, & habitum cum sciencia: que
ergo de aliis procedunt, directe aduersus
nostram sententiam militant, id eo diluenda
sunt.

Et circa solutionem primi extat sententia
Caietan. dub. vlt. 26. c. quæ sequitur Mag. Sot.
vbi, supra negatis assensu habitum per syllo-
gisum vere probabilem, sed necessarium ex-
istimatorem esse opinionem (ut arbitratur Du-
rand.) sed ait esse actum procedentem ex
ignorantia pravae dispositionis, quæ patrum,
vel nihil ab errore distinguuntur.

Ratio huius sententiae est, quia talis assen-
sus ex errore, vel deceptione procedit eius, qui
necessarium medium reputat illud, quod vere
probabile, seu contingens est.

Vidit hanc solutionem Durand. prius quâ
à Caietan. adhiberetur, quam hoc argumento
impugnauit, non est contra rationem opinio-
nis, quod opinans decipiatur circa medium,
vel circa conclusionem, cum non repugnet o-
pinioni subesse falsum, quamvis ergo decipi-
atur circa medium, necessarium reputâs, quod
solum probabile est, non tollit talis deceiptio,
quia assensus conclusionis vere, & propriè o-
pinionis sit.

Nos quoq; planè falsum existimamus, quod
talism. assensus non sit opinionis, quod dupli-
citate ratione probamus, priori quidem, nam si ex
opposito habuerit quispam syllogismum ve-
re demonstratum, putans solum esse proba-
bilem, conclusio non est error, nec procedit ex
ignorantia pravae dispositionis, sed vera op-
inio ex virtute præmissatum sic dispositum
in existimatione illius, quæ licet falla sit, non
tollet quin assensus conclusionis probabilis in-
feratur. Ergo nec falsa existimatio eius, qui pu-
tat necessarium esse syllogismum, cum solum
sit probabilis, tollit, quin suum effectum pro-
babilis conclusionis inferat.

Secunda ratio: medium illud, per quod in-
fertur conclusio, vere est syllogismus probabi-
lis, & licet existimetur necessarius, non amittit
suam probabilitatem propter talem existi-
mationem falsam, ergo conclusio em proba-
bilem absque dubio inferi, & assensus, quem
de tali conclusione format intellectus arguen-
tis, vere probabilis est, vera igitur erit opinio:
probatur evidenter antecedens: nam qui ex-
istimat aliquam propositionem esse necessari-

am, (cum solum sit probabilis) veram esse cre-
dit, ergo non erit in eius existimatione falsa,
quamvis falsum sit necessitatem ei tribuere,
quoniam non habet, tantumdem ergo de medio
iudicandum est, nam qui illud necessarium re-
putat, legitimum credit, ergo non sophisticum,
vel deceptarium, quare nec erroneum assen-
sum, vel ex ignorantia pravae dispositionis pro-
cedentem, sed verum generabit, quamvis non
adeò verum, ut existimat: itaque sicut ma-
ior veritas existimata non tollit minorem, quā
habet propositione necessitatem reputata etiam in
intellectu decepto: parti ratione major necessi-
tas medijs probabilis existimata non tollit mi-
norem, quam ex se habet. Quis enim existima-
bit aliquam propositionem, quam per solam
auctoritatem alicuius sancti fide humana cre-
dimus, falsam esse in intellectu eius, qui puta-
ret certam esse infallibili certitudine diuinæ
fidei? nullus profecto. Quia falsa illa apprehen-
sio, vel attributio infallibilis veritatis non tol-
lit minorem, quā ex se habet in intellectu ad-
huc decepti hominis, plus veritatis ei tribuetur,
quam in se habeat.

Hic fortasse rationibus convictus Cai. pra-
dictam sententiam retractavit 2. 2. q. 1. artic. 5.
affirmans assensum productum per syllo-
gisum probabilem reputatum necessarium esse
opinionem hinc verbis: *Sic enim conclusio, vel*
ratio secundum se est impossibilis aliter se habere,
& ab hoc non penetratur quod si talis, opinans est:
& similiter si ratio, aut conclusio posita illis est aliter
*se habere, & iste patet quod impossibile sit ali-
ter se habere, opinans est, &c.*

Supposito igitur quod talis assensus opinio-
nis sit (ut Durand. affirmat) argumentum illi Ad. Du-
us tollimus regantes simul esse pessime cum al-
lens scientia, nam licet in apprehensione sci. 3. ordina-
tia eius, qui medium probabile, necessarium re-
putat, conformetur assensus probabilis scienti-
fico, haec tamen conformitas & o tollit eius se-
sentiam, vel naturam verè dissimilarem, unde
sit intellectum non plenè determinare, licet
si. Ilo existimetur plenè determinatus, si ergo
simil sit cum allens scientia, erit simil intellectus plenè, & non plenè determinatus, simi-
lus, & stabilis, infirmus, & instabilis circa ead-
em conclusionem, & ab eius veritate mura-
bilis, & immutabilis, que cum non tollantur
per falsam apprehensionem maiorem necessi-
tatem attribuentem medio ea, quam ex propria
conditione habet, & manifestata conti-
nent repugniam, si incompossibilis esse
solus

120

121

122

tales assensus opinionis, & scientis, non enim cessat repugnantia in ipsa veritate rei, quamvis cessare videatur in apprehensione falsa.

Ad confir.

123.

Conformatio eiusdem argumenti facile solvitur, nam repugnantia horum assensuum non consistit in eo, quod existimatetur assensus opinionis posse se aliter habere: eiusmodi enim existimatio variari potest, sed in natura eius se habens tanquam quid imperfectum intra idem genus cognitionis respectu assensus scientifici: perfecta autem, & imperfecta notitia eiusdem veritatis non possunt stare simul in eodem intellectu, cum aperte repugnet simul esse plenæ, & non plenè determinatum circa illam: unde sit intrinsecam repugnantiam similitatis ex propria veriusque conditione emanantem non tolli etiam in intellectu falso attribuente necessitatem medio probabili, falsoque existimante se scire, cum verè opinetur ipso adhuc Durand. confitente.

Ad vici-
num.

124.

Ad I. mo-
dernorum
in fauorem
Durand.

Argumentum postremum de habitibus procedit, quod contendit simul esse, propterea solutione non indiger, cum & nos (licet alia via incidentes) ita esse sentiamus.

Solvenda tamen suspicuntur argumenta, quibus moderni sententiam Durand. complectentes illam nouissimè confirmant: & primū solutum est à nobis in corpore questionis, ubi applicare simul posse medium necessarium, & probabile ad eandem conclusionem admisiimus: in casu autē hoc non generare proprium assensum impidente scientifico, quem tamen iuvat in eo, quod potest, & idēc non censetur inutilis eius applicatio:

Ad II. ar-
gum.

125.

Ad secundum admittimus se habere opinionem, & scientiam, ut perfectam, & imperfectam cognitionem, non tamen omnino sicut lumen intensum, & remissum: quia hæc eiusdem speciei cum sint, effectum etiam eiusdem rationis habere nata sunt: unde coniungi possunt ad eundem numero effectum producendum, in qua coniunctione non operatur lumen remissum eo modo, quo operaretur separatum ab intensu, sed tanquam pars unius agentis to-

talis ex vitroque simul concurrente constituit: unde nec haber effectū cum illa in imperfessione remissionis, ut haberet si separatum operaretur, sed perfectū lumen productum ab vitroque proportionaliter ei correspondet: & hinc est, quod simul recipi potest effectus viriusque in eadem parte medijs, quia per modum unius, & idēc absque via imperfessione recipitur: scientia autem, & opinio se habent ut perfectum, & imperfectum lumen essentialiter diversa, ita ut perfectio sit intrinseca scientia, & imperfessione intrinseca opinio: unde prouenit, ut non possint per modum unius agentis speciei eiusdem coniungi, neque ad unum numerum effectum producendum, ita ut quilibet proprium assensum, vel effectum producat: quia non possunt proprium effectum nisi essentialiter distinctum, & cum essentiali perfectione, vel imperfessione annexa producere: repugnat autem sic distinctos simul afficere intellectum circa eandem conclusionem (ut ostendimus) ergo etiam repugnat simul concurrere ad eandem conclusionem, ita ut quilibet habitus proprium eliciat assensum, sicut coniunguntur parvum, & magnum luminosum, sed coniunguntur respectu eiusdem conclusionis, in eo, in quo scientia, non impedit opinionem, in eo enim se iuuari ab ea permittit, ut remotis impedimentis perfectiore producatur assensum, quam sola produceret.

126.

127.

Solent hac in parte moderni disputare, an scientia simul possit esse cum diuina, & orthodoxa fide, circa eandem propositionem? Ego verò controversiam hanc verè Theologicam Theologis consultò discutiendi dare relinquo, cum ex natura diuinæ fidei maxime dependeat. Nam discutit D. Thom. 2.2. quest. 1. art. 5. & ibidem illius interpres: quare nihil iam de uniuerso nostro opere superest disputandum: faxit Deus, ut totus noster qualisunque fuerit labor, in illius cedat honorem, & gloriam, & studiosorum vi-
litatem.

F I N I S.

*Laud Deo, & Augustissimæ eius Matri
Virgini.*

o

INDEX

INDEX CAPITVM, DVBIORVM, ET QVÆSTIO- NVM, QVAE IN LIBRIS DE INTERPRE- TATIONE, ET DE POSTERIORI resolutione continentur.

Liber Primus Peribermenias.

P roemium toius operis, col. 1.	
Cap. 1. Cum illius expositione. 8	
Quæstio 1. An voces significant concepim., & scripura voces ad placitum, concepim. verba naturaliter res. 17	
Cap. 2. De nomine cum illius expositione 29	
Dubium unicum. An voces aquinoc. sive nomina. 33	
Quæstio 1. Abhinc definitior nominis per vocem 34	
Quæstio 2. An definitior per illam tamquam per verum genus. 38	
Quæstio 3. An verbum sit, nomen significare ad placitum. 44	
Quæstio 4. An verum sit partes nominis separatae non significare. 49	
Quæstio 5. An nomen infinitum propterea sit à ratione nominis excludendum, quod tam de his, que sunt, quam que non sunt, enunciatur. 55	
Quæstio 6. An obliqui casui sive nomina. 69	
Cap. 3. De verbo cum illius expositione. 73	
Dubium 1. 77	
Dubium 2. 79	
Dubium 3. 82	
Dubium 4. 84	
Quæstio 1. An verum sit verbum significare tempus. 85	
Quæstio 2. Sit ne verbum vera pars propositionis 99	
Quæstio 3. Posit ne verbum infinitum in propositione codicari. 106	
Cap. 4. De enunciatione cum expositione textu 113	
Quæstio 1. An oratio secundum rationem suam ambiguum definiatur. 120	
Quæstio 2. An enunciatione sit etsi reale. 125	
Quæstio 3. An definitior enunciatione per veritatem, & falsitatem quidditatem. 132	
Quæstio 4. An enunciatione mentalis sit una simplex qualitas. 136	
Quæstio 5. An enunciatione sit gressus ad affirmatem, & negationem. 148	
Quæstio 6. An enunciatione sit genus ad simplicem & complexam. 153	
Cap. 5. De enunciatione divisione iuxta quantitatibus notis, & illius oppositione eti expositione textu. 158.	
Cap. 6. De faturis contingentibus cum expositione illius. 165	
Dubium unicum. An fatus cum contingens, quando presentis est, adhuc sit contingens. 174	
Quæstio unica. An singulares propositiones de faturis contingentibus habeant determinatam veritatem, vel falsitatem. 176	
Liber Secundus Peribermenias.	
P roemium breve. 195	
Cap. 1. Cum expositione illius. 201	
Cap. 2. Cum eius expositione. 213	
Cap. 3. Cum eius expositione. 217	
Notabile unicum. 233	
Cap. 4. Cum illius expositione. 234	
Notabile unicum. 246	
Liber Primus. De Posteriori Resolutione.	
P roemium toius operis. 243	
Cap. 1. Cum illius expositione. 267	
Quæstio 1. An de omni, & sola cognitione intellectiva, accipienda sit universalis proprieatis. 280	
Quæstio 2. An de subiecto presupponenda sit actualis existentia. 285	
Quæstio 3. An de subiecto presupponendum sit quid res, vel quid nominis. 288	
Quæstio 4. An præcognitione de posteriori, subiecto, &c., habeant ante demonstrationem. 293	
Quæstio 5. Anteassensio conclusionis sit ex precessenti notitia principiorum in genere causa efficiens. 296	
Quæstio 6. An principia, vel eorum assensio includatur formaliter in conclusione. 303	
Quæstio 7. An maiori, & minori cognitionis assensum præbeat intellectui conclusionis in instanti. 313	
Quæstio 8. An principijs cognitus liberum sit effectivè conclusioni. 317	
Cap. 2. Cum eius expositione. 317	
Quæstio 1. An definitio veri sit principium, quod appellatur positio, distinctum à dignitate. 347	
Quæstio 2. An principia sint veriora conclusione, & una proprieatis sit verior altera. 351	
Quæstio 3. An semper sit necessarium utramque premis. 356	

Q V A S T I O N V M.

<i>praemissam certiorerem esse conclusione.</i>	361	<i>demonstret propter quid.</i>	574
<i>Questio 4. An scientia semel adquirita possit à contrario, vel alio modo destrui.</i>	371	<i>Cap. 11. Cum expositione textus.</i>	584
<i>Tertium cap. cum illius expositione.</i>	379	<i>Cap. 12. Cum expositione textus.</i>	589
<i>Questio 1. Posit ne evidenter canuincient scientias non solum esse possibles, sed verè ab hominibus comparari.</i>	384	<i>Cap. 13. Cum expositione textus.</i>	599
<i>Questio 2. Si ne circulum quisque vitandum in demonstracione.</i>	396	<i>Cap. 14. Cum expositione textus.</i>	605
<i>Questio 3. Quotuplex sit propositus per se nota, & an omnis immediata sit talis.</i>	400	<i>Quæstio unica. An deficiente aliquo sensu possum de obiecto eius adquiri sciencia.</i>	607
<i>Cap. 4. & 5. Cum expositione illarum.</i>	417	<i>Cap. 15. Cum eius expositione.</i>	615
<i>Dubium unicum. Quem ordinem seruent inter se modi de omni, per se, & uniuersaliter.</i>	434	<i>Cap. 16. Cum eius expositione.</i>	620
<i>Questio 1. An hoc predicatio, homo aliud est animal, & similes, sit in t. modo per se.</i>	436	<i>Cap. 17. Cum eius expositione.</i>	622
<i>Questio 2. Quid nam per terminos uniuersaliter significetur.</i>	439	<i>Cap. 18. Cum eius expositione.</i>	629
<i>Cap. 6. Cum illius expositione.</i>	449	<i>Cap. 19. Cum eius expositione.</i>	641
<i>Questio 1. An omnis demonstratio procedat ex necessarijs.</i>	456	<i>Cap. 20. Cum eius expositione.</i>	647
<i>Questio 2. An necessarium semper habeat necessariam causam.</i>	458	<i>Cap. 21. Cum eius expositione.</i>	655
<i>Questio 3. An per se, & necessarium convertatur.</i>	461	<i>Cap. 22. Cum eius expositione.</i>	660
<i>Questio 4. An quatuor sunt causa corruptionis scientie.</i>	465	<i>Cap. 23. Cum eius expositione.</i>	664
<i>Cap. 7. cum eius expositione.</i>	473	<i>Cap. 24. Cum eius expositione.</i>	669
<i>Cap. 8. Cum eius expositione.</i>	487	<i>Cap. 25. Cum eius expositione.</i>	673
<i>Quæstio unica. An principia universalissima ingredientur demonstrationem.</i>	501	<i>Cap. 26. Cum expositione textus.</i>	678
<i>Cap. 9. Et illius expeditio.</i>	507	<i>Cap. 27. Cum illius expositione.</i>	685
<i>Cap. 10. Et illius expeditio.</i>	518	<i>Dubium unicum. An solertia sit distincta à scien- tia, & opinione.</i>	687
<i>Notabile. De nomine demonstrationis quia.</i>	526	<i>De posteriori analysi, seu resolutione libet secundus. Totius libri scopus, col. 691</i>	
<i>Questio 1. An demonstratio quod est procedat à causa remota.</i>	528	<i>Cap. 1. Cum expositione textus.</i>	693
<i>Questio 2. De quibus causis intelligatur theorema. At illi, si affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis.</i>	535	<i>Cap. 2. Cum expositione textus.</i>	694
<i>Questio 3. Sit ne sufficiens dñs dñs demonstrationis est propter quid, & quod hoc est.</i>	538	<i>Cap. 3. Cum expositione textus.</i>	697
<i>Questio 4. An demonstratio sit gēnus ad quicunque propter quid.</i>	542	<i>Cap. 4. Cum expositione textus.</i>	702
<i>Questio 5. An effectus demonstrationis quia, & propter quid differunt specie.</i>	548	<i>Cap. 5. Cum expositione textus.</i>	707
<i>Questio 6. An eiusmodi effectus generent habitus diversa speciei.</i>	552	<i>Cap. 6. Cum expositione textus.</i>	713
<i>Questio 7. Quid nam sit unam scientiam esse subalternaciam alteri, & an id sit possibile.</i>	558	<i>Cap. 7. Cum expositione textus.</i>	716
<i>Questio 8. An subalternata sine subalternante sit vera scientia.</i>	570	<i>Cap. 8. Cum expositione textus.</i>	721
<i>Questio 9. An subalternata intra proprios limites</i>		<i>Cap. 9. Cum expositione textus</i>	723
		<i>Quæstio unica. An definitio sit medium porissima demonstrationis.</i>	730
		<i>Cap. 10. Cum expositione textus.</i>	742
		<i>Cap. 11. Cum expositione textus.</i>	745
		<i>Cap. 12. Cum expositione textus.</i>	751
		<i>Cap. 13. Cum expositione textus.</i>	758
		<i>Cap. 14. Cum expositione textus.</i>	760
		<i>Cap. 15. Cum expositione textus.</i>	775
		<i>Cap. 16. Cum expositione textus.</i>	780
		<i>Cap. 17. Cum expositione textus.</i>	787
		<i>Generalis disputatione de habitibus, seu virtutibus intellectualibus ad partem posterioris- tiam spectantibus, col 1.</i>	
		<i>Tractatus Primus. De habitibus, seu virtutibus intellectualibus in genere, ibidem.</i>	
		<i>Questio 1. An necessiter habuum intellexualiter posse.</i>	2
		<i>Questio 2. Sit nō habitus specierum congeries, vel altera qualitas ab speciebus distincta.</i>	6

I N D E X

Quæstio 3. Sit ne sufficiens dimisso habitus intellectualis ab Arift. posita in quinque illa membra, intellectum, sapientiam, scientiam, prudentiam & artem.	16
Tractatus Secundus.	
De principio seu virtute intellectuali, qua vocatur intellectus.	
Quæstio 4. An præter potentiam intellectuam necessario sit habitus potere ad cognoscenda prima principia.	27
Quæstio 2. Sit ne habitus principiorum naturalium intellectui, vel per proprios attui ab eo comparatur.	34
Quæst. 3. An habitus principiorum sit unus generale, vel specie aroma.	43
Quæstio 4. An prima principia cognoscantur per inductionem.	53
Tractatus Tertius.	
De secunda virtute intellectuali, quam vocationem scientiam.	63
Quæstio 1. An præter habitum principiorum poterit pro conclusionibus alter ab eo distinctus.	63
Quæstio 2. An evidenter sit scientie intrinseca.	72
Tractatus Quartus. De fide humana, & opinione.	
Quæstio 1. An opinio, & fides humana essentialiter distinguuntur.	168
Quæstio 2. Per me autem ne ad rationem intrinsecam opinionis, & humanae fidei, formido, & ipsa affectio voluntatis.	179
Quæstio 3. Et ultim. Posit ne opinio de eadem propositione, & in eodem intellectu simul esse cum scientia.	188

INDEX RERVM OMNIUM, QUAE IN HAC POSTERIORI PARTE CONTINENTVR.

Litera C. columnam Litera N. numerum designat.

A.

Accidens.

Accidens interparabile non constituit propositionem necessariam, colum. 464. n. 19

Accidens tripliciter potest corrupti, c. 371. n. 54 & 55.

Actus.

Vnus actus quomodo possit alium efficere, co. 300. n. 41 & sequentibus.

Plures actus esse simul in intellectu non repugnat, col. 302. n. 45. & c. 316. n. 78

Quomodo idem actus possit esse assensus conclusionis, & principiorum, col. 312. n. 69.

Adiectum.

An dicatur nomen proprium, col. 71. num. 71. & 72.

AEquipollentia.

Vide verbum *Emanatio*.

AEquiuocus, a, um.

An equiuocæ voces sint nomina, col. 34. n. 10

An concepus equiuocus sit idem apud ocanes.

Vide verbum *Conceperat*.

Affirmatio.

Affirmatio quo modis dicatur prior negatione, col. 151. num. 69.

Apprehensio.

An composita apprehensio distinguatur à inductione, col. 138. 139. 140.

Art.

Artium quis finis, col. 243. num. L

Artificia.

Quis modus definiendi artificia, c. 41. n. II.

Quomodo illorum effectus dicatur naturalis,

col. 49. num. 33

Quomodo

Quomodo illis imposita sint nomina, col. 47. Cogitio euideris duplex, c. 390. n. 14
num. 30. Cogitio per experientiam duplex c. 395. n. 26

Affensus.

Affensus principiorum quomodo sit causa affensus conclusionis, col. 298. 299. 300. 301. 302.

Est etiam causa sequi uocis affensus conclusionis, col. 201. num. 47.

Quomodo affensus principiorum includatur in affensu conclusionis, col. 305. vsq; ad 310.

Cui affensus conclusionis non sit aggregatum per accidens, col. 312. num. 70.

An sit necessarius affensus conclusionis cognitis euidenter principijs, c. 319. n. 28. 320. n. 89 & col. 321. 322. & seq.

Ad affensem scientificum an semper requiratur demonstratio, col. 368. n. 10. Affensus demonstrationis quia, & propter quid, differunt species, col. 350. n. 52. & seq.

Prædicti affensus generant habitus specie diversos, col. 355. n. 66.

C.

Causa.

Causa libera adhuc dum operatur in illo instanti simpliciter est libera, c. 176. n. 22.

Causa effendi, & cognoscendi in quo differant, col. 343. n. 33. & 34.

Causa proxima, & remota quotuplex, c. 529. n. 3 & 4.

Causa inadæquatae quam demonstrationem efficiant, c. 531. n. 7. & sequent. Cur non inferat per se talis causa effectum, c. lbi. & 532.

Causarum genera exponuntur ab Arist. c. 746. 747. 748. 749. 750. 751.

Quomodo deteruant ad demonstrationem, c. 751. 752.

Causa & effectus an simul se inferant, col. 781. n. 3. & sequent.

Certitudo.

Certitudo vera quid sit col. 73. Tractat. n. 29. & 30.

Circulus.

An possit dari circulus inter causam, & effectum, c. 392. n. 19

Est vitiosum in quo quis genere cause ostenditur, ibidem n. 22.

Quid sit fieri circulum per eandem viam, & per diuersam, c. 396. n. 30

Quomodo non sit vitiosus, c. 397. n. 32. & 33.

Cognitio.

Cogitio an initium sumat à sensibus, & ob id non possit esse caidens, c. 386. n. 5

Cogitio euideris duplex, c. 390. n. 14

Cogitio per experientiam duplex c. 395. n. 26

Conceptus.

Concepsus naturaliter ligat facientes, c. 11. n. 6 & c. 24. n. 30. & c. 27. & 28. n. 34. 36

Quomodo per voces significentur, co 26. n. 33. vide verbum vox.

An sint iisdem apud omnes nationes, c. 11. n. 6 & c. 27. n. 33

An uolum conceptum formamus de nomine sequi uoco, c. 23. n. 35

Concepsus priores fuerunt quam nomina, c. 37. n. 14

An in conceptibus denominatio subiecti, predicatori, antecedentis, &c. si quid reale, col. 123. n. 31 & sequent.

Quomodo conceptus distinctus sit prior confuso, c. 413. n. 72

Conclusio.

Cöclusio quomodo cognoscatur ante exp̄sum sui affensum, c. 278. n. 16. Vide verbum affensus.

Quomodo conclusio vera deducta ex falsis pr̄missis in illis includatur, c. 312. n. 71

Cognitio præmissis simul tempore cognoscitur conclusio, c. 314. n. 74. &c. 315. n. 76

An sit æque certa cum præmissis, c. 365. n. 43

Contingens. Contingentia.

Duplex contingentes radix in futuris contingentibus, c. 173. & 174.

Contingens cui necessario opponatur, col. 175. n. 21.

Contingens ex se non potest causare necessarium, c. 461. n. 11

An de contingentibus possit esse scientia, col. 146. Tractatus, n. 248

Contradictroria.

Cur contradictroria terminis vniuersis constare debeant, c. 119. n. 10

Contradiccio quid, col. 336. & 337

Conuersio.

Vide verbum Propositio.

Corruptibile.

Corruptibile per se quomodo distinguitur à corruptibili per accidens, c. 483. n. 21

An de illo possit esse scientia, c. 146. Tractatus, n. 248.

D.

Definitio.

Definitio an sit enunciatio, c. 117. n. 6

An sit nobilior demonstratione, c. 245. n. 3

Defi-

Definitio rei, & nominis quid sint, c. 289. n. 20
Quomodo distinguatur à dignitate, c. 349. n. 4
 & 5. & c. 350. n. 6. & 7
An definitio sit diversus terminus à definito,
 c. 413. n. 72
Definitio de variis aliibus est, c. 485. n. 24
Definitionem esse demonstrationem positio-
ne differentem exponit, c. 486. n. 26
Quæ definitiones possunt demonstrari, c. 742
 cap. 10 per totum.
Definitio quomodo sit investiganda, c. 761. n. 1
 & sequent.

Demonstratio.

Demonstratio an sit ens realis, col. 131. n. 39 **Est**
 obiectum adæquatum libitorum de pos-
 sioni resolutione, c. 246. n. 4
Demonstratio duplex quia, & propter quid c. 289
 & 290.
Demonstratio propter quid duplex, c. 290. n. 23
Demonstratio circularis vnde sumatur, col. 395
 n. 28
Demonstratio semper procedit ex notioribus,
 c. 397. n. 31
Demonstrationis duplex definitio, & explica-
tio, c. 330. n. 7. & seq.
Demonstratio procedit ex his quæ sunt per se,
 c. 473. n. 2
An in demonstratione sicut de genere in ge-
nus transit, c. 477. n. 8.
Quomodo demonstratio singularibus applice-
tur, c. 484. n. 22
Demonstratio alia, ostensiva, alia ducens ad
impossibile, c. 502. n. 2
Quæ harum præstantior, c. 661. n. 1. & seq.
Demonstratio, quia, & propter quid, in quo di-
stinguatur, c. 518. n. 1. & 2.
Demonstratio quia definitur, c. 527. n. 19
Quando in demonstrationem propter quid pes-
sit conuersi, c. 530. n. 5 & 6
Demonstratio procedens à causa an sit aliquā-
dio quia, c. 533. n. 11
Demonstratio dividitur adæquate in quia, &
propter quid, c. 540. n. 23. & vniuorse, col. 545
 n. 41
An omnium, quorum est definitio, sit demon-
stratio, c. 699. n. 3 & seq.
Medium potissimum demonstrationis est defi-
nitio subiecti, c. 736. n. 34. & seq.
An demonstratio variuersalis nobilior sit, §. 649
 n. 5 & seq. & c. 650. n. 8 & seq.
Demonstratio affirmativa dignior est negati-
ua, c. 656. n. 2. & seq.

Dialectica.

Dialectica primas tenet inter liberales artes,
 c. 243. n. 1
Dialectica varia munia, c. 244. n. 1
Differentia.
An maior differentia perfectio tollat varia-
cationem, c. 151. n. 70 & 71
Divisio. Divisum.
Quadruplex distinguatur divisio signi, c. 20. & 24
An sit legitimus modus arguendi à divisâ ad
conclusâ, vel è contra, c. 215. & 216
Doctrina.
Doctrina, & disciplina quid, c. 270. n. 4
E.
Eclipsis.
Eclipsis quomodo fiat, c. 727. n. 11
Effectus.
Dilectio inter effectum praeteritum, presen-
tem, & futurum in materia contingentia, c.
 355. 356.
Ets.
Eatis passiones qua ratione transcendentia di-
cantur, c. 65. n. 62
Ens realis, & rationis quid sine, c. 125. n. 27
De ente per accidens an sit scientia, c. 147. tract.
 n. 248. Quid sitale ens, c. 148. tract. 252
Enunciatio.
Enunciatio dupliciter potest considerari, c. 5. n. 3
Enunciationis divisiones, c. 153. n. 75
Enunciatio, & propositio an sint idem, c. 5. n. 7
Enunciationis partes diversæ, c. 8. n. 2. & col.
 39. n. 6
Enunciationis definitio exponitur, c. 117. n. 6
Enunciatio mentalis, & vocalis in quo diffe-
rant, c. 129. 130
Quomodo in illis sit veritas, c. 130. n. 37
Enunciatio vocalis, & scripta an sunt rationis
entia, c. 126. n. 29 & c. 128. n. 33
Mentalis est ens realis, c. 127. n. 30
An eadem enunciatio de vera in falsam mate-
ri posuit, c. 133. & 134. &c. 133. n. 74
An sit de essentia enunciationis verum, vel fal-
sum significare, c. 133. 134. 135
Enunciationis essentia, c. 135. n. 46
Enunciatio formalis, & obiectiva explicantur,
 c. 140. n. 51
An enunciatio sit simplex qualitas, col. 142. 143
 144.
An sit composita qualitas, col. 141. usque ad
 col. 146

R E R V M

- A**n enunciatio sit genus ad affirmantem, & ne
gantem, c. 150. & 151.
- E**nunciatio affirmativa quot modis dicatur
prior, quam negativa, c. 151. n. 69.
- Quomodo enunciatio dividatur in categori-
ca, & hypotheticam, c. 154. n. 76. &c. 155. n. 78
- E**nunciatio hypothetica quomodo cōponatur
ex categorica, c. 156. n. 80.
- Quomodo differentia inter se, c. 157. n. 81 & 158. &
159.
- E**nunciatio materia triplex. Vide verbum
Propositio.
- E**nunciaciones de secundo adiacenti, & de ter-
tio que, c. 163. & 164.
- E**nunciatio infinita que, c. 163. n. 5.
- E**nunciatio indefinita que, c. 163. n. 12. &c. 294
n. 10. & 11.
- V**arietate enunciationum combinaciones, c. 204
& 208.
- E**nunciatio angularis quid, c. 207. & 208.
- Q**uomodo in enunciatione est ponenda nega-
tio, c. 211. 212. 213.
- Q**uae sit enunciatio simplex, vel composita, c. 214. & 215.
- C**omposita duplex, c. 217. n. 2.
- E**nunciaciones modales quomodo opponan-
tur, c. 219. 220. 221 vñq; ad 228.
- D**ifferentia inter simplicem, & modalem enū-
ciationem, c. 220. n. 7. & 8.
- Q**uadruplex enunciationum species, c. 221. n. 11
& seq.
- E**nunciatio contradictionis quid, 336. n. 20
- Error.*
- E**rro quomodo scientiam corruptat. Vide
verbum *scientia*. In quo differat ab opinio-
ne falsa, c. 376. n. 64.
- A**n sit in praedicamento qualitatis, c. 377. n. 66
- Evidentia.*
- E**didentia quid sit, c. 74 Tractatum 32.
- A**n sit de essentia scientiarum, col. 76 Tract. n. 35
& 36.
- Ex.*
- P**articula, ex, multiplicitem habitudinem cause
deuotat, c. 296. n. 35.
- F**.
- Facilitas.*
- F**acilitas ad operandum quid, c. 32 Tractatum
n. 23. & c. 4.
- Fides.*
- A**n fides diuina, vel humana sit cognitio di-
scutitua, c. 283. n. 8.
- F**ides distinguitur essentialiter ab opinione, c.
284. n. 8. &c. 172 Tractatum. n. 19
- F**idei assensus qua ratione dicatur liber, co. 327
n. 109.
- F**ides humana quid, c. 170 Tract. n. 9
- Formido.*
- F**ormido duplex, c. 182 Tractatum. n. 47
- A**n pertinet ad ratione fidei humana, col. 184
Tract. n. 13 & seq.
- A**n sit de essentia opinionis, c. 182 Tract. n. 48
& seq.
- Fortitudo, 4. utm.*
- D**e Fortitudine, & causalibus non est scientia, c.
670. n. 1. & 2.
- G.**
- Gemitus.*
- G**emitus hominum, & brutorum an spectent
ad librum de interpretatione, c. 3. n. 2.
- Genus.*
- Q**uomodo intelligatur illud axiom: *In quali-
bet genere operari, ut detur unum primum,
quod sit mensura ceterorum*, c. 151. n. 70
- A**n que conueniunt vniuoce sub genere supe-
riori, etiam conueniant sub inferiori, c. 157
n. 81.
- H.**
- Habitus.*
- H**abitus quid sit, & quoreplex, c. 2. Tract. n. 3.
- H**abitus datur in intellectu, c. 3 Tract. n. 6. & 7.
- N**on est coegeries specierum, sed qualitas ad-
dita, c. 10. n. 25 Tract.
- Q**uomodo intendatur, & extendatur, col. 12.
Tract. n. 30. & 31.
- H**abitus scientiarum, & opinionis simili esse circa
candem propositionem non repugnat, col.
201. Tract. n. 101.
- I.**
- Idea.*
- I**deas quorsum finxit Plato, c. 493. n. 10
- Ignorantia.*
- I**gnorantia negationis, & dispositionis pravae,
col. 5. 1. n. 9. &c. 390. n. 1
- Imaginatio.*
- A**n imaginatio h. b. cal virtutem conficiendi v-
nam speciem ex multis, c. 144. n. 39
- Individualium.*
- A**n differentia individualis sit de essentia indi-
vidui, c. 139. Tract. n. 224.
- Infiniti.*

Infinitum.

Infinitum nomen, n. finitum verbum. Vide verbum *nomen, verbum.*

Intellectus.

Intellectus. 1. & 2. operatio in quo differunt, c. 137. & 138

Actionum intellectus duplex terminus, c. 140. n. 51.

Intellectus eminentia supra alias potentias, co. 146 n. 62

Discrimen intellectus humani, & Angelici in cognoscendo, c. 142 n. 53.

Quomodo intellectus simul feratur in principiis, & conclusionem, col. 307 n. 59. &c. col. 308 n. 62

Cur in Deum quasi naturaliter feratur, co. 323. n. 96.

Quomodo pendent à sensibus, c. 319 n. 13 & 14.

Intellectus, id est, habitus principiorum pondus est, c. 29. Tract. n. 10.

Quæ sit illius natura, c. 31. Tract. n. 18

Non est à natura induitus, sed adquisitus per actus, c. 37. Tract. n. 40

Non est unus secundum specie, sed multiplex, col. 47. Tract. n. 72

Interpretatio.

Interpretationis nomen quibus propriè conueniat, c. 3. n. 2 & 3.

Interrogatio.

Interrogatio duplex, c. 509. n. 4

Iudicium.

An iudicium à composita apprehensione distinguatur, c. 138. n. 49

An sit simplex qualitas, vel composita, c. 142. vñq; ad 147

L.*Libertas.*

Quid sit libertas quo ad specificationem, & exercitium: & quæ nam contrarietas, & contradictionis, c. 318. n. 82. & sequen.

Logica.

Vide verbum *Dialectica.*

M.*Materia.*

Materia propositionum. Vide verbum *Propositio.*

Medium.

Medium duplex, & prædicationis, & demonstrationis, c. 416. n. 79. & 80

Ad demonstrandum proprietatem quod sic medium sumendum, c. 676. n. 5

Medium potissimum demonstrationis, c. 736. n. 34. & sequen.

Medium uero syllogismi duplex, c. 3. o. n. 66

Metaphysica.

Metaphysica dicitur abolutissima scientia, c. 482. n. 17. & 18. *Est sapientia absolute,* c. 135. & sequent. Tract.

Modi per se, de omni, & uniuersaliter.

Modi quatuor per se assignantur, & explicantur, c. 420

Quododo illis in demonstratione utramur, c. 422 n. 13.

Non esse plures, neque pauciores probatur, c. 431. n. 30. & sequen.

Modi de omni, per se, & uniuersaliter quem teneant ordinem, c. 435. n. 38.

N*Necessarium.*

Necessarium duplex 176. n. 23. & c. 451. n. 4.

An repugnet esse aliquid simul contingens, & necessarium. c. 176. n. 23. & col. 157. 158. n. 69.

Necessarium simpliciter, & absolute in quo dif ferant. c. 157. & 158.

An sit legitima consequentia: necessarium est, ergo possibile est. c. 228. n. 28

Necessarium quo ad exercitium, & specificati onem quid. c. 18. n. 82.

Necessarium semper habet causam necessariam c. 462. n. 11.

Necessarium cum per se, & omni conuer tur, c. 465. n. 15. & sequen.

Negatio.

Negatio negans, & iniuncta, c. 56. n. 45. & 46.

Discrimen inter illas c. 102. 107. 109

Quomodo negatio afficiat verbum. Vide verbum

Quot modis dicatur prior affirmatione, c. 151 n. 69.

Vix negationi una tantum affirmatio opponitur, 165. n. 13.

Negatio à in principio propositionis ponatur c. 211. 212.

An possit esse sine nomine, & verbo, c. 212 n. 28.

Nomen.

Nominis definitio explicatur, c. 29. & 39. n. 3. 4. & 5.

No.

Nomen à vocibus tantum proprie reperitur, c. 36. n. 37

Nomen exacte definitur per vocem, co. 38. n. 15. & num. 17.
An sit vox illius genus, c. 42. n. 23

Cur nomen & verbum de genere artificiorum dicantur, c. 41 & 42

Nominis forma sit & materia quae, c. 41. n. 20

An significet ad placitum, c. 44. n. 26. &c. 46. & 47

Quia esset, si nomen caderet à propria significacione, e. 30
n. 33. &c. 34. nu. 42

Significatio nominis an sit composita, c. 31. n. 36

Quomodo nominis significatio cum composta sit, illi unus simplex concepsus respondeat, c. 32. n. 39

An nomen infinitum à ratione nominis sit excludendum,
c. 34. n. 43. &c. 37. n. 47

An significet quid determinatum, c. 31. n. 3

Quae ut illius propria ratio, c. 36. n. 45 & 46

Quomodo de alijs praedicitur, c. 36. n. 45 dec. 38. & 39

De quibus praedicitur nomine infinitum, c. 61. vñq; ad 64

Nomina transcendentia an possint infinitari, c. 64. n. 60.
&c. 65. n. 62 &c. 66. n. 63. & 64

An nomen infinitum sit absolutum, vel concretatum, c.
61. & 62

Quomodo de entibus, & non entibus dicatur, co. 61. n. 64
&c. 62. & 63. n. 66

Cur dicatur innominatum, c. 161. n. 3

Nominis propria ratio an obliquus conveniat, Vide obli-
qui.

An alicui nomini conveniat significare cum tempore, c.
56. n. 24. &c. 87. 98. 99

O.

Obiectum.

Obiectam scientiae duplex, c. 460. n. 32

Quomodo de obiecto scientiae presupponatur quid sit, c.
266. n. 33

Tria in obiecto potentiae, vel habitus considerantur, col.
103. Tract. n. 115. & 116

Obliqui.

An obliqui casus sint nomina, col. 68, vsque ad 72. &c. 33.
num. 8

An per se constituant enunciationem, c. 69. 70. 71

Quomodo differentia recto, c. 72. n. 72

Opinio.

Opinio an semper fiat ex praecustione cognitione, col. 238
num. 5

Quomodo opinonis assensus sit liber, c. 326. n. 109

Opinio quid sit, c. 134. Tract. n. 52

Quod duplex sit, c. 167. Tract. n. 3. &c. 4

An distinguatur à fide humana, c. 234. n. 8. &c. 274. n. 19

An ducunt opiniones specie diuersitatem, col. 178. Tractatum
n. 38. & 39.

An posse de eadem propositione opinio esse similis cum
scientia, c. 196 Tract. n. 56. & seq.

Opposita:

Oppositionis definitio, c. 119. n. 9 &c. 339. n. 3

Oppositiō contraria quid, c. 160. n. 4

Oppositiō subcontraria quid, c. 160. n. 5

Oppositiō contradictoria quid sit, c. 163. n. 10

Oppositionis contraria regulæ, & subcontraria, & con-
tradictria, c. 163. n. 10. & 11. &c. 164. nu. 12

Vide verbum eminenter ad modales oppositiones.

Oratio.

Orationis definitio exponitur, c. 114. & 115. n. 1

An significet ut instrumentum naturale, c. 115

Orationis divisiones, c. 116. n. 4 & 5

Quae orationes verum, vel falsum dicant. *Alii.*

Oratio genus est enunciationis, c. 117. n. 6

Quomodo definita sit ab Arist. c. 121

Quomodo illius partes separatae significant, non ut affi-
nitatio, & negatio, sed ut dictio, c. 123. n. 23

Car de genere artificiorum sit, c. 41. n. 23

P.

Participium.

An participia cum tempore significant, c. 92. n. 34 &c. 96
n. 30

Est quid medium inter nomen, & verbum, c. 91. &c. 93

Passivo.

Passionum nomine quid intelligat Arist. com. 1. &c. 23 &c. 24
num. 25

Per se.

Quot sint modi per se. Vide verbum *modus*.

Passio enunciatur de subiecto in secundo modo per se, co.
423. n. 15

Particula per se, quid significet, c. 431. n. 31

Homo albus est animal an sit in primo modo dicendi per se
col. 437. n. 3

Per se intentum varie sumitur, c. 461. n. 20

Per se cum necessario convertitur, c. 463. n. 15; & seq. In quo
differt ab universaliter, c. 424. n. 17

Positio.

Positionis duplex membrum, c. 339. n. 26

Posibile.

Posibile quid sit, & variae illius acceptiones, c. 228 vsq; ad
231. *Posterior. Posterior.*

Posterioris resolutionis libri alios excellunt, c. 248. n. 7

Parte posterioristica etiam agit de forma syllogismi, col.
249. n. 8

Posteriorum finis, & utilitas, c. 252. n. 12

De illorum inscriptione, c. 257. n. 19

Potentia.

Potentia an per presentiam actus tollatur, c. 230. n. 32 &c.
234. n. 42

Potentia naturaliter operantis cur non sit capaces ha-
bituum, c. 324. n. 100

Potentia naturalis duplex, c. 324. n. 102

P.

Qua-

P N D E X

- Q**uipotestas subdantur voluntatis imperio, c. 325. n. 104 & 105
- An potentia intra latitudinem sui obiecti habeat aliquid pri se, s. comparatum, c. 388. n. 12
- Præcognitio. Præcognosco.*
- Præcognitio quid sit, & quid proprium dicatur præcognosci, c. 293 n. 29. & 30
- Quo sunt præcognitiones, & præcognita, & quo modis sumuntur, c. 295. n. 33
- Quid præcognoscatur de passione, c. 272 n. 8. & 9
- Quid præcognoscatur de principio, c. 273 n. 9
- Quid de subiecto ibi. &c. 289 n. 20 & 291. 292. 293
- Quis prius cognoscatur ex propositionibus, c. 163. & seq.
- Quod præcognoscatur ante demonstrationem, & de quib. col. 295. & 296
- Predicatum.*
- Prædicatum in propositione an se habeat ut forma, c. 104 & 105
(162. n. 9)
- Cum in propositionibus contrariis non possit distribui, c.
- Prædicatum quomodo claudatur in subiecto, c. 406. n. 57
- Prædicatum enunciari de qualibet contento sub subiecto duplicè sensum habere potest, c. 429 n. 27
- Præmissa.*
- Præmissæ alia demonstrabiles, alia indemonstrabiles, col. 162. n. 35
(ad 266.)
- Veraque præmissa est certior conclusione, col. 364 vñque
- Præsupponenda.*
- Præsupponenda duo, c. 272. n. 7
- Principium.*
- Principium indemonstrabile quid, c. 335 n. 17
- Principium quod dicitur positio, & quod dicitur dignitas, quid, c. 357 n. 22. & 23
- An prima principia sunt per se nota, c. 338 n. 12
- Quomodo per universaliſſimam scientiam probentur, c. 431. n. 17
- Principium quid sit in quaiescencia, c. 479. n. 3. Quot sunt, e. ibid.
- De principio negativo locus difficultis exponitur, col. 494 n. 13. & seq.
- Principia universaliſſima quot, c. 501. n. 1
- Non ingrediuntur demonstrationem, c. 504. 505. 506. 507
- Principia quomodo cognoscantur, & quis eorum sit habitus, c. 787. cap. 17. pcc. torum
- An prima principia cognoscantur per inductionem, c. 59 Tract. n. 99 & seq.
- Præpter.*
- Exponitur axioma Arist. Præter quod unum quodque tale, et illud magis, c. 368. vñq. ad 370
- Præmissa.*
- Quomodo priuatio possit intendi per se ab aliqua cause, col. 460 n. 8
- Primum.*
- Quomodo contingat unum esse aketo prius, c. 151. n. 70
- Probabile.*
- Probabile quid sit, c. 174 Tract. n. 24
- Propositio.*
- Propositio in communis ex quibus componatur, c. 8. n. 10
- Dicimen inter propositiones definito, & infra dictato, c. 61. n. 55
- Propositio, alia ab soluitur à tempore; alia non, c. 61. n. 16 &c. 62 n. 57. &c. 96. 97. 98
- In conuersione propositionum an verbum variata, vide verbum.
- Propositionem infinitā repugnat dari, c. 110 & in. Aa est possit de vera in falso mutari, c. 132. &c. 134
- Propositionū oppositarum leges, c. 165 & 164
- Propositiones indeterminatas, quæ, c. 164. n. 12 & 13
- Propositionum materia triplex, & quomodo sit propositiones ex illa, c. 166 & 167
- Contingentes propositiones, que sic, e. 167 n. 3
- Propositiones de futuro duplex genus, c. 147 n. 46
- Quid sit habere determinata à veritate, c. ibid. n. 40 & 41
- Propositiones singulares cōtingentes de futuro, sed de terminaram veritatem, vel falsitatem efficiuntur, c. 179 vñq. ad 184. & à c. 149. vñq. ad 151
- Propositiones de praesens. & futuro per quid regulare ad veritatem, c. 181. & 182
- Quomodo propositione de futuro cōtingenti dicetur habere de terminata veritatē, vel falsitatem, c. 149. n. 44. &c. 181 & 182
- Quomodo sunt conformati res significative, c. 371 n. 54
- Propositio immediata quid, c. 335. c. 1. 3. 16 & 347
- Propositio alia directa, alia demonstrativa, c. 335. n. 19
- Propositio mentalis formaliter est vera, c. 338
- Quomodo via propositionis significatio sita, quæ alia, c. 31
- Propositio per se nota duplex, c. 4. c. n. 40 & 41 &c. 497. n. 59. & 60
- Illiū definitio, c. 405 n. 50 &c. 411 n. 67
- Quomodo in propositione per se nota prædicatum clauditur in subiecto, c. 415. n. 77
- Vnde sit illius ratio sumenda, c. 416. n. 78
- Talis propositio cū immediata convertur, c. 156. n. 50
- Propositio in quo differat ab interrogacione, c. 568. n. 2
- Q.*
- Qualitas.*
- Qualitas quomodo inveniatur, & extendatur, columnas n. Tract. n. 30. & 31
- Quæstio.*
- Quatuor questionum genera, & quæ dicantur posse in numerum, c. 692 n. 6. & seq.
- Omnia quæstio est de medip. c. 694. n. 1. seq.
- R.*
- Res.*
- Res quomodo significantur per voces, columnas 25. & 24. & 23

I N D E X

Quomodo significentur per conceptus. Vide verbum **conceptus.**

Rebus naturalibꝫ à quo imposita sunt nomina, c. 46. & 47
Resolutio

Resolutio alia realis, alia rationis, col. 232. num. 28

Resolutio logica ad significativa, col. 233. num. 27.

S.

Sapientia.

Sapientie acceptiones, col. 133. Tract. num. 3.

Illus conditores, col. 136. Tract. num. 6.

Sapientia est vera habitus scientie absoluſtissimꝫ, col. 160. Tract. n. 13 & seq.

Illus dignitas sapientia alios habitus, col. 134. Tractatum, num. 1. & seq.

Scientia

Scientia fixa est demonstrationis, col. 249. n. 2 & c. 65. 4

Scientia a genio um an expatet. Scientia fiat cognitione, col. 281. num. 3. (c. 77.)

An scientia erroris in infinito expellat, vel quomodo, c. 31. 6.

Scientia an habeat contrarium, col. 374. & 375

Quomodo corrumperatur ab errore, col. 375. num. 62. & 63. & col. 467.

An possit esse si demonstratione, col. 385. n. 3. & seq.

Scientia impossibilitas an auferat fidem, col. 363. n. 10

Quae demonstrat scientia de obiecto proprio, c. 49. n. 13

An si scientia de corruptibili per accidentis, col. 483. & 484. num. 20 & 22

An quelibet scientia proprias habeat ignorantias, col. 510. num. 6 & seq.

Scientia de finito exponitur, col. 72. Tract. num. 25

An de singulari possit esse scientia, col. 104. Tract. n. 19. Et clariss., col. 140. num. 228

An scientia possit esse simul cum opinione circa eandem propositionem, col. 198. Tract. num. 86. & seq.

Scientiae unitas vnde sumuntur, col. 113. Tract. n. 142. & seq.

Scientiae distinctio vnde sumuntur, c. 1. b. Tract. n. 142. & seq.

Subalternantur, & subalternatae scientiae obiectum, col. 561. num. 81.

Duae haec scientiae dantur, col. 563. num. 87. ●

Quomodo subalternata sine subalternata sit vera scientia, col. 572. num. 109. & seq.

Quomodo sufficiente sensu aliquo possit esse scientia de illius obiecto, col. 6. 2. num. 14

Quot modis una scientia sit certior alia, col. 66. 4. & 665. *Scies.*

Qua ratione multa de novo sciamus, col. 219. num. 17

Sciens quo requirat conditiones, col. 329. num. 4

Scriptura.

Quomodo se habeat secundum pura in ordine ad veritatem vel falsitatem, col. 11. 1. num. 7

Quid significet. Vide por.

Quomodo differat in signis ab conceptibus, c. 13. & 15

Scripturae sunt signa rerum, & quomodo, c. 24. & 25.

Illustrata necessitas vnde, col. 25. num. 3.

Significatio.

Quomodo voces significent conceptus, & res, c. 10. n. 24 & 25

Quid sit significare tempus, & consignificare, col. 57. num. 25. 26. & col. 90. & seq.

Quot modis contingat significare cum tempore, c. 87. n. 25

Signum.

Signum proprium, & improprium quid, col. 19. num. 21

Signum naturale, & ad placitum, & ex consuetudine, quid hoc, col. 20. num. 21

Signum internum, & exteriorum, ibidem, num. 22

Signum manifestatum, ibidem, num. 23

Solertia.

An solertia distinguatur à scienția, & opinione, c. 633. n. 10

Soni definitio,

col. 40. num. 22

Species.

Species, & indistincta quo modo convenienter in ratione praedictabilis, col. 63. num. 66

Speciem intelligibilium ordinatio vnde, col. 471. n. 38

Stupor.

Stupor quid sit, col. 174. Tract. initio.

Substantia.

An substantia verba sint partes enunciationis, c. 102. n. 30

Quomodo vniuersit extrema, col. 104. & 105

An substantiarum verbum possit infinitari, col. 113. n. 61.

Syllogismus.

Ex quibus propositionibus iō, ponatur syllogismus, c. 5. p. 6

An syllogismus sit ens reale, vel ratio vis, col. 131. num. 53

Quadrupliciter illius consideratio, col. 244. num. 1

Syllogismus demonstrativus, Topicus, & Sophisticus spe-cie differentia, col. 249. num. 8 & col. 93. & 5. 6. num. 22

Syllogismus est compositum articulale, col. 250. n. 9

Aliqui syllogismi non sunt verae demonstrationes, col. 429. & 430

An syllogismus qui in materia rationum, vel forma peccat, talis simpliciter dicatur, col. 510. num. 7

Si plicetur in forma peccati potest, col. 513. num. 13

Quis defectus syllogismi fallacia consequentis dicatur, c. 335. num. 19. & seq.

Aduersus syllogismum paralogismū quomodo à demon-stratore differenda est instantia, col. 514. & 515. num. 16. & 17

Syllogismus reduplicatus quod, col. 703. n. 2. & 3.

Alius syllogismi triplex consideratio, c. 673. n. 2.

Syndesis.

Syndesis distinguatur ab habitu principiorum, col. 43

Tract. num. 38. & 39

T.

Tempus.

CVr tempus praesens solum tempus simpliciter dies-
tur, col. 16. & 17. num. 17

Terminus.

Termini ratio viales viales est ratione nominis, c. 33. n. 16

Theologia.

P. 2

Digitized by Google

Theologia.

Theologia an sit vera scientia simpliciter, col. 81. Tract. n.
50. & seq. & col. 86, num. 65. & seq.

Topicus.

Topicus pars iuentiuia dicitur, & quare, col. 259. num. 13
Totum

Totum aliud homogeneum, aliud heterogeneum, col. 52. n. 37
Quae tota est perfecta, quomodo sit, semper verum, c. 122. n. 22

Transcendent.

An transcendentia possunt infinitati, col. 64. n. 60. vñq; ad
col. 67

V.

Verbum.

Verbi definitio, & explicatio, col. 72. num. 1

An per cuiuscunque verbi additionem verum, vel
falsum significetur, col. 15. num. 13

Aliquando verbum in vi nominis accipitur, col. 76. n. 3

Verbum non semper actionem, vel passionem significat,
col. 80. num. 14

In quibus verbum cum nomine conueniat, c. 75. n. 6. & 7

Cur dicatur semper esse eorum, que de altero praedican-
tur, nota, col. 73. num. 4. & col. 79. num. 13

Quo definitionis verbi particula participia, & verba alio-
rum modorum ab indicativo sevngat à ratione verbi,
col. 74. num. 5

Quomodo verbum significet cum tempore, c. 91. & c. 93. & 97

Quomodo verbum extrema voiat, col. 96. num. 40. & n. 41

Quomodo absoluatur à tempore in propositionibus exter-
nae veritatis, col. 96. & 97. num. 13

An verbum possit non consignificare tempus, c. 94. n. 37

Verbum est quasi forma enunciationis, col. 101. num. 48
& col. 104. & 105

Quomodo vniat extrema in propositione de secundo, &
de tertio adiacenti, col. 102. num. 49

An verbum sit pars propositionis, c. 99. usque ad 105

An in vniuersione propositionum verbum varientur, col.
105. num. 54

Verbum infinitum datur, col. 109. num. 56 & c. 108. & 109

Qua ratione non possit in enunciatione infinitari, c. 110. n. 61

An negatio possit cadere supra verbi significacionem, quia
illius compositione agetur, col. 109. & 110

Quomodo verbum in propositione sit infinitum, col. 110.
& 111. num. 62

Quid à verbo remoueat negatio, neganter, vel infinitum
sumpta, col. 112. & 113. num. 64. & 95

An verbum substantiuum possit infinitari, col. 113. n. 68

Veritas, Veram.

Veritas quomodo sit enunciatione mentali, vocali, &
scripta, col. 130. num. 17

Veritas, vel falsitas praedictis enunciationibus etiade-
ga, col. 134. num. 44

An detur mediū inter veritatem, & falsitatem, c. 170. n. 3. & 11

Veritas determinata quid sit, col. 146. & 147

Veritas simplex, & composita quid, col. 351. & 352

Veritatis definitio, col. 355. num. 14

Verum, aut falsum significare, an sit simplex praescribit,
col. 134. n. 43

An id sit propria enunciationis passio, col. 133. 134. & 135

Verum potest colligi ex falso, col. 419. & 420

Vniuersale.

Cur Arift. vniuersale definiunt per aptitudinem praes-
candi, col. 159. num. 2

Vniuersaliter.

Vt aliquid de aliquo vniuersaliter dicatur, quid requi-
ritur, col. 423. num. 15. & col. 442

Dici vniuersaliter, & per se in quo different, c. 424. n. 17

Regula ad cognoscendum quando dicatur vnuum de aliis
vniuersaliter, col. 428. num. 24

Quae praedicta dicantur vniuersaliter de subiectis, c. 449
num. 25 & seq.

Vniuersaliter, primo, & secundum quod ipsum, idem si-
gnificant, col. 444. num. 22

Voluntas.

Voluntas duobus modis necessitatibus ad operandum, col.
318. num. 83

Voluntas libera quoad significationem, & exercitium
quid, col. 318. & 319. num. 83. & 84

Cur in Deum naturae imperu feratur, col. 312. num. 98

An voluntatis pia affectio sit necessaria ad fidem huma-
nam, col. 187. Tract. n. 64. & seq.

Vox.

Vocis definitio, col. 29. num. 8

Vocis diuisio, col. 40. num. 20

Quomodo se habeant voces in ordine ad veritatem, vel
falsitatem, col. 41. num. 7. & 8

Voces quomodo significant conceptus, col. 23. num. 37

Quomodo significant res, col. 23. num. 28

Voces aut significant res, & conceptus ad placitum, col.
24. & 25. num. 30. & col. 28. num. 37

An voces habeant aliquid naturalis significationis, col.
28. num. 36. & ibid. num. 37

Voces quomodo formentur, col. 24. num. 30

Vocum necessarias vnde, col. 17. num. 17. & col. 25. num. 31

Discrimen inter voces humanas, & brutorum col. 18. n. 39

An per vocem implicitam verum, vel falsum signi-
ficetur aliquando, col. 15. num. 14

Vox an sit genus nominis, vel verbi, & quomodo, col. 42.
num. 23.

